

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
ग्रन्थारम्भः	२	१४
संवत्सरनामानि	२	२५
अयनम्	२	२७
यज्ञकर्तव्यम्	२	२
ऋतुः	३	७
मासः	३	१२
संक्रान्तिनिर्णयः	३	२७
संक्रान्त्यान्दनानि	३	३
संक्रान्त्युपवासः	४	८
संक्रान्तिश्राद्धम्	४	१८
विष्णुपादादिस्वरूपम्	४	२६
मङ्गलेषुसंक्रान्तिवैधः	४	२९
शत्रौस्त्रानादिनिवेषः	४	१२
जन्मक्षेपसंक्रान्तौशान्तिः	५	१८
चांद्रमासस्वरूपम्	५	३०
श्रावणादिमासव्यवस्था	५	७
अविमासक्षयमासौ	६	९
मलमासेकार्यकार्यौ	७	१६
गुरुशुक्रवालेवार्हस्पतेव	९	१६
निर्णयः		
मलमासव्रतम्	१०	१४
पक्षनिर्णयः	१०	२५
तिथिनिर्णयः	११	२६
तिथौसामान्यविशेषवैधः	११	५
कर्मकालव्याप्तिः	११	७
सुप्तशास्त्रम्	११	९
खर्वौदयहिसादिस्वरूपम्	११	२२
मुख्यकालालाभेगौराः	१२	२
एकभक्तः	१२	७
नक्तम्	१२	८
हरिनक्तम्	१२	२९

॥ प्रकरणम् ॥	पत्रं	पंक्तिः
अभाषितम्	१३	४
नक्षत्रव्रतकर्मकालः	१३	५
व्रतपरिभाषानवाधिका- रिणश्च	१३	७
स्त्रीणांव्रतोधिकारः	१३	१५
स्त्रीकर्तृकैतिकर्तव्यता	१३	१८
व्रतेसंकल्पः	१३	२५
करणा निवारयोगाश्च	१३	२७
भद्राविचारः	१४	९
खण्डखण्डतिथिविचारः	१४	११
व्रतनियमाः	१४	१३
प्रतिमास्वरूपम्	१४	३०
उद्यापनाशक्तौ	१५	१०
दैवेरजतनिषेधः	१५	१३
व्रतिनः परान्ननिषेधः	१५	१४
व्रतीनामभक्ष्याभक्ष्ये	१५	१६
गृहीतव्रतत्यागे	१५	२६
उपवासानुक्त्याः	१६	१
स्त्रीव्रतेगंधनामूलादि	१६	१९
सप्तकादौनिर्णयः	१७	४
रजोदर्शने	१७	९
त्वस्यप्रतिबंधेप्रतिनिधिः	१७	१२
शूद्रकर्तृकैत्रास्रगानधि- कारः	१७	१९
काम्येप्रतिनिध्याभावः	१७	२६
अनेकव्रतसन्निपाते	१७	३१
प्रतिपदादितिथिनिर्णयः	१८	१७
तिथिवर्ग्यानि	१८	२२
एकादशी	१९	३
गृहस्थोपवासः	२०	२३
उपवासनिषेधभक्ष्यानि	२१	१७

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
दशमीवैभवस्वरूपं	२१	१९
विधत्तारत्नाद्योपनासम्	२२	२१
वैद्योपनासवैभवपरत्ना	२२	२६
वैभवस्वरूपं	२२	३१
माधवमतेवैभवैकादशी	२३	७
निर्णयः संग्रहः		
स्मार्तेकादशी	२४	२
हेमाद्रिभनेएकादशी	२४	१२
वहुवाक्यविरोधनिर्णयः	२४	९
दशम्यामेवभोजनं	२४	१३
एकादशीमुपवासाधिकारी	२४	१७
उपवासासमर्थ	२४	२४
व्रताकरोगप्रायश्चित्तं	२४	२४
काम्यव्रतविधिः	२४	२७
व्रतघ्नानि	२६	१
असक्तौजलपानं	२६	३
व्रतिनो नियमाः	२६	४
नियमभंगेप्रायश्चित्तं	२६	५
एकादस्याश्वाहप्राप्ते	२६	१४
अव्रतघ्नानि	२६	२४
शयनीवैधिनीमध्येफला	२६	२८
दिनिषेधः		
द्वादश्यानुलसीप्राशस्त्यं	२७	११
द्वादश्यावज्योनिः	२७	१२
द्वादश्यानिषिद्धाव	२७	१७
रोगप्रायश्चित्तं		
अशोचं	२७	२१
रजोदर्शनादौद्वादशीव्रतं	२७	२१
शवराद्वादशी	२७	२३
अष्टौमहाद्वादश्यः	२७	२७
अल्पद्वादशीकर्मोपकर्षः	२८	२

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
सकृदेपारंगानुकल्पः	२८	६
हरिकारस्वरूपं	२८	१०
एकादस्यामुपवासानिर्णयः	२८	१६
द्वादशीतिथिनिर्णयः	२८	२०
अमायायोगविशेषः	२८	२६
उत्तिकालः	२९	१
पौर्णमासीहीनकालः	२९	३
उदीदिनेचंद्रदर्शनेप्रायश्चित्तं	२९	२३
उत्तिस्थालीपाकः प्रथमारभ्य	३०	७
लपुष्पमासादिविचारः		
प्रतिपदद्विस्त्रयाहप्रक्षेपः	३०	५
शेषपर्वणियागारम्भः समा	३०	९
त्रिकालः		
विकृतिकालः	३०	१७
अन्वारभिनियापशैतोमेव	३०	२७
आधानकालः	३१	७
तन्मन्त्राणि	३१	१२
सोमशुक्लकाधानकालः	३१	१४
अमायाश्राद्धकालः	३१	२४
पिराडपितृपूजाकालः	३२	७
संपूर्णदर्शकमेकमः	३३	२३
पिराडपितृपूजाकर्णेप्रायश्चित्तं	३३	२४
जम्		
अनग्निकामावस्याश्राद्धकालः	३३	३०
कुतपःस्वरूपं	३४	१२
दर्शनेकश्राद्धपाने	३४	१४
अनुपनीतविधुरदिनाममा	३४	१८
श्राद्धाधिकारः		
अमाश्रादानिर्णयप्रायश्चित्तं	३४	२२
साग्निकनिर्णयस्वरूपं	३४	२३
ग्रहणान्नभोजनादि	३४	२८

प्रकरणम्	पत्र	पङ्क्ति
ग्रहोदयास्तेभोजनकालः	३५	३
ग्रहास्तेसंध्याहोमादि	३५	८
आतुरादिभोजनावधिर्वेधकाले	३५	१२
पक्वान्नत्यागः	३५	१६
द्रव्यविशेषेदोषाभावः	३५	२०
वेधकालेभोजनेशपञ्चित्रं	३५	२४
ग्रहोक्त्याप्योपवास	३५	२९
खेयंस्नातेभोजननिषेधः	३५	३०
ग्रहयोगविशेषः	३६	७
स्नानजपहोमदानादिकालः	३६	९
नदकरणे	३६	१४
ग्रहोतीर्थविशेषः	३६	१६
मासविशेषकाश्चिच्छेष्टा	३६	१२
तीर्थसंभवेजलतारनयम्	३६	१५
ग्रहोपगम्यतीर्थस्मरणदि	३७	१
ग्रहोप्राह	३७	४
आमानादिविचारः	३७	८
भोक्तृदोषोदानुःश्रेयोधिकं	३७	१२
ग्रहोसंक्रमादिप्राहसंपाते	३७	१४
अशौचेग्रहप्राह्यादि	३७	१८
रजस्वलायाःग्रहोस्नानं	३७	२१
राजावपिस्नानप्राह्यादि	३७	२४
रात्रौत्येग्रहप्राह्यादिवाच्यं	३७	२६
ग्रहणम्		
ग्रहणदिनेवार्षिकप्राह्याज्ञौ	३७	२९
ग्रहोपगममंत्रदीक्षाग्रहणं	३८	८
जन्मरण्यादौग्रहणं	३८	१४
ग्रहणादिष्वप्यग्निः	३८	२०
प्रतिमादानं	३८	२१
ग्रहणबलोकनं	३९	२८

प्रकरणम्	पत्र	पङ्क्ति
मंगलकालेग्रहणवेधः	३९	२९
ग्रहोपगम्यादिप्राह्याज्ञौ	४०	४
कुसुमेग्रहणप्रतिग्रहे	४०	११
प्रापञ्चिकम्		
ग्रहणान्तरितपूर्वसंकल्पि	४०	१५
नद्रव्यहेतुण्यम्		
ग्रहणज्ञाननिमित्तविचारः	४०	१२
समुद्रस्नानम्	४२	१७
नवविधिः	४२	२५
इतिप्रथमपरिच्छेदसमाप्तिः		
चैत्रारभःमीनसंक्रमश्च	४३	१५
सम्बन्धप्रतिपत्तिर्गौमः	४३	१७
मलभासेसंवत्सरप्रतिपत्तिः	४३	२२
रायः		
तैलाभ्यंगः	४३	२९
वासनिकनवरात्रम्	४३	३०
प्रपादानं	४४	४
उदकभदानम्	४४	७
गौरीदोलोत्सवतृतीया	४४	१२
सौभाग्यशयनव्रतं	४४	१४
मन्वादिनिष्ठम्	४४	१६
अत्रप्राह्युक्तम्	४४	२६
मलभासेमन्वादि	४४	२७
मन्वादिप्राह्यादिप्राह्यादि	४४	२८
मन्वादिप्राह्यादिकरणे	४४	३०
वसावतिप्राह्यादि	४५	१
मत्स्यजयन्ती	४५	५
सर्वाजयन्त्यः	४५	६
कल्यादिनिष्ठम्	४५	२४
लक्ष्म्युत्तिः	४५	३०
भवान्युत्तिः	४६	१

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अशोकाष्टमी	४६	३
चैत्रशुक्लाष्टम्यायोगविशेषः	४६	५
लौहित्यस्नानम्	४६	७
रामनवमीतसूजाविधिश्च	४६	१०
चैत्रशुक्लादश्यादोलोत्सवः	४६	८
द्वादश्यादमनोत्सवः	४८	१०
दीक्षवतोदमनारोपणम्	४८	१५
चैत्रशुक्लत्रयोदश्यामनेग	४९	२३
जतम्		
चैत्रशुक्लचतुर्दशी	४९	२६
महाचत्रीतत्रतम्	४९	२८
चैत्रपूर्णिमामन्वादि	५०	५
चैत्रशुक्लत्रयोदश्यायोग	५०	१०
विशेषः		
कृष्णचतुर्दशी	५०	१६
वैशाखारभेत्तमेवसंक्रान्तिः	५०	१९
धर्मव्यतिदानम्	५०	२०
वैशाखस्नानम्	५०	२२
वैशाखेत्तुलसीसमर्पणम्	५१	३
अश्वत्थसवनम्	५१	७
एकभक्तादिजतम्	५१	९
अशक्तौग्रहस्नानम्	५१	१६
मलमासेस्नाननिष्पत्तिः	५१	१८
मलमासेपवासादौ	५१	२०
वैशाखेदानविशेषः	५१	२१
जतोद्यापनविधिः	५१	२३
अश्वयुजतीया	५२	४
अथयुगादि	५२	८
युगादिश्राद्धे	५२	१७
युगादिस्नानदानादि	५३	८
उदकुम्भदानम्	५३	१०

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अत्रविभोजनेभायश्चित्तम्	५३	१७
अत्रपवासेदानम्	५३	१९
मलमासेयुगादिमन्वादि	५३	२०
श्राद्धकर्णोभायश्चित्तम्	५३	२८
समुद्रस्नानम्	५३	३०
परशुरामजयंती	५४	९
वैशाखसप्तम्यांगोत्पत्तिः	५४	६
वैशाखद्वादश्यायोगविशेषः	५४	१०
नसिंहजयंतीनिरुपयः	५४	१४
जतविधिः	५५	४
वैशाखीशर्णिमाविधिः	५५	१५
अत्रकृष्णजिनदानम्	५५	१९
ज्येष्ठमासकृत्यंस्वसंक्रान्तिश्च	५५	२१
रभाततीया	५५	२२
दशहरास्नानम्	५५	२५
मलमासेदशहरास्नानम्	५५	३१
दशश्रवमेधेषुपुण्यविशेषः	५६	५
अत्रगङ्गाप्रतिभाषज्ञा	५६	१०
दशहरास्नानपाठः	५६	२२
सेतुबन्धरामेश्वरप्रतिष्ठा	५६	२८
ज्येष्ठकादशीनिर्जला	५६	३०
ज्येष्ठीशर्णिमापासावित्री	५७	२
जतम्		
आषाढमासकृत्यंमिथुन	५८	५
संक्रान्तिश्च		
रथयात्रा	५८	६
शुक्लदशमीमन्वादि	५८	९
शुक्लद्वादश्या	५८	१०
विष्णुश्रयणोत्सवः	५८	१५
मलेष्टनक्षत्रेषु	५८	२६
अथचातुर्मास्यजतारभः	५८	३१

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अज्ञातोचातुर्मास्यः	५९	९
अज्ञोवेत्रतादि	५९	११
चातुर्मास्यग्रहाविधिः	५९	१९
शाकादिनिषेधः	५९	२७
आभिषाणि	६०	२४
हविषाणि	६०	३१
तत्रैतन्नकरोफलम्	६१	९
चातुर्मास्यजनसमाप्तौफलानि	६१	२२
शमीद्वौदिनिषेधः	६१	२८
धारणपारणव्रतं	६१	३
तत्रमुद्राधारणम्	६२	३
आषाढयोगिमास्यांकोकि लाव्रनम्	६२	२२
अत्रशिवशयनोत्सवम्	६२	२६
आसर्ज्या	६२	२७
आवराणसर्कसंज्ञातिश्च	६२	३०
केशकृत्तनादि	६३	११
नदीरजोदोषः	६३	१३
समुद्रगसुरजोदोषाभावः	६३	१६
नदीलक्षणां	६३	१९
महानदीरजोदोषः	६३	२०
महानद्योनदाश्च	६३	२४
तत्तोरवासिनान्तरजोदोषः	६४	११
गंगाजलसंपर्कदोषाभावः	६४	३
व्रतनक्षत्रादोरजः	६४	४
कचिद्वजोदोषाभावः	६४	६
उक्ततृतीयामधुभवा	६४	९
मुक्तचतुर्थ्यागणेशपूजा	६४	९
नागपंचमी	६४	१०
हादस्यादधिव्रतं	६४	१७
अत्रपवित्रारोपणं	६४	२४

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
चतुर्दश्याशिवेयविज्ञा	६४	२९
अधियासः	६४	२३
पवित्रारोपणयोगेणकालः	६४	२४
पवित्रलक्षणा	६४	२५
शिवपवित्र	६५	२
पवित्रकरणेअधिकारी	६५	६
पवित्राकरणेमायश्चित्तं	६५	८
देवताविशेषपवित्रकालः	६५	१०
शुक्लचतुर्दशी	६५	१३
उपाकर्मकालः	६६	८
ग्रहासंक्रमादौउपाकर्मकालः	६६	१०
सिंहस्थाकेउपाकर्मः	६७	१७
शुक्रोत्तादौमथमोपाकर्म	६७	२६
मलमासेउपाकर्मनकार्यं	६७	३१
उत्तर्जनकालः	७०	४
अधिशृङ्गाविश्वमनध्यायः	७०	२१
नदीअवरोजोदोषाभावः	७०	२३
रक्षावधेन	७०	२४
अत्रैवहयग्रीवोत्पत्तिः	७१	३
अवराणकर्म	७१	५
अभूत्यशयनव्रतं	७१	१०
अथमाहमासकृत्यंसिंह संक्रमश्च	७१	१२
अत्रगोमसवशान्तिः	७१	१३
कृष्णतृतीया	७१	२५
कृष्णचतुर्थीवहला	७१	२५
हलपृषी	७१	३०
शीतलाव्रतं	७१	३०
जन्माष्टमी	७१	३१
जन्माष्टमीपारणकालः	७६	२
देवस्थादिश्रुतिमाष्ट्या	७६	३०

प्रकरणम्	पत्र	पङ्क्ति
अध्यामाकुशग्रहणं	७७	१५
शुक्लव्रीषाहरितालिकव्रत	७७	१८
सिद्धविनायकचतुर्थीव्रतम्	७७	२४
तत्रचंद्रदर्शननिषेधः	७८	१
ऋषिपंचमीव्रतम्	७८	८
भाद्रशुक्लसूर्यपक्षी	७८	१५
कार्तिकेयशर्जनं	७८	१८
दूर्वाष्टमी	७८	१८
इदमगस्त्योदयेकन्यालेनिषेधः	७८	२५
व्रतविधिः	७९	२
अज्ञाननिपकम्भसपेत्	७९	६
अत्राधिमासेप्राप्ते	७९	८
जेष्ठाष्टमी	७९	९
भाद्रशुक्लहादशीपारंग	७९	२५
पार्श्वपरिवर्तनोत्सवः	८०	१
शक्रध्वजोत्थानं	८०	३
श्रवणाहादशी	८०	८
अत्रोपवासः	८०	३०
पारंगानिर्गोपः	८१	१
वामनजपंतीव्रतं	८१	२९
दुग्धव्रतम्	८२	२०
अनन्तचतुर्दशीव्रतम्	८३	२
अग्रत्याग्यन्तकालश्च	८३	११
पौर्णमास्याप्रणितामहामर्ग	८४	९
स्तिउद्दिष्टप्राह्म	८४	२६
अथाभिन्नमासकन्यासक्रमश्च	८४	२६
अथमहालयप्राह्मकालः	८४	२६
विधवायामहालयः	८५	२६
सहजमहालपेवज्येतिष्यादि	८५	३०
अस्यापवादश्च	८६	८
पक्षप्रादेपिण्डविधिः	८६	१५

प्रकरणम्	पत्र	पङ्क्ति
सन्ध्यासिनामहालयः	८७	३
महालयेगौणकालः	८७	३
गौणकालासंभवे	८७	७
महालयेदेवताः	८७	१५
अनेकमातृकस्य	८७	१५
जीवन्मातृकस्य	८७	२०
मातामहीनापार्थक्यं	८७	२२
पार्वरीकोद्दिष्टव्यवस्था	८७	२९
अशक्तौत्राह्यानिषमः	८८	२
एकोद्दिष्टस्वरूपम्	८८	४
अनेकपाकादितन्त्र	८८	५
पाणिहोमः	८८	६
विश्वेदेवौधुरिलोचनौ	८८	९
दक्षिणा	८८	१०
पितुरधिकारः	८८	११
महालयेतर्पणं	८८	२१
मलमासेनकार्यं	८८	१८
प्रथमादमहालयः	८८	२८
महालयस्यनित्यकाम्यत्वे	८८	२९
तदतिक्रमेणायश्चित्तं	८८	३१
भरणीप्राह्म	८९	२
कपिलाषष्ठी	८९	६
अत्रस्नानदानादि	८९	१२
चंद्रषष्ठी	८९	२१
मघावधेप्राह्म	८९	२५
महालक्ष्मीव्रतम्	८९	२८
दोषचतुष्टयमलक्षणं	९०	३
त्रिष्टुष्टयवमलक्षणं	९०	३
अन्वष्टकाप्राह्म	९०	१२
अत्राधिकारी	९०	३०
अनुपनीताधिकारक	९०	३१

प्रकरणम्	पत्र	पं
अन्नसुवासिनीभोजनं	९१	१०
अकरणेप्रायश्चित्तम्	९१	२३
महालयप्रेमत्यादिकं	९१	२६
त्रयोदशीश्राद्धं	९१	२६
अविभक्ताधिकारः	९२	२
अत्रपितृनिषेधः	९२	१४
एतन्मूलमासेकार्यम्	९२	१५
मघात्रयोदशीमहालयसु	९२	२५
गादिश्राद्धं		
महालयपञ्चतुदशी	९२	२६
एतदेकोद्विष्टं	९३	९
पितामहादिशस्त्रघाते	९३	१८
अत्रश्राद्धकरणेगौराकालः	९३	२८
अमायाविशेषः	९४	४
अग्निनशुक्लप्रतिपदिदोहित्रे	९४	८
रामानामहश्राद्धकार्यम्		
शुक्लप्रतिपदिनवरात्रारम्भः	९४	८
उपवासादि	९६	८
पूजाकालः	९६	१३
प्रतिपदिवैश्वस्यादियोगे	९७	७
अत्रप्रतिपदसर्व	९७	११
रात्रौकलशस्थापननिषेधः	९७	१६
कलसस्थापनविधिः	९७	१९
देवीपूजाविधिः	९७	२१
कुमारीपूजाविधिः	९८	६
कुमारीनामानि	९८	११
कुमारीलक्षणानि	९८	१५
काम्यकुमारीजानिः	९८	१७
वेदपारायणादि	९८	१९
एकोनरच्युदादि	९८	२०
लोचपाठविधिः	९८	२१

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
दिनचध्यापूजादिविधिः	९८	२६
पूजापूजाप्रतिनिधिः	९८	३१
पूजासोनिर्णयः	९९	२
प्रतिपदादिषुपूजनम्	९९	४
आशौचेनवरात्रम्	९९	२४
स्त्रीणांभक्त्यामूलादि	१००	१
ललिताव्रतम्	१००	३
सरस्वतीपूजा	१००	११
षष्ठावित्त्वामन्त्रादि	१००	१७
पञ्जिकापूजादि	१०१	१०
सासामर्थ्यं	१०१	१३
सप्तम्याङ्गोदहेमूर्तिप्रकारः	१०१	२४
देवीमूर्तिस्थापनम्	१०२	२
सप्तमीपूजाविधिः	१०२	१२
गोस्तुतिः	१०३	६
महासमीकालः	१०३	१३
अत्रपञ्चवतोनोपवासः	१०४	१६
महानवमीकालः	१०४	२४
लोहाभिसारकविधिःपूजामं	१०५	२
त्रयश्च		
चामरमन्त्रस्तुतमन्त्रश्च	१०५	१२
अश्वमन्त्रः	१०५	१६
ध्वजमन्त्रः	१०५	२२
पताकामन्त्रः	१०५	२५
गजमन्त्रः	१०६	२
खड्गमन्त्रः	१०६	८
कुरिका	१०६	१३
करारकमन्त्रः	१०६	१६
धनुः	१०६	१८
कुन्त	१०६	२०
चमोदिज्ञाः	१०६	२१

प्रकरणम्	पृष्ठ	पंक्ति
कनकदण्डमंत्रः	१०६	२२
डुडभिः	१०६	२५
शुद्धिमंत्रः	१०६	२७
सिंहासनमंत्रः	१०६	२८
अष्टम्यास्तानादिदेवीषु	१०७	२
जाव	१०७	२
अरुणोदयेवल्लिदानं	१०७	१८
महानवमीकालः	१०७	१८
नवहोमादिविधिः	१०८	३
होमद्रव्याणि	१०८	१९
वल्लिदानं तन्मकारः	१०८	२९
कृष्णरात्रदिवसि	१०९	६
शतचण्डीविधिः	१०९	१९
सहस्रचण्डीविधिः	११०	२
नवरात्रपारणानिर्णयः	११०	१६
पारणोत्तकादिप्राप्तिः	१११	११
रत्नस्वलापारणम्	१११	१६
दशम्यादेवीविसर्जने	१११	२७
विजयदशमी	११२	१४
अपराजिता पूजा	११२	१०
अवशमी पूजा	११२	२०
वल्लोहजनम्	११२	२४
आश्विनशुक्लिमासम्	११२	२७
आश्वयुजिकृत्यं	११३	१
अत्राययण	११३	३
अश्वयुज्यासहस्रं व्रता	११३	९
आययणा करणोपपत्तिं	११३	१६
कार्तिकमासस्तुलासंक्रान्तिश्च	११३	२२
कार्तिकस्नानकालः	११३	२३
देशविशेषकालम्	११३	३१
कार्त्तिकेष्टमचनं देविशेषः	११४	३

प्रकरणम्	पृष्ठ	पंक्ति
स्तानाध्यमंत्रः	११४	१०
कार्तिकेयहस्तानं	११४	१४
अमृतलसीधत्रीमाला	११४	१५
अगस्त्यादिपुण्याणि	११४	२३
लक्ष्मणलसी पूजा	११४	२९
धत्रीवनभोजनम्	११५	२
हिमलव्रतं तत्तत्परां	११५	४
अत्रैलादिवर्जनं	११५	११
अत्रविष्णुदीपदानम्	११५	१२
अत्रदीक्षायां फलं	११५	१३
कृष्णदिव्रतम्	११५	१३
व्रताकरणनिन्दा	११५	१६
आकाशदीपविधिः	११५	२१
कारकचतुर्थी	११५	२५
गोवत्सहादशी	११५	३०
द्वादश्यादिपंचमुदेवादि	११६	७
नीराजनम्	११६	२
यमदीपस्तनत्रयं	११६	२
नरकचतुर्दशी	११६	११
कृष्णचतुर्दश्यामभ्यङ्गः	११६	१२
अभ्यगस्तानद्रव्याणि	११६	२९
अथमदोषेदीपदानं	११७	१४
आषपञ्चशकभोजनम्	११७	१०
यमनर्पणं	११७	१८
जीवन्पितृकविधिः	११७	२५
भीष्मनर्पणम्	११७	२६
अमायां मातरभ्यङ्गः	११७	२८
अत्रदिवाभोजनभावं	११८	५
लक्ष्मीपूजा	११८	६
दीपोत्सवगृहादिसंस्कारः	११८	१२
अलक्ष्मीनिस्ताराणाम्	११८	१८

॥ निर्णयसिंधोस्तुतिः ६

प्रकरणम्	पृष्ठ	पंक्ति
शुक्लपतिपदिगोत्रीऽ	११८	२०
वलिगजाभजनम्	११८	२१
रात्रोगोपूजाकालः	११८	२८
अत्रघृतकीऽ	११८	१७
गोवर्द्धनपूजा	११९	१९
मार्गपालोवन्धनं	११९	२४
तत्रनीराजनम्	११९	२७
यमहितीया	११९	३१
भ्रातृहितीया	१२०	८
कार्तिकशुक्लनवमीपुगादिसु	१२०	१९
त्रकर्तव्यम्		
शुक्लैकादश्याभीष्मपचक्रविधिः	१२०	२३
तत्रपारंग	१२१	८
देवीन्यायनं	१२१	१६
चातुर्भास्यत्रतोद्यायनम्	१२१	२४
शुक्लास्तौकर्मव्यता	१२२	२
कार्तिकीद्वादशीपौर्णमासी	१२२	३
चमन्वादि		
वैकुण्ठचतुर्दश्युपवासः	१२२	४
विश्वेश्वरपूजिहोपवासश्च	१२२	६
कार्तिकत्रतोद्यायनं	१२२	१२
कार्तिकपौर्णमासितत्रयो	१२२	१८
गविशेषः		
मन्द्यावतारतिथिः	१२२	२५
अत्रविपुलेश्वरः	१२२	२७
वृषोत्सर्गः	१२२	३०
स्वामिकार्तिकेयदर्शनं	१२२	३१
मार्गशीर्षमासशुद्धिकसंक्रा	१२३	३
निश्च		
कालाहकीतिथिः	१२३	४
अत्रोपवासाध्यादि	१२३	९

प्रकरणम्	पृष्ठ	पंक्ति
कालभैरवपूजा	१२३	१०
नागपंचमी	१२३	१४
चपावरीयोगविशेषः	१२३	१७
पिशाचमोचनपात्रा	१२३	२६
पौर्णमास्यादत्तात्रेयोत्पत्तिः	१२३	३०
असृष्ट्यामष्टका	१२४	२
तत्कालनियमः	१२४	५
अत्रश्राद्धकरणायश्वित्तं	१२४	१५
मलमासश्राद्धाभावः	१२४	१८
पौषमासधनुषसंक्रमश्च	१२४	२६
एकादशीमन्वादि	१२४	२९
अमायामर्द्धोदयः	१२४	३०
तत्रदानविशेषः	१२५	१२
माघमासस्तत्रस्नानं	१२५	२१
मासोपवासः	१२५	२४
मूलकनिषेधः	१२६	३
स्नानाधिकारिणः	१२६	७
मलमासेस्नानावृत्तिश्राद्धाय	१२६	७
राहेमलमासेसमाप्तिः		
स्नानारम्भमन्त्रप्रत्यहः	१२६	८
सूर्यार्घ्यमंत्रः	१२६	१२
स्नानकालः	१२६	१३
स्नानेतीर्थविशेषः	१२६	२२
अशक्तौअहस्नानं	१२६	२९
स्नानेनियमाः	१२७	३
तिलस्नानशानादि	१२७	९
माघानेदम्पत्योर्वस्वदानं	१२७	१६
मकरसंक्रान्तिः कर्कादिसं	१२७	२२
क्रान्तिश्च		
दानविशेषः	१२७	२५
हस्तचतुर्दश्यायमनर्पणम्	१२८	३१

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति	प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
प्रकृतानिलचतुर्थीदुर्दिराज	१२९	१	चैत्रकृष्णमतिपदिवसनो	१३४	९
रूजाच			स्तवः		
कुंदचतुर्थी	१२९	४	अवनेतिनिकेस्तानम्	१३४	१२
श्रीपंचमी	१२९	५	होलिकानमस्तारमंत्रः	१३४	१५
रथसप्तमी	१२९	७	चतुकुसुमप्राशनमंत्रश्च	१३४	१६
अत्रत्वनकालः	१२९	१२	चैत्रमावास्यामन्वादि	१३४	१९
जलदीपोत्सवविधिः	१२९	१२	द्वितीयपरिच्छेदः समाप्तः	१३४	२०
अष्टत्वनम्	१२९	२५	भकीर्णनिर्णयारम्भः	१३४	३१
अष्टमंत्रः	१२९	२६	गभीधानम्	१३५	१
अत्रदानविशेषः	१२९	२९	प्रथमर्तौदुष्टमासतिथ्यादि	१३५	१
दानमंत्र	१२९	३१	तत्रह्नीणासकृद्वर्जनम्	१३५	१४
रथसप्तमीमन्वादिश्च	१३०	३	तत्रशान्तिः	१३५	२१
भीष्माष्टमी	१३०	६	प्रथमर्तौरजस्वलापाविधिः	१३६	१२
तर्पणमंत्र	१३०	९	रजस्वलानिमणाः	१३६	१४
काम्यश्राद्ध	१३०	१३	रनौदशीनास्तर्वह्नीगमन	१३६	२०
भीष्महादशी	१३०	१५	निषेधः	१३६	२८
महामाघीयोगविशेषश्च	१३०	५०	अनुकालेतिथ्यादि	१३६	२५
अत्रदानविशेषः	१३०	१९	तत्रनक्षत्राणि	१३६	२८
अथाष्टका	१३०	२०	सप्तविषमदिनेपुत्रकसोमपतिः	१३७	३
फाल्गुनमासःकुंभसंक्रांतिः	१३०	२४	षोडशरात्रवधिफलं	१३७	५
हस्त्याष्टमाज्ञानकुम्भपतिः	१३०	२४	देवपितृकर्मणि व्यवस्था	१३७	१२
शिवरात्रिजनन	१३०	२६	औतकर्मणिचतुर्थदिवसेष्य	१३७	१३
योगविशेषेणश्राद्ध	१३१	२६	धिकारः		
तत्रपारणानिर्णयः	१३१	२८	आदिकादृष्याहोह्नीगमनं	१३७	१९
मंतिमासिशिवरात्रिजननम्	१३१	२७	अनेकभाष्यस्यनुयोगपथ	१३७	२९
अभावास्यायुगादि	१३१	४	अतावगमनेदोषः	१३७	३१
नक्षत्रयोगेश्राद्ध	१३१	५	कचिदगमनेदोषाभावः	१३८	२
होलिकापूर्णिमा	१३१	९	होमाकरणमायश्चित्तं	१३८	४
महोलिकाभावः	१३१	१२	अत्रमलमासशुक्लादि		
मन्वादिर्षीमं	१३४	७	घण्टिकार्यं	१३८	६

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अनुगमनेस्नानादिविचारः	१३८	८
स्त्रीणां स्नानाभावः	१३८	९
पूर्वात्तरदिनकल्पना	१३८	१०
उत्तरज्योदर्शनकालस्तनस्ना	१३८	१३
वैकृद्वित्रिरादि		
संगजेरजसिविशेषः	१३८	१८
रजस्वला नामन्योन्यस्पर्शे	१३८	२३
असवर्णीस्पर्शे	१३८	२४
चांगलादिस्पर्शे	१३८	२६
रजस्वलायानैमित्तिकं स्नाने	१३८	३०
ज्वरितस्नाने तु कल्पः	१३८	३१
रजोज्ञाने ग्रहस्पर्शः	१३८	३
भोजनावसरे रजोदर्शने	१३८	५
अथ संसवननत्रकालः	१३८	६
संसवककचविचारः	१३८	८
उत्तरज्योदर्शनादि	१३९	१३
तत्र तिथ्यादि	१३९	१६
तत्र वाराः	१३९	१७
अथ सीमन्तकालः	१३९	१८
सीमन्ते तिथिवारनक्षत्राणि	१३९	२४
प्रतिगर्भमावृत्त्यावर्तिः	१३९	३०
सीमन्तान् भोजने प्राप्य भित्ति	१४०	४
गर्भिणी धर्माः	१४०	६
तस्य तिथयोः	१४०	२५
सन्निकाग्रहप्रवेशः	१४१	१
सतीत्यानम्	१४१	४
अथ जातकम्	१४१	६
राजोद्विष्टादि	१४१	१०
आग्रहमविचारः	१४१	१५
आशेषानो रजातकम्	१४१	१८
अतीते जातकमौलिकालः	१४१	२४

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अथ जन्मनि दुष्टकालः गण	१४१	२७
नश्च	१४१	
एषां दानानि	१४२	३
अथाक्षेपाफल	१४२	६
अेषाफलम्	१४२	९
नूलफलम्	१४२	१२
अभुक्तफलफलम्	१४२	१४
मूलदृष्टः	१४२	१८
मूलस्य स्वर्गाद्यवस्थाने	१४२	२५
कन्यादरविषये	१४२	२६
दुष्टान्नक्षत्रांतराणि	१४२	२६
व्यतीतानादि दुष्टयोगाः	१४३	६
कृष्णाचतुर्दशी	१४३	१०
स्कन्दक्षत्रजनने	१४३	१३
ग्रहरोजननम्	१४३	१४
ग्रहरोजननशान्तिः	१४३	१५
नानाविक्रमाकारजनने	१४३	२२
उपरिदं नोत्पन्नौ	१४३	२६
अकाले दं नोत्पन्नौ	१४४	४
अथ त्रिकशान्तिः	१४४	१४
पक्षीशृङ्गा	१४४	२४
दत्तकपुत्रप्रतिग्रहदानविधिः	१४४	३१
स्त्रीभूदायधिकारः	१४५	१३
भूदकृतं कहेमः	१४५	१७
दत्तकदायादिस्वरूपम्	१४५	२१
यमलोभैः सकनिष्ठता	१४६	७
सन्निकास्नानम्	१४६	१२
नामकमेतत्रकालः	१४६	१४
वर्णक्रमेण राशमेवर्मादि	१४६	२१
यासनायानि	१४६	२३
नक्षत्रनामानि	१४६	२८

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
स्वाज्ञाहोत्रान्दोलनं च	१४७	७
दुग्धपायनम्	१४७	११
करोवेधः	१४७	१३
करोतिद्वयमायम्	१४७	२३
ताम्बूलभक्षणम्	१४७	२४
निष्क्रमणम्	१४७	३७
जीविकापरिक्षा	१४८	७
उपवेशने	१४८	८
अन्नभाशनम्	१४८	१८
जन्मनक्षत्रस्यास्तत्वे	१४८	२३
अष्टपूर्तिर्जन्यदिनेकार्या	१४८	२७
कार्यनियमः		
दृष्ट्वारेज्यमतिष्ठ्यादि	१४९	९
जन्मतिथिर्होदयिकी	१४९	११
कटिस्तम्भम्	१४९	१३
चौलकमैतवबाल	१४९	१७
मातरिगर्भिरयाम्	१४९	२९
ज्वरादौमङ्गलनिवेधः	१५०	८
मातृरजोदोषः	१५०	१०
मुहूर्तोत्तरचौलेनिवेध	१५०	१४
एकगान्जयोरेकक्रिया	१५०	१७
अशौचसङ्कटेचौलम्	१५०	१८
चूडासंस्काराणादि	१५०	१९
चौलभोजनेप्राग्वञ्चितम्	१५१	६
स्त्रीणांसंस्कारः	१५१	७
समंत्रामंत्रकश्च	१५१	८
विद्यारम्भकालः	१५१	११
धनुर्विद्या	१५१	१८
न्युत्पत्नीतशर्म	१५१	२०
उपनयनंतत्रकालः	१५१	२९
विशादीनावसेतशुतः	१५२	७

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
गुरोरेनिष्ठस्यापिकर्कोदौ	१५२	१७
गुरुवल्लभुभन्वम्	१५२	२३
उपनयनेनियमः	१५२	२७
नैमित्तिकमनध्यायः	१५२	३०
गलग्रहशुक्लपक्षपराह्णारम्भ	१५३	२
प्रत्याभादिविचारः		
अनध्यापनिष्ठीनां	१५३	१०
सोपपदा	१५३	१०
प्रदोषस्वरूपः	१५३	११
अनध्यायानां विधानम्	१५३	१५
पुनरुपनयनादौ	१५३	१९
प्रतिवेदोपनयनेकालानियमः	१५३	२१
ग्रहणादौग्रहनिवेधः	१५३	२१
यजुषामतिप्रसवः	१५३	२४
प्रशस्तनक्षत्राणि	१५३	२५
शरत्ताभेदेननक्षत्राणि	१५३	२९
पुनर्वैसनिवेधः	१५३	३१
मशस्तवासा	१५४	१
शरत्ताभेदेननक्षत्रम्	१५४	२
वेदभेदेनदाराः	१५४	३
वर्गभेदेनमशस्तवारा	१५४	४
संभ्रागर्जने	१५४	६
सायंगर्जनेतत्रशान्तिः	१५४	१०
उपनयनाधिकारिणः	१५४	१६
प्रकादीनां विशेषः	१५४	२२
कुण्डगोलकयोरुपनयनं	१५४	२९
ब्रह्मचारीणां भिक्षा	१५५	५
संस्कारलोपे	१५५	६
अनीतसंस्कारः	१५५	१०
उपनीतस्यमध्याह्नसंध्या	१५५	१७
ब्रह्मयज्ञः	१५५	२४

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति	प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
ब्रह्मचारीधर्माः	१५५	२६	मातृगोत्रनिर्गोपः	१७०	२४
गुरुहृदिभोजनं	१५५	३०	सगोत्राविवाहेप्रायश्चित्तं	१७१	३
मेखलादण्डाजिनयज्ञोप	१५६	२	कन्याविवाहकालः	१७१	७
वीतलक्षणा			गुर्वर्कयोर्वात्य	१७१	२६
उपवीतसंख्या	१५६	२४	गुरुशान्तिः	१७२	६
ब्रह्मचारीधर्मलोपे	१५६	२९	कन्यादानारः	१७२	२६
संख्यालोपे	१५७	३	आतृणांसंस्कृतानामधि	१७३	२९
अग्निकाव्यलोपे	१५७	६	कारः		
स्त्रीसंगे	१५७	९	स्वयंवराणां दीश्राद्धे मानुर्हान्	१७३	९
उपवीतादिनाशे	१५७	१२	त्रेनान्दीश्राद्धम्		
अभिवादनप्रकारः	१५७	१३	परकीयकन्यादानेनान्दीश्राद्धं	१७३	१२
पुनरुपनीते निमित्तानि	१५७	१७	गोव्यादितानम्	१७३	१७
स्त्रीणां मुपनयन	१५८	१	अथ मासनिर्गोपः	१७३	१८
अनध्यायः	१५८	२६	अष्टमासनिर्गोपः	१७४	३
महामात्यादिजन्तं	१६०	९	दशदोषाः	१७४	१०
समावर्तनं	१६०	१३	गुर्वनिचारेयातचन्द्रे	१७४	१३
शर्वभृतपिराणशौचम्	१६०	२२	अकालरक्ष्यादौ	१७४	२०
स्नानकत्रनाचरणे	१६०	२७	भूर्कपादावपवादः	१७४	२८
कुट्टिकाबंधः	१६०	३०	कन्यावैधव्ययोगे कुम्भविवाहादि	१७५	२
अथ विवाहः	१६१	२	विष्णुमूर्तिदानम्	१७५	१०
सापिंडनिर्गोपः	१६१	७	प्रतिकृलादि	१७५	१९
त्रिगोत्रान्यपे विशेषः	१६१	१३	वितादौ मृते विवाहः	१७५	२५
मातुलकन्याविवाहः	१६३	१४	नत्रविनायकशान्तिः	१७६	२
जीवन्मुक्तिपञ्चादिकस्य	१६४	८	प्रतिकृलापवादः	१७६	३
सापिंड्य	१६४	१०	मातृजो दर्शने	१७६	७
कन्यासापिंड्याम्	१६४	११	नाद्यनंतरं श्रीभूजा	१७६	१२
सापत्न्यमातामहकुले	१६४	१६	एकक्रिया निर्गोपः	१७६	१८
दत्तकसापिंड्यमनिर्गोपः	१६५	१४	द्विशोभननिवधः	१७६	२९
गोत्रप्रवर	१६६	२५	द्विशोभनापवादः	१७६	२९
द्विगोत्रा	१६९	२५	संकटे विशेषः	१७७	४
स्वगोत्राद्यक्षाने	१७०	२२	विवाहमथ्यश्राद्धम्	१७७	१५

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
मासिकापकर्षः	१७७	१०	औपासनेविशेषः	१८२	१४
यमयोर्द्विशेषः	१७७	११	अथदेवकोत्थापनं	१८२	१७
भिन्नभातजयोः	१७७	२३	विवाहमध्यसपिरानियमः	१८२	२०
प्रत्युद्वाहोनिषेधः	१७७	२७	प्रथमादिकन्यावरनियमाः	१८२	२४
कन्यारजोदर्शने	१७७	३१	चैत्रादौविशेषः	१८२	२८
रजसिप्रायश्चित्तम्	१७८	१४	वधूश्रवणः	१८३	१
तद्विवाहवरस्यप्रायश्चित्तं	१७८	१९	द्विगमनम्	१८३	१७
गन्धर्वादिविवाहः	१७८	२३	पुनर्विवाहः	१८३	२१
बलादपहारेकन्यायाः	१७८	३०	द्वितीयविवाहेऽग्निनिर्णयः	१८४	२
विवाहमध्येऽप्राशौचम्	१७८	३	वहुभार्यस्यसधर्मिणाद्विती	१८४	४
अप्राशौचेनादीभ्रातृम्	१७९	६	यविवाहेकालः		
अप्राशौचेविशेषः	१७९	१६	तृतीयविवाहनिषेधः	१८४	२७
धर्माद्येविवाहकरणे	१७९	२१	अर्धविवाहः	१८४	२९
कन्यागृहेभोजननिषिद्धे	१७९	२५	आधानं	१८५	१०
विवाहनक्षत्राणि	१८०	३	ज्येष्ठेसाग्नौ	१८५	३१
विरुद्धेनक्षत्रेदानादि	१८०	४	गृहस्थस्याप्यभ्ययनम्	१८६	३
विवाहेमण्डपः	१८०	७	अकृताधानज्येष्ठाद्युमातिवि	१८६	३
हरिदालेपनं	१८०	१०	नाकृताधानपरिवेत्ता		
विवाहेवेदी	१८०	१२	जीवाद्येज्येष्टौषाभावः	१८६	१५
अंकुरार्पणार्थमृदाहरणं	१८०	१८	अकृताधानपितृसत्त्वप्याधानं	१८६	२९
वरवरणम्	१८०	२५	अथशूद्रसंस्कारः	१८७	३
वाग्दानोत्तरवरसूतौ	१८०	२६	अथशूद्रकालस्तत्र	१८७	२४
वरस्यदेशांतरगमने	१८१	३	जलाशयस्यकूपनिर्णयः	१८८	२
शुक्लदाने	१८१	४	उत्सर्गकरणे	१८८	८
वाग्दानोत्तरपूर्ववरसत्वे	१८१	७	दक्षारोपः	१८८	१०
द्वितीयादिविवाहनान्दीप्रा	१८१	२०	अथमूर्तिप्रतिष्ठाकालः	१८८	१३
द्वयम्			उग्रादौविशेषः	१८८	२६
लग्नघटीस्थापनम्	१८१	२६	लिङ्गस्थापनं	१८९	२
वरस्यमधुपर्कम्	१८१	२९	देवीस्थापनं	१८९	१०
कन्यादानम्	१८२	१२	अधिकारिणाः	१८९	२०
गृहप्रवेशशोभेविशेषः	१८२	१३	स्त्रीशूद्रयोरधिकारः	१९०	३

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति	प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
प्रतिभाभेदः	१९०	१०	स्वामीसेवा	२०२	१६
मूर्तौ स्नाननिषेधः	१९०	२६	गजाश्वदोला	२०२	१८
लिङ्गे विशेषः	१९०	२७	नृत्यम्	२०२	२०
लिङ्गपरिमाणम्	१९०	३०	राजदर्शनम्	२०२	२१
पंचसूत्रौ	१९१	२	कृपविक्रयौ	२०२	२२
गृहे लिङ्गद्वयनिषेधः	१९१	११	अथ सेतु	२०२	२७
अविभक्तानां प्रथमकृत्वा	१९१	१८	अथ पशुकृत्यम्	२०२	२८
स्त्रीशूद्रयोः प्रजाधिकारः	१९१	२१	गजदेतर्हेदः	२०३	३
शालग्रामकृपादिनामध्वमा	१९२	७	निक्षेपः	२०३	३
दिव्यवस्था			ऋणमोक्षः	२०३	५
अथ पार्थिवप्रजा	१९२	९	राजघुद्रा	२०३	७
रुद्रास्त्रधारणम्	१९२	२५	अथ नौका	२०३	९
लिङ्गे महास्नाने	१९३	१०	भोगः	२०३	११
विल्लोमहास्नाने	१९३	१४	शमश्रुकर्म	२०३	१२
पंचायतनम्	१९३	१७	ईधनसंग्रहः	२०३	२८
पंचायतने दिशा	१९३	२०	नवाञ्जम्	२०४	१
केशवादिमूर्तयः	१९३	२३	नवभोजनपात्रम्	२०३	३०
लिङ्गार्चाप्रतिष्ठादिविधिः	१९३	३०	नूतनफलादिभक्ष्यः	२०४	२
उपधानेपुनः प्रतिष्ठाविधिः	१९८	१९	होमेऽर्घ्यादिनिपातः	२०४	४
जीर्णोद्धारविधिः	१९८	१२	शान्तिः	२०४	७
तुलसीग्रहणकालमंत्रौ	२००	१	ज्वरादौ फलम्	२०४	११
पुष्पादेः पशुघ्नितत्वे	२००	११	अथ भैषज्यम्	२०४	२४
शिवनिर्माल्यद्रव्याणि	२००	२८	अथारोग्यस्नानम्	२०४	२६
वाणालिङ्गादौ निर्माल्यम्	२०१	८	दन्तकाष्ठनिषिद्धानिम्	२०४	२९
अथ कृशीकाल	२०१	२२	आमलकस्नानम्	२०५	६
धान्यग्रहणम्	२०१	२७	नैलनिषेधः	२०५	१२
अथ वस्त्रम्	२०१	३१	प्रतिमसवल्लेलाभ्युपगति	२०५	२१
अथालंकारधारणम्	२०२	४	लस्नाननिषिद्धदिनम्		
	२०२	११	गृहारम्भः	२०५	२९
	२०२	१२	गृहप्रवेशः	२०७	७
	२०२	१४		२०७	२६

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
अथवनुर्यपरिच्छेदः	२९०	१०	अथवर्षजनलम्	२३८	१४
अथश्राद्धनिर्णयः	२९०	१४	कुतपाः	२३८	२३
श्राद्धस्वरूपम्	२९२	१५	अथवर्षाणि	२३९	४
अथश्राद्धभेदाः	२९२	८	श्राद्धदिनकल्पम्	२३९	१४
श्राद्धदेशाः	२९२	२८	पाकानिः	२४०	११
सप्तगोत्राः	२९३	१४	पाककर्तारः	२४१	११
कुलानि	२९३	१६	वस्त्राणि	२४१	१४
अथनिविद्धदेशाः	२९३	२२	श्राद्धकर्तृरुद्धिपुण्यादि	२४१	१५
परकीयभूमौभूस्वामीपितृभ्यो	२९३	२८	श्राद्धपरिभाषा	२४२	७
अमागदानविचारः			गोत्रनामोच्चारणम्	२४२	१३
श्राद्धकालः	२९४	१४	गोत्रज्ञाने	२४२	२२
अधिकारिणाः	२९६	४	नामोच्चारणविशेषः	२४२	२५
श्राद्धमुख्यगौणाधिकारिणाः	२९९	१०	वद्वचानांविशेषः	२४३	९
तत्रप्रसंगेनधनभातानिर्णयः	२२०	१५	विभक्तनिर्णयः	२४३	५
अथपितरः	२२३	१८	सव्यापसव्यनिर्णयः	२४३	१२
दर्शदौसपत्नीकानां	२२४	१९	आचमनकालः	२४३	२०
मातुःप्रथमश्राद्धम्	२२४	२३	शिवविस्मृश्चोत्तरं	२४३	२५
अथविश्वेदेवाः	२२५	२०	विनियुक्तदत्तन्यागः	२४४	२
अथविप्रास्तत्रवतमब्राह्मणाः	२२५	२६	ऊहनिर्णयःमातामहेषु	२४४	६
अथमध्यमब्राह्मणाः	२२६	४	विशेषः		
अथवर्षाब्राह्मणाः	२२६	७	श्राद्धसंकल्प्यादि	२४४	२३
विप्रनिमन्त्रणम्	२२९	१२	उननिमन्त्रणं	२४४	२६
देवपितृभेदेनोपवीतं	२२९	१४	पाद्यमण्डलम्	२४५	३
श्राद्धभेदेनविप्रसंख्या	२२९	१८	पाद्यगर्तः	२४५	१०
देवपितृभेदेनविप्रसंख्या	२२९	५	मंडलेगोमयादि	२४५	१४
निमन्त्रितानादरेप्रायश्चित्तंश्रा	२३०	१८	पाद्यपत्नीनिर्णयः	२४५	१८
द्धोक्तुर्वैज्यानिच			पाद्योत्तरमाचमनम्	२४५	२२
अथश्राद्धवस्तुनितत्रादौकुशाः	२३२	५	विप्रोपवेशनदिशा	२४५	२५
अथहविः	२३२	२८	वद्वचादिविशेषः	२४५	२८
क्षीरेविशेषमाहिष्यापवादः	२३५	१०	अतिथेरुत्तरा	२४५	३०
वर्ज्यव्याणि	२३६	४	विप्रासनानि	२४६	५

प्रकरणम्	पत्रं	पङ्क्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पङ्क्तिः
नीवीवधन	२४६	१५	संश्रवणनिपत्रिः	२५३	२५
वैश्वदेवार्चा	२४६	२९	अर्घ्यपात्ररूपा	२५४	५
अर्घ्यनिर्णयः	२४७	७	पितृरूपा	२५४	१०
अर्घ्यपात्राणि	२४७	१०	भोजनदेशमण्डनं	२५४	२६
अर्घ्यपात्रमानं	२४७	११	भोजनपात्राणि	२५५	२
विश्वेदेवानामज्ञाने	२४८	८	भोजनपात्रमानानि	२५५	६
आदाहेगन्धाः	२४९	३	कासादिनिषेधः	२५५	१०
त्रिपुण्ड्रनिषेधः	२४९	१२	कदलीनिषेधः	२५५	१५
ऊर्ध्वपुंड्रविकल्पः	२४९	१८	भस्ममयीदा	२५५	१७
आदाहपुण्याणि	२४९	२३	हस्तशोधनं	२५५	२०
निषिद्धपुण्याणि	२५०	१	अग्नौकराणाम्	२५५	२२
अथभूषाः	२५०	१८	पत्राग्निनिर्णयः	२५५	२३
दोषाः	२५०	२५	अग्न्यभावेनिर्णयः	२५५	२४
वस्त्राणि	२५०	२७	अतिषट्क-निर्णयः	२५६	३
यज्ञोपवीतादीनि	२५०	२८	अग्नौकरणेसम्पादयितव्यं	२५७	६
वस्त्रादीनां निष्क्रमः	२५०	३०	पाणिहोमः	२५७	११
दीपिकादिदानम्	२५०	३१	अपत्तिकसविधिः	२५७	३३
कंडकादिदानं	२५१	३	अनुपनीतेरग्नौकराणां	२५७	३६
स्त्रीआहुतेहिन्दुरादि	२५१	४	साग्रेर्विदेशादौ	२५८	५
कार्पासादिवस्त्रादीनि	२५१	६	पाणिहोमपयुक्षणादि	२५८	११
स्त्रिश्रद्धयोरुपवीतं	२५१	८	विश्रावमनादि	२५८	१७
जलपात्राणि	२५१	९	आपस्ववानामग्नौकराणां	२५९	१
उपानहौ	२५१	१४	नसृग्न्यादेर्विशेषः	२५९	२
ऊर्ध्वचामरादिदानं	२५१	१६	महालपादावग्नौकराणाम्	२५९	२५
अलंकारः	२५१	१८	आदिकादावग्नौकराणां	२५९	२६
आदर्शदि	२५१	२१	जीवयित्रादेर्विधिः	२५९	३१
वन्दीमोक्षः	२५१	२८	मानुदित्वे	२६०	२
पितृरूजनं	२५१	३०	परिवेषणम्	२६०	५
पित्रर्घ्योदादनं	२५२	३	परिवेषणपात्राणि	२६०	१३
अर्घ्यपवित्राणि	२५२	१८	भोजनपात्रेतिनिषेधः	२६०	१७
पित्रावाहनं	२५२	२५	स्त्रेणादीनां हस्तेन पवित्रपात्राणि	२६०	१८

प्रकरणम्	पत्र	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्र	पंक्तिः
घृतपात्रस्थापनं	२६०	२०	पिण्डप्रमाणानि	२६५	२३
पात्रालम्भनं	२६०	२१	अत्रपित्रादिनामाज्ञाने	२६६	२
पात्रेऽङ्गनिवेशनं	२६०	२४	मानामहादिपिण्डदेशः	२६६	५
अन्नसंकल्पः	२६१	१०	एकोद्दिष्टानां देशः	२६६	१३
ब्राह्मणप्राणादि	२६१	१४	दर्भलेपाः	२६६	१५
आयोजनविधिः	२६१	२९	लेपापवादाः	२६६	१७
वित्रादिवलविधिः	२६१	२	नीर्वाविश्रंसनम्	२६६	२८
अभिश्चरणादि	२६२	५	अज्जनाभ्यञ्जने	२६६	२८
भोजनेनियमाः	२६२	११	पिण्डपूजा	२६७	३
विप्राणामन्त्रेणस्पर्श	२६२	२३	स्वस्तिवाचनादि	२६७	११
विप्रस्यदशवे	२६३	४	अक्षय्योदकम्	२६७	१४
विप्रवमने	२६३	५	दक्षिणानिर्णयः	२६७	१६
आदिकेवमने	२६३	१३	स्वधावाचनम्	२६७	२०
दर्शदौवमने	२६३	२०	पिण्डप्रवाहणम्	२६७	२३
पितामहवमने	२६३	२८	विप्रविसर्जनम्	२६७	२४
सपितृकीकरणवमने	२६३	२९	पिण्डप्रतिपत्तिः	२६८	५
महोदोदिवमने	२६३	३०	पिण्डोपघाते	२६८	९८
वृद्धिसंकल्पादौवमने	२६३	३१	पिण्डनिषिद्धकालः	२६८	२९
तीर्थमहालयादौवमने	२६४	३	महालयादौप्रतिप्रसवः	२६८	३१
तृप्तिप्रश्नादि	२६४	४	उच्छिष्टोद्घासनकालः	२६८	१४
आहुविशेषेतृप्तिप्रश्न	२६४	८	विश्वदेवकालः	२६८	२०
विकिरप्रतिपत्तिः	२६४	१२	वरुचानोर्विश्वदेवकालः	२७०	४
उत्तराचमनं	२६४	२४	नित्यआहुति	२७०	१०
पवित्रविसर्जनम्	२६४	२८	एकादश्यादौआहुति	२७०	२०
गरुडपात्रम्	२६४	२९	रात्रौपरपक्षेभोजनेनिषिद्धम्	२७१	१
पिण्डदानविधिः	२६४	३०	अथआहुतुकल्पः	२७१	१०
पिण्डकालः	२६५	१	विप्राभावेदर्भवदुः	२७१	११
पिण्डदेशः	२६५	६	आमआहुति	२७१	१३
रेखाकरणदि	२६५	७	आमापवादाः	२७१	२५
पिण्डप्रयोगानि	२६५	१३	आमपरिमाणम्	२७२	२
पिण्डमाषाः	२६५	१५	आमआहुतिपिण्डः	२७२	८

मकराणाम्	२७२	१३	पकराणाम्	२७२	१९
आमप्रादुर्हः	२७२	१६	आहेआशोचमात्रौ	२७२	३१
आमप्रादेनिषिद्धानि	२७२	२५	आशोचोत्तरविभे	२७०	१६
भूद्रस्यामप्रादाधिकारः	२७२	३१	आहेभाय्यारजोदर्शने	२७०	३१
हेमप्रादुर्हम्	२७३	५	रजस्वलायां प्रादुर्हम्	२७१	२६
जातकर्मणि हेमनिधम्	२७३	७	अन्वारोहरोप्रादुर्हम्	२७२	४
हेमप्रादेपिरादानादि	२७३	१६	सापलमानुरन्वायुक्ते	२७३	४
हेमप्रादेनिषिद्धानि	२७३	१९	अन्यकालारोहरो	२७३	२१
संकल्पप्रादुर्हम्	२७३	२०	प्रादुर्हसंपाते	२७३	२६
संकल्पप्रादेवर्ज्यं	२७३	२७	पित्रोर्मृताहेके	२७३	३०
अशक्तौपिरादुर्हम्	२७४	४	प्रादुर्हसम्पातेसागसिद्धिः	२७४	९
असशक्तौतर्पणादि	२७४	१३	प्रादुर्हवृत्तिविचारः	२७४	१५
प्रादुर्हभोजनेमायश्चित्तं	२७४	२६	प्रादागतर्पणान्	२७४	२७
क्षयाहप्रादुर्हम्	२७५	८	प्रादागतर्पणापवादः	२७४	३१
पावेणोकोद्विष्टविचारः	२७५	१९	प्रादेनित्यतर्पणम्	२७५	२
सन्वासिनप्राद्विकप्रादे	२७५	३१	तर्पणाविधिः	२७५	२१
आद्विकेसपत्नीकनिषेधः	२७६	३१	तिलतर्पणनिषेधः	२७५	२८
ज्येष्ठानुगद्विके	२७६	३	तदपवादः	२७५	३१
पत्न्याः कर्तृत्वे	२७६	९	वृद्धिप्रादेतन्निमित्तानि	२७६	२७
अपुत्राणां विशेषः	२७६	१५	तत्कालः	२७६	३१
गोविप्रहतादौ	२७६	१८	प्राधान्यगवृद्धिप्रादे	२७७	४
मातामहनिषेधः	२७६	२२	वृद्धिप्रादेदेवताः वृद्धिप्रादे	२७७	२३
पितृव्यादिप्रादे	२७६	२७	देविश्वेदेवाः	२७७	२८
क्षयाहदेविश्वे	२७८	३	वृद्धिगदौमानुहन्ता	२७८	३
अहणादिनवार्षिकं	२७८	४	वृद्धोवयोदीरा	२७८	१३
मलमासेवार्षिकं	२७८	१०	गौरित्तस्यास्यादिमातरः	२७८	१८
दर्शवार्षिकमात्रौ	२७८	१६	संस्कारयोगपथे	२७८	२४
आद्विकेवृषोत्सर्गः	२७८	१८	वृद्धिप्रादेतन्त्रता	२७८	२८
शुद्धिप्रादे	२७८	१९	कर्मावृत्तौरुध्वावृत्तिः	२७८	३१
वर्षान्तेसपिरादने	२७८	२६	वृद्धिनिषेधः	२७८	३९
क्षयाहाज्ञाने	२७८	२८	वृद्धौअधिकारः	२७८	४
मृतमासाद्यज्ञाने	२७८	२८	जीवमित्तकः	२७८	२

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
सन्ध्यादिपितृकस्य	२८९	२७	मुण्डनेकालाः	२९६	१०
सामेर्विशेषःजीवन्मृतक	२८९	२८	मुंडनविधिः	२९६	२५
स्यविशेषश्च			जीवन्मृतकस्यतीर्थे	२९६	२९
वृद्धावित्तिकर्तव्यता	२९०	९	तीर्थेपरार्थस्नानंमुंडनं च	२९६	२९
विश्रालाभे	२९०	१५	तीर्थेप्राहुविधिः	२९७	३
अत्रदक्षिणा	२९०	३०	एतौतीर्थेमात्रेप्राहु	२९७	७
पिण्डविधिर्विकल्पः	२९१	२	आशौचेतीर्थेप्राहु	२९७	११
मन्त्रोद्धारः	२९१	१५	तीर्थेप्राहुवर्जोनि	२९७	१६
पितृजीविते	२९१	२६	तीर्थेप्राहुपिण्डद्वाराणि	२९७	२२
मातामहजीवने	२९२	१२	विधवायाविशेषः	२९७	२४
मातृजीवने	२९२	२५	जीवन्मृतकस्यतीर्थेप्राहु	२९७	२७
जीवन्मृतस्तीर्थेविशेषः	२९२	२७	आशौचनिर्गोपः	२९८	३
तीर्थेमातृप्राहु	२९२	२९	स्नातशौचं	२९८	४
सामेर्विशेषः	२९३	२	पाताशौचं	२९८	११
जीवन्मृतकप्राहु	२९३	६	उत्रोत्पन्नोपितृस्नानं	२९८	१८
पितामहजीवने	२९३	१५	सत्तिकायाःकर्मोपधिकारः	२९९	६
प्रपितामहजीवनेउभयजीवने	२९३	२०	जननेप्रथमादिदिने	२९९	८
व्युत्क्रममृतानांविशेषः	२९३	२५	मृताशौचं	२९९	२४
विभक्ताविभक्तानां	२९४	६	नालेच्छेदोत्तरमृतौ	२९९	२६
कर्मणिविभक्ता	२९४	२२	नामोत्तरद्व्योत्पन्नोःश्वे	३००	१
विभक्तानांपंचमहायज्ञवैश्वदे	२९४	२३	अत्रदहनखननेविचारः	३००	४
वादिदेवपूजा			द्व्योत्तरविवर्धोत्पन्नौ	३००	२६
तेषांतीर्थेप्राहुधिकारः	२९४	३०	त्रिवर्धोत्पन्नपुनयास्वर्गमृतौ	३००	३१
तीर्थेप्राहु	२९५	१०	कृतचूडमरणौ	३०१	१
तीर्थेयात्राविधिः	२९५	१३	शिशुमृतोमात्रापित्रोः	३०१	८
एतप्राहुकार्पण्यविशेषः	२९५	३०	कन्यामृतौ	३०१	११
यात्रामध्येआशौचं	२९६	३	भूदस्यविवाहात्स्वर्ग	३०१	१३
मात्रेतीर्थेमात्रे	२९६	४	चौलोत्तरवाग्दानात्स्वर्ग	३०१	२१
नदीपुतीर्थेषुविशेषः	२९६	८	अनूदभूदस्ययोऽशादम	३०१	२२
तीर्थेयात्रादिनक्तं	२९६	१०	धर्ममरणौ		
तीर्थेवपनंतीर्थेपवासश्च	२९६	१६	वाग्दानोत्तरकन्यामृतौ	३०१	२३

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्ति	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्ति
अनुपनीतेखननादि	३०२	६	शवानुगमने	३०८	३०
अनुपनीतिपिण्डादि	३०२	१५	रोदनेच	३०९	८
अहाशौचेविशेषः	३०२	२१	आशौचान्नमस्यो	३०९	१६
वालमरणादौविशेषः	३०२	२३	स्वामीमरणोदास्याशौचं	३०९	२५
पंचवर्षान्तरपिण्डादौ	३०२	३०	दास्यादौविशेषः	३०९	२८
स्त्रीणां पिण्डादिविकल्पः	३०३	८	दासभेदाः	३१०	३
जात्याशौचं	३०३	१५	दासमरणस्वामिनः	३१०	९
स्त्रीभूदयोर्विशेषः	३०३	२९	प्रतिलोमजानां	३१०	१०
आशौचसङ्कीर्णविचारः	३०४	१३	रात्रौजननमरणेच	३१०	११
आशौचैः ग्रास्यर्शता	३०४	२०	आहिताग्निमरणे	३१०	१३
अनुपनीनादौविशेषः	३०४	२८	अतिर्क्राताशौचं	३१०	२०
दत्तकादिपुत्रमरणे	३०५	३	देशान्तरेविशेषः	३१०	२७
दत्तकमरणजनकस्य	३०५	१०	देशान्तरलक्षणम्	३११	५
उद्धाकस्यामृतोदोपिनादेः	३०५	२३	पित्रोर्देशान्तरमरणे	३११	८
पतिव्येहकन्यामरणोपसवेच	३०५	२४	सापत्नमानुदेशान्तरमरणे	३११	१३
पितृमृतौकन्यायाश्च	३०६	९	आशौचसंपाने	३११	१७
भगिनीमृतौआहूता	३०६	११	रात्रौयामशेषादौ	३१२	२४
मातामहादिमरणे	३०६	१३	ब्रह्मादिवृद्धरपवादः	३१२	२५
दौहित्रादिमरणे	३०६	१३	मानुरन्वाणेहरो	३१४	५
वधुत्रयमरणविशेषः	३०६	३०	सन्निकाग्निदयोर्विशेषः	३१४	१४
ग्राममध्यशवाधिसूने	३०७	१४	आशौचसन्निपातेकार्याका	३१४	१९
श्यालाकादौजामातृनः	३०७	२२	यविचारः		
क्रियाकर्तृविशेषः	३०७	२५	आशौचापवादःपंचवाकर्तृ	३१४	२७
पत्न्यादिमरणे	३०७	३०	नोपवादश्च		
सुहृन्मृते	३०७	३१	ब्रह्मचारिणोविशेषः	३१४	३०
शवस्पर्श	३०८	१०	समावर्तनोत्तरविशेषः	३१५	१७
निर्हरणादौ	३०८	१५	कर्मतोपवादः	३१५	२५
निर्हरणादौभृत्तिग्रहणे	३०८	१७	तुलाहनादौ	३१५	३१
शवालंकरणे	३०८	२२	निवेदेवहनादौ	३१६	१०
अनायुहणे	३०८	२३	दीक्षितस्यस्वानुष्ठाने	३१६	१६
हीनवशे संस्कारे	३०८	२९	अग्निविशेषः	३१६	१८

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्ति
श्रौतकर्मसुविधेयः	३१६	२०
स्मार्तकर्मणि वैश्वदेवे	३१७	१६
संध्यादिषु	३१७	२०
ग्रहणोच्चाशौचापवादः	३१७	३०
संक्रान्तौ कन्योद्वाहे वि	३१८	१
अथ द्रव्यतोपवादः	३१८	४
मृतदोषतोपवादः	३१८	१४
आत्मघाते	३१८	१६
आत्मघाते संस्कारकर्तुः आ	३१८	३०
यश्चिन्तम्		
आहन्ताग्निदुर्मरणो	३१९	७
प्रमादमरणो	३१९	१७
वैधमरणो	३२०	८
प्रयागादिमरणो	३२०	२२
काश्यानात्मघाते	३२१	२
आत्मघाते संवत्सरोद्देशे विशेषः	३२२	१
आत्मघाते प्रापश्चित्तं	३२२	१०
चण्डालादिहने प्रापश्चित्तं	३२२	१५
श्लेष्मीकृतानां विशेषः	३२३	१
पतितोदकविधिः	३२३	४
नारापणावलिप्रयोगः	३२३	२१
सर्पहने विशेषः	३२४	१०
कुचिद्विधानां दाशौचापवादः	३२४	२२
सत्यामरणो	३२४	३०
कृतजीवच्छादे विशेषः	३२५	१५
आहिताग्नीत्रेयिनप्रणो	३२५	२१
परांशरविधिः	३२५	२८
प्रोषिते कालपरीक्षा	३२६	११
परांशरे त्रिराशौचं	३२६	२४
परांशरदोषपत्नीपुत्रयोराशौचं	३२६	२५
अनीनसंस्कार	३२६	२८

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
प्रेतसंस्कारकालः	३२७	१
निषिद्धनक्षत्रादौ मृते दाह	३२७	८
विधिः		
कृतसंस्कारस्य पुनरागमनम्	३२७	२०
सर्पसंस्कारविधिः	३२७	२९
अस्य कर्मनिर्णयः	३२७	३०
धर्मपुत्रविधिः	३२८	२९
आसन्नमरणो दानानि	३२८	१०
योक्षधेनुः	३३०	११
कराधेनुः कर्तुः कृत्तव्यम्	३३०	२६
दुर्मरणो प्रापश्चित्तं चण्डाला	३३०	३१
दिस्यर्शं		
रत्नस्वलास्यर्शं	३३१	३
खंडादौ मरणो	३३१	८
रात्रौ मरणो	३३१	१२
रात्रौ मरणो निवेद्यः	३३१	१६
सवर्षपुत्रिने	३३१	१७
सात्रे विशेषः	३३१	२६
समारुद्धारण्यो विशेषः	३३२	१
विच्छिन्नाग्नेः	३३२	२
प्रेताधानं	३३२	३
अरण्यो नोशो	३३२	६
पत्न्यामरणो विशेषः	३३२	१६
देशांतरमृते	३३३	१
अनुपपत्तीनां	३३३	६
कपालाग्न्यादिग्रहमरणो	३३३	१३
विशेषः		
दाहविधिः	३३४	५
दम्पत्योरैकदा मृते	३३५	१३
उदकदानम्	३३५	२७
सहगमने पापैक्यं	३३५	२६

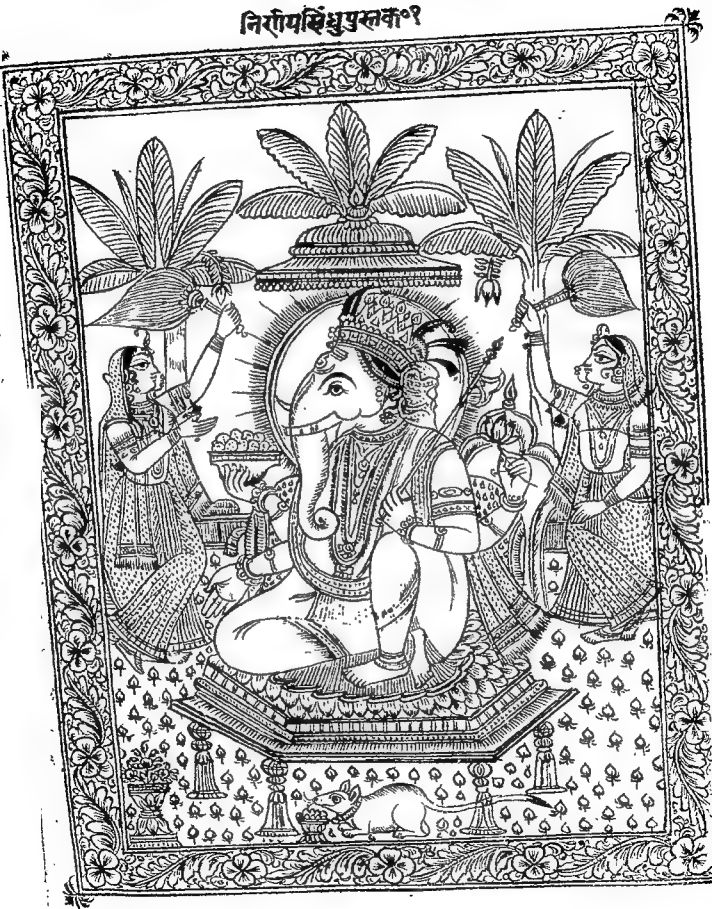
प्रकरणम्	पत्रं	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
अंजलिष्टुतिः	३३६ १४	दीपदानं	३४७ ९	
कामोदकम्	३३६ २३	मासिकानि	३४८ २	
प्रवेशनादिविधिः	३३७ ३	अनेषुवर्जानि	३४८ ४	
आशौचविनियमः	३३६ ३१	सपिंडीकरणं	३४८ २३	
पत्न्यकर्तृत्वेरजोदर्शने	३३७ २३	साग्निककर्तृकविशेषः	३५० २६	
क्रियाकर्तृत्वांशे	३३७ २४	साग्नोपेतविशेषः	३५० ३०	
प्रेतपिण्डविधिः	३३७ ३१	द्वयोस्ताम्रित्वे	३५१ ८	
मुहुर्मृतादौविपर्यये	३३८ ६		३५१ १५	
शिवादिविपर्यये	३३८ १०		३५१ २९	
पिण्डद्रव्याणि	३३८ २१		३५२ ९	
प्रेतपिण्डोनिषिद्धानिप्रेताय	३३९ १५	श्रद्धांशसपिंडीकरणम्	३५२ १०	
वपवाः		विण्डीकरणनक्षत्राणि	३५३ ६	
आकाशोजलक्षीरस्थापनं	३३९ २९	डीकरणोऽधिकारिणः	३५४ १	
दशाहमध्यदशपाते	३३९ २८	व्युत्क्रममृतेसपिण्डीकरणं	३५४ ४	
अस्थिसंचयनं	३४० १७	पितामरुसपिण्डने	३५४ १०	
संचयनेनक्षत्राणि	३४० १९	पितामरुदशाहमध्य	३५४ १९	
तीर्थस्थानिसंप्रविधिः	३४१ १	पितृमृतौ	३५४ २३	
नवभ्रातृ	३४२ १	स्त्रीसपिंडीकरणोविचारः	३५५ ३	
नवभ्रातृवर्ज्यानि	३४२ १८	अपञ्चायाःसपिण्डने	३५५ २३	
नवभ्रातृविघ्न	३४२ २९	कौकिलमृतानुसारिणां	३५५ ३९	
अन्वाराहोत्तरानवभ्रातृ	३४३ २	भर्तृसपिण्डनेविशेषः	३५६ ५	
आशौचान्तिदिनकृत्यं	३४३ ६	ब्रह्मचारिणांसपिण्डने	३५६ ११	
एकादशाहकृत्यं	३४३ ३१	सपिण्डनमयोगः	३५६ २२	
सद्यःशौचेएकादशाह	३४४ २	पाथेयभ्रातृ	३५६ २५	
एकादशस्वरूपम्	३४५ २	मयमादेनिषिद्धानिविधना		
एकादशाहवैश्वदेवः	३४५ १४	निवृ	३५८ ५	
अथवपोत्सर्गः	३४५ २१		३५८ ११	
स्त्रीषुषोत्सर्गनिषेधः	३४६ ८	त्रिपकराणि	३५९ ११	
पश्चानम्	३४६ १३	जलचारीमृतौ	३५९ २४	
शय्यादानम्	३४६ २४	सन्निकारजलसलामृतौ	३६० ४	
शय्याप्रतिग्रहप्राप्यन्ति	३४७ ६			

	<p>प्रकरणम् ॥ पत्र पंक्तिः ॥</p> <p>गर्भिणीमारुते ३६० २२</p> <p>अन्वारादणविधिः ३६१ ७</p> <p>विधवाधर्माः ३६२ १२</p> <p>समासविधिः ३६२ २१</p> <p>समासप्रयोगः ३६४ २१</p> <p>अष्टोभाज्यदीनि ३६४ २२</p> <p>पतिधर्माः ३६० १०</p> <p>पतिस्कारः ३६८ ११</p> <p>॥ समाप्तमिदं सूचीपत्रम् ॥ शुभम् ॥</p>	
--	--	--

	<p>अथ शुद्धपत्रलिखने ॥</p> <p>पत्र पंक्ति शुद्धं शुद्धं</p> <p>१३७ ९ चर्येदिन चर्येदिन</p> <p>३९० ९ पञ्चावा पञ्चावा</p> <p>१८६ १४ कीवादा कीवादा</p> <p>३९६ १९ दक्षिणा दक्षिणा</p> <p>३४६ १३ एकपंक्तिदिगन्तिभईहैसोव्यर्थे</p>	
--	--	--

	<p>१६ २२ लोत्रपाठमपि दशवारकयो न</p> <p>उक्तमविष्ये न तस्य दशपामेन च लोत्रांगमाः</p> <p>इति नृदिः ॥</p> <p>११३ २२ कार्तिकस्नानं कार्तिकमासः ॥</p>	
--	--	--

<p>॥ समाप्तमिदं सूचीपत्रम् ॥ शुभम् ॥</p>		
--	--	--

श्रीगणेशायनमः कारुरेकेनिकेतं रामसीतालनायुक्तं विस्वामित्रान्ववायव्रततिसमाप्तं।
वशाखिनं वंदे १ लक्ष्मीसहायंकल्पद्रुतलंजितगोकुलं वर्हापीउधनश्यामं महः किंचिद्वि-
पास्महे २ यथादसंस्मृतिः सर्वमंगलप्रतिभूमेता तान्भट्टरामरुक्माख्यानश्रीतातवस्मा-
लुमः ३ सर्वकलारासंदोहनिदानं यत्तदहं युनदीसोदरीमं वासुमारव्यानौमिसादरं
४ विंदुमाधवपादाजरोलवीकृतवियहं आपोसंभातरं भट्टदिवाकरमुपास्महे ५ हे।
द्रिमाधवमतेप्रविचार्यसम्पगालोच्यतत्त्वमयतीर्थकृतापरैषा श्रीरामरुक्मस्तनयक-
मलाकराख्यः कालेयथामतिविनिर्णयमातनोति ६ संति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबधा-
कोटिशः तथाप्यसुख्यवेदार्थीकेचिद्विज्ञातुमीशति ७ तत्र संक्षेपतः कालः षोढा अष्टा-
ज्यनमृतुर्मासः पक्षोदिवसरति तत्राष्टौमाधवमतेपंचधा सावनः सौरश्चादौनाक्षत्रीवा-
हस्यन्यरति गुरोर्मध्यराशिभोगेन वाहस्यत्यः सच ज्योतिः शास्त्रप्रसिद्धः हेमाद्रिस्त्वय-
योर्धर्मशास्त्रेऽनुपयोगात्तिस्रस्यविधा आह तत्र वक्ष्यमारोः सावनादिद्वादशमासेरु-
तदहं मलमासेतु सति षष्टिदिनात्मक एकोमास इति द्वादशमासत्वमविरुद्धं ० तथा-
च व्यासः षष्ठ्यातुदिवसैर्मासः कथितो वादरायणोरिति तत्र चादौ दृष्टिभेदः तदा-
गर्गः प्रभवो विभवः सुक्तः प्रमोदो यप्रजापतिः अंगिराः श्रीमुखो भावो युवाधाता त-
वच ईश्वरो बहू धान्यश्च प्रमाथी विक्रमो दृषः चित्रभानुस्सुभानुश्च तारराः पार्थिवो-
ऽव्ययः सर्वजित्सर्वधारी च विरोधी विकृतः खरः नंदनो विजयश्चैव जयो मन्मथदुर्मु-
खो हेमलवो विलंबो यविकारी शर्वरीश्वरः शुभरुक्कोभनः कौधी विस्वावसु पराभ-
वो प्रवंगः कीलकः सोम्यः साधारणविरोधकृत् परिधावी प्रमाथी च आनंदो राक्षसो-
नलः पिंगलः कालयुक्तश्च सिद्धार्थो रौद्रदुर्मती दुर्दुभीरु धिरोद्गारी रक्ताक्षः कौधनः स-
यरति यद्यपि ज्योतिषे गुरोर्मध्यमराशिभोगेन प्रभवादीनां माघादौ प्रवृत्तिरुक्ता तथा-
पि प्रभवादीनां चांद्रत्वमप्यस्ति ॥ ० चांद्राणां प्रभवादीनां पंचके पंचके पुग इति माधवो-
क्तेः तेन चांद्रः प्रभवादिश्चैत्रसिते प्रवर्तते वाहस्यत्यस्तु माघादौ तयोर्विनियोगो ज्योति-
निर्वंधे ब्रह्मसिद्धान्ते व्यावहारिकसंज्ञोपकालः स्मृत्यादिकर्मसु योज्यः सर्वत्र तत्रापि ज-
वो वानर्मदोत्तरे आर्ष्वेराः स्मरेत्सर्वत्र कर्मादौ चांद्रसंवत्सरं सदा नान्ययस्मादत्तरा-
दौ प्रवृत्तिस्तस्य कीर्तिनेति अयं ननु सौरर्तुत्रयात्मकः सौरर्तुत्रितयं प्रदिष्टमयनमिति दी-
पिकोक्तेरन्यद्विधं दक्षिणामुत्तरं चेति कर्कसंकांतिर्दक्षिणां मुकरं न्यं अतयोर्विनियोगमा-
ह मदत्तरत्ते सत्यव्रतः ॥ देवतारामवाय्यादिप्रतिष्ठादशुखैरवौ दक्षिणाशामुखैकुर्वन् न-
तफलमवाप्नुयात् वैखानसः मातृभैरववाराहनारसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुरहंजी च
स्थाप्या वै दक्षिणापने वैश्वे अय्यर्थे ननु दक्षिणापनरावेति नियमः ॥ धर्तव्यं च ते दक्षिणा-
पने निषिद्धाया देवप्रतिष्ठाया देवविशेषे प्रतिप्रसवात् तथा चोक्तं रत्नमालायां गृहस्ते-
शत्रिदश प्रतिष्ठा विवाहचौलव्रतबंधधर्तव्यं सोम्यापने कर्म शुभं विधेयं यद्गर्हितं तत्सज्जद

क्षिरोचेति अस्यापवादः काशीखंडे सदाकृतपुर्णचानुसदाचारतृणायरा सदा महोदय
 आस्तुकाष्पानिवसतां सतां इत्यनम ऋतुमासदयात्मा मलमासेतुमासदयात्मकस
 कोमासस्तेन मासदयात्मकत्वमविरुद्धं सद्देधाचांद्रसौरश्च चैत्रारंभोवसंतादिश्चा
 दः मीनारंभो मेघारंभो वा सौरः ॥ मीनमेघयोर्मेषद्वययोर्वावसंतरतिवौ धायनोक्तेः
 अतयोर्विधिनियोगमाह त्रिकांशमंडनः श्रोतस्मात्तक्रियाः सर्वाः कुर्याच्चांद्रिष्यर्तुषु तदभा
 वेतुसौरर्तुष्विति श्रुतिर्विदंमंतं सहिविद्योपिषोदा वसंतो ग्रीष्मो वर्षा शरद्वर्गः शि
 शिर इति इति ऋतुः मासश्चतुर्दश सावनः सौरश्चाद्रो नाक्षत्र इति विंशतिनः सावनः अर्कसं
 क्रान्तिः संक्रांत्यवधिः सौरः यद्यपि हेमाद्रिभाधवकालादशीयालोचनेन मेघसंक्रांत्या समा
 न्यायाममावास्या कत्वं चैत्रत्वमितिलक्षणाच्च मेघसंक्रांतिश्चैत्रत्वप्रतीयते तथापि मेघ
 संक्रमेदशीद्वये सति वैशाखस्यैवाधिक्यात् सर्वभाविन्नेन मीनस्यैव चैत्रत्वमुक्तं एवमेषा
 दयैवैशाखाद्याः अतो मीनसंक्रांत्यमध्यस्थयोरीमासीकत्वं आद्यार्तोऽथैकत्वं वा चैत्रत्व
 मितिलक्षणात् मीनस्यैव सौरश्चैत्रः एवं वैशाखादयोपि मेघाद्याः ॥ अथ सौरमास
 प्रसंगात्संक्रांतिनिर्णय उच्यते तत्र शर्वतोपियरतोऽपि संक्रमानुरूपकालघटिकास्तु
 योऽंशेति सामान्यतः पुण्यकालः सर्वैरुक्तः विशेषस्तु चेतोऽत्र नामकाः संग्रहश्रीकाः
 प्रागूर्ध्वादश शर्वतः षड्वन्तिस्तद्व्यपराः शर्वतस्त्रिंशत्वांशः शर्वतोऽप्यपरतः सर्वाः पराः
 स्पृष्टं शर्वीः योऽंशोऽत्राक्षरतुभुवः पञ्चात्खवेदाः पुनः सर्वा योऽंशोऽत्राक्षरतुभुवः पुनर
 योऽंशोऽत्राक्षरतुभुवः ॥ अस्यार्थः ॥ मेघप्रागूर्ध्वं च दशघटिकाः पुण्यकालः दृष्टे
 र्वा योऽंशः मिथुने पराः योऽंशः कर्के र्वास्त्रिंशत् ॥ सिंह र्वा योऽंशः कन्यायां पराः यो
 उशांतुलायां प्रागूर्ध्वादश ॥ हस्तिके र्वा योऽंशः धनुषि पराः योऽंशः मकरे चत्वारिं
 शत् पराः ॥ इदं च हेमाद्रि मतेनोक्तं ॥ माधवमतैव तत्र पराविंशतिः पुण्याः कुंभे र्वा यो
 उशा मीने पराः योऽंशेति १२ याप्युत्तरा पुण्यतमामयोक्ता सायं भवेत्सायदिसा यि
 र्वा र्वातु योक्तायदिसा विभाते साप्युत्तरा त्रिनिधेधनः स्यात् अर्वा उ-निशीया
 द्यदिसंक्रमः स्यात् सर्वे हि पुण्यपरतः परे हि ॥ आसन्नयामहयमेव पुण्यं निशीथम
 ध्येन दिनद्वयं स्यात् कर्कटधेये विमितिमुवाच हेमाद्रिस्त्रिंशत्तया परार्कः ऋषः प्र
 देधेयदिवाहरे त्रिपरिह्नि पुण्यं त्वथ कर्कटश्चेत् प्रभातकाले यदि वा निशीथे सर्वे
 हि पुण्यं त्विति माधवार्यः ॥ अत्र मूलवचना निमाधवा परार्कहेमाद्रादिषु दृष्ट्या
 नि सर्वासंक्रांतियुदानविशेषो हेमाद्रोदानं कांड उक्तः ॥ विस्वामित्रः मेघसंक्रमणो
 भानो मेघदानं महाफले दृष्टसंक्रमणोदानं गवां प्रोक्तं तथैव च वस्त्रान्नयानदा
 नानि मिथुने विहितानि तु घृतधेनुप्रदानं च कर्कटे पिविशिष्यते ससुवर्गं ह्यत्र
 दानं सिंहपि विहितं तथा कन्याप्रवेशे वस्त्राणां विष्मनादानमेव च तुलाप्रवेशः
 धात्यानां गोरसानामपीष्टदं अन्नकीचलिते भानो दीयदानं महाफले अन्नकीच

श्रिकः धनुः प्रवेशे स्वस्वाणां यानां च महाफले मय प्रवेशे दास्यतां दानमप्येत्थैव च कु
मप्रवेशे दानं तु गवामं बुद्ध्या स च मीनप्रवेशे स्नानां मालानां मपि चोत्तममिति च
उपवासमाह हेमाद्रावायस्त्वः अयने विषुवच्चैव त्रिरात्रौ योषितो नरः स्नात्वा यस्त्वर्चये
दानं सर्वकामफलं भवेत् असक्तो तु दृढवसिष्ठः अयने संक्रमे चैव यद्दशो चंद्रसूर्ययोः अ
होरात्रौ धितः स्नात्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते अत्रोपवासः संक्रांतिदिने दानादितु पुण्यकालदि
नस्याचार्यचूडामणिः विधिलाघवाः पुण्यकालदिनस्योभयमिति दृष्ट्वा रदं च पुत्रिष्टस्या
तिरिक्तविषयम् आदित्ये ह निसंक्रांतौ यद्दशो चंद्रसूर्ययोः उपवासी न कर्तव्यः पुत्रिणा गृहि
णा सदेति जैमिनिवचनात् अत्र आह युक्तं हेमाद्रौ विष्णुधर्मे आह संक्रमणो भानोः प्रशस्ते
दृष्टिवी पते अपरा के विष्णुः आदित्यसंक्रमे चैव विषुवच्चायनद्वयं जन्मममभूदयश्च एतां
सुं आह कालान्वेकाम्पानाह प्रजापतिरिति यदाहादशदिनैरवागयतां शप्रवृत्तिर्भवति त
दा पुण्यं वक्तुमयनयद्दशं अस्यां संक्रमेण सिद्धेयनयद्दशं व्यर्थं स्यादित्यपरा के हेमा
द्रावपि गालवः अयनो शकतुल्येन कालेनैव स्फुटं भवेत् मृगकर्कादिगोसूर्ययाम्प्रादगय
ने सति तदा संक्रांतिकाले स्युः कृत्वा विष्णुयदादय इति अयनो शक्युतिरूपे संक्रांतिका
ले पितृपुत्रं पुण्यकालादि ज्ञेयमिति स एव व्याचख्यो तच्च मेघायनं दृष्ट्वा यनमिवादि स
र्वज्ञेयं माधवीये पिजावासिः संक्रांतिषु यथा कालस्तदीयेष्वयने तथा अयने विश
तिः शर्वा मकरे विशतिः परा इति मकरायरो शर्वा विशष्टिकाः पुराणाः मकरसंक्रांतौ
तु यश्चादि शतिः पुराणाः असत्रायने न तत्र संक्रांतिवत् विष्णुयदादयः प्रवर्तते तेन तत्रा
युक्तं पुण्यकालादि तत्रापि ज्ञेयमिति स एव व्याचख्यो विष्णुयदादि स्वरूपदीपिकाया मु
क्तं हर्षप्रिष्टेयसिंहदृष्टिकघटेष्वर्कस्ययः संक्रमः कन्यामीनधनुर्दृष्ट्वा यद्दशो गीत्यास्यं तु
ला मेघयोः प्रोक्तं तद्विषुवंगमे यनकमुदकर्काटके दक्षिणमिति हर्षप्रिष्टेयपदं नमु
मिषुनम् अत्र च यि उरहितं प्रादं कुर्यात् तथा चायरा के मात्ये अयनदिनये प्रादं
विषुवद्विजये तथा संक्रांतिषु च सर्वासु पि उ निर्वयणा ह नरति आह शूलपाणिस्त्वस्य
निर्मूलत्वात् समूलत्वेऽपि ततः प्रभृति संक्रांतावुपरागादियं सर्वं त्रिपिंडमाचरेच्छा
ह मे को हि संमृता ह नीति गान्धोक्तग्रहराण्यद्दशो वदिकल्प इत्याह तत्र अस्याव
णानुवादकत्वेन पिडा विधायकत्वात् पिडो व्यक्तिः अन्यर्थकपदे पिडानुवाद नित्तवि
धौ च षट्कर्तुः प्रथममक्षवद्धे रूपायने मंगलकृत्येषु विशेषमाह ज्योतिर्निर्वधेना
रदः त्याज्यः सूर्यस्य संक्रांतेः सर्वतः परतस्तथा विवाहादिषु कार्येषु नाज्यः योऽश
योऽश एतत्पुण्यकालोपलक्षणं भानोः संक्रांतिभोगश्च कुलिक आह यामकर
तिज्योतिः प्रकाशे वर्जेषु परिगणानां अयनव्यतिरिक्ता सुदशसु संक्रांतिषु रात्रौ
स्नानप्राह्मदिनकार्यं अह्निसंक्रमणो पुण्यमहः कृत्स्नप्रकीर्तितः रात्रौ संक्रमेण
भानोर्दिनाहं स्नानदानयोः अह्नोरात्रादधस्तस्मिन् मध्याह्नस्योपरि क्रिया ऊर्ध्व

संक्रमणोचोर्दसुदयान्तरद्वयं। शरीरं चेदहं त्रेतुयदा संक्रमते रविः। प्राहुर्दिनद्वयं पु
 रणं सुक्तामकरकर्कटाविति। वृहवसिष्टादिवचनैरहः पुरणत्वोत्थाः॥ रात्रौ संक्रमणोभा
 नोर्दिवाकुर्यात्तु तक्रियाः। सर्वस्मान्परतो वापि प्रत्यासन्नस्य तत्फलमिति वसिष्टवच
 नाचार्योद्देशोऽस्नानादिनिषेधप्रतीतिः। यानितु। विवाहव्रतसंक्रांतिप्रतिष्ठाक्रतुजन्म
 सु। तथोपरगयात्रादौ स्नानेदानेनिशाशुभेति॥ राहुदर्शनसंक्रांतिविवाहात्ययवृ
 द्धिषु॥ स्नानदानादिकं कुर्यान्निशिकाम्यव्रतेषु चेत्पादीनि। विष्णुगोभिलादिवचनानि
 तानिमकरकर्कसंक्रांतिविषयाणि सुक्तामकरकर्कटाविति॥ तयोर्दिवानुष्ठानस्य
 पर्युदस्तत्वादिति हेमाद्रिमाधवादयः॥ वस्तुतस्तु प्रागुक्तवचनैः। तयोर्दिनद्वयपुरण
 त्वादेरेवापर्युदासान्मकरकर्कटयोरपि स्नानदानं परेऽहनीत्यादिभिरहः पुरणत्वो
 क्तैः। अहः पुरणत्वानुपपत्त्या कल्परात्रिनिषेधस्य च। प्रत्यक्षरात्रिविधिना वाधात्स
 र्वसंक्रांतिषु॥ रात्रावनुष्ठानविकल्पः स च देशाचाराद्यवतिसुत॥ इति युक्तः पंथाः॥
 अथ नयोस्तु वक्तव्यो विशेष आचरणमाधेयवक्ष्यते॥ ज्योतिर्निबंधगर्गः। यस्य जन्म
 क्षमासाद्यरविसंक्रमणं भवेत्॥ तन्मासाभ्यंतरे तस्य वैरक्षे शधनस्याः॥ तगरस
 रोरुहयत्रैरजनीसिद्धार्थलोभसंयुक्तैः॥ स्नाने जन्मक्षमागते रविसंक्रांतिपक्षिणी ज्ञे
 यादानाध्ययनकर्मसु॥ यतुगी उः॥ संक्रांत्या पक्षयो रंते द्वादश्यां आहवासरे॥ सा
 यं सध्यान्कुर्वीत कुर्वीत च पितृहाभवेदितिकर्मोपदेशिमांसासीक्तैः॥ सायं पुरणका
 ले संध्यानिषेधमाहुस्तन्मिर्मूलं॥ अन्यच्च वहुवक्तव्यं विस्तरं भोजनैर्भोज्यते॥ इति संक्रां
 तिनिर्णयः॥ १० पक्षपुगजश्राद्धो मासः॥ सहे धा॥ शुक्तादिरमातः। कृष्णादिर्दशमिमां
 तश्च॥ तया च त्रिकां उमंडनः। चांशोपि शुक्तपक्षादिः कृष्णादिर्वेति च हि धेनुत्वादिश
 भेदेन तद्व्यवस्थामाह॥ कृष्णपक्षादिकं मासं नागी कुर्वन्तिके चनायेयी कृन्तिनतेषा
 मयी शेविंध्यस्यदक्षिरा इति। विंध्यदक्षिणो कृष्णादिनिषेधादुत्तरतो द्वयोरभ्यनु
 त्तागम्यते। तत्रापि शुक्तादिर्मुखः कृष्णादिर्गोराः। शास्त्रेषु चेत्तु शुक्तप्रतिपद्येवा
 चांद्रसंवत्सरं भोजनं॥ तदुक्तं दीपिकायां॥ चांशोद्वीमधुशुक्तगप्रतिपदारंभ इति
 ॥ नहि ये कृष्णादिमन्यंते तेषां वत्सरं भोजयिते। अतः शुक्तादिर्मुखः। कृष्णादिना
 मलमासा संभवाच्च॥ चांद्रस्य सर्वं सत्त्वभोगेन नास्तीति मासः। सावनादीनां व्यव
 स्थानाहेमाद्रौ ब्रह्मसिंहोति। अमावास्यापरिक्लिन्नो मासः स्याद्वाह्यरास्यनु। सं
 क्रान्तियोरमासीभ्यां तथैव नृपवैस्पयोः। अत्र ब्राह्मणादीनां वचनां तरेण यत्र क
 र्मविष्यते॥ वसन्ते ब्राह्मणोऽतीतादधीतेत्यादिवन्मास उक्तस्तत्र दशीतत्त्वमात्रे नि
 यम्यते। ननु सर्वकर्मसु दर्शं त एवेति। वृष्ट्याद्यर्थसोभरेहीयादिनिधननियमव
 द्धिधिलाघवात्॥ त्रैवर्णिकानां सर्वकर्मासु मासविशेषविधेस्सावनादीनां श्रद्धा
 नुलोमादियरत्वापत्तेश्चैति गुरुचरणाः॥ ज्योतिर्गर्गः। सौरमासो विवाहादौ य

हादौ सावन स्मृतः॥ अधिकं पितृ कर्णं च चाद्रो मासः प्रशस्यते॥ अथ्य शृंगः॥ विवाहव्रतं य
 नेषु सौरमानं प्रशस्यते॥ पार्वरोत्तमका आदे चंद्रमिष्टं तथादिके॥ स्मृतं तरे॥ एकोदश वि
 वाहादावृणादौ सौरसावनौ॥ जोतिर्गर्गः॥ आयुर्दाय विभागश्च प्रायश्चित्तं क्रिया तथा॥ साव
 नै नैव कर्तव्या शत्रूणां चायुयासना॥ विष्णुधर्म॥ नक्षत्रसत्राण्यप्यना निचंदो मासेन कुर्या
 द्गगणात्मकेनेति॥ ब्राह्मे॥ तिथिस्त्येचरुष्मादित्रते सुक्तादिमवंचा विवाहादौ च सोरादिमा
 संकल्पे विनिर्दिशेत्॥ अथ मलमासः॥ तत्रैकमात्रसंक्रांतिरहितः सितदिश्याद्रो मासो मल
 मासः॥ एकसंक्रांतिरहित्यमसंक्रांत्येन संक्रांतिहयवत्वेन च भवति॥ मलमासीद्देधा॥ अ
 धिमासस्य मासश्चेति तदुक्तं कावकशृणु॥ यस्मिन् मासे न संक्रांति संक्रांतिहयमेव वा॥ म
 लमासः सविसेयो मासः स्यात्तत्र योदशेति॥ सत्यवतौ पि॥ राशिद्वयं यत्र मासे संक्रमेति दिवा
 करः॥ नाऽधिमासो भवेद्देधमलमासस्तु कैवलमिति॥ अधिकमासस्य कालनियममाह॥
 वंशिष्टः॥ हात्रिंशदिभिर्नैर्मासेर्हिनैर्षोडशभिस्तथा॥ षट्कानां चतुःक्षेराय तत्तदधिकमा
 सकरति॥ एतच्च सावनादिमानेन संभवार्थः॥ ननु नियमार्थः॥ अथ यथा षोडशनाधिकं हा
 त्रिंशत्मासानंतरं कृष्णपक्षनियमेन सुक्तादित्वमभापतेः॥ तेन सनाधिककाले मलमास
 पाते पितृदोषः॥ अतएवोक्तं माधवीयो मासे त्रिंशतमे भवेदिति॥ हयस्यापि जोतिः शास्त्रे॥
 असंक्रांतिमासो धिमासः स्फुटः स्याद्वि संक्रांतिमासस्य परस्परं कदाचित्॥ हयः कार्तिकादि
 त्रयेनात्यतः स्यात्तदावधमधे धिमास इत्येव॥ एकः क्षयात् सर्वपरतश्चैक इत्यधिमास इत्ये
 व वतीत्यर्थः॥ अत्र विशेषमाह॥ जावालिः॥ मास इत्येव मध्ये तु संक्रा
 तिर्न यदा भवेत् प्राकृतस्तत्र शब्दः स्यादधिमासस्तथोत्तर इति॥ उत्तरस्वकालाधिक्येन सर्व
 स्मिन्नित्यर्थः॥ यनुब्रह्मासिंहंति॥ चैत्रादर्वाङ्गाधिमासः परतस्त्वधिलो भवेदिति॥ तत्र चैत्रा
 त्सर्वमसंक्रातिहये शब्दो नाधिकः किंतु परतस्यार्थः॥ यच्च जोतिः सिंहंति॥ धरकनागते सूर्ये
 श्विके वायधन्विति॥ मकरे वायकुंभे चानाधिमासो विधीयत इति॥ तद्विश्विकादिचतुष्टये
 मलमासे सति सर्वतुलाकन्यागते सूर्ये स्यात्सर्वमाव्यधिमासस्य कालाधिक्यमात्रनिवे
 धार्थं न त्वधिकमात्रस्या॥ दशनां फाल्गुनादीनां प्रायोमासस्य च कश्चित्॥ ननु सकृत्वं भ
 वतीत्येषा शास्त्रविनिश्चयः॥ इति हेमाद्रौ॥ विष्णुधर्मविरोधात्॥ मलमासे ष्टकादिनि
 वेधानुपपत्तेः॥ मकरे वायकुंभे चेति हयं तार्थं प्राप्य भावात्॥ सयस्यागमनकाल
 उक्तः सिंहंति शिरोमरीणां॥ गतोऽप्यदिनं देगंति शाककाले तिथौ शैर्भविष्यत्ययं गा
 सूर्यः॥ गजाज्ञाभिभूभिस्तथा प्रायशो यकुवेदं दुर्वर्षः क्वचिन्नो कुमिश्चेति॥ अथ
 यश्चत्वारः॥ अथयः सत्या॥ नदाः नवा॥ एषा मातिलोम्येन याते॥ ९७४ तैमिरेवर्षे कश्चि
 त्सयमासः सर्वजात इत्यर्थः॥ त्रिययः यंचदश ईशा एकादश चैको॥ १११५ एवंमिने
 पाते कश्चिद्विष्यतीत्यर्थः॥ अंगदः॥ अक्षयाः सूर्याः १२॥ एकत्र १२५६॥ गजाः ८॥ अ
 दयः १॥ अग्निः ३॥ भूः १॥ एकत्र १३७८॥ कुः १॥ वेदः ४॥ इंद्रः १॥ एकत्र १४१॥ गावः

॥कुः॥॥एकत्रा॥१९॥एते

यनिरूप्यते॥तत्रजावालिः॥नित्यनैमित्तिकेकुर्याच्छ्राद्धं कुर्यान्मलिम्बुचे।
वाशेत्काम्यनैवकदाचन॥अयंचकाम्यनिषेधश्चरंभसमाप्रिविषयः।
येमासान्तेषुममसम्भतः॥त्रतानांचैवयज्ञानामारंभश्चसमायनमिति॥तेनैवीकृत्वा
त॥असूर्याःअधिकमासास्त्यर्थः॥तत्रमंडलंतयतेरविरिति वचनात्॥कारीर्यादे
म्यस्यात्वरंभसमाप्रौभवतएवेत्यादिरत्यत्रविस्तरः॥काठकगृध्रेऽपि॥मलेन्नन्यगतिं
कुर्यान्नित्यनैमित्तिकीक्रियामिति॥तानिनैमित्तिकानिदीपिकायामुक्तानि॥यन्नैमि
तिकमग्निनक्षत्रगताग्राधानमर्शसुवासंस्कारादिविलोयनेसतिपुनःप्रोक्तंप्रतिष्ठा
दिकमिति॥गन्तंतरयुतंनुसीमादिहेयमेव॥तत्रकर्तव्यामुक्तानिकालादर्शः॥द्वाद
ःसयिंशंतर्कमयहराजन्मनोः॥सीमंतेयुंसवेष्ट्राहंहावेतौजातकर्मच॥रोगेशांतिर
लभ्येचयोगेश्राहंत्रतानिच॥प्रायश्चित्तनिमित्तस्यवशात्तर्वेयरत्रच॥अष्टोदकुंभम
न्वादिमहालयपुगादिषु॥आहंदर्शय्यहरहः॥आहंमूनादिमासिकं॥मलिम्बुचायमा

॥आहंतुर्वहृष्टेषुतीर्थेष्वेवपुगादिषु॥मन्वादिषुयवहान
भूहिरण्यानांसेध्यापासनयोःक्रिया॥पूर्वहोमश्चाययरांसाग्ने

ष्टिश्रयवृष्टिः॥नित्याग्निहोत्रहोमश्चदेवतातिथिश्रजनां॥स्नानंचस्नानवि
पेयवर्जने॥तर्प्यरांचतिमितस्यनित्यत्वादुभयत्रचेति॥एतौयुंसवतसीमंतौ॥एतच्चग
र्भाधानाद्यन्मप्राशनांतस्कारेयलक्षणां॥तदुक्तंदीपिकायां॥गर्भाधानमुखंच
विधि

योश्चपित्रमधिकेमास्येवमाघाचरेदिति॥अलभ्येयोगेश्राहंदययप्रकादौकाम्याय
पित्रतादीनिकार्यारणीत्यर्थः॥सर्वेपरत्रमलेषुहेचेत्यर्थः॥महालयशब्देनमघात्रयो
दशपुत्रतश्चिमाधवः॥दर्शश्चाहंमलेयिकार्यायतुचक्ष्यशृंगः॥संवत्सरातिरेकोरात्रा
सोयःस्यान्मलिम्बुचे॥तस्मिंस्वयोदर्शेश्राहंनकुर्यादिंदुसंक्षयश्रितात्काम्यदर्शश्चा
द्विषयं॥काम्यनैवकदाचनेतिवचनात्॥दर्शंचकाम्यश्चाहंकर्मांचेदिनश्चेत्यादि।
नायातवल्केनोक्तं॥नित्यंतुमलेषिभवत्येव॥दर्शय्यहरहः॥आहंदांनंचप्रतिवास
रं॥गोभूतिलहिरण्यानांमासेपिस्यान्मलिम्बुचरतिमात्योक्तैरिति॥हेमाड्याद
यः॥दिवोदासीयेपि॥अनिंदुरिंदुशर्णांचहरिवारेनुधाष्टमी॥नाधिमासेपरित्या
ज्याःसीमंतानाशनेशिशीरिति॥अनिंदुदर्शः॥द्विविधमय्यमाश्राहंनकार्यमिति
त्वयराक्तः॥तत्रयद्विहितकर्मउत्तरेमासिकारयेदित्युक्तेः॥वक्ष्यातुदिवसेरिति॥शु
द्धमासकरणीयिशास्त्रार्थोपपत्तेर्दर्शश्चाहंमलेनकार्यमितिप्राचीनगोडाःशूलया
शिश्चसंवत्सरप्रदायेपि॥एकरासिस्थितेसूर्येयदादर्शद्वयमवेत्त॥दर्शश्चाहंतदा
दौस्यान्नपरत्रमलिम्बुचे॥अत्रापिप्राग्वह्यवस्था॥यद्यपिकालादर्शसर्वंवाच्यं

मलमासे द्वितीयाद्यादिकं तु शुद्धमास एव कार्यः॥ असंक्रान्तेऽपि कर्तव्यमादिकं प्रथमं हि
 जैः॥ तथैव मासिकं श्राद्धं सपिंडीकरणं तथेति॥ हारीतोक्तेः॥ आदिकं प्रथमं यस्यात्तत्कु
 र्वीतमलिस्तु चे॥ चतुर्दशे तु संप्राप्ते कुर्वीत पुनरादिकमिति स्मृत्यंतरोक्तेः॥ पुनरादिकं
 द्वितीयादिवार्षिकं॥ त्रयोदशे मासेऽतीते चतुर्दशे दिने कुर्यादित्यर्थः॥ यत्तु सत्यं तत्र
 वर्षे वर्षे शुभ्यच्छ्राद्धं मातापित्रोर्मृतैर्हनि॥ मलमासे न तत्कार्यं व्याघ्रस्य वचनेन येति॥ त
 द्वितीयादिवार्षिकविषयः॥ आदिकं प्रथमं यस्यात्तत्कुर्वीतमलिस्तु च इति॥ सर्वोक्त
 वचनात्॥ यत्र द्वादशमासिकं शुद्धमासे भवति तत्र त्रयोदशेऽधिक एवादिकं कार्यं॥
 यत्र त्वधिकमभ्येद्वादशमासिकं तत्र तस्य द्विराष्ट्रं त्रिंशत्वा॥ चतुर्दशे शुद्ध एव प्रथमा
 दिकमिति निष्कर्षः॥ तेन द्वितीयादि शुद्धमास एवा॥ षष्ठीचंद्रोदये॥ दिवोदासीये म
 न्यारिजाते चैवं॥ मलमासमृतानां तु यदा स एवाधिकस्या तदा तत्रैव कार्यं॥ यदा ये
 दीनसिः॥ मलमासे मृतानां तु श्राद्धं यत्प्रतिवत्सरं॥ मलमासेऽपि कर्तव्यं नायेषां तु कथं
 चनेति॥ यत्तु द्वादशविंशः॥ श्राद्धीया हनि संप्राप्ते अधिमासो भवेद्यदि॥ मासद्वयेऽपि कुर्वीत
 श्राद्धमेव न्येयुर्गतीति॥ यच्च व्यासः॥ उत्तरे देवकार्याणि पित्रुकार्याणि चोभयोरिति॥
 तन्मासिकादि विषयः॥ योगादिकं मासिकं च श्राद्धं चापर्यसिकं॥ मन्वादिकं तैत्थिकं च
 कुर्यान्मासद्वयेऽपि चेति स्मृतिचंद्रिकोक्तेः॥ तैत्थिकं तीर्थं श्राद्धं॥ तच्च मासद्वयेऽपि कार्यं मि
 ति त्रिस्थलीसेतौ महाः॥ केचित्तु॥ प्रतिमासं मृता हे च श्राद्धं यत्प्रतिवत्सरं॥ मन्वादौ च पु
 गादौ च तन्मासोरुभयोरपीति मरीविवचनात्॥ वर्षे वर्षे तु यच्छ्राद्धं मातापित्रोर्मृतैर्ह
 नि॥ मासद्वयेऽपि तत्कुर्याद्व्याघ्रस्य वचनेन येति गालवीोक्तेः॥ तस्यादिकं मासद्वये कार्यं
 मित्याहुस्तत्तच्छ्राद्धं॥ प्रतिमासे मृता हे क्रियमाणां मासिकं॥ प्रति संवत्सरं क्रियमाणां कल्पा
 दि श्राद्धमिति मरीविवचसो मदनरत्ने आख्यानात्॥ गालवीयस्य च मासद्वयान्मके क्ष
 यमास इति माधवेन व्याख्यानात् यच्च कैश्चिदुक्तेः॥ प्रथमादिकं मासद्वये कार्यं॥ आदिकं
 प्रथमं यस्यात्तत्कुर्वीतमलिस्तु चे॥ त्रयोदशे च संप्राप्ते कुर्वीत पुनरादिकमिति यमोक्ते
 रिति॥ तदपि चित्यं॥ पुनरादिकं द्वितीयादिवार्षिकं त्रयोदशे तीते चतुर्दशे कुर्यात्॥ अ
 न्यथा सांवत्सरं न वर्धेत श्राद्धं तत्र मृतैर्हनीति यैर्दीनसि विरोधस्यादिति हेमाद्रौ षष्ठीचं
 द्रोदये वा॥ एतेन न वर्षे तन हि याच्छुद्धेऽपि कुर्यादेवेत्यंतमह व्याख्यामाना भावात्परा
 स्ता॥ सर्वव्याख्यानां हारीतीये प्रथमग्रहरामेव मानं॥ यदपि निर्णया मृतैर्हर्षोक्त का
 लादर्शवचनात् मलमासे श्राद्धं दिनस्य बन्धनानि रासार्थं पित्रुदेशे न ब्राह्मणं भोजयित्वा
 शुद्धमासे सपिंडं श्राद्धं कुर्यात्॥ पिंडवर्जं मसंक्रान्ते संक्रान्तेऽपि उं संपुतं॥ प्रति संवत्सरं
 श्राद्धमेव मासद्वयेऽपि चेति॥ द्वादशे यशोक्ते रिति॥ तदपि विन्यसे सर्वोक्तवचनस्य स्य सर्व
 भाव्यधिकमासविषयत्वात्॥ तत्र हि मासद्वयश्राद्धं कृतं तदा ह सत्यतया॥ एक एव स
 दमास संक्रान्तिद्वयं संपुतं॥ मासद्वयगतं श्राद्धं मलमासेऽपि शस्यतरति मासद्वयगतं श्वीसं

कांतगतं क्षयगतं च॥ मलमासे क्षयमासे॥ अविशद्वाततत्सर्वाधिमासे चेति हेमाद्रिः॥ दीपि
 कापि॥ तत्प्राक् संसृज्यधिमासको यदि भवेत्तत्र त्रयसां वत्सरं तस्मिन्कुट्टतया क्षये च वचनात्कुर्या
 ह्ययोः कोविदरति॥ कात्वादर्थेयेतद्विषय एवेत्यलं वदुना॥ मलमासवर्ज्यास्तुक्तानि काला
 दर्शे॥ अनित्यमनिमित्तं च दानं च महदादिकां॥ अग्राधानाध्वराश्वतीर्ययात्रामरेक्षणम्
 ॥ देवारामतडागादिप्रतिष्ठा मौजिवंधनं आश्रमस्वीकृतिः काम्यदृष्टोत्सर्गश्च निष्क्रमः॥
 राज्याभिषेकः प्रथमश्रुता कर्मव्रतानि च॥ अन्नप्राशनमारंभो गृहाणां च प्रवेशनं॥ स्ना
 ने विवाहो नामानियत्र देवो महोत्सवः॥ व्रतारंभसमाप्ती च कर्मकाम्यं च यापयन्तां॥ प्राय
 श्चित्तं तु सर्वस्य मलमासे विवर्जयेत्॥ उपाकर्मात्सर्जनं च यविव्रदमनार्पणं॥ अवरोह
 ष्य हेमंतः सर्पाणां वलिररुकाः॥ ईशानस्य वलिर्विष्णोः शयनं परिवर्तनं॥ दुर्गेद्रस्याय
 नोत्थाने च ज्योत्स्नानं च वज्रिणाः सर्वत्र प्रतिषिद्धा नित्यरत्रान्या चर्चद्विक्रमिति॥ अत्र मू
 लवचना निहेमाद्रिमाधवादिभ्यो ज्ञेयानि दिवोदासीयेऽपि॥ यात्रोत्सवं च देवादि सपथं
 दिव्यमेव च॥ मलमासे न कुर्वीत व्यासस्य वचनं यथेति॥ अयं निर्णयः क्षयमासे पिज्ञेयः
 रविसंक्रमहीने यो वर्ज्या वर्ज्यविधिः स्मृतः॥ सयवतुहिसंक्रांते मलमासे य्युदी रित
 रति॥ काठकगृहीक्तेः क्षयमासे मृत्तानो प्रत्यादिके विशिषो हेमाद्रौ॥ तिथ्यर्द्धं प्रथमे र
 वोद्वितीयेर्द्धं तृतीये॥ मासाविति बुधैश्चित्तौ क्षयमासस्य मध्यगो आदिकवद्द्विपने
 पिज्ञेयं॥ यन्मलमासे वर्ज्यमुक्तं तच्छुक्रगुर्वारस्तादिषु पिज्ञेयं तदाह दृहस्यतिः॥ वा
 लेवायदिवाहदृष्टुं केवास्तु गते गुरौ॥ मलमासे उवैता निवर्ज्ययेद्देवदर्शनमिति॥ अना
 दिदेवता नृहस्वाऽशुचः स्युनेष्टमार्गवे॥ मलमासे य्यनादृत्ततीर्थयात्रा विवर्ज्ययेत्॥
 आदृत्ततीर्थे दोषाभावमात्रं न तु फलमिति वाचस्पतिमिश्राः॥ तन्ना॥ असति बाधके
 फले हेतुत्वाक्षतेः॥ लल्लोपि॥ नीचस्थे वक्रस्थे यतिचरणगते वालदृष्ट्वास्तुगे वा
 ॥ संन्यासे देवयात्रा व्रतनियमविधिः कर्णवेधस्तदीक्षा॥ मौजीवंधोंगनानां परि
 रायनविधिर्वास्तुदेवप्रतिष्ठा वर्ज्याः सद्भिः प्रयत्नाज्जिदशयति गुरोसिंहराशि
 स्थितिचेति॥ दीक्षायागदीक्षा आगमदीक्षा च॥ तथा॥ उद्यातचूडा व्रतबंधदीक्षा
 विवाहयात्रा च वधुप्रवेशः॥ तडागकूपजिदशप्रतिष्ठा दृहस्यतो सिंहगते न कु
 र्यात्॥ दिवोदासीये॥ गुर्वादित्ये गुरोसिंहे नष्टेषु केमलिस्तुचे॥ गृहकर्मव्रतं या
 त्रामनसापिन चिंतयेत्॥ अस्यायवादः॥ तत्रैव ब्राह्मे॥ मुंडनं चोपवासं च गौत
 म्यां सिंहगे गुरौ॥ कन्यागते तु हस्वायानतु तत्रीरवासिना तथा आद्यासागौतमी
 गंगाहितीया जानू वीस्मृता॥ सर्वतीर्थफलं स्नानाद्गौतम्यां सिंहगे गुरौ॥ संहिता
 प्रदीपि॥ स्यात्समरात्रं गुरुशुक्रयोश्च बालत्वमन्त्रादशकंच वाह्यं॥ दृष्ट्वौ सिते जा
 वशुभौ शिशुत्वे शस्तौ यतस्तावुषचीयमानाविति॥ वशिष्टः॥ अतिचारगते जी
 वे वर्ज्ययेत्तदनंतरं॥ व्रतीहाहादिकार्येषु अष्टाविंशतिवासरां वात्यादिलक्षणा

मुक्तं ब्रह्मसिद्धं ॥ रविणा संतिरन्येषां ग्रहाणां मल उच्यते ॥ ततो वीर्यार्द्रकं प्रोक्तमूर्ध्ववा
लं प्रकीर्तितमिति ॥ वालादिपरिभारां च वृत्रशक्तिवालः शुक्रो दिवसदशकं पंचकं चैव वृहदः
पश्चादहोत्रितयमुदितः पक्षमेघां क्रमेण ॥ जीवो वृहदः शिशुरपि तथा पक्षमनैः शिशू
नो वृहो प्रोक्तो दिवसदशकं चापरैः स प्ररात्रो ॥ पश्चिमतः उदयेदशदिना नि ॥ वालः अ
स्ते पंचदिनानि वृहदः सर्वतो दिनत्रया वालः पक्षं च वृहदृत्यर्थः ॥ जीवो गुरुः ॥ अन्यत्र त्व
न्यथोक्तं ॥ प्राक्यश्चादुदितः शुक्रः पंचसप्तदिनं शिशुः ॥ विपरीतं तु वृहत्वं तद्देवगुरो
रपि रतिर्येषां पक्षाणां व्यवस्था माह ॥ मिहिरः ॥ वहवो दर्शिताः कालायेवास्मै वार्द्रकं पिवा ॥
ग्राह्यास्तत्राधिकाः शेषादिशभेदादुत्पादयतीति ॥ दिशभेदं च मदनरत्ने गार्ग्यः शुक्रो गुरुः प्रा
क्यपराक्चवालो विधेदशवंतिषु सप्त रात्रां ॥ वंशेषु हरोषु च षट्च पंचशेषे च देशे त्रिदि
नं वदति रति ॥ अस्मादेरपवादः ॥ काशी खंडे ॥ नयहास्तीदयकाती दोषी विस्सेस्वरालये
त्रिस्थली सेतौ ॥ वायवीये ॥ गोदावर्या गयायां च श्रीशैले ग्रहरादये ॥ सुरासुरगुराणां च
मोक्षदोषो न विद्यते ॥ ग्रहरादये तन्निमित्तकं कुरुक्षेत्रयात्रादानादावित्यर्थः ॥ तदा हवि
स्थली सेतौ लज्जः ॥ उपलब्धे शीतलभाउभा नोरर्द्धे रथैकपिलारख्यवस्थां ॥ सुरासुरमोक्षम
ये पितृर्ययात्राविधिः संक्रमणे च शस्तः ॥ इत्यलं वदना ॥ मलमासे वृत्रविशेष उक्तो हेमाद्रौ
पामे ॥ अधिमासे तु संप्रति त्रयस्त्रिंशद्देवताः ॥ उद्दिश्या ह्यदा ते नष्टश्चीदानफलं लभेत् ॥
अधिमासे तु संप्रति गुडसर्पिर्युतानि च ॥ त्रयस्त्रिंशदश्या निदातव्या निदिने दिने ॥ साज्या
निगुडमिश्राणि अधिमासे नृयात्रमा ॥ त्रयस्त्रिंशदश्या न्नेकां स्यात्पत्रे निधाय च ॥ सघृते च
हिरण्यं च जह्मराय निवेदयेत् ॥ विष्णुरूपी सहस्रांशुः सर्वपापप्रणाशनः ॥ अश्वपानप्र
दानेन मम पापं व्ययो हुतु ॥ नारायणजगद्गीतमांस्करप्रतिरूपक ॥ व्रतेन निनपुत्रांश्च संप
दं चापि वर्द्धया ॥ यस्य हस्ते गदा चक्रे गुरु उभयस्य बाहनं ॥ शंखः करतले यस्य समे विष्णुः प्रसी
दन् ॥ कलाकाष्ठादिरूपेण निमेषघटिकादिना ॥ यो वंचयति भूतानि तस्मै कालात्मने नमः
कुरुक्षेत्रमयं देशः कालः पर्यदि जीहरी ॥ अष्टमी सममिदं दानं गृहारापुरुषोत्तम ॥ मलानां
च विषुद्धार्थं पापप्रशमनाय च ॥ पुत्रपौत्राभिरुद्धार्थं तद्वास्यामिमांस्कर ॥ मंत्रेणानेन यो
दद्यात्त्रयस्त्रिंशदश्या कान् ॥ प्राप्नोति विपुलं लक्ष्मीं पुत्रपौत्रादि संपदं रति ॥ रतिमीमांस
ककमलाकरमहकृते मासमलमासस्य मास निर्णायः ॥ यस्य निर्णायस्त ॥ देवे मुख्यः
शुक्तपक्षः कृष्णः पित्रे विशिष्यत रतिमाधवे नोक्त ॥ अथ तिथि निर्णयः ॥ तत्र तिथिर्ह
धा ॥ शुद्धा विहाचा विधरहिता शुद्धा ॥ न त्सहिता विहा ॥ तत्र शुद्धायामसं देहादिहा निर्णी
यते ॥ तत्र सामान्यतो विधमाह माधवीये ष्ठीतसि ॥ यस्य हृदये पितृतिथयस्त्रिष्वं तथो
त्तरां ॥ त्रिभिर्मुहूर्तैर्विध्यंति सामानोयं विधिः स्मृत रति ॥ हेमाद्रिमदनरत्नादौ तु हि सुहर्त्रो
युक्तः ॥ उदितं देवतं भानोपि त्रयमस्मिन्नेरवो ॥ हि सुहर्त्रो विरहश्च सातिथिर्हयकव्ययो
रिति विष्णुधर्मोक्तेः ॥ हि सुहर्तृत्वं चानुकल्पः ॥ हि सुहर्ता यिकर्तव्यायातिथिर्हृद्गामिनी

ति। दक्षिणादिशोक्तेः अयं वेधः प्रातरेव सायं तु त्रिमुहूर्तैर्वेध एवा। यांति थिंसमनु प्राप्य या
 त्सं पमिनीयतिः। सातिथिस्तदिने प्रोक्ता त्रिमुहूर्तैर्वया भवेदिति स्कांदोक्तेः। दीपिकायि॥
 त्रिमुहूर्तगानुसं कलासायति॥ यानि तु। त्रतो यवासस्त्रानादौ घटिकैकाऽपिया भवेत्॥
 उदये सातिथिर्याहा विपरीतानुर्पेतके। रयादीनि स्कांदादिवचनानि तानि। वैस्वानराधि
 करगाम्यायेनाऽवयवस्तत्ता त्रिमुहूर्तप्रशंसापराणि॥ तिथिविशेषे वेधविशेषस्कांदे।
 नागोद्गादशनाडीभिर्दिकुं च दशभिस्तथा॥ भूतोद्गादशनाडीभिर्दिवस्युत्तरं तिथि
 मिति॥ अयंचो यवासातिरिक्तविषय इति॥ वक्ष्यते॥ इति वेधः॥ तत्र सर्वातिथिर्यदहः क
 र्मकालव्यापिनी सेवया कर्मणी यस्य यः कालस्तत्कालव्यापिनी तिथिः॥ तथा कर्मा
 णिकुर्वीतद्वा सद्वीनकारणमिति विष्णुधर्मोक्तेः॥ दिनद्वये तद्वा प्रावेकदेशव्याप्तौ वायु
 गमवाक्यान्निर्णायः॥ तस्य शर्वाबाधेनी यपत्रेः॥ कर्मकालस्य प्रधानत्वाच्च युग्मवाक्यं तु नि
 गमः॥ युग्माश्रियुगभूतानां वरमुत्थोर्ध्वसुरं ध्रुवयोः॥ रुद्रे राहादशी युक्ता चतुर्दश्यां च र
 र्णिमा॥ प्रतिपद्युगौ मावास्यातिथ्यो युग्ममहाफलं॥ एतद्व्यस्तं महादोषं हंति पुराणपुराण
 तमिति॥ अत्र रंघ्रांताः शहा द्वितीयादिनवम्यं ततिथिवाचकाः॥ रुद्र एकादशी। द्वितीया
 तृतीया युतासा च द्वितीया युतेति सप्तयुग्मानीत्यर्थः॥ इदं च युक्तपक्षे अमा प्रतिपद्युग्मं
 स्पशर्णिमाया अतत्रैव सत्वात्॥ इति केचित्॥ तत्वं त्वमा प्रतिपद्युग्मात्कृत्स्नपक्षलिं
 गात्॥ यस्य हृदयपरिमितं तत्र हि शेषवाक्यैः कृत्स्नेतिथिविशेषेऽप्युद्यत इति॥ दशमी तृता पुराण
 समुच्चये॥ संशरोदशमी कार्यमिच्छिता सर्वया यवेति॥ संशरो युक्तपक्षे त्रयोदशी तु सुमे
 गुनी ज्ञा। त्रयोदशी तु कर्तव्याद्वादशी सहिता मुन इति॥ कृत्स्नपक्षे त्वापसं वः। प्रतिपत्सहिती
 यास्या द्वितीया प्रतिपद्युता च नु र्थी संयुता या च सा तृतीया फलप्रदा। ये च मी च प्रकर्तव्या यस्यापु
 न्ना च नारद॥ कृत्स्नपक्षे दशमी चैव कृत्स्नपक्षे च नुर्दशी॥ सर्वविद्वा प्रकर्तव्या परविद्वानकुत्र
 चित्॥ दशमी च प्रकर्तव्या सदुगी हि जसत्तम॥ यस्मिन् दशमी च मावास्या कृत्स्नपक्षे त्रयोदशी॥ ए
 ताः परयुताः सस्याः पराः सर्वे रा संयुता इति॥ यनु व्याघ्रः। खर्वो दयं स्तथा हि सा त्रिविधेति थि
 लसरां॥ खर्वो दयौ परौ सजौ हि सा स्यात्सर्वकालिकीति खर्वः साम्यं दयौ दृष्टिस्तयोः परा॥
 हिंसा स्यस्तत्र सर्वेत्यर्थः॥ एतच्छाहादि विषयं॥ द्वितीयादिषु युग्मानां हृत्पत्तानियमादि
 शु॥ एकादश्यादिदृष्ट्या दौहा सदृष्ट्यादि चोदनेति व्यासोक्तेः॥ नियमादिषु तदनादिदेव
 कर्मसु एकादश्यादि निर्णये दृष्ट्यादवित्यर्थः॥ कर्मकालव्याप्तभावे कर्मोपक्रमकालं मेव या
 द्या। कर्मोपक्रमकालगतकृतिभिर्ग्राह्या। न युग्मादर इति॥ दीपिकोक्तेः॥ यानि तु॥ यांति
 थिंसमनु प्राप्य उदये याति भास्करः॥ सातिथिः सकलाज्ञेयादनाध्ययनकर्मस्तिन्या।
 दीनितानि त्रिमुहूर्तादिस्तुतिरिति निर्णायशैली अथैकभक्तंतत्कालः पाधे॥ मय्यान्ह
 व्यापिनी या ह्येकभक्ते सदा तिथिरिति॥ मय्यान्ह अयंच धाम क्तदिनतृतीयांशः॥
 तेन यद्यपि द्वादशार्धं तर्पणं प्राप्यते॥ तथापि दिनार्धं समयेतीति भुज्जते नियमेन यत्तर

कमन्त्रमिति प्रोक्तमनस्तस्यादिवैवहीति स्कांदोक्तेः षोडशसं प्रदशादिदं शुभकालः ॥
दीपिकायां तु मध्याह्नात्पदलेत्रिभागदिवसे स्यादेकमन्त्रमिति ॥ ततः सूर्यास्तपर्यन्तं गी
राः ॥ दिवैवहीत्यस्य वैयर्थ्यापत्तेरन्यथा ॥ अत्र सर्वे युग्माः प्रियरेयुः शुभये युग्माः मि
स्तदभावो शोभा मिस्तत्राः पिसाम्यं वैषम्यं वेति षट्पक्षाः ॥ तत्राद्ययोरसंदेह एवात्
नीयेतु सर्वे हि गीरा शुभव्याप्तेः सत्त्वात् सर्वेति माधवः ॥ युग्मवाक्यान्निर्णायरतिहेमा
द्रिः ॥ चतुर्थपक्षे परैव संकल्पकाले सत्त्वादिति केचित् ॥ गीराकालव्याप्तेश्चतुर्थपक्षे स
त्त्वात् वैषम्ये गीरां शोभा मितायाधिका सायाद्या ॥ साम्ये शर्वाः ॥ अयं च सतंत्रैकमन्त्रनिर्ण
यः ॥ अन्त्यो गे उयवास प्रतिनिधौ तदनुरेणानिर्णयः ॥ अथ नक्तं ॥ तच्च दिनानशन
सर्वरात्रिभोजनं ॥ तत्र प्रदोषव्यापिनीयाद्या ॥ प्रदोषव्यापिनीयाद्यातिथिर्नक्तत्रते स
देति वत्सोक्तेः ॥ प्रदोषस्तु ॥ त्रिमुहूर्तप्रदोषः स्यात् भानावस्तंगते सति ॥ नक्तं तत्र नुक्त
न्यमिति शास्त्रवितिश्वयस्तिमदनरत्ने व्यासोक्तेः ॥ तत्रापि त्रिदंडोत्तरं याद्या ॥ साया
संध्या त्रिघटिका अस्तादुपरिभास्तत्तत्तिस्कांदोक्तेः ॥ दंडत्रयस्य संध्यात्वात् ॥ तत्रा
चत्वारिमानिकर्माणि संध्यायापरिवर्जयेत् ॥ आहारं मेषु न निद्रां स्वाध्यायं च चतुर्थ
कमिति मार्कंडेयेन भोजननिषेधात् ॥ मुहूर्तेन दिननक्तप्रवदंति मनीषिणः ॥ नक्त
त्रदर्शनान्नक्तमहं मन्ये गणाधियेति माधवीये भविष्योक्ते ॥ मोक्षस्तु ॥ प्रदोषोक्त
मया हर्षघटिकादयमिष्यत्तत्ति वत्सोक्तेः ॥ प्रदोषसंध्याचदिनरात्रौ संधौ मुहूर्तः
॥ अर्वागस्तमया संध्या व्यक्तीभूतानतारकायावत् ॥ तेजः परिरहानिवशाद्गनीरू
र्ध्वोदययावदतिवराहोक्तेरित्याहुस्तन्ना ॥ अस्य संध्यावदनानध्यायादिपरत्वात् ॥
अतएव तत्र खंडमंडलस्य संध्यात्वमुक्तं विज्ञाने स्वरेणाप्यत्र मदनरत्ने नक्तस्यैव ध
त्वाद्वागप्राप्तभोजनगोचरो निषेध इत्युक्तं तन्नाविधेर्निषेधाविरोधात् ॥ अन्यथा क
पिंजलानित्यत्र त्रिभ्यो धिकानां हि संनस्यात् ॥ सायंकाले नक्तं तु दिनद्वये प्रदोषस्य
शेतेयं ॥ अतथा त्वपरत्र स्यादस्तादवर्गयतीति ॥ जावास्त्रिचनत् ॥ प्रदोषा
व्यापिनी न स्याद्वानक्तं विधीयते ॥ आत्मनो हि गुराह्या मंडी भवति भास्करे ॥
तन्नक्तं नक्तमित्याहुर्न नक्तनिशि भोजनमिति स्कांदोक्तं च यस्यादीनामपि सायान्नै नक्तं
॥ नक्तं निशायां कुर्वीत गृहस्थो विधिसंयुतः ॥ यतिश्च विधवा चैव कुर्यात्तत्सदिवा क
रमिति ॥ तत्रैव स्मृतं तत्रात् ॥ उदमयुत्रविधुरोदसक्षराम् ॥ युत्रवतस्तरात्रावेवा
नाश्रमीय्याश्रमी स्यादपत्नीकौ पिपुत्रवानिति संयहोक्तेः ॥ सौरनक्तं तु दिवैव ॥ त्रि
मुहूर्तस्तगेवाहिनिशि चैतावतीतिथिः ॥ तस्यां सौरं भवेन्नक्तमहमेव भोजनमि
तिसुमेतूक्तेः ॥ हरिनक्तं विशेषः कालादर्शस्कांदे ॥ उदयस्थासदाश्वहा हरिनक्तं त्रते
तिथिरिति ॥ अन्यनक्तं तु संक्रान्तादावपिरात्रावेव ॥ निषेधस्य गणाप्तभोजनगोच
रत्वेन वैधावाधकत्वात् ॥ दिनद्वयव्याप्तेरपरा ॥ उभयोर्यदिवातिथ्योः प्रदोषव्यापि

नीतिथिः॥ तत्रोत्तरजनकस्यादुभयत्रापि सायनरतिकालादर्शजावालिवचनात्। अन्य
 क्षेषु एकभक्तवन्निर्णयः॥ अत्रविशेषोमदनरत्नेगारुडः॥ हविष्यभोजनं स्नानं सप्तमा
 रत्नाघवं॥ अग्निकार्यमधःशय्यानक्तभोगीषडाचरेत्॥ अग्निकार्यं आहतिहोमः॥ ३९
 तिनक्तम्॥ अयाचितेन विशेषवचनाभावादुपवासवन्निर्णयः॥ अथनक्षत्रजनकाल
 ॥ विष्णुधर्मे॥ उपोषितव्यं नक्षत्रयस्मिन्नस्मिन्मियाद्रविः॥ युज्यते यत्रवाता निशीथे
 शिनासहेतिमाधवीयेस्कादे॥ तत्रैवोपवसेदक्षेयनिशीथादधोभवेत् उपवासेयद
 संस्यान्नदिनत्रैकभक्तयोः॥ अथत्रतपरिभाषा॥ तत्राधिकारिणोमदनरत्नेभविष्ये
 अत्रयस्तुयेविप्रास्तेषांश्रेयोविधीयते॥ त्रतोपवासनियमैर्नानादानैस्तथानृपाच
 नग्रियहरामुपवासविषयं॥ अतएवदेवः॥ आहिताग्निरनङ्गोश्चब्रह्मचारीचतेत्र
 यः॥ अत्रतएवसिद्धिंतिनैवांसिहिरनश्रतो॥ एकादश्यादौतुवचनाद्वतीतिवक्ष्या
 श्रद्धस्याप्यधिकारः॥ श्रद्धेवर्गोश्चतुर्थोपिवर्गोत्वादधर्ममहेति॥ वेदमंत्रस्वधास्वाहाव
 षट्कारादिभिर्विनेतिआसोक्तेः॥ प्राच्यास्तु॥ वैश्यश्रद्धयोर्द्विराधिकोपवासनिवे
 धः॥ वैश्याःश्रद्धाश्चयेमोहादुपवासप्रकुर्वते॥ त्रिरात्रंयंचरात्रेवातेषांशुष्टिर्नविद्यते॥
 चतुर्थमक्षरांवेश्यश्रद्धेवापि विधीयते॥ त्रिरात्रंनुनधर्मज्ञैर्द्विहितं ब्रह्मवादिभिरितिहे
 माद्रौवचनात्॥ यावदुक्तनिवेधश्चयेके॥ प्रकरणात्महातयोविषयइति युक्तं॥ सर्वसं
 रामपियनुस्कादे॥ नास्तिस्त्रीणांष्टयकुर्येन्नव्रतनायुषोषरां॥ भर्तुःशुश्रूषयेवैता
 लोकानिष्ठानुव्रजंतिहि॥ यदेवेभ्योयच्चित्रादिकेभ्यः कुर्याद्भर्ताभ्यर्चनं सत्क्रियांच त
 स्पृष्टुं साफल्यं नामचित्तानारीभुंक्तेभर्तुःशुश्रूषयेव॥ आदित्यपुराणी॥ नारीखल्वन
 नुज्ञाताभर्तुवापिसुतेनवा॥ विफलेतद्वेत्तस्यायत्नरोमोर्ध्वदैहिकमिति॥ और्ध्व
 दैहिकं पारलौकिकं तद्वर्त्तनं नुज्ञाविषयं॥ भार्यायत्नमर्तेनैवव्रतादीनाचरेत्सदेति॥
 कात्यायनोक्तेः॥ अत्रविशेषोहरिवंशे॥ स्नानंचकार्यं शिरसस्ततः फलमवाप्नुयात्॥
 स्नात्वास्त्रीप्रातरुत्थाययतिविज्ञापयेत्सती॥ तथा॥ गृहीत्वौदुंबरपात्रं सकुशं साक्षा
 तंतथा॥ गोशृंगदक्षिणं सिंच्य प्रहृष्टीयाच्च तज्जले॥ औदुंबरं ताम्रमयं॥ ततोभर्तुः सती
 द्यान्ता तस्य प्रयतस्य च॥ आत्मनश्चाभिषेक्तव्यं ततः शिरसितज्जले॥ उपवासेषु कर्त
 व्यमेतद्विब्रतकेषु चेति॥ सर्वव्रतेषु संकल्पविधिश्चभारते॥ गृहीत्वौदुंबरपात्रं वारिषा
 र्णमुदञ्चुरवः॥ उपवासेतु गृह्णीयाद्यदासंकल्पयेदुधः॥ हस्तेनैवेत्यर्थः॥ यथेति यादय
 त्फलमिहैदमर्थः॥ अथव्रतारंभकालः॥ मदनरत्नेगार्यः॥ असुगेचगुरोः शुक्तेवाले
 दृष्टे मलिम्लुचे॥ उद्यायनमुपारंभं व्रतानां नैवकारयेत्तरत्नमालायां सोमसौम्यगुरुशु
 क्कवासराः सर्वकर्मसु भवंति सिद्धिदाः॥ भावुभौ मशनिवासरेषु च प्रोक्तमेव खलुकर्म
 सिद्धति॥ तथा॥ विरुहसंसारहयेचयोगास्तेषामनिष्टः खलुपादआद्यः॥ सर्वधृतिस्त
 व्यनियता नामासर्वोप्यरिष्टः परिसस्य चार्द्धम् तिसस्तयोगे प्रथमे सवज्जेयाघातसंज्ञे

नवपंचश्रुत्वा गंडेति गंडे च षडेवनाऽऽशुभेषु कार्येषु विवर्जनीयाः ॥ अथ भद्रा ॥
 तथा च संग्रहे ॥ कृष्णिदिशि यो रूध्वं सप्तमी भूतयोरर्धा ॥ शुक्ले वेदे शयो रूध्वं भद्रा मास्य ॥
 सुखं सौख्यं ॥ श्रीपतिः ॥ न सिद्धिमायाति कृतं च विष्णो विद्यारिधातादिकमत्र सिद्धं ॥ अ
 वहारसमुच्चये दशम्या मष्टम्या प्रथमघटिका पंचकपरं ॥ हरिद्युः सप्तम्यां हि दशघटिकां
 ते विघटिकां ॥ तृतीया रक्तायां स्वयमघटिकाभ्यः परतरं ॥ शुभं विष्टेः पुच्छं शिवतिथिच
 तुर्थ्यां सुविरमि ॥ तत्रैवा ॥ सूर्यरात्रि सिते पक्षे कृष्णे चैव तु हस्त्रिकी ॥ सूर्यरात्रि सुखं
 त्यामं हस्त्रिक्याः पुच्छं मेव च ॥ माधवीये ॥ विष्टिर्यदा हनितीत्येव यदा र्द्धजाता ॥ सर्वार्द्धजा
 नि शितदा शुभदा च पुच्छं ॥ ब्रह्मयामले ॥ दिनं भद्राय दारात्रौ रात्रिं भद्राय दादिवा ॥ न ता
 जं शुभकार्येषु प्रादुरेवं पुरातनाः ॥ श्रीपतिः ॥ षड्योष्मतो द्वादशशंकराच योरंदरा
 द्वा नि नवक्रमेण ॥ सर्वार्द्धमाभ्या परभागयुजि विरं तनमोति विष्णौ स्मृता नि ॥ ब्रतारंभे च
 विशेषो मदनरत्ने सत्यव्रते नोक्तः ॥ उदयस्थितिथिर्याहिन भवेदि न मध्यभाक् ॥ साखं
 ज्ञानव्रतानां स्यादारंभश्च समापनमिति ॥ देवलः ॥ अभुक्ता प्रातराहारं स्नात्वा च म्यसमा
 हितः ॥ सूर्याय देवताभ्यश्च निवेद्य व्रतमाचरेत् ॥ मदनरत्ने भविष्ये द्वादशमासस्य दयादानं
 शौचमिदं नियतं ॥ देवराजं प्रह्वयने संतोषयित्वा र्ज्जने ॥ सर्वव्रते स्वयं धर्मसामग्री
 दशधा स्मृतः ॥ अभिहीमस्तु देवताया हति होमो वेति वर्द्धमानः ॥ यतु ते नोक्तं ॥ सर्वमेतत्पु
 राणोक्तं ब्रह्मव्रतपरं ॥ व्रतान्तरं तु विंध्यन्तरं सत्वे होमो न्यथान ॥ अतएवैकादश्यां शिष्टा
 नां होमानां चरामिति ॥ तन्न ॥ जपो होमश्चेति च द्यमारौ कवाकत्वेनास्य काम्यमग्नि
 परत्वात् ॥ तत्वेन ॥ सातदशयुमिन्त्रविन्दादिप्रकरणास्थिने वनव्रतं विशेषो मविधि
 भिरस्योपसंहार इति ॥ विष्णुधर्मे ॥ तज्जय जपन ध्यानतत्कथाश्रवणादिकं ॥ तद्वृत्तं
 च तन्नामकीर्तनश्रवणादयः ॥ उपवासकृतमिति युगाः प्रोक्ता मनीषिभिः ॥ कीर्त्तयेत् ॥
 वहि श्रीमान् यजान्स्ति तं पतितं चरजस्वलां ॥ न स्पृशेन्नाभिभायेत न स्नेत व्रतवासरे ॥ ४
 ष्ठी चंद्रोदये अग्निपुराणे ॥ स्नात्वा व्रतवता सर्वव्रते पुत्रतमसूत्रेयः ॥ सप्ताः सुवर्गामय्या
 दाशशक्ता वैभू मिशपिना ॥ जपो होमश्च सामान्यं व्रतान्ते दानमेव च ॥ चतुर्विंशद्वादशवा
 पंचवात्रपयववा ॥ विप्राः सज्जायथा शक्तिं तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ अत्र विप्रा इति पुंस्त्रिं
 गनिर्देशात्पुमांस एव भोजनानुस्त्रियः ॥ एवं सहस्रभोजनादावपि ॥ विरूपैकशेषस्य प्र
 मारणांतरं विनाऽपुक्तत्वात् ॥ अतएव दयोर्यजमानयोः प्रतिपदं कुर्याद्दहभ्यो यजमाने
 भ्यद्रसादौ विरूपैकशेषा यो गात्पलमभिप्राये हित्व वहुत्वेवानसंभवती तु कृत्वा चार्थैः
 पार्थसारथिना च ॥ एतेनैकस्य ब्राह्मणस्याहत्या भोजनं परास्तां वहुत्वस्यैकपदशुभ्या
 ब्राह्मणात् त्वित्वेन भोजनान्वयाभावादिन्यत्र विसरः ॥ अद्रस्य प्रतिष्ठावद्विप्रदारा
 आहति होम इति वर्द्धमानः ॥ व्रतमूर्त्यो व्रतदेवता प्रतिमाः ॥ प्रतिमा स्वरूपं च मदनर
 त्ने भविष्ये ॥ अनुक्तद्रव्यतत्त्वं रव्या देवता प्रतिमा नृपा ॥ सोवर्णी राजतीता श्रीहृक्षजा मा

त्रिकीर्तया॥ चित्रजापिष्टलेखोत्पत्तिजविज्ञानुस्सतः आमाषान्मलययंतकर्तव्याशाख्यः
जितैः तत्रैव ब्राह्मे॥ आसद्रयमनादेशेन होतिषु विधीयते॥ मंत्रस्य देवतायाश्च प्रजाप
तिरिति स्थितिः॥ मंत्रो नृत्तौ समस्तमाह तिरूयो मंत्रः॥ प्रजापतिश्च देवतेति कल्पतरुः॥
वर्धमानधृतदेवीपुराणे॥ होमो ग्रहादिप्रजायां शतमष्टाधिकं भवेत्॥ अष्टाविंशतिरेह
वायथा प्राप्तिविधीयते॥ मदनरत्ने॥ अनुक्तसंख्यायत्र स्याच्छतमष्टात्रं शतं॥ वर्धमा
नधृतदृष्टशातातयः॥ उपवासं हि जः कृत्वा ततो ब्राह्मणभोजनं॥ कुर्यात्तेनास्यसगु
ण उपवासो भिजायते॥ व्रतोद्याय नानुत्तौ नृष्ट्यी चंद्रोदये नंदिपुराणे॥ कुर्यादुद्या
पनंतस्य समाप्नोयदुदीरितं॥ उद्यापनं विनायनुत इतं निष्फलं भवेत्॥ यदि चोद्यापनं
नोक्तं व्रतानुगुणात् अथैतद्विज्ञानुसारतो दद्यादनुत्तौ द्यापने व्रते॥ गाश्चैव कांचनं दद्या
द् व्रतस्य परिश्रंत्ये॥ असक्तौ नृनारदीये॥ सर्वेषामप्यलाभे तु यथोक्तकरणां विना॥ विप्र
वाकं स्मृतं शुद्धं व्रतस्य परिश्रंत्ये॥ हृत्वा विप्रवचोयस्तु गृह्णाति मनुजः शुभं॥ अदत्त्वा
क्षिणां यापः स्यात्तिनरकं प्रवंधारते॥ वेदोपनिषदि चैव सर्वकर्मसु दक्षिणा॥ सर्वत्र
नुमयो हि सा भूमिर्गोवैधकांचनं॥ विजवायः॥ शिवे त्रैलोक्ये स्याद्भजतं पितृवत्त्वभं॥
अमगलेतद्यत्नेन देवकार्येषु वर्जयेत्॥ टीउरानंदे देवीपुराणे॥ व्रते च नीर्थः धन्यने
प्रादेः यिच विशेवतः॥ परान्नभोजनादे विपस्यान्तस्य तत्फलम्॥ एष्ट्यी चंद्रोदयेः प्रि
पुराणे॥ निम्यस्नायी मिताहारे गुरुदेवहिजाचकः॥ क्षारं क्षौद्रं चलवरां मधुमांसां नि
वर्जयेत्॥ क्षारास्तु तत्रैवोक्ताः॥ निलमुद्राह तेशिष्यं शय्ये गोधूमकोद्वौ॥ धान्यकंदेव
धान्यचशमीधान्यंतथैव च॥ स्निग्धान्यंतथा यण्यमूलं क्षारगराः स्मृतः गोधूमानां तु
तत्रैव प्रतिप्रसवः॥ त्रीहिवष्टिकमुद्राश्च कलापाः सतिलं पयः॥ श्यामाकाशशालिनी
वाराः गोधूमाद्या व्रते हिताः॥ कृष्णालावुवात्री कपालं कीर्त्तिका स्यजेत्॥ चरु
भैक्षं सक्तुकरां शशाकं दधिघृतं मधु॥ श्यामाकाः शालिनी वारायावकं मूलं तुलम्
॥ हविष्यं व्रतनक्तादावधिकार्यं दिकेहितं॥ मधुमांसं विहायान्यद्भुते च हितमीरितमिति
॥ शमी धान्यमायादि॥ पालंकी मध्यदेशे योर्ह॥ रतिप्रसिद्धा॥ ज्योत्स्निका कोशातकी॥ मि
ताक्षरायां गौतमः॥ चरुभैक्ष्यं सक्तुकरायावकं शाकपयोदधि॥ घृतमूलफलोदका
निह वीं स्युन्नोन्नरप्रशस्तानि॥ पयोदधिघृतं च गायमिति॥ अमेच विशेषः॥ एकाद
शी चानुमीत्यादि प्रकारावस्थेते॥ गृहीतव्रतस्या गेतुमदनरत्ने कृगलियः॥ सर्वव्रतं
गृहीत्वा यो नाचरेत्काममोहितः॥ जीवन्भवति चंडाली मृतः स्वाभिजायते॥ तत्र प्राय
श्चित्तमुक्तं एष्ट्यी चंद्रोदये अग्निरुडपुराणयोः॥ कौधान्ममादात्त्वोमाह व्रतभंगो भवे
द्यदि॥ दिनत्रयं न भुजीत मुंडं शिरसा यवेति॥ प्रायश्चित्तान्मातस्मृतिं कान्तव्रतानुष्ठा
नं नास्तीति गम्यते॥ यत्तु॥ प्रायश्चित्तं तत्कृत्वा पुनरेव व्रती भवेदिति वचनं॥ अतिकं
तमपि व्रतं कार्यमेवेति शूलपाणिः॥ तन्मध्यं व्रतलोपे व्रतशेषसन्नेये॥ एतच्च शक्त

विषयं॥ अशक्तौतकालहेमाद्रीपुराणांतरे॥ उपवासासमर्थश्चेदेकं विभक्तं भोजयेत्तावद्वा
 दिवाद्याहुक्तश्चेद्द्विषांतथा॥ भुक्तं कृतं भोजनं॥ ब्राह्मणभोजनं विनेति शेषः॥ सहस्रस
 म्मिता नृदेवीं जयेद्वा प्राणस्यमान्॥ कुष्णीहादशसंख्याकान्यथा शक्त्वातुरो नर इति॥
 शुद्धित्वे मान्ये॥ उपवासेषु सक्तानां नक्तं भोजनमिष्यते॥ मदनरत्ने वायवीये॥ इय
 दातोपवासस्य फले प्राप्नोत्यसंशयं॥ तथा अयार्कं देवलः॥ ब्रह्मचर्यं तथा शौचं सत्यमा
 मिषवर्जनं॥ व्रतेष्वेतानि चत्वारि वरिष्ठानीति निश्चयः॥ मान्ये॥ तस्मात्कृतोपवासेन
 स्नानमभ्यंगसर्वकं॥ वर्जनीयं प्रयत्नेन रूपघ्नं तत्परं नृप॥ अमेचनियमास्तत्र त्रान्वे
 षणीयाः॥ अथ स्त्रीव्रतेषु विशेष उच्यते॥ तत्र हेमाद्रीव्रतकांडे गारुडे॥ गंधालंकारतोह
 लपुष्पमालातुलेपनं॥ उपवासेन दुष्यति दंतधावनमंजनममदनरत्ने व्यासः॥ दंतधावनपुष्पा
 सविषयं॥ अंजनं च सतां बूलं कुंकुमं रक्तवाससी॥ धारयेत्सोपवासापि अवेधव्यकरं
 तः॥ विधवायतिमार्गे राकुमारी वायहक्येति तत्रैव भविष्योक्तं॥ तथा विष्णुधर्मं॥
 सर्वेषु तूपवासेषु पुमान्वाथ सुवासिनी॥ धारयेद्द्रक्तवस्त्राणि कुसुमानि सितादि च
 विधवाषु क्तवसनमेकमेव हि धारयेत्॥ मरुर्या॥ पुष्पालंकारवस्त्राणि गंधधूपा
 तुलेपनं॥ उपवासेन दुष्यति दंतधावनमंजनममदनरत्ने व्यासः॥ दंतधावनपुष्पा
 दिव्रतेषु स्यान् दुष्यतीति॥ यद्युदीदं सर्वोपवासविषयं प्रतीयते तथा पिशिराचार
 त्तोभाष्या धर्म्यं क्रियमाणं न वरात्रि रात्रौ उपवासविषयमेव॥ नत्वेकादश्यादिवि
 षयं॥ असहज्जलपानाच्च सक्तं बूलचर्वणं॥ उपवासाप्रशस्येति दिवा स्वापा॥
 चमैथुनादित्यपार्कं देवलेन तन्निषेधात्॥ नचास्यं पुविषयत्वेन सावकाशत्वात्
 स्त्रीणां तांबूलादिप्राप्नोतीति वाच्यं॥ तांबूलादिप्रापकस्यैकादशीतरविषयत्वेन
 वैपरीत्यस्यापि सुवचत्वात्॥ यतुहरिवंशः॥ अंजनं रोचनं चैव गंधाः सुमनसस्तथा॥
 व्रते चैवोपवासे च नित्यमेव विसर्जयेत्॥ शिरसोभ्यंजनं सौम्येनैव मेतत्प्रशस्यते॥ न
 यादयोर्न गात्रस्य स्नेहेनेति स्थितिस्सूतेति॥ तत्रैवोक्तं पुराणकत्रतविषयं॥ नतु सर्व
 व्रतसर्वोक्तविरोधादि निमदनरत्न उक्तम्॥ तत्रैव अश्रुप्रयातो रोषश्च कलहस्य कृति
 स्तथा॥ उपवासाद्गताहापिसद्योभंशयति स्त्रियां॥ स्त्रियमित्युपलक्षणां॥ मदनरत्ने सि
 वधर्मदानं व्रतानि नियमज्ञानं ध्यानं दुर्तं जयः॥ यत्नेनापि कृतं सर्वं को धितस्य दृष्ट्या
 भवेत्॥ अथ सक्तकादौ निर्यायः॥ तत्र शवस्य शीवयोः सर्वस्मात्कर्मनिवृत्तिर्नि
 वन्धेषु स्पष्टं॥ गौडस्तुता शौचादावपितामाहुः॥ जानूर्ध्वं क्षतजं जीते नित्यकर्म
 नचाचरेत्॥ नैमिषिकं च तदधः स्ववद्रक्तौ नचाचरेत्॥ लोतकं च समुत्पन्नं च रक्तं
 शिमैथुने॥ धूमोद्गारे तथा वांती नित्यकर्मणि संयजेत्॥ इत्येभुक्तं त्वजीर्णं च नैव भु
 क्त्वापि किंचन॥ कर्मकुर्यान्नरो नित्यं सक्तकेशृतकेतयेति कालिकापुराणात्॥ वसुत
 सुसर्वं नृदेवी रजोपक्रमात्रमात्रविषयत्वमस्येति युक्तं प्रतीतः॥ तथा हेमाद्रीयाभिगा

भिरीसुतिकादिश्चकुमारीवायरोगिणी॥यदाऽशुद्धातदाभ्येनकारयेत्प्रयत्नास्वयमिति॥पु
 रोपेधविधिःलिंगस्याविवक्षितत्वात्॥तदनयस्मिन्त्रतेयस्त्रजाधक्तंतदन्येनकारयेत्॥शरी
 रनियमान्स्वयंकुर्यादितिहेमाद्रिर्व्यवस्थो॥नत्रतिनात्रतरतिविष्मक्तेश्चाचारंभस्तुन
 भवत्येवाशुद्धित्वेविष्णुः॥बहुकालिकसंकल्पोगृहीतश्चपुरायदिसूतकेमृतकेचैवत्र
 तंतनैवदुष्यति॥एतत्काम्यपरं॥नित्यत्वनारथमपिकार्यमितिगोडाः॥मदनरत्ने॥स
 र्वसंकल्पितंयच्चत्रतंसुनियतत्रतैः॥तत्कर्त्तव्यंनरैःशुद्धदानार्चनविवर्जितं॥माधवी
 येकौर्म्ये॥काम्योपवासेप्रजातेत्वंतेराशुतसूतके॥तत्रकाम्यत्रतंकुर्याद्दानार्चनविव
 र्जितमिति॥एतेनसंगेऽधिकारात्तद्गतंगदेवसजादिकार्यमितिवर्धमानोक्तिः॥परस्मा
 ॥प्रारब्धसजादिकार्यमेवनवरात्रेतुतत्रैवविशेषवक्ष्यामः॥एवंरजस्वलापि॥यत्ना
 स्यत्रतः॥प्रारब्धदीर्घतयसानारीणांयद्रजोभवेत्॥नतत्रापिब्रतस्यस्यादुपरोधःक
 दाचनेति॥तन्मतिनिधिनाकारयेदित्येतत्परं॥तदुक्तंमदनरत्नेमात्सेचनरात्रजोयमे
 रजामभ्येनकारयेदिति॥प्रतिनिधयश्चनिरीयाशुतेयेटीनसिभार्यायसुव्रतंकुर्याद्वा
 र्यायाश्चपतिर्त्रतं॥असामर्थ्येपरस्माभ्यांत्रतभंगोनजायते॥स्कांदेपि॥पुत्रेवाविनयो
 त्रेतंभगिनीभ्रातरंतथा॥सयामभावएवानेन्नाहारांवानियोजयेत्॥काम्यायनः॥पि
 तृमातृभ्रातृपतिगुर्वर्थंचविशेषतः॥उपवासंप्रकुवीराःपुरणंशतपुरांलभेत्॥मदना
 रत्नेप्रभासखंडे॥भर्तापुत्रपुरोधाश्चभ्रातायत्नोसस्वापिचा॥यात्रायाधर्मकार्येषुजायं
 तेप्रतिहस्तकाः॥अभिःकृतंमहादेविस्वयमेवकृतंभवेत्॥तत्रैववायवीये॥स्वयंकर्तुमश
 क्तश्चकारपीतपुरोधसेति॥तत्रैववायवीये॥स्वयंकर्तुमशक्तश्चत्वारपीतपुरोधसा॥इ
 दंचसर्ववर्गीसाधारणमविशेषात्॥यत्रकश्चिन्नहोस्रआह॥शुद्रस्यब्राह्मणादिवप्र
 तिनिधिर्यत्नोन्नतः॥जयस्तपस्तीर्थसेवाप्रज्यामंत्रसाधनं॥विश्रैःसंयादितंयस्यसंप
 न्नतस्यतत्फलमितिमरीविवचनादिति॥तत्रच्छ्रुत्वा॥प्रज्यादीनांशुद्धेअसंभवादिष्ये
 प्रायदर्शनादित्यप्येतास्यब्राह्मणादिगोचरत्वात्॥यदाह॥उपवासेन्नतंहोमतीर्थ
 स्नानजपादिकमितिहर्षार्धसूत्रापिसंयदोषः॥स्त्रीशुद्रयतनानिषडितिमातवीये।
 जपनिषेधानां॥ब्राह्मणोहोमनवर्गस्ययःकुर्यात्कर्मकिंचनः॥सतांजातिमवाप्नोतिइह
 लोकेपरत्रचेत्कालहेमाद्रौमरीचिनिषेधाच्च॥वस्तुतस्तसंस्मृतावचनमात्रमत्रै
 व्यतरति॥प्रतिनिधेःकावार्तेत्यलम्॥अत्रविशेषमाहत्रिकांउमंउनः॥काम्येप्रतिनिधि
 नोस्तिनिधेनेमित्रिकेचसु॥काम्येषुयत्कमादूर्ध्वकेचित्प्रतिनिधिर्विदुः॥नस्यान्यतिनि
 धिर्मंत्रस्वामिदेवाभिरर्च्यसु॥सदेशकालयोनीस्तिनारणोरग्निरिवसा॥नापिप्रतिनि
 धातव्यनिषिद्धंवल्लुकुत्रचित्॥हिरण्यकेशिस्तत्रेपि॥नस्वामित्वस्यमायीयाःपुत्रस्य
 देशस्यकालस्याग्नेर्देवतायाःकर्मणाःशुद्रस्यचप्रतिनिधिर्विद्यतर्ति॥अथयत्रतादिसा
 निपातेनिरीयः॥तत्रतिथिद्वयसन्निपातेनचोक्तंदानहोमादिक्रमेणानुष्ठेयमविरो

धात॥ इदं हवीरव्येखेवा॥ एकमध्येन्यकाम्यकर्मांरभस्तुनभवत्वेवागुराफलादृते॥ यस्यय
 जेव्रततेतरायन्नस्यायेतयन्नचिर्नैतिगृह्णातीतिरागाकधृतश्रुतेः॥ यत्रव्रतादिकर्ममात्र
 मनंगेनव्यवधानदोषस्सर्वत्रसाम्यात्॥ शिष्टास्त॥ कीर्तिकस्तानादिमध्येलसहोमतला
 भारतश्रवणादिआचरति॥ तन्नित्यमध्येकाम्यमध्येतुचिंत्यं॥ यत्रनक्तैकभक्तादौविरोध
 स्तत्रप्राथम्यादेकभक्तकार्यनक्तनपुरेद्युस्तत्रिथोगोणकालेकार्यं॥ समकालीनविरुद्ध
 व्रतादौत्वेकंस्वयंकृत्वात्यद्वार्यादिनाकारयेदितिमाधवः॥ यत्रतुशिवरात्रादौतिथिमध्ये
 पारणायाहिभोजनेप्राप्तं॥ भूताद्यम्योर्दिवाभुक्त्वा रात्रौभुक्त्वाचमर्षा॥ एकादश्यादिवा
 रात्रौभुक्त्वाचोद्रायरात्रेत्॥ रतितन्निषेधश्चा॥ तत्रपारणायावैधत्वादिवैवभोजनं॥ नि
 षेधस्तुरागप्राप्तभोजनविषयः॥ एवमष्टम्यादिनक्तत्रतेसंक्रान्तादौरवौसकष्टचतुर्थ्या
 चरात्रौभोजनं॥ यत्रवृष्टम्यादौदिवाभुजितनिषेधः संक्रमेचरात्रावितिनिषेधद्वयंतत्रोप
 वासएवकार्यः॥ यद्यपिपुत्रिणाउपवासोपिनिषिद्धस्तथाप्युपवासनिषेधेन किंचित्
 भक्ष्यंप्रकल्पयेदितिवचनात्॥ किंचिद्भक्ष्यित्वोपवासः कार्यः चोद्रायरामध्येएकाद
 श्यादौतुभोजनमेवकार्यं॥ चोद्रायरास्यकाम्यत्वेननित्यवाधकत्वात्॥ अवाधेनगत्या
 तरासंभवाच्च॥ एकादश्यामेकांतरोपवासादियारणायाजलपारणं कृत्वावयसेत्॥
 आयोवाअशितमनशितंचतिश्रुतेः॥ एवंहादश्यामासोपवासश्चाहमदोषादिविज्ञेय
 म्॥ एवंकाम्यनेमित्रिकनित्यत्वादिकृतंवलबलस्वयम्भूमितिदिक्॥ इतिनिर्णयसि
 धौपरिभाषासमाप्ता॥० अथप्रतिपदादिनिर्णयः सुक्तप्रतिपदपरान्ह्यापित्वेहर्वा
 आद्या॥ पुग्मवाक्यात्प्रतिपत्संमुखीकार्यायाभवेदापराह्निकीतिस्कादौक्तेः सुक्तास्या
 त्प्रतिपत्तिथिः प्रथमतश्चेत्तापराह्णेभवेदितिदीपिकोक्तेश्च॥ अपराह्नश्चयंचाभक्ते
 दिनेचतुर्थोभागः॥ तदभावेसायान्ह्यापिनीयाद्या॥ तदभावेतुसायान्ह्यापिनीपरिगृ
 ह्यतामितिमाधवोक्तेः॥ रुष्मानुपरा॥ रुष्मात्तत्ररत्नोखिलेतिदीपिकोक्तेः॥ रुष्मापि
 वैवैत्यनंतमहः॥ सर्वतिथिषुवर्ज्यानुक्तानि॥ मुहूर्तदीपिकायामूक्यांउदहतीफला
 निलवरावज्जैतिलाम्लेतया॥ तैलेचामलकुंदिवप्रवसताशीर्षकपालांत्रकं॥ निष्या॥
 चांश्चमसरिकाफलमथोदंताकसंज्ञमधुघृतस्त्रीगमनंक्रान्तिपदादिखवमाषोड
 शाः॥ शीर्षेनारिकेलंकपालंअलावू॥ अत्रयदेलं॥ भूपालः॥ कूष्मांडंउदहतीसारमूल
 कं पनसफले॥ धात्रीशिरः कपालांत्रनखचर्मतिलानिच॥ सुरकर्मीगजासेवाप्रतिप
 त्प्रभृतित्यजेत्॥ नखशिखी॥ चर्ममसरिका॥ द्वितीयांतुरुष्माशर्वा सुक्तात्रेतिहेमा
 दिः॥ रुष्माद्वितीयादिमा॥ शर्वाह्नेयदिसासितानुपरतः सर्वेतिदीपिकोक्तेः॥ माधवानं
 तमहमतेतुसर्वापिद्वितीयापरा॥ तथाचमाधवः॥ शर्वेक्षरसतीप्रातः परेकस्त्रिमुहूर्तगा
 ॥ साद्वितीयापरोगेया शर्वविहान्तोन्यथेति॥ तृतीयांतुसर्वमतेरंभाव्यतिरिक्तापरैव
 ॥ तेनपुग्मवाक्परंभात्रतेविषयं॥ रंभाख्यावज्जैयित्वातुतृतीयाद्विजसन्नमा॥ अमेधुसर्व

विषयं॥ अशक्तौ तु कालहे मादौ पुराणांतरे॥ उपवासा समर्थश्चेदेकं विप्रं तु भोजयेत्तावद्वा
 दिवा दद्यादुक्तश्चेद्द्विगुणं तथा॥ भुक्तं कृतं भोजनः॥ ब्राह्मण भोजनं विनेति शेषः॥ सहस्रस
 म्मिता नृदेवी जयेत्प्राणसंयमान्॥ कुर्वीह दशसंख्याकान्यथा शत्रूणां नृनरं रति॥
 शुद्धित्वे मान्ये॥ उपवासेषु सक्तानां नक्तं भोजनमिष्यते॥ मदनरत्ने वायवीये॥ इत्य
 दातो यवासस्य फले प्राप्नोत्यसंशयं॥ तथा अयं राके देवलः॥ ब्रह्मचर्यं तथा शौचं सत्यमा
 मिषवर्जनं॥ व्रतेष्वेता निचत्वारिवरिणानीति निश्चयः॥ मान्ये॥ तस्मान्मृता उपवासे न
 स्नानमभ्यंगहर्षकां॥ वर्जनीयं प्रयत्नेन रूपघ्नं तत्परं नृपा॥ अमेचनियमास्तत्र तान्ने
 षणीयाः॥ अथ स्त्री व्रतेषु विशेष उच्यते॥ तत्र हे मादौ व्रतकांडे गारुडे॥ गंधालंकारतो ह
 लपुष्पमालानुलेपने॥ उपवासे न दुष्यति देतधावनमंजनमिति॥ इदं च सभर्तृको यवा
 सविषयं॥ अंजनं च सतां बूलं कुंकुमं रक्तवाससी॥ धारयेत्त उपवासापि अवेधव्यकरं य
 तः॥ विधवायतिमर्गिराकुमारी वायदह्येति तत्रैव भविष्योक्तैः॥ तथा विष्णुधर्मैः॥
 सर्वेषु तपवासेषु पुमान्वायसुवासिनी॥ धारयेत्त वस्त्राणि कुसुमानि सितानि च
 विधवा पुक्तवसनमेकमेव हि धारयेत्॥ मत्तुरपि॥ पुष्पालंकारवस्त्राणि गंधधूपा
 नुलेपने॥ उपवासे न दुष्यति देतधावनमंजनम् मदनरत्ने व्यासः॥ देतधावनपुष्पा
 दिव्रतैर्यस्यान दुष्यतीति॥ यद्यपीदं सर्वोपवासविषयं प्रतीयते तथापि शिष्टाकारा
 न्नो माग्याद्यर्थं क्रियमाणानवरत्रि रात्रा उपवासविषयमेवा॥ नत्वेकादशादिवि
 षयं॥ असक्तज्जलपानाच्च सक्तानां बूलचर्चणात्॥ उपवासप्रशयति दिवा स्वाया
 च्चमैषु नादित्य पराके देवलेन तन्निषेधात्॥ न चास्य पुं विषयत्वेन सावकाशत्वात्
 स्त्रीणां तांबूलादिप्राप्नोतीति बाध्यं॥ तांबूलादिप्रायकस्यैवैकादशीतरविषयत्वेन
 वैपरीत्यस्यापि सुवचत्वात्॥ यत्तु हरिवंशे॥ अंजनं रीचनं चैव गंधाः सुमनसस्तथा॥
 व्रते चैवोपवासे च नित्यमेव विस्मर्जयेत्॥ शिरसोभ्यंजनं सीम्येनैव मेतत्प्रशस्यते॥ न
 पादयोर्नैरात्रस्य स्त्रे हेनेति स्थितिस्मृतेति॥ तत्र त्रैवोक्तपुण्यकप्रतविषयं॥ ननु सर्व
 व्रतवोक्तविरोधादिति मदनरत्न उक्तम्॥ तत्रैव अश्रुप्रयातो रीषश्च कलहस्य कृति
 स्तथा॥ उपवासाद्ब्रतादपि सद्यो भ्रंशयति स्त्रियं॥ स्त्रियमित्युपलक्षणं॥ मदनरत्ने शि
 वधर्मदाने व्रतानि नियमज्ञानं ध्यानं हुते जपः॥ यत्नेनापि कृतं सर्वं कौथित्यदृष्ट्या
 भवेत्॥ अयस्सक्तदो निरीयः॥ तत्र शावस्त्या शौचयोः सर्वं स्थात्रकर्म निवृत्तिं
 वन्देपुस्येव॥ गौडास्तुता शौचादावपितामाहः॥ जातु र्ध्वं क्षतं जेजेते नित्यकर्म
 न चाचरेत्॥ नैमित्तिकं च तदधः स्वदत्तं न चाचरेत्॥ लीनं केचन मुत्यन्त्रकर्म
 शिमेयुते॥ धूमोद्गारे तथा वांती नित्यकर्म शि संत्यजेत्॥ इत्येभुक्तं त्वजी रौचनैव भु
 त्वापि किंचन॥ कर्मकुर्यान्नरो नित्यं सततं कृतं केतयेति कालिकापुराणात्॥ वस्तुत
 सुहृदं नृदेवी प्रजापक्रमात्रमात्रविषयत्वमस्येति युक्तं प्रतीतः॥ तथा हे मादौ याज्ञेग

भिरीसूतिकादिश्चकुमारीवाथरोगिणी॥

तास्वयमिति॥

लिंगस्याविवक्षित

रनियमान्स्वयंकुर्यादितिहेमाद्रिव्याचख्यो॥नत्रतिनांनत्रतइतिविष्णुक्तेश्चाचारंभस्तु
भवत्येवाशुद्वित्वेविष्णुः॥वहुकालिकसंकल्पोगृहीतश्चपुरायदिसूतकेमृतकेचैव
तंतनैवदुष्यति॥एतत्काम्यपरा॥नित्यत्वनारव्यमपिकार्यमितिगोडाः॥मदनरत्ने
वसंकल्पितंयच्चत्रतंसुनियतत्रतैः॥तत्कर्त्तव्यंनरैःशुद्धदानार्चनविवर्जितं॥मा
येकौर्मै॥काम्योपवासेप्रज्ञातेत्वंतराशृतसूतके॥तत्रकाम्यत्रतंकुर्याद्दानार्चनवि
मिति॥एतेनसंगेऽधिकारात्तद्वर्तोगदेवसजादिकार्यमितिबर्धमानोक्तिःपरा
॥प्रारब्धसजादिकार्यमेव न वरात्रेतु तत्रैव विशेषं वक्ष्यामः॥एवंरजस्वापि॥य
सत्यत्रतः॥प्रारब्धदीर्घतयसंनारीणांयदजीभवेत्॥नतत्रापित्रतस्यस्यादुपरोधः
दाचनेति तस्यतिनिधनाकारयेदित्येतत्परं॥

सजामनेनकारयेदिति॥प्रतिनिधयश्चनिरायाशृतेयैठीनसिभायीयसुत्रं
यायाश्चपतिर्त्रतं॥असामर्थ्येपरस्वाभ्यांनत्रभगौनजायते॥स्कांदेपि॥पुत्रंवाविनरं
येतंभगिनीभ्रातरंतथा॥एवमभावस्यानंन्राहारांनियोजयेत्॥काम्यायनः॥
हेमादृभ्रातृपतिशुर्वर्थेचविशेषतः॥उपवासंप्रकुवीराःपुरणेशतपुराणलभेत्॥मद
रत्नेप्रभासखंडे॥भर्तापुत्रपुरोधाश्चभ्रातायत्नीसखापिचा॥यात्रायाधर्मकार्येषु
तेप्रतिहस्तकाः॥एभिःकृतंमहादे
कश्चकारपीतपुरोधसेति॥तत्रैववायवीये॥स्वयंकर्तुमशक्नश्चेत्कारपीतपुरोधसा
देवसर्ववरीसाधारणमविशेषात्॥

तिनिधिर्पेत्तौनश्च॥जयस्तयस्तीर्थसेवाप्रज्ञयामंत्रसाधनं॥

नंतस्यतत्फलमितिमरीचिवचनादिति॥ननुच्छ्रमः॥

श्रायदर्शनादितिन्यायेनास्यब्राह्मणादिगोचरत्वात्॥यदाह॥उपवासोन्नतंहीमतीर्थ
स्थानजपादिकमितिस्वर्वाधस्तदापिसंखटोषः॥स्त्रीश्चूद्रयतनानिषडितिमानवी

निषेधात्॥ब्राह्मणोहि न वरीस्ययः कुर्यात्कर्म किंचनः॥सतांजा

लोकेपरत्रचेत्तिका लहेमात्रे मरीचिनिषेधाच्च॥वस्तुत

त्यतइतिप्रतिनिधिःकावार्तेत्यलम्॥अत्रविशेषमाहत्रिकांउमंडनः॥काम्येप्रतिनि

नीस्तिनित्येनेभिर्निकेचसः॥काम्येषुयत्कमाद्धेकेचित्प्रतिनिधिर्विदुः॥नस्यान्त्र

धिर्मेत्रसामिदेवाभिकीर्त्तुसु॥सदेशकालयोनीस्तिनारणोरग्निरिवसा॥नायिप्रति

धातव्यनिधिहंवलुकुत्रचित्॥हिरण्यकेशिस्तत्रेयि॥नस्वामित्वस्यभायीयाःपुत्र

देशस्यकालस्याग्नेर्देवतायाःकर्मणाःशहस्यचप्रतिनिधिर्विद्यतइति॥अथत्रतादि

निपातेनिराीयः॥तत्रतिथिद्वयसन्नियातेतत्रोक्तंदानहोमादिकमेणानुष्ठेयम

धाता॥ इदं शरीरं वेदेवा॥ एकमध्येन काय्यकर्मां भस्म न भवत्येवा॥ गुराफलादृते॥ यस्य य
 नेत्रततेतरायज्ञस्तायतेयज्ञनिर्गृह्णातीतिराकाधतश्रुते॥ यत्र त्रतादिकर्ममात्र
 मनगेन व्यवधानदोषस्सर्वत्र साम्यात्॥ शिष्टास्त॥ कीर्तिकस्तानादिमध्ये लक्ष्यो मतुला
 भारतश्रवणादिश्चाचरति॥ तन्नित्यमध्ये काय्यमध्ये तु चिन्त्यं॥ यत्र न केकं भक्तादौ विरोध
 स्तत्र प्रायम्यादेकभक्तकार्येन केतुपरेषु सन्निधौ गौराकाले कार्यं॥ समकालीन विरुद्ध
 त्रतादौ त्वेकं स्वयं कृत्वा न्यद्र्यादिना कारयेदिति माधवः॥ यत्र तु शिवरात्र्यादौ तिथिमध्ये
 पारणायाहिभोजनं प्राप्तं॥ भूताद्यम्योर्दिवाभुक्त्वा रात्रौ भुक्त्वा च परेशि॥ एकादश्यादिवा
 रात्रौ भुक्त्वा चाक्षय्यां चरेत्॥ इति तन्निषेधश्चा॥ तत्र पारणायां वैधत्वाद्दिवैव भोजनं॥ नि
 वेधस्तुरागप्राप्तभोजनविषयः॥ एवमष्टम्यादिनक्तत्रते संक्रान्तादौ रवौ संकष्टचतुर्थ्या
 चरात्रौ भोजनं॥ यत्र त्वष्टम्यादौ दिवाभुजिनिषेधः संक्रमेचरात्राविति निषेधद्वयं तत्रोप
 वासरवकार्यः॥ यद्यपि पुत्रिण उपवासोपि निषिद्धस्तथाप्युपवासनिषेधे तु किंचित्
 मस्य प्रकल्पयेदिति वचनात्॥ किंचिद्दशयित्वा यवासः कार्यः चाक्षय्यामध्ये एकाद
 श्यादौ तु भोजनमेव कार्यं॥ चाक्षय्यास्य काय्यत्वेन नित्यवाधकत्वात्॥ अवाधेन गत्यं॥
 तरो संभवाच्च॥ एकादश्यामेकांतरोपवासादियारणायां जलपारणां कृत्वा यवसेत्॥
 आयोवाश्चित्तमनश्चित्तं च तिश्रुते॥ एवं द्वादश्यामासोपवासश्चाद्वादश्यादिभुजेय
 म्॥ एवं काय्यनेमिन्निक नित्यत्वादि कृतं बलावलस्वयमूहमिति दिक्॥ इति निर्णयसिं
 धौ परिभाषा समाप्ता॥ ० अथ प्रतिपदादि निर्णयः शुक्लप्रतिपदपराह्वयापि त्वेह शरी
 राद्या॥ पुष्पवाक्पात्रप्रतिपत्संमुखी कार्यायां भवेदापराह्वी कीर्तिस्कादौ केः शुक्लास्या
 त्प्रतिपत्तिथिः प्रथमतश्चेत्तापराह्वे भवेदिति दीपिकोक्तेः॥ अपराह्वयं च धाभक्ते
 दिने चतुर्थ्यो भागः॥ तदभावे सायाह्वयापि नीयाद्या॥ तदभावे तु सायाह्वयापि नीयरीय
 द्यनामिति माधवोक्तेः॥ कृष्णानुपरा॥ कृष्णात्तरतो खिलेति दीपिकोक्तेः॥ कृष्णापि स
 र्वे वैत्यनेन तदहः॥ सर्वतिथिषु वर्ज्यानुक्तानि॥ मुहूर्तदीपिकायाम् कृष्णां उदहती फला
 निलवरां वर्ज्जितिला म्लेतया॥ तैलं चामलकुंदिवं प्रवसता शीर्षं कया लोत्रकं॥ निष्ठा॥
 चांश्चमस्सरिकाफलमथोदंताकसंज्ञं मधुघृतं स्त्रीगमनं कृत्वा न्यतिपदादिष्वेव माषोऽ
 षः॥ शीर्षं नारिकेलं कया लोत्रं चलात्वा॥ अत्र यदोलां भूपालः कृष्णां उदहती सारं मूल
 कं पनसं फले॥ धात्री शिरः कया लोत्रं नखचर्ममिति लानि च॥ सुरकमीगना सेवा प्रतिप
 त्पृथु नित्यजेत्॥ नखं शिंवी॥ चर्ममस्सरिका॥ हिनीया तु कृष्णा शर्वा शुक्लोत्तरं ति॥ हेमा
 द्विः॥ कृष्णा हितीयादिमा॥ शर्वा ह्येयदिसा सितानुपरतः सर्वे तिथिपिकोक्तेः॥ माधवानं
 तमहमते तु सवीपि हितीयापरा॥ तथा च माधवः॥ सर्वे धूरसती प्रातः परे कस्त्रिमुहूर्तगा
 ॥ सा हितीया परोपेया सर्वविद्वाततो न्यथेति॥ नृतीया तु सर्वमतेरं भाव्यति रिक्ता परे व
 ॥ तेन पुष्पवाक्परं भात्रत विषयं॥ रंभाख्यां वर्ज्यित्वा तु नृतीयादिजसत्तमा॥ अनेषु सर्वे

कार्येषु गरायुक्ता प्रशस्यन्ते तत्र ह्येव त्रीन् ॥ गौरी व्रते तु विशेषमाह माधवः ॥ मुहूर्तमात्रसत्ते
 विदिने गौरी व्रतं परं ॥ शुद्धाधिकायामयेव गरायोगप्रशंसनादिता ॥ चतुर्थ्यपि सर्वमते गरी
 शव्रतातिरिक्ता परैवा ॥ पुष्पवाक्यानु ॥ एकादशी तथा षष्ठी अमावास्या चतुर्थिका ॥ उयो ॥
 व्यापरे संयुक्ता परः सर्वैरा संयुता इति ॥ माधवीये वृहद्दशिते अत्र ॥ नागचतुर्थी मध्याह्न
 व्यापिनीयं च मीयुता च याद्येति ॥ माधवीये निर्णया मृते चोक्तम् ॥ युगं मध्यं दिने यत्र तत्रोपो
 म्यफली स्वरा ॥ क्षीरेणा ज्ञायं च म्यां शजयेत्प्रयत्नो नरः ॥ विषाशितस्य नश्यति नता
 हिंसंति पन्नगरातिमाधवीये देवलोक्तेः ॥ युगं चतुर्थी सर्वमध्याह्न व्याप्तौ ॥ सर्वान्त्रयपक्षेषु परै
 वयं च म्यां शजोक्तेः ॥ गरीशव्रते तु तृतीया युतेव ॥ चतुर्थी तु तृतीयायां महापुण्यफलप्रदा ॥
 कर्तव्या व्रतिभिर्वत्सगरानाथ सुतोषिणीति हेमाद्रौ ब्रह्मवैवर्ती ॥ माधवीये तु ॥ गरीशा
 व्रते मध्याह्न व्यापिनी मुख्या ॥ चतुर्थी गरा नाथस्य मातृविद्वा प्रशस्यते ॥ मध्याह्न व्यापि
 नी चेत्स्यात्परतश्चेत्यरेह नीति वृहस्पतिवचनात् ॥ प्रातः शुक्लतिथैः स्नात्वा मध्याह्ने सजा
 येन्येति तत्कल्पेभिधानाच्च ॥ तेन परदिने तत्वे परा ॥ अन्यथा सर्वे युक्ते ॥ वस्तुतस्तु भा
 द्रशुक्ले चतुर्थ्यादौ यत्र गरीशव्रतं विशेषमध्याह्न सजोक्ता तद्विषया रणिव प्रायुक्तं वच
 नानि ननु सार्वत्रिकाणि ॥ संकष्टचतुर्थ्यादौ बहूनां कर्मकालानां बाधाय तैः ॥ तेन सर्वत्र
 गरीशव्रते सर्वे वैति सिद्धम् ॥ संकष्टचतुर्थी तु चंद्रोदयव्यापिनी याद्या दिनहयेतत्वे मातृ
 योगस्य सत्त्वाहर्त्वे वैति केचित् ॥ अन्ये तु दिने मुहूर्तत्रयादिरूपस्य तृतीया योगस्याभावा
 त् ॥ परदिने माधवोक्तमध्याह्न व्याप्ति सत्त्वान्संरक्षन्वाच्यं परेत्वा च सते ॥ दिनहयेतदभावे
 तु परैव गौरी व्रते सर्वे वा ॥ गरीशगौरी बहुला व्यतिरिक्ताः प्रकीर्तिताः ॥ चतुर्थ्यः पंचमी विद्वा
 देवतांतरयोगांतरा ॥ मदनरत्ने ब्रह्मवैवर्ती ॥ पंचमी तु माधवमते सर्वपि सर्वो चतुर्थी
 संयुता कार्या पंचमी परया ननु ॥ देवैकर्मणि पित्रे च शुक्तयक्षे तथा सिद्धिहा शीतोक्तेः
 ॥ हेमाद्रि मते तु कृष्णा सर्वा सिता परा ॥ कृष्णा सर्वयुता सिता परयुता स्यात्पंचमी तिदीपिको
 क्तः ॥ वस्तुतस्तु हारीतोक्तिरुपवासविषया ॥ प्रतिययं च मीचैव सावित्री भूतशर्मा
 ॥ नवमी दशमी चैव नोयोध्याः परसंयुता इति ब्रह्मवैवर्ती ॥ यनु ॥ यचमी तु प्रकर्तव्या ॥
 षष्ठ्या युक्ता तु नारदेत्यापस्वीयंतन्नागसजाविषयमित्यनेतमहर्निस्स्यात्प्राप्तदयः ॥ च
 मत्कारचित्तामशोच ॥ पंचमी नागसजायां कार्या षष्ठी समन्विता ॥ तस्यां तु नुविता नागा
 इतरा सचतुर्थी केति ॥ तेन नागसजादौ परैवा ॥ यनु मदनरत्नद्विदोदासीययोः श्रावणाय
 च व्यतिरिक्ता सर्वे न्युक्ते ॥ श्रावणो पंचमी शुक्ला संभोजा नागपंचमी ॥ तां परित्यज्य पंच
 म्यश्चतुर्थी सहिता हिता ॥ इति संयहोक्तेः ॥ गरीशस्कंदयोगाभ्यां क्रमान्नागः शुभाशुभ
 ॥ मित्रा मित्रे तयोः पत्रे नागानामाखुर्वर्हिणामिति ॥ षट्त्रिंशन्मता च चतुर्थी युतत्वं मुक्तं
 ननु पवासादिविषयम् ॥ यत्रैवाहने ॥ षष्ठी सर्वमते स्कंदव्रतातिरिक्ता परैव पुष्पवाक्यानु
 ॥ नागविहानकर्तव्या षष्ठी चैव कदाचनेति स्कादाच्च ॥ सप्तमी सर्वेव पुष्पवाक्यानु ॥ ष

व्यापुतासप्तमीचक्रैर्व्यातातसर्वदेतिस्कांदाच्च निर्णयाश्रुते॥यष्टीचसप्तमीचैववार
 श्वेदशुगामालिनः॥योगोयंप्रकीनामसूर्यकोटिग्रहेःसमः॥अष्टमीतुसर्वमतेहृष्टा
 र्वोसितायरा॥व्रतमात्रेष्टमीकृष्णार्धशुक्लाष्टमीयनेति॥माधवोक्तैःपरयुक्तशुक्ला
 ष्टमीपूर्वपुनरुद्देति॥दीपिकोक्तैश्च॥शिवशक्त्युत्सवेतुयुत्ररा॥पसहयेयुत्रैरेवशिवश
 क्तिमहोत्सवरतिमाधवोक्तैः॥दिवौदासीयेभविष्ये॥यदायदासिताष्टम्यावधवारोभवे
 त्कचिन्॥तदातदाहिसायायाएकभक्ताशनेनृया॥संध्याकालेनथाचैत्रेप्रसुतेचजना
 र्हेने॥उवाष्टमीनकर्तव्याहंतिपुराणपुराकृतं॥नवमीतुसर्वमतेहृष्टावृष्णवाक्पातान
 कुर्व्यान्नवमीतातदशम्यांतुकदाचनेतिस्कांदाच्च॥दशमीतुसर्वपरवेतिहेमाद्रिः॥
 कृष्णार्धोत्तराशुक्लादशम्येवैव्यवस्थितेतिमाधवःवस्तुतस्तुमुखानवमीसुतेवग्राह्या॥
 दशमीतुप्रकर्तव्यासदुर्गादिजसत्रमेवायसन्वोक्तैः॥यत्रासंस्मर्यादशमीकार्यार्हवयापर
 यायवेति॥अगिरसीक्तंनवमीयुक्तालाभेओदपिकीयासेतोवनेया॥अथेकादशी॥
 तत्रैकादशपुपवासेदेधा॥निषेधपरिपालनात्मकीव्रतरूपश्च॥तत्राद्यः॥नशंखेनपि
 वेत्तोयनखादेनस्यभूकरो॥एकादश्यांनभुंजीतपशयोरुभयोरपिशक्तिर्कोर्मदेवलो
 क्तः॥अग्निपुराणीया॥गृहस्थाव्रतचारीचआहिताशिस्रथेवचाएकादश्यांनभुं
 जीतपशयोरुभयोरपीति॥नचात्रपयुंदासेनव्रतविधिरुदेतव्रतादिशब्दाभावात्
 ॥व्रतरूपत्वाव्रतवैवर्ते॥प्राप्तेहरिदिनेसम्यक्विधायनियमंनिशि॥दशम्यामुप
 वासस्यप्रकुर्यादेष्टमंव्रतमिति॥उदंचशिवभक्तादिभिरपिकार्यम्॥वैष्णवोवाय
 शैवोवाकुर्व्यादेकादशीव्रतमितिशिवधर्मोक्तैः॥वैष्णवोवायशैवोवासोरोप्येतत्स
 माचरेदिति॥सौरपुराणाच्च॥सोपिदेधा॥नित्यःकाम्यश्च॥उद्योयोकादशीनित्यः
 पशयोरुभयोरपीतिगारुडोक्तैः॥पक्षेपक्षेचकर्तव्यमेकादश्यामुपवासमिति
 नारदोक्तैश्चनित्यता॥यदिक्लेदिक्षुसायुज्यश्रियंसंततिमान्ननः॥एकादश्यांन
 भुंजीतपशयोरुभयोरपीति॥कोर्मदिसुफलकृतेश्चकाम्यता॥उभयेकादशी
 व्रतश्चगृहस्थातिरिक्तानामेवनिन्य॥गृहस्थस्यतुशुक्तायामेवव्रतंनित्यंनह
 र्माया॥एकादश्यांनभुंजीतपशयोरुभयोरपिवनस्यपतिधर्मोयंशुक्तामेवसदागृही
 तिदेवलोक्तैः॥नचानेननिषेधपालनमेववनस्यपतिविषयेउपसंह्रियतेननुव्रतमिति
 वाच्यम्॥अस्यपयुंदासेनव्रतविधिपरत्वात्॥अथयाष्ट्वोक्तामेपुराणावचनेनिषेधपा
 लनेगृहस्थस्याधिकारोक्तिविशेषःस्थात्॥निषेधस्यनिरुद्धिमात्रपरत्वेनविशेषानपे
 क्षणादुपसंहारायोगात्॥अभावस्यधर्मत्वाभावाच्च॥तस्मादेनसर्वेयामेकादशीव्र
 तविधायिनोसामान्यवाक्यानांवनस्यपतिविषयेउपसंहारान्गृहस्थस्यकृष्णया
 नित्यव्रतप्राप्तिः॥कथंतर्हि॥संक्रान्तामुपवासंकरुहेकादशिवारंवेदसूर्यग्रहेचैव
 नकुर्व्यानुव्रतान्गृहीतिनारदादिवचनेषुहृष्टानिषेधः॥प्राप्ताभावादितिचेत्॥

॥ अथ यथा कृष्णस्य कादशी भवेत् ॥ मेवोपाध्यायहस्थेन नामाख्यातं
राचनेति ॥ पात्रौ गृहस्थस्यावादी कार्त्तिकी मध्यस्थाया कृष्णा ॥ इति शास्त्रव्रताः ॥ विध्यते
अथ कृष्णायां तु न विधिः ॥ सर्वविधीनां वनस्थयनिषूयसंहारात् ॥ निषेधः प्राग्भावात् ॥
तानुशयनीबोधान्तरस्याप्यर्थोन स्यात्सात्मजिनोपीति ॥ मदन्तरत्नेभविष्येऽपि ॥ यथा शु-
क्ला तथा कृष्णाद्दादशीमेसदा प्रिया ॥ शुक्ला गृहस्थैः कर्त्तव्या भोगसंतानवर्हिनी ॥ मुमुक्षु-
भिक्षाया कृष्णानते तेनोपदर्शितेति ॥ निषेधालनं काम्यव्रतंच सर्वकृष्णायां सर्वगृहिणां
संभवत्येवा ॥ पुत्रवंशश्च सभार्यश्च बंधुयुक्तस्तथैव च ॥ उभयोः यस्योः काम्यव्रतं कुर्यात्
तु वैष्णवमिति नारदोक्तैः ॥ एतच्च सर्वकालादशी उत्तम ॥ विधवा या वनस्थस्य यतेश्वका-
दशी हये ॥ उपवासो गृहस्थस्य शुक्लायामेव युत्रिणाः ॥ भुजेर्निषेधः कृष्णायां सिद्धिस्तस्य
ततो ब्रतं रति ॥ प्राच्यास्तु वैष्णवगृहस्थानां कृष्णापि नित्या ॥ नित्यं भक्ति समापुंक्तैर्नरैर्विष्णु-
परायणैः ॥ यस्यैष श्रेष्ठकर्त्तव्यमेकादश्यामुपोसंगां ॥ स पुत्रश्च सभार्यश्च स जनो भक्ति सं-
पुतः ॥ एकादश्यामुपवसेत्यस्योरुभयोरपीति नारदोक्तैरित्याहुः पुत्रशब्दश्चाप्यमात्र-
वचनः ॥ नारायणराष्ट्रज्ञैः ॥ पुमांसश्च मेयुत्रा जायेरन्नित्यत्राप्यमात्रवाचित्वोक्तैः ॥ जन-
पेद्बुधा सुत्रानितिलिंगात् ॥ यौजी माता महस्तेनेति मन्त्रैः ॥ पुत्राश्च पत्यमित्यर्थस्त्री-
भ्यो ऽकिंपौत्रेयस्यापन्नेः ॥ पुमान् पुत्रो जायत इति च ॥ उपवास निषेधे विशेषो वायवी-
यंउक्तः ॥ उपवास निषेधे तु किंचिद्द्रव्यं प्रकल्पयेत् ॥ न द्रव्यमुपवासेन उपवासफलं लभे-
त् ॥ भक्ष्यं च तत्रोक्तं ॥ नक्तं हविष्यान्नमथादनं च फलं तिलाः क्षीरमथांबुचा ज्यम्बायन्यश्च
गव्यं यदि चापि वायुः प्रशस्तमत्रोत्तरमुत्तरं चेत्पले ॥ तत्र दशमी वेधोद्देधा ॥ अरुणोदयवे-
धः सूर्योदयवेधश्चेति ॥ आयो गारुडः दशमी शेषसंपुक्तो यदि स्यादरुणोदयः ॥ नैवोद्यो-
वैष्णवेन तद्दिनेकादशी ब्रतमिति ॥ अरुणोदयस्वरूपं च माधवीयेस्तांदे ॥ उदयात्मा कुचा-
तस्तु घटिका अरुणोदय रतिायदपि ॥ उदयात्मा कुपदाविप्रमुहूर्तहयसंपुता ॥ संश्लोक-
दशी नाम तत्रैवोपवसेद्गहीति गारुडसौरधर्मा दिवचनां ॥ यच्च भविष्ये ॥ आदिसोदयवेला-
याः प्राञ्जुहूर्तहयान्विता ॥ एकादशी तु संश्लोका विहात्या परिकीर्त्तितेति ॥ न द्रव्यसंहारस्यापे-
नंदं उच्यते परमेवा ॥ हेमाद्रावयेव ॥ पुत्रव्रतस्यैव त्रैचनसौघटिकाः प्रातररुणोदयनि-
श्चयः ॥ चतुष्टयविभागो व्रतवेद्यादीनां किलोदितः ॥ अरुणोदयवेधः स्यात्साहेतुघटिकात्र-
या ॥ अतिवेधो हि घटिकः त्रभासंदर्शनाद्देवाः ॥ महावेधोऽपि तत्रैव दश्यते कीं न दश्यते ॥ तुरी-
यस्तत्र विहितो योगः सूर्योदये बुधैरिति ॥ तदप्यवयवहारुरुणोदयवेधविशेषपरमेवे-
ति माधवीये मदन्तरत्ने च ॥ अन्यस्तदयवेधः ॥ तथापि हेमाद्रौ माधवीये गारुडे ॥ उदया-
त्मा कुत्रिघटिका व्यापित्येकादशी यदा ॥ संदिग्धैः कादशी नाम वर्ज्यं यंधर्मकां क्षिभिः ॥ उद-
यात्मा जुहूर्त्तनव्यापित्येकादशी यदा ॥ संपुक्तैकादशी नाम वर्ज्यं यंधर्मकद्वयो हेमा-

दोरात्रैर्योऽस्य ममागो रुरोदय उक्तः ॥ निशः प्रांते तु यामे हि देववादि त्रवादने ॥ सारस्
 तान्ध्र्येनैवारुणोदय उच्यते इति स्थिते ॥ अत्रैके यथा सर्वेषां रात्रौ मूहर्तद्वयेन कोऽपि
 रात्रिः प्रांतरेति वचनाच्च रात्रिमानवशात्साहचर्येणैकैरुणोदयाः ॥ तदाह हे मा
 दिः ॥ साहचर्यविकात्रयोक्तिरष्टाविंशतिघटिका मानरात्रिविषयामहत्ररास्तरात्रीरपेक्ष्य
 तस्यो घटिकारसुक्तमिमाह ॥ तत्राचरुणोदयशब्दस्य अनेकार्थत्वापत्तेः ॥ नचमूहर्तद
 यमर्थः देउहयेकमूहर्तदिवेधानां तथाप्यनुपपत्तेः ॥ नहितेषां यामाहत्वमरुणोदयत्वं
 चास्ति मूहर्तदयस्य यामाहस्य च तस्यो घटिकारस्यनेनोपसंहाराच्चनतदर्थः ॥ नचसा
 हंनुघटिकात्रयमित्यनेनापितदापत्तिः शंका ॥ तेनचतुर्दशैवधस्यैवोक्तः ॥ चतुर्दशैवघटी
 दशमीसत्वे हि वेधस्तदर्थः ॥ दिघटिकादौ नदयोगाच्च ॥ यत्रमतां क्रियतारुणोदयेवेध
 इत्यपेक्षायां साहचर्यविकात्रयनियमादरुणोदये हि घटिकातो नूनदशमीसत्वेन दोषर
 तिः ॥ तत्रुक्तं ॥ हिंदे उदावपितदापत्तेः ॥ दशमीशेषसंपुक्तोदयस्यारुणोदयः ॥ नैवोपो
 य्यं वैष्णवेन तद्विनेकादशीव्रतमिति गारुडो भविष्यचयोगमात्रे निषेधात् ॥ नारदीयेपि ॥
 लववेधेपि विभेददशम्येकादशीत्यजेत् ॥ सुराया विंदुनाष्ट्यंगं भावतिर्मलं ॥ स्कां दे
 पि ॥ कलाकाष्टादिगन्धैर्वहश्यते दशमीविभो ॥ एकादश्यां न कर्तव्यं व्रते रात्रौ न कदाचने ॥
 तिमाधवोप्याह ॥ सोऽयं कलादिवेधोरुणोदयवेधेऽस्योदयवेधे च समान इति ॥ तिगमे
 पि ॥ सर्वप्रकारवेधोयमुपवासस्याहस्यक इति ॥ अतएवमाधवेनारुणोदयाद्युदयेऽल्पा
 दशमीस्यर्शसंयुक्ता ॥ कृत्स्नघटिकायोगे संदिग्धा ॥ मूहर्तमात्रेण संपुक्ता उदये संकीर्ण
 त्युक्ता ॥ अरुणोदयवेलायां दशमीघटिसंगता ॥ संयुक्तेकादशीतां नुमोहिमेदत्रवान्
 प्रभुरिति गोभिलाद्युक्तेः ॥ शर्वोक्तगारुडोदयश्च ॥ सामान्यतो विशेषतश्चारुणोदयवेधो
 निषिद्धः ॥ यत्नश्चममागोरुणोदय इति हेमाद्रिरुक्तं ॥ यच्चमहत्ररात्रीरिति तत्पर
 मतां स्वयमेव हविर्तेऽप्युक्तं ॥ वेधतारतम्यचदोषतारतम्यादुपपद्यते इति ॥ दोष
 तारतम्यचमापश्चित्तारतम्यादवगम्यते ॥ तत्रोक्तं हेमाद्रौ स्थित्यतरे ॥ अज्ञानाद्यदि
 वामो हात्तुर्ध्वं नेकादशीन्नरः ॥ दशमीशेषसंपुक्तां प्रापश्चित्तमिदं चरेत् ॥ लक्ष्म्या दं
 नरश्चीर्तांगांच दयात्सवत्सिकां ॥ सुवर्णस्याहं कंदेयं निलदोरा समन्वितां ॥ विधानां
 रंतत्रेव ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्त्रिंशद्वांच दयात्सवत्सिकां ॥ धरया सार्धं कंदेयं निलदोरा ॥
 मथापि वेति ॥ अत्रवेधतारतम्यायवस्यति ॥ हेमाद्रिः ॥ निशः प्रांते इत्यपि दोषाधिकार्य
 मेव ॥ तस्माच्चतुर्घटिकात्मका रुरोदय इति सिद्धं ॥ तेन घट्यं च शहं शनंतं रं दश
 मीप्रवेशे अरुणोदयवेध उक्तो भवति ॥ अल्पोपितं वैवक्येनोक्तः ॥ उदयोपरिविहा
 तुदशम्येकादशीपदि ॥ दानवेभ्यः प्रीणानार्थं दत्रवान्पाकशासन इति ॥ स्थितेरेपि
 दशम्याः प्रांतमादापपदोदे निदिवाकरः ॥ तेन स्पष्टं हरिदिनं दत्तं जस्यासुरायति ॥ त
 चारुणोदयवेधो वैष्णवविषयः ॥ तदास्मिन्वेष्णवग्रहणान्तत्वरूपं तु माधवीये स्ता

दे॥परमापदमापन्नोहर्षवासश्चयस्थितो॥नैकादशीत्यजेद्यस्तुयस्यादीक्षास्तिवैष्णवी॥विस्व
 र्थिताखिलाचारःसहिर्वैष्णवउच्यते॥अत्रानेषामतिप्रसक्तैरभ्यभिचारोद्देष्टवदीक्षा
 वज्रमेववैष्णवत्वायद्यपियित्रादेरागमदीक्षायातन्मात्रस्थैववैष्णवत्वंनतुपुत्रादेः॥त
 य्यापिस्वपारपर्यप्रसिद्धमेववैष्णवत्वस्मात्तत्त्वंच मन्यन्तेवृद्धाः॥तत्त्वसागरेभविष्ये॥या
 य्याशुक्तातथाकृष्णायथाकृष्णतथोत्रा॥तुल्येतेमन्यतेयस्तुसर्ववैष्णवउच्यते॥के
 चित्तदशम्यान्वमीवेधमपित्यजेति॥तत्रमूलमृग्यं॥उदयवेधस्तुपरिशेषात्स्मार्त
 गोचरः॥तदाहमाधवः॥अरुणोदयवेधोत्रवेधःसूर्योदयतथा॥उक्तौहोदशमीवे
 धौवैष्णवस्मात्त्रयोःक्रमात्॥हेमाद्रिस्तु॥केयांचिदहंरात्रेपिदशमीवेधमाह॥अहंरा
 त्रेतुकेयांचिदशम्यावेधश्च्यते॥कपालवेधस्तादृशचार्यायेहरिमियाःनतन्मममंतय
 स्मात्रियामारात्रिरिष्यतत्रित्तद्भवैवर्त्तना॥अथार्थः॥अनद्यतनेलडित्यत्रातीतायाःरात्रे
 पश्चिम्यामहयमागामिन्याःरात्रेःश्रुत्यामहयंदिवसश्चसकलघोद्यतनःकालः॥रत्न
 महाभाष्येसएववर्त्तमानःकालसकादश्यहोरात्रेउपोष्या॥तन्मध्येदशमीप्रवेशविहा
 सान्याया॥अतएवहेमाद्रौदशम्यासंगदेवेराअर्धरात्रात्पररातुवर्त्तयेच्चतुरोयामा
 नसंकल्पाचनयोःसदेति॥तत्रदोषउक्तः॥चतुरोयामानदिवसस्येत्यर्थः॥स्वमतेतुरा
 त्रेस्त्रियामत्वात्प्रहरत्रयएवशर्वशेषः॥तेनचतुर्थप्रहरएववेधोयुक्तःसोम्यरुणोदय
 एवसूर्योदयविनानेवज्ञानदानादिकक्रमइतिमाकंउयपुराणात्॥प्रत्नवोहर्षुखंक
 त्परितिकीशादरुणोदयमारभ्यसूर्याशुप्रवृत्तेस्तत्रैवनिवेधः॥तेनमतेभेदाद्यवस्थे
 तिकेचित्॥केमुक्तिकन्यायेनारुणोदयवेधस्येवेयस्तुतिरितिनुमाधवः॥यस्तदिक
 पंचदशमित्येतिवेधः॥सउपवासातिरिक्तविषयरतिमाधवः॥सर्वप्रकारवेधोयमु
 पवासस्यदृषकः॥साहंसप्तमुहूर्तस्तुयोगोयंवाधतेत्रतमितिनिगमादित्यलं॥तत्रमाध
 वमतेवैष्णवैरुणोदयविधान्याया॥यदोत्वेकादश्येवशुद्धासतीवर्द्धतेहादशीवोमयं
 वातदापरोपोष्या॥सकादशीहादशीवाधिकाचेत्यज्यतांदिना॥शर्वेयाघंतूत्ररस्यादि
 तिवैष्णवनिर्णयः॥इतिमाधवोक्तेः॥स्मात्त्रैसूर्योदयविधान्याया॥यदात्वेकादशी
 शुद्धासतीवर्द्धतेहादशीचसमान्नावातदाशहस्यैःशर्वायतिभिरुत्तरकार्याप्रयमेह
 निसंश्रणीव्याप्याहोरात्रसंयुता॥हादश्यांचतथानातहस्यतेपुनरेवचदशीकार्याशु
 हस्येश्वयतिमिश्रात्रराविभोइतिस्कांदोक्तेः॥वर्धमानोऽप्येवमाहउभयद्वौतुषुहो
 विहावासर्वेषांपरेव॥संश्रणोकादशीयत्रभातेपुनरेवसासर्वैरेवोत्राकार्यापर
 तोहादशीयदिइतिनारदोक्तेः॥हादशीमात्रद्वौशुद्धायांशर्वेव॥नचेदेकादशीविष्टे
 हादशीपरतःस्थिता॥उपोष्येकादशीतत्रपदीकैत्यरमंयदमितिनारदोक्तेः॥हाद
 शीमात्रद्वौतुषुहद्वेववस्थिते॥शुद्धाश्वोत्रराविहास्मात्त्रैनिर्णयईदशः॥इतिमा
 धवोक्तेश्च॥मदनरत्नेष्वेव॥यनु॥विहाप्यविहाविज्ञेयापरतोहादशीनचेत्॥अवि

द्वापिचविहास्यात्परतोहादशीयदीतिहेमाद्रौपप्रवचनम्॥तदेकादश्यादृहोत्तेयं॥तद
 क्रमाधवेन॥एकादशीहादशीचेत्पुमयवर्देनेयदा॥तदाश्वदिनेत्याज्यस्मात्रैयीह्यपरं
 दिनमिति विहैकादश्याहादशीमात्रदृहोचसर्वेषां परेवा॥तत्रैवेकादशीमात्रदृहो गृहि
 राःशर्वायनेरुत्तरा॥सर्वोक्तपशोक्तेः॥एकादशीविहृदाचेच्छुक्तेःकृष्णविशेषतः॥उत्त
 रानुयतिःकृष्णातश्चामीपवसेद्गृहीतिप्रचेतसोक्तेः॥एतच्छुदाविहातुल्यमितिमाधव
 ॥त्रयोदश्यांनलभ्येतद्वादशीयदिकिंचन॥उयोष्येकादशीतत्रदशमीमिश्रितायिवे
 तिस्त्वादात्॥अविहानिनिविहैश्चनलभ्येतेदिनानि॥मुहूर्तैःयचभिर्विहायासैवेका
 दशीतिथिरितिऋष्यशृंगोक्तेः॥मुहूर्तयंचकमरुणीदयमारभ्यतेयम्॥अन्यथोत्रे
 क्ति एकादश्यभावासंभवान्॥तथाचसएवा॥सर्वत्रैकादशीकार्याहादशीमिश्रिता
 नरेः॥प्रातर्भवतुवामाभूयसान्नित्यमुयोषरामिति॥यदपिहेमाद्रिणाशुदसमाशु
 दन्त्यनावाधिकद्वादशिकाचेत्सर्वेषां परेवेत्तुक्तेनदपिवैस्वविषयम्॥स्मार्त्तानां तु
 सर्वेवेत्यविरोधः॥हेमाद्रिमतेनूच्यते॥तत्राशुहाविहाद्वयीनंदात्रेधान्नसमाधिकैः
 षट्प्रकाराणुनखेधाहादश्यनसमाधिकैरित्यहादशेकादशीभेदाः॥तत्रशुहाधिक
 न्ननहादशिकाशुहाधिकसमहादशिकाचसकामैःशर्वातिष्कामैरुत्तराकार्या॥प्रथ
 मेहानिसंश्रौतिसर्वोक्तस्त्वादात्॥ऊनहादशिकायांनुविष्मप्रीनिकामैरुयवासहयं
 कार्यम्॥संश्रौंकादशीयत्रभातेपुनरेवसा॥तुल्यतेहादशीतस्मिन्नुयवासःकथंभ
 भवेत्॥उयोष्येदेतिथीतत्रविष्मप्रीरानतत्परैरितिदृहवसिष्टोक्तेः॥शुदन्त्याःशुहा
 धिकाशुदसमाविहन्त्याविहसमावाधिकद्वादशिकाचेत्सर्वेषां परेवेतिहेमाद्रिः॥
 मदनरन्तेनुशुहाधिकापरासंश्रौंकादशीयत्रेति सर्वोक्तं॥अत्राश्वी॥शुहायदास
 माहीनासमाहीनाधिकोत्तरा॥एकादशीमुपवशेनशुहांवैस्वदीमयीतिस्त्वादात्शु
 हाएकादशी॥उत्तराहादशीनचेदेकादशीविष्माविनिनारदोक्तेश्च॥यत्तुअविहापिच
 विहास्यादितियाप्तच्छुहाधिकापरं॥यत्तुसंश्रौंकादशीन्याज्यापरतोहादशीयदि॥
 उयोष्याहादशीशुहाहादश्यामेवपारणमियादितहेस्ववपरं॥स्मार्त्तानां तु सर्वेवेत्तुक्ते
 ॥विहन्त्यासमहादशिकांमुमुक्षुरां पुत्रवतांचपरा॥अन्येषांश्वीपुत्रवतोपि सर्वे
 तिमदनरन्तेविहन्त्यान्ननहादशिकाचसैवसर्वैःकार्येतिहेमाद्रिः॥मुमुक्षुरांपरा
 न्येषां सर्वेतिमदनरन्ते॥विहसमासमहादशिकोनहादशिकाचमुमुक्षुभिः॥परा
 न्यैःसर्वकार्या॥दशमीमिश्रितासर्वहादशीयदिलुप्यते॥शुद्धेवहादशीराजनु
 योष्यामीक्षकांक्षिमिरिति व्यासोक्तेः॥मीक्षकांक्षियहरादनेयां सर्वेवा॥सर्वत्रैका
 दशीकार्याहादशीमिश्रितानरेः॥प्रातर्भवतुवामावायतोनित्यमुयोषरामितिपा
 शोक्तेः॥विहाधिकसमहादशिकाचसर्वेषां सर्वेवापारणाहेनलभ्येतद्वादशीक
 लयापिचेत्॥तदानीं दशमीविहाप्युयोष्येकादशीतिथिरितिऋष्यशृंगोक्तेश्च॥मा

धवमतेनु अत्र गृहिणां शर्वा यतेह तत्रा विहाधिक नून द्वाद शिकामोक्षयापस्यविष्णु श्री
 कामेः पराकार्या ॥ गृहस्थेन नून तं कार्यं ॥ एकादशी द्वादशी चरात्रिशे च त्रयोदशी ॥ उप
 वासेन कुर्वीत पुत्रयौ त्रसमन्वितः ॥ इति कौर्मदिनस्थये उपवासनिवेधान् ॥ दशम्येकाद
 शी विद्वाद्वादशी च सयगता ॥ श्रीणासाद्वादशी ज्ञेयान्तं नु गृहिणाः स्मृतमिति ॥ द्वादशा
 तातयोक्तेश्च ॥ गृहिणाः शर्वत्रोपवासः एकादश्या शुद्ध नून त्वे शुद्ध समत्वे वा द्वादश्या नून
 न समत्वयोरेकादश्या मुपवासः ॥ यानि नु दशम्यनुगता हंति द्वादशद्वादशी फलं ॥ धर्म
 पत्यधनायं वित्रयोदश्यानुपारणमिति कौर्मदीनि दशमी वै धत्रयोदशी पाररायो ॥
 निषेधकानि तानि विहितमिन्न पराणि ॥ अत्र मूलवचनानि तद्व्यवस्थावाकरे ज्ञेया
 यत्र कालहेमाद्रौ ॥ बहुवाक्यविरोधेन संदेहो जायते यदा ॥ द्वादशी नु यदा याद्यात्रयोद
 श्यानुपारणमिति मार्कंडेयोक्तेः ॥ संदिग्धेषु च वाक्येषु द्वादशी समुपयोग्येत् ॥ तथा वि
 वदिषु च सर्वेषु द्वादश्या समुपयोगां ॥ पाररां च त्रयोदश्यामाज्ञेयं मामकी मुने इति पा
 योक्तेश्च ॥ वेधसंदेहे ज्योतिर्विदां विप्रनिपतौ धाय राकार्यं न्युक्तम् ॥ तद्देह्यवविषयमि
 त्यलेव ह्नुना ॥ अथात्रोपयुक्तं किंचिदुच्यते ॥ तत्र दशम्यामेकादशी योगे दशमी मध्य
 एव भोजनं कार्यम् ॥ एकादश्यां न भुंजीतेति तस्या एव निमित्तत्वात् ॥ निषेधस्तु निवृ
 त्यात्मा कालमात्रमपेक्षत इति देवलोक्तेश्च ॥ केचिन्नु ॥ एकादशी त्रतांगत्वेन शर्वत्रो
 कभक्तविधानादि धिस्मृष्टे च निषेधान्नकाशां न्नकाम्यत्रतांगे भोजने निषेधः त्र
 वत्रेतेति तेनेकादशी मध्ये पि शर्वदिने भोजनमिमाहुः ॥ अत्राधिकारी माधवीयेकात्पार
 नोक्तेः ॥ अष्टवर्षाधिकी मर्त्याश्च शीति नून वत्सरः ॥ एकादश्या मुपवसेत्यस्योरुभ
 योरपीति भविष्ये ॥ ब्रह्मवैवर्ते ॥ ब्रह्मचारी च नारी च शुक्ता मेव सदा गृहीति ॥ य
 नु विष्णुं यत्नो जीवति यानारी उयो म्यत्र तमाचरेत् ॥ आयुष्यं हरते भर्तुर्नरकं चैव गच्छ
 तीति इति तद्भर्तुर्नु ज्ञाविषयमिति प्रायुक्तम् ॥ उपवासासामर्थ्ये नु मार्कंडेयकौर्मयोः
 एकभक्तेन न तै न तथैवायाचितेन च ॥ उपवासेन दानेन निवेदाद शिको भवेत् ॥ अ
 त्र एकभक्तेन यो मर्त्य उपवासत्रतं चरेदित्येकभक्तादि स्यवासशब्दस्तद्दर्शनादि शार्थः
 तेन तत्र यत्नाः सर्वधर्मास्तद्व्यवस्थानाय ज्ञेयि भवन्ति ॥ संकल्पमेवैकाभक्तादि यदेनो
 हः कार्यं इति मदनरत्ने ॥ तथा सामर्थ्यं प्रतिनिधिना कारयेदिति प्रायुक्तम् ॥ त्रताक
 रणी प्रायश्चित्तमाह ॥ माधवीयेकात्पारयनः ॥ अर्के यद्वहयेरात्रौ च नु ईष्य स मोदिवा ॥
 एकादश्या महोरात्रे मुक्ता चां द्रापरां चरेदिति ॥ अथ काम्यत्रतविधिर्बुनारदीये ॥
 दशम्यादि महीपालत्रिदिनं परिवर्जयेत् ॥ गंधतां बलपुष्यादि स्त्री संभोगं महायश
 ॥ तत्र दशम्या विधिः कौर्म्ये ॥ कांस्यमांसं मसूरं च चराणां च नृकोरदसकान् ॥ शाकं
 मधुपरां च चतुर्जदुपवसन् स्त्रियां ॥ तथा ॥ शाकं मांसं मसूरं च पुनर्भोजनं मेयुने ॥
 दूतमन्यं उपाने च दशम्या वैष्णवस्य जेत् ॥ मदनरत्ने नारदीये ॥ अक्षारलवणाः सर्वे

हविष्यान्ननिषेविराः॥अवनीतल्यशयनाःप्रियासंगमवर्जिताः॥व्रतघ्नानाहहेमाद्रौदे
वलः॥असंखज्जलपानाचसंखज्जलचर्चणात्॥उपवासःप्रशश्येतदिवास्वापाच्च
मेषुनात्॥अशक्तौतमदनरत्नेदेवलः॥अत्ययेचांनुपानेचनोपवासःप्रशश्यति॥अ
त्ययेकष्टे॥विष्णुरहस्ये॥गान्ध्याभ्यंगशिरोभ्यंगतांबूलचानुलेपनम्॥व्रतस्योवर्जये
त्सर्वयज्ञान्यन्ननिराकृतं॥एषुप्रायश्चित्तमुक्तंनिर्णयाभूतेसंगृहे॥स्नानहिसकयोःस
ख्यं कृत्वास्तेन्यचहिसनं॥प्रायश्चित्तंरतीकुर्याज्जयेन्नामशतत्रयं॥मिथ्यावादेदिवा
स्वायेवहृशोनुनिषेवरी॥अष्टाक्षरंरतीजप्राशतमष्टोत्तरंशुचिः॥३०॥नमो नाराय
णायेत्यष्टाक्षरः॥तत्रपैठिनसिः॥तांबूलचर्चणोस्त्रीसंभोगोमांसनिषेवरी॥व्रतलो
पोनचेत्कुर्यात्कृष्णावदुजिवर्जनमिति॥संभोगोऽनुकालादन्यत्रारितःसेकात्मसं
भोगमृतेत्यत्रस्यःस्मृतंरतितत्रैवकान्यायनोक्तःहेमाद्रौवशिष्टः॥उपवासेतथाश्राद्धे
नकुर्यादंतधावनं॥देतांतांकाष्ठसंयोगोदहत्यासप्तमंकुलम्॥काष्ठग्रहणान्त्वो
खाद्यनिषेधरतिहेमाद्रिः॥विष्णुरहस्ये॥आहोयवासदिवसेस्वादिन्वादंतधावनं॥
गायत्राशतसंस्तनमंत्रप्राश्यविशुध्यति॥निर्णयाभूतेन्यासः॥वर्जयेत्तारोमांसं
ताहेयौषधंसदेति॥एकादश्याश्राद्धप्राप्तौकान्यायनश्चाहउपवासोयदानित्यः
श्राद्धंनैमित्तिकंभवेत्॥उपवासंनदाकुर्यादाद्यायपितृसेवितं॥मातापित्रोःस्येष्टा
नेभवेदेकादशीयदि॥अभ्यर्चयितृदेवांश्चआजिघ्रेत्पितृसेवितमिति॥हेमाद्रवा
दि सर्वनिबंधेष्वेव एतेनेकादशीनिमित्तकंश्राद्धादश्याकार्यमिति वदंतःपरास्ताः॥
किंच॥महालये॥सपक्षःसकलःसज्यःश्राद्धोउशकंप्रतीतिश्रुतयोऽशत्वं॥यौषे
कादश्याचमत्वादिश्राद्धंस्याहापरितानेचतत्पक्षेकादश्याविहितंश्राद्धंवाधितमेव
स्यात्॥यदपिस्मृतिचंद्रिकायांपठति॥अन्नाश्रितानिपायानितद्रोक्तुर्हानुरेवच॥
मज्जनितियतरस्तस्यनरकेशास्वतीःसमाउजि॥तस्यापिरागप्राप्तभुजिगोचरस्यै
धंश्राद्धगोचरयतांमहत्साहसमित्यलम्॥योपिअकृतश्राद्धनिचयाजलपिउविना
कृताइतिलघुनारदीयेकादश्याश्राद्धनिषेधःसमातापितृभिन्नविषयः॥सर्ववा
चेतद्ग्रहणात्॥निचयश्राद्धप्रतियहः॥अव्रतघ्नानाह॥मदनरत्नेदेवलः॥सर्वभूत
भयंन्याधिःप्रमादोपुरुशासनं॥अव्रतघ्नानियत्यनेसंखदेतानिशास्वतः॥स्कादिपि
अष्टोतान्यव्रतघ्नानिआयोमूलफलपयः॥हवित्रीहृणाकाम्याचणुरोर्वचनमौष
धं॥नारदीये॥अचकलोचुरांप्रोक्तःहृणांनोवरवरीनिमूलफलपयस्तोममु
पभोग्यंभवेच्छुभे॥नत्वेवभोजनंकेचिदेकादश्याउधैःस्मृतं॥अस्यापवादः॥श
यनेच॥इत्यादिमत्पार्श्वपरिवर्तने॥तरोमूलफलाहारिहृदिशल्पममार्पयेत्॥इ
दंवातिसकष्टविषयम्॥एतेचाविरोधिनीनिर्णयाःसर्वव्रतेषुज्ञेयाः॥तत्रैकाद
श्यासंकल्पः॥गृहीत्वोद्वरयात्रचारिण्यामुदमुखः॥उपवासंतुहृत्प्रातपह्ना

नागदेवतमश्लेषा॥मस्तकोमृगशिरः॥प्रथमपाद इत्यन्योसचसर्वेषां॥अथेष्टिकालः॥गो
 भिलः॥पशताउपवस्तव्याःयसादयोभियस्यव्यति॥उपवासोऽन्वाधानं॥तत्रमध्याह्ने
 तत्सर्वंवा॥यवंप्रतियत्संधौतदिनेयागः॥श्वीह्नेवाथमध्याह्नेयदियवसमाप्यते॥उपो
 व्यतत्रसर्वेषुसदहर्ग्यागुर्यतेइति लौगाक्षिवचनात्॥अत्रचह्नेधाविभागः॥आवर्त्त
 नात्रसर्वीह्नेद्यपरान्हस्ततःपरः॥मध्याह्नस्ततयोःसंधिर्यदावर्त्तनमुच्यतइतिमदनर
 लेवचनात्॥मध्याह्नाहर्धसंधौमाधवमतेपरेहियागः॥अपरान्हेश्वरात्रौयदियव
 समाप्यते॥उपोव्यतस्मिन्नहनिश्वीभूतेयागुर्यतेइति लौगाक्षिणोक्तैःहेमाद्रिरूप
 रान्हसंधावपिपरदिनेप्रतिपञ्चतुर्थीशेचंशेदयेचासतिहितीयादिष्वयंतस्येसति
 र्वेद्युर्ग्यागः॥पर्वरांशेहितीयेतुयस्यंतुहिजातिभिः॥हितीयासहितंयस्याहवयंत्या
 श्वलायनाइति॥हितीयेत्विनितुकैमुतिकन्यायेतुर्ग्याशयरं॥तुरीयेत्विनिश्वलायाशि
 पाठःस्पष्टार्थस्वा॥तथा॥भूतायंचदशीशर्गाहितीयासयगामिनी॥चरुरिश्चिरमाया
 स्याभूतेकव्यादिकीक्रियेतिवौधायनवचनात्चेत्तच्चिवान्॥मदनरलेपि॥चतुर्दशी
 चतुर्थामात्रमास्यानदृश्यते॥श्वीभूतेप्रतियच्चैत्यात्सर्वीनत्रैवकारयेदिति॥यजुमा
 धवः॥यसुवाजसनेयीस्यात्तस्यसंधिदिनामुरा॥नवाप्यन्वाहिनिःकिंतुसदासंधिदि
 नेहिसेमाहा॥यच्चकालादशैष्युक्तं॥आवर्त्तनादधःसंधियद्यन्वाधायतदिने॥परेकुरि
 श्चिरिमाहुर्विषावाजसनेयितइति॥यच्चमदनरले॥मध्यदिनात्स्यादहनीहनीहयस्मि
 न्प्राकृयवराःसंधिरियंतृतीया॥सारस्वर्षिकावाजसनेयिमन्यातस्यामुयोध्याथपरेद्यु
 रिश्चिरिति॥एतत्पौरोमासीपरमिति॥नत्रैवा॥आवर्त्तनोर्ध्वमर्वागस्ताशौवासमाप्रेदेमा
 ध्याह्नदवीकसमाप्तातृतीयेत्यर्थः॥नत्कर्काभाष्यदेवजानीश्रीअनेतभाष्यादिसकलान्
 च्छाखीयग्रंथविरोधादहनादराच्चोपेक्ष्यम्॥पौरोमास्याविशेषमाहकान्यायनः॥संधि
 श्वेत्संगवाहर्धप्राकृयर्षीवर्त्तनाद्वेः॥सापौरोमासीविज्ञेयासयःकालविधौनरेः॥अ
 मायांविशेषमाहवौधायनः॥हितीयात्रिसुहृर्जाचेत्प्रतियथापरान्हिकी॥अन्वाधानंच
 तुर्दश्यापरतःसोमदर्शनात्॥कान्यायनश्चा॥यजनीयेहिसोमश्चेद्धारुण्यादिशिदृश्य
 तेतत्रव्याहृतिभिर्हत्वादंडद्यादिजातयइति॥एतच्चवौधायनवाजसनेयिविषयंतेत्रिंश
 यशुतौतुचंद्रदर्शनेपिवागुक्तः॥एसावैसुमनानामेष्टियमद्येजानेयश्चाच्चंद्रमाअभ्यु
 देत्यस्मिन्नेवास्मेलोकेक्रवमवतीति॥

अन्यतरपि॥यदहःपश्चाच्चंद्रमाअभ्युदेतितदहर्ग्यज
 निमींस्तौकान्मभ्युदेतीतिमदनरलेप्येवम्॥आपस्तेवभाष्यार्थसंग्रहेप्येवम्॥अतः
 पसहयस्यस्वस्त्राद्यवस्थितित्वाहवयंत्याश्वलायनाइतिनश्वीह्नेसंधिविषयमि
 तिमाधवः॥शेषपर्वरांशोविशेषमाह॥माधवीयेगार्ग्यः॥प्रतियद्यप्रतिष्ठायायदिवे।
 शिःसमाप्यते॥पुनःप्रणीयकृत्तेष्टिःकर्त्तव्यायागवित्तमैः॥यस्याग्नेर्जीयन्नियमःइति

द्वादशोरेकचित्तैरेणोपवासः॥पार्थकीतुशक्तस्योपवासद्वयं॥एकादशीमुयोष्येवद्वाद
शीसमुयोषयेदिति विष्णुरहस्यात्॥अशक्तौद्वादश्यामेवा॥एवमेकादशीमुक्ताद्वाद
शीसमुयोषयेत्॥सर्ववासरजंपुरणंसर्वमाप्नोत्यसंशयमिति तत्रैवोक्तैः॥यदा त्वत्मा
द्वादशीतदैवोक्तं मात्स्येयदा भवति स्वत्मापि द्वादशीयारणादिने॥उषःकाले ह्यंकु
र्यान् प्रातर्मध्याह्निकंतदा॥नारदीये॥अत्मायामथ विप्रैर्द्वादश्यामरुणोदये॥स्ना
नार्चनक्रियाकार्यादानहोमादिसंपुनारति॥संकटे तु माधवीयेवलः॥संकटे विषमे
प्रातेद्वादश्यां पारयेत्कथं॥अद्विक्तयारणांकुर्यात्पुनर्भुक्तं न दोषकृदिति॥संकटे च
योदशी प्रादप्रदोषादौ॥अत्र केचिदाहुः॥अयकर्मवाक्यान्पनाहिताग्निविषयाणि
॥अग्निहोत्रादीनां नुश्रौतत्वेनायकर्मयोगादिति॥द्वादश्यां च प्रथमया दमतिक्रम्य
पारणां कार्यं॥द्वादश्याः प्रथमया दोहरि वासर संज्ञितः॥तमतिक्रम्य कुर्वीत पार
णां विष्णु तत्पर इति निर्णयामृते॥मदनरत्ने च॥विष्णुधर्मोक्तेः॥अत्र केचित्संगिरन्ते
॥यदा भूयसीद्वादशी तदापि प्रातर्मुहूर्तत्रये पारणां कार्यम्॥सर्वेषामुपवासानां प्रा
तरे वहि पारणीति वचनादिति॥अस्मद्गुरुवक्त॥वह्नां कर्मकालानां विना कारणं
वाधायैः प्रागुक्तवचनैश्चाल्पद्वादस्यामेवायकर्मविधानादपराह एव कार्यम्॥
प्रातःशुक्लसायं प्रातर्दिजातीनामशनां श्रुतिचोदितमिति वदपरान्त्वाचित्वैष्युय
यन्नः॥तच्च वाक्यं वैयर्थ्यं॥पुनर्भोजनसायं पारणां निवृत्त्यर्थं त्वात्र स्थित्यारुः॥प्रमादेन
एकादश्युपवासातिक्रमेः परार्कं वाराहे॥एकादशी विपुता चेद्द्वादशी यतः स्थिता
उयोष्याद्वादशी तत्र यदीहैतत्परमं यदमिति केचिन्नु॥विष्णुना चेदि नियतेति॥अत्रावि
रोधनो नियमास्सर्वत्र ते सुबोद्धव्याः॥अन्ये च तवरात्रे वक्ष्यंत इति दिक्॥इति श्री रामा
कृष्णभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृते निर्णयसिंधौ एकादशी निर्णयः॥०॥द्वादशी तु
सर्वे वयमं वाक्यात्॥द्वादशी तु प्रकृतं व्या एकादश्यापुना प्रभो॥इति स्कांदाच्च॥त्र
योदशी तु सर्वमते शुक्ता॥सर्वारुह्योत्ररा॥त्रयोदशी तिथिः सर्वस्मिन्तोयासितः पा
श्चादिति दीपिकोक्तैः॥शुक्लत्रयोदशी सखीयारुह्यत्रयोदशी तिमाधवाच्च॥चतु
र्दशी तु सर्वमते रुह्या सखी शुक्लोत्ररा॥उपवासे च तुर्दश्यपि परेति मदनरत्ने॥यी
र्णिमामावासे तु सावित्री व्रतं विना परेयाद्ये॥भूतविद्वेन कर्तव्ये दर्शपूर्णमासा च
ना॥वज्रपित्वा मुनिश्रेष्ठसावित्री व्रतमुत्तममिति ब्रह्मवैवर्तनात्॥अमायां योगि
शेषमाहा॥परार्कं शातातयः अमावास्यां भवेद्दारायदा भूमिसुतस्य वै॥जान्दवी
स्नानमीत्रेणागोसहस्रफलं लभेत्॥अमावासां मवारं रारवि वारेण सप्तमी॥चतु
र्थीमीमवारं रारविषु वत्सदृशं फलं तत्रैव व्यासः॥सिनीवाली कुहूवापियदिसीम
दिने भवेत्॥गोसहस्रफलं दद्यात्स्नाने च नैमो निना कृतं॥हेमाद्रौ दहन्मनु॥अ
वराणस्विधनिशार्द्रा नागं देवतमस्तुके॥यद्यमारवि वारेण यतीयातः स उच्यते॥

नागदेवतमस्तेषां॥मस्तुकोमृगशिरः॥प्रथमयादृत्यनोसवसर्वेषां॥अथेष्टिकालः॥गो
भिलः॥पशंताउपवस्तव्याःपसादयोभियस्यारति॥उपवासोऽन्वाधानं॥तत्रमध्याह्ने
तत्सर्वेषां॥यवप्रतियत्संधौतहिनेयागः॥सर्वाह्वेवायमध्याह्नेयदिपर्वसमाप्यते॥उपो
ष्यतत्रर्वेषस्तदहर्ष्यागर्यतेरतिलोगासिवचनानां॥अत्रचहेधाविभागः॥आवर्त्त
नानुसर्वाह्वेयराहस्ततःपरः॥मध्याह्नस्ततयोःसंधिर्यदावर्त्तनमुच्यतइतिमदनर
त्नेवचनात्॥मध्याह्नाहर्धसंधौमाधवमतेपरंनित्यागः॥अपराह्नेथवारात्रौयदिपर्व
समाप्यते॥उपोष्यतस्मिन्नहनिश्वोभूतेयागर्यते॥रतिलोगासिगोक्तैःहेमाद्रिरूप
राहसंधावपिपरदिनेप्रतिपञ्चतुर्यंशेचंद्रोदये॥चासतिहितीयादिष्वनंतस्येसतिष
र्वेद्युर्ग्यागः॥पर्वरांशेहितीयेतुयस्यंतुहिजातिभिः॥हितीयासहितंयस्याहवयंत्या
अलायनाइति॥हितीयेत्वितितुक्कैमुतिकन्यायेनतुर्ग्याशयरं॥तुरीयेत्वितिश्रुलयाशि
पाठःस्यस्यार्थस्व॥तथा॥भूतायंचदशीशरणीहितीयास्यगामिनी॥चरुरिष्टिरमाया
स्याभूतेकव्यादिकीक्रियेतिबोधायनवचनात्चेत्स्विवान्॥मदनरत्नेपि॥चतुर्दशी
चतुर्यामात्रमावास्यानदृश्यते॥श्वोभूतेप्रतियच्चैत्याहर्ध्वीतत्रैवकारयेदिति॥यजुमा
धवः॥यसुवाजसनेयीस्यात्तस्यसंधिदिनापुरा॥नकाप्यन्वाहिनिःकिंतुसदासंधिदि
नेहिसेत्साहा॥यच्चकालादर्शयुक्तं॥आवर्त्तनादधःसंधियद्यन्वाधायतहिने॥परेष्करि
ष्टिरिमाहुर्विवावाजसनेपिनइति॥यच्चमदनरत्ने॥मध्येदिनात्स्यादहनीहनीहयसि
न्प्राक्यवराःसंधिरियंतृतीया॥सारखर्विकावाजसनेपिमन्यातस्यामुयोव्याथपरंयु
रिष्टिरिति॥एतत्तुरीमासीयरमिति॥तत्रैव॥आवर्त्तनोर्ध्वमवीगस्ताद्रौवासमाप्तेदेमा
ध्याह्नदवीकुसमाप्तातृतीयेत्यर्थः॥तत्कर्कभाष्यदेवजानीश्रीअनेनभाष्यादिसकलान
च्छास्त्रीयग्रंथविरोधादहनादराचौयेस्पृष्टा॥योर्गमास्यांविशेषमाहकान्यायनः॥संधि
श्वेत्संगवाहर्ध्वप्राक्युर्ग्यावर्त्तनादवेः॥सायोरगमासीविज्ञेयासद्यःकालविधौनरेः॥अ
मायांविशेषमाहवैधायनः॥हितीयात्रिसुहृतीचेत्प्रतियद्यापराहिकी॥अन्वाधानंच
तुर्दश्यां परतःसोमदर्शनात्॥कान्यायनश्चा॥यजनीयेहि सोमश्चेद्धारुणंदिशिदृश्य
नेनत्रव्याहृतिभिर्हत्वादंडं दद्याद्विजानयइति॥एतच्चवैधायनवाजसनेपिविषयंतेत्रिंश
यश्रुतौतुचंद्रदर्शनेपियागउक्तः॥एषावैसुमनानामेष्टिर्यमद्येजानंयश्चाचंद्रमाअभ्यु
देत्यस्मिन्नेवास्मैलोकेऋवंभवतीति॥

अनुपंतरेपि॥यदहःपश्चाच्चंद्रमाअभ्युदेतितदहर्ग्यज
निर्मांस्त्रोकांनभ्युदेतीतिमदनरत्नेष्वेवम्॥आपस्तेवभाष्यार्थसंग्रहेष्वेवम्॥अतः
पक्षदयस्यस्वस्त्राद्यवस्थितितन्वाहवयंत्याअलायनाइतितुर्दशीहिसंधिविषयमि
तिमाधवः॥शेषपर्वरांशोविशेषमाह॥माधवीयेगार्ग्यः॥प्रतियद्यप्रतिष्ठायांयदिवे
ष्टिःसमाप्यते॥पुनःप्रणीयक्षत्वेष्टिःकर्त्तव्यायागवित्तैः॥यस्याग्नेर्नीयन्निग्रमःइति

मदनरत्नेयारिजातः॥ एवं यवीन्यांशः॥ प्रतिपदश्च त्रयोदशः यागकाल उक्तः॥ क्वचित्प्र
तिपदत्रयोदशेयियागः संधिर्घट्टपरान्ते स्यादागप्रातः परे हनि॥ कुर्वीराः प्रतिपद्वागे च नृपे
पितृदुष्टतीतिरुद्दृशानातयोक्तेः सतत्परिणामाय रमिति मदनरत्ने॥ पर्वणि प्रतिपदः स
यस्य रवेः श्राद्धं प्रक्षिप्य संधिर्ज्ञेयं नदाह माधवः॥ रुद्रिः प्रतिपदो यास्तितर्ह्यपर्वणि सि
येत्॥ सयस्याहं तथा क्षिप्त्वा संधिनिर्णयतो सदेति॥ कान्यायनोपि॥ परे ह्निघटिकसू
नास्तथैवाभ्यधिकाश्च याः॥ तदहं कृत्वा शर्वसिन्हासं रुद्री प्रकल्पयेदिति एवं स्मार्त्ता
स्थालीपाके ज्ञेयं॥ तत्रेष्टिस्थालीपाकावाधानं गृहप्रवेशनीयः॥ होमानंतरं भाविन्यो
र्गमास्यां प्रारंभणीयो॥ ननु दर्श॥ यद्यारंभे मलमास योषमास शुक्लादि भवति॥ ता
दाय्यारंभः कार्यः॥ यानि तु॥ उयरागो धिमासश्च यदि प्रथमपर्वणि॥ तथा मलिस्तु चेयो
वेन न्वारंभरा मिष्यते॥ गुरुभार्गवयोर्मोक्षे च दसूर्यग्रहे तथेति॥ संग्रहवचनाति॥ ता
म्यालस्यादिना तिकां तशुद्धकालप्रारंभविषयाणि॥ नामकर्म च दर्शेष्टियथा कालं
समाचरेत्॥ अति याते सति तपोः प्रशस्ते मासि पुण्यमेव न्यपरा कर्तव्यं वचनादिति॥
प्रयोगयारिजाते उक्तं चेत्तत्प्रयोगरत्ने भेदेः॥ कालादर्शे तु नामकर्म च जातेष्टिप्रतिपा
ठः॥ याज्ञिका॥ आधानानंतरं योर्गमासी चेत्तलमासगा॥ तस्यामारंभणीयादी नकुर्वी
तकदाचनेति॥ त्रिकां उमं उ नववचनाच्छुद्धकाल एवाविभक्षेष्टिमाह्वारं भं कुर्यादित्याहुः
॥ कालादर्शे स्मृतिसंग्रहेपि॥ आरंभदर्शे प्रयोगेष्टिप्रतिपाठस्य चादिमं॥ प्रतिष्ठापंचक।
मार्घ्याः मलमासे विवर्जयेदिति॥ अथ विवृतिः॥ तत्राय संवत्॥ पदी स्यादपि पशुना यदि।
सोमेन यजेता सोमावास्या योर्गमास्यां वेतियां च त्रप्रकृतितः काले सिद्धे पिसद्यः कालता
विधेया सांगतोक्तेः॥ अत्र योर्गमास्यमावस्या श्राद्धाभ्यां तदंत्यक्षरणीयं सतेनेन तदंत्यक्षरात्
इत्यर्थमाह॥ रामां उरः माधवोपि॥ इत्यादिविवृतिः सर्वायं रणे वेति निर्णयः॥ अत्र विशेष
यमाह त्रिकां उमं उ नः कान्यायनश्चा॥ आवर्तनात्माकूपदियर्वसंधिः कृत्वा तु तस्मिन् प्रकृ
तिविवृत्याः तदेव यागः परतो यदि स्यात्तस्मिन् विवृत्याः प्रकृतेः परे द्युरिति॥ धूर्त्तस्वाम्याद
योप्येवमाहुः॥ य इत्येति सांगायाः विवृतेः पर्वकालत्वादावर्तनात्माकूपसंधौ संधिमभिज्ञो
यजेतेति प्रकृतेः प्रतिपदिसमाप्तिनियमान्॥ प्रकृत्यनंतरं प्रतिपदि विवृत्ययोगात्॥ शर्वे
द्युर्विवृतिरित्युक्तं तंत्ररत्नेयार्थसारथिना॥ यद्यपि प्रकृतेः सर्वत्वादशर्वमेव नैस्यादित्याय सं
वेनोक्तं॥ तथापि हेतुवादेन शुतिमूलत्वाभावाद्गवांसु मभिव्याहारादिना॥ वदप्राभारण
मिति तदाशयः॥ आययरोतु विशेषवक्ष्यामः॥ अन्वारंभणीयानुचनुद्देश्यो कार्येति हि र
ण्यकेशि रत्नो मातृदत्तये अन्वेयां पर्वरणेव॥ पशो सोमे च कालान्तरमप्याह कान्यायनः॥
अमावास्या नवाहविये स्थानं स्तुतिवेति॥ शुक्लपक्षे कृत्तिकादि विशाखांते षुदेवन सत्रेष्टि।
निकेशवस्वागीमाचख्ये॥ चातुर्मास्ये क्षपिहादशग्रहयथा प्रयोगपक्षयोर्नक्षत्रेष्वप्यारंभः
यावज्जीवसांवत्सरप्रयोगो लुफालुग्वेवेत्यावा आरंभः॥ पशो नु विशेषमाहा कान्यायनः

अहोदहो भवति नियतपर्वसंधिपरस्तात्कृत्वा तस्मिन् न ह निनुपशुंसद्य एव द्यहं वा ॥ आरभ्याथ
प्रकृतिरयचेत्तपर्वसंधिः पुरस्तात्कृत्वा तस्मिन् प्रकृतिमयतु स्यात्तपुःसद्य एव ॥ अधिकारपशु
स्तृतीयो मोयेन सवनीयेन वा समानन्तेनो वा कार्य इति त्रिकारं मंडनः ॥ सोमेत्वाय संवः ॥ अमावा
स्यायां होत्साय जनीये वा मावास्यायां यजनीर्य वा सुत्य महः ॥

मास्याय जनीये वा सुत्य महरिति ॥ लाट्याय न सत्रैः पि ॥ सर्वपक्षस्य प्रथमे ह निदीक्षेत्तदृक्षा वा
॥ सर्वपक्षः शुक्तयक्षः ॥ न सत्रयोगमपीत्ययमर्थः ॥ चैत्रादिशरीमाया ॥
श्वित्रादि न सत्रयोगे दीक्षेतेति ॥ आधानं तु यवग्लि न क्षेत्रेषु चोक्तं ॥ न च यव न कं गार्हपत्यमा
दधानीत्यादिकर्मकालव्यापि ग्राह्यं ॥ दिनहयेतत्ते परग्राह्यं संकलस्य पक्षे गिलाभात् ॥ सर्व

न सत्रयोगे तदेव ग्राह्यं ॥ यत्र त्रीणि सन्नि यतिता
तुर्न सत्रं च वलीय रति हि रापके शिस्त्रात् ॥ न तुर्वसंते ब्राह्मणो धिमादधीतेत्यादि ॥ रे
गुकारिकायां तु ॥ माघादि पंचमासे शुश्रावणे चाश्विने तथा ॥ मार्गशीर्षे शुक्तयक्षे आधा
नमयकारयेदित्युक्तं ॥ अत्र मूलं मृगं ॥ आधानं न सत्राणि त्वाप संवसत्रे ॥ कृत्तिका रो
हिणी मृगशीर्ष पुनर्वसु पुष्य सर्वां त्रार्क्ष्या ढोत्र रावा ढाहस्त चित्रा विशाखा नुराधा अ
बुधोत्तराभाद्रपदा इति ॥ सोम सर्वाधाने विशेषमाहाय संवः ॥ सोमेन वक्ष्यमाण आदधा
॥

॥ एते न सत्रमिति ॥ अत्र प्रकरणादाधानकालबाधः ॥ तेन रोमस्य वसंतकाल
तानवाध्यते ॥ इति रुद्रदत्ततौ ॥ नारायणदत्तौ चोक्तं ॥ धूर्तस्वामी तु ॥ सोमस्यापि यज्ञतु
लस्यापि न सत्संदिदि ॥ लिखनादुभयकालबाधं मम्यते ॥ श्रीरामांशरक्तकालोत्तरविधा
नेवा सर्वकालानादरेवेति पक्षद्वयमुक्तवान् ॥ नत्राद्ये कृत्तिकादिकालोत्तरस्य यथाधा
संताद्यबाधेन विधानां तथा सोमेषु दृगयन सर्वपक्षपुराह सन्निपाते यज्ञकालो ॥
नादे श इति ॥ क्वां रोगसूत्रोक्तो दृगयम सोमाभि संधिरूपकालोत्तरविधानादुदगयने त्व
येष्यत इत्युक्तं ॥ हिती पपक्षे तु यदैवेन कालोत्तरविधानादुदगयने त्वयेष्यत इत्युक्तं ॥

यनमेदिनि सर्वकालानादर उक्त इति भरद्वाजस
त्रात् सर्वशस्त्रविस्वजित्सर्वदृष्ट इति वत्हयोरप्रयोगान् सर्वकालबाध इति ॥ तेन दक्षि
णायने पि भवतीत्युक्तं ॥ षट्पुरुभाष्ये देवरातभाष्ये तंत्रत्वे च षट्पुत्रपुत्रयुभवती
त्युक्तमिति दिक् ॥ आहं त्वमावास्या त्रिधा विभक्तदिनद्वितीयो शेयोपरान्ह भागस्तभ्याग्या
पिनी साग्निके ग्राह्या ॥ यिं जन्वाहार्यकं आहं स्त्री रोगाजनि शस्यते ॥ वासरस्य तृतीयं शेना
तिसंध्या समीपतः ॥ इति कान्यायनोक्तेः ॥ दर्श आहं तु यत्तु प्रोक्तं यावत् रातन्मकीर्त्तितां
परान्हे पितृणां च तत्र दानं प्रशस्यत इति शातानयोक्तेः ॥ दिनहयेतत्र
आपो दर्शो ग्राह्यः ॥ यक्षभये धरेष विहितः सर्वापरान्ह स्थित इति दीपिकोक्तेः ॥ यनुका
र्त्तजिनिः ॥ भूतविद्रा ममावास्या मोहादज्ञानतोपि वा ॥ आह कर्मणि ये कुर्युस्ते यामायाः
प्रहीयत इति ॥ तदपरान्हे च तुर्हं शीवे धरमिति ॥ आह हेमाद्रिः ॥ अपरान्ह व्याघ्रपरमिति

माधवः॥दिनद्वयेपरान्हव्याश्राद्धभावे शतोव्याप्तौ चतिथिस्ये रवेति हि माद्रिः॥यदा चतुर्दशी या
मेतुरीयमनुश्रयेत्॥अमावास्यासीयमाराणां तदेव श्राद्धमिष्यत इति कात्यायनोक्तैः चतुर्द
श्याश्चतुर्थ्यामंदर्शः श्रयेत् चतुर्दशीयामत्रयस्यादित्यर्थः॥सीयमाराणां परदिने परान्ह
व्यापिनीनेत्यर्थः॥व्यतिरेकमाह॥वर्द्धमाना ममावास्या लक्ष्येद परे ह नि॥यामांस्त्री न धि
वांत्वापि पितृयज्ञस्ततो भवेत्॥ततः श्राद्धं चादिनद्वये परान्हव्याश्राद्धौ तिथिद्वयो च हारी
तः॥त्रिमुहूर्त्तौ च कर्त्तव्या श्रद्धा स्वर्वा च वक्ष्ये॥कुहूरध्वर्युभिः कार्पायथ्ये सामगीतिभिः
॥त्रिमुहूर्त्तौ भावे तु सर्वानेत्यर्थः॥पिंडपितृयज्ञस्तु कात्यायने र्यागदिनात्सर्वेषु कार्यैः श
र्वो वागत्वात्॥पिंडपितृयज्ञ इति तत्संज्ञात्॥व्याख्यातं चैतत्कर्त्तव्यं॥सर्व एव दर्शान्
पिंडपितृयज्ञौ न यश्चात्कुतः अंगत्वात्॥तथा च श्रुतिः॥न स्मार्त्सर्वेषु पितृभ्यः क्रियते उ
न्नरमहर्द्धे वान्यजंत इति॥सर्वेषु पितृभ्यो यज्ञे निष्पत्तिरिति तस्मात्तदेव भ्यः प्रतनुत इति
चातेन तन्मते गमेवासे॥तदुक्तं॥अंगवासमभिव्याहारादिना तेन कर्त्तव्यमने चतुर्दशी पु
क्तदर्शे पिंडपितृयज्ञ इति श्री अनेतभाष्ये नृपरे ह्यरिमुक्तं॥अत्र हे धाव्या चारो ह स्पते॥
आयस्ते वानां तु परदिने मुहूर्त्तमपि दर्शसत्वे तत्रैव पितृयज्ञः॥तदा हायस्ते वः॥अमावा
स्यायां यदहश्चंद्रमसन्नयस्यति तदहः पिंडपितृयज्ञं कुरुत इति॥अस्याहश्चंद्राया व्या
ख्यायि उं पुक्तः पितृयज्ञः पिंडपितृयज्ञः स च कर्त्तव्यतरं न तु दर्शेशः॥यथा वक्ष्यति॥पितृया
ज्ञः स्वकालविधानादनंगस्यादिति॥तंच यदहश्चंद्रमसन्नयस्यति यंच दश्यां प्रति यदि
वा तदहः कुरुते॥यदहस्तयोः संधिस्तदह इत्यर्थ इति॥श्रीरामाराणो व्याह॥पिंडपितृय
ज्ञस्तु यवसंधि महोरात्रावपराह इति॥अतः सर्वसंधिदिने हि पितृयज्ञः॥शनययश्रुति
रपि॥यदेवैष तपुरस्तान्यश्चादृशेऽपि नृभ्यो दरातीति यवसंधिदिने हि सर्वतः यश्चा
हाचंद्रो न दृश्यत एवेत्यर्थः॥सत्यायोढोपि पितृयज्ञे प्रक्रम्य दृश्यमाने तूयोष्यश्चै भूते य
जत इत्याह॥हि माद्रिस्तु अमावास्या शरस्तिथि वचन एव॥सर्वोक्ताय संवत्सत्रे यदुक्तं न
यस्येतीति तत्र स्योमि प्रेतः॥अतश्चतुर्दश्यां चंद्रस्य क्षीणत्वात्तु कर्त्तव्यं पिंडपितृयज्ञः॥पि
तृयज्ञं तु निर्वर्त्य विप्रश्चंद्रस्येऽयि मानिति मन्त्रैः॥यदुक्तं॥यदहस्त्वेव दर्शनं नेति चंद्रमा
तत्स्याये स्याते यं क्षीणो राजनिचेत्यपीति॥यदुक्तं॥दृश्यमाने पितृचतुर्दश्ये स्ये स
याते यं क्षीणो राजनिचेत्यपीति॥यदुक्तं॥दृश्यमाने पितृचतुर्दश्ये स्ये स्ये ति च कात्यायनो
क्तैः॥दृश्यमाने पितृकृति गीभिलोक्तैः॥यस्यां संध्यागतः सोमो मृणालमिव दृश्यते॥अ
पराक्षे स्य स्यां पिंडानां करणं भुवमिति॥हारीतोक्तैश्चा॥चंद्रस्य कालश्चोक्तः॥का
त्यायनेन॥अष्टमं शेषं चतुर्दश्याः क्षीणो भवति चंद्रमाः॥अमावास्या एमेशो तु पुनः किल
भवेदग्निरिति तेन सर्वेषु रेव पितृयज्ञं नृचिवात्॥कर्त्तव्यं चोर्थे रय्यपराक्षे पिंडपितृयज्ञः च
द्रदर्शने मावास्यामिति॥कात्यायनसूत्रे दर्शनेन स्य यवोक्तः॥तस्मिन् क्षीणो ददा
तीति श्रुतेः॥अतस्तन्मते चतुर्दशी पुक्तदर्शे पितृयज्ञे सति परदिने यागो र्थास्ति हः॥तदे

तत्सर्वोत्कृष्टमपि हेमाद्रिकर्कादिव्याख्यानमापस्तम्बैरनभ्युपगमात् कानीयवौ धायना ॥
दिविषयं ॥ आश्वलायनानामपिशेषपर्वशिपिंउपितृयज्ञः ॥ तथा च सूत्रम् ॥ अमावास्याः
यामयराह्णेपिंउपितृयज्ञरतिः अत्र नारायणादिति ॥ अमावास्या शब्दः प्रतियत्यं च दश्याः
संधिवचनोप्यत्रायराह्णशब्दः ॥ समन्वयात्तद्व्यहोरात्रेवर्त्तते ॥ तस्यायराह्णेचतुर्थभागे
पिंउपितृयज्ञः कार्यः ॥ औपवसथ्येयजनीयेवाहनियदान्वहोरात्रसन्धौतिथिसंधिः स्या
त्रद्वेयवसथ्यएवाह निश्चित्यतर्ति ॥ अतएव मुहूर्तमयमावास्याप्रतियद्यपि चेद्वेत्
तदत्रमक्षयं ज्ञेयं यवशेषं तु पर्ववदिति हेमाद्रौ वचनात् पिंउपितृयज्ञपरमुक्तं ॥ प्रयोगपा
रिजाति ॥ अयं च स्मात्रीभिमतः ॥ संसर्गादर्शश्राद्धव्यतिषंगे राकार्यः ॥ व्यतिषंगो नामोम
योऽस्मानुष्ठानं ॥ एतच्च स्थालीयाकेन सहेयिंशार्थमुद्वेति ॥ सूत्रेदृत्रिकृतोक्तं ॥ खं
उपर्वशिपुकेचिदाहुः ॥ सर्वेह्यिंउपितृयज्ञव्यतिषंगे राश्राद्धं कृत्वा परेहिकेवलः
पिंउपितृयज्ञः कार्यः ॥ दृत्रिकृतान्वसृपंचरवैद्युमीसिमास्थयार्वाणम् ॥ काम्यमाभ्युदये
म्यामेकोदिसृमयासृममित्युदाहृत्य सर्वेषु चतुर्बुस्थालीयाकादुद्वेत्तामौ करणमित्युक्ते
दर्शश्राद्धे स्थालीयाकौ नियत इति गम्यते ॥ स्थालीयाकश्च पितृयज्ञएवेति सर्वदिनेव्य
तिषंगः सिद्धः ॥ प्रयोगपारिजाति तु वार्षिकश्राद्धेरप्यव्यतिषंग उक्तः ॥ किमु तदर्शश्राद्ध
स्यान्यायविदस्त्वाहुः सूत्रस्य दृत्रेऽसंसर्गादर्शविषयत्वात् ॥ खं उपर्वशिपु सर्वदिनेके
वलं श्राद्धं परदिने च केवलः पितृयज्ञः कार्यः ॥ अतएवोक्तं दृत्रिकृतानां त्रसर्वस्थाली
याकश्चाद्यते सर्वश्राद्धेषु प्रसंगादिति ॥ प्रयोगपारिजातोक्तिरप्येतद्विषये व सर्वदिने
च श्राद्धेऽमौ करणमेव न पाणिहोमः ॥ चतुर्धाद्यं वृसाभीना वन्होमो विधीयते ॥ यि
अत्राह्णराह्णे सादुत्तरेषु चतुर्ध्वपीति परिशिष्टे नियमात् ॥ न च लौकिकाभौ पक्षस्य
कथं गृह्यामौ होमः ॥ नाम्नाभौ पक्षमन्याभौ जुहुयादिति निवेधान् ॥ मैवम् ॥ आहस्य
एव त्वेन मा त्रीभौ पचनाभौ वाकर्त्तव्यत्वात् ॥ तस्मात् सर्वेषुः केवलं श्राद्धं न व्यतिषंगः
उदमेव च पुक्तं आहिताग्निना तु सर्वधानिना ह्यधानिना वा संसर्गो खं उवादर्शश्रीता
श्रीष्टयगेव पितृयज्ञः कार्यो न तदर्शश्राद्धव्यतिषंगे रीति विस्तरभीतेर्विरामः ॥ संस
र्गादर्शचविशेषमाह लौगाक्षिः ॥ यस्यां ते कर्म्मनिर्वर्त्य वै श्वदेवं च साधिकः ॥ पिंउपज्ञं
ततः कुर्यात्ततो न्वाहार्यं कं बुधरति यस्यां ते कर्म्मा न्वाधानम् ॥ अन्वाहार्यं कं दर्श
श्राद्धम् ॥ अयमेव साग्नेर्जीवपितृकस्य पिंउपितृयज्ञकालो ज्ञेयः ॥ तस्यापि कान्याय
नेन होमो तमनारंभो वेत्याज्ञानात् पिंउपितृयज्ञाकरो प्रायश्चित्तमाह ॥ पराशरमाध
वीये कान्यायनः ॥ पितृयज्ञात्यये चैव वै श्वदेवात्ययेपि च ॥ अनिष्टानवयजेन न वान्
प्राशनेन या ॥ भोजनेयति तान्नस्य चरुर्वै श्वानरो भवेदित्यलम् ॥ प्रकृतमनुसरामः ॥
निरग्नि कादिभिस्त्वमावास्यायराह्णव्याश्रुतामेकतपकालव्यापिनी याद्या ॥ भूतविद्वा
यमावास्याप्रतिपन्निश्रितापि वा ॥ पित्र्ये कर्म्मणि विहृद्विद्या कुतपकालिकीति हारी

तोक्तेः गार्देव निरग्रिकादि विषयः॥ सिनीवाली हि जैः कार्यसाधिकैः पितृकर्मणि॥ स्त्रीभिः
 शूद्रैः कुहः कार्यतया चानधिकैर्हि जैरिति लोकाश्चि वचनात्॥ अत्र साधिके पासनाभिर
 योति मदनपारिजाते उक्तम्॥ कुतयश्चापरान्धव्याप्ललाभेऽनुकल्पः अयान्दयव्यापी
 यदि दर्शयिष्ये॥ आहिनायेः सिनीवालीतिरप्यादेः कुहमतेति जावालिनाभावे
 विधानात्॥ तेन साधिकां निरग्रिनां वा यरान्धव्यापि नैव मुख्यातिथिसाम्यद्विस्यैः स
 मव्याप्तौ खर्वादिना निर्णयः॥ वैषम्ये धिकादि नद्वये यरान्धास्यर्शे कुतयव्यापिनीतिमा
 धवः॥ इदमेव युक्तम्॥ हेमाद्रादिमते कुतयव्यापि नैव निरग्र्यादेर्मुख्या॥ सिनीवालीदृष्ट
 चंद्रातया च व्यासः॥ दृष्टचंद्रासिनीवाली नष्टचंद्रा कुहः स्मृतेति॥ सर्वदिने परदिने एव वा
 व्यापित्वे सेवग्राह्या॥ अश्व्यापित्वे वैषम्येऽधिककालव्यापिनी ग्राह्या॥ दिनद्वयं शतः स
 मव्याप्तौ तिथिस्ये खर्वादि ही साम्ये च परा॥ तिथिस्ये सिनीवाली तिथिर्द्वौ कुहः स्मृताः॥
 साम्ये पिच कुहर्शे यावेदवेदांगवेदिभिरिति प्रचेतो वचनात्॥ दिनद्वये संशर्णा कुतय
 व्याप्तिस्ततिथिद्वयावेव भवतीत्यनंतरवचनान्तरे वेति॥ कुतयस्त॥ अहो मृहर्त्रीदि
 नैयादशयं च वसवेदा॥ तत्राष्टमौ मृहर्तीयः सकालः कुतयः स्मृत इति मात्स्योक्तेः॥ तु
 लादानयिद्वेदवप्रीत्यर्थपरासदौ नृपरायाद्ये न्यत्र त्रिसरः॥ दर्शं च मासिकवार्षिकादि
 आह मासो कालदर्शं विशेष उक्तः॥ दर्शस्य चोदकुंभस्य दर्शमासिकयोरपि॥ नित्यस्य
 चाद्विकस्यापि दार्शिकाद्विकयोरपीत्युक्ता॥ सप्त्याते देवताभेदाच्छ्राद्धयुग्मं समाचरे
 नातिमित्रानियतश्चात्र खर्वांनु सानकारणमिति निर्णयदीये॥ नष्टचंद्रयदा काले स्याह
 दिवसो भवेत् वैश्वदेवं सप्तश्राद्धं कुर्यात्प्रादर्शकर्मणाः॥ अमाश्राद्धं चानुपनीतोपिकुर्या
 त्प्राहृश्रुलपारो॥ अमावास्याष्टकाच्छ्रुलस्य सप्तचंदशीषु चैतुष्यक्रम्य तच्चानुपनीतो
 पिकुर्यात्सर्वैषु यवसु॥ आहं साधारणं नाम सवैकामफलप्रदं॥ भार्याविरहितोऽप्येन
 त्प्रवासस्योपि नित्यशः॥ शूद्रोऽप्यमंत्रवत्कुर्यादनेन विधिना पुधरतिमात्स्योक्तेः॥ अ
 माश्राद्धाति क्रमे प्रायश्चित्तमुक्तम्विधाने॥ नृसुवाच जयेन्मंत्रशतवारं दिने दिने॥ अ
 माश्राद्धं यदा नास्ति तदा संशर्षामेति तत् अत्र शर्वां क्रसाधिक्यदेनाहिनाभिः स्मार्त्ताभिः
 मांश्च शृणोति विह्विन्नाश्रिकादिश्च निरग्रिकः॥ तथा च हेमाद्रिर्गोकरणाप्रकरणो॥ सा
 थिरावनयिस्तु हिजपारणावया सुवा॥ कुर्यादश्रीक्रियान्त्रिंशौ लोकि क्तेनेति निश्चितमि
 ति॥ स्मृतिवाक्समुद्राहृत्य पल्लवस्त्रीकृतीपासनतया समुह्विन्नाश्रितया भार्याविधुरतया
 वाथिरहितस्तस्य हिजपारो जलादौ वा होमरतिमाचचक्षे॥ मदनपारिजातेऽप्येव मारुद
 मेव साश्रिकान्त्रिकस्वरूपं सर्वत्र ज्ञेयम्॥ अथ ग्रहणं निर्णयते॥ तत्र चंद्रग्रहणोऽस्मि
 न्यामे ग्रहणं तस्मात्सर्वप्रहरत्रयं न भुंजीत॥ सूर्यग्रहे तु प्रहरत्रयं न भुंजीत॥ सूर्य
 ग्रहे तु नाश्रीयात्सर्वं यामचतुष्टयं॥ चंद्रग्रहे तु यामांस्त्री च्चालद्वानुरेर्विनीति॥ माघवी
 ये दृष्टो तमोक्तेः॥ ग्रहणं न भवेदिदोऽप्रथमादधियामतः॥ भुंजीतावर्तनात्सर्वप्रथमे प्र

यमादधः॥ इति मार्कंडेयोक्तेः अथ अधः॥ ननु चंद्रग्रहे यामचतुर्थ्यनिषेध उच्यते ननु सूर्यग्रहे सूर्योदयात् प्राक् भोजनाप्राप्तेः॥ मैवं॥ वचनस्य प्रथमयामे सूर्यग्रहे सति सर्वेषुः
 शर्वरात्रे भोजननिषेधपरत्वात्॥ चंद्रसूर्यग्रहे विशेषमाह माधवीये॥ दृढवशिष्टः यस्तोद
 ये विधीः शर्वनाहर्भोजनमाचरेदिति॥ अहोरात्रे स्नानमाधवीये व्यासः॥ अमुक्तयोरस्त
 गयोरधात् दृष्ट्या परेह नीतिः॥ विष्णुधर्मसिं॥ अहोरात्रं न भोक्तव्यं चंद्रसूर्यग्रहे यदा॥
 मुक्तिदृष्ट्या भोक्तव्यं स्नानं कृत्वा ततः परम्॥ अहोरात्रनिषेधः सूर्यस्य यस्तोले मदनरत्ने
 गार्ग्यः॥ संध्याकाले यदा राहुर्ग्रहे सति शशिमास्ते॥ तदहर्नैव भुंजीत रात्रावपि कदाचन
 ॥ सायं संध्यायां सूर्यस्य यस्तोले सर्वेन्द्रिरात्रौ च न भोक्तव्यं प्रातः संध्यायां चंद्रस्य यस्तो
 ले शर्वरात्रावुत्तरेन्द्रिच न भोक्तव्यमिति रथः॥ चंद्रयस्तोस्त उत्तरदिने संध्याहोमादौ न दो
 षः तदा हो शनाः॥ यस्तो वास्तो गते त्विंदो ज्ञात्वा मुक्त्यवधारणं॥ स्नानहोमादिकं कार्यं भुं
 जीते हृदये पुनः॥ एतदनाहिता प्रिविषयं॥ अथ राह्ने व्रते पायनीयमस्मीति॥ काम्याय
 नोक्ते ब्रतस्य श्रोतृत्वेन विहितत्वेन च प्रवृत्तत्वात्॥ अद्रिर्ब्रतं कुर्यादिति निर्णयदीयः॥ राग
 प्राप्नो भोजने कालनियमो यम्॥ तेन ज्वरादा विवनभोजनमिति॥ कर्कतुसारिणाः॥ वा
 लदृष्टानुरागतुग्रहयामास्तुर्वमेकयामो निषिद्धः॥ सायाह्ने ग्रहणं चेत्त्यादपरह्ने न भो
 जनं॥ अथ राह्ने न मध्याह्ने मध्याह्ने न तु संगवे॥ भुंजीत संगमे चेत्त्यान्तर्द्वे भोजनक्रि
 येति मार्कंडेयोक्तेः॥ इदं च वालादिविषयं॥ वालदृष्टानुरेर्विनेति शर्वोक्तेः॥ विधकाले ग्रह
 रो वाप्यकामनेत्याजं॥ सर्वेषामिव वरणां नोस्तकं राहुदं रणे॥ स्नात्वा कर्माणि कुर्वीत
 श्रितमन्नं विवर्जयेदिति॥ हेमाद्रौ षट्त्रिंशन्मतात्॥ श्रुतमिति तदंतरितस्योपलक्षणात्
 ॥ नवश्राद्धेषु यच्छिष्टं ग्रहयर्षु धितं च यदिति मिताक्षरायां वचनात्॥ भार्गवाचनदीपिका
 यां जीतिर्निबंधे च मेधातिथिः॥ आरनालेपयस्तकं दधिक्षिप्त्वा जप्याचितं॥ मणिक
 स्थोदकं चैव न दुष्प्राहस्तकं मन्यार्थमुक्तावलां॥ अन्नेपकमिह त्याज्यं स्नाने सव
 सने ग्रहे॥ वारितकारनालादितिलदर्भैर्न दृश्यति॥ जले त्वदोषां गविषयः॥ य
 ही धितं जले पीत्वा यादृक्कुं समाचरेदिति तत्रैवाचतुर्विंशतिमते अथ जलस्य दो
 षोक्तेः॥ विधकाले ग्रहरो वा भोजने प्रायश्चित्तमुक्तमाधवीये काम्यायनेन॥ चंद्रसूर्य
 ग्रहे मुक्ताप्राजायत्येन शुद्ध्यति॥ तस्मिन्नेव दिने मुक्तात्रिरात्रे रो वशुद्ध्यतीति॥ ग्रह
 रो च त्रिरात्रे मेकरात्रे वायवासः॥ अथोर्थिना कार्यः॥ एक रात्रमुपोष्ये वस्त्रात्वा दत्त्वा च
 शक्तिः॥ कंचुकादिव सूर्यस्य निरुतिः पापकोशतः॥ त्रिरात्रे समुपोष्ये वग्रहो चंद्र
 सूर्ययोः॥ स्नात्वा दत्त्वा च विधिवन्मोदते ब्रह्मणा सहेति हेमाद्रौ लैंगोक्तेः॥ इदं च पुन्य
 निरिक्तविषयं॥ आदित्ये हनि संक्रांतौ ग्रहो चंद्रसूर्ययोः॥ पारणां चोयवासं च न कु
 र्यात्पुत्रवान्गृहीति जैमिनि वचनात्॥ यदा नृवं ग्रहास्तस्तदा पुत्रिणाः प्रहरदयं हि
 त्वा वालादिव द्वाजने न नृपवासः॥ सायाह्ने ग्रहणं चेत्त्यादिति शर्वोक्तमार्कंडेयवच

नात्॥सायाहेसंगवेश्रीयान् शारदेसंगवादधः॥मध्याहेपरतोश्रीयान्नीयवासोरविय
हेरनिस्तृतेत्येतिहेमाद्रिः॥शारदीयराहः॥माधवमतेनुपुत्रिणीपितत्रीयवासव॥
अहोरात्रनभोक्तव्यमितिपूर्वोक्तनिषेधस्यतेनापियालनीयत्वात्॥उपवासनिषेध
स्तुत्रतरूयोयवासपरः॥हृद्येकादशीनिषेधवदिति॥मदनरत्नेष्वेवंउदमेवचपुक्तं
॥वर्द्धमानस्तु॥अहोरात्रनभोक्तव्यमितिशातातपीयाये॥सूर्याचंद्रमसोलोकानस
यान्यातिमानवदिति॥फलश्रुतेर्मुक्त्यदर्शनेउपवासःकाम्योनत्वयनिषेधस्याहत
न॥अत्रव्रतत्वेपिप्रागुक्तविधुधर्मनिषेधावश्यंभावात्॥तथाव्यासः॥रवियहःस
र्यवारेसीमेसोमग्रहस्थता॥चूडामगिरिनिख्याततत्रदत्रमनंतकम् १ वारेख्येषु
यत्पुण्यग्रहोचंद्रसूर्ययोः॥तत्पुण्यंकीटिगुणितयोगेचूडामगौस्तुत्॥अत्रचा॥
द्यंतयोःस्नानंकर्यात्॥यस्यमानेभवेत्स्नानंयस्नेहोमोविधीयते॥मुच्यमानेभवेदानं
मुक्तेस्नानंविधीयते॥इतिहेमाद्रौवचनात्॥स्नानंस्यादुयरागादौमध्येहोमःसुरार्च
नमितिब्रह्मवैवर्त्तच॥सर्वेषामेववर्णानांस्तनकरादुदर्शने॥सचैलंचभवेत्स्नानं।
स्तनकानंचवर्जयेदितिहृदयशिष्टेकेश्व॥सचैलंचमुक्तिस्नानपरमितिमदनरत्ने
उक्तंभार्गवाच्चनदीयिकायाम्॥चतुर्विंशतिमते॥मुक्तौयस्तुनकुर्वीतस्नानंग्रहरास
नके॥सस्तकीभवेत्त्रावत्तयावत्प्रादयोग्रहः॥उदंचस्नानममंत्रकंकार्यमिति स्तु
तिरन्नावलाम्॥तत्रतीर्थविशेषोभारते॥गंगास्नानंउकुर्वीतग्रहोचंद्रसूर्ययोः॥म
हानदीषुचात्यासुस्नानंकर्याद्यथाविधि॥महानदीष्वयिमासविशेषेकाश्चिद्वेष्टाः॥
प्रयागेदेविकारिवासनिहत्याचवाराम्॥सरस्वतीचंद्रभागाकौशिकीतापिकीत।
था॥सिंधुर्गंडकिाचैवसरस्वःकार्तिकादिनः॥मूलंहेमाद्रौस्पष्टम्॥व्यासः॥इंदो
र्ह्रस्वगुरांपुराणंरवेर्ह्रशयुरांतनः॥गंगातोयेनुसंप्राप्तेइंदोःकीटीरवेर्ह्रश॥गवांको
टिसहस्रस्ययत्फलंलभतेनरः॥तत्फलंलुभतेमर्त्योयहोचंद्रसूर्ययोः॥असंभवे
तमाधवीयेशस्वः॥वापीकूपनउगेषुगिरिप्रसवरोषुचा॥नयान्नदेदेवस्नानेसरसी
सूद्धतांबुनि॥उष्मोदकेनवास्त्रायाद्ग्रहोचंद्रसूर्ययोः॥अत्रतारतम्यमाहमार्कंडे
यः॥शीतमुष्मोदकात्पुण्यमपारकंचयरोदकान्॥भूमिष्टमुदुतात्पुण्यंततःप्रसव
रणीदकान्तोपिसारसंपुण्यंततोपुण्यंनदीजले॥तीर्थतोयेततःपुण्यमहानघंत
पावनं॥ततस्ततोपिगंगांतुपुण्यंपुण्यस्ततोबुधिरिति॥उष्मोदकमातुरविषयम्
॥तथागोदावरीमहापुण्याचंद्रराहुसमन्विते॥सूर्यचराहुराण्यस्तितमोभूतेम।
हामुने॥नर्मदातोयसंस्यर्शकतक्त्याभवंतिहि॥स्थवीचंद्रोदयेप्रभासखंडे॥गा
वोनागास्त्रिलाधान्यरत्नातिकनकंमही॥संप्रदायकुरुक्षेत्रेयत्फलंलभ्यतेनरैः
तदिदंग्रहोभोधोस्नानाद्भवतिषड्रुगां॥तत्रैवसौरपुराणोबुधिस्नानमुपक्रम्यादा
नानियानिलोकेषुविख्याता निमनीधिभिः॥तेषांफलमवाप्नोतिग्रहोचंद्रसूर्य

गोः॥ दिवीपुशो॥ गंगाकनखलेपुण्यप्रयागं पुष्करं तथा॥ कुरुक्षेत्रं महापुण्यं राहयस्त्रि
 नाकरे॥ स्नानासंभवे स्मरणावाकार्यं॥ स्मृत्वा शतक्रतुफलदृष्ट्वा सर्वपापनाशना॥ स्मृत्वा गो
 पधुपुण्यं तु पीत्वा सौत्रामण्यं लेभेत्॥ स्नान्वावाजिमखं पुण्यं प्राप्नुयादविचारतः॥ रविचंद्रोप
 गे च अयने चोत्तरे तथेति॥ मार्कंडेयोक्तेः॥ अत्र आह माह ऋष्यशृंगः॥ चंद्रसूर्यग्रहे यस्तु
 आहं विधिवदाचरेत्॥ तेनैव सकलाष्टथ्यीदत्राविप्रस्य वैकेरे॥ भारते॥ सर्वस्वेनापि कुर्त
 यं आहं वै राह दर्शने॥ अंकुर्वीरा सुनास्तिक्या नृपके गौरिव सीदति॥ विष्णुः॥ राह दर्शन
 दत्ते हि आह मा चंद्रतारका॥ इदं चामानेन हे आवाकार्यं न त्वनेन॥ आपद्य न प्रीतीर्थे च
 चंद्रसूर्यग्रहे तथा॥ आमा आहं प्रकुर्वीत हे म आह मया पिवेति॥ शातातपोक्तेरिति॥ हे माद्रि
 माधवादयः॥ अथार्कं सुयत हि जानाया काभावेदस्य तीर्थं आह वत्॥ पाकाभावे हि जा
 तीनामाम आहं विधीयत इति सुमंतुक्तेः॥ सैंहिके यो यदा सूर्ययसते पर्वसंधिवु॥ गजका
 यानुसो प्रोक्ता तस्यां आहं प्रकल्पयेत्॥ घृतेन भोजयेद्दिप्रान् घृतं भूमौ समुत्सजेदिति॥ वा
 यवीयोक्तेः श्रेयाह॥ विज्ञाने श्रोण्याह॥ ग्रहण आहं भोक्तुं हो सोदानुस्त्वभ्युदय इति॥ स
 तके मृतके भुंक्ते गृहीते शशिभास्करे॥ क्वायायां हस्तिन श्वेन भूयः पुरुषो भवेदित्यापस्त
 वे भोजन निषेधाच्च॥ अयं च निषेधः आह भोक्तुः हस्तिह्यासाह चर्यात्॥ अत्र ग्रहणा
 निमित्तक आहं नैवामासं क्रांत्यादि निमित्तकानां सिद्धिः॥ दार्शिकालभ्ययोरपीतिकालाद
 शौक्तेः अत्राशौचमध्ये पिस्तान आहं दि कार्यमेवा॥ सतके मृतके चैव न हो सो राह दर्शने॥ ता
 वदेव भवेच्छुद्धिर्यावन्मुक्तिर्न दृश्यते इति माधवीये हृदवशिष्टोक्तेः स्नातकं कर्म परित्यागो रा
 हो रन्यत्र सतके इति व्याघ्रपदेः क्तेः॥ कालादर्शे अंगिराः॥ सर्वे वराः सतके पिमृतके रा
 ह दर्शने॥ स्नान्वा आहं प्रकुर्वीर नृदानं शाख्यविवर्जितं॥ मद न पारिजातेष्वेवं॥ तेन स्ना
 नमात्रं प्रकुर्वीत दानं आह विवर्जितमिति निर्मूलं वदेत्तोगोडाः यरास्ताः॥ इयं च शुद्धिर वि
 शेषान्मन्त्रदीक्षापुरश्चरणादिसर्वस्मात्कर्मविषया॥ मद न रत्नेष्वेवं॥ रजस्वत्यायास्तु
 भार्गवा च नदीपिकायां॥ सूर्योदयनिषेधः॥ न सतकादि दोषो स्ति ग्रहे होमजयादियुग्ले
 स्नायादुरक्षापि तीर्थोदृत्य वारिरोति॥ अत्र स्नानेनेमिन्निके प्राप्ते नारीयदिरजस्वला
 यात्रांतरिततोयेन स्नानं कृत्वा त्रतचरेदित्यादि मितासरोक्तो विधिर्ज्ञेयः॥ तथा ग्रहणो रा
 त्रावयि आहं दि कार्यं॥ ग्रहणोदाह संक्रांतियात्रार्तिप्रसवे सुचा॥ दानेनेमिन्निकं ज्ञेयं रा
 त्रावपि न दिष्यत इति अथार्कं व्यासोक्तेः॥ चंद्रग्रहे तथा रात्रौ स्नानं दानं प्रशस्यत इति दे
 वलोक्तेः॥ यदा तु ज्योतिः शास्त्रगम्योदिने चंद्रग्रहो रात्रौ च सूर्यग्रहं न दस्तादिनका
 र्यम्॥ सूर्यग्रहो यदा रात्रौ दिवा चंद्रग्रहस्तथा॥ तत्र स्नानेन कर्तव्यं तदघातं च न कचिदि
 ति षट्त्रिंशन्मतान्॥ ग्रहणादिने वार्षिक आह प्राप्ते न प्रयोगपारिजाते गोभिलः॥ दर्शं र
 विग्रहे पित्रैः प्रत्याष्टिकमुपस्थितां॥ अनेनासंभवे हे आकुर्वादा मेन वासुत इति॥ अत्र
 दर्शं रविपितृसुतशशाः प्रदर्शना र्थाग्न्याय साम्यात्॥ तेन चंद्रग्रहे पिसर्पिडादि वार्षिकमा

नादिनातदिनेयवकार्यमिति मदनपारिजाते व्याख्यातं ॥ एष्वी चंद्रोदयेष्वेवेति नयानि आ-
मश्राहं प्रकुर्वीत माससंवत्सरादृतेरिति अनेनैवाधिकं कुर्वीत आचामेन न कचिदिति म-
रीचिलो गाष्ट्यादि वचनानि तानि ग्रहादिनातिरिक्त विषयाणि ॥ निर्णीया मतेष्वेव ॥ यानि
तु ग्रहाणां तु द्वितीये हि रजो दोषा नृपचमो ॥ यस्तोदये यदा चंद्रे प्रत्यक्षं समुपस्थितं ॥ त-
द्दिने चोपवासः स्यात् प्रत्यक्षं तु परे हनि ॥ तथा ॥ यस्तावे वास्तमानं नुरवीं प्राप्नुतो यदि ॥
प्रत्यक्षं तु तदा कार्यं परे हन्येव सर्वदा ॥ चंद्रसूर्योपरागे च तथा श्राहं परे हनीत्यादी निव-
चनानि तानि महानिवेधेषु क्वाप्यनुपलभान्निर्मूलानि ॥ प्रत्युत श्लोक्तं निवेधेषु तदिने ए-
व श्राहमुक्तमित्यलं ॥ ग्रहादि सप्तदिनपर्यंतं रामगोपालाद्यागमदीक्षोक्ता शिवाचं न-
चंद्रिकायां ज्ञानार्णवे ॥ मंत्राद्यारंभं कुर्वीद्ग्रहो चंद्रसूर्ययोः ॥ ग्रहाद्यापि देवेशिका-
लः सप्तदिनावधीति ॥ रत्नसागरे ॥ सतीर्थैर्कविधुयासेतं तु रामनयनं ॥ मंत्रदीक्षां प्रकु-
र्वीत मासस्तीक्ष्णशीधयेत् ॥ अत्र सूर्यग्रहामेव मुख्यं ॥ सूर्यग्रहाकाले तु न्यसेत्
वितं भवेत् ॥ सूर्यग्रहाकाले न समो नात्यः कदाचन ॥ न मासतिथिचारदिशोधनं स-
ूर्यपर्वणीति ॥ तत्रैव कालोत्तरवचनात् ॥ चंद्रग्रहे तु यादीक्षायादीक्षां तत्र चारिणं ॥ वनस्य
स्य च यादीक्षादिरं सप्तजन्मस्विति ॥ तत्रैव योगिनी तत्रैव निवेधाच्च ॥ ग्रहा वज्रमराणां
दौ निषिद्धं ॥ तदुक्तं श्रीतिथे ॥ त्रिषट्दशायोगतनुराणां शुभप्रदस्याद्ग्रहं रवींद्रोः ॥
हिसप्तनंदे शुचमध्यमं स्याच्छेषनिष्ठं कथितं मुनींद्रैरिति ॥ आयसकादेशं नदाः न वारु-
पच ॥ मदनरत्ने र्गी ॥ जन्मसंप्राप्तिर्यथा कदंशमस्येति शाकरे ॥ दृष्टोरिष्टप्रदो रं हज्जन्म-
र्सेति धनेपि च ॥ रिष्कदादश ॥ अकानवनिधनं अष्टसप्तमता राष्ट्वी चंद्रोदये विष्णुधर्मे ॥
पन्नसप्तगता राहृयं सति शशिभास्करौ ॥ तज्ज्ञातानां भवेत्सीताये नराणां तिवर्जिताः ॥ तत्रै-
व पुराणां तरे ॥ सूर्यस्य संक्रमो वापि ग्रहा चंद्रसूर्ययोः ॥ यस्य त्रिजन्मनक्षत्रे तस्य रोगो य-
वामृतिः ॥ तस्य दानं च हीमं च देवाचं न जयीतथा ॥ उपरागाभिषेकं च कुर्वीच्छांतिर्भविष्य-
ति ॥ स्वर्गो न वायपिष्टेन कृत्वा सूर्यस्य च कृतिम् ॥ ब्राह्मणयददे त्रस्य न रोगादिश्च तत्कृत-
॥ जन्मनक्षत्रं तत्सर्वोत्तरे च त्रिजन्मनक्षत्रमित्युच्यते ॥ जन्मदशमे को न विंशति तारा रति-
के चित् ॥ सूर्यस्य तदाकारस्य राहोरित्यर्थः ॥ अश्विनसागरे भार्गवः ॥ यस्य राजस्य नक्षत्रे
स्वर्मां नुरुपरज्यते ॥ राजस्य भंगं सुहृन्नाशं मरणं वा त्रनिर्दिशेत् ॥ राजस्य नक्षत्रे अभिषेक-
नक्षत्रमिति तत्रैव व्याख्यातम् ॥ मार्गवाचं नदीपिकायां ज्ञातिस्सागरे ॥ सीवर्गं कारयेत्ता-
गं यले नाथपलाहं ॥ तदं न तदं न फणायां मोक्तिकं न सेत् ॥ ताम्रयात्रे निधायाथ
घृतक्षरौ विशेषतः ॥ कांसे वा कांति लोहे वा न्यस्य दद्यात्सदक्षिणं ॥ चंद्रग्रहे तु रीप्यस्य
विंदे दद्यात्सदक्षिणम् ॥ नागं रुक्ममयं सूर्यग्रहे विंदे च हेमजं ॥ नृगरात्र्यगो भूमिति ल-
सर्पिश्च कांचनं ॥ कालविवेकोपि सुवर्गनिर्मितं नागं सतिलं कांस्यं भाजनं ॥ सदक्षिणं
सर्वस्वं च ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ सीवर्गं राजतं वापि विंदे कृत्वा स्वशक्तिः ॥ उपराग

भवत्तैराह्निदेवि प्रायकल्पयेत्॥ मंत्रस्तु॥ तमो मय महाभीम सोमसूर्यविमर्दनाहे मता राप्र
दानेन मम शांतिप्रदो भव॥ विधुनुद नमस्तुभ्यं सिंहकानंदनायुता॥ दानेनानेन नागस्य रक्षमां
वैधजाडयाना॥ अत्र शंतिरयुक्ता हे माद्रो मान्ये॥ यस्या राशिं समासाद्य भवेद्ग्रहा संभवस्तु
नंतस्य प्रवक्ष्यामि मंत्रौ यधिसमन्विता॥ चंद्रो यरागं संप्राप्य दत्त्वा ब्राह्मणवाचने॥ संप्रज
चतुरो विप्रान् शुक्लमात्मनो लेयने॥ सर्वमेवो यरागस्य समानी यौषधादिकं स्थापयेच्च
तुरकुंभान् ब्राह्मणान् सलिलान्वितान्॥ गजाश्चरण्या वल्मीकसंगमाद्दृगो कुलात्॥
राजद्वारप्रदेशाच्च मृदमानीय निक्षिपेत्॥ यंचगम्यं यंचरन्तं यंचत्वक्कृपं वयस्त्रयो॥ रोचने
पद्मकंशं खंकुं कुमरं चंदनं॥ शुक्तिस्फटिकतीर्थानुसितसर्वपद्मगुलान्॥ पद्मकंदे
वदारुं च विधुक्तां शतावरीं॥ वलांच सहदेवीं च निशादितयमेव च॥ गजदंतं कुंकुमं च
तथैवोशीरं चंदनं॥ एतत्सर्वं विनिक्षिप्य कुंभेष्ववाहयेत्पुराणं॥ सर्वे समुद्राः सरितः ती
र्थानि जलदानदाः॥ आयांतु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः॥ यो सोमं जघरो देव आदित्या
नां प्रभुर्मतः॥ सहस्रनयनश्चंद्रो ग्रहपीडां व्यपोह तु॥ मुखं यः सर्वदेवानां सत्तां चिरमिति यु
ति॥ चंद्रो यरागं संप्रतामयिः पीडां व्यपोह तु॥ यः कर्मसाक्षी लोकानां धर्मो महिषवाहनः
॥ यमश्चंद्रो यरागो न्यायग्रहपीडां व्यपोह तु॥ रक्षोगणाधियः साक्षान् लोकानां जनसमप्रभः
खड्गहस्तो भीमश्च ग्रहपीडां व्यपोह तु॥ नागयाशधरो देवः स दामकरवाहनः॥ सजला
धियतिर्हं वो यग्रहपीडां व्यपोह तु॥ प्राणरूपो हिलोकानां स दारुणमृगप्रियः॥ वायुश्चंद्रो यरा
गो न्यायग्रहपीडां व्यपोह तु॥ यो सोमं निधियतिर्हं वः खड्गभूलगदाधरः॥ चंद्रो यरागं कलुषं ध
नदो व्रज्यो ह तु॥ यो सावित्रधरो देवः पिनाकी हृषवाहनः॥ चंद्रो यरागं यायानि सनाशय
तु शंकरः॥ त्रैलोक्ये पानिभूतानि स्थावराणि चराणि च॥ ब्रह्मविष्णुर्कुरुक्षेत्रं हनुम
मया तं क॥ एवमावाहयेद्देवानां त्रैभिश्च वारुणोः॥ एतानेव तथा मंत्रान् स्वरीपट्टे विले
खयेत्॥ तां प्रष्टे यवातिख्यं नववस्त्रं तथैव च॥ मस्तके यजमानस्य निदधुस्ते हि जौत्तमा
॥ कलशान्द्रव्यं संपुक्तां नूतनानां रुयसमन्वितां॥ गृहीत्वा स्थापयेद्ग्रहं मद्रपीठोपरि॥
स्थितां॥ सर्वैरेव नुमंत्रैश्च यजमानं हि जौत्तमाः॥ अभिषेकं ततः कुर्यान्मंत्रैर्वीरुणा सक्तकैः
आचार्यमर्चयेत्॥ पश्चात्स्वर्गापट्टं निवेदयेत्॥ आचार्यं दक्षिणां दद्याद्दोदानं च स्वशक्ति
तः॥ होमं वापि प्रकुर्वीत निलैर्व्याहृतिभिरथ॥ दानं च शक्तिनोदयाद्यदीक्षेदात्मनो हितं
॥ सूर्यं ग्रहसूर्यं नाम पुक्तां न्नांश्च कीर्तयेत्॥ अनेन विधिना यस्तु ग्रहो स्नानमाचरे
त्॥ नतस्य ग्रहो दोषः कदाचिदपि जायते॥ इति ग्रहाणां शान्तिः॥ भार्गवाच्च नदीपिका
यां॥ ब्रह्मसिंहं ते॥ सर्वैः पटस्थितं वीर्यं खस्यं तं लावुर्यगोः॥ ग्रहं रां गुर्विणी जानुनप
र्यंतपटविना॥ तथा मंगलरूपेषु वैधविशेषो हे माद्रो॥ त्रयोदश्यादिनां चर्ज्यदिनां न
वकं क्रवं॥ मांगलेषु समस्तेषु ग्रहो चंद्रसूर्ययोः॥ प्रकारान्तरं त्रैलोक्यं॥ द्वादश्यादि
नृतीयां तो वैधं रदुग्रहे स्मृतः॥ एकादस्यादिकः सौरचतुर्थ्यंतः प्रकीर्तितः॥ रदंचरणी॥

यासे अहं खंडग्रहे ॥ न पोरिति न वैवोक्ते ॥ इदं च यस्मात्ते त्रिदिने र्वमिति ॥ नारदेन यस्मात्ते
 विशेषोक्ते यस्मात्तु भिन्नग्रहणपरः ॥ ज्योतिर्विधेयवतः ॥ ग्रहणात्मातमया अंगलेषु
 तुत्रयं ॥ यावच्चरविणा भुक्ता भुक्ते भेदधका सवत् ॥ अस्या निचायेयादि मंडलानि न तत्फ
 लेवर्णाविकारादि फले च देवो ज्योतिर्यम ॥ पुरश्चरणा चंद्रिकायां ॥ चंद्रसूर्योपरागे च स्ना
 त्वा प्रयतमानसः ॥ स्पृशादि मोक्षययेते जयेन्मंत्रसमाहितः ॥ जयादशांशतो होमस्तथा
 होमात्तु तयरां ॥ तयरास्यदशांशेन मार्जनं कथितं किला ॥ तत्रैव देवतास्य ध्यात्वा त्मानं
 प्रसज्य चानमोते मंत्रमुच्चार्य तदेतदेव ताभिधां ॥ द्वितीयां नाम हयश्चादभिषिचाम्यनेन
 तुतो यैरंजलिना शुद्धैरभिषिचेत्समूहं नि ॥ मार्जनस्य दशांशेन ब्राह्मणानपि भोजये
 त् ॥ जयाच्चा सर्वको होमस्तयरां चाभिषेचनं ॥ भूदेव सजनं यंच प्रकारेणा पुरश्चि ॥
 नया होमाशक्तौ जयं कुर्याद् होमसं ख्याचतुर्युगां ॥ एवं कृते तु मंत्रस्य जायते सिद्धि रत्नया ॥
 ग्रहणाप्रसंगात्कुरुक्षेत्रप्रतिग्रहे प्रायश्चित्तमुच्यते ॥ तत्रारुणा स्मृतौ ॥ प्रतिग्राही कुरुक्षेत्रे
 न भूयः पुरुषो भवेत् ॥ तथा यिमनसः शुद्धौ प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ तत्र कुरुक्षेत्रे कुर्यादेद
 वेन समन्वितं ॥ मंत्रेणा वायुजेतां यजयेद्वालससप्रकं ॥ वायो कूपत उगादि खने वि
 सृजेद नमिति रत च यद्गर्हिते ना जयेति कर्मणा ब्राह्मणा धने ॥ तस्योत्सर्गेणा शुद्धं ति
 दानेन तपसैव चेति मन्त्रैरुत्सर्गे त्रैरंजयेति मितिदिक् ॥ ग्रहणांतरितस्य र्वसंकलित
 द्रव्यस्य हे गुरो भवतीति शिष्याः ॥ यंति च लघुत्रयस्यैव वैर्देवान् व्यमिति नोका श्यावक्ता
 व्यं कुत्रचित् कुचित् ॥ अहीरात्रमति क्रम्य तदाने हि युगां भवेत् ॥ दशांतरं यर्वसु स्यात्
 तचंद्रग्रहे भवेत् ॥ सूर्यग्रहे सहस्रतत्परणो न तं कस्मृतमिति ॥ अत्र मूलचिंत्वा ॥ अत्र
 केचिद्दोद्गुत्वा आहुः ॥ ग्रहणास्य निमित्तत्वेन तन्निश्चयस्य प्रयोजकत्वात् ॥ ज्योतिः
 शास्त्रादिना जातस्य ज्ञानस्य निमित्तत्वे प्राप्तिः ॥ स्नानं दानं तपः आहमने नैरादृशं ने
 ॥ चंद्रसूर्योपरागे तु यावदर्शनगोचर इति जावात्मा दिवचने मुद्रा शिप्रयोगाच्चा सुषज्ञा
 नस्यैवोपसंहारस्यायेन निमित्तत्वं ॥ अमथादृशौ लक्षणा स्यात् ॥ तेन मेघाच्छादने धादी
 नां जन्मसप्राप्त्यादि निषिद्धदृशानां च स्नानाद्वा दौ नाधिकार इति कल्पतरु रप्याह
 दर्शनशब्देन चा सुषज्ञानं मृद्यते न ज्ञानमात्रं अज्ञातस्य निमित्तत्वा संभवा निमित्तम
 हि ज्ञेवा ॥ ज्ञानलाभे दर्शनयदवैयर्थ्यापत्तेः नेन चा सुषधी योग्यः कालः पुरायः ॥ योग्य
 त्वेच प्रयत्नातयेन यचा सुषज्ञानं प्रतिबंधकरा हिन्याते न मेघाच्छादने योग्यता भावान्
 स्नानादीति ॥ निर्णया मृत्युवेन देन तुक्कुम् ॥ यदि चा सुषज्ञाने निमित्तं स्यात्तदा सूर्य
 ग्रहो यदारात्रौ दिवा चंद्रग्रहस्तथा ॥ तत्र स्नानं न कुर्वीत दद्याद्दानं च न क्वचित् इति वा
 क्यं व्यर्थं स्यात् ॥ चा सुषज्ञानाभावेन प्राप्ताभावात्तत्सर्वकत्वाच्च निषेधस्या ॥ न चेदं यस्मा
 स्तपरां ॥ रविचंद्रयोरस्नानं तरं रात्रिदिवा ग्रहणात्वादि ति वाच्यं ॥ तत्र यदस्य ग्रहपरत्वे
 अधिकरणात्वा योगान्निमित्तपरत्वे च तद्ग्रहनिमित्तकस्नानादेरस्ता आगम्य भावापत्तेः

अथ तत्रेति गविदिने उच्यते ॥ सावे श्वदेशीति वदुःशाभूते अयि ॥ तन्नातादृशमेतल्लिगाभावा
 त्तातयोर्निमित्तत्वेधिकरणत्वे वाऽन्यप्रयुक्तत्वा नाद्यभावापत्तेश्च ॥ किंच ॥ नेक्षे तोयं तमा ॥
 दिव्यं नास्ते यांतं कदाचन ॥ नौ यरक्तं नवारिस्थं न मध्यं न भसो गतमिति मनुवंचने वा ध्येता ॥
 दृष्टोरिष्टप्रदो राहुरित्यादि चानवात्र विहिते दर्शने निषेधात्प्रवृत्तिवत्पर्युदासनीयतापि
 तयुक्तेति वाच्यम् ॥ दर्शनस्य निमित्तस्यानुवादेन विधेयत्वाभावात् ॥ एतच्चात्रैव श्यामः ॥
 तत्वे वा दर्शनस्य विधौ तत्र स्नानविधौ च विरुद्धविकल्पापत्तेः ॥ अलुसकृदर्शन ॥ ० ॥ वि
 धानेन संकोचरति चेन्न ॥ मुक्तिं दृष्ट्वा ततः स्नायादिति मुक्तिस्तानेपि चासुषज्ञानस्य निमि
 त्तत्वापत्तेः ॥ अस्तु किंचिच्छिन्नमिति चेन्न ॥ यस्मात्ते तयोः परे घुरुदये दृष्ट्वा भ्यवहरेच्छु
 चिरिति दर्शनोत्तरं भोजनविधानादंधस्य सर्ववैधकालश्चायावदर्शनं भोजननिषेधाप
 त्तिः ॥ मध्येऽधीभूतस्य सुतरां यावच्च सुप्राप्त्युपवासप्रसंगश्च ॥ अथानलोलुपतया तत्र ता
 नमात्रे विवक्ष्येत तत्सर्वमपि निर्वृज्जनस्वीक्रियताम् ॥ एतेन यत्केनचिदुक्तं स्य रीस्ता
 नं मुक्तिस्तानं च यस्य दर्शनं तेनैव कार्यं नात्येन ॥ त्वाप्रत्ययेन समानकर्तृकत्वावगतेरि
 ति ॥ तन्निरस्तम् ॥ कातर्हि नस्य गतिः ॥ कातर्हि तस्य गतिः ॥ दृष्टोरुदयेऽप्यविशेषणत्वाद्गृहे
 कत्ववदविवक्ष्याऽर्थनः सिद्धज्ञानमात्रानुवादत्वे सर्वसुस्थम् ॥ अगुल्याद्यनादेष्यग्रह
 व्याख्यावाद दर्शनस्यार्थत्वम् ॥ न चोक्तयोग्यतापिसाध्वी ॥ दर्शनोत्तरं मेघकूने योग्यताम
 वायत्पादनाद्यभावापत्तेः तेन तत्र दृष्ट्वा वक्त्रे देन ज्योतिश्शास्त्रावेद्यत्वमेव योग्यता ॥ किंच ॥
 रजो दर्शने नारीत्रिंशत्त्रयमुचिर्भवेदित्यत्रार्थस्त्रीरागा माशौचाभावप्रसंगः ॥ यनुवर्हमा
 नेनोक्तं ॥ ज्ञानोत्तरं गृध्रिकाये ज्ञानकाले स्नानकाले ज्ञानाभावात् ॥ एवं दर्शनोत्तरं मुक्तिप
 र्यंतमस्यैव योग्यतेति ॥ तदपि प्रतिज्ञामात्रं ॥ यस्मात्ते तयोः परे घुरुदये दृष्ट्वा भ्यवहरेच्छु
 चिरित्यादिवाक्यवैयर्थ्यापत्तिः ॥ चासुषज्ञानादन्यथानुययत्रैवार्थादुदये स्नानसिद्धेः ॥
 ननु मुक्तिस्ताने शास्त्रीयमेव ज्ञानं निमित्तं न चासुषांचंद्रसूर्यग्रहेणाघातः ॥ तस्मिन्नहनि
 र्घतः राहोर्विमुक्तिविज्ञायत्वात्कुर्वीत भोजनमिति दृष्टं गौतमेन विज्ञायेति ज्ञानमा ॥
 चोक्तैः ॥ यत्तु ॥ मुक्तिं दृष्ट्वा नुभोक्तव्यं स्नानं कृत्वा ततः परं ॥ मेघमालादिदोषेण यदिति मुक्ति
 र्नेह श्रुते ॥ आकलय्य तु तत्कालं स्नान्वाधुं जीतवाग्यतः ॥ इति गौडनिषेधे वचनात्तेनैव ॥
 अज्ञानस्य निमित्तत्वभावेन निमित्तमहि भैवज्ञानलाभे वाक्यवैयर्थ्यात् ॥ यस्मात्तेपि
 तदापत्तेश्च ॥ किंच ॥ दर्शनं पुंसो विशेषणमुपलक्षणं वा ॥ नाद्यः ॥ दर्शनावच्छिन्ने
 काले स्नानं तुलादानादेर्वाधानात् ॥ दर्शनविच्छेदे कृतमपि स्नानादिन ग्रहणानि निमित्तं स्या
 त् ॥ नान्यः यावदर्शनं गीचरति यावत्पदवैयर्थ्यप्रसंगात् ॥ दृष्टग्रहणोत्तरमपि स्नाना
 दापत्तेश्च ॥ ज्ञानपक्षेऽप्येव दोषस्तुल्यरति चेत् ॥ भूस्त्रीसियदिज्ञानवाचकं पदं श्रूयेता ॥
 ततस्तस्यान्वयो विचार्यता ॥ दृष्टिस्तु अयत्तरति वैयर्थ्यकथनं तर्हि ज्ञानं लभ्यते ॥ संज्ञां
 नो स्नायादिति वदयादित्येवेहि ॥ अश्रुतत्वादेव ततोदेष्यविशेषेण विवक्षाकृतो वाक्यमे

दोषि॥ अस्तुतर्हि दृष्टं ग्रहणानि मित्रमिति चेत्॥ यस्मात्सोत्रस्नानाय त्रेः॥ विशिष्टोद्देशे वा
 क्यभेदाच्च॥ तवाप्येतन्न लमिति चेत्॥ यावद्दर्शनगोचररतिवचनेन तन्निषेधात् तवत्वम्
 ग्रह इव यस्मात्तेपि स्यात्॥ किंचादर्शनस्य विधिरनुवादो वा॥ आद्ये ग्रहणोद्देशेनादर्शना
 विधिरुतदर्शनविशिष्टस्नानविधिरुतस्नानोद्देशेन दर्शनविधिः॥ नाद्यः॥ ग्रहोद्देशेन स्ना
 नविधाने दर्शनविधाने च वाक्यभेदात् एतेन हितीयोपियारस्तः॥ न तृतीयः॥ स्नानस्या प्रा
 त्रेः॥ दर्शनस्य निमित्तत्वेनाविधेयत्वाच्च॥ अन्यथा सोमवमनादौ प्रसज्जनविधिः केन वार्य
 त॥ अथ नानावाक्येषु क्वचिदर्शनविशिष्टस्नानविधिः॥ क्वचिच्च प्राप्ते दर्शने निमित्तकत्वं
 स्नानमात्रविधिः॥ तन्ना॥ स्नानस्य प्रधानस्य प्राप्तौ तदंगदर्शनप्राप्तिः॥ तस्यां च निमित्ते सति
 स्नानमित्यन्योऽप्याश्रयात्॥ एवं दर्शनविधौ सति तन्निमित्तकत्वं स्नानविधिः॥ सति च प्रधान
 स्नानविधौ तदंगदर्शनविधिः॥ एवमधिकारे प्रयोजकत्वे च योज्यम्॥ त्कार्यसर्वकालवि
 धौ चास्त्येव वाक्यभेदः॥ अन्यथा स्नानोत्रमपि दर्शनमंगस्यात्॥ न हितीयः॥ तत्रापि दर्श
 नग्रहयोर्निमित्तत्वे स्नानह्याय त्रेदर्शनादत्रैर्निमित्तिकादत्र प्रसंगात्॥ दर्शनविशिष्टग्र
 हणस्य विशिष्टस्यानुवादे वाक्यभेदाय त्रेः॥ न च हविरार्तिर्दृष्टिशिष्टं निमित्तमिति वाच्यम्॥
 आर्तिमात्रस्य हि निमित्तत्वे निषेधाद्यातैरपितत्वाय त्रेर्निमित्तकत्वं भगवत्कृतं विशिष्टोद्दे
 श्यत्वं॥ इह तु ग्रहणमात्रस्य निमित्तत्वेन काचित्स्थितिः॥ न स्मादर्शनवाक्यानां यस्मात्स्नानविध
 यत्वाद्नादेश्याग्रहयत्वाद्वाज्ञानस्य वार्थतः प्राप्तेस्तदेव निमित्तं॥ तेन मेधाच्छादने च
 धादेः स्नानादिभवन्येवेत्यलं वेदवाद्यैस्संख्यायेन॥ इति ग्रहणानिर्णयः॥ अथ समुद्रस्ना
 ने॥ आश्वलायनः॥ समुद्रे पर्वसु स्नायादमायां च विशेषतः॥ यापेर्विसुच्यते सर्वैरमायां स्ना
 नमाचरन्॥ भृगुमौमदिनैस्नाने नित्यमेव विवर्जयेत्॥ भारते॥ अश्वत्यसागरीसेव्योन
 स्तृष्टव्यौ कदाचन॥ अश्वत्यमंदवारे तु सागरं यवृणोः स्थिते॥ पृथ्वीचंद्रोदये स्कंदे॥ पुना
 तियवृणोः स्नानान्तर्येणोस्सरितां पतिः॥ कदाचिदपि नैवात्र स्नानं कुर्यादपवृणो॥ अ
 स्यापवादस्तत्रैव प्रभासखंडे॥ यवृकाले च संप्राप्ते नदीनां च समागमे॥ सेतुबंधे तथा सिं
 धोतीर्थेऽप्येषु संयुतः॥ एवमादिसुसर्वेषु मेध्योऽप्येत्तु स्वकर्मसु॥ तथा विनामंत्रविनाय
 वं सुरकर्मविनानरैः॥ कुशाग्रेणापि देवेशिनस्तृष्टव्यो महोदधिः॥ न कालनियमः से
 तो समुद्रस्नानकर्मणि॥ तद्विधिश्च तत्रैव॥ पिप्पलादसमुत्पन्नैकृत्यै लोकभयं करेणा
 यारांते मया दत्तमाहारार्थं प्रकल्पनामिति याधारां प्रसिष्य॥ विश्वाची च घृताची च वि
 श्वयोनि विशांपते॥ सान्निध्यं कुरु मे देव सागरे लवणां भसि॥ नमस्ते विश्वगुप्ताय नमो वि
 ह्योऽश्रयां पते॥ नमोजलाधिरूपाय नदीनां पतये नमः॥ समस्तजगदाधारशंखचक्रग
 दाधरा॥ देवदेहि ममांशुं तव तीर्थं निषेवरो॥ त्रितत्वात्मकमीशानं नमो विष्णुमुमायति
 ॥ सान्निध्यं कुरु देव शसागरे लवणां भसि॥ अश्विश्च योनिरनिलावदेहोरेतो धाविष्णुर्मृ
 तस्य नाभिः॥ एतद्ब्रह्म नृणां उवसन् वाक्यं नतो वगाहेन यतिर्नदीनामिति भारतोक्तं मेत्वा॥

यद्विधाविधिवत्त्वात्सर्वरत्नोभवान्श्रीमान्सर्वरत्नाकरोयतः॥ सर्वरत्नप्रधानस्त्वं।
 दृष्टाण्यर्थमहोदधेऽन्यथेदत्वात्तर्पयित॥ यथोक्तं पृथ्वीचंद्रोदयेरकांटे॥ पिप्पलादं विकरं
 चक्रांतं जीविकेश्वरं वशिष्टं वामदेवं च पराशरमुद्रायति॥ वाल्मीकिं नारदं चैव बालखि
 मांस्तथैव च॥ नलं नीलंगवांसं च गवयं गंधमादनं॥ जांबवंतं हनूमंतं सुग्रीवं चोदंतं
 मैदं च द्विविदं चैव वृषभं शरभं तथा॥ रामं च लक्ष्मणं चैव सीतां चैव यशस्विनीं॥ रत्नांस्तु
 तर्पयेद्दिहान्जलमध्ये विशेषतः॥ आत्रहस्तं वपर्यंतं यत्किंचित्सचराचरं॥ मया दत्तेन तो
 येन नृभिमेवाभिगच्छति॥

इति श्रीमीमांसकनारायणभट्टसरिस्तुरामकृष्णभट्टात्मजदि
 नकरमहानुजकमलाकरभट्टकृते निर्णयसिंधौ प्रथमपरिच्छेद
 निर्णयसिंधौ द्वितीयपरिच्छेदे संवत्सरादि निर्णयः

अथ संवत्सरप्रतिपदमारभ्य॥ तिथिरुक्त्येव च कृष्णादि त्रैशुक्तादिमेव च॥ विवाहादौ च
 सौरादिमासं कृत्वेति निर्दिष्टं इति ब्राह्मणं प्रायसो नुसत्यतिथिनिर्णयस्तत्त्वमचनिरूप्य
 ते॥ तत्र मीनसंक्रांतौ यथा तद्वोऽशष्टिकाः पुराणकालः॥ रात्रौ च निशीथा आकृष्य तत्र
 संक्रमेत्सर्वोत्तरदिनाहं पुराणं निशीथे तु दिनहं पुराणमिति सामान्यनिर्णयादवसेयम्॥
 अथ तिथिनिर्णयः॥ तत्र चैत्रशुक्लप्रतिपदि वत्सरारंभः॥ तत्रौदयिकीयाद्या॥ चैत्रमासि
 जगद्ब्रह्माससर्ज्ज प्रथमेहनि॥ शुक्लपक्षे समग्रं तु तदा सूर्योदये सतीति हेमाद्रौ ब्राह्मणैः
 दिनहयतया प्रावव्याप्तौ वार्षवैवा तदुक्तं जीतिर्निबंधे॥ चैत्रसितप्रतिपदियौ वारौ कौदये
 सर्ववैशः॥ उदयदिनयैर्वर्षो नोदयपुराणेष्वर्षः स्यात्॥ यस्माच्चैत्रसितदिरुदयाभ्यामनोः
 प्रवृत्तिरुदिरिति॥ वत्सरादौ वसंतादौ वलिराजितथैव च॥ शर्वविदेव कर्त्तव्या प्रतिपत्सर्व
 दातुधैरिति॥ दृढवशिष्टोक्तैः॥ चैत्रमासस्या शुक्ला प्रथमा प्रतिपद्वेत्॥ तद्विज्ञप्तरा
 कृत्वा शेषवासं सुसज्जनं॥ संवत्सरमवाप्नोति सौराण्यनिभृगुनंदेनेति हेमाद्रौ विष्णुधर्मो
 क्तैः॥ यदा तु चैत्रमलमासी भवति तदा देवकार्यं स्य तत्र निषिद्धत्वाच्छुद्धे मासि संवत्सरारंभः
 कार्य इति केचिदाहुः॥ निष्कर्षस्तु शुक्लादेर्मलमासस्य संतर्भवति चोत्तरायादिवचनाद
 थिमवर्षांतः पातान्मलमासमारभ्यैव वर्षप्रवृत्तेः॥ शुक्लादा विवमलमासेयवकार्यं
 इति वयंप्रतीमः॥ ननु शुक्लादौ चैत्रशुक्लप्रतिपदंतरस्याभावाद्युक्तं तन्मध्यवधानुशा
 ने॥ मलमासे तु शुद्धप्रतिपदंतरस्य संभवाच्छुद्धेयव॥ वत्सरारंभो युक्त इति चेन्न तौ सिद्धांतौ
 हि प्रतिपदंतरसत्त्वं प्रयोजकम्॥ हिः करणापत्तेर्वैशं शहयायने च॥ अपितु वत्सरारंभः॥
 स तु मलमासेषु युक्तं प्राक्॥ न हि चैत्रशुक्लादिर्मलमासः॥ शर्ववर्षं न भवतीति ब्रह्मणापि
 सुवचं॥ अत्रैते लाभ्यगोनिन्यः संवत्सरादौ वसंतादौ वलिराजितथैव च॥ ते लाभ्यगमकु
 र्वीणो नरकं प्रतिपद्यन्ति इदं वशिष्टोक्तैः॥ अस्यामेव न वराचारंभः॥ तदुक्तं मार्कंडेयपुरा
 णे॥ शरत्काले महाशक्नियते यादवार्धिकीति॥ तत्र परंपुराणैव व्याख्या॥ अमायुक्तानकर्त्त

व्याप्रतियच्चंकार्चनेसुहृन्मात्राकर्तव्यादिनीयादिपुणान्वितेतिदेवीपुराणात्। निस्रोहे
 ताः पराः प्रीक्षाः तिथयः कुरुनेदना। कार्त्तिकशुक्लपौर्णमासीश्वेत्तमासिचभारतेतिहेमा
 द्रोत्राहोक्तैः॥ पराः परसुताः॥ अत्रविशेषः पारणादिनिर्णयश्चाशारदनवरात्रेवश्यते।
 अत्रप्रपादानमुक्तमयार्कैर्भवित्ये॥ अतीतेफाल्गुनेमासिप्राप्तेचैत्रमहोत्सवे॥ उपर्ये
 न्हिविप्रकथितेप्रपादानेसमारभेदित्युपक्रम्यततश्चासृज्येदिहाचमंत्रेणानेनमान
 वः॥ प्रपेयं सर्वसामान्याभूतेभ्यः प्रतिपादिता। अस्याः प्रदानान्तरस्त्वयं नुहिपिताम
 हाः॥ अनिवार्यं न तो देयं जलेमासचतुष्टयमिति॥ तथा॥ प्रपादानुमशक्तैर्नविशेषाद्
 र्ममीशुना॥ प्रत्यहं धर्मघटकोवस्त्रसंवेष्टिताननः॥ ब्राह्मणस्य गृहे देयः शीतामलजल
 शुचिः तत्रमंत्रः॥ एषधर्मघटोदत्तो ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः॥ अस्य प्रदानात्सकलाम
 मसंजुमनोरथाः॥ अनेनविधिनायसुधर्मकुंभं प्रयच्छति॥ प्रपादानफलं सोपि प्रा
 प्तीतीह न संशय इति॥ चैत्रशुक्लतृतीयायां गौरीमीश्वरसंयुता॥ संस्रमदोलोत्सवं कु
 र्यात्॥ तदुक्तं निर्णयासृते देवीपुराणी॥ तृतीयायां यजेद्देवीं शंकरेण समन्वितां॥ कु
 कुमागरुकर्षेरमशिवास्त्रसुगंधकैः॥ स्नानं धूपदीपैश्च दमनेन विशेषतः॥ आदौ।
 लयेत्ततो वत्सशिवो मातुष्टये सदेति॥ अत्रैव सोभाय शयनत्रतमुक्तमात्यंतं सतमासमा
 साद्य तृतीयायां जनप्रिये॥ सोभायापसदास्त्रीभिः कार्ये पुत्रसुखे सुभिरिति॥ अत्रापि
 यरपुंतेवा। इयं च मन्त्रादिरपि॥ अत्रैव संगान् सर्वमन्त्रादि निर्णय उच्यते॥ ताश्चोक्तादी।
 पिकायामृतिथ्यदीनतिथिस्तित्थ्यां शक्ये भोनलो ग्रहः॥ तिथ्यर्को न शिवोऽश्वो माति
 थिमन्वाद्यो मधोरिति॥ तिथिः शर्मा मा। अभिस्तृतीया नेति वैशाखे नास्तीत्यर्थः॥
 आशादशमी। कृष्णैः कृष्णशमी। अनलस्तृतीया। ग्रहो न वमी। अर्को ह्यदशी नेति
 मार्गि नेत्यर्थः। शिवस्य कादशी। अश्वः सप्तमी। मधोश्चैत्रादारभ्येतामन्वाद्यय इत्यर्थः॥
 अत्रमूलवचनानि हेमाद्रौ ज्ञेयानि॥ एताश्च मन्वाद्यो हेमाद्रि मते युक्तयस्तस्याः यो
 र्वाहिकाः कृष्णयस्तस्याः अथ राहिकायाः प्राचीनैस्तु सदायाः शुक्लामनुयुगाद
 यः॥ देवैर्कर्मणि यि चैव कृष्णैश्चैवाय राहिका रतिगारु उवचनात्॥ अथो मन्वादिपु
 गादिकर्म तिथयः॥ राहिका रतिगारु सिते विज्ञेया अथ राहिकाश्च बहुलैरतिदीपिको
 तैश्च॥ कालादर्शे त्वपराह्णाः पितृमन्वादिष्वयुक्तं॥ तत्पुत्रमिति पुगादि निर्णये
 वक्ष्यामः॥ अत्र आह मुक्तमात्ये॥ कते आहं विधानेन मन्वादि सुयुगादिषु। हाय नानि
 हिसाहं संपिहं रां नृभिर्दं भवेदिति मन्वादि आहं मलमासे। सति मासहये पिकायां। म
 न्वादि कं ते र्थिकं च कुपीन्मासहये पिचेति स्पृति चेद्विकी क्तैः॥ अत्र पिउरहितं आहं कुपी
 न्॥ नदुक्ते कालादर्शे॥ विमुवायन संक्रांति मन्वादि सुयुगादिषु॥ विहाय पिउनिर्वीय स
 र्वं आहं समाचरेदिति॥ मन्वादि आहं च नित्यमकरणी प्रायश्चित्त दर्शनात्॥ तदुक्तं
 त्विधाने॥ त्वं भुव प्रतिमंत्रं च शतवारं जले जयेत्॥ मन्वाद्यो यदा नूला कुरुते नैव वापि

यश्चि॥ एवं प्रायश्चित्तवीक्षादिदर्शनं तानि ध्यानवति आह निनिमानि तानि ॥ अमा मनुयुग
 ज्ञाति धृतिपातमहालयाः ॥ आन्वसृकं तु सर्वकः परानवमः प्रकीर्तितास्तु ज्ञानि चकारद
 सकाग्रहाराग्राहासप्रतिः पुत्रकाम्यानि आहानि पित्रोः स्येत्त्वमावास्या ऋतुसंक्रान्त्यन्य
 काः ॥ अपरयसेनवाञ्छेहेमन्वादिषु युगादिषु ॥ आषाढी कार्त्तिकी माघी वैशाखी चैत्यनयका
 २ १२ ई १२ ४ १ ई २ १४ ४ मिलित्वा हासप्रतिः ॥ चैत्रशुक्लतृतीयैव मत्स्यजयंती ॥ अ
 त्रैव प्रसंगाद्दृशवतारजयं त्यो निर्णीयंते ॥ तत्र पुराणसमुच्चये ॥ मत्स्यो भूदुत भुम्दिने मधु
 सिते कूर्मो विद्यो माधवे ॥ वाराहो गिरिजासुते नभसि यभूते सिते माधवे ॥ सिंहो भाद्रपदे
 सिते हरि तिथौ श्रीवामनो माधवे ॥ रामो गौरिति यावतः परमभूद्रामो नवम्या मधोः १ ॥
 कृष्णो ह्यस्या नभसि सितपरे चाप्तिने यद्दशम्या ॥ बुधः कल्की नभसि स मभूच्छुक्लपञ्चा
 कमेरा ॥ अहो मध्ये वामनो रामरामो मत्स्यः क्रौञ्चश्चापराक्षे विभागे ॥ कूर्मः सिंहो बौद्धक
 ल्की च सायंकृष्णरात्रौ कालसायं च सर्वेति ॥ केचित्तु स्फुटान् श्लोकान् पठति ॥ यथा ॥ चैत्रे
 तु शुक्लपंचम्या भगवान् मीनरूपधृक् ॥ मेषे तु शुक्लद्वादश्या कूर्मरूपधरो हरिः ॥ चैत्रे कृष्ण
 नवम्या तु हरिर्वीरा हररूपधृक् ॥ नरसिंहश्चतुर्दश्यां वैशाखे शुक्लपक्षे ॥ मासे भाद्रपदे शुक्ल
 द्वादश्यां वामनो हरिः ॥ राघः शुक्लतृतीयायां रामो भार्गवरूपधृक् ॥ चैत्रे शुक्लनवम्यां तु रा
 मो दशरथात्मजः ॥ नभस्येति द्वितीयायां वलभद्रो भवद्वरिः ॥ आवरीवहुलेष्टम्या कृष्णो भू
 र्जीकरसकः ॥ मेषे शुक्लद्वितीयायां बौद्धः कल्की भविष्यतीति ॥ कौक राक्ष वाराहपुरा
 राख्येनैव वाक्या नियतंति ॥ आषाढे शुक्लपक्षे तु एकादश्यां महानिथौ ॥ जयंती मत्स्यना
 म्नीति तस्यां कार्यमुपीषणां ॥ नभो मासि तृतीयायां हरिः कमठरूपधृक् नभस्य शुक्लपंचम
 वराहस्य जयंति का ॥ वैशाखे तु चतुर्दश्यां नृसिंहः समुपयता ॥ वैशाखे शुक्लपक्षे तु तृतीया
 यां भृगुदहः ॥ मासि भाद्रपदे शुक्लैकादश्यां वामनो हरिः ॥ चैत्रे नवम्यां रामो भूतकौशला
 यापरः पुमान् ॥ आवरीवहुलाष्टम्यां वासुदेवो जनार्दनः ॥ यौषधशुक्लतुसप्तम्यां कुर्याद्दो
 स्यश्जने माघशुक्लतृतीयायां कल्किनः ॥ राजनेहरे ॥ प्रातः प्रातस्क मध्याह्ने सायसायंत
 यानि शिः ॥ मध्याह्ने मध्यरात्रौ च सायं प्रातरनुक्रमेति ॥ तद्वत्समूलत्वं निर्णये सति क
 ल्पभेदे न व्यवस्थादृश्या ॥ एताश्च न तदुपासकानां निनाः ॥ अन्येषां तु काम्याः ॥ जन्माष्ट
 म्याद्दोतु विशेषवस्थामः ॥ चैत्रशुक्लपंचमी कल्यादिः ॥ तदुक्तं हेमाद्रौ मान्ये ॥ ब्रह्मरूपो या
 नस्यादिः कल्यादिः सा प्रकीर्तिता ॥ वैशाखस्य तृतीयायाः कृष्णायाः फाल्गुनस्य च ॥ ये च मी चै
 त्रमासस्य तथैवां मातया पराशुक्लत्रयोदशी माघे कार्त्तिकस्य तु सप्तमी ॥ नवमी मार्गशीर्ष
 सप्तमे ताः संस्तराम्यहे ॥ कल्याणा मादयो हेतादत्र स्यात्स्य कारकाः ॥ अत्र सर्वोपि निर्णयो म
 न्वादिवन्ते यः ॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे ॥ शुक्लायामथ पंचम्यां चैत्रे मासि शुभानना ॥ श्रीर्ब्रह्मलोका
 न्मा नुव्यं संप्राप्राके शवात्तया ॥ ततस्तं श्रजये तत्र पस्त्रदमी ननु चति ॥ चैत्रशुक्लाष्टम्यां
 भवानुत्पन्निः ॥ तत्र नवमी पुता आह ॥ अष्टमी नवमी शुक्लानवमी चाष्टमी पुतेति ब्रह्मवैद

त्रीता॥ अत्रभवानीयात्रोक्ताकाशीखंडे॥ भवानीयस्तपस्येतपुक्ताष्टम्यामधोनरः॥ नजानु
 शोकंलभतेसदानंदमयोभवेदिति॥ अत्रैवाशोककलिकाप्राशनमुक्ताहेमाद्रौलैंगो॥ अशोक
 कलिकाप्राशनमुक्ताहेमाद्रौलैंगो॥ अशोककलिकाचाष्टौपेयिवेतिपुनर्वसौ॥ चैत्रेमासि।
 सिताष्टम्यांनतेशोकमवाप्नुयुः॥ प्राशनमंत्रस्तु॥ त्वामशोकवरभीष्टंमधुमाससमुद्रवापि
 वामिशोकसंतप्तोमामशोकंसदाकुर्विति॥ अत्रविशेषः॥ पृथ्वीचंद्रोदयेविष्णुः॥ पुनर्वसुवु
 धोयेताचैत्रेमासिसिताष्टमी॥ प्रातस्तुविधिवत्त्वात्वावाजयेयफलंलभेदिति॥ तिथितत्वे
 कालिकापुराणो॥ चैत्रेमासिसिताष्टम्यांयोनरेनियतेद्विः॥ स्त्रायाद्वोहितोयेषुसयाति।
 ब्रह्मराः॥ यदाचैत्रंतुसकलंमासंशुचिः॥ प्रयतमानसः॥ लौहित्यतोयेयः॥ स्त्रायात्सकैवल्यमवा।
 पुयात्॥ लौहित्योब्रह्मपुत्रः॥ मंत्रस्तु॥ ब्रह्मपुत्रमहाभागशंतनोः॥ कुलसंभवा॥ अमोघागर्भसं
 भूतयायैलौहित्यमेहराचैत्रशुक्लनवमी॥ रामनवमी॥ तदुक्तमगस्त्यसंहितायां॥ चैत्रेनव
 म्यांप्राकृत्यक्षेदिवापुरेपुनर्वसौ॥ उदयेगुरुगोरांश्वोः॥ स्त्रीचस्थेयहयचको॥ मेघशशि
 प्रातेलनैककंदकाहयो॥ आविरासीत्सकलयाकौशल्यायोपरः॥ पुमान्॥ तस्मिन्दिनेतुक
 त्तव्यमुयवासव्रतंसदा॥ तत्रजागरणंकुर्यादधुनायपरोभुवीति॥ रयंचमध्याह्नयोगिनीया
 द्या॥ चैत्रशुद्धेनवमीपुनर्वसुपुतायदि॥ सेवमध्याह्नयोगेनमहापुराणतमाभवेदितितत्रै
 वोक्ते॥ तथा॥ चैत्रेमारेनवम्यांनजतोराजः॥ स्वयंहरिः॥ पुनर्वस्तुसंपुक्तासांतिथिः॥ सर्वका
 मदां॥ श्रीरामनवमीप्रोक्ताकीटिसूर्य्ययहाधिका॥ तथाकैवलायिसदोयोध्यानवमीशहरं।
 ग्रहात्॥ तस्मात्सर्वात्मनासर्वैः॥ कार्य्येनैवममीव्रतं॥ शर्वेद्युरेवमध्याह्नयोगेकर्मकालव्याप्ते
 सेवग्राह्या॥ दिनहयमध्याह्नव्याप्तौतदभावेवाशुद्धिनेपुनर्वसुसंपुक्तामपिपिच्छापरैवका
 र्यात्तदुक्तमाधवीयेगस्त्यसंहितायां॥ नवमीचाष्टमीविहात्याजाविष्णुयरायरोः॥ उयोषरां
 नवम्यांचदशम्यांचैवपाररामिति॥ अष्टमीविहासकृष्णापिनयोष्येतिमाधवः॥ रामार्चनचं
 दिकायामपि॥ विदेवचेदस्तुक्तात्रनेतत्रकथंभवेत्॥ विहानिवेधश्चवराणांचनवमीचेतिवा
 क्यतः॥ वैष्णवानांविशेषाहुः॥ तत्रविष्णुयरेरपिदशम्यादिषुदृष्टिश्चेदिहासायैववैष्णवैः
 तदयेषांचसर्वेयाव्रतंतत्रैवनिश्चितमिति॥ अत्रदशम्यादिषुदृष्टिश्चेदिति तदेषामितिच
 वदन्॥ यदाप्रातस्त्रिमुहूर्त्तानवमीदशमीचक्षयवशात्तस्मिन्दिनात्प्रागेवससायनेतदा
 स्मात्तानांतत्रैवएकादशीनिमित्तीयवासान्॥ नवमीव्रतागयारणालोयःस्यात्॥ अतोष्टमी
 विदेवस्मान्नैवकार्या॥ वैष्णवानांनवरुणोदयविदेकादश्याहेयत्वान्नयारणालोयप्रसंगर
 तिहितीयेवर्तेः॥ कार्य्येनित्सर्वयति॥ दशमीदृष्ट्याभावेष्टमीविहायाइवमध्याह्नव्यापित्सवे
 चवैष्णवैरपिविदेवोयोष्येनर्थसिद्धम्॥ इदंव्रतंतस्योगयथकृत्वनायेनकार्य्येनित्यं॥
 तदुक्तंहेमाद्रावगस्त्यसंहितायां॥ उयोषरांजागरणंपिहनुहिरपतर्पणं॥ तस्मिन्दिनेतु।
 कर्त्तव्यंब्रह्मातिममीशुभिः॥ सर्वेषामप्ययंघर्मोभुक्तिमुक्तैकसाधनः॥ अशुचिर्वीपिपा
 पिष्टः॥ कृत्वेदंव्रतमुत्तमं॥ इत्यस्यान्तर्व्रतानांयथारामस्तथैवसः॥ यस्तुरामनवम्यांतुमु

क्रिमोहादिसूधीः॥कुंभीयाकेसुधोरिषुयच्यतेनात्रसंशयःतथाअकृत्वामनवमीव्रतंस
 व्रततोत्रमात्रतान्यनिकुरुतेनतेषांफलभागभवेत्॥प्राप्तेश्रीरामनवमीदिनेमर्त्योविमूढ
 धीः॥उयोषरणंकुरुतेकुंभीयाकेसुयच्यते॥अत्रकेचित्तदुयासकानामेवेदं व्रतं निर्यन
 त्वयेवामित्याहुः॥अन्येन अकरोदौषप्रवराणां तस्मान् सर्वात्मना सर्वैः कार्यं वै नवमी
 व्रतमिति सर्वोक्तवचनाच्च जन्माष्टम्यादिवदिदमपि सर्वेषां नित्यं॥अन्यथा जन्माष्ट
 म्यादावपितदुयासकानामेव नित्यतामुक्तः कौवारयितेत्याहुः॥अत्र विशेषीहेमाद्रव
 गस्त्यसंहितायां॥आचार्यै चैव संशयवृणुयात्पार्थयन्निति॥श्रीरामप्रतिमादानं करि
 ष्येहं हि जौत्तमभक्ताचार्योभवप्रीतः श्रीरामो सित्वमेव चानथा॥स्वगृहे चोत्तरे देशे दान
 स्यो ज्वलमउप॥शस्त्रचक्रहनुमद्भिः प्राग्द्वारे समलंकृतं॥गरुडच्छार्ङ्गवारौ श्वदक्षिणो
 समलंकृतं॥गदाखड्गौ गदैश्चैव यश्चिमे सुविभूषितां यमस्वस्तिकनीलैश्च कौवेरे सम
 लंकृतं॥मध्ये हस्तचक्रं कृष्णं वेदिका पुक्तमायतमृततः संकल्पयेद्देवं राममेव स्मरन्
 नै॥अस्यां रामनवम्यां च रामाराधनतत्परः॥उयोष्याष्टसुयामेषु धजयित्वा यथाविधि ।
 ३॥मां स्वर्गामयी रामप्रतिमां च प्रयत्नतः॥श्रीरामप्रीतयेदास्ये रामभक्ता यधीमते।प्रीतो
 रामो हरत्वा शुभापातिसुवहूतिमे॥अनेकजन्मसंसिद्धान्यभ्यस्तानि महानि च॥ततः स्व
 र्गामयी रामप्रतिमां यलमानतः॥निर्मितां हि मुजां दिव्यां मां कश्चित्तजानकी॥विभ्रती
 दक्षिण करे ज्ञानमुद्रामहा मुने।वामे नाभः करेणारादेवी मालिङ्ग्य संस्थिता॥सिंहासने
 राजते त्रयलहयविनिर्मिता॥तथा॥अशक्तो यो महाभाग स तु वित्रानुसारतः॥पलेनाथ
 तदर्शनतदर्हीर्देन वामुने॥सौवर्गो राजते चापिकारयेद्दधुनंदन॥पार्थभरतशत्रुघ्नौ धृ
 तकुत्रकारावुभौ चापहयसमायुक्तं लक्ष्मणं चापिकारयेत्॥दक्षिणांगिदशरथेषु त्रिवि
 द्दशरातत्परः॥मानुरं कगते राममिंदनीलसमप्रभं॥पंचामृतस्नानदूर्ध्वं संशयविधिवत्ततः
 कौशल्यामंत्रं कृत्वा॥रामस्य जननी चासिरामरूपमिदं जगत् अतस्त्वां प्रजयिष्यामि लोकमा
 तर्नमोस्तुते॥नमोदशरथायेति प्रजयेत्तपितरंततः॥अत्र दशावरणाय चोदरादि
 जान्य त्रैतोया॥अशोककुसुमैर्युक्तमर्घ्यं दद्याद्विचक्षणाः॥दशाननवधार्थाय धर्मसंस्था
 पनाय चाराक्षसानां विनाशाय देव्यानां निधनाय चापरित्राणाय साधूनां जातोरामः स्व
 यं हरिः॥गृहाराण्यं मया दत्तं मानुभिः सहितो नघा।सुय्यां जलं पुनर्दत्वा यामेयाम प्रजये
 त्॥दिवैव विधिवत्कृत्वा त्रैजागरणं ततः॥ततः प्रातः समुत्थाय स्नानं संध्यादिकां कि
 याः॥समाप्य विधिवद्दामं प्रजयेद्विधिवन्मुने॥ततो होमं प्रकुर्वीत मूलमंत्रेणामंत्रवित्॥
 सर्वोक्तपमकुंडे वा स्थे उले वा समाहितः॥लौकिकाद्यौ विधानेन शतमष्टोत्तरंततः॥सा
 जेन पायसेनैव स्मरन् राममनन्यधीः॥ततो मन्त्रासुखं नोप्य आचार्यं प्रजयेन्मुने॥ततो
 रामं स्मरन् दद्यादेवं त्रयमुदीरयन्॥३॥मां स्वर्गामयी रामप्रतिमां समलंकृतं॥चित्रवस्त्रं
 पुगच्छं चारामोहराघवायते॥श्रीरामप्रीतयेदास्ये नृशे मवतुराघवः॥इति दत्वा विधाने

नदद्याद्देदक्षिणांभुवोऽब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः॥इति॥इयंमलमासेनका
 र्या॥सुजप्रमथजप्रस्यानोपवासःकृतोभवेत्तु॥नकुर्व्यान्मलमासेतुमहादानेव्रता॥
 निचेतिमाधवीयेसंप्रहवचनात्॥ननुगमनवमीव्रतस्यनित्यत्वादेकादशीवन्मलमासेपि
 कर्त्तव्यतास्यादितिचेत्॥अत्रब्रूमःनैकादशुपवासस्यव्रतत्वेनप्राप्तिःकिंतुएकादश्याना
 मुज्जीतपक्षयोरुभयोरपीत्यादिनिषेधस्यमलमासेपिपालनीयत्वान्॥रुक्षेकादश्या॥पु
 न्रवद्दहिराश्वार्थीदुपवासःप्रसज्यते॥नत्विहतथेतिव्रतत्वेनप्राप्तिर्वाच्यासाचनिषिद्धे
 त्यप्रसंगः॥स्यस्यमासविशेषाख्याविहितंवर्जयेन्मले इतिनिषेधाच्च॥एवंजन्माष्टम्यादा
 वपिवीहव्यम्॥इतिरामनमी॥चैत्रशुक्लेकादश्यादोलोत्सवउक्ताब्राह्मणे॥चैत्रमासस्या
 शुक्तायामेकादश्यानुवैष्णवेः॥आदोलनीयोदेवेशःसलक्ष्मीकौमहोत्सवैरिति॥चैत्र
 शुक्लद्वादश्यादमनोत्सवः॥द्वादश्यांचैत्रमासस्यशुक्तायादमनोत्सवः॥बौधायनादिभि
 र्गोक्तःकर्त्तव्यःप्रतिवत्सरमितिगमार्चनचंद्रिकोक्तेः॥अर्जुनव्रतमथोदोलाश्रावणोतंतु
 शजने॥चैत्रेचदमनोरोपमकुर्वीरोगोव्रजत्यधः॥इतितत्रैवपामवचनाच्च॥शिवभक्तादिभि
 सुचतुर्दश्याहोकार्यंतत्रस्यात्स्वीयतिथिष्ववस्थादेर्मनार्पणमितितत्रैवोक्तेः॥तिथ्यप
 स्तु॥बह्विर्विर्ज्योमिरिजागरोशःफणोविशाखोदिनकृतमहेशः॥दुर्गांतकीचिच्चहरी
 स्मरश्चशर्बशशीचेतिथिष्वुत्सवस्तुक्ताः॥अथागमोक्तदीक्षावतोदमनारोपणाविधि
 ॥गमार्चनचंद्रिकोक्तः॥तत्रैकादश्या॥क्रियालोपविधानार्थंयन्त्रयाविहितंप्रभो॥नमेवि
 प्रोभवेदत्रकुरुनाथदयामयि॥सर्वथासर्वदाविष्णोममत्वंपरमागतिः॥उपवासेनत्वादेव
 तोषयामिजगत्पते॥कामकौधादयोयेतेनमेसुव्रतयातकाः॥अथप्रभुतिदेवेशयावद्देशे
 धिकंदिनं॥तावद्रक्षात्वाकार्यंसर्वस्यास्यजगत्पते॥इतिदेवंसंप्रार्थ्यदमनमादमयंच
 गयेत्प्रोक्ष्यवारिणाप्रक्षालाशीकमूलेदेवाग्नेवा॥अशीकायनमस्तुभ्यंकामस्त्रीशोक्त
 नाशन॥शोकार्तिहरमेनित्यमानंदजनयस्वमे॥इत्यशोकां॥उत्पादिकालपर्यंतकालरू
 पोमहावल॥कलतेचैवयःसर्वतस्मैकालात्मनेनमः॥इतिकालमावसंतापनमस्तुभ्यं
 वृक्षगुल्मलताश्रया॥सहस्रमुखसंवासकामरूपनमीसुतइतिवसंते॥काममस्तुसमुद्भू
 तरतिवाय्यपरिप्लुता॥अविगंधर्वदेवादिविमोहकनमीसुते॥इतिदमनंचसंप्रज्यानमीसु
 यंचवाराणायजमदाल्हादकारिणे॥मन्मथायजगन्नेत्रैरितिप्रियायते॥इतिदमनमु
 पस्याय॥ॐ कामायनमइतिसंप्रज्यनिशायंदेवायेयंचवर्णे॥अंदनेनवाष्टदलेकत्वाव
 हिष्यतुरसंतद्वहिर्वंतुलत्रयंतद्वहिर्वंतंचनुरसंचकृत्वातत्रकुंभंसंस्थाप्योपरिवस्त्रेष्टद
 लेदमनेष्टजयित्वा॥क्षजार्थदेवदेवस्यविष्णोर्लक्ष्मीयतेःप्रभो॥दमनंत्वमिहागच्छसन्नि
 धंकुरुतेनमः॥ॐ क्लीकामदेवायनमः॥ॐ ईशरत्येनमः॥इत्यावाहा॥ह्रींदिदिशुक्तीं
 कामायनमः॥बीजादिनमोतंसर्वत्रा॥भस्मशरीरायनमः॥अनंगायनमः॥मन्मथाय ।
 वसंतसंखा॥स्मरणं॥इक्षुचायाय॥पुण्यास्त्राय॥इतिश्जयित्वाॐ तत्सर्वरूपायवि

महे कामदेवाय धीमहि॥ तन्नो अन्नं गः प्रचोदयादित्यष्टोत्तर शतं संमंत्र्य शजयित्वा हीनमः॥
तिपुष्पांजलिं दत्त्वा॥ नमोस्तु पुष्पवाणा यजगदाह्लादकारिणी॥ मन्मथा यजगन्नेत्रे त्रिप्री
तिप्रिया यते॥ इति नत्वा॥ अमंत्रितो सिद्धेशपुराणपुरुषोत्तम॥ प्रातस्त्वांशजपिष्ठा मि
सान्निधौ भवते नमः॥ निवेदयाम्यहे तुभ्यं प्रातः दमनकं शुभं॥ सर्वथा सर्वदा विद्मो नमस्ते
स्तु प्रसीद मे॥ इति देवं संप्रार्थ्य पुष्पांजलिं दत्त्वा॥ अस्त्रिणा चक्रमंत्रेण वारं कुर्यात्॥ ततः
प्रातर्नित्यशजं कृत्वा पुनर्देवं संप्रज्यादूर्वागंधाक्षतपुतैर्दमनमादाय मूलमंत्रं पठित्वा दे
वदेवजगन्नाथं बोद्धितायै प्रदाय क॥ इति स्थांशरयः कामान्मम कौमेश्वरीं प्रिया॥ इदं दम
नकं देवगृहाणामदनुग्रहात्॥ इमांसावत्सरीशजो भगवन्परिश्रया इति मंत्रं चोते पुनर्मूलमं
त्रेण देवं समर्पयेत्॥ ततो गदेवताभ्यः स्वस्वमंत्रेण दत्त्वा प्रार्थयेत्॥ मणि विद्रुममालाभि
र्मंदारकुसुमादिभिः॥ इयं सावत्सरीशजा तवास्तु गरुडध्वजा॥ वनमालां यथा विद्मो कौस्तु
भं सततं हृदि॥ तद्दहामनकीं मालां शजो बहुदये वह॥ जानता जानता वायिन कतं यत्नं वाचं
ना॥ तत्सर्वं दर्शिताया तु त्वत्सदाद्रमायते॥ जिते ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावना॥ न
मस्ते स्तु हृषीकेश महापुरुष सर्वज्ञ॥ मंत्रहीनमिति च संप्रार्थ्य यै चोपचरैः पुनः संप्रज्य
पारयेदिति॥ दीक्षारहितानां तु नास्ते वसमर्प्य रात्र्या॥ अत्र च द्वादशी मन्त्रं स्वीकृत्य पारणा
होयाद्या॥ पारणाहे नलम्ये तद्दशी यटिका पिचेत्॥ तदा त्रयोदशी ग्राह्या पवित्रं दमनार्प
णं इति तत्रैवोक्तेः॥ गौरीपिकाल उक्तस्तत्रैव॥ हरौ न दमनारोपः स्यात्तन्मधी विघ्नती यदि
वैशाखे श्रावणी वा पितत्रियो स्यात्तदर्थं रात्र्या॥ आवणावधि शुक्लालेकत्रैवमिति नार॥ इति
पाठांतरम्॥ इदं मलमासेन कार्यं॥ उपाकर्मोत्सर्जनं च यवित्रं दमनार्पणमिति॥ कालादरे
मलमासवर्ज्यं युपरि गणनात्॥ उपाकर्मं च हव्यं च कर्म्यं च वौत्सवतथा॥ उत्तरे नियतं कुर्यात्
तर्ह्यतन्निष्कले भवेदिति माधवीये॥ प्रजापतिवचनाच्च॥ शुक्लास्त्रादौ न कार्यं मेवाश्वौ॥
क्तवचनात्॥ उपाकर्मोत्सर्जनं च यवित्रं दमनार्पणं॥ इति शानस्य दत्तिविद्मोः शयने परिव
र्त्तनं॥ कुर्याच्छुक्लस्य च गुरोर्मौ रौप्योति विनिश्चयः॥ इति सौमित्रिर्विद्मोः शयने परिव
र्त्तनं॥ इति दमनारोपः॥ चैत्रशुक्लत्रयोदश्यामनं गत्रं ते हे माद्रौ भविष्ये॥ चैत्रोत्सवे सकललोकम
नो विनोदे कामत्रयोदशतिथौ च वसंतपुर्णमास्यां सहाय्यं पुरुषप्रवरो यथो सिद्धौ भाग्यरूप
सुतसौख्ययुतः सदा स्यात्॥ इति त्रसाश्वीयाद्या॥ त्रयोदशतिथिः श्वः सितरतिदीपिकोक्तेः॥
चैत्रशुक्लचतुर्दशी श्वीयाद्या॥ मधीः आवणासस्यया च शुक्ला चतुर्दशी॥ सारात्रिआपिनी
ग्राह्या नामा शुक्ला कदाचनेति॥ हे माद्रौ वीधा यनोक्तेः॥ पराश्वी नृगामिनीति वायतः॥ अत्र
केचित्॥ यथा शुतमेवार्थं वर्णयति॥ निशि भ्रमेति भूतानि शक्तयः शूलमृधतः अतस्तत्र
तुर्दश्या सत्यां तद्वज्रं न भवेदिति त्रहं वैवर्त्तनात्॥ हे माद्रि माधवादि लिखनमप्येवम्॥ संप्र
यविदत्त्वाहः॥ चतुर्दशी तु कर्त्तव्या त्रयोदश्या युता विभो इति स्कादुत्सर्गः॥ तदपवादश्च
वृत्तीये कादशी यष्टी शुक्लपक्षे चतुर्दशी॥ श्वविहंत कर्त्तव्या कर्त्तव्या परसंपुतेति नारदी॥

वचना॥ तदयं वादः ॥ अमधोः श्रावणमासस्येति ॥ तत्रायं वादाभावे पुनरुक्तस्य स्थिति रिति
न्यायेन सर्वविधे वयाद्येति सिद्धेति ॥ ब्रह्मैवैव तैतु सामान्यरूपमन्यत्र सावकाशमिति चानेन
वदिने सुहृत्त्रयवधे श्रवणमासस्येति ॥ चैत्रशरीमासामान्यनिर्णयात्परेवा ॥ अत्र विशेषी
निर्णयाय ते विष्णुस्मृतौ ॥ चैत्री चित्रायुता चैत्या तस्या चित्रवस्त्रप्रदानेन सौमाम्यमात्रेति
इति ॥ तथा कल्पतरौ ब्राह्मी ॥ मन्देवार्कगुरोवापिवारेद्येतेषु चैत्रिका ॥ तत्राश्वमेधजं पुराणं
स्नानश्राद्धादिभिर्मवेदिना ॥ अत्र सर्वदेवानां मनश्च जोक्ता ॥ तत्रैव वायवीये ॥ संवत्सरक
ताचीयाः साफलाया खिलानुसुगन् ॥ दमनेनार्चयेच्चैत्रां विशेषेण सादृशिवमिति ॥ अ
त्र स्वीयतिथ्या समुच्चय इति केचित् ॥ स्वीयतिथावकरणे अत्र दमनश्च नमित्यन्ये ॥ दीक्षि
ततदि तत्र विषयत्वेन व्यवस्थित्यपरे ॥ इयं मन्वादि रपि ॥ सा च सर्वमुक्ता ॥ चैत्रकृष्णत्रयोद
श्या महावारुणो संज्ञको योगीशु प्रसिद्धः ॥ तदुक्तं वाचस्पतिहर्तौ ॥ पल्लवाणी च स्कंदे ॥
वारुणो न समापुक्ता मधो कृष्णत्रयोदशी ॥ गंगायां यदिलभ्येत सूर्यग्रहशतैस्समा ॥ शनि
वारसमापुक्ता सामहावारुणी स्मृता ॥ गंगायां यदिलभ्येत कोटि सूर्यग्रहेस्समा ॥ शुभयो
गसमापुक्ता शनौ शतमिषायदि ॥ महामहेति विस्मृता त्रिकोटिकुलमुदरेत् ॥ तत्रैव मौ
तिषे ॥ चैत्रासिनिवारुणा कृष्णपुक्ता त्रयोदशी सूर्यसुतस्य वारे ॥ योगीशु मेसामहती महता
गंगाजलेर्कग्रहकोटितुलेति विस्थलीसेतौ ब्रह्मांशु राणा ॥ वारुणो न समापुक्ता मधो कृ
ष्णत्रयोदशी ॥ गंगायां यदिलभ्येत शतसूर्यग्रहेस्समेति ॥ चैत्रकृष्णचतुर्दश्यां विशेषः ॥
ध्वीचंद्रोदये ॥ पुलस्त्यः ॥ चैत्रकृष्णचतुर्दश्याः स्त्रायाश्चि वसन्धिधौ ॥ न त्रेतन्वमात्रेति
गंगायां तु विशेषतः ॥ इति ॥ गौडिस्त्वितदेवशुक्लचतुर्दश्यामित्येव देवलीयत्वेन पठितं ॥ इति ॥
रामकृष्णस्तु कर्मलाकरमहकृते निर्णायसिंधौ चैत्रमासः ॥ मेघसंक्रमे प्रागपर्यादशयदि
काः पुराणकालः ॥ रात्रौ मुप्रागुक्ता ॥ अत्र धर्मघटादिदानमुक्तं ॥ ध्वीचंद्रोदये या मे ॥ तीर्थ
चानुदिने स्नानं तिलैश्च पितृपर्याणं ॥ दानधर्मघटादीनामधुसूदनश्च न ॥ माधवे मासि
कुर्वीतमधुसूदनमुदितं ॥ अथ धेशाखस्नानं ॥ तत्र ॥ ध्वीचंद्रोदये विष्णुस्मृतिप्रमोः
तुलामकरमेघेषु प्रातः स्नाने विधीयते ॥ हविष्यं ब्रह्मचर्यं च महापातकनाशनमिति सो
रमास उक्तः ॥ अन्त्यसूदयमुक्तं ॥ तत्रैव या मे ॥ मधुमासस्य पुक्तायामेकादश्यामुपवि
त् ॥ पंचदश्यां च भो वीरमेघसंक्रमणं तु वा ॥ वैशाखस्नाननियमं ब्राह्मणनामनुयथा ॥ म
धुसूदनमभ्यर्च्य कुर्यात्संकल्पपर्वकं ॥ तत्र मंत्रः ॥ वैशाखं सकलमांसं मेघसंक्रमणं
वे ॥ प्रातः स्नानियमः स्त्रासि प्रीयताममधुसूदनम् ॥ मधुहंतुः प्रसादेन ब्राह्मणनामनुयथा
न ॥ निर्विघ्नमुत्तुमे पुराणं वैशाखस्नानमन्वहं ॥ माधवे मेघगेभा नीशुरे मधुसूदनं प्रा
तः स्नानेन मेनाथफलदो भवपापहन्निता ॥ तीर्थविशेषोपि तत्रैवोक्तः ॥ मेघसंक्रमणं
भानौ माधवे मासियत्ततः ॥ महानद्यां नदीतीर्थे न देसरसि निरिरे ॥ देवस्नानेऽथ वा स्ना
यां यथा प्रमेजला शये ॥ दीर्घिका कूपवापीषु नियता ताहारिस्मरन् इति ॥ संकल्पे च तत

तीर्थनामयाज्ञा॥ अज्ञानेन विष्णु तीर्थमिति वदेत्॥ यदान्तायतेनामतस्य तीर्थस्य भोहिजा
॥ तत्रेत्नु चारणं कार्यं विष्णु तीर्थमिति वदति॥ तीर्थस्य देवता विष्णुस्सर्वत्रापि न संशय इति
त्रैलोक्ये॥ तथा न्योपि विशेषस्तत्रैव याये॥ तुलसीकृष्णगौराख्यातयाभ्यर्च्य मधुह्रिद्यावि
शेषे रात्रौ स्नात्वा तत्रैव रात्रौ मवेत्॥ माधव सकलमास तुलस्याया चैव चरन्॥ त्रिदं
ध्यं महेन्द्रां नास्ति सप्तमं भवं॥ तथा॥ प्रातः स्नात्वा विधानेन माधवे माधवप्रिया॥
श्रीकृष्णरूपं ध्यात्वा त्रैलोक्ये तद्वदुत्सादा॥ कृष्णोत्पदक्षिणांतु सर्वदेवमयं ततः॥ पितृ
देवमनुष्याश्च तर्पयेत्स चराचरम्॥ योऽश्वत्थमर्चयेद्देवमुदकेन समेततः॥ कुलानामपु
ते तेन तारि तं स्यान्न संशयः॥ कंडुयष्टतौ गांस्तु स्नात्वा पियलतर्प्यं तां॥ कृत्वा गोविंद
मभ्यर्च्य नदुर्गतिमवाप्नुयात्सर्कभक्तमथोनक्तमया चित्तमतेद्रितः॥ माधवे मासि यः कृ
र्यात्स्नभते स धर्मोऽस्ति॥ वैशाखे विधिना स्नानं देवनद्यादिके वहिः॥ हविष्यं ब्रह्मचर्यं
च भूशय्या नियमस्थितिः॥ व्रतदानं दमो देवि मधुसूदन रजने॥ अयि जन्म सहस्रीत्यं
यापेदहं तिदाहरणं॥ मदनरत्ने स्कां दे॥ प्रपाकार्या च वैशाखे देवे दयागलंति का उपायान
तव्यजनं कुरु ब्रह्मवासां सिचंदनं॥ जलयात्राणि देयानि तथा पुण्यगृहाणि च॥ या नि
कानि च चित्राणि द्वाष्टारं भाफलान्यपि॥ तिथितत्त्वा॥ ददाति यो हि मेधादौ स कूनं बुध
त्वितात्॥ पितृनु हि श्यविप्रेभ्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते॥ तथा॥ वैशाखे यो घटं शरीं स भोजं
वै हि जन्मने॥ ददाति सुरराजं देवसयाति परमांगतिं॥ एवं संशरी स्नाना शक्तौ च हं वा स्ना
यात्॥ तदुक्तं तत्रैव याये॥ त्रयोदश्यां चतुर्दश्यां चैशाखां च दिनत्रयं॥ अपि सम्यग्विधा
नेन नारी वापुर्बुधोपि वा॥ प्रातः स्नानं स नियमस्सर्वपापैः प्रमुच्यते इति॥ यदा वैशाखे
मलमासो भवति तदा काम्यानां तत्र समाप्ति निषेधान्मासदयं स्नानं तन्नियमाश्च कर्तव्याः
॥ मासो यवासचांद्रायणादि तु मलमास एव समापयेत्॥ तदुक्तं दीपिकायां नियतं स्त्रिं
शदिनत्वात्कुभे मास्यारभ्य समापयेत् मलिने मासो यवासव्रतमिति॥ अत्र दानविशेषः
षडुक्तोऽयं वामनपुराणे॥ गंधाश्च मासानि तथा वैशाखे सुरभीणि च॥ देयानि
हि जमुख्येभ्यो मधुसूदन तु स्युः॥ एवं स्नानेन तेन स्नोद्यायनं कार्यम्॥ तदुक्तं तत्रैव मा
सं मेव वहिः स्नात्वा नद्यादौ विमले जले॥ एकदा श्यां च द्वादश्यां यो शिमास्यामथापि वा
उयोष्य नियतो भूत्वा कुर्याद्दद्यायनं बुधः॥ मंडपं कारयेदादौ कलशं तत्र विन्यसेत्॥ नि
ष्केरावातदर्धेन तदर्धार्धेन वापुनः॥ शक्त्वा वाकारयेद्देवैः सौवर्गलक्षणां त्वितं॥ लक्ष्म
मुने जगन्नाथं हजयेदासने बुधः॥ भूषणैश्चंदनैः पुष्पैर्दीपैर्नैवेद्यसंचयैः॥ एवं संहज्य
विधिवद्वात्रौ जागरणं चरेत्॥ श्रीभूते कृतमैत्रेय ग्रहवेद्याग्रहानुयजेत्॥ होमं कुर्यात्पुण्य
त्नेन यायसेन विचक्षणाः॥ तिलाज्जेन यवैर्वापि सर्वैर्वापि स्वशक्तिः॥ अष्टोत्तरसहस्रं वा
शतमष्टोत्तरं तु वा॥ व्रतादिस्मरनेनैव श्रद्धं विष्णुरनेन वा॥ व्रतसंश्रित्तिश्चिदर्थं धेनुमेकां य
यसिनीं॥ यादुको यानहौ कुरुंगुरवे व्यजनं तथा॥ शय्यां सोयस्करो दद्याद्दीपिकां दयरां

तथा॥ ब्राह्मणान् भोजयेद्विशिष्टेभ्यो दद्याच्च दक्षिणां कलशान् जलसंस्मरणं तेभ्यो दद्याच्च
 वांस्तथा॥ एवं कृते माधवस्य उद्यापनविधौ शुभे॥ फलमाप्नोति सकले विष्णुसायुज्यमाप्नु
 यान्॥ एतावन्त्यशक्तौ तत्रैवोक्तं॥ वैशाखा विधिना स्नात्वा भोजयेद्ब्राह्मणान् दशाक्षरं
 सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः॥ इति वैशाखशुद्धतृतीया अक्षयतृतीया च्यते॥ सा प्र
 र्वाह्णे व्यापिनीयाद्या॥ दिनद्वये पितृह्यौ परैरेव॥ तदुक्तं निर्णयामृतनारदीये॥ वैशाखे
 शुक्लपक्षे तृतीया रोहिणीयुता॥ दुर्लभा बुधवारं रासीमेनापि युता तथा॥ रोहिणी बु
 धयुक्ता पिष्वविद्वा विवर्जिता॥ भक्त्या कृता पिमांघातः पुरापहंति पुराकृतं॥ गौरी विना
 यकोपेता रोहिणी बुधसंयुता॥ विना पिरोहिणी योगात् पुरापकोटिप्रदासदेतिार्यपुगा
 दिरपिसावोक्ता रत्नमा लायां॥ माघे पंचदशी कृष्णानभस्य च त्रयोदशी॥ तृतीया माधवे
 शुक्लानवमूर्जियुगादय इति॥ यनुगोडा॥ माघस्य योर्णिमायां तु घोरं कलियुगं स्मृतमि
 ति॥ ब्राह्मोक्तं॥ वैशाखमासस्य च यातृतीयानवम्यसौ कार्त्तिकशुक्लपक्षे॥ नभस्य मास।
 स्य तमिस्त्रयस्यैव योदशी पंचदशी च माघेश्रुतिविष्णुपुराणे॥ चकारे रातमिस्त्रयस्तानुं
 गे पिष्वीनुरोधात् प्रणिमास्येव जेयाद्दे श्रुक्तेरन्यादिकं तन्निर्मूलमित्याहुः॥ तन्नादर्शन
 माघमासस्य प्रवृत्ते हायरं युगमिति भविष्यविरोधान्॥ एतेन ब्राह्मणानुसारात् प्रणिमा।
 यामेव युगादिप्राहं॥ वदं कुलयाणिः परास्तः॥ तेन कल्पभेदात् व्यवस्थिति तत्त्वं॥ एते
 न कार्त्तिकेन वमीशुक्ला माघमासे च प्रणिमेति नारदीयव्याख्यातं॥ निर्मूलोक्तिर्नारदी
 याज्ञानकृता॥ अत्रप्राहमुक्तं मान्ये॥ कृतं प्राहं विधानेन मन्वादिषु युगादिषु॥ हाय
 नानि दिसाहंसे पितृणां तृप्तिदं भवेदिजि॥ भारतेपि॥ यामन्वाद्यो युगाद्यश्च तिथयस्तासु
 मानवः॥ स्नात्वा हत्वा च दत्त्वा वाजप्याने तफलं लभेत्तरति॥ प्राहं पिष्वीह्वापिनीया
 द्या॥ प्रवृह्ने तु सदा कार्प्याः शुक्लामनुयुगादयः॥ देवे कर्मणि यि अचक्षुस्त्रैवा पराहि
 केरति यामोक्तं॥ प्राहं सुक्तेहे तथा कृष्णपुगादिकवयो विदुः॥ शुक्ते योर्वाहिके याद्ये कृ।
 क्षे चैवा पराहि केरति हेमाद्रौ नारदीयवचनाच्च॥ दीपिकायि॥ अथो मन्वादि युगादि।
 कर्म तिथयः प्रवृह्णिकाः सुःसिते॥ विज्ञेया अपराहिकाश्च बहुलेरति॥ स्मृत्यर्थं सारं
 पि। युगादि मन्वादि प्राहं सुशुक्लपक्षे नृदय व्यापिनी तिथिर्ग्राह्या॥ कृष्णपक्षे पराहं व्या
 पिनीति॥ दिवोदासीये गोभिलः॥ वैशाखस्य तृतीयां यः सर्वविद्वा करोति वै॥ हयंदे वा
 नगृहं तिकव्यं च पितरस्तथेति॥ तेनेयं प्रवृह्णिका व्यापिनी॥ दिनद्वये तत्रै परैरेवेति॥ धर्म
 तत्त्वविदो हेमाद्रादयः॥ अनेतमहंस्तस्यै घृतिभ्यतिपातो युगमन्वादयस्तथा॥ स
 सुखा उपवासे सुहृन्नादावेति माः स्मृतारग्राह॥ दानादाविति प्राह संग्रहः॥ उपवासे
 स्त्वग्रे वस्थते॥ यनु मार्कंडेयः॥ शुक्लपक्षस्य प्रवृह्णे प्राहं कर्प्यादि चक्षुराः॥ कृष्णपक्षा
 पराहं हिरोहिणानुनलंघयेत्तरोहिणी नवमो मुहूर्तः॥ अत्र शुक्लपक्षयुगादि प्राहं प्रवृह्णे
 कार्यमिति श्रुलयाणिः॥ निर्णयामृतादयस्तु कालादर्शः॥ माप्राहं मा पराहिकं शुक्ला॥

यस्यमन्त्रं तदादीनां पुगादीनां विनिर्णयः ॥ इत्युक्त्वा देवशुक्लस्यादिवचनं विष्णुभजनादिविष-
यं प्राद्वेत्वा पराहिकेति व्यवस्थोजगदुःसेयं सर्वोक्तानेकवचोविरोधात् ॥ सर्वो ह्येदेविके-
कुप्यादित्यादिवचनादेव सिद्धेवचनं वैयर्थ्याच्च स्वाकं यविलसितमात्रमित्युपेक्षणीया ॥
किंच ॥ कालादर्शोक्तिरन्यमूलावचोमूलावा ॥ नाद्यः ॥ पुगादिश्राद्धस्यामाश्राद्धविक्रान्ति-
त्वेन न्यायतो पराह व्याप्तावपि ॥ वचनेन तस्य बाधात् ॥ नान्यः ॥ अतिदेशदेवाय पराह प्रा-
प्लेवचनं वैयर्थ्यात् ॥ अप्रतिशस्त्रमर्थवदिति न्यायात् ॥ तेन यदि कालादर्शोक्तेः कथं
विच्छादाज्जयेन समाधिस्तातर्हि न्यायप्राप्तकृष्णयस्य पुगादिविषयत्वेन सा व्यवस्था य-
नीयेति दिक् ॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ भविष्यी ॥ वैशाखे शुक्लपक्षे तु तृतीयायां तथैव चागं-
गातोयनरः स्नात्वा मुच्यते सर्वं किल्बिषैः ॥ तस्यां कार्यो यवैर्होमो यवैर्विष्णुसमर्चयेत् ॥
यवान् दद्याद्दिजातिभ्यः प्रयतः प्राशयेद्यवानिति ॥ अत्र दानविशेषस्तत्रैव भविष्योऽस्मां
प्रक्रम्य ॥ उदकुंभान् सकनकान् सान्नान् सर्वरसेः सह ॥ यवगोधूमचराकान् सकुद-
धौदनं तथा ॥ यैष्मिकं सर्वमेवात्र संस्पर्शने प्रशस्यत इति ॥ देवीपुराणोपि ॥ तृतीया-
यां तु वैशाखे रोहिण्यर्क्षे प्रशस्यतु ॥ उदकुंभं प्रदानेन शिवलोके महीयते ॥ मंत्रस्तु ॥ एष
धर्मघटोदत्तौ ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ अस्य प्रदानात्तु यत्तु यितरोपि यितामहाः ॥ गंधो-
दकतिलैर्मिश्रं सान्नेकुंभं फलान्वितं ॥ यितुभ्यः संप्रदास्यामि अक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ अत्र च
पिंउरहितं प्रादं कुर्यात् ॥ अयनं हि तथेष्टादं विषुवद्विहतेत्येता ॥ पुगादिषु च सर्वा सुपिंउ-
निर्वपणादनेरिति हेमाद्रौ सुलस्यवचनात् ॥ अत्र रात्रिभोजने प्रायश्चित्तमृग्विधाने ॥ रा-
त्रौ भुंक्ते वत्सरे तु मन्वादिषु पुगादिषु ॥ अभिस्वष्टुं मंत्रं च जयेदशतया तैरिति अपरा-
र्क्यमः ॥ कृतोपवासाः सुलिलं ये पुगादिदिनेषु चादास्यन्त्यादिसहितं तेषां लोकामहो-
दया इति ॥ वैशाखे मलमासे सति तत्रैव पुगादिः कार्याः तथा च हेमाद्रौ ऋष्यशृंगः ॥ दशह-
रासु नोत्कर्षश्चतुर्थ्यपि पुगादिषु ॥ उपाकर्मणि चोत्सर्गे ह्येतदित्येष्टयादि त इति ॥ एतदश-
हरादिकं दृष्ट्यादिसंक्रमेऽसंक्रमाच्चंद्रेष्टयेरवावित्यादिना सौरमासीकैरित्यर्थः ॥ काला-
दर्शोपि ॥ अष्टौ दकुंभमन्वादि महालयपुगादिस्त्रिंशति मलमासकर्तव्येषु परिगणनाच्चा म-
हालयशब्देन मघात्रयोदशुच्यते इति माधवः ॥ स्मृतिचंद्रिकायां मासद्वयकर्तव्यमित्यु-
क्ते ॥ यौगादिकं मासिकं च प्रादं चापरयक्षिकं ॥ मन्वादिकं तैर्थिकं च कुर्यान्मासद्वयपि वे-
ति ॥ अपरपक्षः कृष्णयसः न तु महालयः ॥ तस्य तत्र निषेधात् ॥ मदनरत्ने मरीचिः ॥ प्रति-
मां संस्तुता हे च प्रादं यत्प्रतिवत्सरं ॥ मन्वादी च पुगादी च तन्मासोरुभयोरपीति ॥ प्रतिव-
त्सरे क्रियमाणं कल्पादिश्राद्धमिति स एव व्याचख्यौ ॥ अत्र श्राद्धाकरणे प्रायश्चित्तमृग्वि-
धाने ॥ नयस्य द्वावामंत्रं च शतवारं तदा जयेत् ॥ पुगादयो यदा नृनां कुरुते नैव चापिय इ-
ति ॥ अत्र समुद्रे स्नानं प्रशस्तं ॥ तदुक्तं षष्ठीचंद्रेऽदये सौरपुराणो ॥ पुगादौ नृनरस्नात्वा वि-
धिं च वरुणो दधी ॥ गीसहस्रप्रदानस्य कुरुक्षेत्रे फले हियतत्तत्फलं लभते मर्त्या भूमिदा

नस्पचधुवमिति॥ अयं निरीयः सर्वयुगादिषु बोद्धव्यः॥ रतिपुगादिनिरीयः इयमेव नृतीयापर
 सुरामजयेती॥ साप्रदोषव्यापिनीयाद्या॥ तदुक्तं भार्गवाचनदीपिकायां स्कादप्रविष्योः॥ वै
 शाखस्यसितेयक्षेत्रतीयायां पुनर्लो॥ निशायाः प्रथमेयामिरामाख्यसमये हरिः॥ स्वीचुंगैः षट्
 ग्रहेषु क्रमेण शुभे राहस्युत्तरेण काया सुयोगार्भादवतीर्णा हरिः स्वयमिति॥ दिनद्वयेतद्व्या
 प्रावेशतः समव्याप्नोचयरा॥ अन्यथा सर्वे वतदुक्तं॥ तत्रैव भविष्ये॥ शुक्लानृतीयावेशखे
 शुद्धोपयोगादिनहये॥ निशायां शर्वया मेचेदुत्तरायत्र शर्विकेति॥ वैशाखशुक्लसप्तम्यांगो
 त्यन्तिः॥ तदुक्तं षष्ठीचंद्रोदये ब्राह्मे॥ वैशाखशुक्लसप्तम्याजनुनाजान्हवीपुरा॥ क्रोधान
 यीतापुनस्तृताकर्णारंधानुदक्षिराता॥ तांतत्र प्रजयेद्देवी गंगा गगनमेखलामिति॥ अ
 त्रिशिष्टाचारान्मध्याह्नव्यापिनीयाद्या॥ दिनद्वयेतद्व्याप्रावेकदेशव्याप्नोवाश्वी॥ युग्मवा
 क्पाता॥ वैशाखशुक्लद्वादश्यायोगविशेषो हेमाद्रौ॥ ज्योतिषशास्त्रे॥ यंचाननस्यो गुरुभू
 मिषु त्रैमेये रविः स्याद्यदि शुक्लपक्षे॥ मासाभिधानाकरभेरायुक्तातिथिर्यतीयातर्तीह
 योगः॥ अस्मिंस्तृतीयाभूतिहिरण्यवस्त्रदानेन सर्वपरिहायपापं॥ सुरत्वमिद्वत्त्वमनामय
 त्वमर्थाधियत्नं लभते मनुष्यरति॥ यंचाननः सिंहः॥ मासाभिधानातिथिर्द्वादशी॥ करभो
 हस्तः॥ वैशाखशुक्लचतुर्दशी नृसिंहजयेती॥ साप्रदोषव्यापिनीयाद्या॥ तदुक्तं हेमाद्रौ नृ
 सिंहपुराणो॥ वैशाखशुक्लपक्षे चतुर्दश्यानिशमुखे॥ मज्जन्मसंभवे पुराणव्रतयापत्र
 राशानं वर्षे वर्षे तु कर्त्तव्यममसंतुष्टिकारणमिति॥ दिनद्वयेपितद्व्याप्रावेशतः समव्या
 प्नोचयरा॥ विषमव्याप्नोत्वधिकव्याप्तिमती दिनद्वयेष्वव्याप्नोपरा॥ परदिने गौराकाल
 आप्तेः सत्वात्॥ शर्वदिने च तदभावात्॥ यनु॥ ततो मध्याह्नवेलायां नद्यादी विमले जलं
 तिउपक्रम्य परिधाय ततो वा सो ब्रतकर्मसमारभेदिति॥ तत्रैवोक्तं॥ तत्संकल्परूपव्रतो
 यक्त्वमविषयं॥ नत्वेतावता मध्याह्नव्यापिनीयाद्येति भ्रमिन्ये शर्वोक्तवचनविरोधात्
 न॥ वैशाखस्य चतुर्दश्या सोमवारेऽनिलर्षके॥ अवतारो नृसिंहस्य प्रदोषसमये हि जा
 रति॥ टोउरानंदे स्कादात्॥ कूर्मः सिंहो वै हकल्की च सायमिति शर्वोक्तपुराणसमुच्चया
 चेति केचित्॥ तत्पुनश्च वचसामनाकरत्वेन निर्मूलत्वे हिमाद्रौ नृसिंहपुराणो॥ मज्ज
 न्मसंभवे पुराणव्रतयापत्राशानमित्युपक्रम्य॥ स्वाती नक्षत्रयोगे च शनिवारिनुमहत्ता
 सिद्धियोगस्य संयोगे वशिजे करणतया॥ पुंसां सोभाग्ययोगे न लभ्यते देवयोगतः॥ स
 र्वैरितैस्तु संयुक्तहत्याकोटि विनाशनं न दन्यतरे योगे महिने यापनाशनं॥ केवले पिप्रक
 र्त्तव्यमहिने व्रतशुभ्रं अन्यथानरकं यातियावच्चंद्रदिवाकरावित्युक्ता॥ ततो मध्याह्नवे
 लायां नद्यादी विमले जले॥ इत्यादिना मध्याह्ने एवाव्रतविधानाच्चतुर्दश्युत्तरार्धे वशिजे
 करणो मध्याह्ने च स्येज्जन्मप्रतीयतो संध्यायां जन्मनुकाप्यनूक्तेर्माख्येन कृतं तदशा
 त्रिरीयश्च हेयवेति॥ इयमेव योगविशेषेणानिप्रशस्ता॥ तदुक्तं त्रैवा॥ स्वानिनक्षत्र
 योगे च शनिवारिनुमहत्ता॥ सिद्धियोगस्य संयोगे वशिजे करणतया॥ पुंसां सोभाग्ययोगे

नलभ्यते देवयोगतः। तथा एभिर्योगैर्विनापि स्यान्मद्दिनं यायनाशनं। तथा॥ सर्वेषामेव
 र्णानामधिकारोऽस्मिद्भूते॥ मद्भूतैस्तु विशेषाकर्तव्यमनरायणैः॥ तथा॥ सिंहः स्वर्गा
 मयोदेयो मम संतोषकारकः॥ तथा॥ विज्ञायमद्दिनं यस्तु लेघयेत्तया यत्कृत्तः॥ स्याति
 नरकं घोरं यावच्चंद्रदिवा करौ॥ उदंचसंयोगश्च कृत्वा येन निष्काम्यं च॥ अथात्र वि
 शेषः॥ मध्याह्ने मृद्धो मयति लामलकस्तानं कृत्वा॥ नृसिंहदेवदेव शतवज्रमद्दिने शुने।
 उपवासं करिष्यामि सर्वभोगविवर्जितं॥ इति मंत्रेण संकल्प्य कृत्वा चार्प्य कृत्वा सायं का।
 लेहिं मीतुं तत्र मन्मूर्तिः स्थाप्या लक्ष्म्या स्तुत्यैव च॥ पलेन वा तदहं ततदहं न वा पुनः॥
 यथा शक्तिं तथा कुर्व्याद्विज्ञा क्यं विवर्जितं तत्तुक्तं॥ नृसिंहमूर्तिं शक्त्या कृते सुवर्णीं सिं
 हं च कलशोपरि संश्रजरात्रौ जागरां कृत्वा॥ प्रातः पुनः संश्रज्या॥ नृसिंहाच्युतदेव शलक्ष्मी
 कांतजगत्पते॥ अनेनार्चा प्रदनेन सफलः स्युर्मनोरथाः॥ इत्याचार्या यदत्वा॥ महं शेषे
 न राजाताये जनिष्यति चार्ये॥ तां स्वमुद्धर देवेश दुःसहा भद्रसागरात्॥ यात कारी वम
 यस्य व्याधिदुःखां बुवारिभिः॥ तीत्रैश्च परिभूतस्य महादुःखगजस्य मे॥ करावलंबनं
 देहि शेषशायि नृजगत्पते॥ श्रीनृसिंहरमाकांतमक्तानां भयनाशनं॥ ह्रीं रां बुधिनिका
 सि त्वंचक्रपारी जनाहं॥ त्रते नानेन देवेश भुक्तिमुक्तिप्रदो भवेति प्रार्थयेदिति संक्षे
 पः॥ वैशाख्यौ र्णामास्यो विशेषः॥ अथ राके जावालिः॥ शृगान्मुदकुंभं चैवैशाख्यां च
 विशेषतः॥ निहिं प्रथमं राजाय गीदानफलमाप्नुयात्॥ सुवर्णीं तिलपुत्रैस्तु ब्राह्मणा।
 नृसंप्रपंचं॥ तयं येददया त्रैस्तु ब्रह्महत्यां व्ययो हतिरिति॥ कुंभदानं मंत्रस्त्वस्य तृतीया
 प्रकरणी उक्तः॥ भविष्येति॥ वैशाख्ये कात्रिकी माधी तिथयो तीव्रजिताः स्नानदानवि।
 हीना स्नाननेयाः यां उदं न अत्र कृष्णजिनदानं कार्यं॥ तथा च विष्णुः॥ कृष्णजिने तिला।
 नृकृष्णान् हिरण्यं मधुसर्पिषा॥ दद्यात्तयस्तु विप्राय सर्वं तत्र तिदुष्कृतमिति॥ इति कमला।
 करमद्भूतेति रीत्यसिंधौ वैशाखमासः॥ रघुसंक्रांतौ शर्वाः योऽशघटिकाः पुरणकालः
 रात्रौ संक्रमे सति प्रागेवोक्तं॥ ज्येष्ठशुक्लतृतीयायां रात्रौ त्रमुक्तं माधवीये भविष्ये॥ भद्रे कु
 रूख्यपत्तेन रं माख्यं त्रतमुत्तमं॥ ज्येष्ठशुक्लतृतीयायां स्नाताः तेषामतत्परेति॥ साष्टविंश
 याद्या॥ इह त्रयातयारं मासा वित्री त्रतये नृकी॥ कृष्णशुक्लचतुर्था च कर्त्तव्या स सुखी।
 तिथिरिति स्कांदोक्तेः॥ ज्येष्ठशुक्लदशमीदशहरा॥ तदुक्तं हे भाद्रो ब्राह्मे॥ ज्येष्ठमासि सि
 ते पक्षे दशमी हस्तसंयुता हरते दशया पानितस्मादशहरा स्मृतेति॥ वाराहेयि॥ दशमी।
 शुक्लपक्षे तु ज्येष्ठमासि कुजे हनि॥ अवती र्णायतः स्वर्गादस्ते च शरिहरा॥ हरते दशय
 पानितस्मादशहरा स्मृतेति॥ स्कांदे नृदशयोगा उक्ताः तथा ज्येष्ठमासि सि ते पक्षे दशम्या।
 बुधहस्तयोः॥ व्यतीपातिगरां देकं ग्वाचं रेव खरवौ दशयोगे नरः स्नात्वा सर्वपापैः प्रमु
 च्यते इति॥ अत्र बुधमौ मयोः कल्पभेदेन व्यवस्था इयं च यत्रैव योगवाह्यं सेवयाद्यायो
 गाधिकी फलाधिकात्॥ ज्येष्ठमलमासि सति तत्रैव दशहरा कार्यी ननु शुद्धे दशहरा सुनो

त्कर्षश्चतुर्विधपुगादिस्थितिहेमाद्रौऋष्यशृंगीकैः तथा स्कां दे॥ यां काचित्सरितं प्राप्य दद्या
 दध्यं तिलोदकं॥ मुच्यते दशभिः पापैः समहापातकोपमैः॥ अत्र विशेषः काशीखंडे॥ जे
 रेमासि सिते पक्षे प्राप्य प्रतिपदं तिथिं॥ दशांशमधिके स्नात्वा मुच्यते सर्वपातकैः खंडे स
 र्वीसु तिथिषु क्रमस्नायी नरोत्तमः॥ आशुक्र
 पक्षे दशमी प्रतिजन्माघमुत्सृजेत्॥ तथा॥ लिङ्गदशांशमेध
 शह्रद्वादशहरतिथौ॥ दशजन्माज्जितैः पापैस्तप्यते नात्र संशयः॥ तथा भविष्योत्तरका
 शीखंडयोः॥ निशायां जागरं कृत्वा समुपोष्य च भक्तिः॥ पुष्पैर्गंधैश्च नैवेद्यैः फलैश्च दश
 संख्यया॥ तथा दीप्ये च तांबूलैः सजयेद्भूयान्वितः॥ स्नात्वा भक्त्या तु जान्वा दशकृत्वो
 विधानतः॥ दशप्रसूति कृत्वा श्रुतिलान् सर्पिश्च वेजले॥ सकृद्विंशतिगुणं गुणं दद्याच्च द
 शसंख्यया॥ न तो गंगा तटे रम्ये हेमार्क्ये गवा तथा गंगायाः प्रतिमां कृत्वा वक्ष्यमाणं स्व
 रूपिणी॥ संख्याप्य सजयेद्देवी तदलाभे मृदापि वा॥ अथ तत्राप्यशक्तैश्च स्त्रियैश्च नैवेद्य
 वि॥ वक्ष्यमाणं नमंत्रां कुर्यात्स जाविशेषतः॥ नारायणं महेशं च ब्रह्माणं भास्करं तथा भ
 गीरथं च नृपतिं हिमवतं नगेश्वरं॥ गंधपुष्पादिभिः सम्यग्यथा शक्तिं सजयेत्॥ दशप्र
 स्यां स्तिलान् दद्याद्दशविभ्रं पयवच॥ दशप्रस्यानयवान् दद्याद्दशसंख्यगवौ स्तथा प्र
 स्याः षोडशयलानि॥ यत्नं तु॥ मुश्मिनां पलं स्मृतमिति महार्कं वै उक्तं॥ मन्थकच्छप
 मंडुकमकरादिजले चरान् कारयित्वा यथा शक्तिं स्वर्णं नरजतेन वा॥ तदलाभे पितृमयान
 भ्यर्च्य कुसुमादिभिः॥ गंगायां प्रक्षिपेदाज्यदीपांश्चैव प्रवाहयेत्॥ पुष्पाद्यैः सजयेद्गंगामंत्रे
 स्नानेन भक्तिः॥ उ० नमः शिवायै नारायण्यै दशहरण्यै गंगायै नमो नमः॥ इति मंत्र
 तु यो मंत्रो दिने तस्मिन् दिवा तिशां॥ जयेत्येव सहस्रारि दशधर्मफलं लभेत्॥ काशीखंडे
 त्वस्यो मंत्र उक्तः॥ नमः शिवायै प्रथमं नारायण्यै पदं ततः॥ दशहरण्यै पदं मिति गंगायै मंत्र
 एव वै॥ स्नातः प्रगावादिश्च भवेद्दिशां सरोमनु॥ सजादानं जयो होमं ते नैव मनुना॥
 स्मृतं इति॥ अत्र गंगाजले स्थितः॥ यः पठेद्दशकृत्वस्तदरिद्रो वापि वासुमः॥ सोपितः
 त्कलमात्रो तिगंगां संस्पृश्य ततः॥ इति॥ स्तोत्रं च प्रतिपदादि दशमी पर्यंतं दिनद्वयं
 ख्यया यठनीयमिति शिष्टाः॥ अत्र सर्वोपि विस्तरः स्तोत्रादि च महकृतत्रिस्वली से तोरव
 धेयः॥ विस्तरभीते स्तनलिख्यते॥ एवं कुर्वन् फलमुक्तं काशीखंडे॥ एवं कृत्वा विधाने
 न वित्रशाठ्यवि वर्जितः॥ उपवासी वक्ष्यमाणोर्दशपापैः प्रमुच्यते॥ सर्वान् कृत्वा मानवात्रो
 तिभेत्तु ब्रह्मणिलीयत इति॥ अस्यां सेतुबंधुराभेधुरस्य प्रतिष्ठा दिनत्वादि शेषे राक्षजाका
 यी॥ तदुक्तं स्कां दे सेतुमाहात्म्ये जे रेमासि सिते पक्षे दशमी बुधहस्तयोः॥ गगनं देवतीया
 नेकस्या चंद्रश्चरेत्॥ दशयोगे सेतुमध्यं लिङ्गरूपधरं हरं रागो वै स्थापयामास शिवलिङ्ग
 मनुत्तममिति॥ इति दशहरा॥ जेष्ठशुक्लैकादशी निर्जलाः॥ तत्र निर्जलमुपोष्य विभ्रं
 जलकुंभान् दद्यात् इति निर्णया मृतं उक्तं मदनरत्ने स्कां दे यि॥ जे रेमासि च पक्षे यथा शुक्लै

कादशीशुभा निजलसमुपयोग्यजलकुभान्सशर्करान्॥प्रदायविप्रमुख्योमोदते
विष्णुसन्निधौ॥ज्येष्ठयौगीमास्यासावित्रीव्रतं॥तदेतैस्कादमविष्ययोः॥ज्येष्ठमासिसिते
यज्ञेहादश्यांरजनीमुखे॥इत्युपक्रम्य॥व्रतत्रिरात्रिमुद्दिश्यदिवात्रिंस्थिराभवेदिति॥अं
नेषुपसंहृतम्॥ज्येष्ठमासिसितेयज्ञेशर्गिमायांतथाव्रतं॥चीर्णपुरामहाभक्ताकथिते
तेमयावृत्तेति॥दाक्षिणात्याश्चेतदेवाद्रियंते॥एतच्चाभावास्यायाम्युक्तंनिर्णीयामृतेभवि
ष्ये॥अमायांचतथाज्येष्ठवटमूलेमहासतीत्रिरात्रोयोषितानारीविधिनानेनशजयेत्॥
मदनरत्नेत्विदंवाक्यंचदश्यांतथाज्येष्ठरतियठित्वाज्येष्ठयौगीमास्याम्युक्तम्तथा॥
अशक्तैर्नृपादश्यांनक्तंकुर्याज्जितेद्रिया॥अयाचितंचतुर्दश्याममायांसमुपयोग्या
मिति॥तनुयाश्चात्याश्चाद्रियंते॥हिमाद्रिसमयीघोतादिषुतुभादपदयौर्गिमायामुक्तम्
तनुनेदानींचरति॥गौडस्तु॥मेघेवावृषभेवापिसावित्रींतांविनिर्दिशेत्ज्येष्ठशुक्लच
तुर्दश्यासावित्रीमच्चयंतियाः॥वटमूलेसोपवासानतावेधव्यमाप्नुयुरितिपराशरैके
अतुर्दश्यांप्रदोषेव्रतम्॥दिनद्वयेतद्याप्रोपरेवेत्याहुः॥तन्निर्मूलम्॥अत्रशर्गिमाभावा
स्येष्टविद्देयाद्वा॥भूतविद्वानकर्त्रेयाश्चमावासाचशर्गिमा॥वर्जयित्वानरप्रेष्टसावि
त्रीव्रतमुन्नममिति॥ब्रह्मवैवर्तात्॥भूतविद्वसिनीवालीननुतव्रतंचरेत्॥वर्जयि
त्वातुसावित्रीव्रतंशुशिववाहनेतिमदनरत्नेब्रह्मवैवर्तेपि॥प्रतियत्यंचमोभूतसावि
॥०॥

चीवटशर्गि
मा॥नवमीदशमीचैवतोयोध्याःपरसंयुतारति॥यदात्वष्टादशघटिकाचतुर्दशीतदा
पराशराद्या॥शर्वविद्देवसावित्रीव्रतेयंचदशीतिथिः॥नाज्योष्टादशभूतस्यस्युच्चैत्रचपरह
नीतिमाधवः॥वस्तुतस्तु॥भूतोष्टादशनाडीभिर्द्वययुज्जरांतिथिमित्यस्यव्रतांतरेसा
वकाशत्वाद्विशेषतः॥प्रवृत्तशर्वविद्वानविधायकं चचनेनतस्यवाधादष्टादशनाडी।
वेधेपिर्द्ध्वेवेत्ययंपथासाधुः॥अत्रशर्गिमानुरोधेनेवयथात्रिरात्रसंपन्निर्भवति॥तथा
त्रयोदश्याग्राह्यतस्याःप्रधानत्वात्॥अयंनिर्णीयोः॥मायामयिज्ञेयः॥पारांनुयौर्गिमां
तेकार्ये॥अत्रस्त्रीव्रतेषुविशेषः॥परिभाषायामुक्तः॥अत्रविशेषोभविष्ये॥गृहीत्वावा
लुकांपात्रेप्रस्थमात्रंपुष्टिरा॥ततोवंशमयेपात्रेवस्त्वयुग्मेनवेष्टिते॥सावित्रीप्रतिमां
कुर्यात्सौवर्गीचापिष्टमयी॥साईसम्पवतीसाधीप्लनेवेष्टीयकैः॥रज्याकंदसूत्रै
श्चशुभैःकुंकुमकौसरेः॥शजयेदितिशेषः॥रजनीहरिद्रा॥कंदसूत्रंसौभाग्यतेनुः॥सावि
त्रारव्यातकंचापिवाचयीतद्विजोन्नमं॥रात्रीजागरणंकृत्वाप्रभातेविमलेततः॥तामधि
ब्राह्मणोदत्वाप्रणियत्यक्षमाययेत्॥मंत्रस्तु॥सावित्रीयंमयादत्तासहिरण्यामहासती।
ब्रह्मराः श्रीरानार्थीयब्राह्मणः॥प्रतिगृह्यतां॥व्रतेनानेनरजेंद्रवैधव्यंनानुपातकचिदिति
॥ज्येष्ठयौगीमास्यांविशेषश्चादित्यपुराणेज्येष्ठमासितिलानृदद्यात्तौर्गिमास्यांविशेषतः
अश्वमेधस्यपत्नुरपंतत्यामोनिनसेशयः॥विस्मरपि॥ज्येष्ठीज्येष्ठापुतावेत्यान्तस्यांछ

त्रोपानमरावेननरोराधित्यमा प्रोतीतिहेमाद्रौमौतिवे॥एंद्रेगुरुःशशीचैवपाजाययेरवि
 स्तथा॥१॥श्रीमाज्येष्ठमासस्यमहाज्येष्ठाप्रकीर्तना॥इयंमत्वादिरपि॥साधौवीन्द्रिकीयाध
 ॥विशेषस्तुचैत्रैउक्तः॥तथापराकैवामनपुराणो॥उदकुंभांबुदानंचतालदंतचंचंदनं॥
 त्रिविक्रमस्यप्रोत्थदातव्यंज्येष्ठमासिनुरति॥इतिकमलाकरभट्टकृतेनिर्णयसिंधौ
 तुप्रागेवोक्तं॥आषाढशुक्लद्वितीयापारयोत्सवः॥तदुक्तंतिथितत्वेस्कांदे॥आषाढस्य
 सितपक्षेद्वितीयापुष्यसंयुता॥तस्यांयेसमारोप्यएमंमंभद्रयासहयात्रोत्सवंप्रव
 र्त्त्यथप्रीणयेद्यहजान्वहन्॥तथा॥अस्याभावेतिथौकार्य्यायात्रासंप्रीतयेममा
 आषाढशुक्लदशमौपौर्णमासीचमत्वादिः॥साचषष्ठीन्देव्यापिनीतिप्रागुक्तं॥आषा
 ढशुक्लद्वादश्यांअनुराधायोगारहितायांपारणकुर्व्यात्॥तदुक्तंभविष्ये॥आभाका
 सितपक्षेषुमेत्रश्रवणारेवतीसंगमेनहिभोक्तव्यंद्वादशद्वादशीहरेत्॥अस्यार्थः॥
 आषाढभाद्रपदकार्तिकशुक्लद्वादशीषुअनुराधाश्रवणारेवतीयोगेपारणंकुर्वी
 दिति॥अत्रयद्युप्यतावदेवोक्तम्॥नयाप्यनुराधाप्रथमयादएववर्त्यः॥तदुक्तंविष्णु
 धर्मेमेवाद्यपादेस्वपितीहविष्णुःपौष्णोत्पदादेप्रतिबोधमेति॥अनेअमध्यपरिवर्त
 मेतिसुप्रिप्रबोधपरिवर्तनमेववर्त्यमिति॥वस्तुतस्तु॥षष्ठवचनमिदंचनिर्मूलमेव॥
 अत्रैवविष्णुशयनोत्सवउक्तोहेमाद्रौमाहो॥एकादश्यांशुक्लायामाषाढेभगवान्
 हरिः॥भुजंगशयनेशेतेक्षीराणीवजलेसदेति॥कल्पतरौयमः॥क्षीराब्धौशेषययैके
 आषाढ्यांसंविशेद्वरिः॥निद्रां त्यजति कर्त्तव्यां तयोस्तंभजयेत्सदा॥ब्रह्महत्यादिकंपा
 पंक्षिप्रमेवव्यपोहति॥हिंसात्मकैस्तुकिंतस्ययज्ञैःकार्य्यमहात्मनः॥प्रस्थायेचप्रबो
 धेचप्रजितोयेनकैशवः॥दोउरानंदेपिस्कांदे॥आषाढशुक्लैकादश्यांकुर्यात्सप्रमहो
 त्सवः॥अयंद्वादश्यामयुक्तः॥आभाकासितपक्षेषुमेत्रश्रवणारेवती॥आदिमध्याव
 सानेयुप्रस्थायावर्त्तनोत्सवः॥निशिस्वायोदिवोत्थानं संध्यायां परिवर्त्तनं॥अत्रत्रया
 दयोगेपिद्वादश्यामेवकारयेत्॥आभाकाधेसुमासेषुमिथुनेमाधवस्यवा॥द्वादश्यां
 शुक्लपक्षेचप्रस्थायावर्त्तनोत्सवाउतिभविष्योक्तेः॥द्वादश्यांसंधिसमयेनक्षत्राणां
 मसंभवे॥आभाकासितपक्षेषुशयनावर्त्तनादिकमिति वाराहोक्तेः॥द्वादश्यामि
 त्यत्रापियारणाहोमात्रंविबक्षितं॥पारणाहेष्वरवात्रैघटादीन्वादनं मुहुरितिरा
 मार्चनंचंद्रिकोक्तैः॥अत्रैकादशीद्वादश्यादंशभेदेनव्यवस्था॥उदंचमलमासेन
 कार्य्यं॥इशानस्यवलिर्विष्णोशयनंपरिवर्त्तनमिति कालादर्शनिषेधात्॥यदपि॥ए
 कादश्यांशुक्लीयान्संक्रांतीकर्कटस्यवा॥आषाढ्यांवानरोभक्त्याचातुर्मास्यव्रत
 क्रियामिति॥हेमाद्रौब्रह्मचैववर्त्तनदपिमलमासेसतिद्वयं॥मिथुनस्थोयराभानुर
 मावास्यादयंस्तुतिः॥हिरायाटःसविज्ञेयोविष्णुःस्वपितिकर्कटइतितत्रैवमोहचूडो
 त्तरोक्तैः॥अत्रैवचातुर्मास्यव्रतारंभउक्तोभारते॥आषाढेनुसितपक्षेएकादश्यामुपो

ज्येष्ठमासः॥मिथुनसंक्रांतीपराः॥मोउशमृष्टिका॥अरणाः॥तेजो ४

धितः। चानुमीस्यव्रतं कुर्वीत यत्किंचिन्नियतो नररति॥ अस्य नित्यत्वं तत्रैवोक्ता। वार्षिका
 श्वनरोमासान्वाहयेत केनचिन्नरः। व्रतेन नो चेदाप्रोति किं त्विषं वत्सरो भवे॥ अत्र संभवे
 तु लार्के पिकर्तव्यं तत्पयलत॥ रति॥ तिन आषाढ शुक्लैकादश्यां वीर्यामास्यां वारंभः॥ स
 माप्तिस्तु कार्त्तिक शुक्लद्वादश्यामेवातदुक्तं हेमाद्रौ भारते॥ चतुर्दश्यां वै चैरीं चानुमी
 स्य व्रतं नरः॥ कार्त्तिके शुक्लपक्षे तु द्वादश्यां तत्समाययत्॥ अस्यां भश्च शुक्लास्तादा
 वधिकार्यः॥ नशे शवेन मेषैर्ह्यं च शुक्रगुर्वेन वा तिथेः॥ खंडं चिंतयेच्चादौ चानुमी
 स्य विधी नररति॥ हेमाद्रौ मार्गश्रैः॥ उदंच हिती पारं भविष्यं। प्रथमं भस्नु न भव
 त्वेव॥ आशौच मध्ये पि हिती पारं भो भवति॥ अशुचिर्वा शुचिर्वा पियदि स्त्री यदि वा
 पुमान्॥ व्रतमेतन्नरः कृत्वा मुच्यते सर्वपातकैरिति॥ मार्गवाचं न दीपिकायां स्कांदो
 क्तः॥ आश्वेसूतकं न स्याद नारं भेच सूतकमिति विष्णुवचनाच्च॥ यर्तुः॥ असंकांतं
 तथा मासं देवेयि त्रैचकर्मणि॥ मलमासमशौचं च वर्जयेत् मतिमान्नरः॥ रतिहेमा
 द्रौ॥ चानुमीस्यव्रतप्रकरणो भविष्यवचनां तत्प्रधानुमेव रामे वद संवत्सरे मध्ये पठि
 तमिति ज्ञेयं॥ अथ यापि अस्य सर्वोक्तस्य विवाहादेश्च चानुमीस्यव्रतैकः प्रसंगः॥ प्र
 करणानिवेशेयि वा प्रथमं पारं भविष्यं ज्ञेयम्॥ केचित्तु॥ प्रतिवर्षं च चानुमीस्यव्रत
 प्रयोगाणां भिन्नत्वादाशौचादिपाते॥ हितीयादिप्रयोगेन भवत्येवेत्याहुः॥ तन्मा॥ प्र
 ति वर्षं च यः कुर्याद्देवं देवं संस्मरन् हरिम्॥ देहांते पितृभ्यो न विमाने नार्कं वर्चसां मो
 दने विष्णुलोके सौया वदाह तं संभवमिति हेमाद्रौ भविष्यवचनादिन्यास्तां वित्तरः उदं
 च शिवभक्तादिभिरपि कार्याः। शिवे वा भक्तिं संयुक्ता भानौ वा गरानायके कृत्वा व्रत
 स्य नित्यमयथोक्तफलभाग्यवेदिति ब्रह्मवैवर्तना॥ व्रतग्रहणप्रकारस्तु हेमाद्रौ
 भविष्ये॥ महाश्रजाततः कुर्याद्देवदेवस्य चक्रिणः॥ जातीकुसुममालाभिर्मंत्रेणा
 नेन श्रजयेत्॥ सुप्रेतयि जगन्नाथे जगत्सु प्रभवेदिदं भविष्ये च विवृणोते प्रसन्नो मे
 भवाच्चुता॥ एवं तां प्रतिमां विष्णोः श्रजयित्वा स्वयं नरः॥ प्रभाये चायतो विष्णोः कृत्वा
 जलपिष्टस्तथा॥ चतुरो वार्षिका आसान् देवस्यो न्यायनावधि॥ रमं करिष्ये नित्यम
 विर्विघ्नं कुरु मे सुता॥ उदं व्रतं मया देवगृहीते युरतस्तवा॥ निर्विघ्नं सिद्धिमाया तु प्रसा
 दात्तव केशवा॥ गृहीते स्मिन्नव्रते देवययं च त्वं यदि मे भवेत्॥ तदा भवतु संश्रुतं त्वत्प्रसा
 दात्त नार्दना॥ गृहीते स्मिन्नव्रते देवययं शरीरं भियेष्टं॥ तन्मै भवतु संश्रुतं त्वत्प्रसादात्
 ज्जनार्दने नित्यं मार्गवाचं न दीपिकायां नृसिंहय रिचर्यायां च भविष्ये॥ आवरो व
 र्जयेच्छाकं दधिभाद्रपदे तथा॥ दुग्धमाश्वपुजे मासिक कार्त्तिके हिदं लं त्यजेत्सुक्ता
 ॥ स्कांदे पिका नुमीस्य कले॥ चत्वार्ये तानि नित्यानि चतुरश्रमवर्णिनां॥ प्रथमे
 मासिकं त्रैव्यं नित्यं शाकव्रतं नरैः॥ हितीये मासिकं त्रैव्यं दधिव्रतं मनुजैः॥ मया व्र
 तं गृहीते तु चतुर्थे यिनि शा मय॥ हिदं लं वहु वीजं च वृताकं च विवर्जयेत्॥ नित्यान्ने

तानिदिष्टेद्रवतासाहमेनीधियाः॥जंवीरेजप्रभाषांशुमूलकरंमूलकं॥कृष्णोचैसुदेउच
चातुर्मास्येजुधः॥अत्रमूलचिंतयतयाविशेषाददरीधावीकृष्णोउतिगोप्यजेत्॥जीर्ण
धावीफलंशोयुक्तयंचित्कायशोधनमिति॥तीर्थसौख्येस्कोदे॥वार्धिकांशुनरोमासान्प्र
मुनेचजनार्देने॥मंचस्वद्वादिशयनंवर्जयेद्भक्तिमान्नरः॥अत्रतोवर्जयेद्वाय्वासासंमधुय
रोदने॥यदोलेमूलकंचैवहंताकंचनभक्षयेत्॥अभक्ष्यवर्जयेद्दशमसूरसिन्धुसर्वपा॥राज
मायानकुलत्याश्चआशुधान्यंचसंयजेत्॥शाकंदधिययोमायान्आवरादिषुवर्जयेत्॥
अत्रत्यजेदितिर्वर्जनसंकल्पस्यःपर्युदासोज्ञेयः॥ब्रतोयक्रमान्॥अत्रकेचिच्छाकाख्यं
त्रपुष्पादीन्यमरकोशस्यशक्यते॥सिन्धुमेनेतिशाकः॥रतिक्षीरस्वामिनाम्याख्यानात्॥अंज
नमात्रस्यनिषेधमावक्षते॥अमेनुशकशट्स्वप्नादि॥दशविधशाकेयोगरूढित्वात्॥यो
गाचरुदेवलीयत्वात्॥स्यादीनामभिन्यामाषनेत्यातस्यावक्षते॥नेनमूलपत्रकरीरामभ
लकांशधिरूढकाः॥त्वक्पुष्पकवंचैतिशाकंदशविधंस्मृतमितिक्षीरस्वामिनोक्तस्यशा
कस्यनिषेधरति॥अधिरूढकंदशविधंस्मृतमितिक्षीरस्वामिनोक्तस्यशाकस्यनिषेधरति॥
अधिरूढकंचैकुरः॥वसुतस्तु॥तत्रत्कालोद्भवाशकावर्जनीयाः॥प्रयत्नतः॥बहुबीजम
वीजंचविकारीचविवर्जयेदितिभविष्यवचनात्तत्कालोत्पन्नानांदशविधशाकानांनिषे
धः॥अत्रतत्कालोद्भवजातीयत्वविवक्षितंनतन्मात्रकालोद्भवत्वंगौरवात्॥तेनात
पादिशोधितानांवर्षीतरी॥दवानामपिनिषेधः॥अत्रतत्कालोद्भवजातीयत्वविवक्षितं
नतन्मात्रकालोद्भवत्वंगौरवात्॥तेनातपादिशोधितानांवर्षीतरी॥दवानामपिनिषेधः॥
अत्रतत्कालोद्भवजातीयत्वमात्रंविवक्षितंनतन्मात्रकालोद्भवत्वंगौरवात्॥तनायका
लोद्भवानांचविवादीनांनिषेधः॥अत्रतत्कालोद्भवार्तिवोष्णवशात्स्वस्वकालोद्भ
वानांसर्वेषांनिषेधरतिनिष्कर्षः॥बहुबीजमित्यनेकबीजमितिचेत्॥इतरवयवायेस
याबीजावयवायत्रवहवसुदित्यन्ये॥अवीजंकदलादि॥वसुतस्त्विदंमहानिवेधेषभावा
न्निर्गलमेव॥आचारप्रदीपे॥हंताकंचकलिंगंचविल्वोद्वरभिःसह॥उदरेयस्यजीर्यति
तस्यहरतरोहरिः॥तथापर्णकंदैवलः॥ब्रह्मचर्यंतथाशींचसत्यमामिषवर्जने॥ब्रतेवेत्ता
निचत्वारिवरिष्ठानीतिनिश्चयः॥आमिषाणिचोक्तानिशमाश्चनंचद्रिकायांयामे॥आरण्य
गर्ग्रीचमीनुजंवीरंवीजशरकं॥अयन्नशिष्टमायादिपदिस्योरनिवेदिता॥दग्धमन्नंमसू
रंचमांसंचैवषड्धामिषां॥रुच्यंतत्रदेशलभ्यंमुपेदेवेविवर्जयेत्॥यामेकार्तिकमाहात्म्ये
॥गोक्तागीमहिषीदुग्धादमृदुग्धादिमिषां॥यामेमसूरिकाप्रोक्ताअन्नंयर्षुधितंतथा॥
दिजक्रीतारसाःसर्वलवणभूमिजनया॥ताम्रयात्रस्थितगव्यंजलेयत्त्वलसंस्थितम्
आत्मार्ययाचितंछान्नामिषंतस्मृतंतुधेः॥तथा॥विष्यावात्तृजमायांअमसूरसंधि
तानिचा॥हंताकंचकलिंगंचमुपेदेवेविवर्जयेत्॥संधिताविलवराशकादीनि॥तत्रैववि
ष्णुधर्मे॥चतुर्विधोहमासेषुहविष्याशीनयायभाक्हविष्याशितुष्टयीचंदोदयेभविष्ये

हेमंतिकहिताहिन्धातः॥ डायवा सिलाः॥ कलायंकं गुनीवारवासुकंहिलमोचिका॥
 पक्षिकाकालशाकंचमूलकंकेमुकेतरनाकंदःसैवन्धसामुद्रेगयेचदधिसर्यिधी॥ पयो
 नुडुतसारचयनसाम्रहरीतकी॥ पिप्पलीजीरकंचैवनागरंगंचतिनिरागी॥ कदलीलव
 लीधात्रीफलान्यगुडैश्चैव॥ अत्रैलयकंसुनयोहविष्याणिप्रचसतेरति॥ मदनरत्नेष्ये
 व॥ सितमस्विन्नमनूष्ययकंधान्य॥ तंउलागंकेमुकंकेमुजाइति॥ प्राच्येषुप्रसिद्धःकंदः॥
 ॥ नारिकेलफलंचैवकदलीलवलीतया॥ आप्रमामलकंचैवयनसंचहरीतकीं॥ व्रतो
 तरप्रशस्तंचहविष्यंमन्यतेबुधाः॥ अन्यान्यपित्रतान्युक्तानिहेमाद्रौमविष्ये॥ स्त्रीवानरो
 कामभक्तौधर्मार्थसुदृढव्रतः॥ गृह्णीयानियमानेतान्दंतधावनसर्वकान्॥ तिषांफ
 लानिवह्यामितकर्तृणांष्टयकृष्टकाप्रधुरखरोभवेद्राजापुरुषोगुडवर्जनात्॥ तैलस्य
 वर्जनाद्राजन्सुंदरंगःप्रजायते॥ कटुतेलपरिम्यागाच्छत्रुनाशःप्रजायते॥ योगाभ्या
 सीभवेद्यस्तुसत्रह्यपदमाप्नुयात्॥ तालूलवर्जनाभ्दोगीरक्तकंठश्चायतेघृतन्यागा॥
 चलावरणसर्वस्निग्धतनुर्भवेत्॥ शाकयक्काशनाभ्दोगीअयक्कादोऽमलोभवेत्॥
 भूमौप्रस्तरशायीचविप्रोमुनिवरोभवेत्॥ एकांतरोयवासेनब्रह्मलोकंमहीयते॥ धा
 रणान्नखरोमां चगंगास्नानफलंलभेत्॥ मौनव्रतीभवेद्यस्तुतस्यात्ताऽस्वलिताभ
 वेत्॥ भूमौभुंक्तैसदायस्तुसष्टयिवाःपतिर्भवेत्॥ प्रदक्षिणाशतयस्तुकरेतिस्तुतिपा
 ठकः॥ हस्युक्तविमानेनसचविष्णुपुरं व्रजेत्॥ अयाचितेनप्राप्नोतिपुत्रान्धर्म्यांनशि
 वतः॥ षष्ठानकालभोक्तायःकल्पस्थायीभवेद्विधिः॥ परोषुयोनरोभुंक्तैकुरुक्षेत्रफलं
 लभेत्॥ गुडवर्जिनरोदयत्रभृतेनाश्रभाजनं॥ सहिरण्यंनरश्रेष्ठलवरास्याप्ययंवि
 धिः॥ सुप्तेदेवेतुगेत्तद्भुतेताश्रभाजनं॥ सहिरण्यंनरश्रेष्ठलवरास्याप्ययंविधिः॥ सुप्ते
 देवेतुयोविष्णोःशिवस्यांगरामर्चयेत्॥ यंचवर्गोस्तुयोनित्यंस्वस्तिकैःपत्रकैस्तथा॥
 सप्ततिरुद्रलोकंहिगारायनुमवाप्नुयात्॥ अथैवासमाप्तौकार्तिकादानानिनक्तैव
 स्त्रयुगं॥ एकांतरोयवासेगौः॥ शय्याभूशयने॥ षष्ठकालभोजनेगौः॥ त्रीहिगोधूमादि
 न्यागैर्हेमप्रीक्षादि॥ रुक्तेगोयुगम्॥ शाकाशनेगौःययोव्रतेच॥ मधुदधिघृतव्रतेसुवा
 सेगौश्च॥ ब्रह्मचर्येस्वर्गीपूज्जि॥ तालूलव्रतेवासीयुगम्मौनेघृतकुंभोवस्त्रयुगंधंठाच
 दिवायेरंगमालिकाकरणीधेनुर्हेमयमंच॥ दीपव्रतेदीपिकावासीयुगंच॥ भूमिभोज
 नेयर्गोभोजनेचकांश्यपात्रंगौश्च॥ चतुष्यथदीयेगोयासेचगौद्वौ॥ प्रदक्षिणाशतेव
 स्त्रं॥ अनुक्तैषुस्वर्गीगौश्चेत्यादिकंहेमाद्रौज्ञेयां॥ तथा॥ भार्गवाच्चनदीपिकायांप्राप्नो
 शयनीवोधनीमधेशमीद्वीयमार्गकैः॥ भृंगराजेनदेवांस्तुनार्चयितकदाचन॥ हेमा
 द्रौप्राप्नो॥ आषाढादिवतुमीसानभ्यंगंवर्जयेन्नरः॥ समाप्नोचपुनर्दद्यान्निलतेलपुनं
 षटम्आषाढादिवतुमीसंवर्जयेन्नखरुतनं॥ वृंताकंष्टजनंचैवमधुसर्पिर्घटान्निनं॥

कार्त्तिक्यांतमुनर्हेनं ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ अग्न्यामयिवर्जितसंकल्परूपाणि पृथ्वी च ।
 द्रोदये ह्येयानि ॥ द्योउरानन्दे स्कां दे ॥ एकांतरं ह्यंतरं वा कुर्व्यान्मासोपवासकां ॥ अनोदनं
 फलाहारनक्तव्रतमथापि वा ॥ अत्रैव तत्र प्रमुद्राधारणमुक्तेरमाचनचंद्रिकायां भवि
 स्ये ॥ शयन्यां चैव बोधिन्यां च कर्त्तव्यं तथैव च ॥ शंखचक्रविधानेन वह्निस्तोभवेन्नर
 ति ॥ अतः प्रतनूनतदा मोक्षश्च तदतिशयवेदात् ॥ सहोवाच याज्ञवल्क्यस्तस्मात्सुमाना
 त्महिताय हरिभजेत् ॥ सुश्लोकमौलेर्वीर्यं गेह्यश्रिना संघतर्जितशतपथयुते ॥ प्रते
 विस्म्यो अज्जचक्रैस्तु तत्रेजन्मोभोधितं नैवेद्यं चर्षणीं द्वा ॥ मूले वाह्ये दधने चैव पुराणा लि
 गान्यंगे तावका न्ययंति ॥ इति सामवेदात् ॥ अग्निहोत्रं तथा नित्यं वेदस्याध्ययनं यथा ॥
 ब्राह्मणस्य तथैवेदं तत्र प्रमुद्रादिधारणमिति यत्र पुराणा चेति ॥ ब्राह्मणा अत्रियो वैश्यः
 शूद्रो वा यदि वेतरः ॥ शंखचक्रांकिततनुसुलसीमंजरीधरः ॥ गोपीचंदनलिङ्गा गोद
 दृष्टश्चन्द्रदधकृतश्रित्काशीखंडात् ॥ तत्र कारसुरमार्चनचंद्रिकायां ज्ञेयः ॥ पृथ्वीचंद्रो
 दयस्तु ॥ यस्तु स तत्र शखादिलिङ्गांकिततनुर्नरः ॥ संभाष्य रो रं वयाति यावद्विद्राश्च नृद
 शेति वृहन्नारदीयोक्तैः ॥ शंखचक्राधकं चर्षणीतनूत्यादिकं तथा ॥ एकजाते रयं धर्मो
 न जातु स्याद्भिज्जन्मनः ॥ शंखचक्रैर्मृदायस्तु कुर्यात्तत्रायसेनवा ॥ संप्रद्वह हिः कार्यः सर्व
 स्माद्भिज्जकर्मराः ॥ यथाश्मशानजं काष्ठमनर्हं सर्वकर्मसु ॥ तथा चक्रांकितौ विप्रः सर्व
 कर्मसु गार्हितः ॥ तथा शिवकेशवयोरंकाच्छूलचक्रादिकान् द्विजः ॥ न धारयेत्तमतिमा
 न् वेदिके वर्त्मनि स्थित इति विष्णुः ॥ अलायनो दिवचनात् ॥ ऋग्वेदादिश्रुतीनाममार्थ
 त्वादस्य श्रुतीनां वा सत्त्वाच्चक्रादिधारणं शूद्रविषयमित्युच्यते ॥ नृत्वं चोद नार्थं निविद्धं
 मित्रिश्रीधरस्वामी ॥ यद्यपि निषेधस्य प्राप्तिरापेक्षत्वाद् द्विधिविना च तदयोगादप्यजीव
 विरोधेन न तोयशूकरोतीति वन्विकल्पो युक्ता स्यात्पि एकजाते रयं धर्म इत्यनेन सा
 मान्यवाक्यानामुपसंहारात् ॥ द्विजातिनिषेधो नित्यानुवाद इति तदाशयः ॥ अत्र शिष्टा
 चार एव संकुटपाशानिः सरणास्तृणिरिति संक्षेपः ॥ आषाढपौर्णिमास्यां कीकिलात्र
 तमुक्ते हेमाद्रौ भविष्ये ॥ आषाढपौर्णिमास्यां नुसंध्याकाले द्युपस्थिते ॥ संकल्पयेन्मास
 मिकं आवरो प्रत्यहं संहं स्नानं करिष्ये नियतात्र ह्यचर्यं स्थिता सती ॥ भोक्ष्यामि नः ॥ भू
 शय्यां करिष्ये प्राणिनां दयामिति ॥ अस्मिन् कृतव्रतत्वात्सायाह व्यापिनीयाद्या ॥ अत्रै
 व शिवशयनोत्सवउक्तो हेमाद्रौ वामनपुराणो ॥ पौर्णिमास्यामुमानाथः स्वपते चर्मसं
 स्तरे ॥ वेद्यां च जटाभारं समुद्रयाहिवर्षणा ॥ मदं न रलेप्येवं ॥ इयं प्रदोष व्यापिनी ।
 अत्रैव व्याससज्जोक्ता ॥ तत्र त्रिमुहूर्त्तचैत्रैवेति संन्यासपद्धतौ ॥ त्रिमुहूर्त्ताधिकं याद्यं ॥
 पर्वण्ये प्रणामयोरिति वचनात् ॥ इति श्री रामकृष्णभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृते नि
 र्णयसिंधौ आषाढमासः कर्कसंक्रांतौ सख्यं त्रिशङ्काः पुराणकालः ॥ सूर्योदयोत्तरसंक्र
 मेण परतरवपुराणं ॥ रात्रौ निशीथ्यात्माक्षपरतश्च संक्रमेत्परा कर्कहेमाद्यनंतमहादि

मनेश्वरैर्नरदिनयोः पंचनाड्यः पुरायकालः॥ धनुर्मीनावतिक्रम्य कस्यांचमिथुनंतथा॥
 श्वीयरविभागेनरात्रौ संक्रमतेरविः॥ दिनांते पंचनाड्यस्तु तदा पुरायतमाः स्मृताः॥ उ
 दये पितृयायं च देवे पित्र्ये च कर्मणीति स्कांदोक्तेः॥ श्वीयरविभागेनेति मकरकर्क
 भिन्नसंक्रांतिपरं॥ वक्ष्यमाणवज्रो विरोधादित्युक्तं मदनरत्ने॥ तेनायमर्थः॥ रात्रौ श
 व्भागे मकरे उदये पंचनाड्यः पुराणः रात्रावपरभागे कर्कसंक्रमेदिनांते पंचनाड्यः पु
 रणः॥ विषुवतोस्तु श्वदिने पंचापरदिने च यंचेति॥ वाक्यांतरानुरोधेनात्तेन हेमाद्रिः।
 माधवयोः सर्ववचनानां चाविरोधः॥ माधवमतेन॥ अहं रात्रे तद्घं वा संक्रांतो दक्षिणा
 यतोऽर्धमेव दिने यां ह्यवाव नोदयते रविरिति॥ बृहद्भाग्योक्तेः॥ मिथुनात्कर्कसंक्रां
 तिर्यदस्यादं शुमालिनः॥ प्रभाते वानिशीथे वानदा पुरायंतु श्वंतर्निभविष्योक्तेः श्वर्ध
 दिनसवपुराणं॥ दक्षिणात्यास्त्वतदेवाद्रियंते॥ अत्र रात्राद्यपि स्थानादि भवतीत्युक्तं
 प्राक्॥ अत्रानोपवासादि श्वर्धमुक्तेः॥ तथा कर्कके शादिकर्तननिधिदं॥ कुंभे कर्कट
 के वापिकस्यायां कर्मुके रवौ॥ रोमसं उग्रहस्थस्य पितृन् प्राशयते यमरतिः। सुमंतु च
 चनादित्युक्तम्। जीवन्मिदं कृतिरीये गुरुभिः॥ अथ नदीनारजोदोषः॥ हिमाद्रावत्रिः।
 सिंहकर्कटयोर्मध्ये सवीनघोरजस्वलाः॥ नस्तानादी विकमी शितासुकुर्वीतमानवः
 ॥ इदं च सुद्रनदीषु॥ सिंहकर्कटयोर्मध्ये सवीनघोरजस्वलाः॥ तासु स्नानेन कुर्वीतव
 ज्ञपित्वा समुद्रगारतिव्याघ्रोक्तेः॥ मात्स्ये त्वगस्त्योदयावधित्वमुक्तम्॥ यावन्नोदेति भग
 वान्दक्षिणाशाविभूषणं॥ तावद्जीवहानघः करतोयाः प्रकीर्त्तिताः॥ करतोया अ
 त्यतोयाः॥ तथा कात्यायनः॥ याः शेषमुपगच्छंति यीक्षे कुसरितो भुवि॥ तासु प्रादृषि
 नस्त्यायादशरोदशवासरे॥ इदं चायदि स्मृति संगृहे धनुस्सहस्राण्येते तु गतिर्यीसां
 न विद्यते॥ नतानदी शब्दवहा गती स्ते परिकीर्त्तिताः॥ महानदीषु भविष्य उक्तम्॥ आदौ
 तु कर्कटे देवि महानघो रजस्वलाः त्रिदिनं तु चतुर्थे हि शुद्धासुर्जाह्वीयथा॥ महानघ
 अत्राहो॥ गोदावरी भीमरथी तुंगभद्रा च वेणिका॥ नापी ययो धीविध्यस्य दक्षिणोत्प
 कीर्त्तिताः॥ भागीरथी नर्मदा च यमुना च सरस्वती॥ विशेषाच विहस्ता च विध्यस्योत्तर
 तः स्थिताः॥ हादशैता महानघो देवर्षिश्चेत्संभवाः॥ मदनरत्ने पुराणां तरे॥ महानघो
 देविका च कावेरी वंजरा तथा॥ रजसानुप्रदुष्टाः स्युः कर्कटादौ अहं नृपा॥ कात्यायनः। क
 र्कटादौ रजोदृष्टा गोमती वासरत्रयम्॥ चंद्रभागा सती सिंधुः सरयू र्मदा तथा॥ इदं गंगा
 द्यतिरिक्तविषयं॥ गंगा च यमुना चैव सप्तज्ञाता सरस्वती॥ रजसानां भिभूयंते ये चान्ये न
 दसंज्ञकाः॥ शोरा सिंधु हिरण्यारवाः कोकिलो हितवर्धराः शतद्रुश्च नदाः सप्तयावनाः॥
 परिकीर्त्तिताः॥ इति देवलोक्तेः॥ यत्तु प्रथमं कर्कटे देवि अहं गंगारजस्वलेत्यादिवचनं त
 जाह्वीभिन्नगोदावर्ष्यादि॥ गंगां तरे परमिति मदनरत्ने॥ अन्ये त्वं तर्गतं रजो विषयम्॥
 गंगाधर्मद्रवः पुराय यमुना च सरस्वती॥ अन्ये त्वं तर्गतं रजो विषयम्॥ गंगाधर्मद्रवः पु

रायायुनाचसरस्वती॥ अंतर्गतस्वतीदोषाः सर्वावस्थासु चामलारतिनिगमोक्ताः॥ तीरवा
 सिनानुरजोदोषोनास्तिननुतत्रीस्वासिनामितिनिगमोक्ताः॥ तीरवासिनानुरजोदोषोना
 स्तिननुतत्रीरवासिनामितिनिगमोक्ताः॥ रजोदुष्टमपि जलगांजलयोगे पावनं॥ गंगा
 भसासमायोगादुष्टमयं बुपावनमितिमात्स्योक्ताः॥ नूतनकृपादौ तु योगियाश्च वत्स्यः॥
 अजभावो महिष्यश्च ब्राह्मणी च प्रसूतिका॥ मूर्धन्योदकं चैव दशरथेनाशुद्धतीति॥
 क्वचिच्च दोषमाह व्याघ्रपादः॥ अभावे कृपापीनामनपायिययोभूताम्॥ रजोदुष्टे पि
 पयसि याममोगोन दुष्यति॥ गौडालु॥ अन्येनापि॥ समुद्रनेत्रतिहितीयेयादेयाः॥ तेनो
 दूतेन दोषः॥ तथा च नासु स्वानेति प्रागुक्तमित्याहुः॥ वसिष्ठेयि॥ उपाकर्म्मणि चोत्तमं
 प्रेतस्त्वानेतथैव च॥ चंद्रसूर्य्यग्रहे चैव रजोदोषो न विद्यत इत्यलं विल्लरेण॥ आवराणुक्तं
 तीयामधुसवारव्याघ्रैरेषु ग्रहिणो॥ सा परपुताश्रयेति दिवोदासः॥ आवराणुक्तं चतुर्थी
 र्वयुता॥ मानुविहो गरीश्वर इति वचनात्॥ आवराणुक्तं पंचमीनां गजजादौ परैवेति सामान्य
 निर्याय उक्तम्॥ चमत्कारचिंतामणौ॥ पंचमीनां गजजायां काव्या वशी समन्विता॥ तस्यानु
 वितानां गजरासचतुर्थिकेति॥ आवराणुक्तं पंचमीशुक्तं संमोक्तानां पंचमी॥ तां परित्यज्य
 चम्यः चतुर्थीसहिता हिता इति मदनरत्नेभिधानाच्च॥ तेन परैवेति॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ भवि
 यी॥ आवराणामासि पंचम्यां शुक्तपक्षे न राधिया॥ दारस्यो भयतो लेखागी मयेन विबोल्बणा
 रजये हि विवहीरदधिद्वर्षीकुरैः कुशैः॥ गंधपुष्पोपहारैश्च ब्राह्मणानां चतुर्थीः ये तस्यां
 रजयंती हनागान् भक्तिपुरः सराः॥ न तेषां सपती वीरभयं भवति कुत्रचिदिति॥ आवराणाम्
 शुक्तहादश्यादधि व्रतं प्रागुक्तं॥ तत्रादीनां त्वनिषेधः तत्र दधिव्यवहारभावादिति वक्ष्य
 ते॥ अत्रैव विष्णोः पवित्रारोपणमुक्तम्॥ हेमाद्रौ विष्णुरहस्यं॥ आवराणामसिने पक्षे कर्कट
 स्थे दिवा करे॥ हादश्यावासुदेवाय पवित्रारोपणं स्मृतं॥ हादश्यां श्वरो वापियं चम्यामथ
 वाहिज॥ आनुकूल्येषु कर्तव्यं यंच दश्यामथापिवेति॥ शिवे तु तत्रैव कालोत्तरं॥ आवादां
 ने चतुर्दश्यां न भस्म न भस्मोत्थना॥ अष्टम्यां च चतुर्दश्यां पक्षयो रूभयोः सममिति अन्ये
 वतानां नुवक्ष्यते॥ अविवासं न तु दीपिकायाम्॥ गौरीहोतरि ते काले पूर्वैर्बुधविवास
 नमिति॥ गौराकालो रामा च न चंद्रिकायाम्॥ पवित्रारोपणं विष्णोः चतुर्थीनां भवेदिति
 ॥ कार्तिकपक्षे शुक्लपक्षे कर्तव्यमिति नारदः॥ हेमरेण्यतां नक्षत्रैः स्वैः कौशेयपञ्चजेः
 कुशैः काशैश्च कार्या सैर्ब्राह्मण्यकर्तव्यैः शुभः॥ कृत्वा त्रिगुणितं स त्रिगुणीकृत्य शो
 धयेत्॥ तत्रोत्तमं यवित्रं तु यक्ष्या सह शनैस्त्रिभिः॥ सप्तम्या सह ते ह्यभ्यां शताभ्यां मध्यमं
 स्मृतं॥ साशीतिनाशने नैव कनिष्ठं न त्वमाचरेत्॥ साधारणाय विचारि त्रिभिः स्वैः समा
 चरेत्॥ उत्तमं नुशतं यथि पंचाशदं थिमध्यमं॥ कनिष्ठं नु यवित्रं स्यात्तु वृद्धिं शतं थिशोभ
 नं॥ षट्त्रिंशच्चतुर्विंशद्दशैति च केचना॥ चतुर्विंशद्दशा विन्त्येके मुनयो विदुः
 ॥ हेमाद्रौ विष्णुरहस्यं त्वन्यथोक्तम्॥ अष्टोत्तरशतं कुर्याच्चतुः पंचाशदेव वा॥ सप्तविंश

तेरेवाथ ज्येष्ठ मध्य कनीयसं॥ अधमं नाभिमात्रं स्याद्गुरुमात्रं द्वितीयकं॥ प्रलंबं तो जानु
 मात्रं प्रतिमायां निगद्यते॥ शिवयवित्रं तु तत्रैव शैवागमे॥ एका शीन्यथ वास्तु त्रैल्लिंश
 ता चाष्टयुक्ता॥ येषां शतावाकर्तव्यं तुल्यं यथ्यं तालकं॥ हादशंगुलमाना निव्यासा
 दशंगुलानिवा॥ लिगविस्तारमाना निचतुरंगुलकानि चेति॥ हेमाद्रौ कालौ त्रये युगध
 र्मे॥ कृते मणिमयं कार्यं त्रैतायं हि मसंभवापदजं ह्यपरे प्रोक्तं कार्या संतु कलौ स्मृतं॥
 अधिकारिणो पिते त्रैव विष्णुरहस्ये॥ ब्राह्मणास्त्रियो वैश्यस्तथास्त्री शूद्रस्य च वा स्वध
 र्मावस्थिताः सर्वे भक्त्या कुर्युः पवित्रकं॥ तथा॥ अतो देवेति मंत्रेणादिजो विद्मो निवेद
 येत॥ शूद्रस्य मूलमंत्रो वा येन वा क्षजयेद्दरिं॥ एतच्च नित्यं॥ न करोति विधानेन पवि
 त्रारो यरां नुयः॥ तस्य संवत्सरी प्रजानिष्कला मुनिसत्तमा॥ तस्माद्भक्तिः समायुक्तो न
 रैर्विष्णुरायरोः॥ वर्षे वर्षे प्रकर्तव्यं पवित्रारोपणं हरेरिति तत्रैवोक्तं॥ देवता वि
 शेषेति यो पितं त्रैवा॥ धनदश्चरमागौरी गणेशः सोमराद्गुहः॥ भास्करश्च उका वाच वा सु
 किञ्चनार्थमः॥ चक्रपाशिर्ह्रनंगश्च शिवो ब्रह्मा तथैव च॥ प्रतिपत्तमृतिर्द्विताः प्रज्यास्ति
 थिषु देवताः॥ यथोक्ताः सुक्तयस्ते तु त्रिथयः प्रावरास्य चेति॥ तथा हेमाद्रौ कालौ त्रये॥ च
 तुर्हस्यामथाष्टम्यां सर्वसाधारणं तु तदिति॥ तत्प्रकारं सुगमाच्च न च द्विकाया म्॥ ततस्त्वा
 नियवित्राणि वैरावे पुटके सुमे॥ संस्थाप्य सुचिवस्त्रिणाधिधाय पुरतो न्यसेत्॥ अरन्ति
 संमिता वैरीकुर्व्यात्तु यद्विशताकुरौः॥ क्रियालोपविधानार्थं यत्त्रया विहितं प्रभो॥ म
 येतन्क्रियते देवतवतुल्यं पवित्रकं॥ न मे विप्रो भवेद्देवकुरु नाद्यदयो मयि॥ सर्वथा सर्व
 दा विद्मो मम त्वेयं मागतिः॥ उपवासं न देवत्वातो यया मिजगत्पते॥ कामको धादयो ये ते
 व मे सुव्रतघातकाः॥ अथ प्रभृति देवेशया वंद्यै शेषिकं दिने॥ तावद्द्रष्टान्वया काव्या सर्व
 स्यास्य नमोस्तुते॥ इति देवसंप्राप्त्यं कुंभं संस्थाप्य तत्र वंशपात्रे॥ ॐ संवत्सरस्य पागस्य
 पवित्रीकरणाय भो॥ विष्णुलोकान्यवित्राय आगच्छे ह नमोस्तुते॥ अनेन मूलेन चावा॥
 श्रोत्रममध्यमकनिष्ठेयु॥ विष्णुब्रह्मरुद्रान् संत्वरजस्तमां सिवेदत्रयं वनमालायां प्रकृति
 चावाहत्रिस्त्र्यं ब्रह्म विष्णु रुद्रान् यथिषु क्रियायोरुषीः वीरा॥ विजया ईशा॥ अथ रा
 जिता॥ मनोन्मनी॥ जया॥ भद्रा॥ मुक्तिश्चेत्यावाहं संश्रया॥ ॐ संवत्सरकृताचीयाः संश्रयी
 फलदेयियता॥ पवित्रारोपणं येतत्कुरु कुं धरते नमः॥ विष्णुतेजो भद्रं रम्यं सर्वपात
 कनाशनं॥ सर्वकामप्रदं देवतवांगे धारयाम्यहं॥ इति देवकरं मंगलसत्त्वं ध्यादेवं सं
 श्रयनिमंत्रयेत्॥ आमंत्रितो सिदेवेश पुराण पुरुषोत्तम॥ प्रातस्त्वा क्षजयिष्यामि
 निध्यं कुरु के शवा॥ ह्रीरोदधि महानाग शय्यावस्थित वियह॥ प्रातस्त्वां रजयिष्यामि
 सन्निधौ कुरु ते नमः॥ निवेदयाम्यहं तुभ्यं प्रातरे तत्पवित्रकं॥ सर्वथा सर्वदा विद्मो नम
 स्ते सुप्रसीद मे॥ ततः पुष्पांजलिं दत्त्वा त्रैजागरां कुर्यादित्यधिवासनं॥ प्रातर्ज्ञित्य
 प्रजाकृत्वा गंधद्वीक्षतयुतं पवित्रमादाय॥ देवदेवनमस्तुभ्यं गृहारो देयपवित्रकं॥ य

वित्रीकरणाथीयवर्षशजाफलप्रदं॥पवित्रकंकुसंस्वाधयन्यादःकृतकता॥सुदीभ
 म्हेदेवत्वप्रसादानुरेश्वर॥मूलसंपुटितानेनदत्तांगदेवताभ्योनाभासमर्म्यमहानैवे
 द्यदत्तानीराज॥मणिविद्रुममासाभिरियादिभिर्दमनारोयोक्तमंत्रैःप्रार्थयित्वा॥गुर
 वैत्राहरोम्यश्चदत्तास्येचधारयेत्॥तथा॥मासपक्षमहोरात्रत्रिगतधारयेत्तथा॥
 देवेतस्त्रसंदर्मदेशकालविवक्षया॥अकरसो नुतत्रेवा॥पवित्रारोपणकालेनका
 रैतिकथंचन॥तदापुतेजयेमंत्रस्तोत्रवायिसमाहित इत्युक्तम्॥इतिपवित्रारोपः॥
 आवराशुक्तचतुर्दशीष्वयुतायाः॥अत्रवक्तव्यविशेषश्चेन्नचतुर्दश्यामुक्तः॥अ
 थोपाकर्मःतत्रवक्तव्यं॥प्रयोगपारिजातेशोनकः॥अथातःआवराभासेश्वर
 राक्षसपुतेदिने॥आवरायांआवराभासियंचम्याहससयुते॥दिवसेविदधीतेतदुपाक
 र्मयथोदिने॥अध्यायीपाठनिकुर्यात्त्रयोयासनवन्हिनेति॥अत्रयोराभासपसंहा
 रस्यायेतयजुर्वेदीपरैतिहेमाद्रिः॥अत्रहस्तपुत्रायंचमुक्ता॥कारिकापि॥तन्मासे
 हस्तपुत्रायंचम्यावातदिष्यतइति॥केवलपंचम्याहस्तपुतेअस्मिन्दिनेइति
 हेमाद्रिः॥उयासनवन्हिनेतिउक्तमर्हदयमिदं॥केचित्त्वैकिक्काभीप्रकुर्वते॥इति का
 रिकीकलौकिकाग्निनाविकल्पते॥तत्रापिअध्यायेरन्वास्वइतिस्त्रातसशिष्यवि
 तदधिकारिकस्याचार्यामीनामस्यायावम्योजुदयादितिनिषेधात्तौकिकयवा॥तद
 भावेतस्मात्त्रैतिनिर्गवः॥यद्यपिदीपिकायांवेदोपाकतिशेषधिप्रजननेयसेसितेआव
 रो॥इतिशुक्तपक्षेपिसर्वेषांमुखकालत्वेनोक्तः॥वस्वमारागार्ग्यवचनेनकुंदीगा
 न्प्रतिविहितस्तस्याविरोधिनःसर्वान्प्रतिप्रवृत्तिश्च॥तथापिआवराभाससंबंध
 स्पृष्टत्रैकत्वात्॥हस्तपक्षेपिकार्यमितिहृदः॥तथाचसत्रम्॥अथातोआध्यायीपाक
 रणामोषधिनंमादुर्भावेश्वरोतआवरास्यंचम्याहलेनवा॥अत्रआवराशुमुखी॥
 मीमोराः॥तस्याहर्दययोगेहेमाद्रौआसः॥धनिशसयुतेकुर्व्याच्चावराकर्मपक्षे
 त्॥तत्कर्मसफलज्ञेयमुपाकरणासंज्ञितं॥आवरातनुयत्कर्मसुत्रराधाटसंयुतं
 संवत्सरकृतोध्यायस्तत्सुरारैक्येतीतिप्रयोगपरिज्ञातेगार्ग्यपि॥उदयव्यापि
 नीतिवविश्वर्षेघटिकादय॥तत्कर्मसफलज्ञेयंतस्यपुराणत्वतनकमिति॥शर्वगुरुत्र
 राधाटयोगेपर्युःश्वराभावेघटिकादयश्चनेवापंचम्यादौकार्यं॥नतुशर्वविश्वार्ग्य
 संगवैपिअपवादाभावात्किंच॥पर्युःसंगवास्यर्शेनिषिद्धशर्वयहरीकियानम्॥
 संगववाक्यश्वरावाक्यचेति॥चेत्तर्हिग्रीहिवाक्यादश्वाफवाकाचमासमिमांसा
 मस्यपादनेस्यादितिमहत्सांतिप्यनेनपर्वीमीदृगिकमाख्यातेनिषेधप्रवेशस्तोभा
 यत्रसाम्यात्॥श्वरापुतेदिनेसंक्रांतादौतउपाकर्मनकुर्वेतिक्रमात्सामर्थ्यमुक्तिः॥
 ग्रहसंक्रांतियुक्तेषुहस्तश्वरापर्वेस्तिहेमाद्रौ॥निषेधात्पंचम्यादयोयाः॥अत्र
 ग्रहसंक्रांतिदिनेयथाप्राप्तेस्त्वेकपाकर्मनकार्यम्॥इत्येकोवाक्यार्थः॥तेनाथ

वैवेदिनामपिनिषेधः॥ अथथाहस्तादित्रयेप्रत्येकंयहसंक्रांत्योषवाक्पकलनायनेः॥
मदनरत्नेपि॥ यदिस्याच्छावरणंयहसंक्रांतिदूषिता॥ स्यादुयाकरणांशुक्तपंचम्याश्रा
वरास्पनु॥ स्मृतिमहारीवे॥ संक्रांतिर्यहणंवापियदियर्षणिजायते॥ तन्मासेहस्तमु
धस्ताचेत्संक्रांतिर्यहणंतदा॥ उपाकर्मनकर्त्रीतपरतेश्चनदोषरुदिति॥ मदनरत्ने
गार्ग्योपि॥ यद्यहंरात्रादवीकृत्यहःसंक्रमणवचानोपाकर्मतदाकुर्याच्छावरणंश्रव
रोपिवा॥ एतेनयहणकालेश्रवणसत्वेत्यवनिषेधोनावीगितिपूर्वशकापरास्तायह
विशिष्टानांहस्तश्रवणयर्षणांप्रत्येकंनिषेधेतद्युक्तोपाकर्मनिषेधेचविशिष्टदेशे
वाक्पभेदात्पंचम्यासंक्रांतौनिषेधाभावायत्रैश्चातेनाहंरात्रात्सर्वयहसत्त्वमात्रेउ
पाकर्मनिषेधोनतद्योगः॥ यत्रप्रतिपन्निश्रितेनेवनोत्ररायाढसंपुतेश्रवणेश्रावरां
कुर्य्यहसंक्रांतिवर्जितरतिप्रतिपन्निश्रितनिषेधकंवचनतन्निर्गलेहेमाद्रौनिगम
ः॥ ग्रहयोगोगुरुहंतिसंक्रांतिःशिष्यघातिनी॥ तयोहंस्तुत्ररायाढाउपाकर्मणिवैष्णवे
अत्रचवेदोपाकरणेप्रतिकुलीरेसंस्थितेर्वौ॥ उपाकर्मनकर्त्रीव्यकर्त्रीव्यसिंहयुक्तको
रतिवचनदेशांतरविषयो॥ नर्मदोत्रभागेतुकर्तव्यसिंहयुक्तको॥ कर्कटेसंस्थितेमा
नाउपाकुर्यानुदक्षिरादिति॥ इहस्यतिवचनादितिप्रयोगपारिजातेनोक्तं॥ पराशरमा
धवीयेष्वेवांसाभगानांसिंहस्थिरवातुकेस्तद्विषयदंपुरेडाशचतुर्दीकरावदुयस
हीयता॥ इतिवयंपश्यामःकालादर्शे॥ अध्यायानामुपाकर्मश्रावरांतेत्रिरीयकाः॥ व
द्वचाःश्रवरोकुर्युःसिंहस्थोर्कोभवेद्यदि॥ सहस्तशुक्तपंचम्यांतद्वहणसंक्रमे॥ अ
सिंहार्कैःश्रीष्टयदांश्रवरोनव्यवस्थयेति॥ तन्मूलालिखनाच्छुत्रविरोधाच्चचित्प्रास्त
त्रेहिश्रवरोनश्रावरास्येतिचांद्रमासः॥ एवीक्तौनसौरः॥ तस्यपंचम्यभावाच्छ्रुतिला
संगाभ्यामुभयपक्षत्वेद्विद्वयविरोधाच्चातेनसिंहस्थोर्कोभवेद्यदितदाकर्कः॥ पिय
हणसंक्रमेसति॥ असिंहार्कैःशुक्तपंचम्यांश्रावरांवावद्वचाः॥ श्रीष्टयदांतेत्रिरीयादिति
व्याख्येयं॥ तेषांसौरमासाभावाच्छ्रावरोशस्यानुद्गमादौतुवद्वचपरिशिष्टे॥ अदृष्टोप
धयस्तस्मिन्मासेतुनभवंतिचेत्तदाभाद्रपदेमासिश्रवरोनतदिष्यतरति॥ तत्राप्यनु
द्गमेतुकुर्यादेवातदार्थिकमित्याचक्षतरतिस्त्राता॥ वर्षत्रैर्भवंवार्थिकां॥ एतच्चशुक्रा
स्तादावपिकार्यं॥ उपाकर्मोत्सर्जनंवयविचदमनायेरामिति॥ दमनारोयेलिखितव
चनात्॥ निषेधैर्मित्रिकेज्येहोमयज्ञक्रियासुचाउपाकर्मणिचोत्सर्गेयहवेधोन
विद्यतरतिप्रयोगपारिजाते॥ हेमाद्रौसंयहोक्तैः॥ यर्षणियहरोसतिर्षवत्रात्रादिवे
धाभावेवक्तुमिदंतेनयर्षणियहरोपिचतुर्दश्यांश्रवरोकार्यमितिहेमाद्रिः॥ प्रथमा
रंभलुनभवति॥ गुरुभार्गवयोमौढेवावालेवाईकेपिवा॥ तथाधिमाससंसर्गमलमा
सादिषुदिजा॥ प्रथमोपाकृतिर्नस्यान्तकर्मविनाशरुदिति॥ तत्रैवकश्योक्तैः॥ त

त्रयप्रभारं भेदं हि आहं कुर्यादिति नारायणारुणौ। एतच्चाधिमासेन कार्यं। उपाकर्म तयो
 त्सर्गप्रसवाहोत्सवायकाः। मासद्वयोपराकार्यावर्जयित्वा तु येन कर्मिति॥ मोतिः परा
 शरोक्तेः॥ उत्सर्गः कालद्वयोपराकर्मोदिकर्मणि। अभिवेकादिद्वयोपराकर्मोत्सर्गो
 युगादिस्थितिकाम्यायनोक्तेः॥ यत्तु॥ उपाकर्मणि चोत्सर्गोदिकर्मोत्सर्गोदिकर्मोत्सर्गो
 स्य शृंगवचस्तत्सामगविषयं तयोसिंहोक्तैः॥ एतच्चापराह्णकार्यं॥ उपाकर्म
 पराह्णस्यादुत्सर्गः प्रातरेव त्विति। अध्यायानामुपाकर्मकुर्यात्काले पराह्णकोऽर्वा
 ह्णोत्सर्गस्यादिति वेदविदो विदुरिति हेमाद्रौ गोभिलोक्तेः॥ वस्तुतस्तु॥ भवेदुपा
 कृतिः शरीमास्याऽर्वाह्णसर्ववृत्तिप्रवृत्तौ वचनात्सर्ववर्षसामगविषयं तेषामप
 राह्णस्योक्तेरित्यनुयदेव स्थते॥ दीपिकापि॥ अस्य तु विधेः सर्वाह्णकालः स्मृत इति
 याजुषास्तयवर्षाकुर्व्युः। तच्चायसं वैरोदयिकं याज्ञेयं स्तुतं सर्वायवर्षोदयिकं
 कुर्युः। आवरांते त्रिरीयकाः वद्वचाः अवरो कुर्युः। ग्रहसंक्रान्तिवर्जिते। इति गार्ग्यो
 क्तेः॥ संप्राप्तवान् शुतीर्ब्रह्मायवर्षोदयिके पुनः। अतो भूतदिने तस्मिन् नोपाकरण
 मित्यतः। इति कालिकापुराणाच्च॥ अथ वेदो यस्य पुन्ये यवर्षास्यादुपक्रियाः। दुःखा
 शोका मयप्रस्ताराष्ट्रे तस्मिन् हि जातयस्ति मदनरत्ने गार्ग्योक्तेः॥ अत्र सिंगाभटीये
 विशेषः॥ अवराः आवरां यवर्षसंगवस्थगदा भवेत्। तदेवौदयिकं याज्ञेयं नान्यदौद
 यिकं भवेत्॥ पराशरमाधवीयेपि गार्ग्यः॥ आवराणीधोरीमासीतु संगवात्परतो यदि
 तदेवौदयिकं याज्ञेयं नान्यदौदयिकं भवेत्। कर्मकालमाह कालादर्शनिगमः। आ
 वराणां प्रीत्ययं वा प्रतिपत्तयस्तु हर्षकैः॥ विहास्याच्छादसोतत्रोपाकर्मोत्सर्जनं भ
 वेत्। अत्र योरीमासी अवराहस्तयोरुपलक्षणेन तावपि संगवस्थोऽदयस्य दृष्ट
 टीत्यर्थोऽनुतो यवर्षावार्कमेकुर्युर्न भस्पाकर्मकर्मग्यजुःसामगाः क्रमात्। इति
 ध्वीचंद्रोदयेतन्ना। विह्वल्य घटिकादयमिति शर्वोक्तविरोधात्। सामान्यवाक्यादौद
 यिकी कर्मयर्थ्या प्रायाद्यानसर्वा। संगवनिमित्तसर्वविहायवादाभावात्। माद्रादौ
 कालांतरे वास्तुन तु निषिद्धं। नहि श्रीशुलाभे निषिद्धमात्रं हरणं युक्तं। अतस्त्वपरेषु
 संगव्याप्तौ सर्वनिषेधः। तदभावे तु नेति मुख्यवस्थाप्ययास्ता। विधिर्वैषम्यात्।
 मासनिषेधे तथाप्यत्र सर्वविहावचनसत्त्वे हि सायुज्ये। एवं अवरोपि ज्ञेयं। एत
 च्छुद्धाधिकपरं तेन यथाग्रिहोत्सर्गोत्सर्गकालवाधे सामान्यस्या जीवतावच्छि
 न्काले दर्शादिरनुष्ठानाय याज्ञेयाश्च शफायभावे यागाक्षिप्रनिषिद्धवर्ज्यद्वयं
 तथा त्रसंगवाभावनिषिद्धवर्ज्यकर्मयर्थ्यामीदृशे कालांतरे वा नुष्ठानेन तु कदापि
 निषिद्धेः। अथवादाभावे उत्सर्गस्थेव प्राप्तेः। तेन प्राशस्य मात्रपरमिदं काम्यायनादी
 नां तदिह न ह्येव सर्वान् व्याप्रावेकदेशस्य र्शेवा सर्वे वेति हेमाद्रिः। यदपि आवरां दुर्ग
 नवमीदूवीचैव हताशनी। सर्वविहाः प्रकर्तव्या शिवरात्रे वलेहि नमिति। ब्रह्मवैवर्ते

दृष्टव्यविश्ववराणकर्मदिदेवकर्मविषयमितिहेमाद्रिः। अतएववचनात्कुलधर्म
 तादावपि सर्वेवा। मदनरत्नेष्वेवा। मदनपारिजातेपि। सर्वविद्यायां आवरणं वाजसा।
 पिनामुपाकर्मैत्युक्तम्॥ मदनरत्ने तु यद्वर्ण्योदयिके कुर्युः आवरणं तैत्तिरीयकार्
 ॥॥ वच् चपरिशिष्टावच् चान्प्रतिकर्मविधानार्थं प्रवृत्तेः। तत्र तैत्तिरीयकः कर्म
 वेध्ययोगान्पूर्वोक्तकालिकापुराणादौ सामान्यत औदयिकपर्वप्राप्तेस्तन्निषे
 नेन वच् चानां श्रवणविधानां तैत्तिरीयकपदां अनुवादत्वात्तस्य च प्राप्ताधीनत्वा
 त्। प्राप्ते श्रवणं जुर्वेदिमात्रपरत्वात्। सर्वयजुर्वेद्युपलक्षणाार्थं। अवयुस्यानुवादो वा
 तनुविधायकं येन विशेषविधिना उपसंहारः स्यात्। अनुवादत्वात्तस्य संहारनदोषः।
 अत्यथोदयिकपर्वविशिष्टाया कर्मोदेशेन कर्तृविधी कर्तृविशिष्टे वोदयिकपर्व
 वेधौ वाक्यभेदाय तत्रैः। औदयिकपर्वविधी वाक्यभेदाय तत्रैः। तस्मात्तैत्तिरीयकपदा
 वेवस्यासर्वयजुर्वेदिनामोदयिकमेवापर्वेत्युक्तं तन्ना नतावत्परिशिष्टे वच् चा
 न्प्रत्येवविधिः॥ धनिसृष्टप्रतियद्युक्तत्वात्सृष्टसमन्वितमित्यादि॥ तदुदाहृतं।
 एवपरिशिष्टे वेदान्तरधर्मविधीमां दर्शनात्। नाप्यनुवादो यं कालिकापुराणा
 दृष्ट्वादीनामपि तदाय त्रैः। कुर्युरित्यस्याविधित्वेन तस्यैवार्थवादत्वेनैतन्मात्रा
 नुवादित्वाच्चानवतैत्तिरीयकानां यद्येतदिधिरस्ति। येनानुवादः स्यात्। नववाक्य
 भेदः तैत्तिरीयकपदमात्रस्य कर्ममात्रस्य वा उद्देश्यत्वायोगेन ह विरार्त्तिवदसर्व
 ब्राह्मणमुपनयीतेतिवच्चागत्या विशिष्टस्योद्देश्यत्वात्। अत्यथोत्रगर्हवच् चपद
 स्याप्यविवक्षायत्वा आवराणस्य सर्वसाधारणाय त्रैः। तस्माद्देमाद्रिमते मेव युक्तमि
 तिदिक्। उदं चशिष्यान्ध्यापयत आवसथ्येऽथौ॥ अन्ध्यापयतो नाधिकार इति।
 कर्कः। आवराणामपि यहरादिदृष्टाया कातीयभिज्ञैः प्रोक्ष्यघांकार्यैः तैस्तु आ
 वराण्ये चम्या॥ संक्रांतिर्ग्रहणं वापि यौरीमास्यापदाभवेत्। उपाकृतिस्तु ये चम्या।
 कार्यावाजसनेपिभिरितिस्मृतिमहारीवेवाजसनेपि यहरादितिहेमाद्रिः। उदं
 स्वसृजोक्तकालपरत्वादृष्ट्वा चपरमपिशंखायनेस्तुहस्तो कार्यः। आयस्तं वैराथ
 र्वरो अग्रोक्ष्यघायजुर्वोधायनः। आवराणायौरीमास्यामायाह्या चोपाकृतिस्तु
 चेप्रोक्ष्यघामपि दोषे आयाह्या कार्यमितेवमर्थेन च्छाखीयविषयं वा॥ सामगा
 लु॥ आवरोहस्तो कुर्युः वच् चाः श्रवणं चैव हस्तो सामवेदिन इति निरीयामृते
 गोभिलोक्तैः सोऽयुत्तरः॥ धनिसृष्टप्रतियद्युक्तत्वात्सृष्टसमन्वितं। आवराणं क
 र्मकुर्वीरन् अग्न्यजुः सामपाठकारतिमदनरत्नेपरिशिष्टे क्तैः॥ गार्ग्योपि॥ सिंहे
 रवौ नुपुष्यर्क्षे सर्वाह्नेः विवरे वह्निः। कुंदो गामिलिताः कुर्युः रुक्मर्गं स्वसृक्कुंदसां।
 युक्तपक्षे तु हस्तेन उपाकर्मपरहितं कमिति। अविवरे यहादिदोषहीनोपुष्यर्क्ष
 र्वोह्नेः। उत्सर्गः पराह्णिकमुपाकर्मैत्यन्वयः। विवरेदिति पाठोऽज्ञानकृतः। अन्य

सुविशेषः सर्वमेवोक्तः॥ प्रयोगपारिजाते गोभिलः॥ उपाकर्मोत्सर्जनं च न स्यात्॥
 नामपीयते॥ धारणाध्ययनांगत्वाद्दृष्टिणां ब्रह्मचारिणां॥ उत्सर्जनं च वेदानामुपा-
 करणकर्म च॥ अरुत्वावेदज्येन फलनामोतिमानवः॥ सर्वथा लोपेन कुरु-
 वासश्च वेदोदितानां नित्यानामिति मनुनाः॥ भोजनोक्तैः॥ एवमुत्सर्गेषु॥ अथ प्र-
 गादत्रैवोत्सर्जनमुच्यते॥ तच्च यौषमासे रोहिण्यां तत्कृष्णाम्ना वा कुर्यात्॥ यौष-
 मस्य रोहिण्यामस्य कायामथापि वा॥ जलांते कृंदसां कुर्यादुत्सर्गविधिवद्दहिरि-
 ति॥ यातवत्त्वोक्तैः॥ आवरणं प्रोष्टपद्यां वोपाकृतौ कमेण यो यश्चुक्तप्रतिपदि-
 यश्चुक्तप्रतिपदिवा कार्यम्॥ अर्हयंचमासानधीयीते तितेनैवोक्तैः॥ अर्हः पंचमो-
 येयुसाई चतुरत्यर्थः॥ यनुहारेतः॥ अर्हयंचमासानधीयीतार्धसमुत्सर्जेत॥
 पंचार्हयष्टान्वेति॥ तदा यादुपाकर्मविषयं॥ बोधायनात्॥ योष्यामाध्यावाक-
 शुः योष्यामाध्यावोत्सर्जेत॥ तितत्संचान्॥ तैत्तिरीयसु तैष्यां कार्यं॥ तैष्यां योरी-
 मास्यां रोहिण्यां वा विरमेदिति तत्संचान्॥ वट्टचेलुमाध्यां कार्यं॥ अध्यायोत्सा-
 र्जनं माध्यां योरीमास्यां विधीयतः॥ इतिकारिकोक्तैः॥ कानीयात्॥ भाद्रपदे कुर्युः॥
 उत्सर्गश्चेत्त्रदातिष्यति यथा प्रोष्टपदेपिवेति॥ काम्यापनोक्तैः॥ सामगालु॥ सिंहा-
 र्केषु कुर्युः॥ तथा च सिंहैरवोत्तिगाग्यवचनं दर्शयुक्तं॥ सर्वरूपाकर्मदिने-
 वा कार्यम्॥ पुष्ट्यन्तस्सर्जनं कुर्यादुपाकर्मदिने यवेति हेमाद्रौ खादिरशुक्तैः॥
 पदासिंहस्यैर्यस्य तितत्संचान्॥ अथ हस्तानसंचान्॥ कर्कस्यो भवति॥ तत्स-
 न्त्सिन्धुष्योत्सर्गं कृत्वा तद्वत्तरहस्ते उपाकर्मसामगाः कुर्युः॥ मासे प्रोष्टपदे हस्त-
 न्धुष्यः सर्वो भवेद्यदा॥ तदा च आवरणं कुर्यादुत्सर्गं कृंदसां हि जरति तत्रैव परिशि-
 ष्टोक्तैः॥ अत्र द्वावपि सोरोमासे जेयो॥ तेषां सोरस्यैवोक्तैः॥ अत्र विशेषमाह का-
 र्णाजिनिः॥ उपाकर्मणि चोत्सर्गं यथा कालं समेत्य च॥ ऋषीन्द्रमयान् कृत्वा
 रजयेत्त्रयं यत्र नः॥ इत्युपाकर्मण्युत्सर्गं च त्रिरात्रं पश्चिणी महोरत्रं वानध्याय॥ इ-
 ति मिताक्षरायामुक्तं॥ अत्र नदीनारजोदोषो नास्ति॥ उपाकर्मणि चोत्सर्गं रजोदो-
 षो न विद्यते इति गार्ग्योक्तैः॥ अत्रैव रक्षाबंधनमुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये॥ संप्राप्ते आवरा-
 णं तैयोरीमास्यादिनोदये॥ स्नानं कुर्वीत मतिमाच्छुतिस्त्विति विधानतः॥ उपाक-
 र्मोदिकं प्रोक्तमृषीणां चैव नर्यराणां॥ उपाकर्मणिकर्तव्यमृषीणां चैव रजनं॥ ततो-
 पराह्णं समये रक्षायो रलिकां शुभा॥ कारयेदसतैः शस्त्रैः सिद्धार्थैर्हं मभूषितैरि-
 ति॥ अतोपाकर्मनंतरं यस्पर्शान्तिथ्यावार्थिकस्यानुवादेन नुविधिः॥ गौरवान्
 प्रयोगविधिमेतेन क्रमायोगाच्छूद्रादेन दयोगाच्च तिनपरिगुरुपाकरोपि सर्व-
 दुरमरह्णेतत्करणं सिद्धं॥ इदं भद्रायानकार्यं॥ भद्रायानेन कर्तव्ये आवरणं फाल्गु-
 नीनया॥ आवरणं च प्रतिहेति यामदहति फाल्गुनी निसंयहोक्तैः॥ तत्सत्त्वेन गवा-

वधितदंतेकुर्यादिति निर्णयामृते॥ मंत्रसु॥ येन वदो वलीराजा दानवेंद्रो महाबलः॥ तेना
त्वामपि वधामिरसेमाचलमाचल॥ ब्राह्मणोः शत्रियैर्वै रथे शूद्रे रथे श्वमानवैः॥ कर्त्रो
रक्षिकाचारो हि जान संशयशक्तितरति॥ अत्रैव हयग्रीवोत्पत्तिः॥ तदुक्तं कल्पतरौ॥ आ
वरणाश्वमिजातः सर्वहयशिरहरिः॥ जगादसामवेदं तु सर्वं कल्मषनाशनमूलात्वा
संशयजेतुं शस्त्रचक्रगदाधरं॥ आश्वलापनेन श्वरणा कर्मोक्तं॥ आवरणा यो रीमा
स्यां श्रणा कर्म ति॥ तत्रास्मभ्ययोमिनीयाद्या॥ असमि ते स्यालीपाकं अपयित्वा
निस्रजान्॥ अतएव निशीथे दर्शप्रयोगांतः यातनियमात्रदंगैः प्रसंगसिद्धिरुक्ताह
दर्श॥ अन्यथा परेद्युः प्रतीकः प्रसंगप्रसंगस्य॥ याज्ञिकानुयोरिमादर्शशब्दोप
शः पूर्वोक्तेश्चावदहोरात्रवाचित्वात्रैव कर्मकालव्याप्तिर्याद्येति विवृणुत्वा च्छे
षयैर्वै च्छति॥ आवरणादिमासचतुष्टयकल्पस्य सद्वितीयासु अश्वस्य शयनव्रते॥ तत्र
चंद्रोदयव्यापिनी॥ दिनद्वयेतत्त्वपरेति निर्णयामृते॥ इति श्रीमीमांसकरामकृष्णभा
टान्नजकमलाकरभट्टकृतैर्निर्णयसिंधौ आवरणमासः ५ सिंहपराः षोडशघटिका
ः पुराणकालः॥ अत्र न सर्ववत्॥ अत्र गोप्रसवेऽभु तसागरे नारदः॥ भानौ सिंहग
नैवैवयस्यगोः संप्रसूयते॥ मरणांतस्य निर्दिष्टं यउ भिर्मासेन संशयः॥ तत्र शांतिप्र
वक्ष्यामियेत संयद्यते शुभं॥ प्रसूतांतत्सरादेवतांगोविप्रायदाययेत्॥ ततो होमप्र
कुर्वीत घृताक्तै राजसर्षपैः॥ आहुतीनां घृताक्तानामयुते जुहुयात्ततः॥ आहुतिमि
श्राये होमः॥ सोपवासः प्रयत्नेन दद्यादि प्रायदक्षिणमिति॥ तथा॥ सिंह राशौ गते
सूर्यगोप्रसूतिर्यदा भवेत्॥ यौषेचमहिषीसूतेदि वैवाश्वतरोत्तया॥ तदानिष्ठं भवे
त्किंचित्त्रच्छात्ये शांतिकंचरेत्॥ अस्य वामेति सूक्तै न तदिहो रिति मंत्रतः जुहुयात्
चतिलाजेन शतमष्टोत्तराधिकं॥ मृत्युजयविधाने न जुहुयाच्च नथायुते॥ श्रीसूक्तै
न ततः स्नायाच्छातिसूक्तै न वा पुनः॥ मध्यरात्रे निशीथे वायदागोः कुंदते तदा॥ या
मेवास्वगृहे वा यि शांतिकं सर्ववदि शेत्॥ एवं आवरो वउवा प्रसवो दि तानि विदुः॥
तदुक्तमथर्ववेदिनां गार्ग्यपरिशिष्टे॥ माघे तु धेचमहिषी आवरो वउवा दिवा॥ सिं
हे गावः प्रसूयंते स्वामिनो मृत्युदायकारि॥ अत्र तदुक्तामृताख्याशांतिः कार्या॥ भा
टकृष्णतृतीयाकजली संज्ञा॥ सा पराया हेति दिवो दासीये उक्तम्॥ भाटकृष्णचतुर्थी॥
वहलाख्यामभ्यंशे प्रसिद्धा सा पराह व्यापिनीयाद्या॥ दिनद्वयेतत्त्वैश्वरी॥ गोप्याश्वत
र्थी वटधेनुश्चादुर्गा चैतदुर्भरहोलिके च॥ वत्सस्य सजा शिवरात्रिरेताः परान्वितां घं
ति नृपं सराष्टमिति दिवो दासीयेव चनात्॥ अत्र वत्ससजायाः पृथगुपादानादे नुश्चा
शदेन वहलाख्या गृह्यते रतिस एव व्याचख्यो॥ मदनरत्नेष्वेवम्॥ अत्र गोसजाया
वान्नाशनं चतुर्वैकोक्तं॥ भाटकृष्णषष्ठी हल यष्टी॥ सा सप्रमीयुतेति दिवो दासः॥ भा
टकृष्णसप्तम्यां शीतला त्रतं तत्र श्वीया हेति हेमाद्रिः॥ अयं जन्माष्टमी॥ सा च कृष्ण

दिमासेनभाद्रपदकृष्णशुक्लमी॥ तथाभाद्रपदेमासिकृष्णशुक्लमासकलीपुगे॥ अष्टविंश
तिमेजातः कृष्णसौदेवकी सुतरति कल्पतरौ ब्राह्मणे॥ अत्रैदमाध्वमतं॥ अष्टमी
देवा॥ जन्माष्टमी जयंती चेति॥ तत्राद्याकेवलाष्टमी॥ येन कुर्वति जानतः कृष्णजन्मा
ष्टमी व्रतं॥ ते भवति नराः प्राज्ञव्याख्याप्राश्चकानने इति स्कादात्॥ दिवा वायदिक
रात्रौ नास्ति चेद्गोहिरी कला॥ रात्रियुक्ता प्रकुर्वीत विशेषेणोदसंयुता मिति पुराण
तरात्॥ आवरो वहुलेयस्य कृष्णजन्माष्टमी व्रतम्॥ न करोति नरो यस्तु भवति कुर
राक्षस इति भविष्योक्तेः श्वकेवलाष्टम्या एवोपोष्यन्वावगते॥ सेवरोहिरी पुत्रज
यती॥ कृष्णशुक्लमासभवेयुक्कलैकारोहिरी यदि॥ जयंती नाम सा प्रोक्ता उपोष्या सा
प्रयत्नतारति वह्निपुराणा॥ अष्टमी कृष्णस्य स्यरोहिरी कृष्णसंयुता॥ भवेत्मी
ष्टपदे मासि जयंती नाम सा स्पृतेति॥ विष्णुरहस्यादिवचनाच्च ज्योतिरादिवत् संहया
कर्मभेदः॥ रोहिरी योगश्चाहोरात्रे मुख्यः॥ निशीथे सविमध्यमः॥ दिवसादावधम
॥ अहोरात्रं तयोर्योगोऽसंशयो भवेद्यदि॥ शुद्धैर्मध्यहोरात्रे योगश्चेत्तामुपोषये
दिति वशिष्ठसंहिता क्ते॥ अर्द्धरात्रे तु योगो यं तारायत्पुदये सति॥ नियतात्मा शुचि
स्नानः स्रजं तत्र प्रवर्त्तयेदिति॥ विष्णुधर्मी क्ते॥ वासरे वा निशायां वा यत्र स्वस्था
यिरोहिरी॥ विशेषेणानभोमासे सेवोपोष्या मनीषिभिरिति पुराणांतराच्च॥ वि
शेषेणेति॥ शुतेर्भाद्रपदे पीदे॥ आवरो वानभस्येवेति ब्रह्मसंहिता॥ गौडस्तु॥ नि
शीथ एव रोहिरी योगो जयंती नात्ययेत्याहुः॥ तन्ना॥ वासरे वा निशायां वेति विशेष
धान्॥ योगविशेषात्॥ गुराणां कलमित्येत्या॥ नेष्य करोदोषशुतेरुयेत्याः॥ तत्र ज
न्माष्टमी व्रतं नित्यं सर्वोक्तवचनेषु अकरो निंदाशुतेः॥ वर्षे वर्षे तुषानाशो कृष्णज
न्माष्टमी व्रतं न करोति महाप्रज्ञव्याली भवति कानने इति॥ स्कादेवी सा शुतेः॥ न
करोति नरो यस्त्विति॥ सर्वमुक्तेरवस्त्री लिंगमतं त्रय॥ मदनरत्ने स्कादेव त्रफलमा
युक्तां जन्माष्टमी व्रतं ये वै प्रकुर्वन्ति नरोत्तमाः॥ कारयेत्यथवा लोकांलक्ष्मीसेवां सदा
स्थिरा॥ सिध्यति सर्वकार्ये शिखने जन्माष्टमी व्रतं इति॥ जयंती व्रतं तु नित्यकार्यं॥ म
हाजयार्थं कुरुतां जयंती मुक्तये नघ॥ धर्ममर्थं च कामं च मोक्षं च मुनिपुंगवा॥ ददा
ति बांछितानर्थान् नृपे चाप्येति दुर्लभारति स्कादादौ फलश्रुतेः॥ अद्वा नेन नृपत्या
यं शवहस्तस्य भोजने॥ तस्यायं लभते कुंति जयंती विमुखो नरः॥ न करोति यदा वि
ष्मोर्जयंती संभवं व्रतं॥ यमस्य वशमायनं सहने नारकीयथा मित्य करो निंदाशु
तेः॥ यदा शर्वैः परैर्गुर्वारोहिरी योगसदा जन्माष्टमी जयंती मंत्रं नृताज्ञेया॥ न
तु जन्माष्टमी व्रतं शय्यकार्यं॥ विष्णुश्च खलवत्॥ तदुक्तं माधवेनेवा॥ यस्मिन् वर्षे
जयंती खो योगो जन्माष्टमी तदा॥ अतर्भूता जयंती स्यादस्यो गप्रशस्तितः॥ इति
॥ मदनरत्ने निर्णयाश्रुते गौडमेथिलमतेष्वेवा॥ केचित्तु रोहिरी संयुतोपोष्या सर्वा

गोष्ठविनाशिनी॥ अर्द्धरात्रादधश्चोर्ध्वकलयावायदाभवेत्॥ जयंतीनामसाग्रीक्षास
 र्वपापप्रणाशिनीत्यग्निपुराणादर्द्धरात्रयवरोहिणीयोगस्य प्राशस्त्यात्॥ मुहूर्तम
 पिलभ्येतेत्यादीनां चार्द्धरात्रयोगेषु यत्नेन जयंतीव्रतं भिन्नमित्याहुः॥ तत्त्वं तु हेमा
 द्रिमतं जयंतीव्रतं भिन्नमेव॥ उदये चाष्टमीत्यस्य तेन जयंती परत्वोक्तेः॥ किंच॥ सेहिरायाम
 दरात्रे च यदरुणाष्टमी भवेत्॥ तस्यामभ्यर्चनं शौरेर्हं नित्यापं विजन्मजमिति विष्णुधर्मोक्तेः॥
 समायोगे तु रोहिण्यानिशीथे राजसत्रम्॥ समजायत गोविंदो बालरूपी चतुर्भुजः॥ तस्मिन्
 स्रजयेत्तत्र यथा विज्ञानुरूपतः॥ इति वह्निपुराणा चार्द्धरात्रस्य कर्मकालत्वमवसीयते॥
 अतः कर्मणो यस्य यः कालः स्यादिव च नात्पूर्वं वैवप्राप्तेः॥ परदिने स तोषिरो हिरीयो
 गस्य न प्रयोजकत्वं॥ अन्यथा बुधवासरादेरपितत्वापत्तेः॥ किंच॥ जयंती शङ्करात्रिंशे
 यवचनः॥ अभिजिन्मामनक्षत्रं जयंतीनामशर्वरी॥ मुहूर्तौ विजयो नाम यत्र जातो ज
 नार्दन इति हेमाद्रौ ब्रह्मा उपुराणात्॥ तेन तयोगिरो हि राण्यां गौरात्वा न व्रतभेदः
 ॥ वासरे वा निशाया वेति तत्कैमुक्तिक्रमा येन निशीथयोगस्यैव स्तुत्यर्थः॥ श्रद्धादिने अर्द्ध
 रात्रयोगाभावे वा प्राशस्त्यर्थमित्याहुः॥ अन्ये तु यद्यपि दिवा वा यदिवारौ नास्ति चेद्दो
 हिणी कला॥ रात्रिपुक्ता प्रकुर्वीत विशेषेणोदसंयुतामित्यनेन रोहिणीयोगाभावेऽर्द्धरात्र
 आत्रेणोद्यतोक्ता तथापि यस्मिन् वर्षे जयंती योगो नास्ति तत्र जयंतीव्रतलोपे प्राप्तेः स
 मीमात्रेपि जयंतीव्रतं कार्यमित्येव परमिदमिति तदाशयः॥ अत्र हि सत्राया गृह्यविश्व
 जिताय जेत॥ एषामसंभवे कुप्यादिष्टिवैस्वानरीं हि ज इति वदो हिरीयोगाभावे विधानात्र
 त्कार्यापत्तिः स्येव॥ अत एवोक्तं जयंतीनामशर्वरीति॥ यत्तु स्तोत्रे॥ उदये चाष्टमी किं
 चिन्नवमी सकलापदि॥ भवेत्तु यत्तु पुक्ता प्राजापत्यर्हसंयुता॥ अपि वर्षशतेनापि तस्य
 ते वाथवानवेति यच्चयाये॥ भेतयो निगतां तां तु प्रेतत्वं नाशितं तु तेः॥ यैः कृता आवरोमा॥
 सि अष्टमी रोहिणी पुता॥ किंपुनर्बुधवारो रासो मेनापि विशेषतः॥ किंपुनर्नवमी पुक्ता कु
 लकोत्सास्तु मुक्तिदेति तदनादिविषयं॥ उपवासा अवगादित्यनेन भट्टः॥ जयंती पर
 मिति हेमाद्रिः॥ उदये च द्वादशे रतिके चित्॥ तच्चा॥ चंदोदयसत्वे अर्द्धरात्रे नवमी सकले
 त्ययोगान्मानाभावाच्च॥ तेन शर्वधुः सत्रमी विदे परदिने सूर्योदये घटिकापियाद्या॥ शर्व
 विदाष्टमी तियामी क्तेरित्युक्तं॥ अतो न व्रतभेदो नाप्यनभीवरुचुः॥ गौडस्त॥ नवमी क्ष
 यपरमिदं वचनं॥ नवमी सकलापदीति विशेषोक्तः॥ एतत्सर्वदिने जयंत्यभावपरमित्या
 हुः॥ जयमादिसर्वायवादीयमित्याचार्य चूडामरायादयः॥ वयं तु सत्यं व्रतभेदालोकास्तु
 जन्माष्टमीमेवानुतिष्ठंति॥ नहि आवरो वानमस्येवारी हिरीसहिताष्टमी यदरुणा
 नरेलंबासा जयंतीति कीर्तिता॥ आवरो न भवेद्योगो न भवेत्तु भवेदुवमिति माधवीयेव
 शिष्टसंहितोक्तापि माद्रिजयंती केनापि क्रियते॥ यद्वा गुणात्फलं सत्रमेव हवर्चसकामपु
 पनयेदिति वदित्यस्योक्तं॥ नित्यत्वा नुपपत्तेः॥ अत्र गौरा मुख्यं चांशभ्यामेक एव मास

रन्त्ये॥ तन्ना॥ एकवाक्ये उभयतिर्देशो वा शब्दयोर्गता॥ अतो जयंती व्रतस्यापि निमित्तादुपवाससहयकार्यमिति ब्रूमः॥ अतएव हेमाद्रिमदनरत्नादौ जन्माष्टमी व्रतं जयंती व्रतं च भिन्नमुक्तं॥ भिन्नकालत्वात्सर्वथा तावदंतर्भावो नेति सिद्धं॥ यद्यपि श्रद्धाया रावात्मापि रोहिणीपुनैव कार्यं तित्यथा नांतत्वं प्रतीयते॥ तदपि जयंती परमेव॥ इदं च काम्यमेवेत्यनेन भट्टः॥ तदूषणहेमाद्रौ जेयम्॥ नित्यकाम्यमिति तु बहवः॥ ननु पथाविद्युच्छंखलयोगेन अवगणाद्दशी वामनं जयंतीत्यादिसर्वसिद्धिर्यथा वैकादशी स्वस्यापि यथा॥ तथा॥ कलाकाशमुहूर्तपियदाक्ष्णाष्टमी तिथिः॥ तव म्यांसेवयाद्या स्यात्सप्तमी संयुता नहीत्यादिवचनादहोदयादिवद्योगाधिक्ये फलाधिक्यात्परं वज्रमाष्टमीपुनैति चेत्॥ चार्त्तमात्यन्तहितत्र व्रतभेदोदयोर्नित्यत्वं हयोरकरणोदयो वाश्रुतः॥ इह त्वेनेस्त्रिभिर्हेतुभिः संज्ञाभेदादभेदात्फलभेदाच्चोपवासभेदः स्पष्ट एव॥ एकदेवतत्वाच्छ्रवणाद्दशी वज्रपारणा लोपक्षेयोपि॥ तेन व्रतद्वयमेव युक्तं॥ हयोरपि नित्यत्वात्॥ केचित्तु॥ त्रैतायादा परे चैव राजनृकृतपुगे तथा॥ रोहिणीसहिता चैव विद्वद्भिः समुद्योयिता॥ अतः परं महीपालसंप्राप्तेतामसे कलौ॥ जन्मनोवासुदेवस्य भविता व्रतमुन्नममिति॥ हेमाद्रौ वन्दिपुराणात्॥ कलौ जन्माष्टमी व्रतमेव न जयंती व्रतमिमादुः॥ तन्ना॥ तामसे कलावित्युक्तेः॥ परमश्रेयो हेतोरस्य कलौ पापि नादुर्बलत्वमुच्यते॥ तेन कलौ तामसानकारिष्यति किंतु धर्मा एवेत्यर्थः॥ अस्याश्चादृशश्चाक्षराणां चारभविष्यंतिकलौ पुगेत्यादौ विधिकल्पनापत्तेः॥ अत्र निशीथवेधसंबन्धाद्यः॥ इदोक्तवचनेषु तस्यैव मुख्यकालोक्तेः॥ अष्टमी शिवरात्रिश्च मूर्द्धराद्यादधो यदि॥ दृश्यते घटिकायासां सर्वविदाप्रकीर्तितेति॥ माधवीयेपुराणतन्ना॥ अर्द्धरात्रे न रोहिणीपापदाक्ष्णाष्टमी भवेत्॥ तस्यामभ्यर्चने शीरे हतिपापत्रिजन्मजमिति भविष्योक्तेः॥ अष्टमी रोहिणीपुक्तानि सर्वदेष्टव्ये पदि मुख्यकालरतिरत्यातस्तत्र जातो हरिः स्वयमिति वसिष्ठसंहितोक्तेः॥ तत्राष्टमी दिद्यारोहिणी रहितानयुता च॥ आद्यापि चतुर्दशी॥ सर्वेयुरेव॥ निशीथयोगिनी परेयुरेवोभयेयुरनुभयेयुश्चिना तत्राद्ययोरसंदेह एव॥ कर्मकालव्याप्तेः॥ जन्माष्टमी रोहिणी च शिवरात्रिस्तथैव च॥ सर्वविदेव कर्त्तव्या तिथिभाते च पारणमिति भृगुक्तेः॥ अस्मात्केवलरोहिण्यपवासीपिसिद्धः॥ अत्ययोः परेवाप्रातः संकल्पकालव्याप्तेरधिकात्॥ वर्जनीयाप्रयत्नेन सप्तमी संयुताष्टमीति॥ अहं वैवर्त्ती च॥ एवमंशतः समव्याप्रावपि॥ विषमव्याप्तीत्याधिक्येन निरुध्यः॥ रोहिणीपुतापि चतुर्दशी॥ सर्वेयुरेव निशीथे रोहिणीपुता परेयुरेवोभयेयुरनुभयेयुश्च॥ अत्राभ्यासयोरसंदेहः॥ कार्यविदापि सप्तम्यारोहिणीसहिताष्टमीति पापीकैः॥ जयंती सर्वविद्यायामुपवाससंस्माचरेदिति गारुडाया॥ सप्तमी संयुताष्टम्यां निशीथे रोहिणीयदि॥ भविता साष्टमीपुराणायावच्चंदरिवाकराविति वन्दिपुराणाच्च॥ द्वितीयेन संदेहवा॥ तृतीयपक्षे परेवा॥ वर्जनीयाप्रयत्नेन

सप्तमीसंपुताष्टमीपरेन्दि॥ सऋस्थापितकर्त्रे आसप्तमीसंपुताष्टमीति त्रयं वैवर्तीत॥ चतुर्थ्यपित्रेद्या॥ सर्वेषु निर्णीयेष्टमी॥ परेन्दिरोहिणीपरेद्युरष्टमी सर्वेन्दिरोहिणी॥ उभयेद्युरभयस्य निर्णीया संवधोवेति॥ आद्येपरेद्युरजयंती योगस्य सत्वात्यरेवेति माधवः॥ तदुक्तं तेनैवा॥ यस्मिन्वर्षे जयंत्याख्यायोगो जन्माष्टमी तदा॥ अतर्भूता जयंत्यां स्यादृह्योगा प्रशस्तिरति॥ सर्वविद्वाष्टमी या तु उदयेन वमीदिने॥ सुहृत्तमपि संपुक्तां संप्रणीसाष्टमी भवेत्॥ कलाकाष्टामुहूर्त्तापि यदा कृष्णाष्टमी तिथिः॥ नवम्यां सेवया स्यात्सप्तमी संपुतानहीति या मोक्तेश्च॥ केचित्तु हेमाद्रावष्टम्याः प्राधान्यात्तस्यां सर्वेषुः कर्मकालव्यापित्वात् सर्वैवा॥ यां प्रनु सर्वेन्दि निर्णीयेष्टम्यभावेनेयं॥ अतर्भा वोक्तिस्तु सर्वधं प्रणामात्रमिमाहुः॥ अन्ये तु सर्वविद्वाष्टमीति वाक्ये जन्माष्टम्यां स्वरूपे दये सप्तमी वेधनिषेधात्॥ कलायटिका मात्रा यो दपिकी या घा॥ कार्या दिहापि सप्तम्येति जयंती परया॥ जयंत्यां सर्वविद्वाष्टमा सुयवा संसमावरेदित्येकवाक्यत्वात्॥ तत्रापि हयोर्नित्यत्वात् कालमेरा चोपवाससहयं भवत्येवा॥ यदा तु केवलाष्टमी शुद्धाधिकान्ता मागहेतोः सप्तमी वेधस्याभावात् सर्वैवा यदि वा विद्वत्सना तदा परदिने या घाति येरभावात् सर्वैवा॥ एवं सर्वो रणो दपिकवाक्या नि सप्तमी वेधपरणि॥ ये तु जन्माष्टमो सर्वविद्वांसः कलासकलमपि॥ विहाय न वमी शुद्धादि सुयवासवदिमाहुः॥ ते निमूलत्वा दुपेक्ष्याः॥ सुहृत्तमपि संपुक्ते तिरोहिणी योगे एव मा जन्ती क्तेः॥ तिथ्यंते पारणा वाक्या नानिर्वचयत्वा यत्नेः॥ तच्च जयंती पराणि॥ शुद्धाधिकयराणि वातानि॥ भूम्वायेः सर्वविद्वाष्टम्यापि तिथ्यंते पारणी क्तेः॥ तेन कलाकाष्टेति वाक्योत्तरवशात् जयंती परमेतत्॥ तत्वे तु अष्टम्याः कर्मकालव्याप्तिर्दिवा वा यदि वारात्रौ नास्ति चेद्दोहिणी कला॥ रात्रिपुक्ता प्रकुर्वीतेति सर्वैवा केरोहिणी योगाभावे या घत्वोक्तेर्वचनात् कर्मकालव्यापिनी न्यात्का सर्वोपरवात्मापि रोहिणीपुता जयंत्यां या घा॥ माधवमदनरत्न निर्णीयाष्टतानेन भट्टगोउभेथिलयंथादिष्वप्येवमिति॥ पुक्तं तु उपवाससहयं कार्यम्॥ हयोर्नित्यत्वादि तिवयं॥ अंत्ययोः परैवा॥ सप्तमी संपुताष्टम्यां भूत्वा ऋक्षे हि जौत्तम॥ प्राजायत्यहितीयेन्दि सुहृत्तैर्दे भवेद्यदि॥ तदाष्टयामिकं पुरणं प्रोक्तं व्यासादिभिः पुरेति स्कांदात्॥ सुहृत्तैर्नापि संपुक्तां संप्रणीसाष्टमी भवेत्॥ किंपुनर्न वमीपुक्ता कुलकोत्यास्तु मुक्तिर्देति पायाचेति दिक्॥ निवादिनोपासकालु॥ जन्माष्टमी रामनवमी शिवरात्र्यादौ सर्वेऽन्दि कर्मका॥ लीनां तिथिस्तत्कादिवि सुहृत्तैर्परैव तिथिर्मा घा॥ उदयव्यापिनी या घकुलेति थिरुयोषणे॥ निवाक्ते भगवान्नेयं वांछितार्थफलप्रदरति॥ हेमाद्रौ मात्स्योक्तमुक्ति सप्तमी अतर्भा विष्योक्तेरित्याहुः॥ तन्ना॥ यदि हि तीये दिवसे तु ऋक्षतिथ्यो धुजिः स्थान्तदीयवासः॥ सर्वे प्रकुर्वीदिवसे हि तीये दिने शमक्ते यतदात्र ता घमिति॥ मत्स्यवाक्येन तत्रैवोपसंहारत्॥ सर्वैथत्वे मानाभावात्॥ ऋक्षतिथ्यो हस्तसप्तम्योः

अन्वयाऋषियंचम्यादौतदायन्तिः॥शिष्टाचारानेतिचेन्ना॥तस्यन्यायवचोविरोधे
यत्वात्॥रदानीकापिनिवाक्कीयासनाभावाच्चेतिसंसेयः॥पारंगतु॥तिथिरष्टगुणं
हन्तिनक्षत्रचतुर्गुणं॥तस्मात्प्रत्यक्षतःकुर्व्यातिथिभातेचपारणामितिब्रह्मवैवर्तनी
॥तिथ्यर्क्षयोर्दशहोदनक्षत्रातेमथापिवा॥अर्द्धरात्रेयवाकुर्यात्पारंगत्वपरिहनी
तिहेमाद्रौवचनाच्चार्द्धरात्रेषुभयाते॥अन्यतरातेवेतिमुख्यःयसः॥सर्वेष्वेवोयवासि
सुदिवापारणामिष्यतरत्रिब्रह्मवैवर्तत्वमविषयं॥दिनेमुख्यकालालाभेऽन्यतराते
वाज्ञेयम्॥गोउल्लु॥नरात्रौपारंगकुर्व्यादतेवेरोहिणीव्रतात्॥तत्रनिश्चयितत्कु
र्याद्ब्रज्जपित्वामहानिशामितिब्रह्मांडपुराणाद्वात्रोसार्द्धप्रहरमध्येकार्यं॥महानिशा
तुविज्ञेयामध्यममध्यमयोः॥तथा॥मध्यमप्रहरमात्रेविज्ञेयातुमहानिशेतिस्म
त्यतरात्॥कल्पतरौमदनरत्नेचैवाकामधेनौगर्गस्तु॥महानिशातुविज्ञेयामध्य
मप्रहरद्वयमित्याह॥वृद्धशातातयस्तु॥महानिशाद्वष्टिकैरात्रौमध्यमयामयोरि
त्याह॥वेद्याठपरमेतदित्यन्ये॥महानिशायामन्यतरातेतृतीयदिनेपारणं॥अप
रेहनीतिपारणीतरदिनपरन्वात्॥जयंत्यामुभयांतापेक्षणादिनाहुः॥तत्त्वतुम
हानिशातोर्वागन्यतरांतलाभेमहानिशानिवेधः॥महानिशायामेवलाभेत्त्रैवपा
रणामितिसर्व्वेदेजयंतीपरं संयोगस्योयोष्यत्वात्॥जन्माष्टम्यातिथ्यंतमात्रेपारणं
॥अशक्नोतुवह्निपुराणो॥भातेकुर्व्यातिथ्यर्वापिशस्तुभारतपारणामिति॥गा
रुडेविष्णुधर्मच॥जयंत्यांरुर्ध्वविद्यायामुपवासंसमाचरेत्॥तिथ्यंतेवोत्सवांतेवा
त्रतीकुर्वीतपारणामिति॥अशक्नोतुतिथ्यंतेतिथिभातेवापारणंयत्रचोदितं॥
यामत्रयाहंगामिन्यांप्रातरेवहियारणा॥सष्टवोत्सवांतः॥तिथ्यंतेवोत्सवांतेवात्र
तीकुर्वीतपारणामितिकालादर्शोक्तैश्चेतिसंसेयः॥अष्टम्यांविशेषोहेमाद्रौभवि
ष्ये॥ततीष्टम्यातिलैःस्नातो नद्यादौविमलेजले॥सुदेशेशो भनंकुर्व्यादेवकाःस
तिकागृहं॥तन्मध्येप्रतिमास्थाय्यासाचाप्यष्टविधास्तुता॥कांचनीराजतीतापी
पैत्रिलीमृन्मयीतथा॥वाक्षींमणिमयीचैववर्णाकैर्लिखितायवा॥सर्व्वलस्र
संप्रणीयर्ष्यकैंचपदादते॥देवकीनेत्रचैकस्मिन्प्रदेशेस्तिकागृहे॥प्रसृतांच
प्रसृतांचस्थापयेन्मंचकोपरि॥मानत्रवालकंसुप्रयर्ष्यकेस्तनयापिने॥यशोदात
त्रचैकस्मिन्प्रदेशेस्तिकागृहे॥तद्वचकल्पयेन्मार्त्यप्रसूतवरकनकां॥कश्यपो॥
वसुदेवोयमदितिश्चैवदेवकी॥शेषोवेवलमद्रोऽप्यशोदाक्षितिरन्वभूत्॥नंदःप्र
जापतिर्दक्षोगर्गश्चापिचतुर्मुखः॥गौर्धेनुःकुंजरश्चैवदानवाःशस्त्रपाशायः॥ले
खनीयाश्चतत्रैवकालियोयमुनाहृदे॥रत्यवमादियत्किंचिच्छक्यतेचरितंमम॥
लेखयित्वाप्रयत्नेनप्रजयेद्भक्तिनम्रः॥मंत्रेणानेनकोतेयदेवकीप्रजयेन्नरः॥
गायद्भिःकिन्नराद्यैःसततपरिचृतावेणुवीणानिनादैःशृंगारादर्शकुंभप्रवररत

करैः किं करैः सेव्यमाना ॥ पर्यं के स्वास्तु ते यामुदितनरमुखी पुत्रिणी सम्पगाले सादेवी दे
वमाता जपति सुतनया देवकी कांत रूपा ॥ पादौ संवाहयंती श्रीर्देवक्याश्चरणां तिके ॥ नि
वस्यं यं कजे प्रत्यानमो देव्यै श्रिये रति ॥ शंखे तोयं समादाय सपुष्पकुशचंदनं ॥ जानु
भ्यां धरं गीगत्वा चंद्रायां धनिवेदयेत् ॥ अहं रात्रे वसोदारां पातयेद्दुःखं सखि ॥ नाडीव
र्दीपनं वल्लीनामादेः करं मम ॥ ततो मंत्रेण वेदधा चंद्रायां धीं समाहितः ॥ सीरोदा
री वसं भूतश्चित्रिनेत्रसमुद्भव ॥ गृहणायां शशांके मंगे हि रण्या सहितो मम ॥ ज्योत्स्ना
पतेन मस्तुभ्यं नमस्ते मोतिषा पते ॥ नमस्ते रोहिणीकांतश्चर्यं नः प्रतिगृह्यतां ॥ यथा
पुत्रं हरिं लब्ध्वा प्राप्ता ते निर्हृतिं परां ॥ तामेव निर्हृतिं देहि सुपुत्रं दर्शयस्व मे ॥ इति देवक्य
र्ध्यः ॥ ततः पुण्यांजलिं देत्वा यामेयामे प्रशजयेत् ॥ प्रभाते ब्राह्मणान् शक्त्या भोजयेद्
क्तिमान्तरः ॥ ३० नमो वासुदेवाय गोब्राह्मणहिताय वृषातिरक्तु शिवं चालु इत्युक्त्वा
मां विसर्जयेत् ॥ इदं प्रतिमासं कृष्णामयुक्तं मदनरत्ने वह्निपुराणे ॥ प्रतिमासं
च ते प्रजामष्टम्यायः करिष्यति ॥ मम चैवाखिलान् कामान् संप्राप्य न संशयः ॥ त
था ॥ अनेन विधिना यस्तु प्रतिमासं नरेभ्यः ॥ करोति वत्सरं प्रणीयावदागमनं हरेः ॥

दद्याच्छ्रद्धां संप्रशंती गोभीरे नैरलं कृताम् ॥ इति जन्माष्टमी
व्रतम् ॥ भाद्रमावास्यायां कुशप्रहरणमुक्तं हेमाद्रौ हारीतेन ॥ मासेन भस्यमावास्या त
स्यादर्भोच्चयो मतः ॥ अयातयामास्ते दर्भा विनियोज्याः पुनः पुनः ॥ नभाः आवराः तेन
दर्शिता मासे जन्माष्टम्यंतरे दर्शो लभ्यते ॥ मदनरत्ने तु ॥ मासेन भस्यमावास्या तस्याद
र्भोच्चयो मत इति मरीचिकायुक्तम् ॥ नभस्यो भाद्रपदः ॥ तेन महालयं तर्गतं दर्शो ल
भ्यते ॥ गोणमुख्यं चंद्राभ्यामेक एव दर्शो लभ्यते ॥ भाद्रपदमुक्तं तृतीयाया हरितालि
काव्रतं तत्र परायाद्या ॥ सुहर्षमात्रसत्वे पिदिने गोरीव्रतं परे ॥ सुहाधिकायामप्येवंग
रायोगप्रशंसनादि प्रतिमाघे वीक्षते ॥ आधामधुश्रावणिका कज्जली हरितालिका च
तृथी मिश्रिता स्त्रीभिर्दिवान् कृतं विधीयते ॥ तृतीया नभसः शुक्लामधुश्रावणिका स्म
ता ॥ भाद्रस्य कज्जली लक्ष्मा शुक्ला च हरितालिका इति ॥ दिवौ दासो दाहृतवचनाच्च ॥
भाद्रशुक्लचतुर्थ्यां सिद्धिविनायकव्रतम् ॥ तत्र मध्याह्नव्यापिनीयाद्या ॥ प्रातः शुक्ल
तिलैः स्नात्वा मध्याह्ने शजयेन्नयेति ॥ हेमाद्रौ भविष्यते वैवशजोक्तैः ॥ मदनरत्ने
वम् ॥ परदिने एवं शीनसाकल्पेन वाममध्याह्नव्याप्यां भावे सर्वपक्षेषु हवींयाद्या ॥ ना
याचरहस्यति ॥ चतुर्थीगरानायस्यमावृविहाप्रशस्यते ॥ मध्याह्नव्यापिनीचेत्स्या
न्यरतश्चेत्यरेहतीति ॥ मावृविहाप्रशस्तास्याचतुर्थीगरानायके ॥ मध्याह्ने परतश्चे
त्स्यान्नागविहाप्रशस्यते ॥ इति भाषवीये स्मृत्यंतरे च ॥ तत्र गरीशरुयं स्कांदि ॥ एक
दंतं शूर्यकर्षाणां गमनीयवतीति नम् ॥ शशांकुशधरं देवं ध्यायेत्सिद्धिविनायकमिति ॥
यरविभौमयोरतिप्रशस्ता ॥ भाद्रशुक्लचतुर्थीयां भौमेण कर्णदायुता ॥ महती सा ॥

त्रविघ्नेशमर्चित्वेष्टलमेनरः॥ इतिनिर्णयमाहतेवाराहोक्तेः॥ अत्रच
दृदर्शनंनिविद्धम्॥तथाचापराक्षेपार्कंउप॥सिंहादित्येष्टकपक्षेचतुर्थोचंद्रद
रीने॥मिथ्याभिहयरांकुर्वीत्रस्मान्पश्येन्नतंतदेति॥चतुर्थीतपस्येदित्यन्वयः॥
प्रधानक्रियान्वयलाभात्तेनचतुर्थीमुदितस्यपंचम्यांनित्येधः॥गौशम्येवमा
हः॥पराशरोपि॥कसादित्येचतुर्थीतुष्टुक्तेचंद्रस्यदर्शनम्॥मिथ्याभिहयरांकु
र्वीत्रस्मान्पश्येन्नतंतदा॥तदोषशांतयेसिंहःप्रसेनमितिवैयदेदिति॥श्लोकस्तु॥वि
ष्णुपुराणे॥सिंहःप्रसेनमवधीतसिंहोजाववताहतः॥सुकुमारकमारोदीस्तवसेस
स्यमेतकरति॥ भाद्रशुक्लपंचमीऋषियंचमी॥ सामध्याह्न्यापिनीया
द्या॥प्रजात्रतेषुसर्वेषुमध्याह्न्यापिनीतिथिरितिमाधवीयहारीतोक्तेःदिनद्वये
तत्त्वेहेमाद्रिमतेपरा॥सितापरपुतास्यात्पंचमीतिदीपिकोक्तेः॥माधवमतेश्वर
॥युगवाक्यानिर्णयस्तुपुक्तः॥ऋषियंचमीषष्ठीयुतेतिदिवोदासः॥अत्रऋषीन्
प्रतिमासुसजयित्वाऋषभमिजशाकेनवर्त्तनम्॥एवंसप्तवर्षाणिक्त्वासप्तकुं
भेषुप्रतिमाःसंरक्ष्यपरिहितंमंत्रेणाष्टोत्तरशततिलाहतीहृत्वासप्तब्राह्मणान्भो
जयेदितिनिर्णयासृते॥ भाद्रशुक्लषष्ठीसूर्य्यषष्ठीसासप्तमीयुतेतिदिवोदासः
॥शुक्लेभाद्रपदेष्टमांस्तान्भास्करसज्जना॥प्राशनंयचगवस्यअश्वमेधश्लाधिक
मितिवचनात्कल्पतरोमविध्योपिपेभाद्रपदेमासिषष्ठीस्यामृतवर्षम्॥योस्याय
श्यतिगांगेयंदक्षिणापथवासिना॥ब्रह्महत्यादियायैस्तुमुच्यतेनावसंशयः॥गांगेय
स्वामिकार्तिकेयः॥ भाद्रशुक्लाष्टमीहर्वाष्टमीसाष्टमीयाद्या॥ आवरीद
र्गनवमीदूर्वाचैवहताशनी॥षर्वविहातुकर्त्तव्याशिवरात्रिर्वलेर्दिनमितिहेमाद्रीदृ
हयमोक्तेः॥शुक्लाष्टमीतिथिर्यातुमासिभाद्रपदेभवेत्॥दूर्वाष्टमीतुसाज्ञेयानोत्तरा
साविधीयतइतिपुराणसमुच्चयाच्च॥पुत्र॥सुहृन्नेरोहिरोष्टम्यांष्वीवायदिवापरा॥
दूर्वाष्टमीतुसाकार्याज्येष्टामूलचवर्ज्येदिति॥तत्रैवपराकार्येपुक्तं॥तत्सर्वदिनेज्ये
ष्ठादियोगेद्रष्टव्यम्॥हर्वाष्टमीसदात्ताज्याज्येष्टामूलहंसंयुता॥ तथा॥ रेवृक्ष
जिताहर्वाहंस्यस्यानिनामथा॥भर्तुरासुहृन्मूलैस्तस्मानापरिवर्ज्येदिति॥तत्रैवत
न्निषेधात्॥रदमगस्त्यादयेकमार्कंचनकार्यं॥शुक्लेभाद्रपदेमासिदूर्वासंज्ञातथाष्टमी
॥सिंहार्कस्यकर्त्तव्यानकमार्कंकदाचना॥सिंहस्येष्टोत्तरमासूर्य्यःपुदितेमुनिसत्रमे॥
इतिमदनरत्नेष्ठादीर्कोक्तेः॥ अगस्त्यउदितेतामसजयेदृष्टोभ्रवां॥वैधवंपुत्रशो
केचंद्रशर्वाणियंचचेतितत्रैवदोषोक्तेः॥भाद्रशुक्लाष्टम्यामगस्त्यादयेभाविनिस
ति॥षर्वक्षमाष्टम्यामेवकुर्व्यादितिहेमाद्रिः॥दीपिकायैव॥उदंचत्रनेस्त्रीणांनित्यं॥या
नसजयतेदूर्वामीहादिहयथाविधि॥त्रीणिजमानिवेधमेलभतेनावसंशयः॥तस्मा
त्संरक्षणीयासाप्रतिवर्षवधूजनेरितिपुराणसमुच्चयात्॥पराज्येष्टादिकंविनाष्टमीन

लभ्यते॥ तदा तत्रैवोक्तं॥ कर्तव्या वैकभक्तेन ज्ञेया मूलं यदा भवेत् दूर्वा मभ्यर्चयेद्भक्त्या न व
 ध्दिव संनयेदिति॥ अत्र विधिर्मदनरत्ने भविष्यो॥ सुचौ देशे प्रजाताया दूर्वा यात्रा ह्येता
 म॥ स्यात्पुलिंगं ततो गंधैः शृङ्गेर्यैस्समर्चयेत्॥ दध्यह्नौर्हज्जिष्ठे अर्घ्यं दद्यात्त्रिलोचने
 ॥ दूर्वा शमीभ्यां विधिवत्तजयेच्छ्रद्धयान्वितः॥ मंत्रस्तु॥ त्वं दूर्वमृतजन्मा सिवंदिता सिं
 रासुरैः॥ सौभाग्यं संततिदेहि सर्वकार्यं करीमव॥ यथाशाखा प्रशाखा भिर्विस्तृता सिम
 हीतले॥ तथा ममापि संतानं देहि त्वमजरामरमिति॥ अत्राननियं कं भक्षयेत्॥ अनन्य
 पक्वमश्रीयाद नंदधिफलं तथा॥ अक्षरलवसां ब्रह्मन् श्रीयान्मधुरान्वितमिति तत्रैव
 भविष्योक्तेः॥ भाद्रपदेऽधिमासे सति निर्णयदीये स्कां दे॥ अधिमासे तु संप्राप्ते न भस्म उ
 दये मुतेः॥ अर्घ्या कृद्दूर्वा व्रतं कार्यं परतो नैव कृत्तव्यं॥ अत्रैव ज्ञेया प्रजोक्ता माधवी
 ये स्कां दे॥ मासि भाद्रपदे शुक्लपक्षे ज्येष्ठा संयुता रात्रि यस्मिन् दिने कुर्याज्ज्ञेयायाः प
 रिप्रजनमिति॥ इयं ज्ञेया योगवशेन सर्वा यरावाद्या॥ दिनहययोगे परा॥ सर्वे हि रा
 त्रियोगे सर्वे व॥ नवम्या सह कार्या स्यादष्टमी नात्र संशयः॥ मासि भाद्रपदे शुक्लपक्षे ज्येष्ठा
 संयुता॥ रात्रि यस्मिन् दिने कुर्याज्ज्ञेयायाः परिप्रजनमिति तत्रैवोक्तेः॥ अस्या यवा द
 यस्मिन् दिने भवेज्ज्ञेया मध्याह्नाद्द्वयमप्यगुः॥ तस्मिन् हविष्यं प्रजाचक्षुना चैव सर्वं वा स
 रे इदं केवलं तिथौ न क्षत्रे चोक्तम्॥ तत्राद्यं केवलं तिथौ कार्यं॥ अन्यं केवलं तदुक्तं मा
 त्त्ये॥ प्रत्यादिकं तिथावुक्तं यज्ञेयां देवं व्रतं॥ प्रति ज्ञेया व्रतं यच्च विहितं केवलं उनि
 ॥ तिथावेवाचरेदाद्यं द्वितीयं केवलं करति॥ अतएव मदनरत्ने भविष्येन सत्रमात्रे
 उक्तं॥ मासि भाद्रपदे यज्ञे शुक्ले ज्ञेया यदा भवेत्॥ रात्रौ जागरणं कृत्वा अभिर्मन्त्रे अक्ष
 जयेत्॥ इति॥ दाक्षिणात्यास्त्वर्हस्यं वकुर्वेति॥ हेमाद्रौ स्कां देयि॥ मासि भाद्रपदे शुक्ल
 पक्षे ज्येष्ठा संयुते॥ यस्मिन् कस्मिन् दिने कुर्याज्ज्ञेयायाः परिप्रजनमिति॥ तथा॥ मे
 त्रेणावाहयेद्वी ज्ञेयायां तु प्रक्षजयेत्॥ मूलविसर्जयेद्वी त्रिदिनं व्रतं सुत्रमिति॥ मं
 त्रस्तु॥ एष्टे हित्वं महाभागे सुरासुरनमस्तुते॥ ज्येष्ठं सर्वदेवानां मत्समीपगता भवेत्सा
 वाह्यतामप्रिवर्णां मिति॥ संक्षयं ज्ञेयायै तेन मस्तुभ्यं ज्ञेयायै तेन मो नमः॥ शर्वीयै तेन
 मस्तुभ्यं शोक्त्यै तेन मो नमः॥ ज्येष्ठे ज्येष्ठे तयो निष्ठे त्रिंशे सत्यवादिनि॥ एष्टे हित्वं म
 हाभागे अर्घ्यं गृह्णस्व स्वतीत्यर्थः॥ भाद्रशुक्लद्वादश्यां श्रवणा योरहितायां॥
 पारणां कुर्यात्॥ आभाकासितपक्षे छितिदिवा दासी दाह नवचनात्॥ उयो ज्ये
 कादशी मोहान्तरांशं अवरोपयति॥ करोति हं तितु राणं द्वादशद्वादशी भव मिति तत्रै
 व स्कां दाच्चा॥ अस्य तत्रैव प्रतिप्रसवः॥ मार्कंडेयः॥ विशेरेण महीया लश्रवणां वर्द्धने
 यदि॥ तिथि ज्ञेये नमोक्तं द्वादशीं लघयेन्न हीति॥ केचित्तु॥ यदा त्वपरिहार्यो योगस्त
 दाश्रवणानक्षत्रे त्रैधा विभक्ते मध्यमविंशति पटिका योगं त्यक्त्वा पारणां कार्यं॥ तदुक्तं
 विष्णुधर्म॥ शुभे अमध्यपरिवर्तने मिति सुप्रविधौ धपरिवर्तनमिव वर्ज्यमिति॥ केचित्तु॥

चतुर्द्विभज्यमध्यपादहयवर्जमाहः॥ अत्रमूलं चिंत्यं॥ अत्रैव विष्णुपरिवर्तनोक्तं व
 कुर्यात्॥ संध्यायां विष्णुसंस्तव्यं प्रार्थयेत्॥ मंत्रस्तु॥ तिथितत्वे उक्तं॥ ३० वासुदेवजग
 न्नाथप्राप्तेयं हादशीतवा॥ पार्थेनपरिवर्तनं स्वसुखं स्वपिहिमाधवेति॥ अत्रैव शक्रध
 जोत्थाय नमुक्तमपरां गंगा॥ हादश्यानुसितेयस्येमासि प्रोद्यते तथा शक्रमुत्था
 पयेद्वाजनुविश्वश्रवणवासवे॥ इयमेव श्रवणहादशी॥ तत्रैकादश्याहादशीश्रव
 णयोगे सेवो योष्या॥ एकादशीहादशी च वैष्णवमपितत्र चेत्॥ तद्विष्णुश्रृंखलं नाम
 विष्णुसायुज्यरुद्रवेदिति॥ विष्णुधर्माक्षेः॥ नारदीयेषु॥ संस्थे कादशीराजनुहा
 दशीमयि संस्थे शत॥ श्रवणं ज्योतिषां श्रेष्ठं ब्रह्महत्यां व्ययोहति॥ हादशीश्रवणस्य
 द्वाष्टशेदेकादशीयदि॥ स एव वैष्णवयोगो विष्णुश्रृंखलं सन्ति तत्र ति॥ हेमाद्रौ मा
 त्स्योक्तेः॥ दिनद्वये हादशीश्रवणयोगे पिश्रवी॥ निर्णयाश्रुते त्वं श्रवीर्दमन्यापठि
 तं॥ हादशीश्रवणस्य च स्थेदेकादशीयदीति॥ तेन हेमाद्रिमत एकादश्याः श्रवण
 योगाभावे पितद्युतहादशीयोगमात्रेण विष्णुश्रृंखलं भवति॥ निर्णयाश्रुतमते तु॥
 श्रवणस्यैकादशीहादशीभ्यां योगे एव विष्णुश्रृंखलं नान्यथेति॥ यदानिशीथानं
 तं रस्योदयावधिवाकलामात्रमपि श्रवणसंभवति तदा पिश्रवी॥ तदुक्तं तत्रैव
 नारदीये रमां प्रकृत्य॥ तिथिनक्षत्रयो र्योगो योगश्चैव न राधिया॥ द्विकलोपदिलभ्ये
 तसंज्ञे यो ह्यष्टयामिक इति॥ योगः॥ शिवरात्रादौ शिवयोगे आदिः॥ हादशीश्रवण
 स्य द्वाष्टाष्टापुराणतमातिथिः॥ ननु सति तेन संपुक्ता तावत्वेव प्रशस्यत इति मदनरत्ने
 मात्स्याच्च॥ दिवोदासीयेत्॥ अत्रैव प्रथमपादे वैष्णवरां हरिवासरे॥ तदा श्रवीमुपव
 सेत्प्रातर्भाति च पारणमित्युक्तं॥ इदं तु निर्मूलत्वात् सर्वविरोधाच्चोपेक्ष्यम्॥ इयं बुध
 वारेति प्रशस्ता॥ बुधश्रवणसंपुक्ता सेव चेद्हादशी भवेत्॥ अन्यतमं हती सास्याहं
 भवति चाक्षयमिति हेमाद्रौ स्तादात्॥ यानि तु यदति॥ उत्तराषाढसंमिश्राधोरात्रम
 ध्यान्द्वापिवा॥ आसुरी सेवता रास्यादतिपुण्यं प्रशस्तं॥ उदयं व्यापिनीयाद्याधो
 राहादशिसंपुता॥ विश्वस्य संपुतासा चेन्नैवो योष्याशुभे सुभिरिनादीनि वचना॥
 नितानि निर्मूलानि॥ यदपि स्थूलार्थसारे॥ उदयं व्यापिनीयासेत्युक्तं॥ यच्च हहं नार
 दीये॥ उदयं व्यापिनीयाद्याश्रवणहादशीत्रैरिति॥ तद्यदाशुद्धाधिकाहादशीपरदि
 ने एवोदये श्रवणयोगः प्रवृत्तिश्च तद्विज्ञे काले योगस्तत्परं॥ दिनद्वये उदययोगे श
 र्वे व संस्मर्यात्वात्॥ श्रवणहादशीत्रतं नुहादश्याः श्रवणपुक्तायाः॥ अलाभे एकाद
 श्याश्रुतद्युक्तायाः॥ लाभे तत्रैव कार्यं यदानप्राप्यते ऋतं हादश्यावैष्णवं क्वचित्॥
 एकादशीतदो योष्यायापधी श्रवणान्वितेति मदनरत्ने नारदीयोक्तेः॥ यदा परैव
 संपुता तदा परा तत्र शक्रे नोपवासहयं कार्यं॥ एकादशीमुयोष्ये वहादशीं समुयो
 षयेत्॥ न चात्र विधिलोयः स्यादुभयोर्देवं तं हरिरिति भविष्योक्तेः॥ यत्र विष्णुधर्मे

पारणांतं व्रतं ज्ञेयं व्रतांते विप्रभोजनं॥ असमाप्ते व्रते सर्वे नैव कुर्याद्दत्तांतरमिति॥
तदेतद्दिनपरमा॥ अत्र गौडाः॥ शृंगुराज नृपरां काम्यं श्रवणाद्वादशी व्रतमिति स्थू
लशीर्षवचनात् काम्यमेवेदं तेनाशक्तस्य नित्यैकादशी व्रतमेवेति मन्यते॥ द्वादश्यामुप
वासेन शुद्धात्मा नृप सर्वशः॥ चक्रवर्तिनस्तुल्यं संप्राप्नोत्यनुलां श्रियमिति गौडविंशे भा
र्तृयोक्तैश्च॥ राक्षिरात्मास्तु॥ एकादश्यां नरो भुक्त्वा द्वादश्यां समुपोषणात्॥ व्रतद्वयं
कृतं पुराणं सर्वं प्राप्नोत्यसंशयमिति वाराहवाचनपुराणे क्तं॥ श्रवणाद्वादशी व्रतमेवेत्याहुः
भुक्तेति फलाघातपरत्वनपरमा॥ अन्नाश्रितानि पापानि रतिनिषेधात्॥ उपवासद्वयं क
तुन शक्नोति नरो यदि॥ प्रथमे हि फलाहारी निराहारो परं हनीति॥ दिवोदासीये भविष्यो
क्तैः॥ अशक्तौ न॥ गृहीतैकादशी व्रतो यस्तं प्रत्युक्तं मात्स्ये॥ द्वादश्यां भुक्तं पक्षे तु न ह्यत्र श्र
वणादि॥ उपोष्यैकादशीं तत्र द्वादश्यां व्रजयेदिति॥ सजयेन्नृपयवसेदित्यर्थः॥ अ
गृहीतैकादशी व्रतश्चेदेकादश्यां भुक्त्वा द्वादश्यां उपवसेत्॥ एवमेकादशीं भुक्त्वा द्वादशीं
समुपोषयेत् सर्वशः पुराणं सर्वं प्राप्नोत्यसंशयमिति नारदीयोक्तैः॥ पारणां तु अभ्याने
न्यतरांते वा कुर्यात्॥ तिथिनस्तत्र नियमेति तिथिभांते च पारणमिति स्कांदात्॥ तिथिनस्तत्र
संयोगे उपवासो यदा भवेत्॥ पारणां तु न कर्तव्यं पावनैकस्य संस्य इति नारदीयादि नि
हेमादिः॥
यद्यप्यत्र नस्तत्र मात्रांते पारणां प्रतिभाति तथापि तिथिमात्रांते ज्ञेयं॥ ननु कदा तेति थि
मथेपि॥ याः काश्चिन्नियमः प्रोक्ताः पुराणानस्तत्र योगतः॥ कदा ते पारणां कुर्यात् वि
नाश्रवणारोहिणीमिति विष्णुधर्मश्रवणं तमात्रे पारणानि विधानां रोहिण्यानां भांते क
र्तव्यं त्रिषोर्वापीति वल्किपुराणात् तदनेत्यस्तु॥ न त्वत्रैव मस्तीति नस्तत्रातो नु कल्प इति मद
नरले॥ असंभवेत्॥ तिथ्यंतेति थिभांते वा पारणां यत्र चोदितं॥ यामत्र योर्धगा मिमांसा
तरे वहि पारणोति ज्ञेयं॥ यत्र मदनरले द्वादशी वृद्धौ श्रवणा वृद्धौ वा श्रवणांत एव पारणां
कुर्यात्॥ पारणां तिथि वृद्धौ तु द्वादश्यामुपसंस्यात्॥ वृद्धौ कुर्यात्त्रयोदश्यां तत्र दौषो नु
विद्यत इति वल्किपुराणादि सुकृमा॥ तत्र कुर्यादेतस्यामेव श्रवणापुक्तेकादश्यां वि
हितं विजयैकादशी व्रतपरं॥ ननु श्रवणाद्वादशी व्रतपरमिति मदनरले गौडास्तु श्रवणा
द्वादशी परमाहुः॥ अत्र विधि मदनरले विष्णुधर्मोक्तं॥ तस्मिन्दिने तथा स्नानं यत्र क्वचन
संगमे॥ तथा॥ दधोदनं पुतंतस्यां जलधरां घटं द्विजे वस्त्रं संवेष्टितं दत्वा कुर्यात्पानं हमेव
च॥ नदुर्गतिमवाप्नोति गतिमय्यां च विंदति मंत्रस्तु भविष्ये॥ घटे जनाई न राजा मभिधाय
॥ नमो नमस्ते गौर्विदबुधश्रवणा संज्ञका॥ अधो यसं संस्यं कृत्वा सर्वसौख्यं प्रदे भव॥ प्रीय
तां देवदेवेशो मम संशयनाशनः॥ वामनावतारं निमिजो यवास्तु व्रतहेमाद्रौ भविष्ये
द्वादश्यां विधिः प्रोक्तः श्रवणेन युधिष्ठिरा॥ सर्वपापप्रशमनः सर्वसौख्यप्रदायकः॥ ए
कादशी यदा सा स्याच्छ्रवणेन समन्विता॥ विजया सा तिथिः प्रोक्ता भक्तानां विजयप्रदे सु

पक्रप्या॥ अयकालेवदुतियेगनेसायुर्विणीभवेत्॥ सुखेनवमेमासिपुत्रसावामनंहरिप्रि
पायुक्ता॥ एतत्सर्वसमभवदेकादश्यायुधिष्ठिर॥ तेनेशदेवदेवस्यसर्वथाविजयातिथिः
। एषामुष्टिः समारम्भात्ताएकादश्यामयातवा॥ श्रद्धेमेवसमारम्भात्ताद्वादशीश्रवणान्विते।
सुयसंहारादेकादश्यामेव॥ सुष्टिः फलेभागवतेश्वरसंक्षेपेनद्वादश्यावामनोत्पत्तिरुक्ता
॥ श्रीगणेशायश्रवणाद्वादश्यामुहूर्तेभिजिनिप्रभुः यहनसत्रतारायाश्रुस्तज्जन्मदक्षिणा
द्वादश्यासवित्तातिष्ठन्मध्येदिनगतोनृयविजयानामसामोक्तायस्याजन्मविदुर्हरेः॥ श्री
गणेशायचंद्रेअभिजिच्छ्रवणप्रथमोशः॥ गौडाश्रयेवं॥ अत्रकल्पमेदाद्यवस्था॥ नदिधि
श्याहेमाद्रावप्रियुरारो॥ नदीनासंगमेस्त्रायादव्येदत्रवामन॥ सोवर्णवस्त्रसंपुक्तंद्वाद
दश्यायुलमुच्छ्रितम्॥ ततोविधिवत्संप्रत्याहिरसमयेनयात्रेणादद्यादर्थप्रयत्नतः॥ नमा
स्तेयमनाभायनमस्तेजलशायिने॥ नृभ्यमर्घ्यप्रयच्छामिबालवामनरूपिरो॥ नमःकमा
लकिंजल्कपीतनिर्मलवाससे॥ महाहवरिपुस्कंधधृत स्कंधायचक्रिरो॥ नमःशार्ङ्ग
सीरवाणायारायेवामनायच॥ यज्ञभुक्फलदात्रैववामनायनमो नमः॥ देवेश्वरायदे।
वायदेवसंभूतिकारिरो॥ प्रभवेसर्वदेवानां वामनायनमो नमः॥ एवंसेषजयित्वातद्वाद
दश्यामुदयेरवेः॥ अंगारसहितंतेनुब्राह्मणायनिवेदयेत्॥ वामनः प्रतिशुक्लतिवामनोहं
ददामि॥ वामनं सर्वतोभद्रं हि जायप्रतिपादयेत्ति॥ अनंतभद्रोप्याह॥ श्रवणाद्वादश्यां
जनाईननामाविष्णुः सत्यते॥ श्रवणोकादश्यां वामनावताररति॥ श्रवणपुनर्द्वादकादश्या
लाभेनुदशमीविहायश्रवणापुताकार्या॥ दशम्येकादशीयत्रसानोयोप्याभवेत्तिथिः॥ श्र
वरोननुसंपुक्तासावेत्यात्सर्वकामदेतिवह्निपुराणादिसुक्तं मदनरत्ने॥ राजाचमध्यादे
कार्या॥ अहोमध्येवामनो रामरामाविति सर्वोक्तवचनात्॥ भागवताच्च॥ अत्रैवदुग्धत्र
तंसंकल्पयेत्॥ तदुक्तदुग्धमाश्वपुजेमासीति॥ अत्रेदं चिंत्यते॥ दुग्धत्रनेपायसादिबर्ज
नवेति॥ नेति केचित्॥ न हि प्रकृतिवर्जने विकारवर्जनं पुत्रं॥ दधिघृतादीनामपि वर्जना
पत्रैः॥ न च यत्र प्रकृतिरसोपलंभस्तद्वर्जनमिति वाच्यं॥ मांसविकारस्यैष्टदध्यादेश्चाव।
र्जनापत्रैः॥ तस्मादध्यादिवसायसादिभक्ष्यमिति॥ अत्रब्रूमः॥ यत्रविकारेप्रकृतिरसोप
लंभस्तत्प्रत्यभिज्ञावातत्रविकारस्यापि निषेधः॥ अस्ति च मांसविकारे मांसप्रत्यभिज्ञा मां
सत्वातपायात्तयनु श्रीष्टदध्यादेरनिषेधायतिरिति॥ तन्न॥ श्रीष्टमिति विकारनहितेन नि
षेधानुत्थाववित्तानेश्वरः श्रीष्टमेकशकं स्त्रीरामारण्यकमयाविकमित्यत्र श्रीष्टमिति वि
कारनहिताच्छ्रुत्पुत्रादीनामपि निषेधरसाह॥ नन्वेवं संधित्यनिर्देशावसागोपयः परि
वर्जयेदिति संधितादिस्त्रीरनिषेधेपि दध्यादियहं स्यात्॥ सत्यं प्राप्तं। वचनेन परनिषेधः
नदाहापरकैशंखः॥ स्त्रीराणियासभस्याणितहिकारशनेबुधः॥ सप्ररात्रं व्रतं कुर्यात्प्रय
त्नेन समाहितरति॥ व्रतं गोमूत्रपावकं॥ तस्मात्पायसेदुग्धरसोपलंभाद्वर्जने॥ अतएवा
मिश्रापां दधिसज्जेषामुर्ध्वोपलंभात्पौरुषत्वमुक्तं भीमां सकैः॥ तदुक्तम्॥ पयएवयनी

भूतमभिसेत्यभिधीयतरति॥दध्यादिषुतद्भावादवर्जनमिति॥ इतिद्विध्वत्रते ॥
भाद्रशुक्लचतुर्दश्यामनेतव्रते॥तत्रविषुहेतीष्योदपिकीयायेतिमाधवः॥तदुक्ता॥उदयेविषु
हतीपियाद्यानेतव्रतेतिथिरिति॥मध्याह्नेभोज्यवेलायामिति॥कथायांश्वरणादुपरिहिदेवे
भ्योधारयतीतिवहिकल्पनात्॥सजात्रेसुसर्वेषुमध्याह्न्यापिनीतिथिरितिमाधवीयेव
चनान्मध्याह्न्यापिनीयायेतिनुदिबोदासः॥प्रतापमार्तुंउप्येवं॥निर्णयामृतेनुघटिकामा॥
त्राय्योदपिकीसुक्तंतयाभाद्रयदस्यांतिचतुर्दश्यादिजोत्तम॥योर्गमास्याःसमायोगेव्रतंचाने
तकंचरेदितिभविष्योक्तेः॥मुहूर्तमपिचेष्टाद्रेषर्णिमायांचतुर्दशी॥संहरणांतांविदुस्तस्यां
जयेद्विष्णुमय्यमितिस्तादाचेति॥अत्रमूलचिंतं॥तत्तुविध्यर्थवादयोर्भिन्नार्थत्वेएक
वाक्यतायोगात्संदिग्धेषुवाक्यशेषादितिनायेनप्रतीयरावामध्याह्न्यापिन्येवमुख्या ॥
माधवस्तु सामान्यवाक्यानिर्णयकुर्वन्भाजएव॥अनेतव्रतस्यपुराणांतरेष्वभावाच्चिन्वं
धांतरेष्वभावाच्चवचननिर्मूलमेवेति॥द्विह्योदपिकत्वेप्रतीत्यात्सर्वेतिषुक्तं॥ अ
थागस्त्यार्थः॥ तत्कालोव्रतेहेमादौभविष्ये॥कन्यायामगतेस्तुर्येचर्वावेसप्तमेदि
ने॥कन्यायांसमनुप्राप्तेर्घटिकालोनिवर्तते॥तेनउदयोतरसप्रदिनमध्येरत्यर्थः॥यस्या
मे॥आसप्ररात्रादुदयाद्यमस्यदानयमेतत्कलनरेखा॥यावत्समाःसप्रदशाथवासुर
योर्धूमय्यत्रवदंतिकेचित्॥यमस्यागस्त्यस्या॥उदयकालश्चदिबोदासीयेउक्तः॥उ
देतियाम्याहृषिसंक्रमाद्रवरेकाधिकेविशतिमेष्टगस्त्यः॥सप्तमेस्तद्वसंसंक्रमाच्चप्रया
तिगर्गादिभिरप्यभासाः॥अत्रविधिर्विस्तुरहस्ये॥काशपुष्यमयीरम्याकृत्वामूर्तिंतुवा
रुणोः॥प्रदोषेविमसेज्जातुप्रतीकुंभेस्वलकृतां॥कुंभस्यांरजयेज्जातुपुष्यधूपविलेपनेः
दध्यस्तवलिंदद्याद्रौकुर्वात्यजागरम् सजाचवश्यमाणाध्यमंत्रेराकार्या॥प्रभाते
तांसमादाययायासुरण्यजलाशयेनिशावसानेतांपश्यन्जलांतेप्रतिमांमुनेः॥अर्घ्यदद्या
दगस्त्यायभक्त्यासम्यगुपोषितः॥ मात्येतु॥ अंगुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसौ
वर्गामन्यायतवाहदंडं॥सर्वकाशमपीत्वमशक्तौ॥चतुर्भुजंकुंभमुखेनिधायधान्यानि
संप्राकुरसेषुताति॥सकाशपुष्यास्ततश्चक्रियुक्तंमंत्रेणदद्याद्दिजयुंवावा॥धेनुंवहस्ती
रवतीचदद्यात्सवस्त्वधुंताभरणांदिजाया॥भविष्ये॥विरुद्धोसप्तधान्येष्ववशयात्रनिधा
पितेः॥सौवर्गोशेष्ययात्रेणामवंशमयेनवा॥मूर्द्धिस्थितेननम्रेणानुम्यांधरणीग
तः॥विस्तुरहस्ये॥अगस्त्यःस्वनमानेतिपठन्मंत्रमिममुनेः॥अर्घ्यदद्यादगस्त्यायशूद्रे
मंत्रविधिरुच्ये॥काशपुष्यप्रतीकाशवह्निमारुतसंभवाभिन्नावरुणायोःपुत्रकुंभयोने
नमोस्तते॥विध्यद्विद्विषयकरमेघतोयविषायह॥रत्नवल्लभदेवेशलंकावासनमो
स्तते॥वातापिभंसितोयेनसमुद्रःशोषितःपुरा॥लोपासुदायतिःश्रीमान्प्रोसीतसे
नमोनमः॥येनोदितेनपायानिविलयंयानिआधयः॥तस्मैनमोस्त्वगस्त्यायसशि
व्यायसपुत्रिणोः॥अगस्त्यःस्वनमानेतिविप्रोर्ध्वविनिवेदयेत्॥राजपुत्रिमहाभागोऽहं

विपनिवरातने॥ लोयासुद्रेनमस्तभ्यमर्घ्यमेप्रतिगृह्यताम्॥ दत्तवमर्घ्यकौरवप्रशिष्य
 विसर्जयेत्॥ अर्चितस्त्वयथाशक्त्या नमोगस्त्यमहर्षये॥ ऐहिकामुष्मिकीं दत्त्वा कार्यसि
 दिन्नजस्वमे॥ विसर्जयित्वा गस्त्यं तं विप्राय प्रतिपादयेत्॥ अगस्त्यो मे मनस्योस्तु अगस्त्यो
 स्मिन् घटे स्थितः॥ अगस्त्यो हि जरुरेण प्रतिगृह्णानुसक्तः॥ दानमंत्रः अगस्त्यः सप्त
 जन्माद्यनाशयत्वा वयोरयं॥ अतुलं विमलं सौख्यं प्रयच्छन् महासुने॥ प्रतिग्रहमंत्रः॥ वि
 द्युरहस्ये॥ त्वजेदगस्त्यमुद्दिश्य धातुमेकं फलं संहोम कृत्वा ततः यश्चाहर्जयेन्मानव
 फलं॥ होमश्चार्घ्यं मे त्रेण ज्येन॥ भविष्येदत्वायै स प्रवर्षा शिक्नमेणानेन या उव॥ ब्राह्म
 णाः स्याच्चतुर्वेदः सत्रियः पृथिवी यतिः॥ वैश्ये च धान्यनिष्पत्तिः शूद्रे च धनवान् भवेत्॥
 सावदापुश्च यः कुर्यात् परं ब्रह्म गच्छति॥ इत्यगस्त्यार्घ्यः॥ भाद्रयोर्गमा
 स्यां प्रयिता महात्परां स्त्रीनुद्दिश्य आर्द्रकार्यं॥ तदुक्तं हेमाद्रौ ब्राह्मणार्कडेययोः॥ नांदी
 सुखानां प्रत्यक्षकन्याराशिगते रवौ॥ योर्गमास्यां तु कर्तव्यं वराहवचनयथेति॥ नांदी॥
 सुखत्वं चोक्तं ब्राह्मे॥ यिता यिता महश्चैव तथैव प्रतिता महः॥ त्रयोसु सुखो ह्येते पि
 तरः परिकीर्त्तिताः॥ तेभ्यः सर्वतराये च प्रजावंतः सुखे धिताः॥ ते तु नांदी सुखानांदी स
 मुद्दिशितकथ्यते॥ एतच्च प्रत्यक्षमित्युक्तेः॥ पक्ष्माद्र्यस्ये सक्तं महालयपक्षे चावश्य
 कमिति प्रयोगपारिजाते॥ अत्र माता महाअपिकायाः॥ यितरी यत्र सज्जते तत्र माता॥
 महाअपिरिति धौम्योक्ते॥ यितृशब्दस्य च जनकपरत्वे बहुवचनविरोधेन यितृभावाप
 न्नपरत्वात्॥ वार्षिके तु वचनान्निवृत्तिः॥ न च जीवन्मृतकस्यान्वसृकायां मातृशब्देन
 दायन्तिः॥ इष्टाय तैः अतएव स उक्तः॥ आर्द्रेषु स्वमातृमाता महयोर्दयादि निमदनरत्नं॥
 कालादौ शौ॥ एतत्तु जीवन्मृतकशब्दे वक्ष्यामः॥ केचित्तु अजहन्नक्षराया पित्रादयो य
 त्रमाता महासेना वनेत्याहः॥ न चात्र नाम्ना नांदी आर्द्रधर्मा निदेशः॥ वैष्णवादिशब्द
 देवतापरस्वकर्मनामत्वाभावात्॥ नायिनांदी सुखत्वं॥ यितृ विशेषणम्॥ पारिभाषि
 कत्वादिति दिक्॥ तथा निर्णयदीये गार्ग्यः॥ योर्गमासीं सुसर्वासु निविष्टं यिं उयातनां
 वर्जयित्वा प्रोष्टपदीयथादर्शं स्तथैव सेति॥ • ॥

इति श्रीमीमांसकरामहर्ष्यमहात्मजकमलाकरभ
 द्दृष्टेति निर्णयसिंधौ भाद्रपदमासः॥ • ॥

कन्यासंक्रमेयराः षोडशघटिकाः पुराणाः॥ शेषं प्राग्वत्॥ अथ महालयः॥ तत्र पृथ्वी
 चंद्रोदये दृढमनु॥ आषाढी मवधिर्न्ययचमेयसमाश्रिताः॥ कौस्तुभियतरं कि
 ण्णं अन्नमप्यन्वहं जलम्॥ कन्यायोगे पुरापतमत्वमाह॥ णा ठ्वापनिः कन्यास्या की॥
 न्वितः पक्षः सौम्यतं पुराप उच्यते रिति॥ अत्र विशेषमाह रदमनु॥ मध्ये वायुदिवाप्यं ते य
 त्र कन्यां त्रजे रविः॥ स पक्षः सकलः श्रेष्ठः आर्द्र षोडशकं प्रति तथा त्रहोऽर्कडेययोः॥
 कन्यागते सवितरिदिना निदशयंच च॥ पार्ष्णीनेह विधिना आर्द्रतत्र विधीयते॥ त

था॥ नत्रैव योऽशदिनामुक्तानि॥ कन्मागते सवितरियाप्यहानि तु योऽश॥ क्रतुभिस्तानि तुला
निदेवो नारायणो ब्रवीत्॥ अत्र हे माद्रिः॥ योऽशत्वं त्रैधाया च ख्यो॥ निधिरुद्रा पक्षस्य योऽश
दिनत्वे आह वृद्धयमित्येकः पक्षः॥ भाद्रशर्शिमया सहेति द्वितीयः॥ अभिनः शुक्लप्रतिपदा स
हेति तृतीयः अमरवतु शुक्लः॥ अहः योऽशकयतु शुक्लप्रतिपदा सह॥ चंद्रश्या विशेषेण सा
पिदशी तिका स्मृते निदेव लोके॥ अत्र पंचपक्षाः॥ ननु कं हे माद्री ब्राह्मे॥ आश्वयुक् कृष्णप
क्षे तु श्राद्धं कार्यं दिने दिने॥ त्रिभागहीनं पंचवा त्रिभागत्वं ईमववा॥ दिने दिनेऽतिपक्षपर्यंत
त्वं शुक्लम्॥ त्रिभागहीनमिति पंचम्यादि पक्षः॥ भोजगीतिथिमारभ्य पावंचार्कसंगममिति
वाच्यता॥ अहं मित्यष्टम्यादि पक्षः॥ त्रिभागमिति दशम्यादिः॥ त्रिभागहीनमिति॥ चतुर्दशी स
हितप्रतिपदादि चतुष्टयवर्जनाभिप्रायेणोक्तकलतरुः॥ अत्र दिनपदं तिथिपरम्॥ वीसया
तत्पक्षीयतिथित्वं॥ आह व्याप्यतावच्छेदकं तिनयंचंद्रशतिथि व्यापिश्राद्धं सिद्धाति॥ तिनचतु
ईशी निषेधो न्यक्षपक्षपरश्चिगीः॥ तन्ना॥ श्राद्धं शस्त्रहृतस्यैव चतुर्दश्यं महालयम्॥
३ त्यादिविरोधात्॥

पत्रकश्चित्तरात्रयलोपेन तृतीयभागहीनं पक्षादिपक्षतृतीयभागमेकादश्यादि तद
द्वं च योऽदश्यादि॥ उत्रोत्रलघु कालोक्तेरिति तन्ना॥ गौतमादिवशेन मूलकलनालाघवा
त्॥ पक्षमित्यत न्ययापत्रे अ॥ पंचमूर्धं चतत्रापि दशमूर्धं ततोऽप्यतीति दिवसु धर्मोक्तेः॥ य
स्यायेकादश्यादिपक्षावपि ज्ञेयाविति तत्त्वं॥ कालादर्शेयि॥ पक्षाद्यादि चंद्रशर्शतं पंचम्यादि
दिगादि च॥ अष्टम्यादियथाशक्ति कुर्यादाय पक्षकं॥ पक्षदि प्रतिपत्तादि दशमी॥ दशी
तमिति सर्वत्रा॥ गौतमोयि॥ अथापरपक्षे श्राद्धं पितृभ्यो दद्यात्॥ पंचम्यादि दशी तमष्टम्यादि
दशम्यादि सर्वस्मिंश्चि॥ तथैकस्मिन्नपि दिने श्राद्धं शुक्लं हे माद्री नागरखंडे॥ आ
याह्नाः पंचमेषकमासस्येदिवाकरे॥ यो वै श्राद्धं नरः कुर्यादेकस्मिन्नपि वासरे॥ तस्य संव
त्तरपावत्सृज्यापितरोऽभवमिति॥ अत्र शक्राशक्रपरायवत्येति प्राचः॥ तन्ना॥ तदा च कथ
दाभावात्॥ त्रयोदश्यादिपक्षसंबन्धिनः॥ नत्रैव नित्यं शुक्लः॥ ब्राह्मेण्यवकारेण तस्यैव पंचमा
पक्षायोगमवच्छेदोक्तेरिति गौः॥ तन्ना॥ एकस्मिन् पीति विरोधात्॥ तेन फलभूमाथि
नात्यातिका र्थीतीति तत्त्वम्॥ तत्र चतुर्दशी श्राद्धाभावे पंचम्यादि दशम्यादि पक्षौ॥ तन्तत्त्वे
यस्यायेकादश्यादिकौ संवचतुर्दश्यभावे द्वादश्यादिः तन्तत्त्वे त्रयोदश्यादिरिति व्यवस्था॥
विधवायास्तु विशेषः स्मृतिसंयुहे॥ चत्वारः पार्वणाः प्रोक्ता विधवायासंदेवहि॥ स्वभर्ता
स्वशुरादीनामातापित्रोस्तथैव च॥ ननोमानामहानां च श्राद्धदानमुपक्रमेत्॥ तथा॥ श्वश
रांचविशेषेणानातामहास्तथैव चेति॥ अशक्तौ तु स्मृतिरन्तावल्याम्॥ स्वभर्तृप्रभृतित्रि
भ्यः स्वपितृभ्यस्तथैव च॥ विधवाकारेणैकादश्याकालमनंदिता॥ विधवास्वयं संकल्प्य
कत्वा न्यहो हराहाराकारयेदित्युक्तं॥ प्रयोगपारिजाते॥ सकृन्महालये च वज्र्येति थ्यायुक्तं
॥ ४ धीचंद्रोदयमाधवप्रयोगपारिजातादिषु॥ वसिष्ठः॥ नदायो भार्यातद्विजेत्र नदीपतिः॥

जन्मसु। एषु आहं त कुर्वीत गृहीतुं प्रथमं कुर्यात्। जन्मभूतं तत् सर्वं तत्रैव च त्रिजन्मानि। एतद-
 र्थः॥ प्राजापत्ये च यो ह्येव पित्रर्क्षे मार्गवे तथा॥ यस्तु आहं प्रकुर्वीत तस्य पुत्रो विनश्यति॥ प्रा-
 पत्यरोहिणीं यो ह्यरेवती॥ पित्रमया॥ अमान्यपि प्रत्यरादीनि तत्रैव ज्ञेयानि॥ केचित्तु न ह-
 यका मरव्यारभ्य ग्रथिपितृकालमे॥ गंते वै धृतिपाते च पित्रास्यामासुते सुभिरिति संयहन्त-
 ॥ नंदाः प्रतिपत्तयस्यैकादश्याः अस्वः सप्रमीकामस्त्रयोदशी॥ आरोभीमः॥ भृगुः शुक्रः॥ अ-
 ग्रिमं कृत्रिका॥ पितृभं मघाकालं भरणी॥ अत्र पित्रास्यामास्त्याहः॥ तत्र मूलं मृगशिर-
 तं च स कृन्महालयविषयं॥ स कृन्महालये काम्ये पुनः आहोस्विले शुचः॥ अतीतविषये चैव
 सर्वमेतद्विहितं येदि तिष्ठथी चंद्रोदये नारदोक्तः॥ अस्यापवादो हेमाद्रौ श्यो चंद्रोदये च॥
 पराशरमाधवीये मदनपारिजातादिषु चैवम्॥ निर्णयदीपिकायात्॥ पितृमृताहे निषिद्धः।
 दिने यसि स कृन्महालयकार्यं रत्नम्॥ आधाढ्याः पंचमेयस्यैकमासं स्थेदिवाकरे। मृता
 हनिपितृयो वै आहंदास्यति मानवः॥ तस्य संवत्सरे यावत् संवत् प्राः पितरो भ्रूवमिति नागर-
 स्वोक्तेः॥ यातिथिर्यस्य मासस्य मृताहेतुप्रवर्तते॥ सा तिथिः पितृपक्षे तु सजनीया प्रयत्नतः
 ॥ तिच्छेदो न कर्तव्यो विना शौचं यदृच्छयापि॥ उआहं च कर्तव्यं विच्छिन्ने नैव कारयेत्॥
 अशक्तः पक्षमध्ये तु करोत्येकदिने यदा॥ तिथिद्वेदिने कुर्यान्पि उदानं पथा विधीतिका-
 सायनोक्तेः॥ अत्र मूलं चिन्ता तथाप्यस्य आहं करोपि न नंदादिषु पिउनिषेधश्च न्याह परा-
 शरमाधवीये कार्क्षाजिनिः॥ न भयस्यापरे यस्य आहं कार्यदिनेदिने॥ नैव नंदादिवर्ष-
 स्यान्नैव निधाचतुर्दशीति॥ अत्र आहमित्येकवचनादिनेदिने रति की सावशाच्च सोमयागं
 वदेकस्याभ्यासे नैकप्रयोगपरमिदं॥ अतः प्रतिपत्तमृतिष्वेकावज्ञेयित्वा चतुर्दशीमिति। या-
 तवल्कीयं प्रयोगमेदपरं॥ तनुपंचम्यादियस्य विषयं॥ प्रतिपत्तमृतिस्थिति विशिष्योक्तेः॥
 निर्णयदीये श्यो चंद्रोदये मदनपारिजाते चैव॥ अत्यल्पस्य पर्याप्तवल्कीयं॥ एतत्पर-
 त्वे नैव निधाचतुर्दशीति विरोधादि तिगोडाः न ज्ञा॥ आहं शस्त्रहस्त्येव चतुर्दश्या महालये
 रतिविरोधात्॥ तत्तनुतिथितस्तत्र वारादिनिषेधो य उदाहृतः॥ स आहो न निमित्ते स्यान्नातु-
 धे गृह्णते घसा वितिदिवा रासीये हृद्गार्ग्योक्तेस्तन्निमित्ते प्रक्षान्ते च ज्ञेयः॥ स कृन्महाला-
 ये तु वचनानिषेधः॥ अत्र न कोपि निषेधः कार्क्षाजिनि स्मृतेरिति॥ अतो नंदादौ स पिउ-
 क आहो पुत्रवती यधिकारः॥ अत्रिरपि॥ महालये स्याहे च दर्शे पुत्रस्य जन्मनि॥ तीर्थे पि-
 तिर्वयेत् पिउन्नरिवारादिके व्यपि॥ सर्वोक्तं नंदादिनिषेधस्तु॥ मृताहानि कर्मयोरी-
 मास्यादि मृत आहो न निमित्ते च ज्ञेयः॥ यत्तु स्मृत्यसारे॥ विवाहजनतृडा सुवर्षमर्हं तद-
 र्हं कं॥ पिउदानं मृदा स्नानं न कुर्यान्निलतर्पणमिति॥ तस्यात्रापवादो दिवा रासीये ह-
 स्यति॥ तीर्थे संवत्सरे पेत्रे पितृयागे महालये॥ पिउदानं प्रकुर्वीत युगादि भरणी मये॥
 महालये गया आहो माता पित्रोः स्येह नि॥ कनोहाहो पितृकुर्वीत पिउनिर्वपरांसदेति॥
 निर्णयदीये नंदादिनिषेधः प्रत्यहं भिन्न आहविषयः। सोऽप्याह व्यापि आह प्रयोगेक

नितुप्रसहं पिशदानं कार्यमेवेत्युक्तं॥ तदयमर्थः संपन्नः॥ षोडशाहं व्यापि आहं केन पितुर्निषेधः॥ मृ
ताहः सक्तमहालये पितृयेतिकेचित्॥ तत्रापि निषेधस्तु पुक्तः॥ प्रसहं आहं भेदे पितृतीयातादौ
च तथा॥ अन्यत्र मृताहातिकमेव पितुर्निषेध इति॥ समासिनां तु द्वादश्यां आहं कार्यं॥ यतीनां च
वनस्थानां वैस्ववानां विशेषतः॥ द्वादश्यां विहितं आहं कृत्स्नपक्षे विशेषत इति॥ दृष्टीचंद्रोदये
संयहोक्तेः॥ अत्र यस्मै आहं करणे गौरा कालमाहं हे मादौ यमः॥ हे सेवर्षा सुकन्या स्थेशकं॥
नापि गृहे वसन्॥ पंचम्योरंतरे दद्याद्भयोरपि यस्योः॥ आश्विनकृत्स्नपक्षे च म्योर्मध्यं त्व
र्यः॥ तत्राप्यसंभवे भविष्ये॥ ये यं दीयान्विताराजनख्याता पंचदशीभुवि॥ तस्यादयान्वेद
त्रपितृभ्यो वै महालये॥ तत्राप्यसंभवे भारते॥ यावच्च कन्या तु लयोः कमादास्ते दिवाकरः॥
अन्यत्रेतपुरं तावत्तयावद्दृष्टिकदर्शनं॥ ब्राह्मे॥ दृष्टिके समति कर्तयेति तरो देवतेः सह॥ नि
वस्य प्रतिगच्छंति शिष्या पदत्वा सुदारुणां॥ यत्र जातू कर्यः॥ आकांक्षंति स्म पितरः पंचमया
समाश्रिताः॥ तस्मात्त्रैव दातव्यं दत्तमन्यत्र निष्कलमिति॥ ततः फलानि शयहानि परं॥ क
र्मागच्छतु वानवेति तुर्यपादे वायाः॥ तिन कन्यायोगे प्राशस्यमात्रं॥ अतः आहं विवेकात्
आहं दयहेयं॥ इदं च आहं मन्त्रे नैव कार्यं॥ नामान्नादिना॥ मृताहं च सपितुं च गया आहं म
हालयं॥ आपन्नोपिन कुर्वीत आहं मां न कर्हि विदिति स्मृतिदयं रोगालवोक्तेः॥

अथात्र देवताः संयहे॥ तातां वा त्रितयं संपन्नजननीमाता महादिव्यं सस्त्रिस्त्री॥
तनयादितातजननी स्वभ्रातरस्तत्स्त्रियः॥ तातां वा त्वमभिगम्य यत्पुत्रं पुत्रं जायापिता
सद्गुरुः शिष्याः पितरो महालयविधौ तीर्थे तथा तयोरो॥ अस्यार्थः॥ तातत्रयीपितृत्र
यी॥ अत्रात्रयीवा॥ स्मृत्यर्थसारेपि॥ महालये मातुर्आहं दयं कृत् प्रशस्तमिति॥ अत्रविशि
मः स्मृतिदयं रोगालवः॥ अनेकामातरो यस्य आहं चापरपक्षिके॥ अर्थदा
ने दयं कृत् कुर्यात्पितुर्भेकं तु निर्वयेत्॥ जीवन्मातृकस्तु सायनमातुरे को हि सं कुर्या
न्पार्वरां॥ आहं दीपकलिकाया तु पार्वरा मुक्तम् अन्वष्टव्यं च यन्मातुर्गया आहं महालयं
॥ पितृपत्नीभुय आहं कार्यं पार्वरा वद्वेदिति रुहन्मूक्तेः॥ सस्त्रीनिमाता महानो सया
त्कीकत्वेपि विभवे सति माता महीना दयं कार्यं म॥ महालये गया आहं दृष्टी चान्वष्टका
सुच॥ ज्ञेयं द्वादशदिव्यं तीर्थं प्रोष्टे मघासु चेति निगमोक्तेः॥ हे मादिमते त्वन्न वदेव तमे
व॥ महालये गया आहं दृष्टी चान्वष्टका सुचा नवदेव्यमन्त्रे शंखं घटं योरुखं विदुरिति॥
धर्मोक्तेः॥ तातभ्रातापितृभ्यः॥ जननी भ्राता मातुलः॥ तत्स्त्रियः पितृभ्यां स्त्रीमातुलानी
भ्रातृजाया॥ पितृव्यसमातृस्वसृभगिनोऽपत्यमर्त्यपुत्राः॥ नेन सायन्याये सधवायेरतिप्र
योगो ज्ञेयः॥ एता सुसतीषु न तद्भर्त्रा देरी न दारलोयान्॥ जायापिताश्च सुरश्च शूरप्यत्रो
पलस्याः॥ अत्र मूलस्मृतिचंद्रिकायां ज्ञेयं॥ अत्र पार्वरी को हि दयं वस्योक्ता हे मादौ पुरा
णांतरे॥ उपाध्याय गुरुश्च पितृव्याचार्यमातुलाः॥ च सुरभ्रातृसुत्रपुत्रत्वं किं शिष्य
पौत्रकाः॥ भगिनी स्वामिद्विद्वज्जा मातृभगिनी सुताः॥ पितरौ पितृपत्नीनां पितृमीतु

अयास्वसा॥सखिद्रमदशिव्यायास्तीर्थेचैवमहालये॥एकोहिरविधानेनहजनीयाःप्र
 यत्नतरति॥रतरेषां पित्रादीनां पार्वणामर्थसिद्धं॥अत्ररुमान्त्वेषां चाराद्यवस्था॥अ
 शन्नौ तुष्टवीचंद्रोदयेचतुर्विंशतिमतेच॥एकस्मिन्ब्राह्मणोसर्वानाचार्य्यदीन्प्रहज
 येत्॥दशहृदशवायिउन्मृदादकरांनतु॥एकोहिरस्वरूपं चाहयाजवल्कः॥एको
 हिरंदेवहीनमेकार्थकयवित्तकम्॥आवाहनाग्रोकरारहितत्वयसम्यवदिति॥अत्रै
 कपाकोवैश्वदेवंतत्रयिउर्वर्हिश्चैकमितिस्मृत्यसारेउक्तम्॥अत्रयागोहोमः॥यि
 उश्चद्विजातिकरत्याह॥प्रयोगपारिजातेआचार्यः॥काम्यामभ्युदयेष्टम्यामेकोहिरमा
 योऽष्टमंचतुर्व्युकरेहोमःयिउश्चात्रद्विजातिकरति॥पार्वणौकोहिरयोःसमानंतत्रत्वे
 तुअग्निसमीपएव॥अत्रधुरिलोचनोवैश्वदेवौ॥अधिकमागतेसूर्येकाम्येचधुरिलोच
 नाविनिहेमाद्रावादिन्यपुराणात्॥अत्रप्रतिदिनंभिन्नप्रयोगत्वादक्षिणाभेदेवाप्रयो
 गेष्वादेनेववादक्षिणोतिहेमाद्रावुक्तम्॥एतच्चसमस्तपितृकादिनाजीवत्पितृकेना
 यिकार्य्यं॥इदौतीर्थंचसंयत्तेनातेचयतितेसति॥येभ्यएवयितादद्यात्तेभ्योदद्यात्स
 यंमुनरतिकाम्यायनोक्तेः॥यत्तुर्कोऽयः॥दर्शप्राहंगयाप्राहंगप्राहंगचायरयक्षिकं॥न
 जीवत्पितृकःकुर्यात्तिलैस्तर्यरामेवचेतिततसमस्तपित्राद्यतिरिक्तविषयकाम्यप्राह
 परंच॥अत्रवहवक्तव्यंप्रापितृकनजीवत्पितृकनिर्णयेत्येयं॥एतच्चजीवत्पितृकेनयि
 उरहितंकार्य्यं॥मुंडनंपिउदानंचप्रेतकर्मचसर्वशः॥नजीवत्पितृकःकुर्यादुर्विणीयति
 रेवचेति॥इहिरातस्यपिउनिषेधान्॥आत्वास्वमादृवाधिकोदोनुवचनाइवतीतिव
 द्यामः॥तथाह्वागलेयः॥यिउयत्रनिवर्त्तनमघादिषुकथंचना॥सांकस्यंनतदाप्राह
 प्रतिदिनंप्रादोत्तरंसकृन्महालयेतुपरंक्षिकार्य्यं॥तदुक्तंनारदीये॥पक्षप्राहयदाकु
 र्यात्त्रय्यंरातुदिनेदिने॥सकृन्महालयेचैवपरंहमिति लोदकं॥गर्गोपि॥पक्षप्राहहिर
 रपेचअनुब्रज्यतिलोदकमिति॥तथाप्रयोगपारिजातेगर्गः॥रुक्षेभाइयदेमासिप्राहं
 प्रतिदिनंप्रवेत्॥पितृणांप्रत्यहंकार्य्यनिषिद्धाहेयितर्यरां॥सकृन्महालयेभस्स्यादंर
 कास्वेतएवहिरंदनिषिद्धदिनेपिकार्य्यमातिथितीर्थविशेषेषुकार्य्यप्रेतेचसर्वदेतिस्मृ
 त्यसारेक्तेः॥तीर्थेतिथिविशेषेचगयायांप्रेतयक्षके॥निषिद्धेपिदिनेकुर्यात्त्रय्यंराति
 लमिश्रितमिति॥स्मृतिरत्नावलावचनाच्च॥एतच्चप्राहंमलमासेनकार्य्यं॥तदाहभृगुः
 ॥द्विप्राहृतथासोममग्राधेयंमहालयं॥राजाभिवेकंकार्य्यंचनकुर्याद्भानुलक्षिते
 रति॥हेमाद्रौनागरखंडेपि॥नभोवायनमस्योवामलमासोपदामवेत्॥सत्यमःपितृप
 क्षःस्यादत्यत्रैवतुयंचमः॥एतच्चपित्रोर्मरणीप्रथमादेरुताकृतमिति त्रिस्थलीसेनोभ
 द्वाः॥इदंचनित्यकाम्यं॥पुत्रानापुस्तथारोम्यमैश्वर्य्यमनुलेतया॥प्राप्नोतिपंचमेदत्वा
 प्राहकामाश्वपुष्कलानितिजावायुक्तेः॥दृष्टिकेसमतिज्ञातेयितरौदेवतैःसह॥निः
 श्वस्यप्रतिगच्छंतिशायंदत्वासुदारुणमिति कार्त्स्न्यंजनिवचनाच्च॥तदतिक्लमेप्रायश्चित्त

युक्तमृग्विधानेदुरोच्यस्यमंत्रचदशमासहिमासयोः॥महालयपयदास्रनतदासंक्षर्गमिति
तदिति॥हिमासयोःकस्यानुलयोर्महालयप्रादयदाहीनमित्यर्थः॥अत्रभरण्याप्राहमनि
प्रशस्ता॥तदुक्तं॥एष्वीचंद्रोदयेमास्ये॥भरणीपितृपक्षेनमहतीपरिकीर्तिता॥अस्याप्राहंरु
तयेनसगयाप्राहंरुभवेत्॥एष्वीचंद्रोदयेश्रीधरीपेवहस्यतिः॥नभस्यापरपक्षसहिती
यायदियाम्यमे॥नृतीयाचायितारमभिःसहिताप्रीतिदायितुः॥एतत्पक्षेयक्षीयोगविशेषे
राकपिलासंज्ञा॥तदुक्तं॥वाराहे॥नभस्यरुक्षपक्षेनुरोहिणीपातभूसुतैः॥युक्तायक्षीपुरा
राज्ञैःकपिलापरिकीर्तिता॥त्रतोपवासनियमैर्भास्करंतत्ररजयेत्॥कपिलाचद्विजाया
यदत्वाक्रतुफललभेत्॥पुरारासमुच्चये॥भाद्रमास्यसितेपक्षेभानौचैवकरेस्थिते॥पाते
कुजेचरोहिराणांसायक्षीकपिलाभवेत्॥अत्रदर्शांतत्वेनमहालयोभाद्ररुक्षपक्षोदयेयत्तु
क्तनिर्णयामृतहेमाद्रौच॥हस्तार्कस्तुफलातिशयार्थः॥संयोगेनचतुरांगवैनिर्दिष्टापरमे।
ष्टिनेतितत्रैवोक्तेः॥अत्रविशेषोहेमाद्रौस्कांटे॥देवदारुंतथोशीरंकुंकुमैलामनःशिलाप
त्रकंपप्रकंयक्षीमधुगन्धेनपेषयेत्॥क्षीरेनालोऽपकल्केनस्नानंकुर्वीत्समंत्रकं॥आप
स्त्वमसिदेवेशजीतिषायतिरेवच॥पापनाशयमेदेववाञ्छनःकायकर्मजा॥पंचगव्यकृत
स्नानःपंचभंगैस्तुमार्जयेत्॥पंचभंगैःपंचपल्लवैः॥तथा॥रत्नेनीनाविधैर्युक्तसौवर्गका
रयेद्रविं॥शक्तिस्तुयसाहर्धंतदहंकर्षतोपिवा॥सौवर्गमरुंरांकुर्याद्रौक्यं चैवतथारथं
॥अस्त्वितिपियःकश्चिन्नोपिकुर्यादिमंविधिं॥प्रभासत्वेरे॥स्थायपेदत्ररांकुंभंचेदनौद
काहरितं॥रक्तवस्त्रपुगङ्गुलंताम्रपात्रेरासंयुतं॥रथोरेकपलस्यैवयकचक्रःसुचित्रकः
॥सुवर्गापलसंयुक्तोमूर्तिस्सूर्यस्यकारयेत्॥ततःसूर्यंचकपिलाचदद्यात्संरज्यभक्ति
रति॥ततःसूर्यंकपिलाचवोऽशोयचोरैः॥संरज्यदद्यात्॥दिव्यमूर्तिर्जगच्चसुर्दादशान्मा
दिवाकरः॥कपिलासहितोदेवोमममुक्तिं प्रयच्छता॥यस्माच्चकपिलेपुराणासर्वलोकस्य
पावनी॥प्रदत्तासहसूर्येणमममुक्तिप्रदाभवेति॥विशेषांतरंतत्रैवज्ञेयमितिदिक्॥इय
मेवचंद्रयक्षी॥सांचंद्रोदयव्यामिनीप्राद्या॥उभयत्रतथात्वेरर्वा॥तदुक्तंभविष्ये॥तदह
द्रपदेमासिषष्ठ्यापक्षेसितेनरे॥चंद्रयक्षीत्रतंकुर्यात्सर्ववेधःप्रशस्यता॥चंद्रोदयेयदाय
क्षीरर्वाहेवापरेहनि॥चंद्रयक्ष्यसितेपक्षेसैवोष्याप्रयत्नतरति॥अष्टम्यामाश्वलायने
न॥माघावर्षसंतप्राहयुक्तं॥एतेनमाघावर्षेणोष्यथाअपरपक्षेति॥इदं सप्तम्यादिषु।
त्रिष्वहःसुकार्यमितिनायरावृत्तिः॥हरदत्तस्तुमघासुक्तवर्षीसुभवंत्रयोदशीप्राहमि
तिआचख्यो॥एष्वीचंद्रोदयेज्ञात्ते॥आषाढ्याःपंचमेपक्षेगयामभ्यासमीस्सुता॥तत्रनि
त्रेयोदशीगजकुयागयानुस्नानुपेतके॥० आस्त्रिनहृदयाष्टम्यामहालक्ष्मीव्रतम्॥तत्र
निर्णयामृतपुरारासमुच्चये॥श्रियोर्चनंभाद्रपदेसिनाष्टमीप्रारभ्यकस्यामगतेचसूर्ये
॥समापयेत्तत्रतिथौचयावत्सूर्यस्तर्ष्वार्द्धगतोपवसाति॥तत्रेन॥नमोरात्रेकलम्॥

मीप्रावृषिप्रियः॥दोषेऽनुभिः संनृत्ता सर्वसंपत्करीतिथिः॥तथापुत्रसौभाग्यराजापुत्री
शिनीसाप्रकीर्तिता॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेनयाजाकन्यागतेरवौविशेषेणपरित्याजानवमी॥
द्वितीयादीति॥दोषचतुष्टयंतत्रैवोक्तम्॥त्रिदिनेचावमेवैवअसमीनोयवासयेता॥पुत्र
हानवमीविद्वास्वघ्नीहस्तार्द्धमेरवाविता॥त्रिदिनावमदिनलसराचरनमालाया॥यत्रै
कःस्थितिर्तिथिद्वयावसानवारश्चैवमदिनतदुक्तमार्यैः॥यःस्पृशेद्वदतिथिचय
सवारस्त्रिद्युष्टककथितमिदं ह्यचनेष्टरतेचसर्वेनिषेधाः प्रथमारभविषयाः॥मध्ये
नुसतिसंभवेत्तेया॥व्रतस्यघोउशब्दसाध्यत्वेनमध्येमागायोगात्॥इयंचंद्रोदयव्यापि
नीयाद्या॥तत्रैवशजायुक्तैः॥परदिनेचंद्रोदयाहर्द्विमुहूर्तव्यापित्वेयैवकार्या॥अन्य
याहर्द्वैवाश्रवावापरविद्वावाद्याहर्द्वेयसदा॥त्रिमुहूर्तपिसाशजापरतश्चोर्द्धगामि
नीतिमदनरत्नेनिर्णयामृतेचसंग्रहोक्तैः॥अर्द्धरात्रमतिक्रम्यवर्ततेग्रोत्ररतिथिः॥त
दातस्यातिथौकार्यमहालक्ष्मीव्रतसदेति॥वचनाच्चेतिसंक्षेपः॥ ॥ इतिमहाल
क्ष्मीव्रतनिर्णयः अथनवम्यामन्वष्टकाश्राद्धं॥तत्रकान्यायनः॥०

अन्वष्टकासुनवभिः पिउः आहमुदाहृता॥पित्रादिभान्मध्यंचततोमातामहंतकम्॥
इष्टीचंद्रोदयेव्रह्मोडे॥पितृणां प्रथमं देवा न्नाहं रातदनेतरम्॥ततोमातामहानां च
अन्वष्टकेकमः स्मृतः॥आहं हेमादौ ह्यगलेयः॥केवलास्ताः क्षयेकार्यादृदावादौ प्रकीर्तिता
॥अन्वष्टकासु मध्यस्थानां कार्या सुमातरः॥दीपिकायां तु मान् आहमादौ कार्यमितु
क्तम्॥मातृयजनंतन्वष्टकास्वादितरति॥हेमादौ ब्राह्मेणि॥अन्वष्टकासुकमसोमाहर्द्व
तदिष्यतेति॥अत्रशशामेदेनव्यवस्थेतिष्टथीचंद्रोदयः॥जीवन्ति नृकविषयमितिनि
र्णयदीयः॥इदंचजीवन्ति नृकेनापिकार्यं॥तदुक्तं निर्णयामृतेभैत्रायणीयपरिशिष्टे॥
आन्वष्टकंगयाप्राज्ञोसन्तोयच्चमृतेहनि॥मानुः आहंसुतः कुर्यात्पितर्यपिचजीवतीति
यद्यपिजीवन्ति नृकस्यपंचायन्वष्टकाश्चवश्यं कर्तव्यास्तथाप्यशक्तस्यैवमावश्यकः॥मो
क्षयद्यष्टकाभूः यपितृलोके भविष्यसीति हेमादौ यागोक्तैः॥सर्वासा मेवमाहं रागां आहं क
नागतेरवौ॥नवम्यादिप्रदातव्यं ब्रह्मलब्धवराय तदतिष्ठतेनावश्यकत्वोक्तैश्च॥अत्रसा
र्वीसामित्युक्तैः॥स्वमातरि जीवन्नामपि सत्यन्मातृभ्यो दद्यात्॥तन्मरुतो सति तस्येताभ्यश्च
॥दद्यादित्युक्तं॥जीवन्ति नृकनिर्णयेऽरुभिः अत्रसर्वासानामनिर्दृशेनेको ब्राह्मणोऽर्थः॥
यिउश्च॥नामैकेषु द्विवचनादिप्रयोगेऽनुक्तं नारायणराट्टेन॥अन्वष्टका आहंत आगश्च
तोभिलीयानो मध्यमायामेव न सर्वा सु॥आन्वष्टके मध्यमायामिति गोभिलगोतमा वि
निर्द्धेगपरिशिष्टात्॥अत्रभर्तृमरणोत्तरं सर्वमृतमाहं न कार्यमिति केचिदाहुः॥य
देतिचाहं नवम्यां कुर्यान्नमृते भर्तृरित्युक्तेति॥तदेतन्निर्मुलं त्वान्मूर्खं प्रनारणामात्रं
आहं दीयकलिकायां॥ब्राह्मे॥पितृमानुक्तो न्यनायाः काश्चिन्नमृताः खियः॥आहं हीमा
तरो ज्ञेयाः आहंतत्रप्रदीयतेति॥अत्रदेशाचारद्वयस्था॥इदंचानुपनीतेनापिकार्यमात

दत्तं आह शूलपाशौ मात्स्ये ॥ अमावास्यासृकाक्ष्मपक्षयचदशीषु चेत्यभिधाय ॥ एतच्चातु
 पनीतोपिकुर्यात्सर्वेषु पर्वसु ॥ आह साधारणं नाम सर्वकामफलप्रदं भार्याविरहितो ज्येष्ठ
 त्रप्रवासस्थायिनिन्यशः ॥ शूद्रोऽयमेव त्रवत्कुर्यादनेन विधिना बुधरति ॥ तेन सायैरेवेदमि
 ति परास्तं ॥ अन्वसृकातः पृथगेवेदमातुः आह मित्यपि परास्तम् ॥ लाघवेन मूलैकादश
 कयदा विशेषाच्च ॥ तेनात्यत्रान्वसृका आह स्यात्प्रधानत्वं वचनात् ॥ अवेष्टेरिव रा
 जसूयांतर्गताया एतयान्नाधकामयाजयेदिति फलार्थत्वं ॥ अत्रासृकान्वसृका श्वीनु
 रोधानां तथाः प्रियुराशौ ॥ अन्वसृकासु च द्वौ च गमायां च स्येह नि ॥ अत्रमातुः पृथक्
 आह मन्त्रयतिना सह ॥ आयस्तं वानां त्वसृकासु च द्वौ चेति भाष्यकारैः ॥ यागादसृ
 कायोमातुः आह ॥ छंदोगे स्त्वचमातुमाता मह आदेन कार्ये किंतु त्रिसुरुषमेवा ॥ नयोषि
 ष्यः पृथग्दद्यादवसानदिना हते कर्षसमन्वितं मुक्ता तथा धं आह वौ उशं ॥ प्रत्याहिकं च
 शेषेषु पिंडाः स्युः पितृति स्थितिरिच्छंदोगपरिशिष्टात् ॥ अन्वसृकासु ते मां कर्षविधानादि
 ति शूलपाशौ ॥ यत्र तमिस्त्वपसेन वमीपुण्याभाद्रपदे हि सा ॥ चत्वारः पार्वराः कार्यः
 पितृपक्षे मनोषिभिरिति तद्देशाचारतो व्यवस्थिते ज्ञेये ॥ इदं जीवन्मृतकेनापि सपिंडकं
 कार्यं ॥ हेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ अन्वसृकासु च स्त्रीणां आहं कार्यं तथैव चेत्युपक्रम्य
 पिंडं त्रिवेपरां कार्यं तस्यामपि नृपौ त्रमेति वचने आह विधिना पिंडदाने प्राप्ते पुनस्तत्की
 र्त्तनं यस्य जीवन्मृताभिर्गीयतित्वादिना पिंडदानं निषिद्धं तस्य तन्माप्यर्थमिति तात च
 रणाः ॥ अत्र सुवासिनीभोजनमुक्तं मार्कंडेयपुराणो ॥ मातुः आदेन संप्राप्ते ब्राह्मणौ
 सह भोजनम् ॥ सुवासिन्ये प्रदानव्यमिति शातानयो ब्रवीत् ॥ भर्तुरयै मृतानां रीसह
 दाहेन वा मृता ॥ तस्यास्थाने निपुंजीत विप्रैः सह सुवासिनी ॥ तत्रैव मदालसा वाक्यं स्त्री
 आह पुत्रदेयासुरलंकाराव्यो विति ॥ मंजीरमेखलादामकर्णिकाकं कणादय इति
 अत्राशक्तावनुकल्पमाह आश्वलायनः ॥ अनउहोयवसमाहरेदग्निना वा कक्षसु यो
 घेदेयो मेष्टकै प्रतिनत्वेवानसृकाः स्यादिति ॥ हेमाद्रौ यितामहः अमावास्यावतीयातयो
 रोमास्यसृकासु च ॥ विहाच्छ्राद्धमकुर्वीत नरकं प्रतिपद्यते ॥ अकरणो च प्रापश्चिन्न
 मुक्तं मृद्विधाने ॥ अभिर्युभिर्ज्येष्ठमंत्रं शतवारं नुततिने ॥ अन्वसृकं यदा अन्त्यसंस्मर्याया
 तिसर्वथेति ॥ एतत्पक्षे द्वादश्यां विशेषः पृथ्वीचंद्रोदये वापवीये ॥ संभासिनो व्याहिका
 दिपुत्रः कुर्याद्यथाविधि ॥ मघालये तु यच्छ्राद्धं द्वादश्यां पार्वरां नुतति ॥ अथ त्रयोद
 शी आह ॥ तत्र चंद्रिका त्रयोदशी भाद्रपदी कृष्णामुखा पितृप्रिया ॥ नृप्यति पितरस्त
 स्यां स्वयं पंचशतं समा ॥ मघायुतायां तस्यां तु जलाद्यैरयितोषिताः नृप्यति पितरस्त
 ह त्ववीराणामपुतायुतं ॥ प्रयोगपारिजाते शंखः ॥ प्रोक्ष्य घामतीतायां मघायुतां च
 योदशीं प्राप्य आहं तु कर्त्तव्यं मधुना यापसेन चाप्रजामिष्टायशः स्वर्गमारोग्यं च चन
 तथा ॥ चरणां आह सदा प्रीताः प्रयच्छन्ति यितामहाः ॥ एतन्नित्यमपि पृथ्वीचंद्रोदये ॥

विष्णुधर्मप्रोक्तस्य धामतीतायां तथारुहमत्र योदशीमित्युक्ताः॥ एतांस्तु आह कालानुवै
नित्यानाह प्रजापतिः॥ आह मे तेष्कुर्वीषाणां नरकं प्रति यद्यनेरुत्तैः॥ एतच्चाविभक्तैर
यिष्टयुक्कार्यं॥ तथा च हेमाद्रौ विभक्तावा विभक्तावाक्युः॥ आह यथ कुसुताः॥ मया
सुचततोत्पन्ननाधिकारः यथ विधाविति॥ अपरा के वायवीये॥ हे सेहस्तस्थिते यावु
मघा पुत्रा योदशी॥ तिथिर्वैवस्वतीनाम साक्षाया कुजरस्थः॥ अत्र च॥ अपि नः सकुलेषु या
नोदघात्र योदशीम्॥ या यसमधुसर्पिर्म्या प्राकृष्टाये कुजरस्थवेति विष्णु मनुवचने केवलत्रयो
दशी सुतेर्मघागुरारतिकल्पतरुः॥ ललाषाणि मुने वलवाक्यानामर्थवादत्वादि धौ मघा योमा
सुतेर्विधिलाघवादि शिशुमेव निमित्तमित्याह॥ वस्तुतस्तु॥ मधुमासैश्च यसायायसेन च॥ एष नो
दास्यति आहं वर्षा सुचमया सुचेति वसिष्ठवचने केवलमघा सुतेर्विनिगमनाभावादुभयभि
न्ननिमित्तं सर्वोक्तवचनाच्च योमाधिक्यफलाधिक्यं अतएव याज्ञवल्क्यः॥ तथा वर्षा योदश्या
मघा सुचविशेषतश्च॥ योदशी आहं नित्या अत्यन्ताप्य॥ अत्र योदश्या बहु पुत्रा पुत्रवमा
रिरास्तु भवंतीमा पसं वोक्ते पुत्रवमारिन्मयपदोषसहिष्मोरपत्न्याचार्यिनः स्मृत्यन्तरे क्त ध
नार्थिनो वाधिकार इति कल्पतरुः॥ अयमनिर्दया तदर्थिनो नधिकारान् फलांतरकामस्यैवाधि
कार इति हलायुधः॥ एतत्सिद्धिर्हितं कार्यमघा पुत्र योदश्यापि उक्तिर्यथा हि जः॥ स संतानेने
वक्तव्यं नित्यं ते कवयो विदुरि ति हत्तराशोक्तेः॥ इदं मलमासे पिकार्यं॥ मघा योदशी आ
ह प्रत्युपस्थिति हेतुकं॥ अनन्यगतिकेन नक्तव्यस्या नलि सुचेरितिकारकगृहोक्तेः॥ यानि तु
अगिराः॥ योदश्यां रुहमस्यैः आहं कुस्तेनरः॥ यंच त्वत्सज्जानी यात्स्येष्टपुत्रस्य निश्चित
॥ वामनुपुराणो॥ योदश्या तु वै आहं न कुर्वाण्युत्रवानरहीमादि वचनानि॥ तानि पुत्रवद्विष
याशिवा महालयस्य भिन्नत्रयोदशी विषयाशिवा काम्य आह विषयाशिवा सपिंडक आह वि
षयाशिवेति केचित्॥ हेमादि प्रमुखास्त्वैकवर्ग आह विषयाशिवा॥ आहं नैवैकवर्गस्य योदश्यामु
यक्तमेत॥ ननु भासत्रये यस्य प्रजा हि संतितस्य ते॥ इति कार्त्तवीजिनिस्तुतेः॥ यद्यपि पितरो यत्र ज
ते तत्र मातामहा अयौ ति धौ योक्ते नैके वलपितृवर्गस्य प्राप्तितया पित्या मोहादि प्राप्रविधेय
मिमाहुः॥ वयं नुपश्यामः॥ पुत्रवद्विषया रपेवेति॥ असंज्ञानस्तु यस्य स्य आर्द्रो प्रोक्ता योदशी॥ स
ज्ञानपुत्रो यः कुर्यात्तस्य वंशश्रेयो भवेदिति॥ हेमाद्रौ नागरस्वोक्तेः॥ सर्ववाक्यमय्य संज्ञानस्यै
वैकवर्गनिषेधकमिति॥ अत्र मघा योदशी महालयपुगादि आहानां तत्रैराप्रयोगः॥ ननु प्रस
गसिद्धिरित्यत्र विसारः॥ अयंच नुदशी॥ यथी चंद्रोदये प्रवेताः
रुहारेह रालोहाद्यैर्विद्युज्जलविद्याग्निभिः॥ नस्ति दक्षिणपन्थायेति वांशस्तु चतुर्दशी॥ त्रैलोक्ये
॥ पुत्रानः पितरो यस्य मृताः शस्त्रेणावाहताः॥ तेन कार्यं चतुर्दश्यांति वांशं त्रिभूतना॥ नाग
रखंडे॥ अपमृष्टुर्भवेद्ये वांशस्त्वष्टुरथापि वा॥ आहं ते यो प्रकृत्यं चतुर्दश्यां न राधियां॥ ए
तच्च प्रापो नाशकशस्त्रादिविद्योदको हं धनप्रपतने श्रेष्ठतामिति॥ गोतमोक्तदमरणीय
लक्षणां॥ एकयोगनिर्देशानां सर्वेषां नुत्सधमीणा मेकस्यापि यदुच्यते॥ सर्वेषां तत्तमजेय

मेकरूपाहितेस्मृतारमुशनसोक्तेऽतश्चतुर्दशक्रियाणामेवेतिवक्ष्यामः॥ मरीचिः॥ विषशस्त्र
 श्यायदादित्यग्नाहाराधातिनां॥ चतुर्दशक्रियाकार्याश्च येषां तु विगर्हिताः प्राज्ञराधा
 तीतेन ह तोन तु ब्रह्महा॥ तस्य यतिनत्वादिति शूलपाणिः॥ अत्रोद्देश्यविशेषरास्याविवक्षित
 चान्ता॥ स्त्रीणामपिशस्त्रादिहानामेकोद्दिष्टकार्यनपार्वणमिति॥ श्रीदत्तोपाध्यायः इदं वि
 यादिकहानामेव न प्रसवादिमृतानामिति वाचस्पतिमिश्राः॥ यनुशकटायनः॥ जलाधि
 ष्ठा विपन्ना नो स्यासेवागृहे पिवान्॥ आहं कुर्वीत ते यं वैवर्जयित्वा चतुर्दशमिति॥ तत्रापि
 नार्थजलादिमृतविषयमित्याकरे उक्तं॥ अतएव वैधत्वात् सहगमने यिनकार्यमिति हेमाद्रिः
 एतच्च देवपुत्रमेकोद्दिष्टकार्यमित्युक्तं प्रयोगपारिजातोत्तं आहं देवहीनं चेत्तु तद्वदधनस्य
 प्रेतपसे चतुर्दशमेकोद्दिष्टविधानतः॥ दिवपुत्रं तु न च्छादं पितृणामस्य भवेत्॥ एकोद्दिष्टं दै
 वपुत्रमित्येवं मनुव्रवीत्॥ भविष्यति॥ समत्वमागतस्यापि पितुः शस्त्रहतस्य च॥ चतुर्दशानुक्त
 त्रयमेकोद्दिष्टमहालयः॥ चतुर्दशानुक्तं च्छादं सपिंडीकरणं कृते॥ एकोद्दिष्टविधानेन तत्कार्यं श
 स्त्रघातिनश्चित्संवत्सरप्रदीपहारितः॥ विच्छेदे वा अत्रापि प्रजपित्वा ततो मलान्॥ ये वै शस्त्रहत
 लेष्वां आहं कुर्वीत इति॥ अत्रैकोद्दिष्टवचनानां निर्मूलत्वं॥ समूलत्वे पितृणां शक्तपरा
 शिविष्वादि वचनैः प्रकरणात्॥ कृष्णपक्षी यपार्वणावगतेरिति शूलपाणिः॥ तन्ना॥ वाक्पेन
 प्रकरणास्वाधात्॥ पित्रादीनां पार्वणं भ्रात्रादीनामेकोद्दिष्टमिति गौडाचीः॥ तन्ना॥ पितुरि
 त्यनेन विशेषात्॥ विशेषवाक्यं वैयर्थ्यापत्तेश्च॥ अत्र शस्त्रहतस्यैव चतुर्दशमिति नियमो न चतु
 र्दशमेव शस्त्रहतस्येति॥ आहं शस्त्रहतस्यैव चतुर्दशमहालयः पितामहोपिशस्त्रहतश्चेद्वै
 दिष्टदयकार्यम्॥ तदुक्तं हेमाद्रौ स्मृतं तरे॥ एकस्मिन् द्रव्योर्द्वौ कोद्दिष्टमिति॥ त्रिषु शस्त्रहतेषु पा
 र्वणमेव कार्यं॥ पितुर्देवस्वामिनोक्तं॥ त्रिषु पिशस्त्रहतेषु पृथगेकोद्दिष्टत्रयकार्यं तनुपार्वणमा
 हयवचनाभावादिति॥ तदुक्तं॥ पित्रादयस्त्वयो यस्य शस्त्रे व्यंतास्त्वनुक्रमात्॥ सभूते पार्व
 णं कुर्वीदादिकानि पृथक् पृथगिति हृत्पराशरोक्तेः॥ एकस्मिन् द्रव्योर्द्वौ पिविविधुच्छ
 स्त्रेण वाहते॥ एकोद्दिष्टं सुतः कुर्वीत्राणां दर्शवद्भवेदिति॥ स्मृतं तरे चेति पृथ्वीचंद्रोदये
 उक्तं॥ अथ राक्षसं हेमाद्रौ चैवायस्त्वेव शस्त्रादिना हतस्य वाधिकं मेव पार्वणमेकोद्दिष्ट
 वाकार्यम्॥ ननु आहृत्य प्रसंगसिद्धेरिति पृथ्वीचंद्रोदये॥ अत्र आहाराकरो शिमापरयस्य
 दिनांतरे पार्वणं नैव कार्यमिति तत्रैवोक्तं॥ यद्यपि शस्त्रविप्रहानां चष्टं गिदं श्रुत्वा
 रीत्येः॥ आत्मनस्त्यागिनो चैव आहमेघानकारयेदिति ह्यगलेयाथैः॥ शस्त्रादिहानां
 आहं निषिद्धं॥ तथापि प्रमादमृतानां आहं न्वात्कार्यं मृदादिभिन्नबुद्धिर्बुद्धानां तु
 नकार्यं॥ यनु चतुर्दशानुक्तं यणीया लुप्तपिंडोदकक्रिया॥ इति ब्राह्मे तद्वैरा मिति शूलपा
 णिः॥ लक्षणायां मानाभावात्पतिनेनाधिकर्तव्यं कर्तव्यं पतितस्य चेति गयादिविशेष
 विधिवलाप्यतिता नामपि कार्यमिति नयगौः॥ तत्त्वं तु समत्वमागतस्येत्यादिवशात्॥ कृ
 तक्रियाणां कार्यं नाप्येवमिति वयंप्रतीमः॥ यनु मनुः॥ नपेत्पुत्रियो ह्ये मो लौकिकाभौवि

धीयते॥ न दर्शनविनाशमाह माहितायेर्विधीयते रति॥ अत्र षष्ठीर्देहे नृत्वे नोक्तं॥ तद्यथा श्रुत
मेव मन्मते षष्ठी चंदोदयः॥ आहिताग्नेः पिउ पितृपुत्रकल्पेना आदनिषेधार्थमिदं न तु संका
त्यारण्यात्सहजवत्॥ कृत्स्नपक्षमाह मन्मदिने सुप्राप्ता माहितायेर्दर्शनियम्यते रति तु वयं॥ द
र्शनयावरो न विनाशमाह न॥ तेन कापि वार्षिकादावैको हि संनेति हरिहरः॥ इति चतुर्द
शी॥ अमायां विशेषमाह॥ अयराकं यमः॥ हं से करस्थिते या नु अमावास्या करान्विता
॥ सोत्तेया कुंजरच्छाया रतिवैधायनो ब्रवीत॥ वनस्य तिगते सोमेया छाया प्राञ्जुसी भवे
त्॥ गजच्छाया तु सा प्रोक्ता तस्यां आहं प्रकल्पयेत्॥ भारते॥ अजेन सर्वलोहेन वर्या सुनि
यत व्रतः॥ हस्तिच्छाया सुविधिवत् कारा मजनवी जिते॥ आहं दद्यादिति शेषः॥ आश्विन
शुक्ल प्रतिपदि दौहित्रस्य माता मह आहं मुक्तं हे मादौ संयुहे च॥ जातमात्रो पिदौ हि त्रौ विप
माने पिमा तु लो कुर्व्यान्माता मह आहं प्रतिपद्याश्विने सिते रति॥ इयं संगवम्यापि नीया से
ति निर्णयदीये उक्तं॥ प्रतिपद्याश्विने शुक्लदौहित्रस्त्वेकपावरी॥ आहं माता मह कुर्व्यात्स
पिता संगवे सदा॥ जातमात्रो पिदौ हि त्रौ जीवत्यपि च मा तु ले॥ प्रातः संगवयोर्मध्ये या
युक्ल प्रतिपद्येवेत्॥ इति वचनात्॥ अत्र समूलत्वं विस्मयं॥ इदं च मलमासेन
कार्यं॥ स्यष्टमास विशेषाख्याविहितं वर्जयेन्मले रति निषेधात्॥ इदं जीवसिद्धकौनैव का
र्यमिति शिष्टाः इदं च शिष्टा चारात् सयिउं कार्यमिति केचित्॥ पिउ रतिं न तु पुक्तं॥ जीवसिद्ध
कस्या॥ मुउं नं पिउं दानं च प्रेतकर्म च सर्वशः॥ न जीवसिद्धकः कुर्व्याद्दुर्विणीयति रेवचेति द
क्षेण पिउं निषेधात्॥ आन्वष्टक्यवद्विशेषवचनाभावाच्चेति संक्षेपः॥ ॥ इति कमला
करभट्टकृते निर्णयसिंधौ महः लय निर्णयः ॥० अथा

श्विनशुक्लप्रतिप

दिनवराचारं भस्म निर्णयः॥ तत्र भार्गवाच्च नदीपिकायां देवीपुराणे॥ सुमेधा उवाच॥ शृ
णु राजन् प्रवक्ष्यामि च उकास जनकम्॥ आश्विनस्य सिते पक्षे प्रतिपत्तु शुभे दिने॥ इत्युय
क्रम्योक्तं॥ शुद्धे तिथौ प्रकर्तव्यं प्रतिपच्चौर्ध्वगामिनी॥ आयास्तना उकास्यक्ता यो उशहाद
शायिवा॥ अयराहं च कर्तव्यं सुहृदं संतिकां शिभिः इदं चायाहे योगिमा प्राशरूपद्वितीयदि
ने प्रतिपदो अभवेत्तेयं॥ तथा तत्रैव देवीपुराणे उमरतत्रैव देवीवचः॥ अमापुक्ता न कर्त
व्या प्रतिपत्तु जने मम॥ सुहृन्मात्रा कर्तव्या द्वितीयादिगुणान्विता॥ आयाः यो उशना गीतु
लब्धा यः कुरुते नरः॥ कलशस्यापनतत्र हरिं जायते प्रवत्॥ मार्कुंडेयदेवीपुराणायो॥
सर्वविदा तु या शुक्ला भवेत्प्रतिपदाश्विनी॥ नवरात्रव्रतं तस्यां न कार्यं शुभमिच्छता॥ दिश
भेगो भवेत्तत्र दुर्भिक्षं चोपजायते॥ नंदायादशी पुक्ता यां यत्र स्यान्मम सजनमिति॥ स्कान्दे
पि॥ प्रतिपद्याश्विने मासि सा शुद्धा शुभदा भवेत्॥ भाद्रेयं च दशरूपा तया पुक्ता न शस्ये
ते॥ विरूढफलदा सा हि पुत्रद्वारभया वहेति॥ तथा॥ वज्रं नीया प्रपन्नेन अमापुक्ता तु या
र्ध्विवा॥ द्वितीयादिगुरोर्गुक्ता प्रतिपत्सर्वकामदा॥ तथा देवीपुराणे॥ यो मास जयते नित्यं

द्वितीयादिगुणान्विताः॥प्रतिपक्षारदींज्ञात्वा सोऽनुते सुखमवयं॥यदिकुर्वीदमापुक्तप्रतिपक्ष
स्थापनंममा॥तस्यशामापुतदत्ताभस्यशेषकरोम्यहं॥आप्रहान्कुरुतेयस्तकसशस्थापनम
तस्यसंपहिनाशःस्याज्जेसुःपुत्रोविनश्यति॥अमापुक्तानकर्तमाप्रतिपक्षंउकार्चने॥धना
भिर्विशेषेणवांशहानिश्चजायते॥नदशकलयापुक्ताप्रतिपक्षंउकार्चने॥उदयेदिसुहृन्नापिया
ह्रासोदयगामिनीति॥देवीपुराणो॥याचाश्चपुत्रिमासेस्याप्रतिपक्षद्वयान्विताः॥शुद्धामावर्त
स्यांशतयत्तफलप्रदं॥रुद्रयामले॥अमापुक्तासदाचैवप्रतिपक्षंनिदितामता॥तत्रचेत्थापयेत्
भद्रमिष्यजायतेक्रव॥प्रतिपक्षद्वितीयातुक्तंभागेयसाकमीणीति॥यद्यपिरुद्रयामलशमरं
निर्मूलान्तायाव्यविरोधान्प्रचाराच्चतहवनानिलिख्येते॥तिथितत्त्वेदेवीपुराणोपि॥प्रातरावाहं
देवीप्रातेवप्रवेशयेत्॥प्रातःप्रातश्चसंश्रजप्रातेवविसर्जयेत्॥तत्रैवा॥शरत्कालेमहाप्रजा
यतेयाचवार्धिकी॥साकार्योदयगामिनीनतत्रतिथियुग्मता॥तथा॥कुहूकाष्टोपसंपुक्तोवर्ज
प्रतिपक्षि॥राजनाशायसाप्रोक्तनिदिताचाश्चरजनेरति॥समुवचनेषुकलशस्थापनय
स्यात् तदेवप्रथमेदिनेतिथिभ्योऽनन्यवशादि॥तस्यप्रतिपक्षयुग्मावासेतियुग्मवाक्यात्॥सु
क्तास्याप्रतिपक्षिःप्रथमतर्हिदीपिकीजोः॥पुक्तयस्येदंविदेतिमाधवोक्तेश्च॥शर्वदिनेमा
प्रसवाधेमानाभावादिनिकेचित्त्वस्तु॥शर्वोक्तवाक्येषु चउकार्चनप्रजननहरणादुपवा
सादेश्चाभावात्प्रधानदेवीप्रजादावपिरेतिपुक्तं॥कलशस्थापनयहोतृपलसहान्॥अत
एवदेवलः॥व्रतौपवासनियमेषटिकैकापियाभवेत्॥सातिथिस्तदिनेप्रजाविपरीतातुयेतकै
ति॥अत्रघटिकासुहृन्तर्निर्गोडाः॥यदातुशर्वदिनेसंश्रणीशुद्धाचभूत्वा॥परदिनेवर्द्धतेतदासंश्रणी
त्वादमायोगाभावाच्चर्ह्वेवा॥यानिचद्वितीयायोगनिषेधकानिवर्तनानिकेचित्त्वतितान्यपिशु
धिकनिषेधयशायिरदिने॥प्रतिपक्षोऽन्यतासत्वेनुदशीयुतापिरर्ह्वेवयाहा॥तदाहलक्षः॥तिथि
शरीरंतिथिरेवा॥कारणान्तिथिःप्रमाणान्तिथिरेवसाधनमिति॥पानित्वमापुक्ताप्रकर्तयेत्यादी
निर्वाहप्रसादेवचनानिनासिखलत्वेसयेतद्विषयाणि॥अत्रेदंनत्वम्॥शर्वोक्तसर्ववाक्यानां
हेमाद्राद्यलिखितत्वननिर्मूलत्वात्तैश्चात्मनिर्णयस्यानुक्तेःसामान्यनिर्णयान्तरैवमावयितो
उनिबधेषु॥विशेषनिर्णयादौदधिकीयाह्यातत्रापिघटिकैकेत्यस्यद्विसुहृन्तस्त्वितिक्तेर्द्विसुहृन्त
याहा॥उदिनेदेवतंभानावित्यत्रद्विसुहृन्तान्निरुद्धेतिश्रौतद्विक्याद्विसुहृन्तत्वनियमान्॥तेन
उदयेद्विसुहृन्तीत्याद्यनुसारोपि॥सुहृन्तमात्रकर्तव्येतिनुद्विसुहृन्तस्त्विति॥अमथाद्विसुहृन्त
विधिवैयर्थ्यात्॥केचित्सुहृन्तमात्रेतिवचनान्॥ततोऽनन्यत्वेपरानेत्याहुः॥गोडाअप्येवम्॥
अत्र देवीप्रजेवप्रधानंउपवासादित्वं॥असृष्ट्यांवनवम्यांचजगन्मातरंमविकां॥प्रजयि
त्वाच्चिनेमासिविशोकोजायतेनरुतिहेमाद्रौभविष्येतस्याएवफलसंबंधात्॥नवमीतिथि
पर्यंतंरुद्रप्रजाजयादिकमिति तत्रैवदेवीपुराणान्॥शरत्कालेमहाप्रजाक्रियतेयाचवार्ध
कीतिमाकौड्यपुराणाच्चाश्ववचनादसमीनवमीप्रजेवप्रधानमन्यत्सर्वमंगमितिगोडाः॥
एकाहयज्ञोपिदेवीपुराणो॥यस्त्वेकस्यामथाष्टम्यांनवम्यामथसाधकः॥प्रजयेहर्दंदेवी

महाविभवविस्तारैरिति॥ तत्त्वतुराजसमेनयागैः॥ समप्रधानायाः सहिताः अथ्यवेष्टेरनयाः प्राधान्या
मंयाजयेदित्येकत्वान्मध्यविधानाच्चयथाफलार्थोवहिः प्रयोगस्तथात्रनवरयमध्यस्थानाः अष्ट
प्यानवम्यावाफलार्थः पृथक् प्रयोगः॥ रूयनारायणधृतदेवीपुराणो॥ महानवम्यां प्रजेयं सर्वका
मप्रदायिका॥ सर्वेषु वत्सवर्गेषु तव भक्ता प्रकीर्तिता॥ कृत्वा प्रीतिं यशो राजपुत्रा युद्धं न संयद॥
साचकाम्यानि याच॥ एवममैरपितदा देवाः कार्यं प्रश्नजनमविभूतिमतुलां लब्धुं चतुर्वर्गप्रदाय
कमिति॥ यो मोहादथ बालस्यादेवी दुर्गम होत्सवे॥ न प्रश्नयति दं भाहू देवा हाय्यथ भैरवा॥ कु
हा भगवती तस्य कामानि स्थान्निहंति वैरिणि॥ कालिका पुराणे फलनिंदाश्रुतेः॥ वर्षे वर्षे विधात
व्यस्याप नंच विसर्जनमिति तिथिं तत्वे देवी पुराणाच्च॥ अत्रोपवासादिकमुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये
॥ एवं च विध्य वासिमानवरात्रोपवासतः॥ एकभक्तेन न क्तेन तथैवायाचितेन च॥ प्रजनीयात्
नैर्देवी स्थाने स्थाने पुरे पुरे॥ गृहे गृहे शक्ति परे श्रीमयामेवनेवने॥ स्तानिः प्रमुदितेर्हंष्टे त्रीहा
रौः सत्रियैर्नृपैः॥ वैशेष्येष्टे भक्तिपुत्रैर्हंष्टैश्च मानं वैरिति॥ यत्तु॥ हयनारायणीये भवि
ष्ये॥ एवं नानास्त्रे च्छरणीः प्रजते सर्वदस्युभिरिति॥ तन्नाम सधजापरमिति॥ विनामं चैताम
सी स्यात्किं राना नानुसम्मतेति तत्रैवोक्तेः॥ मदनरत्ने देवी पुराणेपि॥ कमां संस्थेरवो शक्तमुक्त
मारभ्य नंदिका॥ अयाची दृष्ट्यै काशी न काशी वाथ वाचदः॥ भूमौ शयीत चामं अकुमारी म
जयेत्मुदा॥ वस्त्रालंकारदाने च संतोष्याः प्रतिवासरं॥ वलिच प्रत्यहं दद्यादोदनं मांसमावव
त्॥ त्रिकालं प्रजयेद्देवी जयस्त्री वराय राशतिं नंदिका प्रतिपदिति मेधिलाः॥ वृष्टीतिगोऽऽ॥
तच्च प्रजनं रात्रौ कार्यं॥ आश्विने मासि मेघांते महिषासुरमर्दिनी॥ निशासु प्रजयेद्भक्ता सोपवा
सादिकः क्रमादिति देवी पुराणान्॥ सयहेपि॥ आश्विने मासि मेघांते प्रतिपदातिथिर्भवेत्॥
तस्यां तत्र प्रकुर्वीतरात्रौ देवी प्रश्नयेत्॥ रात्रिरूपाय तौ देवी दिवारूपो महेश्वरः॥ रात्रि तत्र मि
दं देविसर्वपायप्रणशने॥ सर्वकामप्रदं दृष्ट्वा सर्वशत्रुनिर्वहणं॥ रात्रि तत्र मिदं तस्य रात्रौ कर्त
व्यतेष्यते॥ तत्र तत्र मिदं यस्मादप्यथानरके गतिरित्यादिवचनाच्च॥ रात्रि तत्र मेवाभिप्रेत्समाध
येनोक्तं तस्य तत्र तत्त्वादिति॥ ननु रात्रि भोजनादिति॥ ननु॥ मासि चाश्वपुजे पुक्तेन वरात्रे
विशेषतः॥ संश्रजनवदुर्गां च नक्तं कुर्यात्समाहितः॥ नवरत्राभिधेकर्म नक्तं तत्र मिदं स्तुते॥
आरभेन वरात्रस्येत्यादि स्तांदात्॥ माधवोक्तेः अश्विनमेव प्रधानमिति चेत्॥ नन वरात्रोपवास
तस्यादेरनुपपत्तेः॥ न च पाक्षिकनक्तानुवादोय॥ नित्या नित्यसंयोगविरोधात्॥ नद्यन्निहोत्रे
दशमपक्षे प्रास्यदध्ना जुहोतीत्यस्येन्द्रियकामहोमेनुवादादोघटते॥ नित्यवदनुवादायोगादित्यु
क्तं चार्त्तिके॥ तथात्रापि तानात्रतद्देवगुणात्फलमिति ज्ञेयम्॥ ननु रात्रेः कर्मकालत्वे तद्या
पिनी सर्वेषु प्रतिपत्त्यापुयात्॥ मैवं॥ न्यायतः प्राप्तावपि सर्वोक्तवचनेर्वाधात्॥ यथा सर्वेषुः क
र्मकालम्यापिनीमयित्यक्ता स्वत्यापि परैव
रामनवमीति प्रायुक्तं० य
यावा निशीथे सती मपि सर्वज्ञाष्टमीत्यक्ता रोहिणीपुत्रायैवेति माधवेनोक्तं तथात्रा
पि वस्तुतस्तु॥ रात्रेः कर्मकालत्ववचसां हेमाद्राद्यल्लिखनान्मूलत्वं विमृश्य मेव त्रिका॥

लेखयेदित्यादिष्वविरोधाच्च॥ माधवोक्तिस्तु पाक्षिकनक्तानवादर्त्युक्तं तस्मात्सर्वपक्षेषु परैव
 प्रतिपदि तिसिद्धं॥ अत्र केविन्न वरात्रशब्दो नवाहोरात्रपरः पृथो समाप्तिरस्यमाहासिमाप्रति
 पन्निशि॥ प्रारंभो न वचं आस्तु न वरात्रमतीत्यवदिति॥ देवीपुराणादिमाहुः॥ तन्नाप्रतिहा
 सदृष्टो नानाधिकात्वाय त्रेः॥ अत्र मूलाभावाच्चेतनतिथिवाच्ये वायम्॥ तदुक्तम्॥ तिथिर्
 द्यौतिथिहासेन वरात्रमपार्थक्यं॥ अथ रात्रे न दोषो यं न वरात्रतिथिस्तथेति॥ सच न वरात्र
 शब्दकचित्सराया कर्मवाची॥ यथा प्रारंभो न वरात्रस्येत्यत्रेति दिक्॥ प्रतिपदि च वैध
 त्वादियोगनिषेधो भार्गवाच्चैतदीपिकायां॥ देवीपुराणो॥ त्वाष्ट्रवैधतिपुक्ताचेतप्रतिपच्च
 ठिकाच्चैत॥ तयोरेते विधातव्यकलशारोपण एहेति॥ चित्रावैधतिपुक्तापि द्वितीयापुक्ता
 चेत्तसैव याद्येत्तुक्तं दुर्गात्सवे॥ भद्रान्विताचेत्प्रतिपत्तुलभ्यने विरुद्धयोगैरपि संगता स
 ती॥ भैवाय रात्रे विवुधैर्विधेया श्रीपुत्ररात्रादिविद्विहेतुरिति॥ यदानुवैधत्यादिरिहारिण
 प्रतिपत्तुलभ्यते तदोक्तं तत्रैव कात्यायनेन॥ प्रतिपद्याधिते मासि भवो वैधृतिचित्रयोः॥ आ
 द्ययाहोय रित्यप्रारंभे न वरात्रकमिति॥ भविष्येति॥ चित्रावैधतिसंस्मरणं प्रतिपद्ये भवेत्तुप
 त्याज्यांशुशास्त्रयत्त्वाद्यास्तु रीयांशुतृप्तजनमिति रुद्रयामलेपि॥ वैधृतौ पुत्रनाशः स्याच्चित्रा
 याधननाशनं॥ तस्मान्नस्थापयेत्कुंभे चित्रायां वैधृतौ तथा॥ संस्मरणं प्रतिपद्येव चित्रापुक्ता
 यदा भवेत्॥ वैधृत्यावापि पुक्ता स्यात्तदामध्यदिने रवौ॥ अभिजित्तुमुहूर्तयत्र तत्रस्थापनमि
 व्यतेरति॥ चित्रादिनिषेधमूलं चित्यं॥ रुद्रकलशस्थापनं रात्रौ न कार्यं॥ न रात्रौ स्थापनं
 कार्यं न च कुंभाभिषेचनमिति मान्योक्तेः॥ भास्करोदयमारभ्य यावत्तदशनाडिकाः॥ प्रातः
 काल इति प्रोक्तस्यापनारोपणादिष्विति विष्णुधर्मोक्तेः॥ रुद्रयामले॥ स्नानं मंगलिकं
 कृत्वा ततो देवीप्रसजयेत् शुभाभिर्घृति काभिश्च सर्वैकृत्वा तु वेदिकां॥ यवान् वैवायये तत्र
 गोधूमेश्चापि संयुतान्॥ तत्र संस्थापयेत्कुंभे विधिना मंत्रसर्वकं॥ सेवराजं तं वायिताम्र
 मृगमयजं तु वेति॥ अथ प्रजाविधिः॥ सा च जयंती मंत्रेणान्
 वाक्षरेण वा कार्या॥ तदुक्तं दुर्गममंत्रि तरंगिरणं देवीपुराणो॥ कुरु देव्यास्तमंत्रेण प्रजा
 क्षीरघृतादिभि रितुक्ता॥ जयंती मंगला काली भद्रकाली कया लीनी॥ दुर्गाक्षमा शिवा
 धात्री स्वधा स्वाहानमोस्तुते॥ अनेनैव तु मंत्रेण जय होमो तु कारयेदिति॥ उ० दुर्गे दुर्गे र
 क्षिणि स्वाहेति न वाक्षरः॥ तत्र प्रतिपदि प्रातरभ्यंगं कृत्वा देवकालौ संकीर्त्य ममेह जन्म
 नि दुर्गा प्रीतिहारं सर्वोपच्छाति सर्वकदीर्घा पुर्विपुल धनपुत्रपौत्राद्यतवह्निन संततिवृ
 हि स्थिरलक्ष्मी कीर्ति लाभशत्रुपराजय सदभीष्ट सिद्धयर्थं शारदन वरात्र प्रतिपदि विहित क
 लशस्थापनं दुर्गा प्रजाकुमारी प्रजादिकरिष्येति संकल्प्य महीर्षोरिति भूमिं स्पृष्ट्वा ओष
 धयः समितियवान्निक्षिप्या कलशे चित्तुं भंसं स्थाप्य उममेगं गेति जलेनाश्रय्य गंधदा
 रामिति गंधया ओषधी रिति सर्वोषधीः कांठाकांठादिनिद्वीः॥ अथ त्वेव उरित्यं च पल्ल
 वाः॥ स्योनाष्टयिवीति सप्तमृदः॥ पाकलिनी रिति फलं॥ सहिरण परलानी तित्यं च रत्नाति

हिरण्यचसिन्नापुवासुवासारतिवस्त्रेणावेष्टा। शर्णादर्वीतिशरीयात्रनिधायातत्रवरणा
संज्ञज्यजीर्णायांचूतनायावाप्रतिमायांदुर्गीमावाद्यज्ञयेत्॥ तद्यथा॥ शर्वोक्तमंत्रमुक्त्वा
आगच्छवरदेदेविदैत्यदर्थनिषूदनि॥ प्रजागृहारासुमुखिनमस्तेशकरप्रियेसर्वतीर्थम
यंवारिसर्वदेवसमन्वितं॥ रमघटं समागच्छतिष्ठदेवगणैः सह॥ दुर्गेदेविसमागच्छ
निध्यमिहकल्पया॥ वलिप्रजागृहारात्त्वमष्टाभिः शक्तिभिः सहेत्यावाद्यशर्वोक्तमंत्रेणा
घोउशोपचारैः प्रजयित्वा मासभक्तवलिकृष्णां उदिवलिवानिवेदयेत्॥ ततः कुमारोष्ट
जातदुक्तं हेमाद्रौ स्तां दे॥ एकैकां प्रजयेत्कृत्यामेकवृद्धांतथेवच॥ हिगुरात्रिगुरावापिप्र
त्येकं नवकंतुवा॥ तथा॥ नवभिर्लभतेभूमिमेष्टुर्ध्वं हिगुरोतनु॥ एकवृद्धालभेतक्षेम
कैकेनश्रियलभेत॥ एकवर्षांतुयाकृत्वा प्रजायेतां विवर्जयेत्॥ गंधपुष्पफलादीनांप्री
तिस्तस्यानविद्यते॥ तेन हि वर्षमारभ्या॥ दशवर्षययं ता एव प्रज्या॥ तत्त्वयाः॥ तासांचक्रमे
राकुमारिकात्रिमूर्तिः॥ कल्याणी रोहिणी काली चंडिका शांभवी दुर्गा सुभद्रेति नामभिः
प्रजाकार्या॥ आसांच प्रत्येकं प्रजामत्राफलविशेषाश्च तत्रैव ज्ञेयाः॥ सामान्यतस्तु मंत्रा
स्तरमयीं लक्ष्मीमादृशं रूपधारिणीम्॥ नवदुर्गात्मिका साक्षात्कृत्या मावाहयाम्यहं॥
एवमभ्यर्चने कुर्वां कुमारीणां प्रयत्नतः॥ कंचुकैश्चैव वस्त्रैश्च गंधपुष्पास्तु तादिभिः॥
नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्भोजयेत्प्रायसादिभिः॥ तथा॥ यथिस्फुटितशीर्षां गीरक्तप्रयप्र
णां किताम्॥ जातं धांकेकरां कार्णीं कुरुपांतनुरो मशं संत्यजेद्गिरां कन्यां दासीं गर्भ
समुद्भवां॥ तथा॥ ब्राह्मणीं सर्वकार्येषु जयार्थं नृपवंशजां॥ लाभायैवैश्ववंशोत्थासुत
यैश्च दवंशजां॥ दारुणोचांत्यजातानां प्रजयेद्विधिनानरः॥ इति॥ अत्र वेदपारायणाम
युक्तरुद्रयामले॥ एवंचतुर्वेदविदो विप्रान् सर्वान् प्रसादयेत्॥ त्रैयांचवरणां कार्यवेदना
रायणाय वैरति॥ तथा॥ एकोत्तराभिरुद्रानुनवमीयावदेव हि॥ चंडीपाठं जयेच्चैव जा
ययेद्वा विधानतः॥ तिथितत्वेवाहीतत्रै॥ प्रणावंचादितो जप्तास्तीत्रवांसं हि तं पठेत्॥
अत्रैव प्रणावदद्यादित्युवाचादिप्ररुषः॥ आधारेस्था यधित्वानुपुलकं प्रजयेत्सुधीः॥ इ
स्तसंस्थापनादिवयसाहै विफलं भवेत्॥ स्वयंचलिखितं यच्चूद्रेण लिखितं भवेत्॥ अ
त्राहणो न लिखितं चापि विफलं भवेत्॥ अरुधिरुद्रादिकं मस्य पठेत् स्तोत्रे विचक्षणाः
स्तोत्रे न दृश्यते यत्र प्रणावतत्र विमसेत्॥ सर्वत्र पाठो विज्ञेयस्त्वयथा विफलं भवेत्॥ ए
वं नवमीययंतं प्रत्यहं प्रत्यहं कुर्यात्॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ देवीपुराणे॥ यदा ये दिवसे कु
र्याच्चंडिका प्रजनादिकं॥ हिगुरास्तु द्वितीये द्वित्रिगुरांतत्परं हनि॥ नवमीतिथिपर्यंतं
द्या प्रजनादिकं॥ हिगुरास्तु द्वितीये द्वित्रिगुरांतत्परं हनि॥ नवमीतिथिपर्यंतं दद्यात् प्रजा
पादिकमिति॥ एतेन नवरात्रे प्रजैव प्रधानां॥ उपवासादित्वंगमिति गम्यते॥ तिथिहासे तु ति
थिहयति मितं प्रजादिमहालयश्चाद्वेदकदिने आहृत्या कार्यं॥ इहोतद्वेदावृत्तिः॥
तो नवरात्रोपवासादिसंकलं कुर्यात्॥ स्वस्थाशक्तावन्मेनवा प्रजादिकारयेत्॥ स्वयं

य्यस्ततोवापिप्रजयेत्प्रजयीतवेति॥तरंगिन्यादेवीपुराणात्॥इदंचदेवीप्रजनंशुक्रास्तादावपिका
 यो॥तदुक्तं धर्मप्रदीये॥नष्टे शुक्रे तथा जीवेमिहस्ये चरहस्यतो॥कार्याचैवस्वदेव्यच्चाप्रत्यर्
 कुलधर्मतरति॥मलमासेवचनाभावान्नभवति॥अत्रसाधस्याधप्रजनसुक्तंमदनरत्नेदेवी
 पुराणो॥आश्वयुक्तशुक्लप्रतिपत्तस्वातियोगेशुभेदिनेश्वसुचैःप्रवानामप्रथमंश्रियमाहर
 त्॥तस्मात्साधैर्नरेस्तत्रप्रसोसोप्रहयासह॥प्रजनीयाश्चतुरंगानवमीयाचदेवहि॥शांतिः
 स्वल्पयनंकार्यं तदातेषांदिनेदिने॥धासंभल्लातककुण्डवचासिद्ध्यर्थकास्तथा॥येचवर्गोन
 सत्रेरायंथितेषांनुवधयेत्॥वायमैवीरुगोःसौरैःशाकैर्मंत्रैःसर्वैस्सर्वैः॥विश्वदेवैस्तथायेये
 हीमःकार्योदिनेदिने॥कलत्रैरेवेतदप्येत्यदि॥ज्येष्ठयोगेपुरातत्रगजाश्चाष्टोमहाबलाः॥
 दृष्टिवीमवहनृष्वसंशैलवनकाननां॥कुमुदेरवतौपयःपुष्पदंतौयवामनः॥सुप्रतीको
 जनोनीलसस्मात्तस्तत्रप्रजयेत्॥शाकादहस्मारभ्यनवम्यांतंचसर्ववत्॥अश्ववदोपादीस
 र्थः॥० अथप्रतिपदादिषुविशेषोदुर्गाभक्तितरंगिन्याभिव्यि॥ केशसंस्का
 रद्वयाशिप्रदधानप्रतिपदिने॥यक्तैलेलहितीयायांकेशसंयमहेतवे॥पट्टोरमितिगौडयाठ
 दपरांचतृतीयायांसिंदूरालक्तंकंतथा॥मधुयुक्तंचतुर्थ्यातुनिलकनेत्रमंडनमंयचम्यामंग
 रागचशक्पालकराणांतिचाषष्ठांविस्वतरोबोधंसायंसंभ्रासुकारयेत्॥सप्तम्यामातरानीय
 गृहमध्येप्रप्रजयेत्॥उयोवरांमयासृम्यामात्मशक्पातुप्रजनं॥नवम्यामुयचंडायाःप्रजाकु
 र्यादलितथा॥संश्रयप्रेशांकुर्यादशम्यासावरोत्सवेः॥अनेनविधिनायस्तुदेवींप्रीणाय
 तैरः॥स्कंदवमालमेदेवीतपुत्रधनकीर्तिभिः॥कृत्यतत्कार्येवैल्लेगो॥कस्यायांकृष्णपक्षेत्त
 प्रजयित्वाहंभेपिवा॥नवम्याबोधयेद्देवींमहाविभवविस्तरेः॥शुक्लपक्षचतुर्थ्यातुदेवीकेश
 विमोहरां॥प्रातरेवतुयंचम्यासाययेत्सुशुभैर्जलैः॥षष्ठांसायंप्रकुर्वीतविवस्वसेधिवास
 ने॥सप्तम्यापत्रिकाप्रजाअष्टम्याचायुयोषरां॥प्रजाचजागरश्चैवनवम्यांविधिवहलिः॥
 विसर्जनेदशम्यातुत्रीडाकौतुकमंगलेः॥अत्रनवम्याबोधनासामर्थ्येष्टांवाोधनमिति
 स्मात्रीः॥फलभूमार्थिनःसमुच्चयत्पत्न्यांनवम्यामंत्रःकालिकापुराणो॥इमेमास्यसितेय
 सेनवम्यामाहंभेपिवाश्रीहृक्षेवोधयामित्वायावत्प्रजाकरोम्यहम्॥अत्रस्त्रीव्रतविशेषः॥
 अथशौचेविशेषोनिर्णयामृतेविश्वरूपनिवेधे॥आश्विनेशुक्त
 पक्षेत्तप्रातरेनवरात्रके॥शावाशौचेसमुत्पन्नेक्रियाकार्याकथंबुधैः॥सूतकेवर्तमानेच
 तत्रौत्पन्नेसदाबुधैः॥देवीप्रजाप्रकर्तव्यापशुयज्ञविधानतः॥सूतकेप्रजनमौक्तदानंचैववि
 शेषतः॥देवीसुदृश्यकर्तव्यंतत्रहोयीनविद्यते॥रति॥कालादशैविष्णुरहस्येपि॥सर्वसंक
 लितपञ्चव्रतसुनियतव्रतैः॥प्रातर्नमनैःपुण्ड्रानाचनविवर्जितमिति॥गौडनिवेधेति
 यितव्येषुक्तं॥आश्विनकृष्णनवम्यादिशुक्लप्रतिपदादिषष्ठादिसप्तम्यादिकैकंकर्मअ
 तश्चमध्येआशौचपातेपिनदीषःसंकलौव्रतसचयोरिति॥विष्णुक्तेरिति॥आरब्धंस्वयमेव
 कार्यं॥अनारब्धंत्वयेनकारयेदितिदिवोदासः॥प्रजसलान्वयेनकारयेत्॥सूतकादिवहि

हिरण्यचक्षिष्वायुवासुवासारतिवस्त्रेणावेष्ट्वा। प्रणीदर्वीति शरीयात्रनिधाय। तत्र वरुणां
संक्षयजीर्णायानूतनायां वा प्रतिमायां दुर्गीमावाद्यप्रजयेत्॥ तद्यथा॥ प्रवोक्तं मंत्रमुक्त्वा
आगच्छ वरदे देवि दैत्यदयं निषूदनं॥ प्रजागृह्णाण सुमुखिनमस्तो शंकरप्रिये सर्वतीर्थम
यं वारि सर्वदेवसमन्वितं॥ रम्यं घटं समागच्छ तिसृदेवगणैः सह॥ दुर्गे देवि समागच्छ सा
निधिमिह कल्पया॥ वलिप्रजागृह्णाण त्वमस्मभिः शक्तिभिः सहेत्यावाद्य सर्वोक्तं मंत्रेणा
घोउशोपचारैः प्रजयित्वा माघमन्त्रवलिं कृष्णां उदिवलिं वा निवेदयेत्॥ ततः कुमारिण
जातदुक्तं हेमाद्रौ स्कां दे॥ एकैकां प्रजयेत्कृत्वा मेकदद्यात्तथैव च॥ हिगुरां त्रिगुरां वा यिप्र
त्येकं नवकृतवा॥ तथा॥ नवभिलं भते भूमि मे श्रुय्यं हिगुरो ननु॥ एकदद्यात् नवमेकमे
कैकेन श्रियलभेत्॥ एकवर्षा नृणां कर्मा प्रजायेतां विवर्जयेत्॥ गंधपुष्पफलादीनां प्री
तिस्तस्यानविद्यते तेन द्विवर्षमारभ्या॥ दशवर्षययं ता एव प्रज्या॥ न त्वन्याः॥ तासां चक्रमे
राकुमारिका त्रिमूर्तिः॥ कल्पाणी रोहिणी काली चंडिका शांभवी दुर्गा सुभद्रेति नामभिः
प्रजाकार्या॥ आसांच प्रत्येकं प्रजामंत्राफलविशेषाश्च तत्रैव ज्ञेयाः॥ सामान्यतस्तु मंत्रा
क्षरमयीं लक्ष्मीमाहृणां रूपधारिणीम्॥ नवदुर्गात्मिका सा साक्षात्कृत्वा मावाहयाम्यहं॥
एवमभ्यर्चनं कुर्व्यात्कुमारीणां प्रयत्नतः॥ कंचुकैश्चैव वस्त्रैश्च गंधपुष्पाश्च तादिभिः॥
नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्भोजयेत्वायसादिभिः॥ तथा॥ यथिस्तु दितिशरीरां गीरं कृष्णप्र
णां किताम्॥ जातवर्धकैकं कं कां गीं कुरुयात्तनुरोमशां संत्यजेद्गिरां कं यां दासी गम
समुद्भवां॥ तथा॥ ब्राह्मणीं सर्वकार्यं युजयार्थं नृपवंशजां॥ लाभायैवैश्ववंशो न्यासुत
यैश्च द्रवशजां॥ दारुणोचां त्यजातां प्रजयेद्दिधिनानरः॥ रतिः॥ अत्र वेदपारायणम
युक्तं रुद्रयामले॥ एवंचतुर्वेदविदो विप्रान् सर्वांस्तसादयेत्॥ तेषां च वरणां कार्यं वेदप
रायणाय वै रतिः॥ तथा॥ एकोत्तराभिदद्यान्नववमीयावदेव हि॥ चंडीपाठं जयेच्चैव जा
ययेद्वा विधानतः॥ तिथितत्त्वे वाराही तत्रै॥ प्रगावचादि तौ जप्तास्तोत्रं वा संहितं पाठेत्॥
अत्रैव प्रगावद्यादि नुवाचादि ररुषः॥ आधारे स्थापयित्वा तु पुस्तकं प्रजयेत्सुधीः॥ ह
स्तसंस्थापनादेव यस्माद्देविफलं भवेत्॥ स्वयंचलिस्वितं यच्च शूद्रेण लिखितं भवेत्॥ च
ब्राह्मणेन लिखितं तच्चामि विफलं भवेत्॥ ऋषिं कृदादिकं तस्य पाठेत्स्तोत्रं विचक्षणः
स्तोत्रेन दृश्यते यत्र प्रगावतत्र विन्यसेत्॥ सर्वत्र पाठो विज्ञेयस्त्वन्मथा विफलं भवेत्॥ ए
वं नवमीययंतं प्रत्यहं प्रत्यहं कुर्यात्॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ देवीपुशो॥ यदा ये दिवसे कु
र्व्यांचंडिका प्रजनादिकां॥ हिगुरास्तद्वितीये हि त्रिगुरांतन्यरेह नि॥ नवमीतिथिपयंतं रु
द्रा प्रजनादिकां॥ हिगुरास्तद्वितीये हि त्रिगुरांतन्यरेह नि॥ नवमीतिथिपयंतं रुद्रा प्रजना
यादिकमिति॥ एतेन नवरात्रे प्रजेव प्रधानं॥ उपवासादि त्वंगमिति गम्यते॥ तिथिहासे तु ति
थिद्वयमिति त्रैज्यादि महालय आह्वदे कदिने आहृत्या कार्यं॥ हृदोतहदे वाहृतिः॥
तो नवरात्रोपवासादिसंकलं कुर्यात्॥ स्वस्थाशक्तावन्मनवां प्रजादिकारयेत्॥ स्वयं वा

यमनोवापिप्रजयेतजयीतवेति।तरंमिन्यंदेवीपुराणात्॥उदंचदेवीरजनंशुक्रास्त्रादावपिक्वा
 र्या॥तदुक्तं धर्माप्रदीपे॥नष्टेषुकेतथाजीवेमिहस्येचरहस्यतो॥कार्याचैवस्वदेवचौप्रत्यहं
 कुलधर्मतरति॥मलमासेवचनाभावानभवति॥अत्रराधस्याध्वजनमुक्तमदनरत्नेदेवी
 पुराणे॥आश्वयुक्तमुक्तप्रतिपत्तस्वातियोगेशुभेदिनेर्ध्वसुचैःश्रवानामप्रथमंघ्रियमाह
 त्॥तस्मात्साधेनैरेस्तत्रश्रीशेषदयासह॥एजनीयाश्चतुरगानवमीयावदेवहि॥शान्तिः
 स्वस्वयन्तकार्यंतदातेषांदिनेदिने॥धामभद्रातंककुशेवचासिदार्थकास्तथा॥पंचवर्षेन
 सूत्रेरायंथितेषांनुबंधयेत्॥वायव्येवीरुःशैरैःशक्तिर्मन्त्रैःसर्वेष्वैः॥वैश्वदेवैस्तथाप्ये
 हीमःकार्यादिनेदिने॥कस्ततैरेतदयेन्यदपि॥ज्येष्ठयोगेपुरातत्रगजाश्चाष्टीमहावलाः॥
 श्रुतिवीमवहनर्षहंसशैलवनकानना॥कुमुदेरावतीयसःसुष्यंदेजोयवामनः॥सुप्रतीको
 जनोनीलस्तस्मान्नत्ररजयेत्॥शाकाहसामारम्यनवम्यांतचर्षवत॥अश्ववदोमादीम
 र्याः॥अथप्रतिपदादिषुविशेषोद्गर्भाभक्तितरंमिन्मभविष्ये॥केशसंस्त
 रद्व्याशिप्रदधातुप्रतिपदिने॥पक्षितैर्लहितीयायांकेशसंयमहेतवे॥पहरोरमितिगीउपा
 दयराचतृतीयायासिंदूरस्तक्तंकतथा॥मधुपकंचतुर्थ्यातुतिलकनेत्रमंडनमयंचम्यामंग
 रागंचशक्तालंकराणांनिवाधस्यावित्वतरोवोवंसायंसंभ्यासुकारयेत्॥सप्तम्याप्रातरातीय
 गृहमध्यप्ररजयेत्॥उद्येयशामथाशुभ्यामात्मशक्तातुधजनं॥नवम्यामुयचरायाःशक्ताकु
 र्याहलितथा॥संस्तप्रेषरांकुर्याहशम्यासावरोत्सवेः॥अनेनविधिनायमुदेवीप्रीताया
 तेनरः॥स्कंदवसस्तस्मैवीतपुत्रधनकीर्तिभिः॥स्तपतत्वारणवैर्लिंगो॥कतायास्तस्मपदेतु
 रजयित्वाहंमेषिस्तनवम्यावोधयेद्देवीमहाविभवविस्तरैः॥मुक्तपक्षचतुर्थ्यातुदेवीकेश
 विमोक्षरां॥प्राग्देवतुयंम्यास्त्राययेत्सुशुभैर्जलैः॥षष्ठ्यासायंप्रकूर्वांतवित्वरहोधिवास
 नं॥सप्तम्यापक्वित्वाजाशुभ्यांवायुपौषरां॥शक्ताचजागम्यैकनवम्याविधिवद्विनिः॥
 विसर्जनेंदशम्यानृकीयाकौतुकमंगले॥अननवम्यावोधनमात्मयैश्वर्यावोधनमिति
 स्माजीः॥फलप्राप्त्यंतःसमुच्चरत्ये॥नवम्यामेत्रःकालिकापुराणा॥उद्येमास्यमितेय
 स्तेनवम्यामहंश्रीहरेवोधपाभित्वायावत्तजाकरोम्यहम्॥अत्रचौत्रतेविमेषा
 यज्जैवेविरोपीनिर्गोपामृतेविष्णुरूपनिबंधे॥आपितेमुक्त
 पक्षेत्प्राग्देवतत्रकोष्ठावाधौचैसमुपनेक्रियाकार्याकथंयुवैः॥सक्तकवर्तमानेच
 तत्रोत्पत्तेस्तुधेदेवीशक्ताप्रकर्त्रेयापशुपतविधानतः॥सक्तकश्चजनप्रीतदानंचेववि
 शेषतः॥देवैरेकैश्चकर्त्रेयंतत्रोद्योनेविद्यते॥शान्ति॥कालादहंविष्णुहमपि॥एवमेक
 सितयचक्रमप्यजतिः॥तत्कर्त्रेयंतरेःशुद्धनाचनविवाज्जितमिता॥गीर्तिवैवेति
 यितव्येषुक्तं॥अत्रनवम्यादिमुक्तप्रतिपदादिषुसुस्तिसप्तम्यादिकैकंकर्यंअ
 तश्चमध्यमं॥अत्रनवम्यादिमुक्तप्रतिपदादिषुसुस्तिसप्तम्यादिकैकंकर्यंअ
 कार्या॥अन्यारंभं॥अत्रनवम्यादिमुक्तप्रतिपदादिषुसुस्तिसप्तम्यादिकैकंकर्यंअ

शेषवचनां भावंतः॥स्त्रीणां चनवरात्रेतांबूलादिचर्वणंभवति॥तदुक्तं व्रतहेमाद्रौ गारुडे
॥गंधालंकारतांबूलपुष्पमालानुलेपनं॥उपवासनदध्यंतिदंतधावनमंजनमिति॥ए
त्संभर्तृकोयवासविषयं॥अन्यथात्रविशेषःपरिभाषायामुक्तः॥आस्विनशुक्लपंचम्या
मुयांगललितात्रतंमहाराष्ट्रेषुप्रसिद्धं॥तत्रयद्यपिकथायांकालविशेषोनीकृतस्तथापि॥
त्रौजागरणंकुर्याद्गीतवादित्रनिखनेरिति रात्रौजागरोक्तेःशक्तिप्रजाया॥रात्रौप्रश
स्त्याचरात्रियापिनीयाद्येति केचित्त्वसुतसुवचनंविनारात्रौप्रजायां मानाभावात्॥उ
गारस्यचांगत्वात्॥युग्मवाक्यात्तुमुक्ताजागरणेन त्रैचंद्राद्यर्थव्रतेतथा॥ताराव्रतेषुसर्व
रात्रियोगोविशिष्यतेरतिकालहेमाद्रौवचनाच्चर्षविद्यायाद्या॥रात्रिशतःर्षविश्ववच
नइतिहेमाद्रिः॥अस्यचमुक्ताजागरणरूपत्वादितिसाधुप्रतीमः॥मुक्ताजागरणंयत्रै
कंपदम्॥तस्मिन्व्रतेरत्यर्थः॥अस्यथाभुक्तेत्यसंगतेः॥दिवोदासीयेष्वेवं॥आश्विनशुक्
लक्ष्मलनक्षत्रेसरस्वतीस्थापनं॥यथोक्तंनिरायासृतेदेवीपुराणे॥मूलनक्षत्रेसुराधी
प्रजनीयासरस्वती॥प्रजयेत्यत्रहंदेवयावेहैस्त्वमृशकं॥नाभ्यापयेन्नचलिखेन्नाधीपी
तकदाचन॥पुस्तकेस्थापितेदेविविद्याकामोहिजौत्तमः॥संग्रहे॥आश्विनसप्तमिनेयक्षेमे
धाकामःसरस्वती॥मूलोनावाहयेदेवीश्रवणेनविसर्जयेत्॥मूलस्याद्यपादेआवाहनमि
तिशिष्टाःश्रवणाद्यपादेचविसर्जयेत्॥आदिभागोनिशायांतुश्रवणास्यपदाभवेत्॥संप्र
षरांतदादेव्यादशम्यांचमहोत्सवइतिचिंतामणौब्रह्मांडपुराणात् ॥ ० ॥ ० ॥

अथषष्ठी॥गोडनिबंधेदेवीपुराणे॥

जेशानक्षत्रपुक्तायांषष्ठावित्वाभिमतं॥सप्तम्यामूलपुक्तायांयत्रिकायाःप्रवेशनं॥र
तीयाढासुताष्टम्यांप्रजाहोमाद्युपयोगं॥उत्तरेगानवम्यांतुवलिभिःप्रजयेच्छिवां॥श्रवणे
नदशम्यांतुप्रणियमविसर्जयेत्॥कालिकापुराणे॥बोधयेद्विल्वशाखायांषष्ठादेवींफले
षुच॥सप्तम्यांविल्वशाखातामाहृत्यप्रतिप्रजयेत्॥पुनःप्रजातथाष्टम्यांविशेषेयासमाच
रेत्॥जागरंचस्यंकुर्याद्दलितानमहानिशि॥प्रभूतवलिदानंतुतवम्यांविधिवच्चरेत्॥
विसर्जनंदशम्यांतुकुर्याद्देशरदोभदेवैः॥मूलिकर्हमनिक्षेपैःक्रीडाकौतुकमंगलेः॥अ
त्रसर्वत्रतिथिनक्षत्रयोगादरोमुखःकल्पः॥तदभावेतुतिथिरेवयाद्या॥तिथिःशरीरेह
स्यतिथौनक्षत्रमाश्रितं॥तस्मात्तिथिंप्रशंसंतिनक्षत्रंनतिथिविनेति॥विद्यापतिलिखित
वचनात्तिथिनक्षत्रयोर्गोदस्यैरेवानुपालनं॥योगाभावेतिथिर्ग्राह्यादेव्याःप्रजवक
र्मरीति॥तत्रैवदेवलोक्तेश्च॥अत्रचयत्रौप्रवेशात्तर्ष्वेधुःसायंकालेष्वसमावेतमर्ष
दिनेधिवासनकार्यं॥सायंकालेयंतासत्विचधिवासनलोपः॥षष्ठांसायंप्रकुर्वीतमि
त्स्वरक्षेधिवासनमिति॥र्षवचनादितिकल्पतरुः॥सायंश्रुतिःफलातिशयमात्रार्थी
ननुकर्मलोपस्याचार्यचूडामणिः॥अत्रकर्मःविल्वसमीपंगत्वादेवींविल्वचसंश्रय
प्रार्थयेत्॥तत्रमेव॥रावणस्यवधार्थीयराभस्यानुग्रहायव॥अकालेब्रह्मणाबोधेदे

आस्वपिकृतः पुरा॥ अहमयाश्रितः यस्यां सायाहेवोधयाम्येतं॥ श्रीशैलसिखरेजातश्रीमलश्री
 केतन॥ नेतमोसिमयागच्छशमीदुर्गीस्वरूपतः॥ इति॥ एवं देवीमधिवास्य परदिने निमित्तित
 वेल्गशाखायत्री प्रवेशशजां॥ तदुक्तं हेमाद्रौ लैंगे॥ मूलाभावे तु सप्तम्यां कैवलायां प्रवेशयेत्॥ पु
 ष्याभ्यां नवविल्वस्य फलाभ्यां शाखिकांतया॥ तथैव प्रतिमां देव्याः स्नात्वा म्युष्य प्रवेशयेत्॥
 अत्र चोपवासशजादावौदधिकी सप्तमीयाद्या॥ ननु पुंमवाकाशवर्षा॥ युगाद्यावर्षद्विष्यस
 म्प्रीयावर्षा प्रिया॥ रवेरुदयमीक्षते न तत्र तिथियुग्मतेति॥ कृत्यतत्त्वार्गीवोदाहृतवचनात्॥
 भगवत्याः प्रवेशादिविस्मर्गताश्रयाः क्रियाः॥ तिथ्यावुदयगामिसां सर्वास्वाकारयेदुधः॥ ३
 नितिथितत्वेनेदिकेश्वरपुराणाच्च॥ दुर्गीभक्तितरंगिरायामप्येवम्॥ तत्रापि घटिकीतो नूनते
 पराकार्या॥ ब्रतोपवासनियमेषटिकैकापिया भवेत्॥ तदेव लोकेति रिति गौडः॥ दाक्षिणा
 न्नास्तु सर्ववचनमदृष्ट्वा युग्मवाकाशवर्षकुर्वेति॥ यत्रिकाशजाचर्षवीहे एव कार्या॥ ननु मू
 लानुरोधान्मध्याह्नादाविति॥ कृत्यतत्त्वार्गीवोदाहृतवचनात्॥ रंभाकवीहरिद्रावजयंतौ वि
 ल्वदाडिमौ अशीको मानसश्च धाम्नादिनवयत्रिका इति तत्रैवोक्ताः॥ अस्यामेव सप्तम्यां देवी
 त्रिरात्रमुक्तं हेमाद्रौ॥ प्रतिपदादिनवतिथिषु उपवासादिकरणासामर्थ्ये सप्तम्यादिदिनत्रये वा
 कुर्यात्॥ तदाह धौम्यः॥ आश्विने मासि शुक्लैकतुकार्त्वेन वरात्रकम्॥ प्रतिपदा कर्मणो वयावच
 नवमी भवेत्॥ त्रिरात्रे वापि कर्त्तव्यं सप्तम्यादियथाक्रमं॥ अतएव हेमाद्रौ देवीपुराणे मंगलाव्रते
 ॥ आश्विने वायव्यामाधे चैत्रे वा आश्विनीयावा॥ ऊर्ध्वास्यम्यादि कर्त्तव्यं व्रतं शुक्लावधिं हरेः॥ या
 वच्छुक्ताः शुमीशक्रउयोष्यानुविधानतः॥ दानं होमो जपः शजाकन्याभोगास्तथान्वहं॥ म
 हाभैरवरूपेण अस्थिमालाधराभ्ये॥ शजनीया विशेषेण वस्त्रे श्रीमपुरादिषु॥ इति मासचत
 रयेभिर्धाय॥ अथ वानवरात्रं च सप्तयंत्रिकादिवा॥ एकभक्तेन नैकनायाचितो यो धितेः क
 मान्॥ शजयेताश्विने शक्रयावच्छुक्ताः शुमी भवेत्॥ सर्वकारीणसिद्धांति शक्रनास्तत्र संशय
 उत्पुक्तो दियेत्येकारत्रमुक्तं॥ देवीपुराणी॥ नवरात्रव्रतेशक्रस्त्रिरात्रं चैकारात्रकं॥ व्रतचरति
 यो भक्तस्तस्मै दाम्प्यामिवाहितं॥ तत्रापि सप्तम्याः प्रजने शर्वोक्तो निर्णयः॥ अत्र तिथियोग
 यथेतन्नेराववासः॥ तिथिद्वयनिमित्ते शजादिकं तु मेदेना॥ अत्र विशेषो निर्णयामृतं भवि
 ष्ये॥ सप्तम्यां नवगेहानि दारुजा निनवा निचारकं वा चित्रभावेन कारयेत्स समाहितः॥ दु
 र्गा एहं प्रकर्त्तव्यं च नुरसंशो भनम्॥ तन्मध्ये वेदिकां कुर्याच्चतुर्हस्तां समांशुभां॥ तस्या
 सिंहासने क्षौमं कं वलाजिनसंयुतं॥ तत्र दुर्गां प्रतिष्ठाप्य सर्वलक्षणां संयुतं॥ मुजे अतुर्भि
 रुचिरे दंशभिर्वा विभूषिताम्॥ तत्र द्वादशकवर्गीभां त्रिनेत्रां शशिं शिखराम्॥ अनेककुसु
 माकीर्णां कपर्देन सुशीभितामृतिं त्वर्ध्वं वसन्तद्विकिरीकाणां नादितं॥ मूलचक्र
 रं उशक्तिवज्रयाशासिधारिणीं॥ धंदाक्षमालाकरकपानपत्रलसंकरं॥ तदग्रे क्तिन्नशि
 रसं महिषं रुधिरांशुतं॥ तिस्रमाईतुं कंठनाले चर्मासिधारिराम्॥ देवीधृतकरा श्रीवैश्वदे
 नोरसिताडितां नागपाशेन विसिंघं हर्षक्षेणापि विदुतमां वमद्विखरवक्त्रेण धुन्वतीर्ध

सदानुरथा। सर्वतोमानुचक्रे रासेवमानासुरैस्तथेति। तत्र देवी प्रकट्त्वे व्याहे मी वाराज तौ तथा
 । मृदाक्षी लक्ष्मी येता स्वप्न श्रुते च प्रजयेत् वाक्षी दारु मयी देवी मूर्ति स्थापने विशेषो दुर्गा भ
 क्ति तर्गिराये देवी पुराणोपमा स्या शुभदा दुर्गा प्रवृत्त्या जयवर्द्धिनी । पश्चिमाभिमुखी नि
 त्यं न स्थाप्या सोम्यदि शुक्ली । प्रतिमा भावे विशेषस्तत्रैवा हे मराज तं मृदा तु शैल चित्रार्थित
 पि वा । स्वप्ने श्रुते र्विता देवी सर्व काम फल प्रदा । यद्यद्यस्या युधं प्रोक्तं तस्मिंस्तं प्रतिप्रजयेत्
 दिवी भक्त्या र्विता पुंसां राजा युः सुत सौख्यदा ॥ कथ्यत त्वारो वे कालिका पुराणे ॥ लिंग स्या
 प्रजयेद्देवी मंडल स्या तथैव च ॥ पुस्तक स्या महां देवी पावके प्रतिमा सु च ॥ चित्रे च त्रिशि
 खे जल स्या वापि प्रजयेत् ॥ विल्व पत्रै र्यजेद्देवी तथा जाती प्रसन्नकैः । नाना पिष्ट कर्तव्ये
 यैर्हृ यदीयैर्मनोहरैः ॥ भगलिंगाभिधानैश्च भगलिंग प्रगीतकैः । भगलिंग क्रियाभिश्च
 प्री राये हर चंडिका म् ॥ परैर्नो क्षिप्यते यस्तु यः परान्ना क्षियन्त्यपि ॥ तस्य कुदा भगवती श
 यं दद्यात्सु दारुणं ॥ चित्र मृन्मया दो स्नानाद्य संभवे तत्रैवोक्तम् ॥ अन्निक स्यापिते खड्गे
 स्थापयेद्दयैरो यवेति ॥ अथ सप्तमी प्रजाविधिः ॥ प्रतिपद्युक्त विधिना
 फल संकीर्तनां तेन वयत्रिका मृन्मया दुर्गा प्रजागच्छ सर्व कल्याणीति सर्वोक्तं मंत्रयुक्त्वा
 विल्व वृक्ष महा भाग सदा त्वं शंकर प्रियः ॥ गृहीत्वा तव शाखां च देवी सजां करोम्यहं ॥ शा
 खां च्छेदो म्दं दुःखं न च कार्यं त्वया प्रभो ॥ गृहीत्वा तव शाखां च प्रजादुर्गेति च स्मृतिः ॥
 उन्निसृपत्रिके देविसर्व कल्याण हे तवे ॥ प्रजां गृहारा सकलामस्माकं वरदा भव ॥ मेरु
 मंदर कोलासं हिमवच्छिखरे गिरौ ॥ जात श्री फल वृक्ष त्वमं विकायाः सदा प्रिय रतिसं
 प्रार्थयः ॥ ॐ छिद्वि फट् २ ॐ हुं फट् स्वाहेति छित्त्वा संप्रज्य ॐ चामुं उवल रति वाग्धो
 ये रादेवी तां च गृहे प्रवेश्य ॥ आरोपिता सिदुर्गे त्वं मृन्मयां श्री फले पि च ॥ स्थिरा गतिता
 तं भूत्वा च गृहे त्वं कामदा भवेति स्थिरी कल्प रभादि यत्रिकाः पंच गम्येन यंचामुने तव स्वा
 ययित्वा वस्त्रेणा वस्त्रे स्थापयेत् ॥ ततः सर्व वत्सं कल्पं कृत्वा अस्नानादाय देवी मावाह
 येत् ॥ आवाहयाम्यहं देवि मुरग मय्या श्री फले तथा ॥ कैलारा शिखरा देवि विविधा द्रोहि मय
 र्वृत्ता त आगत्य विल्व शाखायां चंडिके कुरु सन्निधिं ॥ स्थापिता सिमया दुर्गे प्रजयेत्त्वा प्र
 सीद मे ॥ आपुरारो ग्य मे श्वर्यं देहि देवि नमोस्तुते ॥ दुर्गे दुर्ग स्वरूपा सि सुर ते जो मये र्विते
 । पद्म वै श्व फलो पेतेः पुष्पैश्च सुमनोहरैः ॥ पद्म वै संस्थिते देवि प्रजयेत्त्वा प्रसीद मे ॥
 आपुरारो ग्य मे श्वर्यं देहि देवि नमोस्तुते ॥ दुर्गे दुर्ग स्वरूपा सि सुर ते जो मये र्विते ॥ पद्म
 वै श्व फलो पेतेः पुष्पैश्च सुमनोहरैः ॥ पद्म वै संस्थिते देवि प्रजयेत्त्वा प्रसीद मे ॥ दुर्गे दे
 वि रहा गच्छ सान्निध्य मिह कल्पय ॥ यत्तु भागान् गृहारा त्वं योगिनी कोटिभिः सहेति त
 नौ मूल मंत्रेणा पाद्यादि गंधां तोयचारैः संप्रज्या अमृतौ भवे च श्री वृक्षं शंकर स्य सदा प्रि
 यं । विल्व पत्रं प्रयच्छामि पवित्रं ते सुरेश्वरीति विल्व पत्रम् ॥ ब्रह्मा विष्णु शिवादीनां दैरा
 पुष्पं सदा प्रियं ॥ तत्रैर्दुर्गे प्र यच्छामि सर्व कामार्थ सिद्धये ॥ रतिद्रोरा पुष्पं निवेद्य धूपादि

दक्षिणांतां प्रजां मूलेन कृत्वा प्रार्थयेत् ॥ ३० ॥ महिषघ्नमहामाये चामुं रे वुं उमालिनि ॥ आपुरा
रोम्यमैश्वर्यं देहि देवि नमोस्तुते ॥ कुंकुमेन समालये चंदनेन विलेपिते ॥ विल्वपत्रकतापीडे
दुर्गे हं शरणागतः ॥ रुयं देहि यशो देहि भगं भगवति देहि मे ॥ पुत्रान् देहि धनं देहि सर्वान् कामांश्च
देहि मे ॥ सर्वमंगलमंगलैरतिचसंप्रार्थ्य यत्रिकां प्रजयित्वा ॥ कदलां ब्राह्मणीदाडिभरकंदतिकां
धान्येलक्ष्मीहरिद्रायां दुर्गां माने चामुं उक्ता कौकालिका ॥ विल्वशिवांश्च शोके शोकरहितां ज
यंतां कार्त्तिकीं चावाह्यं संप्रज्य दुर्गां ये वलिदद्यात् ॥ अत्र शस्त्रादिप्रजावक्ष्यते ॥ ततः स्तुतिपठे
त् ॥ तदुक्तं शिवरहस्ये ॥ दुर्गां शिवां शांतिकरीं ब्रह्मणीं ब्रह्मणां प्रियां ॥ सर्वलोकप्ररोचीं च प्र
णामांसि सदा शिवाय ॥ मंगलां शोभनां सिद्धानिः कलोपरमां कलाम् ॥ विश्वेश्वरीं विश्वमातां
चंडिकां प्रणामाम्यहं ॥ सर्वदेवमयी देवी सर्वरोगभयापहा ॥ ब्रह्मेशविष्णुनमितां प्रणामां
सिदा उमाय ॥ विंध्यस्थ्यां विंध्यनिलयां दिव्यस्थानविलासिनीं ॥ योगिनीं योगमातां च चंडिकां
प्रणामाम्यहं ॥ ईशानमातरं देवीं रश्मिमीश्वरीं प्रियां ॥ प्रणतोऽस्मि सदा दुर्गां संसारखं वतारणी
॥ यदं यदनेस्तीत्रं शुक्लयादापियो नरः ॥ समुक्तः सर्वपापैस्तु मोदते दुर्गाया सह ॥ ० ॥ ०

अथ महाशमी

सा च परयुता ॥ शुक्लपक्षे शमी चैव शुक्लपक्षे च तुर्दशी ॥ सर्वविघ्नानकर्तव्या कर्तव्या परसंपुते
ति ॥ ब्रह्मचैव त्रीता ॥ मदनरत्ने स्तुति संपुटे ॥ शरन्महाशमी प्रज्ञानवमी संपु
ता सदा ॥ सप्तमी संयुतानि त्वं शोकसतापकारिणी ॥ जंभेन सप्तमी पुक्ता प्रजितानुमहाशमी ॥
इंद्रेण निहतो जंभस्तस्माद्दानवपुंगवः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन सप्तमी मिश्रिता शमी ॥ वर्जनीया
प्रयत्नेन मनुजैः शुभकोक्षिभिः ॥ सप्तमीः शल्यसंपुक्ता मोहादज्ञानतोपिवा ॥ महाशमी प्रकु
र्वीरणी नरकं प्रतिपद्यते ॥ सप्तमी कलया यत्र परतश्चाशमी भवेत् तानेन शल्यमिदं प्रोक्तं पुत्रयो
त्रक्षयप्रदं ॥ तथा ॥ पुत्रान् हंतियश्च हंति राष्ट्रं हंति सराज्यकं ॥ हंति जातान् जातोऽस्य सप्तमी स
हिताशमी ॥ तिनत्रिमुहूर्तवैधः ॥ तदा घटिका मात्राया दपिकीयाद्या ॥ त्रतो यवा सनियमे घटिके
कापिया भवेत् ॥ इति देवलोके ॥ ॥ गोशत्र्येवमाहः ॥ अतएवोक्तं भोजयेत् ॥ न च सप्तमी सल्य
समीयेति ॥ इयं भीमेति प्रशस्ता ॥ अश्वस्यामुदिते सूर्ये दिनां तेन वमी भवेत् ॥ कुजवारो भवेत्
त्रैलोक्यनीया प्रयत्नतः ॥ इति मदनरत्ने वचनात् ॥ सप्तमी शल्यसंविद्वर्जनीया सदाशमी ॥ स्लोका
पिसामहापुराणाय सूर्योदयो भवेदिति मदनरत्ने स्तुति समुच्चयवचनात् ॥ अश्वमी नवमी
पुक्ता नवमी चाशमी पुतेनिया भवचनाच्च ॥ इयमेव मूलपुक्ता चैव महानवमी सत्ता ॥ आश्वपुक्
शुक्लपक्षे याश्वमी मूलेन संपुता ॥ सामहानवमी प्रोक्ता त्रैलोक्येषु सुदुर्लभेति हि माद्रोस्कोदानां
मूलपुक्ता पिसप्तमी युता चैव त्रैलोक्येषु सुदुर्लभेति हि माद्रोस्कोदानां
त्याज्याश्वमी बुधैः ॥ लेशमात्रेण सप्तम्या अपि स्याद्यदि दूषिता ॥ महाशमी सर्वेद्युः सर्वहृत् आ
पित्वे प्रवीन्यथा ॥ प्यरे वेति निर्गोपदीयमत्तं ॥ एतच्च तुच्छत्वा दुपेक्ष्य मारुतनायका धृतदेवी
पुराणी ॥ सप्तमी वैधसंपुक्ता येऽकृतानुमहाशमी ॥ पुत्रदार्धनेर्हाना भ्रमती हपि शववत् ॥

निगुभट्टयाभट्टकासाश्रमयेस्यादत्तनक्रियातस्माद्विस्तृतीयादिहोक्त्यादृगीष्टमीवैरिति।
यच्चमीहचुनोत्राश्रमेषाश्चिन्तयन्मिताष्टम्यामहोत्रेणयार्थनी॥भट्टकालीसमुत्तम्याह
मीयाद्वासमायुतेतितातथातत्राष्टम्याभट्टकालीदस्यत्विनाशिनी॥प्रादुर्भूतामहाधीरायौ

म्याः
।यत्रुतचैवयरदिनेष्टमीमन्त्रेपिषष्टविहविवायकवचनम्॥यदाष्टमीतुसंप्राप्यगृहस्थपातिदि-

नत्परदिनेदशम्यानवम्यभावविषयः॥यदाष्टम्यादयेनस्यानवमीचापरहनि॥तदाष्टमीप्र
याष्टमीष्टमीतदाकुर्यादस्यथान्वशुभमवैरितिदृगीत्सर्वोक्त्येतिमदनरत्ने॥वस्तुतस्तुष्टं

नययरतिवृद्धवचनादष्टमीनवमीदशम्युक्ताः॥अस्यार्षोक्तविरोधादितिदिक्॥यत्रुचहं
नदिष्टि।कारणमध्यैसजाविधानार्थविहित्यन्कामहाष्टम्याममष्टजाकरोति॥तस्परजाप

॥रूपनारायणीयेनाह॥

॥उत्त॥वाद्यभागनिविहानिकववापुधानिच॥अत्रविशेषोहेमाद्रौनिर्वायामृतेभवि-

तरिशुक्तपक्षेष्टमीयुता॥मूलनक्षत्रसंयुक्तासामहानवमीसुता॥नवम्यासजितादेवी

तिप्रतापायन्नविद्यते।यावन्नचाह
विलेपने॥यथासंश्रम्यते
।रकभ

पुनैर्वैकुण्ठेऽप्येवमानवेः। स्त्रीभिश्चकुरुषादूलतहिधानमिदं शृणु। जयाभिलाषी नृपतिः
 प्रतिपन्नप्रभृतिक्वमात्। लौहाभिसारिकं कर्मकारयेद्यवदष्टमीति॥ लौहाभिसारिकक
 र्मविधानं तत्रैवोक्तम्। प्रागुदकप्रवरोदेशेयताकाभिरलंकृतं। मंडपं कारयेद्व्यनवस
 प्रकारं परमाद्योऽशहस्तमित्यर्थः। आग्नेयाकारयेत्कुंडं हस्तमात्रं सुशोभनं। मेखालात्रय
 संयुक्तं यो न्याश्वस्यदलाभया। राजचिह्नानि सर्वाणि शस्त्रान्यस्त्राणि यानि च। आनीय म
 उयेतानि सर्वाणि त्राधिवासयेत्। तत्तु ब्राह्मणः स्नातश्चुक्तावरधरः शुविः। उं कारयेत्
 र्वकैर्मंत्रैस्तस्मिं गेर्जुह्यादृतम्। शस्त्रास्त्रमंत्रैर्हीतव्यं पायसं घृतं संयुतम्। हुतशेषं तुर
 गाणां राजानमुपहारयेत्॥ लौहाभिसारिकं कर्म तेनेतद्विभिः स्मृतं। घृतयल्पयन्नान
 श्वान् गजान् च समलंकृतान्॥ आमयेन्नगरे नित्यं वेदिधीषुरः सरान्। प्रत्यहं नृपतिः स्ना
 त्वासंस्तज्यपि नृदेवताः॥ राजयेद्राजचिह्नानि कलमास्यविलेयनैः। यस्याभिसरणाद्वाज्ञो
 विजयः समुदाहृतः॥ राजा मंत्राश्रयस्यामिपुराणोक्तानहंतवा। यैः सजिताः प्रयच्छन्ति
 कीर्तिमायुर्यशो वलम् अथ मंत्राः॥ विष्णुधर्मोत्तरोक्तः॥ कृत्रस्यायथो बुद
 ष्ठादयति शिवाये मां वसुंधरम्॥ तथा ष्ठादय राजानं विजयारोग्यद्वये॥ चामरस्य॥
 शशांकं करसंकाशक्षीरदिशिरयां डुर॥ प्रोत्तारया शुदुरितं चामरमलदुर्लभम्॥ अश्वानां
 दृष्ट्यर्थं रवंतं राजनमहं करिष्ये। सूर्यपुत्रमहाबाहो कृपाद्वयं नंदना शान्तिकुरु तुरंगाणां
 रवंताय नमोनमः। अनेन मंत्रेण राजा। अथाश्वस्य गंधर्वकुलजातस्त्वमाभूयाः कुलद्वय
 कः॥ ब्रह्मणः सत्यवाक्येन सोमस्य वरुणास्य च॥ प्रभावाच्च हुताशस्य बर्हयत्वेन तुरंगमान्
 ॥ तेजसा चैव सूर्यस्य सुतीनां तपसा तथा॥ रुद्रस्य ब्रह्मचर्येणाय वनस्य वलेन च॥ स्मर
 त्वं राजपुत्रस्त्वं कौस्तुभं च मणिं स्मर। योगति ब्रह्महा गच्छेन्महामुनिर्हान् तथा॥ भूराहा
 नृतवादी च क्षत्रियश्च पराशुखः। सूर्या चंद्रमसौ वायुर्यवत्यस्येति दुक्तं तत्र जाश्वतोरा
 ति क्षिप्रं तच्च पापम्भवेत्तव॥ निष्कृतो यदि गच्छेत्पापदधनि तुरंगम॥ रिसन् विजित्य स
 मरि सह भर्त्रा सुखी भव॥ अथ धजस्य॥ शक्रवैतो महावीर्यं श्यामव
 र्णा चैवाम्यहं पत्रिराजनमस्ते स्तुतयानारायणध्वज॥ कोश्ययेयारुणाश्रतनीगारे
 विष्णुवाहना अप्रेमेयदुराधर्वरुणेदारिद्र्यं न॥ गरुडान्मारुतगतिस्त्वयि सन्निहि
 तोयतः। सारवंत्यायुधान्यत्ररक्षस्त्वं च रिसन्दह॥ अथ यताकायाः
 ॥ हुतभुग्वसवोरुद्रावायुः सोमो महर्षयः॥ नागकिन्नरगंधर्वयक्षभूतगरायहाः। प्र
 मथ्यास्तसहादित्यैर्भूतैर्शोसान्भिसहाशक्रः सेनायतिस्कंदी वरुणाश्चान्नरस्त्व
 यि। प्रदहंति रिसन् सर्वांश्च राजा विजयमृक्कुतया निप्रयुक्ता न्यरिभिरायुधानि समंत
 तः॥ यत्तन्नृपरिशत्रूणां हतानि तव तेजसा। हिरण्यकशिपोर्युद्धे युद्धे देवासुरे तथा
 कालनेमिव धैर्यदृष्टद्वित्रिपुरधातनेः शोभितासि तथैवायुशोभयास्मांश्च संस्मर॥
 नीलान् श्वेतानि मान्दृष्ट्वा नश्यन्त्वा शुन्यारयः॥ व्याधिभिर्विधेयैः शस्त्रैश्च

धेनिर्जिताः॥ इतनारवतीनाम्नाकालरात्रिश्चयास्तृता॥ दहन्वाशुरिष्टन्सर्वान्पताकेत्वं
मयाचिता॥ अथगजस्या॥ कुमुदैरावरौयमपुष्पदंतौयवामनः॥ सुप्र
तीकोजनीनीलएतेष्टौदेवयोनयः॥ तेषांपुत्राश्चपौत्राश्चवनात्यष्टौसमाश्रिताः॥ मद्रौभद्रौ
मृगश्चैवगजःसंकीर्णैरवच॥ वनेवनेप्रसृतास्तेस्मरयोनिमहागजः॥ पातुत्वांसवोसुहृद्
आदित्याःसमरुद्राणाः॥ भर्तारंरक्षतांगेदस्वामिवत्प्रतियात्मता॥ अवापुहिजयपुद्गेगम
नेस्वस्तिनोव्रजेति॥ श्रीस्तेसोमाहलंविष्णोस्तेजःसूर्याज्जवोनिलात्॥ स्थैर्यमेरोज्यंरुद्राद्य
शोदेवात्पुरंदरान्॥ पुद्गेरक्षतुनागस्त्वंदिशश्चसहदेवतैः॥ अश्विनौसहगंधर्वैःपातुत्वांस
र्वतःसहेति॥ अथस्वप्नमंत्रः॥ असिर्विशसनःखड्गस्तीक्ष्णाधारोदरगदः
॥ श्रीगर्भोविजयश्चैवधर्मधारस्तथैवच॥ एतानितवनामानिस्वयमुक्तानिवेधसा॥ न
संक्रुतिकानेगुरुद्वेदेवोमहेअरः॥ रोहिण्यश्चशरीरंतेदेवतंचजनाईनः॥ पितापितामहो
देवस्त्वमांयालयसर्वदा॥ नीलजीमूतसंकाशस्तीक्ष्णादंष्ट्रःकृशोदरः॥ भावपुद्गेमर्धरा
श्चअतितेजास्तथैवच॥ रयंयेनघृताक्षोणीहतश्चमहिषासुरः॥ तीक्ष्णाधारयपुद्गायत
स्मेखड्गायतेनमः॥ अथकुरिकायाः॥ सर्वापुधानांप्रथमंनिर्मितासिपि
नाकिना॥ श्लाघाधुद्वादिनिष्कृष्यकृत्वामुष्टिगृहंशुभं॥ चंडिकायाःप्रदत्तासिसर्वदुष्टनि
वर्हिणी॥ तथाविस्तारिताचासिदेवानांप्रतिपादिता॥ सर्वसत्वांगभूतासिसर्वाशुभनिव
र्हिणी॥ कुरिकेरक्षमांनित्यशान्तियच्छनमोस्तुते॥ अथकहारकसजा रक्ष
गानिगजांत्रक्षरक्षवाजिधनानिच॥ ममदेहसदारक्षकहारकनमोस्तुते॥ कहारकोमध्य
देशकटारीरतिप्रसिद्धः॥ अथधनुःसजा॥ सर्वापुधमहामात्रसर्वदेवारि
सदन॥ चापमांसमरेरक्षसाकंशरवरेरिह॥ दृतेरुक्षेनरक्षार्थेसहारायहरेणच॥ त्रयीमू
र्त्तिगतदेवधनुस्त्वनमाम्यहं॥ अथकुंतसजा॥ प्रासपातयशस्त्रस्त्वमतयाना
कमायया॥ गृहाणजीवितेतेषांममसैन्यचरसनां॥ अथचर्मसजा॥ शर्मप्र
दस्त्वंसमरेचर्मसैन्येशोद्यमे॥ रक्षमांरक्षणीयोहंतायनीयनमोस्तुते॥ अथकन
कदंडमंत्रः॥ प्रोत्सारणायदृष्टानांसाधूनांरक्षणायचक्रहाराणिर्मितश्चासिअव
हारप्रसिद्धये॥ यशोदेहिसुखंदेहिजयदोभवभूपतेः॥ नाडयस्वरिष्टन्सर्वान्हेमदंडनमो
स्तुते॥ अथदुंदुभिमंत्रः॥ दुंदुमेत्वसयत्नानांघोरोदयकर्षणः॥ भवभू
मिपसैसानांतथाविजयवर्द्धनः॥ यथाजीमूतशब्देनस्त्रीणांजासोभिजायते॥ तथाचत
वशब्देनत्रयस्त्वस्त्रिद्विधोरिणो॥ अथशंखमंत्रः॥ सुरपस्त्वशंखपुरणपा
नांमंगलानांचमंगलं॥ विष्णुनाविधृतीनित्यमतःशान्तिप्रदोभव॥ अथसिंहासन
मंत्रः॥ विजयोजयदोजेनारिपुघातीशुभंकरः॥ दुःखहाधनदःशान्तःसर्वारिष्टविनाशनः
॥ एतेष्टौसन्निधौयस्मात्तवसिंहामहावलाः॥ तेनसिंहासनेतित्वंवेदेर्मत्रैश्चगीयसे॥
त्वपिस्थितःशिवःशान्तस्त्वयिशक्रःसुरेश्वरः॥ नमस्तेसर्वतोभद्रमद्रदोभवभूपतेः॥ त्रै

लीकजयसर्वस्वसिंहासननमोस्तुते॥तथैवकर्मविहानिस्नानिस्नानिगिलिभिः॥लोहाभि
सारिकंकर्मकृत्वेवंमंत्रशर्वकं॥अष्टम्यांनियमंरुत्वाश्वीनैस्नानमाचरेत्॥कुंकुमचंदनचंप
कचतुःसंभैःशैलपिष्टैश्चा॥चर्चितगायत्रीदेवीकुसुमैरभ्यर्चयेद्दृढभिः॥कुमुदेःसयमपुष्पैःस
धूपदीपैस्सनेवैद्यैः॥मांसैर्वसुपहारैर्मंगलशब्दैःसमुक्कूलितैःविहितच्छत्रैर्यानेःस्पंदनशित
शस्त्रधारिभिर्योक्तैः॥तुष्टैःपञ्चस्त्रादिभिरुपविधत्तेसर्वमेवभगवत्यै॥दुर्गासप्तजनीयाचतहि
नेद्रोरापुष्पकैः॥ततःस्वर्जनमस्त्यशत्रूणांवधसिद्धये॥रुक्तेतविजयंराजंमुभिर्यंचात्म
नेष्टयः॥पुनःपुनःप्रणाम्यासिंसेस्मरन्द्दयेशिवां॥सर्वकृत्वेतिकौरम्यअष्टम्यांजागरंनिशि
॥नटनर्तनगीतेश्चकारयेत्सुमहोत्सवं॥एवंहृद्योनिशांनीत्वाप्रभातेअरुणोदये॥घातयेन्म
हिषान्नेष्टानयतो नतकंधरान्॥शतमईशतेवापितदहंवायथेच्छया॥सुरासवभृतैःकुंभै
स्तर्पयेत्पररेमेश्वरी॥कापालिकेभ्यस्तर्पयेत्सीदासजनेतथा॥ततोपरह्नु समयेनवम्यां
वैरथेस्थितांभवानींभ्रामयेद्गृष्टेस्वयंराजालशब्दान्॥कश्चिच्चोयोतीवीरोविधत्तोत्पेन
खड्गवान्॥भूतेभ्यस्तुवलिंदधानंवेष्टानेनसामिधं॥सरक्तं सजलेचान्नं गंधपुष्पास्तैर्घृतैः
॥वीर्यं त्वारानुसमूलेन दिग्विदि सुकिरेदलिं॥मंत्रश्च॥वलिगृह्णन् विमं देवा आदिम्यावस
वत्तथा॥मरुतश्चाश्विनोरुद्राःसुयर्णाःपन्नगाःयहाः॥असुरायातुधानाश्चपिशाचौरग
राक्षसाः॥इकिमीयक्षवेतालाःयोगिनःरतनाशिवाः॥जृम्भकाःसिद्धगंधर्वामालाविद्याध
रानगाः॥दिकूयालालोकपालाश्चयेवविघ्नविनायकाः॥जगतांशांतिकर्तारोब्रह्माद्याश्चम
हर्षयः॥माविघ्नमाचमेयापमांसंतुपरिपथिनः॥सौम्याभवंतुत्तमाश्चभूतप्रेताःसुखावहाः
॥० इतिमहाष्टमी॥० महानवमीतुहर्वपुतायाद्याश्वींक्तवचनात्॥नवमीदुर्गा॥
त्रतेआवरीतिदीपिकोक्तेः॥आवरीदुर्गानवमीदूर्वांचेवहृताशिनी॥रुद्रविद्याप्रकृतेत्याशि
वरात्रिर्वलेर्दिनमिति॥हेमाद्रोयामीक्तेअभविष्येपि॥अश्विपुक्शुक्लपक्षेत्तुअष्टमीमूलसं
पुता॥सामहानवमीप्रोक्तांचैलाकेपिसुदर्भमिति॥मूलसुपलक्षणाश्च॥दुर्गासप्तसुनवमी
मूलाधस्तत्रयान्विता॥महतीकीर्तितातस्यादुर्गोमहिषमर्दिनीमितिमदनरत्नेलैंगान्॥अ
त्ररजयेदिन्यप्येशेषः॥यानिनु॥साकार्योदयगामिमांनित्यावुदयगामिमाविमिसादिप्रा॥
युक्तानितानिनवमीभिन्नतिथिपराणि॥नवम्यांविशेषोक्तेः॥विधश्चसुहृत्त्रयेरौवज्ञेयः॥
यद्यपिहेमादिमतेसुहृत्तद्व्याप्यिवेधोस्तिनथापिर्योदयएवसः॥सायंतत्रिसुहृत्तएवत
दुक्तदीपिकाया॥त्रिसुहृत्तैरानुसकलासायमिति॥माघवोपि॥सायंतत्रयातहन्पूनया
तुनविध्यतेरति॥तेनत्रिसुहृत्तयोगेश्वरीनवमीश्वरींक्तवचनात्॥नकुर्यान्नवमींतातदश
म्यानुकदाचतेतिस्कांदेपरानिवेधाच्च॥त्रिसुहृत्तयोगाभावेतुनिविद्यापिपरेवकार्येतिनि
ष्कर्षः॥यत्नु॥नवम्यांचजपेहोमंसमाप्यश्रवणोपिचेतिसंयहोक्तेः॥त्रतेचजागरंचैवनव
म्याविधिवदलिरितिदेवीपुराणाच्च॥नवम्यांहोमवल्गादिविहितंनवाश्वपुक्शुक्लनवमी
सुहृत्तैवाकलापदि॥सातिथिःसकलाज्ञेयालक्ष्मीविद्याजयार्थभिरितिसेरपुराणान्॥स

यदीदयेपरिक्ताप्रणीत्यादपरयदि। वलिदानं प्रकर्तव्यं तत्र देशेषु भावहं॥ वलीदानेन तेन ह्यंशु
 त्रभंगो भवेत्त्येति मदनरत्ने देवीपुराणाच्च वलादौ पराकाय्या॥ उपवासादौ तु सर्वेति मदनरत्ने
 उक्तम्॥ प्रतापमार्तैरेव॥ यत्तु अष्टम्या वलिदानेन पुत्रनाशो भवेदुवमिति कालिकापुराणं
 तत्संधिर्ज्ञाप्रशस्त्यपरं॥ अष्टमीतवमीसंधौ तृतीयाखलुकथ्यत इति तत्रैव तदुक्तैः॥ का
 मरूपनिबंधे॥ अष्टम्या शेषभागश्च नवम्यां सर्वं वचतत्रया क्रियते प्रजाविज्ञेया सामहाफ
 ला॥ अष्टमीमात्रे भवत्येव॥ आश्विने हजयित्वा तु अर्द्धरात्रे स मीषु च॥ घातयंति यश्च न भक्त्य
 ते भवंति महाफलाः॥ तथा॥ कस्यासंस्थिरवावीशेषु क्ताष्टम्यां प्रहजयेत्॥ सोपवासी निसा
 र्हे तु महाविभव विसरैः॥ तथा॥ पशुघातश्च कर्तव्यो गवयाजवधस्तथेति॥ रूपनारायणीये दे
 वीपुराणात्॥ तत्रैव भविष्ये॥ तस्मादियं महापुराणानवमीपापनाशिनी॥ उषोष्यामुप्रयत्नेन
 सततं सर्वपाथि वैः॥ निर्णयदीयेतु महानवमीपरदिने पराह व्याधित्वे पराश्रयथा श्रवी॥ आ
 वर्तनात् सर्वकालेन वमीस्यात्परेह निदर्गाच्चातत्र सर्वेष्टुः श्रवीह्ये त्वष्टमीयदीति धोम्यवचना
 दित्युक्तं॥ अस्त्युत्तारद नवमीविषयत्वं स मूलत्वं च विशृणु॥ यानि तु॥ नंदायां ज्वलने वहि
 ःशरीयां पशुघातनं॥ भद्रायां गोकुलकीर्तनं तत्राश्विनशयेतीति॥ नवम्यामपराह तु वलिद
 नं प्रशस्यते॥ दशमीवर्ज्ये तत्र नात्र काय्या विचारोति॥ नंदायां दर्शने रक्षा वलिदाने दशमु
 च॥ भद्रायां गोकुलकीर्तने शनाशाय जायते॥ इति ब्रह्मवैवर्तनारदादिवचनानि॥ नानि शुभ
 धिकं निषेधयरासीति॥ मदनरत्ने॥ तथा कालिकापुराणो॥ नवम्या वलिदानेन कर्तव्यं तु यथा
 विधिः॥ जयं होमं च विधिवत्कुर्यात्तत्र विभूतये॥ केचित्तु॥ शर्वीषाढा पुताष्टम्यां प्रजाहोमाय
 योषरामिति॥ शर्वीषा देवीपुराणादष्टम्या होममाहुः॥ अत्येनु द्विविधवाक्यवशादष्टम्यामा
 रभ्य नवम्यां समापयति॥ समुच्चयस्तु पुक्तः रुद्रयामले तु विकल्प उक्तः॥ तत्तु निर्मूलम्॥ दुर्गाभ
 क्तिनरं गिरायादिगोऽयं ये खपिनवम्या होम उक्तः॥ होमे च विशेष उक्तोऽमरतंत्रे॥ यायसं स
 र्षिषा युक्तं तिलैः सुक्तैर्विमिश्रितं॥ होमये द्विविधं दत्त्वा दशांशेन नृयोत्तम॥ रुद्राध्याये प
 याहोमो मंत्रेण केन साध्यते॥ तथा स्तोत्रजये होमं श्लोकेन केन साध्यते॥ यदा सप्ततीज
 ये होमो मंत्रेण वा सरः॥ ॐ ऐं ह्रीं क्लीं चासुराग्रये विचे॥ इति नवाक्षर इति केचित्॥ प्रजाको
 याष्टरतिपुक्तम्॥ रुद्रयामलेपि॥ प्रधानद्रव्यमुद्विष्टपायसालं तिलास्तथा॥ किंशुकैः सर्व
 धैः शंगोली जाह्नवी कुंभे रपि॥ यैर्वी श्रीफलैर्हि मेरुना विधुफलैस्तथा॥ रक्तचंदनखंडे शुभ
 गुलेष्टमनोहरेः॥ प्रतिश्लोकं च जुहुयात्सर्वद्रव्याणि चक्रमात् नवाक्षरेण चाहत्वा नमो
 देव्या रतीति चेति॥ रहस्ये तु॥ प्रतिश्लोकं तु जुहुयात् नृपाय सतिलस र्षिये पुक्तम्॥ दुर्गाभक्ति
 नरं गिराया तु तिलैर्जयंती मंत्रेण च होम उक्तः॥ पुरश्चरं काव्यं तु विल्वपत्रपुते स्तिलैरिति
 ॥ कालिकापुराणाद्विल्वपत्रेति स्मार्तः॥ नञ्॥ अत्र मानाभावात्॥ अथ वलि
 दाने॥ तत्र मेघकृगमहिषस्वमासानामुत्तरोत्तरं प्राशस्त्ये फलविशेषाश्चाप्यतो व
 सेय इति दिक्॥ वलिप्रकारस्तु देवीपुराणो॥ कस्यासंस्थिरवो शक्रशुक्ताष्टम्यां प्रहजयेत्॥

ह्रीरापुष्पैश्चवित्वाभ्रजातीपुष्पाभावंपकेः॥पंचाहंलवणीयेतंगंधपुष्पैःसमन्वितं॥विधिवत्कालि
कालीतिजप्रास्वरेनघातयेत्॥३०॥कालिकालियज्ञेश्वरिलोहदंडायेनमः॥इतिमंत्रः॥तदुत्पत्त्यु
धिरंमांसंगृहीत्वाशतनादियु॥आदिशष्टाचरकीविदारीपायराक्षस्यः॥नेर्ऋतेभ्यःप्रदातव्यं
महाकौशिकमेवितम्॥मंत्रसुबद्धयेत्॥तथा॥तस्यायतोनुयःस्त्रायान्कृत्वाशत्रुनुयैष्टिकं॥ख
ड्नेनघातयित्वातुदद्यात्कंदविशाखयोः॥अशक्तौब्राह्मणोनचकुष्मांडादिभिर्वलिदानंकार्यम्
तदन्तंकालिकापुराणो॥कृष्णंडमिसुदंडंचमांसंसारसमेववा॥सतेवलिसमाःप्रोक्तास्तुप्रो
क्तागसमाःसदा॥रुद्रयामलेपि॥क्वागमावेतुकृष्णंडंश्रीफलंवामनोहरं॥वस्त्रसंवेष्टितं
हत्वाहृदयेक्षुरिकादिना॥तथा॥ब्राह्मणोनसदादेयंकृष्णंडंवलिकर्मणि॥श्रीफलंवा
सुराधीशहृदयेनैवतुकारयेत्॥हृदेविकल्पः॥माषान्नेनवलिहंयोब्राह्मणोनविजानता॥
कालिकापुराणो॥उत्तराभिमुखोभूत्वावलिसर्वमुखंतथा॥निरीक्ष्यसाधकःपश्चादिमंमं
त्रमुदीरयेत्॥यशुस्त्वलिरुयेराममभाग्यादुपस्थितः॥प्रणामाप्रिततःसर्वरूपिरावलि
रूपिणां॥चंडिकाप्रीतिदानेनदत्तुरायहिनाशनः॥चासुंउवलिरुयायवलेतुभ्यंनमोस्तुते
यत्ताथेयशवःसृष्टाःस्वयमेवस्वयेभुवा॥अतस्त्वांघातयाम्यघतस्माद्यज्ञेवधोवधः॥ऐं
ह्रींश्रीमितिमंत्रेणातंवलितन्त्वरूपिणां॥चितयित्वात्पसेतुष्यमूर्द्धितस्यतुभैरवा॥रस
नात्वंचंडिकायाःसुरलोकप्रसाधकः॥ह्रींहींखड्गेतिमंत्रेणाध्यात्वा॥खड्गंचरजयेत्॥र
जमित्वाततःखड्गंआहंफडितिमंत्रकेः॥गृहीत्वाविमलेखंडंहृदयेदलिसुत्रमे॥३०॥ह्रीं
ऐंह्रींकौशिकीतिरुधिरंराय्यायतामिति॥वलिदेनेतुदुर्गायाःसर्वत्रायविधिःस्मृतः॥मं
त्पत्त्युत्तैः॥नवम्यांश्वेवत्तज्जाकत्रेयाभूतिमिच्छता॥दक्षिणंवस्त्रमुपमंचआचार्यीय
निवेदयेत्॥अथात्रप्रसंगाकृतंचंडीविधानमुच्यते॥रुद्रयामलेपि
॥शतंचंडीविधानंचप्रोच्यमानंमयाशृणु॥सर्वोयदवनाशार्थेशतंचंडीसमारभेत्॥सो
उशस्तभंसंपुक्तंमेउपयस्त्वोन्वला॥वसुकीरायुतावेदीमध्येकुर्ण्यत्रिभागतः॥पक्षेष्ट
कचितारम्यामुच्छ्रायेहस्तसमितां॥पंचवर्णीरजौमिश्रकुर्यान्मंडलकंशुभं॥पंचवर्णी
वितानंचकिंकिरीजालमेडितं॥आचार्येणसमंविप्रान्वरयेद्दशसुत्रतान्॥ईशा
मोस्यापयेत्कुभंश्वौक्त्रविधिनाहरे॥वारुण्यांचप्रकर्तयेत्कुंडलस्रगालक्षितं॥मूर्त्रिदे
व्याप्रकुर्वीतसुवर्णस्यपलेनैव॥तदहंनतदहंनतदहंनमहामतेः॥अष्टादशभुजादेवी
कुर्याद्वाःशुकरामपि॥यदकूलसुगच्छन्नादेवीमध्येनिधाययेत्॥देवींसंरज्यविधिवत्
जयंकुर्युर्दशहिजाः॥शतमादौशतेचोतिजयेन्मंत्रेनवर्णीकां॥चंडीसंप्रसर्तौमध्येसंपु
टायमुदाहृतः॥एकंहेत्रीणिचत्वारिजयेद्वितचतुष्टयं॥रुद्राशिकमशखदत्तसृजना
दिकमाचरेत्॥पंचमेदिवसेप्रातर्होमंकुर्याद्विधानतः॥गुडचीयायसंहवीनतिलाञ्जु
क्ताचयवानपिचंडीयाठस्यहीमेतुप्रतिष्ठाकंदशोशतः॥होमेभुर्गुह्यादिभ्यःसमिदा
जचरुत्क्रमान्॥हुत्वाशरीरंहुतिदद्यादिभ्योदक्षिणांक्रमान्॥कपिलांगांनीलमणिं

श्वेताश्वकृत्रं चामरे॥ अभिषेकं ततः कुर्युर्यजमानस्य ऋत्विजः॥ एवं कृते मरेशानसर्ववि
 दिः प्रजायते ॥ इति॥ अथ सहस्रचंडी॥ सा च तत्रैवोक्ता॥ सहस्रचंडी वि
 धिवत् शृणु विष्णो महामते॥ राज्ञ्यं श्रेमहो न्याते जनमारे महाभये गजमारे श्वमारे च पर
 चक्रमये तथा॥ इत्यादिविविधेदुःखे क्षयरोगादि जेभये॥ सहस्रचंडिका पाठं कुर्याद्वाकार
 येन या॥ जापकालुशतं प्रोक्ता विशदलश्वमं उयः॥ भोज्याः सहस्रविप्रेन्द्राः गोशतदक्षि
 र्गादि शेन॥ गुरवे हि गुरां देयं शय्यादानं तथैव च॥ समधान्यं च भूदानं श्वेताश्वं च मनोहरं
 पंचनिष्कमितामूर्तिः कर्त्तव्या बार्हमानतः॥ अष्टादशभुजं देवीं सर्वायुधविभूषिता॥
 अवारितान् दानव्यं सहस्रं प्रत्यहं विभोः॥ शतं वानियताहारः ययः यानेन वत्तयेत्॥ ए
 वं यश्चंडिका पाठं सहस्रं तु समाचरेत्॥ तस्य स्यात्कार्यं सिद्धिस्तु नात्र कार्या विचारोति
 ॥ एतद्व्ययं यद्यपि महानिबन्धेषु नास्ति॥ तथापि प्रचरद्भयं तदुक्तमिति दिक्॥ वाराही तं
 त्रे॥ संकटे समनुप्राप्ते दुष्प्रसिद्धिं तस्यामये तथा॥ जातिध्वंसे कुलोच्छेदे व्यापुषो नाश आग
 ते॥ वैरिहृदो व्याधिरहो धननाशे तथा क्षये॥ तथैव त्रिविधो न्याते तथा चैवोपपातके॥
 कुर्याद्यन्नाच्छूतारं ततः संपद्यते शुभं॥ श्रेयो हृदिः शनारुद्राद्राज्यं हृदि स्यात्परम
 साचितितं देवि सिद्धेदं होत्रं च तत्॥ सहस्रवत्तं नाल्पस्मी राहू गोतिस्त्रयं स्थिरा॥ शु
 क्तामनोरथान् कामान्नरो मोक्षमवाप्नुयात्॥ च आशता ह त्रिपाठात् सर्वाः सिध्यं
 तिसिद्धयः॥ इति शतचंडी सहस्रचंडी विधिः॥० अथ नवरात्रपारणानि
 र्णयः॥ सा च दशम्यां कार्या॥ आश्विने मासि शुक्ले तु कर्त्तव्यं नवरात्रं॥ प्रति
 यदादि क्रमेणैव यावच्चतुर्वर्षी भवेत्॥ त्रिरात्रं वापि कर्त्तव्यं सप्रम्यादियथाक्रममिति हे मा
 द्वेधौ म्यवचनात्॥ तवमीति थियर्थं तद्व्यासजाजयादिकमिति प्रागुक्तं वचनेनैवमीयं
 तं प्रधातं भूतप्रजाद्युक्तेरुपवासादेः श्रावनेन तत्पर्यंतं त्वात्॥ आदि शष्टे नोपवासोक्तेः॥
 सर्वोक्तत्रिरात्रं तेन वम्या अय्युषो व्यत्वाच्च॥ न च पारणां तत्वेन त्रिरात्रं॥ विष्णुत्रिरा
 त्रादौ तथा प्रसक्तैः॥ न च त्रयोपवासे मानाभावरतिवाच्या॥ एवं च विध्यं वासि न्नवरा
 त्रौपवासतः॥ एकभक्तेन न क्तेन तथैवावाचितेन च॥ राजनीयाजने देवी स्याते स्थाने
 युरेपुरे॥ इति हे मा द्वेभविष्योक्तेः॥ नवरात्रं समाख्यातो न वम्या अय्युषो व्यत्वाच्च॥ तनु
 तिथिहासे वाय्युपवासा भवतीति कथं समाख्या॥ तेन कर्मविशेषेन नवरात्रशब्दो रू
 ढः॥ अत एवोक्तं देवीपुराणे॥ तिथिहृदो तिथिहासे नवरात्रमपार्थक्यमिति चेन्न॥ ति
 थिहासे पितृवतिथीनामुपेक्ष्य त्वान्नवरात्रत्वाक्षतेः॥ एतेन रात्रीणां प्राधान्याद्वासे
 अमा मादाय नवत्वमिति सूक्तं॥ परास्ताः॥ यत्र देवीपुराणे॥ कस्यासंस्थे रवौ श
 क्त्वा मासमारभ्य नदिकां॥ अयाची घृथं वै काशीन क्ताशी वाथ वाग्यत इति॥ त्रत च
 तुष्टयशुक्लं तल्लोहाभिसारिकं विषयम्॥ तस्य जयाभिलाषी नृपतिः प्रतियत्प्रभृति क
 मात्॥ लोहाभिसारिकं कर्मकारयेद्यवदशमीति॥ भविष्ये अश्वमीपर्यंतं मेवोक्तेः॥

रुपनाशयणीननुनेहा। दत्रतप्रयोगेष्टयमेनात्मातस्यनवव्यापारोऽनुक्तप्रयोगोऽपि नरिपदेनात्मा
 क्षिनेयुक्तपक्षेननवरात्रयुयोवितः॥नवम्यापाररांकुर्प्यादशमीमिश्रितानचेत्॥दशमीमिश्रित
 यत्रपारराोनवमीभवेत्॥दुःस्वहारिद्रादनेयातयात्रतविनाशिनीतित्राह्यनामालिखितेवच।
 नम्॥यच्चरुद्रयामलरतिवदति॥अष्टम्यासहकाय्यास्यान्नवमीपाररादिने॥योमोहादशमीवे
 धेनवम्यांचिंकायजेत्॥पाररांचप्रकुर्प्यादेतस्यपुराणनिरर्थकं॥नवम्यापाररादेवीकुलहृदि
 प्रयच्छति॥दशम्यापाररादेवीकुलनाशंकरोतिवै॥तस्मान्नपाररांकुर्प्यान्नवम्याविवुधाधिये
 न्यादीनियदिसमूलानितदालौहाभिसारिकनंदादित्रतचतुस्यविषयाणिनस्याष्टमीपर्यंतमेवो
 तैरित्युक्तं प्राक्॥अस्यथामहासम्यापरविद्यायापारराविधानेश्वरनिबधैर्विरोधोदवीरः स्यात्॥
 यानिजुक्तैश्चिह्नितानि॥नवम्यापारराविधायकानिवचनानिनानिहेमाद्रादिविरुदन्तानि
 रूलानि॥समूलत्वेयियदादिनहयेनवमीतदाहितीयदिनेउपोष्यतिथ्यंतेपारराणनकिंननवमी
 मध्येकार्येत्वेवनेयानिशिवरात्रिपाररावत्॥अत्रकेचित्॥पारराहेस्तकादिप्राप्नोतदतिक्र
 म्यपाररांकुर्प्यादित्याहुः॥तन्मंद॥काम्योयवासेप्रक्रांतत्राशृतस्तके॥तत्रकाम्यव्रतंकुर्प्याह
 नाचैनविवर्जितमितिमाधवीयेकीर्मीक्रेः॥व्रतयत्तविवाहेषुआदेहोमेचनेजये॥पारव्येस्त
 केनस्यादनारव्येतस्तकमितिविष्णुवचनाच्चआशौचमध्येयितत्कर्तव्यतावगतेः॥पारराणत
 त्वाहुतस्या॥पारभक्तनैवीक्रेः॥पारभीवरणयज्ञेसंकलीव्रतसत्रयोः॥नांदीमुखविवाहादीश्च
 देपाकपरिक्रियेति॥रुद्रयामलेपि॥स्तकेपाररांकुर्प्यान्नवम्याहोमशर्वकं॥तदंतेभोजयेद्विशा
 नहानंदयाचशक्तिरति॥तदंतेस्तकांते॥एवंस्त्रीभिरपिरजौदरीनमध्येकर्तव्यमेवपारराश
 ॥संप्रवृत्तेपिरजसिन्यामंहादशीव्रतमितिमाधवीयेकरव्यष्टगवचनात्॥हादशीव्रतमित्युपल
 क्षणम्॥पारव्यदीर्घतपसांनारीणांयद्दशमीभवेत्॥नतत्रापिब्रतस्यस्यादुपरोधः कदाचनेति
 त्रैवसत्यव्रतवचनात्॥किंच॥एकादश्यादौयचक्षाशीचपातेमासांतेपाररायन्निः॥मासोपवा
 सांतेयचक्षाशीचपातेजीवनासंभवश्च॥यत्तु॥नियमस्यायदानारीप्रपश्येदंतरारजः॥उपोष्ये
 यत्तुतारात्रीः स्नात्वारोषचरेद्रुतमित्यगिरोवचनम्॥यच्चहारीतवचना॥नियमस्याव्रतस्यास्वीर
 जःपश्येत्कथंचनः॥त्रिरात्रतक्षिपेद्ध्वंनतरोषसमापयेदिति॥तद्विधौपवासविषयम्॥तासो
 तत्रभोजननिषेधादिकेचित्॥वयंनुप्रायुक्तसत्यवचनेदीर्घतपसामितिविशेषणीयादना
 हादशीव्यतिरिक्तसकलैकाहोपवासविषयोपनिषेधः॥त्रिरावनवरात्रादिर्यव्रतेषुरजो मध्येए
 वपाररातिव्रमः॥आशौचमध्येतुसर्वापिपारराभवति॥प्रायुक्तकौर्मवचनादितिसिद्धम्॥अ
 यंचोपवासपाररा निरीयः सर्वव्रतेषुबोधव्यत्यलेभूयसा॥दशम्यादेवीविसर्जयेत्॥तदुक्तं
 दुर्गाभक्तिरगिराणंदेवीपुराणो॥ततः प्रातःस्नपित्वादशम्याविधिशर्वकं॥संप्रेषणंतुर्क
 र्गगीतवादित्रनिस्वनेः॥रुपंदेहियशीदेहिभगंभगवतिदेहिमेपुत्रान्दिहधनंदेहिस्वर्वात्मा
 मांश्चदेहिमे॥महिषधिमहामायेचासुंउमासिनिआपुरारोम्यमेष्टव्यंदेहिदेहिमात्मानं॥
 रतिंसप्राप्यदेवीनुतनउत्थाययेदुधः॥उत्तिष्ठदेविचंडेशिशुमांशजं प्रगृह्य च॥कुक्ष्यममक

सारा मयाभिः शक्तिभिः सह॥ गच्छगच्छ परं स्थानं सस्था नंदे विचंडिके॥ ब्रजस्त्री तो जलद्वये स्त्री
 यतो च जले त्विहेति उत्थाप्य जले नीत्वा॥ दुर्गदे विजगन्मातः स्वस्थानं गच्छ श्रुतिता॥ संवत्सरे व्यती
 तेतु पुनरागमनाय वै॥ रमा श्रुतां मया देवियया शक्त्या यथादिता॥ रक्षार्थं त्वं समादाय ब्रजस्थानम्
 उन्नममिति॥ जले प्रवाहयेत्॥ इयमेव विजया दशमी॥ सा च द्वितीयदिने अवरायोगाभावे श्वी
 याद्या॥ तदुक्तं हेमाद्रौ स्कांदे॥ दशम्यां नृनरैः सम्यक् श्रुतं नीया पराजिता॥ सेमार्थं विजयार्थं च
 वीर्यं विविधानां नरैः॥ नवमी शेषपुत्रायां दशम्यां पराजिता॥ दद्यात् विजयं देवि श्रुतिता जयव
 र्हिनी॥ तथा॥ आश्विने शुक्लपक्षे नृदशम्यां प्रजयेन्नरः॥ एकादश्यां न कुर्वीत प्रजनं वा पराजि
 तमिति॥ यदा नृशर्वदिने अवरायोगाभावः परदिने चालापितयोगिनी तदा परैरेवा॥ तथा च हेमा
 द्रौ ब्रतकांडे कथयः॥ उदये दशमी किंचित्संश्रुतां कादशी यदि॥ अवराहस्य दशकाले सा तिथिः
 विजयाभिधानं अवराहस्य नृशरीयां काकुत्स्थः प्रस्थितो यतः॥ उल्लंघयेत् पुः सीमानं तदिह ततो
 नरा इति॥ काले पराह्णे॥ परदिने अवरागाभावे तु सर्वपक्षेषु शर्वैव॥ मदनरक्षयेत्वं॥ जोतिर्मि
 वंधेरत्नकोशे च नारदः॥ ईषत्संध्यामतिक्लान्तः किंचिदुद्विग्नतारकः॥ विजयो नाम कालो यस्य
 र्वकार्थं सिद्धिदः॥ ईषत्स्य दशमी शुक्लां शर्वविद्रां नकारयेत्॥ अवराणां नापि संपुत्तारं जायते
 भिषे चने॥ सूर्योदये पदारान् नृदश्यते दशमी तिथिः॥ आश्विने मासि शुक्लैः नृविजयां तो वि
 दुर्बुधाः॥ अत्रायं निर्गलितार्थः॥ अथ राह्णे सुस्यः कर्मकालः॥ तत्रैव व्रजापुत्रीः॥ प्रदोषे मो
 राः॥ तत्र दिनद्वये अथ राह्णां व्यापित्वै श्वी प्रदोषव्याप्ते राधिकात्॥ दिनद्वये प्रदोषव्यापित्वै वरा
 ॥ अथ राह्णां व्याप्ते राधिकात्॥ इदं शुद्धनित्यावत्काले अवराणां सुरोहिणी वदप्रयोजकः॥ दिनद्वये
 पराह्णां सूर्योत्थाने वा अवराणां पुताश्वी॥ तत्रापि परदिने अवराणां सत्त्वे स्वस्वस्थाने वेति हि
 कु॥ अत्र विशेषो भार्गवाचनं नदीपिकायां भविष्ये॥ शमी युक्तं जगन्नाथं भक्तानामभयकारं अर्च
 यित्वा शमी वृक्षमर्चयेत् व्रततः पुनः॥ शमीमंत्रं सुहेमाद्रौ गोपयन्नाहरो॥ अमंगला नाशमर्नी शमी
 नीदृक्कृतस्य च॥ इदं स्वप्रवाशिर्नैधं प्रयच्छेत् शमीं शुभं न तथा भविष्ये शमी शमयते यावत् शमी लो
 हितं कंटकी॥ धारिण्यं नृनाराणां नरमस्य त्रिवादिनी॥ करिष्यमाणाय यात्रायामथा काले सुखं
 मया॥ तत्र निर्विप्रकृती त्वं अवश्रीराम प्रजिते इति॥ तथा॥ गृहीत्वा सासतामार्द्रां शमीं मूलगतं
 मृदं॥ गीतवादित्रनिर्घोषैरा नयेत् स्वगृहं प्रति॥ ततो मूसुगावस्त्रादिधारयेत् व्रजनेः सह इति॥ अ
 व्रतनीराजनं युक्तं कृत्यरत्ने॥ तत्र मंत्रः॥ चतुरंगं वलं मघं निरिच्छं ब्रजं त्विह॥ सर्वत्र विनयो मे
 सुखं त्वमादा नुरेश्वरीति॥ गीतं निर्वेधं जोतिषे॥ कृत्वा नीराजनं राजा वलद्वयं यथाक्रमं॥ शोभ
 नेत्वं जने पश्यं जलगे गीहं सन्निधौ॥ अस्मत्कालानि शुभाशुभदेशाश्च तत्रैव तेषां॥ आश्विन
 योरीणां सीयरायाद्या॥ सावित्री व्रतमंतरेण भवतोऽप्योरीमास्यो परे इति दीपिकी कृते॥ अत्र
 विशेषस्तिथित्वेनेगे॥ आश्विमां योरीमास्यो नृचरे जागरणं निशि॥ कीमुदीसा समाख्याता
 काय्या लोकीर्बभूतयो॥ कीमुपां प्रजयेन्नृक्षीभिर्दमैरवतस्थितं॥ सुगंधिर्निशि सदेव अक्षैर्जाग
 रं चरेत्॥ तथा॥ निशीथे वरदालक्ष्मीं कीं जागर्तीति भाषिणी तस्मै विन्नं प्रयच्छति अक्षैः की

उत्करोति॥ अत्रैवाश्वपुजीकर्मोक्तमाश्वलायनेन॥ आश्वपुजामाश्वपुजीकर्मति॥ तच्छेयवर्षाका
 र्यविकृतिना॥ आययरांनुयवर्षाकार्ये॥ शरदाश्वयरां नामयवर्षास्य तद्व्यते॥ इति शौनकोक्तेः
 ॥ तत्रापिशेषपर्वराकार्यमिति प्रायुक्तं॥ तच्च ग्रीहिभिरिष्टग्रीहिभिरिव यजेत॥ यवभ्यो यवैरिष्टायै
 रेव यजेत ग्रीहिभ्य इति॥ अतादृशयोरीमासयोरैककर्मत्वेनेकद्वयनियमान्॥ दशैस्याः परयोरी
 मासाश्च तदिदिपिकोक्तेः॥ यवाश्वयरां त्रैधात्रीघ्राययरां यवाश्वयरां श्यामाकाश्वयरां चेति॥ ए
 षो कालः शुभो॥ गृहमेधी ग्रीहियवाभ्यां शरदसंतयोर्यजेत श्यामार्कैनीवारेवर्षास्वायकाले वाप्येन॥
 पुराणैर्वेति॥ आयसंववापि॥ वर्षासु श्यामार्कैर्यजेत॥ शरद्री ग्रीहिभिः॥ वसंतेयवैर्ययर्जुवैराय
 वैरिति॥ तत्रापि श्यामाकाश्वयरां मन्यमिति ते तु अनाहिताभैर्निषे॥ यवाश्वयरां च कार्यमिति स्म
 त्तैरनामुक्तं तान्॥ सवैर्ग्रीहियवदेव ता संवहानामेवमं चारणाम्ना च॥ आहिताभे सुयवाश्वयरा
 स्याप्यनित्यत्वम्॥ अथिवाक्त्रियायवैस्त्रितिसंज्ञात्॥ यदात्रीघ्राययरां न समानं तत्र ता॥ श्यामाकै
 लु प्रस्तभं कुर्यान्नाययरां॥ यद्विवातदयिसमानं तत्र मित्यादि नारायराह तौ परिश्रमवतां सुल
 भमित्यलम्॥ इदं च यवाभावे शुक्तयसे देवनसत्रे कृतिकादिविशाखाने कार्यमिति स्मृत्यर्थसा
 रे उक्तम्॥ बौधायनीये केशवस्वामिनाप्येवमुक्तम्॥ परिशिष्टे॥ श्यामार्कैर्ग्रीहिभिश्चैव यवै
 र्वाऽस्योक्तकालतः॥ प्रायश्चुपुज्यते वश्येन घ्राययरां नयः॥ त्रिकां उमे उ नोप्येवम्॥ यदा त्वे
 तदाश्विनयोरीमास्योक्तिर्यते तदेककालत्वादाश्वपुजीकर्मोरीऽस्य च समानं तत्र ता भवति॥
 तदेतद्वृत्तिज्ञाता एकवर्हि रध्याजेति सत्रे स्यष्टमुक्तं॥ अस्याकरो प्रायश्चित्तमुक्तं स्मृति च
 द्रिकायां कालाप्यनेतया॥ भीजने पतिता न स्य च र्वैश्चानरो भवेत्॥ कारिकापि॥ अहता
 ययरां श्रीयान्नवान् यदिवै नरः॥ वैश्चानराय कर्त्तव्यश्चरुः शरीद्रु तिस्रवेति॥ अग्विधा
 नेतु॥ समिद्रायामत्रैव वर्षैर्वर्षजयेच्छताम्॥ आश्वयरां यदा न्नं तदा संशरी मिति तदित्युक्तं॥
 एतच्च यद्विपलमासे कार्यमन्यथानेति प्रायुक्तम्॥ अस्योप्याहिताय्यादिविशेषः शौनकादेर्न
 यदित्यलं भूयसा॥ इति श्रीमहकमलाकरकृते निर्णीयसिंधौ आश्विनमासः॥

॥ अथ कार्त्तिकस्नानम्॥ तुलासंक्रमणप्राकुरादशघटिकाः पुरायाः॥ रात्रौ
 प्रायुक्तम्॥ अथ कार्त्तिकस्नानम्॥ तत्र श्वीचंद्रोदये विष्णुस्मृत्या मयोः॥
 तुलामकरं मेघेषु प्रातस्नानं विधीयते॥ हविर्गन्धसंघर्षं च महापातकनाशनमिति॥ सौरमा
 स उक्तः॥ प्रायश्चैवुदेवाद्रियते॥ दाक्षिणात्या सु॥ आश्विनस्य तु मासस्य या शुक्लैकादशी भ
 वेत्॥ कार्त्तिकस्य त्रतानीह तस्यां वै प्रारमे सुधीरिति या योक्तेः॥ भार्गवार्चने च॥ प्रारभ्ये का
 दशी शुक्ता माश्विनस्य तु मानवः॥ प्रातः स्नानं प्रकुर्वीत यावत् कार्त्तिकमास्कर॥ इति विष्णु
 हस्योक्तेः॥ हेमाद्रौ चादिपुराणी॥ सरी आश्विपुजे मासि योरीमास्यो समाहिता॥ इत्युक्तामा॥
 संसमयं पर्याचभक्त्वा समाप्यते कार्त्तिकयोरीमास्यामित्यनेभिधानाच्चाश्विनशुक्लैका
 दश्या योरीमास्यां वारभ्य कार्त्तिकशुक्लहादश्या योरीमास्यां वा समापयेदित्याहुः॥ मदनया
 रिजाने विष्णुः॥ कार्त्तिकं सकलमासं नित्यस्नायी जितेन्द्रियः॥ जयन् हविष्यभुक् शांतः सर्वपा

येः प्रमुच्यते अत्र देशविशेषः पापकार्त्तिकी प्रक्राम्या ॥ कुरुक्षेत्रे कोटिगुणो गगनायामयितस्मः त
तोऽधिकः पुष्करस्याहारवत्यां च भार्गवा ॥ उरणाः पुर्यश्च सत्रैव मुनयो मथुराधिकाः दुर्धमः का
को विप्रामथुरायां नृणां मिह ॥ यत्रार्चितः स्वकरूपं भक्तैः संप्रयच्छतीति ॥ इदं च स्नानं का
स्थं यंचनदेव्यतिप्रशस्तं ॥ शतं समास्य स्नानं स्नानेन यत्प्राप्यते फलं ॥ तत्कार्तिके पंचनदे सह
स्नानेन लभ्यते ॥ कार्तिके विंदतीर्थे यो ब्रह्मचर्यं परां ॥ स्नास्य सुनुदिने भानौ भानुजा त
स्य भीः कुतश्चादिकाशी खंडोक्तेः ॥ भानुजो यमः ॥ इदं च प्रातः स्नानं संध्यां च कृत्वा कार्यं ॥
तेन विनेतरकस्मीनधिका रादिति वर्धमानः ॥ यद्यपि प्रातः संध्यायाः सूर्योदये समाप्तिस्
यापि वचनवत्तादनुदितहोमवद्भविष्यति ॥ स्नानं मंत्रश्च तत्रैवा ॥ कार्तिके हं करिष्यामि प्रा
तः स्नानं जनार्दन ॥ प्राप्य तत्र देवेश दामोदरमया सह ॥ इमं मंत्रं समुच्चार्य मोनी स्नायाद्
ती नरः ॥ इति ॥ अर्घ्यं मंत्रोपितत्रैवा ॥ त्रिभिः कार्तिके मासि स्नानं विधिवन्मम ॥ गृहाराध
मया दत्तं दनुजैर्निघृदना ॥ नित्येनैमिन्त्रिके हस्म कार्तिके पायनाशने ॥ गृहाराधं मया दत्तं
राधया सहितो हरे ॥ इमं मंत्रं समुच्चार्य योर्ध्वं मघं प्रयच्छति ॥ सुवरीरत्नपुष्पांशु प्रसी
खेन पुण्यवान् ॥ सुवरीरत्नां प्रथिवी तेन दत्तानं संशय रति ॥ एवं संसरी स्नानां शत्रौ अह
स्नायात् ॥ वाराणास्यां पंचनदे अहं स्नातोऽनु कार्तिके ॥ अमीते पुण्यवपुः पुण्यभाजातिनि
र्मलारतिकाशी खंडोक्तेः ॥ अथ मालाधारं गम्य ॥ तत्र स्कांदे हारकामाहा
न्ये ॥ निवेद्य केशवे मालां तुलसीकाष्ठसंभवां ॥ वहते यो नरो भक्त्या तस्य नैवास्ति पातकम् ॥ न
जह्या तुलसीमालां धात्रीमालां विशेषतः ॥ महापातकसंहर्त्री धर्मकामार्थदायिनीम् ॥ वि
द्मुधर्मा ॥ स्तरोनुपानिलो मानिधात्रीमाला कलौ नृणां ॥ तावद्द्वयं सह स्नात्वा वैकुण्ठे वसतिर्भ
वेत् ॥ माला पुष्पं नृयो नित्यं धात्री तुलसी संभवं ॥ वहते कंठदेशे तु कल्पकोटिदिवसेन ॥
तुलसीकाष्ठसंभूते माले हस्म जनप्रिये ॥ विभर्ति त्वामहं कंठे कुरु मां हस्म वल्लभं ॥ एवं सो
प्रार्थ्य विधिवन्मालां हस्म गले र्पिताम् ॥ धारयेत् कार्तिके यो वै स गच्छेद्देहं वयं दमिति ॥ अ
त्र मूले विन्यम्य ॥ तथा काशी खंडे ॥ कार्तिके मासि मे पात्रायेः कृता भक्ति तत्परैः ॥ विंदतीर्थं
तस्मान्ने सैषा मुक्तिर्निरतः ॥ भार्गवाच्च नदीपिकायां नृसिंहपुराणे ॥ अगस्त्यकुसुमे देवं
योर्ध्वं ये च जनार्दनम् ॥ दर्शनात्तस्य देवर्षे नरकं नाश्रुते नरः ॥ विहाय सर्वपुण्याणि मुनिपुण्ये
राके शवं ॥ कार्तिके योर्ध्वं भक्त्या वाजयेय फलं लभेत् ॥ स्कांदे कार्तिके माहान्ये ॥ मालती
मालया विद्मुः केतव्या चैव प्रजितः ॥ समासह संसुप्रीतो भवतु मधुसूदनः ॥ इच्छी चंद्रोद
ये पापे ॥ कार्तिके नार्चितो येऽनुकमलैः कमलेश्वराः जन्मकोटिषु विप्रे दनतेषां कमलाष्ट
हे ॥ कार्तिके के शवेश जायेषां नाभासुतेः कृता ॥ तेनिर्भर्त्य रवेः पुत्रवसंति त्रिदिवे सदा ॥
तुलसीदललक्षणां कार्तिके योर्ध्वं येदरिं ॥ यत्रैव त्रे मुनिश्रेष्ठमौक्तिकं लभते फलं ॥ स्कांदे
कार्तिके माहान्ये ॥ धात्रीकायां नृपः कुर्यात्पि उदानं महा मुने ॥ मुक्तिं प्रयाति पितरः प्रसादा
न्माघवस्य तु ॥ धात्रीफलविलिप्ता गोधात्रीफलविभूषिता ॥ धात्रीफलकृता हारो नरो ना

रायकोभवेत्॥ धात्रीक्यासमाश्रित्योच्चैश्चक्रधारिणम्॥ पुष्पेपुष्पेभ्यमेधस्फलप्राप्तेति
मानवः॥ तथा॥ कार्तिकेमासि विप्रे धात्रीरक्षोपशोभिते॥ वनेदामोदरविद्युन्वित्रा नैलाययेदि
मु॥ मूलनपायसेनायहोमकुप्योद्विचसरा॥ ब्राह्मणान्भोजयेच्छ्रृणुस्वयंभुजीतवंधुभिरिति॥
तथा॥ कार्तिकेहिदलत्रतप्रागुक्तम्कार्तिकेहिदलत्पजेदिति॥ यायेपि॥ कार्तिकमाहात्म्ये॥ रा
जिकांमादकंचैवनेवाधान्कार्तिकव्रती॥ हिदलेतिलैलंचतथाप्यन्मतिहसितं॥ स्कांदेपि॥ का
र्तिकेवर्जयेत्तद्विदलंबद्वीजकं॥ माघमुद्रमस्तराश्चराकाश्चकुलन्यकाः॥ निष्ठावाराजमा
घाश्चाहकोहिदलेस्मृतं॥ नूतनापिजीर्णानि नानि सर्वाणि वर्जयेत्॥ अत्रकेचित्॥ उत्प
न्निसमयेदलहयस्यभवति तद्भूतशर्वगत्मा हिदलमुच्यतेरसाहः॥ उदाहरतिचा॥ वीजमेवस
मुभूतं हिदलेचांकुरं विना॥ दृश्यतेयत्रसस्युहिदलेतं निगद्यतेरति॥ अन्येतुलसरायां माना
भावात्॥ वचनस्यच निर्मूलत्वाद् हिदलात्मकं यस्य स्वरूपं तदेव वर्जयेदिसाहः॥ तथा नारदीये
॥ कार्तिकेवर्जयेत्तैलं कार्तिकेवर्जयेन्मधु॥ कार्तिकेवर्जयेत्कांस्याकार्तिके शुक्लसंधितं॥ कां
स्यंतयात्रभोजनं॥ शुक्लं पुष्यितम्॥ संधितं लवणांशकः॥ तत्रैवाकार्तिके विद्युमूर्त्ययेदीप
दानाहिवं व्रजेत्॥ तथा॥ कार्तिके तु कृतादी दद्यात्प्राणान्मविमोचनी॥ तथा॥ कार्तिके कृच्छ्रं
वीयः प्राजायस्यपरेयवा॥ एकांतरेयवासीवात्रिरात्रीयोधितोयिवा॥ षड्वादितशयश्चामासेवा
वरवर्णिनि॥ एकमन्त्रेन तन्त्रेन तथैवावाचितेन च॥ उपवासे न भैक्ष्ये रात्रजेते परमं यदं॥ अ
प्यपि नियमाः प्रागुक्ताः॥ आद्यमुक्तं स्कांदे॥ ज्रीहयोः यवगोधूमाः प्रिमंगुलि लशालयः॥ एतै हि
सात्विकाः प्रोक्ताः स्वर्गमोक्षफलप्रदाः॥ काशीरवे॥ ऊर्जयवान्मन्त्रीयादेवान्मन्त्रवापुनः॥ हं
ताकंसररांचैव शूकशिबीश्च वर्जयेत्॥ शष्ठी चंद्रोदयेपाथे॥ नोर्जोबंधो विधातयो व्रतिनाके
न चित्कचित्॥ तथा॥ नारदीये॥ अत्र तेन क्षयेद्यस्तु मासं दामोदरप्रियम्॥ त्रिप्यं कृपोनिमवा
प्रोतिनात्रकायो विचारणा॥ अमासयितैलतावृलके शकतेना दिवर्जनेन संकल्पयाशि प्रा
गुक्ता नि॥ तथा॥ कार्तिके आकाशदीप्योत्क्रोतिर्णयामृते पुष्करपुराणे॥ तुलायां तिलेनैलेन
सायं काले सभागते॥ आकाशदीप्योदद्यात्मासमेकं हरिप्रति॥ महतीं प्रियमा प्रोतिरूपसो
भाग्यसंयदमिति॥ न हि विष्वहे मादौ आदिपुराणे॥ दिवा करेलाचलमौलिभूते गृहादहरेपु
षप्रमारात्॥ स्यात्कृतियति यद्वृक्षदारुमारोष्य भूमावथ तस्य मूर्द्धि॥ यवांगुल छिद्रपनास्तु मध्ये
हिहस्तदीयाश्च यपहिकास्तु॥ कृत्वा च तस्मिन् दलास्तु नीयामि भवेददृशिरानुसारी॥ तत्का
शिकायां न महाप्रकाशी दीपः प्रदेयोदलगस्तथाद्ये॥ निवेधधर्माय हराय भूम्येदामोदरायाप्य
यधर्मा रते॥ प्रजायतिभ्यस्त्वयसितम्भः॥ प्रेतेभ्य रावयत मस्थितेभ्य रति॥ अपरार्कं त्व
मोमनोयथा॥ दामोदराय न भसितुलायां लोलया सह॥ प्रदीपं ते प्रपच्छामिनमीनं जाय वेधसे
रति॥ कार्तिके कृष्णचतुर्थीकरकचतुर्थी साचंद्रोदयस्यापि नीयाद्यादि न दयेत त्रैलोक्यं कार्तिका
कृष्णदादशी गोवत्संज्ञा प्रदोषव्यापिनीयाद्यादि न दयेत त्रैलोक्यं॥ पुग्मवाक्वात्॥ चत्स्रज
वरश्चैव कर्तव्या प्रथमेहीति निर्णयामृते भिधानाच्च॥ अत्र विशेषो मदन्तरलेः॥ विच्छि॥ एव

सातुल्यवर्णचशीलिनीं गाययस्तिनीं ॥ चंदनादिभिरालिख्य पुष्पमालाभिरञ्जयेत् ॥ अर्घ्यं तां
 मयेपात्रैकत्वापुष्पाक्षतैस्त्रिलैः ॥ पादमूले तु दद्याद्देमत्रेणा नैनपाउवा ॥ क्षीरोदार्णवसंभूते सु
 सुरतमस्कृते ॥ सर्वदेवमयेमातर्गृहाणा र्घ्यतमो नमः ॥ ततो मायादिसिद्धान्तवदकान् विवेक्ष्य
 त्वा ॥ सुरभित्त्वजगन्मातर्देविविष्णुषदे स्थिता ॥ सर्वदेवमयेपासंमयादत्तमिदं यत् ॥ ततः ॥ सर्व
 देवमयेदेवि ॥ सर्वदेवेरलंकृते ॥ मातर्ममाभिलषितं सफलं कुरु नदि निरति प्राप्ययेत्
 तथा ॥ तद्विनेतैलपक्वस्थालीपक्वपुष्टिष्ठिरा ॥ गोक्षारंगोघृतं चैव दधितं च वज्रयेत् ॥ अथ
 तिर्नवधेनारदः ॥ आग्निनेरुक्ष्मपक्षेतुहं दृश्यादिषु यंचसु ॥ तिथिपुक्तः सर्वरात्रे नृणां नीरा
 जनाविधिः ॥ नीराजयेयुर्देवांस्तु विप्रान् गाश्वतुरंगमान् ॥ जेष्टान् श्वेत्तान् जयन्त्याश्च मातसु
 ख्याश्च योषितरति ॥ निर्णयापृते स्कांदि ॥ कार्त्तिकस्यासिते पक्षे त्रयोदश्या निशामुखे ॥ यमदीये वा
 हिर्दद्यादपमृतुर्विनश्यति ॥ मंत्रस्कः ॥ मृतुनायाशदंताभ्यां काले नरपामयांसह ॥ त्रयोदशी दीप
 दानात्तरम्यजः प्रीयतां ममेति ॥ कार्त्तिके रुक्षचतुर्दश्यां प्रभाते चंद्रोदये भ्यंगं कुर्यात् ॥ तदुक्तं नि
 र्णयापृते भविष्योत्तर ॥ कार्त्तिके रुक्षपक्षे तु चतुर्दश्यां मिनोदये ॥ अथ स्यमेव कर्त्तव्यं स्नानं नर
 कभीरुभिः ॥ इतश्चेदः ॥ मदनरत्ने कालादर्शं च विधूय रतिपाठः ॥ दिनोदयरतिपाठात्तरम्य
 दयोत्तरत्रिमुहूर्ते स्नानं वदतां गौडानां तदनुसारिणां चाजंते वा ॥ सर्वविधचतुर्दश्यां कार्त्तिकस्य
 सिते तरे ॥ पक्षे प्रहस्य स मये स्नानं कुर्यात्प्रयत्नतः रतिगौडः ॥ स्मृतिदयं गोपि ॥ चतुर्दशी चाश्वपु
 जस्य रुक्षस्वात्यक्षपुक्ता च भवेत्प्रभाते ॥ स्नानं समभ्यर्च्य नरेण कार्यं सुगंधितैर्लेन विभूतिभि
 र्भिरिति ॥ षष्ठीचंद्रोदये ब्राह्मे ॥ आश्वपुक्ते रुक्षपक्षस्य चतुर्दश्यां विधूय ॥ तिलैर्लेन कर्त्तव्यं
 स्नानं नरकभीरुगोति ॥ कर्त्तव्यं मंगलस्नानं नरे र्निरयभीरुभिरितिकालादर्शपाठः ॥ उभयत्र
 अथ गीतमावांस्पातं मासमभिप्रेत्योक्तम् ॥ तथा ॥ नैलेलक्ष्मीजले गंगादीयावलाश्चतुर्दशी
 ॥ प्राप्येति शेषः ॥ प्रातः स्नानं तु यः कुर्याद्यमलोकं न पश्यतीति ॥ दिनद्वये चंद्रोदये पितृचतुर्दशी
 सत्वे तदभावे व्यरुणोदये संहरौ स्वेवादि नहये चतुर्दश्याः साम्ये च षष्ठदिने भ्यंगं कुर्यात् ॥ षष्ठि
 दचतुर्दश्यामिति वचनात् ॥ षष्ठदिने रात्रौ वा सञ्जं वयाद्या ॥ दिनद्वये प्यसत्त्वरुणोदयव्यापिनी
 ग्राह्या ॥ पक्षे प्रहस्य समये रत्नपुक्ते ॥ वक्ष्यमाणं वचनाच्च ॥ तदभावे तु चतुर्दशी हासं सर्वेषुः प्रवे
 रपहर्षेति त्रयोदशी मध्ये रात्रौ भ्यंगं कुर्यादिति दिवोदासः ॥ कैचिदत्र वचनमपि साधकं वदति ॥
 तिथ्यादौ तु भवेद्यावान्हासो दृष्टिः परेह नीति ॥ नावान्याद्यः ॥ सर्वेषु सुरहस्योपि स्वकर्मरोगाति
 तन्मंदः ॥ नहीदं वचनं षष्ठदिनस्या षष्ठ्याद्यन्तं विधत्ते ॥ नक्तं जन्माष्टम्यादौ दिनद्वये कर्मकालमा
 प्रभावे वाकांतरे रा षष्ठदिनस्य ग्राह्यं पुक्ते ॥ तत्र मुख्यकाले तत्रियैरभावे पितृवैवातुष्टाने
 बोधकमिदम् ॥ नचात्र तदस्तीति पत्तिं चिदेतत् ॥ तिनचतुर्थयामगामिनीयाद्या ॥ अतएव स
 र्वज्ञानाय राः ॥ तथा रुक्षचतुर्दश्यामाग्निनेर्कोदयात्परा ॥ यामिमाः पश्चिमे यामेते लार्घ्य
 गोविशिष्यति रति ॥ मृगांकोदयवेलायां त्रयोदश्या परा मवेत् ॥ दर्शं वामं गलस्नानं दुःखशो
 कभयप्रदं मितिकालादर्शं त्रयोदशी निषेधाच्चातिनायमर्थः ॥ यथा विहोत्रे यावत्तीव्रं सायं

प्रीतः कालेषु व्याप्य कालस्य गुरुत्वं तथा प्रचतुर्दशी चतुर्थयामां रूढादधे चंद्रोदयानामुत्तरेतरस्य
व्याप्यत्वाद्गुरुत्वमिति ॥ यदपि हि वोदासीये ॥ त्रयोदशी यदा प्रातः स्यात्तत्तुर्दशी ॥ रात्रि शेषे
त्वमावास्या तदाभ्यं त्रयोदशी तिथिं च न तद्माहि निर्णयाभ्यां तावत्लिखितत्वेन निर्मूलः ॥ समूलत्वे
य्यरूढोदया चतुर्थयामां यदाहमस्तत्परमिदं ॥ अतएव सर्वज्ञ नारायणो न तथा कृष्णचतुर्द
श्यामिति चतुर्थयाममात्रे स्नानमुक्तम् ॥ ज्योतिर्निबंधेनारदोपि ॥ रसासितचतुर्दश्यामिदं स्यात्ति
थावपि ॥ ऊर्ज्जीदोस्वातिसंपुक्ते तदादीयावली भवेत् ॥ कुप्योत्सल यमेतच्चरीयोत्सवदिनत्रयं ॥
येतुत्रयोदशीमध्ये स्नानमाह सेयामाशयेन विप्रः ॥ अरूढोदयतो न्यत्र रिक्तायां स्वातियोनरः
तस्याहिकमवौधम्यो नश्यत्येव न संशयश्चि ॥ दिवोदासीये भविष्यवचनं ॥ तत्तुरखकालचतुर्द
श्यभावेपि तत्रैव स्नानमिति व्यवपरमिति सर्वसिद्धम् ॥ चतुर्दशिकात्मको रूढोदयश्चित्तत्रैवो
क्तम् ॥ मदनरत्नेयाप्रि ॥ अयामार्गमयो जुंवी प्रपुच्छाटमथायरम् ॥ भ्रामयेत् स्नानं मध्ये तु नरक
स्य स्यादायवे ॥ प्रपुच्छाटश्चक्रमर्हः ॥ मंत्रस्तु ॥ श्रीतालोष्टसमायुक्तसंकटकदलान्वितः ॥ हरपाय
मया मार्गभ्राम्यमाराः पुनः पुनरिति ॥ अस्यामेव प्रदोषे दीयान्दद्यादित्युक्ते हेमाद्रौ स्कांटे ॥ ततः
प्रदोषसमये दीयान्दद्यान्मनोरमान् ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनां भवनेषु मठेषु चेति ॥ दिवोदासीये
पित्राहो ॥ अमावास्या चतुर्दश्याः प्रदोषे दीयदानतः ॥ यममार्गधकोरेभ्योऽप्युच्यते कार्तिके नरः
खंडति यो नृखर्हं प्रदोषे दीयान्दद्यापरिगुः स्नायादिति दिवोदासीये उक्तम् ॥ अत्र नरकोदेश
नचतुर्दशितुक्ते दीयदानं कार्यम् ॥ तत्र मंत्रः ॥ दत्तो दीयश्चतुर्दश्या नरकप्रीतये मया ॥ चतुर्दश्रि
समायुक्तः सर्वपापाय लुप्तये ॥ तत्रैव लैंगे ॥ माघयज्ञस्य शाकैः न भुञ्जान् तद्विने नरः ॥ प्रेतास्त्वा
यां चतुर्दश्यां सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ अत्र यमतर्पणमुक्तम् ॥ मदनपारिजाते ॥ दृढममुना ॥ दी
योत्सवचतुर्दश्यां कार्यं तयमतर्पणम् ॥ मदनरत्ने ब्राह्मे ॥ अयामार्गस्य पञ्चाशिभ्रामयेच्छि
रस्य परि ॥ ततश्च तर्पणार्थं धर्मराजस्य नामभिः ॥ यमाय धर्मराजाय मृत्यवे चांतकाय च ॥
वैवस्वताय कालाय सर्वभूतस्याय च ॥ औदुंबराय दध्राय नीलाय परमेष्ठिनो च कोदराय पित्राय चि
त्राय प्रायैवे नमश्चि ॥ तर्पणप्रकारस्तु हेमाद्री ॥ एकैकेन तिलैर्मिश्रान्दधान्त्रीस्त्रीजलांज
ली च ॥ संवत्सरं तपाय नत्सरा देवनश्यति ॥ तथा मदनरत्ने स्कांटे ॥ दक्षिणाभिमुखो भूत्वा
तिलैः सव्यं समाहितः ॥ देवतीर्थं न देवत्वान्ति लैः प्रेताभियोयतः ॥ तथा ॥ यज्ञोपवीतिना कार्यं
प्राचीना कीर्तिना युवेति ॥ उदं जीवन्ति तृकैर्नापि कार्यं ॥ जीवन्ति तापिकुर्वीत तर्पणाय मभी
ष्मयोरिति याज्ञोक्तेः ॥ अत्र भीष्म तर्पणं मय्युक्तम् ॥ दिवोदास्ये तन्मकारस्तु माघे वस्थते ॥
॥ इति नरकचतुर्दशी ॥ कार्तिकी अमावास्या यो प्रातरभ्यंगं कुर्यात् ॥
तदुक्तं कालादशी ॥ प्रत्यक्षे आश्वयुज्दशी कृताभ्यंगादिमंगलः ॥ भक्त्या प्रव्रजयेद्देवी मलक्ष्मी
विनिवृत्तये ॥ अस्मत्मास्मानि ॥ आदिशहात्यं चत्वर्युदकस्नानादिरुयसं ग्रहः ॥ तदुक्तं युक् ॥
रपुराणो ॥ स्वातिस्थितेरवा विदुर्दृष्टिस्वानिगतौ भवेत् ॥ यंचत्वर्युदकस्नायी कृताभ्यंगविधिर्
रः ॥ नीराजितो महालक्ष्मीमर्चयच्छ्रियमश्नुते ॥ आश्वयुज्दशी रतिदशी शतः प्रत्यक्षस्वातिपुक्त

तिथियरः॥ तदुक्तं ब्राह्मणे॥ अर्जुनसुक्तद्वितीयां प्रतिपद्युस्वतिः शुभे॥ मानवो मंगलस्वायीने
वलक्ष्म्या विपुन्यते॥ तत्रैवा॥ श्वभूते चरशे चकार्त्तिकप्रथमदिने॥ यदा स्वाती तदा मंगलान्
कुर्यादिनोदये॥ कश्यपसंहितायां तु दीपावलीदर्शप्रक्रम्य॥ इदं क्षयेयि संक्रांतौ रवौ पाते
दिनक्षये॥ तत्राभ्यंगो न दोषाय प्रातः पापाय नुत्रये रतिस्वातियोगविना व्यभ्यंग उक्तः॥ मा
न्ये॥ दीयेतीरां जनतां दत्र सैषा दीपावली स्मृता॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ भविष्ये॥ दिवा तत्र नमो
क्तव्यमृते बालानुराजनात्॥ प्रदोषसमये लक्ष्मीं प्रजयित्वा ततः क्रमात्॥ दीपदृष्ट्या श्रुता
व्याः शक्तादेव गृहेषु च॥ तत्रैवाभ्यंगमभिधाय॥ एवं प्रभातसमये त्वमावास्यां न राधिया॥ क
त्वा नुपावरांश्चाहं धिक्सीरमृतादिभिः॥ दीपान् दत्त्वा प्रदोषे तु लक्ष्मीं प्रजययथाविधिः॥ स्वल्
कतेन भोक्तव्यं सितवस्त्रीयशोभिना॥ अथ प्रदोषव्यायीयाद्यः॥ तुलासंस्थे सहस्रांशो प्रदो
षो भूतदर्शयोः॥ उल्काहस्तानराः कुर्युः पिष्टाणां मार्गदर्शनमिति ज्योतिषोक्तेः॥ दिनद्वये स
न्नेयरः॥ इदं करजनीयोगदर्शः स्यात्तु परे हति॥ तदा विहाय सर्वेयुः परे हि सुखरात्रिकेति ति
थितत्वे ज्योतिर्वचनात्॥ दिवोदासी ये तु प्रदोषसकर्मकालत्वात्॥ अहं रात्रे भ्रमत्येव लक्ष्मी
रात्रिपुं नुहात्॥ अतः स्वलेकतालिप्रादीयेर्जायज्जानोत्सवाः॥ सुधाधवलितः कार्याः
युष्ममालोयशोभितारति॥ ब्राह्मणे च प्रदोषाहं रात्रे व्यापिनी मुख्या॥ एकैकं व्याप्नोति परे वा॥
प्रतीकं गन्धमस्तुतां दहं रात्रे नृये यभावात्॥ गन्धश्च यग्नैः प्रकृते नृणां हं पितृयगायगौ॥
प्रकृतं गन्धं यग्नं नृणां दहं रात्रे नृये यभावात्॥ गन्धश्च यग्नैः प्रकृतं नृणां हं पितृयगायगौ॥
दविरोधाच्चैतुक्तम्॥ अत्रैव दर्शयरात्रे लक्ष्मीनिःसारं॥ मुक्तं मदनरत्नं भविष्ये॥ एवं ग
ते निशीये तु जने निद्राहं लोचने॥ तावन्नगरनारीभिः श्रूयंति मवादनैः॥ निष्काश्यते प्रह
राभिरलक्ष्मीः स्वगृहागरात्॥ कार्तिकसुक्तप्रतिपदि गोक्षी उन्नतसुक्तान् निर्णयामृते॥ अ
स्यामेव रात्रौ वलेः प्रजां काहेमाद्रौ भविष्ये॥ कृत्वेतत्सर्वमेव हर रात्रौ देत्ययने वलेः॥ प्रजां
कुर्यान्नृपः साक्षाद्भूमौ मंडलकेषु मे॥ वलिमालिख्ये देत्येव रात्रौ केः यचरंगैः॥ गृहस्य
मध्ये शालायां विशालायां ततोर्चयेत्॥ लोकश्चापि गृहस्यातः शय्यायां सुकृतं तुलैः॥ सं
स्थाप्य वलिराजं फलैः पुष्पैश्च प्रजयेत्॥ मंत्रस्तुता मे॥ वलिराजं नमस्तुभ्यं देत्यानवव
दिता॥ इदं शत्रो मराराते विष्णुसन्निध्यो भवेति॥ तथा॥ वलिमुद्दिश्य दीयते दानानि कुरु
नंदन॥ याति तान्पुत्राय राणाहं मये वंसं प्रदर्शितमिति॥ तदेतत्सर्वं विहायां प्रकृते नृणां॥ सर्वं
विद्वा प्रकृते व्याशिवरात्रिर्वलेर्हिनमिति॥ हेमाद्रौ व्याप्नोक्तेः॥ माधवेयि॥ कस्युत्सवं च सर्वेयु
रुपवासवदाचरेदिति॥ निर्णयामृतेयि॥ याकुरुः प्रतिपद्यन्ति श्रातत्रगाः प्रजयन्त्युप॥ प्रज
नात्त्रीणि वर्द्धते प्रजागावो महीयति रिति॥ तथा॥ भद्रायां गोकुलक्षी उन्नतेशो वै विन
श्यति॥ भद्रायां द्वितीयायां॥ तथा॥ प्रतिपद्यन्ति करं द्वितीयायां तु गोर्चनम्॥ कृत्रं
दं करिष्येते विव्रनाशं कुलक्षयमिति॥ तथा॥ प्रतिपदं संयोगे क्षी उन्नतगवामते॥ परवि

द्वयुयः कुर्यात्पुत्रद्वयधनसया॥ इतिदेवलवचनाच्चा॥० एतेचविधिप्रति
 वेधाः श्वदिनेप्रतिपदः सायान्ध्यायित्वे॥ द्वितीयदिनेचंद्रदर्शनसंभवेचनेयाः॥ गवांकीडा
 दिनेयत्ररात्रौहृष्येत्तचंद्रमाः॥ सीमाराजायश्चन्द्रेतिपुराणासमुच्चया
 त्॥ दिनहृयेसायान्ध्यायित्वेनृपरेवयाद्या॥ वर्द्धमानतिथौनंदायदासाईत्रियामिकाहि
 तीयाहृदिगामित्वादृत्तरात्रवैद्यतइति॥ तथा॥ त्रियामगादर्शतिथिर्भवेच्चैतसाईत्रिया
 माप्रतिपदिहृदौ॥ दीयोत्सवेनेमुनिभिः प्रदिष्टेअतीत्यथाश्वघुतेविधेयइति॥ पुराणासमु
 च्चयादितिनिर्णयामृतकारः॥ साईत्रियामिकेत्यनेनचंद्रदर्शनाभावउक्तः॥ द्वितीयायाः
 यचधामक्तचतुर्थीशरूपायराह्ण्याप्रावेवचंद्रदर्शनसंभवात्॥ वयंत्वेतद्वचनहयंश्वदि
 हासंभवेवेदितव्यमितिब्रूमः॥ दिनहृयेप्रतिपदः सायान्ध्याय्यभावेतुर्ध्वेवा॥ रात्रौवलि
 ष्ठाविधानेनकर्मकालमायित्वात्॥ परदिनचंद्रोदयेचतन्निषेधादितिदिक्॥ मदनर
 नेतुर्ध्वविद्यायोगीकीडा॥ नीराजनमंगलमालिकेतूत्रचकार्या॥ कार्तिकेयुक्तपक्षेनुवि
 धातहितयंभवेत्॥ नारीनीराजनंभवेत्प्रातः सायंमंगलमालिका॥ यदाचप्रतिपत्त्वत्या
 नारीनीराजनंभवेत्॥ द्वितीयायांतदाकुर्यात्सायंमंगलमालिकामितिब्राह्मोक्तेः॥ लभ्यते
 पदियाप्रातः प्रतिपद्वटिकाहयं॥ तस्यानीराजनंकार्यंसायंमंगलमालिकेतिभविष्योक्तेः॥
 प्रातर्वापदिलभ्येतप्रतिपद्वटिकाशुभा॥ द्वितीयायांतदाकुर्यात्सायंमंगलमालिका॥ का
 र्तिकेयुक्तपक्षादौत्वमावास्याधृतीद्वयम्॥ देशभगमयानैवकुर्यान्मंगलमालिकामिति
 देवीपुराणाच्चेत्युक्तं॥ अत्रविशेषोहेमाद्रौब्राह्मे॥ वलिप्रतिपदप्रक्रम्य॥ तस्मात्तदुत्प्रेक
 त्रैव्यंप्रभातेतत्रमातवेः॥ तस्मिन्घृतेजयोपस्यतस्यसंवत्सरजयः॥ पराजयोविरुद्धश्चला
 मनाशकरोभवेत्॥ दयिताभिश्चसहितैर्नैयासाचभवेन्निशेति॥ अत्रगीवर्द्धनष्टजादिमा
 र्गपालीशजनादिवोक्तं॥ हेमाद्रौनिर्णयामृतेचस्कांदे॥ प्रातर्गीवर्द्धनंश्रज्यघृतंचापिसमा
 चरेत्॥ भूषणीयास्तथागावःश्रज्याश्वावाहदोहनाः॥ गीवर्द्धनश्चगीमेयेनकार्येचित्रे
 रावा॥ मंत्रस्तु॥ गीवर्द्धनधराधारगीकुलत्राराकारक॥ वृहदाहुततच्छायगवांकोटिप्रदोभ
 व॥ गीमंत्रस्तु॥ लक्ष्मीपीलीकपालानायेनुरुयेरासस्थिता॥ घृतंवहतिस्तथैममपापंय
 योहतु॥ तत्रैवस्कांदे॥ ततोयराह्णसमयेश्वस्यादिशिभारत॥ मार्गयालीप्रवध्रीयातुंगसंभे
 थपादये॥ कुशकाशमयीदिवालेवकैर्वह्मभिर्मुने॥ दर्शयित्वागजानश्चान्सायमस्यास्तेले
 नयेत्॥ इतिहेमादिरैजैर्देस्तवध्रीयाभार्गयालिकां॥ नमस्कारंनतः कुर्यान्मंत्रेणानेनसुत्र
 त॥ मार्गयालिनमस्तेस्तसर्वलोकसुखप्रदे॥ विधेयैः पुत्रद्वाराद्यैः पुनरेहिप्रतस्यमे॥ नी
 राजनंचतत्रैवकार्यैरायुजयप्रदम्॥ राजानोराजपुत्राश्चब्राह्मणाः श्रद्धातयः॥ मार्गया
 लीसमुल्लेख्यनीरुजः सुः सुखान्विताः॥ तत्रैवाटित्यपुराणीकुशकाशमयीकुर्याद्यष्टि
 कांसुनवाहृदाम्॥ तामेकतोरजपुत्राहीनवरांस्तथान्यतः॥ गृहीत्वाकर्षयेयुस्तायथा
 सारंमुहुर्मुहुः॥ जयेत्तहीनजातीनांजयोराजस्तवत्सरमिति॥ अथयमद्वितीया ॥

तिथियरः॥ तदुक्तं ब्राह्मे॥ अर्जुन उक्तं द्वितीयायां तिथिमुत्वाति कश्चिद्गो॥ मानवो मंगलस्त्वायीने
वलक्ष्म्या विपुन्यते॥ तत्रैवा॥ श्वेभूते च दर्शे च कार्त्तिके प्रथमे दिने॥ यदा स्वाती तदा भ्यंगस्त्रान्
कुर्यादि नोदये॥ कश्यपसंहितायां तु दीपावलीदर्शप्रक्रम्य॥ इदं क्षयेपि संक्रांतोरवोपाते
दिनक्षये॥ तत्राभ्यंगो नोदयाय प्रातः पाषाणपुत्रयेरतिस्वातियोगविनाय्यभ्यंगउक्तः॥ मा
त्ये॥ दीपैर्नारांजनान्दत्तसैषादीपावलीस्मृता॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ भविष्ये॥ दिवा तत्र नमो
क्तव्यमृते वालातुराजनात्॥ प्रदोषसमये लक्ष्मीं प्रजयित्वा ततः क्रमात्॥ दीपदृष्ट्या श्रदात्
व्याः शक्तादेव गृहेषु च॥ तत्रैवाभ्यंगमभिधाया॥ एवं प्रभातसमये त्वमावास्या न राधिया॥ क
त्वा तु यावत् राश्रादेदधि क्षीरगृहादिभिः॥ दीपान्दत्त्वा प्रदोषे तु लक्ष्मीं प्रजययथाविधिः॥ स्वले
कते नमो क्तव्यं सितवस्त्रीयशोभिना॥ अथ प्रदोषव्यापि याघः॥ तुलासंस्थे सहस्रांशो प्रदो
षो भूतदर्शयोः॥ उल्काहस्तानराः कुर्युः पितृणां मार्गदर्शनमिति ज्योतिषोक्तेः॥ दिनद्वये स
त्वे परः॥ दंडे कारजनीयोगे दर्शः स्यात्तु परे हनि॥ तदा विहाय सर्वेषु परे हि सुखरात्रिकेति ति
थितत्वे ज्योतिर्वचनात्॥ दिवोदासीये तु प्रदोषसकर्मकालत्वात्॥ अहं रात्रे भ्रमत्येवलक्ष्मी
रात्रिपुं तु गृहान्॥ अतः स्वलेकतालिकादीये जीयज्ज नोत्सवाः॥ सुधाघवलितः कार्याः
युष्यमालोयशोभिता इति॥ ब्राह्मेणैव प्रदोषाहं रात्र्यापि नीमुखा॥ एकैकव्याघ्रो परे व॥
प्रदोषसमयं नानादृशैश्च नृपैर्वाभ्यंगः॥ अथ रात्रौ प्रकृत्तव्यं आहं पितृयगायतौ॥
अथ रात्रौ प्रकृत्तव्यं नानादृशैश्च नृपैर्वाभ्यंगः॥ अथ रात्रौ प्रकृत्तव्यं नानादृशैश्च नृपैर्वाभ्यंगः॥
ते निशीथे तु जने निद्राई लोचने॥ तावन्नगरनाराभिः श्रुयोऽतः सवादनैः॥ निष्काश्यते प्रह
राभिरलेक्ष्मीः स्वगृहागणान्॥ कार्तिकशुक्लप्रतिपदि गोत्रीं नमुक्ता निर्णयामृते॥ अ
स्यामेव रात्रौ वलेः प्रजां काहेमाद्रौ भविष्ये॥ कृत्वेतत्सर्वमेवेहरात्रौ देत्ययतेर्वलेः॥ प्रजा
कुर्यान्नृपः साक्षाद्भूमौ मउलकेषु मे॥ वलिमालिख्येदेत्येद्वरार्केः पंचरंगैः॥ गृहस्य
मध्ये शालायां विशालायां ततोर्ध्वयेत्॥ लोकश्चापि गृहस्यांतः शय्यायां शुक्लतुलैः॥ स
स्याप्यवलिराजानफलैः युष्ये च प्रजययेत्॥ मंत्रस्तु या मे॥ वलिराज नमस्तुभ्यं देत्यहानवव
दिता॥ इंदुशत्रो मराराते विष्णु सान्निध्यो भवेति॥ तथा॥ वलिमुद्दिश्य दीयते दानानि कुरु
नेदन॥ यानि तान्यस्य भरणार्हमेवैवं संप्रदर्शितमिति॥ तदेतत्सर्वं विहायां प्रकृत्तव्यं॥ सर्व
विद्वा प्रकृत्तव्या शिवरात्रिर्वले हि नमिति॥ हेमाद्रौ याघोक्तेः॥ माधवेपि॥ वसुत्सवं च सर्वेषु
रुपवासवदाचरेदिति॥ निर्णयामृतेपि॥ याकुहः प्रतिपन्निश्चातत्रगाः प्रजयन्त्युपः॥ प्रज
नातं त्रीणि वर्द्धते प्रजागावो महीयति रिति॥ तथा॥ भद्रायां गोकुलक्रीडा सदृशो वै विन
श्यति॥ भद्रायां द्वितीयायां॥ तथा॥ प्रतिपद्यधिकारं द्वितीयायां तु गोर्ध्वनम्॥ कृत्रहे
दं करिष्ये ते विजनाशंकुलक्षयमिति॥ तथा॥ प्रतिपदं संयोगे क्रीडनं नृगवामत॥ परवि

द्वेषुयः कुर्यात्पुत्रदारधनक्षया ॥ इति देवलवचनाच्च ॥ एते च विधिप्रति
 षेधाः शब्ददिने प्रतिपदः सायान्हम्यापित्वे ॥ द्वितीयादिने चंद्रदर्शनसंभवे च ज्ञेयाः ॥ गवां क्रीडा
 दिने यत्र गत्रौ दृश्येत् चंद्रमाः ॥ सोमो राजायश्च नृहंति सुरभी ॥ राजा कालेति पुराणसमुच्चया
 त् ॥ दिनद्वये सायान्हम्यापित्वे नृपरे वयाद्या ॥ वर्द्धमानतिथौ नंदाय दासाई त्रियामिका द्वि
 तीयाद्विद्वामित्वाद् नरातत्र चैव्यतरति ॥ तथा ॥ त्रियामगादर्शतिथिर्भवेच्च तदाई त्रिया
 माप्रतिपद्विद्वद्वे ॥ दीयोत्सवेने मुनिभिः प्रदिष्टे च तौ तथा शब्दपुते विधेय रति ॥ पुराणसमु
 च्चयादिनि निरागामृतकारः ॥ साई त्रियामिकेत्यनेन चंद्रदर्शनाभाव उक्तः ॥ द्वितीयायाः
 पंचधामक्तचतुर्थी शरूपाय राहू म्या प्रावेव चंद्रदर्शनसंभवात् ॥ वयं त्येतद्वचनद्वयं पूर्वमि
 द्वा संभवे वेदितव्यमिति ब्रूमः ॥ दिनद्वये प्रतिपदः सायान्हम्याप्ताभावे नृपर्वे वा ॥ राजौ वलि
 राजा विधानेन कर्मकालम्यापित्वात् ॥ परदिने चंद्रोदये च तन्निषेधादिति दिक् ॥ मदन्तर
 ते नृपर्वविद्यायां गौ क्रीडा ॥ नीराजनमंगलमालिकेतत्तरत्र कायी ॥ कार्त्तिके शुक्लपक्षे तु वि
 धानहितं भवेत् ॥ नारी नीराजनं भवेत् प्रातः सायं मंगलमालिका ॥ यदा च प्रतिपत्त्वत्या
 नारी नीराजनं भवेत् ॥ द्वितीयायां तदा कुर्यान्सायं मंगलमालिका मिति ब्राह्मी क्तेः ॥ लभ्यते
 पदिना प्रातः प्रतिपद्विद्वद्वे ॥ तस्या नीराजने कार्ये सायं मंगलमालिकेति भविष्यो क्तेः ॥
 प्रातर्वापदिलभ्येत प्रतिपद्विद्वद्वे शुभा ॥ द्वितीयायां तदा कुर्यात्सायं मंगलमालिका ॥ कार्
 त्तिके शुक्लपक्षादौ त्वमावास्या षष्ठी दृश्यम् ॥ दे शभंगभया नैव कुर्यान्मंगलमालिका मिति
 देवी पुराणा चेत्युक्तं ॥ अत्र विशेषो हे मादौ ब्राह्मे ॥ वलिप्रतिपदं प्रक्रम्य ॥ तस्मात्पूतं प्रक
 र्त्तव्यं प्रभाते तत्र मातं वै ॥ तस्मिन्पूते जयो यस्य तस्य संवत्सरं जयः ॥ पराजयो विरुद्धश्चला ॥
 मनाशकरो भवेत् ॥ दयिताभिश्च सहितैर्नैयासा च भवेन्निशेति ॥ अत्र गोवर्द्धनपूजादिमा
 र्गपाली पूजनादिवोक्तं ॥ हे मादौ निरागामृते च स्कां दे ॥ प्रातर्गोवर्द्धनपूज्यं पूतं चापि समा
 चरेत् ॥ भूषणीयास्तथा गावः क्षन्त्याश्वावाहदोहनाः ॥ गोवर्द्धनश्च गोमेयेन कार्ये ध्वजे
 रावा ॥ मंत्रस्तु ॥ गोवर्द्धनधराधारगोकुलचाराकारक ॥ बहुबाहुकतच्छायगवां कौटिप्रदो भ
 व ॥ गोमंत्रस्तु ॥ लक्ष्मीपीलीकपालानाधे नुरुपेरा संस्थिता ॥ घृते वहति यज्ञार्थे ममयापेय
 यो हतु ॥ तत्रैव स्कां दे ॥ ततो यराहू समये शब्दस्यां दिशि भारत ॥ मार्गया ली प्रवध्रीया नृगस्तु मे
 थपादये ॥ कुशकाशमयीं दिव्यालेव कैवेंदुभिर्मुने ॥ दर्शयित्वा गजानं श्चान्सायमस्यास्ते ले
 नयेत् ॥ स्तुते हो मे हि जेद्रेस्तु वध्रीया मार्गया लिका ॥ नमस्कारं ततः कुर्यान्मंत्रेणानेन सुत्र
 त् ॥ मार्गया लिनमस्ते स्तु सर्वलोकसुखप्रदे ॥ विधेयैः पुत्रदाराद्यैः पुनरेहि त्रतस्य मे ॥ नी
 राजने च तत्रैव कार्ये रायुजयप्रदम् ॥ राजानो राजपुत्राश्च ब्राह्मणाः श्रद्धातयः ॥ मार्गया
 लीं सुल्लेख्यतीरुजः सुः सुखान्विताः ॥ तत्रैवाटित्य पुराणो कुशकाशमयीं कुर्याद्यष्टि
 को सुनवां दृढाम् ॥ तामेक नीराजपुत्राहीनवर्णास्तथान्यतः ॥ गृहीत्वा कर्षयेत्पुस्तायथा
 सारं सुहृदुहृदः ॥ जयेत्तहीनजातीनां जयोरान्तस्तु वत्सरमिति ॥ अथ यमद्वितीया ॥

तुप्रतिपद्युताग्राह्यसुक्तनिर्णीयाश्रुतादौ॥यमहिनीयामध्यान्वापिनीरर्ध्वविद्वाचेतिहेमादि॥अ
त्रविशेषोहेमादौस्कादि॥उर्ज्जुशुक्तद्वितीयायामपराह्वेचयेद्यमम्॥स्नानहत्वाभानुजायापमलोचं
नपश्यति॥उर्ज्जुशुक्तद्वितीयायांरजितस्यपितोयमः॥वेष्टितःकिन्नरेहृष्टेस्तस्मैयच्छ्रुतिवाङ्मिता
तयाभविष्ये॥प्रथमाश्रावणीमासितयाभाद्रपदेपरा॥तृतीयाश्वपुजेमासिचतुर्थीकार्तिकेभवेत्॥
श्रावणीकलुषानामतयाभाद्रेचगीर्मला॥आश्विनेप्रेतसंचाराकार्तिकेयाम्यकामनेमुक्ता॥प्रथमा
यात्रतेद्वितीयायांसरस्वतीरजानृतीयायांश्रावमुक्ताचतुर्थीमुक्ता॥कार्तिकेयुक्तपक्षस्यद्विती
यायांपुषिश्चिरा॥यमोयमुनयारर्ध्वभोजितःस्वगृहेर्वितः॥अतोयमहिनीयेयत्रिमुलोकेषुविश्रुता
अस्यांनिजगृहेविप्रनभोज्यंतोनैः॥स्निहेनभगिनीहस्ताभ्योक्तंयुष्टिवर्दनम्॥दानानिव
प्रदेयानिभगिनीभ्योविधानतः॥स्वर्गालंकारवस्त्रान्नरजासत्कारभोजने॥सर्वाभगिन्यःसंभ
जाश्रमावेप्रतिपन्नका॥प्रतिपन्नाःमाताभगिन्यरतिहेमादि॥पितृभ्यभगिनीहस्तात्प्रथमायां
पुषिश्चिरा॥मातुलस्यसुताहस्ताद्वितीयायांतयातृया॥पितृमीनःस्वसुःकमेतृतीयायांतयोःकरता
चतुर्थ्यांसहजायाश्रमभगिनीहस्तात्परमसर्वाभुभगिनीहस्तात्भोज्यव्यवर्दनम्॥यस्यातिथौ
यमुनयायमराजदेव॥संभोजितःप्रतिजगत्स्वसुहृदेन॥तस्यास्वसुःकरनलादिहयोभुनक्ति
मोतिरत्नसुखधाममनुव्रमंसः॥गौरास्ता॥यमंचवित्रयुप्रचयमहतोश्चरजयेत्॥अर्घ्यंश्चात्रप्रदा
तमोयमायसहजहृदये॥संव्रस्ता॥एद्येहिमात्रंउजपाशहस्तयमानकालोकधरामरेश॥भानुद्विती
याकृतदेवश्रीगृहाराचार्यंभगवन्नमस्ते॥भानुसंवातुजाताहंभुस्वभक्तमिदंशुभं॥प्रीतयेयम
राजस्ययमुनायाविशेषता॥जिह्वायत्रातेतिवदेदितिस्मान्नीःरत्यमदानमित्यप्याहः॥ब्रह्मांडपुराणे
यि॥यानुभोजयतेनारीभ्रातरंशुभमेतिथौ॥अर्घ्येचापितोब्रूतेनसावेधव्यमायुयात्॥भानु
राष्ट्रःसुयोराजन्मभवेत्तत्रार्हिवित्॥कार्तिकशुक्लनवमीयुगादि॥सा
रर्वाहिलीयाद्याशुक्तपक्षस्यत्वात्॥अत्रयिउरहितंश्राद्धकर्तव्यमप्यत्राशुक्तम्॥अत्रैवविष्णु
त्रिरात्रयुक्तंहेमादौयायेकार्तिकेयुक्तनवमीमवाप्यविजितेद्विषः॥हरिविधायसौवर्णतुलस्या
सहितेविभु॥रजयेद्विधिवद्भक्त्यात्रतीतत्रदिनत्रयं॥ततोययोक्तविधिनारुप्यादेवाहिकंशि
धिमिति॥कार्तिकशुक्लकादश्याभीष्यंचकत्रतमुक्तंनारदीये॥अतो नैःप्रयत्नेनक
र्तव्यंभीष्यंचकं॥कार्तिकस्यामलेमक्षेस्नात्वासम्पन्नतेस्थितः॥एकादश्यांशुहलीयादृते
यंचदिनात्मा
कमिति॥तद्विहितं॥गोमयेनस्नात्वाभोनीयंचाश्रुतेःपंचगव्यैर्विष्णुसंस्त्राय्यसंरज्यपायस
न्निवेद्यद्वादशाक्षरमष्टोत्तरशतंजप्ता॥उं नमोविष्णवेति॥षडक्षरेणाष्टताक्तान्पवान्त्री
हीश्याष्टोत्तरशतंहुत्वाभूमौस्वयेत्॥संबंधचदिनेषुकर्यात्॥विशेषस्वाद्येन्हिहरेःपादौसंर
ज्यंत्रिगोमयेप्राश्यं॥द्वितीयेहिविल्वपत्रैर्जातुनीसंरज्यगोमूत्रं॥त्रयोदश्यांभृगराजेननाभिं
संरज्यक्षीरं॥चतुर्दश्यांकरवीरैःस्कंधंसंरज्यदधिप्रास्यां॥पौरोमास्यांहोमांतेलोहीयायप्रतिमा
स्नत्वाचक्रहंस्कारुष्वस्त्रवेष्टितांप्रस्थतिलोपरिस्थांस्नाधर्मराजनामभिःकरवीरैःसंरज्य॥

यदत्यजन्मनिष्ठातेतज्जन्मनिवापुनः॥ तत्सर्वं प्रशमयानुमसायंतवश्जनादिनिपुण्यांजलिं
 प्रा॥ कृष्णप्रतिमां च संश्रयविश्रायदत्वा विप्रानुसंभोज्यदक्षिणां दत्वा यंच गम्यं प्राशय्यो गीमा
 स्यां नक्तं भुजीते तिलघुनारदीये॥ यंच गम्यं प्राशयनस्य दक्षिणोतिहेमाद्रिः॥ हेमाद्रौ भविष्यतु शकै
 र्मुत्तन्नेवीयंचाहं वस्त्रनमुक्तं॥ अंतेष्पुक्ता॥ यद्भीष्मयंच कर्मिति प्रथितं दृष्टिं व्यामेकादशी प्रभृति
 यंच दशी निरुद्धम्॥ मुत्तन्मभोजनपरस्परस्य तस्मिन्निष्ठं फलं दिशति माउवशा र्द्धं धत्वेति॥ त
 थायामे॥ यंचाहं यंच गम्या शीभीष्मायार्थं यंच चसु॥ अहः स्वयितथा दधानं त्रेणानेन सुव्रतं॥ स
 त्यव्रताय सुचये गंगेयाय महान्मे॥ भीष्मायेतद्दाम्यर्घ्यमाजन्म ब्रह्मचारिणो॥ वैयाघ्रपद्यो ज्ञा
 येति च॥ सभ्येनानेन मंत्रेण तर्प्यं तां सार्ववर्षिकमिति॥ कार्तिकं शुक्लद्वादश्यां रेवतीनक्ष
 त्रयोगरहितायां पारसंकार्यं॥ नक्षत्रं हेमाद्रौ आमाकासितपक्षे भुमेन श्रवणं रेवती॥ सं
 गमेन हि भोक्तव्यं द्वादशीं हेरेता॥ रति॥ यदा नुरेवती योगरहिता द्वादशी सर्वथानलभ्य
 ते॥ तदरिबन्धुनार्थं पादवर्जयेत्॥ वचनं तु प्रायः कलघुनारदीये॥ कार्तिके शुक्लपक्षस्य
 कृत्वा चेकादशीं नरः॥ प्रातर्हत्वा शुभान् कुंभान् प्रयाति हरि मंदिरं॥ मदनरत्ने वारहे॥ एकाद
 शी सोमपुता कार्तिके मासि भासिनि॥ उन्नरो वाटसंयोगे अनेता सा प्रकीर्तिता॥ तस्यां यजियते
 भस्त्रे सर्वमाने तस्युता॥ अस्यामेव शत्रौ देवीत्यापन सुक्तं हेमाद्रौ पासे॥ एकादश्यां च शुक्लायां
 कार्तिके मासिके शवम्॥ प्रसुप्तं वीधयेद्वा नौ श्रद्धा भक्तिं समन्वितरति॥ मदनरत्ने यि भविष्य
 ॥ कार्तिके शुक्लपक्षे तु एकादश्यां दृष्टा सुता॥ मंत्रेणानेन राजेन्द्रे वसुधायये ह्रिजः॥ रामा च न
 चं हि कादौ द्वादश्या सुक्तम्॥ पारणा हे हर्षरात्रे धंदादीन्वादयन्सुहुरिति॥ अत्र देवाचारतो
 व्यवस्था॥ तत्रे वंदे वंदे वस्यस्तानं शर्वं महं भवेत्तमहाश्जानतः कत्वा देवसुधायये त्सुधीः॥ मं
 त्रास्तु वाराहपुराणो उक्ताः॥ ॐ ब्रह्मेन्द्राभिकुवेरसूर्यसोमादिभिर्वेदि तवं दनीय॥ बुध्यस्व दे
 वै शजगन्निवासमंत्रप्रभावेन सुखेन देव॥ इयं द्वादशी देवप्रबोधार्थं विनिर्मिता॥ त्वयैव सर्व
 लोकाणां हितार्थं शेषशायिना॥ उन्निष्टो त्रिष्टो गोविंदस्य जनिश्च जगत्पते॥ त्वयि सुप्रेजगन्नाथ
 जगत्सुप्तं भवेदित्म्॥ उत्थिते चैव ते सर्वं मुनिष्टो त्रिष्टो माधव॥ गतामेयावियंचैव निर्मलं निर्म
 लादिशः॥ शारदा निचपुष्पाणि गृहारा ममके शव॥ इंदं विष्णुरिति प्रोक्तं मे च उन्त्यायने हरेरिति
 ॥ एवं देवसुधायय नंदये चानुमीत्यत्र तसमाभिकुर्यात्॥ नक्षत्रं भारती॥ चतुर्दशीं हर्षवैचारी चानुमी
 त्यत्र नरः॥ कार्तिके शुक्लपक्षे तु द्वादश्यां तसमाययेत्॥ लघुनारदीये॥ चानुमीत्यत्र तानां च समा॥
 भिः कार्तिके स्मृता॥ मंत्रश्च निर्णयमृते सनत्कुमारेणोक्तः॥ इदं व्रतं मया देवकृते प्रीत्यै तव प्रभो॥
 त्वनं संक्षरं ताया तु त्वत्प्रसादाज्जनाहं नेति॥ अथ वाराहोक्तो बोधिनीविधिः
 एकादश्यां रात्रौ कुंभे घृतयात्रोपरि हेममाषमितं मत्स्यं यंचा मृतेन संस्नाय्य कुंकुमपीतवस्त्रपुगय
 प्राधैः संश्रयमन्यादिदशावतारानुसंश्रयजगत्पारसं कृत्वा प्रातर्देवमाचार्यं च वस्त्राधैः संश्रय॥ जग
 दादिजगद्द्वयो जगदादिरनादिमान्॥ जगदाधो जगदीनिः प्रीयतां भेजनाहं नरति॥ नत्वादक्षिणां
 दत्वा ब्राह्मणान् भोजयेदिति॥ तथा ब्राह्मणं॥ महान् रथं रेवतीं आमये त्स्य दने स्थितं॥ उत्थितं देव

वैश्वनगरेयार्थिवः स्वयं॥ चतुरोर्वायिकान्मासान्नियमयस्ययत्नतः॥ कथयित्वादिजेभ्यस्त
 धाम्भक्त्यासदक्षिणां॥ यस्यभस्यस्यनियमः कृतस्तत्तद्वन्द्यादित्यर्थः॥ उदंशुकास्त्रादावविका
 र्योऽप्यशौचेतुषजामेनेकास्येन॥ कार्तिकहादशीयोर्गमासीचमन्वादिः॥ साक्षीहिकीयाद्या॥ अ
 न्यतप्रायुक्तम्॥ कार्तिकशुक्लचतुर्दशीवेकुंठसंज्ञासाविस्त्रुसजायारात्रिमापिनीयाद्या॥ तदु
 क्तंहेमाद्रौभविष्ये॥ कार्तिकस्यसितेयस्यचतुर्दशानराधिया॥ सोपवासस्तुसंप्रज्यहरिरात्रौजिते
 द्रियाइति॥ अस्यास्यवविश्वेश्वरप्रतिष्ठादिनन्तान्तत्वीत्यर्थयदोयवासादिक्रियतेतदाहृणोदयका
 पिनीयाद्या॥ तदुक्तंत्रिस्थलीसैतोसनन्तुमारसंहितायां॥ वर्षेचहेमलेवास्मेमासेश्रीमतिकार्ति
 के॥ शुक्लपक्षेचतुर्दश्यामरुणभुदयंप्रति॥ महादेवतिथौब्राह्मेमुहूर्तमणिकर्णिके॥ स्नानावि
 श्वेश्वरोदेव्याविश्वेश्वरमष्टजयदिति॥ तत्सर्वदिनेचोयवासः कार्यः॥ ततः प्रभातेविमलेकृत्वा
 जामहाभुजो॥ देवयारोर्महाधाम्निवनेस्मिन्नकृतयारण्यरतित्रैवोक्तैः॥ शिवरहस्येविष्टजाजा
 गरायुक्तोक्तम्॥ ततोहृणोदयेजातेस्नास्नास्नाचमभ्यना॥ संध्यां समाप्यविश्वेशमामभ्यर्च
 यथाविधि॥ मभक्तान्भोजयामासुर्चस्योवुभुजस्ततः॥ अत्रकार्तिकव्रतोद्यापनमुक्तं
 ॥ याप्रेकार्तिकमाहान्ये॥ अथोर्जव्रतिनः सम्यगुद्यापनविधिंशृणु॥ ऊर्जशुक्लचतुर्दश्यां कुर्या
 दद्यापनव्रती॥ तुलस्याउपरिष्ठात्तु कुर्यान्मंडपिकांशुभाम्॥ तुलसीमूलदेशेचसर्वतोभद्रमेव
 चा॥ तस्योपरिष्ठात्कलशंचरत्तसमन्वितं॥ सजयेत्त्रदेवेशोवर्णगुर्वनुत्तया॥ राज्ञाजागर
 रांकुर्याद्गीतवाद्यादिमंगलैः॥ ततस्तुयोर्गमास्यांवेसयतीकान्द्विजोत्रमान्॥ त्रिशमितानथे
 कंवास्वशक्त्यावानिमंत्रयेत्॥ अतोदेवारतिहाभ्यांजुह्यान्निलयापयसं॥ ततोर्गाकपिलांदद्या
 त्सजयेद्द्विधिवद्भूमिति॥ कार्तिकीयोर्गमासीपराद्या॥ अमायोर्गमा
 स्योपरैरतिदीपिकोक्तैः॥ अत्रविशेषोहेमाद्रौब्राह्मे॥ पुराणमहाकार्तिकीस्याजीवेदोः कृत्तिका
 सुच॥ तथा॥ जाप्रेयंतुयदाऋक्षंकार्तिकंभवतिकचिन्॥ महतीसातिथिर्येयास्नानदानेषुचो
 त्रमा॥ यदानुयाम्यभवतिकृक्षंतस्यांतिथौकचिन्॥ तिथिः सापिमहापुराणमुनिभिः परिकीर्त्ति
 ता॥ प्राजापत्येयदाऋक्षंतियोतस्यांनराधिया॥ समहाकार्तिकीप्रोक्तादेवानामपिदुर्लभेति॥
 पाप्रेशिशालासुयदाभानुः कृतिकासुचंचंद्रमाः॥ सयोगः यपकेनामपुष्करेखतिदुर्लभः॥ यम
 कं पुष्करेप्राप्यकपिलायः प्रयच्छति॥ सहित्वासर्वपापानिवेश्वबलभनेयदं॥ यमः॥ कार्तिकं
 कं पुष्करेः सर्वपापैः प्रमुच्यते॥ माघांस्नानः प्रयागेतुमुच्यतेसर्वकिल्बिषैः॥ अस्यामेवसाय
 कालेमनस्यावतारोजातस्तुक्तंयाप्रेकार्तिकमाहान्ये॥ वरान्दन्वायतोविष्णुर्मन्यरूपीभवेत्त
 तः॥ तस्यादत्तंरुतंजप्रतदक्षयफलेस्मृतं॥ अत्रविपुरोन्सवउक्तीभागीवाचनदीपिकायां॥
 योर्गमास्यानुसंध्यायां कर्त्तव्यस्त्रिपुरोन्सवः॥ दद्यादनेनमंत्रेणप्रदीयाश्चसुरालये॥ कीटाभं
 गामसंकाश्चरक्षाजलेस्थलेयेविचरंति॥ जीवाः॥ दद्यात्प्रदीपंनवजन्मभागिनोभवंतिनिमंस्व
 पचाहविप्राः॥ अत्ररघोःसर्गोतिप्रशस्तः॥ तदुक्तंमान्ये॥ कार्तिकंयो
 रघोःसर्गकृतान्नसमाचरेत्॥ शिवंयदमवाप्नोतिशिवव्रतमिदंस्मृतमिति॥ अत्रकार्तिके

यदर्शनमुक्तं काशीखंडे॥ कार्तिकाष्टमिकायोग्य कुर्यात्वाभिदर्शनम् सप्रजन्मभवेद्दिप्रोधना
 ह्योवेदपारगति॥० इति श्रीभट्टकमलाकररुते निर्णयसिंधोकार्तिकमासः ८
 राक्षिकेश्वरीः योऽशघटिकाः पुराणाः शेषप्राप्ततामार्गीश्वर्यदृष्टाष्टमीकालाष्टमीसारात्रिभ्यां पि
 नीयाद्या॥ मार्गीश्वरीसिताष्टम्याकालभैरवसन्निधौ॥ उयोष्यजागरकुर्वन्सर्वपापैः प्रमुच्य
 तेऽतिकाशीखंडाद्विप्रतत्त्वावगते॥ रुद्रव्रतेषु सर्वेषु कर्तव्या सम्मुखीतिथिरिति ब्रह्मवेवर्त्ता
 च॥ दिनहृये शतैरात्रिभ्याप्रावृत्तैरेवा॥ भैरवोत्पत्तेः प्रदोषकालीनत्वादिति केचित्॥ नन्वा॥ शिव
 रहस्ये मध्याह्ने भैरवोत्पत्तेः प्रवणान्॥ तथा च तत्रैवा॥ नित्ययात्रादिकं कृत्वा मध्याह्ने संस्थितेर
 वा तिसृपकम्पत्रहणारुद्रैव ज्ञाने उक्ता तदोपरुपादनवधानमत्रः श्रीकालभैरवः॥ आविशतीत्रदा
 लोकान् भूमिष्यन्निखिलानपीति॥ अत्रोपवासएव प्रधानमित्युक्तं तत्रैव उयोषणायांगभूतमर्थदा
 नमिह स्थतं॥ तथा जागरणारौद्रजायामवतुष्टये संख्यायामपि रज्जेवोक्ता॥ तिनमध्याह्न्यापि नीपुक्ता
 दिनहृये शतः संशर्गायां वा तद्वाप्तो र्द्वैवा सर्वैकवचनात्पारणतुष्टा तरेवायमवयोर्ध्वगमिमांशान्
 रेवहियारोतिवचनात्॥ अत्रचकालभैरवश्चोक्ता निखिलोसेतो॥ कृत्वा च विविधां श्रजामहासम्भार
 विलसैः॥ नरो मार्गीसिताष्टम्यां वा धिं केविप्रमुत्सजेत्॥ तथा॥ नीर्थे कालोदके स्नात्वा कृत्वा तय्यं रामत्वं
 रविलोक्कालराजानन्निरयादुरे निहन्ति॥ इयंच कार्तिकपूजे नरगोराचोद्वाभिप्रायेणा॥ मार्गी
 श्वर्यशुक्लपंचम्यानां गृह्योक्ता हि माद्रौ स्कांदे॥ शुक्लामार्गीश्वरे पुराणायावरोयाचपंचमी॥ स्नानदाने
 बृहत्कलानां गलौकप्रदायिनीति॥ इयंच गृह्यजायां यष्टीपूजे वयाद्या॥ पंचमीनां गृह्यजायां कार्या य
 द्दीप्तमन्विता॥ तस्यां तु तुषितानां गः॥ नरासचतुर्थिके ति मदनरत्ने वचनात्॥ मार्गीश्वर्यशुक्लपष्टी
 चंपाषष्टीति महाराष्ट्रेषु प्रसिद्धा॥ सीत्रगुतायाद्या॥ वरापुनारिति युग्मवाक्यात्॥ श्रद्धां न्देविकं कु
 र्यादिति वचनादस्य चंदेवकर्मत्वादपि मेव योगे विशेषेण चयेत्युच्यते॥ नृकं ब्रह्माऽपुनरो मन्वा
 रिमाहान्ये॥ मार्गीमाद्रपदे शुक्लापष्टी वैधुत्संयुता॥ विवरिणसंयुक्तासाचयेतीह कीर्तिनेति॥ वि
 शाखाभोमयोगिनसाचयेतीह विष्णुनेति मदनरत्ने पाठः॥ मार्गीश्वर्यमलेषु लेशेषु सांवांरेशु मालिनः
 शततारागते चंद्रे स्तिंगस्याहृदिगंचरमिति॥ इययोगवशेन श्रद्धां परावाकार्या॥ चंपाषष्टी सप्त
 मीपुतेति दिवोदासः॥ इयमेव स्कंदपष्टी सीश्वरीपुता॥ दृष्ट्याष्टमी स्कंदपष्टी शिवरात्रिश्चतुर्दशी
 ताः शर्वपुताः कार्यास्ति स्यते पारणं भवेदिति शृङ्गेः॥ परे हि राजावाघायामध्ये पारणासंभवे र्दो
 अमयोत्तरेवेति दिवोदासः॥ अष्टयर्थ्यंतं यष्टीपुसेना विदारकस्कंदमहासेनमहावलः॥ रुद्रो मा
 त्रिजषट्कं गंगागर्भेन मोक्ततेऽतिराजतस्कंदे सप्रज्य॥ विप्राय दद्यादिति दिवोदासः॥ मार्गीश्वर्य
 शुक्लचतुर्दश्यापि शाचमीचतुर्थीयाहं निखिलोसेतो भैरुक्तं मन्तस्य प्राप्ते पेशाच्यस्वपिनाद्यु
 देश्यकत्वे पारणात्वादपराह्णायिनीयाद्या॥ अज्ञाननामपि शाचाद्युदेश्यत्वे कोदित्युत्वा न्म
 ध्याह्न्यापि नीयाद्या॥ अज्ञाननामपि शाचाद्युदेश्यत्वे कोदित्युत्वा न्मध्याह्न्यापि नीतिः कुल
 धर्मवदादेव तत्रैवा॥ मार्गीश्वर्ययोरीमास्यां दत्तात्रेयो मन्त्रिः॥ नृकं स्कांदे स द्यादिखंडे मार्गीश्व
 र्येन यामासिदशमे हि सुनिर्मले॥ मृगश्वर्यपुते योरीमास्यां तस्य च वासरे॥ जनयामासदेदीप्य

मानं पुत्रं सती शुभं ॥ तद्विष्णुमागतं तत्तात्वाच्च त्रिनीमाकरोत्स्वयं ॥ दत्तवान् स्वस्य पुत्रत्वादत्तात्रेयरी
रमिति ॥ इयं प्रदोषव्यापिनी तिष्ठद्वाः ॥ मार्गशीर्षमानंतराष्टमी अष्टका ॥ एवं योषादिमासत्रये
पि ॥ हिमंतशिशिरयोश्चतुर्णामपरपक्षराणामष्टमी अष्टका एकस्यां वेत्याश्वलायनोक्तेः ॥ एकस्य
मष्टम्या वै काकार्येति हरिदत्तः ॥ कचिन्यं च पुत्राः ॥ प्रोष्टयथाष्टकाभूयः पितृलोके भविष्यसी
तियाप्रवचनात् ॥ तत्सर्वसंप्रीमुष्टवैद्युः ॥ तत्परनवमी अन्वष्टका सुचश्चादमुक्तं कालादर्शं ॥
मार्गशीर्षे च योषे च माघे प्रोष्टे च फाल्गुने ॥ रुद्रपक्षे च सर्वेयुरान्वष्टका इति ॥ यत्तु विष्णुः ॥ अ
मावास्यास्ति स्त्रीष्टकास्ति स्त्रीन्वष्टका इति ॥ यच्च कौर्मैः अमावास्याष्टकास्ति स्त्रीः योषमासादि
पुत्रिधिनि ॥ जच्चतुर्थ्या अनावश्यकत्वात् ॥ याचाप्यमाचतुर्थी स्यात्तांचतुर्थ्या त्वयन्तः ॥ इति
वायुब्रह्मांडपुराणात् ॥ आदमेतस्त्वर्कबाणोनरकं प्रतिपद्यते ॥ इति विष्णुक्तेरिति श्रुत्यापि
॥ शारवाभेदाद्यवस्थेति तत्त्वं वायुब्रह्मांडयोः ॥ आधाष्टयेः सदा कार्या मासे रमासदा भवेत्तस्य
कैः कार्या नृतीया स्यादेषद्वयगतो विधिः ॥ योषादि क्रमः ॥ अन्वष्टकानु प्रागेव निर्णीता ॥ तत्रा
ष्टम्यपराह व्यापिनी प्राद्या ॥ अथाच्छादनपर्यन्तं आदंयावत्वावधेवे दित्याश्वलायनकारि
कोक्तेरपराह कालत्वाच्च पार्वरास्या ॥ सर्वेयुरान्वष्टका आदयोक्त अष्टम्यनुरोधेन निर्णयः
अंतरावसत्रमा सर्वेयुः पितृभ्यो दद्यात् ॥ अतरेयुरान्वष्टकमिति च ॥ अत्र च कामकालो विधे
देवौ ॥ इष्टि आदि क्रतूदक्षावष्टम्यां कामकालकाविति सायणीये शंखोक्तेः ॥ अत्र आहोकरस्य
प्रायश्चित्तमुक्तं ऋग्विधाने ॥ सभिर्द्युभिर्जयन्मंत्रं शतवारं जुतहिने ॥ आन्वष्टकं यदाश्रुत्संभ्रमं
यातिसर्वथेति ॥ अशक्तीत्वाश्वलायनः ॥ अथ श्रौभूतेष्टकाः पशुनास्थालीयाकेन वाप्यनरु
होयवसमाहरेदग्निना वाकक्षमुयोषेदेवाभेष्टकेति तत्त्वं वानश्रुः स्यादिति ॥ मार्गशीर्षे विष्णु
मलेमासे सति तत्राष्टकान कार्याः ॥ चतुर्णां मिति ग्रहणादित्युक्तं नारायणश्रौतौ ॥ काठकाश्रु
द्येपि ॥ महालयष्टका आहोयाकर्मोद्यधिकर्मयत् ॥ स्पष्टमासविशेषाख्याविहितं वर्जयेत्तत्र
इति ॥ मार्गादिरविवारेषु काम्यं व्रतं मुक्तं हेमाद्रौ ॥ तत्र भस्मप्रापुक्तानि संप्रहरेत्तौर्धर्मैः ॥ यत्र वि
त्वं तुलस्यास्त्रिपलं मथ घृतं मार्गशीर्षे हिमं यमुदीनां त्रिसिलानां त्रिपलं दधितथादुग्धं का
मो मयं च ॥ त्रिव्रतोयांजलीनां त्रिमरिचकमथोत्रिपलाः सक्तवः सुगोमूत्रं शर्करासह विरि

तिविधिना भानुकारे कमेया ॥
इति श्रीमहकमलाकरकृते निर्णयसिंधौ मार्गशीर्षनिर्णयः ॥ १२४ ॥
धनुः सक्तं मेयराघोडशघटिकाः पुराणाः ॥ अत्यन्तप्राग्वत् ॥ अत्रोत्सर्जनं निर्णयो वक्तव्यो
युयाकर्मप्रसंगात्प्रागेवोक्तेः ॥ कल्पतरौ भविष्ये ॥ योषेमासियद्वादे विष्णुश्चाष्टम्यानुधीमे
त् ॥ तस्यास्नानं जयोहीमस्तर्पणं विप्रभोजनं ॥ मन्वीतयेकतदेविशतसाहस्रिकं भवेत् ॥ अ
त्रैवरोहिण्यादीयोगे सुरापनमत्वं तत्रैव ज्ञेयम् ॥ योषशुक्ले कादशी मत्वादिः सा चोक्ता प्राक
॥ योषयोर्लिमानंतरः सप्रम्यष्टमी नवम्योष्टकाद्याः प्रागुक्ताः ॥ योषामावास्याया अहोदयो
गविशेषः ॥ जुहुक्तं मदनरत्नमहाभारते ॥ अमार्कं यातप्रचरोषुक्ताचेनोषमाघयोः ॥ अहो

दयःसविज्ञेयः कीदृशस्य यदेः समः॥ इति युष्ममाघयोर्मध्यवर्तिनीयोऽधीरीमात्पुत्ररामा
 वास्येत्यर्थः॥० इति भद्राः पुष्पस्य माघस्य चेत्यर्थ उक्तो मदनरत्ने॥ तत्रा॥ हेमाद्रि
 विशेषात्॥० तत्र हि माघ एवोक्तः॥ तथा॥ दिव्ययोगः शस्त्रायनतुरत्रोक्तो
 चेनेति॥ इदमर्थमन्यनिवधेयभावा निर्णया मृतमात्रोक्तेर्निर्मूलमेव॥ तेन हेमाद्र्यादिमते
 रात्रावर्द्धोदयो भवत्येव॥ केचित्तु किंचिद्दोषमहोदय इत्याहुस्तन्निर्मूलम्॥ हेमद्र्यादिमदनरत्ने
 च स्कांटे॥ माघा माया व्यतीपाते आदित्ये विष्णुर्देवते॥ अर्द्धोदयं तदित्याहुः सहस्रं के यहे। स
 म॥ तत्रैवा॥ माघमासे कृष्णपक्षे च दश्यां वेदिना॥ वैष्णवेन तु कृष्णरात्र्या व्यतीपाते सद्वर्त्तमे
 व्रतं कुर्यादित्येत्थं न्ययः॥ तत्रैव ब्रह्मविष्णुमहेशानां सौवर्णाः पलसंख्ययाः॥ प्रतिमास्तु प्रक
 त्रैव्यास्तुर्द्वैतद्विजोत्तम॥ सायं शतत्रयं शोभोद्गोणानां तिलयवतः॥ कर्त्र्यो यवतो विष्णुसद
 योः पर्वसंख्यया॥ शंभुरत्र ब्रह्मा॥ शय्यात्रयं ततः कुर्यादयस्करसमन्वितं॥ तिलैर्होमं कृत्वा
 प्रतिमां दद्यात्सुक्तं॥ स्कांटे॥ अर्द्धोदये तु संप्राप्ते सर्वगंगा समंजलम्॥ शुद्धात्मानोद्दिजाः
 सर्वे भवेति ब्रह्मसंमिताः॥ यत्किंचिद्दीयते दानं तद्दानं मेरुसन्निभमिति॥ अत्र दानविशेषो
 निर्णया मृतैस्कांटे॥ चतुःषष्टिपलं मुख्यममंत्रं तत्र कारयेत्॥ चत्वारिंशत्पलं वाथ यंच वि
 शतिरेव वा॥ अमंत्रपात्रम्॥ तच्च कांस्यमयमिन्सुक्तं तत्रैवा॥ एवं सुघटितं कार्यं कांस्यभाज
 नमुत्तममिति॥ तथा॥ निधाय यायसे तत्र यममदले लिखेत्॥ यमस्य कारिकायां तु कर्ष
 मात्रं सुवर्णां॥ तदभावे तद्वैवा तद्वैवा विकारयत्॥ भूमौ तु तं दुर्लभं सुदुर्लभं कृत्वा सदलमु
 त्तमम्॥ अमंत्रस्याप्येव तत्र ब्रह्मविष्णुशिवात्मकं तेषां राजा ततः कार्यं श्वेतमात्मैस्तु शोभने॥
 वस्त्रादिभिरलंकृत्य ब्राह्मणाय निवेदयेत्॥ मंत्रं सु॥ सुवर्णायाय सामं यस्मादेतत्र यीमयं
 आयत्रैस्तारकं यस्मात्तद्गुहाराद्विजोत्तम॥ समुद्रमेखलां दृष्ट्वा सम्यग्दातुं श्रयन्फलात्तत्फ
 लं लभते मन्त्र्यः कृत्वेदं दानमुत्तममिति॥० इति श्रीकमलाकरभट्टकृते निर्णय

सिधौषोः॥ १० अथ माघस्नानं॥०

तत्र विष्णुः॥ तुलामकरमेघेषु प्रातः स्नायी सदा भवेत्॥ हविष्यं ब्रह्मचर्यं च माघस्नानं मह
 त्फले॥ इति सौरमास उक्तः॥० ब्राह्मे तु सावनमास उक्तः॥ एकादश्यां शुक्लप
 क्षे षोडशासे समारभेत्॥ द्वादश्यां पौर्णिमाया वा शुक्लपक्षे समापनं॥ इति॥ यायेपि॥ पुष्पस्ये
 कादशी शुक्लामारभ्य स्थंडिले शयः॥ मासमात्रं निराहारस्त्रिकालं स्नानमाचरेत्॥ त्रिका
 लमर्चयेद्दिष्णुं न्यक्तमोगो जितेन्द्रियः॥ माघस्यैकादशी शुक्लाया वद्विद्याधरोत्तमेति॥ त्रि
 कालं स्नानमासीय वा सविषयं॥ निराहार इत्युक्तेः॥ दृष्ट्वा च दृष्टये न्ययौ क्तः॥ विष्णुः॥
 दर्शवायोरी मासी वा प्रारभ्य स्नानमाचरेत्॥ पुराणान्यहानि विंशत्तमकरस्थे दिवा कर इति
 अत्र दर्शमिति॥ शुक्लादि मुख्यं चांशमि प्रायेणा॥ अयं तु यस्तीने दानीं प्रचरति॥ अत्राधिका
 रिणो भविष्ये॥ ब्रह्मचारी गृहस्थो वा वातप्रस्थो यमिष्टुकः॥ बालवृद्धपुवानश्वनरनारीन
 पुंसकाः॥ स्नात्वा माघे शुभे तीर्थे प्राप्नुवतीति तं फलं॥ याये॥ सर्वे धिकारिणो यत्र विष्णुः॥

भक्तौ यथा नृपा ब्राह्मे ॥ उष्मोदकेन वा स्नानमशक्वे सति कुर्वते ॥ दृढे बुसर्षगात्रेषु उष्मोदनविशिष्यते ॥ वैष्णवाभृते गौर निवंधे ॥ पौष्पांस्तु समतीतायां पावदवति पौर्णिमा ॥ माघमासस्य तावद्विज्ञावि
 स्मोर्विधीयते ॥ पिष्टं देवतानां च मूलकं नैवदापयेत् ॥ ब्राह्मणो मूलकं भुक्त्वा चरे चंद्रायणं त्रैलोक्यं ॥ अथ यायाति नरकं सत्रविदं शूद्र एव चावर्जनीयं प्रयत्नेन मूलकं मदिरोपमे ॥ यदा तु माघो मस
 मासो भवति तदा काम्यानां तत्र समाप्तिनिषेधान्मासद्वयस्नानं तन्नियमाश्च कर्तव्याः ॥ मासोपवास
 सयदं चंद्रायणादिनुमलमासस्य समापयेत् ॥ तदुक्तं श्रीपिकायां ॥ नियतस्त्रिंशदिनत्वाच्छुभे
 मास्यारभ्य समापयेत् मल्लिने मासोपवासव्रतमिति ॥ मासोपवासयदं चंद्रायणादेरुपलक्षणा
 स्नानारंभे च मंत्राविष्णुनोक्ताः ॥ तत्र चोत्थापनियमं गृहीयाद्विधिरुच्यते ॥ माघमासमिमं श
 र्णां स्नास्येह देवमाधवा ॥ तीर्थस्यास्य जलेनित्यमिति संकल्प्य चेतसीति ॥ प्रत्यहं मंत्रं श्रवयेत् ॥
 दुःखदारिद्र्यनाशाय श्रीविष्णोस्त्वो वरणा य च ॥ प्रातः स्नानं करीष्ये माघे पापविनाशनं ॥ मकर
 रस्थैरवौ माघे गोविंदाभ्युत्तमाधवा ॥ स्नानेनानेन मे देव यथोक्तफलदो भव ॥ इमं मंत्रं समुच्चार्य
 स्नायात्मीनसमन्वित इति ॥ प्रत्यहं सूर्यार्घ्यं मंत्रं च पृथक् चंद्रोदये पायेत् ॥ संवित्रे प्रसवित्रे च परं धा
 मजले ममा ॥ त्वन्नैजसापरिभ्रंशं पापं यातु सहस्रयेति ॥ स्नानकालश्च सूर्योदयः ॥ त्रिस्थली से
 तो ॥ संप्राप्ते माघमासे तु तपस्विजनवत्त्वमे ॥ क्रीशं तिसर्ष्ववा रीणि समुद्रं च्छति भास्करे ॥ पुनीम
 सर्ष्वपापानि त्रिविधानिन संशय इति नारदीयोक्तः ॥ मकरस्थैरवौ यो हिन स्नात्यभ्युदितैरवामिति
 ॥ माघमासे रं त्यायः किंचिदभ्युदितैरवा विनिर्वापे वचनात् ॥ यो माघमासु षसि सूर्यं करामि
 तमे स्नानं समाचरति चारुनदी प्रवाहे ॥ उहृत्य स प्रभुर्धानं पितृमातृ वंशान् स्वर्गं प्रयात्य मरिह
 धरो नरो सी इति भविष्योत्तरवचनाच्च ॥ ब्राह्मे त्वदणोदय उक्तः ॥ अरुणोदये तु संप्राप्ते स्नानकाले
 विचक्षणाः ॥ माघे वाग्निपुंगव्याय न्युः स्नाति सुररजित इति ॥ तथा ॥ अरुणोदयमारभ्य प्रातः
 कालावधि प्रभो ॥ माघे स्नानवतां पुराणक्रमात्तत्रावधारणा ॥ उन्नमंतु सन सं त्रैलु प्रतारं तु मध्या
 मं ॥ सवितर्युदिते भूयततो हीनं प्रकीर्तितमिति ॥ तेनात्र शक्त्येषां स्ववस्था ॥ इदं च स्नानं प्रश
 स्तं ॥ कौश्याः शतगुणं प्रोक्तं गंगायमुनसंगमे ॥ सहस्रगुणिता सापि भवेत् श्रिप्रवाहिनी ॥ पथि
 माभिमुखी गंगालिंघा सहसंगना ॥ हंतिकल्पकृतं पापं सा माघे नृप दुर्लभे सा दियामादिव चो
 भ्यः ॥ विस्तरसुविता महत्तत प्रयागसे तो जेयः ॥ ब्राह्मे ॥ यत्र कुत्रापि वा माघे प्रयागस्मरणां विर
 करोति मज्जनं तीर्थं सलभेद्भागमज्जनम् ॥ तथा समुद्रेऽप्यतिप्रशंसं ॥ तदुक्तं पृथ्वी चंद्रोदये प्रभा
 सखंडे ॥ माघे मासि च यः स्नायात्तैरुत्प्रेरणाभावः ॥ योऽरीकफलं तस्य दिवसे दिवसे भवेत् ॥
 माघस्नानं काम्यमेवैति केचित् ॥ विष्वादिवाक्ये सदा वश्यं शृणु नित्यं काम्यमिति तु पुंक्तम्
 मासयर्थं तं स्नानं संभवेत् अहमेकाहं वा स्नायात् ॥ महामाघी पुरस्त्य तश्लो नत्र दिनत्रयं
 मिति लिङ्गात् ॥ अस्मिन् योगे त्वं शक्नोषि स्नायादपि दिनत्रयं ॥ प्रयागे माघमासे तु अहं स्नानं
 स्य फलम् ॥ नाश्वमेधसहस्रे रान्तकलं भते शुवीनादियामादिवचनात् ॥ अत्र मकरसंक्र
 मस्य सप्तमी माघीति अहं त्येको ॥ माघशुक्रदशम्यादीन्ये ॥ मकराद्य अहं त्यपरे ॥ माघस्या

यश्च हरति केचित् ॥ त्रयोदशफदीति वचः ॥ महामाघीपुरस्कृत्य सस्त्रौ तत्र दिनत्रयमिति पादौ के
 : ॥ एतस्यार्थवादत्वाद्यत्किंचिदिनत्रयमिति मदाः ॥ तन्वं तु संदिग्धे सुवाक्यशेषादिति सा पात्रयो
 दश्याद्येवेति ॥ प्रयागं विनापि पात्रे ॥ अस्मिन् योगे न्वशक्तौ पितृणां दपि दिनत्रयं ॥ माघस्तानेति
 यमास्तु नारदीये ॥ नवहस्तिसेवयेत्वातां दस्तानां पिवरान्ते होमार्थं सेवयेद्दह्निं शीतार्थं नकरा
 वन ॥ अह्नयहनिदातव्यास्तिलाः शर्करयान्विताः ॥ त्रिभागस्तु तिलानां हि चतुर्थः शर्करान्वि
 तः ॥ अतश्च गोवशरोहं सर्वमास च येद्वती ॥ तथा ॥ अप्रातः तशरीरस्तपः कष्टं स्नानमाचरेत् ॥
 यदेयदेश्वमेधस्पर्शं प्राप्नोति मानवः ॥ तथा ॥ शरत्तृचक्रधरं देवमाधवं नाम भजयेत् ॥ वह्निं
 हत्वा विधानेन ततस्त्विवाशनी भवेत् ॥ भूशय्या ब्रह्मचर्येण शक्तः स्नानं समाचरेत् ॥ अशक्तौ
 ब्रह्मचर्यो दोषोऽस्त्वसर्वत्रकथ्यते ॥ तिलस्त्रापीतिलोद्दत्तौ तिलहोमीतिलोदकी ॥ तिलमुक्तं
 तिलदाता च स्रुतं तिलायापना शनारति ॥ तथा ॥ प्रयागासंभवे काश्यां दशाश्वमेधजनितं फ
 लं तेषां भवेद्भुवमिति स्नानोत्तरं मदनपारिजाते विष्णुः ॥ काश्यामौ नानमस्कृत्य भजयेत् पुरुषोत्तम
 म् ॥ अथ यमेव कर्त्तव्यं माघस्तानमिति श्रुतेः ॥ भविष्ये ॥ तिलमा मलकाश्चैव तीर्थं देयास्तु नित्यशः
 ॥ ततः प्रज्वालयेद्दह्निं सेवनार्थं हि जन्मना ॥ एवं स्नानावसानेन भौमं देयमवारितम् ॥ भोजये
 द्दिजदायत्नं भूयः पदस्त्रभूयसोः ॥ कंचलाजिनरत्नानि वासांसि विविधानि च ॥ चोलकानि च देया
 नि प्रच्छादनपटास्तथा ॥ उपातहोतया गुप्तमोचकौ पायमोचकौ ॥ अनेन विधिना दद्यान्माधवः ॥
 प्रीयतामिति पादौ ॥ भूमीशयीतहोतव्यमाजं तिलसमन्वितम् ॥ तथा ॥ अन्नं चैव यथा शक्त्वा देयं
 माघेन राधिया ॥ सुवर्णारक्तिका मात्रं दद्याद्देवदेवितया ॥ माघांते तु विशेषो नारदीये ॥ माघावसाने
 सुभगैश्च द्रुसंभोजने स्मृतं ॥ सूर्यो मे प्रीयतां देवो विष्णु मूर्तिर्निरंजनः ॥ देयसौवीरससीरस्त्रसप्र
 धान्यसमन्वितः ॥ त्रिशनुमोदका देयाः शर्करा तिलसंपुनारति ॥ अत्रैकादशी विधानेन त्रतस्यो
 घायनं तथेति पात्रवचनात् ॥ शर्वदेहि उपवाससज्जनादिकृत्वा परे ह्नि तिलचर्बां मेरुशेखरे शतं ॥
 होमं कृत्वा सवित्रे प्रसवित्रे चेति शर्वोक्तं मे त्रमुक्ता ॥ दिवा करजगन्नाथप्रभाकरं नमो मुने ॥ परिर
 रौ कुरु खेह माघस्तानमुषः पतेरिति माघपेदि निसंक्षेपः ॥ मकरसंक्रांतौ हेमाद्रिमते पराश्वत्वा
 रिशतशुद्धिकाः पुराणाः ॥ त्रिशत्कर्कटकेनां श्रीमकरे तु दशाधिकारि त्रह्ये चैव त्रीन् ॥ माधवमते
 तु विशतिः ॥ त्रिशतकर्कटके शर्वा मकरे विशतिः परेति ॥ द्दहवसिष्टे क्तेः ॥ यदा तु सूर्यास्ता र्खर्व
 संक्रांतिर्भवति तदोमयमते शर्वमेव पुराणकालः ॥ रात्रौ तु प्रदोषे निशीथे वा मकरसंक्रमे माधव
 मते हि नीयदि न एव पुराणं ॥ यद्यस्तमप्येलायां मकरे याति भास्करः ॥ प्रदोषे वा रत्रे वा स्नानं दा
 ने परे हनीति द्दहगमिव वचनात् ॥ असमयः प्रदोषः ॥ प्रदोषे शर्वरात्रे ॥ कामुक्तं तु परित्यज्य रुधे
 संक्रमते रविः ॥ प्रदोषे वा रत्रे वा स्नानं दानं परे हनीति भविष्योक्तेः ॥ तदा भोगः परे हनीति
 हेमाद्रियादः ॥ कालादर्शनिर्णयामृतमदनरत्ने पारिजातादयोऽप्येव मृचः दाक्षिणात्याश्चैते
 वाद्रियेते ॥ यत्र हेमाद्रियाः ॥ घोवाशरीयश्चार्थे द्वितीयस्तथा र्थे यथा प्रदोषे शर्वं मुलार्था रत्रे परे
 हीमुक्तम् ॥ तस्मै नमो ॥ तेन परे ह्नि पुराणवक्तुं प्रदोषे रिति ॥ दिनद्वये पुराणनिरासार्थं महेश

त्रयहराम्॥ हेमाद्रिस्मृत्यसारांशेन भेदादिभेदेन निशीषात् सर्वथा धर्मसंज्ञातीर्ष्यदिने परदि-
पुरणम्॥ धनुर्मीनावति क्रम्य कर्माचमिषुनेन या॥ हवीं परविभागेन रात्रौ संक्रमणायदा॥ शिवं
पंचना प्रकृतदापुरणतमाः स्मृताः॥ उदये पितृया पंचवेपि त्रेचकर्मणीति स्कांदवचनात्॥ ह-
परविभागेनेति मकरकर्क भिन्नविषयम्॥ शर्वोक्तवचोविरोधादिति मदनरत्ने उक्तं मघश्रीतिशु-
तीति अतीति चोतरायणो॥ इत्यादिविरोधाच्च॥ तेन शर्वोक्तवाक्यनयायमर्थः
त्रौ शर्वभागे मकरसंक्रमे परे हनुदये पंचनायः॥ उरणाः॥ रात्रावपरभागे कर्कसंक्रमे शर्वदिनां
पंचना प्रकृतिः॥ एवं सर्वेषामविरोधः॥ मकरे सामान्येन परदिने पुराणत्वे पिपुराणातिशयार्थमिदं॥
यजुदेवलयतया सौं आसन्नसंक्रमं पुराणदिनाई स्नानदानयोः॥ रात्रौ संक्रमो भागो विषुवत्प-
ने दिवेति॥ अत्रमायवः॥ अयने दिवाज्ञाते तदं पुराणम्॥ कर्कशर्वमक-
रेणम्॥ एतन्मध्यदिनायनपरमिति हेमाद्रिस्तुराचो विषुवत्प्रासन्नदिनाई॥ पुरायमयने त्वास-
ने दिने पुराणम्॥ दिने इति पाठे उभयत्र दिनाई पुराणमिमाह॥ एतदेवोक्तं दीपिकायां॥ अथ य-
नमधः पञ्चान्निशीया भवेत्॥ यद्यासन्नमहस्तदर्दमयवा पुराणमिति॥ तत्र तु आसन्नसंक्रम-
मित्यस्य विषुवत्पत्येवावयवः॥ अयने रात्रौ संति दिने पुराणम्॥ कस्मिन्नित्येसायां कर्कशर्वदिमक-
रे परे न्हीति वाक्यांतरवशां दर्शयत्युच्यमानेन कोपि विरोधः॥ यत्ननेन भट्टः॥ अ-
यसंक्रमं रात्रौ निर्निशीया त्वाग्यदा भवेत्॥ अयने विषुवत्प्रासन्नदिनांति मनादिकाः॥ पंचपुरा-
तमाः पञ्चान्निशीया भवेत्तथा॥ आपाः परदिनस्यापितद्विनेष निर्णय इति॥ अयरात्रे यम-
म्॥ अस्तंगते पदास्त्ये मयं पाति दिवाकरः॥ प्रदोषे वाह रात्रे वा तदा पुराणं दिनहयमिति बोध-
नवचनात् दिनहयं वा पुराणकालः॥ तदा पुराणं दिनांतरमिति॥ मदनरत्ने पाठः॥
उज्जरप्राची दीयास्त्विदमेवादि यते॥ अत्रापरि शर्ववत्वा स्मेयम्॥ तिथितत्वादिगोउयं यास्तु प्र-
दोषाहं रात्रिभिन्ने रात्रेः शर्वभागे शर्वदिने परमागे च परदिने पुराणमन्यसंज्ञा निवत्॥ विशिष्य-
कोतिर्दृष्टान्त्॥ प्रदोषश्च॥ प्रदोषोऽस्ममया हर्धं घटिकादयमिद्यते रतिवत् सोऽत्र न्याहः॥ प्रत्य-
स्तंगते रतिव्रित्तपवैयर्थ्याय प्रतेः॥ अतः प्रदोषयदेन तद्विज्ञैव रात्रि कथ्यते॥ अतएव यावत्कोद-
यतेर विरिति॥ हट्टगार्ग्यादिभिर्दक्षिणा यने॥ शर्वत्र रात्रौ संक्रमे शर्वदिनमुक्तम्॥ वत्सोक्तिर-
व्यध्ययनादियरा॥ इह नु त्रिमुहूर्त एव प्रदोषः॥ मकरे दानविशेषो हेमाद्रौ स्कांदे॥ धेनुतिलमयी-
राजन्दद्याद्यश्चोत्तरायणो॥ सर्वांस्त्वामानवाप्नोति विदने परमं सुखं॥ विष्णुधर्मे॥ उत्तरे त्वयने
विप्रावस्त्रदानं महाफले तिलशर्करामनङ्गहृदन्वये गैः प्रभुयते रति॥ शिवरहस्येति॥ तस्मात्
ध्मतिलैः स्नानं कार्यं चोद्धर्तनं शुभे॥ तिलदियाश्च विप्रैः सर्वदेवोत्तरायणो॥ तिलनेलेन दीया-
श्च देयाः शिवगृहे शुभाः॥ कल्पतरौ कालिकापुराणो॥ होमं तिलैः प्रकुर्वीत सर्वदेवोत्तरायणो॥
तान्युदेवाय विप्रैः होतकेन समंदरेत्॥ उत्तरायणमासापुनरुक्त्वा न्यशोचति॥ तत्रा-
मकरे रात्रावपिश्राद्धादि भवतीत्युक्ते प्राक्माया मायां योगविशेषोर्द्धेदयः प्रागेवोक्तः॥ माय-
कृष्णचतुर्दश्याय मत्परा मुक्तं हेमाद्रौ पमेना॥ अनर्वाभुदिने काले माघकृष्णचतुर्दशी॥ स्त्रा

तसंतर्प्यतुयमंसर्वपापैः प्रमुच्यत इति॥ माघशुक्लचतुर्थीसप्तदशव्यापिनीयाद्या॥ माघशुक्लच
तुर्थीतुनक्तत्रतपरायणाः येत्वां दुंदुबे चपिष्मन्ति तेभ्यः स्फुरस्फुरद्दहामितिकाशी खंडात्॥ माघमा
सेचतुर्थीतुतस्मिन्कालउपोषितः॥ अर्चयित्वा तु यौ देवि जगत्तत्र कारयेत् इति॥ त्रिस्थलीमेतौ
लिंगाच्चा॥ रयमेवकुंदचतुर्थीसप्तदशव्यापिनीयाद्या॥ माघशुक्लचतुर्थीतुकुंदपुष्पैः सदाशिवम्
॥ संश्रज्यो दिनत्राशी सप्तमीति श्रियनर इति॥ कालादर्शकौर्मौक्तैः॥ माघशुक्लपंचमी श्रीयंचमी
॥ तदुक्तैर्हमाद्रो वाराहे॥ माघशुक्लचतुर्थीतु वरमराध्वचश्रियः॥ यचम्यां कुंदकुसुमैः शजांकुपी
समृद्धये॥ रयमाध्वमने शर्वा॥ हेमाद्रिमनेपरा॥ चैत्रशुक्लश्रीयंचमीति दिवोदासः॥ माघशुक्लस
प्तमीरथसप्तमीसांश्रुणोदयव्यापिनीयाद्या॥ सूर्ययहरातुल्यातुशुक्लमाघस्यसप्तमी॥ अरुणो
दयवेलयातस्यांस्नानं महाफलमिति चेदिकायां विद्युवचनात्॥ अरुणोदयवेलयां शुक्लमाघ
स्यसप्तमी॥ त्रयागोयदित्यभ्येतकांति सूर्ययं हेः समेतिवचनाच्चा॥ यनुदिबोदासीये॥ अचलासप्त
मीदुर्गाशिवरात्रिर्महाभरः॥ द्वादशीवत्स्रजायां सुखदाप्राप्नुतासंदेति॥ षष्ठीपुतन्वमुक्तं॥ तथा
दाहर्वैतिथ्यदिकारयषष्ठीसप्तमीचपर्युः सयवशादरुणोदयात् हर्षसमाप्यते तत्परं ज्ञेयम्॥ त
त्रयस्यासप्तमीसयप्रवेशफरुणोदयेस्नानं कार्यम्॥ मदनल्लभविष्मोत्तरं॥ माघमासि शिनेयस्य
सप्तमीकौटिभास्कराः॥ कुर्युः स्नानार्घ्यदानाभ्यामापुशरीरपसेषदः॥ अत्रविधिर्हमाद्रौ भविष्ये
कृत्वा यस्यामेकभक्तसप्तम्यानिश्चलंजलां रज्यते चालयेयास्त्वेदत्वा शिरसि दीयते॥ तथा जलं प्र
जक्रम्या॥ न केन चालनेयावता वत्स्रानं समाचरेत्॥ सोवर्षो राजते यात्रे भक्ता ला तु मयेथवा॥
तैलेन वज्रिंदोतव्यामहारजनरेजिता॥ महारजनं कुसुभम्॥ समाहितमना भूता दत्वा शिरसि यक
म्॥ भास्करं हृदये व्यात्वा रमं प्रपुदीरयेत्॥ नमस्ते रुद्र॥ पायसानां यतेयतमः॥ वरुणा यनम
स्ते सुहृदि वासनमी सुते॥ जले परिहरेद्दीपे ध्यात्वा संतर्पयेद्देवताः॥ चंदनेन लिखेत्प्रमथयंत्रं सक
रीकं॥ मध्ये शिवं सपत्नीकं प्ररावेन वसंयुतं॥ शर्वादिदले सुरविमानुविवस्वभ्दास्कारं सवित्रकं स
हसकिरणा सवीर्यकान् संश्रज्यगृहे गच्छेदिति॥ स्नानं प्रक्ष्वाशी खंडे॥ यद्यजन्मरुतं पापं म
याजन्मसु सप्तम्॥ तन्मिरेगचशोकं च माकरीहं तु सप्तमी॥ एतज्जन्मरुतं पापं यच्च जन्मांतरा जित
म्॥ मनोवाक्पायजं यच्च ताताताते च पेपुनः॥ रति सप्तविधं पापं स्नानेन सप्तसप्तिके
नरः॥ केशवादिन्यामालोक्य शृणां निष्कलुषो भवेत्॥ दिवोदासीये मदनरत्ने च॥ रसुदंडे नजले
चालयित्वा सप्तार्कं यत्राशिचशिरसि तिघाया॥ हर्षोक्तैर्मंत्रैस्तान्वा तिलपिष्टमया रयं हेमं सूर्य्यं
संश्रज्यप्रापयेत्॥ अर्घ्यं मंत्रो मदनरत्ने॥ सप्तसप्तिवहप्रीत सप्तलीकप्रदीपन॥ सप्तमी स
हितो देवगृहाराध्यं दिवाकर॥ ततः॥ जननी सर्वलोकानां सप्तमी सप्तसप्तिके सप्तव्याहृतके दे
वि नमस्ते सूर्यमंडले इति प्रार्थयेत्॥ सौगगमि॥ अर्कयंत्रैः सवदरैः दूवीकृतस
चंद्रैः॥ अष्टमाविधिना चर्मदघादादित्यनुष्ठये॥ अत्रदानविशेषो हेमाद्रौ भविष्ये
ताम्रपात्रे यथाशक्त्वा मृगमये वा यन्मक्तिमान् स्थापयेत् तिलपिष्टं च सधृतं सगुडं तथा॥ काचनेता
लकं कृत्वा अशक्तलिलपिष्टजं सक्ताधरं वस्त्रेण युष्ये धूपयेत्तथा रचयेत्॥ दानं मंत्रजु॥

आदिमस्य प्रसूदेन प्रातः स्नानफलान् च। इष्टदीर्घमिष्टदः सधर्मयद्वत्तुनास्तकं॥ ज्ञानकं करणीम्...
 ज्ञानत्रैवोक्तं॥ दीपयात्रमिति हे मादो॥ तत्रैव भविष्योत्तरो॥ एवं विधाय ध्वजं रविवाजिपुक्तं हि मे च हे म...
 तदीधितिना समेता। दद्याच्च माधसितसममिवासेयः सोऽसंगवक्रगातिरिव महीभुनक्ति॥ इयं मन्वादिरे...
 योर्वादि कीयासा॥ यदा माधो मलमासो भवति तदा मासद्वय...
 मन्वादिष्टादिकुर्यात्॥ मन्वादि के तैथि कंच कुयीन्मासद्वये विवेति स्मृतिचंद्रिकोक्तेः॥ माधपुष्पा...
 भीभीष्माशुभी॥ तदुक्तं हे माद्रीयामे॥ माधे मासि सितोऽष्टम्या सतिलभीष्म तयरां॥ आह च येन रा...
 कुर्युस्तेस्य संततिभाषिनरति॥ भारतेयि॥ पुष्पाष्टम्यानु माधस्य दद्याद्भीष्माय योजन...
 संबन्धरक्तं पापं तत्संख्येन नश्यतीति॥ धवलत्रिवंशे स्मृतिः॥ अष्टम्यानु सिते पक्षे भीष्माय नु...
 तेलोदकं॥ अन्नचविधिबहयः सर्ववर्णादि जातयः॥ सर्ववर्णां कृते हि जातयश्चित्तसंयोजना॥ तय...
 रामं त्रस्तत्रैव॥ भीष्मः सातनवावीरः सत्यवादी जितेन्द्रियः॥ आभिरभिरवात्रो नु पुत्रयोत्रो चित्ता...
 कियाम॥ वैवाप्रयद्यगोत्राय सांस्तत्तवराय च॥ अयुत्रापददाम्येतज्जले भीष्माय वर्मणी॥ वस्तुना मव...
 ताराय शंतनोरा मजाय च॥ अर्घ्यं दद्याद्भीष्माय च्छास्त्रं हस्त्रं चारिरोरिति॥ एतच्च जीवमिदं निरु...
 येषि चरौ रक्तं॥ एतच्चायस्येन कार्यमिति दिवोदासीये॥ अत्र आदं का म्यम्॥ तयरां नु निष्पा...
 हराणां च त्रयवर्णां दद्युर्भीष्माय नो जले॥ संबन्धरक्तं तेनोपरायं नश्यति सन्नमेति मदनरत्नवचनात्...
 ॥ माधपुष्पाद्विदशी भीष्माद्विदशी॥ त्वया कृतमिदं वीरतत्त्वनाम्भविष्यति॥ सा भीष्माद्विदशी शिवा...
 सर्वपापहराभुमिति हे माद्रीयामवचनात्॥ इयं सर्वपुतायुग्मवाक्यात्॥ माधीश्वरि मायरे सुक्तं प्रा...
 क्तं॥ तथा हे माद्री ज्ञाते॥ मया स्य योश्च जीवेदो महा माधीतिकं यत्ते॥ तत्रैव ज्ञातिवै॥ मिषदृष्टेय...
 सौमिः सिहे च पुरुचंद्रमाः॥ आस्करः श्रवणार्धे च महा माधीति सा स्मृता तच्चाभविष्ये॥ वैशाखी कार्ति...
 की माधीति यथोती वरजिताः॥ स्नानदानविहीना स्नाने याः पांडु नंदना॥ तथा॥ तिलपात्राणां दे...
 या निष्कंचुकाः कंवला सथेति॥ माधयोर्शिमानेन राशुभी माधी अष्टकान् निर्णयः॥ सर्वैरुत्स...
 हकारयोश्च तुलां मय रय हाराणामष्टमी अष्टका एकस्यां वेत्याशु स्थाय नोक्तेः॥ तथा माघाष्टकप्र...
 क्रम्यतामेकाष्टकेत्या च हारताय संववचनाच्चेत्यादिप्रयोगाभिजाते हेयम्॥ ॥ ॥ ॥

इति भट्टकमलाकरकृते निर्णयसिंधौ माधः समाप्ते ॥

कुंभेश्वरः षोडशघटिकाः पुराणाः॥ शेषं प्रावत्॥ फाल्गुनरुक्माश्विन्यां विशेषः कल्पतरौ॥ फाल्गु...
 नस्य च मासस्य रुक्माश्विन्यां महीयते सुयुक्तम्या॥ जानादा शरथेः यत्नी तसि च न निजानकी॥ उ...
 योषितोरघुपतिः समुद्रस्य तटे तदा॥ रामयत्नी च संरक्षा रीता जनकनंदिनीति॥ फाल्गुनी च नु...
 ईशी शिवरात्रिः॥ साचकेषु चिह्नं चनेषु प्रदोषव्यापिनीयाद्ये सुक्तं॥ केषु चिन्निशीथव्यापिनी...
 ॥ तत्राद्या माधवीये वायवीये॥ त्रयोदश्यस्तो गे सूर्ये च तस्यैव नाड्यु॥ भूतविदा नृपा तत्र शि...
 वरात्रि व्रतं चरेत्॥ स्मृत्यंतरेयि॥ प्रदोषव्यापिनीयां शिवरात्रि चतुर्दशी॥ रात्रौ जागरणं य...
 स्मात्तस्मात्तं सयुयोषयेत्॥ अत्र प्रदोषो रात्रिः॥ उत्र रात्रे तस्या हेतुत्वोक्तोः॥ कामिके पिया आ...
 दित्यास्तमये काले अस्ति चतुर्दशी॥ तदत्रिः शिवरात्रिः स्यात्तसां भवेदुत्तमोत्तमेति॥ हि

शिवायित्तैव नारदसंहितायां ॥ अहंरात्रयुनामत्रमाधकृष्णचतुर्दशी ॥ शिवरात्रि व्रतं तत्र सोऽप्य
 मेधफलैर्लभेत् ॥ स्मृत्यन्तरेऽपि ॥ भवेद्यत्र योदश्यां भूतव्याघ्रा महा निशा ॥ शिवरात्रि व्रतं तत्र कु
 र्याज्जागरांतथेति ॥ ईशानसंहितायाम् माधकृष्णचतुर्दश्यामादिदेवो महा नि
 शि ॥ शिवलिंगतयो भूतः कोटिसूर्यसमप्रभः ॥ तत्कालव्यापिनीयाद्या शिवरात्रि व्रतं व्रतौ ॥
 नारदरात्रादध्याध्यायुक्तायत्र चतुर्दशी ॥ नैव तत्र व्रतं कुर्यादायुरेभ्यर्घ्यं हानितः ॥ अहंरात्रय
 द्वितीयया प्राग्यधरी ॥ तृतीयया माघघटी द्वितीयरूप इति माधवः ॥ वचनं तत्रैकं प्राक् ॥ एवं स
 ति पूर्वैर्युरेवोभयव्याघ्रौ सर्वे व ॥ त्रयोदशी यदा देवि दिनभुक्तिप्रमारातः ॥ जागरे शिवरात्रि
 कार्ये भद्रा जयन्ति ते ॥ इति स्तोत्राच्च ॥ दिनहये निशीथव्याघ्रौ तु हे मादि
 मने रती ॥ अहंरात्रात्पूरस्ताच्चैज्यायोगो यदा भवेत् ॥ सर्वविदेव कर्त्तव्या शिवरात्रि शिवप्रिये
 रितिया प्रवचनात् ॥ मदनरत्नेष्वेवम् गौरात्रेष्वेवमाह ॥ निर्णयः पृते तु सर्वापि शिवरात्रि
 प्रदोषव्यापिन्वेव ॥ अहंरात्रवाक्यानि केमुक्तिकामयेन प्रदोषस्तावकानीत्युक्तं ॥ तन्ना ॥ अहंरा
 त्रस्य सर्वकर्मकालत्वे क्ति ॥ परदिने प्रदोषनिशीथोभयव्याघ्रिन्वात्यरेवेति तु माधवः ॥ उदमेव
 च युक्तं प्रतीतः ॥ परेयुः प्रागुक्तं अहंरात्रस्यैकदेशव्याघ्रौ सर्वेषुः संहरांतद्याघ्रौ च संस्थापरेयुः
 प्रदोषनिशीथोभययोगे सर्वैकं संहरांत्याघ्रौ ॥ सर्वे व ॥ यथा अहंरात्रेयस्यांतलभ्यते याचतु
 र्दशी ॥ तस्यामेव व्रतं कार्यं मत्प्रसादायिभिर्नरे ॥ तदुर्ध्वाधोत्विताभूतासाकार्यावृत्तिभिः स
 देति माधवमते शानसंहितोक्ते ॥ सर्वैर्युनिशीथस्य परेयुः प्रदोषस्येत्येकैकव्याघ्रौ तु पूर्वैव ॥
 ज्यायोगस्य प्राशस्त्यात् ॥ तच्चोक्तं नागरखंडे ॥ माघफाल्गुनयोर्मध्ये म
 सिताया चतुर्दशी ॥ अतंगेन समायुक्ता कर्त्तव्या सा सदातिथिरिति ॥ याधेयि ॥ अहंरात्रात्पूर
 स्ताच्चैज्यायोगो यदा भवेत् ॥ सर्वविदेव कर्त्तव्या शिवरात्रिः शिवप्रिये रिति ॥ स्तोत्रेऽपि भवेद्य
 त्रयोदश्यां भूतव्याघ्रा महा निशी ॥ शिवरात्रि व्रतं तत्र कुर्याज्जागरांतथेति ॥ महतामपि
 पापानां हृदये निष्कृतिः पुरा ॥ नृदशकुर्वन्तं पुंसां सर्वेषु निशीथाहर्धं प्रवृत्ता परेयुश्च निशी
 थाहर्धं गेव समाप्ता तदा परेयुरेकव्याघ्रिसत्त्वात्परैव ॥ माघासिते भूतदिन हि राजन्तु येति यो
 ग्यदित्येव च दृश्या ॥ ज्याप्रयुक्तान्तु जातकुर्याच्चि वस्यरात्रिं प्रियं कृच्चि वस्येति वचनात् ॥
 एवं दिनहये प्रदोषव्याघ्रमावे निशीथव्याघ्रिसत्त्वात् सर्वे व ॥ तेन दिनहये निशीथव्याघ्रौ प्रदो
 षव्याघ्रानिर्णयः ॥ दिनहये प्रदोषव्याघ्रौ निशीथेन निर्णयः ॥ एकैकव्याघ्रौ प्रदोषव्याघ्रा
 तु निशीथेन निर्णय इति ॥ इत्येव च विमोमसेऽप्यवारेषु शिवयोगे चातिप्रशस्ता ॥ हे मादो ती
 र्यखंडे लगे ॥ फाल्गुनस्य चतुर्दश्या कृष्णयष्टे समाहिताः ॥ कृत्तिवासे च परे लिंगमर्चयति
 शिवशुभे ॥ तेषां तिपरमं स्थानं सदा शिवमनामय ॥ शिवरात्रि पारंगोतु विरुद्धवाक्यानि दृश्यं
 ते ॥ स्तोत्रे ॥ कृत्तया समीकंदयष्टी शिवरात्रि चतुर्दशी ॥ सत्ताः सर्वयुताः कार्या
 स्तिथ्यन्ते पारंगं भवेदिति ॥ जन्मा समीरे हरी च शिवरात्रि स्तिथेव च ॥ सर्वविदेव कर्त्तव्या ति
 थिर्माने च पारंगमिति ॥ तिथिर्मध्ये पारंगं स्तोत्रे उक्तम् ॥ उयो यशां चतुर्दश्या चतुर्दश्या

चपाररांभूतेः सुकृतलक्षेणलभ्यतेवाः चवानवा॥ ब्रह्मणोदरमध्येतुयानितीथीनिसंतिविः संवत्
निभवंतीहभूतायांपाररोकते॥ तिथीनामिवसर्वासासुपचासत्रादिषु॥ तिथ्यंतेपाररांकुर्याद्वि
शिवचतुर्दशीमिति॥ अत्रयामत्रयादबीकचतुर्दशीसमाश्रितदेतेतदध्यामिसांतुप्रातस्तिथिमध्य
वेति॥ हेमाद्रिमाधवादयोऽप्यवस्थामाहः॥ तन्ना॥ तिथ्यंतेतिथिमांतेवापाररांपत्रचोदितं॥ यामत्रके
धृगामिसांप्रातरेवहिपाररांमादिरामाप्यवचनेरेव अवस्थसिंदूरभयविधवांस्वैष्यर्थ्यस्वदृ
हरत्वात्॥ वयंतुतिथ्यंतेपाररांभवेदितिरुक्ताष्टमादिविषयमेव ननुशिवरात्रिविषयमृतदफालं
नुसर्वपुतत्वमात्रकयनार्थं॥ कथमन्यथास्कांदे एवभूतहृदयवाक्चवत्रिथिमध्येपारराविधानं
ते॥ तस्माद्विनाशिवचतुर्दशीमित्युदंलंशिवरात्र्याः सर्वप्रकारेषुतिथिमध्यएवपाररांतिरुमशि
वाचारेव्येमेव॥ दीपिकायांतुगत्रावपितिथ्यंतेएवोक्तं॥ ब्रततिथेरंतेनिशीथेविवाश्रीयादिति॥ म
दनरत्नकात्तादशीयोजु॥ साष्टमययर्थ्यंतेन्यापिनीचेत्परंरुनि॥ दिवैवपाररांकुर्यात्पाररांनेकरो
वभाषितुक्तम्॥ तन्ना॥ तिथिमध्येपारराविधानानिषिद्धफलयोगाच्च॥ तिथ्यंतानपेक्षरापदो
सक्तौ॥ चतुर्थयादासंगतिः॥ तेनेदंशिवरात्रिभिरुत्रतपरंतेयम्॥ इदं ब्रतं संयोगव्यक्तमायेनमिमे
काभ्यं॥ तथाचमाधवीयेस्कांदे॥ परात्परतरंनानि शिवरात्रिः परात्परम्॥ नरुजयतिभक्तोशु
देप्रभुवनेश्वर॥ जंतुर्जन्मसहस्रेषुभ्रमतेनात्रसंशयरात्रिः॥ अकररोत्रयवायुशुतेः बर्षेबर्षेमहादि
विनरोनारीयतिब्रता॥ शिवरात्रौमहादेवंनित्यंभक्ताप्रसजयेदितिबीशाशुतेः॥ अरांवायदिकशु
भ्येतक्षायतेहिमवानपि॥ चलंयेनेकदाचिदेनिश्चलेद्विशिवव्रतमितिबचनाच्चनित्यता॥ ममभ
क्तस्तुयोदिविशिवरात्रियुयोषकः॥ गणत्वमस्ययंदिव्यमस्यशिवशसनम्॥ सदीनृभुक्तामहं
भोगान्नृनतोमीक्षमवाप्रयादितिस्कांदात्॥ हादशादिकंभनत्स्याच्चतुर्विंशादिकंतुवेति॥ तत्रैवेकान
संहिताबचनात्काम्यता॥ तत्रैवा॥ शिवरात्रिब्रतंनामसर्वपांयविनाशनम्॥ आर्चंशलमनुष्मा
रांभुक्तिमुक्तिप्रदायकं॥ अत्रजागरेयवासज्जाः समुदिताः ब्रतन्तुप्रत्येकम्॥ समुदितानीक
लसंबंधात्॥ यतु॥ अथवाशिवरात्रिचरुजाजागरणीयेतु॥ तथा॥ अखंडिन
ब्रतोयोहिशिवरात्रियुयोषयेत्॥ सदीनृकामानवात्रोतिशिवेनसहमोदते॥ कश्चिसुरापविषेय
ब्रतहीनोपिपः पुमान्॥ जागरंकरुतेतत्रसरुदसमतोब्रजेदिमादिसंकांदेतदनुकल्पत्वादशक्तपरे॥
माधेतप्रातिमासशिवरात्रिरुशिवरात्रिशब्दस्यमाधकस्यचतुर्दश्यामेवरुढत्वात्॥ माघमासस्य
शेषेमाप्रयमाफाल्गुनस्यचा॥ कृष्णाचतुर्दशीसातुशिवरात्रिः प्रकीर्तितेतिहेमाद्रौवचनाच्चनापनि
र्णयस्तत्रेति॥ रात्रौयामचतुर्थयेज्जाविधानायस्तिन्दिनेधिकारत्रिआभिः॥ सायासासायैव
वैवेति॥ हेमाद्रिरुचिवान्॥ वसुतस्तु॥ प्रतिमासकस्यचतुर्दश्यामपि॥ सर्वकामप्रदंरुस्यचतुर्
दश्यांशिवव्रतमित्युक्तम्॥ चतुर्दशादंकर्व्यंशिवरात्रिब्रतंशुभमितिहेमाद्रौकालोत्तरं॥ शिव
रात्रिशब्दप्रयोगांकोऽपाचनायिहोत्रनिमात्रिहोत्रयमीश्वतदमीमात्रिः स्यादेवा॥ अतः प्रशेष
निशीथोभयव्याप्रेवनिर्णयस्तिवंप्रतीमः अस्यांभोहेमाद्रौस्कांदे॥ आशौमार्गशिरेमासिदी
पोरुवदिनेपिवा॥ एक्ष्मीमासाधमासेवाहादशिवमुपोययेत्॥ एवंहादशवर्षेषुहादशैवतपोध

नान्॥वरयेदिति शेषः॥चतुर्दशवाविप्रानाचार्यचरत्वा॥कुंभीपरित्यजेद्वसुमपासहितं शिवं॥सौ
वर्गोऽप्यवरोप्येष्टमसंस्थितं शुभे॥रसुकुंहेमीमूर्तिसंज्ञस्थिरं चलवालिगं पंचामृतसहस्रशततद
होमतरकुंभेः संस्त्राय संज्ञजागरणं कृत्वा परेषु स्तित्वा सहस्रशतं बाहुत्वा विप्रेभ्यो वस्त्राणि द्वादश
गाश्च दत्त्वा चार्या यधेनुं शय्यां च दत्त्वा॥विप्रान् भोजयेदिति मद नरत्ने उक्तं॥माघमावास्यापुगादिः॥
तदुक्तम्॥माघमासे त्वमावास्येति॥अन्यत् प्राग्वत्॥तथा सोपिविशेषो विष्णुपुराणे॥माघाक्षिते
यंचदशी कदाचिदुपेतियोगं यदि वारुणेन॥अक्षराकालः सपरः पितृणां नष्टसुखं येन पल
भ्यते साविति॥वारुणं शतमिया॥इदं च कुंभादिभ्यो ज्ञेयमिति हेमादिः॥भारते॥काले धनियादि
नाम तस्मिन् भवेत्तु भूपाल तदापि नृभ्यः॥दत्तं तिलाक्षं प्रददाति तृप्तिं वर्षां पुतंत नृकुलजे मनुष्ये रि
ति फाल्गुनी यो रीमासी होलिका॥सा च सायान् व्यापिनी याद्या॥सायान् हे होलिकां कुर्यात् सर्व्वा
हे कीडनं गवामि निवचनादि नि निर्णयामृत उक्तं॥जीति निर्निबंधे तु॥प्रतिपद् तमद्वा स्यात् चिता
होलिकादिवा॥संवत्सरं च तद्वाष्ट्रं पुरंदरं हति साधु नम्॥प्रदोष व्यापिनी याद्या पोर्णिमा फाल्गुनी म
दा॥तस्यां भद्रा मुखं स्तौत्वा राजा होला निशा मुखे इति नारद च चनान्॥प्रदोष व्यापिनी सुकृते हि मादो
मदनरत्ने च भविष्ये॥अस्यां निशा गमेयार्थं संरक्ष्याः शिशवो गृहे॥गोमये नोपलिभे च सचतुष्केष्ट
हंगरी॥इत्यादिना तत्रैव तद्विधानाच्च॥नेनेयं सर्व विद्वा॥आवरी दुर्ग नवमो दुर्ग चैव नृजा शिनी॥
सर्वे विदेव कर्त्तव्या शिवरात्रिर्वलेर्दिनमिति बृहस्पतः सर्वं देवर्त्तं कृतेष्व॥दिनद्वये प्रदोष व्यापिनी यरे
व॥सर्वदिने भद्रा सत्वात्॥तत्र च होलिका निषेधान्॥तदुक्तं निर्णयामृते मद नरत्ने च॥पुराया स
मुच्यते॥भद्रायां दीपिता होलाराष्ट्रभंगं करोति वै॥नगरस्य च नैवेद्यात् स्मात्तां परिवर्जयेत्॥त
था भद्रायां देन कर्त्तव्ये आवरी फाल्गुनी तथा॥आवरी नृयति हंति यामंदं हति फाल्गुनी॥तथा
॥दिना होमरतो विस्त्यात् फाल्गुनी यो र्णिमा यदि॥रात्रौ भद्रा वसाने तु होलिका दीप्यते तदेति॥
यदा तु सर्वदिने चतुर्दशी प्रदोष व्यापिनी परदिने च र्णिमा स्यात् यदा तस्या न्नात् प्रागेव समा
प्यते तदा सर्वदिने संस्मरी रात्रौ भद्रा सत्वात् तत्र च तन्निषेधान् परं हति प्रतिपद्येव कुर्यात्॥सा
र्द्धयामत्रयं वा स्याद् द्वितीयदिवसे यदा॥प्रतिपदं हं माना तु तदा सा होलिका स्तेति भविष्यवच
नादि नि निर्णयामृतकारः॥मदनरत्ने प्येवम्॥यत्तु वक्तव्यं हि परित्यजेदिति भविष्य॥वह्नी
होलिकायां वह्निं प्रतिपदं वर्जयेदित्यर्थः॥तदुक्तं भिन्नविषयमिति तत्रैवोक्तम्॥अन्ये तु तस्यां
भद्रा मुखं स्तौति॥प्रदोष व्यापिनी न स्यात् यदा सर्वदिने तदा॥भद्रा मुखं वर्जयेत्त्वा होलिकायाः
प्रदोषनमिति नारद वचनान्॥निशा गमे प्ररक्ष्ये त होलिका सर्वदा बुधेः॥नदि वा रजये नृदं दार
जितादुःखदा भवेदिति दिवोदासीय वचनान्॥यामत्रयोर्द्वयुक्ता चैत्यं यत्तु भवेत्तिथिः॥भ
द्रा मुखं परित्यज्जकार्या होलामनी विभिरिति विद्याविनोदे मिधानां च॥भद्रा मुखं विहाय स
र्वदिने एव कार्यं न्याहः॥भद्रा मुखं तु नायुक्तं यंच वदंगल कस्त्ये केति रत्नमालोक्तं ज्ञेयं
॥शिष्टाचारोऽप्येवमेव॥अत्र चैव दयहरां तदा ततोऽङ्घ्रिं शिभद्रा वर्ज्यो रीमा स्यां होलिका
दीपनम्॥अथ परं हि यस्तोदयस्तदा सर्वदिने भद्रा वर्ज्यं रात्रिचतुर्थयामे दिष्टिपुच्छे वा हो

निरूप्यति यत्किं संतु प्रकीर्णवक्तुमुपयतः ॥ तत्रादौ संस्कारे युगमीधानम् ॥ तत्र प्रथमरजोदरीनेह ॥ यहरा संकमादि फले तत्रांसादि च पितृकृतप्रयोगदीपिकायां भद्रकृतप्रयोगरत्ने च ज्ञेयम् ॥ किंचि
नूयति ॥ मदनरत्ने नारदः ॥ अमारिक्ताय मीषशीदादशीप्रतिपत्तस्य ॥ परिघस्य तु सर्वोद्देश्यतो यो नो
वेष्टनो ॥ संघ्यास्यस्य वेदिका मधुमे प्रथमार्त्तवे ॥ रोमीयति तत्रादः खीपुत्रिणी भोगमाग्निनी ॥ पति
व्रतात्ते शमीकी सूर्यवारदि सुकमात् ॥ वैधर्म्यं सुतलाभश्च भैरवशत्रुविबर्द्धनं मित्रलामः शत्रुदृदि
कुलार्द्धिर्वधुनाशनम् ॥ मरणां वंशदृष्टिश्च निराहारः कुलस्यः ॥ तेजश्च सुतनाशश्च कुलहानि सि
धिकमात् ॥ गर्गाः ॥ सुभगा चैव दुःशीला वेध्या पुत्रसमन्विता ॥ धर्मपुत्रा व्रतघ्नी च परसंज्ञानमोदि
नी ॥ सुपुत्रा चैव दुःसुत्रा पितृवैश्वरनासदा ॥ दीना प्रजावती चैव पुत्राढ्या नित्रकारिणी ॥ साधीप
तिप्रियानित्यं सुपुत्रा कष्टचारिणी ॥ स्वकर्मनिरता हिंसा पुण्यपुत्रादिसंपुता ॥ नित्यधनचया स
क्ता पुत्रधन्यसमन्विता ॥ मूर्खा चाना पुण्यवती दस्तीदेः कमात्फलम् ॥ नारदः ॥ कुलीरदृष्टव
यो मनुष्यकृत्मा तुलाघटाः ॥ राशयः सुभदाज्ञेयानारीणां प्रथमार्त्तवे ॥ गर्गाः ॥ सुभगाश्चेत्तव स्वास्या
तदृढवस्त्रा यतिव्रता ॥ क्षौमवस्त्राक्षितीशास्यान्ववस्त्रासुखान्विता ॥ दुर्भगा जीर्णवस्त्रास्यादो
गिरीरक्तावाससा ॥ नीलांबरधरानारीपुष्पिताविधवातनः ॥ वस्त्रे सुर्विषमारक्तविंदवः पुत्रमाप्नु
यान् ॥ समाश्चित्यकाचिति फलस्यात्ययमार्त्तवे ॥ अत्र स्त्रीसंगवर्जनमाह ॥ वसिष्ठः ॥ प्रभूतदो
षे यदि हस्यते तत्सुखं तदा शांति कर्माकार्यं ॥ विवर्जयेदवतदेकशय्याया वदजोदरीनमुत्तमे हि
जोतिर्निर्वंधे वसिष्ठः ॥ आर्धर्त्तौ येषु कुर्जमधुसुचिनभस्याश्च पुक्काय वारारिक्ताय चोष्ठस्य
पितृपरसर्दने रात्रि संघ्याय रह्नि ॥ मिश्रोया मूलनीलौ वीवरमनरुणा लोधा चोत्तरे चोत्तरे मातः ॥
पापस्य लघनसदरुणजरनीलरक्तांबरं च ॥ आर्धर्त्तौ दुर्भगानारी विष्कुंभे च द्रजस्त्रला ॥ वैध्या चैवा
तिगंडे च शूलशूलवती भवेत् ॥ गंडे तु सुश्रुली नारी व्याधाते चान्मघातिनी ॥ वज्रचंखेरिणी मीक्ताया
ते च यतिधातिनी ॥ यरिधे मृतवंध्या च वेष्टनोपनिमारिणी ॥ शेषाः सुभावहा योगायथानामृ
लप्रदाः ॥ शांतिमाह प्रयोगवारिजति शो नकः सार्त्तवानां तु नारीणां शांतिवक्ष्यामि शो नकः पंच
मेह्निचतुर्थे वायुहातिथ्यः पुरः सरम् ॥ दोषा प्रमारा धान्ये नत्री हि राशिचयं भवेत् ॥ कुंभत्रयं न्यसेद्वा
शोतं तु वस्त्रादिवेशितम् ॥ हरये न्नीर्थसलिलैः प्रतिकुंभं दृष्ट्यकुंभं दृष्ट्यकुंभं ॥ सूत्रे नाथनवर्चनं प्रसुव
आय इत्यथ ॥ ऋचायाः प्रवतसह द्वाय आचतनः कमात् ॥ मध्यकुंभे क्षिपे द्वायमौषधानि च
हेमच ॥ उद्वरः कुशाद्वीराजीवकटविल्वका ॥ विष्कुंभे तावतुलसीवर्हिषं शस्त्रपुष्पिका ॥ शता
वर्ष्यश्च गंधाचनिर्गुंभीसर्षपद्वयं ॥ अयामार्गः पलाशश्च यनसो जीवकलया ॥ प्रियंगवश्च गोधू
मात्रीहयोश्च न्यसेत् ॥ क्षीरे दधि च सर्यंश्च यमयंत्रे न्योत्पले ॥ कुरंदकत्रयं युजावचामद्रकमुत्त
का ॥ हात्रिशदोषधानीहयथा संभवमाहरेत् ॥ मृत्तिकाश्चोषधादीनि तत्रैव राक्षियेत्कमात् ॥
कुंभोपरि न्यसेत्तावकोत्पलमृदेणुना प्रज्ज ॥ भुवने शरीरं न्यसेत्तत्र वरदारी च पुरंदरम् ॥ जपेद्वायुनीमा
होमा क्रीडस्त्रे च जपेत्ततः ॥ स्थाने दक्षिणं कुंभं मृत्तिकां कुंभे दत्तम् ॥ चत्वारिंशदस्रज्जानि चतु
र्वैत्रारणि च ॥ संस्थानुत्तरं कुंभे श्रीरुद्रं रुद्रसंख्यया ॥ शान्दं दक्षिणं स्रजं चतुर्वैत्रं संस्थानुत्तरं

त॥ कुंभस्य पश्चिमे देशे शान्तिहोमं समाचरेत् ॥ द्वाविंशतिस्तिलगोधूमेः पायसेन घृतेन च ॥ तिसृभिश्चैव ह
वीभिरेकैका जाहतिर्भवेत् ॥ अष्टौ त्रसहस्रं वा शतं मष्टौ त्रस्तुवा ॥ गायत्र्यैव तु होतव्यं हविरत्र च तु
ष्टयं ॥ ततः सिलकृतं हुत्वा समुद्राहर्षिस्तुक्तः ॥ संतनामा मध्यांतां शर्णाहुतिमथाचरेत् ॥ अथा
भिषेकं कुर्वीत प्रति कुंभस्थितो दंकेः ॥ आपो हि ह्येति नवभिः स्तुक्तेन च ततः परम् ॥ इदो अग्नये नै
व पावमानैः क्रमेण तु ॥ उभयं पृथावच्च न स्वस्तिदा विरायकया ॥ त्रैयम्बकेन मंत्रेण जातो देवशय
कया ॥ समुद्रजे सारस्वत्यादि त्रयं यो नो च त्रिभिः क्रमात् ॥ इमा आ पृथ्वे नैव देवस्येति मंत्रतः ॥ मंत्रेण यत्
मीशानं त्वमये रुद्रस्य न तु हृदीति मंत्रेण भुवनस्य पितरं तथा ॥ पयिते देति मंत्रेण शिवसंस्कल्पमचतः
॥ इदं तावद्यभ्यं च मंत्रैश्चैवाभिषेदयेत् ॥ धेनुं ययसि तीरं दद्याद्वाचार्य्ययचभूषणैः ॥ सदक्षिरामनङ्गाहं प्र
दद्याद्दुद्रजायिने ॥ महाशान्तिं प्रजय्याथ ज्ञाहारा च भोजयेत्ततः ॥ मदनरत्ने वारदः ॥
तत्र शान्तिं प्रकुर्वीत घृतं हवीं तिलाक्षतैः ॥ प्रयेकाष्टशतं चैव गायत्र्या जुह्यात्ततः ॥ स्वर्णीगोभूतिला नृपा
नृसर्षदीवायुत्रयैः ॥ प्रकां एतं मदनरत्ने देयं ॥ विसृज्योऽभ्यते ॥ ग्रहणो रजो रशने तजनाकर्म प्रसवै
ति ब्रह्मणः ॥ प्रथमर्तौ पुष्यवत्ता विधिविषयः ॥ स्मृतिचंद्रितायाम् ॥ प्रथमर्तौ तु पुष्यराषाः पतिपुत्रवती
स्त्रीयः ॥ अक्षतैरासनं कृत्वा तस्मिन्नासु पवेशयेत् ॥ हरिद्रां गंधपुष्पादी नृदसु स्तावूलकं सज्जम् ॥ री
येर्नो राजनं कुर्यात्सदीये वा सयेद्देहं ॥ लवणं फलसु द्वादशधा ज्ञाभ्यः स्वस्तिकं ततः ॥ द्वितीयाद्युत्तु
तन्नि यमानाह ॥ प्रयोगपारिजाते रसः ॥ अजनाभ्यं जने स्नानं प्रवासे रं तथा वनं ॥ न कुर्वीत्स्नानं वाना
शयहारामाभीक्ष्णं तथा ॥ अत्रिरपि ॥ वज्रये मधुमांसे च योत्रे स्वर्गं च भोजनं ॥ गंधमास
दिवा स्नायतां ब्रूलं चास्य शीघ्रं नंदधेशरावेभुजीतपेयं चाजलिनायिवत् मदनरत्ने हारीतः
रजः शस्त्रं च धः शयीत ॥ भूमौ काष्ठीयसे पारो पुरणये च श्रीयात् ॥ विसुधर्मो त्ररे आ
हारगौरसानां च पुष्पालंकारधारणम् ॥ अजनेन कंतं गंधाः पीडशय्याधिरोहणं ॥ अग्निसंस्पर्शनं
चैव वज्रये च दिनत्रयं ॥ तथा ॥ प्रथमर्तौः शर्वस्त्रीगमनेन कार्यं ॥ आयजोदशं नात्यंती नैवाहता
यतमध्वन्यर्थीकारेण शुक्रस्य ब्रह्महत्यामथा पुष्यादि नित्तैवाश्वलायनोक्तेः ॥ ततः ऋतौ गमन
माह ॥ यात्तवत्स्यः ॥ ऋतुशर्तुर्निशास्त्रीणां तस्मिन् युग्मासु संविशेदिति ॥ अष्ट
नावय्याह गीतमः ॥ ऋतावुपेयान् सर्वत्र वा प्रतिषिद्धवर्जमिति ॥ मनुः ॥ ऋतुः स्वाभाविकः
स्त्रीणां रात्रयः ऋतुशस्त्रताः ॥ तासां माघाः चतस्रस्तु निर्दिष्टे कादशी चया ॥ त्रयोदशी च शेषाः स्युः
प्रशस्तादश रात्रयः ॥ मदनरत्ने देवलः ॥ न स्मात्रिणं च अलीं युष्मितां परिवर्जयेत् ॥ तत्र तिथ्यादी
नाह श्रीधरः ॥ षष्ठाष्टमीं यचदशीं च तुर्थां च तृतीयां मयुवहतिना ॥ शेषाः शुभाः सुस्थियो मि
के वाराः शशां कार्यं सिर्नेह जानां ॥ उभयत्र हिना ॥ शेषाः शुभाः सुस्थियो निषेके वाराः शशां कार्यं
सिर्नेह जानां ॥ उभयत्र यस्तदये ॥ आर्य्यो गुरुः सितः शुक्रः ॥ इदं जोषुधः ॥ विसृज्ये शरविमित्रसमी
रयोश्ममूलोत्तरवरुणाभानि मिषेककार्यं ॥ दृष्टानि पुष्यवसुशीतकरादि चित्रादिनाश्च मध्यम
फलाविकलाः सुरन्याः ॥ विष्वादिदेवत्यं नक्षत्राण्युक्तानि रत्नमालायां भेषादस्त्रयमायिष्या
नृशशिनः शर्वोदिति कीवपतिः ॥ कद्रुजापितरो भगौर्यं मरुर्वीत्विष्टं ह्यो मारुतः ॥ शक्रा श्रीत्वय

यमित्ररंदनिर्जितसोयंचविश्वेविधिर्गोविंदोवसवोमुपाजवरणाहिवृध्यष्टयाभिधाः॥उत्तराशः
हेनोत्तराशः॥अत्रमूलस्यप्रत्यक्षमुक्तम्॥ याज्ञवल्क्येनतु॥ सवंगच्छन्ति
पेशामामधोमूलचवर्जयेदित्युक्तम्॥तेनात्रविकल्पः॥अत्रसमासुपुत्रीविषयमासुक्येतिज्ञेयमुग्मा
सुपुत्राजायंतेस्त्रियोःपुग्मासुरात्रिष्वितिहेमाद्रौशंखीकैः॥तत्रायुत्रोत्तराशप्रशस्ता॥ तदाह
आयस्तवः॥ तत्रायुत्रोत्तराशप्रशस्तेति॥तत्रैवव्यासः॥रात्रौचतुर्थ्यायुत्रःस्यादत्मापुर्दत्त
वर्जितः॥यंचम्यायुत्रिणीनारीयस्यापुत्रस्तमध्यमः॥सप्रम्यामप्रजायौषिदष्टम्यामीश्वरःपुमा
न॥नवम्यासुभगानारीदशम्याप्रवरःसुतः॥एकादश्यामधर्म्यास्त्रीद्वादश्यापुत्रघोतमः॥त्रयोद
श्यासुतायायावरीसंकरकारिणी॥धर्मज्ञश्चकृतश्चआत्मवेदीदृढव्रतः॥प्रजायंतेचतुर्दश्या
यंचदश्यापतिव्रता॥आश्रयःसर्वभूतानांघोऽश्याजायतेपुमानिति॥अत्रचर्यदिननियेधेयि॥
स्नातांचतुर्थेदिवसेरात्रौगच्छेद्विचक्षुरात्रि॥महाभारतीकैश्चतुर्थेहनिस्नातायापुग्मासुवागभेसं
दधातीतिहारीकैर्विकल्पोक्षेयः॥ तत्रापि॥स्नानंरजस्वायास्तचतुर्थेहनिशस्यते॥गम्या
निवृत्तेरजसिनानिवृत्तेकथंचनेत्यायस्तस्वीकैर्यवस्थाज्ञेयाप्रभासखंडेमरीचिः॥शुद्धाभुश्चतु
र्थेहि ॥

॥ स्नानेनस्त्रीरजस्वा॥दैवकर्मशियेच्येचयंचमहनिशुश्रू
ति॥श्रीतकर्ममथेरजस्वाचेतत्रचतुर्थेदिनेयधिकारः अथपदात्रिरात्रिणीस्यादथैना
मुहयेदित्यायस्तवस्नानं॥चतुर्थेहनिगोमूत्रमिश्रादिःस्नातावासीयोक्तजालानिमंत्रेधोरये
दितिमीमेयुक्तं॥सर्वसर्वत्रश्रीतकर्मरणीतिधूम्रस्वामीरामाडादयः॥अत्रसर्वासुपुग्मासुगमनमाव
श्यकं॥पुग्मास्त्रिगुहवचननिर्देशादितिचित्तानेश्वरः॥तत्रैकस्यांरात्रौसकदेवकार्यम्॥सुस्थ
रंदौसकसुत्रंस्वस्वरायंजनयेत्पुमान्॥ इति याज्ञवल्क्योक्तेः इदंचत्रौगमन
मन्त्रकालेप्रतिबंधादिनागमनासंभवेआहैकादश्यादावधिकार्यम्॥ब्रह्मचार्येवयद्वापराया
श्चनस्त्रश्चवर्जयेदिति याज्ञवल्क्योक्तेः॥ व्याख्यातेचेदमितासुरायाम्॥यत्रआ
होदौब्रह्मचर्येविहितंतत्रायुतीगच्छती नत्रह्यपर्यस्वलनेदोषरतिपात्रीणीतिवृद्धेनारसीचतु
र्हस्यायहगमदनलेय्येवमपत्ता॥हेमाद्रौशिवहस्ये॥दिवाजन्मदिनेचैवचनकुर्यान्मेषुनत्रती॥आ
हंत्वाचमुक्ताचश्रेयोर्थीनचपर्वस्तिनि॥तद्वृत्तविषयम्॥ब्रह्मचार्येवभवति यत्रतत्राश्रमे
वसन्तिमनूक्तेः॥दर्शदोतुनभवत्येवापर्वणायथ्युदस्तत्वात्॥अमावास्यामष्टमीचपौर्णमा
सीचतुर्दशी॥ब्रह्मचारीभवेन्नित्यमण्यौस्नानकीदृजि॥ इतिविष्णुपुराणाच्चा माधवीये
तु॥अतुकालेनिपुक्तौवानेवगच्छेत्स्त्रियंकाचिन्तु॥तत्रगच्छन्समाश्रीतिसिद्धफलमेववत्ति
तिवृद्धमनूक्तेः॥आहैब्रह्मचर्येनियतमित्युक्तम्॥पृथ्वीचंद्रोदयेत्येवम्॥एतत्सतिसंभवेज्ञेय
म्॥अनेकभाष्येस्पृष्टयौगयर्थेहेमाद्रौक्षयः॥यौगयधेतुतीर्थीनांविवाहक्रमशोव्रजेत्॥र
क्षणाद्यमपुत्रावायहराक्रमसोपिवेति॥गृहणश्रुत्यहणम्॥अग्निताने॥विष्णुयोनिरजयेत्स
क्त्योनिस्तृष्णात्रिभिर्ब्रती॥गर्भाधानंततःकुर्यात्सुपुत्रीजायतेक्रवम्॥अगमनेदोषमाहय॥

राशरः ऋतुस्वातंत्र्योभाष्यसन्निधौनोयगकृति॥ घोरयांभूराहस्यांयचेतिनात्रसंशयः॥ च
 स्थापवादमाहमदनरत्नेवासः॥ आधितोवधनंस्थोवाप्रवासेस्यथयवसु॥ ऋतुकालेपिनारीणां
 हस्याप्रमुच्यते॥ हृदयध्यामसहृतामृताययामपुष्पिणी॥ कस्यांचवहपुत्रांचवर्जयमुच्यते॥ हृदय
 ध्यामसहृतामृताययामपुष्पिणी॥ कस्यांचवहपुत्रांचवर्जयमुच्यतेभवान्॥ हृदंगतरजस्तम्॥ ग
 र्भाधानांगहोमाकरोप्रापश्चित्तमाह पारिजातेप्राप्तलायनः॥ गर्भाधानस्याकरणात्रज्ञात
 दुष्यति॥ अष्टत्वागोद्विजैदत्वाकुप्यासुंस्वनेपतिः॥ गर्भाधानंनमलमासुक्तासादावपिकर्प
 उत्सवेषुचसर्वेषुसीमंतऋतुजन्मसु॥ सुगसुरजयोश्चैवमौल्यदीयोनविपतरतिमोतिनिबंधभृक्तेः
 तैगमनेयराशरः॥ ऋतौतुगर्भंशक्तिस्तान्मेयुनिनःसृजते॥ अष्टतौतुपदगांकेकेचंसूत्रपुरिव
 त्॥ स्त्रीणांतुनस्तानमउभांययमुवीस्यातांदेयनीशपनंगतौ॥ शयनांदुस्त्यतानारीशुचिःस्यादु
 पुमान्॥ इतिहृदशातानयोक्तेः॥ अत्रकश्चिद्विशेषउच्यते॥ तत्रराजौरजसिज
 ननाद्येचरात्रिविभागोक्त आद्यभागादयेचेत्सर्वदिनेयाद्यः॥ परतस्तत्ररमितिमितासरायां॥ यन्त्राभागा
 ईरात्रात्प्राक्कास्योदयात्तद्दिनमिमुक्तम्॥ तत्रदेशाचारस्यस्या॥ तथा॥ सप्तदशदिनपर्यंतंउत्तर
 जोहृदोस्तानमात्रम्॥ अष्टदशेयकरात्रम्॥ ऊनविरोद्यहः॥ विंशतिप्रभृतित्रिरात्रमितिततएवतेयम्
 ॥ यन्त्रा॥ चतुर्दशदिनादकांगसुचिन्वेनविपतेरतिनत्रस्ताननभृत्तत्त्वमभिप्रेतम्॥ एतच्चयस्याविंशति
 दिनोत्तरप्रायशोरजस्तत्रेव॥ यस्यास्त्वर्वाकृमायशोरजस्तत्रोक्तंस्मृत्यंसरे॥ चयौदशदिनादूर्ध्वप्रा
 रजोवतीनामेकादशदिनाद्यागसुचिन्वेनास्ति॥ एकादशेदिनेयकरात्रंउर्ध्वत्रिरात्रमिति॥ प्रयोग्यादि
 नेप्येवं॥ योगजेतुत्रैवविशेषःसंग्रहे॥ रोगेणपद्मजःस्त्रीणांमन्त्रहंरिप्रवर्तते॥ नांशुचिलुभवेत्त्रेनयस्या
 हेकारिकंमतमिति॥ कर्माधिकारस्तर्जोनिवृत्तीवेव॥ रांधाचारानतावेत्स्यात्स्वतापिस्त्रीरजस्त
 ॥ मावत्प्रवर्तमानंहिरजीनेवनिवर्तते॥ इतिआहृदमांशोश्लोकेः॥ तत्रापिस्वकालेच
 विरेवेत्ताहच्युष्टंगः॥ रोगजेवर्तमानेयिकालेनिर्मातृकालजे॥ तस्मात्प्रलेप्रमत्रःस्यादस्यसंके
 भवेत्॥ तथा॥ रजस्वलायारनस्तलांतरस्यशेषकामनःस्तानां॥ कामनःउपवासः॥ यंचगयाशनं॥
 असवर्णानांत॥ ब्राह्मणाःसत्रियादिस्यशेषकमेणाद्यज्जार्दपादीनरुज्जातिकज्जः॥ सत्रियादीनां
 तुक्तुपादसव॥ सत्रीयादीनांहीनवर्णस्यशेषत्रिरात्रमुपवासः॥ विश्वामित्रैः॥ अर्धयास्यशेषोदरात्रेदि
 त्वा॥ एतच्चकामनः॥ अकामनस्तप्राज्ञुदेरनशनम्॥ अकामनस्यांगलादिस्यशेष्यनशनमेव
 प्राक्तुभुदः॥ कामतसुप्रथमेन्द्रिग्रहः॥ द्वितीयेद्यहस्तनीयेरकाहः॥ त्रयस्येगुद्यहसकाहीवा॥ मुंता
 नायाश्चउलादिस्यशेषपद्मजम्॥ उच्छिद्योःस्यशेषतुक्तुकरसादिमितासरायांतेयम्॥ स्मृत्यंसरे
 तसर्वत्रवालापलायाःस्यशेषस्तानेकतेभुक्तिः॥ पश्चादनशनप्रत्यापारति॥ स्तानविधिंराहयराशरः॥
 स्तानेनेमित्रिकेप्राप्तेनारीपदिरजस्तला॥ पात्रानरितनोयेनस्तानंकृत्वात्रतंचरेत्॥ सिकगाचाभवे
 द्विःसागीपांगकयंचनः॥ ननखापीउनेकुप्यान्नापद्मस्यधारयेत्॥ चचरजस
 लास्तानां॥ दिवस्तवत्वमः॥ ब्राह्मणपुराधाधिनशीम्यमेयुहस्तानिलाखंडलवासवेषु॥ विश्वार्थम
 स्त्रीत्रभाद्रमेयुवरंगनास्तानविधिःप्रदियः॥ ज्वरमिभूतायानारीरजसाचपरिनुताकयंतस्वाम

वेक्ष्ये च शुद्धिः स्यात्किन कर्मणा॥ चतुर्थे ह निःसंप्राप्ते स्पृशेदमातृतां स्त्रियं॥ सा संचैलावगाधायः स्त्रिया
पुनः स्पृशेत्॥ दशहृदशकृत्वोवाचामि च पुनः पुनः॥ अत्रे च वासं सान्नागस्ततः सुदामवेतु सेति॥
रदचातुरमावेनेयम्॥ आतुरे स्त्रान उत्यन्नेदशकृत्वो धनातुर इति राशौ रैः॥ रजसो राने तु पराशर
माधवीये प्रजायति॥ अविज्ञाते मले सा च मलवदसनाय दि॥ कृतं गृहे युदुष्टं स्याच्छुद्धिस्तस्य स्त्रिया
त्रतः॥ दिवजा नीये कारिकायाम्॥ उच्छिद्यतु हिजातीनां रजः स्त्रीयद्विपश्यति॥ उपवासमधोच्छिद्येऊ
र्ध्वोच्छिद्ये अहंक्षियत्॥ अथ पुंसवनम्॥ प्रयोगयारिजो ते जातु कर्णः॥ हिती वैवात्
तीये वा मासि पुंसवने भवेत्॥ रजोगर्भे भवेत्कार्ये सीमंते न सहायवा॥ गृहस्थति॥ तृतीये मासिकर्तुं
अगृह्ये रजः शोभने॥ गृहे चतुर्थमासे तु यष्टे मास्यथ वाष्टमे॥ सकृत्पुंसता गृष्टिः॥ स्तेन प्रतिगर्भे म
पि भवतीति ज्ञायते॥ वद्ध च कारिकापि॥ कर्त्ता स्याद्देवरस्तस्यायस्याः पशुरसंभवः॥ आवर्त्तन रंदे क
र्म प्रतिगर्भे मिति स्थितिः॥ ब्राह्म॥ गर्भाधानादि संस्कृता पिता प्रेष्टुतमः स्मृतः॥ तदभावे कुलीनः
स्य ह्यंधवो वा न्यगो व्रजः॥ मदनरत्ने स नवतः॥ मृतीदेशांतरगतो भर्त्ता स्त्रीयधमं
रुता॥ दिवरो वा गुरुर्वीपिवंश्ये वा पिसमाचरेत् हेमाद्रौ यमः॥ प्रथमे मासि हि ती
ये वा यदा पुंसवने राचंद्रमा पुनः स्यादिति॥ बराहः॥ हसो मूलं च वराः पुनर्वसु गगनिरस्त्या
पुष्यः॥ पुंसं के पुकार्ये खेता नि शुभानि धियाया नि॥ अनुराधा पि पुनस्तु॥ अनुराधानुह विवाहं येन
इति श्रुतिः॥ गर्भापि॥ पुन्या मय वरास्त्यो हस्तश्चैव पुनर्वसुः॥ अभिजिती शुभाश्चैव अनुराधा त
याश्च पुनर्वसुर्हः॥ रिक्ता यर्ध च न वमीत्यन्ता पुंसवने शुभे॥ सीति निर्बंधे वसिष्ठः॥ मृत्युश्च सौरस्तन
हानि र्होः मृतप्रजा पुंसवने बुधस्या॥ काकी च वंध्या भवती हस्तके स्त्री पुत्रलाभो रविभौ मजीवैः॥ अत
वे लोभनस्याप्ययमेव कालः॥ दीपिका योतु चतुर्थे न वलो भनमित्युक्तम्॥ अथ सीमंतः॥
हेमाद्रौ वैजवायः॥ अथ सीमंती न्ययने चतुर्थे यचमे यष्टे यमे वेति॥ वसिष्ठः चतुर्थे स
ममे मासि यष्टे वाप्यथ वाष्टमे॥ हेमाद्रौ शंखः॥ गर्भस्य दने सीमंती न्ययने यावद्दानं प्रसव
कार्क्षाजितिः॥ गर्भलेभनमारम्य यावत् प्रसवस्तदा सीमंती न्ययने कुर्यात्कंठस्य वचनं यथा
॥ मासश्चात्र सौरः सावनी वा॥ कालविधाने॥ चतुर्थं यथाष्टममासं भाजि सौरागर्भे प्रथमं विधेयम्
॥ सीमंतकर्म हि जभा मिनीनां मासेष्टमे विष्णुवल्लिं च कुर्यात्॥ वसिष्ठः॥ चतुर्थे सावने मा
सि यष्टे वाप्यथ वाष्टमे॥ जीति निर्बंधे नारदः॥ अरिक्ता यर्ध दिवसे कुज जीवार्क वासरे॥ कालवि
धाने॥ सीमंते तिष्य हस्तादि ति हरिशशभृत्तोक्ष विष्णु त्रगस्याः पक्षच्छिद्रं चाह वसिष्ठः॥ चतुर्दशी
चतुर्थी च अष्टमी नवमी तथा॥ यक्षी च द्वादशी चैव पक्षच्छिद्राह्याः स्मृताः॥ कमदिता सुति धिपुत्र
र्जनीयाश्चाण्डिकाः॥ भूताष्टमनुतत्वा कदशश्यास्त शोभनाः॥ कालनिर्णये॥ शुभसंस्थे निशा
नाये चतुर्थी च चतुर्दशी॥ योगी मासी प्रशंसेति केचित् सीमंतकर्मणि॥ गृहस्थतिः॥ शर्वपक्षः शु
भः प्रोक्तः कृष्णश्चात्यंत्रिकं विना॥ चतुर्दशी चतुर्थी च शुक्लपक्षे शुभं प्रेदे॥ नारदः॥ विप्रश्च त्रिपयोः
कुर्याद्दिवा सीमंतकर्म तत्॥ वैश्यश्च दकयोरिति दिवानिश्य पिके चना॥ वाराः शर्वोक्ता यवा॥ एतच्च
सकृदेव कार्यमिति विज्ञाने श्वरः॥ सकृच्च संस्कृतानां री सर्वगर्भेषु संस्कृतेति दिवलोक्तेः॥ सकृत्प

तेगर्भवाकार्यमितिहेमाद्रिः॥सकृच्छ्रुतेसंस्कारःसीमेतेनहिजस्त्रियः।प्यंगर्भप्रसूयतेसर्वःसंस्तो
भवेदितिहारेतोक्तेः॥सीमेतौन्यनंकर्मनस्त्रीसंस्काररूप्यते॥केचिदभस्यसंस्काराद्यतिगर्भप्रसूजो
रितिहेमाद्रौविश्ववचनाच्च॥स्यबास्वीपथकृतसीमेताप्रसवेवुकथयन॥श्रीहोतृपुत्राविधिवत्पुनः
स्कारमर्हति॥सीमेतेभोजनेप्रायश्चित्तमुक्तंयशशरमाधवीधेधेय्येना॥ब्रह्मोदनेचसीमेचसीमेतो
यनेतथा॥जातकर्मनवश्रौद्धमुक्ताचांद्रायणचरेत्॥अभिधानेत्॥अराखेजयेन्मंत्रशतवारं
संशयः॥सीमेतेचयदाभुक्तेमुच्यतेकिल्लिवात्रेति॥अथयोगभिरीतत्यतिधर्माः॥वरहः॥
सामिषमशनेयन्तात्प्रमदापरिवर्जयेदतःप्रभृतिः॥गृध्रकारिकाभिः॥अंगारभस्यास्थिकयालवुक्षी
शूर्यादिकेषूपविशेन्नारी॥सोत्स्वलापेटयदादिकेवायंत्रेनुवाधेनतथोपविश॥नोमार्तनीमो
मयपिंडकादोक्तुर्यान्नवारिण्यवगाहनंसा॥अंगारभूत्यानतखेर्लखेवस्माकस्विपुर्भगममो
कुर्यात्॥नोमुक्तकेशीविवहायवास्याभुंक्तेनसंध्यावसरेनशीते॥नामंगलंवाक्यमुदीरयेत्सा
मालयंवृक्षतलेनयायात्॥विशुद्धमूर्तिरे॥कटुतीक्ष्णकषायोऽपिअसुखलवणातिवः॥आयसं
व्यवायचगर्भिणीवर्जयेत्सदा॥हेमाद्रौकोडित्यः॥मुंडनेपिंडानंचनेनकर्मवसर्व
नजीवत्पितृकःकुर्यात्तुर्विणीपतिरेव॥मितासरायां॥उद्वेगोभसिस्तानेनस
केशादिकर्तनं॥अतर्ह्यन्त्यापतिःकुर्वन्नप्रजाजायतेक्रवम्॥श्वीवृद्धोदयेगाहो॥गयायांयिद्धा
नस्यनकदाविनिराक्रिया॥अत्रकालेदाप्रत्ययस्मृतेर्निविहकालसेवापवादोऽनुजीवत्पितृगर्भि
णी॥ययाशोचादिनिमित्तस्या॥अग्निहोत्रेयावजीववत्कालपरत्वाभावात्॥असयाआशोचेनि
मित्तेपिंगयायात्राद्दृष्टस्यात्॥यत्रतुनिमित्तसंयोगस्यापवादोयथाशोचेग्निहोत्रादेः॥यथा
बाजीवत्पितृकस्यमातुर्गयावृत्कादीनत्रतदेवभवतिनायदितिसंक्षेपःप्रयोगयारिजातकस्य
यः॥गर्भिणीकुंजयश्चादिशेखहर्षादिशेहराम्॥आयामंशीप्रगमनंशकयरीपारांमजेत्॥मदनरमे
स्कांटे॥हरिद्राकुंजमेवैवसिंदरकजलेतथा॥कृषीसंकचतोवृलेमंगलाभरणंभुम्॥के
संस्कारकवरीकरकरीविभूषणं॥भर्तृगणप्यभिच्छंतीदृयेदभिरीतहि॥वृहस्पतिः॥चतुर्थेमा
सिषसीवाप्यष्टमेगर्भिणीयदा॥यान्नित्यंविवर्त्मास्यादायादेनुविशेषतः॥यावत्त्वत्पः॥
दीहृदस्याप्रदानेनगर्भोदीषमवाप्नुयात्॥विरुध्यमरणंवापितस्मात्कार्यप्रियंस्त्रियाः॥भीहृदं
गर्भिणीप्रियम्॥तत्रैवाश्लायनः॥वयनंमेषुनेतीर्थवर्जयेद्गर्भिणीपतिः
॥आहंचसप्रमायासाहर्षंवाप्तवदेवित्॥आहंतभोजनमितिप्रयोगयारिजातः॥कासमि
धानेमुहूर्तदीपिकायांच॥सीरंशवानुगमनेनखंडेनचपुडादिवास्तुकरणंत्वतिदरयानं॥उ
दाहमीयनयनंजलधेश्चगाहमायुःसुधार्यमितिगर्भिणीकापतीनाम्॥रक्तसंयहमास
वः॥वहनंवयनंवेवकीलंचागिरिदेहं॥नावआरेहंवेववर्जयेद्गर्भिणीपतिः॥च
अनापि॥प्रयत्नगर्भीपतिरधिपानंमृतस्यवाहंशुरकर्मसंगम्॥तस्यानुयत्नेनगयादितीक्ष्
णादिक्वास्तुविधिंनकुर्यात्॥प्रयत्नगर्भीपतिनाभवेन्नासप्रयात्परं॥ययमासात्परतः॥

तिर्नवमेरिखवासिनी॥० अथस्रतिग्रहप्रवेशः॥गर्गः॥ शेरिर्पेदवयोस्सुखा
जीवारुणायोरपि॥ पुनर्वसोयुष्यहस्रधनिष्टासुत्रासुचा॥ मित्रेत्वाष्टेतथाश्रित्यास्तिकागारवे
शने॥ एतच्चसंभवे॥ प्रस्रतिसंभवेकालेसद्यप्रवेशयेदितिवसिष्टोक्तेः॥ तच्चैनेर्त्तत्साकार्यम्॥
वासुण्यामीजनग्रहंनैर्त्तत्सास्तिकाग्रहमिति वसिष्टोक्तेः॥ विष्णुधर्मोत्तरे॥ दशाहंस्तिकागा
रमायुधेश्वविशेषतः॥ वह्निनातिदुकालातिःशरीकुंभैःप्रदीपकैः॥ मुशलेनतथावारिवर्णाकै
श्चित्रितेनच॥० अथजातकर्मः॥ पारिजातेवसिष्टः॥० सुत्वाजातेयितापुत्रे
संचेलंस्नानमाचरेत्॥ मनुप्राज्ञामिवर्देनातुंसीजातकर्मविधीयते॥ वर्देनच्छेदना॥ हिमाद्रौवे
जवायः॥ जन्मतोनेतरकार्यंजातकर्मयथाविधि॥ दिवादतीतकालंचेदतीतेस्तुकेभवेत्तृ
थीचंद्रोदयेविष्णुधर्मो॥ अक्षिन्ननाभिकर्तव्यंश्रादंचैषु व्रजन्मनि॥ पुत्रपदेनकम्पायिगृह्यते॥
॥ तदाह तत्रैवकास्त्रीजिनिः॥ प्राहर्भवेपुत्रपुत्रीयहृणोचंद्रसूर्ययोःस्नात्वातनरमात्मीयान्
पितृश्राद्धेनतर्पयेत्॥ एतच्चरात्रावधिकार्यम्॥ पुत्रजन्मनियान्नायांशर्वर्थादन्नमक्षयमिति
त्रैवव्यासोक्तेः॥ वैजवायः॥ जातमात्रकुमारस्यजातकर्मविधीयते॥ स्ननप्राशनतः
शर्व्वनाभिकर्तनतीयिवा॥ एतेननैमित्तिकमपीदं॥ जातेष्टिबुद्धांशोचांतेकार्यमिति शंकापरा
स्ता॥ जातिकुमरिपितृगामामोदासुरये॥ तदहरितिहारीतीकैश्च॥ अत्रश्राद्धमनिहन्नावा
कार्यमित्युक्तं॥ तृथीचंद्रोदयेचादित्यपुराणी॥ जातश्राद्धेनदधानुयकांन्नाहारीष्यपीति॥ हे
माद्रिस्तु॥ पुत्रजन्मनिकुर्वीतश्राद्धहेमैवबुद्धिमान्॥ नपकेननचामेनकस्यारण्यमिका
मयन्नितिसंवर्त्तकैर्हेमैवेत्याह एतच्चजननाशोचैमरणाशोचैवकार्यमित्याह॥ मिताक्षरायां
प्रजायतिः॥ आशीचैनुसमुत्पन्नेपुत्रजन्मयदाभवेत्॥ कर्तुंस्नात्वालिनीशुद्धिःशर्वांशोचैनु
द्यति॥ कैचित्तु॥ मृताशोचस्यमध्येपुत्रजन्मयदाभवेत्॥ आशीचायगमेकार्यंजातकर्मयथा
विधीति॥ स्मृतिस्मृत्योक्तेः॥ शोचांतेकार्यमित्याहुः॥ स्मृत्यर्थसरिपिधिकल्पउक्तः॥ मृदध्रुवचर
क्षिप्रमेखेवासुदयेपिच॥ गुरौशुक्तेयवर्गेदेजातकर्मचनमच॥ मृदाहिलक्षरामाहश्रीधरः॥ शि
क्षिणपुत्रमस्थिरंशिरिशमूलेंदीरगादारुणां॥ क्षिप्रचाश्विदिनेशुष्यमनलेंद्राश्रीनुसाधारणं
उयेश्वमयांतकमृदगतितास्त्यमैत्रचरं॥ विष्णुस्नातिशतीउवस्वदितयःकुपुःस्वसंज्ञाफले
अत्रसर्व्वत्रजातनामकर्मादावुक्तकालातिर्क्रमेनक्षत्रादिकर्तव्यं॥ देशकालोपघाताद्यैःका
लातिक्रमणमिदं॥ अतस्त्वर्ग्येदृशितेत्कार्यंचांतरायणारतिमदनरत्ननारदीकैः॥ मृदस्य
तिरपि॥ मुखालाभेविधिजेनविधिश्चिन्त्यःप्रमादतः॥ नक्षत्रतिथिलयानांविचार्यैवपुनःपुनः
॥ स्तुतकैसंध्यादौविशेषवक्ष्यामः॥ अथजन्मनिदुष्टकालाः॥० तत्रगंडांतः॥
जीतिर्निबंधेनरदः॥ शरीरान्दाख्योस्तिथ्योःसंधिर्नादीदयेतथा॥ गंडांतंमृदुदेजन्मपात्री
दाहव्रतादिषु॥ कुलीरसिंहयोःकीटचाययोर्मनमेखयोः॥ गंडांतमेतरालेस्याहुटिकाईमृति
प्रदं॥ सार्पद्रयीह्ममेखंत्यमोदशांशोभसंधयः॥ तदत्रैमेखायपादाभागांशंतसंज्ञकाः॥ र
त्नमालायांयोह्माश्विनोःसायपिअक्षयोश्चयज्येष्ठाशुक्लपूरंतरेतरे॥ तदंशंतस्याचनुनी॥

डिकं हियात्राजमोदाहकालेनियम् ॥ रत्नसंयहे ॥ नवनीतारिष्टे ॥ सर्वेषां गणनातामे
 परिभागी विधीयते ॥ वर्जयेदृशनेन श्रावत च वारणासिकं भवेत् ॥ तिथ्यर्क्षगंडे पितृमातृनाशे लभेत्
 संघीतं नयस्य नाशः ॥ सर्वेषु नो जीवति हंति वं धून् जीवन्तु नः स्याद्दुर्वारणाशः ॥ अथैषा
 दानम् ॥ उत्तरं गार्ग्ये ॥ तिथिगंडे त्वनहं नहं ने धेनु रूच्यते ॥ काचनेल यगंडे तु गंडो विनश्य
 ति ॥ उत्तरे तिलयात्रे स्यात्तु यथे गोदानमुच्यते ॥ अत्राप्रदानं त्वं स्थे स्यात्सर्वीषाढितुं काचने ॥ उत्त
 रतिथ्यचित्रासुखायाढो भवस्य च ॥ कुर्याच्छांतिं प्रयत्नेन नक्षत्राकारजां बुधः ॥ अथैष
 याफलम् ॥ मूर्द्धास्यनेत्रगलकांसमुगंचवाहु ॥ हजानुगुह्यपदमित्यहिदेहभागः वारणा
 दिनेत्रहृतमुक्शुतिनागरुद्रयसंदयंचशिरसः क्रमशस्तु नाजः ॥ एतं पितृक्षयो मातृनाशः
 कामक्रियारतिः ॥ पितृभक्तीं वलीखप्रस्थागी भोगी धनी क्रमात् ॥ अष्टाफलमुक्तं ब्रह्म
 यामले ॥ अष्टादो जन्तनी माता हिते ये जन्तनी पिता ॥ तृतीये जन्तनी भ्राता स्वयं माता चतुर्थे के
 ॥ आत्मानं ये च मे हंति षष्ठे गीत्रक्षयो भवेत् ॥ सप्तमे चोभयकुलं ज्येष्ठं भ्रातरमष्टमे ॥ नवमे स्व
 सुरंहंति सर्वे हंति दशांशक रति ॥ अथ मूलफललक्षणः ॥ अमुक्तमूलसंभवपरि
 त्यजेच्चवालकं ॥ समाष्टकं पितृयायवानतन्मुखं विलोकयेत् ॥ तदा धयादके पितृविषयते जन्
 मय ॥ तृतीयके धनक्षयश्चतुर्थकः सुभावः ॥ प्रतीयं न्यपादतः फलं तदेव सार्यमे ॥ अमुक्त
 मूलत्वाद्दृष्टवसिष्ठः ॥ ज्येष्ठान्येष्टिका चैकामूलादीष्टिका दय ॥ अमुक्तमूलमिमांसीतं
 तत्र विवर्जयेत् ॥ केचिज्ज्येष्ठान्यमूलाद्ये च पादं अमुक्तमूलमाहुः ॥ कश्यपसंहितायां त्वम्यो
 क्तं ॥ मूलाद्यपादजो हंति पितरं तृतीयजः ॥ मातरं स्वातृतीयो र्यात्सुहृदं चतुरीयजः ॥ फलं
 तदेव सार्यं प्रतीयं त्वं न्यपादतः ॥ अथ मूलरक्षः ॥ जयार्गावे ॥ मूलं स्तंभ
 स्तुचाशाखायत्रं पुष्पं फलं शिखा ॥ विदाश्च सुनयश्च विदाश्च वसवस्तथा ॥ नंदावर्णा रक्षा
 दशमूलमेदः प्रकीर्तितः ॥ मूलमूलविनाशयसंमेहानिर्धनस्य ॥ त्वचिभ्रातृविनाशाय शाखा मातृ
 विनाशकत् ॥ पत्रे सपरिवारः स्यात्तुष्येषु नृपवत्प्रभः ॥ फले युलभते राजंश्चिखायामल्पजीवितं ॥ अ
 न्यत्र त्वम्योक्तं ॥ मूले सप्तयटीषु मूलहं ननं स्तंभे सुखस्यो ॥ त्वद्विगंधुविनाशने च विटपे रुद्रै
 तो मातुलः ॥ पत्रे कैंः सुकृतिस्तु वारुणसुभे मंत्री फले सागरे राजा वक्रिश्चिखाल्यमापु रितितन्म
 लाग्निपे स्यात्फलं ॥ मूपाय वत्प्रभः ॥ रयासि सिंहेषु घटे च मूलं दिवि स्थितं पु
 गतुलागतां त्य ॥ यानालगं मेघधनुः कुलीरनकेषु मर्त्ये स्थिति संस्मरति ॥ स्वर्गे मूलं भवेद्वाजं या
 नाले च धनमामां ॥ मृतुलोके यदा मूलं तदा शूलं समादिशेत् ॥ वसिष्ठः ॥ नेर्कस्य भो
 दूतसुतः सुतावाक्षि प्रादवश्यं च सुनिहंति ॥ तदं न्यपादे जनिने निहंति तस्योक्तमिदं ॥ हि भवेत्
 लत्रां ॥ सुरेशता राजनिता धवाय जं द्विदेवता राजनिता तदेवरं ॥ पुरंदरं जनित्रः सुतस्तथा स्वस्वा
 यजं हंति न पुत्रिका यति ॥ प्रयोगपारिजाते ॥ मूलजाधुसुरं हंति व्यालजाचने
 रंगना ॥ माहेंद्रजायजं हंति देवरं द्विदेवजा ॥ नृसिंहप्रसदि ॥ धवाय जं हंति सुरेंद्रजातार्थवय
 त्मा भगिनी पुमांश्च ॥ द्विदेवजा देवरासुहमाभ्यापी तु जामासु निहंति स्तुः ॥ पत्नयजामयजं

नाहंति मृत्सृजः पुमान् ॥ तथा भार्या ससारं वा शालकं वा हि देवजः ॥ कम्पकदिवरं हंति विशाखां
 तस्य मुद्रं वा ॥ आद्यपादत्रयेनैव आद्यमेतु पुमान् भवेत् ॥ नहन्मादेवरं कन्मातुत्तामिश्रहि देवजा ॥
 तदहंती भ्रवावर्गी दुष्टाश्चिकुच्छवत् ॥ वित्राद्यार्हं पुष्पमभ्येहि पादेः श्वीषाढाधिष्ण्यापरिह
 तीये ॥ जातः पुत्रश्चोत्तरार्हं विधत्ते मातापित्रोर्भातरं बालनाशं ॥ हि मासं चोत्तरादौ षः पुष्पे चैव
 त्रिमासिकः ॥ श्वीषाद्यास्तमेमासि वित्राषारणासिकं फलं ॥ तव मासं तथाऽश्लेषामूले चाष्ट
 कवर्धकं ॥ अष्टायं च दशे मासि पुत्रदर्शनवर्जिता ॥ वसिष्ठः ॥ अतीयातेऽगहानिः
 स्यात्परिधेमृत्पुमादिशेत् ॥ वैधृतौ पितृहानिः स्यान्मर्त्ये दावंधतां त्रजेत् ॥ मूले समूलनाशः
 स्यात्कुलनाशो धृतौ भवेत् ॥ विष्कृतांगे च हीने च संध्योरुभयोरपि ॥ यवरायपि प्रसूतौ च
 सर्वादिभ्यमप्रदः ॥ तदहं तदं न जातश्च यादजा तस्यैव च ॥ तस्माच्छ्रुतिप्रकृती तयहाराणां
 कूरचेतसां ॥ गर्गः ॥ कृष्णाचतुर्दशी षोढा कुष्पी दादौ शुभं स्मृता ॥ द्वितीये पितरं हंति तृतीये हं
 ति मातरं ॥ चतुर्थे मातुलं हंति पंचमेवं शनाशने ॥ षष्ठे च धननाशः स्यादात्मनो वधनाशनं ॥
 देवकीर्त्रिः ॥ यद्येकस्मिन् धिष्ये जायते इह तरेण वा पुत्राः ॥ पितुरं तत्करसेने यद्यपरे प्रीतिर
 तु सा स्यात् ॥ गर्गः ॥ एकस्मिन्ने वनक्षत्रे भाचोर्वापि नृपुत्रयोः ॥ प्रसूतिश्च तयोर्मृत्युर्भवेदेक
 स निश्चिता ॥ शौतकः ॥ ग्रहो चंद्रस्यैव प्रसूतिर्यदि जायते ॥ व्याधियीडा तदा स्त्रीणां च ॥
 दौतश्च तददर्शनात् ॥ इत्यं स जायते यस्य तस्य मृत्युर्न संशयः ॥ शौतिल्ला ॥ तदहं धिपते रुयं सुव
 र्णो न प्रकल्पयेत् ॥ सूर्यग्रहे सूर्यरूपं हे मंचंद्रतराजते ॥ राहुरूपं प्रकृती तनागेनैव विचक्षराः
 नागः सीसम् ॥ त्रयाणां चैव रूपाणां चैव रूपाणां स्थापनं वकारयेत् ॥ आकृष्टे नाय्यायस्वस्वभी
 नोरिति प्रजामवा ॥ नक्षत्रदेवतायास्तन्त्रेणा ॥ संक्षयं तु यजेत्सूर्यं समिद्धि चार्क्षं संभवैः ॥ चंद्र
 ग्रहे च यालाशैर्द्वीभीरुहमेव च ॥ समिद्धिर्ब्रह्महृत्स्य मे शा यजुह्याहुधः ॥ आर्जुनचरुणा
 चैव तिलैश्च जुहुयात्ततः ॥ पंचगव्यैः पंचरत्नैः पंचत्वक्पंचयक्षत्रैः ॥ जले रोगधधिकल्लैश्च ॥
 भियेकं समाचरेत् ॥ मंत्रैर्वीरुणा संभूते रागो हिष्टादिभिस्त्रिभिः ॥ इमं मे गंगे परतस्तत्वायामी
 ति मंत्रकैः ॥ यजमानस्ततो दद्याद्भक्ष्याप्रतिष्ठति त्रयं ॥ मात्यैः ॥ अकालप्रसवानार्थः कालाती
 तप्रजास्तथा ॥ विहृतप्रसवश्चैव युग्मप्रसवकालस्तथा ॥ अमाभुयाश्च सुंदाश्च अजातम्यं जना
 स्तथा ॥ हीनांगाश्च धिकांगाश्च जायते यदि वा स्त्रियः ॥ यशवः यक्षिराश्चैव नृपैव च सरीसृपाः
 विनाशस्तस्य देशस्य कुलस्य च विनिर्दिशेत् ॥ निर्वीस्ये त्रानगरात् ततः शान्तिं समाचरेत् ॥
 विष्णुधर्मी त्रे ॥ उपरि प्रथमं यस्य जायते च शिशोर्हि जाः ॥ दंतेर्वासहयस्य स्याज्जन्मभार्गवसत्त
 म ॥ द्वितीये च तृतीये च चतुर्थे पंचमेतथा ॥ यदादं ताश्च जायंते मासि चैव महं भवेत् ॥ मातरं पितरं
 वा यखादेहात्मानं भवेत् ॥ अथोर्ध्वं तज्जननशान्तिः ॥ गजदृष्टगंतवा
 लेनौ संयवास्त्रायये हि जः ॥ तदभावे तु धर्मज्ञकांचने वा वरसने ॥ सर्वेष्वधेः सर्वगं वैर्ध्वं जैः पुष्पैः
 फलेस्तथा ॥ पंचगव्येन रत्नैश्च मृत्तिकाभिश्च भार्गवा ॥ स्त्राययेदित्यन्वयः ॥ स्यात्लीयाकेन धातु
 रंक्षयेत्तदनेतरम् ॥ सप्ताहं वा त्रकृत्तं तथा ब्राह्मणमोजनम् ॥ अष्टमे हनि भद्रासनी परिवा

लतिवेश्य॥भद्रासनेतिवेश्येनेष्टदिर्मूलैःफलैस्तथा॥सर्वोवर्धैःसर्वगंधैःसर्वबीजैस्तथैव॥स्त
 पयेत्तज्जपेच्चपिबहिर्लोमसमीरणम्॥यवतांश्रुतयास्यातान्देवदेवचक्रेशवम्॥एतैवमिवजु
 ह्यात्तद्वृत्तमग्नौयथाविधिः॥ब्राह्मणानां गृहात्तन्मन्त्रसंश्रयदक्षिणा॥अष्टमेहनिविप्राणांतथा
 देयात्रदक्षिणा॥कांचनरजतं गाश्चभुवंवाधनमेवच॥दंतानामयमेमासिषष्टेमासिततः पुनः॥
 दंतायस्यचजायंतेमातावाभ्रियतेपिता॥वालकोभ्रियतेतत्रस्वयमेवनसंशयः॥दधिक्षोद्रघृता
 क्तानामभ्रत्यसमिधोतंथा॥जुहुयादद्योत्ररशतंसमंत्रेणमुमंत्रविता॥धेनुंचदक्षिणादद्यात्ततः
 संपद्यतेसुखं॥जोतिर्निर्वधेधुअष्टमःशुभरसुक्रम॥अष्टमादिसुदंतोत्थानंशुभावहमित्रतां
 दुरासंविज्ञानंवहुव्रीहिरावानवमासादिग्रहणम्॥ ब्रह्मयामले॥ प्रथमंदंत
 निर्मुक्तिरुर्ध्ववालस्वचेभवेत्॥क्लेशायमानुलस्येहृत्तदोप्रोक्तामहर्षिभिः॥क्षोवरींराजतंवापि
 ताम्रकोस्यमयंतुवा॥दध्योदनेनसंशर्षाणांचदद्याच्छिशोःकरे॥समंत्रंभाजनंदत्वासपश्येन्मातु
 लःशिशुं॥सालंकारंस्वखंचशिषुमाक्षिपसादरं॥ तत्रमंत्रः॥ रक्षमांभागिने
 पत्निरक्षमेसकलंकुलम्॥गृहीत्वागात्रतंसा नंप्रसन्नोभवमेसदा॥निर्विघ्नंरुक्कल्याणंनिर्वि
 घ्नंचस्वमांतरं॥मय्यात्मानमधिशप्यचिरंजीवमयासह॥एवंकृतेविधानेनविघ्नःकोपिनजायत
 इति॥ अथत्रिकशंतिः॥ शंतिसर्वस्व॥सुतत्रयेसुताचेत्स्यात्तत्रयेवासुतोप
 दि॥मातापित्रोःकुलस्थापितदानिष्टमहभवेत्तज्जपेत्तदोप्रोक्तामहर्षिभिः॥स्ववासुमहभवेत्॥त
 त्रशंतिप्रकुर्वीतवित्तशालंविबर्जितः॥जातस्यैकादशहोवाहादशहोशुभेदिने॥आचार्यमृति
 जोतृत्वायहयज्ञपुरःसरं॥ब्रह्मविष्णुमहेशेदप्रतिमाःस्वर्णतःकृताः॥क्षजयेद्वाप्यराशिस्थाःकंच
 शीघ्रिशक्तिः॥पंचमेकलशेरुद्रंक्षजयेद्द्वंद्वंस्वया॥रुद्रस्तृकानिचत्वारिंशतिस्तृकानिस्व
 शतंआचार्यैर्जुहुयात्तत्रसमिदाज्यतिलांश्चरुं॥अष्टोत्तरसहस्रेवाशतंवाविंशतंतुवा॥देवता
 भ्यश्चतुर्वक्त्रादिभ्योग्रहपुरःसरम्॥ब्रह्मादिमंत्रैरिदमप्यनंदमयामहे॥ततःसिद्धकृतेहृत्वा
 वलिंरक्षीद्भुजिततः॥अभिषेकंकुटुंबस्यकृत्वाचार्यप्रक्षजयेत्॥हिरण्यधेनुरेकाचक्रंतिजां
 दक्षिणाततः॥आमस्यवीक्ष्यांस्तृतांशंतिपाठंनुकारयेदिति॥ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्तादी
 नानाथांश्चतर्पयेत्॥कृत्वेवंविधिनाशंतिस्वर्गारिष्टादियुज्यते॥ इतिमर्गसंहितोक्तं
 कशंतिः॥अन्येषुमूलादिक्षेत्रेषुशंतिप्रयोगपारिजातेशंतिरलिचक्षेयं॥मिताक्षरायां
 मारकंडेयः॥रक्षणीयांतथावृक्षीनिशतंत्रविशेषतः॥एवैजागरणंकार्यंजन्मदानांतथावलिः
 पुरुषोशस्त्रहस्ताश्चनृपगीतेश्चयोषितः॥एवैजागरणंकार्यंरुद्रशंतिं चैवस्ततः॥आसः
 स्तृकिकावासनिलयाजन्मदानमदेवताः॥नासांयागनिमित्तंरुद्रिर्जन्मनिर्कीर्तितः॥प्रथमे
 दिवसेषष्टेदशमेचैवतर्षदा॥त्रिष्वेतेषुनकुर्वीतस्ततःपुत्रजन्मनि॥ अपरार्केब्राह्मे
 कस्याश्चतस्त्रिराकाशावातघ्नीचैवपंचमी॥कीडनार्थाचवालानांघसीचशिशुरक्षिणी॥स्वर्गे
 नृक्षजनीयावैवैश्वेद्रीर्होर्जातिभिः॥राकानुमतिःसिनीवालीकुहरितिचतस्रःकम्पारत्यर्थः॥
 अथदत्तकपुत्रपरिग्रहविधिः॥ पारिजातेशोनकः॥ शोनकोहंभवस्यामिपु

त्रसंयद्दुःखं नमः॥ अपुत्रो मृतपुत्रो वा पुत्रार्थं समुपयोग्यं च वा सखीकुंडलेदत्वा उष्णीषं चागुलीयकं
 ॥ वंघूनं चैतत्संभीज्य ब्राह्मणं श्वविशेषतः॥ अन्वाधानादियत्र त्रैकत्वाज्जीव्यवन्तां तं कः॥ दातुः
 समे संगत्वा तु पुत्रं देहीति याचयेत्॥ दाने समर्थो दाता सैषेयज्ञेनेति यंचमिः॥ देवस्य त्वेति मे त्रै
 शाहस्ताभ्यां परिरुद्धं च॥ अंगादे गेनृचं जप्त्वा प्रायाशिशुमूहं नि॥ गृहमध्येत माधाय च संह
 त्वा विधानतः॥ यस्त्वाह देव्यं चैव नृभ्यमग्रं चैकया॥ सांमीदददित्येताभिः प्रत्येकं यंचमि
 स्यात्॥ स्विष्टकृदादिहोमं च कृत्वा शेषं समापयेत्॥ ब्राह्मणानां सपिंडं युक्तं त्रैः पुत्रसंयद्दः॥
 तदभावे सपिंडो वा न्यत्र तु नैव कारयेत्॥ मिताक्षरादौ तु व्याहृतिभिराज्येन हीम उक्तं॥ स च हो
 मो॥ त्रैजलशर्वकंदेयः॥ न च वा इमां त्रेणा॥ व्याहृतिभिर्हृत्वा प्रतिगृह्णीयादिति वसिष्ठोक्तैः॥ मा
 ता पिता वा दद्यात्तायमग्निः पुत्रमायदि॥ सहशं प्रीतिं संयुक्तं सजेयोदत्रिमः सुत इति म
 नूक्तैः॥ तत्रैव वसिष्ठः॥ न त्वेवं कुरु पुत्रं दद्यात् प्रतिगृह्णीयावान् स्त्री पुत्रं दद्यात् प्रतिगृ
 ह्णीयाद्वा अन्यत्रानुज्ञानाभ्दं तुरिति॥ इदं च भर्तृसत्त्वं॥ अन्यथा॥ दद्यान्माता पिता वा यस्य पुत्रो
 दत्रिमः स्मृत इति॥ वत्स आसवची विरोधः स्यात्॥ दानं प्रतिग्रहौ यत्नस्य
 स्यात्॥ समं त्रकहोमस्य पुत्रप्रतिग्रहं गत्वात्॥ व्याहृत्यादिमंत्रयति च स्त्री शूद्रयोरनधिकार
 रात्॥ तयोर्दत्तकः पुत्रो न भवत्येवेति सुहृद्विवेके रुद्रधरेणोक्तं॥ वाचस्पतिश्चैनमाह॥ तन्न॥
 भवतु ज्ञया स्त्रिया अपि प्रतिग्रहोक्तैः॥ यद्यपि मेधातिथिना भार्यात्ववददृष्टरूपं ददृष्टरूपं दत्त
 कत्वं होमसाध्यमुक्तं स्त्रियाश्च होमासंभवस्तथाऽपि त्रतादिव हि प्रहाराहोमादिकारयेदिति ह
 रिनाथादयः॥ संवेधतत्त्वमेवम्॥ एवं शूद्रस्यापि॥ स्त्री शूद्राश्च सधर्मा रा इति स्मृतैः॥ अतए
 व शूद्रकर्त्रे कहीमो विप्रहारे वयशरेणोक्तः॥ दक्षिणार्थं तु यो विप्रः शूद्रस्य जुहुयाद्दक्षिः॥ ब्राह्म
 णास्तु भवेत् शूद्रः शूद्रस्तु ब्राह्मणो भवेत्॥ अत्र माधवाचार्यः॥ यो विप्रः शूद्र
 दक्षिणां मादाय तदीयं हविः शान्तिपुष्ट्यादिसिद्धये वैदिकैर्मंत्रैर्जुहीन तस्य विप्रस्यैव दोषः॥ शूद्र
 स्तु होमफलं लभेतेति व्याचक्षे॥ दत्तकविशेषः॥ कालिकापुराणे॥ यितुर्गो
 त्रेणायः पुत्रः संस्कृतः श्रियवीयते॥ आचूडांतनपुत्रः स पुत्रतोयाति चान्तः॥ चूडयायः मसं
 स्कारानि जगोत्रेण वैकृताः॥ दत्ताद्यास्तनपास्ते स्युरन्यथा दास उच्यते ऊर्ध्वतुपंचमाहर्षान्नद
 त्ताद्याः पुता नृया॥ गृहीत्वा यंच वर्याय पुत्रेष्टि प्रथमं वरं दिति॥ यंचमोर्ध्वतुखदानेच्छीरवदानं
 नान्यथा॥ विक्रयं चैव दानं च ननेयाः स्युरनिच्छवः॥ दातुः पुत्राश्च सर्वस्वमात्मनैव तु योजयेत्
 इति हेमाद्रिमाधवपुत्रव्यासदृष्टादिवचनात्॥ यच्च याज्ञवल्क्यः॥ स्वकुटुंबाविरोधेन देवं दा
 रसुतादते॥ इति तहर्षं स्वदानानिच्छुं संस्कृतपुत्रपरम्॥ तेन सर्वस्वदानेच्छुस्वदानेच्छुदारपु
 त्रदानं सिद्धम्॥ यो हि॥ हियभायारणाः सुशिवो मोदयौ मनसामन्त्रवाता॥ इति शुनौ दत्तकनिषे
 धः शीघ्रैरसातिशयार्थः॥ अन्यथा भुतः शेषादिप्रतिग्रहश्चौतलिंगविरोधापत्तैः॥ उपेयान्नव
 पुत्रतामिच्छेत्॥ इदं च श्रौतलिंगसंयदत्तकीतपरम्॥ न दत्तकपरम्॥ दादशविधपुत्रमप्ये
 दत्तात्मानुसंयदत्तः॥ कीतश्च नाम्नां विकीत इति॥ याज्ञवल्क्येन तयोर्दत्तकाभेदोक्तैस्तयोश्च द

त्रोरसेतरेषां पुत्रत्वेन परियहरतिकलौ निषेधात् ॥ तेन संस्कारोत्तरं दत्तकी न भवत्येवेति सिद्धम् ॥ यत्राविश्वजिदधिकरणेष्वेतत्पुत्रादीनां ज्ञातित्वेन स्वरश्वाव्यत्वात् पुत्रत्वेन दानमात्रं कानिराकृतं ॥ जन्मपुंस्त्वस्य दानेन तत्रानिष्यते ॥ दासत्वेन दानं भवत्येव ॥ पुत्रस्वत्वाभावं दत्तपुत्रकयविक्रयादिभुनः शेषविक्रयादिभ्यो तत्किं गतं ॥ दासकयविक्रयादिव्यवहारयोगान् स्वीयं ॥ पुत्रः कनिष्ठो ज्येष्ठयोः कनिष्ठयोः च सर्वजः ॥ कथं तयोर्विभागः स्यादिति चेत्संशयो वेत्ता ॥ सदृसस्त्रीप्रजातानां पुत्राणां भविष्यति ॥ न मातृनो ज्येष्ठमस्ति जन्मतो ज्येष्ठमुच्यते ॥ न कनिष्ठायोः सर्वज्ञान एव ज्येष्ठः ॥ न ज्येष्ठायोः यश्चाज्ञात इत्यर्थः ॥ स एव आद्याधिकारी ॥ अथ यमयोः संस्कारक्रमार्थं ज्येष्ठकनिष्ठभाव उच्यते ॥ मनुः ॥ जन्मज्येष्ठेन चान्नानं सुव्रतं रणं स्वपिस्मृतं ॥ यमयोश्चैव गभं युजन्मतो ज्येष्ठता मता ॥ देवलः ॥ यस्य ज्ञातस्य यमयोः पश्यति प्रथमं मुखं ॥ संतानः पितरश्चैव तस्मिन् ज्येष्ठं प्रतिष्ठितं ॥ भागवते तु ॥ दौतदा भवतो गर्भौ सति वैशवियं ययादित्युक्ते ॥ यश्चादुत्पन्नस्य ज्येष्ठमुक्तम् ॥ अत्र देशचारतो व्यवस्था ॥ सर्वमेव तु मुक्तम् ॥ गर्भौ समे रसादौ विशेष निर्देश एव गर्भं यदहो नात्यत्र ॥ अन्यथा तर्ह्ययं यत् अथ सूतिकास्तानम् ॥ १० ॥ ज्योतिषे ॥ करेद्रभाग्या निलवा सवात्पमैत्रेदवाधि क्रवभेदिपुंसां तिथावरिके शुभमामनंति प्रसूतिकास्तानविधिं मुनीन्द्राः ॥ १० ॥ अथ नामकर्ममदनरत्ने दृढस्यति ॥ द्वादशे दशमे वापि जन्मतो पितृव्योदशे ॥ षोडशे विशतौ चैव द्वात्रिंशवर्षातः क्रमात् ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ अहमेकादशे नाम ॥ हेमाद्रौ भविष्ये ॥ नामधेयं दशम्यां तु द्वादश्यामासिके च न ॥ अष्टादशे हनि तथा वदं त्यमे न नीषिराः ॥ दशम्यामतीतायामिति ज्ञेया ॥ आशीचापगमेनामधेयमिति विष्णुः ॥ गृह्यपरिशिष्टे ॥ जननादशरात्रे व्युत्प्रेषत रात्रे संवत्सरे वानामकरं रात्रम् ॥ व्युत्प्रेषतीति ॥ ज्योतिर्विधेर्गर्गः ॥ अमासं क्रांति विष्णुदौ प्रामाण्यकाले पिनाचरेत् ॥ श्रीधरः ॥ मित्रादिन्यमयोत्तराशतमिषकुस्वानीधनेष्टाद्युत्प्राजेशाश्चिशंकायौ ह्यदिनकृतपुष्पे सुराशौ स्थिरे ॥ छिद्रोपचदशो विहाय न वमीं शुद्धिमेभार्गवत्ताचार्यामृतयादमागदिवसेनामानिकुर्याच्छिशोः ॥ मनुः ॥ शर्मातं ब्राह्मणस्य द्वादशमर्तं सत्रियस्य तु ॥ वैश्यस्य धनसमुक्तं शूद्रस्य प्रेक्ष्य संशुतम् ॥ मदनरत्ने नारदीये ॥ सूतर्कानेनामकर्मविधेयं स्वकुलोचितं ॥ नामशब्देन मासस्य मंगलं सुसमाक्षरेः तत्रैव गार्ग्यः ॥ मासनामगुरोर्नामदद्यात् हालस्य वै पितृ ॥ कस्मिन्नेतो युतश्च कीदृकुं वोयं जनार्दनः ॥ उपेंद्रो यत्तु पुंस्त्वो वा सुदेवस्तथा हरिः ॥ योगीशः पुंडरीकाक्षो मासनामाप्यनुक्रमात् ॥ अत्र मार्गशीर्षादिश्चैत्रादिर्वाक्रमश्च मदनरत्ने ॥ नन्मासनामप्रथमं दद्यात्संबुद्धचैव हि ॥ देवालयगजाश्वा नो व्रक्षाणां वापि कुर्यात् ॥ सव्यं पराणां मरणानां चिह्नार्थं यो वितातृणाम् ॥ काव्यानां च कवीनां च पश्चादीनां च सर्वशः ॥ राजप्रसादवास्तूनां नामकर्मविशिष्यते ॥ नाक्षत्रमपि नामकार्यं ॥ अभिवादनीयं च समीक्षितं ॥ नन्मातापितरौ विद्यानामोपनयनादिमास्त्रलापनोक्तेः ॥ कुलदेवतामासनं च संवद्वेपितानामकुर्यादिति मदनरत्ने शंखोक्तेः ॥ त

चनक्षत्रपादासराठाक्षरं कुयीदित्युक्तं परिशिष्टे ॥ तदक्षरादिकं नामयस्मिन् धिष्मिप
दक्षरमिति ॥ सुदर्शनभाष्ये तु ॥ गौरेमश्वमेविवसुद्विहारीदोहान्ये च वाप्यश्ववणाश्वयुक्तु ॥ शेषेषु नाऽऽ
योः कपरः स्वरोयः स्वाधीरदीर्घः सविसर्गसंरुक्तम् ॥ हान्यति ॥ श्रीष्टपदेत्त्रादौ हान्ये च रहिः श्री
सुपादति ॥ अत्यमयभरणीशहः सुतावुक्तः ॥ तत्रश्ववणादौ ववाहिरहः ॥ अपभरणाः आयभ
रणात्सादि ॥ मदमरत्तेवसिष्टः ॥ जन्माहेद्वादशाहेवादशाहेवाविशेषता ॥ उ
त्तरपेक्षाहलभूलुब्ध्यास्वकारणा ॥ श्ववणादिति भन्त्रवस्वातामृगीशरस्तथा ॥ प्राजापत्ये धनि
सच प्रशस्तानामकर्मणि ॥ अथस्वद्वारोहः ॥ पारिजातेरुहस्यतिः ॥ खद्वारोहस्तक
र्तव्योदशमेहादशेषिवा ॥ वीउशेदिवसेचापिहाविशेदिवसेषिवा ॥ जीतिर्निवेधे ॥
कारत्रयेवैस्मवरेवतीषुदितिहयेचाप्यिनकध्रुवेषु ॥ कुयीच्छिन्नानृत्यते अतद्वदोदोलनं वैसुखि
नोभवंति ॥ तत्रैवा ॥ आदोलाशयनेपुसाहादशीदिवसः शुभः ॥ त्रयोदशसुकमापाननक्षत्रवि
चारणा ॥ अत्यस्मिन् दिवसे चेत्यात्रिय्यास्ये प्रशस्यते ॥ अथदुग्धपानं ॥
वृसिंहः ॥ एकत्रिंशदिने चैवययः शंखेनयायेत ॥ अन्नप्राशननक्षत्रदिवसीदयरात्रिषु ॥
अथकर्णीवेधः ॥ मदनरत्तेवसिष्टश्रीधरो ॥ मासेषष्टसप्तमेवाशुमेवा ॥ वै
ष्ठीकणीहादशेवोउशेति ॥ मध्येनान्दः रश्मिभागेनरात्रौ नक्षत्रेद्देदित्थीवर्ज्जपित्वा ॥ अत्रज
न्मासीवर्षः ॥ जीतिर्निवेधगर्गः ॥ मासेषष्टसप्तमेवाप्यशुमेमासिवत्सरः ॥
कर्णीवेधप्रशंसंतिपुष्पापुः श्रीविवहये ॥ मदनरत्ते ॥ त्रयमेसप्तमेमासि अष्टमेदशमिथवा ॥ हा
दशे च तथा कुयीन्कर्णीवेधश्चुभावहं ॥ हेमाद्रौ आसः ॥ कार्तिकेयीषमासेवाचैत्रेवाफाल्गुनेथ
वा ॥ कर्णीवेधप्रशंसंतिमुक्तपक्षेषु मेदिने ॥ श्रीधरः ॥ हरिहरकरचित्रासौम्ययीष्मीत्ररा
य्यादिति वसुधुघदास्तीसिंहवर्जेषुलत्रे ॥ शशियुरुबुधकायानां दिनेपर्वरिक्तारहिततिथिषु
हेनैधनेकर्णीवेधः ॥ मदनरत्तेरुहस्यतिः ॥ द्वितीयादशमीषष्टीसप्तमी
चत्रयीदशी ॥ हादशीयचमीशस्तातृतीयाकर्णीवेधने ॥ सोवर्णीराजपुत्रस्यराजतीविप्रवैश्ययोः
सदस्यचापसीसूविमध्यमाशुगुलात्मिका ॥ हेमाद्रौ देवलः ॥ कर्णरधरवेष्ठाया नविशेदय
जन्मनः ॥ तद्वत्ताविलयं पतिपुरयोधाश्वपुरातनाः ॥ शंखः ॥ अंगुष्ठमात्रसुखिशेकणीनमवतो
पदि ॥ तस्मिन् आहंनदातव्यं दत्तं चेदासुरं भवेत् ॥ अथतावूलभसरां ॥ चंडे श्वरः ॥
साहं आसहपेदघातं वूलप्रथमेशिशः ॥ कर्हरादिकं समिश्रविलासापहितायच ॥ मूलाकं
चित्रकरजिह्वहरं दं मेघुयीष्मेसथाशृगशिरोदिति वासरेषु ॥ अर्कंदुजोवभृगुबोधनवासरेषु
तावूलभसराविधिसुनिभिः प्रदिष्टः ॥ अथनिकमराय ॥ जीतिर्निवेधेयमः ॥
तृतीयेपिचतुर्थेवासासिनिष्क्रमणीभवेत् ॥ यमः ॥ ततस्तृतीयेकर्तव्यमासिसूर्यस्यदर्शने ॥
चतुर्थेमासिकर्तव्येशिशिखंद्रस्यदर्शना ॥ अत्रसूर्येदोः कर्मीणीयेचतयोः आहंनविद्यतेरति
कंदो गयपरिशिष्टात् ॥ हं दीगानं निष्क्रमणीरुहिराहंनस्तीतिकलतरः ॥ व्यासः ॥ मैत्रेयुष्य
पुनर्वसुप्रथमभेयोः सेतुकूलेविधौ ॥ हस्तिचैवसुरेश्वरेचशृगमेतारासुशस्तासुचकुप्यीनि

क्रमरांशिशीर्धुगुरुशुकेखरिक्तेतिथौ॥कम्पाकुंभजलाम्गारिभवनेसौम्यग्रहालोकिता
मदनरत्ने॥अत्रप्राशनकालेवाकुर्यान्निष्क्रमणक्रिया॥विष्णुधर्म॥दिगीशानादिनेतत्र
तथाचंद्रार्कयोर्दिजः॥इजनंवासुदेवस्यगगनस्यचकारयेत्॥वह्निर्निष्काशयेद्देहात्शंख
पुराणाहनिःस्वनैः॥चंद्रार्कयोर्दिगीशानादिशां चगगनस्यच॥निक्षेपार्थमिदं दध्निनेमरु
तसर्वदा॥अप्रमत्तप्रमत्तवादिवा रात्रमयापिवा॥रस्तुतसततंसर्वदेवाःशक्रपुरोगमाःमा
धवीये॥ मार्कंडेयः॥ अयतोयप्रविन्यस्यशिल्पमांडानिसर्वशःशस्त्राणिचै
वस्त्राणिततःपश्येत्तुल्यसाम्॥प्रथमंयत्पश्येद्दालस्ततोमांडंस्वयंतदा॥जीविकान्तस्यवा
लस्यतेनैवतुभविष्यति॥ अथोपवेशनं॥ प्रयोगपारिजाते॥यामेविष्णु
धर्मंच॥ यंचमेचतयामासिभूमौतमुपवेशयेत्॥तत्रसर्वेग्रहाःशस्त्राभीमोप्यत्रा
विशेषतः॥उत्तरात्रितयसौम्यपुष्यसंशकदेवतम्॥प्राजापत्यचहस्तश्रवणशस्त्रमाश्विनमित्र
मे॥वरहंइजयेद्देवदथिवीचतथादिजारस्तेनवसुधेदेविसदासर्वगतंशुभे॥आयुःप्रमारांस
कलेनिक्षिपस्वहरिप्रिये॥अचिरादायुस्त्वस्ययेकेचित्परंयथिनः॥जीवितारोग्यवित्तेशुनि
र्दहस्वाचिरैरानात्॥धारिण्यशेषभूतानामातात्वमसिकामधुक्॥अजराचाप्रमेयावसर्वभू
तनमस्त्वता॥चराचराणांभूतानांप्रतिष्ठानाव्याहसि॥कुमारयोहिमातस्वंब्रह्मतदनुमनं
ता॥ अथान्नप्राशनं॥पारिजातेनारदः॥ जन्मतीमासिषष्टेस्यांतसौ
रेणान्नाशनंयत्॥तदभाविस्रमेमासितवमेदशमेपिवा॥द्वादशेवापिष्टेस्यान्सौरेणान्नाशनं
परम्॥संवत्सरेवासंप्रसी॥केचिदिच्छंतिपंडिताः॥मदनरत्नेलीलाक्षिः॥षष्ठेनप्राशनंजाते
मुदंतेषुवेति॥ शेखा॥ संवत्सरेन्नप्राशनमर्हसंवत्सरेवेति॥ नारदः॥ षष्ठेवाप्य
ष्टमेमासिषुसंस्त्रीणांतयंचमे॥सप्तमेमासिर्वाकार्येनवान्नप्राशनंशुभं॥रिक्तादिनस्यनंदा
द्वादशीमष्टमीममांस्तज्ज्ञानतिथयः॥प्रोक्ताःसितजीवत्वासराः॥चंद्रवारंप्राशंसंतिहृद्ये
चांत्यत्रिकंविना॥श्रीधरः॥आदिपतिव्यवसुसौम्यकरानिलाश्विचित्राजविष्णुवरुणोन्न
योधमिश्राः॥वालान्नभोजनविधौदशमेविशुद्धेक्षिद्रांविहायनवमीतिथयःशुभाःसुः॥
वसिष्ठः॥वालान्नभुज्जैत्रतवंधनेचराजामिषेकेखलुजन्मधिष्यम्॥शुभंतनित्यंसततंवि
वाहेसीमंतयात्रादियुमंगलेषु॥ मार्कंडेयविष्णुधर्मयोः॥ ब्रह्मारांशकरंविष्णु
चंद्रार्कौचदिगीश्वरान्॥मुवेदिशश्चसंज्ञहत्वावह्नीतथाचरं॥देवतापुरतस्तस्यवायुत्तं
गगनस्यच॥अलंक्षतस्यदातव्यमनयात्रेसकांचने॥मध्याह्नदधिसंयुक्तंप्राशयेत्प्रायस्तु
वेति॥ अथाहृक्षर्त्रिः॥व्यवहारनिर्णये॥नवांवरधरोभूत्वाइजयेच्चिरायुयं॥ मार्कंडेय
नरोभक्ताइजयेत्प्रयतस्तथा॥नतोदीर्घायुव्यासंरामंश्रीणिहयंवलं॥प्रल्हादंचहनूमंतं
विभीषणमथाच्येत्॥स्वनक्षत्रंजन्मतिथिंप्राप्यसंज्ञयेन्नरःषष्ठींचदधिमत्तैतवर्षेवर्षे
पुनःपुनः॥तिथितत्त्वैरननामभिल्लिहोमोप्युक्तः॥आदिपुराणो॥सर्वेश्वजन्मदिवसेखा
तैर्मंगलत्वारिभिः॥गुरुदेवाभिविप्राश्नजनीयाःप्रयत्नतः॥स्वनक्षत्रंचपितरौनयादेवः

जायति॥प्रतिसंवत्सरंयत्नात्कर्तव्यमहोत्सवः॥ कल्पचित्तामरी॥ गुडदुग्धति
 लान्दद्यादस्तेयंयौवबंधयेत्॥युगुलनिंवसिद्धार्थद्वीगोरेचनादिकम्॥संक्षमभानुविघ्नेशो
 महर्षिप्रार्थयेदित्म॥चिरजीवीयथात्वमभिविष्यामितयासुने॥सुयवान्वित्तवांश्चैवश्रियायु॥
 ॥तत्रसर्वदा॥मार्कंडेयनमस्तेस्तसप्तकल्पांतजीवन॥आपुरारोग्यसिद्धार्थप्रसीदभगवन्सुने॥
 ॥चिरजीवीयथात्वमुसुतीतांप्रवरदिज॥कुरुष्वसुनिशर्हलतथासांचिरजीविने॥मार्कंडेयम॥
 ॥हाभागसप्तकल्पांतजीवन॥आपुरारोग्यसिद्धार्थमस्माकंवरदोभव॥सतिलंगुडसंमिश्रमंज
 ॥स्वद्वैमितेययः॥मार्कंडेयादरलब्ध्यापिवाग्यायुर्विदृष्टये॥रतिययःपिवेत्॥तिथितत्वेस्कांदे
 ॥खंडननखकेशानामैशुनाधगमौतथा॥आमिषकलहं हि सां वर्षद्वौ विवर्जयेत्॥ त
 ॥वैवहीयिकाया॥ कृतांतकुजयोवीरेयस्यजन्मतिथिर्भवेत्॥अनृक्षयीगसंप्राप्तेभि
 ॥प्रस्तस्यप्रदेयदे॥कृतांतःशनिः॥तस्यसर्वोपधिस्तानंगुरुदेवाप्रिषजने॥दृढमतः॥मृतेज
 ॥नमिसक्तांतौआद्रेजन्मदिनेतथा॥असृश्यस्यरीनेचैवनस्त्रायादस्ववारिणा॥अत्रजन्मति
 ॥थिरौदमिकीयाद्या॥युगाद्यावर्षदृष्टिश्चसप्तमीयावतीप्रिया॥खेरुदयमीक्ष्यतेनतत्रतिथियुग्म
 ॥तैतिहृत्यतत्पारीवैवचनात्॥विशेषोमन्त्रतश्चूदधर्मज्ञेयः॥ अथकटिस्त्रं॥प्रयो
 ॥गयारिजेतिब्राह्मे॥ प्रतिसंवत्सरंरतस्तेवक्ष्येदृणांविधियं॥दत्वागोभूहिरण्पादिता
 ॥यास्वर्णादिनिर्मितं॥वघ्नीयात्कटिस्त्रंचवासःसंयुधनूतनं॥हर्षोर्कुरेयथाग्निचक्रणाचयि
 ॥ताकिनं॥आयुष्यहोमंकृत्वाचतययेमिदृदेवताः॥ अथचौलम्॥ प्रयोगया
 ॥रिजातेषदुरुशिष्यः॥ जानाधिकारंजन्मादिवृत्तीयेहेतुचौलकं॥आद्यहेकुर्वतेकेवि
 ॥त्तु पंचमेद्वेहितीयके॥उपनीतासंहेवेतिविकल्पाःकुलधर्मतः॥दृहस्यतिः॥तृतीयेद्वेशि
 ॥श्रीगीमीजन्मतौवादिशितः॥पंचमेसप्तमेवापिस्त्रियाःपुंसोपिवाससं॥तत्रैवनारदः॥जन्मत
 ॥सुतृतीयेद्वेशिषमिच्छतिपंडिताः॥पंचमेसप्तमेवापिजन्मतोमध्यमेभवेत्॥अधमेगर्भतःस्या
 ॥तुनवमेकादशियेति॥ पारिजातेदृहस्यतिः॥ उन्नययरागेसूर्येविशेवाक्तौ
 ॥म्यगोलके॥सुक्तपक्षेसुभप्रीक्तदक्षपक्षेसुमेतरत्॥असुभोत्पन्निभागस्यानृक्षस्यक्षेत्रिधा
 ॥राते॥तत्रैववसिष्ठः॥द्वित्रियंचमसप्रम्यामेकादश्यतथैवच॥दशम्यांचत्रयोदश्यांकार्यक्षीरं
 ॥विज्ञानता॥तृसिंहीये॥यस्यपक्षीचतुर्थीचतुर्वगीचचतुर्दशी॥द्वादशीदर्शक्षीरंदिप्रतिपच्चै
 ॥वनिहिताः॥वसिष्ठः॥खेरंगारकस्यैवसूर्यपुत्रस्यैवहि॥निहितादिवसाक्षीरेशियाःका
 ॥र्यकराःसुमाः॥ जोतिर्निबंधेदृहस्यतिः॥ पापयहाणांवारदौविप्राणांशु
 ॥भंदरविः॥अत्रियाणांसमासुतीर्विदुःसूदाराणशनीसुमा॥हसाश्विद्विषुयोद्माश्चअविद्यादित
 ॥पुष्यमे॥सौम्यचित्रेनवक्षीरेउत्तमातवनारकाः॥त्रीण्युन्नराणिवायव्येरोहिणींवारुणातथा॥
 ॥क्षीरेष्वयमध्यमाःप्रीक्ताःशेवाद्वादशगर्हिताः॥निधनेजन्मनस्यत्रैवेनसेचंदमाष्टमे॥दियन्करे
 ॥वधेक्षीरंप्रत्यरेचविवर्जयेत्॥अत्रलघ्वेषुहिरण्येचयोगाःजोतिर्विद्वीजेयाः॥अन्येचविशेषाः
 ॥शमशुक्रमनिर्गापेवक्ष्यते॥एतच्चशिशीमीतरिगर्भिरयानकार्यतदाह॥जोतिर्निबंधेमदनर

नेच वृद्धगार्ग्यः॥ उत्र चूडाकृतौ मातापदिसागभिरीणभवेत्॥ शस्त्रेण मृत्युमाप्नोति तस्मात्क्षौर
 विवर्जयेत्॥ अस्यापवादमाहातत्रैव नारदः॥ स्नोर्मातरिगभिरीणां चूडाकर्मनकारयेत्॥ पंचाश
 त्मागद्योर्ध्वतुर्गभिरीणामपिकारयेत्॥ यदिगर्भविपत्तिः स्याच्छिशोर्वा मरणापदि॥ सहोयनीना
 कुर्याच्चैतदादोयो न विद्यते॥ वृहस्पतिः॥ गर्भिरीणां मातरिशिशोः क्षौरकर्मनकारयेत्॥ व्रताभि
 धेकेत्येव स्यात्कालो वेदव्रतेष्वपि॥ गर्भिरीणामपि पंचमासपर्यन्तं न दोषश्चुक्रं महर्त्रदीयि
 कायांगार्ग्येण॥ पंचममासादूर्ध्वमातुर्गर्भस्य जायते मृतुरिति॥ मदनरत्ने वृहस्पतिः॥ उत्र च
 डाकृतौ मातागभिरीणपदिसागभवेत्॥ विद्यधने गुरुस्तत्र दयती शिशुरहनः॥ गर्भमातुः कुमार
 स्य न कुर्याच्चौलकर्मन॥ पंचमासादधः कुर्यादत ऊर्ध्वं न कारयेत्॥ गर्गः ज्वरस्यो
 त्पादनं यस्य लघ्नं तस्य न कारयेत्॥ दोषनिर्गमनात्पश्चात् स्वस्थो धर्म समाचरेत्॥ लग्नमिति
 मंगलयलक्षणात्॥ जोतिर्गर्गः॥ विवाहोत्सवयज्ञेषु मातापदिरजस्वला॥ त
 दासमृत्युमाप्नोति पंचमं दिवसं विनाः॥ वसिष्ठः॥ यस्य मांगलिकं कार्यं तस्य माना
 रजस्वला॥ ऊर्ध्वं तदेवा॥ तत्रैव वृहस्पतिः॥ प्रातमभ्युदयश्चादुत्र संस्कारकर्मणि यत्नीरज
 स्वला चेत्स्यान्न कुर्यात्प्रतिनातदा॥ पितृति कर्त्तृमात्रो यलक्षणात्॥ संकटे तु वाक्सारोक्तम्॥
 अलाभेषु मुहूर्तस्य रजोदोषेषु पस्थिते॥ श्रियं संरजविधिवत्तत्रो मंगलमाचरेत्॥ एतच्च मंड
 नोत्तरं न कार्यं॥ नमंडनाच्चापि हि सुंनं च गोत्रैकतायां यदि नाहमेदं रति॥ मदनरत्ने वसिष्ठो
 क्तैः॥ तत्रैव कात्यायनः॥ कुले ऋतुत्रयादवर्षाद्गणना ननु सुंने॥ प्रवेशाभिर्गमोनेष्टेन कुर्या
 त्मंगलनयम्॥ वृहस्पतिः॥ एकमातृजयोरेकवत्सरे पुरुषस्त्रियोः॥ न समानक्रियां कुर्यान्मा
 तृभेदे विधीयते॥ आशौचे तु संग्रहे॥ संकटे समनुप्राप्ते स्तनके समुयागते॥ कृष्णांशुभिर्भूतं ह
 त्वा गां च दद्यात्पयसिनीम्॥ चूडोपनयनोद्वाहप्रतिष्ठादिकमाचरेदिति॥ जोतिर्निर्वेद्य
 रुष्टेष्टोऽशौर्वर्षविवाहाद्वेतथैव च॥ अंतर्वल्गाच जायायां नेष्यते सुंनं कचित्॥ अमो विशे
 यो विवाहप्रकारो वदयते॥ दीपिकायां॥ न चूडाजन्ममात्रेयदारुणो मुशनीकुजे॥ प्रतियद्
 दरिद्रास्तु विद्यारंभस्तु पंचमे॥ प्रयोगरत्ने॥ मध्ये शिरसि चूडास्यादक्षिणान्तु
 दक्षिणे॥ उभयोः पार्श्वयोरेव त्रिकश्यानां शिखामता॥ माधवीयेष्वेवम्॥ चापस्तं वस्त्रा
 हातृष्ठांके शान्तिनीया॥ यथर्विशिखानि दधाना॥ यथर्वि॥ प्रवरसंख्यया॥ तासां मध्यशिखा
 वर्जमुपनयने वत्पनं कार्यम्॥ प्रतिदिशं प्रवपतीत्युपनयने तेनैवोक्तेः॥ रिक्तो वा रथो न पिहि
 तो यन्मुंडस्तस्यैतदपि धानं यच्छिखेति श्रुतेः॥ विशिखोऽप्यपीतश्च यत्करोति न तच्छतमिति
 निषेधाच्च॥ सत्रे तु वचनात्क्षिखं॥ यवनमिति सुदर्शनभाष्ये उक्तम्॥ यत्तु कुमारा विशिखा
 इवेति लिङ्गं तच्छेदो गपरं॥ अपरार्कं मदनरत्ने च लोगाक्षिः॥ दक्षिणातः कसुजा वसिष्ठाना
 मुभयतो त्रिकश्यानां सुंदाभृगवः॥ पंचचूडाः॥ अंगिरसो वाजिमेके मंगलार्थं॥ शिखिनो
 न्येपथा कुलधर्मे वेति॥ कसुजां शिखा॥ वाजिः केशयंक्तिः स्मृतिद्वयेण॥ एका शिखा दक्षि
 णतो वसिष्ठोऽस्य पंचांगिरसाभृगुस्तु॥ निकाशिखा कश्यपगोत्रजानां शिखो भयत्रापि

यथाकुलवा॥ एतच्छ्रुतिरिक्तविषयं॥ श्रुदस्यानियताः केशवेशारतिवसिष्ठेः॥ यत्तु या
 प्रो॥ नशिखीनोपवीतीत्यानोचरेत्तसंस्कृतागिरमिति श्रुदमुपक्रम्योक्तम्॥ तदसच्छ्रुत्येति
 केवित्॥ विकल्परतिमुक्तम्॥ अतएवहारीतः स्त्रीश्रुदौ नुशिखां कृत्वा क्रीडादेरुपगतोपि
 वा॥ प्राजापत्यंप्रकुर्यातां निष्कृतिर्नान्यथा भवेत्॥ एतत्परिग्रहयक्षे॥ अत्रदेशभेदाद्यव
 स्थितिदिक्॥ ज्योतिर्निबंधे॥ नन्नदोत्ररदेशे तु सिंहस्य देवमंत्रिणि॥ शुभक
 र्मनकुर्वीतनिषेधो नास्ति दक्षिणे॥ अत्रभोजने प्रायश्चित्तमुक्तं माधवीये॥ निर्द्व
 र्नेचूडहोमे तु प्राङ्मकरणात्रया॥ चरेत्तसांतयनं भुक्त्वा जातकर्मणि चैव हि॥ अतोप्येषु
 तसंस्कारेषु यत्नासेन शुद्धाति॥ एते संस्काराः स्त्रीणां मंत्रकाः कार्य्याः॥ होमस्तु समंत्रक
 इति॥ प्रयोगपारिजाते॥ आश्वलायनोपि॥ होमकृत्यंतु पुंवत्या तस्त्रीणां चूडाकृतावपीति
 मयुरपि॥ अमंत्रिकानुकार्य्ये स्त्रीणां माददशेषत इति होमोप्यमंत्ररत्येके॥ संस्काराः स्त्री
 णामहोमकाल्स्त्रीस्युरिति स्थत्यर्थसारे होमोनेति वृत्तिरुक्ता॥ अथ विद्यारंभः॥ मदनरत्ने वृ
 सिहः॥ अक्षरस्त्रीकृतिकुर्यात्प्राप्ते पंचमहायने॥ उत्ररायणोऽस्यैकुं भमासं विवर्जयेत्
 दीपिकाया पर्वषे पञ्जसके कालेष हीरिकां शनिकुजं॥ अनध्यायान्विना न त्वादिव्ययं यज्ञ
 तं शुक्लं श्रीधरः॥ हस्तादित्यसमीरमित्रं पुरुजित्पौष्मास्त्रिविद्यायुतेष्टारक्यं शदिनौदयादि
 रहिते राशौ स्थिरे चोभा॥ यो॥ यस्यैष्टरानि शाकरे प्रतियदरिक्ता विहायाष्टमी यष्टी मष्टम
 ष्टमशुद्धभाजि भवने प्रोक्ता क्षरे स्त्रीकृतिः विष्णुधर्मे॥ इजपित्वा हरिं लक्ष्मीं तया देवी सरस्वती
 मु॥ स्वविद्यासूत्रकारोऽश्वसुविद्याश्च विशेषतः॥ एतेषामेव देवानां नामात्तु ह्याहुतं॥ द
 क्षिणाभिर्द्विजैराणां कर्त्तव्यं चात्र धनं॥ अथ धनुर्विद्या॥ दीपिकायां॥ अदितिगुरुयमार्क
 स्वातिचित्रात्रिष्य भ्रवहरिवसुमूलेष्विंद्रभागां तमे मुरानिशशिबुधवारिविष्णुवोधे विष्यो
 वेसुसमपतिथियोगे चापिविद्याप्रदाने॥ अथानुपनीतस्य विशेषः॥ प्रागुपनयनात्कामचा
 रवादभक्षा इति॥ भस्मालं शुवादेरपीतस्य विशेषः॥ प्रागुपनयनात्कामचारवादभक्षा इति
 मभस्मालं शुवादेरपीति हरदत्तः अपराकै॥ इदं शातातयः॥ शिशोरभ्युक्षणां प्रोक्तं बालस्या
 चमने स्तुतम्॥ रजस्वलादिसंस्पर्शे स्नानमेव कुमारके॥ प्राकूचूडाकरणादालः प्रागन्नाश
 नाच्छिष्टः॥ कुमारकस्तु विनोयोयावर्त्तौ जीनिबंधनम्॥ आयसंबोपि॥ अत्रनाशनात्प्रया
 तो भवत्तासंवत्सरादित्येके इति गोतमीपि॥ न तद्वयस्य रानादाशौ च॥ तस्यानुपनीतस्य चंड
 लादिस्तृष्ट्यापि स्थानी न स्नानं॥ इदं च षष्ठवर्षीयाक्॥ ऊर्ध्वतस्नानं भवत्येव॥ बालस्य
 पंचमादृष्याद्वैद्यशौचमाचरेदिति स्तुते॥ कामचारदिके व्येवम्॥ ऊर्ध्वतस्नानं भवत्येव॥ बालस्य
 पंचवर्षीयस्य च॥ चरेत्तु सुहृद्वैव प्रायश्चित्तं विष्णुद्वये॥ अतो बालतरस्यास्य नायराधो
 नयातकमिति स्तुतेरिति हरिदत्तः॥ स्तुत्यर्थं सार्वभौमम्॥ अथोपनयनम्॥ आश्वलायनः॥
 गर्त्तमेष्टामेवाष्टे पंचमेसममेपिवाहजत्वे प्राप्नुयाद्दिग्रीर्वर्षे त्विकादशे श्रुयः॥ मनुः॥ त्रह
 र्चसकामस्य कार्यं विप्रस्य पंचमे॥ राज्ञो वलार्थिनः षष्ठैव श्यस्यार्थार्थिनौष्टमे॥ विष्णुः
 यष्टे तु धनका

नोविप्रः पुनः संस्कारमर्हति॥ जोतिर्निर्वन्धेनारदः सर्वेषां जीवभुक्तवाराः प्रोक्त
 त्रनेशुभाः॥ चंद्रकौमध्यमौ ते यौ सामवाहजयौः कुजः॥ शास्त्राधियतिवारश्च शास्त्राधियवत्
 तथा॥ शास्त्राधियतिलयं च दुर्लभं त्रितयं त्रते॥ शास्त्राधियाश्चरन् संयते॥ ऋग्यजुर्वेदसाम
 यजुषामधियागुरुसौम्यभौमसिताः॥ जीवसितौ विप्रारणोऽत्र स्यादेषमूविशां चंद्रतिपा
 रिजाते बृहस्पतिः॥ बृहवानां गुरोर्वशीयजुर्वेदजुषां कवेः॥ सामगानां घरास्स नोरथर्वविद्वं
 रवेः॥ अत्रलयादिदैवज्ञेभ्यो ज्ञेयाः॥ विस्तरमप्यानीयते॥ लक्षः॥ त्रते हि सर्वसंध्यायां वारि
 होयदिगर्जति॥ तद्दिने स्यादध्यायां त्रते तत्र विवर्जयेत्॥ जोतिर्निर्वन्धे॥ नांदीश्रा
 देहते चेत्स्यादध्यायस्त्वकास्तिकः॥ तदोपनयनं कार्यं वेदार्भेन कारयेत्॥ एतद्ब्रूवा
 तिरिक्ता नांतेयां तद्दिने वेदार्भाभावात्॥ अतस्तेषां मुपनयनं न भवत्येव॥ एतच्च प्रातस्तुति
 ते॥ सायंस्तुति ते तु द्विदैवचरं प्रपयित्वा सायं संध्यां त्रहोमं कुर्यात्॥ न संध्यागर्जिते काले
 न हस्तु स्यात्तद्विते॥ ब्रह्मोदनं यच्चैदं ग्रीष्ममभ्युदयं तीतिसंयहोक्तेरिति॥ प्रयोग
 लेभ्यश्चरणाः॥ अत्र शांतिरप्युक्ता॥ ब्रह्मोदनं विधेः सर्वप्रदोषे गर्जि
 तं यद्वि॥ तदा विप्रकारं ते यं वदोरध्ययनस्य तु॥ तस्य शांतिप्रकारं तु वक्ष्ये शास्त्रानुसारतः॥ प्र
 धानं याय संसाज्यं द्यौः शांति यजौ भवेत्॥ स्तुतं बृहस्पतेर्विद्वानुपदेवता विष्टये॥ गायत्री
 चैव मंत्रस्याव प्रायश्चित्तं तु सर्वथा॥ धेनुं स्ववत्सं कोदयादाचार्या ययसिनीं॥ ब्राह्मणान्
 भोजयेत्पश्चात्ततो ब्रह्मोदनं चरेत्॥ उपनयने चाधिकारिणाः॥ माधवीये बृहमनुजो
 क्तेः॥ पितापितामहो भ्राता तातयो गोत्रजो यजः॥ उपानये धिकारी स्यात्पूर्वमावेप
 रः परः॥ प्रयोगरत्ने॥ यित्ते कोपनयेत्तु तदभावे पितुः पिता॥ तदभावे पितुर्भ्राता तदभावे पित्रो
 दूरः॥ यितेति विप्रयं न सत्रियादेः॥ तेषां परोहित एव॥ उपनयनस्य दृष्टार्थत्वात्॥ तेषां चा
 ध्यायनेन धिकारात्॥ अत्र यद्यस्य ज्येष्ठभ्रात्रभावे धिकारः॥ असंस्कृतानुसंस्कार्या भ्रा
 तृभिः सर्वसंस्कृतैरिति याज्ञवल्क्योक्तेः॥ तेनेदमविभक्तं परम्॥ सर्वं तु विभक्तं परम्॥ मातुः रजो
 दोषे तु प्रागुक्तम्॥ अथ यष्टमूकादीनां विशेषः॥ प्रयोगपारिजाते ब्राह्मे॥
 ब्राह्मणं ब्राह्मणं जातो ब्राह्मणः सरति शुतिः॥ तस्माच्च खंडविप्रकुलं वामनपंगुसु॥ जहदग्न
 दरो गात्रं शुक्रागविकलांगियु॥ मन्त्री नम्रेषु मूकेषु शयनस्थेति रिद्धिये॥ अस्त्रं स्त्रियु चैनेषु
 संस्काराः स्युर्गोचिताम्॥ मन्त्री नम्रौ न संस्कार्यावितिके चिन्मचक्षते॥ कर्मस्वनधिकांश्च
 याति न्यनास्ति चैतयोः॥ तदयमेवं संस्कार्यमपरेत्वाद्भरत्यथा॥ संस्कारमेवं ब्रह्मादीन् करोमा
 चार्यैस्त्वतु॥ उपनेयांश्च विधिवदाचार्यः स्वसमीयतः॥ आनीयादिसमीयं वा सावित्रीं स्थ
 वांजयेत्॥ कसास्त्रीकरणादन्यत्सर्वं विप्रेण कारयेत्॥ एवमेव हि जैजीतो संस्कार्यो कुं उ
 गोलकाविति स्मर्य सारिष्ये वम्॥ कुंडगोलकयोः संस्कार्यत्वं आदेति येष्वक्षेत्रजपुत्रविष
 यः॥ अत्र स्यात्ब्राह्मण्येनोपनयनाद्यप्राप्तिः इत्यपरकीः॥ उपनयनं च कुमारं भोजयित्वा कार्य
 म्॥ प्रागेवैतत्तदहं भोजयंतीति मदनवारिजाते गोभिलोक्तेः॥ गायसुपदे शश्वोत्तरतो ये कार्यः

॥ उत्रेणाग्निमुयविशतः प्राप्नुस्व आचार्यः प्रत्यप्नुस्व रतरोधी हि मोरतिशां स्वायनसूत्रोक्तेः
यद्यपिकात्यायनेनाथास्मिन्नावित्रीमत्वा होत्रस्तोत्रेः प्रत्यप्नुस्व तस्युक्तादक्षिणा तसि सृतआ
सीनाय वैकेरिति विकल्प उक्तः ॥ तथापिकागीयानामेव सः ॥ वक्ष्वा नो तूत्ररयवा ॥ वेदेक्यातामि
क्षायो विशेषमाह काष्ठीयनः ॥ मातरमेवायेभिस्तेतः ॥ पराशरमाधवीये ॥ मातरं
वाससारं वामानुर्वीमगिनी निजा ॥ भिस्तेतभिश्चाप्रथमया चैनेन विमानयेत् ॥ अथ सं
स्कारलोपेशो न कः ॥ आरभ्याधानमाचीलात्काले तीते तु कर्मणां ॥ व्याहृता जसुसं
स्तुत्यहन्वाकर्म यथाक्रमं ॥ एतेष्वेकैकलोपे तु यादृक्कुं समाचरेत् ॥ चूडया चर्दं कृत्
स्यादायदित्वेव मीरितम् ॥ अनायदितु सर्वत्र हि गुरां हि गुरां चरेत् ॥ पारिजाते कात्याय
नः ॥ जुप्रे कर्मणि सर्वत्र प्रायश्चित्ते विधीयते ॥ प्रायश्चित्ते कृते यश्चाहुं न कर्म समाचरे
त् ॥ स्मृत्यर्थे सारे चैवम् ॥ कारिकायां तु प्रायश्चित्ते कृते तीतं कर्म कृताकृतमित्युक्तम् ॥ प्राय
श्चित्ते कृते यश्चादतीतमपि कर्म वै ॥ कार्यमित्येक आचार्यो नेत्येतु विवक्षित इति ॥ त्रि
कांडमंडनेन तु ॥ कालातीनेषु कार्येषु प्राप्रवत्स्व परेषु च ॥ कालाती तानि कृत्यैव विद
व्याहत्राणि तु रत्नम् ॥ तत्र सर्वेषां तत्रेणानां दीक्षादं कुर्यात् ॥ देशकालकर्मैक्यात् ॥ ग
राशः क्रियमाणानां मातृगां जनने सक्तम् ॥ सक्तदेवमवेच्छाद्मादौ नष्टयगादि विहितं हो
गपरिशिष्टम् ॥ एतदहनामयस्यानां पुगयत्संस्कारकरणा विषयमिति बोधयेदः ॥ अतीत
संस्काराणां पुगयत्करणा इत्यर्थः ॥ तत्रापि वीलस्य उयनीत्यासहेतियस्ते उयनीतिदिने
वत्पुष्टानेन हर्षदिने ॥ सहत्वस्य दिवसे कौसन्निह्यतरत्वात् ॥ चूडाचारेणैव ॥ उयनीतिदिने
मध्याह्नसंध्यामाह ॥ पारिजाते जैमिनिः ॥ यावद्ब्रह्मोपदेशस्तत्तावत्संध्यादिकेन
च ॥ ततो मध्याह्नसंध्यादिसर्वकर्म समाचरेदिति ॥ ब्रह्मगायत्री ॥ यत्तु वचनम् ॥ उयायने तु क
र्तव्यं सायं संध्युपासनां ॥ आरभेद्ब्रह्मयज्ञं तु मध्याह्ने तु परेह नीति ॥ तच्छाखांतरविषयमिति पा
रिजातः ॥ विकल्प इति युक्तं यस्यामः ॥ उयनयनाग्निस्त्रिचंधार्यः ॥ अहमेतमग्निधारयंती
त्यायसुवोक्तेः ॥ वौधायनसूत्रे तु सदाधारणमप्युक्तम् ॥ उयनयनादिरग्निस्तमीयासनमिमा
चक्षते पाणिग्रहणादित्येके ॥ निर्योधार्यो जुगो विर्मथ्य इति ॥ इदं जातारणि यक्षे ॥ अथ यथा
मेयना संभवात् ॥ ब्रह्मयज्ञे विशेषमाह ॥ नत्रेव जैमिनिः ॥ अनुयाकृतवदस्य क
र्तव्यो ब्रह्मयज्ञकः ॥ वेदस्यानेतु सावित्री गृह्णेत नक्षत्रीयतरति ॥ येयां तदिने एव वेदारं भस्मि
नेदमिति दिक् ॥ अथ ब्रह्मचारिधर्मीः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ मधुमांसां जनेच्छिद्युक्त
स्त्रीप्राणा हि संनां ॥ भास्कारलोकनाश्री लपरिवादादि वर्जयेत् ॥ मनुः ॥ अभ्यंगमं जने च क्षणी
रुयान्तं च धारणी वर्जयेदिति प्रकृतम् ॥ पारिजाते ॥ कौर्म ॥ नादर्शं चैव वीक्षेत नाच
रेदंतथा वनं ॥ गुरुच्छिद्यं भेषजार्थं प्रयुजीत न कामतः ॥ एतन्निषिद्धमधा दिविषयम् ॥ अथ
स्य गुरुच्छिद्यस्य सर्वदा प्राप्तेः ॥ सचेद्वाधीपीनकामं गुरोश्छिद्यं भेषजार्थं सर्वप्राप्तीयादिति
॥ वसिष्ठोक्तेः ॥ ज्येष्ठानां तु रित्यपि ज्ञेयम् ॥ पितृजैस्यस्य भ्रातुरुच्छिद्यं भोज्यमित्यायसुवोक्तेः ॥

गुरुपुत्रेनसुतस्यसारे उक्तम् ॥ गुरुवदुःखं पुत्रस्यादयन्नोच्छिद्यभोजनम् ॥ प्रचेताः ॥ तावूलाभ्यंजनं
 चैवकोस्यपात्रेचभोजनं ॥ पतिश्चब्रह्मचारीचविधत्तचविवर्जयेत् ॥ यमः ॥ मेखलाभ्यंजनं उच्यते
 वीतचनित्यशः ॥ कौपीनं कटिस्त्रेचब्रह्मचारीतुधारयेत् ॥ अग्नीधनं मेख्यचर्यामधः शष्पागुरो
 हितं ॥ कुर्यादिति शेषः ॥ मेखलामाहा चलायनः ॥ तेषां मेखलामौजी ब्राह्मणस्य धनुर्मास्यवि
 यस्यावीवैश्यस्येति ॥ आचार्यः ॥ त्रिवृतामेखलाकार्या त्रिवारस्यात्समावृता ॥ तद्वययस्त्वयः का
 र्याः यंचवाससंचाधुनः ॥ मनुः ॥ मौजी त्रिवृत्समाश्रयणकार्या विप्रस्यमेखला ॥ त्रिवृताग्रयिने
 नत्रिभिः यंचभिरवना ॥ अथदंडः ॥ मनुः ॥ ब्राह्मणो वैस्वपालाशौ हस्त्रियो वा मखा
 दिरी ॥ येष्यलौदुर्वशे वैश्यो दंडानर्हति धर्मतः ॥ यथाममावेगो तमः ॥ यज्ञियो वा सर्वेषां मूर्धलला
 टनासायप्रमारा इति ॥ अजिनमाहा चलायनः ॥ अहतेन वाससा संवीतमैरो
 येन चाजिनेन ब्राह्मणं शैरवेण सत्रियमाजेन वैश्यमिति ॥ यद्यप्येरो यशश्चेन मृगी चर्मो ज्योत्ने
 सरपाठमिति याशिनि स्मृतेः ॥ ऐरो यमेगपाश्चर्मो धमेरास्यैराभुमे त्रिखित्यमरकोशाच्च ॥ त
 थापि कृष्णरुवस्ताम्यजिनानोति शंखोक्तेः सर्वेषां वारो रवमिति शंखोक्तेः चमृगचर्मणा सह
 मृगीचर्मणो विकलो ज्ञेयः ॥ वस्त्राजिनयोस्तु विकल्पः कार्या संवा विहृतमिति गीतमौक्तेः
 अथयज्ञोपवीतम् ॥ मनुः ॥ कार्या समुपवीतस्यादिप्रस्योर्ध्ववृत्तं त्रिवृत् ॥ मदनपारिजोते देवलः ॥
 कार्या सक्ती मगीवालशरावल्हरणादिकं ॥ यथा संभवतो धार्यमुपवीतं हि जातिभिः ॥ शुक्लो
 रोशुविः सत्रं सहतां गुलिमूलके ॥ आवर्त्य यसा वत्या तत्रिगुणीकृत्य पलतः ॥ अत्रिगुणैश्चम
 त्रैस्तत्प्रक्षालोर्ध्ववृत्तं त्रिवृत् ॥ अष्टदक्षिणामावृत्तसावित्रिगुणीकृतम् ॥ ततः अष्टदक्षिणा
 त्रै समं स्यान्न वसूत्रकं ॥ त्रिरवेष्टुदण्डं वधा ब्रह्मविध्वी चरान्मते ॥ तन्न वतं तु कार्यं सावित्र्या ॥
 त्रिगुणं कुर्यान्न वसूत्रं तु तद्वेदितेनेवौक्तेः ॥ भृगुः ॥ वामावर्त्तवस्त्रितं त्रिगुणं कृत्वा दक्षिणा
 वर्त्तवस्त्रितं त्रिगुणं कार्यं ॥ स एक संतुः ॥ एवं त्रितं तु कमित्यर्थः ॥ कंदो गय रिशिष्टे ॥ त्रिवृत्तं
 वृत्तं कार्यं तु त्रयमधोवृत्तं ॥ त्रिवृत्तं चोपवीतं स्यात्तस्यैको ग्रंथिरिष्यते ॥ ऊर्ध्ववृत्तं दक्षिणां क
 रमूर्ध्वं कृत्वा वलितं ॥ काम्यायनः ॥ एष्टुदेशे चनाभ्यां च घृतं यद्विंदते कटिं ॥ तदाय्यमुपवीतं
 स्यान्नातिलेवं न वीक्षितम् ॥ वसिष्ठः ॥ नामैरुर्ध्वमना पुष्यमधोना भेस्तपक्षयः ॥ तस्मान्नाभि
 समं कुर्यादुपवीतं विचक्षणाः ॥ पारिजाते देवलः ॥ उपवीतं वेदोरे को हतयेतरयोः
 स्थिते ॥ एकमेव यतीनां स्यादिति शास्त्रस्य निश्चयः ॥ स एव ॥ बहूनि वा पुष्कामस्य ॥ तत्र मन्त्रमाह
 स एव ॥ यतोपवीतमिति वा व्याहृता बापिधारयेत् ॥ हेमाद्रौ ॥ यतोपवीते देवा
 र्योऽग्नेस्मात्रे च कर्मणि ॥ तृतीयमुत्तरीयार्थं वस्त्राभावे तद्विष्यते ॥ देवलः ॥ सावित्र्या दशह
 त्वादिर्मंत्रिनामिस्तु दक्षियेत् ॥ विच्छिन्नवाप्यचोयातं भुक्त्वा निर्मितं मुत्सृजेत् ॥ मनुः ॥ मेख
 लाभ्यंजनं उच्यते ॥ अशुप्राण्यविनशानिष्टह्नीतामनिमव्रत ॥ अथेतन्मोयेमप
 यश्चित्रम् ॥ मनुः ॥ अहत्वा भैक्ष्यचरामसमिधचयावकं ॥ चनातुरः समरात्रमवकीर्णीकृतं
 चरेत् ॥ चमत्सा आपदि सागेतु यातवल्बः ॥ भैक्ष्या प्रिकार्ये न्यक्त्वा तु समरात्रमनातुरः ॥ का

मावकीर्णरत्नाभ्यां जुद्धयादादतिरथः॥ उपस्थानंततः कुप्यात्तमासिंचत्वेन ननु॥ मंत्रास्तु॥
 ॥ मिताक्षरायां ज्ञेयाः॥ सख्येनैव नु च विधाने॥ मानसी के जये मंत्रं शतं संख्यं शिवालये॥ अ
 धिका र्थ्यं विना मुक्ती न पाये ब्रह्मचारिणः॥ स्मृत्यर्थं शरीरे॥ संध्याधिकार्यं लोपे
 स्नात्वा स महसं जयः॥ भिक्षालोपेष्ट शते॥ अभ्यासे द्विगुणं पुनः संस्कारश्चेत्तु क्रं॥ आशर्कं सं
 वर्तः॥ यः संध्यो चैव नोपास्ते अधिका र्थ्यं यथा विधि॥ गायत्र्यस्य सहस्रं तु जयेन्नात्वा समाहितः॥ अ
 धिका र्थ्यं संध्यादये कार्यम्॥ अधिका र्थ्यं ततः कुप्यात्संध्योरुभयोरपीति॥ यात्रवल्केना क्ते
 सायमेव वा॥ सायमेवायि मिन्धीते नैके रितिलो गाक्षिणो क्तेः॥ पारिजाते शता तयः॥
 ब्रह्मचारी तु यो श्रीयान्मधु मां संतथैव च॥ प्राजापत्यं चरेत्तु ब्रतं शेषं समा ययेत्॥ अविधाने॥
 संवो धिया जयेन्मंत्रं लसं चैव शिवालये॥ ब्रह्मचारी स्वधर्मं युस्नं चेत्तर्गमेव नत॥ स्त्रीसंगम
 तु मनुः॥ अवकीर्णं तु कामेन गर्दभेन चतुश्चये॥ स्था लीपाक विधाने न यजेद्दे निर्कृति नि
 शि॥ विस्तरस्तु मिताक्षरादौ ज्ञेयः॥ उपवीतना शे तु हारीतः॥ मनो ब्रतं यती भिष्यत स्व आत्मा हुती
 हुत्वा पुनः प्रतीयात॥ तत्रैव मरीचिः॥ ब्रह्मसत्त्वं विना मुक्ते विगमूत्रं कुरुते यवा
 ॥ गायत्र्यस्य सहस्रं रात्राणां यामेन सुप्रति॥ मनुः॥ भो शर्हं कीर्तयेदं ते स्वस्य नाम्नोऽभिवा दने।
 आपुष्या न भवसो म्येति वाच्यो विप्रो भिवा दने॥ अकारश्चास्य नाम्नो ते वाच्यः स्वोक्षरः सुतः॥ श
 र्मन्नि तिन कारा तश्चैव रस्यः॥ अभिवा दन प्रत्यभिवा दनादौ विशेषः॥ स्मृत्यर्थं सारया रिजाता
 दौ ज्ञेयः॥ यमः॥ जायानयिका नीयां संसंध्यायामभिवा दयेत्॥ विना शिष्यं च पुत्रं च दौहित्रं
 दुहितुः यति॥ अथ पुनरुपनयनं॥ पारिजाते शता तयः॥ लघुनेष्टं जनं जग्धाप
 लोडं च तथा पुनः॥ उष्ट्रमा तु यकं भाश्च रासं भीक्षी रभोजनात्॥ उपायनं पुनः कुप्यात्तमकं च
 लुहुरिति॥ हेमाद्रौ दृढमनुः॥ जीवन्यदिसमागच्छेद्दुनकुं मे निमज्ज च॥ उष्ट्रस्य स्ना
 पयित्वा स्वजातकर्म दि कारयेत्॥ तत्रैव याये॥ प्रेतशय्या प्रति याही पुनः संस्कारम
 र्हेति॥ चंद्रिकायां बो धायनः॥ सिंधुसौवीरसौ राष्ट्रानृत्या प्रत्यंत वासिनः॥ अगवंगकलिगा
 अगत्वा संस्कारमर्हेति॥ हेमाद्रौ प्रायश्चित्तं कोडं दृढ गौतमः॥ स्वरमुष्टं च महिषमनं द्वाहम
 जेतथा॥ वस्तुमारुह्य मुखजः कोशे चांदं विनिर्दिशेत्॥ मार्कंडेयः॥ स्वरमारुह्य विप्र
 सु योजनं यदि गच्छति॥ तत्पक्षं च त्रयं प्रोक्तं शरीरस्य विशेषं॥ पुनर्जन्म प्रकुर्वीति घृतगर्भं
 विधानतः॥ मदनरत्ने मिताक्षरायां च स्नानमात्रमुक्तम्॥ मनुः अ
 ज्ञाना न्वाश्य विगमूत्रं सुरासं ससृग्मेव च॥ पुनः संस्कारमर्हेति त्रयो वरगादि ज्ञातयः॥ मिता
 क्षरायां पराशरः॥ यः प्रत्यवसितो विप्रः प्रव्रज्जातो विनिर्गतः अनांशक निवृत्तश्च गार्ह
 स्थ्यं चैचिकी र्थेति॥ स चरेत्त्रो शिष्ठं च त्रि शिवां द्रायणा निच॥ जातक म्मीदिभिः सर्वैः सं
 स्कृतः शुद्धमाप्नुयात्॥ बो धायनसूत्रे॥ अथो यनी तस्य व्रतानि मवंति ना मस्योच्छिष्टं मुं
 जोता मत्रपितृसंस्थानं स्त्रिया सहसु जीतमधु मां स आह सतकाना नि दशादं संधिनी क्षीरं
 च्छाकं निर्यासो विलायनं गणानं गणिकान् मिनेतेषु पुनः संस्कारः प्रतिषिद्धे श्रममनमिने

के वामथाप्युदाहरंति॥ सुरासुं सिंधुसौवीरमवतीदक्षिणापथं॥ एतानि ब्राह्मणोगत्वा पुनः सं
स्कारमर्हति॥ अथ पुनः संस्कारं व्याख्यास्यामो देवयजनप्रभृत्यादिमुखान्कृत्वा यालाशीं समिधं
माजेनान्मेधाया वाचयति॥ पुनस्त्वादित्यारुद्रावसुवः० कामाः स्वाहेत्यथान्नप्रायश्चित्ते जु
होतियमन्त्रात्मनो मिन्दाभूतु नरप्रियश्च सुरदादिति॥ द्वाभ्यामथ यक्वा जुहोति सप्रते अये० धृतेन
स्वाहेत्यथा आहतीरुयजुहोतियेन भेवाः पवित्रेणेति तिस्रभिरनुकंदसं सिद्धं कर्म भूति सिद्धिमा
धेनुवरप्रदानादथा परमापरिधानात्कृत्वा यालाशीं समिधामाधाया अन्नप्रायश्चित्ते जुहोत्या
आहतीजहति॥ अथापरे ब्राह्मणवचनादेव सावित्रा शतकृत्वो यृतमभिमेध्यप्राप्य कृतं
प्रायश्चित्तो भवति॥ गुरोर्वाप्युक्तिं संभुंजीनायाप्युदाहरंति॥ वयनंदक्षिणादानं मेखलादंडमा
जिनं भैक्ष्य चर्या व्रतानि च निवर्तते पुनः संस्कारकर्मणीति॥ आश्रयाय नमो॥ य
थोयेत शर्वस्य तादिना पुनः॥ संस्कार उक्तः॥ तथा॥ पित्रादिव्यतिरेकेण ब्रह्मचारिणः प्रेतकर्म
करोति पुनरुयनयनमित्ययं कर्कदयः॥ त्रिस्थली सेतौ॥ कर्मनाशा जलस्य शीतकरतो या वि
लंघनात्॥ गंडकी बाहुतरणास्तुनः संस्कारमर्हति॥ गौडस्तु॥ करतो या जलस्य शी
तकर्मनाशा विलंघनादित्ययं ति॥ तन्ना॥ दानधर्मेषु करतो या स्नाने प्राशस्योक्तेः॥ करतो ये
सदा नीरे सरिकेष्टेति विभुते॥ आज्ञावयसि योराणां पापं हरकरो भवेत्ति स्मृतिर्दयशा च द्विक
लिखितस्नानमेवात्र॥ पाराशरः॥ अजिनं मेखलादंडो भैक्ष्य चर्या व्रतानि च॥
निवर्तते हि जातीनो पुनः संस्कारकर्मणि॥ हरदत्तस्तु॥ यस्यैवेदमधीत्यामं च
दमधीतुमिच्छत तस्य पुनरुयनयनं तेन प्रतिवेदमुपनयनं कर्तव्यमिहा॥ अथैतेन नम्यंते॥
सर्वभ्यो वै वेदेभ्यः सावित्रनूयत॥ रसापसं वोक्तेः॥ नहि धिः कारिकायां॥ वै
दांतरमधीत्यैव क्रत्वेदं ये त्वधीयते॥ उपनीतिरियं ते धामलेकरा वर्जिता॥ यदैनदुपनीत
स्य प्रायश्चित्तं यदा भवेत्॥ कृताकृतं च वयनं मेधाजननमेव च॥ मेधाजननसंभवे व्रतचर्या
भवेदिह॥ अनुप्रवचनीयं च तदभावेदयं नहि॥ परिदानं न कार्यस्या निमित्तानतरं त्विदम्॥
शर्वस्यावाचयेस्यानेतत्सवितुर्हृणीमहेरति॥ यनुहारीतः॥ द्विविधास्त्रियः ब्रह्मवा
दित्यः सद्यो वधश्च॥ तत्र ब्रह्मवादिनो नामुपनयनमशीधनं वेदाध्ययनं स्वगृहे च भैक्ष्य चर्येति
॥ सद्यो वधूनामुपनयनं कृत्वा विवाहः कार्य इति॥ तद्युगांतरविषयम्॥ पुरा कलेमुनारीयं
मौजीवधनमिष्यते॥ अध्यायनं च वेदानां सावित्रोवाचनं तथेति यमोक्तेः॥ अथा॥
नध्यायाः॥ पारिजाते॥ हारीतेः॥ प्रतियन्तु च नृदृश्यामृश्यां पर्वणोर्वयोः॥ स्नानध्यायेव श
र्वर्ष्यानाधीयीत कदाचन॥ नारदः॥ अयने विषुवच्चैव शयने बोधने हरेः॥ अन
ध्यापसुकर्तव्यो मन्वादिषु पुगादिषु॥ निर्गोपामृते॥ चातुर्मास्यदिनीयासु
मन्वादिषु पुगादिषु॥ अनध्यापसुकर्तव्यो याचसोयपदानिधिः॥ गर्गः॥ युवाहर्ष
तपस्ये च यादिनीया विधुक्षये॥ चातुर्मास्यदिनीयासाः प्रवदंति मनीषिराः स्मृत्यर्थं हरिपि
॥ आषाढी कार्ति कीफाल्गुनी स मीपस्यदिनीयासु चेति॥ मनुः॥ उपाकर्मणि चोत्तर्गत्रि

त्रंक्षपरांस्मृतं॥ अथकासुमहोरात्रमृतं तासु चरात्रिधिति॥ उत्सर्गे तु मन्त्रकपक्षिणपहोरात्राभ्यां अथ
 स्यविकल्पसंज्ञितविज्ञानेश्वरः॥ अथकाशेन सप्रम्यादि त्रयं श्रेयं॥ तिस्रोऽष्टकास्त्रिरात्रमप्यामेकैरिति॥
 गीतमीकैः॥ अत्र त्वं तास्त्रिधितौ च त्वं तासु॥ चांशतस्य पर्वत्वेनैव निषेधसिद्धिरिति सर्वत्र नातप
 राः॥ एतेति स्मा॥ तैमिति कानय्याह॥ याज्ञवल्क्यः॥ अहंप्रेते खन ध्यायः शिष्यं लिङ्गं गुरुं
 धुधु॥ उपाकर्म्मणि वीत्सर्गे खशाश्री त्रियेतथा॥ संध्यागर्जितनिधीतभूक्तं योल्कानियातने॥ समा
 प्यवेदं कनिशमारण्यकमधीत्यच॥ पंचदश्यां चतुर्दश्यामसुम्यां राहुस्सजके अतुसंधिषु भुक्तावा
 आदिकं प्रतिगृह्यच॥ पशुमंडकनकुलश्चाहिमाजीरमृषकैः॥ कृते तरे त्वहोरात्रं शक्यपतितयो
 ऋये॥ ग्रहोद्युनिशोक्तावपियस्तासे अहमित्युक्तं प्राक्॥ स्मृत्यर्थसारे तु॥ रात्रौ ग्रहेति खोरात्री
 ॥ दिवा च अहमित्युक्तम्॥ अतुः सौरः॥ भुक्ते तु स्वविविधं॥ ऊर्ध्वमीजनादुत्सवेरिति गीतमीकैः
 आदिकं महेकोटिमुभिनयः॥ तत्र तु अहमिति मनुः॥ स्मृत्यर्थसारे चैवं॥ यनु॥ पश्चाद्यंतराये अह
 सुयवासो विप्रवासश्चेति गीतमीकम्॥ तत्प्रथमाध्ययने॥ याज्ञवल्क्यः॥ चक्रोद
 गर्दभौ लूकसामवारात्तं निखने॥ अमेध्यशवशूद्रां तश्मशनयनितान्तिके॥ देशे सुचावान्मा
 निचविद्युत्कानितसंज्ञवे॥ भुक्ता ईयाणिरंभो तर्ह्येति मारुते॥ यासु प्रवर्षे दिग्दाहं संध्यानी
 रभीतिसुधावतः॥ इति गंधे च शिष्टे च ग्रहमागते॥ खरेष्टया तदहस्पृशे नौ दक्षिराराहीहरी॥ सम
 विशदनध्यायानेतौ स्तात्कालिकात्विदुः॥ वारो वंशः॥ शतं तंतुवीरोति हरदत्तः॥ अमेध्याः
 तिकादयः॥ स्तनितं गर्जः॥ वर्षातो मन्त्रगर्जदृष्टिविद्युतां यो गयधे आकालिकः॥ वर्षासुतात्का
 लिकैरिति नारायणः॥ सेत्रेयोपनिषदि अयन्नौ वर्षे त्रिरात्रमिति॥ मृगादिज्येष्ठां तवर्षे नृः॥ तं विना
 वर्षादौ त्रिरात्रमनध्याय इति वेदभाष्ये उक्तम्॥ संध्यागर्जतुहारीतः॥ सायं संध्यास्तनितेराविः प्रा
 तः संध्यास्तनितेहीरात्रम्॥ रात्रौ विद्युत्परात्रावविधिः॥ विद्युत्तनक्तं चापरात्रादिति गीतमीकैः
 दिनवृत्तीयां शोचरं तु विद्युतिसर्घरात्रमिहाह सरणव॥ त्रिभागादिप्रवृत्तौ सर्वमिति॥ अहोरात्रमध्यया
 महयैरिति विज्ञानेश्वरः॥ मध्यंदे उच्यते यैरिति नीयां मृते॥ मनुः॥ न विवाहेन कतहेन सेनायां न सं
 गे॥ न भुक्तमात्रेनाजीर्णेन वमित्वानस्तुतके॥ रुधिरं च स्तुते गात्राच्छ्वेराचयपरिहते॥ कीर्मे॥
 श्लेष्मां तकस्य क्वायां शांलमेर्मधुकस्य च॥ कदाचिदपि नाध्येयं कोविदारकवित्ययीः॥ मनु
 ॥ शयानः प्रोढयादश्च कृत्वा चैवावसक्यिका म॥ नाधीयीतामिषं जग्धास्तनक्तान्माद्यमेव च॥
 प्रोढयादः पादोरिययाददाता॥ आसना रुढयादौ वेति हरिदत्तः॥ सीयपदास्त्रियप्रागुक्तं॥ स्मृ
 त्यर्थसारे॥ श्रवणाद्वादशी महाभरणयोः प्रेतहितीयायां त्रयसप्रम्यामाकाशे शवदर्शनं चाहोरात्रम्॥
 चसर्पिर्गुरोत्रिरात्रम्॥ आचार्ये उपाध्याये च यक्षिणी आचार्यभार्या पुत्रशिष्ये खेहोरात्रं॥ अ
 ग्युत्पानिगोविप्रमृत्तौ त्रिरात्रयः॥ अयने विद्युवे च यक्षिणी॥ आकालवश्ये च॥ आरण्यमाजीरस
 र्पनकुलये च नखादेरंतरागमने त्रिरात्रम्॥ आरण्यं च शृगालादिवानरं रजकादौ द्वादशरात्रं
 खरवराहौष्ट्रचांडालस्तनिकादक्याशवादौ मासम्॥ भोगवयाजानास्तिकादौ विमासं॥ शशमे
 व श्वपाकादौ वरमासम्॥ गजगंडसारससिंह व्याघ्रमहापातकिकुतघाटावटमनध्यायः॥ शो

मनदिनेवानध्यायः॥ विवाहप्रतिष्ठायापनादिष्वसमाप्तेः॥ सगोत्राणामनध्यायः॥ उदयेक्षमये
वापिमुहूर्तत्रयगामियत्॥ तदिनेतदहोरात्रमानध्यायविशेषः॥ केचिदाहुः क्वचिदेषावन्न
दिननाडिकाः॥ तावदेवत्वन्ध्यायोनन्मिषेदिनांतरे॥ प्रदोषेत्वाहप्रजायतिः यस्त्रीचद्वादशी
चेवत्रहरात्रोननाडिका॥ प्रदोषेनत्वधीयात्तृतीयानवनाडिका॥ निर्णयामृतेगर्गः
रात्रौयामत्रयादर्वाकसप्रमीवात्रयोदशी॥ प्रदोषः सतुविज्ञेयः सर्वविधाविगर्हितः॥ रात्रौन
वसुनाडीसुचतुर्थीयदिदृश्यते॥ प्रदोषः सतुविज्ञेयोवेदाध्ययनगर्हितः॥ कौर्मन्ध्यायास्तु
नागेषुनेतिहासपुराणयोः॥ नधर्मशास्त्रेयस्यैवैतानि वक्ष्येत्॥ शौनकः नि
मेजयेचकाम्येचक्रतोपारायरोपिच॥ नानध्यायोस्तिवेदानांयाहरो

गृहलोस्मृतः॥

इत्यनध्यायाः॥

अथमहानाम्नादिव्रतम्॥ श्रीधरः॥

निश्चिनस्तत्रवाः॥ शर्वगोदयनिरीक्षराम्॥ चोलवत्सर्धमाख्यातंसगोदानव्रतेषुच॥ एतेषां
लोपेशौनकः॥ व्रतानिविधिनाकृत्वास्वशाखाध्ययनचरेत्॥ अकृत्वाभ्यस्यतेयेनसयायीवि
धिघातकः॥ प्रत्येकं कृच्छ्रनेकेकंचरित्वाज्याहृतीः शतम्॥ हत्वाचैवतुगायत्र्याख्यादित्या
हशौनकः॥ स्मृत्यर्थसारं॥ त्रीन्यज्ञादशवाक्यं कृत्वा पुनर्व्रतंचरेदित्युक्तम्॥ अथ
समावर्तनम्॥ सुरेश्वरः भीमभानुजयोर्वीरनेस्तत्रेचत्रतोदिने॥ ताराचंद्रनि सुहोचस्यान्समावर्तनेन
क्रिया॥ बौधायनसूत्रेगुरोहरिपातित्येउत्तरयोः फाल्गुन्योर्हस्तिवित्रायामेद्विशिखयोर्वीस्तायादि
सुक्तम्॥ वसिष्ठः॥ स्नानंमध्याह्नकालेनुहारायाकारयेच्छुभंशर्वाह्नेतदभावेतुर्कृतं
स्नानंयथाविधिः॥ सर्वव्रतवोविवाहस्येतिस्त्रयादशक्षिणायनेविवाहस्तदासमावर्तनमपि
त्रैवा॥ अथ्योदगयनेसमावर्तने अनाश्रमीनतिष्ठेतेतिविशेषः॥ स्यादितुक्तेसुदर्शनभाष्ये॥ एता
च्चब्रह्मचारिव्रतलोपप्रायश्चित्तं कृत्वाकार्यम्॥ तदाहबौधायनः॥ शौचसंवाहर्भमि
क्षान्त्रिकार्यराहित्यकौपीनोपवीतमेखलादंजनाधारिणोदिवास्वायच्छत्रयादकास्त्रविधा
रलोहर्तनानुलेयनंजनयूतनृत्यगीतवापादिभिर्कृतोब्रह्मचारीकृच्छ्रत्रयचरेन्यहम्नाहतिहो
मंचकुर्वात॥ समावर्तनोत्तरशर्बमृतनानात्रिरात्रमाशौचंकार्यम्॥ आदिशीनोदकं कुर्वादाव्रतस
समापनात्॥ समाप्तेतूदकंदत्वात्रिरात्रमशुभिवेदितिमन्त्रैः॥ आदिशीब्रह्मचारीतिविज्ञानेश्वरः
॥ उल्लेखार्थेयदिकश्चिन्मृतस्तदात्रिरात्रमध्येविवाह कार्यमप्यानेतिसिष्यत्रिजननेतुसत्यपि
नात्रात्र॥ तत्रातिक्षाताशौचभावाडकंदत्वेतिवचनाचेतिदिक्॥ तत्रापि विकल्पः॥ पितृयु।
पितृमृतेनैवानुदोषोभवतिकर्हिचित्॥ आशौचं कर्मणोनेस्यात् अहंवाब्रह्मचारिणामिति कंदो
॥ परिशिष्टात्॥ स्नानकव्रतानाह व्यासः॥ यत्तौयवीतदिनयंसोदकंचकमउल्लुम्बकं चोत्तौय
ममसंयादकेचायुपानहौ॥ ऐक्यचकुं उल्लेखं तं केशनस्वः सुविः॥ वेदोदभं वृत्तः॥ मनुः॥ उपा
ननीचवासश्चतुर्ममेर्नधारयेत्॥ उपवीतमलेकारमजंकारकमेवच॥ अथान्यपि वृद्धचरण
स्तदादिभ्योह्यानि॥ अथकुरिकावन्मः॥ ज्योतिर्विधेनारदः॥ कुरिकावधेनवस्तेनृपा
रां प्राकुरयहात्॥ विवाहोक्तेषुमासेषुशुक्लपक्षेयनसंगे॥ जीवेशुक्तेचभूपुत्रेचंद्रतारावत्वा॥

नैतानि चोदयति यि सुकुचवर्जितानि ॥ सयहं हृदया ॥ राजपुत्राणां मौन्यमावस्ववधन
 मा॥ भीजीवधोक्ततिथ्यादीकार्यमोमदिनविना॥ अथविवाहः॥ याज्ञवल्क्यः॥
 अविनुवत्तलचर्यालक्षणोस्त्रियसुदहेता॥ अननस्वभावात्मनः पित्रपुत्रीयत्ना॥ अरो
 गीशीभारमतीमसमानावर्षेण ज्ञा॥ लक्ष्मणावाद्याभ्यंतरलक्ष्मणैर्युक्ता॥ वाद्यानिवाशीसुता
 नेप्रस्थितिनि॥ अंतरागणयैपिउक्तत्वित्वाश्वलायनोक्तानि॥ मनु॥ अस्यापिउचयामातुरसगो
 वाचयापिनुः॥ सात्रशस्त्रादिजातीनां दारकर्मशोभेयुर्नोदत्रिममातुर्यहीताअसपिडोपिसगो
 वाचनरुलनिवृत्तये॥ चकारआतुरसगोवा॥ दत्तकस्यपितुर्जनककुलोपितुरसगोवापिसपि
 उन्नातिविद्वत्पत्यकार॥ अस्यपिउडासापिउडाहितं॥ तत्रैकशरीरवयवान्वयेनभवति।
 एतस्याहपितुर्मातुर्वीर्यरस्यावयवाः पुत्रयोच्चादिसुसाक्षात्परपरयावाः शुक्रशोशितादिरु
 पेणानुस्यूताः॥ यद्यपियन्त्याः यन्त्यासहजातयत्नीनांचपरस्परैर्नैतत्संभवति तथाप्याधारत्वे
 नैकशरीरवयवान्वयोऽस्येव॥ अस्थिभिरस्थितिमंत्रलिगात् एकास्याहपितुर्शरीरस्याव
 यवाः पुत्रदारास्ताहिताइतिमदनरत्नपारिजातविज्ञानेश्वरादयः॥ वाचस्यातेखुदिदिवेका
 श्रुत्यायपादिगौडमेथिलादयोप्येवम्॥ सुतिरपि॥ एतत्तथादौशिकशरीरं त्रीणिपितृज
 स्त्रीणिमातृतोः स्थित्वायुमज्जानः पितृतत्त्वज्वांसकधिराणिमातृतइति। प्रजामनुप्रजायते
 इतिच॥ चंद्रिकायर्कमेधातिथिमाभवादयस्तु॥ एकपिउदानकियान्वयित्वंसायिंउव॥ ले
 यभाजश्चतुर्थीयाः पित्रायाः पिउभागितः॥ पिउदः सप्तमस्तीयांसायिंउसप्तम्यीरुवमितिमा॥
 त्योक्तेः॥ नचपितृव्यादिष्वेतन्नास्तीतिवाच्यम्॥ तत्कनैकश्रद्धेदेवैतेनतत्त्वत्वात्॥ इदं
 तत्कनैकश्रद्धेदियेदेवताभूतास्तीषामभ्येयः काश्चिदन्यकनैकश्रद्धेउप्रविशति। तिथांसायि
 उव॥ तन्मार्गोणामपिभनैकनैकश्रद्धेसहाधिकारित्वेनतदन्वयात्॥ एकत्वंसागताभर्तुः पि
 ण्णैवैवस्तत्कैरितिस्तेअशुतीनांचैवैराप्यर्थत्वात्॥ तस्यसायिउनिमित्तत्वेमानाभावा
 त्॥ नचमातुलादिष्वेतन्नास्तीतिवाच्यम्॥ मातामहुरुपदेवतेकान्॥ ननुगुरुशिष्यादिरपि
 श्रद्धेदेवतात्वात्॥ सायिउत्वेत्यात्॥ किं बहुनासर्वाभावेतुच्यतिः कारयेत्तस्यरिक्ततइतिमा
 कंडेयपुत्राणाद्राक्षोपिश्रद्धकनैवान्सायिउप्रसंगः॥ सत्यं॥ पंचमात्मप्रमाहर्धुमातृतः पितृ
 तत्त्वथेनियोजनवत्स्ववचनेनमातापितृसंबंधयवनत्सत्वात्॥ ऊर्ध्वसायिउनिवर्ततइतिशेषः
 ननुपंचमत्वाद्यत्रनिवर्त्यतेनमातृतत्वादिवाक्यभेदात्॥ मैवम्॥ मातृकुलेयंचमत्वं
 सायिउकुलेसप्तमत्वंस्यचवोधनेतुसत्वात्॥ यौरुवेयत्वादोषरतिवेत्ता॥ तुल्यमत्यत्रापि॥
 अन्यकनैकेरानुसृत्यपितृरुतवदेवतात्वाभावाच्च॥ किंवा॥ अवयवान्वयपक्षेयथायोगरू
 ढ्यापरिहारस्तथैहापितेममातृकुलेपितृकुलेचैकपिउदानकियान्वयित्वंसायिंउमिमाहः॥
 तेनैकस्यपित्रादयः षट्पुत्रादयश्चषट्समिश्रमवति॥ अत्रकंचिदभयतः सायिउनिवृत्तवैव॥
 दहोतामथेमाहः॥ सुदचितामलिवाचसनिहरदत्तादयसुसगोत्रत्ववत् सायिउस्यसप्तमि
 योगिकत्वेनसंयोगसूत्रमपिभिरुप्यनदिकनैनिवृत्तावन्मनोनिवृत्तेरवश्यकत्वात्सुलपुरुषमा

कौलोदाहादीनामस्मादचनादमागम्यमित्युक्तम् ॥ इह स्यात्तिरपि ॥ उह सुते वासिष्ठा नैमी
तुलस्पसुता द्विजेः ॥ मत्स्यादाश्चनराः सर्व्वमभिचाररताः स्त्रियः ॥ उत्तरो मयथा चैव सृष्ट्या ॥
नृणां रजस्वला ॥ इत्यनाचारत्वमाह ॥ अतएव हेमाद्रौ मार्त्याः ॥ कर्णाटकदीनातन्कारिणां
आदिनिषेधः ॥ वीपदेवेनापिलिखिते ब्राह्मणे ॥ यत्र मानुलजो दाही यत्र वैद्यसोपतिः ॥ आह
नगच्छेत्तद्विप्रदातं यच्च निरामिषमिति ॥ तस्मात्मातृतः पंचपितृतः सप्रचन्यनो हहेदिति सि
द्धं ॥ संबन्धविवेको समंतुः ॥ ब्राह्मणानामेकपि उस्वधानामादशमादश्या विच्छिन्ने भवति ॥ आ
सप्तमाद्रिक्थविच्छिन्ने भवति आतृतीयापि उविच्छिन्नरमथापि उशौ चक्रिया विच्छेदाद्
हहा ॥ तुलो भवति ॥ अस्यायमाह ॥ अलयाणिः ॥ जीवन्ति चादित्रिजस्य
इप्रयिता महादयस्त्वयः आह देवतात्वात्पि उभाजौ भवति ॥ तद्धर्षत्रयो न वपुरुषययं तालेय
भाजः ॥ आह कर्त्ता च दशमर्तिः ॥ दशमाहर्षसापि उनिष्ठेतिः ॥ दशमादिसुपलस्यमा ॥
तेन पितृयितामहजीवने न वपुरुषययं तपितृजीवने चाष्टपुरुषययं तं सापि उमिति ज्ञेय
म् ॥ अयुत्रधनयहोसन्निहिताभावे सप्रपुरुषययं तमधिकारः ॥ धनयाहिरामारभ्यतृती
यः यौत्रस्तदहं आह विच्छेदः ॥ अमथाधनहारित्वे पुत्रं आद्याप्य करीत्रस्तहेत्यर्थः ॥ आह
तीयादिसुपलस्यमा विषयम् ॥ अत्र ज्ञानं तु स्त्रीणां त्रिपुरुषो विषयत इति वक्षिरे कृते ॥ एतन्नाशे र्वा
धयं सापि उमनु विवाहादौ ॥ तत्र धर्षोक्तवचनैः पंचमत्वसप्तमत्व नियमादिति मेधातिथिप्रसूता
हितात्माः ॥ वायानोत्तरमेतदिति सुदि विवेकः ॥ मानु कुलविषयकानीनकमा विषयं चैतत् ॥ अ
मथा अत्र ज्ञानं तथा स्त्रीणां सापि उमसंप्रयोरुचं ॥ प्रजानां भर्त्सापि उम आह देवः प्रजापतिरिति ॥
कौर्मैराविरोधः स्यादिति रत्नाकरस्तुतत्वादिगो उच्यथा ॥ युक्तं चैतत् ॥ अमथा कर्मोत्पन्नो पुरु
षत्रयपर्यंतमेव सतकं स्यान्मोर्ध्वम् ॥ सायलमाता महकुलेत्वाहमितासरायां संखः ॥ यद्येकजा
तावहवः एथकुक्षेत्राः एथकुजनाः ॥ एकपि उशथकुशीचापि उस्त्वावर्त्तते त्रिषु ॥ एथकुक्षेत्रा
भिन्नजातीयस्त्रीषु जाताः एथजनाः सजातीयभिन्नमातृषु जाताः ॥ अत्र त्रिपुरुषसापि उमि
ति विज्ञाने चोरो व्याचक्षौ ॥ एथोचरोदये सापि उमदीपिकायां चैवम् ॥
मदनयारिजाते तु एथकुक्षेत्राः भिन्नमातृजा एथजनाः भिन्नजातीयाः ॥ एतद्विजातीयसायलमा
तृकुलविषयम् ॥ सर्व्वसायलमातृकुले वतः पुरुषं सापि उम ॥ पंचमी सप्तमी चैव मातृतः पितृ
नस्तथेति ॥ वसिष्ठोक्तेः ॥ सप्तमीमिति ब्राह्मणादीनां सत्रियादिदारेभ्यः नपि व
कुलविषयं वेत्युक्तम् ॥ तत्सक्यो लकसितत्वाद्भ्यो नरविरोधाच्च निश्चयम् ॥ पितृपत्न्याः सर्व्वमा
तृत्तरत्युक्ता समंतुना तदस्य निभागिनियानीति एथद्विषेधाच्च ॥ अमथा सपि उत्वेन निषेधा
त् ॥ सपलमानुलत्वादिनिर्देशोऽर्थः ॥ अतएव तेन स्मृतिर्कौमुद्यां स्वर्गसायलमाता महकु
लपरत्वेन तथैव शखवचनं व्याख्यातम् ॥ तेन वासिष्ठयं च मां सप्तमीमतीतेति व्याख्येयम् ॥ त
स्मात्मायैव मास्यापुक्ता प्रयोगरत्ने भिन्ने ॥ स्मृतितत्वादिगो उच्यं येषु च सपलमाता महकुले
वदकं वाचनिकमेव सापि उममुक्तम् ॥ यथाह समंतुः ॥ मातृपितृसंबन्धाच्चासप्तमादविवाहाभवेति

आपंचमादयेमां॥पितृपत्न्यसर्वाभारतलभ्यतरेमाउत्तराहृदयिरेमत्तुमसंरुतद्वहतरथ
 मगित्सदपत्नानिभागिनयमिन्नयत्तत्कारिणःसुसयाभ्यापयिपुरितद्वति॥आपंचमा
 दिति॥अहं॥हृदयिरेमत्तुमसंरुतद्वहतरथ॥तिरेवच
 ॥ब्रह्मदातुंरोधैवसंततिःप्रतिविध्यते॥तद्गिमोमादृषसाररतिनुआकरेनपदितम्॥क
 विद्वनादविवाहः॥यथायुस्यरिशिरेअविरुहसंवंधासुपयच्छेतेसुक्ताविरुहसंवंधःस्व
 यमेवोक्तः॥यथाभार्यास्वसुदेहिवापिद्वयपत्नीस्वसांचेति॥वैधायनः॥मानुःसपत्न्यमभि
 नीतसुताचविवर्जयेत्॥पितृव्यपत्न्यामभिनीतसुतांचविवर्जयेत्॥अतोमादृषसुःसपत्न
 पुत्रकस्याप्यविवाहाः॥स्यापत्न्यामातृकुलजाभितमदनयारिजातीकैरितिकेचित्॥केचित्तुमि
 शेभ्रातापितुःसमरतिमनूक्तेस्तत्तत्मादृषत्वात्रतिनुमीतामहत्ताज्येष्टभ्रादृषत्नीमभिनीतुषि
 वाहाः॥तथाउत्पादकब्रह्मदात्रीगीमान्ब्रह्मदःपितेतिमनूक्तेरुत्तरान्निपुणसंसाधितम्॥
 सस्वापिनिर्वायः॥अतस्तेषांकन्यानोद्वाहाः॥गायत्र्याउपदेष्टुश्चकन्यानिवोद्देहिजः॥गुरो
 श्चकन्याशिष्यावातत्सन्त्यापिनेष्यते॥पुरुषत्रयपर्यंतभ्रात्रादेर्नैतद्विध्यते॥वाक्संवंधका
 तानांतुल्लेहसंवंधमाभिनां॥विवाहीजनकनृत्तोलोकगर्हाप्रसज्यतेरतिवचनाचेमाहः॥त
 त्रमूलंचित्यम्॥दत्तकविषयेतुअनै॥तत्रगीतमःउर्ध्वसप्तमापितृवंधुभ्योकीजिनश्चमातृ॥
 वधुभ्यःपंचमादितिबंधुहरणाददत्तकमात्रपरमिदंकिंतुसंतानेयि॥एतत्तद्दीवजादिसर्व
 द्यामुष्यायणपरमितिहरिदत्तः॥ अत्रस्मृतिचंद्रिका॥ भिषागा
 यउत्पादयतिनस्मादीजिनोयूर्ध्वसप्तमादित्यर्थरति॥दत्तकसजनकविषयमेतद्वितिसापिअ
 मोमासायातेनदत्तस्यजनककुलेसामयोरुष्यजननीकुलेयांचयोरुष्यसापिअम्॥दत्तकीना
 दिपुत्राणांवीजवत्तुःसंयुता॥सप्तमीपंचमीचैवगोत्रित्वंपालकस्यचेतिवृहन्मनूक्तेः॥वी
 जिनश्चेतिगीतमोक्तेश्च॥पालकपितृकुलेनपंचपुरुषंपालकमातृकुलेत्रिपुरुषम्॥तथाभा
 यारंकेयेंदीनसिः॥वीरुमातृतःपंचपितृतःपुरुषानतीत्योद्देहिति॥एतत्सत्यव्याचरं॥
 दत्तकादीन्पुत्रान्पितृव्यसंतानिवर्त्रयिर्गोत्रार्थयान्॥प्रत्येदृश्यतेपंचपितृतृतिनात्या
 न्प्रतीति॥यत्र॥ वृद्धगीतमः॥ खेगिनेषुश्रुतायेत्युदत्तकीतादयःसुताः॥
 विधिनागीत्रमायांतिनसापिप्रविधीयते॥ यच्चवसिष्ठः॥ अत्यशास्त्रोद्भवो
 दत्तःपुत्रश्चेवोपनायितः॥खेगिनेराखशास्त्रोक्तविधिनास्यान्वशाखभागिति॥यच्चनारदः॥
 धर्मार्थवर्द्धताःपुत्रास्तत्रज्ञेनेरापुत्रवत्॥अथयिद्विभागित्वेनेषुकेवलमीरितमिति॥न
 त्यालककुलेसामयोरुष्यः॥सापिअनेत्येवपरान्ननुसर्वयासापिअनिषेधपरमितिसापिअ
 मोमांसायाम्॥ मदनयारिजातादपिदत्तकानुप्रवेशःस्यसापिअप्रतिभाति॥त
 याहि॥तेनकीनतीत्येतदाहस्यस्यमातादत्तपुत्रीप्रतियहीत्राशुकीकृतानस्याःप्रतिय
 हीतुःकुलेकीनतीत्येति॥पंचपितृतृतिपत्यदत्तपुत्रपितृनस्यपुत्रनकुलेनद्विषय
 मिसुक्तम्॥वस्तुतस्तु॥श्वैववसामहानिवंधेषुपुत्राण्यनुपलेभादयराक्तीदित्तिखनामा

रम्याष्टमीवरः मूलपुरुषमारम्भद्वितीया तृतीयादिकामुद्देहिताहः॥ सिद्धास्तु नवभूवरयोः
 स्वतः सापिञ्जकिनुकूटस्थसंनतितात्वात्॥ तस्यापि ज्ञेयत्वेन॥ अतोष्टमवरप्रतिक्रमायाश्च सापि
 ञ्जिकन्यायाः कूटस्थनसापि ज्ञातृत्वं सति स्थित्वाहरस्तां प्रति सापिञ्ज एवेत्यविवाहः॥ सा
 ज्ञासापिञ्जयोः प्रतियोगिभेदेन विरोधादित्याहः॥ इदमेव युक्तम्॥ आशीचेष्टे वंसापिञ्जये
 म्॥ यत्र नुमये विच्छिन्नमपि सापिञ्जमंडकानुतिवयुक्तम्॥ आशीचेष्टे वंसापिञ्जये
 म्॥ यत्र नुमये नरसुवर्नते यथा कूटस्थोत्पत्तयोः कस्योऽनुत्तरी॥ तत्र निवृत्तिः॥ तदयमप्योत्सवः
 स्तत्रापिनसापि ज्ञासापि ज्ञयोर्दोषः॥ संवधिभेदात्॥ तेन तत्र न विवाहः॥ अत्र कूटस्थमार
 गणानाकांक्षी॥ तदुक्तम्॥ वध्वावरस्य वातानः कूटस्थाद्यदिसप्तमः॥ यंचमीचेतयोर्माता तत्कामि
 ज्ञनिवर्तनरति॥ कूटस्थो मूलपुरुषः॥ विश्वरूपनिवेधो॥ एवमुक्तप्रकारेणापित्वंधुसुसप्तमा
 न्॥ ऊर्ध्वमेव विवाह्यत्वं यंचमा न्मातृवंधुतः॥ संतानोभिद्यते यस्मात्तद्वज्राडमयत्रच॥ तमा
 दायगणोद्गीमान् वरयावच्चकन्यकां॥ स्थितित्विनारदः॥ आसप्तमात्वं चमात्वं धुम्यः पितृ
 तः॥ अविवाहासगोत्राचसमानप्रवसतया॥ अत्र वंधुम्यः इति यंचमी निर्देशात्पितुः पितृ
 सुपुत्रानुसप्तमीमातुः॥ पितृष्वसुपुत्राच्च यंचमीमपित्यजेत्॥ एवमन्यवंधुसुतेयम्॥ तत्रापि
 गोत्रान्येवौगपि विवाहं कुर्यात्॥ वस्यमारावचनात्॥ त्रिगोत्रगरानाचमातामहगोत्राये
 क्ष्याननुसायेक्षया॥ अन्यथापितुः पितामहदुहितुर्दोहौ त्रीषु त्रीपरिणीयास्यात्॥ मधाः मा
 तामहगोत्रायेक्ष्यात् त्रिगोत्रांतरिर्न विवाहप्रसंग इति संवधतत्वादयो गोउयथाः॥ संवध
 वेकेश्वलया शिरय्याह॥ यंचमात्सप्तमाच्चावौगपि त्रिगोत्रांतरिता विवाहाः॥ असंवधाभावे
 न्मातुः पितुर्नैवोदकेन वा॥ साविवाहाद्विजातीनां त्रिगोत्रांतरिताचयेति तद्वत्सन्तः सन्ति
 पितृन्नेत्रिगोत्रांतरतोयदीति देवलोकेत्येति॥ एतच्च दक्षिणात्यानमन्यते॥ यच्च वसिष्ठः॥
 यंचमीसप्तमीचैवमातृतः पितृतस्तथेति॥ यच्च विसुपुत्राणाम्॥ यंचमीमातृपक्षाच्च पितृपक्षा
 चसप्तमीम्॥ इहस्य उद्देहकस्याप्येन विधिना नृपेति॥ तस्यंचमीसप्तमीमतीत्येति आख्येय
 मयंचमेसप्तमेचैव येषां वेवाहिकी क्रिया॥ क्रियायरा अपि हि ते पतिताः श्रुतौ गतारत्यपर
 के मरीचिवचनात्॥ हवरलतायो शंखलिवित्तौ॥ सयित्तानुसर्वेषां गोत्रतः साप्रयोरुकी॥ पिंड
 क्षोदकदानं च आशीचंचतदानुगम्॥ गोत्रं संतानम्॥ आशीचेतानमिष्याय्यगच्छतीत्यर्थः॥
 मुद्दि विवेके मुद्दि विनामरौ च ब्रह्मि॥ सर्वेषामेव वर्णानां विज्ञेया साप्रयोरुकी॥ सयित्तान्
 ततः पश्चात्समानोदकधर्मता॥ ततः कालवशाच्च विस्मृतौ नाम गोत्रतः॥ समानोदकसं
 नुतावन्मात्रापिनश्यति॥ समोर्ध्वत्रयः सोदकास्तनो गोत्रजाः॥ तंचैव ब्रह्मेति विमक्तधनास्वे
 ते सयिंताः परिकीर्तिताः॥ तेना विमक्तधनाभावे विमक्तः सयिंशोधनहारी नान्यथेत्यर्थः॥ ते
 न विवाहे आशीचेधनयहयोचत्रिधा सापिञ्जसिद्धम्॥ यत्र यंचमीमातृतः परिहरत्सप्तमीपि
 तृस्त्री नृमातृतः यंचपितृतो वेति यैरनसिद्धौ त्रीनित्यनुकल्प इति माधवोक्तेः॥ यंचमीस
 प्तमीचैवमातृतः पितृतस्तथा॥ दशभिः पुरुषैरुत्पन्ना तन्मोत्रियाणां महाकुलात्॥ उद्देहसप्त

माहर्ष्ये तदभावे तु सप्तमीम् ॥ यंचमी तदभावे तु पितृपक्षे ययं विधिः ॥ सप्तमी च तथा यथा यंचमी
चतुर्थे वच ॥ एवमुदाहृत्य कस्मान्दोषः शाकटायनः ॥ तृतीया वा चतुर्थ्या वा पक्षयो रभयोर
पि ॥ विवाहयेन्मनुः प्राह पाराशर्यो गिरायमः ॥ यस्तु देशानुरूपेण कुलमगिराचोदहेत् ॥
नित्यसंयवहार्यः स्याद्देहां चैतत् प्रदर्शयते ॥ इति चतुर्विंशतिमतात् ॥ चतुर्थी मुदहेत् कसा चतु
र्थं यंचमीपि वा ॥ यराशरमते यद्येयंचमी न तु यंचमी मिति यराशरे क्तैः चानुकल्पत्वेनाप
दियंचम्यादियरिरायने कार्यमिति प्रतीयते ॥ अत्र हि तदभावे इति स्पष्टमेवानुकल्पत्वमु
क्तम् ॥ तन्नयथा श्रुतं ज्ञेयम् ॥ श्रवोक्तमरीचिवचो विरोधात् ॥ वस्तुनिविकल्पासंभवात् ॥
यंचमात्सप्तमादीनां यः कसा मुदहेद्दिजः गुरुतल्मीसवितेयः सगोत्रा
चैव मुदहन्ति विविक्तेः ॥ यराशरस्य मूलाभावश्च ॥ तस्मात्तदनपारिजाताद्युक्तदिशा
दन्नकसायत्नसंबन्धाय नुपवेशे ब्राह्मणादीनां क्षत्रियादिसंयुतं विषये या श्रवोक्ता निने
यानिनत्वनुकल्प इति भ्रमितव्यम् ॥ यतुस्मृतिचंद्रिका माधवादयश्चाहुः ॥ तृतीये संगच्छा
वहे चतुर्थे संगच्छावहा इति शतपथश्रुतेः ॥ तृप्राजहर्मा तुलस्य वयोषा भागसेये नृष्यसे
यो वयामिवेति ॥ गर्भे तु नोजनितादं पती करिति च मंत्रवर्णात् ॥ मातृष्यसमुत्तानुकेचित्
पितृष्यसमुत्तानुत्तया ॥ विवहेति क्वचिद्देशे संकीर्णायिसंयुतामिति प्राज्ञातयोक्तैश्च ॥ मा
तुलकसीदाहः कार्यः ॥ यद्यपि पितृष्यसुकसीदाहोपि प्राप्तस्तथाप्यस्वर्गलोकाविहितमि
ति ॥ निषेधादचनोतरेण तदुदाहस्याविधानाचनकार्यः ॥ अयं तु दाक्षिणासित्यशिक्षा
चारात्कार्य इति ॥ नच श्रवोक्तश्रुतीनामर्थवादमात्रता ॥ मानोतरेणासिद्धोऽपरिहिंदेवे
भ्यो धारयतीति वदनुवादानुययन्याविधिकल्पनात् ॥ यतुशातातयः ॥ मातुलस्यसुतामुदा
मातृगोत्रांतयेव च ॥ समानप्रवरंचैव न्यक्तांचांद्रायरांचरेत् ॥ यच्च मनुः पितृष्यसेयीभूमि
तोस्वस्वीयामातुरेव च ॥ मातृश्वभ्रातुरात्स्यगत्वांचांद्रायरांचरेत् ॥ एतास्तिस्वस्त्यभाया
र्थेनोययक्ते तदुद्दिमान् ॥ यच्च व्यासः ॥ मातुः संयुतायत्नेन वज्रोनीयादि
जातिमिरिति ॥ तज्जाधर्वादि विवाहोद्दमातृविषयम् ॥ तत्रपितृगोत्रानि द्वे ॥ अतएव मा
कंडेयपुराणम् ॥ गाधर्वादि विवाहे युपितृगोत्रेण धर्मविदिति ॥ ब्राह्मादिविवाहे तु परितो
येवेति ॥ महसोमेश्वरे पितृतीये ध्यायेत्वा कृपादे मातुलकसीदाहमुदाहृत्य स्मृतिविरोधे
नाचारप्राप्तस्यास्य वार्तिके बाधोक्तावपिश्रवोक्तश्रीतुल्लिगवलीयस्वादस्य कर्तव्यतामाह
तदितदन्नकस्यालोकद्विभ्रमातृसौदरकस्याविषयत्वेनासवरीमातुलकस्याविषय
त्वेन युगोतरपरत्वेन चोपयन्मम्यवित्प्रतिरमरीयं यथा तथा ॥ तथापि कलौ ताव
न्निविद्धमेव ॥ गोत्रात्मातुः सखिलाच्च विवाहो गोवधस्तथेसादिपुराणात् ॥ माधवीये बोधाय
नोप्यस्य निदा माह ॥ यंचभाविप्रतिपत्तिर्दिशि गतः तथोत्तरतः नुयेतेन स्त्रियाचसहभोजनं
प्रवर्धितभोजनं मातुलपितृष्यसुदहिदपिरिरायनमिति ॥ अथोत्तरतः सीधुषा नादिकमुक्ता
इतरइतरस्मिन्कुर्वन्नुदयति इतरइतरस्मिन्निमि महसोमेश्वरेणापि स्मृतिविरुद्धा नामातुल

कसौदाहादीनामस्मादचनादप्रमाणमित्युक्तम् ॥ इह स्यात्तिरपि ॥ उदयनेराक्षिरात्रेमा
तुल्यसुताद्विज्ञेः ॥ मत्स्यादाश्चनराः सर्वेभ्यमिचाररताः स्त्रियः ॥ उत्तरेमध्याह्नयेवस्थस्या
नृणां रजस्वला ॥ इत्यनाचारत्वमाह ॥ अतएव हेमाद्रीमात्स्या ॥ कर्णाटकादीनां तत्कारिणां
आदेनिषेधः ॥ वीरदेवेनापिलिखितं ब्राह्मणं ॥ यत्र मातुलजोदाहीयत्र वैदवलीपतिः ॥ आह
नगच्छेत्तद्विप्रदातं यच्च निरामिषमिति ॥ तस्मात्मातुलः यच्च पितृत्सप्रचयः प्रोक्तहृदिमिति
इह ॥ संबन्धविवेके समुत्तुः ॥ ब्राह्मणानामेकपितृसंख्यानमादशमादस्य विच्छिन्निर्भवति ॥ आ
सप्तमाद्विषयविच्छिन्निर्भवति ॥ आतृतीयातिरिक्तविच्छिन्नरमयापिंशोचक्रियाविकेदाह
स्तहा ॥ तुल्योभवति ॥ अस्यार्थमाह ॥ अलयाणिः ॥ अत्रापि चादितिकस्पर
हप्रयितामहादयस्त्रयः आह देवतात्वात्पितृभाजीभवति ॥ तदर्थं त्रयो नवपुरुषययतालेप
भाजः ॥ आह कर्त्ता च दशमशक्तिः ॥ दशमाहर्षसापिठ्यनिष्ठतिः ॥ दशमादित्युपलक्ष्यमाह ॥
तेन पितृपितामहजीवने नवपुरुषययंते पितृजीवने चाष्टपुरुषययंते सापिठ्यमिति ज्ञेय
म् ॥ अमुत्र धनयहोसन्निहिताभावे सप्तपुरुषययंते मधिकारः ॥ धनयाहिरामारभ्यतृती
यः पौत्रस्तदहर्आह विकेदः ॥ अमथाधनहारित्वे पुत्रादाय करणी त्रसहैत्यर्थः ॥ आह
तीयादित्यनूढकत्वाविषयम् ॥ अत्र ज्ञानां तु स्त्रीणां निपुणो विद्यायतः तिवसि शोक्तेः ॥ एतकाशे वसि
षयसापिठ्यनतु विवाहादौ ॥ तत्र द्वौ कृतवचनैः यंच मतसप्तमत्वनियमादिति मेधातिथिप्रसूता
क्षिणात्माः ॥ वायानो त्रमेतदिति सुदिविवेकः ॥ मातृकुलविषयकानीनकत्वाविषयंचैतत् ॥ अ
न्यथा अत्र ज्ञानां तथा स्त्रीणां सापिठ्यसंज्ञा पौरुषं ॥ प्रजानां मर्त्तसापिठ्यं ग्राहदेवः प्रजापतिरिति ॥
कीर्त्तनाविरोधः स्यादितिरत्नाकरस्मृतिरत्नादिगोऽयं याः ॥ मुक्तंचैतत् ॥ अन्यथा कर्त्ता त्रैपुरु
षत्रयपर्यंतमेव सतकं स्यात्तुल्यं ॥ सायलमातामहकुलेत्वाहमितासरायां संखः ॥ यद्येकजा
तावहवः एयकुक्षेत्राः एयकुजनाः ॥ एकपिंशदयकुक्षेत्रापिंशत्स्वावर्तते त्रिषु ॥ एयकुक्षेत्रा
भिन्नजातीयस्त्रीभुजानाः एयजनाः सजातीयभिन्नमातृभुजानाः ॥ अत्र त्रिपुरुषसापिठ्यमि
ति विज्ञाने श्रोत्र्याचक्षी ॥ एयचंदेदयेसापिठ्यदीपिकायांचैवम् ॥
मदनपारिजातेन एयकुक्षेत्राः भिन्नमातृजा एयजनाः भिन्नजातीयाः ॥ एतद्विज्ञातीयसायलमा
तृकुलविषयम् ॥ स्वर्गसायलमातृकुले चतुःपुरुषसापिठ्यं ॥ पंचमिसप्तमीचैव मातृतः पितृ
तस्तथेति ॥ वसि शोक्तेः ॥ सप्तमीमिति ब्राह्मणादीनां सत्रियादिदारेभ्यः सापिठ्य
कुलविषयंचैव युक्तम् ॥ तत्सकपीलकस्थितत्वाद्भ्योतरविरोधाच्च निरूप्यम् ॥ पितृपत्न्याः सर्वा
तरत्युक्ता समुत्तुना तदस्यानिभाभिनिपातीति एयद्विषयाच्च ॥ अन्यथा सपिठ्यत्वेन निये
त्वा ॥ सपत्नमातुलत्वादिनिर्देशीत्यर्थः ॥ अत्र एव तेन स्मृतिर्कौमुद्यां स्वर्गसायलमातामहकु
लपरत्वेन तेनैव संखचनं व्याख्यातम् ॥ निनवासि संखं सप्तमीमतीतेति व्याख्येयम् ॥ त
स्यात्मा चैव व्याख्यायुक्ता प्रयोगरत्ने भिः ॥ स्मृतिरत्नादिगोऽयं येन सप्तममातामहकुले
वदकं वाचनिकमेव सापिठ्यमुक्तम् ॥ यथाह समुत्तुः ॥ मातृपितृसंवद्वाच्चासप्तमाद्विवाहाभवेति

आयचमादयेमां॥ पितृपत्न्यः सर्वा मातरस्तभ्रातरौ मातुलास्तद्भगिमो मातृषसारस्तदुद्दितरश्च
भगित्यसदयत्मानि भागिन्यानि अमया संकरकारिणः सुसुखाध्यायपितुं रेतद्वेति॥ चायवमा
दिति मातृकुले त्रिगोत्रांतरितविययवेति प्राच्याः॥ मात्ये॥ समानप्रवराचैव शिष्यसंततिरिव च
॥ ब्रह्मदानुर्गुरोश्चैव संततिः प्रतिविध्यते॥ तद्भगिमो मातृषसारं रतितुं चाकरेन पदितम्॥ क
विद्वचनादविवाहः॥ यथा शृणुपरिशिष्टे च विरुद्धसंवेधा मुपयच्छेतेत्युक्ता विरुद्धसंवेधः स्व
यमेवोक्तः॥ यथा भार्या स्वसुहृदिना पितृव्यपत्नी स्वसा चेति॥ बौधायनः॥ मातुः सपत्न्या भगि
नी तत्सुता च विवर्जयेत्॥ पितृव्यपत्न्या भगिनी तत्सुतां च विवर्जयेत्॥ अतो मातृव्यसुः सपत्न
पुत्रकन्याप्यविवाहाः॥ स्यापत्न्या मातृकुलजा मिति मदनयारिजाती क्रीरितिकेचित्॥ केचित्तु श्रि
ष्टोभ्रातापितुः समरतिमनूक्तेस्तत्तन्मा मातृत्वात्तन्मिनुमीता महत्तात्प्रेष्टभातृपत्नी भगिनी नपि
वासा॥ तथा उपादक ब्रह्मदा चोर्गरीयान् ब्रह्मदः पितेति मनूक्ते पुरुषा त्रिपुरुषसापिंशु॥
सखापि निर्वार्यः॥ अतस्तेषां कन्या नोदाहाः॥ गायत्र्या उयदे शुश्रूकन्यो नैवोदहे हिजः॥ गुरो
श्च कन्यां शिष्यो वा तत्संतत्यापि नैव्यते॥ पुरुषत्रयपर्यंतं भावदेर्नैतद्विद्यते॥ वाक्संवेधज्ञा
तानां तु लहसंवेधमाणिनां॥ विवाही वनकर्त्तव्यो लोकगर्हा प्रसज्यते रतिवचनाच्चेमाहः॥ त
त्र मूलचिंत्यम्॥ दत्तकविषये तूच्यते॥ तत्र गीतमः उर्ध्वसप्तमांस्तिवृधुभ्यो वीजिनश्चमातृ॥
वधुभ्यः पंचमादिति वधुयहणाद्दत्तकमात्रपरमिदं किंतु संताने वि॥ एतत्क्षेत्रजादिसर्व
व्यामुख्यायरापरमिति हरिदत्तः॥ अत्र स्मृतिचंद्रिका॥ निषीगा
यउपादयति तस्माद्दीजिनीप्यूर्ध्वसप्तमादित्यर्थरति॥ दत्तकस्य जनकविषयमेतद्विज्ञापिष्य
मीमांसायां तेन दत्तस्य जनककुले साप्रयोरुपेजननीकुले यांचयोरुपेसापिंशुम्॥ दत्तक्रीता
दिपुत्राणां वीजवत्तुः सपिउता॥ सममीपंचमीचैव गोत्रित्वं पालकस्य चेति ब्रह्मसूक्तेः॥ वी
जिनश्चेति गीतमोक्तेः॥ पालकपितृकुले तु यंचपुरुषं पालकमातृकुले त्रिपुरुषम्॥ तथा वा
परकोपेटी नसिः॥ वीजमातृतः पंचपितृतः पुरुषानतीत्योदहेदिति॥ एतत्स एव व्याचक्षौ॥
दत्तकादीन् पुत्रान् पितृव्यसंतो निवर्त्तयितुं गोत्रार्थं यान्॥ प्रत्येतदुच्यते पंचपितृवत्तरतिनात्या
नुप्रतीतिः॥ यत्र॥ वृद्धगीतमः॥ खेगीत्रेषु कृतां वैस्युर्दत्तक्रीतादयः सुताः॥
विधिना गोत्रमायां तिनसापिंशुं विधीयते॥ यच्च वसिष्ठः॥ अत्यशास्त्रोभ्यो
दत्तः पुत्रश्चैवोपनायितः॥ खेगीत्रेण शशाखोक्तविधिना स्यात्त्वशास्त्रं भागिति॥ यच्च नारदः॥
धर्माथैव हि ताः पुत्रास्तत्रोत्रेणापुत्रवत्ता॥ अशयिद्विभागित्वेन सुकेवलमीरितमिति॥ त
न्यालककुले साप्रयोरुपे॥ सापिंशुनेनैव परजनुसर्वयासापिंशुनि यैव परमिति सापिंशु
मीमांसायाम्॥ मदनयारिजातादपि दत्तकानुप्रवेशेऽप्यसापिंशुं प्रतिमाति॥ त
याहि॥ तेन वीजनीत्येव तुराह त्वयस्वमाता दत्तपुत्री प्रतियहीतापुत्री कृता तस्याः प्रतिय
हीतः कुले वीजनीत्येति॥ पंचपितृवत्तरतिपस्य दत्तपुत्रे पिना तस्य पजनकुले तद्विषय
मितुक्तम्॥ वस्तुतस्तु॥ श्रवणवचसा महाविधेयुपकाप्यनुपलंभपरार्कादिलिखनाभा

वात्॥ सर्वोक्तवस्थायाश्च प्रतिमत्तानुत्पत्त्यर्थे तत्स्थितेष्वाभेवशीभूतेभ्यस्तुयात्ककुले
 कपिउदानक्तिपान्वयित्वरुसंसात्तयोरुषमेवसापिप्रवीजिनश्चेति॥ गौतमोक्तैर्जनककुलेयिताव
 देवजीन॥ मातृत्वादितुसवर्गासायलमातृकुलपरम्यधिकजातावहवर्ति॥ शास्त्रेकवाक्य
 सादितिपुक्तं प्रतिभाति॥ अतएवास्याद्यामुख्याणां त्वहेमादिप्रवरमंजरीरुत्तिष्ठन्नाययाम्
 दिभिरुक्तं॥ भट्टसीमेश्वरेणापिठ्यायाः कुंतिभोजस्यपालककमात्वेपिऊर्ध्वसप्रमाप्तिवंधु
 भोवीजिनश्चेतिगौतमोक्तैर्द्विमायाः ४थायाः जनकस्यश्वरसेनस्यकुलेयिसाप्रयोरुषंयालक
 कुलेयितावदेव॥ सापिउपमुक्तमपिबाकारणाग्रहोत्पत्त्या॥ सापिउद्गीयिकायांनुदत्तकीता
 दीनांजनकंगोत्रेणोपनयनेकतेजनककुलेसाप्रयोरुषंसापिउपयालकमातापितृकुले॥ त्रि
 पुरुषपिउनिर्वापान्निर्वापलक्षणांविपुरुषंसापिउपयालकगोत्रेणोपनयनेतत्कुलेसाप्रयो
 रुषमित्युक्तम्॥ तन्ना॥ चूडीपायनसंस्कारानिजगोत्रेणवेकताः॥ दत्ताद्यास्तनयास्तेस्वरमथा
 दासउच्यते॥ कालिकापुराणादुपनयनांतरदत्तकनिषेधात्त्रिपुरुषमित्यत्रापिपूर्वमृ
 ग्यमित्येववदना॥ मातृपितृद्वयकसापिद्वयवीनांकमानामिपसख्यामवाजयेयिनोक्ताः॥
 उद्देहः पितरौपितुश्चपितरौतजन्मकृद्व्यतिहंतस्यचतुष्कमयचतनौव्यस्यकमान्वीउशः
 वंशारंभकदेयतीप्रभितिरित्यासेप्रकशेरदाएकैकान्वयकम्पकाः पितृकुलेन्यासप्रकशंयुवे
 ॥यद्यप्येकस्यवहवः सुताः सुतदधीहनु॥ संबंधसाम्यादेकैवगणितेव्यवधार्यताम्॥ एक
 स्मान्मिथुनानुतायदुहितोहदहयंतदूयातस्माद्वदचतुष्कमयचतनौतः वीउशानोरदाः॥ पा
 वत्प्रमकसमप्रिन्नतवः कन्याहेकान्वयेतादेतेगुणितारसेकस्वदशेवंशेसपिंडाः पितुः॥
 मातुर्जन्मददयतीचमिथुनहंतयोः सागरस्तस्याः यंचमकसमश्चमिति रित्येकान्वयः पुंसु
 ते॥ हंदाहदपुगंतौव्ययत्तीस्येचकक्षशरक्षोरणः॥ सप्रगुणाः शरम्भविधौमातुः सपिं
 डाः कुले॥ कुलद्वयस्यकम्पकायुतामिथः सपिंडकाः॥ हिमोमुदग्धरदशोविवाहकर्मवर्जिता
 इति॥ एतच्चसर्ववर्गासाधारणम्॥ सर्वत्रसापिप्रसभ्वावादिनिविज्ञानेश्वरोक्तैः पंचमात्मनः
 माहर्धमातृत्वाः पितृत्वाः कमान्॥ सपिंडतानिर्वर्तनसर्ववर्गेष्वयंविधिरितिहरनाथधृत्तदेवल
 वचनाच्च॥ संबंधतत्वेमुमुतः॥ पितृष्वसुतामातृष्वसुतामातृसुतामातृसंगोत्रासमा
 नार्थयोविवाहचंद्रायणचरेत्यरित्यप्येनामातृवदिभृयादितिदिक्॥ ऋषेरिदमार्थप्रवरः॥
 गोत्रप्रसिद्धं॥ समानेआर्षेगोत्रेयस्तस्माज्जानायानभवतितां॥ अथसंक्षेपेण॥
 गोत्रप्रवरनिरायः॥ नौचभिन्नोनिषेधेनिमित्ते॥ संगोत्रायदहितरनप्रयच्छेदि
 त्वापस्तंबोक्तैः असमानप्रवरैर्विवाहइतिगौतमोक्तैश्च॥ नत्रगोत्रलक्षणमाह॥ प्रवरमंजरी
 वीधायनः॥ विश्वामित्रोजमदग्निर्भरद्वाजोथगोतमः॥ अत्रिर्वसिष्ठः कश्यपश्चैतेसप्रवयः
 ॥ सप्रानामृषीणामगस्याष्टमानांयदयंनदीत्रमिति॥ यद्यपिकेवलमार्गवैष्णवैरेणा
 दिमुकेवलंगिरसेषुचहरितादिमुनेतत्॥ भृग्वेगिरसोरुक्तैश्चनेनगतेः॥ तथाप्यत्रेष्टापत्रिरे
 वेतिकेचित्॥ अतएवसम्प्रत्यर्थसरिप्रवरैकादिवात्राविवाहउक्तः॥ यद्यपिविसिद्यादीनांगो

त्रत्येयुक्तम्॥तिषासप्रवित्तेनतदयत्नत्वाभावात्॥तथापितत्त्वमाविवसिषाययत्नत्वेन
गीत्रत्वेयुक्तम्॥अतएवहर्षयोपरयोचेतद्गीत्रम्॥अत्रविशेषोस्मृत्यन्तेप्रवरदर्योत्तेय
म्॥प्रवरास्तुप्रवरणानिप्रवराः॥कल्पकाराहिवासिष्टेतिहोतावसिष्टवदित्यध्वरिण्यादि
नायेषांस्वरणामामनन्तिप्रवराः॥तच्चवरणंयद्यपिगीत्रभूतस्यापिक्वचित्दृश्यते॥तथा
पिशर्ववहविभेदोद्वयः॥अन्यथतिषांआर्येयसर्कार्येयस्यादिनिर्देशानुययनेः॥अन्ये
तुतद्गीत्राणांआर्येयरतिभेदमाहुरितिदिक्॥तत्त्वेनगीत्रभूतस्यपितृपितामहप्रयिताम
हाएवप्रवराः॥यित्तिवाग्रेथयुत्रौथयोत्रनिशतयथश्रुतेः॥परंपरप्रथममित्याश्रयात्॥
यनोक्तेश्च॥अत्रविशेषमाहवौधायनः॥एकएवऋषिर्यावत्प्रवरैष्वनुवर्तते॥तावन्स
मानगीत्रत्वमत्यत्रभृग्वगिरसांगरादिति॥स्मृत्यसारे॥त्रियमारातयावापिसन्नयावा
नुवर्तते॥एकस्यदृश्यतेयत्रतद्गीत्रंतस्यकथ्यते॥भृग्वगिरोगरीषुतुमाधवीयेस्मृत्यन्तरे
यचानोत्रिषुसामामादिविषादस्त्रिषुहयोः॥भृग्वगिरोगरीष्वंशेषेस्त्रिकोपिचारयेत्॥शे
षगीत्रेष्वेकोसमानःप्रवरैर्विवाहंवारयेदित्यर्थः॥वौधायनोपि॥भृग्वगिरसावधिरुत्य
आर्येयसन्निपातेःविवाहस्यार्येयाणां॥आर्येयसन्निपातेःविवाहःषष्ठ्यार्याणामिति॥
भृग्वगिरोगरीष्वंशेषेस्त्रिकोपिचारयेत्॥भृग्वगिरोगरीष्वपिजमदग्निगौतमभरद्वाजे
कप्रवरसाम्येसर्वेषामप्यसाम्येवासगीत्रत्वादेवाविवाहरितिदिक्॥ अथगीत्रा
णिप्रवराश्चोच्यते॥ तत्रवौधायनः॥ गीत्राणांतुसहस्राणिप्रयुक्तान्या
दुर्दानिच॥ऊनयंचाशदेवेषांप्रवराऋषिदर्शनात्॥ तत्रसप्रभृगवः॥ वत्सा
विदाःआर्क्षिषेणायस्त्रामित्रयुवःवैसाशुनकाइति॥वत्सानांभार्गवाःआवनाप्रवानौर्वजा
मदर्येतिभार्गवौर्वजामदर्येतिवाभार्गवव्यावनामवानेतिवा॥विदानांभार्गवव्यावनाम
वानौर्ववेदित्यंच॥भार्गवौर्वजामदर्येतिवाएतौहोजामदर्यसंज्ञौ॥आर्क्षिषेणानांभार्ग
वव्यावनासवानार्क्षिषेणानूपेतिभार्गवाःआर्क्षिषेणानूपेतिवा॥एषांत्रयाणांपरस्परमवि
चाहः॥वात्सानांभार्गवव्यावनाप्रवानेतिवत्सपुरोधसयोः॥यंचभार्गवव्यावनामवानवा
त्सपुरोधसेतिवैजवनेमथ्येति॥एतेत्रयःकचित्॥एषामपिशर्वैरविवाहः॥अत्रतत्रद
रास्याऋषयोप्यविशेषोमन्त्रतेप्रवरदर्योत्तेयः॥यस्त्वानांभार्गववैतहव्यसावेतसे
ति॥मित्राणुवानांभार्गववाध्यसुदिबोदासेति॥भार्गवाःआवनद्विबोदासेतिवा॥वाध्यश्चमे
कोवा॥वैत्सानांभार्गववैत्यर्थेति॥एतेएवश्येनाः॥शुनकानांशुनकेतिवागान्ममदेति
वभार्गवगार्त्तमदेतिहोवाभार्गवशीनहोत्रगार्त्तमदेतित्रयोवा॥वैदविश्वजीतिषांभार्ग
ववैदवैश्वजीतिषेति॥साठरमाठराणांभार्गवशाठरमाठरेति॥एतौहोक्वचित्॥यस्त्वादीनां
स्वगणांत्पत्कासर्वाविवाहः॥तदुक्तंस्मृत्यसारे॥यस्त्वामित्रयुवोवैसाःशुनकाःप्रवरैक्यतः
स्वस्वहित्वाग्रांसर्वविबहेषुःपरवैरिति॥ अथोगिरसः॥ तेगौतमाभर
द्वाजाःकेवलोगिरसश्चेतिविधा॥तत्रगौतमादृशः॥आयास्याःशरद्वताःकौमडादीर्घतमसः

औशनसः कारेणुयास्तयः॥ राहुगणानामंजकावामदेवाहदुक्थाश्चेति॥ तत्रायास्तानां
 आंगिरसायास्यगीतमेति॥ शरदं नानामांगिरसीतथ्यकावतमीतमकौमडेतिवा॥ आंगिर
 सायासीशिजगीतमकाक्षीवतेतिवा॥ आंगिरसीतथ्यगीतमीशिजकाक्षीवतेतिवा॥ अं
 गिरसीतथ्यगीतमीशिजकाक्षीवतेतिवा॥ आंगिरसीशिजकाक्षीवतेतित्रयोवा॥ दीर्घतम
 सामांगिरसीतथ्यकाक्षीवतमीतमर्द्धतमसेतित्रयोवा औशनसामांगिरसगीतमीशनसे
 तित्रयः॥ करिशुयास्तानामांगिरसगीतमकारेणुयास्तेतित्रयः॥ राहुगणानामांगिरसराहु
 गणगीतमेति॥ सोमराजकानामांगिरससीमराजकगीतमेति॥ वामदेवानामांगिरसवाम
 देवगीतमेति॥ हहदुक्थानां अंगिरसीमांगिरसवाहदुक्थगीतमेति॥ आंगिरसवामदेवका
 मदेववाहदुक्थेतिवा॥ उतथ्यानां अंगिरसीतथ्यगीतमेति॥ औशिजानां आंगिरस औ
 शिजकाक्षीवतेति आप्लवः॥ आंगिरस आयास्यौशिजगीतमकाक्षीवतेति कात्यायनः॥
 एतौ द्वौ क्वचित्॥ राघुवानामांगिरसराघुवगीतमेतिकेचित्॥ तत्र मूलं चित्॥ एषां सर्वेषां गी
 तमानामविवाहः॥ अथ भरद्वाजाः॥ तत्र चत्वारः॥ भरद्वाजाः॥ गर्गीः॥
 ऋक्षाः कवयुरिति॥ भरद्वाजनां आंगिरसवाहस्यत्यभरद्वाजेतित्रयः॥ गर्गीनामांगिरसवाह
 स्यत्यभरद्वाजस्यत्यगार्ग्येतिपंच॥ आंगिरसस्यत्यगार्ग्येतिवा॥ अंत्ययोर्व्यत्ययोवा॥ भारद्वाज
 गार्ग्यसेत्येतिवा॥ गर्गमेदानामांगिरसतैत्रिकापिभुतेति॥ ऋक्षारणांकपिलानां वांगिर
 सवाहस्यत्यभरद्वाजवान्दन्मातवचसेतिपंच॥ आंगिरसवान्दन्मातवचसेतित्रयोवा॥
 कपीनामांगिरसामहोयवीरुक्ष्यसेति॥ आमभुवानांगिरसभारद्वाजवाहस्यत्यमंत्रवरा
 मनवेतिपंच॥ अथैकचित्॥ भरद्वाजानां सर्वेषामविवाहः॥ अथ केवलांगिरसः॥
 हरितानामांगिरसीवरीषयीवनाश्चेति॥ आघीमांघातावावात्सानां मांगिरसमांघातुकीत्येति॥ क
 रावारणामांगिरसाजमीठकाखेति॥ आंगिरसघोरकखेतिवा॥ रथीतराणामांगिरसवैरुययी
 तरेति॥ आंगिरसवैरुसपार्थदश्चेतिवा अष्टदशपार्थदवैश्चरूपेतिवा॥ अन्यघोरसनाविमोह
 स्तेतिवा॥ विष्णुहृद्वानामांगिरसघोरकुत्सत्रासदस्यवेति॥ एषां स्वगणविहाय सर्वैर्विवाहो भ
 वति॥ हरिनकुत्सयोस्तनमवति॥ अथात्रयः तत्र चत्वारः॥ आत्रेयाः वासुतकाः गविष्ठिराः सुद्र
 ङारति॥ आधानां मात्रेयार्चनानशय्यावाश्चेति॥ वासुतकानामात्रेयार्चनानशवास्तुतकेति॥
 धनंजयानामात्रेयार्चनानधानेजयेतिक्वचित्॥ गविष्ठिराणामात्रेयार्चनानशगाविष्ठिरेति॥
 आत्रेयगाश्चिर्योर्वातिथेतिवा॥ सुद्रक्षानामात्रेयार्चनानशयोर्वातिथेतिचामरप्यसुमंग
 लवैजवायानामात्रेयार्चनानशय्यावातिथेति॥ आत्रेयार्चनानशगाविष्ठिरेतिवा॥ सुमंग
 लानामत्रिसुमंगलशय्यावाश्चेतिकेचित्॥ अत्रेः पुत्रिकापुत्राणामात्रेयचामरप्ययोत्रिकेति
 ॥ अत्रीणां सर्वेषामविवाहः॥ अथ विश्वामित्राः॥ तेदशः॥ कुशि
 कात्नीहिताद्यैः सकाः कामकायनाः अजाः कनाः धनंजयाः अथमर्षणाः शरणाः इंद्रकौशिका
 रति॥ कुशिकानां वैश्वामित्रदेवरातीदलेति॥ लोहितानां वैश्वामित्राश्चकलोहितेति॥ अंत्य

योर्धनयोवावेष्टामित्रमाधुहं दसाष्टकेतिवा॥ वेष्टामित्राष्टकेतिहीवा॥ शैलकानां वेष्टामित्रा
गाविथिनैर्वरीति॥ वेष्टामित्रैरसकैर्वरीतिवा॥ कामकायनानां वेष्टामित्रं देवश्वसं देतरसे
ति॥ अजानां वेष्टामित्रमधुहं दसाजैति॥ वेष्टामित्राशमरथ्यवाधूलेतिवा॥ अथमर्षणानां वि
ष्टामित्रायमर्षणकौशिकेति॥ शरणानां॥ वेष्टामित्रयोरगीतिही॥ वेष्टामित्रदेवगनशरीति
वा॥ इंदकौशिकानां वेष्टामित्रं दकौशिकेतिही॥ धनंजयानां वेष्टामित्रमाधुहं दसधानां जये
ति॥ वेष्टामित्रमाधुहं दसायमर्षणीतिवा॥ कनानां वेष्टामित्रकात्यान्कीलेति॥ एतेवौ धायनो
क्ताः॥ शैहिराणां वेष्टामित्रमाधुहं दसरोहिरोतिरेणुनां वेष्टामित्रगाथिनैर्गावेति॥ वेष्टानां
वेष्टामित्रगाथिनैर्वनेति॥ जह्नुनां वेष्टामित्रशालकायनकौशिकेति॥ आशमय्यानां वेष्टा
मित्रासपथ्यवाधूलेतिउदवेष्टानां वेष्टामित्रगाथिनैर्गावेति॥ एते आश्वलायनमात्योक्ताः
अन्येस्त्वप्येषद्वगणाउक्ताः॥ तेष्वममृतास्तैरेया॥ एषां वेष्टामित्रा
रामविवाहः॥ अथकश्यपाः॥ तेष्वचानिधुवाः कश्यपाः शंडिलारेभाः
लौगाक्षयश्चानिधुवानां काश्यपावत्सारनैधुवेति॥ कश्यपानां काश्यपावत्सारासितेति॥ रिभा
रां काश्यपावत्सारेभेति॥ शंडिलानां काश्यपावत्साराशंडिलेति॥ अतस्थानेदेवलोवासितोवा
॥ शंडिलासितदेवलेतिवा॥ काश्यपाः सितदेवलेतिवा॥ अन्ययोर्धनयोवा॥ देवलासितेतिही
वा॥ लौगाक्षीनृवक्ष्यामः एषां कश्यपानामविवाहः॥ अथवसिष्ठाः॥ ते
पंच॥ वसिष्ठाः कुंडिनाउयमन्यवः॥ पराशराजा नृकरणीश्चेति॥ वसिष्ठानां वासिष्ठेद्रप्रमदाभ
रहसिति॥ वासिष्ठेयिकोवा॥ कुंडिनां वासिष्ठेभेनावरुणाकौंडिलेति॥ उयमन्यनां वासिष्ठेद्र
प्रमदाभरहासमेति॥ वसिष्ठाभरहस्विंद्रप्रमदेतिवा॥ आद्ययोर्धनयोवा॥ पराशराणां वासि
ष्ठशाक्यपाराशर्येति॥ जानूकरणीनां वासिष्ठत्रिजानूकरणीति॥ वसिष्ठानां सर्वेषामविवाहः॥
वाहः॥ अन्यस्यात्रिभिश्च॥ अथागस्त्यः॥ तैत्तिरीयः॥ रथवाहाः सोम
वाहाः सोमवाहाः यज्ञवाहाश्चेति॥ आधानामागस्त्यदाह्यं च तैत्तिरीयवाहेति॥ आगस्त्येकोवा
। सोमवाहानामागस्त्यदाह्यं च तैत्तिरीयवाहेति॥ सोमवाहानां सोमवाहोत्पः॥ यज्ञवाहानां यज्ञ
वाहोत्पः॥ आद्यैर्धर्मोक्तावेवा॥ सारवाहानां तदंतास्त्रयः॥ दर्भवाहानां तदंतास्त्रयः॥ अगस्त्य
नामागस्त्यमहिंद्रमायो मुवेति॥ धर्ममासानामागस्त्ययोरीमासपारगीति॥ हिमोदकानां
मागस्त्ये हिमवुर्विहैमोदकेति॥ याणिकानां मागस्त्ये नायकयाणिकेति॥ एतेष्वदकचित्
॥ आगस्त्यानां सर्वेषामविवाहः॥ अथदिगोवाः॥ शौगशेशिशिरामागि
रसवाहस्यत्यभारहाजकात्यान्कीलेतिपंच॥ कात्यान्कीलयोः स्थाने शौगशेशिशिरीवा॥
औगिरसकात्यान्कीलेतित्रयोवा॥ एषां भरहजैर्विष्टामित्रैश्चाविवाहः॥ एवकपितृनां
कनानां च संकृतिप्रतिमाधादीनामागिरसगौरिवीतसं॥ हन्येति॥ शक्त्यागौरिवीतसं हन्ये
तिवा॥ एतेनोस्वगणस्थे वैसिष्ठेः शौगशेशिशिरैर्लिंगाक्षिभिश्चाविवाहः॥ कश्यपैरपीतिप्रयो
गपारिजति॥ लौगाक्षीणां काश्यपावत्सारासिष्ठेति॥ काश्यपावत्सारासितेतिवाएतेह॥

[illegible]

चतुर्विंशतिमते॥यस्मिन्देशानुरूपंराकुलमार्गेणवाहन्त॥नित्यसम्यक्वायःस्याद्वैतं
नम्यदृश्यंनृशिक्षि॥नथाचमृगः॥यस्मिन्देशेयुरामेनैविधेनगरेष्विवा॥योयत्रविहितो
धर्मस्तद्धर्मनविचालयेदिति॥पुनश्चतुर्विंशतिमते॥यस्मिन्देशेयआचारःपारयर्प्यक्रमा
गतःवर्णानां किल सर्वेषां सदाचारउच्यते॥स्वगोत्रादज्ञानेतु सत्यायादः॥अथानादा
तवंधीः॥पुरोहितप्रवरेणाचार्यप्रवरेणवेति॥आचार्यगोत्रप्रवरानभिज्ञस्तद्विजःस्वयं॥द
त्वात्मानंतकस्तेवित्तज्ञोत्रप्रवरोभवेत्॥यद्वास्वगोत्रप्रवरविधुरैजमदभिजः॥विवाहं
चनृतेनेवगोत्रेणानुसमाचरेत्शक्तश्चिन्॥
अथमादृगोत्रनिर्णयः

शान्तोत्तयः॥ मानुजस्य सुता मृदु कामाद गोत्रांतयेव च॥ समाने प्रवरं चैव गत्वा चा
 दायरां चरेत्॥ यद्यपि॥ सगीत्रा मानुर्यकेनेच्छं नुदाहक मीति॥ जन्मना श्रीरविना ने
 नूहृद्देद विशक्ति तस्ति या सोक्तेः॥ अज्ञातना मत्वेन सुगोत्रं च दोषः॥ तथापि नेदं कली प्रव
 र्त्तते॥ गोत्रा मानुःसं पिंडाच्च विवाहो गोवध सथेनिकं स्तिवर्जं नोक्तेः॥ इदं मानु गोत्रवर्जनं
 माध्यंदिनीयानामेव॥ मादु गोत्रे माध्यंदिनीयाना मिति संख्या षोडशेति कश्चित् महार
 दूक स्मिते तन्निर्मुलम्॥ अन्यथा राजा रोदेः कानीयस्य कुतो न विषेधः
 ॥ अत एवाह प्रवरं मंजरीकारः॥ दोषस्यातिगुरुत्वात् सर्वेषां मानु गोत्रवर्ज्यमिति॥ यत्तु

जरादीनां माध्यंदिनीयानामप्याचरणाच्च॥ एकस्मिन् प्रवर्तते मातृगोत्रे वरस्य च॥ तमु
दाहेन कुर्वीत सा कस्या भगिनी स्थितेति मातृकुले प्रवरचितनमुक्तं तदा सुरादि विवाहो ढापर
मिति हि क॥ विस्तरस्तु यथा तरेभ्यो ज्ञेयः॥ स गौत्रादि विवाहे प्रायश्चित्तं स्पृश्यं सारं॥ इत्य
स गौत्र संबंध विवाह विषये स्थिते॥ यदि कश्चित् ज्ञान तत्सां कस्या मद्भूय गच्छति॥ गुरु तस्य
व्रताच्छ्रद्धेर्भक्त्यो ज्ञानं व्रजेत्॥ भोगतत्सां परित्यज्यालये ज्ञानमीव॥ अज्ञानादेर्देवै
षु ज्ञेयिभिर्गोत्रैः कथं॥ एवं सापि ज्ञेयि॥ सपिंडा यत्पदारेषु प्राणाणां गोविधीयते॥ इ
ति ह हयमीक्रे॥ तिथितत्त्वैर्बोधायनः॥ सपिंडास गौत्राच्चेदयस्यो ययच्छेत्मातृवदेनां विधु
यात्॥ कस्या विवाहकालोऽनौ ज्ञोति निर्बंधे॥ यउ मध्येनो द्वाधा कस्या वर्षद्वयं यतः॥ सो
मोर्भुक्ते ततस्तद्द्वंद्वं च तथानलः राजमात्रेऽ॥ अयुर्मेदुर्भगा नारीयुर्मेतु विधवा भवेत्
। न स्याद्भर्ता त्विते पुमिव विवाहे सायति व्रता॥ मासत्रयाद्धर्मयुग्मवर्षयुग्मेपि मासत्रयमे
व यावत्॥ विवाहसु हि प्रवर्तितं संतो वाक्यादयः स्त्री जनिजन्ममासात्॥ यराशरमाधवीये
तु॥ जन्मतो गर्भाधानादयं च मासात्परं शुभं॥ कुमारी वरणादानं मेखलाबंधनं तथे मुक्तं
॥ संबंधतत्त्वैर्यमः॥ कस्या दशवर्षीणि या प्रदत्ता वशी हरे॥ ब्रह्महत्यापि तु सत्याः सा कस्या
वरयेत्त्वया॥ भारते॥ त्रिशद्वर्षः षोडशद्वार्यो विंदे तन्त्रिका॥ द्वादशवर्षोऽष्टवर्षो वाधर्मे
सीदति सत्वरः॥ अतो प्रवृत्तेरजसिकसां दद्यात्पिता सक्तः॥ तत्रैव॥ सप्रसंवत्सराद्द्विवा
हः सार्ववर्षिकः॥ कस्याः शस्ये राजन्यथा धर्मी गार्हितः॥ राजमात्रेऽ॥ राहुयस्ते तथापु
देपितृणां प्राण संशये॥ अतिप्रोढा च या कस्या नानु कुल्यं प्रचक्षते॥ चकारादतिवालापि
प्राण संशय इत्युक्ते॥ मनुः॥ त्रिशद्वर्षो वहेत्कमां शुक्ला द्वादशवर्षी की॥ द्वादशवर्षोऽष्टवर्षो
वाधर्मे सीदति सत्वरः॥ यद्यपि॥ विवाहस्त्वष्टवर्षीयाः कस्याः शस्ये तेषु धैरितिसंवर्त्री के
रन ऊर्ध्वरजस्वलेन्या देश्च दशवर्षा द्ध्वे विवाहो निषिद्धस्तथापि दानुरभावे द्वादश षोडशा
हे ज्ञेये॥ श्रीणि वशी एतु मती कां सीतपितृणां स नमिति॥ यराशरमाधवीये बोधायनोक्ते
श्च॥ मनुः॥ स्त्री संबंधे दशैतानि कुलानियि र्वर्जयेत्॥ हीनक्रिय निष्पुरुषं निष्कुलो रोमशा
री सं॥ सप्या मया व्यस्यारि च्छिन्निकु शि कुलानि च नथा॥ नर्से द्वा नदीनां नो न च भीम
राना मिका॥ यमः॥ तस्माद्द्विहा हेयेत्कस्या वाचनं मती भवेत्॥ तथा मूलजा
दीनां फलमायुक्तम्॥ तथा वशी वश्यहर्मे आदि घटित विचारो ज्ञोति विध्यो ज्ञेयः॥ वि
स्तारानु नोच्यते॥ अयुर्वर्क वलं॥ ज्ञोति निर्बंधे गरीः॥ स्त्रीणां युसुव
लश्चेष्टपुरुषाणां रवेर्वलं॥ तयोश्च द्रवलेश्चेष्टमिति गर्गे राभाषितं॥ जन्मत्रिदशमारिस्थः
प्रजया शुभदी गुरुः॥ विवाहे यचतुर्थी द्वादशस्थो मृतिप्रदः॥ देवलः॥ नष्टात्मजाधन
वती विधवा कुशीला पुत्रान्विता ह तधवा शुभगा विपुत्रा॥ स्वामिप्रिया विगतयत्र धवा ध
ना ह्यावध्या भवेत्सुरगुरो कं मशी भिजन्म॥ दहस्यति॥ कथं वायकुलीरस्थी जीवोय्य
शुभगोचरः॥ अतिशी भनतां दया हि वाहो यनयादिषु॥ लब्धे द्वादशदशमचतुर्थे जन्मनि

यथायमेव नीयेच॥ प्राप्तिप्राप्तिग्रहणी जीवैवेधव्यमाज्ञोतिगर्गः॥ सर्वत्रापि सुमंदयात्तदा
शास्त्रान्तरं गुरु॥ यच्च यथाहोरेव सुभगो चरतामता॥ सप्रमात्यं च वर्षं युस्वोच्चस्वर्गगतो
दि॥ अशुभोपि सुमंदयाच्छुभदक्षैषु किं पुनः॥ रजस्वलायाः कस्याया गुरु शुद्धिनचितये
॥ अशुभेपि प्रकृतेर्व्याविवाहस्त्रिगुणाचनान्॥ अर्कगुर्वैवल्लोयीयोहिण्यर्कवलास्थ
॥ कस्याचंद्रवलाप्रोक्ता वयलीत्यनतोवला॥ अश्ववर्षाभवेद्देरीनवर्षाचरोहिणी॥ दश
भवेत्कमाचतुर्ज्वरजस्वला॥ अथरहस्यतिशान्तिः॥ शौनकः॥ कस्य
कोद्वाहकालेन आनुकूल्यं न विद्यते॥ ब्राह्मणस्योपनयने गुरोर्विधिरुदाहृतः॥ सुवर्णन
गुरुं कृत्वा पीतवस्त्रेण वेष्टयेत्॥ रशानां धवलं कुंभं धास्योपरि निधाय च॥ दमनमधुप
स्यं च पलाशं च वसर्षयान्॥ मोसी गुडं च यामागीं विंडीं शंखिनीं वचाम्॥ सहदेवी हरि
क्रांतां सद्यो वधी शतावरीं वलां च सहदेवीं च निशादितयमेव च॥ कृत्वा ज्यभागययंतं स्व
शाखोक्तविधानतः॥ ग्रहोक्तमंडलेभ्यश्च पीतपुष्पाक्षतादिभिः देवज्ञोत्तरे काले ततः
कुंभानुमंत्रणं॥ अश्वत्थसमिधश्चाज्यपायसं सर्पिषा युतम्॥ यवत्री हितिलाः साज्यामं
त्रेणो वरहस्यतेः॥ अश्वीत्तरशतं सर्वहोमशेषं समाययेत्॥ पुत्रदारसमेतस्य अभिवेकं स
माचरेत्॥ कुंभाभिमंत्रणी क्तैश्च समुद्रजैश्च मंत्रतः॥ प्रतिमां कुंभवस्त्रं च आचार्योपनि
वेदयेत्॥ ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाच्छुभदः स्थानं संशयः॥ रतिरहस्यतिशान्तिः
शौनको गुरोर्दित्येव नीयाते वक्राजी चारणे गुरो॥ नष्टेशशिनि सुकैवावाले दृष्टे यवागु
रो॥ यौधेचे त्रयवर्षा सुशरयधिकमासके॥ केतुहमेति रशे के सिंहस्थः अरमं चिणि
॥ विवाहव्रतनयावादिपुरहर्म्यगृहादिकम्॥ शौरविधोयविद्यां च यत्नतः परिवर्जयेत्॥
मदनपारिजाते जीतिः॥ सागरि॥ वाले शुक्रे दृष्टे शुक्रे नृदे जीवेन
रे जीवे॥ वाले जीवे जीवे सिंहसिंहादित्ये जीवादित्ये॥ तथामलिसुचेमासिसुराचार्येति
चारणे॥ वापीकूपविवाहादि क्रियाः प्रागुदिता रूपजेत॥ सिंहस्थं मकरस्थं च गुरुयत्ने
न वर्जयेत्॥ लघ्नः॥ अती चारंगतो जीवस्तं राशिनिति चेत् पुनः॥ लुप्तः संवत्सरे ज्ञेयः सर्वकर्मवहि
कृतः॥ सिंहस्थं गुरोरयवादमाहयराशरः॥ गोदाभागीरथी मध्येनोद्वाहः सिंहगे गुरोः मक
रस्थे सर्वदेशे तथा मीनगतरेवो॥ वसिष्ठोपि॥ विवाहोदक्षिणकूले गीत
म्यानेतरव्रतं॥ भागीरथ्युत्तरे कूले गीतम्यादक्षिणे तथा॥ विवाहो व्रतबंधश्च सिंहस्थे तेन
दुष्यति॥ कस्यादा नृकममाहयात्तवल्कः॥ विवाहो व्रतबंधः॥ पितापितामहीभ्रातासा
कुलीजननी तथा॥ कस्याप्रदः श्वनाशे प्रकृतिस्थः परः परः अप्रयच्छन् स माप्रोतिभूत
हस्यामृतावृती॥ गम्यान्तमावेदन्तं कस्याकुप्योत्सवंपरं॥ भ्रातृणां संस्कृतानामेवाधि
कारः॥ याज्ञवल्क्यः॥ असंस्कृतानुसंस्कार्याभ्रातृभिः सर्वसंस्कृतेः॥ भ
गिन्यश्च निजादं शास्त्रं शंनुत्तरीयकं॥ अत्र त्रकारेण सर्वसंस्कृतेरित्यस्यानुवृत्तेर्विवाह
पर्याप्तद्वयदाने सांशसमांश्चतुर्थी भागदाने वा संस्कृतग्रहणां व्यर्थस्यात्॥ अतः कर्तव्यं

मोय॥ तेनानुयनीतभ्रातृमात्रादिसत्त्वेमात्रादेरेवाधिकारो न भ्रातुरित्युक्तं संवधतत्वादे० क
 यास्वयंवरेमातुर्हृतत्वे चत्ताभ्यामेवनादीश्राद्धकार्यतत्रचस्वयंप्रधानसंकल्पमात्रं कल्पनापद्रा
 ह्यराहाराकारयेदिति प्रयोगपारिजाते॥ वरसुसंस्कृतभ्रातृमात्राभावेस्वयमेवनादीश्राद्धकुप्यो
 नमाता॥ पुत्रेषु विधमानेषु नान्यवेकारयेत्सधामिति निषेधादुपनयनेन कर्माधिकारस्य जा
 तत्वाच्चेति॥ श्रद्धा चंशेदयः॥ माधवीयेऽयराकं चनारदः॥ पितादधा
 त्स्यकस्यांभातावानुमतेपितुः॥ मातामहोमातुलंचसकुल्योवांधवस्तथा॥ मातात्वभावेस
 र्वेषांप्रकृतौ यदिवर्त्तते॥ तस्यामप्रकृतिस्थायोक्त्यादयुःस्वजातयः॥ सकुल्यः पितृपक्षीयः
 बांधवोमातृवंश्यः॥ मदनपारिजातेकात्यायनः॥ स्वयमेवौरसीदधातुपित्रभावेस्वबांधवाः
 मातामहस्तौत्याहिमाताबाधर्मजांसुतां॥ ततोभ्यामौरसीभिन्नाधर्मजोनियागात्क्षेत्रजामा
 तामहोमातुलोवादधातुः॥ तेनौरसीदानेपितृवंधुषु सन्नुमातामहादीनां नाधिकारः॥ अनुम
 तिं विना॥ अस्यायवादस्तत्रैव॥ दीर्घप्रवासुपुत्रेषु योगे सुचवंधुषु॥ मातातुसमपेदधादौर
 सीमपिकल्पकां॥ मनुः॥ यदातुनैवकश्चित्प्रात्कन्याराजानमाव्रजेत्॥ परकी
 यकन्यादानेविशेषो॥ मदनरत्नेस्तादे॥ आत्मीकन्यसुवरो नयरकी
 योक्तुकन्याकां॥ धर्मेराविधिनादानं समगीत्रेपियुज्यते॥ अत्रप्रकृतिस्थमहणादप्रतिस्थे
 नकृतमकृतमेव॥ स्वतंत्रोयदितेकार्यकुपीदप्रकृतिगतः॥ तदप्यकृतमेवस्यादस्तां चस्य
 हेतुतः॥ इत्ययराकं नारदोक्तेः॥ यदितुसप्रयदी विवाहहोमादिप्रधानेजा
 तंतदागवैकल्पेपितादृत्रिर्विवाहस्य॥ गौडअप्येवमाहुः॥ तत्रैवमरीचिः गौ
 रीददन्नाकटखं वैकुण्ठरोहिणीददत्॥ कन्याददद्ब्रह्मलोकं रौरवतुरजस्वलो अथमा
 सनिर्णयः॥ तत्रजन्मासाविशेषः प्रायुक्तः॥ जीतिः प्रकाशेव्यासः माधफाल्गुन
 वैशाखेयघृष्ठा मार्गशीर्षके॥ ज्येष्ठेवाषाढमासेचसुभगावित्तं संयुता॥ आवरोवापि यो येना
 कन्यामाहयदेतथा॥ चैत्राश्वयुक् कार्तिके सुयातिवैध्वयंतो लघु॥ नारदः॥ माघ
 फाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासाः शुभावहाः॥ कार्तिको मार्गशीर्षश्चमध्यमौ निदिताः घरे॥ व
 सिष्ठः॥ यौषपिकुप्योक्तकरस्थितेर्के चैत्रेभवेज्येष्ठगतौ यदास्यात्॥ प्रशस्तमाषाढकृतं
 तं विवाहं वदति गर्गमिथुनस्थितेर्के॥ आचार्यचूडामरीजोतिर्गंगराजमार्जडी॥ मांगले
 सुविवाहेषुकन्यासं वरौषु च॥ दशमासाः प्रशस्यन्ते चैत्रयोषीववर्जिताः॥ आयसं
 वः॥ सर्वकृतवो विवाहस्य शिशोमासो यरिहायो ज्ञमंचने बाधं॥ अत्रमाघफाल्गु
 नाषाढवर्जनवमासा सुरख्यः काल इति सुदर्शनमास्ये विलायां ब्रह्मविद्यातीर्थं श्रौक्तम्॥
 बोधायनसूत्रेपि॥ सर्वमासा विवाहस्य सुचितयस्तयस्यमित्येके॥ तेन द्रव्यैर्नैरे
 वर्जयेच्छिरसंबंधिनो मासो योषवैत्रो विवाह इति निर्णयाय नृत्याख्याने मौख्ये कृतमि
 त्युपेक्षम्॥ निश्चितं सर्वेषु द्वादशस्यपि मासेषु उहहेदितिकात्तादरीः॥ ये सुजीतिषे माघा
 दिविधये सृष्टसंज्ञाणां हि जयरत्नेन प्रावत्माच्छूद्रादिपराः॥ जीतिषे॥ वात्स्यायनं वदन्

नमिच्छति तथारेभ्यो यनचोत्तरं ॥ श्रीनारायणं नमस्कृत्य विहाय मुनयो मां उभयशिष्या जगुः चैत्रं प्रोक्ताप
राशरः ॥ यरिराये तोषवदौर्भाष्यं रक्षायाः कृदिवनुस्यं न हितार्कं श्रित्तिरिदं बुधैः ॥ चंडेश्वरः
मार्गमासितया ज्येष्ठेष्टारय रिरायं त्रतम् ॥ ज्येष्ठपुत्रद्विजो सुयत्नेन परित्यज्येत ॥ कृतिकास्य
रवित्यक्ता ज्येष्ठपुत्रस्य कारयेत् ॥ उत्सादादिषु कार्येषु दिनादिदशवर्जयेत् ॥ रत्नकीशे
॥ जन्मदौ जन्मदिवसे जन्ममासे सुभं न्यजेत् ॥ ज्येष्ठमास्याद्य गर्भस्य सुभं वर्ज्यं स्त्रिया अपि ॥
पराशरः ॥ अज्येष्टा कन्यका मंत्रज्येष्ठपुत्रो वरो यदि ॥ व्यप्यो वातयो सत्रज्येष्टो मासः
सुभप्रदः ॥ मिहिरः ॥ ज्येष्ठस्य ज्येष्ठकन्याया विवाहो न प्रशस्यते ॥ तयोरन्यतरे ज्येष्ठे ज्येष्टो मा
सः प्रशस्यते ॥ द्वौ ज्येष्ठौ मध्यमौ प्रोक्ता वेव ज्येष्ठसुखा वह ॥ ज्येष्ठत्रयं न कुर्वीत विवाहे सर्वसं
तं ॥ यजुः ॥ सार्वकालमेकं विवाहमिति तदा सुरादि विवाहविषयं ॥ धर्म्येषु विवाहेषु काल
रीक्षणं नाध्यै क्षितिगृह्यपरिशिष्टात् ॥ रत्नमालाया मप्येवम् ॥ तेनासुरादयो माघं चेत्ता
दि निषिद्धकेष्वपि भवन्ति ॥ अथ दशदोषाः व्यवहारोच्ये ॥ वेधश्चल
ज्ञाचंतये वयातः खार्द्धरवेद्योदशयोगचक्रम् ॥ पुतिश्च जामित्रमुपयहश्च बाणास्त्वने
च दशदोषाः ॥ एषां लक्षणं जीतिषे ज्ञेयम् ॥ अतीचारगेगुरोतु वसिष्ठः ॥ अतीचारगेतने
वेवर्जयेत्तदनंतरं ॥ विवाहादिषु कार्येषु अष्टाविंशतिवासरात् ॥ रत्नमालाया ॥
एकयचनवपुग्मवर्द्धश्रीशिसत्रचतुरखलाभट्टः ॥ द्वादशजट्टवभादि राशितो घातं
दरं तिर्कीर्त्तिनो बुधैः ॥ नारदः ॥ भूवा एतदहस्ताश्वरसदिकवन्दिशे ल
जा ॥ वेदावसुशिवादित्याघातचंद्रो यथाक्रमम् ॥ यात्रायां पुढकार्येषु घातचंद्रं विवर्जयेत्
॥ विवाहे सर्वमांगले चोलाद्येन्न तव धने ॥ घातचंद्रो नैव चित्तरतिपाराशरो व्रवीत् ॥ जीति
र्निबंधे ॥ विवाहचोलाद्येन्न तव धनं यदा भिषेके च तथैव रातां ॥ सीमंतयात्रासु तथै
व जातेनोचितं नीयः खलु घातचंद्रः ॥ अकालजामवे सुखेदिसुन्नीहमृष्टयः ॥ प्रत्येकं य
रिचेषेद्रवाया भध्नयो यदि ॥ दोषाय मंगले नूनमदोषायैव कालजाः ॥ अकालदृष्टि
स्वरूपे मां हल्लः ॥ योषादिचतुरे मासान् प्रोक्ता दृष्टिरकालजेति ॥ शार्ङ्गधरः ॥
निर्घाते क्षितिचलने ग्रहपुद्गेरुद्दरी नैवैव ॥ आयं चेदिना तृकमापरिणीतानाशमुपया
ति ॥ उल्कायातेद्रवाय प्रवलवनरजो धूमनिर्घातविद्युदृष्टिप्रत्येकं दोषादिषु सकलबुधै
स्याजमेवैकमात्रं ॥ दुःस्वप्नेदुर्मित्रैश्च सुभफलदृशुर्भनो भान्तुद्दी ॥ चोलीमौ जीति
बंधे परिराय न विधी सर्वदा त्याज्यमेव ॥ जीतिः प्रकाशः ॥ अवीर्यो
उशनाश्वः संक्रान्ते पुरापदाः परतः ॥ उपनयनत्रतयात्रापरिराय नार्दी विवर्ज्यास्ताः गर्भ
दिश्येदिनमेकं च ग्रहसंप्रदिनानि तु ॥ भूकंथे च समुत्पन्ने अहमेव तु वर्जयेत् ॥ उल्का
याते विद्विषं धूमं यंच दिनानि च ॥ ब्रजयाते चैकदिनं वर्जयेत् सर्वकर्मसु ॥ दर्शनादर्श
नाद्वाहुके लीः संप्रदिनं त्यजेत् ॥ यावन्ते द्वादशमासं दशमः समयो भवेत् ॥ अस्यायं यदी
दुतसागरे ॥ अथ दिवसत्रयमध्ये मृडयानीयं नदा भवति ॥ उभ्यातदोषशमनेतदेव संमा

हरचार्याः॥ संवधतन्ने॥ भूकंयादेर्न दोषोऽस्ति हृदि श्राद्धे कृते सति॥ अथापरिहार्यकमाया
 वैधव्ययोगे विशेष उच्यते मार्कंडेयपुराणे॥ बालवैधव्ययोगे तु
 कुम्भं प्रतिमादिभिः॥ कृत्वा लयंततः यश्चातकमोहाद्येति चार्यः॥ तत्र पुनर्भूदोषाभा
 व उक्तो विधानस्त्विति॥ स्वर्गावुपि यत्नानां च प्रतिमाविष्णु रुपिणी॥ तया सह विवाहे तु
 नर्भूत्वन जायते॥ सूर्यारुणसंवादे॥ विवाहात्सर्वकालं च चंद्रतारावलांबिते॥ विवाहो
 क्ते च मथमाकुंभेन सह चोदहेतु॥ स त्रेण वैद्येन त्र्यश्वा दशतं नूतन विधानतः॥ इति
 कृतं देहं तयोरेकांतमदिरे॥ ततः स मंचनिस्या यत्र मज्जसलिलाशये॥ ततो भिविचनं
 यो न्यचयं ववारिभिः॥ कुम्भं प्रार्थयान्तं वै॥ वरुणा गखरूयाय जीवनां समाश्रय॥
 यतिजीवय कन्यायाश्चिरं पुत्रसुखं कुरु॥ देहि विष्णु वोरं देवकम्या पालयदः स्वतः॥ ततो
 लंकारवस्त्राढ्या वराय प्रतिपादयेत्॥ इति कुम्भविवाहः॥ त्रिदान
 मपि तत्रैव कर्तव्यं॥ पञ्चाध्यायस्य सप्तम्यध्याये विधाहोः॥ तस्मिन् दद्यात्स्थितिं न वि
 स्मोर्भूतिं च नुर्भुजा॥ शुद्धवर्गी सुवर्गो न वित्रशक्ता यवा पुनः॥ निर्मिता कचिरे शस्त्रमहा
 चक्राजसंयुता दधाना वाससी पीते कमलोत्पलमालिनी॥ सदक्षिणी च तां दधान्मन्त्रे
 न सुदीरयेत्॥ यन्मया प्राचिजनुधि न्यायति समागमः विधौ यविश शस्त्रायेहं तो वाति
 विरक्तया॥ प्राप्य मानं महाघोरं यशः सौख्यधनाय दम॥ विधव्या यतिदः सौधनाशाय सु
 खलव्यये॥ बहुसौभाग्यलब्धे च महाविष्मिरिमां तनु॥ सौवर्गी निर्मिता शक्ता नुभ्यं स प्र
 ददेहि जा॥ अन्वधायाह मस्मीति विवारं प्रजपेदिति॥ एवमस्त्विति तस्योक्तिं गृहीत्वा स्वगृहे
 विशतं ततो वैवाहिकं कुर्याद्विधाता मृगीदृशः॥ अन्येष्वन्यविवाहदृशे च न दयस्
 त्रैव ज्ञेयाः॥ विलरभयान्नोच्यंते॥ अथ प्रतिकूलादि॥ जोतिर्निव
 धे गार्गः॥ कृते तु निश्चये यश्चा नृत्तु भवति कस्य चित्॥ तदानमंगले कुर्यात्तं
 तं वैधव्यमाप्नुयात्॥ जोतिर्मधा तिथिः॥ बधूवराय धृतिने सुनिश्चिते वरस्य गेहिय्यथका
 नकायाः॥ मृत्युर्पदि स्यान्मनुजस्य कस्य चित् तदानकार्यं खलु मंगलं बुधेः॥ मंगले
 विवाहः॥ स्थितिचद्रिकायाम्॥ कृते वाऽनिश्चये यश्चा नृत्तु भवति कस्य चित्
 त्रिणाः॥ तदानमंगलं कार्यं नार्गे वैधव्यं दं क्रवमा॥ भृगुः॥ वाग्दानानंतरं यत्र कुलयोः क
 स्य चिन्तुतिः॥ ततो दाहो नैव कार्यः स्ववंशक्षयदोषतः॥ शौनकाः॥ वरव
 धोऽपि ताभ्यामापि न्यचसहोदरः॥ पितृव्यस्त्रीसुतो भ्राता भगिनी चाविवाहिता॥ एभि रत्र
 विपक्षे च प्रतिकूलं बुधेः स्थिते॥ अथैरपि विपक्षे सुके विदुर्न तद्वेत्॥ मोडयः॥ वाग्दा
 नानंतरं मायापि नाभ्याता विषयते॥ विवाहो नैव कर्तव्यः स्ववंशहिनो मिच्छता॥ संकटे तु
 मेधा तिथिः॥ वाग्दानानंतरं यत्र कुलयोः कस्य चिन्तुतिः॥ तदा संवत्सरादर्थं विवाहः शुभ
 शो भवेत्॥ स्तुतिरत्नावलाम्॥ पितुरहमशौचं स्यात्तदं मानुरेव च॥ मासत्रयं तु भार्याया
 सुदं भ्रातृपुत्रयोः॥ अन्येषां तु सपिशाभाशौचं मासमीरितम्॥ तदं ते शतं कृत्वा त

तोलनं विधीयते॥ आतिः प्रकाशः॥ प्रतिकूलैः पिकर्तव्यो विवाहो मासतः परः शांतिविधाय
 गां दत्वा वा दानादि चरेत्पुनः॥ शांतिविनायक शांतिं तथा च मेधातिथिः॥ संकटे समुत्प्राप्ते
 याजवत्स्यनयोगिना॥ शांतिरुक्ता गणेशस्य कृत्वा तां शुभमाचरेदिति॥ प्रतिकूलैः कर्तव्यो गणेश
 वरतुत्रयम् प्रतिकूलैः पिकर्तव्यमित्याहुर्वहु विप्रवे॥ प्रतिकूलैः सपिउस्य मासमेकं विवर्जयेत्॥ जी
 तिः सागरे॥ दुर्मिहो रात्रमंगे च पित्रो प्राणसंशये॥ प्रोढाया मयिक मायां नानु कूलं प्रतीक्ष
 तै॥ मेधातिथिः॥ पुरुषत्रय पर्यंतं प्रतिकूलैः खगे त्रिणाम्॥ प्रवेशनिर्गमौ तद्गतं तथा मुंन मंडने॥ प्रे
 न कर्माण्यनिर्वर्त्य चरेत्तास्युदयक्रियाम्॥ आचतुर्थतः पुंसि च मे शुभं भवेत्॥ अथ
 जीदोषनिर्णयमाहा॥ माधवीये॥ प्रारंभात् प्राप्तिवाहस्य मातापदिरजस्वला॥ निहसि
 स्य कर्तव्या सह त्रुतिवोदनात्॥ प्रारंभात् नदीप्रादाता नदीमुखं विवाहादा विनादिना नैव प्रार
 भोक्तेः॥ मेधातिथिः॥ चोत्पन्नत्रयं च विवाहे यत्न कर्माणि॥ भाष्यरजस्वला यस्य प्रायस्य नरो
 भनं॥ वधूवरसमयौर्जननी चेजस्वला॥ तस्याः शुद्धेः परं कार्यं मागल्यं मनुरप्रवीत्॥ शुद्ध
 मनुः॥ विवाहव्रतवृत्तमाना यदिरजस्वला॥ तदा नमो गले कार्यं शुद्धो कार्यं शुभे सुभिः ग
 र्गः॥ यस्योदाहादि मागल्यं मातापदिरजस्वला॥ तदा नमो गले कार्यं शुद्धो कार्यं शुभे सुभिः ग
 र्गः॥ यत्र रंजो दीधे तु कयर्दि कारिकासु॥ सति कोरकयोः शुद्धे गारपादो मरुत्वं॥ प्राप्ते कर्मणि शुद्धिः
 स्यादितरस्मिन् शुद्धिः॥ अलाभे सुमुहूर्तस्य जीदोषे च संगते॥ श्रियं संवत्स्य नक्त्यो न्यासि च
 रामे गलम्॥ हिमीमायमितां यमो श्रीसूक्तविधिना चयेत्॥ प्रत्ये च यासं दुत्वा अभिषेकं समाचरे
 दिति॥ सतकादिसंकटे तु कृष्णं गीर्भर्तुं हुत्वा यवसिं नीगां च रत्ना विवाहादिकुर्यादिति च प्रमुक्तं॥
 अथैकक्रिया निर्णयः॥ आतिनिर्वं भेदमनुः॥
 एकमात्रं योरेकवत्सरे पुरुषस्त्रिषोः॥ न समानक्रिया कुर्यात्प्राग्भेदे विधीयते एतेनैकं स्वपुं लो वि
 वाहदयमेकदिने निविष्टं मात्रं भेदाभावात्॥ नारदः॥ शुचोदाहात्यं पुत्री विवाहो न च
 त्रयये॥ ततः पौर्वतमुदाहृत्य उनादमिउं॥ वराहः॥ विवाहस्वेकजाता नो यशमासाभ्यंते
 यदि॥ असंशयं त्रिभिर्वर्षेस्त्रिका विधवा भवेत्॥ नमंडनाद्यापि हि मदनरत्ने वसिष्ठः॥
 नपुं विवाहो ध्वंशुत्रयपे विवाहकार्यं दुहितुः प्रकुर्यात्॥ नमंडनाद्यापि हि नुडनं च गोत्रैकतायां य
 दितान् भेदः॥ एकोदंरप्राग् विवाहस्तस्य सुर्न पाणिग्रहणं विधेयम्॥ वरणासमं भिमुनयः स्व
 पुर्नमुं नमंडनो विवाह्यम्॥ एतदप्यकार्त्तवैवा॥ अतुत्रयस्य मध्वे रसाहस्य प्रवेशनं॥ तथा
 दोकीदरस्यापि विवाहसु प्रशंसते॥ सारवत्स्यम्॥ कासु ने च मासे तु पुनोदाहोपनायमे भिवा
 दस्य कुर्यात्ततः त्रयपिले वने॥ संहिताप्रदीये॥ अर्धं विवाहान्ननयस्य नेव कार्यं विवाहो दुहितुः
 संमार्हः॥ अत्राप्यकमांश्चतुरानयं च वधूः प्रवेशास्य हननादी॥ मदनरत्ने वसिष्ठः॥
 दिशो भनैकं दृष्टे विने संभुमं यथा नवभिर्दिनैः सु॥ आवश्यकं शोभनं मुसो नादरे यथा
 य विभेदो वा॥ एकोदंरप्रसूता नानादि बायं त्रयं भवेत्॥ भिनीदरप्रसूता नानादि शान्तो यो व्रती
 त्॥ जीतिनिर्वंधे कास्यपनः॥ कुनीचरतुत्रयपदवी कृमंडना ननु मुंडनं॥ जीतिनिर्ग

मोनेष्टोनकुर्माङ्गलत्रयम्॥ कुर्वन्मुनयः केचिदप्यस्मिन्वत्सरेलघु॥ लघुवायुर्कार्यवाप्राप्तनेमी
 तिकृतयत्॥ पुत्रोद्वाहप्रवेशाख्यः कस्योद्वाहस्तु निर्गमः॥ मुउनेचीलमित्युक्तत्रोद्वाहोत्तमगला॥ चो
 लेमुउनेमवोक्तवर्जयेन्मउनात्परं॥ मौजीचोमयतः कार्ययतो मौजीनमुउने॥ अमिनेवत्सरेयित्यात्र
 दहस्तत्रमेदयेत्॥ अमेदेतुविनाशः स्यान्नकुर्माङ्गलमउये॥ संकटे तु कपर्दिकारिकासुवराहमि
 हिरश्च॥ उद्वाहपुत्रीनयिताविदध्यात्पुत्रातरस्योद्वाहनंकदाचित्॥ यावच्चतुर्यदिनमत्रश्वसमाप्य
 चासौहहनेविदध्यात्॥ कश्यपः॥ मौजीवधस्तथोद्वाहः परमासाभ्यन्तरेयिवा
 ॥ पुत्रोद्वाहनेकुर्वन्विभक्तानां न दोषस्तत्॥ जोतिर्विवेधे॥ विवाहमारभ्य च
 तुर्यमध्ये आदेदिनं दर्शदिनं यदित्यात्॥ वैधव्यमाश्रितितदाशुक्माजीवेत्यतिशेदनयत्पत्न्या
 त्॥ तथा॥ विवाहमध्ये यदि चेत्स्यादहस्तत्रस्वमुखाः पितरो न यान्ति॥ दृष्टे विवाहे परतस्तु कुर्या
 द्वाहं स्वभामिर्न तद्वययेत्॥ ये वा भद्रं द्रव्यं तिष्ठन्नाभिरिति श्रुतेश्च॥ मासिकविषये हेमाद्रो शा
 द्वापयति॥ प्रेतश्चाहानि सखीणि सयिंशीकरां तथा॥ अथ कथं यापिकुर्वीत कर्तुं नदीमुखे हि जः॥
 दृष्टिं विना प्रकर्षेदोषमाह॥ तत्रैव उशनाः॥ दृष्टिश्चाह विहीनस्तु प्रेतश्चाह
 नियश्चरेत्॥ सञ्चाही नरके धीरे पितृभिः सह मज्जतीति॥ मेधातिथिः॥ प्रेतकस्मीत्य
 निर्वर्त्य चरेत्ताभ्युदयक्रिया॥ आचतुर्यं ततः पुसिंयं च मेषु भद्रं भवेत्॥ सत्यं तरे॥ स
 पिंशीकराणां द्वागीयस्तु यत्कृतान्ति॥ पुनरप्यथ कथं नेष्टु तरे निषेधनात्॥ स्मृतिसारा
 वल्लभा॥ आतृपुगे स्वसृपुगे भ्रातृस्वसृपुगे तथा॥ एकस्मिन्मउये चैव न कुर्माङ्गलं न ह
 यम्॥ सोदरविषयमेतत्॥ यमः॥ एकोदरप्रस्तानामेकस्मिन्वासरे पुनः॥ विवाहं नैव कुर्वीत
 संजोपरिमुउने॥ गार्ग्यः॥ भ्रातृपुगे स्वसृपुगे भ्रातृस्वसृपुगे तथा॥ न कुर्माङ्गलं किं
 चिदेकस्मिन्मउये हि॥ एकस्मिन्वासरे प्राप्ते कुर्यापमलजान्तयाः॥ क्षौरं चैव विवाहं च मौजीवध
 नमेव च॥ जोतिर्विवेधेनारदः॥ एकोदरयोर्द्वयोरेकदिनोद्वाहने भवेन्नाशः॥ नद्यं
 तर एकदिने केव्याहः संकटे व शुभं॥ ऊर्ध्वं विवाहाच्छुभो नरस्य नारी विवाहो न अत्र त्रयस्यात्
 नारी विवाहात् न ददेषि शस्तनरस्य पाणिग्रहमाहुरायाः भिन्नमातृजयोस्तु एक विवाहात् न दहे॥ यि
 शस्तनरस्य पाणिग्रहमाहुरायाः भिन्नमातृजयोस्तु एक विवाहात् न दहे॥ मेधातिथिः॥
 दृष्टकृमातृजयोः कार्यो विवाहस्तेकवासरे॥ एकस्मिन्मउये कार्यः दृष्टकृवेदिकयोस्तथा॥ पु
 य्यपट्टिकयोः कार्यं दर्शनं न शिरःस्थयोः॥ भगिनीभ्यामुभ्याम्यो च यावत्तत्रयदी भवेत्॥ यमयो
 लुविशेषः भद्रकारिकायाम्॥ एकस्मिन्वत्सरे चैकवासरे मउये तथा॥ कर्तव्यं मंगलं स्वसौभ्री
 चोयमलजान्तयोः॥ जोतिर्विवेधेनारदः॥ प्रत्युद्वाहो नैव कार्यो नैकस्मिन्मउये हि
 दयम्॥ नैवैकजन्मयोः पुंसोरेकजन्मे तु कर्मके॥ तथा॥ नैव कदाचिद्वाहो मेकदापु
 उ न हय॥ नैकजन्मे तु कर्मने पुत्रयोरेकजन्मयोः न पुत्रीद्वयमेकस्मिन् प्रदद्यात् कदाचनेति॥ क
 न्यायारजो दर्शनेतश्च परार्को संवर्तः॥ माता चैव पिता चैव ज्येष्ठभ्राता तथैव च॥ त्रयस्ते नरकं या
 निदृष्टाकान्तरजस्तो॥ हारीतः॥ पित्रोर्हितया कमारजः पश्यन्मसेस्तताः साकमातृवलीक्ष्या

तत्पतिर्दृश्यसीयतिः॥ देवलात्रिकश्रम्याः॥ शर्वादेतदेवाभूराहत्यापितुल्यः साकमा
 वृषलीस्यता॥ यस्तोसमुदहेत्कमात्रासंज्ञाज्ञानद्वयः॥ अत्राहयप्रयोजनेयतेविद्यादृश्यसीयति
 ॥ माधवीयेवीधायनः॥ श्रीशिवर्षादनुमतीकांसेतपितृशसनं॥ विष्णुः
 क्रतुत्रयमुपास्यैवकमाकुर्यात्स्वयंवरं॥ अत्रवरस्यदीयाभावमाहयमः॥ कमाहदशवर्षाणि
 याप्रदत्तावसेदहे॥ भूराहत्यापितुल्यः साकमावरयेत्स्वयं॥ स्येचोपततांमनीनावममेक
 दाचनं॥ ननुतांवेधकीविद्यामनुः स्वायंमुवीत्रवीत्॥ मनुः॥ अलंकारंनददीतपितृदत्तस्वयंवरं
 पितृदत्तमातृदत्तसीयाघदितेहरेत्॥ वरंप्रत्याह॥ पितृनदयांक्तुक्तुकमाश्रुतमतीहरन्॥
 सहिस्वाम्यादतिक्तामेदत्तं प्रतिवेधनात्॥ अत्रमायश्चित्तमुक्तमाप्सामनेन॥ कमाश्रुत
 मतीशुद्धाहत्यानिष्कृतिमात्मनः॥ शुद्धिवकारपित्वातामुदहेदादृश्यधीः॥ पिताक्रतुस्वपु
 आलुगस्यायेदितः सुधीः॥ दानावधिर्दृष्ट्यात्पालयेच्चरजोवती॥ दद्यात्तदुत्संस्वागाः शक्त
 कमापितापदि॥ दातव्येकापिनिःस्विनदानेनस्यापयाविधिः॥ दद्यात्तद्वारासंज्ञाचमतिनिःस्वः
 दक्षिराम्॥ नस्यातीतनुंसंख्येषुवरायप्रतिपादयेत्॥ उद्योग्यत्रिदिनंकमाराशौवीत्वागंधमयः
 दष्टरजसेदद्यात्कमोयैरजभूषणं॥ तामुदहन्वरचापिकृष्णं॥ उद्गयाद्विजरति॥ मरुतः
 पारिजातेयत्तयार्धः॥ विवाहिवितेयतेहोमकालउपस्थितिः॥ कमाश्रुतमतीदृष्टाकथं
 कुर्वेतिपात्रिकाः॥ स्वाययित्वाततांकमामर्चयित्वायथाविधिः॥ पुंजानामाहुतिंत्वागतसंवे
 प्रवर्तयेत्॥ वीधायनसूत्रे॥ अथयदिकमोयसाधमानांवीक्षमानावारजसो
 स्यात्तामनुमंत्रयेत्॥ पुमांसीमित्रावरुणोपुमांसावधितानुभो॥ पुमांनिदंश्वस्यंश्वपुमांसं
 चदद्यात्तियमिति॥ अथहादशरात्रमलंकात्प्रशयेत्॥ येवगवमयेषुदाहत्यानिव
 हेत्॥ अत्रगांधर्वायष्टीविवाहास्तथावस्थावाकरेतेया॥ मनुः॥ यदातुर्हर्षाविप्रस्य
 सत्रस्ववर्तुरेवरान्॥ विदंश्वदयोस्तानेवविद्याहस्यानराससात्॥ वतुरः आसुरगांधर्वरासस्य
 येशाचान्॥ तानराससवर्जान्वैश्यश्वदयोः सयवा॥ आसुरं वैश्यश्वदयोः॥ हेमाद्रौषिठि
 नसिः॥ राससोवैश्यस्यापेशाचः श्वदस्य॥ प्रचेताः॥ येशाचोसंस्तुतप्रस्तुतानांप्रति
 लोमंजानांच॥ मनुः॥ राससंशोसुरीदंश्वेष्ट्रेचान्सुगर्हितः॥ सत्रियादेः संकटेपेशाचमाह
 ॥ माधवीयेवत्सः॥ सर्वोयायैरसाध्यातातुसुकमापुरुषस्यया॥ चैथ्येय्यापिविवा
 हेनसाविवासारहः स्थितागांधर्वादिष्विवाहेष्यपुदकशर्बकदानमाह॥ तत्रैवयमः॥ नीदने
 नेनवाचाचकमायाः पतिरुच्यते॥ पाणिमहारासंस्कारादपतित्वंसंप्रमेये॥ पराशर
 माधवीयेदेवलीयि॥ गांधर्वादिविवाहेषुपुनर्वैवाहिकोविधिः कर्तव्यश्चत्रिभिर्वै
 र्णाः समर्थेनाप्रिसाक्षिकः॥ त्रैवर्णीक्तेर्गांधर्वादीविप्रवर्जमधिकारउक्तः॥ तत्रैवपरिशिष्टे
 गांधर्वासुरपेशाचाविवाहारससाश्रयः॥ धर्मपरिश्रयत्नेषुपश्चाहोमोविधीयते॥ अतो
 होमादावस्तुतेभार्यात्वाभावाद्गंतारयदेया॥ तयाचअत्रैववसिष्ठवीधायनी॥ वलादय
 ताकमामर्चयेद्विदिनसंस्त्राता॥ अन्तसि विधिवदेयायथाकमातथैवसेति॥ अत्रमंत्रसंस्त्रा

रभावेत्यस्मैदानस्यसर्वविवाहेषुसाम्याह्लादयहरेराक्षस्यैशाचयोर्विशेषवचनं व्यर्थं॥ तेनतयो
 दिनसंख्यातासंख्यातावेत्याकृत्यानुमत्याभावेत्यस्मैदेयेतिआख्येयं॥ मदनपारिजातेनारदः
 पाणिग्रहणिकामंत्रानियतदारलक्षणां॥ तेषांनिष्ठाचविज्ञेयाविहस्तिः सप्तमेयदे॥ स्मृति
 चंद्रिकायामयार्वेचैवं॥ आशौचेतुयात्तत्त्वः॥ दानेविवाहेयज्ञेचसंयामेदेशविप्रवे॥ आ
 ययपिचकसंयासद्यःशौचविधीयते॥ कैयामित्यपेक्षिते॥ ब्रह्मपुराणोक्तं॥ दा
 तःप्रतिगृहीतुश्चकृत्यादानेचनोभवेत्॥ विवाहविधौःकृत्यायालाजाहोमादिकर्मणीति॥ व्रत
 यज्ञविवाहेषुश्राद्धेहोमैर्चनेजपे॥ आरव्यैस्तुक्तंस्यादनारव्यैस्तुस्तकमिति विष्णुवचना
 च॥ प्रारंभस्तैर्नैवोक्तप्रारंभोवरणयज्ञसंकल्पोव्रतसत्रयोः॥ नांदीमुखविवाहादौश्राद्धेयाक
 यरिक्तियेगि॥ वरणामिति मधुपर्कपरं॥ गृहीतमधुपर्कस्ययजमानाच्चक्रत्विजः॥ यश्चाद
 शौचेयतिनेनभवेदितिनिश्चयः॥ इतिब्रह्मोक्तैः॥ मधुपर्कान्तर्भवमुभयैवाशौ
 चमितिमुहिविवेकः॥ रामांशरभाख्येयैवं॥ नांदीमुखावविश्वस्मृत्यतरे॥ एक
 विशत्यहर्यज्ञेविवाहेदशवासराः॥ त्रिषट्चौलीयनयनेनांदीश्राद्धंविधीयते॥ आरंभाभावे
 यच्चविष्णुः॥ नदेवप्रतिष्ठाविवाहयोःश्वंसंभृतयोरपीति॥ अत्रप्रायश्चित्तमाहमदनपारिजा
 तेविष्णुः॥ अनारव्यविशुद्धार्थं कृष्णार्देर्जुह्याहुतं॥ गां दद्यात्पंचगव्याशीततः शुद्धतिस्रस्त
 की॥ सयहेयि॥ संकटे समुप्राप्रेस्तके समुयागते॥ कृष्णार्दिमधृतं हुत्वा गच्छद्यात्पयस्वि
 नी॥ त्रुशयनयनोद्वाहप्रतिष्ठादिकमाचरेत्॥ यदैकस्तकप्राप्तिस्तेवाभ्युदयक्रिया॥ अना
 दिषुविशेषः षट्त्रिंशन्मते॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुत्वेतराश्चतस्रस्तके॥ परैरनप्रदातव्यंभीकृत्यं
 चहिजौत्रैः॥ परैरसंगौत्रैः॥ भुजानेषुतुविशेषुत्वेतराश्चतस्रस्तके॥ अत्यगोहोदकाचाताः स
 र्वेतेषुचयः स्मृताः॥ एतदाशौचातर्ष्वमष्टयकृतान्त्रिविषयम्॥ तदशौचमन्तेत्याज्यमित्यर्थः
 ॥ अष्टयकृतेतुहहस्यतिगृह॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुत्वेतराश्चतस्रस्तके॥ अष्टैरसंकलिनात्रेभुनहो
 वः परिकीर्तितइति॥ धर्मार्थविवाहकरोफलमुक्तंमहाभारते॥ ज्ञात्वास्त्रवित्तसामर्थ्यादेकं
 वोद्वाहयेद्भिजम्॥ तेनायाजोतितत्स्थानंशिवभक्तो नरोक्त्वं॥ अयरावैदक्षः॥
 मातापितृवहीनतुसंस्कारोद्वाहनादिभिः॥ यस्याययतितस्येदुगयसंख्यानविद्यते॥ म
 दनरत्नेभविष्ये॥ विवाहादिक्रियाकालेनक्रियासिद्धिकारणम्॥ यः प्रयच्छति
 निधर्मज्ञः सोऽप्येधफलंलभेत्॥ कन्यागृहेभोजननिषेधोपितत्रैव॥ अत्रजायांतुकन्यायां
 नभुंजीतकादाचन॥ दोहित्रस्यमुखं हृत्वा किमर्थमसुशोचति॥ अयरावैआदिपुराणौ
 ॥ विष्णुजामातुरं मन्येतस्यकोपेनकारयेत्॥ अत्रजायांतुकन्यायांजात्रोयात्रस्यैवैगृहे॥ ब्रह्म
 देयानेवेकसोदत्वाश्रीयात्कादाचन॥ अथभुंजीतमोहाच्चैत्यस्याख्येनरकैवसेत्॥ तत्रै
 वकश्ययः॥ अहतंयत्रनिर्मुक्तवासः प्रोक्तंस्वयंमुवा॥ शस्तेतन्मागलिकेषुतावत्कालेनसर्व
 दा॥ यत्रनिर्मुक्तंनूतनं॥ विवाहमप्येस्त्रियासहभोजनेपिनदीयस्याहहेमादौप्रायश्चित्त
 कोदोगालवः॥ विवाहकालेयात्रायांयथिचौरसमाकुलेअसहायोभवेद्दिप्रसदाकार्यंदिज

नमिः॥ एकयानसमारीहकयात्रेचभोजने॥ विवाहपथियात्रायां कृत्वा विप्रो न दोषभाक्
॥ अथ यादीयमाप्रोतिपश्चाच्चोदयरां चरेत्॥ मितासुरायां मय्येवम्॥ रत्नमालाया
म्॥ मूलमेव मृगशिरसिगीकरैः यौष्मत्समस्तमयीतरान्वितैः॥ भोमशोरिरविवारवर्जिते
पाणिमीउनविधिविधीयते॥ अत्रानिष्ठनक्षत्रादीदानमुक्तं जातिवे॥ वियत्तरेगुदद्यान्नि
धनेतिलकांचना॥ प्रत्परेलवरांदयाकागंदयात्रिजन्मसु॥ चंद्रेचशरं वलवरांचतारेतिथौवि
रुहेत्वयत्तंदलाश्च॥ धान्येचदद्यात्तारणेचवरियोगेविरुहेकनकंप्रदेयम्॥ विवाहमेउपमा
ह॥ वसिष्ठः॥ योउशारत्निकंकुर्याच्चगृहीरोपशोभितं॥ मउपयत्तारणेपुक्तंतत्रवे
दिंप्रकल्पयेत्तच्छहस्तुतरचयेकउपवादिषट्करं॥ देवज्ञमनोहरः॥ चित्रा
विशारताशततारकाचिनीज्येष्ठाभरण्यौशिवभाच्चतुस्यम्॥ हित्वा प्रशस्तफलतैलवेदि
काप्रदानकंकंउनमउपादिकं॥ हेमाद्रो व्यासः॥ कउनदलनयवारकंमउपमृहेस्त्रिवर्णाका
घृखिले॥ तत्संवधिगतागतमृष्टेवेवाहिकंकुर्यात्॥ यवारकंचिकसात्रिप्रसिद्धं॥ वैवाहि
केतुदिवसेषुमेचायातिथौषुमेचतार्थकंप्रकुर्वीतविधिरुहेनकर्मणा॥ वेदीमाह नारदः॥ हस्तोद्धि
तांचगृहंलैश्चतुरस्रांसमतता॥ स्तंभैश्चतुर्भिस्तुष्टांसीवांमभागेतुसप्रनि॥ समांतथाचतुर्दिसुसो
पानैरतिथौभितो॥ प्रागुदत्तप्रवरांरंभास्तंभंसंशुकादिभिः॥ एवंविधामाकरुहेमिधुनंसापि
वेदिकांमिति॥ सप्रथमते॥ मंगलसुचंस्वमुउपयोगहमानतः॥ कार्यः योउश
हस्तोवाङ्मनहस्तोदशावधिः॥ स्तंभैश्चतुर्भिरेवांचवेदीमध्येप्रतिष्ठिता॥ हस्तोवधाः॥ सोपानप
श्चिमतः उपरिभागेउक्तपरिमाणमिति॥ अथमृदाहरणम्॥ जीतिर्निबंधः॥ नारदः
कर्तव्यमंगलेश्चोदयमंगलायांकुरार्थम्॥ नवमेसप्रमेवापिपंचमेदिवसेपिवा॥ तृतीयेवीज
नक्षत्रेषुभवारेषुभीदयेसम्यग्गहाग्रलेकृत्यवितानध्वजतारणो॥ सहवादित्रयस्यार्थेगत्वाप्रा
यत्रांदिशां॥ तत्रमृत्सिक्ततांस्तृष्णागृहीत्वापुनरागतः॥ मृगमयेष्वयवांवेरावेपुपात्रेषुयोज
येत्॥ अनेकवीजसंयुक्तांतोयपुष्पोपशोभितो॥ शौनकः॥ आधानंमर्मसा
स्कारंजानकर्मचनामच॥ हित्वा नत्रविधातम्यमंगलैः कुरवायनम्॥ दहस्यतिः॥
आत्यंतिकैषुकार्येषुकार्यसर्वो कुरार्थम्॥ अत्रैववादानेहरिदावेदंनंचकार्यम्॥ जी
तिः प्रकाशः॥ चतुर्थीमउपः श्रेष्ठः सप्रमः यंचमस्तथा॥ नवमेकादशीश्रेष्ठेनेष्टेषुतृतीयको
विवाहमेस्त्रोदयेवाकसावरणमाचरेत्॥ वरस्यापिवरणमाहचंडेश्वरः॥ उपवीतंफलपुष्पवा
सासिविविधानिवा॥ देयंवरायवररीकसाभात्रादिजेनवेति॥ वाढानोत्रवरंमरणेश्वराकं
स्थितिचंद्रिकायांचवसिष्ठः॥ अष्टिर्वाचाचदत्तायांभियेतोर्ध्ववरोपदि॥ नचमंजोयनीनस्या
कुमाशियितुरेवसा॥ यत्नारदः॥ उदाहितापिसाकसानचेत्संप्राप्तमैथुना॥
युनः संस्कारमर्हवयथाकसात्रयेवसेति॥ यच्चकान्यायनः॥ चरोयघृत्यजा
तीयः यतिनः स्त्रीवसवचा॥ विकर्मस्थः सग्रीत्रोवादासोदीर्घामयोपिवा॥ ऊढापिदेयासान्मस्ते
सहावरणभूषणोति॥ इदं कलौ निबिद्धम्॥ देवरेणसुतोत्पत्तिर्ज्ञाकसानदीयनेउत्पादित्यपरा

गोकलौ निषेधात् ॥ दत्ताश्व ऊढाय ॥ ऊढायाः पुनरुदाहमिति हेमाद्रावुक्तेः ॥ अतएव स
 गीत्रासपिंशदिविवाहे यिभोगतस्तोयरित्यन्यालये ज्ञानीमिवेत्युक्ताः ननु कापि पुनर्विवाह उ
 क्तः ॥ देशांतरगमने तु कात्यायनः ॥ वरयित्वा तु यः कश्चित् प्रणश्येत्पुरुषो यदा ॥ अन्तागमा
 स्त्रीनतीत्यकाम्यां वरयेद्दम् ॥ अथ रक्ते नारदेऽपि ॥ प्रतिगृह्यतु यः कस्यां वरो
 देशांतरं व्रजेत् ॥ नीचं नृत्तं न समति क्रम्य कस्यां वरयेद्दम् ॥ सुल्कदाने तु मनुवसिष्ठे ॥ कस्यां
 दत्तं सुल्कायां श्रियते यदि सुल्कदः ॥ देवराय प्रदातव्या यदि कमानुमन्यते ॥ चंद्रिकायां
 कात्यायनः ॥ प्रदाय सुल्कां गच्छेद्यः कस्यां स्त्रीं धने तथा ॥ धाया सावर्षमेकं तु देयान्य
 स्मे विधानतः ॥ अनेकेभ्यो हि दत्तायामनूढायां तु तत्रैव ॥ शर्वागतश्च सर्वेषां लभ्येता घवरस्तुता
 म् ॥ यश्चाहारेण यदनेन स्याः प्रतिलभेत सः ॥ अथागच्छेन्नवोढायां दत्तं शर्व्ववरो हरेत् ॥ मनुः
 नातु शुश्रुमजा त्वेन सर्वेषां पिहि जन्मसु ॥ सुल्कं संसेन मूलेन कंदं दहि त्विदं यम् ॥ अमाचद
 शयित्वा मावोढुः कामाप्रदीयते ॥ ते उभे एक सुल्केन वहेदित्यब्रवीन्मनुः ॥ मनुः ॥ नद
 वाकस्य चित्कालं पुनर्देया हि चक्षुराः ॥ दत्त्वा पुनः प्रयच्छन् हि प्राप्नोति पुरुषा नृत्तं ॥ यंच यश्चा
 नृत्तं नृत्तं नीतुं न्यासहस्यपुरुषा नृत्तम् ॥ स एवा ॥ एतत्तु न परं च कुनी परं जातसाधवः ॥ यदस्य स्या
 न्यनुज्ञाय पुनरित्यस्य दीयते ॥ सहादाह ददानीति नीरपेता निसहस्रं कृतम् ॥ भारतेत्येवम्
 याज्ञवल्क्यः सहस्रं दीयते कामाहरं स्तोत्रं च दंडमाकम् ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ दत्तामपि
 हेरेत्याजः श्रेयाश्चेद्दत्तं व्रजेत् ॥ सर्वस्य दोषसत्त्वे ददमिति ॥ विज्ञानेश्वरः ॥ संबधतत्वे वसिष्ठः
 ॥ कुलशीलविहीनस्य यश्चादियति न स्य च ॥ अयस्मारि विधर्मस्य रोगिणां वैषधारिणां दत्तामपि
 हरेत्कामांसगोत्रोढा नयैव च ॥ मनुः ॥ यं उच्यते वधरादीनां विवाहोऽस्ति योचितम् ॥ विवा
 हासं भवेत्तस्मां कनिष्ठो विवहे नृत्तम् ॥ पितृयं पुत्रेण यत्ने परदारमुने युवा ॥ विवाहाधानयज्ञादौ
 परिवेदो न ह्यवरा ॥ अमहत्कर्म विस्रभीतेर्नोऽप्यनेन तिदिक् ॥ अत्र नादीश्वदे विशेयं न
 दधिकारि विशेषचाश्रेव स्यामः ॥ इदं चाद्यविवाहे पितृकुलीनां ॥ द्वितीयादीं वरएव कुर्यात् ॥ ताना
 दीश्वदे पितृकुलीनां यो यो यो ॥ अत ऊर्ध्वं प्रकुर्वीत स्वयमेव नृत्तं ॥ दिकमिति स्मृतेः ॥ त्रि
 कांडमंडनोपि ॥ पितृकुलीनजीवतोः कुर्यात्पुनः यागियं ह्येव ॥ पितृकुलीनो मुखश्चाहं नो
 क्तं तस्य मनीषिभिरिति ॥ रेणुकारिका ॥ उक्ते काले विवाहां गच्छ्यान्नादी
 मुखं पितृ ॥ देशांतरे विवाहश्चेन्न वगन्ता भवेद्दिदं ॥ लघुघटी स्यापनमाह ॥ नारदः ॥
 यं तुलमिति स्नेहं दत्तां तुलमायतम् ॥ कुर्यात्पातालवज्राभया त्रैतदशभिः यत्नेः ॥ ताभ्या
 नैजलेः शर्षपभ्यां वा यवांश्चुमे ॥ मंडलादौ दयं वीक्ष्य रेवतत्र विनिक्षिपेत् ॥ तत्र मेतः ॥ शु
 र्वं त्वमसि यं चारुं ब्रह्मरुणानिर्मितं पुरा ॥ भावाभावाय दयतोः कालसाधनकारणमिति ॥
 वरस्य मधुर्यं माह ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ प्रतिसवत्सरं त्वर्थाः स्नातकाचार्यया
 र्थिवाः प्रियो विवाहश्च तथा यज्ञे नृत्तं विजः पुनः ॥ अत्र विशेषोऽयं परिशिष्टः ॥ वरस्य यामवे
 च्छाखीयं कर्मेतच्छाख्यामधुर्यं रित्याजिकाः ॥ जयं नृत्तम् ॥ वरणावत्तद्वयं जमानशा

स्वयं वमधुयर्क इत्याह ॥ तनुनाशियंते हृदाः ॥ अत्रयं चाराता भवेद्द्रव्यातदं विस्तरस्तत्रादिशृष्य
परिशिष्टादेर्विस्तरादिलसंगमधुयर्कादिविधिव्यस्वगृह्याज्ज्यः ॥ कमां दाने प्रतितामहर्षकते
त्युक्ते ॥ सत्यर्थं सारेनादीमुखे विवाहे च प्रथितामहर्षकं ॥ नामसंकीर्तयेदिहानन्यत्रपितृर्ष्वकं
नादीमुखेतिवह्वाद्यतिरिक्तविषयम् ॥ गृहपरिशिष्टे पित्राधानुलोम्याभ्यानात् ॥ व्यास
मुक्तासमुद्देहेत्कमांसावित्रीग्रहणं तथा उयोधितः सुतां दद्यादर्चिताय हि जायतु ॥ भुञ्जेति म
धुयर्कवैधभोजनपरं ॥ गृहपरिशिष्टं ॥ कमांवरयमाराणामेवधर्मो विधीय
ते ॥ प्रत्यञ्जुस्वावरयति प्रतिगृह्णति माञ्जुखाः मदनरमेहेमादौ च नृष्यष्टंगः ॥ वर
गोत्रसंमुच्चार्य प्रथितामहर्षकं ॥ नामसंकीर्तयेदिहानकन्यायाश्चैवेमेव हि ॥ तिष्ठेत्तर्ह्यमुखो
दाता वरः प्रत्यञ्जुस्वो भवेत् ॥ मधुयर्का र्चितायेनां तस्मै दद्यात्सदक्षिणां ॥ उदयात्रेन तो गृहमेने
रानेन दद्यायेत् ॥ गौरीकन्यामिमं विप्रययाशक्तिविभूषितां ॥ गौत्राय शर्मणो नृभ्येदन्नो विप्र
समाश्रयः ॥ भूमिगां चैव द्वासीं च वासां च स्वशक्तिनः ॥ महिषीं चाजिनश्चैव दद्यात्सर्गमगी
नपि ॥ ततः स्वगृहविधिना होमाद्यं कर्म कारयेत् यथाचारं विधेयानि मंगलं कुतूहानि च ॥ ए
तत्कन्यादानं त्रिः कार्यमिति शौनकः ॥ गृहप्रवेशनो यही मे विशेषमाहात्म्यसाधनः ॥ अहं रात्रे
यतीतेतु परेषु आतरं विहि ॥ गृहप्रवेशनीयः स्यादिति यत्तद्विदो विदुरिति ॥ श्रीयासनहो मे विशेष
माह ॥ शौनकः ॥ यदिरात्रौ विवाहादितरुनः स्यात्तथा सति ॥ उपक्रम्योत्तरस्या
नः सायं यरिचरेदु ॥ यदिरात्रौ नवनाडी मध्येऽप्युत्पत्तिरुदाते देवहीमारंभः ॥ तदुत्तरं चेत्तर
दिने सायं मारंभं प्रतिमुदर्शनमाख्ये उक्तं ॥ अथ देवकोत्थानः ॥ समेव दिव
से कुर्याद्देवकोत्थायनं बुधः ॥ यस्त्वं च विषमं नेष्टुक्तायं च मसत्रमौ ॥ निर्णयदीयेम
म्यः ॥ नादी आदेकतेयश्चापावन्मातृविसर्जने ॥ दर्शश्चाहं स्यश्चाहं स्नानं शीतोदके
नचाप्यश्वस्वधाकारं नित्यं श्राद्धं तथैव च ब्रह्मयज्ञं चाध्ययनं नदीसीमातील्य न ॥ उपवासं त्रैतये
वश्चाह भोजनमेव च ॥ नैव कुर्युः संयिडाश्च मण्डोहासनावधिः ॥ गृहस्य ति ॥ तीर्थविवा
हे यात्रायां संयादेशविषये ॥ नगर्यामदीहे च स्थलस्थलं नृस्यति ॥ योगयात्रवल्लः ॥ श्रोतिषे
न स्नायादुत्सवेति तिमंगलं विनिवर्त्तय ॥ अनुग्रह्यसुहृद्भूना च यित्वेष्टदेवताम् ॥ श्रोतिषे
॥ स्नानं संचैलं तिलमिश्रकर्म प्रेतानुयानं ॥ कलशप्रदानं ॥ अर्घ्यं तीर्थी मरदर्शनं च
च विवर्जयेत् मंगलतोद्भवे कम् ॥ माससङ्गं विवाहादौ व्रतप्रारंभं न च ॥ जीर्णभां डादिनस्यामं गृ
हं समार्जनं तथा ॥ ऊर्ध्वं विवाहासुत्रस्य तथा व्रतवधनात् ॥ आत्मनो मुडनं चैव वधं वयसि
मेव च ॥ अम्यंगे स्रजं चैव विवह्नि सुत्रजन्मनि ॥ मांगल्येषु च सर्वेषु नृधायं गोयि च दनं ॥ जी
तिर्निबंधे ॥ उदाहालय मे सुधीय दिवसे र्दत्तं गृहे कन्याहत्या त्रज्जननीं ह्ये निजतनुं मे
ष्टेयति जेष्टकं ॥ यौषे च यसुरयति च मलिने चैत्रे स्वयि चालयेति शृंती यितरं निहंति नभयं
तेषां मभावे भवेत् ॥ निबंधे ॥ विवाहालय मे यौषे आषाढे चाधिमासके ॥ न सा भर्तुर्गृहे
तिष्ठेच्चैत्रे पितृगृहे तथा ॥ हेमाद्रौ स्य संतरं ॥ विवाहव्रतं तूडासु वयसि मर्हं न ददं ॥ यिउ

दानमृदास्नाननकुर्व्यान्निलनर्यगाम्॥ अथवधूप्रवेशः॥ जयतुंगे॥ मार्गसीर्येतथा
माधेमाधवेज्येष्टसंज्ञके॥ सुप्रशस्तेभवेदशमप्रवेशोनवयोषिताम्॥ नारदः॥ आरभ्यो
हाहदिवसात्सद्येवाप्यष्टमेदिने॥ वधूप्रवेशःसंपत्येदशमेथ्यसमेदिने॥ संग्रहे॥ विवा
हमारभ्यवधूप्रवेशोयुग्मेतिथीद्योऽशवासरोत्ताः॥ ऊर्ध्वततोद्देश्युज्जिपंचमातादतःपरस्त्रान्नि
यमोनचालि॥ नारदः॥ समेवर्षेसमेमासेपदिनारीगृहं व्रजेत्॥ आयुष्यंहरतेभर्तुः
सानारीमरणां व्रजेत्॥ प्रयोगरत्नेतु॥ वधूप्रवेशःप्रथमेत्तरीयसुभप्रदःपंचमकेयवादि॥ हि
तीयकेवाथचतुर्थकेवाथशेषवियोगामयदुःस्वदस्यादितुक्तम्॥ नतनमूलचिन्म॥ वृद्धव
सिष्टोपि॥ यस्याष्टमेवादशमेदिनेवाविवाहमारभ्यवधूप्रवेशः॥ पंचांगसंशुद्धदिनविनापि वि
धावसद्गोचरेपिकार्यः॥ लब्धः॥ स्वभुवनपुरप्रवेशेदेशानां विज्ञेयतयादहि॥ नव
वध्यागृहगमनेप्रतिसुक्तविचारणानास्ति॥ मांडव्यः॥ नित्ययानेगृहेजीर्णप्राशनां
नेसुसप्तसु॥ वधूप्रवेशमागलेनमौड्यगुरुशुक्रयोः॥ मोतिःप्रकाशे॥ वामेसुकेन
बोढायाःसुखेहानिश्चदक्षिणे॥ धनं धान्यं चटस्थसर्वनाशःपुरस्थिते॥ नवीढायास्तवेध
ययदुःकंससुखेभृगो॥ तदेवविबुधेज्येकेवलं तुहिरागमे॥ रक्षतीभुदितेसुकेत्रयायादक्षिणा
परे॥ यश्चाहभुदिनेचैवयायास्तवेत्तरेदिशे॥ व्यवहारतत्वे॥ योऽस्मान्कराच्चश्रवणाच्चयुग्मेहस्तत्र
पेसूलमथोत्तरासु॥ पुण्येचमेत्रेचवधूप्रवेशीरिक्तोत्तरेव्यक्तकुजेचशस्तः गर्गः॥ व्यतीपातिच
संक्रांतौग्रहोपेधमावपि॥ आहविनाशुभंनेवप्राप्तकालेपिमानवः॥ तथा॥ अमास
क्रांतिविख्यादोप्राप्तकालेपिताचरेदिनि॥ अथहिरागमनं॥ ऋषोच्चये॥
मायकालुनवैशाखेमुक्तपक्षेसुमेदिनेसुर्वादिन्यविशुद्धोऽस्त्रान्नित्यपत्नीहिरागमः॥ वाद
रायराः॥ नीहारासुदिनोत्तरादिनियुरुब्रह्मानुराधाचिनी॥ शकैभास्करवायुविष्णुवरुण
त्वाष्टप्रशस्तेतिथी॥ कुंभाजालिगतेरवौ शुभकरेप्राप्तोदयेभार्गवेजीवतास्युजितादिनेनववधू
वेशमप्रवेशःशुभः॥ अथपुनर्विवाहः॥ श्रीधरीये॥ पुनर्विवाहवक्ष्यामिदयस्योऽसु
भरहिद॥ लयेदुलनयोर्द्वेग्रहजारादिसंभवे॥ अन्येष्वसुभकालेषुदुष्टयोगादिसंभवे॥ वि
वाहेचापिदयस्योगशीजारादिसमुद्भवे॥ नस्यदोषस्यशांत्यर्थपुनर्वैवाह्यमिष्यते॥ याज्ञव
ल्क्यः॥ सुरापीव्याधिताधूर्त्तावंध्यार्थप्राप्रियंवदा॥ स्त्रीप्रस्रश्चाधिवेत्त्रयायुरुषद्विखीत
या॥ मनुः॥ वंध्याष्टमेधिवेत्त्रयादशमेतुमृत्तप्रजा॥ एकादशेस्त्रीजननीसद्यस्त्व
प्रियवादिनीति॥ संग्रहेतु॥ अप्रजादशमेवर्षेस्त्रीप्रजादादशेत्यजेत्॥ मृत्तप्रजापे
चदशेसद्यस्त्वप्रियवादिनी॥ एकायुक्तक्यकामार्थममालस्युपरच्छति॥ समर्थस्त्रीयपित्वा
र्थैःपूर्वाढामयंवहेत्॥ याज्ञवल्क्यः॥ आज्ञासेयादिनीदशावीरसंप्रियवा
दिनी॥ नृजन्माप्यस्तृतीयांशमद्रवींभरणांस्त्रियाः॥ मनुः॥ अधिविन्नातुयाना
शेनिर्गच्छेदेषितागृहात्॥ सासयःसन्निरोदव्याज्यावाकुलसन्निधाविते॥ हेमाद्रौ
कान्तायनः॥ अधिशिष्टादिशुश्रूषावद्भार्यःसवरीया॥ कारयेत्तद्वहन्वेज्येष्टयागर्हि

तानवेदिति॥ याज्ञवल्क्यः॥ सत्याममासर्वणायां धर्मकार्येन कारयेत्॥ सवर्णासु वि
 धौ धर्म्येऽप्येयानविनेतरा॥ द्वितीयविवाहो मेयिमाह॥ कामायनः॥ सशरीरमायुनरी
 रानुदोदुंकारणांतरात्॥ यदिच्छेदभिमानकर्तृकाहोमीस्यविधीयते॥ स्वेष्टावेव भवेदोमोलो
 किकेन कदाचन॥ त्रिकोऽमउनेयि॥ आध्यायविद्यमानायां द्वितीया मुद
 हेद्यदि॥ तदा वैवाहिकं कर्म कुर्यादावसथेयिमान्॥ सुदर्शनभाष्ये तु द्वितीयविवाहो मो
 लोकि केऽव न श्रवो यास नरत्तुक्तम्॥ इदं चासंभवे॥ तत्र चाभिदयसं सर्गः कार्यः॥ तदा ह
 शौनकः॥ अथास्मै र्यस्यो र्यांगस्य पत्नी भेदजातयोः॥ सहाधिकारसिद्ध्यर्थं महं वक्ष्या
 मि शौनकः॥ आरोगा मुदहेत्कतां धर्मलोभं भयान्त्वयम्॥ कृतेन त्रविवाहे च त्रतो नेतु परे ह नि
 ष्यत्कस्यं डिलयोरभिसमाधाय यथाविधिः॥ तत्र कृत्वा जमागो तमन्वाधानादिकं ततः॥ जुहुया
 त्वर्चयत्यथौ तया न्वा रथ्य आहूतीः॥ अभिमिलेपुरोहितं सृजेत न वचं नतु॥ समिध्येनं समारो
 यं अयं ते यो निरिच्छा॥ प्रत्यवरो हेत्यनया कानि शयौ निधाय तं॥ आजमागो तं तत्रादिकं त्वार
 भ्यतदा दितः॥ समन्वारत्थरा नाभ्यां पत्नीभ्यां जुहुयाद्भुतं॥ चतुर्दशी तमेताभिर्कृष्णिः यद्रियया
 क्रमश्चावशिष्य रतीत्यग्निनाग्निः समिध्यते॥ अस्तीदमिति तिसृभिः पाहिमो अमृकया॥ त
 तः स्वियुक्तद्वारस्य हो मशेषं समापयेत्॥ गोपुगंदक्षिणा देयाश्चात्रियाया हिता मये॥ यस्मिरे
 कायदिमृता दध्वाते नैव तां पुनः॥ आदधीता न्यासा र्दमाधानविधिना गृहीति॥ औचाय
 नं सूत्रेण॥ अथ यदि श्रुहस्यो हे भार्ये विदेत कथं तत्र कुर्यादिति॥ यस्मिन् काले वि
 देतो भावस्त्री पारिचरेदयं प्रियमुपसमाधाय रिस्तीर्या जम्बिलाप्य सुवि॥ चतुर्दशी तं गृहीत्वा न्वा
 रव्यायां जुहोति न मलकृषे गदा र्धधायैत्वा स्वधीर्यत्वा माना॥ इदं भिमतस्त्वेदं स्त्रिया स एवा
 ब्रह्मन् वेद सुखा हेत्यथार्थं ते यो निर्कृत्स्विय इति समिधिसमारोपयेत्॥ श्रवो प्रियमुपसमाधाय जु
 ह्वान उहुध्य स्वाग्रति॥ समिधमाधाय परिस्तीर्य सुवि चतुर्दशी त्वा दयो र्भार्ययोरन्वारथ्यो र्य
 जमानो भिमृशति यो ब्रह्मा ब्रह्मरा ज्येते न सृजेत नैकं चतुर्दशी तं जुहोत्या प्रियुस्त्वा कृत्वा पको
 जुहोति स निमित्तं संकल्लेया मिति पुरोनुवाक्या मन्त्रा कस्य स्वियुक्तं मृत्ति सिद्धमाधेनुवर
 प्रधाना दशयेरा सिद्धं संस्तेमं ह तशेषं निदधाति ब्रह्मजज्ञानं पिता विराजमिति दाभ्या॥ द्विती
 या दिविवाहे काल उक्तः संयते॥ प्रमदा मृति वा स एदितः पुनरुदाह विधिर्वरस्य च॥ विषमे
 पुगवत्सरे शुभो पुगले चापि मृति प्रदी भवेत्॥ तृतीयविवाह निषेधो मान्ये॥ उदहेदिति सि
 ध्यर्थं तृतीयां न कदाचन॥ मीहा दत्तां न तो वापि यदि गच्छेत्तमानुधी॥ नश्यत्येव न संदेहो गो
 स्य वचनं यथेति॥ संयते॥ तृतीया यदि चोदा हेतुर्हि सा विधवा भवेत् चतुर्थ्या दि वि
 बाह्यर्थं तृतीयेकं समुदहेत्॥ न हि धिस्तर विशा मोहं सेवा॥ वरसंका स स्वस्ति वाचनं नारी आ
 देकृत्वा चार्थं दत्त्वा॥ आकृष्टे नेति ह्याया पुनस्सूर्यमर्कं संश्रज्य गृहीदं दत्त्वा वच्चिरांतं भिरा वे
 स्या॥ त्रिलोक वासि नृसप्तो च्छायया सहिती रे॥ तृतीयोदा हं जे दोषेति नारय सुखं कुर्वति
 संपार्थ जलेन विःसिचेत्॥ मम प्रीति करयेयं माया स एष पुरातनी॥ चर्चका ब्रह्मसा स एष

स्वाकंप्रतिरसुतु॥ नमस्तेमगलेदेविनमः सविनुरात्मजे॥ अहिमांहाययादेविपत्नीत्वं मेहागता॥
 अर्कत्वब्रह्मरास्यस्य सधंप्राणिहितायवा॥ ब्रह्मराणामादिभूतस्त्वं देवानां प्रीतिवर्धन॥ तृतीयोहा
 हजंयायंभुत्वाभुविनाशयेति॥ ततः आचार्यः कश्यपगोत्रामादित्यप्रयोगीश्वरसवित्रीश्रीममपुत्री
 मर्ककत्याममुकागोत्रायवरायदास्येतिवाग्दानं कृत्वा वरस्य मधुयर्कं कृत्वा नृत्तः पदं धृत्वा स
 स्तिनश्चिस्तेजः ज्ञात्वा ध्वजकमादत्वा कंकसा मिमांसे हनकमादानमेवमुत्तादक्षिणां दद्या
 त्॥ ततो गायत्र्या वेष्टितस्त्वेरावृहत्सामेति मंत्रेणांकं कणं वध्वाकस्य चतुर्दिक्षु कुंभेषु विधुंसस
 आर्धप्रतिष्ठाप्या धारानेसंगोभिरिति वृहत्स्य तयेयस्मेत्वा कामका मायेत्वा ययैव्यसुसमस्तया
 दिति भिराज्यं कृत्वा चार्याय गोपुगंदत्वा॥ मया कृतमिदं कर्म स्थावरेषु जरायुणा॥ अर्कीयत्यानि
 नोदेहितत्सर्वं क्षुभं हंसीति न मेदिति दिक्॥ इति निर्णयसिंधी विवाहः॥

अथाधानम्॥ रत्नमालायां प्राजायत्येवमसहिदैवे पुण्ये ज्येष्ठास्ते देवकृत्तिकासु॥

अथाधानं सुत्रराणां त्रयेपि त्रिज्जादित्यकीर्तिं तं गर्गमुख्यैः॥ आश्वलायनः॥ अ

याधेयं कृत्तिकासुरो हिरण्यमृगशिरसि फाल्गुनीषु॥ विशाखयोरुत्तरयोः प्रौढयदयोरिते धा

कस्मिंश्चिदसंते॥ यर्धशिवाक्षरात्मादधीतयोष्मवर्षाशरत्सु त्रयैवैश्यायकृत्वा पस्मिन्॥ क

स्मिंश्चिदतावादधीतसोमेन पक्ष्मागोनर्तुं शक्यं न नक्षत्रमसीमाधाने कृत्वा धनालोचनमात्री

दिपरः॥ अथोखलु यदैवेन अहो यनमेदयादयो तसैवास्यदिरिति॥ तदेतदात्रे स्याति वेत्तवाध

रायुक्तस्य भवतीति बोधायनोक्तैरिति मदनरत्ने॥ बृहद्गार्ग्यः॥ पुष्याश्रेयसुत्तरा

दित्योष्मज्येष्ठा चित्राक्षहृदैवेदमेषु॥ कुर्युर्वन्धाधानमाधवं संतप्रीक्ष्मोष्मोत्तयेव विप्रदिवा

रणाः॥ कालादर्शः॥ अग्निहोत्रदर्शं शर्मासावय्युत्तरायणो॥ उपक्रम्य यथा कालमुपासीरन् द्वि

जातयः॥ सीमं च यमुबंधं च सर्वाश्च विकृतीरयि॥ सोम्यायेने यथा कालं विदधुर्गृहमेधिनः॥ अ

त्रविशेषः प्रथमुक्तः॥ अग्निहोत्रकालउक्तं ह्दं दोगपरिशिष्टे॥ उदिते नुदिते चैव समयाभ्युषि

तेतया॥ सर्वथा वत्रैते यज्ञरीत्येवेदिकीभुतिः॥ एषां स्वस्वतैवेवा॥ रात्रिस्तु योऽशे भोगे ग्रहन

स्तत्र भूयति॥ काले त्वनुदिते तात्वाहो नं कुर्याद्विचक्षणः॥ तथा॥ प्रमात समये

तीते नष्टे नक्षत्रमंडले रविर्यावन्नष्टे त समयाभ्युषितं च तत्॥ रिखामात्रं प्रदश्येत्तरश्मिभिश्च

समन्वितं॥ उदितं तद्विजानीयात् त्रहोमं प्रकल्पयेत्॥ आश्वलायनः॥ उयोदयमु

षित उदिते वासायंतु सखा॥ अस्तमिते होम इति॥ गौरा कालमाह सखा॥ प्रदोषां होमका

लः सगवांतः प्रातरिति॥ ह्दं दोगपरिशिष्टे॥ यावन्सम्यक् भाव्यं तेन मस्तृक्षणि सर्वतः॥ न च लो

हितमायेति तावन्सायंतु हयने॥ औयासनेत्येवम्॥ तस्याग्निहोत्रे प्रादुक्कराहोमकालोष्मा

स्यात्ताविति॥ आश्वलीयनोक्तिः॥ आथावसथ्याधानं॥ यास्करः॥ आवसथ्या

धानं दारकाले हायाधकाले केषामिति॥ हायाधकालो विभागकालः॥ मदनरत्ने वा

सः अग्निर्वैवाहिको येन न गृहीतः प्रमादिना॥ पितर्युपरिते ते न गृहीतव्यः प्रयत्नतः योऽष्ट

हीना विवाहाभिगृहस्य इति मयते॥ अन्नं तस्य न भोक्तव्यं दृष्ट्या याको हि सस्यतः॥ ज्येष्ठभ्रात

निकयं पुत्रस्तु कारयेत् ॥ अग्निहोत्रे धिकारोऽस्ति शंखस्य वचनं यथेति ॥ कृतमित्यर्थः ॥ एन
 जायामेवेति हेमाद्रिः ॥ यनुयितुः सत्यस्य नुत्तानेनादधीतकदाचनेति ॥ तत्सत्यधिकारे ज्ञेय
 ॥० अथ शूद्रस्य संस्कारः ॥ यमः ॥ शूद्रोऽप्येव विधेः कार्यो विना मंत्रेण संस्क्रान्तः ॥ न
 न चित्समस्तु जह्नुं दसाते प्रजायति ॥ जह्नुं दसामंत्रेण ॥ व्यासोऽपि ॥ गर्भाधानं पुंसवनं सीमं
 जातकर्म च ॥ नामक्रिया निष्क्रमोन्नप्राशनं वयनक्रिया ॥ कर्णविधौ त्रतदिशो वेदारंभः क्रि
 विधिः ॥ केशांतः स्नानमुद्राहो विवाहाग्निपरिग्रहः ॥ त्रेताभि संग्रहश्चैव संस्कारः षोडशस्मृता इत्युक्ता
 ॥ न वैताः कर्णवेधांता मंत्रवर्जं क्रियाः स्त्रियाः ॥ विवाहो मंत्रतस्तस्याः शूद्रस्या मंत्रेणोदशेति ॥ म
 नरत्ने हिरण्यगर्भदाने तु ॥ गर्भाधानं पुंसवनं सीमं तौ न्ययनं तथा ॥ कुर्युर्हिरण्यगर्भस्य तत्तद्विज
 गवस्तुक्ता ॥ जातकर्म दीक्षाः कुर्यात् क्रियाः षोडश चापरा ॥ इत्यत्र स्त्रिया जातकर्म नामकर
 निष्क्रामान्नप्राशनं चूडा विवाहाः षट् ॥ शूद्राणां तु षडेते यंच महायज्ञाश्चैत्येकादशे तुक्ता ॥ रूपना
 यरा हरिहरभाव्ययोरेवम् ॥ शार्ङ्गधरेस्तु ॥ द्विजां योडशैवस्युः शूद्राणां द्वादशैव तु ॥ यंचैव मिश्र
 जातीनां संस्कारानाम मंत्रतस्याह अथ परा कर्तुम् ॥ गर्भाधानं तौ पुंसवनं त्राह ॥ एतच्चातुर्व
 र्यं परम् ॥ न द्विजातिमात्रपरं ॥ तथा सत्युपनयनं विधाय वाचं स्यादिति ॥ ते
 न तन्मतेऽपि भवति ॥ ब्राह्मे तु ॥ विवाहमात्रं संस्कारं शूद्रोऽपि लभतां सदेत्युक्तम् ॥ अत्र सदसं चूद्र
 णी चरत्वेन देशे महाह्मवस्था ॥ यनुमनुः ॥ न शूद्रे पातकं किंचिन्न च संस्कारं म
 र्त्तं तीति तदर्थं माह मेधातिथिः ॥ यत्कामान्यतौ निविष्टौ सीया तृतादिन तदतिक्रमेऽस्य यायं यथादि
 जानाम् ॥ उपनयनं रुयं संस्कारं च नार्हतीति तत्र तूष्णीं कार्यः ॥ शूद्रो वरीश्वनुर्थोऽपि वरीत्वा द्वा
 र्मं मर्हति ॥ वैदमंत्रस्वधा स्वाहा वयङ्कारादिभिर्विनेति व्यासोक्तैः ॥ अत्र मंत्रस्य तु शूद्रस्य विप्रो मंत्रे
 रायस्य तेऽतिमरीत्युक्तैश्च ॥ इयं परिभाषा सर्वार्थी ॥ तेन शूद्रधर्मं सुसंबन्धविप्रैरामं च य
 वनीयः सीपियौ राणा एवेति श्रुतयाणि ॥ एवस्त्रीणां मयीति दिक् ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥
 इति रामकृष्णमहान्त्यजकमलाकर
 भट्टकृते निर्णयसिंधौ संस्कारनिर्णयः
 अथ शूद्रकालाः ॥ ० ॥

तत्र जलाशयस्याः वराहः ॥ हस्ती मघानुराधा पुष्यधनिशो त्रराशिरो हिरण्यः ॥ शतभिषगिस्वारं मे
 कृयातोऽशयति मगराः हेमाद्रौ भविष्यी ॥ तस्मिन् सलिलं संपूर्णं कार्त्तिके तु विशेषतः ॥ युनयं के
 विदिच्छंति मतीते चोत्रायणी ॥ न काले नियमस्तत्र सलिलं तत्र कारणादीपिकायि ॥ मातृदे
 उ शूद्रौ मुरजिदशयने माघयदस्य शुक्ले मूलायाढो त्रराशिश्च वरायुरुकारं यौष्मशकाजचंद्रे ॥
 मंत्रे ब्राह्मचर्यार्णमदनरवितियो १२ सद्दिनौ यावृतीये ॥ कार्यो नौ यः प्रतिष्ठास्युरुसितदिने का
 लमुदें सुलभे ॥ वराहः ॥ आश्वेये यदि कोशे आमस्य ग्रहस्य वा भवति कुर्यः ॥ नित्यं स करोति भयं
 दाहं च समानं संतापः ॥ नेर्कृत्ये बालभयं वनितास्य च वायव्ये दिक् त्रयं सेतुं तत्काशेषास्तु शुभा
 वहाः कुर्याः ॥ वास्तुशास्त्रे ॥ भूतिपुष्टिपुत्रहानिपुरंधीनां शमृत्वं संपदं शत्रुवाधां ॥ किंचित्को

खंशंभुकोणादिकुर्यात्कुर्यामध्यगेहमर्थस्यंच॥उत्सर्गविधिश्चैत्रोवद्वक्ष्यमिह॥
 आनीवापीकृत्यतडागयज्ञंवास्वास्यामः॥पुराणेषुद्वदसमीपेऽप्रिसमाधायवारुणाचरुंअथ
 त्वायामीतियेच॥त्वन्नोअपरतिदेरमेवेरुणेतिच॥स्विष्टकृतंनवमंमार्जनांतधेनुंनारयेन्ना
 मनुमंत्रयेदिदंसलिलंयवित्रंकरुष्वशुद्धाःप्रताञ्ज्यतासंतुनित्यम्॥मांनारयेनीकुरुतीथी
 भिर्यंकंलोकास्त्रोक्तंनरतेनीयतेचेतिपुच्छायेवारयउनीयीपीअस्मानित्यथापराजितायादिसु
 त्यापयेत्॥स्वयवसाभद्वतीनिहिंकृतत्रेदिंकरावनीत्यलंकृतंविश्रायदद्यादितरांवाशक्नाददि
 गांततउत्तरजेदेवपितृमनुष्याःप्रीयतामिति॥ब्राह्मणान्भोजयित्वास्वल्पयनंवाचयीताविसर
 सुमास्योत्रोसत्कृतेजलाशयोत्सर्गविधीत्येयः॥कूपादेरुत्सर्गाकरणेदोषउक्तोभविष्यी॥सदाज
 लंयवित्रंस्यादयवित्रमसंस्कृतं॥कुशाश्रेणापिराजेंद्रनसृष्ट्यमसंस्कृतं॥तथावापीकृत्यतडागा
 दोयज्जलंस्यादसंस्कृतं॥अयेयतभद्वेतुसर्वयीत्वाचांदायरांचरेत्॥अथदृशोरोयण
 म्॥चउत्तरः॥आदित्यचांद्रपितृतिथ्यविशाखपीषमूलौत्ररात्रयजुरंगमवारुणाश्वि
 नेषुनारकगरोषुनहितंनराणांरक्षादिशेयणमिहोयदिशंतिधीराः॥अथमूर्त्तिप्रति
 स्था॥वसिष्ठः॥हस्तत्रयेमित्रहरित्रयेचयोध्मदयादित्यसुरेभ्यः॥निस्त्रोत्राचादृश
 शांकेभ्युसर्वांमरस्यायनसुप्तमंस्यात्॥मास्ये॥चैत्रेवाफासुनेवापिसेदेवामाधवेतया॥माघे
 वासंवैदेवानांप्रतिष्ठाशुभदाभवेत्॥नारदसुचैत्रनिवेधति॥विचैत्रेवेव
 नारदसुचैत्रनिवेधति॥चैत्रमासकालेनित्यमृतिशाम
 योयोधनप्रदा॥चतुर्थ्यानाशमांप्रतियमस्यस्यास्तुत्कवहा॥विनायकस्यदेवस्यतयातत्रहितप्र
 दा॥यंचम्याश्रीयुताकर्तुर्वेदाचनतथाभवेत्॥षष्ठ्यालक्ष्मीयुतानित्यसंप्रम्यारोगनाशिनी॥अ
 ष्टम्याधान्यवह्लानवम्याचविनश्यति॥भद्रकाल्याःकृतानत्रकर्तुर्भवतितुष्टये॥धर्मदृष्टिकरी
 शेयादशम्यानुतयातिथी॥एकादश्यांतथायुक्ताद्वादश्यांसर्वकामदा॥त्रयोदश्यांतथाज्ञेया
 चतुर्दश्याविनश्यति॥कृष्णयज्ञेयंचदश्याकर्तुःस्यकरीभवेत्॥यंचदश्यांतथाशुक्तेसर्वका
 मकरीभवेत्॥मास्ये॥आयोदेहेतयामूलशुभरात्रयमेवच॥मेघाश्रवणारे
 हिरण्यःसर्वाभारप्रदानतया॥इलोच्चिनीरेवतीचपुष्योमृगशिरस्तया॥अनुराधातयास्का
 प्रतिष्ठासुप्रशस्यते॥श्रीयतिः॥शहिराषुत्ररक्षीत्येवैश्वकरादित्याधिनीवास
 वानुराधैदवजीवमेभुगदितेदियोःप्रतिष्ठायनं॥पुष्यशुभमितिभुजेश्वरकयोविनायिभ
 स्केदयोर्मित्रेतिमरुचिःकरिनिर्कृतिमेदुर्गादिकानांशुभम्॥गरापरिहृदरक्षोयसभूतासुरा
 रा॥अथमफशिसरस्वत्यादिकानांचयोध्मवसिगुंतनाम्नोवासवे लोकयानांनिगदित
 मखिलानांस्वापनेचस्थिरेषु॥नेजसिनीक्षेमकृदभिदाहविधायिनीस्याह्नदहृदाव॥आन
 दकृत्यलविनाशिनीचरुपीदिवारेषुभवेत्यतिष्ठा॥माधवीयेवेखानसः॥मा

भैरववाराहनरसिंहत्रिविक्रिमाः॥ महिषासुरहंशश्चस्थाप्यावेदक्षिरायने॥ वैशद्योऽर्थलिंग
प्रतिष्ठायां विशेषः॥ हेमाद्रौ लक्षणा समुच्चये॥ उत्तराशागते भानौ लिंगस्थापन
त्रमे॥ दक्षिणोत्तरयनेऽप्यत्रिवर्गार्द्धभयावहं॥ स्वर्गहे स्थापनेनेयं तस्माद्देवक्षिरायने॥ स्थाप
नप्रकर्तव्यं शिशिरादावुत्तये॥ प्राद्विस्थापितं लिंगं भवेद्दरदयोगदं॥ हेमते॥ ज्ञानदं चैव श्रे
ष्टं स्यादयने भुक्तिमीहताम्॥ दक्षिणोत्तमुमुखं मलमासेन सादयोरिति शेषसिद्धांतशेखरो
क्तैर्भुक्तिकां माशिशिरैर्गर्भभूतिदम्॥ लक्ष्मीप्रदं वसंते च यीमे च जयशान्तिदं॥ यतीनां सर्वकाले
च लिंगस्थारेयं गमनं॥ रत्नावल्यां॥ माधवालयुनं वैशाखज्येष्ठाष्टमे सुयंचसु
॥ मासेषु शुक्लपक्षेषु लिंगस्थापनमुत्तमं॥ विष्णुरग्याह तत्रैव वैखातसः॥ मार्गशीर्षादिमासी
हैर्निदिताः तत्र ह्यग्रायुरा॥ मासेषु फाल्गुनः श्रेष्ठश्चैत्रो वैशाख एव च॥ तृषे वा व्याश्वपुष्यासेऽव
रो मासि वा भवेत्॥ वैधायनसूत्रे विष्णुप्रतिष्ठा मुपक्रम्य द्वादश्यां श्रोणायां वा या निचात्मानि पु
रणं नक्षत्राणीति॥ कृत्तिकादिविशखांतर्क्षित्यर्थः॥ सर्वदेवेषु मासविशेषो हेमाद्रौ विष्णुर्धर्मः॥
मायेकत्रैर्विनाशाय फाल्गुने शुभदा भवेत्॥ लोकानंदकर्तृचैत्रे वैशाखे वरसंयुता॥ आश्वयुता
सदा ज्येष्ठाष्टमे धर्मदृष्टिदा॥ आवरोधनहीना स्यात्प्रमोद्युतादेवि नश्यति॥ आश्विने नाश
मासीति बह्विनाकां नृकैतया॥ सौम्ये सोमाग्यं मनुजैर्लयेषु स्थिरुत्तमा॥ दोषान्विता धिमासे
स्यात्कृत्तरात्मनस्य चैति॥ अत्र आवरांश्चिनयो निषेधो मार्गशीर्षविधिश्च विष्णुमतिरिक्ता वि
षयः॥ इषोक्तवचनादिनिहेमाद्रिः॥ माघावराभादयदनिषेधः॥ शिवमतिरिक्तविषयः॥
तत्र तस्योक्तैः॥ देवीस्थापने तत्रैव विशेषो देवीपुराणो॥ दिव्या माघे च्चिने मासे उत्तमा सर्वकाम
दातया॥ नतिथिर्न च नक्षत्रं नो यवासी त्रकारणम्॥ सर्वकाले प्रकर्तव्यं कृत्स्नपक्षे विशेषतः
अन्यश्चात्र विचारो हेमाद्रौ ज्ञेयः॥ नारदः हेतुर्थहीना कर्तारं मंत्रहीना तु ऋत्वि
जः॥ स्त्रियं लक्षणाहीना तु न प्रतिष्ठा समोरियुः॥ अत्राधिकारिणा उक्ताः॥ कृत्यकृत्य।
नरो देवीपुराणो॥ वर्णाश्रमविभेदे देवाः स्थाप्यास्तु नान्यथा॥ ब्रह्मा तु ब्राह्मणीः स्था
प्या गायत्री सहितः प्रभुः॥ चतुर्वर्गोऽस्तथा विष्णुः प्रतिष्ठाप्यः सुखायिभिः॥ भैरवोऽपि चतुर्वर्गो
रत्यज्ञानोत्थामतः॥ मातरः सर्वलोकैस्तु स्थाप्याः प्रजाः सुरोत्तमाः॥ लिंगग्रहयुतिर्विपसं
स्थाप्य तु यजेत्सदा॥ शिवसर्वस्वमविष्य॥ यस्तु रजयते लिंगे देवादिं भांजयत्यति॥ ब्राह्मराक्ष
त्रियो वैश्यः शूद्रो वा मत्स्यरायाः॥ न स्य ग्रीतः प्रदास्यामि शुभान् लोकाननुत्तमां च॥ तिथितत्वे
स्कांटे॥ शूद्रः कर्माणि योतिष्यंस्त्रियानि कुरुते प्रिये॥ तस्याहमर्चोऽगृह्णामि चंद्रखंडविभूषि
ते॥ ब्रह्मचारी गृहस्थो वा वा न प्रस्थश्च सुव्रते॥ एवं दिने दिने देवि रजयेद्विकायति॥ समासी
देवदेव श प्रगावनेन वरजयेत्॥ नमो ते न शिवे नैव स्त्रीणां रज्या विधीयते॥ एतच्च पुराणप्रसि
द्धं जीर्णलिंगं रजाविषयो॥ यानि तु त्रिस्त्र्यंसी सन्तौ॥ नारदीये॥ यः शूद्रसंस्थ
ं लिंगं बाहुरिमेव वा॥ स सर्वयाननामो गीया वरा चंद्रतारका॥ याखंडं रजितं लिंगं नत्वा पाखं
उत्तं ब्रजेत्॥ आभीरं रजितं लिंगं नत्वा नरकमश्नुति॥ यः यद्भिः रजितं लिंगं विष्णुवापिनमेतु यः

श्रेष्ठमिहोच्यते॥ सटयंचकचतुर्मीनं मध्यमं विविधं स्थते॥ त्रिंशोकांशुलमानं यद्विविधं तत्कनी
 यं॥ एवं नवविधं प्रोक्तं चरलिंगं यथाकामं॥ अथ यंच सत्री निर्णयः॥ गीतमीतंत्रे
 लिंगमस्तकं विस्तारेलिगीकृत्य समोमतः॥ यद्विस्तारिगुणितं तद्वीठं व्यवस्थितं॥ प्रनालि
 कांतयैव स्यात् यंच सत्रविनिर्णयः॥ अत्रैतदन्तं॥ लिंगमस्तकं विस्तारेलिगीचतां समं कृत्वा
 तत्रिगुणसूत्रवेष्टनाहं लिंगस्थौलं कृत्वा तत्समं त्रंचनुसंवापीठविस्तारमधश्चोर्ध्वंचकुर्या
 त्॥ यदीदं चतातुल्लिगीचतातीद्विगुणापीठमध्ये लिगाद्विगुणसूत्रं लपीठे चता॥ तृतीयांशे
 नकाठं कृत्वा तस्योर्ध्वमधश्च समं वप्रहयं वा कृत्वा लिगाविस्तारयथांशेन यदीथोपरि वा ह्यमिस्व
 लं कृत्वा तदेतः संलग्नं तत्समं स्वातंत्र्यं कृत्वा पीठाहं लिंगसमदीर्घापीठाहं दीर्घावामूलैर्दोर्ध्वसमं विस्त
 रायथैतदहं विस्तारं तृतीयांशेन मध्ये स्तापीठवत्समं स्खलां प्रणालिकां कुर्यादिति अत्र मूलसिंहोत्त
 रेश्वरेशो वागमेच्येया॥ तिथितत्वे प्राज्ञे॥ सर्वत्रैव प्रशस्तोजः शिवसूर्याचनं विना॥ तत्रैव वा एव पात्रयोः॥
 गृहे लिंगहयं तां च शालयामदयंतथा॥ द्विचको हारकायास्तु नां चैव सूर्यहयंतथा॥ शक्तित्रयंतथा नां च
 गरीशत्रयमेव चा॥ होशं स्तोनां चैवैव भग्नां च प्रतिमां तथा॥ नाचैवैव च त्रयाम् तस्य कूर्मीद्विदशकं त
 था॥ गृहे यदि द्वाभ्यां अथ नाच्यः प्रजावसुंधरी॥ एतासां प्रजानां नित्यमुदेंगं प्राप्नुयाद्गृही॥ शालया
 मां समाः प्रजाः समेषु हितयं नहि॥ विषमं नैव प्रजास्तु विषमेष्वेक एव हि॥ शालयामशिलाभ्या
 प्रजनीया सचक्रका॥ खंडितां सुष्ठितां वापिशालयामशिलाभुभा॥ वारहो॥ दद्याद्भक्त्या यदीदेवि
 शालयामशिलानरः॥ सुवर्णसहितो दिव्यो दध्नीदानफलं लभेत्॥ तत्रैव॥ यः पुनः प्रजयेद्भक्त्या श
 लयामशिलाशतं॥ तत्फलं नैव शक्तौ हं वक्तुं वर्धशतैरपि॥ विष्णुपुराणं॥ ब्राह्मणसत्रियौ वैश्यः
 शूद्रश्च शथिवीयते॥ स्वधर्मतत्परो विष्णुमाराधयति नात्थया॥ अविभक्ता नाम पिष्टं देवप्रजामा
 ह प्रयोगयारिजाते॥ आचलायनः॥ दृश्यगुणैकया कानां ब्रह्मयतो हि जातिनां॥ अविहोत्रं सुराची च
 संध्यानिवं भवेत्तथ क॥ तत्रैव विष्णुधर्मं॥ शालयामशिलां वापि चक्रां कित्तं शिलांतथा॥ ब्राह्मणः
 प्रजयेन्निस्पृहः सत्रियादिर्न प्रजयेत्॥ इदं स्वर्णसहितं प्रजाविषयं शूद्रो वा नुयनीतो वा स्त्रियो वा य
 तितोपि वा॥ के शवं वा शिवं वापि स्पृष्ट्वा नरकमश्नुते॥ ब्राह्मणपतिर्हं विष्णुनस्पृष्टो यश्च नृत्त॥
 सनाथा मृतनाथा वा तस्यानासी हनिच्छति॥ स्त्रीणां नुयनीतानां शूद्राणां च जनैश्चर॥ स्पर्श
 ने नाधिकारो स्ति विष्णोर्वा शंकरस्य वेति स्कांदात्॥ स्पर्शरहिता तु तयोर्भवत्येव॥ शालयामं नस्प
 र्शेत्तुही नवरीं वसुंधरी॥ स्त्री शूद्रकरसंस्पर्शं वज्रस्य शार्थिको मतः॥ मोहाधः संस्पृष्टो योपि
 हायिकदाचन॥ सपतेन र्के धीरे याचदाभूतसंस्पर्शं॥ यदि भक्तिर्भवेत्तस्य स्त्रीणां वापि वसुंधरी॥
 दूरं देवास्पृशन् प्रजाका॥ रयेत्सु समाहितः इति वारहोक्तं॥ शालयाममात्रं निषेधो न प्रतिमादौ
 ॥ सर्ववर्णैस्तु संप्रजाः प्रतिमा सर्वदेवताः॥ लिगा मयि नु प्रजानि मशिभिः कलिना निचेति॥ तत्रै
 वोक्तं॥ चत्वारो ब्राह्मण्यैः प्रजास्वयोरज्यप्रजातिभिः विश्यैर्हिवेव संप्रजो तथैकः शूद्रजातिभि
 रिति स्कांदाच्च॥ अन्ये तु ह्रीं स्तिगादीक्षितविषयत्वेन व्यवस्था माहः॥ विष्णुधर्मं॥ तयोर्भवं भवे
 च्चां वैसा चेद नवधा स्तना॥ रत्नजहिमजां चैव राजनीतां प्रजातया॥ रित्कचोत्तथा लोही शिलजा

इमंजातया॥ अथमाद्यमावदितेयामृगमपीप्रतिमावया॥ स्यांकलानितैवेवसेयानि॥ तत्रैवयायेन
लित्रामंत्रकम्पा॥ तत्राया मलकीतुलारजासुस्यैवयाभवेत्॥ मयाययाशिलासुस्यतायास्यानुम
हंफले॥ तथा॥ मयमात्रेगर्तस्यायवाहंदिगमुच्यते॥ शिवनाभिरित्स्वांतस्त्रियुलोकेमुद्वेभं
तत्रैव॥ शालिया ममयीमुद्रासंस्थितायत्रकुत्रचिव॥ वाराणास्यायवाधिकंसमंताद्योजनत्रया॥ यो
मृतस्तत्समीयेतुमृतीवानीयंतैतिकं॥ सर्वोमोक्षमवाप्नोतिसत्यसत्यनत्वास्था॥ तत्रैव॥ चक्रं क
मिथुनंक्षयंनेकंचक्रांकमर्चयेत्॥ चक्रांकमिथुनात्साहंसात्प्रक्षययेत्॥ तत्रैववाराहे॥
स्नेहदेशेषुचैवापिचक्रांकोयत्रतिष्ठति॥ योजनानांतथात्रीणिममक्षेत्रेवमुधरो॥ तत्रैवशालया
मंत्रकम्पा॥ कयकीतापरितेयामध्यमायाचिताधमा॥ प्रयोगयारिजातेवाराहे॥ खंवलक्षणासंय
न्तापारंयय्यक्रमागता॥ उन्नमासातुवितेयागुरुदत्तापितत्समा॥ अथयार्थवक्षजा
नंदियुगरो॥ आपुष्यानुवलवानश्रीमात्रपुत्रवानधनवानसुखीवरमिष्टलभैस्त्रिंश
यार्थिवयःसमर्चयेत्॥ तस्मानुयार्थवलिंगंतेयंसर्वार्थसाधकं॥ तत्रैव॥ गोभूरिणयवस्वादिव
लियुष्यनिवेदने॥ शियोनमःशिवायेतिमंत्रंसर्वार्थसाधकं॥ सर्वमन्त्राधिकंस्वायमाकारयः व
उत्तरः॥ भविष्ये॥ मूर्तयोस्तेशिवस्येतादृषीदिकमयोगतः॥ अथैय्यताः प्रहजालुवेद्यालिंगे
शिवयजेत्॥ अत्रनेप्राचीमयतःशोभोरित्स्वयामलेनिषेवान्तातरालंगेशिवंप्राचीर्किंतुप्रसि
द्धैव॥ तिथितत्वेदेवीपुगरी॥ मृदाहरणसंधर्तेप्रतिष्ठाहानमेवच॥ स्नयनंक्षजनंचैवविसंज्ञन
मनःपरो॥ हरोमहेअश्चैवशूलयाणिःपिनाकधृक्॥ शिवःपशुपतिश्चैवमहादेवरतिकमात्रा
स्कीदि॥ शुक्लाण्यपिचयत्राशिश्रीरुद्रस्यनिवेदयेत्॥ तत्रैवभविष्ये॥ धृतरा
श्वयोलिंगसकृत्स्नयतेनर॥ सगोलक्षफलमाप्यशिवलोकेमहीयते॥ योगिनीतत्रै शि
वागरेत्स्वकचस्वर्गागारेचशर्वकं॥ इगोगरिवंशवाद्यमधुरींचनवादयेत्॥ आइहमाद्रिस्त
दे॥ सुध्वा रुद्रस्यनिर्माल्यसवासाआधुनःशुचिः॥ प्रयोगयारिजातेक्रियासारंमध्यमानामिका
मध्ययुष्यंसंशुद्धययेत्॥ अंगुष्ठतर्जनीयाम्यानिर्माल्यमयनोदयेत्॥ अथनीतंचनिर्माल्यंच
देशायनिवेदयेत्॥ अश्वत्थमस्तकलिंगंसदाकुर्वीतक्षजकः॥ शूलयाणोलिंगे॥ वरंप्राणापरि
त्यामःशिरसीवायिकर्त्तन॥ नंचैवाश्वज्यमुजीतशिवलिंगेमहेध्वर॥ स्तकेमृतकेचैवनत्याज
शिवक्षजनम्॥ तिथितत्वेलिंगे॥ विनाभस्मत्रिपुंड्रंविनारुद्राहमालया॥ क्षजितोपिमहादेवो
नस्यात्तस्यफलप्रदः॥ तस्मान्मृदाधिकर्त्तव्यललाटेवैत्रिपुंड्रं॥ रुद्राक्षचारणोविशेषश्चिवरह
स्य॥ एकवक्त्रःशिवःसाष्टादृहहत्याव्ययोहति॥ अवध्यत्वंप्रतिस्तीतोवह्निर्लोकंभरोतिच॥ द्वि
वक्त्रोहरगोरीस्याहोवधाधधनाशकत्वा॥ त्रैवक्त्रोद्यप्रिजन्माययापराशिराणाययेत्॥ चतुर्वक्त्रः
स्वयंरुद्रानरहत्याव्ययोहति॥ पंचवक्त्रासुकालाभिरगम्याभस्मयायनुत्॥ षड्वक्त्रासुगृहीतेयो
भूराहत्यादिनाशयेत्॥ सप्तवक्त्रास्त्वनंतःस्यात्स्वर्गोत्थेयादिपापहृत्॥ विनायकोष्टवक्त्रःस्या
त्सर्वानृतविनाशकत्वा॥ भैरवोनेववक्त्रसुशिवसायुज्यकारकः॥ दशवक्त्रःस्सतोविष्णुर्भूत
प्रेतभयापहः॥ एकादशमुखोसुद्रीनानायतत्फलप्रदः॥ द्वादशास्यसुखादित्यःसर्वेभोगनि

वहंशाः। त्रयोदशमुखः कामः सर्वकामः फलप्रदः॥ चतुर्दशस्य श्रीकंठो वंशोद्धारकरः परः॥ इति।
तथा॥ विनामंत्रैरायोधने रुद्राक्षमुविमानवः॥ सयातिनरकाच्छोरा न्यावदिंशश्चतुर्दशपंचामु
तये चंगव्यस्नानकाले प्रयोजयेत्॥ रुद्राक्षस्य प्रतिष्ठायां मंत्रं च क्षरतया॥ अथ कादिमंत्रं च तया।
नत्र प्रयोजयेत्॥ यदा॥ ॐ अघोर ॐ ह्रीं अघोर तर ॐ ह्रीं ह्रीं नमस्ते रुद्र रुद्रैस्वाहा॥ अनेनाभि मंत्र
धारयेत्॥ तथा॥ अष्टोत्तरशतकाय्यो चतुष्यं चाशदेव वा॥ सप्रविशति मानावाततो हीनाधमास्तुता
प्रजायति॥ मोक्षार्थी यंच विशन्ना धनार्थी त्रिंशतं जयेत्॥ पुण्यार्थी यंच विशन्ना यंच दश्याभिचार
के॥ सप्रविशति रुद्राक्षमालया देहं सस्थया॥ यत्करोति नरः पुण्यं सर्वकोटिगुणं भवेत्॥ यो द
राति द्विजेभ्यश्च रुद्राक्षं धुवि ससुखम्॥ तस्य श्रीतो भवेद्भद्रः स्वयं देव प्रपच्छतीति॥ यदा र्थादर्शो बोधदेवः
रुद्राक्षान्कं देशहृदशैवा॥ वाक्षो विदोः कलाभिर्नयनपुगक्तैरेकमेकं शिखायां॥ वक्षस्य साधिकं यः क
लयति शतकं सखयन्नीलकंठः॥ हेमाद्रौ शिवधर्मे॥ स्नानं यलशते ते ये अथ
पंचविंशतिः॥ यलानां देहसहस्रे तु महास्नानं प्रकाश्रितं॥ पंचविंशत्यलं लिंगं त्वभ्यंगं कारयेद्यथा॥ शिव
स्य सर्पिषा स्नानं प्रोक्तं यलशते न च॥ तावता मधुना चैव दध्ना चैव ततः पुनः॥ तावतैव च क्षीरेणागव्येने
व भवेन्नतः॥ भूयः सार्द्धं सहस्त्रेण यलानां मे सवेन च॥ रसेन कारयेत् स्नानं भक्त्या चोष्णं बुनाततः॥ विष्णु
देवो मुक्तादे॥ क्षीराहशगुणां दध्ना घृतेनैव दशोत्तरम्॥ घृताहशगुणां क्षौद्रं क्षौद्राक्षैः सवजं तथा॥ ब्राह्मे॥
देवानां प्रतिमाय च घृताभ्यंगं समापयेत्॥ यलानि तत्र देया निष्प्रदेया यंच विंशतिः॥ रुद्रं को
टीकृता मिपायेत्॥ तत्रैव संयहे॥ शिवकुसेनायदा तव्यं ते वैष्णवस्य शमो शकं॥ यादो दकं
प्रसादं च लिंगे चं श्रययत्॥ यंचापतनसन्निवेशमाहवोयदेवः॥ यदा र्थादर्शश्च॥
शमी मध्यगतैर्हरी नहरभूदेव्यो हरी शंकरे भास्ये नागसुतारवौ हरगणेशां जां विकास्यायिताः॥ दे
व्या विष्णु हरैकं तरवयो लंबोदरे जे चरेनाम्बाः शंकरभागतोति सुखदायस्ता सुहानि प्रदाः॥ शं
करभागतः ईशानकोराणादारम्य प्रदक्षिणमित्यर्थः॥ अत्र दिक् स्वरूपमुक्तं॥ प्रयोगपारिजाते मं
त्रशास्त्रे॥ देवस्य सुखमारम्य दिशो प्राचीं प्रकल्पयेत्॥ तदा दिपरिवाराणामंगाधावरणस्थितिः।
अत्र क्रमः॥ याप्ते॥ रविर्विनायकश्चंडी ईशो विष्णुस्तु यंच मः॥ अनुक्रमेण शृज्यंते सुक्तं मे तु मह
इयं तथा शृज्यं जकयोर्मध्ये प्राचीं प्रोक्ता विचक्षणैः॥ अथ के रावादि मूर्तयः
वोपरे वयदा र्थादर्शो॥ के विगावादा पुद्गुदे प्रजासुक्ता ममात्रिणाः॥ वाक्चो नृहसानि श्रीपशाच्चगे
विगये चये॥ अत्र के विरत्पाद्यैः के शवविष्णादि चतुर्विंशति मूर्तयो भिधीयंते॥ शास्त्रं स्वाच्छक्रगदे ते ये
रत्यर्थः॥ शिष्टो भुजे प्रमत्त्यतः सिद्धः॥ अत्र दक्षिणाधः करकमेरात्तये॥ दक्षिणाधः करकमादिति
हेमाद्रौ वचनात्॥ तेन हेमादिरासंवादः॥ विशद्वेन विपरीतगच्छित्यर्थः॥ अत्रापि शादित्यनुवृत्तिः
। संस्कारप्रचक्षेत्रत्यर्थः॥ गयिरत्यत्रापि शादित्यनुवृत्तिः॥ संस्कारगदायमेत्यर्थः॥ विपरीते यम
गदे चापिशंखा द्वेयंच ये शंखाश्च कपयेत्यर्थः॥ विरत्पापियमच केत्यर्थः॥ तेन गयिरत्यष्टौ मूर्तयः
चपेरत्यत्र च॥ अत्र मूलं हेमाद्रौ ते पम्॥ अथ वोधा यनसूत्रं वैविक्रमां चानुसृत्य लिगा
चां प्रतिष्ठोच्यते॥ यजमानः स्त्रीं कृत्वा लेख्यं दशहृदशवोदशान्यतरहस्तं॥ मंडयेत् कृत्वा श्रिये ह

स्तमात्रचतुरस्रकुंडलं वा स्वं तो ॥ हस्तमात्रवेदीनेर्न ते वा सुमंडलमध्ये वेदी तदुपरि सर्वतोभ-
 द्वे च कृत्वा प्राणानां यस्यां मूर्त्तिर्देवस्य सा निधिसिद्धयर्थे दीधी पुरं स्त्री सर्वकामसमृद्धयस्य सा।
 स्वकामो सुकमूर्त्तिं प्रतिष्ठाकरिष्यति ॥ संकल्प्य गरीशं जनपुं राणां वा च न मातृकां राजननां दी-
 श्वादानिकृत्वा चार्थं चतुरोऽस्रं विजयं कृत्वा वस्त्राणि सजयेत् ॥ अथाचार्यो यदत्र संस्थितमिति सर्व-
 पान् विकीर्णो यो हितुं शोभकेन भूमिप्रोक्ष्य देवाचार्यानुयातुधानां अथ यातुविधिं देवयजन-
 रक्षसेति भूमौ प्रदेशं कृत्वा स्मृत्तनुलायदनिर्माणं राम उप प्रतिष्ठा कृत्वा अकृत्वा सर्वरात्रौ हिर-
 राण्यो यथा तदेवंपंचगव्यहिरण्ययवहवीं च न्ययलाशयैर्गोरायो हितेति तिस्रिभिर्हिरण्यवरीति च-
 तसभिः यवमानः सुवर्जनरत्ननुवाकेनाभिषिञ्च्य आहूतिमिश्रं दधिमुरिति पुष्पफलपुष्पवहवीः
 समर्थं नमस्ते रुद्रमन्त्रं वरति ॥ इति होरा मिति हस्ते कंकारं वध्वा वा ससां क्काधश्च वते हे उ उ उ न-
 ममिति जले धिवासयेत् ॥ इदं यो धाय नोक्तं ॥ नतश्च लिंगेऽर्चायां वात्राप्रतिष्ठाप्य गोक्षीरे नी-
 वारचं कृत्वा आत्मभागांते यलाशो दुं वराश्च त्रयशस्यया मार्गं समिद्धिराजेन चरुणां तिलैर्वा-
 प्रत्येकमंशं विशतिमं शो वाहुती लोकापलमूर्त्तिं मूर्त्तिं यनिभ्यो हत्वा स्याप्य देवमंत्रे राक्षसोक्त-
 समिद्धिं नैवास्वर्वाभ्येष्ट सहस्रं मष्टशतमं शं विशतिं वाहत्वा अर्घ्यं तु भिरित्यनुवाकेन दशह-
 ती जुहुयात् ॥ मतिद्वयं हीमांते देवयादनाभि शिरःस्थेता आसहीमे चोत्तरतः सज्जकुंभे संपातं तये-
 त् ॥ तिष्ठो मन्त्राग्निं द्रोपे शरितं द्रस्यो नेति श्रुतिवो मूर्त्तेः ॥ अघोरेभ्यः रतित्यनेः शर्वस्य ॥ अम-
 आयाहीत्यनेः ॥ अग्निहोतमित्यग्निमूर्त्तेः ॥ नमः शवीयचयसुयतये चेतियसुयतेः ॥ यमायसोमा-
 यमस्य ॥ असिद्धिरीति यजमानमूर्त्तेः स्तुतिस्तुतं तत्पतेरुयस्य ॥ असुत्वं तमिति नैर्ऋतेः ॥ आकृष्य-
 नः स्यमूर्त्तेः योरुद्री चमोदति तत्पतेरुद्रस्य ॥ रममी चरुः ॥ शनो देवीः जलमूर्त्तेः ॥ नमो भवायेति
 भवंस्य ॥ आनो निषुभिः ॥ वायोना वात आवातु ॥ वायुमूर्त्तेः ॥ तमीशानं तत्पतेरीशानस्या आवा-
 स्वा ॥ कुवेरस्य ॥ वयसो मस्य तिस्रो मूर्त्तौः तनुरुषायेति मंहो देवस्य ॥ अमिताईशानस्य च निव-
 लस्येत्काकाशस्य ॥ नमः उयाय चेतितत्पतेर्भीमस्य ॥ ततो देवस्य यादोः स्थेता ॥ एवं हितं ये हत्वा
 नानाभिः ॥ उत्तीये मभ्या ॥ ननु ये उरः ॥ ये च मे शिरःस्थेता प्रनित्यर्कः ये सोपातजले न देवमभिषिच्येत्
 गमः ॥ अथ द्रव्यं दिशो यत्नमाय्यानीशाभयेत् ॥ अथ रविना नोदी ह देवानामग्निस्त्वापनहीमा-
 दिनां यो न तं दिवं नत्वा ॥ आगते देवं देवे शानि अरुणं नमास्तुते ॥ नृहं नृदं भुष्टु नै नृदिकुं
 रं नृदं तां मिति सत्राय उतिष्ठ प्रज्जगन्मयं नृति ॥ अथ अग्निमुत्पापं नैमोते ॥ पुत्रारणोऽधुना वाका-
 य ॥ अग्निः सतिरिति सत्राग्नयदही चंपदित्कनरं सत्तु नै नः पदेता ॥ अतमस्य म-
 विरातिना यत्तु जले यो तं यत्तु मत्तं ॥ तौ देवाः ॥ अतं नै नः च प्रसायं न वदत्तं ॥ समष्टशतमं शं
 श्रुतिव्यामावी रजानुमिति च संस्थाप्या ॥ आयाय स्वदधिको वसस्ते नो सिंभुवाका ॥ अथ गोक्षीरे
 चाष्टमैः संस्थाप्या ॥ लिंगे चैव नमस्ते रुद्रमन्त्रं वरं त्रयभिः संस्थाप्य घृतेनाभ्युज्जीहते नै-
 न प्रक्षाल्यं गंधं दत्वा संपाती दकेनाभिषिञ्च्य सयज्ञं चतुर्भिर्जुंभे रायो हितेति त्रिभिर्जु-
 प्रेकं समुद्रं मेति चतुर्भिर्कालशेषिति प्रत्येकं समुद्रं मेति चतुर्भिर्कालशेषिति च-
 मिति नैर्ऋते

यजोद्वरादिपीठेऽर्चाभ्युपवेश्यपरितोऽदिक्षुसजलकुम्भान् संस्थाप्य गंधपुष्पद्वीः क्षिप्त्वा
 ये सप्रमृदं। द्वितीये युष्कारपर्यं शमीविकंकतां स्तंभकत्वचः पल्लवांश्च। तृतीयादिषु सप्रधान्यं
 चरत्फलपुष्पांशिकुशदूर्वागोरोचनाः संपातोदकसर्वोषधीः क्षिप्त्वा क्रमेण यो हिष्टेति त्रिभि
 हिरण्येति चतुर्भिः पवमानानुवाकेन वाचमिषिं चैककुंभे शमीयलाशवटरवदिरवित्वा श्वत्य
 विकंकतयनसाश्रिरीषोद्वराणां पद्मेवानुकंथीयांश्च क्षिप्त्वा श्वत्येऽवरत्यमिषिं च यचरत्नो
 दकेन हिरण्यवर्णां रतिसंस्थाप्य वाससीदन्वीयवीतादिदीपान्तं कृत्वा॥ हिरण्यगर्भः॥ यच्चात्म
 दाः प्राणान् यस्मिन् यिन्योः॥ यं क्रंदरी॥ आयो हयन॥ यश्चिदा यो रत्यष्टोऽपि दृष्टीयान् दत्त्वा
 सुवर्णां शलाकयानै जस्यान् स्वयं मधुशृते च गृहीत्वा॥ चित्रदेवानां तेजो सीति मंत्राभ्यां॥ ३० न
 मो भगवते तुभ्यं शिवाय हरये नमः॥ हिरण्यरेतसे विष्णो विश्वरूपाय ते नमस्ति च दक्षिणा सद्ये दे
 वने त्रेमंत्राद आखित्वा अजेति त्विमे जनेन मधुना वां त्यादेव सत्येति मध्वाजशर्कराभिरुत्ताते
 नैवाजनेन पुनरंजयेत्॥ अचान्मीति शेषः॥ स्थिरलिंगे तु स्वर्णं स्रग्ध्रं धेनुं ३० नमो भगवते
 रुद्राय हिरण्यरेतसे पराय परमात्मने विश्वरूपायो मा प्रियाय नमस्तत् ३० त्वाजनादिनां जयेत्॥ त
 तच्चादशमवस्थादिदर्शयेत्॥ ततः कर्त्ता चार्या यगाद्यन्विगृभ्यश्च दक्षिणां दद्यात्॥ अथाचार्यः
 प्रत्यक्षमाद्यैः प्रागावेव दन्तु पुरुषसूक्तं ननु त्वावं शपात्रे यचवे रीतिं देवस्य नीराजनकारणि
 त्वा रुद्राय चतुर्व्यथा दीदद्यात्॥ मंत्रस्तु॥ ३० नमो रुद्राय सर्वभूताधिपतये दीनशूलध
 रायौ मादयिनाय विश्वाधिपतये रुद्राय वै नमो नमः॥ शिवमगर्हितं कर्मास्तु स्वाहेति॥ अथ सत्यप
 र्णभूतेभ्यो नमस्ति॥ केचिदेतद्वाचो स्थिरप्रतिष्ठाया मिच्छंति॥ अथाचार्यः सर्वतो भद्रदेवानां वा
 हयेत्॥ मध्ये ब्रह्माराशवीदिक्षु रुद्रादिलोकपालान्॥ ईशानेन्द्राद्यंतरालेषु वसन्त रुद्रान् आदि
 त्वा न् अश्विनौ विश्वान् देवान्॥ पिबन्नागान् स्कंददुष्यौ॥ ब्रह्मेशानाद्यंतरालेषु दक्षविष्णु
 दुर्गास्वधाकारंश्चतुर्योगान् सप्तमृद्वान् सरितः प्रकृतः गणपतिं चेति॥ मध्ये यवदधिर्वीमेरुं संस्था
 प्य देवंचावाह्यं॥ प्रागादि॥ वज्रशक्तिदं उखंडपाशं अंकुशं गदां शूलं॥ तद्वाह्यं गौतमं भरद्वाजं
 विश्वामित्रं कश्यपं जमदग्निं वसिष्ठं मन्त्रिं मरुधनीं च॥ तद्वाही नवग्रहा न॥ तद्वाह्यं द्वाकौ माशि
 ब्राह्मी चारही चाशुगण॥ विष्णुवीमाहेश्वरी वैनायकीति॥ एतानां मभिरवाह्यं संभ्राह्मी चार
 तीयादेव ते मंत्रेणावाह्यं मण्डलं मध्ये चार्यां सुप्रतिष्ठौ भवेति निवेद्य॥ संप्रज्यवह्नौ मंडलदे
 वतानां नामभिल्लिलाज्जेन दशदशाहतीर्हृत्वा शय्यायां देवमारीयपुरुषसूक्तोत्तरनारायणा
 भ्यां स्तुत्वा देवेभ्यो संकुर्वीत॥ यथा॥ पुरुषात्मने नमः॥ प्राणान्मने० प्रकृतिं तत्त्वाय० बुद्धिं त
 त्त्वाय० अहंकारं तत्त्वाय० मनस्० रतिसर्वो गे॥ प्रकृतिं तत्त्वाय० बुद्धिं त० ददि॥ शब्दं० शिरसि॥ स्य
 रीतं० त्वचि॥ रुयतं० ददि॥ यवैरसं गंधश्रोत्रं त्वक् चक्षुर्जिह्वा प्राणं वाक् पाणिपादपाशु
 स्थश्चक्षुश्च भ्रेजी वायुश्चाकाशं त्वरजस्तमो देहं तत्त्वानि विन्यसेत्॥ ततः पुरुषसूक्ताद्यष्ट
 गयं करयोः॥ तदुत्तरं राजानुजीः॥ तदुत्तरं कर्त्तव्यं॥ ते यत्प्रतिष्ठितं सः नाभिहृत्कंठेषु॥ तस्माद
 धेति हयवाहीः॥ ब्राह्मणोऽप्येति हयनासयोः॥ नार्येति हयमस्तीः॥ अंत्यं शिरसि॥ केचित्तत्त्व

न्यासमन्त्राहुः॥ पुरुषप्रकृतिमहदहकारतत्त्वानि॥ शब्दस्पर्शरूपरसगंधतन्मात्राणि॥ आ
काशवायुतेजोमयि विधीनान्त्वक्चक्षुरसनघ्राणवाक्पाणिपादयास्यस्थमनस्त्वानी
ति॥ केचिदेतानि स्थिरसिंहादिवेवेक्येति॥ ततः सुखशायी भवेति शब्दाय देवं स्यापयित्वा मंडन
शय्ययोरंतरालेन गतमिति प्रेषंदत्वा मंडलदेवताभ्योनामभिः पायसेन चरुणां वा वली नृदपात्र
नीवारचरुशेषेण दिग्गलिने दस्थिरप्रतिष्ठायां स्थिरसिंहादीन् यं विशेषः॥ अभिस्थापनहोम
वर्जसर्वशर्वशर्ववत्कृत्वा रदानीमयि स्थापनं कृत्वा सर्वोक्तहोमं कुर्यात्॥ नान्नैवारश्चरुः॥ वि
धुश्चेत्तर्बोक्तहोमं कृत्वा॥ पुरुषसंज्ञेन प्रष्टव्यमां जुह्वेद विष्णुरिति॥ पादौ स्थाप्य पुनस्ता एव
त्वा विष्णोर्भुक्मिति नाभिं स्थेते॥ पुनस्ता एव हत्वा तोदेवेति शिरः स्थाप्य पुनस्ता एव हत्वा पुरुष
संज्ञेन सर्वांगं स्थेते॥ स्थिरसिंघं चेदयि स्थापनादि सर्वोक्तसंमिदां जित्वा हुतीं हत्वा यातुर
युरित्यनुवाकान्तेन सप्तसंस्काराणां तनुवाकाभ्यां प्रष्टव्यमां जुह्वत्वा सर्वोक्तेरुत्तरतिष्ठेत्स्थेते॥ पु
नस्ता एव हत्वा सर्वोक्तेरां सर्वांगं स्थेते॥ ततो धामंतरित्तरणा हुतिं जुह्वयामवा॥ एवं मध्वा
सने कृत्वा यरेधुः सद्यो वा कीदृक्षां पापयित्वा महीमृत्सिंहावाह्यदित्योरिति स्तुत्वा॥ ह्रीं नमस्ति
संक्षयतेनेव शर्णा हुतिं हुत्वा त्रिस्रहस्रस्य तत्र तिदेव मुन्याप्युभ्यां जप्तिं हत्वा॥ पुरुषसंज्ञेन सु
त्वो हुत्यमि तु न्याय्य॥ कनिकरदिति संज्ञेन विष्णुसंज्ञां जातमिति यं चानुवाकैर्लिंगगृहं प्रवेश्य यी
दिकायां॥ इहादिनामभिरुद्धना निक्षिप्त्वा सप्तधा नुरूप्या॥ इयामनः शिलाः सिंहापायसेन सं
लिय्य प्ररावेनांगम्या संस्तुत्वा सुवर्णाशलाकामंतरिता कृत्वा ३ं सुलभै प्रतिष्ठित्परमेश्वरे सु
त्वाऽतो देवेति विष्णुरेरा च स्थां स्थापयेत्॥ ततः प्राणप्रतिष्ठा॥ चला च दीन्वधिवासनांतप
रेधुरुत्तिस्रहस्रस्य तत्र तिदेव मुन्याप्य॥ पुरुषसंज्ञेन त्रारणाय रणायाम्बुत्वा धृते श्रीहि चरु
हत्वा तदेव तामंत्रेण दशाहुतीं हत्वा नामभिर्जुह्वयान् अयमेसाहा० सोमाय० चन्वतरये० कु
क्षे० अनुमन्यै० प्रजापतये० यरमेश्विने० ब्रह्मणे० अयये० सोमाय० अग्नेयेनादाय० अयये
नपतये० प्रजापतये० विष्णो देवेभ्यस्सर्वेभ्यो देवेभ्यः॥ भूर्भुवः स्वः अयये खिस्रहतेरिति॥ त
तः सप्तते पुनस्त्वित्वाभ्यां शर्णा हुतिः॥ ततः आचार्योपाधौ यधीरिति सर्वोपाधौः समर्थ्य संया
तो दं देवमंत्रेण शतवारमभिमन्त्रेतेनाभिं विवेत्॥ तत उज्जिष्टेति देवमुन्याप्यविश्वतश्च सु
रित्युपस्थाप्य देवव्यात्वा जयेत्॥ ब्रह्मणे नमः॥ एवं विष्णवे रुद्राय रुद्रादी नश्ये॥ वसुभ्यो रुद्रे
भ्य आदि न्येभ्यो अग्निभ्यो मरुभ्यः कुबेराय गंगादिमहानदीभ्यो भीमो माभ्या मिद्रा यिभ्यां धाक्
यथिवीभ्यां धन्वतरये सर्वेषां यविष्णो देवेभ्यो ब्रह्मणे रति॥ ततः संयातो दं केन यजमानम
भिविन्दे वं व्यात्वा॥ प्रतिष्ठित्परमेश्वरेति पुण्यां जप्तिं विद्युच्चिसुनंद ब्रह्मैव मज्जानुय
हाय गृहीतं विग्रहं करचरणपदयविनंशखचक्रायां ध्वजं विजवाहनधुपितं निजहत्क
मले स्थितं सर्वलोकसाक्षिणमंगीयां सपरमेश्वरिणं श्रियं गमयेति॥ मंत्रेण पुण्यां ज
लावागंतं विभाव्या च यो विन्यस्य प्राणप्रतिष्ठा कुर्यात्॥ यथा॥ प्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मणि
धुरुश ऋषयः ऋम्यजुः सामानि रुद्राणि॥ क्रियामयवसुः प्राणा स्या देवता चोवीजं क्रौ

शक्तिः प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः ॥ ततोऽत्र आदीनक्रमेण शिरोमुखहृदयगुह्यादेः सुविन्यस्यो
 कोऽखं धेनुं चैव धिक्प्रजो वायुश्चाकाशात्मनेऽहहृदयाय नमः ॥ ३७० चक्रं जगन्नेत्रं शब्दस्पर्शरूप
 रसगन्धात्मनेऽंशिरसे स्वाहा ॥ ३७१ टं ठं डं ढं णं उं औ त्रल्लक् च सुर्जिह्वा प्राणात्मनेऽंशिराये वाय
 ट् ॥ ३७२ नेयं दं धं नं रं वाक्यागियाद् याशयस्थात्मनेऽंशकवचाय ह्रं ॥ ३७३ यं फं वं भं मं औ वचना
 दातविहरणी त्तरां नं दात्मनेऽंशं नेत्रत्रयाय वीषट् ॥ ३७४ यं रं लं वं शं यं संहं वृं सं अमनोबुद्धहं कार
 चित्रात्मनेऽंशं स्वाय फट् ॥ ३७५ एवं आत्मनि देवे च कृत्वा देवैश्च स्वायजेत् ॥ ३७६ आर्हीर्क्रीं यं रं लं वं शं यं संहं स
 यं संहं सः देवस्य प्राणारहं प्राणाः शंहं सः देवस्य जीवहं स्थितः ॥ ३७७ आर्हीर्क्रीं यं रं लं वं शं यं संहं सः
 देवस्य स्वर्ध्रियाणि ॥ ३७८ आर्हीर्क्रीं यं रं लं वं शं यं संहं सः देवस्य वाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रघ्राणप्राणार
 हागन्धस्वस्त्वयुसस्वेन सुचिरं तिष्ठं तु स्वाहेति ॥ ततोऽवीहृद्यं गुह्यं दत्वा जयेत् ॥ अस्यां प्राणाः प्रति
 स्तु अस्यां प्राणाः स्वरं तु च ॥ अस्यां देवत्वमर्चायेमा महेति च कचनेति ॥ ततः प्रणवेन संरुध्य स
 जीवध्यात्वा प्राचाधौ रिति ऋचं जप्त्वा कर्णो गायत्री देवमंत्रं च जप्त्वा पुरुषसूक्तं नोपस्थापयाद्
 नाभिश्चिरं सुखं द्वाहं वैधीति विज्ञेयम् ॥ ततः कर्त्ता स्वागतं देवदेवेशमभ्याग्याच्च मिहागतः प्राकृत
 त्वमहं प्राणां वास्त्वयं परियास्व ॥ धर्म्मार्थकामसिद्ध्यर्थं स्थिरो भव शुभाय नमः ॥ सान्निध्यं तु सदा देव
 स्वाचार्योपरिकल्प्य ॥ यावच्च द्वावनीसूर्यास्तित्यं प्रतिघातिनः ॥ नावच्च यात्र देवेश स्यात्तं भक्ता तु
 कंयया ॥ भगवन् देवदेवेश त्वं यिता सर्वदेहिनां ॥ येन रूपेण भगवत्स्वया व्याप्तं च चराचरं ॥ तेन रु
 पेणा देवेश स्वाचार्यां संनिधी भवेति नमः ॥ एतदंतं सर्वदेवानां समानं ॥ देवमंत्रं च सुलं मंत्रं वैदि
 की वाचा ॥ अथाचार्यः कर्त्ता वालिङ्गमर्चावा ॥ ३७९ भूः पुरुषमावाहयामि ॥ ३८० भुवः ३८१ स्वः ३८२
 भूर्भुवः स्वः पुरुषमावाहयामीत्यावाह्यं प्रणवेना संनंदत्वा तेनेव द्वाविष्यामाकविष्णुं क्रीं ता यममि
 श्रयाद्यं ॥ इमा आयः शिवतमाः इताः इततमा मे ध्यामि ध्यतमा अमृता अमृतरसाः पादा स्तां जु
 येत प्रतिशुभं तां प्रतिशुभं तां भगवान्महाविष्णुर्विष्णवे नमः ॥ भगवान्महादेवोरुद्राय
 नमः इति लिङ्गे ॥ इमा आयः ० आचमनीया ॥ स्नाजुयतामिति स्नालालवं गं कोलकक्षरमि
 माचमनीया ॥ आयः क्षीरकुशाभ्यैश्चाक्षौनेर्यं वंतुले ॥ यं वैः सिद्ध्यर्थं केश्येवा ॥ अर्घ्यं इत्यर्थः ॥
 ततो विदमंत्रैः प्रणवेन चरत्तां बुकलशेन संस्थाप्य देविष्णुरिति विष्मि नमो अस्तु नीलश्रीवाये
 तिलिङ्गे प्रतिसरं विस्वस्य देवं त्वा ॥ इमे गंधाः शुभादिभ्यः सर्वगंधैरलं कृताः ॥ इता ब्रह्मयवि
 त्रेण इताः सूर्यस्य रश्मिभिः ॥ इता इमा दिष्टवत् ॥ इति गंधाः इमे मात्माः शुभादिभ्यः सर्वमा
 लेरलं कृताः ॥ इता ० मालं इमे पुण्या इति पुण्यं ॥ वनस्य तिरसो धूयो गंधाढी धूय उन्नमः ॥ आ
 प्रेयः सर्वदेवानां धूयो यं प्रतिशुभं तां ॥ प्रतिशुभं तां प्रतिशुभं त्वा ॥ इति ॥ धूय ॥ जीतिः सुकंचने
 जश्च देवानां सतं प्रियः ॥ प्रभाकरः सर्वभूतानां दीयो यं प्रतिशुभं तां इति दीयेदत्वा विष्णौ ॥ संक
 र्षणा वासुदेवप्रभुश्चा निरुद्धपुरुषो जमाधो जजृसिंहां सुतजनाहं नोयं हरिं रुद्रं इति हादश
 नामभिः केशवादिहादशनामभिर्वीपुण्याणि समर्थं तेरेव तपसां कृत्वा यायसधुतां तु तदर्थं
 शर्करावपुतः गुग्गुदं नहं द्विदं नानियवित्रं ते वि तनमिति निविद्य कशरमाजमिधं जुहात् ॥ वा

मुदेवाय स्वाहा॥ संकर्षणाय॥ अयुधाय॥ अनिरुद्धाय॥ शंभवे॥ प्रिये॥ स्वस्वत्ये॥ पुष्ट्ये॥ विश्वेश्वरि
हृत्वा विष्णोर्नुकम्॥ तदस्य प्रिया॥ प्रतद्विष्णुः परोमात्रया॥ विचमे॥ त्रिदेवः त्रिहादशनामभिश्च
अमुष्मे स्वाहेति जुहुयात्सिंगे तु दीयानं कृत्वा भवाय देवाय शर्वाय ईशाय॥ पशुयते॥ रुद्रा
य॥ उत्राय॥ भीमाय॥ महते देवाय॥ नमस्तुभ्यं शिदत्वा तैरेव तर्पणं कृत्वा पवित्रतो रतिपा
यसंगुडोदनं च निवेद्य शर्वां कृत्वा नामभिः कृशं कृत्वा भवस्य देवस्य यत्मे स्वाहा रत्नाद्यष्टभिः पु
डोदनं कृत्वा भवस्य देवसुताय स्वाहेत्याद्यैर्हृदि दीद नं कृत्वा अयं कमानो महान्तमानसो के आ
रात्रे गोघ्नं विकिरिदं विलोहितं सह स्वागि सह सशरितिरनेह स्वाशिवाय शंकराय सह मा
नाय शितिकंठाय कपर्दिने॥ तत्राया॥ अरुणाय॥ अयं गृहीणाया॥ हिरण्यवाहवे॥ सखि
जराय॥ वसुणाय॥ हिरण्ययेति च जुहुयात्॥ ततः खिष्टकंदो दिशेषसमाप्य षोडश सर्व
हविर्भविष्य वेत्ति गायवा वल्लिरयात्॥ मंत्रं सुत्वा मेकमाघं पुरुषं पुरातनं नारायणं विस्
जयजामहे॥ त्वमेव यज्ञो विहितो विधेयस्त्वमात्मनात्मनू प्रतिशुक्ली स्वहृष्यमिति॥ सिंगे तु
नारायणाय देव रुद्रशि वमिति वदेत्॥ ततो अत्ययं गेयं शुभं सुवः स्वमिति विश्रुत्वा हतं शो
बं निधाय अग्निना सह प्रदक्षिणी कृत्य विश्वभुजे सर्वभुजे आत्मने परमात्मने नमः॥ इति न
त्वा अग्निलीयं कंडलहयं स्वयुग्मिना चार्यं रजयित्वा॥ आचार्यो यशतस्त्वं तदहं द्वादश
तिस्र एकां वा गां दत्त्वा कृत्वा ग्म्योपि दक्षिणां दत्त्वा शतं द्वादश वा विप्रान् भोजयेदिति संखे
यः॥ प्रासादमात्रे नूतने तु मान्योक्तं जलाशयं प्रतिष्ठाविधिमेव कुर्यात्॥ गौकृत्तारणा वा
त्री प्रक्षेपादि तु न भवति द्वारलोपात्॥ वाहरा होमस्याने वा सुहोमः॥ अन्तर्द्वे व॥

इति कमलाकरभट्टकृतसिंग

प्रतिष्ठाविधिः॥ अथ पुनः॥

प्रतिष्ठा॥

नामधित्यहयशीर्षं चरात्रे चाडालमयं स्पर्शदधिता वह्निनाथवा॥ अरुणयजनसं
स्पृष्टा विप्रश्च जह धिता॥ संस्कार्येति शेषः॥ पदार्थादंशो द्वादशो॥ स्वं इति स्फुटिते दग्धे अ
ष्टमानं विवर्जितं॥ यागहीने यश्च स्पृष्टेयति तेदं शुभं मिषु॥ अन्तमत्रा र्चितं चैव यति तस्य
शं दधितो॥ यागहीने यश्च स्पृष्टेयति तेदं शुभं मिषु॥ अन्तमत्रा र्चितं चैव यति तस्य शं दधिते
दशस्वेति सुनो वक्तुः सन्धिधानं द्वौ कसः॥ यागः रजः॥ यश्च गंदं भादि॥ पंचरात्रे॥ स्वं इ
तास्फुटिता दग्धाय स्वादवीभया वहा॥ तस्मान् समुदरे त्रां तु षोडश विधिना नरः॥ अवी
भगादा बुयवासः कार्यः॥ नरजो विज्वे श्रीयात्सुराची विज्वे तथेति॥ त्रिस्तुभ्यो नैः॥ सि
द्धांतशेखरे॥ चौरचांडालपतितश्चोदत्वाः स्पर्शने सति॥ शिवायुयहंतौ चैव प्रतिष्ठापुनरा
चरेत्॥ पंचरात्रे॥ अगादंगादिसंघाने प्रतिष्ठापुनराचरेत्॥ जलाधिवासं विहितं नेत्रोनी
लनवर्जिताम्॥ शुद्धिविवेके विष्णुः॥ इत्यवन्ततशो चानोदवताचीनाभूयः प्रतिष्ठापने शु
द्धिरिति॥ अचीः प्रतिष्ठापनं कृत्य स्यात्मादेरुक्तं वेत्त॥ शौचं सत्त्वापुनः प्रतिष्ठापकुर्यादित्य

तयः॥ स्मृत्यसारेष्वेवम्॥ तद्विधिर्वैधायनसूत्रे॥ सर्वप्रतिष्ठितस्याबुद्धिर्ष्वमेकरात्रं हिरात्रमे
कमासे हि मासे वाचनादिविच्छेदे अदरजस्वलाद्युपसर्गने सर्वोक्तकाले पुराणाहं वाचयित्वा यु
ष्मान् ब्राह्मणान् भोजयित्वा निशायाजलाधवासं कृत्वा श्रोभूते कलशसंरोनयं च गम्येन त
त्र नम्रैः स्नायपित्वा अयं कलशं शुद्धोदकेनाश्रय्य तस्मिन् नवरत्नानि प्रक्षिप्य तं कलशं तत्र द्वा
यत्रा अश्वसहस्रमष्टशतमष्टाविंशतिवारं वा भिमं अतेनोदकेन देवं स्नाययेत्॥ ततः शुद्धोदकेन
स्नययेदशसहस्रादलाययासं भवमर्चयित्वा गुह्येन निवेदयेदिति॥ बुद्धिर्ष्वनुविच्छेदे सर्वोक्तं प्रति
ष्टोत्रं कुर्यात्॥ सर्वोक्तं विष्णुवचनम्॥ इदं मूलमासं पुनः कालादावपि कार्यमिति मदनरत्ने हि महो
च॥ देवाचीं प्रास्तुदभेदेन शुभलायणीं काश्यपः॥ वापीकृपारामसे नु सभातडागवप्रदेवतायुतनभे
दने प्रायश्चित्तं च तस्माद्गृहीतुं हयादिद्विष्णुमीनस्ते विष्णोः कर्माणीयादित्येति॥ यादेवता॥
यै ब्राह्मणा भोजयेदिति॥ शंखलिखितं॥ प्रतिमामासं कूपसंक्रम्य जसेतु निपातमंगेषु तस्मिन् यु
नप्रति संस्कारो यशं च निपातितानामिति॥ समुत्थानं प्रति क्रिया॥ प्रति संस्कारः पुनः प्रतियुक्तः॥
अष्टशतं पराः दशैत्यर्थः॥ अथ जीर्णीकारः सचलिगादौ दग्धे म
ये चलिते वा कार्यः॥ अथ वानादिसिद्धप्रतिष्ठितलिगादौ भगादिदुष्टे पिनकार्यः॥ तत्र तु महाभिवे
कं कुर्यादिति त्रिविक्रमः॥ कर्त्तुं सुकदेवस्य जीर्णीकारं करिष्ये इत्युक्ता पुराणाहं वाचयित्वा चार्यं शुविज
यत्वा लिगं॥ उं व्यायकैश्चरहृदयापनमः॥ उं व्यायकैश्चरशिरसे स्वाहेति॥ एवं सर्गं कृत्वा धीर
मंत्रं शतं जप्त्वा प्रतिप्रतिष्ठाप्या धीरेण शुतसर्वयैः सह संहृत्वा दिभ्यो नाभावल्लिङ्गं त्वाजीर्णीदेवंप्रा
वेन संश्रय्य ब्रह्मादिमंडलदेवानां हौमं सर्वोक्तं कृत्वा देवं प्रार्थयेत्॥ जीर्णीभयमिदं चैव सर्वदेवावहं
वृणां॥ अस्मीह रिक्तं तेषां तिः शास्त्रे स्मिन् कथितं त्वया॥ जीर्णीकारविधाने च नृपराश्रुहितावहं
॥ नरधितिश्च तं देवप्रहरामितवाप्तयेति॥ ततः स्त्रीराज्यमधुर्वीभिः समिष्टिश्चाद्यैर्नरसहस्रं शतं वा
देवमंत्रेण हृत्वा॥ अमातां दशं शेषं लिंगं चालनाय सहस्रं शतं वा पायसेन हृत्वा लिगं प्रार्थयेत्॥
लिगरूपं समागत्य येन दंसमधिष्ठितं॥ पायास्त्वं समिते स्थानं संत्यजे वशिवाज्ञया॥ अत्र स्थाने च
या विषामर्चं विधेयं चैव॥ शिवेन सह संतिष्ठेति मंत्रितं जलेनाभिविच्य विसर्जयेत्॥ ततोऽस्वमंत्रि
तेन स्वनिर्देशात्वा लिगमादाय नयादौ वा मदेवेन लिंगं प्रणवेन मूर्त्रिक्षियेत्॥ दारुजंतुमधुना
भ्याधारीरादहेत्॥ हेमरत्नादिमयं तदग्धं च स्तितं वा योग्यं चेत्॥ पुनस्तत्रैव स्थापयेत्॥ ततः शां
तिं अघीरेणातिष्ठेत् सहस्रं हृत्वा प्रार्थयेत्॥ भगवन् भूतभयं शलोकं नाथ्य जगत्पते॥ जीर्णीलिंगस
मुद्धारः कृतस्तवात्तया मया॥ अभिना दारुजं दग्धं चैव प्रशोलादिकं जले॥ प्रायश्चित्ताय देवेश
अधीरास्त्रिणातयितम्॥ तान् तो जान तो वापियथोक्तं न कृतं यद्वि॥ तत्सर्वं शरीरे वास्तु त्वत्प्रसा
दान्महे श्वरेति॥ ततो यजमानः प्रार्थयेत्॥ गोविप्रशिलिभूयाना माचार्यस्य च यज्वनः॥ शांतिर्भव
तु देवेश अकिं द्रं जायतामिदम्॥ मूर्त्रैर्नृविशेषः॥ त्वत्प्रसवेन निर्विघ्ने देहिनी मीययत्पत्नी॥ वासं क
रु सुश्रेष्ठतावत्वे वात्सके ग्रहे॥ वसन्तं केशं सहित्वेह मूर्त्रैर्वै तव सर्वं वत्॥ पावत्कारयते भक्तः सु
रुने स्पृशेच्छि तमिति॥ ततो नवा मूर्त्रैर्लिंगं बाह्यं त्वोक्तं विधिना स्थापयेत्॥ मूलं त्रिपुराशेऽष्ट

इतिजीर्णोद्धारः॥ अथतुलसीयहरणम्॥ देवयाजिकलनेस्मृतिसा
 रं॥ त्वंभूतोऽन्यतीयातेभोमभागवतानुया॥ यद्वैश्येवसंकातोहादृश्यास्तत्कदय॥ तुलसीवेवि
 चित्तंतितेहिंदतिहरेःशिरः॥ विष्णुधम्मोत्तरा॥ रविवारविनादवीतुलसी हा
 दर्शाविना॥ जीवितस्याविनाशाप्यनप्रचित्वातधर्मीवित्तया॥ संकातावर्कपक्षातेहादृश्यानि
 शिरःशिरः॥ येच्छिन्नंनुलसीपत्रेतिच्छिन्नहरिमन्त्रं॥ यामे॥ हादृश्यातुलसीपत्रेधात्रीपत्रेच
 न्नाति॥ नूनातिसनशगच्छेन्निर्यानतिगर्हितान्॥ रुद्रयामन्त्रं॥ हादृश्याच
 दिवास्वायतुलस्यवच्यस्तथा॥ विष्णुश्चेदिवस्त्रानवर्ज्जनीयसदाबुधेः॥ विष्णुधर्मीनहिंया
 तुलसीविप्रोहादृश्यावेष्टवक्तवित्॥ देवार्थेतुलसीच्छेदोहोमार्थेसमिधानया॥ इदृश्येनदुष्यत
 गवार्थेतुलसीस्यच॥ यहरामंत्रसुयामे॥ तुलस्यमृतनामासिसदात्वाके
 शवप्रिया॥ केशवार्थेविचित्रामिवरदाभवशोभनेरति॥ पारिजातेदक्षः समिसु
 व्यकुशादीनांदितीयःप्रहरोमन्त्रः॥ अथयुष्मादिःपुष्पितत्वम्॥ भार्गवा
 चनेमविष्णु॥ प्रहरतिष्ठतेजातीकारवीरमहर्निशं॥ तुलस्याविल्वपत्रेषुसर्वेषुजलजेषुच॥ नपुष्प
 धितदोषोस्तिमालाकारगृहेपिच॥ रुहन्नादीये॥ वर्ज्यपुष्पधितपुष्पवर्ज्यपुष्पि
 तंजलं॥ नवर्ज्येतुलसीपत्रेनवर्ज्येजान्दवीजलं॥ तत्रैवयामि॥ तुलसीपुष्पधिता
 नेवविल्वंतुत्रिदिनावधि॥ पत्रंयचदिनात्सांशेषपुष्पधितेविदुः॥ स्कादे॥ य
 लाशदिनमेकंनपुष्पंजंघदिनत्रयं॥ पंचाहविल्वपत्रेचदशहंतुलसीदलम्॥ यदार्थादृश
 राघवमहस्त्वम्याह॥ विल्वंयामार्गजातीतुलसिसमिश्रताकेतकीभृंगहवीमंदाभोजादिदभी
 मुनिनिलतगरवृक्षकल्हारमल्ली॥ वंयाम्भारातिकुंभीदमनमरुवकाविल्वतोहानिशस्तात्रिशत
 ३० अ ३ का १ य ई रीशो ११ दधि ४ निधि ९ वसु ८ भू ९ भू ९ यमा २
 भूयरावम्॥ अस्वार्थः॥ शताशतावुरीमंदःमंदारःअहिनीगकेशः॥ मुनिरास्वः॥ अम्भाराति
 कारवीरः॥ कुंभीयाटलेतिवैदिकनिघंटुः॥ अरयःयटः॥ इशाःयकादृशः॥ उदधयश्चत्वारः॥ निध
 योनव॥ वसवोष्टी॥ भूरेकःयमोहोविल्वमारम्भाहियंयंतगरापित्वा॥ दर्ममारभ्यपुनस्त्रिशय
 दिगरापेदिमर्थः॥ एतद्दिनीत्रंयुष्पधितानीत्यर्थः॥ दोउरानंदेस्कादेदमनमुपक्रम्य॥ तस्यमन्त्रा
 भगवतःपरमप्रीतिकारिणि॥ शुक्लापुष्पधितापिनिन्द्यामवतिकचित्त्रिधितत्वमात्मे॥ वि
 ल्वपत्रेचमाध्यंत्तमालामलकीदले॥ कल्हारंतुलसीचैवयप्रंचसुनिपुष्पकां॥ एतत्पुष्पधितंन
 स्यान्तुंशाश्वकलिकास्तथा॥ स्मृतिशारवत्मान्॥ जलजानाचसर्वेषोपचाराणांमहतस्यचासु
 शपुष्पस्यरजतमुवर्णीकृतयोरपि॥ नपुष्पधितदोषोस्तितीर्थतोपस्यत्रैवहि॥ मुकुलेनीक्षेदे
 वचंपकेर्जलजेर्विना॥ अथशिवनिर्मात्यनिर्णयः॥ सिंहांतशेखरि॥ भू
 हिरापागोरलताश्रीरप्याशुकारिका॥ विहायशेषनिर्मात्यंचंडेशायनिवेदयेत्॥ अम्भ
 न्नादिपानीपंतंबूलगंधपुष्पकां॥ दद्याच्चरायनिर्मात्यंशिवसुक्तेर्नुसर्वशः॥ आचार्यशिवव
 ज्ञानामाशाभंगेतुलसकां॥ धनस्यभक्षणेतिषापादीनलस्यमीरितंनिर्मात्येभक्षितेत्तस्यपादत

॥ इति रीता ॥ दाने च भक्षणसमेतदहं हृदये क्षण ॥ अक्तामादसुरो यदा निर्मीलस्य जपे सुधीः ॥
 ग्रयंचकसाहसमर्हिनसहितं ततो कामती भक्षणदीप्ताभापयित्तेन वान्तः ॥ निर्मीलस्य जपे सुधीः ॥
 इत्युक्तं ततोऽस्य शत्रुलब्धनसमीपिकायो मरणा नवा ॥ स्मृत्यर्थसंनिधिः ॥
 वसौर निर्मीलने वेद्य भक्षणो चांद्र ॥ चम्पासे हि सुरा ॥ अस्याम्पासे यतनम् ॥ अत्यनिर्मीलेषि च्छनाय
 येयेवमिति ॥ रदं च जोतिर्लगाद्यतिरिक्तविषयम् ॥ तथा च पुरुषार्थप्रबोधे भविष्य ॥ जोतिर्लिंगवि
 नास्मिन् यः रजयति स त्रमः ॥ तस्य नैवेद्य निर्मील भक्षणो मन्त्रकृत् ॥ शास्त्राभो भवेत्लिंगवारा
 लिंगे स्वयं भुवि ॥ रसलिंगे तथा र्वचसुरसि ह प्रतिष्ठिते ॥ इदं ये चंद्रकांते च वरीकृत्यादि निर्मिते ॥ शि
 वदीक्षा वतामं जेनेद भक्ष्यमितीर्यते ॥ तथा ॥ वारा लिंगे स्वयं भूते चंद्रकांते हृदि स्थिते ॥ चांद्राय रा
 समं जेयं संमोर्नैवेद्य भक्षणम् ॥ लिंगे स्वयं भुवे वारीरज्जैरसि निर्मिते ॥ सिद्धप्रतिष्ठिते चैव न चंडाभि
 कृतिर्भवेत् ॥ यत्र चंडाधिकारे स्तित भोक्तव्यं न मानं वै ॥ चंडाधिकारे नो यत्र भोक्तव्यं तत्र मक्तिनः ॥
 त्रैविक्रम्याम् ॥ वारा लिंगे च लोहे च सिद्धलिंगे स्वयं भुवि ॥ प्रतिमासु च सर्वा सुन चंडो धि
 कृती भवेत् ॥ अत्रा ब्रह्महापि सुविर्भूत्वा निर्मीलं पसुधारयेत् ॥ तस्य यापमहच्छीघ्रनाशयिष्ये म
 हाव्रते ति स्तादाद सुविमानयाद्यं शिव निर्मीलं किंतु स्तात्वे ति स्मात्तः ॥ अत्रुपनीतेन नयाद्यमिति
 श्रीदत्तः ॥ शिवदीक्षा हीनैर्नयाद्यमिति शेषः ॥ तिथितत्त्वे हेमाद्रौ च वारहे ॥ अथाद्यं शिवनैवेद्यं प
 त्रे पुण्यजलं फलं ॥ शालग्रामशिलासंगात्सर्वयाति य वित्रताभ्यं चायतनं ज्ञायां तत्रेणानिवेदित
 मित्यर्थः ॥ शिवपुराणे ॥ ये वीर भद्रशयिताः शिवभक्तिपराः सुखाः ॥ श
 भीरव्यत्र देवसु ये भक्ता ये नदीक्षिताः ॥ त्रियामनर्हमीशस्य तन्मसाद चतुष्टयम् ॥ काशीस्वंडे
 जलस्य धारयां प्रह्वि विधेः शान्तनजन्मनः ॥ रम्यजालंधरो बंधः समस्तसुरवल्गवः ॥ तथा ॥ स्ना
 पयित्वा विधानेन यो लिंगं स्नप्य नोदकं त्रिः पिवेत् त्रिविधं यापं तस्यैहा सुविनश्यति ॥ लिंगं स्नप्य नवा
 र्मिर्धः कुर्यान्मूर्ध्नि भिषे च नो ॥ गंगा स्नानं फलं तस्य जायते त्रिविधा भूतनः ॥ इदं सर्वं वाक्पत्रशाहिं च
 चर विषयमिति केचित् ॥ काशीस्थपुराणप्रसिद्धसर्वलिंगविषयं ॥ काशीस्वंडे रज्जि
 चरख्याने तथैव दर्शनादित्ये ॥ अथ लघुः ॥ राजमात्रं उः ॥ अक्षे सुत
 रयोस्मै वैश्वमया मूलानुराधाश्चिनी ॥ प्राजापत्यकरदिदेवतगुरुप्रालेयपादे सुच ॥ निर्दोषैर्ह
 यमैर्ह ले अमुमनो मालाभिरभ्यर्चिर्नैर्हत्वा क्षेत्रयनेर्हलिहलधरः क्षेत्रततः कर्षयेत् ॥ प्राज्ञेश्वर
 वराणां त्रादिनि मध्यामात्रं उतिष्याश्चिनी ॥ योष्मानुष्ममरीचयः शनभिसंस्त्राती विशास्त्रा तथा ॥
 ॥ जीवाकैंद सितेदं नंदनदिने लत्रे चक्षेभ्यो दये ॥ सस्यानां वपने तथैव लवने शलाकायां पयो
 ॥ चंडेश्वरः ॥ हस्तचित्रादिस्तीर्णैरिव श्यां च वरात्रये ॥ स्थिरलये पुरो वारेकी
 जघार्यंत शुक्रयोः ॥ उं धनदाय सर्वलोकहिताय देहि मे धान्यं स्वाहा ॥ लेखयित्वा इमं मंत्रं धाम्ना
 गारिनि धारयेत् ॥ सस्य हृदि परं कुर्यान्मज्जितं प्रतिष्ठयेत् ॥ इक्ष्वाहि सुखं गमनं गमनं मभिन्नं
 सुतारिषु ॥ व्ययमपि सस्य धनानां नु धावु धावु वा सरिकुसुम् ॥ शनिवारि च नो कार्पे धनं धान्यं यो
 उधेः ॥ अथ वस्त्रम् ॥ श्रीपतिः ॥ रोहिणी सुकरयंचकैश्चिभे सुत्रा सुचपुत

नेसुरं प्राप्तिवा जिवसुवारणं करेयुः॥ ऐतैषु गोमहिषदंति तुरंगमादिना नाना प्रकारयशुजा
 तिगतिः प्रशस्ता॥ अथ गजदंतच्छेदः॥ मोतिर्निर्वंधे॥ लाष्ट्वैष्वेक्षे
 तामादित्येव सुदैवतो दंतिना शुभदं कर्म पुण्ये हस्ते च कीर्तितं॥ अथ निक्षेपः॥
 भरणी त्रीणि सर्वाणि आर्द्रांश्चेयामघातया॥ चित्रा मेषा विशाखा च मूलमृग पुनर्वसु॥ एभिर्द
 तं प्रयुक्ते च यथ निक्षिप्यति धनं॥ दृष्टौ धावमानस्य धनिनो नोपयते॥ अथ ऋणा
 मोक्षः॥ श्रीधरः॥ वागीशमंद दिवसां शकल यशुक्ते रिक्ता सुमंद दिवसे कुलिकोद
 पेच॥ मैत्रहितीययद मैत्रसुहृत्पुक्ते राशुद्रमेव ऋणमोक्षमुशंति सेतः॥ अथ रा
 जमुद्रा॥ शुद्धुवक्षिप्रचरेषु मेयुयीगे प्रशस्ते शनिचंद्रवर्जं॥ वारेति यौधराज
 यादये च मुद्रा प्रतिष्ठा शुभदा हिराज्ञा॥ अथ नौः चरेभ्यः॥ यौष्माश्चिनी तु
 रगवारुणमित्रचित्रा शीतोष्मरस्मि बसवो नलवंत्यमूनि॥ वारे च जीवभृगु नंदनके प्रशस्तौ
 कादिसंघटनवाहनमेव कुर्यात्॥ अथ भोगः॥ गुरुभागवमानुराधा विधान
 यौष्माश्चिरोहिणीषु स्यात्॥ स्वासुत्ररासुकुर्यात् शयनारामभोगभोगादीन्॥ अथ श्म
 शुकर्मा श्रीपतिः॥ पुण्येषु संचाश्चिनीक्षेदे वेशा केहस्ते त्रिकेभ्यो दित्याः॥ क्षौरका
 र्यवैष्णवादि त्रये च सुक्ता भौमादि स्यात् गिरावान्॥ न स्वातभुक्ता कटभूषिता नामभ्यगयात्रा
 समरोक्तानां॥ क्षौरे विदध्यानि शिसंध्यो र्वाजिजीविसूरां नवमेन चान्ति॥ त्रिस्थली सेतौ
 बृहगायः॥ ॥ रथारक्षोरिवारेषु रात्रौ पाते
 वनाहनि॥ आदाह प्रतिपक्षिता भद्राक्षौरेषु वर्जयेत्॥ गार्ग्यः॥ मरुपमाह र्शिमाया तचतुर्दश्य
 रमीतया॥ आशुसन्निहि तं यायं त्रिषु तैले भगेक्षुरे॥ राजमार्तं॥ देव
 कार्ये पितुः आहरे वरं शयिरस्ये॥ क्षौरकर्मन कुर्वीत जन्ममासे च जन्ममे॥ बृहस्पतिः॥
 राजकार्ये निपुक्ता नानराणां भूयजीविनां॥ शमशुली मनस्वकुं देनास्त्रिकालविशोधने॥
 तथा॥ क्षौरं नैमित्रिकं कार्यं निषेधे सत्यिषुवा॥ पित्रादिमृतिदीक्षासु प्रायश्चित्ते च तीर्थको
 के चित्रा राहं मन्यथा यठेति॥ मुंडनस्य निषेधे पिकर्तनं नुविधीयते रिति॥ नारदः
 नृपविप्रास्तयाय ज्ञेयं मरुणैर्वधमोक्षणे॥ उहाहे स्त्रिलवारक्षीतिथिषु क्षौरमिष्टं भारते
 प्राशुखः शमशुकर्माणि कारयितुं समाहितः॥ उदसुखो वायुभूत्वा तथा पुर्विदं ते महत्॥
 अथार्कः॥ उदसुखः प्राशुखो वाचयनं कारयेन्मुधीः॥ कैशश्मशुली मनस्वानुद क
 संस्थानि वापयेत्॥ दक्षिणं करं मारभ्य धर्मा र्थं वापसंक्षये॥ शिखाद्यं नवसंस्कारे शिखा
 यतु शिरो वयेत्॥ यज्ञीनां तु विशेषो निगमे॥ कक्षीयस्य शिखा चर्ज्जं ऋतुसंधिषु वापयेदि
 ति॥ अन्येपि विधिप्रतिषेधाः प्रायुक्ताः॥ अथ धनसंयहः॥ ब्रह्मानिला
 कं मधमूलं त्रिष्वर्शे रोद्रे यौष्मानुराधगुरुविष्णुविशाखपुक्ते॥ वारे कुजार्कं भृगुनंदनसोमजा
 नां मेधधनस्य करणं भवति प्रशस्तम्॥ अथ नवान्नशः॥ श्रीपतिः॥ रेवती
 सुतिपुनर्वसुहस्तज्यतः दृष्ट्यापि दितयेषां॥ मुत्ररासुकथितं दृष्टुकानां प्राशनं च सनवान

विधानं॥ अथनवभोजनयात्रया॥ जीतिनिर्वंधे॥ भोज्ययात्रं सुधासिंघो वटये
हंसमाहरेत्॥ तजानप्राशनप्रीतिकाले भोजनमाचरेत्॥ अथनववर्षीफलदिभ
क्षराम्॥ चेश्वरः॥ मूलाश्विनीतिथ्यहर्गंडमेव योऽष्टौ त्रैदयपुनर्वसुवासवेवु॥ वा
रेषु भूमितनयार्कजवभर्जं तां हलनूतनफलाय शनं हितार्थी॥ अथ होमे आहूतिपा
तः॥ जीतिये॥ तरुणिविष्टयुभास्कारिचंद्रमा कुजसुरेखविधुतुदकेतवः॥ रवि
मतीदिनभंगराण्येष्वावतिस्वंगत्रितयंत्रितयंत्रसेत्॥ दिनकरार्कितमः कुजकेतवीहृतधु
जः शुभनाशकरास्तताः॥ दहनचक्रमिदं प्रविलोक्य तां दहनकर्मसिखं सर्वसमूहये॥ अ
थशांतिरुक्ताविष्णुधर्म॥ कूरयहमुखे चैव संजाते हवने शुभे॥ शांतिविधायगां द
द्याद्वाहणाय कुट्टे विने॥ आयसौ प्रतिमां कृत्वा निक्षिपेत्तामधो मुखी॥ गोमूत्रमधुगंधाद्यैर
र्चित्वा प्रतिमां ततः॥ स्तस्य निधाय संप्रजतत्र होमो विधीयते॥ अत्रायवादः क्रियासरि॥ निते
नेमित्रिके दुर्गाहोमादौ न विचारयेत्॥ अथ ज्वरदो फलाः प्रीयतिः॥ स्वा
न्याश्वेयारौद्रस्वांशुशक्रैरीगोत्रिर्वाधते यस्य पुंसः॥ तद्देवसं व्याटतीतिः प्रयत्नः स्यादुभ
वेल्लेख्येन्यापि वैद्यः॥ व्याघ्रुत्पत्तिर्यस्य मैत्रेयस्यो लिप्राणां ज्ञायते तस्य कच्छात्॥ वैद्ये
सौम्ये रोगमुक्तिस्तुमासादिशत्यास्याहाराणां मधुसु॥ यदाहंसेवासवेसहिंदेवमूलाश्विमे
रयिधिस्थेन वाहात्॥ याम्येवाश्वेवेसवेवारु॥ वैनेरुजस्याचूनमेकादशाहात्॥ आहि
दुधमिष्य संज्ञेयमाख्यप्राजापत्यादिनयोः संप्रजात्वा॥ जीतिये॥ एका
होनिधनं दशाहमनिलावाणवियम्यवृताः संप्राकाविलयश्च मासपुगलं मासो मृतिः पक्ष
कः॥ हीमासावथविंशतिर्दशनिशाः पक्षात्पक्षानखाः॥ मासो यच्छदशात्पक्षककुम्भी
अदिनात्यधिभात्॥ देवज्ञः॥ नुरागवरुणारैद्रावापुमेंद्रिष्वर्वायमरहनविशा
खापायवरिणायुक्ताः॥ तिथिपुनर्वसुमिष्यहीहृदशीवाचतुर्थीभवति मरणायोगीरोमिरा
कालहेतुः॥ अत्रकुम्भे मीनस्तत्र प्रतिमां स्रज्ज्वाहृदशदलेषु संकर्षणादिहृदशमूर्तीहृद
शादिमात्वा संप्रज्ज्वाहृदशीमिदं लक्ष्मीरात्रिगीयन्तान् देवताये अशोत्रराते हत्वा देव्यो हन
वर्त्तिदस्वाचार्योपगां प्रतिमां च दत्त्वा विमान् भीजयेदिनसंज्ञेयः॥ विशेषस्तत्र तद्देवाद्दो या
दार्थादर्शचक्षेयः॥ अथ भेषजम्॥ चेश्वरः॥ मूलाश्विनीधमृग
तिथ्यपुनर्वसुचयौऽष्टाश्विनीश्रवणाशककरत्रयेच॥ वरिषु वाक्यपतिसिनेंदुदिने प्रश
स्तं भेषजं भक्षयाममीमुहितेनुरागाम्॥ अथारोग्यस्तानम्॥ श्रीयतिः
इंदो वीरिभार्गवे च पुष्ये सुसांयादिमस्तानि पुकेषु भेषु॥ ये मेवांते वापि कुर्यात्कराविचैव स्ना
ने रोगनिर्मुक्तजंतुः॥ चरेदिलये रविमीमवासरि रक्तेतिथौ स्यादहले च पक्षे॥ धिष्मचरे
रीगनिधीयितानां स्नानं नराणां निरुजन्वकारि॥ अथ दंतधावनम्॥ श्वी च
क्षेदये विष्णुः॥ प्रतिपदशश्वी सुवतुर्दश्यश्वी सुव॥ नवम्याभातु वारे च दंतका
ष्टं विवर्जयेत्॥ नारदः॥ चतुर्दश्यश्वी योर्मासी संक्रमणी सुव॥ नंदा सुचनवम्यां च दंत

काष्टं विवर्जयेत्॥ आदेयज्ञे च नियमे तथा प्रोषितमर्तृका॥ व्यतीयाते च संक्रान्तानंदाभूताष्टयव
सुतैलक्ष्मीररतिमासंदतकाष्टं च वृजयेत्॥ वसिष्ठः॥ शश्वत्सुकवारे सुकुजाहि व्रतवासरे॥
जन्माहेश्राद्धदिवसे दतकाष्टं विवर्जयेत्॥ हेमाद्रौ स्कांटे॥ अभ्यंगजलधि
स्नाने दतधावनमेषु नो॥ जातिचनिधने चैव तत्कालव्यापिनीतिथिः॥ संवत्तः रवौ
विवाहेश्राष्टौ च वृजयेदंतधावनं॥ यासः॥ अलामेदंतकाष्टानां निषहायां तथा
तिथौ॥ अयां ह्यदशगंड्यैर्विदध्याहंतधावनम्॥ अथा मलकस्नानं व्यासः॥
श्रीकामः सर्वदा स्नानं कुर्वीतामलकैर्नरः॥ सप्तमीनवमी चैव यवकालं विवर्जयेत्॥ चंद्र
सूर्योपरागे च स्नानमामलकैरुपजेत्॥ क्रतुः॥ यष्टी च सप्तमी चैव नवमी च त्रयोदशी॥ संक्रा
ंतोरवि वारे च स्नानमामलकैरुपजेत्॥ यत्रुः॥ नवमी दशमी चैव वृत्तीया च त्रयोदशी॥ प्रतिप
द्वादशी कृष्णस्नानं तासु विवर्जयेत्॥ यचः॥ दर्शस्नानं न कुर्वीतामातापित्रौ लुजीवतौ॥ पुत्रः
कुर्वन्निराचष्टे पित्रोरुन्नतिजीविते रत्निकरावयमाद्यैः॥ स्नानमात्रनिषिद्धं॥ तन्मोर्गार्थस्नान
परंतन्निराचष्टे पित्रोरुन्नत्यनेमि त्रिकपरमिति॥ हेमाद्रिः॥ अथ तैलनिषेधः॥
कामायनः॥ यक्षादीचरवौ यक्ष्यारिजायां च तथा तिथौ॥ तैलेनाभ्यगमानसु
चतुर्भिः परिहीयते॥ गर्गः॥ पंचदश्यां च तृदश्यां मष्टम्यारवि संक्रमे॥ द्वादश्यां सप्त
मी यक्ष्योत्तैलस्य र्शं विवर्जयेत्॥ नच कुर्यात्तृतीयाया त्रयोदश्यां तिथौ तथा॥ शाश्वतौ गति
मन्विह च दशम्यामपि यदितः॥ तत्रैवायुर्वेदे॥ यस्यां दिनस्येष्टम्यामे
कदश्यां च यवसु॥ द्वादश्यां च तृदश्यां च यस्यां प्रतिपत्तिथौ॥ व्रते आह दिने जन्मव्रतये अ
वगाह्योः॥ अष्टोत्तराफालुनेषु यतीयाते च वैधृतौ॥ विष्टियोगे च संक्रांतौ मन्वादिषु पु
गादिषु॥ नाभ्यंगोत्तरवालां तावद्दहामातु न दोषकृदिता॥ व्यवहारं तन्वि॥ संक्रांतिभद्रावति
यातं वैधृती यक्ष्यसमीयवसुना कर्कभूसुते॥ स्नाने हि तीयादशमी च गर्हिताः यक्षादिमाधा
रदधावनैधमाः॥ अस्यायवादमाह तत्रैव प्रचेताः॥ सर्वपंगधंते लं चयत्रैले पुष्यवास्तिता
अन्यद्वययुतं तैले न दुष्यतिकदाचन॥ आयुर्वेदे॥ निषिद्धतिथिवारस्य मह
रोषयिरात्रिषु॥ किंचिद्दोषतपुत्रकाविप्रयादरजीवितम्॥ भातौ हवींस्त्रिभौ मे भूपुत्रं
पुष्यपुंगुं॥ सर्वेषां सर्वदा तैलमभ्यंगेषु न दुष्यति॥ मंगलेष्वप्येष्टयः॥ मांगल्यविद्यते
स्नानं दृष्टिः द्रष्टुं सर्वेषु च॥ स्नेहयात्र समायुक्तं मध्याह्नात्माकृतदिव्यते॥ इति
मदनपारिजाते कामायनीकेः॥ हेमाद्रौ दृढमनुः॥ तैलाभ्यंगो नार्कवारे न भौमे
नो संक्रांतौ वैधृती विष्टि यक्ष्योः यवस्य स्यान्नेष्टः सरसः प्रोक्ता मुक्ता वासरे सूर्यस्तौः
तिलस्नाननिषेधसुष्टं त्रिंशन्ते॥ तथा सप्तम्यमावास्या संक्रांतियहजन्मसु॥ धनपुत्र
कलत्रार्थं तिलमिष्टं न संस्पृशत्॥ अथ ग्रहभः॥ जोतिर्निवधे वा
दरायणाः॥ वैशाखे फाल्गुने यौषे आवरो मार्गशीर्षके॥ संचारभः शिलामारः संचारभः
प्रशस्यते॥ नारदः॥ सोम्याः फाल्गुनं वैशाखमाघश्रावणा कार्तिकाः॥ मासास्यु

ईहनिर्मोहोपुत्रारोग्यधनप्रदाः॥अत्रवृषसिहवृश्चिकाःवेशाखश्रावणकार्तिकाःसौरश्री
 या॥ रतिकासादरीः॥ तत्रैवकारणतत्रै॥स्थिरमासेस्थिरेशशोस्थिरैः
 शीतववैश्मनां॥कुर्वीतस्थापनंशंकोःशेमुस्थापनमेववा॥कार्तिकनिधेधनुलापरः॥कु
 भेमाधेयिसर्वेयामेदिशणामुपक्रमः॥महर्षयःप्रशंसतिधामागारविहायच॥निधेधोवास
 हयः॥याकभोजनशालादौमार्गशीर्षश्चफाल्गुनः॥रथ्यागृहमठादौचसहस्यःसुचिरेव
 जु॥योवावाढनिधेधनुप्रधानगृहपरः॥नप्रधानगृहारेभंकुर्यात्तौघेषुचावपीतितत्रैवो
 क्तैः॥ जोतिस्तत्वे॥श्रव्यापरा स्युनभोत्तयोवेयाम्पोत्रास्यसहसिहिति
 ये॥कार्यगृहजीववुधर्षगार्कनीचालगोजीवसितोचहित्वा॥ रत्नमालाया॥
 कर्कतजहरिकुंभगतैर्कैर्ध्वपश्चिममुखानिगृहाणि॥तोलिमेवदृष्टश्चिकपतिदक्षिणा
 तरमुखानिवदति॥दिवजवह्नमः॥श्रीकोधाम्यपचतानिःयसुत्वंस्वामिर्नःस्वसगरभृत्सु
 नाशम्॥रत्नधान्यमितिकालादशेषाढः॥स्वश्रीप्राप्तिवन्तिभीतिचलस्त्रीकुप्युश्चेत्त्रायागृ
 हारंभुकास्ते॥गर्गः॥अत्रराश्रुगरोहिराणामुष्मेमेवैकरत्रये॥धनिष्ठाहितयेयोष्मेगृहारभःप्र
 शस्यते॥रोहिराणाश्रवरात्रयेदितिपुगेहसत्रयेमूलकोरेवसुत्रफाल्गुनीपुुरगभेमेनोत्र
 रावाढयोः॥शस्तबासुकुजाकैर्वर्जितदिनैर्गोकुंभसिहेमुखे॥कमापामिषुनेनभःसुचि
 सहोराधीर्जकेफाल्गुने॥ कालादशसनत्कुमारः॥ आदित्यभोमवर्जतु
 सर्वेवाराःसुभःप्रदाः॥ वासुशास्त्रिः॥ मार्गशीर्षेतथापौषेवेशाखश्रावणोत
 था॥फाल्गुनेचह्रातवेशमसर्वसंयत्तदंभवेत्॥कार्तिकेमाघमासेचचैत्रेज्येष्ठेतथाश्विने
 ॥मास्यावाढेभाद्रपदेनकुर्यात्सर्वथागृहं॥हितीयाचतृतीयाचपचमीसप्रमीतथा॥त्र
 योदशीचदशमीदश्याचैकादशीतथा॥वैष्णारभेषुभायस्यविशेषाःसुक्तपक्षगाः॥
 व्यवहारसारे॥शिलाभासःप्रकर्तव्योगृहाणाश्रवणोमृगो॥योष्मेहस्तेचरोहिराणामुष्मा
 श्विसुत्ररात्रये॥ वासुप्रदीये॥ अधोमुखेमेविदधीतस्वातशिलास्तथैवो
 र्ध्वमुखेश्वपटं॥तिर्य्यग्मुखैर्दरकायादयानगृहप्रवेशोमृदभिर्धुवैश्च॥लघ्नः॥स्नानच
 पाकशयनंचभोजनगजालयवाजिगृहधनस्यदेवस्यश्रवदिदिशिक्लमेषामध्येसभाभू
 यनिवेशनाया॥ शिल्पशास्त्रिः॥ कमासिहेतुलायामुजगयतिमुखं
 शंभुकीरोग्रिस्तातवायव्येस्यात्रदास्यत्तलिघ्नमकरेश्चस्तातवदति॥कुंभेमीनेचमेघे
 निर्ऋतिशिमुखस्वातवायव्यकीरोचायेकीरोमुखंवेष्टयमियुनगतेकर्कटेरक्षस्वात
 तत्वचिंतामणौ॥यत्रदेर्ध्वगृहादीनांहात्रिशदस्तोभिका॥ननत्रचित्तयेदीमानयुगाणा
 यव्ययादिकान्॥ राजमार्गः॥ आयव्ययोमाससुदिदृशागारेनचित्ता
 येत्॥शिलाभासादिनोकुर्यात्त्रयागरेपुगने॥ व्यवहारतत्वे॥ निधेधेध
 पिकालेषुस्वानुकूलेषुमेदिनेदृशाकाष्टगृहारेभेमासदोषोनविद्यते॥चैश्वरः॥दश्यादि
 त्वदमीवावतश्रवस्यवर्जयेद्गृहं॥उत्ररास्यनकुर्वीतनवम्पादिचतुर्दशी॥अमावास्याष्टमी

यावत्स्थिमासं विवर्जयेत् ॥ नवम्यादौ तथायाम्यावत्कृष्णाचतुर्दशी ॥ पुनरेष्टयाथवा सृत्वाकर्तृ
 मंवासुरोपगां ॥ सायाहवर्जदिवसेरात्रोत्क्रामहानिशाम् ॥ वराहः ॥ दक्षिणार्धवैकीर्णकृत्वा
 रजोशिलात्समेत ॥ प्रथमाम् ॥ शिवाः प्रदक्षिणेन संभ्राष्ट्रैव सप्तम्याम् ॥ कालादर्शवा
 सुशास्वेत ॥ स्वाते चैव शिलात्सासेष्टमचक्रं प्रशस्यते ॥ तच्चोक्तं शांतिरजै ॥ च
 तुहस्तप्रमारां तुखात्वागर्तं समेततः कुम्भोदकैः सेचयेत् ॥ शांतिपाठः पुरः सरः ॥ ततर्शानदिग्भा
 गे साक्षरत्नयंचक्रं साजकुम्भे स्थिरं मुक्तावासुभजनशर्बकां ॥ कुम्भोपरिशिलात्सासं कर्तव्यं स
 रत्नतरां ॥ अथ गृहप्रवेशः ॥ गृहस्यतिः ॥ नन्दायां दक्षिणहारे भद्रायां पश्चि
 मेन तु ॥ जयायामुत्तरं हारं रणीयां शर्वतो विशेत् ॥ वसिष्ठः ॥ कृत्वा शुक्रं दृष्ट्वा तो वा मतो
 कं विप्राचक्ष आनयतः शरीकुम्भं ॥ हर्म्यं रम्यं ते रणसं खितानिः स्त्रीभिः स्वकीगीतवाद्यैर्विशेच
 ॥ अथ हारतत्वे ॥ सौम्यायने आवरा मार्गयो वेजन्मक्षलत्रोपचयोदयांशे ॥ वामागते
 कं गृहवासुभजां कृत्वा विशेदं श्मभकूटं युद्धं ॥ वासुशास्वे ॥ लयान् प्रागादिर्तोदिक्षु होहोराशी
 तियो जयेत् ॥ एकमेकं न सत्कोणैः सूर्यवामे विचितयेत् ॥ वसिष्ठः ॥ चंद्रजाप्ये सितवा
 सेरुतुश्रीकरं सुतमहार्थलाभदम् ॥ सूर्यसुतुदिवसे स्थिरं प्रदक्षिणं चौरमयमत्र निर्दिशेत् ॥
 रत्नकोशे ॥ उभे च निष्ठा मृदुवाकरीषु स्वायं भुवक्षेत्रियुचोतरासु ॥ अक्षीरा चंद्रश्च भद्रो
 दृपस्यति थावरिके च गृहप्रवेशः ॥ नारदः ॥ प्रवेशो मध्यमीनेयः सौम्यकार्तिक
 मासयोः ॥ माघषाल्पानुनवेशाखजैष्ठमासेषु शोभनः ॥ अक्षपाटमनाच्छन्नमदत्तवलिभोजनं
 गृहं न प्रविशेदीमान् आपरा माकरोहितं ॥ जेष्ठः सुदृगृहपरः ॥ गृहगम्यः भातो अमीम
 स्य विहाय वारो भूलादियोगाननुमानवापि ॥ रिक्ता निथींश्चापि मृदुधुवर्षे सौम्यायने च प्रवि
 शेद्गृहाणि ॥ रत्नमालायां ॥ त्वाष्ट्रमित्रशशियुष्यदेवताभ्यामनेति मुनयो
 मृदुत्यथा ॥ मित्रगीहरतिभूषणावरोक्षीतमंगलविधानमेषु च ॥ रोहिण्युत्तरात्रयंचक्रवानि ॥
 प्रवेशश्च वासुभजां कृत्वा कार्यः ॥ जीर्णोद्भवे तथा धाने तथा गृहनिवेशने ॥ नवमासादमव
 ने मासादपरिवर्त्तने ॥ दाराभिवर्त्तने तथा सादे सुगृहेषु च ॥ वासुप्रशमनं कुप्यीत्पूर्वमेव वि
 चक्षरा ॥ रतिमास्योक्तेः ॥ तत्रैव ॥ कृत्वायनोद्दिजवरानथ शरीकुम्भे
 दध्यस्तं प्रदलपुष्पफलोयशोभनम् ॥ दत्वा हिरण्यवसनानि तथा हि ज्येष्ठो मंगलपशांति
 निलयं स गृहविशेच्च ॥ गृहोक्तो हीमविधिना वलिकर्मकुपी न मासाद वासुशमने च विधि
 उक्तः ॥ सतर्पयेद्दिजवरानथ भस्मभोजैः सुक्तावरः स्वभवेन प्रविशेत्स्वरूपम् ॥ अथ
 कलिचर्माणि ॥ गृहचारदीये ॥ सप्तम्यात् ॥ स्वीकारः कर्मउलुविधारणम् ॥
 हिजानामसवर्णासुक्तमाख्यपमस्तथा ॥ दिवराजसुतो नर्तनं मधुपर्कं पशोर्वधः ॥ मांसदानं
 तथा आदेवान् प्रस्थाप्य मस्तथा ॥ दत्ताक्षनायाः कत्यायाः पुनर्दीनपरस्य च ॥ दीर्घकाले ब्रह्म
 चर्यं न मेधाश्च मेधकौ ॥ महाप्रस्थानगमनगोमेधश्च तथा मखः ॥ इमां च धमी च कलिपुगेव
 जीनाहर्मनीयिणाः ॥ कर्मउलुः सोदकं च कर्मउलुमित्युक्तं ॥ मृगयया वा ॥ दत्ताकृदा ॥ अढायाः

पुनरुदाहरेयं शंगोवधस्तथा॥ कलौयचनकुर्येतथातृजायोकमंजुमिति हेमाद्रौ वचना
 त्॥ ऊढायाः पुरा पुरुषसंयोगान्ते देयतिके चनेमादिभिर्विवाहोक्ताः॥ हेमाद्रौ प्राज्ञे॥
 गोत्रात्मातुः सपिंडाच्च विवाहो गोवधस्तथा॥ नराश्वमेधी मयंचकलौवर्षं हिजातिभिः॥ गीचा
 तृगीत्रजायाः पितृष्वसुः॥ मातुः सपिंडात्मातुस्तातत्कन्याया विवाहः कलौनकार्यः॥ तिनया
 नितदिधायकानितानि पुगांतरविषयाणि॥ तथा च न्यासः॥ तृतीयो मातृ
 तः कन्यातृतीयो पितृतस्तथा॥ सुक्तेन चोद हिष्यति विप्राः पापविमोहिताः॥ इतिकं
 लौतन्निदामाह॥ मानतस्तृतीयो मातृलकन्यामित्यर्थः॥ उक्तं चैतन्मातृ॥ मयं
 स्त्रीभ्यश्च सुरमाचाममिमादिनाविहितमपि वर्ज्यम्॥ हेमाद्रौ चादिसपुराणौ॥
 विधवायां प्रजोत्पन्नैर्देवरस्यनियोजनं॥ वात्स्यायनयोः स्तनयोः स्तुकीरणमेन संस्कृतिः॥ कन्या
 नाम संवर्णानां विवाहश्च हिजन्मभिः॥ आतनापि हिजाभ्यां धर्मपुद्गेन हिंसनं॥ हिजस्याथो
 तृतीयो मातुः शोधितस्यापि संग्रहः॥ सत्रदीक्षा च सर्वेषां कमंजुविधोरणम्॥ महाप्रस्थानग
 मनं गोसंज्ञमिच्छ गोसवे॥ सीत्रामरणा मपि सुराग्रहणस्य च संग्रहः॥ अथिहोत्रहवण्याश्च
 लेहोलीढापरिग्रहः॥ इन्द्रस्ताभ्यामपि सपिंडमयं शंकोचनं तथा॥ प्रायश्चित्तविधानं च विप्रासं
 मरणांतिकं॥ संसर्गदोषलियासमहायातकानिष्कृतिः॥ संसर्गदोषस्तत्सर्गाच्चपंचमरसु
 क्तः॥ स्तेयचतुर्दशानि महायातकानि ब्रह्महत्यापानशूरादिसतीति शि॥ तेषां कामकृता
 नामरणांतिकं प्रायश्चित्ते विप्राणां कलौनेत्यर्थः॥ मरणांतिके हिजातिवधनिमित्तं द्वादश
 हंदिगुणं ब्रह्मवधनिमित्तं च हिंसा भवति॥ तच्चतुर्थेनास्ति निष्कृतिरिति निखिदे॥ न चाम्ना
 हस्याविधिनान्ताधः॥ तिनद्यात्महत्यानिमित्तं स्येव वाघोतजातिवधनिमित्तस्य॥ भिन्नविष
 यत्वात्॥ संसर्गिणस्तु कामतोपि ब्रतस्थे चोक्तेर्न मरणांतिकम्॥ नापिलेये तिनराज्ञो वधर्ह
 कत्वात्॥ तिनतयो मरणांतिकाभावात्तयोरिव निष्कृतिर्ना संसर्गत्रयारणम्॥ पुगांतरे तु कलौ
 निषेधवलादेव प्रवृत्तिः॥ संतुदिप्रपरं न क्षत्रियादेः॥ तदुक्तं विप्राणां मरणांतिकमिति॥ वि
 शेषस्त्वसंस्तनैः प्रायश्चित्तरत्नेत्येव॥ वरातिथिपितृभ्यश्च पश्याकरराकिया॥ दत्तोरसे
 तरेषां पुत्रत्वेन परियहः॥ सवर्णां मागनादयेः संसर्गः शोधितैरपि॥ अथोत्तमं प्रहृष्टत्रय
 रिमागो गुरुः स्त्रियाः॥ परोद्देशात्संसागः उद्विष्टस्यापि वर्जने॥ प्रतिमाभ्यवृत्तार्थापसंकल
 नसधर्मकः॥ अस्थिसंवयनाहर्ध्वमंगस्य शीनमेव च॥ शामिचं चैव विप्राणां सोमविक्रयणा
 नथा॥ षड्भक्तानशने चान्तराहीनकर्मणा॥ माधवीयेष्ट्योचं चोदयेच॥
 श्रद्धेयुदासगोपालकुलमित्रादीसीरिणां॥ मोमाननाग्रहस्य स्थनीयं सेवातिहरतः॥
 शिष्यस्य गुरुदारेयुगुरुवद्वृत्तिशीलता॥ आपहृतिर्हिजाभ्यां मशस्तनिकता तथा॥ प्र
 जाग्रतु हिजाभ्यां प्रजारणोपरिग्रहः॥ ब्राह्मणानां प्रवासित्वसुरताधिधमनक्रियाभस्त
 न्कारादिदृष्टां स्त्रीसंग्रहो विधिनोदितः॥ यतश्च सर्ववर्णेषु भिक्षाचर्याविधानतः॥ नवोद
 केदशाहचरसिंहागुरुणीदिता॥ ब्राह्मणादिषु श्रद्धस्य चनादिक्रियापि च॥ भृग्वधिय

तन्निवृत्तहादिमरणांत्या॥ गोतृनिशिष्टेषु यस्मिंश्चिद्विषयचमनक्रिया॥ पितापुत्रविशेषेषु सा
 क्षितांदेउकल्पना॥ यत्नेः सायं गृहत्वचसुरिभित्तुदंशिभिः॥ एतानि लोकायुष्मर्थकलेरदोम
 हात्मभिः॥ निवर्तिता निविहृद्विषयवस्थाश्वकं तुधै॥ सुरग्रहणस्य तत्कर्तुः संप्रहोमवहार
 कः॥ नचमध्यं चेति सामान्येन निविहृद्व्यानेनौपसंहार इति वाच्यम्॥ निषेध
 सनिवृत्तिमात्रफलत्वेन विशेषानयेत्वात्॥ नहि स्यादित्यस्य न ब्राह्मणो हमादित्यनेनोपसं
 हारे हिंसांतरस्यादोयत्वायनेत्या॥ निरूपितं चैतदेमाद्विगणमप्यत्रोपरस्यते॥ सुरग्रहस्योद्दे
 शस्यसौत्रामणिविशेषणाविवक्षया वाज्रयेयेपि निषेधः॥ सौत्रामण्यांतुपयोयहावास्मुरि
 त्वायसौवोक्तैर्वैकल्पिकपथैर्यद्देहस्यधिकारः॥ वाज्रयेयेतु नत्वाभौ मानाभावात्तौ मसुरयोः
 सहस्यगोनांशे सुरद्रव्यत्वात्तत्स्यतत्तयायागनामत्वेन ताविना संज्ञायोगात्कलौ नाधिका
 ररतिपुक्तं प्रतीमः॥ त्रिकांउमंडनादिलिखनंतु निर्मूलमनाकारं च॥ इति॥ एकाहाद्वाह्यरा
 सुदोयोनिवेदसमन्वितरस्युक्तैः॥ आद्यस्याशौचस्य संकोचः॥ ननस्य निष्कृतिर्दृष्टाभूवदिय
 तनाहनेरस्युक्तस्य प्रायश्चित्तस्य विधानमुपदेशः कलौ कर्तैवल्लिप्येति नित्यासौक्तैः॥ पतिना
 संसर्गदोषसत्त्वियानित्यं नेत्यर्थः॥ केचिदाहुः ते मूर्खाः मानाभावात्॥ तैनायमर्थः
 तत्संसर्गात्तुपंचमः॥ स्तिये च॥ तदस्यानिमहायानकानि॥ ब्रह्मवधसुरायानगुरुतस्यानिची
 शितेषाकामाहृतानांप्रायश्चित्तकलीनतेसुकामतीमरणांतस्यैवोक्तैः॥ नत्यूनेहादशा
 द्देहगुरपिआत्मनो ब्रह्मवधनिमित्ते च चतुर्विंशत्यहमिति चतुर्गुणाद्वादशाद्वयत्रैलस्य च चतु
 र्येनास्ति निष्कृतिरिति निषेधात्मा॥ सर्पिणो ब्रतस्यैवोक्तैः॥ सेयेच राजोवधकर्तृत्वात्त्वामवधा
 पतिः॥ अतो वैगुरप्युक्तोधिकारः॥ नचविधितानिषेधवाधानां॥ आत्मवधदोषायवादेपि न
 सवधाभावात्॥ पुंशोतरदोषसाम्येपि कलौ दोषाधिक्यात्॥ एतद्विप्रयस्म॥ सवर्णात्मा
 सवर्णाश्च त्रियादिः॥ तयादृष्टैः॥ अयोनीशिष्यादौ॥ चतस्रस्तुपरित्यागाः॥ शिष्यगुरुगा
 चयेत्युक्तं स्थागः॥ यदेदेशेन ब्राह्मणायुर्थं आत्मत्यागः॥ यहायदेदेशात्मत्यागोदानं मनसा
 यात्रमुद्दिश्येत्युक्तं॥ उद्दिश्यस्य तत्तस्य वर्जनं प्रतिग्रहसमर्थोपीत्युक्तं॥ वेतनयहरोनप्रतिमा
 श्जा॥ स्वाशौचकालादिज्ञेयं॥ स्पृशेत्तु विभागनः॥ तस्य शः॥ यदिति उयोचितस्य हं स्थि
 त्वाधान्यमब्राह्मणादरेदित्युक्तमन्योयं॥ आपदिक्षात्रादिद्वर्तिः॥ मुखेनैव धमेदप्रिमितु
 कंधमनं॥ दशहेनैव सुदोतभूमिस्थं च न वीदकमित्युक्तोदशाहः॥ गुरवे तु वरं दत्तेत्युक्ताद
 क्षिरा॥ श्रुदेमुदासंगीयालेति॥ केहयकं स्निहयकं यच्चदुग्धेन पाचितं॥ एतान्यश्रद्धा नमुजो
 भोमानिमनुरव्वीदित्यपराकीं सुमंत्रक्ता श्रुदस्याकक्रिया॥ पितापुत्रविवादितुसाक्षिणा
 त्रिपुणोदमरस्युक्तः॥ सायं गृहत्वम्॥ विधुमिसन्नमुसत्तेरस्युक्तं॥ इच्छी चंद्रेरातु॥ अदंतिव
 सुधाविप्राः इथि वीदरीनायतु॥ अनिके नायनाहारायत्रसायं गृहासु
 ते॥ इति विस्मयुरागोक्तो निविहः॥ त्रेनाज्ञातशीलपंथादेः आहारी विनियोगेन कार्यः कला
 वित्यर्थ उक्तः॥ अस्त्रांशो गोवधसंज्ञेति वापाठः॥ दिवराचमुतोत्पत्तिः कलौ पंचविधवर्जयेत्वा

प्रिहोत्रतदर्थमाधानम् ॥ एतच्च सर्वाधानपरं ॥ अर्हाधाने स्मृतं श्रीतस्मान्मन्त्रोक्तं यत्कृ-
तिः ॥ सर्वाधानं तयोरेककृतिः ॥ सर्वपुगाश्रिते तिलोगाश्विवचनादिनिष्पत्तिवदिकाया-
॥ एतेन च त्वार्यद्वसहस्राणि च त्वार्यद्वशतानि च ॥ कलेर्यदागमिष्यति तदा त्रैतापरिवृ-
संसासश्चनकर्तव्यो ब्राह्मणो न विजानतेति आसवचनं व्याख्यातं ॥ सर्वाधानेपि विशेष-
माह देवलः ॥ यावद्वर्णाविभागोस्तियावदेतः प्रवर्तते ॥ संसासं चाप्रिहोत्रं च तावत्कृ-
त्कलौ पुगेति ॥ अत्र सर्वपुगाश्रिते तिलोगाश्विवाक्ये सर्वपुगाश्रिततादीनीत्येकार्थः ॥
अन्ये तु पुगस्य सर्वकलेः ॥ सर्वाभोगः स च त्वार्यद्वसहस्राणीति ॥ सर्वोक्तवाक्याच्चतुश्चत्वारि-
शच्छतवर्षावच्छिन्नतस्मिन् भोगे सर्वाधानं कार्यं ॥ तदत्र त्रयवद्वर्णाविभागोस्तीति वा-
क्याद्वर्णाविभागपर्यंतमर्हाधानमित्याहुः ॥ संसासश्चिदः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

इति श्रीमन्मारायणभट्टसरिसुनुरामहम्ममहात्म

जदिनकरभट्टानुजकमलाकरकृते निर्णय

सिंधौ तृतीयपरिच्छेदे कलिवर्ज्यानि

तृतीयपरिच्छेदः समाप्तः ४ ॥

इतउत्तरश्चाह निर्णयः ॥

उल्लवोदरायनमः ॥ नानानिवंधवैमत्यभ्रानचित्रोद्दिधीर्षया ॥ कमलाकरसजेन क्रि-
यतेऽप्राह निर्णयः ॥ तत्स्वरूपमाह दृष्टीचंद्रोदये मरीचिः ॥ प्रेतपिहंश्च निर्दिश्य भोजनं यन्नि-
यमात्मनः ॥ अहयादीयते यत्र तच्छ्राद्धपरिकीर्तितं ॥ ब्राह्मणस्त्रीकोरातश्चतुर्थ्यतयदीप-
नीतयिज्ञाद्युद्देश्यकस्यागः ॥ आहमित्यर्थः ॥ तत्र यद्यपि होमपि भोजनानि प्रधानमिति हे-
मादिः ॥ होमश्च पिउदानं च तथा ब्राह्मणभोजना ॥ आहश्राद्धाभिधेयं स्याद्वैकस्मिन्नौ यवाभि-
करति ॥ श्रीधरश्च तथा पिकं विदिशयेव दक्षामः ॥ निमित्तभेदे भोजनस्य पिशानं वा निषे-
धो न प्राधान्यविरुद्धादि ॥ असौ मया जिनोदधिययो यागवत् ॥ यच्च शूलपाणिः ॥ नित्यं
आहमंदेव स्यादर्थेयिउ विवर्जितमिति हारीतीयेनित्यं आहमसादोपिउ निवेद्योस्तिनच-
प्राप्तिविनाशः ॥ नचातिदेशविनाशप्राप्तिः ॥ नचागत्वेन विनातिदेशः ॥ प्रधानस्यानतिदेशा-
यत् ॥ नोदीमुखानाप्रत्यहं कत्ताराशिगतेरवौ ॥ पीरामास्यां प्रकर्तव्यं वराहवचनं यथेति
॥ यो रीमास्यां प्राहं विहितं तत्र नोदीमुखः केरन्पाकाक्षया ॥ ब्राह्मे ॥ पितापितामहश्चैव
तथैव प्रयितामहः ॥ त्रयोह्यशुखाद्येते पितरः संप्रकीर्त्तिताः ॥ तेभ्यः सर्वेतरये च प्रजाव-
तः सुखे धिताः ॥ ते तु नोदीमुखानोदीसमृद्धिरितिकथ्यते रतिवचनोक्ताः ॥ एवंचतस्मिन्
आहपिज्ञादित्रयोर्ध्यानां प्रसन्नमुखत्वरूपविश्वेदेव व्याहृतं नोदीमुखत्वं पारिभाषिकं ॥ त-
दुक्तं ॥ प्रसन्नमुखसंज्ञा सुमंगलीया यत्तु तेति ॥ अतएवात्र नोदी आहधर्मातिदेशः ॥ नो-

दीमुखशब्दस्य देवतापरस्य कर्मात्मात्वाभावात्। नापिनोदीमुखत्वं पितृविशेषणं॥ पारिभाषिक
त्वात्॥ तथा चैतस्य श्राद्धस्य कर्मात् शिरोरौ विधानात् निमित्तावपि कर्मागते सर्वे काम्यचतुर्
लोचनाविति वाक्पादुरिलोचनौ विधेदेवौ। इदं श्राद्धे तु॥ मातृश्राद्धे तु सर्वे स्यान्ति हराणां तदनंतरम्
ततो मातामहानां च ह्येव श्राद्धत्रयस्य तस्मादिवाक्पादुरौ धेनमात्रादित्रयमातामहादित्रयाणां।
देवतात्वे सिद्धे ते यामेव विधेदेव साधारणां ऊर्ध्ववक्त्रीरूपेनोदीमुखत्वं॥ अतएवात्र वचनं॥
ऊर्ध्ववक्त्री सुयेतत्र तेनोदीमुखसंज्ञितारति॥ तच्च॥ नोदीमुखेभ्यो देवेभ्यः प्रदक्षिणा कुशांशने।
पितृभ्यस्तत्सुखेभ्यश्च प्रदक्षिणामिति स्थिति रित्यंशं शरवचनादि धेयां देवानां पितृणां च विशेष
वशात्। तथा च नोदीश्राद्धमिति कर्मनामधेयं॥ अतएवात्र नोदीमुखे सत्यवसू संकीर्त्तौ वैश्वदेवि
केरतिवचनात् सत्यवसू विधेदेवौ॥ अत्र पितृशब्दस्य सपिंशीकरणात् श्राद्धजस्य पितृभावात् त्रिप
रत्नेन मातृपितृमातामहादि साधारणत्वं सर्वत्र नोदीमुखत्वं विशेषराभास्यं प्रदक्षिणादौ ह्य
ह्यो नोदीमुखान् पितृन्॥ यजेतदधिकर्कंधुमिश्रान् पितृगन्धैः क्रियेति याज्ञवल्क्योक्तौ रिति
यथांतरं॥ कलौ श्राद्धे मधुने वदेयम्॥ अज्ञाता गोपसुश्चैव श्राद्धे मांसं तथा मधुदेवराच्च सुतोत
त्रिः कलौ यंच विवर्जयेत्॥ इति श्राद्धदीपकलिकामदनपारिजातयोर्निर्णयोक्तेः

॥ पंचेति नपरि संख्या॥ दौषत्रयापत्तेः॥ कलावस्य निषेधवाक्यां न
र्थक्यापत्तेश्च॥ अतः प्रदर्शनमात्रार्थमेतत्॥ एतदाक्षोपात्तत्वापाधिना च यंच त्वोपपत्तिः॥ य
ज्यच्छ्राद्धे मधुना हीने तदसेः सकलैरपि॥ मिष्टान्नैरपि संयुक्तं पितृणां नैव ह्युपयेत्॥ अणुमात्र
मयि श्राद्धे यदि न स्याच्च माक्षिकं नामापि कीर्त्तनीयं स्यात्पितृणां प्रीतये तत्॥ इति हेमा
द्रोत्रास्तवचनं॥ यच्च॥ कथंचिदपि विप्रेभ्यो न दत्तं भोजने मधु॥ पिशस्तु नैव दातव्याः कदा
चिन्मधुना विनेति॥ श्राद्धदीपकलिकायां नागरखंडवचनम्॥ यच्च॥ सुमे
नं ब्राह्मणस्योक्तं मांसं त्रिपयैव शेषयोः॥ मधुप्रधानं श्रद्धसर्वेषां चाविशेषियदिति हेमा
द्रोषलस्य वचनं तत्कलियुगातिरिक्तयरां न च यथाचारं प्रदेयं तु मधुमांसादिकं तथा॥ दे
शाचारः परिग्राह्यः तत्र देशो यजैर्नरैः॥ अस्यथाप्यति तोतेयः सर्वधर्मवहित्तरति श्राद्धं प्रह
महत्तारदीये वचनादि शाचारतो अयस्येति वाच्यम्॥ कलिनिषेधवैयर्थ्यापत्तेः॥ तस्मात्क
लौ श्राद्धे मधुने वदेयमिति सिद्धम्॥ केचित्तु॥ कथंचिदपि विप्रेभ्यो न दत्तं भोजने मधु॥ पिशस्तु
नैव दातव्याः कदाचिन्मधुना विनेति॥ नागरखंडवचने कालेदां प्रत्ययस्मरणेन निषिद्धस्य क
लिकालादेः सर्वस्यापवादो भोजने मधुनिषेधेपि यिरे मधुकली देयमेवा॥ कलौ मधुनिषेध
वाक्यानां भोजनपरत्वात्॥ तेन सर्वकाले तिस्रांश्चाष्टांश्चिदुक्तं विशेषतः॥ भोज्यात्रेति ला
नृद्वह्मनिर्गशाः पितरौ गता इति॥ यथा भोजने तिलनिषेधेपि न पिरे तन्निषेधस्तथा त्रिपिरे न
मधुनिषेध इत्याहुः॥ सप्तमे उपकारकत्वेनातिदेशोक्तेः॥ तेन भोजनं प्रधानं पिशो गापि उदान
मात्रविधिस्त्वंगभूतात्कर्मोत्तरमेव प्रकरणांतरमायादिति॥ तच्चाज्ञातश्राद्धे न दद्यात्तृपकानं
सोऽहोऽहोऽपि॥ नपक्वं भोजयेद्दिशान् सक्कूदीपिकदा चनेत्याधेजीतश्राद्धे श्रद्धादादी भोजन

स्य निषेधेनांगत्वापत्तेः॥ नतोपशोकरोतीति वदयजीमविरोधेन विकल्पापत्तेः॥ तेन प्रादुर्ग
 भेधयत्वेनोभयप्राप्तीनिषेधः यदुदाहोवादीक्षितो न रदाति न जुहोति नासोमपाजी सं नयेदिति
 वदितितत्वं॥ धर्मप्रदोयेपि॥ यजुर्वायि उदानं तु वच्चा नादि जाचनं॥ प्रादुर्गभेधेयस्यादभयं
 सामवेदिना॥ तच्च॥ पितृन्यजेत पितृभ्यो दद्यादिसुभयप्रयोगदर्शनाद्यागदानोभयान्मकामि
 तरो देवता इति पितृदेयकत्वाद्यागत्य विप्राये स्या च दानत्वं भित्तिविरुद्धं॥ एतेन नायं यागः॥
 देवतोद्देशेन सा गोपागः॥ यागोद्देशाच्चेदेव तेनात्माश्रमादिति गीः मतमयास्तं॥ विधेश्वविशो
 धोद्देशकत्वस्य तस्येदमिति स्वसागरूपप्रतियोगित्वस्य वादेव तात्वात्॥ तत्रैव समुत्तः॥ प्रादुर्ग
 रत्नान्वाच्यं यस्करमुदाहृतं॥ आदित्यपुराणी॥ न संति पितरश्चैतत्कृत्वा म
 नसि योनरः प्राहं न कुर्वते न वत्स्य रक्तं पिवंति ते॥ तद्देवानाह विश्वामित्रः॥ नित्यं नेमिभिरिक्तं का
 म्यं हृदि प्राहं सपिंडं॥ पार्वणं चेति विज्ञेयं गणैः सुध्यर्थमश्नं॥ कर्मगं न वमं प्रोक्तं देविकं द
 शमं स्मृतं॥ यात्रां स्वेकादशं प्रोक्तं पुष्पार्थं द्वादशं स्मृतमिति॥ एषां लक्षणा निभविष्ये॥ अहं स
 ह नित्यं च्छादंतं नित्यमिति कीर्तितम्॥ वैश्वदेवविहीनं तदशक्तां बुद्धकेन तु॥ एको हि संतु य
 च्छादंतं नैमिभिरिक्तमुच्यते॥ तदप्यदेवकर्तव्यमपुमान्भोजयेदिति जान्॥ कामायविहितं काम्यं
 मभिप्रेतार्थसिद्धये॥ हृदोपनिषत्तयते प्राहं हृदि प्राहं तदुच्यते॥ गंधोदकतिलैर्पुक्तं कुर्यात्तात्र च
 नुष्ठया॥ अर्घ्याय पितृयात्रे मुप्रेतपात्रं प्रसेचयेत्॥ ये समाना इति द्वाभ्यामेतत् प्रेसपिंडं न
 म्॥ नित्येन तु ल्यं शेषं स्यादेको हि रश्चिवाच्ये॥ एतदभयमेव स्त्रियाः॥ तेन स्त्रीकर्तृकं स्त्रीसं
 प्रदानं केचेषु भयनियमः॥ इति कल्पतरुः॥ अमायां चैव यन्त्रिं
 यते तत्पार्वणमिति स्मृतम्॥ क्रियते पर्वणाय दानं पार्वणमिति स्थितिः॥ अत्र पर्वणं च नृदं श्य
 समीचैव अमावास्या च योगिमा॥ पर्वण्येता निराजं द्रवि संक्रमं तथेति विष्णुपुराणीकं
 संक्रांसादि॥ गोख्यायत्र क्रियते प्राहं गोशी प्राहं तदुच्यते॥ वह्नां विदुषां सम्यं सुखार्थं पितृ
 तृप्तेयं॥ क्रियते शुद्धये यत्र ब्राह्मणानां भोजनम्॥ सुध्यर्थमिति तत्प्रोक्तं वै न ते यमनो विभि
 ॥ निषेककाले सोमि च सीमंती न्यने तथा॥ ज्ञेयं पुंसवने चैव प्राहं कर्मांगमुच्यते॥ देवानु
 हिंश्य यच्छादंतं देविकमुच्यते॥ गच्छ नृदेशांतरं यजुः प्राहं कुर्यात्तु सार्थं॥ यात्रार्थमिति
 तत्प्रोक्तं प्रवेशे च न संशयः॥ शरीरो यचये प्राहं मथोपचय एव च॥ उपस्य मेतद्दिने यमो
 पचापिकमुच्यते॥ गोख्यां प्राहं कर्तुं समुदाये संभूय सामयी संपादनेन पुगयत्री र्थीदि प्राप्ती
 विदुषां प्राहं संपदासुखार्थं भिन्नपाकाशक्नो बहूपितृकः प्राहं मेकः कुर्यादिति कल्पतरुः
 शंखधरश्च॥ शुद्धिप्राहं प्रायश्चित्तांगमिति मेथिलाः॥ अत्र पार्वणोको हि संतु
 हि सपिंडीकरणं कंचतुर्विधमेव मुख्यं॥ तस्यैवायं प्रयत्नः॥ अथ प्राहं दे
 शाः॥ ० ॥ मनुः॥ सुविदेशं विविक्तं तु गोमयेनोपलिप्य च॥ दक्षिणा प्रवरां चै
 व प्रपत्तेनोपपादयेत्॥ इत्थी चंद्रोदये विष्णुधर्मे॥ दक्षिणा प्र
 वरोद्देशे तीर्थीदो च गृह्येया॥ भू संस्कारादि संपुक्ते प्राहं कुर्यात्प्रयत्नतः॥ तत्रैव प्रभासं

तरे॥ तीर्थद्वयगणपुण्यस्य द्वादशरतुभिरुभौ॥ भारते॥ तस्य देशः कुरुक्षेत्रं
गङ्गागङ्गासरस्वती॥ प्रभासं पुष्करं चैति तेषु श्रावणं होतुं॥ स्तोत्रे॥ तुल
सीकाननच्छायायत्रयत्रयमेव हिज॥ तत्र श्रावणं तत्रैव हिज्जागृहीतवत्॥ माधवीये
श्रावणं कुरुक्षेत्रः॥ महोदधौ प्रयागे च काश्यां च कुरुक्षेत्रे॥ शरदः॥ गङ्गाय
मुनयोस्तीरे ययोऽस्य मरुतकंदके॥ नर्मदावाहदातीरे भृगुलिङ्गे हिमालये॥ गङ्गाहारे प्रयागे च हि
मिषे पुष्करे तथा॥ सन्निहसां गङ्गायां च दत्तप्रक्षयतां व्रजेत्॥ अयिजायेत सीमांककुलैकस्थित
रे नर्म॥ गङ्गाशीर्षे वटेश्रावणे नोदघातमाहितः॥ एषमावहवः पुत्रायैकोपि गङ्गां व्रजेत्॥
यजेत वाश्वमेवेन नीले वाहस्य पुत्रं जेत्॥ श्रावणपुराणी॥ यचक्रो
गङ्गायां चैत्रकोशमेकं गङ्गाशिरः॥ महानद्यापश्चिमनयविद्धेश्वरगिरिः॥ उत्तरे ब्रह्मसंस्थया
वदक्षिणामानसं॥ एतद्गङ्गाशिरं नाम त्रिषु लोकेषु विद्युतमिति॥ शूलपाणी
हस्यति॥ गङ्गायां धर्मं दृष्टे च सरसि ब्रह्मराजस्थानं॥ गङ्गाशिरः क्षयवटो यत्र
श्रावणं मस्य॥ तस्मात्सं धर्मं दृष्टे नुकारणं मेव च॥ दृष्टे तानि पिहं श्रावणं वंशानविध
तिमुदरेत्॥ वैश्यलीसेती वायवीये॥ एतत्तत्रमाश्रीतं पिंडं दद्या
द्गङ्गाशिरः॥ उत्तरे ब्रह्मराजस्थानं॥ कुलमेकोत्तरं शतं॥ सप्तगोत्राणि तु॥ येनामात्राचमायां च॥
गिरीद्वहिना तथा॥ पितृमातृस्य सा चैव सप्तगोत्राणि॥ विदु
रिहं॥ एतद्गोत्राणामेकोत्तरं शतं कुलपुरुषारण्यं॥ तिचीक्रासुत्रैव॥ तत्त्वानि विंशतिनृपा
द्वादशैकादशादशश्चैव त्रिंशद्गोत्राणां कुलमेकोत्तरं शतं॥ तत्त्वानि चतुर्विंशतिः॥
तत्र द्वादशशब्दोद्वादशपरः॥ एवमेति॥ प्रयोगयारिजातेयामे॥
यथा मम यो मुद्रास्तस्य तापत्रयं च विना॥ वारणास्यायवाधिकं संभ्रताद्योजनत्रयम्॥ न
था॥ यत्किंचिन्मैव कुरुयात्सपिंडं वा तदेतिका॥ विष्णुलोकं समाह्वे तुलमते शाश्व
तपदं॥ तत्रैव श्रावणे॥ दत्तात्रेयतुसान्धेयत्वा कृतियते नरे॥ स्ना
त्वा नतमः श्रावणं सर्वप्रक्षयतां व्रजेत्॥ अथ निविहदे प्राः दृष्ट्वी चंद्रोदये स्कादे
विष्णोर्द्विज्ज्येष्ठं सर्वदादशयोजनं॥ उत्तरेण महानद्यादक्षिणेन तु कीकयात्॥ दिशस्तैः
शंकवोनाम श्रावणं कर्म शिवजिह्व॥ वायवीये॥ राश्याश्च मधुर्मा
णवद्व्यां प्रयत्नमायमः॥ तत्रैव
मिहं॥ तत्रैव सीमां दद्यात्तदं शतं निरुशं च वृद्धं चैव दत्तं कर्मणि॥ तत्रै
व श्रावणे॥ गौगजास्वादिभ्युक्तमिमांसा नृणां सुवि॥ नक्षत्रां द्वादशमेतेषु यारकासु
च भूमिषु॥ यमः॥ यरकीयप्रदेशेषु पिहं निर्वयेत्तु यः॥ तद्भूमि
स्त्वामिषि नृभिः श्रावणं कर्म विद्वन्ते॥ ब्राह्मभारतयोरपि॥ यरकीयप्रदेशेषु स्नानं पिहं नृ
यैव यदा॥ तद्भूमिस्त्वामिषि नृभिः श्रावणं कर्म विद्वन्ते॥ अथ भागतत्तत्त्वानि दद्यान्मूलं च जी
नं दद्यात्तत्त्वानि मयभागे श्रावणं॥ तदनर्हायां श्रावणं तु मूलमिति केचित्॥ योऽपि दद्यात्

नामपिपिंडोक्तेः॥ येवाधवाधाधवावेमादित्यणावाधापत्रेऽनामगोत्रसर्वप्रादुर्भावात् निवेधोनाम
त्रेतिगोत्राः॥ विप्रासुतस्यशूद्राशुत्रप्रादुर्भावात् निवेधोनामत्र॥ अत्रदानचान्तागात्सर्वकार्यमिति
मैथिलः॥ तन्न॥ अत्रमागस्यप्रादुर्भावात् निवेधोनामत्र॥ अत्रदानेन
निवेधात्॥ त्यागात्सर्वकरणेनानेनवधानात्पत्रेऽन्विचमानाभावात्॥ इदंचस्वाम्यनु
ज्ञाभावे॥ तदुक्तं तत्रैवत्राद्ये॥ सेननिमेयगोहेयस्वाम्यनुज्ञापिते
सुच॥ प्रादुर्भावेत्युदात्तवर्गमनेषुनोच्यते॥ किरातेसुकलिंगेयुक्तोक्तोसुतसिमुच॥ सि
भारुत्तरकूलेषुनर्मदायाश्चदक्षिणे॥ सर्वेराकरतोयायान्देयप्रादुर्भावात्॥ इदंचस्वाम्यविम
यं॥ अत्रत्यातत्रत्यानांसर्वप्रादुर्भावात्करणयत्रेः॥ नर्मदादक्षिणेऽप्युवाच॥ स्तोत्रे॥
सप्तस्येवोभयोत्रयत्रगोदावरीनदी॥ शय्यामपिहत्वायांसंप्रदेशोतिपावनः॥ पर
कीयत्वायवादादित्यपुराणोऽष्टवीपर्वताः पुराणानदीतीराशियानिच॥ सर्वारापस्वामि
नामाहनेहितेभ्युरित्यहः॥ वनानिगिरयो नद्यस्तीर्थमायतनानिच॥ देवस्वाताश्चगत्रो
अनस्ताम्येत्पयिष्यते॥ स्मृतिमात्रे॥ नेकनासानचदीयेनांतरिक्ष
कदाचन॥ अतिस्मृतुदितं कर्मतत्तुपीदं सुनिःकृति॥ दिवोवासीये॥ अत्रैवदेशे तथा
रात्रौ संभ्रायां विप्रवर्जितः॥ नप्रादुर्भावात्तद्विद्वान्चाकाशकथंचन॥ अत्र
प्रादुर्भावात्॥ तत्रसंक्रांतियुगादिमहालयादयः प्रायेण सर्वपरिच्छेदहृदयेऽन्विता
यवा॥ केचित्तुच्यते॥ एवंचंद्रोदयेऽष्टयगशरः॥ प्रादुर्भावात्
चंद्रेभ्योऽप्यहारासंक्रमे॥ नवोदकेनवानेचनवच्छन्नैतथाह॥ नवैसवेसुचहेतेपित
रोहिमघास्वपि॥ पितरः सृष्टयन्ममसंक्रांतिसुमघासुचेति॥ शातातपयाः
नवोदकेनवकृपादावितिकेचित्तुवर्षीयक्रमेऽहोप्रवेशे॥ इतिगोत्राः॥
नवान्प्रादुर्भावात्तयोमिति॥ अत्रोशेषाः सृष्टयुगनेत्रानिशात्मके॥ नवान्नेर्भोज
नप्रादुर्भावात्॥ जन्मचंद्रतिथीनच॥ अत्रेष्टयास्तिकाजिष्टाश्रूजपदेकेसुच
भृगुभोमदिनेरिक्तेतिथीनांघान्नवीदनं॥ तत्रैववृश्चिकेसुक्तपक्षेत्तुनवान्शस्यतेबुधे
अतः कृष्णपक्षेनेतिगोत्राः॥ मैथिलास्तुअत्रताययरांचेवधान्यजातंनरोत्तमेतिवारा
होक्तेः प्रतिधाम्यप्रादुर्भावात्॥ तन्नजातयदस्यप्रादुर्भावात्संयहपरत्वात्॥ हेमा
द्रोजात्करयः॥ शंखप्रादुर्भावात्सोशीराचंद्रोदितोत्रमाः॥ अत्रकातुभवेत्यमंत्रदत्त
तथाक्षयं॥ तत्रैवशंखः॥ यदाविद्युतीयातोभानुवारस्तथैवच॥ पञ्चकनामतत्रोक्तं
यनांचचतुर्गुणा॥ याज्ञवल्क्यः॥ अत्रास्त्राकारदिः कृष्णपक्षीयनेहया॥ इत्यत्राक्षरा
संपत्तिर्विषुवत्सूर्यसंक्रमः॥ अतोपातो गजच्छायाग्रहारांचंद्रसूर्ययोः॥ प्रादुर्भावात्तिरुचि
अत्रप्रादुर्भावात्॥ प्रकीर्तिताः कृष्णपक्षः सर्वोपि॥ शोकेनाप्यपरयक्ष्णानातिक्तेमेमासि
मासिवाशनमितिस्थितेः॥ अर्धवाचतुर्थीयदहःसंयधेत्तत्तत्रैवशीमिति कात्यायने
क्तेः मासिमासिकार्यमपरयक्षस्यापराह॥ अत्रानित्यापसंवीक्तेः॥ वीशयासर्वकृष्ण

हेतुनित्यं॥तेनोयसंहारान्महालयपरत्वंपरास्तं॥अत्रप्रत्यहंपंचम्यादियदहःसंपत्तिर्वैति
 त्रयःपक्षाः॥यदेकदिनेऽप्राहंतदादार्शयथगेवा॥याज्ञवल्क्येनामावास्यायाः
 यथकुनिर्देशात्॥एतेनकृष्णयज्ञेयदहःसंयधते॥अमावास्यायांतुविशेषेरोतिनिगमा
 क्तेश्च॥गुरोऽपरयज्ञप्राहस्यामावास्येतिश्रूयलाणिमतमप्यपास्तंअशक्तौदर्शनापि
 मासिप्राहसिद्धिरितिनाशयणवृत्तिः॥निरश्रीनांकस्मिंश्चिदिने॥आहितायेस्तुदर्शय
 वा॥नदर्शेतविनाप्राहमाहितायेर्दिजन्मनश्चित्तमनूक्तेः॥सर्वकृष्णयज्ञाशक्तौमास्ये॥अ
 तेनविधिनाप्राहंत्रिरस्येहनिर्वयेत्॥कमाकुंभयस्यैकैकृष्णयज्ञेचसर्वदा॥क
 कौपि॥आहितायेःसंवत्सरेत्रिःप्राहनियमश्च॥देवलः॥अ
 तेनविधिनाप्राहंकुर्यात्संवत्सरसकृत्॥हिश्रुत्वायथाप्राहंमासेमासेदिनेदिने॥कृष्ण
 यज्ञेऽपि महालयस्यश्रेष्ठत्वं॥तच्चोक्तं प्राक्॥अनीयातेविशेषमाह॥हेमाद्रौश
 र्वः॥फलंलक्ष्मणमुत्पन्नौभ्रमरोकोटिरुच्यते॥यतनेशतकोट्युत्पत्त्यातेवैदज
 मक्षयं॥जीतिःशास्त्रे॥हाविशतिस्त्वय्योत्पन्नौभ्रमरोचेकविशतिः॥य
 तनेदशनाड्युत्पत्तिरितिस्मृताऽऽकाः॥अमोचहे॥अनीयातौप्रागुक्तौ॥हेमाद्रौ
 मार्कुडेयः॥यदाचश्रोत्रियीभ्येतिगृहवेदविदप्रचित्॥तेनैकेनापिकर्तव्यंप्राहंचविधि
 वक्तुमा॥उदचापिउकार्यमितिहेमाद्रिः॥एतज्जीवन्मृतकौपिकुर्यात्॥उदाहेपुत्रजनने
 पित्रेष्ट्यासौमिके मर्यादा॥तीर्थत्राहणआयातेघडेतेजीवतःपितुरितिमेचायणीपपरिसि
 शेक्तेः॥तिथिविशेषेफलविशेषःयाज्ञवल्क्येनाक्तः॥कमांकमावेदिनश्चयश्चनवेस
 तुमानपि॥युतेकृषिचवाणिज्यदिशफेकशफास्तथा॥ब्रह्मवर्चस्विनःपुत्रान्स्वर्गरी
 येसुकुप्यके॥ज्ञातिश्रेष्ठसर्वकामानाप्नोतिप्राहदःसदा॥प्रतिपत्तुभृतिस्त्वेकावज्जीयित्वा
 चतुर्दशी॥एताःकृष्णयज्ञस्याएवा॥महालयेतुफलभूमेतिदृष्टीचंद्रः॥योरीमास्याहेमा
 द्रोपितामहःअमावास्याअनीयातयोरीमास्यसकासुच॥विद्वान्प्राहमकुर्वीरानरक
 प्रतियधते॥एतन्माध्यादियम॥जीहयाकेचकर्तव्यंयवयाकेचपार्थिव॥योरीमासीत
 यामाधीप्रावणीचतुर्थोत्तम॥प्रोत्थयधामनीतायांतथाकृष्णत्रयोदशी॥एतास्तुप्राह
 कालान्वेनिनानाहभजापतिरिति विस्तुधर्मोक्तेः॥विस्तुः॥माधीप्रोत्थयधु
 र्वैकृष्णत्रयोदशीति॥अत्रमाधीयोरीमेतिकल्पतरुः॥प्रावण्युत्थमपिमघायोगसंभ
 वान्त्रयोदशीविशेषरात्रिमितिगौडः॥नक्षत्रेष्वपि याज्ञवल्क्यः॥स्वर्गमयत्यमोजश्चशे
 र्येक्षेत्रवलंतथा॥पुत्रान्प्रेक्ष्यचक्षौभाष्यसमृद्धिमुख्यतांशुभम्॥प्रवृत्तचक्रतांवापि
 वाणिज्यप्रभृतीनया॥अरोगित्वंयशोवीतशोक्तोत्तमंगतिं॥घनंवेदान्भियसि
 हिकय्यगामयजाविकाम्॥अश्वानांयुश्चविधिवयःप्राहंसंप्रयच्छति॥कृतिकादिम
 रण्येनसकामान्प्राप्नुयादिमान्॥फलांतरण्ययिभारतकौमीर्देर्न्यानिमाधवीयेम
 रीचिः॥कृतिकादिमुच्यतेषुप्राह्येयत्फलमीरितम्॥विष्कुमादिषुयोगेषुतदेवफल

मिष्यते॥ दहस्यति॥ आरोग्यं वैवसोभायं शत्रूणां च पराजयं॥ सर्वाङ्का
मान्प्रियविधाधनमापुष्यथाक्रमो॥ सूर्यादिदिवसेष्वेतच्छब्दकल्पभतेफलम्॥ अमासि
चषरानवतिश्राद्धीनिप्रायकानि॥ मार्कंडेयपुराणो॥ आदहं द्वयस
यन्तीतथादः स्वप्रदर्शने॥ जन्मस्यैव ह्यपीशसुब्राह्मणकुर्वीतवेच्छया॥ अथश्राद्ध
धिकारिणाः॥ चंद्रिकायां सुमेतुः॥ मातुःपितुः प्रकुर्वीतसंस्थितस्योरसः सुतः॥ पि
तृमेधिकां संस्कारं मेव श्रद्धां कमादतः॥ तत्रैव हेमाद्रौ शंखः॥ पितुः पु
त्रेण कर्तव्यापि श्रद्धा नोदकक्रिया॥ पुत्राभावे तु पत्नी स्यात्तदभावे तु सौदरः॥ अत्र यद्यपि
पुत्रपदं दोषजादिहादशविधपुत्रपरमातिचहादशपुत्रा॥ याज्ञवल्क्येनोक्ताः
औरोग्यधर्मपत्नी जस्तत्समः पुत्रिका सुतः॥ श्वजः श्वजानां सुसंगो त्रेणोत्तरेण वा॥ पु
त्रे प्रच्छन्नपत्न्यनो गृहजन्म सुतः स्मृतः॥ कानीनः कनकाजातो मातामहसुतः स्मृतः॥ अ
ष्टायां श्रायायां नाजातः यो न भवत्सया॥ दद्यान्मातापितावायं स पुत्रोदन्नको भवेत्॥ की
तश्च ताभ्यां विकीतः कृत्रिमः स्यात्स्वयं जतः॥ दत्तान्मातुः स्वयंदत्तो गर्भविन्नः स होतुजः॥
उत्तरायां गृहं ते यस्तु गायविहो भवेत्सुतः॥ पिउदी गृहं श्वेषोऽर्धभागपर इति॥ तथा
पितृश्रौतरेणानुपुत्रत्वेन परित्यक्त इति हेमाद्रौ वादित्यपुराणे कल्पावितरेयां पुत्रत्वनि
संधादौ रसदन्नक यरभय॥ यद्यपि पिउदी गृहं श्वेषोऽर्धभागपरः परः॥ इति याज्ञवल्क्ये
श्रौतरेणामायेदन्नक प्रातिष्ठयाप्योरसामाये यो जलदभाये प्रयोऽस्मदभावेदन्नकादः॥ इति जयम्॥
पुत्रालोका नृजयति यो प्रेणानं समुने इति॥ अथ पुत्रस्य यो प्रेणानं प्रसाधो नि
विष्टपविति जी प्रतवाहनः॥ धृतवसिष्ठहारीतराखनिखितोक्तेः॥
लोकानेत्यदिवः प्राप्तिपुत्रयोत्रप्रयोत्रकेरिति याज्ञवल्क्योक्तेः॥ पुत्रः योत्रश्च तमुत्रः पुत्रिका पुत्र
स्ववत्॥ पत्नी भ्राता च तज्जश्च पिता माता सुवातया॥ भगिनी भागिनेयश्च स पिउः सौदक सत्या
असन्निधाने हर्षवा सुत्रे पिउदाः स्मृता इति स्मृति संयुक्ते प्रयोजानंतरं पुत्रिका पुत्रोक्ते सत्समत्वाच्च
दन्नकस्याप्यपि दहस्यतिना॥ योत्रश्च पुत्रिका पुत्रः स्वर्गप्राप्तिकरावुभी॥ रिक्चयिउदने च समो
तोपरिकीर्तिताविति योत्रसाम्यमुक्तं॥ याज्ञवल्क्येन च औरसो धर्मपत्नी जस्तत्समः
पुत्रिका सुतस्योरससाय्या तथापि लेकि राजसमो प्रवीणादौ किं विन्नेन समश्च प्रयोगादौ
रासुख्ययोः साम्या यो गाच्च सुतर्थात्तनुनुसमविकल्पा निश्चितव्यम्॥ पुत्रः योत्रः प्रयोत्रोक्तश्च
तावाभ्यां नृसंततिः॥ संपिउ संततिर्वापि क्रियाहान्यजायते तेषामभावे सर्वेषां समानोदकस
ततिः॥ मातृपक्षस्य पिउ संवदीयो जलेन वा॥ कुलदयेपि चोक्ते स्त्रीभिः कार्यक्रियानृपा॥
तत्संघातगते वीपितदिनप्यानुकारयेन्पुत्राति॥ विष्णुपुराणञ्चा॥
प्रयोजानंतरं दन्नकादपरतिशब्दो नैव दन्नरत्नकालादशब्दयः॥ मदनपारिजातेऽप्येव
वोपदेव रुद्रधृगदयस्तुः॥ येयुपि यमाने गानां मेव कारयेत्तत्त्वभामिति सुमेतुः॥ पितामहे पितुः
पश्चात्पुत्रत्वेन पदिगच्छति॥ योत्रेणोकादशाहादिकं प्रत्येव्याहयोऽशमा॥ नेतुः नोत्रेण कर्तव्यं पु

त्रयंश्चित्तामहरति कुंभो गपरिशिष्टे च पुत्रशब्दस्य ह्यदशविधसु तत्परत्वात् ॥ श्वीभावे परः परः
तस्यानन्यपरत्वाच्च ॥ दत्तकाद्यभावे यौत्रादीनामधिकारस्तादृशः ॥ तद्गौरासु स्वयोः साम्यायोगादत्र के
सति यौत्रस्यांशहरत्वस्याप्यभावापत्तेः ॥ पुत्रपदस्यौरसमात्रपरत्वाच्च ॥ अतएव निषेधादपनी
तयौत्रसत्वेऽप्युपनीतपुत्रस्यैवाधिकारः ॥ औरसस्यानुपनीतोपिकुर्यादित्याह ॥ ४४ ॥ चंदो
दयेऽसंभृतः ॥ आहं कुर्यादवशं तु प्रमीतपितृको हि जः ॥ अतस्त्वौवाव्रतस्योवा एकएवम
वेद्यदि ॥ वृद्धमनुः ॥ कुर्यादनुपनीतोपि आहमेको हि यः सुतः ॥ पितृपताहृतिपाणौ जुह्याद्वाह
रास्यसः ॥ एकौ मुख्यः ॥ औरस इत्यर्थः ॥ मनुः ॥ न ह्यस्मिन् पुत्र्यते कर्म किं विदामो जिवंधनात्
नाभिः व्याहारयेद्ब्रह्मस्वधानिनयनादते ॥ ब्रह्मवेदः ॥ सुमंतुरपि ॥ नाभिः व्या
हारयेद्ब्रह्मयावन्मौजी निवंध्यते ॥ मंत्राननुपनीतोपि यदेदेवैक औरसः ॥ अयं मंत्रया उस्त्रिव
र्षकतचूडस्यैव ॥ अनुपेतोपिकुर्वीत मंत्रवत्पितृमेधिकं ॥ यद्यसौ कृतचूडः स्याद्यदित्याच विव
त्तरा ॥ इति सुमंतूक्तेः ॥ पितृयाग्नः ॥ कृतचूडस्तु कुर्वीत उदकं पित्रमेव च ॥
संधाकारं प्रपुंजीत वेदाचारं नकारयेदिति ॥ यच्च स्मृतिसंग्रहे ॥ कृतचूडो
नुपेतश्च पित्रोऽप्यहं समाचरेत् ॥ उदाहरंस्त्वधाकारं ननु वेदाक्षराण्यसामिति ॥ न त्वयमवर्ष
चूडा विमुपमिति माधवमदनरत्न ४४ ॥ चंदो दयेऽसंभृतः ॥ त्रिवर्षोर्ध्वं मंत्रवत्तस्य विकल्प इति चेद्दि
कावौ पदे वच्च ॥ दत्तकादियशो निषेधा ॥ इति वयम् ॥ मदनरत्ने स्तोत्रे
यत्तु मंत्रवत्कर्म पत्नी कुर्याद्यथा नृप ॥ तथोर्ध्वं देहिकं कर्मा कुर्यात्साधर्म्यं संस्तुतां च श
क्तौ तु कान्यायनः ॥ असंस्तुतं न यत्मा बध्नामिदानं समं त्रकम् ॥ कर्त्रव्यमितरत्न सर्वकारयेद
त्तमेव हि ॥ पुत्रश्च न जन्मनोधिकारी किंतु वर्षांतरमित्याह कालादशः ॥ चोलादाद्यादिका
दवीकं न कुर्यात्पित्रमेधिकं ॥ मदनरत्ने सुमंतुरपि ॥ पुत्रस्य
पत्निमात्रेण संस्तुयी हणामीचनात् ॥ पितरं नादिका चोलात्पितृमेधेन कर्मणा ॥ एतच्चौर
सस्यैव ॥ दत्तकादीनां नृपनीतानामेवाधिकारः ॥ इति कालादशः ॥ ४४ ॥ चंदो चंदो
ये स्तोत्रे ॥ पित्रोरनुपनीतोपि विदं ध्यादौरसः सुतः ॥ और्ध्वं देहिकं मन्त्रे तु संस्तुताः आहका
रिण इति ॥ अन्यत्रापि दर्शमहालयादावनुपनीतस्याधिकारोऽस्माभिः सर्वमुक्तः ॥ प्रयोत्रा
भावे दत्तकादय एकादशपुत्राः तदभावे भर्तुः पत्नी तस्याश्च सः ॥ अपुत्राशयने भर्तुयालये ती
व्रते स्थिता ॥ यत्प्रेवदद्यात्पितृं उक्तं त्वमंशं लमेतचेति वृद्धमंतूक्तेः ॥ भार्यापित्रेऽपि देहाभ्यर्च
नीया तथैव च ॥ अथ पुत्रेऽश्वस्तुषां चैव तदभावे संयिउकार इति ॥ पुत्राभावे तु पत्नी स्यात्पत्न्या
वेतुसीदर इति चेद्मादौ शंखीकृते ॥ ४४ ॥ चंदो चंदो ॥ कानीनयवृद्ध
सहजपुमर्षं तनयाश्च ये ॥ यत्नमावेधिकुर्षु सेऽप्रशस्तास्तु नाहिते इति स्मृतिसंग्रहात् यत्न
मावेकानीनादया ॥ इत्याह ॥ यत्नुरपि सपत्नी पुत्रे सति नाधिकारः ॥ पितृप
त्नः सर्वा मातर इति सुमंतूक्तेः ॥ विदध्यादौरसः पुत्री जनमा और्ध्वं देहिकं ॥ तदभावे सपत्नी ज
क्षेत्रजायास्तयादताः भतेषामभावे तु यत्नसदभावे संयिउकार इति मदनरत्ने कान्यायनोक्तेः ॥

वन्हीनामेकपत्नीनामेवैवविधिः स्थितः ॥ एकावैतुत्रिणीतांसां सर्वासां पिंडं लुप्तं इति वृत्तं सति
वचनाच्च ॥ अथ रक्षिण्येषा ॥ तेन यच्छुद्धिविवेक उक्तः ॥ सत्यपि सपत्नीपुत्रे प
तुरेवाधिकार इति ॥ तन्निर्णयः ॥ यच्च तत्रैव कात्यायनः ॥ न मायायाः पतिर्दद्या
दपुत्राया अपि क्वचित् ॥ यच्च विष्णुपुराणम् ॥ कुलदये पित्रोऽङ्गि नैस्त्रीभि
कार्या क्रिया नृपेति ॥ यच्च मार्कंडेयपुराणम् ॥ सर्वाभावे स्त्रियः कुर्युः स्वभर्तृ
साममेव कृमिति ॥ तदा सुरादि विवाहोऽपि विषयः ॥ धर्म्यं विवाहे कृतासायापत्नीपरिकीर्तिता ॥
कथं क्रीतानुयातरीनसायत्नमभियोजते ॥ न साहैवेन सापि चेटासीतामुनयो विदुरिति भाष
वीयेताता न योक्तेः ॥ यत्र शुद्धिरन्ताकरः शूलपाणिश्च ॥ अपुत्रस्य च यापत्री सापि पि
रप्रदा भवेत् ॥ तस्य पिंडान्दशैकं वा एकं काहे नैव निश्चियेदिति जावालीक्तेः ॥ भर्तुर्धनहरापत्नी
तो विना दुहिना स्मृता ॥ अंगारं गत्ते भवति पुत्रवद्दुहितानृणां मिति वृत्तं सति नादं हितुर्धन
हारित्वोक्तेः ॥ पुत्राभावे कमातदभावे सपत्नीपुत्रस्याहनुः ॥ तत्तद्विरोधः ॥ मानुर्दहि
तरः शेषमृणात्ताभ्यर्चते त्वय इति ॥ दुहितुर्मातृधनया हि त्वेन पुत्रस्य तच्छ्राद्धानधिकारम
त्रैश्वर्येऽप्येषा ॥ वचनं नृणां पुत्राद्यभावविषयः ॥ यत्तभावे च विभक्तस्य सोदरः ॥ तत्रैव
श्रवोक्तं शंखवचनात् ॥ विभक्तस्य दुहिता ॥ धनहारित्वात् श्रवोक्तं जावालि वच
नाच्च ॥ तत्राप्युक्तं नृणां सभायेऽपि ॥ दुहिता पुत्रवत्कुर्यान्मातापित्रोस्तु संस्कृता ॥
आशौचमुदकपिंडमेको हि संसदात्तयोरिति ॥ मरहाजोक्तेः ॥ तदभा
वे दोहित्रधनहारित्वात् ॥ मातापित्रोरुपाध्यायाचार्ययोरीदं देहिकं ॥ कुर्वन्मातामहस्या
पित्रोर्नान्दशयते तत्रादिति चंदिकायां उक्तं मन्त्रैः ॥ यथा त्रतस्थोऽपि मुनः पित्रोऽपि कुयां कि
यानृया ॥ उदकाद्यामहावाहो दोहित्रोऽपि तथाहं नीत्यपरां कं भविष्योक्तेः ॥ एतदुनहारि
राचावश्यकानां स्यात् ॥ तत्रैव कंदः ॥ आहं मातामहानां तु च वश्यं धनहारिणा ॥ दो
हित्रेणाद्यैर्निष्कृत्यैर्कर्तव्यं श्रवणमिति ॥ तेन दोहित्रोऽपि पुत्रोऽपि कृतं इति देव्याङ्गीकृतिः ॥
रास्ताः ॥ अत्र पत्नी दोहित्रसमवाये शहरत्वात् यत्पुत्रोऽपि कुर्यात् ॥ दोहित्रोऽपि पुत्रस्यैव विभ
क्तस्य दोहित्रश्च विभागे आह पुत्रः आह तत्पुत्रस्यैकनिष्ठश्चेद्भातिवा ॥ जेष्ठश्च तत्पुत्रः कु
र्यादिति दाक्षिणात्यप्रथाः ॥ हारलतादौ तु ॥ आनुष्ठीता स्वयंचक्रैत
र्भायी चेन्न विद्यते ॥ तस्य आह तत्पुत्रश्चैक्यस्य नास्ति सोदरः ॥ इति ब्राह्मीक्तेः
पत्नी कुर्यात्सुताभावे तदभावे सोदर इति कोष्ठी च ॥ जेष्ठश्च आह तत्पुत्रोऽपि कुर्यात् ॥ यत्तु ना
नुजस्य तथा यज इति ॥ तत्कनिष्ठ आह तत्पुत्रश्चैक्यस्य नास्ति सोदरः ॥ यच्च मनुः सर्वेषां
मेव जातानां मेकश्चैव पुत्रवान् भवेत् ॥ सर्वासां स्तेनपुत्रेण पुत्रिणा मनुर्वीत ॥
ति तस्मिन् सोदराभावेऽपि मनुक्ता ॥ एतेन पुत्रत्वातिदेशो यम् ॥ अतस्तस्मिन् सत्येकादश
पुत्राः प्रतिनिधयो न कार्याः ॥ स एव पिंडोऽपि शहरश्चेति चत्रापि इति वाचस्पतिमनुटीका क
स्तत्तरत्नाकरादयः परास्ताः ॥ द्वादशपुत्राभावे पत्नी दुहितर इति याज्ञवल्क्योक्तेः ॥ तस्मा

दत्तकपुत्रप्रशंसयमिति विज्ञानेऽपरः॥ अविभक्तविषयं वा॥ मदनरत्नेऽस्ति संयहः॥ पुत्रः कु
 योऽपि तुः श्राद्धयली चतदसन्निधीः॥ धनहार्यथदौ हि त्रस्ततो भ्राता चतस्तुतः॥ भ्रात्रोः सहो
 दरो भ्राता कुर्याद्वाहादितस्तुतः॥ ततस्त्वसौ दरो भ्राता तदभावे च तस्तुत इति॥ भ्रातृपुत्राभा
 वे कमेरापि तृमातृसुखास्वस्ततस्तुत्रादयः धनहारित्वात्॥ मणिनीतस्तुतयोर्विशेषमाह॥
 मदनरत्ने कात्यायनः॥ अतुजा वा यजा वा पि भ्रातुः कुर्वीत सत्क्रियां॥ ततस्त्वसौ दरात्तदत्त
 क्रमेण तनयस्तयोः॥ अथ रक्ते काष्ठीजिनिः॥ पुत्रः शिष्योऽथ वापे
 नीयिता भ्राता सुखागुरुः॥ स्त्रीहारी धनहारी च कुर्यात्पिंडोदकक्रियां॥ मार्कंडेयपु
 राणे॥ पुत्राभाता चतस्तुत्रः यलीमाता तथापिता॥ वित्राभावेपिशिष्याश्च कुर्वी
 रत्नोर्ध्वदेहि कांतेन धनहारी एतस्मिन् रतिकालादरीः॥ अत्र याठकमोनविवक्षितः सर्व
 वाक्येष्वयततः शब्दादिभिः श्रौतक्रमोक्तेः॥ अथ जिह्वायाः अथ वस्स सति व
 दा॥ इत्थी चंद्रोदये दृढमनुः॥ सुखास्वस्तीयतस्तुत्रज्ञातिसंवधिवांधवाः॥ पु
 त्राभावेतु कुर्वीरन्सपिंडं तं यथाविधि॥ मार्कंडेयपुराणे॥ पुत्रा
 युक्तं न वेद्योऽस्य स्वापि स्वसुरस्य च॥ जामाता स्नेहवत्कुर्यादखिलं येन मे धिकम्॥
 चंद्रिकायां दृढशतातयः॥ मातुलो भागिनेयस्य स्वस्त्रीयो मातुलस्य च॥ असु
 रस्य पुरोश्चैव सख्यमीता महस्य च॥ एतेषां चैव भार्याणां स्वसुमीतुः पिनुस्तथा श्राद्धमेवा
 उक्तं त्र्यमिति वेदविदो विदुः॥ शुद्धिविवेकेऽप्यी चंद्रोदये च ब्राह्मे॥ दत्तानो वाप्यदत्तानां
 कसानां कुरुते पिता॥ चतुर्थे हनितास्तेषां कुर्वीरन्सुसमाहिताः दत्ता वा दत्ताः॥ माताम
 हानां दौहित्राः कुर्वन्त्यहनिचायरे॥ तेपितृषां प्रकुर्वन्ति हि तीये हनि सर्वदा॥ जामातुः असुरा
 श्च कुलेषां तेपि च संयुताः मित्राणां तदयत्नानां श्रियाणां पुरोस्तथा॥ भागिनेयसुता
 नां च सर्वेषां त्वपरहनि॥ राज्ञोऽसितिसपिंडे तु निरयत्ये पुरो हितः॥ मंत्री वा तदशौचं तु पुराची
 र्त्वा करोति सः अत्र हि तीयाहादौ श्राद्धविधानमस्थि संचयपरं॥ कालादरीः॥
 दाहादिमंत्रवत्पित्रोर्विदध्यादीरसः सुतः तदभावे तृतीयश्च प्रयोत्रः पुत्रिकसुतः॥ दौहि
 त्रौ धनहारी च भ्राता तस्तुत्र एव च॥ पिता भ्राता सुखाचैव स्वसांतस्तुत्र एव च॥ सपिंडः सो
 दको मातुः सपिंडश्च सहोदकः॥ स्त्री च शिष्या त्विगाचार्या जामाता च सखापि च॥ अस्मन्
 धीरि क्वेन कारयेदवनीयतिः॥ गौतमः॥ पुत्राभावेऽपि दत्तः
 श्रीत्यां श्राद्धं प्रकृतेऽस्य सर्वेषां वर्गादिगिनामिति॥ तत्कवचं विदुः॥
 नाना कुर्यात्कर्म किंचन॥ कामाक्षी भाभ्या मोहात्तद्वत्॥
 न ब्राह्मणो न कर्त्तव्यं शूद्रस्याप्योर्ध्वदेहि कां॥ स्मृतिः॥
 दिति पारस्करोक्तेः॥ पारसवः ऊढः शूद्रः॥
 यत्मादेरधिकार उक्तः॥ तत्राभावेः॥

नेहर्वयामितुक्तमूत्रासन्निधौ यत्पदेः सर्वत्राधिकारे प्राप्ते प्रोचितावसिते पुत्रः कालदति
चिरादपि॥ एकादशाद्याः क्रमशोऽप्यस्य विधिवत्क्रिया॥ ज्येष्ठे नैव तु यत्कृतमित्यादिर्दशां
तरेऽप्यवादात्॥ पुत्रनाशेऽप्यप्यत्पादेः सपिंडनादावधिकारः असन्निधौ तु तत्सर्वमेव नो
र्ध्वं॥ अतीनधिकारिणां भ्रात्रादिना कृतं तमप्यकृतं मेवेति पुनरावर्त्तनीयम्॥ मासिकाप
कर्षोऽप्यावर्त्तनीयः॥ एकादशाहमासिकानि नावर्त्तते॥ तज्याय सपिंडक
रणं पुनरिनिवदाहृत्तिविधानाभावादितिकेचित्॥ तन्न॥ अस्य निर्मूलत्वात्॥ अतस्त
दपिकनित्यकृतमावर्त्तते॥ वृद्धिश्चोतयिडपितृपत्यार्थं कृतं नावर्त्तते॥ नासपिंड्यापि
मानुपुत्रः पितृपत्यं समाचरेत्॥ नयार्वरणं नाभ्युदयं कुर्वन्नलभते फलमिति वृद्धपुत्रनि
षेदनादिति॥ भ्रातावाभ्रातृपुत्रावाऽत्यादिहारीतादिवचोभ्यः कनिष्ठादेरप्यधिकारात्
यथा त्रयस्य कर्त्तृकत्वबाधस्तथा पुत्रकर्त्तृत्वस्यापि बाधः सपिंडने तु बहुवक्तव्यमिति
र्णयेव स्थामः॥ अधिकारिविशेषेण क्रिया भवस्योक्ता विष्णुपुराणे॥ श्रुत्वा क्रिया मध्य
माश्च तथा चैवोत्तराः क्रियाः॥ त्रिप्रकाराः क्रिया ये तांस्तान् भेदा नष्टपुत्रस्य मे॥ आदाहादादश
हात्रमध्यमाः सुः क्रिया वृया॥ ताः श्रुत्वा मध्यमा मासिमास्ये को हि स संज्ञिताः॥ प्रेतैः पितृत्वमापने
सपिंडीकरणादनु॥ क्रियंते याः तर्गतेऽप्येवराज्ञा बाधनहारिणा॥ श्रुत्वा मध्याश्च कर्त्तव्याः पुत्रपि
रेवोत्तराः॥ दोहि त्रैवीनरः अथ कार्यास्तत्र नयेत्स्थथा॥ मृताह नितुकर्त्तव्याः स्त्रीणां मय्युत्तराः
क्रियाः दोहि त्रस्तु वयोर्धनहारिणो रिदं॥ एवमनस्य धनहर्तुः॥ यश्चार्थहरः सपिंडापीमा
पस्तु वीकैः॥ प्रेतस्य प्रेतकायीणां अरुत्वा धनहारकः॥ वरुणां नाय ह धे प्रोक्तं तद्वत् प्रयत्नश्चरेदि
ति दृष्टी चंद्रोदये व्याघ्रादोक्तेः॥ मदनरत्ने स्कादपि॥ मलमेतन्मनु
ष्याणां द्वाविरातं त्वकीर्त्तितमितुक्ता॥ ऋषिभिरस्य निर्दिष्टा निष्कृतिः पावनीयरा॥ आदह
यतना त्रस्य कुर्यात्पिंडोदकक्रियामितुक्तम्॥ क्रियानिवधे कामायनः॥ न च माता न च पिता
कुर्यात्पुत्रस्य ये तृका॥ नायत्नश्च तथा भ्राता भ्रातृणां न कर्त्तव्यसां॥ दृष्टी चंद्रोद
ये नो धायनः॥ पित्रा भ्रातृन कर्त्तव्यं पुत्राणां न कर्त्तव्यं न॥ भ्रात्रा चैव न कर्त्तव्यं
भ्रातृणां च कर्त्तव्यसां॥ यदि स्नेहेन कुर्यात्तां सपिंडीकरणां विना॥ गयायानु विशेषेणाज्या
यानपि समाचरेत्॥ असा भवे पित्रादि रथिकुर्यात्॥ उत्सन्न बाधं वं प्रेतं पिता भ्राता यवायजः
जननी वापि संस्क्रुयान्महदेनो न्यथा भवेदिति मन्त्रैः॥ ब्रह्मचारिणां मुशुहि विवेके दृष्टी च
ंद्रोदये च ब्राह्मे च समाप्रव्रतस्यापि कर्त्तव्यं ब्रह्मचारिणां॥ आहुं गमापि त्रभिर्न तु ते बां करोति
स॥ आहुं मासिकाद्विकादिसर्वकार्यमित्यर्थः॥ न त्विति निषेधोऽन्यसत्त्वे॥ यत्तुं दोगपरि
शिष्टे॥ न त्वजेत्स्वतके कर्म ब्रह्मचारी स्वकं क्वचित्॥ न दीक्षणात्परं यजेन्न कृत्वा दितपश्च स्त्र
॥ पितृपत्यपि मृते नैवा दोषो भवति कर्हिचित्॥ आशौचं कर्मणां ते स्यात्तस्य ह वा ब्रह्मचारिणां
यच्च याज्ञवल्क्यः॥ न ब्रह्मचारिणः कुर्युरुदकं पतितास्तथेति॥ तदप्यन्यसत्त्वे॥ असा भवे
पुत्रह्मचारिणापि कार्यम्॥ श्रुत्वा तदहं मनुवचनात्॥ आचार्यपितृवाध्याया निर्दिष्टापित्र

तीव्रती॥ सकटा न चनाश्रीयान्न च तैस्सहस्रशेदितितेनैवोक्तेः ब्रह्मचारिणाः शवकर्मिणां
 व्रतान्निवृत्तिरन्यत्रमाता पित्रोरिति वसिष्ठोक्तेः॥ अत्राशीचमेकाहवक्ष्यामः प्रायुषनपनामृ
 तस्य यच्च वर्षोत्तरस्य पिडीकरणावर्ज्योऽशशाढादिसर्वकार्यमित्युक्तं देवजानीये॥ असेस्तु
 तानां भूमौ यिउं दद्यात्॥ संस्तुतानां कुशे स्थितिं प्रचेतो वचनाच्च॥ एतच्चायेव वक्ष्यामः॥ अविभ
 क्तानां विशेषमाह दृष्ट्वीचंद्रोदये मरीचिः॥ वहवः सूर्यदापुत्राः पितुरेकत्रव
 सिनः॥ सर्वेषां तु मतस्तत्वाभ्येष्टेनैव तु यत्कृतं॥ इत्येताच्चाविभक्तैः न सर्वैरेव कृतं भवेत्॥ ज्ये
 ष्ठस्य कर्तृत्वमिषि सर्वे फलमागिनरन्तर्यः॥ तेन ये ब्रह्मचर्यं परान्नवर्जनादयः फलि संस्का
 रास्तु सर्वेषां भवन्तीति सिद्धम्॥ संस्तुतिनामप्येवा॥ नुत्यत्वात्॥ विभक्तानां विशेषमाहोश
 नाः॥ नवश्चाहं सपिंडं त्वं श्राद्धं न्यपि च योऽश॥ एकेनैव तु कार्याणि संविभक्तधनेनैव पिल
 घुहारीतः॥ सपिंडीकरणां तानि यानि श्राद्धानि योऽश॥ इत्यङ्गे वसुताः कुर्युः इत्यग्न्याश्च
 पिकचित्॥ ऊर्ध्वं सपिंडीकरणात् सर्वं कुर्युः इत्यग्न्युक्तं॥ मदनरत्ने॥ वि
 भक्तानु इत्यग्न्युक्तं प्रति संवत्सरादिकम्॥ एकेनैवाविभक्तैः सुकृते सर्वैः सुतस्तु तम्॥ एते
 नाहिकादिष्वविभक्तानामनियमरतिवदन् शूलपाणिः परस्तः॥ इतः कलुजनकस्य पु
 त्राद्यभावे दद्यान्तत्सत्वे॥ गोत्ररिक्थं जनपितुर्न भजेदन्निमः सुतः गोत्ररिक्थानुगः पिंडो
 व्ययेति ददतः स्वधेति मन्त्रे॥ इदं जनकस्य पुत्रसत्त्वं विषयम्॥ एतच्च प्रवरमज्ज्यौका
 त्याय न लोकाक्षिभ्यां स्पष्टमुक्तम्॥ अथ ये दत्तकपुत्रा तदा त्रिमपुत्रिका पुत्राः परपरिग्रहे
 रानां र्विया जातास्ते ह्यमुष्याय रणा भवन्ति॥ यथा शौर्गं शिशिरीगां यानि चान्ताम्येवं सपुत्र
 त्रीति कुलानि भवन्तीत्यादिना ह्योः पित्रोः प्रवरानुक्तीकृतं॥ अथ यधे वा स्वासुभायी स्वयं
 त्येन स्यात्तत्स्वधं हरेयुः पिंडं चैभ्यस्त्रिपुरुषं दद्युर्यद्युभयोर्न स्याद्दाम्यामेव दधुरेकस्मिं
 च्छेद इत्यग्निर्येकं पिंडं दद्यात्तु कीर्तयेत्॥ परिग्रहीतारं चोत्पादयितारं वा तृतीयात्पुरु
 षादिति॥ हेमाद्रौ कार्ध्याजिनिः॥ यावन्तः पितृवर्ग्याः स्युस्ताव
 द्भिर्दत्तकादयः॥ प्रेतानां योजने कुर्युः स्वकीयेः पितृभिः सह॥ हाभ्यां सहायतसुत्राः योत्रा
 स्त्वेकेन तत्समा॥ चतुर्थपुरुषे कंदस्तस्मादेवात्रिंश्रुषीसाधारणो युक्ताले सुविशेषो ना
 स्ति वर्गिणाम्॥ अथार्थमाह हेमाद्रिः॥ दत्तकादयः जनक
 पालकयोः कुले प्रेतानां स्ववर्गीयेस्तपि उने कुर्युः॥ दत्तकानां पुत्रालुपितुर्दत्तकस्य पि
 तृभ्यां जनकपालकाभ्यां स्वयिता महाभ्यां सपिंडं कुर्युः॥ तेषां योत्राः स्वयितरे दत्तके न
 यिता महेन तज्जनके न च सपिंडयेयुः॥ चतुर्थोपितुलस्येवातिथौ प्रयोऽनुदत्तकस्य
 प्रपिता महस्य पालककुलस्थं चतुर्थं योजयेन्वा॥ कंदरत्नादृशी महालयादौ तु हयोः
 पित्रोः पिता महयोः प्रपिता महयोर्वा श्राद्धं देयं॥ तत्र हयोः पित्राद्योः इत्युक्तं पिंडदाने ह
 योरुद्देशेनैको वेति अत्र केचित्॥ आवयोरयमिति यरिभाष्ययो दत्तकस्येदं हयोः पि
 त्रौ॥ श्राद्धम्॥ यस्त्वपरिभाष्य दत्तस्य गृहीतुरेवा॥ सपालकयेव दद्यादित्याहुः अत्र मूलं

नएवप्रष्टव्याः॥ वसुतसुजनकस्य पुत्रपत्न्यायमावेदत्रकोदयोदधादमथापालकयिव॥ प्रा
 गुक्तकान्यायनवचनात्॥ मानवीयमप्येतद्विषयमेव॥ गोत्रतुष्ट्रादंयालकस्येव॥ वि
 वाहादौ नूभयोरित्यादिमाहृतप्रवरदपर्येतेत्यायसुमूखकीतायां परभार्यायां दास्यां चोभन
 स्सवीजिनेयवदधातुमूल्यविनास्वयमुपनयतायां तु संविग्राह्येव॥ तदुक्तं दृष्टी च्छेदयेको
 र्मे॥ अनियोगात्सुतोयसुशुल्कतो जायतेतिह॥ प्रदद्याद्दीजिनेपिउंसेत्रिशोनुततोमथेति
 क्षेत्रजादेर्विशेषमुक्तलोतुदभावान्नोच्यतेइतिदिक्॥ जारजानां विशेषमाह॥ अ
 परार्कनारदः॥ जायतेत्यतिपुत्रायामेकेनवहमिस्रथा॥ अरिष्यभाजसेसर्व्वी
 जिनामेवतेसुताः॥ द्युसेवीजिनेपिउंमातावेच्छुल्कतोहता॥ अशुल्कोपहतायां तुपिउंदा
 वोदरेवते॥ धर्म्मार्थं प्रादकारणीफलमाह॥ चंद्रिकायां शातातयः॥
 प्रीत्याश्चाहं तृकत्रैयसर्व्वेयावर्णालिगितां॥ एवंकुर्व्वन्नरः सम्यग्ग्रहतिथियमाप्नुयात्॥ ग
 यायामयितेवैवा॥ ब्रह्मवैवर्ते॥ आत्मजोवायवायोपिगयाशीर्षयदातदा॥ यन्नाश्नायातये
 पिसन्नयेदृहशश्वते॥ एतच्चपदाफलभूमार्थनादिस्त्रिवांक्रियतेतदाभेतशिलाप्रादव
 र्ज्जंकुर्यात्प्रस्रेतत्विमोक्षार्थत्वात्प्रसज्यातत्वादिनिकेचित्॥ वसुतसुसमासिप्रादवद
 त्वापिसर्व्वकार्यमा॥ सांगेधिकारादित्युक्तं प्रतीमः॥ सत्यस्त्वयिचादिसुपितुः पित्रादिभ्यः
 सर्व्वप्राद्वेषुदधादित्युक्तं प्राक्वक्ष्यतेचजीवत्पितृकप्रादे॥ अत्रस्त्रीशूद्राणां प्राद्वेषुमंत्रव
 र्ज्जंतूष्मीभवति॥ स्त्रीणां मंत्रकप्राद्वेतथाशूद्रासुतस्यच॥ प्राग्दिजाश्चत्रतादेशास्तेच।
 कुर्युन्माथेवतदितिहेमाद्रिघृतमरीचिवचनात्॥ अयमेवविधिः प्रोक्तः शूद्राणां मंत्रवर्ज्ज
 तः अमंत्रस्यतुष्ट्रस्यविप्रोमंत्रेणायुते॥ इतिब्राह्मीकेश्व॥ एष
 तेसंवध्यते॥ अस्यप्राद्वप्रकरणपाठेपिपरिभाषात्वान्नप्रकरणेनसंकोचोयुक्तः॥ तेन
 शुद्रस्यस्नानदानादावपिविप्रेणामंत्रपाठः कार्यः॥ अमंत्रस्येतिविशेषणात्स्त्रियाश्च
 पीतिशूलयाशिः॥ यतुतेर्नैवोक्तम्॥ मंत्रजन्यनियमादस्यसिद्धिस्तनमस्कारिण॥ अनु
 मतोस्यनमस्कारोमंत्रइतिगोतमोक्तेरितिज्ञ॥ इत्यदरेवतन्माभिर्नस्वातेयेरा॥ अम
 थानखावेष्टेत्यवधातजसादृष्टार्थसोपिक्रियतेनियत्किंचिदेतत्॥ तेनपितृणां ना
 मगोत्रतस्यादौयत्रदिजानामपिनाममंत्रउक्तस्तत्रप्रतिप्रसवमाचार्य्युक्तन्नतिलाव
 पनादावपि॥ अत्रकेचित्॥ वैदिकमंत्रोविप्रस्यपोराणसुशूद्रस्यपठनीयः॥ नहिवेदे
 स्वधिकारः कश्चिच्छूद्रस्यविद्यतेपुराणोस्वधिकारोमेदंरितोब्राह्मणोरेदितितत्रैव॥ या
 प्रोक्तेरित्याहः॥ गोडाच्येवम्॥ तन्ना॥ नाध्येतव्यमिदंशास्त्रं
 षलस्यतुसन्निधावितिकोर्मपुराणातिषेधेनवेदस्यहरयास्तत्वात्॥ अध्येतव्यं ब्रह्मसो
 नं वैश्येनक्षत्रियेराचश्रोतव्यमेवशूद्रेणनाध्येतव्यंकदाचन॥ श्रोतस्मान्नैववैधर्म्यप्रो
 क्तमस्मिन्पुत्रमः॥ तस्माच्छूद्रेविनाविप्रंनश्रोतव्यंकदाचनेति॥ तत्रैवपुराणाधिकारि
 भविष्योक्तेश्च॥ एतेननाध्येतव्यमितिनिषेधोमंत्रेतरपुराणपरंति॥ श्रीदत्तादिमतम

यास्तं तेन यौराणामेव विप्रेरायागेन वैदिकानामिति सिद्धं ॥ हिजस्त्रियसुसंक-
 ल्पमात्रं स्वयं कृत्वा वैदिकं मंत्रयुक्तं ॥ सर्वत्राहाराहारकारयेयुरिति प्रयोगपारिजातः ॥ अ-
 तस्वस्त्रीणामित्युक्तं विवाहस्त्रीपरमिति ॥ हेमाद्रिराह ॥ अनुपनी-
 तसु वैदिकमंत्रयुक्तं ॥ सर्वस्वयमेव कुर्यादित्युक्तं प्राक् ॥ यत्र प्राहिजाश्च व्रतादिशान्ति-
 दशाक्तविषयमत्र उच्यते विषयवेति दिक् ॥ अदस्य तु सदा मन्त्रादमेव ॥ सदा चैव नु अहाराणामाम-
 श्राहं विधीयत इति सुमंतूक्तैः ॥ दृष्टीचंद्रोदये मात्स्येपि ॥ एवं
 अद्रोपिसामात्यं दृष्टिं आहं च सर्वदा ॥ नमस्कारेणामंत्रेण कुर्यादा मान्न वत्सदा ॥ तत्रैव द-
 द्यराशरः ॥ आमानेन तु अदस्य दृष्टीं न हि जश्जनम् ॥ कृत्वा आहं तु निर्वाप्य सजातीना-
 शयेदथा ॥ सखा ॥ आमंत्रस्य पकान्नं यकमुच्छिद्य मुच्यते ॥ हेमाद्रौ भविष्ये ॥
 धर्मैश्वर्यं लक्ष्मीं ज्ञायति अद्राः प्रकुर्वते ॥ अगोकरा मंत्रश्च नमस्कारो विधीयते ॥ आ-
 वाहनादिकत्रैव यथा अद्रेण तच्छृणु ॥ दिवानां देवानां प्रातु पितृणां नाम गोत्रतः ॥ पिंदा-
 दीन्निर्वयेद्दीर्घनाम गोत्रतस्तथा ॥ अहाराणां गोत्राभावेपि काश्यपगोत्रज्ञेयं ॥ तस्मादाह-
 सर्वाः प्रजा काश्यप्युरतिश्रुतेः ॥ गोत्रनाशे तु काश्यप इति व्याघ्रयादौ क्ते श्रेति हेमाद्रिः ॥ एवं
 मन्त्रगोत्राज्ञाने ॥ एवं तर्थादिषु हेयं ॥ तत्रैव भविष्ये ॥ अदस्य
 हयाकेन न पिंदा निर्वयेत्तथा ॥ सक्तुमूलं फलं तस्य पापसंवाभवेत्स्मृतम् ॥ गौतमः
 अनुमतीत्यनमस्कारमंत्र इति ॥ देवताभ्यः पितृभ्यश्चैत्येन नमस्कारमंत्र इति कैचित् ॥ वि-
 ज्ञाने श्वरोप्येवमाह ॥ हेमाद्रिः ॥ सुअद्रोप्यमंत्रवत्कुर्यादनेन विधिनावध इति
 मात्स्ये मंत्रनिषेधानाममंत्रोत्पाह ॥ दृष्टीचंद्रोदये स्कंदे ॥ राज-
 कार्येनियुक्तस्य वंधनियहवर्त्तिनः ॥ व्यसनेषु च सर्वेषु आहं विप्रेराकारयेत् ॥ यत्रुमा-
 रते राजधर्मेषु ॥ यवनाः किराताः गोघाराश्चीनाः शबरवर्गः ॥ शका सुवाराः कंकाश्च
 पलहवाश्च भ्रमद्रका इत्युक्ताः ब्रह्मसूत्रप्रसूताश्च वैश्याः अद्राश्च मानवाः ॥ कथं धर्माश्च
 रिष्यंति सर्वे विषयवासिन इति चोक्ता ॥ वेदधर्मक्रियाश्चैव ते या धर्मो विधीयते ॥ पि-
 त्यत्तास्तथा कुर्याः प्रयाच शयना निव ॥ दानानि च यथा कालं हि जेभ्यो विसृज न सदा ॥
 तथा ॥ दक्षिणा सर्वयज्ञानां दातव्या भूतिमिच्छता ॥ पाकयज्ञमहाहंश्च कर्त्तव्याः सर्वद-
 सुभिरिति स्निग्धादीनां आहं विधानं तदपि सजातीयभोजनद्रव्यदानादिपरं नु आहं
 परमिति ॥ इतिकमलाकरमहर्षते निर्णीयसिंधौ अधिकारि निरायः
 ॥ अथ यतिरः ॥ हेमाद्रौ मात्स्ये देवलो ॥ नाम गोत्रे पितृणां
 तृप्रायकं हव्यकव्ययीः ॥ अग्निष्वातादयस्तेषामाधियत्येव स्थिताः ॥ नाम मंत्रास्त-
 ददिशमंत्रांतरगता मयि ॥ प्राणिनः प्रीणयं त्येव तदाहारत्वं मागताच्चा ॥ देवो यदि पितृ-
 जातः शुभकर्मो नु योगतः ॥ तस्या नमश्च तं भूत्वा देवत्वोप्यनुगच्छति ॥ गोधर्मे भो माह-
 यिराय शुल्वे च तृणं भवेत् ॥ आहं न वापुरुषेण नागत्वेन यतिरिति ॥ यानं भवति यस्त-

त्विराससत्त्वेनयामिव॥दनुजत्वेनयामयंप्रेतत्वेरुधिरदकं॥मनुष्यत्वेनयानादिना
 भोगकरंभवेत्॥अत्रपित्रादिशब्देर्जनकादीनामेवदेवतात्वमुच्यतेनवस्वादीनां॥असावे
 तन्नास्तिउज्जमानस्यपित्रेतिशतपथश्रुतेःयस्यपिताप्रेतस्यान्सपित्रेपिउन्निधायिति विस्वा
 दिस्मृतेश्च॥यत्तुमनुदेवलो॥वसवःपितरोज्ञेयारुद्राज्ञेयाःपितामहाः॥प्रपितामहास्तथा
 दिव्याःश्रुतिरेवास्माननी॥ यच्चयाज्ञवल्क्यः॥ वसुरुद्रादिति
 सुताःपितरःआददेवताइति॥तदभेदध्यानार्थं॥ यानितुहेमाद्रौनदिपुराणी।
 विष्णुःपितास्यजगतोदिव्योयज्ञःसखचा॥ब्रह्मापितामहोज्ञेयोमहं चप्रपितामहइति॥
 यच्चभविष्ये॥ अनिरुद्धःस्वयंज्ञेयःप्रयुशश्चपितास्मृतः॥संकर्षणस्तृणजनको
 वासुदेवस्तुतयिता॥ स्वयंकर्ता॥ यतुर्नैवप्रथमोवरुणीज्ञेयःप्राजा
 यन्मस्तथापरः॥तृतीयोऽग्निःस्मृतःपितृघेयपितृविधिःस्मृतः॥ यच्चआदित्य
 पुराणी॥ मासाश्चपितरोज्ञेयाःकृतवश्चपितामहाः॥सवत्सरःप्रजानांचवसुम
 प्रपितामह॥ यच्चनदिपुराणी॥ अग्निष्वाताब्राह्मणानापितरःपरि
 कीर्त्तिताः॥राज्ञांवर्हिषदोनाम॥विशांकाव्याःप्रकीर्त्तिताः॥सुकालिनसुश्रूद्राणांआमात्रे
 च्छान्यजातिषु॥ इति॥ अत्रावाहनादिषुपित्रादयःसमुच्येनविकल्पेनवा
 यथाचारतत्रदेवतारूपेणवाच्याइतिहेमाद्रादयः॥ हेमाद्रौब्राह्मे॥ या
 र्वंशाकुरुतेयस्तुकेवलंयितुहेतुका॥मातामघनकुरुतेपितृहासप्रजायते धीम्यः।
 पितरोयत्रऽप्येतन्नमातामहाभवं॥अविशेषेणकर्तव्यंविशेषान्तरकत्रजेत्॥अस्या
 यवादमाह॥ कामायनः॥ कर्षुसमन्वितमुक्ततथाध्याद्रौषोऽ
 शं॥प्रसादिकंचशेषेषुपिडाःसुःषडितिस्थितिः॥दर्शोदोसपत्नीकानामेवदेवतात्वं॥स्वे
 नमर्त्तोसमंश्राद्धंमाताभुंक्तेसुधासमं॥पितामहीचस्वेनैवतथैवप्रपितामहीतितत्रैवो
 क्तेः चंदिकायांचतुर्विंशतिमते॥ सायंहवर्जोयित्वेकंस्त्रीणां
 नास्तिपृथक्क्रिया॥केचिदिच्छंतिनारीणांपृथक्श्राद्धंमहर्षयः॥अन्यत्कासुदहोच
 गयायांचक्षयेहनि॥अत्रमातुःपृथक्श्राद्धमन्यत्रपतिनासहेति॥ कामा
 यनोक्तेश्च॥ अस्यनिर्मूलतावदेतौगोडास्तज्ञास्व॥अत्रभाग्यस्यध्याहारः
 अन्यथासंपत्तिकार्येमात्रेतिप्रयोगायत्रे॥अत्रमातृशब्दोजननामेवमुच्यते॥तेनसप
 त्नामातृभ्योनदद्यात्॥एवंपितामहादिशब्देःपितृजननादययवोच्यंनतृतिनसपत्नीभ्यो
 नदेयमितिहेमाद्रिः॥कारुण्येननुमहालयादौदेयमितिस्व॥ अथवि
 श्वेदेवाः॥हेमाद्रौशंखदहस्यती॥ इतिश्राद्धेकनूदक्षीसप्त्योनादीमुखेवस
 ॥नेमित्तिकेकामकालौकाम्येचघुरिलोचनी॥युरुवश्चाद्रवश्चायर्षीसमुदाहृतौ
 ॥तत्रैवा॥उत्पत्तिनामचैतेषांनविदुर्द्विजातयः॥अथमुच्चारणायस्तेः श्लोकः
 अद्वासमन्वितेः॥आगच्छंतुमहाभागाविश्वेदेवामहांवलाः॥येयत्रविहिताःश्राद्धेसाव

धानाभवंतुतेति॥ इति श्रुत्याहं प्रतिरुचिरित्युक्तमिति कल्पतरुः॥ आधानादिकर्मो गमितस्ये
 नैमित्रिकमेको हि स्यात्॥ एको हि संतु यच्छादं तन्नैमित्रिकमुच्यते इति भविष्योक्तेः॥ यद्यपि ए
 को हि संदेव हीनमिति॥ तत्र विधेदेव निषेधस्तथापि॥ न वश्राहं ह्यदशमासिकं च कामकारो
 ज्ञेयो॥ न वश्राहं दशाहानि न वमिश्रं तु षडनु॥ अतः परं पुराणं वै विविधं श्राद्धमुच्यते॥
 अस्मिन्नेव पुराणो वा विधेदेवानलेभिरे॥ आसुरंतभवेच्छादं सलं मंत्रवर्जितमिति वद
 चपरिशिष्टात्॥ एतच्च वदचानामेव॥ तेषामेवोक्तेः॥ अन्त्येष्टानुनात्र विधेदेवा इति कान्या
 यनोक्तेस्तन्निषेध एवेति शब्दो ददः॥ अन्त्येष्टे नैमित्रिकं सपिंडीकरणमाहः॥ म
 विष्ये॥ यद्यप्येको हि संतच्छेदोक्तः॥ तथापि तदप्यदेवं कर्तव्यमपुमान्भोजयेद्विजा
 निति तत्रैव विधेदेव निषेधात्॥ यद्यपि सपिंडीकरणं शतरुको हि संतत्तथापि सपिंडीकर
 णं श्राद्धं देवश्रवणं न योजयेदिति वचनात् तत्परत्वम्॥ हेमाद्रावादिन्यपुराणं॥ विधेदेवोक्त
 नृहः॥ सको हि सुकीर्तिर्नो॥ नित्यनादीमुखे श्राद्धे वस्त्रसमौ च येन के॥ न वान्तं भेदेवो
 कालकामो संदेव हि॥ अपिकामागते सूर्यकाम्ये च धुरिलोचनो॥ पुरुरवार्देवो चेव विधेदे
 वौ तु पार्वरी॥ क्वचिद्विधेदेवापवादमाह॥ हेमाद्रौ शातातयः॥ नित्य
 श्राद्धं देवं स्यादेको हि संतयेव च॥ मातृश्राद्धं च पुमैः स्याददेवं प्राधुरैः शयक्॥ योजयेदे
 व श्वशीराश्राहान्यसानियन्तः॥ नादीश्राद्धे भिन्नप्रयोगपक्षे मातृश्राद्धं देवमिति हेमा
 द्विः॥ अथ विप्रः॥ तैचीत्रममध्यमाधममेदं न त्रिविधाः॥ अत्र म
 दीयाः श्लोकाः॥ त्रिरात्रिकैतस्त्रिमधुश्च वदचोप्याथर्वणो याजुषसामगौ च॥
 षडंगविच्च त्रिसुपर्णवेत्ताप्यथर्वशीर्षोध्यनेरतश्च॥ शतापुवेदार्थविदो प्रवक्ता स्याद्
 ह्यचारी च तथा निविचसीदहन्निःसन्पवाक्॥ सरुधेः स्वेर्मातापित्रोः पंचभिः स्थातवंशः॥ य
 नोपुक्ती ज्येष्ठसामापुराणवेत्तापुत्रीचेतिहासेष्वभिज्ञः॥ यागीभिस्तुः सामगौ ब्रह्मवेत्ताप्येवा
 धिश्च श्रीत्रियस्तुतोवा॥ शंभुध्यायी श्रीशयादाजसेवीयाथ्येते नूतनाः संप्रदिष्टाः॥ मि
 तुयोगीयाथरत्नलभ्याभाष्याल्लयाश्चेत्तदा भोजनीयाः॥ श्राद्धे विप्रेषूपविष्टेषु पश्चात्तं
 प्राप्ताश्चेत्तु विप्रयत्नैर्न भोज्याः॥ अत्र मूलं हेमाद्रौ ज्ञेयम्॥ तत्रैव नारदः॥ यो
 वैयती ननादत्यभोजयेदितरानृद्धिजात्र॥ विज्ञानं च वसतो यामेकं व्येतथा तिराससात्र॥
 दीयकलिकायां दशः॥ विनामांसेन मधुना विना दक्षिराया शिष्या॥ परिहर्तुं
 भवेच्छादं यतिषु श्राद्धं भोजिषु॥ एतच्च ज्ञानविषयं॥ त्रिरात्रिकैतस्त्रिसुपर्णो यजुर्वेदे
 कंदशीतहृतेन तदध्यापिनो यस्य संप्रवर्त्तसीमयाः स त्रिसुपर्णो इति वापदेव॥ त्रिमधुत्र
 वेदे कंदेशतदध्यापी॥ केचित्त्रिणाचिकेतं च यत्र त्रिः सतवानित्यर्थमाह स देमाद्विरुद्धं॥
 हेमाद्रौ गौतमः॥ पुवभ्योदानं प्रथमं पितृवयस इत्येकं॥ मान्यमनुः॥ यश्च आकुरु
 त्वा च यश्च मीमांसते अरं॥ सामसरविधिज्ञश्च यं क्ति याव न यावनाः॥ कौर्मेश्वरमानप्रव
 र्को ह्यसंगो ब्रह्मैव च॥ असंबंधी च विज्ञेया ब्राह्मणा श्राद्धसिंहये॥ गारुडे॥

त्विराक्षसत्वेतथा मिषं॥ दनुजत्वेतथा मधं त्रैतविरुधिरोदकं॥ मनुष्यत्वेनयानादिना
 भोगकरं भवेत्॥ अत्र पित्रादिशब्देर्जनकादीनामेव देवतात्वमुच्यते न वस्त्रादीनां॥ असंवि
 तन्नरितियजमानस्य पित्रेति शतपथश्रुतेः यस्य पिता त्रैतस्यात्स पित्रे पिउनिवायिति विष्णु
 दिस्मृतेऽप्यनुमनुदेवलो॥ वसवः पितरो ज्ञेया रुद्रा ज्ञेयाः पितामहाः॥ प्रपितामहास्तथा
 दिव्याः श्रुतिरेवा सनातनी॥ यच्च याज्ञवल्क्यः॥ वसुरुद्रादिति
 सुताः पितरः प्राददेवता इति॥ तदभेदध्यानार्थं॥ यानितु हेमाद्रौ नदिपुराणी॥
 विष्णुः पिता स्य जगती दिव्यो यज्ञः स एव च॥ ब्रह्मा पितामहो ज्ञेयो ह्यहं च प्रपितामह इति॥
 यच्च भविष्ये॥ अनिरुद्धः स्वयं ज्ञेयः प्रपुत्रश्च पिता स्मृतः॥ संकर्षणस्तज्जनको
 वासुदेवस्तु तत्पिता॥ स्वयंकर्ता॥ यत्तु तत्रैव प्रथमो वरुणी ज्ञेयः प्राजा
 यन्सुतथापरः॥ तृतीयो निः स्मृतः पिउं धेय पिउ विधिः स्मृतः॥ यच्च आदित्य
 पुराणी॥ मासाश्च पितरो ज्ञेया ऋतवश्च पितामहाः॥ स्वत्सरः प्रजानां च वसुम
 प्रपितामहः॥ यच्च नदिपुराणी॥ अश्विष्वातात्राह्मणानां पितरः यरि
 कीर्त्तिताः॥ राज्ञां वरिह्यदो नामाः॥ विशाका व्याः प्रकीर्त्तिताः॥ सुकालिनस्तु भूदराणां व्यामाशे
 च्छात्यजातिषु॥ इति॥ अत्रावाहनादिषु पित्रादयः समुच्चयेन विकल्पेन वा
 यथाचारतन्त्रदेवतारूपेण वा व्याप्य इति हेमाद्र्यादयः॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ या
 र्वंशं कुरुते यस्य कुलं वलपितृहेतुकं॥ मातामघन्न कुरुते पितृहासप्रजायते धीम्यः॥
 पितरो यत्र क्षन्ते तत्र मातामहा भवं॥ अविशेषेण कर्तव्यं विशेषान्नरकं व्रजेत्॥ अस्या
 यवादमाह॥ कात्यायनः॥ कर्षुसमन्वितं मुक्ता तथा धं प्राद्वोऽ
 शं॥ प्रसादिकं च शेषेषु पिशः सुः षडिति स्थितिः॥ दर्शादौ सयन्ती कानामेव देवतात्वं॥ स्वि
 नभर्त्रा समं प्रादं मातामुक्ते सुधासमं॥ पितामही च स्वने वनथैव प्रपितामहीति तत्रैवो
 क्तेः च दिकायां चतुर्विंशतिमते॥ सयाहं वज्रयित्वेकं स्त्रीणां
 नास्ति दृष्टकक्रिया॥ केचिदिदं निनारीणां दृष्टकं प्रादमहर्षयः॥ अन्वष्टकासु द्रौ च
 गयायां च क्षये हनि॥ अत्र मानुः दृष्टकं प्रादमन्यत्रपतिना सहेति॥ कात्या
 यनोक्तेऽप्य॥ अस्य निमूलतां वदंती गोशस्वज्ञा एव॥ अत्र भागवत्पञ्चाहारः
 अस्यथा सपतिकार्ये मात्रे इति प्रयोगाय त्रै॥ अत्र मानुशब्दो जनस्य मेव मुख्यः॥ तेन सप
 लमात्रं भ्यो न दद्यात्॥ एवं पितामहादिशब्दैः पितृजनसादय एवोच्यते इति तत्सयन्तीभ्यो
 न देयमिति हेमाद्रिः॥ बाहरयेन तु महालयादीं देयमिति स एव॥ अथ वि
 श्वेदेवाः॥ हेमाद्रौ शेषवहस्यती॥ इष्टिप्रादं कनूदक्षी सत्मीनादीमुखे वसु
 ॥ नेमि त्रिके कामकालो काम्ये च घुरिलोचनौ॥ पुरुरवश्चाद्रवश्चायर्षी समुदाहृतौ
 । तत्रैव॥ उत्पत्तिनामचेतेषां न विदुर्गहिजातयः॥ अयमुच्चारणाय तैः श्लोकः
 अद्वासमन्वितैः॥ आगच्छतु महाभागा विश्वेदेवामहावलाः॥ ये यत्र विहिताः प्रादि साव

यीचकुंडास्यथकूटकारी॥वालांश्चयोध्यायनेसपुत्रादवाप्रविधस्वयकुंडगोलौ॥अये
 दिधिष्वाःपतिरस्वकर्त्रीसोमकर्त्रीतेनिककैककक्षी॥पुद्गाचार्यःपक्षिणांयीषकश्चस्त्री
 तोमेत्रादक्षसंरोपकश्चमेघाणांयामहिसाणांचपुष्टास्त्रीयस्त्रीयुप्रहितैर्यश्चजरेः॥जी
 वपथ्येनश्चदत्तानुयोगाद्व्यप्राप्तेवेदमुद्गाटयंतःयामयाजियशुकेशविक्रपिलेनशिलि
 पिरवादकारान्॥अर्थकामरतश्चद्रयाजकश्मशुहीनजटिसुडनिर्धृष्टान्॥यस्यचैवय
 हिरणीरजस्वलास्वार्थयाकरतशायदायकान्॥जीवकुसुमतिविलोहितेश्रृणानकुजवा
 मनमृषाभिशायिनः॥पुत्रहीनमथकूटसाक्षिणांप्रातिहारिकमयाज्ययाजकं॥स्नातमदान
 परिवेनृयाजकस्तेनहिसकमुखान्विवर्जयेत्॥ अत्रमूलहेमाद्रौपथ्यीचं
 द्रोदयेचक्षेयं॥ भारतेदानधर्मेसुआष्टवर्ग्याविप्रधिकारे॥कितवोभूराहाय
 स्मीयशुपालोनिराहूतिः॥यामप्रेष्योवार्धुषिकोगायकःसर्वविक्रयी॥सामुद्रिकोराज
 भृत्यलैलिकःकूटकारकः॥पित्राविवदमानश्चयस्यचोपपतिर्गृहे॥अभिशास्त्रस्थाले
 नःशिल्पश्चोपजीवति॥यर्वकारश्चस्त्रीचमित्रधुकृपारदारिकः॥अत्रतानामुयाध्या
 यःकांडश्चस्त्रैवच॥अभिश्चयःपरिक्रामेघःसुनादंश्चवच॥परिविन्नस्थालेनो
 दश्चमीगुरुतल्पगः॥कुशीलवीदेवलकीनक्षत्रैर्यश्चजीवति॥ईदशात्राहणाज्ञेयाश्च
 पाक्षेयाःपुष्टिश्चिरतया॥अरण्यकर्त्रीचयोरान्यश्चवार्धुषिकोनरःकांडश्चस्वशाखो
 तन्नापरशास्त्रयोयनीतः॥तदध्यायीच॥सन्निवैश्यवृत्तोनारदसु॥तस्माभेवनृयो
 वृत्तौब्राह्मणवस्तेरसात्॥कांडश्चश्चुतोमार्गान्तेऽप्योक्तैःप्रकीर्तितइत्याहहारी
 तः॥अष्टपुत्राःस्वयंदत्तायेचैतेकीतकाःसुताः॥तेसर्वेभुनानाप्रोक्ताःकांडश्चानसंशयः
 ॥ अयेपिहेमाद्रौमात्ये॥ भिशंकुर्ववराणंधान्चीनद्रविडकीकरा
 न्॥कर्णाटकांस्तयाभीरान्कलिगांश्चविवर्जयेत्॥ तत्रैवसौरपुराणे॥
 अगवंगकलिगांश्चसौराष्ट्रान्युज्जेरंस्तथा॥आभीरान्कीकरांश्चैवद्राविडान्द्राक्षि
 णायनान्॥आवेसान्मागधांश्चैवब्राह्मणान्नुविवर्जयेत्॥ चंद्रिकायायमः॥
 कारणाःकुजाश्चयैढाश्चज्ञतघ्रागुरुतल्पगाःमानकूटसुलाकूटाशिलिनीयामयाज
 काः॥राजभृत्यांधवधिरभूकखल्वाटपंगवः॥वसिजोमधुहर्त्रीरेगरदावनदाहकाः
 समयानांचभेन्नारःभदानेयेनिवारकाः॥प्रहृष्टोयनिष्टत्राश्चदृथाप्रव्रजिताश्चये॥य
 श्चप्रव्रजिताज्ञातःप्रव्रजावसितश्चयःअवकीर्णांचवीरघ्नोयुद्धोपितृदूषकः॥आ
 दकाशिकायांकात्यायनः॥ हिर्नयःजीवदश्चर्मासुक्तीतिकपिलस्तथा
 छिलोश्छिल्लिङ्गश्चनेवकेतनमर्हति॥हिर्नयःपित्रोर्वंशेत्रियुरुवंविच्छिन्नवेदा
 श्रिः॥ हेमाद्रौमरीचिः॥ अविहकाराःक्षक्षश्चलंवकरीस्तथै
 वच॥वर्जनीयाप्रयत्नेनब्राह्मणाःआहकर्मणिब्राह्मे॥भूकश्चप्रतिनाशश्चछि
 न्नागश्चाधिकांशुलिः॥गलरेगीगंडमालीस्फुटितोगश्चसज्वरः॥येउन्नेवरमदाश्च

आदेसुविनियोजास्तेब्राह्मणाब्रह्मवित्रमाः॥येयानिगोत्रमन्त्रास्तेवासिसंवधवर्जिताः॥मन्त्रा
 मन्त्रभोजयेच्छादेधनेः कार्येस्यसंग्रहः॥नारिन्मित्रियविधात्रनुश्रादेनिमन्त्रयेत्॥हयो
 भीत्रोःश्रादेभोजननिषिद्धं॥पितृपुत्रौभ्रातरौनिरग्निगुर्विणीयते॥सगोत्रप्रवरंचैवश्रादे
 सुपरिवर्जयेत्॥ इतिश्राद्धदीपकलिकायाजान्तराणीकैः॥ अथ
 मध्यमाः हेमाद्रीकौर्मगाणी॥ नेकगोत्रिहविदेद्याध्याकसातथाहविः॥
 अमविद्युत्पगोत्रभणमेकगोत्रांशुभोजयेत्॥अत्रकेचित्स्वशास्त्रीयान्मुखाणाहःपठतिच॥
 निमन्त्रयीतशर्वेयुःस्वशास्त्रीयान्द्विजोत्रमान्॥स्वशास्त्रीयद्विजामावेद्विजानमानिमेन्त्रये
 दिति॥इदं तुनिर्मूलत्वादेमात्रिणाहयित्वाचोयेद्व्यमनुरयि॥यत्नेनभोजयेच्छादेब्राह्म
 णावेदयारगा॥शास्त्रातगमथाध्वपुंहुंदोगवासमातिगम्॥सयामन्यतमोयस्यभुजीतश्रा
 दमर्चितः॥पितृणां तस्य नृभिः स्याच्छासतीसातयोरुषी॥अत्रमासकश्लोकः॥माताम
 होमानुलभागिनैयदोहित्रजामातृगुरुस्वशिष्या॥ऋत्विक्चयाजस्वसुरौस्ववधुश्चपुत्रा
 पुण्याथास्वनुकल्पभूताः॥बांधवोमानृषस्वपितृष्वसमानुलपुत्राऽतिवोपदेवः॥अथ
 लहेमाद्रीज्ञेयः॥सगुरास्वस्त्रीयापतिक्रमेदोषएव॥सप्तप्रवृत्तसप्तयरात्पुरुषानात्मना
 सह॥अतिक्रम्यद्विजानेतानूनस्केयातयेत्स्वगा॥संवधिनस्तथासर्वान्दीहित्रमिद्व्यतिंत
 या॥भागिनैयविशेषेरातयाबंधुस्वगाधिपति॥ मदनरत्नैभविष्यतिकैः॥
 अतएवयाज्ञवल्केब्राह्मणातिवेष्यातामेतदेवानिमन्त्ररोइतिगुरपतिक्रमेदशयरांद
 माहश्रासन्नमात्रपरमिदं॥मूर्ध्वेतुनदोषः॥ब्राह्मणातिक्रमीनास्मिर्मुखंचैवविवाज्जितो
 लंतमप्रिमुत्तमनहिभस्मनिहयतइतिकात्रायनीकैः॥विप्रस्यापिदोषः॥अविहानप्रति
 पुंहुंलानोभस्मीभवतिदारुवदितिमन्त्रैः॥ अपराकैश्चत्रिः॥
 म्यसुपुरुषेभ्योवीगश्रादेयांशुगोत्रिणः॥सुभ्यसुपरतौभोजाःश्रादेस्यगोत्रजाश्चयि॥ए
 तच्चब्राह्मणालामे॥अप्रिशदान्॥असंभवेहेमाद्रीगौतमः॥शिष्याश्चैकसगोत्राश्चभोज
 येद्वर्ध्वत्रिभ्योगुरावतः॥ आयसंवः॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्योनिगोत्रम
 त्रांतेवास्यसंवंधान्गुराहामातृपरेषांसमुदितः॥सौदर्योपिभोजयितव्यएतेनोतेवासिनो
 व्याख्याताइति॥अत्रविशेषमाहात्रिः॥पितापितामहोभ्रातापुत्रोवायसपिंडकः॥नपर
 स्परमर्घ्यासुनश्रादेऋत्विजस्तथा॥ऋत्विक्पुत्रादयोप्येतेसकुलब्राह्मणाःस्मृताः॥वि
 श्वदेवेनियोक्तव्यायधेतेगुरावतः॥ सगोत्रान
 नियोक्तव्याःस्त्रियश्चैवविशेषतः॥ अथवर्जाः॥ अत्रमामकाः
 श्लोकाः वर्जान्प्रवक्ष्येत्पथरोगिवैरिहीनाधिकंगान्कितवान्कृतघ्नान्॥नस्तत्रश
 स्त्रिणचजीवमानान्भैषज्यद्व्यापिचराजभृत्नान्॥संगीतकायस्थकुसीदहत्यावेदकये
 गापिकवित्त्वहत्या॥देवार्चनेनापिचजीवमानान्स्वाध्यायदारप्रिसुतोषकारान्॥दु
 र्बालखल्वाटकनस्वधर्मिनरांश्चयोनर्मवदह्मदेतान्॥आगारहाहीगरदःसमुद्रया॥

यीचकुंडास्यथकूटकारी॥ बालांश्चयोध्याययतेसपुत्रादवाप्तविद्यस्वयकुंडगोली॥ अग्रे
 दिधियाः पतिस्वकर्त्रीसोमक्रय्यीतैन्निककेककसी॥ पुद्गाचार्यः पक्षिरांयीषकश्चलो
 तोभेत्ताहसरोयकश्चमेघाणां वामहिषाणांचपुष्पासीयस्त्रीषुप्रहितैर्यश्चजरिः॥ जी
 वपध्येगश्चदत्तानुयोगाद्व्यप्राप्तेवेदमुद्गाढयंतः यामयाजियशुके शविक्रयिसेनशिलि
 पितृवादकारान्॥ अर्थकामरतश्चद्रयाजकश्मशुहीनजटिसुंडनिर्घृणान्॥ यस्यचैवगु
 हिरांरजस्वलास्वार्थयाकरतशयदायकान्॥ जीवकुसुमतिविलोहितेक्षणाचकुजवा
 मनमृषाभिशापिनः॥ पुत्रहीनमथकूटसाक्षिरांप्रातिहारिकमयाज्ययाजकं॥ स्वात्मदा
 परिवेद्याजकसेनहिंसकमुखान् विवर्जयेत्॥ अत्रमूलहेमाद्रौदृष्टीचं
 दौदयेच्छेयं॥ भारतेदानधर्मसुआद्वय्योविप्रधिकारे॥ कितवौभूराहाय
 स्मीयशुयालो निराकृतिः॥ यामप्रेष्योवार्धुषिको गायकः सर्वविक्रयी॥ सामुद्रिको राज
 मृत्युसैलिकः कूटकारकः॥ पित्राविदमानश्चयस्यवोपपतिर्गृहे॥ अभिशस्तस्तथास्ते
 नः शिल्पश्चापजीवति॥ यर्वकारश्चसूचीचमित्रधुक्यारदारिकः॥ अत्रतानामुयाध्या
 यः कांडश्चस्तथैवच॥ अभिश्रयः परिकामेघः सुनादेश्यवच॥ परिवित्तस्तथास्तेनो
 दश्चमीगुरुतत्पगः॥ कुशीलवीदेवलकीनक्षत्रैर्यश्चजीवति॥ ईदृशात्राहणाज्ञेया
 पाक्षेयाः पुष्टिश्चिरतया॥ ऋणकर्त्रीचयोरान्नयश्चवार्धुषिकोनरः कांडश्चस्वशाखा
 तन्कापरशास्त्रयोपनीतः॥ तदध्यायीच॥ सत्रियवैश्यवृजौ नारदसु॥ तस्यामेवतुयो
 वृजौ ब्राह्मणवस्तिरसात्॥ कांडश्च प्रसुतो मार्गत्सोऽपाक्षेयः प्रकीर्तितत्साहसारी
 तः॥ शूद्रपुत्राः स्वयंदत्तयेचैतेकीतकाः सुताः॥ ते सर्वे मनुना प्रीक्ताः कांडश्चानसंशयः
 ॥ अप्यपि हेमाद्रौमास्ये॥ निशंकुन्वर्वरानेध्रान्चीनद्विडकोकरा
 न्॥ कर्णाटकास्तथाभीरान्कलिगांश्चविवर्जयेत्॥ तत्रैवसौरपुराणे॥
 अंगवंगकलिगांश्चसीराश्चरुजंरंस्तथा॥ आभीरान्कोकरांश्चैवद्राविशान्द्राक्षि
 णायनान्॥ आवेसाचमागंधांश्चैवब्राह्मणानुविवर्जयेत्॥ चंद्रिकायांयमः॥
 कोणाः कुजाश्चवेढाश्चतन्म्रागुरुतत्पगः मानकूटानुलाकूटाशिलिनीयामयाज
 काः॥ राजभृमोघवधिरमूकखल्वाटपंगवः॥ वरिणोमधुहर्त्रीरोगरदावनदाहकाः
 समयानांचभेत्तारः प्रदानेयेनिवारकाः॥ प्रहजोयनिष्ठश्चट्टाश्चट्टाप्रव्रजिताश्चये॥ य
 श्वप्रव्रजिताज्ञातः प्रव्रजावसितश्चयः श्वकीर्णांचवीरघ्नोयुग्रापितृदूषकः॥ आ
 द्काशिकायांकात्यायनः॥ हिर्नयः जीवदुश्चमीसुज्ञो निकापिलस्तथा
 क्षिन्नोदक्षिन्नलिगश्चनेवकैतनमर्हति॥ हिर्नयः पित्रोर्वेशेत्रियुरुषंविच्छिन्नवेदा
 भिः॥ हेमाद्रौमरीचिः॥ अविदकर्ताः कृष्णश्चलंवकर्णस्तथै
 वच॥ वज्रनीयाप्रयत्नेनब्राह्मणाः आदकर्मणिब्राह्मे॥ मूकश्चदतिनाशश्चक्षि
 न्नागश्चाधिकागुलिः॥ गलरीणीगंडमालीस्फुटितांगश्चसज्जरः॥ षंडतूवरमंदाश्च

आह्वयेतान् विवर्जयेत् ॥ लंबकर्णो नाह ॥ तत्रैव गोभिलः ॥ हनुम्लादश्च
 कर्णो लंबो नृपरिकीर्तितो ॥ ह्युगलातीतकर्णस्य भुजते पितरो न तु ॥ घंडश्चात्र चंद्रिकोक्तः
 सप्तविधो यावत् ॥ यथा ॥ घंडको वातजः घंडः घंडः कीवो न पुंसकः ॥ कीलकश्च तिस्रैव
 कीवभेदाः प्रकीर्तिताः ॥ यराशरमाधवीये ॥ तत्र हंशविधउक्तः
 तेषां स्वरूपाणि तत्रैव ज्ञेयानि ॥ चंद्रिकायां शानातयः ॥ अपिष्टो मादि
 भिर्यज्ञैर्ययजं त्यल्पदक्षिणैः ॥ तेषां मन्त्रं न भोक्तव्यमप्याले प्रकीर्तिताः ॥ एतच्च श
 र्त्तो समा ॥ अथ र्के भारते ॥ अत्रती किं तव सेनः प्राणि विक्रयको
 पिवा ॥ यथा चेत्यीतवान् सोमं सोपिकेतनमहेति ॥ आहदीय कलिकायां यमः ॥ अथ
 लीकश्च वर्जः स्यात्तस्य लीकोऽप्यनधिकः ॥ तत्रैवाश्च लायनः ॥
 प्रतिमा विक्रयं यो वै करोति यति तत्सुसः ॥ जीव नार्थं यरास्थी निधत्वा तीर्थं प्रयाति यः ॥
 माता पित्रोर्विना सोपियति तः परिकीर्तितः ॥ तत्रैव जातूकरणः ॥
 यत्र मानुल जोडा ही यत्र वाटु वलीयति ॥ आहं न गच्छेत्तदि प्राः कृतं यच्च निरामिषा ॥
 पित्रपुत्रो भ्रातरौ दो निरग्निगुर्विणीयति ॥ सगोत्रप्रवरं चैव श्राद्धेषु परिवर्जयेत् ॥
 दृहं नारदीये ॥ शंखचक्रं मृदायुक्तं कुर्व्यात्तत्र प्रायसेनवा ॥ सशूद्रवद्वहिक
 र्यस्त्वस्माद्विप्रकर्मणः ॥ शंखचक्राधकं न च गीतं नृत्नादिकं तथा ॥ एकजातेरयं ध
 म्भान् जानु स्याद्विजन्मनः ॥ तेन ये तत्प्रमुदादिविधं यस्मिं शूद्रविषया इति शब्दी चंद्रोद
 यः ॥ शिवकेशवयोरकान् शूलचक्रादिकान् द्धिजः ॥ न चारयेत्तमतिमात्र
 वैदिकेव र्मे निस्थितस्याश्च लायनोक्तेः ॥ नृत्तं चोदराद्यर्थं निषिद्धमिति श्रीधरस्वा
 मी ॥ अमेपि निषिद्धानि वधे युजेया ॥ इति दिक् ॥ अत्र विप्राणां
 आद्यत्वोक्तैव तदहं जीनानि षेधे सिद्धे पुनर्वर्ज्यपरिगणनं निषिद्धवर्ज्ये निगुणा प्राप्
 र्थमिति विज्ञानेश्वरः ॥ कुशिकाराण्यदेरयवा दो हे मादो वसिष्ठः ॥ अथिचमंत्रविमुक्तः
 शरीरैः योक्तिहसरो ॥ अदृश्यं तं यमः प्राहयं क्रियावनयवसः ॥ कचिहि प्राणां जाति
 मात्रेणाद्यात्त्वमुक्तं ॥ चंद्रिकायामात्रेये ॥ यदि पुत्रो गयां गच्छे
 त्कदाचित्कालपर्ययात् ॥ तानेव भोजयेद्दिप्राञ्चरहणाये प्रकलिताः ॥ ब्रह्मणा कृत
 संस्थाना विप्रा ब्रह्म समास्तृताः ॥ अमानुषा गया विप्रा ब्रह्मणा
 ये प्रकलिताः तेषु नृष्येषु संतुष्टाः ॥ पित्रभिः सह देवताः ॥ तत्रैवा न विचार्य कुलं शीलं वि
 द्या च तप एव च ॥ अजितैस्ते सुसंतुष्ट देवाः सयिष्ठगुहकाः गयायां निगुणा अपित ए
 व भोज्या ॥ इति हेमाद्रिः ॥ असयवदश्राद्धे एव तन्त्रियमोना न्यत्रेति
 त्रिस्थली सेतोपिता महचरणाः ॥ शब्दी चंद्रोदये पिपात्रो ॥ तीर्थ
 पुत्राहारां नेव परीक्षेत कदाचन ॥ अन्वार्थिनमनु प्राप्ते भोजं तं मनुरब्रवीत् ॥ स्कंदे
 पि ॥ ब्राह्मणा न्यरीक्षेत्तीर्थं क्षेत्रं निवासिनः ॥ मनुः ॥ न ब्राह्मणो परीक्षेत्तदेव क

मणिधर्मवित्॥पिअकर्मणिनुश्रुतेपरीक्षेतप्रयत्नतः॥असंभवपरमेतदितिमेधातिथिः
 हेमाद्रौआसः॥गायत्रीसारमात्रेपिब्रह्मविप्रःसुमंत्रितः॥नायंत्रितश्चतुर्वेदीसर्वाशीसर्वविक्रयी॥
 काराकूटाश्वकुजाश्वदरिद्राध्यासिद्धा॥सर्वप्रादेनियोक्तव्यामिश्रितावेदपारंगैः
 यविप्रनिमंत्रणाम्॥चंद्रिकायांवारहे॥वस्त्रशौचादिकर्तव्यंश्वःकर्तास्मीतिजानता॥स्थानो
 पलेपनंकात्वाततोविप्रान्निमंत्रयेत्॥दंतकाष्ठं च विसृजेद्ब्रह्मचारीशुचिर्मवित्॥ तत्रैव
 प्रचेताः॥ दक्षिणं चरणं विप्रः सव्यं वैश्वत्रियस्तथा॥पादावादायवैश्योद्दीश्वदः प्र
 णतिशर्षकं॥ दहस्यतिः॥ उपवीतीततोभूत्वादेवार्थं तु हिजोत्रमान्॥अ
 पस्येनपिअयस्वयंशिष्योयवासुतः॥ प्रचेताः॥ सवर्गप्रेषयेदाप्रहिजानां
 तुनिमंत्रणाम्॥ दृष्टीचंद्रोदयेस्कांदे॥ राजकार्येनिपुक्तस्यबंधनियहव
 र्जिनः॥व्यसनेषुचसर्वेषुप्राहविप्रेणकारयेत्॥ चंद्रिकायांयमः॥ अमो
 ज्ञब्राह्मणस्यान्वयमलेननिमंत्रितः॥तथैववृषलस्यान्ब्राह्मणेननिमंत्रितं॥ त
 त्रैवैषैठानसिःसमयंचद्वौवाश्रीत्रयान्निमंत्रयेत्॥ आश्वलायनसूत्रे॥
 एकैकमेकैकस्यद्वौद्वौवाश्रीस्त्रीन्वाहद्वौफलभूयस्त्वं॥द्वौविनिहृदिप्रादेगौतमः॥नवावा
 रान्भोजयेद्युजोवाययोन्नाहं याज्ञवल्क्यः॥ द्वौदेवेप्राक्त्रयः
 पिअउदगैकैकमेववा॥मातामहानामप्येवतंत्रवावैश्वदेविकम्॥ दीपक
 लिकायांपराशरः॥ सयत्रावर्थंयत्राणामेकैकस्यत्रयस्त्रयः॥पित्रादौत्रह
 णाःप्रोक्ताश्चत्वारोवैश्वदेविके॥ दहयाज्ञवल्क्यः॥ दशैकंपंच
 वाविप्रान्पार्वरीविनियोजयेत्॥अत्रवैश्वदेवेद्वौचतुरोवोपवेश्यपित्रादीनामेकैकस्य
 स्थानेएकंत्रीन्यंचसप्तनववोपवेशयेदितिनिगुणार्थः॥ मनुः द्वौदेवेपितृ
 दान्पैत्रीनेकैकसुभयत्रवाभोजयेत्सुसृष्टोपिनप्रसज्येत्तविसरे॥सन्त्रियांदेशकालौचशो
 चब्राह्मणसंपदं॥यंचैतान्बिसुरोहंतितास्मानेहेतविसरं॥ दृष्टीचंद्रोदयेशा
 तातयः॥ द्वौदेवेथर्वरीविप्रोप्राश्नुखावुपवेशयेत्॥पित्रेनूदशुखांस्त्रीश्ववह
 चाध्वंसामगान्॥अन्यशक्नो हेमाद्रौदेवलः॥ एकैनापिदिवि
 प्रेणसदृयिंदप्राहमाचरेत्॥षडध्यानदार्पणंत्रयषडभ्योदधान्याहविः॥ गोभिलः
 यथैकंभोजयेच्छादेहंदोगंनत्रभोजयेत्॥अवोयज्ञैषिसामानित्रितयंत्रविद्यते॥अत्र
 वैश्वदेवेतिविशेषमाहः॥ तत्रैववसिष्ठः यथैकंभोजयेच्छादे
 वंनत्रकथंभवेत्॥अन्नपात्रेसमुद्रं सर्वस्यप्रकृतस्यच॥देवतायतनेकात्वाततःप्राह
 समाचरेत्॥प्रास्येदमौतदन्तुदद्याद्ब्राह्मचारिणाम्॥एतच्चसपिंडीकरणावर्जितं॥नत्वे
 वैकंसर्वेषां काममनायेत्याश्वलायनोक्तेःअस्यार्थउक्तीनारायणहृत्त्रे॥आद्यंसपिंडी
 करणेत्तद्वैश्वदेवशुक्रामंत्रयाणामेकंभोजयेत्॥संपिंडीकरणेन नियंत्रितंभिर्मवि
 तव्यमिति॥अनाथेपार्वरावर्जितेवा॥अभोजनेआमहेमप्राहद्वौवा॥अन्नाभावेवितिआ

ख्यातरं तत्रैव ज्ञेयम् ॥ कारिकायाः ॥ देवपित्रेयवैकेकं सपिंडीकरणं विनेति ॥
 अत्रैकविप्रेसाधेर्विशेषमाहा ॥ दृष्ट्वोच्छेदयेत्प्रवेता ॥ एकस्मिन् ब्राह्मणे
 देवसाधेऽभिर्भवत्सदा ॥ अनयोः कुशमुष्टिः स्यात्तुष्टादकर्मणि सर्वतः ॥ सर्वथा विप्रालाभे
 तत्रैव हेमाद्रीसत्यव्रतः ॥ निषायदर्भनिचयमासनेषु समाहितः ॥ प्रियात् प्रेषसंपुक्तसर्वथा
 दंप्रकल्पयेत् ॥ अत्रानन्यभावात्सत्रैकत्विकार्यं यजमानविधौ न दक्षिणोत्तिकेचित् ॥ त
 न ॥ अदृष्टार्थायाः प्राप्तेः ॥ सर्वतंत्रिजते तुभ्यं यच्च आह मदक्षिरामिति या प्रातः ॥ विदध्याही
 तमन्यश्चेदक्षिरादहरोमवेत् ॥ स्वयंचेदुभयं कुर्यादप्यस्मि प्रतिपादयेदिति ह्यंशो गपरिशि
 षाच्च ॥ एवं यतिश्चादेयि ॥ कात्यायनः ॥ यत्तु वसु ॥ निमुष्टौ च सवैद
 र्भवेदौ तथा ॥ दर्भसंस्थानविहिता विहरास्तरणेषु च मानुषादेतु विप्रालाभे सुवासिनी वि
 भोजनीयारसाहासार्कं दृढवसिष्ठः ॥ मानुषादेतु विप्राणां मलाभे प्रजयेदयि ॥ यतिपुत्रा
 त्विताभवायो वितीक्ष्य कूलो भवति ॥ अथाविनिवृद्धिश्चाह विषयम् ॥ याप्रेउ
 त्रखंडे ॥ संहृदम्यवित्तं लिङ्गशालयाम्भित्तां वयः ॥ पीठे संस्थापयित्वा तुष्टादं च कुस्तेनरः ॥ सि
 तरस्तस्य तिष्ठति कस्तकीष्टितं दिवि ॥ चंद्रिकायां मास्ये ॥ यत्निमज्जनि ॥
 माच्छावयेत्पेठकानुवधः ॥ अक्षो धनैः शोचयेत्सततं ब्रह्मचारिभिः ॥ भवितव्यं भवद्भिश्च मया
 च आह कारिणा ॥ यत्तु मनुः ॥ सर्वायासविनिर्मुक्तैः कामक्रोधविद्वज्जितैः भवित
 व्यं भवद्भिर्नः श्रोतुं आह कर्मणी मिततर्ह्यं पुनिमंत्रापरं नतदहः ॥ तत्रैव देवलः ॥ असंभवे
 परेषु वीराहारांस्तान्निमज्जयेत् ॥ अज्ञातीनसमानार्थानपुमानात्मशक्तिः ॥ कात्यायनः
 अविधीमंत्रितीनतत्कैतनेष्टशक्तिः ॥ अथ आह कर्ममोक्तनियमाः ॥
 तत्र निमंत्रितविप्रत्यागियार्केयमः ॥ कैतनं कारयित्वा तु योनियातपतिदिज्ञः ॥ ब्रह्महत्यामवा
 प्रीतिश्च द्रव्यो नो वजायते आमंत्राहारां यस्तु यथा मायं नश्च मेव ॥ अतिरुद्धा सुधोरासुति
 र्यग्यो निषुजायते ॥ प्रमादसागेतहारीतः ॥ प्रमादादिस्मृतं ज्ञात्वा प्रसाधेन प्रयत्नतः ॥ तर्ह्यपि
 त्वायथा मायं सर्वतत्कलमश्नुते ॥ प्रमादाभावे तु नारायणः ॥ एतस्मिन्नेन सिमाप्रे ब्राह्मणे
 नियतः शुचिः ॥ यतिवाद्वापराहृत्वा तस्मात्पात्रमुच्यते ॥ यमः ॥ आमंत्रित
 सुयोविश्रीभोक्तुमन्यवगच्छति ॥ नरकारांशतंगत्वा चोडलेखमिजायते ॥ तत्रै
 व देवलः ॥ द्रव्यं निमंत्रितो नैव कुर्यादप्यप्रतिग्रहं ॥ मुक्ताहारो यवाभुं केषु कृतं तस्य
 नश्यति ॥ यदि विप्रो विलंबते तदोक्तमादित्यपुराणो ॥ आमंत्रितश्चिरेनैव कुर्यादप्यप्रकटा
 चन ॥ देवतानां पित्राणां च दातारस्य चैव हि ॥ विरकारी भवेद्रीहीयते नरकाग्निना ॥
 दृष्ट्वोच्छेदयेयमः ॥ निमंत्रितसुयोविप्रो यथा न्याति दुर्मतिः ॥ भवति पितर
 सस्य तं मांसं यो भोजनाः ॥ निमंत्रितः प्रकुर्यात्तु कलहं चेद्दिजः कचित् ॥ भवति पितरस्य
 स्य तं मांसं मलभोजनाः ॥ आमंत्रितसुयः आदिभारमुद्धने दिजः ॥ पितरस्य तं मांसं भवति
 स्वेदभोजनाः ॥ आमंत्रितसुयः आदिहंसं विकुरुते दिजः ॥ तं मांसं पितरस्य भवति रुधि

गशनाः॥शंखः॥निमंत्रितस्तुयः॥आदेमैथुनेसेवतेहिजः॥आहंरत्नावपुक्तावपुजतेमह
 तेनसा॥मैथुनेऋतावपिनिषिद्धम्॥ऋतुकालंनिपुक्तीवांनेवगच्छेत्स्त्रियंकचित्र॥तत्रग
 कुन्वावाप्रोतिष्ठुनिष्ठानिफलानिविति॥तत्रैवमाधवीयेदहमन्त्रैः॥आहंकरिष्यन्स्त्वा
 वाभुक्तावापिनिमंत्रितः॥उयोष्यचयथाभुक्तागोयेयाचऋतावपि॥भोक्ष्यन्करिष्यन्
 आहंश्वरात्रौप्रयत्नतः॥व्यवायेभोजनेवापिऋतावपिविवर्जयेदिति॥तत्रैवाश्वलायनोक्ते
 श्च॥विज्ञानेश्वरेणानुश्रादेऋतोगच्छतोपिनदोषरत्नं॥तत्त्वगतिकत्वेज्ञेयं॥रहस्यतिः
 दिनिशंभ्रहचारीस्यात्तुश्रादहृद्वाहृद्गोःसह॥अन्यथावर्तमानौतुस्यातांनिरयगामिनौ॥
 पुनर्भोजनमध्वानंभारमायासमैथुने॥आहंरत्नावपुक्तावपुजतेमह
 यकलहंचैवदिवास्त्रायंतथैवच॥यत्रश्रादकाशिकायांपुरारासमुच्चये॥कृत्वातुरुधिरस्त्रा
 वनविहान्श्रादमाचरेत्॥एकंदेव्रीणिवाविहान्दिनानियरिवर्जयेदिति॥तन्निर्मूलं॥ष्ट
 स्त्रीवंशोदयेयमः॥पुनर्भोजनमध्वानंभारमध्ययनमैथुने॥संध्याप्रतिग्रहोमंश्रादभोक्ता
 सुवर्जयेत्॥तत्रैसेध्यानिवेधःप्रायश्चित्तातृष्वंज्ञेयः॥यथाहोशनाः॥दशकृत्वःपिबेदायो
 गायत्र्याश्रादहृद्धिजः॥ततःसंध्यामुयासीतजयेच्चतुहयादपि॥गीदालु॥सायंसंध्यापरा
 नंचक्तेदनेचवनस्यते॥अमावास्यानकुर्वीतरविभोजनमेवच॥द्युतंचकलहंचैवसायं
 संध्यादिवाशय॥आहंकर्तृवमोक्तावपुनर्भुक्तिचवर्जयेदितिकामधेनोवरहाद्युक्तेः॥क
 तुरपिसायंसंध्यानिवेधमाहः॥होमनिवेधस्तुस्वविषयः॥सूतकेचप्रवासेचअशक्तौश्रा
 दभोजने॥एवमादिनिमित्तेषुहावयेन्नतहाययेदितिकुंदोगपरिशिष्टात्॥तत्रैवा
 दित्यपुराणी॥निमंत्रितस्तुनश्रादेकुर्याद्भार्यादिताउनं॥चंद्रिकायामचेताः॥आहंभुक्
 प्रातरुत्थायप्रकुर्यादंतधावनं॥आहंकर्तृनकुर्वीतदंतानांधावनंबुधः॥हेमाद्रौजावा
 लिः॥दंतधावनतांबूलेतैलाभ्यंगमभोजने॥रम्योषधंपराभंचश्रादहृत्संप्रवर्जयेत्॥
 विष्णुरहस्य॥श्रादीयवासदिवसेस्वादिवादेतधावनं॥गायत्र्याश्रान्तसंस्तममुप्राश्यवि
 शुष्यति॥पुनर्भोजनमध्वानंभारमायासमैथुने॥दानंप्रतिग्रहोहोमःश्रादभुक्त्वष्टव
 र्जयेत्॥सोमोत्पन्नौ॥वनस्यतिगतेसोमेयसुहिंस्यादनस्यति॥घोरायाभूराहमायापुजते
 नात्रसंशयः॥एतद्विहितेध्यादिव्यतिरेकेण॥वनस्यतिगतेसोमेनउहोयसुवाहयेत्॥ना
 म्प्रतिपितरस्तस्यदशवर्षीणिचंच॥वनस्यतिगतेसोमेमंध्यानंयसुकारयेत्॥गावस्त
 स्यविनश्येतिचिरकालमुपस्थिताः॥वनस्यतिगतस्वरूपमाहष्टस्त्रीवंशोदयेयासः॥
 त्रिसुहृत्तृवसेदकेत्रिसुहृत्तृजलेवसेत्॥त्रिसुहृत्तृवसेदोषत्रिसुहृत्तृवनस्यति॥कलिकाया
 दहमनुः॥निमंत्र्यविप्रारुदहवर्जयेन्मैथुनेसुरं॥प्रमत्ततांस्वाध्यायैकोधाशौचेतथा
 वते॥केचिन्निमंत्रणात्पूर्वश्रद्धांश्रद्धांस्त्रीरंकुर्वीति॥नचमूलदृग्या॥सरीचिः॥यस्या
 यर्वसुयस्यादीरिक्तामहातिष्ठिष्यति॥यातेश्रादेव्रताहेचस्त्रीरंवर्जनिशामुच॥यदाकर्तुरश
 क्तातसुत्रशिष्यादिःश्रादंकरोतिनदाकर्तृप्रतिनिधिनाचप्रायुक्तंनियमाःकार्याः॥नश

क्रोति स्वयं कर्तुं यदा ह्यनवकाशतः ॥ आह शिष्येण पुत्रेण तदा येनापिकारयेत् ॥ नियमा
 नाचरेत्सोपिनियतोऽवसुधरे ॥ यजमानोपितान् सर्वानाचरेत्सु समाहितः ॥ रतिहेमाद्रौ
 वाराहोक्तेः ॥ स्त्रियास्तु यामे ॥ मुक्तकच्छातु यानारी मुक्तकेशी तथैव च ॥ हसने वदने चैव
 निराशाः पितरो गताः ॥ आश्लायनः ॥ आहः हि भोजयेद्वा सौनवाला नपियत्नतः ॥ आ
 कुपि उदानाङ्गं धायेत् नालं कुर्यात्स्वविग्रहं ॥ वासो गृहे ॥ अथ आह वस्त्रं नि ॥ तत्रादीकुशा
 दृष्टी चंद्रोदये दक्षः ॥ शमिमुख्यकुशादीनां हितयः परिकीर्तितः ॥ अथ धामने दिने हितियो
 भाग इत्यर्थः ॥ तत्रैव यमः ॥ समूलस्तु भवेद्दर्भः पितृणां आह कर्मणि ॥ मूलेन लोका नृजयति
 शक्रस्य सुमहाम्ननः व्यासः ॥ तर्पणादीनां कर्माणि पितृणां यानि कानि चित् ॥ नानि सुहि
 गुणोर्दम्भैः सप्रपत्रैर्विशेषतः ॥ शालं कायनः ॥ सपिंडी करणं यावदनुदम्भैः पितृक्रियाः ॥ स
 पिंडी कस्याहर्ध्वं हि गुणैर्विधिवद्भवेत् ॥ शंखः ॥ अनेन तर्गमिरां सायकौशं हि दलमेव चाप्रा
 देशमात्रे विज्ञेयं यवित्रं यत्र कुत्र चित् ॥ हारीतः ॥ पवित्रं ब्राह्मणस्यैव चतुर्भिर्दम्भैः पित्रुलैः ॥
 एकैकं नूनमुद्दिष्टं वर्णं वर्णं यथा क्रमेण ॥ स्मृत्यर्थं सारे ॥ सर्वेषां वा भवेद्वाभ्यां यवित्रं यंथितं
 न वम् ॥ रत्नावलाभा ॥ ह्योस्तु पर्वणीर्मध्यं यवित्रं धारयेद्दधः ॥ हेमाद्रौ स्कंदे ॥ अनामिका
 धृतादर्भा घेकानां मिकया पितृणां ॥ हाभ्यामनामिकाभ्यां तु धार्येदम्भं यवित्रके ॥ यवित्राभावे
 तत्रैव सुमनुः ॥ समूलान्यो विगर्भो न कुशी ही दक्षिणो करे ॥ सव्ये चैव तस्या त्री न्वैव विटपास्त
 र्वकर्मसु ॥ बोधायनः ॥ हस्तयो रभयोर्द्वा वा सने पितृथैव च ॥ दर्भग्रहरो मेत्रमाह ॥ श
 खः ॥ विरचिना सहोत्पन्न परमेष्ठिनि सर्गजा ॥ नुदं सर्वो शिष्याया निदम्भं स्वस्तिकरो भवस्तु
 त्पर्थं सारे ॥ हफट्कारेण मंत्रेण सह स्तिवा समुदरेत् ॥ भरद्वाजः ॥ प्रेतक्रियार्थं पित्र्य
 मभिचारार्थमेव च ॥ दक्षिणाभिमुखं स्निग्धं चान्नाचीना वीतिकीर्तितः ॥ कुशाभावे परा
 सुमनुः ॥ कुशः काशः शरीशुद्धो यवाहवीं यवित्वजाः गोके शयुजं कुंदाश्च हवीं भावे परः
 परः ॥ काशादौ विशेषमाह ॥ शंखः ॥ काशहस्तलनाचामेत्कदाचिद्विधिशक्या ॥ प्रा
 यश्चिन्नेन पुजेत हवीं हस्तस्यैव च ॥ दृष्टी चंद्रोदये यमः ॥ मासिमास्युद्गतादर्भा मासिमास्ये
 व चोदिताः षट्त्रिंशन्मते ॥ मासेन स्यादमावास्यादर्भो या हो नवः स्मृतः ॥ गृह्यपरिशिष्टे
 च पिंडाश्रितादर्भा ये कृतं पितृ तर्पणं ॥ अमेध्यां शुचिलिप्ता ये ते वां या गोविधीयते ॥ ल
 घुहारीतः ॥ यथिदर्भाश्चितादर्भाः ये दर्भा यज्ञभूमिषु ॥ स्तरणासनपिंडे सुषट्कुशान् परि
 वर्जयेत् ॥ ब्रह्मयज्ञे च ये दर्भा ये दर्भा पितृ तर्पणं ॥ हतामृतं पुरीषाभ्यां ते वां या गोविधीय
 ते ॥ हेमाद्रौ ॥ अमानि च यवित्राणि कुशहवींस्तकानि च ॥ हेमात्मकं यवित्रं स्पष्टे कानां ह
 तिवैकलाभा ॥ अथ हविः ॥ हेमाद्रौ प्रचेताः कृष्णमाखास्तिलाश्चैव श्रेष्ठाः सुष्यं वशालयः ॥
 महायवात्री हि यवास्तथैव च मधूलिकाः ॥ कृष्णः स्येताश्च लोहाश्च आघाः सुः आह कर्मणि
 ॥ महायवो वेणुबीजं ॥ मधूलिकाया वनाला रतिहेमाद्रिः ॥ कल्पतरुश्च ॥ भारते ॥ वर्धमान
 तिलं आह मस्य मयूरव्रीत् ॥ सर्वकामिः स यजने यस्ति लियं जने पितृ ॥ चंद्रिकायां

वलः॥ इहार्हं सृताहे वदरीद्वयसुखासुवा॥ यात्रेभ्यस्तेषु कालेषु देयं नैव कुभोजनं॥ सा
 परणीया॥ अगोधूमचयच्छादमासपुद्गविवर्जितं तैल यको नरहितं कृतमप्यकृतं भवेत्॥
 हेमाद्रौ च॥ अगोधूमचयच्छादमासपुद्गविवर्जितं भवेत्॥ तत्रैव ब्राह्मणं॥ यवैर्ब्रीहितं लिप्ता
 धैर्गोधूमश्च गार्ग्यस्य॥ संतर्पयेत्ति वनमुद्गैः श्यामाकैः सर्षपद्रवैः॥ नीवारैर्हरिण्यामा
 कैः प्रियंगुभिरथार्चयेत्॥ हेमाद्रौ कार्ष्णजिनिः॥ यदिरुं जीवितश्चासीत्तदद्यात्तस्य यत्नतः
 सवप्रोदुस्तरमार्गततो याति न संशयः॥ कलिकायामप्यलायनः॥ कदलादिफलैः श
 सेर्मूलेराद्रीदिकैरपि॥ गोरसेर्मधुना दध्ना आदे संतर्पयेत्पितृन्॥ कदलाभफलादीनि
 आदे स्यादयेत्युधीः॥ हेमाद्रौ दध्नी चंद्रोदये च मार्कंडेयः॥ गोधूमे रिशुभिर्मुद्गैः सती नैश्च
 गार्ग्यैरपि॥ आदे सुदत्तैः प्रीयंते मासमेकं पितामहाः॥ विदायां च भरुंश्च तिलैः शृंगाटकै
 स्तथा॥ केचुकैश्च तथा कंदैः कर्कधुवदरैरपि॥ पाले वने रारुके श्याप्यक्षौटैः यनसेस्तथा॥
 काकोत्साक्षीरकाकोत्सा तथा पिंडालकैः शुभैः॥ लाजाभिश्च सधानाभिः त्रपुसो वीरुचिर्म
 देः॥ सर्षपराजशाकाभ्यां मिंयुदे राजजंजुभिः॥ त्रियालामलकैर्मुखैः फल्यभिश्च तिलैर्दकै
 वैचाकुरैस्तालकंदैश्च किकाक्षीरकावचैः॥ लोचैः समोचैर्लकुचैस्तथा वै वीजशरकैः॥ गु
 जातकैः यमफलैर्मध्यमीजैश्च संस्तुतेः॥ रागखांडवचोष्णैश्च त्रिजातकसमन्वितैः॥ दत्तै
 लुमासंप्रीयंते आदे सुपितरो नृणां॥ रुयं कोशहेमाद्रौ दिव्याख्या वैद्यकाद्यनुसरिणामा
 ध्यदेशमाधयानामनुच्यते॥ सती नैः कलायैः कलायसु सती न कर्तव्यमरः वदरी इति प्रा
 सिद्धः॥ विदायां तत्कंदेन भरुंश्च खलजम्भस्वाराणां इति प्रसिद्धं आह मंजरीः॥ भूकूष्मांडमित्य
 ने॥ शृंगाटकसिंघा॥ केचुकः कंचनारः॥ कंदः सरराः॥ अशीमः सरराः कंद इत्यमरः
 कर्कधुवत्यसम्भवंदरम्॥ पाले वतं कोशानकी॥ अरुकां अरुई॥ अक्षौटं अखरोटं॥ का
 कोलीक्षीरकाकोली गौडेषु प्रसिद्धे॥ पिंडालकं सुयनी॥ महाराष्ट्राणां मोहलुकंद इति प्र
 सिद्धं॥ त्रपुसादयस्तयः कर्कटीभेदाः॥ चर्मदंखर्वजम्॥ सर्षपेति दीर्घश्छांदसः॥ भिया
 लचिरो जी॥ फल्युदुंबरं॥ तिलटकं यशेलम्॥ तालकंदः कंदविशेषः॥ चुक्रिका ति ति
 र्णी विवीवा॥ क्षीरिका धिरणी॥ मीचं कदलीफलं॥ लकुचं वडहरम्॥ सुजातकं गौडेशे
 ॥ यमफलं गृहा॥ रागखांडवः पानादिविशेषः॥ पिप्पली सुठिपुक्तसुपुद्गस्य सुखांडवः॥
 रागखांडवतायाति शर्करां संपुतं तु तनू॥ इत्युक्तः वानविशेषः॥ त्रिजातं लवंगं लायत्रका
 शि॥ मदनरत्नैर्कीर्ति॥ कालशाकं च वास्तुकं मूलकं कृष्णनालिका॥ प्रशस्तानीति शेषः॥
 हेमाद्रौ दध्नी चंद्रोदये च॥ वायुपुराणी॥ कालशाकं महाशाकं द्रोणशाकं तथा ईकं॥ वि
 ल्वामलकमृद्वीकायनसाभ्रातडाडिमं॥ चर्मयालिवताक्षौटखर्जरं च कसेरुकम्॥ कीवि
 दारश्च कंदश्च पटोले हनी फलं॥ पिप्पली मरिचं चैव वलाखुटी च सैधवं॥ शर्करायुक्त
 रं रवदरी रायत्रकं॥ तथा॥ मधुकं रामं चैव कर्करं युग्मे वच॥ आह कर्म शिशस्ता नि
 सैधवं त्रपुसं तथा॥ रामं हि गु॥ कसेरुः कोविदारश्च तालकंदस्तथा विशम्॥ तमालं शत

कंदश्च मध्याह्नः शीतकंदः॥ कालेयकालशाकं च मुनिषसं सुवर्चला॥ मांसं शाकं दधि क्षीरं च
 तुवेनां कुरस्तथा कंदफलं कौकलीं द्राक्षां कुचं मोचं मेव च॥ तिडं चारकं कर्कधुमं धुसां च
 कंदया॥ चैकं कांतं नालिकेलं पृंगाटकं परुषकं॥ पिप्पली मरिचं चैव पटोलं हृतीफलं
 मादीनि चामानि॥ स्वाहनं मधुराणि च॥ नागरं चार्द्रकं देयं दीर्घमूलकं मेव च॥ तथा॥
 शर्करा क्षीरं संपुक्ताः पृथुक्कानि मधुसयाः॥ द्रोणं शाकं कुं वारं ति प्रसिद्धम्॥ मूढी कां द्राक्षाः॥
 आघ्रातं कं आश्वत्थं वृक्षं सत्फलम्॥ पालिवनं जं वीरम्॥ पालि आलमिति गी प्रसिद्धं वा
 खं जूरं खं जूरं इति प्रसिद्धं॥ कसेरुं जलजं कंदः॥ कोविदारं कंचनारं॥ तालकंदं तालमूलं
 विसम्भसीरम्॥ शतकंदं शतावरी॥ शीतकंदः सेरुकीति प्रसिद्धम्॥ कालेयकरालसंज्ञः
 शाकः॥ दारुहरिद्राचेति पृथ्वीचंद्रः॥ मुनिषसं कर्कटी सदं शं मुलटीयारं ति गी प्रसिद्धम्॥
 सुवर्चलं शाकविशेषः॥ मुनिसुमीति गी उख्यातम्॥ कंदफलं श्रीपरीं वृक्षफलम्॥ कौक
 लीं अन्नरसा द्राक्षाः॥ तिडं कंडि शिखरं मित्रिकै देवः॥ तिडं फलं वा॥ श्रीवकं फलं विशेषः नारं
 सुदृतालं॥ मधुसाह्वयं॥ मधुकपुष्पं फलं वा॥ वैकुं कितं चै चीति॥ गी उख्यातम्॥ परुषं
 कं पुरुषमिति प्रसिद्धं॥ नागरं सुंटी॥ पृथ्वीचंद्रो देयं ब्राह्मे॥ आघ्रातं माघ्रातं कं विविदाडि मं बी
 जं सरकं॥ प्राचीना मूलकं क्षीरं नालिकेरं परुषकं नारं गंतं च खं जूरं द्राक्षा नीलकपित्थकं॥
 एतानि फलजातानि आदि देयानि यत्नतः॥ मांस्ये॥ चन्नं तु सदधि क्षीरं गी घृतं शर्करा न्वितं
 मांसं श्रीरां तिस्रं चैपि नृनि त्याहो शवः॥ यातवल्क्यः॥ हविषा चै न वै मांसं यापयेत् ननु व
 त्सरं॥ मांस्यहारिण कौर भ्रष्टा कुनका गयार्थतः॥ ऐरावती रववारह शशी मं सैर्यं आक
 मम्॥ मांसं वृद्धा भित्तुं यत्ति दं नैरिह पितामहाः॥ खल्लमिषं महाशल्कं मधुमुत्पन्नं मेव च॥
 लोहा मिषं कालशाकं मांसं वा धीरासं स्य च॥ निगमः॥ त्रिः पिवन्ति द्विः पयसी रां चैतं वृद्धमना
 यति॥ आघ्रीरा संतु नं प्राहुर्याहिकाः प्राह कर्मणि॥ वाघ्रीरा सं जूरका गति मे धानि धिः
 कामायनः॥ कृगो र्भमे धाना लभ्यं शेषाणि क्रीत्वा लब्ध्वा वा स्वयं मृता नान्वाह मय चैत्ता
 कीर्त्ति॥ क्रीत्वा लब्ध्वा स्वयं वा यमृता नान्वाह मय वा हिजः॥ रंधा क्का हे प्रयत्ने न तदस्या क्षय ममु
 ते॥ आदे दन्नं स्य मांसं स्याम सरी दोषमाह मनु॥ निपुत्रं सुयथा मायं यी मांसं नात्रि मान
 वः॥ संप्रेत्य पशुतां याति संभवाने कवि शति॥ अत्र बहु सुवचनेषु आदि मांसं मधुनोः प्राश
 ल्योक्तेः॥ विना मांसं न यच्छां हलतं मं प्लुतं भवेदिति हे माद्री देव लोक्तेः॥ यच्छां दं मधुना
 हीनं तद्रसेः सकलैरपि॥ मिष्टानैरपि संपुक्तं पित्राणां नैव तृप्रये अणुमात्रं यश्चि आदि यश्चि
 नस्या च मांश्चिकं॥ नामा पिकीर्त्तनीयस्यात्पि त्तराणां श्रीतयेत तर्हि हे माद्री प्राहो क्ते अयं
 संमधुनोः प्राहनियतत्वं गम्यते गी उन्निवंधे मत्स्यमुमं नृक्तेः॥ मध्वग्भावे शुद्धे देयः क्षीरस्य
 च तथा दधान लभ्यते घृतं यत्र कुर्यात् घृतं वती जयं॥ प्राह कलिकायां नागरं खंडं॥ कथं
 विधद्वि विप्रे भ्यो न दन्नं भोजने मधु॥ पिंडां सुने वदानं व्याः कदाचि न्मधुना विना॥ वृहत्परा
 शरं सुमांसं निषेधति॥ यस्तु प्राणि वंधं कृत्वा मांसं सैर्ययने पिबेत्॥ स विहांश्च दं नं दग्धा

कुर्यादंगारविक्रयं॥सिद्धाकुर्येयथाकिंचदालादातुमिच्छति॥एतदज्ञानतःसोऽपिमा
सेनश्चादलत्रया॥सएवा॥सर्वथान्नयदानस्यानृतदेवामिषमाश्रयेत्॥ब्राह्मणश्चस्वयं
यान्चस्वादित्तंयदि॥भागवतेपि॥नदद्यादमिषंआहेनचाद्यादमृतत्ववित्॥मुन्यत्रैः
स्यात्यराप्रीतिर्यथानयशुहिसया॥तथेतिशेषःअत्रकेचित्॥मुन्यत्राहारास्योक्तंमांसं
सत्रियवैश्ययोः॥मधुप्रधानंशूद्रस्यसर्वेषांवाविशेषियदितिहेमाद्रौपुलस्त्योक्त्याव्यव
स्थामाहः॥पृथ्वीचंद्रादयस्तु॥असतागोयशुश्चैवआहेमांसंतयामधु॥देवराचसुतोय
त्रिःकलौयंचविवर्जयेत्॥इतिनिगमोक्तेः॥वरातिथिपितृभ्यश्चयशूकररात्रियेतिक
लिवर्ज्यमुहेमाद्रादित्यपुराणात्॥मांसदानेनतथाआहेवानप्रस्थाश्रमस्तथेत्सुक्ताइमा
नधर्मानुकलियुगेवर्जनाहर्मनीयिरारतिरुहचारदीयेभिधानाच्चमांसविधिःकस्मिन्
तिरिक्तविषयः॥कलौमांसनिवेधानोचदेशाचाराद्वस्था॥तथाचरुहचारदीयेआहृतं
।यथाचारंप्रदेयंतुमधुमांसादिकंतथा॥देशाचाराःपरिग्राह्यास्तत्रदेशीयजैर्नरैः॥अस
थापतिनोहेयःसर्वधर्मवह्निकृतश्रुतिः॥यस्मिन्देशेपुरेयामैत्रेविद्येनगरेपिवा॥पीय
त्रविहितोधर्मसंधर्मनविचारयेदितिभूयुक्तेष्वेवमाहसूना॥होलाकाधिकरगामायेनदे
शविशेषव्यवस्थायकपदकल्पनायोगात्॥निरूपितंचैतन्मिनामहचरयोर्मांसमीमांसाया
मितिदिक्॥मनुः॥संवत्सरंतुगव्येनययसायायसेनचा॥आप्रीराशश्यमांसेनतृप्तिदश
वार्षिकी॥विषिवंविंदियक्षीरांश्चेतद्वदमजायति॥आप्रीरासंतुतआहुयीजिकाःआह
कर्मणि॥क्षीराद्विशेषमाहहेमाद्रौसुमंतुः॥योदधिघृतंचैवगवांश्चादिसुयावनं॥महि
षीरांघृतप्राहःश्रेष्ठेननुययःकचित्॥प्याहवल्सुः॥संध्यनिर्देशाव्यागोययःपरिवर्ज
येत्॥औष्ट्रमेकशफंस्त्रैरामारण्यकमथाविकं॥हेमाद्रौहारीतः॥नवस्तजायाःसप्तरात्रा
दित्येकेदशरात्रादित्यपरि॥मासेनायेषुसंभवतीतिधर्मविदः॥एतद्रजोभावपरि॥देवलः॥
अजाविमहिषीरांतुययःआहेषुवर्जयेत्॥विकारान्पयसश्चैवमाहिषंतुघृतंहितं॥तत्रै
वब्राह्मे॥माहिषचामरंमार्गंआविकैकशफोम्वे॥स्त्रैरामोष्ट्रयाचितंचदधिक्षीरंघृतंत्य
जेत्॥समुत्तरमरिचाक्रंतुतथापयुषितंदधि॥दीर्घांतक्रमयेतंचनखाखादचकेनवत्॥म
हिषायवादीयराकंज्राह्ये॥देयंतक्रंतुहिनंचैवदद्यान्नदमृतंययःसधस्कंनवनीतादनुघृत
म्॥आरण्यमहिषीक्षीरंशर्करास्तुतिसंयुतं॥मध्वक्तुहिनंचैवदद्यान्नदमृतंययः॥सु
तिःक्षीरशरः॥आहकौसुधंचैवम्॥यद्यपियाजवल्केन॥अन्नययुषितंभोजंस्नेहा
क्तविरसस्तितम्॥अस्निहाअपिगोधूमयवगीरसविक्रयारति॥ययुषितंदध्यादिभोज
सुक्तंतथापिमुत्तरमरिचाक्तस्यययुषितंदोषीत्रोच्यतेरितिहेमाद्रिः॥तत्रैवब्राह्मे॥कालश
कंतंडुलीयंवास्तुकंमूलकंतथा॥शाकमारण्यकंचैवदद्याच्छादिसुनित्यशः॥तंडुलीयं
सस्मयत्रमितिहेमाद्रिः॥महाराष्ट्राणांमादरतिप्रसिद्धं॥आरण्यकंफांजीचूचादि॥तत्रै
व॥दाडिमंमागधीचैवनागरैर्दकतिरिणीआघ्रातकंजीरकंचकुंवरंचैवयोजयेत्॥मा

कंदश्चमध्यालुः शीतकंदः॥ कालेयकालशाकं वसुनिषसा सुवर्चलं॥ मांसशाकं दधिहीरं च
 बुवेनाकुरस्तथा पादफलकोकणीद्राक्षालकुचमोचमेव च॥ तिडकं चारकं कर्कधुमधुसाला
 कंदयो॥ चैकं कतं नालिकेलं भृंगारकं पुरुषकं॥ पिप्पली मरिचं वैवपटोलं हृतीफलं
 मादी निचामानि स्वाहनिमधुराणि च॥ नागरं चार्द्रकं देयदीर्घमूलकमेव च॥ तथा॥
 शर्कराक्षीरसंपुक्ताः पृथुकानित्यमक्षयाः॥ दोरा शाकं कुंवारं तिप्रसिद्धम्॥ मृदी काद्राक्षाः॥
 आभ्रातकं आभ्रावृक्षसूतफलम्॥ पालिवतं जवीरम्॥ पालिआलमिति गीऽप्रसिद्धं वा
 खं जूरं खं जूरं इति प्रसिद्धं॥ कसेरुजलजकंदः॥ कोविदारः कंचनारः॥ तालकंदः तालमूली
 विसम्भसीरम्॥ शतकंदः शतावरी॥ शीतकंदः सेरुकीति प्रसिद्धम्॥ काश्लेयकरालसंज्ञ-
 शाकः॥ दारुहरिद्राचेति पृथ्वीचंद्रः॥ सुनिषसां कर्कटी सदं शमुलटीया इति गीऽप्रसिद्धम्॥
 सुवर्चलं शाकविशेषः॥ सुतिसुमीति गीऽख्यातम्॥ कंदफलं श्रीयरीं वृक्षफलम्॥ कौक-
 र्णी अक्षरसाक्षाः॥ तिडकं डिण्डिमिति कैदेवः॥ तिडफलं वा॥ श्रीवकं फलविशेषः नार-
 सुद्रा तालं॥ मधुसाक्ष्यं॥ मधुकपुष्पफलं वा॥ विकं कितं चोचीति॥ गीऽप्रख्यातम्॥ पुरुष-
 कं पुरुषमिति प्रसिद्धं॥ नागरं सुंदरी॥ पृथ्वीचंद्रोदयब्राह्मे॥ आभ्रमाभ्रातकं विविदाडिमवी-
 जसरकं॥ प्राचीनामस्रकं क्षीरनालिकेरं पुरुषकं नारंगकं च खं जूरं द्राक्षानीलकमित्येकं॥
 एतानि फलजातानि आर्द्रदेयानि यत्नतः॥ मात्स्ये॥ चन्नं तु सदधिहीरं गीघृतं शर्करा निवे-
 मांसं श्रीरातिसर्वांश्चैपितृनित्याहोशवः॥ याज्ञवल्क्यः॥ हविषान्नेन वै मांसं यापयेन्न तु व-
 त्सरं॥ मात्स्यहारिराकौरभ्रच्छाकुनच्छागयापतेः॥ ऐरावतं रवदारहं शशिं सीसं यथा न-
 मम्॥ मांसवृक्षाभिनृत्यं तिदं नैरिहपितामहाः॥ खड्गमिव महाशल्कं मधुसुन्नमेव च॥
 लोहमिव कालशाकं मांसं वा श्रीरासस्य च॥ निगमः॥ त्रिः पिवंति द्विः पृथ्वीराधितं दृढमना
 यति॥ व्याघ्रीरासं तु न प्राहुर्वाहिकाः आदकर्मणि॥ वाघ्रीरासो जरच्छाग इति मेधातिथिः॥
 कात्यायनः॥ ऋगीस्त्रमेधानालम्प्य शेषाणि क्रीत्वा लब्ध्वा वा स्वयं मृता नान्वाह्यं यच्चैना
 कीर्त्तिः॥ क्रीत्वा लब्ध्वा स्वयं वा यमृता नान्वाह्यं वा हि जः॥ दद्याच्छादे प्रयत्नेन तदस्याक्षयं मनु-
 ते॥ आर्द्रदत्तस्य मांसस्यामस्य गोदोषमाह मनुः॥ निपुक्तं लुप्यया मां यं यी मांसं नात्रिमान-
 वः॥ संप्रेत्य पशुतां याति संभवानेकं विशति॥ अत्र बहु सुवचनेषु आर्द्रं मांसं मधुनोः प्राश-
 ल्योक्तेः॥ वित्तमांसेन यच्छादयत्तमं यच्छतं भवेदिति हेमाद्रौ देवलोक्तेः॥ यच्छादं मधुना
 हीनं तद्रसेः सकलैरपि॥ मिष्टान्नैरपि संपुक्तं पित्राणां नैव दृष्टं येषु अणुमात्रं यद्विआर्द्रं पदि
 नस्याच्च माक्षिकं॥ नामापिकीर्त्तनीयं स्यात् पित्राणां प्रीतयेत इति हेमाद्रौ ब्राह्मेणेति अर्थो
 संमधुनोः आर्द्रनियतत्वं गम्यते गीऽनिवेधे मत्स्यसुमं त्रैः॥ मध्वभावे शुद्धिदेयः क्षीरस्य
 च तथा दधानं लभ्यते घृतं यत्र कुर्यात् घृतं वती जयं॥ आदकलिकाया नागरं खंडं॥ कथं
 विधदि विप्रेभ्यो नरं त्रैभोजने मधु॥ पिंडालुनैव दातव्याः कदाचिन्मधुना विना॥ एहं य-
 शस्तु मांसं निषेधति॥ यस्तु प्राणिवधे कृत्वा मांसं स्पर्धयते पित्रं॥ सविहंश्च दंष्ट्रं दध्या

वतद्वत्तमस्यमितिबुवति।एतन्निषिद्धेतरविषयं॥ चंद्रिकायां॥ कस्तूरिमा
निसर्वाणिवर्जयेच्छादकर्मणि॥नवर्जयेत्तिलोश्चैवमुद्रमावास्तयेवच॥मात्स्य॥म
सूरशरानिष्ठावराजमासकुसुमिका॥यमविल्वार्कधनूरयारिभद्रादरुसकाःनरेया
पितृकार्येषुयथाजाविकेतया॥कोद्रवोद्धारवरककपित्थमधुकातसी॥एतामपि
नदेयानिपितृभ्यःश्राद्धमिच्छता॥निष्ठावावल्वा॥यत्रमार्कंडेयः॥प्रियंगवःकोविदा
रानिष्ठावाश्चात्रशोभना॥इति॥तत्रनिष्ठावाश्चेतशिबीतिदानसागरेऽष्टाद्विंशतेश्चो
क्तं॥विल्वचरत्नेनिषिद्धं॥जवीररक्तविल्वचशालस्यापिफलत्पजेदिता॥ब्राह्मणैः॥या
रिभद्रेतिवतरुनित्यमरःरक्तमदारइतिहेमाद्रिः॥आदरुषोवासातपुष्यः॥उद्धारःकोचना
रः॥मधुकंजैष्टीमध्वितिचंद्रिकाःचणकावनमुद्राः॥हेमाद्रौब्रह्मांडे॥आसनारुढमआ
यंपादोयहतमेवच॥अमेष्टीजगमैष्टुष्टुयुषितचयत्॥हिःस्निग्धपिष्टुध्वचत
थेवायावलेहितं॥शर्कराकीटपाषाणैःकैशोर्यच्चाप्युदुत्तम्॥पिण्याकंमथितचैवत
थानिलवरांचयत्॥सिद्धाःकृताश्चयेभस्याःप्रत्यक्षलवणीकृताः॥बाससाचावधूता
निवर्ज्यानिश्राद्धकर्मणि॥हिःस्निग्धयत्सकृत्पाकेनभक्ष्यमपिहिंशुजीरकादिसंस्कारा
यंयुनःपच्यतेतदहर्जम्॥यत्रुतिक्ताशकान्नविकारादिहिःपाकेनैवभक्षणाहेनतन्निषिद्ध
आयावलेहितमास्त्रादितर्ह्यप्युषितस्यसर्वदानिविधेयिपुनर्वचनं॥अथयाश्चकरमा
श्चधानावटकसक्तवः॥शाकंमांसमद्ययचस्येकशरमेवच॥पवागूःपापसंचैवयच्चा
नस्निहसंयुतं॥सर्वेषुयुषितंभोजंशुक्तंवेत्यरिवर्जयेदितिमाधवीयेयमीकृतवटकादेरपि
युषितस्यनिषेधार्थमितिचंद्रिकादयःवर्ज्येषुविश्वामित्रः॥कायित्यंकुतुकंचैवनालिकेरं
चपेनिकम्॥जंबूफलादिपुंक्षयिण्याकंतदुलीयकम्॥हेमाद्रौषट्त्रिंशन्मते॥वर्ज्याम
कृतकाःश्रादेराजमावास्तयेवच॥मर्कटालोकारनिप्रसिद्धः॥यैठीनसिः॥हृताकंनलि
कापोतकुसुमाश्मनकानिच॥शाकानामभक्ष्यार्ति॥पोतयोर्इतिप्रसिद्धम्॥कुसुम
करउर्इतिमहाराष्ट्रप्रसिद्धं॥मार्कंडेयः॥वर्ज्याश्चाभिववन्नित्यशतपुण्यागवेधुकाः॥ज
वीरकफलेवर्ज्यकोविदाराचनित्यशःअभिववसुकृमितिचंद्रिका॥संधानकमितिष्ट
थीचंद्रः॥शतपुण्यासीवारइतिप्रसिद्धं॥शाठ्यायनः॥मारियनालिकाचैवरक्षायाचकलं
विका॥असुरान्नमिदंस्वर्षमिहगानोपतिष्ठते॥मारियमभ्यदेशेमरुसारतिमहाराष्ट्रे
जिगिराइतिप्रसिद्धम्॥कलंविकावेखाकृतियत्रम्॥तत्रैव॥गांधारिकापटोलीनिश्राद्ध
कर्मणिवर्जयेत्॥गांधारिकान्तदुलीयमितिचंद्रिका॥जवासास्मादरालभेतिवैदेवः॥
भारते॥हिंशुद्रव्येषुशाकेषुअलोबुलसुनंतथा॥कुकुंडकाअलावृनिहृक्षलवराभेव
च॥पुनरलावुग्रहणमुभयालावुनिषेधार्थमितिष्टथीचंद्रःकुकुंडकंवर्तुल्लवकां॥त
त्रैव॥कुसुंबुरकलिगीन्यवर्जयेदस्वेतसं॥हेमाद्रौब्राह्मणैः॥वात्रीकांपचशिवंवलामशा
निःफलानिच॥कालिगंरक्तचारंस्वीणाकंधनंचारकं॥कपालंकाचकाभीचकरंजयिंड

गधीपियली॥ नागरंशुंठी॥ कुम्भरं कुम्भं वरं धनियारतिप्रसिद्धं॥ वायवीये॥ अगस्त्यस्य
स्वास्ताः कययाः सर्वस्ववच॥ शिस्तानवयत्नवाः॥ प्रभासखंडे॥ आरामस्य तु सीमताः क
लायाः सर्वस्ववचसीमताः नवयत्नवाः॥ कौर्म्ये॥ तमालशतकंदंच माध्यालुशीतकंदुली
मध्यालुमोहालुकंदः शीतकंदलीरतालूरतिप्रसिद्धे॥ अथ वर्ज्ये॥ मार्कंडेयपुराणे॥ यच्चो
क्तोवादिनाप्राप्तयतिताद्युदयार्जितं॥ अथायकया शुल्कार्यद्वयवात्रविगर्हितं॥ पितृव्यं
येनयकुस्वेषुत्तायचायुषादृतं॥ चंद्रोदये शस्त्रः॥ भूलरां सुरसा शियुपालकीमृचुकं
तथा॥ कूष्मांडालावुवात्रीककोविदारंश्च वर्जयेत्॥ पियलीमरिचं चैव तथा विपिउमूलकं
क्षतचलवरां सर्ववशां च विवर्जयेत्॥ राजमाषान्मसूरंश्च कोदवान्कोरद्वयकान्॥
लोहिता नृदंष्ट्रनिर्यासांश्चाहकर्मणि वर्जयेत्॥ भूलरां काश्मीरदेशे प्रसिद्धं॥ सुरसानि
गुंडीतिमाधवः॥ तुलसीतिष्ठश्चीचंद्रः॥ साचभक्ष्यत्वेन निषिद्धानपुष्पत्वेनेति गौडाः॥ पालं
कीपालकं रतिप्रसिद्धं॥ मृचुकं जलजः शकः सशुकमिति पठेत्खदिरशकमिति हेमाद्रिः॥ प्र
रिचाराणां रीतिहेमाद्रिः॥ क्षतलवरांसांभरभिन्नां संधवलं वरां चैव तथा मानससंभवं
यच्च सासुदिकं भवेदिति श्रुलयाणीपाठः॥ पवित्रे परमेश्वरे प्रत्यक्षे अपि निष्पशरति वायवी
योक्तेः मानससांभरं॥ यत्र भविष्यं॥ तर्ज्या दंतकांश्च प्रत्यक्षलवरां तथेति॥ तत्र प्रत्यक्ष
लवरां ह्यारलवरां ह्यारीति प्रसिद्धं॥ भुक्ता तु ह्यारलवरां त्रिरात्रं तु वने वसेदिति ब्राह्मोक्ति
रिति श्रुलयाणी॥ क्षीरलवरांमिति याज्ञान्क्षीरमिश्रलवरां॥ निषिद्धमिति वाचस्पतिः
मरीचाराणां रीतिहेमाद्रिः॥ राजमाषारतरति प्रसिद्धः कोरद्वयकः वनकीद्वयः॥ च
द्रिकायां शस्त्रः॥ पिंडालकं चतुर्दशकरमर्दं च नालिकं॥ कूष्मांडं बहुवीजानि आ
देत्वा व्रजत्यधः॥ पिंडालकं महाराष्ट्रे सुयेंडरमिति प्रसिद्धं॥ तुंडीरिविचीफलमिति केदे
वः॥ करमर्दं करवंदमिति प्रसिद्धं तत्रैवा॥ विडाली क्लिष्टमाघ्रातं आदेयमेन वर्जयेत्
॥ कूष्मांडमहिषीक्षीरमाढकोराजसर्पयाः॥ चराकाराजमाषाश्च प्रतिआदेन संशयः॥
वृहत्पराशरः॥ करीरफलपुष्पाणि विडंगमरिचानि च॥ जंभारिकासंजीवा
सुपकं वीजशरकं॥ जम्बलावुनिपिय्यत्पटोलं पिंडमूलकम्॥ मसूरं जनपुष्पं च आदे
दत्वा पतत्यधः॥ जंबुसूक्ष्मं॥ माधवीये चतुर्विंशतिमते॥ यावनालान्कुलन्याश्च वर्जयेत्
तिविषश्चिंतः॥ यावनालाजीन्धलाः रति॥ अत्रयानि चराकादी
नि विहितनिषिद्धानि तेषां विकल्पाः॥ अन्यथा श्यामा के अराकेः शाके नीवारि अत्रियं
भिः॥ गोधूमे अतिले मुद्गे मीसं प्रीणापते पिहन्॥ रति॥ गोधूमे रिस्तुभिर्मुद्गेः सतनि अराके
रपीति च हेमाद्रौ कोमविस्तुधूमिदिविरोधः स्यात्॥ पियलीमरिचादेस्तु प्रत्यक्षस्य निषे
धो न त्वत्प्रत्यक्षमिष्य॥ सीवीरतित्रैलवरांदिभिस्तु पाकस्य सिद्धिर्मेहतीहयैस्तु॥ त
द्दीजराभरिचादियोगात्सिद्धिप्रदेयं न तु दुष्यतीहेति पृथ्वीचंद्रोदये वृहत्पराशरौक्तः॥ त
त्रैवा॥ दानुश्च सन्मनसो भिलाषः अहो भवेद्यत्र च दीयमाने॥ आदेष्टुदेयविधिवत्तदे

तस्य दग्धमित्यर्थः ॥ शिवनिर्मलंगोदकं ॥ वातं मधु ॥ मृतकपटं तस्योपहृतम् ॥ तिलेषु
 आपसं वः ॥ अटव्यां ये समुत्पन्ना अहयफलितस्तथा ॥ ते वै श्राद्धे यवित्राः सुस्तिलास्ते
 न तिलास्तथा ॥ अभावे श्राद्धाः ॥ गौराक्षस्तथा रणपातये वनिविधास्तिला इति त्रा
 होक्तेः ॥ अथ वर्ज्यानि ॥ चंद्रिकायां यमः ॥ कुक्कुटो विद्वराहश्च का
 कश्चाथ विशालकः ॥ वृषलीपतिश्च वृषलः संडोऽवीरारजस्वला ॥ एते तु श्राद्धकाले वै
 वर्जनीयाः प्रयत्नतः ॥ रंजः काराः कुशिशित्रीदानुः प्रेय्यकरस्तथा ॥ नूनां गोप्यतिरि
 क्तो गस्तमप्ययनयेत्ततः ॥ वायवीये ॥ अनयश्येपुरेते तु यदि
 वैद्व्यकव्ययीः ॥ उत्सृष्टं प्रधानार्थं संस्कारस्त्वायदि स्मृतः ॥ सुमंतुः
 चंडालादि वीक्षितमन्नमभोज्यमयत्र मृदस्मादिरण्योदकस्य र्शनात् ॥ तत्रैव जमदग्निः
 ॥ शुद्धवसो यकूष्माण्डः पावमान्पस्तरक्तमाः ॥ श्वेतेन वारिणादमैरन्नदोषमपा नुदन् ॥
 चंद्रोदये ॥ पादकीयानहो ह्ये चित्ररक्ता वरं तथा ॥ रक्तपुष्पं च मार्जरी
 श्राद्धभूमौ विवर्जयेत् ॥ निर्णयदीये ॥ घटानि नादो हयसन्नि
 धानं शूकशंखेकदलीदलं च ॥ अन्यत्र जात्यर्कहपारिजानि श्राद्धस्यैव गुरण्यकरण
 मूनि ॥ हयारिजं महिषीक्षीरादि ॥ अथ श्राद्धदिनकृत्यं ॥ चंद्रोदये उशनाः ॥
 गोमयोदके भूमिभाजनं शौचं कुर्यात् ॥ पराशरः ॥ कौजिके दधित
 कंचरुतं चाशृतमेव च ॥ श्वमेव न दानव्यमेको दिष्टेयपार्वणे ॥ हेमाद्रौ पराशरः
 गृहानि शिशुदेवानां ब्रह्मचारितपत्विनां ॥ तावन्दीयते किंचिद्यावत्सिंघान्ननिर्वपितं
 कौर्म्ये ॥ तिलानवकिरेत्रं सर्वे ते वंधयेद्दान् ॥ तत्रैव देवलः ॥ तथैव यंत्रितो
 दाता प्रातः स्नात्वा सहावरः ॥ आरभेत न वैः पात्रैरन्नारंभं वंधवे ॥ अत्रात्मने पदा
 त्वयमेव पाकः कार्यः ॥ अशक्तौ पत्मानदभावे वंधवे ॥ ततस्तानि पपाचा सुसीता ज
 नकनंदिनी ति पशलिं गदिति हेमाद्रिः ॥ श्राद्धदीपकलिकायामाश्रयायनः ॥ समा
 नप्रवरेर्मित्रैः सपिंडैश्च गुणान्वितैः ॥ कृतोपकारिभिश्चैव पाककार्यं प्रशस्यते ॥ आ
 सः ॥ गृहिणी च वसुस्नाता पाके कुर्यात्प्रयत्नतः निष्पन्नेषु च पाकेषु पुनः स्ना
 ने समाचरेत् ॥ पृथ्वी चंद्रोदये ब्राह्मे ॥ रजस्वलां च पाषंडं पुंश्च
 लीपतिता तथा ॥ न्यजेच्छ्रान्तान्था वंध्यां विधवां चान्यगोत्रजां ॥ व्यंगकरां चतुर्थी
 हः स्नाता मपिरजस्वलां ॥ वर्जयेच्छ्रद्धाकार्यममावृषितृवंशजं ॥ मावृषितृवंश
 जमिन्नान्यजेदित्यर्थः ॥ स्मृतिसारे ॥ नपाकं कारयेत्पुत्री मत्पावाप्यमगोत्रजां ॥ मृत
 वंध्यां च गर्भघ्नो गर्भिणी चैव दुर्गं ॥ पाकं भोज्यं नितु हेमाद्रौ नागरं स्वडे ॥ सोवर्णीय
 यशोप्याशिकी स्यातामो भवानि च ॥ मात्रिकामपि भव्यानि नूनानि दद्वानि च ॥
 तत्रैवादिन्यपराणि ॥ यवदन्नानि सुस्नातः पात्रेषु च विषुखया ॥ स्वर्णादिधातुजातेषु
 मृगमयेष्वपि बाहिजः ॥ अच्छिद्रेष्वपि निषुतयानुपहनेषु च ॥ नायसेषु नभिन्नि

मूलका॥ गृजतनुलिकाचैवगाजरजीवकतथा॥ वृताकंश्चेतम्॥ कङ्कडान्श्चेतवृताकं कुं
माउंचविर्जवपेदिनि॥ देवलोक्तेः॥ तेनलक्ष्मणानिवेधरतिचंद्रिकाभाध्वो॥ वसुतसुस
दाश्चेतनिवेधात्पुनः॥ आदेनिवेधोव्यर्थः॥ तेनमध्यस्थलक्ष्मणं ताकस्यापिनिवेधार्थमिति
वयंकङ्कडकपिकः॥ कुंभाङ्कडतात्त्वात्पंचशिंववत्तमसरराजमाधमठकुलत्याः लोमशमि
रुपित्यानि॥ रक्तचारेलोहितचारफले॥ चीरणाकंदीर्घलक्षकर्कटीधृतचारकं विरस्थितचार
फले॥ चारेलोतिप्रसिद्धम्॥ कपालनामिकेले॥ कांचकचुटलफले॥ मारीचं॥ अर्द्धमरीचानि
गृजनयलाभेदः पश्चिमदिशिप्रसिद्धः ननुगाजरं॥ तस्यस्थगुक्तेः॥ हेमाद्रिणानुगृजनगाजर
मेवोक्तेः गोऽह्नाहकोमुधामयैव॥ तच्चित्यं॥ पुत्रिकाचिरकालमुक्तम्यानकं॥ च
द्रिकायाहारीतः॥ नवदससौंदरशेनुदधित्यनीयमातुर्निगानिमक्षयेत॥ शे
लुक्षेष्मांतकः॥ भोकरसंतः॥ दधित्यकपित्य॥ स्मृतिसारे॥ क्षीरेतुल
वगादन्वाउच्छिष्टेष्विचयद्भुत॥ स्नानंरजकतीर्थेषुताम्रेगव्यसुरासम॥ गोउनिबधेस्मृतिश
गंतरेस्मृतिः॥ नालिकेलोदकंकास्येनामपात्रेस्थितंमधु॥ गव्यं चताम्रपात्रस्थमधुतुल्यं
तंविनाताम्रपात्रेभूतमांसयज्ञगव्यंभूतेतरत्॥ आमिधतुगवामांसदधिमधययोरजः॥ दध्यात
र्युतंमांसंयसांस्युतंदधि॥ ययौउदुतसारं चताम्रपात्रेनदध्यति अथजला
याज्ञवल्क्यः॥ सुविगेनृप्रिष्ठत्रौपप्रक्षतिस्थमहीगता॥ वर्जजलमुक्तं॥
हेमाद्रौब्रह्मांडे॥ दुर्गधिकेनिलसारयकिलेयत्वलोदकम्॥ नभवेद्यत्रगीतृमि
नैकैयच्चायुपाहृत॥ यन्नसर्वार्थमुत्सरेयच्चाभोजनियानजतद्वर्जसलिलंतातसंदेवआ
दकर्मणि॥ नित्यानीजलाशयः शुद्धितत्त्वशखः॥ स्नानमाचमनदानंदेवतापितृतर्पणं॥ पू
द्रोदकैर्नकुर्वीततथा मेधाहिनिः स्तुतिः हेमाद्रावादिन्यपुराणी॥ वि
रयपुंघितेवापिशूद्रस्तृप्तमथापिवा॥ जान्हवाः स्नानदानादौपुनात्येवसदाययः॥ का
त्यायनः॥ आयोनिशिनृह्नीपान्नपिवेच्चकदाचन॥ उष्ट्याप्रिमुपयजेयी
श्रीधात्रतीरयेत्॥ रजोदोषेनुप्रायुक्तं॥ नारदोऽप्येत्यजैर्युधितेपुण्यंत्यजैर्युधितेज
ले॥ नत्यजेजान्हवीतोयुतुलसीयमवित्वकं॥ अस्मान्पिष्टधीचंद्रोदयेमास्ये॥ मध्याह्न
ः खड्गपात्रंचतथानेयालकंवलः॥ शीघ्रदभ्रांसिलोगावेदीहित्रंआश्रमः स्मृतः॥ यापेकु
स्तिमित्याहुलस्यसंतापकारिणः॥ अष्टावेतेयतस्तस्मान्कुतयाऽनिविशुताः॥ वा
हो॥ यतिस्त्रिदंडः करुणाराजतेपात्रमेवच॥ दीहित्रकुतयः कालः शुद्धाः रुद्रा
जिनंतथा॥ शस्तानीतिशेषः॥ दीहित्रखड्गपात्रमितिकल्पतरुः॥ अपराकं
स्मृतंर
मिति कीर्तितं॥ ब्रह्मांडे॥ अमावास्यागतेसोमियातुखादतिगोसुराश
तस्यागोर्धदवेस्तीरतद्दीहित्रमुदाहृतं॥ स्मृतिसंयहे॥ उच्छिष्टंशि
वनिर्मोत्यवांतचमृतक र्धं॥ आदेसप्रपवित्राशिदोहित्रः कुतयस्तिलाः॥ उच्छिष्टं

तस्य दुग्धमित्यर्थः ॥ शिवनिर्मालंगं गौदकं ॥ वातं मधु ॥ मृतकपटं तस्योपहृष्टम् ॥ तिलेषु
 आयस्तव ॥ अद्वयं ये स मुत्पन्ना अक्षयफलितस्तथा ॥ तैवेवाह पवित्राः सुसिलाले
 नतिलास्तथा ॥ अभावे याम्याः ॥ गौराक्ष्मास्तथारण्यातथैव निविधास्तिला इति त्रा
 ह्योक्तैः ॥ अथ वज्रानि ॥ चंद्रिकायां यमः ॥ कुक्कुटो विद्वराहश्च का
 कश्चाय विडालकः ॥ वृषली पतिश्च वृषलः षडोऽवीरारजस्वला ॥ एते तु आह काले वै
 वज्रनीयाः प्रयन्ततः ॥ रंजः काशः कुशिश्रित्री दातुः प्रेक्ष्य करस्तथा ॥ नूनां गोप्यतिरि
 क्ता गस्तमप्ययनयेत्ततः ॥ वायवीये ॥ अन्नं यश्येपुरे ते तु यदि
 वैहव्यकम्ययोः ॥ उत्सृष्टं प्रधानार्थं संस्कारस्त्वापदि स्मृतः ॥ सुमंतुः
 चंडालादिवीक्षितमन्नमभोज्यमस्य त्रभृदस्मदिरणोदकस्य र्शात् ॥ तत्रैव जमदग्निः
 ॥ सुहवस्यो थकूष्मांड्यः पावमान्यस्तरत्नमाः ॥ इतेन वारिणादभैरन्नदोषमया नुदन्
 चंद्रोदये ॥ पादकोपानहोक्तं च चित्रं क्रावरे तथा ॥ रक्तपुष्पं च मार्जार
 आह भूमौ विवर्जयेत् ॥ निर्णयदीये ॥ घंटानि नादो हयसन्नि
 धानं शवकशं खेकदलीदलं च ॥ उन्मत्तजात्यर्कहपारिजानि आहस्यं वेगुरणकरण
 मुनि ॥ हयारिजं महिषीक्षीरादि ॥ अथ आह दिनकृतं ॥ चंद्रोदये उशनाः ॥
 गोमयोदकैर्भूमिभाजनं शौचं कुर्यात् ॥ पराशरः ॥ कौजिकं दधित
 कंचरुतं चाशुतमेव च ॥ शर्वमेवनदानव्यमेकोदिष्टयार्वांगे ॥ हेमाद्रौ पराशरः
 गृहाग्निशिखुदेवानां ब्रह्मचारितयस्विनां ॥ तावन्नदीयते किंचिदावसिं डान्ननिर्वयेत्
 कौर्मे ॥ तिलानवकिरेत्रं सर्वतोऽवधयेदजान् ॥ तत्रैव देवलः ॥ तथैव यंत्रितो
 राना प्रातः स्नान्वासहावर ॥ आरभेत न वैः पात्रैर्नारंभे च बांधवैः ॥ अत्रात्मने पदा
 त्वयमेव पाकः कार्यः ॥ अशक्तौ पत्न्या तदभावे बांधवैः ॥ ततस्तानि पयाचाशुसीताज
 नकनेदिनीं नियमालिगारिति हेमाद्रिः ॥ आह दीयकलिकायामाश्रयायनः ॥ समा
 नप्रवरैर्मित्रैः सपिंडैश्च गुणान्वितैः ॥ कृतोपकारिभिश्चैव पाककार्यं प्रशस्यते ॥ आ
 सः ॥ गृहिणी च वसुस्नाता पाकं कुर्यात्प्रयत्नतः निष्पन्नेषु च पाकेषु पुनः स्ना
 ने समाचरेत् ॥ दृष्टी चंद्रोदये ब्राह्मे ॥ रजस्वला च पाकं पुंषु
 लीयति ता तथा ॥ न्यजेच्छ्रान्तथा वंध्या विधवा चान्यगोत्रजाम् ॥ व्यंगकरां चतुर्थी
 हः स्नाता मपि रजस्वला ॥ वज्रयेच्छ्राद्धया कार्यं ममावृषित्वं राजा ॥ मावृषित्वं श
 जभिन्ना न्यजेदित्यर्थः ॥ स्मृति सारं ॥ नयाकं कारयेत्पुत्री मत्यां वाप्यन्यगोत्रजां ॥ मृत
 वंध्या च गर्भघ्नी गर्भिणी चैव दधुस्त्री ॥ पाकं भांयानि तु हेमाद्रौ नागरस्वरे ॥ सोऽवसीत्य
 यरो व्याणिकां स्यतामो भद्वानि च ॥ मार्त्तिकान्यपि भव्यानि नूनानि दृढानि च ॥
 तत्रैवादिपराणी ॥ यच्च दन्नानि सुस्नातयात्रेषु शुचिषु स्वयां ॥ स्वर्गादिधातुजातेषु
 श्रगमयेषु पिवाहिज ॥ अच्छिद्रेषु विलिप्तेषु तथा नुपहनेषु च ॥ नायसेषु नभिन्ने

बुद्धिनेष्यपि कर्हि चित् ॥ इवैकतोपयोगेषु मृगमये सुननु कवित् ॥ वापुःपरा
 रो ॥ न कदाचित्पचेदन्नमयस्थालीर्षु येतृकं अयसोदशीनादेव पितरो विदवंति
 हि ॥ काकायसंविशेषेणानिदंति पितृकर्मणि ॥ फलानां चैव शाकानां छेदनाय निपा
 नितु ॥ महानसे पितृस्त्राणि तेषामिव हि सन्निधिः ॥ इत्यतेनेतरस्यात्र शस्त्रमात्रेण द
 र्शनम् ॥ आह देशे तु विदुषा पितृणां नृभिर्मिच्छता ॥ महानसे पितृणां नामपि कार्यं
 न दर्शने ॥ तत्रैव ॥ ययमानस्तुभां उषु मत्ताताम्रमये सुच ॥ समुद्धरति वे
 घोरात् पितृन् दुःस्वमहारावात् ॥ तेजसानामभावे तु पितरे मृगमये पितृ ॥ न वे सुचो
 प्रकुर्वीत याकं पितृर्थमादरात् ॥ तत्रैवादिन्यपराणी ॥ पक्षा
 नस्थापनार्थे तु शस्यंते दारुजा न्यपि ॥ दार्यादीन्यपि कार्याणि यज्ञियैरपि दारुभिः ॥
 यमः ॥ विवाहे प्रेतकार्ये च माना पित्रोः स्येह नि ॥ न वभांडानि कुर्वीत यत्तका
 ले विशेषतः ॥ अथ याकाभिः ॥ हेमाद्रौ प्रजायतिः ॥ औपा
 सनेनात्र सिद्धिरशौकरा मिव च ॥ इष्टी च द्रोदये गिराः ॥ शा
 लामौतपचेदन्नलौकिके वापि नित्यशः ॥ यस्मिन्नौपचेदन्नं तस्मिन् ह्योमि विधीय
 ते ॥ मनुः ॥ वैवाहिके शौकुर्वीत शृङ्गकर्म यथाविधिः ॥ यच्च यज्ञविधान
 च यन्निवात्वा हिकीं हिजः ॥ आह स्य गृह्ये चोक्तमयार्कं रा ॥ अत्र विशेषः कर्मप्र
 दीये ॥ प्रातर्होमे तु निर्वर्त्य समुद्धृत्य हुताशनान् ॥ शेषमहानसे कृत्वा तत्र याकं समा
 चरेत् ॥ याकांते पितृमाहृत्य गृह्योतु पुनरुहियेत् ॥ ततोऽस्मिन् वेद्ये देवादिकर्म कुर्वा
 दंत इति ॥ तदभावे लौकिके ॥ ततः पचेत्पुनरातिनिर्वापानंतरं शनैः ॥ वैवाहिको या
 वन्यत्र लौकिके वापि संयुत इति कलिकायां संयहोक्तेः ॥ पितृर्थं निर्वापं कृत्वा तस्यैः ॥
 अतएव ॥ हेमाद्रौ वापुपराणी ॥ पितृर्थं निर्वर्त्य भूभोक्तृ
 वादभसं स्थाते इति ॥ तत्रैव याप्रमात्स्ययोः ॥ अत्रिमां निर्वर्त्य तत्र चरुं वा समुह्य
 मिः ॥ पितृभ्यो निर्वर्त्यामीति सर्वदक्षिणतो मसेत् ॥ चरुग्रहणां न शाकादाविति हे
 माद्रिः ॥ पिंडपितृयज्ञार्थं याकविषयोपनिर्वाप इति तुक्तं ॥ अयं चेत्तरे
 सामग्निः ॥ आशुलायनानां तु ॥ गुरुणा भिमृता अयतो वाप
 स्तीयमाराणां अमावास्यायां शौतिकं मे कुर्वीत नित्यादिस्त्रैरायचनायेत्यागमुक्त्वा
 इहे वायमि तरो जाते वेदा इत्यहं च न शमी मयी भ्यामरणी भ्यामपि मये त्वयचनाभि
 र्भवतीति स्त्रेदृशौ चोक्तेः ॥ यचनायावेव याकः ॥ वौधापनेनायुक्तः ॥ आह ययचना
 यिभो यासनवाभिप्रव्रजतीति ॥ स्मात्त्रौ याकस्तन्यशाखाविषय इति केचित् ॥ व
 स्तुतस्तुष्टीं कस्य सर्वाधानविषयत्वं पुक्तं शिष्टाचारे पितृयचनादृश्यते ॥ अण्डवि
 लायामपि सर्वाधानपक्षे वै स्वदेवं आह वयं चने शौकुर्याद न्यथोपासनेत्युक्तम् ॥
 अशौकरां तु प्रयोगपारिजातादिभिरादिकादि सर्व आहेषु पिंडपितृयज्ञव्यतिथेभ्यो

कैर्लोकिके पचने वापाकेरुते पिष्ट्वा शौषकं चरुं रोवकार्यमिति प्रतिभाति॥ मदनरत्नेषु
 वं॥ विधुरो हि त्राय्यादेस्तु दृष्टो हि विविधानेनापि संपादनमित्युक्तं हरिहरभाष्ये॥ इति
 पाकाग्निः॥ चंद्रिकायां मार्कंडेयः॥ अहः षट्सु मुहूर्तैः सुगतेषु
 प्रयत्नान् हि जाना॥ प्रत्येकं प्रेषयेत् प्रेक्षां प्रदाया मलकोदकं॥ देवलः न तो
 निहते मध्याह्ने हंतरो मनस्वान् हि जाना॥ अभिगम्य यथा मायं प्रयच्छेद तधा वनं॥ तैल
 मभ्यजनं स्नानं स्नानीयं च दृष्टव्यं विधिं॥ पात्रैरीदं वरे देधा तं वैश्वदेविकं सर्वकं॥ औदुंबरे स्ना
 यमये॥ अत्र क्षौरा मलका स्नानादि निषिद्धं तिथ्यादिव्यतिरिक्तविषयमिति हेमाद्रिमीध
 वश्च॥ यत्तु चंद्रिकायां प्रचेताः॥ तैलमुहूर्तं न स्नानं दद्यात्पूर्वाह्न
 वतु॥ आह भुगभ्योनस्वश्ममुच्छेदं न तु नकारयेदिति॥ तन्निषिद्धं तिथ्यादिविषयं॥ निषि
 द्धं तिथ्यादितु प्रागुक्तं॥ अभ्यंगे तु कलिकायां कात्यायनः॥ तैलमुहूर्तं न देयं ब्राह्मणोभ्यः
 प्रयत्नतः तैरभ्यंगश्च कर्तव्यो वर्मकालेन चिंतयेत्॥ अथार्कं प्रचेताः॥ स्नातो धिकारी भ
 वति देवेयि चैव कर्मणि॥ आह रुक्ता वासाः स्यान्मौनी च विजितेन्द्रियः॥ हे
 माद्रौ जावालः॥ तांबूलं देत काष्ठं च स्नेहं स्नानमभोजनं॥ रत्नौषधपरान्ना
 निश्चादकृत्नी विवर्जयेत्॥ वस्त्रे विशेषमाह॥ तत्रैव भृगुः॥ नमः
 स्यान्मलवद्वासानयः॥ कौपीनकेवलः॥ हि कं औत्तरीयश्च अ
 कक्षी वस्त्रवचः॥ नमः काषायवासाः स्यान्मयश्चर्दियः स्मृतः॥ नमो हि गुरवस्त्रः स्या
 न्नयोरक्तपटः स्मृतः॥ नमस्तु स्त्रिधुवस्त्रः स्यात्तु नमः स्मृतपटस्तथा॥ ततः कर्त्ता ऊर्ध्व
 पुंड्रकुर्यात्॥ जये होमे तथा दाने स्वाध्याये च कर्मणि॥ तत्सर्वं नश्यति क्षिप्रमूर्ध्वपुंड्रं वि
 नाशतमिति॥ हेमाद्रौ वृत्तेः॥ यत्तो दाने जयो होमः स्वाध्यायः पि
 तृकर्म च॥ दृष्ट्या भवति विभेदा ऊर्ध्वपुंड्रं विनाशतमिति रहन्नारदीयात्॥ ऊर्ध्वं च तिलकं
 कुर्याद्देवेयि चैव कर्मणि तिष्ठदयराशरे केशे॥ अन्ते तु॥ ऊर्ध्वपुंड्रं हि जातो नाम प्रिहो
 वसमो विधिः॥ आह काले तु संप्राप्तं कर्त्ता भोक्ता च न त्रजेत्॥ वामहस्तं च दक्षीणं सुहृदं रंग
 वलितं यथा॥ ललाटे तिलकं दद्यान्निराशाः पितरो गता इति संग्रहोक्तेः॥ ऊर्ध्वपुंड्रं त्रिपुंड्रं वा
 चेद्राकारमथापि वा॥ आह कर्त्तृ न कुर्वीत यावत्पितृन् न निर्दयेत्॥ इति विश्वप्रकाशे व
 चनाच्च न कार्यमिमाह॥ अत्राचारस्य वस्था॥ अतएव रहन्नारदीये॥ ऊर्ध्वपुंड्रं च तुल
 सी च आह नेहं तिके चनेति॥ ऊर्ध्वपुंड्रं विधिर्विप्रविषयः निषेधः कर्त्तव्यपर इति दृष्ट्वा चंद्रः
 यत्तु॥ हेमाद्रौ देवलः॥ ललाटे पुंड्रं कंदद्वयं स्नेहे मालं तथैव च॥ नि
 राशा पितरो याति दद्याच्च दृष्ट्या स्त्रीयति मिति तदं धेनविपुंड्रविषयं॥ प्राकृष्टिदानादं भाधि
 नो लंकुर्यात्सुविग्रहमिमांशलायनोक्तेः॥ पुंड्रवर्णं लमित्यपरार्कं मदनरत्ने च॥ दृष्ट्वा
 चंद्रं त्रिपुंड्रं॥ ऊर्ध्वं च तिलकं कुर्यान्न कुर्याद्देविपुंड्रं कानिराशाः पितरो याति दद्याच्च
 वविपुंड्रकमिति रहयराशरे केशे॥ भोक्तुं स्निग्धं स्निग्धं भवत्येवाभ्यर्जयेत्तिलकं भाले आह

काले च सर्वदा ॥ तिर्यग्यूर्ध्वं पुंश्चान्धायैतु प्रयत्नतरतिमोक्षोक्तिरिमाह ॥ ४
 य्दीचंद्रीदयेनाह ॥ सदभेरातुहस्तेनयः कुर्यात्त्रिलोकं बुधः ॥ आचम्पसविशु
 ध्येतदभेसागेन चैव हि ॥ ततश्चाह भवकालमाह ॥ परार्के गौतमः ॥ चारम्यकुतये आहं
 र्यादारौ हिंसां बुधः ॥ विधिज्ञो विधिमास्थाय परौ हिंसां न लंघयेत् ॥ एतदेको हि
 ॥ ५ ॥ पार्वरो नृकं मान्ये ॥ ऊर्ध्वं मुहूर्तान्कृतयापमुहूर्तं चतुष्टयं ॥ मुहूर्तं यचकं सेतस्वभा
 भवनमिष्यते ॥ तथा ॥ मध्याह्ने सर्वदा यस्मान्मदीभवति भास्करः ॥ तस्मादनं
 तफलदस्तचारं भो विशिष्यते ॥ ॥ अथ आह परिभाषा ॥
 चंद्रिकायां कात्यायनः ॥ दक्षिणायातयज्ञां दुदवान्परिचरन्सदा ॥ यात्ये
 दितरं ज्ञानुपिह नृपरिचरन्सदा ॥ वौधायनः ॥ प्रदक्षिणां
 देवानां पितॄणां प्रदक्षिणां ॥ देवानां मृजवोदभीः पितॄणां हिशृणां सदा ॥ ४
 चंद्रोदये शंखः ॥ आवाहनाय संकल्पे पिंडदानां नृदानयोः ॥ पिंडाभ्यं
 जनकाले नुतये वा जनकर्मणि ॥ अश्वत्थासनयोः ॥ याद्ये गोत्रनाम
 काशत् ॥ तत्रैव परिशिष्टे ॥ काले च पिंडदाने च गंधधूपालयेत
 या ॥ संकल्पे चासने दीये च जनानां जने तथा ॥ अनाथ्यदानाय ते सुगोत्रं नाम च कीर्तयेत् ॥
 कलिकायां सग्रहे ॥ आसनावाहने याये अन्नदाने ते चैव च ॥ अश्वत्थे पिंडदा
 ने च षट्सु नामानि कीर्तयेत् ॥ मन्त्र्यः ॥ सर्वं प्रथमं भूयाद्गोत्रं नाम ते
 वच ॥ यश्चादयं विजातीयान् कर्मण्यसनात्तनः ॥ तत्रैव ॥ सकारेणानुव
 क्तव्यं गोत्रं सर्वं वधी मता ॥ स्कारः कुतपो ज्ञेयस्तस्माद्यत्नेन तं वदेत् ॥ यथा काश्यपसु गो
 त्रेति ॥ यशस्य गोत्रस्य हस्यतु महात्मनः ॥ भिक्षोः यच शिखस्याहं शिष्यः परमचारिक
 उतिमोक्षधर्मप्रयोगाच्च ॥ तेन गोत्रसंगोत्रयोः यय्या यन्वात् ॥ शास्त्राभेदाद्यवस्थिति ॥
 श्रुतपाणिः ॥ एतद्येवामात्रांतेषामेव ॥ हेमाद्री ॥ बृहज्ज्योतिषा
 गोत्रं स्वरांतं सर्वं गोत्रस्याक्षयकर्मणि ॥ गोत्रसुतर्पणो गोत्रं एव दातानमुद्यति सर्वत्रैव
 पितुः प्रोक्तः पिता तर्पणकर्मणि पितुरक्षयकाले नुपि त्रैसंकल्पने तथा ॥ शर्मन्मर्त्यादि
 के कार्ये शर्मन्तर्पणकर्मणि ॥ शर्मणो क्षय्यकाले नुपि त्रैसंकल्पने तथा ॥ स्वरांतं संयुज्य
 तमिति ॥ हेमाद्री ॥ तत्रैव चंद्रिकायां स्तुत्यंतरं ॥ गोत्रस्यास्वपरितानि
 काश्यपं गोत्रमुच्यते ॥ तस्मादाह श्रुतिः सर्वाः प्रजाः कश्यपसंभवाः ॥ यतु स आवाहः ॥
 अथ नाशान्तबंधोः पुरोहितगोत्रेणाचार्यगोत्रेणावेति ॥ तद्विवाहपरं नामोच्चारणो विधि
 यमाह ॥ हेमाद्री वौधायनः ॥ शर्मन्तत्राहारास्योक्तं वर्मन्तं
 सत्रियस्य तु ॥ गोत्रांतं चैवं वैश्यस्य दासांतं शूद्रजन्मनः ॥ पित्रादिनामाज्ञाने तत्रैव वृत्ति
 वीधतपिता वाच्यस्मिता वा नैरिह सत् ॥ अभिधानापरिज्ञाने हि विषयपितामहः ॥
 पित्रादीनां नामयदा पुत्रैर्न ज्ञायते तदा ॥ आप्तं सर्वं सूत्रेणैव ॥ एतद्व्यशस्वापरा ॥ आ

भूलायनानां नूक्तेस्त्रे॥ यदिनामान्यविदांस्ततः पितामहप्रपिताम
 हैतिब्रूयात्॥ तत्कारिकापि॥ नामानि चेन्नजानीयात्रनेत्या
 दिवदेत्क्रमात्॥ ततेतिसंवधमात्रपरतत्पितृव्यादावपितथेति॥ गोशः॥
 स्त्रीणां दांतेनामज्ञेयं॥ दाननामस्त्रीणामिति॥ ४थीवद्गोदयेगोभिलोक्तेः
 केचिदेवीशदांतमाहुः॥ अयेतुदेवीदारतिहयोः समुच्चयमाहुः॥ हेमाद्रौ
 नारायणः॥ विभक्तिभिरुच्यते किं विधीयते पितृदेवते॥ तत्सर्वसफलं
 पविपरीतं निरर्थकं॥ चंद्रिकास्मृत्यर्थसारयोः॥ नारदीये च॥ अ
 क्षयासनयोः सहीद्वितीयावाहने तथा॥ अन्नदाने चतुर्थी च शेषाः संवदयः स्मृताः
 पनुयासः॥ चतुर्थी चासने नित्यं सकलं च विधीयते॥ प्रथमा तर्पणोक्ता
 संवद्विपरं जगुरिति॥ अन्नशाखाभेदाद्यवस्थेति हेमाद्रिः॥ हेमाद्रौ भृगुः
 अर्घ्यावने जनं पिउमन् प्रत्यवने जनं॥ संवद्विं तत्र कुर्वीत शेषं सही विधीयते॥ हे
 माद्रौ प्रभासखंडः॥ सतोपवीतिना कार्यं देवकर्म प्रदक्षिणं॥ प्राचीनावी
 तिना कार्यं पितृकर्म प्रदक्षिणं॥ अनुपनीतस्त्री शूद्रादेस्तृतीये गौ वसव्यापसमेते
 ये॥ तस्योपवीतस्थानीयत्वात्॥ अपसव्यं क्रमादस्त्रं कृत्वा काश्चित्संगोत्रजरातिनाह
 चेति वाचस्यति॥ यमुके चित्॥ सतोपवीतिना भाव्यमित्यस्य पुरुषार्थत्वा
 त्प्राचीनावीनकालेषु पवीतां तरेण तत्कार्यमेवेति॥ तन्न॥ विशेषेण वा
 त्॥ जमदग्निः॥ सूत्रस्तोत्रजपेन त्वापि डाघ्राणां च दक्षिणं आह्वानं स्वागतं चार्घ्यं वि
 ना च परिवेशः॥ निसर्जनं सौमनस्यमाशिर्धर्मार्थं न तथा॥ विप्रप्रदक्षिणं चैव स्व
 स्तिवाचनकं विना॥ पितृनुहिष्यकं त्र्यं प्राचीनावीतिना सदा हेमाद्रौ सं
 है॥ आदौ विप्राग्निशोचंति भ्यर्चने विकिरेकते॥ पिडानय्य च पित्वा च विस्
 ज्य ब्राह्मणां स्तथा॥ आचामेच्छादकत्री च स्थाने ध्वेतु सुसप्तसु॥ आधतयोर्द्विवाचमे
 क्तेषु पुनस्तत्तत्सकृत्॥ तत्रैवा॥ आहारं मेवसाने च यादृशो वाचनं तयोः॥ विकिरे
 पिडाने च षड्वाचमनमिष्यते॥ आभूलायनः॥ दानाभ्ययन
 देवाचार्यपहीमव्रतादिकान्॥ न कुर्याच्छाददिवसे प्राद्विजानां विसर्जनान्॥ एतन्नि
 त्यवर्जमिति बोधदेवः॥ इदं विष्णुभिर्न देवपरा॥ विष्णोर्भवेदिना चेन्नयस्य देवतां
 रा॥ पितृभ्यः आपितृद्वयं तदानीं न्यायकं लभ्यते॥ पितृशेषेभ्यो दद्याद्दूरये यरमात्मने॥
 रेतोदः पितरं कस्य भवेति केशभाणि नरनिष्कां दान्॥ पितरः सर्वमनुया विष्णुना शितम
 अतीतिशुतेः॥ यः आह काले हरिभुक्त शेषं ददाति भक्त्या पितृदेवतानां॥ तेनैव पिडा
 सुलसी विमिश्राना कलकीटि पितरं सुवप्रातिब्राह्मोक्ते च निश्रीधरस्वामि नृसिंहपरि
 चर्यादयः॥ एतत्सर्वं निबंधविरोधानिर्मुक्तं॥ आत्रविशेषो हेमाद्रौ विष्णु
 धर्मे॥ आहान्ति नुसममर्च्यं नृवरहजनाईनं॥ शिवपुराणे॥ ४३

यित्वा शिवमन्त्रा पितृश्राद्धं प्रकल्पयेत् ॥ सर्वनिषेधस्तु विहिताभिन्नपरः ॥ तथा
हेमाद्रौ ॥ दैव्यर्चादक्षिणागादि यादजान्वेसमूर्हसु शिशोसजानुयादेषु वा
मागादि च येनृके ॥ कलिकायां स्मृत्यन्तरे ॥ आहारभेदे यदभाः
यादशौ चे वि सज्जेयेत् ॥ अर्चनादौ तु येदभा उक्तिरिति वि सज्जेयेत् ॥ मार्जनादौ तु येदभाः
पिरागोत्याने वि सज्जेयेत् ॥ उन्नानादौ तु येदभा दक्षिणांते वि सज्जेयेत् ॥ प्रार्थनादौ तु येद
भा नमस्कारे वि सज्जेयेत् ॥ ऊहमाह विष्णुः ॥ मानमहानामयेवं श्राद्धं कुर्याद्विष्णुः
मन्त्री हेनयथा माय्यशेषाणां मन्त्रवर्जितं ॥ यथा मायमिति यत्र बहु वचनातः ॥ पितृश
्राद्धं सर्वपितृवाचित्वा नोहः तत्रापि सुधंतां पितर इत्यत्रोह एव ॥ सर्वपितृवाचित्वे उ
त्तरमन्त्रद्वयवैष्णव्यात् ॥ बहुवचनेन नोह्यते प्रकृता वसमर्थत्वात् प्राधान्येति वत् ॥ अथ
ने च नोह ॥ तस्माद्वचनो हेदिति निषेधात् ॥ एकोदित्येवम् ॥ अत्रैकोदित्येकवचनं त्र
नूहेनैकोदित्ये ॥ इति विष्णुः कुरुहः ॥ अत्र बहुवचनस्याप्य
हो वचनात् ॥ इत्यादौ तु विशेषवक्ष्यामः ॥ शेषाणां मिति पितृश्राद्धे कोदित्येऽप्राह ना
दिमन्त्रवर्जकार्यमिति कल्पतरुः ॥ ऊहयोम्यपितृश्राद्धं तत्र एव तत्र प्रयोजः ॥ न नूहः
नापि पितृपदरहितः ॥ प्रयोज इति श्रुत्या शिः ॥ अर्थात्तरे
चोक्तं प्राक्तं ॥ वद्वचकारिकापि ॥ अर्थप्रदानमात्रेण मात्रादिपदमाचरेत् ॥ सुधंतामिति
पित्रादीमात्रादिपदमाचरेत् ॥ मात्राश्राद्धेऽपि दाने ये चत्वा मन्त्रान्वित्यत्र नोह इति वृत्तिरु
त् ॥ तथा मातुः श्राद्धेऽप्यनूहेन कुर्यान्निजानुमन्त्रणं ॥ दशदानमुपस्थानतद्वत् कार्यमिति
स्थितिः ॥ प्रवाहरामनूहेन तद्वत् प्राशनमिष्यते ॥ तथा ॥ आयतनं स्त्रि
सीति उशतस्त्वितियानितु ॥ अनूहः पितृश्राद्धेऽपि पितृसामान्यवाचकः ॥ आयस्त्वानातु
वक्ष्यते ॥ हेमाद्रौ मार्कंडेयः ॥ स्वातः स्वातान् समाह तान् स्वा
गतेना च येत्युक्तं ॥ कलिकायां नारदीये ॥ प्रायश्चित्तविशु
द्धान्मातेभ्यो नुशोऽप्रष्टुं च ॥ दद्याद्देवहृदं गार्थं हिरण्यं कुशमेव च ॥ तत्रैव संय
हे ॥ तिथि वारादिकं ज्ञात्वा सकल्प्य च यथाविधिः ॥ प्राचीना वीतिना कार्यं
सर्वसंकल्पनादिकं ॥ संवत् प्रथमं त्रया तनामगोत्रे तथैव च ॥ वस्त्रादिरुपतां चापि स्व
पितृणामनुकृतात् ॥ चंद्रोदये नारदीये ॥ आहार्यं समनुप्रा
प्तान् विप्रान् भूयो निमन्त्रयेत् ॥ आपस्वस्त्यु ॥ सर्वसुनिमन्त्रणपरं
द्युर्दितो यन्ती यमामन्त्राभित्याह ॥ यूपमयानि मन्त्रणीया इति निवेदनरुपमाद्यं ॥ तदि
धिमहशो नक्तः ॥ गृहीत्वा मुकसंज्ञस्या मुकगोत्रस्य चासुके ॥ आदेतुं वै स्व
देवार्थं करणीयः ॥ हरास्त्वया ॥ इत्येवं श्राद्धं दद्यादौ तथेति
वदेतु सः ॥ श्राद्धस्य कर्त्ता संव्रया तं प्राप्नोतु भवानिति ॥ सवदेत्प्राप्तवानीति उत्तरं संप्रति
हिजः ॥ दिवोयावरो पुरुरवाद्देवो वासी ॥ पित्रादेरप्यनेनैव वृत्तं तद्विधिना हि ज्ञान् ॥

ततः कर्त्ता वद्ध चीनाहितायिः पिंडपितृयज्ञे परिसरणादीन् धाधानां तं कुर्यात् ॥ अर्द्धाधा
निनीष्येवमिति प्रयोगयारिजातेपरिशिष्टे च ॥ भाष्यकारमते आहिके व्येवं ॥ वृत्तिकारम
तेनेदं ॥ हेमाद्रौ शंभुः ॥ संमार्जितोयलिप्रेतहारिकुर्वीतमंडले
॥ उदंकुसवसुदीप्यस्याहक्षिणंदक्षिणासवं ॥ व्याघ्रः ॥ उत्तरेक्षतसंपुक्ता
वृक्षीयान् विन्यसेत्कुशान् ॥ दक्षिणोदक्षिणायां सुसतिलान् विन्यसेत्कुशान् ॥ त
त्रैववौ धायनः ॥ चतुरस्रत्रिकोणां च वर्तुलं चार्द्धचंद्रकं ॥ कर्त्तव्यमानुष्यै
रात्राक्षरादिमुमंडले ॥ तत्रैव लोगाक्षिः ॥ हस्तद्वयमितं का
र्यं वै श्वदेविकमंडले ॥ तदक्षिणो चतुर्हसं पितृणां मंग्रिशोधने ॥ कलिकायां सं
ग्रहे ॥ प्रादेशमात्रं देवानां चतुरस्रं तुमंडले ॥ तत्पञ्चायडं गुलंतस्मादक्षिणो वर्तु
ले तथेत्सु क्रमः ॥ यत्तु स्युः तं तरे ॥ गतः यंचांगुलो विप्रेजानुमाने
महीभुजि ॥ प्रादेशमात्रा वैश्ये च साधिकः सप्तभूदके नियगूर्ध्वप्रमारो न व्याख्यातो देव
पित्र्ययोः ॥ चतुरस्रं वर्तुलं च कथितं गतैलक्षरां ॥ पादप्रक्षालनं प्रोक्तं सुपवेश्यासने हि जा
तु ॥ तिष्ठंश्चैतलालनं कुर्यात् निर्गशाः पितरो गतारति ॥ तत्समूलत्वे मंडलायेष्टयक्षेत्रेयं ॥
तत्र गोमये हेमाद्रौ भृगुः अत्यंतजीरो देहायावध्यायाश्च विशेषतः ॥ आर्त्तायानवसूताया ॥
नगो गौ वरमाहरेत् ॥ मात्स्ये ॥ अश्वताभिः सपुण्या भिस्तदभ्यर्च्योपसव्य
वत् ॥ विप्रारांक्षालयेत्पादान् भिवेधपुनः पुनः प्रत्यङ्मुखस्थितः कुर्यात् विप्रपादाभिर्वे
चने तत्रैव भविष्ये ॥ प्रक्षालयेद्दिप्रयादान् शनौ देवीरिति त्वचा ॥ दृष्ट्वो चंद्रो
दये हृदयसिद्धः ॥ नकुशयेथि हस्तसुयाघंदद्याद्विचक्षराः कलि
कायां संग्रहे ॥ ततः प्रक्षालयेत्पादौ भार्याप्रावितवारिणा ॥ तथा ॥ आह
कालेयदायलीवामेनीरप्रदाभवेत् ॥ असुरंतर्भवेच्छ्राद्धं पितृणां नोपतिष्ठते ॥ त
त्रैव ॥ नाथः प्रक्षालयेत्पादौ कर्त्ता पित्रादिकर्मसु ॥ पाधानंतरमर्घ्यमपि दद्यादिति
हेमाद्रिः ॥ तत्रैव लोगाक्षिः ॥ मंडलादुत्तरे देशे दद्यादाचमनीय
कं ॥ तत्रैव ॥ विधायक्षालनं तेषां हिराचमनमिष्यते ॥ स्वयंचायि
हिराचामेहि विधः अहया न्वितः ॥ हेमाद्रौ नास्तीये ॥ यत्राचमनवारी ॥
शियादप्रक्षालनोदकैः ॥ संगच्छंते बुधाः आह मासुरंतत्प्रचक्षते ॥ व्यासः स
म्येनेवासने धृत्वादक्षिणोदक्षिणं करं ॥ व्याहृतीभिः समस्ताभिरासनेषु पवेशयेत् ॥ स
माध्वमिति चेवोक्तादक्षिणं जानुसंस्थं शनू आस्यतामिति ब्रूयादासने संस्थं शत्रुपि ॥
हेमाद्रौ शातातपः ॥ होदेव यथैको विप्रो प्राङ्मुखोऽपवेशयेत् ॥ पित्र्ये तदङ्गु
लोस्त्रीश्च वद्ध्वा ध्वर्युसामगान् ॥ यांस्तवल्क्यः ॥ होदेव प्राक्
त्रयः पित्र्ये उदरोक्ते कामेव वा ॥ यत्तु हेमाद्रौ हारीतः ॥ दक्षिणाग्रदर्भेषु प्राङ्मुखान् ब्राह्मणा
न् भोजयेद्ददङ्गुस्तानित्येकरति ॥ तत्रैवायरीयविषयः ॥ प्राङ्मुखान् भोजयेद्ददङ्गुस्ता

नित्येकरतितत्परिशिष्टात्॥ विकल्पइतिहादिः॥ माधवीयेयमः॥ पि
 सुकोत्रहचारीवाभोजनार्थमुपस्थितः॥ उपविष्टेष्वनुप्राप्तः कामंतमपिभोजयेत्॥
 कीर्मे॥ अतिथिर्यस्यनाश्रातिनतत्प्राहं प्रचक्षते॥ विप्रनियमोमाधवीये
 यवित्रपारायः सर्वेतेचमोनत्रजान्विताः॥ उच्छिष्टोच्छिष्टसंस्पर्शवर्जयंतः परस्परम्
 तत्रासनानि॥ पृथ्वीचंद्रोदयेयमः॥ आसनं कुजपदधादितरहापवित्रकं॥ हेमाद्रौचम
 क्षारखंडे॥ पितृणांघटितं हेमराजतं वापिवासनं॥ येन तान्मयं दत्तमासनं पितृकर्म
 णि॥ सर्वेदिव्यासनारूढोनहि प्रचयवतेदिवः॥ हेमाद्रौनागरखंडे॥
 अथशंकुमयेपीठं प्रदेयं नोपवेशने॥ कलिकायांसंग्रहे॥ क्षेमद
 वक्रम्यप्राप्यपंक्तिर्यथाभवेत्॥ दक्षिणासंस्थिताघेषापितृणां प्राहकर्मणि
 लक्ष्यः॥ श्रीपर्यावारुणीक्षीरीजंतुकात्रकदंवकम्॥ सप्तमेवाकुलं पिठं पितृणां
 दत्तमक्षयंसंग्रहे शमीचकाशमरीशेलुकदं वीवारुणलक्ष्यः॥ पंचाशानां निशानि प्राहदेवा
 चनेतथा॥ कारिका॥ ह्रीदेवे प्राप्नुवोषिभ्यो नृत्विप्रा नुदगाननात्॥
 पैठीनसिः॥ कुतयः प्राहवेलायां त्रियोपदिदृश्यते॥ आश्वलाय
 नः॥ नीवीवासोदशांतेन स्वरक्षार्थं प्रबंधयेत्॥ रुद्रपातवल्क
 लुश्वलायनः॥ नीवीवासोदशांतेन स्वरक्षार्थं प्रबंधयेत्॥ रुद्रपात
 वल्कलु॥ दक्षिणो कटिदेशे तु तिलैः सह कुशत्रयं॥ यज्ञकानीय
 नीवीकायादशागुनिर्वा मकुक्षौकुशैः सहेतितहृदि प्राहे॥ पितृणां दक्षिणो मार्गं विपरी
 तानुदैविका॥ इति स्मृत्यंतरात्॥ वामे दक्षिणो वेत्याचारात् अव
 स्थितिमदनयारिजातेः॥ आचार्यः॥ प्राणायामत्रयं कृत्वा गाय
 त्रीस्मरणं तथा॥ प्राहकत्री स्त्रीति वदेत् विप्रैर्वाच्यं कुरुष्वच॥ ब्राह्मे॥
 ततस्त्रिलान् ग्रहे तस्मिन् विकिरेच्चाप्रदक्षिणाम्॥ अथ दया परयागुक्ता जयेदयहतामिह
 चाप्रोक्षेत्॥ पराशरः॥ तदिष्टो रिनिमंत्रेण गाय आव
 प्रयत्नतः॥ प्रोक्षयेदन्नजातं तु शुद्धं दृष्ट्यादि शुद्धये॥ हेमाद्रौ ब्रह्मंडे॥
 प्राह भूमौ गयोध्यात्वाध्यात्वादेव गदाधरं॥ ताभ्यां चैव नमस्कारं ततः प्राहं प्रवर्तते॥ देव
 ताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च॥ नमः स्वधार्थे स्वाहाये नित्यमेव नमोनमः॥ आदि
 मध्यावसाने सुत्रिणं रुद्रं जयेद्बुधः॥ पितरः क्षिप्रमायां निराक्षसाः प्रद्वंति च॥ त
 त्रैव स्वादे॥ तिलारक्षंतं ससुरा रुद्रं भारक्षतिराक्षसात्॥ यत्किंचैत्रात्रि
 योरक्षेदतिथिः सर्वरक्षकः॥ वसिष्ठः॥ अथ देवादींः कृष्णादीभिः
 पावमातीभिश्च पाकादिप्रोक्षयेत्॥ अथ देवादींः कृष्णादीभिः
 रमाद्यंतयोरायोदधादिसुक्ते रुद्रौ स्तुत्यर्थं सरे च॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥
 आसने व्यासनं दद्यादमेवादक्षिणोपि वा॥ पितृकर्मणि वामे चंदे वेदघातुदक्षिणो प्र

चेत्तः॥ आसनेष्वारणंदधाननुपाणौकदाचन॥धर्मोसीत्यथमंत्रेणगृही
उत्तिगुतानकुशान्॥धर्मोसिद्विशिराजप्रतिष्ठितरनिमंत्रतः॥ गालवः॥ २
मीनादायहस्ताभ्यां गृहीत्वादक्षिणोकरे॥देवेहाराः क्रियतांनुनिर्गुहकरंनतः॥३० तथे
तिदिजाब्रूयुस्तेप्राप्नोतुभयानिति॥कर्ताब्रूयात्ततोविप्रःप्राप्तवानीतिवैवदेन ४
य्वीचंद्रोदयेदृहचारदीये॥ दृथ्वीचंद्रोदयेदृहचारदीये॥
यवैर्दमैश्चविधेयांदेवानामिदमासने॥दत्वेतिभूयोदद्याद्देवेहाराः३१तिष्ठरां॥तच्चष
स्वाचनुय्यावाकार्यमितिस्मरवा॥ततोर्ध्वकल्पयेदितिमत्वादयः॥शौनकजयंताभ्यामर्ध
रहितस्यदेवाचैनस्योक्तेराश्वलायनानांदेवैर्ध्यादानेनेतिवोपदेवः॥ तन्ना॥
परिशिष्टप्रयोगयारिजातविरोधान्॥दृष्टिश्चादेतुदेवैर्ध्यादद्यात्॥देवैर्ध्यापिष्टयगृदद्या
त्॥देवैर्ध्यापिष्टयगृदद्यादिहार्धश्रुतिचोदनादिति॥शौनकोक्तेः॥ अथा
र्धयात्रे॥दृथ्वीचंद्रोदयेमात्स्ययामयोः॥यात्रेवनस्यतिमयंतथापरामयंपुनः॥जलज
वापिकुर्वीततथासागरसंभवा॥ ब्राह्मे॥ सौवर्गीताम्ररेव्याश्रमस्नादिकं
शश्वसुक्तयः॥भिन्नान्यपिहियाजानियात्राणिपितृकर्मणि॥ हेमाद्रौप्रजा
पतिः॥ सौवर्गीराजतेताम्रस्वाङ्गमणिमयंतथा॥यज्ञियंचमसंवापिच
र्ध्यायैश्वरयेदुधः॥अत्रविप्रेकत्वहित्वचनुष्टादावप्यर्धयात्रेदेव॥मानवस्तत्रेत्॥ दे
वैश्चदेविकेत्रीणिपित्रैकैकसुभयत्रवेसुक्ता॥तदेकविप्रपरयात्रालाभपरंवेतिहेमा
द्रिः॥ मदनरत्नेतुदेवैकंयात्रसुक्तं॥ दृथ्वीचंद्रोदयेपि
त्रीणिपितृकयात्राणिदेवेवैश्चदेविकरति॥ दृहमराशरोक्तेर्देवैसाह॥
वद्वचानांतुदेवैविप्रहित्वेय्येकमर्धयात्रमर्दशीदद्यादितुक्तंपरिशिष्टेप्रयोगयारिजाते
च॥ कलिकायांहारीतः॥ दत्तमक्षयतायातिस्वर्गेना
र्धयुयत्कते॥ दृहमनुः॥ मृगमयंशरुजयात्रमयःयात्रेचयम्वेन
राजतेदेविकेकार्ये शिलायात्रेविवर्जयेत्॥पुराणसमुच्चयेमृत्तत्वाभवेतथाकांस्यचार
कंजत्रुसंभवा॥त्रयसीसलोहभवेसदायात्रेविवर्जयेत्॥ तत्रेवा॥ अ
ष्टायुलभवेत्यात्रेपिदृष्टांराजरःशुभा॥दशांयुलतुदेवानांसौवर्गीशक्तिनःकते॥स्थाप
येदर्धयात्रेहेसुजेतत्रकुशेपरि॥देहेयवित्तेविधिवन्मात्रयोऽथोपरिस्थियेत्॥यज्ञयात्र
यवित्तेत्येतिमंत्रेणयवित्तेच्छेदयेतुने॥औषधीमंतरेकृत्वाअंशुस्यांयुलियवैरौः॥
स्येनकाशेनलोहेननमृगमयनखादिभिः॥ वशिष्ठः॥ दृष्टीं प्रो
क्ष्यामसायात्रेकुयोर्ध्वविलेततः॥हरयेत्यात्रपुष्पंनृकृत्वापरिपवित्रके॥ दृ
दपराशरःयात्रदयमथाध्यायैर्नैजसंचैकवस्तुनः॥प्राशुखीमरतीर्थनशन्नोदिओदक
क्षियेत्॥यवोसीतिपवांसत्रदृष्टीपुष्पाणिचंदनं॥ मानवस्तत्रे॥
सुमनसःप्रक्षिप्यात्स्ययवात्प्रक्षिप्येति॥यवोसीतिमंत्रःप्राप्ते॥यवोसिधान्यर्जोसिवा

रुणोमधुमिश्रितः॥ निर्णोदः सर्वयापानां पवित्रमृषिभिः स्मृतम् ॥ रा
 जीवावारुणोमधुसंपुतरतिपरिशिष्टेयावः॥ गोभिलेनतु॥ य
 वोसिसोमदेवत्यरतिनिलमत्रोत्रस्वाहायुक्तउक्तेः॥ होमाद्रोयमः॥
 यवहसस्ततोदेवान् विज्ञाय्यावाहनं प्रति॥ आवाहयेदनुज्ञातोविश्वेदेवा
 सरत्यचा॥ इदं पराशरः॥ ततः सम्यक्करन्त्यस्य विप्ररक्षि
 राजानुनि॥ देवानावाहयिष्येहमिति वाचमुदीरयेत्॥ आ
 वाहयेत्यनुज्ञातोविश्वेदेवास आगतः॥ विश्वेदेवाः शृणुतेममिति मंत्रह्य
 पठेत्॥ आहविशेषे विश्वेदेवानामाज्ञाने हेमाद्रौ इहस्यतिः॥
 उत्पन्नेनामचेतेषां न विदुर्यदिजातयः॥ अयमुच्चारणीयस्तेर्मन्त्रः॥
 अद्वासमन्वितैः॥ आगच्छेत्तुमहाभागा विश्वेदेवामहाबलाः॥
 येयत्रविहिताः आदेसावधाना भवेनुते॥ इदं वावाहनमर्थ्यपात्रासा
 दनात्॥ प्राकृहेमाद्रिगोक्तं॥ तत्र कार्तीयः प्रा
 क्षार्य्यतत्रैव तत्सज्जात्॥ अन्पैस्तदुत्तरम्॥ इध्वीवद्रो
 दये शंखः॥ संयवंपुष्यमादाय चरणादिशिरोतकं॥ अर्च
 तेत्यच्चेनं कुर्यादंतरचोदकं तथा॥ पित्र्येणमूर्हादियादापर्थ्यतपित्र्ये
 कार्य्यतुष्टजनपादप्रभृतिमूर्द्धोतंदैविके रजनं भवेत्॥ शिरः प्रभृति
 पादांतनमौ वरति येनृक्ते॥ इति मदनरत्ने प्रचेत्॥ सीक्तेः॥
 कलिकायां संग्रहे॥० तिष्ठन्कृताजलिभूत्वा यठे नम्रोऽसमाहितः
 ॥ विश्वेदेवाः शृणुते सागच्छन्त्यपरततः॥ हेमाद्रौ जा
 त्करार्थः॥० ततोर्ध्यपात्रसंपत्रिवाचयित्वा हि जोत्रमान्॥
 तदये चार्ध्यपात्रं तु स्वाहार्थ्यं॥ इति वित्यसेत् ४॥ गार्ग्यः॥
 दत्वा हस्ते पवित्रं च कृत्वा षड्जां च पादतः॥ यादि व्या रतिमंत्रेण हस्ते
 यर्ध्यं विनिक्षिपेत्॥ संग्रहे॥ विश्वेदेवा इदं वो
 र्ध्यमिति हानं समादिशेत्॥० तदंते साहानमः॥ इति वा
 च्यं॥ यादि व्या रतिमंत्रेण स्वाहाकारनमोतकमिति हेमाद्रौ नागरख
 ज्ञान्॥ अथ वेणुसूत्रेण याधमर्ध्यमाचमनीयमिति द्विजकरे निनयेदि
 त्यस्यैव त्रयमुक्तं॥ गमस्तिः॥ अर्ध्यं च षड्प्रदा
 नं च स्वस्त्यस्त्येतथैव च॥ गंधपुष्पादिकं सर्वहस्ते नैव नुदायये
 न्॥ प्रतिविश्रयादिभ्यो माहृतिः॥ वद्धवानां त्वनेतदज्ञा
 र्थ्यानुमंत्रणं॥ ततः यात्रंदक्षिणे देवेभ्यः॥ स्यान्
 मसीति न्युज्जमुत्तानं वा कार्य्यमिति गारुड उक्तेः॥ एतदापस्तवानां

नियतमन्येषां न॥ हेमाद्रौ विष्णुधर्म॥ गंधेः पुष्पे
श्वधूपैश्च वस्त्रैश्चाप्यथ भूषणैः॥ अर्चयेद्वाह्यगान् शक्त्वा श्रद्धाधानः
समाहितः॥ दृष्ट्वा चंद्रोदये मार्कंडेयः॥ चंदनगुरुक
रं कुंकुमानि प्रदाययेत्॥ विष्णुः॥ चंदनकुंकुमकंशरा
गुरुयमकात्यनुलेपनायेति॥ व्यासः॥ अपवित्रकरो गंधै
गंधहरेति सजयेत्॥ कलिकायां स्मृतिः॥ गंधहरेति वेगंध
मायनेते च पुष्पकं॥ धूरसीत्यमुना धूपं उदीप्य स्वेति दीपकं॥ पुंववस्त्रा
शिमेनेरावस्त्रदद्यात्प्रयत्नतः॥ आसने स्नासने ब्रूयात् अर्घ्यं स्व
र्ग्यं हि जोतमः॥ सुगंधश्च सुपुष्पाणि सुमालानि सुधूपकं॥ सु
जोतिश्चैव दीयेत स्वाच्छादनमिति क्रमः॥ विप्राणां गंधेन वर्तुलं त्रि
पुंड्रं वानकार्यं॥ हेमाद्रौ देवलः॥ ललाटपुंड्रं
वर्तुलमित्यपराकं॥ मदनरत्ने च॥ पुंड्रं त्रिपुंड्रं वर्तुलम
ईदं चैव॥ ऊर्ध्वं च तिलकं कुर्यान्न कुर्याद्देवि त्रिपुंड्रकं॥ उ
र्ध्वं च तिलकं कुर्याद्देवि त्रैचकर्मणि॥ निराशाः पितर्येति
दद्याच्चैव त्रिपुंड्रकमिति॥ दह्यराशरोक्तेः॥ तिर्य्य
ग्लियो भवत्येवैवर्जयेत्तिलकं भालेऽष्टाद्विकाले च सर्वदा॥ तिर्य्यगू
र्ध्वं त्रिपुंड्रं बाधारेयुत्प्रयत्नतः॥ इति व्यासोक्तेरिति शब्दो चंद्रः
पुत्रदहन्नारदीये ऊर्ध्वं पुंड्रं च तुलसांश्चादेनेच्छंति केचनेति॥ तत्क
नृपरा॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ दतिकं मृगनाभिं च रोचनां
रक्तचंदनं॥ कालेयकं तृयगंधं गुरुकं चापि वर्जयेत्तत्कलुषार्थं विक
ल्प॥ इति हेमाद्रिः॥ दहशानातपः॥ प
वित्रं तु करे कृत्वा यः समालभते हि जाना॥ राक्षसानां भवेच्छाहनि
राशैः पितृभिर्गतेः॥ पुष्यतु ब्राह्मे॥ जातिचपकलो भ्राश्चम
स्त्रिकावाणवर्धरी॥ चूताशोकारूपं च तुलसीशतयत्रकं॥
कुजकं तगरं चैव भृंगपारण्यकेतकी॥ मृथिकामातिमुक्तं च आ
दयो ग्यानि मोहिजाः॥ कमलकुमुदयमं पुंड्रं कंचयत्नतः॥
इंदीवरं कोकनदं कल्हारं च निवेदयेत्॥ हेमाद्रौ वायुमविष्य
योः॥ सुकुमारैः किसलयैर्यवद्वर्वाकुरैरपि॥ संश
जनीयाः पितरः श्रेयः कामेन सर्वदा॥ स्कांदि॥ जात्यश्च स
वैरातव्यामस्त्रिकाश्चेत्तदृथिका॥ जलोद्भवानि सर्वाणि कुसु
मानि च चपकं तत्रैव दहमनु॥ न निपुक्तः शिखावर्जमालं शिरसि धारयेत्॥ वर्जा

निष्ठश्चोच्चोदयेभविष्ये॥ केतकीतुलसीयत्रविल्वयत्रचवर्जयेत्॥ शीराचकरी
रचधनैरकिंशुकंतथा॥ माधवीयेस्मृत्यर्थसारचतुलसीनिषि
दा॥ तुलसीनिषेधोनिर्बलइतिहेमाद्रिः॥ समूल
चिपिपिडयरः॥ तुलसीगंधमाघ्रायपितरस्तुष्टमानसाः॥ प्र
यातिगरुडारूढास्तत्पदचक्रयागिनरतिप्रयोगमारिजातेयामोक्तेरितिबोपदेवः॥
वहन्यराशरः॥ नजातिकुसुमेर्विहान्विल्वयत्रैस्तुनार्चयेत्॥
जयादिकुसुमंमिठीरूपिकासकुरंदिका॥ पुष्पाणिवर्जनीया
निश्चादकर्मणिनिन्यराः॥ हेमाद्रौशरवः॥ उयगंधी
न्याधीनिचैत्यक्षोभ्द्वानिच॥ पुष्पाणिवर्जनीयानिरक्तवर्णा
नियानिच॥ जलोभ्द्वानिदेयानिरक्ताम्यपि विशेषतः॥ च
गिराः॥ नजातिकुसुमानिदधानकदलीयत्रमिति॥ जा
त्याविकल्पइतिहेमाद्रिः॥ निषेधःपिउविषयः॥ कुद
शंभोचनोदयान्नोन्नत्रगरुडर्धजे॥ पिउजातीचनोदयादेवीमर्क
गामार्चयेत्॥ इतिवृद्धयाज्ञवल्क्योक्तेरितिबोपदेवः॥ स्त
तिसारे॥ अगस्त्यभृगराजचतुलसीशतयत्रकं॥ चयक
तिलपुष्पचषटेतेपितृवल्गभाः॥ केतकीकरवीरचवकुलंकुदकंत
था॥ याटलांचैवजातींचआदेयत्तेनवर्जयेत्॥
केविंतिउपितुलसीमाहः॥ पितृपिंडार्चनंआदेयेच्छतंतुलसीदले
प्रीणिताःपितरस्तैस्तुयावच्छार्कमेदिनीतिमार्कउयोक्तेः॥ धूयस्तत्रै
वविष्णुधर्मे॥ धूयस्तुगुणलोदे यस्तथाचंदनसारजः॥
अगरुश्चसकर्मरस्तुरुष्कत्वकंतथेवच॥ विष्णुः॥ घृतमधुय
क्तंगुणुलुप्रीखंडेदवदारुसरलादिदयादिति॥ तत्रैवदेवलः॥ येहि
प्राण्यगजाधूपाहस्तवाताहताश्रयो॥ नतेआदेनियोक्तव्यायेचकेवोम
गंधयः॥ घृतचकेवलंदधाहुष्याहृणगुणुला॥ दीप
माहविष्णुः॥ एतेनदीयोदानम्यस्तिलतेलेनवापुनः॥
वसामेदोभ्द्वंदीयप्रयत्नेनविवर्जयेत्॥ वस्तुब्राह्मे॥
कोशेयंक्षौमकार्यासदकूलमहंततथा॥ आहोश्वतानियोदधाना
मानामोतिचोत्रमाना॥ हेमाद्रौत्रसंवेवर्ते॥ यज्ञोप
वीतंदातम्यवस्त्राभावेविजानता॥ पितृभ्योवस्त्रदानस्यफलंतेनाश्रु
तेखिलं॥ तत्रैवयाग्रे॥ निष्क्रयोवायथाशक्तिवस्त्राभावेप्र
दीयते॥ असायपिचदेयानितत्रैवकालिकापुराणो॥ धात्वादिनिर्मितारम्यादीपि

कोश्राहकमीणि॥ पितृनुद्दिश्यदीरघात्सभवेभ्राजनंश्रियः॥ यो
 धूपदानयात्रंतुयात्रमभार्त्तिकस्यच॥ दधातपितृभ्यःप्रयतसस्यस्वर्गक्षयाग
 तिः॥ विष्णुधर्मे॥ यःकंचुकंतथोद्भोषयितृभ्यःप्रतिपादयेत्॥
 ज्वरीभदानिदुःखानिसकदाचिन्नपश्यति॥स्त्रीणांश्राहेतुसिंदूरदधुश्चतकानिच॥
 निमंत्रिताभ्यःस्त्रीभ्योयेतेसुःसौभाग्यसंपुताः॥ हेमाद्रावादित्यपुराणे॥
 नरुक्षवर्णादातम्यनापिकार्यसंसभवं॥ पितृभ्योनायिमलिनंनोपयुक्तं क
 दाचन॥ नक्षिद्रितंनयदशनवीतंकारुणायिच॥ कार्पासनि
 धेधोन्यसंभवे॥ तत्रैवा॥ पितृन्सन्ध्यावासीभिर्दधातयज्ञोपवी
 तकं॥ यज्ञोपवीतदानेनविनाश्राहंतुनिष्कले॥ एतद्यतिस्त्रीभू
 त्श्राद्धेयपिदेयमितिहिमाद्रिः॥ तत्रैवतुसिहपुराणे॥ कमंडलुं
 ताश्रमयेश्राद्धेषुप्रददानियः॥ काशेननिर्मितंवापिनारिकेलमथापिवा॥
 दधात्कमंडलुश्राद्धेसश्रीमानभिजायते॥ यौमत्त्रिकाविरचितानुश्राद्धेषुच
 घदानुभाना॥ प्रदधात्करकान्वापिसीक्षयविंदतेसुखं॥ तत्रैवा॥
 उपानच्छत्रवंस्त्रीणिभुक्तिपात्रंकमंडलुं॥ शयनाशनयानादिर्दयराग्यज
 नानिच॥ अन्नसुसेस्तुतंगंधांतादलंदीयचामरं॥ पितृभ्योयःप्र
 यच्छेत्तुविष्णुलोकंसगच्छति॥ मोरपुराणे॥ चामरंतालवंतच
 धेतच्छत्रंचदर्यां॥ दत्त्वापितृणामेनानिभूमियालोभवेदिह॥
 तत्रैवनेदिपुराणे॥ अलंकारःप्रदातव्यायथाशक्तिहिरण्यमयाः॥
 केयरहारकटकमुद्रिकाकुंडलादयः॥ स्त्रीश्राद्धेषुप्रदेयाःसुरलंकारास्त
 योषितो॥ मंजीरमेखलादामकर्णिकांकंकणादयः॥ तथा॥
 आदर्शव्यजनंछत्रशयनाशनपादुकाः॥ मनीषाःयदवासाश्चसुगंधाश्चूरी
 मुख्यः॥ अंगारधानिकाःशीतयोगपटाश्चयुग्मः॥ कटिसूत्रा
 तिरोप्याणिमेखलाश्चैवकंवलाः॥ कर्पूरदेश्चभोजनितोदलायतनंयथा॥
 भोजनाधारयंत्राणियतद्वाहांसथैवच॥ तथाजनशलाकाश्चकेशानांचप्र
 साधनम्॥ एतान्दधान्यःसम्यक्सौश्रमेधफलंलभेत्॥ स्कान्दे
 सौवर्णीराजतंवापिकोस्येनाय्यथनिर्मितं॥ दत्त्वाभोजनयात्रंतुसमाटभ
 वतिभूतले॥ वामनपुराणे॥ वंदीकृतासुपेकेचित्त्वयंवायदिव
 परे॥ येनकेनाप्युपायेनयस्मान्नोचयेतेनरः॥ पितरसस्यगच्छति
 शाश्वतंपदमयं॥ पराशरः॥ वाचयेत्परिश्रान्तंवासीदन्वावि
 धानतः॥ नारदीये॥ दैवैश्चसमनुज्ञातोयजेमिदगंगंत्य॥
 तत्रपित्रैश्चासनाद्यशोधमर्चनकांडैश्चदेविकंतेया॥विशेषस्तुत्यते॥तत्राहनेदिपुराणमु

आःकुशाः॥ अत्रावाहनमासनाहर्वेवाऽर्च्यस्मरणोत्तरवाऽश्रीकरणीप्रवेतिस्व
 त्रियुपस्थाउक्ताः॥ त्रयांसास्वामेदेन्यवस्था॥ द्वितीयपक्षस्य
 बहुसंमतः॥ तत्रार्थमाहाभलायनः॥ तेजसाश्ममयमृग्येषु
 त्रिषुपात्रेष्वेकद्रव्येषुवादभौतहिंतेष्वपः॥ प्रदायशन्नोदेवीरभीष्टपरम्
 नुमंत्रयित्वा नावयति तिलोसिरोमदेव नो गोसवोदेव निर्मितः॥ मन्त्रवर्दि
 प्रवृत्तः स्वधयापिह निमान् लोकान् प्रीणायाहिनः स्वधानमस्ति॥ अश्व
 मयंस्फाटिकादि॥ मन्त्रयहस्तकृतमेव॥ कुलालचक्रं निष्पन्न
 मासुरंदेविकंनतः॥ तदेवहस्तघटितंदेविकेकेवलंतथेतिहं दीगय रिशिष्ट
 तः॥ अस्यान्यपियात्राणिर्ध्वमुक्तानि॥ मनुः॥ अन्नाप्रवे
 द्विजाभावेयद्येको ब्राह्मणो भवेत्॥ यात्राण्यासादयेत्री शिनतु ब्राह्मणसं
 स्मया॥ दत्तकादिः कर्तुं हि पितृत्वादावपिवचना श्रीरूपे वयात्राणीति हरिह
 रः॥ माधवीये वैजवायः॥ अर्घ्ये पितृणां श्रीरूपे वकुली
 यात्राणि धर्मविता॥ एकस्मिन्वावहस्युवा ब्राह्मणो युयया विधिः॥
 हेमाद्रावप्येवं॥ अत्रानुमंत्रणं सकृत्॥ तिलो सीत्यस्य प्रतिपा
 त्रमावृत्तिः॥ पितृशहस्याहश्चेति हृत्ति कृतः॥ दर्भश्च त्रिगुणोपवि
 त्रम्॥ निस्तः तिलः शलाका सुपितृयात्रे सुपावेण॥ एको हि
 दृशलाकैका निधायोदकमाहरे॥ इति हेमाद्रौ चतुर्विंशति मताः॥
 तत्रैव विष्णुः॥ दक्षिणा ये सुदर्भे सुदक्षिणा पवर्गवमसे सुपवित्रांतर्हि ते स्वपश्चादि
 चेच्छन्नो देवीरिति मंत्रेण जलासेचनत्वं हवभिन्नविषयश्च स्मिन्पक्षे प्रतिपादं मंत्राह
 त्रिः॥ कारिकायां॥ गंधपुष्पाणि चैते सुपात्रे सुप्रक्षियेदथ॥
 ब्राह्मे॥ जलं क्षीरं दधि घृतं तिलतंडुलसर्षपां॥ कुशाधमधुपु
 ष्पाणि दत्त्वा वामे ततः स्वयम्॥ जानूकरार्घ्यः॥ ततोऽर्घ्यात्रसंपन्निः
 वाचयित्वा द्विजोत्रमान्॥ तदये चार्घ्यात्राणि स्वधार्घ्या इति विन्यसेत्॥ अत्र गो
 ततस्तिलहस्तो विप्रसम्य जानौ दक्षिणां करं न्यस्यावाहनं शक्तेत्॥ वैजवायुश्चे॥ ति
 त्रसंघंधनामानि द्वितीयांतत्वं प्रप्रायुक्ताः॥ कौर्मे च पस्यंततः कृत्वा पितृणां द
 स्रुपिह नावाह पितृणां मीन्यामंत्र्या॥
 क्षिणा मुखः॥ आवाहनं ततः कुर्यात्तु शंतस्वेष्टचाबुधः॥ आ
 वाहंतं दनुजां तो जयेदायतु नस्ततः॥ अत्र सम्यस्यापि प्रायुक्तेर्विकल्पः॥ अ
 त्राय मंत्राह न्यास्य पितृममुकशर्मारा ममुकगोत्रं वसुरूपमावाहयामीत्याहुक्ता मूर्धा
 दिपादां तं तिलान् विकीर्य यतु न इति सर्वे ते सकृजयेदिति निबन्धाः॥ अत्रो
 पवेशनं संवेशनयोर्धार्म्या च मनीया अपि हेमाद्रिणोक्ता नि॥ नात्यथर्वणा वेदिना नित्यता

निनायेषाम् ॥ तेष्वाच प्रपिता महादिविभ्रंतं प्रातिलोभ्येन सर्वः प्रयोगः ॥ वारहे ॥ गंधपुष्पा
 र्वनं रुक्तादद्यादस्तेनिलोदकं ॥ गर्भ्यः ॥ शिरसः पादौ वापि
 सम्पगम्य र्वयेत नः ॥ ततः स्वधाध्या रतिपितृपिता महादिविप्राये प्रत्येकं नि
 वेदयेदितिकारिकायां वृत्तौ च ॥ आश्रलायनः ॥ अयस्येनेत
 रयामयगुह्यातरेणापवीतित्वादक्षिणो नवास्योपगृहीतेन पितरिदं नेर्घ्यं पिताम
 हेदं नेर्घ्यं पितामहेदं नेर्घ्यमित्ययः शर्वताः प्रतियाहपिष्यान्सकृत्सकृत्स्वधाध्या रति
 म्भुति ॥ सनुसृष्टास्वनुमंत्रणीतयादिव्याचायः ॥ दधिमासेव
 भुतुयांचंत रिक्ताउतयाथिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णीयक्रियास्तान् व्यायः
 शंखोनाभवंति ॥ अर्घ्यादिप्रागंधादेर्यज्ञोपवीतमेव ॥ अ
 र्घ्यादानाग्रागन्धश्चयोदधानः ॥ यद्यप्यत्रस्येनदक्षिणो नवाध्यादद्यादिसु
 क्रं ॥ तथापिदक्षिणोनेत्यभिमतोर्थः ॥ कारिकायां वृत्तौ चैवम्
 पित्रादेस्त्रिभिः पात्रैर्दद्यात् ॥ पितुः स्थाने ॥ विप्रत्रयंचैत्रकाध्यावि
 मज्जदद्यात् ॥ त्रयाराणां स्वधाध्या रतिसकृत् निवेदनं ॥ एवंयेता
 महदावपि ॥ अयजलदानमर्घ्यमंत्राभ्यप्रतिविप्रमावर्तते ॥ तेसु
 गंधद्वौ च प्रतिविप्रं यद्वा र्यानुसमयः कांडानुसमयीवा ॥ पित्रादित्रया
 र्णामेकविप्रयक्षेत्रिभिः पात्रैरेकस्येवाध्यादद्यादिति वृत्तिः ॥ कारिकापि ॥
 स्वधाध्या रत्ययोर्घ्यास्ताउपवीतीति वेदयेत् ॥ विवेदनात् प्राक् प्राचीनावी
 तमेवेत्यर्थः ॥ अर्घ्यं शेषमादाय दक्षिणो ननु पाणिना ॥
 सव्यहस्तगृहीतेन निनयेत्पितृनौ र्वयः ॥ दत्त्वादत्त्वानिनीतास्तायादि
 आचीनुमंत्रयेत् ॥ यत्तु ॥ यादिव्या रतिमंत्रेण हस्तेष्वर्घ्यं विनिक्षि
 येत् ॥ इति ॥ यच्च वारहे ॥ निलावुना वापसम्येदधा
 र्घ्यादिकं हि जर्ति ॥ यच्च आसः ॥ गोत्रसंबंधना
 मानिपि ॥ दद्यान्मनुकीर्तयन् ॥ एकैकस्य तु विप्रस्य अर्घ्यं पात्रं विनि
 क्षियेत् ॥ इति ॥ तद्वद्वातिरिक्ताविययं ॥ तत आचामेत् ॥
 एवंमातामहेष्वपि ॥ आश्रलायनः ॥ संसवान् समवनीयता ॥
 भिरभ्दिः पुत्रकामो मुखमनक्ति संसवः ॥ शेषः ॥ संसवो हि यरिशिष्टो भवतीति
 शतययश्चुते ॥ केचित्तु हस्तगलितां बुवदंति ॥ समवनीयां मेहे
 यात्रेपितृयात्रे आसिंचेदिति वृत्तिः ॥ अथ मेयात्रे संसवान् समवनीयेति का
 तीयसूत्राच्च ॥ ब्राह्मेतु ॥ प्रतिविबानुलोकनमुक्तां
 स्कादे ॥ आयुः कामस्य नेत्रासे च नमुक्ता ॥ पित्र्ये विधेः प्राशु
 र्वस्य कर्तुरभिषेकः कार्य रतिकेचिद ॥ आश्रलायनः ॥ नोदरेत्

[illegible]

तिरसमन्त्रस्यमंडलेनविवर्जितं॥ हेमाद्रौहारीतः॥ भूमावेवनि
 श्रयानोपरियात्राणीति॥ तानिनुहेमाद्रावत्रिराह॥ भोजनेहेम
 रीय्याशिदेवेपिअथयाक्रमम्॥ हारीतः॥ राजतयारीनामकास्य
 पात्राणिभोजनेरति॥ अमान्यपिहेमाद्रावत्रिराह॥ सौवर्णा नी
 रीय्याशिकास्यानिनदसंभवे॥ अमान्यपिहिकार्याशिदारुजान्य
 पिजानता॥ नायसान्यपिकार्याशिपेत्रलानिननुकचित्॥ न
 चसीसमयानीहशस्येतेत्रयुजान्यपि॥ अत्रिः॥ यचाशन्यलिकंका
 स्यधिकंभोजनायवे॥ गृहस्थेसुसदाकार्यमभावेहेमरीय्ययोः॥ कां
 पालाशेभ्योविनानस्युःयरीयात्राणिभोजने॥ पृथ्वीचंद्रसु॥ कां
 सयात्रेहविद्वेद्यानिराशाःपितरोगतारतिब्रह्मोक्तेः॥ कांस्ययात्रनिषेधमा
 ह॥ योयदेवसुसूतिसंयहसुदाजहारः॥ आदेयलाशयात्राणि
 मधूकोदंवराणिच॥ पारिकाकुटजस्रक्षककचानिक्रमाजगुः॥
 कदलीचूतयनसंजंबुयुनागचंपकाः॥ अलाभेमुख्यपात्राणांयाहाः
 स्युःपितृकर्मरति॥ हेमाद्रौनुकदलीयत्रनिषेधमाहंगिराः॥
 नजातीकुसुमानिदधान्नकदलीयत्रमिति॥ क्रतुः॥ असुराणांकुले
 जातारंभाहर्वयरियहः॥ तस्यादर्शनमात्रेणानिराशाःपितरोगताः॥
 एवंयात्राणासाधमस्ममर्यादांकृत्वाविप्रहस्तशोधनंकुर्यात्॥ तत्रपिशं
 गरक्षारोइतिमेत्रद्वयंकवित्येति॥ मान्येचक्रत्वाभस्ममर्यादायःकुर्या
 म्नाशिोधनं॥ आसुरंतद्वेच्छाद्विद्विधानवृत्तः॥ तत्रैकत्र
 हांडे॥ प्रक्षाल्यहस्तयात्रादियश्चाद्विद्विधानवृत्तः॥ प्रक्षालनज
 लदभैस्त्रिलैर्मिश्रक्षियेच्छुचौ॥ मंडलोयशतिहेमाद्रिः॥ अथा
 योकरणम्॥ हेमाद्रौमार्कंडेयः॥ आहिताग्निसुजुहुयादक्षि
 णायोसमाहितः॥ अनाहिताग्निश्चोयासनेअय्यभावेदिजेसुवा॥ वा
 यवीये॥ आहत्यदक्षिणाग्निर्होमार्थेवैप्रयत्नतः॥ अय्यर्थलौकि
 कम्वापिजुहुयान्कर्मसिद्धये॥ आहिताग्निःसर्वाधानी॥ अहोधा
 नीतृष्टमेवेतिचंद्रिका॥ यार्कमिताक्षरमाधवादयः॥ तस्यापिदक्षिणा
 यो॥ लौकिकोष्टृष्टतिहेमाद्रिः॥ कल्पतरुश्चा॥ आधयक्षएवतुष्टः
 बहुसंमनश्च॥ यद्यपिस्त्रात्रमशोकसंश्रितेदक्षिणाधोनयुक्तः॥ तथापिवच
 नाभ्वनीतिहेमाद्रिचंद्रिकादयः॥ इंदरीश्रादयः॥ आदिकादिषुतुस
 र्वाधानीयाणोअर्वाधानीष्टृष्टकुर्यादिति॥ हेमाद्रिमीधवश्च॥ यक्षांतकर्मनिर्वर्त
 वेष्टदेवंचसाधिकः॥ पिउयज्ञततःकुर्यान्नौन्वाहार्थकंबुधरति॥ लोकाध्यादिभिःक्र

यमपात्रं पित्राणामर्थ्यातितां॥ आहतास्तत्र तिष्ठति पितरः शौनको ब्रवीत्॥
 यावद्विप्रविसर्जनमिति तुर्यपादेयमीययावः॥ अत्र त्रिः॥
 पितृपात्रं समवनयनदेशेन चालयेदाश्रितसमाप्तेः॥० यस्यात्र त्रतीया
 त्रेणाहता इति॥ यदा प्रथमपात्रमेव न खिलकुर्यादिति॥ कामा
 भावे योदमेव शेषप्रतियादन॥ हेमाद्रौ कौर्मि॥ संस्रवांश्च ततः सवीनयत्रि
 कुर्यात्समाहितः॥ पितृभ्यः स्थानमसीति सुजयात्रं निधाय येत्॥ प्र
 लयाणो यमस्तुः॥ येन कं प्रथमपात्रं तस्मिन् येनामहं न्यसेत्॥ प्र
 पितामहतो न्यस्य नोदरेन चालयेदिसाह॥ अथ संस्रवानानीय तृती
 येनाच्छाद्य सुजीकुर्यादिति सर्वैकवाक्यतया र्थ इति केचित्॥ अत्रिः गंधा
 दिभिस्तदभ्यर्च्य तृतीयेनापि धाययेत्॥ पितृभ्यः स्थानमसीति सुबोदे शेष
 ते च येत्॥ अर्चनं सुजीकृतं पितृभ्यः॥ सुजमुत्तरतो न्यसेदिति
 प्रचेतसोक्तेः॥ सर्वविप्रोत्तरतो न्यसेदिति हेमाद्रिकल्पतरुः॥ वि
 प्रवामे इति हलायुधः॥ कर्तुं वामे इति शूलपाणिः॥ उत्तानं विवृतं
 वापि पितृपात्रेन तद्वेदिति उशनसोक्तेः सुजते वसाधुः॥ मातामहादि
 संस्त्रवानपि पितृपात्रे एव गृहीत्वा प्रयाजवत्तत्रेण सुजीकुर्यादिति शूलपाणिः॥
 एको हि येन ह्येन सुजीतेति पितृभक्तौ श्रीदत्तः॥ यमोपि स्थस्य सुजानम
 न्यत्र नीतिमुहादितंतथा॥ यात्रे ह्युज्ज्वलं त्वां सुपितरं संशयंति च॥
 वैश्वदेवे उत्तानमिति मदनपारिजातः॥ वैजवायः॥ तस्योपरि कुं
 शाब्दत्वाप्रदधादेव सर्वकं॥ गंधपुष्पाणि धूपचंदीयवस्त्राण्यवीतके॥
 अत्र गंधादेर्देवैर्यत्रे च परार्थानुसमयस्याजवल्वद्योक्तं कांडानुसमयेन विकल्पो न
 यः॥ वद्वानांतु सूत्रे देवानुक्तेः कांडानुसमय एवा॥ अत्र प्री॥
 चीनावीतिनामगोत्रसंबुध्याद्युक्तं प्राक्॥ अन्तर्देववत्॥ तदं
 ते आचमनं च॥ हेमाद्रौ कालिकापुराणे॥ निर्वर्त्तमानं
 रादेशात् किं यामेव यथाविधि॥ भाजनानिततो दद्यात्स शौचं पुनः क
 मात्॥ आदेशात् प्राणिदधारित्यन्वयः॥ तेन तत्रापि प्रश्नानु
 ज्ञेयो॥ तत्रैव ब्राह्मे॥ मंडलानि च कार्याणि नैवोरेष्युर्गर्कः
 सुमेः॥ गौरमृत्तिकाया वापि भस्मना गोमयेन वा॥ मृगुः॥ म
 स्मना वापि रावापिकारयेत्तुल्यतः॥ चतुःकोणं हि जायस्य त्रिकोणं क्षत्रि
 यस्य च॥ मंडलाद्वर्तिविष्यस्य श्रद्धाया मुसराण्युत्तं॥ वद्वचय
 रिशिष्टे तु देवचतुरस्तपि त्रैवर्त्तलं मंडलं कृत्वा क्रमेण सयवानुसतिलांश्च दर्भांश्च दद्या
 दितुक्तं॥ मार्कंडेयः॥ यातुधानाः पिशाचाश्च कृत्वा रयिचैव राक्षसाः॥ हर

उधियतामशौचक्रियतामित्यामंत्रयतेकाममुध्रीयताकाममशौचक्रियतामित्यतिसू
उदरेजुहुयाच्च॥ नयाशिविधुरादेर्विशेषीहृहन्नारदीये॥ नयाविह
रभार्यश्चयावर्णोसमुयस्थिते॥ संधायाश्रिततोहोमंज्जत्वातंविस्जत्तुनः॥
अयाश्चेतितत्कालेप्रिसंधायहुत्वात्यजेदित्यर्थः॥ एतदायस्त्वानामेव॥ या
गिहोमस्तुक्तंदोगादीनां॥ विश्वप्रकाशेयि॥ साग्निर्येषामनेन
शौकुर्वीतलौकिके॥ यागोहोमप्रशंसंनितत्वायस्ववशाखिनां॥
स्नातकाविधुरावासुर्यदिवाब्रह्मचारिणः॥ अथोकरराहोमंतुकुर्यस्तेलो
किकेनले॥ अयाश्चाश्वेमनोजोतिरुदुध्यव्याहतीर्हनेत्॥ ततोनु
जातोऽधीधनाद्याज्यभागांतयेयन्मेमातेत्याधैर्जुहुयात्॥ तत्रसप्ताच्चाहुतयः
वराज्यस्येतित्रयोदश॥ अत्ययोवा॥ यथायन्मेमाताप्रलुलो
भतन्मेरेतः पिताष्टंक्रांयासिष्टंतीतिहाभ्याममुष्मेस्वाहेतिपितुर्नोआहोहोमे
॥यन्मेपितामहीप्रलुलोभतन्मेरेतःपितामहोष्टंक्रां अतर्दधेऽतितन्नाम्नापितामहायहो
यन्मेप्रपितामहीतन्मेरेतःप्रपितामहोष्टंक्रां अतर्दधेऽतनुभिरितितन्नाम्नाप्रपितामहाय
हो॥ मातामहेसुहः॥ यन्मेमातामहीतन्मेमातामहोष्टंक्रां॥
अन्यमातामहाहुदमित्याद्यौ॥ यन्मेमातुःपितामहीप्रलु०रेतोमातुःप्रपितामहो
ष्टंक्रां॥ अन्यमातुःपितामहाहुदं॥ यन्मेमातुःप्रपितामहोष्टंक्रां॥
महोष्टंक्रां॥ अन्यमातुःप्रपितामहाहुदं॥ सर्वत्रामुष्याइत्यत्रै० तंत
नन्नामयीज्यं॥ तद्गुसंयहे॥ योज्यःपिनादिशब्दानांस्थानेमाता
महादिकः॥ अन्नहीमेतथास्यर्षोजलपिडादिदानके॥ यन्मेमाताम
हीत्यादितःत्रोदाहरणंभवेत्॥ ततोयेचेहेत्येकान्नाहुतिः॥ ततःस्वा
हापित्रैर्याधैराजंहुत्वास्त्रिस्तुतेहुत्वासर्वभक्ष्यंकिविदाहयोदगुप्तंभस्मायोदुत्त
र्होस्वाहाकारेणजुहोति॥ यरिषेचनांतस्यीलीयाकवत्॥ अ
यमशौकरराहोमोमासिकश्राद्धएव॥ तच्च॥स्मात्त्रीयभावेनकार्यमितिकेचिन्॥
कार्यमेवेतिवहवः॥ अतएवसर्वाधानिनोहोमवर्जमासिश्राद्धमुक्तंसुदर्शनमा
ष्ये॥ महालयेतददित्येके॥ प्रकरणांतरत्वात्कर्मांतरत्वेनस्मान्नया
वरावत्कार्यमितित्वस्मदुरवः॥ आश्विकादिमुत्तस्मान्नयावराविधिरेव॥
एवमातृवार्षिकादिषु॥ मासिश्राद्धविकृतावृत्तकार्यामातृश्राद्धैर्वैकृतहोमेन
प्राकृतहोमबाधः॥ अन्वसृकासुमातृश्राद्धनेतिभाष्ये॥ तत्रापिश्राद्धांतरवत्क्रिया
मातृनुयन्मेमातेत्याहोयुरात्वेयिमातृप्राधान्यंविद्वक्षितं॥ मासिश्राद्धेनकल्पोव्याख्या
तइतिस्त्रात्॥ आश्वेय्येवमतोनाकार्यंतिवचनादशिशूत्येववैकृतदेवताभिधाधि
त्वम्॥तिनामुष्याइत्यत्रामुकरार्मभापितृभ्यामित्याद्युहःकार्यः॥ तच्चमासिश्राद्धंजीव

मोक्षेर्विद्वत्तदक्षिणाप्रिसत्वात्॥ अतएवात्रवचनेसाधिकः॥ आहिताग्निः
 त्रौहेमादिना॥ सतदायस्ववादीनामेव॥ आश्रयायनस्याहिताग्नेःपाण
 वेवेतिवृत्तिः॥ अर्द्धधानिनःगृहेष्वव्यतिषंगोतिप्रयोगपारिजातेपरिशिष्टेच॥
 वोयदेवस्त्वाह॥ होमशब्दःपिंडपितृयज्ञपरः॥ पितृयज्ञेनुहुयादक्षिणा
 त्रौसमाहितः॥ आदेत्त्रौपासनाश्रौतुनिर्ग्लोकिकेनले॥ अग्निर्देव
 भार्यश्चपार्वरोसमुपस्थिते॥ संधायाश्रिततःकुर्यात्तहोममग्निंसमुत्सजेदितित्रिकां
 मंडनोक्तेः॥ दर्शश्चादेगृहाग्रावेवेतित्रौकिकाग्रादिविधानंवर्ततेतिश्रौयादिविषयम्
 यद्वचस्पत्नयेरपियाशिहोमएव॥ अग्निपारणीविनासूत्रेविधानांतरानु
 क्तेः॥ दर्शश्चादेगृ॥ अग्न्यभावेतुविप्रस्यणावेवोपादयेदितिमन्त्रेऽ
 ॥वृत्तावलोचम्॥ कचिन्नाग्रेरपियाशिहोमउक्तागृहपरिशिष्टे॥
 अन्वष्टक्यचर्द्धयुसाश्रीनांवहौहोमोविधीयते॥ पित्रासराहसेत्याह
 तरेषुचतुर्थपीति॥ एकोद्विंसपिंडीकरांमुद्वेननिषेधात्
 वद्वचभाष्यकारस्तुसर्वैकोद्विष्टुपाशिहोममाहुः॥ इदंवद्वचनामेव
 अत्रैतत्त्व॥ स्थालीपाकेनसहपिंडार्थमुद्वेतिस्त्रेनात्रापूर्वः॥
 स्थालीपाकश्चोद्यते॥ सर्वश्चादेवप्रसंगात्॥ तेनानुवादेयमि
 तिवृत्तिकारोक्तेः॥ पार्वरोआर्थिकस्यानंगस्यव्यतिषंगस्यवार्धिकादिम
 नतिदेशादर्द्धधानिनोपियाशिहोमएवेतिवृत्तिस्वरसः॥ एवंमासिकादा
 वपि॥ षोडशमासिकेश्चादेसपिंडीकरणेतथा॥ याणावेवतुह्येत
 व्यमन्यत्राश्रौतुह्यते॥ इतिवोपदेवोदाहृतवचनाच्च॥ भाष्यका
 रमतेनु॥ सूत्रेस्थालीपाकेनेतिकरणात्त्वान्निसवच्छ्रवणाच्च
 पार्वरोसंगम्॥ अतःकाम्यादिषुतदभावेकार्यस्यपिंडानस्याप्यभावः॥
 एतदेवानुसृत्यविकृतावपिवार्धिकादौव्यतिषंगउक्तः॥ प्रयोगपारिजातेपरिशि
 ष्टेच॥ तेनैतन्मतेऽर्द्धधानिनेऽयावेवा॥ वस्तुतस्तुस्थालीपाके
 नसहशखपाप्रसरप्रहरतीतिवत्सहभावमात्रश्रुतेः॥ यत्नीवतेत्वयुरूपलक्ष
 रामिवनांगत्वम्॥ नत्वेवानांगानुरोधेनप्रधानभूतपिंडानस्यांगोपुक्तः॥
 तेनव्यतिषंगभावेप्यमौहोमोभवतीतिवोपदेवः॥ अनाहिताग्नेर्दद्यामिमत्
 सुसर्वमतेऽयावेवा॥ वार्धिकादेष्टमतेव्यतिषंगोनाश्रमतेत्वस्ति॥
 अत्रपथाचारमनुष्ठेयं॥ आश्रयायनः॥ उद्वेत्तपृताक्तमन्मनुज्ञापयत्य
 श्रौहोमोभवतिकरिष्यिकरवेकरवाणीतिवाप्रत्यम्यनुज्ञाक्रियतांकुरुष्वकुरिष्यथाश्री
 जुहोतियथोक्तेपुरस्तादिति॥ व्यतिषंगपक्षेऽहमितिवृत्तिः॥
 करवेकरवाणीत्यत्राविन्यनुषंगः॥ पुरस्तानुपिंडपितृयज्ञे॥ तच्चैवम्॥ मिसरोनाधा

नम इति स्वाहाकारेणावाग्निं सर्वयज्ञोपवीती मेक्षणमनुप्रहृत्येति॥ अवदानसंपदा उ
 पस्तरणाद्यख्येत्यर्थः॥ अग्निं संगपक्षेऽग्निप्रणीतेयं होमो न्यथा मुख्यः॥ अ
 तिप्रणीतेऽस्याविधापुयसमाधयेति वक्ष्ये परिशिष्टात्॥ केचित्तस्य रक्षीनिवर्ह
 र्णार्थत्वात् मुख्यवदंति॥ तदेतद् द्विरोधाच्चिन्त्यं॥ प्रयोगपारिजातेष्वेवं॥ शो
 नकः॥ स्वाहाकारेणाहीमेनुभवेद्यज्ञोपवीतवान्॥ प्रयोगपारिजातेष्वेव॥ तत्र
 प्रागययेह त्वायश्वात्सोमाय हयते॥ अग्नौ यज्ञोपवीत्येव प्रक्षिपे मेक्षणांततः॥
 ऊदोगपरिशिष्टे॥ अग्नौ करणाहोमश्च कर्त्रेभ्य उपवीतिना॥ अयस्येन वा
 कार्योदक्षिणाभिमुखेन च॥ कातीयानां त्वयस्येनैवा॥ पिउपितृयज्ञव
 दुत्वेति सर्वातिदेशात्॥ सम्यंतु ऊदोगपरं॥ गोभिलेनेतद्दुत्रमेवायस्यो
 क्तैः॥ ऊदोगा जुह्वुः स्येनायस्येन याजुषा इति वृद्ध्या तत्त्वत्कोक्तैश्च॥
 अययाशिहोमः॥ आश्वलायनः॥ अभ्यनुज्ञायां पाशिधिवेति
 पिउपितृयज्ञकत्वाभावेनात्माभावे काम्यादिस्त्वित्यर्थः॥ तेन वक्ष्यमानमेको
 दिष्टयाशिहोमो भवत्येव नित्येधोमपरः॥ पाशिधिति वचनात्सर्वविप्रयाशि
 षहोम इति वृत्तिः॥ एवं मानामहेपि॥ शोनकोपि॥ सर्वेषामुपवि
 शानां विमाराणामययाशिषु॥ विभज्य जुह्यात्सर्वसोमायेसादि मंत्रतः॥
 यनुहेमाद्रीकान्तायनः॥ यिज्ञेयः पंक्तिमूहस्य सत्यपारागवनश्रिकः॥
 हुत्वा मंत्रवदयेषां तूष्णीयात्रैव निक्षिपेत् इति॥ तद्वक्ष्यति रिक्तानां॥
 यनुतत्रैव मान्ये॥ अयभावे तु विप्रस्य पारंगीवा जलेपि वा॥ अज
 कर्तोश्च कर्णो वागीष्टे वायुशिवांतिके इति॥ तन्नीयं आह विषयं॥ तद्य
 दायां समीपे स्याच्छादयेद्यो विधिरुदेति तत्रैव कात्यायनोक्तैः॥ निर्जले त्वज
 कारादीयनुचक्षेदयेयमः॥ देवविप्रकरेऽनग्निः कृत्वाग्नौ करणं हि जइति॥
 तदभार्यपरम्॥ अपत्नीको यदा विप्रश्चादं कुर्वीत यावृणाम्॥ यिअ
 विप्रैरनुज्ञाती विश्वे देवेषु हयते इति॥ तत्रैव कात्यायनोक्तैः॥ हयते
 इति क्तादसौम्ययः॥ हेमाद्रीवायवीये॥ विधुरो देविके कुर्यात्
 शेषे यिज्ञेति वेदयेत्॥ देवविप्रानेकान्वेत्तैव॥ वैश्वदेवेयदेकस्मिन्
 भवेत्पुष्टादयो हि जाः॥ तदेकपारंगीहोतव्यस्याद्विधिर्विहितस्तदा॥ सोम्या
 षः॥ प्रथमं वानियम्येति नित्यायात्॥ तिनमृतभार्यस्य देवेहीमः॥ अनु
 पनीत ब्रह्मचार्यो देस्नुपि अ॥ अयभावः स्युस्तत्तावदावभ्यर्च्य न विंदतीति॥
 हेमाद्री जानूकर्णोक्तैः॥ सभार्येन स्यात्त्रैरपि यिअविप्रकरे इति शब्दीचंद्रः
 उपवीतेन देवहीमः प्राचीनावीतेनपि अ॥ यदा सर्वत्र देवयिअकार्योर्धिकत्वात् इति हेमा
 द्रीमदनपारिजाते च॥ यदा मुयि नृमातामहयोर्देवयिअविप्रमेदेन याशिहोम इत्यपरा

कंचदिकादयः॥ यदानुदेवंतत्रेतां त्रेणसकदेवपाणिहोमस्तिकेचित्॥ हे
 माद्रिस्तुमातामहस्यभेदेपिकुर्यात्तत्रेणसात्रिकरतिकातीयस्मृतेभेदमाह॥ एवं
 पित्रेपिमाधवीयेयव॥ एवंसात्रेपिविदेशोपाणिहोमोऽज्ञेयः॥ य
 नुकार्केणापिविनाश्राहमेवनास्तीत्युक्तंनतसपिंडीकरणावार्धिकाधकरणापत्रेयंकिं
 विदेवयत्रहृन्नारदीये॥ अनग्निर्हरभार्यश्चपार्वरोसमुपस्थिते॥
 आग्नेभिःकारयेच्छादसाधिकैर्विधिवहिजाः॥ स्याद्वाहदिवसेप्राप्तेस्वस्या
 ग्निर्हरणोयदि॥ तथैवभ्रातरस्सुश्रैलौकिकाभ्यावितिस्थितिः॥
 औपासनाग्नौहरस्यसमीयेभ्रातरिस्थिते॥ यद्यग्नौजह्यादायिपाणौवास
 हिपातकी॥ औपासनाग्नौहरस्येकेचिद्विच्छित्तिसत्तमाः॥ पाणावेवतु
 होतं व्यमिति नैतत्समंजसं॥ तदहानादरादुपेक्ष्य॥ हेमाद्रोय
 मः॥ अग्नौकरणावत्रेवहोमोविप्रकरेभवेत्॥ यद्युध्यादमीनास्ती
 र्यपतोद्युधिसमोहिजः॥ मेक्षरानकरेणावाहोमः॥ मेक्षरौप्रहरणौ
 नेतिवृत्तिः॥ स्मृतिरत्नावसां॥ नातुजापाणिहोमेस्यान्नस्तः॥ यद्गृहेनोक्षणे
 नात्रेतमघादितिचनस्यातामिधमेक्षरौ॥ कर्काचार्योयेवमाह॥
 माधवीयेचंद्रिकायांचातुज्ञादिसर्वभवतीत्युक्तं॥ पाणिहोमप्रश्नाद्याह
 परार्केऽशनकः॥ अनधिकश्चेदाज्यगृहीत्वाभवत्स्ववाग्नौकरणाभितिश्व
 वन्नथास्त्विति॥ आश्वलायनः॥ यदियाणिखाचांतेष्वन्यदन्नमनुदि
 शत्यन्नमनेसृष्टं दत्तमधुवमिति॥ पाणौहुतेपात्रेनिधायविधायविप्रैराचम्य
 भोजनार्थमन्नेपरिविष्टेहुतशेषपात्रेमुद्धादित्यर्थः॥ सृष्टंप्रभूतम्॥ नैमि
 कंचेदमाचमनेनहुतभक्षणानिमित्तं॥ अन्नेपाणिगलेदत्तं सर्वमग्न्यनुद्धयः॥ पि
 तरस्तेतदुप्यतिशेषान्ननेलेभेतिच॥ यच्चपाणिगलेदत्तंयच्चात्यनुद्धयकलि
 तम्॥ एकीभवेनभोक्तव्यंशयमावोनविद्यते॥ इतिवच्छ्वचपरिशि
 ष्यात्॥ हेमाद्रावप्याचमनेहेत्वर्थवादउक्तः॥ पाण्यास्योहिद्रिजः॥ स्तत्रिति
 भाष्येत्वाचांतेषुभक्षितेषु॥ चमुभक्षणे॥ भक्षणेत्तरंचनाचमना॥
 अग्निसाम्यात्॥ श्वेनिषेधस्तुसपिंडीकरणोत्तेयः॥ दत्तानिचोदितत्वात्॥ नत्वं
 त्रा॥ जुहोतिचोदितत्वादित्युक्तंनत्वेतदहसमतं॥ यत्रुवौधायनेन॥ तस्मिन्
 प्राशितेदद्याद्यदन्नं प्रकृतं भवेदितिभक्षणमुक्तंनत्वास्तीयानामेवेतिहेमाद्रिः॥
 तत्रैवयमः॥ पित्र्यपाणिहुताच्छेषं पित्र्यात्रेषुनिःक्षिपेत्॥ अग्नौकरणाशेषं नुदया
 हेत्यदेविके॥ एतदग्निहोमेपिसमे॥ तथाकर्कलु॥ सत्रेहुतशेषश्चेत्यविशेषात्सर्व
 विप्रमुद्धादित्याह॥ तत्रैवहृद्वसिष्ठः॥ पित्र्यविप्रकरेहुत्वाशेषपा
 त्रेषुनिक्षिपेत्॥ पित्रेभ्यः शेषयेत्किंचिन्नदद्यादेष्वदेविके॥ अथापस्तवानसत्तम्॥

उद्ध्रियतामशौचक्रियतामित्यामं वयने काममुद्ध्रियतां काममशौचक्रियतामित्यतिरुद्ध
उद्धरेजुहयाच्च॥ नद्यापि विधुरादेर्विशेषो रहन्नारदीये॥ नद्यापि हं
रभार्यश्चयार्वणोऽमुपस्थिते॥ संधायापित्तोहोमं कृत्वा तं विसृजेत्युनः॥
अथाश्रितितत्काले धिसंधाय हृत्वा त्यजेदित्यर्थः॥ एतदायसंवातामवा॥ या
गिहोमस्तु कंदो गदीनां॥ विश्वप्रकाशेऽपि॥ सायिरोयासनेन
शौकुर्वीतलौकिके॥ यागोहोमप्रशंसितित्वायसंवशास्विना॥
स्नातकाविधुरावाप्त्युदित्वा ब्रह्मचारिणः॥ अथौकरागोहोमतु कुर्यस्ते लो
किकेनले॥ अथाश्रये मनोजोतिरुद्ध्यव्याहतीर्हनेत्॥ ततो नु
जातोऽधीधनाधाय भागं ते यन्मे मातेत्याधेर्जुह्यात्॥ तत्र सप्ताहृतयः
षडाजस्येति त्रयोदश॥ अत्ययोवा॥ यथायन्मे माता प्रलुलो
मतन्मैरेतः॥ पिता हं क्रांया स्तिष्ठतीति हाभ्यां अमुस्मै स्वाहेति पितुर्नामादोहोमो
॥ यन्मे पितामही प्रलुलो मतन्मैरेतः॥ पितामही हं क्रां अतर्दधेऽतितन्नाम्ना पितामहाय हो
यन्मे प्रपितामही तन्मैरेतः॥ प्रपितामही हं क्रां अतर्दधेऽतुभिरिति तन्नाम्ना प्रपितामहाय
हो॥ मातामहे बुद्धः॥ यन्मे मातामही तन्मे मातामही हं क्रां॥
अन्मे मातामहा हृदमित्याधो॥ यन्मे मातुः पितामही प्रलुं रेतो मातुः प्रपितामही
हं क्रां॥ अन्मे मातुः पितामहा हृदं॥ यन्मे मातुः प्रपितामही प्रलुं रेतो मातुः प्रपिता
मही हं क्रां॥ अन्मे मातुः प्रपितामहा हृदं॥ सर्वत्राशुष्या इत्यत्रेऽंतं
तन्नामयो ज्यं॥ तद्गृहसंयहे॥ योज्यः पित्रादिशृङ्गानां स्थाने माता
महादिकः॥ अन्नहोमे तथा स्य र्जं जलपिडादिदानके॥ यन्मे माताम
हीत्यादितः त्रिदाहरणं भवेत्॥ ततो ये चेहेत्येकान्नाहुतिः॥ ततः स्वा
हापित्रेऽर्घ्याधेराजं हुत्वा स्विच्छतं हुत्वा सर्वमभ्यं किंचिदाहयोऽद्युस्संभस्मा योऽद्युत्त
र्हो स्वाहा कारेण जुहोति॥ परिषेचनां तस्यौलीयाकवत्॥ अ
यमशौकरागोहोमासिकश्चाह एव॥ तच्च॥ स्मार्त्तयभावेन कार्यमिति केचित्॥
कार्यमेवेति वदन्तः॥ अतएव सर्वाधानि नोहोमवर्जमासिश्चाह मुक्तं सुदर्शनभा
ष्ये॥ महालयेतददित्येके॥ प्रकरणांतरत्वात्कर्मोत्तरत्वेन स्मार्त्तया
वैरागवत्कार्यमिति त्वस्मदुरवः॥ आहिकादिषु न स्मार्त्तयावैरागविधिरेव॥
स्वमातुर्वायिकादिषु॥ मासिश्चाह विकृतावृत्तकार्यामातृश्राद्धे वैकृतहोमेन
प्राकृतहोमवाधः॥ अन्वष्टकासुमातृश्राद्धेति भाष्ये॥ तत्रापि श्राद्धांतरवत्क्रिया
मागोतुयन्मे मातेत्यादौ गुरात्वेऽपि मातृप्राधान्यं विवक्षितं॥ मासिश्चाह न कल्पो व्याख्या
तइति सूत्रात्॥ आश्रयेऽयमनोनाकार्यं निवचनादग्निशृङ्गस्यैव वैकृतदेवताभिवायि
त्वम्॥ तिनोऽशुष्या इत्यत्राशुशर्मभापितृभ्यामित्याहः कार्यः॥ तच्च मासिश्चाह जीव

पित्रादिनामुक्तममृतपित्रादिनाचकार्यमित्युक्तं सुदर्शनभाष्ये तत्प्रकारस्तु वक्ष्यते ॥
 मातापित्रोर्हि त्वादौ तु नो ह ॥ तस्माद्वचनो हेदिति निषेधात् प्रकृतादृहाहा भाषा च यत्नी
 संनद्येति वत् ॥ उपदेशे मते नूहः ॥ यथायन्मे मातौ प्रलुलुभतुश्चरन्मावतनु उतेरन्माय
 सति वृकतमासि श्राद्धनिर्णये ज्ञेयमिति दिक् ॥ अत्र्यत्प्राग्वत् ॥
 अथपरिवेष्टणम् ॥ तच्चोपनीत्यवायेन देवर्ष्यमा मासुपकमिति या
 त्राण्युपस्तीर्य कुर्यादिति हेमाद्रिः ॥ भारते दानधर्मेषु ॥ आमाह
 तिविना नैव यत्किंचित्परिविध्यते ॥ दुराचारेभ्यः मुक्तं तं भागं रक्षसां विदुः ॥ त
 त्रैवशीतकः ॥ विधिना देवर्ष्यं तु परिवेष्टणमाचरेत् ॥ तत्रैव धर्मः फलस्या
 नेतता प्रोक्ता स्वयं च परिवेष्टणम् ॥ तत्रैव वायुमभिव्ययोः ॥ भार्याया
 श्राद्धकाले तु प्रशस्तं परिवेष्टणम् ॥ ब्रह्मांडे ॥ नापवित्रेणानेके न ह सेन विना
 कुशं ॥ नायसेनायसेनैव श्राद्धे तु परिवेष्टयेत् ॥ वसिष्ठः ॥ आयसेन तु यात्रेण
 यदन्नं संप्रदीयते भीक्ता विश्वासं भुङ्क्ते दाता च नरकं व्रजेत् ॥ घैडी नृसिः ॥
 सीसकायसरीति यात्राण्युपस्तीर्यानि ॥ तत्रैव हारीतः ॥ सौवर्गाराजताभ्यां
 च खड्गेनौ वरेण वा ॥ दत्तमस्त्ययाति फलं यात्रेण वा पुनः ॥ काष्ठाजितिः
 दद्याद्दयं तु वान्ने समस्त व्यजनानि च ॥ उदकं चैव यक्त्वा न्नोदकं नृकदाचनम् ॥ य
 मः ॥ यत्तं विषमदातुश्च निष्कृतिर्न च विद्यते ॥ दृष्ट्वा च दौ दये पराशरा
 सर्वदा च तिलायाद्याः ॥ पितृकृते विशेषतः ॥ भोज्ययात्रे तिला नृदृष्ट्वा निराश्राः पितरो
 गताः ॥ चंद्रिकार्या वृद्धशान्तयः ॥ हस्तदत्तास्तु ये स्त्रोहालवराभ्यं जना
 दयः पितृणां नैव तिष्ठंति भीक्ता भुंजीत किं त्विदं ॥ घृतयात्रे विशेषो यथांतरे श्राद्धे
 परमान्नं च यात्रमासाद्य सुगन्धिः ॥ घृतेन हरयेत्यात्रे न ह तं रुधिरं भवेत् ॥ घृतादिवा न
 भूमौ स्थापयेन्न भोजनयात्र ॥ इति मदनरत्ने ॥ संयते ॥ हस्तदत्ते तु
 नाश्रीयात्तुलवराभ्यं जनादिकं ॥ अयं कं नैल यत्कंच ह सेनैव प्रदीयते ॥ यात्रालभ
 नमुक्तं चतुर्विंशतिमते ॥ उत्रानंदक्षिणं सभ्यं नीचं यात्रास्युपस्थितम् ॥ यात्रावल्क्यः ॥
 दत्त्वा नृदृष्ट्वा यात्रमिति यात्राभिर्मंत्ररायम् ॥ कृत्वा देवि ह्मुरित्यने हि जागुर्न निविशये
 न् ॥ बोधायनः ॥ विप्रां गुह्येनानखेनानुदिशति दृष्ट्वा वीते यात्रे द्यौरपि
 धानं ब्राह्मणस्य सुखेऽमृतं तु होमि ॥ ब्राह्मणानां विधावनाश्रानां यानयोर्जु
 होमक्षिप्तमसिमां पितृणां ज्येष्ठाश्च मुत्रासुष्मिन्नेति ॥ आश्वजुहोम्ये स्वाहा
 शब्दः कालीयस्त्रै उक्तः ॥ मैत्रेः स्वधा शब्दः ॥ अंगुष्ठे विशेषमाह ॥ हेमाद्रौ धौ
 म्यः ॥ परिष्ठत्यनवांगुष्ठं हि जस्थाने निवेशयेत् ॥ नया ॥ उत्रानेन तु ह सेन हि जा
 गुर्न निवेशनमयः कगेति हि जमो हात्रैरक्षासिं भुजते ॥ तत्रैव यमः विष्णोर्हं च कं
 चतूयाद्रसस्वचेकमात् ॥ दिवेषि त्रैचेत्यर्थः ॥ तत्रैवात्रिः ॥ संबंधनाम गोत्राणि ॥

नंततः स्वधा॥ पितृकृमादुर्येति स्वसत्रां विनिवर्तयेत्॥ हस्तेनामुक्तमन्नाद्यमिदम्
 नमुदीरयेत्॥ अन्नान्नदाने चतुर्थीस्यादित्यादिविशेषाः शर्वमुक्ताः अत्र शर्वोक्तमेत
 तेऽपुनरुवाद्द्रं संज्ञकाविश्वेदेवादेवता इदमन्नसपरिकरं हव्यं अयं ब्राह्मणस्वाहव
 नीयार्थे दत्तं दास्यमानं चातृप्तेः गयेयं भूः गदाधरो भोक्ता इदमन्नं ब्रह्मसौवर्गीयात्रस्य
 मन्नमक्षयवटच्छायास्थममुकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो इदमन्नममृतं रूपं परिचिष्टं प
 रिवेक्ष्यमाणां चातृप्तेः स्वाहानमो नममेति वदन् च परिशिष्टं हेमाद्राधनुमतः प्रयोगः॥
 एवं पित्रे अमुकगोत्रवसुरूपादितृन्नाम ज्ञेयं॥ ततो ये देवा सरति देवे ये चेह पितरः॥
 इति पित्रे केचिज्जपन्ति ततोः छिद्रं वाचयेत्॥ तत्रैव प्रचेताः॥ आपोशानकरे वि
 प्रे संकल्प्या छिद्रं भाषणात् निराशाः पितरो यांति देवैः सह न संशयः॥ पारस्कारः॥
 संकल्प्य पितृदेवेभ्यः सावित्री मधुमज्जयः॥ आहं निवेद्या पोशानं जुष प्रैषो य भोज
 नं॥ निवेद्येति ब्रह्मार्पणं कर्त्तव्यं॥ अतएव वृहन्नारदीयेऽन्त्यागमुक्तोक्तं
 ॥ दत्तं हविश्च तत्कर्म विस्सर्वे वै समर्पयेदिति॥ यजुस्तत्परं ले
 कार्णाजिनिः॥ अपसव्येन कर्त्तव्यं पितृकृत्यमशेषतः॥
 न्नदानादृते सर्वमेवं मातामहेष्यतीति॥ तदप्येतत्परं॥ तच्च ब्रह्मा
 र्पणं ब्रह्म हविः हरिर्दीता चतुर्भिश्चेति केचित्पठन्ति॥ धर्मं प्रदीयेत्॥ ततो न पि
 तृदेवेभ्यः संकल्प्य च यथाविधि॥ दत्तं पृष्टास्य मानं च आतृप्तेनैव मेति च॥
 तथा॥ आह्नीयानस्य संकल्पो भूमावेव प्रदीयते॥ हस्ते मुदीपमानं तु
 पितृणां नोपतिष्ठते॥ वैश्वदेवस्य वामे तु पितृयात्रस्य दक्षिणे॥ संक
 ल्पो दत्तदाने स्यान्नित्यं आह्वयथारुचि॥ प्रचेताः॥ आपोशानं प्रदाया यसा
 वित्रीं विज्जयेदथा॥ मधुवाता इति अचमन्धित्येतन्निकेतथा॥ मि
 ताक्षराया पारस्करः॥ संकल्प्य पितृदेवेभ्यः सावित्री मधुमज्ज
 यः॥ आहं निवेद्या पोशानं जुष प्रैषो य भोजनम्॥ गायत्री वि
 सकृद्वापि जयेद्वा इति सर्वैकं मधुवाता इति अचमन्धित्येतन्निकेतथा॥
 याज्ञवल्क्यः॥ सवाहृतिकां गायत्रीं मधुवाता इत्युच्यते॥ ज
 प्नायथा सुखं च्छुभुजीरं लीयिष्यता॥ यथा सुखं जुषध्वमिति वा
 च्यं॥ अग्निः॥ असंकल्पितमन्नाद्यं याशिभ्यां ययुष्यश
 तं॥ अमो ज्यंत भवेदन्नं पितृणां नोपतिष्ठते॥ अन्नं द
 त्तं न गृह्णीयाद्यावन्तो येन संपिवेत्॥ आपोशाने विशेषः
 स्युति समुच्ये॥ आपोशानं वामभागे सुरायानसमं भवेत्॥ पुनराख्या
 दक्षभागे तु यः कुर्यात्कामयानफलं लभेत्॥ तथा॥ दत्तं वाय्य
 पोशानं सुरायानसमं भवेत्॥ हेमाद्रावन्निः॥

प्रवेताः ॥ भुंजानेषु नु विप्रेषु ऋष्यजुः समलक्षणां जपेदभिमुखो भूत्वा पित्र्यं वैवविशेषतः ॥ यजुं
 धीचैव रुद्रं च राक्षसीं ऋच एव च ॥ राक्षसीं ऋणघपाजः रक्षोहरा वित्याधाः ॥ तत्रैव निगमः ॥ भुं
 जन्नुजपेत्सावमानी रूरीता मध्वन्वतीश्च ॥ अन्वन्वः पितुं नुस्तोषमिति ॥ पृथ्वी चंद्रोदये भरद्वा
 जः ॥ भुंजानेषु नु विप्रेषु ममादानं स्ववनेषु ॥ पादकृच्छ्रततः कृत्वा अन्यं विप्रैर्निमित्तयेत् ॥ क्षरणपा
 द्वादिदत्तेत्यर्थः ॥ विप्रवमने तत्रैव दक्षः ॥ निमित्तितस्तु यः आदेभोजने मुखनिस्तते ॥ तदैव हो
 मं कुर्वीत स्वाग्नौ विप्रः समाहितः ॥ प्राणादिपंचभिर्मंत्रैर्वा वक्ष्यं विंशसंख्यया ॥ द्वाह्येण स्तुततः
 कृत्वा घृतप्राशनमाचरेत् ॥ ऋग्विधाने तु ॥ इदं यस्मिन् सक्तैः न आह विप्रो यदा भवेत् ॥ अग्न्यादि
 भिर्भोजनेन आहं संप्रणो मेव हीन्युक्तम् ॥ अग्न्यादिभिरिति लौकिकाग्निस्थापनचरुनिर्वापाधा
 ज्यभागां ते नाम गोत्रं शुभं नौ पितृनावाह्यं ॥ संप्रणान्त्यागे कृत्वा प्राणादिभिर्द्वाविंशदहोतीर्हने
 दित्यर्थः ॥ भोजनेन पुनः आहं ॥ तेन होमः पुनः आहं वेति पक्षद्वयमुक्तं ॥ सक्तजपस्तु उभयानुग
 तः ॥ स्मृतिसंग्रहे ॥ आधानं पिंडदानस्य भोजनस्य तदंगता ॥ अतो भुक्तिर्क्रिया हानौ आहं च त्रि
 नैमत्यते ॥ पिंडदानोत्तरं ॥ कोतो होम एव न च त्रिः ॥ पिंडदानात्मात्वांतो तद्दिन उपवासं कृत्वा परेद्यु
 पुनः आहं कार्पमित्यर्थः ॥ तत्रैव ॥ आहं पत्नौ न भुंजानो ब्राह्मणे वमने यदि ॥ लौकिकाग्निमतिष्ठा
 य्य अच्येयं बहुतांशं ॥ तथा ॥ एक एव यदा विप्रो भोजने कर्त्तव्यो यदि ॥ तदैवाग्निं समाधाय होमं कु
 र्याद्यथाविधि ॥ द्वितीयापसे ऋग्विधाने ॥ भोजनोपकमादध्वं प्रकमाद्वर्त्तते यदि ॥ आहं विप्रैः पुनः
 कार्पयं जपहोमो न च त्रिदो ॥ स्मृतिसंग्रहे ॥ अहंते पिंडदाने न भुंजानो ब्राह्मणे वमने ॥ पुनः पाका
 न्कृतं वै पिंडदानं यथाविधि ॥ पिंडदाने आहं ॥ अहंते पिंडदाने नु पिता यदि वमने तदा ॥ पुनः पाकं
 प्रकुर्वीत आहं कुर्याद्यथाविधीति ॥ तत्रैवोक्तेः ॥ तथा ॥ पितृयानात्रयाणां द्विपिता वमने यदि
 तद्दिने चोपवासः स्यात् पुनः आहं परेहनि ॥ तथा वमने वा विरेके वा तद्दिनं परिवर्त्तयेत् ॥ एषु व
 चनेषु मूलचिंत्यम् ॥ इदं मासिकादिकविषयम् ॥ दर्शदो नृवांता वामेन तदैव कार्पयम् ॥ आहं विप्रै
 द्विजातीनामाम आहं प्रकीर्तितं ॥ अमावास्यादिनियतं माससंवत्सरदृष्टेऽतिमरीचिस्मृतेः
 आहं पिंडदानमेव प्राधानमिति कर्त्तव्यं ॥ तन्मते दस्योक्तो होम एव न च त्रिः ॥ विप्रभोजनमि
 ति मेधातिथिः ॥ भोजनपिंडदानानौ करणानीतिकर्त्तव्यं ॥ धूर्त्तस्वामिहेमाद्रादयः ॥ तन्मते पूर्वो
 क्तो निर्णयः ॥ तन् ॥ अत्र सागमां प्रधानम् ॥ भोजनं नुमतिपत्रिरूपमेव ॥ अतो वा नौ तद्दिने पि
 नावृत्तिरिति गोडमेथिलादयः ॥ आहं सागमादानीं भयरूपत्वात् ॥ संप्रणदानाभावाद्भोजन
 सांगत्वविः ॥ सोमवमने रव्युक्ते नैमित्तिकविधानमिति युक्तं प्रतीतम् ॥ अत्रेदं तत्त्वं वैश्वदेविकस्य
 वमने होम एव न च त्रिः ॥ अग्न्यात् ॥ तस्य रक्षार्थत्वात् ॥ इह आहं कृतदस्यादित्यादिसंज्ञे ॥
 तत्र जपान्नुहुयादिति वत् ॥ पिता महादेव इति तथा ॥ पितृयुक्ते रितिकेचित् ॥ तस्यापि प्रधानत्वात्
 पितृवदिति नु युक्तम् ॥ सपिंडीकरणादौ वार्षिकवत् ॥ सपिंडीकरणादीनियानि आहं निषोडश
 तत्र पिंडप्रधानत्वं नैतत् ॥ विनिवर्त्तकमिति स्मृतं ॥ महैकोदिष्टादौ नृभयप्राधागादावृत्तिरेवा
 क एव द्विजो भोऽयः पिंडेयको विधीमन् इति स्मृतं ॥ चदिसंकल्पनित्य आहं दौ नृभोजनप्राधा

यादातादावावन्निरेव। चदिप्रादेविकलेनपिंशानंनुधेः स्मृतम्। नित्यप्रादुर्भावदेवस्यातपिंशानं
 नविवर्जितमितिस्मृतः॥ भुक्तिः क्रियायाः प्राधान्यप्रादेवसंकल्पसंज्ञके। तत्रैवपितृविप्रस्यत्पु
 धातेपुनः क्रियेति संयुक्तेः॥ मघादावप्येव। नीधमहालयादौ दर्शवदित्याशार्काखले
 चनेनप्रतीमः॥ आश्वलायनः॥ तृप्राज्ञानामधुमतीः प्रावयेदस्यन्मीमदंतेतिचसम्
 न्नपृथ्व्यायधदन्मपुभुक्तंततः। स्थालीपाकेन सहपिंशार्थमुदुत्पशेवंनिवेदयेदभिमन्त्रे
 नुमतेचेति। अत्रगापत्रीमध्विति विकजपोविशेषः। तृप्राज्ञानामधुमतीमादायसतिले पूर्ववज्जयेदि
 तिप्रवेतलोक्तेः॥ व्यासः॥ तृप्राः स्थितिपृथगेत्पुस्तप्राः स्मृत्युप। अभिमन्त्रेतिप्रैः स्वाकर्तुमिष्टे
 शौनकोपि॥ अन्नशेषेऽश्विकिकार्यमितिपृथेकतास्ततः। तेऽथैः सहभोक्तव्यमितिप्रत्युक्तपूर्व
 कम्। प्रदद्युः संकलंतस्मैस्वीकुरुवोमयारुचिः। प्रादुर्विशेषप्रश्नमेदमाहहेमाद्रौ विसुः। पि
 तृस्वदितमितिगोष्ठ्यासुश्रुतं सम्पन्नमित्यभ्युदयेदेवेरोचतर्ति। आयुष्यमितिस्वैरिषु। स्वेर
 मिच्छाश्रद्धयाजवल्क्यः॥ अन्नमादायतृप्राः स्थशेषंवेवानुमान्यच। तदन्नं पकिरंज्जमेदया
 आयः सकृतसकृत। इदंचात्रविकिरदानमन्यशाखिनां। आश्वलायनान्नतुपिंशानांतप्य
 सज्जक्तोक्तं। कात्यायनस्तु विकिरोत्तरगायत्र्यादिजपेत्तृप्राश्चवाह। हेमाद्रौ देवत्वं। ततः स्वी
 शनंप्रात्रेगृहीत्वाविविधेवधः। तेषामुक्तेष्वप्यनेविकिरं भूविनिक्षिपेत्। माधवीयेप्रवेताः॥
 सार्ववर्णिकमादाययेत्यनीतिधुविक्षिपेत्। सचक्रशेकायैः। दमेभुविकिरंश्चयत्युक्तेः॥ मंत्रको
 तीयः॥ अग्निदग्धाश्वयेजीवायेप्यदग्धाः कुलेभ्यः। भूमौ दत्तेन तप्यंतु तृप्रायांतु परंगतिं। अन्ये
 तु असेमप्राश्वयेदेवायत्रभागविवर्जिताः। जेषामन्नं प्रदास्यामि विकिरं वैभ्युदेविकमितिहेमाद्रौ
 गोभिलोक्तेनदेवे। असंस्कृताप्रमीतायेत्यागिन्याः कुलस्त्रियः॥ दास्यामि तेभ्यो विकिरं मन्त्र
 ताभ्यश्चपैतकवित्यग्निपुराणोक्तेनपिअन्नं विकीर्यये। अग्निदग्धास्तुक्किं पृथिं कुशोपरि
 पथ्यदग्धादित्याहुः॥ पृथ्वीचंद्रोदयेप्येव ज्ञाह्ये॥ ततः प्रस्थात्पहलोचद्विराचम्यहरिं स्मरेत्॥
 माधवीयेगौतमः॥ विकिरमुक्तेरैः प्रतिपादयेत्। हेमाद्रौ व्यासः॥ उक्तेरैवविकिरं सदेवप
 तिपादयेत्। भृगुः॥ पिंशव्यमितिपतिः स्याद्विकिरस्येतिनौतस्त्रिः॥ प्रादुर्काशिकायायजमान
 स्यदासादीनुद्दिश्यद्विजसतमः॥ तस्यादन्त्यजेद्रमौवाभोगेषुपेतके॥ मनुः॥ उक्तेष्वप्यभ
 मिगतमजिह्वास्याशस्यच। दासवर्गस्यतप्येवभागधेयंप्रचक्षते॥ विसुः॥ उदप्युदेवाचमन
 मादौदद्यात्ततः प्राश्वलेषुपिअदेवेचेत्यर्थः॥ शतानपः॥ विभ्युदेवनिविष्टानांचर्महस्तधाव
 ने॥ हेमाद्रौ वारह्मिः॥ हस्तप्रस्थास्यप्रायः पिबेदुक्ताद्विजः सदा। तदन्नमसुरेभुंक्तं निराशाः पित
 रोगताः॥ मरीचिः॥ हस्तप्रस्थास्यगङ्गं प्येव विवेदविचक्षराः॥ आशुरतद्रवेऽप्यद्विपितृणां नोप
 तिष्ठते॥ तत्रैवसंयद्रे॥ पवित्रं यथिभुज्यन्मज्जलेभुविनिक्षिपेत्। हस्तादीनकालपेदिद्वान्श
 रावाद्देवुकुज्वित॥ व्यासः॥ तावूलोद्विराणं चैव गंड्योद्विराणंतथा। कास्यप्रावेतयाताम्रेनकु
 र्वीतकदाचन। उस्मादकैर्धौन्यचूर्णैः करोम्यश्रुतिशोधयेत्॥ ॥ अथपिंशदानं॥ तच्चा
 चैनोत्तरमग्नौ करणोत्तरं भोजनोत्तरं विकिरोत्तरं स्वधावाचनोत्तरं विप्रविसर्जनोत्तरं वेतिहेमा

हेस्मिन्निषु पक्षा उक्ताः ॥ तेषां शास्त्रभेदेन व्यवस्था ॥ प्रेतप्राद्वेषु सर्वमन्येषु भोजनोत्तरमिति चेद्विद्विक्ता माध
 वौ ॥ सर्वत्र भोजनोत्तरमिति वदन् ॥ आश्वलायनः ॥ मुक्तवत्सनाचोतेषु पिंडानि दध्याद नाचोतेष्वेके ।
 मुक्तवत्स्तिनिर्धेयमर्थः ॥ सास्त्रिनिर्णीतसमीपे न निर्दिष्टसमीपे ॥ हेमाद्रौ जातकर्णः ॥ व्या
 मपात्रं समुत्तमपिंडं तत्र प्रदापयेत् ॥ प्रसारितभुजांतरं व्यासः ॥ अस्मिन्मात्रमुत्तममिति ॥ यत्रुतं नैव ॥
 सिकताभिर्मुद्रावापिवेदी दक्षिणनिम्नगेनितदन्तशाखिपरः ॥ देवलः ॥ नतं तैरभ्यनुज्ञातो दक्षिणं
 दिशमेतच्च ॥ चेद्विद्यायां ॥ पिंडनिर्वेपणं कार्यं कशभावे विवक्ष्यते ॥ काशेषुरजद्वीसुपवित्रपरमिदि
 ने ॥ आश्वलायनः ॥ स्मृतलेखा मुस्त्रिखेदपहता अमुरारक्षं सिवेदिषदस्ति नामभ्युक्ष्य सकृदाक्षि नैर
 वस्तीर्य प्राचीनवीतीलेखां विरुदकेनोपनयेत्कुं धेतापिनरः सुंधेतापितामहाः सुंधेतापितामहाः
 नितस्यां पिंडनिर्णीतान् सचीनपाणिनापि विपितामहाय प्रपितामहायैतं त्रैसोपचक्ष्मामत्रा न्विति ॥ हे
 माद्रौ पारस्कारः ॥ कृताभ्यामुस्त्रिखेत्येव न कुशोर्वपिमर्ही हिजः ॥ वद्धवानामेकेन करेण लेखाचायेप्यभि
 मुखे निरुतिः ॥ दक्षिणां प्राचीं वेदिमुद्रयेनापलं वोक्ते ॥ देवलः ॥ आवाहयित्वा दर्भोयैलेखां स्या
 नाभिकल्पयेत् ॥ तेषां सीनेषु पात्रेण प्रपेक्ष्य तिलोदकं पराचीनेन निम्नपिठहीयेत् ॥ वायवीये ॥
 मधुसर्पिल्लिपुतां स्त्रीनृपिंडं निर्वेपेद्बुधः ॥ त्रिस्थलीसेतो ॥ तिलमन्नं च पानीयं धूपं दौपं पयस्त
 याः मधुसर्पिः खंडयुक्तं पिंडं मृगं गमुच्यते ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ सर्वमन्नमुपादायुसतिले दक्षिणा मु
 खः ॥ उच्छिष्टसन्निधौ पिंडान् दद्याद्वेदिनयज्ञवत् ॥ केचित्पिंडेषु माषान् वज्रं यतिः ॥ माषाः प्राद्वेषु
 वैशाखावर्ज्यौ श्वेताग्निपिंडयोः ॥ ब्राह्मणेषु यथामघं तथा माषोऽग्निपिंडयोरिति स्मृत्यर्थसाहच
 माषात्सर्वे वै दद्यात्पिंडे नौ च विवर्जयेदिति स्मृत्यैव ॥ अत्र मूलं चित्यं ॥ हेमाद्रावपि सर्वेशद
 सप्रकृतार्थत्वात्सर्वान् ग्रहणमुक्तम् ॥ अत्र शेषमन्नमनुज्ञाप्य सर्वमेकत्रोद्धृत्याच्छिष्टसमीपे
 दर्भेषु त्रीन् स्त्रीनृपिंडान् दद्यादिति गोभिलसत्त्वे सर्वस्मात्प्रकृता दन्वान् पिंडान् मधुनित्वा न्वित
 निति च शेषनियमान्नदभावे पिंडनिर्णीतिरिति मैथिलवाचस्पतिः ॥ जतन ॥ नृषो पवः पवतः प
 रप्रमुक्त इत्यवत्येयं कर्मन्नाहुर्गानुरोधेन प्रधानात्यागाच्च शेषलोपे पिड्यांतरा काये ।
 अतोनेयप्रतिपत्तिः किमु प्रधानमित्युक्तं प्राक् ॥ अन्यथा सपिंडी करणादौ संयोजनादे प्रधा
 नस्य लोपापत्तेरिति दिक् ॥ ॥ अथ पिंडप्रमाणं ॥ हेमाद्रावंगिरः ॥ कपित्थवित्
 त्वमात्रान्वापिंडान् दद्याद्विधानतः ॥ कुकुटोऽप्रमारात्वा मलकैर्वेदरेः समानि जि ॥ तत्रै
 व बुधः ॥ कपित्थस्य प्रमाणेन पिंडं दद्यात्समाहितः ॥ तत्समं विकिरदद्यात्पिंडं तेन वृंडमुले ॥
 अत्येष्टिपदतो महात्तु ॥ एको द्विष्टे सपिंडं च कपित्थं नुविधीयते ॥ नारिकेलिप्रमाणं नृप्रत्यदे
 मासिकेतया ॥ नोर्थे दर्शचसंप्रापे कुकुटोऽप्रमारात् ॥ महालयगया प्राद्वेकुर्यादामलको
 पममित्याहुः ॥ कलिकायामाचार्यः ॥ यत्र स्युर्वेहवः पिंडस्तत्र विल्वफलोपमाः ॥ यत्र चैको भदे
 त्यं उक्ता वरजैरसन्निभः ॥ प्रेतपिंडं तु देव्येण दशांगुल उच्यते इति ॥ वायवीये ॥ पत्नीपिंडं
 स्तुपह्नीया विवर्गस्य सहायिनी ॥ हेमाद्रौ लौगाक्षिः ॥ महालयगयायां च प्रेतप्राद्वेदशास्त्रिके
 पिंडशब्दप्रयोगः स्नादनमनुप्रकीर्तयेत् शाठ्यापनिः ॥ असावेतन्नस्त्युक्ता तदेतत्संज्ञानमः

असाविष्यत्संवेधरुसगोजादिविशिष्टपित्रादिनामसंबुद्धतत्त्वापुनश्चतुर्थ्यंतं तदेतं यपिंडर
 दमन्तं वा स्वधानमोनममेति वदेदिति हेमाद्रिः ॥ पित्रादिनामाज्ञानेत्वापह्नवः ॥ यदि नामानि न
 विद्यात्स्वधापितृभ्यश्चिद्वैषम्यं प्रथमपिंडं दद्यात्स्वधापितृभ्योतरिष्टसंश्रुतिद्वितीयं।
 स्वधापितृभ्योदिविष्टं भ्यश्चिद्वैषम्यं। एवमातामहेषुमातृषुवावत्स्वानां नृत्तं काक। कलिकायां
 स्मृतिः ॥ यावदेवोच्चैरेभवेतावत्प्राणानि रोषयेत्। येषां तु यद्येदं दर्शमात्राद्दृश्यं तं तेष्वापितृ
 भ्यः पश्चिमेमातृभ्यस्तत्पश्चिमेमातामहेभ्यः पित्रादिदेवमिति शाखायनः। अस्मिन् पक्षे तत्पश्चि
 मेमातामहीभ्योपि दद्यादिति हेमाद्रिः। पूर्वासुपितृभ्यो दद्यात्परासुखीभ्यश्चिद्वैषम्यं। एवं
 तृतीयं महालयादौ। केचिदिच्छन्ति नारीणां पृथक्प्रादं महर्षे पशति। चतुर्विंशतिमत्तात् ॥
 पित्रादिनवदेवत्वं तथा द्वादशदेवतमित्यग्निपुराणाच्चात्तराणां पृथक्प्रादं ॥ यत्र वा ॥ आ
 चार्यगुरुशिष्येभ्यः सखिजानिभ्यएव वा। तत्पत्नीभ्यश्च सखाभ्यस्तथैव च जलांजलीनां पिंडं
 तेभ्यः सदा दद्यात्पृथक्प्रादं देवः ॥ तृतीयेषु चैव सर्वेषु माध्यासे मघासु चेति चतुर्विंशतिमते
 दोहिनपत्रदारश्च येकनिष्ठाः सहोदराः निःसंतानमृताये वनेभ्योप्यत्र प्रदीपयेत्। भविष्ये
 चैकोद्दिष्टान्युक्तानि तत्रापितृभ्योपिंडं दानं जेयम्। येषां न पृथक्ते सपत्नीकाः पित्रादयो
 वाचः। अन्वष्टकागयामातृप्रादं चैव मृते हनि। एकोद्दिष्टं तथा मुक्तास्त्रोषु नान्यत्पृथक् भवे
 त्स्तिशंखोक्तेश्च। मनुः ॥ जेषु दभेषु तं हस्तं निमृजे ह्येव भागिनां। हस्तलेपाभावेऽपि हस्त
 ज्यादेवति मेधातिथिः ॥ विष्णुः ॥ अत्र पितरो मादयश्च मित्रिदभं मृते करवद्यवैरा। कलिका
 यां सुमंतुः ॥ एकोद्दिष्टेषु वर्षाषु दभं लेपो न विद्यते। सपिंडीकरणे दोतुलेपः सर्वत्र शास्यते ॥ म
 नुः ॥ आचम्योदकपरावृत्य त्रिरचम्य शनैरुत्तरां षट्पञ्चनमस्तु कर्मणि तनेव च मंत्रवत्। उद
 कं निनयेच्छेषं शनैः पिंडं तिके पुनः ॥ त्रिःप्राणायामं कृत्वा तिमेधातिथिः ॥ अमंत्रं प्राणानि रुध्मे
 तिकर्कोधः। मंत्रवद्दसंतापनः ॥ नमो वः पितरस्याधैः शेषं श्वो वनपनशेषं ॥ आश्वलाय
 नः ॥ निष्पत्तानुसंवेयेतावपितरो मादयश्च यथाभागमावृष्यापध्वमिति स आरुददगावृष्या
 यथाशक्त्यं प्राणानासित्वाभिषयो वृष्यामीमदं तं पितरो यथाभागमावृष्यायिष्वनेति चतरेः प्रा
 मंभ्यं भ्येनित्यं निनयनमिति। नित्यमहरां शेषां भावेपिकुर्यादित्यर्थः ॥ शौनकः ॥ अथै
 वामत्र पितरुत्पायेनानुसंवेणं। अमीमदं तं त्यागेन मंत्रेणाप्यनुमंत्रतां। पिंडं शिष्टाच्चो
 रन्ते किंचिदाग्रायुतं सजेत्। प्रक्षाल्याचम्य सुधेनामित्राद्यैरेव शर्व्ववत्। मंत्रैः पिंडेषु पानीय
 निर्व्विधेति तृतीयं ॥ आश्वलायनः ॥ अग्निः प्रक्षाल्य तत्प्रादं प्रति पिंडं तु शर्व्ववत् ॥ कृत्वा वने ज
 नं कुर्यात्पिंडं पात्रमधोमुखं। एतत्कातीयादीनां ॥ आचार्यः ॥ ततः सम्यग्द्विराचम्य नीवी
 वित्सस्पवाग्यतः ॥ आश्वलायनः ॥ असावभ्यं स्वासावभ्यं स्वेति पिंडेभ्यं भुजनां जने वा
 सो दद्याद्दशमूर्णान् लुकां वापं वा शद्धंताया ऊर्ध्वं स्तलो मेतदः पितरो वा सोमानातो न्यमि
 तरो युऽध्वमिति ॥ आहवितामर्णौ ॥ ब्राह्मे ॥ एतदः पितरो वा स इति जल्पनं पृथक् पृथ
 क् अमुकां मुकगोत्रे तनुभ्यं वासः परेद्बुधः ॥ इदं कातीयानां ॥ एतद्वदिति सत्राणि प्रति

पिडमिति तत्सञ्ज्ञात् ॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे ॥ श्रेष्ठमाहुः स्वैककुदमजनं नित्यमेव हि ॥ नैलकृष्णतिलेभ्यश्च
दद्यादभ्यजनं हितम् ॥ वैककुदसूत्राऽतिप्रसिद्धम् ॥ अजनप्राथम्यमापन्नवादिविषयम् ॥ तत्रैव
व्याघ्रः ॥ गंधपुष्पाणि धूपं च दीपं च विनिवेदयेत् ॥ देवतः ॥ दक्षिणां सर्वभोगांश्च प्रतिपिडं प्रदा
पयेत् ॥ भक्ष्यं तस्य पूषा निष्कं श्रव्यं जना न्यशातानि च ॥ तत्रैव शरवः ॥ यत्किंचित्पुन्येनेगे हे भक्ष्यं भो
ज्यमगर्हितं ॥ अनिवेद्यनभोक्तव्यं पिडं मूलैकं यच्च न ॥ एतत्सम्येनेतिकेचित् ॥ युक्तं त्वपस्येन ॥
मनुः ॥ अवजिघ्रेच्च तान् पिडान् यथा नुप्राप्तं समाहितः ॥ ततो नमो वः पितरं श्वेषादिनीपस्था
नां ॥ मात्स्ये ॥ अथाचांतेषु चाचम्य कारिद्यात्सकृतं सकृत् ॥ तिलपुष्पांस्तान्पश्चादक्षय्योदक
मेव च ॥ अत्र देवैरभ्यं पित्रे त्वपस्यमितिकर्कः ॥ परिभाषोक्तवचनात्सम्यमिति युक्तं ॥ अत्र शिवाया
यः संनु सोमनस्यमस्ति यादिप्रयोगो ज्ञेयः ॥ मात्स्ये ॥ दत्तारणीः प्रतिगृह्णीयाद्विजेभ्यः प्राप्नुवोतु
धः ॥ अथोपपितरः संनु संस्ति युक्ते पुनर्हि जैः ॥ गोत्रे तथा वद्धे तान् सत्ये नुक्तः सतैः पुनः ॥ दातारो
नो भिवर्द्धेतामन्त्रं चैवेत्युदीरयेत् ॥ स्वस्तिवाचनं कुर्यात्पिडानुद्वयमकृतं ॥ स्वस्तिवाचनात्का
पात्रचालनं काये ॥ हेमाद्रौ वरहस्पतिः ॥ भाजनेषु च तिष्ठन्मुखसल्लि कुर्वेति यद्विज्ञाः ॥ तदन्त्रमसुरेभ्य
क्तं निराशैः पितृभिर्गतेः ॥ जातृकल्पः ॥ पात्राणि चालयेच्छास्त्रे स्वपशिव्यो यवास्तनः ॥ नक्षीभिर्न
च चालेन नासजात्या कथंचन ॥ पात्रवत्स्वः ॥ स्वस्तिवाच्यतः कुर्यादक्षय्योदकमेव च ॥ तत्रैव
वरहस्पतिना तपः पितृणां नाम गोत्रेण करे देयं तिलोदकं ॥ प्रत्येकं पितृतीर्थेन ॥ अक्षय्यमिदमस्ति
ति ॥ अत्र पश्यायुक्ता ॥ तत्रैव नागरखंडे ॥ उक्तान् मध्ये पात्रे नुक्त्वा दद्याच्च दक्षिणां ॥ हिरण्यदेवता
नी च पितृणां रजतं तथा ॥ ॥ वरहस्पतिः ॥ तस्मात्पणकाकिरणी वा फले उच्यमथापि वा ॥ प्रदद्या
दक्षिणां पञ्चतया संसफलो भवेत् ॥ अन्नं पित्रुद्देशेन दक्षिणादानेः पस्यं विप्रोद्देशेन सत्यमि
ति माधवः ॥ कालिकायामाचार्यः ॥ दद्याद्यज्ञोपवीत्येव तां वृत्तं दक्षिणां तथा ॥ अत्रिः ॥ चंदे च
तां लोतो विज्ञान् पित्रादिभ्यः स्वधो व्यतां ॥ गोभिलः ॥ अथोपपितरः संस्ति युक्ते स्वधावाचयिष्य
इति पृच्छति पितृभ्यः स्वधो व्यतामि युक्तैः सुसंधेन्य अमानो धारं दद्यात्तुर्वहतीरमृते यत्पि
ति ॥ आपस्ते वेन तु पञ्चानयो ज्ञानभित्पेयतीरित्यपि परिष्वेचने मन्त्र उक्तः ॥ आश्वलायनः ॥ अथे
तां न्यवाहयेत्येतन्पितरः सोम्यासोगभीरभिः पथिभिः शर्वितोभिः दत्त्वा यास्वः पद्विराहमर्द्ध
रपिचनः संवेदीरं निपच्छतेति ॥ मात्स्ये ॥ वाजे वाजशतिजपनकृष्णवैराणविसर्जयेत् ॥ प्रवेताः ॥
स्वस्तिवाच्यतः कृत्वा पितृशर्व्वविसर्जयेत् ॥ आश्वलायनः ॥ अन्नं प्रकीर्योपवीतीयास्वधेति वि
सर्जेदक्षय्यं स्वधेति वा ॥ ब्रह्मवेवजैः ॥ अमावाजेति मंत्रे तु पठित्वा च प्रदक्षिणां ॥ हारोपातेततः कृत्वा
संयतः प्रविशेद्गृहं प्राञ्जलिश्च ततः आहतान् विज्ञानसत्यवादिनः ॥ दातारो नो भिवर्द्धेतां अन्ने च न
उतीव हि ॥ एवमस्ति नित्ये च तेषु वृत्तिसमाहिताः ॥ एतन्मंडलदेशो कार्यमिति हेमाद्रिः ॥ मनुः ॥ दा
तारो नो भिवर्द्धेतां वराः संततिरेव च ॥ अष्टाचनो माय्यमतं वद्धेयं च नो स्त्विति ॥ वौधायनः ॥ अन्नं
च नो वद्धं भवेदतिथिं श्रुत्वा भवेत् ॥ यावितारश्च नो संनुमाचया विषयं कंचन दातारो नो भिवर्द्धेतां ल
भयेत् ॥ याचिदुमित्याद्यहं न पठित्वा विप्रैः प्रतिवचनं कार्यमिति मुदर्शनं भाष्ये ॥ स्वादुषसं सन्नं प्रकी

॥ निर्गमसिंधौ चतुर्थपरिच्छेदे प्राद्विर्णयः ॥ २६६ ॥

प्राद्वकुर्यात्पत्न्येन पिंडनिर्वपणादतो तत्रैव कात्यायनः ॥ रुद्धेरनंतरं वैदयावन्मासः समाप्यते
 नावत्पिंडाजैव दद्यात्तत्कुर्यात्तिलतर्पणं बौधायनः ॥ संस्कारेषु तथा नैषु मासमासा ईमेव
 च तथा ॥ भागौ भौमे वयोदस्याने दामृमघा सुचा पिंडदानं मृदा स्नानं न कुर्यात्तिलतर्पणं ॥
 त्रिष्यलीसेतौ कार्त्तमाजिनिः ॥ विवाहत्रयं च सुवर्षं महेतददेकं ॥ उत एतद्भागवतं ॥ रुद्धिमात्रे
 तथा न्यत्र पिंडदानं निराक्रिया ॥ कृतागर्गादिभिर्मुखैर्मौसमेकं तु कर्मिणां ॥ हेमाद्रौ ज्योतिः
 पराशरः ॥ विवाहे विहिते मासस्य जेयुर्द्वादशे वहिः सपिंडः पिंडनिर्वापं मौजी वंधेषु वै वहि
 तत्रैव ॥ महालयं गया आदे माता पित्रोः स्येह निः ॥ यस्य कस्यापि मृत्यस्य सपिंडीकरणं
 था ॥ कृतोद्वाहो पिकुर्वीत पिंडनिर्वपने सदा ॥ इति ॥ माता पित्रोरिति स्यात्तद्विशेषणं ॥ हविर्
 भयत्त्वदविवक्षितं ॥ तेन चार्त्तपितृ आदिवार्षिके पिंडदानं कार्यमिति केचित् सपिंडीकरणं नव
 प्राद्वोऽश्व आद्वोऽपलक्षणा र्थमिति निर्णयामुने उक्तं ॥ स्यादेति विशेषः संग्रहः ॥ माता पित्रोऽदि
 केतु विवाहादिषु सर्वदा ॥ तिलैः पिंडः प्रदातव्यः अन्यप्रादे विवर्जयेत् ॥ अत्र मूलं चिंत्यं ॥ रामकौ
 तुके ॥ न दामृव कामरव्यारभृवग्निपितृकलभे ॥ गंडे वेद्युतिपाते च पिंडा स्यात्ताः सुते शुभिः ॥ वि
 श्वरूपनिर्वंधे ॥ तिथिवारप्रयुक्तो यो दोषो वै समुदाहृतः ॥ सप्रादेन निमित्ते स्यात्ता न्यप्राद्वेक
 दाचन ॥ अन्यतुक्तं प्राक ॥ उच्छिष्टोद्वाहनमाह ॥ हेमाद्रौ वसिष्ठः ॥ प्रादेनोद्वासनीयानि उच्छि
 ष्टान्यादितः स्यात् ॥ श्रौतं तत्रैव सुधाधारताः पिबेत्पुत्रो ददाः ॥ व्यासः ॥ उच्छिष्टं न प्रमृज्या
 न्यावन्नास्तु मितोरविः ॥ इदं गृहं तत्र सत्त्वं एकं गृहं मनुः ॥ उच्छिष्टं न तु तत्रिष्टया वहि प्रावि
 र्जिताः ॥ जतोऽहवस्ति कुर्यादिति धर्मो व्यवस्थितः ॥ वलि वैश्वदेवादिन्यत्कर्मैति मेधाति
 थिः ॥ ब्रह्मांडे ॥ श्रद्धा पचानुपेता सप्राद्वोच्छिष्टं न दापयेत् ॥ तथा ॥ कामं दद्यात्सर्वे नृशिष्या
 यच्च मुना यवभोक्तव्यमिति शेषः ॥ जातकुर्ये ॥ द्विजमुक्तावशिष्टं तु शुचिभूमौ निखानयेत्
 अथ वैश्वदेवादि ॥ अत्र मामकः श्लोकः ॥ प्रादेऽन्नग्निककर्तृकैः ग्निकारणान्यप्राज्जुहोति
 वेत्ति स्त्वं ते स्यादथ वा भवेद्विकरतः पश्चात्पृथक्ते पचे ॥ प्राद्वो ते न्यवामहालयविधादर्थं भु
 जेः स्यात् ॥ स्येत्वे ते मासु च मध्यतः शुभविधावा दो नथा सान्निके ॥ अस्यार्थः ॥ साधेः पृथ
 क्पाकेन सर्वत्रादौ वैश्वदेवः ॥ पश्चात्तं कर्म निर्वर्त्तयैश्वदेवं च साम्निकः ॥ पिंडयजनतः कुर्यात्
 ततो न्याहाय कं तु धः ॥ पित्रर्थं निर्वपेत्पाकं वैश्वदेवार्थं मेव च ॥ वैश्वदेवेन पित्रर्थं न ददांश्चि
 विकमिति लौगाक्षि स्मृतेः ॥ अत्र साम्निक आहिताग्नि रिति हेमाद्रिः ॥ प्राद्वोऽप्रागेव कर्त्तव्यं
 वैश्वदेवं च साम्निकः ॥ एकादशाहिकं मुक्ता तत्र स्त्वं ते विधीयते रिति हेमाद्रौ सालं कामनी के
 श्व ॥ तत्रैव परिशिष्टे ॥ संप्राप्ते पार्वणा प्रादे एकोद्विष्टं तथेव च ॥ अत्र तौ वैश्वदेवः स्यात्प्रादे काद
 शेह निः ॥ सात्तौ ग्निमतान्द्रहितानां चानौ करणोत्तरं ॥ विकिरेत्तरं वा होममात्रे पृथक्पाकेन भूत
 यज्ञादितु प्राद्वो न एव ॥ अत्र मूलं हेमाद्रि वेदिकादौ स्पृशं सर्वेषां प्राद्वो ते वा न त्याके न वैश्वदेव नि
 त्यप्राद्वो नोति तृतीयाः ॥ प्राद्वे निर्वर्त्तयैश्वदेवोद्विष्टं ततः ॥ कुर्यात्प्रियां ततो दद्यात्तदं
 कारादिकं तथेति वैधीन सिस्तेः ॥ ततः प्राद्वशेषान् ॥ प्राद्वोद्विष्टाद्विशेषेण वैश्वदेवं समाचरेदिति

चतुर्विंशतिमताच्च ॥ एवं वैश्वदेवकालत्रयस्य आशर्केशंखायनपरिशिष्टमुदाहृत्यैव व्यवस्थोक्ताः ॥
 आदौ वज्रैः स्ये चान्तं दर्शयस्मिहालये ॥ एको हि ऐतिह्येति तनुवैश्वदेवो विधीयत इति ॥ बहुस्य
 युक्तत्वात् सर्वेषां आह्वान एवेति मेधातिथिसूत्रि रत्नावल्यादयो बहवः ॥ वोपदेवस्य च त्रिकारेण
 विसर्जनात् ॥ आहुस्तु उक्तेषां त्रिति ॥ श्रौतमनुयाक्यो दाहरणादह्वाचानां आह्वान एव ॥ म
 ध्यमस्तत्त्वशाखापरत्वाद्वा हेमाद्रिसूत्रज्ञा वयं त एव वैश्वदेवमाह कातीयानां तु सान्नेश्री
 ताग्निमतामादावेकेनैव पाकेनेति कर्कः ॥ अन्येषामते ॥ तैत्तिरीयाणां तु सान्निकानां सर्वत्रादौ वै
 श्वदेवः ॥ पंचपक्षाश्च अनेवेति सुदर्शनभाष्ये उक्तम् ॥ अस्य पक्षद्वयस्य पूर्ववच्च वस्था ॥ हेमाद्रौ मा
 क्के उच्यते ॥ ततो नित्यक्रियां कुर्याद्विधये च ततो तिथीनां तत्तत्तदननुजीतं रुद्रभृत्यादिभिर्नैरगत
 तः आहुशेषात् ॥ नित्यक्रियां नित्य आहुः ॥ तत्र पृथक् पाकेनैत्युक्तमिति तैत्तैवोक्तेः ॥ पाके चैविक
 ल्यः ॥
 ॥ अथ नित्य आहुः ॥ हेमाद्रौ व्यासः ॥ एकमप्याशपेद्विंशस्य मय्यन्वहं हि
 अपीत्युक्तस्य ॥ प्रवेताः ॥ नामंत्रां न होमं च नाह्वानं न विसर्जनं न पिंडदानं विकिरं न दद्याद
 दक्षिणां ॥ अत्र ॥ निर्विश्य भोजयित्वा न किंचिद्व्याविसर्जयेत् ॥ इति तैत्तैवोक्तेर्दक्षिणा विकल्पः
 ॥ यत् ॥ नित्य आहुदेव हीनं निपमादिविवर्जितम् ॥ दक्षिणा रहितं चैव दातुं भोक्तृजनो जितमि
 तिकाशी खंडेन द्विभावावपरमिति पृथ्वी चंद्रः ॥ भविष्ये ॥ आवाहनं संधाकारं पिंडमौकरणादि
 कम् ॥ तत्र च योऽपि निपमादिवैश्वदेवानं चैव हि ॥ दातुं मय भोक्तृणामप्यमो न च विद्यते ॥ एतद्दि
 धानादिना संभवेत्तत्रावपिकार्यम् ॥ दिवोदितानिकमौलिप्रमादादकृतानि वै ॥ यामिन्याः प्रह
 रं यावत्तावत्कमौलि कारयेदिति वह्नारदीयोक्तेः ॥ रात्रौ महरपयंतं दिवा कृत्यानि कारयेत् ॥ त
 स्य प्रज्ञे च सोऽं च वज्रपित्वा विशेषतः ॥ इति पृथ्वी चंद्रधृतं संग्रहोक्तेः ॥ न च दार्शिकादिकां
 विराजोत्सादिति वाच्यम् ॥ इष्टपत्रे ॥ तथा च माधवेन प्रतिपत्करणे स्पष्टमुक्तम् ॥ वयं चाप्येव
 मः ॥ अस्य दिने अकरणे लोप एव ॥ रात्रौ आहुन कुर्वीत इति निषेधादिति पृथ्वी चंद्रः ॥ यानाभावे क
 र्मे ॥ उद्धृत्यापयशास्त्रिकिंचिदन्नप्रकल्पयेत् ॥ तत्पतिपत्तिमाह विष्णुः ॥ भिक्षुकाभावेऽन्नो भ्ये
 दद्यादन्नो वा प्रक्षिपेदिति ॥ हेमाद्रौ नागरखंडः ॥ नित्य आहुन कुर्वीत मसंगाद्यन्नसिद्ध्यति ॥ आह्वाने
 क्तेः ॥ तत्र नित्यत्वात् न ज्ञापयेत् ॥ यद्देवस्य पृथङ्नेत्यर्थः ॥ मात्ये ॥ तत्तत्तु वैश्वदेवो न संभ्रम्य सु
 तवोधवः ॥ मुंजीतातिथिसंप्रक्तः सर्वपितृनिषेवितम् ॥ सर्वपर्वे निषिद्धं मांसाद्ययौ न्यर्थः ॥ एवं
 कृत्स्नेकादृशादौ गृहिणापि भोजनं ॥ अस्य वैधत्तेन निषेधापठने ॥ एवं ग्रहावेधेपि ॥ यस्तनहि
 ताग्रे माषमांसं व्रतं पेदित्युक्तम् ॥ न ह्येवमेव ॥ श्रोतत्वेन तस्य बलवत्वात् ॥ देवलः ॥ आहुं कृत्या
 नुमेमन्योनं न भुंक्ते कदाचन ॥ देवाह्वयं न गृह्णेतिक्यानि पितरस्तथा ॥ शिवरात्रेकादृशादौ त्वव
 प्राणमेवेत्युक्तं प्राक् ॥ यत्र न पवासः आवश्यकस्तत्रैकमुक्तमप्यविनवाकापेमिति हेमाद्रिः ॥ जातक
 र्ण्यः ॥ आह्वये वतु भोक्तृचक्रते आह्वे हि जन्मभिः ॥ अन्यथा स्वासुराहं परपाके च सेविते ॥ आहुशे
 षभोजनस्य कविनिषेधमाह ॥ हेमाद्रौ प्रायश्चित्तकांडे माक्के उच्यते ॥ पित्रादीनामथान्येषां आहुशेषा
 न्नभोजनं ॥ वृत्तीनां विधवानां च यतीनां च विगर्हितम् ॥ अन्ये भिन्नगोत्राः ॥ जतिनो ब्रह्मचारिणः ॥

आहवशिष्टभोक्तास्तेनैरियगामिनः। सगोत्राणां सकुल्यानां ज्ञातृणां च न दोषकृदिनि। तत्रैवोक्तेः
 तत्रैवजावालिः॥ विप्रस्त्वन्यगृहेऽष्टाद्विशिष्टान्भोजनं चरेत् प्राजापत्यं विप्रुद्भिः स्यात्तज्जातिगो
 त्रेन दोषकृत्। यतीनां वपुर्न लक्ष्मणवज्रपश्चेति तत्रैवोक्तम्॥ अस्यापवादमाहसस्व॥ भवसुर
 स्यगोत्रोपिमातुलस्यमहात्मनः। ज्येष्ठानुश्रुपुत्रस्य व्रतनिष्ठस्य योगिनः एतेषां प्राद्विशिष्ट
 जंभुक्ता दोषो न विद्यते। इतिकेचित्प्रशंसन्ति मुनयस्तदसांप्रतं। विशेषांतरं तत्रैव ज्ञेयम्। हेमा
 दौजावालिः॥ जौबूलदत्तकाष्ठं वश्रहस्तानमभोजनं। रम्यौषधयान्नानि प्राद्वक्तृत्वविवाजये
 त॥ पृथ्वीचंद्रोदये आचार्यः॥ नष्टदंभोजयेत्तस्मिन् देयत्वेन तद्विने। प्राद्वशेषनश्रुदभ्यः प्र
 दद्यादखिलेष्वपि॥ इति जगद्गुरुनायकभट्टसुतनामकसमभट्टसुतकमलाकरभट्टक
 ने निर्णयसिंधौ पावर्ण्यप्राद्वम्॥ अथानुकल्पः॥ नवविप्रालाभे। भोज
 येदयवाप्येकं ब्राह्मणं पंक्तिपावनं। दैवेकृत्यानुनैवेद्यं पश्चात्तस्य तु निर्वेपेदिनि श्रुत्वा क्तेरको
 विप्रः प्रह्वेयुक्तः॥ विप्रभावेदं भवदः प्रायकः। विधाय वादं भवदूना संनेषु समाहितः। प्रेषा नुमेष
 संयुक्तविधानं प्रतिपादयेदिनि देवलोक्तेः। अशक्ता वामप्राद्वं। आपघनं गौतीर्थं च प्रवासे पुत्रज
 न्मनि। आमप्राद्वं प्रकुर्वीत भार्या रजसि संक्रमे रजिका त्याय नोक्तेः॥ पृथ्वीचंद्रोदये जमुदग्निः॥
 पावत्यानाग्नि संयुक्तः उत्सन्नाग्नि रथापि वा। आमप्राद्वं तदा कुर्याद्वस्ते गौकारणं भवेत्॥ कौ
 म्ये॥ अग्निरधनो वापितथैव व्यसनात्चितः। आमप्राद्वं हिजः कुर्याद्वस्वन्तु स देवहि। आहि
 तानौ प्रवासस्येत्तत्पत्नी गृहे दार्शं कृत्विगादिना कारयेत्। अमावास्यादिनि यत्प्रोविते धर्मैश्च
 रिणी। पत्नौ तु कारयेन्नित्यमनेनाप्युत्विगादिने तिलपुहारी नोक्तेरिति पृथ्वीचंद्रोदयः॥ आदि
 पदमादिकादि सर्वपावर्ण्यपरमिति श्रुलपाणिः॥ सुमेतुः॥ पाकाभावे विकारः स्याद्विप्रादीनां
 राधिव। अपत्नौ नां महाबाहो विदेशगमनादिभिः॥ सदा चैव नुश्रुशरणं कामप्राद्विदुडेभाः॥
 प्रवेताः॥ स्त्रीश्रुतः स्वपचश्चैव जातकर्मणि चाप्यय। आमप्राद्वं सदा कुर्याद्विधिना पावर्णेन न
 स्वयंपचती स्वपचः। विष्प्रशनसौ॥ आत्मनो देशकालाभ्या विप्रवेसमुपस्थिते। आपघनं गौ
 तीर्थं च प्रवासे पत्न्यसंभवे। चंद्रसूर्यगृहे चैव दद्यादभं विशेषतः। नपक्ते भोजयेद्दिहानुसंस्कृ
 तेष्वपि कदाचन। भोजयन् प्रत्यवायी स्यान्न च तस्य प्रलभवेत्। अत्र प्रवासतीर्थं गृहणात्तामेहं
 प्राद्वमेव। पाकप्राद्वं तु न भवत्येवेति हेमाद्रिस्तावत्यादयः। अपराकं विज्ञानं भवदयस्तु॥
 पाकाभावाद्दिजातीनामामप्राद्वं विधीयते रजिमुपतक्तेः। सान्नि के निरग्निके अभवासादौ स
 वैत्रपाकाभावेऽप्यामादिकायां पाकसंभवेत्तन्नेनैवैवाहुः। अतएव पाकप्राद्वमुक्ताः। एतच्चोपु
 पनीतोपि कुर्यात्सर्वेषु पर्वेषु। भायो विरहितोऽप्येतत्प्रवासस्योपि नित्यं। इति मात्स्ये। निर
 ग्नरपि पाकेनोक्तमिति श्रुलपाणिकल्पतरु। एतच्छब्दः प्राद्वमात्रपरत्यये। एको हि दंतु क
 त्वेव पाकेनैव सदा स्वयमितिलपुहारी तीपमपि सामेव। निरग्नं नैह को हि दृष्टमप्यामिना। श्रु
 दस्य न देशाहं पिश्यामेनेति हलायुधः। उत्सन्नाग्नीनां चापप्राद्वमेव। पृथ्वीकं जमदग्निवाक्या
 त॥ मरीचिः॥ प्राद्वविधेहिजातीनामामप्राद्वं प्रकीर्तितं। अमावास्यादिनि यत्प्रोविते मासं संवत्सरद्व

तेऽस्तिदर्पणे॥ मृताहं च सपिंडं च मया प्रादुर्गृह्यत्नं आपन्नोपि न कुर्वीत प्रादुर्गृह्यत्नं न कर्हि विप्र
हेमाद्रौ व्यासः॥ आमददत्तकौ ते मद्यादां चतुर्गुणं द्विगुणं त्रिगुणं वापि न त्वेकगुणं पर्ययेत्॥ सि
द्धान्ते तु विधिर्यः स्यादामप्रादुर्गृह्यत्नो विधिः॥ आवाहनादिसर्वेषां पितृपुत्राणां च भारता॥ दद्याद्य
च द्विजातीभ्यः श्रुतं वा श्रुतं भववा॥ तेनाग्नौ करणं कुर्यात्पिंडं लिनेनैव निवेपेत्॥ स एव॥ आमद
ददिकौ तेन दानं द्विगुणं चरेत्॥ त्रिगुणं चतुर्गुणं वापि न त्वेकगुणं पर्ययेत्॥ सत्यर्थं सारं सम
मप्युक्तं॥ विष्णुपरां वाराहे च॥ असमर्थो न दानं स्यात्तथा सत्त्वशक्तिः॥ प्रदद्यात्तु द्विजाति
भ्यः स्वल्पात्मापि दक्षिणा॥ अत्र शक्तिः इत्यस्यात्मलाभः॥ अथ यत्र इति आशः॥ चतुर्विंश
न्मते॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं कुर्यात्पिंडं दानं कथं भवेत्॥ गृहपाकात्समुद्भूतसक्तुभिः पायसेन वा॥
पिंडं न दद्याद्यद्यालाभं निलेः सह विमत्सरः॥ पृथ्वी च द्रोदये व्यासः॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं कुर्यात्
द्विषिजः प्रादुर्गृह्यत्नः सदा॥ हस्तेनौ करणं कुर्याद्वाह्यं स्यात्विधानतः॥ एतन्नामैः सदानं सत्त्वा
त्॥ यत्नः॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं दद्याच्च द्विजान् पक्वेन भोजयेत्॥ पक्वेन कुरुते पिंडं मांसाभ्यः प्रयच्छति
तावुभौ मनुजौ भोक्तौ नरकाहौ न संशयः॥ इति॥ तद्दर्शयिष्यं देशाचारश्च वक्ष्येति युक्तं॥ मरि
चिः॥ आवाहने स्वधाकारे मंत्राज्ज्याविसर्जने॥ अत्यकर्मण्यनूत्याः स्युर्गमप्रादुर्गृह्यत्नं विधिस्ततः
आवाहने हविषे अत्र वक्ष्यं स्वकर्तृवाहं गृहः॥ स्वधाकारे नमो वः पितर एष इत्यनेन एव पद
स्थाने आमप्रादुर्गृह्यत्नः॥ विसर्जने वाजे वाज इत्यत्र तत्रास्ति स्थाने न त्वप्यतत्प्यतेति बोधः॥
पृथपितस्माद्ब्रुवन्तो हेदिति अर्च्यहे निषिद्धः॥ तथा पिवचनाद्भवति॥ तन्निप्रश्नो वृणाहश्च मुष
श्चोमथासुखं॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं भवेत्तेन दापोशाने च परं चमः॥ अयं चानुवादः॥ खले वा त्वां चैव
नादीनामिवाथीभावाच्चोपसिद्धेः॥ धर्मप्रदीपेन॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं दद्याद्यवादिगुणं तथा
हेमं चाष्टगुणं तद्दामे हेमं सौविधिः॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं तथा नित्येनोदी प्रादेतथैव वा अतीपा
तादिके प्रादुर्गृह्यत्नं न परिर्वर्जयेत्॥ गृहपाकात्समुद्भूतसक्तुभिः पायसेन वा॥ पिंडं दानं प्र
कुर्वीत आमप्रादुर्गृह्यत्नं कुरुते सति॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं वेदद्वैतं प्रेतप्रादुर्गृह्यत्नं यैव वा विकिरं नैव कुर्वीत मुनि
कान्यापनो ब्रवीत्॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं गृह्यत्नो करणं वाजं जितं॥ तन्निप्रश्नविहीनं न कर्तव्यं
न वेद्वैवम्॥ आवाहनाग्नौ करणं विकिरं पात्ररत्नं तन्निप्रश्नं कुर्वीत आमप्रादुर्गृह्यत्नं मेकं दानं
नेत्युक्तम्॥ एतच्च॥ आवाहने भवेत्स्वायं मर्षदानं तथैव चेति हेमाद्रौ भविष्यादिविरोधाच्चित्त
म्॥ शाखांतरविषयवात्॥ विकिरेष्यामेनेति हेमाद्रिः॥ अदस्यैतु त्रैवोक्तं॥ अग्नौ करणं भव
श्च न मस्कारो विधीयते॥ अतयेकमवाहनाय नमः॥ सोमापयितुं मतेन मुश्न्यं परं॥ मातृ
मेव वज्रं हि प्रदस्य सर्वमेव विधीयते॥ एवंप्राप्तिसामान्यं द्विप्रादुर्गृह्यत्नं सत्त्वं॥ नमस्कारेण मे
त्रेण कुर्यात्तमन्वदुधः॥ तत्र पूर्वाह्णे कार्यं॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं दृष्ट्वा हे एको द्विचमप्यतः॥ पार्वण
चापराहे तु प्रातर्द्विनिमित्तकमिति हारीतोक्तं॥ एतद्दिनविषयम्॥ अदकं कं त्वं पृष्टं एव
मध्याह्नात्परांत्यं कृतं पः स उदाहृतः॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं तत्रैव विदुर्ग्राह्यं तत्र मत्स्यमिति सुमंत
रिति॥ अपरं कं हेमाद्रौ चोक्तं॥ तदभावे हेमप्रादुर्गृह्यत्नं हेमाद्रौ मरिचिः॥ आमप्रादुर्गृह्यत्नं भावे

नृश्राद्धकुर्वीतनुदिमान् धान्यान्नगुणेनैव हिरण्यमसुरविवा ॥ अम्भे ॥ आमेतुद्विगुणं प्रोक्तं हे
मेतद्वैतुर्गुणं ॥ स्यस्यसोरे हिरण्यमसुरगुणं चतुर्गुणं समं वा दद्यात् ॥ हेमाद्रौ भविष्ये ॥ अन्नाभा
वे हिजाभावे प्रवासं प्रजन्मनि ॥ हेमश्राद्धं संप्रेहं च तथा स्त्रीशूद्रयोरपि ॥ षट्त्रिंशन्मते ॥ नृपपादे
वर्जं पिन्वाक्षयेह नीतिपाठः ॥ यस्य भार्यारजस्वतेति आसपाठः ॥ पुत्रो मत्तो नृहेमनि यममाह
सवते ॥ पुत्रजन्मनिकुर्वीत श्राद्धं हेमैव बुद्धिमान् ॥ नपक्वेन न चाभेन कल्याणान्यभिका मयन
भविष्ये ॥ ग्रहपाकात्समुदत्यसक्तभिः पायतेन वा ॥ पिंडदानं प्रकुर्वीत हेमश्राद्धं कृते सति ॥ अ
दलग्रहपाकेन न त्रिंशन्निवेपे तथा ॥ सक्तमूलफलं तस्य पायसं वा भवेत्स्यते ॥ हेमश्राद्धं पिंडदा
नेनेति दिशो दासः ॥ स्यस्यस्यसोरे नृविकल्प उक्तः ॥ तदा शयनविग्रहः ॥ षट्त्रिंशन्मते ॥ नामत्रणा
मौकराणां विकिरो नैव दीयते ॥ अत्रिप्रश्नापि नैवावकते यः केन विज्ञेयः ॥ अत्रमगीनिना ॥ आ
माभावे हेमविधानेन स्थानापत्त्या धर्मभात्रे ॥ पूर्ववत्तत्रोहः ॥ पूर्वोक्तकालतावरोपेति दिक् ॥ पूर्वो
क्तधर्मप्रदीपकोक्ते ॥ आसः ॥ हिरण्यनाम श्राद्धीयं लब्धं यत्तत्स्य विना दितः ॥ यथेष्टं विनियोगं
स्यात्तुं जीयात्तत्राक्षणात्स्वयं ॥ विशालं ध्यं भुंजीयात् ॥ स्ववादिलब्धे तु यथेष्टं विनियोगः ॥ तेनापि
श्राद्धयैश्च देवादिनकार्यैः देवोद्देशेन त्यक्तस्य देवतांतरायस्यागायोगादिति देवशास्त्रिकः ॥ अदल
ब्धे तत्तत्तत्रैव षट्त्रिंशन्मते ॥ आमं शूद्रस्य मत्तिविच्छादिकं प्रतिगृह्यते ॥ तत्सर्वं भोजनायालने
न्येनेति त्रिकेन चेति ॥ अदितिवेगिराः ॥ शूद्रवैशमनि विप्रैराक्षीरवायदिवाद्धि ॥ निवृत्तेन न भोक्त
व्यश्रद्धान्तं न दपि स्यत् ॥ शूद्रादविप्रश्नं हेमं नृपशिवे नृसदाशुचिः ॥ पराशरः ॥ तावन्न चति श्रद्धान्
पावनस्य शति द्विजः ॥ द्विजातिकरं संप्रेहं सवैतन्न विरुध्यते ॥ संशोक्षयित्वा गृहीयाच्छ्रद्धानं
ग्रहमागतं ॥ अगिराः ॥ पात्रांतरगतं श्राद्धं दुग्धं स्वग्रहमागतं ॥ स पिंडश्राद्धां शक्तावाहं हेमाद्रौ स
वर्जं ॥ समयं यस्तु शक्रोक्तं नैव हेमाचरणं ॥ अपि संकल्पविधिना कालेन स्य विधीयते ॥ पात्रे
भोज्यस्य चान्नस्य त्यागः संकल्प उच्यते ॥ आसः ॥ संकल्पं तु पदाकुर्यान्नृकृत्यान्वात्रपूरणं नावा
हनामौकराणां पिंडाश्चैव न दापयेत् ॥ पात्रमर्घ्यस्यासंभ्रं कालावाहनस्य निषेधः ॥ तस्मिन् भवत्येवेति
हेमाद्रिः ॥ स्मृत्यंतरं विकिरतु न दातव्यमिति तृतीयपादे पाठः ॥ स्मृत्यंतरं ॥ त्यजेदावाहनं चार्घ्यं म
मौकराणामेव च ॥ पिंडं अतिक्रम्य श्राद्धं संकल्पं सज्जेत ॥ हेमाद्रौ च दृश्यातातपस्तु ॥ पिंडनि
वोपरहितं यत्तु श्राद्धं विधीयते ॥ स्वधावाचनं लोपोत्रं विकिरस्तु न लुप्यते ॥ इत्याह पृथ्वा चंद्रोदयेव
सिष्टः ॥ आवाहने स्वधाशब्दं पिंडमौकरांतथा ॥ विकिरं चार्घ्यं दानं च संकल्पं षट्त्रिंशन्मते
त ॥ विकिरं विकल्पः ॥ स्मृत्यंतरं ॥ अगानिपिन्यत्तस्य पदाकर्तं न शक्नुयात् ॥ सतदावाचयेद्दिश
न संकल्पमिति दिरस्त्विति ॥ छागलेयः ॥ पिंडे यत्र निवर्तते तमघादिसु कथयेत्तु ॥ संकल्पं नृतदाका
र्ये नियमाद्ग्रहवादिभिः ॥ कार्त्तानिनिः ॥ मौजीवधा हस्तगृहं वत्सराणां पिंडानां ॥ पिंडान्पि
डानोदयः प्रतेपिंडं विना व्रत ॥ अस्यापवादः ॥ न पित्रोरादिकादौ श्वेषु क्तः ॥ तत्तायेरपि संकल्प
युक्ते षट्त्रिंशन्मते ॥ अननिकोपदा विप्र उक्तं ॥ अग्निस्तथैव च ॥ तथारुद्धिषु सर्वासु संकल्पश्राद्ध
माचरेत् ॥ अशक्रौ तु पृथ्वी चंद्रोदये च हस्तारौ पेवा ॥ इत्याभावे हिजाभावे अन्नमात्रं तु पाचयेत् ॥

चैतकेण तस्मिन्नेहोमं कुर्याद्विचक्षणः ॥ देवतः ॥ पिंडमात्रं प्रदातव्यं ममावेदव्यविप्रयोः ॥ आहो
याहनि संभवेन्निरसनोपि वा ॥ यद्वृत्तिः ॥ किंचिद्व्यादशक्तत्वं उदकुंभादिकं हि जेतुं न
निवागवेदघातिं जनवाप्यथ निवेपेत् ॥ नित्यं ॥ पितृत्वापिनप्येतत्त्वान्नपर्वकं ॥ हेमाद्रौ भविष्ये
अग्निना वादहेकसंश्रद्धाकाले समागतौ ॥ तस्मिन्वोपवसेदग्निजपेद्वा श्राद्धसंहिता ॥ श्राद्धसं
हिता समवः श्राद्धसंकल्पः ॥ विष्णुवत्तदुपागमयोः ॥ असमर्थो ज्ञानस्य धान्यमांसस्य शक्तिः
प्रदास्य नितिलाभ्यस्वत्यात्मां चापि दक्षिणां ॥ सर्वभावे वनं गत्वा कदा मूलप्रदर्शकः ॥ सूर्या
दिलोकपालान्मिदमुच्चैः पठिष्यति ॥ नमोस्तिवित्तनधने न चाप्युच्छादोपयोगिस्तु पितृभक्तौ
तप्यंतु भक्त्या पितरौ भवेतो भुजोक्तौ वक्तुं निमारुतस्य ॥ इत्येतत्पितृभिर्गीतं भावाभावप्रयोजनं
यः करोति हततेन श्राद्धं भवति भारत ॥ प्रभासखंडे ॥ गन्धारगणममानुष्यमूर्ध्वबाहुर्विरोच्यतः ॥ नि
रजो निर्धनो देवाः पितरौ मा रूगुरुषाः ॥ नमोस्तिवित्तनधने न भार्या श्राद्धकथं वः पितरः करोमि
वनं प्रविश्येह नूनं नमो देवैर्भुजोक्तौ वक्तुं निमारुतस्य ॥ श्राद्धं मेतद्वत्तामदत्तं मयं दयध्वं पितृदे
वतां द्याः ॥ आत्मा यच्चोत्पिष्य भुजोक्तौ वेदिवाचं सप्तयुगोप्यतिष्ठेत् ॥ भवेत्स वेतेन हतं न ते वा
रोनमुक्तः पितृदेवतानां ॥ इत्यनुक्तस्य ॥

॥ अथ श्राद्धभोजनमायश्चित्ते ॥ दार्शम्यमा
राधामा ॥ दृष्टोत्रयः ॥ संस्कारेषु नृणां तत्कर्मदिब्रूतेषु सातपथ्याः श्राद्धं चादत्वा ॥ अन्त्यसंस्कारेषु
वासः ॥ सीमंते कंदमिनि विज्ञाने ॥ आपदि न वश्राद्धे कादशाहं भुजने कार्ये ॥ द्वादशाहं कनमा
सेपादौ नः ॥ हिमासे विपक्षे ऊनषष्ठा नादयोः श्राद्धं कुरु ॥ त्रिमासाद्यादिकोतेषु सपिंडेषु पादक
उपवासे वा ॥ गुरुद्वयार्थं भोजनेऽर्धं ॥ जपशीले तदर्थं ॥ अनापदि तृजने मांसेषु चादं कार्यं वहि मा
सादौ पादौ नः ॥ त्रिमासादावर्धं कार्यः ॥ आदिके पादौ न कार्यः ॥ पुनरादिके एकाहः ॥ द्वादशादि श्राद्धे
षु द्विविचतुर्गुणानि ज्ञेयानि ॥ चंडालसमेषु श्राद्धे हतपतितत्कीवादि न वश्राद्धं चादं ॥ आध्यात्मिका
ते चांद्रपरा कष्टा ॥ द्वादशाहादौ पराकः ॥ हिमासादावति कुरु ॥ त्रिमासादौ कार्यः ॥ आदिके पादः ॥
अभ्यासे सर्वे द्विगुणाः ॥ आमहेम संकल्प श्राद्धेषु तत्तदर्थं ॥ यतिर्वैद्य चारी चोक्तप्रायश्चित्तं कृत्वा
त्रीनुपवासान् प्राणायामान् श्वाशं न चाधिकं कृत्वा त्रिशेषं समापयेत् ॥ अनापदि द्विगुणाः ॥ दृष्टं
दोदशागमं श्रीमंत्रिताः आपः पितृनां षट्प्राणायामावाः संस्कारेषु चोले कुरु ॥ सीमंते चादं ॥ अने
षु पादां सति दिक् ॥ अत्र माधवमिताक्षरादौ कचिद्विरोधो विषयभेदात्परिहात्यः ॥ एकादशहं चादं
पुनः संस्कारश्चेति हेमाद्रिः ॥ पत्रशनाः ॥ दशकृत्वापि वेदायोग्यं आश्राद्धं भुग्विजराति तदनुक्तं प्राय
श्चित्तं श्राद्धपरमिति विज्ञाने ॥

॥ अथ दद्याद्वा श्राद्धं ॥ तत्स्वरूपमाह हेमाद्रौ भा
सः ॥ मासपक्षतिथिस्पष्टयोपस्मिन्त्रिपते हनि ॥ प्रत्यक्षं नृणां भूतसंघातं सत्यं विदुः ॥ नारदीये
भारो मरुतो नृणां तिथिस्तान्कालिकीं सृता ॥ अत्र चादमानं रोपं ॥ आदिके पितृकार्ये वचाद्रो मासः
प्रशस्यते रतिगार्थीकैः ॥ मलमासं श्रुतं सप्तसौरं मलमासं मृतानां सौरं मानं समाश्रयेदिति हेमाद्रौ
बुक्ते ॥ एतन्मृतिमासस्यैवाधिक्ये रोपं ॥ ज्ञाद्ये ॥ प्रति संवत्सरे कार्यं मातापित्रोर्मृते हनि ॥ पितृव्यस्या
प्युत्रस्य भ्रातुर्ज्येष्ठस्य चैव हि ॥ अपुत्रस्येति श्राद्धाव्यवयवः ॥ ज्येष्ठस्येति कनिष्ठस्यानावश्यकत्वात् ॥

मदनलभिव्योः सर्वेषामेव आद्यानां प्रेक्षसावत्तरं मतं ॥ तथा ॥ भोजकोपलुवैष्टादुनकरोति ख
 गाधिप ॥ मातापितृभ्यां सततं वर्षवर्षं मृते हनि ॥ स्यात्तिनरकं घोरं तामिस्रनामनामतः ॥ तच्च ना
 नास्ति त्रेको द्विष्टपावरां चोक्तं ॥ आद्यमाह यमः ॥ सपिंडीकरणादर्थं प्रति सवत्सरं सुते ॥ माता
 पित्रोः पृथक्त्वायमेको द्विष्टमृते हनि ॥ व्यासः ॥ एको द्विष्टनुकर्तव्यं पित्रोश्चैव मृते हनि ॥ एको
 द्विष्टपरित्यज्य पावरां कुरुते नरः ॥ अकृतं तद्विज्ञानी पाद्वेष्टपितृघातकः ॥ अत्यमाह शात
 पः ॥ सपिंडीकरणाकृत्वा कुर्यात्पावरावत्सदा ॥ प्रतिसवत्सरं प्राद्वेष्ट्यागलेयोदितो विधिः ॥ यः
 सपिंडीकृतं मेने पृथक् पिंडे नियोजयेत् ॥ विधिभ्रतेन भवति पितृहाचोपजायते ॥ अत्रोरसद्वे
 त्रजयोः पावरां दत्तकादीनामेको द्विष्टमित्येकः पक्षः ॥ साम्नेः पावरां निरग्नेरेको द्विष्टमित्य
 परः ॥ तद्वेषां मिनाक्षरादौ ज्ञेयं ॥ कल्पतरुस्तु साम्नेरोरसद्वेत्रजयोः पावरां निरग्निकयो
 स्त्वेको द्विष्टमित्याह ॥ अपरार्कं प्येवम ॥ दत्तकादयो दशपुत्रास्तु साम्नेरोरसद्वेत्रजयोश्चैको द्विष्ट
 मेव कुर्युः ॥ इत्येव पावरां नेव विधिना क्षेत्रजोरसौ ॥ कुर्यात्तामित्रोः कुर्युरेको द्विष्टमुनादयोति
 मानकरथोक्तेः ॥ यदा न दत्तकस्पतिना दर्शमहालेयवामृतं तत्र पावरां को द्विष्टपाविकल्पः ॥ व
 सुतस्तु सर्वेषां ॥ पावरां को द्विष्टयोर्ब्रह्मिव बद्धिकल्पः ॥ सच देशचाराद्यवस्थितं त्रिसर्वनिव
 धसिद्धानः ॥ अतएव पृथ्वीचंद्रोदये रुद्रपराशरः ॥ मातापित्रोः पृथक्त्वायमेको द्विष्टमृते हनि इत्यु
 क्ताह ॥ देशधर्मसमाश्रित्य वंशधर्मं तथा परैः ॥ सूरयः प्राद्विमिच्छति पावरां वक्ष्याहे नोति ॥ त
 च्चैकैवल्यपितृणां सपत्नीकानामिति हेमाद्रिः ॥ अत्र मातामहान कार्याः कर्षुसमन्वितं मुक्ता
 तथा ध्याद्वेष्टादंशं ॥ प्रत्यादिक् च शेषेषु पिंडाः स्युः षडिति स्थिति रितिका न्यायनोक्तेः ॥ कर्षुसम
 न्वितं सपिंडां ॥ येरेको द्विष्टं क्रियते तथा मपि कृत्वा पावरां मेव ॥ अत्रावास्यां स्योपस्य प्रेतपक्षे
 यवापुनः ॥ पावरां तस्य कर्तव्यं नैको द्विष्टं कदाचनेति शाखोक्तेः ॥ वायदीये ॥ सत्यासिनो व्यादि
 कादिः ॥ उत्रः कुर्याद्यथाविधिः ॥ महालेपे नृयच्छादेहादश्या पावरां हितं ॥ पृथ्वीचंद्रोदये रुद्र
 पराशरः ॥ स्यामसंस्थितानां च प्रेतपक्षे शशिष्ये ॥ तेषां पावरां मेवोक्तं स्यादेह पितृसंतमेः ॥
 चंद्रस्यानाशकं सपुंगुषुयः प्रेतपक्षे मृतावन्त्यपि ॥ सपिंडितानामपि चादिकानि भवन्ति ते
 यामिह पावरां नि ॥ तथा ॥ आनुर्ज्यस्य कुर्वीत ज्येष्ठो भ्रातानुजस्य चादेव हीनतु नृकुर्यादि
 ति धर्मविदो ब्रवीत ॥ देवहीनमेको द्विष्टं ॥ ज्येष्ठो भ्रातानाद्यगर्भजः ॥ तथा च तत्रैव शातातपः
 अनाद्यगर्भजोऽपि भ्राता सङ्गिर्निगद्यते ॥ अने सपिंडना तस्य नैव पावरां माचरेत् ॥ आद्यगर्भजं तु
 पावरां मेको द्विष्टं वेत्यर्थः ॥ आनुलुहे मांशिका न्यायनः ॥ प्रत्येयं यथा कुर्यात्पुत्रः पित्रे सदा हि
 जः ॥ तथैव मानुः कर्तव्यं पावरां वानुदेववा ॥ यन्ते नैवोक्तेः ॥ सपिंडीकरणादर्थं पित्रोरेव हि पा
 वरां ॥ पितृव्यं भ्रातृमातृगामेको द्विष्टं सदेव हित्विति ॥ तत्सपत्यमातृपरः ॥ यन्तु रुद्रपराशरः ॥ अ
 उत्र स्पितृव्यं सतपुत्रो भ्रातृजो भवेत् ॥ स एव तस्य कुर्वीत पिंडदानादिकां क्रियां ॥ पावरां तेन
 कार्यं स्यात् ॥ उत्र वत भ्रातृजीनन् पितृस्थाने नृनं कृत्वा शेषं श्रवणं वदुर्हरेत् ॥ इति ॥ तत्पितृवदेष्टा
 चाराद्यवस्थितं ज्ञेयमिति पृथ्वीचंद्रः ॥ प्राद्वेष्टेयकलिकायां चतुर्विंशतिमतेन ॥ पितृव्यं भ्रा

तन्मात्राण्येवैतानां पार्वण्यभवेत्। एकोद्विंशकमिष्टानां तं पत्योः पार्वण्यभवेत्। एकोद्विंशकमिष्टानां
 दंपत्योः पार्वण्यमिष्टम् ॥ अपुत्रस्य पितृव्यस्य भ्रातृश्वेवाग्रजन्मनः। मातामहस्य तत्पत्न्याः
 द्वे पार्वण्यवधेयौ इत्युक्तम्। पत्न्याः कर्तृत्वेऽपि पार्वण्यमेव। सर्वाभावे स्वयंपत्यः स्वभर्तृणामग्र
 जन्म। संपिंडीकरणं कुपुत्रतः पार्वण्यमेव चेति लोकाक्षिप्तम् ॥ तत्र पत्युपिकुर्वीत सापिंड्य
 पार्वण्यतथेति। मुमंतुर्न ज्ञेयमिति। निर्णयमने उक्तम्। अये त्वेति त्वाक्षिकपार्वण्यपरमाहः ॥

अतएवा। भर्तुः आहृतुपानाग्रीमोहात्पार्वण्यमाचरेत्। मतेनेत्यनेन

त्रोक्तानां नृकव्रजेदिति वचनद्वयपदे। आक्षिकैकोद्विंशस्य संपन्नपार्वण्यमिष्टमिति युक्तम्। वि
 स्थलीसेतौ भर्तृचरणौ ॥ स्वभर्तृप्रभृतिविभ्य इत्यनेन विशेषाच्च। अपुत्राणां त्वाह। हेमाद्रावापत्तव
 अपुत्राये मृताः केचित् स्त्रियो वा पुत्राश्च ये तेषामपि च देयस्यानृकोद्विंशपार्वण्यं। मित्रवपुस
 विदेभ्यः स्त्रीकुमारीभ्य एव च। दद्याद्देमाक्षिकं आहं सावत्सरमनृत्यया। पारिजतेन अथवा पार्व
 णमिति युक्तम्। सर्वे न पार्वण्यमुक्तम्। एकोद्विंशवाक्यामिन्तीर्थमहालयपराणीमुक्तम्। पृथ्वीचंद्रोदये
 वृद्धगार्ग्यः ॥ मातुः सहोदराया च पितुः सह भवाचया। तयोश्च नैव कुर्वीत पार्वण्यं पिंडनाहने ॥ प्र
 चेता ॥ संपिंडीकरणद्वयमेकोद्विंशविधीयते। अपुत्राणां च सर्वेषामपत्नीनां तथैव च। अप
 त्नीनां ब्रह्मचार्यादीनां। मार्कंडेयपुराणे ॥ प्रति संवत्सरं कार्यमेकोद्विंशतैः स्त्रियाः। मृताहमि
 यथा न्यायं नृणां मृदुद्विहोदितम् ॥ नृणामिति दृष्टान्ताद्भो विप्रहतपादप्रादीनां संपिंडनाभावेऽपि
 सावत्सरमेकोद्विंशकार्यमेवेति श्रुत्युपागमाः ॥ अत्रिद्वयसिद्धौ ॥ संपिंडीकरणद्वयं यत्र यत्र
 प्रदीयते। आत्रेभ्यो यत्रापि स्वामिने मातुलाय च। पितृव्यगुरुवैश्चाहमेकोद्विंशपार्वण्यं। यत्र
 यात्र कर्तव्यः ॥ पितृव्यभ्रातृमातृणामपुत्राणां तथैव च। मातामहस्य सुतस्य आह्रादि पितृवज्
 वेदिति। तदावश्यकत्वाद्येन ननु पार्वण्यमिति हेमाद्रिः ॥ युक्तं त्वेव ॥ मातुः पितरं भार्ग्यव्रयोमा
 तामहासूताः ॥ तेषां च पितृवज्ज्वाहं कुपुंडे हि नृसंनव इति। पुलस्त्योक्तं यो मातामहस्य पार्वण्यमेव
 तत्साहचर्यं सितृव्यादौ तथा। पितृव्यभ्रातृमातृणामेकोद्विंशपार्वण्यमिति क्षयाहोपक्रमेण
 लस्त्योक्तं अविक्तम् ॥ केचित्त्वापत्तवादिवाक्यानि युक्तमाद्यप्यमीतानां नैव कार्यं संपिंडने
 तस्य पितृव्यादिपत्न्यादहंत संपिंडनं पितृव्यादिपराणीत्याहुः ॥ माता सपत्नी माता। एकोद्विं
 शकमिष्टपुत्रमिति। पृथ्वीचंद्रोदये यत्र ॥ विशेषस्त्वधिकारिर्निर्णये अशुक्तः ॥ केचित्पुत्रांतराभावे
 पितामहवार्षिकमप्यावश्यकं। पुत्राभावे च तत्पुत्रः। पत्नीमाता तथा पिता। विज्ञाभावेऽपि सखि
 ष्यः कुपुत्रस्त्योर्ध्वदेहिकमिति मार्कंडेयपुराणादियाहः। तन्मापौत्रेणैकादशदिनं व्यंश्चाह
 वोऽश्रमिनिकातो मे विशेषोक्तेः ॥

॥ अथ स्यात्तद्वेधे निर्णयः ॥ तत्रैकोद्विंशमध्याह्ने

क्षयम् ॥ मध्याह्नश्च पंचमांशे दिने नृतीयभागरिति माधवः ॥ आभ्राह्मणैर्नृतीयैर्हो एकोद्विंशम
 ध्यतः ॥ पार्वण्यं चापराहृतं प्रातर्द्विनिमित्तकमिति हारीतौ प्रातः। रात्र्याहचर्यात्। तत्रापि कु
 तपादिगुरुतैहये ज्ञेयम्। आभ्यकुतपे आदेकुर्यादारे हिण्यवुषः। विधिज्ञो विधिमास्यापरोहिण
 नु न संभयेदिति श्रौतकोगतमोक्तेरतत्प्रात्यात। रोहिणो नवमो गुरुतः। मेथिलाः आहको मुदीचे

वा अन्यथा ऊर्ध्वमुहूर्त्तान्कुतपाद्यमुहूर्त्तचतुष्टयं। मुहूर्त्तपंचकरोतस्त्वधा भवनमिष्यते। इत्यादि
विरोधात्। दोषिकपि॥ एकोद्विष्टमुपक्रमेत्तु तपेऽति। माधवीये व्यासोपि। कुतपप्रथमेभागे
एकोद्विष्टमुपक्रमेत्। आवर्तनसमीपे वा तत्रैव निपतात्मवान्। तेन कुतपादिरोहितातो मुख्यः
कालः॥ पृथ्वीचंद्रोदये ये वंदिन हयेन समव्याप्तौ च पूर्वो। विषमव्याप्तावाधिक्येन निर्णयः॥ अ
व्याप्तौ पूर्वैव परविद्याया निषेधात्। सच वक्ष्यते। पूर्वदिनग्रहणो रोहितालंघनापत्तेः। परैवेति गो
शः॥ युल्लङ्घनवशात् खवेदयोर्धौ वा व्यवस्थित्ये॥ तत्र॥ परविद्या निषेधप्रावल्यात्। अत्र
लंकालमाधवीये ज्ञेयम्। पादगत्य पराह्णे कार्ये। पूर्वोक्तवचनात्। मध्याह्नव्यापिनीया स्यात्ते
कोद्विष्टेति धिमेवेत्। अपराह्णव्यापिनीया तु पादगोसातिथिर्भवेदिति पृथ्वीचंद्रोदये गोतमात्ते
श्च। पूर्वद्विष्टे वपरे वपरे द्यौर्ववा अपराह्णव्याप्तौ सैव ग्राह्या। दिनहयेतद्याप्तौ तदस्य शेषानः सम
व्याप्तौ वा पूर्वैव। विषमव्याप्तौ त्वधिका ग्राह्या। सपराह्णव्यापिनीया स्यादादिकस्य यदातिथिः।
महती यत्र तद्विद्वांशं संतिमहर्षय इति मरीचिस्मृतेः॥ दर्शं च यो र्णया संचयितुः सांवत्सरदिने
पूर्वविद्धमकुर्वीणो नरकप्रतिपद्यते। इत्यपार्कनारदोक्तेः। द्यौहेष्यव्यापिनी चेत्स्यात्तमृताहस्य य
दातिथिः। पूर्वविद्धा मकत्ते व्यात्रिमुहूर्त्तौ भवेद्यदीति॥ सुमंतुक्तेः॥ पूर्वैस्त्या निवेपेत्पिंडानित्यागि
रसभाषितमिति हेमाद्रौ पाठः॥ तत्रैव वृद्धमनुः॥ नद्यहव्यापिनी चेत्स्यात्तमृताहस्य यदातिथिः
पूर्वविद्धैव कत्ते व्यात्रिमुहूर्त्तौ च या भवेत्। मदनरत्नेप्येवं। यत्र काल्मीजिनव्यासो॥ अहोत्तम
यवेलापाकलानात्रयदातिथिः। सैवमस्याधिके ज्ञेया नापरा पुनरिति तत्रिमुहूर्त्तसु ति॥
पूर्वद्युः सायत्रिमुहूर्त्तौ भावेतु परैव। त्रिमुहूर्त्तान्वेद्वाह्या परैव कुतपे हि सति। कालादर्शंगाभिलो
क्तेः। कालादर्शोपि। प्रत्यादिके ये वमेव तिथिर्ग्राह्या पराह्णिकी। उभयत्र तथा त्वेत्तु महत्त्वेन विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि॥ समत्वे पूर्वविद्धैव ह्यतथा त्वेपि सायदि। त्रिमुहूर्त्तौ भवेत्सायं सवैद्योयं। विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि। सायंतन्यत्रैव नूततिथिः। सैवादिके मासिके ग्राह्या साह्य पराह्णयोर्मदित
दापत्राधिका सामता। तस्या चेदभया पराह्णसमये पूर्वो न चेत्तद्वये। पूर्वैव त्रिमुहूर्त्तगालसमये नो
चेत्तरेवोचिता। माधवपृथ्वीचंडी नूदिन हये पराह्णव्याप्ता वंशतः समव्याप्तौ च क्षये पूर्वो रद्विष्टो परा
खवौ द्यौयोरुत्प्राप्त्युक्तेः। अपराह्णद्वयव्यापिनी तस्य च यादातिथिः। क्षये पूर्वो च कत्ते व्या
दौ कायांतथोत्तरेति बोधापनोक्तेः। स्याहस्य तिथिर्ग्राह्या अपराह्णद्वयेपि। पूर्वोक्षयेतु कत्ते व्या
द्वौ कायांतथोत्तरेति। ग्रहन्तारदीया चेत्पाहनः रद्विषयो चात्र परतिथेर्ननु ग्राह्यतिथेः। त
स्याः क्षयपराह्णद्वये व्याप्तिरसंभवात्। तदाह माधवः॥ न ग्राह्यतिथिगोचरद्विषया र्ध्वेतिथे
स्तुता विनि॥ यत्र पृथ्वीचंद्रः॥ पूर्वोक्तवचनेषु यत्र सायान्हालसमययोगिनीतिथिरुक्ता। तत्र
पराह्णव्यापिनी स्यात्। सायान् त्रिमुहूर्त्तः स्यात्तत्राष्टनकारपेदिनिमात्स्यादौ सायान्ने निषेधान्
पञ्चत्रिमुहूर्त्तद्विग्रहणः। तच्छाब्दादीपरह्णरूपत्रिमुहूर्त्तैवमित्याह॥ तद्व्यादिमदनरत्नका
लादर्शदिग्रयविरोधात् त्वक्षणपत्तेः चेत्यं। तस्यान्वर्त्तकमेव साधुः। यदाविग्रवशादिने सां
त्सरश्च नैव नूततदारावापिकार्यं। मृताहसमतिक्रम्य चंडालेष्टमिजापते। इति मरीचिनाम्

वा अन्यथा ऊर्ध्वमुहूर्त्तौ कुतपाद्यमुहूर्त्तचतुष्टयं। मुहूर्त्तपंचके होतस्त्वधा भवनमिव्यते। इत्यादि
विरोधात्। दीपिकापि॥ एकोद्विष्टमुपक्रमेत्कुतपेति। माधवीये व्यासोऽपि। कुतपप्रथमे भागे
एकोद्विष्टमुपक्रमेत्। आवात्रै न समीपे वा तत्रैव निपताम्बवान्। तेन कुतपादि रोहितां तो मुख्यः
कालः॥ पृथ्वीचंद्रोदये ये वेदिन ह्येन समव्याप्तौ च पूर्वो। विषमव्याप्तावाधिक्येन निर्णयः। अ
व्याप्तौ पूर्ववपरविद्यायानिवेधात्। सच वक्ष्यते। पूर्वदिनग्रहो रोहिता लंघनापत्तेः। परैवेति गो
शः॥ शुक्लहस्तवशात्स्ववेदप्राप्तौ चैव व्यवस्थित्यन्ये॥ तत्रा॥ परविद्यानिषेधमावल्यात्। अत्रमू
लकालमाधवीये ज्ञेयम्। पार्वणत्वपराह्णे कार्ये। पूर्वोक्तवचनात्। मध्याह्नव्यापिनीयास्यात्सै
कोद्विष्टेति शिर्षेत्। अपराह्णव्यापिनीया नुपार्वणोऽसाति शिर्षेवेदिति पृथ्वीचंद्रोदये गौतमोक्ते
अ॥ पूर्वद्युरेव परे च परे द्युरेव वा अपराह्णव्याप्तौ सैव याह्या। दिनहयेतद्याप्तौ तदस्य शशतः सम
व्याप्तौ वा पूर्वैव। विषमव्याप्तौ त्वधिका याह्या। सपरान्हव्यापिनीया स्यादादिकस्य पदातिथिः।
महती यत्र तद्विद्वां प्रशंसति महर्षे यस्मिन्मरीचि स्मृतः॥ दर्शो च यो र्णमा संचयितः सांवत्सरं दिने
पूर्वे विदमकुर्वीर्यो नरकं प्रतिपद्यते। इत्यपराह्णे नारदोक्तेः॥ द्वाह्ये व्यापिनीचेत्यात्मृताहस्य प
दातिथिः। पूर्वविद्यामकत्ते व्याप्तिमुहूर्त्तौ भवेद्यदीति॥ सुमन्त्रोक्तेः॥ पूर्वस्यानिर्वपेत्पिंडानिन्यांगि
रसं भाषितमिति हेमाद्रौ पाठः॥ तत्रैव रुद्रमनु॥ नद्यह्नव्यापिनीचेत्यात्मृताहस्य पदातिथिः
पूर्वे विद्वैवकर्त्तव्याप्तिमुहूर्त्तौ च या भवेत्॥ मदनरलेष्येव॥ यत्र कालाजीमव्यासो॥ अहोस्तम
यवेलायां कलायाजयदातिथिः। सेवमस्यादिके ज्ञेयानां परापुत्रहानिदेति तत्रिमुहूर्त्तस्तुतिः॥
पूर्वेद्युः सायत्रिमुहूर्त्तौ भावेन परेव। त्रिमुहूर्त्तौ न चेद्वाह्यापरेव कुतपे हि सति। कालादर्शो गोभिलो
क्तेः। कालादर्शोऽपि। प्रत्यादिकेऽप्येवमेव तिथिर्था स्यात्पराह्णिकी। उभयत्र तथा त्वेतु महत्त्वेन विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि॥ समत्वे पूर्वविद्वैवस्य तथा त्वेपि सायदि। त्रिमुहूर्त्तौ भवेत्सायं सर्वेद्योयं विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि। सायंतन्यारं चेत्येत्यतिथिः। सेवादिके मासिके याह्या साह्यपराह्णयोऽपि दित
दापत्राधिका सामता। नृणां चेदभयापराह्णसमये पूर्वो न चेत्तद्वयो। पूर्वैव त्रिमुहूर्त्तगात्समये नो
चेत्सरेवोचिता। माधवपृथ्वीचंद्री नृदिनहये पराह्णव्याप्तावशात्समव्याप्तौ च क्षये पूर्वो रुद्रोपरा
खवोदयौ यरो प्रज्या विष्णुक्तेः। अपराह्णहयव्यापिनी तस्य च यादातिथिः। क्षये पूर्वो च कर्त्तव्या
रुद्रो कार्यांतथोत्तरतिवोधा यनोक्तेः। स्यादहस्यतिथिर्नो अपराह्णहये यदि। पूर्वो क्षये नु कर्त्तव्या
रुद्रो कार्यांतथोत्तरति। वह्न्यारदीया चेत्पाहनः रुद्रि स्यो चात्र परतिथेने नु याह्यतिथेः। त
स्याः क्षये पराह्णहये व्याप्ते रसंभवात्। तदाह माधवः॥ नयाह्यतिथिगो रुद्रि स्यात्पूर्वतिथे
स्तुताविति॥ यत्र पृथ्वीचंदः॥ पूर्वोक्तवचनेषु यत्रायाह्यात्समययोगिनीतिथिरुक्ता। तत्रा
पराह्नव्यापिनी ज्ञेया। सामाह्न त्रिमुहूर्त्तैः स्यात्तत्र प्राद्वेन कारयेदिति मात्स्यादौ सायाह्ने निषेधात्
यत्र त्रिमुहूर्त्तौ दिग्रहो। तच्छाह्याह्यापराह्णरूप त्रिमुहूर्त्तैर्यामित्याह॥ तदेमादि मदनरत्नका
लादर्शो दिग्रथविरोधाच्चक्षणपत्तेः चित्यां तस्यास्योक्तमेव साधुः। यदा विष्वक्पराह्णदिने साव
त्सरं प्राद्वेन कृतं तदा राजाविकार्यं। मृताहसमतिक्रम्य चंडालेष्वभिजायते। इति मरीचिनाम्

तस्मात्तस्यैवानुपायः भवेत्। एकोद्दिष्टकनिष्ठानां देयत्वोऽपार्वणं भवेत्। एकोद्दिष्टकनिष्ठानां
 देयत्वोऽपार्वणमिदं ॥ अपुत्रस्य पितृव्यस्य भ्रातृश्वे वा प्रजन्मनः। मातामहस्य तत्पत्न्याऽपु
 त्रपार्वणावप्रवेत्। अतः पुत्रोऽपत्न्याः कर्तृत्वेऽपि पार्वणमेव। सर्वाभावे स्वयंपत्न्यः स्वभर्तृणामपु
 त्रकः। सपित्रीकरणकुपुंसतः पार्वणमेव चेति लौगाक्षि स्मृतः। तत्र पत्न्यपिकुर्वीत सापित्री
 पार्वणांतयेति। सुमन्त्रकेऽपि। निर्णयामृते उक्तं। अत्रेति तस्याः शिकपार्वणापरमाहः ॥
 अतएव। भर्तुः श्राद्धतृणानां गौहासवेणमाचरेत्। वनेनेत्यनेन
 तीक्ष्णानुनरकव्रजेदिति वचनस्य साहे। आक्षिकैकोद्दिष्टप्रशसायनपार्वणनिषेधाद्यमित्युक्तं। वि
 स्थलीसेतौ भट्टचरणौ। स्वभर्तृप्रभृतिविभ्य इत्यनेन विरोधाच्च। अपुत्राणां त्वाह। हेमाद्रावापलवः
 अपुत्रायेमृताः केचित् स्त्रियो वा पुरुषाश्च ये। तेषामपि च देयस्यानैकोद्दिष्टनपार्वणा। मित्रवधुस
 पिंठेभ्यः स्त्रीकुमारीभ्य एव च। दद्याद्देमासिकं श्राद्धं सावत्सरमतो न्यया। पारिजातेन अथवा पार्
 वणमित्युक्ता सर्ववपार्वणमुक्तं। एकोद्दिष्टवाक्यामिनु तीर्थमहालपयराणामुक्तं। पृथ्वीचंद्रोदये
 वृद्धगार्ग्यः। मातुः सहोदराया च पितुः सह भ्रातृवया। तयोश्च नैव कुर्वीत पार्वणं पिंडादने॥ प्र
 चेताः॥ सपित्रीकरणादूर्ध्वमेकोद्दिष्टविधीयते। अपुत्राणां च सर्वेषामपत्नीनांतयेव च। अप
 त्नीनां ब्रह्मचार्यादीनां मार्कंडेयपराणो॥ प्रतिसंवत्सरं कार्यमेकोद्दिष्टं नरैः स्त्रियाः। मृताहनि
 यथान्यायनृणां षड्विहोदितम॥ नृणामिति दृष्टं तादो विप्रहतपादं आदीनां सपिंडाभावेऽपि
 सावत्सरमेकोद्दिष्टं कार्यमेवेति श्रुलपाणिः॥ अत्रिदृढवसिष्ठो॥ सपित्रीकरणादूर्ध्वं यत्र यत्र
 प्रदीयते। अत्रेभ्योऽपि पुत्राय स्वाग्निने मातुलाय च। पितृव्यगुरुवै श्राद्धमेकोद्दिष्टं नपार्वणं। यत्र
 यातुं कर्तव्यं॥ पितृव्यभ्रातृमातृणामपुत्राणांतयेव च। मातामहस्यासुतस्य श्राद्धादिपितृव्य
 वेदिति। तदावश्यकत्वाय ननु पार्वणार्थमिति हेमाद्रिः। युक्तं त्वेवं। मातुः पितरमात्मवयोमा
 तामहस्यताः। तेषांच पितृव्यश्राद्धं कुर्वेदेति स्मृतवदिति। पुलस्त्योक्तैर्मातामहस्यपार्वणमेव
 तत्साहचर्यात्पितृव्यादौ तथा। पितृव्यभ्रातृमातृणामेकोद्दिष्टं पार्वणमिति स्यात्। पक्षमेव
 लस्त्योक्तैश्च विकल्पः॥ केचित्त्वापस्तवादिवाक्यानि व्युत्पन्नमात्रं प्रतीतानां नैव कार्यं सपिंडे
 तस्य पितृव्यादिपत्वात्कृतसपिंडं पितृव्यादिपराणीत्याहुः। मातासपत्नीमाता। एकोद्दिष्टं
 त्रकनिष्ठपरमिति। पृथ्वीचंद्रोदयेऽप्येवं। विशेषस्तदधिकारिनिर्णयेऽप्युक्तं। केचित्पुत्रांतराभावे
 पितामहवार्षिकं मय्यावश्यकं। पुत्राभावे च तत्पुत्रः। पत्नीमातांतथापिता। वित्ताभावेऽपि सच्छि
 ष्यः कुप्योत्तस्योर्ध्वेऽहिकमिति मार्कंडेयपराणादित्याहुः। तत्र। पौत्रैरेकादशहादिकं तत्रैव श्राद्ध
 बोद्धव्यमिति कातोये विशेषोक्तेः॥ ॥ अथ स्याद्देहे निर्णयः॥ तत्रैकोद्दिष्टं मय्या
 कर्तव्यं। मय्याहृत्पुत्रं च भक्तं देहेतुं तृतीयभागं रतिमाधुवः॥ आमश्राद्धं तु पूर्वोद्दिष्टं एकोद्दिष्टं तु
 भ्यतः। पार्वणाचापराहेतुं प्रातर्द्विनिमित्तकमिति हारीतोक्तं। प्रातः। शब्दसाहचर्यात्। तत्रापि कु
 तपादिगुरुतेह्येजेमम। प्राभ्युक्तये श्राद्धं कुर्यादारे हिरण्यवधः। विधिज्ञो विधिमास्थापरो हिर
 नुत्वं यमिति श्लोकगतोक्तैरेतत्प्रात्तात्। रोहिणो नवमो मुहूर्तः। मेथिलाः श्राद्धको मुदीचे

वा. अन्यथा ऊर्ध्वमुहूर्त्तान्कुतपाद्यमुहूर्त्तचतुष्टयः। मुहूर्त्तपंचकं स्वेतस्वधा भवनमिष्यते। इत्यादि
विरोधात्। दीपिकायि॥ एकोद्विष्टमुपक्रमेत्कुतपेति। माधवीये व्यासोपि। कुतपप्रथमे भागे
एकोद्विष्टमुपक्रमेत्। आवर्त्तनसमीपे वा तत्रैव नियतात्मवान्। तेन कुतपादि रोहितांतो मुख्यः
कालः॥ पृथ्वीचंद्रोदये ये वेदिन हयेन समव्याप्तौ च पूर्वो। विषमव्याप्तावाधिक्येन निर्णयः॥ अ
व्याप्तौ पूर्वपरविद्यायानिवेधानां सच वक्ष्यते। पूर्वदिनग्रहो रोहितालंघनापत्तेः। परे वेति गो
दाः॥ शुक्लकृत्स्नवशात् खवेदपार्थिवो व्यवस्थेत्यने॥ तत्र॥ परविद्यानिषेधभावत्वात्। अत्र मू
ले कालमाधवीये ज्ञेयम्। पावणे त्वपराह्णे कार्ये। पूर्वोक्तवचनात्। मध्याह्नव्यापिनीयास्यासौ
कोद्विष्टेति शिर्भवेत्। अपराह्णव्यापिनीयानुपावरो सातिथिर्भवेदिति पृथ्वीचंद्रोदये गोतमोक्ते
आ॥ पूर्वद्युरेव परे च परे द्युरेव। अपराह्णव्याप्तौ सैव ग्राह्या। दिनहयेतद्याप्तौ तदस्य शेषतः सम
व्याप्तौ वा पूर्वैव। विषमव्याप्तौ त्वधिका ग्राह्या। अपराह्णव्यापिनीया स्यादादिकस्य यदातिथिः।
महती यत्र तद्विद्वांशं संति महर्षय इति मरीचिस्मृतेः॥ दर्शं च यो र्णमासं च पितुः सांवत्सरं दिने
पूर्वे विदुमकृत्वा र्णो नरकं प्रतिपद्यते। इत्यपराह्णे नारदोक्तेः॥ द्वाहेष्यव्यापिनी चेत्स्यात्तृताहस्य य
दातिथिः॥ पूर्वविद्वामकृते व्यात्रिमुहूर्त्ता भवेद्यदीति॥ सुमंतोक्तेः॥ पूर्वस्यानिर्वपेत्पिडानित्यांगि
रभाषितमिति हेमाद्रौ पाठः॥ तत्रैव दृढमनुः॥ न ह्यहव्यापिनी चेत्स्यात्तृताहस्य यदातिथिः
पूर्वे विद्वेव कृते व्यात्रिमुहूर्त्तौ च या भवेत्॥ मदनरत्नेष्वेव॥ यज्ञकाष्ठीजिनव्यासौ॥ अहोस्तम
यवेलायां कलाभाजयदातिथिः। सैव मर्यादिके ज्ञेयानां परा पुत्रादिनिदेति तत्रिमुहूर्त्तस्तुतिः॥
पूर्वेद्युः सायत्रिमुहूर्त्तौ भावेतु परेव। त्रिमुहूर्त्तानुचैद्वाह्या परेव कुतपे हि सति। कालादर्शो भिलो
क्तेः। कालादर्शोपि। प्रत्यादिके ये वमेव निधियीत्यापराह्णिकी। उभयत्र तथा चेतु महत्वेन विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि॥ समत्वे पूर्वविद्वेव ह्यतथात्वेपि सायदि। त्रिमुहूर्त्तौ भावेत्सायं सर्वेद्योः विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि। सायतन्यरं च चेतु ततिथिः सैवादिके मासिके ग्राह्या साह्यपराह्णयोर्पदित
दापत्राधिका सामता। नृत्वा चैदुभयापराह्णसमये पूर्वो न चेत्तद्वयो। पूर्वैव त्रिमुहूर्त्तगालं समयेनो
चेत्तरेवोचिता। माधवपृथ्वीचंद्रौ न दिनहये पराह्णव्याप्ता वशतः समव्याप्तौ च क्षये पूर्वो वद्वो परा
खवोदयो यो प्रत्यावित्युक्तेः। अपराह्णहयव्यापिनी तस्य च यादातिथिः। क्षये पूर्वो च कृते व्या
द्वौ कार्योतथोत्तरेति नैवोपायनोक्तेः। स्यादस्य तिथिर्वातु अपराह्णहये यदि। पूर्वो क्षये तु कृते व्या
द्वौ कार्योतथोत्तरेति। वदन्नादीया चेत्पाहनः। वदिस्यो चात्र परतिथेनेतु ग्राह्यतिथिः। त
स्याः क्षये पराह्णहये व्याप्ते रसं भवात्। तदा माधवः॥ न ग्राह्यतिथिर्गो वृद्धिस्यात्तुर्ध्वेतिथे
स्तुताविति॥ यज्ञपृथ्वीचंद्रः॥ पूर्वोक्तवचनेषु यत्र ग्राह्या न्हास्तसमययोगिनीतिथिरुक्ता। तत्रा
पराह्णव्यापिनी ज्ञेया। सायान् त्रिमुहूर्त्तैः स्यात्तत्र आह नकारयेदिति मात्स्यादीनां नैव निषेधात्
यत्र त्रिमुहूर्त्तौ दिग्रहणं। तच्छास्त्राहो पराह्णहयत्रिमुहूर्त्तैरमित्याह॥ तदेमादि मदनरत्नका
लादर्शो दिग्रथ विरोधात्प्रमाणपत्तेः चित्यं। तस्यान्पूर्वोक्तमेव साधुः। यदा विषमवशादिने सां
त्तरं प्राद्वेन कृतं तदा राजावपि कार्यं। मृताहं समतिक्रम्य चंडाले च भिजापते। इति मरीचिनाम्

ताहानिकमेदोषैः ॥ न च नक्तं प्रादुर्कुर्वीतारब्धे च भोजनसमापनमित्यापत्तेन गौराकामोक्ते
 श्रेतिमाधुवः ॥ आरब्धप्रादुर्विमवशाद्वात्रिपातभोजनसमाप्यनंतरौ कार्यौ शेषसमाप्तिः पर
 दिने एवेति हरदत्तः ॥ यद्वा रादिने वाधिकमात्रे तद्दिने एवात्रेनामेन हे प्रादुर्वाकपीत् नोत्रादिने
 श्युक्तं प्रादुर्ग्रहणं निर्णये ॥ तच्च मध्यमादिकं त्रयोदशमलमासे कार्यं अथ स्थाना प्रत्यक्षं द्वादशे
 मासिकार्यं पिंडक्रियासुते ॥ कृत्वित्रयोदशे पितृयादायं मुक्तावत्सरमितिलमुद्रा रीतोक्तं पर
 मंत्याधिमासपरं ॥ द्वादशे त्रयोदशे चातीतं त्रयः ॥ तेन परं द्वादशमासिकं पुद्गमासे भवति तत्र
 योदशे धिके एवाद्यादिकं कार्यं ॥ यत्र अधिकं मध्ये द्वादशमासिकं तत्र तस्य द्विरादित्तं कृत्वा नवदे
 शे पुद्गले एव प्रथमादिकं मिति निष्कर्षः ॥ माधवीये हे माही चैव ॥ द्वितीयादिकं तु पुद्गमासे एव नाधि
 केनाप्युभयोः ॥ मलमासमृतानां ननु यदा स एवाधिकस्यात्र दानं त्रैव कार्ये मन्यथा पुद्गले एवेति प्राप्
 तम् ॥ दर्शे वार्षिकं चेत्तदा पूर्ववर्षिकं कृत्वा ततः पिंडपितृयज्ञादं प्रादुर्वेति निर्णयदीपे क्रम उ
 क्तः ॥ स्मृतिस्मारेपि ॥ दर्शे क्षयाहे संप्राप्ये कथं कुर्वेति याज्ञिकाः ॥ आदौ क्षयाहे निर्वर्त्तयन् प्रादुर्वा
 धीयते इति ॥ पुक्तत्वे वा तद्द्वयेन मृताभावात् ॥ पिंडयज्ञततः कुर्यात्ततो न्यादायं कं वधु इति दर्शप्रादि
 पिंडपितृयज्ञानंतरं याज्ञस्यादिके प्यतिदेशात् ॥ पित्रयज्ञानंतरं वार्षिकं ततो दर्शप्रादुर्मिति ॥
 व्यतिषंगस्तु न भवति तस्याधिकत्वात् ॥ कालादर्शेपि ॥ निमित्तानियतिश्चात्र पूर्वोक्तानकारण
 मिति ॥ सर्वान् प्रत्येकं रूप्याभावात् क्षयाहनिमित्तस्यानियतत्वं ॥ देवजानीयेष्वेव ॥ एवमासिका
 दिष्वपि तेन ॥ प्रत्यक्षं यो यथा कुर्यात्तथा कुर्यात्स तान्यपीति सर्वातिदेशमतः ॥ मृताहे च वीत्सर्ग उ
 क्ते हेमाद्रौ विस्मयन्ते ॥ अपन हितये चैव मृताहे वा भवस्य च ॥ उत्तरे नीलवर्षभं कोमुद्याः समु
 यागमे ॥ कोमुदी कार्त्तिकी ॥
 ॥ अथ शुद्धिप्रादुर्वा ॥ दिवोदासीयोः सपिंडकर
 रादूर्ध्वं यावदद्वयं भवेत् ॥ तावदेव न भोक्तव्यं क्षये हनिकदा च न ॥ वयोतसपिंडनेप्येतत्तुल्यं
 मृताहनिनु संप्राप्यावदद्वयं चतुष्टयं ॥ वहिः प्रादुर्प्रकुर्वीत न कुर्यात् प्रादुर्भोजनं ॥ प्रथमे स्थानि म
 जाच द्वितीये मां सभक्षणां तृतीये हृदि रं प्रोक्ते प्रादुर्पुद्गचतुर्थं कमिति ॥ प्रादुर्काशिकोक्तेः ॥
 पुद्गं किंचिदिति ज्ञेयं ॥ स्मृतं तरे ॥ सप्तत्रिंशद्वयोमासान् प्रादुर्भुक्ते तजोहतः ॥ सपिंडिद्वितः पाप
 प्रेतासी च भवेत्तु ॥ तत्र प्रथमेः देवघातसपिंडनपक्षे मृताहान्येव हि सपिंडनमवर्त्तयन् प्रादुर्चक्रत्वा
 पुरेष्वावर्षिकं कुर्यादिति स्मृत्यं सारं उक्तं ॥ कालकांडे हेमाद्रित् ॥ मृताहे सपिंडकराणेनैव वार्षि
 कसिद्धिः ॥ पुरी संवत्सरे पिंडः षोडशः परिकीर्तितः ॥ तेनैव च सपिंडं च त्वेतेनैवाधिकमिष्यते तिवच
 नादित्याह ॥ इदमेव च युक्तम् ॥
 ॥ अथ क्षयाहाज्ञानेन गेविः ॥ प्रादुर्विज्ञे समुप
 ने अविज्ञाने मृते हनि ॥ एकादश्यानुकर्तव्यं कृत्वा पक्षे विशेषतः ॥ विशेषतः शुक्ले शुक्ले कादश्याम
 पि ॥ वृहस्पतिः ॥ नक्षत्रे मृताहं अथ मीने मोक्षितं सति ॥ मासश्च अतिविज्ञातसदृश्यादथादिकं
 दिनमासौ न विज्ञातौ मरणास्पयादा पुनः ॥ प्रस्थानमासदिवसौ याह्यौ श्रवौ कृत्वा दिशा ॥ मदनरत्ने
 भविष्य ॥ मृताहयो न जानाति मानवो विननात्मनः ॥ तेन कार्यं ममावस्थां प्रादुर्भुक्त्वा संवत्सरं सदा दिन
 मेव नु जानाति मांसं नैव नु योनरः ॥ मार्गशीर्षे वा भाद्रपदे वा तद्दिनं भवेत् ॥ निर्णयामृते नु यदा

॥ निर्णयसिद्धौ चतुर्थपरिच्छेदेऽप्राह निर्णयः ॥ २७६ ॥

मासो न विज्ञातो विज्ञातं दिनमेव न । तदा वा षाढके मासि माघे वा तद्दिनं भवेत् । इति च हस्यति स्मृतेरका
 दोषः ॥ कालादर्शेऽपि । मासाज्ञाने दिनज्ञाने कार्यमाषाढमाघयोरित्युक्तं । हेमाद्रौ प्रभासखंडे । मृता
 ह्येनो न जानाति मासं वापि कथंचन । तेन कार्यमायां स्यात् प्राद्वमाधेयमार्गके ॥ भविष्ये ॥ मृ
 तवाज्ञात्तुने श्रीस्योतौ पूर्वोक्तक्रमेणानुपूर्वोक्तेति । प्रस्थानदिनाज्ञाने मासज्ञाने च तदर्थे । मासाज्ञा
 ने दिनज्ञाने च मागोदाविति च । श्रवणादिने विज्ञेयमित्यर्थः । श्रवणादिनमासाज्ञाने माघमार्गदर्श
 कार्यपूर्वोक्तप्रभासखंडात् । अतो वल्के पश्चिन्मूलपाण्युक्ते हेय । तिथितत्त्वयमः ॥ गतस्य न भवे
 दाज्ञायावद्वादशवार्षिकी प्रेतावधारणे तस्य कर्तव्यं मुतवाधेयः । यन्मासियदहयोत्तलन्मासित
 दहः क्रिया । दिनाज्ञाने कुहस्यस्याष्टस्याथवा कुहः ॥
 ॥ अथ प्राद्वविज्ञे निर्ण
 यः ॥ तत्र विप्रस्य निमंत्रणोत्तरं सतके मृतके चासौ चाभावः । निमंत्रितेषु विप्रेषु प्रारब्धे प्राद्वकर्म
 णि । निमंत्रणाद्विप्रस्य स्वाध्यायादितत्त्वयमः । देहे पितृषु तिष्ठन्तु नाशे च विद्यते क्वचिदिति ज्ञा
 त्वोक्तेः । कर्तुं स्तुविस्मरह । व्रतपञ्चविवाहेषु प्राद्वहोमः चने जपे । आरब्धे सतके न स्याद नारब्धे तु
 सतके । प्राद्वप्रारभते नैवोक्तः । प्रारभोदरणं षष्ठे संकल्पे व्रतसत्रयोः । नादीमुखं विवाहादौ प्रा
 द्वाकपरिक्रियेति । माघवीयेनास्तेऽपि । प्राद्वारोपितपञ्चकन्यादाने च नो भवेत् । मिताक्षरा
 यास्मृत्यनंतरे सद्यः शौचं प्रकृत्य । पञ्चसंभृतसंभारं विवाहे प्राद्वकर्मणीति । तिथितत्वादिगोडय
 यात् । निमंत्रणोत्तरं कर्तुं भौक्तुं अनाशे च । निमंत्रणोत्तरं प्राद्वप्रारंभः । स्यादिति स्मृतिरिति वि
 स्मृतेः ॥ यत्तु प्राद्वपाकपरिक्रियेति तदर्थं प्राद्वविषयमित्याहुः । नृत्तृहे मरणादौ । ब्राह्मे उक्ते । भो
 जनार्द्धं तु संभुक्ते विभेदात्तुर्विषयते । गृहेऽतिशेषः ॥ यदा कश्चित् तदोच्छिष्टं शेषः यस्मात्समाहितः
 आचम्य परस्त्रीयेन जलेन शुचयोद्भिजा इति । अस्य प्राद्वविषयत्वं हेमादिगोक्ते । गृही च दौ दयेष्य
 वं । यममुपतिभाति । इदं विवाहादिविषयननु प्राद्वविषयः । तत्पदाभावात् । विवाहोत्सवयज्ञेषु इत्यु
 पकथ्य भुजानेषु चिप्रेषु च तत्परा मृतसतके । अन्यगोहोदकाचातासर्वे ते शुचयः स्मृता इति । षट्त्रिं
 शन्नैकवाक्यत्वात् । निमंत्रितेषु विप्रेषु प्रारब्धे प्राद्वकर्मणीति । पूर्वोक्तविरोधाच्च ॥ प्राद्वेत्ययमपि
 विष्णुनापाकोत्तरमाशौचाभाव उक्तस्तथापि कर्तव्यवत् ॥ भोक्तुं स्तुदोषोत्पेयः । अपि दातुं यहीत्रो
 यस्ततके मृतके तथा । अविज्ञानेन दोषः स्यात् प्राद्वदिषकथंचन । विज्ञाने भोक्तुं यस्यान्यामपि
 तादिकं क्रमादिति माधवीये ॥ ब्रह्मोक्तेः । आदिशब्देनाशौचमुच्यते । तच्चाह विष्णुः ॥ ब्राह्मणादीना
 माशौचेयः सुरुदेवान्मम आनि तस्य तावदाशौचं । यावन्नेषामाशौच्यपगमे प्रापश्चित्तं कुर्यादिति
 यनु देहे पितृषु तिष्ठन्तु नाशे च विद्यते क्वचिदिति ज्ञात्वा प्राद्वकालीनस्य निषेधकं । न तदुत्तरका
 लीनस्य । शुद्धिदीपस्तु निमंत्रितेष्वित्याम प्राद्वपरा । भोजनार्द्धं स्वितादितन् प्राद्वपरमित्याह । प्राय
 श्चित्तत्वाहमार्कंडेयः ॥ मुक्तानु ब्राह्मणाशौचे चरेत् संतपने द्विजः । एतन्कामतः । अभ्यासे शंखः ।
 ब्राह्मणस्य तथा भुक्ता मासमेकं ब्रवी भवेदिति । अज्ञानात्कालेयः ॥ एकाहच्यहंपचसप्तत
 त्रमभोजनः । ततः शुचिर्भवेद्दिपचगव्यपिवेन्नरः । इति । वरीकर्मणेदं । अभ्यासे शुद्धिगणमित्यादि
 मिताक्षरमाधवीयादौ ज्ञेयः । मिताक्षरमाधवीयादौ न प्राद्वकर्म भोक्तुं अथ सर्वथा दोषाभाव उक्तः ॥

ताहानिकमेदोषैकेः॥ नचनक्तं आदिकुर्वीतारभ्येवाभोजनसमापनमित्यापलंवेनगौराकालोक्ते
 श्रेतिमाधवः॥ आरब्धश्चाद्विप्रवशाद्वाविपातभोजनसमाप्यंतरात्रौकार्ये शेषसमाप्तिः पर
 दिने एवेतिहरदत्तः॥ यहरादिनेवाधिकप्राप्तीतद्दिनएवानेनामेनहेत्वावाक्योत्त नोत्तरादिने
 इत्युक्तं प्राक्यहृदयानिर्णये॥ तच्चमथमादिकं त्रयोदशमलमासे कार्यं अथयाना प्रत्यहं द्वादश
 मासिका योपिंडक्रियासुतेः॥ क्वचित्त्रयोदशेपि स्यादाद्यमुक्ता नुवत्स॥ मितिलगुहा रीतोक्ते॥ ३३
 मंन्याधिमासपरं॥ द्वादशत्रयोदशेचातीतरत्यर्थः॥ तेनपत्रद्वादशमासिकं पुद्गमासे भवति तत्र
 योदशेधिके एवाद्यादिकं कार्यं॥ यत्राधिकमथेद्वादशमासिकं तत्रतस्य द्विरावृत्तिं कृत्वा चतुर्द
 शेषुद्गमेव प्रथमादिकं मितिनिष्कर्षः॥ माधवीयेहेमादौ चैवाहितीयादिकं नुपुद्गमासे एवनाधि
 केनाप्युभयोः॥ मलमासमृता नानुपदास एवाधिकस्यातदातत्रैव कार्यमन्यथा पुद्गलेवेति प्रापु
 क्तम्॥ दर्शेवार्धिकं चेत्तदाश्वेवार्धिकं कृत्वा ततः पिंडपितृपत्तादर्श आदवेति निर्णयदीपे कृमप
 क्तः॥ स्मृतिसारेपि॥ दर्शेक्षयाहेसंप्राप्तकथं कुर्वेति याजिकाः॥ आदौ क्षयाहनिर्वर्त्य पश्चादहोवि
 धीयते रतिः॥ युक्तत्वेवा तद्वचने मूलाभावात्॥ पिंडयज्ञे ततः कुर्यात्ततो न्वाहार्यं कुर्वधं इति दर्श आदि
 पिंडपितृपत्तानंतयाज्ञयादिकेप्यतिदेशप्राप्तिः॥ पितृपत्तानंतरं वार्धिकं ततो दर्श आदमिति॥
 व्यतिषंगस्तु न भवति तस्यार्थिकत्वात्॥ कालादर्शेपि॥ निमित्तानियतिश्चात्र पूर्वोक्तानुष्ठानकास्य
 मिति॥ सर्वान्मन्त्रैक रूपाभावात् क्षयाहनिमित्तस्यानियतत्वं॥ देवजानीयेष्वेव॥ एवं मासिका
 दिष्वपि ज्ञेयं॥ प्रत्यहं यो यथा कुर्यात्तथा कुर्यात्ततान्यपीति सर्वातिदेशमतः॥ मृताहेद्योत्सर्ग उ
 क्तो हेमाद्रौ विस्मयमेव॥ अपनद्विजये चैव मृताहेवाभवस्य च॥ उत्तरे जनीलक्ष्मणे कौमुद्याः समु
 यागमे॥ कौमुदी कार्त्तिकी॥

॥ अथ शुद्धि आह॥ दिवोदासीयोः सपिंडकर
 रादूर्ध्वयावदद्वयमभवेत्॥ तावदेव नभोजनं स्येह निकटा चन॥ वर्षांत सपिंडनेप्येतत्त्वं
 मृताहनि नुसंप्राप्तेयावदद्वयं चतुष्टयं॥ वहिः आदं प्रकुर्वीत न कुर्वाद्वा भोजनं॥ प्रथमे स्थीनि म
 ज्जाचक्षिते यमां सभक्षणा नृजीयेरुधिरं प्रोक्ते आह पुद्गलवर्त्य कमिति॥ आदकाशिकोक्तेः॥
 पुद्गलं किंचिदिति ज्ञेयं॥ स्मृत्यंतरे सप्तविंशच्च यो मासान् आद्वेभुंजेत मोहतः॥ सयंक्ति इवितः यायः
 प्रेतासीव भवेत्तुसः॥ तत्र प्रथमे देवर्षांत सपिंडनमक्षे मृताहात् सर्वे हि सपिंडनमदर्शति आह चकृत्वा
 परेष्टवार्धिकं कुर्यादिति स्मृत्यर्थे सारो उक्तः॥ कालकोडे हेमाद्रिस्तु॥ मृताहे सपिंडकरा नैव वार्धि
 कसिद्धिः॥ परंतु संवत्सरे पिंडः षोडशः परिकीर्तितः॥ तेनैव च सपिंडं ज्वेत नैवादिकमिष्यतेति वच
 नादिन्याह॥ इदमेव च युक्तम्॥

॥ अथ क्षयाहाज्ञाने मरेविः॥ आद्विघ्ने समुप
 ने अविज्ञाने मृते हनि॥ एकादश्यात्कर्तव्यं कृत्वा सपिंडे विशेषतः॥ विशेषत इत्युक्ते पुद्गलाददश्याम
 पि॥ वृहस्पतिः॥ नृजापते मृताहश्चैव मीने प्रोक्षितं सति॥ मासश्च अतिविज्ञातस्तदर्शस्य दयादिकं
 दिनमासौ न विज्ञातो मरणात्पुनः पुनः॥ प्रस्थानमासदिवसौ यास्तौ प्रवोक्तमादिशा॥ मदनस्य
 भविष्य॥ मृताहयोनं जानानि मासवो विनताम्यज॥ तेन कार्यममावस्या आह संवत्सरं सदा॥ दिन
 मेव नु जानानि मासं नैव तृणो नरः मार्गशीर्षे यवाभाद्रमाघे वा तद्दिनं भवेत्॥ निर्णया मृते नु॥ यदा

॥ निर्णयसिद्धौ च नर्थपरिच्छेदेऽप्यहर्निर्णयः ॥ २७६ ॥

मासेन विज्ञातो विज्ञाने दिनमेव न। तदा वाषाढके मासि माघे वा तद्दिनं भवेत्। इति च हस्यति स्म ते रागा
देषुक्तः। कालादर्शेऽपि। मासाज्ञाने दिनज्ञाने कार्यमाषाढमाघयोरित्युक्तं। हे मासौ प्रभासखंडे। मृता
हं यो न जानाति मासं वापि कथंचन। तेन कार्यममायां स्यात्प्राद्वं माघेऽथ मार्गके॥ भविष्ये॥ मृ
तवाज्ञेऽथुनेऽप्यौतौ पूर्वोक्तकमेवात्। पूर्वोक्तेति। प्रस्थानदिनाज्ञाने मासज्ञाने च तद्दर्शे। मासाज्ञा
ने दिनज्ञाने च मार्गोदाविति च। श्रवणादिनेऽपि जेपमित्यर्थः। श्रवणादिनमासाज्ञाने माघमार्गदर्शे
कार्यं पूर्वोक्तप्रभासखंडात्। अतोऽत्र लेप इति श्रुत्या एषुक्तं हेयं। निश्चितत्वेऽयम्॥ गतस्मिन् भवे
दज्ञेयं वा द्वादशवार्षिकी प्रेतावधारणे तस्य कर्तव्यं सुतवाधवे॥ यन्मासियदहं यो न लब्ध्वा सित
दहः क्रिया। दिनाज्ञाने कुतस्तस्य आषाढस्याथवा कुहः॥ ॥ अथ प्राद्विमे निर्णो
यः॥ तत्र विप्रस्य निमंत्रणोत्तरं सूतकेऽमृतके चासौ चाभावः। निमंत्रितेषु विप्रेषु पारब्धे प्राद्वकर्म
णि। निमंत्रणाद्विप्रस्य स्वाध्यायादित्त्वं वा। देहेऽपि नृषु नित्यं सुनाशे च विद्यते कचिदिति त्रा
सोक्तेः। कर्तुं न विस्मृताह। व्रतपक्षविवाहेषु प्राद्वहेमः चने जेपे। आरब्धे सूतके न स्यादनारब्धे न
सूतके। प्राद्वप्रारंभे नैवोक्तः। पारंभो वरणापत्ते संकल्पो व्रतसूत्रयोः। नादौ मुखविवाहादौ प्रा
द्वपाकपरिक्रियेति। माधवीपे द्वादशेऽपि। प्राद्वापि नृपक्षे च कस्यादाने च नो भवेत्। मिताक्षरा
यास्तु नृपरेऽस्यः शोचं प्रकृत्य। पक्षं संभृतं संपारि विवाहे प्राद्वकर्मणीति। निश्चितत्वादिगोडये
यास्तु निमंत्रणोत्तरं कर्तुं भोक्तुं अनाशे च। निमंत्रणोत्तरं प्राद्वप्रारंभः। स्यादिति स्मृतिरिति वि
सृक्तेः॥ यत्र प्राद्वपाकपरिक्रियति तद्दर्शं प्राद्वविषयमिच्छाहः। दत्तं गृहे मरणादौ प्राद्वे उक्तं। भो
जनं हंतं संभुक्ते विमेदानुविषयते। गृहे इति शेषः॥ यदा कश्चित्परोच्छिष्टं पृथक् पक्ता समाहितः
आचम्य परकीयेन जलेन शुचयोद्दिजा इति। अथ प्राद्वविषयत्वे हेमाद्रिगोक्तेः। पृथ्वी चंद्रोदयेष्व
वा। नमस्तु प्रतिभाति। इदं विवाहादिविषयं न तु प्राद्वविषयं। तत्पदाभावात्। विवाहोत्सवपक्षेऽप्यु
पकस्य भुजानेषु नृषु विप्रेषु त्वं न गृह्णत सूतके। अन्ये गृहे दत्तं वा तस्यैव नृचयः स्यता इति। षट्त्रिं
शन्मैकवाक्यत्वात्। निमंत्रितेषु विप्रेषु पारब्धे प्राद्वकर्मणीति। पूर्वोक्तं विरोधाच्च॥ प्राद्वे नृपक्षेऽपि
विस्मृतापाकोत्तरमाशौचाभाव उक्तस्तथापि कर्तव्यं वसः॥ भोक्तुं नृदोषोत्पेवा। अपि दातुं नृदोषो
यसूतकेऽमृतके तथा। अविज्ञानेन दोषः स्यात्प्राद्वदिषुकथंचन। विज्ञाने भोक्तुं नृपक्षेऽपि
तादिकं कमादिति माधवीपे॥ ब्रह्मोक्तेः॥ आदिशब्देनाशौचमुच्यते। न चारविष्णुः॥ प्राद्वराणादीना
माशौचेयः सक्तदेवा नमश्चानि तस्य तावदाशौचं। यावत्तथा माशौचं व्यपगमे प्रापश्चित्कुर्यादिति
यत्तद्देहेऽपि नृषु नित्यं सुनाशे च विद्यते कचिदिति त्रास्यं तच्छादकात् सौमनस्यनिषेधकं। मतदुत्तरका
लीनस्य। शुद्धिदीपस्तु निमंत्रितेऽपि त्वा मश्चादपरं। योजनार्हेऽपि त्वा दित्तत्वात् प्राद्वपरमित्याह। प्राय
श्चित्तत्वाद्दार्क्येयः॥ शुक्रानुब्राह्मणाशौचे चरेत्सांतपने हिजः। सूतकामतः। अथ्यासं शब्दः।
ब्राह्मणास्तथा भुक्त्वा मासमेकं व्रती भवेदिति। अज्ञानानुष्ठांगलेयः॥ सक्ता हे च नृपक्षे च सत्त
वमभोजनं। नतः शुचिर्भवेद्दिप्रपंचगव्यपिबेजः॥ इति॥ वरीकमेरोदं। अथ्यासं शुद्धिगुणमित्यादि
मिताक्षरमाधवीयादौ जेपं। मिताक्षरा माधवीयादौ न प्राद्वकर्म भोक्तुं सर्वथा दोषाभावात् उक्तः॥

आशौचमधेऽद्दिनमात्रेणुमाधवीपिकालादर्शे च मृष्यभ्रमः ॥ देये पितृणां प्रादेनु आशौचं जाप
 यदा ॥ आशौचे तु व्यतिज्ञाने तेभ्यः आह्वयदीयते ॥ आह्वयिता मणो ज्योतिषे ॥ प्रति संवत्सरं आह
 माशौचात्पतितं चयत् ॥ मलमासे पितृत्वाये मिति भाग्यं भाषितं ॥ आशौचात्तदिनत्वेन निमित्त
 त्वादित्यर्थः ॥ एतन्मासिकादिकपरं न दर्शिकादौ ॥ अतएव सुदर्शनभाष्ये परपक्षेऽपि आणीति
 निपमात् ॥ कृष्णपक्षे आह्वये भाष्ये त्रमेव न तु गौराकाले करणम् ॥ तच्चोपवासः ॥ वेदोदिता
 नानित्या नो कर्मणां समतिक्रमे ॥ स्वानुक्रमतः लोपे च प्रापश्चित्तमभोजनमिति मन्त्रे रित्युक्ते ॥
 आशौचे तु प्रापश्चित्तमपि न मुख्यकाले नाधिकारम् ॥ आशौचात्ते असंभवे तु व्यासः ॥ आह्वये स
 सुत्यत्रे अतएव मृतसूतके ॥ अमावास्यां प्रकुर्याद्वै शुद्धावेके मनीषिणः ॥ हेमाद्रौ षट्त्रिंशन्मतपि ॥
 मासिके चादिके त्वन्दि संप्राप्ते मृतसूतके ॥ वदन्ति शुद्धोक्तं यदंशे वापि विवक्षणाः ॥ गोभिलः ॥
 देये पन्थादिके आह्वये अतएव मृतसूतके ॥ आशौचात्ते न तं कुर्यात्तन्मासे दक्षये पिवा ॥ मरीचिः ॥ आह्वि
 समुत्पन्नैष्य विज्ञाने मृतहनि ॥ एकादश्यां तु कर्तव्यं कृष्णपक्षे विशेषतः ॥ विशेषतः इत्युक्तः शुक्ला
 पा मपि आशौचे तत्र विधेः एतदिति माधवपृथ्वीचंद्रौ ॥ यज्ञत्रिः ॥ न दहश्चेत्प्रदुष्ये तर्केन विस्मृत
 कादिना ॥ सूतिका न तं कुर्यात्सुनलदहरे वचेति ॥ तत्पूर्वकालाभावे ज्ञेयं ॥ एतदादिके तत्र आह
 परं ॥ पञ्चदेवः ॥ एकोद्विंशे तु संप्राप्ते षट्त्रिंशः प्रजायते ॥ मासे न्यस्मिन्निधौ तस्मिन् आह्वय
 योत्प्रयत्नतः ॥ इति ॥ तदपि मासिकपरमिति मंदनरत्ने हेमाद्रौ च ॥ इदमपि पूर्वकालासंभवे ॥ आ
 ध्यादौ विस्मरणे च वैज्ञेयं ॥ अथ भार्यारजोदर्शने ॥ तत्र दार्शिकमासेन का
 ये ॥ आह्वये द्विजातीनां मास आह्वयप्रकीर्तिते ॥ अमावास्यादिनि यत्मास संवत्सर इति ॥
 हेमाद्रौ हारीतोक्तेः ॥ व्याघ्रपादोपि ॥ आर्त्तवेदशकालानां विप्रवेसमुपस्थिते ॥ आम आह्वयदिने
 कार्ये प्रदः कुर्यात्सदैव हि ॥ दीपिकापि ॥ दर्शे तु भार्यार्त्तवेप्याम आह्वयविधिप्रवासि विधुराष्टा
 चरे युद्धिजाः ॥ वस्तुनस्तु पाकाभावे द्विजातीनां मास आह्वयविधीयते ॥ इति सुमतः ॥ पाककर्म तरे
 सत्यनेना न्यथा मेने निपुंते ॥ मासिकानि सपिंडानि अमावास्यातयादिकः ॥ अन्नेनेव न कर्तव्यं
 पस्य भार्यारजस्वलेनि ॥ कलिकायां च वचनाच्च ॥ कालादर्शे तु ॥ स्त्रियारजोदर्शने दर्श आह्वयं च
 मेदनीति ॥ पक्षान्तरमुक्ते ॥ पारिजाते प्येव ॥ एवं महालय युगादावपि ॥ आदिके तु रजोदर्शने पित
 दिने एव कार्यं ॥ पुष्यवत्सपिदारोष विदेशस्थोऽप्यनजिकः ॥ अन्नेनैवादिकं कुर्याद्वैवाधो मेन
 चक्रविदिनि ॥ माधवीपेल्लोगास्मिन्ते ॥ मरीचिरपि ॥ अन्ननिश्चयवासी च यस्य भार्यारजस्व
 ला ॥ आम आह्वयप्रकुर्यात्तननत्कुर्यात् ॥ अन्नेहनीति ॥ कार्त्तमजिनि ॥ आपन्नोऽप्यादिकेनेव कुर्यात्
 मेन कर्तव्यं ॥ अन्नेन न दमायां तु कृत्वा हरिवासे ॥ प्रयोग पारिजाते ॥ रजस्वलायां भार्यायां क्ष
 याहेयः परिमृजेत् ॥ संवेनैकमात्रे निषावदाभूतं संपूर्वं ॥ मासिकानि सपिंडं च अमावास्यातया
 दिके ॥ अन्नेनेव न कर्तव्यं पस्य भार्यारजस्वला ॥ देवयाजिकनिवंधेऽपि ॥ भर्तुः आह्वयं च मेदि
 कुर्यात् भार्यारजस्वला ॥ पुत्रः पित्रोः प्रकुर्यात्तमृतहनि शुचिर्पतः ॥ कालादर्शेऽपि ॥ रजस्वलायां
 नः ॥ नग्निविदेशस्थोऽथवादिके ॥ दर्शदा विवर्गमेन त्वनेन आह्वयचरेत् ॥ अस्यत्रापि ॥ विदेश

गेवा निगताग्नि को वा रजस्वलाया मपि धर्मपत्न्याः ॥ आद्रे मृता हे विदधीत पाकैर्नामेन हे मृता ननु पंचमे
दिः ॥ एवं मासिके पि ॥ यन्ममरीचिः ॥ आदिके समुद्राग्नेयस्य भार्या रजस्वला ॥ पंचमे हनि तच्छ्राद्धं
न तत्कुर्यान्मते हनि ॥ माधवीये ॥ आद्रे दाने न कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं पंचमे हनीति ॥ उत्राद्रे ॥ तदुपवस्त्रीक
र्त्तकं प्रादु विषय ॥ अपुत्रा नु यदा भार्या संप्राप्ते भर्तृरादिके ॥ रजस्वला भवेत्तानु कुर्यात्तत्र पंचमे हनी
ति श्लोक गौतमोक्तेः ॥ देवैकर्मणि पित्रे च पंचमे हनि शुच्यतीति ॥ प्रभासखंडाच्च ॥ नन्वशुचि ता देव
तत्र पंचमे हन्यतीति ॥ आद्रे प्राप्तिविवचने व्यर्थं ॥ मेव ॥ गर्भिणी तृत्तिकादिश्च कुमारी वा यो गि
णी ॥ यदा शुद्धा तदा न्येन कारयेत्तत्र यता स्वयमिति ॥ हेमाद्रौ भविष्योक्तेः ॥ अनुपनीता स्त्री श्रद्धाश्च
प्रादु मृत्विजा वा कारयेत् ॥ स्वयं वा भवत्कं कुर्यादिति स्मृत्यर्थं सा रक्षा न्यद्वा रं करानि वन्यर्थत्वात्
स ॥ तदुक्तं दिश आशौचानंतरं ॥ आद्रे कर्त्तव्यता वदेव ॥ वाक्यवैयर्थ्याच्च ॥ अतः पत्नी पंचमे हनीति शु
क्तम् ॥ यत्तु संप्राप्तान्पितृदेवानां भवेद्योग्या व्रता च ने रजित इजो निरुत्ति परमिति हेमाद्रिभिन्न सर्व
निबंध सिद्धांतः ॥ हेमाद्रिस्तु प्रादु दोस्त्रिया संवेदाधिकारतः ॥ तस्यां रजोदृष्टा यात निरुत्तेरेकभा
र्यं एव पंचमे हनिका र्यं ॥ आशुक्तमरीच्युक्तेः ॥ भार्यांतरसत्त्वेन पृथक् पृथक् पीतिवचनां तद्विने एवेत्याह
क्षेपिकापि ॥ भार्यैर्ज्ञातसति पंचमे च दिवसेत्याह ॥ धर्मिकं मासिकं ॥ पक्ता नैव दुर्भायं कस्तु धिक्ते पत्न्यं त
रेति वृत्तिकुर्यात्तद्विषयं समुत्पदि वसे रति ॥ तद्विषयं ॥ सहाधिका रं सहत्वश्रमा वा एकफलभाक्ते
नवा ॥ पाककर्त्तृत्वेन वा नाद्यः ॥ तदभावात् ॥ पाणिग्रहणादिसहत्वे ॥ कमेस्त्रियस्याग्नि साध्यक
मे विषयत्वात् ॥ आदिकस्य च निरग्नेरपि पाकैर्नैवोक्तेः ॥ स्नात्ताग्नि साध्यत्वा नि यमात् ॥ तामपरु
ध्यति वतः पृथक् पृथक् स्योति प्रवृत्तवचनसत्याच्चा कथं च भार्यैर्न सत्त्वेधिकारः ॥ अथ यान विने
तरेति नियमात् ॥ अथ परत्वे वते नैव सिद्धे वचने यथ्यात् ॥ न द्वितीयः ॥ अविभक्त आतृषेकस्या
शुचित्वेन्यस्याधिका रापत्तेः ॥ न तृतीयः ॥ प्रवासनिर्देशसत्तिकारो गिरया दिष्य करणाय
ते ॥ आभेत न वै ॥ पात्रै रनारंभे च बांधवैः ॥ इति देवलोक्ता वा न्यने पदा त्वस्य बांधवानां च पा
ककर्त्तृत्वोक्ता विरोधाच्च ॥ अथ तत्तत्तानि पपाचाशु सीता जनक नंदिनीति पाप्रादिल्लिगात् ॥
आशस्य भार्या पाकस्योच्येत न तत्कस्यप्यनिशने नैतद्वचन उक्त्या यभावात् ॥ तौ कवचो विरोधा
च्च ॥ यत्किंचिदेव ॥ यदपि प्रादु यां हनि संप्राप्तेयस्य भार्या रजस्वला ॥ आद्रे तत्र न कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं
पंचमे हनीति ॥ श्लोक गौतमपाठोऽन्यादर्थितः ॥ माधवीये च तद्व्याख्यांतरमुक्तं ॥ तेनापि
नाभिप्रेतार्थसिद्धिः ॥ यस्य प्रेतस्य मर्यादा ॥ तेनात्र हेमाद्रिर्व्याभेति ॥ बहुवक्तृत्वेपि नोच्यते ॥
॥ ० ॥
॥ अथान्वारे हतो निर्गोमः ॥ लौगाक्षिः ॥ मृता हनि समासेन पिंड
निवेपनं पृथक् ॥ नवप्रादु वदं पत्न्या रन्वारे हरा एव न ॥ समासेन न वेण हि पितृक प्रादु वदयो
रेकः पिंडो विप्रश्च ॥ विप्रश्चः प्रादु परः ॥ नवप्रादु एय गिति हेमाद्रि एव्यौ च दौ ॥ अथ मृता हनी
मेकत्वादिन भेदेदिने क्यं चामृततिथेरकत्वात् ॥ कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं ॥ एकचित्पुष्टिरेह
निधिरेकैव जायते ॥ एकपाकेन पिंडे क्यं दृष्टो र्हीततामनी रति स्मृत्यंतराच्च ॥ अथेष्टिपुष्टौ
भूदेषु दाहता ॥ अन्वारे हेतु नारीणां यत्पुष्टौ को दकक्रिया ॥ पिंडदान क्रिया तद्व्याहं प्रसावि

केतया नव आहानि सवर्गानि सपिंडीकरणं पृथक् एक एव वचोत्तमो गौरे कातत्रदीयते ॥ इति ॥
 निधिभेदे तु वार्षिकं पृथगेव तथा ॥ वार्षिके समासविधानादस्य सर्वत्र पृथक्त्वे प्राप्ते नव आहमे
 व पृथगिति परि संख्ययान्यत्र पृथक्त्वे पि वार्षिकेषां श्राद्धादनीयसपिंडानां च संकादिषु समास
 एवेति मदनपारिजातनिर्णयामृतादयः ॥ अतः ॥ समासविधिवलाज्येषु पुत्रस्य कर्त्तव्ये सापत्न्य
 मातुः चारो हरोत तस्यैव सत्यपितृद्वार्षिकादिकमविभक्तः सापत्न्यपुत्र एव ज्येष्ठः कुर्यान्नौरसः ॥ व
 क्ष्यमाणा पृथ्वी च द्वादशमतेन चौरस एव मातुः पृथक् कुर्यात् एव वक्षीष्यमातेषु ज्येष्ठम् ॥ विस्थली
 सेनोपितामह चारो रयेव मुक्तः ॥ यत्रुगार्यः ॥ एकचित्ता समास रूढोदपतीनिधने गतौ ॥ पृथक् आह
 तयोः कुर्यात् आह तं च पृथक् पृथक् ॥ आह तं पिंडः ॥ तन्नव आह विषयः ॥ यत्र भुगः ॥ यासमा रोह
 रां कुर्यात् किञ्चित् शिवापतिव्रता ॥ तामृताहनि संभाप्रे पृथक् पिंडे नियोजयेत् ॥ प्रत्येवं नव आहं पुग
 पत्रो समापयेत् ॥ तद्येवा वार्षिकनेको द्विष्टमुक्तं द्विषयः ॥ प्रत्येवं मातृहनीत्युच्यते ॥ नव आहं पुग
 इति ॥ दर्शवर्गहपवेदकनेत्रेण पृथगित्येव माहेमादिः ॥ एतन्मतिर्येभेदविषयमिति पृथ्वी च द
 निर्णयामृतादयः ॥ देवप्राज्ञिकोपेवं ॥ पराशरमाधवल्लुगार्ये भृगवादिवचनाज्ञौ गाक्षिवाक्षे स
 मासेन याकादित्तैवेत्येव दर्शवर्गहपवत् पृथक् आह नव आहं च तथेत्याह ॥ पृथ्वी च द्रविकादयस्त
 द्वयोरेक पिंडदानं लौगाक्षिवचनं चापि द्विषयः पृथक् पिंडदानं नमुख्यः कस्यः ॥ नदाह वृहस्पतरः
 आरुह्य भैत्रिणिमगनायामात्रो निमृत्स्वरत्नसत्त्वपुक्ता ॥ एकादशाहेतुनयो विधेय आहं पृथक्
 स्वर्गमेव क्ष्यसद्भिः ॥ एकत्वं मिच्छंति मतिप्रसीना एकादशाहादिषु येन नार्यः ॥ ते स्वर्गमार्गे विनिह
 त कुर्युः स्त्रीसत्त्वघातान्नरकाधिवारं ॥ भर्त्ता सहस्रनायानुनाकलोकमभीरुती ॥ साहेच्छादं पृथक्
 पिंडान्नैकत्वं तु स्मृतं तयोः ॥ पृथगेव हि कर्त्तव्यं आहमेकादशाहिकं ॥ पानि आहानि सवर्गानां मु
 क्तानि पृथक् पृथक् इति ॥ विश्वादर्शेपि ॥ मातुर्गमापृक्ता दृष्टिभूता हेतुमहालयः ॥ आहं कुर्यात् पृथक्
 देवतत्रे चानुगतावधि ॥ एकचित्ता समास रूढमृतयोरेकवर्हिषः ॥ पित्रोः पिंडान् पृथक् दद्यात्पिंडं त्वाप
 तु न स्मृतः ॥ इत्यपि स्मृतेरित्याहः ॥ यत्रुषट् विशन्मने ॥ एकत्वं सागतो भर्तुः पिंडो गेत्रे च सतुके ॥ न पृथ
 क् पिंडदानं तु तस्मात्पत्नीषु विद्यते ॥ इति दर्शोदिपरा ॥ चंद्रप्राकाशेपि ॥ एकचित्ता समास रूढोदपती प्र
 तियदि ॥ पृथक् आहं कुर्वीत पत्नुरेव क्षयेहानि ॥ मृता नाम पिभृत्यानां भार्याणां पतिना सह ॥ तत्रेण अ
 परां कृत्वा आहं क्षामिक्षयेहानि ॥ पूर्वकस्य मनः स्यादौ द्वितीयस्य ततः पुनः ॥ तृतीयस्य ततः कुर्यात् स
 निपातेकमस्मृतं इति ॥ सद्गमने सर्वत्र आहार्थमेकः पाक इत्याह ॥ मदनरत्ने प्रचेताः ॥ एकचित्ता समा
 रूढो मृतये दपती यदि ॥ तत्रेण अपरां कुर्यात् पृथक् पिंडं समाचरेत् ॥ पृथ्वी चंद्रोदयेपेवं ॥ अत्र भैत्रिणौ
 चामध्येन्यदिने अमुगमनेन स्त्रीमरणे पतिमरणं दिनगणनया शौचपिंडदानं कादशाहादिकार्यं ॥
 नात्र पक्षिणी बद्धिः ॥ मृतपतिमृतवज्रपत्नी च दत्तले गता न तत्र पक्षिणी कार्यं पैतृकादेव पुष्टिः ॥
 पुत्रो न्योवाग्निदस्तास्तावे देवपुत्रिलयोः ॥ नव आहं सपिंडं च पुगपत्तु समापयेत् ॥ इति षडशीतिम
 तात् ॥ यदानारीविशदग्निप्रियस्य प्रियवच्छया नदाशौचविधानं यं भर्ता शौचक्रमेण हीति ॥ लघुहा
 रीते लोभः ॥ भवशौचात्तरामन्वागे हरोतु अहमाशौचं ॥ अवेदवादानं साक्षी स्त्री न भवेदात्मघातिनी

अहाशौचेतुनिर्वृत्तेश्राद्धं प्राप्नोति शास्त्रतः श्रद्धासौतेरिति। एष्वी चंद्रापरको ॥ एतदन्तरोहणोऽस्य
नत्वेकचित्तावदेवोदः। उमानागीरविधवेत्यादि। एतदसवर्णोपरमित्यने। स्मार्तगोडास्तु दे
शांतरेमृतेपुत्रासाध्यातयादुकहयमिभुपक्रम्यब्राह्मे अहाशौचेतुनिर्वृत्तेश्रद्धासौतेरिति। एष्वी चंद्रापरको ॥ एतदन्तरोहणोऽस्य
रमन्तारोहणोऽहः। सहगमनेतुपूरां दशाहादि। पिंडास्तु दशापिसहेव। तथा वज्रिकनमूलपा
णि शुद्धितत्त्वधृतव्यासः। संस्थितं पतिमालिग्यप्रविशेद्याहुताशना। तस्याः पिंडादिकंदेयक्रम
शः पतिपिंडवत्। अन्वितापिंडां नंतु यथाभवेदितेनेदिने। तदर्थो रोहणीयस्मात्तस्मान्ना
मयातिनोति। विस्मृक्तेऽपि। एष्यकचित्तौ नभश्चैवमध्येतद्रूध्वेवासयाऽहोरादशपिंडाः ॥
अन्वितायाः प्रदातव्यादशपिंडास्तु हेरात्। स्वाम्यशौचेव्यतीतेतु नस्याः श्राद्धपदीयतेऽनित्तत्रैव
पैरीनसिस्मृतेः। भवेत्तौ चोत्तरं मृत्तौ न चतुर्थेऽहोरादशपिंडास्तु दशापिसहेव। तथा वज्रिकनमूलपा
पुद्गहनस्य सद्यः शौचेत्तन्वारोहणो विराजः। एकचित्तौ संस्थितं पतिमिति प्रागुक्तव्यासोक्तेः सद्यः
शौचमित्याहुः। अन्यसपिंडाशौचमध्येतद्रूध्वेवासयाऽहोरादशपिंडास्तु दशापिसहेव। तथा वज्रिकनमूलपा
तुरजोवत्याः सूतिकायाश्च गमननिषेधादितराशौचस्यानिषेधः। अन्यथा प्रत्यक्षभर्तृमरणोका
गतिरित्याहुः। तन्मूलवचनविना चित्तमेव। स्मृत्यर्थसारे। सहगमने सर्वत्र श्राद्धपिंडादौ पाके
कपालेकैकचित्तैक्यवेति। पातुपतिमुद्दिश्यान्कालेन्यतिथ्यावन्वारुढातस्याः श्राद्धतत्त्वस्य
नित्योकायै नभश्चैतिथ्यौ। पार्वणे मरणो नृणां। तिथिस्तान्कालिकीं स्मृतेति स्काहातिथिरैकैव
जायतेत्यादिवचनाच्चेति मदनपारिजातपृथ्वीचंद्रादयः। अन्येतस्याः पतिमरणेन मृते प्रा
पत्वात्। सहायतः पृथो वानद्रक्तप्राप्तिपतेपदि। तस्याः श्राद्धप्रदानं पृथक्पृथक्पुष्टयेहनी
निस्सृत्यतगतः। अन्यतः पृथो वापितद्रक्तप्राप्तिपतेपदि। तस्याः श्राद्धमुत्तेः कायै पपुरेवक्ष्ये
हनीति पुराणसमुच्चयाच्च भर्तृनिध्याविवेत्याहुः। अत्रमूलं चित्तं। अत्र विशेषो हेमाद्रौ स्मृत्य
तरे। मातामगलसत्वेण श्रियतेपदि नदिने। उद्दिष्टविप्रपत्नीतो भोजयत्तुमुवातिनीम ॥
॥ २८ ॥

॥ अथ श्राद्धसंपाते निर्णयः ॥ तत्र पिंडो मृतनिधये कत्वे मरणक्रमे
रादशैव गृहयवतंत्रेण श्राद्धं कुर्यात्सोवापयौतानेन पितृपूर्वैक्योदिति हेमाद्रिमाधवादपस्त
पितृश्राद्धे समप्राप्तेन वेपथुवितेपि वा। पितृपूर्वैक्यमुनः कुर्यादसत्रासन्नियोगतः श्रद्धासौतेरिति
स्मृतेः। सर्वत्र पितृपूर्वैक्यं प्रयोगमाहुः। पादौ को दृष्टयोः संपाते माधवीये जावालिः। यद्ये
कत्रोभयप्राप्तेमको दृष्टे च पावेण। पावेणान्वभित्तैवैक्यो दृष्टे समाचरेत्। गृहदाहादिना
पुगपन्मरणोत्तमृगः। एककाले गतास्तनो वृहनामथवादयोः तत्रेण श्रपणं कृत्वा कुर्याच्छ्रा
द्धे पृथक्पृथक्। पूर्वैकस्य मृतस्यादौ द्वितीयस्य ततः पुनः तृतीयस्य ततः कुर्यात्सन्निपाते त्वयं
क्रमः। अथ श्रृंग्यः। भवेद्यदि सपिंडानां पुगपन्मरणोत्तदा संवेधासतिमालोच्यतन्क्रमाच्छ्रा
द्धमाचरेत्। गार्होः। एकैनेव नुपाकेन श्राद्धानि कुरुते त्रिहि। विकरत्वेकतः कुर्यात्पिंडान् दद्या
त्पृथक्पृथक् अत्रानुगमने च दहाहः सपिंडानां द्वौ विशेषेव वक्ष्यामः। अत्रिः। बहूनामथवा
द्वौ श्राद्धे वेत्यात्ममेहनि। तत्रेण श्रपणं कृत्वा श्राद्धं कुर्यात्पृथक्पृथक्पृथक् ॥ महा

लये गया आदे गता सला संये हनि। तत्रेण अपरां कृत्वा आदुर्कुर्यात्पथक पथक। इदं च पथकपाकेन
 भिन्नश्चाह शक्तौ। पथकपाकेन संबंधा स्यात्प्रादुर्भेदस्तु मुरम्यः पक्षः॥ एकत्रैव दिने प्रादुर्द्वयं प्राप्नोति
 यदा तत्र चरे देवपुत्र एवर्षा सिनुमी तु भुजतु भुजः॥ एकस्मिन् पः करोमहि द्वयोः प्रादुर्द्वयं हि जः॥ त
 दा पूर्वमृतस्यादौ कृत्वा स्वात्वा प्रथा विधिः॥ पश्चात्पश्चात्पुनर्येव पथकपाकैः समाचरेत्॥ नैक
 स्मिन् दिवसे प्रादुर्द्वयं कृत्वा विहिजः॥ एकं कुर्यात्तथा प्राप्ते अन्यो प्राप्ता समाचरेत्॥ आतर्पे वि
 धमाने तु तत्परे नि समाचरेत्॥ अन्यथा प्रादुर्द्वयं तात्प्रादुर्द्वयं सकारं कृत्वा विदिता। आभ्युपनिषत्तौ
 रिनिष्टधी चंदः॥ कात्यायनः॥ देवहविनिमित्तानि जायेरनेकवासे। नैमित्तिकानि कार्याणि।
 मित्रोत्पत्त्यनुकमात्॥ जावालिः॥ प्रादुर्कृत्वा तु तस्यैव पुनः प्रादुर्नत हिने॥ नैमित्तिकेन कर्तव्ये
 निमित्तानुक्रमोदयः कालादयः॥ नियतार्थिकयोश्चोदकुं भासिकयोः। पितृशिक्षकस्य पुत्रादे
 श्चोदार्थिकालाभयोगयोः॥ दार्थिकस्य च मन्वात्संयाने प्रादुर्कर्मणः॥ प्रसंगादि तस्यापि सिद्धे
 रुत्तरमाचरेत्॥ अस्य देवताभेदे सिद्धे रुत्तरमपवादा। न ह स एव। निस्यस्य चोदकुं भस्य नित्यमासि
 कयोः। नित्यस्य चादिकस्यापि दार्थिकादिकयोः। पुत्राद्यादिकयोश्चैव मन्वाद्यादिकयोः
 या। प्रत्यादिकस्या च लभयोगे सुविहितस्य च। संपाते देवताभेदान् प्रादुर्गुण्य समाचरेत्॥ निमि
 त्तानियतिश्चात्र पूर्वोक्तानुकारणं पित्रोस्तु पितृश्रवत्सवं प्रादुर्कर्मणि। माधवोपेक्षानि संय
 हे॥ कामतत्रेणानित्यस्य तत्र प्रादुर्द्वयं तिष्ठति॥ ॥ अथ प्रादुर्गुण्यं ॥
 पारिजातं पृथ्वी चंद्रोदये गर्गः॥ पूर्वैति लोदकं कृत्वा आम प्रादुर्द्वयं कारयेत्। प्रत्येन भवेत्सर्वे पुरो
 हनि तिलोदकं। पक्षप्रादे हिरण्ये च अत्र नृज्यं तिलोदकं। न च नित्यतर्पणस्यैवाप्येव हन्युत्कर्षः
 नतु प्रादुर्गुण्यं मलीति वाच्या। यत्तर्पणं तान विप्रः प्रादुर्कृत्वा परे हनि। पितरस्ते न तर्प्यंति
 न चैतुष्यंति वैभृशमिति। गर्गेण फले निदार्थं वाभ्यामगत्वौक्तैः। प्रादुर्प्रक्रमार्थिकैः। न ह आर
 दीये प्यादिकं प्रक्रम्य। परेषुः प्रादुर्कृत्वा न्यो यो न तर्पयते पितृ च तस्येति ततः कुदाः शपदं च वा
 जति हि॥ पितृशब्दश्च प्रादुर्द्वयं परः। तेन तर्पणस्य पशुपुरोऽशयागवत्प्रसृत्प्रहरणवत्प्र
 देवता संस्कारकता। तेनादिकं दिने नित्यं स्वपि तदिनं तर्पणं कार्यमेव। प्रादुर्गुण्यं तस्यैव परेषु
 क्तैः। तदुक्तं। प्रत्यक्षां गतिं लं दद्यान्निषेधे विपरे हनि। वर्गे कस्य चोपेयमन्येषां तु विवर्जयेत्॥ क
 चिद्विशेषमाह गेः॥ कृत्वा भादपदे मासि प्रादुर्प्रतिदिनं भवेत्॥ पितृणां तस्यैव कार्यं विविद्धाहे
 पितृपरा। तर्पणं तिलतर्पणं। निषिद्धाहे पीयुक्तैः। सक्तं न्यहा लयेऽप्यः स्यादपेक्षास्त एव हि।
 अत्र सप्तमीनिर्देशं दंगितां स्फुटं वा। तत्र त्रयान् नृहयात्। मद्रापरणीयां मद्रातः सवैश्या
 दिवत्॥ अस्यापवादे व हनारदीये। चदि प्रादुर्द्वयं पिडे च मेन प्रादुर्द्वयं मासिके। संवत्सरविमोके च न
 कुर्यात्तिलतर्पणं। तदपमर्थः। दर्शविप्रनिमंत्रणोत्तरापाकारं भोजनं वा प्रादुर्प्रयोगस्यारभ्यत्वा
 त्। त्रयसप्तोत्तरं नित्यतर्पणं नैव प्रादुर्गुण्यं तस्य तत्रेण मस्येन वा सिद्धिः॥ ततः प्रवैश्वदेवो
 त्रयसप्तपञ्चकरो प्रादुर्गुण्यं पथकपाकं। पित्रोर्वार्षिके तु नित्यतर्पणं नित्यवर्जं कार्यं॥ नैव
 प्रादुर्दिने कुप्यो निले लपितं तर्पणं। प्रादुर्कृत्वा परं कृत्वा तर्पणं नित्यं सहेति वचनात्

सप्रम्याभानुवारेचमातापित्रोर्मृतेहनि। तिलैर्मूलपैरांकुर्यात्सभवेत्यित्यातक। इतिस्मृतिरलावलावद्ध
मन्त्रेऽप्राहन्नित्यतर्पणोत्तिलमात्रनिषेधः ननुतर्पणस्यतिलैरित्यस्यैवैय्यापत्तेः। यत्तुकातीया उपर
मेपितुःप्राहेपातेमायांचसंक्रमे। निषिद्धेपिहिसर्वत्रतिलैस्तर्पणमाचरेदिति। तत्सरेद्युःप्राहंगतपरा
विषयमिति केचित्। प्राहशक्तस्यतस्थानापन्नतर्पणविषयमिति नुपुक्तसहान्महालयेपरधस्तपरा।
अपकासुतसप्रम्यममीप्राह्योरेतेतदेववर्गद्वयस्या। आन्वयकोत्तमातवर्गस्यापि। तीर्थप्राहेदयोवत्तमा
आवर्षादिश्रद्धावदन्ते। अनेकप्राहसंपातेनयदिप्रसंगसिद्धिस्तदातदीपमेवतर्पणं। तत्रत्वेतुप्राह
समसंख्यत्वेप्राहावेतेवा। विषयमसंख्यायवद्वनुरोधरति। तस्मात्प्राहंगतपरासिद्धं। तद्विधिःसंयुक्त
ह्यात्वातीरसमागम्यउपविश्यकुशासने। संतर्पयेत्येतेनसर्वोन्स्वात्वावल्लवधारयेत्। तर्पणोत्तरंनि
मस्तानंरुत्वेत्यर्थः। अपसंख्यततःरुत्वासंयज्जान्वाअभूतले। नामगोवृत्थाकारैर्हीनोपातेनतर्पये
त्। तत्रवस्त्रादिरूपतोक्तास्मृत्यर्थेसारं। वसुहृदादितिसुतानप्राह्येतर्पयेत्येतिहृत्। तच्चवद्वानोद्वि
रोनेवा। दक्षिणप्रतिपादनादेशरितिसंज्ञात्। अवप्रत्यंजलिमंत्रावृत्तिः। निर्वापवत्संध्याध्ययानवच्च
इत्येभेदात्। अवघातवेदिकोक्षणयोदुद्वेकत्वा नमंत्रावृत्तिः। केचित्तुपरिव्याणमंत्रवत्क्रियमाण
त्वादित्येनकरणात्वाभावात्सहदिच्छेति। तत्रा तत्रपप्रत्येक्यात्परिवीरसीतिकरणाभूतमंत्रांतरस
त्वात्तत्परेणव्यवधानापसोभयोःकरणात्वायोगात्। कर्तृभेदेनविकल्पायोगाच्च। क्रियमाणानुवा
दित्वा। नत्ववत्तथावैधायनादिवचनाकरणात्त्वमेव। तेनारुत्तरेवसत्ता। एवंनिमेषि। यत्तुसंयहमा
प्रापठेतिपित्रोक्ष्माहंसंभाष्यः। कुप्यान्नित्यतर्पणं। आसुरेतर्पेच्छादेनमोपेरुधिरंभवेत्। सर्वदा
तर्पणंकुर्यात्तमहायज्ञपुरःसरं मृताहेनैवकर्तव्यंरुत्तंवेत्तिष्कलंभवेदिति। तत्समूलत्वेनतिल
विषययच्चपठतिकपिलः। मन्वादिसुयुगाद्यापुदशैतंक्रमणेषुवा। योर्णमास्याव्यतीपातेदद्या
मूर्ध्वतिलोदकेम। अर्द्धोदयेगजछायेषष्ठां चैवमहालये। भरण्यां समघाप्राहेतदन्तेतर्पणं
विदः। शौनकः। मातापित्रोर्मृताहेनुपरेहनि तिलोदकं। कारणप्राहविषयेस्योदघात्रि
लोदकं। सज्जतिर्मूलम॥

॥ अथतिलतर्पणनिषेधः ॥ गार्ग्यः॥ भानौभौ
मेतयोदश्या नंदाभृगुमयासुवा। पिंडदानमृदास्त्रातनकुर्यान्निलतर्पणम्॥ स्मृत्यर्थेसारं॥
विवाहवत्तच्छासुवर्षमर्द्धतद्वेकं। अर्द्धतदेवावद्वैसत्यांचतन्मासिनेसाहुस्तिलतर्पणं। हेमा
द्रोमरीचि॥ सप्रम्यारविवारेचरुद्वेजन्मदिनेतथा। निशासंध्यासुपत्राथौनकुर्यान्निलतर्प
णं यत्तुसंयदे॥ नंदायांभागेवदितेकृतिकासुमयासुवा। भरण्याभानुवारेचगजच्छायाकृते
नथा अपनहितयेचैवमन्वादिसुयुगादिसु। पिंडदानमृदास्त्रातनकुर्यान्निलतर्पणंमिति॥
तच्चैत्यं॥ पात्रीममप्यवतिलैर्विमिश्रं दद्यान्नित्यर्थः प्रयतोमनुष्यस्यादिविरोधात्। अवप्रवा
दः॥ श्रद्धाचंद्रोदये॥ तीर्थेतिविधिविशेषेचगयायांयेतपक्षके॥ निषिद्धेपिदिनेकुर्यात्तर्पणंति
लमिश्रितं। स्मृत्यर्थेसारं। तिथितीर्थविशेषेषुकायंयेतेचसर्वदेति। गोभिलः॥ तिलाभावे
निषिद्धाहेसुवर्णरज्जुतान्विते। तदभावेनिषिद्धेनुद्वेकमंत्रेणावाउनः। पतितस्यतिलोदकंव
स्यामः॥

॥ अथवद्विप्राहं॥ तन्निमित्तंश्रद्धाचंद्रोदये॥ ज्ञाहे॥

जन्मस्योपपत्तये विवाहे पुत्रकस्य च पितृन्नादीमुत्पन्नानामतर्पयेद्विधिपूर्वकं । वेदव्रतेषु चाधानं
यज्ञपुंसवनेषु च ॥ नवान्नभोजने स्त्राने ऊढायाः प्रथमार्तवे । देवा एमतदग्रादिप्रतिष्ठासु सन्नेषु
च ॥ राज्याभिषेके बालान्नभोजने रुद्धिसंज्ञकान् ॥ वनस्थाद्याश्रमगच्छन्पूर्वेषुः सद्य एव वा
पितृन्पूर्वोक्तविधिनान्तर्पयेत्कर्मसिद्धये ॥ आदिपदा तस्मात् ॥ विष्णुपुराणे ॥ यज्ञोद्धारप्र
तिष्ठासु मेखलावेषमाश्रयोः ॥ पुत्रजन्मवशात्तर्गं रुद्धिप्रादसमाचरेत् ॥ तत्र नामकर्मणि वा
लानां चूडाकर्मादिके नयेत्युक्ते निष्कमान्नमाशनयोर्नप्राहमिति मैथिलाः ॥ तन्ना ॥ पूर्वोक्तवि
रोधात्तानिष्कृतिनिषेधात् ॥ सुतोत्पन्नो तथा प्रादुर्गन्माशनिके नयेति राजमानं गच्छ ॥ पत्र
कंदोगपरिशिष्टं ॥ सूर्यहोः कर्मणी ये चतयोः प्रादुर्गन्विद्यते । इति तनेषामेवेति कल्पतरुः ॥ व
क्ष्चकारिकायां । स्यादभ्युदयिकं प्रादुर्गन् रुद्धिपूतं पुं कर्मसु । पुंसः सवनसीमंतचौलापनयनेषु
हा विवाहे चानलाधेयप्रभृतिश्रौतकर्मसु । इदं प्रादुर्गन्विद्विज्ञा रुद्धिनिमित्तकं । अनेपो
उशसंस्कारश्चावण्यादिषु यीज्यते । वाय्वाद्युघापनादौ तु कुर्युः पूते निमित्तकं । वीषदेवः । का
लादशौ । सीमंतव्रते चैलनामकरणाज्माशनोपायनत्तानाधानविवाहपञ्चतनयोऽप्यतिप्र
तिष्ठासु च ॥ पुंसोऽवसथमवेशनमुताद्यास्यावलोकाश्रमस्वीकारेऽस्ति तिपाभिषेकद्वयिता
द्यन्तं चनादीमुखं । मुक्तकामधेनौ । जलाशयप्रतिष्ठायावशात्तर्गोदिकर्मसु । वत्सराभ्यन्तरे पि
त्रोर्द्वयस्योत्सर्गकर्मणि । रुद्धिप्रादुर्गन्कूर्वाततदभ्युत्समाचरेदिति तत्र जलाशये रुद्धिप्रादुर्गन्
निषेधो न तु कर्मागस्येति केचित् । अन्ये त्वस्य निर्मूलनामाहः । प्रादुर्गन्मुद्यानिर्णयामने चमा
न्ये । अन्नमाशेचसीमंते पुत्रोऽप्यतिनिमित्तकं । पुंसवचनिषेके वनववेशमवेशने देवदत्तजलो
दीनां प्रतिष्ठायां विशेषतः । तीर्थयात्रावशात्तर्गं रुद्धिप्रादुर्गन्कीर्तितं । इदं चावश्यकं ॥ रुद्धौ न
तर्पितायै वै पितरौ हमे धिभिः । तद्दीनमफलं त्रेपमासुरे विधिरेवमइति शातातपोक्तेः ॥ अत्र
प्रादुर्गन्पस एवाह । मातृप्रादुर्गन्पूर्वस्यामिदृणात्तदनंतरं । ततो मातामहानां च रुद्धौ प्रादुर्गन्प
स्यते । तत्कालमाह पृथ्वीचंद्रोदये गार्ग्यः ॥ मातृप्रादुर्गन्पूर्वस्यामिदृणात्तदनंतरं । ततो माता
महानां च रुद्धौ प्रादुर्गन्पस्यते ॥ अशक्तौ च दृशातातमः । पूर्वोक्ते मातृकं प्रादुर्गन्पथात्तमेत
कं तथा । ततो मातामहानां च रुद्धौ प्रादुर्गन्पस्यते ॥ अत्राप्यशक्तौ स एव । पृथक्दिनेष्वशक्त
श्चेदेकस्मिन् पूर्ववातरे । प्रादुर्गन्पकूर्वातत वैश्वदेवं नृणां त्रिकमिति । रुद्धे मनुष्यि ॥ अत्राभे
भिन्नकालानां नदीप्रादुर्गन्पवुधः । पूर्वेषु पूर्वैष कूर्वातत पूर्वोक्ते मातृपूर्वकं । अत्र महत्पूर्वेषु
सदहरस्येति गृह्यपरिशिष्टात्तवस्थाजया । तत्र प्रातरे वा । पार्वणाचापराह्णे तु प्रातरे रुद्धि
निमित्तकमिति शातातपोक्तेः ॥ अत्र प्रातः शब्दः सार्द्धं प्रहरपरः ॥ प्रहरोद्गोदस्युक्तः प्रातरि
त्यभिधीयते । इति गार्ग्योक्तेरिति पृथ्वीचंद्रः । इदं च पुत्रजन्मातिरिक्तविषये । तदाहाविः ॥ पूर्वो
क्ते वै भवेद्विद्विना जन्मनिमित्तकं । पुत्रजन्मनिकूर्वातत प्रादुर्गन्नात्कालिकं बुध इति । एतदपि
पुत्रनिमित्तपरं । नियतेषु निमित्तेषु मातृरुद्धिनिमित्तकं । तेषामनियतत्वे तु तदानंतर्पमिष्य
तेरिति लोकास्मिन् ॥ आधानां गं नदीप्रादुर्गन्पराह्णे एव । आंमप्रादुर्गन्पूर्वोक्ते सिद्धौ

॥ निर्गोपसिंधौ चतुर्थपरिच्छेदेऽप्राह निर्गोपः ॥ २८७ ॥

मिति निर्गोपामृते गालवोक्तेः ॥ नादीमुखवाद्

पञ्चानराधिकत्वं पराहृत इति विस्मयेऽप्राह इदं च मातृपितृमातामहादि क्रमेण न वदेव त्वं कायं ॥ तत्र
सपत्नीकाः बहुप्रमातामहमातामहानां सपत्नीकानामिति पृथ्वीचंद्रोदये गारुडे ॥ ग

रुह्ये गारागारं हेमाद्रौ शंखः ॥ नादीमुखे सस्यवसुसंकीर्तौ वैश्वदेविके ॥ रुद्रपराशरः ॥ नादीमु
खेभ्यो देवभ्यः प्रदक्षिणकुशासनं ॥ पितृभ्यस्तृप्तेभ्यश्च प्रदक्षिणामिति स्मृतिः

नादीमुखे विवाहे च प्रपितामहपूर्वकं ॥ नामसंकीर्तयेद्विद्वानश्वत्थपितृपूर्वकं ॥ पञ्चस्य त्वर्थं सारे
रुद्रमुखास्तृप्ते गारुडि आह्वेषु भुजते इति ॥ यच्च गारुडं यच्च मप्रतिपादं ननु क्वावांतरविषयोऽपि

तृभ्यः पितामहभ्य इति वद्वचपरिशिष्टे कान्यायनेन चानुलोप्याभ्यानां ॥ पृथ्वीचंद्रोदयेऽप्येवं ॥ यच्च
केचिद्रूपद्विजादिषु प्रयुज्यंते ॥ तन्न ॥ अतस्म्युद्देशाद्या नामरूपाणामगोत्रिणां ॥ अनाम्रा

मतिनाम्येऽपि नादीप्राहंतु सस्यवदिति पृथ्वीचंद्रोदये सप्रहोक्तेः ॥ नच निषेधादेव विधिः कल्प्यत
इति वाच्यं ॥ जोषपदी प्राह प्रपितामहानपरेषां रुद्रपिजादीनां देवतात्वात् नादीप्राहत्वसाध्येने

हापितत्वात् निषेधात् ॥ गोत्रनामादिनिषेधस्तु शुभार्थी प्रथमानेन वद्वै संकल्पमाचरेत् इत्युप
क्रमानुसंहारद्वारा नामित्युक्तेः संकल्पः प्राह परः ॥ सपिंडके तु सर्वे भवन्तीति प्रयोगपारिजातः ॥

गोत्रनामभिरामं अपितृभ्योऽर्थं प्रदापयेदिति कृद्गोत्रपरिशिष्टे विद्वानात् ॥ पञ्चवाह्ये ॥ पितापि
तामहश्चैव तथैव प्रपितामहः ॥ त्रयोस्तु मुखवाह्येने पितरः परिकीर्त्तनाः ॥ तेभ्यः पूर्वतरेषु च प्र

जावंतः मुखे धिताः ॥ ते तु नादीमुखानादी समूहिरिति कथ्यन्ते इति ॥ यच्च मार्कंडेयपुराणे ॥ यैः
पितामहादृश्यंते तु नादी मुखः स्मृतः ॥ इति तन्मौ वतिनादिविक्रकत्रेकवृद्धिप्राह विषयमि

तिकल्पतरुः ॥ तेन तस्येदमवश्यं ॥ यच्च विष्णुः ॥ मदनुपारिजातेऽप्येवं ॥ हेमाद्रिस्तु ॥ नादीमुख
गोप्राहंतु कन्यागशिगतेरवौ ॥ पौरोमास्यानुकर्त्तव्यं वराहवचनं यथेति मौषपदी प्राह कवा

कत्वा तत्रैव पूर्वेषां देवतात्वमित्याह अत्र सस्यवसुविश्वेदेवा वित्युक्ते प्राक् ॥ पञ्चशांतातपः ॥ मा
तृप्राहंतु युग्मेः स्याददेवं मास्तृत्वेऽप्यगिति ॥ तद्विन्नप्रयोगमातृप्राह परः ॥ यच्च मार्कंडेयपुरा

णे ॥ विश्वेदेव विहीनं तु केचिद्विद्वन्ति गानवा इति ॥ तद्विन्नप्रयोगमातृप्राह भिन्नप्राह हये वि
श्वेदेव विकल्पार्थः ॥ प्रयोगे को नु देवनिपम इति हेमाद्रिः ॥ एतच्च मातृपूजापूर्वकं कायं ॥

मातृकाया गयः प्राह परविषयेना तस्य कौशसमाविशहिंसा मिच्छति मानरं रतिशानातपोक्तेः
मपि ॥ पृथ्वीर्भूयैः सनेवैद्यं धाये भूषणं रपि ॥ पूजयित्वा मातृगणं कुर्याच्छास्त्रं यैव धः ॥ कृद्गो

परिशिष्टे ॥ कर्मादिषु तु सर्वेषु मातरः सगणाधिपाः पूजनार्थाः प्रयत्नेन पूजिताः पूजयन्ति ताः ॥
प्रतिमाषु च शुद्धा सुलिखिता वाद्यदिषु ॥ अपि वाक्ष्यन्ते पुंषु नैवैद्येऽप्यग्विधेः ॥ कुपलत्नावसे

धोरसप्रधारयते ननु ॥ कारयेत्सं च धारवानातिनीचानवोच्छिन्नाः ॥ आयुष्या शिषशां त्वर्थं जन्वा
हितः ॥ षडभ्यः पितृभ्यस्तद्वप्राह दानमुपक्रमेत् ॥ अत्र सर्वेऽपि नियहणाद्ग्रहयत्ततद्विका

पिनिर्गोप्राहंतानिष्ठातृपितृप्राह कर्म किंचिन्माचरेदिति शानातपोक्तेः
रानच्छास्त्रानानियता ॥ अथेवास्तनियता ॥ वदत्यं च स्वस्वराख्ये कमित्युक्तेः ॥ करणोत्तमुदयः ॥

यन्नाश्नात्सखापायमित्युक्ते ॥ आप्यपि आनो महाश्नादीनि ॥ षडभ्यश्निमात्रादिविक्रयलक्षणा
मिति पृथ्याचर ॥ कंदोमानां षडदेवस्य भवेदानवदेवस्य मित्याशार्कः ॥ ममनुमाने को किल ममानुस
रिणां मानमातामहप्रमातामहाश्निमात्रासहैवमानामहश्नाच्चरणान्नद्विषयमिदं षडभ्यश्निमा
नरस्तत्रैवोक्ताः ॥ गौरीयप्राशचर्चिभ्यास्तत्रित्रीविजयाजया ॥ देवतेनास्वधास्वाहामानोरोलोकया
नरः ॥ धृतिः पुष्टिस्तथानुष्टिस्तत्वेवनयामहः ॥ गणेशेनाधिकारोता रुदौ प्रज्याश्चतुर्दश ॥ मातरोलो
कमातरश्निसर्वविशेषणं ॥ तेनचतुर्दशत्वायदाषोडशतिपाठस्तदा देवतांतरं ॥ चंद्रिकायांचतुर्धि
शतिमतेत्वन्याउक्ताः ॥ तिस्रः प्रज्याः पितुः पक्षेतिस्वोमातामहेतथा ॥ इत्येतामातरः पोक्ताः पितुर्मा
तुः स्वसाष्टमी आसंजीवनेपथसंश्रजनंमृतांनान्वक्षतपुंजेधितेहेमाद्रिः ॥ ब्रह्माण्याद्यास्तथा
सप्रदुर्गोक्षेत्रगणाधिपान् ॥ रुद्रादौ प्रजमित्वानुपश्चान्नादीमुखानपिहन् ॥ मातृप्रवीनपितृन्
प्रज्यततोमानामहानपि ॥ मातामहीस्ततः केचियुग्माभोज्यादिजानयश्ति ॥ अथहादशदेवत
स्यदेशाचारतोव्यवस्था ॥ ब्रह्माण्याद्याः ॥ ब्राह्मीमाहेश्वरीवैवकौमारीवैष्णवीतथा वाराही
चतुर्थेशरीचासृष्टासप्रमातरश्च परकैउक्ताः ॥ अथचोलादीनांयोगपद्येत्तत्रोक्ताकंदोग
परिशिष्टे ॥ गणेशः क्रियमाणानांमातृभ्यः प्रजनेसकृतः ॥ सहदेवभवेच्छादमादेनपृथगादिषु ॥
मातृभ्यः शतिष्वप्यर्थेचतुर्थी ॥ गणेशः एकानेकपुत्राणां सस्कारैरुकरिने एकदेशकालकत्रैक्या
दित्यर्थः ॥ तथाअसकृद्यानिकर्माणि क्रियेरनकर्मकारिणाः ॥ प्रतिप्रयोगेनेवस्युः मातरः सग
णाधिपाः ॥ कर्मरत्नावपिकृत्रप्रादकापैकुत्रेनेत्युक्ते तत्रैवा ॥ आधानेहोमयोश्चैवैवैवदेवत
थैवच बलिकर्मणिदर्शचपौराणमासेतथैवच ॥ नवयज्ञेचयज्ञज्ञावरत्येवमनीधिराः ॥ ए
कमेवमवेच्छादुभतेषुनपृथक्पृथक् ॥ एषुप्रतिप्रयोगनावर्तनेकिंवादो ॥ एतद्दिनेसोमया
गादौतुप्रतिप्रयोगमावर्ततेएवप्रादमित्यर्थः ॥ कचिदारावपिनिषेधमाह ॥ सएव ॥ नाएकानु
भवेच्छादनप्रादप्रादमिष्यते ॥ नसेष्यतीजातकर्माये धितागतकर्मसु ॥ विवाहादिकर्मम
णोयउक्ते ॥ गर्भोधानंअशुभोपसंचाने विवाहादोवेकमेवात्र कुर्याच्छादनादौकर्मणः क
र्मणः स्यात् ॥ सोष्यमाश्वासनप्रसवायाः सोष्यतीमभ्युष्यत्युक्तकर्म ॥ कात्यायनोक्तस्यप्राद
सपाकशाब्दान्यातस्यजानप्रादनदद्यात्पुत्रानं ब्राह्मणेषुपीनिषेधान्नजानकर्मणिनांदे
प्रादं ॥ आमालेनवाकार्यमित्याशार्कः ॥ गौरास्त ॥ जातकर्मण्येवनिषेधः ॥ पुत्रजन्मनिमित्त
कनुकार्यमेवा ॥ जन्मस्योपनयनेत्युक्ते ॥ नैमित्तिकपथोवक्ष्यप्रादमभ्युदयान्मुक्तं पुत्रजन्म
नितत्कार्यंजातकर्मसंमनुरैरितिमाकंडेयपुराणाच्चेत्याहुः ॥ हालतायांप्रादविवेकेचैवं ॥ स्मे
नजातकर्मणिकालांतरेप्रादनिषेधो नजन्मदिनेरिति वाच्यमितिमतंपरास्त ॥ अत्रनिषेककाले
शतिवचनाद्गर्भोधानेननिषेधः ॥ शोधितेति ॥ शोष्येत्यहानुपतिष्ठनेपुत्रंस्वाजपतीनिविहितक
र्म ॥ विवाहादिगर्भोधानांतोमोहप्रवेशशृतिहोमचतुर्थीकर्मोदिकर्मसमूहउक्तः सत्रकारेण
तत्रविप्रतिकर्मनेत्यर्थः ॥ अन्येपिहलाभियोगादयोपवादविषयास्तत्रैवज्ञेयाः ॥ अत्रचारज्ञेय
ने ॥ अथात्राधिकारिणाः ॥ विष्णुपुराणे ॥ जातस्यजातकर्मादिक्रियाकांडमशेषतः ॥ पितापुत्रसकृ

र्गोतश्चाङ्गं च भुद्यात्मकं ॥ अत्र केचित् ॥ जीवत्पितृः सान्नेरवच्छाधिकारः ॥ ननु निरुत्तः ॥ न जी
 वत्पितृकः कुर्याच्छादमग्निमूर्तेरिह जः ॥ येभ्य एव पिता दद्यात्तन्भ्यः कुर्यात्तस्मात्पितृः ॥ पितामहेभ्ये
 वमेव कुर्यात्जीवितिसाग्निकः ॥ साग्निकोऽपि न कुर्यात्तन्जीवितिप्रपितामहेऽतिचंद्रिकायां सुमत्
 तैरित्याह ॥ प्रयोगपारिजातेऽप्यनाहिताग्निने कुर्यादिति दंष्ट्राख्याते ॥ तन् ॥ अत्राग्निकोऽपि कुर्यात्
 र्गोतजन्मादौ वृद्धकर्मणि ॥ येभ्यः एव पिता दद्यात्तानेवोद्दिश्य तर्पयेदिति हारीतोक्तेः ॥ सोमं त
 पनु वृद्धिश्चादमिन्नश्चादपरमित्युक्तं मदन्तरत्ने ॥ पिंडपितृयज्ञपरमिति पृथ्वीचंद्रः ॥ निर्गोपमृतेन
 हारीतोयः ॥ नग्निर्गोः नाहिताग्निरभिषेत् ॥ पूर्ववचनेन साग्निः सान्नेरग्निश्चाप्यने ॥ जेनोभया
 मिहीनस्यनेत्युक्तं ॥ तन् ॥ पूर्वोक्तदिशागतिः संभवे अग्निपदस्य सान्नेरग्निपरत्वे मानाभावात्
 ॥ वक्ष्यमाणानित्यामित्यसंयोगविरोधात् ॥ पितरो जनकस्येत्यायावद्गतमनाहितं ॥ समाहितव्रतः
 पश्चात्त्वानयजेत पितामहानिति ॥ पृथ्वीचंद्रोदये पमवचो विरोधाच्च ॥ अपराकोऽपि समात्तेन
 ब्रह्मचारी स्वयमेव नादींश्चाङ्गं कुर्यादित्याह अतः पूर्वमेव साधुः ॥ योपदेवोप्येवमाह ॥ पनुमते ॥
 जीवत्पितृः पश्चानामकर्मणेन वृद्धिश्चाङ्गं ॥ हारीतीयजन्मादौ इत्यादिशब्देन तस्मात्त्रापि उद्गा
 हे पुत्रजनने पित्रेभ्यो सोमिके मत्वे ॥ तीर्थे ब्राह्मण आयाते षडेते जीवतः पितृरिति मैत्रपरिशि
 ष्टे उद्गाहे एव तस्योपसंस्कारतः ॥ एवं यत्र सुतसंस्कारदिपदेन दपुष्पाहादिपरमेवेति ॥ तन् ॥ उद्गा
 हपदस्य स्वविवाहपरत्वेऽपि संभवात्पुत्रविवाहापरत्वे मानाभावात् ॥ अतो जन्मादाविति सर्वसंस्कार
 रसंग्रहः ॥ तथा च कात्यायनः ॥ स्वपितृभ्यः पिता दद्यात्सुतसंस्कारकर्मसु पिंडानोद्ग्रहणानेवात्
 स्याभावेन तत्क्रमात् ॥ सुतानां चोलादिसंस्कारेषु पितापितृभ्यः पिंडाच्छाङ्गं ॥ पिंडदेनं ब्रह्मरश्मि
 मिनिदर्शनात् ॥ उद्ग्रहणाद्विवाहपर्यंतं दद्यात् ॥ विवाहश्च प्रथमः ॥ नादींश्चाङ्गं पिता कुर्यादाद्येषा
 शिग्रहे बुधः ॥ अत ऊर्ध्वं प्रकुर्यात्तस्वयमेव नृणां दिकमिति स्थितेः ॥ तस्य पितुरभावेन तत्क्रमात् ॥
 असंस्कृतास्तु संस्काराणां भ्रातृभिः पूर्वैरसंस्कृतैरिति यः कर्तृकर्मः तेन कर्मणा ज्येष्ठभ्रात्रादिदेया
 दिति चंद्रिकादयः ॥ हेमाद्रिस्तु तस्य पितुरभावे यः पितृव्यमातुलादिः संस्कारो न स तत्क्रमात्सं
 स्कार्ये पितृक्रमादद्यान्न तस्वपितृभ्यः इति व्याचक्ष्वौ ॥ समात्तेन स्यापि विवाहप्राचीनसुतसं
 स्कारत्वात्पितृवैवादींश्चाङ्गं कुर्यात् ॥ तदभावे ज्येष्ठभ्रात्रादिः तदभावे स्वयमेव कुर्यात् ॥ उपन
 यनेन कर्मधिकारस्य जातत्वात् एवमाद्यविवाहे पीति पृथ्वीचंद्रचंद्रिकादयः ॥ पदानुवितरि
 संस्तुतेऽपि पतिते वाधुर्मार्थे तत्पुत्रमन्यः संस्कार्य पितृपितामहादिभ्यो दद्यात् ॥ पितरौ ज
 नकस्येत्यायावद्गतमनाहितं ॥ समाहितव्रतः पश्चात्त्वानयजेत पितामहानिति पृथ्वीचंद्रोदये
 पमोक्तेः ॥ जीवत्पितृकस्य विशेषमाह कात्यायनः ॥ वृद्धौ तीर्थे च सत्येताते च पतिते तथा ॥ ये
 भ्यः एव पिता दद्यात्तन्भ्यो दद्यात्स्वयं सुतः ॥ यत्र वृद्धचपरिशिष्टे ॥ जीवत्पितासुतसंस्कारेऽप्यनुमा
 तमहोयः कुर्यात् ॥ तस्या जीवस्य मातामहस्येति तत्र च्छाखीयानोमेवेति दिकः ॥ स्मृतितत्त्वा
 दिभ्योऽप्येषु जीवन्मातृकः पितामहादिभ्यो वृद्धो दद्यात् ॥ जीवेतमिति दद्यात् ॥ वाग्नेनापानो
 देके हि जज्ञित्वाप्यनोक्तेः ॥ जीवेतस्मिन्सुताः कुर्युः पितामहाः संहवन् ॥ तस्य चैव नृजीव

मातस्याः श्वश्रेति निश्चय इति हारीते क्लेते नृकं । तस्मिन् भर्तृणि ॥ दाहिणा न्यासु रूर्ध्वोक्तस्य सपिं
 कारणादिविषयत्वात् । जीवेतु पदिवर्गोपसं वर्गं तु पतियजेदिनिवचनात्तद्वर्गस्योपस्येभ्यः
 पत्न्युद्विक्तायां पारस्करः ॥ निवेककाले तोमेव सीमते न पनेतया ॥ तेषु सवनेऽप्राह कर्म
 वृद्धि वृत्त इति । तत्र गर्भाधानादौ कर्म गजात्रकर्म दावृत्त न वृद्धिः प्राह पश्येव । वृद्धि वरि
 त्तः ॥ गौड निवेधेमात्म्ये ॥ अन्तःप्राशे च सीमते उत्रोत्त निमि त्रके पुंसव निवेके च न ववेष्ट
 प्रवेशने । वेदत्रन जलादीनां प्रतिशयां तथैव च । नीर्ययात्रा दयोत्सर्ग वृद्धिः प्राह प्रकीर्तितं
 अत्र भूत निमित्तानां वृद्धि त्वभावि निमित्तानां मंगत्वं । वृद्धि शब्दस्य हर्मातिदेशार्थ इति गौडः
 अयेतु निवेकादौ कर्म ग वृद्धिः प्राह योः समुच्चयमाह ॥ नादौ प्राह सत्तात्पर्यानुगता ॥
 अथेति कर्तव्यता ॥ पृथ्वी वंशे दमे वृद्ध पश्य शरः ॥ पालन्याशत पञ्चमसिका कुञ्जयोरपि ।
 केतव्याः पारलाया वादे यामाला नलोहिताः ॥ आह्मालो निवेधस्यापमपवादः ॥ तथा ॥ मु
 देवभूषणौ सत्रसालं कारेस्तथा नरैः कुकुमाद्यनुलिङ्गागे भव्यसुत्राद्यगोः सह ॥ स्त्रियोपि स्यु
 स्तथाभूता गीत नृप्यादि हविताः । हेमाद्रौ ब्रह्मा ॥ कुशस्थाने सुद्वीः स्युर्मंगलस्याभिवृद्धये
 कुशा अपिवक्ष्यते कूटो गपरिशिष्टे । प्रातरामित्रान विमान पुमानु मप्यतस्ततः ॥ देवविश्वे
 च ॥ वैश्वदेवो द्वौ विप्रो पित्रादी नामैकैकस्य द्वौ द्वा विनिविशति ॥ त्रिकेवा द्वा विप्रो विप्रः
 अत्र विशाला भेस्त्रियो विभो ज्वा श्वा हाशकै रद्वयसिष्टः ॥ मातृप्रादे तु विमाला मला भेष
 जयेदपि पतिपुत्रान्विता भव्यभ्याषितोष्टौ कुलोत्पन्नाः ॥ मातृत्रिके च तत्तः पातामही त्रिके चेत
 द्वा विनि । हेमाद्रिः ॥ अत्र विप्रश्चाश्रुत्वा विप्रः ॥ पाथे विप्रश्चतुरस्तमंडलमिति जपतः ॥ हेमाद्रौ ब्र
 ह्मे पि ॥ विप्रान् प्रदक्षिणा वृत्तैश्चाश्रुत्वा नुपवेशयेत् कूटो गपरिशिष्टे । गोत्रनाम भिरामत्र
 पितृभ्योर्ध्वं प्रदापयेत् ॥ नात्रापस्य करणं न पित्र्यतीर्थमिष्यते । अत्रैत्रक रान् पुमान् करा
 योश्च पवित्रकान् । कृत्वा ध्ये संप्रदातव्यं नैकैकस्या त्रयीयेत । पित्रादेर्द्वौ द्वौ विभो तयो रक्षिणा
 हस्तौ संयोज्य प्रथमोपवेशित विप्रकरोपरि तत्रैत्रा द्वयोरर्घ्यं दद्यादित्यर्थः । वद्वचकारिकायां तु
 दत्तार्घ्यं देकदेशः स्यादर्थदानं प्रति हि ज्ञा ॥ आदृतिरिति मत्रस्य प्रतिवाद्यणमिष्यते । प्रतिहि
 जपथ कुर्प्यां निवी सृष्ट्यां नुमंत्रिणमित्युक्तं ॥ मधुमध्विति यातत्र त्रिनेयो शितुमिच्छतां । गा
 मत्रनंतरस्तौ मधुमत्र विवर्जितः । न चाप्रतुजपेद्वचकदा चित्तुस्तत्कं ॥ तथा ॥ संपन्न
 मिति तत्रास्य प्रस्थाने विधीयते । सुसंपन्नमिति शोभे मन्त्र निवेदयेत् । अक्षय्योदकस
 ने च अर्घ्यदान वदित्यते । षड्वेव निमतकृयां न चतुर्थ्यो कदाचन । चंद्रोदये वात्ये ॥ पठेच्छु
 निस्तुक्तं तु स्वस्तिसूक्तं शुभतया । नादी मुखान् पितृ न भक्त्या साजलिश्च समादयेत् ॥ तथा ॥
 शात्मनेदधि मध्यं कृत्वा दद्यात्पिण्डं लया मिथी कृत्वा नुचतुरः पिण्डान् श्रीफलसन्निभान् ॥
 दद्यान्नादी मुखे भक्ष्य पितृभ्य विधिपूर्वकं ॥ द्राक्षामलकमलानि यवोश्च विनियोजयेत् । ता
 न्येव दक्षिणार्थे तु दद्याद्विषे सुसंवदा ॥ तत्रैव चतुर्विंशति मते ॥ द्वौ द्वौ चाभ्युदये पिण्डवैकैकस्यै
 विनिक्षिपेत् । एकं नाम्ना परं त्स्त्री दद्यात्पिण्डान् पृथक् पृथक् ॥ वसिष्ठः ॥ आश्रुत्वा देवती

येन प्राकृतैषुकुशेषच। इत्यादिप्रचक्रुर्वीतयिउपावनधोमुखं। नादीमुखेभ्यः पितृभ्यस्वाहेति वा
 पिउदानमंत्रश्चिदिति॥ अत्रपिडाः कृताकृताऽत्युक्तं तत्रैव भविष्ये॥ पिउनिर्वपनं कुर्यान्न वा
 कुर्याद्विचक्षणः॥ रुद्रिआदेमहाबाहो कलधर्मानवेक्ष्यतु॥ कृगलेयः॥ अमोकरागम्ये च
 वाहनं चावनेजनं पिउआदे प्रकुर्वीत पिउहाने निवर्तते। तेनात्र भोजनस्यैव प्रधानत्वाद्यदि वि
 प्रस्यवमनंतदातस्यैव पावरास्य पुनरुत्तिरिति सिद्धं॥ अत्र संकल्पे विशेषः प्रयोगपारिजाते सं
 ग्रहे। शुभाशौचप्रथमानेन रुद्रो संकल्पमाचरेत्॥ नवध्यापदिवा कुर्यान्महान्दोषो भिजायते॥
 नामगोत्रादिनिषेधोप्यत्रैव न तु स पिउकआदेरिति स एव। अत्रापेकम्॥ नादीआदे देवस्य
 कियतामिति द्वौ युगपन्निमंत्र्य। उक्तं येति विप्राम्या युगपदुक्तं प्राप्नोत भवतौ प्राप्नुवावेति वैश्व
 देववृत्तिश्चेच्छिवचनानेन विप्रहृये प्रयोगं कुर्यात्। आहिनाग्नेस्तु हेमाद्रौ बाह्ये॥ योगैत वि
 दमाने पितृहोपिडा न निवेयेत्। पतंति पितरस्तस्य न के स च पच्यते। बद्धवपरिशिष्टे॥ द्वौ
 औपवित्रे पवित्राणि चत्वारि शत्रो देवीरित्यनुमंत्रिता सुयवाना वपतिमुवा सितो मदेव त्याग
 सवो देवमिर्मितः। प्रजवद्भिः प्रजः पृथ्वा नादीमुखान् पितृनि मानलोकान श्रीरागिनिः स्वाहेति
 स्वाहाभ्यो इति पृच्छति विश्वे देवा देवाभ्यो नादीः॥ (वा० पितरुती मथालिग मथादानमा ग
 ॥ इति निर्णयसिंधौवननृपपरिच्छेदेऽष्टाद्विनिर्णयः ॥ २६१ ॥
 नादस्य मुखग्रहं पावमानोः शंखतीरं रोरप्रतिस्थं च आचयेन्मधुकोतेन च स्थाने उपास्ये गाव
 तेति। पंचमधुमतीः आचयेदस्य चामीमदेतेति च पक्षीं शुक्रशेषे लोके कल्पद्वौ द्वौ पिउं दद्यादिति
 चंद्रिकाचारुवसिष्ठः॥ तन्निमंत्र्य तस्य न देव रुचितमित्यपि॥ दक्षिकं केचुमिन्नाश्च पिडाः कार्य
 यथाक्रमं॥ कात्यायनः॥ तस्य सुवाजनमिति विप्रश्चैव विसर्जयेत्। नादीमुखाः पितरः प्रियता
 मित्यक्षय्यस्थाने स्वधावाचमिष्यत्स्य स्थाने नादीमुखान् पितृन्वाचमिष्यत्तिन स्वधामपुं
 जीतेति अत्र साग्निरनग्निर्वाः द्वौ वैश्वदेव कुर्यात्॥ आदौ रुद्रोऽस्ये चातमध्य आदेतु
 पावेणे। एकाद्विष्टे निरुतेतु वैश्वदेवो विधीयते इत्याशार्कं शाखापनपरिशिष्टात् हेमाद्रौ श
 षमन्नमनुजाप्य वैश्वदेवक्रियाततः आहानि आह शयेरावे श्वदेव समाचरेदिति चतुर्वि
 शतिमत्तं नादी आह्रियते वैश्वदेव उक्तः। बद्धवाना पितृन्नालोचना तथैव। श्रौतं नृपे वा प
 रिशिष्टं तद्विषयमन्यविषयं वा ज्ञेयं॥ अत्र आह गतपरां नेत्युक्तं प्राक॥ ॥ इति
 श्रीजगद्गुरुनायणभट्टात्मजगमकसमभट्टसूक्तमलाकरभट्टाते निर्णयसिंधौ रुद्रिआ
 दे॥
 ॥ अथ जीवयितृक आह ॥ ॥ तत्रानेके पद्याः दृश्यन्ते ॥
 जीवंतं पितरं भोजयित्वा परपोः आहं कुर्यादित्येकः। होमानमेव कुर्यादित्यन्यः॥ होमानं पितृ
 यज्ञः स्याज्जीवे पितरि जातः पितरं भोजयित्वा वा पिउं विचक्षणाय तौ इति यज्ञायां श्रौतेः। प
 दि जीवे पितृना दद्यात् आहोमान्कृत्वा विमेदित्यापस्तंबोक्तेः। जीवतां पिडा न जीवतापरे
 षो देयमित्यपराः। जुहुयाज्जीवेभ्यश्च लापनोक्तेः। जीवताम जीवतां च पिउं दत्तमिति ततः
 जीवताम जीवतां वा देयमेवेति हिरण्यकेनुरिति निगमात्। तस्या जीवयित्वा कुर्याद्वाभ्यामे

वनसंश्रयश्रुतिभविष्योक्तेर्वाभ्यामेवेत्यम् ॥ एतेपक्षाः कलौ निविहः ॥ प्रत्यक्षमवनेन आदे निवि
 हंमनुरज्वीत पिंडनिर्वपणं चापिमहापातंकं संमितमिति पृथ्वीचंद्रोदये भविष्योक्तेः ॥ चेदिका
 प्येवं ॥ तस्मात्पितरि जीवति आह्वानं भवेत्येकः पक्षः ॥ सपितुः पितृकृत्येषु अधिकारो न वि
 द्यत इति कात्यायनोक्तेः ॥ जीवति तरेवैषुः आह्वानं विवर्जयेदिति हारीशोक्तेः ॥ पितुः
 पित्रादिभ्यो दद्यादिति सिद्धांतः ॥ अथ मातुः पितरि सर्वेषामेव निर्वपेदिति मन्त्रोक्तः ॥ पितुः पितृभ्यो
 वा दद्यात् सपितेभ्यः पितृभ्यो निरिक्तान् पितृभ्यो नैव ॥ अन्ये शास्त्रभेदे न ज्ञे
 याः ॥ एवं जीवन्मातामहेनाप्युहेन कार्यं ॥ मातामहानामप्येव आहुतं कुर्याद्विचक्षणा ॥ मन्त्रोहेन
 यथा न्यायं शेषाणां मंत्रवर्जितमिति विष्णुः ॥ एवं मातादिकस्यापि तथामातामहादिवेति ॥
 पृथ्वीचंद्रोदये निष्पृगाणां च पितरि जीवति नृस्वमातरि मृतायामपि पितुरेव मातृमातामहयोः कु
 र्यात् ॥ येभ्य एव पिता दद्यादिति वक्ष्यमाणं वचनादिति पितामहचरणाः ॥ मदनरत्ने तु जीवत्यितास्त
 मातृमातामहयोर्दद्यादित्युक्तं ॥ कालादर्शयेवं ॥ मृतं तु पितरि जीवन्मातृकः पितामहादिभ्यो द
 द्यादिति स्मृतितत्त्वादिगोडयथाः ॥ दाक्षिणात्यास्तु ॥ पितृवर्गमातृवर्गं तथा मातामहस्य च ॥
 जीवेतु यदिवर्गं घृतं वर्गं तु पितृभ्यो दिति वचनात्तद्वर्ग्याग एवेत्याहुः ॥ एवं पतितं संन्यस्तपितृका
 देरपि ज्ञेयं ॥ चक्षौतीर्थं च संन्यसेतातेनैव पतिते सति ॥ येभ्यः एव पिता दद्यात्तैभ्यो दद्यात्संन्यस्तुत इति
 षट्त्रिंशन्मतात् ॥ संन्यसे जीवतीत्यर्थः ॥ मृतं तु संन्यसेत दाद्येव देयं ॥ मृते पिपरेभ्य एवेति गोषः ॥ का
 त्यायनोपि ॥ दाक्षणादिहनेनाते पतिते संगवर्जिते ॥ व्युत्क्रमाच्च मृते देयं येभ्य एव दद्यात् ॥ अ
 यं च संन्यस्तपित्रादेरविशेषात् सर्वेषां आह्विकारः ॥ एतं त्रिदं प्राम् ॥ एकादशाहपावणं वा त्रिकपा
 पितृस्येव ॥ अह्नयेकादशे प्राप्ते पावणं तु विधीयत इति ॥ उक्तं त्रिदं यदह्ना देवमेतत्वं नैव मायनेरमु
 शनसा विशेषोक्तेः ॥ दाक्षणादिहनेन्यादिनिषेधस्त्वेकदंशदिपरः ॥ अतः परमहंसाजो नार्थिकादि
 किमपि न कार्यमिति श्रुत्यापि आहतत्वादयो गोडयथाः ॥ इदमेव युक्तं ॥ यत्तस्माद्वै कौटिल्यः ॥ दश
 आहुं गप्राहुं प्राहुं चापरपक्षकं ॥ न जीवन्मृतकः कुपोति तैलपरा मेव चेति ॥ तत्संन्यस्तपिमाघति
 रिक्तविषयं ॥ मैत्रायणीयपरिशिष्टे ॥ उद्वाहोऽवजनेन पित्रेऽप्यहोमिकं मखे ॥ तीर्थेऽप्यह्ना च पाते
 घटेने जीवतः पितुः ॥ तत्रैव ॥ महानदीषु संकोसु तीर्थेषु च गम्य मृतो जीवन्मितापि कुर्वीत आहुं पावे
 राधमेव न ॥ गम्य मृते शिमातृभ्यो निरिक्तविषयं ॥ आचष्ट्वंगप्राप्तौ सत्यां सच्चमनेन मृतः
 आहुं सुतः कुपोति नैव पित्र जीवतीति तत्रैवोक्तेः ॥ गम्या प्राप्तौ मासंगि कपा ॥ गम्यां प्रसंगे गम्यामानुः
 आहुं समाचरेदिति वचनात् ॥ तेन मृतमातृको गम्यायां तत्प्राप्तौ मासं कुर्यात् ॥ तज्जीवने तु ॥ तीर्थे
 आहुं मपि नेति कालादर्शं स्मृतिर्द्वयणादयः ॥ अन्ये तु गत्या आहुं नेति निषेधाद्यैः ॥ सामान्यतः ॥ अत्र
 तीर्थेऽप्यहं भवत्येव गम्यापि न्याहुः ॥ यदापितुः प्रतिनिधित्वेन गम्यापाति ॥ तदा यजमानस्य पितृ
 पितामहपितामहा इत्येव आहुः ॥ तत्र स्वमातुः पितृपत्नीत्येवैको द्विष्टृत्वा मातृत्वेन पुनः कार्यं
 एतं कुर्यादिति त्रिस्यलीसेतो ॥ तच्च प्रत्युविस्तृपदास्यपरेष्वेवेति केचित् ॥ आह्वानेऽप्येव न्याहुः ॥
 अर्मान्तेऽपरे संकोचहेत्वभावात्तत्रत्यसर्वे आह्वानि मातृकार्याणीति युक्तं प्रतिभाति ॥ यत्तु

द्वनपारिजाते। नजीवन्ति कः कुयोच्छादमग्निमृते हि जः। येभ्यः एव पिता दद्यात्तेभ्यः कुर्वीत स
 न्तिक इति सुमन्त्रे कः। साम्नेरवजीवन्ति कस्य नीर्यादिश्चादुमन्त्रः। साम्नेरपि मेत्रा मणी यशा रवी
 यये वना न्येषा। यडे ते जीवतः पितुरिति तत्परिशिष्ट एवोक्तेरिति रत्नावली दिवो दासाद्याः। तदपु
 क्तः। सौमनवं पिंडपितृयज्ञविषयः। संसृज्य पित्राद्यतिरिक्तविषयं वेति पृथ्वी चंद्रो दयोक्तेः। वडोती
 र्येवेत्यादेः साधारण्येन नास्यापितयात्वाच्च। तथानिरग्नेरपि नादीश्चादुमन्त्रे पाकः। एवंपितामह
 जीवने पित्रेयः विशेषः पितृकृतजीवन्ति क निर्गोपे ज्ञेयः॥ ॥ अथ पितामहजीवमि
 मृते च पितरि यद्यपि पितामहो वा न च्छादं भुंजीत न्यत्र वीन्मनुरिति। मनुना जीवतः पितामह
 सभोजनमुक्तः। तथा पित्रस्य स्थावं न स्पृश्वर्निषिद्धत्वात् पितामहं विहाय पितृप्रपितामहं वृद्धं
 पितामहं भोजयेत्। पितामस्य तु वृत्तः स्याज्जीवे चापि पितामहः। पितुः सनामसंकीर्त्ये कीर्तये
 त्पितामहं मिति मन्त्रे कः। अयमेव सर्वसम्पत्तः पक्षः। यत्तुं दोगपरिशिष्टः॥ पितामहं धियमा
 रोपितुः प्रेतस्य निर्वपेत्। पितुस्तस्य च वृत्तस्य जीवे चैतत्पितामह इति। एकपुरुषं द्विपुरुषं वा पावं
 रामाह तन्नीर्यं पितृमत्तपरः। वृद्धाश्चोक्तमेव। एवं प्रवर्त्यो मृतयोः प्रपितामहे जीवति पितृमात्रे मृ
 ते परयो जीवतोश्च वृद्धप्रपितामहादिभ्यो ज्ञेयः। जीवतमपि दद्याद्वा हेताया नोदके हि जः॥ पितुः
 पितृभ्यां वा दद्यात्सपितेत्यपराश्रुतिः। इति कात्यायनोक्तेः॥ एतत्सर्वं न मसि कृत्याह हेमाद्रौ विष्णुः
 पितरि जीवति यः श्राद्धं कुयोद्येषां पिता कुर्यात्तेषां कुर्यात्पितरि पितामहे च जीवति तेषां पिताम
 हः। पितरि पितामहे च प्रपितामहे च जीवति नैव कुर्यात्। यस्य पितामहेतः स्यात्सपित्रे पिंडं निधाय प्र
 पितामहात्परं भां दद्यात्। मस्य पितापितामहश्च भेतो स्यातां सतां भां पिंडो दत्त्वा पिताम
 हपितामहाय दद्यात्। यद्यपि पितामहः सपित्रे पिंडं निधाय प्रपितामहात्परं भां दद्यात्।
 यस्य पिता प्रपितामहश्च भेतो स्यातां सपित्रे पिंडं निधाय पितामहात्परं भां दद्यात्। यातामस्तान्
 मय्येवं श्राद्धं कुर्यात्। द्विचक्षणाः॥ मंजो हेन यथा न्यायं शेषाणां मंत्रवर्जितमिति। अत्र पितृवन्ताता
 महे जीवति तत्पित्रादिभ्यः। यथा तत्र त्रिषु जीवतु नैव कुर्यात्तत्रात्रापीत्यादिसर्वमतिदेश्यं। ए
 वमात्जीवने पीति श्रुतपराणी कालादर्शो॥ तन्॥ येभ्य एवेत्यादौ षड्छादे व्यक्तिविशेष
 वाचित्वेन तदप्रसंगादिति दिक्॥ उत्तराद्व्याख्यानं प्राकः। यत्तत्र विताने श्वरेणां कृत्वा पित्रे पिंडं नि
 धायति पितुरेको द्विषु विधिनः श्राद्धं कृत्वा प्रपितामहादिभ्यः पार्वणं कुर्यात्॥ तद्युक्तममृतस
 पिंडीकरणाभावपक्षे सपिंडीकरणास्थानापन्नं ज्ञेयं। युक्तमात्रप्रमीतानां नैव कायो सपिंड
 तेति वचनात्। दर्शादौ तु पितुरेको द्विषु मेव कार्यम्। न जीवतमतिददातीति श्रुतेः। जीवन्तिता
 महो यस्य पिता चांतरितो भवत पितुरेकस्य दातव्यमेव मादुर्मनीषिणः॥ इति यज्ञपाञ्चोक्तेः
 पितामहे जीवति वेपितयैव समा यये दिनिहारीतोक्तेः॥ शिशुं युक्तं प्रातृप्रमीतानां नैव
 कायो सपिंडता पदिमाता पदिपिता भर्ता नैष विधिः स्मृत इति माधवीये स्कांदोक्तेषु युक्तम
 मृतसपिंडीकरणाभावः पितृव्यादिविषयस्याहः एष विधिर्निषेधरूपः। त्रिषु जीवतु विष्णु
 रहः। त्रिषु जीवतु नैव कुर्यादिति। एतदंशादिविषयः। नादीश्चादुत्तरं परं भ्यस्त्रिभ्यो भवत्येवेति

वनसंश्रयं प्रति भविष्योक्तेर्वाभ्यामेवेत्युच्यते । एते पक्षाः कलौ निविद्धाः । प्रत्यक्षमवचनं आदे निवि
 दं नु रज्ज्वीतं पिंडं निर्वपणं चापि महापातकं संमितमिति पृथ्वीचंद्रोदये भविष्योक्तेः । चंद्रिका
 व्येवं । तस्याप्यतिरिजोवति आह्वानारंभ एवेत्येकः पक्षः । संपितुः पितृकृत्येषु अधिकारो न वि
 द्यत इति कात्यायनोक्तेः । जीवत्यतिरिजोवतः आह्वानं विवर्ज्येदिति हारीतोक्तेः । पितुः
 पित्रादिभ्यो दद्यादिति सिद्धांतः । भ्रियमाणो नु पितरि पूर्वेषामेव निर्वपेदिति मनूक्तेः । पितुः पितृभ्यो
 वा दद्यात् संपिते न पण्यं पितरिति कात्यायनोक्तेः । अप्यवहुसमतः पक्षः । अन्ये शास्त्राभेदे न ज्ञे
 याः । एवं जीवन्मातामहेनाप्युहेन कार्यं । यातामहानामप्येवं आहुं कुर्याद्विचक्षणा । मंत्रोहेन
 पथा न्यायं शेषाणां संवर्जितमिति विस्मृतेः । एवं मातादिकस्यापि तथा मातामहादिवेति ।
 पृथ्वीचंद्रोदये न्यपुत्राणां च । पितरि जीवति नु स्वमानरिमृतायामपि पितुरेव मातृमातामहयोः कु
 र्यात् । येभ्य एव पिता दद्यादिति वक्ष्यमाणं वचनादिति पितामहचरणाः । मदनरत्ने तु जीवत्यितास्
 मातृमातामहयोर्दद्यादित्युक्तं । कालादर्शे व्येवं । मृते तु पितरि जीवन्मातृकः पितामहादिभ्यो च
 द्यौ दद्यादिति स्मृतितत्त्वादिगोऽयंथाः । दाक्षिणात्यास्तु पितृवर्गे मातृवर्गे तथा मातामहस्य च ॥
 जीवेत्तु मदिवगौ घलंतं वगैतुपरित्यजेदिति वचनात्तद्वर्गायां एवेत्याहुः । एवं पतितसंन्यस्तपितृका
 देरपि ज्ञेयं । च द्यौतीर्थे च संन्यसेताते च पतिते सति । येभ्यः एव पिता दद्यात्तैभ्यो दद्यात्संयुतं प्रति
 षट्त्रिंशन्माता संन्यसेत् जीवतीत्यर्थः । मृते तु संन्यसेत् तदाद्येव देयं । मृते पिपरेभ्य एवेति गोऽयं । का
 त्यायनोपि । दाक्षिणादिहेन ताते पतिते संगवर्जिते । व्युत्क्रमाच्च मृते देयं येभ्य एव ददांत्यसौ ॥ अथ
 यंच संन्यस्तपित्रादेरविशेषात् सद्य आहुदधिकारः ॥ एतच्चिदं २८२ म ॥ एकादशाहवायेण वाविककादि
 पितृस्येव । अहमेकादशे मात्रेण वारुणं विधीयत इति । उक्तच्चिदं २८३ म ॥ एकादशाहवायेण वाविककादि
 श्रनसाविशेषोक्तेः दाक्षिणादिहेन तस्यादिनिषेधत्वेकदशदिपः । अतः परमहंसा नावाविककादि
 किमपि न कार्षमिति शूलपाणि आह तत्त्वाद्योगोऽयंथाः । इदमेव युक्तं । मनुहेमाद्रौ कौटिल्यः । दर्श
 आहुं गया आहुं चापरपक्षकः । न जीवत्यितृकः कुर्यात्तिले लपेणामेव चेति । तत्संन्यस्तपित्राद्यति
 रिक्तविषयं । मैत्रायणीयपरिशिष्टे । उद्धेऽत्र जनने पित्रे स्थासौमिके मखे । तीर्थे दाक्षिणा आयाते
 घडेते जीवतः पितुः । तत्रैव । मरुतदीपसर्वो सुतीर्थेषु च गमा मृते । जीवत्यितापि कुर्वीत आहुं पर्व
 राधुं भवतः । गमा मृते इति मातृव्यतिरिक्तविषयः । आहुं च वंगमाया प्रौ सत्या सच्चमने हनि मातुः
 आहुं सुतः कुर्यात्पितर्यपि च जीवतीति तत्रैवेति । गमाया प्रौ सासंगिक्या । गमां प्रसंगे गत्वा मातुः
 आहुं समाचरेदिति वचनात् । तेन मृतमातृजोगमायां तत्त्वावेण मातृकुर्यात् । तन्जीवने तु । तीर्थे
 आहुं मपि नेति कालादर्शे स्मृतिर्दयणादयः । अन्ये नु गत्वा आहुं नेति निषेधार्थः । सामान्यतः प्रात्र
 तीर्थे आहुं भवत्येव गमाया मिताहुः । पदापितुः पतिनिधिवेन गमायाति । तदा यजमानस्य पितृ
 पितामहपतितामहा इत्येवं आहुं । तत्र स्वमातुः पितृपत्नीत्येने को दित्कृत्वा मातृत्येन पुनः पार्श्व
 राधुं कुर्यादिति त्रिव्यलीसेतो । तच्च फल्यविष्णुपदास्यपदे देवेति केचित् । आहुं न्येव न्येव । म
 अमां न्ये इत्यपरे । संकोचहेत्वा वा तत्र न्येव आहुं निमानु कार्यालीति युक्तं पतिभाति । यमुम

दनपारिजाते। न जीवन्त्यित्कः कुयोच्छादमग्निमृते हि जः। येभ्यः एव पिता दद्यात्तेभ्यः कुर्वीत सा
 ग्नि कउति सुमन्त्रकेः। सामे रव जीवन्त्यित्कस्य नीर्यादि श्राद्धमुक्तं। सामे रपि मेत्रा पणी यशा रवी
 यस्ये वना न्येषां। यदेते जीवन्तः पितृश्रितितरि शिष्ट एवाक्तेरिति रत्नावली दिवो दासाद्याः। तदप्यु
 क्तं। सोमन्तवंपिंडपितृयज्ञविषयः। संन्यस्तपित्राद्यतिरिक्तविषयं वेति पृथ्वीचंद्रोदयोक्तेः। वदोती
 र्ये चेत्यादेः साधारण्येन नास्यापितयात्वाच्च। तथा निरग्नेरपितां दी श्राद्धमुक्तं पाकः। एवंपितामह
 जीवने पित्रेभ्यः विशेषः पितृकृत जीवन्त्यित्क निर्गोपे ज्ञेयः॥ ॥ अथ पितामह जीवन्ति
 मृते च पितरि यद्यपि पितामहो वातच्छादं भुंजीते न्यत्र वीन्मरुरिति। मनुना जीवन्तः पितामह
 सभोजनमुक्तः। तथा पित्रस्य हार्वनस्य पूर्वनिविहन्वापितामहं विहाय पितृप्रपितामहं वदप्र
 पितामहं भोजयेत्। पितामहस्य तु वृत्तः स्याज्जीवेच्च। पितामहः। पितुः सनामसंकीर्त्यं कीर्तये
 त्यपितामहं मिति मन्त्रकः। अथ मेव सर्वममृतः पक्षः। यत्तु छंदोगपरिशिष्टे। पितामहं भ्रियमा
 रो पितुः प्रेतस्य निर्वपेत्। पितृस्तस्य च वृत्तस्य जीवे चैव पितामह इति। एक पुरुषं द्वि पुरुषं वा पावं
 णामहं तज्जीर्य पितृयज्ञपरं। वृद्धाश्रुं कृते मेव। एवं श्रवं पोमृतयोः प्रपितामह जीवन्ति पितृमते मृ
 ते परयो जीवतोश्च वृद्धप्रपितामहादिभ्यो ज्ञेयः। जीवन्तमपि दद्याद्देवताया न्नोदके हि जः। पितुः
 पितृभ्यो वा दद्यात्सपितेत्यपराश्रुतिः। इति कात्यायनोक्तेश्च॥ एतत्सर्वं न मसि कृत्याह हेमाद्रौ विष्णु
 पितरि जीवन्ति यः श्राद्धं कुयोद्योषा पिता कुयोत्तेषां कुयोत्पितरि पितामहे च जीवन्ति तेषां पिताम
 हः पितरि पितामहे प्रपितामहे च जीवन्ति नैव कुर्वाणः। यस्य पितामेतः स्यात्स पित्रे पिंडं निधाप्य प्र
 पितामहात्पराभ्यां दद्यात्। यस्य पिता पितामहश्च भेतो स्यातां स ताभ्यां पिंडोदत्वा पिताम
 हं पितामहाय दद्यात्। यद्यपि पितामहः स पित्रे पिंडं निधाप्य प्रपितामहात्पराभ्यां दद्यात्।
 यस्य पिता प्रपितामहश्च भेतो स्यातां स पित्रे पिंडं निधाप्य पितामहात्पराभ्यां दद्यात्। मातामहान्
 मय्येव श्राद्धं कुर्याद्विचक्षणाः। मेजो हेन यथा न्यायं शेषाणां मंत्रवर्जितमिति। अत्र पितृवन्माता
 महे जीवन्ति तन्निजदिभ्यः। यथा तत्र त्रिषु जीवन्तु नैव कुर्यात्तत्रात्रापीत्यादिसर्वमतिदेश्यं। ए
 वेमात् जीवने पीति श्रुतपराणी कालादर्शाः॥ तत्र॥ येभ्य एवेत्यादौ षड्छंदादेवैक्तिविशेष
 वाचित्वेन तदप्रसंगादिति हि कः॥ उत एहं व्याख्याने प्राकः। यत्तत्र विज्ञाने श्वरेणोक्तं पित्रे पिंडं नि
 धायेति पितुरेको हि ष्वविधिना श्राद्धं कृत्वा प्रपितामहादिभ्यः पार्वणं कुर्यात्। न ह्युक्तममृतस
 पिंडीकरणाभावपक्षे सपिंडीकरणास्थानापन्नज्ञेयः। व्युत्क्रमात् प्रमौतानां नैव कार्या सपिंड
 तेति वचनात्। दर्शादौ तु पितुरेको हि ष्वमेव कार्यम्। न जीवन्तमतिददातीति श्रुतेः। जीवन्ति ता
 महे यस्य पिता चान्तरितो भवेत् पितुरेकस्य दातव्यमेव माहर्मनीषिणः॥ इति यज्ञपाश्वोक्तेः
 पितामहे जीवन्ति वेदितव्यं वसमाययेदिति हारितोक्तेश्च॥ शिष्टान् व्युत्क्रमात् प्रमौतानां नैव
 कार्या सपिंडता पदिमातायदि पिता भर्ता नैष विधिः स्मृत इति माधवीये स्कांदोक्तेषु व्युत्क्रम
 मृतसपिंडीकरणाभावः पितृव्यादि विषय इत्याहः। एष विधिर्निषेधरूपः। त्रिषु जीवन्तु विस्म
 रहः। त्रिषु जीवन्तु नैव कुर्वादिनि। एतद्वर्णादि विषयः। नादी श्राद्धं न परम्यस्त्रिभ्यो भवत्येवेति

वनसंश्रय इति भविष्योक्तेषु भ्यामेवेत्यन्यः ॥ एतेषां कलौ निषिद्धाः ॥ प्रत्यक्षमर्चनं आदेवि वि
 दंमनुरवतीति पिंडनिर्घपरां चापि मरुपातकं संमितमिति पृथ्वीवंद्रोदये भविष्योक्तेः ॥ चंद्रिका
 प्येवं ॥ तस्मात्पितरि जीवति आह नारभयेत्येकः पक्षः ॥ सपितुः पितृकृत्येषु अधिकारो न वि
 द्यत इति कात्यायनोक्तेः ॥ जीवति तस्मिन् एवः आह काले विवर्ज्येदिनिहारीतोक्तेः ॥ पितुः
 पित्रादिभ्यो दद्यादिति सिद्धं ॥ भ्रिममाणेन पितरि पूर्वेषामेव निवेदयेदिति मन्त्रे ॥ पितुः पितृभ्या
 वा दद्यात् सपिते न्यपराश्रुतिरिति कात्यायनोक्तेः ॥ अप्रवृत्तसमतः पक्षः ॥ अन्ये शास्त्रभेदे न ज्ञे
 याः ॥ एवं जीवन्मातामहेनाप्युहेन कार्यं ॥ मातामहानामप्येव आहं कुर्याद्विध्वंसा ॥ मन्त्रो हे न
 मया न्यायं शेषाणां भववर्जितं मिति विष्णुः ॥ एवं मा आदिकस्यापि तथा मातामहादिवे इति ॥
 पृथ्वीवंद्रोदये ग्निपुराणां च ॥ पितरि जीवति नृत्स्वमानरि मृताया मपि पितरेव मातृमातामहयोः कु
 र्यात् ॥ येभ्य एव पिता दद्यादिति वक्ष्यमाणं वचनादिमिति पितामहचरणाः ॥ मदनस्मिन् जीवन्पितात्
 मातृमातामहयो दद्यादित्युक्तं ॥ कालादर्शयेवं ॥ मृते तु पितरि जीवन्मातृकः पितामहादिभ्यो द
 द्यादिति स्मृतितत्वादिगोऽयं ॥ दाक्षिणात्यास्तु ॥ पितृवर्गे मातृवर्गे तथा मातामहस्य च ॥
 जीवेतु यदि गोयस्तं वर्गे तु परित्यजेदिति वचनात्तद्वर्गत्याग एवेमाह ॥ एवं पतितसंन्यस्तपितृका
 देरपि ज्ञेयं ॥ यद्वा तैर्घं च संन्यसेताते च पतिते सति ॥ यभ्यः एव पिता दद्यात्तेभ्यो दद्यात्स्वयं सुतरां
 षट्त्रिंशन्मातृसंन्यसे जीवतौ तस्यैः ॥ मृते तु संन्यसेत दाये वंदेयः ॥ मृते पिपरेभ्य एवेति गोऽयं ॥ आ
 तामनोपि ॥ ब्राह्मणादिहनेताते पतिते संगवर्जिते ॥ व्युत्क्रमाच्च मृते देयं येभ्य एव दद्यात्सौ ॥ अ
 यं च संन्यस्तपित्रादेशे विधेयात् सद्यः प्रादेधिकारः ॥ एतन्निर्देशपरम् ॥ एकादशाहं चार्वाक्याधिकार
 पितृभ्यः ॥ अहं चैकादशे प्राप्ते पावेण तु विधीयत इति ॥ उक्तं निर्देशपरं एकादशे वनेत्येवमापरेषु
 शनसां विशेषोक्तेः ॥ ब्राह्मणादिहनेत्यादिनिषेधस्त्वेकदेशपरः ॥ अतः परमहंसानां चार्वाकादि
 किमपि न कार्यमिति श्रुतपाणि आह न त्वादयो गोऽयं ॥ इदमेव युक्तं ॥ यत्तदेमादौ कौटिल्यः ॥ दश
 आहं गया आहं चापरापक्षकं ॥ न जीवन्पितृकः कुर्यात्तिलैलेषां मेव चेति ॥ तत्संन्यस्तपि चापि
 रिक्तविषयं ॥ भ्रिमयाणीपपरिशिष्टे ॥ उद्देशेऽप्यमनेनेपि वेष्टासोमिके मखे ॥ तीर्थे ब्राह्मणा आपाति
 घडेते जीवतः पितुः ॥ तत्रैव ॥ महानदीपुसर्वो सुतीर्थेषु च गयामृते ॥ जीवन्पितापि कुर्यात्त आहं पावे
 राधर्मवत् ॥ गयामृते इति मातृव्यतिरिक्तविषयः ॥ आहं च स्वंगया मातृ सत्यां सच्चपुनेहमि मातुः
 आहं सुतः कुर्यात्तियं पिष जीवौति तत्रैवोक्तेः ॥ गया मातृमांसं विष्वा ॥ गयामसंगमो गत्वा मातुः
 आहं समाचरेदिति वचनात् ॥ तेन मृतमातृजोगयापातमावेण मावे कुर्यात् ॥ तज्जीवने तु ॥ तीर्थे
 आहं मपि नेतिकांलादर्शस्मृतिर्द्वय एव ॥ अन्ये तु गत्वा आहं नेति विधेया ॥ सामान्यतः कार्यं
 तीर्थे आहं भवत्येव गयापामिनाह ॥ पदापितुः प्रतिनिधित्वे भगवांसाति ॥ तदा यजमानस्य पित
 पितामहमपि मातृमहाशये वंशाहं ॥ तत्र स मातुः पितृमन्त्रोत्वेने कोटिं कृत्वा मातृभ्ये नमः ॥ पाव
 रं कुर्यादिति त्रिस्थलीसेतो ॥ तत्र प्रपूज्य विष्णुपदास्य यदेवेति नेति ॥ आधां त्येवैव न्ये ॥ म
 भमां त्ये इत्यपरे ॥ संकोचहेत्वभावात्तत्र सर्वथा ह्यपि मातुः कार्यो गीति युक्तं प्रतिभाति ॥ यमम

एषावहवः उवाच शीलवन्तो युष्माञ्चिताः तेषां तु समवेतानां यद्येकोपि गणां व्रजेत् ॥ तारितास्तो
यनेन स्याति परमां गतिमिति ॥ हेमाद्रौ कौर्मोक्तेः ॥ काव्ये पिदानहो मादावमुतुसमैवाधिकारः
इत्यासाध्यजपादौ तां विनापि ॥ अपराकैयैरीनसि ॥ विभक्तेस्तु पृथक्काप्येति संवत्सरादि
एकेनैवा विभक्तेषु कृते सर्वेषु तत्कृतं ॥ संवत्सराद्यवशिष्टा मासिकान्येकत्रैव तदाह लघुहारी
सपिंडीकरणां तानि यानि आहानि योऽशः ॥ पृथङ् वैवसुताः कुपुः पृथक् दद्यात् अपि क्वचित् ॥ स
उने मासिकोपलक्षणं ॥ अर्वाकं संवत्सराज्येष्टः प्राह कुर्यात्समेन्युत ॥ अर्धं सपिंडीकरणात्सर्वे
पुः पृथक् पृथगिति व्यासोक्तेः ॥ उशनाः नवप्राह सपिंडं त्वप्राहान्यपि च योऽशः ॥ एकेनैव तत्का
लि सविभक्तं यन्नेष्टं ॥ मद्यानयोदशी प्राह त्विभक्ता नाम पिष्टयगिन्युक्तं भाक ॥ यत्तु वृद्धवसि
रः ॥ मासिकं च वृद्धात्सरां सपिंडीकरणं तथा ॥ अष्टेनैव प्रकर्तव्यमादिकं प्रथमं तथेति ॥ तन्निर्
ला ॥ चक्षुःपरिशिष्टे ॥ नवप्राहं सहस्रदुः ॥

॥ अथ तीर्थप्राह ॥

तत्र पृथग्यस्मत्पितामहकृतं त्रिस्थली सेतुरेव जागर्तितथापि किंचिदुच्यते ॥ तत्र यात्रायाः सहा
निर्वासपत्नी कौगच्छेत्तीर्थानि संपुतः ॥ मायश्चिती व्रजे तीर्थे पत्नी विरहितोपि वा ॥ पुत्रे च नधि
कारौ च पञ्चवामं त्रसाधक इति कौमेव वचनान्सागनेः सपत्नी कस्यैवाधिकारः ॥ भारते ॥ ब्राह्मणः
सन्निधौ वैश्यः ॥ अद्रौ वाराजसत्रम ॥ नवियोगि व्रजेत्येते स्नाताः तीर्थे मन्त्रात्मनः ॥ स्नादे विध
वाधमैव ॥ स्नानं दानं तीर्थयात्रां विस्मोर्नामग्रहं मुहुः ॥ एतत्पुत्राद्यनुमन्यैवा ॥ सधवायाः पत्न्या
सहैवेति भागुक्तं ॥ काशीखंडे ॥ मातुः पितुः स्नेहप्रमत्ताल्लथास्थिसुतस्तु कुर्यात्स्वतुतीर्थयात्रां ॥
तद्विधिः स्नादे ॥ तीर्थयात्रां विस्मोर्नामग्रहं मुहुः ॥ गणेशं च पितृन् न विप्रान् साधून्
शक्त्वा न पूज्य च ॥ कृतपारणको दृष्टो गच्छेन्नियमश्च तृपुनः ॥ आगत्याभ्यर्च्य च पितृन् न यथा कृतं
भाभवेत् ॥ उपवासात्प्राहुः ॥ उने च कार्यं ॥ प्रयागे तीर्थयात्रायां पितृमातृवियोगतः ॥ कचां वा
पुनर्कुर्यात्तद्व्यानविकचो भवेदिति विस्मृतेः ॥ मायश्चितीर्थयात्रायां गयायां चैतदित्युक्ते ॥ केचि
नृहेमाद्रौ महाभारते ॥ केशप्रसुनखादीनां वपनं न वशस्यते ॥ अतो न कार्यं वपनं गयाप्राह
नासदा ॥ ये भारते स्मिन् पितृकर्मतत्पराः ॥ संधार्ये केशं नतिभक्तिभाविताः ॥ जराक्षयार्थं पित
तीर्थमागता लैषामृणां संक्षयमेथानि क्रवमिति निषेधात् ॥ गयायात्रां गवपनं न कार्यमित्याहुः
वस्तुतस्तु ॥ गयाधिकरणा कस्यैवायं निषेधः ॥ ननु यात्रां गम्य ॥ आहार्थिनेत्युक्तेः ॥ विशालां
विरजं गयामित्यनेनैकवाक्यत्वाच्च ॥ आहं न वपनं वृद्धादृशं देवं न वा शृतेन कार्यं ॥ गच्छेदेशं
तरे पस्तु प्राह कुर्यात्सर्वेष्वेति विस्मृता ॥ गान् ॥ यात्रां गच्छेत्प्राहोक्तेः ॥ आहं न वपारणादि
ने एवा ॥ उपोष्य रजनीमेकां प्रातः ॥ आहं विधापुच ॥ गणेशं ब्राह्मणान् नृणां शुक्लां प्रस्थितवान् सु
धीरिति स्नादं लिगात् ॥ गोऽनिवंधे गोतमः ॥ तीर्थयात्रां सभारं भैतीर्थोत्पन्नागमेपि च ॥ वृद्धि
प्राहं प्रकुर्वीत वदुःसर्वः समन्तिता ॥ वृद्धिपदेतज्जोर्थम् ॥ आहो त्रयात्रां सकलस्य इति भद्रः ॥ वा
पत्नीये ॥ उद्यतस्तु गो गंतुं प्राहं कृत्वा विधानतः ॥ विधापकापदे विषयामकृत्वा प्रदक्षिणां
ततो यामाग्रे गत्वा प्राहं शेषस्य भोजनं ॥ यतः स भोजनं ॥ तच्च कोशमभ्य ॥ आहो त्रयात्रां गमनं

कल्पतः पृथ्वीचंद्रोदयस्तु । द्याविभ्यः परेभ्यस्तु जीवेच्च त्रितयं पटीति मन्त्रके ॥ सर्ववदिकलाः । स
च देशाचार्यवतिष्ठतस्याहः । सुदर्शनभाषेतुमासिआहं । जीवतिआदिनासुक्तमपूतपिआदि
नचकार्यमेवेत्युक्तं । मदनरत्नेकतः ॥ अष्टाद्विनिर्णयसंज्ञातोमन्त्रादिषु युगादिषु । चंद्रस्यपृथ्वीपाते
स्वेच्छया प्रयुज्यो गतः । जीवतिनामैव कुर्यात्काहं कल्पतयाहिले । अथेविशेषः ॥ श्रीपितृक
नजीवति कतिनामैव भद्रकृतत्रिस्थलोसेतौ वजेयाः ॥ इति मन्त्रमलाकरकृतनिर्णयसिद्धौ जी
वतिआदिआहं ॥ अथविभक्ताविभक्तनिर्णयः ॥ पृथ्वीचंद्रोद
येमरीचिः ॥ वज्रवः स्युर्पादपुत्राः पितुरेकत्रवासिनः । सर्वेषांनुपपत्तनेद्रयेणावाविभक्तेनसर्वे
वक्रांतभवतः । अष्टस्यकतैलेपिसंवेप्रलभागिनरत्ययः ॥ तेनयत्रह्यवपादिनियमालेप्रतिस
स्कारत्वात्सर्वे कार्यः ॥ एवंसंस्थितामपि । नृत्वात्तानां मितास्त्रायाः । नारदः ॥ आहणामविभक्ता
नामैवोद्यमप्रवर्तते । विभागे सति धर्मोपि भवेत्तेषां पृथक् पृथक् । चहस्यतिरपि ॥ एकपाकेन व
सतापितदेवद्विजावेना । एकभवेद्विभक्तानां तदेव स्याद्देहेदेहे । अत्रयद्यपि अविशेषणातत्रह्य
पत्तसंध्यादिषु यविभक्तानां एव कनिषधः प्राप्नोति । तथापि इव संध्या आहवे च देवादिषु व
सः ॥ इत्यस्यानेकस्वामिकत्वेनेकस्य अपेनाधिकारता । यानितुर्दसंध्याविमंत्रजपोपवाससं
ध्याव्रह्मपुत्रपास एव गणादीनि नित्यमेति कति कस्यापि नित्ये पृथगेवाधिकारः । इत्यप्यभावेभ्यनु
मत्यनेपेक्षणात् । इत्येणावाविभक्तेनेत्यस्याविषयत्वान् । पृथग्येकपाकानां ब्रह्मयज्ञादिजन्यम
अग्निद्रव्यमुत्पादयितुं संध्यानिष्ठं भवेत्तथेति । प्रयोगपारिजाते आश्वलायनोक्तेः ॥ शुभ्रअग्निहोत्रश
देनाग्निसाध्य औतस्मात्रै नित्यकर्मपरः । तेद्यप्यन्यानुमत्यैवाधिकारेणान्यायस्यात् । पितृआह
दिषु तत्पक्षेलेषु नित्येषु नुमतिविनायकस्याधिकारः । एकोपि स्यात्तरेक्युद्धादानाधमनविक्रय
आपत्तालेकुटुंबार्थे धर्मार्थे च विशेषतः ॥ इति वचनात् । धर्मार्थेः पृथक्कर्तव्ये पितृआह्रादिवि
तिविज्ञातेऽथः केचित्तविभक्तानामपि पृथक्पाकत्वे देशान्तरे च दार्शिकादिकथाः पृथक्पाहः
आहणामविभक्तानां पृथक्पाको भवेद्यदि वैश्वदेवादिक आहं कुपुले वै पृथक् पृथगिति हातीतो
क्तेः ॥ अविभक्तेन पत्रेणापितृमेधे मृताहनि । शान्तरे पृथक्पुर्देष्टुं आहंतयेव वेतियमोक्तेऽथेति
तत्रमूलविषयः । तदपमर्थः ॥ पंचमहापुत्रमध्येदेवभूतपितृमनुष्यपुत्रानान्यानुमत्यानेष्टव्यकर्म
तद्दोमाग्निदानरहितं न भोक्तव्यं कदाचन । अविभक्तपुंसस्य ये केनापि कृते कृतमिति आस्ताते
आ ॥ यस्य तु ज्येष्ठनाकृते वैश्वदेवेन सिध्येत न तस्मीमग्नी किंचित्क्षिप्त्वा भोक्तव्यं । यस्य तेषामग्नि
तो न्नसिध्येत्तानि पुक्तमग्नी कृत्वा यत्राह्णापदत्ता भुंजीतेत्यविभक्ताधिकारे पृथ्वीचंद्रोदये गो
भिलोक्तेः ॥ आश्वलायनस्तु ॥ पाकपार्थक्ये पृथक्कृतदेकत्वेः पृथक्कृताह । वसतामेकपाकेन विभ
क्तानामपि प्रभुः एकस्तु चतुरेपज्ञान् कुर्याद्वाग्यज्ञप्रवृत्तान् ॥ अविभक्ताविभक्तावा पृथक्पा
कादिजातयः कुरुः पृथक्पृथक्पुत्रान् भोजनान्यादिनेदिने रति । ब्रह्मपुत्रसंध्यास्तानतपेणा
दित्तोहेतोः पृथगेव देवपुत्रात्तत्तव वनहयादेकवपृथक्वा ॥ दर्शयहरा आह्रादित्येकस्येव तौ
र्थाह्राद्यपि युगपत्सर्वेषामविभक्तानां प्राप्तावेकस्येव भेदेन प्राप्नोति भिन्नमगया आह्रियेवं । य

एवावहवः उवाः शीलवतो गुणाचिताः तेषां तु समवेतानां यथेकोपि गणां ब्रजेत् ॥ तारितास्ते
यतेन सयाति परमा गतिमिति ॥ हेमाद्रौ कौमोक्तेः ॥ कायेऽपि दाने मादावप्यनुसन्धेनाधिकारः
इवासाध्यजपादौ तां विनापि ॥ अपरा केषैरीनसिः ॥ विभक्तैस्तु पृथक्काये प्रति संवत्सरादि
एकेनेवा विभक्तेषु कृते सर्वे स्तुतस्तुतः संवत्सरात् सर्वाणि मासिकान्येकत्रैव तदा हलघुहारी
सपिडीकराणां नानिपानि आह्वानि चोऽशाः ॥ १४ ॥ १४ ॥ वसुताः कुर्युः पृथक् दद्यात् अपि कचित् ॥ स
उनमासिको पलक्षणः ॥ अर्वाकं संवत्सरात्पृथक् ॥ आहं कुर्यात्समेन्यत् ॥ अर्धे सपिडीकरणात्सर्वे
पृथक् पृथक् गतिव्यासोक्तेः ॥ उशानाः नव आहं सपिडं त्वं आहं न्यपि चोऽशाः ॥ एकेनेव तत्का
लिसि विभक्तं यन्नेद्यपि ॥ मघानयोदशी आहं त्वं विभक्तानामपि पृथगित्युक्तं भाक् ॥ यत्तु वृद्धवति
॥ मासिकं च वक्षोत्सर्गं सपिडीकरणं तथा ॥ ज्येष्ठे नैव प्रकर्तव्यमादिकं प्रथमं तथेति ॥ तन्निर्
लाः वक्ष्य च परिशिष्टे ॥ नव आहं सह द्युः ॥

॥ अथ तीर्थेऽष्टाद्वि ॥

तत्र पृथग्यस्मत्पितामहकृतं त्रिस्थलीसेतुरेव जागर्तितथापि किंचिदुच्यते ॥ तत्र यात्रायाः सह
निर्वासपत्नी कौगच्छेतीर्थानि संपत् ॥ आयश्चित्तीर्त्रे तीर्थे पत्नी विरहितोपि वा ॥ मुनेष्वनधि
कारी च यश्च वामं वसाथक इति कोमेव वतान्सागेः स पत्नी कस्यैवाधिकारः ॥ आते ॥ ब्राह्म
सन्निवेशः ॥ अदौ वाराजसत्तम ॥ नृविषाणि ब्रजयेते स्नाताः तीर्थे महात्मनः ॥ स्नादे विध
वाधमेव ॥ स्नानेन दोनतीर्थयात्रां विस्मानीमग्रहं पुहुः ॥ एतत्पुत्राद्यनुमत्येव ॥ सधवायाः पत्न्या
सहैवेति श्रुतं ॥ काशीखंडे ॥ मानुः पितुः क्षेपू मनात्तथास्थितुस्तु कुर्यात्खलु तीर्थयात्रां ॥
तद्विधिः स्नादे ॥ तीर्थयात्रां विजीर्षुः ॥ आन्विषा यो योषणं गृहे ॥ गणेशं च पितृन् विप्रान् साधून्
शतान् प्रपूज्य च ॥ कृतपारणकोदशो गच्छेन्निपमं शुभं पुनः ॥ आगत्याभ्यर्च्य च पितृन् पथोक्तं फल
भाग्भवेत् ॥ उपवासात्प्राप्तुं न च कारयेत् ॥ प्रयागे तीर्थयात्रायां पितृमातृवियोगतः ॥ कचानां व
पुनं कुर्यात्तदुद्यानविकचो भवेदिति विस्मृतेः ॥ आयश्चित्तीर्थयात्रायां गयायां चैतदित्युक्ते ॥ केचि
तु हेमाद्रौ महाभारते ॥ केशश्मश्रुनखादीनां वपनं न च शस्यते ॥ अनोनकार्यं वपनं गया आह्वयि
नासदा ॥ ये आते स्मिन् पितृकर्मतत्पराः संयार्थकेशानतिभक्तिभाविताः ॥ अग्राह्याये पितृ
तीर्थमागतास्तेषां मृणो संस्थपमेष्यति क्रवृमिति निषेधात् ॥ गयायात्रां गवपनेन कार्यमित्याहुः
वस्तुतस्तु ॥ गयाधिकरणा कस्यैवायं निषेधः ॥ ननु यात्रागम्य ॥ आह्वयितुं तत्तेः ॥ विशाला
विरजं गयामित्यनेनैकवाक्यत्वाच्च ॥ आहं वषट्पुनवद्वा दशदेव तं वा शृतेन कार्यं ॥ गच्छेद्देश
तरं पत्न्या आहं कुर्यात्सर्वेष्विति विस्मृता गाना ॥ यात्रां गच्छि आहोक्ते ॥ आहं वपारगादि
नेवा उपोष्य रजनीमेकां प्रातः आहं विधाप्य च ॥ गणेशं ब्राह्मणान् तथा तुल्यं त्रिस्थितवानमु
धीरिति स्नादन्निगतः ॥ गोऽनिवंधे गोतमः ॥ तीर्थयात्रासमारंभे तीर्थान्मत्तागमेपि वा श्रद्धि
आहं प्रकुर्वीत वदुःसर्पः समन्विता ॥ वृद्धिपदेन दर्शयाम ॥ आहो त्रयात्रासंकल्प इति भद्रः ॥ वा
पकीये ॥ उद्यतस्तु गयां गतुं आहं कुरु विधानतः ॥ विधापकापरी देवेष्वामकृत्वा भद्रं दद्यात् ॥
ततो यामात्रं गत्वा आहं शेषमोजने ॥ रत्नं स्पृशेजने ॥ तत्र कोशमभ्य ॥ आहो त्रयात्रासंकल्पमन

निषधान् ततः प्रतिदिनं गच्छन्ति यद्विचिन्तितः। गंगाया मेवैतन्मन्त्रवेति केचित्। हेमाद्रिस्तु
 गंगायां प्रादुर्दिने एव प्रस्थानं तीर्थान्तरे तु प्रादुर्दिने रक्ष्यम्। प्रभासखंडे। पञ्चान्नं फलं च
 ज्ञानी यथाचानरे श्वः। स्वकीयद्रव्यानां भ्यां तस्य परमं चतुर्थं। यात्रामध्ये आशौचं रजसि च
 शुद्धिपर्यंतं स्थित्वा तदेत गच्छेत्। मार्गवैषम्ये त्वदीयः। यात्रामध्ये तीर्थान्तरे प्राप्तिप्राप्तादिका यमेव
 वाणिजायार्थं गते मुंडनोपवासदिनकार्यमिति प्रमाणसेतो भद्रः। वस्तुतस्तु। तत्राविमुंडनोपवास
 आह्लादिकार्यं। अर्द्धतीर्थं प्रत्येतस्यः प्रसेगेन गच्छतीति त्राहोक्तेः॥ ५॥ स्तोत्रं॥ हिमोजने वतीयां शह
 रे तीर्थं प्रत्येतस्य। वाणिज्यस्त्रीस्तथा भागान् हन्ति सर्वे प्रतिग्रहः॥ यान् मूर्धं चतुर्थं शङ्खो यान् हमेव
 चेत्पुत्रादौ पाशं तरं॥ अत्र नदीषु विशेषः॥ मार्गे नगान् दीपान् प्रोत्थानादिपस्यातः। अर्वांगे वसरस्
 मा एष मार्गो नो विधिः॥ यत्पुनित्तरपयित्वा तु नदीस्तरे तिथोनः। तस्यास्य कृपा मकामास्ते भवन्ति
 भृशदुःखिता इति तत्तरस्वतीपरः॥ शंखः॥ तीर्थं प्राप्या नुषंगेन स्नानं तीर्थे समाचरेत् स्नानं जं
 फलप्राप्तौ नित्यं यथा कृतं तनुः स एव॥ न स्ववती मतिक्रमेन दनवसि अतीर्थं प्राप्नोतु प्रभासखंडे।
 यानां नितुपरित्यज्य भाष्यं पादचोरे नरे। लुठित्वा लोडनीतं कृत्वा कार्यादिका कृतिः। कृत्वा निरुहापि
 र्गमसमये कारो रदे। प्रथमे चालये तीर्थं पणवेन जले शुचि। अवगाह्य ततः स्नाया घण्ट्यव अत्र यो
 गतः मंत्रश्च प्रभासखंडे॥ ७॥ न मोदेव देवा पशितं कं यदं दिने रुद्राय चामरस्तापचक्रिणे वेष
 सेनमः सरस्वती च सा वित्री वेदमाता गरीयसी। सन्निधात्रो भवत्वतीर्थं यापुत्रलाशिनीति॥ मं
 त्रवत्त्वानं वचनो नरकार्यं। पूर्वमावाहनं तीर्थं मुंडनं तदनंतरं ततः स्नानादिकं कुर्यात्पश्चाच्छं
 समाचरेदित्युक्तेः॥ यत्पु गत्वा स्नानं प्रकुर्वीत वपनं तदनंतरमिति। मन्त्रश्लक्ष्णपरः। तीर्थोपवास
 काशीखंडे॥ तीर्थोपवासः कर्तव्यः शिरसो मुंडनं तथा उपवासे तत्रैवोक्तेः। परं नित्यं यथापि स्ना
 त् तदन्तः पूर्ववासे। उपवासः प्रकर्तव्यः मां प्रहिं प्रादुर्दो भवेत्। अत्र उपवासे ततः कुर्यात्स्नान
 र्हनि मुग्रत इति। अप्रिदिनेषु पवासो क्तेर्विकल्पः। मुंडने तु स्नादौ देवलो मुंडनं चोपवासं च सर्वं
 तीर्थं यमविधिः। वज्रपित्वा कुरु स्वे त्रविशाला विरजो गवा। विरजलो गारं॥ प्रसिद्धमस्ती
 र्थपरः शर्वतीर्थशब्दः अत्र विशेषः स्मृत्यनरे। अर्जुनपट्टा हि मा सोमा नुन लीयं त्रजे पदि मुंडनं
 चोपवासं वततो पत्नेन कारयेत्। तदानंत रूपं शसं पापं पश्चित् मृते हि जे निवापाठः। मयागे मति
 याचंतु योजनत्रयमिष्यते क्षीरकृत्वा नुविधिवत्ततः स्नाया त्तिना सिते। अपरं कैस्ते॥ उदश्रु
 खः प्राप्नुवो वा वपनं कारयेत्तुभीः केशश्मश्रुलो मपरान्मुदकं सस्या निवापयेत्। इदं प्रमाणे
 रंधवा न्नमपि सस्त्रं भवतीति भद्रः। युक्ते न सर्वान् केशान् समुद्धृत्य छेदयेदयस हयं। एवमेव
 हि नादीनां शस्यते वपनं क्रियेति॥ तत्राकृतं वृणो न कार्यामिति केचित्। तत्तु। मेमिन्निकृत्वा त्ति
 नादिशतवत्तर्पमेवेति। तदपि मयागे नित्यं नापत्रा जं चपनिमिहोर्षिपि कृतुं संधिष्ववकार्येना
 न्मुदा। कक्षोपस्थशिरस्त्राजं कृतुं संधिष्ववापयेदिति स्मृतं॥ इदं नीवत्यिनेनां वितीर्थं कार्या
 नन्वमुंडनं पिंडदानं चेति दक्षवचनेन निषेधः। विना तीर्थं विना यत्र माता पित्रो मृतिं विना। यो स
 पानिलो मानि सत्रः पितृघातकः। इति स्मृत्युतस्को चान्॥ तदपि मयागे मतिमात्रमन्यतीर्थं

आयमात्रायामेवेति शिष्टः ॥ ततः स्नानं ॥ परार्थेन ॥ माकृते मपुराणे ॥ मानं रं पितरं जायां आनरं सुहृ
 देहं यमुद्दिश्य निमज्जेत अष्टमासेन भुञ्जेत् ॥ पेयी नसि ॥ प्रति कृतिं कुशमयी तीर्थे चारि निमज्जे
 येत ॥ मज्जेत्ययमुद्दिश्य साष्टमागं फलेन भुञ्जेत् ॥ ततस्तपसा आह ॥ पृथ्वी चंद्रे द्ये ब्रह्म देवी परा
 राका शीखंडादिषु ॥ अक्रात्ये पृथ्वी काले तीर्थे आह वतुर्गणं ॥ अविलंबेन कर्त्तव्यं नैव वि
 प्रसमाचरेत् ॥ मान्ये ॥ पितृणां च वतुर्गणमिति नृपयादः ॥ तत्र देवता महालयनिर्गोपे यायुक्ताः
 शंखदेव लो ॥ तीर्थे द्यौः पयसौ च न कालमवधारयेत् ॥ पात्रं ववाह्यं ग्राप्यमघः आह समा
 चरेत् ॥ हारीतः दिवा वापदिवा रात्रौ भुक्ते वा गोषितोपि वा न काल नियमस्तत्र गंगा प्राप्य स
 रिहं भारते ॥ भुक्ते वा पृथ्वी वा भुक्ते रात्रौ वापदिवादिवा पर्वकाले पृथ्वी काले शुचिर्वाप्य
 यवाशुचिः यदेव दृश्यते तत्र नदी चित्रियथा प्रिये ॥ प्रणामं दर्शनं तस्मात् न कालस्तत्र कारणा
 आशौचं पिकार्यं ॥ विवाहं दुर्गं पतेषु यात्रायां तीर्थं कर्मणि ॥ न तत्र सत केतद्वत्कर्म यज्ञादि
 कारयेदिति पेयी नसि स्मृतैः ॥ तदानीमकरणोत्थाणोच्चांते एव कुपीत ॥ प्रभासं खंडे ॥ न चारं
 चनक्षत्रं न कालस्तत्र कारणां ॥ यदेव दृश्यते तीर्थं तदा पर्वसहस्रकं मलमासे पिकार्यं ॥ त्रि
 नैमिषिके कुपीत मयतः सन्मसि स्मृते ॥ तीर्थे आह गच्छा यो मत्त आह तथैव च निरुह्य
 ति स्मृतैः ॥ एतच्चाणो वृत्तं भोजनस्य रात्रौ स्नानं प्राहादिकमौक्तिकं तीर्थयात्रायां हेम
 आह विषयग्रहणादिवत् न त्वुद्दिष्टं माथोच्चांते तीर्थयात्रायाः ॥ मलमासे न मासद्वये ती
 र्थे आह कार्यमिति ॥ चंद्रिकायां देवी पराणे आह वतुर्गणं कर्त्तव्यं मर्षा वाहनवर्जितं हेमाद्रौ ॥
 अर्घ्यमावाहनं चैव द्विजां सुष्ठु निवेशनं तृप्तिप्रभं च विकिरं तीर्थे आह विवर्जयेत् ॥ भविष्य ॥
 आवाहनं विरुद्धं तत्र तेषां न विद्यते ॥ आवाहनं न तीर्थे स्यात्तर्घ्यदानं तथा भवेत् ॥ आह ताः
 पितरं तीर्थं कृताध्यासे निवेद्यतः ॥ अग्नौ करणं च नेति रत्नावल्यां ॥ अत्र षट् देवैः आह पिमात्रा
 दीनां पिंडमात्रं देयं हविः शेषं ततो मुष्टिमादाये कं कमाहृतः ॥ कमशः पितृपत्नीनां पिंडं निवेप
 णं चरेदिति तीर्थोपक्रमे देवलोक्ते रिति पृथ्वी चंदः ॥ ततः सामान्यं पिंडं दद्यात् ॥ ततः पिंडमुपा
 दाय हविषः संस्कृतं स्वयं ज्ञानि वर्यस्य सर्वस्य सामान्यं पिंडं मुत्सजेत् ॥ रतिने नैवोक्ते ॥ पात्रे ॥ ती
 र्थे आह प्रकुर्वीत पक्वान्नेन विशेषतः ॥ आमान्ये न हिरण्येन कंदमूलफलैरपि ॥ पिंडं दद्यात् ॥
 देवी पराणे ॥ हेमाद्रौ आह ॥ सकृभिः पिंडदानं वसेया वै ॥ पायसेन वा कर्त्तव्यं मृविभिः शोक्तं पिंडं
 केन गुडेन वा ॥ पिंडानां तीर्थं प्रक्षेप्य स्व ॥ नान्यमिति पत्रि रित्कं भाक् ॥ एतच्च विधयः पुत्रया
 कार्या ॥ न स उपये मृक्तं भाक् ॥ स उपयानं कर्त्तव्यं भुञ्जेत् ॥ आह कदाचनेति स्मृते ॥ अतुपनीते ना
 पिकार्यं ॥ एतच्चातुपनीतोपिकार्यं तत्सर्वं पुर्ववृत्तिना प्रतीर्थे आह मुपक्रमोक्तेः ॥ ॥ एतच्चीवद्वि
 त्कृणा पिकार्यमिच्छं भाक् ॥ यतिना नुनकार्यं ॥ न कुर्वीत तत्कर्मिष्ठुः ॥ आह पिंडोदकक्रियां ॥
 यत्कंसन्यासयोगेन गृहं धर्मादिकं व्रतं ॥ गोत्रादिवक्त्राणां सर्वपितृमातृकुलं धनमिति स्मृतैः ॥
 गयायां संकृतं वायवीये ॥ देवं दर्शयेद्भिक्षुर्गयां गत्वा न पिंडं दः ॥ देवं दृष्ट्वा विष्णुपदे पितृभिः
 सह मुच्यते ॥ गयायां मुंडपे च कूपं यदेव देवता देवं दर्शयन् भिक्षुः पितृभिः सह मुच्यते ॥

कृत्वा तेषां भासत्वे ॥ तीर्थवेत्तमिति श्रुतिना ज्ञातं नोतिर्देवैः दशांशमर्जितं दद्यादेवं कुर्वन्
हीयते इति विशेषो विशेषात्तर्णाणि मङ्कतत्रिस्थली सेतौ ज्ञेयानीति दिक् ॥ इति तीर्थप्रादुर्निर्णयः

॥ अथाशौचनिर्णयपरिच्छेदः प्रारम्भः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथाशौचं ॥ नागपण्यात्मजश्रीमद्रामकृष्णस्य सनुना कमलाकरसेने
नाशौचं निर्णयते धना ॥ मरीचिः ॥ आचतुर्थ्याद्भवेत्स्वावः पातः पंचमषष्ठयोः ॥ अत ऊर्ध्वं प्रसू
तिः स्यादृशाहेस्तत्कं भवेत् ॥ स्वावेमातस्त्रिरात्रं स्यात्सपिण्डशौचवर्जनं पातेमातृपयामासस
पिण्डानां दिनत्रयं ॥ अत्र सवेत्रमूलमिनाक्षरादौ ज्ञेयं ॥ अत्र मासत्रये विरात्रं स्यादित्यनुवादः ॥ १
जखलात्वेनैव तस्मिन् ॥ यद्यप्यनेन चतुर्थमासविनिरात्रं मासोक्तिं तथापि घण्टासाध्यं तत्परस्व
जमे स्वावो भवेद्यदि तदा माससमेत्तासादिवसेः शुद्धिरिष्यते ॥ इत्यादिपुराणात् ॥ रात्रिभिर्मि
तुल्याभिर्गर्भे स्वावो विषुध्यतीति मन्यते ॥ गर्भे स्वावेयथा मासमस्ति तत्र पुरतिमरीच्युक्तेषु
च नुरात्रेयं ॥ अचिरं विमासमध्ये ॥ उत्रमेवाह्ये ॥ अत्र सपिण्डानां स्नानं सद्यः शौचमपि घण्टा
र्भस्य पतने सतीति तत्रैवोक्तेः ॥ एतदाचतुर्थमासात् ॥ पाते त्रिदिनस्योक्तेः ॥ अकारणायाः सुदेर
संभवात् ॥ सद्यः पदे स्नानपरं एव मथेयमिगर्भे स्वावे स्नानमात्रं पुरुषस्येति ॥ रुद्धवसिष्ठोक्तेः ॥ पुरु
षस्येति सपिण्डोपलक्षणं प्रयोक्तव्यं नातं ॥ आचतुर्थमासस्य पिण्डानां स्नानं ॥ किंतु पुंस्येव
पाते त्रिदिनं निर्णयार्थं ॥ गुणवत्स्वञ्जातं ते तनये शिशो गर्भं च ते तथा सपिण्डानां तस्यैव
धामेक रात्रमशौचकमिति यमोक्तेरकादशतिमदनपारिजातः ॥ सप्तममासादृशाहे ॥ एतत्स
वेवर्णविषयः ॥ तुल्यवयसि सर्वेषामतिर्जाते तथैव वेति व्याघोक्तेः पराशरः ॥ जाते विघ्नो दृशाहे
न द्वादशाहे न भूमिपः वैश्यः पचदशाहे न शूद्रो मासेन शुध्यति ॥ सर्वत्र ॥ जाते पुत्रेपितुः स्ना
ने सचैलेन विधीयते ॥ माता शुद्धे दृशाहे न स्नानात्तु स्य शनपितुः ॥ पुत्रपदान्कन्योत्पन्नौ नपितुः स्ना
नमिति हारलतायां ॥ तन्त्रं ॥ पुत्रपदस्योत्री माता महलेनेति कन्याया मपि प्रयोगात् ॥ यच्च नैवे
क्तं सूतके तु मुखं दृष्ट्वा जातं त्यजनकः सुतः कृत्वा सचैलं स्नानं तु शुद्धो भवति तत्स्यणादित्या
दित्यपुराणां मुखदर्शने तत्रैव विहितं ॥ स्नानमिति ॥ तन्त्रादिदेशे पुरुषदर्शनावयवस्य शपतापत्रेः
मुखदर्शने तत्र पदं स्नानार्थं मिदमिति स्नातृगोत्रः तन्त्रं ॥ मूले क्वेन स्नानमात्रपरत्वात् ॥ रस्सर्वे
रोसंभः सूतिका सर्ववर्णेषु दृशाहेना शुध्यति ॥ ततो वनपृथक् शौचं सर्ववर्णेषु विधिरिति ॥ हार
लतायां प्रवेत्तेति ॥ यत्राह ॥ ब्राह्मणी क्षत्रिया वैश्या प्रसूना दशभिर्द्वैः ॥ गतेः शूद्रा च सस्य
प्रपत्रयो दशभिरेव वेति ॥ प्रयोगपारिजाते पारस्करः ॥ द्विजातेः सूतिकाया स्नानादृशाहेन शुध्य
ति ॥ त्रयोदशे हि संप्राप्ते शूद्रा शुध्यं सशयमिति तदस्य शूद्रपरा ॥ अगिराः ॥ सूतिकाया वने सस्य
शौचं निविध्यति ॥ सस्यशौचं सूतिकाया स्नानमेव विधीयते ॥ नाशौचं सूतके पुंसः सस्यं च न्नगच्छ
ति रजस्तत्राशु विज्ञेयं तच्च पुंसि न विधीयते ॥ सस्यं मे पुनस्पर्शं त्यजे ॥ मातुर्वै सूतकतां स्पृशतश्चेति
हारलतायां सुमन्तेति ॥ तन्त्रं ॥ सस्यशौचं सूतिकाया स्नानमेव विधीयते ॥ इति स्नानमात्रोक्तेः ॥
सोमनवस्य स्नानपथं तमस्य सत्वमात्रबोधकत्वात् ॥ स्वकारेणालस्यतायः ॥ माधवल्लु ॥ यत्नेः

महासपिंडोपि प्रकुर्याच्छयनाशनं वांधवोवापरोवापिसदृशहेनशुध्यतीति । दहस्यतिस्मृतेः ॥ श
यनाशनं दिरूपं संसर्गमाह ॥ पराशरः ॥ यदि पत्न्या प्रसूताया हि जः संस्पर्शमिच्छति सततं कुंभ
वेत्तस्य यदि विप्रः षडंगवित । पितृवत्सापत्न्यमानुः प्राक्स्नानादस्य सत्त्वं । सति कास्यशौचमुपाव
राशौ च । अन्याश्च मानसतद्वत्तद्वहनव्रजंति चेदिति ॥ ब्राह्मोक्तेरिति शुद्धितत्त्वाद्यः । तन्नः ॥
तद्वहगत्वात् सति कास्यदिनस्य श्रुति तदास्पृश्या अन्यथानेतितस्यार्थः । कर्मानधिकारमाह ये
हीनसिः ॥ सति कास्यव्रजंति विशतिरेवैराकर्माणि कारयेन्मासेन स्त्रीजननीं ॥ इदमाशौचो
जः ॥ अमथासूदासपिंडनामाशौचेन दभावः स्यात् । विध्यनुवादविरोधश्च ॥ एतच्च सोमया
गादिभ्यो न भिन्नपरं । प्रजाजायाश्च दशरात्राहर्ध्वस्नानादितिकात्यायनोक्तेः ॥ व्यासः ॥ प्रथमे
दिवसे वसेषु दशमे वसे द्वादशमेषु त्रिष्वेतेषु न कुर्वीतः सततं पुत्रजन्मनि ॥ पुत्रशब्दोऽप्यत्रात्र
परः ॥ ब्राह्मोः । देवाश्च पितरश्चैव पुत्रं जाते द्विजन्मनो ॥ आयां नितस्यात्तदहपुराणेष्वहं सर्वदा
जनने विशेषः प्रागुक्तः ॥ अत्र प्रयोगपारिजातः ॥ पुत्रसंवेदणाहः ॥ स्त्र्यपत्येनुग्रहः ॥ पुत्रजन्मनि
सपिंडनां दशाहं शुद्धिरिष्यते अहादेकोदकानां च एकाहसततं क्वचित् । स्त्रीजन्मनि सपि
ण्डनां सोदकानां अहाशुचिः । स्त्रीषु त्रिपुरसंज्ञे पसपिंडं तद्विजोत्तमा ॥ इत्यग्निस्मृतेरित्याह
मेधातिथिरपि । अत्र ज्ञानानुस्तीरां त्रिपुरा विज्ञापने श्रित्वा सिद्धमुक्ताशौचेन वैतद्विवाहेन
विधिर्देशित एवेत्याह । अन्यत्र त्रिपुरसंज्ञा पितृसंज्ञा नीनकन्यापरात्त्वमाहः । अत्र ज्ञानानुत्थास्त्री
णां सपिंडं सांप्रसारुषः । प्रज्ञानां भर्तृसापिंडं प्राह देवः प्रजापतिरिति कौर्मविरोधाच्च । अत्रेदं
तत्त्वं । पंचमासप्रमादो नायः कन्यामुदहे द्विजः । युरुतल्यो सविज्ञेय इत्यादि विरोधाच्च त्रिपुरसं
प्रकरणान्तराणां शौचपरं । वासिष्ठेन दये उदकदानोक्तेः । तेन कन्याप्रसवे पिसाप्रपुरुषं दश
रात्रमेव । न च कन्यापुत्रकसंभवे वलावलंकायुक्ता । अग्निस्मृतिस्त्वनुकल्याणविगीता चेति
सर्वसिद्धान्तः । अन्यथा त्रिपुरसंज्ञा पितृनामसमादि सोदकानां च अहंसा मया योगात् । चतु
र्थोदिसप्रमादनां च किमपि न स्यात्किंच स्त्रीजन्मोदयेन त्रिपुरसंज्ञा पितृनां च त्रिपुर
मित्यनेकार्थविधिः कथं स्यात् । वाक्यभेदापत्तेः । न च चतुर्थोदीनां सोदकत्वकापिसिद्धे ।
तेन त्रिपुरसंज्ञा चतुर्थोदीनां च स्त्रीजन्मनि सोदकत्वं विधाय पुनस्तथा त्रिरात्राशौचविधौ वि
ध्यनुवादविरोधो वा क्यभेदद्वयं वेत्तुं संवदाद्योग्निस्मृतिर्हेया ॥ ॥ अथ मृता
शौचं हारीतः ॥ जातमृते मृतजाने वा सपिंडनां दशाहं । दशाहमिति स्वाशौ
चपरं । जातमृतेनालच्छेदोर्ध्वं । यावन्नक्षिणं नालं तावन्ताज्जोतिस्ततः क्विन्नेनालेन
तः पश्चात्सततं कुंभविधीयते इति जैमिन्युक्तेः । नाद्याच्छिन्नायामाशौचमिति हारीतोक्तेश्च
मृताशौचपरमेव । जननाशौचं तुनालच्छेदोत्कर्षे पि जननाद्ये वा मृतजानेनालच्छेदाभा
वात्पक्षी प्रजाधुन्यपीपतेश्चातेन नापीच्छेदात्ताज्जानुः स्यशेषिनोदय इति । शुद्धितत्त्वा
क्तिः परास्ताः ॥ नाभिच्छेदात्ताज्जानुः न दहन्मनुः ॥ जीवन् जातो यदि मृतो मृतः सततं क
वन् । सततं सकलमानुः पित्रादीनां त्रिरात्रकं । इदं च प्रसवाशौचमेव । शब्दनिमित्तं स्नानमा

त्रैमास्यः नामकरणान्तस्यः शौचमिति श्रुत्वाः ॥ अथ कश्चिदाह ॥ नामकरणमाशौचं न कालोप
लक्षणां ॥ अशौचव्यपगमेनामधेयमिति विस्मृतेः ॥ आशौचेव व्यतिक्रान्तेनामकर्मविधीयते इति
मनूक्तेः ॥ नाम्ना नियतकालत्वात् ॥ न च नामधेयं दशम्यानुद्वादेश्यावपिकारयेत् ॥ उपरोपनिषी
युहते वा न क्षत्रे वा युगान्विते इति मनूक्तेरनियतकालतत्वाद् दशम्यामतीताया विप्रः द्वादश्या
मतीतायाश्चात्रियः ॥ वैश्यः षोडश्यां शूद्र एकविंशत्यपि ज्ञेयः ॥ उपपत्त्या धनुकल्पः ॥ तेन नाम्नः का
लोपलक्षणा एव दंतजनने पिदंतजन्मसंक्रमेण महीतुपनिषदि नियतकालत्वात् ॥ चैलेवन कालोप
लक्षणां ॥ प्रथमे दंततीये वा कर्तव्यं शुचि चोदेनादिति मनूक्तः ॥ ततः संवत्सरे पूर्णं च प्राकर्म विधीयते ॥
द्वितीये वा तृतीये वा कर्तव्यं स्मृतिदर्शनादादिति यमोक्तेः ॥ तस्या नियतकालत्वादिति ॥ तन्मदं ॥ चो
लवन्नामदंतजननयोरपि स्वरूपेण निमित्तत्वात् पपते सहि शिष्टकालानुवादवाक्यभेदान् ॥ सप्रममा
सादवो दंतजनने न दभावप्रसंगाच्च ॥ पस्तपनिषदर्थे न निर्णायक्युक्त्या नूनं शतायुः ॥ उरुष इति शु
तेरर्वाक्यं पितृमरणोत्तं यत्कर्म पितृजेत ॥ ननु कालानुपलक्षणो नामोक्तमेतदभावे वा स्नानमात्रा
च्छुद्धिः स्यात् ॥ ततः किमस्तु ॥ अत एवोक्तेः ॥ आदंतजननः सद्य इति ॥ सा च विष्णुवचनाद्वासाभावे वि
वर्षति वक्ष्यामः ॥ त्रिवर्षादावपि स्यादिति चेन्न ॥ दाहदेतादिति निमित्ते विशेषाशौचेः ॥ प्रवृत्त्या बाधान्
तदुक्तेः ॥ पूर्वत्वाधेनो नोत्पत्तिरुत्तरस्य हि सिध्यतीति ॥ जननादशरणे व्युत्पन्नं संवत्सरे विनियमि
ते ॥ द्वादश्यामपरं श्राद्धमासे पूर्णं तथा परं ॥ अर्द्धं दशहनि तथा वदत्येव मनीषिणा इति भविष्यवना
म् ॥ कालानिममाच्च ॥ न च मास्यस्यादशरात्रे तीते इति मुख्यः कालश्च यस्तु कल्प इति वाच्यः ॥ चो
लेपितथापत्तेः ॥ न च दंतजननकालानुपलक्षणो स दंतजानमृतस्य दाहे काहप्रसंगः ॥ दशाहे न वा
धातुः ॥ नामकरणोत्तरमेव दाहप्रवृत्तेः ॥ दशाहाभ्यंतरे काले प्रमीते तस्य बाधकः ॥ शताशौचेन कर्म
व्यसत्याशौचं विधीयते इति च हन्मनूक्तेः ॥ आशौचे दाहोपलक्षणां स्तुतकवदिति पारस्करोक्तेः
यत्तु विष्णुः ॥ अनिवृत्ते दशाहेन पंचत्वं पदिगच्छति ॥ सद्य एव विप्रुद्धिः स्यान्नपतेनोदकक्रियेति ॥
तदपि मेताशौचं निवेधार्थं ॥ ननु सद्यस्त्वपरं वाक्यभेदान् ॥ किंच ॥ नामकालान्याकं मृतस्य स्नानं
तदंतरं त्वेकाहादि ॥ नामकाले त्वेकादशाहे मृतस्य न किमपि स्यात् ॥ ॥ अथ शंखवज्र
स्वलोपे पंचमी ॥ तदा प्राप्तिमिनोपपद्यते ॥ नाम्ना विप्रकृते सतीति मन्वादि विरुद्धा स्तुतवाच
इति ॥ माधवमिताक्षरादि विरोधाच्च ॥ न कालोपलक्षणां कापीति दिक् ॥ नामोत्तरं देतो न्यतेः ॥ का
दाहे समहः ॥ अदंतजाने तन्मेषि शोर्गमेच्युते तथा ॥ सपिप्रानां तु सर्वेषामहो वमशौचकप्रतिप
नोक्तेः ॥ दाहाभावेन स्नानमात्रं ॥ अदंतजाने प्रेते सद्य एव नास्याग्नि संस्कार इति विष्णुना दाहाभावे
तदुक्तेः ॥ आदंतजननः सद्य इति पाठवत्कीयाच्च ॥ दाहविकल्पवाहलो गच्छिः ॥ तस्मीमेवोदक
कुर्यात्तस्मी संस्कारमेव च ॥ सर्वेषां कृतचूडनामम्यनापी कृपाहयः ॥ अमना कृतचूडः ॥ अत्र प्रक
रांतृतीयवर्षरूपकालोपलक्षणाय मिति मध्यातिथिर्ह दत्ता ॥ मनुरपि ॥ नात्रिवर्षस्य कर्म आवाधक्ये
रुदकक्रिया ॥ जानंतस्य वा कुर्ये नो भिवापिकृते सतीति ॥ उदकं दाहोपलक्षणां ॥ दंतोत्पत्त्यनंतरं माहमि
वर्षांता न्यते ॥ दंतजाने कृतचूडं त्वहोत्रेण शुद्धिर्न विष्णुः ॥ त्रिवर्षाध्वं कृतचूडं अकृतचूडं

गमयुपनयनाग्रहः॥ यद्यप्युक्तं चोवेजानदेतत्संस्थितः॥ तथापि दाहयित्वेन माशौचं ग्रहमाचरेदिति
 आगिरसोक्तेः॥ अत्र ज्ञातदेतत्त्वमुद्देश्य विशेषणत्वादविवक्षितः॥ दाहयित्वेन्यप्यनुवादः॥ उभयविधौ
 वाक्यभेदान्न॥ त्रिवर्षीत्याकृच्छ्रभावेऽपि दाहं न कर्तव्यं॥ विष्णुः कर्तृकाहंतिमाधवः॥ मनुकश्चिदा
 ह॥ त्रिवर्षे विषया दस्यादेवार्था त्रिवर्षीध्वं मपितत्तिष्ठिः॥ विज्ञानेश्वरे क्तेऽपि॥ त्रिवर्षीध्वं मकृतं च
 विषयत्वं चिंत्यो जातपदवैयर्थ्यादिति॥ ननु च दाहस्याविषेयत्वात्॥ नृणामकृतं चूडानामपुनर्निर्
 शिकीकृतं नित्यं नृकैस्त्रिवर्षीध्वमेकाहापतेरर्थोऽग्रहसिद्धेः॥ त्वयाप्येतयागीकारमपदेवैयर्थ्यस्य
 साम्यादाव्यार्थानां न्यूनत्वं नितास्यार्थानभिज्ञदूषणेन॥ प्रथमवर्षादौ कृतं चूडस्य सदाग्रहः॥
 निर्वृत्तचूडकानां तु विरावाच्छुद्धिरिष्यते इति मन्त्रैः॥ एतत्सर्वमायुक्तं संपिडात्॥ मातापित्रोस्तु दशाहो ध्वं
 मृते सवैत्रिणं वा नानाम जातदेतावां विरात्रेण शुद्धिरिति काश्यायकैः॥ वैजिकादभिसंवेधादनुहं
 ध्यादाद्यं ग्रहमिति मन्त्रैः॥ शुद्धित्वाद्ययोगोऽस्तु॥ अज्ञातदेतमरणोपि चोरेकाहमिष्यते॥ दंतजानि
 विरात्रेण दद्यात्तानु निरुणाविनिकौर्मात्॥ काश्यप्यं शूद्रपरं॥ अनूदानां तु कन्यानां तथा वैश्वदेव
 मनामिति अज्ञानुदत्तौ शंखोक्तेः॥ त्रिरात्रं भवेच्छुद्धिः कन्यासं पिशिशो मृत इति मत्स्यसूत्राच्च॥ दंत
 जानं शूदेतुं पंचाहः॥ यथाहागिरः॥ शूदे त्रिवर्षी मृते तु मृतं शुद्धिस्तु पंचभिः॥ अत ऊर्ध्वं मृते शूदे द्वा
 दशाहो विधीयते॥ षड्वर्षांतमतीतो यः शूद्रः संमि मृते यदि मासिकं तु भवेच्छौचमिति गिरस
 भाषितमिति॥ मनुः शूद्राभ्यः शूद्रस्ति ति शंखोक्तमाशौचं तत्समं शूद्रपरं॥ नियंते नृदभा
 ये शूदे त्रिवर्षीध्वं द्वादशाहः षड्वर्षमासः॥ षड्वर्षा गमि कृतो ह्यहमास इत्याहुः॥ एतत्तु व्यवसि
 संवेधा मिति विशेषाच्छुद्धि विगानात्तादतैव्यमिति विज्ञानेश्वरादयः॥ दाहस्यान्यानां तथैवा
 न्यदेशं प्रायुक्तमिति गोऽः॥ एवं कन्यास्वपि॥ तास्वप्यज्ञातदेतामुपि चोरेक रात्रमिति माधवः॥ य
 तु विज्ञानेश्वरेणोक्तं अनद्विवर्षे उभयोः सतकमात्रे वहीनया जवत्क्याक्तेः॥ गर्भस्थे मृते मातु
 दशाहः॥ जाते उभयोः कृतेनाग्निसादराणां चेति॥ चैग्योक्तेऽपि चोः सादराणां च दशाहं मत्स्य
 त्वमिति॥ तन्नेदानीं प्रचरति॥ अत एव स्मृत्यर्थस्योः॥ तथा दंतं कन्यासु चोलायाकृच्छ्रमृते त्वानं॥ अ
 चूडयां तु कन्यायां सद्यः शौचं विधीयते इत्यापस्तंबोक्तेः॥ इदं चिदुक्तं मध्ये अत्र ज्ञानां तु स्त्रीणां
 त्रिपुरषी विज्ञाप्येति वसिष्ठोक्तेः॥ इदं वाग्येनोत्रमिति गोऽः॥ अत्र ज्ञानां तथा स्त्रीणां सापि
 असाप्रयोरुभयमिति वचनात्॥ चोलात्तरकाग्रदानपूर्वं तास्वकाहः॥ अविशेषेण वराणां नाम वीक
 संस्कारकमेतत्॥ त्रिरात्रं भवेच्छुद्धिः कन्यास्वहा विधीयते इत्यगिरसा त्रिरात्रं विषये हो विधी
 नात्॥ अत्र ज्ञानां मविवाहितानां त्रिपुरषी पितृपितामहपयितामहेः सकन्यायाश्चतुर्थ्याः सापि
 द्याः एवं च कन्यापेक्षया पंचमद्विप्रपितामहो सापि द्यं निवर्त्तते इति तत्संज्ञानेन्यस्मिन् विवाहस्य
 शौचादिधर्म्मो न भवतीत्यर्थः॥ इति गोविंदारोवे संस्कारवीचौ॥ स्त्रीणां नृपितृपक्षे पंचावधिकं
 संपिडात् अत्र ज्ञानां तु स्त्रीणां त्रिपुरषमिनादि संस्कारवीचौ पप्रचितम्॥ अतश्च कन्याया च द्वाभ्य
 नामहं संज्ञातहं सापि द्याभावात्कन्यामरणोपि संपिडात्कन्याशौचं नास्तीति॥ शुद्धीवीचो गोविंदा
 रोवे॥ अतः शूद्रस्योपनयनस्यानीयविकोहात् सर्वत्रात्रं॥ विवाहात्कन्यापुत्रोऽशास्त्रमध्यत्रिणं॥

मेवेत्पराकांक्षाः। अद्विगुणोऽद्योऽध्वेयचाहं। षड्योर्ध्वविवाह भावेहादशाहउति गौः॥ सुगुणा
नाषोऽशाषोऽध्वेतुविवाहाभावेपिशूनीशोवेवश्यते। तदत्रैमाग्विवाहाज्ञैकुलपितकुलेव
सप्रपुरुषावधिविवाहः। अवारिपूर्वप्रज्ञानयानेवमतिपादिता। अमस्तुतनुमानेयात्रिगत्रुभ
योः स्मृतमितिमरीच्युक्तैः। रत्नाकरेऽद्वितित्वेचशरवः। पितृवेषमनियानागेरजःपश्यसस्तु
ना। नस्यामृतायां नाशेचकदाविदपिशाश्वनि। सवन्तीवमशौचमितिवाचस्यनिमिशाः॥

॥ अथनुपनीनेकिंचिदुच्यते॥ नमः श्वेत्स्वननमेवा नदूर्ध्ववर्षत्रयासर्वं चोलाभावेऽप्यु
कदानविकल्पः। नात्रिवर्षस्यकर्तव्याकथैवैरुदकक्रिया। जातदनस्यवाक्यु। नोभ्रिवापिकृतेसती
निमनूक्तैः। उदकक्रियासाहचर्याहोपलक्षणा स्वनने तुनामदोषदेहिके। अनद्विवर्षेनिरवनेनकृपा
उदकततउतिपात्रवल्प्योक्तैः। उदकमयकर्मपरमित्यपार्कः॥ यमः॥ अनद्विवर्षकेवेतंयुनाक
निरवनेद्रुवि। यमगाथागायमानोयमस्तुतनुस्मरन। माधवीयेत्राद्येपि॥ स्त्रीणांनुपनितीगर्भ
सद्योजातामृतोयवा। अजातदंतोमासेवामृतः। वद्विगतेवहिः॥ वल्गाद्येभूषितकृत्वा निक्षिपेत्तनु
कायवत। खनित्ताशनेकेभेभ्योऽस्यः शौचेन्निधोपने। अत्येकरागमपिवश्यते। कृतचउस्यनुविवात
माएध्वं चामुक्तदानंनियतं॥ यत्रवसिष्ठः॥ अनद्विवर्षेनेतेगर्भमपनेवासिपिंशोनात्रिगत्रमिति तंम
धुमाचउपापरं। वर्षत्रयादूर्ध्वमकृतचउसापिनियतं। वर्षत्रयोर्ध्वमुपनयनासर्वचतुस्मिन्मृद
कदानात्तस्मिन्वोदकं कृपात्तस्मिन्संस्कारमेवेतिप्रवोक्तलोकाक्षिस्मृतेः॥ पिंडदानमपिकार्यं।
असंस्तुताना भूमौपिंडं दद्यात्। संस्तुतानांकुशेधिति॥ प्रचेतसोक्तैः। उदकदानं सपिंडैः कृतचउस्य
निगोतमोक्तैः। उदकग्रहणमोर्ध्वदेहिकपरमितिहरदत्तः॥ द्वादशाक्ष्णगर्दवीकपोगडमारो
सति सपिंडीकरणस्यानेकोद्विष्टानिकारयेदितिहरदत्तयुतेदेवलोक्तैश्च। मरीचिरयः। प्र
तपिंडं वहिदद्यात्तर्भमत्रविवर्जितमिति॥ रुजदनुपनीतेपरमिति विज्ञानेभ्यः॥ अत्रवडेवश्रीव
धिः। प्रववाक्येषुनद्रहणान्। उदकग्रहणस्योपलक्षणात्वाद्याहः प्रववाधिरिति केचित्। द्वादश
हस्तारादिनुपनीतद्विजातदश्रुद्विषयः। अहोशौचेपिंडदानविधिसाहस्यारस्तरः। प्रथमेदिव
सेदेयास्त्रयः। पिंडः समाहितैः। द्वितीयेचतुरेदद्यात्स्थिसंयमनं तथा। त्रींस्तुदद्यात्तृतीयेपहिव
स्यादिक्षालयेत्ततश्च। अत्रदेवमास्तिकनिवधेविशेषः। शिशुरादेतजननाद्योः स्नाद्यावदा
शिरवः कथ्यतेसर्वशास्त्रेषुकोमातेमोजिवधनान्। अपचवर्षोक्तैमार्योगेनवहायनः॥ तथा
गर्भेनश्रेष्ठियानालिङ्ग्यदेमंशिशोमृते परचपायसस्तीरदद्यात्क्षालयिपुत्रितः। एकादशाद्वा
शाहश्चोत्सर्गंविधीयिना। तथा॥ यत्रप्रभूमृतेवालस्तत्रमायः प्रदीयते। किंचित्समानवयसास
स्तुतानांयथाविधिः॥ भक्ष्यभोजनचदानव्यतयाचसुखमस्तिका तद्वत्प्राणिप्रदेयानिसोपान
म्कानिजस्मिन्। कुमारगांचवालाभाभोजनवत्प्रवेष्टनापंचोपजीवनेवालस्तत्रदिमापदीयते।
तथा॥ भूमिनिःक्षेपणवालेऽत्रावर्षद्वयमाशिरत्वा॥ जतः परंस्वगश्वेदेहदहोपथाविधिः। अत्रउ
पूर्ध्वंस्वनननिरत्यर्थमावर्षद्वयमिति। प्रागपिकृतचउस्यनिरत्यर्थमाशिरत्वमिति॥ तथा॥ चउ
कर्मेशिसंज्ञानेविपत्तिस्तपदाभवेत् संतकातेप्रकृतेमृचमसोत्सर्जनं तदा। तत्रदाहः प्रकृतं न

उदकतत्रनिश्चितम् । आहानिषोऽशापिस्वः सपिंडीकरां विना । इदं पंचवर्षाणि भु
 जेदत्रमसंस्कृतं । पंचवर्षाधिके काले विपत्तिर्मादे जायता । यथा तस्य गदिका कर्मकृतं व्युदकतत्रं । त्रि
 सहस्रसंघाप्रे कुपोऽहानिषोऽशः ॥ पायसे न गुडे नैव पिंडं दद्याद्यथाक्रमम् । उदकं भक्षदानं च पददा
 नानियानि च । दीपदानानि यत्किंचित् पंचवर्षाधिके सदा । कर्तव्यं नृखगश्रेष्ठव्रतावाक्ये तत्प्रये
 स्वाहाकारेणैव कार्येणैव को हि शानिषोऽशः ॥ अचूदभैः स्तिलैः शुक्लैः प्राचीना विनिना तथेति त
 त्रैवोक्तेः ॥ अत्र पूर्ववित्यां वार्षिकादिनं भवत्येव । सपिंडत्वाभावेऽपि तत्वायोगात् । वचनाभावाच्च । दि
 वोदासोयम् ॥ अत्र ते निधनं प्राप्ते विशदोऽश्रुजानिवत् । क्रियाः सर्वाः समुद्दिष्टाः सपिंडीकरां विना उ
 दकं पिंडदानं च कृतं चो विधीयते इति । स्त्रीणां तु दाहाभ्यां गृहकपिडदानं विकल्पः ॥ स्त्रीणां चैक
 प्रत्नानामिति गौतमोक्तेः ॥ स्त्रीशूद्राश्च धर्मिणश्च शिवचनाच्छूद्रेष्वपि । एतद्व्योर्निर्मिता शौचं सर्वव
 र्णसमं । तुल्यवयसि सर्वेषामिति काने तथैव वेति याग्रपादोक्तेः । यानितुं निवृत्तं चो विप्रैर्विराज
 कुक्षिरिष्यते । निवृत्तेऽत्रियेषु भिर्वैश्येन वभिरुच्यते । शूद्रेष्वेव नृने नृमृते शुद्धिलुपचभिः ॥
 अत ऊर्ध्वं मृते शूद्रे दादशाहो विधीयते । षड्विंशतमतीते नृशूद्रे मासमशौचं कर्मि त्याजि रसादी
 निता निशिष्टविगानां दादश्रमा नीतिविज्ञानेऽभ्युदयनपारिजातादयः । तेनेतद्वशाच्छूदाणां य
 वस्याप्रगुक्ताहेषेव । तुल्यवयसि सर्वेषामिति दासिणां त्वपरः ॥ अयं देशः कौमोक्ता व्यवस्थेति शु
 दितत्वे ॥ ॥ अथ जानाशौचम् ॥ ॥ तच्च द्विजउत्सामुपनयनोर्ध्वं प्रव
 त्तेन । त्रिरात्रमात्रादेशादशरात्रमनः परं सत्रस्य द्वादशाहानि विशः पंचदशे वतु । त्रिशदिना नि
 शूद्रेत्यतर्धं त्वपवर्जिन इति याज्ञवल्क्योक्तेः ॥ यत्तु स एव । त्रिरात्रे दशरात्रे वा प्राग्वमाशौचमिव
 तेऽस्याहः । तत्र दशाहे त्रिरात्रमस्य सत्त्वं । एकदिनोत्सन्नमशौचं द्वादशाहमस्य सत्त्वं । मरणोपदि
 त्तस्याभरणान् कथं वन । अस्य शयनं भवेत्तत्र सर्वमेव सवाधवमिष्यं गिरस्योक्तेः । दशाहाशौचपरत्वे
 दशरात्रमनः परमि त्यानेन योनिरुक्ता पत्रैरिति शुद्धिविवेकादयः ॥ तन्म ॥ स्मृतिभेदात् । त्रिरात्रे
 दशरात्रे विविक्तत्वायोगाच्च ॥ पल्लुउत्तराणां वेदानभ्याप्यवर्जितं विदधानि तत्राह श्वलापनः ॥ द्वाद
 शरात्रं महागुरुषु दानाभ्युपने वर्ज्ये रन्ति । अत्रावदुक्तनिषेधो वा । स्य सत्त्वं मात्रे वा । ननु कर्मो न
 विकारः । एकादशाहे ते वैश्वदेवोक्तेः । एकादशहिकमुक्ता न त्रस्वते विधीयते इति । अदितत्वे तु
 त्रयः पुरुषस्यानियुक्तो भवति मातापिताचार्यश्चेति विस्मृतेः । पित्रादयो महागुरुवः भर्तापुत्रौ रा
 मापयो । पतिर्वैश्वगतिर्भर्ता देवतगुरुश्च । शानातपः ॥ पतिरेकोऽप्युत्सृष्टीणां सर्वस्याभ्यागतो य
 रः ॥ एकपदविमृदानां पितृभान् निषेधार्थः । सोऽकानां त्रिरात्रं । अहान् दकदायिन इति मन्त्रैः ॥ अ
 श्रिपराणो ॥ सपिंडानां तु गुरुष्वे सप्रमे विनिवर्तते । समानोदकभावस्तु निवर्तना च नृदशात् ॥ जन्मना
 मस्योत्तरे केतनं परगोत्रमुच्यते ॥ बहस्पतिः ॥ दशाहेन सपिंडास्तु शुभ्यं निमतस्तत्के । त्रिरात्रेण स कु
 ल्यास्तु स्त्रात्वा शुभ्यं निगोत्रजाः । स्त्रीशूद्रयोस्तु विवाहे ध्वं जानाशौचम् । वैवाहिको विधिस्त्रीणां मो
 पनामनिकस्य तस्युक्तेः । दत्तानां भर्तरे वरि । सत्रमुक्तमशौचं तस्यामृतके जातकेतयेति माधवीये
 वास्वाच्च । शूद्रस्य विवाहाभावेऽपि योऽश्वयौर्ध्वमासः । अत्र द्वाभ्यः शूद्रस्तु योऽशाहस्तत्परः । मृत्यु

मृत्युसमधिगच्छेच्च आसन्नस्यापि बोधयाः ॥ अदिसमधिगच्छेत्तिनात्र कार्यो विचारोति ॥ अपराह्णं श्लो
कैः निर्णयाय नमदनपारिजातबोध्यमोक्तं ॥ हारितः ॥ अथो निवधुना हि प्रः स्वधिपश्चधनुर्महान् ॥
आप्रतोदयहोरेण्यः अदवस्वहयोमहान् ॥ धनुप्रतोदावधमेदेहादेशवस्वहमिति ॥ मेधातिथिसु
त्रिचमाम्रतोदेशदिनत्रयतकालोपलक्षणार्थः ॥ सचकालः स्वस्तीपः ॥ सर्वेषां चाद्यमवयवेषु तेन च
तुलीयमिति वरानामुपनयनाभावेप्युपमादूर्ध्वशरीमाशौचतत्रापि भागपृथक् शिष्यः मोक्षश्रित्य
न्यतरादूर्ध्वं शरीरमर्कविराजयथा आबोडशान्वेवालक्ष्याहृलेषामप्युपमादूर्ध्वं नृदेनासत्पृथक्
मधुभोवर्धभ्यः अदिः अदस्यमासिकीतिवचनादिमाह ॥ हारलतापुडितत्वादौऽयमेवमुक्तं ॥ अनु
पनीतो विप्रश्च्युत्ता ॥ मीपते पत्रतत्रस्यादाशौचं नृदेनेव हि ॥ हिजन्मानमपकालस्वपाराणां तु वप्रदि
कृत्वादिपराणोक्तमुपनयनकालोपलक्षणं ॥ षड्व्यपदेमासत्रयाधिकपरं ॥ गभोयुमेष्टमे वा च्युत्ता
मनुजाम्बालः ॥ जतचुडाहिजानां वमृतीतिषुपथाक्रमं ॥ दशहमदृष्टकाहेषुभ्यस्यिदिनिर्णयः ॥ इति
हिजादेताः इदं प्रतीतिमुक्तेः ॥ पंचाद्योपनीतपरिमितः ॥ तदेतन्नाद्रिपतेरुदाः ॥ यानितुपराश्रः ॥ एक
हाद्वा स्यात् ॥ अद्विद्योनिवेदसमन्वितः ॥ अहाक्केवलवेदस्ततहीनो दशभिर्हि नैः ॥ केवलवेदः के
वलश्रीतामेरुपुपलक्षणं ॥ अयं संकोचो होमाध्यापनपरएव ॥ ननु संध्याद्विविधित्वा हारलताया ॥
अगिरः ॥ सर्वेषामेव वर्णानां सूनवेभ्यो न केन च ॥ दशाहाच्युद्विरेनेमामितिसातातपोवर्षीन दे
वलः ॥ आशौचं दशत्रयैतु सर्वेषामपरे विदुः ॥ निधनेमसवे चैव पश्यतः ॥ क्रमेणः स्युः ॥ अमृतो
क्तस्य कर्महानी ॥ पीडवतो विप्रपरिचर्योपरं ॥ अदेदशान्वमिति हारलताया ॥ दस्यः ॥ संघः शौ
चतथेकाहमहमृतुरहलथा ॥ षड्दशहादशहमप्युपमासस्तथैव च ॥ मरणांततया चाप्यह
शपस्यास्तुतके ॥ शितास्ययां स्तुत्यते ॥ चतुर्थे दशत्रयस्यातयतिशः ॥ उतिपंचमे ॥ षष्ठे चतु
हाच्युद्वि सप्तमे त्वहरेव तु इत्यादिनितामापदनापदुणा वदगुणवद्विषयाणि देशाचारभेदा
दानेयानि ॥ संघः शौचादिषु दहंताः पस्यायाया वरादिपरः ॥ अत्र मरणांतजननादिनिमित्तादि
न्ना ॥ शिष्टविगानानादात्रैयानीति विज्ञानेध्वरः ॥ अस्वात्वाचाप्यहृत्वावाच्यदत्तामस्तथादिन
सर्वविषयविप्रस्य सर्वदास्तकं सदेति ॥ दशोक्त्या ॥ अमृशर्वाप्यस्यो हेभायो स्यात्स्य निमशः
अशौचं सर्वेकार्षेयुदेहेभवति सर्वदेति ॥ ब्राह्मादिवशाद्यवस्थेयपराकं मदनपारिजातादयः
माधवस्तु ॥ वृत्तस्वाध्यायसापेक्षमद्यसंकोचनतयेति कलिवर्णमुक्तेः ॥ दशाहसर्वविप्रस्यसपि
डमरुणोसति कलांतराणि कुर्वाणः कलौ भवति कित्तिवीति ॥ हारितोक्तं ॥ अमृताशौचपक्षाप
गान्तरविषया मरणांतादिपक्षास्तु निदार्थवादः ॥ अम्यथानामधाराकविप्रसुदशाहेस्तकीभवेरि
ति विरोधस्यादिमाह ॥ मनुदेवलः ॥ दशाहादित्रिभागेन कृते संवये कमात्रं ॥ अंगस्य शनमि
ति वर्णां नान्तत्वं दर्शयति ॥ शरीरशौचे स्पृशतामाह ॥ यच्चानुपनीताति कानाशौचे विराजादौ न
नेकोक्तं ॥ स्वाशौचकालाद्विज्ञेयं स्पृशेन्ननुत्रिभागतइति ॥ नदपिषुगतरेषु ॥ अस्थिसंघपनादूर्ध्व
मेगस्य शनमेव चेति माधवीपेकलौ ॥ तन्निषेधात् ॥ मनुसारलताया ॥ चतुर्थे हजिकर्तव्यः संस्पृशौ
ब्राह्मणस्यनु इति प्रचेतसां के ॥ स्मृहेकाहाशौचे पिचनुयां हएवांगस्य शनइति ॥ तन्ना ॥ देवतारि

परेनास्य दशाहमेव त्वात् यत् ॥ वर्णसंकरजा प्रसूतवसिष्ठाद्यास्तेषामाशौचविशेषः ॥ कलौ नोपयुक्त
 इति नोच्यते ॥ प्रतिलोमजा नानाशौचं ॥ मलापकर्षणार्थं तु स्नानमात्रमिति विज्ञानेश्वरः ॥ माधवस्तु
 शौचाशौचे प्रकुर्वीरन् शूद्रवद्वर्णसंकरा इति ब्राह्मणेः शूद्रवदाहः ॥ हारलताप्येवं ॥ दत्तकितकृत्रि
 मादिपुत्रेषु शूहीनवर्णागसु स्त्रीषु च सपिंडत्वे पित्रसवैमरणे च श्वर्षोपरपित्रोर्भर्तृश्रित्रिरात्रमेव नद
 शाहादि ॥ अनौरसेषु पुत्रेषु जातेषु च मृतेषु च ॥ परश्वर्षो मुभार्यो सुपसूता सुमृता मुचेति विराजानुरत्नौ
 विस्तृक्तेः ॥ सपिंडानां त्वेकाहः ॥ परश्वर्षो मुभार्यो सुपुत्रेषु कृतकेषु च ॥ भर्तृपित्रोस्त्रिरात्रे स्यादेकाहस्तु
 सपिंडन इति माधवीपे हारीनोक्तेः ॥ सतके मृतके चैव त्रिरात्रं परश्वर्षयोः ॥ एकाहस्तु सपिंडानां त्रिरात्रं
 पञ्चवैपितृरिति मरीच्युक्तेः ॥ शंखः ॥ अनौरसेषु पुत्रेषु भार्योऽन्यगता मुच ॥ परश्वर्षो मुच स्त्रीषु वि
 राजकुहिरिष्यते ॥ परश्वर्षो पुनर्भूः ॥ इदं सवर्णो मुहीनवर्णो मुनुशंखल्लिखितौ ॥ परश्वर्षो मुभार्यो
 सुपुत्रेषु कृतकेषु च ॥ नानाभार्यो भवेत्तस्य नाशौचं नोदकक्रिया ॥ ब्राह्मेणि ॥ अशौचं त्रिरात्रं स्यात्
 मर्क्येषु निश्चितं ॥ यत्तु वडशीतो ॥ अन्यपूर्ववरुदा मुत्रिदिना कुहिरिष्यते ॥ तासु वानन्यश्वर्षो मुप
 नाहो भिर्विषु ध्येतेति ॥ तत्र पंचाहे मूलचिंत्यं ॥ यत्तु याज्ञवल्क्यः ॥ अनौरसेषु पुत्रेषु भार्योऽन्यगता मु
 चेत्वेकाहमाह ॥ नदसन्निधौ होय ॥ यदा पितुरेकाहस्तदा सपिंडनो स्नानं ॥ अन्याश्रितेषु दारेषु प
 रपत्नीषु तेषु च ॥ गोत्रिणः स्नानशुद्धासु स्त्रिरात्रेणेव तस्मिन्नेति प्रजापत्युक्तेः ॥ पितेति वेदुरुपलस
 रणं ॥ तथोपकृतात् ॥ यत्तु दत्तके पालकप्रतियोगिक उच्यते ॥ पूर्वपितुर्न त्रिरात्रं सर्वसंबंधविद्यते ॥ अन
 दशाहादितिकश्चित् ॥ तन्मा जनके पित्रेजिकादभिसंबन्धादनुरुद्धादद्यं ग्रहमिति वाचयिका शौच
 स्नानि वाप्यन्तात् ॥ पितृमरणे पितृदत्तकादीनां त्रिरात्रं शुद्धित्वे ब्राह्मे ॥ दत्तकश्च स्वयंदत्तः कृत्रिमः
 कृतएव चेति ॥ उपक्रम्य सतके मृतके चैव यत्र शौचस्य भागिनः स्युक्तेः ॥ स्युक्तिं कौष्या हारलताया
 चैवं ॥ दत्तकस्य पुत्रपौत्राणां जनने मरणे वा सपिंडनामेकाहः ॥ वीजिनश्चेति ॥ गौतमेन साप्तयोरुप
 सापिंडोक्तेः ॥ सपिंडानां चैकाहस्योक्तत्वात् ॥ सपिंडनुपजीकृतो सपिंडदत्तौ रस्योऽर्चने स्नान्युचयो दे
 शाहयत् ॥ तत्रावासाभावात् सपिंडत्वेन दशाहभावत्वाच्च ॥ श्वर्षो परमज्ञेयश्च योः पुत्रयोस्ताहमाधवी
 ये मरीचिः ॥ मातुरेक्यात् द्विपितृकौ भ्रातरावप्यगोत्रना ॥ एकाहस्तकं तत्र त्रिरात्रं मृतकं तयोरिति दि
 क् ॥ अदा कन्यायां तु विस्तराह ॥ संस्मृता सुस्त्री पुना शौचं पितृपक्षेन त्वसवमरणे च पितृश्लेषात्ता
 नेदेकरात्रे त्रिरात्रं चेति प्रसवे एकरात्रं मरणे त्रिरात्रमिति ॥ विज्ञानेश्वरपार्ष्णो ॥ माधवस्तु नसवैपि
 त्रिरात्रे पित्रोः एकरात्रं भ्रात्रादिबंधवगैरेव दत्तानां पितृगैरेव स्येतां ध्येयं तच्चा ॥ तदंधुवर्गस्त्वैके
 नशचित्तज्जनकस्त्रिभिरिति ब्राह्मणेति याह ॥ यत्तु कश्चिदाह पक्षपदेन भ्रातरो गच्छते ॥ वाक्यान्तरेण
 भगिनीमृतौ त्रिरात्रे केति नित्यं ॥ नदभावादेतद्विरोधाच्च ॥ भ्रातुः प्रसवे एकाहः ॥ मृतौ त्रिरात्रमि
 तिके चित् ॥ युक्तं न पश्चिणी ॥ परस्परमृतौ भ्रातृभगिनौः पश्चिणी भवेदिति ब्राह्मणात् ॥ भ्रातृभिन्नाना
 मेकाहः ॥ वर्गोक्तेः ॥ इतरेषां मध्याविधी निवक्ष्यमाणं वचनाच्च ॥ यत्तु प्रधानगृहे मृतो पित्रोः पूर्णो भ्रातृ
 स्य ह इति कश्चित्सन्निधौ लब्धत्वा शौचं पितृपक्षे इत्येतद्विरोधाच्च भ्रातुः ॥ दत्तानां पितृगैरेव प्रधाने
 त्वप्येतद्विरोधाच्च ॥ भिन्नते वानदातस्याः पित्राशुभ्येति हि नैरिति कल्पतरौ शुद्धित्वे चापतिरहमेव

तुमिजादीनामाशौचं नास्ति मृतौ पित्रोः त्रिरात्रमस्येव। प्रज्ञाप्रज्ञासुपोषितुसंस्कृतासंस्कृतासुच।
 माज्जपित्रोस्त्रिरात्रस्यादिनरेषामथाविधिः। अदत्तासुपित्रोरेकरात्रमिमाधायीपशोखकास्मै
 जिनिस्मृतैः वैजिकादभिसंवधादिमुक्तेः। स्मृत्यर्थसारेणैव॥ माधवस्तु १६ त्रिरात्रं जातदत्ताप
 रं दत्तापत्रेः प्रामेकरात्रपित्रोः॥ समस्तश्रोढकनामाभोदायावासराः कुविः। अदत्तायां त्रिरात्रेणाद
 त्तायापक्षिणी भवेदिति। पुलस्त्याक्तेरन्यत्रकन्यामृतौ पित्रोः पक्षिणी साह। षडशीतावपि॥ पितृ
 मेहादृतेपत्रयदिपुत्री प्रमीयते। पक्षिणी तत्रपित्रोः स्यान्नान्येषामिति निश्चयः॥ ग्रामान्तरेऽपि मि
 ति स्मृत्यर्थसारे। आनुस्तु पक्षिणी। चक्षुरयोर्भेगिन्याचमानुलान्याचमानुले। पित्रोः स्वसरितद्वय
 पक्षिणी संप्रयेन्निशामिनिवहस्यनिस्मृतैः॥ युहित्वेकौर्भे। आदत्तातोदरे सयः आनुशेकर
 त्रकं। आप्रदानात्रिरात्रस्यातदशरात्रमतः परं। पित्रोर्मृतौ स्त्रीणां त्रिरात्रं। पित्रोरुपमेस्त्रीणां मृदाना
 त्रकयं भवेत्। त्रिरात्रेणैव पुरहिः स्यादिनाह भगवानुपमः॥ इति माधवीयेदहमनूक्तैः। ३६ दशाहंतः
 ऊर्ध्वं पक्षिणी॥ आनुर्भेगिनी गृहेन स्यात्तद्गृहे नृनौ त्रिरात्रमन्यत्रतु पक्षिणीति षडशीतावक्तं॥ आ
 द्येपि॥ परस्परमृतौ आनुर्भेगिन्यौ। पक्षिणी भवेत्। मानुलाशौचवपुजाः पितृव्याशौचमिष्यत इति।
 शिष्टास्तु निर्वलेत्तामित्येत्थानमाचमः॥ त्रिशूलोक्त्याम्॥ अनेधाचार्यमानामहदहितुस्तुत्रो
 विपत्तिं कृत्वा स्वयाज्यस्त्वस्तीयेषु त्रिरात्रं त्रिदिवसमप्युचिः। सोदकस्तु भयवपुक्षिण्याशौचमप्युचिः। गृह्ण
 सुतसहोऽप्यपुत्रयंते वासि चक्षुषु मित्रं चक्षुरभगिनिकाभाग्निनेपप्रयागे। मानामस्याचपित्रोः
 स्वसरित्विरतौ मानुलेमानुलान्या। चापो सस्यो निरेवस्वविषयनपतौ ग्रामनाथेवनरे। शिष्टोपाध्या
 यवधुत्रयपुहतनया चार्धमायासगोज्ञानवान् औचित्येपुस्तद्वहपसृतौ मानुले चैकाग्रं॥ अत्रिस्तस्मै
 चारी एव धनुकयमपि स्वस्वसंबंधपुक्तेः स्नानेवासोपुनस्यादिदमपि सकलतत्तवैवर्ण्येपुनुत्पमिति।
 अत्रमूलेमिताक्षरदोषः। दोहिनभाग्निनेपयोरुपनीतयोस्त्रिरात्रं। अनुपनीतयोः पक्षिणी।
 संस्थितेपक्षिणी रात्रिदोहित्रेभगिनीसुते। संस्कृतेतु त्रिरात्रं स्यादिति धर्मोक्त्या स्थितः। इति रुद्रम
 नूक्तैः। संस्कृतेदाहे। नेनदाहे त्रिरात्रं नान्यथेति गौडाः॥ तन्ना। विशेषवेवर्ण्यात्। मानुलादौ सस्मि
 धिविदेशाभ्यापक्षिण्येकाहमर्थवस्था॥ मनुः॥ त्रिरात्रमाह राशौचमाचार्ये संस्थिते सति। तस्य
 पुत्रेचपत्न्या च दिवा रात्रमिति स्थितिः॥ औचित्येस्वरहे त्रिरात्रं औचित्ये त्रयसंपत्ते त्रिरात्रमप्युचिर्भ
 वेदिति स्मृतेरिति माधवः। एकयामीरोत्तेकाहः। अत्र जिवाहस्यकालश्चोनस्यात्र याजनपरे
 त्रिरात्रेकरात्रेतेषां पशुपिकर्मकुर्वेत्त एषवाचकः। शब्दो भवतीति शिवराचार्यैः कर्ममभेदमि
 कृत्यमुक्तेः। तथापिकर्मी रायाशौचनिषेधात्तदत्रमेवेतज्ज्ञेयं॥ गौडास्तु। एकादकानां नृनो गो
 व्रजानां महः स्मृतं। मानुवंद्यौ यौ भिन्ने मूलाधिपतौ तथेति जाबालोक्तैर्मानुवधुरेकाहमाहुः। शिष्टे
 पनीते अहः। शिष्टसतीर्थसंस्मरचारीपुर्कमेण त्रिरात्रमेकारहं इति माधवीयेषोधापनोक्तैः। अन्यत्र
 मनुः मानुले पक्षिणी रात्रिशिष्यत्विंशं धवेषु चेति। वधुत्रयान्यपितृघ्नसमानघ्नसमानुलपुत्राः
 पितुः पितृघ्नसमानुलपुत्राः। मानुः पितृघ्नसमानुलपुत्राः। मानुलपुत्राः। अतिविज्ञानेऽन्यः। अत्रपक्षिणी
 पितृघ्नसमादिकानां मृदानोत्तेकाहः। नहं धुवमेत्वेनेति। पूर्वोक्तमाहान् इति केचित्। पतुषडशी

मा. एवं पित्रोर्भगिन्योरेयेपितामहपोतया। येमातामहयोश्चैव भगिन्यौ तन्मजाश्रयाः। मातुलाः स्व
 स्वपित्रोश्च पत्न्यश्चैवाप्रजाश्रयाः। पितरश्चेति सर्वेषु पक्षिणी स्वग्रहे मूहः। एवं च पुरजामातुदौहि
 त्रविपदि स्मृतं। पञ्चममः जायातरमृते शुद्धिस्त्रिरात्रेणोभयोः स्मृताः। पक्षिणी शालका नां स्यादि
 ति शातानपो व्रतीत। इति॥ तन्निर्मलत्वात् मिताक्षरादिविरोधाच्चोपेक्ष्य। मदनपारिजाते विस्फु
 तसपिंडे स्ववेश्मनि मृते एक रात्रं। अत्र हरदत्तौतः शवे चैवापसं वसत्रेनः शवे ग्रामे धनुः। शाता
 दवागन्मभोज्ये। दीपमुदके भेषोपनिधाय भुंजिता। यदि समानवैशानरुहमेव सृजिता यामि
 ताहा। प्रथमगृहे मृतो न। गृहे पश्य मृतः कश्चिदसपिंडः कथं वना। न स्याप्यशौचं विज्ञेयत्रिरात्रं नात्र
 संशयः। उत्पंगिरसोक्तमिति माधवः॥ एतेन त्रिरात्रसपिंडेषु स्वग्रहे संस्थितेषु चेति कौर्मव्याख्या
 तशुद्धित्वे रूहन्मृतः॥ अत्र इति ताश्रया मृताश्चेद्विजमदि॥ शौचं तत्र प्रवक्ष्यामि मनुनाभा
 धितं पथा। दशरात्राच्छुनिर्मते मासाच्छुदे भवेच्छुविः। द्वाभ्यां तु पतिते गेहमेत्येमा सच नृपयात।
 अमृते वर्ज्ये देहे भित्ते वंमनुरव्रवीत॥ अमृतो स्तेच्छुः। अमृतः श्वपाचक इति वाचस्पतिः। तत्रैव प
 मः॥ हिजस्य मरणे वेश्मविशुध्यति दिनत्रयात्। संवत्तैः॥ गृहशुद्धिप्रवक्ष्यामि अत्र स्य शवद्विने
 तौत्सममरणमपेक्षां सिद्धमन्तयेव वा। गोमयेनोपलिप्याय छागेनाप्यपेक्षुधः। त्रासणेर्मव
 प्रतेश्च हिरण्यकुशवारिभिः। सर्वमभुक्षयेद्देश्म ततः शुच्यसंशयः॥ बृहद्दिषुः॥ ग्राममध्यग
 तो वा चच्छुवति घृतिकस्य चित्। ग्रामस्य नावदाशौचं निर्गते शुचितामियात्। गृहपञ्चादो मृते ये
 वापत्तमाधवीये प्रचेतसा। मातृवत्त्वादियुत्रिरात्रसुक्तः। मातृवत्त्वात्मातुल्योः श्वश्रुश्च पुरयोरो
 मृते च त्विजियान्ये च त्रिरात्रेण विषुध्यति। गृहसंवायः॥ अन्तिकुलागतः। तत्र गृहमृतो जेय।
 श्वशुरयोरप्यत्र मृतावपि सन्निधौ त्रिरात्रमसन्निधौ पक्षिणी। देशांतरे एक रात्रवक्ष्यमाणविस्फु
 तैरिति माधवगोडादयः॥ अन्यत्र तु मातृवत्त्वादियुपक्षिणी। पित्रोः स्वसृजितद्वयपक्षिणीः॥
 सपये निशा मिति रूढमन्त्रैः। पञ्चरूढमृतः॥ अन्यत्र संस्क्रतायां तु आतर्पणविषयं संस्क्रते। मित्रजा
 मातरि पते दौहित्रभगिन्यौ सुतौ। शालकेन मृते चैव सद्यः स्नानेन शुध्यतीति। तज्ज्ञातदौहित्रादौ
 देशांतरे शालके सुतजायात्रोः स्वदेशे चोप। शालके तु स्वदेशे सकाहः। आचार्यपत्नी उत्रोपाध्या
 यमातुल्यश्च पुरश्च शूर्यसहाध्यायि शिष्ये चैक रात्रमिति माधवीये विस्फुक्तेः। हरदत्तये दशश्रोक्ता
 मये वा। श्वशुर्यः शालकः। देशांतरे स्नानं। श्वशुरयो देशांतरे एक रात्रः जावालः॥ एकोदकांतात्
 अहोगात्रजानामहस्मृतं सर्वत्र मत्स्याभावे पिक्रयकत्वे देशाहः। शूरोः प्रतस्पाशिव्यस्तु पितृमेधं
 समाचरेत्। अत्राहारेः समेतत्र दशरात्रेण शुध्यतीति मन्त्रैः। शिष्यस्युपलक्षणा। निरन्वये स
 पिंडे नृमृते सति दयान्वितः। तदा शौचं तदा शौचपराचीर्त्वा कुर्यात्पितृवत्क्रिया मिति माध
 वीयेनाहोक्तेः। दिवोदासीये। सगोत्रो नो सगोत्रो वा योगिंदयान्स्त्वनरः सोपिकुर्यान्न वश्रा
 द्युडं च दशमेहनि। पञ्चकविषये पक्षिण्ये काहादियसद्वयमुक्तं तत्र सन्निधिविदेशं मे आदि
 कृताव्यवस्था। त्रिशतश्रोक्ता॥ वानप्रस्थे यतो चोपरमति कुलजे यदके चाप्यवस्थाद्यो विद्वो
 विषयस्यैव न वति तद्दिनं युद्धविद्धे च सद्यः। अत्र शलया करे स्पष्टं। युद्धप्रभे मृतस्य स्थानं उध

तैत्तिरीयश्रौतसूत्रेऽथर्ववेदस्य च सद्यः सति एव यज्ञलक्षणशौचमिति स्थिति रिति मन्त्रैः ॥ यज्ञोपक
र्मे संवर्तते देवैर्यज्यैः ॥ यस्तु भारते राजधर्मेषु ॥ अशौचो हि हतः पूरः स्वर्गलोके महीयते न ह्यन्यमु
दकतस्य न स्वर्गनाप्यशौचकमिति आह्यदिनिषेधः सपुत्राद्यभावपरः ॥ अतएव तत्र करणादीनां
आहुमुक्तेः ॥ अनेतु दशपिंडनिषेधमाहुर्मतिवत् ॥ यत्तु पराशरः ॥ आहवे विहता नो च स्फुरावम
शौचकमिति ॥ तद्युद्धस्तेन कालान्तरमृते शेषे ॥ असन्निधौ स्नानमिति माधुवः ॥ शुद्धितत्वेऽपि
रातोऽंशुभिर्भृंगिभिर्वापि हतास्ते चैव अतस्करैः ॥ ये स्वाभ्यर्थे हता यांति राजनस्वर्गे न संशयः
॥ सर्वेषामेव वारानां स्नानि यस्मिन् शेषतः ॥ यत्तु बृहस्पतिः ॥ डिंवाहवे विद्युतां च रात्रां गोविषपाल
नोऽसद्यः शौचं यतस्याहस्मिन् हवा न्ये महर्षयः ॥ तच्छस्त्रविना पापं मुखं हने च विराज्य ॥ रात्रावप्योह
ते सद्यः शौचमन्यत्र विराज्य ॥ तत्रैव आश्रयः स्नानेन श्रियते यस्तु तस्याशौचं भवेद्दिवा ॥ आसन्नाह्यदि
रात्रे स्वाह्यं श्राव्यं यतः परं ॥ शस्त्रायां स्नाने विना शवस्य शौचं न कर्तव्यं ॥ शवस्य शौचं न मन्त्रिणोपरा
नस्त्वदृशं नाह्नौ वेदादित्यस्य यत्तु मनुः ॥ अन्नाद्यैकेन तत्राच विराज्यैव वव्रिभिः ॥ शवस्य शौचं
शुध्यति अत्राहुदकदामिना ॥ इति अन्नाह्यं आवेति अहोरात्रमुक्तम् ॥ त्रिभिस्त्रिंशत्पैरिति न वरात्रमे
वेदश्राव्यमित्यर्थः ॥ तत्र दन्नाशने तद्देवासेनापदि वसेयुः ॥ न दन्नाशने न देवने चेत्येवाप्येवसेदि
ति तेनेवोक्तेः ॥ अंगिरः ॥ आशौचं यस्मिन् संसर्गादाप्येव गृहमेधिनः ॥ क्रियास्तस्य न लुप्यन्ते गृहाणां
च नत प्रवेत ॥

॥ अथ निहाराशौचं ॥

॥ स्नेहेन सवर्णे निहारेन द

न्नाशनेन दृष्ट्वासे च दशहः ॥ तदन्नाशनेन दृष्ट्वासे अहः ॥ गृहावासेऽन्यभक्षणे चैकाहं भूमिद
हो न निहारे वा हे च तज्जाया शौचं ॥ यदि निहरेति भेदं प्रलोभाज्जतमानसः ॥ दशहेन दिनः पदे
दशहेन भूमिपः ॥ मासार्द्धं न तु वैष्णवश्रद्धो मासेन शुभ्यतीति कोमोक्तेः ॥ विना तौ यनिहारे कृश
यज्जाते यमशौचं ॥ अत्र मृतिगृहे हि गृहा ॥ अवरं अहं वराणं वराणां यवरापदि ॥ वरे च वेन दशौ
चं द्रव्याद्ये हि गृहा भवेदिति आभोक्तेः ॥ कोममेतदिति गोशः ॥ दाहयेयं ॥ यत्तु ब्राह्मणः ॥ यो स यथाव
मृत्पेन नीत्वा चैव दहेन्नरः ॥ अशौचं तु भवेत्तस्य प्रेतजाति समं नृपेति ॥ न दापदित्यं ॥ सोऽकृति
होरे तु दशाह इति माधुवः ॥ अलं करोतीति श्रुतः ॥ कृच्छ्रादोऽपि दस्य प्रेतालं करोतीति ॥ अत्र
जदुपवासे स्यादशौकं स्नानमिष्यते ॥ यज्ज्यायं यज्यायं सवर्णं हररो क्रियाकरणे वद्विषयं न
यज्ञफलं स्नानं शालाया मोमिस्पर्श इति माधुवीयोऽग्निदेयं ॥ नेतसंस्पर्शं संस्कारं नाह्नौ
नेव दुष्मति ॥ वोटा चैवाग्निदाता च सद्यः स्नानाविशुध्यतीति अपरा कृच्छ्रपराशरैः ॥ मातुल
त्वादिसंवेधे विराज्य ॥ असंवेधे हि ज्ञानं वहिना ददित्वा च सद्यः शौचं संवेधे विराज्य मिति पेरी कति
रुतेः ॥ ज्ञातममितास्त्रायां ब्रह्मविः ॥ सूतकादिगुणं शवशावादिगुणमात्रं ॥ आर्तं वादिगु
णास्तु ततोऽपि शवदाहकः ॥ अत्र श्वेण नोत्तरनिष्ठ इति स्थितिः ॥ विष्णुः ॥ मृते हि जनेन श्वेण दा
रयेन्न श्वेदं हिनेन ॥ देवतः ॥ त्रय्यचारिणं कुर्वीत शवदाहं कौकिल्या ॥ यदि कुर्म्ये चरेत् ॥
पुनः संस्कारं यवच ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ आचार्यपितृपात्र्यायानि देवापि नृती भवेत् ॥ अथ गमनेन स
विदेन दोषः ॥ विहितं हि संपिण्डां प्रेतनिहरेण्यदि कं तेषां करोति यः कश्चित् स्यादधिकं भविष्यते

निदेवलोकेः॥ दोषस्याज्ञसपिउत्पन्नानाथक्रियाविनेतिहारीतोक्तेः॥ समोत्सृष्टवर्णोत्तमाधवीपे
करवः॥ अनुगम्यश्वेवंध्यास्त्रान्वासृष्ट्वाहुताशनं॥ सर्पिःशशपुनःस्त्रात्वाप्राणायामेविपुष्ट्यति
हीनवर्णोत्तमविषः॥ वैश्येप्रक्षिणीशूद्रेवित्रावेक्षत्रिपस्यवैश्येः॥ शूद्रेपक्षिणीवैश्यस्यशूदेः
हरिति विज्ञानेः॥ माधवस्तुविप्रस्यवैश्येऽहः॥ सविप्रस्यशूदेः॥ प्यवः॥ अन्यथागवत्स्त्रानाग्नि
स्यशः॥ शूताशनानिसर्वत्रेयाह॥ हीनवर्णस्यदाहोर्ध्वदैहिककरणेन॥ ब्राह्मे॥ ब्राह्मणोहीनवर्णस्य
नकुर्वीदोर्ध्वदैहिकं॥ कामाहोभात्रयामोहान्कृत्वातज्जानिनां व्रजेत्॥ मनुः॥ ज्ञान्यानायाजनं कृ
त्वापरेषामन्यकमेव॥ अभिचारमहीनं च विभिकं कुर्याद्येहति॥ परेषां सर्ववर्णानां॥ हीनेषु न द्वेष्ट्यप्य
त्रैमल्यवानुमृत्वा घृसं॥ ॥ अथोदनेसोत्रमवर्णयोः॥ ॥ सचयनाम्
वैश्वैलस्नानमर्ध्वमाचमनम्॥ हीनवर्णोपुनसंचयात्माकसवैलमूर्ध्वस्नानमात्रं॥ विप्रस्यसत्रं वैश्य
विषयेतदाह॥ अस्थिसंचयनेविशोरेतिचेनस्रवैश्ययोः॥ तदास्नानः॥ सवैलस्तृदितीयेहनिपुष्ट
ति॥ कतेनसंचयेविप्रः॥ स्नानेनैवचविर्भवेत्स्रवस्यवैश्येप्येवम्॥ शूद्रेनसंचयात्माकविप्रस्यवित्रावैक्ष
त्रवैश्यमोर्दिगवः॥ ऊर्ध्वेनृद्विजानामेकाह॥ शूद्रस्यशूद्रेस्पर्शविनास्थिसंचयान्मूर्ध्वेकाहः॥ ऊर्ध्वेस
ज्जोतिरितिमाधवीपेजेय॥ अद्वित्वेपारस्करत्न॥ अस्थिसंचयनाहर्ध्वमासयावद्विज्ञानम्॥ दिक्ते
नैवपुष्ट्यभिवाससांस्नानेनैव॥ सज्जानेर्द्विचसेनैवअहान्स्थिपवैश्ययोरित्युक्तम्॥ सपिण्डानां
ननिहीरादावदोषरित्युक्तं प्राक्॥ विज्ञानेऽपरस्तु॥ मृत्नस्यवाधवैः॥ सार्द्धं कृत्वा तु परिदेवने॥ वर्जयेत्
दहोरात्रदानप्रादादिकमेवेतिपारस्करोक्तेः॥ सर्वत्रैकरात्रमाह॥ ॥ अथाशौचा
नमस्तरो॥ ॥ विष्णुः॥ ब्राह्मणोहीनामाशौचेयः॥ सकृदेवाज्जमप्याति॥ तस्यनावदा
शौचयावत्तेषां॥ आशौचव्ययगमेमायस्मिन्निति॥ अज्ञानेत्वेगिरः॥ अतर्हशाहभुक्तान्नसंतर्के
मृत्केपिवा॥ असाशौचंभवेत्तावदावदनेत्रजयथः॥ नापश्चिन्नत्वमयाविप्रस्यवर्णकमेणेकाह॥
अहयचाहसप्राप्तोपवासः॥ दशविंशतिषष्टिः॥ शतं च प्राणायामाः॥ पंचगव्याशनं च॥ अभ्यासेहि
रा॥ आपदिनुप्राणायामशतं पंचशतमष्टसहस्रं गायत्रीजपश्च॥ मत्पायदिनुसवर्णशौचेचित्रिधम
वैरा॥ मापश्चसहस्रं च॥ स्रवियाशौचेउपवासश्च॥ वैष्णवाशौचेचित्रिजोपवासश्च॥ शूद्राशौचेकच्छ
सत्रवैश्ययोः॥ पंचशतमष्टशतं गायत्रीजपउत्तमेव॥ शूद्रस्यसर्वत्रस्नानं॥ मत्पानापदिविप्रस्यवर्णो
पुणानपनक्तु॥ महाशांतपनचाद्रामरा॥ अभ्यासेनुमासिकद्वेमासिकत्रेमासिकषारमासिका
नीत्यादिमाधवीयादौजेय॥ ॥ अथदासस्यस्वदास्युत्पन्नस्य॥ ॥ स्वस
पिउमृतोत्तमानमात्रेणस्वामिकायेस्तृणत्वं भक्तदासस्यअर्धं॥ सद्यःस्पर्शगर्भदासोभक्तदास
स्यहाच्छुचिरितिस्मृत्यंतरोक्तेः॥ मूल्यकर्मकरः॥ शूद्रादासीदासस्तथैवच॥ स्नानेशरीरसंस्का
रेगृहकर्मण्युषिताडति॥ शान्तानपोक्तेः॥ एतच्चानन्यसाध्यतत्कार्यमात्रे॥ अन्यत्रमासाद्याशौ
चमस्तथा॥ एवदास्यामपिसत्क्रियायास्तस्याअस्पर्शत्वमपिमासमात्रं॥ दासीदासश्चसर्वोवैयस्य
वर्णस्योभवेत्॥ नहणस्यभवेच्छौचदास्यामासस्तुसंतुक्रमिन्यंगिरसोक्तेः॥ षडशीतावपि॥
स्नापिणोचेनदासायाः॥ स्वश्यामासात्रकमेव॥ योग्यायुमौसतोदासीसतीचेनस्पर्शेतामियात्

दत्तदासादीनां स्वसंपिंडमरणादौ स्वाभ्याशौचं समसंख्यदिनोर्ध्वं समपिमासाद्याशौचे स्वाभ्यामिका ॥
 येषु स्थण्तेति हरदत्तः ॥ दासां ते वा सिभूतजाः सिष्वाश्चैकत्र वासिनः ॥ स्वामिन्येन शौचेन च ॥
 ध्यति मृतसूतके इति रं हस्यति स्मृतेः ॥ दासश्चात्र गृहजानस्तथा क्रीनो न लब्धो दापादुपागतः ॥ अत्र
 कालमृतश्च स्यादाहितः स्वामिना च यः मोक्षितो महत्प्रवृत्तिः पुत्रप्राप्तपणे जितः ॥ तवाहमित्यु
 पगतः प्रवृत्त्या वसितः कृतः ॥ भक्तदासश्च विज्ञेयस्तथैव वदवाहनः ॥ विक्रेता चात्मनः शास्त्रे
 सः पंचदशस्मृता इति नारदोक्तेषु गभेदासभक्तदासौ विना ज्ञेयः ॥ वदवादासी ॥ तथा हवः त
 मुहा ह्यदासो जात इत्यर्थः ॥ अने वास्यपितृनेवोक्तः ॥ स्वशिल्पमिच्छन्नाहने वाधवा नामनुत्तया
 आचार्यस्य वसेदने कृत्वा कालं मुनिश्चितः ॥ आचार्यः शिष्ये देनं स्वगृहे दत्तभोजनमिति शि
 ष्यस्तनुल्यो विद्यार्थी दासादेस्वामित्वसंपिंडमरणो नुविष्युः ॥ पत्नीनां दासता मानुसो म्येन स्वा
 मितुल्यमाशौचे मृते स्वामिन्यासीपमिति ॥ प्रतिलेपदासा नामाशौचाभावाः ॥ वर्णानामनुलो
 पेन दास्यनप्रतिलोमत इति याज्ञवल्क्योक्तेः ॥

॥ अथ राज्ञेयमरणो वा विविधा
 गां कृत्वा घागहये चेत् पूर्वदिने अने तत्र मिमितास्य राया यत्तु प्राग्दराजानां स्वाभ्यामिका
 योत्सवे दिनुमित्युक्तेः ॥ तत्र तद्वेशाचारतो व्यवस्थाः ॥ सर्वमाशौचमाहितान्मेदाहत्तत्रिंशत्समर
 माभ्युज्येयः ॥ अन्मिमत्त उज्ज्वलेन शौचादि हि जातिषु ॥ दाहादग्निमनोविद्यादिदेशस्य मृतस
 जीति पेशीनसि स्मृतेः ॥ सास्त्रिगृहिताग्निः ॥ आहिताग्निश्चैतन्मृतस्यैतत्तु पुनः संस्कारकृत्वा
 शववदाशौचमिति वासिष्ठे विशेषोक्तेः ॥ दाहादेव नु कर्तव्यं यस्य वेदानि को विधितिना स्नात्र
 यत्तु धूर्त्तस्वामिनश्चांशोरेणोक्तः ॥ आहिताग्नेरपि मरणादेव दशरात्रं ॥ दशाहं प्रावमाशौच
 मिति मरणमिति तत्रात्रस्य ॥ यत्तु दाहादेव तस्याशौचमुक्तं तत्संस्कारमिति ज्ञाशौचपद्यगे
 वा तेन गृह्याग्नेः संस्काराग्रे विराजं ॥ आतामेतु दशरात्रं ॥ मरणमिति तत्र मयो देशहं दाहात्वाग्नीति
 तद्वचनविगृह्यात्सर्वस्यैवोत्कर्षात्पुलकल्पनात्वापवाच्चिंत्यः ॥

॥ अथातिशोकाशौ
 चे ॥ तत्राशौचमध्यजननादौ ज्ञाते तच्छेषेण शुद्धिः ॥ विगतनुविदेशस्य शृणुया
 घोरा निर्दिशः ॥ यच्छेषं दशरात्रस्यातव देवाशुचिर्भवेदिति मनूक्तेः ॥ अत्र केचिदेतत्तु प्रातिरिक्त
 विषयं तां वेत्ताशौचमध्यश्रवणे पितृदाये वदशाहादि ॥ पित्रोर्देवेभ्यो ज्ञातौ दूरस्थापि हि पत्र
 कः ॥ श्रुत्वा तद्दिनमारभ्य दशाहं सूतकीर्भवेदित्यस्य सौपादेत्वादि स्यादुः ॥ जन्म ॥ ज्ञानमरण
 स्य निमित्तत्वात् ॥ अन्मिमत्त उज्ज्वलेन शौचादि विगृह्याच्च ॥ स्मृत्यर्थे सारेपि ॥ जनने मरणो वा प्रथ
 मदिना दूर्ध्वं ज्ञाते पुत्रादीनां शेषेणैव शुद्धिर्निमित्तः ॥ पशूणां वा पार्कं चैव ॥ दशाहं दूर्ध्वं ज्ञाते नृद
 वहिषः ॥ मासत्रयेति रात्रं स्यात्परासां पक्षिणी तथा ॥ अहस्तु नवमादवो गच्छंस्त्वेनेन शुद्ध
 ति ॥ जनने त्वत्किं ताशौचेनाल्पे वा ॥ नाशुद्धिः प्रसवाशौचेन्यतो नु पुदिने घृणी निदेव लोक्तेः ॥ पि
 तृः स्नानं तत्रापि भवत्येव ॥ निर्देशं ज्ञातिमरणं श्रुत्वा पत्रस्य जन्मवा सवासां जलमापुन्यशुद्धो भव
 ति मानवः ॥ इति मनूक्तेः ॥ तत्रातिशोकाशौचे दशराहादि ज्ञात्याशौचविषयः ॥ नक्तुपत्नीतादिनि
 मित्तविगृह्यादौ ॥ उपनोतेन विषयं तस्मिन्नेवाति कालं नमिति व्याघोक्तेः ॥ निर्देशं ज्ञातिमरणं ॥

अतिक्रान्ते दशाहेत्विति मन्त्रे अ॥ माधवीये देवलसु ॥ अत्रिपक्षात्रिगंस्यात्षण्मासात्पश्चिणीत
तः ॥ परमेकाहमावर्षादूर्ध्वं स्नातो विपुष्पानीत्याह ॥ तत्रापदनापहियत्वेन व्यवस्था ॥ इदं चैकदेशे
देशान्तरे न स्नानमात्रा देशान्तरं मृते शुक्लाक्तीवैवैस्नानसेयता ॥ मृते स्नानेन शुद्धिनिगमेश्रावे च गो
त्रिरादिति ॥ पराशरे क्तेरिति विज्ञानेश्वरः ॥ स्नानं वत्सरांते ॥ अत्रोक्त्रिपक्षात्रिनिश्वरमासाच्च
दिवानिशं ॥ अहः संवत्सरादवोक्तदेशान्तरं मृते धूपीविष्मृक्तेरिति माधवः ॥ इदं सपिप्रना देशान्तर
रे स्नानं सोदकानामिति ॥ युक्तं नक्षत्राणां त्वाहं हस्यति ॥ महानद्यंतरं यत्र गिरिर्वा व्यवधायकः
वा चो यत्र विभिद्यते तद्देशान्तरमुच्यते ॥ देशान्तरं वदेत्येकेष्वपीयोजनमायतं ॥ चत्वारिंशद्दशस्येति
शब्देन येन वचेति ॥ एतत्सर्वमातापितृमित्रविषयं ॥ तयोस्तु पितरौ चेदिति पूर्वैर्देवीनसिवाक्यात्
तत्पूर्वमेव दशाहादि ॥ स्मृत्यर्थसारे ॥ मातापितृमरणोदरदेशेपि संवत्सरोर्ध्वमपि उच्यते दशाहदिकं
श्लोमाशौचं च कुर्यात् ॥ स्त्रीपुंसयोः परस्परसवर्गात्तत्र वरणास्पत्नीषु चैवमिति ॥ शुद्धितत्वादयोगो
डास्तु ॥ उर्ध्वं संवत्सरादाद्यादधुश्चेच्छ्रुते मृते ॥ भवेदेकाहमेवात्र तत्र सप्त्यासिनां न त्विति देवलो
क्तेः ॥ पित्रोरुभये त्रिरात्रमूर्ध्वमेकाहः ॥ वंशुर्मातापिताभक्तौ च ॥ पूर्वोक्तदशाहस्तु कालिं गादिदेशप
रत्याह ॥ तत्र धुपदस्य पित्रादिपत्वे मानाभावान् ॥ उपेक्ष्यमाणो दंसपत्नमातृस्तु दक्षः ॥ पितृपत्न्या
मपेतामा मातृवर्जं द्विजोत्तमं संवत्सरोच्यते ॥ तेषां त्रिरात्रमप्युच्यते ॥ होनवर्णमातृलूनवत्
सपत्नीषु चैवमिति स्मृत्यर्थसारे ॥ केचित्पितृपत्न्यां प्रमीत्यामां रसेतनयेन येति ॥ ब्राह्मणे क्ते रौ
रसे चोदमाह ॥ षडशीतावप्येवं ॥ एतत्सर्ववर्णानुल्यं ॥ नृत्यं वयसि सर्वेषामनिकांतेन येन वचेति
आजोक्तेः ॥

॥ अत्राशौचसंपाते उच्यते ॥ ॥ तत्राशौचं शावेस्
तके स्तुतके ॥ शावे स्तुतके ॥ स्तुतकेशावेवा ॥ तत्रापुत्तरकालः ॥ पूर्वरासमन्यूनमधिकं चेति द्वाद
शभेदाः ॥ यदेकदिने समन्यूनमधिकं वा शौचं ह्यंतर्जनने वा समकालं ॥ नूनकाले वा परस्यात्तदधरमुप
क्षेपश्लेषशेषराशुद्धिः ॥ अत राजन्मरणोपशेषास्तु भिर्विपुष्पानीति ॥ याज्ञवल्क्योक्तेः ॥ अंतरा
ज्ञाने इत्यर्थः ॥ ज्ञातस्यैव जननादनिमित्तत्वात् ॥ प्रवोशौ चोत्तममध्योत्तमज्ञाने तत्र त्रमेव का
र्यं ॥ शुद्धित्वेषुक्तेः ॥ प्रवोशौ चानुरूपं समानं लघुवा निमित्तं तत्कालादपरिश्रुतस्वाशौ च ह
नरेव ॥ अज्ञानं तु ना ॥ अविज्ञानेन दोषस्याच्छादित्वं कथंचनेन स्याशौचं सांकर्येपि प्रवृत्तेः ॥ ते
नाज्ञानात् ॥ चोत्सर्गादौ कृते पश्चात्तत्तानेपि नादत्रिरिति ॥ माधवीये यमोपि ॥ जनने जनने
नृत्स्यान्मरणो मरणं तथा ॥ पूर्वशेषराशुद्धिः स्यादत्र राशौ च वर्जने ॥ अत्र केचिदंतदेशाहस्यातो
चेत्युनर्मरणजननी ॥ तावत्स्यात् अशुचिर्विषोपावृत्तस्यादनिदेशमिति ॥ मनुष्याणां राशौ च
हयहतासर्गाशौचं पूर्वशेषराशुद्धिः ॥ अक्षयल्याशौचसंपाते तत्र राशौ वषुद्धिरित्याह ॥ ह
रदज्ञोपेवमाह ॥ गोम अथैव ॥ तन्ना ॥ याज्ञवल्क्यादिवशेन दशाहस्य नृत्यकालाशौचोपलक्ष
णत्वात् ॥ समानाशौचसंपाते प्रथमेन समापयेत् ॥ असमाने द्वितीयं धर्मराजवचोपयेति माध
वीये शस्त्रोक्तेः ॥ अपरा केचिन्नाश्रादि विरोधाच्च ॥ पदानुसृतकेशावं समन्यूनमधिकं वा तदान

पूर्वशेषा कुट्टिः ॥ तदाहंमिरः ॥ सूतके शतके वेत्यानमृतके लघुसूतके तत्राधिकृत्य मृतकं शावकुं
 नसूतके वद्विशन्ते ॥ शावाशौचसमुत्पन्नसूतके तु यदा भवेत् ॥ शावेन पुच्छते सती न सती शावशे
 धिनी चतुर्विंशतिमतेऽपि ॥ मृतेन पुच्छते जातेन मृतं जातं केन तु ॥ अतो पदा दशाह ॥ जमनमभ्येत
 दंते वा अहादिशवंतदाश्वेरासुहावपिनमिमित्रमस्य सत्वं भवत्येव ॥ मरणाद्यन्त्रियोगे तु मरियो
 मारतं भवेदिति कोऽप्येव ॥ गोतमव्याख्यायां कदाचिरपि ॥ सूतकादिपुण्यशावशावद्विशुद्धाभात्रेव
 आत्रेवादिपुण्यशावसती सती पिशवदहकः ॥ अत्र पूर्वपूर्वेणोत्रे त्रेत्रनिवृत्तिरस्यर्थे न्नाधिक्य
 दित्यर्थः ॥ घडशीजावपि स्वभाववदहनि सन्मृतशावविशेषधिनीति ॥ रात्रिषादेव दितं द्विविदि
 नेरागतुके ॥ सूते वैकुण्ठं न स्वभावेनातस्मिन्मृतशवस्यापि न पूर्वरात्रिपुट्टिरिति वक्तुं स्वभावेनात
 तत्र मृतशवस्यापि न पूर्वरात्रिपुट्टिरिति वक्तुं स्वभावेन युक्तं ॥ अत्र नागतुके रथाहंमिरशौचमप्य
 नुपघने ॥ न च पातनिमित्तनशावरस्य शोधनमिति ॥ एवमवपस्याः ॥ पदातुश्चापत्यागो वमये
 सजातीयं विजानीयं वा दीर्घकालमुत्तरं न स्य पुत्रं ॥ श्लोकार्पणं पूर्वरात्रिपुट्टिः ॥ तत्प्राशोच्यम
 ध्येतदीर्घशौचं भवेद्यदि ॥ न पूर्वरात्रिपुट्टिः स्यात्कालेनैव सुभ्यतीति ॥ उक्तमत्रोक्ते ॥ तेन अहादि
 शावमध्ये दशाहादिसूतके विमर्शं पूर्वरात्रिपुट्टिरित्यपरकः ॥ शावनिमित्तमस्य शोधनं भवत्येवापुट्टि
 विवेकेन नृणां वेन पुच्छते सति रिति पाठे लघुपुत्रराशौ वनिरेति हक्ता ॥ तत्र ॥ उक्तं स्वकालाधि
 केन बलवत्तात् ॥ माधवीयेपमोपि ॥ अघट्टि मराशौ च पश्चिमेन समापयेत् ॥ पश्चाद्विरेज्यं कर्तुं
 दशाहं त्रिविधं यदि ॥ आशौचं पुनरागच्छेत् न कृमाप्यविशुध्यतीति ॥ हारितोपि ॥ गृहणालघुमध्ये
 तुल्युना नैव तद्वितीति ॥ गुरुत्वं बलपुत्रं च कालकृतमेव ॥ श्रवणुरोकात् ॥ एतच्च हंरदत्रैतस्य वृत्तमपि
 तास्यं यामप्येव ॥ यत्तु अध्यानायोगपद्येतु हेयासु डिर्गरीपसी ॥ मरणाद्यन्त्रियोगे तु गरीयो मरणाभ्ये
 दिति हारीतकोर्मोदितत्रास्यं तत्राभिप्रायं शावस्य गुरुत्वं हेयाकविदस्य कालेनापि दीर्घकालस्य
 शौचनिवृत्तिमाह ॥ देवलः ॥ परतः परतोऽद्विरयद्वौ विधीयते ॥ स्याच्चैव च तमादहः पूर्वरात्रौ वा त्र
 शिष्यते ॥ अस्यार्थः ॥ अघट्टौ दीर्घशौचे परतो शौचपुट्टिः परतो शौचं पदिराशौचं पुत्रस्यैव
 दिना मरतो नुवर्तते ॥ तदा पूर्वरात्रौ पुट्टिः ॥ पूर्वरात्रौ तत्राशौचादीषिककालस्यापि न पूर्वशेषा कुट्टि
 त्वर्थः ॥ यथा घट्टमासे गर्भपातनिमित्तघट्टाशौचमप्येव दशाहपाते पूर्वरात्रौ त्रभिरुज्जितः ॥ यथा वांम
 हमध्ये स्नातपातनिमित्तवतुरहं चार्हयोरिति कश्चित् ॥ तत्र ॥ दशाहावधि पूर्वशेषपुच्छादकं च
 कविरोक्तात् ॥ षष्ठादिदिनेषु पूर्णाशौचं मृत्युवौतदाहस्यनौ विव्याच ॥ अस्य दुरवलपंचनमा
 दह्याततो मृतः ॥ अहादित्रेत्यादृज्जिन्विषये पूर्वरात्रौ वा पुट्टिः शिष्यते ॥ दशाहादिरात्रिशेषे
 अहादस्याशौचानां परस्परं रात्रिशेषसंपातेन न द्वाहादिरद्विरित्यर्थमाह ॥ क्वचित् पूर्वशेषरात्रौ
 द्वेपवा दमाह गोतमः रात्रिशेषसति द्वाभ्यां प्रभाते निरुभिरिति ॥ प्रभाते न्यपामे ॥ रात्रिशेषे च हा
 कुट्टियो मरशेषपुच्छिमाहादिति शान्तयोक्तेः ॥ इदं शावते सत्कपाते सजातीयवानुल्या ॥ अ
 वकेचित् ॥ रात्रिशवः ॥ अहोरात्रिपरः ॥ अहः शेषे हाभ्यां प्रभाते निस्य रिति रात्रौ लिखितानुक्तेः ॥
 ॥ अथ यदि दशाहवासनिर्णयं पददशाहवशाशौचं ॥ ॥ मानवमादिवसात्र

यउर्ध्वदिग्गवेणामुष्णया विरवेणेनिवौधामनोक्तेः उनः पादे दशाहमाकृश्वेण सहगच्छति दशमे
द्विपनेयस्याहहयात्सविष्यति। प्रभाते तु विरवेण दशरात्रिष्वयविधिरिति देवलोकोक्तेः। नवमर
शमश्रयोचोपात्पात्य दिनपरोतेन सत्रियादावपितथेत्पाहः। माधवीयेष्वेवं। अन्येत्पाहः अंत
देशे हस्यातीनेन पुनर्मरणाजन्मोः। तावत्स्यादशुनिर्विप्रोयावत्स्यादनिर्देशमिति। मनुपराश
रघोर्देशमदिनेवात्रास्य शुद्धेरुक्तत्वादिशेयः स्पष्ट एव विरोधे च यदेकिंचन मनुरवदत्तं प्रवृजं। क
लोपराशरः स्मृतिरित्यनेन च पूर्ववचसांवाधः। अतएव वाचस्पतिनातेषामनाकरत्वं युक्तम्। सा
कालेपि जानिमात्रविभादिविषये देशंतरविषययुगोतरविषयवास्तुनेन गौतमीयेरात्रिशब्दे
नाहोरात्रपरः। रात्रिमात्रावशिष्येति मिताक्षराक्तेः। तत्र कुर्वितेति वाचस्पत्याचार्यायुक्ता।
माधवस्तु॥ अचिरेतदशाहमिति पूर्वस्वयेथविरोधादपेक्ष्यति। अस्मत्पितृवरणास्तु वौधाय
नीये आनवमादिवसादिति द्वितीयाशौचस्य नवमेदिनं प्रथमस्य दशममेवाहः। द्वाद्विद्वेः प्र
वेशवापवादत्वात्तस्य च न्यायतो द्वितीयादिना देवमवृत्तेः। अत ऊर्ध्वमिति दशमरात्रिपरं। शंखलि
खितावृत्तौ देवलोको वाहशेषदशमेष्टिवातीनेरात्रौ पतेदित्यर्थः। दशस्यापितानामकुर्यादिति
वत्। तेन नमन्वाद्ये विरोधो नापि मिताक्षराद्यैरित्याहः। अपराकृतिर्गोपायते स्वरसोपेवं। यत्र तत्रै
व काये॥ आद्यतभागद्वयं यावत्सतकं सतस्रकं। द्वितीये पतितेनाद्यात्सतकाच्छुद्धिरिष्यते।
अत ऊर्ध्वं द्वितीयावत्सतकांताच्छुद्धिः सूनः एतदेव विचार्येस्यामृतकं मृतकांतरे। मृतकस्यांत
रे पत्रसतकं प्रतिपद्यते॥ सूनकस्यांतरे वाथ मृतकं यत्र विद्यते। मृतकांतरे भवेत्तत्र शुद्धिर्वर्गोपसर्व
शरति। अस्यार्थस्तत्रैवोक्तः॥ प्रकीर्णो च परमहोरात्रस्य दिनरूपे आद्यभागद्वयस्याशौचपाते प्र
वृत्तौ शुद्धिः। भागद्वयार्धरात्रौ सतकांतरे द्वितीयायात्पूर्वभिन्नात्सतकांतात् द्वाद्विद्वेः शुद्धि
मिति। अपराकृत्वाशौचकाले द्विधा विभज्य निर्गुणविषयत्वेनेदमुक्तं। अस्य वचनस्य निर्मूल
लोक्तिरलोक्तिरवा। अतः प्रकीर्णो वा त्यरावावन्पाशौ चैः होरावद्वयमधिकं। रात्रेरन्यामेतुदिने
त्रयमिति पटचरणोपदिष्टः पंथाः॥ एतत्संपूर्णशौचसंपाते एव रात्रिशेषे त्रिगुणादिसंपाते तु पूर्व
शेषतो वशुद्धिः। द्विरात्रादिवद्वेः पूर्ववाक्ये देशहविषयत्वादपवादभावे शेषशुद्धेरवसामान्य
तः प्रवृत्तेः॥ षडशौ नो न दशाहो न अहपातेपि द्वित्रिदिनवद्विरुक्ता॥ रात्रिशेषपदाशौ च पूर्वो न
धिकमापतेत्। ऊर्ध्वं दिनद्वयप्रवृत्त्यामशेषे दिनत्रयमिति। अनधिकं समन्वयेन वा। तत्र च॥ न
स्य निर्मूलत्वात्ते पक्षिरापादिपातेपि द्विरात्रादिवद्वपत्तेः। प्रकीर्णो वा न वद्विदिनद्विदिनमध्ये
धिकाशौ चांतरपाते तु वर्धितस्यास्यत्वादधिकेनैव शुद्धिः। न च वर्धितस्य पूर्वशेषवत्शकनीयम्॥
रात्रिशेषे पूर्वशेषशुद्धयपवादेनेमिन्निकरत्तिन्यायो जीवनात्। अपवादभावे उत्तराह्निकस्य प्राप्तेः। त्र
यवादा माह शंखः॥ मातर्मये प्रमीतायां मशुद्धौ म्रियतेपि वा पितुः शेषेण शुद्धिः स्यान्मातुः कुर्या
त्पक्षिणी। पादत्रयस्य संमर्त्यं मयं। पित्राशौ च मध्ये मातृमृतो पित्राशौ चांतो मातृपक्षि
णीमधिका कुर्यादिति॥ तत्राशुद्धावितुक्तेरामहादेः पितृराशौ चाभावात्मातृमरणेन पक्षिणी
किं नु शरीरे वा शौचं। इयं च पक्षिणी तु नीयादिपरागाद्यदिनद्वये प्रतिनिमित्तं। नैमिन्निकारत्तिन्या

पूर्वशेषाच्छुद्धिः ॥ नदाहंमिहः ॥ सतकेनकचेत्यातृनकेत्वयसतकं तत्राधिकतममृतकंशवृत्तं
 नसतकं। षड्विंशत्येते ॥ शावाशौचसमुच्चयेनसतकमुपदाभवेत् ॥ शावेनपुच्छितसतीनसतीशावशौ
 धिनी। चतुर्विंशतिमतेऽपि ॥ मृतेनपुच्छ्येनानेनमृतंजातकेनतु ॥ अतोपदादशाह। जमनमध्येन
 दंतेवाअहादिशावंतदापूर्वेणपुच्छावपिननिमित्तमस्यस्यत्वमवयेव। मरणोत्पत्तियोगेनुमरियो
 मरणंभवेदिति कौश्रीच। गौतमव्याख्यायांरुद्राविरपि। सतकाद्विंशंशावशावाहिसृणमात्रेव
 आर्त्तेवाहिसृणमासतीसतीपिशवदाहकः ॥ अत्रपूर्वपूर्वेणानात्रेतरनिवृत्तिरस्यस्येन्याधिक्या
 दित्यर्थः ॥ षडशौचावपि। स्वभाववदहसितुन्यूनशावविशेषाधिनीति। रात्रिशेषादौवर्द्धितद्वित्रिदि
 नैरागवृत्तेः ॥ सतेवेदुल्लंघनस्वभावेनातसत्तन्मृतशवस्यापिनपूर्वेणपुद्धिरिति वक्तुं स्वभावेनात
 सत्तन्मृतशवस्यापिनपूर्वेणपुद्धिरिति वक्तुं स्वभावेन्युक्तं ॥ तात्त्वे। नागंतेकेरयाहोभिरशौचमप
 नुपयते। नचपातनिमित्तेनशावरत्यस्यशोधनमिति। एवंनवपक्षाः ॥ यदातुअहापत्याशौचमध्ये
 सजातीयेविजातीयवादीर्धकालमुत्तरंनराप्युत्तरं। पूर्णकार्येनपूर्वेणपुद्धिः। स्वत्याशौचस्यम
 ध्येनदीर्घाशौचंभवेद्यदि। नपूर्वेविणपुद्धिःस्यात्कालेनेवमुपध्नीति। उशमलाक्तेः। तेनअहदि
 शावमध्येदशाहादिसतकेपिमपूर्वेणपुद्धिरित्यपरकः ॥ शवनिमित्तमस्यस्यत्वमवयेवपुद्धि
 विवेकेनतुशावेनपुच्छतेसमिरितिमायुक्तंलक्षणपुत्रशौचनिवृत्तिरुक्ता ॥ तत्र ॥ उज्जस्वलापि
 कोनवलवज्जात। माधवीयेममोपि ॥ अप्युद्धिमदाशौचपश्चिमेनसमापयेत्। यथात्रिंशेपक्रांति
 दशाहप्रविशेद्यदि। आशौचंपुनरागच्छेत्तत्तमाप्यविसृज्यतीति। हारितोपि। गुरुणालक्षुध्ये
 तुलघुनामेवतद्विनिः। गुरुत्वंवलघुत्वंचकालकृतमेव। श्वानुरोधान्। एतच्चहरदत्तेनस्यवसुक्तं। मि
 ताक्षरयामप्येव ॥ यन्तुअधानायोगपथेतुज्ञेयापुद्धिरीपसी। मरणोत्पत्तियोगेनुमरियोमरणंभवे
 दितिहारितकौर्मोदितत्रास्यस्यन्नाभिभापुशावस्यगुरुत्वंयेयाक्वचिदत्यकालेनापिदीर्घकाला
 शौचनिवृत्तिमाह। देवलः ॥ परतः परतोपुद्धिरयचहोविधीयते। स्यात्त्रैलोक्येचतनादहः पूर्वैरौवात्र
 शिष्यते ॥ अत्रार्थः ॥ अथचहोदीर्घाशौचंपरतोशौचपुद्धिः परतोशौचंपदिरुतोशौचमुत्तरस्येव
 दिनामरतोनुचतैते। नदापूर्वेरौवपुद्धिः। पूर्वसौत्राशौचाहोविककालव्यापितेपूर्वेशेषाच्छुद्धि
 त्पर्यः। मथाषष्ठमोसगर्भपातनिमित्तषडहाशौचमध्येदशाहपाने पूर्वैरात्रानिवृत्तिः यथाकाअ
 हमध्येस्वावपातनिमित्तचतुरहपंचाहयोरितिकश्चिन् ॥ तत्र ॥ दशाहावधिपूर्वेशेषपुच्छादेकच
 क्पविश्रयान्। षष्ठादिनेषुपूर्णाशौचंममरात्रौतुहाहस्यनोविधाच ॥ अस्मद्वरत्तुपंचनमा
 दहआततोत्पन्नं। अहादित्रैत्यादत्रास्मिन्विषयेपूर्वेरौवापुद्धिः शिष्यते। दशाहादिरात्रिशेष
 अहादस्याशौचानांपरस्परात्रिशेषेषंपानेच नदाहादिरुद्धिरित्यर्थाहः ॥ क्वचित्पूर्वेशेषेणपु
 छेरपवादमाहगौतमः रात्रिशेषेसतिह्यभांप्रभातेनिसमिरिति। प्रभातेन्ययामे। रात्रिशेषेअहा
 च्छुद्धिर्यामशेषेषुविद्युहादितिशातातयोक्तेः। इदंशावांतसतकपानेसजातीयवानुत्पे। अ
 वकचित्। रात्रिशवः अहोरात्रिपरः अहः शेषेह्यभांप्रभातेनिसमिरितिशाखलिखितवक्तुः ॥

॥ आयपदिदशरात्रासन्निपतेपरापदशरात्रमाशौच ॥

॥ मानवमादिवसात

पुत्रहीनेन पुत्रेन विद्युत्प्रेत इति मन्त्रैः निर्हरणमन्यकर्मपरं एवं मानामहस्याः यथा व्रतस्थो भिसुतः पितुः
 योक्तिर्यान्वयः तथा मानामहस्यापि दौहित्रः कर्तुमर्हतीति अपरार्कभविष्योक्तेः ॥ मानापित्रो रूपाध्याया
 कार्ययोरोक्षेदेहिकं कुर्वन्मानामहस्यापित्रतो न भ्रश्यते वनादितिकालादर्शं चान्तरात्मकमनिमित्तमस्य
 पतदशाहमस्त्वयः सगोत्रो वाः सगोत्रो वा यो ग्निदद्यात्स्वितरः सोपिकुयो न वश्राद्धशुद्धे न दशमहनी
 तेदिको दासोक्तवचनात् ॥ अतएव ब्रह्मचारिणः शवकर्मणो व्रताभिरतिरिक्त्यत्र मानापित्रो गुरोश्चेति
 गौतमीयव्रतनिर्देशे वपुर्दासो नाशौचस्य ॥ संध्यादिकर्मलोपस्तु नास्ति न त्वजे तत्तत्कर्मवत्सवा
 रस्यैकचित् इति कंदोगपरिशिष्टात् ॥ पित्रो गुरोर्विषयतौ नृवत्सवर्षपियः सुतः ॥ सव्रतप्रापिकुर्वीत
 अग्निकुंडोदकक्रिया ॥ तेनाशौचमकर्मसंध्याचैव न लुप्यते ॥ अग्निकार्यं च कर्मस्य सायमातश्च
 नित्यशरतिचंद्रिकायां ॥ संवत्त्रैश्च ॥ अत्र कर्मो नधिकाररूपाशौचनिषेधएव ॥ अपरार्कमाधवादय
 ल ॥ एकाहमाशौचमाहुः ॥ आचार्यवाप्युपाध्यायगृहं वा पितरं च वा ॥ मातरं वा स्वयं दग्धा व्रतस्थस्त
 त्रभोजनं ॥ कृत्वा पतति नो तस्यामेतां नैतत्र भक्षयेत् ॥ अन्यत्र भोजनं कुर्यान् वनैस्सह संवसेत् ॥ ए
 काहमशुचिर्भत्ता हितीये हनिषुध्यतीति ब्राह्मणोक्तेः ॥ तदन्नमोजने तु प्रापश्चित्ते पुनरुपनयनमाशौ
 चवत् ॥ दिवो दासादयस्तु ॥ ब्राह्मणोक्तेः ॥ प्रथमे हि संध्यादिलोपः ॥ ब्रह्मचारी यदा कुर्मन्ति इति वेपथो
 पितुः ॥ तावत्कालमशौचं स्यात् पुनः स्नात्वा विषुध्यतीति ॥ प्रजापतिवचनात् हितीया हादौ पिंडदान
 काले एवाहस्यत्वं मात्रेण न्यदेत्याहुः ॥ दशाहमस्य स्थलेपिकर्मागस्तान विधानार्थमेतदित्युक्तं ॥
 अन्यकर्मोत्तरं तु ब्रह्मचारिणः ॥ पित्रादिमरणोप्याशौचाभावरं वा सोपित्रसचर्यकालएव ॥ समा
 व्रतैर्नोत्तरं पूर्वमृतानां अशौचं भवत्येव ॥ आदिहीनोदकं कुर्यादाजतस्य समापनान् ॥ समाव्रतदके
 दत्तात्रिरात्रमशुचिर्भवेदिति मन्त्रैः ॥ तत्रापि विकल्पः ॥ पितर्यपि मृते नैवां दोषो भवति कर्हिचित्
 आशौचं कर्मणो ते स्यात् अहं वा ब्रह्मचारिणामिति कंदोगपरिशिष्टात् ॥ यथा कृतजीवश्चाहेन
 किमप्याशौचं न कार्यमिति हेमाद्रिः शुद्धित्वे कौर्म ॥ सद्यः शौचं समाख्यातं दुर्भिक्षे वाप्युपदेवं हि
 वाहवहतां च विद्युतापायिर्वेदिज्ञैः ॥ उपदेव्यमरके ॥ उपसर्गमते चैव सद्यः शौचं विधीयते इ
 ति ॥ पराशरोक्तेः ॥ उपसर्गोत्तरमरक इति श्रुत्वा पाण्डुरोदमहादयः ॥ मरीचियाश्च वल्क्यावपि ॥ आ
 पद्यपि च कुर्यात् सद्यः शौचं विधीयते इति ॥ पराणसमयपि नाशौचं ॥ तथा च शुद्धिरत्नाकरेदसः
 सस्य काले त्विदं सर्वं सततं परिकीर्त्तितं ॥ आपन्नं तस्य सर्वं सततं केपि न स्तनकं ॥ अतः सति वेग
 ये सत्या सोप्यातुरस्य भवतीति केचित् ॥
 ॥ अथ कर्मतः ॥ ॥ विशतश्रो
 कां ॥ नन्त्रकार्येषु सविब्रति नृपवदीक्षितत्विक्सदेशश्रपतत्त्वप्यनेकश्रुतिपठनभिषक्कारुशि
 स्यात्तृगां ॥ संभारं ध्वेषुदानोपनयनं पजनं प्रादुष्यद्वपतिष्ठा ॥ चूयतीर्थीययात्राजपपरिणयना
 धृतं संवद्यतदर्थं ॥ नाशौचमिति शेषः ॥ सत्री अन्यसत्रवान् ॥ मुख्यसत्रस्य दीक्षितपदानि द्वे ॥ व्रती
 अनंतव्रतादिनिपमवान् ॥ नव्रतीनां व्रते इति विष्णुः ॥ त्रैवेताः कारवः शिल्पिनो वेधादासीदासा
 लथैव च राजानो राजभृत्याश्च सद्यः शौचाः प्रकीर्त्तिताः ॥ कारवः स्रपकाद्याः शिल्पिनः श्वेलनिर्गोज
 काद्याः ॥ आतुरस्य आधिनाशये ॥ दानादौ नृत्तादानादेः ॥ प्रारभो नो दीक्षादसं कल्पे वा ॥ यजनं न दामो

यापवादत्वादित्युच्यते ॥ सपिंडघणैवेनमातापितरौ वापहमाजस्येव ॥ एवंभूतंरपिनि ॥
 इयंचपक्षिणीदशमदिनात्सर्वमातृमरणो ज्ञेया ॥ दशम्यांरौतत्पभातेवाभासमरणेहृदयहस्य
 चित्तापक्षिणीतिक्वचित् ॥ नन्वा ॥ संख्यातरोपजननापत्याग्रहादिश्रुतिबाधपक्षः ॥ अत्रएवपक्षा
 देयापटदेयाइत्यादौश्रुतसंख्याबाधपक्षः ॥ समुच्चयोनिरलोद्देशः ॥ गुरुमित्रयोस्तमते ॥ युक्त
 लघुश्रुदित्युक्ते ॥ मातृस्वारोहलोत्तमपक्षिणी ॥ यदानारीविशदक्षिप्रिसप्तमिमांरुपा ॥ त
 दाशोवविधातयंभर्तृशौचक्रमेणहीतिपृथ्वीचंद्रोदयलघुहारीतोक्तेः ॥ तत्रैवपटश्रुतिमतेवि ॥
 मृतपनिमनुजमपत्नीचेदनलंगता ॥ नतनपक्षिणीकायोपैतकादेवमुष्मि ॥ पुत्रोन्मेषाच्चिर
 तस्यास्तावेदेवाशुचित्तयोः ॥ नवश्राद्धपिंडचपुमपत्तुसमापयेत् ॥ गृहीताशौचानाउजारापिनुः
 संस्कारेमातुःसपिंडस्यमरणोनायनिरौपः ॥ अमिज्ञातकत्वादिप्रमाणनिमित्तसचनसचत्वा
 त् ॥ द्वादशवर्षोत्तरसंस्काराशौचमभ्यसपिंडमरणेप्येवं ॥ पत्न्यपरकंजाते ॥ अथेववादानसम्भ
 स्त्रीनभवेदानम्यानिनी ॥ अहाशोवेनिरुतिश्रुत्याग्रहाप्रोतिशाल्यवदिमि ॥ तद्वर्तुरारोचोत्तरम
 रोहरोविवाशेषेचपरमितिपृथ्वीचंद्र ॥ ब्राह्मणादेस्तत्रियायुनुममनेत्याशौचपरमित्यपरकं ॥ च
 दितत्वादवोगोदात्त ॥ भर्तृशौचोत्तरमन्वारोहरोविवा ॥ सहगमनेनुसंश्रयो ॥ युद्धहतस्यसद्यःशौ
 चेन्वारोहरोब्राह्मणेजिरावत्वाद्भूतैरपिमहेरापिंडदानं ॥ एकचित्तानुसद्यःशौचमिषाहः ॥ मन्य
 त्यायुक्तं ॥ पूर्वशेषेणशुद्धरपवादांतरमुक्तपटश्रीत्यां ॥ पूर्वशौचेनयाशुद्धिः ॥ तत्केचनकेचिच ॥ त
 निकामग्निदेहितामेतस्यचसुतानपि ॥ निरौपामनेस्मृतिसंग्रहेषि ॥ इत्यविशुद्धहृदितासुनिकाम
 ग्निदेविना ॥ इदमस्येनदाहकरणं ॥ मातृलादिसंबंधेदाहमात्रकरणमुविवाग्मेवमुक्तपाक ॥ इद
 त्रिःसूतकाहियुराशावंशनाहियुराशान्नैवं ॥ आत्रेकाहियुरासुनिलोपिश्वदाहकः ॥ तथाशौ
 चासंपातेप्रिनशावजनननिमित्तकार्यमतिवंधः ॥ अशौचेनुसमुत्तयेउममममममवेन ॥ केतु
 क्तासिकीशुद्धिः ॥ पूर्वशौचेनशुभमौतिप्रज्ञापतिः ॥ स्पृशे ॥ आशौचेद्विभिधेषि ॥ शातानपः ॥ अत
 र्देशाहेजननात्यश्रान्त्यामरणायदि ॥ अतमुद्दिश्यकत्रैवपिंडदानंयथाविधिः ॥ आभ्युपेतपिंडु
 मध्येवेज्जननंमवेत् ॥ जयैवाशौचपिंडालुशेषान्नाशयाविधिः ॥ मातुःपक्षिणिमभ्यपितुरेकाद
 शाहचक्रयंत ॥ आद्यश्राद्धमण्डोपिक्रयंदेकादशेहीनित्यने ॥ केचित्तिरेस्तत्रियादिपर ॥ वि
 प्रादेस्वाशौचान्तरे एकादशहश्राद्धेनेत्याहुः ॥ अतएवविज्ञानेव्वरेरादशमपिंडमुत्सृज्यादश
 येशुविधेवेदिनिष्ठचित्त्वमहेकोद्विशंगविप्रमित्रमवलपरमितिचदतानत्रपदेरंगत्वंदर्शते ॥ एवं
 चवोत्सर्गशय्यादावपि ॥ देवप्राशिकेनत्वाशौचान्तरेपिभवमेवेत्युक्तं ॥

॥ अथाशौचापवादः ॥

॥ संपचपत्ता ॥ कर्तुं ॥ कर्मतः ॥ इत्यतः ॥ मृतदे

यतः ॥ विधानाच्च ॥ आद्योन्नहाचारिण्यादिषु ॥ नैशिकांनवनस्थानं ॥ फलीनां वस्यचारिण्यां ॥ नाशौच
 कीर्तितं सद्भिः ॥ पतिनेवमृततया ॥ शिकौगोक्तेः ॥ नरैपादेशवेकाभितथैवेतिदेवलपाठः ॥ आशौच
 मंत्यकर्मोपलस्यं ॥ अह्यचारीनकुर्वीतश्वराहादिकः ॥ क्रियाः ॥ यदिदृक्पाचोक्तं ॥ पुनः ॥ स
 स्तामेववेतिदेवलोक्तेः ॥ एतन्निवाद्यतिरिक्तविषयं ॥ आचार्यस्त्वपुवाध्यापमानंरपितरगुरुं ॥ निर्दे

यनुव्रतीभेन न वनेन विषयेनेऽतिमरुक्तेः निर्हरणमन्यकर्मपरं एवंमातामहस्य। यथाव्रतस्थोऽपि सुतः पितुः
 कुर्यान्निर्णयं न तथा मातामहस्यपि दोहिनः कर्तुमहेतीति अपरार्कभविष्योक्तेः। मातापित्रोरुपाध्याया
 चर्ययोरोर्ध्वदेहिक। कुर्वन्मातामहस्यपित्रतीनश्रयते व्रतादितिकालादर्शश्च। तत्रान्यकर्मनिमित्तमस्य
 सत्त्वदशाहमस्येव। सगोत्रोवाः सगोत्रोवायोग्निदद्यात्स्वेनरः सोपिकुर्यान्नवश्राद्धशुद्धेन दशमेही
 निदिवादसाक्तवचनात्। अतएव ब्रह्मचारिणः शक्नुमन्मरणव्रताच्चित्तिरन्यवमातापित्रोर्गुरोश्चेति
 मोतपीपेव तन्निरन्तरेव पर्युदासो नाशौचस्य। संध्यादि कर्मलोपस्तु नास्ति नप्यजेत्सूतके कर्मब्रह्मचा
 रस्यैकचित् इति कंदोगपरिशिष्यात्। पितोर्गुरोर्विपत्तौ नुव्रह्मचार्यपियः सुतः। सव्रतश्चापिकुर्यात्
 अग्निं कुंजोदकक्रिया। तेनाशौचमकृत्तव्यं संध्याचैव न लुप्यते। अग्निकाये च कृत्तव्यं सायंप्रातश्च
 नित्यशरित्चंद्रिकायां॥ संवत्त्रैश्च॥ अत्र कर्मनधिकाररूपाशौचनिषेधएव। अपरार्कमाधवाद्य
 त्। एकाहमाशौचमाहुः। आचार्यवाप्युपाध्यायं गृहं वा पितरं च वा। मातरं वा स्वयंदग्ध्वाव्रतस्थस्त
 वभोजन। कृत्वा पतति नौ न स्यात्तेनात्मेतत्र भक्षयत् अन्यत्र भोजनं कुर्यान्न च नैस्सह संवसेत्। ए
 काहमशुचिर्भूत्वा द्वितीये हनिषुध्यतीति ब्रह्मोक्तेः। तदन्नभोजने नुप्रापश्चित्ते पुनरुपनयनमाशौ
 चव॥ द्विवादसादयस्तु ब्रह्मोक्तेः॥ अथ मेहि संस्थादिलोपः॥ ब्रह्मचारी यदा कुर्यात्पिंडं निषेधं
 पितुः तावत्कालमशौचं स्यात्पुनः स्नात्वा विषुध्यतीति। प्रजापतिवचनान् द्वितीयाहादौ पिंडं दत्त
 काले एवावस्थपत्नमात्रे नान्यदेत्याहुः। दशाहमस्य स्यत्वे पिकर्मगस्त्रानविधानार्थमेतदित्युक्तं।
 अन्यकर्मकरो नुव्रह्मचारिणः। पित्रादि मरणोप्याशौचाभावएव। सोपिव्रह्मचर्यकालएव। समा
 नत्रैर्नोत्तरं न पूर्वमृता नोत्तराशौचं भवत्येव। आदिहीनोदकं कुर्यादाव्रतस्य समापनान्। समाप्तेनूदके
 रत्नाविश्रममशुचिर्भवेदिति मरुक्तेः। तत्रापि विकल्पः। पितृपिपृमृते नैवा दोषो भवति कर्हिचित्
 आशौचं कर्मणोने स्यात् अहंवा ब्रह्मचारिणानि निरुदोगपरिशिष्यात्। यथा कृतजीवच्छादेन
 किमप्याशौचं न कार्यमिति हेमाद्रिः शुद्धित्वे कौर्मै॥ सद्यः शौचं समाख्यातं दुर्भिक्षे वाप्युपद्रवे हिं
 वाहवहानां च विद्युतापायि वै हि जैः। उपद्रवे न्यमरुक्तेः। उपसर्गमृते चैव सद्यः शौचं विधीयते
 ति पराशरुक्तेः। उपसर्गो न्यमरुक् इति प्रलपारप्यनिरुद्धमद्यः॥ मरीचियाश्च वल्क्यावपि। आ
 पद्यपित्तकृशां सद्यः शौचं विधीयते इति। मरणसमये पिनाशौचं। तथा च शुद्धिरन्नाकरेदसः
 सस्य काले त्विदं सर्वं सूतके परिकीर्त्तितं। आपद्रतस्य सर्वस्य सूतकेऽपि न सूतकं। अतः सति वैरा
 ग्ये सन्यासोपानुरस्य भवतीति केचित्॥ ॥ अथ कर्मतः॥ ॥ त्रिशतश्लो
 काः॥ तत्र त्वायेषु सविब्रति नृपवदीक्षितं त्विकस्वदेशं शपत्त्वप्यनेकश्रुतिपठनभिक्षां रुशि
 स्यात्प्राणां। संप्राख्येषु दानोपनयनपजनश्राद्धयज्ञप्रतिष्ठा। चंद्रातीर्थार्थयात्राजपपरिणयना
 युक्तवेद्येन दर्शः। नाशौचमिति शेषः। सत्री अन्नसत्रनान्। मुख्यसत्रस्य दीक्षितपदातिद्वेः॥ व्रती
 अनेन व्रतादिनिपमवान्। न व्रतीनां व्रते इति विष्णुक्तेः॥ प्रवेनाः कारवः शिल्पिनो वैधादौ सीदासा
 लथैव च राजानो राजभृत्याश्च सद्यः शौचाः प्रकीर्त्तिताः कारवः सपकाएद्याः शिल्पिनः श्वेलनिर्गोज
 काद्याः आतुरस्य व्याधिनाशयै रानादौ नृणां सनादेः। प्रारभोनां दीयादे संकल्पे वा। यजने न जगो

सर्गकोटिहोमादिलघुविष्णुः ॥ अतःपञ्चविवाहपञ्चादेहोमेवनेजेयः ॥ आरब्धस्तकनस्यादगारभ्येव
तकाप्रारभेवराण्यज्ञेसंकल्पोव्रतसत्रयोः ॥ नासीद्वाहविवाहादौप्रादुपाकपरिक्रियेति ॥ पाकस्य
परिसम्पत्तात् ॥ क्रियापाकमोक्षणमिति शुद्धिप्रदीपः ॥ तन्मंदरुदेयौगाहलवत्वात् ॥ तीर्थेति ॥ आ
शौचेआवृत्तिकर्तव्यमाप्नो ॥ विवाहदुर्गपक्षेषुपात्रायांतीर्थकर्मणि ॥ नतमृसूतकतद्वत्कर्म
ज्ञादिकारयेदितिपैमीनसिस्मृतेः ॥ अत्रविशेषःआगुक्तः ॥ जपःपुरश्चरणादितोवपाठः ॥ अवि
च्छेदेनसंकल्पितहरिवंशश्रवणादिश्च ॥ अतएवोक्तंवादे ॥ गृहीतनिमग्नस्यापिनस्यादन्य
स्यकस्यचिदिति ॥ एवंदेवप्रजादि ॥ मदनपारिजातेममोपि ॥ शिवविष्णुर्वेनदीक्षायास्त्वाम्निप
रियुतः ॥ श्रौतकर्मणि ॥ कृत्वातस्नातः शुद्धिंवाप्रयात् ॥ गौडशुद्धित्वेनमत्रयुक्तावत्याजपोदे
वाचनविधिः ॥ कार्योदीक्षान्वितेनैरैः ॥ नालिपाययनलेषास्तनकवायतात्तना ॥ राघवभदीयेन
रदः ॥ अथसूतकिनः प्रजावस्थाभ्यागमचोदिता ॥ स्नात्वानित्येचनिरुत्मानस्याक्रिययात
वेवाहप्रजाकर्मणोवध्यानयोगेनप्रजयेत ॥ यदिकामोचत्कामीनित्यप्रवेवदाचरेत् ॥ यत्तु
नसिंहकल्याः ॥ सदाभजजपमुक्तापरिष्ठादशुचिनैः ॥ मनसाविहितस्तत्रसरेत्तन्मंत्रनतचोत
तन्मन्त्राद्यशौचपरं ॥ रामाचनचंदिकायाः ॥ अशुचिर्वाशुचिर्वापिगच्छत्तिष्ठस्वयम्नपि ॥ मंत्रैक
स्मरणविधानमनसैवसदाभ्यसेत् ॥ कालनियमाभावेत् ॥ तौत्रहविंशदिहेयमेव ॥ उत्सवो
पयात्रादि ॥ स्पृशशौचं ॥ अयमाशौचाभावोचन्यगतिर्लोआर्त्तचक्षेपः ॥ अत्रमूलमाकरेस्य
हं ॥ अत्रदीक्षितस्यावभृथात्स्वमेवाशौचाभावः ॥ तदादित्वाशौचमस्येवनेनवेतानोपास
नाकार्योऽस्तिवेतानत्ववभृथादिनभवत्येव ॥ अतएवोक्तं ॥ माधवोयेवादे ॥ तद्वद्गृहीतदीक्षावस्थै
विधास्यमहामखे ॥ स्नानत्ववभृथेषावजावेत्तस्यनस्तनकमितिवेतानोपासनाः ॥ कार्योऽस्तिअनेमेवसि
द्धिः ॥ अतिज्ञानदाक्षीतानांवेति ॥ पुनर्दीक्षितगृहणयजमानेस्वयंकर्त्तव्येत्नान्प्राप्त्यर्थेवेति ॥ पि
ज्ञानेश्वरः ॥ वस्तुतस्तुदीक्षणीयासंस्तुतस्यआगवभृथात्कर्मप्राप्त्यर्थंदीक्षितगृहणात्तेनततः
निषेधपूर्वएव ॥ यत्रप्रारभोवरण्यज्ञेऽस्ति ॥ तद्वत्किंपरं तथाचरुदोगपतिशिष्टे ॥ नदीक्षिण्याः
परंपजेनरुद्धादितपश्चरन्ति ॥ शुद्धित्वेयेवा ॥ अतिज्ञानमधुपकोत्तरमाशौचाभावः ॥ गृही
तमधुपकस्त्वयजमानात्रातिज्ञः ॥ पश्चादशौचेपतिनेनभवेदितिनिश्चयः ॥ इतिवाह्यता ॥ अत
एवगमादारः ॥ चतुर्णांवरणोपक्षेऽप्येषामाशौचेनआगपितव्यादित्याह ॥ एवंस्यात्तैपितुलाकोटि
होमादौमधु ॥ केसतिदोषाभावोज्ञेयः ॥ यत्रप्रारभोवरण्यज्ञेऽस्ति ॥ तत्रापिमधुपकोत्तरेत्येति
नाशानेषिपशुवशादौतदभावादप्येभवंतीति सिद्धे ॥ अपवादांतरमाहयाज्ञवल्क्यः ॥ वेतानो
पासनाः ॥ कार्योक्रियाश्श्रुतिचोदनात् ॥ तत्रत्यागमात्रेस्नानोत्तरंस्वयंकर्त्तव्यं ॥ श्रौतेकर्मणि तत्र
कालेस्नातः शुद्धिंवाप्रयात् ॥ इतिस्मृतेः ॥ त्यागानिरिक्तेनश्रौतेस्यात्तैवान्यस्यैवकर्त्तव्यत्वंतत्कै
रुतकेचैवअशक्तौप्रादुभाजने ॥ प्रवासादिनिमित्तेषहावयपुनर्वापयेदितिब्रह्मस्युक्तेः ॥ नि
त्यानिनिवृत्तेस्त्वेतानवर्जंशलागौचेकेनपणानिकुर्येतिपैमीनसिस्मृतेऽनेतिवितानेश्वरः
एकमहंणप्रजायनेनस्यात्तैकार्यमेवेतिहारलतायाः ॥ दाक्षिणात्यास्तुविकल्पमाहुः ॥ अपरा

कतिनिर्वन्धालोऽश्विनोऽसर्वस्वकार्येऽस्मात्तन्मागातिरिक्तः न स्यैव कर्तृत्वं सागमात्रे तु सः कार्ये वैता
 निकं कार्येऽस्मानोपपत्तेश्च स्वयमिति हारीतोक्तेः । दशोचशर्माणसंचकर्मवैतानिके च यत् सृजके
 पितृजन्मोहात्यापश्चितीयतोदिजन्ति मरीच्युक्तेः । जन्महान्योर्वितानस्य कर्मसागो न विद्यताशा
 ना नो केवलो होमः कार्ये एवाभ्यगोत्रे रिति जावालोक्तेऽप्युक्तः । आशर्क्येऽप्येव । सूक्ते तु सस्य
 सचेऽस्मात्तैकमर्थं भवेत् पिउयश्चरुहोमसगोत्रेण कारयेदिति जातृकस्योक्तेऽप्युक्तः । रुः स्या
 त्रेऽस्यालोपाकः । अथ एणकर्मादिश्चेति विज्ञानेऽप्युक्तः । पार्व्यनुसंधिडेनापि वार्ये । न च नक्त मर्कु
 काणाः सनाभ्योप्युचिर्भवेदिति मन्त्रेः । कुरोऽपि परिशिष्टेऽपि । होमोऽश्विनोऽनुवर्तयः शुक्लानेन फ
 लेन वा अकृतं हावयेत्तस्मात्तदभावे कृताकृतं । अकृतं त्रीत्यादि कृताकृतं तुलादि । स्यात्तैहो
 मादौ तु विकल्पोऽप्युक्तः । शालाग्नौ चैकेऽग्निप्रागुक्तेः । यदा करणं तदा न्युद्धारः । अत्रेदं तत्त्वम् । वैधा
 वरुवादीनां दशरादमहोमेपि नाग्निविच्छेदस्तेन कार्यः । तैत्तिरीयाधेः कर्मवत्तरावमहं यमा
 नो ग्निलौकिकः संपद्यत इति सुदर्शनभाष्ये वचनात् । समारुदेत्त्वग्नौ नेनापि कार्यः । किंतु नरा
 नमेव समाह्वयः प्रत्यवरोहः । योऽश्वो वापवादाभावादन्यकार्त्तकत्वाच्च । अन्यथा नराधा
 नमपि स्यात् । यज्ञाश्चलापनः ॥ नो वापि सृजके शवेषवर्णीयमहापदि । उष्यवसो च भाषा । पान
 कुर्यात्तां कदाचन स्मात्तौ ग्निः सृजके शवेषवर्णनं नुहुयादिति । ॥ अतो ग्नितु संहुत्वा समाग्रे वास्त
 यहुनेदिति । तदपि समाहृत्य । तदाह स एवाऽस्मात्तौ ग्निगन्मानो न्येवामभावे सृजकादिषु ॥ समा
 रोप्य न देते तु विहृत्य नुहुयात्स्वयमिति । तथा मनुः ॥ अग्नेहेनाग्निमुक्तिप्राप्तिः । वैश्वदेवस्य तदग्नि
 साध्यत्वेऽपि वचनात्तिरुतिः । विप्रो दशाहमासीन वैश्वदेव विवर्जित इति संबन्धोक्तेः । यथापि पंच
 यज्ञविधानं ननु कुर्वन्त्युजन्मनो रिति तेनैवोक्तेः । ॥ सर्वनिषेधोऽर्थः ॥ तथाप्यायस्तं वादी नो वै
 श्वदेवस्य पंचयज्ञभिनत्वात्स्थितिः । ॥ हरदत्तस्वाशौ वैपिवरुचैर्वैश्वदेवः कार्यः । तस्य ह्यव
 नभाषोपदात्माशुचिर्पिदश इति ब्रह्मयज्ञस्यैवाशौ वैविशिष्य निषेधात् । संध्यादीनामप्यपवाद
 माह । अपराकं पुलस्त्यः ॥ संध्यामिष्टिचरुहोमं पावज्जीवसमाचरेत् । न त्यजेत् सृजके कपित्थ
 जनगच्छेदथोदिजः । सृजके सृजके चैव संध्याकर्म समाचरेत् । मनसोच्चारयेन्मंत्रान्प्राणायाम
 एतेदिजः ॥ यज्ञवेदिकापाजावालः ॥ संध्यापंचमहायज्ञानैत्यकस्मृतिकर्मच । तन्मध्यं हाप
 यज्ञेऽप्यदशाहोने पुनः क्रियेति ॥ यज्ञसंबन्धः । सृजके कर्मणां न्यागः संध्यादीनां विधीयते ॥ य
 ज्ञविष्णुपुराणे । सर्वकालमुपास्यात्संध्योः पार्थिवेयता । अन्यत्र सतकाशौ वैविश्रयान्तर
 भीतिरिति तत्सर्वसंध्यापरः । अर्थोऽतामानसी संध्या कुशवारिविवर्जितेति शुद्धिदीपे च्यवने
 के ॥ पैठीनसिख्येऽर्थे मंत्रोच्चारणमाह । सृजके सावित्राजन्तिमक्षिण्यदक्षिणं कृत्वा सूर्यं ध्याय
 नमस्तु योत । प्रयोगपारिजाते भस्माजोपि । सृजके सृजके कुर्वन्तं प्राणायामममंत्रकं तापामा
 ज्जनमंत्रास्तु मनसोच्चार्यमाज्जयेत् । गायत्रीसम्यगुच्चार्ये सूर्यो ध्येव निवेदेयेत् । याज्ञेन ननु
 वा कार्यमुपस्थानं न चैवति । अहो आह्वादावप्यशौचापवादमाह व्याघ्रः ॥ स्यात्तैकमपरित्यागो
 राहोऽप्यत्र सृजके रतिः । लौगपि । सृजके सृजके चैव न देवो राह दर्शने । तावदेव भवेत्सुहिषो वन्तु

निर्णयः। प्रयोगपरिच्छेदे हसनिः॥ कथाविवादे संक्रांतौ सतकं न कदाचन॥ वृद्धशततपः॥ पटभे
जनकाले तु अशुचिर्भवति विज्ञः॥ भूमौ निक्षिप्य तया संस्नात्वा विप्रो विशुध्यति॥ भक्षयित्वा तु तं प्रास्य
होतृवत् शुध्यति॥ अशित्वा सर्वमेवाभ्यक्षित्वा विमुध्यति॥ इदमविशेषात् सतकादि॥ परमपीति
शुद्धित्वे मूलपा रौच्यं॥ ॥ अथ द्रव्यतः॥ ॥ मरीचिः॥ लवणं मधुमांसं
च पुष्पमूलफलपुचं शाककाष्ठतण्डुलपुष्पसर्पिः पयः सुवः॥ तिलौषधाग्निनैवैव पकापके स्त
मग्रहः॥ घण्टेषु चैव सर्वेषु नाशौचं मृतसूतके भक्ष्यमेव स्नायुवृषा प्रासेन तद् हस्तादिभ्यः॥ कपे
तु तद् हस्तादिभ्यः॥ पके लडुकादि॥ अपके तडुलादि॥ एतद्व्यसं परः॥ अन्नस्य मरुत्तानां नाम
मन्त्रमगर्हितम्॥ भुक्त्वा पक्तां जमेते वा निरात्रे नृत्री भवेदित्यगिरसोक्तैः॥ पक्तां न मोदकादि
ननु भक्ष्यां षट्त्रिंशन्मते॥ उभाभ्यामपरिज्ञाते सतकं नैव दोषकृतं॥ एकेनापि परिज्ञाते भोक्तृदोष
मुपावहेत्॥ विवाहोक्तस्य पक्षे तु त्वं तत्तमृतसूतके परैरन्नं पदान् व्यभोक्तव्यं च द्विजात्रमैः॥ भुजा
नेषु तु विप्रेषु त्वं तत्तमृतसूतके॥ अन्ये होदकां चोक्तं सर्वे ते तु च यः स्नानः॥ वृहस्पतिः॥ विवाहो
क्तत्वेनायुक्ता॥ श्वेदं सकल्पितान्नेषु न दोषः परिकीर्तितः॥ षड्शीतो॥ संसर्गं यस्व चाशौचं यस्याति
जातकालता तदीयस्य पदार्थस्य नाशौचं विद्यते कविना॥ शुद्धित्वे शुभेदित्यनुवृत्तौ विद्युः॥
भोक्षणेन पुस्तकमिति॥ ॥ अथ मृतदेवे॥ ॥ हेमाद्रौ षट्त्रिंशन्म
ते॥ कौर्मिवाव्यापादयेद्यथा न्नं सतमस्युदकादिभिः॥ विहिततस्य नाशौचं नापिका योदक
क्रियाः॥ शवदशीनं यावदाशौचमस्त्येव॥ हतानां नृपगोविप्रेरन्वद्व्यं चान्नाधानि नामिनि याज
वत्स्योक्तेः॥ शुद्धित्वे कौर्मि॥ सद्यः शौचं समाख्यातं शापादिमरणे तथा॥ आदिपदादिवा
रहता भविष्ये॥ स्वेच्छया मरणां विषाच्छुगिदं हि मरीसपातः॥ अत्यायनविषेदं धैर्यमना चै
व ताडने॥ पाखंडमाश्रिताश्चैव महापातकिनस्तथा स्त्रियश्च अभिचारिण्यश्च हृदयतिनालभ्य
नेतेषां स्नानसंस्कारेन श्राद्धं संपिडनं॥ गौतमः॥ प्राश्नानां शकशस्त्राभिर्विषोदकोदंभनप
पत्तेनैवेच्छतामिति॥ नाशौचमिति शेषः॥ अंगिरः॥ चंडालादुदकात् सर्पाद्वा ह्यगाद्देयुनाद
वि॥ देहिभ्यश्च पुष्पभ्यश्च मरुतां पापकर्मणा॥ उदकं पिडनं च प्रेते भोग्यं मदीयते नोपतिष्ठ
मित् सर्वमतरीरस्ते वित्तश्रुतिः॥ षट्त्रिंशन्मतेप्येव॥ जादोपि॥ अंगीदं न स्त्रीव्यालविषचमि
क्रियाजलेः॥ आलोजगरः॥ सुदूरस्थरिदं त्वं कुर्वन् कीडां मृतसूतः॥ नागानां विप्रिये कुर्व
न् हतश्चाप्यथ विद्युता॥ विगृहीताश्च ये राजा चौर्यदोषेण कृत्रचिता॥ परदारान्हरतश्च देवा
त्तमितिर्भेदः॥ असमानैश्च संकीर्णैश्चांशलाद्यैश्च विग्रहः॥ कृत्याने निर्हता स्तद्वांशलादी
नसमाश्रिताः॥ शस्त्राग्निगरदाश्चैव पाखंडाः॥ क्रूरवृद्धः॥ क्रोधात्मापविषं वह्निश्च स्वपुंश्च
नेजले॥ गिरिस्थप्रपातं च यं कुर्वन् नरायमाः॥ कुशिल्यौ विनोये च सूनाले कारधारिणः॥
मुखे भगाले पके चित्तं लीवशापनपुंसकाः॥ ब्रह्मदेहतां यचयेवापि ब्राह्मणे हताः॥ महापा
तकिनो ये च पतिनाले पकीर्तिताः॥ पतिना नानदा हस्यान्नाद्येदिना स्थित्युपः॥ न चाशुष्य
तं पित्रे वा कामे श्राद्धादिपं कविना॥ एतानि पतिनां तुषः करोति विमोहितः॥ तत्र कुरुद

धनैव तस्य शुद्धिर्न चान्यथा। एतद्विद्विष्ये। सर्वेषां कारणे तु माधवीषवशिष्टः। यः आत्मस्याग्निना कुर्यात्
 स्वेहातयेत क्रियां हि जः। सतप्रकृच्छसहितं चरेच्चाद्रायं गतं। अज्ञानेन॥ कृत्वाग्निमुदकं स्ना
 नं शरीरं वरुणकथा रज्जुच्छेदाश्रुपातं च तत्र कृच्छराश्रुध्यातीति शेषः। प्रत्येकं बुद्धिपूर्व एतदि
 तेष्वनपारिजातः। प्रत्येकं तस्य शोशुरोमिताक्षरायां। तच्छ्रवणे कवलस्य एवमश्रुवापातिनम
 देश्वीज्ज्ञानात्मकारिवेदेकरवमभोजनं। एकरवतुना श्रीपात्रिणवुद्धिपूर्वकमिति माधवीषे
 उक्तार्थः। अन्वेयसंवर्तः। एषाममृतमंप्रेतं यो वहेत देहोपि वा। कटोदकक्रिया कृत्वा कृच्छ्रं
 तपनं चरेत्। अज्ञानेन त्वरं। एतदनाहिताग्नेः। आहिताग्नेः कृच्छ्र एवेति भावः॥ मिताक्षरायां
 आत्मनस्याग्निना तालिपतिना तालाकिमां तेष्वापितया गगताये संस्थापनं हितं। आ
 हेताग्नेः लविशेषो हेमाद्रौ भविष्ये। वेताने प्रक्षिपेदशुआवसथ्यं वनस्पथ्ये। पात्राणि तु देहे दत्ते
 तालिके पापकर्मणि॥ कृदोगपरिशिष्टे। महापातकं संयुक्तो दौरात्म्यादग्निमानपदि॥ उवा
 दः पालषेदानीनयुक्तश्चादोषसंस्थानः। आयश्चित्तनकुर्याद्यः कुर्वन्वाश्रिते यदि। गृध्रते नि
 वीपयेच्छेत्तमपस्वस्येत्सपरिच्छेदः॥ पात्राणि दद्याद्विप्रापदेहेदस्येव वा क्षिपेत्। माधवीषे परा
 शरः॥ आहिताग्निर्गृतो विप्रश्चादालेनात्मयातकः। देहेतत्रात्म्या विप्रो लोकाग्नौ मंत्रवर्जिते
 प्राजापत्यं चरेत्। आहिताग्नामनुशासनात्। दग्धास्थीनि पुनर्गृह्यहीरेण क्षालयेत्ततः। स्वेना
 ग्निना स्वमंत्रेण पथ्येन पुनर्गृहेत्। हेमाद्रौ तु। दाहयित्वा शवंते वा शूरे विधिपूर्वकं मित्युक्तं। ए
 तदपि हि नामरगो जेपः। तांसे प्रेत्यापि गच्छति प्रेकं चाल्महो जना रति। अज्ञावाल्महने एव दो
 षोक्तः। प्रमादमरगोत्वा शोचादिसर्वं भवत्येव। तदा हागिरः॥ ॥ अथ कश्चित्त्वमादेन मीयेता
 म्पुदकादिभिः। तस्याशौचविधानं व्यक्तं नैव्या चोदकक्रिया। ज्ञाद्येपि। प्रमादादपि निःशकत्वं
 कस्माद्विधौ चोदितः। शृगिदंष्ट्रिनखीभ्यां लविषविधुज्जलादिभिः। चण्डालैरथ वा चोरे निह
 तो वापि कुत्रचित्। तस्य दाहादिकं काये यस्यानपत्तिस्तत्संरति॥ प्रमादमरगोत्रिणमाशौच
 मिति गोऽः। शुद्धित्वा दयः। दद्यादादिनि दाक्षिणात्याः। अस्यापवादो हेमाद्रौ भविष्ये। प्रमादा
 दिच्छमावापितकुर्यात्संप्रते मृते। नागप्रजाविनानकुर्यादित्यर्थः॥ चोद्योपनोऽपि॥ बुद्धिपूर्वा
 स्वेहातया क्रिया लोपो विधीयते। क्रियां त्यक्तमै। तत्र दमरगानि मित्रदानादिकार्ये। तत्र विधेय
 काशदोशानाजयीयेच। व्याघ्रगानि हने विधेयं प्रकृत्वा विवाहयेत्। सर्वे दये नागवलिर्दयः संप्र
 श्रकोचनः। चतुर्निष्क्रमिन्हेमगजदद्याद्भजे हेतु। राजा विनिहते दद्यात्सुखं तु हिरण्यमयं। चोरेणा
 निहते धेनुवैरिणानिहते वृषं च वेषानिहते दद्याद्यथा शक्नोच्चकोचनं॥ शय्यामृते प्रदातव्या
 शय्यान्तलिसमन्विता। निष्क्रमात्रं सुवर्णस्य विष्णुना समधिष्ठिता शोचहीने मृते चैव हि निष्क्र
 मस्वर्गं जहति। संस्कारहीने च मृते कुशारमुपदापयेत्। निष्क्रमात्रं स्वर्गमिति दद्यादश्वेहाहते। पु
 नाहते सेत्रपालं स्यापयेत्। निजशक्तिनः। संस्कारेणाहते दद्यात्तमहिषं दक्षिणां चित्। कृमिभिश्च
 मृते दद्याद्दोषमान्यं च वारिकाः। वृक्षं वृक्षहने दद्यात्तौ वरौ वस्त्रं संपुनः। शृगिरगानिहते दद्या
 देषं भवत्यसंपुनः। शंकरेन हते दद्याद्ध्वं सोमस्करां चित्। शृगपाते मृते चैव प्रदद्यात्तान्यपवेतं

अग्निना निहते कार्यमुदपानं स्वशक्तिः ॥ दाहकानि हते वैषकत्वे व्यासदेने सभा ॥ शस्त्रेण निहते
 दद्यात् महिषीं दक्षिणां चित्ता ॥ अश्वना निहते दद्यात् सवत्सां गायपस्विनां ॥ विवराचमृते दद्यात्
 मेदिनीं हेमनिर्मितां ॥ उद्धवनेन वमृते कपिकेन कुनिर्मितं ॥ मृते जलेन वह्निं हेमदद्याद्दिनिष्ठं
 विषुचिका मृते स्वादभोजयेच्छतं दिज्ञानं ॥ मृते धेनुः प्रदातव्या कर्षत कर्षले मृते ॥ काशरं मृते
 च मृते अश्वकं च मृते चरेत् ॥ अतीसार मृते लस्य गायपस्य तो जपेतां ॥ शक्तिं लस्य दिग्दह्यते
 जपेद्द्वयं यो दितं विद्युत्यानेन निहते विद्यादानं समाचरेत् ॥ अतस्मिन् मृते कार्यं वेदपारापरांतया
 संस्कारास्वस्तं कदद्यात् दस्यपस्य शतो मृते ॥ पतिते वमृते कुपीत्याजापत्यास्तुषोऽंशः ॥ मृते चाप्यश्व
 हिने कच्छराणां नवनिचरेत् ॥ स्वकृतविधानेन विदध्यादोर्ध्वदेहिकं ॥ तथा वैधमरालोपि न दोषः
 तदा हतं मृते वृद्धा गौर्ध्याः ॥ वृद्धः शौचमृते लेपः प्रत्यात्मातमिषकृपः ॥ आत्मानं घातयेद्यस्तु भृश
 म्मनश्नोतुभिः ॥ तस्य त्रिरात्रमाशौचं हितैमित्यस्थिसंवेपः ॥ मृते येन दकं कृत्वा चतुर्थे प्रादुभा
 चरेदिति हेमाद्रौ विस्पृधं मेपि ॥ नरस्तु व्याधिरहितो न त्यजे दाम्ननस्तनुं ॥ असर्प्या नाम ये लोका
 अंधेन तप्तमाहताः ॥ तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति मेके चान्यहो जनाः ॥ अरिष्टे रात्मनो शात्वा मृत्याका
 लमुपस्थितं ॥ व्याधितो भिषजात्यक्तः ॥ शरीरापुषि चात्मनः ॥ यथा युगानुसारं सत्यं ज्ञेयं दाम्ननस्तनुं
 तस्मिन्काले तनुत्यागाद्यद्येष्टं फलमाप्नुयात् ॥ आपुषस्तु पुराहृष्टमरणं साक्षराण्यसंचनेति गौडना
 मपपाठः ॥ उत्तरार्धे असेर्गतेः ॥ सत्रियस्य तु सद्यमेव मृते मंत्रैरियोचितः ॥ अपरं कुरुत्यर्गः ॥ जो
 जीवितुं न शक्नोति महाव्याधुपपीडितः ॥ सोऽग्न्यदकं महापात्राकुर्वन्वानप्रदुष्मतिः ॥ अत्रोक्तवस्य
 मारावचो निचयात्मयागातिरिक्तेः ॥ विक्रित्य गेमाधुपहता नाम भिषकारः ॥ सोऽपि जीर्णवानप्रस्थ
 स्येवेति विज्ञानेश्वरदेव्यास्तिकादयः ॥ अतएव मिताक्षरदो भृगुपाता नशनादिकवानप्रस्थ
 स्येवोक्तः ॥ भनुरपि ॥ आसामहर्षिचर्याणां त्वात्प्यतममातनुं ॥ वीतशोकभयो विमोक्षस्य
 यामकल्पत इति ॥ तेनात्यत्रापि न दिष्यते वा ॥ मृते क्वादिनिकेचित् ॥ तस्मात् ॥ वानप्रस्थमरणो
 शौचनिषेधात् ॥ तेन गृहस्थादिपारमेव देतेन मृते नोधिकारः ॥ कायेन धिकाराच्च ॥ नैमित्तिक
 त्वेत्वं करणो देवो नित्यता च स्यात् ॥ प्रयागे त्वरे गिरा च ॥ पत्रं ॥ पूडाश्च सत्रियावैरणाश्च
 जाश्च तेषां धमाः ॥ एतेन जेयुः प्राणा नैवर्जोपित्वादि जेयुः पति त्वात्प्राणास्तु व्रतं तजाम
 हा भवेदिति ॥ तन्मिर्मलमिति मयाः ॥ तत्त्वमुहेमाद्रौ वनकांडे लिखन्नाग्निर्मलत्वं चित्तमेव ॥ प्रज
 यात्तु पतित्वेति भृगुपातमात्रपर्युक्तं ॥ प्रासराणां व्यनुज्ञातमिति ॥ वस्यमाणविरोधाच्च ॥ पक्षारि
 त्युपारणे ॥ आत्राह्यरोगावास्वर्गादिमहाप्रलजिगीषया ॥ प्रविशेज्जलनं तोयकरेण नशनं लभेति
 तत्प्रयागातिरिक्तपरमितिकेचित् ॥ हेमाद्रौ त्वेन दये प्रयागवदशाखादिन्युक्तेः ॥ प्रासराण्यप्रयागे
 पिनेति प्रतीयेतां माधवीयः परं क्वादि उपारणे ॥ दुष्प्रकृत्यैर्महारेगेः पीडितस्तु प्रमानपि ॥ प्रवि
 शेज्जलनं हीनं करेण नशनं तथा ॥ अगाधतो पराशिवभृगोः पतनमेव वा ॥ गच्छेच्च हापयंतापि
 वारगिरिमांदरात् ॥ प्रयागवदशाखाया देहप्रागं करोति च ॥ स्वपदे देविना शस्य काले मात्रे महोष
 तिः ॥ उत्तमान् प्राप्नुयाद् लोकां न्यात् ॥ गती भवेत्कचित् ॥ एतेषां अधिकारस्तु सर्वेषां सर्वे जेयुः न

एतामयनारीणां सर्ववर्णेषु सर्वदा ॥ ईदृशं मरणं मेघां जीवतां कुत्र विद्महे ॥ श्रीशौचं स्यात्प्रहंतेषां वज्रा
नलहेतुतया ॥ वाराणास्यां श्रिये धनं सुखं मारुतां भिषक् क्रियः ॥ काशपाषाणमध्यस्थो जातु वीजलम
ध्यगः ॥ अविमुक्तो न्युत्पलस्य कर्म मूलगतो हरः ॥ अणवतारकं ब्रूते नान्यथा कुत्र चित्कचित् ॥ हेमा
द्रौ वै ॥ अत्र प्राप्नोति ॥ इत्युक्तेरात्र मरणकालायाः स्त्रियाश्च नारो हरो संपूर्णमेवाशौचमा पृथ्वी
चंद्रस्तत्रादित्यहमाह ॥ शुद्धतत्त्वादिगोउपयैष्येयं ॥ एतच्च वृद्धादिमरणकालो निषिद्धः ॥ भृग्वग्निप
तनेष्वैव वृद्धादिमरणं तथेति माधवेन पृथ्वी चंद्रेण च कलिवर्जेषु कृते ॥ नचात्र यावदुक्तनिषेधः ॥ वि
शिष्टोद्देशवाक्याभेदान् ॥ नच कलौवानप्रस्थाश्रमनिषेधादेव सिद्धे मरणानिविधौ व्यर्थ इति वाच्यं
सर्ववर्णेष्वित्यादिभिरुक्तं त्रिष्यपि प्राप्तेः ॥ काम्यं भवत्येव ॥ ये वैतन्वा विदुर्जननीति श्रुतः सत्यासं
कोचायोगान् ॥ नच ये स्यात्माविकं श्रुत्य पराधीरपदोक्तेः ॥ मात्स्यभारनादिषु न लोकावचनाज्ञानं
वेदवचनादपि ॥ मतिरुक्तं मणीयाने प्रयागमरणं प्रतीकृतेः ॥ अतएव विष्णुधर्मैरेग्यादिमरणमुक्ते
रुक्तं ॥ यथा पुगानुसारेण संप्रज्ज्ञानमनुमिति ॥ काश्यामप्युक्तं मात्स्ये ॥ अत्रिप्रवेशं मे कुपूरविमु
क्तविधानः ॥ प्रविशति मुखेनेमेनिःसंदिग्धं वरानने ॥ हेमाद्रौ दिवस्वान् ॥ सर्वेदिपविमुक्तस्य स्व
यापारस्य मस्य च ॥ आपश्चिन्नमनुज्ञानमग्निपातो महापथः ॥ धर्माज्जनासमर्थस्य कर्तुः पापं कि
तस्य च ॥ ब्राह्मणस्याप्यनुज्ञानं तीर्थं प्राणाविमोक्षणं ॥ अपराकै वै च ॥ सहगमनं कलौ भवत्येव ॥
कलौ नान्यागतिस्त्रिणां सहा नुगमनादने इति ॥ ब्रह्मवैवर्तनां ॥ एतेन मरणान्तिकमापश्चिन्नं
श्रीशौचं ऽदौ चातुर्वारं स्यतु न्यागविषयश्च पुगांतरं परं एव ॥ प्रयागेऽपि त्रिस्थलीसैनौ स्कांदे
यथा कथं विज्ञीये स्त्रिणां न्यागं करोति यः ॥ तस्या न्यायात्तदोषान्नामुपादीक्षिता न्यपि ॥ पा
पे विष्णुः ॥ देहत्यागं तथा वीरः कुर्वेति मम सन्निधौ मत्तनुं प्रविशत्येव न पुनर्जन्मते नराः ॥ कौर्मौ
व्याधितो यदि वा दीनः कुक्षौ वापि भवेत्तरः ॥ गंगा यमुना साय यस्तु मारुता न परित्यजेत् ॥ ईशिता
नलभते कामान् वेदंति मुनिपुंगवाः ॥ तथा ॥ यागतिर्योगयुक्तस्य सत्वस्थस्य मनीषिणा ॥ साग
तिः त्यजतः प्राणान् गंगा यमुनं संगमे ॥ वारह ॥ तत्र यो मुच्यति प्राणान् चरमं लघुसुंदरि ॥ सर्वलो
कानि क्रम्य मम लोकं प्रपद्यते ॥ तथा ॥ अकामो वा सकामो वा वटमूलेषु सुंदरि ॥ श्रीप्रमाराणान्
प्रमुच्येत्तपदीक्षेत्तरमां गतिं ॥ तथा ॥ पंचयोजनविस्तीर्णं प्रयागं स्यतु मंडले ॥ व्यतीतान् पुरुषा
न संप्रभविष्याश्च चतुर्दश ॥ नरस्तारयते सर्वान् यस्तु प्राणान् परित्यजेत् ॥ ब्राह्मे ॥ ध्यात्वा विष्णु
पदं भोजप्रयागे विष्णुन तपः ॥ तनुं त्यजति वै माघतस्य मुक्तिर्न संशयः ॥ दुष्कृतोपि हरचारो ब्र
ह्महत्यादिपातकी ॥ हरिध्यात्वा त्यजेद्देहं प्रयागे मुक्तिमाश्नु भवेत् ॥ भविष्योत्तरे ॥ समाः सहस्रा
णि न संप्रवेजले दशैकमग्नौ पतने च योऽपि ॥ महादेवैश्च क्षिरशीतिगोयुहं च नाशकं भारतचा
स्य यागतिरिति सामान्यतो विप्रलं ॥ एवमप्ये विधयो ज्ञेयाः ॥ यत्तु गोपः ॥ प्रयागादिमरणं ब्रा
ह्मणभिन्नविषयमित्याह ॥ तद्दृष्टं पितृमहचरणैः प्रयागविधौ कृतमिति नाज्ञे व्यते ॥ अ
त्र दशाहमाशौचं त्रिरात्रस्य प्राप्नोति कालो वरत्वादिनिमदाः ॥ पुक्ते तु त्रिरात्रं ॥ दिवोदासीये
ये वमसुद्धितेऽपि कश्यपः ॥ अनशनमृतानामशनं देतानामग्निजलमविद्यानामृगसं

अग्निनानिहनेकायेमुदयानस्वशक्तिः। दाहत्वा निहने चैव कर्त्तव्या स देवता। यास्वत्वा निहने
दद्यात्तमहिषीं दक्षिणां चित्ता। अग्निना निहने दद्यात्सर्वसांगां पयस्विनां। विषेणा च मृते दद्यात्
मेदिनीं हेमनिर्मिता। उद्धवेनेन च मृते कर्पिकं कर्कशं निर्मितं। मृते जलेन वारुणे हेमं दद्याद्दिनिकृते
विष्विका मृते स्वादुभोजयेच्च शतं दिजान्। मृते धेनुः प्रदातव्या कर्प्यं न कर्पले मृते। काशरं मृते
च मृते अष्टकं चैव त्रयं चरेत्। अतीसारं मृते ससं गायत्र्या प्रपतो जपेत्। शक्तिं एषादिग्रहयस्ते
जपेद्द्वयं यो दिने

हिने कच्छराणां न वनिचरेत्

तदाहनुर्मेनुद्वगाग्योः॥ वरुः शौचमृते तु प्रः प्रत्याख्यातं भिषक् कुर्यात्। आत्मानं घानयेद्यस्तु भुव
वनीयेत्तदकं कृत्वा चतुर्थे आहमा
चरेदिति। हेमादौ विस्मृधमपि। नरस्तु व्याधिरहितो न तपने दात्मनस्तनुः। असर्था नामपेलोका
अधेन जपसाहगाः। ताले प्रेसाभिगच्छति पेके चात्मह नोजनाः। अरिष्टे एतमनो सात्त्विकं सत्का
लमुपस्थितं। व्याधितो भिषजापक्तः पूर्योक्तपुषि चात्मनः। यथा युग्मनुसारेण तपने दात्मनस्तनु
तस्मिन्काले तनुयागाद्यर्थे प्रलमापुयात्। आपुषस्तु पुरादृष्टमराणां स्रग्गस्य च। नेति गोपनी
मपपाठः॥ उत्तरार्धे असंगतेः॥ सत्रियस्य वसुधा मे मृते भर्त्रे रियो विनः॥ अपरा कर्त्तव्यं त्रयं गीः॥ त्रि
जो धितुं न शक्नोति महाव्याधुपपीडितः॥ सोम्युदके महापात्रा कुर्वन्वानं प्रदुष्यति। अत्रोक्तवस्य
मारावचो निवया त्रयागातिरिक्तः। विनिस्सरेणाद्युपहतानामधिकारः। सोपि नीरावानमस्य

प्रमादादपि निःशकः त्वमेत्यादि धिचोदित
। तस्य दाहादिकं कायेन स्नानपतितस्तसः

समाचरेत्स्तु क्रमः॥ स्य निरन्तावत्प्रा ॥

संवत्सरात्कुर्याद्दहनादिमयोदिनं।
निमित्तेन ज्ञानिवधशपथितेन सशुचितं काये।

आत्मघानेन वचनादस्तु
तत्संज्ञातिवधमिति तेन सशुचये। वदन् हृदयं शृणुष्व।

पंचममस्ति पुत्रकर्तृक सर्वप्रायश्चित्तादिविप्रवापने । प्रायश्चित्तवैधायनवचनाच्चेति दिक् ॥ इदं प्रायश्चित्ति
 ज्ञाहीणमेव । प्रायश्चित्तानर्हीणानुपतिनोदकभात्रकार्यमिति केचित् ॥ मदवपरिजातादिस्वर
 सोप्यवम् ॥ वस्तुनस्तु तद्दीनहं योर्वचनेनुपादानादविशेषात्तत्रापि नारायणवर्लिगया आर्द्धे
 नियुक्तं । पतिनोदकविधित्वा पित्राद्यतिरिक्तविषय इत्यपरे । सयथा ॥ हेमाद्रौवाज्ञे ॥ पतिनस्य
 तु कारुण्याद्यस्तुत्रिकर्तुमिच्छति । सहितासीसमाह्वयसंवेगादज्ञचेतना । अशुद्धमहस्ताताम
 यादन्नं ववीत्यपि ॥ हेदासीमच्छमूलेनतिलानानयसत्वर । तोयपूर्णं घटं चेमसतिलदक्षिणामु
 खी । उपविशानुवायेनचरणेनततः क्षिप । कीर्तयेत्यातकीसंज्ञां त्वपिवेतिमुहुर्वद । निशम्य त
 सवाक्यसाल्त्वमूल्याकरोति तत्र एवं कृतं भवेत्तुः पतिना नान्वान्यथेति । इदं च मृताहे
 कार्यं । पतिनस्य दासीमृताक्षिपदापरविवर्जयेदेतावतापमुपचरितो भवतीति मदनरत्ने विस्म
 क्ते ॥ इदं चात्मन्यागिविषयं । आत्मन्यागिनः पतिनास्तेनाशौचोदकभाजः स्युरित्युपक्रम्य विष्णु
 नारतस्याभिधानादिनिगोऽः । उपलक्षणात्वात्सर्वेषामिति नुपुक्तं । पत्रकश्चिदाह । यः पतिना
 घटस्फोटनं वा धवेव हि । कृतस्तद्विषयागिक्रिया निषेधवाक्यानि । जीवत्येव तस्मिन्त्यकर्म
 णः कृतत्वात् । उनः करणाभावाद्धिति । संबधुन्यागेन ज्ञातवैराग्यस्य कृतप्रायश्चित्तस्याप्यकर
 णापत्तेर्मिताक्षरादिविरोधमपश्यन् मूर्खैरनुपेक्षणीयः । न च कृतघटस्फोटस्य संयहविधिर्न
 तिवाच्यं । मनुना कृतस्य घटस्फोटस्य त्यागमुक्त्वा प्रायश्चित्तेन चरिते शूलं कर्ममयानव ॥ तेनैव सा
 र्द्धं भाष्येषु स्मृता एतज्जलाशये । इत्युक्ते ॥ अन्यथा प्रायश्चित्तमात्रेण तत्त्वसंज्ञात् । अतो घटस्फो
 टेन बहिः कृतस्यापि पित्रादेरन्येन नारायणवलिः ॥ निषेधास्तु पितृव्यादिपरा इति तत्त्वं । केचि
 तु नारायणवलोक्तत्वं तत्कर्मसंपिंडनवर्जकार्यं । गोब्राह्मणहानानाद्यपतिनां तथैव वा । व्य
 क्त्वाच्च प्रमीतानेव कार्यासंपिंडनेति वचनान् । ब्राह्मणादिह तेनाते पतिने संयवर्जित इति ।
 आर्द्धप्रकाशोक्ते चेत्याहः । ते हेमाद्रिस्थ पूर्वोक्तषट्त्रिंशन्मनविरोधान् निर्मूलत्वाच्छाद्धमका
 शस्य रुद्धिश्चादविषयत्वादुपेक्ष्या ॥ नारायणवलिस्तु हेमाद्राधनुसारेणोच्यते । तत्रादौ क्रिया
 निवधेगा रुडे तर्पणमुक्तं । कार्यं पुरुषसत्त्वेन मने वा वैष्णवेरापि । दक्षिणाभिमुखो भूत्वा प्रेतं विस्म
 मिति स्मरन् । अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधर । अस्य पुंडरीकाक्षमेतमोक्षप्रदो भवेति
 शुक्लेकादश्यां देशकालौ संकीर्त्तय मुकुटगोत्रस्या मुकस्यादुर्मरणात् मया तन दोषनाशार्थं । त्रौ
 धेदेहिके संप्रदानं त्वयोग्यतासिद्ध्यर्थे नारायणवलिं करिष्ये इति संकल्प्य ब्रह्माणं विष्णुं शिवं यमं
 प्रेतं पंचकुंभेषु ॥ विष्णुं लोभयः कार्यैरुत्सृज्य मम सत्त्वा ब्रह्मरोप्य मम सत्त्वं यमो लोहमयो भ
 वेत् । प्रेतो दर्भमयः कार्यैरग्निगाहजेनास्तु सर्वो मुहै भीषवा प्रतिमा सुषोऽशोपचारैः पुरुषसत्त्वे
 नाभ्यर्च्य अग्निप्रतिष्ठाप्य चतुर्हस्तसत्त्वेन प्रमृत्वं नारायणाय देमिति हुत्वा देवानामग्रे दक्षिणा
 यदभेषु विष्णुं रूपं प्रेतं स्मरन् । नामगोत्राभ्यामधुततिलपुनारं दशपिंडान् यज्ञोपवीतं च अमु
 कगोत्रं च मुकुशमन्त्रं प्रेतं विष्णुरूपं यते पिंड उपतिष्ठतामिति दत्त्वा कुशैः पुरुषसत्त्वेनाभिमन्त्र
 यते मम मिति सत्त्वेन पिंडाननुमं अशोदकेन चाभिषिञ्च्य आभ्यर्च्य चो मुकुशयोगेण ममुकगोत्रं वि

यामदेशं तत्र शून्यानां ज्ञानदेतानां च त्रिरत्रमिति। स्वमरणं तत्रावस्थितेऽपि। श्रवोक्तं च। तदा देरीहा
 शोचादिनिषेधस्तदा नीमेवावस्थाने तु सर्वमौर्ध्वदेहिककुर्यात्॥ गोब्राह्मणहतानां च पतितानां
 तथैव च। ऊर्ध्वसंवत्सरात्कृपात्सर्वमेवौर्ध्वदेहिकमिति हेमाद्रौषड्विंशमतात्। एवं स्लेच्छीक
 तानामपि गमाश्राद्धमपि कारयेत्॥ ब्रह्महाचक्रतश्च गोघाती पंचपातकी। सर्वे ते निष्क्रान्तिरिति
 गमायां पिंडपातनादित्यग्निपुराणात्। एव ब्राह्मणम्॥ क्रियते पतितानां नृगते सर्वस्य रेकचित्
 देशधर्ममगारात्तानृगपाकूपे स्वबंधुभिः॥ याज्ञऽपादमूले वा श्राद्धं हरिहरो स्मरन्। स पृथे
 रत्ययः॥ तत्र वधे मध्ये कृत्यमुक्तपराकैवापुंशो। युक्तपक्षे तु हृदयं कुर्याच्छ्रुतं वत्स॥ हा
 दशाहानि वा कुर्यात्तुल्ये च प्रथमं हनि। कृगलेषः॥ नारायणवलिः कापी लोकगर्ही भयान
 रे। तच्चातेषां भवेच्छैवेनामथेत्पुत्रवीधमः॥ व्यासः॥ नारायणं समुद्दिश्य शिवं चामदीपते
 तस्य शुद्धिकर्म तद्वैजैनतदप्येति। स चान्मघातादिना पश्चित्तु कृत्यकार्यः॥ तदुक्तं हेमा
 द्रौषड्विंशन्ने। कृत्वा चांशपरां प्रवेक्षिष्य कार्यापथाविधिः॥ नारायणवलिः कापी लोकग
 र्ही भयानरे। पिंडे दकक्रियाः पश्चात्तत्त्वोत्सर्गादित्तु च पत्न्यैकं हृत्पात्रिकुर्वीत स पिंडीकर
 णं तथा। दिवोदासीपृष्ठदशगता तपस्तु॥ पतिते वपूने शुद्धे प्राजापत्येऽपि ॥ ३२३ ॥ शूने वा पत्न्य
 हिते कृच्छ्राणां नवतिचरेत्॥ इत्याह इदं प्रापश्चित्तं। पित्रादिविषयः। इदिये परित्यक्तो यैव
 दाविषादिनः। यातयति स्वमान्मनो चांशलादिहताश्च ये। तेषां प्राजापत्यो नाश्च दमया समभिषु
 ताः॥ यथा श्राद्धं पतन्वति विष्णुना ममतिष्ठितं। तथा तिस्रं वक्ष्यामि नमस्कृत्य स्वमधुवे। रतिहे
 माद्रौ मेवोक्तः॥ तत्रैव वीथीयानेषि॥ नारायणवलिं व्याख्यास्यामो भिशक्तु पतितसुराणाम्
 गिनो ब्राह्मणहतानां च द्वादशवर्षाणि श्रीगणेशवारि मरणं पत्रपत्तनं तत्र कुर्वीतेति। यस्य
 परिशिष्टे तु। चांशलादित्याद्युक्ता दध्वाशरीरे तस्य संस्थाप्यास्थी नियन्तः॥ प्रापश्चित्तु
 कर्तव्यं पुत्रैश्चांशपरां प्रमत्सुकं। मदनरत्ने॥ ब्राह्मणहतानां च द्वादशवर्षाणि श्रीगणेश
 वीतेति। मदनरत्ने ब्राह्मणे॥ प्रमादादपि निःशकः तत्कस्यादिधिचोदितः। चांशले ब्राह्मणे श्रो
 रे निहतो पत्रकुत्रचित्। तस्य दाहादिकं कार्यं मत्मान्न पतितस्तु सः। चांशपरां तत्र कृच्छ्र
 पतं स्य विप्रुद्धयः। पदाकृच्छ्रं च दशकृत्यानुविधिना देहेन। बुद्धिपूर्वमृतानां तु त्रिंशत्तुल्य
 समाचरेत् इत्युक्तम्॥ स्मृतिरत्नावल्या न हि पुराणप्रापश्चित्तं कृत्वा योग्यदास्य सर्वं कार्यं मित्युक्तं
 आत्मनो धातुश्चार्थचरे चांशपरां हयः। तत्र कृच्छ्रं च तत्रैव त्रिंशत्तुल्यं कृत्वा पतनः॥ अर्वाक
 संवत्सरात्कृपां हृदनादिमयोदितं। कृत्वा नारायणवलिं मत्स्यत्वात्तदापुष्पश्रुतिः। इदं चान्नवध
 निमित्तं न ज्ञातिवधप्रापश्चित्तेन समुचितं कार्यं। अतएव बौधायने नोक्तं। द्वादशवर्षाणि नी
 तिमेति। मदनपारिजाते। स्मृत्यर्थे स्मरेत्। ब्रह्महादीनां तद्योग्यं प्रापश्चित्तं कृत्वा नारायणवलि
 कार्यं इत्युक्तम्। एवं स्लेच्छीकृतानामपि॥ पत्रकश्चिदाह पत्रकतेन प्रापश्चित्तेन पितुः। पापनाशे
 मानोभावाः। आत्मघातेन वधनादस्तु। महापातके तु कथं स्यादिति। सस्वयमेवात्मवधप्रापश्चि
 त्तस्य ज्ञातिवधनिमित्तं न समुच्चयं। चदनहृदपुष्पमृषा। न हि ज्ञातिवधनिमित्तं पुत्रैः कार्यमिति

वचनमस्ति पुत्रकटकसर्वप्रायश्चित्तादिविप्रवापने । प्रायश्चित्तवैधायनवचनाच्चेति दिक् ॥ इदं प्रायश्चित्ता
 त्ताहाणामेव । प्रायश्चित्तानर्हाणानुपतिनोदकमात्रं कार्यमिति केचित् ॥ मदवपरिजातादिस्त्र
 सोप्यवम् ॥ वस्तुनस्तुतदहं नह्येवंचनेनुपादानादविशेषात्तत्रापि नारायणवर्तिगयाश्चाद्वे
 नियुक्तं । पतिनोदकविधित् । पित्राघतिरिक्तविषयश्च परे । समया ॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे ॥ पतितस्य
 त्कारुण्याद्यस्तृप्तिकर्तृमिच्छति । सहितासीसमाहमसंवेगादत्रैवतना । अशुद्धमदहस्तांगम
 यादृजवृत्त्यपि ॥ हेदासीगच्छमूल्येनतिलाननयसत्वर । तोयप्रणीयद्वेमेसतिवदक्षिराणामु
 खी । उपविष्टानुवामेनचरणेनततः क्षिप्यतीर्त्तयेत्यातकीसंज्ञांत्वेतिमुहुर्वद । निशम्यत
 सवाक्यसाल्पथ्यमूलाकरोति तत् । एवं कृतं भवेत्तृप्तिः पतिना नानवाच्यमिति । इदं च मृताहे
 कार्यं । पतितस्य दासीमृताक्षिपदाघरविवर्जयेदेतावता यमुपचरितो भवतीति मदनरत्ने विस्म
 क्तेः । इदं चान्यथागिविषयं । आत्मनागिनः पतिनास्तेनाथो बोदकभाजः स्युरित्युपक्रम्य विष्णु
 नाएतस्याभिधानादिनिगोशः । उपलक्षणात्वात्सर्वेषामिति नुमुक्तं । पत्रकश्चिदाह । यः पतिना
 यरस्फोटनवांधवेवैहि । कृतस्तद्विषयाणि क्रिया निषेधवाक्यानि । जीवत्येव तस्मिन्त्यकर्म
 णः कृतत्वात् । पुनः करणाभावादिति । संबंधुन्यागेन जातवैराग्यस्य कृतप्रायश्चित्तस्याप्यकर
 णापत्तेर्भिनाक्षरादिविरोधमपश्यन् पूर्वस्मिन्पेक्षणीयः । नच कृतघटस्फोटस्य संयहविधिर्न
 तिवाच्यं । मनुना कृतस्य घटस्फोटस्य त्यागमुक्त्वा प्रायश्चित्तेन चरिते पूर्णं कर्म मयां गव । तेनेव सा
 र्वभारत्येषु स्थावापर्येजलाशये । इत्युक्तेः । अन्यथा प्रायश्चित्तमात्रे एतत्प्रसंगतः । अतो घटस्फो
 टेन बहिः कृतस्यापि पित्रादेरह्येन नारायणवलिः ॥ निषेधास्तु पितृव्यादिपरा इति तत्त्वं । केचि
 तु नारायणवलौक्यं तत्कर्मसंपिंडनवर्जं कार्यं । गोमांसराहनानां च पतिना नांतयेव वा । अ
 त्कमात्रप्रमीतान्तेनैव कार्यसंपिंडनेति वचनात् । ब्राह्मणादिह तेनाते पतिते संगवर्जित इति ।
 आहमकाशोक्तेऽन्याहः । ते हेमादिस्थश्रवोक्तपरित्रिंशन्मतविरोधान् निर्मूलत्वाच्छाहमका
 शस्पृष्टिश्चादविषयत्वादयेक्ष्या ॥ नारायणवलिस्त्वेमाप्राधनुसारेणोच्यते । तत्रादौ क्रिया
 निवधेराहउत्तर्पणमुक्तं । कार्यपरुषसूक्तैर्नमंत्रे वा वैष्णवेरापि । दक्षिणाभिमुखो भूत्वा भ्रंतं विष्णु
 मिति स्मरन् । अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरा । अक्षयः पुंडरीकाक्षश्चेतमोक्षप्रदो भवेति
 शुक्लैकादशो देशकालौ संकीर्त्तयामुकगोत्रस्यामुकस्यादुर्मरणमथातन दोषनाशार्थं । औ
 र्ध्वदेहिके संप्रदानं त्वयोग्यता सिद्ध्यर्थं नारायणवलिं करिष्ये इति संकल्प्य ब्राह्मणविष्णुशिवपद्म
 प्रेतपंचकुंभेषु । विष्णुसर्गो मयः कार्यो रुद्रस्ताम्रमपस्तथा ब्रह्मरोष्यमपस्तत्रमोलोहमयो भ
 वेत् । प्रेतो दर्भमयः कार्यैरिगिगहोक्तास्तु सर्वासु हे मीषु वा मतिमासु षोडशोपचारैः पुरुषसूक्ते
 नाम्पञ्चाग्निप्रतिष्ठाप्य च पुरुषसूक्तैर्नमस्त्वं नारायणयेदमिति हुत्वा देवानामये दक्षिणा
 यदंभेषु विष्णुरूपं भ्रंतं स्मरन् । नामगोत्राभ्यामधुशृततिलयुतान् दशपिंडान् यज्ञोपवीत्येव अमु
 कगोत्रं च्यस्य कश्मैत्रे तविष्णुरूपां भ्रंतं पिंड उपतिष्ठता मिति दत्ताकुरेः पुरुषसूक्तेनाभिं व
 पते मम मिति सूक्तैर्न पिंडाननुमंशुश्लोदकेन चागिविद्याभ्यर्चयामुकशयो नाममुकगोत्रे वि

स्वरूपमेतन्मयं यामीति पुरुषसत्त्वेन प्रत्यक्षं तर्पयित्वा एकमापन्नं ब्रह्मादिपंचभ्यो दद्यात् ॥ ब्रह्मविष्णुमहादेवाय मन्त्रैव सकृत् करः ॥ वलिङ्गहीना कुर्वन्तु मेनस्य च शुभांगतिमिति ॥ मिताक्षरा
मातृहोमवत्सादिनोक्तः ॥ ततः प्रतिदेवतं त्रिविधं प्रलशं करं मधुघृतं यज्ञानि च निवेद्य पित्र
मभ्यर्च्य नद्योऽस्त्रिध्वाराद्यै न वसप्रपंचवा विप्रान्निमंत्र्योषधितेन नागराणं कृत्वा भूतेषु
नार्विष्णुममं संपूज्यैकोद्दिष्टविधिना आदपवर्जं करिष्येत्सुक्ता ब्रह्मविष्णुशिवममं नान्यस्मिन्
विप्रानुपविश्य मेतस्याने चैकं विष्णुस्मरन्नावाहनाद्यर्थं पुनर्नृपि प्रश्नांतं कृत्योत्सेस्वनादिकं
त्वान्तशेषेण ब्रह्मणो विष्णवे शिवाय ममायसपरिवाप्य चतुरः पित्रान्दत्त्वा मेतन्नाम गोत्रे स्मृ
त्वा विष्णुनाम्ना पंचमदत्त्वा भ्यर्च्योच्चांते भ्योदक्षिणां दत्त्वेकं प्रेतं स्मृत्वा विशेषतः ॥ संतोष्य विप्रैः
प्रेतायेदं तिलोदकं मुपतिष्ठतामिति ॥ सतिसमुदकं दपयित्वा भुञ्जीतेति ॥ अत्र विशेषांतरं भद्रं
तां त्येष्टि पद्धतौ तेषां संप्रहेते तु वर्षे पंचमेतं श्वेतिक भक्तं श्वेतं शुक्लं पंचम्या मुपवासं नक्तं वा कृत्वा पि
ष्टमयं नागमनेन जासु किं शेषं प्रयत्नं कर्तव्यं ॥ काश्चन रथं राक्षसं खपालं कालियं तं शक
कपिलेति नामभिः प्रतिमासं संपूज्य पापसेन विप्रान् संभोज्य वस्त्रेण ते हेमनागं गां च प्रत्यक्षां च द
त्वा नागं यणं वलिङ्गयन् ॥ मूलं तु हेमादौ तेषां बोधपनसंवे संप्रमृतां नान्योत्सवैश्चो रतिमि
त्युच्चाहूतो हेत्वोदकं मृतानां समुद्रं पवुषा येति ह्रस्वेति ॥ क्रिया कुपोदिति शेषः ॥ आस ॥ ॥ सेव
रां भारानिष्यन्त्यं न्यग्नं कृत्वा तथैव गां ॥ व्यासापदत्वा विधिवत् पितृणां नृणामात्रं वा ॥ हेमादौ भ
विष्ये ॥ पंचम्यां पञ्चगुहेमं स्वर्गं नैकेन कारयेत् ॥ स्त्रीराज्यपात्रमभ्यर्च्य पूज्य विप्रान् दद्यात्पुत्रं वा
यश्चिन्नमिदं योक्तं नागदष्टस्य शभुनेति ॥ अपरं कं स्मृत्यनरे ॥ न देवमुद्यंति प्रेतो नायमण्यमोक्त
ते ॥ यो ददाति क्रियापिंडं तस्मै प्रेता पचेतुतः ॥ तस्यैवाशेषमुद्दिष्टं अहमेव न संशयः ॥ विष्णुस्मर
समाप्तौ तु त्रयोदश्यां दिनत्रयं अशौचं पिंडदः कुर्यान्न तु तदंशु गोत्रजाः ॥ मस्य वै पुरुषकाले तु मु
क्तिर्ना संततिर्भवेत् ॥ सर्वसे अकेनित्यं पंकमग्नः करिष्येत्सुपुत्रं कृत्वा वलिनागं यणं कुपोत
स्योद्देशेन भक्तिमानिति गारुडोक्तेरुपव्रस्यापि पत्न्यापैः कापुंस्तुक्तं देवयासिकेन ॥

॥ अथ विधाना आशोचामावः ॥

॥ मयापतिपुद्गमतादिषु ॥

याणमाश्रमाणां च कुर्याद्वाहादिकाः क्रियाः ॥ पुनः किंचिन्नकर्त्तव्यं न चान्येषां करेति सूरति
ब्राह्मण ॥ ३२५ ॥ ॥ एकोद्दिष्टं कुर्वीत पतीनां चैव सर्वदा ॥ अहमेकादेशो मात्रेणैव वारं नु
विधीयते ॥ संपिंडीकरणं तेषां न कर्त्तव्यं सुतादिभिः ॥ त्रिदंशु हण्णादेव प्रेतं त्वं नैव नाप्येत ॥ त
त्संस्तारवक्ष्यामः दक्षात्रेयः ॥ एकोद्दिष्टं जले पिंडमाशौचं प्रेतसंस्क्रियं ॥ न कुपोद्दिष्टं किं कादयत्
त्रेह्यभूता अभिष्यवे ॥ वार्षिकं दत्तं कृत्वा विना सिकादिनिषेधो ननु दर्शदे ॥ सत्यासिनोप्या
दिषादिपुत्रः कुर्याद्यथाविधीनि ॥ वायवीयोक्तेः ॥ पृथ्वीचंद्रोदये प्रजापतिः ॥ अहमेकाद
शे प्राप्ते पार्वणं नुविधीयते ॥ संपिंडीकरणं तस्य न कर्त्तव्यं सुतादिभिः ॥ एषु संपिंडनादिनि
षेधा उवादेन पार्वणोक्तेः ॥ ननु स्थाना पल्लं त्वं पार्वणस्य गम्यते ॥ नगिरागिरिति त्रयादेशं
नोद्देश्यमिति वत्त ॥ इदं वार्षिकादिविधां च त्रिदंशु परा ॥ एकदंशु परमहंसादीनां नुन किमपि
कार्यं ॥ श्वेतोक्तो शनो वाक्यो त्रिदंशु हण्णादिनिश्चलपाण्यादयो गोत्राः ॥ त्रिदंशु देवम

नोदडादिदंडत्रयोक्तेः ॥ यस्यैतेनियतादंशः सत्रिदंडीति चोच्यते इति स्मृतेः ॥ वौधापनः ॥ नारायण
वलिश्चास्यकर्त्तव्योद्वादेशहनि ॥ अस्यापार्वणेन समुच्चयो ज्ञेयः ॥ तत्र स एवाह ॥ कृत्वा विष्मो
मंशपूजायापसं विनिवेदयेत् ॥ अग्नौ हत्वा तु तच्छेषं व्याहृतीभिः समाहितः ॥ यती च ग्रहस्था
नसाधुत्वा निमग्नं द्वादशावराणः ॥ अभ्यर्चयं गंधपुष्पाद्यैर्नैवेद्वा दशनामभिः ॥ संभोज्य हवेनाग्ने
नदक्षिणां च निवेदयेत् ॥ त्रयोदशं हि जपेष्टमात्मसंज्ञयते द्रिया विष्णुयथा तथा भर्त्तुपाद्यो
श्रविधानतः ॥ दद्यात्पुरुषसूक्तेन गंधपुष्पादिकं क्रमात् ॥ वस्त्रालंकरणदीनियथाशक्ति प्र
दापयेत् ॥ उच्छिष्टसन्निधौ तस्य दर्भान् स्तोये भूतले ॥ भूर्भुवः स्वः स्वधा युक्तैस्तैर्दद्याद्भलि
त्रयं ॥ अश्वमेधसहस्रस्य वा जपेयं शतस्य च ॥ यत्फलं तत्तत्तत्तमेदवपत्करोति यति क्रिया ॥ यौ न
कल ॥ यौ न को ह प्रवक्ष्यामि नारण्यगवलिं परं ॥ चंडाला उदकात् तस्पर्शं वा ह्यराग्नेद्युताद
पि ॥ दक्षिणं पशुपुष्पश्चरज्जुशस्त्रविषाशमभिः ॥ देशान्तरमृता नाना च मृता नाना चैव सार्धैः ॥
जीवच्छादं मृता नाना च कनिष्ठानां तथैव च ॥ यतीनां योगिनां पंसामन्येषां मोक्षकां क्षिणा ॥
उण्यायाश्च यार्था पद्मादंशे हनिकारयेत् ॥ द्वादशं च वरुणाग्नेते पंचम्या पर्वणोत्सुवेत्युक्ता
प्रवौक्तं सर्वे विधियुक्ता ॥ तोदेव तिष्ठ इभिः पुरुषसूक्तेन च मन्त्रेण यमसंहुत्या केशवादिद्वा
दशनामभिलक्ष्य पितृद्वादशविश्रान्तं संभोज्य तैरेव द्वादशपिंडान् दद्यादित्यधिकमाह
उद्भूतेन प्रागुक्तं ॥ कृतं जीवच्छादं मृते सपिंडं एषो वादिकार्यं न वा ॥ तदुक्तं हे माझे लै मे
मृते कुर्यान्न कुर्याद्वा जीवम्युक्तो यतः स्वयं ॥ काले गते हि जपेष्टमौखं न द्वापि दहेत वा ॥ पुत्रक
तमशेषं वक्तृत्वा दोषो न विद्यते जीवत्यपि विशेषलत्रैवोक्तः ॥ नित्यमेमिन्निकं यत्कुर्याद्वा
सत्यजेत वा ॥ बाधवैपि मृते तस्य नैवाशौचं विधीयते ॥ सूतकंचनसंदेहः स्नानप्राज्ञेराशुश्च
नि ॥ स्नतद्योगौ विषयं वा योगमार्गं रत्नोपिवेति तस्याप्युक्तेः ॥ तथा ॥ आहिताग्नौ मोषितमृते
तदस्थिदाहात्पूर्वपुत्रादीनामाशौचं ॥ संध्यादिकं मेलोपश्च नालि ॥ अनग्निमत उच्चाते एषो
चादि हि ज्ञानिषु ॥ दाहादग्निमतो विद्यादिदेशस्थे मृते सज्जोतिरस्मृतेः ॥ आहिताग्ने दाहात्वा
गपि दशाहः ॥ संस्कारांगं च भिन्नो दशाहः इति भूतं स्वामी राधांशश्च ॥ तच्चित्तं ॥ मूलैक्या
हचैव विरोधाच्च ॥ एतन्न प्रायुक्तं ॥ अत्र देहस्यैव संभवे दाहः ॥ आहिताग्नौ विदेशस्थे मृते सति क
लेचनं ॥ निधेयं नाग्निभिर्यावत्तनदीपैरपि दह्यते ॥ इति ब्राह्मणे ॥ तदभावे छंदोगपरिशि
ष्टे ॥ विदेशमग्नौ स्थानि आहत्याभ्यज्य सपिंडा दाहयेद्द्विधा ॥ द्वाधपात्रयासादि पूर्ववत्
अस्थ्यामलाभे पणानि शकलांस्तु क्तया च ता दाहयेदस्थि संस्थानि ततः प्रभृतिस्तत्कं ॥
हेमाद्रौ षड्विंशन्मते ॥ कुर्याद्दसंममं त्रेतदर्थं त्रिंशत्तपश्चिभिः ॥ पालाशीभिः शभिद्वितीं सं
स्थानैव प्रकीर्त्तनाः ॥ अधिष्य ॥ चत्वारिंशत्तपि रः स्थाने श्रीवापां च दशे वत् ॥ वाहोश्चैव श
तदद्याद्विंशति च तथोरसि ॥ उदरे विंशति दद्यात्त्रिंशतं कटिदेशयोः ॥ ऊर्वोश्चैव शतं दद्या
त्रिंशत्तं जातु जघयोः ॥ पादौ गलीषदशैव एवाच्येत कल्पना ॥ यदनरले मत्तपार्धः ॥ शि
रस्य शीत्यं दद्यात्तप्रीवापां तु दशे वत् ॥ वाहोश्चैव शतं दद्यात्तप्रीवापां तु दशे वत् ॥ उरसि

सुहृत्प्रेतं नर्पयामीति पुनश्च न प्रवृत्तं नर्पयित्वा एकत्रामुनं ब्रह्मादिपंचभ्यो दधाना मंत्रस्तु ॥ ब्र
ह्मविष्णुमहादेवाय मन्त्रैव सकृत्कारः ॥ बलिगृहीत्वा कुर्वेतु प्रेतस्य च शुभां गतिमिति ॥ मिताक्षरा
पातु होमवत्यादि नोक्तं ॥ ततः प्रतिदेवतं त्रिविधं फलं शक्यं रामधुधृतगुडानि च निवेद्य पित्रा
मभ्यर्च्य नद्यां स्निग्ध्वा एतौ न वसुधैव कुटुम्बकविधानि मंत्रोपायिते न जागरणं कृत्वा श्रोभूतेषु
न विष्णुममं संश्रये कोटिद्विविधाना आदं पंचकं करिष्येत्युक्त्वा ब्रह्मविष्णुशिवममं प्रेता न स्मरन्
विभान् उपविश्य प्रेतस्थाने चैकं विष्णुस्मरन्नावाहना घर्घयुनेत् ॥ प्रिप्रभ्रांतं कृत्योत्तेखनादिक
त्वा न्न शेषेण ब्रह्मरा विष्णवे शिवाय मम सपरिवार एव चतुरः पित्रा न दत्ता प्रेतनामगोत्रे स्म
त्वा विष्णुनाम्ना पंचमं दत्त्वा भ्यर्च्योच्चाते भ्यो दक्षिणां दत्ते कं प्रेतं स्मृत्वा विशेषतः ॥ संतोष्य विषे
प्रेतायेदं तिलोदकमुपतिष्ठतामिति ॥ सतिलमुदकं दापयित्वा भुंजीतेति ॥ अत्र विशेषांतरं भद्रक
तायेष्विष्यते ॥ ज्ञेयं ॥ सप्रेते तु वर्षं पश्चेत्तु सर्वे लोकभक्तं सर्वशुभं च मया मुपवासं न कृत्वा कृत्वापि
सम्यं नागमनंतं वा सुकिंशं स्वयं कवलककोष्ठाभ्यन्तरं धृतं राक्षसं स्वपालकास्ति पतश्च क
कपिलेति नामभिः प्रतिमासं संश्रूय पापसेन विभान् संभोज्य वत्सराते हेमनागं गोचपत्यक्षा च द
त्त्वा नागपरा वलिकुयोत् ॥ मूलं तु हेमादौ ज्ञेयं ॥ बोधापनसत्वे सप्रेता ज्ञानमोक्षसर्वेभ्यो रतिनि
स्तु आहूतौ हुत्वा रक्ते मृता नासमुद्रा पवपुना येति हुत्वेति ॥ क्रियाकुपोदिनि शेषः ॥ आसः ॥ सोव
रांभारनिष्पन्नं नागं कृत्वा तथैव गां ॥ व्यासाय दत्त्वा विधिवत् पितृरात्रयमाप्रवासां हेमादौ भ
विष्ये ॥ पंचम्यां पन्नं हेमं स्वर्गे नैकेन कारयेत् ॥ स्त्रीराज्यपात्रमध्यस्थं श्रूय विभान् दापयेत् ॥ आ
मन्त्रितमिदं प्रोक्तं नागदष्टस्य शंभुनेति ॥ अथ एकं स्मृतं ॥ तदेव शुद्धिप्रेतो नागपरा वलिक
ते ॥ यो ददाति क्रियापिंडं तस्मै प्रेता पवेत्तुनः तस्यैवाशौचमुद्दिष्टं अहमेव न संशयः ॥ विष्णुश्चाह
समाप्नोतु नमो दश्यां दिनत्रयं ॥ अशौचपिंडः कुर्यान्न तु तदंशुगोत्रजाः ॥ मस्यैव मृत्युकाले नृप
हिन्ना संततिर्भवेत् ॥ सर्वसे अरुके नित्यं पंकमग्नः करीययेत्युपक्रम्या बलिनागपरां कुर्यात्
स्योद्देशेन भक्तिमानिति गारुडोक्तेरुपस्थापि पत्न्याधैः कापुशुक्तं देवयाजिकेन ॥

॥अथविधाना आशोचाभावः॥

॥मयापतिपुद्गृतादिषु।

याणामाश्रमाणां च कुर्याद्वाहादिकाः क्रियाः ॥ पुनः किंचिन्न कर्तव्यं न चाप्येवाकरोति स रति
ब्रह्मात् ॥ उशनाः ॥ एकोटिद्विनकुर्वीत पतीनां चैव सर्वदा ॥ अहये कादशे मात्रे पावर्णे नु
विधीयते ॥ सपिंडीकरणं तेषां न कर्तव्यमुतादिभिः ॥ पिंडं उपहृत्वा देवप्रेतत्वं नैव नापते ॥ त
त्संस्कारवक्ष्यामः दत्तात्रेयः ॥ एकोटिद्वजलपिंडमाशौचं प्रेतसंस्क्रियां ॥ न कुर्याद्द्विषां दानं
प्रेतमीभूताभिश्यवे ॥ वार्षिकादवा कुर्याद्विधासिकादिनिषेधाननुदर्शनेः ॥ सत्यासिनोप्या
दिषादिपुत्रः कुर्यादथ्याविधीनि ॥ वायवीयोक्तेः ॥ पृथ्वीवद्गोदये प्रजापतिः ॥ अहये काद
शे मात्रे पावर्णे नु विधीयते ॥ सपिंडीकरणं तेषां न कर्तव्यमुतादिभिः ॥ एषु सपिंडनादिनि
षेधानुवादे न पावर्णे नोक्तेः ॥ न तस्यानापत्तत्वं पावर्णास्य गम्यते ॥ न गिरा गिरिति त्रयादेशं
त्वोद्ग्रेपमिति वत् ॥ इदं वार्षिकादि विधां च विदंशि परं एकदं दीपमहं सादीनां नुन किमपि
कार्यं ॥ श्वेतोक्तो शनो वाक्ये ॥ विदंशीयहरादिनिश्चलपाण्यादयो गेजः ॥ विदंशि शदेन म

नोदं द्वादिदं त्रयोक्तेः । यस्मै तेनियतां दशः सन्निदं तं चोच्यते इति स्मृतं । वौधापनः । नारयण
 वलिश्चास्यकर्तव्योद्वादेशे हनि ॥ अस्यापवर्गो न समुच्चयो ज्ञेयः । तत्र स एवाहः कृत्वा दिव्यो
 मेरुः पूजापापं स विनिवेदयेत् । अग्नौ हत्वा तु तच्छ्रेयसाहतीभिः समाहितः । यतीन् प्रहस्य
 नसाधुत्वा निमं अद्वा दशावरान् । अभ्यर्चयन् पृष्ठाधिर्मेतैर्द्वादशनामभिः । संभोज्य हव्येनान्ने
 नक्षत्राणां च निवेदयेत् । त्रयोदशं हि जपेष्टमात्मसंज्ञं पतेन्द्रियां विष्णुं यथा तथा भर्त्सय पापार्थे
 अविधानतः । दद्यात्पुरुषसूक्तेन गंधपुष्पादिकं क्रमात् । वस्त्रालंकरणदीनियथाशक्तिं
 दापयेत् । उच्छिष्टसन्निधौ तस्य दर्शनास्तीये भूतले । भूभुवः स्वः स्वधापुक्तैस्तस्मै दद्याद्वनि
 त्वा । अश्वमेधसहस्रस्य वा जपे पशतस्य च । यत्पुनतस्त्रभेदे वयं त्करोति पति क्रिया ॥ शौन
 कस्तु ॥ शौनको ह्येव दद्यात्पुनरायमरा वलिपरां । चेष्टालाडुदकात् सर्पांश्च ब्राह्मणां ह्येव नार
 यि ॥ दक्षिणश्च पृष्ठाभ्यश्चरन्तु शस्त्रविषाणमभिः । देशान्तरमृता नोच्यमृता नोच्येव साधनैः ।
 जीवच्छाहं मृता नोच्यं कनिष्ठानां तथैव च । यतीनां योगिनां पसापन्येषां मोक्षकां क्षिण्य
 उण्याधाद्यक्षयार्थं पद्मादं दशहृनिकारयेत् । द्वादशं श्रवणोद्घाते पंचम्यां पर्वणोत्सवे च
 श्रौतं सर्वे विधिषु कृत्वा तोदेवेति षडभिः पुरुषसूक्तेन च प्रमृत्वा पापं संहृत्या केन च
 दशनामभिस्तु द्विपुणोपि त्रैहृदशविशान् संभोज्य तैरेव द्वादशपिंडान् दद्यादित्यपि न
 उद्धमतेतु प्रागुक्तं ॥ कृतजीवच्छाहं मृते सपिंडे राशौ चादिकार्यं न वा ॥ तदुक्तं हेमाद्रि
 मृतं कुर्यान्न कुर्याद्वा जीवन्मुक्तो मतः स्वयं ॥ काले गते हि जभसो खने द्वापि दहेतुः
 समशेषं च कृत्वा दोषो न विद्यते जीवत्यपि विशेषतश्चैवोक्तः ॥ नित्यनेमिन्निकं य
 सत्यजेत वा । वाधवैपि मृते तस्यैवाशौचं विधीयते । सूतकंचनसंदेहः स्नानमा
 ति ॥ रजद्योगो विषमं च योगमागेरतोपिवेनितस्याप्युक्तेः ॥ तथा ॥ आहिताग्ने
 तदस्थिदाहात्सर्वपुत्रादीनामाशौचं । संध्यादिकर्मलोपश्चनास्ति । अनान्य
 चादि हि जानिषु । दाहादग्निमतो विद्याद्विदेशस्थे मृते सतीति स्मृतं ॥ आ
 गपि दशहः ॥ संस्कारां च भिन्नो दशहः इति श्रुतं स्वामीयमांशु ॥ त
 द्वौ चैवोद्घातौ ॥ एतत्प्रागुक्तं । अत्र देहस्यैव संभवे दाहः । आहिताग्नौ विं
 लेवरं । निधेमनाग्निभिर्यावत्तदीपैरपि दह्यते । इति ब्राह्मोक्तेः ॥ तद
 शे । विदेशमरगस्थीनि आहृत्या भ्यज्य सपिंडाः । दाहयेद्द्विषाच्छा
 अस्यामलाभे पणो निशकला मुक्तया च । दाहयेदस्थिं संस्थापि
 हेमाद्रौ षड्विंशन्मते ॥ कुर्याद्वै मयमेतद्वै स्थितं षड्विभिः । पा
 स्थाचैव भक्तीर्निताः । भविष्ये ॥ चत्वारिंशत् शिरः स्थाने श्रीवाय
 तं दद्याद्विंशतिं च तथो रसि । उदरे विंशतिं दद्यात्विंशतं करिदं
 त्रिंशत्तं जावुजं ययोः । पादां गृहीष्वदशवै एषाच येन कस्य ना
 रस्य शीर्षे दद्यात् श्रीवायानुदशैव नु वाहोश्चैव शतं दद्यात्
 चरं कृच्छ्राश्च

विंशतं दद्यात्त्रिंशतं जठरे देरे। द्वादशाहं वषणयोरष्टाहं शिष्म एव न। ऊर्ध्वं चैकशतं दद्यात्त्रिंशतं
जंघयोर्द्वयोः॥ पादांशुलीषु द्वे दद्यात्तत्तमे तस्य कल्पनं। मूलकेनारिकेलं च भला वृत्ता लुकेत
था। पंचरत्नं मुखे च सज्जिह्वायां कदलीफलं च सुषोमं कपर्दीनां सिकायां तु कालकं। क
र्णयोर्ब्रह्मपत्राणि केयो वटप्ररोहकाः॥ नालकं कमलानां तु आत्रस्थाने विनिर्दिशेत्। मृत्तिकां तु
वसाधान् हरितालकं गंधकौ पुत्रे नृपादे दद्यात्पुरीषे पितृले तथा। संक्षीप्ततिलपिष्टं तु मा
संस्था घवपिष्टं मधुस्थालोहितस्थाने च चस्थाने मृगत्वचः। सनयोर्गुजके देये नाशपाश
तपत्रकं। कमलेनाभिदेशे स्यात्तुलाके वषणाश्रिते। लिंगे च रक्तमूलं तु परिधानदकूलके
गोमूत्रं गोमयं गंधसर्वोपध्यादिसर्वतश्चिन्ति। क्रियानुबंधे गुरुद्वये वमुक्त्वा न्यदपि। घृतेनाभ्या
मदेपं स्यात्तौ पने वत्रुस्मृतं। मौक्तिकं सनयोर्भृङ्गकुंभेन विलेपनं। सिद्धं नेत्रकोरोषु तां
बूलाद्युपहारकैः। सर्वौषधिपुतं कृत्वा शर्जां विवपथोदितां। इदं निरग्नेरपि॥ तत्रैव वृद्धमनुः।
प्राधितस्य तथा कालो गतश्चेद्द्वादशादिकः। प्राज्ञत्रयोदशे वषे नेत्रकर्मणि कारयेत्। वृहस्प
तिः॥ यस्य नश्च पते चार्त्ता पावद्वादश वत्सरतः। कुशपत्रकदाहेन तस्य स्यादवधारणा॥ भ
विष्ये॥ पितरि मापितो यस्य न वार्त्ता नेव चागमः। ऊर्ध्वं पंचदश दृष्ट्वा तं कृत्वा तत्र प्रतिरूपकं। कु
पोत्तस्य तु संस्कारं यथोक्तं विधिना ततः॥ द्वादशी न्येव सर्वोपाश्रितेन कार्या शि कारयेत्। द्वादशा
वृत्तिनिष्ठा पितृभक्त्यविषेति मदनरुलि उक्तं। गुरुकारिका पातु॥ तस्य पूर्ववपस्कस्य विंशतो
र्ध्वततः क्रिया। ऊर्ध्वं पंचदश द्या तु मध्यमे वपसि स्मृताः॥ द्वादशाहं तदाहं वृद्धं पुत्रे च यसि स्म
ता। चाक्षपात्रयं कृत्वा विंशतं कृत्वा ऋणवा सुतेः। कुशैः प्रतिकृतिदग्ध्या कामोशो वादिका
क्रिया इत्युक्तं पराशरः॥ देशांतरगतो न मृत्तिथिर्न ज्ञायते यदि कृत्वा मृत्तमा वा स्यात्कृत्वा
चैकादशी तथा। उदके पिंडदानं च तत्रैव आहवकारयेत्॥ इदं मासज्ञाने॥ तत्राहिताग्नेः शूलो
शोचं॥ अनाहिताग्नेस्तु त्रिरत्रं। अनाहिताग्नेर्देहस्तदाहो गृह्याग्निना स्वयं। तदलाभे प
लाशानां वृत्तेः कार्यः पुमानपि। वेष्टितव्यस्तथा। पत्न्या तृहसं सारस्य च मरणा। उर्यां सुत्रेण
वध्या तु प्रलेप्यो यवैस्तथा। सुपिष्टं जलसंमिश्रे दधयश्च तथाग्निना। अशौख्यं गायलोका
पस्नाहेत्युक्त्वा सयांधवेः। एवं पराशरं वदध्या त्रिरत्रमशुविभवेदिति ब्राह्मोक्तं॥ इदं त्रिरत्रं
न दशाहं मग्ने दहे तत्र प्राधिते कालशयं स्यादित्युक्तं॥ किंतु न दृष्टं। तत्र पत्नी पुत्रयोर्पूर्वमग्ने
हीताशो च यो देशाहा ये वा गृहीताशो च योस्तु त्रिरत्रं। पत्नी मृती भुजंश्चैव। सपत्न्योश्चैव
मिति स्मृत्यसारे। अन्यसर्पिडानां तु सर्वपराशरं दहे त्रिरत्रं॥ तदाहं गिरः॥ देशांतरमृ
ते श्रुत्वानाशो च वेत्कथं च न। कालान्यपेपिकुर्वीत दाहकाले दिनत्रयमिति स्मृत्यसारे तु॥
गृहीताशो चानां स्नानमात्रमुक्तं। वंशवपरिशिष्टेपि॥ ॥ अथातो तसंस्कारः
सवेदं न देशाहं स्यात्तत्रैव सर्वसमाभये दृष्टं माहिताग्ने रीहात्स्वभाशो च कुपोत्तमे वपथा
कालमन्येषु पत्नी पुत्रयोः पूर्वमग्ने हीताशो च योः कर्मो गे त्रिरत्रमिति॥ यः शीतावप्येव। वि
श्वादर्शनु। प्रतिकृतिदग्नेन भिदेशात् त्रिरत्रमिति॥ द्वादश वर्षादि प्रतिक्ष्योत्तरं दहेतुः

वदीनां सर्वेषां त्रिरात्रमेवेति कल्पतरुदिवोदासादयः ॥ ॥ अथ येन संस्कारे कालः ॥
हेमाद्रौ गार्ग्यः ॥ पंचमस्य शवसंस्कारे दिनं नैव विशेषाधयेत् ॥ अशौचमधेयं संस्कारे दिनं शोध्यं न सं
भवेत् ॥ अशौचविनिवृत्तौ चैतन्मृतः संस्क्रियते मृतः ॥ संशोध्यैव दिनं श्राद्धमध्वर्यं संवत्सराद्यादिष्वेतका
र्याणि कुर्वीत ॥ अथ मृतो ज्ञातृपरं कृत्वा पक्षश्च तत्रापि वर्जयेत् ॥ दिनत्रयं वा एते ॥ चतुर्थ्याश्च मृ
ते देहादशौचविनिवृत्तयेत् ॥ येन कृत्यं व्यतीपाते वैधृतौ परिधेतया ॥ कारणं विधिसंज्ञे च शनैश्च
दिनेन तथा ॥ चयोदश्यां विशेषेण जन्मना एव तया ॥ जन्मदर्शमेकोनविंशति ॥ जन्मना एव
यं ॥ भारते ॥ नक्षत्रे तु न कुर्वीत यस्मिन् जातो भवेच्चरः ॥ नभौ च पदयोः कार्यं तथा ये ये च भार
तः ॥ दाहरोषच सर्वेषु प्रत्येकं विविजयेत् ॥ कश्यपः ॥ भरण्याशमयाक्षेष्वाभूलं चिचरणा निच
येन कृत्येति दृष्टानि धनिष्ठा च पंचकं ॥ आत्मानो हितयरे हिरण्यवराधा पुनर्वसुः ॥ आषाढे हे वि
शाखा च भाद्रपदे चरणा निच ॥ एतानि किंचिदृष्टानि संभवे सति वर्जयेत् ॥ ज्योतिर्नारदः ॥ च
तुर्दशी तिथिर्न संभद्रा शुक्रा रासरी सिते ज्योतिरस्तमप्यंघ्रिभं विषमांश्रिभं ॥ शुक्लपक्ष
च संत्यज्य पुनर्देहं न मुत्तमं ॥ वसुत एवैतः पंच नक्षत्रेषु विजन्मसु ॥ योऽस्तत्र स्यात्क्षयोऽथैव दहनात्
कुलनाशनं ॥ अस्यापवादोदाहः ॥ तत्रैव वैजवायः ॥ येन स्यात्साक्षाद्ध्यस्य शत्रुत्वे कादशे ह
नि ॥ नक्षत्रतिथिवादिशोधनीयं न किंचन ॥ युगमन्वादि संस्कारातिदर्शनेन क्रियापदि ॥ दे
वादापत्तितातत्र नक्षत्रादि न शोध्यते ॥ विश्वप्रकाशपि ॥ गुरुर्भोगवयोर्भौत्येयोषमासम
लिल्लुचे ॥ नातीतः पितृमेधः स्याज्जयागोदावर्यं विना ॥ दानमपि तत्रैवोक्तं ॥ भद्रायां भूमिदा
ने स्यात्त्रिपादस्यै हिरण्यदः ॥ वारे सुतत्तद्वर्गांतवासोदानं विधीयते ॥ धनिष्ठा पंचकं च तत्रैव
रत्ना निदापयेत् ॥ एकाशीति पलकांशं तद्वैवातद्वैकं म ॥ नवधरत्रिपलं वापि दद्यादि
शामशक्तिरस्य लेप्रसंगेन ॥ हेमाद्रौ च द्रुमः ॥ अमृतं मृतमाकर्ण्य कृतं यस्योर्ध्वं देहिकं
मायश्चित्तमसौ स्मार्त्तं कृत्वा ग्नौ नादधीति च ॥ जीवन्त्यदिसमागच्छेत्तदृत्तं कुंभे निमग्नं ॥ उ
दृत्य स्नापित्वा स्य जातकर्मादिकारयेत् ॥ हादशाहं तत्र च यो त्रिरात्रमथ वा स्युः ॥ स्नात्वा ह
हेततो भाग्यो अर्थावातदभावतः ॥ अग्निनाथापविधिवं द्वाप्तो मेन वायजेता ॥ अथेदं नेतप
शुनागिरिगत्वा च तत्र तु ॥ इष्टिमासु यमनीं कुर्यादीशितो अकृतं स्तनः ॥ अनाहितानेस्तु वरु
मृतवार्त्तामात्रं श्रवणे उल्लाभलाभनः ॥ सुरभयसवयस्मिन् जीवे मृतशब्द इति ॥ यस्य तु जीवत
एव मृतिवार्त्तां श्रुत्वा स्त्रिया सहगमनं कृतं तदा तद्वैधमेव ॥ भर्तृमरणा ज्ञानस्येव निमित्तत्वा
त्परात्वात् स्य गौरवेणापुक्तत्वा चेति केचित् ॥ तन्ना ॥ मरणा ज्ञानस्य निमित्तत्वे अतीताना
गतयोरपि तथात्वापत्तेः ॥ भर्तृवैधदाहाभावेन तस्याः सहगमनाभावाच्च ॥ तस्मादाशौच
वत् ॥ ज्ञानमरणास्येव निमित्तत्वं न चात्र तदस्ति ॥ परं काम्यं मरणा मस्तु ॥ अत आत्महनन
दोषो लीति तात्परादाः ॥ तथा सर्वसंस्कारकृते त्रिरात्रमाशौचं ॥ तद्विधिबाह्येन कः ॥
अथ वक्ष्यामि सर्वसंस्कारविधिमुत्तमं ॥ सिनीवाल्यापोरोमास्यापचम्यावापिकार
येत् ॥ कृतसर्वेवधौ विप्रः पूर्वजन्मनि वायदि ॥ वधे प्राल्पापयेत्तापी चरेत्कच्छाश्च तदे

विंशतं दद्यात्त्रिंशतं जगदरे। द्वादशाहं वृषणयोरष्टाहं शिःश्रवतु। ऊर्ध्वैश्चैकशतं दद्यात्त्रिंशतं
जघयोर्द्वयोः॥ पादांशुलीषु द्वे दद्यात्तत्तमे तस्य कल्पनं। मूलके नागिके लतु अलावुना लुके त
था। पंचरत्नं मुखे यस्य जिह्वायां कदलीफलं। चक्षुषोस्तु कपर्दीदौ नासिकायां नालकं। क
र्णयोर्ब्रह्मपत्राणिके शेषे वृषो हकाः॥ नालकं कमलानां नु आत्रस्थाने विनिर्दिशेत्। मृत्त्रिकानु
वसाधानुहरितालकं गंधको। पुत्रैतु पादद्वे दद्यात्पुरीषे पित्तलं तथा। संधीषु तिलपिचूं नमो
संसाधवपिष्टकं मधुसालो हिनस्थाने त्वचस्थाने मृगतृचं। स्तनयोर्गुजके देये नाशापांश
तपत्रकं। कमलनाभिदेशे स्यात्तृताके वृषणाश्रिते। लिगे च रक्तमूलनुपरिधानं दुर्कलक
गोमूत्रं गोमयं गंधं सर्वोपध्यादिसर्वत इति। क्रियानुबंधे गारुडेऽप्येव मुक्ता न्यदपि। घृतं नाभ्या
मदेयं स्यात्कौपने च वृषु स्तनं। मौक्तिकस्तनयोर्मुद्गैर्कुंकुमेन विलेपनं। सिंदूरनेत्रकोरोधुतां
बलाद्युपहारकैः॥ सर्वौषधिपुतं कृत्वा प्रजीवे वयथोदितां। इदं निरग्नेरपि॥ तत्रैव वृद्धमनुः।
मोक्षितस्य तथा कालो गतश्चेद्द्वादशादिकः। प्राप्ते त्रयोदशे वर्षे मेन कर्मणि कारयेत्। वृहस्प
तिः॥ यस्य नश्रयने वा त्रौपा बह्वा दशवत्सरतः। कुशपुत्रकदाहेन तस्य स्यादवधारणा॥ भ
विव्ये॥ पितरि मोक्षितो यस्य नवा त्रैने वचा गमः॥ ऊर्ध्वपंचदशाहं तत्कृत्वा तत्प्रतिरूपकं। कु
र्यात्तस्य नु संस्कारं यथोक्तविधिना ततः॥ द्वादसीत्येव संवत्सराश्रितं कार्याशिकारयेत्। द्वादशा
हं प्रतिष्ठापितुं भिन्नविषये निमदनरत्ने उक्तं। गृह्यकारिकायां नु॥ तस्य पूर्ववयस्कस्य विंशतो
ध्वेततः क्रिया। ऊर्ध्वपंचदशाहं नु मध्यमे वयसि स्मृताः॥ द्वादशाहं तदाहं ऊर्ध्वमुत्रैव वयसि स्म
ता। चांद्रोपपन्नं कृत्वा विंशतं कृत्वा विंशतं वासुतेः। कुशैः प्रतिकृतिदध्या कार्याशो वादिका
क्रिया इत्युक्तं पराशरः॥ देशांतरगतो न मृत्तिथिने जायते यदि कृष्णाष्टमोक्षमावास्या कृष्णा
वैकादशी तथा। उदकं पिंडदानं च तत्र आहवकारयेत्॥ इदं मासज्ञाने॥ तत्राहिताग्नेः शर्णा
शौचं॥ अनाहिताग्नेस्तु त्रिरात्रं। अनाहिताग्नेर्देहस्तु दास्यो गृह्याग्निना स्वयं। तदलाभे प
लाशानां वृत्तेः कार्यः प्रमानपि। वेष्टित्यस्य या यत्नात्तत्कृत्वा सारस्य चर्मणा। ऊर्यां सूत्रेण
वध्ना नु प्रलेप्यो यवेस्तथा। सुषिषे जलसंमिश्रे दध्म्यश्रुतथाग्निना। असौ स्वर्गाय लोकौ
पस्वाहेत्युक्ता सवांधवेः। एवं परेण वं दध्मा त्रिरात्रं मशुविभवेदि तत्राहोक्तं॥ इदं त्रिरात्रं
न दशाहं मध्ये दाहेन तत्रोषिते कालशेषस्यादित्युक्तं॥ किंतु न दध्म्यं। तत्र पत्नीपुत्रयोर्पूर्वमग
हीताशौचं यो देशाहाद्ये वा। गृहीताशौचयोस्तु त्रिरात्रं। पत्नीमृतीभूतं श्वे वा। सपत्न्यो श्वे व
मिति स्मृत्यर्थे सारं। अन्यसंविधानानुसर्वे त्रयोदशराहो त्रिरात्रं॥ तदाहागिरः॥ देशांतरस्य
तं श्रुत्वा नाशौचं चेत्कथंचन। कालान्ते पितृकुर्वीत दाहकाले दिनत्रयमिति स्मृत्यर्थे सारं नु॥
गृहीताशौचानां स्नानमात्रमुक्तं। बह्ववपरिशिष्टेपि॥ ॥ अथातीतसंस्कारः
सवेदनं देशाहं स्यात्तत्रैव संवत्सरे मासि गृह्याहिताग्नेरीहात्सर्वमाशौचं कुर्यात्कमेव यथा
कालमन्येषु पत्नीपुत्रयोः पूर्वमगृहीताशौचयोः कर्मांग त्रिरात्रमिति॥ यः शौचावयवे वा वि
श्वादर्शनं। प्रतिकृतिदहनं त्वमिदेशां त्रिरात्रमिष्युक्तं। द्वादशवर्षादिप्रतिक्षेत्रं दाहेन पु

शरीनां सर्वेषां त्रिरात्रमेवेति कल्पतरुदिवोदासादयः ॥ ॥ अथ येन संस्कारे कालः ॥
 हेमाद्रौ गार्ग्यः ॥ पञ्चमस्य शवसंस्कारे दिनेनैव विशेषयेत् ॥ अशौचमधोसंस्कारे दिनेन शोधनं
 भवेत् ॥ अशौचविनिवृत्तौ चैतुनः संस्क्रियते मृतः ॥ संशोध्यैव दिनेन श्राद्धपूर्वसंस्कारादिष्वेतका
 योक्तव्यं ॥ तत्रैतन्नोक्तं गार्ग्यं कृत्वा पञ्चमस्य त्रिरात्रमेवेति दिनत्रयं ॥ वागहे ॥ चतुर्थ्याश्च मृगे
 नृदेहादशौचविनिवृत्तयेत् ॥ येन कृत्यं व्यतीपाते वैधृतौ परिधृत्या ॥ कारणं विधिसंज्ञे च शनैश्चर
 दिनेन तथा ॥ त्रयोदश्यां विशेषणं जन्मता एव त्रयेन तथा ॥ जन्मदशमे कोनविंशति ॥ जन्मता एव
 पा ॥ भारते ॥ नक्षत्रे न कुर्वीत मस्मिन् जातो भवेन्नरः ॥ न शौचपदयोः कार्यं तथा भवेच्च भार
 त ॥ दाहोक्तं सर्वेषु मृत्योरेव विनिवृत्तयेत् ॥ कल्पयः ॥ मरण्याद्रौ मया शेषा मूलं विचरणा निव
 येन कृत्येति दुष्टानि ध्वनिश्चायं वपचकं फाल्गुनी हिनयं रोहिण्यनुराधा पुनर्वसुः ॥ आपादे द्वे वि
 शाखा च भाद्रपदे चरणा निव ॥ एतानि किंचिदुष्टानि संभवे सति वर्जयेत् ॥ ज्योतिर्नारदः ॥ च
 नृदेहीति ध्वनिं दंभं शौकारवासरो हितेन योरस्तमयं च्युतिं भविष्यमांश्रिमे ॥ शुक्लपक्षं
 च संत्यज्य पुनर्देहं न सुत्तमं ॥ वसुत्रादेनः पंचनक्षत्रेषु विजन्मसु ॥ पौष्पव्रक्षसं योश्चैव दहनात्
 कुलनाशनं ॥ अस्यापवादमाह ॥ तत्रैवैवैजवायः ॥ अतस्स साक्षाद्दधस्य पात्रे त्वेकादशो ह
 ति न सत्तत्रिधिवारदिशो ध्वनीयं न किंचन ॥ सुगमत्वादिसंक्रातिदशनेन त्रिपापदि ॥ दे
 वादापतिता तत्र न सत्तत्रादिन शोधयेत् ॥ विश्वमकाशेपि ॥ गुरुर्भागवयोर्मौल्ये पौषमासे म
 लिच्छुचे जातौतः पितृमेधः स्याद्रया गोदावरीं विना ॥ दानमपि तत्रैवोक्तं ॥ भद्राया भूमि
 ने स्यात्त्रिपादक्षे हिरण्यदः ॥ वारेषु न त्रहस्यंतु वा सोदानं विधीयते ॥ धनिष्ठापंचकमृतं पंच
 रत्ना निदापयेत् ॥ एकाशीतिपलं कांश्यं तदद्वैवातदद्वैकम् ॥ नववर्षपलं वापि दद्याद्दि
 शापशक्तिं तस्यैव संगेन ॥ हेमाद्रौ वृद्धमनुः ॥ अमृते मृतमाकर्ण्य कृतं यस्योच्चैर्देहि के
 शापश्चिज्जमसोस्मात्त्रैकत्वा ग्नौ नादधीति वा ॥ जीवन्त्यदिसमागच्छेत्तद्युतं भेदिमन्यते ॥ उ
 द्यस्त्वापमिन्वात्स्यजानकमौदिकारयेत् ॥ द्वादशहव्रतचर्या त्रिरात्रमथ वा स्यतु ॥ स्नात्वा ह
 हेततो भास्यं ॥ अथावा तदभावेन ॥ अग्निना धाय विधिवद्वाप्त्यस्तोमेन वायजेत ॥ अथैशानेन प
 शुनागिरिगत्वा च तत्र त्रु ॥ इष्टिमापुष्पतीं कुर्यादीशितांश्च कर्त्तुं स्तनः ॥ अनाहिताग्नेस्तु चरुः
 मृतवार्त्तामात्रं श्रवणेन स्नात्वा श्रवणः ॥ सुरभयश्च यस्मिन् जीवे मृतशब्द इति ॥ यस्य तु जीवत
 एव मृतिवात्तं शुत्वा स्त्रिया सह गमनं कृतं तदानीं देधमे वा भर्त्ते मरणाज्ञानस्येव निमित्तत्वा
 त्पमारात् तस्य गोरैवणापुक्तत्वाच्चेति केचित् ॥ तन्ना ॥ मरणाज्ञानस्य निमित्तत्वे अतीताना
 गतयोरपि तथात्वात् ॥ भर्त्ते वैधदाहाभावेन तस्याः सह गमनाभावाच्च ॥ तस्मादाशौचं
 वत ॥ ज्ञानमरणास्येव निमित्तत्वं न चात्र तदस्ति ॥ परं काम्यं मरणा मस्तु ॥ अत आत्महननं
 दोषोस्तीति तातपादाः ॥ तथा सर्पसंस्कारकृते त्रिरात्रमाशौचं ॥ तद्विधिवाहशेनकः ॥
 अथ वक्ष्यामि सर्वसंस्कारविधिमुत्तमं ॥ सिनीवाल्यापोरौमास्यापंचम्यावापिकार
 पत् ॥ कृतसर्पवधो विप्रः पूर्वजन्मनि वायदि ॥ वधप्रख्यापयसापो चरेत्कृच्छ्राच्च नृदे

श विभायलोहदंडवत्तन्मूल्यवापिदापयेत्। यात्रवत्क्रोपि॥ अगेष्टायसोदंडउति। मूल्यमाह॥
निष्कत्रयदिनिष्कवानिष्कमेकंकनीयसं अत्रमत्यादिकर्तृणां निष्कमर्द्धतदङ्कं। इदंस्वरूप
प्ययोः शक्त्याज्ञेयं। संस्कारमाह। प्रियुग्रीहिगोधूमतिलपिष्टेनवापुनः। कृत्वासर्पाकृतिश्र
येनिधामप्रार्थयेदहि॥ एहिर्ब्रह्मन्सर्पश्चस्मिन्पिष्टेसमाविशः। संस्कारार्थमहंभक्त्याप्र
र्चयामिस्मासंतः। वस्त्रोपवीतगंधाद्यैः संपूज्यवहरेदहिः॥ कुर्यात्संस्कारसंकल्पप्राणायाम
मपुरःसरं। पत्नोपवीतिनाकार्यसर्पसंस्कारकर्मसु। लौकिकान्निप्रतिष्ठाप्यसमिदाधानमा
चरेत्। ततोऽग्निरग्निदिग्भागेभूमिसंघोष्यवारिभिः। चितिं कृत्वाथसंस्तीयेकुर्यात्तत्प्राणायाम
कैः। पर्युक्ष्याग्निपरिस्तीर्ष्यपरिविच्यसमर्चयेत् कृत्वेवाधानमाधारेवसुषीत्रपथाविधिः
सर्पेणस्तीत्वायत्नेनचितिमारोपयेत्सुधीः। स्ववेणुजहुयादाज्यमन्त्रोव्याहृतिभिस्त्रिभिः। सर्पा
स्येजुहुयादाज्यव्याहृत्याचसपथया। आज्यशेषेषुवेणोवसर्पदेहेनिवेचयेत्। चमसस्येर्जलेः
सर्पेव्याहृत्याभ्युक्ष्याणिना। अग्निरस्याराज्यनयासर्पाभिमृदापयेत्॥ उपतिष्ठेदहमा
ननमोस्तुसर्पमंत्रतः। ज्ञानतोज्ञाननोवापिकृतः सर्पवधोमया॥ सर्वजन्मनिवासर्पतत्सर्वक्ष
तुमहेसि। क्षीराज्येनततश्चाग्निघोष्यव्याहृतिभिर्जलेः। नास्थिसंचयनकुर्यात्तत्त्वावाच
स्पृष्टव्रजेत्। ब्रह्मचर्यादिकंकार्यंत्रिरात्राशौचमिष्यते। सवैलम्बुवतुर्थेक्षित्वात्वाविशान्
समर्चयेत्। सर्पोनेतलयाशेषः कपिलोनागएवव। कालिकः शंखपालश्चभूधरश्चेतिनाम
भिः गंधपुष्पास्तेर्धूपदीपाद्यैस्त्वेहिजातः। घृतपायसभक्ष्यैश्चद्विजानघैः चभोजयेत्। एवं
कृतेविधानेनसर्पसंस्कारकर्मणि। सर्पेहिस्माकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयश्चि॥

॥ इति सर्पसंस्कारः॥ ॥ क्वचित्तुजीवतोऽप्यन्यकर्मशेषेचकार्यम् यथाप्रापश्चित्त
निच्छोः पतितस्यघटस्फोटः॥ पतितस्योदककार्येसर्विडेवीधवेः सह। निर्दिनेहनिस्पादने
ज्ञान्युक्तिगुरुसन्निधौ। दासीघटमपांशूणंपर्येत्येतवधदा। अहोरात्रमुपासीरन्नाशौचवा
धवेः सहेतिमन्त्रैः। निर्दिनेरिक्तादौ। अपरार्केवसिष्टोपि॥ वेदविष्ठावकः प्रदयाजकोत्तम
वर्णवर्गपतितालेषापात्रनिनयनमपात्रसंकरादकृत्वा। पात्रमादायसोः सवर्णपत्रोवावधु
रसदृशोवायराहीनः सवेनपादेनप्रवृत्तायांनदधीनलोहितोऽपत्नीर्योयः पूर्णपात्रमस्ये
निनपंतिनेतास्वास्पप्रकीर्णकेशज्ञातयोः नालभेरनपसव्यं कृत्वा गृहेषुस्वेरमापयेरन्नत
अर्ध्वेतेनतर्धमेपसुलङ्घमौरालक्षंभेपंतरि। उत्तमवर्णां ब्राह्मणादयस्तेषां वगेः समूहस्त
स्यामनिता ब्रह्महादयः अपात्रशंकरः। कृतितपात्रसमूहः। प्रवृत्तायाश्चिन्नायायाः स्वेरम
येच्छुधौदिकार्यैकुर्युः। अस्माद्वचनसामर्थ्यात्पात्रनिनयनात्। प्राकृपतितज्ञानीनां धर्म
कार्येषुषिकारेवास्तीत्यपरार्केः॥ तस्यविद्यागुरुत्वेनिसंबंधाश्चसन्निपात्यसर्वोत्पदत्वा
दिमेतकार्यारिकुर्युः। पात्रं चास्यविषयस्यपुष्टदासः। कर्मकरोवाः वकरादमेधं। पात्रमा
नीपदासीघटान् पूरयित्वादक्षिणामुखः। पदाविषयस्येदमुदकं करोमीतिनामग्राहसर्वे
न्नालभेरन्। भाचीनाविति नोमुक्तशिरवाविद्याग्रवोयो निसंबंधाश्चवीक्षेरन्। अथउपस्थ

यामवविशेषुरिति गौतमोक्तम् । उदकादिमुक्तेर्दाहनिवृत्तिः । तत्र कार्याण्येकादशहश्चादं
निः । दस्याहोतुघटोदासीघटः । तेनोदकेनामध्यपात्रं प्ररपित्वा दासादिभ्युज्जामपादेनकु
दितिहरदत्तः । अत्रनामयाहवचनमुदकादिभेत्तकार्ये तद्व्युत्पत्त्या । तेनतद्ग्रीष्मभवति ॥ एत
प्रामथ्यज्ञानिच्छाः । तस्यगुरोर्वाधवाचारोत्तमस्यस्यदोषानभिव्याप्यतमनुभाष्यपुनः पुन
चार्येणमस्त्विति संयद्येव । मय्यनवस्थितमतिः स्यात्ततोत्पपात्रं विपर्ययेदिनिर्गोपसिद्धौ । जीव
मेवोद्दिश्यपिजोदकस्याहानिनाम्नादद्यादियपरकैः कृतप्रामथ्यज्ञानस्यघटस्फोटोत्तेजोपिसंय
विधिमाह गौतमः ॥ यत्प्रामथ्यज्ञानेन शुभे तस्मिन् शुभे शान्तं कर्ममयं पात्रं परापरद्वयं प्ररपित्वा
भवती भ्यो वाततत्तदनमुपस्य शये पुरथा स्येत्यात्रं दधुलान्यनिगृह्य जपेच्छांताद्योः शांताशुचिर्व
गोतविश्वंमन्तरिक्षयोरोचनसमिहगृह्णातीत्येते ये जुभिः पावमानाभिस्तारत्सर्गदीभिः कृष्णा
ग्निभिः स्वांजं जुहुयादिरस्यं दद्याद्वाचाचार्याय मस्य नृणां निके प्रामथ्यज्ञानं समुत्तः शुभे त । स
र्वाण्येव तस्मिन्मुदकादीनि भेत्तकमीशिकुर्धुरेन देवशांत्पुदकं । सर्वेषूपपातकेष्विति । घटस्फो
टोत्तरं पाशां निके प्रामथ्यज्ञानेनोत्तमस्य नृणां निके प्रामथ्यज्ञानं समुत्तः शुभे त । स
कुर्यादित्यर्थः । उपपातकेष्वपि घटस्फोटोत्तेजोत्तमस्य नृणां निके प्रामथ्यज्ञानं समुत्तः शुभे त । स
पाते निनयेत् नवघटं जुगुप्सेत् न चाप्येते सर्वे सुखसर्वशः । कृतघटस्फोटस्यैवामपरिग्रहवि
धिरिति मिताक्षरायामपरकैश्च । अन्यथा प्रामथ्यज्ञानमत्रैतत्संगतम् । मन्त्रपरिघटस्फोटमुक्ता
निवर्तैरतनस्तस्मान्भाषणसहासनेत्युक्ता । प्रामथ्यज्ञानेन चरिते पूर्णं कर्ममयं नव तेनेव सा
हंसास्येयुः स्नात्वा पुण्येजलाशये रतिच्छेदमायुक्तम् । अपरकैश्चैवैव । पतितानां चरित
व्रतानां प्रत्युसारोथाप्युदाहरति ॥ अथेभ्युद्धरतां गच्छेत्तत्तीडनीवहसन्निव । पश्चात्पातपतो
गच्छेच्छौचनिवहदन्निवेसाचार्येमात्तपितुं हतारस्तस्यासादादपगतपापाएषानेषां मत्पासत्रिः
शरीरहान्यमृत्नाहाकाचनपात्रं माहेयं वाग्निः प्ररपित्वा पोहिरी पारं नमज्जिरभिर्विवेसुः । सर्वे
वाभिजिज्ञास्यन्मुद्गारः पुत्रजन्मना व्याख्यात इति । मन्त्रुद्गारः परियहः । तजोद्धरतां हसन्निवाये
सरः स्नात्वा पातपतो घटस्फोटोत्तेजोत्तमस्य नृणां निके प्रामथ्यज्ञानं समुत्तः शुभे त । स
नकार्यः । तत्संसादे सति चैरीव्रतानां कार्यः प्रवृत्तिर्निरुद्धः । पुत्रजन्मनेत्यभिषेकोत्तरं । ज्ञानं क
र्मादमः संस्कारः पुत्रजन्मवेत्तायोरन्यपरकैश्चैव । अतएव विज्ञाने चरः ॥ घटः पवर्जि
तेतातिमध्यस्थायवसंय वा । प्रदद्यान्मथमगौभिः संस्क्रुतस्य हि सन्निपेत्यत्रगवां मस्यणाभा
वे पुनर्व्रतं । चरेदित्येतत्कृते एव चरितव्रतविधौ विशेषा यमिति वदन् घटस्फोटोत्तरं परिग्रहवि
धिपुनः संस्कारो भवतीति सिद्धम् । तथा जीवच्छादेकृते हेमाद्रिवैवाथापनः ॥ तत्राशेषं दद्यात्तस्या
दित्येतत्संगेन । एवंसापवादोऽशेषे च उक्ते प्रतिशारं भिन्नेत्यन्यकरीति साधारणं किं विदुष्यते
तत्राधिकारिणाः प्राशुताः । सर्वोभावे धर्मपुत्रोवाकार्यः । अपत्रेण सुतः कामी याह कृतान्दकप्रय
पालनः । पिजोदकक्रियाहोतीनामसंजीवनेनापदेति । अतएव च वनात् गृह्यपरिशिष्टे । कर्त्तुं देशविष
ये विशेषा भेदा यणीय गृह्यपरिशिष्टे । स्वगृहे विद्यमानं उच्यते । पितृव्यामात्रं मृतः । केनापितत्र चारथ

मग्निपिण्डे दत्तादिकं पुनः संचयनान् प्राक्वेदके दूर्ध्वं स्याचरेत् । स्वगृहे न तत्र वा सर्वे भेदकार्ये संपिंड-
नः ॥ तथा ॥ भयस्थानेष्वपामोर्गमृतस्तत्र च संकृतः । न तिसृतिजनः पिंडं न तत्र च वृत्ते येन । भवेत्तदा
होस्थि संचयने च संस्कारस्तस्मिन् कृते न तत्र वा । भयादिनां स्यात्तु मशक्नो मयत्र भेदकार्ये कृद्वै
तत्र न तत्रैव पिण्डे दत्तानां दिसंपिंडं नाने समापयेदिति आह संकल्पः ॥ तदेव परिशिष्टयोर्विरोधे यथा
चारमापदनापदादिभेदे न व्यवस्था ज्ञेया । केचित्तस्यापवादत्वमाहुः ॥ असंगोत्रः संगोत्रो वा यदि
स्त्री यदि वा पुमान् । प्रथमं हनियो दद्यात्तदंशं हे समापयेत् । दद्यात्पिंडमिति शेषः ॥ भविष्यः ॥ प-
त्राद्ये दीपते पिंडस्तत्र सर्वं समापयेत् ॥ ब्राह्मेयः ॥ प्रथमं हनियो दद्यात्तेनामानं समाहितः ॥ अन्नं न
वसुधान्येषु स एव प्रदद्यात्पि ॥ विज्ञानिन्ध्वरदयस्तु ॥ केचित्तु अग्निदद्यादिति व्याचक्षते । संगोत्रो
वासंगोत्रो वा योग्निदद्यात्तत्त्वेन नरः ॥ सोपिकुर्यात्तव आह्वयं दशमं हनीति । दिवो दासी ये व-
चनाच्चा । तत्रैव ॥ दृष्ट्वा स्थानस्थमा सन्नमथोन्मीलितलोचनं । भूमिस्थपितरपुत्रौ यदि दानं प्र-
दापयेत् । तद्दिशि शृंगया आह्लादश्च भेषजानादपि ॥ तानियथा ॥ मोक्षदेहि हवीं केशमोक्षदे-
हि जनाहं । मोक्षधेनुप्रदानेन शुक्रं दश्रीपतां ममेति मोक्षधेनुमंत्रः ॥ एहिकामुष्मिकं पञ्च सप्त ज-
न्माजितं जरां मृतं सर्वं शुद्धिमाया नृगामेनोददत्तो ममेति । जराधेनोः ॥ आजन्मोपार्जितं पा-
पं मनोवाक्कायकर्मभिः ॥ तत्सर्वं शुद्धिमाया नृगोप्रदानेन केशवेति पापधेनो भारते ॥ शुक्रं
पद्मे दिवा भूमौ गंगायां चोत्तरापरा । धन्यास्तान्तरिप्यनिहृदयस्य जनाहं । हेमाद्रौ वारहः ॥
व्यतौ पातोय संक्रांतिलथे वयं हरारंवे ॥ पुरयकालास्तदा सर्वे प्रदाम्युरुपस्थितः ॥ व्यासः ॥
आसन्नमृत्युना देया गौः सवत्सान् पूर्ववत् । तदभावे तु गौरे वनकोत्तराणां यवैः । तदा यदि न श-
क्नोति दानं वेतरणीतुंगां । शक्नोत्येव हस्तदत्त्वा दद्याच्छ्रेयो मृतस्य तु । मदनरत्ने जातं करिषः ॥
उत्क्रांत्या दीनि दानानि दश दद्यान्मृतस्य तु । गोभूतिलहिरण्याज्वासाधान्यगुडानिव । त-
प्यलवणमित्याहुर्दश दानान्यनुकमान् । एतानि दश दानानि नराणां मृत्युजन्मतोः कुर्या-
त्सु दद्याथैतुं भेते मिहि परं वै ॥ ब्राह्मे ॥ ताम्रपात्रं तिलैः शर्णां प्रस्थमात्रं द्विजापनु । सहिरण्यं च
यो दद्याच्छुद्धा विज्ञानं सारः । सर्वपापविशुद्धात्मा भते गतिमुत्तमा । उत्क्रांतिवैतरिणो व-
दश दानानि चैव हि । भेते पितृत्वात् भेते न शवधर्मैरादाहयेत् । तत्रैव परिशिष्टे । त्रिपमस्य स्वक-
रौ तु पुरयमंत्रान् जपेत्ततः । क्रियानिवंधेण रुडे त्वष्टोदायुक्तानि । तुलसीसन्निधौ कृत्वा शूल-
ग्रामशिला तथा तिललोहं हिरण्यं च कापी सत्त्ववर्णं तथा ॥ सप्रधान्यं स्थितिगोवा एकैकपा-
वनं स्नानमिति । दश दानं वेतरणीधेनुः । क्रांताजिथेनु दानादिभिरुक्तानि पृष्टिपठतो ज्ञेया । कर्त्ता
नक्तमीषिकारथे जीनरुक्श्चान्कुर्यादिति तत्रोक्तं । अत्र देवयाजिकेन मुमूर्षोर्भुधुपुर्कं द-
नमुक्तं । तदुक्तं वारहे । दृष्ट्वा सुविह्वले स्तेनयममागौ नृसारिणी । प्रयाणकाले तु नरो मंत्रेण वि-
धिपूर्वकं ॥ मधुपर्कं च नृगृह्यं मंत्रमुदाहरेत् । गृहाण चैवं मधुपर्कं भाग्यं सारनाशनक-
रं त्वमृतेन तुल्यं । नाप्येतान् विनं भगवन्मियाणां सहैव शान्तिं करणं सुलोकं प्रज्या । अनेने-
व मुमंत्रेण दद्याच्च मधुपर्कं । नरस्य मृगकाले तु परलोकसुखा वहे ॥ ॥ अथ दुर्मरितोरि

दासीये॥ चांशलादिमृतेविप्रतंतरिक्षे मृतेपिवा कृच्छ्रातिरुक्कचांशुद्विस्तत्रकीर्तिता
 वजापीयेजावालिः॥ अदृष्टादभोयोविप्रोनलभेच्छाश्वतीं गतिं॥ प्रायश्चित्तप्रकुर्वीतत्राह्वयः
 पशुद्वयोः चांशपारायणं कंच प्राजापत्यविशोधने गृह्यकारिकायां॥ उदक्यास्तिकावापिय
 देहेतस्पर्शतिहि तस्येवविधिरादिशोवात्पेनेवमहात्मना॥ एषः सूक्तिकोक्तः॥ मदनरत्नेस्मृतं
 ते॥ ऊर्ध्वोच्छिद्याधरोच्छिद्योभयोच्छिद्येतथैववा दुस्पर्शस्य शूनेचैवखट्वादिमरणोपिवाश्वा
 क्रव्यादसंस्पर्शकृमिकीदोर्जवेपिवा एतदोषानुसारेण प्रायश्चित्तसमाचरेत्॥ कृच्छ्रास्त्रिम
 पंचदशश्चाद्रूपमध्यापिवा॥ शुभेतरातीं संपाद्य क्ववधमैरादाहयेत्॥ गृह्यकारिकायां
 खट्वापोमरणोचैव त्रींस्त्रीनरुक्कानप्रकल्पयेत्॥ संप्राप्त्यनैरुसंस्पृशे मृतोदेवात्कथंचन॥
 एकत्रिंशत्तारुक्कैः शुद्धिरुक्ता मनोविभिः॥ कुर्यात्पेत्वद्दृष्टयेतुवितास्पृशंस्तजादिभिः॥ तस्य
 शूनंरूपरांचत्रिभिः कृच्छ्रैर्विपुष्यति धर्मप्रदीपेत्॥ चांशलस्तिकोदक्यास्पृष्टेमेतेतथैवच
 तस्यपापविशुद्ध्यर्थं कृच्छ्रानपंचदशचरेत्तत्सूक्तं॥ मनुः॥ अस्वर्ग्यात्पाहुतिः सास्यानष्ट
 संपर्कइषिता॥ अत्रापिकृच्छ्रव्या॥ अस्वर्गस्य शूनेचैवेत्युक्तेः॥ तत्रैवकर्मप्रदीपे॥ एतौवाग
 विशेषवाच्यंतेयदिनातयः॥ दाहं कृत्वा पश्चात्पापदोषिदो निर्देयस्तुतः॥ रजस्वला गर्भिण्या
 दोमृतौतुवक्ष्यामः॥ निर्गोपामृतेमदनपारिजातेचयुः॥ संध्यायावातधारात्रौदाहः पाथेय
 कोमेच नवप्राडचनोक्तोपातकृतं निष्कलगां प्रजेत॥ एतद्दिनमृतस्य॥ दिनमृतस्यानखादि
 नाराविदाहनिषेधार्थमिति॥ अत्येष्टिपशुतोभयाः रात्रिनिषेधार्थं॥ पशुत्वादे॥ यदिरात्रौदेहं
 तस्यसमाप्तिदेहनस्यतु॥ परेहमृदिनेसमैकायांतस्योदकक्रिया॥ दधस्यतुनवेकायांरात्रौ
 जानूदकक्रियेति॥ तन्निर्मले॥ रात्रिमृतस्यतुतत्रैवसंग्रहे॥ रात्रौदध्यानुपिजंश्च कृत्वावपन
 वज्जितं वपननेष्यतेरात्रौश्वसनीवपनक्रियेति॥ वपनंतुप्रातः॥ तच्चसर्वैः पुत्रैः कार्यं॥ ग
 यायाभास्करस्तेत्रेमातापित्रोर्गोमृते॥ आधानेसोमयागेचवपनं सप्तसुस्मृतमितिमिता
 सरायास्तुते॥ मरणास्यानंगित्वान्नैमित्तिकमिदं॥ तदेवंसंग्रहवचनेन परेफरुक्तम्यतेती
 येवत्॥ तेनकस्यविद्वाहंगत्वोक्तिश्चिन्त्या॥ मदनलिंगालवः॥ प्रथमह्निकतत्रैववपनेचानु
 भाविनां प्रेतस्यकेशश्मश्रादिवापयित्वा यदाहयेत्॥ आशेषोचैतुपुनः कार्यं॥ विधिवत्ता
 त॥ मदनपारिजातेष्वेव॥ तेनसर्वस्यास्यनिर्मलेत्वोक्तिरेवास्तुतिरन्तावत्यां॥ शवराशुचित्तं
 चैवीनरुक्कानरुक्त्वादहेत्स्तुतः॥ मदनरत्नेनिराः॥ ऊर्ध्वोच्छिद्याधरोच्छिद्येतंतरिस्मृतपि
 वा कृच्छ्रव्यप्रकुर्वीत आशेषेमरणोपिवा॥ ॥ अथसामेविशेषः॥ कारिकायां॥
 कृत्स्नपक्षेप्रमीयेतमद्यह्निप्रातराहतीः॥ शेषालुनुह्यादृशं पर्यताः पक्षोपमवत्॥ प्रतिप
 तप्रातर्होमातादित्यर्थः॥ यथाहिनाग्निरपरपक्षेष्टिमेताहुतिभिरेतंश्वंपक्षहरपरित्याश्वला
 यजेतेः॥ तदानीमेवजुह्यात्॥ प्रातःकालाहुतीरपि॥ सकृद्धतीतमत्रैवंभिन्नतत्रैवहोमयोः
 दोषोपापप्रकुर्वीतस्थालीपाकं तदेवतु॥ कृदोगपरिशिष्टे॥ इतामोसायमाहत्याड्वेनचैवे
 हीभवत्॥ प्रातर्होमस्तदेवस्याजीवेवैवत्सपुनर्नैवा॥ इदंशुक्लपक्षपरः॥ दुर्बलोसुमूर्धुः॥ त्रि

मन्त्रिपिंडोदकादिकं पुनः संवपनात् प्राकृतैर्द्रव्यैस्तथाचरेत् । स्वर्गहेतव्यमवैतकायैः सपिंड
 तः ॥ तथा ॥ भयस्यानेयवागैर्मृतस्तत्रवसंस्तुतः । ननिष्ठतिजनः पिंडं तत्र तत्र ववृत्तं येन । मंत्रेण वा
 होस्थि संवपनं च संस्कारस्तस्मिन् कृते तत्र वा । भयादिना स्यात्तु मशक्तौ पंचपुत्रं त्रैतकायैः कृत्वा
 तत्र तत्रैव पिंडोदकादिना सपिंडं तत्र समापयेदिति आह संस्तुतः । तदेव परिशिष्टयोर्विरोधे मया
 चारमापदनापदादिभेदेन व्यवस्थाज्ञेया । केचित्तस्यापवादत्वमाहः । असंगोत्रः संगोत्रो वा यदि
 स्त्रीयादिवापमान् । पथमेहनि यो दद्यात्स दशाहे समापयेत् । दद्यात्पिंडं भित्तिशेषः ॥ भविष्य ॥ प
 त्राद्येदीपने पिंडस्तत्र सर्वं समापयेत् ॥ ब्राह्मेय ॥ पथमेहनि यो दद्यात्स ताया न्न समाहितः । अन्नं न
 वसुचान्येषु संवपददत्तमपि ॥ विज्ञाने श्वरदयस्तु ॥ केचित्तु अग्निदद्यादिति वाच्यते । संगोत्रो
 वा संगोत्रो वा योऽग्निदद्यात्स त्वेनरः ॥ सोपिकुर्यान्नवश्राद्धं पुत्रो दशमेहनीति । दिवोदासीयव
 चनाच्च । तत्रैव ॥ दृष्ट्वा स्थानस्थमा सन्नम्योन्मीलितलोचनं । भूमिस्थपितरपुत्रो यद्विद्वानुष
 दापयेत् । तद्विशिष्टगया आह्लादं श्वमेधं शतादपि ॥ तामियथा ॥ मोक्षदेहि हवीं केशमोक्षदे
 हिजनाहेन । मोक्षधेनुप्रदानेन मुकुंदप्रीयतां ममेति मोक्षधेनुमुत्रः । एहिका मुष्मिकं यच्च सप्तज
 न्माजितं अणम् । तत्सर्वं शुद्धिमायातु गमेतां देवजो ममेति । जगधेनोः ॥ आजन्मोपाजितं पा
 पमनो वाक्कापकर्मभिः । तत्सर्वं शुद्धिमायातु गोप्रदानेन केशवेति प्रापयेन्नो भारते ॥ शुक्र
 पक्षे दिवा भूगंगायां चोत्तरायणो । धन्यास्तां तमरिष्यति हृदयस्थजनाहेन । हेमाद्रौ वारहे ॥
 व्यतीपातो यस्तं क्रौतिस्तथैव ग्रहाराखेः । पुण्यकालास्तदा सर्वपदाम् गुरुस्थितः ॥ यासः ॥
 आसन्नमन्युना देयागोः सवत्सानुपूर्ववत् । तदभावे तु गौरे वनकोत्तरायणपदैः । तदापदि नश
 क्रौतिदातुं वेतनं रणीतुंगा । प्राक्तो न्यो हस्तदात्वा दद्यात्कुर्यात्पुनस्तु । मदनरत्ने जातं करिषः ॥
 उक्तां त्यादीनि दानानि दश दद्यान्मृतस्य तु । गोभूतिलहिरण्याजवासाधान्यपुञ्जानि च । रु
 प्यं लवणमित्याहुर्दशदानान्यनुक्तमानः । एतानि दशदानानि न एणां कृत्यजन्मनोः कुर्या
 दभ्युदयायै नुमते मिह पत्रवे ॥ ब्राह्मे ॥ ताम्रपात्रं तिलैः शरीं मस्य मात्रे दिजापत् । सहिरण्यं च
 यो दद्याच्छ्रद्धा विज्ञानुसारतः । सर्वपापविशुद्धान्मालभते गतिमुत्तमां । उक्तां तिवैतरि लोच
 दशदानानि वैवहि । प्रेते पितृत्वात् प्रेतं शवधर्मणालहयेन । तत्रैव परिशिष्टे । धिपमाराण्यक
 रौतुपुण्यमंत्रान् जपेत्ततः । क्रियानिवेधे गच्छेत्तद्वैराग्यमुक्तानि । तुलसीसन्निधौ कृत्वा स्वल
 यामशिलां तथा तिललोहहिरण्यं च कार्पासं लवणं तथा ॥ संप्रधान्यं स्थितिगोवा एकैकेषा
 यने स्मृतमिति । दशदानं वैतरणीयेन । उक्तां तिवैतु दानादिभिरुक्तान्येष्टिपदतुल्यैः । कर्त्ता
 न्नकमीधिकार्ये नृनृकृत्स्नं कुर्यादिति तत्रोक्तं । अत्र देवयाजिकेन मुमूर्षोर्मुधुपकृदा
 नमुक्तं । तदुक्तं वारहे । दृष्ट्वा सुविह्वले स्नेन यममागं नुसारिणो । प्रयाणकाले तु नरो मंत्रेण वि
 शिष्टं कृत्वा । मधुपकं च नरं गृह्यन्मंत्रमुदाहरत् । गृह्णाण वैमं मधुपकं मायं संसारनाशनक
 रं त्वमृतं न तुल्यं । नारयणो नरचिते भगवन्मियाणां दहे वशांति करणं मुलोकप्रज्यं । अनेनै
 व सुमंत्रेण दद्याच्च मधुपकं । नारयणमुकाले नुपरलोकमुत्सावहे ॥ अथ दुर्मररोदि

पत्नीपशस्त्रिणां । ईज्येवहुविधैर्यज्ञैसहमातुभिरच्युतइत्यादीनि तानि पूर्वाग्निश्चेवाग्निहोत्रादि
 पराणि । नत्पत्नीकस्याधानार्थानि । क्रतुविधीनामाधानाप्रयोजकत्वात् । अपत्नीकस्याधा
 नाप्रवृत्तिरिति मानवपरिशिष्टाच्चासौ मोनभवत्येवा । अपत्नीकोप्यसामयइति श्रुतेः । यन्मार्
 हाजापस्तवसूत्रं । दारकर्मणि यद्यशक्त आत्मार्यमग्न्याधेयमिति । अस्यार्थः ॥ पुनर्विवाहा
 शक्तौ पदग्न्याधेयं पूर्वैकतमस्ति न दत्तार्थमेवान् पत्न्यैदद्यादिति । ब्राह्मणभाष्या परकीशा
 कं यमाङ्गारदितवमयेवम् । त्रिकांशमंडनस्तु पक्षद्वयमाह । अन्येष्वपत्नीकस्याधानमाहुस्तु
 शशमनविग्रः । वृद्धयात्तवल्क्यः ॥ आहिताग्निर्यथा न्यायं दग्धव्यस्त्रिभिर्गग्निभिः । अनाहि
 त्तिरेकेन लोकि केनापरो जनः ॥ क्रतुः ॥ एवं वृत्तौ सवर्णो स्त्री हिजातिः पूर्णमारिणी ॥ दा
 दग्निहोत्रेणामृतपात्रैश्च धर्मवित् । कारिकायाम् ॥ पत्नीमपि दहेदेव भर्तुः पूर्वमृताय
 । अनग्निहोत्रे दहेदेव कापालेन हविर्भुजा ॥ ऊदोगपरिशिष्टे ॥ अनयैवावृत्ता नारी दग्ध
 । याव्यवस्थिता । अग्निप्रदानमंत्रोत्पन्नमयो ज्योतिरिति स्थितिः ॥ इदं ऊदोगानामेव । तथा ।
 ग्निनेव दहेद्वायं स्वतंत्रा पतितानचेत् । तदुत्तरेण पात्राणि दाहयेत्पृथगेति के । इदमपि तेषामे
 ॥ आशौचप्रकाशे क्रतुः ॥ विधुरं विधवां चैव कपालस्याग्निना दहेत् । ब्रह्मचारी यतिश्चैव द
 दुत्तपनाग्निना । तस्याग्निना च दग्धव्यः कम्पकावाल एव च । अग्निवर्णं कपालं नुक्त्वा न त्रि
 षिपित । करीषा दित्तो वद्विजोतोमः सकपालजः ॥ अनुपत्नीते यद्यपि जातारण्यग्निः कै
 वेदुक्तस्तथापि तस्य कैलौ निषिद्धत्वात् कैरयमेव ज्ञेयः । स्मृत्यन्तरे ॥ ग्रहस्थो ब्रह्मचारी वविधुरो वि
 वाः स्त्रियः ॥ औषासनश्चोत्तपनस्तु वाग्निश्च कपालजः ॥ उत्तपनस्तु ॥ दर्भो जग्मिन्तु पञ्चास्य
 । गदेर्भैस्तु संयतः । पुनर्देर्भैर्तृतीयो ग्निरेष उत्तपनः स्मृतः ॥ यमः ॥ यस्यानयति शूद्रो ग्निर्गोका
 । दहोषिव येन त्वंच सदा तस्य सबाधमैरासिष्यते ॥ देवलः ॥ चांडालाग्निरमेध्याग्निः सत्तिका
 ग्निश्च कहेचित् । पतिताग्निश्चिताग्निश्च न शिष्टाग्रहो रोचिता ॥ पश्चिमोत्तरपूर्वेस्तु यथा सं
 स्थितिजातयः ॥ दक्षिणेन मृते शूद्रं पूर्वद्वारेण निहेरेत् । अनुग्रातिलोभ्यनक्तमः । पूर्वामुखस्तु
 नेन व्योवाद्यगोवांधवैरुहात् । उत्तरेण भिमुखो राजा वैश्यः पश्चात्मुखस्तथा । दक्षिणाभिमुखः
 शूद्रो निहेर्जैवः स्वबांधवैरित्यादिपुण्येण दत्तपरकः ॥ तेन त्रिशतश्लोक्युक्तो नुलोमक
 मोहेयः ॥ आश्वलायनः ॥ ज्येष्ठप्रथमाः कनिष्ठजभ्या गच्छेयुः ॥ अथाधानोत्तरहिनीय
 विवाहे कृते यजमानमरणो श्रीतस्मात्त्रिग्योः संसर्गः ॥ चौधायनसत्वे ॥ अथ यथा हिता
 ग्निहेभार्थं विदेत प्राकसंयोगात् । अथिे तोपासनं संपरिशीयो ज्यविलाप्य चतुर्गृहीते गृही
 त्वासमिद्धव्यलो जहोति शमितं संकल्प्य ध्यामिति मिदाहुती व्योहती श्रुत्वा येन मग्निं
 संयते यो निजत्वमुत्ति ॥ समिधिसमारोप्य गाहे पत्ये समिधमभ्यादधाति भवतंतः समनसा
 विनिगाहे पत्यं आज्यविलाप्य चतुर्गृहीतं गाहे पत्ये जहोत्यग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट इत्यपरं च
 तृगृहीत्वा चितिः स्तुगितिसंयुतमग्नीं जहोत्यग्ना गाहे पत्ये स्तुवाहुतीं जहोति ब्राह्मण एकहोते
 निदशभि रथमाचीना वीथ्यन्वाहयेव चने जहोति ये समा नाये स जाताग्निहाभ्यामथ तत्रैव

१२३४५६७८९१०१११२१३१४१५१६१७१८१९२०२१२२२३२४२५२६२७२८२९३०३१३२३३३४३५३६३७३८३९४०४१४२४३४४४५४६४७४८४९५०५१५२५३५४५५५६५७५८५९६०६१६२६३६४६५६६६७६८६९७०७१७२७३७४७५७६७७७८७९८०८१८२८३८४८५८६८७८८८९९०९१९२९३९४९५९६९७९८९९

नृहृदक्षिणेहलेनामेतत्पभृतं न्यसेत् ॥ श्रीशेनल्लखलं दद्यात्पृथ्वयुशूलं मयेव ॥ उरसि क्षिप्य द
षट्पदं डुलाज्जितिला न्मुखे ॥ श्रीत्रेचप्रोक्षणीं दद्यात् ॥ मृत्प्रासी च वक्षुषोः ॥ कर्णे नैव सुरेयाये
हिरण्यशकलं न्यसेत् ॥ अग्निहोत्रोपकरणं शेषतः त्रिंशपेत् ॥ प्रवेताः ॥ स्वानप्रेतस्य पुत्रा
धैर्वस्वाधैः पूजयंततः ॥ नम्रदेहं ददेन्नैव किंचिद्विदेयं परित्यजेत् ॥ यमः ॥ प्रेतं ददेच्छुभे गेभैः स्वा
पितृसुखिभूषितं ॥ आश्वलायनसूत्रे ॥ संस्थिते प्रेताः लकारेण कुर्वन्तिके शशः सुलोमनखा
निवापयन्ति नलदेनावुलिं पतिनलदमात्मं प्रतिभुवंतीति ॥ माधवीयन्नाह्ये ॥ द्रिष्ट्वा पितृन्
यो नमः कस्याचिदायदि ॥ तथा ॥ निःशेषत्वनदं ध्वजः शेषं किंचित्पुणेन ॥ दाहकाले शि
नाशेत् ॥ मदनरत्ने पञ्चमार्श्वः ॥ यजमानः मृते कापि चितादौ वा प्रवेशितः ॥ वर्षाद्यभिहने नौ नु
कथं प्रेतविकल्पना ॥ शेषदग्धाप्रदग्धे शुनिर्मथ्ये वा न कारयेत् ॥ क्रियानिवधे ॥ उद्धारात्
विच्छिन्नां सिंचेत् कर्त्ता मदक्षिणां स्क्वायसिक्तं कुंभेन पादतः परितश्चितः ॥

॥ अथ पृथगीशरदिदाहेनाग्निना शेषश्चात्तदेहलाभे मदनरत्ने ब्राह्मे ॥ अर्द्धपृथी
शेषे पात्रायासे कृते सति ॥ गते घन्निमुत देहो यध्वं लभते क्वचित् ॥ तदा देहं धकाशमिता
नेर्मथ्यतं देहं यध्वं दग्धकाहे नुनलपततदा तदस्थि र्वडंतुनिः सप्तप्यमहाजहे ॥ दप
रकदा मृतौ विशेषमाह आपलं च ॥ तथेव प्रेतसहैव पितृभेदो द्विवचनलिङ्गान्वयात् संधा
ति ॥ पितृभेदो दाहान्तकर्म ॥ दाहान्तं प्रेततंत्रत्वमिति बोधायनोक्तेः ॥ अस्थिसंचयनमपि ए
॥ उदकपिंडानादि पृथगेव सहगमनेष्वेव ॥ तदाह मदनरत्ने ॥ भाष्यायेंसं ग्रहकारः ॥ ए
कालमृतौ भार्याभक्तौ वपदि वेहृषोः ॥ तत्रेण दहनं कुर्यात्पिंडाद्दृष्ट्यैकपृथक् ॥ एककाले
तौ जायापती यदि तदा पितृः ॥ विभज्याभिक्रियां कुर्यादिति यत्तदसांप्रतः ॥ दाहान्तमेकतंत्रत्व
मियात्तिकसंमनः ॥ मृतपतिमनुव्रज्यमाना रीज्वलनंगता ॥ अस्थिसंचयनो तोस्याभूतः सं
॥ एव हि ॥ कीकसानां नुसंस्कारे न्यापसिद्धोपि नोमतः ॥ एककालमृतेष्वेव कीकसानां वि
स्तृतः ॥ नवश्राद्धसंप्रदानं भिन्नकालमृतोपया ॥ कपटैकारिकापि ॥ मृते भर्त्रे रिताहहा
॥ कृपलीधिपते पदि ॥ पत्न्या वा भ्रातृपत्नीनां यां दाहदवीकृपतिमृतः ॥ तत्र तंत्रेण दाहः स्या
त्रेपुश्चिद्वस्तुते ॥ कीकसानां नुसंस्कारः पृथगेव तयोर्भवेत् ॥ एकाहमृतो युगपदवश्राद्ध
कृतयोः ॥ मृतपतिमनुव्रज्यमाना चेद न लगता ॥ तत्रापि दाहस्तंत्रेण पृथगस्थिक्रियाभवे
अस्थिसंचयनपृथक् विकल्पः ॥ सहगमने सर्वत्रपाकौ क्यमाह प्रवेताः ॥ एकचित्रां स
दौ श्रीयेते दंपती पदि ॥ तत्रेण श्रपणं कुर्यात्पृथक्पिंडं समावयेत् ॥ ॥ अथोद
नं ॥ वसिष्ठः ॥ शरीरमग्नौ संयोगान्वेष्ट्यमाणा अपोभूपपनि सव्योतराभ्यां पा
तामुदकक्रियां कुर्वन्पुण्याः ॥ आपलं च ॥ मातृश्रयोनि संवेधेभ्यः पितृश्रासप्रमात्तु
मावतौ वा संवेधौ जायंते ते शं प्रेतपूदकक्रियेति ॥ गर्भोत्तराह्यापरिवत्सरात् ॥ वर्षांत
गन्विनयर्थः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ सप्रमादशमाह्वापि ज्ञातयोभ्युपयंत्यपः ॥ अपनः शेषु च द
नपितृदि प्रमुखाः ॥ सकृत्सिंचन्पूदकं नाम गोत्रेण नाम्यतः ॥ सप्रमादशमाह्वा विवसा

सुवाहुनिजुहोमन्पेकयवाहनायस्त्रिषु कृते स्वधानमः स्वाहेत्यथ यज्ञोपवीतीद्वादशगृहीतेन
 स्ववृषरयित्वा पुरुषसक्तेनाहवनीये जुहोत्यथ सुवाहुती जुहोत्यग्नये विधिवये स्वाहाग्नये व्रतम
 नपेमेपवमानायाग्नयेपावकायाग्नयेपुचये स्वाहा ॥ अग्नयेपथि कृते स्वाहा अग्नयेतत्तम
 नपेवेभ्वानरायेत्यथ वतुर्गृहीतं जुहोति मनो ज्योतिरित्यत ऊर्ध्वं पेदककर्ममतिपद्यते आहि
 ताग्नौ विदेशमृते पथि कृती धिर्मृताग्निहोत्रं तद्वाहः पात्रयोजनश्चकत्सत्वादिभ्योः स्मृति
 नामहकृतं पद नो ज्ञेयमिति । बहुवक्तव्येषु परस्म्यते । स्मार्त्तान्नसक्तं मदनरत्ने कुर्यादग्निरशि
 षेच । दुर्बलस्त्रापयित्वा न शुद्धवेलाभिः संवृतं । दक्षिणाशिरसं भ्रमो वा हिम्या न्यानिवेशयेत् ।
 घृतेनाभ्यक्तमावाप्य शुद्धवस्त्रोपवीतिनः । चंदनोक्षितसर्वांगसमनोभिर्विभ्रषयेत् । हिरण्य
 शकलान्यस्य क्षिप्त्वा क्षिद्रेषु सप्तसु ॥ मुखे षष्ठाभिधायेन निर्हरं सुः सुतादयः ॥ आमपात्रे न
 मादाय भेतमग्निपुरःसरं । एको नु गच्छेत्तस्यार्द्धमर्धं पथ्युत्तरे जुह्वि । ऊर्ध्वमादहनं कायेमा
 सीनो दक्षिणा मुखः । सम्यजान्वाच्यशनकेः सतिलपिंडदानवतः ॥ अथ पुत्रादिगणस्य
 कुर्याद्वाहचरुमहत् । तत्रौजानि पात्यै नंदक्षिणाशिरसं मुखे । आग्नयूरीं सुवदधा दक्षि
 णाग्रानसिस्त्रव पादयोर्धरं प्राचीमरणीमुरसीतरां । पार्श्वयोः मूषेचमसौ सम्यदक्षिण
 योः क्रमात् । सुसमेतु न्यसे न्युजं भेतस्तौ रत्नरत्नं । चात्रो वीलीकमत्रैवं च मग्नेरप्यप्यनिधि
 अपसवेन कृत्वेत ध्याग्यतापितृदिभ्युत्सः । अथ अग्निस्वमाहृत्को दधा दक्षिणतः शनैः
 अस्मात्त्वमधिजातो सित्वदयं तापतापुनः । असीत्सर्वांगलोकाय स्वाहेति परिकीर्तयेत् ।
 तथा ॥ एवमेवाहिताग्नेश्च पात्रायासादिकं भवेत् । कृत्वा जिनादिकं चात्र विशेषो ह्येषो
 दितः । तत्रैव ॥ अनयैवावृत्ता नारीदग्धयाया व्यवस्थिता । अग्निप्रदानमंत्रोऽस्यानमयो
 ज्यतिस्थितिः ॥ इदं कुर्यादग्नानामेव । पात्रायासोक्तेरुत्तानदेहत्वं सामिकपरं । निरग्निस्त
 पुमानधोमुखः स्त्रीतृजानादाद्याः । सगोत्रजैर्गृहीत्वा तु चितामारेण्यते शवः ॥ अधोमु
 खो दक्षिणादि कचरणस्तुपमानिनि । उत्तानदेहानागैतुसपिंडैरपि वधुभिरित्यादिपुर
 णादिति । शुद्धितत्त्वं हारलतादयः । उत्तरसिरस्त्वसामगेतरपरं । वारहेत्वग्निदानेत्याम
 त्रः । कृत्वा तु दह्यत कर्मजानंता वाष्पजानता मृत्युकालवशं प्राप्य नरपंचत्वमागतं । धर्मी
 धर्मसमापुक्तलोभमोहसमावृतं दहेत्सर्वगात्राणि दिव्यान् लोकान् सगच्छतु । ज्वल
 मानं महावह्निं शिरस्थाने प्रदापयेत् । चतुर्वर्गेषु संस्थानमेवं भवति पुत्रके । अत्र क्रिया
 निवंधे गार्हपत्यपिंडदानमुक्तं । मृतस्योक्तं निसमये षट्पिंडान् क्रमशो ददेत् । मृतस्या
 ने तथा हारिचत्वरेतादृष्यकारणात् विष्णुमेकांशं चर्षते तथा सचर्षने च षट् । तथा ॥ आ
 हो देया नु षट्पिंडा दशापिंडा दशाहिकाः । स्थाने चार्द्धं पथ्यतीति चितायां शवहलके । स्थ
 णानवाप्तिभूतेभ्यः षष्ट्यं चर्षयेत्तथा । ततः ॥ त्वं भूतकृत्तमघोने त्वं लोकपरिपालकः । ३
 कः संहारकस्तस्मादेनं स्वर्गं मृतं नया । इमं ग्निं दत्त्वा । अस्मात्त्वमिति मंत्रेणाहं दध्वे आ
 ज्याहुतिरुक्ता । आहिताग्नौ परशरः । शम्या शिश्रे विनिः क्षिप्य अरणीमुष्कयोरपि ॥

नृचदक्षिणोहलेवामेत्यभ्युत्पद्यते ॥ ओष्ठेनलखलं दद्यात्स्थे चमशालं मयेन ॥ उरसि क्षिप्य
 धृतं दुलाभ्यनिलान्मुखे ॥ ओष्ठे चमोक्षणीं दद्यात्स्थालीं च चक्षुषोः ॥ कर्णेन च श्रुतं दद्यात्
 हिरण्यशकलं मयेन ॥ अग्निहोत्रोपकरणं शेषं तत्र निक्षिपेत् ॥ प्रचेताः ॥ स्थानं प्रेतस्य उवा
 च ॥ वेत्स्यः ॥ २ जनं ततः ॥ नम्रदेहं देहं नैव किंचिद्विद्येयपरित्यजेत् ॥ यमः ॥ त्रैतदेहं कुभैर्गन्धैः स्था
 पितं सन्निभूयितं ॥ आश्वलायनसूत्रे ॥ संस्थिते प्रेताः लकारान् कुर्वन्ति केशं ॥ शुलो मन्त्रा
 निवापयन्ति नलदेनानुलिपन्ति नलदमालं प्रतिमुवतीति ॥ माधवीयेनाह ॥ दक्षिणं निरु
 यो नमः कस्याचिदायदि ॥ तथा ॥ निःशेषत्वं न दध्वः शेषं किंचित्परित्यजेत् ॥ दाहकाद्येपि
 नाशेन ॥ मदनरत्ने पञ्चार्थः ॥ यजमानः मृते कापि चितादौ वा प्रवेशितः ॥ वर्षाद्यभिहते गौतु
 क्यप्रेतविकल्पना ॥ शेषं दध्वा प्रदध्वे मुनिमर्थ्ये वा न कारयेत् ॥ क्रियानिवधे ॥ उद्धाराय
 विच्छिन्नां सिंचेत्कृत्वा प्रदक्षिणां ॥ स्तंभादिभिरुक्तं भेन पादतः परितः श्रितः ॥

॥ अथ शरीरादिदाहेनाग्निना शेषपञ्चाङ्गे हलाभे मदनरत्ने ब्राह्मे ॥ अर्धपर्य
 नोदधे पात्रायाः सक्तं सति ॥ गतेष्वग्निपुतरे हो यद्ध्यै लभते क्वचित् ॥ तदा द्वादशकाशमिता
 निनिर्मथ्य तंदेहं पथर्धं दध्वा कृत्वा नलधृतं तदा तदस्थिखंडं तु निःशेषं यमहाजरे ॥ दध
 योरैकदा मृतो विशेषमाह आपलं वः ॥ तथेव प्रेते सहेव पितृभेदो द्विवचनलिङ्गान्वात्र संधा
 रयति ॥ पितृभेदो दाहोतं कुमे ॥ दाहोतं प्रेतं तत्र त्वमिति बोधायनोक्तेः ॥ अस्थि संचयनमपि ए
 कोऽदकविंशदानादि पृथगेव सहगमनेष्वेव ॥ तदाह मदनरत्ने ॥ आप्यायेत्सहकारः ॥ ए
 ककालमृतो भार्या भर्ता च वदि चेह्योः ॥ तत्रेण दहनं कुर्यात्पिंश्यां दध्वा दध्वा दध्वा ॥ एककाले
 मृतो जायापती यदि तदा पितुः ॥ विभज्यान्निष्क्रियां कुर्यादिति यत्र दसां प्रेतः ॥ दाहोतं मेकं तत्र त्व
 मिति याज्ञिकसंमतः ॥ मृतपतिमनुव्रज्य गानारीज्वलनंगता ॥ अस्थि संचयनोत्तमोऽप्यभूतः स
 स्तार एव हि ॥ कीकसानां तु संस्कारो न्यापसिद्धोपिनोमतः ॥ एककालमृतं पृथगेव कीकसानां वि
 धिः स्मृतः ॥ नवपञ्चाङ्गसंविधानं भिन्नकालमृतो यथा ॥ कपोदकारिकापि ॥ मृते भर्तृरिति दाहा
 न्यायपत्नी श्रियते यदि ॥ पत्न्यां वा शूद्रप्रसीनायां दाहादवीकृतिर्भूतः ॥ तत्र तत्रेण दाहः स्या
 ननेषु द्वित्वमस्यते ॥ कीकसानां तु संस्कारः पृथगेव तयोर्भवेत् ॥ एकाह मृतो युगपन्नवपञ्चाङ्ग
 रिकं तयोः ॥ मृतपतिमनुव्रज्य पत्नी चेदनं लंगता ॥ तत्रापि दाहस्तत्रेण पृथगस्थि क्रिया भवे
 त् ॥ अस्थि संचयनं पृथक् विकल्पः ॥ सहगमने सर्वत्र पाकौ क्यमाह प्रचेताः ॥ एकचिन्नां स
 माह दौम्येयेते दंपती यदि ॥ तत्रेण श्रमणं कुर्यात्पृथक् पिंश्यां दध्वा दध्वा दध्वा ॥ ॥ अथोद
 कसने ॥ वसिष्ठः ॥ शरीरमग्ने संयोज्या नवेक्ष्य मालां ॥ अपोभ्युपपत्तिं सव्योत्तराभ्यां पा
 णिभ्यामुदकक्रियां कुर्वन्मुग्धाः ॥ आपलं वः ॥ मातुश्च योनिं संवेधेभ्यः पितुश्चासप्रमात्स
 रूपाद्यावतां वा संवेधौ स्तापने तेषां प्रेतैर्दकक्रियेति ॥ गर्भो मरिहाप्यापरिवह्य रातः ॥ वर्षां न
 वालान्वित्वैत्यर्थः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ सप्रमादं शमादापितान् योभ्युपयन्त्यपः ॥ अपनः शेषु च द
 र्शनेन न पितुर्दिशुस्त्वाः ॥ सक्तं सचिंत्य दकं नाम गोत्रेणावाप्यतः ॥ सप्रमादं शमादापितान्

दादंतमिति विश्रमेभ्यः ॥ कर्तव्यं यातुं ॥ सप्तमा द्वादशमातुरुवादिषाहुः ॥ सप्तमातुरुवाद्दशमाद्वा
समानग्रामवासिवावत्संबंधमनुस्मर्य पुरिति पारस्करे क्ते ॥ मंत्रः स्वान्नागमवेति हमादिः ॥ प्रवे
ताः ॥ भेत्तस्ववांधवायथा वद्धमुदकमवतीर्ष्य नोपधेये पुरदकांते प्रसिचयेत् पसव्ययज्ञोपवी
तवाससोदक्षिणमुखा ब्राह्मणस्योदक्ष्णुखाः प्राक्ष्णुखाश्च राजन्यवैश्ययोः ॥ स एव ॥ नदी
कूलंततो गत्व युक्ता ॥ संचैलमुत्तः स्नात्वा शुचिः प्रयत्नमानसः पाषाणं तत आदापविभे
दधादृशजलीनं द्वादशक्षत्रियेदया तवैश्येष्वदशः स्नताः ॥ त्रिशत्पूजापदातव्यास्ततः
संप्रविशेद्गृहं ॥ ततः स्वानंशनः कार्यं यद्गृहे च कारयेत् ॥ भेत्तस्वानेदिशेषः ॥ शुद्धित्वे आ
दिपणो ॥ आदौ वस्त्रं प्रक्षाल्य नेनेवाच्छादिते स्नतः ॥ कर्त्तव्यं तैः संचैलमुत्तस्नानं सर्वमला
पहं ॥ पूर्वपरिहितं वस्त्रं प्रक्षाल्य पुनः परिधाय स्वाप्रादित्यं ॥ अप्रनर्तिवामहस्तानामिक
याजला लोडनं ॥ अवतरणं च उपुरः सरत्वा क्ते यथा बाले परस्मिन्नेति बोधायनीये ॥ जलादु
त्थानपरमिति ॥ हारं लतादयः ॥ आश्वलायनः ॥ सव्यावृत्तो ब्रजं त्यनीक्षमाणाय चोदकमह
क्ष्वनितं तस्याप्यसंक्रुद्धं नैकांजलिमुत्सृज्य तस्य गोत्रं नाम गृहीत्वेति ॥ प्रचेतसान्वहं मजलि
त्रयमप्युक्ते ॥ त्रिः प्रत्येकं कुर्यात् ॥ भेत्तस्त्वप्यव्यतिथया ॥ दिने दिने जलीनं शरणं न प्रदद्यात् त्रैकार
णात् ॥ तावद्दुष्टं कर्त्तव्यं यावत्पिंडं समाप्यते ॥ एकचरुद्विस्त्रिकचरुद्विवैमर्थः ॥ मदनरत्नेभ्यः
द्वाजगृहे तु द्विकचरुद्विस्त्रिस्तुक्ता ॥ अशौचांते प्रदद्यात् प्रेतं पुत्रं लिलो जलीनं ॥ पथमेन्द्रिसंक्रुद्धा
तपिंडं पञ्चाहतादिवा ॥ त्रींश्च दद्याद्द्वितीये द्वितृतीये पंचमेव च ॥ चतुर्थे सप्तसंख्यास्तु पंचमेतव
चोत्सृजेत् ॥ षष्ठे त्रैकादशकाः सप्तमे तु त्रयोदशः ॥ अष्टमे पंचदशकानवमे दशसप्तच ॥ एको
नविंशति काभेरातो जलिमतं स्नत् केचिद्दृशजलीनमोचुः केचिद्वाहः शतो जलीनं ॥ पंचपञ्चा
शतं चान्ये स्वशाखोक्तं व्यवस्थया ॥ अशक्तौ गोतमः ॥ प्रथमतः तृतीयसप्तमनवमे च दकक्रियेति ॥
कुंदोगपरिशिष्टे ॥ अद्यानवेक्ष्य मेषां पंचसर्वेष्वंशवत्पशः ॥ गोत्रं नाम पशोने तु तर्पणमात्मनं त
रे ॥ दक्षिणाग्रान्कुशान्कृत्वा सतिले तु पृथक् पृथक् ॥ विसृज्य पुराणे ॥ संपिंडीकरणं यावद्भुदर्थे
पितृक्रिया ॥ संपिंडीकरणं दूर्ध्वं द्विगुणं विभिवज्रवेत् ॥ रामायणे ॥ इदं पुरुषशार्ङ्गं त्वविमलं
दिव्यमक्षयं पितृलोकेषु पानीयममृतं मुपनिष्ठतां ॥ दानवाक्ये विकल्पः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ का
गोदकं सखिपुत्रा सस्त्रीपश्चशूरविजा कामश्च्छा ॥ भेत्तन्तु प्रीच्छा यो देयमन्यथा नेत्यर्थः ॥ शं
खपारस्करौ ॥ आचार्य्यं चैव माता महयोश्च स्त्रीणां वा दत्तानां कुर्वीरस्ताश्चेतवामिति ॥ द्विव
नात्मान्माता महयोश्च अपि ॥ शंखलिखितौ ॥ उदकक्रिया कामश्च शूरमातुल्योः शिष्यसह
ध्यायिनि राजनिचेति ॥ चंद्रमनुः ॥ क्लीवाद्यानोदकं कुर्यात् सेनां ब्रान्या विधमिणः ॥ गर्भं मर्द्दं ह
श्चैव सुगुणं चैव योषितः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ न ब्रह्मचारिणः कुर्यादुदकं पतितास्तथा ॥ षडंशो
स्त्रीयाचारादपि शूराः पतिता चैव दृष्टिताः ॥ न कुर्यादुदकं नेवैतभ्योप्यन्येन चैव हि ॥ मदनरत्ने
पिता पतिता न दत्तानं ॥ कातीनां न कामः ॥ भतानं नैतकन्यानां निवर्त्तं सलिलक्रिया ॥ अथ
स्तनिसं ग्रहविधौ कते आशाचादकादिकुपादेव आशाचपकाशः ॥ ॥ अथाशौचे नियमाः

गतवत्स्यः ॥ इति संश्रुत्य मच्छेदं पुनर्हृत्वा लघुः सः विदश्य निवपत्राणि निमताहारिवेशः नः
 आचम्याग्न्यादिसलिलं गोमयं गोदसं वपत्रं ॥ प्रविशेयुः स फालभ्यक्तत्वा शमनिपदं शनैः ॥ प्र
 वेशनादिकं कर्म प्रवेशं स्पर्शनादयः ॥ कीतलव्याशनाभूमौ स्वपेयुस्ते शय्यकुक्षितौ ॥ इदं चाधे
 दिदसिष्टः ॥ अथ प्रतारं अहमन्तं अतः आसीत् ॥ कीतौ यन्नेन वावर्तैरन् ॥ शुद्धित्वे वैजवा
 यः ॥ शमीमलभने शमीपापं समयमिति ॥ अश्यानमस्येव स्थिरो भूयासमिति अग्निमग्निर्न
 शर्ममहत्त्विति ॥ ज्योतिष्यगिराणां मज्जमुपस्थानतः कीत्वा लव्याचाप्यगेहादेकां नमलवरा
 मेकरात्रं दिवा भुंजीरं स्त्रिंशत्त्रयं च कर्मैः परमरागः ॥ कीताद्यशनमुपवासा शक्त्या ॥ आश्वलाय
 नस्तु ॥ नैतस्यां रात्रामन्त्रं पचेत् कीनोत्पन्नं न वावर्तैरं स्त्रिंशत्त्रयं सारलवराशिनः ॥ स्युर्द्वादश
 रात्रं वैवाहिकं ॥ अशतौ रत्नाकरं ॥ अप्रसंख्यः ॥ भायोपरमगुरुसंस्थायां चाकालभोजनानि कुर्वी
 रन् ॥ यदा मृतिः परदिने तावत्कालमिति रथः ॥ दृश्यति ॥ अथः शय्यासनादीनामतिनाभो
 गवर्जिताः ॥ अक्षारलवराणां स्युर्लव्यकीताशनास्तथा ॥ भोगोभ्यंगतां वलादिः ॥ स्नानः प
 रिभाषायामुक्ताः ॥ यत्र माकुं डेयपुरो ॥ तैलाभ्यंगोवांधवानामंगसंवाहनं च यत् ॥ तेन चा
 प्यायने जेतुं यथांति सवांधवाः ॥ प्रथमे हि तृतीये च सप्तमे न वने तथा ॥ वस्त्रत्यागं बहिः स्ना
 नं कृत्वा दद्यात्तिलोदकं इति ॥ तदत्युदिनपरं ॥ अशौचं तेन तिलकलैः स्नानाद्यहं प्रविशेयु रिति
 विस्मृक्तेः ॥ विष्णुपुराणोत्पत्तिं संवयोर्ध्वं भोगोयुक्तः ॥ शय्याशनोपभोगस्तु सपिंडानामपीय
 ते ॥ अस्थि संवयनादूर्ध्वं संयोगस्तु न योषितां ॥ भारते ॥ तिलान् ददत्तपात्रीं पीदीय ददत्तजाय
 तं ज्ञातिभिः सह भोक्तव्यमेतत्तेन पुदुर्लभं ॥ मनुः ॥ मासाशनं च नाश्रीयुः शमीरं च शय्यकु
 क्षितौ ॥ देवयानीये कारिकायां ॥ लवरां स्त्रीमावाणां शय्यां सानिपायसं ॥ वर्जयेद्वाहनात्ते
 पुवालद्यद्वा नुरैर्विना ॥ उपवासो गुरौ भेते पत्न्याः पुत्रस्य वा भवेत् ॥ मरीचिः ॥ प्रथमे हि तृती
 ये च तृतीये सप्तमे तथा ॥ ज्ञातिभिः सह भोक्तव्यमेतत्तेन पुदुर्लभं ॥ भोजनं च दिवैवा ॥ दिवा
 चैव न भोक्तव्यममांसं मनुजयेभ इति ॥ विष्णुपुराणात् ॥ कीत्वा लव्याचादिवा नमश्रीयुरि
 ति पारं करोते च ॥ मदनरत्ने हारीतः ॥ पाणिषु पुराणमेषु पुरीषु केषु वा श्रीरन् ॥ देवजानीमे
 ब्राह्मे ॥ शुद्धित्वे आदिपुराणे ॥ आशौचमभ्ययत्नेन भोजयेच्च स्वगोत्रजान् ॥ अन्यदिने तु मद
 नरत्ने ब्राह्मे ॥ यस्य मस्य तु वर्गास्य महास्यात्तपश्चिभं विहः सतत्र गृहं शुद्धिं च वस्त्रं शुद्धिकरो
 तपि ॥ अत्यकर्मकालीन वस्त्रयोस्तत्रैवोक्तं ॥ यामाह हिल्लनो गत्वा भेन पृष्टेनुवाससी ॥ अ
 सानामाश्रितानां च यत्कास्वानुं करोत्यथेति ॥ शंखः ॥ दानं प्रतिग्रहो हौमः स्वाध्यायः पितृक
 र्म च ॥ जेतुं पिंडं क्रियावर्जं माशौचे विनिवर्जते ॥ काठकण्ड्या ॥ यत्र प्राणोक्तं मलजान् च हं
 महाबलिकुर्यादिति पारस्करः ॥ तदानीमेव वस्त्रं तदुलदीपकास्य भाजनं मेताय दद्यात्
 आशौचप्रकाशं मरहाजः ॥ वासो ज्वनलकुं भं भदायकास्य भाजनं ॥ नग्नं प्रच्छादने
 आह ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ भृगुः ॥ तिलोदकं तथा पिंडं ज्वनप्रच्छादनादिकं ॥ रा
 त्रीनं कुर्यात्संध्यायां यदिकुर्यान्निरर्थकं ॥ ॥ अथ भेदपिंडं ॥ यद्यपि

हेमाद्रिपारस्करेण ॥ ब्राह्मणेदशविंशत्यस्येव दशस्य ता वैशेषिकदशमोक्ताः ॥ अद्वैतेश्वरकीर्ति
 तदस्युक्तं ॥ तथा पित्रेण्यः सर्ववर्गोऽप्यः पित्रान्दद्याद्दशैव विनितेनैवोक्तेः सर्वेषां दशैव ज्ञेयाः ॥ प
 दनरत्नेत्येवं ॥ तथा च हेमाद्रे माह ब्राह्मणग्रंथोः ॥ ज्ञान्युक्ताशेषवन्त्यास्तुवर्णा नोक्तं चिदेव हि ॥ देश
 धर्मोत्पत्तिरुक्तं प्रेतपित्रान्वयं स्युः स्यात् ॥ विधाने पुंशमपि दोषोक्तं ॥ देवस्तु दशमः पित्रो
 र्नावेद्दशैव हि ॥ वैष्णवानां वैष्णवदशैव स्तु दशमस्तथा ॥ अद्वैतदशमः पित्रो मासं स्यात् ॥ हि
 तेति ॥ यद्वृत्तादंशौ चैव हादौ च तेनैवोक्तेः ॥ सद्यः शेषप्रदानं सर्वपिण्डपत्रया ॥ देवते
 क्येपिन संनानां प्रजापत्यवत्तत्रेण किं न दशपि दानं पृथक् दद्यात् ॥ शिरस्त्वाद्येन पित्रे न दश
 त्वावच्छिन्नानां मेव शरीरेणादकत्वात् ॥ अहाशेषप्रदानं च ॥ प्रथमं लोक एव हि ॥ द्वितीये हनि
 चत्वारस्तृतीये पंचचैव हि ॥ अत्रैव प्रकारं नंतराण्युक्तं ॥ शतान्तपः ॥ अशौचस्य च द्वादशैव पित्रि
 न्दद्याद्दशैव तु ॥ तत्रैकपात्रसंस्तुत्या दशपि दानं दद्यात् ॥ उत्तरीयशिलापात्रकं तद्व्यविपर्य
 योऽवदेत्तान् जलान् दद्यात् पूर्वपिंडस्तथैव वेति ॥ गृह्यकारिकायां पात्रविपर्यये दोषोक्तेः ॥ शिला
 विपर्यये यदस्मो ददेत् नो वृत्तिः ॥ अशौचं जनादिपदकर्मणाः एकहोत्रो न पनवदप्रयोजकत्वा
 त् न ह बाधलोकि प्रहरा ॥ केचिन्नु ॥ नवाभ्यां पात्रभांडानि चारुं कंचरुं कृतं चेति प्रवेतसोक्तेः
 पात्रानेकत्वमाहुः ॥ क्रियाकर्तृभ्योऽप्येतेन शेषः समापनीयः ॥ सर्वक्रियाप्रवृत्तानां यदि कश्चिद्दि
 यते ॥ तद्धुना कां पात्रं सर्वेषां सहकारिभिरिति शुद्धित्वेव हस्यति स्मरते ॥ पत्न्याः कर्तृत्वेन ज्ञो
 दशैव च तदेतं कुर्यात् ॥ शवादिगृह्याणां तैवमित्युक्तेः ॥ आशौचांते आर्तैवेकत्रैव स्थास्येवात्येन
 क्रियासर्ववर्जनीया ॥ कर्तृविपर्ययात् ॥ कालातिक्रियायोगाच्च ॥ वारहे ॥ स्थंडिले भेदभागं न
 द्यात्पूर्वोक्त एव तु ॥ कृत्वा तु पिंडसंस्तुत्यामं गोकर्णमुदरि ॥ परीचिः ॥ प्रेतपिंडं वहिर्दद्यात् दर्भं च
 विवर्जितं ॥ नागदीप्याच हस्तं स्नातः प्रमत्तमानसः ॥ दर्भं वर्ज्यं न मनुष्यनीनपरं ॥ अस्मत्कृता
 नां भूमौ पिंडं दद्यात् ॥ संस्तुतानां कुरेश्चिदिति प्रवेतसोक्तेः ॥ मितास्त्राणां स्मृत्यन्तरे ॥ अमो मास्यपि
 ङ्गानीयानुपलेवाद्दद्यात् ॥ अतः पुच्छः ॥ फलमूले अथ पशुराशकेन न गडैर्न च निलमिध्नं न दमै
 पिंडं दक्षिणातो हरेत् ॥ तस्मिन् प्रसेकं पञ्चभूषं पीयनयेव च ॥ शालिनाशकं भिर्वापिशकं केनै
 यनिर्वपेत् ॥ प्रथमे हनि पृथ्व्यंत देवणा दशाहिका ॥ मदनरत्ने ॥ मास्ये ॥ प्रेतजसंभूतं च पात्रं
 संप्रोक्ष्य मज्जतः ॥ लौकिकान्मावशिष्टितपवेदं न्येत पुनः स्नात्वा यत्नितं समिश्रं प्रदद्याद्दर्भं
 सस्त्रो ॥ शुद्धित्वे देवजानीये ब्राह्मणे ॥ प्रथमे हनियो दद्यात् तमेतायां न संसृता हिताः ॥ अन्वेन च
 सचाप्येषु सर्वप्रदत्ता यपि ॥ भूतमप्यंशं मादाय न वस्त्रातः सुसंपतः ॥ तदुलं प्रसतिं तत्र विः प्र
 स्थाप्य पदं त्वया ॥ सपवित्रलिले मिश्रं कृमिकेशविवर्जितं ॥ द्वारे पतिततः ॥ क्षित्वा पुनः वाग्यो
 रमृत्तिका ॥ भूयः पशुस्तरेद्भान्याम्यायान् दशसंभवान् ॥ जतो वने जने दद्यात् संस्मरन् गोब्र
 मनि ॥ निलसपिंथुस्त्रोरेः संसिक्तं न प्रमेव हि ॥ दद्यात्पितापि पिंडं न दक्षिणाभिमुखं स्थितः ॥
 अर्थैः ॥ पृथ्व्ये स्याधूमैर्दोषैस्तोषैश्च शालिभिः ॥ उरणोतं तु मयै ॥ अद्वैतशेषभिः पिंडं मयै ॥ दिन
 सेऽवसेदप्यः पिंडं एव कर्मणा ॥ सद्यः शेषप्रदानं चा सर्वपिण्डपत्रया ॥ अहाशेषप्रदानं

आह्वयः पिंडाः समाहितैः । द्वितीये चतुरेदद्यादस्थिसेचयनंतथा । त्रीस्तु दद्यात्तृतीये हिवस्त्रादि
 सालयेततः । दशाहेपि च दानं प्रथमेनैक एव हि । एकस्तोपांजलिस्त्वेव पात्रमेकं च दीयते
 द्वितीये द्वौ तृतीये त्रीणि स्या युक्ता ॥ एवेषु पंचपात्राणां तेषां जलयः क्रमान् । तोयपात्राणि
 तावन्ति संयुक्तानि तिलादिभिरिति ॥ पात्रकुम्भः ॥ अत्राहः पदमहोरात्रपरं । तेन रात्रावपि देय
 इति गौडाः । दिवसपदाद्वाचोनेति मेष्मिणा ॥ स एवेत्युक्तेः सपिंडेन दशपिंडे प्रकांते पुत्रागमे
 पिसुनदद्यात् । असगोत्रः सगोत्रो वेति प्रागुक्तेः । दाहकं तैव दशाहे कुर्यादिति मिताक्षरायां ॥
 शुद्धितत्त्वे वा यवीये ॥ असगोत्रः सगोत्रो वा पदि स्त्री यदि वा पुमान् । यश्चाग्निदाता प्रतस्य पि
 उदद्यात्स एव हीति । तत्रैव । परके रात्रिपिंडेन देहो निष्पद्यते यतः । क्रतुस्य करणायो गान् पुनर्न
 वतैरेच्छियां शुद्धिप्रकाशे वा यवीयेपि । निवर्तयति यो माहात्क्रियामन्यनिवर्तितां । विधिश्च
 तेन भवति पितृहाचोपजायते । तस्मात्तेन क्रियायेन केनापि चरुतापदि । नतानि वतैरेत्याहः
 सगोत्रममनुस्मरन्ति ॥ आदिपराणो ॥ पितृशयस्वधां चैव न प्रपुंजीत कर्हि चित् । अनुशब्द
 तथा चेदं प्रयत्नेन विवर्जयेत् । उपनिषत्तामप्यपिंडः प्रेतायेति समुच्चरेत् ॥ क्रियानिवंधे आसः ॥
 प्रेतापिंडं दत्त्वा नुनतो श्रीपादिनात्यये । भविष्ये ॥ ओदनामिषशक्त्युना शकमूलपलादिषु ।
 प्रथमे ह नियद् दद्यात्तद्वदन्ते ह नि । द्वादहो रश्मशने वा तीर्थे देवगृहेपि वा । यत्राद्ये दीयते पिंड
 तत्र सर्वे समाचरेत् । ब्राह्म । शिरस्त्रायेन पिंडेन मेतस्य क्रियते सदा । द्वितीयेन तु कुर्यात्स्निनादि
 काश्च समासतः । गलां सभुजवक्षःसित्तौ येन यथाक्रमं । चतुर्थेन तु पिंडेन नाभिलिंगगुदा
 निच । जानूजघे तथा पादौ पंचमं न तु सर्वदा । सर्वमर्माणि धृष्टेन सप्तमेन नुनाड्यः । दंतलो
 नधमेन वीर्यं तनवमेन च । दशमेन नुशरणां त्वं नृप । तासु हि पश्य इति । याज्ञवल्क्येन तु ॥ पिंडय
 ज्ञात्रतादेयं प्रेतायां दिनत्रयमित्युक्तेः ॥ अत्र पलनारतम्यं ज्ञेयं । इति विज्ञानेश्वरः ॥ तेन अ
 हाशौचपरत्वं देवपात्रिकोक्तं चित्वा । आशौचस्य च द्वासेपि पिंडान् दद्याद्दशैव त्विति वचनाच्च
 दिनत्रयावश्यकत्वाद्येति त्रिहारात्तादयः ॥ शान्तातपः ॥ जलमेकाहमाकाशस्थाप्यं क्षीरं च
 मृगमयं । पारस्करः ॥ मृगमये तोरात्रिंक्षीरोदके विहाय सिनिदध्यः । प्रेतात्रस्वाहीत्पदकं पिवचे
 दं क्षीरं । इंदराविति गौडाः ॥ ग्राह्ये न ॥ अपके मृगमये पात्रे द्वादशदिनत्रयमिति उक्तम् ॥
 देमादीनां येन दशहव्यक्रमः । तस्मान्निधेयमाकाशे दशरात्रयमोजलां सर्वतापोपशान्त्यर्थं पृथग्
 मविनाशने ॥ देवजानीये कारिकायां । तत्र प्रेतापकृतये दशरात्रमखंडितं । कुर्यात्पुनरेतेन
 पारिपात्रे च मातृकं । भोग्याज्जो जनकाले तु भक्तमुष्टिं च निवेदयेत् । नामगोत्रेण संव्याधिरपि
 नृयज्ञवत् । शान्तातपः ॥ भूलोकाभ्येतलोकतुंगुंश्चादे समाचरेत् । तस्याथेयं हि भवति नृनस्य म
 जस्य तु ॥ ॥ अथ दशाहमभ्येदशीपातनिराणः ॥ ॥ भविष्ये ॥ म
 यज्ञाशौचं तत्र लपदिदर्शेन पद्यते । सभाप्यचोदके पिंडान् स्नानमात्रं समाचरेत् ॥ अथ शृंगः
 आशौचमंतरादर्शो यदि स्यात्सर्वे वर्णिनां । समाप्तिमेतत्तत्रत्यस्य कुर्यादि स्याह गौतमः ॥ वैदीनसिः
 आर्षेदावेव कर्त्तव्ये तपिंडोदकक्रिया । द्विरंदेवैव कुर्यात्पुनः शौचं समुच्यते ॥ मातापित्रोस्तु

सो कर्णोत्तमः ॥ अतर्हं शहे दर्शयत्तत्र सर्वसमापयेत् ॥ पित्रोस्तु यावदाशौचं दद्यात्पिङ्गलज्जलाज्जली
ना ॥ उदमभिग्रहमध्ये दर्शयते ॥ तद्दर्शयन् दर्शयति पित्रोर्वित्तं वेसमाप्यमेव ॥ पित्रोराशौचमध्ये तु प
दिदर्शः समापयेत् ॥ तावदेकोत्तरं तत्रैव संसृज्य अहान्यरभितिगालवोक्तेः ॥ अन्येषां तु ग्रहमध्ये
स्या समाप्तिरिति ॥ पराशरमाधवीये निर्णयौ मृते चोक्तं ॥ कालादर्शयि ॥ दर्शयद् दशाहमध्ये स्याद्दर्श
नं त्रसमापयेत् ॥ त्रिरात्रादुत्तरं पित्रोर्मृताविति विनिश्चयः ॥ मदनपारिजाते तु गालवौ ममापदनौ
रसपुत्रादिविषयं ॥ अहोर्ध्वमपि पित्रोर्न तत्र समाप्तिरित्युक्तं ॥ मदनरत्नेष्वेव ॥ ममनुदेशचारण
वस्थितिप्रतिभाति ॥

॥ अथास्थिसंचयः ॥

॥ तत्राश्वलायनेन ॥

कृष्णपक्षे एकादशी दर्शयिष्यादाफाल्गुनी मीषपदाभिन्नर्क्षे ठक् ॥ तदाशौचमध्ये संभवेत्
तद्दर्शयन् च गव्यात्करणं रोया ॥ आशौचमध्ये तु मदनरत्ने संवर्ते ॥ प्रथमे हितनीये वा सप्तमे
नवमे तथा ॥ अस्थिसंचयनं कार्यं दिनेन द्वौ त्रयैः सह ॥ कृदोगपरिशेषः ॥ अपरे हस्तनीये वा
अस्थिसंचयनं भवेदिति ॥ हितीयेषु क्तं ॥ विष्णुकाभ्यामनौ ॥ संचयनं चतुर्थ्यामिति ॥ माधवीये
यमः ॥ भौमार्कमंदवारेषु तिथिषु मे विवर्जयेत् ॥ वर्जयेदेकपादक्षिप्वा दक्षिस्थिसंचयः प्रदात्
जन्मनक्षत्रे विपादक्षे विशेषतः ॥ ब्राह्मे ॥ चतुर्थे ब्राह्मणानां तु पंचमे हनिभूभृता ॥ नवमे वैश्यत्रा
जीनां शूद्राणां दशमात्परं ॥ दशमे हनीति वा पाठः ॥ शौनकः ॥ पलाशेश्वस्थिदाहे च सद्यः संचय
नं भवेत् ॥ काम्यमरणोत्तुनस्य त्रिरात्रमाशौचं ॥ हितीयेष्वस्थिसंचयः शुकु ॥ अगिरा ॥ त्रीतीभूतं
तथोद्दिश्य पः शुचिर्न करोति चेत् ॥ देवतानां तु पजनने शयत्न्यथ देवताः ॥ तद्दिभिः स्वस्वत्वे भू
क्तौ ज्ञेयः ॥ हेमाद्रौ नागरत्वं ॥ त्रीणां संचयनस्यार्थे तानि वैश्वरूपं प्रप्तं ॥ यत्र स्थाने भवेन्मृत्युः
तत्र आर्द्धं कल्पयेत् ॥ एकोद्दिष्टं ततो मार्गे विश्रामो यत्र कारितः ॥ ततः संचयनस्यार्थं तृतीयां प्रा
ह्मिष्यते ॥ अपराकै मदनरत्ने च ब्राह्मे ॥ सद्यः शौचतथैकाहसद्यः संचयनं भवेत् ॥ अहाराशौचेन
तीये हितं कर्तव्यत्वं स्थिसंचयः ॥ तत्रैव श्मशाने देवतापागं चतुर्थे दिवसे चरेत् ॥ मृगमयेषु च भा
डेषु कुंभेषु त्वकेषु वा ॥ सुपकैर्भक्ष्यभोज्यैश्च पापसैः पानकैस्तथा ॥ कलैर्मूलैर्वनोप्यश्रुत्याः
क्रव्याददेवताः ॥ धूपदीपस्तथा माल्यमर्घ्यं देयं त्वराच्चिते ॥ तत्र पात्राणि पूर्यानि श्मशाना
न्नेः समंततः निवेदयन्निर्वक्तव्यैः सर्वैरतहं कृतैः ॥ नमः क्रव्यादमुख्येभ्यो देवभ्यः ॥ इति सर्वदा
येत्र श्मशाने देवाः स्युर्भगवंतः सनातनाः ॥ ते सत्सकाशाद्गृहं तु वलिमघागमक्षयां प्रेतस्या
स्य शुभान् लोकान् प्रपच्छन्तु वशाश्वतान् ॥ अस्माकमायुराण्यसुखं च ददता चिरं ॥ एवं कृ
त्वा वलिं सवीनक्षीरणाभ्युक्ष्य वाग्मयः ॥ एवं देवा वलिं चैव दद्यात्पिङ्गपुत्रः ॥ एकं श्मश
नं वा सिन्धुः प्रेतापे वतु मध्यमं ॥ तृतीयं तत्संस्थिभ्यश्च दक्षिणा संस्थमादरात् ॥ ततो यज्ञियवृ
क्षोत्थांशाखामादाय वाग्मयः ॥ प्रेतस्यास्थीनि गृह्णाति प्रधानांगो भवानिवा शिरसो वक्ष
सः पाणयोः पार्श्वौ भ्यां चैव पादतः ॥ पंचगव्येन संस्थाप्य सोमवस्त्रेण वेष्ट्य वा प्रक्षिप्य मृगम
ये भाडेन वेसाच्छादने शुभे ॥ अरण्ये वृक्षमूले वा शुद्धे संस्थापयत्यपि ॥ गृहीत्वा स्थीनि तत्र
स्मृतीन्वातोपे विनिःक्षिपेत् ॥ ततः समाजानं भूमे कर्त्तव्यं गोमयां वुभिः पूजा च पुष्पधूपधै

लिभिः प्रवेत्तमात् ॥ इति ॥

॥ अथतीर्थस्थिक्षेपविधिः ॥

॥ त्रयेवा ॥ त

स्थानाच्छूनकैर्नौत्वा कदाचिज्जान्वीजले कश्चित्क्षिपति स सुत्रो देहि त्रैवा तस्मादामातः
कुलेपितकुलेवर्जयित्वा न राधपः ॥ अस्थीपयकुलस्थस्य नीत्वा चाद्रा पणोचरेत् ॥ न त्रैव ब्रह्मा
उत्तराणो ॥ अस्थीनिमात्तापित्प्रदेष्टा पापं तति पणामपि कथं चित् ॥ एतद्भाष्यं ॥ एतद्भाष्यं
भूतालोघानुनीर्थानि फलप्रदानि ॥ स्नात्वा ततः पंचगव्येन सिक्काहिरण्यमध्वान्यतिलैश्च यो
ज्यः ॥ ततस्तृप्त्युपरे निधापयन् पूर्वदिशं प्रेतगणाय गृह्णात् ॥ नमोस्तु धर्मापवदस्य विष्णुजले स
मे प्रीत इति क्षिपेच्च ॥ उत्थाय भास्वतमवेक्ष्य सूर्यसदक्षिणां विप्रमुत्थापय दद्यात् ॥ एवं कृते भूत-
पुरस्थितस्य स्वर्गैर्गतिः स्यात्तु महद्दनुस्या ॥ यमः ॥ गंगातोपेषु यस्या स्थि क्षिप्यते शुभकर्मणाः
ततस्स पुनरवृत्तिर्ब्रह्मलोकात्स्नानात् ॥ तथा ॥ अक्षरगते गुरोः शुक्ले तथा मासे मलिम्बुवे
गंगायामस्थितिः क्षेपेन कुर्यादिति गौतमः ॥ दशाहं तर्जने दोषः ॥ दशाहं भूतरे यस्य गंगातोये
स्थिमज्जति ॥ गंगायामरण्यायादृक्तादृक्फलमवाप्नुयादिति मदनरत्ने दृढमन्त्रैः ॥ योनको
रूपवक्ष्यामि अस्थिक्षेपविधिकमात् ॥ आदौ ग्रामाह हिर्गत्वा स्नानं कृत्वा स वैलके ॥ प्रोक्ष्येत
पंचगव्येन भुवमंत्रैर्विचक्षणेः ॥ गायत्र्यैः पंचगव्यमंत्रैर्निस्वाता स्थिभूमिप्रोक्ष्य मयैः ॥ उप-
सर्पादिभिर्मंत्रैः प्रार्थयन् स्वननं तथा ॥ मृत्तिकोडरं चास्याग्रद्वारं च यथाक्रमं ॥ उपसर्पे निचतु-
र्भिर्मंत्रैः क्रमेण प्रार्थयेनादिजेय ॥ स्नात्वा स्थिपुड्डिकुर्वीत एतौ त्विदं नित्यं कृतः ॥ स्पृष्ट्वा स्पृष्ट्वा त-
तः स्नानं पंचगव्येन शुध्यति ॥ दशस्थानि कुर्वीत ततः मंत्रैर्विचक्षणाः ॥ गोमूत्रं गोमयं क्षीरं द-
धिसर्पिकुशोदकं ॥ भस्ममृण्मध्वादीनि मंत्रतत्त्वानि वैदशः ॥ कुशैः संमाज्येदस्थीन्पतो दे-
वेति मंत्रतः ॥ एतौ त्विदं शुचीचेति न तमं हरतीति च ॥ पावमानो ममाग्रचरुदसक्तं यथाक्रमं ॥
एतैर्कुशैर्मार्जनं हेमश्चादृततः ॥ कुर्यात्पितृनुदिश्य मन्त्रतः ॥ पिडदानं प्रकुर्वीत ततश्च तिलत-
र्पणं ॥ अस्थिक्षेपांगवेदः ॥ अजिनं केवलादर्भांगे केशाः शरणमेव च ॥ भूर्जपत्रं ताडपत्रं स-
प्रधावेष्टनं स्मृतं ॥ हेमचमौक्तिकं रुप्यं प्रवालं नीलकं तथा ॥ निक्षेपेदस्थिमयेतु शुद्धिर्भव-
ति नान्यथा ॥ ततो होमं प्रकुर्वीत तिलाज्येन विचक्षणाः ॥ उदीरते नित्यं कृते न हनेदष्टोत्तरं शतं
ततो गत्वा क्षिपेत्तीर्थे स्पृष्टो दोषो न विद्यते ॥ मूत्रपुरीषाचमनं कुर्वेन्नास्थिनिधारेयत् ॥ अत्र द-
शदानं वैतरणीं ऋणमोक्षपापभेददानमुक्तदिवोदासीय ॥ काशीखंडः ॥ वने जपोपि धर्मोत्सा-
मान् भक्तिपरायणः ॥ आदायास्थी न्यतो मानुर्मेगा मार्गस्थितो भवेत् ॥ पंचगव्येन संस्त्राप्य त-
थापचा मृतेन वै ॥ यक्षकटैर्मलेपेन लिखा उष्यैः प्रशूय च ॥ आवेक्ष्य तत्र वस्त्रेण ततः पदं वरेण
च ॥ ततः सुरसवस्त्रेण ततो गां निधवा ससा ॥ नेपालकवलेनाथ मृदाचाथ विशुद्धया ॥ तांश्च स-
पुष्के कृत्वा मानुरगान्पथो वहेत् ॥ व्यासः ॥ परवस्त्रं च कौशेयं गां निधं भवेत्तव वस्त्रं ॥ केवलं
शरणं पत्रं च अजिनं च तपोत्तरं ॥ एषां विकल्पः ॥ अन्यथात्र विशेषस्त्वित्यलो सेनो दिवोदा-
सीये च जेयः ॥ तेषु पतोत्तरं आद्रमाह अलापनः ॥ आद्रमस्तेदं कुरिति ॥ स्पृष्ट्वा यैः सारं ॥ संव-
यने कृते मनुष्यलोकं गच्छतः ॥ प्रार्थयेत् आद्रमा मेन काये भिति ॥ अनुपनीतस्यानसं च यने ॥

॥ ॥अथनवश्राद्धं॥ ॥पृथ्वीवंशोदयेअंगिरः॥ प्रथमेहितनीयेवपच
मेसप्रमेतथा॥ नवमेकादशेवेवतनवश्राद्धमुच्यते॥ शिवस्वामी॥ नवश्राणिपचाहुराश्वलाप
नशाखिनः॥ आपस्तंबाः षडित्माहुर्विभाषान्तिरेषुहि॥ पचै कादशाहिकंविना॥ मरणाद्विष
मेषुदिनेष्वेकैकंनवश्राद्धकुर्यादानवमाषुदिनंनवमा॥ विच्छिद्येनेकादशः॥ तत्कुपोदिनिमदतर
त्तेवोधासुनोक्तेः॥ भविष्य॥ नवसप्तविंशराज्ञानवश्राद्धान्यनुकृमात्॥ आधतपोवर्णयोस्त
षडित्माहुर्महर्षयः॥ हेमाद्रौचंद्रवसिष्ठः॥ अलध्वानुनवश्राद्धमेतत्त्वानेवमुच्यते॥ अवीकृ
द्वादशाहस्यलध्वानातिदुष्कृतं॥ अतःषडेव॥ एतात्पचविषमश्राद्धनीत्युच्यते॥ नागराख
उनु॥ पचमेसप्रमेतद्वदृषमेनवमेतथा॥ दशमेकादशेवेवनवश्राद्धानितानिवेस्युक्तं॥ कात्या
यनस्त॥ चतुर्थेपचमेवेवनवमेकादशेतथा॥ यद्वेदीयतेजतोस्तमवश्राद्धमुच्यते॥ प्रथमे
सप्रमेवेवेत्याधपादेव्यासपाठः॥ बह्वचानानु॥ नवश्राद्धदशाहानिनवमिश्रंतुषडृतनित्युक्तं
नारायणचतौ॥ दीपिकाया॥ अथगंदनुपादायेचतुर्थेदिनेश्राद्धं॥ पचमसप्रमाष्टनवरिक
रुदेयुग्मद्विजे॥ प्रथमेहितनीयेत्पचसप्रनवत्वपि॥ द्वौद्वौपिंजेमदतयौशेषेष्टेकेतुविस
सेत॥ एकोविषमश्राद्धेअवमवपिंडैकरतिहाविमर्षः॥ अत्रशराभेदाद्यवस्था॥ अपर्णक
भविये॥ नवश्राद्धविपक्षचषण्मासमासिकानिचानकुरेतिमुनोयस्तुतस्याधःपितरोम
ना॥ बाणह॥ गतोसिद्व्यलोकंत्वक्तृतांविहितान्यथ॥ मनसावापुभूतेनविमेत्वाहं
नियोजये॥ पूजयिष्यामिभोगैस्त्वामेवंविप्रमिमंत्रयेत्॥ आवाहनेपितत्रैवा॥ इहलोकपरित्य
ज्यगतोसिपरमांगतिम्॥ मनसावापुभूतेनविमेत्वाहंनियोजयेति॥ तत्रैवबहुचपरिशिष्टे॥
अनुदकमधुपंचगंधमास्यविवर्जितं॥ नवश्राद्धमंत्रचपिंडोदकविवर्जितं॥ उदकमर्घ्यं॥ पि
ण्डोदकयुद्धंतापितरश्चवनेजनादि॥ एकोद्विष्टुसर्वेषुनस्त्वानाभिरस्यतां॥ नाम्नोकरांमत्र
अथैकंवाथनिलोदकं॥ अनपत्येषुसर्वेषुनस्त्वानाभिरस्यतां॥ स्वल्पस्तुविसर्जेदेवंसकृत्स्वराव
वर्जितं॥ एकोद्विष्टुसर्विंडुंअत्रश्राद्धेनविद्यते॥ पितृशब्दंनकुर्वीतपितृहाचोपजामने॥ सपि
उनातमागितिहेमाद्रिः॥ नेननैवस्वधामयंजीतप्रेतशब्ददशाहिकैरिति॥ नृष्यमृगैस्तौदशाहि
कोक्तोकादशाहस्वधामयोगएवेतिहारलनापरास्ता॥ रत्नाचल्या॥ आशीषोद्विषण्णभोज
याशीःस्वस्तिवाचने॥ पितृशब्दःस्वसंवधशर्मशब्दस्तथेवचापात्रालंभोवगाहश्चउत्सृज्यते
स्वनादिकं॥ तन्निप्रश्नश्चनिकिरःशेषप्रश्नस्तथेवचा॥ मदक्षिराविसर्गश्चसीमांतगमनेतथा॥
अष्टादशपदार्थाश्चेतश्राद्धेविवर्जयेत्॥ अत्रस्वधापितृनमः॥ सशब्देननिलोसीतिमंत्रेप्रेतशब्दो
हेननृसीवातिलावपनं॥ नृसीमर्षदानं॥ अमुंकोत्साहेनिप्रेतनाम्नापातिरोमः॥ नाश्चाएकपि
इःमिनयनमंत्रेउहः॥ अनुमंत्रणादिसमंत्रकं॥ अभिरस्यतामिति विसर्जने॥ एनवश्राद्धवर्ज
कोद्विष्टुः॥ नवश्राद्धेत्वमंत्रकं॥ सर्वेभित्तिनाएपराचरतिः॥ क्रियानिवंधः॥ उत्रानेस्याप्येतामनेजो
द्विष्टेसदावुधः॥ न्युज्जतुपावणेकुर्यात्तस्योपरिकुशादप्यहरेन॥ नवश्राद्धहोकांभायंपत्रास
योपिवा॥ सपिंडीकरणांनानिप्रेतश्राद्धानिमाभिवै॥ नानिस्तुर्लोकिकेचहाविनाहस्ताश्वलाप

नः॥ इदं संभवेनेन कार्यं नवश्राद्धेषु यच्छिष्ये हपयुषितं च यत्। दंपत्योर्ध्वेन शेषं च न तं जुजीत कर्हि
 वित्॥ इति श्रिगिरेव वनलिगात्॥ द्वाभ्यां तदा तु कृच्छ्राभ्यां शुद्धिः स्यात्तु विवेकिनां मिति त्राह्ये उक्तं।
 विधे च निर्णया मृते कर्तव्यः॥ नवश्राद्धां सिके च यद्यदेतरेतं भवेत्। तत्तदुत्तरं स्यात्तं आदुष्टे य
 प्रचक्षते। हेमाद्रौ गालवः॥ शावेतुस्तनके चेत्स्यान्निशया च मृतौ तथा॥ तद्वश्राह्यानि देयानि य
 या कालं पथा कृतं॥ निशया माशौचांतं ह्यहचक्षौ। अन्वारो हरो तु नवश्राह्यानि सर्वाणि सपिं
 दीकरणाप्यक्। एक एव वृषोत्सर्गो गौरेका तत्र दीयते। आशौचां नदिने कार्यं मुक्तं ब्राह्मणैः। यस्य
 यस्य नवरां स्य यस्या न्यश्चिमेत्तु हः। सतत्र वस्त्रशुद्धिं च गृहशुद्धिं करोत्यपि समाप्य दशमपिंडं
 तस्यैतु वा ससी। अन्त्यानामाश्रितानां च नृणां स्नानं करोति च। श्मश्रुलोमनखां च मत्स्यां
 तज्जहात्यपि। गौरसंघं पक्वलेन तिलकलेन संयुते। शिरः स्नानं ततः कृत्वा नोपेना च म्बवा म्
 तः॥ वषभं गां सुवरां च स्य स्वाशुद्धौ भवेन्नरः॥ क्रियानिवंधे गृह्यकारिकायां॥ अत्र पिंडत्रयं दधु
 तस्तस्मिन् स्यादिमां। चेता मप्रथमं तद्वृत्तौ पंचमं मायं वै। तथा॥ कर्त्तव्यमार्थिताः संतो ज्ञा
 तिसंवेधि वाधवाः। द्युरभ्यगतः पूर्व्वं श्रीस्थानधर्मो द्वां जलीन। पूर्व्वं च नाम गोत्राभ्यां निमो
 नेह कश्चन। मदनरत्ने विस्महारी तौ॥ आशौचांतं कृतं श्मश्रुकर्मणस्तिलकलैः संघं पक्वले
 वीत्ताताः शुक्लवासयोगे हं प्रविशेयुस्तत्र शान्तिकं कृत्वा ब्राह्मणपूजनं कुर्युरिति॥ देवलः॥ द
 शमेह नि सं प्राप्ते स्नाने या माह हि भवेत्। न त्रत्याग्यानि वा ससिके श्मश्रुनत्वा नि च। अपरा
 के व हस्यतिः॥ नवमे वा ससां त्यागो न खरो मां तथा नि मे। तत्रैव व्यासः॥ आशौचां नदिने सौ
 रंजनं न्याचयुरे मृतैः। एतत्पेता ल्यवयसामित्याह आपस्तवः॥ अनुभाविनां च परिवापनमिति
 अनुभाविनः कतिष्ठा इति विज्ञानं चरन्नाकरादयः॥ आशौचमनुभवतो पुंसां सवोशौचे मुं
 उनां आत्मानं रपतेर्द्विजन्मनां दारकर्म मृतस्तनकेषु च। बंधमोक्षमखदीक्षरोषपि क्षौर
 मिष्टमखिलेषु चोदुषु। इति रत्नमालोक्ते जैनशास्त्रे च पीतिशुद्धिं तत्वा दयः॥ अत्र देशतचारतो
 व्यवस्था। परं शिखावर्जं। केशश्मश्रुलोमनखानि वापयान्ति शिखावर्जं मिति गोभिलोक्तेः
 यत्नापस्तवः॥ तस्मात्तत्रापेयुरन्यत्र विहारदित्येके। विहारो दशोदियागः। तिन विना स
 गाश्चिता गृहस्थान वपेयुरित्यर्थः॥ वृथा छिनत्ति यः केशान् तस्माद्द्वेष्टया नि नमिति। तत्के
 शश्मश्रुधारयता मग्या भवति संततिरिति दानधर्मोक्तं काम्यपरं। अनुभाविनः पुत्रादय
 एवेत्येके। पुत्रः पत्नी च वपनं कुर्यादने मथा विधिः॥ पिंडो नोचितिन्योपिकुर्यादित्यसमा
 हित इत्युपरके व्यासोक्तेः। यत्तमिताक्षरायां। द्वितीये हनिकर्त्तव्यं क्षुरकर्म प्रयत्नतः। तृती
 ये पंचमेवापि दशमे चोपदानत इति। आपदानत इति चतुर्थ्या दीनि। तस्यथ मदिने असंभ
 वे ज्ञेयः। अलुक्ते केशयः पूर्व्वं सोत्रकेशान् प्रवापयेत्। द्वितीये ह्नि तृतीये ह्नि पंचमे सप्तमे पिवा।
 यावत्त आर्द्रं दीयेत्तावदित्यपरं नमिति माधवीये। मदनरत्ने बोधा यनोक्तेः। मदनपारि
 नाते तु। दशमे प्रथमे च समुच्चय उक्तः। यत्तदशमपिंडं मुत्तन्मरात्रि शेषेषु चिर्भवेदिति तदे
 का दशाह श्राद्धो गविप्रनिमंत्रणार्थं ज्ञेयः॥

॥ अथ नवश्राद्धं ॥ ५४३ वंशे दमे अगिरः ॥ प्रथमे हि तृतीये च पंच
मे सप्तमे तथा ॥ नवमे कादशे चैव नवश्राद्धमुच्यते ॥ शिवस्वामी ॥ नवश्रादिपंचादराश्वलाप
नश्राद्विनः ॥ आपस्तंबाः षडि साह विंशतिरिति ॥ पंचे कादशाहिकं विना ॥ मरणाद्विष
मशुद्धिनेष्टे कैके नवश्राद्धं कुर्याद नवमाघदिनं वमं ॥ विच्छिद्ये नैकादशे ॥ तत्कुमोदिनि मंदमर
त्ते वौधापुनोक्तेः ॥ मविष्ये ॥ नवसप्तविंशराज्ञानवश्राद्धात्पुनर्कृमात् ॥ आद्यतमो वैराग्योऽसौ
षडित्याहुर्महर्षयः ॥ हेमाद्रौ च द्वादशसिद्धः ॥ अलक्ष्यातु नवश्राद्धमेतत्वाज्ञेयमुच्यते ॥ अर्वाक्त
द्वादशाहस्य लक्ष्मीर्निरुद्धते ॥ अतः षडेवा ॥ एतान्येव विषमश्राद्धानीत्युच्यते ॥ नागरख
डेन ॥ पंचमे सप्तमे तद्दशमे नवमे तथा ॥ दशमे कादशे चैव नवश्राद्धानि तानि चैव ॥ कात्या
यनस्तु ॥ चतुर्थे पंचमे चैव नवमे कादशे तथा ॥ यदन्तर्दीयते जंतोस्तान्वश्राद्धमुच्यते ॥ प्रथमे
सप्तमे चैव न्यायपादे व्यासपादः ॥ चहृचांता ॥ नवश्राद्धे दशाहानि नवमिश्रतुषट्कृतानि युक्तं
नारायणचतुर्त्तौ ॥ दीपिकायां ॥ अथ तदनुपादाये चतुर्थे दिने श्राद्धं ॥ पंचमसप्तमाष्टनवदिक
रुदेषु पुनर्दिजे ॥ प्रथमे हि तृतीये हि पंचसप्तनवस्तपि ॥ द्वौ द्वौ पिंडौ प्रदातव्यौ शेषे कृतविष
संतः ॥ एको विषमश्राद्धे अवपवपिंडौ करिहा विषमः ॥ अत्र शाखाभेदाच्च व्यासा ॥ अमराकं
भविष्ये ॥ नवश्राद्धविपक्षं च षण्मासमासिका निव ॥ नकुरेति सुतो यस्तु न स्यात् ॥ पितरो म
ताः ॥ ब्राह्मणः ॥ गतौ सिद्धिवालोक्तं त्वक्तृतां न विहितं तस्य ॥ मनसा वा पुनर्न विप्रत्वाहं
नियोजये ॥ पूजयिष्यामि भोगैस्त्वाभेवं विप्रं निमंत्रयेत् ॥ आवाहने पितृवैवा ॥ इह लोके परित्य
ज्य गतोऽपि परमागतिम् ॥ मनसा वा पुनर्न विप्रत्वाहं नियोजयेदिति ॥ तत्रैव बहुवपरिशिष्टे ॥
अनूदकमधुपंचगव्यामस्य विवर्जितं ॥ नवश्राद्धमंत्रचपिंडोदकविवर्जितं ॥ उदकमर्घ्यं ॥ पि
ण्डोदकमुद्धतापितरश्च वने जनादिः ॥ एको हिष्टेषु सर्वेषु न स्वर्गानाभिरम्यतां ॥ नागैः करणमंत्र
श्च एकैवाथ तिलोदकं ॥ अनपत्येषु सर्वेषु न स्वर्गानाभिरम्यतां ॥ स्वस्त्यस्तु विसृजेदं बंसकृत्य ताव
वर्जितां ॥ एको हिष्टस्य पिंडुत्तत्र शब्देन विद्यते ॥ पितृशब्देन कुर्वीत पितृहाचोपनामने ॥ सपि
डनात् प्रागिति हेमाद्रिः ॥ नेनैव स्वर्गप्रयुजीत प्रेतशब्दश्राहिकैरिति ॥ कृष्यश्रुं श्रौं दशाहि
कोक्तैः कादशाहैस्वर्गप्रयोग एवेति हारलतापरास्ता ॥ रत्नावल्या ॥ आशीर्वादिषु एषां भोज
याशीः स्वस्तिवाचनं ॥ पितृशब्दः स्वस्वभूशर्मशब्दस्तथैव वा ॥ पात्रालंभो वगाहश्च उन्मुखोने
स्वनादिकं ॥ तृप्तिप्रश्नश्च विद्विरः शेषप्रश्नस्तथैव वा ॥ मंदक्षिरादिसर्गं स्त्रीमातृगमने तथा ॥
अष्टादशपदार्थं श्रुतेन श्राद्धे विवर्जयेत् ॥ अत्र स्वर्गपितृत्वम् ॥ एषादेन तिलो सीति मंत्रे प्रेतशब्दो
हेन तृसीवाति लावपनं तृसीमर्षं क्षेमः ॥ अमुकैस्ताहेनि प्रेतनाम्ना पाणिहोमः ॥ नाम्ना एकपि
डः मिनपुनमंत्रे अहः ॥ अमुमंत्रणादिस्वमंत्रका ॥ अभिरम्यतामिति विसृजेत् ॥ एनवश्राद्धवर्जं
को हिष्टेषु ॥ नवश्राद्धत्वमंत्रकां सर्वमिति नारायणचतुर्त्तः ॥ क्रियानिवंधे ॥ उत्राने स्वाभयेना मनेको
हिष्टे सदावयः ॥ मुञ्जुतापवैराग्यं कृतं तस्योपरि कृपाव्यसेन ॥ नवश्राद्धहेकायं भार्यापशश्च
योपि वा ॥ सपिंडीकरणं तानि प्रेतश्राद्धानि पापिवै ॥ ताविसृलीकिके च कविना हस्वाशुचाप

परिविष्कृतेः॥ प्रायुक्तशंखादिवचनानां चानाकरत्वादितिवदंतः॥ कल्पतरुवाचस्यप्रसूराः
सर्वमहाभिवंधविरोधादपेक्ष्याः॥ उशनाः॥ अहाशौचैपिकर्तव्यमाद्यमेकादशेहनि॥ अती
तविषयसद्यस्त्यहोर्ध्ववातदिष्यते॥ याज्ञवल्क्यः॥ एकोद्विंशद्वैवहीनमेकार्थैकपवित्रकं॥ आ
वाहनामौकरणाहितंत्वपस्यवत्॥ उपनिष्ठाभित्यस्यस्तानेविषेविसर्जने॥ अभिरम्प
तामिति॥ वदेतत्रूपलेभिरताः स्यहेति॥ सदिनमिति॥ त्रिप्रश्नमुत्तदिनमिति॥ अनुज्ञावचनं॥
इतिकात्यायनः॥ अमौकरणाविषयोपपरः॥ बह्वचानांतुसर्वैकोद्विंशतुत्तवत्येवमुक्तं प्रा
क॥ तथमेपात्रे संस्त्रवानित्यस्तृतीयेणापिधानस्यचवाधानपात्रमुजेनेतिभूतपाणिः
प्रचेताः॥ नात्रपात्रालंभोनाशिवः प्रार्थयेत्॥ अत्रविशेषोहेमाद्रौवाएहे॥ श्मश्रुकर्मनुक्तं
व्यंनखच्छेदस्तथैवच॥ स्वपनाभ्यंजनं दद्याद्दिमापविधिशर्वकं॥ तथा॥ उपवेश्यासनेभरे
कृत्रंतत्रकल्पयेत्॥ पञ्चादुपानहौ दद्यात्सर्वाण्याभरणानिच॥ विष्णुः॥ दक्षिणांतं प्राद
मुक्त्वादज्ञास्य्योदेकेषुच रंगुलेपथीस्तावदंतरालालावदधः॥ खानाधितस्यायतास्तिस्रः
कर्षः कुर्यात्॥ कर्षूंगांसमीपे नित्रपमाधापपरिस्तीर्यैकैकस्मिन्नाहुतित्रपं जुहुपातसोमापमि
त्रमतेस्वधा॥ नमोग्नयेकव्यवाहनाय॥ यमायागिरस्वतेऽग्निस्थानत्रमेधामवत्॥ पिंडनिर्वपणं दधि
मधुघृतमांसैः कर्षूत्रयंपूरयित्वैतन्मम इति जपेत्॥ शेषं नवपञ्चादवत्॥ अत्र साग्नैरप्येते वैश्वदे
व इत्युक्तं प्राक॥ इदं दशाहकत्रोपवेणवाकार्यमित्युक्तं॥ क्रियानिवंधेष्टकारिकायां तिलोति
त्रेतदैवेत्यत्रेतलोकानहिनांतं॥ मंत्रमुक्त्वा तिलानेवं पक्षिपेदध्यापात्रतः॥ दक्षिणामुदकुं
भं चत्वा जंदत्वा तथैवगां॥ तस्मै दद्याद्भुक्तशेषं तं जागृपिभाजनं॥ विमाभावे ग्नावेकोद्विंशु
अमौपायसंश्रपयित्वा ज्यभागांतेतदपे प्रादमयोगं॥ कृत्वा नोमेतमावास्तुगंधाद्यैः संपूज्य
पृथिवीतेपात्रमित्यादिनाभ्यं स कल्प्योदीरता मवरत्पृष्टाभिश्च तुरावृत्ताभिर्दोत्रिशराहती हु
त्वा पिंडदानादिआहंसमामयेदिति॥ याज्ञवल्क्यः॥ एतत्सपिंडीकरणमेकोद्विंशस्त्रिया अपि
॥ ॥ अथ रघोत्सर्गः॥ सचनित्यकाशः॥ न करेति रघोत्सर्गं सुतीर्थे वा
जलांजलिं॥ नद दानिसुतोपस्तुपितृहर्षा एव सः॥ उच्चारः पुरीषं सृष्ट्वा वहवः॥ उत्रापद्येकोपि
गयां ब्रजेत्॥ मनेतवाभ्यं मेधेन नीले वारुषमुत्सर्जेत्॥ इति मातृकोर्मौक्तेः॥ एकादशे हि त्रेतस्य
यस्य नोत्सर्गोत्सर्गः॥ त्रेतत्वे सुस्थिरं तस्य दत्तैः प्रादशतेरपीति॥ षट्त्रिंशन्मने निंदाश्रुतेः एवं
कृत्वा ह्यवाप्नोति फले वाजिम खोदितं॥ यमुद्दिश्योत्सर्जे नीले सलभेन परंगतिं॥ रघोत्सर्गः
पुनात्येव दशगतीता न दशपरात्॥ इति॥ देवीपुण्यभविष्यादौ फलश्रुतेः॥ अयं हा दशा
हेष्युक्तो भविष्ये॥ चैत्रावापितृतीयां वा वैशाखाद्वा दशे न्निवेति॥ विष्णुधर्मसुत्ताहेष्युक्तः॥
विषुवदहितपंचैव मृताहेवांधवस्वचेति॥ अप्येह नकार्यः॥ न गृहे गोचये नीले कामयनप्रकृ
लं फलमिति कालिकापुण्यतः॥ कामधेनौ॥ वत्सरं भूतरेपि जोर्द्वयस्योत्सर्गकर्मणि॥ रुदि
र्वाततदस्य त्रसमारभेत्॥ तच्च संतुजाये॥ लोहितोपस्तुवरीं नमुलेषु चैत्रपांडुरः
रविषारणाभ्यां सनीलो वृष उच्यते॥ अंतवर्गं सुमुख्यादीनिष्णमानिष्णामस्य वाग्धे

विप्रः शुभ्यन्तपः सखास्रविषोवाहनायैः । वैश्याः प्रतोदं रणमीत्वायधिभूदकृतक्रियः । शुद्धित
 त्वेदेव लः ॥ अथाहः मुनिवृत्तेषु मुस्ताताः कृतमंगलाः ॥ आशौचादिप्रमुच्यते ब्राह्मणान्स्व
 लिवाच्यवायाजवल्क्यः ॥ आधमेकादशेहनि । सत्रियाद्यैरणोवेष्कादशेनित्ति आहकार्यं ।
 आधं आह मशुद्धोपिकुपोदेकादशेहनि । कर्त्तृत्वात्कालिकी शुद्धिरशुद्धिः पुनरेव सति हेमा
 द्रौ शंखोक्तेः ॥ वैरीनसिः ॥ एकादशेनित्ति यथाहं तन्माभान्यमुदाहृतं । चतुर्णामपि वर्णानां
 सूतकतुष्टयकष्टयक ॥ पुनर्मरेविः ॥ आशौचात्तेततः सम्पत्पिंडदाने समाप्यते । ततः आ
 हं प्रदानं सर्ववर्णेष्वपि विधिरिति । तत्सर्ववर्णानां दशादशो वपराः पुनर्विष्णुः ॥ अथाशौ
 चापगमरति ॥ पंचगोडयथेहारीतः ॥ शोभते एकोद्विष्टकुर्यात् । पञ्चवैजवापः । अर्धदश
 ष्या अपरेद्युरिति तद्विषयविषयः एतेन दशमपिंडोक्त्यैव यथा अवपवपिंडा समाप्तौ कथमेका
 दशे हे आहमिति मूर्त्तौ क्रिः परस्ताः ॥ वचनादाशौचमध्यस्वतत्राप्यविरोधान् ॥ भविष्ये ॥
 एकादशेभ्यो विप्रेभ्यो दद्यादेकादशेहनि । भोजनं तत्रैवैकस्मिन् ब्राह्मणाय महात्मने ॥ पुनमा
 त्म्ये ॥ एकादशेह नितथा विधानेकादशेवतु । सूत्रादिः सूतकानेन भोजयेद्युजोहिजा नि
 ति तद्दृग्गण आह परमिति मदनपादिजातः ॥ गोडास्त्वस्माद्वचनात्सत्रियादीनामाशौचा
 ने एवेत्याहः ॥ रामोपगोपि ॥ समतीते दशाहेतु कृतशोचो यथाविधिः । चक्रेद्वादशिकं आह
 त्रयोदशिकमेव वा । द्वादशिकं द्वादशाहेतीते आह । त्रयोदशिकं चतुर्दशाह विधेयं सपिंडं
 पाथेयादि । सत्रियाणां द्वादशाह शोचेत्रयोदशे महैकोद्विष्ट । चतुर्दशे सपिंडं । द्विविध
 वाक्पादेकादशाह शौचांतरयोर्विकल्प इत्येकः ॥ आधः शौचादौ मुद्धहतादौ एकादशाहे
 अन्येषामाशौचांतर इति वक्तव्यं ॥ एकादशेनित्ति कुर्वीत भेत्तमुद्दिश्य भावनः । द्वादशे च
 नित्ति तैवमनिद्येय्यवाहनि । निद्यं भेत्तक्रिया काले उक्तं । एकादशे तु निषेध इत्युक्तं भाव
 वृत्तस्यतिः ॥ वस्त्रालंकारशय्यादिषु न्येहाहनादिकाः गंधमाल्यैः समभ्यर्च्य आह भोक्तेन
 दपेयेत । आत्रिया भोजनीयास्तु नव स प्र त्रयोदश । ज्ञानयोवाधवानिः स्वस्थथाचानिष्यो
 परादेव याज्ञिकनिबंधे । एकादश सुविशेषु भेत्तमावाह भोजयेत् । तत्राद्यापवशस्यादि
 द्यादायमिति स्मृतं ॥ विष्णुः ॥ एकवल्कलान्हेनेकोद्विष्ट । वृहवचनात्तानेकवचनात्तान्वदे
 दित्यर्थः ॥ एतद्दृष्टार्थेत्ते ॥ अस्याविशेषोण कालमाह । हेमाद्रौ वैधायनः । एकोद्विष्ट एवं
 स्याद्वादशेहनिवापुनः । अत ऊर्ध्वमयुगेषु कुर्वीताह स्वशक्तिः । अरेमासे यवा मासि
 ऋतौ संवत्सरे पिवेति ॥ तत्रैव लघुहारीतः ॥ एकोद्विष्ट कुर्वीत नृपाके नैव सदा स्वयं । अभा
 वे पाकपात्राणां तदहः समुपोषणं । गोमिलः ॥ ब्राह्मणं भोजयेदाद्ये होतव्यमनलेशया
 पुनश्च भोजयेदेकं द्विरावृत्तिर्भवेदिति । एतदाद्यमासिकायादिकयोः सिध्यर्थमिति भृष्टाः
 मुद्धहतादौ तु हेमाद्रौ पृथ्वी चंद्रोदये वैरीनसिः ॥ सद्यशौचे पिंडांत्यं भेत्तस्येकादशेहनि । स
 एव दिवसस्तस्य आह शय्यासनादिषु । एवमेकाद्वादशे ॥ अतोऽद्वितीये न्हि एकादशाहे
 वदनं होतुं श्लपाणिः सान्ते गोडश्च परस्ताः ॥ एतेनाद्यमेकादशेहनीत्याशौचांतरं दिन

एतन्मकथ्यमाने निशामय। तेनोपभुक्तं मन्त्रिं विद्वस्ववाहनभाजनां यद्यदिष्टं च तस्यासीत् तत् सर्वपरिकल्पयेत् ॥ तमेव पुरुषं हेमंतस्थां संस्थापयेत् दद्यात् ॥ प्रजपित्वा प्रदातव्या मृतशय्या यथादिना ॥ पादौ ॥ मृत्कुण्डं द्वितीयोद्दिष्टं दद्यात् सुलक्षणां ॥ काचने पुरुषं तद्वत् फलवत् समन्वितां संपूज्य द्विजदपत्यं राजाभरणभूषितं ॥ उपविश्य तं शय्यायामभुपकृतं तोददेत् ॥ रजतसंज्ञपात्रेण दधिद्वयं समन्वितां ॥ स्थिला लालिकं गत्वा सूक्ष्मं कृत्वा सपायसं ॥ भोजये द्विजदपत्यविधिरेष संज्ञातं ॥ एवं विविदिष्टः पावतीपे द्विजो जने ॥ एतन्मनिग्रहेन वैवाक्ते ॥ गृहीतामानुतस्या वैपुनः संस्कारमहेति ॥ गव्यादानफलं भविष्ये ॥ स्वर्गोऽरुदरपु रस्तये पुत्रालयेन तथा ॥ सुखं वसत्यसौ जन्म ॥ एषां धर्मो भावतः ॥ अभूतसमुत्पत्तावाप्तेषु सा तैकवज्रित इति ॥

॥ अथोदकुंभः ॥

हेमाद्रौ स्मृति समुच्चये ॥ एकादशा

होत्रभृतिघटस्तोयान्नसंपुतः ॥ दिने दिने प्रदातव्यो यावत्संवत्सरं सुतैः ॥ लौगाक्षिः ॥ यस्य संवत्सरोदकुंभसंपिंडीकरणं भवेत् ॥ मासिकं चोदकुंभं च देयं तस्या विवत्सरं ॥ उज्जराहं ॥ तस्याप्यन्नसोदकुंभं दद्यात्संवत्सरं हि जैरिति याज्ञवल्क्यपाठः ॥ सपिंडनापकर्वे स्यापकर्वे प्राप्ते वा धकमिदमिति श्रुत्वा पाणिः ॥ तन्न ॥ प्रकृतिविकारभावेन न दंतन्याया विषयत्वात् ॥ मात्स्ये ॥ यावददेव यो दद्यादुदकुंभं विमत्सरः ॥ प्रेतायान्नसमायुक्तसोऽश्वमेधफलं लभेत् ॥ केचिन्नयो दद्यात्तमारम्भाद्गृह्णन्निर्मलं ॥ अत्र देवयाज्ञिकः ॥ सपिंडनापकर्वे सावत्सरं ॥ यावदुदकुंभं मवागेवा दद्यान्नोर्ध्वं ॥ प्रेतलोकगतस्यान्नसोदकुंभं प्रयच्छतेति ॥ गोविदराजश्च तं विस्मृतेः ॥ अन्नं चैव स्वशक्त्या न संस्मृत्वा द्विकावधि ॥ दानव्यव्राह्मणोऽस्वदध्यादौ निष्क्रये नृवा ॥ पितृश्राद्धशतेर्दत्तैरुदकुंभं विना नरः ॥ दरिद्रा दुःखिनस्तान् श्रमंति च भवार्णवे ॥ तेनापकृष्य दानव्यं प्रेतस्याप्युदकुंभकामिति ॥ गोभिलभाष्ये स्कांदाच्च ॥ सपिंडनाग्रागे वतस्य विधानादूर्ध्वं निषेधादित्याह ॥ तन्न ॥ उदकुंभे पावणे विधानानुपपत्तेरेव व्याख्यायमाना भावाभ्युत्थिताश्च एदि विरोधाच्च ॥ वचनं यदिसमूलं तदा वृद्धापकर्वे विधत्ते ॥ प्रेतश्राद्धानि सर्वाणि सपिंडीकरणं तथेति हेमाद्रौ शाखापनोक्तेः ॥ तस्याप्यन्नसोदकुंभमिति ॥ याज्ञवल्क्यविरोधाच्च ॥ मद नरले गौतमः ॥ अदेवपावणं श्राद्धसोदकुंभमधर्मकं ॥ कुर्यात्तस्यादिकान् श्राद्धानं सकल्प विधिनान्वहं ॥ अथर्मकं नृचयोदिनियमहीनं ॥ एतन्मासिकवदेकोद्दिष्टपावणं वाक्यम् ॥ अपरैकं स्तु ॥ सपिंडीकरणे वृत्ते पृथक् नोपपद्यते ॥ पृथक्ते नृकृते पश्चात्पुनः कार्या सपिंडतेति लघुहारीतोक्ता ॥ तपि ॥ तस्याप्यन्नसोदकुंभं देयं संवत्सरं हि जैरिति याज्ञवल्की येन स्येत्येकत्वेन सपिंडनोत्तरमप्येकोद्दिष्टमेवेत्याह ॥ अत्र पिंडदानं कृत्वा कृत्वा ॥ अहरहरन्नमस्ते ब्राह्मणा योद कुंभं च ॥ दद्यात्पिंडमप्येके निष्करणेति हेमाद्रौ पारस्करोक्ते ॥ श्राद्धशक्तौ पिंडमात्रमिति गोऽः ॥ तन्न ॥ अपिशब्दवाधपत्तेः ॥ हारीतः ॥ मृते पितरिवेऽपि पिंडमदं समाचरेत् ॥ अन्नं कुंभं च विभाष्येत निदेशश्च स्मृतः ॥ प्रेतशब्दोच्चारणेनेति हलायुधः ॥ महा ॥ प्रेतस्य निदेशो यत्र तदेकोद्दिष्टं नृकृतेत्यर्थः ॥ अत्राशौचात्तदिना यावददातवत्सरं पूजैः शौचं नाधिकारिवि

नानिमस्यसोपिनीलउक्तोमात्स्यादौ॥ देवीपुराणे॥ चतस्रोवत्सिकाभद्रादेवासंभवतोपिया॥ पञ्च
पठति॥ वषोत्सर्जनवेत्सायावृषाभावेकथंचन॥ मृद्धिःपिबेष्टदभैर्वृषैरुक्ताविमोचयेत्॥ नरा
कृतेवृषोत्सर्गेहोमवातत्रकारयेदिति॥ तन्निर्मलं॥ तद्विधिमाद्रोभद्रकृतौचजेपः॥ अत्रदेव
याज्ञिकेनवृषोत्सर्गोत्सर्वेषुरवसृजेनविस्मरुपिप्रतोद्देशेनविस्मृतपेरांमुक्तं॥ तत्रमूलविनं॥
पारस्करः॥ सव्येनपाणिनापुच्छं समालेव्यवृषस्यनु दक्षिणेनापश्चादापसन्निताः संकुशा
स्ततः प्रेतगोत्रसमुच्चाये अमुकस्मै इतिब्रुवन्॥ वृषस्यमयादत्तस्तनारयनुसवेदा॥ सहम
सतिलभूमावित्युच्चायेविनिक्षिपेत्॥ तथा॥ विभारयेन्नतंकश्चिन्नचकश्चनवाहयेत्॥
नदोहयेच्चतायेवनेचकश्चनवेधयेत्॥ स्त्रीषुविशेषः संग्रहे॥ पतिपुत्रवतीनारीभर्तुरेयमृता
यदि॥ वृषोत्सर्गेनकुर्वीतगान्दद्यात्पस्विनीं॥ पतिपुत्रयोः साहित्यं विवक्षितं॥ अन्वारोहणे
पिगोदानमेवेत्युक्तं प्राक॥ आशौचांतरेपिवृषोत्सर्गमासिकशय्यादिदद्यादेवेत्युक्तं॥ कि
मानिवेष्टेत्सन्तरे॥ स्तनकेमृतकेचैवहितीममृतकंयदि॥ पिउदानप्रकुर्वीतवृषोत्सर्गं तथैव
च॥ नहन्त्यातस्तनककर्महादेशेकादशहिक॥ शुद्धोवापदिवापुच्छः कुर्यादेवाविचारमन्त्रिति॥
॥ पतिपुत्रयोः ॥ अथपददानमुक्तं॥ देवजानीयेगारुडैकादशाहप्रक्रम्य॥ त
द्विहीयतेसर्वेद्वादशाहेविशेषतः॥ पदानिसर्वेवस्तनिवरिणानित्रयोदश॥ योददातिमृतस्ये
हजीवतोप्यात्महेतवे॥ सुखीभूत्वामहाभागैवेनेयसगच्छति॥ तथा॥ आसनोपानहोक्तः
त्रेमुद्रिकाचकमंडलुं भाजनंभाजनाधारैवस्त्राणपथ विधेपदं॥ तथा॥ भाजनासनदमे
नमुद्रिकाभाजनेनच॥ आज्यपशोपवीतेनपदंसंपूरीतां व्रजेत्॥ महिवीरयगोदानानसु
खीभवतिनिश्चितं सर्वोपस्कारयुक्तानिपदान्यत्रयोदशं॥ योददातिमृतस्येहजीवन्मया
त्महेतवे सगच्छतिपरंस्थानमहाकष्टविवर्जितः॥ त्रयोदशपदानीत्येप्रतापदशमेहनि
दानव्यानिपथाशक्तिनेनासौप्रीणिजोमवेत्॥ अन्येचैवादेकैवापानहोचकमंडलुं क
त्रेवस्त्रं तथावर्धिलोहदंडतथायमं॥ अग्नीष्टकांचदीपंचनिलांतांबूलमेवच॥ चंदनं
पुष्पदानेचोपदानानिचतुर्दशं॥ योश्चरयंगजवापित्रासरोममतिपादयेत्॥ समहिप्रानु
सारेणतत्रतुल्यमवाप्नुयादिति॥ अत्रमूलविनं॥ अत्रशय्यादानं॥
हेमाद्रिभविष्ये॥ तस्माच्छय्यां समासाधसारदारुमयोददा॥ दत्तपत्रचिन्तारण्याहेमपादेर
लंकृतं॥ दसतलीप्रतिच्छन्नां शुभगंडोपधानिकां प्रच्छदन्पटीयुक्तोगंधधूपादिवाहितो
तस्यांसंस्थापयेद्देमहरिलक्ष्म्या समन्वितं॥ अत्रहरिस्थानेप्रता॥ उच्छीषेकेष्टनभृतेकलश
परिकल्पयेत्॥ तौबलकुंकुमक्षौद्रकर्पूरगुरुचंदनं॥ दीपिकोपानहकृत्वा मारसनभाजनं॥
पार्श्वेषुस्थाययेद्भक्त्यासम्रथान्यानिचैवहि॥ शयनस्थसंभ्रतियदमंडपकारकं भृंगारकर
काद्यनुपववर्गावितानं क॥ मंत्रलुं॥ यथानक्तसशयनं शय्यसागरजातया॥ याप्यामनाप
श्रूयास्तथाजन्मनिजन्मनि॥ यस्मादश्रूयशयनं केशवस्य शिवस्य च॥ अर्द्धेन देवदत्तेन
तस्य सकलं प्रतिपत्त्यं विस्तीर्णयेत्॥ एकादशाहपितथाविधिरेधप्रकीर्तितः॥ विशेषचात्र

तजस्य कथ्यमाने निशमया तेनोपभुक्तं मक्तिं विहस्ववाहनभाजनं। यद्यदिष्टवतस्यासीत्ततः
सर्वपरिकल्पयेत्॥ तमेव पुरुषं हैमंतस्यासंस्थापयेत्तदा॥ पूजयित्वा प्रदातव्या मृतशय्याय
योदिता॥ पात्रे॥ मृतकान्ते द्वितीयं हि शय्यां दद्यात्सुलस्रणा॥ काचन पुरुषतद्वत्फलवत्स्र
समन्वितं॥ संपूज्य द्विजदंपत्यै नानाभरणभूषितं॥ उपविश्य नु शय्यायामभ्युपकर्तंततो ददेत्
रजतस्य तु पात्रेण दधिद्वयं समन्वितं॥ अस्थिला लारिकं गृह्यत्संस्कृत्वा सपायसं॥ भोजये
द्विजदंपत्यविधिरेव सनातनः॥ एष एव विधिर्दृष्टः पावैती वै हि जौत्तमैः॥ एतत्प्रतिग्रहेन
वैवोक्तं॥ गृहीतायां नु तस्या वै पुनः संस्कारमर्हति॥ शय्यादानफलमविष्ये॥ स्वर्गे पुरंदरपु
रे सूर्यपुत्रालयेन तथा॥ सुखं वसन्त्यसौ जेतुः शय्यादानप्रभावतः॥ अभूतसंस्तुतं वा वत्तिष्ठत्या
नकवर्जित इति॥

॥ अथोदकुंभः ॥

हेमाद्रौ स्मृतिसमुच्चये। एकादशा

हात्मभृतिघटस्तोयान्नसंयुतः॥ दिने दिने प्रदातव्यो यावत्सवत्सरं सुतेः॥ लौगाक्षिः॥ यस्य सव
त्सरं दौकसपिडीकरणं भवेत्॥ मासिकं चोदकुंभं च देयं तस्यापि वत्सरं॥ उज्जरार्हः॥ तस्या
प्यन्नसोदकुंभं दद्यात्सवत्सरं हि जेतुं याज्ञवल्क्यपाठः॥ सपिंडनापकर्षस्यापकर्षप्राप्तेर्वा
धकमिदमिति शूलपाणिः॥ तन्न॥ प्रकृतिविकारभावेन तदंत्याया विषयत्वात्॥ मात्स्ये॥
यावदद्वययो दद्यादुदकुंभं विमत्सरः॥ त्रेतायान्नसमायुक्तसोऽवमेधफलं लभेत्॥ केचिद्वयो
दशाहभारभ्याहस्तनिर्मलं॥ अत्र देववाजिकः॥ सपिंडनापकर्षं सोऽवत्सरं॥ यावदुदकुंभं
मर्वागेवा दद्यान्नोर्ध्वं॥ त्रेतलोकगतस्यान्नसोदकुंभं प्रपच्छतेति॥ गोविंदराजयुतविष्णुः॥
अन्नं चैव स्वशक्त्यानुसंख्यां कृत्वा दिकावधि दानं व्यासरागे स्तदघटादौ निष्कयंतुवा॥ अ
पि आहृशतेर्देनैरुदकुंभं विनानरा॥ दरिद्राः स्विन्नं स्नातश्च मतिव भवार्यवे॥ तेनापकृत्य
दानं व्यं प्रेतस्याप्युदकुंभकामिति॥ गोमिलभाष्ये स्तादात्र॥ सपिंडनाग्रे वतस्य विधानादर्थ
निषेधादित्याह॥ तन्न॥ उदकुंभे पावैरा विधानानुपपत्तेरेवं व्याख्यायामानाभावाच्चिनास
रादि विरोधाच्च॥ वचनं यदि स मूलंतद्वृद्धापकर्षं विधत्ते॥ त्रेताप्राज्ञानि सर्वाणि सपिंडीक
रांतथेति हेमाद्रौ शाखापनोक्तेः॥ तस्याप्यन्नसोदकुंभमिति॥ याज्ञवल्क्यविरोधाच्च॥ मद
नरत्ने गोतमः॥ अत्र देवपावैराप्राह सोदकुंभमधर्मकं॥ कुर्यात्तत्रादिकां नप्राहानसंकल्प
विधिना त्वह॥ अथ मर्कं नृस्य च यो दिनि पमहीनं॥ एतन्मासिकं वेदकोटिष्टपावैरां वाक्यं॥
अपकर्षस्तु॥ सपिंडीकरणे वृत्ते पृथक्तेनोपपद्यते॥ पृथक्तेन तेन श्रान्तुनः कायो सपिंडतेति
नृपुहारीतोक्ता॥ त्रिपि॥ तस्याप्यन्नसोदकुंभं देयं सवत्सरं हि जेतुं याज्ञवल्क्येन तस्यैकत्वोक्तेः
सपिंडनात्तरमप्येकोटिष्टमेवेत्याह॥ अत्र पिंडदानं कृताकृतं॥ अहरहरन्मस्यैवाहारापोद
कुंभं च॥ दद्यात्पिंडमप्येके निष्टरां मीतिहेमाद्रौ पारस्करोक्तेः॥ आहृशत्तौ पिंडमात्रमिति गोशः
॥ तन्न॥ अपिशब्दवाधायुक्तेः॥ हारीतः॥ मृते पितरिवै पत्रः पिंडमदं समाचरेत्॥ अन्नं कुंभं
च विधाय प्रेतनिर्देशधर्मतः॥ त्रेताशब्दोच्चारणेनेति हलायुधः॥ यदा॥ त्रेतस्य निर्देशो यत्र
तदेकोटिष्टं तद्धर्मत इत्यर्थः॥ अत्राशौचांतदिनायावदद्वीतवत्सरं पूज्यं शौचनाधिकारिवि

शेषाः। तेन प्रतिदिनमारभ्ये तत्कार्यमिति केचित्। तन्ना॥ हेमाद्रिधृतववो विरोधात्। मध्ये आरौ
चादिनावधेतु लोप एव दर्शयन्। तथा प्रथमादे दीपं तन्मुक्तदेवजानीये गारो॥ प्रत्यहं दीप
को देयो मागेतु विषये नरः। यावत्संवत्सरं नापि मेतस्य मुखलिप्सया। आश्रुत्वादश्रुत्वादीपदे
योगारे हि जालये। कुर्वाद्याम्यमुखविशेषाभिः संकल्पसुस्थिते॥ ॥ अथ मासिका

नि॥ ॥ तानि च कृत्वा वसति उने कार्या। तथा वगोभिलौगा स्त्री॥ आहानि बोडशा
दत्वा नेव कुर्यात्तपि उने। आहानि बोडशा पाद्यविदधीतसपि उने॥ तानित्वाहनात्कल्पः
द्वादशप्रतिमास्यानि आद्यवारमासिकेतथा। त्रैपक्षिकादिके चेति आहान्येतानि बोडशा। अ
द्यवारमासिकादिकशब्दाः अनमासिको न वशो नादिकपरः॥ हेमाद्रौ तु सविंतीकरणं चैव र
त्येतच्छ्रद्धाद्वोडशमित्युत्तराद्देपाठः। तदा आद्यमूनमासिकं द्वादशाहं। वारमासिकं अनव
शो नादिकरत्यर्थः। काव्यायनस्त्वयथाह॥ द्वादशप्रतिमास्यानि आद्यवारमासिकेतथा।
सपिंतीकरणं चैव रत्येतच्छ्रद्धाद्वोडशः। एकाहं न तु वारमासायदास्युरपि वा त्रिभिः। नूनः
संवत्सरश्चैव स्यातां वारमासिकेतदा। द्विवचनादूनवशो नादिके रत्ययमाह। पृथ्वी वंदः। व्या
सस्त्वयथाह॥ द्वादशाहं त्रिपक्षे च वारमासे मासिकादिके। आहानि बोडशौ तानि संस्मृता
निमज्जि विभिः। द्वादशाहपदमूनमासिकपरम॥ तस्य द्वादशाहं युक्तेरितिकालादशः॥ मदन
नरत्नेनाहं त्वय्योक्तं॥ नृणां तु युक्तद्वहानां आहः। बोडशसर्वदा। चतुर्थपंचमेतेव नवमे
कादशतथा। ततो द्वादशमितीसेः आहः। द्वादशसंख्येति। चतुर्थ्यादीनि दिनानि। अविषे
त्वय्योक्तं॥ अस्थिसंघपनं आह त्रिपक्षे मासिकानित्। रित्तयोश्च तथा तिथ्यारिति नूनव
शो नादिकपरमिति हेमाद्रिः। अवदेशकुलशाखाभेदाद्यवस्थेति सर्वविबधाः॥ गालवः
अनवारमासिकं षष्ठमासे वाप्यूनमासिकं। त्रैपक्षिकं त्रिपक्षस्याहनाद्वद्वादशतथा। अन
मासिके तु गोभिलः॥ मरणाद्द्वादशाहस्यान्मास्यनेवो न मासिकं॥ मदनरत्ने कालादशं च श्रो
कगतमः॥ एकद्वित्रिदिने रूने विभागे नोन एव व आहान्यादिकादीनि कुर्यादित्याहो
तमः॥ क्रिपानिवधे कृतं॥ सार्द्धं एकादशमासे सार्द्धं वैपंचमेतथा॥ अत्राद्यमूनवारमा
संभवेतां आहकर्मणी युक्तं। तत्र मूलचित्यं॥ अनेषु वर्त्याहमरीचिः॥ द्विपक्षरे वनेदा
सुसिनीवाल्यां भृगोर्दिने। चतुर्दश्यां च नोनानि कृत्तिकासु त्रिपक्षरे। ज्योतिषा। त्रिपक्ष
त्रिभिर्ग्रंथभौमे मरविभिः सह। तदा त्रिपक्षरे योगोहयोगे योगे द्विपक्षरे॥ गालवः॥ त्रिभि
र्वादि वसे रूते लेके न दिनयेन वा। आघादिषु च मासेषु कुर्याद्वादि कादिकं। एकन्यूनपक्ष
पंचमा मृतस्य तृतीया त्रिभिर्नूने प्रतिपदि। अनेदितो यायामिति केचित्। माधवस्तु॥ वार
मासिकादिके आहं स्यातां प्रवृद्धरेवते। मासिकानि स्वकीये तु दिवसे द्वादशे पिबेति॥ ये
रीनसिवाक्ये अनवारमासिकमूनादिकं च मृताहं शर्वेषुः कार्यमित्यर्थमाह शर्वेषु मृताह
दित्यर्थः॥ आसिकानि स्वकीये तु दिवसे इत्युक्तं॥ इदमेव युक्तं॥ मदनरत्ने ये वया तव त्वयः॥
मृताहं नितु कर्त्तव्यं प्रतिमासं तु वत्सरं प्रति संवत्सरं चैव माघमेकादशे हनि। अत्राद्यमासि

कमाद्यिके चैकादशे ह नीतिनिरूपया मृतादयः ॥ आस्यत्वे भोजयेदाद्ये होतव्यमनस्त्वे पचाद्यन
 भोजयेदिति प्रहिरावृत्तिर्भवेदिति ॥ गोमिलीयं वतह्वयमाहुः ॥ अन्वेत मासपक्षान्तिष्विष्टदे
 रत्नादिविरोधादादिकं ॥ वर्षांते एव मासिकं नुमासादौ ॥ हिरावृत्तिस्तु एकादशादिकं हि काश्यामासि
 कपरा ॥ देव्याशिकोप्येवमाह ॥ लोगाक्षिरपि ॥ मासादौ मासिकं कार्यमादिकं वत्सरे गते ॥
 आश्रमेकादशे कार्यमधिके त्वधिकं भवेत् ॥ दीपिकायास्तु ॥ आश्रमरुदमिते कौसमितदिने वास्या
 दित्युक्ते ॥ गोजालमृतातिशयधिके एकदिनाधिके मासे संवत्सरपदं गौरां ॥ पूर्णोद्वेग इति र्षद
 समाप्तपरत्वमिति ॥ श्रुतपाणिः ॥ न नहि नोपमासादावाधमासिका दीति ॥ न नौ ल्यैकानां ॥ अ
 शक्तौ नुहारीतः ॥ मुख्यश्राद्धमासिमासि अथ नोप्रावृत्तं प्रति ॥ द्वादशाहे नवाभोज्या एकाहे द्वाद
 शापिवा ॥ अतो प्रतिद्वेह इत्यर्थः ॥ यदापि तु परमाणत् ॥ त्रयोविंशति तमे दिने दशौ वृद्धिर्वा स्यात् ॥
 तदा द्वादशदिनेषु द्वादशमासिकानि कार्यणीत्यर्थः ॥ त्रैपक्षिकं त्रिपक्षे नीति मृताहे कार्यं
 त्रैपक्षिकं भवेद् द्वे त्रिपक्षे तदनंतरमिति भविष्योक्तेरिति मदनरत्न उक्ते ॥ अथैव द्वादशालादश
 निरूपया मृतादयस्तु अनाश्रमे नुमासेषु विषमाहे समेषु वा ॥ त्रैपक्षिकं त्रिपक्षे स्यात् मृताहेति
 तदणित्वितिकासीजिनिसूत्रे ॥ सर्वत्र तत्र प्रवृत्ते ॥ इत्यर्थमाहुः ॥ न तदनंतरादश विरोधात् त्रैपक्षि
 कद्वितीयमासिकयोः संकरापत्तेरव्याख्यायां मानाभावाच्चोपस्थाः ॥ त्रिपक्षसंविदने त्वेव
 शब्दाभावादधिकरणत्वमेव ज्ञेयं ॥ यत्तु क्रियानिवंधे गारुडे ॥ त्रैपक्षिकं त्रिपक्षे तु प्रवृत्ते वि
 षमदिने मासिकान्यपि चो नानि अष्टाविंशति मदिने इति ॥ तन्निर्गले सूत्रिणा वक्त्या ॥ द्वा
 दशाहं यदा कुपोत्पत्तिः ॥ अत्र ॥ संपिंडनं ॥ एकादशदि कुर्वीत भेत्त आह्वानि चोदशः ॥ पैगीन
 शिः ॥ संपिंडीकरणादूर्ध्वं यदा कुपोत्पत्तिः ॥ अत्र ॥ यदा कुपोत्पत्तिः ॥ तत्रा कुपोत्पत्तिः ॥ म
 दनरत्ने कात्यायनः ॥ आह मग्निमतः कार्यं द्वादशदिनादशे हनि ॥ अवागिनु मकुर्वीत न नोना
 हनि सर्वदा ॥ ध्रुवागि त्रैपक्षिकादूर्ध्वानि ॥ क्रियानिवंधे गारुडे ॥ त्रिपक्षान्त्वेनः साग्ने भवेत्
 स्कारवासे उर्ध्वं भूति दिनेः नग्नेः सर्वाण्येव मृताहेतः ॥ एतानि च मदा संपिंडनात् पूर्वमुप
 लुपोत्पत्तिदशमकालात् तत्रैवेतं न न्वादेकः पाक इति केचित् ॥ पाकभेद इति भट्टवरणाः ॥
 अत्र केचित् हादिशकालदेवतेनैवेतं न न्वा द्वादशकालाति कथा पतं हीदशदिह्यसर्वाणि
 तक्षेपेण समापयत् ॥ ज्ञान्येव तु पुनः कुपोत्पत्तिशब्दो नकारयेत् ॥ रनिकात्यायनोक्तं नैक
 आदहपक्षयोस्तमाने ॥ हनिकुत्रचिदि त्वस्य देवतेनैव पस्त्वे यत्र तत्संज्ञान् ॥ अहिकला
 तपुनः आह नकारपदि निजावा लुक्तेः ॥ चोदशसंख्यायाश्च भोजयेत् ॥ आजापनपाग
 सप्तदशत्ववसानाथ पागदित्ववच्चरशपातसकानि आह्वयतुगपदं दृष्टान्तेषु पपत्ते
 तथ मासिकाग्रनादिकानि सुषोडशश्राद्धेषु स्याः क्रियतामित्येवं प्रयोगे कोविप्रः
 पिंडोर्ध्वं अति ॥ विरुद्धविधिध्वंसेप्येवा तन्मदं ॥ द्वादशाहे नवाभोज्या एकाहे द्वादशा
 पिबति हेनोदो हारितवच्च विरोधान् ॥ तेन विप्रभेदात्पि अर्घ्याद्यदि भिन्नमिति सिद्धं ॥

शेषाणां तेन प्रतिदिनमारभ्येतत्कार्यमिति केचित् । तन्न ॥ हेमाद्रिश्चतवो विरोधात् । मध्ये आशौचादिना वाधेतुलोपपन्नो दर्शयते । न चाप्रथमाद्यदीपदानमुक्तं देवजानीये गृहदे । प्रथमं दीपको देयो मार्गे तु विषमे नरः । यावत्संवत्सरं नापि मेतस्य सुखलिप्सया । प्राप्नुवोदशमुखं दीपं देवागारं द्विजालये । कुमोद्याम्यसुखं विप्रैश्च । सकल्पसंस्थितं ॥ ॥ अथ मासिका

नि ॥ ॥ जानिबुक्तं नैव सपिंडं कर्म । तथा च गोभिललोका स्ती ॥ आहानिषोऽशादत्वा नैव कुपोत्सपिंडं । आहानिषोऽशयाद्यविदधीतसपिंडं ॥ तानित्वाहजातकस्यः द्वादशप्रतिमास्यानि आधषाण्मासिकेतया । त्रैपक्षिकादिके चेति आहान्येतानिषोऽशाः । आधषाण्मासिकादिकशब्दाः अनमासिको न घृष्टो नादिकपरः ॥ हेमाद्रौ तु सपिंडीकरणं चैव त्वेतच्छाब्दोऽशमित्युत्तराद्देयाः । तदा आधमूनमासिकं द्वादशाहं । वाणमासिकं अनघो नादिकोत्पद्यः । कात्यायनस्त्वन्यथाह ॥ द्वादशप्रतिमास्यानि आधषाण्मासिकेतया । सपिंडीकरणं चैव त्वेतच्छाब्दोऽशः । एकाहेन तु वाणमासायदास्युरपि वा विभिः । नूनः संवत्सरश्चैव स्यात्तथा मासिकेतया । द्विवचनाद्न घृष्टो नादिकोत्पद्यमाह । पृथ्वीवेदः । आसस्त्वन्यथाह ॥ द्वादशाहं त्रिपक्षे च वाणमासे मासिकादिके । आहानिषोऽशौ तानि संस्तुतानि मन्त्रैश्चिभिः । द्वादशाहपदमूनमासिकपरम् ॥ तस्य द्वादशाहस्युक्तेरितिकालादर्शः ॥ मदनरत्ने ब्राह्मत्वम्योक्तं ॥ न ग्राह्यत्वं तदहोना आहः षोडशसर्वदा । चतुर्थे पंचमे चैव नवमे कादशेतया । ततो द्वादशमिनीसेः आहः द्वादशसंख्यमेति । चतुर्थ्या दीनि दिनानि । भविष्यत्वन्योक्तं ॥ अस्थिसंघं पन आहं त्रिपक्षे मासिकानितु । रिक्तयोश्च तथा निष्पौरिति नूनघृष्टो नादिकपरमिति हेमाद्रिः । अवदेशं कुलशास्त्राभेदाद्भवत्येति सर्वनिबंधाः ॥ गालवः । अनघाण्मासिकं घृष्टमासे वापूनमासिकं । त्रैपक्षिकं त्रिपक्षस्याहोना द्वादशेतया । अनमासिकेतु गोभिलः ॥ मरणाद्द्वादशाहस्यान्मास्यनेवोनमासिकं ॥ मदनरत्ने कालादर्शं च त्थोक्तो तमः ॥ एकद्वित्रिदिने रूने विभागे नोन एव च । आहान्मनादिकादीनि कर्मोदित्याहो तमः ॥ क्रियानिबंधे कृतम् ॥ सार्द्धं एकादशमासे सार्द्धं वै पंचमेतया ॥ अनाद्यमूनवाण्मासं भवेतां आहं कर्मणीत्सुक्तं । तत्र मूलचित् ॥ अने पवर्गो न्याहमरीचिः ॥ द्विपक्षरेचनं दासुसिनीवाल्याभूगोर्दिने । चतुर्दश्योचनो नानि कृत्तिकासु त्रिपक्षरे । ज्योतिषे । त्रिपक्षं त्रिपक्षं भूभौमे न्यरविभिः सह । तदा त्रिपक्षरे योगोद्दयो योगे द्विपक्षरः ॥ गालवः ॥ त्रिभिर्वा दिवसे रूते त्वेकेन द्विनयेन वा । आद्यादिषु च मासेषु कर्माहोनादिकादिकं । एकन्यूनपक्षे पंचम्यामृतस्य तृतीया त्रिभिर्नूने प्रतिपदि । ह्यने द्वितीयायामिति केचित् । माधवस्तु ॥ माण्मासिकादिके आहं स्यात्तार्क्ष्ये घुरवते । मासिकानि स्वकीये तु दिवसे द्वादशे पिबेति ॥ पैमीनसिवाकेय अनघाण्मासिकमूनादिकं च मृताहं सर्वेषुः कार्यमित्यर्थमाह । सर्वेषु मृताहदित्यर्थः ॥ आसिकानि स्वकीये तु दिवसे रूतेः उदमेव पक्षे । मदनरत्ने प्येव वा त्वत्त्वः ॥ मृताहनि तु कर्तव्यं मतिमासं तु वत्सरं प्रति संवत्सरं चैव माघमेकादशहनि । अनाघमासि

हनिर्वर्त्तयैव दर्शयथाविधि ॥ प्रकुर्वीताग्निमानविप्रोमातापित्रोः सपिंडतां ॥ आशौचांशप्रश
दर्शयोर्मध्ये कस्मिंश्चिदह्नीत्यर्थः ॥ पित्रादीनां सपत्नीकानां देवतात्वे मानुरपि ॥ तत्रानुप्रवेशान्म
नुरपि प्राकदर्शनं सपिंडनयनं मित्यपराकैः ॥ एवं पितृमहादेरपि सपिंडनं प्राग्दर्शनं कार्यं ॥ तेन
नापावेणायोगात् ॥ द्वादशाहे वा कार्यं ॥ साम्निकस्तु पदाकृतौ भेतश्चान्निमान् भवेत् ॥ द्वादशा
भवेत्कार्यं सपिंडीकरणं सुतेरिति गोभिलोक्तेः ॥ साम्नेः भेतस्तु त्रिपक्षे भेतश्चेदाहिताग्निः स्यात्
कर्त्तृनग्निर्नयदा भवेत् ॥ सपिंडीकरणं तस्य कुर्यात्सक्षन्नीयकैरिति सुमतक्तेः ॥ साम्नेः मदनरत्ने
लघुहारीतो पित्रान्निस्तु पदावीरभवेत्कुर्यात्तदाहरी ॥ भेतश्चेदग्निमांस्तस्या त्रिपक्षे वै सपिंडन
हयोः साम्निकत्वे द्वादशाह एवा साम्निकस्तु पदाकृतौ भेतो वाप्यग्निमान् भवेत् ॥ द्वादशाहे न द
कार्यं सपिंडीकरणं पितुरिति तेनैवोक्तेः ॥ द्यौरनग्निर्नयेतु भविष्ये ॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्तपजमान
त्वेन निमान् ॥ अनाहिताग्नेः भेतस्य पूर्णो द्वेभरतर्षभ ॥ द्वादशाहे निषण्णमासे त्रिपक्षे वा त्रिमासि
एकादशे पित्रा मासि मंगलस्याप्युपस्थितौ ॥ कात्यायनगोभिलौ ॥ यदहर्वावृद्धिरप्ययते ॥ तच्च वृ
दिने एवेति वाचस्पतिः ॥ तत्र प्रातरुद्विनिमित्तकमिति ॥ निपमानसपिंडनस्य चापराह्णकालीनत्वेन
पूर्वत्ववाधापत्तेः ॥ वृद्धिदिने तत्पूर्वदिने चेति श्रीदत्तः ॥ स्मार्त्तगोऽस्तु वृद्धिपूर्ववर्षात्पञ्चदश्याः सपि
डस्य भेतत्वनाराशे सह कारीतेन परे द्यविंश्यादृश्यभावे पितृत्वेनाना निश्चयसहितमेव कालीनरक्ति
पमारा वृद्धिपूर्वदश्या सह क्रतुभेतत्वनाराशदमित्याह ॥ तत्र च काले कल्पस्य फलाजनकत्वात् ॥ ए
ननिमित्तनिश्चयवत् एवाधिका राहृध्यभावे पितृत्वातिरिक्तिमिच्छाः परात् ॥ वृद्धिपूर्वदिनस्य
वर्षात्तस्य च कालागत्वेन निमित्तत्वाभावात् ॥ तेन पुनः कार्यमित्येव ॥ मदनरत्ने एव लस्यः ॥ निरग्नि
कः सपिंडत्वं पितृमातृश्रद्धमेतः ॥ श्रौं संबत्सरे कुर्याद्वृद्धिर्वापदहर्भवेत् ॥ चतुर्विंशतिमते ॥
सपिंडीकरणं चादेते पूर्णोऽप्युदये पितृ ॥ द्वादशाहे नुके वा निश्चयं न वै कादशे तथा ॥ पृथ्वीचंद्रोदये
वैवापनः ॥ ॥ अथ सपिंडीकरणम् ॥ त्रिपक्षे वा तृतीये वा मासि
पष्ठे वै कादशे वा द्वादशाहे वै कादशाहे वेति ॥ एतत्प्रक्रमे विष्णुः ॥ मासिकार्थं द्वादशाहं प्राद
रुत्वा च द्योदशे हि वा कुर्यात्तत्र त्रैहिकं द्वादशाहं द्वादशे हि संबत्सराभ्यंतरे पृथग्धिया सो भवेत्तदा
मासिकार्थं दिनमेकं वर्धयेदिति आशौचात्तरं द्वादशस्वहः सुमासिकानि तेनैव वा द्वादशाहं
नेद्युन मासिकादीनि कृत्वा त्रयोदशे हि सपिंडनं कुर्यात् ॥ अधिमासे तु चतुर्दशे हि कुर्यात् ॥ श्र
दे त्रयोदशे द्वादशे हीत्यस्य मासिकानां दिनपरत्वादिनिष्ठ्यो चेदः ॥ पैडीनसिः संबत्सराते सज्जे
नेन वने मासीत्येके अत्र सागरे तत्रैवोक्तः ॥ कालाभावे त्रिपक्षादिसंबत्सराताम्भुक्त्या ज्ञेयाः ॥ कल्प
तरुस्त्वये वृद्धिनिश्चय एव सर्वे पक्षे पक्षकारणम् ॥ जन्ता ॥ यदहर्वाति स्मार्त्तं अशुने पृथग्वृद्धिनि
मित्तोपपक्षौ निरग्रे वेकोक्तस्तथा विना ग्रावविज्ञेयः ॥ उक्तकाला संभवे वर्षातादिगौरवकालव
हृदरे पित्राग्नेः वक्ष्यमाणा गोभिलवचनात् ॥ अग्नानामाग्नौ न भवेत्तु त्रयस्थितिदोषश्चुम्बिषे
षा च ॥ अपराकैश्च पृथ्वीचंद्रादिसंख्येयं ॥ अथ वृद्धिपदं चोपनयनं विवाहमात्रपरं ॥ सीमतादौ
तु वृद्धिश्चाहलोपयेत्याचार्यचूडामणिः ॥ पुसवनाद्यन्वयाशान्ते वा वश्यकेष्वपक्षे रिति ॥ अ

एतानि द्वादशाहदौ सपिंडानां पूर्वकृतान्यपि रूद्धि विनापकर्षे पुनः सकाले कर्षणी ॥ यस्य संवत्सरा
 द्वावौ सपिंडीकरणकृतम् मासिकचोदकुंभचदेयतस्यापि वत्सरमिति मदनरत्ने त्वगिरासोक्ते
 न च देमासिकानां नापकर्षविधौ ॥ किंतु सपिंडनार्थं स्वकालानुष्ठानमेवेति वाच्यं ॥ आहानि
 षोडशगदत्वानंतु कुर्यात्सपिंडतामिति विरोधान् ॥ यस्य संवत्सरादवौ ग्विहितान्तु सपिंडता ॥ वि
 धिवत्तानि कुर्वीत पुनः ॥ आहानि षोडशेति माधवीये गोभिलोक्ते ॥ अर्वाकसंवत्सराद्यस्य सपि
 ङीकरणकृतम् ॥ षोडशानां द्विरवृत्तिं कुर्यादित्याह गौतम इति तत्रैव सपिंडता गोभिलोक्तेः ॥ षोड
 शत्वे चैकादशाहसपिंडनपक्षे ॥ तत्रायमासिकस्य कालसत्त्वान् ॥ अन्यपक्षे षष्ठ्या संभवे देय
 ॥ यत्तद्दीपिकायां ॥ अनुमासिकानि चरेत्तान्येव सपिंडनः ॥ अतः पञ्चाष्टादशेत्युक्ते रत्नानां
 न पुनः कृतिरित्युक्तं न देतद्विरोधाच्चिन्त्यम् ॥ यत्तु गोडाः ॥ सपिंडीकरणात्तत्तु शेषा भेदं क्रियावधे
 रिति शातातपोक्तेर्मासिकानां भेदत्वविमोक्षार्थत्वात् सपिंडनापकर्षे न दत्तव्या भेदेन तेषां म
 प्यपकर्षात्मासिकानां न पुनः कृतिः ॥ यत्तु मासिकचोदकुंभचदेति लोकादप्यादि वचनं तन्निर्मूलं
 समूलत्वेऽपि दार्शपत्ये तयाह ॥ ते उक्तवक्ष्यमाणवचो निबध्नि विरोधान् मर्यादां त्यक्त्वा ॥ यत्तु मिता
 क्षणमासपिंडनार्थं स्वकाले एव कर्षणी ॥ अपकर्षस्त्वनुकल्प इत्युक्तम् ॥ तदपि सर्वविरोधा
 दित्ये ॥ तेन रूद्धि विनापकर्षे पुनः कृतिः ॥ अर्वाकसंवत्सराद्यस्य सपिंडीकरणभवेत् ॥ भेदत्वमिह न
 स्यापि जेयं संवत्सरं त्यजेत्पुनराणात् ॥ रूद्धिनिमित्तापकर्षे त्वस्येव तन्निवृत्तिः ॥ अन्यथा रूद्धि
 संभवादि निर्मूलपाणिः ॥ कास्मिंजिनिः सपिंडीकरणद्वौ गपक्षपक्षकृतान्यपि ॥ पुष्यपक्ष
 प्यने रूद्धिर्न निषेधनात् ॥ निषेधं चाह कात्यायनः ॥ निर्वर्त्य रूद्धिं तत्र मासिकानि न तत्रयेत् ॥
 अयातयां ममरणं न भवेत्पुनरस्य त्विति ॥ द्विरनुष्ठानं चोत्तरा भवेत् सर्वेषां स्वकालकृतानां ॥
 तदाह माधवीये कास्मिंजिनिः ॥ अर्वागद्याद्यत्र यत्र सपिंडीकरणकृतम् ॥ तदर्थं मासिकानां स्या
 दयथा कालमनुष्ठितिः ॥ हेमाद्रौ शाखायनः ॥ येन आहानि शिष्टानि सपिंडीकरणतया ॥ अ
 पक्षप्यापि कुर्वीत कर्त्तव्यं न दीर्घं रूद्धिजः ॥ रूद्धि विनापकर्षे दोषमाशेषनाः ॥ रूद्धि आह विही
 नस्तु येन आहानि यश्चरत् ॥ सप्रादीनरके घोरे पितृभिः सह मज्जतीति ॥ आधनेपकर्षमाह
 हेमाद्रुत्तुशनाः ॥ पितुः सपिंडीकरणवर्षिके श्रुतिवासे ॥ आधानाद्युपसंभवात्तत्रागपि व
 त्सरात् ॥ विशेषस्तु उक्तो विवाहनिर्णये कएव ॥ नवप्रादमासिकचयमुदतरितं भवेत् ॥ न
 तदुत्तरांतं आदनुष्ठेयं प्रचक्षते ॥ गारुडेपि ॥ आपदाद्युक्तं न तत्तु कुर्यादर्थं मृते हनि ॥
 ॥ ॥ ॥ अथ सपिंडीकरणम् ॥ माधवीये हारतः ॥ यातु पूर्वममावास्या
 मृताहादृशमीभवेत् ॥ सपिंडीकरणं तस्यां कुर्यादेव सुतो ज्ञिमान् ॥ मृताहादृशं दशमी एकाद
 शीत्यर्थः ॥ सपिंडीकरणं कुर्यात् पूर्वदशमि भानुसुतः ॥ परतो दशरात्रस्य श्रमे त्वदेव तत्रे
 इति कास्मिंजिनि स्मृतः ॥ आहितान्ते लेन विनाशो तपिंडपितृयज्ञासिद्धेः ॥ तदाह गालवः ॥ स
 पिंडीकरणमेतेनैतेन कपदमास्थिते ॥ आहितान्ते सिनीवास्यापितृयज्ञः प्रवर्त्तते ॥ मदनरत्ने
 प्रजापतिः ॥ नासपिंशान्तिमानुषुतः पितृयज्ञसमाचरेत् ॥ अपरार्कैकात्यायनः ॥ एकादशा

हनिर्वर्तयैव दर्शयथाविधि ॥ प्रकृर्वैताग्निमानविप्रोमाताविप्रोः सविंतां ॥ श्रीशौचानप्रथम
दर्शयोमथेकस्मिंश्चिदह्नीत्यर्थः ॥ पित्रादीनां सपत्नीकानां देवतात्वे मानुरपि ॥ तत्रानुप्रवेशात्वा
नशर्वणायोगात् ॥ द्वादशाहेवाकायं ॥ सांनिकस्तुपदाकत्तो भेतश्चानग्निमान् भवेत् ॥ द्वादशाहे
भवेत्कार्यं सविंसीकरणं सुनैरिति गोभिलोक्तेः ॥ साग्नेः भेतस्य त्रिपक्षे भेतश्चेदाहिताग्निः स्यात्
कत्तानग्निर्गदा भवेत् ॥ सविंसीकरणं तस्य कुर्यात्पक्षे नृनीपक्षे इति सुमन्त्रोक्तेः ॥ साग्नेः मदनरत्ने
नगुहारीता विअनग्निस्तुपदावीर भवेत्कुर्यात्तदाहरी ॥ भेतश्चेदग्निमास्तु स्यात्त्रिपक्षे वै सविं डन
हयोः सांनिकत्वे द्वादशाहे वा सांनिकस्तुपदाकत्तो भेतो वाप्यग्निमान् भवेत् ॥ द्वादशाहे नदा
कायं सविंसीकरणं पितुरिति तेनैवोक्तेः ॥ द्वयोरनग्नित्वेन भविष्ये ॥ सविंसीकरणं कुर्यात्पजमान
स्त्वनग्निमान् ॥ अनाहिताग्नेः भेतस्य पूर्णो हेमरनपेभ ॥ द्वादशे हनिषण्णासे त्रिपक्षे वा त्रिमासिव
एकादशे पिवामासि मंगलस्याप्युपस्थितौ ॥ कात्यायनगोभिलौ ॥ मदहवोरुद्विरपद्यते ॥ तत्र रुदि
दिने एवेति वाचस्पतिः ॥ तत्र प्रातरुद्विदिनि मित्रकमिति ॥ त्रिमास्यसविं डनस्य चापराह्णकालौ न त्वेन
श्वत्वाथापत्तेः ॥ रुदिदिने तत्पूर्वदिने चेति श्रीदत्तः ॥ स्नात्तं गौडस्तु रुदिश्वत्वात्पक्षे स्यात् ॥ सविं
डस्य भेतत्वात् शेषद्वारा तेन परेद्यविंश्याह्यभावे पितृकत्तं व्यतानि श्रमसहितमेव कालान्तरकि
पमाणरुदिपूर्वेषां सहकृतं भेतत्वात् शक्यमिहाह ॥ तत्र अकाले कृतस्य फलान्न कत्वात् ॥ एते
न निमित्तानि श्रमवत् एवाधिकारह्यभावे पितृकत्तं इति रिति मिश्रोक्तिः परात् ॥ रुदिपूर्वदिनस्य
पूर्वतस्य च कालागत्वेन निमित्तत्वाभावात् ॥ तेन पुनः कार्यमित्यन्ये ॥ मदनरत्ने तुल्यस्य ॥ निरग्नि
कः सविं डत्विपितुमीनु श्रममेतः ॥ पूर्णो संवत्सरे कुर्याद्विद्वो यदह भवेत् ॥ चतुर्विंशतिमते ॥
सविंसीकरणं चादेसं पूर्णमुदये पितृ ॥ द्वादशाहे नुके वा चित्तं नैवेकादशे तथा पृथ्वीचंद्रोदये
कैवायनः ॥
॥ अथ सविंसीकरणम् ॥ त्रिपक्षे वा तृतीये वा मासि
पक्षे चैकादशे वा द्वादशाहे वै कादशाहे वेति ॥ एतन्मकमे विष्णुः ॥ मासिकार्थं द्वादशाहे श्राद्धं
कृत्वा त्रयोदशे न्दिवा कुर्यात्तत्र वै हि प्रशान्ता द्वादशे न्दि संवत्सराभ्यन्तरे पद्यधिया सो भवेत्तद
मासिकार्थं दिनमेकं वधयेदिति श्रीशौचोत्तरं द्वादशस्वहः सुमासिकानि ते घे वा यदृद्वादशादि
ने घनमासिकादीनि ज्ञात्वा त्रयोदशे न्दि सविं डनं कुर्यात् ॥ अधिमासे तु चतुर्दशे न्दि कुर्यात् ॥ शु
डे त्रयोदशे द्वादशे न्दीत्यस्य मासिकोत्पदिनपरत्वादिनिष्ठो वैदः ॥ पैथीनसिः संवत्सरे ते सज्जे
नेन वमेमासौ त्येके अत्र साग्ने रनवौक्तेः कालाभावे त्रिपक्षादिसंवत्सरात्तान् अनुकल्पादियः ॥ कस्य
तत्स्त्वनेन रुदिनि श्रम एव सर्वैष कर्षप्रकार इत्याह ॥ तन्ना ॥ यदह वैति स्नाने अश्रुते पद्यपि रुदिनि
मित्रोपकषो निरनरेवोक्तस्तथापि माग्नाविज्ञेयः ॥ उक्तकाला संभवे वधोतादिगौरवकालव
हृदरपि पात्रेः वक्ष्यमाणो भिलवचनान् ॥ अथातेषां मरणं भवेत्पुनरस्य त्विति दोषश्रुत्यविशे
षाच्च अपराके पृथ्वीचंद्रादित्तरसोपेवा ॥ अत्र रुदिपदं चंद्रोपपन्नविवाहमात्रपरं ॥ सोमतादो
तु रुदिश्राद्धलोप एवेत्या वापे चंद्रा मणिः पुसवनाद्यन्माशनांते वा वश्यकेष्वपकषैरिति ॥ श्री

इतिनेकं रत्नसिन्धवेपि ॥ इत्यस्य ॥ प्रत्यवायो भवेद्यस्मिन्नङ्गते दृष्टिर्कर्मणि तद्विनिर्गतमात्रं च
 पिता कुर्वीतसिद्धिं ॥ गभीरानस्य नृत्तरेपि संभवात् ॥ अथवा प्रादुर्गन्धवर्गधमात्मन्च मे
 युगे ॥ इति देवनेन प्रथमाद्यैषु न निषेधाच्च ॥ न तत्रापकर्ष इति प्रादुर्गन्धमुदाहरणं ॥ तत्र नृत्त
 ना तु ये भार्यामिति निषेधादस्य नैव परकीरणायाश्च तत्सम्बन्धेति मिथ्येति मे युगे दोषाभावाच्च
 पितामहमरणौ तस्य सौ नपकर्षः ॥ तस्य महागुरुत्वाभावात् ॥ तत्र नृत्तं भो दृष्टिप्रादुर्गन्धि
 प्रादुर्गन्धिका ॥ तन्मा आतावेत्यादौ नदभावेऽप्यपकर्षोक्तेः ॥ तेन निर्देशोऽप्युपलक्षणं आद्यः ॥
 आनया कुलधर्मीणां पुंसो चैवायुषः समात् ॥ अस्थितश्च शरीरस्य हादशहः प्रशस्यते ॥ एत
 दाशौचान्नृत्ती यदि नोपलक्षणं ॥ सर्वेषामेव वर्णानामाशौचाने सपिंडनमिति निरायामृतेका
 म्यायनोक्तेः ॥ सर्वेषामिति वैवर्णिकपरः ॥ प्रादुर्गन्धाशौचमभ्यंजवस्त्रं हि प्रादुर्गन्धादशहनि की
 र्त्तितं ॥ इति विष्णुः ॥ एतदर्थं प्रादुर्गन्धकारिभूदविषयमित्यपरां कल्प्यते च च दमनुः ॥ हादशह
 निविप्राणां आशौचाने नृभुजो ॥ वेश्यानां नृविप्रादावथवा स्यात्सपिंडनं ॥ निरायामृते गोभि
 लः ॥ हादशहादिकालेषु प्रमादादननुष्ठिता सपिंडीकरणं कुर्यात्कालेषु तत्र भाविषु ॥ इदं सागे
 रुक्तकालासंभवे गौणकालविधानार्थमिति मदनपारिजातः ॥ नदनरत्नेऽप्येवं ॥ अथ्यशृंगः ॥
 सपिंडीकरणं प्रादुर्गन्धमुक्तकालेन चेत्कृतं ॥ भौदेहस्तु च रोहिण्यामेव भेदा समाचरेत् ॥ कालाद
 शेषि ॥ एकादशे हि हादशे विपक्षे वा त्रिमासि वा ॥ चरेच्चैकादशे वा द्वादशे च पूर्णं वा शुभांगमे
 सपिंडीकरणं सत्यमशौकालाः प्रकीर्त्तिताः ॥ सागौ कर्तुं शुभावाद्यो भेदे सागौ तृतीयकः ॥
 अनग्रे तु द्वितीयाद्याः सप्तकाला मुनीरिताः ॥ रोहिणी रोहते पुमे त्रभवापित्तचरेत् ॥ नारद
 संहितायां तु ॥ सपिंडीकरणं कार्यं वत्सरे वा द्वादशे वत्सरे ॥ त्रिमासे वा विपक्षे वा मासि वा हादशे हि
 चेत्सुक्तं ॥ वत्सरे तीर्त्तरेऽप्यंतः सपिंडीकरणं वत्सरेऽपरतस्थितमिति भविष्योक्तेः ॥ पितुः सपिंडी
 करणं वापि केनैव मासरेऽप्युशनसोक्तेः ॥ पूर्णं संवत्सरेऽपि षोडशः परिकीर्त्तितः ॥ तेनैव
 सपिंडं त्वेतैवादि कर्मिभ्यश्चेति हेमाद्रौ वचनाच्च ॥ अस्यानाकरत्वोक्तिर्भूलोक्तिरेव ॥ यत्र
 पूर्णं संवत्सरे कुर्वीत सपिंडीकरणं सुतः ॥ एको द्विष्ट च तत्रैव वृत्ताहनि समापयेदिति भवत्यनिषेध
 जावाप्युक्तेः ॥ पुत्रः सपिंडं नृत्तं कुर्यात्स्थानं सवैलकं ॥ एको द्विष्टतः कुर्वीत नृत्तं पतंमि
 वारमेक्षितं स्वमात्स्योक्तेः प्रादुर्गन्धं नदिने पुनः कार्यमिति केचित् ॥ तेन भूलत्वाद्देमादिवि
 रोधाच्चोपस्थाः ॥ षोडशत्वे च सपिंडनस्य षोडशप्रादातभावनपक्षे ॥ सत्यं सारं तु ॥ वर्षात्
 नदिने संवत्सरविमोक्षप्रादुर्गन्धं सपिंडं नृत्तं परं घृताहे वापि कार्यमित्युक्तेः ॥ गोप्रथ
 मेवमाहुः ॥ नृत्तं विरोधाच्चित्यं ॥ तच्च पुत्रे सति नान्यः कुर्वीत ॥ प्रादानि षोडशप्रादात्वात्
 कुर्वीत सपिंडं ॥ गोवितावसिने पुत्रः कालादिति विरुद्धं ॥ वापवीयोक्तेः ॥ षोडशप्रादा
 नां वर्षादूर्ध्वं कालाभावे पिता नृत्तं कुर्यात् ॥ किंतु दत्तैव तानि ॥ यदि कनिष्ठभ्रातारि
 नाकृतानि तदा सपिंडनमेव कुर्यादित्यपरां ॥ सपिंडं नृत्तं कनिष्ठाने वाधिकार इत्यर्थः ॥
 तत्रैव ॥ अज्ञानादथवा मोहात् नृत्तं नृत्तं सपिंडं ॥ तत्रापि विधिवत्कायो कालादिति वि

रादपि॥ तेष्टपि ज्येष्ठस्य अधिकारः॥ ज्येष्ठेन जातमात्रेण पुत्री भवति मानव इति मन्त्रैः॥ अपराकै
 प्रवेत्ता अपि॥ एकादशाद्याः क्रमशो ज्येष्ठस्य विधिवत् क्रियाः॥ कुर्याच्चैकैकशः प्राहुर्मादिकं तु
 पृथक् पृथक्॥ मरीचिः॥ सर्वेषां तु मनस्कृत्वा ज्येष्ठेनैव तु पक्वता॥ इत्येताच्चाविभक्तेन सर्वैरेव
 कृतं भवेत्॥ यत्तु वाचस्यति श्रुलपाणिभ्यामुक्तं इत्येतां नानुमत्याभावे कनिष्ठेः पृथक् कार्यमि
 ति॥ तन्न॥ एवकारस्य तदभावेऽपि पृथक् कारणाभावाद्यन्तात्॥ अधादेरिव॥ ज्येष्ठे सति कनि
 ष्ठा नामनधिकाराच्च॥ अतस्तेषां प्रत्येकमात्रं आहिताग्निः कनिष्ठस्तु कुर्यादेव॥ अन्यथा पित
 र्भ्रातासिद्धेः॥ एवमावश्यकं दद्यादपि कनिष्ठोऽन्यः सपिंडो वा कुर्यात्॥ आतावाभ्रातृपुत्रो वा सपि
 ङः शिष्य एव च॥ सहपिंडक्रियां कृत्वा कुर्यादभ्युदयं ततः॥ तथैव काम्यं यत्कर्म वत्सरात्म्यमाहने
 रिति मदनरत्ने लघुहारीतवचनात्॥ रुध्यं ततः प्रथमाद्यभ्येपिकाम्यं कुर्यात्॥ रुध्यभावे तु प्रथ
 माद्यामभ्येपिकाम्यं कुर्यात्॥ रुध्यभावे तु प्रथमाद्यादूर्ध्वमेवेत्यर्थः॥ काम्योक्तेरनावश्यकेष्टा पूर्वा
 दोनापकर्षः॥ एतद्भ्रातृपुत्रादिसंस्कारे प्राप्ताधिकारस्य नादीत्याह अधिकारार्थः॥ अभ्युदयमपदे
 नोदीत्याह निमित्तकर्ममात्रपरमिति हेमाद्रिः॥ तेन ज्येष्ठे देशंतरस्येकनिष्ठः सपिंडं विनैव रु
 द्धिकृत्वा पुत्रसंस्कारं कुर्यादिति॥ श्रीदत्तोक्तिः परास्ता॥ भ्रातृशिष्याद्युक्तेनादीत्याह ज्येष्ठदेवता
 मात्रपरमोपकर्ष इत्यपास्तं॥ अस्य क्रममात्रपरत्वाद्द्विकर्तृत्वसपिंडं कुर्यादिति न नियम इति गो
 ङः॥ अतएव कन्यायामातृमरणे भ्रात्रापिंडं कृतेऽपि तु र्दनाधिकारः श्रुलपाणिस्तु॥ महागुरो
 र्भूते रुद्रिकर्मैतत्पूज्यते इति निषेधान् पुनस्तथावादेः सपिंडं कृत्वा तत्पुत्रकन्यादेरभ्युदयं कुर्या
 त्नुः स्वपुत्रसंस्कारे संस्कार्येपितुः सपिंडं विना रुद्रो देवतात्वाभावादिन्याह॥ तन्न॥ देवताप
 पुक्तापकर्षस्य निरस्तत्वात्॥ रुद्रिविना कनिष्ठेन कृते तु विदेशस्येन ज्येष्ठेन पुनः कार्यं॥ यवीय
 साकृते कर्ममैतदशब्दे विहाय तु॥ तज्यापसापिकर्तृत्वसपिंडीकरणं पुनरिति स्थितेः॥ ज्येष्ठेन वा
 कनिष्ठेन सपिंडीकरणं कृते॥ आद्यपादे मातापित्रोः कनिष्ठेनेति वापाठः॥ देशंतरगतानां च
 पुत्राणां तु कथं भवेत्॥ श्रुत्वा तु वयनं कार्यं देशहानं नित्योदकं॥ ततः सपिंडीकरणं कुर्यादे
 कादेशे हनि॥ हादशाहेन कर्तव्यमिति शानानपोत्रवीदिनिवचनाच्चेति भद्रः॥ सिंगाभदीयेप्ये
 वा॥ पूर्ववचनेत्रचमूलं चित्यस्य न्यये सारे नृपिभक्तामृद्धिका माश्वेतुत्राः पृथक् सपिंडीकरणं
 कुर्यादिति युक्तं॥ अतद्वत्कस्य तत्पुत्रादीनां विशेषः प्रागुक्तः॥ केचित्तु॥ रुद्रिविनापि कनिष्ठस्य
 सपिंडं न माहुः॥ मातापित्रोर्भूते काले ज्येष्ठे देशंतरस्थिते॥ कनिष्ठेन प्रकृते व्यसपिंडीकरणं त
 देनिकासीति निस्थितेः॥ गते वारो धिते ज्येष्ठे पित्रा वा भेषिते सति॥ घराभासान्तं निवर्त्तन्तदा
 कार्यं कनीयसा॥ संवर्त्तः॥ पुनः सपिंडीकरणं प्राहुर्पावैरावचरेत्॥ अर्थसंयोजनं नैवपिंड
 संयोजनं चेति॥ तेवच सानि श्रुलत्वाज्योविता वसिते पुत्रस्यादिविरोधाच्चोपेक्ष्याः॥ क्रममूत्रो
 तु हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ रुनेपितरि यस्याय विद्यते च पितामहः॥ तेन देयास्वयः पिडाः प्रपितामहश्च
 काः॥ त्रैभ्यस्तु पुत्रैः पिडो नियोक्तव्यस्तु पूर्ववत्॥ मानस्यं भूताया च विद्यते च पितामहः॥ त्रि
 तां मही पूर्वस्तु कार्यं तत्राप्यं विधिः॥ एवंपितामहजीवते तत्पितादिभिर्हैप॥ नदाहसुमंतुः॥

यथाहामपि पित्रा नामकेनापि सपिंडने। पितृत्वमश्रुते प्रतरति धर्मो व्यवस्थितः। पत्रं व्युत्क्रमात् प्रभी
तानानेव कार्यो सपिंडनेति। तन्मातापितृभर्तृभिन्नविषयः। व्युत्क्रमेण मृता नान्न सपिंडीकृतिरि
ष्यते। यदि माता यदि पिता भर्ता नैव विधिः स्मृतारतिमाधवीये। स्कादोक्तेः। मदनरत्नादौ चैवं।
अत्रमपितामहादिभिः पितुः सपिंडने कृते पितामहमृते तत्सपिंडने सति पुनस्तन सह पितुः सपि
डने कार्यमिति हेमाद्रिर्मते माह। अन्येनेन मन्यते। तंचतुःपितुः। सपिंडनाभावे पितामहेन सह प
नः कार्यं। नतस्तत्त्रयाणामपि पित्रा नामकेनासपिंडने। पितृत्वमश्रुते प्रतरति धर्मो व्यवस्थि
तः॥

॥ इति विष्णुधर्मोक्तेः। पितामहमपितामहवापुत्रांतरैरसंस्कृतेषु संस्कृताभावे
वपितुः सपिंडनं कुर्यात्। असंस्कृतौ न संस्कार्यौ श्रौतौ वप्रमपौत्रकौ। पितरं तत्र संस्कुर्यादिति
कात्यायनो ब्रवीदिति छंदोगपरिशिष्टात्। असंस्कृतौ दाहयैरिति केचित्। सपिंडीकृता वितितु
तत्त्वं। अतएवोक्तं तत्रैव। पापिष्मपि शुद्धेन शुद्धपापकृताः। पिता। पितामहेन पितरं संस्कुर्यादि
ति निश्चयः। पापिष्मकृतसपिंडनेन तु पतितादि। अभिशप्तपतितभूराग्रस्त्रिषश्चातिचारि
णी न संसृजेदिति वैजवायोक्तेः। पापकर्मिणो न संसृजेरन्निति गोतमोक्तेः। अमुक्तं निर्गोपामते
पूर्वयोः पुत्राभावे तु पौत्रः कुर्यादेव। पितामहपितुः पश्चात्पत्न्येव पदिगच्छति। पौत्रे लोका दशा
हादिकर्तव्यं आह षोडशा चैतत्पौत्रेण कर्तव्यं उक्त्वा अत्रेति नामहः पितुः सपिंडना कृत्वा कुर्यान्मा
सानुमासिकं रतिकार्यापनोक्तेः। अपरकैः पूलपाणौ चैवं। तेन सपिंडनस्यानित्यत्वाद् दहनसपि
डनयोरेव पार्वण्यनुभवेशरतिश्रुतिः परात्माः॥ कृते सपिंडीकरणे मेतः पार्वण्यभाग्येव रति
हारीतवितरेधा च रतिकेचित्। पुत्रांतराभावे पितामहवापिकर्मण्याहः। तत्र आह षोडशमिति नि
यमाह। उक्त्वा भवत्येव पितामहस्य चेद्वादे कोटिद्वयनार्कणमिति। वाचस्पतिधर्मगर्भोक्तेः।
त्रयाणो योगपद्ये तु माभ्यामपितुः सपिंडने कृत्वा। पूर्वयोः कुर्यात् पितामहः मृते दशाहंतः पितु
मृतौ पितुः संस्कारकृत्वा पितामहस्य पुनः सर्वमावर्तयेत्। दत्ते दशाहेनेव अशक्त्वा पित्रा नृजा
नेन पौत्रेण पितामहश्चादेमकाले पितृमृतौ तदा शौचं वहेत्तैव पौत्रः पितामहकर्म कुर्यात्। प्रका
तत्वादिति। मदनपारिजातं पृथ्वीचंडी। यजुः। उज्जरति पयैरदो हिरीयाम्यन्याये विपितृभेषु
चाग्निभश्मश्रुकर्मसकलंच वर्जयेत्। त्रैतकार्यमपि उदिमान् रतिसपिंडनप्रकरणे पागं मुख
काले निषिद्धं सपिंडनापकर्षः। सर्वकालेषु तद्व्येन दृष्ट्या येव श्रौतं मासोक्तानवांशश्चा
हानिकार्यो रतिवाचस्पतिमिश्राः॥ तन्मा॥ अस्य परिभाषात्वेन सावकाशकर्मपरत्वात्।
अस्य प्रेतमात्रं देवमभावाच्च॥

॥ अथ स्त्रीश्च्यते॥ हेमाद्रौ
दृष्टमिति॥ भर्तृगोत्रेणान्नाश्चमातुः कुर्यात्सपिंडनम् पत्रं भविष्ये। पितृगोत्रसमुत्पन्नं
न कुर्याद्भर्तृगोत्रं रति। तदसुरादिविवाहोदापरं आसुरादिविवाहेषु पितृगोत्रेण धर्मवि
दिति दृष्टं कृता तपोक्तेः। तच्चानेकधर्मेण पुत्रिनामस्यापत्यामातामहेन वाराहोक्तेः। तत्राप्य
तस्योक्ता। भविष्ये॥ जीवन्पितापितामहमातुः कुर्यात्सपिंडनं पितरिभ्रियं मातुर्नृनेनेव
रते सति। शंखः॥ मातुः सपिंडीकरणं कथं कार्यं भवेत्तुने॥ पितामहादिभिः साधुं सपिंडी

करणात्मा। येन केनापि मातः सापिपुत्रान्वष्टकादौ मातः॥ आहृष्टयुक्ते तत्र पितामह्यासहका
 यं नंदीमुखाष्टकाश्चादेगमायांचमृतेहनि। पितामह्यादिभिः सार्द्धमातुः आहंसमाचरेदिति
 शास्त्रातपोक्तेः। अपुत्रायातुपेठीनसिः। अपुत्रायामृतायातुपतिः कुर्यात्सपिंडेन। अथादिभिः
 सहैवास्यासपिंडीकरणं भवेत्॥ यत्तुल्यमुदाहरितः॥ पुत्रेणोवतु कर्तव्यं सपिंडीकरणं स्त्रियाः।
 पुरुषस्य पुनस्त्वप्येवातुपुत्रादयोपिचेति॥ यच्च मार्कंडेयपुराणे॥ सपिंडीकरणं स्त्रीणां पुत्रा
 भावेन विद्यते इति। न स्युः पत्यभावे ज्ञेयं। अत्र सपत्नीपुत्रोपि ज्ञेयः। वकीनामेकपत्नीनामे
 काचेत्युचिरी भवेत्। सर्वास्तालेन पुत्रेण ग्राह्यपुत्रवतीमनु रिमनूक्तेरेतत्परत्वात्॥ यत्तु शा
 स्त्रातपः॥ मृतेपितरि मातुस्तु न च कायो सपिंडता। पितुरेव सपिंडस्थेन स्यात्प्रपिक्तं न भवेदिति
 तदशास्त्रपरं। केवाविद्वामतमिति हेमाद्रिः॥ अन्वारेहणेन भूतैव सापिडा। पुतामातुगताना
 यसातेन सहपिंडताम्॥ अहेति स्वर्गवासं च पावदाभूतसं प्रवृत्तिशान्तातपोक्तेः। पत्न्याचेके
 न कर्तव्यं सपिंडीकरणं स्त्रियाः। सामृतापिहितेनैक्यगतामेवाहतिर्नैरिति यमोक्तेः। अ
 त्रैकशब्दः पितामह्यादिः पक्षनिवृत्त्यर्थः। पतिपदवर्गपरं। सपिंडनस्य पावणे को हि पुरुष
 त्वादिति माधवः। कल्पतरुमदनरत्नादयः। अयेतुत्रैवेकेनाहः। तेन भर्तृसहैवास्याः सपिंडी
 करणं भवेदित्येवकारश्चरणात्। पृथ्वीचंद्रोदयेपि विकल्प उक्तः। इदं तु तत्त्वं। मदाहेमाद्रि
 मते द्वयोरेकः पिंडीतदावर्गेण सह मदाभाधवपृथ्वीचंद्रादिमते पृथक् पिंडस्तदेकेन पत्यैव।
 वचनाच्चैकेनापि। अतो मातृपिंडमसपिंडीकृतं नैव पतिपिंडेन संयोज्यैकाकृतपिंडद्वयं तस्य
 आदिभिः संयोजयेत्। अतपक्ष एव युक्तः। स्मृत्यर्थसारेत्। अन्वारेहणेनेकदिनमरणे स्त्रियाः
 सपिंडनं नास्ति भर्तुः कृतं स्त्रिया अपि कृतं भवतीत्युक्तेन न्यतोत्तरमस्ति। इदं ब्राह्म्यादि विवाहेषु
 ज्ञेयं। आसुरादिषु शास्त्रातपः। तन्मात्रातपिनामस्यातत्तत्त्वश्चायासपिंडेन आसुरादि विवा
 हेषु विपातनोपविता भवेत्। मातामह्यामातुः पितामह्यातप्यपितामह्यावेत्यर्थः। सुमंतुः॥
 पितापितामहे योन्यः शरीरं संवत्सरे सुतेः। मातामातामहे न हृदि स्यात्तद्भगवाच्छिवः। इदं
 सुरादिपरं। पुत्रिकापुत्रपरं चोक्तं प्राक्। हेमाद्रिस्तु। ब्राह्म्यादिषु सपिंडे दशभेदादिकल्प
 माह। अतएव शरीरेषु को किल मनः सारिणा मातृपितामहममातामहा इति आहृष्टमयो
 गः सपिंडनं च दृश्यते। हेमाद्रावापलं वोपि॥ को किल स्य यथा पुत्रात्म्यं सच यजोविनुः
 पुंशस्ते स्वकुलं पाति एवं गौरमृता सती। यदपि विज्ञाने अतो मातामहे न मातुः सापिपु
 त्रश्चाह वत मातृश्राद्धेनित्यमित्याह। यच्च रुद्रिआहं कंदो गपरिशिष्टं यदभ्यः पितृभ्य
 स्तदनुश्राद्धं दानमुपक्रमेदिति। तद्विषयमेव मातुः पृथक् श्राद्धाभावात्। अतएव हेमाद्रि
 भविष्ये। मातुः सपिंडनं प्रक्रम्य उदितेनुदिते चैव होमभेदे यथा भवेत्। तथा कुलक्रम
 यातमाचारं चारेद्वयं युक्तं। अस्पृष्टं च पादमाह। तत्रैव व्याघ्रपादः। कुर्यान्माताम
 हं श्राद्धं सर्वेदमातृश्वकं। विभिन्नविधिमह्यापूर्य होमातामहादितन। केचिदेतत्तु
 त्रिकापुत्रपरमाहः। पत्युः सापिंडमाह। लोगादिः॥ सर्वोभावे स्वयंपत्युः स्वभर्तृणाम

पत्रकं सपिंडीकरणं कुर्वेत्ततः पापेण मे वचेति । यत्प्रवचनं ॥ अथ पुत्रस्य परेतस्य नैव कर्मात्सपिंडना
मिति । यद्वा पक्षः न । अपुत्राये मृताः केचित् पुरुषा वा स्थितोऽपि ना । तेषां सपिंडनाभावादेको हिं
नपादेण मितितं सुखोऽयाद न विधुप्रशरणार्थमिति गाथवः । सपिंडीकरणं दृष्टं मेको हिं विधो
गते । अपुत्राणां च सर्वेषां मन्त्रीनां येव नेति । हेमाद्रौ पुत्रेन मोक्षः । अन्यतः विधिना स्वदर्शना
दिकल्पमाह । स्मृत्यर्थसंरक्षि ब्रह्मचारणमनपसनां च सपिंडनं नास्ति । पासदेको हिं मेवाव्यु
त्तममृतां सपिंडकार्यं न वा केनिसर्वे सपिंडमाहृति । अपुत्रेषु क्रममृतां विधौ रमाककारि
ताया । आतां आतां पुत्रोक्तसपिंडः शिष्यस्तवा । सपिंडीकरणं कर्मात्पुत्रोत्तरे मृते सति । सवेन
भुवि हीनस्य पत्नी कुप्योत्सपिंडता । अविजन्तार्ये द्वापि पुत्रो हितमया पिवा । नमूहदादिनिमुने
तापोने पासपिंडता । युक्तामात्रपमीनापेत हिनामेतना भव । पुनः सपिंडने तेषां कर्मात्मेन पितृ
महे इति अत्र मूलं मृग्य । यतीनां सपिंडनं नास्ति । कित्तेकादशे हि भार्वातकार्ये । तदपि विद्वद्वि
एकदशादीनां तद्विनेत्युक्तं प्राकृतं यदहं स्मृतं वेदं तेन तदादिसपिंडनं सर्वकार्यमिति म
चरणाः । सपिंडनविधिमाह । वैजयं । समाप्ते सवत्सरे धत्वा युदयात्राणि प्रत्युनक्त्येकमेवाय
त्रीणि पितृभ्यः प्रेतपात्रं पितृपात्रं प्राप्तिवेति ये सप्तादादि हि द्वाभ्यामेव विद्याभिमृशत्येवो न
तः प्रेतपितरस्तद्दामिबः शिवभवनं शेषाणां जायता विजीविनः । समानी वसंगच्छन्मिति
मृधपितृभ्यां पिते वरहितमेकायैकपवित्रक । नैवान्नो करणतवत्त्वा बाहनवर्जितमिति भार्क
येनोक्तं तथापि ॥ सपिंडीकरणं प्राह देवप्रवेनियो न प्रादि विरोधादिकल्पः । प्रेता शवा
या अत्र मकामकालो वै श्वदेवा वित्युक्तं ॥ प्राकृमैत्रयणीयपरीशिष्टे ॥ पित्रा विप्रकरे होमः स
न्नेरपि भवेदिहा । मृगो भिलः । अनुक्तकाले अपितु युक्रमेण मृगं वापि । आममवापि सपि
डां हेमावा विप्रकल्पमेदिनि । तदा यदि माता पितृभिन्नपरा आमन्त्रयितुं कुर्वीत प्रादमा मेन
के हिं विदितेनेवोक्तेः । पुदितत्वे कामधेनौ लसुहारीतः । सपिंडीकरणं पावतमेतथाहं न
बोडश । प्रकालेनेव कर्त्तव्यं सामिषेण हि जानिभिः विभ्रप्रकाशे ॥ प्रेतः सपिंडना दृष्टे पितृलो
के तु गच्छति । कुर्वीत स्य पाथेयद्वितीये हि सपिंडनात् । स्मृत्यर्थसंरक्षेवा । ततो वृद्धि आह कुर्या
त् । एतन्मत्तमासेपिकार्यं । अधिमासेन कर्त्तव्यं प्रादमा पुदपतया । तथेव काम्यमकर्मव
त्त एव मृगमाहते । इति हेमाद्रौ हारीनोक्तेः ॥ ॥ इति कर्मलोकरभट्टकतेनिरासिधौ
सपिंडीकरणम् ॥ ॥ अथ प्रथमादे निविहानि ॥ हेमाद्रौ स्नान
थेव महायानस्वाध्यासश्चाग्निप्रेषण । प्रथमेन कुर्वीत महायुरुनिपातने । अन्यतमेण मिति पु
द्वित्वे प्राह । अग्निप्रेषणं लक्ष्य होमादि नत्वा धानं तत्र प्रथमादे भवयेव । तदा हेमाद्रौ प्रावृ
जाः । पितुः सपिंडीकरणं वार्षिकं मृगमाह । आधानां पुत्रे प्राजा वेत प्रागपि वत्सरात् । आदि
द्वद्विनिमित्तमित्युक्तं परदिनोदासीये । महातीर्थस्य गमनमुपवासव्रतानि च । सवत्सरेन कु
र्वीत महायुरुनिपातने । उदप्रादको मुद्यादे वीषरणस्य युक्तं । गोडनिवधे मात्ये । सपिंडीकर
णां दृष्टे प्रेतः पार्वणां भुग्भवेत् । वृषीर्हृत्तयो ग्यश्च गृहस्य च सदा भवेत् । वधीत सपिंडनाभावे

तद्विकारित्यर्थः । गृहस्थः सपिंडोपीत्यर्थः । अतएव भेतकर्मोपनिवर्तने चरेत्तन्मृदयक्रिया । अत्र
तुर्धनतः । उपसिंचने शुभदं भवेदिति ज्योतिषे उक्तं माधवीये देवतः । प्रमीतोऽपि तस्य देहस्तस्या
शुचिर्मेवेत् । न देवं नापि वापि संपातस्य रोगो न वत्सरः । इदं वर्षांतसपिंडनपरं तथैव काम्यं यत्कर्म व
त्सरस्य यथा दत्तं । इति लघुहारीताद्ये कथा कत्वात् । वृद्धिनिमित्ताप कर्षे तु वर्षं मध्येपि ॥ क्वा म्यादि
भवत्येवेति गोशः । पित्र्यसपिंडनं । अतएव लौगाक्षिः ॥ अन्येषां भेतकार्यं वक्ष्य कत्वात् । आद्य
आह मृदोपिकुर्यादकादशहनीत्युक्तेऽपि । एकं सपिंडनं पत्न्या दौत्स्यपादः । नाधवीयेत्युक्तं शृंगः
पत्न्याः पुत्रस्य तस्युत्रात्रोत्तन्ननयस्य च ॥ स्तुषास्त्वोऽपि त्रिषोऽपि संस्थातमरणं यदि । अर्वागद्यान्
मावृत्तिपूर्वस्य पित्र्यमाचरेत् । लौगाक्षिः ॥ पत्नी पुत्रलयापोत्रोऽभाता तस्युत्रा अपि । पितरौ च प
देकस्मिन् द्विये रत्नासरेतदा । आद्यमेकादशे कुर्यात्त्रिषोऽपि तसपिंडनं । धवल निवेद्ये । महागुरुनि
पाते तु भेतकार्यं यथाविधिः । कुर्यात्संवत्सरद्वौ गोकोटिं न पार्वता । भृगुः ॥ माता चैव तथा
आता भार्या पुत्रलया स्तुषा । एषां मृतौ चरेत् । आह मनुष्येन पुनः पितुः ॥ एतदपि सपिंडनपरं ।
पितुर्मृतावयस्य आहं न चरेदित्यर्थः । शुद्धितत्वे आहं कौशुधा च देवतः ॥ अथ आहं पण्यं च
गधमात्वं च मे शुभं । वर्जयेद्गुरुपाते तु यावत्स्य रोगो न वत्सरः । पारस्करभाष्ये वृहत्सतिः ॥ पितुर्मुपर
ते पुत्रो मातुः आहं निवर्तते । मातर्पे पितृवृत्त्या पितुः आहं दत्ते सपं । समपितरविना न्यत्राहं
नेत्यर्थः । शुद्धितत्वे देवतः । महागुरुनिपाते तु काम्यं किंचिन्न चाचरेत् । आर्त्विज्यं ब्रह्मचर्यं च
देवपूजाक्रियांतथा एतत्सपिंडं नामागिनिकेचित् । केचित्तु पित्रोरदमशौचं स्यात्तद्वत्समा
तुरेव च । त्रैमासिकं तु भार्याया लदधं आहं पुन्यो रिति स्थितेः । सपत्न्या तुराधेमाहः । आहं कौ
मुदीकारस्तु । द्वयोरिव महागुरोरदमेकमशौचकं । नान्यासामधिकाशौचं स्वजातिविहितं कि
लेति । समूहजातकुर्यादपि विरोधान्निर्मूलमाह । हेमाद्रौ भविष्ये । गया आहं मृतानां तु पूर्णं घृते
शस्येने त्रिस्थली सेतो गारुडः । तीर्थे आहं गया आहं आहं मनुष्ये तृकं । अथ मध्यमकुर्वीतम
हागुरुविपत्तिषु । इदं वक्ष्ये सपिंडनाभावे । वक्ष्ये सपिंडनापकर्षे । अथ अदृशो दिकार्यमेवापितुः
सपिंडनं कृत्वा कुर्यात्तस्मान्मासिकमिति कुरुदोगपरिशिष्टात् । सपिंडीकरणादूर्ध्वं भेतः पार्वता
भुभवेदिति मात्स्यात् । ततः प्रभृतिष्वेतः पितृसामान्यमभ्युते । विदने पितृलोकचतनतः आहं
भवन्ने इति हारीताच्चेति श्रुतपाक्षिः ॥ यज्ञकालीये सपिंडीकरणादूर्ध्वं न दद्यात्सतिमासिकं ।
एकोद्दिष्टविधानेन दद्यादित्याह लौकिक इति तत्रैकोद्दिष्टविधानेन दद्यादित्यन्वयः । तुर्धनपादेन
पार्वतौ विकल्प उक्तः । अत्रेदं तत्त्वं । वृद्धि विना र्वागपि सपिंडनापकर्षे पितृत्वमात्रीवर्षांत एव
कृते सपिंडीकरणे नरः संवत्सरत्वरं भेतदेहं परित्यज्य भोगदेहं प्रपद्यत इति विष्णुधर्मोक्तेः ।
अर्वाकं संवत्सरस्य सपिंडीकरणं भवेत् । भेतत्वमपि तस्यापि विज्ञेयवत्सरं नृपे न्यग्निपुराणा
च्चा । तेन तत्सत्त्वेपि वृद्धिदैवपि त्रैमधिकारः वृद्धिमित्वेन नंतरमेव । अर्वाकं संवत्सरहृदो
पूर्णं संवत्सरेपि वा । ये सपिंडीकृता भेतान्तेषां नृपयकक्रियेति । शानांतयोक्तेः । तथैव काम्य
मिति हेमाद्रिभृतहारीतो दिवशा चैवमिति । तथा । अस्थिसेपंगया आहं आहं चापरपक्षिका ।

प्रथमे देनकुर्वीत कृते पितृसंपिंदेन ॥ अस्यापवादः ॥ अस्थिद्वयं गणाद्वा द्वे प्रादे वा परपक्षिकं प्रथ
मे द्वे पितृवौ तपदिस्थाः प्रक्रिया न संभूताः ॥ भक्त्या ख्यं प्रादंतं हानिनिमदं पारिजातादेयः ॥ अथैव
याचुनमाहः ॥ तत्वेन पदीदं समूलं तदा वृद्धिं विनायकं पूर्वः ॥ वृद्धये तु परमिति योज्यं पतितानां
गयायां विशो वाह्यः ॥ क्रियते पतितानां च मने संवदरे कृतिना ॥ देशधर्मप्रमाणत्वाद्गयायादे
स्त्वंधुभिः ॥ ॥ अथ विधानानि ॥ तत्र पंचकमृते मदं नरत्ने गारुडे ॥

आदौ कृत्वा धनिष्ठाधमे तत्तत्पंचकं ॥ रत्नं तत्सदा द्रव्यं मनुमंदाहं कर्मणि ॥ शवस्य तु मयी
पेनक्षेत्राः पुत्रलासदा ॥ दर्ममप्यास्तु चत्वारः सप्तमत्राभिमुद्रिताः ॥ ततो दाहः प्रकृतं वक्ष्ये
पुत्रलकैः सह सक्तं कोतेनः पुनः ॥ कापेशां तिकपोष्टिकं पंचकेषु मृतो यो वेन गतिलं मने नरः
तिलो चैव हिरण्यं च तं मुद्रिष्य घृतं ददेत् ॥ क्रियानिवधं भाजनोपायं नौ कुरुते मृतं दाहं वाससि
दक्षिणादियते विधेः सर्वपातकमोचनी ॥ मदं नरत्ने गारुडः ॥ यदि भद्रातिथी न स्यात्तानुमोमश
नैश्चरे ॥ त्रिपादक्षेत्रं संयोगो ह्योमो गेहि पुष्करः ॥ द्वित्रिपुष्करयोगे तु मृतिमयं तं रावता ॥ दहने
परं वा चैव त्रिपुष्करं त्रिपुष्करं ॥ रत्नं वेन ये वमवस्या देन दौषोपशान्तये तिलपिष्टे चैवोपि शरी
रं कारयेत्ततः ॥ शूर्ये निधाय तत्कृतं दाहयेत् ॥ येन परिषेचितं दाहं मंत्रमाह वाधापनः ॥ अस्यात्
मिति मंत्रेण तिलपिष्टं दाहयेत् ॥ द्वित्रिपुष्करं दौषस्त्रिभिः कुरुते यो हति ॥ यासवे मरणा
चेत्याहुते वा पिबुनर्हतिः ॥ सुवर्णं दक्षिणां दद्यात्कृत्स्नं स्वस्वमप्यापि वा ॥ वासवधनिष्ठाः वाह्ये ॥
कुंभगीतस्थिते चंद्रमरणमस्य जायते ॥ न तस्योर्ध्वं गतिर्यथा सततो न शुभं भवेत् ॥ न तस्य दाहः क
र्तव्यो विना शातस्त्रिपुजं तुषु ॥ अथ वा तद्दिने काप्यो दाहस्तु विधिपूर्वकं ॥ धनिष्ठा पंचके जीवो
मृतो यदि कंथं च न ॥ त्रिपुष्करं यास्ये वा कुलजां नारपेक्षु ॥ तत्रानिष्टविनाशार्थं विधानं समु
दीयते ॥ दमोराणां प्रतिमाकार्पाः पंचोराणां सत्त्ववेदिना ॥ पंचपिष्टं जालुलिप्तालाभिः सह शवद
हेतुं भेतवाहः भेतसखः प्रतपः भेतभूमिपः ॥ भेतहर्त्री पंचमस्तु नामायेना निचकं पात ॥ अ
त्र प्रतिमाः गंधपुष्पैः पूजयित्वा ॥ प्रथमो गिरिहिती या नेत्रयोः ॥ तृतीयां वा मकुक्षौ चतुर्थीना
मौ पंचमीयां दयोस्तस्य तदुपरि नामभिर्धृतं हत्वा मया पश्यं मेव कंमिति मंत्राभ्यां तस्य कृता
स्वां ज्यं हुनेदिति मन्त्रः ॥ सतकांतेततः पुत्रकृत्या कान्तिकपोष्टिकं ॥ कास्य पात्रस्थितं ते लंबो
क्ष्य दद्याद्दिजे न्मने ॥ अस्यास्मिन् महेशे इव हस्तमी पतेततः ॥ मापमुद्रं पंचवीहि त्रिपुष्पादिप्रम
च्छति ॥ स्वर्णं दाहं हज्जाप्यं न सहो मोद्विजायेन ॥ गोभ्रं न संशयं न कर्मादौषोपशान्तये ॥ अथ
गर्कः ॥ धनिष्ठा पंचकमृते पंचालानितं मुखे ॥ यास्याहनि तस्य तत्र हनं दहवपानिति ॥ ततो नि
हंत्योक्तं पदं देशसां प्रविधिभिः स्मृतः ॥ शतं निखने देवजले वा प्रतिपादयेत् ॥ त्रिपादक्षेत्रे तदंदि
रत्यंशकं लेखे ॥ तस्य पिष्टमपंकुपीतं पुरुषं त्रितपंततः ॥ होममति सुखं कुर्यात्तथा न हवपा
मिति ॥ कांसी पंचकपापं संकुसुमं प्रतिपाद्य वा ॥ त्रिपादक्षेत्रे तस्य कुर्यात्तथा न हवपा
जेत् ॥ तदेव ॥ कनकं हीकं नीलं पद्मं गंधमौक्तिकं ॥ पंचरत्नमिदं प्राक्तनं विभिः ॥ पूर्वदक्षिणि
रत्नानां चाप्यभावे तु स्वर्णं कर्मादेव वा ॥ सुवर्णं स्यात्प्रभावे तु आभ्यंगे पंचदश्याः ॥ मदं

नेत्येव। तथा। एकादशपलकां स्यंतर्द्धे वा तर्द्धे क। नवपदत्रिपलं वापि दद्याद्दिपायशक्तिः
 तथा न्यत्र। स्वश्लोक्तविधानेन कृत्वा नेः स्थापनततः। अन्वाधाने निर्वपणं देवतानां तथा हुतिः
 यमायधमेराजोपमयवेचानं कायच। वैवस्वमायकालापसवेभूतस्यायच। औद्वेगपदत्रि
 यनीलायपरमेश्विने। चकोदशपचित्रापचित्रपत्रापवेकमात्र। विधिनावपणं कृत्वा एकैकाया
 हुति हुनेत्। कृत्वा गां कृत्वा स्ववस्त्रं च हेमनिष्कसमन्विता। दद्याद्दिपायशान्ताय प्रीतो भवतु मेयमः
 त्रिपादस्येतदेव अपरार्कं। पुनर्वैसृत्तराषाढा कृत्वा कोत्तराणां नि। पूर्वाभाद्विशालाचनेप
 मेतच्चिपादभं। मयूरचित्रैर्गर्गः॥ मृतः श्मशानं यो नीत उपजीवति मानवः। गृहे यस्य पविष्टो सौति
 षेदय कदाचन। अविष्टान् मृत्युमाप्तिहृतदारपरिग्रहः। तत्र शांतिं प्रवक्ष्यामि धर्मराज मत्तं यथा
 सक्षीराणां घृताक्तानां मृते हेतुमा सुखे वृद्धः॥ औद्वेगैराणां विधिवत्ततः शांतिकृता भवेत्। सावि
 त्रमृसहस्रेण क्षीराणां निचकार येन। कपिलां तिलकां स्यं च कुतो ते भरिदक्षिणेति॥

॥ अथ ब्रह्मचारिमृतौ ॥

रौनकः॥

समासतः। तत्रावकीर्णं दोषस्य मायश्चित्तप्रशान्तये। द्वादशव्यं वाप्ये वा यथा शक्त्वा यमाचरेत्।
 स्नानको ब्रह्मचारी च निधनं प्राप्नुयाद्यदि। संयोज्यार्कं विधिना संयोज्यौ नौ नतः परं देशकालौ
 स्पृत्वा मुक्तगोचा मुक्तान्मो मृतस्य ब्रह्मचारिणो व्रतविमर्गं करिष्ये। इत्युक्त्वा हेमानां दीप्राह कृ
 त्वा स्तिष्ठिप्रतिष्ठाया धारंते च तस्य भिव्या हुतिभिरन्ये व्रतपतये व्रताश्रया न का फलसंपादन
 यविश्वेभ्यो देवेभ्यश्चान्यहुत्वा स्तिष्कृदादिसमाप्य पुनर्देशकालौ स्पृत्वा र्कं विवाहं करिष्ये। इ
 त्युक्त्वा हेमानां दीप्राह कृत्वा र्कं शाखां शवंच हरिदया स्तिष्ठा। पीतसंत्रेण वस्त्रपुमेन चावेष्ट्या
 निप्रतिष्ठाप्या दारंते गये वृहस्पतये विवाहविधियोजकाय च। यस्मै त्वा कामकाया येति का
 माय एवं च तत्स्वप्नाहतिर्हुत्वा व्यस्ताभिः समस्ता भिव्या हुतिभिश्चान्यहुत्वा स्तिष्कृदादिस
 माप्या र्कं शाखां शवंच दहेत्। विधानमालायां॥ येषां कुले ब्रह्मचारी निधनं प्राप्नुयाद्यदि॥ तत्र
 कुलं स्वमाप्नोति सोऽपि दुर्गेति माप्नुयात्॥ मृतस्य त्रिपमानस्य षड्व्यं व्रतमाचरेत्। त्रिशो ब्र
 ह्मचारिभ्यो दद्यात्कौपीतकां भवान्। हस्तमात्राः कर्णमात्रादद्यात्कृत्वा जिना निच। पादकाष्ठत्र
 मात्यानि गोपीचंदनमेव च। मणिप्रवालमालाश्च भूषणादिसमर्पयेत्। एवं कृते विधाने च विप्रः
 कोपिनचापते। अथ मूलमयं॥ ॥ कुरीमृतौपमः॥ मृतस्य कृष्टिने देहे निव
 ने दोषभूमिषु। वासरत्रितयं पञ्चादह्ना न्यत्र तर्द्धे त॥ नगगाववनं काये निक्षेपविधिरुच्यते।
 षड्व्यं व्रतं शूरा न विधिनो न्यक्तु चोचरेत्। ततो स्थिसं चयंतं स्पृगमा यो प्राक्षिपेत्सुधीः। मास्मि मासि
 ततः कुरीमासि त्राह विपा वरान्। संकल्पविधिना केचित्पदं देति मनो विद्याः। इत्येतं कृष्टि
 मरणे कथितं शास्त्रकौविदैः। शुद्धितत्वे भविष्ये॥ शृणु कुशलां विप्र उच्यते व्रतौ शुरुचः।
 विचारिका नुदुष्प्रां च चरीयस्तु नीपकः। विकर्षं व्रतानां च वल्लभश्चेतस्तथाष्टकमित्युक्त्वा
 मृते च मापयेत्तीर्थमथ वा तस्मूलकं। नष्टि नो दत्तकार्ये न च दानक्रिया चरेत्। यस्यासी पति
 यासी मृतः कुरी कदाचन। यदि विहा चरेद्दाहं मतिश्चां प्रापणं चरेत्। अकृतमापश्चित्तं

स्यादिदाहो रूपायश्चिन्त। अतएव कुनरत्नादि वस्तु विनोपि दाहशब्दे प्रलपाणि नोक्ताः। अतएवाप्य
दीपकुण्डिनो मरणांतमाशौचमुक्ते कौषी॥ क्रियाहीनस्य प्रत्यक्षस्य महारोगिणा एव। यद्येवाचराणा
स्याहमरणांतमशौचकं॥ महारोगास्तु॥ वानव्याध्यशरीरकुष्ठमहोदाहभगदाः॥ अशीसिग्रह
रोगीत्यष्टो महारोगाः प्रकीर्तिताः॥ ३३॥ रजस्वलायास्तृशतातपः॥ रजस्वलायाः प्रेतायाः स
स्कारादीनि न चरेत्। अर्धे विराजतात्मानां शवधर्मेण दाहयेत्। अतः प्रक्षाल्याकाष्ठवधानं च
होर्ध्वं देहेत्। संकटे तु मदनरत्ने स्मृतं चरेत्॥ उदक्यासृतिक्त्वापि मृतास्याद्यदि तांतदा। आशौ
चेत् अतिक्तां ते दाहयेदंतरापदि। उद्धेतुं न तोयेन स्नापयित्वा तु मृतं॥ आपो हि हेति निसृभि
हिरण्यवराणां चेत सृभिः प्रवमाना उवाके न यदेतौ निचसत्प्रभिः॥ ततो प्रज्ञपयित्रेण गोमूत्रेण
षवादिजाः॥ स्नापयित्वा न्यवसनेनाच्छाद्य शवधर्मेण॥ दाहादिकतनः कुर्यात् प्रजापतिवचो
यथा। पञ्चपवित्रमापो अस्मानिति मितास्तरायाः। पंचभिः स्नापयित्वा तु गव्यैः प्रतारजस्वला
वस्त्रांतं रचतं कृत्वा दाहयेद्विधिपूर्वकं। गृहकारिकायां॥ अंतरिक्षमृताये च वन्हावसुप्रमा
दतः॥ उदक्यासृतिक्ता नारी चरेच्चांशमरात्रया। नतो यद्यपि हेनासिप्याष्टात्रशतशर्षपैर्दकैः स
स्नाप्य भस्म गोमयमृत्कुशोदकपंचगव्यैः शुद्धोदकैरपोहिषा पात्रमानीभिः सस्नाप्या न्यवस्त्रे
धृतं देहेदिति भद्रः॥ अत्र प्रायश्चित्तमाह। बोधा मनाः॥ उदक्यासृतिक्ता मृतौ चरेच्चांशमरात्रय
मिति सृतिक्तायास्तु। मितास्तरायाः॥ सृतिक्तायां मृतां तां कथं कुर्वेति याज्ञिकाः॥ कुंभे स्तुति
नभादापपंचगव्यं क्षिपेत्ततः॥ उपराभिरभिंमं आयोवाचा मुदिलभेत्ततः। नैवैव स्नापयित्वा
नुदाहं कुर्याद्यथाविधि। अलिं गाभिर्मंत्रिताभिर्वा मदेवाभिरेव वा। अथैव च वारो मेत्रेः सस्ना
प्यविधिना देहेत्। गृहकारिकायां॥ सृतिक्ता मरणां प्राज्ञसर्वौषध्युत्पन्नं। अस्तं कीदृशं स
सृष्ट्योपायां नृशतं क्षिपेत्। प्रायश्चित्तविशेषस्तत्रैव। सृतिक्ता नृपदासाध्वी विस्नाता भस्म गता
त्रिवर्षशो मर्यते सुध्येत कृच्छ्रेण सर्वदा। रंदितीत्यत्रेह। सृतिक्ता नृपदासाध्वी विस्नाता मरणा
गता। त्रिवरानवदिना दवोगे का देन विमुच्यति। अर्धेन। सृतिक्ता नृपदानारी प्राणांश्चैव परित्य
जेत्। मासमेकावधिं पावत्रिभिः कृच्छ्रेर्विमुच्यति। गर्भिणी मृतौ तु मदनरत्ने शौनकाः। गर्भिण्यु
दक्या संस्कारं शिशुसंस्कारमेव च प्रवक्ष्यामि समासेन शौनको हद्विजन्मना। गर्भिणी मरणां प्रा
त्रे गोमूत्रेण जले सह आपो हि सादिभिर्मंत्रेः प्रोक्ष्य मती समास्थितः। प्रेतं प्रशने नीत्वा यो
क्षित्व सव्योदरं नतः। प्रवमाद्यमजीवश्चेत्त न देत्वा सुतापतु। मले स्तुनं शययेत् चाम्नामे
निगापचा। उदरं चात्रं कं कुर्यात् एव दाहयेत् पूर्ववत्। मृदं कुशशोमूत्रैरपोहिषादिभि र्विभिः
स्नाप्य वाच्छाद्य वा रोमि सवधर्मेण दाहयेत्। तत्रैव च उशीति मते। मद्यानि गर्भिण्यां मृतायां
दक्षिणां शिरसं निधापयत् स्थानाभिरंभानं स मृदं च वरुणं लं हिरण्यगर्भः समवर्तते ति कि
ला गर्भश्चेदमराणामं प्रक्षाल्य निखने न्यपदि जीवत्वं मम पुत्रके लुक्ता। क्षेत्रियैवेति पंचभिः
स्नापयित्वा हिरण्यमंतं प्रां पृथ्मै निधाप्या न्याह निभिरभिमे व्यपले स्तनः शययित्वा तं पापयि
त्वा शिशुं पापं भापयेद् गर्भं चैदस्य लेशनाय भापेति पंचाहुती हं न्वा माराणामं स्नात्वा प्रसंस्वाहे

यनुवाकाभ्यां व्याहृत्या चाञ्जुत्वाभिन्नमुदरेण सत्तंसंयध्ययते नानुलिप्य ब्राह्मणायति ला न्गंभ्र
 भिसुवर्णं दद्यादथ यथोक्तेन कल्पेन दहेत् । वैधायेनेननु । शतायुधायतिपंचहोमानंतरं प्रयासा
 यायासाय विवासाय संयासा योधा साया वयासाय युचु । शोकाय तपने तपत्य ब्रह्म हन्याये स
 द्वैस्ते इति स्वाहंते एतदुत योप्यधिका उक्ताः ॥ गृहकारिकायां ॥ यदा गर्भवती नारी ससत्य संस्थि
 ता भवेत् । कुक्षिं भित्वा ततः शल्पनिर्दरे धदिजीवति । ममीत निखने तैतु मायश्चित्तमतः परं
 सात्रपस्त्रिंशतां कृच्छ्रैः शुद्धते शल्पदोषतः । स गर्भं दहने तस्या वर्णं जवधपातकं । प्रायश्चित्तं
 चरित्वा तु शुद्धति पापकारिणः ॥ दग्ध्वा नुगर्भं संयुक्तां त्रिरव्यां कृच्छ्रमाचरेत् ॥
 अध्याचारो हरां स्त्रीणां मात्मनो भर्तुरेव च । सर्वपापस्य करन्निर्गोपतारणा य च । अनेक
 स्वर्गफलदं मुक्तिदं च तथैव वा । जन्मान्तरे वसोभा गंधन पुत्रादिवृद्धिदं । देशकालौ स्पृत्वा रु
 धती समाचरत् स्वर्गलोके महीयमानत्वं मनुष्यलोकसमसंख्या व्यावर्त्तिन्न स्वर्गवास भ
 र्त्तु सहितं च नृदेशं श्रवच्छिन्नकालिकं त्रीउमानत्वमात्तपितृश्रुत् कुलत्रपूतत्वं ब्रह्मघ्न
 कृतघ्नपतिपुतत्वं पत्न्यवियोगकामा भर्तृज्वलच्चित्तारो हरां करिष्ये । अनुगमने तु फल
 मुल्लिख्य न्वारो हरां करिष्ये इत्युक्ता हरिश्च कुंकुमानादिपुतश्रुपाणि वायुनैः संयुक्ता निचाल
 स्त्री नारायणो देवो बलसत्त्वगुणाश्रयः । गाढसत्त्वमे देया द्वायणैः परितोषितः ॥ सोपस्कराणि
 श्रुपाणि सुवासिनिभौ दद्यात् मंत्रस्तु ॥ लक्ष्मी नारायणो देवो बलसत्त्वगुणाश्रयः । गाढसत्त्वच
 मे देया द्वायणैः परितोषितः । सोपस्कराणि श्रुपाणि वायुनैः संयुक्ता निचाल ॥ लक्ष्मी नारायणा श्री
 नै सत्त्वकामा ददांमहे । अग्नेः समीपमागत्य पंचरत्ना निपद्ये नैलां जनं रुधा वध्वा मुखे मु
 क्तां फलं न्यसेत् । ततो ग्निं प्रार्थयेत् कृत्वा मंत्रेणानेन निश्चितः । स्वाहा संश्लेषनिर्वैस शर्वंगो ब्रह्
 ताशन सत्त्वमार्गं प्रदानेन नयमां पत्नुरतिकं । ततो ग्ना वाज्येनाग्नयेने जोषिपतये विस्मवे स
 त्वाधिपतये । कालाय धर्माधिपतये पृथिव्यै लोकाधिपतये । ज्योत्स्नायिष्ठा त्रीभ्यः वायवे वल्गा
 धिपतये आकाशाय पस्वोधिपतये कालाय धर्माधिपतये । अज्यः सर्वसाक्षिणीभ्यः ब्रह्मरो दे
 साधिपतये रुद्राय देशानाधिपतये च हत्वाग्निं प्रदक्षिणी कृत्य दृषदमुपल्लाचं संप्रत्युष्यांज
 लि गृहीत्वाग्निं प्रार्थयेत् । त्वमग्ने सर्वभूतानां मंत्रश्चरसि साक्षि वत् । त्वमेव देव जानीषे न वि
 दुर्पा निमानुषाः । अनुगच्छ निभर्तारं वैधव्यभयपीडितां सत्त्वमार्गं प्रदानेन नयमां भर्तुर
 तिकैः । मंत्रमुच्चार्य शनकैः प्रविशेच्च हताशानं गोदरात् । रमानारीं विधा वारति । ऊं रमाः प
 ति व्रता पुरणाः स्त्रियोः पापाः सुशोभनाः । सहभर्तृशरीरेण संविशतु विभावसु इति विप्रः पठे
 दित्याहुः । कांतं रनु । भेतो ज्ञेयं सुतां देवराः । शिष्यो वा उदीर्ष्येति द्वाभ्यामुत्थापयेत् । एतन्महिमा
 मितां क्षारदौ ज्ञेयः । पृथ्वी वेदो द्यौः स्कंदः । अनुव्रजे तीम त्रौर एहापितृवने मुदा । पदे पदेषु
 मेधस्य फलं प्राप्नोतु ममा । पुंस्त्रिगिरः ॥ या स्त्री ब्राह्मणा जानीया मृतं पति मनुव्रजेत् । सा त्व
 र्गमात्मघातेन मालेनेन पतिं नयेदिति । यत्र व्याघ्रपातः । नश्चियेतत्समं भर्तृ ब्राह्मणी शौक कर्षि
 तां । न ब्रह्मगतिमाप्नोति मरणात् सन्मघातिनीति । तत्पृथक् चिति परं । पृथक् चितिं समारुह्य

ननिप्राप्तंमहंति। अन्तारावेवनारीणांस्त्रीध्वनीपपरमः। उत्पन्नसोकेः। एषकचित्तितुः। स
विधादिपरा। तद्विधिज्ञादोः देशान्तरेभूतेपत्नौसाध्वीनस्यादुःकाहया। निधायोःसितपुद्गमविशे
ज्ञातवेदसः। अग्नेदवादात्। माध्वीस्त्रीनभवेदात्मयातिनीमहाशौवेनिरुतनआइपाप्रोतिना
स्त्ववतः। इमानारीरविधवाः। अग्नेदवादः। अन्तारावेवमन्तारोहरापरमितिस्मात्तः। निवेध
वाक्यानिप्रायश्चित्तायः। मृते। पतितेनबासइमरणनिवेधपराणीत्याहुः। अस्थीदाहेपन्नाश
दाहेवानप्यकचित्तिदेषः। अगत्वेनस्थानापत्यावाशरीरनुत्पत्त्यात्। तन्मृताप्रोवाकृतप्रो
वामित्रप्रोवाभवेत्यति। पुनान्यविध्वनारीरत्मादापमृतानुपेतिहारीतीमुतमनितदाहादि
निवेधेनसहगमनस्यदृग्गयालत्वादर्थवादमात्रमिति। श्रद्धाचंद्रः॥ जन्मानरीयपापवत्सहम
रणोन्मोहारातिस्मात्त्रेगोशः॥ शुद्धितत्वेत्यासः॥ दैवैकाग्र्यदेशस्यासाध्वीचेत्कृतमिच्छया न
देहेत्स्वामिनतस्यायावदागमनंभवेत्। तत्रैवभविष्ये। ततोपेक्षित्वायामृतेभर्तरेविद्विजाः
तस्यानुमरणंथापस्यापयेदेकराजक। एकात्रिंशसमासाधुभर्तारयानुगच्छति। तन्नृपःकि
पाकृतीसतस्याश्चक्रियोचरेत्। एतद्दृग्गोहोते यश्चाम्निदानाभेतस्मिन्देशात्संयवहीतिवा
पवीयोक्तेः। आप्तत्वं॥ चित्तभ्रंशतुयानारीमोहाद्विचलितभवेत्। आनापत्येनपुडेततस्मा
द्वैयानकर्मणः। तथा॥ अन्तारेहनुनारीणांपत्न्यैकोदकाक्रिया। पिंडानक्रियातद्वत्आ
हुपत्याधिकंतथा। अन्तारेहकृतेपत्न्याप्यकपिंडालिलोजलीत्। एषकशिलेनकुर्वीत
द्योदकशिलेतथा। अन्यतप्रागुक्तं। इदंगर्भिणीबालापत्यासत्तिकारजस्वलावभिवारिणी
भिन्नकायं। खिरिणीनांगर्भिणीनांपतितानांचपोषितां। नालिपत्याम्निसंवेशःपतितौहित
याउभावितिमदनरत्नेस्मृतिसंयुतोक्तेः। मदनरत्नेरहस्यतिः॥ बालसंवर्द्धनसत्त्वावालाप्या
नेगच्छति। त्रतोपवासनियंतारस्वेदभंजगर्भिणी॥ तृतीयापादेरजस्वलासत्तिकावेति। श्रद्धा
चंद्रोदयेगौरीमशुद्धितत्वेवपाठः॥ तत्रैवरहन्तारदीयेपि॥ बालापत्याअगर्भिलोहसदृश
तवस्तथा। रजस्वलाएनसुतेनारोहतिचित्तानुताः। अत्रपतिव्रतासप्तदीप्राप्रविशेचक्रुता
शनमिति। भारतादृग्वेदवादात्साध्वीस्त्रीति। वाह्याचंपतिव्रतानामेवाधिकारोऽप्युदरकर्म॥
यत्तु॥ अयमयवपाः। श्रवंपतिद्वेषेनचेतसा। व्रतंतेपाश्र्वसनतंभरणंमतिकूलनः। तत्रावपरा
कालेपाःकुर्वन्तिनथाविधाः। कामातक्रोधातभ्रंशतमोहात्सर्वैःप्रतामवतुमेति। भारतेतस्मिन्
निकंन्यापेनस्तावकमितिश्रद्धाचंद्रः॥ ब्राह्मण्याएकचिनिरेखनपृथक्चितिः। सत्रिपादीनांपृथ
गेकावेतिकल्पतरुनाकरमदनपारिजानादयः। शुद्धिचित्तमणौचैवंतअन्तारेहस्येभर्तृ
चमध्येतद्वैश्राकृतेविराजमध्यैवदशपिंडाः। सहगमनंनुमंत्रणीचतुःपत्न्यारीचंपिंडसं
च। अन्वितायाःप्रदानव्यादशपिंडास्त्वहेरणान्। स्वाम्यशौचेयतीतेतुतस्याः। आइप्रदीयेत।
तिशुद्धितत्वेमूलपा। णौच्यैमीनसिस्मनेः। संस्थितेपतितालिग्याप्रविशेदाहताशानं। तस्याः
पिंडादिकेदेयक्रमशःपतिपिंडवदिनिजिनकमूलपाणिशुद्धितत्वेधृतव्यासोक्तेः। अन्मन
प्रागुक्तं। यदानुरजस्वलापिपत्नीभूतेपत्नौदेशकालवर्षानंदेवानुगच्छतिनशुद्धिप्रतीक्षते।

तत्रविधिः देवयाज्ञिकनिवधे। यदास्त्रियामुदकायापतिः प्राणानसमुत्सृजेत्। दोहमेकंनकुला
नामवहत्याद्विषुद्धये। मुशलाघातेस्तदसकृत्सर्वे योनिमुदलात्। विरजस्वामन्यमानास्वचित्ते
तदसकृदक्षया। दृष्ट्वाशौचप्रकुर्यात्तपंचमृत्त्रिकयापृथक्॥ विशद्विशतिदेशचगवांस्त्वावहन्
यात्। विश्राणावचनाच्छुद्धासमारोहेकुलाशनं नारीणांसरजस्कानामिषंशुद्धिरुदाहृताः॥ अ
त्रश्राद्धा दोनिलोयः श्वेमुक्तः॥ इतिकमलाकरमद्वक्तैर्निर्णीयसिधौ अत्यकम्पनिर्णीयः॥

॥अग्निप्रवेशाणक्तौतुविष्णुः॥ मृतेभर्तृरिव्रह्मचर्येनदन्तारोहणेवेति। ब्रह्मवेव
त्रैसहानुगमनंशस्तेवैधव्यस्याथपालनं। यत्तुत्रैव। कलौनान्यागतिः स्त्रीणासहानुगमना
दृतइति। तद्ब्रह्मचर्योशक्यत्पवरंतथाचमनः। ब्रह्मचर्येचरेहापिप्रविशेद्वाहृताशनं॥ काशी
खंडेपि। पत्नौमृतेपिपायोधितवैधव्यपालयेत्कचित्। सपुनःप्राप्यभर्तारंस्वर्गलोकेसमश्नुते॥
अनुयातिनभर्तारंयदिदेवात्कथंचन। तथापिशीलंसरस्वच्छीलभंगान्तनपथः। तद्देवस्यास
तिः स्वर्गात्यतिः पततिनाम्यथा। तस्याः पिताचमाताचचातृवर्गलभयेवच॥

॥ अथविधवाधर्माः ॥ ॥मदनरत्नेस्कादे। विधवाकवरीबंधीभर्तृव
धापजायते। शिरोवपुनेतस्याकार्यंविधवयापिवा। एकाहारः सदाकार्यो न द्वितीयकदाचन
भास्येववासवाकुपीडाक्षयणमथापिवा। पर्यंकशायिनीनारीविधवापातयेत्यति। नैवमुदने
नकार्येस्त्रियाविधवयाकचित्। गंधद्वयस्संभोगो नैवकार्यस्तथापुनः। तपेणमत्यहकार्यंभ
र्तृसिलकुशोदके॥ तस्मिन्सुस्निपुश्चापिनामगेत्रादिपूर्वके। इदमप्युपारमितिमुदनपारिजा
तः॥ नाशिरोहेदनङ्गाहमारोकेठगतेरपि। कंचकनपरीदध्वाहासेनविलोनेवसेत्। वेशाखेका
मिकेमाधेविशेषनियमंचरेत्॥ भवेताः॥ तौतुलाम्यजनचैवकांस्यावेवभोजनं। पत्नीचब्रह्म
चारीचविधवाचविवर्जयेत्॥ आहृदोविशेषः प्रागुक्तः। यज्ञवोधापनः॥ संवत्सरेतपत्नी
मधुमांसविवर्जयेत्। अधः शयीतषण्मासमितिमोदृत्यभाषितमितितदसवर्णोपरमित्य
पराकं॥

॥ अथसन्यासः ॥ याज्ञवल्क्यः॥ वनाद्गृहाद्वाक्त्वेष्टिसाववेदे
सदक्षिणां प्राणानपत्यातदनेतानग्नीनारोप्यनामनि। अधीतवेदो जपकृत्युत्रयोश्चतुर्द
शानिमान्। शक्त्याचयज्ञकृत्योस्मिन्। कुर्यात्तुनाम्यथा। एतदाश्रमसमुच्चयपक्षजावालाशु
नौतन्येऽपिपस्थाउक्ताः। यदिचेत्तथाब्रह्मचर्योदेवप्रव्रजेद्गृहावावाहा॥ अथपु
नरव्रीताव्रतीवास्नातकोवास्नातकोवात्सन्नाग्निरनग्निर्कोवापदहरेवविस्तेजदहरेवप्र
व्रजेदिति॥ अगिरः॥ प्रव्रजेद्ब्रह्मचर्योद्वाप्रव्रजेच्चरहादपि। वनाद्वाप्रव्रजेद्दिहानातुरेवा
यदःखिताः॥ चातुरमुमूर्षुर्देःस्वितश्चौरव्याघादिभीतः॥ भाति। आतुराणांचसंस्यासेन
विधिर्नैवचक्रिया। प्रेषमात्रसमुच्चयेसन्यासतत्ररजयेत्॥ जावालश्रुतावपि॥ यथातुरः
स्यान्ननसावाचवासन्यसेदिति। अत्रविषयैवाधिकारः॥ ब्राह्मणाः प्रव्रजन्तीतिजावाल
श्रुते। आत्मन्यग्नौनसमारोप्यब्राह्मणः प्रव्रजेद्गृहादितिमनूक्तेतिविज्ञानेनैवरादयः।
वृद्धावाचवल्क्योपि। चत्वारोद्वाहणस्योक्ताश्चाश्रमाश्रुतिनोदिता। सत्रियसत्रयः प्रोक्ता

हावेकोवैश्यश्चद्वयोरिति माधवलः। ज्ञात्वा एतन्निषेधो वाप्यवैश्यो वा प्रज्जेद्वा इति को माधुक्तेर्वैश्या
त्रयस्याप्यधिकारः ॥ पूर्ववाक्यनकारकपदस्य निषेधार्थः। मुखजानामप्यधर्मो यदि स्थो लिंगमा
रणः। राजन्यवैश्ययोर्नैतिदत्तावेषधनेर्वचरिति। बोधायनोक्तेरिति। पश्चात्तरमाह जन्तुं कुटीव
कादिरप्येतदिति योपि। सन्यासपक्षयैतकमिति। कलौ निषेधः। सोपि त्रिदशदिपरमुक्तमा
क। सच सन्यासश्चतुर्थेत्याह हारीतः। कुटीचको वहदको हसश्चैव तृतीयकः। चतुर्थ परमो ह
सो ययोपश्चात्सप्तमः। आद्यः पुत्रादिना कुटीकारयित्वा। तत्र गृहे वा वसन काषायवासाः।
शिखोपवीतत्रिदशानां वधुषु स्वगृहे वा भुजानां आत्मजो भवेत्। एतदन्तर्गता शक्तपरः द्विती
यस्तु वधून् हित्वा सप्तागाराणि भेषजं च न पूर्वोक्तवेषः स्यात्। हसस्तु पूर्वोक्तवेषोप्येकदशः।
एकतवेराणं वदंश्चारेयत्रियमादरादिति स्कादानां विष्णुरपि यज्ञोपवीतं दंडचवस्त्रं जनुनिवा
रणां तावान् परिग्रहः। प्रोक्तो नान्यो हसपरिग्रहः। चतुर्थोपि स्कादे। परमहंसस्त्रिदशचरजुगो
यालनिर्मिताः शिखापञ्चोपवीतचनित्यक्रमेपरित्यजेत्। अप्रमत्त्येकदशेव। ये तु शिखापवी
तादित्यागनिषेधालोकुर्येवकादिरपः। पञ्चमेधातिथिः॥ यावन्नस्य स्वपोदगस्तावदेकेन वर्त
येदिति। नदपित्तसामेव। यच्चात्रिः॥ चतुर्थो भिक्षवः प्रोक्ताः सर्वे वैवत्रिदशिन इति॥ तद्वा दंश
दिपरः। नपष्टिपरं वा दंशेयमनोदंडः कर्मदंडस्तथैव वा। पत्येते नि यतादंशसंविदडीति चेत्ते
इति मन्त्रेः। तस्मान्परमहंसस्येकदशेव। सोऽपि विडवः विटुष्वस्तु सोपि नास्ति। नदंशशि
खां ताच्छादनं चरति परमहंस इति गृहोपनिषुक्तेः। ज्ञानमेवास्ति दंड इति। वाक्यशेषोच्चापतु
यमः॥ काष्ठदंडो धृतो येन सर्वाणी जानवर्जितः। स्याति नरकान्धोरानमहारौरवसंज्ञका
निति। तद्देराण्यदिना जीवनाय सन्यासपरः। एकदशं सभाश्रित्य जीवति वह्नो नराः॥ नरके
रौरवेद्योरकमेत्याशात्पतंति ते इति स्मृतं। यच्चाश्वमेधिके। एकदशी विदडी वा शिखीमुडी तु
एव च। काषायमात्रसारेपियतिः पूज्योपधिसिरेति। तस्यापि पूर्वोक्तव्यवस्थान्तेया॥
॥ ॥ ॥ अथ तद्विधिः॥ ॥ बोधायनः। कृत्वा आहानि सर्वाणि पित्रादिभ्यो
ष्टकपृथक्। वापयित्वा च कृत्वा दीनमार्जयेन्न कारमाः। सर्वाणीति स्वस्य नव आहवोऽश
आहोदित्तत्वेत्यर्थः। स्मृत्यर्थे सारेपि। एकोद्विष्टविधानेन कृपां कृत्वा निषोऽपः। अग्निमा
नपावरोने च विधिनानिर्दपेत्स्वयमिति॥ कात्यायनः॥ कृच्छ्रास्तु चतुरः कृत्वा यावन्नायम
नाश्रमी। आश्रमी चतुर्भक्तं कृत्वा सोमयोग्यतां वजेत्॥ बोधायनः॥ सदेव पार्वकं दिव्यपि
अंभान्तुकमानुषेताः। आर्षे देवर्षिं ब्रह्मर्षिं सत्रवर्षः। देवर्षिं सत्रर्षिं मनुष्यर्षे यो नाम गी आ
दिः। कथपरति सन्यासपद्धतौ तच्चित्यादिव्यवसुरुद्रादित्याः। मानुषे सनक सनंदन सनातन
धृत आद्वैष्टियमादिभूतानि। चक्षुरादिकरणानि। चतुर्विधो भूतया मश्चेति। तिस्रः पित्रेपि
आदि त्रयो माता महाश्वमातृके गत्रादपस्तिस्रः। आत्म आद्वै आत्मपितृपितामहादेवताः।
आत्म आद्वै परमात्मदेवतुभितिसन्यासपद्धतौ तच्चित्याः। सर्वत्र च नो दीसुखं त्वं विशेषणो
यं। सर्वत्र पिउदानं पुग्माविश्राः॥ दक्षकृती सत्यवसत्वाविश्वेदेवो। अन्यत्र नो दी आहवदि

एहीत्वा समित्वा मां स्वाहा। परमात्मने इदमिति हृत्वा पवसेत्। इदं ब्रह्मन्वाधानंतः सायं होमं वैश्व
देवच। कृत्वा गेहदककुशातीषदशदीनि। दशपचवासाधुन ब्रह्मासने कृत्वा जिनोपविष्टो
त्रैजागरं कृत्वा प्रातर्होमानंतरं प्राजापन्यो वैश्वानरीवा कृत्वा ऋत्विग्यः सर्वस्व। ब्राह्मणे च मधुर
रौतैर्जसपात्रं दत्त्वा दारुपात्राण्या हवनीये। समग्रमपानि च जले क्षिपेत्। कृत्वा जिनं त्वा ददीत।
अनाहिताग्निस्तु वैश्वानरमाग्नेयं वाचं हृत्वा। पात्राण्यग्नौ क्षिप्त्वा भूर्भुवः स्वारेत्यपः सृष्ट्वा त
रुत समदीति सक्तं जत्वा विमानं संभोज्य पुण्याहं वाचयित्वा। अत्र वाचं कृत्वा प्राणापत्याहेति
पंचाज्याहुतीं हृत्वा पुरुषसक्तेन प्रत्युचमाज्यं चरं जुहुयात्। अत्र विरजाहोमं केचिदाहुः। यथो
क्तं शिवगीतासु। जुहुयाद्दिरजा मंत्रैः प्राणापानादिभिरुतः। अनुवाकान्तमेकाग्रसंमिताज्य
चरुस्यथ्यक्तं। आत्मन्यग्निं समारोप्य पाने अग्नेति मंत्रनः। भस्मादमाग्निरियाद्यैर्विमृज्याभ्यग्न
नि संस्पृशेत्। पापैर्विमुच्यते सत्यमुच्यते च न संशयः। यथा प्राणापानं व्यानोदानं समाना मेमुं ध
ता ज्योतिरजा विपासाभ्यां संस्वाहा। सर्वत्र लिगोक्तं देवताभ्य इदमिति त्यागः। वाङ्मनश्चक्षुश्चो
चजिह्वा घ्राणरेतो बुद्ध्या कृति संकल्पामेमुं धन्तां। ज्योतिः० त्वक्चर्ममांसरुधिरमेदो मज्जा स्त
न्यवोऽस्थीनि मेमुं ध्यतां ज्योतिरहं० उतिष्ठ पुरुष हरितपिङ्गललोहितासदेहि। दत्तापयिता
मेमुं ध्यतां ज्योतिः० पृथिव्यापलेजो वासु० एकाशमेमुं ध्यतां० शब्दस्पर्शरूपसंग्रहमेमुं
ध्यतां ज्योतिः० मनोवाक्कायकर्माणि मेमुं ध्यतां ज्योतिः० अथ कर्मावेरहंकारमेमुं ध्यतां ज्यो
तिः० क्षुधेस्वाहा क्षुत्पिपासां पस्वाहा। दिविस्वाहा ऋत्विधानां गस्वाहा। कषोक्तापस्वाहा।
क्षुत्पिपासामले ज्येष्ठा मलस्तीर्णशयाम्यहं। अमृतमसमृद्धिं वसवीं निरुदये मा प्रा न स्वा
हेति। अन्नमप्राणमयमनोमपविज्ञानमयानंदमयात्मा मेमुं ध्यतां ज्योतिः० ततः। लिष्टि
दादिहृत्वा ब्रह्मणे हिरण्यमान्यपात्रे धेनुं च दत्त्वा समासिं चावित्युपतिषेत्। अत्र केचिदन
येः सावित्रीमवेशं पूर्याहुतिं चाहुः। ततो पाने अग्ने पस्त्रिपानं नूरिति ति। स्मिभिरंकेकं जिघ्र
न्नात्तन्यग्नीन्। समारोप्य गुरुं सर्वं सुंदत्त्वा। यो ब्रह्माणं विदधाति श्वं यो वै वेदाश्च महि
रोगी न तस्मै तमहवमात्मबुद्धिप्रकाशं मुमुक्षुर्वै शरणं महप्रपद्ये। इत्युपस्थापदक्षिण
जात्वा च पादावुपसंगृह्णाधीमदि भगवन्वा ब्रह्मेति वदेत्। ततो गुरुं न्यानं ब्रह्म हसं ध्या
त्वा। शंखं दशपरां वैरभिमंयते न शिष्यमभिषिच्य शन्नो मित्र इति शान्तिं पठित्वा तस्मि
रसि रूढत्वा पुरुषसक्तं जत्वा मम व्रतं हृदये तद्दामीति च। जस्योदं स्तुतमलवार्ध
मनुसंदधनं दक्षिणे कर्णे। प्रणवमुपदिश्य तदर्थं च पचीकरणा धववो ध्या। अथ मात्मा
ब्रह्म तत्त्वमसि प्रज्ञानं ब्रह्मेत्याद्युपदिशेत्। तदर्थं च वदेत्। ततो नाम दद्यात्। ततः शिष्य
लेनोपदिशेत् हरिस्मरन्। ऊर्ध्वं वाहसिष्ठं नृदेवान् साक्षिणः कृत्वा। ॐ भूर्भुवः स्वः स
त्यं सत्यं मेति विरुमाशु विरुचैश्चोक्ता जलसमीपं गत्वा स्नात्वा अभयं सर्वभूतेभ्यो मन्त्रः
स्वाहेति त्रिरंजलिं क्षिप्त्वा उवासावासा इति काषायं कौपीनं चाश्वं परिधाय सत्वा मां गो
पापेति मुखं वैराग्यं पालाशं वै त्वमौदं वरं वादं गृह्णीयात्। अत्र उपकारो गृहस्थः

शतेन पुरुषसंज्ञेन दंडमभिषिच्य दद्यादिन्याचारः । जनः शिखामुत्पाद्या ॥ ३७ ॥ स्वाहेत्यग्नौ जले
वाहुत्वा तथैवोपवीतं हुत्वा येन देवाः पवित्रेणेति जलपवित्रं । यदस्य पारं शनिश्चिक्त्वा विद्या ॥ क
मंडलुसप्तव्याहृतिभिर्भोजनपात्रमिदं विष्णुरित्यासनमृथीम्वा गृहीत्वा ॥ ३८ ॥ भूतर्पणमीति व
स्तुसमस्ताभिर्महर्जनमृति तर्पयित्वा ॥ ३९ ॥ स्वधो भुवः स्वधो भूर्भुवः स्वधो महर्जनमः स्वधेति पितृ
तर्पयित्वा दुत्पवित्रं तच्च सुहंसः । अविषन्नमो मित्रमो मित्रमो मित्रस्येति स्वात्वा सुरभिर्मनीभि
रणो हि देति हिरण्यवर्णीभिः । पावमानो भिर्व्याहृतिभिश्च मार्जयित्वा श्रेष्ठं रश्मिं मघमघं रां
राया मांश्च कृत्वा ॥ ४० ॥ भूर्भुवः स्वरिति पठित्वा नमः सवित्रं रश्मिं च सर्वमुपस्थापय पुनः स्वात्वा
जघे क्षालयित्वा ॥ ४१ ॥ रश्मिं त्रयाहमितीदं सर्वमिति । त्रयो वा एव न्योतिर्येषवेदो य एव तप
मिवेद्यमेवैतद्य एवेदो य दवनमस्तीति जपित्वा षट्सहस्रं गायत्रीं जपेत् ॥ इति ॥

॥ अथ पतिथर्माः ॥ जातरुत्थाय ब्रह्मणस्य ते रश्मिं जपित्वा दण्डीनिम
दं च विधाय ॥ ४२ ॥ रश्मिं यो रश्मिं च नृणां शौवं । कृत्वा च मपवद्वाटशो वज्रं मणावेन दं तथा वनं
कृत्वा नैव मृदावहिः । करि मस्यात्यजल तर्पणं वज्रं स्वात्वा पुनर्जघे मस्यात्यवत्वा दीनि गृही
त्वा मर्जनां कृत्वा कैशवादिनमोनामभिलर्पयित्वा । भूतर्पणमीत्यादिवस्तुसमस्तव्याहृति
भिर्महर्जनं तर्पयामितीति तर्पयेत् ॥ ४३ ॥ स्वाहेति स्वाहा शब्दांतेः स्वधा स्वशब्दांतेः श्रैभिरवड
नलर्पयित्वा निरुक्ते चित् । तत्र आचम्यां जलिना मणावेन जलमादाय व्याहृतिभिर्हृत्पगायत्र्या
त्रिः क्षित्वा गायत्रीं जपेत् ॥ उदिने सर्वे मणावेन व्याहृतिभिर्वा धैत्रिदेत्वा मित्रस्य चर्वणीत्या
द्यैः प्रवेकसौरीभिर्दं विष्णुस्त्रिदेवो ब्रह्मजज्ञानमिति । चोपस्थापनं सर्वभूतेभ्यो नमः ॥ ४४
निप्रदक्षिणामावर्त्तते ततो नत्वा ॥ ४५ ॥ आदिसापविग्रहे सह स्वाद्याय धीमहि तन्नः सूर्यः प्र
चोदयास्ति त्रिजपेत् ॥ एवञ्चिकालं विष्णुं न ब्रह्मपञ्चवक्तुं योत ॥ अथ भिक्षा ॥

॥ विधूमे सन्नमुशले व्यगारं सुक्तवर्जने काले पराङ्मुखो भूयिष्येति न्यभिष्टायति च
रेदित्युक्तेः ॥ ४६ ॥ उद्धृणामीति च तस्य भिरादित्यमुपस्थापनेनैव व्यात्वा ॥ आकृष्येनेति प्रदक्षि
णं कृत्वा येनोपानं रश्मिं जप्त्वा येनो विष्णुस्त्रिदेवो ब्रह्मजज्ञानमिति । चोपस्थापनं सर्वभूतेभ्यो नमः ॥ ४७
देवः रश्मिं प्राणम्यतां त्रिदंडं स्त्रिणोत्वे गतः संधापवाहना पात्रं वामकरे स्त्रिष्वक्षेत्रेषु
दक्षिणान्तरे प्रधापनोक्तं दिशो जीनपवसप्तवारं हाणां त्वमवन्तस्त्रीभिस्तोयावित्वा ॥ ४८
गोमसिंश्रणं मे भूः उवागम्य शुचिरन्नमो ह्य ॥ ४९ ॥ स्वधानमः रस्यादिवस्तुसमस्तव्याहृति
भिः स यो दिदेवैभ्यो नमः ॥ ५० ॥ पतिहले जलं देत्वा भैक्ष्यं दद्यात्पुनर्जले । भैक्ष्यं पर्वतमात्रं स्यात्तज्ज
लं सागरे पमे ॥ ५१ ॥ पर्वतं मूलमाधवा परं कर्मदनं रत्नं सूर्यं सारदौ जपे ॥ कएवः ॥ एक
रात्रे वसेद्दामेन गेर्षं रात्रं । वर्षाभ्यो न्यत्र वर्षासु मासस्तु च नृणां वसेत् ॥ जावालश्रुते ॥
श्रुत्या गारदेव गृहे न कुटोवात्मीकचक्षुः मलकुलो लशालानि हात्र गृहं न दीपुलिनमिरि
कुहरनिर्हरं स्थिते केतनं रश्मिं ॥ मान्ये ॥ अष्टौ मासान्विहारः स्याद्यतीनां संपत्ता ॥

१ अन्नसेषसेपुनिसवैकुलजुतकरेअहार अर्थधर्मअरुकामहूँततेहोतअपार-
 चौपाई। पुरुषनकेपुरुषारणदाता हैपरजन्यसकलविधिताता १ हमरेपरंपराव-
 लआर् कोउपडितनहिंआजुवताई २ कामलोभभयशोहविचारी तजेजोपहपूज
 नसुषकारी ३ तौनहिंहोततासुकल्याना यामेहैविचारनहिंआना ४ श्रीसुकोवाच
 यहिविधिनंदवेनजवषोले सत्यसत्यगोपहसुवबोले ५ सुनतैतहांविहंसिभगवं
 ना सत्तकोयहितवचनवधाना ई श्रीभगवानउवाच हैमतोपदेनसास्त्रपुगना
 येकछुकहतसुनहुँदेकाना ७ जीवजनतसवकरमहितेरे करमहितेपुनिलीनघा-
 नेरे ८ दोहा भीतिकेमअरुसुषदुषहहोतकर्मतेतात विनाकर्मनैकवहुँनहिंहो।
 तिकोनिहूवात चौपाई जोमानेफलदायकईसे देतकर्मफलसोउविसबीसे १ क-
 रैकर्मजोनहिंजगसाही तेहिंदैसकैईसफलनाही २ अहैईसतेनहिंकछुहेतू कर
 यहिसवबोधतहैनेतू ३ लहैकर्मनिजनिजफलप्रानी तौपूजहिकाइइहिजानी ४
 पूरुवकर्मजोनकरिराषत सकैनमेष्टिइंद्रश्रुतिभाषत ५ देवअदेवमनुजससास
 सकलकर्मवसअहैअपारा ई लघुवडजोनिकर्मवसपावै कर्महिंवसतनतेजिय
 जावै सत्रुमिवआदिकसवजेते होनकर्मअनुसारहितेते ८ दोहा कर्महिईस्वरका
 र्मगुरुकर्महिजगतप्रधान ततेपूजहुकर्मकोअहैईसनाहिंआन चौपाई भजेऔर
 निजकर्मविहाई सोकवहुँमंगलनहिपाई जिमिनारीनिजपतिकहंसागी भजेजा
 रसोसदाअभीगी २ वेदवृत्तिहेब्राम्हनकेरी कृतिपालनछुचीकोहेरी ३ वैस्पृति।
 जानहुआपारा सुदृष्टिइजसैवउतारा ४ कषिवानिज्यपासिवोगाई उचितव्याज-
 लीबोव्रजराई ५ वैस्पृतिअहैविधिचारी येगोपालनअवसिहमारी ई सतरजत
 मथितिततपतिलयके हेतगुनहुंपितुसकलसमयके ७ रजगुनतेउत्पतिसंसा-
 री रजप्रेरितवरषहिंचनवारी ८ दोहा गतिजीवनप्रजनकोहोतसिहिसवकाज
 पितादयाही पूजिकैकाकरिहो सुरराज चौपाई नहिंहंमरेपुरदेसहुग्यामा नहिंय
 हयेकठोरअभिरामा हंमहैनितुपिनागिरिवासी रहैसदावनमेसुपरासी २ हैगोव
 रधनदेवहमारा जोगोवनवनदेतअपारा ३ ततेऔरदेवनहिंपूजा करोविचारत
 अवकछुहुँजा ४ इंद्रजागकोजोसभारा निजनिजकरलेविविधिप्रकार ५ गौअसि
 गरीआगेकीजे विघ्नकोअपनेसंगलीजे ई पूजहुपितुगोवरधनकोही यहकुलर
 क्षनकरिहिसर्वाही विविधिभांतिपाकनवनवाओ मूगसितामोदकवंधवाओ ८ दोहा
 हा पायसपूरीपूपपैपपरीपपरीपान पाखिराकहुपपचिहूपेरांउचितअमाना।
 चौपाई अरुसंपुलीआदिवहुविंजन वनवावहुपितुदुतमनरंजन १ तीनदिवसको
 दूधसमेटी भरिभरिताकोमैदनमेटी २ दूधदहीवासोपीवाफा विविधिमलाई।
 वरीसाफाऔरहुजेविंजनजोइजाने सोनिजनिजग्रहमेनिरमाने ग्रंथबादिवहुवि।

प्रवेत्ताई लेहुसविधिहोमहुंकरवाई ५ धेनुदक्षिनाविघ्ननदीजै औरहुअन्नदानवहु
 कीजै ६ अरुपतितनचंडालनस्नान दीजैअन्नसहितसनमानन ७ गोवनकोनवा
 विनहुंषवाई गोवरधनदेवहिदिगजाई ८ दोहा गिरिगजहिसवसाजिकोदजिभोगा
 लगाद जोरिसमाजपितातहाँलेहुप्रसादहिंषाद चौपाई भूषनवसनपहिरिपुनिताता
 अंगरागलेपितकरिगाता १ सिंगरेगोपनजोरिसमाज् सैसंगवेदवादिदुजराजू गोव
 रधनपरदक्षिनदेहु फेरिलोष्टिअयेनिजगेह यहमतनौपितुअहेहभारा पुनिजोक
 रहुविचारतुम्हारा ४ वासववल्लिगिरिपतिकहेदीवो पुनिप्रदक्षिनाताकीकीवो ५ य
 हमाकोलागतअतिनीको यहीकरहुअवकरिमतठीको ६ श्रीसुकोवाच कासात्मा
 वासवमदनासी तेहरिभेग्रदावनवासी ७ तिनकेवचनसुनतनंदराई वोलेगोपनस
 वनसुनाई ८ यहवालकदेशनकोछोटो पैहैबुद्धिकोअतिमोटो ९ दोहा पुनिहरि।
 कोमुषवूमिकैकहेवचननंदराय लाखकहेजाजोअर्थतुवसोसवहेतखगाय चौपा
 ई जामेप्रीतितोरिहठिहोई हंससिगरेकरिहैअवसाई १ जोतोहिनीकनलागहिलाखा
 नैलजहिहोई कौनहुंकासा २ वोलिउठेगोपहुयकवारा करहुनंदजोकहतकुमारा ३
 नंदतहाँनिजदूतवोलाई दियासकलवृजमेगोहराई ४ बलहसाजुलैहमरेसाथै घात
 कालपूजवगिरिनाथै ५ नंदनिदेससुनतव्रजवासी कियैतैसहीगुनिमुषरासी ६ प
 हरनिसावांकीनंदराई उठिमज्जनकियजसुनैजाई ७ भौनआदविजनवहुजोरी पूज
 नसाजरचीनहिंथोरी ८ दोहा सकलवेदवादीदुजनआसुहितहँबोखवाय चलेथे
 नुआगूकिहेवहुससैनपढाय चौपाई इतनेमेसिगरेरजगवाला सैगिरिपूजनसा
 जउताला १ गवनेनंदसंगसानंदा गावतसुंदरसुजसगोविंदा २ गोवरधनहिंगप
 हुंचेजाई छिप्रहिविघ्नसवनबोलाई ३ करनलगपूजनगिरिकेरो वेदविधानसहित।
 सुषढेरो ४ प्रथमहिंपेचाअतनहवाये विविधिवरनअवरनचढाये ५ अंगरतगर
 मृगमदअरुचंदन अरुके सरमिलायरचिवंदन ६ सोगिरिराजहिंनंदखगाये वि
 विधिभांतिपुनि।सुमनमगाये तिनकेरचिभूषनवहुभांती अरपेगिरिकहंसहित
 जमाती ८ दोहा बुलेफूलभरिदोपरनऔरहुदियेचढाय सैलनाथकेमहिजनसु
 मनसैखदरसाय चौपाई दीन्हीफेरिविविधिविधिधूपा दीपदेवायोअतिहिअनपा
 पुनिजेविविधिभांतियकवांनो सैसैमहनेकिषेपयाना २ तेसवगिरिकोअरपनला
 गे नंदादिकअतिसैअनुशगे ३ रचीअन्नकीथलथलरासी औरमिठाईसकलसुधा
 सी ४ दहीदूधचूतनदीवताई माषनमेवादियोनवढाई ५ तहँयककोतुककियजदुराई
 वपुआपनादुतियप्रगटाई ६ अतिसैब्रह्मलंबभुजदंडा दिसनवदनपरकासअश्वं
 डा ७ अतिसैयूलजंघपदजानू सीससैलकेअंगसमान् ८ भूषनवसनमुकुटमनि
 मालासैलमहिअतिसुयविसाखा ९ दोहा पेषिप्रतिसगुवालसवगोवरधनकोरुप

चौपाई

१. लनप्रतिस्ततहारा १ हमप्रगटेकरिकयामहाई सैहैआजुभोगसवषाई २
 २. सिंगरोमोजनकियोभुरारी ३
 ३. नगोवरधनकियधन्यगुवारन ४
 ४. हिक्पाला ५ करहसवेसाष्टागप्रनामा यहतुमकौदैहैमनकामा ६
 ५. नदनदनगोपनसंगमौही ७
 ६. येधरनिमहेंदंडप्रनामा ८ दोहा
 ७. दिवासवपूजावथाकरतरहेवृजमाहि चौपाई ८
 ८. यहप्रत्यक्षदेवनहिमनिहो तौजोदैहैसोपुनि ९
 ९. भुरिकापा सैहैषायतुमहिंसवगोपा १०
 १०. केरोमंगलचाहोसवैधनेरो ११ तौनितपूजिकरोपरनामा
 ११. मां १२ सुतकेवचनसुनतनैदराई गोपनजुतअतिअनरपाई १३
 १२. तीवनाई कनकधारधरिहाषउठाई १४ खगेउतारनश्रीगिरिराजै १५
 १३. वजवावतवाजै १६ सवगोपीलेपानिआरसी गिरिगोवरधनकोउतारती १७
 १४. निजनिजकरलैआर १८ खगेउतारनसैलकोवा

जनविधिधिवजाय चौपाई यहिविधतह आरतीउतारी कारनप्रदक्षिननंदविचा
री १ पुनिजेविजनकछुतहवौचे तिनकोभोजनकरिसुषरावे २ चलेप्रदक्षिनकरना
सुषारी भूषनवसनचिविधिविधिधारी लेपिलेपिअंगनअंगरागा लीन्हें संगविप्र
वडभागा ४ पतितनअरुचांडालनरवाने तिनकोदेतअन्नसनमाने ५ गौवनकोनव
वननचरावतऔरहरीननधनखुटवावत ई चढासकटसिगरीवृजनारी गावता
केस्तचरित्रसुषारी ७ गिरिकोकरनप्रदक्षिनलागी आसिषदेतविप्रवडभागी ८
दोहा यहिविधितेगिरिराजकेगोपिनसंजुतगोप देप्रदक्षिनासुषभरेमानेनिजदृष
लोप पुनिगवालनलेकेस्तजुतवृजपतिपूरनकाम मंदमंदआवतभयेसांभजानिनि
जधाम इतिश्रीमन्महाराजाधिराजवांधवेसश्रीविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहा
राजाधिराजाश्रीमहराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णपापात्राधिकोरिरघुराजसिं
हजदेवकेतेश्रीभागवतेआनंदामुनिधोपूर्वार्धचतुर्विसस्तरंगः २४ ॥ ॥ श्रीसु
कैवाच दोहा ब्रजमेवासवदेविकैनिजपूजकोनासहरिदासननंदादिपैकीन्ह्येकी
पाप्रकास चौपाई सांवर्तकगनमेघअधीसाकरतजोजगको प्रलेमहीसा १ ताहितु
रतवासवबोखवायो अतिकठोरअसववनसुनायो २ लैसिंगरेमेधननिजपासु
जमंडखवारहुअवआस ३ नंदगोपकरिममअ यमाना कियमषभंगभरोअभि
माना ४ छुडगोपकाननकेवासी थोरहुविभोगर्वकेरासी ५ डनकोधनमदनहिंसा
हिजाता छोटनछुमायहाउतपाता ई हमहूंसांकीन्हीदनहोसी रासीसाहमरेहि
यमहूंगोसी ७ केस्तमनुजकेवलसवगोपा कियोहमारमषकोलोपा ८ दोहा जैसे
ज्ञानजहाजतजिचदिमषनाउअजान तरनहेतजगजलधिकोहठवखडानतहां
न चौपाई अहैकेस्तअतिहीवाचालाहैकुमतीकठोरअरुवाला १ विनासीखकोसा
भरवेसा विद्याकोताकेनहिंखेसा २ अपनेकोपंडितअनिमाने अनुचितउचितने
कुनहिंजाने ३ ऐसेकेस्तमनुजबलभारा हमैनसमुझहिंगोपगवारा ममअप्रियमा
मदेवतकीन्ह्या जग्यभागपरवतकहंदीन्ह्यो सवैमानिकेकेस्तभरोसा जीवनचहा
नैवरकरिमेसातातेकेस्तभरोसिनकेरो वढ्याविभोभरजोनपनेरो सोमैआजुहिंक
रिहोनासा देषतहौअवरुखतमासा राखिवारिगेयाघरमाहां अपनेसममानतको
उनाही ८ दोहा जलधरधावहुयहिसमैवरषिधारजलधार सहितघराधरसमसिखा
करहुधनुसधार चौपाई वारिदेहुवृजकीसवधरनी पावहिफलकीन्हीजोकरनी १ ॥
धेनुदृषभवलराअरुवाली ववैनअवयेकौवृजमाळी २ नरनीरीसनंदतेहिंदेसू
हिनजायतिनकरकहुंलेसू ३ जलधरकछुनमीतिवरत्सावहु प्रलेकालघारादरा
कावहु ४ होअरावतमेवदिआजू खियेकुलिमजुतद्वसमाजू पूरैहोपीछेपडेनुमहा
रसम्पुषअहैकौनहमार ई उनचासोमारुतनुवसगा पठवहुंकरननंदब्रजभगा ७ स

मरथहोयजोयहजगमाही रक्षनकरैसोअवदजकाही ८ दोहा केसववर्षनहेता
 जोअहेविधिहरआज तोतिनहूँकोजीतीमैलेहोसहितसमाज १ श्रीसुकोउवाच॥
 चौपाई असकहिसककोपमहूँछायो मेघनकोवधनपोखवायो १ अरुउननासोवो
 पुनकाही आपसुदियोमेघसंगजोही २ मातुलिसोअसकह्योसुरेसा स्यावहुमेरोतु
 रतगजेसा ३ मातलिनागदियोदुतल्याई तापरभासवारसुरराई ४ लियेकुलिसकरपर
 मकठोरा चितवतअरुननेनवहुँवोरा ५ चतुरंगिनीसुरजकीसेना आईसजिकैजोव
 लअनेना ६ महामेघतनस्यामहजारन सोवरतादिप्रलिकेकारन ७ आवहप्रवहआ
 दिजेयवना सजेसवैवासवअरिदमना ८ दोहा साजिसैनपहिभाँतितहमेघनपो
 नसमेत चल्यासकअतिचक्रदैव्रजनासनकेहेत ९ कंदसंस्थानारी चलेमेघआगेम
 हाकोपपागे भयोअंधकारानभेमेअपारा १ जलैसिंधुसाताभरेतेअघाता करैसोर
 भारी जोगभीतिकारी २ भरेघोरघोरा गिरेसेकरोरा महाविगथाये दुतेव्योमछाये ३
 ब्रजैचंडचंडा करैकोचंडा भरेहंघमंडा बलीहैअचंडा ४ दसौदूदिसाने तमेमोम
 हाने भईजामिनीहीं दियेदामिनीहीं ५ भईभीतिभारी कंपीभूमिसारी कहैदेवरा
 जा करौआसुकाजा ६ वज्रवारिदीन्ह वेलवेनकीन्ह हनेगोपगामा खहोगेदुनामा
 ७ चंचैपंकनाही कहैजोपराही करैकेसरसा बलीजोप्रतप्ता ८ दोहा यहिविधि
 भाषतथननसोब्रजचारसीकोस चरिलियोसुरपतिकुमतिकरिमनमेअतिरो
 स १ कंदनराच तहांजखधजोरसो कियोकठोरसोरहै प्रसेसमानभोरकैगयोसो
 चारिवोरहै छनैछनैप्रकासकोकरैदंमकिदामिनी मनोमहाभयंकरी कराखकास
 जामिनी १ चंडडवेगकैतहांपौवन्रवंनचासहं चलेदिसानचारितेतजेनिजेनिवा
 सहं वज्रधरासुखैगईमहानधूरिधारहै नंदविनकहंपरैनिजेभुजेयसारहै २ तजे
 लगेअकासतेजबधवारिधारहै अतीवआतुरेवितुंडसुडकेअकारहैं गिरैलगे
 करोरिघोरवारचारिवारते महानमेखकेसमानतेअतीवजारते ३ अघातसोरते
 ब्रजैअनेकवज्रपातमे रूकोरपोनतेनतक्षत्रसज्जातघातमे नदीसतीदिसानिसा
 नद्योसहंगुनोपरै ननेकहंनगीचकानवैनहंसुनोपरै ४ गंभीरकैनवीननीरधार
 धावतीधरा परैअवर्तहुँवठैतरंगसोरभभरा परैनऊँचीचठोरजानिगोकुलेम
 ही कलिंदिजाकराखोविहायऊपरैवही ५ वनेनजातआवतोहहं ब्रजैपूगेभरै॥
 षडोनहोतहंवनेकछुनिहारिनापरै कुरंगअविहंगचीतकारकोकरैलगे कहूंअमेक
 हूंथिरेकहूंचलैकहूंभगे ६ अनेकजीवगाजकी गराजसोअपानभे अनेकतासु॥
 ज्वाललागभस्मकेसमानभे अनेकतासुजतिकोविलोकिअंधदेगये अनेकजा
 तुनीरधारमहवूडतेभये ७ परायवच्छवाकिधेनुवैलगाछमेगिरे तहंसिखाप्रहा
 रतेनवैठतौवनेथिरेगुवालओगुवालिनीकरैहहापुकरहै नंदहकीनगीहकीति॥

नैकलुसम्हारहै ८ दोहा जदपिबुसेधरमेसवेतदपिपौनभूकोर रहतवनतनहिने
 कहंसागतवीरकरोर छंदतोमर बिलषानगोपीमवाल सबकहंहिआयोकाल आ
 ववचवटीसतनाहि हमभागिकेहिंयखजाहिं १ नहिनीककीन्ह्यानंद कियसका
 जागहिंवंद निजसुतकह्योउरआनि दुषलियोगिरिमषठानि २ अवहोतवृजक
 रनास सबतजौजीवनआस ३ असकहतरोवतगोप कियविसवासवकोप ३ को
 वसुतनकोउरलाय गोपीरहीसिरनाय कोउकहैनारिनपासु भजिआउरीदता
 आस ४ लहिवोरधातकरालगिरतीविसालदेवासे छप्परउडतलहियोन टटत
 सकटघतभौन ५ फटफटफुटतयटवृंद तटतटदुटततरुकंद १ कवहूनभोजि
 नसोग तेअतिदुषीवृजलोग ई भाषहिंपरसपरवात जेहिंहितमयोउतपात ॥
 सोनंदसुतहिंनजीक अवचलवसवकोनीक ७ करिहैंअवसिसोरक्ष समरथ्यका
 नृपतक्ष वैचिहैनऔरेदौर विननिकटनंदकिसोर ८ दोहा असकहिगोपीगदाल
 सबहाहाकरतपुकार यकयेकनकोगहिहुतैगेजहंनंदकुमार चौपाई कोपतगात
 बेलिनहिआवत गिरतपरतपुनिपुनिउठिधावत १ गौवनवखरनउरहिं छिपाई गई
 नंदसुतकेदिंग धाई २ दुषितचहुंकिततेविमिआंही कहंहिमनोतुमतजिकहं
 जांही ३ गोपीहरिपदगिरीविहाली कहंहिकरहुरक्षननंदखाला ४ केसकेसका
 हिगोपपुकारे गोकुलकेहोतुमरषवारे ५ तुम्हरेहिकहंसकमषमेटी पूजागिरिहि
 नतहिकलुसेटी ईतातेवासवकरिअतिकोषा कीन्हैदतसकलवृजलोपा ७ देषतष
 डेकहोनदखाला रक्षनकरहनकसयहिकाला ८ दोहा सुनिगापिनगोपनवच
 नअतिआरतदुषभीन गौअवखरावाकुरोनिरषिषडेअतिदीन चौपाई वोरनसु
 हितसखिलकीधारा वरषिरेहचनवारहिवारा १ भूभापौनचलतचहुंवोरा अस
 ननिपउरउरउरउर २ औसोनिरषिकेस्रभगवांना महाकोपवासवकरजा
 ना ३ पुनिअसमनमेनाथविचारो मैवासवकोजागनिवाँसो ४ तातेवरविसा
 लिलचहुंवोरन बहतआजवासवव्रजवोरन ५ मैनिजवलव्रजकीरषवारी करिहैं
 कंहाकरिहिपविधीरी भयोविभौमदभक्तसुरेसा मूढनजाहिज्ञानकरलेसा ई
 योकोमंदमैअवहिउतरिहैं सहजहिंमेवृजरक्षनकरिहैं दोहा मोरभक्तजेदेवहैं
 तिनकेगर्वनहोय सकमोहिजानतनहारह्योविभौमदमोय तातेकरिवेजागहि
 मानभंगयहिंकेर नातोअनरथअसही करिहैयहसठफेर चौपाई मैहांहोंवृज
 कोरषवारा व्रजकोमैहांअहोंअधारा १ मैहांयेकअहोंवृजनाथा वृजकोसुषदु
 षमेरेहिहोथा २ मोहिदेखिजीवतवृजवासी सदांरहतममदरसनआसी ३ तन
 मुनधनमोहांकोजनि दूजोईसमनहिंनहिंआने जोइनकोनराविमेलीन्हैया पु
 हुमीप्रगटिकहातोकीन्ह्या ४ जगमेमेरेदसनकांही दुषदेसकैरुद्रविधिनाही

कुड्डइयहकेतिकवाता बाहतव्रजजोकरननिपाता ७ असगुनिगोपिनगोपनको
 १ कह्योचलहुममसंगहिमाही ८ दोहा असकहिनिजगोहैनखिपेगोवैनखासि
 नखास गवैनगोवरधननिकटगिरिधारनगोपाल कवित महामदमत्तमधवाकेभे
 जेमहामेधमहादुषदेनहेतमहाजखठासोहै गोवैनकोगोपिनकोगोपनकोतौने

सोखितिपरकनैमेखवाकसोवपासोहै इंदुगर्वगारिबेकोगोकुलउधारिबेकोगरुयो
 गोवरधनगोविंदकरधासोहै १ दोहा गोपिनगोपनसोकह्योगिरिधारीगोपाल ॥
 आवहुगिरिनीचेसवैलैगोवैनयहिकाल १ चौपाई गिरिवरकोगिरिबामकरतो ॥
 करहुनककुभ्रमंयहनिजडरते १ नंदववाकेपुन्यप्रभाऊ मेउठायलीन्ह्योगिरि
 ऊ ३ इहोमवातवर्षकीभीती आवहुकरिमनमाहंप्रतीती ३ गोवरधनकरिहेतुवर
 सा प्रगटिभष्मोवलिजोनप्रनृक्षा ४ नंदववाहेजसुदमाई आवहुगोपगोपिलेधा
 ई ५ जवलोवरषाहोयमहानी तवलोवसहुइतैसुषमानी ई सुनिनंदनंदनकी ॥
 असबानी गोपीगवालनाननिजमानी ७ गिरिवाजरजरहरवरभरभर थरथरप
 रपरकरइददरवर ८ दोहा साधनगोत्रवाछराअरुवाछिहुअनत गोवरधनतरा
 मेरहेनहिसंकेतसंहत चौपाई सिंगरीसाजसाथलैगोपा बैसनजुतकियसकटा
 अरोपा १ पैन्हिकोहुकोसोकरभयऊ सवैसुपासतहाकैगयऊ २ लगीनकोहा

को भूषणिया सा हरिमुपलब्ध विपीवतसदुलासा ३ कहहिं सवेष्टज राजकुमारा सातव
 र्षको अतिसुकुमारा ४ गोवरधननिजकरपरधासो दुषसागरतेहमहिउतासो ५
 कोउकहकरिपरात अवहोई लखाधरहु धरिहैं सबकोई कोउकह अवसवेष्टपतका
 है सिसुकरगिरनसैख अवचाहै ७ निजनिजहोथखगावहु भाई अमितलाखगि
 रकीगरुवाई ८ दोहा कोउगोपीगिरवरधरेगिरधरकोलेषिनैन ताकीवरन
 नकरतछविसषिसोवोलीबैन कवित्त तारनपैकजकुजहुं पैरभूषभराजैरंभषा
 भहुपैसिंहतापैयेकवापीहै वापीपैभुजगहैं भुजगपैकपोटसोकपाटपैकपोत
 तापैविंदुतिथापीहै तापैसुकतापैमीनतापैअहिवालकरितापैअर्धचंदता
 पैसरजप्रतापीहै महितेउल्लामृनाखतापैछत्रछायाकिपेरधराजअसीछवि
 मरेद्रगव्यापीहै दोहा पुनिवोलीव्रजवालकोउमंदमंदमुसक्याय लखोसधीको
 तुकपरममोमुषकहपानजाय कवित्त मन्मुषसामरेकेआयव्रजवालकोऊतकी
 तिरकोहैंचषचचलचलायकै ताहीसमैकान्हकरकापतहीकाप्योगिरिव्रजजा
 नजनिगिरिगिरितवनायकै रघुराजरामतहोअसीदसादेष्टहोवंधुपैविलौ
 कोनिकुमंदमुसक्यापैकै अवलोकित्तअग्निकाआनननवायनैनसैलकोसभा
 स्तोफेरिलाननलजायकै दोहा गिरधरकोगिरिकरधरेसीतिगयेदिनसात ब्रा
 जवासीमारितवसख्तानवरषावात चौपाई सातदिवसनि सिसकअयोरा ब्र
 जमंडलवरलोजलघोरा १ पैनलहेदुषकोउष्टजवासी तवमघवाकैगयोनिरा
 सी २ निरविकेस्त्रकोमहाप्रभाऊ अतिसैविसमितभोसुरराऊ ३ वारनकी
 नै ४ अवब्रजमेवरषहुकोउनाही ५ सुरनसहितलैमेघसमाज सु
 रपुरकहगवनेउसुरराजू ५ उदितभानुभोअमलअकासा मिटीवातवरषाकी
 कासा ६ तहंसिं गरेगोपनगिरिधारी गहेगोवर्धनगिराउचारी ७ श्रीभगवा
 नउवाच सुनहुवैनव्रजकेसवलोगू अवनाकरौवरषाकरसोगू ८ दोहा लैलौ
 अपनीसाजसवनारी सुतनसमेत गिरितरतेअवनिकसिकैगमनहुनिजेनिके
 त चौपाई भयोभानुकाविमलप्रकासा दीसतघननहिंकोनिहुआसा १ वहैजमु
 नअववीचकरारा छट्योछेनिकोसखिलअपारा २ असीसुनतकस्तकीवोनी
 सिंगरेगोपमहासुखमानी ३ निजनिजसकटनभरिसवसाजू बालवृद्धसव
 सहितसमाजू ४ गौअवछराआगूकरिकै गवनेगिरितरतेसुदभरिकै ५ वा
 हेरठोदभयेष्टजवासी पावतभेअतिआनंदरासी ६ तहंसवकेहपतगिरधारी
 जैसोरह्योप्रथममहिधारी ७ तैसहिपुनिताकोधरिदीन्ह्यो आपहुगवनेतहो
 तेकीन्ह्यो ८ दोहा देष्टतहीनंदनंदकोदृजवासीदुतथाय प्रेमसिंधुसहैमयान
 सवलियोधेरितहआय चौपाई कोउचूमैमुषखालनकिरे मिलैप्रभुहिकैभोद

घनेरो १ गोपीहरिभुजमाजनलार्गी बोलहिंवचनप्रेमरसपागी २ यस्तोलासतु
 मकोश्रमभारी कैहेभुजापिराततिहोरी ३ दधिअसतलैसहितउछाह कोउगोपी
 पूजहिहरिकाह ४ देहवृद्धसवआसिरवादा बदैवहुनआपुषमरजादो ५ जसुम
 तिरोहिनितहैहुतआई लियोगोविंदगोदैवाई ६ पुनिकरजललैसगीउतारन
 निजसुतवलकीनजरनेवारन ७ रामआयपुनिमिलेगोविंदे विहंसतपावतपर
 मअनंदे ८ दोहा नंदरायतहआयकैअपनेसुतकेहोथ भयेदेवावतदुजनको
 गोधनमनिगनसाथ चौपाई गगनसाध्यअरुसिद्ध सिधारेभयेवजावतसष
 नगारे १ चारनविद्याधरगंधर्वा हरिजसगावतमोदितसर्वा २ वरषहिंसुमना
 देवभरिलाई हरिकीअस्तुतिकरहिसोहाई ३ लगीअपसरनावननाना सो
 सुषकेहिंविधिजायवषांना ४ तहआगूकरिगोवनकाही गोपसवेअतिआन
 दमाही ५ नंदलालकोमधिमहकीने वृद्धचंदेसकटनसुषभीने ६ हरिकीरति
 गावहिंसवगोपी निरषतहरिसुषआनदवोपीवजवावतवहविधितहवाजा सं
 दमंदचलिगोपसमाजा ७ आवतभैवृंदावनकाही निवसेतैवनिजनिजग्रहा
 माही ८ दोहा जदपिउपद्रवसककियवृजमंडलमहैपारहरिप्रभावतेतदपि
 तहनेस्पोनयेकोठार ॥इतिश्रीमन्महाराजाधिराजवोधवेसश्रीविस्वनाथसिंह
 त्मजसिद्धिश्रीमहाराजादिराजाश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रक
 पायात्राधिकारिरघुराजासंहजदेवकतेश्रीभागवतेपूर्वाध्यानेदामुनिधोप
 चर्विसस्तंरगः २५ ॥ :: ॥ श्रीसुकौजवाव दोहा कर्मअमानुषभांतिथाहिनिरषि
 कृष्णकेगवाल अतिअचरजमानतभयेयेकयेककहिततकाल चौपाई आवत
 भयेनंदकेहारे सभावेठिअसवचनउचारे १ तुवसुतकेरअमानुषकर्मातिरषि
 होतहमकोअतिभर्मा २ कैधौकोकरेवहैवालक धौप्रतस्रषगद्योजगपालक ३
 नीचअ हीरनभोनहमारि सिसुवपुधरिकोउसुरपगुधारे ४ सातवरिसकोपुत्रा
 तिहारो सातदिवसलोगिरिवरधारे ५ जैसेकरिवरकजहिधारे तिमिकैसेसिसु
 गह्योपहारै ६ पलनामहंभूदेइगकाही पत्थारह्योवालकग्रहमाही ७ आईत
 होप्रतनाधारा वियप्पावनलागीतेहिठोरा ८ करियपयानलियोहरिप्राना ह
 रतआयुजिमिकालमहाना ९ दोहा तीनिमासकोजवरह्योतवकरिचरनप्रहा
 र सकटदियोउछटायचंदमटुकेफुटेअपार १ चौपाई सिसुजवयेकवर्षकोभय
 ऊ तवहरिनभदान्वलैगयऊ १ तासुकठगहिभूमिगिराई हस्तोप्रानतुवसुत
 प्रजराई २ पुनिकहुमायनलियोवोराई तवसकोपकैजसुगतिमाई ३ नोथ्याया
 हिउखूपखमाही आपुगईग्रहकीरजकाही ४ बंधोउलूखलकोचिसिलाई भुजव
 लंजुगतरुदियोगिराई ५ काननमेपुनिवक्षचराचत रामसहितगालनसुषछा

वत ई मारनहेतवकासुरआयो वदनफारितेहिंमारिगिरायो १ पुनिवहूराकोथा
रिसरुपावहूरासुरआयो वृजभूपा २ दोहा तेहिं गहिपटकिकापि स्थमहेदियज
मलोकायथाय गिरिकपिस्थ अनेकतरुतुवसुतभुजवलपाय चौपाई रह्योतासव
नरासभयोरा ताकेबं धुवहतवरजोरा ३ तेहिं वधायपुनिवहूषरमारी कियोता
सवनमंगसकारी २ बलकरपुनिधलवहतवायो दावानलसासवनवचायो ३
जमुनामहं भुजंगभयकारी वसतरह्योकरालविषधारी ४ ताहिदमनकरिपु
त्रतिहोरो जमुनादहतदुतहिंनिकारो ५ कालीरहविनविषकरिदीन्हो गोवैन
गालननिरमैकीन्हो ६ ब्रजवासिनकी भैयहरीती दिनदिनदूनवढतिपहित्री
ती ७ नंदरावरोकुवैरकन्होई कौनअहंकहुजोनिनजाई ८ दोहा कहां रावरोपू
तयहसातवरिषकोआजकहां धारिवोयेककरसातदिवसगिरिराज चौपाई
तातेहवृजनाथउदारे अतिसेसंकाहोतिहमारो १ नंदसुनतगोपनकीवांनी॥
सबतेकह्योवचनसनमानी २ नंदोवाच मेरेवचनसवेसुनिलेहु तातेमिदिहिस
कलसंदेह ३ जगद्विहायकरो तवहोगर्गपुराहितमेरो ४ आयकु
पाकरिभौनहमारो यहसुतकेहितवचनउचारे ५ सतजुगभयोसेततुवबालक
त्रेताआजकालक ई द्वापरपीतरंगल्लविधामा अवप्रगल्पाकलिजु
गमहस्यामा ७ भयोकवहुंवसुदेवकुमारा वासुदेवबुधनामउचारा ८ दोहा गु
नअनेगुनतुवयुवकेनामहरूपअनंत हमहिंनजानेतोअवरजनकिमिपाव
हिअंत चौपाई यहतुम्हारकरिहैकल्यानो गोगोपनदेहै सुषनाना १ याकेवल
दुस्तरसंसार सहजहितरिहो नंदउदारा २ प्रथमहिंवेदजगतमहंचोरा साधु
नादियाकलसकठोरा ३ रह्योभूषकोउरक्षकनाही तवतुअनन्यजिनगसा
ही ४ साधुनकोअसोवसदीन्हो जातेदुष्टदलनतिनकीन्हो ५ जेकोउतुवसु
तकेवडभागी कैहेंचरनकमलअनुरागी ई सकिहें सबुतिहैनहिजीती जिमि
हरिजनननदानवमीती ७ तातेनंदकुमारतिहोरो नारायनसमगुननिअगा
रो ८ श्रीकीरतिअरुसकलप्रभाऊ विष्णुसरिसवैहेंवृजराऊ ९ दोहा ईमसो
कहिपरतच्छासंगयहमुनिअवतंस तवतेहमकेसै गुनेनारायनकोअसे १
तातेनहिसकाकरोकेसुचरित्रविलोकि वृंदावनमेवसहसवदैकेपरमअसा
कि २ नंदवचनपहिंभौतिमुनिसंकागोपविहाय नंदनंदनंदनहैंकहें अतिसरा
हिसुषयाय गयेआपनेआपनेभौननकोसबगोप वसतभयेअतिमादजुतह
रिंदरसनचितचोप छंदभूलना जंभरिपुजगयनिजभंगअवलोकिकारिकोप
सावतमेघनहंकारी पौनउनेचासखेनागचदिवेनवदिआथरजमडलेवज
धारीवर्धगजसुंडसमधारवहुवारअतियौनभक्तमेरवहोवदभारी सैलसा

मवोरतजिघोरघनभोरकरिगोपगोवेंकिचोअतिदुषारी १
हृदुपदपानिधिसककोदर्पवडनविचारी येकही हांथसोमंदहंसिनंदसुतदूतौ
गोवधमैलियजपारी सातदिनधारिछत्राकसमळो निधरलिपोत्रजराषिहरिग
वंगारी कहतरघुरजजटजचंदनदंदगोविंदसोदसुधिकरेश्रवहमारी इतिश्रीम
न्महाराजाधिराजवांधवेसश्रीविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्री ॥
यजाश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसि
हजुदेवकृतेश्रीभागवतेपूर्वार्धेआनंदामुनिधौषडविसस्तरंगः २६ ॥ ॥ श्री
सुकोवाच जादिनगिरिधरगिरिधरसोधराताहिनिसिभोर गकचरावनसषन
जुतगमनेनंदकिशोर १ चोपाई वनमेगकचरावनलागे सषनसहितअतिश्री
नदपागे १ गुनिसुरभीअरुसकअवाई वेठेकेस्तंयकांतहिजाई २
यनकहवाधासोअतिगुनिअपनोअपराधा ३ खमाकरामनुहितप्रभुकाही ॥
आवतभोवासवव्रजमाही ४ तहगोलोकतेसुरभिहुआई ५
दुराई ५ हरिहिंनिरषिसुरनाथलजाई गिहोडंडसमचरननधाई ६ निजकिरी
टसोप्रभुपुदपरस्यो वारवारनेननजलवरस्यो ७ देखोसुन्योकरूपपरभाऊ ॥
विनागवकोसोसुरएऊ ८ दोहा आगेठोठो जोरि करकपतगातविनीत लग्यो
करुअस्तुतिहजिदुपतिकीअतिभीति इंद्रोवाच कंद तुवरूपसत्यविसुहसा
खसुसांततपमेतमनही मायाप्रवाहनिवड पहंसारतुमेमेनहिं सही अज्ञा
नवोधकलोभआदिकनाहिहैयहकाकही तद्यपिषलनकेदखनहितप्रभुदंड
दापनिमतिगही १ तुमगुरपिताजगदीसकालसरूपधारकदंडहो जगकरन
मंगलहेतकरहुचरित्रनाथअषंडहो जगदीसमानिनमानभोरनहेततुवेअवतारहै
तुवगायसुजसगोविंदजनदुतलहतभवनिधिपारहै २ जगदीसमोसमजेअ
ज्ञानीअभैतुमहिविलोकिकै मरतेरहितकैभक्तिमारगवलतअतिमनरोकिकै
अस्वजकिमदमत्तमैजान्योप्रभावनरावरो अपराधछमिकरियेरुपाफिरि
होउअसनहिवावरो ३ अचवोपनृपसधारकरिकैहरनहितभुवभारको निजचरनदा
सनकरनमंगललेहुमहिअवतारको जयपुरुषजयभगवानजयतिमहानजय
सुप्रधामहै वसुदेवनंदनकेसजलदुकलनाथतुमहिप्रनामहै ४ निजभक्तइच्छातेपि
सुद्वितान्मूरतिधरतहो सर्वात्मतुमही सर्वकारनवाससवरकरतहो मैमटनिज
मयभंगलपिकरिकोपयजलोपनहितै बहुपवनपानीअरुपपानहुपविहुवरथाव
हुकितै तुवरूपहितेगोकुलवयोमैगर्वहनकैजकिरह्यो करुनापतनजडुनाथनातैअ
पतुवपदकौगह्यो अवरुपाकीजेनाथगोपरभाफलीजैचूकहै यहरावरैअपराधा
फीनहिंमिटीजनमहुहुकहै ६ श्रीसुकजवाच दोहा यहंविधिअस्तुतिजवकरी

सुरपतिअतिभयभीर तवहिंविहंसिहरिवचनकहमेघसरिसंगंभीर श्रीभ
गवानउवाच चौपाई तौपैकरनरुपाकेहत् मैमषभंगकियोसुरकेतू १ सक
रहेमदमत्तमहाना मेरोसुमिरनतोहिभुलाना २ हमनिजसुरतिकरावनका
जा गर्वहस्यातिरोसुराजा ३ श्रीमदश्वधमाहिनहिंदेषे जदपिदंडमैकरहुं
विसेषे ४ गुप्तोजाहिपरकरनरुपाको श्रीमदसकललेहुहरिताको ५ सुरप
तिअवनिजलोकसिधारो होइअवसिकल्यानतुम्हरो ६ मानोसासनसकह
मारु वैठहतजिमदनिजअधिकारा ७ श्रीसुकउवाच पुनिसुरभीहरिकेदिगा
आई बारहिंवारचरनसिरनाई ८ दोहा गौअवकरावाकरीनिजसतानवोला
य कह्योनेदसुतसोवचनपरमधीतिदरसाय सुरभिउवाच चौपाई कृष्णकृष्ण
हेजोगअधीसा विस्वात्ताजगकरखळमीसा ९ लोकनाथसहितुमसमनाथा
आजुभईहमसवैसनाथा १० इष्टदेवतुमअहोवदारे तुमहीहोप्रमुदइहमारि
१ गोविप्रनसाधुनसुषंदीजे सदायहीविधिरक्षनकीजे ४ हरनहेतयहभूवर
भार सियोनाथरजमेअवतारा ५ करनहेतअभिषेकतिहोरा हमहिपठाय
दियोकरतारा ६ श्रीसुकउवाच असकहिसुरभीसुरभितकोही अपनेनिकटा
चोलायतहांही ७ निजथनपयधारनजदुनाथे कियअभिषेकसहितसुषगाथे
८ दोहा अदिनिआदिसुरमातुसवकह्योसकसोनेन तुमहुंकरहुअभिषेकअव

जदुपतिको भरिचैन चौपाई तव अकास गंगा को जल भरि ल्यायो औरावत घटा
कर धरि १ तेहि जल सों संगलै असुरारी इंद्र कियो अभिषेक सुधारी २ धसो गो
विंद नाम हरि के रो देख लहे सव मोद धनेरो ३ नारद तु बुरु आदिक आये विद्याध
र गंधर्व हुचाये ४ चारन सिद्ध साध्य गन नाना करन संगे जदुपति जस गाना ५ जा
हि सुनत सव लोक न पापा पुनि न करत प्राणि न कहता पा ई नाचन खगी अथ सरा
नाना मढा मोद संजुल लै ताना ७ सुरगन फूलन वरषेन लागे अस्तुतिक रहि अ
तिहि अनुरागे ८ रह्यो छाया विभुवन अनंद कहे हि सवै जे गोविंद ९ दोहा
गोत्रे निज यन दारि पय दीन्ही भूमि मिगाय सरित न मेव हर सव ह्योत हृदिय म
धुहर काय १ जव ते हरि अभिषेक भोत वते अन्न अनंत विन जो ते ब्रज धरनि मे
लगे पकन अत्यंत २ धरनी धर प्रगटन लगे मनिन अनेकन भोति को रिवै रये क
थ्य लव से गोवा घहु प सुजाति ३ यहि विधि गो कुल चंद को धरि कै नाम गोविंद
विदामा गिग वने भवै न सकादिक सुरछंद इति श्री महाराजाधिराज वांधवे स
श्री विस्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्री महाराजाधिराज श्री महाराजा श्री रा
जावहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपा पात्राधिकारि रघु राज सिंह जू देव कृत श्री भागव
त दसम पूर्वार्धे आनंदाम्बुनि चौसत्रविं सत्तरंगः २९५ श्री सुकोवाच दोहा
को समये कादसी ब्रज मे रहानरे स निराहार व्रत नंद करि पूज्यो सविधिर मे स
चौपाई देउ येक द्वादसी दिहोने जोतिष विद ब्रज पति हि वचने १ सिध्या सास्त
महं अंस नृप राई कला अर्द्ध द्वादसी लपाई २ तौ येकादसि की नि सिमा ही बीति
जयै जुग जाम हिं जांही ३ तव हीति मध्यान भरे की निरवाहै सब क्रिया विवेकी ॥
४ करे द्वादसी ही मे पारन यहि विधिते की जे व्रत धारन ५ करे वयोदसि पारन
कोई तौ येकादसि फल नहि होई ई सुद्ध द्वादसी जो व्रत धारे तव हि वयोदसि
करे अहारै ७ असी विधि मन मोह विचारी उठे नंद नि सि अर्ध निहारी ८ दो
हा जमुना मे मज्जन करन गमन त भेन दराय गुनी न वेसा आसुरी जस प्रवि
से अतुराय चौपाई वरुन दूत विचरत तेहि काला गह्यो नंद कहै आसु भुवाला
१ वरुन समीप गये लै आसू करि कै अति से को पप्रकास २ गोप सवै नहि नंद
निहारे राम के स्तक हितुरत पुकारे ३ तव पितु को को उहरि ले गयऊ को हू को दि
पि परत नहि मयऊ ४ वरुन दूत हरि वोहरि जानी वरुन लोक गो सारंग पानी
५ निज दास न के अभे प्रदति देखि वरुन अति से डर पाते ई दोरि दूरि ते गि स्तो
चरन मे सिर धरि पुनि पद परसि करन मे ७ सिंहासन वैठा यनाथ को अति पू
जन करि जोरि होय को ८ धन धन्य अपने कहै मोनी अति हर पित वोल्यो सुद
नानी ९ वरुन वचन दोहा आजु जन्म भोस फल मम सब कछु पायो आजु तेई

भवनिधितरैश्वरसितुवजनजेजदुगज चौपाई परब्रम्हजयभगवाना परमात्मा
 जैरुपानिधाना १ तुममेसुनीपरैनहिमाया जोविरचैयहजगतनिकाया २ मेरोदूत
 महामनिमंदा हरिलायोतुम्हरोपितुनंदा ३ जानतरह्योननिकहुंकाजा सोअप
 राथकुमहुंजदुगजा ४ हेगोविदनिजपितुयहलीजे मोपरनाथआनुग्रहकीजो
 श्रीसुकववाच तवैवरुनपैकैप्रसन्नहवि बखेतहांतेसैपितुमुद्मरि ५ आयेपु
 निहंदावनमाहीं दीन्ह्योआनंदगोपनकोही ७ वृजवासिनकहंनंदबोलाई विस
 भितदीन्ह्योवचनसुनाई ८ जैसाविभौवरुनपुरमाहीं तसतोहमदेपेकहुनाही
 ९ दोहा लोकपालसावरुनहुं केस्तहिं कियोप्रनाम तातेकान्हरसस्यकैहैंइस्वर
 सुषधाम चौपाई सुनतनंदकेवचनगुआले मान्योपरमेस्वरतेदलाहैं १ मनमे
 करनलगेअसिआसादेहमेविकुठविखासा २ अभिलाषाब्रजवासिनकेरी नि
 जपुरदेषनहेतधनेरी ३ जोनिक्सेसुखसखजुदारा लगेकरनकरिठपाविचार
 ४ वृजवासिनजोमनसंकल्या सेकैनिहुंविधिहोइनअल्या ५ कर्मविवससंसा
 रहिमाहीं भ्रमतरहतयह जीवसुदाहीं कहंनरकहुंतिरजकहुंदेवा पाव
 तयहिविधिजोनिनभैवा ७ जोनतकवहुनआतमगतिको करतनकवहुममपा
 दगतिको ८ ब्रजवासीतोममअनुरागी इनसमाननहिंकोवडभागी ९ इनकोया
 हीदेहखैजाई देहुविकुठलोकदरसाई दोहा असविचारिनिजचित्तमेकरुनासि

धुनुरारि आसुवैखदीसक्तिनिजसिगरेवजविस्तारि चौपाई जुवावालखदहनप्रज
वासिन गोजुतनिजपुरदरसहसासिन १ दिवोविकुंठलोकदरसाई हरिषिमुषीजा
हैकवहैनजाई २ प्रसूअनंतज्ञानसतिरुपा स्वयंप्रकासअनादिअनूपा ३ त्रैगु
नहीनसिद्धिजेहिदेवै धन्य धन्यअपनेकहंलेखै ४ असविकुंठमहंसवरजवासी
भयेसच्चिदानंदहिंसी ५ सोइविकुंठलषिकैमुदपूरा पूरुवजहंगवैन्याअक्राई
नहंमनिसिंघासनमधिमाही रमासहिननिरिषासुतकाही ६ निगममूर्तिधरिअ
स्तुतिकरही पार्षदगनचहुंकिनसुषभरही रोहा नंदादिकअसरदषिकैविसमित

वक्षी रुसजी

भेमनमाहि पुनितिनकोहरितुरतहीपहुंचायोजकौहि इतिश्रीमन्महाराजा
धिराजवाधवसश्रीविस्नोपासिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजाश्रीमहा
राजाश्रीराजावहादुरश्रीरुसचंद्ररुपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजदेवकतेश्रीभा
गवतेदसमपूर्वाचंआनंदास्वनिधौअष्टविंशस्तरंगः २८ ॥ ॥ श्रीसुक उवाच
रोहा पुनिमजमेआवतभईसरदनिसाळविषानि तहेंचौदिनिसीचौदिनीचारुचंदस्य
तानि चौपाई पूखिरहीचहेंचोरचमेची चहरिलहरिरुदरैछितिवेसी १ तवहरि
वृजनारिनकेसंगा विहरनकियोविचारअभंगा २ भईसरदकीपूरनगासी जा
नित हीअतिआनंदरासी ३ मातृपिताकहंकेस्रछिपाई जमुनातटआसुहिंप्रमु
आई ३ पूरनकरनराससुपमाको सुमिरनकियोजोगमायाको ४ दिव्यविभूषन

हियभरिहरिप्रीती ३ यतिपितुभ्रातबंधुतिनकेरे वारनहितकियजतनघनेरे ४
 येनरुकीहरिलियहरिहिपरो तनतौइतैकेस्तदिगजियरो ५ कौतगोपिनकहगोपग
 चारा रोकतभेदैभवनकेवारा ६ प्रथमहिमनतिनकोतहंगयक पियवियोगत
 नसहतनभयक ७ मृदिनेनहरिनदवररूपा उरधरिकरीभावनाभया ८ दोहा
 हमनंदनंदननिकटचखिदोकभुजनवदाय कालिंदीकेकुंजमघिलैहैअकख
 गाय चौपाई असभावनाकरततेहिकनमे पुन्यपापनहिरहिगेतनमे १ भववा
 धनकृद्व्यातेहिंकाखा दियोतुरततनतजिबजवाखा २ दिव्यरूपलहिप्रथहिंसा
 वते मिलीमोहनेचखिअतिजवते जरपिजारमतिहरिमहंठानी तदपिवालप्रमु
 उरहिंसाहोनी ४ गहसुनिअतिसंकितकुरुराई कहोवचनसुकसोसिरनाई ५
 राजौवाच केस्तहिंपरब्रम्हनहिंमान्यो केवलकेतगोपिकनजान्यो ६ तिनकोकि
 मिळ्योसंसार मेदहयहसंदहहभारा ७ सुनतपरीखितकीइमिबोनी बोलेसु
 काचोर्जविज्ञानी ८ श्रीसुकौवाच यहनौहंमनुमसौनृपतिप्रथमहिंक्रियोवधाना
 हरिवैरीसिसुपालजिमिहरिपुरकियोपयान चौपाई वैरिहकोगतदेतमुरारी तौ
 कापुनिजेहरिकीप्यारी १ जनकोमंगलकरनअपारा लेहिविकुंठनाथअवतार
 दिव्यगुनी प्राकृतगुननाही सबकेआदिअनादिसदाही ३ कामको
 रे अरुभक्तिहुसनबंधघनेरे ४ हरिमहंकोनहंविधिमनखावे अवसिनरे
 क्तिसापावे ५ हरिमहंकेकुविसमेनहिकोजै जागी ६ १२
 कपातेपेहसंसार छुटतहैनहिऔरप्रकार ७
 वचसरचनमोहतमनतिनको ८ नटनागरबोलेअसवानी ९
 ८ श्रीभगवानउवाच दोहा प्यारीतुमनीकीकरीजोआईममपास कहाजौन
 मकरैजेहिंतुवहोयसुपास चौपाई कहोआगमनकारनराती १
 वभोती १ अहैरजनिपहअतिसैघोरा घोरजवुविचरैचहुवोरा २
 जोगनहिंप्यारी जाहसवैव्रजआसुसिधारी ३ मातपितासुतभ्राततिहार
 ४ सखसहृदपरिवार ५ तुमकोसंकितभोजतकैहैं दुषपेहैजोतुमहिनेपेहै ६
 ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

नोहरनासकपीरा १ जमुनापरमप्र
 वनि १ सोऊसवविधिलियोनिहारी
 हुपतिनकहजाई रोवतसिसुनदेहप
 कोतुमविनकाग्रहलैहै ४ गौवनकोड

ही ५ अथवामममुरलीधुनिसुनिकै आर्द्धतमोहिं अतिप्रियगुनिकै ईतवहं।
 कीन्होउचितअतीवा मोपरकरतप्रीतिसवजीवा ७ यैपतिसेवननारिनकोही वि
 नखलकरिवोधर्मसदाही ८ दोहा पतिवंधुनसेवाकरवपालवसुतनसप्रीति
 जगमेनारिनकीयही परमधरमकीरीति चैपाई रोगी दुःखी दुःख भागी कुतसि
 तकपटीकुमतिकुरागी १ अैसहुपतिकह अनधविचारी सपनेहुकवहुनस्यागे
 नारी २ चहैजोउत्तमलोकिनबासा तोपतिसेवैसहितहुलासा ३ जोपतितजैआ
 जैतियजारे तेहिनिदानहैनरकअगरि ४ निंदाअजसभीतिदुषभारी ताहिहोत
 जगमेहठियारी ५ जोअहंकारेभीतिभरिआई जायसकैनहितुमहिविहाई
 ई तोअहंकारेअहंकारेअहंकारे कीन्हैजसदरसनअरुध्याना ७ अरुअमजस
 कीरतिकोगाई होतिप्रीतिमोमहंमनभाई ८ तसनहिनिकटरहेहजवारी आ
 हाससतुमलेहविचारी ९ दोहा तातेगमनहुआपनभवनसवैवृजवाल तहैवेठि
 थिरचिनकरिआहिमजौसवकाल श्रीसुकोवाच प्रीतमवचनअप्रीतिअपरेजव
 हिंसुनिकान हेखिनकेहियरेमनहुवैधेहैवरवान २ वदनस्वासतनसेदभासि।
 पथिलभयेसवअंग अतिदुरंतचिंताभईभूल्याप्रेमप्रसंग कविन रूपधनाकुवी॥
 प्रीतिजेकोनवायसी ससोकभरिस्तासलेती सविगेअधरविवकेपनलगेहैगात नै
 नोजलधारवहिरल गिआयहातकुंकुमकोपंकफेरितनतापतेसुधाने जरती
 मरहजालहोईमौनप्रजवालपनतीअवनिपगनषदुषअधिकात आनैकहैजही
 ही ई भगदेसमायजायैप्यारेकोविहायनहिअनतवनतजात १ सुधारलसानेस
 दावचनवधानेजिनतिनकेवदनसुनिनिकसीकटुकवानि करतीविचारधानया
 तिमदकोकुमारजाहीकेलिमेईहायछोडिनीकुलकानिरधराजहोतोसबस
 पैतिनसमाजमहिवैनकीनबाजकीन्हीउरनिठराईठानि तिनकेनकततातितवानि
 मुल नूजातीरत्यागिहैतलफितनतीषनतपहितानि २ दोहा मीजिद्रगनगदगदगा
 आपपुनिकछुवरधरिधीर गोपसुताअनुरागभरिवोलीगिरागेभीर गोप्यडबुकवि
 नतसवैयाकोमलअवुजआननसौअसवैनकठोरपुलैयहिकालन कैंडिसकुल।
 सननिगहहमरावरेकेपदकजरसालन स्वामिहैसेवककीरपराषततूकसत्यागत
 ऊनदेकखालन वेनुवजायवोलायकुलीअवनेदुःखीदिगरीवृजवालन ३ जोय
 तिसेवननारिको धर्मकह्योसतिहायगोसाऊकनू। रियेहमवेदपुरानसुनैहित।
 रावरेकेदिंगनाहिंसिधाई श्रीरघुराजसुनौमनभावनआवतीकेहैनहीइतथाई।
 येदईसारीतिहारीखलामुरलीहाठकैहैमकोधरिल्याई ४ जेतुवप्रीतिकरैमदगी
 तिनकोनसुहातककूपरिवारे धानहैतैतुमप्यारेललाकहिवोवहिंलापकअहो
 तिहारेअवुजनेनसुनारघुराजदुतैरिलतेदयादीठियसारे वैनकठोरकुठारनसो

मनिकाटोअनोरथवच्छहमारो ५ रेचितवोरचितैचषचंचखवोरिलियोचितवोरच
 लाको यातनतोतुवनेहकेभारभयेयहकाजकरैमहंषाको भोनकोगोनचहैहमा
 हूँपैचलैअवकैसेकहाकरैयाको श्रीरघुराजपदोभारियेपदतीरतजैनलखाजमु
 नाको ६ वेनुवजायवोलायहमेमुसकायखगायदईमदनागी सोअधुरामृतचा
 लसीविबुकावहुलालवेखवहियागी श्रीरघुराजनतोविरहानखदाहिहदेहको ।
 ज्वालनजागी घाननसोंमिलिहैतवहुंअजसैयेकराकरावरेकेकरलागी ७ इंदि
 राअनैदअवुधिरानिसदांतुलसीवनवासिनप्यारे आयखषेइनेननसोजवते
 पदपदजनेनतिहारे श्रीरघुराजतेहोकरुनतेजगमेद्रगदूजोपरेननिहारे घानह
 नातुमवेप्रियहैपतिपूतकहारहतेदईमारै ८ सुरजाकीछपाकीकटाक्षकीकोरा
 लियेअमभारीकरैप्रवला पदकजरजेतुलसीसंगमेसोजाहैही येहवसीका
 मला सिरनायकैहाहापुकारकरैदिसदायागहोहंमहैअवला रघुराजजलाससी
 सोरजकीषडीजोचतीहैवृजकीनवला ९ बांसुरीकी धुनिकोसुनतैकुलकीकुलिका
 नितजीडुषरासी तापरतद्रगवाननवेधियेसायलियोमुसकांनकीफासी प्रेमा
 कीप्यासीषडीरघुराजतजोनिहुराईअमेदुषनासी हायअनंगकीआगिजरैअवरा
 जरेदेषतरावरीदासी १० कुडलकाननमेभक्तकेअलकैहलकैछलकैकनिभारी सोंअधरा
 निसुधानिवसेरघुराजचितैमुसकांनहंप्यारी हंवरश्रीकोविलासनेवासउमैमुजा
 रासहलासयसारी मूरतियामनहारीनिहारीभईहमनारीविहीरीनिहारी ११ ती
 निहलोकनकीसुषमाहरिरावरेरूपमेआयवसीहैदेषिकेधेनुकुरंगविहगअजंग
 मकेपुलकालिलसीहै श्रीरघुराजकहोकेहिकेमुखीधुनिधायहियेनधसीहै॥
 कोतियताकिनुमैकुलकानिविहायनप्रेमकेफांसफसीहै १२ जाहिरहैजगमेरघु
 राजभयेतुमगोकुलकेदुषहारी सोतुमहरेखषतेरुजवालनजारनचाहैअनंगदवा
 रीपीकेतुहंपकितेहोलसामलायेतीविनेसुनियेतोहमारी दीजियेआपनोको
 लकरैहमजीवतहीहियेलेहितोधारी १३ आसुकोवाच दोहा प्रेमपगेरतिरसरंगो
 विरहजगेसुषअन सुनिरुजवालनवेनहैसिवासेवारिजनैन चौपाई सत्यकहो
 सिगरीरुजनीरी सोपरअतिसेप्रीतिहारी मैतुमसोंकीन्हीयहहोसी सोनहिंवि
 तल्पावहुलविरासी २करहुसवैमेरेसंगरसा पूरहुसवउरकीअवआसा मैनिवस
 हुनितहियेतिहोरे तुमनिवसहुसबिहियेहमारै ४ सुनिकेकेस्रवचनरुजवाला॥
 अनुपमसुषपायेतेहिकाखा ५ भयेप्रफुल्लितवदनमलीना ताकिरहीप्रीतमेप्रवी
 ना ६ तहहरिसषिसमाजमधिजाईहंसेआपहैविनैहैसाई० फेरिरहीदुतिरता
 नेकरीमनहंकुंदकीकलीघनेरी ८ जुषतिनमधिराजैजडुराई मनुमयंकउडुवी
 चसीहाई ९ दोहा तहंरुजकीनवलासकलकरिमंडलचहुंवोर अकयेकनकरपा

करिकैकरिविचनंदकिसोर चौपाई गौवनलगीमनोहररागा हियउमरग्याहरि
कोअनुरागा १ वाजनलगीवजावेनप्यारी चहुँकितसुरखायोमनहारी २ भूषेनव
सनरिअसवधारी नवेचहुँकितदैदैतारी ३ अतिचंचलचमकतीकामिनी सह
सनमनुदमकतीरामिनी ४ छापरहीनूप्रभुनकारी मधुरतोनखेतीरजना

री ५ तिनकेमधिमकहितल्येइया नाचतनुटवरवेषकन्हैया ईउरसोहतिपैज
तीमाला जनुनीरदमधिधनुसुरपाला १ करलरासयाहिंभोतिअपंडित थलथल
भोरुंदावनमंडित ८ दोहा यहिविधिविहरतकान्हतहलैसैगसपिनजमालि तहो
महा २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ निमाराति चौपाई रासकरनसरिबुलिनविचारी
लैरजनारिनकुजविहारी १ नाचतगावतदैकरताला गमनिजमुनापुलिनविसा
सा २ तहैकोमखवासुकारसाला सीतलसरससुषदसबकाला ३ वहतपवेनसुर
भितचहुँवोरा छापरगगरह्योतेहिंदोरा ४ गुंजतमधुपमत्तमनहोरी फैलिरही
ससिकावजियारी ५ तहैरजवालननंदकुमारा विहरतआनददेनअपारा ई को
उसविकोहरिहांथपसारी परसिकपोलदहिंमुदभारी ७ कोहकहंभिलतधायमन
मोहन चूमतवदनसखविकिकोहैन ८ दोहा कोउनाचतवृजगोपिकाविशु
रिजातिअलकालि निजकरताहिसंभारतेअतिसोदितवनमालि १ कोउसविकी
छापरसिरभभंभदरसाय यहिसमताईकरहुनुमअसकहिहंसेहंसाय २॥

कोहकीनीवीहरिगहेसोलषिकैमुसकाति मनहुंआपनेप्रेमकोगवदेवावत।
जाति ३ कोहकेकुचनकठोरनिजकरपरसतजदुराय रूपदरपतेदरपनिहितहै।
सोदियोदेवाय ४ कोउकामिनीकोकान्हगुनिकामकुलानिप्रवीननषकुततेहि
अगनिकियोमनुमोहरकरिदीन कोउसखिकोकोतुकखषनिमिसिवोलाइ।
जदुराव मिलतभयेमोदितमनोसोकियमुगधामाउ चौपाई कोहकोकरग
हिनचतसुरारी सोमुषवाकिछाकिछविप्यारी १ थिरदैरहतिफिरतिनहिवाला या
कीथकीकहिहंसतमोपाला २ कोहकोकरिकटाक्षमुसकाई लियोआसुही।
चिनचोराई सोजवमिलनहेतदिंगआई आपगयेतवअनतपराई ४ नीचेसिरकरि
होखजाई हरिहंसिहेलिनदियोहंसाई ५ कोहकोनेनननाइविहारी कहतभयेकहआ
सतिहोरी ६ कोहसोहंसिकहसुनहुंकामिनी विहरनलायकसरदजामिनी ७ चखहा
रहसियहरासविहाई तोछहिहोसुषकीअधिकाई ८ दोहा यहिविधिहरिवृजसुंद
रिनविविधिभावदरसाय कखकुतहलकरतवहुमनसिजदियोवदाय चौपाईसवको
कियसनमानविहारी सवकोदीन्ह्याअनंदमारी १ मान्योअससिगरीवृजनारी
मरेहांवसमेगिरिधारी २ बहुआदरकरवावनलागी अतिसैप्रेमगर्वमहंयागी ३।
अपनेकोहगुन्याभनमाहां हेमसमअरजुवतिजगनांहो ४ कहंनलगहिरिसांअ
सवांनी स्तमितभईगतिजातिनरांनी ५ कोउकहनृसदेवाउकन्हाई कोउकहदीजै।
अलकवनआई कोउकहबाजवजामसुनावो कोउकहतुमहिकान्हअवगावो कोउकह
सुमनत्याइमोइ ६ जै कोउकहभूषनभूषितकीजै दोहा असेदेजनारिननिरषिनि
जवसकोअभिमान विप्रलंभरसमुषलहनहरिवेहेतगुमान अलिनमंडलीमहिमे
चितैनयदखहुंवोर अंतरहितदेजातगेआसुहिनंदकिसोर इतिश्रीमन्महाराजा
धिराजवाधवेसश्रीविस्वनाथसिंददेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजाश्रीमहारा
जाश्रीराजावहादुरश्रीरुसचंद्ररुपायात्राधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकृतेश्रीभाग
वतेदसमपूर्वाथेआनंदामुनिथौयेकोनविसंस्तरंगः २६ ॥ ३३ ॥ सुकउवाच वि
नमाधवसधिमंडलीपरीनेनकुसुहाय जिमितारपतिकेविनातारनकीसमुदाय मो।
हैनकोमधिमेनलषिप्रथमचकितअकुलाय पुनिसवकेयकवारहांकदेवावदनतेहा
य २ ऊंदद्रुतविलंबित पुनिसषीसिगरीजुरिकेतहांविरहंतापतपीतनमेमहां निषट
नागरिवावरिसीभई कहंहिनारहिनारहिहादई १ सधनकाननमेकरिनीजथा वि।
नकरिंदहिपावतिहैविथा तिमिमुकुंदविनादजकीवधू विलषतीधिषतीधरनीय
धू २ चलनिमंदगपदगविंदकीनाहितनेहचितोनिअनंदकी हंसनिसेाहरिकीसुवि
लासकीवचनकीरचनाइषनासकी ३ नचनलानिजनेननचाईके मधुरगानसुताम
वदायके करतकुंजकुंजविहारहैमुरलिमोहनमंजुपुकारहै ४ ससिमुषीहरिकी

कलाकलासुधिकरैविरहानलविह्वला तनहुँतेमनतेहरिमंलगार्मनितेरमनैरंगमा
 रंगी ५ कहइवेनपरस्परतेसषी गुनहुँतूँहरिकोहंमहीखषी परमचंचलसोकुलि
 कैगयो विपिनिकेविचपाननिकोखयो ई निरदईनंदनदनहादई कहंगईहियते
 करुनावई विपिनिमेवृजवालविहायकै कितछियैकुलियाकुलकायकौ ७ अस
 उचारिपुकारिपुकारिकै चकितचौकितकजुनिहारिकै हरिहिंदेरहिप्रेमजनाइकै॥
 मिलहुमोहंनआसुहिंआयकै ८ कहंहुँकहुँकहुँकाननथावती लहिनंतपियकोफिरि
 आवती जुवतिजोरिजमातिनफेरिकै कहंहिंमाधवतूकहुँटेरिकै ९ तुलसिकानन
 कीतियवासनी विनहरीनिजजीवनिरासनी तुलसिकेवनकेतरुंदको पियहिपूछ
 हिंकोडिअनंदको १० वरमै हेचलदलकरुनाकरिदेहवताय वहचंचलचितकेहिंवनरा
 ह्योदराय १ पाकरिपरमरुपाकरिनाकरिंदर पियहिवतावानहिंपछितैहोफेर २ व
 दवताउयहिवाटेगोचितचार भूरिभामरीभरिहैहोतहिंभोर ३ हेकुरवकतौवकसम
 धारिध्यान जौनवतैहोकेहिदिसिगेप्रियपान ४ विगतसाकतुमनितहीरहहुअसो
 क हमससोककहंकीजैआसुअसोक ५ नामतुम्हारेजाहिरजगमेनाग पियनव
 तैहोतौसतितक्षकनाग ई तुमहुँताकेभाईहोपुनाग जोप्रीतमैवतावोतौबंडभाग
 ७ अखिद्रोहानहिंमोहीचंपसदाहिं वोहीनिरमोहीकोकहिहोनाहि ८ मानिनमा
 नविनासीअतिहिंअपीर मिल्योमीततुवकैहेइतवलवोर ९ तुलसीहरिपदप्यारीस
 रलसुभाज पियावताइहेउरहइतियाभाज १० अखिनसहिततुमनिवसहुनितव
 नमाल तातेजानेकैहोमोहनखाल ११ सत्यचमेलीहलीदेथोकत पियकरपरसत
 फूलीविनहुँवसत १२ बेलाअवयहिंबेलाभतिहिंदुगउ कितगोनाह्नवेलविगित
 उ१३ जातोनिजपुनरपहनाहिंनहारि कसनपताइहोइकोदायाधारि १४ जूही
 तूँहीकोमलहोतकठोर कसवतायनाहिंदेतीनंदकिसोर १५ आसअरामप्रदायक
 तुमवसुजाम तुमसतिदेथेकैहोकेहैघनस्याम १६ हेप्रियालतुम्हरोहियकोमल
 भूरि कहहुकेसकितगमनेकेतकिदूरि १७ जदपिकठिनतुषऊपरकोमलहीया॥
 कौनपनसकहिंदेजिकहुँगेपीय १८ असनअसनअवकाजैयहिवनमाहिं विनह
 रिकेहियरख गिरिगिरिगिरि १९ कोविदारतुमकोविदकरुउपकार पलनवितायव
 तावतावहुनंदकुमार २० जामुनतुम्हरोहमहिंनपरतप्रमान कारेकारेहोतेयेकस
 मान २१ विषधारीतुमजाहिरहोमदार विरहविषमविषहरिहोतुमनहमार २२ वि
 ल्वसदाप्रियहरकेहरिपुकाम कौनवतायविनासहुँकहुँघनस्याम २३ वज्रलमंजु
 लसुषप्रदहरिसंगमोहि अवदुषप्रदकतहोलेकहितेहिंनोहि २४ येकअलेवरहेतु
 महमहिकदव अवजियजातोहरिविनहोतवेलव २५ दोहा यहिविधितरुनीतरु
 लतनरुखतपूखतजाय कुंजकसिंदीकुलकीलषिबोलीदुषकाय कवितसवैयाये

कहोठोरमेजन्मभयो अरुयेकहाँठोरवसेसुषपाई वारहवारकियोउषकारहेतु
ममिब्रह्मारेसदाई हेजमुनातटकीलतिकातरुकोनवतावहआशुकन्हाई सोक
रेमेजोसहायकरैरपुराजसोमीतकीसांचमिताई १ फेरिकहेयाकितिसौब्रजवासा
करैतदयागिजमाहवसेकी नोतावराहकेअंगछुयेकीनवामनकेपदकेपरसेकीदे
खियरैपुलकावलीतो मैसाहेइतकैहरिकेनिकसेकी आरपुराजवतावतीनासुधि
कैहैसवेथलकेविससेकी २ लखिफेरिकहेहरिनीनसोहेलीलपीतुममूरतिसासा
कीहै चकितैचितवोवलिबोरवहीछविनीकीसोनेनविसालकीहै इतहीकैगयेयहजा
निपरैपावपारिवहेउरसालकीहै कौउकामिनिकेकुचकुंमरंजितसौरभयावनमा
लकीहै ३ पुनिब्रजवालकीहै छंदावनवृक्षनसोकीन्होहै प्रनामतुमस्यामपगलपटी
पीतमकेपीतपगीउमगीअनंदअनिअवल्लोतिहारीसाषाछोनीछायछपटी रघुरा
जनिकम्याविसेपिइतकैकैकान्हतुलसीसुगंधरहेभौरभौररूपटी कामिनिकोकं
धयेककरसोंकलितयेककरमेकमलकमलाकोकंतकपटी ४ संधियासयानकोई
कह्योपुनिसधिनसोसहरैललितलतिकालीआलीदेखिये लंपटीतरुहूंपैकपटी
निपटकान्हकरकोपरसपायआनंदअलेपिये रघुराजजाकेहितसांगिदोन्हीकुल
कानिआईवनवीनतजिवासकोविसेपियेरजकीनवखिनविहायकेविहारीलासपी
तिकीन्हीवेखिनसोवृभिलोपरपिये देहा विरहविकलबहुविधिवचनवदतविधि
पिरजवास विषमवियोगविथाविथिनविनरहिंविपिनिविसाल १ चौपाई पुनिथकि

थ कि सिगरी वजनारी यक चउवेठत भई दुषारी १ सखे वदन सिधिल सब अंग
 तापर जारत अंग अंग २ तन मन सकल के स्तन महला गयो विषम विरह वडवान।
 लजा गयो प्रान पयो न जौनि वृजवाला करे नख गी हरि चरित रसाखा ४ कोउ पूता
 नारूप सखि थर ही कोउ हरि के ५ सकट सरि सकोउ थिर के जा
 ही कोउ सि सुदे रोवत तेहि कोही ई करहि आसु ही चरन प्रहारा गिरैं भूमि सोषा
 य पछारा ७ विनाव रत वपु धरि कोउ प्यारी कोउ सखि कोने दखाल विचारी ८ दोहा
 ताको अकउठाय कै लै दूरी कछु जाति तेहि ऊपर करि गिरत महि मृतक सरि सदर सा
 ति १ चौपाई नूपुर पग निवजाय रसाखा कोऊ घुदुरु वनिगवन तिवाला १ कोउ सखि
 राम के स्तन के जाही पुनि कोउ सखा होइ संग मोही २ कोउ वत्सा सुर के तह आवै हरि रू
 पी सखि नाहि गिरावै ३ कोउ पुनि होय वकासु रनारी कोउ हरि के तेहि देति पछारी ४
 कोउ सखि वृज गौ अके जाती तिन देर हि कोउ हरि की भांती ५ कोउ विहरत पुनि वेनु वा
 जावै तेहि सराहि कोउ सुष उप जावै कोहु कोउ कंधन निज भुज धरि कै गमन हि मा
 दक दास न करि कै ७ हन हन के स्तन के हि वृज नारी लेह लखित गति मोरि निहारी
 ८ दोहा कोउ कह पांती पवन ते अव न डरहु वृज लोग मर स्तन करि ही अव सि मेदि
 सबन को सोग चौपाई अस कहिये कवसन फहराई श्रियोगोपिका ऊच उठाई १
 पुनियक सखि कोउ सखि सरि माही पद धरि वोखत भई तहो ही २ रेका ली अहि वि
 ष थर घोर तजहु आसु तुम अव यहि दोरा ३ भेष लमद दंडन अवतारा लीन्हो
 ब्रजदार न भुव भारा ४ पुनि सखि रैन सो कोउ सखि वोली अपने उर की आस य वोली
 ५ देवो सखा कराल दबारी जारन चहति प्रगटि दि सिचारी ई मद्ध नैन सवेय का
 वार तो हरि होइ वसकल तिहो ग ७ दू सरि सखि हं मानि मुरारी कोऊ सखी पुनिया
 लउतारी ८ दोहा सिलाऊ लखल थापि कै वांछिता हि महं ताहि अति सै डे रवा वैन लगी
 लेख कुटी कर माहि चौपाई बंधी सखी सो सुष असंगा यो मैया मैद धिनाहि चोरा यो
 अस कहि मूरि दियो दग दोऊ भई भया कुल सीत तह सोऊ यहि विधि और कस्त की
 लीखा विरचत भई सखी सुभ सीला ३ पुनि सिगरी जुरि कै वृजवाला आगे गमनी वि
 रह विहाला ४ पूछत रुंदावन त कलतिकन सरद कयाम हंछी जत कन कन ५ कछु
 आगे वलिकै वृज नारी धरनी मह हरि चरन निहारी कह्यो सखिन सो तह कोउ प्यारी
 इत ही कै निकस्यो छलकारी ७ जव धंज अकुसकुसि सहं कजा हरि पद चिन्ह लख
 हमन रजा ८ दोहा यही पंथ के कटिगयो सो कपटी चित चोर यहि मग के आली च
 लहु अव आस हि यहि वोर चौपाई अस कहि वलखली वृज नारी निरषत हरि पदा
 चिन्ह दुषारी १ लखत भई वलिकै कछु दूरी पिय पद जत निय पद माधि धूरी २ सि
 गरी सखी तहो जुरि आई यक ये कन को वचन सुनाई ३ लख हक पटक पटी कर आ

लीहंमकोयहक्षियायवनमाली ४ कोउप्यारीकोलैनिजसाथा रहोसुकायगहेतेहिं
या ५ कोननारिकेयेपदसजनी कौनसाहीगिलभैयहिरजनी ईजेहिं सुषकीहमसव
अधिकारी सौसुषलेतिपेकवहनारी ७ यकपंगपगटनयकपगटतभल तातेजानि
परतअसोखल दोहा यककरकामिनिकंधमेकरिकैकान्दरजात अवलपरतताते
चरननहिंभलकेपगंदात चौपाई जिमिकरिंदकरनीकेकंधे कैआपनीसुंडसनवा
थै १ भूसंतभुक्ततमहामदखाको २ तिमिगमनत सुतनंदववाकोकरिसनेहहरि
कोअवराधा तातिलहिनविरहकीवाधा ३ संगसंगडोलतिवनमोही तेहिसमभागा
औरकीनोही ४ गुनअनगुनपियकेहेनामा सोनहिदीसतहैयहिजामा ५ कहवावा
तदक्षिनभगवाना चहियेसबमेभाउसमाना ई सोहमकोतजिलैयकप्यारी छिपकुंज
महकुंजविहारी ७ हरहिकेलेसनामहरिताते सोगुनअवनहिनेकुरेधाते ८ दोहा ता
जिकुलकुलिकुलकानिहूं आईवनजिनहेत सोखलिहंमकोछिपिरहेपाक्यादुषनहिं
हरिलेत चौपाई सबकोउवाकोईस्वरभाषे वहईस्वरतानेकुनराषे १ जोसमरथहोवै
सबभांती तोदुषहरेआययहिंराती २ हैगोविंदमनकीसबजौनै भेटतविपतिननिक
सतप्रांने ३ वहसपियहतजिसपिनसमाजू रजमेसुखलूततिसतिआज ४ हैअभी
तसवतिनसोआली लगतिहोयगीहियवनमाली ५ सोधनधनधनिधनिधरनीमै
वरवरनीवरवरवरनीमै ई कैलासीकमलाकरतारा नासनहितअपजन्मअपा
रा ७ जोहपियकीपदरजसिरधारै सोपियकीरजवारहिंवारै ८ सहतिहोयगीआ
जुअकेले विहरतवनवनकान्दरभले ९ दोहा तवकोउपनिवालीसषीसांचकह
जितेवीर पियपंदपरतेहिंपदपरषिउपजतिपूरीपीर १ चौपाई जोदुर्लभअधराम
तपियको रसोअधारहमरिजियको १ आजुअकेलीसोइअ नोषापियतहोइगी
भागनिचोपी २ कुंजनकुंजनविहरतिकैहै पियकोतजिअवक्योइतअहै ३ पुनिकछु
आगूचलिरुजनारी नवविनकेअकुरनिनिहारी ४ तहंनहिंकामिनिकेपददषी तव
वालांचितमेअसखेपीप्यारीकेपदविनगडिजैहै तेममसगंधदअतिपैहै ई असवि
चारितेहिकंधचढाई चलेगयोअवहींकितथाई ७ तिनकोतनमनतेसोइप्यारी
सुधिनहिंताकोनेकुहमारी ८ कछुआगेचलिकैकोउवाली सनिकहतिनैवातअ
तोली ९ दोहा कामिनिकोकंधेलेथेकामीकान्दरजात भारमरेपदधसिगयेतेपरगटदरा
सात १ चौपाई पुनिकछुइरिगईसवहेली देषीकुसुमचुनीयकवेली १ तहंवोलीकोउ
लषयकसंजनी लीलाकरीजोपीनमरजनी २ तोरनहेतकुसुमजसदाको हियउ
तारिकंधतेधियाको ३ लगेकुसुमतोरननिजहोथा प्रानपियारीकोलेसाथा ४
तोरनकह्योकुसुमसविजोई ऊलेकरकरिनोसोसोई ५ येडीवठांकरतकरज
हिं पगअगुनीउपटीरजनीचाहि ई कान्दभयोकामिनिकरवरे करतसोइतिहा

केमनदेरे ७ पुनिकोऊबोलीहजनारी यहथलतोसषिलेहुनिहारी ८ दोहा प्यारीको
 वेठाइकेयाहीकुंजरसाल निजकरसोवहुकुसुमचुनिवेणीगुहीगोपाल चौपाई की
 न्होकेसिकुतइलआली नंदनंदनकपटीवनमाली १ हमकोछुलिछुलियाइतआई
 लियनिसंकतियेअंकलगाई २ सोतिसनेहंहिसनोसोवरो ताकाछुविमहंभयोवा
 वरो ३ यहिविधिकहतविविधिविधिवेना वारवारद्वारहंजलनेना ४ हेरहिहरिक
 हंकुंजनिकुंजनि तयैतोपसुनि सुनिअलिगुंजनि ५ खगैचंदकरसरसमतनतन क
 लपसरिसबीततेहेछनछन ६ खाग्योमनपियचंद्राननमे विलपितवागैवृंदावन
 में ७ गोपिनमथितेजेहितिआकांही खेदुरिगेहरिकाननमांही ८ दोहा सोसिगिरि
 नतेआपनोमान्योपरमसोहाग सषिनत्यागिमोपरकियोहरिअतिसेअनुराग ॥
 चौपाई मेरेवसहंकुंजविहारी मोहीकोमानतनिजप्यारी १ जोकहिहोभैकरिहैसोई
 औरसषीसोधीतिनहोई २ जववेनीगुहिचलेविहारी तवहरिसोसविगिएउचारी ३
 बहुतदूरिसषियेनतजिआई विविधिभांतिकीकलादेवाई ४ हमथकिगईसकहि
 चसिनाही कहाकरैअवकाननमांही ५ नुमतोसषनसंगषेखवैया बहुतदूरखानाहि
 यकैया ६ ममकोसलपदकटकलागे अमितकहौचलिहैकिसिआगे ७ जोहमरेपु
 रराषहुपीती तोअवकरहुखालयहरीती ८ हमहिलेहुनिजकंधचदाई चलहुजहो
 मनहोयकन्हई ९ दोहा सुनिप्यारीकेवैनअसगर्वितेजानिवनाय नंदनंदनबोखे
 वचनसंदर्मदमुसकाय चौपाई हैंसतिमेरीप्राणपियारी मनिहोंसवविधिसीष
 तिहारी १ चढिममकंधचलेदुतआछि आवनचहंहिसषीसवपाछे २ असकहिपे
 ठिगयेगिरिधारी चढनखगीसोगोपकुमारी ३ तेहिछनमेहरिअंतरधाना पिया
 हिनसषिततखोअभिमाना ४ गिरीभूमिमहविलपतप्यारी तनकीसुधिनहिनेकु
 सैभारी ५ पसरिपुहंमिठिकैपुनिप्यारी चहंकितवितवतिरुदतिपुकारी ६ होया
 नाथहप्राणपियारे मोहितजिअवतुमकहांसिचारे ७ केहिदिसिकेहिथलकेहिवन
 मोही होकहंकहुकंतकतनाही ८ दोहा जिनकुंजनमेसोहिंमिलेभरिभरिवांहुवि
 साख तिनकुंजनतेअवनकतकटिआवैतेदखाल चौपाई किषेकोनरासीअपराधा दर्खो
 दुसहविरहकीवाधा १ मैगरीविनीहोहजनारी सवविधिधीतमआसतिहारी २ तुमा
 विनयेकछननाहिजिऔगी खेजिगरलयहिठोरपिऔगी ४ तुवंविनयेकछनकल
 पसआना दीततमौहिकहंअहैसुजाना ५ औसीहांसीअतिपियकीजे जायेयहतना
 छनछनछीजे ६ विनाएवरीमूरतिदेवे त्रिभुवनखलहसमखलेपे ७ देगिमिलहुभोक
 हेअवप्यारे कसनदयाहियहोतिहोरे ८ मोहिअकेलीछांडिछियाने तेरेगुनरतही
 प्रगयने ८ दोहा रेकपटीअतिनिरदईकारेनंदकिरोर कसलरसावतदरसविनया
 जवनिताचितचौर चौपाई विलपतियहिविधिसोहजवाला डोलतिमंदहिमंदविहा

ला १ स्यामस्यामनुषदेरतिस्वामा कूनकूनकीजिहोतितनलामा २ सोसषिको अतिकर
 नविलापा सुनियेक सषिलहिसंतापा ३ तामुनिकटचखिगईतुरते देशेतिहिंविख
 पतविनकंते ४ पूकूनलगीताहिकसप्यारी फिरह अकेलीविषिनिमभारी ५ धौ
 इतनुमकोकान्हलेवाई छौडिअकेलेगयोछिपाई ई कैधौतजिसवसपिनसमा
 जेहरहुनुमहुं आजुवजराजे ७ सुनिअसीसषियेनकोवांनी बोलीवजसुंदरिखवि
 योनी ८ दोहा तुम्हरेमधितेसोहिसषिलेआयोइतस्याम सेवकाईसवविधिकरीष
 हिवनठामहिंठाम चौपाई अवहोमोहिरगाइप्यारी कहुंइरिगोकपटीगिरिधारी
 १ सुनिमृदुवचनभईमतिभारी ताकोछलजोनेउनहिंगोरी २ जोपहिलेअसजन
 तीसजनी तौनआवतीसंगयाहिरजनी ३ प्रथमहिंवाधिप्रीतिकीडोरी पुनिल्ल
 हांमेडासोवोरी ४ रईनिईईकेसंगमोहां विरचैप्रीतिरीतिकीनाहां ५ सुनितीकोअ
 सगिरादुपारी बोखतभईसकलवजनारी ई कोअसजोकरिहरिसंगप्रीति पारहिंपु
 निनविरहकीभीती ७ कान्हवानिजेकरैपतीती निनकीहोतिअवसियहरीती ८ ॥
 दोहा मुषकोमखउरअतिकठिनछलतनहोतअपाउ छलिछलि छलियाअखिनको
 केहिउरकियोनचाउ १ चौपाई असकहिकैतेहिंसंगलेवाई हरिहेरनहितसकलसि
 धाई १ जहलगिरहीमयंकजोन्हाई तहलेगिहेरतभईकन्हाई २ आगेरहप्रासंघन
 वनघोरा ठोरठोरअधियारअघोरा ३ सोतमलषिसजनीकोउबोली आगेजायहो
 हुकतभोली ४ चंदचौरिनीचहुंकिनछाई छिपुतिनकोनिहंवस्तुछिपाई ५ यहिमह
 किमिछिपिहेंघनस्यामा होतोतौरी सनकहुंमा ई कहहुंजोवनछिपानकहुं
 खोजेतेहठितिनकहुंपैहें ७ वौतेहिंमुषससिकोटिप्रकासा किमिछिपिहेंतममहके
 हिंआसा ८ दोहा तातेअवहेरुनहीहेर मिलिहैनाहिं मिलिहैतवहैहै अवसिदायाजवउ
 रमाहिं चौपाई चलहुकलिटीतटमहुंआली तनमनसोसुमिरहुवनमासी १ गाव
 हुविनकीकीरतिप्यारी तोमिलिहैहठिकुंजविहारी २ यहसुनिलौटिचलांछजवाला
 मनलाग्योसवकोनंदलाला ३ करहिंगोविंदकेरगुनगाना हरिचरित्रकोउकरैमहां
 ना ४ तनमनसकलकैस्त्रसोलाग्यो दुसहविरहवडवानलजाग्यो ५ भूलिहुघरसे
 धिआवतिनाहां छाईहरिखविनैननिमार्हां ई आपपुलिनपुनिअलिजमुनाके
 ताकतितरलतरंगनितकि ७ वैठीसवसमाजनिजजोरी वारीविरहविष्यादजगो
 री ८ दोहा प्रगटनहितनंदलासकेरचिरचिपदनरसाख विनयकरतगांवेनल
 गीअतिविनीतवजवाल १ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजवांधवेसश्रीविख
 नायसिंहोत्तमजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीरुस
 चंद्ररुपापात्राधिकारिधुराजसिंहजुदेवकृतश्रीभागवतदेसमपूर्वार्थानंद
 मुनिधौविंस्तरंगः ३० गोप्यकनुः अथगोपीगीतखलितपद जयतिनंदनद

निज नगावतरहत रिवस निसिनासति अनहोनी अवनमंगल प्रदच्छ विच्छाई पूरुव
 पुन्य किये तेइ जेमहि वितवहि वयुगाई १८ सोई अवरहेया अधारहमे नातो छन वि
 छुरेतुमको जिय भेटते जायजमै हंसनि हरिहेलिनि सुषदाई प्रेमपगीवहत कनिता
 रीछी चलनि चारुताई १९ लखित विहरनि कुंजनि माहीं हांसी करनि रावरी हैं सिहें सि
 विसरति अवनोहीं करै जो कोउ तिहरो ध्याना ताकी विथान रहति तन कतन सुषपाव
 तनाना २० हिये धरि सरति तिरमंगी वैठी हैं मजमुना के तट मे प्रेमरं गरंगी २१ नहो
 ति विथातन की दूरी यह मन मे गोपाल लाल अचरज लागत भूरी २२ छये कहै कपट
 कारे कतन सुनत अववात हमारी जात चलो मारे २३ कठिन वन को मल पद तेरे ॥
 लगिन जाहि कहु कंटक आवहु आसु सषिनेरे २४ चलहु जव गोवन के पाछे
 लै करल कुटीवेन वजावत चानिक वनि आछे २५ तवहि मन होत रह्यो अैसे लो
 लहि धेनु चरावन पठवत नंदव वाकै सो २६ कमल को मल सुंदर पगमे लगत कव
 हुं कंटक कंकर जो काह कहत जगमे २७ हमारो मन अवहु डरपै है करी लकी कुंज
 घनी छंदा वन अथर थरपै २८ जवै तुम सांभस मै प्यारे आवत हो गौ अन के पा
 छे मुरली कर धारे २९ कपोल न भूल कि अल ककारी गोरजरंजित रुचिर वदन छ
 वि आलिन सुषकारी ३० मनहुं ईंदीवर अलि माला अैसे मोहं न तुव मुष निरषत मे
 है वजवाला ३१ ललाल लचावहु को जियरो को नहु लसि हरि निज हिय की जतु ३२
 जहे लिन हियरो ३३ मनोरथ पूरक पद तेरे जो कोउ विषति परे पर सुमिरत दुषना
 रहत नेरे ३४ सुनो अैसे हम निज काना धरहु आय निज पद हिय हमरै तो फला
 जाना ३५ धरनि मंडल मंडनकारी जो कोउ परसत चरन तिहो रोते हिं अनद भारी
 ३६ मिलौ न हितो पग भरि देहु तो हम विरह विषति तजि वन ते जहे निज गेह ३७ चरा
 न जस पूजति है कमला ताते अधिक प्रेम भरि पुजि है गो कुल की नवला ३८ न सोह
 ति अैसे निहुराई जो अस करन ह तो तौ कर परक सखिय गिरि राई ३९ तिहो रो अथ
 रामृत प्यारे सुरति स मै अनद उपजावन हरत सो कसारे ४० सवति मुरली किया
 तेहि जूं तो तदपि देहु हम पान करै गी कहुं हि न हों मूको ४१ ललाते हिं ये कह वार
 पिये पुनि न रहति सुष आस और ककुते हि विन काह जिये ४२ कुटिल कुंतल तु
 व अहिकारे हेरत ही हि ठि मदन विषम विषय सरत तन सारे ४३ कलानि धिको टि
 न छु विछावे देषत ही मुष वनत कहत मुष ककुन हिं वनि आवै ४४ विरंचिमहाजडह
 मजाने तुव मुष निरषत नैन नैन मे पलक नि निरमाने ४५ आहु जव धेनु चरावन
 को तव लुव विनद कपलक कल पसम वीतत यातन को ४६ पितापति पूत सुजना
 भाना तुम्हरे हित गोपाल न राख्यो निन सो कछु नाता ४७ सुनत मुरली पुनि दत आई ता
 को फल तुम दिया लाल जूवन वन विलषाई ४८ नंदको पूत चूत धूतै वजनारि न देहा

गादुखानहि आवतअजहूँतै ४८ करतकोउजगमहँअसनाई प्रथमपियाइपि
 कृषकेरिविषमेखतमुषमाहीं ४९ रसिकतुमनामहिंकेसालाजोरसरीतिजान
 तेतौनिसितजतेरजवाला ५० लखवैविसरिगईवतिया कहतहतेरजवाखनको
 लखिसीतलममछुतिया ५१ जदपितुमभूलिजाहुहमही तद्यपिहमभूखेहुनभू
 लिहँकवहुंकंततुमही ५२ हंसनिकीफंसनिकसीतेरी तापरपुनिचितवनिको
 चावुकमासोहरिहेरी ५३ धांधियुनिप्रेमकोठरीमे कोनआयदरसावतआनन
 अवकाहेजीमे ५४ कौनहमकीन्हेआपराधा जातेहमैषोलाप्यवीचवनदीन्हीअ
 सवाधा ५५ करोतकसीरमाफ्यारे निजविसालउरमेखगायअवहोजनहींनारे
 ५६ जदपितहंकीवास कमला तद्यपितासुदासिकाहैसबरहिहैरजअबला ५७
 लखकसागीहियलागनकी मिलहुहमैकरिसपथलालअवपुनिनहिंत्यागनकी
 ५८ मोहँनामोहिसियोमनकोमनमोहनकतकरतहमारोतजनपानतनको ५९
 अहोवृजजीवनजसुदाके मद्रामाधुरीभूरतितेरीवसीनउरकाके ६० निरषितुम
 कोदुषकेहिनगयो तुवपदप्रेमपगेरजनायकमंगलकेहिनभयो ६१ नुहँहमही
 भरिअधिकभई प्रानदानकिमिआयदेहुनहिविरहसतायतई ६२ बिनातुम्हरो
 हियमेलगे विरहानलजरिहँरजगोरीअवनवनतत्यागे ६३ सखिलसुषदायक
 वनमाली कतयहनामधरावतअपनोदुषदायकआली ६४ मिलोगेजबलौना
 हिप्यारे तबलौइतहंवैठिरहँगीअनसनप्रतधारे ६५ कवित चरनसरोजरोजरे
 जजेउरजनमैनासबमनोजवोजहेतधारतीरही पैअतिकठोरकुचकोमलपदारा
 विदनिजजियजानिकैवित्याविचारतीरही तेईमृदुपार्यनसोविषरोकठिनभूमि
 जामेहंसतनमनधनवारतीरही रघुराजयहदुषअवतौसह्येनजातऔरजस
 तसकैइहोविसारतीरही १ इतिसिद्धि श्रीमहाराजाधिराजवांधवेसम्प्रीविस्वना
 थसिंहात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहादुर श्रीकृष्ण
 चंद्रकापीपात्राधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकते श्रीभागवतेदसमपूर्वार्थिआना
 राम्बुनिधौयेकविसस्तरंगः ३१ ॥ ३१ ॥ श्रीसुकोवाच यहिविचिकरतप्रलाप
 वीतिगयोककुफाल रजनारिनविरहिनतहामिलनहींनंदलाल ववतिनकेतनते
 तुरतपीरजसिगरोभाग रजवनितारोषनलगीरागतरागविहाग २ तलफिरदा
 हरिदूरसको भरीलालसावाल केवलजियजैबोरहुषा सरितटपरीविहाल कवि
 न आंधरेको आंषिजैसेकलपवितायमिलैवरसैसलिलज्योसुषातलविसाखीहै
 मृतककेमुखजैसेपरतिपिपूषधारपाशवारिवूडतमेनोकाज्योविसाखीहै रघुराज
 चातकवदनजैसेस्वतितिवृजजनमदलिहैदेवदुमज्योसुषाखीहै जरतनिहारिविरा
 हागिप्रजहँलोवेलीप्रगटभातैसैधनस्यामवनमालीहै २ लसतअमंदमदहसत

मुपारविंदपीतपटफहरातउरवनमालहै बाँयेहोथवाँसुरीसैंदाहिनेलकुटलो।
 नीकटिचउरासीपगनुपुररसालहै अलकैअमोलकोलकुंडलकोसगोसमौखिमा
 रपथनकोमुकुटविसालहै कोटिगनमथनकेमनकोमथनवारोवीचव्रजवालनके
 विलस्योगोपालहै ३ पीतमकोलषिष्यारिनकेविकसेद्वगवारिजसेरुविरासी येक
 हींवारउठीअतुराई मिल्योमृतकैमनुप्राणप्रवासी जेदुषकैअसुवातेभयेसुषा
 केअसुवाअतिप्रीतिप्रकासी चारिह्वोरतेचैनसनीधनस्यामकोघेस्योधनीच
 पलासी ४ कोईलगाइहियेपियकोपुनिप्रीतमकेरसमेअतिवारी कान्हूकोकर
 कंजगह्योअपनैकरकंजनसोंरुजगोरी श्रीरघुराजकहैमनोवालवयायकरो।
 अवलाखकरोरी पैअवजाननयेहौकहूँहमसोंकरिकैकेतनोवरजोरी ५ कोईल
 लीललाकौहियेलाइअन्याअप्रमोदकैसिंधुसोहाई चंदनचर्चितचारुभुजापि
 यकोलियोकंधमेधारितहोई श्रीरघुराजकहैमनोगोरीरहेअवलोकैहिंकुजदुरा।
 ई येभुजभजिहमरिभुजानिपेनाहिलताविपैराजैकनहाई ई कामिनीकोईनिसंक
 तहोंभरिकंतकोअंकहिंपेमकीयासी पीतमकेमुषकीगिरीवारीगहीजगहोथन।
 सोंसुषरासी श्रीरघुराजकहैमनुअैसेयहीलहिवेकीरहीहमआसी जूठिहहैमुरा
 लीकीसहीपैतकतजिजातनमोठीसुधासी ७ कोईसबाहरिकोहियरोअपनोहियरे
 धरिकामकोजीती फेरिगोविंदपदेअरविंदधस्तोउरमेसुषकंदसप्रीती तापतई
 रघुराजमनोव्रजराजैकहैगुनिकैअमभीतीयेउरथारिवेजोगललाविचरेवनमे
 सोवडोविपरीती ८ कोईभद्रभकुटीविकुटीकरिदतनिसोंअधरानिकोसरति
 पीतमप्रेममेपूरीप्रियारसहरिसिकेद्वगआसुनिहारति श्रीरघुराजवियोगकी
 भूलिहियेमहवारहिवारविचारति केतीकलाकैकटासनिसोंमनोकान्हूकोकोमा
 कसानिसोंमारति ९ कोईललीतहंलालनकोलखिलायउरैषडांसामनेजाई कान्हूके
 आननकीसुषमासुधापीवनहेतुप्रियाललचाई जानिपलेकलपेसीनेवारिपलैर
 घुराजचलेनचलाई पौनकरैकिनहैकिनपेअपिकातिविधानहिनेकअपार्इ १०
 व्रजवासिनीप्राणप्रियाहरिकीरुविमेरुकिकैमनमोहिगई हरिकीमहामाधुरीमू
 रतिधारिहियेहठिअैसीविचारिलई अवजोननपैहेकहूरघुराजललायहवातम
 ईसोभई असठीकहीठानिठगीसीठईठकुरादनिनेननिमूदिलई ११ रोहा जिमि
 चतुराकोपायकैचिततेकुमतिपराय तिमिद्वजपतिलहिवालदियविरहविश्यावि
 सराय चौपाई विरहविगतव्रजवालविसेषी हरिकहंप्रानहुतेप्रियलेषी १२ चहुँकि
 तघेरिषडीरुविछाई हरिआनननिरपहिंदकसाई २ तिनकैमथिसेहतघनस्मा।
 मा मनुसक्तिनमधिब्रमूलसामा ३ पुनिहरिहेलिनसोंअसगायो तुमहिंविरहदु।
 पचहुतसतायो ४ विरहतापनेतपोसुंदरी पहिरीकंकनसरिससुंदरी ५ चलहुजमु

नतदमहसवप्यारी कृतियांसीतखदोयतिहारी ई असकहिसिगरीसविनले
वाई जमुनापुलिनगयेजदुराई विकसेकुंदचंदमंदारा बहुतत्रिविधिसारूतसुष
सारा ५ गुंजहिंकुंजनिंकुंजनिभृंगा निसिहेंनोहिविविधिविहंगा ६ दोहा चंदचांदनीवा
रुअतिचारिहुदिसिद्धितिह्या अतिअनेंदउपजावतीयकमुषवरनिनजाय चौपाई
उठहिंजमुनकीतरलतरंगा उठहिंसीतकनपर्वेनप्रसंगा १ कोमलअमलपुलिनते
करहौंमिलिपरागवहुरंगकविभरही २ स्यामसहितसवियांतहूंजाई मनकोसक
लमनोरथपाई ३ विरहतपितआंसुनतेभीनो कुचकुकुमसवलितअतिभीनो ४॥
अैसेनिजनिजवसनउतारी मरिहोउतारेतमुरारी ५ निजहोथनसोदियोविका
ई मानहुंविरहदसादरसाई ६ जागिनहियकोवैठनवारो सोवैठतेहिंनददुलारे

१ वहं कित ते सिगरी रज नारी वैठत भई खेरि गिरि धारी २ दोहा जोहरि मरति मे
वसी निभुवन की सब सोभ तेहि दरसन वाढत तिय नख नख ननवन वलोभ १ चौपाई
मेद विहसि करि भकु टि विलास हेरि हेरि देहरि हि हुलास १ बहु विधि प्रिय कोति
यसन मानी निज निज उर धरि पिय पद पाली २ सुमुखि सराहि सगहिक न्हाई प्रनौ
कोपने सुकदर साई ३ जवु ती जु गुलज सज कर जोरी कही किल सो गिरा नि होरी ४ गो
प जवु कोउ जन पिय न भजत है भजे निजे तेहि आपु भजत है ५ कोउ अस
जग मई होइ दयाला विन हूं भजे भजहि सब काला ६ कोउ निरदेहे ते जग माही भजे

हुअनभजेहुभजतेनाही ७ इनमेकहोकोनपियनीको सोहमकरिलेबहिमनहीके
 ८ रोहा सुनिवृजवनितनकेवननजुक्तिभरेजदुएय मंदमंदबोलतभयेमंदमंदमु
 सकाय श्रीभगवानउवाच चौपाई भजहिपरसपरजेजगमाही तिनमेप्रीतिरी
 तिकछुनाही १ केवलनिजनिजस्वारथहेतु बांधहिपरमप्रीतिकरनेत २ विनहुंभ
 जेजेभजतसदाही तेइककनाकरजगमाही ३ हैतेजननी जनकसमाना प्यारी
 तिनकोप्रेमप्रमाना ४ नेहधर्मयहहेनिरदाष्ट करवनरोषेहपरकोहरोष ५ भजे
 हुंभजेनहिजेसंसाए सवितेप्राणीवारिप्रकार ६ प्रथमतेइजेधरेसमाधी तनसु
 षहितमतिकवहुनसाधी ७ पूजेपुनिजेपूरनकामा जिनकोकाहसौनहिकामा ८
 रोहा तीजेजेउपकारकोमानतकवहुनाहि तेइरुतप्रकहावहीअतिनिंदितजगमा
 हि चौपाई चौयेहपुनिजेगुरदोही सवपेरहतसराअतिकोही पहसुनिसवैसखीमुसा
 कानी तिनकोअभिधायहरिजानी २ चोखतमेहंसिरसगसिवानी मोहिनतीजोबीजैमानी
 ३ जोकेउभजेमोहिजगमाही वेहिहितहोतभजोमैनाही ४ जमेकरैनिरतरध्याना समा
 पदवादेप्रेममहाना ५ ज्योअधनीधनपायोभारी भयोविनासतासुपुनियारी ६ नौवाको
 धनसुरतिनभूखे कुधापियासकरतिनहिंसखे ७ तुमनौहमेरहितहजनारी लोकवदजा
 तिहविसारी ८ रोहा अंतरधानभयोजोमैसाप्यारी यहहेतु जामेतुममोमेकरहुधीतिरी
 तिसुषसेत चौपाई तातेकरहुकोपनहिहमपै प्रीतिहमारीहैअतितुमपै १ गनोनही
 अपराधहमारा दियवडा येमैप्रेमतिहोरो २ दुस्मजगेहनेहकीडोरी तुममेरहित
 सिगरीतारी ३ रदोजोकोदिवर्षजगमाही तुमसोकवहुंवरिनमेनाही ४ करिनसा
 कौंकछुप्रतिउपकार यहीससमनअहेहमारा ५ वढीप्रीतिसवमोहहमारी येक
 हमहिमहंप्रीतिनिहारी ६ तातिअधिकअहोतुमहमते हमसुवविधितेहारेतुमते
 ७ करदुरासअवमोसंगमाही विशारहानेकहुंतननाही ८ रोहा यहिविधिवचा
 ननरचनकरिगोपिनकोसमुभाय भयेमौनमाधवतहोमहमोदइपजायाइतिसि
 हिश्रीमन्महाराजाधिराजवाधवेमश्रीविस्वनार्थसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधि
 राजश्रीमहाराजश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्ररूपापात्राधिकारिरघुराजेसिह
 जूदेवकतेश्रीभागवतेदसमपूवार्धव्यानदाशुभिधोदाभिसंस्तरंगः ३२ ॥ ॥ श्री
 सुकौवाच रोहा माधवकेमाधुरवचनसुनिसिगरीष्टजवांस बारहिंवारसराहिको
 त्याग्योविरहविसाल चौपाई सवकेपूरनभयेमनोरथमानहुंजीतिसियोतिनम
 न्मथ १ तहंउठिदृढाविपिनिबिलासी वृजवांसनवालोसुषरासी २ चलहुकरहु
 अरुसुंदररासा लेहुअनूपमसवैहुलासा ३ सुनतसुंदरिनअतिसुषपायो रासक
 रनसिगरिनवितलायो ४ उठींसकलतहंयेकहिंवारा गमनीसंगहिंनंदकुमारा ५
 जमुनापुलिनपरमरूविछावन वृजहेखिनकोहियहुलसावन ६ तहंजदुपतिजु

वतिनजुतजार् लागेकरनरासरसछाई ७ यकयककोकरगहिगहिआलीकरि
लीन्होमधिमेवनमाली ८ यहिविधिमेंडलमंडितभयऊ सवकोमनमोहनमहंगय
ऊ ९ मिलहिंदमहिंकोनदकुमारा अससिगरीमनकियोविचार १० दोहा वज्ज
वतिनकीजानिकैअभिलाषाअसस्याम बहुतरुपतहंकदिलियेसुषदायकसुषथा
म चौपाई येकयेकप्यारीकेमधिप्यारो सोहतभयोसिंगारसमारो १ मनुहुहमलति
काचहुंबोरा विचविचतरुतमालसबठोरा २ मानतमंदतहोसवप्यारी मेरहीद्विग
हैंगिरिधारी ३ मोहैअरुमेहैनीतहोहो करिलीन्होसिगरेगलवांही ४ तहंमंद
गमुरचंगसुवीना बहुउपंगजलभंगनीना ५ डफकरनाखवेनुकरतारा दारापट
हसितारगितारा ६ वेहलोसरंगिरवावलेदू डिंडिमितरहीदायकमोदू ७ तव
लंतमूरामुरजमजीरा नौमतिदोलकभरभूअसीरा ८ दोहा विविधिभौतिकेओ
रकुवाजवजेअपार मानहुंहरविपिनिकोकीन्होसुरनसिंगार चौपाई लखनह
ततहंजदुपतिरासा चढेविमाननयदेहुलासा १ दारनसहितदेवतहंआये सुनि
वाजवहुवाजवजाये २ सषिदजताविनअरुजनाये रहीजदपिनिजनिजपति
साथै ३ तबपिसुरदारनहियहरिगे हरिसोभासमूहदृगभरिगे ४ सुमनससु
मनससुमनसनारी वरषहिसुमनससुमनसवारी ५ हरिकोअमलसुजससवगा
वैं योमविमाननचदेसुहावै ६ कोउकरिनदूरकीभूनकारी गतिलैलैनावहिदृज
नारी ७ कोउकटिकिकिनिकलरतकरिकै गतिराचतौनाचतांफिरिकै ८ कोउक
रिकंकनकोकलसोरा नाचहिंचखितवहिचितचोरा ९ दोहा रासमेंडलीमहि
मेरहीमधुरपुनिहाय गोवैहिंरगसुहोवैनेचतुर्दिरसाय चौपाई वज्जनारी
केवीचविहारी वीचविहारीकेवज्जनारी १ मानहुंपुष्पराजकोमाला अधिमधिनी

लकमनिखविजाला २ कोउचुथरकोकरिअतिसोरा लेहिभेटकरिवहुविधितेरा ३
 कोउफेरीलेवसनउदावे विविधिभांतिकेभाउदेपावे ४ कोउसपीमंदमुसका
 ई नैननवावतिसाजदेपाई ५ कोकलचावतिभूकुटिनकाही तालवधानडगति
 कहुनाही ६ कोऊचटकसौदतिछजनारी ताकीकटिनहिपरैनिहारी ७ कोउ
 चितवचलनिरषिकन्हाई निजअचलपटदेतिउडाई ८ दोहा कोऊआपनेअमो
 लजेआनुपमगोलकपोल मधिमुक्तननिरतावतीकुडलमडलसोल चौपाई
 नाचहिगावहिभाववतावहि मनमोहनमुषमेटकलावहि १ नीवीसिथिलवहत
 नसेदूनेचतकरतअमतरपिअपेदू २ सुलीअलकमुषमेरुहराई मनहुंस्थमच
 नससिदरसाही ३ स्यामास्यामस्यामसगस्यामा जनुवहुदामिनिवहुघनस्या
 मा ४ कोउदेतालकहतततयेइया तेहातालपेनचतकहैया ५ अतिऊचसुरमुषा
 दलगई गोवहिहरिप्यारीमनभाई ६ गोपिनगावतमेतेहिकाले भयोविस्वयह
 स्वरकोआले ७ कोकहिसकेभागतिनकेरी रुनरुनजिनपरसहिहरिहरी ८
 दोहा तानलेतकहुकान्हतहंपंचमत्रिविधिवेलाय तहप्यारीकोउतानलेटीपहि
 देतिलगाय चौपाई नंदकुमारमहासुषदाको वारदिवारसराहतताको १ सोस
 निकोउसषिकेस्नसनेही टीपहुकोटीपहुलेखेही २ तोहिलासहसिहिपलगाई
 कहिहतोसमकोउजगगाई ३ अमितसामरीहरिकरकरिहरषनिकरला
 हिथिरेहरिहीअरि ४ कोउहरवरगिरधरुउरधरिअसमरसरकरजरभरदिया
 दारि ५ कोऊअमितहरिनिकदनिहारी हरिकंधहिअपनोभुजधारी ६ जनुतमा
 लपरकनकवल्लिका डोलवलैकचविलगमल्लिका ७ कोहसषिकोहरिनिकदवोला
 ई धरहिकपतेहिभुजाउठाई ८ दोहा इंदीवरकीसुरभिजेहिकेसुरलेपितवाहा
 सुपीसपीपुलकितवपुपचूमतिसहितउच्छाह चौपाई कोउसपितहनाचतिरंगरा
 ची लेतितालजुतगतिअतिसांची २ गतिजतिजेचरननतेलेती कुडलकरहिकपो
 लनतेती २ पुनिहरिकोवहभाववताई देतिकपोलकपोलमिलाई ३ निजमुषा
 कीवीरीछजसाई तेहिआलीकहंदियोषवाई ४ मनहुंअमिततेहिजालिमुरारी दे
 पिपूषअमदियोनिवारी ५ कोउनाचतिगावतितहप्यारी कलचरननूपुरभ
 नकारी ६ नूपुरपगकदिमनिमजीरा करहिसमानसोरगमीरा ७ नाचतनाच
 तहरिद्विगआई हरिहिविरहकोभाउदेपाई ८ दोहा हरिकोकरनिजकुचनम
 थिलीन्होखलकिलगाय मदनविजैहितमनुहरहि पूज्यो कमखचदाय चौपा
 ई यहिविधिकरहिअनेकनभाऊ हरिनिरपतवाद्धतचित्ताऊ १ कमलाकंता
 कतजिनकेरो तिनको सुपुकहकिमिमुषमेरो २ केजनकुजनमेछजनारी नि
 हरहिविधिकलाकारप्यारी ३ हरितिनकेकीन्हगलवांही डोलततिनमुषनिर

षतजोही ४ गांवेंहिनाचहि गोपिनसंगा उपजावेंहि बहुविधिरसरंगा ५ केसन
 दिगम्बकतुताटका मनुष्यनदिगुदामिनीरुमका ई मागमहिमातीदरसाती
 मानहुं वक्याती लहराती ७ भरहि कपोलनतेश्रमवारी अनुबहुवरषारितुवपु
 धारी ८ दोहा पूरनसंसिसममुषल सेतपसरति प्रभाअपार पंजनद्रगकुचकोकक
 लउडगनहीरनहार चोपाई मनहुं सरदरितु अतिरुविहारी वज्रवनिनसरूपधरि
 ई १ फहरतपीतवसनचह्वारा सासिपकी मनुठारहिठोरा २ करपसारिअंगुलिन
 सकेली लेहिविविधिविधितिब्रजहली ३ तदमनुविनयकजनिमृनाला नूपुरसा
 रससोररसाला ४ पन्नालुविगा धूमकि आरी मनुहेमंतरितुमूरति धारी ५ कंपत
 गातहरिकोलषिसषियन भोरोमाचवहतजलअषियन ईमनुहुंसिसरितुवहुवपु
 धरिके आईरासमदिसुषभरिके ७ केसनतेप्रसूनवहरंगा यरुहिरुहिरपरनि
 प्रसंगा ८ दोहा अलिंगनअलिंगनसुषभरहिपिकरवै नूपुरसार करषिकवल्लभ
 यल्लवैपंकजमुषचह्वार चोपाई अनुवसंतरितुजदुपतिरासा नाचतिवहुवपुध
 रिचहंपासा १ किंकि निमिलिनकीभनकारी तैसहिं मुषमयंकउजियारी २ हरि
 मिलिवोअनंदरविपाई विरहसरितसरगयेसुपाई ३ मनुग्रीषमरितुधरिवहसू
 रति आईलषनसावरीसरति ४ कवहुंजोहोयमदनकरतीरु सोमाचक्ररचैसिस
 मारु ५ प्रेमपयानिधिउपजहिइंदउडगनप्रीतिसुधाकेविदू ई होयगजनजारस
 सिंगारु परमानंदसुमेरपहारु ७ तौकळुकेस्तरासळुविकेरी उयमाकहैसकु
 विमतिमरी ८ दोहा विचसोहतवज्रचंदज्वलहकिततेवज्रवाल मनुमेडितमा
 हतायमधिचहकितमालमसाल १ सवैया गायगोविंदकीकीरतिग्वालिनी संभ
 कोसैलत्रिलोकवनावैमोहंनकोतकिवारहिबारअनेकप्रकारकेभाउवतावैवेनी
 छुटीषचैफूलफवेळुविलाकांसरीरकोभानुमुलावै रत्नविलासमश्रीरघुराजभ
 रैसरभौरकीभीरुहभावे १ जोगतिलैलेनचैसिगरीतेउताखविमालकैकोटिकलैया
 जानहीतानमहानेहसेती प्रवीनवैगोकुलगाउलोगेया तैसहीतानननेरगतीसह
 जैमहैलैतो रिभायकनैया जाचिरह्योमधिमेमनमोहंनदेकरतालकहेततथेइया
 २ घनोसरी कहूहरिधायलेतहलीउरखायकहुंहेलीगाहहिरिहुंहलासउपजाउ
 ती कहूकान्हकरतकटासकामिनीपैकुलिकामिनीकटा लकहूकान्हपेचलाउती
 मृदुमुसक्याइकहुंलेतवज्रचंदजीतिचंदसुषीकहुंवज्रचंदकोखजाउती नालनकेवी
 चकहुंलासळुविलावैकहुंलाखनकेवीचवज्रवालळुविलाउती ३ कोईमृगजिनीकीसा
 वेनीळुविधनीळुटीकोईपिकेनीजाहिनीतीहंसमहरती कोईनातुरीकोभयाअचलहुं
 चंचलपैनेकहुंइंगचलकोचंचलनकरती रघुराजभूषनकेजालतनळुदेदूफूल
 नकेमाखतनहालकोविमरती प्रीतमकोप्रेममदपानकेकैप्यारी सवैभईमंतवारी

वृजकुंजनविचरती ४ दोहा जदुपतिरासविलासलषिमोहिगईसुरनारि जेजहते
 तहेंअचलकैयकटकरहीनिहारि चौपाई कोलमिलनकहखलकतरहंही धन्य।
 धन्यगोपिनकहकहंही तारसपतितारनजुतजोही गमनविसारिरह्योतहंमोही सर।
 दृष्टनिमादीरघराती हीतभईवृजतिरुषध्याती ३ हरिकोरासनिराषिसुषसारा॥
 थिरकैरह्याचक्रसिसुमारा ४ रहींतहाजतीवृजनारी पुनितेतनेहिद्वैगयेविहारी ५
 तेतनेहीकुंजनमहंजाई विहरतभेकरिकलाकन्हई ६ जानिअमितगोपिनगिरिधा
 री निजपटपीतकमलकरधारी ७ पौछनखगेसेदन्तकुला भेदक्षिनायकमुद
 मूला ८ दोहा कोकविब्रजसुंदरिनकीवरनिसकैमुषभाग जिनकेवसवैकुण्ठपतिहै
 गेकरिअनुराग छंदमोतोहरा कुंडललविषासीअलंकप्रकासी गंडविलासीछविमा
 सीअतिउल्लासी असमरसरगासीदुषदुतनासीचंद्रकलासीमृदुहासी पियमन।
 फीसी हरिकोसुषरासी देहरिदासीप्रेमपियासीकमलासी नचिचपलासी हरिकि
 तिसुधासीकलपलतासीनिभुवेनवासीगंगासीगामेजासी १ दोहा अमितजानिस
 पियनसकलकरनजमुनधनिलाजलविहारसुषलेनहितबोलेवचनरसाख १
 चौपाई चखहुकरैअवसलिलविहारा बहुतकियोकुंजनसंचारा १ करिजलकेलिक
 रैअमदूरी जैहै सकलआसतहंपूरी २ सुनतकह्योवृजवालसुवारी चखहुलाजह
 पुसीतिहारी ३ तवलेसपिनसमाजकन्हई चलेजमुनमज्जनसुषछाई ४ अधिमाह
 नचहंकितवृजनारी चलेजातगावतदेतारी ५ यहिविधिहिलेजमुनगिरिधारी प्रीत
 मसंगप्रमोदितप्यारी ६ मिलतसपिनभेमरदितमांसा कुचकुंमुमतेरंगीरसाला
 लहतसुरभिसंगकियेययाना गंधरवसरिसकरतअलिगाना ८ तहेंजलकेलिकर
 नसखिलागी परमप्रेमपागीवडभागी ९ नदनंदनअरुगोपनदिनी मनुगचंदय
 कवहुगयंदिनी १० दोहा कुंचकुंकुमकामिनिनिकोछुट्याजमुनजलमाहिं स्याम
 पीतसुरभितसलिलथलथलमेदूरसाहि चौपाई रतनजडितकंचनपिचकारी नि
 जनिजकरलेखववृजनारी १ हरिपैडारहिवारहिंवार करहिआडकरनेदकुमारा
 २ आपहुंलैमारहिपिचकारी चमकिजोहिचंचलवृजनारी ३ ताकिउरोजसरोज।
 नमारै चंचलअंचलसपीनिवारै ४ मुरिअसक्वायकटाक्षनिकरही प्रीतभेकर
 आनंदभरही ५ कहकुंचकेसरिसपियनकेरी ओवतहरिविहंसतकरफेरी इत्यो
 कपोललषिकजलरषा पौछहिविहंसिअनंदअलेषा ७ वरषहिंकुसुमदेववहुर
 गा चढेविमाननअतिहितगा ८ दोहा भईकलिंदीकुसुममयवडतसुरभिचह
 वोर सपिनसहितविहरतसलिलहिलिमिखिनंदकिसोर चौपाई जिमिकरनिन
 मधिमनकरिदा केलिकखाकरिदेतअनंदा १ तेसहिकरतसपिनसनमाना विह
 रतवहुविधिस्यामसुजांना २ यहिविधिकरिवहुसलिलविहारासपिनसहितपु।

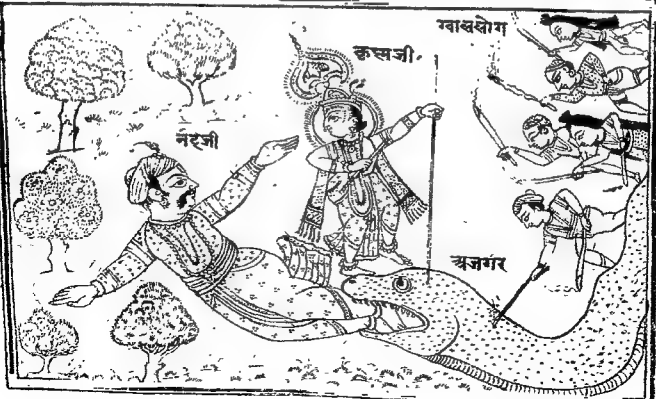
निन्दकुमारा २ निकसि सलिलने सपिनसमेत पहिरेन वलवसन कविसेतू ३॥
आलिनसहित तर्हवनमाली जमुनाकूलनकुंजरसाली ५ विहरन लगे लवतव

नसाभा जेहि सपिकाको मन नहि लोभा ई यल यल कुसुमनिसे जविकाई उड
तपराग परम सुषदाई करते भौर सार चहुं वोग नवल तिकाल हरै सव होरा ८
रोहा कलाकुत हल विविध विधि कुंजन कुंजन माहि कान्ह करत कामिनि सहित येक मु
षकिमि काहि जाहि चौपाई यहि विधिसरद निसामह भूषा कियो रासज दुनाथ
अनूपा १ कौन नहि अस जातो रुजनारी हमते अधिक दुति यपिय प्यारी २ सव
को कियो मनोरथ पूरे तनते भगविरह दुषदूरे ३ सौरत रुद्ध रहे भगवाना यह
प्रसंग सपिको नहि जाना ४ कहे कव्यमह जेर सनाना मेसेवन कियर सिक सुजा
ना ५ सो जदुपतिको रास विलासा सुनत काहिनहि पूजति आसा ई कामिनको नि
जकथा सुहावन यह लीला कीन्ही व्रज भावन ७ सव सपियन समान हरि प्राती द
ई नियाहि प्रेम कीरीसी ८ रोहा जेतनायकनायका हो उभाव अनुभाव रुजनारी
रुजनाथ हुं कियते ते चिनचाउ चौपाई सुनिके रासकथा कुरु राई भये सुचित युनि
विने सुनारै १ राजोवाच राषनहेत परम भरजादा देनहेत सेतन अहलादा २ ना
सनहेत पाप संसारा जगमह लियो कस्त अवतारा ३ धर्मसेत केवकता करता अ

हरक्षितारमकिभरला ४ अनिअधयहपरसनपरदारा कोनहेतकियनरकुमा
 रा ५ जुदुपतितौहै पूरनकामा कसयहकोन्होनिंदितकामा ६ अभिप्राययाकी
 जोहोई नासहु संसेकहिमुनि सोई ७ सुनतनरेसवचनमुनि राई बोलतभयो
 मंदमुसकाई ८ श्रीसुकोवाच रोहा धर्मविनिक्रमसाहसहुल्योई स्वरनमा
 हिं तेजस्विनकोदोषनहिजे सेपावककोहिं चौपाई ईस्वरकोडि औरजगमाही
 मतहुनै करहिं कवहुं असनाही १ करहिं जोहउवसनसहिं अजाना पीवाहिं
 षजिमिहरतजिअना २ वचनईस्वरनकेसतिजानो पैआवरनकहंसतिमानो ३
 धर्मविरुद्धईस्वरहुवैना सोनहिं गहनकरहिं मतिअना ४ संमतधर्मेकरजोहोई
 ईस्वरवचनगहिसवकोई ५ अनुचितउचितजोईस्वरकरई तेहिं फलदुषसुष
 नहिं अनुसरई ई तिनकेनहीदेहै अभिमाना वैकिमिखहै कर्मफलाना ७ जेज
 गमहै अनन्यहरिदासा तिनहिंनपापहु पुन्यप्रकासा ८ रोहा तौजगकेपेरकस
 दाजदुपतिपरमप्रताप महाराजकेसेकहै तिनकोपुन्यहुं पाप कवित जोपदका
 जयरागकोसेवतपूरनकामभयेवडभागी जोगप्रभावसवैजगबंधनछुटिगये
 भये पूरेविरागी तेहरिदासनको सपन्योजगपुन्यऔपापसकै नहिं ला
 गी तौजदुगजकोश्रीरघुराजकहै किमिपापऔपुन्यकेभागी रोहा गोपिनकेतिन
 पतिनकेअंतरजामीनाथ तौपरदाराकहै भईहियेगुनहुं नरनाथ चौपाई करना
 अनुग्रहप्रानिनकाही धस्योमनुजवपुहरिचजमाही १ असीलीलाकरीउदेती
 जाहिं सुनतहरिपदरतिहोती २ गापसवैहरिमायामोहे निजनिजतिअननिकद
 निजजोहै ३ दोषदियेकोउकेस्वहिं नाही रहैसवैनिजनिजगहमाही ४ रूढ़िना
 साजवहुं डहिचारी तनरजनारिनकहै पाविहारी ५ गमनहुं निजनिजगेहनप्या
 री मानहुं अवयहसीषहमारी ६ सुनिधियवचनदुषितरजवाला भवनगमनला
 गतसमकाला ७ पैजसतसकैहरिहिविहाई गमनीगेहनकोदुषछाई ८ रोहा पु
 निजदुनायकहुंतहोनेदभवनमेआय कियोसेननिजसेजपरकाहुं नपस्यो जना
 य कंदहरगीतिका रजवधुनसंगवजचंदकोयहरासपरमसोहावनो गावता
 सुनतअद्वासहितअनंदपरमउपजावनो अनयासआसुहिआसपूरतिकेस्व
 भक्तिमुपावतौ अघओघपरमअमोघमोघविसेषकैजविजावतो १ रोहा का
 भविजेयहकेस्वकी सुनैकहै जोकोय कामविजेतेहिं पुरुषकोजगतमडिहकि
 होय ॥ इति सिद्धिप्रीमन्महाराजाधिराजवांधवेसश्रीविस्वनाथसिंहात्मजसि
 दिप्रीमहाराजाधिराजप्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीरुक्मचंद्रकृपापात्राधि
 कादिरघुराजसिंहजुदेवकतेश्रीमत्भागवतेदसमपूर्वार्धेआनंदासुनिधौवर्णसि
 सत्तरंग ३३ ॥ ॥ रोहा श्रीसुकोवाच येकसमैरजअविकाउत्सवरहोनेस॥

नंदादिकगोपालतर्हसिगरेविगतकछेस चौपाई जाधिसकटवैखनवलवाननग
मनतभयेअविकाकोनन १ तर्होसरस्वतीनदीनहार्द सिवकोपूजिपरमसुखछा।
ई २ खेवहुविधिपूजाकीसाजनेदसकसलैगोयसमाज ३ सविधिअविकापूजन
कीन्हो रतनवसनगोविघ्ननदीन्हो ४ अन्नविविधिविधिअोरमिगई साद।
रविघ्नरियोजेमाई ५ ईसप्रसन्नकेस्त्रपरहोही असवोखेसिगरेहरिमोही ई
पुनिसिगरेसरस्वतिकेतीरा निवसतभेअतिमुदितअहीरा ७ करतभयेनहि
कछुकअहारा केवलससिलपानसविचारा ८ दोहा अःखनवसेवतभये
निसिमहं दिवसविताय मधिमहंकरिकैकान्हकोचहुं कि तगोपनिकाय चौपा
ई तेहिंदनमहंयकमहाभुजंगा रहतरह्योकछुसायप्रसंगा १ सोअतिकुथित
भयेतेहिकाखा आयेजहसोवतसबगवाला २ ग्रस्योनंदयदतुरतहिआई जामि
पुकारिकियोछजराई ३ केस्त्रकेस्त्रहेपानपिआरे ग्रसेवरगार ४ अःखनवसेवतभये
आयछोडावहुआ सुहिलाता तववलहंमअभीतसबकाला ५ नंदपुकारसुनत
सबगवाला उठेनुस्तकपि सौरविहालावारिलुकेठनमारनलागे तवहोनेदसाखह
जागे ७ हायहायसबगोपपुकारैं बहुविधिजदपिलुकेठनमारैं ८ तदपिभुजो
गअतिकूरसभाऊ छोडतनाहिनेदकरपाऊ ९ दोहा तवजदपतिद्रुतदोरिकिय
अहिकहचरनप्रहार प्रभुपदपरसतहीभये ताकोअ घजरिछार चौपाई आखव

पुषतजिसुंदररूपा कै गोवरविद्या धरभूषा १ यहिरेकनकमालखुविरासी करत
 दिसनचहुँवोरप्रकासी २ करिषनामहरिकोकरजोरी ठाढोभयोप्रीतिनहिंशोरी
 ३ तवहरिकहीताहिअसवानी आयकौनसोभाकीपानी ४ अतिअदभुतहैरूप
 तिहोरो कसनिंदितभुजंगवपुधारे ५ विद्याधरसुनिजदुपतिवेना बोलतभोकर
 रजोरिसंचेना ई विद्याधरउवाच विद्याधरकीजातिहमारी नामसुंदरसनरहो
 मुरारी ७ अतिसुंदरममरहोसरी रा रहेसराहतसवमतिधारा ८ दोहा येका
 समेहंमसजिसुभगचढिकैविमलविमान भरेगर्वनिजरूपकेविनरतरहेदिश
 न चौपाई अतिविरूपअंगिरारिषीसां हुंसेतिनहिसिंहमजगदीसा १ तवमु
 निकोपिदईमोहिंसापा अजगरहोहसहोअतितापा २ योहंविधिभैकरिसुनिअ
 पकाराभयोभुजंगमनंदकमारा ३ करुनाकरअंगिरमुनिराईमोपैकीन्हीकपाम
 हाई ४ जातितुवपदपरसनपायो कोटिजन्यकेफापनसायो ५ सरनागतभवभी
 तनकेरेनासकदुषजदुपतिप्रभुमेरे ई सासनहोयतौसदनसिधारे अतिमोदि
 तपरिकरननिहारें ७ महापुरुषजोगिनिकेस्वामी स्त्रोकेसनपतिअतरजामी
 ८ जानहुंजदुपतिमोहिंनिजदासा तुमसज्जनकेपूरकआसा ९ दोहा तिहोरोपदप
 कजपरसिमुनिकोसापदुरंत जाकवहुनहिंकूटतोकुल्योतोनतुरंत चौपाई जाकीना
 मसुनिमुषगावत पुनिनतनकतनमेअचआवत १ तौपुनिचरनपरसितिनकेरो
 होवपुनीतनअचरजमेरो २ यहिविधिकरिखिनतीचनस्याभै देप्रदक्षिनाकियो
 पनामै ३ गयोसुंदरसननिजैनिवेसा लुट्योनंदकोसकखकसेसा ४ अमोदेविक
 सप्रभुताई सिगरेखजकेलोगलोगाई ५ अतिसैअचरजमनमेमाने कियेसमा
 पतनेमजोठाने ई चढिचढिसकटनवैखखगाई आवत
 भैव्रजकोसुपछाई आदरसहितमोदउपजावन गावतजदुपतिसुजससुहावन ८
 दोहा यहिविधिनिवसतभैसकलखजमेगोपीमालनिनतूनलीसाकरतनितनू
 तननंदखाल यहिविधिवीलोकाखकलुआयोफरगुनमास जोरुजलोगनसोकहरा
 दायकपरमहखास २ कवित फरगुनमासकीपूरनमासीभईसुधरासीजवैदज
 गौउमे चढकीचाँदिनीचाँदनीचारुतनीदिसिचारिहुंठाउहिंठाउमे गोपस
 वैदततेजुरिकेगयेगालिनीआईउतैनिजदाउमे फरगुमचीरधुराजतहोवरसाने
 केआनंदगाँउकेकाँउमे १ फाविरहेकटिकेढेकसेकरमसिधेकचनकीपिचकारी॥
 सीसमेसरसेसोहैकिरीटखसैंतिमिमागेवनेजरतारी रोरीभरीस्त्रियेभोरीसषाकटि
 पीतपिछोरीसुहारीतयारी गोयसमाजमेप्रीरधुराजविराजिरहेवलदेवविहारी २ स
 जिकैवरसैंनेनैआईअलीकियेखेखनफरगुनयासीभली तहँठोढोभईगहिगोकुला
 कीगलीसैपिचकीहुनलीतिनली तनसारीविराजिरहीअसलीरधुराजमनोबहुचा

एकली इमि गोपल ली वन रोचि न लय चि नै ह डी न हि छे ल छली ३ राजत ह डी
 फ हो स उ मे दि सिरा ग व हार मे गा य ध मारी कै गो भि ला भि ली रो ह न की च ली मूठी
 गुला ल की औ पि च की री सा व न सो भ सो सो ह गो अ का स अ वी र की छा य गई अ
 धियारी के सरि की च के वी च मे भू ले भू मे व लि रा म औ कुंज विहारी ४ षे ल ती फा ग फ
 वी अ व ला क म ला सी अ ने क क ला नि दे षा वै ले पि च की क हुं औ च क आ य विहारी
 के अ ग नि रं ग च ला वै जौ लौ गु ला ल की मू ठि भ रै र घु रा ज च ला व न को ह रि धा वै तौ
 स गि वै वृ ज की न व ला च म कै च प ला सी ल ला न हि षा वै ५ वा द ले की कै गई व सु धा
 नि मि गा ठी गु ला ल की भै अ धि यारी वा जि र हे व ह वा जे सु हा व न के र ही किं कि नि की
 भू न की री दे षो प रै न हि नै न न सो र घु रा ज भ यो त हें यो भू म मारी ला ल न धाय ग हे
 ल ति का न त मा ल न धाय ग हे वृ ज नारी ई गो कु ल गां उ के गो प न गो ल सो आ गू गो
 वि द क हें क रि ट्ठा ६ र साने की प्यारी ल ली इ त जे नि क सी सु ष सिं धु न हा ये हो
 त जु ए नु री श्री र घु रा ज च ला व न को च ले मू ठि उ ठा ये दो क र हे छ वि मे छ कि कै वृ ज
 वा ल गो पा ल गु ला ल व हा ये ७ है कै अ धी र की भो रिन को क र फू टि स बा नि सो रा
 म क न्हा ई धाय ध से वृ ज वा लिन गो ल मे चारि हुं वोर अ वी र उ डा ई धा ई स वै ग हि वे
 को अ ली जुरि के सरि की पि च का री च ली ई च च ल तो च प ला सो च मं कि गो गो पि कां च
 रि ग हे यो व ल रा ई ८ घ ना कू री क्षी न्हे यो ग हि रा मे वा म भा ल विं दु ला ल दी न्हे पा टी कु
 ली दे वि कू टी मै भु कु टी न बा य कै बां हुं न मे वा ज वं द ग ल गे लो गु ल वं द वी धि द्र ग का
 जन मे अ ज न स गाय कै क टि किं कि नी को क सि नू पुर च र न चा रु सा री र घु रा ज वि
 भु व द न वो दा य कै फा ग व लिवे को फे रि अ यो रो हि नी के ला ल लो ड्यो वृ ज ना रि न यो
 तारि न व जा य कै ९ दो हा जौ पित व न अ च ल ति यं न अ ति चं च ल चित वोर त हो क ह्यो
 को ई स धी व नि गो नं द कि सो र क वि त को ई स स्ती त हें वी नि स क न सं क क रो हें ति हो र ई
 वे रि हों गाय ध मारी को धाय ध रा पर ग व ल न गो ल न हों ह हि फे रि हों ते रि ये सौ ह क रो रं घु
 रा ज ल गो पि च का री न मे मु ष मे रि हों गो पि न भी र ले म लि अ वी र रं गे व ल वी र के वी र के वे रि
 हों १० धी र घ रो न ड रो न ट रो स व रे षि हों आ जू जे व लि हो प्या ले गा द ये गी त व जा ड ये वा ज
 व ला ड ये औ र स हं म न वा लै अ व न दे र घु रा ज इ ते स जि ल्या व न दे स ग व ल न ला ले गो
 पि न गो ल गु ला ल की ग रि के च रि के हों ग हि ले हों गो पा ले ११ रो री कि फो री भ रै वृ ज गो री सु
 षे ल ती हो री न हों छ वि का ई आ पो त हो मु ष सो स नि के व र वा न क सो व नि के वृ ज रा ई जौ लौ
 च स यो च हें व षि के व न पे भ रि मू ठि च हें कि त धा ई तौ लौ कि पो स व को मु ष ला ल गो पा ल गु ला
 ल वि ना मु स का ई १२ मू ठि गु ला ल वं ले आ लिन ते क हि सो व रे पे च ली गो प कि रो री ल्या न
 र न द न हू उ त धाय म हा मु ष छा य ल र कर रो री हो त जु रा जू री हां उ म वे दो क षे ले अ नू
 प म भे म की हो री हो ष्य दु हें १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

दसाविलोकि असतहंसिगरींरुजवाल गहनहेतुगोपालकोगमनतमईउतासा।
 कवित्त गहिकेसरिंरंगभरींपिचकी सबबालरसालगुलालछई रघुराजव
 जावतवीनधमारिको गावतकान्हपेजातमई अतिआनंदसोउतवाकुषुडेजु।
 डीठभईधनुरागमई जकिकैभयोसामंगवावरोसोहजडावरीवावरीसीकेगई १४ सप्र
 नासयौनीवरसानेकी सम्हारितनचचलासीवमकिकैचचलनगीचमे चटकीसी
 चटकपकरिपदुकोकोकोरआननअवीरमल्लोआनदखीचमे रघुराजकेतीक
 रीकूटनछुतीसीछेलछुटेनाछुवीसीसोछुवीलिनकेबीचमे करिगरजोरीरुजगारी।
 होरीषेलतमेलेगिरी गोविंदजकेकेसरिकीकीचमे १५ मुकुटउतारिचारुचंद्रिकोम
 मारिसीसकुंडलउतारिपहिराईद्वारदामिनी दुरिकैवलाकनाकंवसरिविचिपट
 पीतकोउतारिसारीसाजीदविह्वामिनी नूपुरनिकारिचंगलोनिविह्वामिनी
 रघुराजकहोअंडुरजेरुजभामिनी फागुनकीजामिनीमिगजगतिगामिनी यौको
 नरुजवासीकीसिधारीनईकामिनी गईरोहा गयेसपनमधिसालजवतवहंसिहंसि
 सवगवाल पहिरायेपुनिकैनयेभूषेनवसनरसाल कवित्त करिजसुदाकेरोहि
 नीकेलालदोऊआयगागीगायगायकहीवानी सुपसानेकी सांचीचदमुपीरदे
 रैनहीमिसुपीदुषीदंपतिकहायेविनरुखीरूपवानिकी गेलगेलछेलनकोछेव
 तीनछोडतीदैरघुराजवातैकरैविविधिवहानेकी अजबअनोपनीनारिदुधु

मन्त्रपारकरैवंचेतवदोहीकेसेवाटवरसानेकी १० गारीसुनिगोविंदकीग्यालिनि
हंगायकलोकरतकहाहेवातलाजनहिंलागती जायोऔरहीकोकहनायोऔर
हीकोआयऔरहीकोषायजियोकीरतियोजागती रघुराजआयवरसानेमेवहानकेकेने
रीमायथोरीथोरीछाळनितमागती जानीहेवडाईसुनोकपटीकन्हाईतेरीविनरच
नामेकोईचतुरिनरागती १० दोहा यहिविधिफागुनमेमुदितखेलतजदुपतिफ
ग विहरहंचहंकितगोपिकालहिलहियरमसोहाग चौपाई कुंजनकुंजनगुंजा
हिंभोरा वहतविविधिमारुतचहुंवार १ विकसेकुमुदचंदकरपाई फूलिमखिका
रहीसोहाई २ वनकुंजनमहंगोपिनसंगा खेलतफागुकरतवहरगा ३ गावतपरमा
मदधनंदोह सोहाई ४ निकैसबकोऊ ५ जैसेहरिवलसुरनलगावै तैसेकोउंगो
पीनहिं गवै ५ जोनतानहरिवलसमुषलेही सोअवैकहुकामिनिकेही ई रामक
सुसासुनिसुनिगाना ६ दोहा प्रहृतनभानभुलाना ७ भरेसुमनछूटेसिरकेसा ठीले।
कंगेवसननरेसा ८ दोहा यहिविधिविहरतरामहरिफावेफागुसमोद वजवनि।
तांचहुंकितकरैरचिरविविविधिविनोद चौपाई तहंकुरुपतिधनपतिअनचारी
संषचूडनामकबलभारी १ जातरह्योकाहुंकोनिहुंकाजा सोलषिकैवजवाखसमा
जा २ आयोनुरतुकाभवसदेकै विहरिरहीजहतिरमुदमेकै ३ रामकेस्रकेदेष
तमाही हरतभयोसवगोपिनकोही ४ लेगमयोउत्तरदिसिआस करीनकछुहा
रिहलधरवास ५ तहंआरतगोपिकापुकारी हेसाधवहलमूसलधारी ई यहस
ठलिहेजातवरियाई जैसेचारहरेवहगाई ७ तुमहिउचितनहिअसहरिरामा
दरीजातनुवेंदेषतवा मा ८ दोहा सुनिगोपिनआरतगिराआसुहिरामसुरारि।
धोवतमेअविवेगसोजुगतकसाखउषारि चौपाई गोहरायेगोपिनकहंदोऊ।
अवनहिंभीतिमानियेकोऊ १ जैहैदृष्टकहोखगिभागी हठिहतिजैहैपरमअभागी
२ असकहिनिकटगयेदोउभाई तवचितयोसठलोदिदगई ३ कालेसूनुसमदे।
उकहंदैष्यो निजमरिवोविसेवितहंलेष्यो ४ चाह्योपानववावनभागी संषचूडत
वगोपिनत्यागी ५ भाग्योसर्दादसिउत्तरआरा तववलसोंकहनदकिसोर ई आपता
कियेप्यारिनकोही मैअवजैहो यहिषलपाही ७ असकहिराषियमकहंतहवै धाये
आपजातषलजहवै ८ दोहा संषचूडजहंजहंसभेभागतधावतजात तहंतहंमा
निकेहरनहितजदुपतिदुतनियरात चौपाई कलुकदूरिसहंतहंजदुराई हनीमु
ष्ठितकेसिरजाई ९ धटसोफूटिगयोसिरतकी परसोरतनमहिपरमअभाकी १०
हिविधिं संषचूडतहंमारी लैकेरतनैतुरतमुरारी ३ आयैआसुहिनिकठरामके देवा
तहोसवसुषितवांमके ४ संषचूडकामनिकरधरिके कलोरामसोप्रेमहिभरिके।
५ तोकेसीसरतनयहपाये आरजआपहेतदतलाये ई लेहकेपाकरिकेमनिको

हो औरनजोगरतनयहनाहो ७ सुनिहरिवचनहरपिवलिरामालेलीन्होहं
 रतनललामा ८ दोहा संवचूडकोनिघनलपितहंसिगरीरजवासबहुसराहिनद
 नाथकोलहोअनंदविमाल ॥ इतिसिद्धिस्त्रीमन्महाराजाधिराजबांधवसुश्री
 विस्वनाथसिहात्मजसिद्धिस्त्रीमहाराजाधिराजस्त्रीमहाराजस्त्री रजावहदुरस्त्री
 रुक्मचंद्रकृपापात्रीधिकारिरघुराजसिंहजूरदेवकतेस्त्रीमभ्रागवतेदसमपूर्वार्ध
 नंदाम्बुनिधौचतुर्विंशतरंगः ३४ ॥ ॥ श्रीसुकोवाच दोहा गुरुवरारवैजजाता
 जवसषनसहितनंदलाल गावतहरिगुनविरहवसदिवसवितावैहवास गोप्य
 चु जुगलगीतवामबाहुधरिवामकपोले भुकुटिनचावतकळुवोकी अधरमुरा
 लिधरवेधनअगुरिनमूदतहरिव्यतिसुषळाकी १ गोंढोअलीकंदवनकुंजनिवेना
 वजावतजवः २ प्यारो तवसुरसुंदरिसुरलसमेतविमानचढीगुनिसुषसारो ३ सु
 निमुनिमुरलीधुनितजिलाजैकरहिमदनकेविवसमनै नीवीसिषिलसमारहि
 नाहीरहतिमुरतिनहितनकतने ३ अलवेलोसुतनंदववाकोसुनहुंसर्षाकोतुक्वा
 को सोकिनकोसुषदायकजेहिउरहेनिवासनितकमलाको ४ हीरनहीरसरिसमा
 दुहांसीपीतवसनरामिनिभीसी चपननचायजवैचितचंचलटेरतवसीधुनि
 सी ५ तववृजवृषभधेनुमृगवृद्धनमोहतपरमअनंदलह कानउठायकोरमुषवी
 हेआयदूरतेनेहनहे ६ नैननमूदिअचलतहंगोंढेरिसूरतिहियध्यानधरे च

हुं कितचित्तलिपेसे राजतनंदनदनके प्रेमभरे ७ मोरपंथको मुकुटभाष्यरिहा।
 हतअलिबलिरामलगेनवपुत्रवफूलनवनमालाअंगअनेकनधातुरंगे ८
 सगुच्छरकैसिरमाहीवसनछोरकिंतिलोछहरै मखबेषयनिकेदुजराईसुच
 नसहितकुंजनविहरै ९ धेनुचरावतधेनुबोलावतवेनुवजावतजवप्यारी तवा
 मरलीधुनिसुनतकलिंदीकरततरंगमंदसारी १० मोहनपदरजमारुतअनित
 लहनहेतनितहीतरसे सुकृतहीनहमकोजिमियकछनपियविनविततवहतव
 रसे ११ केंपहितरंगप्रेमकीवाढीधनिजमुनामोहननेही हंससमजमुनहैलह।
 तिसोकअतिकल्पानयहछलियाकेही १२ गावतसंगसंगसुजसगवालसवअहि
 रुषसमसुखविनितै चंदावनकोविहरनवारोचितैचोरावतचोरचितै १३ गोवरथा
 नकेनिकटसिधारीजववजायवांसुरीभली गिरिदिंगचरतबोलावतगाढ़निछा
 वतछनछनसुखविकली १४ तवचंदावनकेदुमवेलीफूलहिफलहिनवहिडा।
 रैदरकावहिमकरंदनधारेप्रेमितपुलकहिवहुवारै १५ हरिछविकुकिहरिम
 पसवहैकैनिरमोहीकैहैमोही आदरकरतफूलफलसोवहुआनदलहतस्यामजोही
 १६ सुंदरतिखकसोहातभालमेउरतुलसीकीवनमाला तासुसुरभिलहिअक्षिस
 तवरिसंगसंगुंजहिसवकाला १७ मधुपनधुनिसुनिस्यामसराहतजदेरतसुर
 लीसुषमेतवसरसारसहसविहंगासुनतहैंसकलपगतसुषमे १८ निकटआया
 नैनकोसूदेबहुं कितअचलरैहंठौं सुनैमौनहैमुरलीकीधुनिप्रियप्यारेप्रेमहि
 वाढे १९ रामसहितपहिरैसुमभूषनत्रजभूषनगावरधनमेविहरतविस्वअनंद
 वदावतवेनुवजावतछनछनमे २० तवरविअधिकनहे। यभीतिअसमानिमेध
 नभमंडलमे चहरहिगंदमदंनंदनसंगसंगसवसुषभलमे २१ वरपतवुदकुंदछा
 मसेगसनतमकुंदजेहिजेहिठोरा छायरहैरुवसेऊपरधामनिवारतसवचोरा २२ गो
 पकलोमपरमप्रवीना जदपिनकोउसिषायदानी तदपिजसोमतिलस्तातिहोर
 जयमुरलीकीधुनिकीनी २३ तवधुनिसुनतसंभुविधिवासवजदपिसुकविजगक
 हवावै तदपिनवाइकंधरनदेमनआनदमगनमोहिजावै २४ सुनैअचंचलसुर
 लीकीधुनिचंदेविमाननदेकाना एगविभागतालततिसुरकोहातनककुतिनैह
 ना २५ पंकजअंकसकुलिसोहावनजिनवरननमेखविधारे गोपुरवनीअवनि
 कीपीरा नासतचलिसुदाप्यारे २६ गहिरपंदगतिहजजचंदवजावतवेंसीमुदवा
 दी देढीतकनिअनीअनियारीहयलगिकदतिनहाकादी २७ अैसेमनमोहन
 कहंदेपीहंसवतकसमहैजाही वसनकेसकीसुरतिरहतिनहिवहतनीरनैन
 निमाही २८ तुलसीसुरभिलगतिप्रियपियकोतातेपहिलततेहिमालै एकभुजसपाक।
 धमहंधारेमनिनगनतगोवैनजालै २९ कोहकद्वनिषडोचिभंगीजवदेरतखात

नवंसी तवहरनीधुनि सुनिमनहरनीफेंसी कंतप्रेमहिंफेंसी ३० आयअवससा
मीपमहेंडादीरहैअनंदिनचहंपासा मोहंनकीमूरतिमहंमातीजिमिगोपीतजिग
हआसा ३१ कुंदकसिनकोलसतमाखउरगोपमगोवेंनजुतप्यारे जमुनापुलिन
प्रमोदितविहरतप्रियनप्रमोददेनहारि ३२ मसैयरसितवमारुतवहतसुगधिता
सीतलसुषदाई बाजवजावतवलिहिनढावतगावतसुरसवदिगआई ३३ वज्रवा
सेनगोवेंनकोप्यारेनंददुलारेगिरिधारी सौभ्रसमैआगैसुरभिनकरिआवत।
गोपिनहियहारी ३४ सबासंगमहेंगावतकीरतिआपुवजावतमुषमुरली आय
आयमगमहेंब्रह्मादिकनिजसिरपगरजलेनभली ३५ गोरजरजितअलककुल
कतकविसेदविदुमुषफलकभली पेषतपलककलपसमवीततसषनसलकन
हैंअलपअली ३६ घूमिरहेजुगदगमदमातेचंचलनेसुकअरुनारे वनमाला
वेसालउरराजतिसषनमानवकसनहारे ३७ कुंडलकनकपोलखोलअति।
वदरियांदुसमदुतिथारे देवकिउदरउदधिविधुआवतमनसाकेपूरनहारे ३८
मदगयंदसमविहरनिजाकीजेहिषषिदिनदुषनसिजावे कोटिछपाकरकीक
विह्वतसौभ्रसमैजदुपतिआवे ३९ श्रीसुकोवाच दोहा हरिखीलायहिंविधिदि
वसहृत्तनारीसवगीय पीतमसोविहरेनिसाअतिआनंदउपजाय इतिसिद्धि
मन्महाराजाधिराजवांधवेसश्रीविस्वनाथसिंहजूदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजा
धिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिधुराजसिं
हजूदेवकृतेश्रीमभ्दागवतेदसमपूर्वार्थिआनंदामुनि धोयंचत्रिसंस्तरंगः १५॥
॥ श्रीसुकोवाच दोहा आयेयेकदिनभूपवृजवृषभासुरवलंबान डीलजासु
राजतवडीनीलजलघ्नसमान चौपाई पुरसोषनतमहीवहुवार रेनुउडायकरत।
अधियारा १ दहंकतरिसनिभरतकदुसारा धरनिकपावतअतिवरजोरा २ जह
जहपुरमारतमहिमाही दरीसरिसतहेंथलकैजाही ३ उठीउतंगजासुखंगला।
अतिसैपीनतालुतरुदला ४ घनतश्रृंगकालिंदीकगारा सारहातमनुगिरतपा
हारा ५ करतमूत्रमलप्योराहंथोरा पुलेनेनआधेअतिचोरा ईजासुसारमानहं।
पविपाता करतअकालहिगभनिपाता ७ जेहिदेवतगोत्रैवृजकेरी अवहिगर्भभ
यमानिघनेरी ८ दोहा वृषभासुरकेककुदकोमानिमहानपहार आयआयज
लधरसवैकरतसदासंचार चौपाई अैसावृषभासुरवलंबानाआयोवृजमहेंचोष
विषाना १ निरषिताहिगोपीअरुगाला मानतभेआयोमनुकाला २ कैकैसव
जीवेंनकेआसी गोकुलतज्जिभागेवृजवासी ३ बेनुकरतआरतअतिसोरा भागी
लेखरनचहंवोरा ४ केस्तेकेस्तेहृजवरषवारे कहंगियेजसुदकिप्यारे ५ यहिंवि
धिकहृतगोविंदसमीपा गयेभामिवृजलोगमहापा ई कैस्तेधेनुचरवेंनहेत जात

हेकाननयलसेहू ७ आवतनिरषिहृषासुरकाँही सुनिहाहायुकारहजमोही ८
 गाकुलकोभयव्याकुलदेखी जान्योहरिआयोदृजदेखी ९ दोहा रजवासिनसौकहा
 तमेदृजनायकतहदेरि मतिभागहूमतिकोउडरहुयहृदानवकोहेरि चौपाई आ
 सकहिसठकेसनमुषजाई वोखेताकोवचनसुनाई १ रसठदीननगौवनकाँही ॥
 कौडरपावतहैरजमोही २ गोपवापुरेजुहनजानै देखततोहिमहाभयमानै ३ मे
 दुधनवलदरपीविनासी सनमुषयडोजुहकोआसी ४ तोहिसमकेतेअसुरसंघा
 रे वडेवडेव्रजविधननिवार ५ होइजोकरूसरीरवलतोरि तौआवहुसन्मुषस
 ठमोरि ६ असकहिताहिकोपउपजाई दैकैतासतहाँजदुराई ७ सषाकंधधरिभुजा
 पसारी षडेभयेसहजहिं गिरधारी ८ दोहा तवअरिहसुनिहरिवचनधराषन
 तपुरचोष पूँछउठायभमायवहुधायोकरिअतिरोषरुंदभुजंगप्रयात भमेमे
 घलागूलताकिभमाये डंगेवारवारधरातासुधाये महाबोषआगूदोऊरुगकी
 ने भमेलाखनेनावडेकोपभनि १ हरीकोतकैदेठमानोजरावै कियेवैगभारीचा
 लोदुष्टआवे २ तजेवज्रवज्रीजथाइइसेनै गयोतैसहींकेस्रयेधानदेनै ३ जवै
 नायदेव्योअरिहैसमीया गहेधायदेऊबिषानैमहीपा अठारिपदेताहिदीन्हो
 हटाई जयानागकोनागदेतोहराई ३ गिस्तोसोघरामेसहयोजोरनाही उठ्यो
 आसुहीठेचिकैभूमिकाँही भयेआदीखेवहैसेदखागयो मुषेसासलेतोमहाको
 पजाग्यो ४ लष्पेकेस्रकोसन्मुषआसुधायो वंडेजारसोघोरकैसोरआयोतुरतै

हरीहृत्त्रिष्टुप्तिहारी नहेदौहिदोऽविधानैमुरारी ५ विनाहीप्रयासेधरामेपा
 हारी द्वायोपगैसोठैनासुरारी उपास्तोऽभेष्टगताकिमुरारी हन्योताहिसोता
 हिकीन्हेपानेदरी ६ गिस्तोहेमहीमेमसोहेसुरारी बहीआननेरक्तकीधारभारी
 ७ मलोमूनत्यागोद्रगेकोनिकारी पस्तोभूमिमेपायचास्तोयसारी ८
 भोतिपायोऽत्रिष्टोविनासा खहेदेवताहीसमेभेहलासा ९ विमानेचठेवोम्मे
 चैप्रसूना करैकेस्त्रकीअस्तुतीमोदना दोहा यहिविधिदृषभासुरहिहरिवध
 करिपायअनंदगोपमंडलीमहिमेसोहतभेनंदनद चौपाई हरिकोलगेसराहो
 १० १ यलीदृषभकोविनहिप्रयासा २ यनासा ३ कह्योकेस्त्रसवरुयातिहोरी ४ असीसक्तिनअहेहमारी ५
 कैषभुसषनसमेतू गयेरामजुतनंदनिकेतू ६ वजनारिनदगकेवजचदा मूरे
 ७ हरिकरसोदृषभासुरनासा ८ गयेदेवरिपिकससमीपा पायतहोसतकारमहीपा ९
 तोहिनभेदयहपस्तोजनाई १० जौनसुतातेभूमिपहारी
 कीअहेकुमारी ११ जौनकहावननंददुखारो अठयोसोदेवकीकुमारी १२ दोह
 चौपाई जाकोरामअहेअसेनामा सोरोहिनिकोसुतवखचामा १३ आनकदुई

मितोहिदेरई रोहिनिहूँकोरुजयहूँनई २ गयेजेतेरेभट्टजमाही रामकेसुव
 धकियतिनकाही ३ मेरेवचनससगुनिसेहूँ करुअसजेहिमहमिदेसदेहूँ ४
 सुनतदेवरिषिकीअसवांनी कीन्ह्याकोपकंसअमिमानी ५ लागेकंपनअ
 धरतेहिकाळा आसुहिगहिकराखकरवाला ईदतपठैवसुदेवबोलाई काटनख
 म्यासीसन्पराई ७ रंगसभाहोलेमुसकाई इनहिहूँतेकाहेनपराई ८ दोहाजो
 वसुदेवहिमारिहो ९ नकेरि दोउसुतभगिबुकिहैंअनतउन्हैनपैहो
 फेरि चौपाई तातेउनकेभारनहेतू वोधहुभोजराजवहुनेतू सुनतकसनारदकी
 वांनी दोउसुतमीनुआपनीमानी २ तववसुदेवदेवकीकाही भरिदीन्हिविरीपा
 गमाही ३ तिनकोकैदभवनमहंराषी बैठ्योसिंहासनमनमाषी ४ तवदेववि
 सिद्धिलषिकाजा गयेदुखदुखदुखदुराजा ५ केसीकहंतवकंसवोलायो सो
 दरेहिअसवचनसुनायो ई तुमजोनहंसवदसाहमारी तुमसमाननहिंको
 उहितकारी ७ तुमसवविधितेहोवसवोना तुमहरोवखदेवनकोजाना ८ रामके
 सुवसुदेवकुमारे कीजेजतनजोहिजेहिमारि ९ केसीगोकुलगमनहूंआमूद
 हूँदुवनकरकरहुविनास १० दोहा केसबैनकेसीसुनतवोलायाँनंदपाय अ
 नहिंराउररि पुरेपा १ असकहिंदनकरिउजगयऊ कंसदूतसोबोलतभयो
 ऊ २ प्रवलमस्तमुष्टिकचानूरा सलतोसलआदिकवलपूरा ३ गजपासा
 ल्यावहुबोलिइहेयहिकाळा ४ औरहुमचिनलेहुबोलाई सबकोसास
 नदेहसुनाई ५ दूतसुनततुरतैतहंथाई ल्यायेसबकोसभावोलाई ई तिनसोक
 हीभोजपतिवांनी बाततिहारीहंसवजानी ७ मेरिपुनरा रामकस
 जिननामउचार ८ दोहा मोहिकपायवसुदेवयहोतहिअठयोवाल नंदभूव
 नपहंवायदियजोसोचाममकाल चौपाई तातेमैअसकियोउपाई लेतदुहुन
 कोइतेबोलाई ९ रंगसभामहंजवदोउआवेमाखोअवसिजोननहिंपावें २ मा
 जुहुकेमिसिरिपुमारो तौहमारिकिसवउपकारो ३ हेमंवीममसासनसुनि
 ४ तामेऔरनअवमनगुनिये ५ रंगसभायहिंभातिवनाबो जैचनीचवहुमंचग
 वो ५ वोदिअवनिरचिदेहुअचारे ताकोहोचनलघुविस्तारो ई जामेपुरवासी
 हुसासा मल्लजुहकोलपहितमासा ७ तेअवष्टसुनहुगजपाला नागकुवलया
 डकराखा ८ राषेहुतुमताकोमपिहारा जबआवेवसुदेवकुमारा ९ दोहा वैचिआ
 पावैनहीडारेहुतहहतवाय यातेअधिकनदूसरोमेरोहितदरसाय चौपाई आ
 वेनचतुर्दसीविनदभा धनुषजागकोहोयअरंभा १ यसुनमगावहुबलिकेजोपू
 भूतएजकोलागेमोगू २ असकहिंमंविनसोनपराई पुनिअकूरहिनिंकटबोला

ई ३ करसोकरगहिगिरासुनाई सुनहुँदानपतितुमचितसार् ४ कपटछोडि
 जेयहकाजू तुमसमानममभीतनआजू ५ अंधकट्टिभोजकुलमाही तुम
 मानहितकरकोउनाही ६ तातेदीरघकारजहेतु तुमहिंनियोगकरहुँमतिसत
 ७ जिमिगहिइइविस्तुकरपक्षा साधेउसिगरेअर्थततक्षा ८ दोहा तैसहितु
 म्हरोपक्षगहिहमचाहतनिजअर्थ तुम्हरेकीन्हेकवहुँनहिहैहेकारजवर्थ चौ।
 पाई जाहुअकूरनंदरजकाही आनकहुँदुभिपुत्रेजहाही १ रथचढाय दोहुँनद
 तलेयो कारनकहुँनतिन्हैवतैयो २ नारायनवेकुँठअधीसा तिनकेवलहेदेव।
 दिगीसा ३ तेसुरमोहिंमारनकेहैतु प्रगटेरामस्यामवलसेत ४ तातेदत्त्यावा
 हुरोउभाई पैअसकियोअकूरउपाई ५ कहेवनेदसोतुमयहिंभांती चसहम
 धुपुरीजोरिजमाती ६ भेटसाजिसिगरीविधिसाजी जामेहोयभूपअतिराजी॥
 ७ असकहिनेदसहिततिनकाही त्यावहुआसुमधुपुरीमाही ८ यहिविधि।
 कहेजानिनहिपैहै नंदसहितमथुराकहेअहै ९ दोहा औरहुकहयोअकूरतुमधा
 सुषजग्यतहैहोय सोकोतुककेलषनकोजातचलोसबकोय चौपाई धनुमषसु
 निदोउलषनतमासा बालकअहैविनहिप्रयासा १ गजकुवलयापीडसमका
 सारिहेद्वारषडोविकरालो २ तातेप्रथमवचननहिपैहै जोकेसेहुँपुनिइतव
 विअहै ३ तौपुनिवज्रसरिसभुजदंडा मुष्टिकअरुचानूरप्रचंडा ४ तिनसोमल
 जुहुकरवाई डरिहोसभामहिहतवाई ५ यहिविधिहनिवसुदेवसुतनको पुनिकरिहो
 सवअपनेमनको ६ पुनिकटिहोवसुदेवहमाथा औरहुजेरहिहैतिनसाथा ७ ॥
 जेवसुदेवमित्रजदुवसी करिहोनासडारिगलफंसी ८ दोहा उग्नसेनमेरोपि।
 तामयाजदपिअतिवृद्ध तदपिराजकरिवोचहतमोहिनिदरिकेमूढ चौपा।
 ई परीजदपिताकेपगवेरी तदपिरा जसालसाधनेरी १ लैअपनेकरमेकर
 वाला तासुसीसकादिहोउताखा २ जेदेवकिमसरिपुउपजायो तासुपितादे
 वककहवायो ३ उग्नसेनकोसहुरोभाई तेहिवधकरिहोवाचिनहिजाई ४ अरु
 जेममवेरीवहुँतेरे वंचिहैनहींवांनतेमेरे ५ विनअरिकीअवनीयहकरिके करिहो
 विभौभोगसुषभरिके ६ ससुरअहैममजराकुमारा जोकेवलगजदसेहजारा ७
 सपाडुविदवानरहैमेरो जोरनमेरावेनमुषफेरो ८ दोहा कालसरिससंवरअसुप
 नरकासुरवलवाँन वाँनासुरयेतीनिहूँमेरेमित्रमहान चौपाई मोकोतनमनतेअ
 तिमानी मेरोवलसवविधितेजानै १ तिनकेसहितसेनलैभारी सुरपक्षीभूपनका
 हँमारी २ कैकैचकवर्तिमहराजू करिहोसुषितअसंकितराजू ३ यहअकूरसवा
 लैहुविचारी त्यावहुहुतहलधरगिरीधारी ४ पुरखुविधनुमषदेपनकाही अहै
 शेकविलंबविनाही ५ सुनिअकूरकूरनृपवाँनी बोखेवचनपरमविज्ञानी ६ अकू

रउवाच महाराजभक्तियोविचार पैकलुसानेयेवचनहमार ७ अयनीमरननि
वारनहेतू बांघोजौनसकसयदनेतू ८ सोजैहधौकनेमाथे सिद्धिअसिद्धिदेवकेहोथे ९

अकूरजी

कंस

॥ हा करतअभागिहपुरुषवहुमनकामनाअनूप दैवविवसमुषदुषसहतनहि।
निहवहकलुषू पैरगजोअहमायहुमनजयसुहृदहोषे ५ सोअवस्यकरिषोह
महिजसबाहतसहोय श्रीसुकौवाच असकहिगेअकूरगहविदासचिवकरिकं
स अतहपुराहप्रवसकियम निसकसदुषध्वंस इतिसिद्धिअमन्यहारजाधि।
राजबोधवैसश्रीविस्वनाथसिहात्मजसिद्धिअमहाराजाधिराजश्रीमहाराज।
श्रीराजावहादुरश्रीकलचंदरुपायात्राधिकारिरघुराजसिंहनूदेवकृतश्रीभाग
वतेदसमपूर्वार्धअनंदास्वनिषोष्टत्रिसस्तरंगः ३६ ॥ ॥ श्रीसुकौवाच हो
हा पदयोकेसीकंसकोधारिणोद्वेगार आयोहंशवनतुरतकरतघोरसुभो
र कदनराचघनेषुरैमहीमहवतंगहेतुरंगसो मनेसमानवेगजासुधावतोउतंगसो
सटानिअविमानदेवतानकेअरुफहोमहीध्रसेवसेजलध्रकेसकोनवुफही१क
दोरदंत पीसिपीसिहीसिहीसिहेरतो हरोलकंसकोप्रजैहरीहलीहिहेरतो॥
दिसानकेप्रमानयोअमानसोरकावतो अघातवज्रघातकेनिपातकोसजावतो २
हरासलासकालसेविसाखजासुनैनहैं दरीसमानआनैनैअतीवदंतपैनहैं अकु
॥ बोअदीहकंडसजुहैविकुंडको अतीवकुठवुडिपैचलोचहैविकुंडको ३ अदील

डीखनीखमेचसोमहाभयावनो विषोकिदेवतानिलोकमेपरैपरावनो करैकु
 हेतपापकोनिकेतकं सकाजको तुरंगकैदुरंतको प्रभृतिभोजराजको ४ धस्यो सुनंद
 कट्टेजगजैगजैसमानही कपैमहीतहीतहीजहीजहीपयानही तुरंगताकिना
 ससो निरासपानकेभये दूजैविचारिखोपगोपभागिदूरिलौगये ५ विहालदेविगो
 कुलैगोविंदरोसठानिकै सिधारिसन्मुखैगयेतुरंगतुल्लुमानिकै लख्योगोविंदजा
 सुपुच्छवेगसोउडैघने प्रचंडजुहूहेतपोजतोहमैलूनैलूनै ६ विचारिनाथयोप्रवा
 रिवेनभाषतेभये फिरैनऔरऔरआउकेस्रहैइतैठये सुनेमुकुंदकीगिरातुरंग
 धावतोभयो मृगेंदसीगराजचारिवोरछावतोभयो ७ मनोकैसुषेतुरंगपान
 आसमानको निकारिनैनदंतकाठिकैचपायकानको समीपजायनाथकेकि
 योपगैप्रहारहेमहादुरांसदैप्रचंडवेगदुर्निवारहै ८ दोहा मारिपाछिलेचरना
 जवमुरकनखगयोसुगारि तववचापदुतपगनकोनिजकरगह्योमुरारि छंदरु
 पमाया प्रभुआसुवाहिउठाइचहैदिसिवारवारभमाय अतिऊर्ध्वताकोकैकि
 दीन्हेपावोजनिजदरसाय सोचारसैकरपैपस्योतेहिं गिरतडोलीभूमिअतिविक
 लकैगावमतमोनितउठतभोपुंनिधुंमि ९ जिमिपतिविहंगभुजंगफैकतपरत
 कलूनप्रयास तिमिसहजहाडोदेरहैवादेगोविंदहृत्सास पुनिसमृदिकैसी दी
 र्घकैसीभूपटिकैसववार विकराखवदनवगारिधायोकरतसोरकठोर २ आव
 तनिरविहरिअसुरकहंचलिकलुकआगुलीन असुरेसमुबमेवामभुजहरिडारि
 हरवरदीन विषधरघुसंतजिमिविलरुषिततिमिगयोबाहुसमाय केसीकियो
 निजरदनसोअतिकदनकोपवदाय ३ परसतभुजाखलदंतसवट्टेदुरंततुरंत
 जिमिसागिआयसुदारुदरकतचूरहोतअनंत हरिभुजगयोघुसिउदरलोमनु
 भोजलोदररोग तहंवदोभुजअरुपस्योयोदोमनोवासुकिभोग ४ रुकिगईस्मि

रीत्यासननकी रह्यो नहिं औकास पटकन लग्यो चहुं कित चरन है गयो जीवनि
 रास बहु वहन लाग्यो स्नेह सकल सरीर ते तेहिं काल जुगदगनिक सिचट उलटिगे
 विकराल लाल विसाल ५ करि दियो मूत्रहु मलहु गुदमष चली आनित धार गिरि
 पक्षो धरनी में तुरत करि मस्यो धार चिकार नहं काय के सीकी फटी कर कटी सरि
 सकराल तेहिं मृतक गुनि तेहिं उदर ते करि चिखी न गोपाल ई के सब क मल कर
 ते निरषिके सी कदन सुरंद हरषे सकल वरषे सुमन है गे विगत दुष दंद बहुभा
 तिवाज जाय जै जै सोर चहुं कित जाय गोवन लगे गोविंद गुन गंधर्व गन नभ
 आय ७ गोपाल को मिलि स्वास्व पूजन लगे भुज हंड अमक है हि नंद कुमारी तो
 सम को न जगद शिवंड तहं सवन को सत कार करि हरि जाय वैठ येक त मन मे गुन्यो
 अहं इतै नारद अवसिम निवत ८ दोहा जानि अकेले के स्त को तहं नारद सुनि रा
 य आयक मल पदवं दिकै बोले प्रीति वरय नारद उवाच चौपाई कै स्त के स्त जग
 पति अविनासी वासुदेव जो गे सप्रकासी १ जग व्यापी ज दुकुल के स्वामी स्वजी
 वन के अंतर जामी २ जिमि निवसत पावक सव दारु तिमि जग महव सुदेव कुमा
 र ३ देवि परो नहिं पुत्र पुराना जग साक्षी ईस्वर भगवाना ४ हो आत्मा तुम ज
 गत आधार प्रथम हितुम गुन तीनि प्रकार ५ माया ते सिस्जन करि दीन्ह्यो निने
 जग निरमान हिं कोन्ह्यो ई पालहु अजहुं हं हं संसार अहं ससंस्कृत्य तिहार
 ७ राक्षस दैत्य दुष्ट महि पाला तिन के नासन है त कपाला ८ रक्षन है त धर्म संभार
 धसो धरनि महं तुम अवतार ९ दोहा घोर वपुष यह धारिकें दानव आयो धार तेहि
 सीखा करितु महं भल किय नंद कि सार चौपाई घोर सोर सुनिकै सुरया के भ
 गत रहे डै राय तजिना को १ यहि करना सब बोहम आजू अव सुनि ये औ रहु जद
 राजू २ मुष्टिक चानूरा दिक मत्ता करी कुबल या पीड प्रवला ३ अरु कं सहं क हं तु
 म्हर कर सौं खसि हहि निहत अवसि हय परसो ४ संपज मन मुर नरक सुरारी इ
 न को बंध करिहो गिरि धारी ५ करिहो पारि जात कर हरना अरु प्रभु सुकदं पकर द
 रना ई विक्रम मोखन रे सकुमारी हरि करिहो तुम व्याह सुरारी ७ पुनि निवसत द
 रावति माही दैहो गो स भूपन गकोही ८ दोहा जामवतो जूतनाथ तुम संमंत कम
 नित्याय स्वाजित की कन्यका आ हो गे सुष काय चौपाई सुतक पुत्र ब्राह्मन को दो
 हो अर्जुन जूत निज पुर ते लैहो १ थोडक को करिहो प्रभु गाहन पुनिक रिहो का सी
 कर दाहन २ हं निहो दंत वक्र हं कोही ने दिप कर वध नृप मय माही ३ वसिहारा
 वनि महं सुभसीला औरु जो न जौन तुम लीला ४ करिहो तो न तो नहं मदे सिहें ५
 निधनि जन्म आपनो लेषिहें ५ सज्जन सुकती सुकवि सदा हीं गैहें चारिहु जुग ज
 ग माही ई भयो जो यह अबनी कर भारा जु रिहें अक्षोहनी अक्षरा ७ तव हम पा

रूपकेरथाही सारथितुमकोलषवतहोहा ८ दोहा काखडीठिसौआपनीकुंतीपु
वनहोथ हरिहोअवनीभारकोकरिहोसुजनसनाथ छंदभूखना सुहविहोन
धनआपनेरूपमेपूरमनकामसंकल्पसांचे आपनेतेजमायादिकेगुननतेर।

हितहोअधमउधरनराचे जगतकरतनुमहदादिनिरमानकरिखवसईस्वरहरे
रुजविहारी लखितलीसाकरननौमिनरतनधरनतिमिरषखदरनजदुपतितमा।
री १ श्रीसुकौवाच दोहा यहिविधिकहिमुनिभागवतप्रभुसैंआयसुपाइ वंदि
नरनृजदुनाथकेगमन्याओनदळा य चौपाई यहिविधिहानिकेसीजदुगई लगे
चरावनवनमहंगाई १ सपनसाहितरुजकेसुपदार्द डोलहिंकुंजनकुंजकन्हई
२ कोउकहसबाजोरिजुगहोयाचलहुनाथगोवरधनमाथा ३ तहेंचरावेंहिंगो।
वैनकोहीपेलहिपेलसवेसुपमाहो ४ सयावचनसुनिनंदकुमारे गोवरधनके
सिपरसिधारे ५ सागेतहोचरावेंनगाई सयेंनवोसिपुनिकहयोकन्हई ६ खेल
हुचारमिहीचनपेला होहमेयअरुपालउतेला ७ मेपभयेपहुसयातहाहा रदो
कितेकहुताकनकोही ८ केतेसुपाभयेपुनिचोरा असकहितीनिजुष्यतेहिठोरा
९ असप्रनकीन्होआपुसमाहो जोइनकोचोरायखेजाहो १० दोहा तौजीतेहम
नुमहिंसांपावैजोनचोराय नौहैनहारंतुमजितकरैनकोउकुन्याय चौपाई असक
हिसिगरेपेसनलागे बिनाभीतिवनमेसुपयागे ११ रक्षकनुष्यमाहनदलाला १२

हतभयेलैककुकगुवाला २ तहमायावीमयसुतघोरा कंसभृत्यआयेतेहिठोरा
 ३ खेलतनिरयितहाहरिकाही मलोघातअसकियमनमाही ४ ग्वालरूपधरि
 तवैसुरारी खेलनलग्योकियेकलभारी ५ लगेवचोरावनेआपहुग्वाला को।
 उनहिजायोकयदविसाला ६ हरिकेसवाचोरायचोराई सैलकंदरामहलैजाई
 ७ तहोधांधिदेहारपषांना अघातगानह्यावलवांना ८ दोहा ओमासुरयहि।
 भांतितेलियवहसषनचोराय चारिपांचवोकीरहेजेदिगमेजदुराय चोपाई सषा।
 जायतेआवैनाही पुनियुनिओरहुओरहुजाही ९ तवहरिगुन्याककूखहोई इत
 आयोदानवसठकोई यहिविधितमनमेअनुमान्यो ओमासुरकोकूखयहियान्यो
 १ खियेजातनिजसषैपरेषी धर्योदोरिकैकुपितविसेषी ४ जेसेविगाधरेमृगा
 राजू तैसाहिनाहिगह्योजदुराजू ५ हरिकेगहतमाहंसुनुभूषा प्रगट्योओमासुर
 निजरूपा ६ भयोमंदराकारसरीरा कियोसोरसुरदायकपीरा ७ कूटनकीकियको
 टिउपाई पैनहिंकूटिसकोकुराई ८ दोहा कूटपटानकरिजोरअतिकरअरुच
 रनचलाय हरिकेनेहेयागिरावैनावहविधिपैवचदाय चोपाई पैहरिसोओमासु
 रकेरी चलीनयैचकीवहुतेरी ९ केलनाहिभुजफासफेसाई दियोअवनिमह
 आसुगिराई २ चढिताकीछातीजदुनाथा दोउपगसोदवाइदोउहाथा ३ सुठिका
 नसोमारनतेहिलागे महादुष्टगुनिकोपहिपागे ४ करनलग्योजवचोराविकारा

तवमुपमूयानंदकुमारा दिवितेदेवनदेषतमाही पसुमारहिमासोषलकाही॥
 हेगेचूरनअंगमहाना कदिगेतकेतनतेपाना ७ मृतकजानिताकोभगवाना
 दरीहारदुतकियोपयाना ८ दोहा झारसिचाकोचूरकियकरिप्रभुचरनप्रहार
 पैचिलियोसिगरेसषनमेदिकलेसअपार देवनसो अस्तित्वहतगावतकार
 तिगवाल गहगहमनगोकुलगयेगोवेनजुतगापाल ॥ इतिसिद्धि श्रीमन्महा
 राजाधिराजवांधवेसश्री विस्वनाथसिहात्मजसिद्धिश्रीसहाराजाधिराजश्री
 महाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्ररूपापात्राधिकारिपु राजसिंहजदे
 वकृते श्रीमद्भागवतेदसमपूर्वार्धे आनंदामुनिपौसप्तविंशत्तरगाः ३७ ॥ ३७ ॥
 श्रीसुकोवान दोहा उतअचूरवितायनिसिपातकर्मकरिभोर चदिचामीकर
 चारुअंगमन्यागोकुलवार चौपाई जदुपतिकमखचरनरतिगाठी दौहदरस
 लासराउरबाठी १ महाभागवतमारगमाही मनमेमुदिनविचारतजीही २ को
 नपुन्यमेपूरुवकीन्ह्यो कौनदानविघनकहरीन्ह्यो ३ पूरुवकियोकौनतपमा
 री जातेखविहोआजुमुरारी ४ हरिकोदरसनदुखभमाने हमनितहांअचवोचन
 गने ५ जेसेविषईसूदनकोही दुरखभवेदपठनजगमाही ६ मोहिअधमेहरिदर
 सनहोई यहअचरजमानिहिसवकोई ७ पैरहिवहुतसिधु संसारा तिनमेकोव
 जनलागतपारा ८ दोहा मोरअमंगलनासभोभयोसंकलकृतकाजु जागजना
 वंदितचरनवंदनकरिहोआजु चौपाई करीकंसमोहिक्कपामहाई दियोजागो
 लकहपठवाई ९ इनआशिनसोहरिपदकंजन लपिहोखलकिमुनिनमनरंजन
 २ जेहिनषकोदतिमंडलदेषी अंवरीषआदिकसुषलेषी ३ तीयनतमसंसारन
 साई भयेमुक्तवैकुण्ठसिपाई ४ जदपिकाजकारनकेकरता तथपिअहंकारनहि
 धाता ५ निजतेजहिअज्ञानभ्रमनासी निजमायाकृतजगतप्रकासी ६ सषनस
 हितदृढावनमाही रमाकतविलसंतसदाही ७ हरिगुनलीलासवखितवानी ना
 सहिकोटिअचनकीषानी ८ दोहा जगसुचिकरसोभनकरनजीवनजीवनदनि
 हरिजसविनवानीसोईलेहुमृतकसमजानि ९ चौपाई जेपदपूजहिंविधिवि
 पुरारी कमलाअरुमुनिप्रीतियसारी १ जेपदभक्तनआनेदराई सुमिरतभव
 जदेतमिटाई २ जेपदगोवेनपाकेपाके विचरतव्रजधरनीमहंआळे ३ वजना
 रीकुचकुंकुमअंकित तेपदगहिहोआजअसकित ४ जेहिमुषमेजुगअमसकपो
 लाकुंडलमंडललोखअमोला ५ जेहिमुषमेअतिसुभगनासिका मंदहंसनिआन
 दप्रकासिका ६ बारिजअरुनविलोचनवारु चितवनिनितियवपजार्वनमारु ७ जेहि
 मुषअलक कुटिलाकुविलावनि चितवतहीवषचिनचोरवनि ८ सोमुकुंदमु
 पमेचलिआज देपहुंगोमधिमाखसमाज ९ दोहा मेरेरथकोदाहिनादेईजाहि

कुरंग होत सुमंगलप्रदसगुनकरनअमंगलभंग २ चौपाई हरनहेतहरिभूकर
 भाग वजमेखियोमनुजअवतारा १ त्रिभुवनकीसबसुंदरताई नंदकुवरकेतनदर
 साई २ नंदनंदनकुविनेनकुकैहो यातेअधिककौनफलपेहो ३ निजमरजादपा
 लअसुरारी श्रीहरितिनकेमंगलकारी ४ लीन्हेगाजदुकुलमहअवतारा हरनहो
 तप्रभुभूकरभारा ५ निजजसविस्तारतव्रजमोही निवसतकरतचरितवहुकाही
 ईमंगलकरनसुजसजगकेरो गावनसुरखहिमोदघनेरो ७ सोसज्जनकेगति
 गिरिधारी त्रिभुवनकेगुरुदुष्टनदारी ८ नहिंसुंदरअसत्रिभुवनकोई कमलारही
 मोहिंजेहिंजोई ९ दोहा जोकोउदेव्याकस्तकोसपनेहुं साहनजीक ताकेनेननमे
 नितेलागतत्रिभुवनफीक चौपाई सोकुविदनद्रगकरिअनुरागा करिहोपानआ
 जधनिभागा १ भयोआजुमोहिंसुषदप्रभाता देखिहोकेस्तचरनजलजाता २ जा
 वदेखिहोरासघनसामे रथतजिहोतुरतेतेहिंठामे ३ गिरिहोदौरिचरनमहंजाई
 लेहोपदरअनैलगा ४ जिनअग्निनवधुधुधिधरिध्याना शवहिंआसुमनो
 रथनाता ५ तेरिचरनकरनसोगहिहो युनिकरिहोसवसषनपनामा ७ धनिव्रजधामधन्यद
 जधरनी धनिव्रजनरुधनिव्रजवरवरी ८ दोहा जबमेधरिहोदौरिकैजदपा
 तियदनिजमाथ तवविसेविप्रभुसीसममकरिहोइकदोहाथ चौपाई जोकरका

लभुजंगभयनेदन सरनागतभवरुजल धुसेदत १ जोकरपूजिइंद्रसुपछाया
 यहनिलोककोइस्वरजपाया २ विभुवनदैकेजेहिंकरमाँही नलिनिजवसकोने
 तेनकोही ३ जोकररुजवालनमधिगसा परसतही विहारभ्रमनासा ४ सरसि
 जसोरभहेजेहिकरकी हरतविचारुजनारिननरकी ५ सोकरताकिदयादगकोरे
 धरिहैनाथमाथमहंमोरे ६ जदपिकंसकोपठयोजाते वारहिवारमनहिपछि
 तातो ७ तद्यपिबैरवहिमोहिमाही करिहैकवहंदयानिधिनाही ८ बैतौसवघट
 घटकेवासी जानहिंजियकीजगतप्रकासी ९ दोहा पगपरिहैदोहादमेजवसा
 सीपकरजोरि तवमोतनतकिहैतुरतकरिकैकपानथोरि चौपाई तेहिछनकोदि
 जनमअचबोधा जरिहैममअमोषकैमोपा १ बिनाअवधिकोअनदपेहौ नि
 जसमजगमहंकोहनगनैहौ २ सुहिदजातिकुलदेवहमारि करिकैकपाभुजा
 निपसारे ३ धायमिलैंगेमोकहंआई रैहैममतनपूतवनाई ४ कर्मबंधछुटीता
 तकाखा जैहैहौसवभातिनिहाला ५ मिलिप्रनामकरिपुनिकरजोरी षडोहीहै
 गोजवहिंनिहोरी ६ तवकहिहैवसुदेवकुमारि पुसीककाअकूरहमारि ७ तवई
 मसकखजनमफलपहै कछुनहिपुनिवाकीरहिजैहै ८ जोकरिभक्तिनहरि
 प्रियभयऊ तेहिधिगरुथाजनमविधिदयऊ ९ दोहा संतुभिनप्रियअरुअ
 प्रियहरिकोहैकोउनाहि पैजोसहरिकोभजततेहितैसहिदरसाहि चौपाई जैसे
 सुरदुमढिगसवजावै जोजसजावैसोतसपावै १ षडोहीहैगोजवकरजोरी रामहंदे
 पिदीनतामोरी २ मिलिहैमोहिमंजुमुसकाई गहिजुगकरमेरेखलराई ३ जैजैहै
 निजभवनलेवाई करिसतकारमारदोवभाई ४ कियाजोकंसजदुनअपकारा सो
 पुकिहैमोहिनंदकुमारा ५ तवमैरैहौसकलवनाई नेकहुनहिरापिहोदराई ६
 श्रीसुकौवाच यहिविधिमनमेकरतविचारा गमनतयथगोदिनीकुमारा ७
 छुटीवागघोरनकीकरते अनतडगरतेतुरंगडगरते ८ दोहा कैस्तपेमसाग
 रमगनमुदितसुफलकुमार पंथअपंथहुंतुरंगकोकछुनहिकरतविचार चौ
 पाई सोमशुरतेचल्योप्रभाता यह्योरविअथवतरुजताता १ गोकुलकैवेडे
 जवगयऊ हरिपदचिन्हलखतमहिभयऊ २ अखखलत्रजधरनारजमाँही हरि
 बलचरनचिन्हदरसाँही ३ जोपदरजकोसवअसुराँही निजनिजमुकुटलेतनि
 तपारी ४ भूतलकेभूषनपदतेई रहतसुषितजनजिनकोसेई ५ अकुसअबुज
 आदिकरेषा सोहिरेजिनमाहिंविसेषा ६ तहंदरजकीरजकीकृविछावनि हरिपद
 अवलोहिपदलसावनि ७ लपिसुफलकसुतलहिअहलादा त्यागीतुरतलजा
 मरजादा ८ दोहा रहीननकतनमेनसुधिपुलकावलिखवगात छनछनद्रगजा
 लजातसेवहतनिपुलजलजात चौपाई तुरतकृदिरथतेअनुराग्यो रुजकीरजमे

लोटनसाग्या १ चोखतगिराधेमकेहृदकी यहरजहैमेरेप्रभुपदकी २ धनधन्यमैहैं
 जगमोही भागवतभासमकोउनाही ३ लोटतरहेउठतनहिंभथऊ नवअनुचरचदा
 यरथदयऊ ४ सन्मुखडगस्तेनंदनिवासै निरघतचहुँकितगोपअवाहै ५ सुनुकु
 रुपतिजनमेजगमाही पुरुषारथइतनैजनको ही ई जवतेमधुरतेअकुरा चा
 लिदरसेहरिकोमुदपूरा ७ इतनेबीचदसाअकूरकी जौनभईहैधेसपूरकी ८ ॥
 दोहा सोईअवसिलहैपुरुषहोनजोचहैअदंड जदपतिदासअन न्यकृतजिभा
 यसोकपषड पुनिआगेअकूरचखिनंदचौकदिगजाय रामस्यामकोलषतभोअ
 निमिषनेनलगाय कवितसवैया नीलऔपीतपोसाककिचेकलकाननमेखसैकुं
 डलजोठा सारदअवुजसीअंषियोचटहोतहैलोठखगेजिनचोटा श्रीरघुराजस
 षानिकेबीचविराजिरहैकरकंचनसोटा दोहैनीलीनेषरेषरिकैदोउदूधदुहावत
 नंदकेहोगा १ सारदसावनमेधसेमंडितश्रीकेनिवाससुबाहविसालहै पूरनच
 दसेसुंदरआननकाननफूलहियेवनमालहैजानीघमंडभरे पुराजवितुडविराजैम
 नौवियबालहै दाहिनेबोरषडेवलिरामसोवामविराजिरहैनंदखालहै २ कुलि
 सैधुजअंकुसअवुजपायनचिन्हसोअंकितभूजकी निजसोभसोताहिसखो
 नीकरैमुखमेमुखस्योनिमहासजकी दृगमेभरीदीहृदयारघुराजरसालेसुचा
 खमतंगजकी असधीरकोधीरनधूरमिलैलखिमूरतिमंजुवडेधुजकी ३ हार
 नहारपैमोतिनमालसुमोतिनमालपैसोवनमालहै अंगनमेअंगरागरागे।
 कियेमंजनधारदुकूलरसालहै विस्केईसदोउग्रगटेपुहुभीकोउतारनभा।
 रविसालहै आननभाससोनासैरिसातमरोहिनीखालजसोमतिसालहै ४ है
 कलधौ तकडकरमैकटिमैकलकिंकिनिराजतिषासी बौहुंविजायठवेसवने।
 यगनपुरनौखमहाकविरासी स्योअंगुरीनमेसोभाभलीमुदरीनकी श्रीरघुरा
 जविभासी नीलकऔरजताचलमानौसुकंचनदाममेवोथेप्रकासी ५ दोहा या
 हिंविधिहरिकोनिरषिकेसोअकूरहरिदास आनदसोविहवलपरमपस्योप्रे
 मकीपास चौपाई रथतेकूदिपस्योतेहिंठामा धयोहरिसन्मुखमतिधामा १ रा
 मकेस्वकेचरननजाई गिस्तेदंडसमसुरतिभुलाई २ वहतिनैनआनदजलथा
 रा रहिनगयोतमतनकसैभारा ३ अगदीपुलकावलीसरीरा गदगदगररहि
 गयोनधीरा ४ कदिनसकतिमुषतेककुलीनी प्रेमदसाकिमिजाइवषानी ५ ॥
 लखिअकूरहितहैजदुराई खियोदोरिदुतताहिउठाई ई उभैभुजाभरिमिलिम
 गवौना प्रेमविकलकैगयेसमाना ७ रामहँदोरिदुतेअकूरै मिलतभयेअति
 आनंदपूरै ८ पुनिअकूरकरकोंकरतेगाहि खेगेभवनखेवोइचखोकहि ९ अकू
 रहिसादरहोउभाई दियेयरजककनकवैठाई १० दोहा रामस्यामनिजहोथसो

पुनिअकूरकेपाय धोवतभेअतिधीतिसौसुरभिससिलहरकाय चौपाई पुनिम
पुपकदियोकरमाही दियोधेनुदरसायतही १ पुनिअकूरकहैयकेविचारी चौ
पनखगेचरनगिरिधारी २ सादरपुनिप्रभुवचनउचारे रहेकुसलतुमककाह
माहे ३ प्रेममगनतेहैंतनसुधिनाही बोलतनहिचितवतहरिकाही ४ पुनिप्र
भुकहीगिरासुपपागी तुमकोककाकुथाअतिलागी ५ तातेभोजनकरहुविसे
षी सकलभोतिअपनोगृहलेषी ६ असकाहिभोजनविविधिप्रकारा ल्यायेनि
जकरनंदकुमारा ७ सादरदियअकूरजेमाई वहविधिविंजननामवताई ८ रोहा
सोजवभोजनकेचुकेतवअचमनकरवाय वैठयोपरजंकमेअतिसेआनदपाय

चौपाई तववलिरामधरमकेज्ञाता बैवीरादीन्होपाकहिताता १ सुमनमालपुनि
दियपहिराई पुनिदीन्होवहुअंतरखगाई २ इतनेबीचनंदतहैआये अकूरहि
मिलिअतिसुषपाये ३ पृथ्विभाषिततकुसलाई बोलतभेआनदअतिपाई ४
अतिनिरदेहैंकंसमहापा कहैंविधिजीबहुतासुसमाया ५ जैसेअजासमीपका
साई सोइअचरजजेहिदिनवैचिंजाई ६ जोनिजभगिनी सुतनसंघास्या जदपिदे
वकीदानपुकास्यो ७ नेकहुंदयानतेहिवितआई किमिवरनेपलकीपलताई ८
ताकेपुरतुमकरहुनिवासा पैरुहिंकोनतुम्हारसुपासा ९ रोहा यहिविधिभा
ष्यानंदजवतवअकूरनृपराय मारगकोअमडूरकियअतिसेआनदपाय १०

तिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजवांघवेसश्रीविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धि श्रीम
 हाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री राजावहादुर श्रीरूपचन्द्ररूपायाधिकारिरा
 धुराजसिंहजदेवकृते श्रीमहागवतैदसमभूवार्धे आनंदास्तुनिधौ अष्टविंसा
 स्तरंगः २८ ॥ ॥ श्रीसुकोवाच दोहा वैठेओहितपलंगभेलहिहरिकृतसतका
 रपूखोमार्गमनोरथैसकलसुफलकुमार चौपाई भेषसन्नजडुपतिजेहिं
 हीं तेहिं पुनिकलदुरलभैहनाहीं १ पेनृपजेअनन्यहरिदासा कवईकरहिंनको
 निहुंआसा २ पुनिहरिगवनेकरनेवियारी जहैवैठीजसुमतिमहतारी ३ राण्यवि
 जनमौनवनाई सोदीन्ह्यादोवसुतनषवाई ४ करिआरुहरिराममहीपावैठे
 यअकूरसमीपा ५ पुनिईकोतजडुकुलकुसलाता पूछीकंसमनोरथवाता ई ॥
 श्रीभगवानउवाच भलेअकूरकाकातुमआये हंसकोसवकोआनदखाये ९ जा
 दुकुलकीभाषहुकुसलाई हंसवसुपीसुहिदअरुमाई ८ दोहा चेतहंकीनहिंकु
 सलकलुजहैअधीसहैकंसा रोगरूपमातुलअतुलममकुलकोसुषध्वंस चौपा
 ई हायसातुपितुहेतुहमारे परेमधुपुरीकैदआरे १ परीजंजीरैममहितचरना
 ममहितभयोसुतनकरमरना २ यातेअधिकनमोहिकलेसू परेमातुपितुकैद
 निवेस ३ पैभलभोयहदरसतुम्हारा रह्योमनोरथयहीहमारी ४ आवनकोवा
 रनकहुताता पठयोकसकिथौदुषदाता ५ श्रीसुकोवाच यहिविधिजवपूछ्यो
 भगवाना करनलग्योअकूरवषाना ईवांथोवैरजदुनसोकंसा करनचा
 हतवसुंदवविध्वंसा ९ नारदकसनिकटमहंजाई दियोसकलविधिभेदवता
 ई ८ दोहा रभोधनुषमषमधुपुरीआपबोलावनेहेत पठयोइतैवनायमोहिवा
 धेकुलकोनेत चौपाई सुनिअकूरखचैनयहिंभांती रामस्याजआसुहिंतेहिराती
 १ विहंसतजायनंदयहंगाये कंसराजपितुतुमहिबोलाये २ होतधनुषभदम
 धुरामाही हंसहंचलवतुंवसंगतहांही ३ लषनधनुषमषनगरतमासाहंसरे
 जियवाठीअतिआसा ४ कंसनिदेससुनतवजराजुजान्तेअवसिगवनेकरका
 ज ५ स्वगोपनकहतुरतबोलाई दियसासनयहिंभांतिसुनाई ई दहीदूधसा
 पनअरुमेवाजोरहुसवैकरननृपसेवा ९ औरहुभेटदेनकोसाजु सवैसभेदिले
 हुनिसिआज ८ दोहा साजहुसिगरेसकटतुमवैलनलेहुबोलाई अववैलवनहिं
 कीजियेममनिदेसअसपाय चौपाई मथुरैअवसिकाल्हिहसजैहै बहुविधिभे
 टभूपकहईहै १ धनुषजज्ञकरवावतराजा जाहिंमनुजसवजोरिसयाजा २ लषव
 हमहमषधनुषतमासा ककुदिनवसिआउवनजवासा ३ यहिविधिसासनसव
 हिसुनाई दूतनगररक्षकपठवाई ४ सिगरेतुजमहदियगाहराई मथुराका
 ल्हिगमनवजराई ५ भईषवरिसिगरेतुजमोही हरिवलरामलेवावनेकाही ई

यह अक्रूरगोकुलमहेश्वर्या शैवकहं चहंतकाहिलैजायो ७ रामस्याममुनि।
 गवैनप्रभाता गोपिनलग्यावज्जकसपाता ८ जेजसरहीतहावज्जनारी नेतसन
 हंतनसुरतिविशीरी ९ दोहा जौनअगजेसेरहेकरतहुतीजेकाज तौनअगतेस
 रहेकैगोसकखअकाज १ चौपाई कोइठगीठठकीसीठाठी वैठीकोकविरहअति
 वाढी १ कोइनेननीचेकरिप्यारी येकटकअवनारहीनिहारी ३ लागीकोउतर
 रहद्वारी छनमहंचहतदेहंजनुजारी ३ कोहुकोआनुनचंदसमाना हरि ५
 नसुनिभयोमखाना ४ कोहुकोतनप्रसेदकीधारा वहनखगीतववारहिवारा
 ५ कोहुकेभयेवसनवहुढीले कोहुकेभयेअगसवपीले ६ कोहुकीकृतिगईसि
 खेनी कोहुकीषसीचलेकीअनी ७ कोउसधिकरनखगीहरिध्याना भूतिगंगा
 निजतनकरभाता ८ दोहा सुरपुरनरपुरनागपुरअरुवैकुठहमाहि वृजवनि
 नवृजराजविनदूसरदीसतनाहि चौपाई कोउहरिकोसुमिरैहिअनुरागा
 जहिखविलागकहंधनिभागा १ कोउतिरछीताकनिहरिकरी जाहियलागिका
 ठतिनहिफेरी २ सुमिरिसुमिरिसोइसषीसयानी सरसैसपाईसाककीसानी
 ३ कोकमंदहंसनिसुधिकरि के विलपहिंवारवारदुषभरि के ४ कोउनेंदनदनकीमुदु
 वानी वसकरनीतरुनीमुदुदानी ५ सुमिरिसुमिरिसधिहोतिविहाखावरनिन
 जातिदसातिहिकाला ६ कोउसुमिरैगजगतिगिरधरकी जहिखविविसरिआ
 तिसुधिचरकी ७ कोउकुंजनकुंजनकीविहरनि कोउसुधिकरिवंसीकासुधूर
 नि ८ दोहा कोउविहंसनिनेंदनदकीसुधिकरि करि वृजवालअगसिथिलके
 जातसवअतिसैविरहविहाख चौपाई कोउसपिनंदनंदनकीहांसी जहिखपि
 परहिषेमकीफोसी १ सोसुधिकरतदुषितअतिहोही वृजनारीमाधवकीमो
 ही २ हरिकोसुषद उदारविहारा सोसुधिकरिअसकरहिंविचारा ३ आ
 वकेहिलषिवृजमेहंभरहिहं काकोसुषदकमलकरगहिहं ४ कोविरहानल
 तापबुभई कौनविपिनिवासुरीवजाई ५ यहिविधि सववृजमेवृजनारी रमन
 गमनसनिभईदुषारी ६ येकयेकनकोकहंहिवोलाई सुनीसपीकहंजातकन्हई
 ७ सोकहंतैनहिंजानतिआली जातकाहिलमथुरेवनमाखी दोहा यहिविधियेक
 येकनकहंहिकहतदेहिसषिरोय गोकुलमेधरधरसषीप्रभरमओवडोया
 चौपाई येकयेकनकोवोगिबोलाई धायधायगोपीजुरिआई १ वैठिगईसवजो
 रिजमाती कहंहिहोहिविधिकीयहरती २ गोपिनतनमनहरिमहंलाग्या म
 रतिवंतषेमजनुजाग्या ३ केसविरहदुषवड्याअपारा वहीसरितआंसुनकीधारा
 ४ सपेमुषकापहंसवगाता जिमिमारुतलहिकदलीयाता ५ गिरीमुदरिनरतन
 सवारी कारिलीन्होकांकनकरप्यारी ६ हायहायनिकसतमुषमाही सुनतधीर

कूटतकेहिनीही ७ युनिजसतसकैधीरजधारी सुमिरतमथुरागमनमुरारी ८ दो
 हो गदगदगरगोपीसवैयेकयेकनकहँहरि कहँनलगीमंजुखगिराविधिकरदति।
 निवेरि अथगोपीविलाप गोप्यउचुः चौपाई अरनिर्दईदईभलोतैं कोहकोनहि
 कवहँफलोतैं १ कोंदीन्ह्योजगमेजनमाई पुनिकाहेतैरनीमिताई २ जाविरनी
 मित्रताविचारी तोकसरेओवियोगअनारी ३ जावियोगतैरचेविधाता कसन
 हिहोतमीचुकोदाता ४ प्रथमलगायदुरंतसनेह अवकसपुनिवियोगविधिदेह
 ५ कछुनकामनापूरनपाई बीचहिहरिसोंकरतजुदाई ६ तातेतवकर
 तवकरतारा बालबेलसमपरतनिहारा ७ भयोजदयिवूढेविधिराई पैन
 गईतैरीखरिकाई ८ दोहा कौनवैरतोहियावनाठजसोरह्योविरच जोठजरा
 जविछोहमेछोहनआवतरंच चौपाई जामुषमेअलकेंघुधुरारी हलकनिहे
 रतिहीहियहारी १ मदनआरसीसरिसकपोसा तामेकुंडललालअमोखा २
 अतिसेसुभगनासिकाराजै जेहिंलषिकीरतुंडमदभाजै ३ वामुषकीमुसा
 क्यानिमिठाई जानतसोइजोनेकहँपाई ४ थोबेहुजोहरिहंसनिविलोकी हो
 तमुदितसोकैसहुसोकी ५ भूकटीअहि सावकसीसोहँ काकेनिरषतनहिमन
 मोह ६ असोसुंदरमुषलालनको जीवनप्रदसववृजवालनको ७ सोतैंप्रथमा
 हिंदमहिंदेपाई रविधिअवकसदेतदुराई ८ दोहा अवहँवृक्षअवृक्षविधि।
 तोहिनककूदरसात दयाविथादेतोहमहिंवनतिनतौसोंवाते चौपाई रैकरतार
 कूरदुषदाई निजअकूरलियनामधराई १ धरिकैजडवंसीकररुपा भेज्याक
 हतकसमोहिभूपा २ आयेकैस्त्रलेवाबेनहेत वाघ्यावृजवधूनवधनेतू ३ रा
 च्यानैनहंमरेतनमोही जिनैननितिसुषितदहाही ४ रचीतोरिसवसुंदरताई॥
 औरहंजोनिहिनैनवनाई ५ सोसवनन्दकुंबरयेकअंगा हंससषियांदेषीयेकसं
 गा ६ सोइगईअवकसहरिलेतो सेतोकोउनवस्तुजोदेतो ७ विनंदेबेयहनंदद
 लोर राहिहँकैसेनैनहंमरि ८ दोहा चतुराननसिरजनचतुरपुनितैरंचषआठ
 अचरजयहदीसतनहींतोकहँपाठकुपाठ चौपाई कोउकहनाहिंविधिकहँका
 कूटोस कारोकान्हकपटकरकोसू १ याकेनाहिंप्रीतिकरलेसू कोउनकरतकछु
 येहिउपदेसू २ यहवृजराजकाजवृजनारी हमदियगहपरिवारविसारी ३ भ
 ईजाइचरननकीदासी अधरसुधापीवेंनकीप्यासी ४ तिनकेतननहिंतनकनि
 हारत वरवसमथुरागमनविचारत ५ जोवृजतेनवजैवृजराई काअकूरखरवसले
 जाई ६ पैकपटीअसमनहिंविचारी मिलिहँमथुरानवनवनारी ७ तातेइता
 सनेहसवतारी जातचलोकीनेवरजोरी ८ दोहा नंदनंदननहिंनेहकीजाना
 तनेकहुरीति सवसौराषतहैकपटमुषदेयेकीप्रीति चौपाई सजनीथहरजनी

परमाता है है पुनारिन सुषदाता १ कीन्है रहीं मनोरथ जोई है है सुफल काहि
 अवसाई २ मोहन को सुषक मल सोहां वन आसव है सनिमरो सुषदावन ३
 जा मुष मेद्रग कोर अलीरी करहि कत खजेहि कडाहि गलीरी ४ सो मुष मथुरा प्र
 विस्तत माहीं धाय धाय ययुज होत होही ५ केती चट्टि चट्टि ऊंच अटारी निरषहि
 गोमोदित पुनारी ई कहि है असेह वै नहु जीके मोहन कहर रहे तुमनी के ६ दो
 हा आयि मथुरा मे भले पूर करी मन आस बहुत दिवस लगिनाथ तुम कीन्हो
 विपिनि विलास चौपाई तिन की सुनत माधुरी वानी यह चंचल चित अति सुषा
 मानी १ तिन के विवस अवसि है जे है जय पि नंद ववासै गर है २ खो मिल ला पु
 नारिन माहीं रहि जे है वर धी रजनाही ३ कवहु नहि सुधिकरि हि हमारी नहि है है
 जमेवन चारी ३ निपटना गरी नगर वासिनी कामिन के हिय की हलासिनी ५ वि
 हंस निलाज सहित तिन केरी तिन की नचनि भुकुटि कीहेरी ई हम गै वा रीनी गोपिन
 कोही कवहु मनहि आनि है नाहीं ७ लखिल विमनि न जटित बहुगेहा तजि है वृजा
 कुंजन करन हा ८ दंडा विपिनि निकुंज सुषग मनत अवै विहाय पै पुनि मोहन
 को अवसि वितीति हि दिन पछिताय चौपाई अधक भोज दसार हवें सी और हुज डकु
 ल के अरि धंसी १ ये सव नैनन को फल पेहें बहुत दिन नकी ललक मिटेह २ कम
 लाकत सकल गुन आगर नंदन दन सुंदर नटनागर ३ जक जे है जेहि मारग मां
 ही तव पुनजन सव तेहि पथ पोही ४ दौरि दौरि देखन को अहे घर को काज सका
 ल विसरै है ५ देखि देखि मन मोहन रुसा है जे है मान सके भूया ई को अस है वि
 भुवन मे आली नहि देखन दौरे वन माली ७ को हंय हज गमे अस नारी जो नख
 के नंदन दनिहारी ८ दोहा मुष मीरी वतियो व सैरु पमदन मद चार कारो भीतर
 बाहिरे हुजो न्यो नद कि सोर चौपाई को उकह जे मथुरा ते आयो दया करव यह को
 उन सिखायो १ कहवावत है यह अकूर है सो बीज गमे अतिकूर २ खेत पाप वृज
 आय म हाना हरन करत रज नारिन प्राणा ३ रज नारिन को प्राण पि पारा येक अ
 नोषे नंदकु मारा ४ तेहि लै ग मनत है मथुरा को जानत नहि रज व धुन विथा के
 ५ लिहे जात है जीव हमारा दिहे जानक हहं महि अधारा ई मथुरा जर पिको स है
 तीने पै हम मां विन स्याम प्रवीने ७ को दिन को सख गत यहिकाला जिय वन रुना
 भरि विन नंद खाला ८ दोहा जिन के देखत मे अली पलक कलप के जोहि तिन विन
 देखे कनहुं मरि कि मिरहि है रज मां हि चौपाई तव को उकह रज सुंदरि वना यह
 अतिकूर कु मतिकर अना १ रथ चट्टि स्यां मखे वाचन आयो अपनो अति अभिमा
 न देखायो २ यकिारथ अवलेह ऊंडाई किमिलै जे है कुंवर कन्हाई तव को उ पुनि वीली
 रज वाला है निरदई सवै रज वाला ४ येक करत वलन अनुराई गाज परे इन की व

तराई ५ तबकोउकह्योगोपजेवृद्धे तेऊ भयेआजुसवमहे ई देतसिबापननंद
हिनाही तुमभरजाहुकाहकसजोही ७ कवहुंनगयेसामपरदेसुपैहंपरचा
रपरमकलेसु ८ दोहा तवसषिकोउबोलतभईवृजकीभईअभागि रामेस्याम
मथुरैचलेचंद्रावनकोत्यागि २ नहिंनमुनावहिआवतीनहिवरसतधनुधार
नहिअकूरकेसीसमपरतोकुलिसकठोर चौपाई तबकोउवृजसुंदरीवषाण्यो
मोहितौउचितपरतअसजान्यो १ सिगरीसषिजुरिकेतहंजाई प्रीतमपानिप
करिगृहत्याई २ अवगाविदकोजाननदीजे गोपनसोजुरिरारिकरीजे ३ का
हाकरैगेगोपगंवारा जिनकेनहिंहितअहितविचारा ४ विनमुकुदयेककुनहो
मकाहो दीरघविरहजातसहिनाही ५ करिहंपियसंगप्रानपयाना रहिहंनहि
भोगनदुषनाना ई देवहुनहिदीनतानिहारत वृडतविरहउदधिनुउवारत ७
जसुदहुतज्योछोहयहिकाला पठवतिपुरपानहंप्रियलाला ८ दोहा हायदई
केसीभईछजमेयहअनरीति येकवारनदवारकोछोडिदईसवप्रीति चौपाई
हरिकोहंमपरजोअनुरागा तिमिकरिवोवहुभातिमोहागा १ तैसहिलखिता
माधुरीविहरानि तिमिकहिवोवतियोमदुसुषसनि २ तिमितिरेछोताकनि
हरिकेरी मिलनिभुजनभरिसुषदधनेरो ३ विसरतिनहिकैसेहंनिसराये स
ववृजनारिनरहतलोभाये ४ जमुनाकूलअनंदअयंडल कीन्ह्यारुचिरासा
करमंडल ५ जेहिंरासेषटमासैरजनी बीतीछनसमानहांसजनी ई तेहिबल
बीरविनावृजमारी रहिहैंकैसेधीरजधारी ७ विरहअनलअवअवसिजरहै
काअधराभृतप्यायबुझैहै ८ दोहा विविधिपवंसवनकोकिलासरसरासर
सरंग अवसववैरीहोइगेरहैमातहरिसंग १ चौपाई रहीवितावतदिवसमना
ईवनकोपंथतकतदकलाई १ वनतेवनिवानिकवनयाली आवतहुतोसांभकेआ
ली २ सषनगोखमधिगोधनआगे धानुअनेकअंगअंगरागे ३ गोरजरंजित
रुचिरअलकछवि जनुअबुजअलिअवलिरहीफति ४ वंसीवेसवजावतप्या
रोवनमालाउरसोभअंगो ५ चारुचषनचितवतचहुंवोरा चंचलचितचोरा
तचितचोरा ई असीछविलषिनेंदकुवंरकी दुसहदाहदुरतीदिनभरकी ७ अव
कहुनंदकुवंरविनसजनी कहिविधिनीतिहिरिवसुहुरजनी ८ दोहा सजनीविभुवन
मैदगनअसकोउनहिदरसाय वृजनीवनविनयेकछनहमैजोलेयजिआय १ ॥
श्रीसुकौताच चौपाई याहविधिकरिारिविविधिविखाया वृजनारीपावहिंवहा
तापा १ श्रीसुकुंदकेपदअरविदा गोपिनकेमनवसेमिलिंदा २ सहिनजातहरि
विरहदुरता होनवहतवृजनारिनअंता ३ बालमवारिधविरहभयावन सागिअ
कूरपवनंदुपछावन ४ तरलतरंगनगोपतयारी मरीषेमकेभारहिंभारी ५ केस

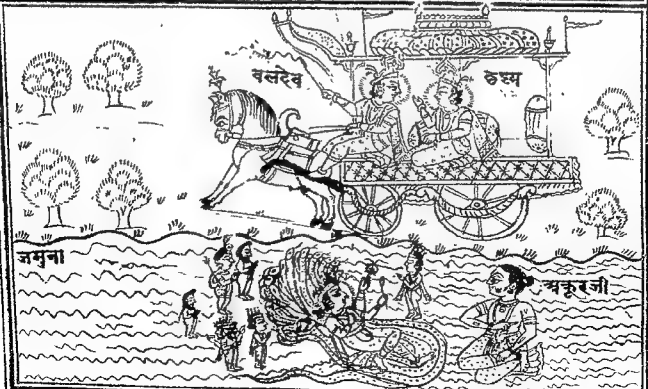
मिलनट्टीपतवारी बूडनचहहिनाउरजनारी ई यहि विधिकरिविखापतह
सजनी रई वितायपहरचयरजनी ७ रहीजांमनिमिजवनृपवांकी निकटपर
नजांनिमतिथाकी ८ दोहा जगे गोपजहैतहंजबहिकरीतयारी जानि गोपिनके
तनतेतवहिकीन्हैलाअपयान उक्तिजुक्तिभूलीसवैभयेसिथिलसवअर
केसनामकेवलकहनलागीयेकहिसंग चौपाई हामनमोहनपानपिपारेह
यगोविंदसनेहविसारे १ हायहरेनिवसहुहियमोही हाहामोदरदायानाही
२ हायनंदनदनखिवारे हायस्यामचजरसनहारे ३ हायरमापतिकुंजविह
री हायगोपसुप्रकरगिरधारी ४ हावलवीरनिपटनटनागर हावितचोरसके
लगुनआगर ५ हायकान्हकाननसंचारी हायगोपालनाथवनवारी ई हायज
सोभतिकेथियलाखन हासुकुमारसुषदरजवालन ७ हामंजुलमुखीसुषधारी
हायसुरासविलासविहारी ८ दोहा हावजनीवनपानपनिहानासकटजसोक हायहा
यचजरजवरतुमविनस्तनविलोक यहिविधिविखपतहजवधुनभयोभूपमि
नसार प्राचीपतिप्राचीदिसाकियोप्रकासपसार चौपाई तवअकूरकासिंदीना
हाई संध्यावंदनकरिअतुराई १ नंदभवनपुनिआसुहिआयो चलनहेतस्पर
नसजवायो २ गोपहुनिजनिजसहितसमाजे भरिभरिसाजनसकटनसाजे ३
गमनमधुपुरीभरेउमेंगा चलनहेतअकूरहिसंगा ४ नंदहुअपनोसकटसजा
ई रहीदूधमाषनभरवाई ५ पुनिअकूरसोकहअससोक खेहुवाखाइलाडिले
दोक ई दूतअकूरहरिवलहिवालाई खियोआपनेरथहिचढ़ाई ७ पुनिनदादि
कसोअसटेरे हमपरविहैमधुपुरीनेरे ८ दोहा असकहिजुंजकरीतुरतगहि
वाजिनकीवाग घोरसोरहरिस्थचल्योहजसोखिसमनलाग चौपाई खषिहज
रवनगवनृजनारी तेहिलनकुलिकुलकानिविसारी १ धाईकहतहायचन
स्यामा कहाजाततजिकैरजधामा २ वालयनेकीप्रीतिकन्हाई तोरिचलेतिनु
काकीनाई ३ रह्योनउचितनुमहिअसमोहन तजिहजचलकूरकेगोहैन का
हतहतेहमसोहप्यारे तुमसमानकोउप्रियनहमारे ५ भूलिगईरतियोकीव
तियो सोइसुधिकरतफटतिअवळतियो ई विरहवारिनिधिकनत्रजवारन
लाखन लगनिलताकततोरत ७ होतदयानहिकतहियतेरे रेकपटीको
नहरनंदकेरे ८ दोहा तैंवैमथुराकोचल्योनागरनंदकुमार दिहेजातकावापु
दिनवजवनिनतनआधार चौपाई यहिविधिकहतविविधिविधिवांनी चली
जाहिरस्थमेलपटानी १ गिरहिपरहिपुनिउठहिभामिनी छटीवेनीपुलीदा
मिनी २ रजरजितकैगेसवअंगा भोकरदममहिआसुप्रसंगा ३ हायहाय
माओधहुवोरा दुषितजुवाजठरहुअरुछोरा ४ कोहुकेतननहितनकसंभू

रा देवहिंद्रगभरिनंदकुमार ५ रुक्मनारिनको दैवतसे का गये सो कामहि
 हलोका ई हरनीहरिनंदरिहरीशैव रुक्मचक्ररुहरिमनुजोषोषोषिबर्हीवनकुंज
 चिरैयो मनहु कहै कहै जानत कहै या रोहा सुनि रुजवधुनि विधापत है नाको
 मिलत न पार विरहो विधित के पभिरही तेहिं यखज मुनहुं पार जिनके तम धन प्रा
 नते अति प्रिय नंदकुमार ते रुक्मनारिनको विरहको कहि पावत पार चौपाई रुज
 वनि गानि विलोकि विनासा जांनि न के सहै जीवन आसा १ मुरि मुकुंद चितयो मुस
 काई मनु आखिन जिय आस जमाई २ सुवल आदि सव सषन वुलाई कह्यो कह
 हु गोपिन स मुभाई ३ हँस्यै है विसेषि रुज माँही यामे है कलु संसेनाही ४
 गोप गोपिन स मुभावन काभूर कहन वदुरि रुज आवन ५ चलोच यखत रथ हरि

केरोउडी धूरिकलु परतनहेरो ६ जवलेषतरही पताका जवलो सुनतरही पुनिचाका
 ७ जवलो देषियरीरथ धूरी जवलो कदिन गये हरिदूरी ८ दोहा तवलोयकटकनेन।
 सेनिरपिरही तेहिकाल अचखपरी दुषमे भूरी चित्रलिषी सीवाल चौपाई परी देषिज
 व धूरिहुनाही हाकहि सषी गिरीमहिमाही १ रह्यायेक हरिनाम अंधारा जनु जिधा
 निकसतखगे केवारा २ स्याम स्याम देरतमुपमाही गोपिनवीति हि वसनि सिजाही ३
 वेठि वेठि हरि सीला गावै उठत ज्वाल जनु ककु जलनावै ४ आपु समह असभापहिता
 ता कहिगे पिय आवन की वाता ५ अहे काहि अवसिद जमोही त्यागेत नमिलि हो
 केहि काही ६ जदपि दुसह सहि जातिन पीरा तदपि के सहित धरो सरीरा ७ यही
 विधिनितनित करहि मनोरथ अहे अजु अवसि हरि चदिरथ ८ दोहा यहि आसा अ
 स्के रहत तिन के नमेषान ना तो हरि विकुरन निरषित वही करत पयान चौपाई अते अ
 क्रूर सहित हरि रामा करि सवे गरथ अति अभिरामा १ जमुन कितद पहुंचे जाई पहरये
 क आये दिन राई २ रही तहो सीतल अमराई मारुत वहत विविधिसुख राई ३ तव अ
 क्रूर कह्यो मृदुवांती दोहु नमुष दुति भई मलानी ४ जमुन भिमजन करि सीजे चदिर
 थचपल फेरि चलि दीजे ५ कालिंदी कलिमल विना सिनी आसुहि अति आनंद प्रकासि
 नी ६ सुनत दानपतिके असवेना रथते उतरि दोऊ भरि चना कालिंदी तट कियो पया।
 ना किय मजन हि लिकै भगवांन ८ दोहा गये अक्रूरहु संगे मेघ डेरहे सरितीर प।
 हिरेन सनन वीन पुनि वल वीरु वल वीर चौपाई पन्ना सरिस सलख जमुन का।
 अति सेमीठ सुधा के नाको १ भरि भरि अजुलत है भगवांन की ह्यो परम प्रीति मो
 र्पाना २ आयि फेरिहु तो जहं स्पदन बल अक्रूर सहित जदुन दन ३ तव अक्रूर कहा
 पुनिचाता जो तुम रथ चढ़ि वैठहु ताता ४ कीजे कुलुन हि दूत चपलाई तौ मे आवहु।
 जमुन नहाई ५ अस कहि दोहुन जांनवै राई जमुना तीर आसुही आई ६ हिल्यो ग
 हिरद सह सहित विधाना खग्यो दानपति सुपितन होना ७ तुडकी दर्द फेरि जलमी।
 तर ज्यो मंत्र गा यवी सुषकर ८ दोहा तहो राम स्याम हिल्यो जलमी तर मति।
 वान करन लख्यो तव मन हि मन अस संदेह महां चौपाई ये दोऊ वसुदेव कुमा
 रा आयि जलमधिकौन प्रकार १ मे आयो रथ मे वै राई आयो गये करि कैचपला
 र्द २ अस गुनि जलते सी सनिकारी देषेरथ पर हरि हल धारी ३ तव पुनि लख्यो वि
 चारन मन मे भयो मोहि कलु भ्रम यहि कलु न मे ४ पुनि जल वृडिल पन सो लख्यो
 सुफल क सुवन महा भ्रम पाग्यो ५ तहें देख्यो यहि विधिकुराई सो मे तुम कोरेहु
 जनाई ६ सिधिवारन किं नरगंधर्वी सी सनवाये देवहु सर्वा ७ अस्तुतिकर हिं
 चहुं वीरा तिन के महि प्रकास अथोरा ८ सहस मोलि जुत सहसु सीसा लसत कुंडा
 वाकार फलीसा ९ दोहा नील वसनतन अतिलसत प्रगटत परम प्रकास सहस अंग

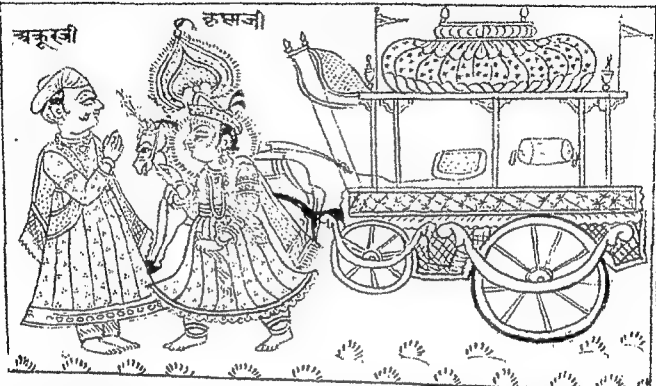
मेघनमदोमनुजतंगकैलास चौपाई ताकेभोगमद्विद्विधामा लसतपुरुषसुंदर
घनस्यामा १ पीतांबरसोहतनमाहीं द्रुगविलसिसरसिजमुकचौहीं २ चारु
चारिभुजससैविसाला चारुप्रसन्नयदनमहिपाला ३ चारुहंसनिचितवनित्रा
तिचारु चारुभृकुटिफेरनसुषसारु ४ चारुश्रवणश्चरुचारुकपोला चारुलसत
कुंडलअतिसोला ५ अरुनअधरनिवुकहुअतिचारु कविहरिकंठकंबुकृतमारु
६ वृषभकंधउरआयतअमला जामेवासकरतनितकमला ७ त्रिचलीवलितना
भिगंभीरा चखदखसुदखउदरमतिधीरा ८ कटिसूक्ष्मनितंवअतिपीना ऊरुजु
गुलपरमकविभीना ९ दोहा जुगुलजानुअतिचारुहै जुगुलजंघअतिचारु तेगगु
लफलपजेतिवरपगयंकजसुकुमारु चौपाई मनिमडितसिरमुकुटविसाला ॥
सोहतउरसुंदरवनमाला १ भुजअंगदकरकंटकविभासी कटिमेचामीकरचौरा
सी २ जातरूपकोलसतजनेऊ पगनपुरसोभितअतितेऊ ३ पटुमचकंदरगदासु
हावन चारिहकरमेअतिरुविह्वावन ४ वल्ललसतश्रीवत्सविभासी कौस्तुभमनि
सोहतिरुविरासी ५ पार्वदनंदसुनंदहआदिक औरहृषडे सुषितसनकादिक ई
ब्रम्हसुरेंद्ररुद्रदिगपाला नवौप्रजापतिवुद्विद्विसाला ७ नारदअरुवसुअरुप्रह
लादा बहुभागवतसहितअहलादा ८ प्रथकप्रथकनिजवचननतेरे प्रमुकीअस्तु
तिकरहिचनेरे ९ दोहा कानिकीतिआपुष्टिअरुऊर्जाइलागिरादियेसक्तिनतेस

हितप्रभुसोहतचलषत्रनादि नौपाई विद्याऔरअविद्यादोई अरुमायाजगमोहा
तिजोई १ भूर्तिवंतकोटीप्रभुपासा हरिहिहेरिहियलहहिहिलासा २ औसोलषिविकु
ठहरिधामा तिमिश्रीपतिसुंदरघनस्यामा ३ परमप्रसन्नभयोअकूर परमप्रेमा
सौहियभोपूरा ४ भयेसकलरोमातनठोडे जुगुलनेनअनदजलवाठे ५ गदगदग
रअतिसिथिलसरीरा पुनिधरिकेधीरजमतिधीरा ई कियोधरनिधरिसीसप्रा
नामा सावधानकैउठिमतिधामा ६ जोहतजुगुलजलजकरजोरी मंदमंदकहि
गिराअचोरी ७ देहा लग्योकरनअस्तुतिविमलहरिकीअनदछाड़ वृजज
लोढनकोतुरतगोअकूरफलपाद ११ इतिसिद्धिअमन्यहाराजाधिराजवोधवे
सम्प्रविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिअमन्यहाराजाधिराजश्रीमहाराजाधीराजाव
हाडुरश्रीरुक्मचंद्रकृपापावाधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकतेश्रीमन्महागवतेपू
वोधेअनंदाम्बुनिधोदसमेनवत्रिसस्तरगः ३० ॥ :: ॥ अकूरउवाच कंदहरी
गीतिका जयपरमपूरुषसकलआदिअनादिअनदधामहैजयअविलकारनहै
तुनारायनकरोपरनामहै जहिनामियेकजतेखियोकरतारहैऔतारहै जोरावरी
लेसक्तिविरज्योसकलयहससारहै १ भूखलसपावकपवननमअहकारतनुमा
हानहं मायामनहुइद्वीपुरुषइंद्रीविषेगिर्वांहं येअविलकारनजगतकेउपजे
तुम्हारेअंगते जानतनतिहैरूपसबजठअहेयाहिप्रसंगते २ मायागुननेतेवा
ध्याव्रह्मागुननुवंपररूपेको नहिजानेतापठानतेउरआनवोअनरूपको जोगीतु
मैवहुजोगकरिध्यावतसमाधिलगायकै अध्यात्मऔअधिभूतऔअधिदै
वसाक्षीभायकै ३ बहुसाध्यवादीजीवअंतरजामितुमकोजानिकै ध्यावतरहता
पावतसकलफलपरमअमननठानिकै भीमांसिकेतुमकोभजतपढिवेदतीनि
हंनेमसो करिजइवहुतुवरूपदेवनभागदेअतिप्रेमसे ४ ज्ञानीअरपिसवकस्यतु
मकोसातकैथिरचित्तही बहुज्ञानमषकोठानिज्ञानसरूपभजतेनिनही तमको
भजतअविज्ञैवहुप्रभुपंचरात्रप्रकारते कैतसबकोकितअसंकितरहतयहसा
सारते ५ संकर्षनहुप्रद्युम्नअनरुषवासुदेवहचारिमे नारायनेअसीगुनतनुव
औरहुअवतारमे बहुसंवतुमकोसिवसरूपीसैवमारगतेभजे तिनमेअनेकना
भेदकरिकरिवादअपुसमेगजै ई औरहुजेऔरनदेवभजतेतुमहिंभजतिसहै
सवदेवमयजदुनाथतुमसुरभिन्नकोउतुभतेनही जिमिसैलतेसरितानिकसी
सागरसमितिजालीसवैतैसहिसकलतिहैरोअहसवसुरनकोआराधवै ७ प्र
भुप्र कि तितिहैरोसक्तिवातेसतोस्वतमहोतहै तिनतेप्रगटिविनविधिप्रगटी
विसेषिविस्वउदोतहै जयसकलअंतरजामिजगसाक्षीअपंडितज्ञानहो गुना
कारजगउपजतनसततुमयेकरूपअमानहो ८ तुववदनपावकपगपुहुमिवा

ध्वेस श्रीविस्वनाथसिंहजुदेवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीग
 जावहादुर श्रीरुसचंद्रगुणाधिकारि पुराजसिंहजुदेवकते श्रीमन्दागवतेदा
 समपूर्वाचैश्चानंदां मुनिधौ चत्वारिसततरंगः ४० ॥ ॥ श्रीसुकौवाच देहा या
 हिंविधिश्चरुतिजवकरी सोऽचक्रूरगतिवानं तव अंतरहितकरि लियोनिज सरूप
 भगवानं १ चौपाई निरपि केसव पुत्रतरधाना जलतेनिकसि अक्रूरसुजाणा
 नित्यकर्मकरितुरततहांही विसमितगोवलकस्तजहांही २ तववोलेज दुपमिमु
 सकाते कहकौतुकतुमलषेनहाते ३ थौजलथोमहिकि थोअकासा जौनिपरत
 कल्लुलषेतमासा ४ तव अक्रूरदोजकरजोरी वोलेवहुविधिहरिहिनिहोरी ५
 अक्रूरउवाच भूमहंजलमहोगगनहुं पोही जेतने कौतुकहैजगमाही ई विस
 रूपतुममेसवतेते तुमहिंदेषिदेपिहै अवकेते ७ अवनमोहिलषिवेकोवाकी
 तवपदप्रितिरहै मतिछाकी ८ दोहा चलहुनाथ अवमधुपुरीमारगहातवेल
 व पुरवासिनदीजेदरसजदुकुलके अवलव श्रीसुकउवाच चौपाई असक
 हिवदिरथावाजिनहोकी लैगमन्योहरिवलसुषळाकी १ थलथलसवग्यामा
 नकेवासी आयिहरिवलदरसनआसी २ निरपिजुगुलवसुदेवकुमार पुनिनहि
 औरनवारनिहारे ३ डेढपहरजवदिरनरहिगयक मथुरादिगपहुंचतरथभयक
 ४ इनकोवेलममदीजमुनामे नंदादिकहुआद मथुरामे ५ ठाढेरहपहुंचिअमरा
 ई हरिवलकौपरिषेसुषळाई ई हरिअक्रूरवलआयिजवही डेराकरतभयतहत
 वही ७ तवकरलौकरगहिजदुगई कहअक्रूरसौमृदुमुसकाई ८ दोहा नगरड
 गरगहिकैककालैस्पदनतुमजाहु हमरैहैइतआपपुनिखिहैनगरखळाहु चौपाई
 सुनिअक्रूरकेलकीवानी कीन्हीविनैप्रेमरससानी १ अक्रूरउवाच तुमविनह
 मजैहैनहिनगरी तुमविनसिगरीगतिममविगरी २ अहंभक्तहंमनाथतिहारे
 तुमुकोभक्तअहैअतिप्यारे ३ तजहुनाथमोकोअवनाही तुमहिछोडिअवहंमक
 हैजाही ४ लैअग्रजअरुसवगोपालन नंदसहितजसुदाकेलालन ५ मेरेभचन
 लहुजदुराई देहुपूतपरिवारवनार्ई ई इटिपुरानीमोरिमडैया तुमविनकोनपुनी
 तकैरैया ७ डारितहांपदपंकजधूरी कीजिअवसिआसममपूरी ८ दोहा हमग
 हमेधीमूळअतिपरमअपाचनकर्म विषेनिरतनितहीरहतलहंकोनविधिसा
 र्म चौपाई पैभरोसअवतोहियहोई तरिहोआपचरनजलधोई १ सींचतनुवप
 दसलखअदोषित होहिपितरपावकसुरतोषित २ तवपदपंकजधोयमुरारी
 बलिनीन्हीगतिसकलसुधारी ३ भयोजगतमेअतिजसकारी पायोसिभोईइ
 तेभारी ४ प्रभुरावरोचरनजलजाई कियोपुनीतत्रिलोकहुसोई ५ जाकोपरस
 तसया १ सुक ३ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

तकोहेतविचारे ७ सोतुवपदजलमैनिजगेहू आनुसीचिहौंसहितसनेह ८॥
 दोहा कहनसुनततिहरोसुजसपावरहोतपुनीत जदुपतिजगपतिदेवपतिव
 दोतुभैविनीत १ चौपाई सुनिअकूरकेवचनसुहाये बोलेप्रमुअतिआनंदपा
 ये १ श्रीभगवानउवाच हमआरजजुतधामतिहारे अवसिआयहैविनहिंविचा

जदुवंसिनकोरिपुहंनिकैसे दैहौंसुहिदनमोदअसंसे ४ श्रीसुकौवाच य
 हिविधिजवैवचनहरिकहेक तवअकूरअतिसेदुषखहेक ५ कह्योनककुमुष
 रहैयाविलोकी नगरडगरडगसोअतिसोकी ई प्रथमहिंमन्योकंसअगार
 भोजराजकहेजायजोहारा ७ मंदमंदअसवचनसुनाये रामकेसजुतनदसि।
 धाये ८ डेरहैपुरकीअमराई इतपठेचपलेहुदेपाई दोहा यहिविधिभाषिसु
 फल्कसुतगोनिजसदनासिधारि गुन्योकंसपूरनभईमनअभिलाषहमारि
 सारठा उतैरामअरुसामे पहरदिवसवांकीरहे देखननगरललाम सषनसा
 हितगमनतभये १ कंदतिरभगी जहंफटिकप्रकारातुंगदुवारहिंमकेवारा
 जिरहे छोदेहुदस्वजिअलथलभ्राजेतोरनछाजिदुतिउमहे परिषागभीरापूरन
 नीराजुतभटभीरासरगहे वाटिकाललामावहुआरामाउपवनरामाचित्तच।
 हे १ चांमीकरचारुवनीवजारुधनिकअगारुअनिकैवे बहुवनिकदुकानैता
 नीवितानैदेवमकानेनपहुंचे वदुरतनसमाजैकआछाजैसभादराजैमनिनजा

२ दी पारावत पोषे मंजु भरोषे मोर अनाषे धुनि उमडी २ सुरभित जल सीची उंच ननीची
 अंतर उलीची पुरा है अंगन हूर साला फूल नमाला वेधी विसाला गृह मा है नंदुल
 रुख जेमंगल काजे थल थल सजे सोम भरे दधि चंदन डारे कुंभ कतारे सुमन अपारे
 द्वार धरे ३ दी पन की अवली सोहति अमली नहि कहें विगली गलिन गली बहु पसवर
 भातिन के भामोद अरंभा भाति भली बहु भसु पारी नव फल धारी पट जरतारी परमा
 के बहुल सत पता के अमित कितो के छैरु विच के नभना के ४ दोहा यहि विधि निरधत नग
 रत है नागर नंद कि सोर मंद मंद गमन नत मगै जु नरोहिनी कि सोर मचो मही पति मधु ॥
 पुरी पौर पौर यह सोर दजते आये आ जुग सुंदर नवल कि सोर कवि नोरि सोरि
 पुसि आली पलक की आय परी माचिर ह्या पिर भरषवर के पावते खेलती जे खेलन पुं
 आर करि खेलन कोषो लिखिर कीन षडी पुसी के षरावते रघुराज षासी सोष वारी आ
 मया सनेते षिज मिदया मिद षराव के उरावते पुलि गेष जानै रघु की विचारि ना
 रि धाई निज सुत नषे लावते षवावते १ कोई सारी घां घरे की घां घरो के सारी कोई को
 ई हार कि किनी के कि किनी को हार है कोई एक करन करन तो चरन हूं मे कुंडल आ
 कं कन आनू पुर सिंगार है परपोन कोई एक के कन कोर रघुराज की नही नहि कोई या
 कये कन पुकार है वाम मंथुर मिषठी ऊंचेन अटमिय हगामे यहना मे आयो नंद को कु
 मार है २ येक इगष जन मे अजन लगाये उठी कोई एक कोर मुख गरे उठि धाई है कोई
 अंगराग आधे अंगन लगाये चली कोई पुर नारी नली आधे ही नहाई है रघुराज
 कोई गृह कारज विसारि चली कोई बाल अथप्या यो बाल कवि हाई है चहर पहर मा
 न्या सहर पहर दिने डहर डहर डोखे कुर्वर कन्हाई है ३ तकि कैतिरी छे नैनवान
 समवेधि सैन दत है परम नैन भृकुटी नचाई के सुषमानिका यदेषे काम विकि जा
 य अमो रुप दर साइ की न्ह्या विव सवनाई के रघुराज आलिन समाजते परानी ला
 जे देषे जदुराज प्यारी पल के विहाइ के मंद मंद गानत गयंद गति मोह्यो मन मधु
 रा के मग मे मकुंद मुसकाइ के ४ रुय घनाक्षरी साजि के सिंगार संगरोहिनी कु
 मार सषा सोहै रघुराज मुरिगोदहि भरन जात करि के कटाक्ष निमृगा छिनि कका
 वे छैल धाम धाम धूम धाम पुर मे करत जात केती मई का यलते परी घूं मे घायल सी के
 ती बाल बायल सी जियरो जरत जात जौन ही डहर है के कान्हरो कदतत है तो नही
 डहर मे कहर सी परत जात ५ निमिष नेवारि घन स्याम को निहारि चित्र पृतर सी
 गढी पुर नारि आनंद भरी कान्ह की वतनियो ही हंसनि सुधा की सीची पाय के सो
 हाग अनुराग जुत है षरी रघुराज प्यारो प्रेम वेरी पाय नायदी न्ही ता पहरि ली न्ही
 भई युलक घरी घरी माधव की मूरति मनोहरी को सपुरा की पलक क पाट दे के धां
 धी उर कोठरी ६ दोहा चहिके जच्च अटनि मे विकसित मुख जल जात वरषहि हरि

बलपरसुमनहरपहियुलकिनगात चौपाई औरहुपुरवासीदजआये दधियसनस
 गंधवहुलाये १ सुरभितजलहरिचलपगधोई पूजजतहि २ भाई २ नजरदे।
 हिवहुविविधिप्रकारा जोगियानिअसकरहिउचारा ३ धनिधनिहिसिगरेरजवासी॥
 कौनकरीपूकवतपरासी ४ जाइनजुगुलकुमारनकोही द्रगदेवततिनकेदिनजोही
 ५ विभुवनकोआनंदवदारी स्वीविरचिसनोहरजोरी ६ यहिविधिलहतविविधि।
 सतकारा गमनतदोउवसुदेवकुमारा ७ जहजहविचरहिहरिहलधारी तहत
 हैथकितहोहिंनरनारी ८ ककुआगेचलिगेजवदोऊ औरहुसंगपुरजनसब
 कोऊ ९ दोहा तवयकचाकरकेसकोजातिरजककीनीच उदिमजेहिरंगरेजा
 कामिलतभयोमगवीच चौपाई कंसहेतरंगिविमलदुकूला लिहेजातवहुर
 ह्योअदूला १ आवतनाहिनिरषिगिरिधारी तुरतठांडकैगिराउचारी २ यहा
 पाथिककौनतुमआह वसनविचित्रलिहेकहजाह ३ वसनअनेकरंगेअतिनी
 के अतिप्रियअहैहमारजीके ४ देषिदोऊभाइनकररूपा देहुहमैसववसनअ
 नूपा ५ हमरेहिजोगऔरकेजोगन असतगुनहंतोपूछहुलोगन ६ जोहमको
 तुमअवरदेहो तौविनससैमंगलयेहो ७ यहिविधिजवजाओजदुराई तवतोर
 जककोपअतिकारि दोहा अथमहिजदुपतिकेवचनकियोनहीककुका न का
 कुकचित्तमहं गर्वभरिकरि कैमोहकमान चौपाई देदीनजरताकि कहवानी॥
 भोजराजचाकरअभिमानी १ मतिबोलेअसवेनअहीरा तोहिनलगतजीवकी
 पीरा २ मुब्तौदेषिलेहुतुमअपने पहिरहुवसनकवहुअससपने ३ होतुमगा
 इचरावनहारे निवसहुवनगिरिविरचिअगारे ४ राजयोसाकसेनअभिलाषी
 अपनीजातिसुरतिनहिंराषी ५ सूधेचलेजाहुजहंजाते कसवट्टिवातवहुतव
 तराते ६ जांन्योतुममूरुषदोउभाई अनुचितउचितनपरतजनार् ७ अबहुंमो
 रजिअनअनहं ८ कोहुसोअसेवचननकहियो ९ दोहा चहोवचावेनआपने
 जोअहीरतुमपान तौतुरतहिअवकीजियेइततेअवसियान चौपाई जो।
 कहंकसरराजसुनिपाते तौदोहुनबंधनबंधवावै १ गोपनकोलूटहिंधनभरी
 तुमकोअवसिदेवावैसरी २ गर्वनरहतभूपकेनेरे तातेवचनमानियेमेरे ३
 रजकवचनसुनियरमकठोरा कुपितभयोदेवकीकिसोरा ४ वदिहैयगथाप
 रयकमाखो तासुकंधतेसीसउतारो ५ मृतकरजकगिरिगोधरनीमे भयो
 चकितजनहरिकरनीमे ६ अनुचररजकरहेसंगते भगेडारिमोदरीपदतेते
 ७ जवसवभागिगयेचहुंवोरा तवहितुरतवसुदेवकिसोरा ८ आपहुवसनप
 हिरिककुलीने वसनककुवखिरामहिंदीने ९ दोहा औरहुदीनेसषनकोर
 हैजनाकेजोग अर्थवहुतमहिकेकिदियहसदेषिपुरखोग चौपाई पहिरियोसा

कनडीलेढाले हंसतचले आगे जुतगाले १ रहोयेकछीपीकरगेहा ताकेहा
 रगये जुतनेहा २ ततिवचनक्रह्योजदुराई अगदारपटदेहवनाई ३ सुनत
 हिचेमभरोसाथायो रामस्यामचरननसिरनायो ४ साधिरियोअवरअगत
 गवेलिवूटरचिरियोअपारा ५ वसनविचित्रपहिरिजदुराई सहितरामगवा
 लनसमुदाई ६ सोभितभेअतिसुप्रमाथी सजेअसितासतजनुजगहापी ७
 अतिप्रसन्नकेपुनिजदुराई तेहिवापककहनिकटवोलाई ८ दोहा दियोमुक्ति
 सारुपतेहिजगमहेविभोअतल सोभाओरसरीखलसुमतिसकलसुषमूल

१ चौपाई आगेवलेवहरीदोउभाई सभेनसहितअतिआनदपाई १ मालाकारये।
 कमतिबोना रह्योमधुपुरीभक्तप्रधाना २ रह्योसुदामाताकरनामा तासुहाटमा
 धिहादकधामा ३ ताकेभवनगयेदोउभाई सोदेषतअतिसैअतुराई ४ पर्योचा
 रनकहिदेवनमाली मैतुवदासजातिकोमाली ५ करहुपुनीतगेहजइराई आ।
 सकहिभीतरगयोखेनाई ई सुंदरआसनमेवैठायो अर्घपाद्यआचमनकरा
 यो ७ धूपदीपनैवेदहुदीन्ह्यो चंदनप्रभुअंगलेपनकीन्ह्यो ८ दोहा जसपूजा
 प्रभुकीकरीमाखाकारसुजान तेसाहिसिगरेसपनकोकीन्ह्योअतिसनमाना।
 चौपाई पुनिसवकोताबूलबवायो जोरिपानिअसवचनसुनायो १ पार्वेनमोरज
 न्मकुलआन तुमकीन्ह्यासबविधिजइराजू २ देवयितररिषिरिनहुंहमारे आय
 नायतुमसकलउधारे ३ अहोजगतपरकारनदोक यहप्रसंगजानतकोउकोऊ
 सियोधरनिमहप्रभुअवतारा करनहेतमंगलसंसार ५ विषमदिष्टिनहिआ
 हैतिहारी तुमदोकजगकेहितकारी ई सवमैहोसमानभगवोना जेजसभजो
 ताहितसजाना ७ मैहीप्रभुलघुदासतुम्हारा सासनदेहो ८ दोहा
 धन्यभागदेहिपुरुषकीनेहिसमजगतनआन जापैतुवसासनकरहुहैप्रस
 न्नभगवान चौपाई सुनिमालीकेवचनमुरारी रहेमौननहिगिराउचारी १ मा
 लीमाधवमनकीजानी धन्यभाग्यआपनअनुमानी २ महासुगंधितकोमल
 फूला तिनकीरचिहैमालअदला ३ रामस्यामकगलपहिराई ओवहुदीन्ह्यो।

सयनवनाई ४ सषनसहितहरिवलखविद्याये मालीग्रहमे अति सुषपाये ५ हमी
वखजानिताहिनिजरासा कह्यो मागुजाहोवेआसा ई तवकरजोरिकह्योपुनि
माली निजपदभक्तिदेहुवनमाली ७ होवेप्रीतिसतपदपांडी परमदयासबजीवे
नमोही ८ दोहा सुनिमालीकहंदेतभैयतीनिहुंवरदान विमोपुस्तदूरपुस्तको
रीन्होताहिमहान अरुसरीखलजगसुजसआयुषपूर्णप्रमान देताकोवलि
रामजुततहंतेकियोपयान ॥ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजवाधवेसश्रीमि
स्वनाथसिंहदेवात्मजासिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहादुर
श्रीरुसचंद्रकृपापावाधिकारिरघुराजसिंहजूदेवरुते श्रीमभ्यागतेदसमपूर्वा
र्थआनंदामुनिधौयेकचत्तारिसस्तरंगः ४१ श्रीसुकोवाच दोहा पुनिवसुदेवकु
मारदोउचलेवजारखजार संगसपासोहतसकलकियेविविधिश्चगार चौपाई
कछुआगेचलिकैदोवभाई आवतनारिनिहारिसुहाई १ हेकुवरीपेउमिरिकि
सोरी करमेखीन्हकनककटोरी २ तामेकुकुमचंदनधारा बितवतचलीजातिव
हुंवोरा ३ ताकोनिकटनिहारिविहारी भौचचाइहंसिगिराउचारी ४ सुंदरितु
महौकोनिवतावहु अंगरागकेहि हितसेजावहु ५ हमहिंनदेहोपह अंगरागा
तुमतौनिरषिपरोवडभागा ६ जोअंगरागहमहिकहंदेहो तौसुंदरिदुतमगल
पैहो ७ हरिकीगिरासुनतअतिप्यारी परममनोहररूपनिहारी ८ दोहा मोहिगा
ईकुवरीतहांवांछोप्रेमविसाल घरीभईकरजोरिकैकोन्हीविनैरसास १ कुबिजो
वाच चौपाई नंदकुवरसुंदरखविरासी मेहोभूपकंसकीदासी ३ हेकुवरीयहना
महमारो कंसहिंप्रियममचंदनगारो २ तामेअंगरागवचाक नृपतिनिकटनि
तहीयहुचाक ३ सोपेहुमोहिकर्मयहराजा औरकरहुनहिंकोनहुंकाजा ४ पैपि

यतुमसोकोजदुनंदन जाहिदेहूँ गारोनिजचंदन ५ असकहिसगीलखनजुगरूपा॥
 जेहिंलषिमोहतविभुवनभूषा ई मधुरवचनवोलनिमनहारी वितवनिचलनिचा
 रुसुकुमारी ७ मोहिगईजदुपतिकोदेवी कुवरीधन्यभागनिजलेषी ८ दोहा रामस्पा
 मकेअंगमेसोकुंकुमअंगग लेपनकीन्होनिजकरुनदिरुनलेखेअनुराग नामि
 उपरतेकंठलांगिलसतपीतअंगगगमनहैनमुनअरुंगगमहैआतपप्रातप्रयाग
 चौपाई भेषसंनवसुदेवकुमारा तहमनमेअसकियोकिंवारा १ यहकुवरीकोसु
 भगवनावैं निजदरसनकोफलदरसावैं २ उरग्रीबोंकटिदेठीअहई तातेजगकु
 वरीअसकहई ३ मुषहूँकीदुतिहैअतिनीकी उमिरिजुवारमनीममुजीकी ४ अस
 विचारकरितहैजदुराई करअंगुरीहैचिबुकलगाईपगअंगुठनसौपगानदवाई
 वदनतासुदियउपरउठाई ई भिठ्योतासुकुवरतेहिकाखा भयोकूवरीरूपरसा

ला ७ उन्नतकुचवैगैकटिषीनी रंभसंमसीजंघनवीनी दोहा खंजनइगभृगुटी।
 धनुषमुषससिआलरसाल रूपकूवरीलखिलजीसुखलखनतेहिकाल चौपाई भयो
 रूपगुनपरमउदार हरिहरतउपज्योहियमारू १ जदुपतिकोपदुकाकरखो
 रा गंहिबोलीहंसिकैतेहिंनोरा पीतमचलहुअवासहभार निकसतजियअवत
 जततिहारे २ मेनछोडिहोअकछनतुमको दुतियनप्रियअसलागतहैनको ४
 रूपगवरोलषिमनमेरो पस्योकामकरफिरतनफरो ५ अवकीजैकछुरुपाक
 न्हई सेहमोहिंपियमरतजियाई ई सुनिकुवरीकीविनैविहारी गयेसकुविल
 वदननिहारी ७ सषेनमुषनपुनिस्सामविलोकी कह्योवचनकुवरीकरठीकी

करिकारजजेहिहेतसिधारे ७ दोहा परदेसिनकोअ

तिसुषदकुवरीतोरअगार जेपरदेसीनारिविनतिनकोतुहीअधार चौपाई
मुकुंदमुषमंजुलहोसी लहिकूवरी महासुषरासी १

जइपतिपैकि

अमितसतकारा ३ कोउपुरजेनतौवूलषवावे कोउफूलनमालापहिरावै ४ को
ईचंदनचरनचदाई कोईअतरलैवसनसगवै ५
देहभोनभूलीतेहिकासी ६ मनसिजविवसभयमनतिनके

७ छुदेवसनऔरसिरकेसा सुटिगोललिनलाजकरलेसा ८

विजपूतरीसीषडीनिरषहिंजुगुलकुमार
हिंवार चौपाई पुनिआगेचसिकछुदोउभाई पूछनलागेजननवोसाइ ९
कहामषधनुषनेवासा हमहैंआयेलपंनतमासा २

आगेलविहोधनुषउछाह ३
नषमषसाखा वारनजइपिकियोमषपालक पैनहिंमान्योत्रिभुवेंनपालक
मषभवेनप्रविसिवरिआई देयोमहाधनुषदोउभाई ई षडेवलीबहुरक्षनवारे
विधिभांतिकेसखनधारे ७ चडोनिभापूजितवहुसाजू

जइपतिचौपनिहारिकैगहैनहेतमनदीन तवरषवारे
चौपाई

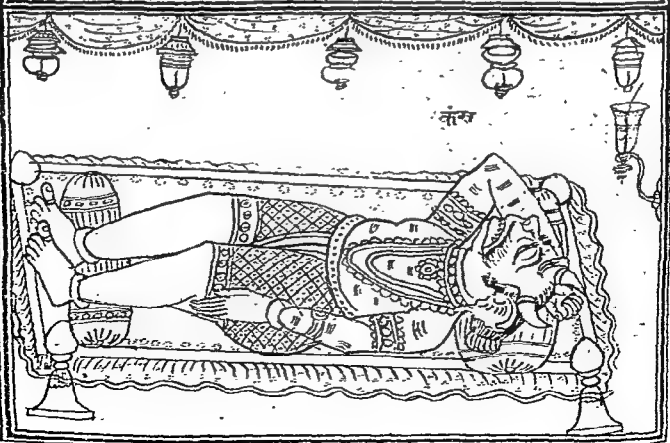
ज्यानहिमानोकैहुंकेरो जाहुअनतदेहकाहेरो २ देहुइन्हैकोउपुरुषनिकारी ॥
छुवेंनचहतधनुपूजितभारी ३ असहिंकहनरहेरषवारे
४ ५ पाखाहिंसोखियताहिचदाई सकलजननजोहतजइराई ५

नुषसहजमुसक्याई जिमिगयेदकरकषलगाई ई दूतधनुभोसोरअषंडा पू
रिरहेयोसिगरेब्रम्हडा ७ यकोसोरसोकंसहुंकाना बैठसभामधिवहुतडेगना ८
दूतधनुषधनुषरषवारे अतिकोपितकैववनउचारे ९ दोहा देखनकोअतिमी
ठयेदोकवालकदीठ वंधहुइनकोआसुहीकरिकरदेहुँनपीठ चौपाई पुनिमा
रहुदायाउरयोई धरहुधरहुधावहुसवकोई १ असकहिकैसिगरेसठथाये॥
रामस्यामकेजवढिगआये २ तवगहिकरहरिवलधनुइके कसिकसिकोपितक
मरपटके ३ दैरिदैरितिनकेसिरमारै केतेनकेउरतुरतविदारे ४ चरनकरना
केतेनकेतोरे केतेनसिरमटुकी समफारे ५ हायकहतभागेरषवारे कंसहारम
हंजायपुकारे ई जेवजवालकआयेदोई नैदकेतिनैकहतसवकोई ७ तेडारेउ
धनुराउरतोरी मषसालामधिकरिवरजोरी ८ दोहा कळुमारैमदैकळुकका
कूमिलायेधूरि कळुरषवारेभागिहंमआयेभरिभयभूरि चौपाई सुनतकंस
अतिकोपहिछाये जाहुहनहुकहिभदनपठायो १ तेषभुसासनसिरधरिधायि
मारुमारुधरुधरुकहिआये २ तिनकोरामस्यामधनुषडन मारितुरंतहिकि
योविषंडन ३ भगेकंसभटहायपुकारत रामस्यामवलधामविचारत ४ यहि
विधिनुषकेभदनसैचारी मषगनहतेनिकसेगिरिधारी ५ क्विनिरषतविहरा

तपुरमाँही लौटतभेदोउडेकाँही ई अस्लाचखरविगेतेहिं काला पितुडिगह
 रेचलगेजुतगाला ७ हरिवलबलखवितेजठिठाई औरअनूपचरिनवदुता।
 ई ८ दोहा सुनेवहुतदेवेवहुतमथुरापुरनरनारि रामस्यामकोदेववरखीन्हस
 कलविचारि कविन विधिआदि कसेवतदेवविहायभरी अतिचातुरी हैचपला।
 जेनकीछविमेछकिकैछनमेवरमेनिवसी अचलाकमला रघु राजतेईजदुगजे
 वेलाकिलहयोसुषवैमथुरानवला सतिआजुभैवाँनी ययानसमैजोकहीवृजकी
 वेरहीअवला दोहा रामस्यामआवतभयेजवनिजडिरामाहि नंदमहरतवचलिक
 छुकलियआगूतिनकाँहि चौपाई कहेयालालकीन्हीकसेदेरी लागिरहीतुममेसु
 धैमेरी १ करौनइतैवहुतचपलाई अनवैहै सुनिकैचपलाई २ असकहिहरिवला
 कोकरगहिकै स्यापिनदसिविरसुषखहिकै ३ मीजिमीजिदोउवरनपचारै विष
 रनकोअमसकखनिवारै ४ कहेयालालअवकरहुवियारी सोइरहोकीन्हीअम
 भारी ५ असकहिदूधभातलैआये रामस्यामकहै सुपितजेमाये ई पुनिकरचर
 नघोइदेवीरा सैनकराइदियोमतिधीरा ७ जानिकसकेमनकीवाँत सैनकियो
 हरिवलहरपातै ८ दोहा उतैकंसधनुभगअरुरसकभटनविनास रामकेसुकर
 तेसुनतउपजीहियमेचास चौपाई बहुतकालखगिजागतरहेऊ नहिंआईनिश

दुषलहेक १ करतरह्योमनमोहविचार
 ढिगयोसभतेराजा विहाकसोसवसचिवसमाजा ३ सोइरह्योपरजंक हिजाई ॥
 निहारेसपनदुषदाई ४ कंसहिलेनहेनमजवृता आयेमनहुसीचुकेदूता
 ५ मरेपुरुषसौमिल्योसपनमे परचढिगमन्योदिसादधि नमे ई सपनेविषको
 कियोअहारा ७ सपनेअंगनतेसलगायो यटविही

८ दोहा यहिविधिऔरहुअसुभप्रदसपनविलोको

भयोसकलसुषध्वंस चौपाई जसतसकेतेहिभयोविहांनु अ

दितभयेजवपूरुवभानु १ वंदीगनजसगावैनसाग्यो तवाहिकंसउठिअतिभयपा
 ग्यो २ वैक्योआइसभामधिराजा भयोबोलावतसचिवसमाजा ३ निरखेनल
 ग्याअसुभतेहिकाखा धानविकोहनकरनकराला ४

सा जलहुमेसिरताहिनदीसा ५ देलपिपरेंचंदअरुतारा

निहारा ई लघ्याछिइतनछायामाही धानघोषसुनतोश्रुतिनाही ७ सुवरनवर
 नतरुनकहंदेयो रजमेनिजपदविन्हनपेयो ८ दोहा औरहुअसुभवहुखा
 ध्योकंसतेहिकाल उपजीमनमेभीतिअतिजान्योअपनोकाल चौपाई आयेसा
 चिवसकलदरवारा तिनसौभूपतिवचनउचारा १ रंगभूमिकीकरहुतयारी बोखवा
 बहुमल्लनवलभारी २ नृपसासनसुनिसचिवसयाने कीन्ह्यातेसाहिसकलवि

३ प्रथमहिंरंगभूमिकियपूजन रचवायेउतंगवहुमंचन ४ चहुंकितमंचउत
 वाचषनावतभयेअचारा ५ मंचनमेवहुविविधिकितांक

ई वैधेकनकतोरनचहुवोरन सुमनमालवहुठोरनठोरन ७ र

पुनिदीन्ह्यादुंदुभीवजाई ८ दोहा धनधहरनसो

छायरह्योकुरुपतितुरतमथुरामेवहुवोर चौपाई

भीसोरपुरवासी पावतभेसवआनदरासी १ रंगभूमिमहंमल्लतमासा
 होतजानिकरिदेषनआसा २ आगहनछुजीवेसहुसुद्राऔरहुइहेजेवहुवडकुद्रा
 ३ येसवरंगभूमिकहंआये निजनिजथलवेठेसुषल्लये ४ आयेऔरहुवहु
 जवारे वैठेनिजनिजजोगअगारे ५ यहिविधिजवजुरिगाईसमाजा तवउठितुरत
 भोजपतिराजा ई राजमंचमहंवेक्योआई सनिवसहितकलुमनहिंडेराई ७ मंड
 समध्यविराजतकैसे तारनमध्यनिसाकरजैसे ८ दोहा सुनतदुंदुभीसोरतहंनि
 जनिह्याहंनसभामहिआवतभयलिहेतवलप्रवल चौपाई देदेतालमह
 वलधामा भेजतहंनहियेसल्ला १ धूरिभूरिसवअंगलगाये कदिकाळनी
 कसेअतिभाये २ जेवरपहिरिविविधिराऊ मल्लजुइकेभरेउराऊ ३ मानहुंमद्वता
 सभामहि सोहतेवितुडा ४ जुतसागिईसवेवस्ताज

रिसमाज ५ मुधिक अरु चानर प्रवला कूट और सखतो सल मला ईय सवम ख
 नसाह प्रधाना जिनकेवल कोनाहि प्रमाना ७ देहिताल करि जोर अथाता मा
 नहुँ होत वज्र करपाता ८ दोहा रंग भूमि महुँ जुरि गई सिगरी जोहि समाज चोप
 दार बोलवाय तव कह्यो भोज कुल राज चोपाई लषन तमा साको अतुराये ना
 दादिक जे व्रज ते आये १ तिन को ल्यावहु आसुखे वाई को तुकल्य हि ते ऊडत आई
 २ प्रतीहार दुत नंद समीपा आय कह्यो असवचन महीपा ३ भोज राज तुम को बो
 लवायो मल्ल अषारो सकल सजायो ४ नंद महर सुनि नृपति निदेसा ले गोप न
 गेरंग निवेसा ५ भूपतिक हंसव किये सलामा दूध दही माषन कहि नामा ईना
 जरदियो टूट्यो कुसलाई बैठे राय रजाय सपाई ७ व्रज के रहे गोप सव जे ते बैठे
 कमच प्रहते ते ८ दोहा करी कुवलया पीड जोयेक सहस गज जोर रंग द्वार परक
 सते हिंदा कियो अति धार इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज वाधव सखा वि
 स्तनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर
 श्रीकृष्ण चंद्र पापात्राधिकारि पुराज सिंह जू देव कृतेश्री मन्दागवते दसम पू
 वर्धे आनंदाम्बुनि धौहि चत्वारि सस्र रंगः ४२ ॥ :: ॥ श्रीसुकौवाच दोहा चला
 नलगेज वसि विरित रंग भूमि को नंद तव करगहि बोलत भये हल धर अरु नंद
 नंद चोपाई हमहुँ चलि है लषन तमासा देखन की मन मे अति आसा १ रहि है ही
 मंडेराम हनही लेखन नंद ववासंग मांही २ बोले महरत वैरि सिद्धाई करहु नव
 हतं लाबल रिकाई ३ जहान है कलु कामति हारो कियो बोलावन नृपति हमारा ४
 अस कहि सि विरि राखि सुत दोऊ गये नंद औरहु सव कोऊ ५ कलु कवार महसु
 नतन गारे गमन हेत दोउ भयेत यारे ईदुत मजन करि भोजन करि कै पहिरि
 पोसाक सषा सव जुरि कै ७ रंग भूमि कह चलि मुरारी संग सषा सोह तहल थारी
 ८ दोहा करी कुवलया पीड कहल प्याहार मह ठाढ़ गज पालक अवष्ट सिख
 दोषा को पति वाद छंदन राच विलोकि मत्तनागराम कृष्ण काळुनी कसी सा
 मारि कुंतलानिवां धिली नमंजुलैर सी कह्यो पुकारि पीलमान सोजलं ध सोर कै
 हटाय नागनाग पाल देहु और ठोर कै १ तुरंत देहु पंथ रंग भूमि जो नहेत है नतो
 न गीचमी चके पठाई है अचेत है सुनै नही लषन हीं हटावतान सिंधुरे चहे पया
 न आपनो गजे जु तेज मे पुरे २ सुने मुकुंद वै न पील पाल को पकै महा दवाय के क
 रींद्र कुंभ येन अकु सेत हो तुरंत देव की कि सोर वोर धोर जोर सो सवेग पाइ आइ गो
 कियो कठोर सोर सो ३ करिंद सो काल है मनो मरुप काल को लपेटि सुंड सो सि
 यो तुरंत नंद लाल को दुतै विनुंड सुंड को छिं डाय देव की चला कियो तले प्रहार ता सु
 दंत ऊपर भला ४ गयि लुकायता सुपाय वीच की नचातुरी फिरै लंग्यो महा करीक

रीगोविंदआतुरी सुगंविषायसुंडकोपसारिमाधवैगह्यो कुट्योगयंदहोयते।
 हरीधरोनहीरह्यो गोविंदजायषाहिलेगहेप्रतक्षपु कुको पचासचापलेगयेघ
 सीदिनागतु कुको महावलीअहिंदकोविहंगनाथजोगहे गयंदतैसहींगह्योह
 रीनजारकेमहै ६ इतैजेविसोकतैचसोगयोहटोकरी नसावकासठहहोन।
 कोलह्योतेही घरी जहांजहांकरीभ्रमेतहांतहांभ्रमेहरी भ्रमेदुवर्षवालज्यो।
 गहिसोपुष्पाकरी ७ तुरंतहांतरकि कैमुकुंदजायसन्मुखे भगनवेगसाचला
 यथापरकरीमुखे चलापछेदभेगजोसगर्वसागराजतो गहैपदैपदैमनो गो।

विंदमंदभाजतो ८ घोषावनेहितैगिरेमुकुंदधावतेथरा तहांसुदंतकेभरैगिसे।
 प्रकोपमेभरा तरकिदेवकीकिसोरऔरऔरजातभे मनंगदंतजोरसौंधरासवै
 समातभे ९ उपीछिकैमहीवठायसीसनागठहभो नपादकैगोविंदकोगयंद
 गर्वगादयो तुरंतपीछपालहुजोहैअवधनामको दवायकुंभअंकुसेप्रचारि
 रामस्यामको १० धुवायकेमतंगकोतुरंततत्रआरगो हलीकह्योहनोहरीक
 रीषरोषलायगो तवैनभागकान्हठहसन्मुखेभयेतहां नगीचहीपहूविगोदुतै
 मतंगजोमहा ११ विंद १२ गोविंदगोपसारिदोदको गिरायदीनभूतलैह
 रीकरीप्रचंडको गिरगजभृंगइसोदवायसीसपावसो उचारिलीनदंतयका।

हाथ सोउएउसो १२ दोहा पीलपालव्रवष्टकोतेहीदंत सोनाथ मारिनिकहीजोरा
 सोकियोकटकोमाथ चौपाई वलिरामहुँयकदंतउपारा मस्यानागकरिचोरा
 विकार १ मरोमतेगजतहोनिहारी औरहुपीलपालवलभारी २ धायेअसकहिहं
 रिवलवोरा वंचिनजोहिंवसुदेवकिसोरा ३ तिनहिंदंतहनिहरिहलधारी वंचेना
 येकहुडारेमारी ४ मृतकमतेगजत्यागिमुरारी रंगभूमिकहंचलेसिधारी ५ नि
 जनिजकंधधरेगजदंता करनहारमनुअतकअता ई हरितनगजआनितकी
 वूटी मनुतमालपरवीरवहूटी ७ निचविचगजमंदविंदुसोहोही तेसहिसेदविंदुदर
 सोही ८ दोहा रामस्यामस्याननसहितरंगभूमिमधिजाय रहीजाहिजसभाव
 नातेहितसपरेदेवाय ९ कवित मल्लजान्यावजआयोनरजनिनरवरनारीजा
 न्यासभामद्विआयोमूर्तिमानमार गोपजान्यामीतनिजपायीजेपुहुंमीपतिता
 ऊसनजान्याआयोसासनकरनहार रघुराजवसुदेवदेवकीतोजनिवालमूढतौ
 विराटजनेजादवगुनेअधार जागोजान्यापरंतनुकंसजान्याआयोकाधरंगभू
 मिभायोरामसंगदेवकीकुमार दोहा करीकुवलयापीडकोसुनिकैकंसविना
 स लषिरोहूँनदुरजैमहामानीमनअतित्रास चौपाई रंगहिरोहिनिदेवकिला
 खा सोहतमंदोउवाहुँविसाखा १ अवरअभरनअरुवनमाखा सोहिरहयोआ
 तिसैखविजाखा २ मानहुँवतमनटजुगआई चितवतहीचितलियोचोराई ३ स
 भामहिऔरहुदसआसा ल्यायोरामस्यामपरकासा ४ वैठिरहेमंचहुँमहंजेते
 पुरजनऔररहेमहिकेते ५ तेसवनिरषंतजुगुलकिसोरा पायिकुरुपतिमोद
 नथोरा ई सुषयकटकदगुरहलगार्द तदपिनिरविनहिंगयेअचाई ७ पिये
 लेतमनुनेनलगार्द चाटतहेगनुजीहवढाई ८ दोहा नासतेजनुसंघतेमिल
 तभुजानिवढाय पुरजनसिगरेमोहिगदेशतहीदोउभाय चौपाई कहंहिंपरा
 सपरमनुजअखेये जैसहिंसुनंतेसेहंदिये १ रूपमधुरसिगरेगुनआगरमहा
 प्रवलदोऊलटनागर २ जौनजौनकाननसुनिराये सोलषिहरिवलपुरजनभा
 ये ३ येनारायनकेअवतारा अगटतमेवसुदेवअगारा ४ देवकिउदरउदधिवि
 धुमयक वसुदेवहुलजकोलेगयऊ ५ वंदेगुप्तेउनंदनिवासा सिसुपनकियपू
 तनाविनासा ई विनावर्तदानवकोमाखो जुगअरजुनतरुतरतउधालो ७ संप
 चूडकोसीसंधाखो औरहुवहुदानवनविदाखो ८ दोहा ग्वालनगोवनकोलियो
 दानानलतेरापि काखीमथिमघवानकोविनमदकियइनमायि चौपाई सातहि
 नागिरिवरकोधाखो चातवर्षतेअजैउधाखो १ विहंसितमुदितनिरषिमुयद्र
 नको तिरहकलेसमित्योगोपिनको २ यहउदितजदुवंसउजागर जगजा
 हिरविसुहगुनसागर ३ इनहीतेमहनुअतिपेहै जवयहकुटिलकंसहनिजैहै

४ येजेठेभाईहरिकेरे रामनामजगवोजघनेरे ५ सोभामानसरोरुहनेना सुधासा
मानमधुरजेहिबैना वत्सप्रलेववकादिकवीरा हेंनोसदनकहेंयेवलवीरा ७ यहि
विधिकहसकलपुरवासी हरिवल्लविपायेसुषरासी ८ रंगभूमिमहेंवजेनगारे
ठोकेतालमछतलवारे ९ दोहा रामस्योमकोतुरततहेंअपनेनिकटवोलाय गर्व
भरोचानूरभटदीन्होवाचनसुनाय चानूरैवाच चौपाई हेवजराजकुर्वरहेरामा
तुमदोऊहोअतिवलधामा १ मल्लजुइमहेंपरमप्रवीना सुनिनृपतुमहिंलषन
मनकीना २ मल्लजुइकरवावेनहेवू तुमहिंवोलायोरंगनिकेतू ३ मथुरामंडल
मेजेघोनी तेसवकसप्रजासुषधानी ४ भाषतसुनहेंवैनयहसाचा मनसाओ
रकरमनावाचा ५ प्रजाभूपकोयुसीजोराये तौसवविधिमंगलफलचाषे ६ प्रा
जाजोनहिंभूपतिरुषराषे तापरईससकलविधिमाषे ७ मल्लजुइमधिरंगा

तिहारो दैषनचाहतभूपउदारो ८ दोहा गऊचरावतमेदोऊतुमजमुनाकेतीव
अतिसेअनंददेवहुतनिकटवोलायअहीर चौपाई रहेषलतेमल्ललडाई हें
भेषखोयहअवेनसुनाई १ मल्लजुइजानौसवभांती हेतुम्हारचौडीअतिछाती २
हमकोतुमकेंअवअसचाही जालेभूपतिहोयउछाही ३ जिनयेनृपप्रसन्नअति
होई तापरछोहकरतसवकोई ४ सकलभूतमयहोवैराजा ततिकरहुनृपति
रकाजा ५ सुनिचानूरवचनजडुराई तेसहिंनिजअभिलाषमहाई ६ दैसकालके

उचितसुवैना बोलेकसपायअतिवैना १ हमहैं प्रजाभोजपतिकेरे वनचरहैंसक
हैंनिवेरे ८ दोहा मखजुहकेकरनकोजोयहदियोनिदेस परमअनुग्रहसोकिने
हैंमपरभोजनरेस चौपाई राजरजायसुमैसिरधरिहों मखजुहसवविधिदत
करिहों १ पैककुगिरलैहसुनिमोरी खरिहोंमैअपनीजोजोरी २ हैंवालकन
हिहैंवलवारे खरैवरोवरहोयहमारै ३ सुनुचानूरमखताहूपै धर्मरहतथिरसा
वकाहूपै ४ सभामदिनहिहोयआधर्मा हमयहकहेदेतनिजभर्मा ५ सुनिकैजु
पतिवचनसुहावन बोलतभोचानूरअपावन ६ चानूरोवाच नहिंतुमवासकना
हिंकिसोरा तुमओवलदोऊवरजोरा ७ रह्योजोसहसगजनकहैंभैलत सोगजा
कहमासोतुमषेलत ८ दोहा तातेमखजअतिवलीजिनहिंनतुम्हरीभीति तेनुमा
सोलरिहैंअवसियामेनहिअनरीति मेरेसंगतुमहीलरोहवसुदेवकिसोर मुष्टिक
केसंगरामहैंलरैधूवकरिजोर ॥ इतिसिद्धिअमीमन्महाराजाधिराजपांधवसम्प्रवि
स्वनाथसिंहजुदेवात्यजसिद्धिअमीमहाराजाधिराजअमीमहाराजाअमीराजावहादु
रअमीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकृतेअमीमद्भागवतेदसमपू
वोधेआनंदामुनिधौविचत्तारिसंस्तरंगः ४३ ॥ ॥ श्रीसुकौवाच दोहा सुनतव
चनचानूरकेकरन ठोंकिकैताल रंगभूमिमधिठाढभेमुजावढायविसाल चौपाई
तैसहिंवलिरामहुंतेहिकाला मुष्टिकसन्मुखभेदेताला १ प्रथमहोयसोहोअमिला
ये फेरिचरनसोचरनभिडायि २ लपटिगयेवारिउवलवांना होनलग्यातहजुहमहो
ना ३ रामकृष्णमुष्टिकचानूरा निजजयहतकरहिंवलपूरा ४ येकयेककहैंचैवहि
निजवोरा येकयेककहैंभैलहिंवरजोरा ५ मुष्टिमहिकरअंगुठाकरिकै मारहियेक
येकनवलभरिकै ई ठोकरदेहिकहैंटिहुनीको टोउकरहिंवलनिजनिजजीको ६ क
हैंजोरितहैंनिजनिजमाथा जोरकरहिंगहिगहिदोउहोथा ७ कहैंछातासोछातीमे
ली लैदोउजोहिंदूरिलगिरेली ८ दोहा तहेंकोउकोउकहैंहोथगहिभैलहिंभूरि
ममाइ पुनिकोउकोउकहैंदूरिलगिफेकहिंतुरतउठाइ चौपाई कहैंभुजभरिभरि
अंगदवावे जामेअस्थिवरहैजावे १ कहैंयेकयेकनदेहिंप छारी उठहिंतुरतकोप
करिभारी २ ठांडहोहिकहैंपुनिदोउछटी कछुहटिकेरिजाहिकहैंजुटी ३ कहैंपा
निभ्रमनखगहिंनपराऊ देषहिअपनोअपनोदाऊ ४ कहैंकोऊकोहैंकेपाऊजोही
कोऊकोहैंकेपारसुमाही ५ जहैंजहैंजातचपलचलिजोई तहैंतहेंरोकनतुरतहि
सोई ६ जोइजोइजोनहिंपचचवावे सोइतहेंरोकहिंचलननपावे ७ जोकोउकवा
हुंपीठपरजावे सोताकोवहविधिलौटावे ८ दोहा जबलौटनहिंनवतुरतलेतसमे
टिउठाय अतिवलसोतहैंभूमिमेवाहतदेनगिराय ३ चौपाई सोतोउपरछुटिदु
तजावे कौनिहुंविधिधरनीनहिंआवे १ कौउवाँधतगलभुजापसारी ताहिछोडायलेत

बलभारी २ कोउकोहुकहं धरनी वै ठावै कोउकोऊकहं पकरि गिरावै ३ कै सहं धरनि
 पीठिनहिं जाती फेरि उठत सन्मुख करि छाती ४ कोउकोऊकहं धोपादेते लपटि।
 तुरंत चरन गहि लेते ५ विचविचवोलहि सावधान रह नहिं घवरवह हिये धीरग
 हु ई असह रिवल मुष्टिक चानूर करहिं जुहवाहत जे सरां ७ करहिं परसपर पंच
 पार कछु श्रम कोनहिं करहिं विचारा ८ दोहा अतिसुकुमार कुमार दाउम स्त्र प्रव
 स्त्र महान रंग भूमि सहं लरतत हंति यन अजोग देषान चौपाई भरि उर अति द
 यामहराजा कहहिं परसपर नारिसमाजा १ राजसभामधि होत अधर्म विठे सज
 न सकल सुकर्मा २ होत बलावल जुद्ध अजोग कोउन करत वारन कस लोग ३ रा
 जहु कहं रो कत कसनाही कहतन कछु कोहुके मुषमाही ४ जौन सिषापन भूप।
 तिमनै तौ सज्जन ठिक रहि पयानै ५ कहां मल्ल अंगकुलिस कठोरा कहं सुकुमा
 र अंगजगछोरा ई कहं गिरिसरिसम स्त्रवल करे कहं बालक जौवनन हिं पूरे ७ ॥
 अवनहिं देवि जात यह भाई वैठहिं चलह भवैन महं जाई ८ दोहा होत अधर्म समाज
 माधिके से देषा जाप पुहुमी पतिपापी दियो बल अरु अवल सराप चौपाई जौन सा
 भामहं होइ अधर्मा तहेनहिं वैठहिं कहुं सुकर्मा १ लिप्पो धर्म साखहु महं भाई सोहं
 मसिगरो देहिं सुनाई २ सभा सद नदूषन गुनिनाना जाइन सभा कहुं मतिवाना ॥
 लषि अनुचित जौरो कोनाही तौ अति पाप भयेति हिं काही ४ जौ अनुचित नृपको
 रुषाये तवहुं सकल पाप फल चाये ५ तव कोउको फेरि अमिवाता लषु सजनी
 हरि मुष अवदाता ई सनुवोर धावत अमयाये सेदुंद सिगरे मुष आये ७ कमल
 कोसजिमि जल कन सोहै तिमि हरि मुष अमजल मन मोहै ८ दोहा पुनिकोउ कहल
 पुराम को मुष अकुजद गलाल मुष्टिक पर अतिकोप करि विहं सतरा हिनिलाल १ ॥
 कवित जिनके पद संमुखं मुरमा कर सेवित तेन सेदरे सैं बहु धेनु चरावत देनु बजा
 वत गावत संग सषा विलसैं वनमाल विराजत हैर घुराज सुवैन कहं जनु पूलष
 सैं धनिहं वृजकी धरनी जहं ये प्रभु दोऊ विकुंठ विहाय वसैं १ सुंदरता सिगरे जगा
 की इनही के सरीख सी सब आई है नवरोवर कोऊ कहं अधिके इनते मुष को कहि
 जाई श्रीरघुराज रमा हर हर मि सोऊ विषावहिं नैन लंगाई गोकुल गाउ की ग्वारि
 गमारिनी पूरुष कोन कियोत पमाई २ दोहं न मेगह लै पन मेद धिमंथन मे अरु मां
 दिरभारत भूलत मेतों भुलावत मेसि सुकोदलि रावत से जमे पारत अंगन मे अंग
 रागल गावत वधनिहं ह धुराज उचारत गोकुल गाउ के ग्वारिनी गाल गोविंद गोविं।
 दगरे सो पुकारत ३ मोरस मे अरु सांभस मे सुरभीन सषा न लै जात औ आवत वे
 नुकी टेर सुने सिगरी व्रज की वनिता गहकाज भुलावत श्रीरघुराज कही धरत वरी
 पारि विधनिहं कवि गावत देषहिं सोमको सुंदर आन नैन न निमेन निमेष लगा

वत ४ दोहा सुकजवाच यहि विधि नारि निके कहत जु नंदन करिको ५ महाम
 स्त्रानूर केव धकी को न्ही नाप १ चौपाई कहिं नारि सव आरत वां नी रामस्यामके
 नेहिं हि सानी १ बांधेहतोक सञ्च सनेतृ निज पुत्रन वधे दषन हेतू २ वसुदेवहिं
 देव किहिं बोलाई दियो येक मंचाहिं वैठाई ३ तेनिज पुत्रन मस्त्रन संगी लरत वि
 लोकि सिथिल भेअंग ४ कहै कुमार नरक्षैसा हमहिं आधार अहे जगदीसा ॥
 ५ नहिं जानत सुनत वलमति भोरी जिन की नहिं विभुर्वन महेंजोरी ६ ज
 सज समसल लरत करि जोरा तसत सब दंत दुहुन दुषघोरा ७
 वसुदेवहु देव कि दुषतापी भाषहिं हायकं सब डपापी ८ दोहा दूतै प्रवक्षन मस्त्रस
 गमल जुद्ध के रंग रंगे राम अरु स्याम रोजथ केन पोरेहु अंग चौपाई के स्त्रओरा
 चानूर प्रवीरा करहिं विविध विधि पैच अपीरा ९ तेसहि मुष्टिक अरु वखरामा ल
 रहि पैच करि करि तेहिं ठामां २ कुलिसक मोर के स्त्र के अंगी तिनके लहत प्रहार अ
 भंगा ३ महा प्रवक्षन स्त्र चानूरा ताके अंग भये सब चूरा ४ कैगो सिथिल पाक अति
 खागी तव तौ को पज्वाल जिय जागी ५ वाजवेग करि कै अति रुठी हरि उर हन्यो वा
 धि जुग मूठी ६ टरेन हरितिल भरित हेटारे जिमि मतंग सुममालन मारे ७ पुनि जा
 दुपति चानूर भुजागहि पटक्यो बहु भमाइता कोमहि ८ पटकत भूमि निक सिंगे

ना गिस्तो कुलिसमनुमही महाना ६ दोहा विलग भये सिर के ससव मुषकादि
 आई जीह रुधिर धारद सद्धार खैव हनल गीत हँदीह चौपाई इनके पहिले मुष्टि
 कमल्ला हेन्यो राम कहै मुष्टि प्रवला १ तव सकोप कै तहँ वल राई तल प्रहार कीन्ह्यो
 नजिकाई २ राम पानिकर लगत प्रहारा कंपत मुष्टिक बाय पछारा ३ गिस्तो धरा
 निमहँ सो विन घाना जिमि पाद पलहि पवन महाना ४ मुषत निकसी आनि तधा
 रा विथुरि गये सिगरे सिर वारा ५ मुष्टिक अरु चानूर विना सा लषिके कूट मल्ल वि
 नवा सा ई तुरतराम के पीछे आई बाधि मुष्टि भरि जोर खलाई ७ तेहि न चितै रोहि
 नी कि सोरा हनी वां ममूठी करि जोरा ८ सागत राम वाम कर घाता मस्तो मन हँभो
 बज्ज निपाता ९ दोहा तो सख सल प्रवला अति जदुयति पै दुत धाई मारन चाह्यो
 तेग सिर अति सवेग वढाय चौपाई ताके पहिले हित हँजदुराई चरन प्रहार कियो
 सिर धाई १ भयो रुदकता सुनहँ सीसा मरि कै गिस्तो अवनि अवन सीसा २ पुनि तो
 सल को पित अति धायो कै सवेग तहँ तेग चलायो ३ तेहि हरि कि यदु तवरन प्र
 हारा ताको लदै भयो दुद फरा ४ तो सख मरि गिरि गो धरनी में जन मोदित मेह
 रिकरनी में ५ सल तो सल मुष्टिक चानूरा और हकूट मल्ल अति मूरा ई जव पाच
 हन के खवल मरि तव सव मल्ल भगे भे भार ७ लै लै जीव दिगंत न जाई कस्तुराम भ
 यर हे लुकाई ८ दोहा रह्यो न कोऊ लरन को रंग भूमि महँ भूय राम स्याम ठोढे रहे
 सो भापरम अनूप चौपाई पुनि सपानिक हँनिकट बोलाई करन लगे प्रभु मल्ल खडा
 ई १ बहु विधि पंचन को दर सावै हारै कवहुँति नहिँ हरावै २ रंग भूमि नृपूर भनकारी
 छायर ही अति आनंदकारी ३ राम स्याम तालन बहु ठोंकै करहिँ पंच पंचन कहै रोके ४
 करनी दोहँन के रिनिहारी पुरवा सीपाये सुख भारी ५ लगे सराहँन राम स्याम को ॥
 सकल पुकारि पुकारि नाम को ई भलो कियो मल्लन को माखो कै समही पतिको म
 दगा स्था ७ और सवै पाये आनंद लोडे येक कंस मति मंदा ८ भये तहाँ दुंदुभी धु
 कार और हुवा जनव जे अपारा ९ दोहा चानूरा दिक मारिगे मल्ल और जव भाग
 रंग भूमि दुंदुभि वजे कंसाहिँ नीकन लाग चौपाई तव मंचहिँ ते आ पुपुकारा वंदक
 रह मति मंदन गारा १ पुनि सिगरे वीरन गोहरायो अनिस को पति नवे न सुनायो ॥
 २ दोउव सुदेव कुमार नकाही देह निका रिहँ दत नही ३ मथुरा मेक हँर हँन नया
 मे रहँ तो आवै सो कवधि जावै ४ लटि लेहु सव गोपन काही नंद मुसुक बाधि ५
 येह हँही ५ नंद महामति मंद अहीरा याके ककून मोरि रेहीरा ई कादु व सुदेव
 हुकर माया यह कुमती अँगुन करे गाथा ७ मेरै सँग ललकियो महाना अवन वे
 लवहु वीर प्रधाना ८ दोहा कहवावत जो मम पिता उग्र सेन असनाम ताहू को
 धकी जि चलाय आसु यहि ठाम है मेरो रिपु पूर सोराज करन की आस मेरी रिपु सेने

हकरिवाहृतमोरविनास २७

तरकिदमकिदामिन

दोहा कसकान्हलपिमचपरगुनिनिजकालकराल उठिआसनतेतुरतहीगा
ह्योदालकरवाल यदूरीकूट उडिगयोकंसतुरतैअकास नहिकूरीकान्हकीनेकु
चास जडुनाथगगनमेगोतुरंत दूतकरनहेतमातुलैअंत १
तकंस मनचहृतकरनभगिनेयध्वंस दोउफिरतमंचकेचारिवार
॥१॥ २ जवकान्हजोतरहिनीवोर तवकंसआवतोवामगोर

॥ १ ॥ दूतचमकिजातजडुकुलप्रधान अतिवेगकियोजडुकुलेदिनेस जतकीटगहो
तिमिगहोकेसकहमंचमाहि ॥
जेसचिवरहेतेहिमंचवठ ॥ ४ ॥

परकंसहिदवाय तहकंजनाभधरिविस्वभार परिकंसपीठिपरवलअपार

॥ २ ॥ दोहा
रंगभूमिमहमचिरहोथलथलहाहाकार
वेठतमाहि पातपियतसेवतस्वसतनिरयमश्रीपतिकोहि ॥ १०५ ॥
गिहिनजोजडुनाथसरूप कंसलीनभोताहिमेताहीळनमेभूप मुजंगप्रयाता
कूट तहांकंसकेकनिगोधआदी रहेआठभाईवडेजेयमादी
ध्वंसतकोपकेके चलेरामसामेवचैसखलैके १
धरोमारुवोलेसभामदिवाता २ रहेकंसकोकषतुंकेसलीने
॥ ३ ॥ रहिरामठादेतहांवोजधामा
लियोद्वारकोवैडनासोनिकारी चलेकंककेसन्मुखेकोपधारी ३
ककेसीसभारी मिल्योसोमहीमेपसोनानिहारी ४
कृपाना गर्दटिसोलागिजेसेपषाना ५ हन्योवैडनाताहकेसीसमाही सवे
अगद्वेभसोसातहांही ६ रहेऔरहजेसवेकंसभा
॥ १॥ तहांअभुतेविकमेरामकीन्हो चलोचकह

कियोवेडनाकोप्रहारेअपारे कितेकेपगैओमुजैरोहिहारे ई कितेसीसकूटेकितेलंक
 दूटे कितेयेकजुटेभयेवूटवूटे मरेकंसकेजेरहेआठ्याई मटौजेवंचेतेगयेहैपरई
 ७ हनेसिंहजेसेमतंगैवरुथै हनेपारामसौकंसकेआतजूथै पडोकाखसोरगके
 भूंगिमाँही कोकरामकौरेसकैदेपिनाही ८ दोहा रामकेसुकीखषिविजैसिचत्र
 म्हादिप्रवीन हरषतअतिवरषतसुमनदेवदुंदुभीदीन चौपाई नाचनलगीअपा
 छरानाना करनखगेगंधर्वहुगौना ९ सुरमुनिकिन्नरभरेउछाहन रामस्यामा
 कोलगेसरहने २ सुनिवधकसकंसकीनारी महाराजकेपरमदुषारी ३ सिरपी
 टतद्रगओसुनठारत हायहायवहुवारपुकारत ४ गिरीकंसकेऊपरआई छुटे
 केसतनमानभुलाई ५ औरहुनुपभ्रातनकीनारी निजनिजपतिपैंगिरीदुषारी
 ई करिआखिगनरोदनकाही बारवारपतिसिरउरधरही ७ निजनिजपतिमुषा
 खषिदुषसानी खोहिनारिविविधिविधिवानी ८ दोहा हायनाथधरमग्यप्रिया

हकरिवाहनमोरविनास २३

कवित भूपभलकारसुनिउठेसरदारसवैकदेसखरा

रवारचमकेचमाकरे

माकरे तरकिदमकिदामिनी

दोहा कंसकान्हलपिमचपरगुनिनिजकालकराख उठिआसनतेतुरतहोगा

उडिगयोकंसतुरतैअकास नहिकरीकान्हकीनेकु

इतकरनहेतमातुलेअत १

जिविचरतघोर २ जवकान्हजोतरहिनीवार

जातदिसिवाभकेपि

जेसचिवरहेतेहिमचवैठ

दियपटकपुहुमिपरनदखास

परिकसपीठिपरखलअशोर

जिमिसिंहतजैकरिकरिविध्वंस ४ दोहा

संघार रंगभूमिमहमचिरहोथलथलहाहाकार

वैठतमाहिं पातपियतसोवतस्वसतनिरथेमश्रीपतिकोहि ता. ३१४

गिहूनजो जेदुनाथसरूप कंसलीनभोताहिमेताहीकनमेभूप मुजगप्रयाता

रुंद तहांकसकेककनिगोधआदी रहेआठभाईवडेजेयमादी

धंसतेकोपकेके चलेरामस्यामेवघेसखलेके १ अदाहोनआतिरनेआठभाता

धरोमारुवोलेसभामद्विवाता २

नहीचित्तकीन्ह २ रहेरामठोदेतहांवोजधामा

लियोद्वारकोवेदनासोनिकारी चखकंककेसनुभेकोपधारी ३

कंकसीसभारी मिल्योसोमहीमेपखानानिहारी ४

कपाना गरुडटिसोलागिजेसेपषाना ५ हन्योवेदनाताहकेसीसमाही

अगरुदेमसोसातहांही ६ रहेऔरहुंजेसबैकसभ्राता कियेयकवारिवलेसा

कलहमारे ८ रोहा परअधीनहंगरोउरहेकुटिलकंसकियवाध करीनसंचाळम
हंअवतातमातुअपराधे आसुकोवाच चौपाई गिरामृदुखजदुकुलसुदेवकी॥
सुनिमोहितवसुदेवदेवकी १ भूलिगयोईस्वरपरभाऊ दोउसुतउरखगायकु
रुराऊ २ खीन्हाअकमाहंवैठाई सोसुषयकमुषनहिकहिजाई ३ सींचहिंसु
तननैनजसंधारा रह्योनतनकरतनकसम्हारा ४ गदगदगरोननिकसतिवा
नी प्रीतिरीतिअतिसैअधिकोनी ५ यहिंविधिमातुपितहिंसपदेकैउठैकस्त्ररा
महिंसंगलैकै ६ उग्रसेनकेगयेसमीपा यगवेरीकटनायमहीपा ७ जोरिपानि
तिनसोअसबोखे अपनेजियकीआसैबोखे ८ रोहा तुमहिहोनलायकअहो

जदकुलकेमहाराज पालहसिगरेप्रजनकोकरहु राजकैकाज मेजजानकेआपव
सकैहोनाहिनरस तुममातामहमोरहोकीजैसकलदेनिस २ चौपाई मैतिहरोसे
वकदैरहिहो सासनसकलरावरागहिहो १ मरेसेवकभयेनरसा ईद्रादिकसा
वआयसुरसा २ तुमहिनजरदैकैयहिठोसा करिहैसिरमरिपगजप्रनामा ३॥
औरअपनकीकितिकेतिकवाता तुवअधीनरहिहैसवताता ४ असकहिसिंहासनमग
चाई तामेआहुककोवैठाई ५ गगोदिकउपराहितआनी राजतिलककियसारो
गयोनी ई अंधकमधुदसाईजदवंसी औरहुजातिबंधुसुरअंस ७ भागिगये

नहिं साहति सिगरी विधि विगरी २ भई सकल मंगल तेहीनी सि

१ सव भूत न ते विन अ प रा था

४ वैर वांघिस व प्रा नि न मा ही मंगल पावत है कौना ही ५

संघारक राम के स्त्रज ग मंगल कारक ई ता हू पै त व भ गि नि कु मा रा २१

१ हरि दोहिन को या जग मा ही सुष पावत कह दे षो ना ही ८

दोहा

१ न्हि पा प्र भुरष वाय पुनि जे कं सा दि क म रे ति न को त हं ज दुराय मृत क क्रि या का

२ पुनि हरि वल व सु दे व अ रु दे व कि के दि ग जाय

७७

तहं व सु दे व हु दे व की

जानि दु ह न ज ग दी स सं कि त दैन हिं मि ल त भ र हे चि तै अ व नी स ॥

राज श्री महाराजा श्री राजा वहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपा पात्र

राज सिंह जू दे व क ते श्री म भा ग व ते द स म पू र्व धि आ नं द म्बु नि धौ चौ मा लि सो अ

ल रंग ४४ ॥ ॥ श्री सु कौ वा च दोहा हरि जानो पितु मातु को भयो हारै ज्ञान

त स ल र स मे टि कै जाने मोहि भगवांन १ चौपाई अ स वि चारि वै स्तं वी

भे फ य ला व त त हं ज दुरा या १ पुनि दो ऊ न न न दो ऊ क र जो री

२ हे ज न नी हे ज न क ह मा रे हे म रे ति पा ये दु ष भा रे ३

रा भ यो वि ती त और ही ठो रा ४ हे म रे वा ल खे ल सु ष आ सा

ना सा ५ हे म अ भा ग व स आ प स मी पा व से न वा ल का ल कु ल दी पा ई

त पि तु घ र म हं वा ल क ख ह त जो सु ष स ने ह कु ल पा ल क १ सो ह म पा यो तु व घ र

ना ही भा गि क र त सो हा त स दो ही ८ दोहा स व सु ष को सा ध क अ हे अ से जो न स री

र ते हिं पि तु पा लि त या र क रि दे त वि वि धि स हि पा र चौ पा ई अ से ज न नी ज न क ह

का ही उ रि न हो त स त व र ष ह ना ही १ स म र अ भ यो आ पु स व भा ती त न ध न ते प रि

वा र ज मा ती २ त व जो मा तु पि तै न हिं पा लै नि ज पु त्र न ना रि न क हं ला लै ३ ता हि

म रे ज म भ ट ले जा वै मा सु ता दि की ता हि ष वा वै ४

गु रु वि ष अ रु व द वि चारी ५ और हु नि ज स र ना ग त का ही

ई सो जी त हि हे मृत क अ जा ना स्वा स ले त भ स्वा क स मा ना ६

१ न हिं से र्व न कि प च र न ति हा रे १६

कलह मारे ८ दोहा परचधीनहं गेउंरहेकुदिलकें सकिये वाध करीन सेवाकम
 दुष्टलाछ। तुअपराध श्रीसुकोवाच चौपाई गिरामदुखजदुकुलसुदेवकी।
 सुनिमोदितवसुदेवदेवकी १ भूलिगयोई सरपरभाऊ दोउसुतउरखगायकु
 रुराऊ २ लीन्हाअकमाहेंवेठाई सोसुषरह्युला। कहिजाई ३ सींचहिंसु
 तननैनजख धारा रह्योनतनकरतनकसम्हारा ४ गदगदगरोननिकसतिवा।
 नी प्रीतिरीतिअतिसैअधिकानी ५ यहिषिधिमातुपितहिंसपदैकैउठेकस्तरा।
 महिंसंगलैकै ६ उग्रसेनकेगयेसमीपा पगवेरीकटवायमहीपा ७ जोरिपानि
 तिनसोंअसबोले अपनेजियकीआसेबोले ८ दोहा तुमहिहोनलायकअहो

जदकुलकेमहाराज पालहसिगरेअजनकोकर राजकैकाज मेजजातकेआपव
 सकैहोनाहिनरेस तुममातामहमोरहोकीजेसकलदेनिस २ चौपाई भैतिहेंगेसे
 वकदैरहिहों सासनसकलरावरागहिहों १ मेरेसेवकभयेनरेसा इडादिकसा।
 वआयसुरेसा २ तुमहिंनजरदैकैयहिहोसा करिहेंसिरमरिपगानप्रनामा ३॥
 औरनपनकीकतिकेतिकवाता तुवअधीनरहिहेंसवताता ४ असकहिसिंहासनमरा
 चाई तामेआहककोवेठाई ५ गगीदिकउपराहितआनी राजतिलककियसारा
 गयोनी ६ अंधकमधुदसाहजदवंसी औरहुतातिवंधुसुरअंसी ७ भागिगया

मविनगहसुतचरुपरिवारा

नहिंसाहतिसिगरीविधिविगरी २ भईसकलमंगलतेहीनी सि

सुवभूतनतेविनचपराधा

४ वैरवाधिसवप्राणिनमाही मंगलपावतहैकोउनाही ५

संधारक रामकैस्वजगमंगलकारक ई नाहपैतवभगिनिकुमारा

७ हरिद्रोहिनकोयाजगमाही सुषपावतकहूँदेखोनाही

दोहा

कैदीन्हैपाप्रभुरषवाय पुनिजेकसादिकमरैतिनकोतहंजदुराय मृतकक्रियाका

२ पुनिहरिवखवसुदेवअरुदेवकिकेदिगजाय

तिनकेचरननकीतुरतवेरीइईकदाय

कियप्रनामसिरधरिपगनहलधरआरमुरारि तहंवसुदेवहदेवकी

संकितकैनहिंमिलतभरहेचितैअवनीस ॥

राजश्रीसहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपाहजाता ७ वेष

८ दोहा हमनिजमीतनकोमि:

४४ ॥ श्रीसुकोवाइसिगरीइहांजदुकुखसुहिदनकेरिचौपाई मेरे

रसमेदिकै जूकेहेआजुअमितदुषरासी १ कीजेअवसंकाककुनाही

भेफयलावतवहंजमाही २ यहिविधिवहुप्रकारसमुभाई

नयेजूनकैनकरजतकेपावघने औरहुकासआदिवहतेरे ४

। कियोप्रनापजोरिजुगहोआ ५ ॥

कलहमारे ८ दोहा परअधीनहंमरोवरहेकुदिसकंसकियबाध करीनसेवाकूम
 हैंअवनातमानुअपराध श्रीमुकौवाच चौपाई गिरामृदुखजदकुलसुदेवकी।
 सुनिमोदितवसुदेवदेवकी १ भूलिगयोईस्वरपरभाऊ दैवसुतउरलगायकु
 रुराऊ २ लीन्हैआअंकमाहेंवैहाई सोसुषयकमुषनहिंकहिजाई ३ सींचहिंसु
 तननैनजलधारा रह्योनतनकरतनकसम्हारा ४ गदगदगरोननिकसतिवा।
 नी अतिरीतिअतिसैअधिकोनी ५ यहिवि
 महिसंगलैकै ६ उग्रसेनकेगयेसमीपा पगवेरीकटवायमहीपा ७
 तिनसोअसवोले अपनेजियकीआसेषोले ८ दोहा

रहेरिसनमहजीवबुकाई

१ रामकस्तभुजरसनपाई

रथकीसमुदाई देवसरिसविहरहिगहमाही तिनकेसुषकेसेकहिजाही १
यादीठिजेहिंवसतसरोही कोटिकलानिधिलषतखजाही ४

नितनितहरिमुखचुजहेरी ५ मथुगवासीभि

कवस्तुकेआसी ईहरिमुखसुधाद्रगनकरिपाना भपुरकेचुइहनुवांन ७

मपुनिआनदछाये नदनिकदतुरतहिंवल्लिआये ८

नी सुनिममविनेलेहपितुमानी ९ दोहा पालनहमरोदुहनकोतुमदोजकीनअ

पार जननीजनकहुतेअधिककीन्होपरमदुखार चौपाई ३

मान्योमुहितजिदसरकवहुनजान्यो १ करैपुत्रसंमयाजनजोई

तिसोई २ कुटिलकंसकोअतिहिडेरई मुहितुवंगहपितुदियपहुचाई ३ त

वहुंकंसत्रासनहिधारी तुमकीन्हीहमारिषवारी ४

या अहेमीतदुजलोगलोगैया ५ कवहुनआनभातिपितुजानेहु

निजसुतमानेहु ई अवैजाहुचदावनताता विरहतुम्हारनमेहिहजाता ७ वष

नेहरजअहेतिहारे तुमतेप्रियकोउनाहिं ८ दाहा हमनिजमीतनकोमि

लनअवसिआइहेपर मेदिनिपारीदहाजदुकुलसुहिनकरि चौपाई मेरे

विरहअवसिवजयामहे आमुअमितदुषरासी १ कीजअवसकाकलुनाही ॥

हैमअहेविसेकिमाही २ यहिविधिवहुप्रकारसमुझाई भूषेनवसेनवहतम

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

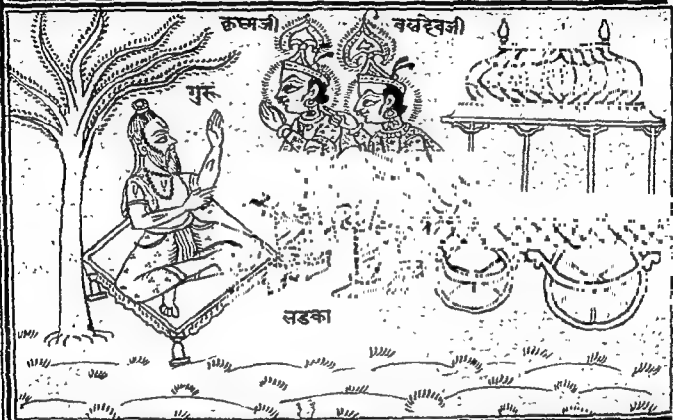
तनमे सुधि नाहीं ई प्रेमविकल मुषक दहति नवाता औ सुन धार नैन जल जाता १
 नंद प्रेम कर पा रावारा कोक विवर निखहत है पारा ८ जेत नै कहै खगै सब थोरी
 किमि वर नो थोरी मति मोरी ९ दोहा जस तस कै नंद ग्वाल जत वसत भये दृज जा
 य मानहुं सरव स आपनो मथुरा हिंदियो गवाय चौपाई पुनि वसुदेव सुत नवो
 खनाई होउ दृत वंध करन मन चाई १ गगर्चा रजतुरत वोलाई और खो लिवा म्हा
 न सुषलाई २ वेद विहित दृत वंध करायो दीन नमनि गन अमित लुटायो ३ पु
 निवळरन जुत गाय मगाई तिन को कनक माल पहिराई ४ और हसि गरे भूषन
 गाजी वसेन विसेषि दापि विन दाजी ५ विघ्न न अलंकार पहिराई पूजि पाव दीन्ही
 वगाई ई बहु धन ता सुदहि ना दीन्ही धरनी सिर धरि नति वह कीन्ही ७ पुनि
 किख जनम दिन मोही दस हजार गो विघ्न न कोही ८ दोहा कंस भीतिको मानि
 मन ही भवे सुदेव देव को संकल्प कि यजो न्योनहि को उभेव चौपाई तं सुरभी
 गाय तेहि का लाई ई दुजन कहं बुद्धि साखा १ जव व्रत वंध दुहुन कै गयऊ व्री
 ह वर्जत वदोउ गहि लयऊ २ गगर्चा रज आन्य सुषलाई गांय नीदिय दुहुन पदा
 ई ३ सव विधान के प्रगट नहारे जगपति दोउ वसुदेव कुमारे ४ दिव्य ज्ञान अपनो
 होउ भाई प्रगटि मनु जव पुदियो लुपाई ५ असे गम स्याम तेहि कनमे गुरु गहवा
 स करन किय मनमे ई सुवर्न स्पंदन चढि रुवि धामा रे अंबतिका पुरी खलाया ॥

कृष्ण बलदेव को जनेऊ

स्तकहिवोअरतालिस १ पदवपारसीहेउनवासा ज्ञानदेसभाषापचासा २
 कहवभविष्यप्रस्तद्वयावन पूजनजंत्रचवहैवामन ३ तंत्रसास्त्रपठिवोहै।
 ॥ तिरपन रतनवेधिवोजानहैचोवन ४ मानसप्रस्तकहवहैपचपन विविधि
 कोसकोजानवकृष्णन ५ चहुकरियेकसिद्धिसंतावन ठगवदसरेकोअंश
 वन ६ सूतरचवरेसमवोनमठि जुवापेलिवोसाठिजानुगठि ७ आका
 रचनकरिवोहैयकसठ चालषेलवहैवासठ ८ दोहा तिरसठविघ्रवि।
 नासिवोकोनहुविधिजोहोय चौसठियोरीवस्तुकोवहुतदेवावेसोय येहो
 चोसठहुकलावरनहिकविमतिधाम येकयेकदिनमेसिषिलियेएमऔरच
 नस्याम चौपाई गुरुकेनिकदजाइकुरुगई जोरिपानिअसविनेसुनाई १॥
 मागहुगुरुदक्षिनादिबारी देहैजोरुविहोयतुम्हारी २ रामस्यामकीसुनि।
 मृदुवानी मनहिगुन्यासारीपिनिज्ञानी ३ इनकीमहिमाअहेमहाई नहिमा
 नुषकेसीप्रभुताई ४ तातेकरिसलाहनारीसो खेवदक्षिनागिरिधारीसो ५ अ
 सकहिवठिनारीठिगजाई करिसलाहदुतवाहेरआई ६ रामस्यामसोवचा
 नवचार क्षेत्रप्रभासहिमोरकुमार ७ बूडिमस्यासागरमहंजाई सोईदक्षि
 नारीजैल्योई ८ दोहा रामस्यामगुरुवचनसुनिकह्योजोरिकरवात देहैतुव
 सुतदक्षिनाभलीकहीयहतात चौपाई असकहिवठिस्येदनप्रभुदोऊ ग।
 योनऔरसंगमहंकोऊ १ क्षेत्रप्रभाससिंधुकेतीरा जायअयेगोदेदोउबी।
 रा २ हरिवलआगमजानिनदीसातेहिछजलैवहुतरतनमहीसा ३ आयमेदा
 दैपगसिरनायो तवप्रभुताकोवचनसुनायो ४ देहसिंधुगुरुपुत्रतुरता ना
 तोकरवतिहोरोअंता ५ तिहरीतुंगतरंगअया ॥ बुडिगयोयहिगोरकुमार ६ तवा
 सागरकरजोरिडेई रामस्यामकोविनेसुनाई ७ समुद्रवाच हैसनहस्योगुरु
 पुत्रतिहोरो दैसपंचजनयेकवखवारो ८ रहतसलिये ९ विसंषसरूपातोनहस्यो
 गुरुपुत्रअनूपा १० दोहा सुनतसिंधुकेवचनप्रभुतुरतसलिषमहंजाय निरषिपं
 चजनदैसकोदियोकपानचलाय चौपाई तुरतकट्योदानवकरसीसा ताकेउद
 रमोहजगदीसा १ हेस्योगुरुसुतकोनहिंपायो निरख्येकसंषरुविक्रयो २ पांच
 जन्मजाकरहेनामा गह्योतुरतताहिघनस्यामा सागरतेकदिरथमहंआये जम
 पुरकोगमनेअतुरये ४ रामसहितजमपुरमहंजाई पांचजन्मदियसंषवजाई ५
 सुनतसंषधुनितहंजमराजा अपिआगजोरिसमाजा ६ रामस्यामकहंकियोप्र
 नामा खेगोपुनिलेवायनिजधामा ७ पूजनकिययोइसदुप्रकारा नेननवहतिप्रा
 मंजलधारा ८ दोहा पुनिजमवोयोजोरिकरमेतुम्हरोहोदास करैकाहमैआपा
 कोआपसुरमानिवास चौपाई सुनिजमवचनतहाभगवाना मंदमंदमुषकियोव

पौना १ तासुकर्मवसगुनिअधिकारा व्याये संदीपनीकुमार २ सोगुरसुतममदेहु
मगाई ममसासनसिर धरिजमगाई ३ सुनिहरीवौनी संजमनीसा दिवोतुरत सुतस
यमहीसा ४ रामस्यामलेगुरुसुतकोही आये लोदिगुरुगनहमाही ५ दिवोगुरुकह
गुरसुतप्यारे कहलैहोपुनिवचनउचारो ई सादीपिनअतिआनदपाई रामसो

मकहंगिरसुनाई ७ तुमसवविधिगुरुदक्षिणादीन्हो कोउनहिअसगुरपूजन
कीन्हो ८ दोहा जाकेतुमेरुमसिथहतागुरकोमनकांम कवहुनकळवाकीरहर
रहतमुदितवसुजाम चौपाई जाहुभवेनअपनेदोउभाई जगमेकीरतिहोइमहा
ई यहलोकहुपरलोकअतूली कवहुनकौनिहुविद्याभूली २ यहिविधिगुरुसास
नकहपाई रामस्यामअतिआनदछाई ३ सुवरनस्यदनचदितोहकासागमने
आनकहुदुभिलाला ४ मारुतसरिसवेगहैजाका चहरतमेघसरिसजेहिवा
का ५ अैसेस्यदनचदिदोउभाई आयेमथुरापुरासोहाई ई रामस्यामकहलषि
पुरवासी भयेसकलअतिआनदरासी ६ जैदिनवीतेविनभगवौना तैदिनवीतो
वरखसमाना दोहा पुनिमथुराकेजनसवैहरिपदनेनसगाय मनहुहेरानोसर्व
सहगयेफेरिसवपाय इतिसिद्धिआमनमहाराजाधिराजवांधवेसम्प्रविस्वनाथ
सिंहदेवात्मजसिद्धिआमहाराजाधिराजआमहाराजाआमहाराजावहादुरआरुष्म

चंद्रकपापात्राधिकारिपुराजसिंहजुदेवकृतेश्रीमद्भागवतेपूर्वार्धेअनंदास्त्रिभो
यंचवत्वारिसत्तरंगः ४५ ॥ ॥ सुकौवाच देहा जदपुरमेमंतीप्रवरकेस्त्रसपात्र
तिप्पार सिप्पवहस्पतिकारह्याउडवुडिउदार १ चौपाई हरिभक्तनमेपरमप्र
धाना हरिविनदुजाकवहुंनजाना १ अंतरंगसंगीहरिकेरो पीतिपात्रप्रभुकेरनिवे
रो २ असेउडवकहंयककाला करसोकरगहिकेनंदलाला ३ वोलेमधुरवचन
सुसकाई सषाजाहुदुतव्रजैसिधाई ४ मातुपिताममनंदजसोमति कैहैमेरेवि
रहुदुषितअति ५ जिनकोजायदेहुसमुझाई अहैव्रजमेअवसिकनहाई ई नंदज
सोमतिदुषनहिकरहु ककुकाकालउरधीरजधरहु ७ कान्हतुम्हारपुत्रकहवाई अ
वनऔरकेकैहैजाई ८ देहा असकहियोकान्हरकहयोवहमाषनअनिमाठ ना
कीसुधिकरिंकैहमहिलगतसुधासुठिसीठ चौपाई औरहुतुमवहुभातिबुझाई ॥
विरहसोकसबदियहुमिटाई १ पुनिगोपिनकेनिकटसिधारी यहपातीनुमदिहो
हुहमारी २ कहियोकोमलकोमलवतियां नातोफटिजेहैतिनछुतियां ३ मोधि
नकैहैसप्रानपियारे हंसपरतनमनधनजनवारे ४ ममहितछोडिदईकुलका
ने मोहिछोडिदसरनहिंजांनै ५ असीव्रजवासिनीवियोगिनि मोहिविनसोका
सिंधुकीभोगिनि ई केवलव्रजमेपरोसरीर तिनकोजियममदिगमतिधीरा
७ ममपथलषतदिवसनिजिजाती यपिहातकतपंथजिभिस्वारी ८ देहा लोक
लाजकुलधर्मसबतजेमेरेहेतु तिनकोमैसवभांतितेसुरतिकरोकुलकेतु कवि
न विरहानखतेसबदेहंदहीममनेहकीवांधीजंजीरिनीहैं अंगुरीनमेखलेपरा
गनतेतजेभोजनपानहुजीरिनीहैं रघुराजबुझाईयोऊधवजायसवेपहिलेकी
अमीरिनीहैं अवमेरेवेछोहतेप्यारोअहारिनीकैगईषासीफकीरिनीहैं १ देहा ॥
देवावनतेमधुपुरीजदपितीनहीकोस तदयिकोसकोटिनभईव्रजवनितनविनहो
स चौपाई सषाकरततिनकोसुधिमारी विथाहोतकैहैनहिंथोरी १ जीवतपावहा
धौअवनाही यहससैमेरेमनमाही पैहमआवतसमैपुकारी कह्योतिन्हैआइहो
सिधारी २ यहआसाअंदकेजियकैहैं विनागवननुवें तनतजिदैहैं ४ अवन
हिऊधवकरहुवेखवा जाहुहोहुव्रजकेअवखवा ५ मेरेविरहवारिनिधिमांही वृडा
तगहहुसुदरिनकाही ई तेमोहकोतनमननेप्यारी तिनसुधिविसरतिनाहिवि
सारी ७ कारजवसमेरहोइहाही प्रानवसतव्रजनीरिनमांही ८ देहा मेरेअरु
व्रजतिथैनकेजुरतरहेजवनैन कवहुंपलकपरिकल्पसमकरतरहेअचैन चौपा
ई वहुतकहैकातुमहिबुझाई जसमानहितसदिहेहुमनाई व्रजनारिनगाथासु
षगावत वचनकदतनहिंगरभरिआवत २ उडवप्रीतिरीतिहेजेसी व्रजमेजायदे
विहैतैसी ३ बेकाखिंदीकुंजनकेरी कैहिविधितजेसुरतिमतिमेरी ४ विभुवें

ब्रजसुधिकरतलगतमोहिणीको ५

१ ब्रजधरनीवदपत्रसुषारी ई आदिवाचषेलतनमो

२ लागिअकूरतरंगमहाई वददलतेदीन्हे विलगाई ८ दोहा औरहुअस
कहियेउन्हैहमतुमनहिविलगत जहाँकंततहँकामिनीजहँकामिनितहँकता

श्रीसुकोवाच चौपाई यहिविधिप्रभुकीआयसुपाई

करिवंदनजडुनदनपायन चढिसंदनगवँन्याअतिचार्यन २ गयानंदगोकु

अस्ताचलअथवतदिनराई ३ साभसमैसुरभीचरिवनते आवतर

सवैपरिकनते ४ उडीचहँकितगोषुरधूरी ठोरठोरब्रजमेगयपूरी ५ कहँकह

खरहिथेनुहितसीगसुधारे ईगरजहिमेघसरिसचहुवोर

चलहिथेनुपाछेसबदोर ७ वायनभारभरीतहँगोई विचरहिचहुकितआन

दछाई ८ दोहा तिनकेपाछेबाछराचलहिकरतमदुसोर मानहेनिजनिजमात

१० चौपाई गौवैनिजवकरनप्रतिपावै

१ जहँतहँवछराकूदिरहेहँ पियनहेतअतिसैजमहेहँ २

३ कोउकहवैनुधूमरीधोरी हैकहँलीलीलालकलोरी ५

हतदूधलेजाह दोहँनिदेहकहतकोउकाह ई कोऊगोपतहँवेनुवजावै

चचरिवनगावै ५ अहँआजुविसेषिकन्हाई असगोपीअभिलाषवदाई ई

७ परीपथमहँनैनलगाई ८ दोहा असहिअभिलाषाभरेगो

१० काडगरआवनचहतगोपाल १

११ गायरहीमनभावन १ कोउगोकुलकेगवालिनिगवाला

आवनहतनंदकेलाला २ पूजहिदेवीदेवमनावै धूपदीपनेवेदलगवै ३

निअतिपरविषितरनपूजै जोमेसकलमनोरथपूजै ४ कहँहिपीतिअवछाडि

विहारी औरठोरनहिहोयहमारी ५ जनमदेहितेहिजोनिविधाता

नैननदोउभ्राता ईअसकहिफूलनमालचदाई करहिंवदनासीसनवाई ७ के

११ विहरतिमनुसरूपपरिगारी ८

ठामा निकसिरहोषुषस्यामहिस्यामा दोहा कुरुपतिवहगाकुखनगरक्षयिनप

स्योअसकोय हायस्यामभिलिहो कवैअसनकहतजोहोय चौपाई असहुइव

जहँहिजोवत स्यामनामसुनिजोनिहोवत १ फूलकुसुमदूरतमकरदा हरिविर

मानुआसुनचंद्रा २ वैठतरुनषगसोरसुनावत ३

त ३ केजनकुंजनगुंजहिंभौरा कहँहिमनहँकहँनंदकिसोर ४ कसु

सरनिप्रभाते मनुहरिआगमगुनिहरपाते ५ साभसमैमुद्रितनहिभाय मनहँ

दुषीगुनिहरिनहिआये ई कोककराकुलमदगुमगला देरतमनुहंहायनंदलाला
 ७ गोवैमथुरामगककुजावे हरिहिनतकिरोवतफिरिआवे ८ दोहा हरिनीअरु
 हरिनीसकलजेवजवसतसदाहि धावतकुंजनिकुंजप्रतिमनुहेरहिहरिकाहि॥
 चौपाई उडवप्रेममयोव्रजदेयो धन्यधन्यत्रिभुवनतेलेयो १ असुलागतउड
 वकेमनमे कहंतैकेस्तकठतयहिंनमे २ लख्यानकौनौथलव्रजमाही जहंह
 रिचरनविन्हैनाही ३ पातपियतवागतअरुवैठत हंसतवतातकठतअरुपैठ
 त ४ गोकुलमेसवटोलहिदोलै गोविंदगोविंदगोविंदवलै ५ सोहतस्यामरंगज
 मुनाको मनुहरिध्यानप्रगटरंगताको ई मंदधारमैरुसिततरंगा हरिविनवाधत
 मनहंअनंगा ७ निरषिपरतिपियरीव्रजधरनी केस्तविरहमनुभईविवरनी ८
 दोहा उडवव्रजमंडललख्यारंग्योकेस्तअनुराग परमप्रमोदितकरतभौवैप्रनाम
 वडभाग चौपाई रहेखेतवाहेरवाला उडकोरणनिरषिविसाला १ तेदुतदौरि
 कह्योसवपाही नंदलालआवतव्रजमाही २ बालवचनसुनिकैव्रजवासी थायेदेख
 नलहिसुषरासी ३ कहंहैकहंहै असरधभयऊ धरीयेकसंवदुषभिदिगयऊ ४
 नंदहुंनिकसिवाहिरिआई पूछुनलागेसिसुनवोलाई ५ देख्योउडवकोरणजवही॥
 ज्ञानिकेस्तसबाहेतवही ई हरिकोमिलनमादभोआधा चलैमहरिमिदिगेककुवा
 धा ७ आगूचलिउडवकहंलीन्ह्या नंदहिलषिसोउरयतजिदीन्ह्या ८ दोहा आयआ
 सुहीनंददिगकीन्ह्यावरनप्रनाम लीन्ह्यानंदलगायउरउडवकोतेहिठाम चौपा
 ई भयोतासुउरआनदधामा मानहुंआजुमिलेधनस्यामा १ पुनिकरगहिगेभौ
 नलेवाई दीन्ह्योपरजंकहिंवैठाई २ उडवकोजदुपतिसमजाना नंदकियोसतका
 रमहाना ३ विविधिभातिमेवापकवाना अरुविजनमनरंजननाना ४ कनकथा
 रभरिनिजकरल्याये सादरउडवकाहंजेमाये ५ पदपधारितांबूलषवाई सुषित
 सेजउडववैठाई ई चौपतचरननंदरतिसाने भटिपंथअमवचनवषाने ७ मथुरा
 तेउडवभलकीन्ह्या आयजोहमकहदरसनदीन्ह्यो ८ तुमहोलालसषाअतिप्या
 रे ज्ञानहुंतपियअहोहमार ८ दोहा अवहंमयेकरिकैरुपाकहहसकलकुसलात
 रामस्यामकोछोडिममद्रगनहिदुतियेधात चौपाई हैचसुदेवकुसलवडभागी
 सषाहमारपरमअनुएगी १ वेदनसहितवसतगहनकी अहंसुद्धिदउनकेप्री
 यजकि २ भलीभईवैरीपगळटी भलीभईचिताचितदूटी ३ भलीभईजानातसमे
 त कंसमारिगोपापनिकेत ४ निजपापहिनेलह्योविनासा करतरह्योसाधुनक
 हैजासा ५ मानतरह्योवैरजडुकुलको फेरनवह्योधर्मकेपुलको ई पैयकअचरज
 लागतप्यारे लघुवालककंसहिकिमिमार ७ उडवकहह्येकअववाताजेहिसुधि
 आवतमानमुलाता ८ दोहा कवहंकाहूंसांकहूंकान्हरसुरतिहमारि करतअहेकीनि

१६५ । चौपाई कबहुँ जसो मति की सुधिकरहीं जेतिनके
दुष पाव कजरहीं । जव तैसै मथुरा ते आये तव तेज सुमति अन्न न पायो २५५

नाथ सुर्वन गालन के ४ तिनकी करत कहहु सुधिप्यारे ।
पन आशुष राख रहो पूछतो असजिन पाही ई ।
की धौ भूलि गयो यहि काला ७ जिन गोपन के घर महु जाई ।
माष न बातिार हया ।

११ जात्रजमे करिमाधनचोरी घातफिस्तो वंह पोरिन बोरी ३ यावजको है कान्हर
नाथा ऊधवक हो छयेतुवमाथा ३ नदावन को सुमिरन आवत जहार हो पावो
वजावत ४ गिरिकी सुधि भूली की नाही जेहि दिन सात धस्यो करमाही ५ उधवक बह
वन कवहु करिहि गालन कुलपालन ईक हवन नैस विष्णु ।

७ कवहैनरहेपानिदुरअसंसासा ६३ तावि
 ६४ कौनदिवसवहहोइगोजवअहेव्रजलाल २५
 चौपाई जवअहेव्रजनगरकन्हाई आननआमदिसानभकाई १
 जेहिआननमहसुभगनासिका मंदहंसिनिआनंदप्रकासिका २ प्रफुलितनीरज
 ३ चितवतकेहिंनभरतचितचैना ३ दावानलतेव्रजहिउवाख्यो
 दिवसनयपरगिरिधाख्यो ४ व्रषभासुरकाखीभयतेरेलियवचायवृजगवासय
 नेरे ५ जवजवअपरीवृजमीती लियवचायकान्हरअरिजीती ६ ७६
 जकौनवचैहै हंमहिंसोमतिकोसुषदैहै ७ कोप्रदावनधेनुचरैहै कौनमाधुरी
 वेनुवजैहै ८ कोदधिमायनदधचौरैहै कोहंसिहंसिमृदुवेनुवतैहै ९ दोहा
 ववाकहि कौनअसगोहरैहै मोहिजोन
 चौपाई कथवकान्हसुरतेजवआवति ११

सिधिलकै जीही फेरिक रहि कारज कलुनाही २ दिनवी ततनहि १
ई नैननी दिनहि निसासिराई ३ ईजमुनाको कूलनिकुंजे जिनमे अतिकुलमंजु
लगुंजे ४ तेकान्हरविन सोहं हिनाही जिमिविन जीवसरीरत्न्याही ५ यागोवरध
नगोसुषदाई भोदुषदायकविनाकन्हाई ६ याददावन अतिरमनीको विनलाल
नलागत अतिफोको ७ परेस्यामपगजेहि अस्थाना तेउपटेद्विगयोषपाना ८
रोहा तेसुषघाती अवभयेलषिछाती फटिजाति केहिभांती ब्रजमेव सैनहिंजाती
दिनराति चोपाई जहंजहं षेलवरहेकन्हाई तेथल अवके सेलपिजाई ९ येईयुल
तेईल सततन होतदुसालो २ ऊधवकेहि विधिसुधिविसरावेअ

सकहुँ नहिं जहं बालन भावै ३ ऊधव रामस्याम सुत दोऊ इनहिं कहत सुरवर स
 बकोऊ ४ देवकाजहित व्रजमहं आये अिसहिं हंसों गर्गहगाये ५ कंसरह्यो अति
 सैरन दोरा दसहजार हांभी करजोरा ६ निमिमल्लह मुष्टिकवानूर सलतो सलकू
 दहुवल पूरा ७ नागकुवल यापीडमहाना सहसनाग समजोवल वौना ८ दोहा
 इनसबको अति सहज हीने राम अरु स्यामा विन प्रयास गजजूह जिमिहं नैसिं
 हवल धाम चौपाई तीनताल की धनुखेवाई वज्रसार समजहिं कठिनाई १ ताहि
 येक करते गहि तोरा ऊषदंड जिमि सिंधुर कोरा २ सातदिनानषपर गिरिधार
 ब्रष प्रलंब धेनुक संघारो ३ त्रिनावर्तवक आरिसुरारी हन्योषे सतहि महंगि
 रिधारी ४ तति अ समन परत विचार रामहं स्यामई स अ वतारा ५ निरषि दुहु
 न कर सरल सुभाऊ नहिं जात मोहिई स्वरभाऊ ६ श्रीसुकोवाच कहत कहत
 यहि विधि हरि लीला सुमिहं दृष्टा ७ प्रमुसीला ८ कठोनवैन गरो भरि आ
 यो नेहनी रनिधि नंदन हायो ८ दोहा प्रेमविकल व्रजपति भये गये तुरत है मो
 न हरिकेतन मे मन वस्यो तनरहि गो व्रजभौन चौपाई जव ते मधुन गरी ते नंद
 आवत भये विहाय सुकुंदा १ तव तेज सुमति अति दुषपागी भोजन पौन सवै
 दिस सागी २ परी रहति धरनी विन सेज मनहुं फट्या हरि विरह करेजू ३ बंद हो
 तनहिं आसुन धारा है नहिं तन मेतन कसं भार ४ हाकन्ह वामुष मेरट लागी चि
 तव तरे नदिष सदुषपागी ५ नंदहुं जद पियहु तस मुभायो पैता के मन धीरन
 आयो ६ सुनत नंद उदव संवादा कोउ गोपी लहिकै अहलादा ७ दैरिज सोदा
 हिवचन सुनायो कान्हू सधाम थुरते आयो ८ दोहा कान्हू नाँउ सुनि अवेन मेज
 ठीतुरत अकुलाइ गिरी कहत कन्हू वाँक हाँउ उदव के दिगजाइ चौपाई उदव से अ
 सकह्यो ज सोदा कन्हू वाँव सत अहे जत मोदा १ कहं माषन पावत बह हाई केहि
 दिगर रहत होइ गो सोई २ कौन करत कहै सब सोपति नहिं मथुरा महुव सतिज सो
 मति ३ बीतत रत्न पौन यहर दिवस जब दैवीर हीष वायता हितव ४ निज कारज
 व समथुरा माँही तिनकी सुरा निकरी कोउ नाही ५ व्रज आवें न पावत नहिं होई रों
 कत कहै सठ सब कोई ६ सुमिर कज दुषति गुन निकलाया करति ज सोमति वि
 विधिविलापा ७ वदति पयोचरते पय धारा तै स हिंदु गते आसु अ पाग ८ दोहा
 नंद ज सोमतिको अति तहरि मेल पिय नुराग दारत द गजल नंद सो कहु उदव वद
 भाग १ उदव उवाच चौपाई धन्य धन्य हीन रज सोमति नारायण महं किय असी
 मति १ जग कै जनन माह सुषदाय कतु मही सस सरह न लायक २ हरि महं जस तु
 वै किय अ नुरागा तै सोतु महं कियो वद भागा ३ और जीव कोऊ जग माही मेरदग
 न परत लषि नाही ४ ये दोऊ जग कारन भगवाना राम स्याम है पुरुष प्रधान ५॥

भूतनद्वेषापितभगवांना पेरकअहैं विविधिविधिज्ञाना ई जोजनपानवि।
 योगकालसेसुधिसमस्तनभरिकियगोपाचमे ७
 निपटनिडरकैजमलघुसेटी ८
 १४ ॥ ८ ॥ दोहा अपिलहेतमानुषवपुषश्रीनारायनमोहि
 तनयोकिअनुरागसदाहि चोपाई जेपरमारथपंथासाकी
 रहीनवांकी १ थोरेहिकालमोहव्रजआई तुमकोसुषदैहैजडराई २१
 मातुपिताहरिकेरे प्रेमीतुमसमपरेनहेरे ३ जडकुलकोवैरीनृपकेसा
 मकरितासुविधिसा ४ तुम्हरेनिकटआयदेउभाई जौनदियोअपनेमुषगाई
 ५ सोकरिहैसुतिअवसिगावैदा तिनसमसससंघकोनरा ई
 १४ तुमसमकोऊनहरिअनुरागी ७ निरषहगेसमीपजडराई १५
 १४ दोहा वसतदारुमहैजिमिअनलसमयतहोतउदात
 १४ कहर १४ ॥ ८ ॥ चोपाई १४
 नहिअभिमाननेकतनहोऊ १४ ॥ ८ ॥ सक्ज
 १४ ॥ २ ॥ नहिमातानपितानहिनारी १४ ॥ ३ ॥ नहि
 नकेआपनोपरायो कर्मअधीनजन्मनहिगाया १४ ॥ ४ ॥
 १४ ॥ ५ ॥ उत्तमअधमजौनिमहनाथा
 १४ ॥ ६ ॥ करहिअनेकनजगमहलीला जिनकोनितगाबहिसुभसीला ७
 १४ ॥ ८ ॥ लीलाहिततवहै तनधारी ८ उत्सतिपालन
 करहिकस्तयकयहससारै ९ दोहा भूततमाहजिमिलषिपरेसिगरे १०
 १४ ॥ ११ ॥ चोपाई हरितुम्हरेही
 ताता सकलजगतकेसुतपितुमाता १ ॥ अहैनियतासकलजगतके २
 सुषदानिभगतके ३ ॥ देख्योसुन्योभूतअरुभावी वर्तमानअरुप्रसजवावी
 ४ परमारथसरूपजडराई

हिंससैधजराई ५ असीसुनिउडवकीवानी नंदजसोमतिअसअनुमानी ई कथवतो
 कहवावतज्ञाना यहवोलतउलटीसववाता ७ कान्हूरमेरोप्राणपियागे वाहिकह
 तपितुमातुहमारो ८ दोहा कान्हविरहतेप्राणममकदनचहतयहिकाल उडव
 सुमभावतकहारचिरचिवातनजाल चौपाई यहैविधिउडवनंदजसोमति॥
 कि यवितीतवतरोतनिसाअति १ चारिदंडजवरहीविजामा उठतभईसिगरीछा
 जवामा २ यकयेकनकोकहीपुकारी उठहसवैसषिकरहुतयारी ३ तुरतसबैद
 धिमंथहुआली अहैआजुअवसिवनमाली ४ जागितुरंततहोव्रजनीरी निजनि
 जमोनदीपवहुवारी निजनिजगेहलीपिअरु मारी यहकीसवविधिसुखविसंवा
 री ई महामधुरदधिमंथनलागी जदुपतिचरनकमलअनुरागी ७ हरिअहैअ
 सकियेविचार कीन्हसकलभांतिसिंगारा ८ दोहा यकइगसांदधिदेषतीयकइ
 गभरिअनुराग मथुराकीमगहेरतीमाचौमेमनलाग चौपाई अंचहिरंजुजुगा
 पंकजपांनी जगमगातजेवरखुविषांनी १ होतकरनकंकनभनकारी फैलतिव
 दनचंदउजियारी २ खफतिलंककलुक कुचभार दूटनचहतमनहुँहरिवारा
 ३ उपरउरोजनडोलतहारा मनुजुगसिवसिरसुरधुनिधारा ४ डोलतकुंडलअ
 मलकपोला मदनमीनमनुखविसरलोला ५ उदितपूरससिसुखविजागा मा
 नुउमयोहरिकोअनुरागा ई अंचतरजुवपुषनखिजाहीं मनहुँकनकलनिका
 लहराहीं ७ चंदनचंद्रकजदपिलंगावै तदपितवीविरहानलजावै ८ दोहा मै
 रविआदिकरागिनीभैरवआदिकराग प्रातकालकेऔरसवकरिकैसुरनविभा
 ग चौपाई श्रीअरविंदविलोचनकेरो गांवहिगोपीसुजसघनेरो १ स्वरलगाय
 लेतीवहुताना नकिजातीतीनऊप्रमाना २ बोलतसुंदरसुरनमथानी मानहुँदे
 तिषरजसुरसानी ३ गोपीगावनकीधुनिजाई रहतिदेवलोकनलगिछाई ४ श्री
 गोविंदकेगुनगनगाना करतअमंगलभंगदिसाना ५ स्यामसुजसब्रजमेचहुँवोरा॥
 छापरह्योअतिमंजुलसोरा ई सोसुनिउडवजानिप्रभाता गयेजमुनमंजनहि
 तगाता ७ उदितभयेपूरुवदिसिमाना पूरनभयोप्रकासदिसाना ८ दोहा उड
 वकोस्पदनकनकरचितपरमखुविचार षडारह्योनिभिभरनृपतिनिकटनंद
 केद्वार चौपाई जानिप्रभातसवेरजनारी दधिकोमथिवोदियानिवारी १ नंद
 द्वारकेजमुननहोने जुरिब्रजवनितनकियोपयाने २ कुंदनस्पदनउडवकेरो॥
 ब्रजनारीनिजनैननहेरो ३ कैकैचकितभईतहठोदी पूछतभईसकउरवाही ४
 अलीकोनकायहरथआयो नंदहारककुंजरवनायो ५ कोउकहआयोअवसि
 कन्हईफरिताहिब्रजकीसुधिआई ई कोउकहस्यामवडोनिरयोही कवहुँनअहै
 ब्रजसुधिवोही ७ कहिकोवहब्रजमेअहै कौनसुमतियहवातसिपेह ८ दोहा॥

कोउपुनिवोलीसुनिसषीअसमेरेमनमाहि
 चौपाई कोउकहयहवातनहिठीकी सुनहुंसजनिमिसगरीममजीकी १ नाम
 जाकोप्रथमहिंसपठायो २ सोआयोजेहिकारजहेत
 ३ प्रथमहिन्नजमंडलमहेआयो रामसामकोवहुनहकायो ४
 जायकेसकुटवायो रुगिनंदहिन्नजकोपठवायो ५
 आयोपुनिकैयहन्नजमाही ६ यहविस्वासघातकोपूरा
 ७ निजस्वामीकोभोसगनाही तौअवसगकैहैकेहिकाही ८
 इतन्नजतियउतकसकीदियआपुषाघटाय चौपा
 अवधौनाहतकाहकरायो ९
 नपियारो करिदीन्होनैननिशौन्यारो २ तनलगायकेविरहदमारी डारीजारिस
 ३ विरहजरीलैमासहमारी जायजमुनतटपहडुषकारी ४ उरि
 ५ आमिषपिंडदानयहकरिहै॥
 ६ कोउकहभइसाठिवुधिनासा
 ७ जसयहदियोहमहिंदुषपापी तसजमपुरकैहैसतापी ८ रोहा॥
 कोउकहअसतिसषीकह्यामानतिनाहिंसतिमोरी
 असवडिषोरि चौपाई यहिविधिकहंहिविविधिविधिविधानी
 चौआनी १ उतैजमुनउडवहुनहई प्रातकर्मकरिकैअतुराई
 सिंगार वंदिहंदपदनंदकुमारा ३ न्नजनारिनसंभाषनहेत
 सेव ४ हियमहकीन्हेपरमहुलासा उडवगसन्यानंदनिवासा
 मनविधिविचार कहंमिलिहैगोपनकीदारा ६ जिनसोकहौंसकलसेदेसू
 दीन्होयजदुनाथनिदेसू ७ जायकांतसिगरीमिलिजाही तौसमुभयदेहसवा
 काही ८ रोहा यहिविधिऊधवगुनतमननंदनिलैनियरान तयत
 कटगोपिनजुहदेयान इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजवाधविसश्रीवित्चना
 थसिंहदेवात्मजसिधिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णदेवका
 पापात्राधिकारिराधुराजसिंहजुदितकतेश्रीमद्भागवतेदसमपूजाधेआनंदामुनिषोष
 पचत्वारिस्तंभः ४६॥ ॥ सुकववाच रोहा आवतउडवकोतहोअवलोकोपन्नजवा
 ल प्रथमहिंसवकेमनपसोयहसोचोनदलाल चौपाई हैमुंदरजगवाहविसा
 ला पहिरनवेनीरजकरमाला १ पीतांबरअतिसैखविछावै
 जवदावे २ अमलआरसीसरिसकपोला मुक्तनजुक्तसुकुंडललोला ३ नीरज
 नैनरुसिररतनारि रतनजडितसिरकीटसवारि ४ करकंकनकटिमेचौरासी
 हीरनहारहियेखविरासी ५ मुषजोवनजागतिअरुनाई महामधुरमुसक्यानि

सोहाई ई नवनीरद समस्यामा सरीरा सोहत चरन मंजु मंजीरा ७ अंसो के स्त
 सषाक हं दे पीति य सव पायो मोद विसेयी ८ दोहा आय समै व्रज सुंदरी भुकुटीने
 नवलाय मद मद भाषे नलगी मंद मंद मुसकाय चौपाई सुंदर पुरुष स्याम अनुरा
 हारी तेसाहि भूषे नव सनहुं धारी १ कोन अहै यह रूप अनूपा यहर थया ही के अ
 नुरूपा २ कोन दे सते व्रज मे आयो भागवंत का कोहे जायो रनंद निवास वासक सक
 न्हो कै से के व्रज पतिक हं चीन्ह्यो ४ जानियरत अति मृदुल सुभाऊ जानन हित
 कलकरहु जपाऊ ५ धौ हरिके समीप ते आयो जननि जनक पहे के स्त पठायो ई
 हमहि निरषि अति सैरति रायो सजनी सषास्याम को सां वो ७ चलहु सवे पूछा
 हिडिग जाई दै है भेद विसे विवताई ८ दोहा अस कहि सिगरी गोपिका मरी अ
 रेष उछाह उद्वक हं दुत दौरि कै धेरि लियो गुगुमाहं चौपाई जदुपति प्रीतिरी
 तिमहं सौनी बोलत भई महा मृदुवांनी १ कोहो कोन दे सते आयो कोन हत दता
 कोन पठायो २ कवते की न्ही नंद विन्हारी जानहुं तुम जोहं गिरिधारी ३ धौ उनहीं
 तुम कोहि पठायो रथ बढि कै मथुरा ते आयो ४ धौ तुम हो अकूर कुमारा जौ लो
 गोवृज प्रान अ धारा ५ हरि को हरि व्रज वाप ज रायो रष उठावन पूत सिधायो ॥
 ई आवत अ सह मरे मन माही तुम निव सह हरि संग सदा ही ७ तुमहि निरषि
 वादति उर प्रीती लागत नहि अकूर कस भीती ८ दोहा ताते जातुम होह अव आयो
 जोने हेतु सोवता यदा जे सकल गोपहन हिंसति सेतु चौपाई सुनि व्रज वनि तन की
 मृदुवांनी उद्व अति सै आनंद मानी १ तिनहिं मन हिं मन कियो प्रनामा ब्राह्मण
 वन महा सुषधामा २ मैहो जदुपति पद लघु दासा तिनही को सब विधि मोहि आसा
 ३ मोहि रमा पति निकट बालाई कह्यो विधि विधियि वन बुझाई ४ पठ यो नंद ज
 सोमति नेरे समुझा वन क हिवचन घनेरे ५ तुम्हरे ही तल सीतल कारी असपा
 तीरि पकुंज विहारी ६ औरहु कह्यो बहुत सदेस सो कहि होये कांत लहि देस ७
 व्रज हि आतु वंदर संन पाई लियो जन मान ज सफल वनाई ८ दोहा चलिये कदा
 य कांत मे अवसि गरी व्रज नारि तहं प्रभु को सदेस मै देहो सकल उचारि चौपाई
 उद्व वचन सुधा लुधि माही करि मज्जन गोपिका तहांही जानि स्याम को सपा
 पियारो करि उर मे अभिलाष अ पारो २ अति विनीत के मृदु मुसकाई मंजुल व
 चन पूछि कुसलाई ३ तिमि करि कै सतकार मलाई ४ करि कटाक्ष तहे नकुल जा
 ई ५ चलहु जमुन तट के स्त्रियार तहं हु कह्यो जिहि हेत सिधारे ५ अस कहि गा
 ई जमुन तट माही अल य कांत कुंज न कीछांही ६ तहं गये उद्व व सुपाई गोपी ॥
 आसन दिया बिछाई ७ तेहि आसन पर उद्व व बैठे जदुपति प्रेम पथो निधि पैठे ८
 दोहा उद्व को चहु वार ते धेरि सकल व्रजवाल बैठत भई सनेह जु तबोली वचन र

साल चौपाई ऊधवतुमकेजाग्योजाग्यो जेहिहिततुमआवनइतठामो १ पठे
 स्यामतुमहिब्रजमाही समुभारवैनमातापितुकोही २ उनकेनंदजसोमतिदोई
 श्रीनिजागहै औरनकोई ३ हमनोहैवजनारिगवारी काहेकोसुधिकरहिबिहा
 री ४ तुमहैअहोस्यामकेसंगी तुमहरिदुमतिहारहिवहुरंगा ५ नंदजसोमतिन
 ब्रजमाही हरिकोऔरअहैकोउनाही ६ औरनकछुपठवैनकोकारुन केवलज
 सुमतिनंदनिहारन ७ जसुमतिनंदपूछिकुसलाई ऊधवजाहु नहोजदुराई
 दोहा तुमहोमहागरीबिनीलपिब्रजनारिनकांहि भाषहुवातवनायवहुवैक
 भाष्योनाहि चौपाई बालपनेतेनंदजसोमति पाखियाखिकीन्हेपातयारअति
 १ तिनहीकेहरिभेसगनाही हमअवलाकेहिखेपेमाही २ येऊधवअसरहयो
 नजानो जसयहकारो कर्महिठानो ३ जौजनतीपहिलेयहिअसौ तोक
 रतीहंसप्रीतिनकेसौ ४ कियोनेहकहिकरिहैपारा दीन्हीदगास्याममधिधारा ५
 यहहितलग्योकलंकमहोहै लागिगईतबलाजकहोहै ६ पहिलेप्रीतिकरवअ
 तिसूयो पैपुनिकठिननिवाहवऊयो ७ जौकोउफंस्योप्रीतिकीफोसी सोइताकी
 जानतगतिपासी ८ दोहा जेमुनिवनवासीअहेनिवसतनहिघरमाहि तिनह
 कीलागीलगनकवहुहुटतिनाहि चौपाई स्यामहिंयहमातिकोनसिचाई अबो
 नहिब्रजैब्रजौदृजराई १ तोरवजोरवप्रीतिसदाही सहैजौनिपरतहरिकोही
 २ जौनतकछुननेहकीरीती स्यामहिंमुषदेयकीप्रीती जबलगिरह्योप्रयोजन
 वाको भयोतवैलगिनदववाको ४ प्रथमहिंराप्पेवहुतवताई करीप्रयोजनके
 रिमिताई ५ निरमोहीकपटीसतिकार होतेनिजअरप्यहिकेथारि ६ ऊधवप्रीति
 रीतिउनकेरी निपटनकलजानियेचनेरी ७ कारेनकोयहरीतिसदाकी करत
 कपटमतिकवहुनयाकी ८ दोहा फूलनममधुकररमतमधुहितसहितनिहो
 रजवकरिलीन्हेपापानरसतवनतकततेहिधोर चौपाई उनकोयेहिमेनहिकछु
 दोसू ऊधवहैमेहैकरहिनहिरोसू १ हैसंसारकेरियहरीती होतआपनेहैताहि
 प्रीती २ कारजभयेनरहतिमिताई कहिअसनहिकरहिकन्होई ३ जबलगिर
 ह्योपनीधनगेह तवलगिवारवधूकरनेह ४ धन्योधनिककोधनजवभारी तव
 नकरतपातुरीबिन्हारी ५ समरथरह्योजवैलगिराजा सेवैतवलगिप्रजासमाजा
 ६ जवअसमर्थभयोमहिपाला ताकोप्रजातजतततकाला ७ तवलगि
 सिष्यसनेहहिभीने जबलगिनहिं विद्यापदिलीन्हे ८ जवविद्याकोदेगोकारज
 तवतजिदेहिसिष्यआचारज ९ दोहा असहजवलोजत्तकोलह्योदक्षिना
 हि तवहीलगेजजमानकोरितुजतजिनहिंजौहिं चौपाई जबलगिरहेतरुनफ
 ललागे तवलगिपक्षीतेहिअनुएगे १ तरुकेफलसबभरिगेजवही जातेसब

लविहंगउडितवही २ जवलगिलहैनअतिथिअहार तवलगिलहैनडतनाहिअ
 गारा ३ अतिथिजवेभोजनकरिबुकोतो तवनहिंछनहुंमात्रधररुकोतो ४ जवल
 गिकाननमहंहरियारी तवलगहोतमृगासंचारी ५ जवजरिगोवनलागिदमा
 री तवनरहतमृगदुषदविचारी ६ अहिसहिजवलगरम्पोनजारा तवलगिनारि
 नकरनपियारा ७ जवकरिबुकोभोगिसवभांती तवनहिरहतजारयकराती ८ क
 रेजदपितियत्रीतिहरीती पैनजारपुनिराषनप्रीती ९ दोहा तैसहिजवलगिस्पा
 मकीनहिंपूजीमनआस तवलगिचाहेपाअतिहमैकरिसेवनरहिपोसचौपाई॥
 अवतौहमहिंबूढिगुनिस्सामा देषनजुवानगरकीवामा १ चलोगयोसवतोरि
 सनेह मान्यानहिंजजअपनोगेह २ तुमसोवहुतकहेअवकाहे ऊधवसवमन
 माहे ३ असकहिउडवसोव्रजनारी लागीरोदनकरनपुकारी ४ तनमनवचन
 लगेहरिमाही नेकहुंलाजरहीतननाही ५ जवतेऊधवव्रजमेआयो दूनविरह
 तवतेवदिआयो ६ रह्योनहीतनकरसंभारा बहीजमुनलहिआंसुनधारा ७
 भूषनवसनजदपिषुलिजौही तिनकोतदपिसम्हारहिनाही ८ दोहा अग
 रतगरसुरभितसखिलसीरसमीरउसीर व्रजसुंदरिनसीरमेकरततीरसीपीर
 चौपाई तलफहिंपरीधरनिव्रजवाला नीरहीनैजिमिमीनविहाला १ वारकार
 वालहिचजनारी हायकान्हकससुरतिविसारी २ हायजसोमतिनंददुलारे रहत
 सहिब्रजकेरषवारे ३ तुमविनयहृजलागतसूनो दिनदिनवढतविरहअवड
 नो ४ भूलिगईमाषनकीचोरी जांचवदधिनिहारिकरजोरी ५ कवकवतुमनहा
 महिंछलिडास्यो कवकवतुमनहिंसाकनेवास्यो ६ किमिअवकीगहिकेनिहु
 राई माधवरहेमधुपुरीछाई ७ इंदकोपतेलियोवचोई कसनविरहदुषदेहमि
 टाई ८ दोहा अहिअधवकवत्सहृदषभभनदानुचरतुरंग हैमसवकेहिता
 स्यामतुमहनेरामकेसंग चौपाई होतरह्याजिनविनजुगसमछिन तिनवि
 नवीतेहायवहुतदिन १ हरिविन जीवेनअहेवथाही पापीषानकढतकसना
 ही २ यहपपिहहिमीतहमारो पियपियकहिकलूकरतअधारा ३ परतिरीहि
 जेमुनेजवजाई तवकछुनेनहोतिसियराई ४ रहेजेहरिसंगमीतहमार तेअ
 वभयेसकलदुषकारे ५ रही सुषदजोयहृजधानी सोअवभईमहादुषभर
 नी ६ रह्योससीप्रथमहिंसुषराई सोनिजकरनदमारिलगाई ७ रहीजेकुसु
 मसेजअतिकोमल तेहृपानकीधारभईभल ८ दोहा यहिविजिकरहिं विलाप
 वहकारिगोविंदगुनगान तलफिरहीव्रजकीवधूकिनछिनदुषअधिकान चो
 पाई रोदनकरहिंपुकारिपुकारी दीन्हीतनतेलाजिनकारी १ ध्यानकरहिंजद
 पतिकीमूर्ति चोकिहहिंकहैर वलिसुरति २ तहेकहुतेअकअलिजडिआयेवै

होनवलननिकटसोहायो ३ उदककेअपनेमधिमाही लषिब्रजवनितामधुक
 रकाही ४ कहनहेतविरहाकुलवांनी तेहिमधुकरकहउदवगानी ५ यहपीतमा
 कोपठयोआयो वरनसमानमीतकहवायो ६ कहनचहतहरिकोसंदेस यहिनहि
 विरहविधाकरलेसू ७ तातेहमहिप्रथमकहिदेही मनकीपुनिसुनाइहेकेही ८
 दोहा असविचारिब्रजसुंदरीउदवकाहसुनाय कहनखगीवहिभवरसोविधि
 भावदरसाय अथभवरगीत गोपिउवाच रेरेमधुकरयाब्रजमेतूकेसेकेचधि
 आयो जानियरतयहकपटीकारिकान्हरतोहिपठायो १ जौनछोडियहअनुप
 मअनंदगोकुलकुंजगलीको भयोकंतकुविजाकुरूपकोनायकछैलकुलीको
 २ ताकेतुमहुमीतहोमधुकरवदनपीतदसरसानो तातेसवहवालमथुराकोहा
 महिपरोअवजानो ३ कान्हूवरीकपगपरिपरिवहतकवारमनायो पैकुलठाके
 सेहनेहिमान्योतवनमहूसिरनायो ४ स्यामभाखकीकेसरितापदसेतुववना
 खगीहि सेतुमहरीतुमहेठाकुरकीकीरतिजगतजगीहि ५ मधुपजाहमधुपुरीछोडितु
 मइतनहिहामतुम्हारे कहियोऊहेसंदेसोअै सेाछुवोनचरनहमारो ६ कुवरी
 कुचकुंकुमतरेजितउनकेउरकीमाला हंमरेउरमहंपरसहोतमहकैहैदुसहक
 साला ७ अवनहिकामकान्हकोब्रजमेकोहेकोइतआवे मानवतीमथुराकीना
 रीतिनकोअवसिमनावे ८ ग्वालसमाजविहायलालअवरजसमाजविराजे॥
 भूलिगयोमांगवमाषनकोदरवाजंदरवाजे ९ जदवंसिनमेउनकाचोरीकरिमु
 प्रपीतप्रकासी जिनकेतुमसेदूतजगतमेतिन्हेहोतिहठिहांसी १० तुम्हरीअौरस्या
 मकीसंगतिसांचीहैहमजांनी अपनीरीतिसिषायदईतुमउनहूकीछलसांनी ११ तु
 मवनवनमेसुमनसुमनकोकरिकेसवरसर्पाना पुनितेहिसुमनवारनहिभो
 कहुकहुसांभविहाना १२ अैसावहकारेकुलवारोप्यारोनंदकुमारो जाकेहेतविसा
 रो भारोहंससारोपरिवारो १३ मधुकरसोयकवारअधरकोआसवपानकराई च
 लोगयोमथुराकोमाधवल्लियाहमैछियाई १४ जोकारेनसोलगनलगावततासु
 यहीगतिजोई चहवाकेहितदेहदेतपैताकेदरदनहोई १५ पैउपजतअपसोसपेक
 मनसोतुमदेहमिटाई कोनेकारनसोवकुकमलाहरिपदरहीलोभाई १६ जांनीजा
 नीहमअवसोऊपियकीकोसलवांनी घरीघरीकुलभरीनजानतिसुनिसुनिताहि
 लोभानी १७ भौरजायकहियोकवलासायहहमारसंदेसा भूलिनजायदेषिमन
 मोहनमनमोहनकरवेसा १८ सुंदररूपसुधासमवतियाऊपरमदुलसुभाऊ॥
 भीतरभरोछैलकेकुलवलप्रगटतसमेप्रभाऊ १९ दैपतसुधासुंदरछोटोघावका
 रतगंभीरा जानिलेहजदपतिकहैतैसैजोनासककोतीरा २० मधुकरअैसेठाकुरकी
 तुमगावहुवहुतचडाई सोहमरेमनमहैअवकैसेसांचीपरैजनाई २१ जौनहिजा

नेकान्हरके गुनसोतिनकीसतिमानै सोउमेकैसेसतिमानैजेउनकेगुनजानै॥
 २२ व्रजमेयेकसंगमेइतनीउनकीओरहमारी तीर्तामिरिषेखवहुषेलतजौनिप
 रीअवसारी २३ उनकोनहिअजोगककुमधुकरअसमनकाहिवुभारवै अर्जु
 ननामकयांडसुवनकेकान्हरसषाकहावै २४ जौनविजेजुगजुगधनुसरगहि
 सहसनजननसंधारै ताकेसषाकहायलालअवअवलनहुनहिमारै २५ जिन
 केहेतहोदियहगोकुलमथुरैगयेमुरारी तेमथुराकीनिपटनागरीकसनहोहि
 पियप्यारी २६ करिखलबलकुलिअहु कुलिखीन्होइनकोखलकुपि
 गयऊ धन्यधन्यमथुराकीवासिनिबसकारिहुवसकयऊ २७ जिनसजनिना
 कीइनरजननीमेमेदि मदनकीवाधा चैभिवदनहैसिरसरसिविलसतलहत
 अनंदअगाधा २८ तिनहीकेआगेतुममधुकरगोवहुहरिसजाई कहिकोअ
 जवालवापरिनदेतेविआवडाई २९ तेईतुम्हरोसकलभनोरथपूरनकरिहैं
 आसू हमकोतुम्हरेवचनसुननकोअवनहिहैअवकासू ३० देवनगरनरनग
 रकोइहाधामाधिमाहीं असीकोईनारिनवीनीनैनननहिंदरसांही ३१॥
 जाकान्हरकीकपटभरीवहतिरछीताकनिफांसी तामेनहिंफंसिजायजायकैतै
 सहिलविमृदुहांसी ३२ मधुकरअसनहिंदेपिपरतइगयहेजगमेकोउवाला॥
 भुकुटिकमानवाननैननकेजेहिउरमेनदुसाला ३३ वडीसूरताकरीसामजुअजसु
 दरिनसंधासो तापेनुमइतआयमधुपकसखवनजरेपरडासो ३४ हमंगेवोरि
 नीअहैगालिनीअतिगरीबिनीवांसाउनकीसेवतसदाचरनरजरमाहूपअभिरा
 मा ३५ माधवकीअरुमधुपहमारीकौनअहैसमतई तिनकेहमकेहिलेषेमाहीं
 असीजामुवडाई ३६ पैतुमकरियाजायकान्हैसाअसीविनैहमारी जैसाकृपजैस
 हींकीरातेविभौजौनविधिभारी ३७ तैसाचालचलैनंदनंदनमानैकहोहमारो
 नातोकहेदेतहैंसांचीविगारिजायगोसारे ३८ असाजहामाधुरीमूरतिअनुचित
 असनिठुराई पैकुविजाजसरीतिसिषावतितैसहिकरतडाई ३९ सुभक्तना
 हिआपनोपरायलेकहमनमेजिनको जानिपरतकछुकियोकूवरीजालिमा
 जाइतिनको ४० छोडहछोडहुचरनहमारोधरहुनपगधरिसीसा माधवसषाम
 धुपनुमसांचेतिहरोखलसवदीसा ४१ तुमकोसिषेरीतिखलकेरीमोहनइतेपठा
 यामीठमीठवचनवालिबहुआयसंदेससुनायो ४२ तैसाहितुमहंखलीपूरेहोजै
 सोनाथतिहारो तुम्हरेवैननमेनहिनेकहपरनविस्वासहमारो ४३ जाहकरोवा
 वरीतियनसोअतैयहचतुराई हमरनेरेकपटरीतियहखपिहैनहीछिपाई ४४॥
 हरिसाधीतिरीतिकीन्हैकोगईसकलफलपाई जैसीदगादईहरिहमकोसोनजाति
 मुषगाई ४५ जाकेलियेमातुपितुपतिसुतऔरसकलपरिवारो लोकसाजपरलो

कसोकसवत्रजसुदरीविसरि ४६ मुरखीधुनि सुनिसरदिसामहकाननमत्र
 त्रिआई भूरिभयकरगहनजंतुकीभीतिनउरकछुल्ल्याई ४७ सोत्रजनारिनकीदृजसु
 रउलभेतरिसनेदू करनचलो गोकरसंगमिवाकूवरीकेगेह ४८ जाउपकारनमा
 ननयेजौत।मोकोनमिताई मरीयेकहईवारदगामेदूजीकिमिसहिजाई ४९ जा।
 तिहूवरीकूदिलकूवरीताकोहियेलगाई मोदितवसैमधुपुरीमोहनकरिहंकात्र
 जआई ५० जुगजुगमेउनकोजसजाहिरजगमेपस्याजनाई सुनिसुनिवगति
 भीतिअतिहंसकोकैसेकरैभिताई ५१ अनुचितउचितननेकुविचास्याव्याघासरि
 ससुकाई धानरराजवालिकोमास्यादयानकछुउरआई ५२ सपनषासरूपखा
 पिमुदरलूकितमिलनअभिलाषी ताकोनाककानविनकीन्ह्योजनकसुतार।
 वराषी ५३ वामनआंगुरकोवपुरचिकेअसुरलायमषआयो ताकेकरतेस
 कलभातिवैसादरपूजनपायो ५४ तीनिचरनमहिमागिप्रथमपुनिअपा
 नोरूपबंदायो दोईवरननापिचिभुवनकोतीजोचयोसुनायो ५५ तावदखेनशि
 पीठिनापिकैपुनितेदिवंधनकीन्ह्यो यहिविथिलूकरिअसुरराजहरिहा
 रिअुरराजहिंदीन्ह्यो ५६ ऐसेचरितअनेकनइनकेकहलोवदनवशोनै ता
 तेकरैनकारेनकोपथकहोजोहमरोमानै ५७ जोरचसतजोमधुपहमारो
 तोवजबानीडौडी ब्रजदनिताविहायगहिलीन्हीकान्हकंसकीलौडी ५८ ॥
 अवनहिंचलतप्रीतिकरिवैकोमानसमधुपहमारो येनहिछोडिजातमुष
 भैतोउनकोसजसउदारो ५९ ब्रजजुवतिनकेजीवनकोअवरहिगोयहोअ
 धारा तौनहुंचहतकुंडायामधुकरकरिउपदेसअपारा ६० जाकीअ ।
 तिसैसुदरलीलाअवनपिपूषसमाना ताकोविदुताहुकी कनिकायकवारहुम
 तिबाना ६१ कवहैकोनिहंकरिउपायजोकेस्याकीन्ह्यापाना तोतिनकेतनपुनि
 मुषदुषकोरहतनकनहिभाना ६२ तरवदीननिजचरकुदुवतजिकहुंकाननमा
 हैजाई भौनभौनमेभीषमागिकैजीवनलेतचलाई ६३ भूषनवसनविभौकीआ।
 तावहतनहीमनमाहीं तिनकोचिचरतयहवसुधामवीतिवषवहजोही ६४ मा
 धुकरजिनकेचरितसुनुनकोअसोहैपरभाऊ तिनकोकछुजहिअचरजमाने।
 असोहोवसुभाऊ ६५ माधवमथुरावैठमधुपुअवजोनचहैसोभाषे वैकालिंदी।
 कुंजकी सुधिकाहैकोअवराषे ६६ जवकरजोरिनेननीचेकरिहाहावातरह।
 है अवयेनैतनकतिरलेकैविनयेजातरहै ६७ बांधतरहीजसोमतजवही।
 दनहैमदेहिछोडाई यकअजलीकालकेकारनरहतेहाथवोडाई ६८ यहउप।
 पार।गिमिलिगयककुलुनहिमुषकहिजाई छोटापायहानअतिमोटातजता
 बावदवाटाई ६९ असकपटीसौकरीपीतिजोहमसौनहिंविनिआई विनहिंविना

रकरतकारज जो सोइ पीछे पछितार् ७० पैहमगहमोहनीवा मनमोहनीकी मृदु
वांनी सुनिसुनि सौं नीजानि जीवमेतामेरही सीमानी ७१ जेसेवधिकजायकानन
मेमंजुलवेनुवजाई मृगनमोहिमनलेतोतेहि कनअपनेनिकटबोलाई ७२ पुनि
समीपमहैदृष्टिकुरंगनतिनकेअंगनमाही वेधिवोनकरिरेतपानविनकरतदया
कछुनाही ७३ तेसहिकपटीकुटिषकान्होरेरिकुंजविचवसी वसकीन्ह्यो
वधुनवापुरिनडारिषेमकोफंसी ७४ दिगबुलायदरसाइमाउवहुकरिनषळा
तउरमाही नाविगायउपजायकलावहुदियहुलासहमकोही ७५ जवमधुक

सहलासहियेसरसानो तवसवचजजुवती नजीवलेहै गोअंत
रथाना ७६ जसतसकैवहुदेवमनायेजपेपुनिप्रगदानो तोअवकुटिलकंसक
कारनकियमधुपुरीपयाना ७७ कहतवनैनहि
पछिताने मधुकरवाकीकथाछोडिकेऔरचलावहुवाते ७८ भागिविवसकव
हैजवहमकोनदनदनमिलिजेहै तवपाछिलीवातकीसुधिकरिनिजमनकीक
रिलेहै ७९ अवैआपनोचलतनव सकलपूरिगोउनकोदाक भेंटभयेयेककी
दसकरिहैदेषतहीवखदाक ८० रीसहभवैरसुसीलवहुततुमलेसंदेसहमा
नेकिधौमधुपुरी जायकह्योसवपुनियठयोइतकारो ८१ हैनुमसंपास्य

केसांचेयहहमजानोजानो होइजोमनकामनातिहारी सोअवसकलवषाणो ५२
 मानकरनकेलायकतुमहोहमकोपसोजनाई व्रजसैहमहिंलेवावनकेहिक
 दुपतिदियोपटाई ५३ पैकौनीविधिकान्हकवैरदिगतुमहमकोलेजेहो जोका
 दाखिलेजेहोमधुकरतौउतकहवैठहो ५४ केमलाकिनभरितिहेनछोडतिनि
 सतिनितउरमोही कहहिं सौहकरिताकेनीवके सहैवैठवनाही ५५ हरिकोह
 मतेओरेआजुलोरहीनहीकोवप्यारी करिहै अवअपमानविहारीकमलावदन
 निहारी ५६ जनमभरेकोसुषसोहागकोअवमथुरामेजाई हैमकोकहासाभा
 हैमधुकरआवैसोअगमाई ५७ जोतुमस्यामसबाहोसांचेहमकोहेहविस्वा
 स तुमसोअहिअनरीतिकरेगेकवहैरमानिवास ५८ तोहमसिगरीअवैमधु
 पुरीचलिहोसंगतिहारे नातोओरभातिनहिंविनिहैविनउनकेपगुधारे ५९ कहह
 कहहमथुराकीपवैरजहैनदइलारे सवलवसतपियकुसलसकलविधिगुरु
 गहतपगुधारे ६० कवहुनंदजसोमतिकोधरसुरतिकरतवनमाली कवहुसषन
 कीसुरतिकरतहरिरहेलाखअतिप्याली ६१ जिनगोवनकोरहेचरावतवसीवटा
 कीछाही कवहुसुरतिकरतमनमोहनतिनकीनिजमनमाही ६२ भोजनकरिके
 मातुपिताग्न हपियछुप्यनपकवांना अवगोपिनकोमथोतुरतकोमा
 षनखादभुलाना ६३ जमुनाकूलनिकुंजनमेजोषेलोषुलिषुलिष्याले ताकी
 सुरतिकवहआवतिहेनिरमोहीनदखालै ६४ कवहुमधुपुरीनारिनागरिनसा
 भामहिहरिजाई चरनकिंकरिनचजनारिनकीसुरतिकरतमुषगाई ६५ पुरना
 रिनचातुरीचितैवषतिनकीछविमहंछाकी अवनवापुरिनचजनारिनमेकै
 हैसुरतिलखाकी ६६ मधुकरकौनदिवसवहहैहैजादिनपियव्रजआई अगर
 सुरभिनिजभुज सिंधरिकेदैदैतापमिटाई ६७ पूरनससीसरिसवहआननक
 वइनआंषिपरेगो कौनदिवसवहस्यामसुंदरोनिजभुजहमहिभरेगो ६८ औसै
 दुकालकवहुं पुनिकैहैव्रजकुंजनमहंआई सषनसहितहरिधेनुचरैहै मुषवा
 सुरीवजाई ६९ मधुकरवहचजराजकाजगहकाजलाजविसराई श्रीपुंराज
 समाजसहितप्रभुलेहिआजअपनाई ७० श्रीसुके उवाच दोहा यहिविधिविस
 पदव्रजवधुनकोमलवदनसुपान प्रेममूरछाकेगईरह्यो नतनकरभान १ नौ
 पाई सुनिचजनारिनकीअसवानी प्रेमदसातिमिनिरषिमहानी १ व्रजजारीह
 रिदरसंलालसी वीतविधरीकराखकालसी २ तिनहिंजोरिकरकियोप्रनामा
 ससुभावतवोस्यामतिधामा ३ उद्ववउवाच जननि सुनुहुजइनाप्यसंदेस था
 मेमिटिहैसकलकखेसू ४ पूरनकामतुमहिजगमाही तुमसमकोउदीसतत्र
 गनाही ५ विभुर्वनवंदितचरनतिहारे भयेघन्यहमआयनिहारे ६ हंमहंसमजग

अहेनकोऊ सिवविरचिमासवसमजोऊ ७ जननिजोतुम्हरोदरसनकीन्हे ॥
 सोहरिप्रेमरूपलषिलीन्हे ८ दोहा तुमसमानकोजगतमेकरिहेहरिपदप्रीति
 कोलैहेजदुनाथकोप्रीतिरीतिकरिजीति १ चौपाई जयतपव्रतसंजमअरुदा
 ना होमपदवसाखनकोनाना औरहुकर्मकल्याणहिकारी यहजगमेजेतनेहो
 भारी २ तिनकोकरतकरतथकिजोही यहरिभक्तिहोतिहियनाही ३ कोदिनक
 लपकलेसनकीन्हे साधुनकीसंगतिमनरीन्हे ४ भागविवसजवभैहरिदाया
 तवजनकृष्णभक्तिकहपाया ५ सोहरिभक्तिसंहजमहमाता तुम्हरोरआईअ
 वदाता ६ सुरसनकादिकनारदसेसुवासवऔरविरचिमहेसू ७ औरहुमुनिजे
 तेजगमाही असहरिरतिदुरलभसवकाही ८ दोहा पितुपतिसुतसुजनहुसका
 लऔरगेहअरुदेह भलीकरीइनकोजोतजितुमकोन्हेयाहरिनेह चौपाई अहो
 केसुप्रभुपुरुषपुराणा सरनागतपालकभगवाना १ तनमनतेहरिभक्तिमहा
 ईजगमेयकतुमहीकियसाई २ मेरेरहोतानअभिमाना निरषिप्रेमतुवसक
 लभुखाना ३ मोपैठपाकरीजदुराई तुवदरसनहितदियोपठाई ४ सोहिहरिप
 दगुनिकैलधुदासा जननिकियोतुमप्रेमप्रकासा ५ रिनीरहौगोसदातिहारो
 याकोहेनहिप्रतिउपकारो ६ अवजोनाथपनिकादीनी निजकरलिषीप्रीतिरस
 भीनी ७ मैसिरधरिल्यायोतुवपासा सुनहुंसोअवभैकरहुंप्रकासा ८ दोहा नर्म
 सषाजदुराजमोहिकियोऊपारसमोई तातेमनकीवातककुगषतकवहुनगो
 इ सोरठा असकहिपातीषोखिचरनवेदिजदुनाथकेसुनहुंजननिअसवोखि उ
 इवतहंवांचनखरयो १ श्रीभगवानववाच चौपाई हेनहमारतुम्हारवियागू यह
 मनसोचिकरहुनहिसेगू १ हे २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 दसवकाला यहजोनुह्यारीवृजवा
 ला २ अनिलअनलअपअसनिअकासू जिमिसिगरेजगइनकरवासू ३ तेसा
 हिमेनिवसहंसवमाही ४ नहैनेहसकहुंथखनाही ५ मनबुधिइंदिनपानअ
 धारा पालहुंहरहुसजहुससारो ६ निजेसकलहितेसवकरहुं सूक्ष्मरूपसवजगसच
 रह ६ रहौभिन्नगुनतेसवकाला सुदआतमाज्ञानविसाला ७ जागितस्वप्नसुषु
 प्तिवृत्तिमन मोरिप्रतीतिरीतिवैश्रुतिभन ८ मनोवृत्तितेभेदप्रतीती तातकरैआ
 चलमनरीती ९ दोहा जोनेमनकीवृत्तितेचिंततविषैअनिति तोनेमनकीवृत्ति
 कोकरैअचंचलनिधि १ चौपाई मनहिंवृत्तितेस्वप्नहिंदेपै ताकोसुषुदुषअप
 नैलेषै १ जागेसोअरहिजातोनाही फेरिहातजसजागतमाही २ तातेमनवसक
 रैसदाही असतमानिजगसुषुदुषकीही ३ त्यागसत्यसमदमअरुवेदा तत्वज्ञा
 नअरुजागविभेदा ४ मनकीवृत्तिअचंचलठानी यहीसारसवकोफलमानो ५
 जैखेवहतसरितसमुदाई मिलिसागरमहजाहिविलाई ६ तेसाहिसवसाखन

कोगतभल मनकोकरवविसेषिअचंचल १ जोहमइतइगदूरितुम्हारे कहिआयेसो।
 दोहा ८ दोहा हेव्रजनारीविरहवसठानिअचंचलवित्त मोमेमनहिलगायकै।
 ध्यानकरहिगीनिन्न चौपाई दूरिदेसजवपीतमरहतो तवतिचकोजियलगी
 जसचहतो १ तसुनहिनिरखिनेनकेनरे यहआईसौचीमनमेरे २ विवेचुनिस्वभा
 विहाईसवविधिमेमेमनहिलगाई ३ जोतुममोहिसुमिरननितकरिहै। तोमेरेदि
 गआसुसिधरिहो ४ जवमेसरदनिमामहप्यारी कियोरासदजकुजसुपारी ५ तत्र।
 जिनवियनगापमतिहीने रपेरोकिनआवनदीने ६ तेतियतहैमारधरिआना ७
 ममहिममादिगकियेप्याना १ तातेमोमेमनहिलगाउव प्यारीसांचेहिमोहिपाआ
 दोहा हैममममममममहिमेयामनहिरोहेह प्रियाहमारतुम्हारेहमनयेकैदेह
 सुकैनाच चौपाई असीसुनिपीतमकीपाती व्रजनारिनसीतलभेछाती १ वासीक
 स्तप्रीतिमहसानी आगिकीसिगरीसुधिआनी २ गोप्यउनु उडवतुमहिनसमुप
 परतहै कंतजियतकोउजोगकरतहै ३ जुगजुगजीवेहिकुवरकन्हाई हैहमरोअहि
 वातसदाई ४ उनकेसंगकियेवहुभोगू हैमरोकानहोतनहिजोगू ५ लिषीकान्ह
 मनथिरकरिलेही सोमनथिरकीरुचिनहिकेही ६ पेजिनकोमनतनमहहोई।
 करैअचंचलमनकोसाई १ हमरोतोमनहरिहरिलोन्हो अचकसलोदिसिषा
 पुनदीन्हो ८ दोहा तनतौयहपापीरह्योगयोनहरिकेसग पैसुकतीमनकव
 हैनहिछेडैगोहरिअंग चौपाई करैअचंचलचंचलसाई जाकामनअपनेहिया
 होई १ कौनहिकहैकंतअसवानी अचभेराजपायविज्ञानी २ ऊधवमनगेवि
 गरिहमार अवसुधरतकैसेहनसुधारे ३ जिनअंगनलाग्यापियप्यारो तिनअ
 गजोगजातनहिधारे ४ जिनइगसामखिसूरतिदषी तिनइगऔरपरतिनाहिपे
 बी ५ निकस्तोहरिहरिजिनमुषमाही जिनमुपअवनवेदपठिजाही ६ लपट्यो
 जिनअंगहरिअंगरागा तिनमेधूरिधरतमनभागा १ पियेजमृतिहरिवचनमिठा
 ई तिनमृतिनहिंपुरांसुनिजाई ८ दोहा हैममान्योनाहरिकहोपैककुवसनहमा
 रयेतनमनमानतनहीकियेकोटिउपचार चौपाई सोऊअहेस्यामकरेदाय वृथा
 करतहैमपरकतरोष १ जोपहिलेहितेजोगसिषावत तौयहननअचकोदुयपावत
 २ जोगविरागभक्तिअरुना इनकेकीन्हेसुक्तिनिदाना ३ असीमुक्तिपरैअचपू
 वसावकान्हेठूनमरिदूरी ४ जोगकियेवैकुण्ठहैहेतहवहदुभुजस्यामकहवैहै ५ पे
 रिहैकववासुसुनाई कहैअहेहरिबेनुवराई ६ असवैकुण्ठगतनहिनीको व्रजस
 दरविनहैसवफीको १ जयापमनरोकाहचरियाई तदपिजातकहजिहोकाकन्हाई ८
 दोहा ऊधवजाकीवानिजोपहिलेतपरिजाय सोनहिंवहकैसेहमिदतिकीन्हेकोटिउ
 पाय चौपाई परिगैठूलकरिहोहरिरीती सोनहीभिटतजाहिजुगवीती १ अपनोअसा

समुझहिं सवकाही लिपीवातकत बहुत वृथाही २ आयनसमुझहिं सवकाही ॥
 सेके सहसरे मन आवे ३ जोस सरथसमुझवैनकोहे आयवरा बैरौकतकोहे
 ४ उरिन दोतलिविके यहपाती कोहजरी जरावतलाती ५ ऊधवतुसही कहोवि
 चारी लोडवहमको उचितविहारी ६ अवनहिं औरबुद्धि अनुरागी येकलगनल
 गोसोलागी ७ ऊधवतुमहिं नलागतवाजू भोगलौडावतजोगहिकाजू ८ दोहा
 पेजाअवहानीरही साके गई विसवि कहहमधुपुरीकी पविरिजा आयिद्रगदेषि चौ
 पई हंमअससुन्याकां नहनि कंसा कीन्है जगदुवसिन दुषधंसा १ सोयहमसीक
 रीनेदलाया मद्योजदुकुलकरकसाला २ औरहसुन्यामधुवहसारे आठकंसेके
 भातसंधारे ३ मातुपिताके वंधनछोरे लहेविमोजदुवरनहि थोरे ४ यहसुनि
 सुनिवरवाहतचैना दुषइतनानलपेनिजनेना ५ वसैकसलमधुपुरदोउभाई अवज
 धवयहदेहवताई ६ पुनिवोलीकोऊवजनारी केससपासुनुवातहमारी ७ नंदन
 रनहै प्रीतिजनेया नारिनके मनभादसनेया ८ दोहा पुरनारिनकी प्रीतिलविसुनि
 केमीठवैन आदरअतिसेपायके सहिकैनै नहि सैन चौपाई कोनहिं उनकेवसमे ॥
 केहै हावभावतियवहुतदपेहै १ हरिचातुरपुरनारिचातुरी लगीदुहुनकी बुद्धिआ
 तुरी २ धौहरिजीततहै पुरनारी धौपुरजुवती जितैविहारी ३ पुनिवोलीकोऊहारे
 प्यारी स्यामसपायहदेहउचारी ४ करतरहेजसहमसोप्रीती तेसाहिंउतहै राषतरी
 ती ५ हरिकोलपिमथुराकीनारी करतीकवहुंकटाकुसुपारी ६ जिनकोहरिनिग
 पहिद्रगमाही तेकवहुंसखाजमुसकाही ७ जोनिगईकेहैलखनको मूदोरहैया
 होइगोकिनका ८ दोहा सवदिनतेनदलालकीचसिआईयहरीति सबनारिनसां
 हाठकरतमुषदेपेकी प्रीति चौपाई पुनिवोलीकोऊवजवामा सुनहुवैनऊधवा
 मतिधामा १ कवहुंकजदुवरसाभसवरे जववेठतपुरनारिननेरे २ वचनरनु
 नकरितिहेलोभाई निजअधीनताविविधिदेपाई ३ जवतिनकरसमेरसिजा
 ही तवसुधिकरतकवहुंहमकाही ४ कवहुंअसमुषभाषतप्यारो हैयकगोका
 खगावहमारो ५ येनहिंसुरतिकरतवहहोई पुरनारिनकोआननजोई ६ ह
 मतोऊधवगारिगमारी दहीमहीकीवचनहारी ७ अहैकोनहमजनकेले
 पे बोकुलवतिनकुवरीदेष ८ दोहा पैकवहुंवतरातमेवातवातकेबीच कहत
 अवसिकेहैखस्रजतियरहीनगोच चौपाई ब्रजसुंदरीफेरिकोउवाली ऊध
 वसोयहवातअमोली १ रहीसरदकी पूरनमासी जगतीजगीजोन्हाईषासी
 २ फूलेकुदरदचहुंवोरा सरसरविकसितकुमुदनथोरा ३ तवयहवदावना
 कीधरनी भईमहाआनदकीभरनी ४ कान्हकाशिदीकुंजनजाई देरिवांसु
 रीहमहिं बुलाई ५ रासविलासरसोतेहिकाला मथिनदलाखचहुंकि

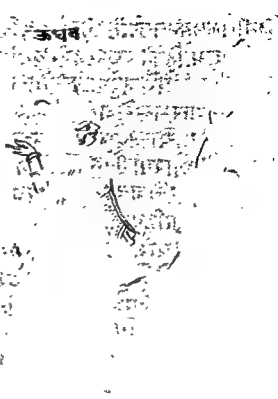
तवाला ई मचीनरननपुरभलकारी सो सुषकिमिमुषजायउचारी ७ करनछा
 गीहमहरिगुनगाना मिट्योअमंगलदसोहिसाना ८ दोहा तानिसिकीवहकान्हरो
 कवहुं सुरतिकरिलेत जानिसिमेजांचतरहयाहमहि मिलनकेहेत चौपाई पुनि
 बोलीकोऊब्रजवाला रेऊधवकहहै नंदलाला १ वढीमहाविरहानलआला आ
 वतोनहिं सहिजातकसाला २ कहअपकारकियोहमवाको जोअसदुषहियसुता
 जसुदाको ३ कवहुं गोविंदगोकुलैआई दैहैहियलगितापतुभाई ४ मरीगोपि
 कनकतजिअहै अथरसुधारसकवहुपिअहै ५ जिमिवासववारिदनपठाई
 वारिधारवसुधावरपाई ई सुखावनकरतोहरियाई तिमिहरिहमेकवेब्रजआ
 ई ७ हमहिंजिअहैनोजसखैहै असअोसरपुनिकवहुंनपैहै ८ दोहा गीषम
 दिनकरविरहकृतउठी अनलव्रजगाम जारतिब्रजवर्नितालताकववरसिहि
 नस्याम चौपाई कोउबोलीपुनिगोकुलवारी सुनहुंसषीसववातहमारी १ अषा
 क्योंब्रजअहैजडराई दैहैक्योपितमातुपठाई २ बहुतदिननमेनिजसुतपाये
 हियलगायदुषसकलमिटाये ३ हमगरीविनीगोपिनिकांही स्यामसुरति
 करिहैअवनाही ४ लाग्योराजकाजंकोरंगा रहिहैसवजदुवसीसंगा ५ गोप
 गमारनक्योसुधिकरिहै रैनदिवससुहिदनमुदभरिहै ईआहिसुंदरीभूपकु
 मारी करिहैकहअवसुरतिहमारी ७ कहगोपीकहभूपकुमारी तुमहिंनकस
 मनलेहविचारी ८ दोहा समैसुरतिकीतवरहीद्वारद्वारजवआय हरिमाधन
 मागतहिंदोऊहाण्यबोडाय चौपाई व्रजवनिताकोऊपुनिबोली सोचीकही
 सषीचिततोली १ वनवासिनीगमारिनिगोपी दैहैकसइनकेअवबोपी २
 सुनीपरतिअववडीवडाई दैहैकसइतआयगमाई ३ कहवावतजडुक
 लकेनाथा विधिसिवधरततासुपदमाया ४ सवविधितैहैपूरनकामाहेका
 मलाजिनकीप्रियवामा ५ रमाविहायअहीरिनिलैकै रहिहैकसजगमहो
 असकेकै ईअवनहिंहरिआवनअभिलाषो मेरीवातकहीमनराषो ७
 दोसरनसरासनअविट्टेनेहनपुनिजुरिजावे ८ दोहा दरपनपाहनप्री
 तिपयइनकोयेकसुभाउ फाटेफेरिजुरेनहीकरियेकोटिउपाउ चौपाई व्रज
 अंगनफेरिकोउमाषी सिंगरीगोपिनसोअसमाषी १ गनिकारहीपिंगलाकोई
 भाषतिहोभाषीवहजोई २ संवतेकैकैरहवनिरासी यहीसकलविधिहैसुषरा
 सी ३ महाकठिनसखिहोतिमिताई पहिलेसुषपीकंदुषदाई ४ तानेवनतप्रीतिके
 लागे कहिराण्योपिंगलाजाआगे ५ पैसपिकाहकरैयहिकाजाजाडूदरिगयो
 नंदलाला ई विसरतनहिवहस्यामसलोना हैधौकाहहमैसखिहोना ७ समझो
 बहिहगमनकोभलभल क्योंहिहोतअचलरेचल ८ दोहा पैमनमोहनरूप

भेमोहिगयोमनदुष्ट उततेतोलोटतमही होतहंमहिपररुष्ट चौपाई कोउब्रजव
धूकही पुनिवांणी जद्यपितेंसपिससवषांणी १ येनंदनंदनछेसखीछो रसिका
सिरोमानिवडोमजीलो २ तासुसनेहतोरिकिमिजाई वीतिचारिसुगजद्यपिजा
ई ३ जौनरंगचदिगोत्रयवारा सोनहिंकुटेकोटिउपवारा ४ अवतौचढोसामरो
गा कूटिहिनहिंकोडेहुतअगा ५ भईनहमही यहिविधिआली रमहुंरीतिअसग
हारसाली ई मोहिगईमोहनकरुपाछोडतिनहिंरुनअगअनूया ७ जद्यपि
हरिनहिंतहिअनुरागे तद्यपिसोताकोनहिसागे ८ दोहा बाकीअसीवानि
अखिवरवसखेतलोभाय फिरिवहितनचितवतनहीभारतलगनलगाय चौ
पाई पुनिब्रजखलनाकोउअसगायो किमिअखिवहविसरैविसरायो १ या
हगोवरधनसुंदरसैला धेनुचरार्जहंरुजछेला २ यहंरदावनमंजुलकुजौ
जहंप्रियसंगलूख्योसुषपुजे ३ येगोवैहरिचारनवाली रह्योसंगजिनकेवन
माली ४ औरभूखिजद्यपिसवजाई कोवैसीविसरैविसराई ५ रामसंगषेल्यो
वहषेला कुंजनकुंजनछेलनवेला ई भूखिजायकेसेजंदुराजू जदपिनवहपैद
तसवसाजू ७ पुनिवालीकोउगोपकुमारी उदवतुमहैलेहुनिहारी ८ दोहा या
जमुनापियरंगकीयेकुंजैसुषधामपुनिपुनिसुरतिकेरावतीअसोसुंदरस्या
म चौपाई जाकीगतिलषिलाजिगयंदा मोपरायवनकरवसिंदा १ जाकोल
खितमृदुखवहहोसी भैरुजजुवतिनकीगलफांसी २ जासुतकानितिरछीम
तिथीरां लगीहियमनुकेवरतीरा ३ जाकेबचनसुधारससाने हरनेहियोपरत
होकाने ४ जाकीमहामाधुरीसीछा गावैहरिसिकरुविरसुभसीला ५ ऊधव
वैमनमोहनअसे रुजवनिताविसरावैहिकेसे ई असीसुनतसर्षीकावांणी सव
कीत्रीतिरीतिअधिकानी ७ करनलगीमृदेदगध्याना प्रेमसोमुषनहिंजाइवषो
ना ८ दोहा तदाकारछेकेस्तमेअचलभईरुजनारि ठाढोनदकुमारगुनितासो
कह्योपुकारि कवित सकलअनाथनकेनाथकमलाकेनाथरुजकेभयहोरष
वारवारमे ब्रजवनितानकेसनाथकेकरनहारिपाननाथपानप्यारेउदितउदा
रमे रघुराजआजुब्रजराजजूगोहारिसुनोतुमहिंतजिदुजोनेदेषातसेसारमे
करहुउधारअवहजकेअधाररुजवूडतविरहवीचवारिधकीधारमे शुकोवत्स
दोहा पुनिऊधोरुजतियेनकोनाथसेदेसवषांनि पुनिपुनिससुभयोवहुतहरि
पारीपहिलानि चौपाई जवऊधोवहुकहोनिहारी तवभैविरहनापकछुयोरो
१ अयोतनमेनेसुकभाना तनतेनेसुकसोकपराणा २ धरिधीरजनेसुकवज्जवा
ला पूजनसाजुआनिनेहिंकासा ३ ऊधवकोहरिसपापियारो जानिसवैकरिविम
लविचारो ४ ऊधवकीपूजासवकीन्ही आसिपवालविविधिविधिदीन्ही ५ रचि

निजकरसखिद्वारिचंचवायो ७ सोरसमैगुनिकेहरिदासा
 मोनदनिवासा ८ गोपिहुनिजनिजभवनसिधारी हियमहसोमलिमरतिधारी
 ९ दोहा यहिविधिउडववसतभेचारिपावहुमासवरनतप्रीजदुपतिचरितभेद
 ततियनउस्वासचौपाईभोरहितेअरुसाफप्रजता
 ता १ कदतजवैगोकुलकीपोरी धायधायमिलतीवृजगोरी २
 कासीलावितवतरैनदिवससुभसीला ३

देयिनपरतयेकछनजनाई
 सोराकेसुजसव्रजमेचहुवोरा ७ गावतफिरतलाजतनत्यागी
 ८ दोहा
 चौपाई यहिविधिगोकुलमहसुपछावत
 १ जैदिनरहेनदृजमोही तैदिनसवप्रजनारिनकोही २
 छनसमवीतिगयेसहुलासा कोहुकौजानियरेनहिमासा ३
 नगाथा विचरतगोपिनसाथहिसाथा ४ ऊधवभूषण्याससवत्यागे
 ५ कहैऊधवजमुनातदआवत
 ई कहैदंदावनकुंजनमोही हरिविहारथलगुनितिनकोही

७ प्रेमविवसमुषकठतिनवानी ऊधवकी
 ८ दोहा कुसुमितवनसुरमितपवनसीतलकुंजनलह
 चौपाई जेहजहंजपतिलीलाकोन्ही तौनताना
 १ गोपिनकोहरिसुरतिकरावत
 २ व्रजनारिनकोप्रेममहोना यकमुषकोकरिसकैवयोना ३
 जोफलज्ञानजोगतपनेमा ४
 ५ केसुकेसुमुपरदनलगीहैं सवकीमतिहरिपगनपगीह
 धवअचरजमनमहमानो गगनमधुपुरीसुरतिभुलानी ७ काकेकौनकहोतेआ
 धवविसरये ८ दोहा येकसमैव्रजकुंजमहवैठिकेसुकोदासव
 दतव्रजवनिनचरनगायोसहितहुलास कविन
 सुनिजनुजाकोमनपावनसदाचहैं तौनजदुनाथजूकेपगनकोपूरोप्रेमली
 ग्वालिनीमुदामह
 विनहरिनेहकुविदेहसुरदाकह
 १ कहैतौयेगेहनकीगवालनीगंवारनीविसैपिविभिचा

चौरजसोमनिआदिकगोप १
नसंभारत २
कैतकमलपददासा

चोहमकोय

उदेशा

यन्नेमविलोकिविलाना ३ कहनसक्तियकमुषममनाही
हिजाही ४ तुमजोनहुवनकीरतिरीती ज
भूषनवसनदियेसव दीन्हनंदययानकियोजव ५ उगसेनठिगप्रभुपठवाये

ऊधवजायसोसकलदेखाये ७ पुनिवसुदेवहकेठिगजाई
लाई ८ दोहा

धववुद्धिविसाल ॥ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजा

धराजय

पापावाधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीमन्भगवतेदसमपूर्वाध्यानंदास्तु।
धौसप्तचलारिसस्तरंगः ४७ ॥ ॐ ॥ सुकोवाच दोहा पुनिसवकेमनक
ज्ञाताश्रीभगवान् सोकुवरीकोजानिलियवेधितमनसिजवान चौपाई सुधिक
रिपूर्वदत्तवरदाना लैसंगउडवकियेपयाना १ देखातासुभमनकीसोभाजहित
पिसचीसिवायनलोभा २ अनुषमसकलभौनकासाजू रंयासदजमनुनिजकर
आजू ३ सोहंहिसपीसहसकविधामा मानहुसजीकामकीवाया ४ योतिनकी।
भासोरभुकिभूखै वंधेपताकाकैचअतूखै ५ परमप्रकासिततनेविताना सु
षट्सेजसजुतउपधाना ६ आसनअनुपमअमलअमोला वंदनबारविराजत

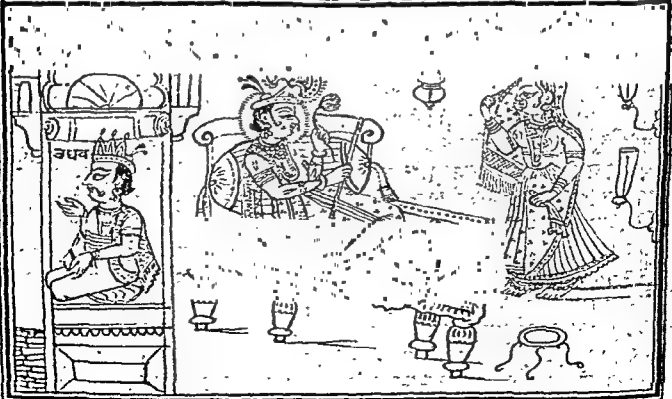
पी औरजसोमतिआदिकगोपी १ दारतऔसुपुकारतआवतबोलतभेतनसुधि
नसंभारत २ ऊधवमनकीवृत्तिहमारी अनतजोयनहिंछौडिविहारी ३ हमहं
कैस्त्रकमलपददासा छनछनकैस्त्रदरसकीआसा ४ स्यामनामनिकसेमुपमा
ही औरवातनिकसेकछनाही ५ यहतनकरैकैस्त्रपरनामा औरनचहेकछुधा
नधामा ६ कर्मविवसजोहंजोमिहिजाई चौरासीमहंभ्रमेसदाई ७ तहतहंही
इकैस्त्रपदपीती गहैचित्तदूसरीनरीती ८ दोहा जपतपसंजमनेमजमजानकि
योहमकोय जोपाकोफलहोइकछुतोहरिपदरतिहोय चौपाई ऊधवयहमा
वहरिसो कहियो पुनिहमारवदिदोउपदगहियो १ जोहमकरीकछुसवकाई ॥
तौवरदेहिंयहीजुंरुई २ असकहिविकसभयैरजवासी ऊधवभोसमानदुपा
रासी ३ जसनसकैपुनिरथाहिंचलायो हरिपालितमथुरहिपुनिआयो ४ किया
जाइहरिचरनघनामा दोरिमिलेतिनकोधनस्यामा ५ कह्यासषारुजततुमआ
ये रजमेदिनकसंवहुतविताये ६ कहोसंवेरुजकेरहवाला कहाकह्यातुमसो
जवाला ७ कहोनंदजसुमतिकुसलाई विरहमारजिनसह्यानजाई ८ दोहा तव
ऊधवकरजोरिकैकारिगोपिनपरनाम मदमंदबोलतभयो सुनहुंनाथ धनस्याम
चौपाई कहाकहोंकछुकहिनीहंजातो तुमहिंदेपिदुतमनपाकितातो १ तुमसो
वनीनयहजुंरुई आयेरहवावनहिंविहाई २ मेररह्योज्ञानअभिमाना व्रजति

यत्रेमदिलोकिविलाना ३ कहनसक्तियकमुषममनाही सेससहसमुषनहिक।
हिजाही ४ तुमजानहुननकीरतिरीती जानहिबोईकावजसप्रीती ५ त्रसकहि।
भूषनवसनदियेसब दीन्हनंदयानकियोजव ई उयसेनठिगप्रमुपठवाये।

ऊधवजाय सो सकल देवाये १ पुनिव सुदेवह के दिगजई कही सवै व्रजकी कुसा
 दाई न देह ॥ पणिह कृष्णिष्टेव जे भवत हूय अदि अंत तक हत मोऊ
 धववुहि विसाल ॥ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज बांधव सश्री विसनाथ सिंह
 देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहादुर श्रीकृष्णचंद्र
 पापात्माधिकारि रघुराज सिंह जू देवकृते श्रीमन्महागवत दसम पूवार्ध आनंदाम्बु
 निधौ सप्तचत्वारिंशत्तरंगः ४९ ॥ ॥ सुकेवाच दोहा पुनि सवके मनकी सहा
 ज्ञाता श्रीभगवान् सो कुवरी को जानि खियवे धित मनसि जवान चौपाई सुधिक
 रि पूर्वदत्त वरदाना लै संग उडव किये पयाना १ देख्यो ता सुभ मनकी सो भाज हिल
 पिसनी सिवाय न लोभा २ अनुपम सकल भोक्तो सा जू रंघ्यामदनमनुज कर
 आजू ३ सोहं हि सषी सहस्र विधामा मानहुं सजी का मकी वामा ४ योतिन की।
 भालरि भुकि भूखै वंधे पताका कैं त्रय नूखै ५ परम प्रकासित तनै विनाना सु
 षट् सेज सजुत उपधाना ६ आसन अनुपम अमल अमोला चंदन बार विराजत

लोला ७ धूपसुरभिछाई चहुँवोरा मनिमैदीपप्रकाशचयोरा ८ दोहा विविधि
 रंगके सुमन जुतलसै भौनमे माल भागता सुकोक हिसकै जेहि चाह्यो नंदलाल
 चौपाई हरिकह आवत निरषिकुवरी कै गैतुरत अभागदुवरी १ उठी आसुआस
 नते राजा तुरत जोरि निज सपिन समजा २ नहि समात आनंद उरमाही चली
 न आगृहरिकाही ३ हरिप्यारी हारे लगि आई हरिहि होय गहि गई खेवाई ४ मनि
 मय आसन मह वैठाई वीर्य दैर्युनि अंतरलगाई ५ औरहु कियो विविधिसतका
 रा प्रेमविवसन हित नहि सै महारा ६ अस सतकार कियो भगवानेति मिउदवहि
 कियो सनमाने ७ उदवतै हिंकर पूजनपाई हरि आसन समीप मह जाई ८ दोहा
 आसन निज कर परसि कै वैष्णो महि मतिवान कुवरी हूँ गमनत भई करन हेत अस्वान
 चौपाई करि मज्जन लगाय अंगगंगे पहि स्यावसन जोतिके जागे ९ रतन औरकु
 सुमन के भूषन पहि स्या अंग अंग अमल अदूषन १० कियो सुषद आसव करपा
 ना पायो पुनि सुरभित मुषपाना ११ हरिके मिलन हेत हरिप्यारी हरि समीप हरव
 रपगुधारी १२ कुवरी कीत हजानि अवाई कषव वैठाइ दरहि जाई १३ रतन जडित पर
 जंक अमोला भुकी भालरै मुक्तन लोला १४ तेहि पर जंक जायजदुराई बैठत मे आसु
 हिसुषपाई १५ दोहा उतै कुवरी साजिसव सपिन सहित सिंगार मिलन हेत आवा
 त भई श्रीवन्देव कुमार चौपाई करतिक दाक्षमंद सुसख्याई चलतिक छुकपु।

निरहति लज्जाई १ हावभावलीलादरसावै यहि विधिकंतनिकट सो अचै २ ता
 को जडुपति नैन चलाई लियो समीपहि आसुवोलाई ३ नवसंगमलजित सु
 कुमारी मंदमदपियनिकट सिधारी ४ संकितचरणधरतिमहि धीरे चमक
 हिंचहुं कितन पुरहीरे ५ कंकनकलितकमलकरताको गहिया कस्तूराने
 दरसकाको ई वरवसलियो सेजवै ठाई तासु भागंकलुकहीन जाई ७ नेसा
 कताकरचंदनलीने प्रभुतेहि जगत धन्य करि दीने ८ दोहा तरसहि जाके
 दरसको दिवि देवन की दार सोहरिकुवरी संगमे की नूपो विविधिविहार चौपा
 ई पियहि पिये नैन नभरि प्यारी नैन सफल निज लियो विचारी २ मद्धि उरोजन
 पायमुकुंद वारति जगके सकल अनंद ३ मेट्या मदनताप अति थारा सो सुष
 कहिन सकत सुषमोरा ४ कोटि जन्म जेतन करही तेजोगिनिकवहुं मिलि
 जाही ५ तेहरिताको लै अंगरागा मिले आ ६ अनुरागा ई सैकै वक्षि
 नाथ कहै पाई वड भागिनि माग्यो सुषलाई ७ पीतम ८ दोहा जो मोप
 रचतिकरहु सनेह ८ करहु कलुक दिन ममगुहवासा की जेममसंग विविधिवि
 लासा ९ दोहा सुंदरस्याम सरूप यह होत नैन तेवाट मेरे उर मेला गिहै कुलिसस
 रिस चटचाट चौपाई ताके वदन सुनत जडु राई बोले मधुर मंद सुसकाई १ है मर
 हिहं मधुपुरी सदा ही विहरहिगे तिहरे संग माही २ तुम समान नहिं कोउ जगया
 री तुव मे अति सै प्रीति हमारी ३ यहि विधि देकुवरी कह माना उडबनु तमान दभ
 गवौना ४ तासो पूजित कैचन स्यामा आवत भये आपनै धामा ५ दुरारा ध्यसरे
 स्वरजडुपति तेहि आराधन करिकै सुममति ई हरि पद प्रीति न चित अनुरागी ॥
 होइ ब्रह्म हंम अस जो मागे ७ सो सुभमान नहिं स्यात जह उदधि हुये ठि सीया
 लै आयो ८ दोहा भोरभये जडुनाथ प्रभु की न्हैया मनहि विचार पूर्वक ह्यो अकूर
 सो अहै आप अंगार चौपाई अस विचारिकै राम हं स्यामा लै संगमे ऊधव मति धा
 मा १ प्रिय अकूर करन के हेतु बांधन कलुकारज के नेतू २ गये कका के भवन सुरा
 री प्रभु आवत अकूर निहारी ३ भाइन सहित दूरि ते दोरी परावर ४ दोहा जो
 जोरी ५ कह्यो अकूर नाम है मेरो लघु सेवक पद पंकज तेरो ६ जडुपति आसुहि
 लियो ठाई अति मोदित कै गिए सुनाई ई तुम सयान होक काह मारे पासनी यह
 मवाल तिहारे ७ हमहि उचित की वोपरमासा तुमहि उलटिक सकिय मति धा
 मा ८ अस कहिराम स्याम दोउ भाई सादर अकूरहि सिरनाई ९ दोहा प्रथका
 प्रथक पुनि मिलत भेउ वरम हं स्याम काहन १० दोहा प्रथका प्रथक पुनि
 ठाम चौपाई राम स्याम लै गयो लै बाई कनक सिंघासन परवै ठाई १ दोउ प्रभु के पु
 नि चरण पधारी लियो ११ दोहा प्रथका प्रथक पुनि अंगन लै यो अंगरागा अरपेज

सुमनमालवडभागा ३ भूषनवसनअमोलअनेका साज्याअंगअंगसहितविवेका ४
 सादरधूपदीपदसायो विविधिमोतिनेवेदलगायो ५ प्रभुकीपूजाकीन्हीजती उडव
 आदिकदासनतती ६ यहिविधिपूजिप्रनामहिंकीन्ह्यो हरिपदनिजगोदहिं धा
 रिलीन्ह्यो ७ मंदमंदमीजतकरलाई बोळ्योहरिवलसोसुषकाई ८ दोहा जोपा
 यीकंसहिं हंन्यो भलो कियो जडुनाथ जडकुलको दुषसिधुतेलियउधारिनिज
 हांथ चौपाई यहजडकुलहेनाथतिहार याकेहोतुमहीरषवारा १ तुमदोकहो
 पुरुषप्रधानो जगकारनजगमयभगवोना २ तुमदोउविनावस्तुनहिं कोई ल
 घुवडउत्तनीचजगजोई ३ निजसक्तिनसिरजितजगमोही करिप्रवेसभासहु
 बहुधाही ४ जिमिचरअचरअनेकनजोनिन भासतपंचतनुवहविधितिन ५
 तिमिअनारितुमसदास्वतंत्रा भासहुवहविधियहजगतंत्रा ६ निजसक्तिनसतर
 जतमगुनते यहजगसिरजहुपाखहुहनते ७ वंधहुनतासुकर्मगुनमोही ज्ञाना
 मैअज्ञानकहंनही ८ दोहा जेउपाधिदेहादिहेतेतुममेहंनही तातेतुमहोअजमन
 हिअसमुनिकहंनहिंस दोहि कंदहरगीतिकायोतेनबंधहुमोस्तुमकेवेधमोस
 जेभाषही तेपुरुषविमलविचारमनमेनेकहंनहिंराषही तुमतेप्रगटयहवेदयो
 यपुरानजगमगलहित पाषंडपथतेहोतवाधितजवैषलतेचहंकिते १ तवसुधस
 तोगुनमयतुमहे अवतारधारिधरायलै पाषंडपथपाषंडनकरदुषलतनिसूदतस
 यलै तिमिअवहुप्रभुवसुदेवगहनजुतसेसंलियअवतारहै हरिहरनहेतअपारय
 हभुवभारतवसचारहै २ करिहोकरेहोअपुनअसीनूपनकोसधारहै अदोहि
 नोहनिअमितदैहो जडुनसुजसअपारहै येधरहमारैआपकेपगपरतवडभा
 गीभये सर्वदेवअरुनरदयपितरहुभूतमयतुमइतठये ३ दोहा तुवचरनोदकसुर
 सरीपावेनकरतित्रिलोक सोप्रवेसतुमहो कियोधनिधनिममवोक कविन भक्ता
 नकेप्यारससवानीकेवदनहारनेकउपकारमेअपारमानियतुहै बारवारदासना
 कीकामनाकेदेनहारतुमसेउदारनहिंठीकठानियतुहै कहैरघुराजवदिवोहघ
 टिवोहनाहिंदी सततुमहारयाविचारआनियतुहै नंदकेकुमारतुमहेछांडिकेभजत
 आनपडितगमारताहिहमजानियतुहै १ सेसमहेससुरेसहुआदिकनारदआदि
 तिन्हैतपंभारो दुर्लभहैतिनहंतुमहोगतिसोप्रगटेप्रभुनैननिहारो आरघुराज
 रूपकरिंदीजियेयावरदाननआनविचारो पुंचकलवहदेहमेगेहमेनेहनहाइहा
 असहंभारो २ श्रीसुकोचाच दोहा यहिविधिअस्तुतिसुनतहरिमंदमंदसुसकी
 य मधुरगिरामोहतमनहिंवैलतभेजदुराय १ श्रीभगवानउवाच चौपाई द्रष्टा
 वडापुनआपउचरिहंमंतोवालकअहैतिहारो १ तुमसयोनपुनिककाहमारै अहो
 सराहनजोगउदारे २ जडकुलकेतुमसदासबाही ज्ञानदइवयदइउछाही ३ पोपी

नखाखनपाखनकारी तुमहिहंमारेहोमतिधारी ४ हमपरकरहुकपासवकाला।
 जौनहंमकोतुमनिजवाधा ५ जेजनअपनोमंगलवहहं तुमसम्पद।
 दगहंहीदिवहोतस्वारथीसदाही जौनतरीनदसाकछुनाही ७ महाभागवतआ
 पसमाना हेतुअहेतुकदयानिधाना ८ दोहा माटीपाहनदेवजेअरुजलतीथी
 अगाधु वहतकालमहे सुखकरखहराकरतहांसाधु चौपाई सुहिरअष्टतु
 मअहोहमारे करहुकाजयहककाउदारे ९ मोरमीतजेपांडुकुमारा वसेंहस्ति।
 नापुरेमभारा २ तिनकीषवरिलेनकेहेतु जाहुतल्लि।
 ससुन्योआपनेकाना जवतेमरिगेपांडुप्रधाना ४ तवतेकुंतीसहितदुषारी पांड
 वरहतधर्मकेधारी ५ यहवसंतसुखरं।
 नृपधृतराष्ट्रमाहवसमोही निजसुतपांडुकुमारनकाही ७ मानतहेनहितिनहि
 समाना निजपुत्रनकीप्रीतिलोभाना ८ दुरजोधनजेहिजेठकुमारा सोहैसौचोअ
 पनिअगारा ९ दोहा जाहु।
 धनपरीति नीकीनहिनी॥

कीकियौकीन्ह्यासकलप्रतीति तहंकोसवरतातजोकहिदोजोमोहिंआय जेहि
 विधिखहिहैसुहिरसुषकरिहौं सोइजियाययहिंविधिकहिअक्रुरकोरामअरपो
 नस्यामपंगुधारेउहवसहितमुदितआपनेधाम ॥ इतिसिद्धिआमच्यहाराजा
 धिराजबांधवसम्प्रीविस्वनाथसिहदेवात्मजसिद्धिआमहाराजाधिराजआमहा

राजा श्री राजावहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपा पात्राधिकारि रघुराज सिंह जूरे वरुते श्रीम
 भ्यागवते दसम पूर्वाध्याने दामुनि पौत्र अष्टवत्सारि सस्तरंगः ४८ ॥ ॥ श्री
 सुकोवाच सुनिसासनज दुनाथको सो अकूरमतिमान रथत्राटितुरतहिं क रतभो
 हस्तिनपुरहि प्यान चौपाई द्वारदेसपहुं योजवजाई द्वारपालद्विषव रजना
 ई १ अधनृपति सियतुरतवालाई यहूं आजवैसभामाधिजाई २ पौरवेंद्रजसत्र
 कितत्रैना निरखतभो अकूरनिजनेना ३ लघ्यां अविकासुतमहराजै सतपुत्र
 जूतसहितसमाजै ४ भीष्मद्रोहनिविदुरमतिमाना कृपावाजिवाल्मीकप्रधाना ५
 सोमदत्तअरुमूरिश्रवहू करनद्रोहसुतअरुपांडवहू ६ औरहसुहिंदनसकालनि
 हारा निरषिअकूरउठीदरवारा ७ अधनृपतिउठिनिकटकुलाई होथपकरि सी
 न्होवैठाई ८ दोहा जथाजोगसवकोमिलेतहों गौदिनीनंद कुससेप्रसू पूछ्यो
 कह्योपायोपरमअनंद चौपाई नृपअकूरसुबुद्धिविसाला रह्योनागपुरमहका
 कूकाला ९ देयोअधनृपनिकीरोती करनआपनेसुतपरप्रीती २ रहतसुजोधना
 केआधीना सोल्लमेअतिअहैप्रवीना ३ तेजवोज बलसदगुनेजेते निवस
 हिं पांडुसुव नमहैतेते ४ सोनहिनीकलगतनृपकोही प्रजाप्रीनिपांडवहिंनमा
 हो ५ सोनलग्याअकूरहिनीकी गुन्योतिनहिअधरमरतठीको ६ पुनिअकूरकुं
 तीमहआये तहांअकेलेविदुरसिधायै ७ विषभोजनलासागहदाहन कर्मसा
 जोधनकेजेआहन ८ दोहा विदुरकह्योअकूरसोआदिहअंतलगाय सोसुनिको
 अतिदुषलह्योआषिनआसुवहाय चौपाई पुनिअकूरकेचरननआई गिरीछा
 याअतिसैदुषछाई ९ सुधिकरिनैहरकीभरिआसू कह्योभातसोविगतहुलास
 २ मातापिताभगिनिअरुमाई भातपुत्रऔरहसोआई ३ कंवहुंकसुरतिकरतहै
 मेरी कहहभातअकूरनिवरी ४ मेरेआतपुत्रभगवाना दासनपालक कृपानि
 ना ५ कवहूपितुभगिनीसुतकोही सुमिरतहैनिसिवासरमाही ६ तेसहिकमल
 नेनवलरामासुरतिकरतकवहुंवैलधामा ७ रिपुनवीचमैवसोदुधारी जिमहक
 मधिहरिनीमयभारी ८ दोहा कौनदिवस चहहोदगोजादिनजदुपतिआया
 मोरिगरीविनिकीविपतिदेहैदुतहिंमिठाय चौपाई कौनदिवसहोईवहमाई जादि
 नकरुनाकारिजदुराई ९ पिताहीनवापुरेवालकने समुमेहैकहिचवनसुषदधा
 न २ असकहिलगीकरनहरिध्याना कहतिवचनहेजोगप्रधाना ३ हेविस्वात्म
 विस्केभावन केसुकेसुदासनसुषछावैन ४ हेगोविंदमैंहोंसरनागने पाहिपा
 ठिकसदुषननिवारत ५ चूड़हुसुतजुतसोकसिंधुमहै कसनउधारकरहुगहिकर
 कह ६ तुवंपदकमलकोडिजदुराई रसकदितियनमोहिदेखाई ७ विनाकृपावसु
 देवकुमार होतनपारसिंधुसंसार ८ तुमहीअहोमुक्तिकेदाता तुमहीअहोवि

पैत्रकूरतेरोवपदेसा मममनचंचलधरतनलेसा १ वैधिगोसुतसनेहकेडोरे
 अबनहिंवहुरतअहेवहोरे २ जिमिचपलाचमकेघनमाही पैठहरतियेकहखिन
 ताही ३ कोअन्यथाईसकृतकाई कोपाहनचदिसागरतरई ४ हमजांनहिअकू
 हरनहेतासिगरोभूभारा ५ हरिजदुकुलमहंखियअवतारा
 नासतसंसार ई मायातासुकोकलहिजांनै सबखलरहतविस्वभगवानै
 विहारखल्यहसंसार विस्वनाथवसुदेवकुभारा ६ ताकोवारवारमतिधामा
 हममहिसिरधोरकरहिपनामा ७ आसुकोवाच दोहा अधनपतिकेवचनसुनि
 कैअकूरउदास मागिविदासवसुहिरसौगमन्यानिजैनेवास चौपाई
 नपतिमेशुरहिआयो रामस्यामकेपगसिरनायो १
 ही वहआधरनपमानतनाही २ फूटीहियहुवपरकीआपी
 रिरापी ३ जेहिहितमोकोनाथपठयो सोमेताहिवहुतसमुभायो ४ पागज
 अधिकसोमाने पांडुसुतनपरनेहनठाने ५ अहेपांडुसुतराउरदासा
 रेकोविस्वासा ई प्रयादसाप्रभुदेपिनजाती सुमिरतअ सुधारखदिआती ७
 हिअसमोदानपतिभयक हरिहोहियविचारअसठयक ८ दोहा पांडुपुत्रमम
 दासहेतिनकोसोकनेवारि देहुभारतीराजमैकोरवकुलसंपारि ८

द्व्यं वुनिधियहपूर्वार्धप्रमाणेन निजगतिअनुसारकलभाषाकियोवधानहरिखी।
 सामृतजानिकिजहहंकि यविस्तार तासुदोषनहिंदीजियेसज्जनसकलउदारा
 १ जदपिमूलभरिरचनकोमैकियनिजअनुमान वरलतवरनतहरिचरित
 अपनेहितअधिकान ४ उनदससैज्जारहिसुभगसंवतअस्वनिमास केस्वविती
 यासनिदिवसश्रीपूर्वार्धप्रकास ॥ इतिसिद्धिअमन्यहाराजाधिराजश्रीमहारा
 जवांधवेसविस्नायसिंहदेवात्मजसिद्धिअमहाराजाधिराजश्रीमहाराज
 श्रीराजावहादुरश्रीकस्वचंद्रकपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकतेश्री
 मन्दागवतेदसमपूर्वार्धअनदाम्मुनिधोनवचत्वारिसस्तरंगः ४८ ॥ ॥ ॥
 समाप्तसुभमस्तु ॥ महाराजरघुराजकृतआधोदसमसकंध यहसमा
 त्रमुद्रितमयोसंजुत कुंदप्रबंध १ सोधोदुर्गादनहिजदहिनिजसतिअनुसार
 जमैलषिअनदलहैश्रीरघुराजउदार ॥ २ ॥ श्रीकृष्णसर्नमः ॥ ६ ॥

श्रीगणेशायनमः अथलिप्यतेउतारार्धदसम सारठा जयजयआनंदकंद शासदीह
 दुषदंसकर जयचंद्रावनचंद्र जयलीलालोनीकरन दोहा जयहरिगुरश्चरविदपदत
 रनिसिधुसंसार जयगुरुपितुविसुनायपदवंदेचारहिवार १ जयवानीजयगजवद
 नजयसुकजयश्रीआस दसमउतारार्धचौपुरवहमेरीआस २ ककुहरिवेसहको।
 लियोगर्गसंचितकिरि औरब्रह्मवैवर्तककु औरहरोचकहेरि ३ उत्तरार्धमेसकल
 यलकसकयाविस्तार व्यंग्यभावऔतरन ऊहेमूलतिअनुसार ४
 अस्तिप्राप्तिरानीउभैमोजराजकीजाय ५
 य ५ चौपार्द कह्योपितासोक्तविनासा सुनिमागधकियकोपप्रकासा १ करीप्र
 ज्ञाभूपतिभारी कह्योमहिअजादवीसारी २
 ल्योमयुरैकोपितमल ३ मयुरैघेरिलियोचह्वोरा कियोउपद्रोपरमकठोरा ४ दे
 पिविकलपुरवासिनकाही हरिलेखलरामहिपाही ५
 मारहयाकोविकमधारी ६ याहीहेतुहयारतुहारा हेतभयोअमनीअवतारा ७ ह
 रिसलकेअसकरतविचार नभतेहैखतेजयपारा ८
 नाथपदसीस करीविनयकरजोरिकैरथतयारजगदीस १ चौपार्द १
 ॥ २ ॥ करहुजरासुतसेनसचारा १ सत्वचनसुनिदेउभगवाना

[illegible]

बारवार असकहत पुकारी उवितन भागवतोहि गिरिधारी ७ यहि विधि तेहि ले
 गये कपाला जह सोवत मुचकुंद मुवाला ८ दोहा निज पटनूपहि वदेनाहो तेहि
 रिगुहा प्रवेस पाछे कोपित जात मो आतुर तह जमनेस २ चौपाई लपिया तावर जानि छ
 जेसे भयो कोप अति से जमनेसे १ मोहि लेवाइ इत सोवत कारो असकहि कीन्हि सचन
 प्रहारो २ उह्यो नैन सी जत मुचकुंद चहदिसि निरख्यो तेज अमदा ३ भूपति दी
 ठ परत जमनेसा भयो भसम तेहि नैन नरसा ४ तव कुरुपति सुकसा कर जोरी वो
 लत भये वहोरि निहारी राजो वाच को वह पुरुष वराकम कै सो कहो नाथ सो योतह
 जे सो ई सुनिकुरुपति की गिरा मुहाई सुकावाज बोले सुषपाई ७ श्रीशुक उच सो
 दृष्टा कुवंस अवतारा मां धाता को अहो कुमारा ८ दोहा नाम रह्यो मुचकुंद जेहि वि
 प्रभक्ति मतिमान बडो सत्यवादी नृपति सीख मानवल मान चौपाई येक समे सुर
 सुर लडाई होत भई अति सै भयदाई १ असुर न सो सुर विजैन पाये तव मुचकुंद स
 हाय बोलाये २ तह धनु सर धरि नृप मुचकुंद रक्ष्या कीन्हो देवन ब्रदा ३ येक व
 र सो ये नृप नाही कियो पराजय देखन काही ४ तव प्रसन्न कै कह सुरवानी मागा
 हवर भूपति वल घानी ५ मंत्री तिय सुत जन परिवार रहिन गये ससार तुम्हारा ई
 जे से गो गो पाल चरावै तैसे प्रभु यह जगत नचावै ७ मुक्ति को डि माग हवर दाना ग
 ति दाता तोह भगवाना ८ दोहा तव भूपति कर जोरि कै माग्यो यह वरदान बहुत दि
 न तेनहि कियो सैन हो अलसान चौपाई ताते मोहि नीद अति आवै भसम होय
 जो मोहि जगावै १ येवम स्तुकहि देवन दीन्ह नृप गिरि हासैन तव कान्हे २
 गयो जमन जव जारि तेहि हा मा तव नृप डिग आये घन स्था मा ३ अति सु
 दरसरूप लषिराजा सै किन भो सुभिर तनिज काजा ४ पनि नवाइ भूपति निज माथा
 चो ल्यो वचन जोरि जुग हाथा ५ मुचकुंदो वाच कोन आय है मोहि वतावो निज प्रका
 स विभव नमह लावो ई कमल चरन देख्यो ६ दोहा केहि कारन आये इत स्तामी
 ७ कीरविकी ससिकी सुरराई को पावक प्रकास अधिकारी ८ दोहा ये मोहि जाना परत है
 हो नारायन नाथ वचन सुधासम गथाइ कै कसन हिकरहु सनाथ चौपाई हमडा
 श्वाकुवंस के अहो नाम मोर मुचकुंद हिकरहु १ मां धाता को अहो कुमारा
 गयो काल सोवत हि अपारा २ मोको को जगाये प्रसुदयक अपने हि पाय भसम
 के गयक ३ पुनि मोको तुम परल पाई तेज विवसन हि परो देषाई ४ जेव मुचकुंद
 कही अस्वानी तव हसि बोले सारंग पानी ५ भगवानो वाच जन्म कर्म मम
 है अनंता विधिसि वस सहल है न अंता ई पैतव प्रीति देखिन रराई ने सुक तुम को
 देहु सुनाई ७ हरन भूमि भारा करतारा विनय करी अति वारहि वारा ८ दोहा
 तव मे श्रीव सुदेव को भयो सुवन महि आय वासुदेव कहवाव तो जानि लेह नृपराय

मलमतिपैहोसतिमुदगाथ चौपाई वरदीवोकहिजदपिलो भायोत
दपिनतुवमनडुल्योडोलायो १ मोरभक्तजैहजगमाही तिनैकामनाउपजतिना
हो २ जासुवासनाभयनहिछीनी कबहुकतैहिमतिहोतमलीनी ३ पैजिनकेउ
रभक्तिविलासे तिनकीमतिकोविषेनत्रासे ४ विचरहुजगमहमोक्रहध्याई पैहो
भक्तिमेरिसुषदाई ५ लखधर्ममहजियगनमारातपकरितिनकहकरोउधारा ६ औ
रेजन्मविप्रवरकैके सबभूतनदायादगजैके ७ करिहोगमनभूपममधामा
जहांजातजोगीतजिकामा ८ दोहा यामेऔरनहोयगोजानिलेहमहिपाल भक्तह
माररहुहुगेतुमसरवदाविसाल २ इतिश्रीमहराजावांधवेसविस्नान्यसिंहात्म
जसिद्धिश्रीमहराजाधिराजश्रीमहराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपापात्रा
धिकारिरघुराजसिपजदेवकतआनंदअंबुनिधौयेकपवासस्तरंगः ५१ ॥ ३ ॥
सुकौवाच दोहा यहिविधिप्रभुकीसहिठपासोसुकुंदनरेस करिषदक्षिणाकृष्ण
कोतजनवहैवहदेस चौपाई कहुँकोकेदरातेमहिपाला सखिलचुजीवगुन्योकलि
काला १ उतरदिसिवदरीवनजाई कियचितदैतपपरगतिपाई २ तहँतैलौटिका
समगवाना जमननमारिहस्योधननाना ३ चलेहारिकैब्रषनलदाई जरासेध
आयोतहँधाई ४ भागधसेनदेषिप्रभुभागे मनुजचरिचकरनअनुरागे ५ कोडि
दियोधनमनहुदेराई बहुजाजनगेहरिवलराई ६ भगेजातमागधदोउदेवे लियो
जमनधनकादरलेषे ७ सैनसहितेधायौमागधेसा कृष्णरामगमनतजेहिदेसा
८ दोहा दूरिजायहरिवलनहँथकिगिरिचढेउतेल जहवरषहिवारिदनितेनाम
प्रवरषनसैल १ चौपाई हरिवललुकेजानिगिरिमाहीं चेरिलियोमागधचहँधा
ही १ सुनिईधनदियअनलगई सैलप्रवरषनदियोजराई २ जरतसैलतहतैदोउ
तरके येकादसजाजनमहदरके ३ पुनिहारिकैगयेदोउमाई मागधतिनकीषवरि
नपाई ४ भरेजानितजिनिजअंदेसा मगधदेसगमन्यौमगधेसा ५ दारावतीजाया
जदराई वसंतभयेअतिसैसुषपाई ६ व्याहैयारेवतिकहँवलराई नौमस्कंधकथा
सोगाई ७ सालऔरमागधसिसुपाला कुंडिनपुरमहँजरेभुवाला ८ दोहा तिनभा
पनमदमारिकैहरिरुकुमिनिहरिलान जेसेदेवनजीतिकैगरुडसुधावसकान चौ
पाई सुनिसुकुंदेववचनकुरुराई फरिजोरिकरगिरासुनाई १ राजोवाच जदुपति
करिराखसीविधाना रुकुमिनिहस्यौसुन्योयहकाना २ जेहिबिधिजीतिसाल्वसि
सुपाले हरिरुकुमिनिल्यायेनिजआले ३ कृष्णचंद्रकीकथासुहाई देहुसुनादमो
हिमुनिराई ४ कृष्णकथाअतिसैसुषदाई अवनपरतकलिसलनसिजाई ५ कथा
सुधाकोपानहिपाई कौरवसिकजोवायअघाई ६ सुनतपरिक्षितकेसुदुषेना कहनल
गसुकुंदेवसचैना ७ सुकौवाच देसविदर्भएकअतिपावन तहँकीभीष्मकभूपसुहा

वन ८ दोहा ताकेयेककन्यारही अरुनृपपंचकुमार रुकमीतिनमेजेठभोजगम
 अतिवलवार चौपाई सुनिरुकुमिनीरुक्मिणीरुपा चरिखीन्हैमनतेवरभूषा
 धातमातपितृसहितउछाहू करनचहेहठिकरुक्मिविवाहू २ तवरुकुमीवरज्योति
 नकाही देनचह्योसिसुपालविवाही ३ सुनिरुकुमिनीपरमदुषपायो येकपंडिर
 हरिपासपठायो सोहारिकैगयोदुतधाई हरिदिगद्वारपदियपहुंनई ४ सिंघा
 सनवेठेजदुनाथा लषिदुजकहंनयोप्रभुमाथा ई युनिपूजनकियविविधिप्रका
 रा जिमिहारपूजहिदेवउदारा ७ युनिविप्रहिभोजनकरवायो चरनचापिअसबा
 चनसुनायो ८ दोहा विप्रकुसलहेधर्मतुवकरोतानाहिकलेस रह्योसदासंतोषा
 करियहइजधर्महमस चौपाई जोसंतोषकरैमनमाही तासुवचनहैसतिसदाही
 १ असंतोषसकहुसुषनाही सुषसंतोषीदानहुंकाही २ जेसंतोषीसाधुउदारा ते
 जेअहंकारहममकारा ३ जीवदयापरहेतपधामा सिरसोतिनकोअमितप्रना
 मा ४ विप्रजेतराजाकेराजे वसंप्रजासुषसहितसमाजे ५ सोभूपतिमोकोअति
 प्यारे मेरेपुरकोगमननहारे ई जौनदेसतेतुमइतअये ताकीकुसलकहोसुष
 ल्याये ७ हमकोजेहिविधिसासनदेह सोहमकरिहैनहिंसदेह ८ दोहा जवब्राह्म
 नसोअसकह्योसीलसिंधुजदुनाथे तवरुकुमिनीकीपत्रिकोरीन्ह्योहरिकेहाथ
 तवजदुपतिवोखतभयेतुमहीदेहसुनाय तवब्राह्मनवाचनलग्योपरमानंदहि
 पाय रुकुमिनीववाच छंदवोपैयाहैविभवनसुंदरजनश्रुतिकंदरतवगुनवसिदु
 षळीने तवरूपसुहायोजिनदगअयोदगफलपूरनकीन्है सुनिसागुनरूप
 मअनूपैमममनलाजविहाई तवपददिगजाईरह्योलोभाईकह्योसखजदुराई
 १ असकोकुलवारीअहेकुमारीवरैनुतमहिनिहारी विद्याकुलसीलेधनवयडी
 लैतुमसमतुमहिविहारी अतिआनंदकंदैसबजगवंदेनरलोकहिअभिरामे
 जदुकुलकेनायकसंवादिधिलायकपूरनसवमनकामे २ तेहिदेवरिखीन्हैयोतना
 मनदीन्हैयोतुमहिसमर्थीहेजानी प्रभुदयाविचारीइतपगुधारीकरैदाराहिपा
 नी तुववीरहिअसैचेदिपदंसैकरैनहीदुतजामे मृगयतिकोभागेअवनहिलागेज
 तुकओरदगामे ३ मेजोसुभकर्मैकरिजुतधर्मदानजज्ञप्रतनेमा सरकूपअरामे
 रचिअभिरामेयजौहरिहिसपेमा तौदेवकिनंदनदुष्टनिकंदनकरैआहइतआ
 ई नहिनृपसिसुपालादिकविकरालागहंपानिदुषदाई ४ ममकालिविवाहहै
 उरदाहातातिकरिअतुराई प्रथमहिकुपिअवापुनिदल्ल्यावोसवलविदंभका
 न्हाई चैयादिकसैनहनिसरपैनेमारिमदेहठिनाथा गळसविधिबोलेवीरजमेले
 सोहिहरिकरहुसुनाथा ५ अंतहपुरमाहावंधुनकाहीहनिहमकेहिविधियाहै अ
 सजोप्रभुभाषीतोकिरायोयहउपायमनमाह कुलरीतिहमारीआहअगारीगि

धारीहरहमैसुषमाही जेहिपदरज
 तेहिजानहिपहौतजितनदेहोका
 ठिमानोजबलेगिमिलिहोनाही
 आपहिकाही १ दोहा यहिविधिपातीवा
 विरतविनहिप्रया
 विकैफेरिजोरिजुगहाथ कहनलग्यासोविप्रवरनिरषतमुषजदुनाथ ब्राम्हणे
 वाच यहरुकुमिनिसंदेसमेगोविनदियोसुनाय अनुचितउचितविचारिकैकरहुसाई
 जदुराय पूरइनिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजवाधेसविस्वनाथसिंहात्मजसि
 हिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजश्रीराजावहादुरश्रीछत्रसंवद्रकपायाजाधिकारि
 भागवतेआनंदअवनिधौदापंचासस्तरगः ५२॥
 १ पातीरुकुमिनिकीसुषदसुनिकेपायअनंद करसोकरगहिवि
 १ श्रीभगमानोवाच चौपाई जवतेरुकुमिनिकीसुधिया
 ई तवतैनैननीदनहिआई १ मेजानेहयहविप्रउदारा रुकमीरोक्योव्याहहभारा
 २ दुजसवभूपनकोसदसोरी हरिलैहोरुक्मिनिवरजोरी ३ कासिजानिप्रभुहो
 दारुकुसोकहंसहितउछाहा ४ परमवेगचारिहममवाजी तैआवहुस्ये
 ५ सुनतसुतरथसाजितुरता त्यायठाढभोजहंश्रीकंता ई सामि
 ६ लैदुजकहैरथभेअसवार ७ दारुकताजमहंन्योतुरगा वा
 जीवलेपौनकेसगा ८ दोहा येकरानिहीभेगयेकुंडिनपुरजदुनाथ रुकुमिनिकोअ
 २ चौपाई भीषमभूपरुकुमकहंडरिकेचेदिपकोवि
 बाहचितथरिके १ आहचारसवलग्योकरावन दुषितवेसुमिरतजगयावन २ न
 भवनभवनमहंधुजावंधाई ३ वहविधिनरनारिनसज
 सुरमितधूपिनधूपकरायो ४ पित रनदेवनपूजनकोन्हो भूसुरकोवह
 ५ विप्रनसोसुस्तेनपदाई कन्याकोविधिवतनहवाई ६ सुभगवा
 रसावंधनपुनिवधवायो ७ तहोविप्रवरहोमाहिकोन्हो रा
 ८ दोहा तैसहिदमयोषहतहाकरिचेदिपकोचार कुंडि
 नकोगमनतभयसगलैरुपवलवार ३ चौपाई तिनकोलेरुकुमीअगुवानि दि
 १ रतवक्रमालहमगधेसा पौडुकविदुरथआदिनर
 चोद २ जोरुगाम ३ अयिकुंडिनसनसमेत ३ जोकहंरामकृष्णदत्त
 नौरनभेभगायहमदैह ४ यहहवालसुनिकैवलिरामा
 ५ जुडजातिलैसनमहाई आयिकुंडिनकोवलराई ६ रुकुमिनिसनसंदेहवदा
 आयहुदुजनहिजाहिपठायो ७ गईजामभरिबीतीत्रिजामा
 ८ दोहा मोमेककुनिंदितलप्योतातेश्रीजदुराय

वन ८ दोहा ताकेयेककन्यारही अरुनृपपंचकुमार रुकमीतिनमेजेठभोजगमह
 अतिवलवार चौपाई सुनिरुकुमिनीरुस्मगुनरूपा चरिलीन्हैभोजनतेवरभूपा
 भ्रातमातपितुसहितउछाह करनचहेहठिरुस्मविवाह २ तवरुकुमीवरज्योति
 नकाही देनचह्योसिसुपालविवाही ३ सुनिरुकुमिनीपरमदुषपायो येकपंडित
 हरियासपठायो सोहारिकेगयोदुतधाई हरिदिगद्वारपदियपहुंनई ५ सिंघा
 सनवेठेजदुनाथा लषिदुजकहंनयोप्रभुमाथा ६ पुनिपूजनकियविविधिप्रका
 रा जिमिहारिपूजहिदेवउदारा ७ पुनिविप्रहिभोजनकरवायो चरनचापिअसवा
 चनसुनायो ८ दोहा विप्रकुसलहेधर्मतुवकरोतोनहिकलेस रह्योसदासंतोषा
 करियहुहुजधर्महमस चौपाई जोसंतोषकरैमनमाही तासुवचनहैसनिसदहं
 १ असंतोषसकहुसुषनाही सुषसंतोषीदीनहुंकाही २ जेसंतोषीसाधुउदारा त
 जेअहकारहुसमकारा ३ जीवदयापरहेतपथामा सिरसोतिनकोअमितप्रना
 मा ४ विप्रजैनराजाकेराजे वसैंप्रजासुषसहितसमाजे ५ सोभूपतिमेकोअति
 प्यारे मेरेपुरकोगमननहारे ६ जौनदेसतेनुमदतआये ताकीकुसलकहौसुषा
 छाये ७ हमकोजेहिविधिसासनदेह सोहमकरिहैनहिसंदेह ८ दोहा जवब्राम्ह
 नसोअसकह्योसीलसिंधुजदुनाथ तवरुकुमिनीकीपत्रिकादीन्ह्योहरिकेहाथ
 तवजदुपतिवोखतभयेतुमहीदेहुसुनाथ तवब्राम्हनवांचनलख्योपरमानंदहि
 पाय रुकुमिनीउवाच छंदवोपैयाहैविभवनसुंदरजनश्रुतिकंदरतवगुनवसिदु
 षछीने तवरूपसुहायोभिन्नदृगआयोदृगफलपूरनकीन्दे सुनिसोगुनरूपैपर
 मअनूपैमममनलाजविहाई तवपददिगजाईरह्योलोभाईकह्योसत्यजदुराई
 १ असकोकुलवारीअहैकुमारीवरैनुतुमहिनिहारी विद्याकुलसंलैधनवयडी
 लैतुमसमतुमहिविहारी अतिआनदकंदैसवजगवंदैनरलोकहिअभिरामे॥
 जदुकुलकेनायकसवविधिलायकपूरनसवमनकामे २ तेहितेवरिलीन्ह्योतना
 मनदीन्ह्योतुमहिसमर्थीहिजानी प्रभुदयाविचारीइतपगुधारीकरौदाराहिपा
 नी तुववीरहिअसैचेदिपदसैंकरैनहीदूतजामैं मृगपतिकोभागैअवनहिलागैंज
 लुकऔरदगामैं ३ मेजोसुभकर्मेकरिजुतधर्मैदानजज्ञव्रतनेमा सरकूपअरामैं
 रचिअभिरामेयजौहरिहसप्रेमा तौदेवकिनंदनदुष्टनिकंदनकरैआहइतआ
 ई नहि नृपसिसुपालादिकविकरलागहैंपानिदुषदाई ४ समकालिविवाहाहै
 उरदाहोतातेकरिअतुगई प्रथमहिहिपिआवोपुनिदल्लखावोसवलविदर्भका
 न्हई चैंयादिकसैनहानिसरपैनेमारिमंदैहठिनाथा राखसविधिपौलैनीरुजमोखै
 मोहिहरिकरहुसुनाथा ५ अंतहपुरमाहीवंधुनकाहीहनिहमकेहिंविधियाहै अ
 सजोप्रभुभाषीतौकरिरापोयहउपायमनमाहं कुलरीतिहमारीव्याहअगारोगि

रिजामंदिरजाही तह आये मुरारी कर धनु धारी हर हह मै सुषमाही जेहि पद रज
 को है सिव सम वा है सज्जन हित अघना सै तेहि जानि हिय होत जित न दे हो का
 रित्रत विन हि प्रया सै प्रभु सख वषा नौ यह हठि मानौ जव ले गि मिलि हो नाही
 तब लगि सत जन मै है यह मन मै बरि हो आपहि को ही ७ दोहा यह विधि पाती वा
 विकै फेरि जो रिजु गहाथ कहन लग्यो सा विप्रवर निर पत मुष जदु नाथ ब्राम्हणे
 वाच यह रुकुमिनि संदे सै मेगे विन दिया सुनाय अनुचित उचित विचारिकै करहु सोई
 जदुराय पूरइति श्री महाराजाधिराज श्री महाराज वाधवे सविस्वनाथ सिंहात्मज सिंहा
 द्वि श्री महाराजाधिराज श्री महाराज श्री राजा वहादुर श्री कृष्ण चंद्र कपापात्राधिकारि
 चुराज सिंह जू देव कत श्री सत्माग वते अनंद अंबुनि धौदा पंचास स्तरंगः पूरः ॥
 सुको वाच दोहा पाती रुकुमिनि की सुषद सुनिके पाय अनंद कर सो कर गहि वि
 प्रकोह सिंखे जदु नंद १ श्री भगमानौ वाच चौपाई जव ते रुकुमिनि की सुधि पा
 ई तव ते नैन नीद नहि आई १ मे जाने हय हवि प्रउदारा रुकमी रोको व्याह हमारा
 २ दुज सव भूपन को मद मोरी हरि ले हो रुक्मि निवर जेरी ३ कासि जानि प्रमुहो
 न विवाहा दारु को कह सहित उछाहा ४ परम वेग चारिहु मम वाजी लै आवहु स
 रन मह साजी ५ सुनत सतरथ साजितुरता ल्याय ठाढ़ भोज है श्री कंठा ई साकि
 जानि वसुदेव कुमार लै दुज कह रथ भे अ सवारा ७ दारु कता जग न्यौतुरंगा वा
 जीव ले पान के संग ८ दोहा ये करति हो भोग ये कुं डिन पुरज दुनाथ रुकुमिनि को अ
 रु विप्र को कीन्हो आसु सनाथ २ चौपाई मीपम भूपरु क म कहंड रि कै चेदि पको वि
 वाह चित धरिके १ व्याह चार सव लग्यो कर वन दुषित नै सुमिरत जग पावन २ न
 गरव जारन गलि न कर आई भवन भवन मह धुजाव धाई ३ वह विधि न रनारिन सज
 वायो सुरमित धूपिन धूप करायो ४ पित रन देवन पूजन कीन्हो भूसुर को वह
 भोजन दीन्हो ५ विप्रन सो सुस्तेन पढाई कन्या को विधिवत न हवाई ६ सुभग वा
 मन भूषन पहिरायो रसाव चन पुनि वधवायो ७ तहो विप्रवर हो माहि कीन्हो रा
 जा कनक धेनु वहीन्हो ८ दोहा तै सहिदम घोष हत हांकि रि चेदि पको चार कुं डि
 न को गमन त भय सै गले नृपवल वार ३ चौपाई तिन को लै रुकमी अगु वानी दि
 य जन मास परम सुषमानी १ दंतव क माख ह मग घे सा पौंड्र क विदुरथ आदि नर
 सा २ चेदि प व्याह कर मन हेतु आयै कुं डिन सेन समेत ३ जो कहं राम कृष्ण दूत
 है तौर न भे भगा यह मंद है ४ यह हवाल सुनिके बलिरामा कृष्ण हु गये हरन के का
 मा ५ जुद जानि लै सेन महारि आयै कुं डिन को बलिराई ६ रुकुमिनि मन संदेह वदा
 यो आयै ह दुजन हि जाहि पठायो ७ गई जाम भरि बीती त्रिजामा को हेन हि आयै श्री
 धामा ८ दोहा सो मे के कुं निदित लख्यो पाते श्री जदुराय मेरे कर को गहन हित आयै

नहिदत्तधाय चौपाई भोत्रभागनीपरसिवरानी भयप्रतिकूलपरतयहजानी १
यहप्रकारचिताकरिवाला भूदेउअवुजनेनविसाला २ तेहिछनरुकुमिनिके
छविधामाफरकेउरुभुजादगवामा ३ ताहीछनजदुनाथपठाये रुकुमिनिके
दविप्रवरआयो ४ विप्रहिपेषिपरमसुषयागी कसमआगमनपूछनलागी ५ वि
प्रकहैयाआयो जदुनदन तेरोप्रनराथारिपुंदरन ६ जदुपतिआगमसुनतकुम्पा
री भगनभईसुषसिंधुभरारी ७ तीनहुलोकविप्रकह्योरा देतहोतहोभितमन
मोरा ८ दोहा असविचरिपंडितपगनरुकुमिनिकियोप्रनाम कह्यारिनीहोउरि
ननहितासोमैमतिधाम चौपाई भूपतिसुनिजदुनाथआवाई धन्यभागआपनी
गनाई १ विविधिभातिलेपूजनसाजू विविधिभातिवजवावतवाजू २ विविधिभा
तिभूषनपदआछे विविधिभातिमनिगनवहवाछे ३ विविधिभातितियगानकराई ले
नचलेनृपहरिआगवाई ४ गयेजवहिभूपतिककुदूरी देषीउडतव्योमअतिधूरी ५ नि
कटजाइजदुवरकहरेषी लख्योमोदभीषमकविसेषी ६ कियोधरनिमहदंडप्रनामा
पूजनकियोसविधिसुषधामा ७ पुर्वाहिरजनवासकराई विविधिभातिकीभेटव
दाई ८ दोहा जथाजोगसबकोकियोभूपतिसबव्योहार जथाजोगजदुवरसहितपा
योसबसतकार चौपाई रामकसनिरणनपुरवासी आयेसकलमानिसुदरासी १॥
निरपिकससोभासुषदाई रहेपलकनजिडोठिलगाई २ आपुसमहसिगेरवतराही
येईरुकुमिनिलेहिविवाही ३ रुकुमिनिकेहोजोगविहारी अहेविहोरिहिजोगकुमा
री ४ जोकरुसुरुतकियेहमहोही देवहोइजोहमपरछाही ५ तौरुकुमिनिकरगह
सुरारी पूजेतवहीआसहमारी ६ असकहिपुरजनगेनिजगेह वंधेसकलजदुना
थसनेह ७ पुनिमातारुकुमिनिनहवाई गिरजाग्नहकोचलीसेवाई ८ दोहा चलीब
रनसोरुकुमिनीकसमकुलपदधायगहभोनव्रतसपिनजुतपीतोसरकुविछाया
चौपाई गिरजामंदिरमहजदुराई हरिहरुकुमिनिकहहठिआई १ असकितहस
वमहिपाला चलेसेनलैसंगविसाला २ भेरीदुंदुभिसंषमदंगा वाजेतेहिछनयेका
हिसंगाई येहिविधिगिरजामंदिरपाही चलीरुकुमिनीपूजनकाही ४ करहिमुंगा
खामुषीसुगाना चलीअलंकतदुजतियनाना ५ गायकगिरजाअस्तुतिकरही रु
कुमिनिसंगपरमसुषभरही ६ गिरजामंदिरसहयहिभाती पहुचिगाईरुक्मिन्कुवि
पाती ७ चरनपधारिआचमनकरिकै कियमंदिरप्रवेशसुषभरिकै ८ दोहा तहब्रह्म
दुजनारिसवविधिकीजाननिहारि वंदनकरवावतभईमंगलवचनउचारि चौपाई
गिरजावंदनरुकुमिनकीन्ह्यो असेवचनमदकहिदीन्ह्यो १ सक्तिवतीजोहोहुभवा
नी गहैवानिममसारंगयानी २ बारवारमैकरोप्रनामा पुजवहआजमोरमनका
मा ३ असकहिपुनिभजनकरवायो चंदनअलतसुमनचढायो ४ धूपदीपपुनि

मुदितदेवायौ विविधिभातिनैवेद्यलगायौ ५ पुनिसधवानीरिनकहृष्टजी रुक्मिन
 कश्मआसनहिदूजी ई तेसधवातियजुतअहखादा रुक्मिनकहरीन्हयोपरसादा
 ७ भूपसुताकियतिनेधनामा तज्योमोनव्रतसोळविधामा ८ दोहा गिरजांमदि
 रसोक्तदीभीषमंसुनासुजानि रतनजडितकंकनसहितसर्षापानिगहिपानि चौ
 पाई कुंडलमंडितजुगलकमोखा रतनमेषखालंकअमोला १ अलकैलटकिलट
 किमुषहलकै अचरविंवसोभासुठिभलकै २ मधुरकरहिंनूपुरपगसोरा गम
 नजासुगजगतिमदमोरा ३ कुंदकलीसेदतविराजै रतिरंभाजोहळविलषितार्जै ४
 भूपसुताकहंनिरषिनेरसा मोहिगयेभूलेनिजवेसा ५ खगेपंचसरसरदुषदाई
 गिरभूमिमहसुधिविसराई ई अस्त्रसस्त्रकुटेयकसंगा तिमिस्यदनमातंगतुरंगा
 ७ मनहूदेवमाथाभहिआई संवभूपनकहलियोखोभाई ८ दोहा मंदमंदगमनता
 ललीजवंगेमंदिरहार अलकटारिनिरषनलगीकहंवसुदेवकुमार ९ जदुनंदना
 कोतहंलपौस्यदनसपदिसवार दुषदेदनिदूरीकियोआनंदनियकवार १० रथआ
 रोहततुरततहजदुपतिरथहिचलाय रुक्मिनकोसचुनखषतनिजरथसियोवदा
 य ई बुद्धरामकोसोपिकैगमनझारिकाकीन मनहुअगालनमदितेसिंहभागनिज
 लीन १ जेवदलतेरथनिकसिगातवजागेसवभूप गोपहस्योधिकधिकहमैआ
 सवोसमतिकूप ८ इतिश्रीमहराजाधिराजश्रीमहाराजवांधवेसविश्वनाथसिं
 हदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री राजावहादुरश्रीकल
 चंद्ररुपायात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीमत्भागवतेआनंद १

निजनिजदललेवलतमेसवभूपतियकवार

जदुवीरा सनमुषवडेभयैरनधीरा १ करिकोइडकठिनटकोरा कः

१० ॥ ४ तैसहिमगधादिकवलवाना वारवार
वरषतमेवाना ५ जैसैमधामि घगिरिमाही वारवारवुदनभरिलाही ई जदुदसगूरि
गयोसाधारे तवरुक्मिनिकोभयौषभारे ७ संकितपतिमुषनिरषनलागी

कुलजितमैपागी ८ दोहा विहसिकहयोगाविदतवसु

दलसवुनदलैअवदिजितेयहजानु १ ॥

नभूपनवरजोरा १ तहगदआदिकजदुवरवीरा मारिसरनकियअरिनअधीरा २

जवाजिनसिरमहिकटियरही सिंधनादभदवहविधिकही ३ कः

दिजाही रुडमुडवहपडलपाही ४ अगदगदासहितकरवाला

विसाला ५ कटवरुमानहगजमुडा

भागहिरनमहवाननलागी ७ कोटिनभदनमुडकटिजाही

पाही ८

चौमहोचमसान २ चौपाई दूदजुडपुनिभेतेहिठामा जुरेवीरसौवीरलखामा १ ५

निवलभइभयंकररुपाधारिकियोतहजुडअनूपा २ ॥ १०

नमे भागेभूपदुषितअतिमनमे ३ रामवजावतविजैनिसाना कियेद्वारिकैसुषि

तपयाना ४ जरासिंधुआदिकमहिपाला गयेभागिजहरहसिसुपाला ५ सिसुपा

वहनिजलषोपराजे दुषितभयैकरिकैअतिलजै ई सृषिगयोमुषवोसतनाही

१ ॥ ककान्हैयामनमाही ७ तवमग धादिकभूपअभागे सिसुपालहिसमुभा

८ दोहा सुनहभूपसिसुपालअवकोइडसकलगलानि कवहुकप्रियक

२ ॥ ११ चौपाई कलवसदारुनारिजिमिनावे ई

हरिसोहास्योसवहिवारा तेइसअसोहिनदलमारा २ अथाद

३ लघुजदुवसिनतेयहिकासा ॥

४ जानिईसंगतिसोचहुनाही राषहुमनउत्साहसदा

५ तवजीतिहैफेरगहिसूला ११

८ दोहा

चौपाई

विनजदुपतिवधरनमहठनि १

भापौसत्यसृष्टाईनाही २ असकहिरथपरभयोसवारा

सारथि सौं अस्ववचन उच्चार ३ मारुता जन अस्ववचन काही सैन्य लेवल जह हरि जा।
 ही ४ आजु मारि वान नगी पाखै सैहौं भगनि छी निवहि काखै ५ दुर्मतिको मरद अस्व
 सिवतरि हौं सै भगनी निज अस्व न सिधरि हौं ई कहत कहत अस्व रनि यरनो कस्य
 प्रभाउ कुमति नहि जानी ७ आसुहि अस्व नो जान धवाई जदु पतिको अस्व गिरा सु
 नाई ८ दोहा चोर ठाढ़ ठाढ़ ठाढ़ ठाढ़ लीन्हो भगिनि चोराय ताको फल आसुहि अस्व वि
 तो को देहु देषाय ५ चौपाई अस्व कहि हरि हि मारि चैवाना पुनि वो ल्यो रुक्मीवल मा।
 ना १ हे कुलदूषन जानन पैहै आजु समर महगर्व गमैहै २ काकल है कहें जागनि।
 भागा मम भगिनी तिमि चह सि अभागा ३ रमति मंद महा लख कारी जीव चहै तोता
 जे कुमारी ४ रुक्मी गिरा सु नत जदु राई तजे विसिषने सुक सु सु कपाई ५ धनुष काटि
 बैस रते हि माखो पुनि चारिहु तरंग संचाखो ई सतहि हन्यो धुजा पुनिकाट्यो मारि
 वानर पचकनि छाट्यो ७ तव दुतीय ले धनुष कुमारा पाव वान जदु पतिक हमार ८।
 दोहा वानसारि जदु नाथ पुनिकाटि रियो तेहि चाय सिय दू सम काट्यो सोऊ तव उपज्यो
 संताप ई चौपाई पटिस पारि चत ज्यो पुनि सूखा तोमर सक्ति कपान अतूला १ जे जो।
 रुक्मी सख चलायो विन प्रयास जदु नाथ न सायो २ तव कर मेगहि ठाल कपाना ३।
 अथे कूटि रुकुमवत्त माना ३ धायो को पित जदु पतिवारा ज्यो पतंग पावक मह भोरा
 ४ धावत आवत निरधि सुगरी दाल ते गति लसम करि डारी ५ तै कपान सारन कह।
 धाये तव रुक्मिनि के डग जल छाये ई चरन पकरि विनती वहु कीनी आता वध गुनि आ
 ति दुष मनी ७ मो आता कह मार रुनाही तुम तो करु ना सिंधु सदाही ८ सुकौ वाच ॥
 दोहा तह उन्मिनिके वचन सुनिक रुना कर जदु नाथ रथ ते आसुहि कूटि के धर रुकुमा
 कहाय ७ चौपाई बांध्यो ताहि पाग मह ताके सात भाग करि ता सु सिषाके १ मूड्यो
 मूळ और सिरवारा भोविरु पभीषम ककुमारा २ तव लो मारि सैन रिपु केरी आय
 वलव जावा वत भेरी ३ कस्य समीप गये वल रामा निरधि प्रनाम कियो धन स्यामा।
 ४ पुनि देख्यो रुक्मी वल राई कह्यो कह कां न्हो जजदु राई ५ मो स्यान नहि गेल रिक्ता
 ई कदुर नहु मह तुम च पलाई ई उचित नवा धव नातन काही हसी होइ गी सब जग
 माही ७ अस्व कहि रुक्मी को वल रामा वंधन छो रिदियो तेहि ठामा ८ दोहा पुनि।
 रुक्मिन के निकट वलि वल समुझा मन लाग सुष दुष दतन और को उमिलत लिपो
 जो भाग ई चौपाई कृवि जात कर है वडेरस आतहि हनत आत गुनि दोसू १ भूमि।
 मान धन हत कुमारी लखील रहि न दो सविचारी २ सुष दुष मानव है अज्ञाना देखि
 नंद देव कल्याणा ३ जनन मरन यह देह हिकेरो जीव हि नहि अस्व वेद निवेरो ४ ये
 कई सव वेद हि न माहीं जिमि वहु चटर विवद न देषाहीं ५ ताते अज्ञान जय हसो कू
 छेडि कुवर धारै मुद वो कू ई सुकौ वाच अस्व वल राम जवै समुझायो तव रुक्मिन

यावतीबालकहोपाई राख्योनिजगहअतिहरषाई तबनारदमुनिआतुरआई मा
यावतिहिकह्योसमुझाई २ सुंदरियहबालकपतितेरो भयोपुत्रयहजदुपातो
केरो ३ यहिविधिसिगरीकथासुनाई नारदगवनकियोहरषाई ४ मायावतीजा
नियतिवाले कारिकेप्रेमखगीतेहिपाले ५ कछुककासमहकस्तकुमारा भयोकि
सोरसुखविआगारा ई नवनीरदसमरूपसुहावन पदमयलासनेनसुषळावन
७ जुगुलजानुलौवाहविसाला ससिमुखअहिमनुअलकनिमाला ८ दोहा नेम
ककरतकटाक्षजेहिमोहहिसुरतियद्वंद मृदुहासीफासीसरिसत्रैसोरुकमि
ननंद ९ चौपाई सकलसास्त्रकोजाननवारे विक्रममहाविविक्रमप्यारो १ क्रष्म
सुवनकीसुखविनिहारो मायावतिअतिभईसुपारी २ येकसमेनिसिमेहरषाई॥
फूलनकीसुषसेजबिछाई ३ केसवसुतकहंतहोवालाई मायावतीमेंदसुसका
ई ४ करिकटाक्षअसगिरासुनाई विरहराहपियदेहुभाई ५ सुनिमायावतिगि
राकुमारा कोपितदेअसवचनउचारा ई रजननीकसभाषसिबेना फूटिगयेतैरदोउ
नेना ७ तैजननीमममेसुततेरो कतयहअनुचितचहतिघनेरो ८ दोहा पैअतिव
चसहोतहैजगमहनारिसुभाव सुंदरवपुलपिसुतहुकोकरहिकामकेभाव ५ चौ
पाई मायावतीसुनतिपतिवेना बोलीहाथजारिभरिनेना १ मायावतिरुवाव आया
अहैजडुनदननदन मेरेनायकहोजगवंदन २ संवरसठतुमकोहरिल्यायो आया
पिताजानननहियायो ३ आपकाममेरतितुवनारी नाथदियोकतसुरतिविसारी
४ फेकिदियोसठसागरमाही येकसीनलील्योतुमकाही ५ केवटपकरिमानदुत
ल्याये तासुवदरमहंतुमकहंपाये ई केवटतुमहिदियामोहिआई नारदसिगरी
कथासुनाई ७ यहसंवरजीलौसुरराज महाकालकोकियोपराजे ८ दोहा अतिदुर
जैदुरधरैसंवरदानवराज पीतमयाकोजाहनातोसतिसुतजदुराज चौपाई मा
यावतीअतिसैवलवारे कवहनकाहसोरनहारो १ याहिमारिमोहिलेसुषदायक च
लहुहारिकेजहजदुनायक २ सुनिरतिवचनमुकुंदकुमारा फरकेभुजकियकोपा
अपारा ३ अवलोकितकसगोपनकीन्ह्यो कसनमोहिप्रथमहिकहिदीन्ह्यो तवहिन
मेसंवरकोमारी तोहिलैजातोअनमभारी ५ तवपुनिबोलीरतिमुसकाई तुससा
वविधिसमरथसुषदाई ई असकहिमायावतीसुहाई सबमायाहरिसुतहिपदा
ई ई अस्वसस्त्रजेभिभुवनमाही दियपठायकेसवसुतकाही ७ दोहा सबमाया
कीनासनीनामवैस्वबीजासु सोप्रदुमहिदेतभैनिभुवनजासुप्रकासु ४ चौपाई तवा
केसवसुतकियोविचार केहिविधिहोवैजुहमारा १ अवेमोहियहजानतनाही क
रिबोखलअनुचितजगमाही २ तावेकारिकोनीहुंउपाई याहिकोपमेंदेहुवढाई ३॥
याकेजोहैविजैनिसाना देहुकादिमैहनियकवानो ४ तवजवकोपितमारनआवै त

॥ ५ ॥

असविभारिजदुनायकुमारा

अकृतनीरघुनकसरभाये

काट्योसंवरविजैनिसाना ८ दोहा

लकपाल्यो सोतुम्हारविजयध्वजधाल्यो १

३ फरके अधर अरुनद्रगगाथो बारवारवीरनसोभाथो ७

तफान्हेयो विजैनिसानकाटिममदीन्ह्यो ५

वालक

॥ ५ ॥

काससंवरअनघाई ७ मारहयहनालककहजाई वचनकोनिहवारपराई ८ दोहा चित्रसेनअतिसेवलीतिनमेरह्योप्रधान ९

तुवलवान चौपाई वचिहैनहिकोनहविधिवालक हमसवहैतवसासन्यालक १ असकहिकवचपहिरिधनधरे संवरकेसुतरनअनियारे २

ठेतुरंगा कौजसंदनमहजुहवमंगा ३

जवावतवाजे ४ कदेनगरतेसंवरसूना समरवाउभयोउरदूना

कअसिसूला तोमरसक्तिवज्रकेतूला

नेहसकलजुभारा ७ गयेजहांजदुपतिमुतगढा समरवाकुराविकमवाढा दोहा

नवनीरदसमरुपजहि सुंदरनिभुवनसाहि

काहि ६ चौपाई चित्रसेनतवकह्योपुकारी रपालकमुनिगिराहमारी १ पितुको

काट्योविजैनिसाना तातेतोराकालनियराना २ अवदेपाउअपनीमनुसाई भयो

पुष्टमेरोधनघाई ३ मंदविहसितवक्रस्तकुमारा नेसुकवाजिनरियोदसारा

लखवमकतनुहोरा सन्नुषचल्योकरतअतिसोरा ५

ई कह्योजायवासवसोसाई ६ दानवसतयककृष्णकुमारा

चारा ७ कैसेविजैनाथवहुपैहै हारेतुम्हरेहुउरदुषत्रैहै ८ दोहा तववासववोलेवि

हसिममजियनहियकितान निभुवनविजईकअसुतसतसुतकेतिकवात ९

ई असकहिलेदेवनगंधर्वा सिद्धमहोरागचारनसर्वा १ चढिविमाननभसहितहुला

सा सुरपतिआयेखपनतमासा २ आवतलषितहकृष्णकुमारा संवरसतसुतकि

येप्रहारा ३ मुसलभुसुडोतोमरचक्रासक्तिपस्तधवानहुवका ४ कौडिसखसवये

चारे लियोतोपितहकृष्णकुमारे ५ तहैकोपितरुकमिनीकिमोरा चपलचापे

॥ ५ ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥ १५ ॥

सरमारि संवरके सत सुतनको दीन्ह्यो गर्व उतारि चौपाई पुनिदानवरन साहस्यो
 रेख माधव सुत परवान नवरखे १ तिनके सरति ससम करि डारि दस सर सोर स पु
 वन मारे २ पुनि लै सायक येक प्रचंडा काट्यो चित्र सेन को मुंडा ३ तव को पित सव दानव
 धायि सर लाडत समीप अति आये ४ तव आतुर लेवान नवासी ५ रुकुमिनि नंदन स
 मरि खासी ६ काट्यो सब को सिर यक वारा अदभुत विकसक सुकुमार ईषरे
 भयो पुनि समर मभारी मनहु सिंघाज राजन मारी ७ जेमट वचे कुमार न केरे भा
 गि गये संवर के नेरे ८ दोहा दरवाज हिते करत भे आरत सकल पुकार वह पालक
 प्रभु रावरो मासो सतौ कुमार चौपाई सुनत काल संवर सुत नासा भय हुकु पिया
 जन ज्वलित हुतासा १ सारथिको आतुर खाल वायो सा सन सेना सजन सुनायो ॥
 २ कह्यो लै आवहु सारथि स्पंदन भै करि हौ अव सनुनि कंदन ३ सुनत सुतना आ
 हिसिर नाई स्पंदन सैनो सजवाई ४ नाथ हजूर हिहाजिर कीन्ह्यो संवर तेहि दा
 नाम अति दीन्ह्यो ५ नंहरि स्वरथ माह हजारो अहि वधन जे हिय धे अपारा ई वाज
 हिकन ककि किनी माला वाघ चर्म ते मटोकराला ७ फवि फवि फहरत सिंह पताका
 घन समघर्ष रात जेहि चाका ८ दोहा निरषिकाल संवर सुरथ केन कवच तन धा
 रि चामी करकर चाप करि जुगल तुनीर समारि चौपाई चहु काल संवर रथ माही
 भयो काल वस संकित नाही १ सेनापति गवने संग चारी कूंड कवच सायक धन धा
 री २ केतु मासि दुर्धर रिपु हेता और प्रमर्दन बोज चनेता ३ आठ हजार चले असा
 वारा पैदल बी सहजार उदारा ४ दस हजार हाथी संग माही है सत स्पंदन सजे सोहा
 ही ५ निक सत हारि संवर केरे होन लगे उत पात घनेरे ई यौ मगी धमंड लमेड राहो
 चारिद्वार लख आरंभ ह्यो ७ सिवाज्वाल वमि सन मुषवौ लै बारवार सब के आंड़ो
 लै ८ दोहा गिखो ध्वजामह १ गिखो कबंध मस्यो राहु विन काल रवि
 काक वैठि गो कंध चौपाई चीची कूची किय पग सोरा वर धन लगे रुधिर धन घोरा १
 संवर डग भुज फरक हिवासा हय गय चलिन सक हिते हिमासा २ उलका पात हजा
 रन भयक सत हाथ चवक गिरि गय ३ असेल विअनेक जन पाता संवर मनम
 हन हि विल पाता ४ भेरी संघ हुपन वसुंरंगा और हुवाज वजेयक संग ५ डगन लगी
 धरनी धुनि पाई पग मृग डारि सब गये पराई ई गयो काल संवर चल वारा जहाँ
 डोज दुनाथ कुमार ७ घेरि लियो दल ते बहु वारा डसौ नकल रुकुमिनी कि सोरा ८
 दोहा सहसवान संवर हन्यो पदु अहिय कवार विन प्रयास तिल ससकियो साह निक
 सुकुमार चौपाई पुनित ह धनुष धारि रबधीरा सलभ सरि सखे डोहो कुरतीरा १ २
 ह्यो नको उ संवर दल माही जाके वान लगे तन नाही मगी सेन संवर कहे छोडी सक्यो
 नको उ सन मुष डगवोडी ३ संवर लख्यो सेन सब भागी सचिवन कह्यो को पय अति

भागी ४ पिपल १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 इवचावनजोगू जिमिरुजरहेकरततनसोगू ६ ॥ १५५ ॥ ५०
 उरुकिमीनी सुवनविनासन ७ वा १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 आय ८ दोहा धावतआवतनिरचितहंसविवनकहंरनधीर ३ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कहेसनमुषभयउप्रवीर चौपाई १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 रमारे १ रिपुहंतहि सत्तर सरभासी हन्यो प्रमरदनवानवयासी २ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 सागतअंगा मानहुविलमहद्युसेभुजंगा ३ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 कहंवाननतोपि ४ तैवाननकहवीचहिकाटी पुनिप्रदुम्नरियो सरपाटी ५
 अरधचंद्रयकवाना दुरधरसूतहिहन्मोमहाना ६ चारिवानतेहन्मोतुरंगा येक
 वागतेकियुधुजसंगा ७ साववानतेस्यदनकाट्यो येकवानतेछत्रैल्यो ८
 हा संवरकेदेवततहोलेयकवानकराल दुधरकेउरमेहन्मोकरिनेसुकदगला
 ल चौपाई कुलिससमानलगतउरवाना दुधरगिस्तो धरनिविनप्राना ९
 मालिलपिदुधरमासा धायोसरछावतदसआसा २ कियेवंकभूकुटीअरुनै
 जा ठाढोरहुअसचोलतवैना ३ तजेवानतवकस्मकुमार ४
 धारा ५ मरतुरंगकट्योरथआस ६
 लायो चक्रसुदर्शनकेसभायो ६ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 अरिदंदन ७ कट्योकेतुमालीकोसीसा अचरजमानेदेवमुनीसा ८
 सुदितसुरसुंदरीवरषनलगीप्रसूत चारनअरुगंधर्वगनगावनलागेदून
 हरी तहकेतुमालदुधरहुअंत लषिवीरप्रमदनसजुहंत
 ८ धायेप्रकोपतजिमनविषाद १ तामरकुमारअरुभिडपाल सुगदरहुचक्रमूसल
 कराल हनियेकवारिकियमहासार तवधारिधनुकजडपतिकेसार २ यकलछदु
 लच्छत्रैलच्छवान पुनिसायकल्लेडेवेप्रमान रिपुससुदृढिक टिभयेधूरि
 मेसररहपूरि ३ दुरिगदिनेसमोअंधकार धनुतेनिकरेसतसरनधार यकयंकश
 नवपरलोपवान जिमिसलमन्नसपरवेप्रमान ४ विनदंतसुंडभेमदमतंग
 सवारहुअंगभंग रथरथीसारथीअरुतुरंग कटिगयेलगतसरयेकसंग ५
 मेतमरिगेसवार मेरुंडसुंडपैदलअपार हैरंडमाहरानव ६ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 संचन ६ तहमानिचरहोहाहापुकार वहिचलीवहुततहरुधिरधार पदकेअगुग
 सोपरेवाग रथसमरमहिचहवारवाग ७ कोउजुसोनभटप्रदुम्नपाहि ८ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 लग्यो कलुअंगमाहि तवसजुहंतुरथकोचलाइ लियकस्मतनैको सरनछाइ ९
 पुनिहन्मोत्तदयमहयेकवान प्रदुम्नभयोनिहिकेप्रमान १० ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 नरिपुहंतदयतकिछोडिदिम ८ सोलगतसक्तिरिपुहंतवीर मार गरयापरन

४ सचिवलषौ अवकौ नतमासा करहुव
 जिमिरुजरहे करतनसोगू ई
 लैरुकिमनी सुवनविनासन ७ चाननवरषतर
 ८ देहा धावत आवत निरषितह सचिवन
 ९ चौपाई सरपचीसदु
 १० रियुहंतहि सत्तरसरभासी हन्यो प्रमद
 लागत अंगा मानहु विलमह दुसभुजंगा ३ त
 ४ तेवाननकहवीचहिकाटी पुनि
 अरधचंद्रयकवाना दुरधरसूतहि हन्यो महान
 वागलिकियुधुजभंगा ७ साववानतें स्पदनकाटें
 हा संवरकेदेषततहलैयकवानकराल दुधर
 स चौपाई कुलिससमानलगतउरवाना दुधर
 मालिसषिदुधरनासा धायोसरकावतदस
 ना ठाठोरह असचोलतवेना ३ तुजेवानतवकस
 धारा ४ मरैतुरंगकद्वोरथआस मयकेतुमाली
 लायो चक्रसुदर्शनकेसमभायो ई उपरहि कूटि
 अरिदंदन ७ कद्वोकेतुमालीकोसी सा अचर
 सुदितसुरसुंदरीवरषनलगीप्रसून चारनअर
 दरी तहकेतुमालदुधरह अंत लषिवीरप्रमर्दन
 द धायेप्रकोपतजिमनविषाद १ तोमरकुठार
 कराख हनियेकवारिकियमहासार तवधारिषर
 लच्छैलच्छवान पुनिसायकलैवैप्रमान रियु
 मेसररहपूरि ३ दुरिगदिनेसमोअधकार धनु
 नवयबलापवान जिमिसलमत्र सपरवेप्रमान
 सवारहुअंगभंग रथरथीसारथीअरुतुरंग क
 मिंतमरिगेसवार भेरुडमंडपैदलअपार देह
 शानन ई नकगानिगहोहतापुकार नोहनमी
 सोपरेपाग रयसगरगदिनहोरागा २ शोच
 लयोनलछुधगनाह नवननुतुरयकानलद
 योगहोनोहयनप्रयेनगन पदवगनानहिक
 निरिपुनतदयताककालिनी ४ नालगतता

षावत ८ दोहा दानवकेउरलगतभोवै स्रवास्त्रअतिघोर रथसारथिजुतसंवरेकि
योभस्मतेहिठोर चौपाई संवरभस्मनिरषिसुरवंदा जयजयकीन्हेपायअनंदा १॥
गानमनोहरसुरनउचारे पूरिरेहुंदुभीधुकोरे २ तहाँअपसरानाचनलागी कृष्ण
कुमारविजैअनुरागी ३ सुरमुनिभाषेवारहिवारा अँसोविक्रमकहुँननिहारा ४ लि
यीजातजोकालहुकाहीं ताहिहन्धौहरिसुतरनमाहीं ५ अँवरतेसंवररिपुसीसा व
रषहिअसरप्रस्तमहीसा ६ गावतरतिपतिविजैसुषारे सुरमुनिनिजनिजधामा
सिधारे ७ रुक्मिनिनेदनसंवरकेरो भयौआठदिनजुद्धघनरो ८ दोहा संवरारि
हनिंसंवरेपुनिंसंवरपुरजाय मायावतिकोमोदजुतरियत्रतांतसुनाय चौपाईमा
यावतीपरमसुषपाई हाथजोरिपुनिविनैसुनाई ९ चलहुद्वारिकाकोसुषदायक
आपजनकजहैजडुनायक १० प्रधुसुहृतास्तुकहिदीन्हे संवरपुरतेगमनहि
कीन्हे ११ चलेअकासअकासहिदोऊ रहउसंगतीजोनहिकोऊ १२ यकछनमेजा

प्रथम

रति

दुपुरमहआये दंपतिअतिअनूपकृविठायि ५ उतरिपरेअंतहपुरमाहीं यहप्रसं
गजान्मौकोउनाही ६ निजनिजअंगनमेकविषानी वैठीरहीकृष्णकीरानी ७ दामि
नसमदमकेदोउआई सवकेचषजचौधगोळाई ८ दोहा वसनअनूपप्रलंबमुजा
अरुनेनचनस्याम कोटिससीसीवदनकृविलरकैअलकललाम चौपाईतियजा
नौआयेजडुराई जहंतहंरहीखजाइलुकाई ९ पैवषिकेसंगमेयकनारी नईसौति

तवदानवेसरिसान १

ऊदहुतुरंगमतेग धायिसवैयकसंग २

लियषायकोउनहिवाच ३

५ तेगजनलीन्हभक्ष नहिपरयेकहुलक्ष तवकालसंवरकोपि

७ भोमोहनीकोनास दसआसप्रगत्तौभास

इ रजतजोदानवसेइ ८ धायेगरजिमृगराज जहंषडोसुतजदराज
याछोडि लियसिंघमायावोडि ९ पगआठवोचकराल प्रगदेविहंगविसाले

योविचार चलतनकौनो जतनअवमरतनही यहवार चौपाई हाइभलोमैनाहि

सिसुपनमेजोमारिनडारो १ सेइपालमैकियोतयारो

२ नागपासंजोहरमोहिदीन्ही जाममरिपुनधानहरिलीन्ही ३

औरउपायचलोअवनाही ४ असकहिदानवलेअहिफूसी

५ जदुनंदननंदनसुतस्यदन

इ तवमायागारुडीप्रवीरा छोड्योऊससुवनरनधीरा ७

कियोविचारमरेकिमिवाखक १ मुगदरमोहिगौरीयकदीन्ही

हवधकीन्ही २ परमप्रचेडअमोघकराला नासकसजुनवलीविसाला ३

मोहिन्हैहैसुषडाई यहवालककोआमुजरई ४ असविचारलियमोगदरघोरा त

५ डगीधरनिभेसूकनियाता दिसनभयोदिगदाहअघा

६ गहनलगेयोससिसूरजमाही सिंधुतजेनिजवेलाकाही ७ मुगदरभीमवि

असोमनमहकियोविचार ८ दोहा अवसंवरकेसमरमहवैखवा

जाकेसमदूजोनह

होमानहुचहतप्रलैकरिदीन्ही १

२ हाहाकारकियोसुरत्रदे भानेभरोरुक्मिनीनंद ३

योमोघमुगदरकुरुई ४ लगतकंठमुगदरभीमाला

५ तवसवरतहभयोनिरासा

८ दोहा दानवकेउरलगतभोवैस्नवास्त्रअतिघोर रथसारथिनुतसंवरैकि
 योभस्मतेहिठोर चौपाई संवरभस्मनिरषिसुरवृंदा जयजयकीन्हे पायअनंदा १॥
 गानमनोहरसुरनउचारे पूरिरहेदुंदुभीधुकोरे २ तहाँअपसरानाचनलागी कृष्ण
 कुमारविजैअनुरागी ३ सुरमुनिभाषेवारहिवारा अँसोविक्रमकहुँननिहारा ४ लि
 यीजातजोकासहुकाहीं ताहिहन्गोहरिसुतरनमाही ५ अँवरतेसंवररिपुसीसा व
 रषहिअमरप्रसूनमहीसा ६ गावतरतिपतिविजैसुषारे सुरमुनिनिजनिजधाम।
 सिधारे ७ रुक्मिनिनंदनसंवरकेरो भयोआठदिनजुद्धघनेरो ८ दोहा संवरारि
 हनिसंवरेपुनिसंवरपुरजाय मायावतिकोमादजुतदियत्रतांतसुनाय चौपाईसा
 यावतीपरमसुषपाई हाथजोरिपुनिविनैसुनाई ९ चलहुहारिकाकोसुषदायक
 आपजनकजहहैजदुनायक १० प्रघुसुहुतथास्तुकाहिदीन्हा संवरपुरतेगमनहि
 कीन्हा ११ चलेअकासअकासहिदोऊ रहउसंगतीजोनहिकोऊ १२ १३

दुपुरस्महआये रंपतिअतिअनूपकविक्रये ५ उत्तरिपरेअंतहपुरमाही यहप्रसे
 गजान्यौकोउनाही ६ निजनिजअगनमेकविषानी वैगीरहीकृष्णकीरानी ७
 नसमदसकेदोउआई सवकेचषनचौधगोकाई ८ दोहा
 अरुननेनघनस्पाम कोटिससीसीवदनकविलरकैअलकललाम चौपाई
 नौआयजदुराई जहतहरीलजाइलुकाई ९ पैषपिकेसंगमेयकनारी

सचहियेविचारी २ । नत ।
 रुकुमिनिअतिसैदुषपागी । सबसोवचनकहनअसलागी ४
 हरिलयऊ सातदिनाकोवहजवभयऊ ५ जोवहजीवतजगमेहोई तोअसैदेह
 सुतसोई ई अथवाविधिगतिजानिनजाती येहीहोईसोअतिअकुलती ७
 रूपअनूपमहेरे अवतपयोधरतेपैमेरे ८ दोहा काका १०९
 पसमान केहिविधिआयोभौनममपरतनहीकलुजान चौपाई ११
 पीसयानी वाहेरकोगमनीमतिमानी १ जदुपतिकोसबहालसुनायो ३०
 अतहपुरआयो २ प्रभुआयेअतहपुरधोई मातपिताकहैषवरजनाई ३
 देवदेवकीरानी आतुरआयेविसोमानी ४ बलभद्रोतहकोपितधाय ५
 कहआसुहिआये ५ जदपिजानिलीन्होजदुराई १२
 ईतवनभतनारदतहआये मुनिकहदेविसवैसिरनाय ७
 सुक्याई निजसुतजानहुनहिजदुराई ८ दोहा जाकोसंवरहरिलयोसती
 आय सोइकुमारयहगवरोलेहनकसउरलाय चौपाई मारिकाखसंवरइकुमा
 रानारीसहितभौनपगुधारा १ मुनिनारदकीगिरासोहाई रुकुमिनिअतिसैआ
 नंदपाई २ औरहुकृष्णचंद्रपदरानी संवरवधअतिअचरजमानी ३ मिलैहेरान
 सुधाजिमिआई पुत्रवधूपुत्रहितिमिपाई ४ रुकुमिनिदोरिदुहनउरलाई नैनन
 आनंदनीरवहाई ५ नातिनतोहमिलैसुषमानी आवसुदेवदेवकीरानी ई
 लभइहआनंदपाई सुतकहैलियोगोदवैठाई ७ बारबारसुप्रचुवनकरही
 घहिइगमुदजलदरही ८ १०३१५
 रुतमनिमदिरैदीन्होसुपितटिकाई आयोसंवरमारिकैजदुनंदनकोनंद द्वाराव
 तिवासीसुनतपायेपरमअनंद सवैया रूपअनूपमजासुविलोकतमोहिगई
 सिगरीमहतारी कृष्णकोनंदनदुष्टनिकंदनहैजगवदनआनंदकारी जोविनअ
 गप्रभावपसारिविमोहनहैतिहुलोककीनारी कौनअचर्जअहेरघुराजजेमोहिगईतेहि
 गनिहारी ५५
 हजूदेवकतआनंदअबुनिधौपंचयवासस्तरगा ५५ ॥
 कअतिसुषपाय कुरुपतिकोपुनिमुनिकथादीन्होसकलसुनाय सुकोवाच चौपाई जदुपति
 कोकीन्होअपराधा मजाजितदुषयामुअगाधा १ आपहितउपायगहकीन्हो कन्यासहि
 तसेमतकदीन्हो २ पनिकुरुपतिकरजोरिवहोरी श्रीसुकदेवहिकहैधनिहारी ३ राजाववा
 हरिकोकोनकियाअपराधा
 के कहहनाथपुजवहुआसाको ५

सुकउवाच जडुवसीसत्राजितनामा रविकोभक्तभयोमतिधामा ७ कियौभानुकीअनिसेव
 काई भेषसन्नआसुहिदिनराई ८ दोहा दरेमेमंतकमनिमहासवाजितहिदिनेस भगदत
 सुपरभाउभोदेसनदेसनरेस चौपाई सत्राजितमनिकेठहिधारे रविसमानपरा
 कासपसारे ९ गयोद्वारिकहिजहजदुराई तेजवलितनहिपरतलपाई २ सत्राजि
 तप्रविसेपोरजवही नगरवालदेपेतोहितवही ३ दूरहितेखषितेजविसेषी लियेमु
 दिद्वगसकिनदेपी ४ गुनिसूरजनगरीमहआये बालकजडुनदनपहंधाये ५ सभा
 सुधर्मासेतेहिकासी लगीरहेदरवारविसाला ई बैठेउगसेनमहाराजा जडुवसिनकीस
 जीसमाजा ७ तहांकनकसिंधासनमाही बैठेआजदुराजसोहांही ८ दोहा खेलतचौप
 रप्रभुरहेसातिकउडवसंग दामरामखेतरेहेकरिविनोदबहुरंग चौपाई तहांजाइ
 असकियेपुकारा बारवारवारहितवारा ९ चकगदादरअबुजधारी जडुनदनगोवि
 दसुरारी २ दामोदरअरविदविलोचन नारायनदासनदुषमाचन ३ हमसबकीप्रभु
 लेहुसलामासुनहुनाथयकविनैखलामा ४ तुम्हरेदरसहेनरविआवत दारावतीतेज
 निजआवत ५ हैरेनिभुवनमहतुमकाही सुरपालकपावहिकहुनाही ई जडुकुलभगदतम
 हिप्रभुजानी आमहिंदरसहेतसुषमानी ७ सुकउवाच जडुनदनसुनिवालकवानी
 बोलिवहंसिचरिचहिजानी ८ दोहा बालकसोदिनकरनहीहेसत्राजितसोइ धरेमे
 मंतककंठमेतेहिप्रकासयहहोइ चौपाई पुरवालकसुनिजडुपतिवेना गवनेअष
 नेअयनेअना ९ सत्राजितआयोनिजधामा देवहृदानपूरिदुजकामा २ देवसदन
 महप्रविसिसुषारी तहांदानदेविप्रनभारी ३ कारंदरसननिजमंदिरआयो जतन
 सहितसोमनिहिधरायो ४ निवप्रतिआठभारवामीकर उतपतिकरतिसेमंतका
 सुषकर ५ जहपूजितमनिरहेनरेसा मारीनहिआवैतेहिंदसा ई सपरोगकीभीति
 नहोवै अरुदुरभिस्रअंगलषोवै ७ रहैनवाकिनिकदकुवाली जहांसेमंतक
 भामाली ८ दोहा सत्राजितसोइकसमेगो जडुपतिदरवार करिप्रनामवेदत
 यपरमसतकार चौपाई तवजडुनाथकहीअसवांनी सुनियेसत्राजित
 सुमनिसेमंतककोकरिनेह उगसेनमहाराजहिदेह २ यहअमेहननरे
 भूपहिहोतरतनकोहारी ३ सुनिजडुनाथवचनअभिमाना ४ जडुनाथ
 नी ४ हैजडुनाथतुम्हारेसुभाऊ नीकवसुखषिहठिअपन ५ नहिजडुनाथ
 मनिखाये महापरिश्रमकरियहपाये ई सुनतवचननेहजोतेन ६
 निजमौना ७ रह्योप्रसेनतासुयकभाई साकरिअनेकनही ८ दोहा
 मंतककंठमेषेलनगयोसिकार तहांकाननेनिकदकुवाली जहांसेमंतक
 हरीधायलघोरा धर्योप्रसेनहिसेजडुनाथ २ नहिजडुनाथ
 राधुस्योभृगराजा २ नाममानतईरिखचनि ३ नहिजडुनाथ

१० य १५ रतनसेमंतकदुहितहिदीन्ह्यौ ४७
 गी धायसंगअतिसेअनुरागी ५ गेदिनदुइप्रसेननहिआये
 १ गोपितकहनलम्योयहवातामनिहितआतहिठस्मनिपाता ७ भ्रातप
 हिरिमनिगयोसिकारा कियोपापवसुदेवकुमारा ८ दोहा सजाजितकेवचनसा
 १० कस्महिलग्योकलंकयहअसलगवतरान चौपाई कह
 तकहतकोउहरिसोकहेऊ यहकलंककैसेतुमलयऊ १५
 १ मनमहवारचारपछिताई २ सोकलंकसेटनजडुनाथा काननगेपुरजनलैसा
 ३ जहौप्रसेनहिकेसरिमात्तौ सोथलपुरजनसहितनिहात्तौ ४
 ५ तहँकेसरिलषिमृतकमुरारी
 मारिगुहानिहारी ६ गुहाद्वारकरिपुरजनठाढे जडुपतिगुहापुसेतमगाढे ७
 नासतअधियारा प्रगततरविसमतेजअपारा
 १० १६
 १ तवडेरायअतिधायपुकारी १ यहअपूर्वनरकहँतेआयो वालकठमनिबहत
 २ आममानसुनिआनुरधाये जडुपतिनिकटकोषिआतिआये ३
 ४ तपुरुवरिदक्षपजिजाभ्या करनजुद्धमनठीकहिठान्यौ ४
 ५ रिसनाथजडुनाथप्रवीरा ६

धीर ई रहेन दुम आ युध पाषाणा भुजन भिरे भट्ट दोउ वलवाना १ खरे मा सुहित जिमि जुग
 वाजा मै सहिरि क्षराज जदुराजा ८ दोहा अष्टादस दिन राख लौ खरे जुगुल वल सधाम आप
 समुष्ट प्रहार करि सियेन कलू विश्राम चौपाई कम्म मुष्ट ल गि वज्र समाना वृद्धे जामा
 वान वलवाना १ थकि गो भये सिथिल सब चंगा उर तेउत सौ जुहु उमंगा २ तव विवा
 र कीन्ह्यो मतिवाना येहै परम पुरुष भगवाना ३ रिक्षराज जदुपतिके हंचीन्ही वारा
 हिवार विने अस्कीन्ही ४ हम जानहि तुम को भावाना सब भूत न के तुम वलवाना ५
 विष्णु जगत पति पुरुष पुराना जग सिरज क सिरज कहम जाना ई कालहु के तुमका
 खकराला ईसहु के तुमई सविसाला ७ लोक नपाल नपालन करहु प्रभु अनंत गुन नाम
 हि धरहु ८ दोहा आतम के आतम अहोकार न कारन नाथ तुम समरीनया लको मेहि
 प्रभु कियो सनाथ कवित सबैया मे सुकही भ्रुकुटी न के फेरत न कन चकन धारन वारी
 भीम भया मन भारी महोदधि मार गदेत भयो कैल चारो उज्जल खंकरी जस तेहि
 तहा सविभीषन राम न मारो श्रीरघु राज सोई रघु राज गरीब नेवाज भोनेद दुखारो १ ॥
 दोहा रिक्षराज जानौह मै यह जानौ जदुराज करुना करकर करहि करि मेढा विथाद
 राज चौपाई मृदु लवचन बोखे जदुराई जानि भक्त करि जपाम हारै १ पुरजन मृषा कला
 कलगाये रिक्षराज मनिहित हम आये २ देह समेत कहम हिमगाई सत्राजित हिदेहु
 मै जाई ३ जामवंत सुनिजदुपतिवैना मनि समेत दिय सुता सुनेना ४ जामवती जको
 हेनामा सोल सुमाव भरी लुविधामा ५ दरीदुरे द्वादस दिन बीते पुरजन सकल दुधी भा
 भीते ई लौटि द्वारिके जाय पुकारे दुरेदरी देव की दुलारे ७ सुनिव सुदेव देव की रानी
 किये विलाप महा दुषमानी ८ दोहा ग्याति वंघुसत्री सुहिद कीन्ह परम विलाप रुकु
 मिनिहू अति सैल ह्यो दुसह सोक संताप चौपाई सत्राजित हिदेहि वहुगारी जदुपति
 कहं सठ दियो निकारी १ मर्यो कहं याको थौ भाई मिथ्या दियो कलंकलगाई २ सक
 ल द्वारिकापुरी निवासी दुषित रुक्म के दरसन आसी ३ जाय भवानी मंदिर माहीं वि
 धि जुत पूजन किये तहांही ४ हरि आमनहित सब हिमनाये वारहिवार गौरि गुन
 गाय ५ प्रगल्यो गौरि प्रभाव महाना नारि सहित आये भगवाना ई निरषिक्त सदा
 मिभये सुषारै मनुष्य मृतक अमृत को उडारे ७ नारि सहित धारि मनि केठा पुर प्रव
 स्कीन्ह्यो वैकुंठा ८ दोहा मातृपिता के वैदिय दस मास द्विपुनि जाय उग्र सेन महाराज
 द्विग सत्राजित हिदेवाया चौपाई मनि मिलवै की कथा सुनाई पुनि मजि कहं सब जन
 निदेवाई १ सत्राजित हिदे सोपि प्रभु दीन्हौ सोल जाय अघ मुष करि लीन्हौ २ गयो भवा
 न कहं अति पछिवाई सिगरी रैन नीद नहि आई ३ लख्यो विचार करन मन माहीं सो
 सोवनो काम कलूनाही ४ कै से जदुपति करहि पसादा केहि विधि मिटे मार अपवादा
 ५ मै मति मेद समेत कलोभी भयो सभा भिधा जुअलोमी ई मेरी जोदुहि तासति भा

१७ तवकलंकमेरोमिटिजैहै ज

हैं दोहा सत्राजित असठीक देहरिक हैं सताविवाहि दायज मेमनिको दियो ॥
मोदमनिमाहि ४ जदुपतिकीन्हें सोपदित हैं सतिभामाको व्याह जासुसरिसनहि
सत्राजित सोहरिक ह्यो राष हमनिनिजभोन हमतो
इति श्रीमहराजाधिराजवायवसविस्वसिंखात्म

कारिरघुराजसिंहजूदेवकत आनंदअबुनिघोषटयंचासन्तरंगः ५६ ॥ ३॥ श्री
१७ दोहा लास्यारनहमेपांडवनदियदुरजोधनजारि सुनतहस्तिनापुरगयि
संगहिराममुरारि चौपाई पांडववेजदपियहजाने तद्यपिउचितगमनवरआने
१ जायहस्तिनापुरगिरधारी मिलेविदुरभीषमगोधारी २
को औरहमृषअधआरजको ३ तेपांडवनसोकसौभीने
४ हरिवलसोकितभयसमाना

१६० ॥ ३॥ १७ दोहा इहांहारिकामिकुराई रुसगवनकोअंतर
१ कतवरमाअकूरदोउजाई सतधन्वासोगिरासुनाई ८ दोहा

चौपाई तातिसत्राजि
तकहमारी लेहुछोडाईसमतकभारी १ सुनिअकूरकतवर्मकिवानी सतधन्वाकुबु
द्विउरआनी २ आधीनिसाषडूलेहांथे गयोअकेलछोडिसवसाथे ३ सोवतसत्रा
जितकोसीसाकाव्योछागसरिसअमनीसा ४
आरतसोरपुकास्यो ५ नारीरुदनसुनतसतिभामा खियोपवरिजागीनिजधामाई
सुनिपितुवधअतिसेदुषयायो हायतातअसवचनसुनायो ७ रोवतमोहतिभोड
यभारी सतधन्वहिदीन्हीवहुगारी ८ दोहा पुनिडोंगीमहंतेलभरिपितुसरीरतेहिरा
पि चढिसिविकाहस्थिनपुरेचवीचयलअतिमाषि चौपाई जदुपतिरामनिकटसो
जाई दियोपितावधदुषितसुनाई १ सुनिवधससुरकेरदोववीरा करतविलापवह
तइगनीरा २ पुनिसंदनचढिदुतजहुनंदन भीषमद्रोनआदिकरिवेदन ३
मुम्यससंगसतिभामे अरुचक्षायनिजरथमेरांमे ४ दारुकसौअसकहजदराई
आजुदेहनगरीपहुंचाई ५ सुनिदारुकहनिकुसातुरगे चलोहारिकेमारुतसंगेई

जान्योअवसिहोतममलोपू दोहा
वचावहुमोहिअवहेजदनाथप्रतीप चौपाई तवकतवर्मकहीयहवाता
मंगलपाता १ हमतोहरिसावैरनकरिहैं तेरेसंगकसकुलहिउषरिहैं २
करिवैरहिकंसा मस्योराजिकैगरीविध्वंसा ३

विधिबधमपार
मांनकोनहि किंयअनुम
पुत्रविलाप
प्राशन

मांसो ४ उठहुआसुहमो गहतरे तोहिवचासनवलनहिमरे ५ तवसतधन्वा
ई जायअकूराहिगिरसुनाई ई प्रथमाहितुमअरुभटकतवमो मोहिक
सितकमो ७ करहुनतुमकसमारसुहाई मारहियोकोअवजदुराई ८ देहा
नरवोलेवचननहिजानहिमतिमंद सिरजतपालतसंधरतयहजगकोज
माई जिनकीगतिविधिसिवहुनजाने तिनसोकसविरोधहमठाने १ ॥
मकेजेजदुराई यककरसोलियसैखउठाई २ तिनकोवारवारपरनामा ॥
पुमिरामा ३ तरेहितहमनहिमरिजैहै प्रभुसौकहपरायवचिजै
मंदा मोहकोफासतनिजकंदा ५ तवसतधन्वाअतिदुषपा
हमरिहै ६ कताई ई हैसवारयकचपलतुरंगा भाग्योपूरुबकापतअगा ७
सतधन्वाभागनसुधिपाई दुतरथचहिरामहुँजदुराई ८ देहा सतधन्वापीछेखगेकी
हेकोपअपार कहंभरिजैहैभागियहअसमनकियेविचार चौपाई सतधन्वाभा

ग्योसतजोजन आयैजवहिजनकपुरउपवन १ तवतुरंगमारिगोतेहिंदामा गयेपहा
विजदुपतिअरुरामा २ निरषिकृष्णकोअतिभयपाय्यो पैदलसतधन्वातवभाग्यो ॥
३ रथतेकूदिदोरिगिरधारी हन्योचकसतधन्वाहिमारी ४ गिस्तोधरनिमहं गोकठि
सीसा आयनासुदिगजदुकुलईसा ५ तकिवसननमाहमुरारी मनिकोहेरनलगेवि
चारी ई जवमनिमिलीनतवगोहरायो वडेभायहम रतननपायो ७ सतधन्वाको

मनिधरिआयेन्यहमहमाही

मोहंसाचारीकरतवंचलवंधुहमार चौपाई

भलीभईजोरतेननपायो १ यहमनिअपनेपासनस्यायो नगरीमहंकाहदैआयो २
ततिजडनगरीतुमजाह बोजिलीजियेमनिजडनाह ३ तमविदेहकोचहैनिहारे
हिजनकलीगतअतिप्यारे ४

धामा ५ सुनिविदेहवलभइअवाई लीन्हौपुरखाहेरअगुआई ६

धिप्रकारा प्रेमसाहितपुनिवरनपवारा ७

वहुविधिसेवकाई ८ दोहा वसतभयेकछुकावतहंअतिमोहितवसिराम ९

नतहंआयकैकरिचरननयरनाम चौपाई सिपीगदाविद्यावलयाही

जनकतेहिंकाही १ उतसतधन्वहिमारिसुरारी तासुवसनमहमनिननिहारी २ व

दिस्यदनद्वारिकैसिधारे सतिभामासौवचनउचारे ३ हममारेसतधन्वहिप्यारी ॥

तासुपासेममनिननिहारी ४ असकहिपुनिसजाजितकेरो

रो ५ वसेद्वारिकामहंसुषपागे मनिकेयाजकरावनलागे ई सतधन्वावधषवरी

हिपाई कृतवर्माअकूरडराई ७ भगेद्वारिकानेदोउवीरा कासीमहंदोउवसेअधीरा

८ दोहा जडपुरतेजवतेगयेकासीकहंअकूर होनलगेतवतेतहामहाठपइवकूर

असकोउकहैसुनीसमहीसा जानहिंनहिप्रभावजगदीसा १

मंगल तेहरिजहतहंकोनअमंगल २ ॥

कराजा ३ कहैदृष्टिसुफलकहिआये कासिराजअसगुनिसुषपाये ४ दईसुफल

कहिआहिकुमारी गमनततिनहिंदृष्टिभैभारी ५ गांदिनिनामसुताछविबारी ॥

सोअकूरकेरिमहतारी ई जहंजहंजातरहेअकूरा सोइप्रभावधनतहंजलपूरा ७

प्रगटेनहितिनदेसनिमारी

तजदुपतिकहअसवेन यतनेभरकारननहैमनिहुविनादुषधैन चौपाई असक

दुपतिवारपठायो कासतिअकूरखोलायो १ करिसतकारवचनकहप्यारे

होककाहमार २ सवकेमनकेजाननहारे पुनिजडपतिअसवेनउचारे ३

तुमकोमनिदैकै भाग्योइततेअतिमयकैकै ४ ककाप्रथमहमजान्योसोई

सोतवराय्योगाई ५ सत्राजितकेनाहिंकुमारा प्रेतकर्महमकियोअपारा ६

तहमकोधनताको पैतुमरापोरस्तप्रभाको ७ ब्रम्हचर्जधरिपूजनकरहू

नितधनसवधरधरहू ८ दोहा यहीस्यमेतकहेतहीदैकुलंकगोहिराम

मिथिलापुरीवसेजनककेधाम ४ चौपाई पैतुमहमकोदेहुंदपाई जामेमम

कमिटिजाई १ जोयहूकहहुनहैहमपाही मिल्योतोअसधनकहतुमकाही २

३ ॥ १५५५५ ॥ १ देहदक्षिनादुजनअपेदी ३ सुनिअकूरअसजडपति

वानीमधिदरवारस्यमंतकआनी ४ पोखिवसनतेहिदियेदेवाई रहैपाप्रकाससूर्य
 मऊई ५ हरिभनिकोसवजननंदवाई अर्पनादियोकलंकमिटाई ई पुनिमनि
 अकूरहिकहंदीन्हो। सकलसभासदजयजयकीन्हो ७ जोकोउसनतरस्यमंतका
 गाथा करतपाठअतिप्रेमहिसाथा ८ दोहा जाकोदुषनसिजातहैअपकीरतिनहि।
 होइ सकलभौतिमंगललहैकरहुनसंज ५७ इतिश्रीमहाराजाधिराजनाथे
 वेसविस्वनाथसिंघात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजश्रीराजावहादुर
 कृष्णचंदकृपापात्राधिकारिचुराजसिंथकतेश्रीभागवतेउत्तरार्धेस्यमंतकोपाध्यानना
 मसप्तपंचासतमस्तरंगः ५७ ॥ ३ ॥ दोहा द्रुपदगेहमेप्रगटभेषाचौपाडववीरा।
 आयह ६ ॥ ४ ॥ १ जुतरनधीर १ चौपाई सोसुनिपरमसुषितजडुनाथा
 साखिकआदिकलैजदसाथा १ हस्तिनि २ ॥ ५ ॥ हरिआगमपाडवसुधि
 पाई २ जेजसरहेतेतसउठिधायै हरिअगमानिहेतदुतआये ३ जेसंद्रीधानहि
 पाई चेतनहोहिसकलसुषडाई ४ निरषिपाडवनकोजदुराई भरिअनुरागदि।
 योमुसक्याई ५ जदुनंदनकोवदननिहारी सवपाडवअतिभयेसुबारी ई प्रथममि।
 लेसवयेकहिवारा अनुचितउचितनरह्योविचारा ७ धर्मभूपकहैजदुपतिचंदे अरु
 भीमहकहपरमअनंदे ८ पुनिअर्जुनहिभिलेसुषधामा माद्रीसुतदोउकियेप्रनाथा
 ९ दोहा पुनिपाडवअपनेअयनजदुपतिकहैपथराय पूजनकीन्हैप्रेमभरिसिंहा
 सनवैठाये २ चौपाई पुनिदोषदीपरमसुकुमारी लज्जितजदुपतिनिकडसिंघा
 री १ मंदमदयदवदनकीन्हो अपनोजनमसुफलगुनीलीन्हो २ पुनिपाडवसा
 खिकउरलाई पूजेसादरतेहिवैठाई ३ पुनिपाडवनकेकरकरगहिकै स्थिवैठायवैन।
 मृदुकहिकै ४ बारवारजदुपतिमुषदये धन्यधन्यअपनेकहलेयै ५ पुनिप्रभुकु।
 तीनिकटसिधारे करिवंदननैननिजलदारे ई कुंतीहरिकहैहियेलगाई पूछीवि
 विधिभौतिकसलाई ७ जदुपतिहैपूछीकुसलाता प्रेमधिवसमुषकढानवाता ८।
 दोहा भयेविलोचनसजखनुगमरिआयोगलतासु प्रेमविवसकलुछनविकलपुनि
 सम्हारिउठिआसु ३ चौपाई पूर्वकलेसनसुमिरिसयानी दोउकरजोरिकहीअसवा
 नी १ कपारावरीममकुसलाई ४ योममसुधिहितममभाई २ तवतेहमसवलहैअ
 नंद लूटिगयोसिगरेदुषदंदा ३ भानअकूरआइमोहिपांही कहितुववत्तनदयो
 दुषकोही ४ नहिनुवसनुमित्रषगगामी जगतमित्रहोअतरजामी ५ तद्यपिदास
 नहीनदयाला सुमिरतटरुहकलेसकराला ई धर्मभूपपुनिकहकरजोरी भैवडा
 भागआजप्रभुमारी ७ कीन्होकोनसुक्तिनहिजानौ आवतनहिकलुमनअनु
 मानौ ८ दोहा जाकोजोगीजोगवलदरसनयावतनाहि सोदरसनप्रसुरावरोमैकि
 यदनदगमाहि ३ चौपाई धर्मराजकीसुनिप्रभुवानी मोदितभयेपरमप्रियमानी

१ भूपविने सुनिरमानिवासा कियनेवा सयाव सचौमासा २ दिल्लीनगरनेवासिना
था निजदरसनदेकियो सनाथा ३ येकसमैज दुनदखकाही ले अर्जुनचदिसदना
माही ४ धनुषतुनी रधाखिवरवीरा गेअपेटहितगहनगंभीरा ५ आलमृगनमय
कानिनघोरा तहंप्रवेसकियपांडुकि सोरा ६ तहंपुलिवेलनलगेसिकारा अर्जुन
७ हनेवाघ अरु रोमवरहा सामरहरिनमहिषमृगनाहा

८ दोहा षडंगीस्याही ससकहनिजानिपर्वदोखीर
जहनूपथीर चौपाई तहंदोखीरनलगीपियासा थाकि गयेअतिपरे प्रयासा १
तवगमनेजमुना सरितीरा कीहेपानसुधासमनीरा २

३ तहेयेकसुंदरिलबीकुमारी
४ तवअर्जुनसोकहजदुराई पूछहुकुवरिकोहि दिगजाई ५
पूछनलगेनैनषजरीदी ६ अहोकोनितकसइतआई केहिहिततपधारेवि
७ हमहिजानिअसिपरतकुमारी तुमतपकरहुकंतहितभारी ८ दोहा जवा
धन्याकन्यानवतुरतरीन्होववनसुनाथा

चौपाई हमहैंभानुसुताधनुधारी
हिहमारकंतगिरिधारी दूजीनहिअभिलाषहमारी २
विनहरिजिनपदविधिसिवपूजा ३ कालिंदीहेनामहमारा
हअगारा ४ जवलोमाधवनहिबरिलैहैं तवलोइततेहमनहिजैहैं ५
पहंफिरिआयेकालिंदीकेववनसुनाये
जरयेचदाई ७ नृपतिनिकटअर्जुनजुतआये लखतजुविधिरअतिसुषपाये ८

इसरसाय चौपाई जदुवरकोसासनसोपाई दियोअनूपमनगरवनाई १
कछुकालमुरारी दियोपांडवनआनंदभारी २ अर्जुनसारथिकैजदुराई
यअगिनचराई ३ धनुतुनीरदियसिषिहैराजी रथअभेदकवचहुसितवाजी ४
रतवचायो मयदानवको रबीसभासो सुषप्रदसवको ५ जौनीस
दुरजोधनजलथलभ्रमपाई ६ मागिविदोपुनिधर्मराजते औरहुसवसुहिदन
समाजते ७ सायुंकादिवीरनसंगलीने द्वारावतीगमनप्रभुकीने ८ दोहा नगर
आयसुभलगनमकालिंदीकोवाह करतमयेविधिसहितप्रभुपुरजनरहेउछाह
चौपाई विंदऔरअनुविंदसुवेसा रहेअवंतीनगरनरेसा १ रहेसुनोपनकेवसरो
क तिनकीभगनिलेनचहसोऊ २ दुरजोधनवोल्योनिनपाही जदुवरकोवाहह
तुमनाही ३ हमहिवाहितुमदेहुकुमारी करहुनजदुवरकोभयभारी ४
अविदाहेजाको विभुवनमेअनूपवपुताको ५ नाहिलयवरमहिमुरारी दुरजोधन

धनधनुधारी ई हस्योमित्रविंदहि जदुगई सबभूपनकोगर्वनसाई १ धर्मधा
रंधरअवधधंधीसा रह्योअनगनजितनाममहीसा ८ दोहा कन्यासत्यानामकी
परमप्रभाकीजासु भूपतिअसोप्रनकियोकरनस्वयंवरतासु चौपाई जोकी
उसातव्रषभमदवारै तीषनश्रृंगमहावलधारे १ नाथेइनकोयकहिवारा रे
यसुतासोभूपकुमारा २ यहप्रनसुनतधमंडहिछाये भूपकुमारअवधपुर
आये ३ नाथनखगेव्रषभयकवारै व्रषभवलीतिनकहंहनिडारे ४ सुनिप्रनअ
वधभूपकोभारी अवधनगरगर्वनगिरधारी ५ चलोसंगमहंकटकमहाना
चलोसव्यसावीवलवाना ई सुनिअवधेसकलमआगमन मान्योसकलअमंग
लदमनू ७ लोनेकछचलिकैअगुवानी सादरप्रभुहिअननिजअनी ८ दोहा प्री।
तिसहितपूजनकियोकोसलेसमतिमान धन्यभागअपुनोमुखाएअदरषा
न चौपाई तहोभरोषनतेसुकुमारी सत्यानिरषतभयगिरधारी १ लषिमोहि।
तअसलगीमनावन मोपतिहोईपतितकेयावन २ जोकछुममजपतपविधिजो
वे तोजदुनायकनायकहोवै ३ पुनिहरिसोवोलेअवधेसा कहाकरौप्रभुदहनिदे
सा ४ हेनारायनहेजगदीसा सबविधिपूरनईसहुईसा ५ मैलधुकहाकरनकेली
यक तुमसबविधिसमरथजदुनायक ई जिनकेपदपंकजरजकाही विधिसि
वरसाधरहिसिरमाही ७ रायनधर्महेतमरजादा लीलाकरहुंदहअहलादा श्री
सुकोवाच दोहा तवसिंथासनमेलसेमेघसरिसंगभीर कौसलयतिसौकहतमो।
बेहसिवचनजदुवीर श्रीभगमानउवाच चौपाई धर्मधुरंधरजेनृपअहदी जाव
वतिनहिनिंदकविकहही १ तथापिमेतुवप्रीतिनिहारी भागहुंनपरावरीकुमारी २
कन्यामोलतुहेनहिरेहैं कचनभूरकरिदुहितालैहैं ३ जबजहुंनदनआसैषोले तव
अवधेसमुदितपुनिवोले ४ राजाउवाच तुमसेवरवरकोजगमाही देहुंजाहिमैसुता
विआही ५ गुननिधितुम्हरेवरमहकमला करैनिवासनिरंतरअमला ई पैहमाकि
येयेकप्रतमारी राजसुतनवलवहुहुनिहारी ७ सातव्रषभयेअतिवलवार येवहु
राजसुतनकहमारै ८ दोहा येकसाथव्रषसातहुंनजानाथहुजदुनाय तोकन्याधा
न्याभईमैदैगयोसनाथ चौपाई कौसलयतिप्रनसुनतविसाला मनमहंकियोवि
चारकपाला १ असेषेलवहुतहमयेले व्रजमहगोपनसंगनवेले २ असगुनिका।
सो।कठिनकटिफेटो उठेआसुलधुकारजसेठो ३ सातरूपधरितहंजदुनाथाना।
येसातव्रषभयकसाथा ४ बाधिरामहंनृपदिगल्याये सातहव्रषभनगरगर्वनसाये
५ चलेदारुव्रषभजिमिवालक तिमिवाधेव्रषभनजदुपालक ई अवधनरेसप्री
तिअतिछाई दीन्हीआहिसुताजदुगई ७ लियोकुवरिकहंहरविबिहारी वेदविधा
८ दोहा मतिमानीरानीतहोपायकलमजोमात धन्य भाग

वैद्य

रुसजा

चौपाई वजेसंनौवतिहनगरे

नउचारे १ नगरनारिनर आनंदपाय भूषनवसनसाजिसवचाय २ दससहस्रदि

वैसदस्त्रजुवतीमनिमाचा ३ चौहजारहाथामदमाते

सहितसुषमाते ४ दियाकोटिनवचपलतुरंगा ५

सुतासहितजदुनदनकाही दियवढायनृपस्यदनमाही

जलद्वारा रह्योनतनकरतनकसम्हारा ७ यहिविधिदयतिकहवधेसा

कियेलहिमुदसरितेसा ८ दोहा तवजसातहव्रषनतेहारेराजकुमार ९

चौपाई :

१ भारगरोकिपडेभेचेर चहकारेनदभादनकरे २ छेडेसकलविविधि

विधिवाना कायखईजदुसेनमहाना ३ तवअर्जुनगांडीवटकोरा छोडः

तिघोरा ४ येकहिवारसवनकहेमारे औरदुसकलकटकसंचारे ५

पराई जिमिमृगवनकेहरीडेराई ६ सैदायज अतिसैसुषकाय जदुपतिजदुनगा

७ सह्योभादअवधेसकुमारी भईकष्माकोअतिसेप्यारी ८

तकीरतिफूफूसुतामझाकोनाग केकेदेसहिसाभईरहीसाळविकीचाम ९

भातासकलमिलिकसहिकियोविवाह

री ३ सुरदानवषामाजलमाही सोयतरह्योसंकककुनाही ४ संघसोरदुनिपरम
कढोरा जाग्योसुरदानवअतिघोरा ५
भानमनुमंदर ई लियनि सल्लयक महाकराखा अनुप्रगटी प्रलयानलज्वाला ७

पडेकेसद्गकूपसमलषिसुरहोहिं अधीर ५

खल्लिवेलातज्योमुनिखगस्वस्तिमनामने १

१५

सौगररालेतकिहनीगोपालके
लके २

यगराजकरिघायोवली जडनायचकपचंडलैकियमुडपावौषडहे
सरलितगिरिद्रिगिस्तोसौगिसौनलरुंडहे ३ देहा १५०
हिसंग्राम पितुविनासलषिकृष्णसौभयेकोपकेषाम १५

रुअवनतामनभस्तान अंतरिस्थयेसातहकियारनकेपियान २ कंदमुजगी
होभोभसैनापतीपीठजो दियोसंगरैमेनहीपीठिजो कियोताहिआगेसबैकोपि

के बडीसेनसाजेरनेवापिके १ सवेकृष्णकेसचुपेधादके तजेअस्वमारिदिगेआ
इके गदासकितेगो सरैसूलहै हुनेसूलैतोमरोबूलहै २ दिलेकेहरीसस्वको
आवते तजेवानभारीदडेचाव ते कियेहैलिलेसंसवेसस्वको लियोफेरिभा
सीसहाअस्वको ३ हुन्योपीठिकेआमुरैपुत्रने कदेवाइसीसोमुजावर्गने गयये
कवारैजमैअनको दुतेहीसचास्योसवेसेनको ४ दोहा जेवाचेतेभागिगेभौमासु

अंगकापतविनतीकरीभोप्रमुमहाविनास चौपाई येकपुरुषपश्रीचा
दिआयो सुंदरिनारिसंगमेल्यायो १ सासातोकोदनकोफोस्यो मुरकोमारिदेस
मदमोस्यो २ यी ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
पितभोधराकुमारा सबवीरनकेआसुहंकारा ४ खेमदमत्तमतंगहजारन भौ
मासुरनिकसौरनकारन ५ लेखोगरुडपरतियजुतकुल्ले रविपरचपलाजुत
चनकुल्ले ईहरिकहंलपिसोहस्योठठाई यहकोआयोस्वोगवनाई ७ नारीसा

चाहैहोइयोई थियारा ८ दोहा भोजा ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
नसुनाई यहकामोकोमारिकेतियकोलेहुछोडाइ २ चौपाई भौमवचनसुनिभटस
मुदाई सारेहरिकहंतोपखगाई १ आयहुहैन्योतोपकरधारी भाविरहीरनमहं

२ लूकसमानचलेवहुगोला वारिहवारभयोभूडोला ३ गोलाखगगरु
सकेअंगा चूरचूरमेयेकहिसंगा ४ तवजदुनेदनसारंगलीन्हैयो येकयेकगोला
५ तहंप्रभुतजीवानकीधारा मूदेरविकैगोअधियारा ई कदे

वाहुसिरवरुपदेका उठतमयेसनमध्यकवंधा ७ कटेतुरंततुरंगमतंगा बंडप
डभेजोधनअंगा ८ दोहा जेजोभटआपुधतजतहरिहिघेरिचहुंवार तिनतिनने
त्रैवानहनिकाटेसौरिकिसोर ३ चौपाई पक्षिराजपुनिपक्षनमाहीं डास्योपरिसु

पीलनकीही १ खगतपक्षिपतिपक्षप्रवाता केतेउडिगेगजसंधाता २ केतेविन
रंतनविनसुडा मयेखगतनषचौंचपचंडा ३ केतेगजचिकरतपरार् घुसेनरकतेन
गरहिजाई ४ नरकासुरख ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

सक्तिकुलिसतेभारी हन्यो गरुडकहंताकिप्रचारी ई खगीसक्तिपगपतिअंगमाहीं
जेसेकुसुममालगजकाहीं ७ निरफखनिरषिपरकमआपन कोपितभोमा
सुरसुरतायन ८ दोहा खीन्हैयोसखकरालयेकमारनकोजदुनेद चह्योचलावन

जवतहाआइहाइरतिमंद ४ चौपाई दानवसूलचलननहिपायो कलसुंदर
सनचक्रपलायो १ भौमासुरगजरहैया सवारा कट्योसीसगजजुतयकदारा २ स
हितकिरीदकुंडलनचारु गिस्तोघरनिसिरधरजुतहारु ३ हाहाकारदेससवकी

न्है सुमनससुमनवरषिवहुदीन्है ४ साधुसाधुवोलेरिषिवानी जदुवकीअस्ता
तिवहठानी ५ देविधरनिनिजपुत्रविनासा गमनकियोआतुरहरियासा ई चारी

करकुंडलपरकासी औरहुसकळवळविरासी ७ हरिकहकीन्होअरपनआइ १
 जंतीमालापहिराई ८
 रषिकेवारवारपदचूमि १ भूमिंवाच कुंदपद्वरी जयदेवदेवधृतसंषचक
 रूपमदमथनवक जयजंगतआत्मपरमात्मसुद
 यकंजनाभजयकंजमाल जयकंजनैनपदकंजलाख ७
 जयआदिहेतुसवसुरनसेव २ जययरमपुरुषजयपूर्नेवोच जयपरव्रसअजरा
 हितकोधजयअंतरंगवहिरंगज्ञात जयअलिअनंगअरिसरसिजात ३ देहा
 जनस्जनासनतेमैपालनसतगुनधारि सिरजहुनासहुपालहुजगदीसविचारि १
 कुंदगीतिका मैसलिलअनलहुअनिलनभसुरइद्रिमात्राअरुमनोअरुसवचरावर
 जीवतुममेयेकपतितुमविभुवनो जेगुनतजगवितरिक्ततुमतेजोग्यनरकनेवासके
 तुमआदिकारनपतितारनसेकदारनदासके १ यहमौमसतअतिदीनसवगुन
 हीनपरममलीनहै तापरपरमभयम
 रमकपालकीजैया हिंसरकरकजहै दीजैअभयवरदानजतिहोइदुषसवभेजहै ॥
 २ श्रीसुकववाच देहा भूमिवचनभगवानसुनिदेतेहिअभयनिदेस
 करतभेगौमभोनपरवेस १ चौपाई
 का १ हरिल्यायौभौमासुरमारी कियेरहौ असप्रनैविचारी २ सवालाषकंनमि
 कोजोरी करिहौव्याहिविहारवहोरी ३ तेकंनपनकहैलयेसुरारी
 कुमारी ४ लपतेमोहिगईसुषधारे चहैकल्पपतिहोहिहमारि ५
 नाथअभिलाषा भौसभटनसौअसप्रभुभाषा ई ल्यावहुसिविकाविपुलमगई
 देहुद्वारिकहिइन्हैपठाई ७ प्रभुकेवचनसुनतसुषषाये
 ये ८ देहा मेजनअजनवसनवरअंगभूषनयहिराई
 तदियद्वारिकहिपठाई २ चौपाई
 भागा १ अैसेचौसठिगजळविवारि अरुरथवाजीवेगहिधारे २ जदुनदननिज
 संगलेवाये सतिभामाजुतनिजपुरआये ३ वसेतहौकळकालसुरारी
 रहसहसविहारी ४ येकसमैरुकमिनीअगारा वैठरहेवसुदेवकुमारा ५
 हीऔरस्वरानी पैनहिसतिभामाळविवानी ई तहँनारदसुनिआसहिआये
 जदुवरदरसनमहमनलाये ७ मुनिकहैदेषिउठेजडुराई सादरआसनमहँवेठा
 ई ८ देहा पूजनकरिवंदनकियोपुनिपूलीकुसबात तवनारदसु नितहँहरषि
 हरिसोबलेवात चौपाई पारिजातकोसुमनसोहावन मैल्यायोतुवहितजंगपा
 वन १ लेहुनाथयहधारहुसीसा पावनकरहुपुहुपजगदीसा २ तवलैपारिजाता
 कोपूला मुनिकहँहरिवंदेसुदमूला ३ रुकुमिनिहँदीन्होअडुराई जानिपरमप्या

रीमनभाई ४ सोई पारिजातको फूला रुकुमिनि धार्यौ सिरमन फूला ५ तवनार
द्वोले सुसक्पाई रह्यौ सुमन तुवजोगवनाई ई होइ हिनहि यहु कवहु मलाना ॥
दिन दिन दून दून दुति नाना ७ मन कामना सकल यह देई तन मलान तासव हरि खेई
८ दोहा पै हमको अवर रुकुमिनी अँ सो परो जनाय सव रानिते आय को प्रियमा
नत जदुराय चौपाई आहु रूपावतः लहू टि नितेरी तुव सोहागल बिलागहि चे
री १ यक तो हरि कहूँ अति प्यारी दूजे पारिजात सुमधारी २ हम तो जानत हो
कुविधामा हरि कहूँ अति प्यारी सतिभामा ३ पै अवजानि परो सतिमोही हैं जदु
वस्तु स्हार अति मोही ४ तहाँ सतिभामा की दासी बडी रही सुनि भई उदासी ५
निज ठकुराइन पहँ गै दोरी बोली वचन दुषित कर जोरी ई पारिजात सुमनार दा
ल्याये जदुने दन कहूँ मुदित चढाये ७ सोई सुमननाथ प्रिय करिकै दीन्ह्यौ रुकु
मिनि कहूँ मुदभरिकै ८ दोहा तवनार द्वोले वचन रानिन सकल सुनाय सव ते तु
म कहूँ अधिक प्रिय मानत है जदुराय चौपाई तँ प्रिय है अस प्रथम हिजानी पै
अवर रुकुमिनि को प्रिय मानी ९ स्वामिनि रह्यो काह अचव तेरो रुकुमिनि लह्यो सोहा
ग घनेरो २ जनि अपने कहूँ मान हरानी मेहौँ अति प्रिय सारंग पानी ३ दासी वच
न सुनत सतिभामा बोली वचन भृकुटिक रिवामा ४ अवलौ तो हम रही सोहागि
नि पै अवहरि मोहि कियो अभागिनि ५ कहि हैं कान कान सवरानी रानिन की रुकु
मिनि ठकुरानी ई और सँ सब वचन भलाई पै हम सो कै से सुनि जाई ७ रह्यो आ
जलौ मोहि अभागिने मोहित जिहरि और हिनहि जानै ८ दोहा सभा मडि सा आ
नुस बिहरि नीना हरि सोइ प्यारिहि सुरतरु सुमनदिय प्रेम बेलि उर खोइ चौपाई
अस कहि भूषन वसन उतारी वसन येक से उहित न धारी १ तज्यो अंगराग गुहमनि
माला को पित मनहु अन्न लकी ज्वाला २ बाँधी दूकूल सेत सिरमाही आवुर गई मा
न गह काही ३ सजल जलद जिमि उडु छिपि जाही छिपी अकेल को पग रह माही
४ लेपि अरुन चंदन सो धरनी वैठी भूमि मोनवर वरनी ५ सुमिरि सुमिरि जदुप
तिके करमा सी सक पावति समुभ्रति मरमा ई महिन षषोदति वारहि वारा ॥
खास लेति वहु उर दुषभारा ७ बाँधी विलखिये कसि रवेनी चूरन करति कम
ल छवि अँ नी दोहा नीचे नैन न वाइ कै वैठी को पहि धाम यहि विधि सतिभामे तहाँ
तीती नि सिजुग जाम चौपाई तहँ मुकुंद प्रभु खोलाई मुनिको सेवाहित वैठाई
१ दारुक के निज संग हिलीन्ह्यो सतिभामा गहगमन हि कीन्ह्यो २ जायत हो
निरधीन हि प्यारी नाथ सषी सागिरा उचारी ३ कहाँ गई प्यारी यहि कनमे सधिकह
स्वामिनि को पभमन मे ४ को पभमन गमने जदुराई दारुक कहै दारिहि वैठाई ५
लख्यो सतिभामे गोविंदा इगनि वोढ कन्हि अरविदा ई वागनि देठति वारहि वारा त

१७ करिहरिदोरपीठिसुसकाती

८ दोहा सखिकरतेनैचंदनैनेमुकहियेसगाय ॥ ५५ ॥
 बिदेपाय चौपाई चदिपरजंकउतरिपुनिअवै कोपभारतेहिंसहानजावै १
 प्रमोरिभूमिमहँपौढी सपिनठाढकीन्ह्योनिजड्योढी २ यहअंतरलषिकैगिरधा
 ३ तुरतसपिनसोगिरावचारी ३ प्यारीकोनहिमोहिजतावहु मानकारनहिवेगिव
 तावहु ४ सपिनकह्योहमजानीहिनाही आपहिपूछिलेहुतिनपाही ५ तवमाधवा
 लियोविजनकरआसुउगई ई मंदमंदतहहाकनलागे सतिभामा
 १७ पुरिजातसुमसोरभयाई चौकिउठीहरिषियासुहाई

हैमहितेधौमोमतेवारहिवारउदात चौपाई
 बोलतभईभीतिअतिमानी १ स्वामिनहमनहिजानतिअ
 हैंही सौरभमेदकौनविधिकहहौ २ लगीनिहारनतवचहुँवोर लषौसीसदिगसौरि
 किसेरि ३ कंपतअपरलेखासंअघाई फिरिवेठीमुषनीचनवाई ४
 कुटिकरिवामा करमुषधरिवोलीसतिभामा ५ दततेगमनहुवेगिसुरारी जाहुजहौ

१७ इगज
 लंकमलकरनेहरिलीने बोलवचनप्रेमरसभनि ८ दोहा नौरजनैनननौरकतद्वारति
 हैसुकुमारि मुषमलीनममहातहेतुवमुषमलिननिहारि वरसैकेसररंगितसारीका
 ततजिदीन विनाकालसितअमरकसगहिलीन १ भूयनतेविनभूषितअगदेपातबो
 गिततावहुप्यारीजियअकुलात २ सेनवसनवरवोधेभृकुटीवंक ३

रतीतजिपरजंक ३ तेरीरोवितचितवनिआयसुतीर मेरेहियउपजावतिअतिसेपौर
 ४ कसप्यारीनहिवोलतिकेहिअपराध कसवोरहिमोहिदुपकेसिंधुअगाध ५
 सिचितवैरीयकहुवार करुमेरोहियसीतलकरुदुषकार ई
 जनसोक वहतसखिलउरउपजतंरजहिवाक ७ भावकोरचषचाहततुवमुषचंदमा
 नमिलिंदमोहीतुवमुषअरविंद ८ कौनचूकभैभैलेहुवताइ काहेदुपउपजावैवरनई
 राई ९ हैजहानमहेजाहिरयहप्रियवात सेवतसतिभामेहरिनिंसिदिनजात १०

सत्यहभापहुंअपानमानु भोकोऔरनप्रियकोउतुमैंसमान ११
 धरनीछमारतिछविरविजसतेज तिमितोसोममनेहहेतुवरुचिनितवैधेज चौपाई
 अससुनिप्रीतमकीमृदुवानी कहतभईमृदुवचनसयानी १ गोकहरह्योआजुखग
 घोपो जान्योकपटवोरनहिचोषो २ करेकपटाहोहिंसराहौ प्रीतिरीतिजानहिंक
 नाहौ ३ जानीआपरीतिहंमभूरी मुषमहँसुधाहृदैमहेछूरी ४ चाहहूऔरनराहहूमो
 ही जानिपरहुंमैंवावरितोही ५ होगोपिनसंगकेखेखवारी कैसेजानदूरीनिहमारी ॥
 ई गोपिनकेघोषेजदुराई हमहँसोकीजतचपलाई ७ नापनदहीचोरावनवार के

सेजानहुगुननहमार ८ दोहा बालपनैकोरंकजोहोतभागवसराउ ताकोकैसेहुनि
 टतनहिअपनोजातसुभाउ १ असकहिसजाजितलसीद्वारतिद्वगजलधार मुषा
 हिनिपटपटवाटकरिफिरिवेठीदुषभार २ इस्विहोरिनिजवारकरिवारहिवारनि
 होरि बदनवारचलिकहतमेविरचतविनैकोरि ३ चौपाई तेरोसोकअगममजा
 रैकसकारननहिनासुवचारे १ मेरीसपथतोहिदेप्यारी जोकारननहिदेहिउचा
 री २ तवनीचकरिआननचंदरा सुंदरिवोलीमंदहिमंदरा ३ तुम्हहिदियोमोहिप्र
 थमसोहागा हल्लेतुमहिवातेदुषलागा ४ सवतेअधिकमोहिप्रियमाने मो
 कहअवसवतेलखुजाने ५ नारदपारिजातसुमलायो सोतुमरुकुमिनिसीस
 चढायौ ६ सोईअहेआपकीप्यारी काहेकोसुधिकरहुहमारी ७ नारदकीन्हीता
 सुवडाई सोतुमसुन्योअवनमनलाई ८ दोहा नारदकाजनेहरेअनुवितउवितउवार
 भीषमागिधरधरजियैवनकोनिवसनहार चौपाई जाहुरुकुमिनीनिकटमु
 रारी जसोकियोप्रीतिअतिभारी १ प्रथमप्रीतिजदिममसुधिकीजे तोतयकर
 नसीषमोहिदीजे २ अवनहारिकामहुंहमरैहैं तयकरिकाननतनतजिदैहैं
 ३ जालहिमानखहतअपमाना अधमकोनजगताहिसमाना ४ असकहिरुदनक
 रनपुनिखागी हायनाथमैंसकौनखागी ५ तुम्हहिछोडिहमकेहिबनजैहैं केहिनि
 धिहमतनकहैंतजिदैहैं ६ नहिंरहिजातनजातवनतहैं सकलभांतिदोउभांतिना
 सतहैं ७ तातेतुममैप्राणलगाई तनतजितुवतनरहिहौंआई ८ दोहा कंतअहोकर
 पटीकठिनकपानकूरसुभाउ कोहेकोकुलिकीजियतुकोमलपनंदेधराउ चौपाई
 सुनतसत्यभामाकीवानी मंदविहैंसिकहसारंगपानी १ तुमतौहोस्वामिनममप्या
 री तुमअधीनहमहैंसुकुमारी २ अससुषलसतनवचनकठोरा ब्रथाजरावसिकत
 हियमोरा ३ छमाकरहुअपराधहसारे कोमलअहेसुभाउतुम्हारे ४ रियोदेवदु
 मसुमसुनिराई मैदियरुकुमिनिसीसचढाई ५ तातेकहौंसत्यमैंप्यारी आसुहि
 अमरनेवाससिधारी ६ पारिजातकोविटपउषारी नाकनेवासिनगर्वउतारी ७
 देहौतेरेभवनलगाई येकफूलकीकाहचलाई ८ दोहा तवसुंदरिवोलीवचनस
 कोजोसुरदुमल्याय अववेलेवकतकीजियतुकोमलपनंदेधराउ चौपाई जोतु
 मपारिजातदुमल्यायो तोआसुहिमममानछोडायौ १ हमहूतवअसमनमहैं
 जानैं सवतेअधिकमोहिप्रियमानैं २ तवहरिकह्यौकहीअवनीकी करिहैंसक
 लरावरेजीकी ३ यहिविधिवीतिगईसवरजनी आईसवैजगावनसजनी ४ चंदी
 गनविरदावलिगाये षगरवचहुकितमधुरसुनाये ५ तवउठिकरिमंजनसुचिनीरा
 प्रातकर्मकरिकैजदवीरा ६ बैठेसतिभामागहजाई तहंआयेनारदसुनिराई ७ स
 तिभामाजुततहंजदुराई यूज्योविधिजुतसुनिसिराई ८ दोहा नारदपदथावना

१५ सखिलं सुषदहारनलगे लैभारी जडुनीय चौपाई
 विविधिभातिभोजनकरवायो १
 भोजनकियो प्रियाजुतजाई २ पुनिवैठेनारददिंगआई ३
 ३ सासनहोइ तो सुरपुरजाहूँ चो लो गान सुनन सुरनाहूँ ४
 ५ सुनदेव विविनैयहमोरी ५ कहियो वासवसौं असजाई
 ६ माग्यो पारिजात तरुकाही देह कया करि करहुन नाही ७
 ८ कहल गिकरौं ता सुमै गिनती ८ दोहा
 ९ सुरपति सौं समुझाई जमि सुरवरुदे हिं मोहि अस्नुम कि होव पाई चौपाई मै तो
 १० लालन पालन जोगवनाई १ सुरतरु ल्यावन हम मग्न लीन्ह
 ११ अवनहि अरकटी मुखवाता अस्तभये प्रन अच गोयाता ३
 १२ चालकरह्यौ नंद चरजवहूँ ४
 १३ सकल धर्म मरजाद हिषावै ५
 १४ ई सकै न कोउ मेरो प्रनदारी राखहि मोर सदा भयमारी ७ कहेहु प्रथम विनती मु
 निमोरी बारवार वासवहिनिहारी ८ दोहा देइ नही जो देव तरु कीन्ह सामो पाय तो
 १५ चौपाई देवदेव दुमजानहि देहो
 पाछु अति पछितैहो १ गदाभारि सुरपतिकी छांनी लै अहौं सुरतरु यहि भाती २
 ३ मुनि लीजो तव मम आग मनुम कहि दीजो ३ जाहु मुनी ससंकके धा
 ४ अवनहि है वलव को कामा ४ रुख वचन सुनि मुनि सुपाये
 सिधाये ५ नारद लख्यो सक दरवारा हेत रहै अनुपम नट सारा ई वैठी चहु कित देख
 समाजा ताके मध्य मुदित सुरराजा ७ तह गधर्व मधुर सुरगावै नाचि अ प सराभा
 वचनावै ८ दोहा नारद को निरखत हांसि गरी उठी समोज दियो कनक आसन सु
 भगयूजिवंदि सुरराज चौपाई तव नारद सव सभा सुनाई कह्यो वचन सुनिये सुर
 राई १ दूतरुख को मै वनि आयो कछु कारज हित नाथ पठायो २
 हित सनेहूँ सासन होइ तो सव कहि देहूँ ३ तव सुरपति बोले मुसक्याई कहू कहू
 का कहू जडु राई ४ अति प्रिय अहै मोर खलु भाई बहु दिन महता की सुधि पाई ५
 वदेव पिक कहन सब लागे जडु पति चारु चरन अनुरागे ई मैयक समै गयो जडु नगरी
 रहै रुख जुतरा निन सिगरी ७ प्रभु रिफ
 ठारा ८ दोहा
 कुमिनिको जडु राय चौपाई सो मुनिकी प्यारी सति भामा १०
 भा १ तव हरि अस कहि दिय समुझाई तो हिंदेव दुम देहो त्याई २ दोहा हृदय
 मोहि पठायें तुम सौं किया विनै सुपछाये ३ भावन ४ नव ५

दुमदेहिपठाई ४ याहीमेकैहैसंवाधू अनुजअनुजतियमिटीविरोधू ५ सुनतवचा
 नबोल्योसुरईसा कहिवोतुमअसजायमुनीसा ई स्वर्गवस्तुनहिमानुषजोगू उ
 चितननरससर्गसुषभोगू ७ हरिभूभारस्वर्गजवअहै पारिजातकोतरुतवपेहै ८
 दोहा गयेदेवदुममहिमुनीमिटिजैहैमरजाद होईममअपवादअवपेहैदेवावा
 पाद चौपाई अवेसकतनहिअसुरछाडाई मेरेकुलिसकेरमेपाई ९ धरनिगयेदा
 नवहठिहरिहै असुरनसोंकैहिविधिनरखारहै २ कहाविभूतिथारिमहिमाही॥
 जोहरिपारिजातखलचाही ३ नारीहितहमसुरतरुदैकै रहवस्वर्गमहकाधुनिले
 कै ४ यहतरुहमकोरियोविधाना कैसेदेहिओरकहताता ५ पारिजातहैसचि
 हिपियारा तातेअतिप्रियअहैहमारा ई भयोछलमअवनारिअधीना अनुचितउ
 चितविचारनकीना ७ जोहरिपारिजातलेजैहै तौदेवनसमाननरखैहै ८ दोहा॥
 सचीरुसिहैमोहिंपारिजातकदेत तातेमैदेहोनहीसुरदुमनारीहित चौपाई औ
 रजोनमागेछधुमाई सोखेजाहुदेहुतेहिजाई ९ कैसहुपारिजातनहिदेहै नारीहि
 तअपजसकिलहै २ सुनिवासवकेवचनकठोरा तवनारदबोल्योतेहिठोरा ३॥
 असेहुकह्योमोहिजदुराई सोतुमकोमैदेहुसुनाई ४ पंन्तगअसुरदेधगंधर्वा जा
 शराक्षसहुचारनसर्वा ५ कोउनहिसकैमारघनटारी सकौमघानहिवचनउच्चा
 री ई जौनहिपारिजातमोहिदेहै तौममगदासकउरखैहै ७ मारिगदासुरदुमदेहैअहो
 सवदेवनकोगर्वनसैहों ८ दोहा सुनिनारदकेवचनतहसुरपतिकरिअतिकापबोल्योव
 चनकठोरअतिमानिकछलधुगोप चौपाई गर्दनवालकवालकताई वालतमुषक
 रिचंचलताई ९ वहउपेइमानुषलधुमाई मैमहैदसुरपतिमुनिराई २ प्रथमहुकि
 योवहुतअपकारा यहनारदवसुदेवकुमारा ३ पावकतेषाडववनजारा लेअयनेस
 गपौडुकुमारा ४ कियोमोरमभगसुरारी गोपनहितगिरिवरकरधारी ५ क
 माकियोगनिकैलधुमाई अवतोसहिनजातमुनिराई ई मानतअपनेसममोहि
 काही सक्योमारिन्नतासुरनाही ७ कहेकहावहुहैमुनिराई अवदेववजदुपतिमनु
 साई ८ दोहा आयदेवदुमलेहिइतगईमारिगोविंदु वंदेवीरतातौसहीअहैवससा
 तिइदु चौपाई कामकोपवसहैजदुराई नारिविवसमतिदियागमाई ९ धिगधिगहै
 धिगनारिनकाही धिगतिनजतियवसकैजाही २ अवलौभयोनसुरकुलमाही॥
 देवनसमरजीतिनरजाही ३ अहैनवधुसारिसरिपुकोई वधुसारिसमीतहुनाहहै
 ४ जदुपतिअवआसुहिइतअमै मोहिजीतिसुरतरुलैजामै ५ करिहौप्रथमनसा
 त्वप्रहारा वहतोप्रियलधुवधुहमारा ई जाहुजाहुमुनिअसकहिदेहू आमहिहू
 नाहिसदेहू ७ सजिआपुधबढिगरुडविहंगे करेआयमाधवअवजगे ८ दोहा
 बिनाजुदपेहैनहीअवसुरतरुजदुनाथ देतोतौमैप्रथमहाकहतजोरिजोहाथ चौ०

५६ ॥ भैतोस्वर्गअधिपवरिखंडा १ भोसेलघुदेभीतिदेषाव
 तेनारदकिमिसहिजावे २
 ३ अवमुनिवरनहिकरुविवादा अहेनमोहिकल्लुहरषाविपादा ४ दैहैव
 सुहिअहे विनाजुहयकपातनपैह ५ यहभाषियोमोरनियोगू कलकरिसुरतरु
 हरवेनजोगू ६ कपटकहिकवहनहिसूरा रनमहकपटनकषदपूरा ७
 ववचनसुनतमनिगई करगहिगयथकातलेवाई ८ दोहा तहमहेदसोअसक
 ह्योभूलिगयौतुवभान जानतनहिनिभुवनधनीवेजदुपतिभगवान चौपाई ॥
 जासुप्रकासप्रकासितलोका नासतब्रह्मांडेनयनोका १
 जूवामनभृगुपतिरखुकुलराजू २ अवहेजदुकुलकमलदिनेसा
 पुधख्योसुरसा ३ सहस्रअशितुवदेवनकाही देखिनपरतयेकहुनमाहा ४
 त्मासेकरेविरोधू बोधेहुबोधनहोतअबोधू ५ तवसुरपुनिपुनिमुनिसौभाष्यो
 रवासजदुपतिपैमाष्यो ६ यहसवसत्यजैनतुमगायोपैमेरेमननेकुन्नायो ७
 जीवेजदुराई सुरतरुपैहेनहिसुनिराई ८ दोहा
 सनेहिमानि मनमहुसुदितमुनीसभोजुहहोनसतिजानि चौपाई सुरपतिसोला
 सीवमुनीसा गमन्योआसुजहाजगदीसा १ दारावतीआयतपधामा देख्योप्रभा
 हिसकृतसतिभामा २ जदुनेदनउठिवदनकीन्ह्यो परमअनेदनचंदनदीन्ह्यो
 ३ पूछ्योफेरिमंदसुसक्याई कहियेकहाकह्योसुरराई ४ तवनारदबोलेअसवा
 नी सुरपतिगर्वनजाइवषानी ५ दैहदेवदेवदुमनाही विनागदालागेउरमाही ६
 असकहिसुनियुनिसकलसुनायो जौनवचनवासवमुखगायो ७ तवअसुवोले
 रमानेवासा लषहुआजुमुनिसमरतमासा ८ दोहा
 गहेहुसुरराज पारिरिजातकेहरनहितआवतहेजदुराज
 सदनसिधारे वासवबोहरिवचनउचारे १ सारजनीकरिसैनसुरासी
 ध्यानिरधारी २ दारुकसोअसवचनउचारे ल्यावदुरथहमजाहिसिकारि ३
 कल्याणोतुरतहि स्पंदन भयेसवारआसुजदुनेदन ४ सा
 टाई पुनिप्रद्युम्नाहिकह्योबोलाई ५ खेलनचलहुसिकारकुमारा ममसंगकरियो
 विपिनविहारा ६ तवप्रद्युम्नकह्योकरजोरी तुवगतिजाननमतिनहिमारी
 सिंहोनाथआपकेसंगा करिहोप्रभुकीसवअभंगा
 कोरथमेलियोचढाय देवतगिरिमेजायकेसुतहिकह्योवैभय ७
 जवलगिसकहिजीतिनआऊ १ असकहिगरुडहिसुमिरन
 ॥ सोदुतआयचरनगहिलीन्ह्यो २ सात्यकिजुतवसुदेवकुमारा पक्षिराज
 परभयेसवारा ३ चंदनहेतपुनिसुतहिवोलाये तवप्रद्युम्नकहसुखलये ४ भैवि

हंगपतिसंगहिजैहौं आपप्रतापतापनहिपैहौं ५ असकहिमायाजानबनाई
 नह्योभुजंगमहाभैरवाई ई तनअषडकोदंडप्रचंडा पहिस्योकवचकीटव
 रिवंडा ७ कह्यो कृष्णसो कृष्णकुमारा चलहुनाथजहहोयविचारा ८ दोहा
 तवगरुडहिसासनरियोआसुहितहभगवानपहुंचावहुअमरावतीकरिकै
 वेगमहानचौपाई लहिप्रभुसासनसुषितषगेसा चलयौअनिलतिअधिका
 नरसा १ सक्योनदेखिवीचमहैकोई मनसमगयौसकपुरसोई २ तैसहिगरु
 डपक्षमहलागे प्रबुम्हगमनेसुषपागे ३ नंदनवनजडुनंदनजाई पारिजा
 तकोलसिसुषपाई ४ तहदेख्योसुरपतिकेजोधा सुरतरुकहकीन्हैअवरोधा
 ५ आसुधधरेअनेकप्रकार पारिजातकेहैरषवारा ई तिनकेदेषतदपदि
 मुरारी लियोदेवदुमदुतेउचारी ७ धस्योब्रह्मपतिपक्षीपतिपरडरहुनसुरत
 रुअसकहजडुवर ८ दोहा जाननहितसुरनाथकेगरुडचढेजडुनाथनगरप्र
 दक्षिनकरनभेसासकिनिजसुतसाथ चौपाई सासकिचहुदिसिकहपुकारा
 करि पारिजातहरिलियेजातहरि १ रहेजेपारिजातरषवारे तेवासवकेजाय
 पुकारि २ पक्षीचढेपुरुषत्रैआये हस्योपारिजातहिमदलाये ३ नाथरावरीभी
 तिनमाने लियेजातसुरतरुवखवाने ४ सुनिमहेंद्रकरिकोपमहाना बैरा
 वतपरचढिवलवाना ५ लियोसंगमहपुत्रजयतै अवरसबाजेहिवोजअनंतै
 ई भूतचल्योमतंगमहाना पीछेजुगलवीरजुगजाना ७ आवतवासवनिरा
 विमुरारी पूरुवहारषडधनुधारी ८ दोहा निरविमहेंद्रजंपंद्रकोवोस्योवचनकटोर
 पारिजातमेरोहस्योदस्योननंदकि सोर चौपाई तवमंधुसदनकहसुसुकाई
 मान्योअनुजवधूतुवभाई १ पारिजाततातैलैजातोअथा मोहितुमकतअना
 पातो २ वासवचनकोपितववोला मेरोवलमनमहनहिताला ३ पारिजातलै
 जाननपैहो जवभरनहिवीरतादेखैहो ४ हेमेरोछोटोतैभाई लेहिसखतैप्रा
 थमचलाई ५ सुनिलधुविक्रममोरमहोना परिहैकठिनआनुवचिजाना ई मा
 रहमारहुगदामुरारी सफलप्रतिज्ञाहइतिहारी ७ तवसुकुंदसारंगटंकोरा म
 ल्योभयामनसुरपुरसोरा ८ दोहा लैसाथकतीषननुरतमाख्योमाथमतंगा
 फेरिकुंभसरकदिगयोभोगजसेतसुरंग छंद तवकापिवासवविसिखलैव
 हुविहंगपतिकेसिरहयो तिनवासुदेवहुवीचकीदिवितानवाननकातन्यो
 पुनिसकसहसानमारिमुरारिसरकादतभयो सारंगअरुमाहेंद्रचमुकोसो
 रविभुवनमहेंद्रयो १ तहैजानिपितुसोसरतहरिकोसकसुतधावतभयो सु
 रतरुहरनहितअतिचपलषगनाथदिगआवतभयो तेहिनिकटनिरविमु
 दतहप्रभुसोभाषतभये अवकाकरतहोकरहरनदुषलहहुगेसुरतरु

य २ तव कह्यो हरि सुत सुनहु पितुक त प्रथम दिव्य न निदेसु है
 क १
 ये रुकि गयो सदन सची सुत पदु औ न जड कुल चंद पै ३ तव व
 वारहि वार कृष्ण कुमार पै
 तह वरि वंड पंडहि पंड किय सरनो को
 रोम को ४ तह कृष्ण नंदन दुष्ट दंदन सकनंदन सरन को तिल तिल तुरै तै वृषि
 मास्यो पुनि जयै तै करन को
 कस्य पकि सोरकि सोर उ तइ तज दु कि सोरकि सोर है ५
 सरत जत सर भरि महु दोउ वदत वर वर वचन वर दोउ होत घर घर स्थतहा
 तह सिद्ध चारन देव मुनि आये सुको तु कलषन को लषि दुहुन भट संगाम बकि
 तमेन मूढ हि चषन को ई तह प्रवर नाम कवि प्रसाव सव सधा थौ वली चा
 ह्यो हर दु त देव दु मजि मि सि सुचहत तारा वली
 किहिया को रो कियो पै विप्र है तातेन सायक कठिन या पै को कियो ७

नौ जुनु धान सब सरलो दितो है धनु काटि दुज वर सोम न्यो ८ दोहा करहे वि
 प्र अपनो कर मछो डिरे हु धनु वान कहु तीरथ मै वै ठिके वाचु ह वैद पुरान १
 न धर्म मे निरत है जे छुनी विष्यात ते अथ राधिहु विप्र को करत न कवहु धात २
 सहजहि मे मानव दु जै सब को सरल जनाय पै दुज मारत मानही सोई मानवा
 आय ३ सोरठा जड कुल की यहरीति चलि आई है सर्वदा दुज पर राषहि पीति
 करहि छमा अथ राधमे ४
 जु देख मावीर पै के अहो राम को सिष्य मै वीर भारी
 री १ लरे कृष्ण सो आजु ये देव नाही करै जु दता ते मही सनु याही
 प्रलीन्ह्यो को दंडा तज्यो काल दंडे समै वान चंडा २ भयो सास को विप्र को जुद्ध भारी
 तजै है सु सखै महा सखै प्रचारी
 कोऊ ३ वर्यो कपस गै जिते स्वर्ग चारी विजै वीर चाहे निजै धीर धारी हनै हिंद
 अखै सची को कुमार दई रोकि प्रदुम्न सो वान धारा ४
 सैं चलायो जरायो सु प्रयुम्न सखै
 धुम्न को सो जराई ५ गयो कूदि आकास मे कृष्ण युवा
 वा तज्यो प्रदुम्न अखै जो वज्री को मारे लगे मोहि असेन अखै हजारे ६
 डर्यो मेन मे को गनौ वीर नाही

सदं देसकौ देवदेपराही ७ मनौ तेनत छै सकौ पारिजाता करै ते गह्वरी ८ है कोन
 वातांत ज्यो ब्रह्मस्वैदियो जानलाई सकौ मै सहस्रै तुरतै वनाई ८ दोहा जदुपति सु
 त के वचन सुनिवासव सुत बलवान जम अस्वहि छोडत भयौ करिके कोपमहोना ॥
 चौपाई चर्योकास सम अति विकराला छोडत चहुँदिसियावक ज्वाला १ तव प्र
 पुत्र छोड्यो सरजाला रेंकिदियो जम अस्व वि सला २ सकै न सख निकट तेहि आ
 ई बीच हि पावक गयौ वनाई ३ तव को पित सु रनाथ कुमार चारि अस्त्र यकवार प
 चार ४ बारुन पावक मारुत सेला चहुँकि तरो को न भकी गेला ५ उठी ये कदिसि
 पावक ज्वाला गिरे ये कदिसि सेल विसाला ई वहेया ये कदिसि पवन प्रचंडा ये
 कदिसा जल धार अषंडा ७ रुष्म कुवर तव धनु टंकोरा भयो भयामन न भमही
 सोरा ८ दोहा ये कयेक अस्त्र न रुष्म सुत को टिको टिसर गारि दै दै दिव्या स्त्र नै ते चा
 रो दियो नेवारि चौपाई तज्यो सलभ से सरस मुदाई गयेवान चारो दिशि छुई १ ल
 म्बलक्ष सर ये कहि वार गिरहि सी सम हं सची कुमार २ मृदि गयो सुर पति सुत जा
 ना अधिकार भो दिसन महाना ३ उठहि गिरहि पुनि पुनि तहवाजी ताजन तजिसार
 थि भोपाजी ४ गयो जयंतै जुद्ध लो सारह्यौ न सरन तजम अवकासा ५ भो अमराव
 तिसर अंधियारा हाय हाय सव प्रजा पुकारा ई वासव सुत द्रुग षालत नाही वैष्णो
 औंध सी सरथ माही ७ तहाँ पुलो मज पंतहि नाना निज नानी को मरनहि नाना ८ ॥
 दोहा समर महि आयो तुरत नाति हि गोद वठाय लेग मन्मो अमरावती दिय तेहि मा
 तहि जाय चौपाई तव सिधचारन अति सुषपागे के सव सुत हिसराहने लागे १ ला
 यो न त्रै सो विक्रम कचहू भयो सुरा सुरसंग रज बहू २ पुनि सात्यकि ये कवान चला
 ई प्रवर धनुष काट्यो सुषळाई ३ इइ सथा के जुगदस्ताने काट्यो सात्यकि तजि वहु
 वाने ४ वासवस्त प्रवर धनुलीन्ह्यो पावक सरिसवान तजि दीन्ह्यो ५ इइ सथा सा
 त्यकि धनु काट्यो रिपुक हपुनि वान ते पाट्यो ई तव ससक दू सर धनु घारी हन्यो ह
 जारन वान प्रचारी ७ पुनि दौउ दोहन कवच विदारे तन ते निकसे रुधिर पनारे ८ दोहा
 फेरि विप्र सात्यकि धनुष काटि तीजिसर मारि लेत सात्यकि हि दुति यधनु मारी गदा
 प्रचारि चौपाई तव सात्यकि सिध चर्म कपाना काट्यो प्रवर ताहि बलवाना १ जानि सा
 त्यकि हि मदन निरा युध दिय करवाल कराल करन जुध २ प्रवर काटि ताहू कोडा
 लो सात्यकि हिरे मूल यक माख्यो ३ सुरक्षित कै सात्यकि गिरि गयऊ प्रवर समर स
 हं मो दित मयऊ ४ हरन करन सुरदुमत है वीरा गरुड समीप गयो तजि तीरा ५ या
 धिराज तव पक्ष चलाई दियो दुजै को सउडाई ई गिस्त्यो विसंग्य विप्र माहि माही
 भयो चूर स्पंद नौ तहाही ७ तव जयंत तेहि जाय उठाई दुज कहूँ जेर थहि चढाई
 ई ८ दोहा सुरछाता सुनिवारिके ल्या यौनि जपितु पास सावधान किय सात्यकि

१ हरिकेसासकिदक्षिनवोरा षडेयोवामरुकुमि
 नौकिसोरा १ निमिजयतप्रवरदुरनधीरा षडेसककेदोहेंदिसिवीरा २
 सुतसंघेवालाई कवहुनजाहुनिकटषगराई ३
 पुनिउडापजुतजाना ४ देउदिसितेताकहुहमकाहो
 ५ असकहिगरुड हिवानहजोरा करिवलकोन्होसकप्रहारा ६
 ववाना गम्यानपसराजवेलमाना ७ तवसुरपासकहोपागजपाले गरुड हिगेज
 सौंआसुहिचाले ८
 राजकोभयो समरादेविमाहि चौपाई मारतदंतसुडफटकारी करतनोदगज
 तिभयकारी ९ वज्रसरिसनषचोचहितेरे दस्योषगेसकुंभगजकेरे २
 कोयेकमहरत भयोभयामनसंगरजयरत ३ पक्षिराजअतिकोपितहोही हन्यो
 पक्षत्रैरावतिकाहो ४ तहोस्वर्गतिजुतसुरराजा गिस्वोधरनिमहंसोगजराजा ५
 पारिपाचयकसेलअनूपा गिस्वोतहोगजजुतसुरभूपा ६
 रुडचढेआयेधनुधारी ७ समहरिकेरिगजअरुगजसाई करनलग्योनूधकरिस
 नुसाई ८ दोहा हन्योहजारनविसिषवरजदुपतिकहंयकवार सकवानहरिकादि
 केपुनिछोडीसरधार चौपाई रनमहंतहाआसुसुरराई
 ई १ तजोगरुड यकपरअविषादा वषीवज्रहुकीमरजादा २ जवजषवासववज
 चलावे तवतवयकपरागरुडगिरावे ३ गजअरुगरुड केरअतिभारा सहिनस
 कोगिरिकियोचिकारा ४ धस्योधरनिधरनीधरधोरा फूदेसकलअंगचहुंवोरा
 ५ तहोगरुड कहंछोडिगोविंदा षडेभयेनभसहितअनंदा ६
 विलाई जाहुहारिकेआतुरधाई ७ त्यावहुटारुकजुतरयमेरो
 रघनेरो ८ दोहा उग्नसेनअरुरामकोकहिबोमारिसलाम कृष्णइंद्रकहंजीतिके
 काल्हिआयहंथाम चौपाई सुनिजदुनंदननंदनवीरा गयोहारिकेअधिकसमीरा १
 उग्नसेनकहंअरुवलरामे कुसलसहितकहिपितासलामे २
 तकुमारा येकदेउमहंतहोसिधारा ३ सुतकोविक्रमनिरषिसुरारी अचरजमन
 महलियोविचारी ४ चडिस्पदनजदुनंदनवीरा धायेजहंवासवरनधीरा ५ पारि
 जातलेपीछेपीछे पक्षिराजउडिचलेतिरीके ६ सात्यकिअजदुनायकुमारा
 गरुडमहंदुतेसवारा ७ कृष्णहिआवतलपिसुरराई करनजुइकहंवलोरिसाई
 ८ दोहा पंगरुडहिगजराजलाषिडसोसकोनहिजाद वासुदेवतववासवैधोखत
 भेसुसक्याइ ९ चौपाई गजडेरातआवतनहितेरो करिहेकेहिविधिजुइघनेरो १
 असेगजमेचडिसुरराई जीतौकेसेअसुरनजाई २ गयैमानअस्ताचलकाहो
 ३ हुनरहोअंगतुवमाही ३ तातेनिसिनेवारिअमलेहूभोरमयेमोकहंजुधदेह

४ तव इन्द्र इतथा स्तुकहिरीन्ह्यो तेहिनि सिमहनेवासतहकीन्ह्यो ५ जववीतीनि सि
 मयोप्रभाता तवजडुपतिरथचदिविष्वाता ई जुधहितवासवकाहेवोलायो सारथ
 चदिरनहितदुतथायो ७ सुरपतिजडुपतिकोसग्यामा होनलरग्योअतुलिततेहिग
 भा ८ दोहा करनेसहाइसुरेद्रकोसुरसेनासवआइ सहआसरथघोरिकेपडीभई
 हरपाइ २ चौपाई तवजडुपतिकोडीसरथार मूदिगयोसुरदखयकवार १ पुनि
 महेद्रकहेवहुसरमास्यो यकयकतुरंगनदसदसभरस्यो २ सोऊतज्योविसिषवहुते
 र मनहुंभीमभटहैजमकरे ३ तिनकहैमधुसूदनद्रुतनासा जिमितमनासतमानु
 प्रकासा ४ पुनिवासवगरुडहिसरमास्यो वासुदेवगजपरसरभरस्यो ५ रथनकि
 यमंडलभटदाऊ निरषिसकेनहिसुरवरकोऊ ई दोहुननिरषिजुडअतिघारा सुर
 नमुनीसनवैगोभोरा ७ तरनीसीधरनीतहंडोली भेदिगदाहदिसानअतोली ८
 दोहा परवतकपिफाटतभयेदूदेदुमनसमूह खौदिवहनखोर्गीसरितगिरेखूक
 केजूहा ३ चौपाई खगेपरानदिसानगजेसा ब्रम्हहूकोतहभोअंदसा १ तवविरचि
 कस्यपहिवालाई अयोभाष्योताहिवुभार्ई २ वासववासुदेवकहंजाई रोकहुजुड
 देहुसनुभार्ई ३ दोहुनकरनकरतकठारा प्रलेहोनचाहतअवघारा ४ तहोअदि
 तिकस्यपरथचदिके दोहुनवीचपरेभेवदिके ५ दोहुनसोअसवैनहिभाषे तुमकत
 प्रलेकरनअभिलाषे ई वेधकरहुअवजुडभयावन जोमानाहमकहंयितुपावन ७॥
 कस्यपअदितिनिरषिदाउवीरा निजनिजधनुउतारिरनधीरा ८ दोहा ईपतिकेदि
 गजाइकेकीन्ह्योदंडप्रनाम अदितिकस्यपहुसुतनकहंआसिषदिनूललाम ४ चौपा
 ई तवकुंडलजेअदितिकरनके हस्योभोमनिजहिसगरनके १ तेकुंडललेकरजडुराई॥
 अदितिकानदीन्ह्योपहिराई २ आसिषदई अदितिसुरमाता कोनुमसमप्रभुज

१४ ३ इंदुकह्योकरजोखिहोरी तुमसौरननकरनमतिमोरी ४ ।
 तुमरमानेवासा मानहुंमोहिआपनोदासा ५ पास्जिातलैअनसिधारे
 ईतवसकहिदेअभयप्रदाना निजपुरकिथोगवनभगवाना ७ सार
 तसमरथचल्योप्रचंडा सोरमस्योतिहुलोकअर्षडा ८
 रिजातधरिपीठि सात्यकिअप्रदुम्नदोउचछेदिरियेंतेहिदीठि चौपाई रेवतगिरिआ
 येजदुराई तहेंतेविदाकि एषगराई १ तीनोंभटवरथचदिसुरदुमधरि जदुनगरीप्र
 २ सुरनजीतिलेसुरदुमकीही आवतहेंमाधवपुरमाही ३ अससा
 निकेसिगरेपुरवासी लियअगवानजाइमुदरासी ४ प्रमुहिनिरषिकियसफलविलो
 चन वास्योतेहिछनमनिगनतनमन ५ पुनिलेपारिजातजदुराई
 लगाई ईनवतजिमानतहांसतिभामा मिलीपियहिहैपूरनकामा ७
 हेंस्वर्गमिलिदा आवहिंतहोलेनमकरदा ८ दोहा जाह
 ह्योमनकाम सोइसुरपतिहरिसौलस्योधिगदेवनमदधाम ईचौपाई
 येकसैनारी आहीयकसंगतिनहिसुरारी १ तेतनेईमंदिरछविछाये तिनमहेंतिनक
 हेंवासकराये २ तेतनेईवपुधारिविहारी सवकहंयकसंगकियोसुषारी ३ विधिसि
 चजाकीगतिनहिंजानेवारवारपदवदनठाने ४ असेकछमचंद्रपतिपाई ५
 भाग्यनजाइगनाई ५ नितनवमंगलमोदहिपूरी कोविभूतिवरनैतिनभूरी ई
 पियेकयेकसहसनदासी तद्यपिकछमपेमरसप्यासी ७
 सेवाजानिनाप्यनिजइष्टहिदेवा ८ दोहा जवनिजमंदिरमेमुदितमाधवकरहिंपया
 न तवआगूचलिलेहिंककुरहिनजाततनभान चौपाई १
 घासननिजहोथनिलावैं १
 हुविलंबसगिविजनडोखावैं निजकरकमलनिचमरचलावैं ३
 जहंथे कुसुमकिरीटधरेप्रभुगाथे ४ अंगरागापियअंगलगवैं
 विलगावैं ५ मनरंजनमंजनकरखावैं विविधिभांतिजेउनारजेवावैं ६
 औरहुवहुसेवकाईकरहिंनिततियचित्तलगाई ७ पियमषचंदवितैसुषसानी॥
 १० ८ दोहा ३ २१ १५

नषष्टितमस्तरंगः ५८ ॥ ॥ श्रीवादरायणस्त्वाच दोहा
 ममेवैदेप्रीजदुराज राजिरहीककुमिनितहांसंजुतसखिसमाज १ चौपाई जोली
 लाकरिविस्त्विसाला रक्षवसजवहरवसवकाळा १ सोरसनहितधर्महिसेतूअग

टेजदुकुलमोदनिकेदू २ ताकेअतहपररुविभारी वरनिसकेकोसुकविविचारी ३
 विपुलकिताकेतनेविताने मुकुतनभालरिसहितसुहाने ४ दीपतरीपप्रदीपता
 भारी मनमयमदनरचितसुषकारी ५ सुमनमल्लिकाभालरभाई गुजिरहेअलि
 सौरभपाई ई भीनीकरफरफरोषनमाही प्रविसिमंथंकमरीचिसुहाही ७ पारि
 जातसौरमितवयारी में मंदआवलि सुषकार ८ दोहा अगरतगरकेधूपकोधू
 मधाममिंछाय सीतलमदसमीरजुतभभरिनकदुतसुहाय २ चौपाई प्रभापूरपर
 जंकसुहाने ३ मदनलजावै १ तामेलसेसेजसुषकावनि ससिकरगोरस
 फेनलजावनि २ रेसमकसनेकसेसुहाये जयवर ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ विहाये ३ तापा
 सोहतश्रीजदुसई प्रियासुसुषनिरषतसुषपाई ४ रिवरुविरुक्मिनिअनुपमरमनी मं
 दमेदसिधुरगतिगमनी ५ बीजतविजएनिरषिसषिकाही रुक्मिनिकियविचार
 मनमाही ई सषीलेति ६ मेरसनसुषअतिरुविहाई ७ सोदसुषको
 नसेहमेआखलैकरवीजनसहितहुलासू ८ दोहा योविचारिसुकुमारितहपियमे
 नहिउरधारि भरिअनंदआतुरउठीतनकीसुरतिविसारि १ कवित नूपुरकेसुरतेसु
 कुमारीमरालनिसावकसोरलजाई अंगकेआभतेहारनमुक्तनहारनहमकेहारवा
 नाई श्रीरघुराजसोकांतिमतीकटिसोकलकिकिनिकांतिकराई वेसवसैमुदरीन
 कोसोभकपानिसौवीजनसेनकोहाई १ दोहा जडितजमाहिरतेजगतजासुप्रभ
 कासअर्चंड सषिकरतेनिजकरकिआवीजनरुविरसदेड कवित सुंदरिकेमुषसु
 दरिसोहिरहीमुसक्यानिसुधारसपागी देशिअमींतसुकंतकोआननप्रेममईदु
 गुनीदुतिजागी श्रीरघुराजकहैसधुलाजसोनैननवाइललीअनुरागी मंदहिमंद
 हिमालय २ नीवीजनबीजनलागी १ अनुरूपहिआयनेरूपअनन्यगती
 निजप्रेमसोपूरेहियो असिरुक्मिनीकोजदुराजवितैपरिहासहिकीवोविचारि
 हियो २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ तिप्रीतिसोप्रीतममंजुमुषेमुसक्यानिकियो विपरीतिकेवै
 नवजात १ नैननवाइसुनायदियो २ दोहा राजकुमारोतुंसुनैममवचना
 निचितलाइ सत्यमानिसोहकीजियेमेरोआयसुपाद चौपाई रूपउदारसुबलहु
 विसाले सोभावंतसरिसदिगपाले १ कामीपरमकामनाकीने तेरीलेनलालसाभी
 ने २ असेभूपअमितकरिवाहै आयेतुवहितकरनविवाहै ३ रुकुमीतुवभ्रातावा
 खारो सिसुपालहिकहदेनविचारे ४ तिनहिनिदरित्साहिवारिलीन्हयो निजस
 मवरविचारनहिकीन्हैया ५ मैजिनभूपनअलिहिदेराई वसैयाउदधिमधिनगरव
 साई ईवैरकियोवलवाननसंगे मथुरातजौनृपासनभंगे ७ औरदुयहजगरी
 तिसदाकी सुनहिसत्यगुनिमृगुदिसुवाकी ८ दोहा जेवनितनकेविवसनहिअरु
 अविदितआचार वरितिनकहैजोषितसवैपावहिसोकअपार चौपाई निर्धनहो

निर्धनप्रियप्यारी धनीनराबहिसुरतिहमारी १ निजधनकुलवयरूपविभूती
 है। हिसमानसकलकरदती २ तिनसोआहमित्रतजिगू उत्तमअधमअवस्थअजोर
 ३ सोतुमनेकुविचारनकीन्ह्यो गुननहीनमोकोवरिलीन्ह्यो ४ मोहिप्रससहिह
 यामिपारी तामेभूलिगईसुकुमारी ५ तातेअवहूँवेगिविचारहु निजसमभूपति
 यासयधारहु ई उभेलोकजामेवनिजावै जगकविकुलकीरतिकुलिगवै ७ जरा
 संधसालौसिसुपाला इतवकआदिकमहिपाला ८ दोहा रुक्मतिरोबंधहूतिन
 मिलिमान्योदोह कारनविनमारनचहेमोहिकुटिलकरिकोह चौपाई जेभूपति
 वीरजमद्वारे आयेकुंडिनरुकुमहकारे १ करीप्रतिज्ञाजोरिसमाजू नहिआवा
 नपेहैजडुराजू २ तिनकेगर्वगिरावनहेतू तोहिल्यायौतिनजीतिनिकेतू ३ मोकोन
 हिइनतककुकामा इस्त्रीअर्थपुत्रतनधामा ४ पूरनकामआपहीमाही पावतहो
 आनंदसदाही ५ सबमेरहोसमानसरई निःकियअहोजोतिकीनाई ई चारिवा
 हुनहिसुंदररूपा भूपनअहेभूतहैभूपा ७ ततिअवनहिकरैविचारै जहमावैतहो
 गिसिधारे ८ दोहा तुमतोसुंदरिगौरतनमैहोँस्यामअकाम होतिमित्रताजोगमेसु
 दरिवरसमवाम १ प्रानहुँतेप्रियमानतीरही आपनेकाहि हरिवियोगमेरोकवहु
 कहैछनहुँमाहि २ अकउवाच तासुगरवगंजनहितैविमनहिसेजडुराज मौनभ
 यकहिकदुवचनसध्यसधीनसमाज ३ कवित देवकीकिसोरकोकठोरवैनप्यारीक
 नघोरजोरमानोभयौअसनिकोपातहै चौकिचहुँवोरचितैस्वप्नहीसोगुन्योचितैसु
 न्योकवहुँनअसीअहितैकीवातहै भाषेरघुराजभारीभीतिभरीमामिनिसेरोदन
 करनलागीसोकनासमातहै छनगासिरातथहरातगातवारवारवातकेससाता
 जैसेकदलीकंपातहै १ कज्जलसहितदृगजलतेउराजनकोअंगरागकुंकुमकेवे
 गिघोइडास्योहै दुषकदुवैनतेविभीतिसागसंकामानिगरोभरिआयोउरसाकअ
 तिथास्योहै भाषेरघुराजपसेकरनतेकंकनहुँभरेकेतेकुसुमजेकेसनसमास्यो
 है बारवाररोदैतहानषनितेषोदैमहीमानोमोगेविवरप्रवेसकोविचास्योहै २ दे
 हमेप्रसेदछायोआपिनमेआयोअबुसिरकोनवायोमनमहामोहपाग्योहै कू
 ईसिथिसाईधीरताईसोपाईतहाँकहेनासिराईदुषज्वालजालजाग्योहै भाषेर
 घुराजरुक्मिनीकीपानिपंकजतेवीजनगिस्योहै मानोअतिअनुराग्योहै परिकैसु
 पायजडुरायजूकेविनैकरिरुक्मिनीकेहेतआसुअमैदानमाग्योहै ३ दोहा अति
 कठोरसुनिवचनश्रुतिपीतमवदननिहारि घूमिभूमिमेगिरिपरीरुकुमिनिमुठि
 सुकुमारि १ निरपिप्रभवधनप्रियाहरीससखियजानि करुलानिधिभगवानेक
 करुनाभईमहानि २ कवित भूरिआपेललकेदृगैअसुवागयोभूलिहसीकरिवोछ
 नमेपरजेकतकूदिकेआसुतहोभयेआपोदुषीअतिहीमनमे रघुराजकहैद्वेमुजानि

तेनाथउठायायलियातममे यकपानिसेके ससवारीहनेयकपानिकेफेरता
 आननमेपुनः १ प्रानप्रियाकीपरेविदसापरजकतेवेगिउठेगिरिधारी धान्यउठा
 यईलउरलायदयानिधिदीठिदयाकीपसारी आसुनपोछिदियेयकपानिसेके
 यकपानिसेके ससवारी वारीहवारोविंदगुनेतियफासीमईयहहोसीहमारी॥
 २ दोहा प्रानप्रियाकेप्रानपतिपोछिनेनअसुवानि समुभयौवहुभातितेवैनसप्री
 तिवपानि १ चौपाई श्रीभगवानउवाच हेरुकुमिनिनहिहोइदुधारी हमतोहंसीक
 रीसुकुमारी १ तेमानिसतिराजकुमारी मोहितनमनधनहुतेप्यारी २ जोपरतेअ
 नन्यअनुरागिनि तुवसमाननहिआनसोहागिनि ३ सुनेजोनमेकहैयोविचारी
 तुवसंजोगमोहिसवदिनप्यारी ४ विरहदसादेवनकरिकामा सुननकोपकेव
 चनललामा ५ फूरकतअधरभुकुटिअतिवामे कोपकटासवरनल्लविधामेई
 यसवकलाछषनकेहेतू करीहसीमैवैठिनिकेनू ७ दुषितहोइमहिककुमनमा
 ही ममवियोगकवहैतोहिनाहो ८ दोहा परमलामयहहैलखीगहवासिनकोनि
 त प्यारीसंगपरिहोसमैजामजातमुदचित १ श्रीशुकउवाच चौपाई पीतमवचन
 सुनतसुकुमारी तजीत्रासपरिहोसविचारी १ करिकटासजुतलाजमदहंसि का
 ह्योकंतसोवैनमोदरसि २ श्रीरुक्मिनिउवाच सुनहुंविनैममराजिवनैना अहैस
 सजोभाषेहुवैना ३ हमनहितुवसमानजदुनाथा कहलधुतियकहंविभुवनना
 था ४ जोगीजनतुमकोनितथ्यावै लोभीजनमोमेमनलावै ५ कह्योजोतुमवैनु
 पनदेगई सिंधुमहिमहूरहैयालुकाई ई सोकसत्यअहैजदुराई जनगुनरूपभू
 पभयपाई ७ अतरजामीरूपसदाही सोवतहोहियसागरमाही ८ दोहा जौना
 कह्योहमवेरकियवलवाननकेसंग सोचअहैजदुराजसोसुनियेसकलप्रस
 ग चौपाई जिनकेइंद्रीगनवलवाना तिनसोवैरकियोभगवानो १ कूंडिनुपासनहं
 मइतआयो नहिकौतुकजोप्रभुतुभगायो २ तजहिभक्ततुवविभुवनमोगू आपुता
 ज्योतोकौनअजोगू ३ जौनकह्योममअविदितमोरग सोसवसतिअहैयुतिपा
 राग ४ तुवभक्तनपथकोउनजाने केहिविधिकोरावरोवयाने ५ कह्योजोहमलौकि
 कनहिजाने सोकसाचहिआपवषाने ई तुवजनचरितअलौकिकअहहो तुवच
 रिवलौकिककिमिकहंहो ७ जौतुमकह्योअहैधनहीने सोकसत्यसुनहुंरसभीने
 ८ दोहा सुरपतिधनपतिसैलपतिवानीपतिसुरसर्व लैलेओरिनतेसवल्लिअरपै
 तुमहिअगर्व १ चौपाई कह्योजोनहैदीनपियारि सोकसत्यहैनाथहमार १ जे
 तियसुतधनतजिवनजाही तिनकोतुमप्रियहोइसदाही २ कह्योसत्यनहिधनी
 भजवहै धनमदअधनतुमहिलषतहं ३ कह्योजौनवयवससमाने उचितया
 हसोसतिहमजाने ४ सवपुरवारथमयसुफलोत्ता तुमहिआदिसवतजहिमहा

त्मा ५ तिनसोतुवसंवधुचितहे सुषदुषभोगिनते अनुचितहे
तभिषारी सौकभायो सत्यविहारी ७ मननसीसमुनिगर्वविहारी
जडराई ८ दोहा

चौपाई

१ सोनहि सोहत सुष हिरावरे मोहि छिपोय ल्यायिन सावरे २
धनुषटंकोरी ल्यायि मोकि करिवर जोरी ३

तिडरन हिसागे

५ सोऊकह हुन जानि मुरारी तामे विनती सुनहुं हमारी ६

जजाती तजित जिराजि विभौ बहु भांती ७

पावत है ई चगाथा ८ दोहा

चौपाई संतत संतत प्रसंसत जाके

१ सदा किये जहूर माने वासु २ सोतुव पदक मल सबासु ३

भजे और कहें कौन अभागी ३ तांति मै सध भांति विचारी

४ जगदात्मा जगदीस मुरारी

रे रहै सर्वदा सुषदुषनेरे ७

याला

प्यारी विनै हमारि चौपाई जे भूपन के आपवषाणे परवि डाल दृष स्थान समाने १

वै भृत्य सरिस सेवत सुष जे वै ३ लायौ उपर चामन धरो मै
तामे कृमा विटपित्त वात कफ साने जीतहि मृतक सरिस दर साने ५ तुव सरोज पद
गंध विहाई भजहि जेति यत्र सपति मन लाई ६

साजु भारानित दोवै ७ जौन नाथ यह मेहि सुनाई

दोहा आतम रत अति सेन रत मोह पै चड भाग

ग १ दासन के सुष देन हित लीला करि जडु नाथ

सनाथ २ चौपाई जौन कह्यो तुम यह जडु नाह अवहं निज सम नृप के जाह १

मधुरि पुविने हमारी नहि अ सत्य यह वात तिहारी ३

वसि लाक महं करहि कुमारी ३ जिमि अवा सल्वहि मन दीन्ह्यो

हरि लीन्ह्यो ४ पुनिसाल्वहि पहे वाहि पयायो सोध परति यगुनि तेहि नटिकायो

५ रायौ ता सुहरि जन्म दृष्यो हा सुनी कथा दहन सुष गाही

री तेनि तन ववर रहै हि मुरारी ७ तांतु कुल दाना रिन वरही जे नर उभै लोक सुपन रह्यो

८ दोहा सुनिरुकुमिनिकेवैनप्रभुबोलेमृदुमुसक्याय कहैजोतूलहिअसवचननौको।
 कहैवनाय चौपाई सुननहेतयहराजकुमारी मैतोसौयहहंसीपसारी १ तेतेजोतुम
 उत्तरदीन्ह्यो सोसवससमानिमैलीन्ह्यो २ जेकामनाकरहुमोहिमाहीं मोक्षहेता
 तुवहोहिंसदाही ३ पतिपदप्रेमपतिव्रतप्यारी लख्योतोहिमहमैअतिमारी ४ जद
 पिकरीरचिवचनउपाई तदपिनतुवमतिचलीचलाई ५ जदपतिसुषहितमोहिभु
 जही तेकामीसंसारनतजही ई जेजनमोहिसंपतियतिपाई मागहिविषयभोगस
 मुदाई ७ तिनकोमंदभाभ्यअतिजानो अवसिनरकगामीपहिचानो ८ दोहा करिअ
 तीतिप्यारीजवन कहैपीतिजुतवैन कुटिलतियनओषलनकोअहैकठिनताअन १
 चौपाई पतिव्रतातोहिसमहेप्यारी मोहिनहिंनिभुवनपरतनिहारी १ जेनूपतुम
 विवाहकेकाले आयेअगनितवोजविसाखे २ सुनिममकथातिनहिंयरिस्यागी
 मोदिगदुजपठयोअनुरागी ३ हरिलेआवततोहिसुकुमारी रुकुमीतुवभ्राताघा
 नुधारी ४ सखोनर्मदापारहिआई बहुविधिमोपेविसिषचलाई ५ तहंतैरेदेधा
 तसुकुमारी दियोकाटिस्पंदनसरमारी ई नासुआसुअसिचर्महिकाटी बैकरवा
 लताहिपुनिडांटी ७ बंधनकरिसिरसुंडनकीन्ह्यो तामेतुमननेकुचितदीन्ह्यो ८ दो
 हा मेरेप्रेअतिपीतिकरिआनेदअधिकवढाई मेरेगृहगमनीललीनिजकुलसुधिधि
 सराई चौपाई पुनिअनिरुद्धविवाहहिमाही गमनहिकियोभोजकटकांही १ तहावि
 वाहअतमेप्यारी कलिंगरुकुमसौगिरावचारी २ जवानपेलनजानहिंरामा तानेवा
 गिवालावहुधामा ३ चौपरिरचहुविजेकेहेतू वैठहुमोहिजतसुभटसमेतू ४ सुनि
 रुकुमीसठतैसहिकीन्ह्यो अपनेमरनहेतुमनदीन्ह्यो ५ ममभ्राताकोवेगिवाला
 ई पेलनखग्योपरमसुषपाई ई जीत्योरुकुमीप्रथमहिंवारा पुनिहैवाजीवलहुवदा
 रा ७ तवहंरुकुमकहभेममजीतौ यूँछिपचसोंकरहुप्रतीती ८ दोहा कलिंगराजत
 वअसकह्योजीत्योमीअकुमार वलपेलननहिंजानतेगायचरावनहारचौपाई।
 भईतहा तवहानभवांनी कलिंगराजयहंमृषावषांनी १ कलिंगराजतवदेत
 दषाई सभामध्यसठहंस्योठठाई २ तववलरामभ्रातममकोपे रुकुमवधनको
 अतिवितवोपे ३ अंमृउषारिताहिहनिडास्यो औरहुसुभटसमूहसंधास्यो ४ वला
 हिविलोकिकलिंगजवभाग्यो तववलताकिपीछेलाग्यो ५ दसयकदमपकरिते
 हिलीन्ह्यो परिचमारिसुषविनरदकीन्ह्यो ई तैलैपौत्रवधूहरपाई मेरेसंगडारि
 कासिधाई ७ येतेहुपैतुमकहनहिंमान्यो मेरेप्रेममोहचितसान्यो ८ दोहा तुमउ
 निनिअसगुननिमोकोलीन्ह्योजीति तुमसमनहिकोउकरहिगीमोपरपीतिव्रती
 तिचौपाई पठयोदुजममिलनेहेतू सोसंदसकहआइनिकेव १ करिहोविलमा
 जोआवनमाही तौमोमिलिहोजीवतनाही २ अरयोनिजतन तुमहिंमुरारी नि

भुवनसन्नोदगनिनिहारी ३ अथैवचनतुवैमुषजोगू अहेनचैरेनईसनिपोगू
ताकोकरिवेप्रतिउपकारो मेरोमनसवविधिसौहारे ५०
रहोसराहततुवजसगावत श्रीशुकउवाच ६ यहिविधिरुकुमिनिकोसमुम्भार्द
७ सोऊअतिआनंदहिपाई
इहोहा यहिविधिवहुविधिर चतनितरुकुमिनसंगविहार

८ दोहा श्रीशुकउवाच
येकयेकरानीकेभयेदसदसप्रवलकुमार
तिनमेजोनआठपटरानी तिनकेसुतमेकहोवधानी १ चारुदेससूदत
चारुतन चारुमइअरुचारुचइभन २ चारुसुचारुविचारुहचारु
वलकुमार ३ दसयोजेष्टप्रदुम्नप्रवीरा नहिविभुवनजेहिसमरनधीरा ४
नुचैरस्वरमानू
हुप्रतिभानू सुजसकर ई येदससुतसतिभामाकेरे होतभयेसववलीचनेरे

वसुमानियेजामवतीदसपुत्र तिनमेजेठोसाम्बुभैविकमजासुविचित्र १ श्रीरवेइअ
खुसेनवसुवेगवानविषआम संकुकुतिवसुदसकुवरसत्याकेवलधाम २
दयसोमकसुभटयेकलभइसुवाहु दसपूर्णमासहठमाजमुनासुतनरनाह ३
राजितसहवोजवलमहासकितनुमान

४ वास ५ ब्रह्मदेसेनप्रहरनसुजयअरिजितरुजितवीम
सुतवलधोम ई दीपमानअरुताम्रहृतपतादिकवलमान
केभप्रभुतनयअमान ७ चौपाई रुकुमवतीजेरुकुमकुमारी
विचारी १ जुरेसकलभूपनितहेजाई कमाहरनमनहिलखचाई २
मकुमारा रथचढियेकहितहोसिधारा ३ सवभूपनकेदेषतमाही
लियोतहोही ४

५ वमवतीकेभयोकुमारा ६
सोअहसहसतियानिकुमारा ७
भाती ८ दोहा अवसुनियेकुरुपतिकथाश्रमननसुधासमान पटपुरमेदानवन
कोजीसोजिमिभगवान ८ चौपाई
जाग्यवल्लकोसिप्यसुप्यारो २२६५

वहुकेरो पढैयेकसंगसास्वधनेरो ३ येकसमेतकिावसुदेवावेगिवोलायकिरोवहु।
 सेवा ४ कीन्हीविनयजुगलकरजोरी करहुवाजिमषदुजवदिमारी ५ तववोल्मोदुज
 अतिसुषपाई अस्वमेधकरिहौचितलाई ई असकहिमनहिविचास्योभूपा पा
 रिपात्रजहंसैलअनूपा ७ आवर्तागंगाजहंपावनि करौजायतहंजत्रसुहावनि ८
 दोहा मागिविदावसुदेवसोंअसोमनहिविचारि पारिपात्रगिरिकहंचल्योलेसंगमे
 निजनारि चौपाई रहीपंचसततासुकुमारी तिनहुनकहंसियसंगहकारी १ जायसै
 लमहंदुजविनदेभा विधिजुतकीन्हीजाजग्यअरंभा २ तहौजुरेसिगरेमुनिराई ब्रं
 म्हदत्तसुषसासनपाई ३ जाग्यक्लकअरुहमपितुआसा जेमिनजाजलिसुतपपा
 कासा ४ मुनिसुमंतअरुदेवलआदिक आयेसकलधर्ममरजादिक ५ ब्रंमहदत्तत
 वदत्तपठायो वसुदेवहृदेवकिहुबुलायो ई ब्रंमहदत्तकोसासनपाई वसुदेवहृदेवा
 किसुषछाई ७ ब्रंमहदत्तकेनिकटसिधार भयेमुदितमनमुनिननिहार ८ दोहा
 कियेवासवसुदेवतहदेवकिजुतसुषपाय दीन्हधनवहुमुनिनकहंसोदरपुदा
 सिरनाय चौपाई ब्रंमहदत्ततहंदुजवडभागा लग्येदेनदिवनमषभागा १ तहौसो
 लनीचेव्रतिनेरो षटपुररह्योदानवनकेरो २ रह्योनिकुंभदैसवलवौना दानवा
 साठिहजारमहाना ३ ताहीसमेनिकुंभपठायि दानवचारिविघ्नढिगआये ४
 ब्रंमहदैतसोरोषितभाषेकहौनिकुंभभागतुमराषे ५ अैसहृदियोनिकुंभनिदेसा क
 हियोदुजसोंयहसंदेसा ई षटपुरानिकटजग्यदुजकरिकै सिद्धकीनचहहमहि
 निदरकै ७ दैतनलघुतासुरनवडाई दुजकहंउचितनपरतदेषाई ८ दोहा जो
 नहिंदेहेभागदुतोयहनिहचजानि हंमवाकीहरिलेंदगेकन्यापंचसतानि चौपाई रा
 थोजोमषहितधनजोरी सोसवआदलेंदगेछोरी १ ब्राम्हनजग्यकरननहियेहे॥
 जानहिंजग्यभागमोहिंदेहे ब्रंमहदत्तसुनिदानववेना वोल्मोभीतिमानिभरिनेना ३
 जज्ञभागअसुरननहिंजोगू यहविरिकोअहेनियोगू ४ पूछहुसकलमनिनका
 हंजाई जोमुनिकहेतोलेहुंमगाई ५ कन्याजिसतपंचहमारी तिनकोराव्योमनहिं
 विचा री ई अंतरवदीविघ्नकोही देहुंसुतामिसकलविवाही ७ कैसैलेजैहोवर
 जोरा रक्षकहैंवसुदेवकिसोरा ८ दोहा ब्रंमहदत्तकेवचनअसंसुनिदानववेचारि
 जाइनिकुंभसमीपमेदीन्ह्योसकलउचारि चौपाई सुनननिकुंभकोपअतिक्री।
 न्ह्यो सकलदानवनआयसुदीन्ह्यो जग्यमंगकीजेतुमजाई ल्यावहुकन्यासक
 लछडाई २ मषसालासवदेहजाई बांचहुदुजकहंबांविनहिंजाई ३ इतेदानवना
 विघ्नडेराई भूपनदियनेवतापठवाई पांडवकौरवमालवभूये दैतवकमागचेअ
 नूपे ५ रुरुकुमीअैसिसुपालहकोही दुपदविराटजयइथपाही ई साल्वसत्यस
 कुनिहंदलवंदा भूपअवनीविदनुविदा ७ औरोसवधरनीकेराजन वोल्मोविघ्न

रोहा भूपन आगम जानिके नारद कियो विचार
जाति होइ संधार चौपाई

१ । तुम को चाहत र नहिं हरायो २

हैं विधि अव मेरे दुहुं वतारि ३ पाँचहु सत कन्या दुज करी

४ देहु वौं दि भूपन चलवारे तो सब कहैं अवसितुं मारे ५

दीन्होते सहि भटन निदसा ६

आये ७ मध साला सब दियो जराई फेरि जग्य पात्र समुदाई ८ रोहा

न्योह सौं ब्रह्मस्त कहैं वौं धि देव कि आवसु देव को राख्यो धाम हिं धौं धि

कार करत दुष पाई मध करत दुज गयि पराई ९ मानि नि कुं भभीति सुर भागे

नहिं सके जुहु भय पागे १०

ई ३ तव वसु देव कह्यो दुष लाई जाहु द्वारि के दुत मुनि राई ११

री

रे ६ सुनि वसु देव वचन रिषि राई कह्यो लाई होइ दुत हिं लेवाई ७

महं जाई जदु पति सों सब धरि सुनाई

दुत हिं वोलि प्रदुम्न को भाष्यो सारंग पानि चौपाई

सहित जो जियौ सुरसा २ प्रमद

विघ्न न पग महं वधन डारे कै द कियो पितु मातु हमारे ४ पाँचहु सत जो विप्र कुमारी

लेग्योति नहिं सठ भारी ५ जननी जनक दुव धन के रो मोहि नैत तो सो वधन रो ५ जेना

नोक न्याहरन विषादा

न्यन डेर हुन मन मे ७ हरि सुत विहसि कह्यो कर जोरी आप प्रताप वात यह्योरी ८ रो

हा धौं कन्य नर सनहि को मा के हात निदस

देस चौपाई कि धौं पितामह पितामही को वधन छो रि देहुति नही को ९

वोले मुसक्याई जव ल गिहं मन हिं आगै धाई २ तव लो करि को निहूं पाई कन्यन को

रस हुत हं जाई ३

अंतर धाना मायावी अस किय निरमाना ५ रस्यो पाँच सें सुता सुहाई राषि दियो नि कुं

भग्न जाई ६ पाँचहु सत जे विप्र कुमारी हस्योति नहिं माया पट डारी ७

साला माही राख्यो दुज वर रह्यो जहाँ ही ८ रोहा जत नि कुं मदान वसवै जान्यो नाहिं वरिष

मायावी जो करत भोज दुपति को प्रिय पुत्र

न पुत्र महं सब ही ९ तव दुज जो धन नृप अमि मानी कियो मंत्र सब मंत्रि न आनी २

सासन को ही भाष मंडो नहिं क पदुत हाही ३ पाँचहु न कहैं लियो वलाई

वैनत हो दुज जो धन भाषे कह्यो मंत्र जो जिय गु निराषे

दतदुजनेवतपठा यौ याकोकसविचारमनआयौ ई किधौउचितहेजावतवौहौ किधौ
उचितगमनवतहनाही ७ भीषमदेवतहौअसभायौ कहेदेतजोमिसुनिरायौ ८॥
दोहा ब्रम्हदत्तकीपंचसतसुताहुल्योदनुजैस तविदुजपठयौडरोनेउतासबैनेसा
चौपाई देवकिअरुवसुंदरहुकाही असुरकेदकियमषगहमाही १ ततितहज
दुवसीजैहै कृष्णमातुपितुअवसिखडैहै २ जदुपतिआगमसुनतनिकुंभा करिहि
अवसिआतुरअसदभा ३ लेदहिधनदेतुमैलुमाई जदुवासिनसंगजुडकराई ॥
४ ततितउचितनजावतहौहौ वैगैचुपकैमिजगहमाही ५ विदुरद्वेनकृपमंत्रप्रवी
ने भीषममंत्रहिंसमतकीने ई तहंदुःसासनसकुनिप्रवीरा बोखेवरकरिगर्वगो
भीरा ७ यौचहुसतदुजसुतासुहाई औरहुमनिगनधनअधिकारई ८ दोहा अ
पनीकरनतनहौहौजोहमकोवहदेय तौसहोयकरिबोउचितजुधजसकोनहि
लेय १ चौपाई सतपुत्रतवकह्योप्रकोपी जदुवसिनजीतनमहचौपी १ भलीक
हीसकुनिहंदुःसासनयहिविधिकीजेजदुकुलनासन उचितजदपिनेहिदानवय
क्का तदपिजुडहितगमनवचक्का जदुवसीनपहुकुमनमाने अपनेकहंसवलेवड
जाने ४ जदपिसुजोधनदियवडवीरी तदपिनजोनहिआदिभिषारी ५ बह्यौग
र्वजदुवसिनकेरे सवदिनतेकरुकुलकेचेरे ई तवभीषमककुह्योरिसाई करन
तोरसठतानहिजाई ७ करहुवेरकसअर्थपराये जदुवसिनजीतनमनलाये ८ दो
हा जदुवसीकीन्हौकहाकरुकुलकेअयराधवीनाहितविनकाजकतकीजतुको
पअगाध चौपाई जदुवसिनजीतवजुधमाही जौनहुसहजसवैतुमनाही १ पर
ब्रम्हजदुपतिभगवाना तिनसौवैरनहैकस्माना २ जवअसभीषमवचनउचार का
ह्योकरनकेद्रगअरुनारे ३ तुम्हरेतौनजुडकरवाक जदुवसिनकहंसदाडेराऊ
४ बूढेभयेभईमतिभोरी आपुर्दार्यरहाअवचोरी ५ जदुवसिनकीवहुचपलाई ॥
सोहमसाअवनहिसहिजाई ई तवदुरजोधनगिराउचारी करनकह्योतुमवातवि
चारी ७ जोमानहुसलाहसवमेरी षटपुखलहुकरहु नहिदेरी ८ दोहा भलीव्याजयहदे
गईदीन्ह्योदद्वनाय जदुवसिनकीकीजियेअवसिपराजैजाय चौपाई हमरेगो
मनतसवनपजैहै जदुवसीअववचननपैहै १ जहौभीषाद्वेनहुवलवाना करन
पाचारजमतिमाना २ जहँअरजुनगाडीवहिचारी भीमसिनतहमदाप्रहारी ३ तहन
हिसकाहोनपराजै होहिसकजोसहितसमाजै ४ जदुवसीकरिहैनलराई बालक
सकैनसैलवठाई ५ तवभीषमबालेमतिमाने तुमअपनेवलफिरहुभुलाने ई ॥
कुडनृपनजीसौसंगोमा अवैवीरसौपसोनकामा ७ जवचैहैहलमूसखधारी त
वकोजुरीससंधनुधारी ८ दोहा अविनदेयोरुत्तसुतजासुषडमहिनाम जाको
समदसरनहीरिपुजेतासंगाम चौपाई अवैसुन्योनिहिसारंगसारा जौनपुरदस्को

राषतजोधनुगर्वगरूरा ३ गहवैठेभाषहुमनमाने
४ करहुजौनतुमकोअतिभावै चलहुजहांतुम्हरेमनआवै ५
स्निहोतहैआजू करवनवैरउचितजदुराजू ईहमनुम्हरेआश्रितकुरुनाथा
तेवलवतुम्हरेसाथा ७ तहैलषवसंवकरतमासा

दोहा असकहिभीषमगहगयेद्रानविदुररुपजुक्त

हमतौहरिकेहाथविकाने दूजोषभुमनमैनहिमाने १

करिहैंसोजोआयसुदेहैं २

३ इनकीसदकिरियहरीती

४ जानदेहुअबनाहिंबुलावहु इनकीकंकुनसंकमनलावहु ५ पांडुसुतना
कीवदिरनजाई देहैंसरभेपांचचलाई ईबोलेकरनतहारनधीरा साजहुसैनवलहु
कुरुवीरा ७ उतैपांडुनंदनचडिस्नंदन गयेद्वारिकोजहैं जदुनंदन ८ दोहा ९
दसअशोहिनीसाजिइतैकुरुनाथ पदपुरकोगमनतभयौलेवहुभूपनसाथ १॥

चौपाई संजैविदुरेअंधनपतीने रहेहस्तिनापुरदुषभीने १

वाई औरहुनृपसवसेनसजाई २ गयेसकलषटपुरहरवाई सुनिजदुबंसिनकेरि

अवाई ३ तेदसअशोहिनिमगधेसा येकअशोहिनिरुकुमसुवेसा ४ कोउयकको

उहेकोउत्रेचारी इमिअशोहिनिभूपसमारी ५ कियेजायषटपुरमहेंदरा सवके

सीसकालकरफेरा ई सवभूपनकीसुनतअवाई तहैनिकुंभदानवसुषपाई ७

जमंविनकहदानवकेदू पठयौकुरुपतिपहंनिजहैदू ८ दोहा ९

लिकहयौवचनकरजोरि ककुनिकुंभविनतीकरी सोसुनियेप्रभुमारि चौपाई

रहुसहायमारिसवभूषा लेहुपंचसतसुताअनूपा १

ना कीजेअसविकमवलवांना २ जदुपतिपिताछोडावेंनआवै

नहिंजावैं ३ औरहुजेजदुवसीअहैं तिनकोदौरिदेससवयैहैं ४ ५

गमहेधनुचारी सवैमातिहैंमलियोविचारी ५ करनसुजोधनसकुनिदसासन

देतभेसुनिदानवसासन ईमागधदंतवक्तसिसुपाले सलसाखविदुरथहुकरा

ले ७ घृष्टुमजयद्रथपाँही दुपदविगटसुसरमाकोही ८ दोहा ९

१० ककुमीअरुभगदतकोआमोनिजडिगमाहिं चौपाई ज

लागिगईसोभितदस्वारा १

सवभूपनसौगिराउचारी २मंजीचारिनिंकुंभपठाये विनैकरनमैरेडिगआये

देसदेतसतपंचकुमारी औरहुगनिगनहैधनभारी ४ सवसौमागतकरनसहाई

जदुवंसिनकोखगीलराई ५ तामेकहाउचितहैभाई सवभिलिमाकेदेहुवताईई

जोममसमतजाननचाहो तोसुनियेसिगरेनरनाहो १ जदुवसीअवहीकेवाढे
सवसेहोतसमरमहंछादे ८ दोहा कियेवैरसवननृपनसौसवकेहेदृषदनि अप
नेकहंसवतेअधिकमानतहैवलबांनि चौपाई हंमरेधरमहंकरहिंविरोधा मिलि
पांडवननटथाकरिकोधा हरहैखयंवरमाहकुमारी जगमहंजाहिरहैविमि
चारी २ ततेभलोजोगपरिगयऊ दानववसुदेवहिधरिलयऊ ३ कीजेसवैनिकुं
भसहाई मारहुसवजदुवसिनधाई ४ जववैपितेकोडावनआवै तवजोमफिरि
नहिवैचिजावै ५ सवजुखिरआजुखैलीजे जदुकुलजगमिरहननदीजे ई अव
सिपांडवनकोमैमरिहौं कुलकलंककोककुनहिंडरिहौं जदुवसीकुमतीसना
अइहौं सवकेइगसिकतासमगडही ८ दोहा लैहोजानहिंवेरअवतौपछिते
हैफिरि कवहुंनपैहोअससमेकहोसवनसांटेरि चौपाई सुनिदुरजोधनकेरा
निदेसा कोपिनरुखोदहंनगधेसा १ हमतौहारेसत्रहिवारा ततेजुधकोअव
सिविचारा २ कौनिहुभांतिहरिहिधरिपाऊं तौसरीरकोसाकमिटोऊं ३ वैखेत
वरुक्मीसिसुपाला वंचिनजानपैहैगोपाला ४ करिनिकुंभकीअवसिसहांई करा
वजुइयहउचितदेपाई ५ औरहुसवननृपसंवतकीने जुइकरनकहंसवचितदीने
ई तवभीषमपुतिगिरावचारी काहिलैवसववलहिनिहारी १ मंत्राहैकरतवीति
दिनगयव अत्ताचलहिअस्तरविभयऊ ८ दोहा तवनिजनिजडेरागयेभूपसवै
वलबांन जदुवसिनसौजुधकरनकीन्हेसवैप्रमान चौपाई उतपांडवद्वारावति
आई सभामहिहरिकहंसिरनाई १ जथाजोगमिलिकेसवभाई बैठेसभासकलसुव
छोई २ कुसलप्रस्त्रपूछ्यो जदुनेदन तवकरजोरिपांडुकुलचंदन ३ कह्योमोदजल
दृगनवहावत कुसलनाथतुवदरसनपावत हस्तिनपुरको सुनहुहवाला दुरजो
धनकियमंत्रकराला ४ दानवयेकनिकुंभमहंनाना सोतुमसौरनमनअनुमाना ई
तासुबोरदुरजोधनधाई गयौनाथसवननृपनलेवाई १ चलनकह्योहमहंकहंस
गा चाह्योजीतनजदुकुलजंगा ८ दोहा तवहंसंतासौरसिकैलेनिजचारोभाय द
रसरावरेकोकरनआयेआसुहिधाय चौपाई धनहं धामधरनीपरिवारा लाग्य
तुमसौनाथहमारा १ कैसेजोयआपअरिवारा अमछिडिविषभसहिधारा २
तवजदुनेदनगिरावचारी जानीसिगरीदसाहमारी ३ असकहियांडवसंगलेवा
ये उग्रसेनकीसभासिधाय ४ सवजदुवसिनतहैबोलाई मंत्रकरनलागिजदुरा
ई ५ उग्रसेनप्रथमहितवबोले अपनेउरकीआसेबोले ईदेवकिअरुवसुदे ६ उग्र
हौं कियोनिकुंभकेदमषमांही १ हैनिकुंभदानवपरचंडा दीन्ह्योसुरजुतसक
हिंरंडा ८ दोहा वज्रदुगड्योनतासुतनविनअमलियदिविजीति लुकेरहतलो
कनअममानितासुअतिभीति चौपाई महदिवकोहैवरदानी नीनरूपधारिवल

१. धानी १ अहै अवध सुगसुरतेरे २. तेऊहैं अति सैवखवांना क
 रहि अकास अकास पयाना ३
 ४ सोदानवकी करन सहार्द गयो तहो दुर्जोधन राई ५
 रा कृपदुःसासन सकुनि प्रवीरा ई कुरुकुल सिंगरो समिटि सिधारा ६
 य और अयारा ७ संगरत हा भयामन होई दानव सो जुरि सकीन कीई
 ताते मेरे मन असा अवि आप सहित जहुँ दल नहि जावै
 दानव को वह विधिस मुभाई २ देव कि अरु वसुदेव को डाई ३
 ई ३ सब भूपन को करि सतकारा ब्रम्ह दत को जग्य प्रकारा ४
 दुनाथा होइ जुह नहि भूयन साथा ५ अैसे मेरे मन महँ आवै
 ई द्रगन होत तुव दरसन वोढू लागत वज्र सरि सहिय चोढ़ ७
 समजाही तुव दरसन विन द्रग विलखौ ही ८ दोहा
 को स मुभाय पाँचौ सत वेकन्य का दुज कहै देव देवाय चौपाई
 नत जदु राई कह्यो नक कुदी न्हो मुसक्याई १ तव वोलेवल भद्र प्रवीरा सुनहु
 वचन भमन पमति धीरा २ भई आजु लोअ सकहुँ नाहीं पुनि विसेषिय हिज दुकुल
 माहीं ३ पिता कै दसुनिकै निज कानै वैठर हवगन हमाहलुकानै ४
 हरनहुँ सुनिकै करवन जुह भीति मन गनिकै
 तमाहि को ताहि समाना ई भूपति सैन जो नजुरि आवै रहै अनै किमिताहि डेराई ७
 हैनिकुं भजय पिबलवाना साठि हजार हदैस महाना ८ दोहा तद्यपि भयक कुलग
 तनहि मेरे मन हिनरे स दानव वै करिहै कहाक सनहि देहनि देस चौपाई
 विधिसंकर संग ता विसेषि जीतवह मजंगा १ ये कौरव है कैतिक वाता तिन
 महँ को उनहि वीर विष्णाता २ रुक्मी अरु माग धसि सुपालू दंतवक विदुरथ अरु
 सालू ३ इनकी अहै वीरता जानी कुंडिन पुर महँ प्रगटल धानी ४ करन सुजोधन स
 कुनि दुसासन इनको किय गंधर्व हसासन ५ जिनको जीतिलियो सुरगायक तेकै
 सैजदु कुल रन लायक ई हम अरु सजै हैं न पत हैं ई जननी जनक के दहे जहँ ई ७
 भारि अरु सुरभूपन मरमोरी लै है जननी जनक हिछोरी ८ दोहा सुनत वैनवल नद
 के जदु वंसी सब वीर लगे सराहें न राम कहैं सनक हहरन धीर चौपाई तहँ जदुना
 य कहें पुनि लागे मानहुँ वचन अमीर सपांगे १ करहु भूपसंका नहि कोई
 प्रताप सिद्धि सब होई २ वैठहु आप द्वारिका माहीं सासन देहु वेगिहँ मकाहीं ३
 गमन वचन अहै आपको कि जैह तवल तुव प्रतापको ४
 री जो भावै सोकरहु मुरारी ५ तव जदु नदन के अभिवंदन

दंदन ई बारहिअसोहिनिदललैके षटपुरगवैनकियेजयजैके ७ सारनवद्ववित
 रनभोजा विप्रुथप्रथुविचसुअतिवोजा ८ दोहा कृतवरमासास्यकिसुभटवा
 रुंदस्तबलवान अकूरहुगदसंवभटसनकुमारसुजान चौपाई अरुअनिरुह
 धनुर्धरधीरानिसठउल्मु नरुजुगददोरा १ अनाचृष्टसेनापतिजोई दलअगि
 गमन्योभटसोई २ यहिविधिजदुवसीअतिकोपे षटपुरगयेसमरचितचोपे ३
 ब्रम्हदत्तमषगृहकेनरे डेरकियोऊस्ततेहिचेरे ४ तहांप्रधुमनआयसिरनाय
 उकहहरिदुजदुहितानिछोडायव ५ तवप्रधुमनवोलेकरजोरीदुजदुहितनल्य
 ओकरिवोरी ई मायाकीरचिसकलकुमारी राधीदानवभवनमभारी ७ यहप्रसे
 गदानवनहिंजने अपनेवलमदफिरैभुलाने ८ दोहा जदुवसिनआगवनसु
 निउतनिकुंभअसुरेस मायाकीकन्यासकलदीन्हीनृपनिनरेस चौपाई पुनिनि
 सिमहंपठयोयकचारा सोदुरजोधनसिविरसिधारा १ कह्योजारिकरकुरुपति
 पाही नृपनिकुंभभेज्योमोहिंकोही २ कह्योवचनअसदानवराई सवनृपमिनि
 असकरहिंउपाई ३ जदुवसिनपरकोपहिकैके परहिरैनमहंसेनहिलैके ४ या
 हिवपायविनअसहनिजैहै भागतवनिहिननिसिवसिजैहै ५ अथवालगेनरातिज
 पाई काल्हिलरोतौवाजवजाई ६ दुरजोधनतवकहहंसिवानी परतनिसाजुधअ
 नुचितजानी ७ तातेलरहिकाल्हिदनुजेसा करिहैसवैसहोयनरेसा ८ दोहा दु
 रजोधनकेवचनसुनिचारिदैत्यदिगआय कुरपतिकोसिधातसवदीन्हेयाताहिसुना
 य चौपाई उतैरुलमषसालहिआये ब्रम्हदत्तवंधनहिंछोडाय १ मातपितालपि
 भयेदुषारी कैदभवनतेलियेनिकारी २ तववसुदेवसुतनउरलाये बारवारद्रगवा
 रिवहाये ३ कलरामवंदनतहंकीने मातुपिताआसिषवहूदीने ४ पुनिवसुदेवक
 हीमृदुवानी सुनहुंजानप्रियसारंगपानी ५ हैनिकुंभअतिसेवलवाना उचितजा
 जुद्धपरतमोहिंजाना ई कहंतुमअतिसुकुमारकुमार कहंदानवनरभक्षनहारे
 चलहुद्वारिकैअवजडुनाथा मातपितालैअपनेसाथा ८ दोहा तववोलेजदुपतिवि
 हैसिपितानतुमधवराह इतहीवैठेदेषियेसगरसहितउकह चौपाई ताहीसमो
 चारहैअयि जदुपतिकोअसषवरिसुनाये नृपनिकुंभसमतसवकीन्हे छापा
 रननिसिचितदीन्हे २ अथवाकाल्हिहातहीभोरा करिहैजुद्धआयसोचारा ३ कर
 मंत्रजदुपतिवितचाये सवसचिवैननिजनिनिकटबुलाये ४ सात्यकिउद्वअरुका
 तवर्मा रामजासुअदमुतरनकर्मा ५ अनिरुधअरुप्रदुमप्रवीरा औरहसवजद्व
 रमतिधीरा ई अरुपांचोपांडवतहंआये मंत्रकरनलागेमनलाये ७ प्रथमहिंवो
 लेजदुकुलकेद सवैसुभटवलतोलनहेत ८ दोहा हैनिकुंभअतिसेवलदानवा
 सादिहजार तापरपुनिभूषतिवली समिहैसवएकवार चौपाई महारथीभीषमर

रा सलभसरिसल्लोडतधनुतीरा १ क्वीरहितकमाकरिदीनी यकइसवारवि
२ अंसौधवलपरसुधररमा कियभीषमतासोसंगतामा ३ तेइसा

१२५

४ करीदिगविजयजगवयवारा
तासोसकीकौनकरिरारी

आयोदोनाचारजसोइ ७

५६

चौपाई अहेसुजोधनजुतसतभाई

रमाआयोधाई दुपदविराटजयद्रथजोधा धृष्टधुम्नसत्रुप्रदरोधा २
ल्वऔरसिसुयाला दंतवक्कविदुरयहुमुवाला ३ औरहुमहारथीसवआये
वैर्सिनसौजुधमनलाये ४ तातेमेरेमनअसआवे यामेसकलमातिवनिजावे ५
जुनअरुप्रद्युम्नकुमारा भीमसेनअनिरुद्धउदारा ई रहैचारियेदलकेआगे
हुतीनिदलकेरविभागे ६ सासकिअरुउद्वगदवीरा रहहिंसेनपीछेजुतभीरा
दाहा हमअरुवलअरुधर्मनृपरवसेनमधिठौर जुगभाई
सेनचहुवार चौपाई जे ३५

११५

१ सहसाकियेवातनहिवनिहै जडुवैसिननिकुंभहठिहनिहै २
आवत जेहिंसंगअरजुनसोजयपावत ३ नहिगाडीवसरिसधनुदुजो निपुरज
ईजेहिंविक्कमपूजो ४ सुनिहरिकेअसवचनप्रचंडा फरकेसंवगरिभुजदंडा ५
रिपौनिअसवचनउचारा पितासत्यजोकियोविचारा ई
नि ताकेसरिसकौनजगआने ७ पैहमारिविनतीसुनिबीजे कौरकेकपाअसेहोकी
जे ८ दोहा कीअर्जुनजीतिरिपुनअवासिअकेलेआजु कीरिपुजीतनमोहिंकहंक
जेजदुराज ई चौपाई लखनहमअर्जुनयकसाथे विजेपरजेनिजनिजहाथे ७
रीकाककेतौमनुसाई जयपिरिपुनजीतिजयपाई २१८
देहोअधमहैविजेवडाई ३ अहेअर्जुनहिभरिधनुधारी
री ४ जोकरधरेधनुकधमुहोई विक्कमतासुवहीनहिगोई
लीजेजोजीतैतैहिआयसुदीजे ईवरुहमनाथपैठइतरेह
हैं ७ आपअनुग्रहहेजहिंपाई सोजीतीरनसंसेनाही ८ दोहा
अहैनरेस जाकोमनभावैपिताताकोदेहुनिदेस ७ चौपाई जोसोविप्रवापुरकाही
यमदेवअवेरनमाही १ जवभिरिहैकोउक्तीनाथा कठिनवचावनपरिहैमाथा २
भीषमकेदिगविजयकरतमे रह्यौनहीधधुम्नजगतमे
औधसीसकरिरनमहैसेति ४ दोनाचारजवूढमहाने सवैवालकनसिपवनजोने
५ जोकरनकीकरीवडाई नाथदातयहसजिनहिआई ईहमजडकुलवहसतकु

११५

मारा किमिसनमुषतजिहैसरधारा ७ नीवडनेकेसोहनआवै देशतहींदतहीदवि
 जवै ८ दोहा औरविचारिभूपसवकरननजानहिंजुद्ध लालचवसआयेसवैका
 करिहैककुद्ध ९ चौपाई जोअर्जुनतेविजैविचारो तोमानहुंप्रभुवचनहमारा १
 जौनदेहुपांडवहुनकाही जुरेभूपसवजेहिंदलमाही २ जदुवसीकोउकरहिंदनजुद्ध
 मोकहैआयसुरजिसुहा ३ अहेनाथतुवचनदेहाई धरिलैहोसवकहैरनधाई
 ४ वंचनीयेकोभूपसमाजा आपुप्रतापसिहसवकाजा ५ पंडआपुइतलखइतमा
 साकरेगमजोरा ६ रदासाई मेनहिंककूकरनकेलायक मोपरतुवप्रतापजदुना
 यक ७ तुवसुतहैजदुकुलमहंजाई सकौनविधिसकरहुडेरई ८ दोहा येदानवअरु
 भूपसवहैप्रभुकैतिकवात जीतवइनकहंसमरमहंमोकहंसरललयात ९ चौपाई
 जदुनंदननंदनकीवांनी सुनिकैसकलसुभटअभिमानी १ समामद्विवेकककुनाही
 कोतुकसकलगुनेमनमाही २ तवसुतकहंहरिआषिदेषाई मोप्रद्युपसीसनवाई
 परसिप्रद्युम्नसी संअभिरामा तहांवचनबोलेवालिरामा ४ सत्यकहोतैकुम्भ
 कुमार जालेविक्रमतोरहमारा ५ रुक्मकह्योअद्विचनविचारी चहहिपांडवनकी
 वडवारी ईअसीरहीनरीतिहमारी होहिंऔरसंगविजैविहारी ७ जदुकुलसदारी
 तिषलिआई अयनेवलसोकरहिंलराई ८ दोहा तातेजैसोहमकहैतिमिकीजैजडा
 नाथ समरभारपहआजुअवधरिदीजैसुतमाथ १० चौपाई पांचपांडवनअसक
 हिदीजे मषसालातुवरक्षनकीजे १ भीमसेनअर्जुनजहैरहै दानवतहोकवहुनहि
 अहै २ जोअहैअतिआतुरधाई तौअखनसोविजयजराई ३ यामहैगहिककुस
 देह पलीसाईजेहितुमकियनेह ४ हैमअरुतुमनिकुंभसौभिरही दानवदखसो
 जदुदखजुरही ५ भूपनकोदलजौनअपारो तासोसमरकरीसुतप्यारो ईअवन
 हिंकीजेऔरविचार मानहुंजदुपतिवचनहमारा ७ देशहुविक्रमअवसुतकेरो
 बालहितेपाख्योजोमेरो ८ दोहा सुलतवचनवलमइकेकह्योकरुसमुसकाय उ
 चितहोतसवभोतिसोइकहतजोजेठोभाय ११ चौपाई धर्मभूपलेतुमनिजमाई
 रक्षनकरहुजज्ञमहजाई १ दानववलीजोसाठिहजारा तिनकोकरहुपार्थतुमा
 छारा २ हैमदेशवसवकेरतमासा कौनवीरकसकरतप्रयासा ३ सुनियारयजदु
 पतियदवेदे उर्योसभतितमकिअनेदे ४ गयोजज्ञसालेधनुधारि भीमादिकजु
 तनूपहसिधरि ५ तववसुदेवकहीमृदुवानी लीजेप्रवरजयंतहुआनी ईतवदुन
 हुनकहैकुम्भवालाये सासनपायआयसिरनाये ७ तवदरवारमईवरघासू ग
 यवीरनिजनिजनिवास ८ दोहा तवप्रद्युम्नसो हरिकह्योअरुसहुतुमनिसिमाहि फि
 रहुचहैकितसेनकेआयसकैअरिनाहि चौपाई चीतीजवैत्रिजामत्रिजामा नीद
 छडितवहरिवलरामा १ घातकर्मकरिमज्जनकीने संध्यावदनकरिसुषभाने

हयमतंगस्पदनसजवाये ३

कसिकसिकुडकवचरुधारा ४ चद्विचदिरथनमतंगतुरंगन ५

वोनिउठतहैविविधिनगारे सिंहनादकीन्हैभटभारे ६

कुडकवचनिषेगधनुधारी ७

दोहा वकल

वजनखगेतहैवाजबुभक्त ८

तहाँभूषदुरजोधनजाग्यो ९

४ सवभूषनकोदियोनिदेसा १०

७ द्रोणभीष्मकरनहिंकरिआगे ठाढेभयेवीररसपागे ११

दोहा मानहैसातहुसिधुवदितजितजिनिजिकार १२

चौपाई तवदुरजोधनचारपढायो तुरतहिंदानवकेदिगआयो १३

आवहुजुरिसवसमरमभारी १४

ज जुद्धहैतसवकहैसजवायो १५

जुद्धकरनकहैअंगउमंगै १६

साही कोउगैडनकोउकैटनपाही १७ कोउचदिकच्छमच्छसिसुमारो निकसेदानवा १८

साठिहजारा ७ आयिभूषनसेनमभारा प्रलेकरनमनुकियेविचारा ८ दोहा दान १९

विचार चौपाई गरजहिंतरजहिंदानवल्लोरा छवैहिंदसदिसिसोरकठोरा २०

संघमेरीसहनाई मानहुंमेघरहैघहराई २१ तवकुरुपतिकोकहअसुरेसा २२

प्रथममोहिजुद्धनिदेसा २३ तव २४

तवकुरुपतितथास्तुकहिरीन्हैयो तहैनिकुंभसासनउरकीन्हैयो २५

साठिहजारा जायजरवहुजग्यअगारा २६

योतहोही २७

महदतवसुदेवहैआवतदैत्यनदेधि वंदकियोमधकर्मकोडैमृत्युनिजलेधि २८

ई तवअकासतेरुस्तकुमारो प्रमहदत्तसोवचनउचारा २९

ई करहुकर्मअपनोमनलाई ३०

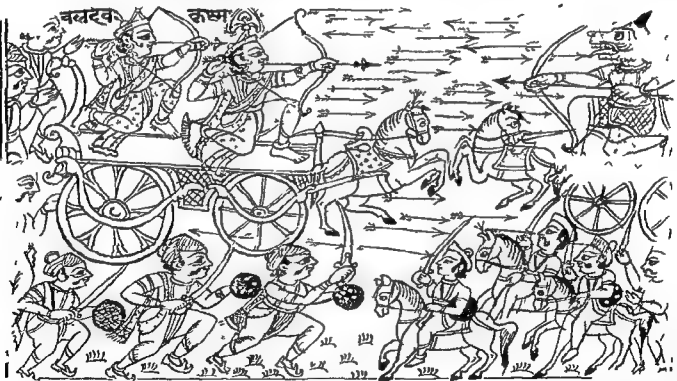
भारी ३१ जहैअर्जुनरहिहैरनधीरा तहैकालौकरिसकीनपीरा ३२

वाता अर्जुनकरीआसुदनपाता ३३ यतनाकहतहिअसुरधचंडा छायागयेनभू ३४

महवरिवंडा ३५ चहुदिसितेकरिसोरभयावन चाहिमयसालादिगआवन ३६

अर्जुनगाडीवटकोर भयोभयावनचहुँदिसिसारा ८ दोहा समामहिजो कस सुतवा
 चनवानहनिदीन ताकी सुधिकरियाँड सुतकोपित भये प्रवीन ५ चौपाई साज्यो
 येकवाँनविनसोगू तामेकि यंत्रं म्हास्त्र प्रयोगू १ प्रद्युम्नहि के देषतवीरा क्छाडि
 दियो अ सुरन परतीरा २ चलो वाँन मनुका लह का ला उठी चहुँ कित पावक ज्वाला
 ३ जरन लगे दानव विकराला चलो न विक्रम कछु तेहि काला ४ रहे जे दानव सहि
 हजार यक कून महुँ सव भेजरि छारा ५ गिरी भूमि भहुँ म समत हाही देखि परे
 दानव को उनाही ई तव देवता सराहुँ न लागे विजै विजै विक्रम अनुरागे ७ प्रद्युम्न
 हुँ अर्जुन हि सराही कह्यो अ सही तुम कहँ चाही ८ दोहा तहुँ निकुंभ को पित भयो
 लषि दानव न विनास चलो अ के ले ज दुन को जीत न की करि आस चौपाई आवत
 देखि निकुंभ हि काही अनाधृष्ट दल पतिर न माही १ अयनो स्पंदन तुरत चलाई
 लियो निकुंभ हि आगे जाई २ तव दानव करि कोप महाना छेड्यो ज दुदल पहँवहा
 वाँना ३ अनाधृष्ट तव वाँन न काटी दियो निकुंभ हि वि सिधँन पाटी ४ दानव के सार
 थिको सीसा काटि दियो ज दुदल कोईसा ५ किये तुरंग अंग सव भंगा स्पंदन काटि
 दियो धुज संगी ६ पुनि माखो सहँ सँन सर तेहि कहँ देखि न पख्यो निकुंभ समर महँ ॥
 गदा धारित वदानव कोपी अनाधृष्ट कहँ मार न चौपी ८ दोहा वान जाल को फारि
 कै अनाधृष्ट ढिग आय गदा गरु मारत भयो चह्यो न अव वचि जाय चौपाई लगी
 गदा स्पंदन सव दूट्यो तुरंग सहित सारथि सिर फूट्यो १ रथ ते कूटि गयो सैना पति
 हन्यो विसूल रिपु हि करि वल अति २ तव निकुंभ धरि सुलहि तोरा माया करि के त
 हे अति घोरा ३ पकरि अनाधृष्ट हित हँवाँ ध्यो षट पुर गुहा तुरत तेहि धाँध्यो ४ सैना
 पति वंधन लषि सैना डगमगानि कै गइ अवेना ५ तहँ नि सठ उल्लु कछु तवर मा स
 नकुमार भोज धृत वरमा ई अरु वैहरन आरसन चीरा हन्यो निकुंभ हि वटि बहती
 रा ७ तहँ करि अ सुर आसुरी माया सव वीरन किय थंभित काया ८ दोहा पुनि षट
 वीरन वाधिस ठि दियोगुहामहुँ डारि तव अकूर उडवहु गद धावत भये प्रचारि चौ
 पाई हन्यो निकुंभ हि वाँन करा ला दानव दोरि तिन हित काला माया वंधन तिनहुँ
 नवाँधी षट पुर गुहामा हृदिय धाँधी २ और हुवली वीर ज दुवँसिन बाधि गुहा ला
 अरि धँसिन ३ ये सव वीरन वंधन देखी ज दुदल भाग्यो भय अति लेषी ४ तहँ निकुंभ ले
 धनुष क राला तज्यो वान मानहुँ वहु बाला ५ हँन्यो सत घ्नी परि घहजारन पावक दल सू
 ल अरि दारन ई फर साकुं त कपान महाना सुगदर मूसल तो मरना ना पुनि वर ध्यो व
 हुँ दक्ष पथी ना भयो तहँ अधियार महाना ७ सख वृष्टि भै चहुँदिसि घोरा वनत न
 ठाँद होत तेहि ठोरा ८ दोहा अति विषाद भरि ज दु सयन बली भागि तेहि काल मा
 न सँवै निकुंभ को आयो काल कराखे चौपाई देखि विकल दल रमानि वास उत्तरि विहा

१ रथचढिदारुकसोअसमाषा लैचलरथजहेदानवमाषा २ तव
 रुकरथदुतहिधावायो विकटनिकुंभनिकटपहुंचायो ३ व
 धायो दानवपासआसुचलिआयो ४ हेनेकुलिससमविसिषकराला तेनिकुंभा
 तनभयेडुसाला ५ दानवगुन्योप्रवलदोउवीरा अंतरथानभयोतजितीरा ६
 करनकेनिकटसुरारी संकितकैअसगिराउचारी ७ करहुगुहाकीतुमरष्वारी से
 दूनकोउजदुवरननिकारी ८
 हुसर्का, चौपाई
 गढोभयोगुहाकेद्वारा १ कीटकवचसायकधनुधारी
 २ करनहिनिरषिगुहाकेद्वारा असुरचल्योत्रुधकरनअपारा ३ हेनेहुहरिहिंस
 सिधनादकियमेघसमाना ४ दानवरामकृष्णकोधारा

५ तवजडुसेनामरुक्सिपाई सखनहनतदैसहिगआई ६ जडु
 धनवालो हेनृषअवनिजनिजवलषाला ७ मारहुजडुदलनहिब
 वसिन जडुदलपैधावतमईछांडतआयुधपैन चौपाई
 कियेसातहसागररेला १ कहोअकषतवहेवलिभाता अवतोसंगरकठिनज
 नाता २ जडुवसिनदानवगहिलीन्हो ३ हमतेआयजडुपुनिकीन्हो ४ हमतुमक

रहिंजुइयहिसंगा आयौनृपदलइतेअमंगा ४ कोकरिहैजदुदसरषवारी लैहैकोरवा
 आसुहिमारी ५ कहांगयोसुतजोहैंकहिराथौ समामहिजोअतिसुयमाथौ ६ विगिवा
 लावहनिजसुतकाही करैआजुविकमरनमाहीं ७ तववलमद्रकह्योमुसकाई बडापुन
 मेराजदुराई ८ दोहा देषहुअवप्रद्युम्नकोकसभयावैनजुइ रुकिहैंकोनसजसुषसु॥
 भटजबहोइहिवहकुद २ चौपाई असकहिटेरिकह्योवलरामा अहैप्रद्युम्नतोर
 अवकासा १ देषुहुकहातमासाठदि आवहियेकोरवमनवाटे २ कस्तकुमा
 रतहांमुसकाई रामकस्तकेपदसिरनाई ३ सारथिसोअसवचनउचारा रिपु
 सनसुषकरुजानहमारा ४ ल्यावहभीतिनकलुमनमाहीं बहुसंगभितनिर
 धिमाहिकाहीं ५ येकहुवाननलागनपहैं हंसतोकोसवभोतिवचैंहैं ६ यहगढोदु
 रजोधनराजा सतभाइनजुतजोरिसमाजा ७ सकुनिदुसासनरक्षिनवारा दो
 नकपहैंहैंवांमहिठोरा ८ दोहा मातुलरुकुमीसाखनपञ्चरुमागधसिखपा
 लदैतवकविदुरथसुभदपीछेपरेभुवाल चौपाई धृष्टद्युम्नजअद्रथवीरा दुपद
 विराटसुसमाधीरा १ उत्तरनीलविदुअनुविदा अरुभगदतहुचढाकरिदा २
 येसवभदहैंदलकेआगे तिनकेमधिभरनअनुरागे ३ तारधुजाजिनिकोफहरा
 ई अचलसैलसमजोनदेपाई ४ सोईपितामहेकुरुकुलकेरे भीषमहैविकमी
 घनेरो ५ याइकेमुजवलकुरुराई जदुवंसिनपरकरीचढाई तातेसुनसारथि
 मतिधीरा लैवलुरथजहैंभीषमवीरा ७ जोभीषमदिगद्रुतपहैंचैहो तौसारथ्या
 जगमेजसलैहो ८ दोहा सुनतसूतहरिसुतवयनधारिचैनचिनमाहिं कह्योवच
 नवलअैनपहैंमोहिकलुभयनजनाहि चौपाई असकहिस्यंदनधरनिउतारी वा
 रवारवाजिनियुचकारी १ सखीकरिकौरवदलवारा सावधानदेकैतेहिठोरा २
 करीवागवाजिनकीकैंची तनतजिवेकीतजीनिकूची ३ घर्घरातस्यंदनअतिघो
 रा चल्योसचुसनसुषवरजोरा ४ जैसेकह्योवापतेवाना कोहूकोलहिवीचदेवा
 ना ५ तैसाहिकस्तकुमारप्रवीरा आयौनिकदधनुर्घरधीरा तहोदेवसवलषन
 तमासा आयैचढिचढिजानअकासा ७ कस्तकुर्वरकहैंलषिसुषपागे आपु
 समहैअसमाधेनलागे ८ दोहा धन्यधन्यप्रद्युम्नहैकोजगयाहिसमान सहस
 नमहारथीनयेयेक यहकियोपयान ५ चौपाई सहसनफहरहिजहांनि सौना॥
 मारुवाजवजैविधिनानो १ चमकिरहैचैनापप्रचंडा परेवीरवहुभैरघमंडा २
 कौरवसागरमहाअथाहा लेनजोस्योहरिसुततहैयाहा ३ इतवोलोभीषमरन
 धीरा नैनषालिदेषहरेवीरा ४ यहजोस्यामवरनधनु धारे कीटकवचंकरवान
 सवार ५ कंमरकसीकृपानिकरासी उमैनिषगकंधसरजाली ६ आवतहैअके
 लचढिस्यंदन सेहियहजडुनदननदन ७ फहरतहैनिसेनखविमूरी रथनख

८ दोहा ज

रकेसनमुषेहोवहुसौवरिवंड चौपाई सभामडिहस्थिनपुरमौही
तनकोही १ तेअवविक्रमकरहिंनकहि
हिभीषमकरे दरसीधूरिसेनकेनेरे ३ हरिकुमारकोरथदलमौही
तदेथ्योकोउनाही ४ जोहिगेधमंडलजिमिभानू
नूकोरवदलतिमिक्रधमकुमारा मिल्यो धायलागीनहिवारा ६
गयोआसुजहंकुधमकिसोरा ७ माख्यो सहसवानविकराला
करतमानहुवाला ८ दोहा सरनकाटिप्रथुमृतहंदैहजारहनिवान
मकेजोनपरमाख्योविसिषअमान

१

मरनेधरनीलोराजा चानंदलसिरहेदराजा ३
नछोडिकरिदियअधियारा ४ भीषमवोनकुवरदखिवारे
निवारे ५ भीषमकरहिंवांनअधियारा तवकुमारकरतोउजियारा
करिदेतअधेरा तवभीषमपुनिकरतउजोरा ७ जैसेमघवलितदिनमाही
प्रकासकहुंतमद्वेजोही ८ दोहा रहमंडलाकारकैदोहुंनकेकोदंड वैचतअचैततज
तसरलपिनपरहिंवरिवंड ८ चौपाई
कहिमहिगाडे १ सवदलदेषनलग्योतमासा षडैजकेजिमिविचअवासा २
अवनितदधिअरुआसा कायरहेसरसहितप्रकासा ३
मीरा सैंगसिरहेअतिसैवहुतीरा ४ भूभूधरमेचाननजंजर
रपंजर ५ सरिससमुद्रसलिलरुकिगयऊ सरनसेतथलथलमदठयऊ ईरहि
नसकेतहैव्योमविमाना ब्रह्मलोकसुरकियेययांना ७
चारी देवनभईभीतिअतिभारी

जसदेवविक्रमकरनमेभीषमहरिसतकुंद चौपाई
धमकुवरकरिरेनुउडवै १ कधमकुवरछेडिसभूरी सुरसरिसुवनकरैसवधूरी २ जरि
जुरिदाऊसठपुनिविलगोही कहूंवांमदहिनोरेजाही ३
कहुंवाजिनपरवांननिभारै ४ गर्जेहिंतर्जहिदोउरनधीरा गनहिंनअंगविसिषकी
यीरा ५ भीषमपलकपरतसरसारै हरिसुतकाटिनराचपवारे ६
अतिसोरा मूदिगयेडुंडुभिखपोरा ७ जिमिजुगभांनुलरैमहिमाही
समरसोहांही ८ दोहा किरिनि सरिससायकमरेचारुचक्रमोचाप
तकरैप्रगटहिपरमप्रताप चौपाई युनिवोख्योहंसिकलकुमारा परसुरामनहिंन
महमारा १ भीषममेनहिंसाल्वमुवाला जासुनारिहरि लईवताला २ नहीपांडुकुव

नहिं कुरुकुलमे शिषवहु जिनही सदन अमलमे ३ होज दुवसी वीर उदारो कृत्यता
 नेवलमद्रहु प्यारो ४ जी लो लघुन भूपत गमाही कवहु अपस्यो कोम भटपाही ५ श्री
 यमलषहु आजवलमेरो मेदे विहो सकलवलतेरो ६ भीषम सुनत कस्य सुतवा
 नी बो लो वचन वीर विज्ञानी ७ मेरे प्रभु के अहो कुमार तुम सम सुभटन जगत नि
 हरि ८ दोहा पुनिकुमार तुम हो जुवाहं मेहें वदमहांन विकर्म मेन हि हो है बालक वदसमान
 चौपाई जदपि हरि हम तुम सो जैहें तदपि ककुल धुतान हि पैहें १ अस कहि पुनि बहु बो
 चलाई लियो कस्य नदन को आई २ भीषम वान विहारिकुमारा पुनि छोड़ी अनु यमस
 र धारा ३ जदपि लिये कर्ये ककमाना जानि परत जिमि धनु सतवाना ४ भीषम ध
 नुष धार सर केरी कदत हि कदत लगति नहिं देरी ५ जिमि धृत धार अगिनि सह जावे
 नहिं देषति अति ज्वाल बदावे ६ तिमि भीषम बलवाढत जस जस दून करत हरि नद
 नत सतस ७ दिव्य अस्त्र ले भीषम चारी प्रद्युम्न हि पै दियो पवारी ८ दोहा अगिनि य
 वन अरु वारु नौ परबता ख अति घोर आवत लषि संगाम सन मुष कस्य कि सो
 र चौपाई धनद जाम्य अरु इंदु दिने साये चारिहु अस्त्र नते हि देसा १ तजि प्रद्युम्न भी
 षके अस्त्र न बिन प्रयासना स्यो ताही छन २ संतनु सुत तव को पित के के लिय प्रमदा
 स्वहिनि जक्य जैके ३ कस्य कुवर कहं ताकि चलायो काल सरिस सन मुष सो धायो
 ४ तब प्रद्युम्न अहं सिरमा स्यो सोत्र म्हास्त्र हि आसु हि जा स्यो बाधवान करि अति व
 पलाई तज्यो कुवर नहिं परे देपाई ६ भीषम धनु सारथि रथवाजी काटि कियो तिला
 तिल रन गाजी ७ इति य धनु परथ लेन हि लागे पै नहिं आय सक्यो तेहिं आगे ८ दो
 हा तहं प्रद्युम्न के वान को पौन हि पायतुरंत भेजे दुरजो धन हि के रथ उडि परे दिगंत
 चौपाई तहां मोहं नीमाया फांसी हरि सुत हन्यो भीषम हि भांसी १ ताही छन भीषम
 के अग्रे बंधन परे गेये कहि संगे २ गि स्यो विसंग भूमि महं भीषम रह्यो समरम
 हं जो अति भीषम पावस घन प्रद्युम्न हि पाई मनु भीषम रविताप गमाई ४ संतन सु
 त कहं गिरत निहार माधिर होय दल हाहाकार ५ सकल सुभट्ये कहि संग भागे कस्य
 कुमार भीति अति पागे ६ तहां दोन अरु रूपवल वाना हरि सुत सन मुष कियो पयो
 ना ७ उमै वोरते उमै प्रवीर भारन लगे सरन रन धीरा ८ दोहा छा य लियो प्रद्यु
 म्न को मारि वोन सह सानु हरि सुत तहं छियान इनि जिमि निहार महं भांनु चौपाई
 तहं प्रद्युम्न धनु धर धीरा काट्यो येक संग सब तीरा १ पुनि हरि नद वैन अ समाय
 तुम दोउ विप्र समर कसमाये २ कीजे जयत पकहु वन जाई धनुष धर वन हि जचित
 देपाई ३ जदकुल के रिस सकीरी ती करहिं विप्र सो नहिं विपरीती ४ कहि पाये देहु
 इत आई समर छोडि दुज जाहु पराई ५ शिषवहु कहं सि सुन कहं जाई जमि जिया
 हु जीविका पाई ६ बोले विहास देन कपत वही निजनि जधर्म कर बल सबही ७

पिहंमअसन्नामहननहिअहंही जौलहिसमरचनुषनहिगहंही ८ दोहा देशहविक्रमवि
 दोहंदि सिते दोउवीर विपुलविसिषको डेरनधीस १
 तजेंधराधरपेयकवारा २ दोहंदि सिते मनुयकतउमाही
 माही ३ हरिसुतकेरथतेनभवाई बहुविधिविसिषनकीततिछाई ४
 लपिनयसौजिमिससिघनघोरा ५ तहंसवभटअसवचनउवा
 र श्रानकूपहुहरिसुतकहंमारि तहंपद्युमप्रवीरप्रचंडा अदभुतविक्रमकिया
 उहंडा ७ छनमहंकरितिलतिलसरहंदा कटिआयो जनुघनतेचंदा ८
 वारतहंछाडिकेउभैविसिषकीधार उभैवीरकोछायाखियरनवांकुरोकुमार ॥
 चौपाई दोहंदि सितजतवरोवखाना फिरतनजानिपरतवलवाना १
 तिमिप्रुधुमविसिषवहुवरसत
 यहंचाहेनहिसरहरिसुतपाही
 दोहंसकुचाही ४ तहंपुनिकौतुककियाकुमारा मक्यकसरपेजुगसरमारा
 साधनवानश्रानकूपकेरिदियलोटायगयेतिननेर ई निजवाननकहंकाटनलागे
 श्रानतजोतहंअस्त्रपिसाचा छोडेहकूपहुमुजंगनराचा ८
 येकवारथावतभयेवहवेतालकराल येकवारपावकवमतथायेआखविसाख
 चौपाई तहांप्रघुमकोपअतिकैकै गरुडइंद्रअस्त्रनकोलैकै १
 दोहंवोरा दियोनासिदेवअस्त्रनिधारा २ दोहंदि सिद्धेजारसरछाड्यो उभैवीरकह
 मनुमहिगाड्यो ३ पुनिरविअग्निअस्त्रकरलैकै छोड्योश्रानकूपहिरथजेकै ॥
 लगतवानजरिगेजगजनि धुजतुरंगसारथिनंदेधाने ५ कूदिश्रानकूपहनेत्रिसू
 खा हरिसुतपकरिदोरिसममूला ई मायावंधनदाहुंगलडारी
 हकारी ७ विप्रजानितिनवधनहिंकीन्ह्यो निजविक्रमदपायतहंदीन्ह्यो ८
 मायाकीरवियकगुहाजमेअतिअधियार भीषमश्रानकूपहुकोडेरहुहुधमकु
 मार मातुलअरुनिजननककोवंधनलषिकरिकोप
 जीतनचोप चौपाई दुरिहितेअसवचनपुकारा चरेरहोजडुनाथकुमारा भीषमअ
 रुपितुमातुलकाही करिवीरताजित्योतुमनाही २
 अंगनमहंवंधनडारा ३ जोअतिहोहुसमरमहंगाढे तौनहिंदरहरहइतठढे ४
 जोकरतोनहिअसअपराधा तौदेतोनहिंताहिजियवाधा
 नहिंपैहो छनयकइतैठाठजोरैहो ई असकहिमारतवानप्रचंडा
 चैनवरिचंडा ७ देरिहोतवकसकुमारा वालिसअहोविप्रकेवारा ८ दोहा प्र

चौपाई द्रोणसुवर्णतवकहेयाप्रचारी १ देशहृदयवीरताहमारी १ असकहिसातसा
हससरमारि कृष्णसुवर्णवीचहिदलिडारि २ द्रोणसुवर्णहरिसुतसारथिकहे मार्यो
पंचवीनतकिउरमहे ३ तेवाननवीचहिमहंकाटी हरिसुततासुधुजादियकाटी ४ का
टिधनुषतरकसदोउकाल्यो फेरितुरंगनकाहिनिपाट्यो सारथिसिरविदारिरथ
चूख्यो हैसतवांनतासुतनपूर्यो द्रोणपुत्रलेक ठिनरूपाना षडषडकियद्वे सा
तवांन ७ तासुठपानकाटिकरमाही कूदिरुष्णसुतसमरतहांही ८ दोहा द्रो
नपुत्रको धरिलियोमायावंधनवांधि मायाविरचितकंदरातामिदीन्ह्योधांधि
९ चौपाई लपितहवंधनवीरनचारी दुरजोधनअतिभयोडुवारी १ युनिअस
मनमहंभूषविचार्यो वन्योनजोमैदतैसिधार्यो २ खेतोभीषसीषजोमानी ॥
हातिनताडुषदसामहांनी ३ युनिविचारकीन्ह्योमनमाही भागवउचितसम
संहंनहीं ४ वृद्धनधर्यो मुरारिकुमारा अवेनअननलथोहमारा ५ असगु
निसारथिसोकहवांनो लैचलुरथजहंअरिदुषदानी ईहैंजडुवंसीकुरुकुलदासा
राषतरेहमारिनिआसा ७ अवकळुधनलैषायमोटाई लागेहंसोंकरनयो
टाई ८ दोहा असकहिकुरुपतिकेपकरिस्यंदनचपलचलाय हरिनंदनकोहा
नतभेदसनराचदिंगआय चौपाई सहज हितिनकोकाटिकुमारा दुरजोधनसो
वचनउचारा १ कुरुपतिजुडकरननहिंजानहं दृष्टावीरअपनेकहैमानहं २ हस्ति
ननगरलोडितुमजाहू जीववन्नावनजोचितचाहू ३ चिखसहवनिनतनसंगविलासी
काहकरवावहुनिजहासी ४ तवदुरजोधनकह्योरिसाई वृद्धनजीतिगर्वअतिका
ई ५ बालकवदसिनवातविचारी जियेसदाकरिसेवहमारी ई छोडिदईतैकुलकी
लाजू ताकोफलपावैगोआजू ७ असकहिपुनिसतवांनचलायो कृष्णकुवर्ता
वकाटिगिरायो ८ दोहा कुरुपतिकीयकवौनतेधुजाकाटिजदुवार सारथिको
सिरसूदिकेहंन्योतुरंगनतीर चौपाई भेतुरंगपदविनतहंचारे पुनिवहुवांन
नजानविदारो १ कवचकाटिदीन्ह्योसतवाने कियोषडवैकटिकिरवाने २ रहेजे
सवआपुधरथमाही तजननपायोनपतिनकाही ३ रथमहंधरेकटैयकसंगा
वेधेवानसुजोधनअंगा ४ तजिदुरजोधनजडुवमगा सिरभरभूपरगिखोविसंगा ५ जो
निमृत्युतहंकुरुपतिकेरी सत्यकरविगताधनेरी ई जानधवायआसुतहंआई कुरुपति
केतियजोनचढाई ७ चर्यैगतिहैतुरतपराई हरिसुतसरतहंसहसचलाई ८ दोहा स
त्यसुतरथधनुकवचऔरपता कतुरंग रनमहंतहयकळनहिमेकनकनकिया
येकसंग चौपाई हरिकुमारपुनिजोनधवाई सत्यहियकरिलियोदिंगजाई १
कुरुपतिकोलियकीटउतारी १ विहंसिमंदअसगिराउचारी २ सीसवैचायदेत
होतारा सुधिराषियोसदोवलमारा ३ मेनहिपांडवहोदुरजोधन जिनकोदावा

देहुतुमल्लनल्लन ४ सुनिकुरुनाथनीवकीरिसीसा भागिगयौजहमगधमहीसा ५
मायागुहासत्यकहंडारी धायोपुनिप्रद्युम्नप्रचारी ई उतैसुजोधनपरमद्वारी
सवराजनसंगिराउचारी ७ तुम्हरेसवकेवलहमआये तुम्हरेदेष्टयहदुषपाये
८ दोहा अहौनपुंसकसकलनपराषदृष्ट्याघमंड वासुदेवकोवातयेकजीसोवहुवा
रिवंद चौपाई सुनिकेडरजोधनकेवैना बोलिउठिसवनपवचवैना १ कतविषा
दकुरुपतितुमकरहू नेसुकल्लनलौधीरजघरहू २ यहवालककीकेतिकवाता
हमकरिहेसवजदुकुषयाता ३ असकहितहमागधरनधीरा विंदऔरअनु
विंदप्रवीरा घट्युमहूंदुपदविराटा औरसुसरमाभालवराटा ५ दंतवक्ररुकु
मीसिसुपाला आहितअरुविदुरथमहियाला ई सोमदनभूरिश्रववीरा तैसा
हिवाहलीकरनधीरा ७ पुरुजितकासिराजअरुमोजा जुधामनु अरुनपउत
मोजा ८ दोहा वैकितानअरुकुंतनूपधृष्टकेतुअरुसेब सकुनिदुसासनहूत
हांदायककुमनिसदैव चौपाई तहांजयद्रथरथवदिराजा दुरजोधनसतो
बंधुसमाजा १ येतसुमदकोपअतिकीने प्रद्युम्नहिंजीतनमनदीने २ लैलैनिज
अहोहिनिधाये येकहिवारसमिटिसवआये ३ सहसनगजमदगखितगरदा
करिदीन्हआगेतहिठदा ४ पुनिखाषनतुरंगतिनपाछि बाध्यादहसुभटजुतआ
छे ५ तिनपीछेपैदरहकरोरे मधिमधिस्यदनकरिसवठोरे ई यहिविधिमेंडस
करिचहुवोरे घेरिलियोरुकुमिनीकिसोरे ७ जोजनचारिमाहदलठाढो कलसु
वैननामधिरजगाछे ८ दोहा अस्वसस्वसवसुभटतहकोपितकैयेकवार चह
किततेप्रद्युम्नपरहरवरकियेप्रहार ई चौपाई जैसेसामनकेघनघोरा बरषहिं
जललहियवैनमकोरा १ अैसहिसस्ववृष्टिभैमारी गगनकुमाछाईअधियारी
२ रुकुमिनिसुतरथतेनभताई विविधिभांतिअस्वावलछाई ३ देविनपस्योकु
वरकोजाना मनहूमेधमहंभांनुछिपाना ४ हाहाकारहिकरिअसुरारी जदुपीता
सुतकीमीचविचारी ५ जानिलियोभूपहुअसमनमे डार्योमारियाहियहिछन
मे ई विजैवाजवाजकनवजाये वंदीगनअनगनगुनगाये ७ अतिप्रमुदितभेसव
महियाला विजैविचारिलईतहिंकाला ८ दोहा तहांअनोषोअतिप्रवलवीरधनुष
रधीर जदुपतिकोप्रियलाडिलोकिप्रविक्रमगभीर चौपाई तजीसरासनतेसर्धा
रा मनहूप्रलयघनवृंदअपारा १ सतसहस्त्रलाषहुकरोरल चलेमुंडसरकेबहुवो
रन २ सवसरत्नकोकाटिकुमारा कदिआयोसरतजतअपारा ३ जैसेप्रथमधू
मछपिआगी कदिआवतपुनिजालंहिजागी ४ कोटिनआयुधसुभटनकेरे छना
महंतिलतिलकियेघनेरे ५ देषिपरेदिनकरकलुकाला पुनिछिपायगेसायका
जाला ईनभमहंछाईरहसरहंदा रोकिगईगतिदिनकरवंदा ७ देवविमाननलेपु

[illegible]

काकककगीधनगनधावे आमिषभषिअतिकुधावुभावे २

समरभूमिभैघोरघनेरी ३.

लीलेकरमिषप्यरकरवाली ४

कूतापूलागिरयेतहलोथियहारा मनहंविनेविनेवउधारा ६

मंदपरिगयऊ स्वस्तिस्वस्तिअसमुनिगनकहेऊ ७

सागरकोदिय शानवनाई ८ दोहा

तुरगदापतेफूदिगेकेतनसीसअदाग चौपाई ९

जाकेचानलग्योतननाही १

२ नाकिताकिरथवानतजतहै खैनजाततववीरलजतहै ३

आयोवीरा असपुकारिबोखहिरनधीरा ४ येनहिदेखिपरतहेकाहू जाकेनिके

हरिकुमारप्रगटेअचतेते ७

तेहितहैराखोरोकितहोहै ८ दोहा येकहिहरिसुतसोवचवदुरधटरह्यो

चौपाई ९

भाजिचलेसवभटचहुंवोरा १ आपुसमहअससववतराही

२ कोउकहकुरुपतिकरीननीकी मान्यौकहानकीनीजीकी ३ हा

स्त्रकुवरसंगल्यायुलरायो सवसुभदनकोगर्वगवायो ४ महाकालहेकस्त्रकुमा

रा यासोअवनहिअहेउवारा ५ असकहिभयभरिभागतजाही तदपिवानतैं

तनाही सनमुषहुंपीठहुसरलागैं थलथलसरधारवहुवागैं ७ जिमिघनपू

भकोरजलकीभरिलावैं ८ दोहा सरवरषातिमिहोततहेंवंचत

हायहायरवदैरह्योसकतसखनहिंसागि चौपाई कस्त्रकुवरको

भयोनिकेमुहुंचकितमारी १ देखनलाग्योसमरतमासा भूलिगयो

२ लषिप्रधुम्नपराक्रमघोरा हरिसोंकहरोहिनीकिसोरा ३

भिरैयायेकवहुवीरसमाजू ४

मोसुतलषितिमिसुभटपराही ५ तवजइयतिमोदितसुसकाई वलसो

वालैमंदलजाई ६ वालकतेपालोजेहिंआपूकसनहोयअसप्रगदप्रतापू

पासहितजेहिंआपुसिपावे तासुआरसमिताकिमिपावैं ८ दोहा सोईहैंअतिसेव

सोईहैंमतिमान जापैतुमकीजतहु

२तहें

३धावहुरेधावहुवलवारा व

रिंदा चलो धसावत धरनि गिरिंदा ५ कह्यो महाउत सोअ सबोनी रथ तोराय डार
 हुआ भिमानी ई पेलो पील मानत हंगीले जाकोर ह्यो मेरु समडीले ७ सिंधु खच
 मुंड फटकारत मानहुं महिके सेख उषारत ८ दोहा निरुद्ध अरु प्रधुम्न के भू
 पति हं नीचि सूल तीनि सरन सौं काटि दिय हरि सुत तिन के तूल चौपाई पुनि ज
 दुनंद नंदन वीरा कियो वेग रथ को गंभीरा १ उडि रथ नाग सीम हं दीसा चाको
 चप्यो महाउत सीसा २ सिंग भिकारत करत विकारा भागि चलो सिंधु खच
 रा ३ एक सौ भगदत हि हरि नंदन ४ अरु रथ नाग सीम हं दीसा चाको
 हिय सैन रेसा प्राग्जातिष पुर गयौ गजेसा ५ तहां दुपद अरु भूप विराटा आहि
 त अरु मालव को राटा ई विदुर रथ दंतवक मगधेसा विंदु और अनुविंदु नरेसा
 ७ नील मख दातट को वासी कुति भोज अरु भूपतिकासी ८ दोहा जुधाम सुडत
 भोज हूं और सुसरमा वीर हरि सुत को चहुं वोरते मारन लगि तीर चौपाई को
 सत को सत पंचपवार कोउ सहस्र कोउ दसै हजार १ तिन के वान काटि जदवी
 रा मारि सरन कीन्ह्यो अति पीरा २ पुनि दसल सवान यक वारा तजौ नृप नपै
 रुक्म कुमारा ३ सब के सारथि स्पंदन काट्यो धुजा धनुष कवचहु अस्त्रिछाट्यो
 ४ तजी फेरि माया की फांसी सोलीन्ह्यो सब दिन कहं गोसी ५ सब को पकरि कुमा
 र मुरारी डारि दियो तेहि गुहाम भारी ई तहं उत्तर अरु धृष्ट धुम्ना आये निकटा
 आसु प्रधुम्ना ७ तेन हि वान चलावन पाये बीचि वौ धिगुहाम हं नाये ८ दोहा
 तहं दुस्सा सन सकुनि ई और सुजो धनवीर सब भाइन को संग लै तजै आयवा
 हु तीर चौपाई रुक्म कुवर वोलै असवोनी अति निखल तिन को अनुमानी १
 तम को हम नहि कर धनु लैहैं बांधि विना अमगुहा पठैहैं २ अस कहि रथ
 तजि अवर जाई कूद्यो सकुनि स्पंदन हि आई ३ सकुनि के संगहि ताहि घसै दता
 गयो दुसा सन रथ हि दपटत ४ तामु के संगहि ये कहि साथ बांध्यो उमे वीर को मा
 था ५ माया गुहा डारि तिन कीन्ह्यो सब धनुष पुनि वंधन कीन्ह्यो ई तिन हुन का
 हं पुनि गुहाम भारी डारि दियो रन महि प्रचारी ७ पुनिकु रूपति के सन मुख धा
 यो आवत सोलषिय लिपरायो ८ दोहा पीछ धायो रुक्म सुत कह्यो नपै है जा
 न कुरुकुल के वुमनाथ होवा द्यौगर्व महान चौपाई अस कहि दोरि सुजो धन
 काही पकरि के संधि रलियो तहां ही १ तरफ रान वहु कुरुकुल राई रुदन की किय
 कोटि पाई २ रुदिस को नहि हरि सुत करत उत स्यो तेहि लै तेहि रथ परत ३
 यक कर गी वं येक कर पायन कस्तु कुमार उठाय सुभायन ४ माया गुहा डारि
 दिय जाई बांध्यो नाहि जानि कुरु राई ५ पुनि रथ चढित हं रुक्म कुमार लेख्यो
 निहारन समर मभारा ई को अस रह्यो वीर इतवा की माया गुहा गयो नहिं दौ

का ७ तहँ देवोरु कुमीसि सुपाले निजनिज सैन सहित तेहिं काखे ८

रि चौपाई तुमहँ भवँन कहँ गेनहुँ मांमा

ल कहँ आयसयाने

समरमहि मैरह्यौ अभीते ३ ज ५५।

लपाये ४ चेदियरुकुम सुनत असवानी बोलै वचन महा अभिमानी ५

पालवाल मतिमंदा येतने हिमे पग भये बेलदा ६

जीति गर्ववाढ्यो मनमाही हैमनहि किय बल समर विलासा ७

रतमासा ८ दोहा

चौपाई रकुम और चेदि पकेवैना

१ हेम तो जानिसयान वताये तुम तो अति दमंड महँ काये २

है सुधि नहिं कुं डिन पुर केरी ॥

तुम समान निरल जनको

सुनत वचन हार सुन के वीरा थार्ये दोउ मारत वहुतीरा ६

छाँडत वान जाख विकराले ७

वाजलवान पै धावत वेगे गभीर १३ चौपाई

हम सुतहि चहुवांना १ तदपि रुक्यो नहिं स्पंदन ताको रुक्मकुमार जुद्ध महँ वाँको ॥

२ हरि सुतलषि आवत भयपागी चेदियरुकुम सैन सब भागी ३ बहि दोऊ भट

सायक मारि रुक्मकुमार काटि सव डारे ४ दोहुन धनुष दल्यो यक वारा दोहुन के

सारथी सँघारा ५ तव दोऊ लिय सुल विसाला

ला ६ सुल चला मनवी रन पाये करम है काटि प्रयुक्त गिराये ७

गकी फासी बाँधिलियो दोहुन बल रासी ८ दोहा

१ यगमेव धन बाँधिकै दियो गुहामे डारि १४

ठामा देइ जो हरि पुत्र हि संगमा १ चारि ह्वोरनि हारन लाग्यो २

कोय हि पाग्यो ३ लखौ दूर करन हि रन धीरा गुहा द्वार महँ ठाढ़ो वीरा ३

रुह हि वै गिवालाई माया कंदर द्वार टिकाई ४ कह्यो वचन असेव लधामे कौरव

५ रहियो पर धनुर्धर धीरा मारि ह्वो आवेइत वीरा ६

वहुटन संकनिवारी ८ दाहा सारथी सेवा ल्यो बहुरिका पित रुक्म कि सोर लेव

वचन लचलाय रथ परोकरन जेहि वार चौपाई यह अपन कहँ जानत सुता मोरमा

औरनउपज्योपूता १ कायरकुटिलकुमतिअतिकूरा पापकरनमहंअतिसैपूरा
 २ कुरपतिकोकुमंत्रयहदेतो वृद्धनकियोअनादरकेतो ३ हैकुमंत्रकोयेहीका
 रन जोदुरजोधनआयोमारन ४ अपनोभुजअरुधनुषनिहारी सवकहंसीन्हो
 तुच्छविचारी ५ तातेयाकोसरनचलेहो दैरिकेसधरियहिधरिलेहो ६ सारथि
 सुनतरथीकैवैना रथलेचल्योकरनयेपैना ७ जडनंदननंदनलषिआवत वो
 ल्योकरननकळुभयल्यावत ८ दोहा अविहुअविहुहृष्मसुतसनमुषमेरेधाय।
 करुअपनोविक्रमसंकलअवनअनततूजाय चौपाई वाननसीसकाटिमैले
 हैं वरिनसकलसुभदनसोंकैहो १ करनवचनसुनिजडुपतिनंदन दैल्योकूदि ॥
 छेडिनिजस्यंदन २ मायापासलयेयकहोथा धायोधरनकरनकरमाथा ३ तहांक
 रनकोदंडकोरा मल्योसरसजूहअतिधोरा ३ हरिसुतदिंगलोअरुनिजपा
 ही बांधिदियोसरसेनुतहाही ५ तहांकस्त्रनंदनरनधीरा अतिअदभुतवि
 क्रमीप्रवीरा ६ सरनवीचुहै सरनवंचावैत तरुनवीचजिमिमारुतधावत ७ प
 ल्योनदेषिवीरमहिमाही दमकोदामिनिसरिसतहांही ८ दोहा कीउतकीदु
 तकरनदिंगपस्योदिषिहरिनंद गयोवोधभोचषनमेकरनधनुषभोवंद चौपा
 ई सूतपूततहेशोरहोजकि सख्योनप्रद्युम्नहिंरजमहंतकि १ हरिसुतकिया
 उरवरनप्रहारा गिल्योकरनमाहिषायपछारा २ उठनलख्योतहैसमरनुरतै॥
 होतजानअपनोजियअतै तहोरुहृष्मसुतकेसपकरिकै वोथ्योकरअरुचरन
 जकरिकै ४ विनप्रयासकरनहिधनुधारी डाल्योमायागुहामकारी ५ रहिनग
 योकोकधनुधारी करैजोहरिसुतसोरनरारी ६ पुनिचठिरथमहैकस्तकुमारा
 रामकस्तकनिकटसिधारा ७ आवतनिरषियुववलरामा धायेरथतजिआ
 नंदधामा ८ दोहा मंदमंदपीछेतिनेचलेकस्तसुसकात मनमहंअैसेगुनहिंप्र
 मुयहिसमकोउनदेधात चौपाई आवतपितुप्रद्युम्ननिहारी रथतेउतरिपल्यो
 धनुधारी १ तहांदैरिदुतहीवलराई हरिसुतकहैलियअकउठाई २ सीसस्
 चितरखियोखगाई आषिनआनंदअवुचहाई ३ पुनिप्रद्युम्नचरनसिरनायो॥
 अतिआदरगुनिअतिसकुचायो ४ आसिषअमितहरविदयसोऊ चिरजीवण्या
 रेसुतहोऊ ५ निजपटपोखितासुसुषरामा विथुरीअलकसमहारिललामा ६ पी॥
 ठिपानिफरतहरषाई वेलेवचनविहैसिखलराई ७ तोरेवलहमडरहिंनकाहू छो
 रिधरेहैसुवितसनाहू ८ दोहा जकितुमसोपुत्रहैसोईजगवडभाग सोईअहैआ
 जातअरिताकोजसजगजाग ४ चौपाई पुनिप्रद्युम्नकस्तपदपोही वंदनकीन्होप
 रिमहिमाही १ मंदमंदआसिषहरिदीनी कह्योनकळुवललाजहिभीनीपुनिप्र
 द्युम्नसोकहवलराई जडवंसिनअवलेहुकोराई ३ तवप्रद्युम्नवेदिसुषपाई वा

द्युरगुहाद्वारमहंजई ४ सकजदुवेसिनबंधनकोरी ल्यायो कल्लनिकददुतदोरी ५
 गंधनलपिकौरवदलकेरो अरुजदुवेसिनमोदधनेरो ई भागेजेककुदानववांचे जु
 डकरनकोनहिंमनराचे ७ तिनकोरो किनिकुंभसुरारी कोपितकै असगिराउचा
 री ८ दोहा जोभागतहै समरतेजीवनहेतुदराय सोलहिजगमे अतिअजसअ
 सितरककहंजाय चौपाई जोजीतिहो जुद्धमहंवीरा तौपैहोजगमोदगंभीरा ९ जे
 मरिजैहो संगरमाही तौवसिहोतुमरवगसदाही २ भागिदेवैहोकेहिं सुपजाई ना
 रिनसौ किमिअईवताई ३ मुनिकुंभकीदानववांची कोपितफिरेसकलअभिमा
 नी ४ आवतनिरपिसुरारिनकाही रामकृष्णपद्युअतहंही सात्यकिअरुवदवल
 धीरा गदअकूरकृतवर्मप्रवीरा ई भीमसेनअरुधर्मनैसा नकुलऔरसहदेव
 वसा ७ तेकमषसालतेआयि अर्जुनहीकोतहंठिकायि ८ दोहा असुरनयेकोदे
 वैवांनजालततकाल रुंडमुंडवहुषडभेभागेदैंसविहाल जोपाई अरिदलजमनिजि
 रषिपराजै भगतदेषिआसुरीसमाजै १ तहंनिकुंभवीरवलवांना उडिअकासभोज
 तरधाना २ रहेजयंतप्रवरलभमाही तेसरमारताहितहंही ३ तवनिकुंभकरिको
 पकराला दंतनदंसिअधरततकाला ४ प्रवरहिहंन्योपरिद्ययकभारी गिर्योआय
 सोमहीमभारी ५ सर्वाकुवरतेहिंदोखिठायो मुरकिनेबास्जानवैठायो ई हंन्यो
 कंगाननिकुंभहिंथाई पैदानवहिविथानहिंथाई ७ हंन्योजयंतहिपरिद्यसुरारी
 अनितधारवहीतनभारी ८ दोहा कौपनलाग्योसकसुतरहीनसुधितनकेरित
 वनिकुंभमनमेकियोयहविचारनूपफेरि चौपाई येनिरवलदवताविचारे इनके
 कहासमरमहंमारे असाविचारिकै अंतरधाना रामकृष्णदिंगकियोप्याना २
 तहंजयंतपुनिप्रवरउठाई वासवनिकदग्योसुषयाई वासवदेषिसुतहिंसुषमा
 न्योवारवारअसवचनववांन्यो ४ असुरहिषडमारिसुतमेरो ल्यायोप्रवरहिवा
 लीधनेरो ५ असकहिसुदितसराहंनलाग्यो मिल्योसुतहिं प्रवहिसुपपाय्यो वज
 वायोतहंविजैनिशांजा मानिजयंतहिअतिवलवांना ७ इतनिकुंभमषसालहिंआ
 यो करिअतिसोरधारनभळायो ८ दोहा तवगोविंदचहिकैगरुडसात्यकिवल
 हिचढाय खेजदुसेना संगमेगेमषसालहिंषाय चौपाई तहंअर्जुनअरुजदुपतिरा
 मै सात्यकिसांवभीमअरुकांमै १ धर्मनृपदिनकुलहसहदेवै औरहुवीरहैवडा
 जेवै २ तिनकोनिरपिनिकुंभमहाना मायाकरिगोअंतरधाना ३ तवसवसेकितै
 तेहिंकाला कहाकरतयहदैखउताला ४ तवप्रद्युअहिकहवलरामा मायामेदि
 देहुवलधामा ५ हरिसुततहंसंकरीमाया करिवेहिमायामोहरसाया ई समा
 रमदितहंपरमप्रकासी देयिपस्योनिकुंभवलवासी ७ धायोमनहंसिपरकैलासा
 लीखनचहतमनहुंदसआसा ८ दोहा तहंपुकासोवारवहुपरोरहंगोपाल आव

तनिरषिनि कुंभको कुपित पांडुकोलास चौपाई इतहि चापगांडी वचदायो दानवा
 पैवहुवानचलायो १ अर्जुनवानदेसतनपाही लगिमुष्टिदृष्टिगिरेमहिमाही २ ग
 डेनजवशनवतनवाना तवपारथभोदुषितमहाना ३ जडुपति सौवालकरजोरी ॥
 नाथ सुनोविनती अवमोरी ४ कोहभयो यहमोहि वसावो आसुहिसंसे सकलमि
 टावो ५ सेलविदारकसायकमो गडिनअगदिदानवकेरे ई मैतोअवनहिवा
 नचलेहो जगमेमुषअवकोनदेधेहो ७ तलजितवारी ८ तेलमुसकाई होहअपीर
 नसंकासाई ९ दोहा याकीहै बिस्तरकथादेहै फेरिसुनाय अवविलवकोकोम
 नहिमारहसरसमुदाय चौपाई तवपारथकोडेसरजाला मूदिगयोदानवविक
 राला १ दानवतहांसमरते भाग्यो वटपुरगुहाधुस्योभयपाग्यो २ तववलसोवो
 खजदुराई गयोभागिदानवदुषदाई ३ आपन्नतापविजयहमपाई इतहिमात
 पितुलियेछोडाई ४ अवकुरुवसिनदेहुकोराई पावहिसुचनिजनिजग्रहजाई ५ इनमह
 खेवडेधनुचारी तेलजितवारी ६ जडुपतिवैनसुनतवलराई करिज
 रमेतवदयामहाई ७ कछकुमारीहवेगिबोलाई मंदमंदअसकह्योबुभारई ८ ॥
 दोहा छोडिदेहसवनपनकहनिजनिजयहअवजाहि यहसुधिभूलीकवहुनहितु
 मसेलरिहैनाहि चौपाई तवरुकुमिनिकेजंदनबोले मैतोसबहिदेतहोबोले १ पैनि
 रलजितकुमतिकुरुवसी माननअपनेकहेअरिध्वंसी २ इनतेछुदिभवनमहजाई
 पुनिवतापहैवातवडाई ३ तातेजडुमगरीखेचलिये अहंकारइनकोसवदसिये
 ४ अवनहिइनकोछोरहताता मेरीकहीमानियेवाता ५ ईपांडवसौवैरवडाई का
 रिहै ६ तेलजितवारी ७ ततेजोपांडवभलआडो तौइनकेवंधननहिछोडो ८
 तववलरामकह्योमुसकाई अहैवातसतिनैजोगाई ९ दोहा अवहीकाएकरिलि
 येकरिकरैगेकाह तातेसबकोछोडिवोहैसबभातिसलाह चौपाई सुनतरामकेव
 चनसुहाये हरिकुमारअतिआनंदकाये १ सबकेवंधनछारिकुमारा सबकोलैसा
 गयेकाहवारा २ रामकखकेनिकटसिधारा जहंजदुवंसाधरेअपारा ३ तेलजि
 तनीचेमुषकीनेकोहकीदीठरीठिनहिदंनि ४ परेभयेहरिनिकटविचारत मरिवो
 भलेनवनतनिहारत ५ रामकखतिनभूषनकाही गुजवाजीरथदियोतहांही ई
 जथाजोगअभिषेदनकीन्ह्यो भवनगवसकोसासनदीन्ह्यो ७ तेलजितवारी
 गवाई सोचतचलेसकलनृपराई ८ दोहा हरिकुमारतहेकहतभोकुरुवसिनको
 टेरिसदाराषियेवित्तमहसुधिजदुवंसिनकेरि ९ चौपाई निजनिजधामगयेजा
 वभूपा तवजडुपतिअरुगमअनृपा १ अविसेषटपुरगुहामभारी रहीजहाअ
 तिसैअथियारी २ तहैनि कुंभकोपितपुनिधारी मास्योपरिघसीसजदुराई ३ कैसा
 दकीगदाअलिभारी हरिहुहनीदानवहिप्रचारी ४ दोकसहिमहगिरेसमाना

५ हरिकहं मुरकिततहं निहारी

जीतहि दानव कहं जगदीसा

जैव ह्यो दानव विक राखा ८ दोहा

चौपाई तहं पुनि भै अका सकीवानी

रैमपानी १ जदुपति तुरत हिच कचलायो षट् पुरगुहा मास अति छायो

दरसन रव अति भयऊ सीस निकुंभ केर कटि गयऊ २ गि स्योरुं डधरनी महता

वज्र हल गेक टेपान हिजाको ४ निरषि निकुंभ मरन असुरारी

५ लगे सुमन वरषन चहुं वारा जय हरि जय हरि कीन्ह सोरा

निकंभ कुमारी जदुवंसिन कहं दियो मुरारी ७ षट् हजार रय सहित तुरंगा मनि

निषट् पुरम हव्वर कहं दीन्ह्यो नाथ वसाय ११

दुनाथ जदुपुर को गमन त भयपिता मातु दल साथ १२ द्वार के सदै दुंदुभी डुत हि द्वारि

का आय उग्र सेन को करत भे अ भि वंदन सिरनाय १३

दुवंसिन सुषं देत जदुकुल मर जादा घरे श्री जदुकुल के केत १४

जैत हा परक्षित राज सुक सौं बोले जो रिकर मदि मुनीन समाज १५ राजो वाच

जदुवंसी सनुन के हि भाती कन्या दई रुकुम अरिधाती १ ता सु दुई साकि १ मुकुंदा

२ चाहत रह्यो रुक्म को घाता दाखल गावत रह्यो अघाता

३ रुकुमी अरु युनि कछ्म हिके रो के हि हत मो संवंध घने रो ४ सोवर नहु मो सोभा

५ देह विवाह हिक प्या सुनाई ५ भयौ जो है अरु हो दन वारो ७

तिहारो ६ दूर नेर अरु अंत रुजाऊ जाने है तुम्हार सब सोऊ ७ सुनिकु रुपति कीमा

जुलवानी सुमिरि कह्यो सुक सारंग पानी ८ दोहा श्री मुकु उवाच उन्नमुवती जोरुकु

मुका १ माह रुकुमिन को नंदन हरी जीत सकल नर नाह चौपाई रुकुम

नजम गनी प्रिय कारन भयौ मुदित नहिकियो निवारन १ रुकुमी के सुत के रिकुमारी

नाम रोचना अति सुकुमारी २ रुकुम तहं रुकुमिनि प्रिय काजा

३ रुकुम जदपि अनुचित यह जे न्यो तदपि रुक्मिनी मोह मुलान्यो ४

आप्याह की साजु सजाई ५ रुकुम पत्र सुनि हरि हर प्राणि आ

निरुध व्याह करन मन आने ६ श्रीवल राम निकद पुनि जाई

६ ७ राम हत हं संवत करि दिने नाति व्याह आनंद रस भनि ८ दोहा

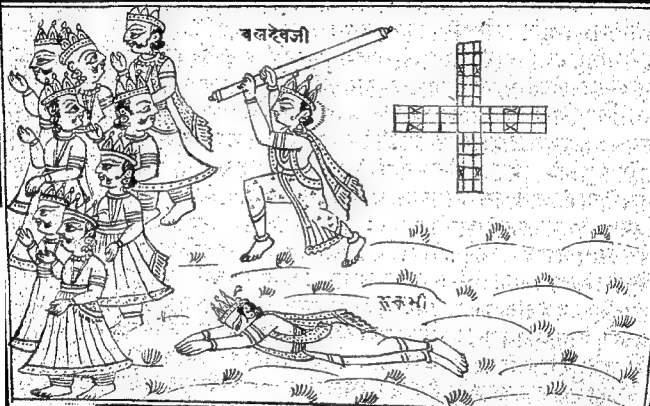
चौपाई तहं रुकु

१ २ राम कसं अरु सांवकुमारी और प्रद्युम्न महा विवारा ३

सालकिउहवआदिकवीरा औरहुजदुवें सीरनधीरा ४ नेह...
 नस्पदन काऊपालकीचंदेअनंदन ५ अयिसवजदुपतिकेहारासाजिसाजिसवा
 भातिभिगारा ई सर्जीवरातजानिजदुगई अनिरुधकोपरकनकरवाई ७ रतनज
 डितपालकीचवाई सुदिनमहूरतसकलसुधाई ८ दोहा चलेभोजकटनगरा
 कोसुषितकस्तवसराम दूसहकरिआगूलियेसाजिवरातललाम ४ चौपाई॥
 चारिदिवसमगडारतडरे गयेभोजकटनगरहिनेरे १ रुकुमीसुनतवरातअवा
 ई लईकलुकचलिकैअगुआई २ नगरनिकटजनमासदेवायो विविधिभाति
 सतकारपठायो ३ देवग्यनसुभलगनविचारे करवावतभेद्वारहिचारे ४ पुनि
 जवलगनघरीसुभआई करवायेविवाहसुषकाई ५ व्याहउकाहचारिदिना
 वति... ६ तवकलिंग... ७ पाखा रुकुमसमी
 पगयेतेहिकाला ७ रुकुमीकहअसवचनसुनाये हरिसोआपपरजेयाये ८
 दोहा करीआपकीडुरदसायहगोपालकुमार वैरलेवततेउचितताकोकरहुवि
 चार ५ चौपाई सनमुषलरेविजेनहिपेहो १ तवकलिंग... २ तुमजेहो १ ताते
 रकरहुकपटयहिभाती जमेजरहिरिपुनकीकाती २ बेलनजुवारामनहिजाने
 बेलनकारहैंलोभाने ३ तातेसवभटलेहुवालाई वैठहुइतदरवारलगाई ४ बेल
 नजुवाहतवलरामे आनहुवेगिआपनेधामे ५ तुमअरुरामजुवाइतबेलो पैपांसा
 खगायतुममेलो ई देहपंचवरितुममहमकाही हारिजीतिहुमरेसुषमाही ७ जेहैं
 तेरामजवहारो पैमानिहैंनहैमदभारी ८ दोहा तवकहिकेहुवचनकलुककरिद
 रवाजेवंद रामसीसकाटवतुरतचलीनयेकोफंद ई चौपाई जदुवंसिनमहवले
 प्रवीरा औरसवैतेहैंभयभीरा १ याकिमेरेसकलमरिजहैं विनप्रयासहमतुम
 जयपैहैं २ रुकुमीसुनिकलिंगकीवानी कहयहभसीवातअनुमाने ३ असक
 हिमुभटनवेगिवोलाई कैतयारदरवारलगाई ४ पुनियकचारहिवेगिवोलायो
 औरसाताकोरुकुमवुभायो ५ कहौरामसोंतुमअसजाई मेरेकुलहिरीतिचलि
 आई ई व्याहअतसमधीदोउआई बेलहिजुवांसभासुषपाई ७ कन्याविदाहा
 तितहिपाछे साधिमहूरतसुमदिनआछे ८ दोहा तातेतुमकोरुकुमनृपवेगि
 वोलायौराम कीजनाहिबेलवअवनाथचलहुतेहिंधाम चौपाई सुनतदूतरु
 कुमीकीवानी गयोरामदिगअतिसुषमानी १ रामहिरुकुमीवचनसुनायो सो
 सुनतहिअतिआनेदयायो २ कह्योजुवांबेलैगेआई यामेताममप्रीतिमहाई॥
 ३ चलनलगेजवहीवलरामा तववारनकीन्होचनसामा ४ रुकुमीहैकपटीअ
 तिपोदो करिहैदगावुडिकोकोदो ५ तातेउचितनजावतुम्हारा असहमेरेसनप
 रतविचारा ई तवहिविहसिवोलेवलराई याकीडुरनहिहमेकन्हाई ७ असक

हिवदिसंदनजहुनदन गयेजुवाँषेलनजगवदन ८ दोहा
 गेउम्यौसकखदरवार वैठेसिंघासनसुभगलह्यौअमितसतकार ८ चौपाई
 लपूछिरुकमीकहवानी खेल्हुचौपरतुमवखानी १ हमतुमषेलहि
 १ तिसवकहैकलिंगा २ खलरामहुतथास्तुकहिलीन्ह्यौ
 ३ मोहारसहसहिरामलगायेतैसहिरुकमिहुशउध गये
 जीत्योरुकुमप्रथमकीवाजी होतभयौअतिसेमनराजी ५
 सीहस्यौकलिंगराजकरिहासी ६
 वखधामा ७ तववखमोहालाखलगाई पाँसाद
 जीतीतुरतथीवखभट्टधरवार तवरुकमीवोल्होतहाकरिकेकोपगंभीर ८ चौपाई ॥
 हमजीतेतुमजीतेनाही सभामदिनहिमृषावताही १
 २ रुकुमीवचनसुनतवखकेर भयेनैनजुगअरुलपनेर ३
 ४ निमिवखसदनकोपतनवाढो ५ फरकिउठेभजदंडउदंडा क
 भुकुटीवंकअधरअति कौपे जुगुलजानुधरनीमहा
 चाये ६ पुनिमोहरदसकोटिलगायो पाँसारेषितरामबलायो ७ भयअतितहबेलो
 वलगिवाजी जीतेअंतराममेराजी ८ दोहा तवरुकुमीवोल्होवहुनिहमजीतेखलराम
 अवतुमफेरिखगाइयोअपनोसवधनधाम ९ चौपाई
 पंचनसपथधरई १ तवकलिंगसोकहवखरामा कोजीत्योसतिकहुहुसभासा २ तवक
 लिंगवोल्होअसवाता जित्योरुकमअसमोहिलषाता ३ यहमी
 काहुसोकवहनहिहारा ४ तुमहीअसकेतेवखरई जुवाजीतिधनलियोखुदाई ५
 हुलगायहारिकानगरी जदुवसिनकीवनितासिगरी ६ तजज
 भोगिहुतेतुमकोनहिदेई ७ असकहिहस्यौकलिंगठठाई समवराटिकादातेदेपाई
 ८ दोहा तहअकासवानीभईवोलनमृषाकलिंग
 प्रसेग ११ चौपाई तहनभगिरादरावनहेतू रुकुमीगरजिह्योदुषदेतू १
 नहुषेलनरामा खेल्हिजुवाभूपमतिधामा २
 राखेलेया ३ कुरुपतिचेदियमगधगासाइ अरुवानांसुरदानवरई ४ असेनप
 यहषेलनजाने हरिजीतिउचितैभरिमाने ५ तेतोअपनेगर्वभुलाना सोवहिसदाकिये
 मर्याना ६ योरोधनयोरीप्रभुताई भाषहुसदावातषदिआई ७
 वनवासी ताहुपेनिजकुलकेनासी ८ दोहा अवतौपैहोआननहिविनरीकेधनेधामे
 सुनतवरुकुमकेवचनगमीरा
 कहीरुकुमसवसौअसवानी जायनयावहियहअभिमा
 ना १ धरिवाधहुकोठरीमहरायो छटिसकैनजतनकरियायो ३ पुनग १५५

वीरसमाजै भुजवलदि यदेवायद रवाजै ४ चहुँकितकरिके बंददु आरा तवरुकुमीअ
सववनउचारा ५ जाममसरनहोहुवलरांमा देहुमोहिंसिगरो धनधामा ईतौतु
मकोहम देहिंवचाई नातोतिरिमीचु अवआई ७ असकहिसुभट नदिये ८
सारा वचिनजायव सुदेवकुमारा ९ देहा रुकुमनैनकी सैन लषिसकल सैन रुष
पाय अैनमद्विअतिवेन सोउठेमयनउरलाय ११ चौपाई तहारांम अतिकोपित
कैके धावतधरनभटनकहंजैके १ उर्यो आसुभुजवलहिनि कास्यो दौरि परिष
रुकुमी सिरमास्यो २ परिषलगत सिरपेटपठिगो धरहुता सुयकवार अैठिगो

३ रुकुमीचपदिगयोमहिमाही लपिनपस्योसरीरतेहिंकाही ४ वलकरतेवसि
रुकुमविनासाभग्योकलिंगमानिमनवासा ५ दरवाजेकैभागतदेशी धायेवल
रिकोपविसेषी ईदसयैकदमपकरितेहिंलीनह्यो मुष्टिप्रहारतासुमुषकीह्यो
७ भरिगसकलदातमुषकेरे जहंतहंमहिमह परेघनेरे ८ देहा पकरिकेसपु
क्योपुहुमिपुनिवलताहिउचाय फकिदियोकोलिंगकोपस्योकलिंगहिजाय १४
तवसवसुभटकादितरवारी धायेवलपरकरिवलभारी १ मारतवलहिषइतव
दूटवलहुपरिषलैसवकहंकूटे २ केतेनकेसिरभेवहुफाके कितेहळमावपटे
नवाके ३ केतेनवाहुतसववूट केतेनसिरमदुकीनमपूटे ४ कूदिकोदसवसम

१॥ ५॥ तव वलदेव ह्यकारिके मारे परिधकंधरि
सिविरसिधारे ई धूमतदगने मतसव अंगा मानहु सोहत मतमंतगा ७

॥ दोहा ॥

चोपाई

५ रिसुषमाने तौरुकुमिनिको अघियजाने १॥ २॥
२ उभे भाति विपिरीति विचारी सो कहव नुहिकियो मुरारी ३

तव प्रद्युम्नादिकन बोलाई कहत भये वलराम बुझाई ४

जो जस कियो सोत सफल लेगा ५ वलहु द्वारिके अवसव माई

ई तव सासकि आदिक जठि धायै रुकुमवन पालको सजायै ७

६॥ ५॥ ल्याये वल दिग आसुलेवाई ८ दोहा ॥

चोपाई

निज वपुर आये पुरवासी सव देखन धायै १ मंगल साजि साजुत हनारी

निसुख विनिहारी २ जेती देव कि आदिक रानी परलून कियो परम सुषसानी

हिनि दू लह चैन लेवाई गई सकल अति सै सुषलाई ४

वन बटारिनु की सोभा सरसामन ५ तेहि मंदिर वरव धूटिकाई

ई तेहि मंदिर प्रद्युम्न कुमार कियो काल बहु सुषद विहारा ७

॥ हजार काम कुवर लखि लपिजिय वारै ८ दोहा राम कसुहु करत भे अनि

हुहुतिन चरन मे कीन्ह्यी परम प्रतीति ६१

५६

॥ धौत राखे दसम रक्त धेये कषष्टितम स्तरंगः ६१ ॥ ॥

२ चोपाई तह हरि सकर जुद्ध महाना भयो सुन्ये मैने निज काना १

हक प्या सोहाई होइ जो मे प्ये कपाम हाई २

५॥ ५॥ जो हरि कहै दिय धरनि धरनि धुर

सुतनय वाना सुर ४

५॥ सुख सिंधु धृत वन मतिमाना चतुर चलो कबडो वलवाना ६

७॥ रहे हजार बाहु नृपजीके

५॥ तिसह सवाहु देतार ९

घाना १ वातासुरभागेवरदाना जौनमनोरथहोयमहाना २ तववोल्याकरजोरिसुरा
 री करहुनाथममपुररषवारी ३ येवमस्तुकहिसंकरदीन्हे वानासुरपुररक्षनकीन्हे
 ४ येकेसमेवानासुरवीरा संकरपदवदतरनधीरा ५ विनैकरीदुरमदकरजोरी॥
 आपहाथहैसवगतिमोरी ई तुमवोखोकरईसगुरुरयाता तुवपदसवमनकामा
 नदाता ७ दियावाहुप्रभुमोहिहजार सोविनजुद्वलगतअतिभारा ८ दोहा देया
 जुद्धजोमोहिअवअसविलोकनहिकोई पैप्रभुतुमकोछोडिकेदुतियपरतनहिजो
 ९ चौपाई जवभुजमोरखगेषजुआई गयोदिगाजनकरनलराई १ मगमहा
 चूरनकरतपहारा जायदिगाजनदोरनिहारा २ तेमोहिदेवतगयेपरई औ
 रवीरनहिपरतदेवाई ३ वानवचनसुनिसंजुतगर्वा कोपितबोलतमेतहंसर्वा
 ४ जवतेरीयहतुंगपताका गिरिहिदृष्टिकेमिलिहिकमाका ५ तवतेरोमदगजनहारी म
 मसमतेकैहैजुधमारी ई अससुनिसंकरवचनसुरारी गयोभवनकहैपरसुसु
 धारी ७ ऊषानामकन्यकाताकी वरनीजातिनहीकृविजाकी ८ दोहा येकसमेसा
 अैनमेकरतरहीसुषसेन लख्योस्वपनयकचैनकोसुषदायककतमैन ३ चौपा
 ई येककुवरजेहिस्वामसरूपा लखेभुजससिवदनअनूपा १ सीसक्रीडउरमंजु
 लयाला पीतावरनलसतविसाला २ जाकोरूपपरदगदोई फिरिनआंधितरआवतको
 उई ३ सपनमाहअसपुरुषपधारा ऊषातासंगकियोविहारा ४ विरचिकेलि
 फिरिरूपदुगयो ऊषाकेमनअतिदुषछायो ५ कवहुनअससुसवरदेखो तासुवि
 योगसागअतिलख्यो ई कहंगयोवियअससुषभावतऊषाउठिवैदीदुषचाषत ७ सषिनम
 द्विउठिअतिहिलजाई विहवखकैनचिसिरनाई ८ दोहा वानासुरकोसचिवयककु
 भांडैजेहिनाम तासुचित्ररेषासुताअतिविचित्रगुनधाम ५ चौपाई रहानिकदऊ
 षाकेसोऊ औरहसषीरहीसवकोऊ १ ऊषाहिनिरषिविकलदुषछाई तहाचित्रे
 षाअसगार २ क्योचउपदतजिनीदसषीरी उठिचक्रितचहैबोरखषीरी ३ काको
 तैषाजति सुकुमारी तेरोकोनमनोरथमारी ४ सषीजौनकैहैमनतेरे सोजानहि
 करतलमहमरे ५ जाकोतेमोहिदेहिबताई ताकोदैहौतोहिदेवाई ई सुनतचित्रा
 खेषाकीवानी ऊषाकहतभईसुषमानी ७ ऊषोवाच सषीआजमेसामहिमोई॥
 कौनहुविचारहीकछुमोई ८ दोहा लख्योअपूरुषसपनमेजाकोसभवनाहि सु
 नहुचित्ररेषासषीवरनतहौतेहिकाहि ५ कवित आनुलख्योसपनेमेसषीयक
 सावरोसुंदरपानधियारी केजसेनैनयिऊषसेचैनअनंदकोअैनधौमैनसँवारी
 चाहँविसालसोथायमित्योमोहिमेहचहीकरिवोहियहारो ताहीसमेयहनीद
 निगाडीगईलैगईवहपानहमारा १ दोहा अथरसुधाअपनोअलीमोकोपानक
 रायमोहिडारिदुषसिधुमेकहथौंगयोपराय ई चौपाई ताहीकिहिरोमैआली॥

मिलै कौन विधि अंबुजमाली १ ऊषावचन सुनत सुषळाई कहीचिन लेषामुसकाई
 २ चिबलेषावाच देहौ तेरो विरह निवारी सषी कहहुं करि सपथतिहारी ३
 भुवन भवहोई सषी नैत करु संसे कोई ४ देहौ त्याग अवसिमे तोही
 पुन ५ निभुवन मे सुंदर जेवीरा तिनकी लिखे देउत सवीरा ६ तिन
 ताहि वनाये देहि मोहि प्यारी ७
 ऊषा के अति प्रेमहि पागी ८

७ चौपाई विद्याधरनाखण्डौषविजस
 १ मनुजन महज दुबसिनषाची २
 कैरुचिराची ३ पुनिव सुदेवहि लियो कुमार ४ पुनिवलकीत सवीर उतारी ५
 जडुपतिको चिबनायो निरषिताहि चौधावपछायो ६
 पिरीन्ही ऊषा निरषिरी ठिअधकीन्ही ७
 याकछुजानी ८ पुनिअतिरुह सविहिनिरमानी ऊषा निरषिताहि मुसक्यानी
 पेमुषकरि अतिहिलजाई ऊषावाली सेनचलाई ९ दोहा
 रनवलकिसोर याकोलैआवहुदेतेयही मोरचितचोर १०
 सकाई ऊषासौअसकहैयावुझाई ११ इनकोमै जानतिहोप्यारी यातोमहोबारधे
 नुधारी १२ जडुवंसी जडुपुरकोवासी कुमासीलछितिमूख विरासी १३
 नीचितचारा नंदकिसोरकिसोरकिसोर १४
 रयहिरंजनी १५ भाषिचिबलेवाअसवानी उडीअकासअकाससयानी
 कापुरीमफारी देखौरुखमहलअतिभारी १६
 भईसुखविडगजोई १७ दोहा कामकुचरपरजंकपरकरतरहैया सुषसेन करियायावु

उडिअकासलैचलीकुमारी जानैनाहितहो
 धन्य आपेना भागनिहारी ३ उडीआसुमंजुलमुसक्याई करंगहिबुक्क
 ४ सोऊलषिकुषाकोरुपा मोहिगयेसुषमयोअनूपा ५ पुनिकर
 सातपरतअंतहपुरमाही

त दोहा
 केवासेनजिनउयमान २ चौपाई चेहुं कितधूपसुरभितहोछाई
 वनाई १ तहऊषाअतिरुहिलैकै निवसतभईपरमसुषकेके २ दोऊफसेष
 ३ उभेउभेमुषदरसनआसी ३ कालजातनहिनेकहुजानि कियेविहारमहा
 सुषसाने ४ चारिमासजवयहिविचिती

[illegible]

१ जिमिसकर धेरहि सुन जाई ताके धावत जाहि पारि २
 ३ करहु जयाय जाय जेहि मारा ३ अवनहि धरेमिली यहवालक
 ४ अस कहि दानव सख प्रहारे परिचहि सौ अनिरुद्ध निवारे ५
 ६ जालिम जोर जुड मुह जाग्यो ई मुंड फूटिगे काहुन केरे
 ७ दूक दूक भुज भये धनेरे ७ रहिन सके कोऊ तह ठाढे भागि सकल समरे के गढे ८
 ९ दोहा भागि गये जे भौन ते तेई वचे प्रवीर डाखै वह दानव न हनि दुत अनिरुद्ध रना
 १० ई चौपाई दानव भागि वान पहे जाई सकल जुड कीष वरिज नाई १
 ११ कोऊ भटप करि सके धानहि ताको २ परिध मारि मारि भटके ते
 १२ वचन २ ३ सुनत वान अति सै दुष ल्यायो
 १३ वानहि आवत निरखि कुमारा धाय कियो सिर परिध प्रहारा ४ रान
 १४ स्योत हाही रहिन गई कल सुधित न माही ई तव अनिरुद्ध ताहि गोहरायो ये कहि
 १५ धाव माह माहि आयो ७ सुन्यो प्रथम त्रै साह मकाना बाना सुरहे अति वलवाना ८
 १६ दोहा १ तव वचन २ ३ नाथ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६
 १७ भुज गेस ७ चौपाई गुनि अनिरुद्ध हि अति वल रासी
 १८ चलाय दर्द विकराली धावत भई जु गुलत हव्याली २
 १९ कहि वारव धे सव अंगा ३ गि सौ भूमि मह काम कुमार रहिन गयो तन माह सभारा
 २० स्त्रियो ठाय वान तेहि काही राख्यो के दको ठरी माही ५
 २१ पाता कोट दयक मल दुत सूषा ई लाज छोडि वह कियो विलापा मरन सरि सपायो
 २२ संताया ७ ताहु को वाना सुर जाई राख्यो यक कोउरी धंधाई ८ दोहा
 २३ दुहुन के तह दिकायर पवार आप भवन को गवन कियं दुप सुपु भोय कवार ८ इनि
 २४ श्रीमहराजावांधवे सविस्त्नाथ सिंघात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्री १९
 २५ समस्के धे दुइ पष्टिम स्तरंग ई २ ॥ ॥ दोहा इति विप्रलेपोह सौ जवत अनिरुद्ध
 २६ काहि तव तेज दुवं सी रहे सोचत सव मन माहि १ चौपाई जुरि जुरि अस सव करहि
 २७ विचारा कहोग ये प्रद्युम्न कुमार १ कृष्ण राम सात्यकि रनधीरा ४
 २८ प्रवीरा २ उडव कृतवामा अकूरा औरहु सोव आदि वह सरा ३ ७
 २९ धारी सकल वेठित हो गिराउ चारी ४ महाराज प्रद्युम्न कुमार
 ३० पियारा ५ सो कह गयो न जानहि कोई यो कोउ हू लो रूप वर जाई ई ताको के सोकर
 ३१ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१
 ३२ लगेत हो सचिव कोउ जाहि २ चौपाई ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१

मिटाये १ तबवोलेवलदेवरिसाई देखेजोकोऊलगाई २ जोअनिरुहहिराषिहा
 गोई सोसिवविधिलोकहुजदिहोई ३ तौलेअँहँतोहिंकरिधाता औरठोरकीकेति
 कवाता ४ मासअसादहिकुवरदेगन्या अवआसनिखोनहिदरसन्धौ ५ इतनोजवा
 वोलेवलगाई तबआयेनारदमुनिराई ६ उठीसमानारदकहंदेधी सबकेउरभो
 मोदविसेषी ७ चरचरेवोलेमुनिराई जइवेसीतुमबुद्धिगसाई ८ दोहा अनिरुध
 अँसोलाडिलोअतिअनोषकुलमाहि ताकोचरतेहरनभोतुमजानहुकसनाहि
 ९ चौपाई वानासुरअतिसेवलवाना अनितपुरकोईसमहाना १ ताकीऊखा
 नामकुमारी सषीचिचलेषातेहिंप्पारी २ हरिलेगईसाईअनिरुद्धे वानासुरकी
 न्हैयाअवरुद्धे ३ वानासुरकेभवनमभारी पर्योकेदअनिरुधधनुधारी ४ तुम्हेदि
 याव्रतांतसुनाई जोमनआवेकरहुवनाई ६ सिवरसहिअनितपुरभूरी जोजन
 सहसद्वादसेदूरी ५ असकहिसुरपुरगेमुनिराई रामकृष्णअनुरुधसुधिपाई ७
 सबसुभदनसोगिराजचारी अनितपुरकीकरौतयारी ८ दोहा सुनिसासनप्रभा
 कोतुरतसाजिसाजिनिजसेन आवतभेदारेतहांलषिवखोलेवेन ९ कवित च
 चलाचलाकेचारुताकेसाजुंढाकेअंगपरमप्रभाकेसोमजकेरनवाकेहँ सरिस
 हवाकेसोहँविविधिकिताकेजातआसुनाकनकेवहुधावतनुथाकेहँ भाषेरधुराज
 काठियाँकेहँउडाकेअतिगंठतपरकेदेतपगनभ्रमाकेहँ अँसेवाजीसंगजके
 वीरवीररसझाकेआवेसात्यकीसोजासुविजैधराथाकेहँ १ राजेकसोकनककव
 चसिरकूंडसोहीजुगकरवालकटिपीठिढाकीढालसै कंधनतुनीरतीरपूरहँगंभीर
 वेगकरमकोदंडवरमुक्तनकीमालहँ मंदमंदगौनैमंदमंदचहुँवोरहँरेमंदमंद
 फेरैउरमालमुषलाहँ विक्रमकरालसरसबुनपैसवकाखबोकुराविसालअ
 वैसेनिजूकोखालहँ २ कनककिरीटसोजडितजवाँहिरगतत्रातचहुँवारचमकात
 इतिबारोहँ हेमतनत्रानकटिसोहतकृपानवामपानिमेकमानवानदाहिनेमेधारोहँ
 चंचलतुरंगसषाचारिपाँचसतसंगरनकेउमंगभरोस्यदनसावारोहँ रुक्मिणी
 दुखारोतीनोलोकनकोविजैवारोआवतप्रद्युम्नपानप्यारोयाहमारोहँ ३ भ्रमवि
 भ्रमकेचंचलासेवैचमकेटापधरनिधमकेपाँतुरंगयेकवोरहँ मरकेअमंदम
 रेनुद्धकेअनंदअँसेउदवैगयंदनकेगादियेकठोरहँ अँडदारवोजदारसोहँसि
 रदारसवैधारेतारचारढालअतिवरजोरहँ सैनलेअथोरअँसीसमरकठोरआ
 धेसूरकेकिसोरकेरोसारनकिसोरहँ ४ रथमेदुजानूवेठोछनेछनजातअँठा
 वीररसासंधुपठेवीरवरयाताहँ कवंचकृपानिकूडकरत्रानधरिअंगजनपुरगो
 निगुनिसृदमुसक्याताहँ वीरताईवीरताईजोवनललाई मुषप्रगटजनार्दसाजि
 सैनइतआताहँ वीरसिरनाभगदनामजाकोआमजगवाकुरोवहादुरगोविंदज

कोभाताहै ५ नैनचरुनादेउरलालनकीमालधारेकीटकोसंवारैकटिजुगतर
 नारहै उदितससीसोमुपमंजुमुसकानिसेहिमैनकरदारेमानोअंगसुकुमार
 है परमरुचीलोअसवेलोहैनवेलोवीरपरमधमंडभ
 नचतुरंगलैकैजीतनकोवानजंग आवतहैसूरसावकृष्णकोकुमारहै ६
 दोहा दरसनहितआयेरहेप्रजतिनंदसुजान ॥ १ ॥
 जान कवित्तसवैया सेतपोसाककियेसिगरेकटिमेकसिनेईसुकामरीकोधौ
 पानकैआसवकैकरिभनचढेसकटानिमेवैलननाधे
 अघातनकाहहियेमहै
 नवाधे १ दोहा आईसवविधितेसजीसकलजाद्वीसेन वानभौनकैगौनकोनहि
 समातउरवैन १ छंद
 नगजचिह्नकरतवाजिगनहिकरतारिकरिनदिकरतवेगचारी २
 नीरवरवरतहरवरतगर्वरतसीप्रकारी ३
 उद्धतवधतपीरधारी १ दोहा ४
 जान अनिरुधहिततुरतहिकियेआनितपुरहिपयान १ ॥ १ ॥
 जदुवंसिनकेरो रजउडायरविमंडलधरो १ फहरिरहेतहविविधिनिसाना बाज
 हिमारुवाजमहाना २ वारहिअसोहिनिदलभारी स्वजजदुवंसीअति
 ३ अरतालिसहजारहैकोरु अरिपुरजावनपरतभरोरु ४ अससवभटमनकर
 हिविचारा होतनकैसेहुकछुनिरधारा ५ जदुपतिजानिभटनकीसंका
 तहविगतअतका ६ षगटिजोगमायातिहिकाया यहवैआनितपुरहिउताला
 ननगरतहेलप्योविसाला उठतिचहुं कितयावकज्वाला ७ दोहा धेरिलियोआ
 नितपुरैरामकृष्णचहुंवार धरेभयेसंगेसेसुभटरहैगनतिलभरठोर चौपाई
 नास्ततहंकृष्णचलायो अनलप्रचंडहिआसुवभायो १ ॥ १ ॥
 लावनलूटनलोपनलागे २ कनककोटजोरहोउतंगा अनिपनिफेरिकियेतहि
 भंगा ३ पुनिगिराद्रीन्हदरवाजा रहैयाजोपुरकेप्रथमदराजा ४ आनितपुरकेप्रा
 जादुधारे वानद्वारमहजादुपकारे ५ जदुवंसीतुवपुरचदिआये प्रजनमारिपुनि
 द्वारगिराये ६ प्रजनवचनसुनिवानरिसाई सासनदीन्हयोसचिवबोलाई ७ स्वाव
 हुसैनसाजिदुतमेरी जदुवंसीलीन्हयोपुरचरी ८ दोहा सुनिनिदेसअसुरेसकोस
 चिवसाजिसवसेन वानद्वारलायेतुरतभरेखुदकेवैन १ चौपाई
 निदलसाजे कटैपौवानवजवावतवाजे २ कोपितकैअसदियेनिदेसा ३
 ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

गसिवसतुअतिसूरी ईनंदी सरचडिकेविपुसरी धरेधनुषकरसरअतिमारी ७ तहां
जुरहरिसंकरदोऊ चाहतनाहिपराजैकाऊ ८ दोहा कार्तिक यसौकरतमोसंगरा
कृष्णकुमार कृपकरनकुंभांडकियवलसंगजुद्धअपार ९ चौपाई वानपुत्रचौ
सांवकुमारा वानासुरसायकीउदारा १ जदुबेसिनअरुअसुरनकेरो तुमुलजुद्ध
तहंभयौघनेरो २ ब्रह्मादिकतहंसविसुरेसा मुनिचारनगंधरवसिंधेसा ३ चंदेवि
माननसाहितहलासा आयेनभमहंखपनतामासा ४ तहंसारंगनाथटंकोरा भ
योभयावनसोरकठोरा ५ भूतघेतअरुगुल्कनाना जातुधानवेतालमहाना ६
दौकिनिसांकिनिमहाजोगिनी कृष्णडाअरुमातृभोगिनी ७ औरब्रह्मराससहा
पिसाना इनसंगगनपतितजतनराचा ८ दोहा येकवारसवसिमिटिकेकरिकेका
पअपारधयेजदुपतिपरतुरतनादकरतविकरार ३ छंदतोमर तहंहरितजीसरथा
र जिनपरमतीषनधार दैगयौतहंअंधियार सूभतनहांथपसार १ येकयेका
पिसावनपाहिं सरसहसलागतजाहिं भूभूमहिभूतभुजान गिरिउठहिंकोपिम
हान २ कोउकरहिआरतसोर नहिंचलतनेकहुजोर जेजाहिउडिहुअकास सरत
हहंपहचहिंपास ३ तवभागिपुनिमहिआइ येकआदरहहिंलुकाइ तवआइदो
ककुदिरहिजाहिसरविधिजूट ४ कोहुकेगयेकटिमुंडकोउषंडभवहुहुंड सरा
लगतभुजकटिजाहिं नभकेतुसरिसलवाहिं ५ जिनकेरहेवडसीस तिनकेलगे
सरतीस जिनकेरहेदगभूरि तगयेवाननपूरि ६ जिनकेरहेवहुवाहुनेकदेसहि
तसनाहु पदरहेजिनहिंहेजार तेभेविषंडअपार ७ जिनकेसरीरविसाल तगयो
कटिसमताल जिनकेरहेवहुकेस तेरहेनहिंसिरलेस ८ कोउनासिकाभेहीना
कोउभयेदंतविहीन कोउभूतमेविनआठ कोउजरेसरलगिलोठ ९ चहुंवोर
सायकजाल थावतलसैंविकराल जहंभागिसिवगनजाहिं तहंकुस्तवानदेवा
हिं १० कसमसपस्योरनमाहिं थसपसपस्योसवकाहिं तवभयौहाहाकार रहि
गयोकोहुनसंभार ११ तहंभगेभभरिपिसाच सहिसकेनहिंसरआच वहिचली
आनितधार जुरिभयेलोथिपहार १२ रहिगयेतहंनहिंभूत कियिरहेदिसनआ
कूत तवहंनसरभेवद परिगयेदिनकरमंद १३ निजदखबिकलखबिदेस दंतनद
रतवतीसैं लैसलपरमकराल थावतभयेतेहिकाल १४ सरधारतजतयिनाक
मनुनासकरतेनाकजदुपतिनिकटचलिआसु कियसरनतमदसआसु १५
सारंगकोटंको र तिसिरवपिनाकहुधोर पूरिभयौचहुंवोर भोसकलंदो
वनभोर १६ दोहा संकरनंदीपेचदेमंडलकरहिंकितेक इतदारुककरिचपल
रथविरचतगतिनअनेक १ छंदनराव कहंतरंगवेगभोअकासमेदेवातहैं क
हैंसुवासदाहिनेअधातसेसोहातहैंदोऊअवीरवानधारछोडिछाडिथावहो दोऊ

विद्यासध्यावही १

स्वकोपवारिकेनेवारतोमुरारिहेतजेगिरीसपावकास्वचगिचंडधावतो
२ सोरठा तहांसंभुअतिकोपिलेतभयेब्रम्हा

जीतनकोअतिचोपि जडुपतिपरछोडतभये १ छंद
जवही हरिहूत्रहमास्त्रतसोतवही दोऊजालअकासहिछायगई
१ छरिअस्त्रजमेतहसांतभये हरिसंकरहुतवकोपछये वि

हमई वरुनालयछोडिअजा दईई संवकोअसजानिपरोतवही
नचहअवही २ इतरुसहवैस्त्रवअस्त्रलियो २ चहुँवोरमूहारिगदा

विधिवालहिवीरकहाकरिह ४

नसिंपासुपतास्त्रगयोलनमेजदुनाथतहांअतिकोपहिके
अस्त्रहिचोपहिके ५ हरकोलपिछोडतभेतुरते
अस्त्रहिसंभुनआडिसेके रहिजातभयेरनमाहजके ६

नलग तजिचापरहब्रषमाहठगे सिववाहनलैसिवभाजिगयो लपिसैनहिकोतुके
होतभयो ७ तवदारुकसैंजदुनाथकहैंयो अवदानवकोदूलवाचिरहैंयो रथलैवल
तूमधिसैनहिमे सुनिदारुकगोइतचैनहिमे दोहा

कअसिमारिदामवकेदखकोदुतहिदीन्हैंयोदोरिविदारिछंद इतैकतिकेयोहरीको
कुमारा जुरेजगमेसीसधे कोपभारा तजीवीरदोऊदुतेवानधारा कियोजगमेअ
सुहीअधकारा १ भयेमंडलाकारकोदंडदोऊ विजेकेविसासीनहैहीनकोऊ

वानेप्रद्युम्नकेसंभुनंदा हरीपुवत्योंहीनिवारैअमंदा २ दोऊगर्वछायेदोऊकैगरी
जै दोऊचाहेतहेंदोऊकीपराजै दोऊवीरकेआननेसेदआयो दोऊवीरकेपूवही
हवछायो ३ दोऊवीरकेजोमछाईजमानी दोऊवीरनकोनहीसंकमानी दोऊला

डिलेहैपितकिअनोषे दोऊजुइमेकुइहैंचितचोषे ४ सुदोऊदुहकोतहांताकिमारे
सुदोऊदुहकेसरेकाटिडारैं कहैंदोरिदोऊजुरेजायनेरे कहवीरदोऊकरैंजानफेरे
५ लसैंसीसदोहनकेकीटभारी रहीछायताकीचहैंपोऊज्यारी दोऊरा

मिनीसेदमंकैप्रवीरा मूलकैंठनकैंदोहूंवीरतीरा ६ तहोंजादवोआसुरोदुह
लासे लषेजुइछोडेदोहूकेतमासे रिषीसैंसुरेसोदुहकोसराहैं
दुहूंकीअहैंजानुपर्जंतवाहैं ७ दोऊवीरनेकोतहांनाहियाके दोऊजुइसैंवाकुरेवे

संवाके यहीभातिकीन्हैंयोदोऊजुइभारी दुहूंकीपराजैपरैनानिहारी ८ दोहा कस
कुबरकोप्रवललपिसंभुकुवरअनधाय लीन्हैंयोसूलअमोचकररहैंयोभासरनछा
य सल्लेनगहि भरतकरचहतचलावतमाहैं अतिविचित्रविक्रमकियो

जदुपतिपुत्रतहोहि १ देहजारसरकरपरमास्यो देहजारसरभुजपरमास्यो १ ये
 कहजारसरमचिमहं गाईयो उमैकोटिसरसलहिआड्यो २ तजिनसकैवासूलीतहं
 सखा भयोहोथमानहुनिरमूला ३ सखगिस्तोकरतेरुटिघरनी भैअसकंदत्रथा
 रनकरनी ४ लग्योलेनधनुसंभुकुमारा तवंप्रद्युम्नतजीसरधार ५ मूंदिगयोसुरा
 दलकोनाथा सतसरहन्योमपूरहिमाथा ६ जवलोकैदेसिवसुतवाना तवलोकै
 योमपूरपयाना ७ जाइमपूरदस्योकैलासा रोकेरुकोनगुनिअतिनासा ८
 दोहा रुकुमिनिनंदनकीविजयलपिजदुवंसिबीर बहुसराहिजयजयकियो
 हरषितकेरनधीर ९ कृपकरनकुंभाडदोउवानसचिववलवान दलविचलतला
 वितुरतहोरनकहैकियेपयान ३ छंद महाप्रचंडचंडमुंड सेअषडवोजके घुमं
 डकेउमंडमेभरउदंडमेजके करालकालरूपलालनेनचालवेसहैविसालदता
 मुंडमालतालसेषलेसहो १ करैकठोरसोरदोरिदोरिचारिखोरहै अथोरबीरा
 भारहोतजोरहअजोरहै लियेत्रिसूलवज्रतूलहलमारिधावहो अतूलसचु
 प्रतिकूलफलसेउडावहो २ भगीजदुनसेनवैअचैननेनमूंदिके उकैनवैसनेनवे
 नजाहिसेलकूदिके विलोकैवाहिनीससोकजातिवारधामहै विसोकसोंविसो
 कवैकहयौसुवैनरामहै ३ चलोचलादचंचलैरथैददसहैजहाँ करैसंधारसैन
 कोमनासुकाहैमहा विसोकसुतलैचल्योतुरतहोतुरगने लथोकुंभाडकृपा
 कर्नरामकोरनगने ५ कठोरसोरकैअथोरसूलधारिधायकै हनेत्रथासआ
 सुकैसुरामकोनरायके लगोविसोककेसुयकवाजिवेधियेकगे विसंगिकै
 गिस्तोसोसुतवाजिभूमिदेंकगे ५ तहांसकोपमसलीसुमसलैहलैलियो तुरत
 कूटिजानतेमहानसोरकौकियो कुभाडकोफंसाइकैहलैतेषोंविलेनभो सजोर
 तासुसीसमहिभूसलैसुदेतभो ६ भयोकुटुकसीसअगचूरचूरकैगये कुभाडके
 सरीरकरहाडभूमिमेछये प्रकोपिकृपकर्नसलरामकेदुनहंन्यो वैचैगोकैसहन
 देखैसहोसुषेभन्यो ७ लियोछडाइसूलकोलगाइहोथहोथमे हन्योसुरामभ
 सलैप्रकोपितासुमाथमे लगोपधानजो ८ दैगिस्तोदइसलकटुदिगो घराधडाका
 दैगिस्तोदइसलकटुदिगो ८ दोहा कृपकर्नकुंभाडकोकीन्होवधवलराम वा
 नासुरकीसेनमेभस्योभीतिको धाम १ चौपाई वानपुत्रअरुसोवकुमारा कियो
 जुद्धअतिघोरअपारा १ रथमंडलरोऊभटकरहो वारवारसायकतनभरहो
 रदोकदुहनताकिसरमारै देकदुहनसुवानेवारै ३ दोहनदोहनसुरछितक
 रहो उठिउठिपुनिदोकभटलरहो ४ दोकधुजाइहुनकीकाटीदोकदोहनकेरा
 यछांटी ५ दोकदोहनहनेतुरगने दोकदुहनधनुषकियभजन ६ देखैचमे
 कृपानप्रवीरा दोरिभिरेरनमहरनधीरा ७ तहांसांवकरिअतिचपलाई वानपु

भीर १ चौपाई वानासुरमाखोवहुवाना
छादसासकिकोजाना १ सासकिहृतहसायकभुडा
डा २ पुनिमाखोवानहिवहुवाना सिंहनादपुनिकियोमहाना ३
तपराजयदधी वानकियोउरसाकविसेषी ४
कालसमीपमनहुजनआयो ५ भुजसतपंचनापसतपाना
तहसुकुदयकवारहिकाट्यो
हरीहन्योसरफेरिहजारा रथसारथितुरंगदसिडारा ८ दोहा

तपज

रा २ ठादीभईरुसकेआगे

वीरसवभागे ३ रुसहमुषनीचिकरिखीन्हो भागुभागुतहहरिकहिदीन्हो
४ यहअवकासवानतहपाई सदनलेनगयोपुरथाई ५
समाजो तहथायोअरकोपितराजा ईतीनिसीसवरनहुहैतीना
मासतेहीना ७ यदेरोमतनकेसिरकेसा महाभयावनहैजहि

यौसनस्य पृथक् स्मृते लावतदसहृदि सान् सीनेष्वदहं न करभसममानहं कालमा
हान १ चौपाई लषिज्वरकहवलमाहहि पागे दोरिषरे मेहरिके आगे १ ताहि दो
षिज्वरको पहिछा यौवलके उरमहं भसमचला यौ २ राषति डिकि गेव लजरा
लागी वलके वदन ज्वालज्वरलागी ३ वलतनति डिकि मेरुको अंग ज्वरके
भसमकियो दुतभंगा ४ इतै राम भनकछु पागे तिन कहं निरषि कृष्णदृषा
पागे ५ रामहि दोरि मिले जदुराई तासु सकल ज्वर तापन साई ६ पुनि वैष्णव ज्वर
उतपतिकी न्हैया सो सिक्के ज्वर कहं दुषदी न्हैया ७ कहं भागिनहिं सिव ज्वरवां
चो नयपितिहं लोक न मेनाचो ८ दोहा गिरो आइ हरि सरन महं आरत वचन यु
कारि नाहि नाहि आरत हरन रक्षा करहु मुरारि १ ज्वर बाच ज्वर रूंद जे अन्न ता
सक्ति जे परे स सर्व आत्म जे जे विमुद्गज्ञान रूप कृष्ण जे परात्म जे जेति विस्मृष्टि पाल
ना सेहे तु घल जे जे प्रधान नाथ सात रूप षडंभ जे १ काल दैव कर्म जीवद्रव्य औ सुभा
वहं आनंद ह को विकार सृष्टि औ अभावहं माय आपही किहे दुती यई स्वरौ नही जा
हि जे सनो करो सुहाव ताहि ते सही २ थारिके अनेक रूप धर्म सेतु पालहु साधु देव वि
प्रके अनेक सनु पालहु भूमि भारहार हेत जन्म नाथ हे यह आपके प्रपन्न को न हो
त सो कने कह ३ नाहि नाहि नाथ मोहि दीने को वं चारु उग्र रावरो ज्वर है मेद है महा
इये जीव को तव लोताप जो लोता आप के नही कै गयो तुम्हार जान ताहि सो कहै कहौ ४ दो
हा मे सरनागत मे परोहे यसु दव कि सोर जारत मोहि यहि ठोर मे सीत ज्वर यह तो
र १ चौपाई यहि विधिते ज्वर अस्तु तिकी नी कृष्ण चरन महं निज मति दीनी १ तव प्र
सन के कहौ मुरारी अवतार परमै रूपा हमारी २ मेरो ज्वर तोहि दुषन हिदै है आरह कहं
भीति नहिं पैदै ३ यह मेरो तेरो संवाद गै है जो संजुत अहलादा ४ ताको तोरि भी
ति नहिं होई असे जानि लेइ सब कोई ५ सुनि हरि वचन मोद ज्वर पाई गयो आप
ने अन्न सिधार्ई वाना सुरवदिरथ धनुषारी आयो करन जुहु पुनि भारी ६ स

४५१

का

५१

कोटि १७

१

१७

काद्योचककरतवहुफेर १

१४४

१७

२. भारतजानिवानकहईसा

१७

अस्तुतिकरनलगेकरजोरी ४ रुईववाच

३

वेदहुगतिनहिजानतुम्हारी ५

५

आननअनलरेतहैवारी ७

अहंकारस्तुतिमोकहवरना ८ दोहा

वुधिविरचिहियधर्महैमेदुप्रजापतिवेस १

सबलोकहप्रभुतुमहितयहवेदकरतजचारहै

दिसुपुरुषतुमतेसमअधिककोउहैनही १ वपुसुदस्वयेप्रकासहैअनिहेतुई

१७

हमनुजतनन

१७

तहिहमसावनीयसदागुने ३ प्रियईसतुमहिजोकोडिऔरनप्रेमरसमनमेवैयो

१७

५५५

नजसु

१७

औरजेविनआसहै तेप्रानप्यारेनाथतुम्हरेसकलविधितेदासहै ४ दोहा

तपतिपालनहरनहैतुमहिहोनाथ इष्टदेवमेरेतुमहिंसांतसुदसुषगाथ १७

गदातातुमयेकहीअहेनकोईआन हमसंसारउधारहिततुमहिंभजेभगवान २

चोपाई यहवानासुरदासहमारा असुरनाथबलिकेरकुमारा १५

मुरारी करीछपाप्रह्लादहिमारी २ तैसहिअवहूपाणिधाना करहुकपायहि

परमावाना ३ अजरअमरयाकिभुजचारी होहिनाथलहिछपातिहारी ४

भयदानमेदीन्हैयो अपनोदासगानिमेंलीन्हैयो ५ याकोवधनहिकरहुमुरारी

बहुअवतोवातहमारी ६ असकहिवहुविधिअस्तुतिगाई

७ तवबोलेहंसिछपाणिधाना सुनहुवचनमेरेईसना ८ दोहा

तैसैअहेनार अभयदानहोहैदियोदसरनाहिविचार १ चोपाई

याकोजीतिसकिहिनहिकोई १ प्रह्लादहिमेदियवरअैसे

रिहोअहिकेसो २ याकेगर्वनसावनहेतु

हहितसंघारा रहैजोनअतिभूकरभारा ४ चोरिभुजारेहैयहिकेरे

मरघनेरे ५ आपपावषदयहुमुषिहोई याकोभीतिकारिहिनहिंकोई ई जवहनि
 अभयदानअसरीन्ह्यो वानासुरधनामतवकीन्ह्यो ७ अनिरुधकषारथहिबद्धा
 ई ल्यायोहरिदिगआसुलेवाई ८ दोहा वंदनकरिकेलासगेवानासुरखलवाना॥
 अनिरुद्धहिदतपाईकेजदुवसीहरषान १ चौपाई रंपतिकेतहकरिसिगारा दो
 ओनितपुरमदिनगारा १ मागिविदासंकरतेनाथा दुलहिनिदूलहलेनिजसा
 था २ लेसिगरीसेनासुषकाई चलेद्वारिकेतवजदुराई ३ जदुनगरीनिकदुहा
 जवआये उग्रसेनतवषवरीहियाये ४ द्वारद्वारवहुधुजावंधाये तोरअतेसंजो
 तकरवाये ५ द्वारावतीसकलविधिसाजी कनककलसकी सोहहिंराजी ई गलि
 नवजारगुलावसिचाये थलथलकदलीषभगडाये ७ साजिनगरयहिविधिना
 राई विविधिभातिवाजनवजवाई ८ दोहा उग्रसेनगवनतभयेलेनकृष्णअग
 वान संगस्वस्त्यनपठहिदुजपुरवासीसुषमान १ लेअगवानीकृष्णकील्यपेमह
 समभार कषाअरुअनिरुद्धकोराणौरतनअगार २ कृष्णविजयसंकरसमरजोसभिर
 परभात तासुपराजयहोतिनहिंयावतमोदअघात ३ इतिश्रीभागवतमहापुरानेद
 समस्कंधेउतरार्धेश्रीमहाराजावंधवसविस्वनाथसिंहात्मजसिंहिश्रीमहाराजा
 धिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरकृष्णचंद्रकपायाचाधिकारिरघुराजसिंहजुदे
 वकृतोआनंदअनुनिधौत्रिषष्ठितमस्तरंगः ६३ ॥ :: ॥ सुकोवाच दोहा येकसमैज
 दुनायकेप्रद्युम्नादिकुमार काननमेसवसुसमिटिकेबेलनगयेसिकार चौपाई वहुवा
 कालखलिषलिसिकार भयेत्रिषिततहसकलकुमारा १ गडप्रद्युम्नसोवंधनुथा १
 री चारुदेस्ततिमिविपिनिविहारी २ खोजनलगेजसासेधाई तहोकूपडकपस्योदेवाई
 ३ पानकरनजलतहोसिधारे पैनकूपमैनीरनिहारे ४ खेकूपमैयकककलासा से
 लसरिसतनपरमंत्रकासा ५ निरषिताहिविसमितमनमाही करिकेकपाकुमा
 रतहोही ई ताहिनिकारनकिरीउपाई चामसूतरसरानिभगाई ७ बांधिनासुक
 मरमेडोरी अचनलगेसकलवरजोरी ८ दोहा पैनसकेतेहिअचिकोउतवसवा
 रहेलजाय पुनिजदुपतिसोकहतमेसबहवालपुरजाय चौपाई तहोनुरतजदु
 नायहुआये सबजदुवसिनसंगलेवाये १ ककलासहिलषिवामहिहाथा विनव

यासत्रैचौजदुनाथा २ भगवतकरपरसतेतेहिकाला कूच्योसरटरूपविकराबा ३
 तपतकनकसमचारुसरीरा जगमगभूषनअनुपमचीरा ४
 निकेतू जदुकुलजननजनामनहेतू ५ होतुमकौनकहोवडभागे
 मनलागे ६ कौनकर्मसोयहतनपायो कारनकौनकूपमहआयो ७
 यकहनकेलायक अपनीदसामहादुषदायक ८ सुकौवाच
 हिमातिजवतवहरिपदसिरनाय जोरिपानिवोल्योपुरुषअतिअनंदउरछाय २
 नृगोवाच चौपाई हमहैंनृपदश्वाकुकुमारा अहेनाथनृगनामहमारा १
 नकथाश्रवनमे यल्योहायजोनामश्रवनमे २ छियेआपतेहककुनाही
 मीहोसवमाही ३

अनकाही ६ तरुनीसीलेमतीपैवारी वच्छनजुतकेपिलामनहारी ७ रूपवर्त
 सुहावनि देपतहीमनुसुषउपजामनि ८ दोहा
 मढायु न्यायसहितलीन्हो जिन्हैवसनमाखपहिराय ३ चौपाई
 काही धर्ममानजेरहैसदाही १
 वी २ जुवाउदारआपकेदासो
 गजवाजी दासिनजुतकंननकीराजी ४ भूषनवसनरतनतिलरूपा
 अवासअनूपा ५ सज्जारथआदिकबहुदाना
 एतडागवागवनवायो निर्जलमगप्योसरकरायो ७ येकसमैकेऊदुजकेरी गऊहेरानि
 मिलीनहिहेरी ८ दोहा मेरेगोवनमहमिलीगोपनचीन्होपागइ
 दीन्होपादानकराय ४ चौपाई जवमेगऊदुजैदेदारी आसुगायसोआयनिहारी १
 कहैयाविप्रसोयहहैमेरी
 विप्ररारिअसकहिदोउकीन्ही ३ लरतलरतमेरेदिगआये निजनिजदोउब्रेताते
 सुनाये ४ सुनिकैमोहिभयोभ्रमभीरी तासोमेअसगिराउचारी ५ विप्रगरूस
 तिअहेतुम्हारी मेधोषमेयहदेदारी ६ लक्षगऊहमसोदुजलीजे
 हिकीजे ७ तववोल्योवहदुजमुहियाही लैहोसोईलापमेनाही दोहा
 जाकेदियातसोकहैयावुभार्य आपहिखीजेलापगादोजिअव्यूहजाय ५ चौपाई
 सोकदुजमासनअसमायो लैहोसोईनलैहोबायो १
 हुविप्रदोउविनतीमारी २
 ३ पैरोऊदुजमान्योनाहीदोऊल्लोडिगेनिजगहमाही ४ कलुकैकालमहपुनिजद
 वीर कटिगयोतहमोरसरीरा ५ लैगेजमकेदूवजमाखे ५
 ताले ६ अथमयापकीपुन्यगोहिहो भूपतिअवतुमदहूजोगिहो ७

नकरञ्चना पैपापहककुभयोतुरता ८ दोहा तवमैजमसौ असकह्यौ प्रथमभो।
 गिहोपाप तवजमभायोगिरहमहिहोहसरटजुतताप ६ चौपाई तवमैकैकक।
 लासमहाना गिहोअंधकूपहिजुतग्याना १ आपप्रसादषवरिनहिभूसी मेरीभा
 गजायनहिदली २ रह्यो कूपमहसो भलभयऊ आपदरसमोकहंप्रमुखक
 ३ दिव्यदिष्टिजोगिस्वरजाही देखैअपनेटट्टा ४ पावतजासुदरसग
 तिहोती सीचुभीतिनहिहोतिउदोती ५ सोमेरेइगगोतरकैस होतभयेतिभुव
 नपतित्रैसे ६ देवदेवजगदीसगोविंद नारायण ७ द्विषीकेस
 ८ रवौतमंस्वामी जगनिवासजगअंतरजामी ८ दोहा मोहिविराअवकीजियेदेह
 देवगतिनाथ रह्यो कौनहुंजानिमेलहो आपजनसाथ ८ दोहा जयजगसिरजा
 कसक्तिबहुपरब्रम्हजदुनाथ वासुदेवजयजोगपतिमोहिअवकियोसनार्थ ९
 चौपाई असकहिदेष्टदक्षिनानाथे वारवारप्रभुपदधरिमाथे १ सवकेदेष्टतच
 दैगविमाना मागिविदामृपकियोपयाना २ श्रीब्रम्हन्देवधरमात्मा देवकिनेदा
 रुस्तपरमात्मा ३ जदुवसिनकोलगेसिषावन बोलैवचनमंजु सुषळावन ४ अगि
 हअधिकतेजजोधारे तहिरहहहहहहहनिहारे ५ तौअभिमानिभूपनकाही
 किमिब्रम्हस्वपचैजगमाही ६ नाहिहलाहलहमविषमनै जासुउपायअनेकबो
 षाने ७ हैब्रम्हस्वहलाहलसाबो जाकोजतनविरंचिनराचो ८ दोहा जोविषया
 वैसोदमरैआगीसखिलेवभाय धायपहब्रम्हस्वकेजरामूलतेजाय चौपाई जो
 ब्रम्हस्वपायविनजाने तीनपुस्ततेहिगुनेहुनसाने १ जोब्रम्हस्वपायवरजोरी नरक
 परदेसदसदोहोती २ भूपराजमदधनमदआधर आपननासगुनतनहितेनर
 ३ जोब्रम्हस्वलेनकेनेदू रव्योमनहुतेनकनिकेतू ४ ब्रम्हवृतिजेहरेनरेसा लतिदुजकु
 लभयोकलेसा ५ तेविघ्ननकेरोदनकनिजेतेकनधरनीकेभनि ६ तेतनेवरषनकुं।
 भीयाकेपचहिभूपतेअतिदुषळाके ७ अपनीरतअरदतपराई विघ्नरतिजोहरतो
 भाई ८ दोहा वर्षसोसाठिहजारभरिविष्ठाकोकमिहोय पुनिनिरजलकेदेसमैहा।
 तसयहठिसोय ११ चौपाई दुजधनलेनकरैजोबाहा तासुराजकुटेनरनाहा १ हरि
 ब्रम्हस्वधरैजोगेह होतपरजेनहिसंदेह २ दुजधनहोयनकवहुहमार सुनहुसवो
 जदुवसकुमार ३ करैजोविष्ठाकेजुअपराधा कृतीतासुकरैनहिवाधा ४ जोमारैगा
 रीवहुदेवै कृतीतासुचरनहीसेवै ५ दुजकहंजसमेकरोपनामा तेसेतमहकरहुसवा
 जामा ६ जोममसासननहिवितलैहै समकरअवसिरंडसोपैहै ७ विनजानेहुजो
 दुजधनलेतो नरकपरैपरिवारसमेतो ८ दोहा विनजानेजिमिलैतमेनृगनरेसद
 जगाय लक्षवर्षसासरटट्टैरहेकूपमहआय १ जदुवसिनकोरुखअससा।
 सनसुषदसुनाय जगयामननिजमोदिरहिगवनकियेहरषाय १३ इतिश्रीमत्भार

१ चौपाई जवअनिगोकुखवलराई

खेनगयवलकोअगुआई २

मातुपितावहुदिनमहनिरपे

४ नदजसोदहुआसिषदीनेरह्योनतनसम्हारसुषभीने ५ त

रामहिसियाअकवेठाई ई पुनिआसिषदियपितअरुमाई

७ गोपीखालसवेजुरिआये

चौपाई नदगोरतेउठिवलराई गयेकातमहसपनखेवाई १

३ गदगदगरोकहँसुदुवानी

४ हँवाधवसयकुसेलहमारे जदुवँसीहमकहँ अतिप्यारे ५ अवतोभयेपुत्रअकनारी

रुहकवहुँसुधिनायहमारी ई संगसपनलैकरिवरजोरी करतरहेसापनकीचोरी

७ तासुसुरतितुमकोअवभूली अवतोभूपतिभयेअदली ८ दोहा

भूयोजदकुलकियोउधार रिपुनजीतिहनिअवकरुहारावती विहार २ चौपाई

हँसकलगोपीजुरिआई रामहिनरिषिपरमसुषपाई

लागी रामरुसमअनुरागदियागी २ कहोरामहँकुसलकेनहीं

छोडाई ३ पुरनारिनसौकीन्हीप्रीती छोडिदियोनिजकुलकीरीती ४

सोमतिकेरी करहिसुरतिमाधवमनहेरी ५ सपनसुरतिकहुँकरहिकनहीं

केसंगवनेगायचराई ई कवहुँजसोमातिदेषनअहे

७ सुरतिकरहिकवहुँजदुगई गोपिनकीअतिसेसेवकाई ८ दोहा जाहिलियेजननी

जनकभ्रातससुरअरुसासु सुजनपरमदुःखजतजेहमसवविनहिप्रयासु

असाहमहिँछोडिनरेगाहँ भयोजायपुरनारिनकोही १ असेकपदीचंचलकेरो कि

निमानहिँविस्वासघनेरो २ कान्हकतघ्नीहेजगजाहिर

असेमोहनतेकेहिरीती करीचतुरिपुरनारिनप्रीती ४

सववेरहँसोभानी ५ तासुमंदसुसक्यानिमुहावनि देयतहीसवसुरतिमुखावनि

ई पुरनारीताहीकौजेके मोहिगईमनसिजवसकेके ७ कहारुसकीकथावखा

ई कहियेअरकथामनभाई ८ दोहा कालकटतजेसेबुनैतिमिहमारऊजात

[illegible]

मत्तसरिसतुमकोपहिचान्यो सोअपराधकंमहुंभुसोरा कौडि
 देहरोहिनीकिहोरा ४ तवलोदेहुजमुनहिंवलवीरा
 पुपुनिलेसधिनसंगवलराई जलविहारकीन्होसुषछाई ६ जिमिसुरसरमहं
 मत्तमतेगा विहरत्तलैकरेनुगनसंगा ७ यहिविधिकरिजलविविधिविहारा
 ८ दोहा

चौपाई

१ लेख्योअगनमेआारागा
 २ जसुमाअवलोटेठेष्टाती सूचनकरतरामवलजाती ३ यहिवि
 हिसुषछावन रजनीमहंसजनीमनभावन
 ४ रामचदनअभिरामनिहारी हंसनिमांधुर
 निष्पारी ६ मोहिगंदीसिंगरीतहंगोपी औरनिहारनभईनचोपी ७
 जानिवलराई आयेनदभवनसुषछाई ८ दोहा यहिविधिबी

१५ ॥ ॥ सुकौवाच दोहा
 सूनजानिहारावती पौडुककिययहकंह चौपाई तेहोस
 पौडुकवेठरहोपधनुधारी १
 ला यहिरिलियोवैजतीमाला २

उरदगायभृगुलतावनार ५ काठहिकहिभुजावनारि लियो
 ६ दारुहिकोरचि गरुलविहंगा
 आपननारिअंकवेठार ८ दोहा यककरमेक
 यककररचितसुदरसनेतिमिसारंगकोदड
 निजदासनकहअसकहिरापो वासुदेवमाकहंनितभाषो १
 रिताहिचहंवोरा जयहरिजयहरिछावहिसोरा कनकसिंघासनमुदिसमा
 तापरवैयोपौडुकराजा अंकहिलियेआपनीदारै १५ ॥ १६ ॥
 हारे ४ चामरचारुवलैचहंवोरा
 ६ तुमहोजगकअंतरजामी
 ७ वासुदेवतुमहोसतिअहह जगमंगलहितनितइतरहहू ८ ॥
 कोदया १५

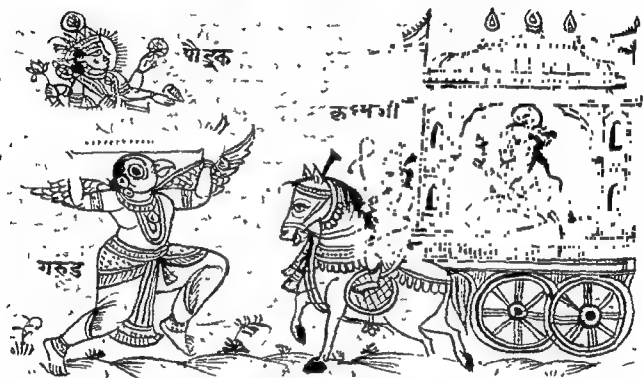
सरनहंमन्त्राय ३ चौपाई तवबोलेपौण्डुकमुसकाई संवयैमेरीरूपामहाई १ पैतुवप्री।
तिप्रतीतिविलोकी करिहौतुमकहंआसुअसोकी २ जोकोऊआवतसरनहंमारे तकि
पुनिनहिरहृतषभारे ३ वासुदेवमोहिरचोविधाता मोसमाननहिंकोउविष्ठाता ४
हरिमेयहधरनीकरभारा पुनिजहौआपनेअगारा ५ सबजीवनकोहितमैआं।
करिकारजनिजलोकसिधौक ई पौंडुकवचनसुनसरदारा पुनिजोरियहिमांतिउ।
चारा ७ धनिधनिहोखस्मीनारायन दीननयैअतिरूपापरायन ८ दोहा पैयक।
संकाहेतिप्रभुदुषदेतीजियकीहि नामरावरोथारिकोवसतद्वारिकामाहि चौपाई
बोलेपौण्डुकसुनिभटवानी जोतुमकहैपौलियोहंमजानी १ अहेप्रथमकोजातिअ।
हीरा दूजमेवसतरहैयाभयभीरा २ वनवनगायवरावतरहेज अवकछुदिनतेककु
धनखेहक ३ तवतेगर्वनजातसभारे मेरोरूपगोपवहधारे वहगरुडचढिवागतरह
तो संषचकमेरेसमगहतो ५ ततिअहंअरेअरेहमारी भारिचकतेहिदेउविदारी
ई तवबोलेतेहिभठधनुधारी सुनहुनायकछुविनयहमारी ७ कूमहुगोपकरय
हअपराधा भूउसोचगुनिकीजियवाधा ८ दोहा वृक्षहुताकेकर्मसबप्रथमहि।
दूतपठाय जोकीनेअपराधसतितौहठिमारेजाये चौपाई आपवेरकरिहैजोकोई
ताकोनासआपतेहोई १ सुनियौडुकसुभटनकीवानी खियोवालिदतहिअभिमानी
२ कह्यौदूतसोअससमुभाई वेगिहिजाउद्वारिकहिंधाई ३ कह्यौगोपसोअसस
मवानी मेरोरूपधरोअभिमानी ४ नकलकियेअवनहिंकलपैदे कुलजुतसका
लविकलहठिहैहै ५ यहिविधिऔरहुकह्योवुभाई दियोदूतकहंदूतपडाई ई गयो
दूतद्वारिकामभारी जायजादवीसभानिहारी ७ सिंहासनमनिजदितविसाला ता
परवैठेकृष्णकपाला ८ दोहा दूजदियसिंघासेनउरसेनसहराज सासुकिप्रयुआ।
दिसववैठेसहितसमाज चौपाई द्वारपालहरिदिंगलैआयो कह्यौपौंडुकोयाहिपठा
यो १ हरिकहदूतवचनउच्चरहू कोमलकठिनकहतनहिडरहू २ सुनतेदूतजोरिजु
गहोथा बोलेवचननायपदमाथा ३ मोकहंपौंडुकेराजपठाया राजसेदेसकहना
कछुआयो वासुदेवमोहिरचोविधाता मोसमदूजानाहिंदेधाता ५ मेसवभूतनको।
हितकारी सबअवतारनकोअवतारी ई मेहीहौसबजगकोकरता मेहीपालकअरु
संघरता ७ पैअसकाननपस्योसुनाई ब्रह्मचहहुममसरिसंवडाई ८ दोहा मेरेस
सरविचारिभुजममसमगरुलवनाइ तुमहवागतजगतमहंवासुदेवकहवाइ।
चौपाई जोयहभूठहायसबभांवी तौवैठोकरिसीतलछाती १ जोकदाचिसतिकै।
वहगोपूकरैरूपममधारनचोपू २ विगारिजईतौसबविधिताको रहिनरूपरेषका
छुवाको ३ ईसविमुषकोउसुषनहिपवि ईसदासकैसबसुषछवि ४ सासनसुनत
तजेममरुपा सरनदेतकूदतकतकूपा ५ अहेसदाकारीतिहमारी छमाकरहियका।

१. १. ईतातेचक्रादिकहथियारा घोषेमाहगोपजोधार ७ ॥
 तआई मोहिंसोपिगिरिहंसिरनाई ८ ॥ तै ॥ तिरु
 नातेगोपहिसकुलमेदेहोसपुरजराय सुकौवाच १० ॥
 सभामहिजदुवरसवेविहोसेविपुलठदाय चौपाई ११ ॥
 वानी याहिआजुलोहमनहिजौनी १ ॥ कहावसतहेकौननरेसा
 जदुवसीपुनिअतिसेमाषे तिनहिनिवारतजदुपतिभाषे ३
 हमहंगोपनकछुसंदेह ४ हमजेधारेअस्त्रतिहारे
 ५ ॥ ५ ॥ आयआपकेनिकटविसेषी देहोडिअस्त्रसवलेषी ६ ॥
 सोहमदेहोतुमहिदेपाई ७ ॥ असहिदूतजायकहिरीजे
 इतकीजे ८ ॥ दोहा नायमाथजदुनाथकेगयोदतनिजदेस
 १ चौपाई मुनियौडुकवोलोमुसक्याई ॥
 १ इतेद्वारिकामहेगिरधारी कासीगमनहिंकरीतयारी २
 ला कह्योलयावहुजानविसाला ३ दारुकसाजितुरतहीस्पदन
 दुनदन ४ हरिहुक्रीटकवचहतनुधारे सियेअनूपमनिजहथियारे ५
 जवरथमहनाथा तुरतहितवहिंजोरिजुगहाया ६ सात्यकिअरुप्रद्युम्नप्रवीरा ॥
 औरहुसवजदुवररतधीरा ७ कहतभयभरिजुहुउमगा ८ ॥ चला ॥
 दोहा तवजदुपतितिनजदुनसोवोलतभेमुसक्याये
 २ चौपाई यहपौडुककोनिरवलमानो ॥
 नो १ ॥ यकअंगालपरवहुमृगराजा मारनधावतलागतलाजा २
 म्रकहअसै हमतोचलवरहवनहिकेसै ३ ॥
 वैठेनारिनिहारे तववोलेजदुपतिमुसकाई सुनहंपुत्रसात्यकिपियभाई ५
 वनसंगरतभारी धौभागधपरकरीतयारी ६ ॥ थोदिगयालनजीतनजावे
 नसंगरिवदोवै ७ ॥ कौनकठिनधौहैवतकामा जातेचलहुसवेवल घामा ८ ॥ दोहा यह
 लघुपौडुककेलियेवचितनजावतुम्हार बलरामहुनहिंताहितेताकहुनगरहमार
 पाई तवसात्यकिवोलोधनुधारी करहुनाथतेविदाहमारी १ ॥ मारिदुष्टकहमेइतबै
 हो आपरुपातेसुजसवदेहो २ ॥ तववोलेहसिरमानिवासा
 सा ३ ॥ पंपुडुकयकमोहिवालोयो तातेनिजगमनवचिनलायो ४ ॥ सका ॥
 कहनाथा हांकहरथकोउलेहुनसाथा ५ ॥ मुनिदारुकहरिवचनसुहाये ॥
 पानिलुआये ६ ॥ उडेअकासअकासतुरंगा घरघरघोषभयोयकसगा ७ ॥ अतिआतु
 रकासकिहैआये पौडुकपहंदारुकहिपठायि ८ ॥ दोहा ॥ ७ ॥ ८ ॥
 तभयेइनिवेन तुवदिगअस्त्रनतजनकोआयेकरुनाअने ४ ॥ चौपाई मुनियौडुक

कियकोपचपारा वजवायोजुधहेननगारा ५ द्वैअशोहिनिलैसंगमाही पौंडुकच
 लोकुपितरनकाही २ तासुमित्रजोकासिनरेसा येकअशोहिनिलैदत्तवेसा ३ पौंड
 कसंगचल्योअतिकापी जदुपतिकोमारनचितवापी ४ दारुकुआचकहयोहरिपाही
 पौंडुकआवतहेजुधकाही ५ त्रैअशोहिनिदलकहसाजे विविधिभातिवजवावता
 वजि ६ कदेनगरतेदोउमहिपाला मानहुमिलनजातेहैकाला ७ निरख्योपौंडुकका
 हंसुरारी आवतचल्योनकलनिजधारी ८ दोहा संषचक्रसरसिजगदासोहतउरव
 नमाल श्रीवत्सादिकचिन्हसवमनिकोस्मभहुविसाल ५ चौपाई जुगविधिकतजु
 गदारुहिकेरे चारिवाहुजुतअस्त्रधनेरे १ स्यामरंगपीतावरधार गरुडकाठकोरा
 ह्योसवारे २ तेसाहिगरुड थुजाफहरती कुंडलकीटप्रभादरसाती ३ इमिपौंडुकक
 हवषिजदराई देरुमालमुषहसेठराई ४ जैसेभौंडस्वांगकारिआवे तैसोपौंडुकसजो
 सोहावे ५ हसतनिरषिजदुपतिकहराजा दीन्ह्योआयमुसभनसमार्जो ६ धावहुधाव
 हुसवेप्रवीरा वचिनजायअवभागिअहीरा ७ सुनतसुभटधायेयकवारा जदुपति
 परदारैहथियारा ८ दोहा मूलपरिधतोमरगदासक्तिरिष्टिअसिप्रास पट्टिसञ्जा
 रुवानहुविपुलछायगयआकास ६ ऊँद जदुवंसभूषनवानतीषनसमरभीषनले
 तमे सरधारछोडिअपारनअधियारकरिदुतदेतमे जवाजिस्पर्दनषंडषंडनमुंड
 भुंडवडातहै कहंगदाचक्रहुचक्रवक्रहुजवतचलपातहै १ पुनिकह्योदारुकसोह
 रषिहरिकरिसुचंचलस्पंदने लेखलहुआसुप्रकासुकरिजहै परेसचुनचंदने सु
 निमायवचननिकरतरचननिलैचल्योरथसूतहै कहसुरलअतिकहुतरलधावा
 तमनहुविनतापूतहै २ सारंगकोटकोरसारअथारभोतेहिहोरहै चहुवोरयानक
 रोरभारतसरसोरिकिसारहै वहिचलीअनितसरिततहैधावतपिसाचवेतासा
 है कालीलियेकरषगषप्परभावतीतेहिकालहै ३ कहकंककाकसिगालअतिवि
 करालमक्षहिमासको करिपानरुधिरअधानअतिपायिमहानहुलासको कहसं
 उषंडवितुडसुडअषंडहैवरषंडिते कहरुंडकेअरुमुंडकेवहुमुंडवसुधामंडि
 ते ४ कहऊँदजूटनजूटफूटेफूटसेमुषफूटिगे बहुकूटसेकटिगकरीजनवूटवूट
 हुजूटिगे तहसमरधरनीभीतिभरनीसुभटसरनीकंगई मनुसंभुनेवनप्रगादि
 ज्वालकरालपरलैकरिदई ५ सारंगकीसरधारमनहुदमारिधावतधधकिकै
 पौंडुकहुकासीराजभटतरुमसमहोतेभमकिके नहिभजिसकतनहिवचिसक
 तनहितजिसकतसरजूहहै यकवारतहवलवारअतिहिलचारकरतेकूहहै ६
 तहपस्योहाहाकारसमरमभारवारहिवारहै सबसुभटकरहिउचारकियेसा
 धारसौरिकमारहै जयजयकरहिसुरसिद्धिषिपरसिद्धनभमहआयके वा
 पेप्रस्तअनंददूनसुदुंदुभीनवजायके ७ द्वैरुमहपौंडुकहुकासीराजसेनाह

॥ तिगई जेवने सुकवान लागे कहत भागे हाइ दई तव कोपिकासी राज पौंड
ककरत धनुं कोरहैं धायें धसावत धरनि दोऊ करत सोर कोरहैं

धुलेषि चौपाई चलहवेलव होय कसभीरी मारिहारिकहिं जाहिं पधारी
दियो पौंड कहि गपहुं चाई २
वचन कीजिये काना ३ कहि पठयो जो तुम मोहि पाही दूत पठाय हरिकामाही

॥ थस्योरुपहु मोरविसाला ५ सोइत कोदिदेयइत आई मेरेवर
नातोसकुल करे गोधाता वासुदेव मोहिरयो विधाता ७

॥ दोहा छोडि देत है अस्त्र को वासुदेव
चौपाई अस कहि सायक सा
गरुडहि काटि दियो जे दुराई १ संष चक्र आदिक सब काटे बनमाला की ॥

॥ पुनि दुत चक्र सुदरसन मारे पौंड कधर ते सी सजतारे ३ गिस्त्रोभू
४ कासिराज तव कोपहि छाये

॥ एकवान लेत हो मुरारी
इवान वेगिते ताहि उडाई कासी महडा स्त्रो जइ राई ७
मारि सेन जुत दुत तेहि देसे ८ दोहा अदुपनि दारावति गये विजे मानहरषाना ॥

जहंतहंहरिजससिद्धसुरकरनलगेसुषगान ८ पौडुकहरिकोरेषकरिनिमिदिना
मनहिलगाय हरिपुरकोगमनतभयोदिविदुंभीवजाय ९ चौपाई उतैकासि
भूपतिकोसीसा तासुभवनमहंगित्योमहीसा १ कुंडलसहितसीससेदधी पुरज
नकोतुकगुन्योविसेधी २ कासिराजकोसीसहिजानी रोदनकियेसवेदुषमानी ३
रानीराजपुत्रपभाई सीसनिकटअयिदुतथाई ४ करनलगेतहंमहाविलापा या
वतेभेसिगरेसंतापा ५ हायनाथहममेरेअनाथा असकहिपुरजनमीजहिहोथा ईका
सिराजसुतरह्योसुदक्षिन कियाकांडमहंअतिसयदक्षिन ७ सोपितुकोकरिमृ
तकविधाना सभासदियदवचनवषाणा ८ दोहा जोगास्योमेरेपितेताहिमारिको
आसु पितैवरिनहैहोदुतेतवपूजिहिममआसु चौपाई असप्रनकरिसरुदुजनवोला
ई संकरकोपूज्योचितलाई १ संभ्रसनभयेतेहिकाला कह्योभागुवरदानविसा
ला २ तहोसुदक्षिनकहकरजोरी सुनहंनयविनतीयहमोरी ३ मास्योजोमेरेपितु
काही ताकोमारहुमेकनमाही ४ असउपायमोहिदेहुवताई अवनवैचैजमिदुषा
दाई ५ तववोलेसंकरहोसिवानी सुनहुसुदक्षिनतुमअभिमानी ईदक्षिनाग्निअ
भिचारविधाने करहुजोरिरित्तिजनमहाने ७ वहीअग्निजितेरेमनकामे पूरनकरि
हैंयेकविजामे ८ दोहा यैहैहैब्रह्मन्यजोखगीनकृसाताहि लौटिनासकरिहेतुमे
यहमेसंसयनाहिं २ चौपाई असकहिभेसिवअंतर्धाना कियोसुदक्षिनसोईवि
धाना १ कियोमासकोहोमहिकुंडा तातेप्रगटीज्वालप्रचंडा २ मूर्तिमानकृसाना
लनिकसो जाकेनैनलालजुगविकसो ३ महाभयावनतनअतिकारा तपेताम्रसम
ऊरथवार ४ नैननतेनिकसतअंगारा सासलेतहैवारहिवार ५ डाढदोतहैजासु
कठारा भूकटीविकटतकतचहुंवोरा ईरसनातेअधरनकहचाई अरुअधरन
देतनतेकाई ७ अहैनगनहैपदसमताला लियेहोअमहंसलविसाला ८ दोहा
असोकृत्पापुरुषवहकह्योसुदक्षिनपाहिं भस्मनदेहुवताईदुतताकोअसुहिपाहिं
चौपाई कह्योसुदक्षिनजदुपुरजाहु कुलेतेजुतजदुपतिकहंवाह १ सुनतसुदक्षिन
वचनविसाला धायोपासमदिसिमनकाला २ चलेभूतेहोसंगअनंता नाचत
भावतकूदिहसंता ३ कृत्पापुरुषजहोजहंजावै जारतपुरनप्रजनकहंवावै ४ या
हिविधिगयोहारिकामाही लग्योजरावननगरीकाही ५ कृत्पापुरुषनिरषिआ
तिभासी हाहाकारकरतपुरवासी ईजरतमारिनूरभगेपुकारत अतिआरतनन
नाहिं संभारत ७ जेसेवनमहंखगेद्वारी भागहिसुगंगनपरसदुधारी ८ दोहा
तेसहिंभागतपुरप्रजापीछेपुरुषप्रचंड धावतआवतअतिविकटधारसलवद
ड ४ चौपाई गिरतपरतहारिकनिवासी आयेजहंनोअसुषरासी १ नाहिनाहि
रसकगिरिधारी कृत्पापुरुषदेतदुषभारी २ जरतनगरवोचतअवनाही तुमहि।

३ तहँ जादवी सभा मभारी पेलत चोपरि देसुरारी ४
 येक वोर देवकी कियो सोर ५ सुनि पुरवा सिन आरत सोर ओ
 ई हरि सुन्यो बोले कछु नाही
 ७ सहज हि चक्र सुदर्सन काही कै कियो कृत्यान ल पाही ८ दोहा
 नेकु सोचकी न्हो नहरि गेबेल के रंग ५ छंद
 त चयौ चक्रमानो उदै कोटि भानु मनो धावत हि प्रलै की कृत्यान
 न देषी परै भास पुरी दसासा १ जिते काल कृत्यार होहि कराला
 सह्यो नाग यो चक्र को तेज मारी
 २ चलो चक्र याहे मह विगत कि
 लौ फेर कासी गह्यो दक्षिणै रिति जे जुक्त भासी ३ दियो डारि कुंडे सवै येक वारै
 यह चोत हो चक्र तो लौ प्रकासी गह्यो दारि कृत्यान लै को परा
 ४ दियो डारि कृत्यान लै ताहि कुंडे न देषो परै ताहि को रुंड मुंडे
 इत दारि कासी पुरी जा रिदारी ५ सभा मंदिरोगा पुरो चो वजार
 जरे वाज साले तथानाग साखे
 ई हहाकार भारी रह्यो माचिकासी बढी चक्र की जाल माखा प्रकासी धरी है
 को जराई गयो चक्र सो दारि कै फेर धाई ७ रह्यो पूर्व काले
 गयो वैठिते सेतुर तैत होही जरायो पुरी को बलै मारि आयो
 ८ दोहा सुनै सुनावै जो पुरुष यह हरि विजै सुजान
 ९ दोहा सुनि पोंडु क
 राज उवाच और सुन नह मन्वह तहँ श्रीवल देव चरित्र
 भुत परम जग जन करन पवित्र २ चौपाई सुनत परि क्षित की मृदु वानी क
 सुक अति सुध मानी सुको वच १
 हेऊ २ जो मयंद को हेल दुमाई मासौ जो रास सस मुदाई ३
 कै गोकु मती कूरक राला धनरका सुर सो करी मिताई ४
 ५ देस हजार हाथी के जोरा करत रह्यो अति सोर कठोर ६ सोनरका सुख
 कियो कृत्य पर को पमहाना ७ चलो अनर्त देस कह को पी
 ८ दोहा आय देस अनर्त मे करन लग्यो जत पात
 वराज के चिकहि वारि निपात २ चौपाई

सावनकाही १ २ गलगायादेयोसवजारी मारिप्रजनकहं कियो दुषारी २ कहूं सैल
 नकहं खेतउचारी चूरनकरतया मपुरदारी ३ कहूं दुविदहिलिसागरवीचै दोउअनु
 सि ४ वोरहि सिंधुतीरके यामा कहूं वहायदेनवलधामा ५ मुष्य
 मुनिनके अश्रमजाई भजनकरत वृक्षसमुदाई ६ करै मूवमलकुंडनमाही जिन
 मेमुनिजनहोमकराही ७ एउरिहोकरतपुष्पांनारो देतो सैलकंदरनदारी ८ दो
 हा तिनके अश्रमदुविदहंत यथानदवाय तहोनादिनरकंदनकरिमरहिं सवेअ
 कुलाय ३ चौपाई यहिविधिकरतउपद्रवमारी धरपनकरत सकलकुलना
 री १ देसअनरतहिवागतभयऊ सकलप्रजनकहं अतिदुषदयऊ २ येकसमे
 रैवतगिरिनेरा गयोकरतकवहुंकपिफेरा ३ करतरहेतहरामविहारा सपिनसे
 गलेसजेसिंगारा ४ बाजिरहेतहंवाजसुहावन रहैोगानहोतोमुषछावन ५ सु
 ननदुविदअतिसुंदरगाना रैवतगिरिकहं कियोपयाना ई सैलसिषरमहंजवच
 ढिगयऊ तहंवलभइहिदेषतभयऊ ७ कमलमालपहिरेवलरामा सुंदरसंकसा
 अंगछविधामा ८ दोहा सपिमंडलकेमदुमेमंडितहं मुदवार पानकियेअति
 वारुलीगानकरतलैतार ९ चौपाई मदमातधूमतदोउनेना येककरनकुंडलछ
 विअना १ आधेसीसकीटकहंदेनि दूदीमालरंगमहंभीनै २ धूमतवागतठारहिठो
 रा मनहुंसतमातंगकिसोरा ३ तरुनतरुनतरुंदारतवागै शेरिदोरिआखिनउरसा
 गै ४ तहंदुविदवानरदुतजाई चढ्योष्टसमहंताहिहलाई ५ सापनसापनकूदवा
 जाई साधामृगसवसापहलाई ई कियोकिलकिसासोरअपामन प्रगटकियोनि
 जरूपभयामन ७ सधीदे ८ एउरदुअन्यलाई सिगरीलागीहसनठलाई ८ दोहा पु
 निवलभइहिआयकेआखिनदियोवताय यहबादरअतिसैषपलकरतकलाईता
 आय ५ चौपाई तहंदुविदअतिकोपहिलाया मुषचलायकेसपिनविराया १ लजो
 फेरिभृगुटीमदकामन काहिदंतसवलगयोदेषावन २ पुनिमुकि सषियनगुदेदेषाई
 तहाकछुकरिसराम हिअई ३ हन्योपपानरामतेहिंकाही सोवनायगालाग्यो
 नाही ४ तहाकूदिकैधरनिशिधारी मदिराकलसफोरिकपिडारो ५ रामहुकहपुनि
 लय्योविरावन गुददेषायभृगुटीमदकामन ई फेरिसपिनकोवसननिफास्यो कूदि
 तुरततरुउपरसिथास्यो ७ तासुचपलतारामनिहारी तेहिकितदेसनदुषितचिना
 री ८ दोहा हलमूसलहलधरसियेकहिअतउतजिहारी कंसिफेटोकटिमेतुरतसो
 कितसपिननिहारि चौपाई दुविदहसियउधारितरुसाखा कियोसोरतहंपरमकरा
 ला १ दोरिजोरभरिरामहिसीसा मास्योसाबलवृक्षअमनीसा २ पकरिलियोतरुकोव
 लरामा तोरिफेकिदीन्ह्योतेहिंठाया ३ हलतेअचिरामतेहिंकाही मास्योमूसलमा
 यहिमाही ४ फूट्योसिरतेहिंलगतप्रहारा वहतभईअनितकीधारा ५ जेसोरितेग

१ सो प्रहार कपि नाहिविचारो ई साखट शय्ये कटु तिय उषारी
करि बल भारी ७ राम मारि तह मुसल विसाला

साखट फलै तीसरो मास्यो बल के माथ

हाथ ७ चौपाई यहि विधि जुद्ध करत बहु की सो ॥ १० ॥

सब नषारि बल परहानि दीन्हो २

तब कपि मारन लखौ पषाना ३ तह बल भद्र मुसल करलीन्ह

४ तहो दुविद करि कोप कराला भुजावठाय सरिस जगताला ५

ई वसन फारित नवीथन लाग्यो तह वसन

७ के कि दियो हल मुसल कीही दुविदहि पस्यो दोहू करमाही ८

॥ १० ॥ ३१५

भागि गये तह के कपि रिखा

तहो देव गंधर्व सुनी सा

४ नमोजयति गावत अनुरागे रामहि सुषित सराहन लागे ५

यहि विधि जौन दुविद दुष कीरी

७ अघनो सुजर सुनते निज काना पुर प्रवेस कीन्हो भगवाना ८

॥ ११ ॥

लगे सराहन राम को पायो परमहुलास

॥ ११ ॥ ३१६ ॥ ॥ ११ ॥
दोहा एक समै हस्तिन नगर दुरजो धन कुरराज

चौपाई रही लक्ष्मनानाम कुमारी दुरजो धन की अनिल विवारी १

किराजा ३ खर स्वयंवर की सोई पाई राम कस्य को तुरत छिपाई

तिज दुपति को नंदन जा को सावनाम चठि स्पंदन ५ गयो हस्तिना पुर कहु पाई सियो

ई पड़्यो होत स्वयंवर मोही दूरियरो भोज हंको उनाही ७ निकसी

८ तहो सावय्य तेउ तदो रिस भाना

लियो लक्ष्मन को तुरत अघने अक उठाय चौपाई ॥ १२ ॥

चल्यो दारिका की दिसि पाई १

तहो दुरजो धन कह्यो रिसाई जद कुल की सठतानहि जाई ३ दुरविनी तहरि सुत वि

भिवारी लिये जात मरजा रह सारी ४ यह सठहमहि निपु सुकजाने

अतिमानै ५ बरवसहरीकुमारकुमारी सुतानतेहिजेमाखाडारी ईतातेधायधरहुस
ठकाही जाननपावेयहगहमाहीं ७ घेरिचहुंकिततेयहिवाथौं ल्यापअथकोठरी
महथांधो ८ दोहा जोसांवहिवेधनसुनतजदुवसीरिसिछाय सैनसाजिसवआ
पनीहमपरअहंधाय २ चौपाई तोकाकरिहैजदुकुलकेरे अहैसदाकेसेवकमेरे १ भूभोगा
तहैदीनिहमारी चमरछवदैकियअधिकारी २ जोकरिहैहठिआयलराई तोजेह
वीरतागमा ३ जदुवसिनकोगर्वमहाना सहिनजातसुनिजातनकाना ४ तहभी
समभाषोधनुधारी वधिहैनहिवालकविभिचारी ५ करनकहैयाकरिकोयअघाता
जदुवसीहैकेतिकवाता ई मोहीकहैआयसुनपदेह आपकरहुनहिकछुसदेह ७
महीअकेलवालधरिलेहो जदुवसिनउतारिमददेहो ८ दोहा असकहिधनुसरक
रनकरिकरन १ सावहारस्यदनचट्टोधावतभयौतुरंत २ चौपाई मू
रिअवाओरसलवीरा अरयकेतुतैसरनधीरा १ भीषमभीषमग्रीषमभानू कियोसो
वपरकोपियानू २ चट्टिस्यदमदुरजोधनराजा धायोसांवधरनकेकाजा ३ येषदा
वीरमहाधनुधारी धायोसांवहिवारप्रचारी ४ आवतषटवीरनकहैदेवी सावधान
ई सावविसेपी ५ सारथिसोअसवचनउचारा फेरौरथअवआसुहमारा ई भागा
वजदुकुलकोनहिधरमा जायदेपाउवकिमिमुषचरमा ७ जदुकुलकीमहरीतिसा
दाकी करहिवीरतारनमहवाकी ८ दोहा जदुवसिनकोधर्मयहआपअकेलेहुहोया
कवहुनुरहिनहिसमरतेसहसनसतुनजाय ४ चौपाई सुनतसुतस्यदनदुतफेरा सांव
हकियोसारधनुकेरा १ षोअकेलसिंहसमवीरा सांवकुमारमहारनधीरा २ करनदू
रतेतेहिगोहरायो रेदुरमददुहिताहरिल्यायो ३ ताकोफलअववेगिहिएहै जोरनते
कहुंभाजिनजैहै ४ ठाढारहुठाठोरहुवाचक तैउपजेअपनोकुलघालक ५ असका
हिकरनसरनबहुमास्यो तिमिभीषमवहुवानयवास्यो ई भूरीअवासुजोधनदोऊ
विसिषनिसितछांडतमेसोऊ ७ भीषदेवपुनिवाननिधारा सांवहिपरतजिकिया
अधियारा ८ दोहा गयोवेधिवाननिविपुलतहजडनाथकुमार पैनगननमोनेकहै
रनवांकरोजुमार छंद जौछुइमृगनविलोकिमृगराजरहतअसोकि सौवीरसा
वकुमार कोदंडकियटकारचमकायछ नलनचाप बहुकरतअरिपरदाप स्य
दनतुरंतधवाय वरतजतवाननिकाय २ यहजौजहाषटवीर चहैवीरसास्योतीरक
रनहिहैनोसरवीस कुरुनाथकहसरतीस अरेवत्रतैअनरास सबकोहैनोपचासभू
रीअवैसतवान मषकेतुडसतसरान ४ पुनिकरनकहसरचारी हनिदियतुरंगवि
दारि पुनिकाटिसुतहिसीस रथकाटिदियसरवीस ५ अरुभीषमहिसरधार पु
निहैनोसांवकुमारधुजसुतस्यदनकाटि पुनिसरनदियतेहिपाटि ई भूरीअवैदा
सयाव कोषितहैनोनाराच हनिसुतरथकहकाटि हपचरनदोनैयाछाटि ७ दुरा

पुकारि
दोहा

दलिदियोरथहनितीर भेविरथषटपक्षवान

१ छंद

चहुँवोरतेवोहिधरिकै मारनलगेसरदेरिकै २
सरमारिकियविनअंगनै यकहसौसारथिसीसहे येकदल्योधनुसरवीसहे ३
गयजविरथकुमारहै लियपरिधकरदसंभारहै दोस्योसुभटभटसन्मुखे
४ तहकरनपरिघहिकाटिकै सांवहिदियोसरपाटिकै षटव
सावहिलियोधरिधायकै ५ पनिवाधिकछम्कमारको

निजावजैमनमहंगुनिलये कन्याकुवरकहअनमे राख्योसजगजुतसैनमे
हरिरामभयकोतजिदियो जदुवंसअवनहिआयह
रिहयहयायह ८ दोहा निरपिसाववंधनतहानारदअतिदुषपाय
तुरतजहाँकछमवलराय चौपाई सभासुधमाअतिखुल्लिआई तैसेबैदरदेजदुगई १
५ वैठेजगसैनमहाराजा २
६ राजिरहेवलरामतहँहाँ ३ तहँअनिरुद्धधीरधनुधारी
४ महामल्लीप्रद्युम्नप्रवीरा राजतरामनिकदरनधीरा ५
गदसारनकतवमस्तिरा ६ दीनमानअरुमानुजुकारा औरहुवैठेकछमकुमार ७
उठीसभानारदकहँदेधी जदुवँसीसुदलहेविसेधी ८ दोहा
हिपूछीपुनिकुसलात पुनिजदुपतिकरजोरि कैकहनभयेयहवात चौपाई
षवरिहस्थिनपुरकेरी कुरुकुलसुरतिकरहिकहमेरी १
अवलोलानाथआपनहिजने २ सांवहरीकुरुलाथकुमारी तवकोपितहैषटधनुधारी
३ भीषमकरनसुजोधनवीरा सलमषकेतुभूरिअवधीरा ४ विरथसांवकहँकरितहाँ
वोधी राषेउयेककोठरीधोधी ५ नारदवननसुनतजदुवँसी ६
उगसैनभूपतितहँवोले आपनउरकीआसैवोले ७ अवलोअैसीयहिकलीमाँही वा
तअनैसीभेकहँनाहाँ ८ दोहा करिअधर्मषटवीरमिलियेकवालककोचेरिकरिविर
थेधरिलेतमेपरलोकहिनहिहेरि चौपाई ९
लिजायकुमार १ सामरामअरुमेदहँडा करहुसवैजदुवरवरिवँडा २
तिवलवाना तेहितेकरहिअधर्ममहाना ३
जुगमहिभरिचेना ४ सभासदनसवकाहँसुनाई वोलेवावनवीररसछाई ५

मंडमाहंकुरुवंसी अपनेकहं मानहि अरिध्वंसी ई कलकुवरवं धन सुनिकाना कल
भरिरहनवननतमकाना ७ हुकुमकरहुयेही कलनाथा जदुवरलेहि सखनिजहाथा
८ दोहा साजिसकलदलआजुही करि मखवल अवलव हस्थिनपुरेपधारियेअव
नहिकरहुवेलेव ४ चौपाई तहांदानपति गदकतवर्मा संवतकीन्हैसात्यकियर्मा
१ तवअनिरुद्धकह्योअतिकोपी कुरुवंसिनकटनमहचोपी २ आजुहिहास्थिन
पुरकहं चेरी मारहुकुरुवंसिननहिदेरी ३ इनकेअतिथमंडमनवाढो मिलोसुमट
अवलोनहिगाढो ४ षोदिहस्थिनापुरहिबहैहैं तवजदुवंसीनामकहैहैं ५ तव
वोलेप्रदुधधनुधारी सुनहुनाथअववातहमारी ई जाइनकाउहस्थिनपुरमा
हैं देहुअकेलसीषमोहिकोही ७ लघुकारजहितसबजदुवंसी कहैगवनका
रहिअरिध्वंसी ८ दोहा सबकुरुवंसिनपकरिकेपगमहवंधनडारि आपनि
कदलेहोतुरततोसतिवातहमारि ५ चौपाई कुरुवंसिनजोपकरिनखोज तो
सुतरावरमेनकहांऊँ १ जोकरिहैं संकरहुसहाई तोधरिलेहैं आपदोहाई २ भी
षमविजैकरनकेभुजवल कीन्हैकोरवहै घमंडभल ३ जहंनिरवलकाहूकोदेवो
कोरवतहंजुधकरहिविसेष ४ कोरवअहैं औरकेधोषे लषेनआपदाससरचो
५ पितानअवबेलेवककुकीजे मोकहंआसुहिआपसुदीजे ई कलभरिहिजातोअव
नाहिवंधनसुनतबंधुपदमाहीं ७ सुनिप्रद्युम्नवचनजदुराई वोलेवचनमंडसु
सक्याई ८ दोहा हस्थिनपुरचलिहैं हमहुसाजिसेनचतुरंग देववकोरवकस
करतअवजदुकुलसौजंग ई चौपाई असकहिसेनापतिहिवोलायो सेनसा
जावनहुकुमसुनायो १ कोरवजादवहोतिलराई जानिवचनवोलेवलराई २ सु
नहुंसुनहुसववचनहमारा यहअनुचितनहिकरहुविचारा ३ कोरवहैंसवनात
हमारे तिमिपांडवहैंअतिसेय्यारे ४ तिनसौअनुचितकरवलराई अवसिगभै
कुलछेकैजाई ५ दुरजोधनसौगयोनसाई सावहिधस्योकरिचपलाई ई ता
तेहमहस्तिनपुरजैहैं सावहिहठिछोडायइतलैहैं ७ जेसीकोरवकियअनरीती
तेसैतुमहुकरतअनीती ८ दोहा सुनतवचनवलभद्रकेजदुवंसीसरदार भीतिमा
नसवमोनेभेकोउककुकीयनउचार ७ चौपाई तवजदुपतिअसवचनवषानेहम
सवमहतोआपसयाने १ जोमनभावेसोईकीजे उचितहायसोआयसुदीजे २ सा
सनहोयजोआततिहारो सोईकरिवोउचितहमारो ३ तवउद्ववोलेअसवानी वल
विचारिकेवातवषानी ४ आपुसमहनाहिउचितविरोधु तातेकरहुकोपअवरोधु
५ रामजायकोरवनवुभारई सावहिलेहैंअवसिछोराई ई जोनमानिहैंकहीहमा
री तोचलिकरवउचितपुनिरारी ७ तहांवचनवलभद्रउचारा जोनमानिहैंकहा
हमारा ८ दोहा तोनहिषवरपठायहैंसेनहेतहरियाहिं देहुदेहुकोरवनमधि

॥ ८ ॥ चौपाई असकहिस्पदनवदिवलरामा जासुतेजरविसरि
लोमा १ लियोउहवैसंगलेवाई विप्रनअरुब्रह्मनसमुदाई २ विप्रनमधि
वलकैसे तारनमदिनि सापतिजेसे ३ जायरामहस्थिनपुरनेरा वाहेरनग
कुरुपतिआसैजाननहेतू उद्वकहंपठयौमतिसेतू ५
वनमहजाई धृतराष्ट्रहिवंद्यौसिरनाई ई वाहलीकदुरजोधनदेनि
धममतिभोने ७ उद्वपुलि सवनकुसलाई जाहिरकीन्हीरामअवाई ८
मआगमनसुनततहकौरवकलितअनद

॥ ९ ॥ चौपाई मगलसाजिसाजसवभाती गावतवारवधुनलेपाती १ करन
लेदुरजोधनमुदितमहाना २ गयोारामडेरसुषकाई
वहकौरवनलेवाई ३ वलहिनिरिषिदुरजोधनधायौ वारवारचरननसिरना
४ रामहिविधिवतपूजनकीन्ही सुरभीरतनमेढमहेदीन्ही ५ औरहुसक
रामहिकियप्रनामसुषकाई ई

॥ १० ॥ रामफेरिपूकाकुसलाता कुरुपतितहोकहीअसवाता ८ दो
आपकपातिसकलविधिहै प्रभुकुसलहमार
समथार ११ चौपाई रामकहीजदकुलकुसलाई दुरजोधनवरआनंदकाई
असवचनवधाना कौरवसकलसुनहुदैकाना २ सकलभूपकोजोसिरताजा
सोवगनसेनमहराजा ३ ताकोसासनसुनिवितलाई विनाविलंबकरहुसव
धुषदभट्जुरिअधर्मअतिकरिके जीसोयेकवालकहअरिके ५

नकहंआयसुदीन्ह्यो ७
दोहा तचमैरुपहिवुमाईकैकरिकैअमितउपाइ
१ चौपाई छोडिदेहवालकहअवहींनहिविनासकैहअवसवहो १
निजसमवचनसुनतवलकेरे २ दुरजोधनतनलागीआगी बोल्योवचन
॥ ३ ॥ हायकालविपरीतदेधाना सुननपस्योअसहअवकाना ४
जासिरमुकुटमहाना तासिरचदनलगीपदचाना ५ जदुवसिनकहनातवनाये
रक्षदैविभोवदाये ई अपनेआसनमहवैगये हमहीइनकहभूपवनाये ७
मतामाननअवलागे प्रथमहिभोजनभरिजेसागे ८
नरेसवमाइ तेईअवहमपरलंगेसासनकरनवनाई चौपाई ३६
नक १३५ १ जदुवसीनिरलजयहने
हिजाने २ कोयहसुनैकहैकोवातासदिनजातिअनरी

१। ५ मेघजो लेनचहे हरिभागातौ विनासहे जात अभागाई सुकववाच यों कुरुपति ध
 मंडके वोर रामहि कहि वहुवचन कठोर ७ तम किउ द्यो आसन तेरा जा लेसि गरी कौ
 रवी समाजा ८ दोहा गये जिन पुराई ॥ ते पापी मति मंद गनेन कछु बल देवा
 कहं परे विभवे कंद चौपाई देखि कुसील कौरवन काहीं सुनिकठोर वानी श्रुति
 माहीं १ कियो कोप बल भद्र अनूपा भये आसु पावक कर रूपा २ लखिन सुकत
 कोउ रामहि वोर भये अरु न लोवन जुग घोरा ३ विहां सिरामत हें वारहि वारा
 वचन वचन समवदन उचारा ४ होहि दुष्ट जे धन मद अ धा ते मानत नहि कछु
 सब बंधा ५ ते सठ पूरन डंडा हि पाई देहि सकल निज गर्व गवाई ६ ज्यो पसु कनि
 हि आन उपाई लगत लकुट दुत जात सुधाई ७ जदुवंसी जव कोपहि कीन्ह ॥
 कुरव सिन मारन चित दीन्ह ८ दोहा तव मैतिन कहं सकल विधिकरि उपाइ समुझा
 ९ कुरव सिन कल्याम चहि मै आथोइ तधाइ ४ चौपाई कौरव दुष्ट महामति मंदा क
 लह निरत पल अहे स्वकुंदा १ मोहि सुनाइ कही कहुवांनी जान्यो नहि ममवल अ
 भिमानी २ भोज वृष्णि अ धक करी सा उग्न सेन अ स अ हेम ही सा ३ जाके सका
 दि कदिगयाला परे रहे द्वारि सवकाला ४ बैठि सुधर्मास भा मभारी पारि जात नर
 को अधिकारी ५ सुरपुर ते वासव मद मारी भगवा यौ सुरत रुवर जोरी ६ सोनहि
 का कौरवन समाना केहे नहि काके अस ज्ञाना ७ चरन कमल कमला जेहि से वै ॥
 सो हरि धरे देहन रदे वै ८ दोहा लोकपाल जेहि पद रजहि पूत होन केहेत निज सि
 र मेधार नहि ते करत सर्व दानत चौपाई जा सुचरन रजती रथ काहीं अति पाव
 न करि दत सदाहीं १ मै विधि सिव जेहि अ सहि अ सा देत मुक्त करि जा सुप्रसंसा २
 सो जदुवर कौरव समनाहीं का अ सवात कहें मुष माहीं ३ कौरव दीन मही जदुमो
 गे सोदुर जो धन कहत अजोगे ४ कौरव सिर हमार पद धाने ये का केवल अहे भु
 लानि ५ अ से मद मतन के वैना कौन सहे जोहि वल अ नेना ६ आय धो सराव करिया
 ना थो गंवाइ दीन्ह सब ज्ञाना उडव अ वतान हि सहि जातो आपिन नहि कछु मोहि
 देषातो ८ दोहा विना कौरवन की मही करि डारै गंगा आज जे नहि गिरि दिंदान के सम
 पायन कुरु राज चौपाई अस कहि कोप विवसवल रामा हल मूसल लोन्हो वल धा
 मा १ उख्यो सभाति राम तुरता मानहु करत लोक नय अता २ चलो हस्तिना पुर की
 वारा अतिकोपित रोहनी कि सोरा ३ पंगन धरत धसकति हे धरनी चढ्यो मनह सिं
 धुरल धुतरनी ४ सास लेत वल वारहि वारा मानहु करत जगत संधारा ५ वाला
 सर्ज समवदन विराजे अति सेनी लव सनत नछाजे ६ सहर पनाह निकट बल जाई
 आसुहि हल कह दियोग डारै ७ फूटी धरनि लगत हल पावै जिमि सरपात्र पाग रहे जा
 वै ८ दोहा तहं दवाय हल कौडु तै पुनिलिय आसु ठाय हलै संग हस्तिना पुरो उठि ॥

१ छंद अमरावतीसमहस्तिनापुरकोसञ्चरतालीस

हिचहैयावोरनगंगमहजगद

चारिहुवैर गजवाजिकदहुछूटिभागेकरतआरतसोर

जततजिनिजनारिवात्सकसंग

अंग कोउकहतपरलैकैगईदुरजोधनहिक्पाय

छंद सरक्यवापिनढरकिगोजलवृक्षगेसवदृष्टि

चेतुगयेसवदृष्टि

कर्न कहेंद्रानकहैरूपद्रानसुतकहैभीमअवभौमर्न

छेडिकैहथियार तनवसनकोसंभारनहिपुरपस्योहाहाकार

हिआसुवपाय सवैवरचकितकैरहेकरुचलतविकुसुनाहि पुरपस्योभरभा

रहरवैरघरगिरतभरभरजाहि

पटिककी फरसै फटत गोपुर गिरत महाराहि बहु धुज पताकाध्वस्त भेन हिने क
हुँद रसाहि ४ कुरुनाथ कोरव कुलविना सविलोकि अति अकुलाय लैव धुनि ज
अति भीति जु तभीषम मवन गोधाय कर जोरिकै पूछत भयो अति दीन वचन सु
नाय यह कह होत बटाइये मोहि ने कुनाहि जन नाय ५ दोहा तब बोले भीषम विहम
सिसुनु कुरपति मति मंद गंगाम ह वैारत नगर सोरोहि निकोनंद चौपाई जायो
जाय घमंड देवाये ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

वक्जीवन आसा २ जो ज सकरत सोत सफल पावे यामे कोउ संदेहन ल्यावे ३ सरस
व समजा के सिरमाही धरन धरी है धसकति नाही ४ ता सोकरि कै वेर महाना कु
रुपति अवचाह हुकल्याना ५ ताके पगन परहु अवजाई और नदी सत वचन उपाई ई
भीषम वचन सुनत कुरुनाथा लै कुंदुं वा सिगरो निज साथा ७ सुताल धमने रथे व
दाई ता संगे सांवहु कह वैराई ८ दोहा तिनको आगू कर लिखे सब कोरव कर जो
रि गये सरन बखिराम की गुनत आपनी खोरि चौपाई कोरव खेराम कह जाई ॥
मानहु महा काल भय दाई १ हस्तिन पुर स्त्री न्हें हल पाही वीरन चाहत सुरसरि मा
ही २ दौरिकिये सब दंड प्रनामी कहत भये रक्षहु बखिरामा ३ राम राम हे अधिल
अधारा जान्यो नाहि प्रभाउ तुम्हारा ४ हम हैं मूढ कुबुद्धि अगाधा छमाकर दुहमा
रो अपराधा ५ जगत पतिपालन संहारा ताके तुम हो प्रभुकरतारा ई आपखा
लहित हैं सब लोक औ सेवदहि वेद के थोक ७ सरस वसरि सयेक फूल माही धरे
धरा हो संसेनाही ८ दोहा परमप्रकासी आपके सोहत फलाहार अंत से उतरा
धारि जग की जनु सैन बिहार चौपाई आपको पसवर रहन हेतु नहि मत्सर नहि वैर नि
केतु १ सदा सत्व गुण धारि रहऊ श्रितिपालन महत तपर अडक २ सब भूत नके
अंतर जामी सर्व सक्ति धर जय बहु नामी ३ जय विसकर्मा जय अविनासी जय अ
नंत जय परम प्रकासी ४ तुम हो सदा दास के छोहीं हम तुम्हरे सरनागत होहीं ५
सुक उवाच अस कहि डुर जो धन कुरुराई गिर्यो राम चरन न अकुलाई ई कांपत
अगवहत डगनीरा गयो छूटित नको सबधीरा ७ विनै कियो याहि विधिकु रुवी
रा तव प्रसन्न न्हेंवल मति धीरा ८ दोहा करि कुरूपति ये अति रुपावचन कहें गा
भीर पै हो सकल अनंद अति अवन होहु भयभीर चौपाई अस कहि पुर तेहल अ
ति भारी लियो आसुवल राम निकारी १ पुनिकु रूपति सो गिरा उचारी राखे हुतु स
मुधि सदा हमारी २ डुर जो धन तहे कह्यो सुषारी अवनहि भूली सुरति तिहीरी ३
अस कहि वारह सै गज भारी सजि साजे सुंदर ऊवि वारी ४ दस हजार बाजी जीवा
धीरी षट् हजार रथ साजु समारी ५ द्वे हजार दासी छवि वारी दाइ जदीन्हें या संग
कुमारी ई लै सिगरो बल राम सुषारी सुत सुत वधूसंग सुषकारी ७ उद्भव आदि ॥

। चले द्वारिके आसुपचारी ८

तुरतवलराम करिवेदनवैठतभये

ब्रतांतसबसभामहिमहगाय जदुवसिनकोदेतभे आसुहिरामसुनाये ई
सादक्षिनऊचकछुनीचोगगावार

। जाप यव

श्रीसुकजवाचे दोहा भोगासुरहनिहृत्सप्रभुसोरहसहसकुमारि

चौपाई मंदिरसारहसहससुहावन

१ यहसुनिकैनारदमुनिराई मनमहँविसमयकरीमहाई २

रनारीअहँअनेरू तिनमहँरमहिहृत्सकिमियेकू ३

आयेआसुहिरूत्सनिकेनू ४ देषनलागेजदुपुरसोभा जाकोनिरषिसकमनेलो

भा ५ फलेवपवनवनगृहवागा गुंजहिंमधुकखडवपरागा ६

जकेदेरा फूलिरहेसुंदरअरविदा ७ इंदीवाअंभोजसुहावन

सुषळावन ८ दोहा कूजहिं सारसहंसवहुवैठेप्रमुदिततीरन

अतिनीरपरसगंभीर २ चौपाई जहेजदुवसिनकेसुषकार

तिभारी १ रजतफटिककेहुँवहुधामा बहुतकनकमरकतअभिरामा २ चौहट

हाटवाटवहुघाटा तिनमहेठटेअनूपमठाटा ३ सालासभासुराखेनीके

४ सुरभिसखिलगलियाँसवसाँची

५ कनकदेहलीरजतअंगना तिनमहँवैठीचारुअंगना ६ विविधि

पतोकेनभमहँलहरै रविलूपाइळायाछिनिरुहरै ७ अंतहपुरमहनारदआ

यनिरषितासुसुषमासुषपाये ८ दोहा

तिहरिमंदिरमेयकथलदेपीपरेअकूति

१ छावन २ येकमंदिरमहनारदआये जहाँरुक्मिनीरूत्ससुहाये ३ प्रभविसांस

जदितजवाहिरलसहिधनेरे ४ वैदूरजमनिळजाळाजै

५ पुहुमीपननमठीविसाला

मनिनजदितआसनळविल्लवै ८ दोहा सपीसमारवसनपहिरहीरनहार

नजरीकरलेछरीपरीद्वारहीद्वार चौपाई वाहेरकेदस्वाजेनमाही

हुंचाही १ जरीपागसिरवपुवरजामा रतनजटितभूषनअभिरामा २ कनेकदंडस
वकेकरभारी रतनजटितफैलतिवजियारी ३ विविधिभातिमनिकेतहंदीपा नष
तनततिमनुससहिमहीपा ४ कदतभरोषनसुरभितधूमे यसरतसोअकासा
अरुभूमे ५ तिनहिनिरविजलधरमनमनि नरदोहा ६ दोहा रषाने ई विविधि
भातिवारजेविराजै नचतभोरतिनमह अतिभुजै ७ असेसुंदरमंदिरमाही स
पीसदससंजुतसुषमाही ८ दोहा निजकारकरिद्वारतचभरठाढीकृष्णसमीपा
असीरुक्मिनकोलथोनारदजायमहीप चौपाई नारदकोलषिकैजदुराई उठे
आसुपरजंकविहाई १ सकलधर्मकहैधुरधारी चरनगहेदोउकरनपसारी २
क्रीटसहितमुनियदसिरनार् पाणिजोरिआसनवैठाई ३ नारदचरनधोयजग
दीसा धारनकियोसलिलनिजसीसा ४ जोहरिकोचरनोदकगगा करतिजग
तकोपातकभंगा ५ तेधोयमुनियदअधीधामा सेतिब्रह्मदेवकियनामा ई मुनि
कहैविधिवतपूजनकरिकै बोलिवचनप्रसरसभरिकै ७ कहहुनाथकाकरहिता
हारि आपकृपासववनवहमारो ८ दोहा मुनिजडुपतिकेवचनतहनारदमुदमुस
क्याय जोरिपानिवोलिवचनअनंदउरनसमाय नारदउवाच चौपाई आपहि
मेहमलविअवैडा दीनदयादुष्टनपरदंडा १ सोनहिकलुअचरजउरआवत अ
पिखेलोकपतिआपकहावत २ जगतकरनकल्यानतुरता पाहुनाथअवतारअन
ता ३ सोहमभलीभातियहजनि विचरहिंकरतआपजसगाने ४ ब्रह्मादिकजेबो
धअगाथा तेउरधरनकरहिजिनसाधा ५ जेसंसारकृपउद्धारन हैअपवगदान
केकारन ई असेजडुपतिचरनतिहारि धन्यभाग्यहसआयनिहारि ७ अवअति
कृपाकरहुजदुराई तवपदतजिमनअनतनजाई ८ दोहा सुकउवाच असक
हिकैनारदउठेगेहरिमंदिरऔर लषनजोगमायाबहेद्वारावतिसबठोर चौपा
ई तहंदेखेजदुनदनकाही बैठेसतिभामासंगमाही १ उद्धवसंजुतरमानिवा
सा बेलिरहेप्यारीसंगपासा २ नारदकोलषिउठेमुरारी पूजनकियोधीतिजुत
भारी ३ पूछ्योआपकुवैईतआये वंडेभागदरसनहमपाये ४ तुमपूरनहमा
अहैअपूरन आपमनोरथकिमिहमपूरन ५ कहहुतथापिकृपाकरिनाथा क
रहुजेन्मअवभोरसनाथा ई मुनिनारदजडुपतिकीवानी उज्जैनमंदिरमंदरजा
मानी ७ औरभवनमहगेपुनिघाई तहोजायदेखेजदुराई ८ दोहा बैठेनारिस
मीपमेलियेगोदबहुवाल तिनहिषेखावतहैमुदितअपीपतिपरभकृपाख चौपा
ई फेरिऔरगहगेमुनिराई तहनेहातदेखेजदुराई १ यहिविधिवागनसगेमुनी
सी दरसनकरनहतजगदीसा २ कहहुजग्यवहकरतसुरारी कहहुजेभावतदुजगा
नभारी ३ संधाकरतमोनकहुनाथा जेपतमंनकहुंगेमुषिहाथा ४ कहहुसालकि

कसंगसुषारी खेलतपटाविपुलगिरधारी ५ कहंतुरंगनफेरतअहही
यलषिसुषलहही ई कहंसवारकै सुंदरस्यंदन

७ करतनाथकहुसैनविहोरें वंदे १८

ठियेकांतविचारि मंचकरतकहुं राजही जदपि स्वतंत्र मुरारि चौपाई
वारवधूले सहितअनेदा १ कहूं अखंकृतकरिवहुगाई साद

ई भोजनकरतकहुं पकवाना कहूं विहारमहरहेलोभना

११ कहूं संधिकरिलेतमुरारी

१२ सज्जनकोचितनकरतमंगलमोदविसाल

३ कहूं सुताकस्याहउछाह १ कहूं वेदिनीकी करहि विदाई कहूं सावहिनिज

२ कहूं पुवकोजन्मउछाहा कहूं वतवंधकरतनरनाहा ३

कहुतडागकहरचतअसेषन ४ कहूं कूपजदुनाथषनावे

वागकहनाथलगवे ५ कहूं हरिमंदिरसुंदररचही कहूं प्रभुवेदेतियगननचही ई

संगलीहेजदवरसरदार ७

करहि पुनीतपसुनसंधारा ८ दोहा कहूं कामरीवोदिकै पुरजनद्वारहिद्वार

चौपाई निरषिजागमायाप्रभुकी

१ नारदतवप्रभुसोहसिवोले कपटआपनेउरकोषले

मसौआयोइतधोई दषनतवविभूतिजदुराई ३ आपजोगमायामेदेषी

४ तुवपदपदमकृपामेपाई लषी तुम्हारिविभूतिमहाई ५ अब

कियेरह्यौप्रभुकृपामहाई ई

७ जगपावनतुवकीरतिगोई

दाहा

तातेतातनकौतुकभानौ मोहाकोसवकारनजानौ २ सुकऊवाच

सिषवतसवलोकनकहंधर्मा ३ ५

नारदेमुनियहिभातिनिहारी ४ अनुपमउदयविभूतिविलोकी नार

५ कौतुकगुनिमुनिवारहिवारा ६ १

ई कछमपदमपदमनमहध्यावत नारदगयेकसगुनगावत ७

धिकरतमनुजसमवीला नारायनजदुपतिसुमसीला ८ दोहा म

सहस्रसंगविहरतसदासुकुन्द हावभावहासीकरतयावतपरमअनन्द १ हरिचरि।
 त्रजोप्रीतिसौगावतसुनतवतात भक्तिहोतमगवानमेआसुकुलपुत्रजात २ ह
 तिश्रीमहाराजावांधवसविस्ननाथसिंघात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्री।
 महाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजदेव
 कृतआनंदश्रुनिधोदसमरकंधेउत्तरार्धेयिकोनसन्नितमस्तरंगः ६९॥३॥
 ॥ सुकोवाच दोहा येकसमेरजनीरहीपांचदडअवसेषलालसिंघालागेकरनसुंद
 साररविसेष १ चौपाईदिवसविरहकोआगमजानी भईदुषितअतिसेसवरानी २
 लालसिंघनकोदेतसरापा कंतकंठलागीलहिताया २ कलखकियऔरहुवि
 हंगा मंजुगुंजिकियअ लितिनसंगा ३ मानहुवंदीगनहरिकेरे प्रातजगाव
 नहिनवहुटेरे ४ सीतलसंदसुगंधसमीरा वहनलंग्योविरहिनप्रदपीरा ५
 जघपिसुषकस्मारुतवहतो नैयपिहरिप्यारिनउरदहतो ६ पियभुजमधिजघ
 पिसुषकरती तदपिदिवसविरहानलजरती ७ ब्रम्हसुहृतरतजानिसुरारी उठि
 अंजुजकरवरनपधारी ८ दोहा प्रकितिदुपरनिजरूपकोजडुनंदनकिया।
 ध्यान उतपतिपालननासकोसाईहेतुमहान १ चौपाई कनककलसभरि
 सुरभितनीरा मज्जनहितल्यायेमतिधीरा १ जडुपतिविधिवतकियआ
 स्नाना नितकर्मकियसकलमहाना २ जुगयीतांवरधारिसुरारी पूजनकी
 न्हैयाविसदसुधारी ३ होमकियोपुनिगावकमाहीं गायत्रीजपिमोनतहोही
 ४ उदितअककहंरचोहींदो उपस्थानविधिवतपुनिकीन्हो ५ सुरनरि
 षितपितरनकियतरपन विघ्ननदहनकीन्होअरचन ६ मुक्तमालिका
 सुवरनश्रृंगा सूधिदूधप्रदवखरनसंगा ७ वसनसहितपुररजतहिकेरे
 आरहुभूषनसाजिघनेरे दोहा सहिततिलाजिनयौंगकविघ्ननकरिसता
 कार निसंदेततेराहसहस्रश्रीवसुदेवकुमार २ चौपाई पुनिगाविप्रदेवगा
 रुदहन वंदनकीन्होपानिनसिद्धन १ मंगलद्वयपरसिगिरधारी विविधि
 भांतिभूषनतनधारी २ अदभुतकीन्होअंगअंगरागा पहिस्तेजेजवंतपु
 निवागा ३ कीटसीसमहदियोप्रकासी कटिफेटोवाध्याल्लविरासी ४ कटि
 परतलोडारितेहिंदंक गदाचक्रदरधनुअरिंदंक ५ चरेश्वरिहभुजनविसा
 ला पहिरिविमलवेजतीमाळा ६ प्रतआरसीमाहसुषदेखी गोब्रषसुरदुजवा
 दिविसेषी ७ पुनिकदिसभामद्विप्रमुआये पुरजननिजनिजविनेसुनाये ८ दोहा
 जयाजोगआयसुदियोपूरिसंवेमनकाम नाथनिरषियेकवारतेप्रमुदिता
 कियेसलाम ३ चौपाई पुनिसवजदुवेंसीसरदारा कियेआयवंदनयेका
 वारा १ तिनकोदियेहाथनिजवीरा सुमनमालविघ्नमजदुवीरा २ फरिसुहृद

मंजीजनआये निजनिजकारजसवैसुनाये ३ आयसुवचिततिगहिप्रमुदैके
४ दारुकसोवोलेअसवानी

ताहीछनदारुकस्थल्ययि सुगनीवादितुरंगसुहाये ६

दो रथतथारवोल्योसुषवाढो ७ दारुकपानियकरिनिजपानी

गपानी ८ दोहा सात्यकिउडवसेगचढेलियेचमरकरछत्र

चौपाई चलेसुधरमाकहँजदुराजा

आवतनिरषितहोजदुराई जुवतीलगीभरोषनधाई

किमंदसुसकाई मनहरिलीन्ह्याप्रीतिदेपाई ३

५ सोकमोइअरुलुधापियासा

जोनसभामहजातसदोही येष्टवर्मिआसुनसिजाही

वैठेसिंघासनछविलाई ७ फैलिरह्योजदुनाथप्रकासा पूरितहोव

८ दोहा जयाजोगवैठेसुभटजदुपतिसासनपाइ

रिलसतजनुउडगनमधिउडराई ६ चौपाई तहोहासरससषविलासी

११ तहानरतकीनरतकआये प्रथकप्रथकनचिमनभाये २

खैलेमंजुलताननिनाना ३ वीनावेनहुमुरजमृदंगा ता

४ नाचिगायवहुभातिरिभाई लहीइनामअधिकमनभाई

५ सभात्रभवादीदुजआये पूर्वजसीनृपकथासुनाये ६ तहयकपुरुषअपूरुव

द्वारपालतवषवारजनायो ७ रुस्तताहिनिजनिजकदवोलायो ८ दोहा ३

९ चौपाई भगधराजअतिसेवलथामा जरासिंधुहैजाकोनामा १ सोहि

ने करीमहिमाही जीतिलियोवहुभूषनकाही २ वीसहजारभूषकहँधरि

के राख्योकारागारहिकरिके ३ तेनृपतुसदिगमोहिपठाये भूपतिविनेदेतमो

४ रुस्तरुस्तहेदीनदयाला नासकदासदुषततकाला ५

भवमति आपसरनहोमिजगमति ६ पापनिरतसिगरेजगलोग

रतनहिंमोग ७ वेदविहिततुवपूजनमूले

सतवरषनलैजेकरैअपनोजिअवविचार

दकमार १ चौपाई असेतुमहिअहेपरनामा दुषेनासुकोयकुविआमा २

लनासनसतरसनहेतु तवअवतारहोतसुषसेत ३

ने अरुतुम्हारसासननाहिंमनि ४ तुम्हरेसरनागतहमदैके कौतुकगुनहिंके

सहिमैके ५ भूपतिसुषसवसपनसमाने तामेहमसवरहेमुलाने

यहतजितुमकोमजते तोकाहेअसदुपमहंरजते ७ आपचरनदुपनासनवारे

तेन्रवहमसरननुम्हारे ८ दोहा मेषनकोजिमिकेहरीघेरतभयदरसाय तिमिहमा
कोमागधप्रवलकैदकियोजदुगद ९ चौपाई औरनआवतकछुविचारा मागधव
लदसनागहजारा १ तुमहीयेकघनतारतिहारी तातेहमकोलेहुवारी २ हास्यो
तुमसोसत्रहिवारा मागधलेदलसंगअपारा ३ येकवारतुमसोयहजीसो तब
तेसठयहभूयोअभीसो ४ देतदुसहदुषतुवजनजानी हनहुताहिअवसारगपा
नी ५ राजसेदेसदृतअसभाषी कहैया ६ अमेलाषी ६ कैदमगधको
ठरीपरहै चरनआसरावरीधरेहै ७ करहुदीनदुसहदुषतुवजनजानी जदुपतिहोतुम
रूपानिधाना ८ दोहा राजदूतकेकहतअसदेषिपरेरिषिराय सीसपीतसो
हतजटामानहूँहैदिनराय ९ चौपाई सुनिहिनिरषिजदुपतिजगदीसा उठि
वदनकियमहिधरिसीसा १ सिंगरेजदुवसीउठिधाये नारदचरनआयसिर
नाये २ नारदपदपूज्योजदुगद विधिवतआसनमहवैठाई ३ श्रीतिसहितअ
तिकोमलबानी बोलेमुनिसो सारंगपानी ४ लोकअभयसर्वहै मुनिराई कहहुन
थहमसोसवगाई ५ तुम्हरेदरसमहहतगुनयेहू विभुवनषवरिसकधकाहिदे
हू ई इस्वरजो लोकननिरमाना तिनमेकछुनहितुमहिछिपाना ६ कहहुषवरिह
स्तिनपुरकेरी पांडवकहाकरनचिन्हैरी ७ जदुपतिके सुनिवचनसुहाये बोलेना
रदअति सुषपाये ८ नारदउवाच दोहा जगकरताप्रमुआपजोसकिनसहित
लसंत आपिरहीजोसकलतुवमायाखषीअनंत ११ ऊँह सवजगतमेतुमया
प्रहोजिमिदारुअनखछिपानहै तुमकोनहैकछुगुप्त पूछहुमोहिजदपिसुजा
नहै तुवचरितजानतकोउनहीजगरचहुनानासकिने मायाविषससुततियगुनत
निजजगतजनअनुरक्ति १ सवतेविलक्षणआपतुमकोवारवारनमामिहै सा
सारछोडननहिजोजानतता २ नारदउवाच दोहा अज्ञानतमनासनहितैजसदी
पज्वालप्रकासिकै अवननिसुधारसप्याइकैअपनोकरहुसुषरासिकै दोहा
जबपिसवजानोअहैहेजदुनाथतुम्हार तथपिमैभोषतअहोयहव्रतातउदार
चौपाई आपपिताभगिनीकेनंदन भक्तदुधिशिरपरमअनंदन १ जोकछुकी
नेमनहिविचारा सोसुनियेवसुदेवकुमारा २ राजसूयकरिकैवडजागा पूजा
नचहततुमहिवडभागा ३ कियेमाशुकामनाभुवाला आपहुसासनदेहदया
ला ४ यहिकारलमोहिभूषयथाये तुमकोनाथवलावनआये ५ चलहुनाथहस्ति
नपुरकोही नृपहिकरावहुजततहोही ई राजसूयमहसवसु ६ महीमहाप
सकलजुरिजैहै ७ कोअससठतुवदरसनहेतु नहिअहैमृपधर्मनिकेत ८ दोहा
रूपध्यानकरिनामसुनिगायचरितुम्हार पापीपामरपतितहूगमनतआ
पअगार १३ तौपुनिजोप्रभुरावरेदरसपरसपदकज कहअचरजतरिजातहैना

सिद्धधनके गंज १४

नो पदकंजनकोमकरदमदागिकिननासकअम्भरमादसना

अवनीमेतरंगिनी

योजगयूतधनो १ सुकउवाच सारग

ये वोलिमजुखेन रामचारहरिहरिके चौपाई भगवानौवाच

दुषदीन्हे दूतमेजितेविनतीकीन्हे १ फेरआयनारदमुनिराई

रिसुनाई २ पांडुवराजसूयअभिलाषी मेरीआसउरहिकरिगो ३ उचितप्रथ

मगमनवकहंकेरो याकोआरजकरहुनिवेरो ४

मेरेमनअसउचितजनाई ५ सरनागतकोरक्षणकरिवो

धरिवो ई ततिकूचकरहुहरिआनू भारहिमागधसहितसमाजू ७

लेहिछोडाई मोहितोसमरउचतजदुराई ८ दोहा

तमनिहनाहि भारिमागधैआयपुनिकरवाउवमषकाहि ९

वीरनयाहो उचितहोइ सोकरहुसदाही १ तवसात्यकिप्रधुम्नप्रवीरा

र्मसावरनधीरा २ कहेसबैअतिसुषमानी भलीवातयहतातवषानी ३

धुपरकरवचदाई हमसवकहयहउचितदेखाई ४

री ईद्रप्रस्थकहफेरिसिधारी ५ करवाउवपुनिभूपहिजागे

प्रियलागे ई जदुपतिसुनिजदुवसिनवानी उदवसौअसवातषषानी ७

वानऊवाच उदवतुमहोनेनहमार सुहृदमंत्रकेजाननहारि ८ दोहा

विचारिकेउचितजोयामेहोइ पीतिसहितसवभातिसोइ

मत्तागवतेउत्तरार्धेदसमस्कंधेसप्रितमतरंगः ३०

॥ ३॥ श्रीसुकुवाच दोहा नारदकोअ रुक्कृष्णकोअरुक्मनसंतदेषि

१ उदवउवाच चौपाई धर्मभूपकोजम्

१ मागधदेसतेदूतहुआई

विनयसुनाई २ तोसुउचितजोमोसनआयो सेमितुमकोचहोसुनायो

पधारहुहस्तिनपुरको जहोभूपधरधर्महिधरको ४ करवावहमयताहिमुरारी

तामेहोतदिगविजयभारी ५ दिसाविजयमहमागधकाही

ई यामेउभयअर्थवनिजेह धर्मभूपहआनंदपैह औरहुहोइहिर्यहमारा॥

सूयकरवाइयेधर्मभूपकोचाइ १ चौपाई मागधभूपमहावलवाना दसहजारग
जजोरमहाना १ दूजोहेनहिताहिसमाना येकभीमतेहिसमममजाना २ सतौ
अक्कोहिनिजोरिजोजेहौ तऊनसन्मुखजीतनपेहौ ३ हैवमहन्यधर्मधुरधारी ना
हीकवहुनमुषैउचारी ४ ततिमीमपार्थअरुआपू विषरूपधरिगोइप्रतापू ५
जरासंधकेद्वारेजाई मागेहुनुधरीनतादेपाई ६ आपुकपालहिभीमधचंडा॥
करिहैजरासुतहिद्वेषडा ७ आपुसमीपवृकोदरजीती तासुहननकीऔरनरीती
८ दोहा जगउतपतिअरुनासकोपरमहेतुहौआप पैविधिसिवमुषतेकरहुहै
तुवकाखप्राताप २ अश्लोक गायंतितेविशदकर्मगृहेषुदेव्याराज्ञास्वशत्रुवध
मात्मविमोक्षणचंगोप्यश्वकुंजरपते जैनकतजजापा पित्रोश्वखट्यशरणांमु
नयोवपंच दोहा नाथजरासुतकेहनेकैहैवहुसुषभाग मागधकेमारिविनाहोइहि
पूरिनजाग सुकउवाच चौपाई असकहिकेउडवचुपकेकै रहिकुष्मकेसनमु
षजैके १ उडवमंत्रसुनतसुषपागे तवजदुनाथसराहनलागे २ जडुवसीजेवडा
महनि बारवारउडवहिवषनि ३ नारदसुनिउरआनंदराषे कह्योउडवेतुममलभा
षे ४ बोलेहरयितहोजदुराई उडवमंत्रकरहुवलभाई ५ रामहुसंबततहकरिदी
ने बुद्धिदुडवकहेचीने ६ उग्रसेनवसुदेवहुपाही कुष्मकरीविनतीसुषा
मीही ७ हुहुअतहहहिनपुरजावै धर्मभूपकहजग्यकरावै ८ दोहा उग्रसेन
वसुदेवहुसुनिहरिवचनउदार कहतभयेसंमतजोतुवसोईसतोहमार २ चौपा
ई जडुपतिवचनसुनतसुषमाने दारुकअनाधृष्टकहआने तिनकोअसदिया
वचनसुनाई हैहस्तिनपुरमोरिजवाई २ साजहसकलसेनअवआसू हयगय
संदनसहितहुलासू ३ सोरहसहसरासिसंगजाही आठोपटरानीमुदमाही॥
विविधिभातिवाजेसंगवाजे चलेसकलजडुवससमाजे ५ अनाधृष्टसुनिजडा
पतिवानी दारुकसहितपरममुदमानी ६ खगेसजावनसेनसुपारी रानिनहुस
वकरीतयारी ७ जडुपतिदूतैरामसोबोले वचनप्रीतिरसभरेअमोले ८ दोहा॥
आपरहहुद्वारावतीउग्रसेनदिगतात करिदाथारसहप्रजाअसमोहिउचितदेश
त ३ चौपाई जोहमनगरगयेकरिसूना तौकरिहरिपुअनरथदूना १ तति
आपरहहुग्नहमाही तौहमभूपधर्मदिगजाही २ रामकह्योजसतुमकहिदेहु ते
सहिकरवनककुसंदहु ३ अनाधृष्टदारुकपुनिआये जडुपतिसेअसवचनसुनये
४ नाथसेनसवसजीआपकी विभुवनमेभयजेहिप्रतापकी ५ सुनिजडुवरभूपा
तिदिगजाई विशभयेतिनकहैसिरनाई ६ पुनिवलमइहिवंदनकीने आसिषह
रषिहरिहिसोदीने ७ पुनिराजनकोदूतबोलाई नाथकह्योकरिकुपासहाई ८॥
दोहा राजनसोसंदेसममकहुहु दूतनुमजाय मारिमागधेआसुहाईहैचंदिछोडाय

४ सोरठा जडुपतिके सुनिवैन चलयौ दूत सिरनायकै ॥

नय सुनाय रथ तयार है आपको ३

सात्वकि उद्भव हाथ गहि गमने रथ चढ़न को ४ तँहनारद मुनि प्यात

जडुपति जस गावत विमल ५

वारमंदमंद गमनत भये वाजे वजे अपार कोलाहल चहुँदिस मयो ७

दत मत्त मत्त गतरल तुरंग संगहि महनचे ८

हुमन मथ केरचे ९

अति हिर साख है अरि काल जडुपति देखे काल सुवाले कियत त काल है

लहै १

येक बार राजे वजत भे गै यरहु गनत है गजत भे

सुठोर ठोरहि सजत भे सोरह सहस अरु आठ औ सत पाल की भनि जाल की येक येक

के संग भट सहस छवि ठाल की करवाल की ३

राज ही जडुनाथ रानी मोद सानी चली यहि विधि भाज ही ४

प्रवरिन वचन मे जुन साजु लादे संग पयादे मोद जो खिरन मे

नहु चढि चले सकट न गजिन मे पहिरे कटक कुंडल चटक चट पद चले नहि रुजि

न मे ओढे दुसालि गथ विसाले मुक्त माले सबल से

जागे असिक से ५ बहु छत्र चामर विजन अमरन की टवर्म चमक ही ६

धिमन हुदा मिनि वार वार दमक ही उडि धूरि धारहि धुंध कार अपार अवर मे छ

यो कर चंड तेज अषड तेहि छन उड के तह छ पिगयो ७ मे छ भित वारहि वार पा

रा वारत जत करार है ८

धुज के विपुल वाहन जन हु आगे चलत मे ९

हिमलत मे १० पुनि रंद स्पंदन अति रथी जुत ता सुमधि जडु नंद है

कि वास उद्भव भरे पाम अनंद है

रहै कृत वर्ग दू अकूर आदिक सजे सब सरदार है ११ पुनिल सति गोख गयंद

१२ डग धरत मंद हिमंद मग मंद मरत जल धर धार है पुनि

१३ दोहा यहि विधि ले जडुनाथ देख चले धर्म नृप पाहि १४

१५ चौपाई अथ मअनत दे समधि जाई करत भये डे राजु

राई १ पुनि सौवीर दे सगेनाथा पुनि मरु दे सहिकियो सनाथा २ द्विषत वनी सा
 रिउतरि मुरारी सरस्वतीति मिउतरि सुषारी ३ पुनि यं जाव दे सकरि डेरा मत्स
 दे स पुनि कियो वसेरा ४ गिरि गोसाल नग्या मन माही सेन सहित निवसत
 हरि जाही ५ कुरु क्षेत्र आये जदु राई षवरि धर्म भूपति वपाई ६ साजि सेन चतु
 रंगि निराजा जोरि सवै पांडव नि समाजा ७ विप्र न सुद्धन संग लै वाई चले लेन
 हरिकी अगु आई ८ दोहा चले जात अति सै मुदित कून कून गिरा उचारि आजु
 लषव जदु राज को धनि धनि भाग हमारि चौपाई गनिका गन गावत संगे जाही
 चहु कित मंगल सार सुहाही १ परै विप्र गन वेद सुहावन थारन लिये दूव दधि
 पावन २ औरु मंगल साजु समारी आगे कल सलिये दुजनारी ३ उतै वाम दे
 हस्थिन पुरको छावत दिसनि धूरि सुर पुरको ४ आये इंद्र प्रस्थ मुरारी देखिय
 री सेना अति भारी ५ हरि हि हेरि पांडव सुषळाये इंद्री गन जनु प्रानहि पाये
 हरिक हरे पत पांडव धायि नेन न आने दनी रवहाय ७ हरि हल वत डतरि
 तेरे गये पांडवन के चलि लेरे ८ दोहा हरि हल पटिगे पांच हरि गोत नन सा
 भार पुनि पुनि परसत नाथ पद आने उमग अपार चौपाई बहुत काल मह प्रा
 न पियारे धर्म भूप जदु नाथ निहारे १ मिलेर मायतिको पुनि राजा गन्यो सिद्ध
 आपन सब काजा २ नैन नीर पुलकावलित नमै भूली सुधि सिगरी तेहि छनमै
 ३ मिल्यो भीम पुनिके प्रमुकाही जलधि प्रेम वाढ्यो इग माही ४ नकुल और
 र सहदेव हु दोऊ लीन्हें प्रभु हि अंक भरि साऊ ५ गदगद गरो कदत नहि बानी
 पांडव ६ गदगद बानी ई पुनि जदु पति अरु अर्जुन धाई मिले वीर दो
 क सुषळाई ७ रहे इंदु इक्षगिन हि कूटे उभे प्रेम वंधन सहजूटे ८ दोहा जदु
 पति पारथ कूटि पुनिक रिनिजत नहि समहार जथा जांग पुनि मिलत भेजा को
 जस अधिकार चौपाई जदु पति धर्म भूप पद वेदे भीम हुं कहतै सहा अनंदे १॥
 मिले अंक भरि अर्जुन काही ते सुषयक मुषन हि कहि जाही २ फेरि नकुल सह
 देव हु धायि प्रभु पद पदुम पुलकिसि रनाये ३ भीम जुधि छिर आसिष दीन्हें
 विजे वरो वर दन कीन्हें ४ नकुल और सहदेव हु काही आसिष दिय जदु नाथ
 तहां ही ५ पुनि प्रद्युम्न सांव गदवीरा सात्वकि अनिरुध उद्वधीरा ई किये पं
 च पांडवन प्रनामा परम मोद उपज्यो तेहि गमा ७ तिन कहें पांडव अंक लग
 ई आसिष दिय इगनी स्वहाई ८ दोहा पुनि ब्रह्म न अरु ब्रह्म न न जदु पति कि
 ये प्रनाम तिन आसिष दिय विविध विधि पूजे सब मन काम चौपाई अंज
 यकै कै वसिन काही जदु पति किय सतकार तहां ही १ पुनि हरि सा पांडव कुस
 लाई पूछन लगे प्रीति अधिकारी २ सब से कुसल प्रअ हरि काहि कै पूछ्यो तिन

: कै ३ जथाजोगजदुर्वसिनकाही शोडवपूछी कुसलतहाही ४
 धवंदीसतअपारा विरद्वपानहिवारहिवार ५ संषमृदंगपटहअरुवीना गो
 षपनववजेसुरपीना ई ६ ॥ १ ॥
 ना ७ अस्तुतिकरहिविप्रहरिकेरी वारवारजदुपतिमुषहेरी ८ दोहा
 कृष्णप्रभुरथपरक्षियोचदाय आगूकैनृपधर्मकोचलेनगरसुषपाय
 गरप्रवेसकियोजदुनाथा पुरवासिनकहैंकियोसनाथा १ ॥ २ ॥
 निरषतजाकोसकहुलोभा २ गजमदतेगलियासवसीची फहरहिधुजादिनेसन
 गीची ३ चामीकरतोरनचहुंवोरा धरेकनकघटठोरहिठोरा ४
 सुममाला इंद्रप्रस्थमगरकीवाला ५ मज्जनकरिअगरागलगई
 तासमुदाई ई हरिदरसनहितललकतधाई निजनिजद्वारषरीखुविछाई ७ ॥ ३ ॥
 नपावतमुकलुटाये ८ ॥
 दरमंदिरतंग सुरभिधूमभैकियनकदतलसहिपताकजतंग चौपाई चामीकर
 कलसाचयचमकैं तिनमहरतननकादुतिदमकैं १ अैसेलषतनगरजदुदाई गये
 सुधिष्टिरमहलमहाई २ जदुपतिआगमसुनतसुषारी भईमहीपमहलकीनारी ३
 लोचनसफलआसअवजेही हरिहिनिरषिकिमिकरिनाहिलेही ४ असकहिगृह
 कोकाजविसारी भूषनवसनहुनाहिसुधारी ५ ढोलडुकूलबंधअरुकेसा बंदोअटा
 रिननारिसुवेसा ई जवगेराजचोकमेनाथा तवसेहृषभपोजनसाथा ७
 मातंगनसेगा पीसेजायजदपिजनअगा ८ ॥ ४ ॥
 रिदिगजाय करहिनगरवासीदरसअनभिषनेनलगाय ९ ॥
 कृष्णकहंदेखी चढीअटातियमुदितविसेपी १ वरषिकुसुमहरिकहैलियछाई
 यकटकलषहिमंदमुसकाई २ इंद्रप्रस्थभलेहरिआये ३
 ये ३ पुनिलषिहरिरानिनकहनारी मोदितकैअसगिराजचारी ४
 हृदिकैसे तारापतिसंगताराजैसे ५ पुरुषपुन्यकौनइनकीनी
 नी ई रसिकसिरोमनिजिनजदुदाई लीलासहितमंदमुसकाई ७ कलाकलितआ
 तिनानंदेही कनकनतियसुषमासुषहेही ८ दोहा उपरोहितधौम्यादितहैजदुपा
 तिनिकटसिधारि दधिअक्षतदेभाळमेरथतेलियोउतारि ई चौपाई विप्रवेदभाष
 तहरिसंगा भरेअनंदमंगअभंगा १ करतनिछावरमनिगननाना ५
 क्रियेयथाना २ चनेकृष्णचैतहपुरकाही रहीप्रथाद्रोपदीजहाही ३ तह
 नअयि विकसेकमलसरिससुषभाये ४ होकतविजनचमरकरद्वारै जयहरिजय
 हरिवचनउचारै ५ गयेराजमंदिरजदुनाथा प्रद्युम्नादिलयेसवसाथा ई
 हआवतदेपी धन्यभागअपनीतहैलेषी ७ तजिपरजंकआसुठिधाई

कहं अंकलगाई ८ दोहा रह्योनतनक सम्हारतनवहतनेनजलधार प्रेमहिपारा
वारमहमगनभईतहिंवार ९ चौपाई पुनिसम्हारिनिजसंगलेवाई जदुपतिकु
हंआसमवैठाई सगीचरनचापनचितचाई एकटकमुषमहनेनलगाई २तहा

जुधिष्ठिरअनिसुषपागे कृष्णकमलपदपूजनलागे ३ पूजनमेहैगयविपरीती॥
रहानसुधिवाढीअनिप्रीती ४ प्रथमहिनी राजननूपकीन्हें दीपाहिदेधूपहिपुनि
दीन्हें ५ देप्रदक्षिनासुमनचढायो वंदनदेनैवेदलगायो ई पुनिजदुपतिकेचरा
नपबारी धर्मभूषलीन्योसिरधारी ९ पुनिगुरुनारिकहजदुराई वंदनकीन्हें
सीसनवाई ८ दोहा पांचालीकोवदिकेदीन्हैयाफेरिअसीस आयसुमद्राकृष्णके
नायोचरननसीस ८ चौपाई पांचालीकहप्रथावोखाई मृदुलवचनअसदियोसुना
ई १ हरिरानेनकहल्यावहुना २ प्रथकप्रथकगहदेहदिकाई २ दुपदसुनासुनि
आसुहिवाई सकहरिपारिकहसिरनाई ३ रुकुमिनिजाववती सतिभासा भ
द्राकालिंदीकविधामा ४ सेवाअरुअवधसकुमारी औरमित्रविंदाकविभारी॥
५ एकसतसोरहसहससुरानी इनसबकोनिजमंदिरआनी ई बारबारमिलिदु
पदकुमारी कुमलप्रखपुछीसुषकारी ९ सबकीविधिवतपूजानकीन्हें भूष
नवसननजरिवहुदीन्हें ८ दोहा सुमनआलगलडारिकेअंगअंगरागलगाय

प्रथकप्रथकमनिमंदिरनदीन्हैयातिन्हैटिकाय ८ चौपाई हरिकुंती सोंविदना
धर्मभूपसंगमोदपागिकै १ प्रमुअर्जुनकोपानिपकरिकै
निकरिकै २ वाहेरअपिअनंदकाई धर्मभूपतहंप्रीतिवदाई ३ निजमंदिरमंदर
रमानिवासे दीन्ह्योसाजि साजुसुषवासे ४ जयाजोगजदुवंसिनकाही
६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
सचिवनसहितहरिहिसुषमानी ७
नितनितनवनवदियोमहाना ८ दोहा पुनिजदुनंदनपार्थजुतपा

धर्मराजकीसोसभादीन्हीदिव्यवनाय १

नीतिहितवसेतहाजुदनाथ वनविहरतप्रभुभटनजुतचद्विरथअर्जुनसाथ २

॥ ॥ श्रीसुकाउवाच

औरअर्चार्जपुरोहितआये १

२ ब्राह्मनछत्रीवैश्यहजते इंद्रप्रस्थरहेनुधतेन ३

वभूपतिदरवारसिथाई वैठेआइनुपहिसिरनाई ४

जा आयेसभामद्विजदुराजा ५ धर्मभूपउठिवंदनकीन्ह्यो

आसनदीन्ह्यो ६ सबजदुवंसिनकरिसतकारा वैठायोनृपधर्मउदारा ७

ससमाजैतहासुनाई हरिसोंकह्योजुधिष्ठिरराई श्रीयुधिष्ठिरउवाच

भेरेमनअभिलाषअसपूरकरकरहुजदुनाथ

सनाथ १ रुद्र मषराजमेप्रभुयजितुमकोमोहिनकछुआसारही

आपकीयहवातजगजानतसही जेरावरेचरनारविंदअनंदनितध्यावतरहै

देनमंगलचरिततिहरेभवतेनितहीमहै १ ते

हठिपावही नहिंसहतसोकुमतीकवहुंयहवेदचारिहुगावही २

नारविंदहिरुपाकोफलजगलवे

चै २ अपनोप्रभावलपाइ येममजजुमेसवजननको मैतोकलूनहिकरनुखा

यककरतनिततुवमननको सर्वात्महो समदिएसवयरनिसआत्मारामहोन

हिमेदजेजसमजतनुमकहदेततेहितसकामहो ३ दोहा धर्मभूपकेवचन

पुनिजदुपतिअतिहरपाय बोलतभेमंजुलवचनसभासदानिमनाय

गवानुवाच चौपाई भलोविचारकियोनृपराई

नमुरनसुद्धिदनपितरनको राजसय्यहैमेरेहुमनको २ चाहतयही जगतके श्रीनी
करहिजुधिष्ठिरमषसुषदानी ३ संवभूपनकोजीतिनरेसा सकलपुहुमिकै
लायनिदेसा ४ करिकैसकलजन्तुसंहारा राजसय्यनृपकरहुउदारा ५ लो
कपालसमयेतुवभ्राता तीनहुलोकनसेविष्ठाता ई जोजोगिनसेजीतिनजाह
सोमोहितुमवसकियनरनाह ७ जेरोरुह ८ सनेही धनहुंधामममहित
तजिदेही ९ दोहा तिनकेसमजसतेजमेदेवहुहैनृपनाहि तौपुहुमीकेपुहुम
पतिकैससमतामाहि २ सुकउवाच चौपाई सुनतवचनजदुपतिकेराजा स
ह्योमोदवरमाहदराजा १ विकस्योवदनकमलनृपकेरो कृष्णअनुरागहरगुणो
घनेरो २ दसहुदिसाजीतनअरिवासन दीन्ह्योचारिउभ्रातनसासन ३ कृष्ण
कपालहिगंडववीरा चलेदि सजीतनरनधीरा ४ दक्षिनदिसिसहदेवसिधा
रे संजयवसिनसुदलसमारि ५ पक्षिसनकुलगयेजुतसेना उतरअर्जुनगे
वलअेना ई गयोवक्रोदरपूरुववोरा कयकयमद्रमत्स्यवलघोरा ७ तेसव
दिसननरेसनजीती लैलैडांडफेरिकरिधीती ८ दोहा लैलैसोधन
आसुहीआयेनृपतिसमीप राजसय्यकरवावनेजुरिगेसवैमहीप ३ चौपाई क
ह्योधर्मनृपतवहरिपाही यासकाहैमोमनमाही १ मगधमहीपजीतिनहिजा
ई ताकीजदुपतिकरहुउपाई २ तवजदुराजवचनअसभाषे उदवप्रथमहिमो
हिकहिराष ३ सोइउपायकरिमागधकाही जीतिलेवकलूसंसयनाही ४ अ
सकहिपार्यभीमकहलैकै कृष्णविप्रकेविषहिकैकै ५ गयेगिरिजकहचय
वीरा वसनजरासुतजहरनधीरा ईतासुरीतियहरहीसदाही यहरदिवसल
गिहारेमाही ७ बैठतरहुयोदेतवहुदाना जोजसमागैताहिमहाना ८ दोहा सो
ईसमेविचारिकैभीमविजैजदुराय विप्ररूपधारेसवैकहेवचनतहंजाय ४ म
हाराजहमअतिथहै सुनिदानीतुवनाम दूहेरुह ९ अकेमागतहैमनकाभा
४ चौपाई जोहममार्गेसोतुमदेह करहुनमनमेकलूसंदेह सीलमानकोअस
हनकोई जिमिसठसहजकरहिसवैजोई २ काअदेइहैदानिनकाही समदरसा
रकोपरकोउनाही ३ जाकेविभोविभूतिवडाई सोजसकीजहिकियोउपाई ४ यहअनि
सतनकोनितपात्यो दीननकोदारिदनहिघाल्यो ५ सोईसवविधिसोचनलायका
जियतहिमस्योगुनहुनलायक ई रंतिदेवअरुनृपहरिचंदा सिधिवरुवीरविरोचना
नंदा ७ उंकुव्रतिनृपयाधकपोतु रानदियाजसकियोउदो ८ दोहा यहअनित्यत
नेतेसवैकरिदीननउपकार गवतभेसुरपुवसहीअवल्लोसुजसुअपाए ४ सुकउवा
च चौपाई सुनिर्वाणोविप्रनकीवानी मागधराजमनहिअनुमानी १ इनकेसारका
गोरअघाता लखोकरनमेजाकरवाता २ इनकोरुपदुजनकसनाही कवहुहमदे

३ हैन हि दुज खत्री है कोई आये अयने रूपहि गोई ४
मगधे सा तुम खत्री धारे दुज वे सा ५ पै हमरे गनह मागन आये
नाये ६ देह हम जीवहु तुम काहीं जो सव को प्रिय परम सदा ही ७ बल की कोर
चहु दि सिखाई हमरे हुकानन पूरी सुनाई दोहा विप्र रूप धरि विस्नु तह दे नई
कहे राज मागन गवां सराज पह सा धन हित सुर काज ८ चौपाई
जानिहु नीन्ह्यो सुकाचार राज वार कीन्ह्यो ९ तथ पि वामन कहव खिराई विभुवा
नयन दयो सुपछाई २ जो खत्री विप्रन के हेतू दयौ न धन जीवहु निज नेतू ३
जन्म है जगत त्रया ही स्वान समान जियत मरि जाही ४
पेसा नीनिहु भद जे धृत दुज वे सा ५ मागहु जौन विप्र मन होई ६ दोहा
ई सुनि मागध के वचन मुरारी मंद मंद असा गिरा उचारी ७ भगवान उवाच
हम को नृप देह करहु जो हम पर तुम अति नेह ८
हे कछु काज हम खत्री है विप्रन हिय हजानो महराज चौपाई
नामा ता सुवंधु अर्जुन बल धामा ९ इन को मातुल सुत अनुमानो
निजरि पुजानो २ कृष्ण वचन सुनि मागध राई दैतारी करह सो ठाई ३ के
कह्यो सुनहु गति मंदो देहो अवसि नुह हि जु धरदा ४ म ३
नैका दरहै सगर माही ५ रहत न जु धम मह चित थिर तेरो
ई मोहि डरि मथुरा छोड़ि पराई कियो वास सागर मधि जाई ६
वभीनी निरयत यहि दाय्या वडि जाती ७ दोहा
हीन याजनै जु धकरन नहि जो धा है यह दीन चौपाई भीमसेन अति सैवलवाना
मो सो है जु धकरन समाना ९ ता को मैं वि सै विजु धदे हो लेहो जु धकी जम पुर जे हो
२ असं कहि गनह मे जाय भुवाला द्वेदुत ल्या यो गदा विसाला ३ येक गदा अपने
करली नही भीमसेन कहहु सरदी नही ४ ५
यो भयंकर वेसा ५ भीम हिले अर्जुन जदुराई मागध दिगंग करन लडाई ६ जव
नीच जह न हिय खर देह कोमल भूमि जु दूत है ठय ७ ८
भुवाला वज्र सरिस गहि गदा क राला ९
दुहुन प्रचारि दोह दोहुन डाटिके करन लगेत हेरारि १० मानिका कंद करे अनेक
मंडले गदा सुपानि चंदले जरा कुमार दक्षिने तो वाम भीम दक्षिने १ कहु सुदूर गा
हैं कहे भिर दयात हैं कहु खेर अकास मे कहु मही विलास मे २ दोहा भीमसेन
धत हा सो भित भूतै हि ठार रंग भूमि मे जु गुलन टखर हि मनहु करि जेर ३
भुजंग प्रायत ४ ५ ६ ७ ८ ९
दोहो गदा के कनो जोति जागे मही मे भूरै तार मानो अदागे १ मनो मते मातंगदा

तैप्रहारै जरासंधभीमौगदाताकिमारै भुजापानिपादौवरुकं धमाही हनैजोरतेवैग
दाकोतहांही २ गदाकेलगेअंगकै चूरजाही भरेकोधदोउहटैनकुनाही जवैभीम
मारैतवैसावचावै जरासंधयोभीमसेनैनपावै ३ कितेपैतरेधारिधावैधवीरा।
भिरैऔफिरैवैगनैनाहिपीरा मनोनागहैअर्कसावागहैहै खडैकोधधारिविजो
कोचहैहै ४ गहैहैगदामुष्टिसांजोरभारी हनैहाकिकैहेरिमानेनहारी दोऊवीर
हैविकमासोसमाने दोऊसत्रुसोहारिनैकोनमाने ५ दोऊहैगदासंगरेमेअवृ
खे दोऊसत्रुकेजीतिकेगर्वफूले दोऊकेमुषेसेदकेविदुसोहै दोऊआपनोआप

नोचातजोहै ६ दोऊकेवठ्योजुद्धमेवैगभारी दोऊकीनजानीपरैआसुहारी दोऊ
केभयेलाखनेनविषाखे दोऊकेभयरूपकालेकराले ७ दोऊकोपकेकैकोसिंह।
नादा दोऊकेवठ्योजुद्धकोमोदजादा दोऊवीरगदेटरैनाहिदारे दोऊवाकुरेजग
केजेतवारै ८ दोहा महाराजयहिभातिभीमसनाइसदिनजुद्ध बसेरातिकेभीतस
मयेकहिसेजअकुह ९ चौपाई अठ्ठाइसौदिवसजवआयो हरिसोकहोभीमा
दुषलायो १ मागधकोमैसकतनजीती लगहिनजदपिनेकहूभीती २ भयेअंग
सवचूरनमेरे लगेगदाकेघातधनैरे ३ तबबोलेजदपनिमुसकाई आजुहिभा
रितुमकरहुलवाई ४ देखहुममदिसिकरतलवाई तबहुमदेवजपायवता ५ तै

१। सत्रुहिमरिहौदेषतसवहो ६
कह्योबुझायदेतवहुजेजु ७ तुमसमानकोजगविष्णुता
सिजरासुतधाता ८ दोहा तहामीमअतिमीमभूद्वदिकुस्मपदके
करनकोसजतभोगजिसकलदुषगज चौपाई ९ ।

११
१। भीमलरतमागधसोधिरेधिरे
३ जदुपतिअमितमीमकहेदधी करिदायाउरमोहविसेषी ४
लैएकसकिदुहकरफारी ५ भीमसेनकहेकियोइसारा
६ कीचपलतालष्योनको
८ दोहा छितमोताहिपछारिकैयकपदसोपुगदावि
चौपाई बीचहितमागधकोफारी
जमनवारो ९ यकपगकरइगअतियकवारा
भीमलहैयातवमोदअमारा ३
मीमहिवहुतसरोहनलागे ४ भीमसेनकहेमिलेसुरारी नृपप्रहारकीपीरनेवारी ५
पूर्वसमानभयोवलभारी ६ मागधतनयनामसहरे
७ कियअभिषेकभवनतेहिजाई ।

तिनकोजापछोडाय
इतिश्रीमहराजावाधवेसविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धि
३१ कृष्णचंद्रकयापावाधि
मागवतेदसमस्कंधेआनंदअनुनिधौउतरा
१० ७२ ॥ ॥ सुकउवाच दोहा बीससहससतआगे
चौपाई

११
३ कैदपरेअतिसैदुषयाई
२ पीतावरसोहतकुविधामा सुंदरतननवीनघना
उरश्रीवत्सचारिभजभाजे अरुनकुमलदखसमइगराजें ४ चारु
दियतमकरकुंडलहुकयो
५ किटिकटिसुखकडेकरमाही राजतअगर
सरासिजगदासंयअरुचक्रा १११

दोहा को
चौपाई ३ सेजदुपतिकहेलधिभूया पायोतेहिहूनमोदअनूपा १०
३९ मनुरसनातेचाटतजाही २ हरिपदकमलसुर

[illegible]

रिनवोलवाई ५ मज्जनचरुचैगरागकराई सवभूषनपैरुपादेवाई ६

जाई ३ सोकहोयताहिससभार्ई ७

दोहा

४ चौपाई

नचनूपमदीन्हि सुमनमालराजितगलकीन्हि १

२ सादरवीरानूपनिषवायौ

३ सहसहदेवकेरसतकार भयेमहीपतिमुदितअपारा ४

कोटसिरधारि प्रभुकहवंदेयानिपसारि ५ वंदिददहतसोहतकैसे

जे ६ रथतुरंगमातंगचढाई मनिभूषनबहुविधिपहिराई ७

हिमंजुलवचमसुरारी विदाकियेकरिनूपनसुबारी ८ दोहा

निजनिजदेसनकोगयेनाथचरनवरआनि ५

१५ सासनधरनिकियेहरिध्यावत १

२ न्ह्यौ भूयतिसकलताहिविधिकीन्ह्यौ २ श्री

४ इंद्रस्थचलेसुषळाये भीमसेनकरसुजसवढाये ५

वदसुदरसुषदाई नगरनिकटआयेजदुराई ६ निजनिजसंषवजावनलागे

जीतिसुजसजुगजुगजगजागे ७ पांचजन्यधुनिमुनिपुरवासी

८ दोहा जरासंधकोवधगुन्यौरुल्लवद्रकीजीति

जिगैसकलमनोरथरीति ६ अर्जुनरुल्लहभीमपुनिगयेधर्मनृपपास

सादरमिलतमेधर्मभूपसहलास ७

तनूपतिजुधिष्ठिरसौकहोवासुदेववृत्तांत ८

१५ तनपुलकावलिद्रगसजलमनेनप्रेमहिभीन ९

१॥ यका

७३॥ ॥

१ यहिविधिजराकुमारवधसुनतजुधिष्ठिरभूय मानिकुल्लकीआ

२ तिरुपात्रोलेवचनअनूप १ जुधिष्ठिरउवाच चौपाई

३ सा सासनजासुवहैधरिसीसा १ गुरुसनकादिकलोकनकेर

४ सोमकुंदहेद्रगअरविदा ईस्वरकेईस्वरगाविदा २

४

यहकसञ्चनुचितकरहुमुरारी ५ परब्रम्हहोआपुहियेकू घटहुवदनहि
 रविसमनेकू ईमेममतेतवयहकुटिलाई तुम्हरेदासनपासनजाई ७
 सुकौवाच सुनतधर्मभूपतिकीवानी कृष्णकह्योसतिभूपवषानी ८ दोहा
 राजसूयकोकीजियेअवअरंभमहराज वेदवादिवहुविप्रकीवेगिवोलाया
 समाज २ चौपाई सुनतधर्मनृपअतिसुषमीनी जज्ञजोगकालहितहेजा
 नी १ करिरितुजनमुनिनसुषभरना राजसूयहितकीन्हैयावरना २ भरद्वा
 जगोतमारेपिव्यास अस्मितसुमंतुअवनतपरासू ३ कन्वसिष्टकवषम
 यत्रेया पयलपरासरगर्गअजेया ४ वामदेवकतुवयसंपायन जयमिनी
 विस्वामित्रसुषायन ५ कस्यपधौम्पअथरवारामा आसुरिवीतिहोअतपा
 धामा ईवीतसेनकृतव्रनमधुछुदा लगेकरवनमषसानदा ७ भीष्मदेवआ
 रुद्रोनाचारज कृपाचारजकुलकेआरज ८ दोहा धृतराष्ट्रहुसतपुत्रजुतविदा
 रहुबंधुसमेत बोलवायेनृपधर्मकेआयेजग्यनिकेत चौपाई ब्राम्हनछुनी
 वैश्यहुसुद्रा मंत्रिनसहितभूपवडछुद्रा १ राजसूयदेवनसवआये बोल
 वायेअरुअरुअनबोलवाये २ तहांकनकहलरचिमुनिराई सोधौजज्ञ
 भूमिश्रुतिगाई ३ दिश्यामहभूपहिबैठाई लगेकरामनमषमुनिराई ४
 रचेकनककेपात्रचेनेरे रहेप्रथमजिमिवरुनहिकेरे ५ तहवासवसकरच
 तुरानन औरहुलोकपालसुभआनान ईसिद्धमेहोरगअरुगंधर्वा वि
 द्याधरचारनगनसर्वा ७ जक्षरक्षषगकिन्नरनाना मननसीलजेमुनिहु
 महाना ८ दोहा राजराजरानीसवैसंजुतराजकुमार अचरजमानतभेसा
 वैनिरविजज्ञसंभार ३ चौपाई धर्मभूपकोगुनिहरिदासा कियेसवननि
 जविसमैनासा १ मुनिगनदेवसरिसमहराजे सविधकशवतभेमषकाजे २
 जेसेवरुनहिअमरसोहाये राजसूयमषकीकरवाये ३ सोमपानकरजवा
 दिनआयोतादिनधर्मभूपसुतछाये ४ जाजकसदसपतिनकहआनी पूजा
 नकियोपरमसुषमानी ५ तहांसकलमुनिगनजुरिआये लगेविचारकरन
 भ्रमछाये ईलहेअग्रपूजनकोआज वैठेरिषिमुनिनृपनसमाज ७ य
 कतेयेकअधिकदरसाही परतनहीनिअमनमाहा ८ दोहा पुनिसंवता
 पूछनलगेसभासदनपहजाय तेवविचारिनहिकहिसकेमोनरहेभ्रमा
 ल्याय ४ चौपाई संकामचीसभामेजवही गुनिसहदेवकह्योअसुतवही
 १ सुनहुसवैनृपवचनहमारा जोहमकरिकेकहतविचारा २ लहेअग्रपू
 जनजदुराई उचितसकलविधिसोहिजनाई ३ येसज्जनपतिहैभगमाना
 सुरधनदेसकालप्रभुजाना ४ इनकोरूपविस्वकहजाना राजसूयइनवा

५ सोतजोगअरुआहतमंत्रा अग्निहृद्देवनकेपरतत्रा ईयेक
हियेदेनसमनहिकोऊ अंतरजामीहैंजगसोऊ ७ इनकोनहिकोऊअहै
अधारा सिरजतपालतकरतसयौरो ८
यसकलजगलोग धर्मकर्मसबकरतहैलहतमुक्तिअरुभाग ५
तोअग्नपूजनसुखलाई देहकृत्नकेचरनचढ़ाई २१ ९
जैहैं धर्मभूषअतिआनंदपैहैं २ पुनिपुनिकहहुंपुकारियुकारी
सदसज्जनभारी ३ अनंत
हो ४ असकहिमौनभयौसहदेवा जानतहरिप्रभावकरभेवा ५
वचनमुनिराई लगेसराहनअतिहरषाई ई
रिहिअग्नपूजनकहिदीन्है ७ धर्मभूषतहआनंदपाई
ई ८ दोहा हरिकेचरनपचारिनुपजगपवित्रकरवारि मैत्रीअनुजकुंदुवति
यसहिवलियोसिरधारि चौपाई प्रभुकहपीतावरपहिरायौ
दिव्यसजवायौ ९ आनंदअवुभरेद्रगमाहौ
२ प्रेमाकुलनृपधर्ममहाना लगेकरनजडपतिपदध्याना ३ निरखिअग्नो
पूजनहीरकेरो लहेसभासदमोदपनेरो ४ हाथजोरिजयजयसवगाये
नंदनकेपदसिरनाये ५ नभतेसुमनदेवभरिलोये
ये ईरह्यौतहासिसुपालहुवैठो कृष्णसुजसगुनसुनिअतिअैठो ७
आसनतेहाथउठाई हरिनिदाकियनहिभयलाई ८
नकहतभोवानीपरमकठोर वीरवलीगर्वितमहानृपदमचोषकिसेर
पाई कालअहैअतिसैबलवाना सतिभाषेयहवेददिराना ९ २२ १०
नीतिरसपागी सोइजातिवालकमतिलागी २० ११ अनु ११
ई अवतोमोसोदेषिनजाई ३ सवैपावकेजाननहारे करहुकाजकसवि
नाविचारे ४ दियोअग्नपूजनजोकसुखे देहुसवैकतुरुममप्रभे ५
वतपटतविद्याधारी ज्ञानध्वस्तपातकभोभारी ई
तादेवनपूजितपदजलजाता ७ तिनकोतजिकैसभामभारी
जोकाहविचारी ८ दोहा कुलकलककारकसदानीचजातिगोपाल
नपावतभागमषसोदेष्योयेहिकाल १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
धर्मकर्मकलुजानतनाही ९
हरतो २ सकलभक्तिसेतगुनहीना कहाजानियहिपूजनकीना ३
नजोगनसज्जनपाती दईसाययहिकुलहिजजाती ४ भाषतहैयहम
सासदाही पानकरतयहमदिरकाही ५ नंदगोपकोसुतअभिमानो

नकियोकाहनुमजानी ६ मथुरातजिकैरुष्मअहीरा वस्यो जाइसागरकेती
 रा ७ पथिकनचूटतदेदुषधारा अहेअहीरसदाकोचोरा ८ दोहा ताहिअग्रपू
 जनदियोनुपनमदिसुनिरायभयो कहसोदहिवरदीन्होवुद्धिगमाय चौपाई
 असेवचनकठोरकराला सभामदिवोस्योसिसुपाला १ बोलेनहिजदुपति।
 सुनिकानन सिवावेनसहिजिभिपंचानन २ हरिनिंदासुनिकैनिजकाना रहेस
 भासदजेतहनाना ३ मूदिकरनउठिगेतेहिकाले गारीदेतभूपसिसुपाले ४ ह
 रिहरिजनकीनिंदाकोई सुनिनहिउठतवेठरहजोई ५ असिनरकसोम
 नुजसिधारे सकलपुन्यहोतोजरिहारै ६ चेदिपकेसुनिवचनकठोरा सुभ
 टपाचऊपांडु किसोरा ७ उठेसस्त्रलेकनकराले मारनकोआसुहिसिसु
 पाले ८ दोहा संजेकुलकेअरुवलीकेकैकुलकेवीर पांडवसंगठिचलतभेचो
 दिपपैरनधीर १ चौपाई पांडवतहंबोलेअसवानी रेसिसुपालमहाअभि
 मानी १ हमरेसुनतकुलकीनिंदा करसितासुफललेमतिमदा २ असकहि
 चेदिपसनसुपधाये धनुषगदाअसिहाथउठाये ३ तवनहिनेकडस्योसिसु
 पाला लियोढालकरवालकराला ४ आसनतेउठिवैठतुरता मानहुकरतपा
 डवनअंता ५ वचनकह्योकदुनैननिकारी भगइनआवहुवोरहमारी ६ तुम
 हिसंगकुलसहिवधकरिकै जेहौनिजनगरीमुदभरिकै ७ असकहिधायो।
 पांडववोरा सभामयोकोलाहलधोरा ८ दोहा भिरतजानिपांडवनकोउठि
 आसुहिजदुनाथ वरजतभेकुंतीसुतनचलितिनकोगहिहाथ २ चौपाई ना
 यकह्योपासोनिहिभिरहू कहोहमारमानितुमेफिरहू १ आवनदेहइतौसिसुपाले
 वेंचिआयोयहसठवहुकाले २ कुलसहिदेपतचेदिपरई चल्याकोपिपांडवनविहा
 ई ३ चक्रचलाईतहांजदुनाथा लियोकाटिचेदिपकरमाथा ४ गिल्लोभूमिमहंभू
 पभयावनतेहिपल्लीनुपकियोपरावन ५ सभामदिकोलाहमाचा हरिप्रभा
 वजान्योसवसांचा ६ कटोजातिचेदिपकेतनते प्रविसीहरिमुषगईनअनंत
 ७ निरषिसभासदअचरजमाने हरिवरिवकाहूनहिंजाने ८ दोहा इनकी
 वैजन्महिकथामेवरनीमतिमान वैरभावकरिकुलसोहरियुरकियेपया
 न ३ चौपाई जैसाकरहिकुलसमहंभाऊ मिलाहिताहितसकरुनसुभाऊ १ कुं
 तीसुतलषिवेदिपनासा लहतभयेहियपरमहुलोसा २ धर्मभूपरितुजन
 बोलाई दियोदक्षिनाधनसमुदाई ३ विधिवतसवकोपूजनकीन्ह्यो औ
 रहदानदुजनकहदीन्ह्यो ४ पुनिपरिवारसहितमतिवाना सुरसरिकिया
 अवभतअस्नाना ५ यहिविधिराजस्यकरवाई धरसभूपकोआनंदछाई।
 ६ ककुमासतहंवसेमुरारी करिपांडवनप्रीतिअतिमारी ७ जद्यपिचहतन

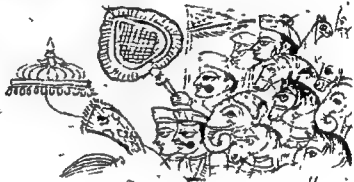
कृष्णविष्णोह हरिको धर्मभूषणतमोह ८ दोहा तदपि धर्मदिगजाह हरि
 गिविदासकुचाह सदलसदारनगवनकियद्वारावतिजदुराह ४ चौपाई
 वैकुण्ठनगरकेवासी कह्योचरिततिनको सुषरासी १ विप्रसापतेपुनिपुनि
 आई जगमहंलियोजन्मकुराई २ करिअवमृतअस्नानसुवेसा लस्योसा
 भामविधर्मनरेसा ३ भूषनमदिलस्यो नृपकैसे सुरपुरसुखतसुरपतिने
 से ४ सुरनरनृपमुनितहोअपारा पाइधर्मनृपसोसतकारा ५ राजसूय
 हरिहिसराहत निजनिजगृहनगयेसुषगाहत ६ पैदुजोधनकलिकोह
 पा राजसूयलषिपरमअनूपा ७ धर्मभूषकोविभवनिहारी सहिनसके
 अतिभयोदुबारी ८ दोहा राजसूयसिसुपालवधभूषनमोचनवदि हरि
 चरित्रजोसुनतयहरहतिनतेहिअचरंदि ७४ इतिआमहराजाधिराजवाधे
 सविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धि श्री महाराजाधिराज श्री महाराजा श्री रा
 जावहादुर श्री कृष्णचंद्रकपापात्राधिकारिरधुराजसिंहजूदेवकत श्री म
 त्भागवतदसमउतराधेआनंदअबुनिधोचतुःसन्निभमस्तरंगः ७४ ॥
 :: ॥ दोहा राजसूयकोसुनिकथाभूषपरिक्षितफेरि प्रस्तकियोसुक
 देवसोवारवारमुखहरि १ परिक्षितउवाच चौपाई राजसूयलषिधर्म
 तिको पायअवधिपरमानंदतको १ सुररिषिनृपसबकरतवषाना नि
 जनिजगृहकहं कियेपयाना २ पैदुजोधनलषिमपुकाही भयोवदासपा
 रममनमाही ३ वाकोकारनकहहुमुनीसा दुषितभयोसककुरुकुलईसा ४
 सुनतपरिक्षितवचनसुहावन कहनलगे श्रीसुकअतिपावन ५ श्रीशुक
 उवाच आपपितामहकेमषमाही असबांधवकियकाजतहाही ६ धर्मभू
 षपैकरिअतिनेह करनलगेकारजमतिगेह ७ भीमसेनपकवानसोहावन
 वनवावनलगेअतिपावन ८ दोहा भयोभंडारेकोअधिपदुरजोधनकु
 रुनाथ उचितजहोजसषर्वकोसोकीन्ह्योनिजहाथ २ चौपाई सहदेवहिनृ
 पधर्मउदारा सौम्योकरननृपनसतकारा १ जेतीआमदनीतहंआवै नकुल
 ताहिलैकोसपठावै २ गुरुजनकेतहंसेवनमाही भूपतिराख्योअर्जुनकाही
 ३ सबसाधुनकेचरनधोवावन लगेतहोजद्वरमनभावन ४ इयदसुताता
 हंपरुसनखागी विप्रनकोअतिसैअनुरागी ५ करनहिदयोदानअधिकार
 येकदेवावतदसदैदारे ६ तहंविकर्नहार्दिकजुजुधाना अरुविदुरादिकस
 वैप्रधाना ७ भूरिअवादिकसहितकुमारा वाहलीकतहंपरमउदारा ८ दो
 हा संतर्दनआदिकसवैपायप्रथकअधिकार जज्ञकाजलागेकरनमानि
 नृपहिअनिप्यार ३ चौपाई धर्मनृपतितहंहरिसोभाषे रामदरसकहंअति

अभिलाषे १ चलभद्रहकहैलेहवोलाई तौममजग्यपूरकैजाई २ भूपवचनसुनि
 अतिसुषपायौ जदुपतिगमहितुरतवोलायौ ३ तहंजवहरिसिसुपालसंचारे॥
 साधूजनसबभयेसुपारे ४ तहंरितुजअरुसदससमाजा औरसकलसुहृदा
 नकहेराजा ५ करिसतकारदक्षिनादेकै प्रेमवचनकहिमोदितकैकै ६ सबको
 लैसिगरोदलसाजी पैदलआमतेगरथवाजी ७ करनभूषअवभृतअस्तीना॥
 सुषितसरसुरीकियेययाना ८ देहा तहंकोसुषकहिजातनहियकसुषतेनरना
 ह करतकाजजदुराजजहंधर्मभूषसंगमाहे छंद तहंसंषपनवमृदंगधुंधुरा
 अनकगोमुषवजतमे डफडालतूरजमोऊनीनसुवेनकैसुरसुजतमे औरहुअ
 नेकविविन्नवाजेसकलदरवाजेवजे वरवेदपदतसुविप्रराजेवदिविरदावलिगा
 जे १ तहंसकलसाजिसिंगारवारवधूनकेगननचतमे गुरगुनगननगर्वितसा
 गायकगानवहुविधिरचतमे सोसुभगधुनिदिविलोकलौछ्यरहीपरमसुहा
 वनी गंधर्वअरुअपसरनकीधुनिकरनआसुलजावनी २ तहंवहुकिताकधु
 जपताकेपरमभाकेलहरही रथचक्रकेचयचक्रकीततिवारवारहिधहरही व
 हुकनककवचहुजटितभूषनकीटकोटिचमकही भटसजितसंगमहव्रजिता
 अतिहींऊजितदीप्तिदमकही ३ अधिमहविराजतधर्मनृपदक्षिनलसतजदुरा
 जहै दिसिवामपारयभीमआदिकव्रजितसहितसमाजहै रूपद्रानभीषमावि
 दुरआदिकवृद्धसवआगृचले कुरुनाथजुतसतवधुअरुकरनादिभटपीछेभवि ४
 तहंसदसरिलिजमुनिनारिषिगनकरतवेदउचारहै देवर्षिअरुगेधर्वीपितरहुलहत
 मोदअपारहै नृपधर्मकेगमनतसदलसुरधुनीअवभृतहानको उडिधूरिधारादि
 सानछाईमदिमधिदिनभानको ५ जुतधराधरडोलतिधरासिरसेसकेभारपरा
 भातंगतुंगतुरगपदछाथोधराखषरभरा नरनारिभूषनवसनअंगअंगराग
 धारिविराजही वरवारजोषितसकलसाजिसिंगारसंगमहभ्राजही ६ दधिआ
 तरेसरिअगरतगरदुर्गरचिपिचकारिले सबभटनपैसीचतचलोतेउसीच
 हीकरवारिले कोउपुरुषमुषअंगरागचलतहिमलतवारवधूनके तेउकरहैंति
 नकोनारिखपुपहिरायहारप्रसूनके ७ मनिजालकीचढिनालकीमहिपालकीरा
 नीसवै करवालकीअरुढालकीछुविसहितभटसंगमेफवै बहुकरतमंगलगान
 पुरजारीसवैसंगमेचली सोरासहससनआठजदुपतिगनिछविवारीभली ८ यहि
 भोतिगंगातीरजायविहायनिजनिजजानहै बहुकेलिकरतनवेलिनारीलगीमुदि
 तनहानहै अतिलसतिमधिमेदुपदकन्याऊस्यतिथचहुंवारहै तहंअर्जुनादिकम
 जनेहितगवनकियेतहिगैरहै ९ सुरभितसलिलापिचकारिभरिभरिहोयेजहि
 जसनातह तेहितसचलावनलगीतोहिछनमोदउरनसमातहै विकसेवदनसर

१० तेउलैकनकपिचकारिकरमेतजहिंनारिनुवदनमे
 स्तिमुषटारिकेरिनिहारतीसुषसदनमे
 यटभीनकैतनलीनकैअंगतिप्रगटिमुदभरतहै ११
 हैकैसपासनमाखकेवहुसुमनगनकरिभरिपरै
 रनारिहनिउरसुषभरै
 नरनारिलैपिचकारिहारिनमोदपारावारमे १२

गंगाजीभेदस्त्रीसैकडो नहातीहै

कुलजी

पावोपाडव नुबिष्टिर

मनुकियाजुतक्रतुरजरजतनिजतियनकेभीरमे
 तजसदसिजुतअभूतमज्जनदुपदकपासहितमे कियधर्मभूषतिमहा

कियच्च भूतमज्जनगंगमे जाकेनहातनरहतनेकहपायपापिनचंगमे १४
 पुनिपहिरिपीतीवरअलंकृतकैसुधर्मनरेसहे रितुजसदसिवहुविप्रक
 हेदियवसनभूषनवेसहे बहुबंधुजातिनमित्रसुहृदनऔरनृपनअपा
 रहे नृपधर्मवारहिवारकीन्ह्याप्रीतिसेसंतकारहे १५ पुनिनृपतिसवआ
 रुऔरजनतनपहिरिवागेपागहे कटिफेटकसिमनिमालउरकुंडलसुषो
 रअदागहैसुरसरिससोहेसकलजंनपुरकोचलेनृपसाथहै तवधर्मयेक
 करपार्थकोगहियेककरजडुनाथहै १६ तहगोनकीन्होभौनकोनृपधर्म
 मंदहिमंदहै वरमित्रमंजी सुहृदसुभटइसषासहितअनदहै कुंडलआ
 लकचंदनसहितसाहतसुगालकपालहै कटिमेखलाकि किनिहुनृपुरय
 हिरिनारिनिचोलहै १७ सबतहांससिवदनी विराजहिकछमरानीछविसनी
 अधिकेदुपददुहितोचली तहऔरनृपतियअनगनी यहिभातिआयअवासमे
 नृपधर्मकियदरवारहै जूतकस्ममीषमआदिकनकोकरतअतिसतकारहै
 १८ दोहा महासीखतहेरितुजनधर्मभूपबोलवाय करिपूजनतिनकोदियो
 दानमानअधिकाय चौपाई सदसिब्रह्वादिनबोलवाई पूजनकरिदियध
 नसमुदाई १ ब्राह्मनछविनवैस्यनसुद्रन करिसतकारदियेवहुसुद्रन २॥
 सेवकसहितसुलोकनपाला पितरभूतदेवविशाल ३ धर्मभूपने
 पूजनपाई मागिविदाअतिसेसुषछाई ४ धर्मभूपकीकरतवडाई नि
 जनिजगृहनगयेहरपाई ५ भूपजुधिष्ठिस्सोहरिदासा राजसू ६
 यकरिदियोहुलासा ई ताहिदेविसुरनरहरषाने छनछनबरनतनाहिआ
 धनि ७ जैसेमनुजअमृतकहेपाई पानकरतनहिनेकुअघाई ८ दोहा पु
 निसुहृदनअरुवाधवनअरुसवनातनकाहि भयेदिकावतधर्मसुतइंदुषा
 स्थपुरेमाहि २ चौपाई कह्योछस्सोपुनिकरजारी नाथआसअसीअवा
 मोरी १ रहोकछुकरिनयहगृहमाही पावनकरहुसकुलहसकाही २ अबमा
 सुकहिरहेसुगरी नृपकोप्रीतिनिरषिअतिभारी ३ सावादिकनबोलिजडु
 वीरन दियोहुकुमजडुपतिरनधीरन ४ जाहुहारिकेजडुदललैके हमवलव
 सबइतेसवज्येके ५ पुनिप्रधुम्नआदिकप्रमुसासन जडुनगरीगमनेअरि
 नासन ६ यहिविधितहैनृपधर्मकुमारा तरेमनोरण्यउदधिअपास ७ सोस
 वरुपाकृष्णकोजान्यो अपनोनहिकरतवकछुमान्यो ८ दोहा सुषितसाहि
 वीकरततहैजुतपांडवीसमाज इंदुप्रस्थमहैइंदुसमवसेजुधिष्ठिरराजजुजो
 धननृपयेकदिनधर्मभूपकेभौन विमोविलोकनहेत तहैभाइनजुत
 यगोनचौपाई राजसूयकोलखिसमास

ई कहें सुजोधनबुद्धिगमाई ४ दुरजोधनहिनि रषिसवनारी लगी हसनदै
देकरतारी ५ तहँ कुरुनाथको पञ्चतिछाई तख्योन तिनतन अधिक लजाई ई
पुनि अस्मनमहकियो विचारा करिहौ अवदन कर सधारा ७ असगुनिजर
तवरत कुरु राई चुपकै वहरि चलो जुत भाई ८ दोहा सात पवरिको नाथि
कैचहि स्पदन मे आसु नागन गरको गमन कियद लजुत छो डिहलास ९॥
चौपाई दुरजोधनके मुरकत माही हाहाकार भयो चहुँ धाही १ रहे दृढ़ तहो
ते असभाषे कुरुपति पाडव पै अति भाषे २ भयो ठीक मति वतन मतको बी
जगद्वीतरु जुध भारतको ३ धर्म भूषत हं भये उदासा जल्यो कौरव पाडवना
सा ४ असविचारि नहि वचन वधाने पै हरि कृपा जानि सुषमनि ५ कृष्ण बंद सु
षल है या धनेरो जान्यो टख्यो भार भुविकरो ई याही हित हम धरनि सिधारे
सो अचछूटे सकल षभारे ७ अर्जुनारि सिगरेत हवीरा माने उर मह मोदगमी
रा ८ दोहा प्रसन्न परिश्रित जौन किय राजसूयको हाल दुरजोधनको कपल
हमै सव कह्यो विसाल ८ इति श्री महाराजाधिराज बाधे सविस्ननाथ सिंहात्मज
सिद्धि श्री महाराजाधिराज श्री महाराजा श्री राजा वहादुर श्री कृष्णचंद्र कृपा
पात्राधिकारि रघुराज सिंह जूदेव कृत श्री मत्भागवतेंद सप्तम उत्तराधेय पंचसप्त
तितमः तरंगः ७५ ॥ ॥ सुकउवाव दोहा और कथा गोविंद की सुनहुँ परि
क्षित भूप सालु भूपको वध कियो लीला करत अनूप १ चौपाई सौ भंदे सका
सालु नर सा महाबली माया वीर सा १ सालु सषासि सुपाल भूपको काल सा
रिस विकराल रूपको २ जोसि सुपाल काहि सुषलाथो कुंडिनपुर मे आहन
आयो ३ तहां राम संग भई लराई जरा संध आदि कनू पराई ४ गये हारि जदु
वंसि नते रे भागि गये रन बहु रि नहेरे ई दंतवक्र विदुरथसि सुपाला जरा सा
धनरु सालु भुवाला ७ जोसि सुपाल धर्म मष सुनिके आयो कृष्ण वधना
चितगुनिके ८ दोहा समामहित हि हरि हन्यो जरा संध कह भीम पौंड्रको
के सब हन्यो मारि चक्रवर्त्त सीम १ चौपाई दंतवक्र विदुरथ अरु सालु वांछि
रहे वै भूपक रालू १ सालु भूपदा उत नृप नवा लाई कियो मंत्र अतिकोप दिह्यो
ई २ जदु वंसी मे अति बलवाना सदा करि छल पाप महाना ३ हरि चेदि प
हि दुगा करि माख्यो समामहि को उभूषन वाख्यो ४ करि छल जरा संध दिगा
जाई भीम से न करता हि हताई ५ माख्यो पौंड्रक नंद कुमार करत अनर्थ हि
वारहि वारा ई तति असतु मम नहि विचारहु जोहि प्रकार जदु वंसि न मारहु
७ दंतवक्र विदुरथ असभाषे यह विचारहु मुहं करि राखे ८ दोहा जैसे वैहा
म सो करत भल छल वारहि वार तैसे हम डूँ करि छले जदु कुल करहि संधार

२ जोपाई तवपनिवोलेसाल्वप्रवीण भरेवचनसुनहैरनधीरा १

तवलोतुमरहिबोयहिठाकै

सुनहसैवैभूपतिदेकाना ३ अवनोअवअजादवीकरिहैं

४ देखहुसवनपविक्रममोरा

५ असप्रनेकरिकेसवनसुनाई

संकरकोकरिध्यानतहाही ७

लोनाती ठाढारहोअचलदिनराती ८

ठीभरिधूरि यहिविधिबतिवर्षदिनभईतपस्यापूर ३ चौपाई

भक्त्यानिधाना साल्वनिकटकहैकियेपयाना १

तोहिमेनिजकिकरकरिजाना २ सुनतसंभुकेवचनसुहाये

३ शिवपदकरिकेप्रीतिअथोरी

४ सुरनरअसुरउरगगंधर्वा राक्षसकिन्नाचारनसवा ५

६ देहुविमाननायदमिजोई ६ जहमेचहोतहैलैजाके

७ ३५२७

८ दोहा साल्ववचनसुनिसंभुतवयेवमस्तुकहिदीन मैदानवैकोबोधि

१ ४ चौपाई रचहुसाल्वहितयेकविमाना

हिंदहिसुरहुमहाना १ जहांसाल्वअपनेमनभावे

२ जोजेनयेकता सुविस्तार आयसकोनकटैसंधारा ३

निदनुजेसा रच्योविमानमहाननरेसा ४ भदनभीतिभरभूरिभयावन दु

तअकासचारीमनभावन ५ असविमानरचिदानवराई द्यौसाल्वभूपति

कह्योई ६ मानहुअधकारकोधामा

७ ३५२७

निजतपसिववरदानकोदीन्ह्योहालसुना

८ चौपाई

साजिसैनचढिसौभावमाना कुरहुहारिकेआसुपर्याना २ यकवा

३ सोमेतुमसौभाषहुजीकी ३

४ प्रद्युम्नादिकअहेतहाही ४ उग्रसेनभरिहैतेहैनगरी

५ पुरीलटिसिगरीपुनिलाई

६ ३५२७

७ ८ छलकरिपुरवासिनमंहमिलिके ९ पांडवस

हितकृष्णवलराम मारिपठायदेहुजमधामे ८ दोहा साल्ववचनसुनिसु

दितहैवभैभूपसतिकीन साजिसैनचतुरंगिनीचढेविमाननवीन

वानतहंसाखुभूपरिसाय असंवचनकह्योसुनाय जो उल्लास दान तोमोरा
 जानमहान १ द्वा रावतीकोजायनहिनेकविलेवलगाय सुनिसाखवचनमहान उडि
 चलोकोमविमान २ जिमिस्थामजलधरघोर धावतगगनकरिजोर तिमिकरत
 सारकमेरथायोसुजदुपुरआर ३ जहंपरतछायाजाति तेहिदेसकीजनपा
 ति असकहंहिलषिकेवा त विनकालगतहनलषात ४ गमनतप्रथमसुवि
 मान पीछे सुपवनमहान द्वा रावतीयहिभाति नृपजानगोअधराति ५ ला
 षिजदुपरीनृपसाखु करिकोयउरहिविसाखु सुधिकरिसुजदुकुलवेर किय
 तुरततोपनफेर निजजानधरितेहिगोर लैउतरिसैनअथोर बहुबोरजदुपु
 रधेरि यकवारसुभटनटेरि ७ घोटनलम्योपुरकोट हनिकेकुदालनचोट उ
 पवनहुवागअराम जेरहेअतिअभिराम ८ तिनमेलगाथेआगि नहिबेवर
 सकभागि जिमिविषिनिलगतिदवारि तिमिदियोवागनुजारि ९ जेवचेता
 रूतेकादि सरकूपमहंदियपाटि वाटिकाग्रहगिरवाय बहुदेवसदनफेरा
 य १० पुनिकनककोटगिराड बहुगुरिजदीनुदहाड पुरद्वारधिरकीफेरि कंच
 नकपाटनतोरी १० भटपुसेपुरमहं धाड तहंआगिदीनखगाड जेअतिहिऊंच
 आवास तिनघोटिकीनविनास ११ अट्टालिकानिउतंग पुनिघोटिकियतिनमग
 बहुविधिविहारअगार जेरहेअतिलुविवार १२ भटसाखुकेअतिरुसि
 घुसिघुंइसिसेधनेघुसि लूटनलंगपुरनारि पुरजननहनितरवारि १३ कोउर
 हेसावतलोअ जलहेकवहंनसाग तेविपतिअसदिवि भागेभभरिभयलेषि १४
 येकभागपुरलियलूटि पुरजननकोवहुकूटि अससाखुवालतजाड जदुवा
 चेनाहिभगाड १५ जेनगररसकवीर तेनिरषिअरिकीभीर मारनलगेवहुतीर
 अरिभटनकीन्हपीर १६ कलुभागिअरिकीभीर तहंसाखुअतिरनधीर करिकोय
 पउरगंभीर हनिवानवेगसमीर १७ पुररक्षकनकोमारि मायादईविसतारि॥
 बहुसेखवरषनलाग अगटेभयकरनाग १८ तेमनुजभक्षहिंधाड विषज्वालवि
 विधिउडाड द्वा रावतीचहुंवेर भोअसुनियातकठोर १९ तरुसालतालतसाल
 गृहपेगिरैविकराल पुनिचलोपवनप्रचंड बहुमहलकिययहुषंड २० चहुंवेर
 धुंधाकार भोधूरिकोअधियार जडुनगरमहंयेकवार तहंमयाहाहाकार २१
 चौहदहाटनगाट अरूपूटिगेवहुघाट नरनारिकरतपुकार भागेजरतलेवा
 र २२ सवकहंहियहकाहोत केविपतिकीनउदोत कहंरुसहैकहराम प्रयुक्त
 कहंवलघाम २३ कहंसायंकीअनूर रुतवर्मकहंअतिसूर कहंग
 योजदुदलभागि असकहंहिसवमयपागि २४ यहसाखुनृपआ
 तिष्यात जडुनगरकियउतपात जिमिनिपुरकहंनिपुरारि कैकुपितदी॥

न्होमारि २५ तिमिसालुकोपहिछाई जदुनगरदीनजराई पुनिलग्येवर्षी
 नसस्त्र पुनिहम्योवहुदियस्त्र २६ बहुमुसलतोमरवान वरभल्लपरिचर
 न वरवतनगरचहुँवोर औभाइजलचनघोर २७ कहुँभागसिंधुरछुटि
 जीजरकहुँजूटि यहिभाँतिलषितपात कहुँवचवनाहिदेष्टात २८ जनकर
 तहाहाकार संगलियेतियअरुवार नृपउगसेनहिद्वार जनजाइकीन
 कार २९ रसहुँहमेमहिपाल हमजरहिंयावकज्वाल कछुजानिपरतोनाहि
 केदेतदुषपुरमाहि ३० नृपसुनतआरतसोर उठिलथोभयचहुँवोर
 संकमनमेलाइ अनुचरहिवालिवुभाइ ३१ प्रद्युम्नपासपठाइ असदियोता
 हि सुनाइ यहकहामोउतपात मोहिनेकुनाहिजनात ३२ दोहा अनुचरआहु
 हिदोरिकेमदनसदनमहंजाइ सवीवालप्रद्युम्नदिगदीन्होतुरतुपठाइ ३३
 जाइसपीरतिकेनिकटमंदहिचरनदवाइ ताहिजगाइसुनाइदियतुरतनोर
 सरजाइ २ रतिसौरतिपतिपदपदुमपंकजपानिलगाइ उठहुवीररसहुँनगर
 असकहिदियोजगाइ ३ अरुनारेआलसभरेअनियारिविलसंतमीजतदग
 निजसेजतेउठिचढ्योरतिकंत ४ पूछनलाग्योहोतकसपुस्मेहाहाकार कौनस
 इतआइकैचाह्योकाळअगार ५ सुतिवोलीकरजोरिकेनहिजानहिंकुलकेता
 उगसेनकोचारयकआ योयाहीहेतु ६ चौपाई उगसेनकोसासनसुनिके
 चलेयोक्वरदुतकारजगुनिके ७ बहिरकटिपूछ्योतेहिंचारे कौनपसोनृप
 हिंभारे ८ दूतकहोनृपतुमहिवालायो डवनदुरासदकोउयेकआयो ९ अ
 रतनगरीनाथतिहोरी रक्षितजोनिआपभुजभारी १० दूतहिकह्योजाहुँनृप
 ह नृपसौअससंदेसकहिदेह ११ करहिननृपअवकछुसेदेह हमआवतहम
 पहिगेह १२ असकहिकवचक्रीठधनुधारी उभयकंधजुगदूनसवारी १३ दोह
 कसुतहिदूतहिबोलवाई ल्यावदुरथममकहेहुवुभाइ १४ दोहा प्रमुसासनसु
 निस्ततहल्यायोसदनसाजि जदुनदननदनतुरततापरचढ्योविराजि १५
 चौपाई पुनिचारनकहेवेगिबोलाई सववीरनंपेदियोपठाई १६ सात्यकिसाव
 गदोअकूरा भानुविदुसुकसारनसरा १७ अरुहादिकआदिकरनधीरा कछ
 कुवेरसासनसुनिवीरा १८ सजिसजिचढिचढिरथदुतधाये कछकुमारसा
 गोपहिआयि १९ तवअतिकोपितकछकुमार उगसेनकेसदनसिधारा २० तह
 पुम्नहिभूपनिहारी बोलेवचननैनजसदारी २१ दोहानगरमहअतिउतपाता र
 क्षनकरहुतुरतनुमताता २२ रामकछहंगूहमहनाही हमगोहरावहिअवको
 हिकाही २३ दोहा नुमसमरथसवगीतिहोरुछकुमारप्रवीन तुम्हरेदपतहो
 हिहमपुरवासिनजुतदीन २ चौपाई हातआजुसवनगरविनासा असीकव

हंलहीनहिचासा १ तवबोलेप्रद्युम्नरिसाई २ अहिःरुद्रः॥हिःपराई ३ राम
 केसहस्तिनपुरछाये तदपिनहमककुसंसेल्ल्याये ३ तिनप्रतापतेयेकछिन
 माहीं करिहौंअरिनसंधारयहौं ४ असकहिरथचदिकुपितकुमार नृ
 पहिवंदिनिकस्येतेहिंदारा ५ प्रद्युम्नहिलगिप्रजादुषारी आयेआरतवचा
 नपुकारी ई तुम्हरेदेषतकसकुमार सहिकलेसभेविनहिअधारा ७ ज
 दुनेदननंदनअसभाषोअहंरुद्रः॥हिःरुद्रः॥हिःरुद्रः॥ ८ दोहा दीजेमोहिव
 तायअवदुषदायककहंदुष्ट अर्थरातजोनगरमेकियोउपद्रोपुष्ट १ चौपा
 ई प्रजनकह्यौहमजानतनाहीं जरतनगरदेषतचहुंछाहीं १ तवप्रद्युम्ननि
 जरथहिवदायो करमेकरिनिजधनुषचढायो २ तहंसात्यकिअरुसावप्र
 वीरावदिआगेकैगेरनधीरा ३ भानविदहार्दिकअकूरा अरुगदसुकसा
 रनरनसूरा ४ औरहुज्ययज्ययज्ययागजरथतुरंगपदा तिवरुया ५ हं
 सकुवरकहंपी छेकरिके आगेवढेआयुधनधारिके ई विविधिभातिवा
 जेतहंवाजे फहरतवहुनिसानवरराजे ७ सुभटसरोषितगाजनलागे सु
 नतकडअरिभाजनलागे ८ दोहा करतरहेजेसाल्वभटनगरउपद्रोघोर ति
 नयेसौसकिसांवभटहनेवानवरजोर २ छंदभुजंगप्रयात तहोसाल्वकेवी
 रथायेप्रचारी हनेसात्यकीसांवकोसस्त्रभारी दूतेजादवीसैनकेवीरथायो॥
 हनेसाल्वकीसैनकोकोपछाये १ कियेचितसुद्धेउभेवीरकुडैकियेउद्धेत

ह्योहारि २५ तिनि सखुकोपहि काइ

२६

वरधतनगरचहुँवार औ भाइ जलधनघार २७ कहूँ भागसिंधुरछूति

२८

यहि भौतिलषितपात कहूँ चंचवनाहि देषात २८

तहाहाकार संगलियेतिय अरु वार नृपउगनसेनहि द्वार जनज २९

३०

रसहुहमेमहि गाल हमजरहि पावकज्वाल

३० नृपसुनत आरतसोर

संकमनमेलाइ अनुचरहिवोलिबुभाइ ३१ प्रद्युम्नयासपठाइ

हिसुनाइ यहकहाभौतपात मोहिनेकुनाहि जनात ३२

हिदौरिकेमदनसदनमहंजाइ

जाइसयीरतिकेनिकटमंदहिचरनदवाइ

सरजाइ २ रति सौरतिपतिपदपदुमपंकजपानिलगाइ

असकहिदियोजगाइ ३

निजसेजतेउठिबैद्वारतिकेत ४ पूछनसाग्योहोतकसुपुस्मेहाहाकार

५ योयाहीहेतु ई चौपाई उगनसेनकोसासने सुनिके

६ १ वाहिरकठिपूछ्योतिहिचारे

हृषभारै २ इतकहोनृपनुमहिवोलायो डवनदुरासदकोउयेकआयो ३

नाथतिहारी रसितजोनिआपमुजभारी ४

५ नृपसौअससंदेसकहिदेह ५ करहिननृपअवककुसदेह ६

७ १० ई असकहिकवचक्रीठधनुधारी

८ ११ २ ल्यावदुरथममकहेहुबुभाइ ८ दोहा

निसूततहेल्लायोसंदनसाजि जदुनदननंदनतुरततापरचढ्योविराजि १॥

चौपाई पुनिचारनकहैवेगिवालाइ सबवीरनयेदियोपठाई १

२ १२ ३ भानुविदुसुकसारनसरा २

४

रा ३ सजिसजिवठिवठिरथदुतथाये

पहिआये ४ तवअतिकोपितरुसकुमार उगनसेनकेसदनसि

५

६ १३ ४ क्षनकरहुतुरतनुमताता ७ रामरुसहैगृहमहनाही हमगोहरावहिअवको

हिकाही ८ दोहा तुमसमरथसबभौतिहोरुसकुमारपवीन

हिहमपुरवासिनजुतदीन २ चौपाई होतआजुसवनगरविनासो

धानदृष्टिदृष्टकमे सदैववीरदेषिकेचरित्रआसुमूकमे मनोमहानसानुवानसास
 डंडलागही प्रचूरछे गिरैमहीननेकु जोरजागही ३ विलोकिचूरतीरकोप्रवीर
 भेअधीरहै तंजप्रकोपिकेरिवारवारतीरभीरहै उतैनरेसवानधारव्योमतेप
 वारहै मनोमघामहानवृद्धआवतेअपारहै ४ कटैमतंगअतुरंगजानवृत्ति
 सेनमे नभागतेप्रवीरधारिधीरजुद्धवेनमे तहांप्रवीरसीवसासकीगदोप्रको
 पिके दलेनरेसवानजितजेसुचिन्तव्योपिके ५ दोहा ताहीकिनपूरुवदिसाकी।
 न्होभानुप्रकास नृपविमानदेशोपरोमानहुकालअवास ६ निजतिरफललषि
 वानतहसाल्वभूपरिसिद्धाई अतिप्रचंडमायाकरीजोसुषवरनिनजाइ ७॥
 कुंद कियोमहानअधिकारचारिदृष्टिसानहै भूरेलगीअनेकआसमानतेकसा
 नहै रुपानअपधानकीमहानवृष्टिहोतिभै अनेकदामिनीनयोतिआसुहीउदे
 तिभै १ दसौदिसानवानधारधावतीकरालहै महंप्रचंडयोनजोरसावह्योवि
 सालहै रहीअकासधूरिपूरिभूरिधुंधकारभो प्रपातवारिकोमहाविमुंडसुंडधा
 रभो २ उदैकटैवहैदवैप्रवीरवृत्तिसेनके गिरैमरैफिरैभिरैथिरैभरेअचेनके
 तुरंगसौमंतगस्यदमोकटैअनंतहैं डडातउंडमुंडकुंडव्योममेलसंतहैं ३ तहां
 सुवृत्तिसेनमहिआर्तसारकैरह्यो महानभीतिआकुलेप्रवीरसखनागह्यो न
 सासकीनसावनागदोनहीअकूरहू चलायवानकोसकरहैजेवृत्तिसूरहू ४॥
 नसाल्वकोविमानआसमानमेदेषातहै सवैप्रवीरकोसंधारआसुहीलषातहै
 सवीप्रवीरमोहिकेगिरिसुजानमेतहो मज्जोहहायुकारवृत्तिसेनमेदुतैमहा ५ असंख्यवी
 रमारिगेअसंख्यहूयगदगे अनंतसखडारिगेअनंतहुलुकाइगे विलोकिसेनजाइ।
 वीविनासआसुतासमे मुकुंदकोकुमारसतसोकह्योहुलासमे ६ वडाबरवडा।
 वरेवडावजानआसुही विलोकुआजुवृत्तिवंसकोविसेषिनासुही अहैनरेससा
 ल्याकरालकालकेसमे लषोमेमायदृष्टितेविमानयोममेभ्रमे ७ सुनैकुमार
 वेनसतहैंकिकेतुरंगने गयोसंधारकैरह्योजहांमहारनंगने विलोकिरुष्मा
 नंदकोनरेससाल्वकोपिके हन्योहजारवानकोचढाचापचोपिके ८ पषानअ
 रुपानअरुसानवृष्टिकोकियो मुकुंदनंदस्यदनेसुमेदगोनकैदियो गिरितुरंग।
 भूमिमेविमोहिसारथीगयो प्रद्युम्नदेषिनापरिसुरानसाकहूभयो ९ दोहा जा
 सतसकैउठिसारथीतजिचोरनकीवाग बोलतभोप्रद्युम्नसोअतिसयउरभया
 पाग १ कुंद कियोभरेकुमारतूकिधौविनाअधारहो सरासनेसेमारियेतुविक
 भीअपारहो कह्योप्रद्युम्नसोकसतनेकहूँनकीजिय तुरंगवागसावधानकैसु
 पानिलीजिय १० विलोकियेसुविकमेहमारअजुद्धमे नहोतहैंप्रवीरधीरस
 वृफंदरुद्धमे उचारिवैनअसहीकोदंडचंडसारकैलियोसोब्रह्मअस्वधोरसनु

इतैजोरजुहै सुदेवासुरैसोभयौजुद्धघोरा कटेनाहटेतेरटेजीतसोरा २
 तैसैतवल्लोकपाना प्रवक्षौसुसक्षौमरेवीरनाना छनैयेकयेकैहनेहैहकारे
 मोहभारेदरैनाहिदारे ३
 चारै भईसोनिसावीरकीप्रानहारी रहीछायदीपावलीकोउज्यारी ४
 उतैयौभमेभूरितारे इतैभूमिमेभूषनैकैकतारे
 लरोनाडरौनाटरौसत्रुआयो ५ तुरंगैसवारितुरंगैसवारे
 गवारलोरलोरथीसांस्थीकोपधारे जुरैपेदरपेदरसोप्रचारे ६
 तालआयि पियेस्त्रानितैआमिषैषूषणये कटेनामकेतेपटेवाजिकेते
 उठैवीरकेतेसचेते ७ तहांसात्यकीसांवकैवानवर्षा हनेसाल्बुकी
 हर्षा परीसत्रुकीसैनमेवानधारा मतंगोतुरंगोमरेहैअपारा ८ दोहा
 सात्यकीसरनकोआगदगदाप्रहार साल्बुसुभटसहिन्हिसकेभज
 भार पुरतिकेहिवाहेरगयेछोडिछोडिहथियार
 विधिकियेपुकार छंदभुजंगप्रयात सजीजादवीसैनआईप्रचारी
 मैकोदियोहैनिकारी ९
 ई १ पुरैभीतरैनावनेनायजातो हमारेपिछारीदलैभूरिआतो
 छावतेहो दैषनिभटेआवतेधावतेहो २ लख्योसात्यक
 रोसतेचापमेवानसाजा हन्योसांवकोसतरैवानवीरा असीसात्यकी
 चापतीरा ३ गदैसाठितौभानविंदैपचासा सुकैसारनैतैसहीजीतिआसा
 सात्यकीअइतैजुद्धकीन्हैया सवैसाल्बुकेधानकोभजिदीन्हैया ४
 सन्वोषेसुवाना गदोसायकोवीसमाख्योमहाना सुकोसारनैवीसेवीसेधेहारे
 सरेभानविंदोदसैताहिमारे ५ तहांसांवकीन्हीमहावेगताई दल्योसाल्बुकोजा
 नवानेचलाई दल्योसाल्बुकीतासुकैदंडभारी गदैहैगदालेहन्योवाजिचारी
 यहीभातिकेसाल्बुकोहीनजनै दियोसाल्बुकीसैनमेछायवाने
 कीभीरभागी सुधीकैसवैजादवीसैनजागी ७ तहांसाल्बुहभागिकै
 ई चढ्योआपनैजानमेआसधाई लियोताहियेसैनहूकोपठाई दियोसावा
 मानैअकासेउडाई ८ दोहा जदुवसीतहैमुदिनकैविजयनिसानवजाय पेम
 येतिहिठोरमेअतिआनंदउरयाय छंदनराज
 भमैलख्यो अलातचक्रसोसोहाततेजहैमहाजग्यो
 आसुहीदंकोरके हन्योससानवानवेप्रमानघोरसोरके ९ तहांअकूरभानवि
 दसांववारसात्यकी पवारिवानधारवैसुमारसत्रुघातकी
 पंडपंडसाल्बुभूपके दियोपवारिकेरिवानमारतंडरूपके २

पात है आसमानमे कहुँ दिमानमे भूमात है सैख सी समे गिरै कहुँ सुवान जोरते ॥
 सिंधुनी रमे गिरै कहुँ फिरे हिलो रते २ आसमानमे अलात चक्र सो फिराते है ये
 कहुँ पलेन ये कहुँ थै थै रते है वान डोरि सो प्रद्युम्न जान चंग पेलतो व्योममे
 बढावतो घटावतो सुमेलतो ३ रुष्मके कुमार की सुवान धारि देखिके साल्वरा
 जमारतो अनंत वान तेषिके साल्वके सुभट्ट हँ अनेक सख्य भारते जादवी दा
 लानिके भटानिके सघारते ४ जानते ठाय सी सुवान जो चलावतो रुष्म
 पुत्र चित्रवान मारिके गिरावतो जानमे महान वान वृष्टि व्योम ते भई साल्वरा
 जसेन की अघात दुई साछुई ५ भागते वने नैवै ठे वने नै जानमे जुद्ध के विलास
 को हलासना हि प्रानमे रुष्म चंदन देके अमर दुंदवानमे जान और मान हूँ को
 पान आसमानमे ई गढ के नरे सको पिबो ठा विदांत सो मृदि दीन रुष्म पुत्र
 चोरवान घात सो चूर चूर साल्ववान के प्रद्युम्न सायके सूरपावके समान वान
 सो कदायके ७ मारि मारि वज्रवान साल्व अंग अंगमे मूर्छितै दियो गिराय रुष्म
 पुत्र जंगमे भूप होत मूर्छितै हा पुकार माचि गो बीरमानि लीन काल सर्व सी सना
 बिगो ८ दोहा साल्व मूरखो देखिके ता सुदिमान दुमान कृपि विमान तेहनत
 भोज दुदल मेव हुवान हन्यो पाच सत सहस पुनिलक्षि फेरि दस लक्षि सत्रु वध
 न नित चोपिके करि जदुदल को लक्षि भान रुसान समान वरवहु दुमान के वा
 न करत भये विन प्रानत है बीरमहान महान अटपट भट भट पट कट कट को
 उलट पट है जात पेन हटत वडि वडि दंत नंद वट से दरसात मरि कै पै है स्वर्ग ह
 ठि जीति भोगि है भूमि अस विचारिन हित जतरन धावत घायल घूमि चौपाई सा
 ल्वे मान दुमान प्रधाना लगे प्रथम जाके तनवाना १ रुष्म सुवन सर की सुधिक
 रिके ताहि हनन कहुँ को पहि भरिके २ देखि रुष्म सुत सर अधियारा उत स्यो
 तहँ वे मानत सारा ३ अंतर्हित है चलो निरी के गयो दूरि जदुदल के पीछे ४
 जदुदल के भट को धरि रुपा प्रेविसत भोदल मे सुनु भूपा ५ लरन लरयो आपहु
 सेग माही ता सुक पट जान्यो को ६ ही ई गयो तुरत प्रद्युम्न समीपा पीछे ठा
 दो भयो महीपा ७ रह्यो कुवर खो डत सर धारा ता सुवोरन हि नै कनिहारा ८
 दोहा साल्व सचिव सोलहि सभै गदा धारि दाउ होथ मारत भो अति जोर सो क
 ल कुवर के साथ १ चौपाई लागत ही सिर गदा पहारा मुरछि गि सोरथ मडि कु
 मारा १ मारि गदा दुव भागि दुमाना चहुँ वेगि सो जाइ वेमाना २ मुरछित सा
 ल्वहि सचिव जगयो सुधा सरिस तेहि वचन सुनायो ३ हरि कुमार कहुँ मारि न
 रे सा विजय पाय आयो यहि दे सा ४ प्रभु वज्र वावहु विजय निसाना अवनहि
 को वभट उत वलवाना ५ सुनत साल्व अतिसय सुषपाग्यो विजय वाज वज्र वा

१ दोहा तमिसवलितकैदियोसंकरमायाघोर

१ छूटवविसिषअषंडभोघोरसारहिसिद्धाद

२ जिमितमारिकेउदेतेहोतोतमकोनास

४ छंदवामर

मारिकेपचीसवानकोपकेअमंदसा

याचसैप्रचंडताहिमारिकेसुवानहै १५

३ रिकोकोटिहैसुसायकेपवारिकेप्रचारिके

२ येकयेकवानयेकयेकवीरके

हूजेसारथीनकोदसेदसेहनेसरेचने तीनतीनवानबाहनानिवेधदेतभो

॥१६॥

४ धावतीप्रद्युम्नकीजहातहो सत्रुभिन्नसैनकेखगेसबैसराहने

४ षंडसुंडकेवितुंडजानतेगिरै

सवा १ उंडमुंडभुंडषुंडकेअकासमे

५ रक्तधारजानतेढरैसुवारवारहै

साल्वुकेविमानमेसरेअनेकभातिहै

॥१७॥
६ दिसानमेपर

७ परादेवातिहै

८ कृत्स्नपुत्रवानधार धावतीतहोतहै

९ होआयकेनरुखसेअकासमेरहेतही

१० जदुपिभेदकरि

११ दोहा यहिविधिलगिप्रद्युम्नसरभयोविथितनृपसालु

हुवेहुरूपदशात मायामयमयकृतमनोसैलसपक्षउडांत ४

१२ साविधानकैसुभटसवक १

१३ कियो वेगसोप्रहारखानछायजानकोलियो आसमानमेजहापरायजा
तजानहै भासमानहूतहोसुजातवदवानहै १ भूमिमेविसानआयकेकहूरे

पात है आसमानमे कहैं दिसानमे भ्रमात है सैख सी समे गिरै कहैं सुवान जाति ॥
 सिंधु नौरमे गिरै कहैं फिरि हिलारते २ आसमानमे अलात चक सो फिरत है ये
 कहैं पलेन ये कहैं पलेयि रात है वान डोरि सो प्रद्युम्न जान चंग पेल तो यो ममे
 वदाव तो घटाव तो सुमेल तो ३ कृष्ण के कुमार की सुवान धारि देखि के सालु रा
 जमार तो अनंत वान तेषि के सालु के सुभट्ट हैं अनेक सख मारते जादवी दा
 लानि के भटानि को सघारते ४ जान ते उठाय सी सवान जो चलाव तो कृष्ण
 पुत्र चित्रवान मारि के गिराव तो जान मे सहान वान वृष्टि यो मते भई सालु रा
 ज सैन की अघात दुई साछुई ५ भाग ते वने नैवै ठ ते वने न जान मे जुड़ के विलास
 को हला सनाहि घान मे कृष्ण चंदन दे के अमंद वंदवान मे जान और मान हू को
 पान आसमान मे ६ गद के नर सको पिबो ठ दा विदा त सो मृदि दीन कृष्ण पुत्र
 घोर खान घात सो चूर चूर सालु वान के प्रद्युम्न साय के सरपाव के समान वान
 सो कदाय के ७ मारि मारि वज्र वान सालु अंग अंग मे मूर्छितै दि यो गिराय कृष्ण
 पुत्र जंग मे भूष होत मूर्छितै हहा पुकार माचि गो वीर मानि लीन काल सर्व सी सना
 चि गो ८ दोहा सालु मूरछा देखि के ता सुदि मान दुमान क्षिपि विमान तेहन त
 भोज दुदल मे बहु वान हनौ पाच सत सहस पुनि लक्षि फेरि दस लक्षि सत्रु वध
 न चित चोपि के करि ज दुदल को लक्षि भान कृष्ण समान वर बहु दुमान के वा
 न करत भये विन घान त हैं वीर महान महान अट पट मट भट पट कट त को
 उलट पट कै जात पै न हट त व दिव ठि द ट न ट वट से दर सात मरि के पै है स्वर्ग ह
 ठि जीति भोगि है भूमि अस विचारि न हित जतर न धावत घायल घूमि चौपाई सा
 लु दे मान दुमान प्रधाना लगे प्रथम जाके तन वाना १ कृष्ण सुवन सर की सुधिक
 रि के ताहि हनन कहैं को पहि भरि के २ देखि ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 त है वे मान त सारा ३ अतर्हित है चलोतिरी के गयो दूरि ज दुदल के पीछे ४
 ज दुदल के भट को धरि रुपा प्रवि सत भोदल मे सुनु भूषा ५ लरन ल गयो आपहु
 सैग माही ता सु ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 दोहा सालु सचिव सोलहि स मै गदा धारि दा उ हाथ मारत भो अति जोर सो क
 र्ण कुवर के साथ १ चौपाई लागत ही सिर गदा चहारा मुरछि गिलौर थ मडि कु
 मारा १ मारि गदा दु स भागि दु माना चढ्यो वेगि सा जाइ वे माना २ मुरछित सा
 लहि सचिव जगयो सुधा सरिस ते हि वचन सुनायो ३ हरि कुमार कहैं मारि न
 र सा विजय पाय आयो यहि दे सा ४ प्रभु वज्र वावहु विजय नि साना अवन हि
 को उभट उत वलवाना ५ सुनत सालु अति सय सुष पाग्यो विजय वाज वज्र

वनलाग्यो ईइतै प्रद्युम्नहि विविकलनिहारी दारुकको सुत धरमविचारी ७ दलते
निकसिचल्यौरम्यनैके जदुवांसिनहुलासखैकैके ८ दोहा प्रद्युम्नहि मुरखि
तलषतनगरवोररथजात हाहाकारकियोतवैजदुदलअतिविलषात २ चौ
पाई भगीसैनजदुवांसिनकेरी कहनलगेयकयेकनटेरी १ अवजदुकुलको
भयोविनासाछोडहुसबजीवनकीआसा २ असकहिफेरिलौदिनहिहरे गा
येद्वारिकैदौरिधनेर ३ रुष्मकुमारहि विथितनिहारी भागतलषीसैनभयमा
री ४ तहांसासकीवचनउचारे सुनहुंसांवगदकहोहमारो ५ रुष्मकुवरकह
मुरखितदेषी भागवअनुचितअहेविसेषी ई कहदिषाउवमुषगृहजाई का
रुष्मकुवरकहरनहिगंमाई ७ रामरुष्मसौक्योवतरैहैं जीतहिसकलमरेकैजो
हैं ८ दोहा रुष्मकुमारहिविनजगतजिअवअहेधिकार ततिरनमहंप्रानदेले
दुस्वर्गमुषसार ३ चौपाई सुनुतसासकीवचनउदारा कोपितबोल्योसांवकुमा
रा १ रनमहउचितमखसवकाही कूत्रीभागतहैकहुंनाही २ आततातसुतमा
तहजाती मरेजुद्धमहंसववहुभांती ३ सदाधीरधारतरनधीरा कायरकुमती
होतअधीरा ४ कोपिततहांपैनगदभावे सावविचारसतिकरिराषे ५ रह्योप्रपु
मयेकइतनाही तोकसभयोसमरमहिमाही ई अवेजियतहमसबइतठोडे
जीतिलेवसत्रुहिरनगाढे ७ पैनहारिकैजाववहारी विनाप्रद्युम्नसिअववडे
री ८ दोहा तवकृतवरमाकहतमोलेवसहजअरिजीति पैप्रद्युम्नविनगोना
गृहकीलागतअतिभीति १ चौपाई रामरुष्मजोपुछिहुंआई कहंप्रद्युम्नहैकु
वताई १ तवहमकहवकाहतिनपाही किमिदेषाडहमुषतिनकाही २ तातग
चितहिप्रानपयाना पैनहिसुनबवचनअसकाना ३ असकहिमरनठीकरैबीर
छोडनलगेकोपिवहुतीरा ४ उतैरुष्मसुतकहंककुदूरी लेगोसारथिभयभरि
री ५ तहंमुरखातजिहंरुष्मकुमारा उठिपरातनिजसुरथनिहारा ईगहिसारथी
हाथअतिमाथ्यो वैनकठोररुस्मसुतभाथ्यो ७ रेदारुकसुतसुतअज्ञानी मोहि
कहंलयेजातभयआनी ८ दोहा लैचलुलैचलुसमरमहैकरुफेरुथमार ना
तोकादिकपानमैसी सकाटिहोतोर २ चौपाई अनुचितकीन्हैयासुतमहाना
जीतहिमोरहरेतैप्राना १ जोकूत्रीरनतेभजिजातो उचिततासुनहिजिअवजा
नातो २ कूरककर्मकुमतिकुचाती कायरकखितकुनपहिपाती ३ होतसोई
जोरनमहभागे तापररुन्निहिअतिअधबागे ४ पुनितापरयहजदुकुलमाही
कवहूरीतिरहीअसनाही ५ सुनोनमैकवहैअसकाना जदुवरनतजिकरे
हिययाना ईमहीनपुसकयहकुलमाही होतभयोंकलुसंसेनाही ७ सुतमो
हिदियसवविधिषोड मोरिवीरतातनतेधोई ८ दोहा सुतआजुसोंसतुरना

लषीनमेरीपीठि सुरहु असुरकेसनमुषेनीचमईनहिरीठि ३ चौपाई यह
 कलंकतेदियोखगाई उमिरिभरेकीगईकमाई १ हस्तिनपुरतेजवपितुरा
 मा अहै आसुमुनतसंगामा २ तवहमकेसमुषदरसेह कैसीतिनकेपदसि
 रनेहै ३ जवकहिहै जटुपतिमुसकाई देहु समरकीषवरवताई ४ तवहा
 मकहवकौनगतिगाई कादरसेतहेरहवलजाई ५ जवकहिहैमोसेकल
 रामा कसपरायआयितैधामा ६ बालकपनतेतो कहंपाल्यो गोदधारिचू
 मतमुषलाल्यो ७ सोसवमेरोपालनपोषन कियोअकारथसवतैयहिहै
 न ८ दोहा तवहमतिनकोदेइगेकेसेचितैजवाव तातेअवमोहिलषि
 परतउचितस्वर्गपुरजाव ४ चौपाई मेरेभुजवलयहजडनगरी वसतर
 हीनिरभयअतिसिगरी १ सूतसोईमेरेभुजदंडा तैकरिदियरेडकेदंडा २
 भलीआरातिविपतहुनीकी येयहसंसेटरतनजीकी ३ जवहमअपनेग
 हमेजैहै तवनारिनमुषकौनदेखैहै ४ हंसिहंसिजवपुछिहैभोजाई वीर
 बीरताकेहोगमाई ५ तुमतोरहविकर्मीचोषे गृहमहभजिआयेकोहिथो
 वे ६ अवलोसुनीनतवकदराई नईवातदेषनमेआई ७ धौप्यारीकीसु
 धिवरकरिके आयेभोजभाजिभरिके ८ दोहा धोरथदूट्योआपकोधोधा
 नुटट्योतुम्हार घाउभीतिथोतुमभजेजानिअंगसुकुमार ५ चौपाई जवअ
 सापुछिहैगृहनारी वातकहवतवकौनउचारी १ तातेसरवनीकअवलाग
 त अनुचितनिअवजडतेभागत २ लेचलरथसंगरमहमोरा सूतकिथोते
 अनुचितघोरा ३ सुनिसारथिहरिसुतकेवेना बाल्योपानिजोरिभरिसेना
 ४ सारथिउवाच हथादेहुमोहिदोसकुमारा मेसारथिकोधर्मविआरा
 ५ रथीमुरकिरथमहगिरिजावे तवसारथितेहिलेचलिआवे ६ परहि
 रथीकहजवसंकेतू रक्षहिसारथिकरिवहुनेतू ७ सोसवधर्मनिआपहु
 जानो काहेकोपमोहिपरगनो ८ दोहा सत्रुगदातेमुरकिकेगिरेआप
 रथमाहि तातेमेवाह्यौरथहिधर्मसोचिभनमाहि इतिश्रीमहराजावा
 धवेसविस्वनाथसिंहात्मजसिंहिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री
 राजावहादुरश्रीरुस्मचंद्रकपात्राधिकारिरघुराजसिंहजुदेवक्रतश्रीमा
 भागवतदसमउतरा १६ ॥ १६ ॥ श्रीसुकउ
 वाच दोहा सुनिसारथिकेवचनतहैरुस्मसुवनसुषपाइ थोइसलिल
 सोषदनवरसिरमहंकीटवनाइ १ सोरठा कवचओरकरान कदिरुपान
 तूनीरज्जु करैकरिवलवान धनुषधारिअसकहतभो १ नाकरुसारथि
 देरि कोप जालजागतिअंगनि स्पंदनमेरोकेर लेचलुसत्रुसमीपमहं २॥

वाजिनकोताजनदयो हांकतमोखहिचैन ल दिगयो ३ हरिसुतसेषकाडु सिंघनादकरिकेमहा

४ छंदचोटक धनुकीधुनि सासकिकानसुने नमने ?

यहिसन्मुखसंगरसानगहै ह।
वत १। जडुवीरसवैलहिमोदतही २ गरजेतरजेवरजेभटहै
येकवारअपारनिसानवजे जडुकेदलके सरदारगजे ३।
हिंआवतदषितहो इतसालुमुआलुसभीतमहा

फिरिआवतसोजेहिंतेनिधन्यो ४ यहवीरप्रचंडधनुधरहै
सुनिवेनडुमानकह्योतेहिंको
कहियो वरवानतज्योअरिजोमुनिको सरसौ।

वहवीरनवेगिहटाइदियो ६ न।
धनुधारिनेमेजिनथाकसोऊ
धुनिकेधनुधावनवीखठ्यो तनकोपहिज्वालविसालमठ्यो
लखियर्थप्रयासदुमानतहो

निजसारथिसौअसवातकही अवघोरनकीदिदवांगगही
स्निंदनसंदनसोहचलो यहिमारनकोअवकासभलो सरसौयहिकोसिरा
७। मुरिहौसिगरीजडुसेन्दही १० वचिहैअवकीनहिंछलतनै

११ कटतैनिरथ्योअरिछलतनै कियअभुतविक्रमताहिछलै सरचारिपयो
रिअभुगमको हनितासुतुरतसुरगनको १२ येकवानहिस्तहिसीसदल्यो॥
यकसोपुनितुगपताकमल्यो धनुवानजुगैजुगचंडकियो

१३ हनिकेअरिसीसहिकाटतमो पुनिवानसहअनपाटतमो अ
रिउडहुमुंडहुवाजिनको धुजकोरथवक्नराजिनको १४

१५ पुनिकोदिनवासहन्योऊनमे अ।
अतिवादिगयोउरआमरपा १६ सोरठाभयोमंडलाकार

१७ कोडतसायकधारजडुपनिकोसुतपाटवी ५ छंदपहरी निकसैकी
हंडतेवानचंद नभमारतंडकोकरहिमंद ८ १९
धुन्नतजेसायकदेपाहिं १ असठौरहैपानहिचहैवोर
चार सरपंपसोरदसदिसनहोत मनुप्रलेपवनकोरववदोत २ नि

कोपवनपाई अति धरनिरेनुदुतहीउडाई भरभरअश्वतिमिकदतवान नहि
 देषिपरतकरमेकमान ३ जिमिसलभदतरुपेगिराहिंतिमिवानचंदनूपा
 जानपाहिं कोदिनयतचितेहिंजानलागि बहुदकहोतसजोतिजागि ४ को
 दिनअकासतेगिरतवान तेलगतभटनकेमधिविमान तहेरहतवनतनहि
 छनहुयेक खगिविसिषकदेभटचटअनेक ५ जद्यपिसुसाखुनृपदलतजो
 त तद्यपिनकससुतसरघटात संतसहसलक्षकोदिनअश्व संगसेअका
 समहवानसर्व ई थिरभोविमाननहिचलिसकात जिमियंकगडोगेयवदेष्टा
 त तवमचो जानमहहहाकार नहिदेषिपरतभटकोउवार ७ गेयरतुरंगभेअ
 गभंग भटकितेकटेसिरयेकसंग नहिरहतवनोजवमधिविमान तवसाखु
 भूपकेभटप्रधान ८ तजिजानकूदिभागेअकास सबळुटिगयोरनकोहला
 स तहेंसावसासकीगदसुवीर धरिधनुषहननलागेसुतीर ९ कटिसीसठा
 रूपदकरहग्रीव कदिभूरनलगेनभतेअतीव मनुभयोसुरासुरजुइस्वर्ग त
 हेंतेगिराहिंवहुअंगवर्ग १० जेगिरहिघाचलहुसाखुवीर तेवूडिमरहिसाग
 रगंभीर तहवदधिमाहवहुहुंडमुंड सबठौरछायगोभुंडमुंड ११ मरिगिरे
 बहुतवाजीवितुंड भासिधुतहांआनितैकुंड तहेंमळुकळुअरुगीधकाग पलवा
 नलगेलेनिजैभाग १२ जादवनकाहिंजादइहसर्व मंगलमनावतेसुदअश्वबी
 यहिभातिभयोदलकोसंधार सवगयेमारिनुपभटउदार १३ तवसाखुवीर
 बहुभीतिमान खेगोउडायदूरोविमान तहेंविजैमानिजदुवरकुमार कियसिं
 घनादअतिसेउदार १४ तहेंसुमनसुमनवरषेअनंत सबकहतभयेजयसुर
 तिकंत गदसावआदिजदुवेंसवीर हरिसुतहिसराहनलगेधीर १५ यहिभाति
 जीतिनृपसाखुकाहिं प्रदुम्लस्योरनमहिमाहि वाजतनिसानफहरतनि
 सान जदुवीरकहतजयजयमहान १६ दोहा जवसिगरेसरभरिगयेप्रगा
 द्योभानुप्रताप तवविमानचदिहनतसरआयोसाखुसताप १ चौपाई आव
 तफेरिसाखुकहंदेष्टी कियोकोपप्रद्युम्नविसेषी १ गदसासकिअरुसावप्रवी
 रा लागेवदिवठिसारनतीरा २ प्रद्युम्नहुरथआसुथवाई साल्वविमानवानम
 रिलाई ३ विदुरथदेतवकअरुसालूरहेतीनहींसुभदकराल् ४ औरेनकोउभ
 टरहेंहाविमाना मरेप्रद्युम्नादिककेवाना ५ उतेसाल्विदुरथरदवका मारनल
 गेवानअतिवका ई सासकिविदुरथदेठरनकीना दंतवकगदसावप्रवीना ७ ॥
 साल्वऔरअरीकसकुमारा छोडनलगेवानकीधारा ८ दोहा तहेंकतवर्माकोपि
 कैविदुरथकोबहुवान माखोघनुटकोरिकैकरिकैकोपमहान चौपाई तीनहुभू
 पविमानहिबौटे जदुवेंसिनपरसारहिंबौटे १ तिनकेवानकाठिरनधीरा मारा

हिसालकादिबहुतीरा २ यहिविधिभयोजुहुतहंभारी धीरधुरंधरदोउधनु
धारी ३ तहंअरुदुतविक्रमहरिनदन करतभयौदीरघअरिददन ४
सरहनिनोपिविमाना मारिमारिपुनिपुनिबहुवाना ५

॥ १५९ ॥

ई गयौविमानसमीपकुमारा

७ लेविमानभूषितिवेमाग्यो

८ दोहा

जहंजहंजातोसाल्वकोजानजोरजबधारि

चौपाई ऊरधजहंजहंजातविमाना तहंतहंचारिमहाबलवाना १

चेघरनीमहंदुतधावै वारवारबहुवानचलावै २

धावतकरहिअपूरुचकर्मा ३ कहंवेमानजदुदलमहंआवै

४ तवप्रद्युम्नबहुवानचलाई देतविमानहिदूरिउडाई ५

॥ १६० ॥ १ क स्याममैघदिगंदिनकरजैसे २

३ यकुप

७ धावतधरनिफिरहिभटवारी

चौपाई ३

हेजाहिमुहाना १ जदुदलपरसरसाल्वचलावै

२ जोकहुलहतसाल्वअवकासा तवजदुदलकरकरतविनासा ३ लुकेविमान

४ मारहिजदुवसिनबहुतीरा ५

॥ १६१ ॥ १ युहरिकुमारकेचपलतुरंगा जानहिसेगउडहिबहुरंगा २

सलअरुवोमरभला परिधकपानहुसलतबला ७ साल्वनृपतिबहुवारपवारो

८ दोहा गदसाल्वकिअरुसाध

नमिलनहितवकगनकरहिप्यान चौपाई तहांप्रद्युम्नदेखितैवा

दूदिजाहिदुतलगतवेमाना १ तवमायाबलनिजरथकोही लेगोऊरधअ

२ तहंतेसायकवरपनलाग्यो तवहिसाल्वअतिसैभेपाग्यो ३

४ तातेऊरधगयौकुमारा

तहंतेतजनलग्योसरधारा ५ भयौसाल्वतातेपुनिकुचो

६ तातेभोपुनिकुवरउतगा मारतवानसाल्वकेअगा ७ साल्वकस्मसुत

नभवलाकधरीचदिजैसे ८ दोहा जातजातयहिभोतिनभमेअ

दिसादेउवीर तवसासकिगदआदिभटतजनवेदकियतीर चौपाई ऊरधला

पजाजनहिमाही साल्वकुवररनकियतहाही १

मारतवानविक्रमहिजागे २ साल्वजानकियअतरधाना

पाना ३ कस्मकुमार परममायावी लियोवानतेजानहिदावी ४ करीसाल्वभे

वितवमाया ज्वालजालहरिसुतपरच्छाया ५ करिमायावारुनीकुमारा कियो
 साल्वमायासंधारा ६ बारुनास्वपुनिसत्रुहिमारी वारिधारतेहिजानहिडारी
 ७ नृपमायापार्वतीपसारी वरषनलग्येसेसबहुमारी ८ दोहा वज्रीमायाक
 रिकुवरपार्वतिमायानासि हन्योफेरिवज्रास्त्रकोनिजवलपरमप्रकासि १॥
 यहिविधिजोमायाकरतनृपअतिमायावार सोमायाकरिपुनिहनतसोइदि
 व्यास्त्रकुमार २ जहंजहं धावतवेगसासाल्वजाननभयाहि तहंतहंछोडतवि
 सिषवहुहरिसुतआसुहिजाहि ३ गदसात्यकिक्तवर्मअरुसांवमहारजा
 धीर रथधवावतेवेगतेमहितेछोडततार ४ यहिविधिसत्ताइसदिवसभा
 योजुहुअतिधार निसिवासरयेककुनलह्योअ वकासोनहियोर ५ सुकठा
 बाव चौपाई रामरुद्राहंरुद्राहं वसंतरहेकलुजनिनाही १ असगुन
 होनबहुततहलागे बोलहिबामदिसामहंकागे २ सनमुषसियावमहिसिधि
 ज्वाला वामभुजाफरकतीविसासा ३ यहिविधिअसगुनलषिजदुराई गुन्यो
 द्वारिकाधवरनपाई ४ तहमनमैअसकियोविचार भयोउपट्टोपुरहिअपा
 रा ५ पुनिवलरामहिवेगिवोलाई निजद्वारिहंरुद्रादियोसुनाई कह्योरामय
 हअसतिनहोई जैहंसनुसूनपुरजोई ७ चलहुद्वारिकैअवजदुराई धर्मभू
 पसोमागिविदाई ८ दोहा मयहुसमापतिकैगयोसिसुयालहुगोमारि अवजदु
 नंदनद्वारिकैवेगिहचलहुसिधारि चौपाई अससंवतकैजडुपतिरामा राये
 धर्मधरनीपतिधामा १ धर्मभूपकरिकैसतकारा आसनदेअसवचनउचा
 रा २ केहिकारनप्रभुभईअवाई दुचितचित्तमोहिपरतजनाई ३ जडुपतिक
 ह्योभुपसुनिनीजै घरकोवेगिविदामोहिदीजै ४ धर्मभूपतवकह्योदुधारी म
 नभावेसोक रहमुरारी ५ भीषमट्टोनरुपादिकपाही मागिविदाप्रभुतरतहो
 ही ६ भीमहिठ्यहिनृपहिकरिवंदन अर्जुनसोमिलिकैजदुनंदन ७ नकुलअ
 रसहदेवनआदिक आसिषदेअतिसैअहलादिक ८ दोहा मागिविदापुनिमु
 निनसोकरिवंदनजदुराज शरुकसोपुनिकहतभेल्पावहु रथद्रुतकाज चौपाई
 स्पंदनसाजितुरतसोल्पायो जदुवरसोकरजोरिजनायो १ रामरुद्राहंरुद्राहं
 सवारा शरुकसोअसवचनउचारा २ सारथिकह्योसनि सिमाही पुरपहुचा
 यदेहुमोहिकाही ३ सारथिकह्योजु गुलकरजोरी आपप्रतापवातयहयो
 री ४ असकहिछुयोतुरंगनपीठी चलयोजानसंगजातिनडाठी ५ चक्रनकीभो
 घरघासोरा किकिनि कोरवभयोनयोरा ईतवजदुनाथकहनअसलागि अ
 सुभविचारिसोकअतियोगि ७ चलिआयेहमतुमदोउभाई रहेइतैवहुकाल
 विताई ८ दोहा सजजानिद्वारावतीचेदिपमित्रनरेस अवसिउपद्रवकरहिगो

जाय आसुतेहि देस भुजं प्रयात कंद पुरी द्वार कालुटिले है विसेषी
 निकोस जुतेषी तहारेहिनी केतनै यौ उचारे
 यपै जायगे भूपभारी सुनौत यपै जायगे सनु भारी
 ऊली चलेवाजिमानौ कदै केथ सूची २ भयो सोरभारी उडी भूरि धूरी
 समानै रहै दोउ पुरी नही कृष्णको जानमगै दिपातो
 तो ३ तज्यो इंदु प्रसन्न भानै मुरारी रह्यो द्यौसवाँ कौ जवै इंदु चारी
 कै द्वारिक कि पतकि हरेमान जचंचला के प्रभाके ४
 जाला सुन्यो सोर संग्राम को लौं कराला
 महाभीतिकारी तमै को अवासे ५ उडै ता सुपी छेर थै पुव के रो
 वहवान देरो कह्यो कृष्ण रामे लषो जुड़ भारी
 ई पुरी कोट भज्यो सुगंज्यो अरामे लौं जादवी सैन सौं जीतिकामै
 नीहमारी भुवाला जितै हेत आयो इतै याहिकाला ७
 लुभारी चढो कामगै जानमे सख धारी करे जइ प्रद्युम्न आका सपाही
 सासकी सांवहू भूमिमाही ८ कह्यो सूत सो देवकी को कि सौरा
 हू जानमोरा तज्यो दारुको पंथ द्वा रावती को रियो फेरि वाजीन की बैगती को
 उंगये आसु संग्राम की भूमिमाही गदिसासकी सांवठा देज होही
 को आसुही वीर धायै सवै राम कृष्ण पदै माथ नाये १०
 उतारी कियो वंदनाराम कृष्ण सुपारी
 मरु लो गहा को पभारा ११ कह्यो सासकी संगरै को हवालू
 पुरी सनु साखू कह्यो आजु सत्ताइ सै यो सबीते
 दोऊ लाथ तहारिका को पधारे हनो साखु को भिनही संक धारे
 कह्यो राम वैना पधारे गृहे जादवी संग सना १३
 री नवारो अहे आस अहे सीहमारी तहां कृष्ण रामे भन्यो वै न अहे से तुम्हें जुड़ मेला
 डिकै जाउ के से १४ करो प्रीति जो मोहि यै भात भारी
 सवै वीर सताइ सो द्यौस जागे लिये जाउ संगे अहे धान्य लागे १५
 सु. ज. १५ करौं साखु के सन्मुखे हो पयाने
 १६ कोरुपा कै महार १६ तहां वाकुरो वीर प्रद्युम्न भाषे
 विना जीति चाये वची भा गति नो पुरे साखु नाही कह्यो हो प्रनै को कये में इहाही
 १७ तवै कृष्ण आपै सुते को दे पाइ कियो सीसनी चेषिता के डिराई क
 सै सुसी जो तिहारी करौंगो सार्दमैन दू जो विचारी १८ सोरठा
 राम प्र. नादिले वाइ के गये आयने धाम करन लगेर १९

लहिसालु मारतसंभारनिकरलेनिजजानविसालु धनुषधुनतधावतभयौ
 २ सालुहिआवतदेवि दारुकसोकेसवकह्यो करुरथचपसविसेषि लैचलु।
 सालुसमीपमहं ३ जमिसोभविमान मेरेवोयेदिसिपरे तैसहिलैचलुजानु॥
 अवंचलवनहिकीजिये ४ मानहुनेकुनभीति मायावीहैसालुनृप जानतसार
 थिनीति बुद्धिमानदारुकअहौ ५ दारुकसुनिप्रभुवेन विनैकरीकरजोरिकै॥
 नाथमोहिकछुभेन पदप्रतापवलरावरो ६ असकहिदारुकसत सावधा
 नसवभातिहै वाजीवेगअकूत नेकुवागऊंचीकरी ७ नेसुकपानिलगाया।
 पीठयोछिपुचकारिकै तुरगनदियावढाय किंकिनिभनकारीभई ८ छं
 दमातीराम रथचक्रनघघरसोरभयो कढिवानसमानसुजानगयो मग
 मेनहिदेविषस्योदगमे रथगोदुतपीनहिकेसैगमे ९ अतिधूरिहिधुंधुरकार
 भयो नृपसालुविमानहुमदिगयो बगराजपताकविराजिरह्यो रथमेजडा
 नायकगजिरह्यो २ चमकीचपलासमजानतही नृपकेचपचौधमस्योत
 बही लषिकेसबकोनृपसालुतहां उरआनतभोरनमोदमहां ३ इतजानहि
 मेकहिकैवहिकै लघुमानतक्रोधहिमेमहिकै करकालसमानहिसूलति
 यो हरिमाखलुहोहारिकियो ४ रं ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 केहिदोररमे निजजानहियेअतिकोपमस्यो करसकिलियोनृपसालुफि
 ल्यो ५ नहिमारनकोअवकासलह्यो रथमंडलसोचहुंवररह्यो तवदारुका
 येकरिकोपतहां तजिदीनसुसक्तिकरालमहा ६ चमकीचपलासमचारुचली
 भरिगेधुनिचारिद्वोरभली नभआदिसिमेयरकासख्यो सबदेवनको
 अतिभोरभयो ७ उसकासमआवतताहिहरी हनिवानन सौसतटूककरी॥
 पुनिं सालुहिषोडसवानहने तनवेधिगयेकदिवगधने ८ तवव्याकुलहैनृ
 पजानजुते उडिअमरलागभ्रमानद्रुते तहंसारंगकोहीरेसोरकियो बहुसाय
 कधारिपवारिदियो ९ दोहा हरिकेसायकसोभमेवेधिगयेचहुंवर जैसेनभ
 मेरविकिरिनिछायजातसबदोर छंद सालुमहिपालकरिकोपविकराला
 जदपालकेवानतेहिकालकाट्यो धारिकेरंडपरचंडजमरंड समवानवरिवंड
 तजिहरिहियाव्यो सौरिकोनंदरिपुसानकेवदलषिपूरिनिजवानतेहिधुरि।
 कीन्ह्यो कोपकरिसालुजुगसहससाजासतजिबामभुजकृष्णकीवेधिदी।
 न्ह्यो १ छंद सारंगसारंगधरहाथतेगिसोभनकारकरिजानपाहीं निरावो
 यहअदभुतैसिद्धमुनिसुरजुतौकयेहाहाउतेज्योममाही सोभपतिकोपम
 रिजीतिकालोभकरिबलगिवहवारकरिघोरसोरा २ हाथकोऊंचकरिसीस
 मकायकेक योरेसुनहितैनेदछोरा २ दोरियहिकालतूकालकेमुषयस्यो

वचनहिहालकौनिहूभाती

राहतैदुषहिरीन्हो
पात्ररुसविवस्वामीससह

नकाविजयजससहितयहद्वारिकापुरीसिगरीजेजारी

लुसठवकतकतवातवहविनविचारी

कवहुनहिबदनमाषे पूर

मनहिराषे दोहा असकहिकैकोमोदकीगहिकैगदागोविंद
कउरदन्मोकरिकैकोपअमद १ रुंदमोतीदाम

वमोउधिरैगिरिभूमिविहाल रदोघदिकानुगमूर्छित

तहाहरिकोवलजानिमहान

१ घरीजुगमैयकपूवपआइ कह्योहरिसौनिजसीसनवाइ २

वहावतनीरवठेगोडुपगाढ

हमरीजदुनाथ ३ तुहेहरिसाल्वभेआलुकराल

तम्हरेमनिमंदिरहाल लियोवसुदेवहिकोसठवाधि

४ गहेजिमिजागपसकरविप्र

कह्योमोहिकोयहिभोतिवभ्राइ ५ कह्योतुमक
सहिजागतरत कियोतसालयिताकरअथक

गयेमरिहैंदूतकेवलवार ई निजैपितुवधनको सुनिकान सवैहरिकोजुधा
 हर्षमुखान लगेदंगेतेवहुद्वारननीर कियोवहुरोदनदैविनधीर ७ कह्योपु
 निवित्तसंभारिमुबारि कहोसवदूतवृतांतविचारि रहेसुप्रद्युम्नबलीबलरा
 म जितेजेसुरासुरसंगरआम ८ गदोअरुसास्यकि सवहुवीर सवैजदुवीर
 डेरनधीर गयेवलषोडकिधौंसवसोइ रहेकहुंगोइकिधौंअरिजोइ ९ लियो
 धरिसालुपिताकहंजाइ नहीयहमोमनवातसमाइ नहीकछुजानियैविधि
 लष तऊनहिहैंदूतविचारविसेष १० वतातयहीविधिदूतहिपाहिं देशादुपा
 स्योरनसालुतहाहिधरेकरके सहरीपितुकेर लियेदहिनेकरमेसमसर ११
 वसीटतल्याइरनैमाधिसालु कह्योहरिसौअसवेनकरासु अहैपितुपानहु
 तोप्रियतोर यहूअरिमारअहैअतिचोर १२ यहीहितजीवहुयाजगसाहिगुमा
 नभरेतुमगोपसदाहिं वधौंयहिकेतुवदेषतआजु वचावहुआइरतैजदुरा
 जु १३ जोपैसतिहैतुमयाहिकुमार तोपैकिनहोहुनहारषवार तहांअसवे
 नहिसालुजचारि करालकृपानहिहालनिकारि १४ लियेवसुदेवहिकेसि
 रकाटि तक्योहरिकीदिसिहुंअतिडौटि गयोपुनि सौभविमानहिआसु लह्यो
 नृपसालभुआलहुलासु १५ विनासविलोकिनिजैपितुकेर गिरेहरिमूर्खि
 तसोकधनेर रहेजुगडंडप्रजंतविहाल रहीतनमेसुधिनाततकाल १६ त
 हांपितुकोतनअसोइदूत विलाइगयेजिमिचेटकभूत कसोतवदारुकना
 यहिदेरि गुनोप्रभुमायाहिसाल्वहिके १७ नहीवसुदेवनहुंदेशात करै
 अवसालुविसेषिहियात उठेप्रभुभूपतिकेकलजानि गहेहरषादसरासा
 नयानि १८ देशा सालुभूपमायासकलछनमहंगईविलाइ जैसेजागेखा
 प्रकेसवदू १९ ॥ ७८ ॥ १ ॥ छंद कस्ततहंसाल्वकेवधन हितकोपिके यानिमे
 लीनसारंगचितचोपिके देषितहंसोभपतिधारिधनुहाथमे हन्योवहुसख
 जदुनाथकेमाथमे १ ॥ ८० ॥ अरिसरसवनासिवहुवानते काटिदियतासुध
 जविसिषवलवानते मारिपुनिसहससरकवचतेहिंछांटिके षड्द्वैधनुष
 कियसचुकहडादिके २ ॥ तीनिसामारिकियक्रीटवहुषंडहै लीनकोमोदकी
 गदापरचंडहै ताहिके ३ ॥ ८१ ॥ कोहनतमे कौनिहुंभातिनहिवचतअ
 सभनतमे ३ ॥ लगतहरिहाथकीगदतिहिंजानमे टुककेसहसगोसोभा
 असमानमे सिंधुमेगिरतेभोमनहुं ताराबली भूमिमेषरोभोसाल्वअति
 सेवली ४ ॥ सारकारिसालुगहिगदाअतिधोरहै कायकरिचलो जदुनाथकी
 आरहै देषिअरिआवतैभलसरखतमे रुखकरिकोपतेहिवाहुमेदतमे ५
 वाइनुतगदाकटिगयोसरलागतै रुखानहिसाल्वअरिवधनअनुरागतो ॥

सास्त्रके वधनहितवक्तवहरिसियो कोदिरविबदेगिरिमन्तुभासैकियो ॥

छोडिदियचक्रानन्दउरछायके

जुक्तअरिसीसञ्चमनीगिलौ

रुडहुँसन्मुखेपखौनोहिकछुल्लौ ॥

ब्रजकोवज्रधरजुडमेज्योदयो सासुकहृत्सोतिमिसमरसन्मुखमलौ ॥

देवरिषिसिद्धगनमुदितकैजयकह्यो ॥

सुमनसुमनवरबेमुदितवहुहुँडुमीवजाय ॥

सौरा सास्त्रविनासविलोकि

सपावैरकेलेनहित ॥

१॥ ७७ ॥ ॥ श्रीसुकउवाच दोहा

चौपाई निजमित्रनकोनिरषिविनासा

॥ रा मंहाभयकरअतिरुन्धीरा ॥

दूजोभटनहिसंगमहान्मो ॥ ४ ॥ दंतवक्रकहुँतहोनिहारी

॥ ५ ॥ रथकोतजिसन्मुखप्रभुधाये

लहिवलावारिधजलजैसे ॥

भसीवाततोसौवनिआई ॥ दोहा

वहतदिननखौवचिगयोकरतअनेकनफेद चौपाई

यमहुवरिआई

॥ मातुलसुततेमाधवमारा ॥

मारिगराजेमपुरेपठेहो ॥

॥ ५ ॥ आनुतोहिहितिकैरनमाही

कीहुँघोरसौरअवनीसा ॥

दरेनदारे ॥ कोमोदकीगरागहिदाम्या हनातासुवरमहजदुनाया ॥ ४ ॥ दंतवक्र

॥ ५ ॥ लायेमानहुकुलिसपहारा ॥ ५ ॥ भयछट्टकछातीतिहिकेरी

रुधिरधारमुषकढीयनेरी ई दंतवक्त्रगकरनपसारी महीगिल्लौमरिआँष
निकारी ७ सखमजोतितासुतननिकसी सवकेदेषतहरिमहप्रविसी ८ दो
हाभ्रातातासुविदूरथोनिरषिवंधुकरनास धावतमोअसिचसंगहि सोकित
लेतउसास ३ चौपाई कोपितरुष्माहिमारनआथो निरषिताहिहरिचक्रचला
थो १ कुंडलक्रीटसहिततेहि सीसा काटिगिरायोमहीमहीसा २ जयजय
सोरसुरनसवकीन्हे प्रभुपैपुहुपवरषिवहुदीन्हे ३ यहिविधिसाखुविदूरथा
काही दंतवक्त्रकहमारितहाही ४ सुरनरतेअस्तुतिवहुपावत रथमहचढे
मोदअतिछावत ५ चहेछुरिछावत ६ रनमहविजेनिसानवजाई ॥
ई विद्याधरगंधर्वमहोरग गावतचलेसुजसहरिकेसंग ७ मुनिरिषिसि
द्धपितरगननाना किन्नेरओचारनहुमहाना ८ दोहा गायगायहरिकोसु
जसपायपायसुदथाक वरषिवरषिपुनिपुनिसुमनगेनिजनिजसबलोक ४
चौपाई प्रद्युम्नादिकसंगलेवाई आयेरामलेनअगुआई १ तिनतेजतहरिप
रमसुषारी कियप्रवेसद्वारिकामभारी २ पुरसोभानिरषतजदुराई गयेम
हलकहअतिसुषछाई ३ यहिविधिरुष्मचंद्रभगवाना मारेपापिननृपन
महाना ४ जेकुमतीपसुसमजगमाही कवहुतेकहहिहारिहरिजाही ५ नहि
जानहिलीसाहरिकेरी करहिंदासाष्टनविनदेरी ई वसेद्वारिकामहकछा
कासा रामजदुवरनसहितरुपाला ७ इतैकोरवनपाडवसंगा जुरिगोमही
भयानकजगा ८ दोहा अर्जुनसारथिहोनहितश्रीवसुदेवकिसोर तजिकेआ
युधकरिरुपाभयेपाडवनवोर चौपाई तवइहिविधिवलरामविचार अहैवरो
वरदोऊहमारे उमै सहायकरवनहिनीको यही उचितमनमेदेठीको २ प्रद्यु
म्नहिदिकायनिजधामा तीरथकरनव्याजवलरामा ३ लैसंगवृद्धनविघ्न
काही तीरथकरनचलेसुष ॥ १ ४ प्रथमहिगमनेकेप्रप्रभासा पितरनदेव
नदियेहुलासा ५ पुनिसरस्वतिकेतीरहितीरा तीरथकरतचलेवलवीरा ॥
गयेप्रथूदकमहसुषछाये पुनिप्रभुविंदुसरोवरआये ७ मज्जनकरिकेपुनि
वितकूपा गयेसुदर्शनतीर्थअनूपा ८ दोहा नरनारायनकोरह्योजहांसुभ
गतपठाम असेवदरीवनगयेअतिमादितवलराम २ चौपाई फेरिब्रम्ही
रथमहआई दियअन्हायमनिगनवहुगार्ड १ गयेचक्रतीरथपुनिचार
तहादानदेविविधिउदार २ प्राचीसरस्वतीकहंजाई मज्जनकरिदियदा
नमहार्ड ३ पुनिजमुनागगातटआये मज्जनकरिअतिसेसुषछाये ४ गंगा
जमुनातीरहितीरा तीरथकरतचलेवलवीरा ५ आयेनीमधारजगदीसा
जहांअठासीसहसमुनीसा ई करहिजज्ञपरिपूरनपावन ध्यावहिसदाक

स्त्रजगभावन ७ आवतरांमहिलंभिमुनिराई
 ८ होहा चलिआगेसवकरतभेरांमहिविविधिप्रनाम
 कोकियेवहुप्रनामवलराम ३ चौपाई
 सखप्रसन्नकहिकेसुषभीने १
 मुनिनसौपाई २ विप्रनसहिततहोदलधारी
 ३ जासुरोमहरषनअसनामा आसदेवकोसिष्यलखामा ४
 सोवेठतषतमे उठोनसोवलरामसषतमे ५
 ताहिनिरषिकोयेजदुनंदन ६ मनमहलागेकरनविचारा
 रसतकारा ७ बैठोसवविप्रनतेऊँलो
 जानिपरतसोहेतनहिहैयहअतिमतिमंद

लभइजी

सूतजी

रिषी

४ चौपाई आससिष्यवहुपदेपुरना ५
 ६ यंसठभरोमहाअभिमाने अपनेकहपडितअतिमाने २
 ३ तऊलसठकीसठताजाई ३
 मिता करकलावहुचंचलविता ४ जेपापडीअतिसेपायी ५
 ५ तिनकेवधहितममअवतारा होतभयोयहिजगतमभारा

ततियह है मारन लायक अस विचारि मन मे जडु नाथक १ जद्यपि करत रहे ती
रथ भल रह्यो नही संग मे मूसल हल ८ दोहा तद्यपि लै कर मे कुसा को पित
है जगदीस के कि सुत पे आसुही काटि दियो तेहि सीस ५ चौपाई गि स्यो सुत
आसन तेजवही हाहाकार किये मुनि तवही पुनि भावी को प्रवल विचारी क
ह्यो राम सो परम दुषीरी २ वडो अधर्म कियो बल रामा तुम तो रहे महामति
धामा ३ हमयो रानि कन्या कहं की न्हे प्रतिलोम जते दुज करि दी न्हे ४ ऊँखे आ
सन मह वैराये कथा सुन नहि त अति चित चाये ५ दयी आहि आ पुषा धनेरी
जब लो होय जज्ञ सब केरी ६ असु हृदिये रहै वरदाना सदा कहै यह सक
ल पुराना ७ सो तुम विन जानत अस रामा कियो ब्रम्हवध अति अघ धामा
दोहा जद्यपि ईसा जगह देह प्रवरतक आप करहुनी कनेवर करम लगे
पुन्य नहि पाय ६ चौपाई तद्यपि यह दुजह त्यामाही प्रायश्चित्त करौ जोना
ही १ तो विप्र न कहवधि बहु पापी केहनहि अति सै संतापी २ तुम हो वै भव
मत आचारज ततिस मुझि करहु सब कारज ३ सुनत मुनिन कि वचन सु
हाये बोले राम परम सुषकाये ४ बल भद्रौ वाच प्रायश्चित्त याहि वध केरो
जन सीसनहित करहु धनेरो ५ होइ सुख ६ होइ देह तेहि विधिकरि
होनहि संदेह ६ ईंद्री बल अरु आयु रदाई और देहु तुम जैन सुनाई ७ सो
सब मे सतहि करि देहो तुम को सकल भाति मुद केहो ८ दोहा सुनत वच
न बल भद्र के सब मुनि आनंद पाय कहत भये कर जोरि कै सुनहु नाथ चि
त लाय चौपाई रिषय ऊँखुः आपु अस्व अरु वचन हमारे सत्य होहि दो
उस वहि प्रकारे १ करहु नाथ तुम से ईसाई जमि उभै भाति विनि जाई २ सु
निकै राम रिषी सनवानो बोले वचन हिये अनुमानो ३ बल देवो वाच पुत्रा
आतमा विदउचारे तातु अस संका ४ रि ५ होइ हि सो सुत सुत समाना भा
षि हि वेद पुरान हुनाना ५ केहै आयु रदाय महानी मम प्रेसाद लीजे सति जा
नी ६ कहहु और जो आसनु म्हारी सो ककरन की चाह हमारी ७ कियो वि
नाजने मे पाया जमि करहि न सो सताया ८ दोहा सनुते वचन बल देव केह
रषित भये मुनीस जीरि पानि की न्हे विने नाय राम कह सीस रिषय ऊँखुः
चौपाई ३ बल सुत दानु व अति घोरा बल लना ममहावर जोरा १ पर्व
पर्व मह सो इत अवि करै उपद्रव त्रास देषावे २ सुरा मूत्र मल आनि त
पीवा मज्या मासु हहाड अतीचा ३ वरषा हि मष वेदिन मह धाई करहि
न देत जज्ञ दुषदाई ४ ताको वध की जे बलि रामा तो हमरा पूजे मन का
मा ५ यह हमारि करहु सेवकाई हो ब्रम्ह न्य देव बल राई ६ भात थंड की

हिभूषितकीने आसिरवादविविधिविधिरीने ३ तिनतेविदामागिबलराई
 नीर ४४ ५ विप्रनसहितकौसकीआई दानदिये तहंसवि
 धिनहाई ५ मानसरोवरगे सुषभरिता प्रगटीजहते सरजूसरिता ६ पुनि
 सरजूकेतीरहितीरा आयेदुतप्रयागबलवीरा ७ मञ्जनकरिदानहतहदी
 न्हे रिषिसुरपितरनतरपनेकीन्हे ८ दोहा पुनिहरिहरछेत्रहिगयेपुनिगो
 मतीनहाय करिमञ्जनपुनिमंडकीतीर्थविपासाजाय चौपाई करिमञ्जन
 दानहपुनिदीन्हे सोनभद्रपुनिदरसनकीन्हे दियेदानतहंसविधिनहाई ॥
 वासत्रिरातकियेसुषछाई २ गयाजायगिरिद्वारपरपे पिंडदानविधिजु
 तवहअरपे ३ गमनेगंगासागरसंगम तहोत्रिरातवसेजुतसंजम ४ पुनि
 महेंद्रपरवतमहजाई परसरामकहलषेतहाई ५ जडुनंदनअभिवंदनकरि
 के गोदावरीगयेमुदभरिके ६ कृष्णासरिमहफेरिनहाई पंपासरगेपुनिब
 लराई ७ भीमरथीमहकांन्हेमञ्जन दानदियेविप्रनम नरंजन ८ दोहा कार्ति
 केयकौकरिदरसतहतेपुनिबलराम गवनकिये श्रीसैलकहजहंसंकरकोधा
 म चौपाई महापुन्यजोशविडदेसा तहांगयेवलरामसुवेसा ९ अंकदसैला
 निरविजदुराई पुरीकामकोस्त्रीपुनिआई २ कांचीपुरीगयेसुषपाई कावे
 रीसरिसविधिनहाई ३ पुनिश्रीरंगनगरकहंआये परमपुन्यप्रदजेहिमु
 निगये ४ जहोरहतनितहीभगवाना वासकरहिसंतहुतहेनाना ५ रिषभा
 सैलकहंगेहलधारी हरीछेत्रकहंजायनिहारी ६ पुनिदक्षिणमथुराकहंदर
 से विप्रनपूजिअमितधनवरसे ७ सेतुबंधरामेस्वरआये महापापजहना
 सतनहाये ८ दोहा दसहजारगौअंदईविप्रनकहंवलदेव संकरकोपूजनकि
 येप्रीतिसहितकरिसेव ९ चौपाई फेरितामपरनीकतमाला मञ्जनकियेपु
 न्यप्रदहाला १ मल्लिकुलाचलपरवतदेवी तहोदानंदेसविधिविसेवी २ तहा
 रहेअगस्तिमुनिराई तिनकोजायगामसिरनाई ३ तिनतेप्रभुलेआसिरवा
 दागयेसमुद्रहिजुतअहलादा ४ पुनिकन्यादुरगाकहंदेवे कालान्छेत्रआ
 यसुभवेष्ट ५ पंचअपसरोतीर्थत्रकासा सदावासजहंरमानिवासा ६ रामता
 होविधिसहितनहाई दसहजारदीनीवरगाई ७ पुनित्रिगर्तअरुकेरलदेसा
 गेगोकनहुंजदुवसेसा ८ दोहा वसतजहोसंकरसदासिवछेत्रजेहिनाम
 दीपमहिदेवीलषेत्रार्जकोवलराम ४ चौपाई सूर्यछेत्रकहंपुनिवलआये
 तापीसरितामाहनहाये १ फेरियोस्त्रीसरिनिरविंध्या तहंविवालकीन्ही
 बलसंध्या २ पुनिदक्षिणगंगामा गयेनर्वदातदवलधामा ३ तहंमञ्जना
 करिदेवहदाना मडिलानगरीकियेययाना ४ पुनिरेवाकेतीरहितीरा मनु

तीरथकोपरसतनीरा ५ आवतभेयुनिछेत्रप्रभासू मिलेविषतहंसहित
 हुआ सूईतहंविषनसोपूछेरामा केहिविधिभोभारतसंग्रामा ७ हिये
 विषसवकथासुनोई कुरुपांडवजसभईलराई ८ दोहा सुनिभारतकोसम
 खलमनमेकियोविचार केसवरियोउतारिअवसकलभूमिकोभार ५ चौ
 पाई फेरिविषवोखेअसवानी भीमभीमवलकोअभिमानी १ अरुदुरजोध
 नहुविनजोधन करहिगंदाजु धदोउजयसोधन २ अससुनितहंवलभइ
 उदारा मनमहंकीन्हैविमलविचारा ३ भीमसुजोधनमोरसिषाये करहिजु
 हदोउकोपहिछाये ४ इनकोवरजिदेहुंमैजाई होहिंसांतदोउतजहिंलराई ५॥
 अमविचारिवसुदेवकुमारा कुरुछेत्रहिकहंसीत्रसिधारा ५ आवतवलभइतहं
 देवी पांडवदलभोसोकविसेवी ७ धर्मभूपअर्जुनजदुराई नकुलचौरसहरे
 चहुधार् ८ दोहा आगेवदिवदिकरतभेमोदितसकलप्रताम तिनकोआ
 सिषदेतभेजयावचिनवलिराम चौपाई छोटिलौरियुनिनिजनिजठामा वैठ
 तभयेमोनभयरामा १ खगेविचारनसोकहिछायेरामकौनकारनइतआ
 ये २ जहांभीमदुरजोधनवीरा करतरहेजुधदोउरनधीरा ३ दोऊवीरविज
 यअभिलाषी करहिपरसपरनअतिमाषी ४ मंडलकरहिंविचित्रअनेका
 न नहिविआमलेहियेकहुछन ५ तहांजाइवलभइउदारा कौपितकैअसवा
 चनउचारा ई सुनहुभीमदुरजोधनराजा तुमसमानहोवलीदराजा ७ दृष्टा
 सरहुअवकोपवढाई वसहुआपनेअनसिचाई ८ दोहा भीमसेनतुमतेआ
 धिकवलभेअहैअनूप भीमसेनतेतुमअधिकसिध्यामहकुरुभूप चौपाई

तातेविजयपराजयनाही जानियरतजुधमहमोहिकाही १ दोऊदुहुनअपका
रसुगिरिके दोऊदुहुनअपका २ श्रीवलभद्रवचनभट्टाऊ वढेवैर
मान्योनहिकोऊ ३ तहंनिजसिष्यनकोवलसेतू जुद्धतमासादेखनहेतू ४ वै
ठिगयेतेहिथलवलरामा लगिलषनजुद्धअभिरामा ५ धर्मनरेसनकुलस
हदेवा वैठैयेकथलमानहदेवा ६ अर्जुनजडपतियेकथलजाई बैठतमेवा
लभयसकुचाई ७ लागेयोहोनगदाजुधभारी कहँलौसोमुषजाइउचारी
८ दोहा जोरजासुगजसहसदेसत्रैसोभीमअनूप गदाजुद्धतिमित्रा
तिचतुरदुरजोधनकुरुभूप १ चौपाई खरतखरतवीसोवहुकाला हारे
नहिंदोउबीरविसाला १ भीमसेननेसुकथकिगयऊ तवहरिवोरनि
हारतभयऊ २ भीमहिअमितजानिजदुराई जोघठौकिसज्ञादरसा
ई ३ भीमसेनतहंजानिदुसारा खरनलग्यालहिमादअपारा ४ तरकिमुजो
धनभीमहिसीसा मारीगदाजोरिअवनीसा ५ जौनचह्योपुनितेहिथलमा
ही भीमहंन्यातवभूपतिकही ६ लग्योजोधमहंगदाप्रचडा टूटीजघजो
समगजसुडा ७ गिरोभूपतहंवाइपछारा मान्योचहुंदिसिहाहाकारा ८
दोहा करीप्रसन्नाभीमजोसभामद्विवरजोरितेरेसिरपगदेहंगोजाघगा
दानेदोरि २ चौपाई सोइसुधिकरिरदरदछददावी भीमभयावनवीरसि
तावी १ मुकुटसहितदुरजोधनसीसा निजपदधरिदीन्ह्योअवनीसा २
यहलषिधर्मभूपदुषमान्यो येनकळुषवचनवषान्यो ३ निरषिअधर्म
जुद्धतेहिंठासा कियोप्रचंडकोपवलरामा ४ ऊरधदोऊवाहउठाई धिगा
धिगभीमहिकह्योसुनाई ५ तैअधर्मकीन्ह्योचहिठोरा मान्योनहिंसको
चकळुभोरा ६ मूरधअभिषेकितनृपसीसा धस्योचरनकळुधर्मनदीसा
७ याकेअतिसयभस्योगुमाना अपनेसमजानतनहिंआना ८ दोहा आ
जुहिविनपाडवमहीभैकरिहौहलमारि असकहिहलसूसलगहेवारहि
वारपुकारि ३ चौपाई उख्योरामरोषितअतिचोरा धायोभीमसेनकोचोरा
१ भयोरूपतहंमहाभयावन मानहुचहतजगतकहलावन २ धर्मभूपलषि
कोपितरामे मानिमीचुमूर्छितभेठामे ३ भीमसेनतहंगयोसुषाई मानीमी
चुनगीचहिआइ ४ ठाठोभयोगदामहिडारी वारवारवलवदननिहारी ५
अरजुनहेतहंगयोसुषाई हरिहिलष्योदीनतादेसाई ६ नकुलऔरसहदे
वहुदोऊ महारथीतहंकेसवकोऊ ७ कीन्ह्योमनमहसत्यविचार हैगो
अजुनभीमसंधारा ८ दोहा वलधावतधरनीधसीधरनिधरनभोकंपवा
रिधहूवेलातजीरविभेमानहुचंप ४ चौपाई जानिपीडवनकोसंधारा धायो

तहं वसुदेव कुमार १ भीमहिजुमकतमहं हलधारी गह्यो रुक्मदी उभुजा
पसारी २ कह्यो समुझिलः ३ भीमघातकी जै पुनि भ्राता २

४ लसेसितासितदोऊतहाही
५ कह्यो वै नजदुनाथवहारी सुनिये भ्राता

भीमनक

धा ७ दुपदसुता कहं सभामभारी विनपैटक रनवह्यो अघकारी ८ दोहा बे

लिजुवाँ छलकरि सभाह स्वारजधनधाम

हिगम १ चौपाई भीमकियो प्रन सभामभारी तोरिहो जंघगदनुवमारी १

धरिहो मै पदते रेखी सा कहैनाहि और विसवीसा २ सो प्रनम

राउरकछु अपराधनकीन्हो ३ तववल्लौटिकह्यो धनस्यामै

पहकतकामै ४ महाअधमी पांडु कुमार

अनुचितकै स्यालधुभाई अपने सनमुखनहिं सहिजाई ईतरी कूटी नचंचलता

ई कीजतवारवारलरिकाई ७ तोहिमोहिं कौरवपांडु समाना तंगहि पांडव

रुमहाना ८ दोहा देतसियापनइनहिं कोकै अरजुनको सूत

हियैतैजदुर्वससपूत १ चौपाई तववोलैजदुवरमुसुकाई

भाई १ धर्मधुराधरनी महधारी धीरधराधरजुद्धविहारी २

तिपापी च्योपांडु पुचनसंतापी ३ इनको पसल्लोडिहभाई पापिनपसगहो

किमिजाई ४ पांडवमित्रसोमित्रहमारो पांडवसनुसोसनुविचारो ५ तुमै

सपथहै भ्रातहमारी तजहुभीममुषमारनिहारी ६ तवहलमूसलमहिम

हुडारी बोलैहलधरतहोपुकारी ७ दुरजो धनपापीहैनाही अहिपापी सब

कहहुदथाही

मुक्तिमै सास्वतीलहतजो जोगिराज १ चौपाई लहहसोजो

री गेअघजरिजिमिहाकदवारी

काकहसुषधामा २ रोषितजानिरामकहजैकै

कैकै ३ चलेमनावनरामहिकाही तवजदुवरगहिकैतिनचोही ४

अवरावनहुमहराजा राममनावनकरनकाजा ५

काकरिहोमनाइअवताको ६ ह्यातावनैसमीपतिहारे सिगरिकाजसुधा

७ सिंहासनमहवैठिनरेसा मोकहैपुनिकैदियोनिदेसा ८ दोहा मेहा

रकासिधारिकैरामहिंवहुतवुभाई लैहोहस्थिननगरमेतिनकोअवसिले

चौपाई १ सीसुजतरुसकीवानी नाथरजाइलईनृपमानी १ रहेमो

नकूल्पादुषनाही वारवारमनमहंपकिताही २ रामगवनसबसुभदनिहारेग

नवचेअवजीवहमारे १ समरकोडिकेतहवलरामा विप्रनवद्वनसंगललामा ॥
 ४ दुतहिहारिकाकेदिगआये षवरिजनावनचारपठायि ५ उग्रसेनसुनिराम
 अवाई मुदितजायलीन्ही अगुवाई ६ गृहमेल्याइपूछिकुसलाई कहीसक
 लआपनीभलाई ७ तहंप्रदुम्नसंवादिकुमारा रामचरनमहंपरेउदारा ८
 दोहा तिनकोआसिवाइदेवारवारवरलायरहेद्वारिकात्रयदिवसआनेदसौ
 बलराय १ चौपाई लैरेवतीसंगसुकुमारी औरोसुददनबधुहंकारी १ नी
 भषारकहंफेरिपधारे जहंमुनीसगनरहेउदारे २ मुनिगनरामाहंजग्यक
 करायो मनहुंस्तवधयायधोवायो ३ तिनसापुनिविसुद्विग्याना भाष
 तभयेरामभगवाना ४ तौनग्यानकरिषेमहिछावत रुक्मचंद्रकोमुनिगना
 पावज ५ तियसुददनबधुनजुतनाना रामकियेअवभृतअस्ताना ६ भूषनव
 सनपहिरिहलधारी सोहतभपेसहितनिजनारी ७ मनहुंचंद्रचंदिकासमेत
 तारनसहितलसतछविसेत ८ दोहा बलसीलीवलभद्रकेयहिविधिचरि
 तअसंष महाराजकोकरिसकेअपनेमुखमेसंष १ सोम चातवला
 भद्रकेगावैचरितअपार सेनरश्रीजदुराजकोहोतप्रानतेप्यार २ इतिसिद्धि
 श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजवोधवेसविस्वनाथसिंहजुदेवात्मजसिद्धि
 श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीरुक्मचंद्रकृपापात्राधि
 कारिरघुराजसिंहजुदेवकृतआनेंदअनुनिधोएकोनासीतितमःतरंगः ७०
 ॥ ॥ दोहा रामरुक्मकीसुनिकथाअतिसेआनेंदपाय कह्योपरीक्षित
 जोरिकरधनिधनिभा गगनाय १ राजउवाच श्रीमुकुंदकेचरितसुहावन का
 रकपतितजननकहंपावन हरिचरित्रऔरहुप्रभुगावो प्यायपिक्खपिआ
 सवुभावो २ सुनहुआससुतहरिगुनमाथा अवनकरतकरिंदतसनाथा ३
 रासिकपुरुषजेहंजगमाही जिनकेकामवासनानाही ४ तेहरिकयासुधाका
 रिपाना नहिअघातललचातसुजाना ५ सोईजीभसराहनलायक गानकरो
 जोजसजदुनायक ६ अहंधन्यतेईजगहाथे सेवाकरहिजेनितजदुनाथे ७
 सोईमनहंधन्यमहाना जमिधैरुक्मकरध्याना ८ दोहा रुक्मकथाजिनमेपा
 रैसोईकहावतकान नतोभुजगनकेभवनभीमभयामनजान चौपाई मानिचा
 राचरवपुजगदीसा नवैजोईसोईसतसीसा १ रुक्मसुखविजिनआषिनदेव
 सोईकहावतआषिविसेष २ हरिपदकीहरिजनपदनीरा जाकोभीगारहेस
 रीरा ३ सोईगातकहावतसावो नातेरचोकाचकोकाचो ४ सतउवाच यहि
 विधिकह्योपरीक्षितराजा मुदितमुनिनकेमहिस्माजा ५ सुनतव्यासनंदन
 सुयपाई जइयतिपदमहध्यानलगाई ६ प्रेमययोधिमगनसुनिराई कथना

लगेहरिकथासुहाई ७ श्रीसुकउवाच जदुपतिकोयेकसषापियारो ना
मसुदाभाजासुउवारो ८ दोहा प्रम्वेदम्यातासवेइद्रिनसुषनहिलीन सांतरा
तहतभ्रांतसवअतिवेदांतप्रवीन ३ चौपाई विनमागेजोकलुमिलिजावे ते
हिमेसंतोषहिउरलवे १ ग्रहतेजातरह्यो कहनाही जदपिदग्दीरह्योसदा
ही २ चिरकुटवोढेसीतनिवारि कवहुंकवहुंककुकरैअहारै ३ रहैछुधावसअ
तिसैछामा रहीतिसहीताकरिवामा ४ पतिव्रतासतिवतीविसेषी सकीन
सोपतिकरदुषदेखी ५ येकसमैपतिनिकटहिजाई दारिदसोअतिसैदुषपा
ई ई कपतआअतिवदनमलीना पियसोंकह्योवचनअतिदीना ७ हमा
हिनुमैदारिदसतावे अवतीग्रहमेनहिरहिजावे ८ दोहा कहतरहेयहवा
ततुमप्रथमहिमोतेकंत मोरमित्रजदुनाथहैश्रीरुकुमिनिकेकंत चौपाई
परब्रम्हसोईभगवाना हैंब्रम्हन सरन्नसुजाना १ हैअथकजदुमधुकुखपालक
दीरधदुवनदनजकुलपालक २ दोहादुरितदरदीनदयाला दासनदेखिद्रवत
ततकाला ३ तिनकेनिकटसहितअनुरागा कोहेनहिगमनहुवडभागा ४
जिनकेमित्रअहैभगमानातिनकोदुपआवर्जमहाना ५ तुमकहंदेपतकलक
पाला करिहैतुमकहतुरतनिहाला ई जानितुमैसकुदुवदुषारी दैहैधनबहु
तुमैसुरारी ७ वसैद्वारिकामहजदुराजू अबेगयेनहिकोनहुकाजू ८ दोहा
अपनोपदसुभिरतहिमेजदुपतिदीनदयाल अपनेजनकोदेतहैआतमह
ततकाल ५ चौपाई जोसबल्लाडिकुष्मकोष्यावे दुर्लभताहिनककुदरसावे १
नातेजाहुकंतअवआस जहोवसतहैंरमानिवांस २ यहिविधिमुदुलगिरा
दुजनारी पतिसोंवहुविधिकहैयादुषारी ३ तवविचारिमनकहैयासुदामा
कहतिनीकमेरीयहवामा ४ मिलिहैधनकीमिलिहैनाही पैहरिदरसमिषी
द्रगमाही ५ होईमोहिपरमयहलामे मिलिहैंभुजभरिअवुजनामे ई अ
सविचारिअतिसैरतिभीनी गवनकरनकहंदुजमतिकीनी ७ पुनिवैल्योनिजा
तियसोवा नीभलीवाततुमकहीसयानी ८ दोहा लुल्लकरामित्रहिमिलवज
चितपरतनहिजाय भेटदेनकहंदेहकलुजोतुमहरेघरहोय ईचौपाई पति
केववनसुनततियधार् मागिचारिघरचाउरल्यार् १ चारिहुम्ह्दीदियपति
काही विप्रपायमोदितमनमाही २ फटेवसनमहंसातपरतकरिबोध्योत्रा
म्हनपरमजतनधरि ३ फटेवसनवहुकटिमहवोधी तमितेदुलपुटकीकांधी
४ कसिचीथरेवसननिजसीसा चलोहारिकहिजहैजगदीसा ५ मारगमुह
असलग्योविचारन किमिपैहोमैहरिहिनिहारन ईद्वारपालकिमिदैहैजा
नाकहैमिलिहैमोकहभगवाना ७ असविचारकरेतमतिधीरा गयोअगम

सागरकेतीरा ८ दोहा चढितरनीउतस्योतुरतरोक्योतहँकोउनाहि गयोहा
 रिकानगरमहअतिमोदितसनमाहिं ७ चौपाई रहेतीनपुरकेदरवाजे सु
 भटहजारनतहांविराजे १ तेऊतहँदुजकोनहिरोके नौघतपुरपुरजनहु
 नटेकि २ बासकिलाकेजवगेनिरे जहमंदिरजदुवंसिनकेरे ३ सोहहिजहो
 महलनौलाषा निजकरविसकरमारचिराषा ४ घरघरलिष्योहसमअसनी
 मा सुरपतिसदनहुतेअभिरामा ५ पुनिडेउडीनाओहुजतीना तहांलष्योव
 हुवासनवीना ई सोरहसहसमहसअतिराजै जिनकोदेषिदेवगहलाजै
 ७ देषितिनहिजकिरह्योसुदामा पुनिविचारिकीन्ह्योतिहिगामा ८ दोहा
 धनिजदुपतिधनिद्वारिका धनिजदुवंसप्रवीन मोहिरकहिरोक्योनुहीजानिविषअ
 तिदीन ८ चौपाई अवसैकेहिविधिहरिकहपाऊ कोनेभवनआसुअवजा
 ऊँ असकहिमंदहिमंदसिधास्यो तहँअदभुतयेकभवननिहास्यो २ डरत
 डरतपेढ्योतिहिमाही कोऊतहँतेहिरोक्योनाही ३ चलोगयोदुजधीरेधीरे
 पुलकतजकतरुकतकळुभीरे ४ लषिमंदिरकळुरुकितहँगयऊब्रम्हा
 नेदमगनमनभयाऊ ५ जोयसक्योनिहिदुजपुनिआगे जकोषरोरहिगोसु
 षपागे ई बैठरहेजदुपतिपरजका लीन्हैऊकुमिनिकोनिजअंका ७ दूरिहा
 ततहँलष्योसुदामे पायोमनहुसकलमनकामे ८ दोहा उठेआसुपरजको
 ततजिरुकुमिनिकोनाथ धावतभेअदेदेहँनुगुलपसारिहाथ ९ चौपा
 ई तहँनिजतनकीषवरिविसारी मीतमीतकहिमिलेसुरारी १ दारतजदुप
 तिदुगजलधारा वाढ्योवरमहँमोदअपारा २ सबाभलनुमतौइतअप्येव
 हुतदिननमहवदनदेखाये ३ पुनिकरिकेदुजकीगलवाही ल्यायेनिजसो
 जहिदिगमाही ४ निजपरजकमाहवैठाये खगेकरनपूजनसुषछाये ५
 निजहोथनसोचनपषीरी सियोसीसमहँसोजलधारी ई निजपदजलजा
 गपावनकरही तेदुजपदजलनिजसिरधाही ७ जनिअचर्जमानहुँकोउभा
 ई हैब्रमहँदेवजदुगई ८ दोहा पुनिनिजहोथनविप्रतनचंदनदियालग
 दचंदनकुकुमअगाकीरहीसुरभितहँछाड ११ चौपाई पुनिमिब्रहिदीन्ह्यो
 हरिधूपा देषरायोतिमिदीपअनूपा १ निजकरसोपुनिदुजहिजेवायो
 तैसहिवीरा पानषवायो २ पुनिआरतीसाजिमनिथारै निजमीतैपरलगे
 उतारै ३ देप्रदखिनागऊदेखाये कुसलप्रथकीन्हैवितचाये ४ चिरकुट
 पटअतिमलिनसदामा रह्योछुधातेअतितनछामा ५ निकसीनससि
 गरीदरसाही सोवैक्योपरजकहिमाही ई तहँरुकुमिनिअतिसयसुषपा
 गी विब्रहिचमरवलावनलागी ७ हरिनिजहँदुजकीगलवाही निजनेनना

मीतहिमुपताकै ८ दोहा यहकौतुकतहदेविकैअतहपुरकीनारि सिगरीविस्
मयरसभरीवालीप्रीतिविचारि १२ इसीजनउवाच चौपाई यहअवधूतकहो
तेआयो रुस्महोथसोपूजनपायो १ कौनपुन्ययहपूरुवकान्हो कौनदानअ
तिदुजकहंदीन्हो २ जोयहनिंदितअधमअपारा हेदरिद्रकोसहीअगारा ३
सोविभुवनपतिकेकरतेरे लहवभयोसतकारधनेरे ४ उठिपरजंकहितेतजि
नारी अग्नजसमजेहिमिलेमुरारी ५ असकहिकहिचक्रितकैरहहो हरिच
रित्रलषिआनेदलहही ६ पुनिहरिपकरिसुदामाहोथा कहनलेगेपूरुवकी
गाथा ७ श्रीभगवानउवाच हमतुमरहेजवहिंगुरगेहू पढेयेकसंगसहिता
सनेहू ८ दोहा हमअरुचलमथुरेगयेकछुकारजवसमीत तुमवरनहुअपनी
कथाकहेंयेतेदिनबीत १३ चौपाई गुरुदक्षिनदैगुरहरषाये गुरगृहतेजवतु
मपदिआये १ व्याहकियोकीनहोसुधारी मीतलहेनिजमनकीनारी २ पैमो
हिमीतजानिअसपरतो विषयसंगनहितुममनकरतो ३ तुमकोधनअति
प्योरनलागे पापनिरषितुवमनअतिभागे ४ विषयकर्मजोकरहिंप्रवीणा
तमिहोतनअतिखवलीना ५ करमवासनाछोडतजाही जदपिरहेअपने
हमाही ६ जैसेमैगृहकारनकरऊं पैआसकनतिनमहरहऊ ७ हमतुमगु
रुगृहवसतरहेजव गाकीसुधिकीजतकवहुअव ८ दोहा जोगुरगृहमहवा
सिसदोलहिजनज्ञानअपार यहसेसारसमुद्रकेआसुद्धातसोपार १४ चौ
पाई तीनिभातिकेगुरजगमाही सोमैकहेदेततुमपाही १ देतजगतमहज
न्महिजोई पिताप्रथमगुरुज्ञानहुसोई २ पुनिविद्याजोसकलपढावै दूजोगु
रुसोमीतकहावै ३ पितुतेअधिकताहिजनजानै सकलभातिताकोसनमा
नै ४ करहिजोफेरिमंत्रउपदेसा सोतीजोगुरुगुनोदजेसा ५ सोतोमहीअहो
जगमाही यमिकछुससयहेनाही ६ सोररुपगुरुमुषउपदेसू कादतहैअ
ज्ञानकलेसू ७ मनवचकर्मगुरहिजोमाने सोइससारतरतनहिअनि ८
दोहा हैप्रतप्समेरोवपुषउपदेसकगुरजोइ तातेयहससारमेअधिकनको
ईहोइ १५ चौपाई करैजग्यजोजनजगमाही ब्रम्हवर्जहकरैतहोही १ अरु
तपव्रतजमनियमअनेका धर्मदानसनमानननेका २ तंसदुनतैमैतोषहुना
ही जसगुरुसेवनकियेसदाही ३ जोगुरुकीकीन्हो सेवकाई सोकरिबुको
धर्मसमुदाई ४ हमतुमरहेगुरुगृहमाही तवकीसुधियावतकीनाही ५ स
वसिष्यनयकसमैबोलाई गुरुदाराअसकह्योवुमाई ६ व्यावहुईधनसव
वनजाई येतीकरहुमोरिसेवकाई ७ हमसवसुनतगुरुतियानी चलेलेनद
धनसुषमानी ८ दोहा महाभयामनसघनवनतहोसिभिदिसवजाय लैई

धनमुरकनलगेजानिअस्तदिनराय १ चौपाई तहअकालवरषामयभारी
मेघनकीछाईअंधियारी १ वरषेगरजिगरजिघनघोरा परेकठोरवोरचह
वोरा २ दामिनिदमकिरहीचहघाही करहुपसारिससूतनाही ३ भयोभा
पावननिसिअंधियारा चहुंकितवहनलगीजलधारा ४ ऊचनीचथलपरै
नजानी हमसवकोतह राहभुलानी ५ पवनवहैघातहंदेतमकोरा लहतहोह
मसवदुषघोरा ई १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥
दिसानजानिपरीतैहिकाला निसिभरिवनमेभ्रमेविहाला ८ दोहा येनहि
गुरईधनतजेजघपिलहेकलेस असतसकैवीतीनिसाप्रगतभयेदिनेस
२ चौपाई १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥
भोरभयिसिष्यनकहहेरत आयेवनमहपुनिपुनिदेरत २ षोजतषोजता
हमकहंपाये सिष्यनदुषितनिरषिदुषछाये ३ निजसिष्यनसोवचनउचा
रे सुनहुसिष्यसवपुन मारि ३ मेरेहितअतिसेदुषपाये ईधनहेतविपिनि
महआये ४ जघपिदेहनकोजियपारि तद्यपिममहितनाहिनिहारे ५ सि
ष्यनउचिततैसहीकरिवो गुरकारजमहजियनविचरिवो ई तनमनवचना
हुतेगरुकेरी जोसेवकाईकरैघनेरी ७ ताकेरहैयाकछूनहिवाकी विनाप्रया
समोसहैताकी ८ दोहा तुमपरमैपरसंनअतिसुनहुसिष्यसुकुमार सिद्धि
मनोरथहोयसवआसिरवाहमार ३ चौपाई जेविधातुमपहीकुमारा सदा
नबीनरहेसुषसारा १ असकहिहमसवकहैरहस्याये विविधिभातिभोजना
करवाये २ यहिविधिवसतगुरुगहमांही बैलेवहुविधिषलनकाही ३ जापर
गुरुकीरुपासमाई तकिदोऊलोकवनिजाई ४ जइपतिके सुनिवचनसुहाव
न वोलत ५ ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥
५ बासनउवाच पूरुवकौनपुन्यमेकीनो कौन
देवसेवामनदनी ई जातेहमतुमकरिअतिनेह वसेयक संगहि रुगेह ७
पूरसवैमनोरथमेरे पहुँचेआनुआपकेनेरे ८ दोहा १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥
समंगलकोमूल ताकोगुरुगहमेवसवकहव ३ नववडिभूल ४ ८० इतिश्रीम
हराजाधिराजवांधवेसविस्ननाथसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्री
महाराजश्रीराजावहादुरश्रीरुअचंद्रकपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेव
कतआनंदअवुनिधौदसमस्कंधेउत्तरार्धअसीतमस्तरगः ८० ॥ ॥ सुकौ
वाच दोहा मित्रमित्रयहिभातिवहुअतिसैआनंदपाय अपनीअपनीसवक
आदियोपरसपरगाय चौपाई पुन १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥ १० ॥
२ जामी प्रेमहियोगीतमुषदेखत आनंदअवधितरहिमहल्लेषत २ सीतसु
दामतिजदुराई बोलेमंदमंदमुसकाई ३ भगवानउवाच अहामीतअनदेहु

वताई दैपठयौ मोहिका भौजाई ४ जे मोहि देन हेत इतल्याये
तदुरायौ ५ मोरभक्त मम प्रेमहि पूरी यारदुदेइ गुनौ सो भूरी ६
सो मैक बहुता हिन हिले तो ७ ४ ३
कहं देख्यो तिरस मोई ८ दोहा
ति मीत जानियो यह सदा अहेह मारी रीति २ चौपाई

कृष्णजी

इकमिनी

सुदामा

अवतुम सो नहि छिपत छिपाये १

२ मेचाउरये मूठी चारी ३

४ असविचारिनी चेसिरनाई रह्यो सुदामा तहो लजाई ५ दियो नही
त ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

लतोअतिमुषदानी ४ कहोमीतकसरहेछिपाये चाउरचारुनमोहिदेपरये॥
 ५ जोतुमल्यायेमीतहमारै येतंदुलमोहिपरमपिथारै ई इतनेचाउरमेदुजा
 राई जैहसिगरोविस्वचुघाई ७ असकहिमूठीभरीमुरारी लियेआपनेआ
 ननडारी दोहा तहामुरावततंदुलनपुनिपुनिजातवतात स्वादसुधाम
 हअसनहीजसदनमाहजनात ७ चौपाई विभुवनविंजनलागतसीठे राउर
 चाउरहैअसमीठे १ पायेकवहुनअसअहलादूमीतमित्यौजसतंदुलस्वाद २
 असकहिभरिप्रभुमूठदूसरी चाहैपाडारनमुषहिसुषकरी ३ तवरुकुमिनि
 असमनहिविचारी विभुवनसंपतिदेप्रभुडारी ४ देनचहतअवमोकहनाथा
 असगुनिगहिलीन्हैपोहरिहाथा ५ करीविनयकरजोरिवहारी येकमूठीका
 हैप्रभुथोरी ई येकमूठीतंदुलपियथार्द दोन्हीसकलविभूतिसुहाई ७ येअ
 वहमहुकोकछुराथै सवेनमीतचाउरैचाथै ८ दोहा सुनिरुकुमिनिकेवैनप्र
 भुतंदुलदीन्हैपोताहि देखिसुदामायहदसाअतिमनरहैसराहि ८ चौपाई॥
 पुनिपुनिभोजनमानकरावत चापतचरननिचमरचलावत १ यहिविधितहै
 वसुदेवकुमारै करतकरतमीतहिसतकारै २ वीतीनिसाभयोभिनसारा की
 न्हैपावंदीबिरदपुकारा ३ येकनिसाभरिहरिकेधामा वसिवैकुंठहिसरिसा
 सुदामा ४ जानिप्रभातविदादुजमाग्यो जदुवरवंदनकियअनुराग्यो ५ मी
 तहिहारेभरपहुचार्द पुनिपुनिमिलिफिरिगेजदुरार्द ई चलोसुदामाअपने
 धामादिदियोनघननेकहुश्रीधामा ७ नहीमीतसोमीतहुमाग्यो चलोभवनकहै
 लाजहिपाग्यो ८ दोहा रुक्मचंद्रकोनिरषिकेगईसकलसुधिभूखि लहिस
 तकारहिमगनभोचलोभवनकहैफूलि ९ चौपाई मारगमहअसकरतवि
 चारा येदगमेजदुनाथनिहारा १ अरुब्रह्मन्यदेवकेअनै देखीब्रह्मन्यतासवै
 नै २ सुनतरहेजोअवनविसेषी सोअवआइआजुदतदेषी ३ मेअतिमलिन
 दरिद्रभिषारी ताहिमीतकहिमितेमुरारी ४ मेअतिपौवरवैअतिपावैनसो
 इविचारिनातोमनभावन ५ मोहिरंकहैअकलगायो निजहोथनभोजनक
 रवायो ई कहंदरिद्रमेकहुश्रीकंता कहैअल्पमैकहोअनंता ७ अैसेहुंकहैअ
 सेजदुरार्द लियोभुजनभरिहियेलगार्द ८ दोहा वैठायोपरजंकमेजिमिनि
 जेजेठाम्रात हांकनलागीचमरतहैरुकुमिनिखविअवदात ९ चौपाई मार
 गथकोविलोकतमोही हांकनलगविजनअतिकोही १ जदुपतिपावैदवावन
 लागे पूजना २ सवप्रकारकीन्हैसवकाई कहैमैअधमभा
 ग्ययहपाई ३ इष्टदेवकहैजिमिजनजनै तिमिबिभुवनपतिमोकहैमानै ४ स
 र्गऔरअपवर्गहुकेरी धरनिहुकीसंपदाघनेरी ५ जिनपदपूजनइनकरमूला

तेममपदधोयेअतुकुला ई अवमोहिरहोकोनजगवोकी करोमनहिअभि
 लायाजाकी ७ यहनिरधनजाअतिधनपाई तोमोकहंपुनिकबहुनग्याई
 दोहा यहहिहततेरुसमभुकरनासिधुसुरारि मोकोधनदीन्हैपानहीरीर
 घदयापसारि १० चौपाई अैसेमनमहकरतविचारा गयैरहोपजहतार
 अगारा १ खण्डोदरिते निजहिअवासा कोटिसूरससिकेरप्रकोसा २ मति
 मेदिरचहैवोरविरोजै निजकुविसुरगहकरहिपरजै ३ बहुविचित्रअभि
 मअरामा कूनहिंकुजनकोकिलग्यामा ४ अलिकुलसेकुलकुलिफुलवा
 री सरसीसोहिरहीसुषकारी ५ विकसेसरसिजचारिप्रकारा उत्पलपल
 केजकल्हारा ई मनिममसोहतनिर्मलनीरा सारसचक्रवाककीभीरा ७ से
 जीवसनभूपनमृगनेनी जहेतहैविचरिहोपिकवेनी ८ दोहा दिव्यविभूष
 नवसनजुतअतिसुंदरसुकुमार जहेतहैडोलहिंपुउषवहुजिनकोतेजभा
 पार ११ चौपाई कनकभवनमनिजदितसोहावै तुगमेउमंदरहिलजवै १
 दिगपालनकीजौनविभूती विसुकरमाकीजोकरदती २ सोसवविप्रभव
 महैदीसे कहाविभवजेमहिअवनीसे ३ दूरिहितेलषिविप्रअगारा यहका
 हैअसमनहिंविचारा ४ धौंससिसूरउतरिमहिआये धौंपावकदूतज
 वढाये ५ असकहिगयोजवहिककुनेरे तवसुंदरमेदिरदगहरे ई तवअसखी
 कहनसुदामा यहहैकोनभूपकोधामा ७ दियउजारिसठमारिमडेया कह
 गईधौमारिलोगेया ८ दोहा पुनिककुनेरेजाइकेजहोरहैपानिजधौम तहैरो
 षिमनिमदिरहिकियोतर्कतेहिठाम १२ चौपाई यहकेसेयहियलबनिगय
 ऊ धौंकोउषलमायारचिदयक १ असकहितहैजकिरहेसुदामा गयेना
 जानिपरायेधामा २ तहोसुदामाकीप्रियवामा निरण्यैकतहिसोकितल्लामा
 ३ उतरिअटातेआतुरधोई सुरसमसंगनरनारिलेवाई ४ मधुरसुरनबाजो
 संगवाजै नाचततहैअपसराविराजै ५ दिव्यवसनभूपनअगरागा मुषसो
 हतमनुससीसरागा ई चलतहोतनूपुरफूलकारी संगसहअनसषीसिधा
 री ७ कंदमिबनतेदुजतियअमला मनुवकुठतेनिकसीकमला ८ दोहा पति
 व्रता पतिको निरपिठगअनदजलदारि मगनप्रेमपायाधिमहैमंदरिमेरा
 निहारि १३ चौपाई वारवारकरिपतिहिप्रनामा मूनसोमिलीमानिसुदधामा
 १ रमासरिसनिजवामनिहारी लहोसुदामाअनंदभारी २ अनिनजदितल
 पिसपिनसमाजा विसमितभयोमनहिंदुजराजा ३ सपिनमदितियसोहवि
 केसी नास्तमधिससिफीकुविजेसी ४ पुनिपतिकरकरकरिमनभाई गोमनि
 मंदिरमुदितखेवाई ५ जहेरतननकेपेभअनेका महलमहैद्रुकीदुतिरुका ई

पयके फेन सरिस सुषसेजू प्रगटतजिनमहंसीतलतेजू १ दंतिदंतमहंकना
 कषेनाये सोहहि सुषदपलाके पाये ८ दोहा वनछुपरमनिमयलसैचारुवा
 रिमनिदंड चमरछुवअरुविजनवरजिनकीप्रभाअपंड १४ चौपाई कनकसिं
 घासनलसहिंविशाला मृदुलि तोहरेहोला १ कोमलगिलिमगलीचा
 गोरे धसहिंजानुलोंपगजेहिंदोरे २ मुकभालरैलहरैलवी लसहिंचंदोवार
 तनकदवी ३ स्वच्छफटिकफरसैअतिफवै दीपतिमरीदेवालसुहावै ४ मर
 कतमनिकीछुविहरियाई जोनैननकोअतिसुषदाई ५ रतनदीपदीपतदुति
 वारे मनहुंअवनिमहंततरेतारे ई ललनासोहहिंसजीसिंगारे जेरतिरंभासा
 नउतारे ७ यहिविधिअपनोविभवनिहारी तहोसुदामाभयोसुबारी ८ दोहा
 पुनिविचारअसमनकियोविप्रसुदामादीन करुनाकरश्रीकृष्णप्रभुकरिकरु
 नायहदीन १५ चौपाई उनकीहैरत्नाहैतुका दीननकीदुषदरननेतुकी॥
 १ भैरवद्विअतिरह्योअभायो कृष्णहिलषतभाग्यसबजान्यो २ मेनरह्योअसा
 पावनलायक पैसमरथ्यसबविधिजदुनायक ३ रावहिरंकरंकपुनिराऊ का
 रतरहैअसनाथसुभाऊ ४ हरिकटाक्षकोअहैप्रभावि औहैरत्नाहै
 नअवि ५ नहिमुषकहहिनसनमुषदेही पैदरापनिजदाससनेही ई वासवसम
 विभूतिदेडारै तदपिलजायनसोहनिहीरे ७ जैसेधननिसिमहुबहुवरपैभोर
 क्रिषिक लषिअतिसैहरथै ८ दोहा तिमिजदुवंसप्रसंसकेवरअवतं
 सउदार करैध्वंसदारिद्रवरुअसेमीतहमार १ चौपाई जदपिसकसंपति
 प्रभुदेही तद्यपियारमानिमनलेही १ थोरहुदेयजोदाससप्रीती मान हि
 अमितमीतकीरीती २ एकमूलीलेबाउरमेरे चावेप्रभुकरिप्रेमघनेरे ३ जो
 दुनंदनके सरिसविशाला कौनदूसरोदुनीदयाला ४ असेमेरेमीतहिमा
 ही रहैमिताईमोरिसदाही ५ कौनिहुजोनिर्मवसंपाऊं तहौंकृष्णकोमीत
 तकहोऊ ई यहीसदाअभिलाषहमारी सोपुजवहिकरिछयामुरारी ७ होय
 मीतदासनकोसंगा सषाकथामहप्रेमअमंगा ८ दोहा दीनदरिद्रीजननकहै
 देतविभूतिनभूरि करिसोहिभजिहेनहीअतिसेधनमदपूरि २ चौपाई धनमदभरि
 जनहरिदिमुलावै ततिअवसिनरककहंजावै १ जद्यपिदियसंपतिजदुराई
 तदपिनदेहोतिनहिमुलाई २ असगुनिवामासहितसुदामा कृष्णभक्तिरा
 माप्रदकामा ३ करनलेगेअतिप्रीतिलगाई भोगेभोगपेनचितलाई ४ देवदे
 वश्रीजदुपतिकेरे दुष्टदेवहैविप्रघनेरे ५ अपनोप्रभुविप्रनकहंजाने तिनतो
 अधिकऔरनहिमाने ई यहिविधिजदुपतिमीतसुदामा गावतश्रीगोविंदगा
 नगामा ७ असलग्यानलहितजिसंसारा कृत्तचंद्रकेधामयधारा ८ दोहा सु

निग्रहं न्यसुदेवकी व्रह्मन्ता सुजान ॥

८१

राजा वहादुर श्री कलचंद्र कपोपात्राधिकारि रघुराज
सिंह देवकत आनंद अरुनि घोषकाशी तितमस्त रंगः ८१ ॥ ॥ श्री सुक
वाच ॥

विकराल १ चौपाई सुने जोतिषिन मुषकी वानी
भारत षंड प्रजा सुषछाई कुरुछेत्रक हगो अत्र राई २
मा रचे रुधिरन वकुंडल लामा ३ कीने जज्ञंत है भगवानो मुनिन बोखि जुत वेद
विधाना ४ तहां जज्ञक रिराम सुहाये मनुख जीवध पापन साय
सुपर्व विनारी आई भीरजनन की भारी ६ तहें श्री जगत् सेन महाराजा
की जोरि समाजा ७ श्रीवल भद्रकस्तके संगे कुरुछेत्रक हच लो अमंगा ८ हो
हा १९ १५ १६ १७ १८ १९

ज्ञान समृद्ध २ चौपाई जे निरषत नित जड कुलकेतू
१ सरजगत् हन परत सुमलेषी कुरुछेत्रक हजात विसेषी २
रेमाई कलकला कलक हीन जाई ३ तहां प्रदुम्न सांखवलवाना
चंद्रसुजाना ४ चढि चढिरथन चले धनु धारी रामकस्तके संगे सुधारी
नकलुवर निन जाई मनहु योन पूरुव मेघवाई ६ कतवर मा अति रुद्ध धनु धर
हे द्वारिकामहरस्त धर ७ राजेरथ मन देव विमाना ८ राहा
८ राहा मंडित मेदुर मेघ सममत्त मंत ग अथारना १९ १५ १६ १७ १८ १९
चहुं वोर ३ चौपाई तहें पेदर की भीर विराजी विद्या धर निकेरि मनुराजी १ सोरह
सहस आठ सतयेक हरिरानी तिय और अनेक २ चढी नाल की रतन जाल की
भरी प्रीत वसुदेव लाल की ३ चली कलके संगे सिधारी जेरति रेभा गर्व उत्तारी ४
चली देवकी आदि सयानी और हुजगत् सेन की रानी ५

लिये दाल करवाल कराला ६
हुधारे ७ जडु वंसी सोहत भगमाही मानहु अवनि देव दरसाही ८ राहा
त्रय हि विधि गये मंजन करि ब्रत कोन केचन भूषन पटवलित गऊ दुजन कहें
न ४ चौपाई पुनि भृगु पतिके कुंडन माही किये मंजन जडु वं सत होही १
नवहु विधि अन्न षवाई दिये दान अति प्रीति बढाई २ देत दान अ सब चन उचा
३ कलचरन रति होय हमारे ३ पुनि विघ्नन सोसा सन मागी ४
५ पुनि घनत रुज है सीतल छाया सखिल सुधा सम मोद निकाया
६ तहें जडु वं सिन दिषन है

दू वंधु सुहृद मित्र दु सुषसेतु ७ मस्य उसीनर कोसल राजा कुरुविद भृश्रुज
 यस समाजा ८ दोहा केरल के के कुंति नृप अरु कां वोजन रेस अरु अनर्त नृपा
 मद्र के जे हरिदास हमेस चौपाई औरहु सत्रु मित्र यक वारा हरिके दरसन हेत
 अपारा १ जद वंसिन के सिविर सिधारे प्रभुहिं विलोकत भये सुषारे २ तह
 लीन्हे वहु गोप समाजा आयो नंद अनंद दराजा ३ बहु दिन ते हरि दरसन पा
 सी गोपिहु आई परम हुलासी ४ कोरव पाडवहु सब अयि औरहु भूपवहु ता
 सुषछाये ५ निरविपर स्पर अनंद वादे मिलत भये भुज भरि भरि गादे ई द्वारे मदे जला
 वारहिं वारा रत्न गोप समाजा रत्न दार संभारा ७ पुलकत हलि गिरि जल लाई गदगद गरी
 गिरा रुकि जाई ८ दोहा कमल सरि सविक सेवदन पुनि पुनि प्रमुदित थाई जथा जोग स
 वजन मिलहिं सो सुषक होन जाइ १ नारी नारी सोलल कि निरवि मंद सुसक्याई
 मिलहि परसपर भुजनि भरि अनंद अशुवहाइ २ प्रगट भयो तह प्रेम को
 पूरन पारावार कृष्ण चंद्र के दरसने वादत भयो अपार ३ चौपाई पुनि बालक वद
 न कहें वंदे तेऊ आसिष दिये अनंद १ पूछि परसपर पुनि कुसलाई कृष्ण क
 थावरने सुषछाई २ भगिनि भ्रात सुत पितहि निहारी औरहु भ्रातन की वरा
 नारी ३ तिमिज दुपतिको वदन विलोकी तहां प्रथाने नून जल रंकी ४ वसुदे
 वहिके पायन परिके बोली वचन करुन रस भरि कै ५ कुति उवाच मानहि हम
 अभागनि जभाई जातुम हं दिय सुधिविसराई ई विपति परी अति उपरे हा
 मारे तव हुन कछु सुधि भई तिहारे ७ इतहु भर भेजे हुन हिं भाई औरवात की
 कहा चलाई ८ दोहा सुहृद ज्ञाति सुत भ्रात पितु सुजन और अनुकूलता सु
 सुरतिक रतेन ही जाहि देव प्रतिकूल १ चौपाई प्रथा वचन सुनि परम दुषा
 री कहव सुदेवनैन भरिवारी १ वसुदेव उवाच ब्रथा प्रथामोहि दोष लगवौ
 सब कहई स्वर नाचन चावे २ चलत न अपनो बल जगमाही ताते दोस को
 हुको नाही ३ कंस भीति ते गये परा ई हम सब दस दि सिरहे लुकाई ४ भाग्यव
 सौत अवहि धर आये भाग्यव सात मोद अति पाये ५ सुक उवाच यहि वि
 धि दोउ भगिनी अरु भ्राता के संवाद लहे सुषव्राता ई पुनि जे भूपति डेरहि आ
 ये कृष्ण दरस करि अति सुषपाये ७ तिन कहें उग्रसेन महाराजा अरु वसु
 देवहु सहित समाजा ८ दोहा विविधि भौति सतकार करिकु सल प्रस्मका
 रि भूरि सो भजानि कीन्ही विदावसे आपु मुद पूरि १ चौपाई भोर जानि हरि
 दरसन हेतू आये रमानिके तनिके नू १ भीष्म देव अरु द्रोणाचारज नृपधृ
 तराष्ट और कृप आरज २ गोधारी दुरजीधन भूपा अपने भाइन सहित अनू
 पा ३ पांडु पुत्र दारुन जुत आये कुंतिहु आई सो देव दाये ४ संजय अरु विदु

१ तिव । कुतिभोजअरुसत्यसुजाना ५

२ पुसजितधृष्टकेतुकासीसा

३ मैथिलकेकैमदभुआला जुधामन्युवैगर्तविसाला ८ दोहा

४ धर्मभूषकेमित्रजेअरुदभूपमहान २ चौपाई हरिंद
रसनहितलैसंगनारी गयेरुस्मकेसिविरमुषारी १

५ रामरुस्मकल्लयदितेहिंकासे २ सबकोअपनेसिविरलेआये

६ भाषाद्रोनरुपसवैउदारा ५

७ खागिगयोजवअसदरवारा तव

८ निजकरसबकेअतरलगाये दियेसवनताबूलसुहाये ८ दोहा

९ चौपाई पुनिवैठेनिजनिजसिंघासन

१० भीष्मादिकअसवचनउचारा २३

हो महिमहिपनकेअरुगगपहो ३ सफलजन्महेजगततिहारो

हिआननिहारो ४ जोगिनकोजिकवहुलषाही तिनहरिकोतुमलषासदाही ५

जासुकथाजगपावनकरनी वारहिवारजाहिश्रुतिवरनी ६

गंगा जासुवचनहेसाखअभंगा ७ जद्यपिकोलविवसयहधरनी रहै

८ लअथहमसवनकहवरषतहेप्रतिरोज ३ चौपाई तेषगदेहरितुवगहमा

ही करहि सदासबकारजकाही १ तिनकोदरसनपरसनकरहु २

वैठियेकआसनवतराहु वहविधिभोजनयेकसंगषाहा

३ वसहुप्रमोदितभवनेहियेके ४ नरकहुस्वर्गनिवार

हेजिनकोहरिसंगसदाही तिनकोभा

रनिकिमिजाही ६ आसुकउवाच असेवचनभूषसवभीषी

७ करिवदनसवसिविरसिंधरि उगसेनकहधन्यविचार

जदुवंसीलषिआवतनंदे खियआगूचलिसहितअनंदे

१ उठैतैसहीसबउठिधाय २ भरिभरिअकमिलेसुदभार

३ पुनिवसुदेवनंदकहैधार्

४ सुमिरिकसकृतकठिनकलेस

कहुहुमिप्रीतिवदाई मिलेनंदकहैद्रगजखछाई ६

१५

जैअभिबंदनकीन्हो सुषसाजे ७ प्रेमविवसकछुवोलिनआयो गदगदगरो
 द्रगनजलछायो ८ दोहा फेरिजसोमतिकेयगनपरेकृष्णअरुराम अंकहि
 लियोउठाइ सोचुमिवदनअमिराम ४ चौपाई वारवारनैननिजलदारी कृ
 ष्णहिलषितनसुरतिविसारी १ हरिवलनंदजसोमतिकाही वैठायोसिंघा
 सनमाही ३ नंदजसोमतिहरिअरुरामे वैठायोनिजअंकललामे ३ पुनि
 रोहिनीदेवकीआई मिलीजसोमतिकोसुषछाई ४ सुमिरिमित्रतापूरुवके
 री वहीद्रिगनजलधारघनेरी ५ पुनिजसतसकेधीरजधारी रोहिनिदेव
 किगिराउचारी ६ भूलतिनहिरावरीमिताई कहँलौवरनेआपवडाई ७ सक
 हसमलहिविमोअपारा करिनसकहिकछुप्रतिउपकारा ८ दोहा थातीस
 मतुवधररहेयेदोववालहमार जिमिपलकनकेवोटमेनैनलहतसुषसार
 ५ चौपाई जसुमतियेवालेकतवपाले तुम्हरिहिदयादनुजवहवाले १ तुम्ह
 हीइनकहपोषनकीन्हें भाँतिअनेकनकेसुषरीन्हें २ जातकर्मसबआपा
 कराये आपहिकेयबदेवढाये ३ जसुमतिहैयेवालतिहारे नाममात्रकोआ
 हैंहमार ४ जेसज्जनजगमेमतिमाने तेआपनपरायनहिजाने ५ श्रीशु
 कउवाच सुनिदेवकिरोहिनीकीवानी मोदितभईनंदकीरानी ६ पुनिगोपी
 सिगरीतहँआई कृष्णहिनिरषियरमसुषछाई ७ आपुसमहअसमापन
 लागी सिगरीविरहज्वालतनजागी ८ दोहा जिनहियरनकेबीचमेपरेक
 सकतेहार तिनहियरनकेबीचमेपरिगेहायपहार ६ सवैया जबतेव्रजते
 व्रजराजव्रजेतवतेसवई तैमनायथकी जसहूतसहूइतदूरलोआयगो
 पालकोलोइनलायतकी तवहूनहिदेवनयाउतीहैइनआषिनकोकरियेक
 टकी विधिनिर्दईयदईजोनदईपलकेकलयेंसीपरैदुषकी १ अवजानन
 पैहैकहूननंदनआषिनसोहिल्यायहिये निजनेहकीडारिजजीरपगेउर
 कोठरीराषिहैवंदकिये छलियाछलिहैपुनिकैदूतऔसिहिऔरउपाया
 नयाहिलिये दुषसागरकोत्रथापैरवोहनदनागरहीनकहाहैजिये २॥
 दोहा असकहिहरिमूरतिसुषदनैनमूदिहियल्याय हरिछविमेछाकी
 षडीजोगिहुजोनदेवाय १ चौपाई पुनितिनकोयकातलेजाई मिलेलला
 किगोपिनजडुआई १ हंसिहंसिकुसलप्रस्तवहकीने अैसेवचनकहेरसमी
 ने २ कवहुसषीसुधिकरहुहमारी तुमसबमोहिघानहुतेप्यारी ३ मैनिजस
 सनकारजहेतू मथुरहिगवनेहुछाडिनिकेतू ४ तहँविलंबलगिगईमहा
 ईवस्योहारिकामहपुनिजाई ५ तहँअरिकियोउपद्रोघारा सरनसाधितिन
 कोसिरवारा ६ ताँततहँवहतदिनबीते अवलोनहिकारजतेरीते ७ चूका

माफकीजिसवप्यारी मेयहमूलसीसनिजधारी
 ४ सुषकेरोभोग सोदमित्रनकेवीचमेकरतसैजोगवियाग १
 पवनप्रवेगउडाद कहैकोकहैलैजातहैकहैकहैदेतमिलाद २
 ननकौप्यारीप्रदकल्याण पैजोभामहैप्रीतिअतिसोसरूपममजान ३ बाहरभीत
 तरव्याप्रहैविस्वमाहवपुधारि जिमिअकासअवनीअनिलअनलअवुसुकुसारी
 ४ १६८
 महंलेहविचारि ५ सुकउवाच
 ममगनतहैगो पिकावोलीछोडिकलस है सवैया ज्ञानअगाधकेजेवहुसा
 धुतेकजेहिपावनध्यानहिधारे भूरिभयानकजोभवकूपतेदीन
 रवधारे श्रीरघुराजकरैविनतीसुनियेचितदैप्रभुनंददुलारे तेईसरोजसै
 रोजरहैपदयेजुगरावरेहीमेहमार १८२ इतिश्रीमहराजाधिराजवांथवस

तानेदावुनिधौहसीतितमस्तरंगः ८२॥॥ श्रीसुकउवाच
 पिनसमुम्हाइकेविदाकरीप्रभुरेन
 १ भोरभयेदिनकरउयेउठिप्रभुकियनितकम १
 इनजुतनृपधर्म २ आगेचलितिनकोलियोपुत्रनजुतजदुराज करगोहि
 ल्यायेमधिसभाजहेजदुवससमाज ३
 ४ सुहदनजुतपूछेकुसलश्रीवसुदेवकुमार ४ जवप्रभुसोपूछैगये

रावरेदासनकेमुषतेनिकसीतुवकीरतिकीसुधाधारा

तीनिअवस्थाजौन ॥ अकैज्ञानमुदभौन सवथलमेआपि
 तरहो १ कालविलोपितवेद
 सधरतहो २ असेतुमजदुनाथ सज्जनकेसोचैसुपति तुवपदनावहिमाथ
 दोहा श्रीसुकउवाच

हरिरानिनकेदरसहितलेवहुकुरकुलनारि ४ ८

वाहिनिरषिचलिकेलईरुकमितिआदिकरानि ५

करतभईसतकारसचनिजनिजहोय

मधुरीवानि ७ पांचालीतह सुदिनदेकहिबहुविधिकुसलात हरिरानिनसेजोरि
करपुनिपूछीयहवात ८ द्रोपदिउवाच संवेया रुक्मिणिभेदसुजांववती सतिभा
माहेकोसखराजकुमारी कालिंदीरोहिनिलक्ष्मिनेसेयेमुनोसवऔरहृद्देहरिना
री जाविधितेतुम्हेव्याह्योगाविंदकहोसवमोपैकृपाकरिभारी जानोसवतुम
मेरोस्वरं वरतातेकहीमेकथानीहिसारी १ दोहा पांचालीकेवचनसुनिरुक्मि
नितहंसुकथाय कहनलगी निजव्याहकीकथापरमहरषाड २ रुक्मिनिउ
वाच कवित्त घोरधनुधारमगधेसआदिबलवारचेदिपहंकारिमेरेहरैकोसि
धारेहैं हैवरहजरियौअन्घातप्रतापहोइअस्तप्रतापहोइयेगिरिजाश्रगाहेहैं
रघुराजतहांवसुदेवकेदूलारिवीरमोरिदूरिमदहिमहीपनकेभारेहैं जेससि
हजबुककेमखितेलैआवेभागतैसेमोहिऐलेकेनाथहारिकापधारेहैं १ दोहा
अँसश्रीजदुनाथकेमेंजुलचरणसरोज मेरैपैंकरिकेकृपावसोहियेमहरोज १
सतिभामोवाच छविधामबोलतभईपुनिसतिभामावेन अभिरामाकस्तासु
नोकथाललामात्रेन २ कवित्त सूरजकीकृपापायसत्राजितमनिल्यायना
थकोनदीनीजायदीनोनोजभाईको सोचदि तुरंगगयो काननसिकारहेतमा
रिताहिसिंधगयोंकंदरामहाईको रुक्महीप्रसेनेहतेमनिहेतजनभाषेजानि
केकलंकजायजीतिरिक्षाराईको मनिल्यायनाथपुनिदीनीमेरपितादाथ्यदे
विजदुवंसीजसगायेजदुगईको १ सोरठा मेरोपितागलानि मानिमोहिस
नितेसहित रियाविबाहहिठानिजदुपतिकोअतिहरषिकें १ दोहा पांचाली
सोहरषिकेजाववतीछविधानि कहतभईनिजव्याहकीकथाअवन सुषदा
नि २ कवित्त नाथकोविलोकतहीमेरोपितारिसुराजदिवससताइसलोकी
न्ह्योजुद्धभारीहै गातगातरुक्ममुखिजसोनिधातपातसहिनसकाततातव
योविचारीहै सोईरघुराजरघुराजजदुराजसांचालेकराजेकोसमाजसंजा
तसंधारीहै अँसोठाकैकेनाथदाथमनिपैंकेमोहिरीन्ह्योमुद्रमैकेजैकेरूपमनहारी
है १ सोरठा अँहेमोरियहआस दासीरमानिवासकी भईरहोतिनपास सदा
जन्मजन्मातरे १ दोहा दुपदसुतासोपुनिकह्यो कालिंदीसउच्छाह सुनहुअव
नदैकेकथाजथाभयोममव्याह २ कालिंदीउवाच कवित्त संवेया कालिंदीमे
तपमैकर्तारहीवीसविसवरिवैकोबिहारी आनंदकंदसुपांडुकेनंदगोविंद
सिधारितहाकैसिकारी आपनेपायनपावनहेतकलेसितदीनदयालनिहा
री भेजिसंधाकेबोलायचढायरथेपुरल्यायकरीनिजनारी सोरठा पांचाली
जानु ताकीमेगहदासिका प्रेमसुधाकरिपाननिसिद्धिनछ विद्याकीरहौ दोहा
भद्रपुनिबोलीवचनसुनहुद्रोपदीरानि मोहिव्याह्योयह धांतितेश्रीजदुपति

नयानि
कुमारीहै
रधारीहै

हमारीहै दोहा पुनि सस्याबोलीवचन सुनयांचालिपियारि
आहकियजेहि विधि मोर मुरारि १ कवित त
वैलभूपचल जानन केहे तुपितु केरु अवधपर
अनाथिनाथ विनही प्रयासतिन को गहे
पमारि सहसानवान येक छिन मेरुहे असे ज दुनंद के पदार विंद केर
मे सदा ही करौ सेवा मोद को लहे २ दोहा
यानि जेहि विधि आहो कृष्ण मोहि सो मे कहौ वषानि कवित
ति सै मतिमान हरी पर मोरि रूप अनुमानी
हकियो धनि भागिको मानी दाइज मेचतुरंगनी सैन सषीन समाज दियो क
विषानी कर्मव सै जेहि जोनि भ्रमोत है मोहि मिले प्रभु सारंग पानी १
गुनिलक्ष्मना सयानि दुपदी के गरवित वचन लागी कहन वषानि
हासि गरी कथा १ लक्ष्मना उवाच चौपाई अब सुनु दुपदी मोर विवाह जो सुनि
पै हो परम उच्छाह १ ब्रह्मसेन असे जेहि नामा सो मेरा पितु अति मति धामा २
ता सुभव नजवर हौ कुमारी
मतिमाना करन लगे गोविंद गुन गाना ४ सुनिमा धवली लामन हारी मैलिय अ
पने मनहि विचारी ५ कीतो मेज दुपतिक हवरि हौ नातो जलन ज्वालमहज गि
हौ ई जिमि सब लोकन पाल विहाई रमारमापति वर्यो सुहाई ७ यह प्रन जानि
मोर पित मेरो करि कै मो पर प्रेम धन रो ८ दोहा रच्यो स्वयंवर तहें मुदित मीन
लक्ष्मण दकाय दुपदनगर महज सरहौ ते साहिदियो वनाय १
यह कठिन विसेषी परेन वाहेरु ते देषी १
हो लषि अति द्रगदी न्हे २
ई ३ संभनिक दद दजल द्रगदी न्हे परतर हो लषि अति अमकी न्हे ४
स्वयंवर परम अनूपा आये पितु नगरी वहु भूपा ५ अस्व सस्व के जानन हा
रे रहे जगत महजेवल वारे ई वली सुमट संगलिये हजोरन
लममकारन ७ तिन काम पितु परम उदारा जया जो गकी न्हे सो सतकारा ८
दोहा पुनि सब भूपन हरि सहित सभाग द्विपितु आनि करि पूजन बोलत भयो
असे चचन वषानि १ चौपाई जो कोउ जलत किमीन हिमारि हि १५

रुक्मजी

सुताहमारी १ असकहिधनुपवानमगवार्द सभामद्विदियभूयधरार्द २ वली
भूपवहुउठेसुषारी लगेचढावनतेधनुमारी ३ पैप्रनिचानहिचढाचढार्द ॥
तवसेचहिमधिधरेलजार्द ४ पुनिभूपतिकोउजोरदेवायो गुनहिरोसक
रिगोसमिलायो ५ रुकिनसक्योगुनतहकुटिगयऊ सोलगिमहिना
पगनगिरिगयऊ ई जरासेधअरुनूपसिसुषाला अरुअवष्टभूपवि
कराखा ७ धायधनुषदुतहायउठार्द करिअतिसैवललिथेचढार्द ५
दोहा येनसाजिसरतेहिसकेसकेनपविकमान तवपुहुमीमेताहिध
रिवैठेआयलजान चौपाई पुनिदुरजोधनअरुभटमीसा उठ्योकरा
नआसुहिवलसीमा १ धनुषचढायसाजिसरमारी चहचलावन
सीननिहारी २ तिनकोदेषियस्योनहिमीना भमतरह्योअतिवेगहिमी
ना ३ तवतीनिहुभटगयेलजार्द वैठेनेजनिउठ्योअठ्योई ४ पुनिआ
योअर्जुनधनुधारी विनप्रयासधनुमहज्याडारी ५ साजिविसिषजल
महलषिमीना तकिकेतुरतवानतजिदीना ईसीनहिछे सरगयोअका
सा कठ्योननेकहुभयोनिरासा ७ वैठेपुनिआसनमहजार्द अरजन
हुकछुरह्योलजार्द ८ दोहा यहिविधिजवसिगरेनूपतिवैठेगर्वगमा
यतवमुकुटमोदितउठेसदमेदसुसक्याय १ चौपाई सहजहिलीने

ध्यादश्चाचमनहरीने धूपदीपवहूपूलनवीने ई अंगनअंगरागअनुरागि
यतिनिजकरलेपनलागे ७ जववेठेमुनिनिजनिजआसन
भवजासन ८

मुनिनसौअतिसैआनेदयाय ३ श्रीभगवानुवाच
जुहमारि जोइनद्रगुतुवचरननिहारे १

चारो ३ जापैईसकरहिअनुरागा ताकोमिलहिसेतवडेभागो ४
मृदपयानमयसुरहअपारे ५ तेतौवहदिनसेवनलेते तबजन
कहेपावनकरिदेते ई जेसज्जनजगमहसंचरही दरसकरतही
७ सूरजअगिनिचंद्रअरुतारा जलनभमास्तवेदअपारा ८ दोहा

जाइ १ चौपाई तैसाहिसज्जनकीमनलाई करैदंडद्वैहसेवकाई १
मनोरथजाही रहैनकछुवाकीजगमाही २ जोकुमतीयहिअधमसर
तियअरुकुंडमकीभीरै ३

कैरैनुमैतजिप्रीतिसदाही धूनीरहि ४
यजेमानै सज्जनचरननंबदनठानै ई गर्दभवेनअहेनरसाई
निनहोई ७ श्रीसुकउवाच सुनिमुकुंदकीअदभुतवानी रहेमौनचित्तविज्ञानी
८ दोहा करिविचारकछुवारलागिपुनिकीन्होयहठीक जनसिस्सनहितही
कहेपावचनधर्मकेलीक २ चौपाई कहेमुरितमुनिपुनिमुसुकाई जदपतिकै
असेवचनसुनाई १ मुनयउचु जाकीमायापरमअपारा मोहेहमसंकरकर
तारा २ जयपिवहुतलनमनलावे तद्यपितिहोपारनपावे ३ परब्रम्हतुमप
रनिपधारी लीलाकरहुविचित्रगुरारी ४ होअनेतयेकैअविकारी
तिपासनसंधारी ५ जिमिमृदकेघटवनहिअनेका येमृनिकारहतिवहयेका
ई आपचरित्रविचित्रअपारा जाकोसेसहुलहैनपारा ७

मनाथा तद्यपिदासनकरनसनाथा ८ दोहा
नदुबैनसंधारि राखिधर्मभरजादसवदेहुमारभुविदारि ३ चौपाई
दीननरक्षनकरहुततप्पन १
२ पडिकैजौनविदमतिवाना जानतकारनकारजनाना
सोजानेतुमकहवडभागो ४ यहीहेनुवसुदेवकुमा
रा विघ्नकीकीजतसतकारा ५ ततिपायहुहेश्रीधामा
भयेसफलअवनुमहिनिहारे ७

रोदर्सनजोई मंगलमूलमुदितभोसोई ८ सोरठा नमो कृष्णभगवान सदासहि
 दानंदधन प्रगटप्रभावमहान अज्ञानीजानैनहीं ४ चौपाई तिमितुमकोजदुव
 सीवीरा ताननातमानहिमतिथीरा १ धनिधनिभाम्यअहेतिनकेरी केसेवरनि
 सकेमतिमेरी २ जिमिसोवतजनअपनेकाही जानतहे अहजानतनाही ३ तिमि
 लीलालषिमनुजसमाने जदुवसीजानैमहिजानै ४ जेसवपापनसावनवारे तीर
 यतीरथकारनहारे ५ जोगविमलजिनचित्तसदाही धारहिजिनकोनिजहियमा
 ही ६ अैसेआपचरनअरविंद लषिसुषपायिसरिसमिलिदो ७ करहुनाथअव
 हमपरदाया जातेतैरावरीमाया ८ दोहा आपसरिसकोजगतमेसाचोदीनदया
 ल सुमिरतही निजचरनकेजारहुजगजंजाल ५ श्रीसुकउवाच चौपाई असका
 हितहंसिगरेमुनिराई सभामहिअतिआनंदपाई १ पुनिधृतराष्ट्रजुधिष्ठिरराजे
 जदुपतिउग्रसेनमहाराजे २ इनतेविदामागिसुनिखीन्हे निजआश्रमनगवनम
 नकीन्हे ३ तववसुदेवमुनिनदिगजाई वोलेवचनसुषितसिरनाई ४ आपसव
 नकहेअहेप्रनामा सकलदेवमैतुमतपधामा ५ मेरेवचनसुनहुचितलाई जोपूछ
 हुसोदेहुवताई ६ जौनकर्मकीन्हेमुनिराई असुभकर्मआसुहिनसिजाई ७ सोकरि
 कृपामोहिअवकहहू दसआपनोजानतरहहू ८ दोहा सुनतवचनवसुदेवकेरिषि
 अचर्जलियमानि तवनारदवोलतभयिगिरायरससुषदानि १ नारदउवाच चौपाई
 येकलैनिजबालकमाने सबसोपूछेतहंकल्याने १ सुनहुसवैयहअचरजभाई ॥
 सोमोसोकछुकहानजाई २ येयहपस्यासत्तिअवजानी सोमिसवसाकहौबषानी
 ३ रहेजोअतिसमीपमहकोई तासुअनादरअवसिहिहोई ४ जिमिसुरसरितद
 मनुजरहतहै पापछोडावनअनंतचहतहै ५ जेहिजदुपतिकोषिभोमहाना घटव
 वलवनहिदेवषाना ६ अैसेहरिपरमेस्वरकाही मानहिमूढमनुजमनमाही ७
 जिमिचनहि मरजभानुछिपाने तेजहीनमानहिअग्याने ८ दोहा कह्योफेरिवसा
 देवसोसिगरेमुनिहरषाय रामकृष्णअरुनपनकोमंजुलवचनसुनाय २ चौपाई
 करमहिकरिछटहिसवकरमा यहैवेदभाषहिसतिधरमा १ करिमषधीतिस
 हितहरिपूजे ताकेसमजगमहनहिदूजे २ जेकविसवसास्त्रनकेग्याता तेविचा
 रिवालहिअसवाता ३ जेहरिपदमहधीतिलगावै तेसहजहिभवनिधितरिजावै
 ४ जानिलहुयहसहजउपाई औरनअवयहकालदेपाई ५ चेडलधुजदुपतिक
 वहुनदेवै श्रीतिविलोकतमिलैविसेवै ६ अनायासजोकछुमिलिजाई ताहीतपू
 जेचितलाई ७ यहीगुहस्तनकोअतिधरमा अैसेकियेनसतसवकरमा ८ दो
 हा मोनईषनाहोतिहैयहजगमिवसुदेव सोयहिविधितिरूटतीयहवेदनकोभेव
 ३ चौपाई जग्यदानकरिधनकीआसा तजैगुहस्तवसतनिजोवासा २ करिगह

स्तकेधर्मनिवेरे तजैनारिसुतधेमधनेरे २ जानिअनितस्वर्गसुषकाही करैविवे
कीदृश्यानाही ३ यहीरीतिकरिकेमतिधीरा गयेतपनहितवनगंभीरा ४ तैस
हिरिनहैतीनिप्रकारा यहिविधिछुटतवेदउचारा ५ प्रथमदेवरिनकहंमति।
माना छेडैकरिकेजलमहाना ई करिकेब्रम्हचर्जपढिवेद छेडैरिषिरिनसुमति
अषेद ७ सुतउतपतिकरिग्रहमहवसिके तजैपितररिनतियसंगरसिके ८
दोहा सौतुमहैरिनतेउरिनहौवसुदेवसुजान वाकीहैअवदेवरिनताकोकरहु
वषान ५ चौपाई कुरुक्षेत्रमहअवमषकीजे देवनतेउतरिनकैलीजे १ पुनिक
रिभगवतमक्तिमहाई लेहुमुक्तिसज्जनमनभाई २ परब्रम्हकरतहकरतारा
सोइयहहैरावरोकुमारा ३ जदपितुमैकरतवकछुनाही तद्यपिसिध्ननहितजा

गमाही ४ करहुवेदकेधर्मअनूपा सकलमोतितेनिजअनुरूपा ५ श्रीसुकउवा।
च अैसेसुनिमुनिवचनमहाने तहंवसुदेवपरमहरषाने ई तिनहिमुनिनकहंसी।
सनवाई विनै सहितवहुविनैसुनाई ७ कियोवरनमषहिततिनहीको परमअनंद
भयोसवहीको ८ दोहा तेमुनिसववसुदेवकोलगेकरावनजाग कुरुक्षेत्रमहधर्म
जुनकरिविधिवेदविभाग ई चौपाई होनलगीजवजस्तअनूपा तवजइवसीआन
दरुपा १ मज्जनकरिकेजनउरमाला धरिभूषनवसनविसाला २ औरहुभूपतहा।
वहुअपि करनसहायलगेसुषलाये ३ भूषनवसनसाजिमनहारी आनकदुंदुभि

कीसवनारी ४ मषसालागवनीछुविषानी मंगलसाजीनिजयानी ५ संषमृदंग
 पटहडफसेरी वज्रतभरे ६ निमईघनेरी ई नवनलगीनर्तकी सयानीविंदीविर
 रावलीवषानी ७ तहंगंधर्वअयसराआई गावननावनलगी सुहाई ८ दोहा अ
 छादसनारी सहित श्रीवसुदेवसुजान सोहिरहै ९ निमिउदनमधिपरिपूरनसि
 तमान १० चौपाई तहेंअंगनओषधीलगाये अंजनरंजितदंगतिभाये ११ अ
 सअनकहुंदुभिदिगआये सविधिरिषिनअभिषेककराये १२ सुभगडूकूलव
 लैअरुहारे कुंडलकलकपोलछुविवारि १३ नयुरकरहिषगनमहसोरा वसना
 विभूषनजनचितचोरा १४ असीअछादसतियसंगे दिक्षितधारेअजिनअभा
 गे १५ सोहेतहेंवसुदेवसुषारे रितुजरतनपीतयटधारे ई तहांइंद्रके जज्ञसमा
 ना लसेसभासदसुमतिमहाना १६ श्रीवलभद्रऔरजडुराई सोहतभेसंजुतनि
 जभाई १७ दोहा रेवतिरुक्मिनिआदितियजुतसोहेहरिराम मनहुंविभूतिनति

सुदेवा ते सैव गन्धर्वा नन्देवा २ मिलिमिलिफेरिदरसञ्चमिलाषे वंदावनहि
जाह्वसभाषे ३ सहिजदुर्वसिनते सनमाना विविधिभांतिसे धनहुमहाना ४
लेसंगगोपिनगोपनकाही राषिगोविन्दचरनउरमाही ५ विरहविवससकटा
नधरिसाजू ब्रजहितव्रजहितव्रजराजू ई वंदावनजवनंदसिधारे तवजदु
वंसीप्रभुकेप्यारे ७ आवतपावसकालनिहारी गयेहारिकेपरमसुवारी ८ दो
हा कुरुक्षेत्रमेजो कियो आनकदुंदुभिजाग नंदसमागमहूकहेपुरजनसौजु
तराग ई ९४ इति श्रीभागवते दसमस्कंधे उत्तरार्धे श्रीमहाराजधिराजवांघा
विसविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहा
दुर श्रीकृष्णचंद्रकपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृत आनंदचंद्रुनिधौचा
तुरासीतितमस्तरंगः ९४ ॥ :: ॥ श्रीसुकज्वाच येकसमैव सुदेवकेनिकटगा
यहिरिराम सहितनम्रता करतभेषितुकहंसुदितप्रनाम १ चौपाई सोऊदी ॥
नह्योहरविचसीसा जियोपुत्रदोउकोदिवरीसा १ पुनिनारदकी सुधिकरिवानी ॥
२ निजपुत्रनपरमात्माजानी २ लषिविक्रमहुवह्योविस्वासा वोलेपुत्रनसोमू
दुमांसा ३ कृष्णकृष्णहेजोगिमहाने बलहुसनातनहेवलवाने ४ तुमहोदोऊपु
रुषपुराना यहमेरेमनपस्योप्रमाना ५ घटकारकहुअधीनतिहरि होप्रधानपु
रुषेसमुरारे ई विरचिविविधिविधिविस्वअपारा तामेप्रविसिकरहुसंचारा
७ अंतरजामीहैजगमाही धारनपालनकरहुसदाही ८ दोहा सिरजनादि
की सक्तिबहुप्रानादिकमहजौन सकलसक्तिसा आपकीजिमित्रिनउदंतसयो
न २ चौपाई ससिरविउदसिनिअरुपावक इनकोतेजजौनजगळावक १ अ
वनिगंधगिरिधिरताजोऊ जलमहततरपनजीवनसोऊ २ मारुतमह
गतिबलजोरहई सोसवसक्तिआपकीअहई ३ दिसिकोजोसिगरे
अवकास अरुजासब् हातेआकास ४ परमहिमयस्यतिवैषरी इंदिना
सक्तिसक्तिहेतिहरी ५ बुद्धिवोधेगुनजियगुनसुमिरन पंचभूतकोतामसकारा
न ई अहंकारइंद्रिनकोराजस देवनको सातुकहेता दस ७ वहजीवधनजोमाया
सोसवसक्तिआपकीगाया ८ दोहा जेअनित्यकारजअहैतिनकारनहोनिता
जेसघटपटकार्जमेअहैमृतिकासस १ सतरजतमअरुचतितिनपरब्रह्मतु
वमाहि रचितजोगमायासवैयहजगअहैसदाहि २ तते तुमतेभिन्नकछुससप
रतनहिजानि भीतरवाहेरवाप्राप्नहोनहियोहारहिगानि ३ अज्ञानीजानतनहीअपि
लात्मातुमकाहि ततेयहसंसारमेपुनिपुनिअमेसदाहि ४ अतिदुलभयहमनु
जतनकवहुगयेतिहियाय प्रसमायावसवाहुकोहमसवदेहिमुलाय ५ हमहमा
रमायामहाफासीगलमहडारि यहजगकोवांधेअहोतुमही येकसुरारि ई तुमहो

७ पारकरनभवसिंधुकोचरनरावरोनाथ
गाथ ८ चौपाई अवयहविषयभोगकीचाहा होतसोहिअतिसैदुषदा १
तवमायावसरहेमुलाने पुत्रआपनोतुसकोमनि २ सलीगहमहजोप्रभुके
ऊमोहिअवलौमुलानेसोरहेऊ ३
रा ४ सोसतिहैप्रभुवचनआपके
कीहानी तवतवरक्षहवहवपुठानी ई जानेतकोउनआपकीमाया
नयेदाया ५ सुकउवाच
८ दोहा भगवानववाच

। १ हसतुमजदुवैसीसकलअरुपुरजनसबजोइ

नगुनलीन ३

। १ तिमिआतमाउदेत सुकउवाच ८
आनकदुदुभिआनैदअना १ लहतभयेककुहो

। १ तवनिजमृतपुत्रनसुधिकरिकै अतिसदुषितद्रगनजलभरिकै ४ बोली
। १ ५ देवकिववाच हेजोगीसईस

। सुनियेवलराई ई पुरुषप्रधानतुम्हैहमजाने

। १ ७ नैसैसतोगुनजवलहिकाला उपजैपापीपुहुमिभुवाला ८ सोरठा
होतुनाथअवतारतव करिकैकृपाअपार मोमेप्रगदेईसदो
चोपाई जासुअसैअसनकरअसा यालतअजतकरतजगध्वसा १
तायददियमोहीं तुम्हरेसरनागतहमहेही २ सतगुरसतगुरदछिनाहेतु

। १ ८ देवनकीहेचाहहसार ४ ॥
। १ ९ स्थायदेवायदेहजदुराई देहमेनोरथमोरपुजाई ५ सुकउवाच हनिवलसुनिमा

। १ १० नी सुतलगवनकियअतिसुषमानी ई कृष्णरामकहआवतदेयी दैस
७ गिसौचरनकमलनमेधाई आषिनआनैदअवुवहारी

। १ ११ दोहा दैत्यराजतहंसुदितकैकहिअपनोपुनिनाम कृष्णचंदवलिरामकाकीन्ह
। १ १२ चौपाई पुनिसिधासनकरिआसीना चरनपवारतमोसुदमीना १
दैत्यराजसालियसिरधारी २ प्रभुकहैतीवरी

। १ १३ ३ बहुमूपनतेमूषितकीन्ह
४ विविधिभातिअरथ्योयकवाना तिमिताबूलहुप्रेममेहोना ५

नितनमनधनप्रभुका १८८। जासुहपालहिकाहनडरयो ई प्रभुकेचर
नकमलधरिचका पुलकिततनभूलीसवसंका ७ वारवारनेननजलडा।
स्यो गदगदगरश्च सवचनउचास्यो ८ दोहा वलिरुवाच परब्रम्हपरमातमा
जयश्रीकृष्णअनंत साय्यजोगकारकनमोजगधाताश्रीकंत १ दुर्लभहम
कोदरसतुवरजतमगुनमहलीन मोपेकीन्ह्योअतिरुपा जोदरसनप्रभु।
दीन २ विद्याधरगंधर्वासिधदानवचारनजक्ष भूतप्रमथनायकहुदितिसुत
पिसाचअरुरक्ष ३ सास्त्रसरीरीमुद्गसतुमयववुतुम्हरेमाहि नित्यवैरकीन्हवि
पुलकिततनभूलीसवसंका ४ मिलहितुम्हहिकाउवैरक ५ कर्मभक्तिकरिना
य जसदनकोतसमुरनको प्रभुनहिकरहुसनाथ ५ यहमायाप्रभुआपकीजा
नहिनहिमुनिदंद तोहमकेहिविधिजानहीअसुरमहामतिमंद ई तातेअसकी
जेकपाजमिनुवपदकज जकेमुनिधावनरहैकरैसकलदुषभज ७ अंधकूपा
जगतेनिकरिसोधावनमनमाहि कीनुवदासनसंगकीरहुहुअकेलसदाहि ८
चौपाई सिपहिदेहुमोहिनिजरतिरीती मेदहुसकलपापकीभीती १ जोनुवसा
सनकरहि सप्रती। खेतसोविधिनियेधकीजीती २ वलिकेयचनसुनतजदुराई
बोलेप्रीतिसहितसुसक्याई श्रीभगमानउवाच ३ स्तार्यभूमन्वतरहीमैमुनि।
मरीचितेउरनातीमे ४ प्रगटभयेषटदेवकुमारा येकसमैतेपरमउदारा ५ विधि
निजसुताकरनकोभोग् अपनेमनहिकीनउतजोग् ई यहलषिविहसेषटहुकुमा
रा तवविधिकीन्ह्योकोपअपारा ७ दियोसायतिनदेवनकाही आसुअ सुरहो
बहुजगामाही ८ दोहा हिरनकसिपुकेसुतभयेमायावलतिनकाहि मेदेवकिकेउ
दरमहप्रगटायोजगमाहि चौपाई तिनकोकंसभूपहनिडास्यो सभेयउचितअनु
चितनविचास्यो १ तिनसुताहितसोचतिमममाता तुम्हरेनिकदरहंहितेताता २।
याहहितुहमहुइतअयि तुमकोसववन्तातसुनाये ३ जननीसोकनेवारनहेतु दे
हुमगायसुतनमतिकेत ४ तिनकोजननीदिगलैजैहैं सायमेदितिनपुरपहुचैहो।
५ असमरअरुउदगीथपतंगा धूनीकुडभुकअरुपरिखंगा ई येषटसुरलहि।
क्याहमारीपैहंगतिविधिसायनेवारी ७ असकहिलेषटदेवकिवालक वलिसोपू
जितकैजदुपालक ८ दोहा आवतभेपुनिहारिकैकृष्णचंद्रवलिराम देवकिकोदी।
न्ह्योसुतनकरिकैयगनप्रनाम चौपाई देविदेवकीपुत्रनकाही वैठायोनिजअक
हिमाही १ अवीपयोधरतेपयधारा तिनकोसिरसथोवहुवारा २ तहांप्रीतिकरि
कैअतिभारी लगौपियावनययमहवारी ३ मोहिगर्दहरिमायामाही जातेजगउयज
तोसदाही ४ कृष्णप्रसादीपयकरियाना अरुहरिअगनिपरसिसुजाना ५ वदसु
रभयेतुरतविनुताया मिटीमहाधाताकीसाया ई तेदेवकिवसुदेवहुकाही औगो

विंदरामपदमाही ७ करिवंदनसवजनकेदेशत गेनिजलोकमहा मुदलेषता
 ८ दोहा मृतकआगवननिरषितहंदेवकि विसमयमानि रुष्मचंद्रमायाप्रवस
 लईसत्यजियजानि १ महाराजयहिमांतिवहुअदभुतकृष्मचरित्र अवनसुधा
 ढारनसदायावैरकरनपवित्र २ सतउवाच कवित्र श्रीसुकआननइंदुहीतेहरि
 कीरतिकीसुधाधारसुधारी काननअंजुलितेकरैयान सुधीतिप्रतीतिसमेतसु
 री श्रीरघुराजकहे सोविसेषितैरभवसागरसोचनिवारी याकलिकालकराल
 मेअंशिनआनउपाययपरेननिहारी १ ८५ इतिश्रीमहाराजावांधवेसवित्ना
 सिंहात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्ण
 द्रकपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीमत्पागवतेआनेदअनुनिषौ
 उतरार्धेपंचासीततमस्तरंगः ८५ ॥ ॥ दोहा भूपरिक्षितहरषिकेश्रीसुक
 करजोरिमृदुलगिरावोलतभयोवारहिवारनिहोरिराजौवाच चौपाई यहहमसु
 ननचहतसुनिराई रामकृष्णकीभगिनिसुहार्ई १ जाकोरह्योसुभद्रानामा मरी
 पितामहीवरस्यामा २ ताकोअर्जुनकेहिविधिआहा सोसुनायदीजैसुनिनाहा ३
 सुनतपरिक्षितनृपकीवानी कहनलगेश्रीसुकविज्ञानी ४ सुकौवाच येकसमे
 अर्जुनमनिमाना करनतीरथनकियोपयाना ५ करतपरजदनपुहुमीसवही गयो
 प्रभासखेचमहजबहीं ई तवैसुभद्रामातुलकन्या सुनतभयोअतिसुंदरधन्या ७
 औरैअससुनिकाननमाहीं देहिंरामजुरजोधनकाही ८ दोहा जडुयसीअरुका
 म्महूजयपिकहेपावुभाय तदपिआनकेदेनहितनहिमान्योवलराय चौपाई यह
 सुनिअर्जुनसंकितभयऊ वेषनिदंडीकोधरिलयऊ १ हरनकरनमातुसदुहिता
 को गयोहारिकाकोखलखाको २ वरयाकेतहंचारिहमासा विजयत्रिदंडीकियोने
 वासा ३ निजअरथहिकेसाधनहेतू मागेहुभीषनिकेतनिकेतू ४ पुरजनसक
 रिकैसनमाना नितहिजेमावहिवहुपकमाना ५ येकसमेकहुपाययेकता जडु
 तिसाकहिगोविरतता ई जडुपतिहरनकरनकहिदने सुनतसवसौचीमुदभी
 ने ७ जडवरमानुपितापहंजाई यहहवालसवदियोसुनाई ८ दोहा तेऊसमतक
 रिदियेविजयसुभद्रादेनजानिचिरुषतहंरामकीप्रगदकहेनहिबैन चौपाई येक
 समैगहमहवलिरामा अतिथनपूजनकियमनकामा १ न्योताकरिवहुअतिष
 वोलाये तिनकेसंगअर्जुनहुआये २ यहचरित्रवलमद्रनजान्यो अतिथमानि ३
 अतिसैसनमान्यो ३ निजहाथनसोतिनहिजेमाये सादरसुभआसनवैराये ४
 तहांसुभद्राहीकुमारी अनुपमसकलवीरमनहारी ५ अर्जुनताकोतहानिहारी व
 कितभयोमनहरनविचारी ६ सोऊअर्जुनकीछविदेयी करनकंतमनचह्योविसेपी
 ७ करिकटाखलजितमुसकपाई अर्जुनमहमनदियोलगाई ८ दोहा विजयसुभ

द्राकोलघोजवतेवलगृहमाहि तवतेताकेनैनमेपरिनींदनिसिनाहि चौपाई
 दियोताहिमेचित्तलगाई हेरनलाग्योहरनउपाई १ एकसमेद्वारावतिमाही
 देवनजात्राभईतहाही २ तहागवनकीन्हपुरवासी जदुवसी सवपरमहुला
 सी ३ तादिनदारुकसूतबोलाई श्रीसुकुंदअसदियोबुभाई ४ भगिनि सुभ
 दैरथ्यहिचढाई देवनदरसनदेहुकराई ५ तहेंअरजुनहरिहैं भगिनीको सो
 समतहैमेरोठीको ६ अर्जुनयहिरथ्यचढिहरिलैहैं सहितसुभदैनिजपुरजै
 हैं ७ तवतुमअतिदुतरथ्यहिधवाई इन्द्रस्पदियहुपहुवाई ८ दोहा दाउक
 सुनिहरिकोहुकुमनि कटसुभद्राजाय ताहिचढायसु जानमहलैगमन्योह
 रषाय चौपाई निकरि किलातेजवरथ्यआयो तवअर्जुनकहहुसमबोलायो ९
 हरनकरनकहसैनबलायो तवअर्जुनआसुहितहंथायो १० रथपरचढिगा
 डोवटकोरा भस्योभयावनचहुकितसोरा ११ हरतसुभदैअर्जुनकाही निरखे
 सिगरेसुभदतहाही १२ घेरिलियेताकोचहुवोरा मारनलागेसखकठोरा १३
 अर्जुनकरावानकीवरषा गयोछूटिसववीरनहरषा १४ तवदारुकछुट्योठि
 तरंगा कीन्ह्योगौनयोनकेसंगा १५ विजयकह्योदलमधितैकेसे स्वाननमा
 धिपचाननजैसे १६ दोहा हस्योसुभद्राकोइहां आयोहंकोचोर लैगोलैगोदै
 रह्योअही सोरचहुवोर चौपाई आयसुभदसवहरिबलद्वारेहरनसुभद्रादुषित

सिपाही

२. सुनतरामभोकेपितभूया मानहुमहाकालकोरूपा २

३. ४ भटन सुनावतवचनउचारा क्वैनअवसठयाडकुमार ५

जडुवसिनउरअनंदमरिहो ६

७ जानिअनर्थमहाजडुराई

८ दोहा कहतभयेवलभद्रसोवानीदीनसुनाय

चौपाई

९ दुरजोधनअर्जुनसमदोऊ ततिकहीनअनुचितकोऊ २

१० यतनोयामेअहैविसेपी ३

४ सुनतसात्यकीउदवआदिक

क ५ देवकिअरुवसुदेवहकेरो समतकस्महकेरधनेरो
नहिदीसै करियेछमासागिप्रभुरीसे ७ तवहरिसेवलवचनउचारी
लकतकर्मतिहारो ८ दोहा असकहिकैतजिहसुसलरोकिरोषवलरामे ॥
लोढतभेतुरतेतहोगयेआपनिधाम १

स हयगयरथभूषनवसनवहु धनदासीदास सुकउवाच चौपाई विषमक्त
चैकजडुपतिकेरो नामजासुश्रुतदेवनिवेरो १ कृष्णभक्तिपूरितकामा
नचाहतविषयअरामा २ सुकविसातप्रियबोलनवारो

गारो ३ विनमागेजोकछुमिलिजावै ४ तू का ५ वै ६ क ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

छुनिजहेतवसैभवनसंतोषनिकेतू ५ १
तनअभिमानप्रकासू ६ उभैभक्तजडुपतिकहेप्यारे

धारे ७ तिनकोजानिमनोरथनाथा दारुकसोवोलेधरिहाथा ८ दोहा
रथहमजायगेमिथिलापुरकहमूत

कूत चौपाई

१ वामदेवनारदअरेआस अमितअरुनअरुअविसदासू २
भृगुरामा सुरगुरअरुअषनादिललामा ३

गमहदेयजडुराजा ४ सादरअपनेसंगलेवाई चलेविदेहनगरजडुराई ५
रगमहजहेजहेप्रभुजावै तहतहपुरजनपावतआवै ६

देही दैकैभेटपरममुदलेही ७ मुनिनसहितहरिराजहिकेसे
वाकरजेसे ८ दोहा

मधुकैकयोकोसलअरुअरुनाव चौपाई इनदेसनमहकरतुनेवासा मिथि
लागमनेरमानेवासा १ जेहिजेहिदेसनमहप्रभुआये

सिधेमुनिनसमेतू यद्गन्हमेप्रभुक्रुपानिकेतू ५ चरनकमलक
 निमिकुलपावनकरद्भुमुरारि ईश्वरीसुनिविदेहकीवानी
 गपानी ७ वसेविदेहंनगरककुकाला मिथिलापुरजनकरतनिहाला ८
 जिमिविदेहकेगेहमेमुनिजुतकी १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 नभगवान चौपाई यद्गन्हमेप्रभुक्रुपानिकेतू ३०
 १ इजश्रुतदेवपरमअनुराग्यो यदफद्गरावतनावनलाग्यो २
 नआसनमोही वैठायोमुनिजुतहरिकाही ३
 आजुपूरिगैममअभिलाया ४ असकहिसहितनारिमुदमोयो
 दुपतिपद्मोयो ५ सोजललैअपनेसिरधारा सोविबुद्धकियगृहपरिवारा ई
 जेसकलमनोरथताके प्रेमहसावरनतकविथाके ७
 यो सुरभिमृत्तिकाअंगलगायो ८ सोरठा हरिआगमग्नहजानि
 प्रथमते तेअरपेनिजपानि प्रेमविवसश्रुतदेवइज
 धिअवगाही पायेफूलनिसराहिसराही १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 रप्रभुकहेपातकरायो २ पुनितुलसीअरुअवुजमाला
 ३ यहिविधिहरिकहेमुनिजुतपूजा गन्योआपनेसमनहिदूजे
 हिविचारनसागा कौनसुकुतमेकियोअभागे ५ परेहैयोगहअधहिकृपा
 मिहरिदरसन लहैयोअनूपा ई जिनपदरजसवतीरथमूला असमुनिजुतहरी
 मेअनुकूला ७ असेविचारिश्रुतदेवउदारा ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 हा निरधवजइपतिकोवदनचापतचरनसअम मृदुलवचनबोलतभयोदू
 गयोसवनेमश्रुतदेवउवाच चौपाई १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 नतेजगरचिदयऊ १
 २ जिमिजियसोवतसपनेमाही मनतेविरचिऔरतनकाही ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 ताद्रसभासा तैसेतुमहोरमानिवासा ४ मुनतकहतजेकथानुम्हारी पूजहिबंदहि
 प्रीतिपसारी ५ तिनहिध्यानलपियरद्भुमुरारि येधनिहैप्रभुभागहमारि ईनीकक
 र्मकवहेनहिंकान्हैयो कवहुंनतवचरननमनदीन्हैयो ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
 यऊ दीनतेधुनामहिसतिकियऊ ८ द्रोहा जेकपटीकुमतीसदाविषयवासना
 रआनरूपतेनिकटहरहैतदपिअतिदूर चौपाई
 जयअज्ञानिनकेतुमकाला १ कारनअरअकारनकरे तुमहीहेतुसत्सुधहरे २
 जेतुम्हरेसायमिमोहै तेतुम्हारवपुकवहुनजोहै ३ हमंताअहेरावरेदासा
 कौनसेवासहलासा ४ प्रीतिरीतिप्रभुदेहुवनाई करैतैसहातवसेवकाई ५
 तापननासनवारो अैसेहैप्रभुदरसनुम्हारो ई सुकौवाच विषयचनमुनिकृपा

निधाना दीननकेना सकदपनाना ७ गहिनिप्रहाथहि सोदुजहाथा गेलेविहसत
 श्रीजदनाथा ८ दोहा श्री सुकउवाच तुमपरकरनअनुगहैमुनि आयेयहजा॥
 न पदरजसोपायनकरतविचरतजगतमहान चौपाई देवछत्रतीरथहैजेतो॥
 दरसनपरसनकरतहुतेते १ बहुतकालमेपावनकरही तकमोरजनजेहिअ
 नुसरही २ जनमहितेसवजातिनमाही विप्रहातहैअछसदाही ३ ताहूपेजो
 तपपुनिकरतो सोविसेषितेजगमुदभरतो ४ भईताहुपैविद्याजाके विनप्रयास
 तेभवनिधिनाके ५ तापरजेसंतोषहुअनि तेहिदुजकेनहिदेवसमाने ६ पुनि
 ज्वमारभक्तभोजाई त्रिभुवनताकेसमनहिकोई ७ यहीचतुर्भुजरूपहमारो॥
 ब्राम्हनतेनहिमोहिपियारो ८ दोहा सर्ववेदमयविप्रकोजानहुतुममातिमा
 न सर्वदेवमयतेसहीहमकोगुनहुसुजान चौपाई विप्ररूपममयहमतगू
 दा जानतनाहिजनायहुमूढा १ प्रतिमामेकरिषेममहाने मममूरतिगुरदुजे
 नहिमाने २ जगकारनमेजगममरूपा जानहिबुधवरबुद्धिअनूपा ३ तातेमो
 ररूपपहिचानी पूजहुमुनिनिप्रीतिअतिठानी ४ तिनकेपूजनकियेदुजेसा म
 मपूजनकेजातहमेसा ५ मोहिपूजेदुजपदतजिनेहु पूजनकवहुतासुनहिलो
 हुं ६ सुकोवाच यहिविधिजदुपतिकीसुनिवानी मुनिनसहितहरिकोसनमा
 नी ७ दुजश्रुतदेवभूपवहुलासू पायेरमानिवासनेवासू ८ दोहा भक्तभक्तभ
 गवाननिजयहिविधिभक्तनभाषिकलुदिनरहिजदुपुरगयेपितुदरसनआ
 भिलाषि ९ इतिश्रीमहराजावांधवेसविस्वनाथसिंहात्मजासिंहिश्रीमहा
 राजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपापात्राधिकाशिरघु
 राजसिंघजुदेवकृतेश्रीमत्भागवतेआनेंदअनुनिधौउत्तरार्धषटसीततमःस्तर
 गः ८६ ॥ १ ॥ श्रीगणेशायनमः सोरठा जयसुकुंदजदनाथ दयासिंधुदुषट
 दहरममसिरधरिप्रमुहाथ वेदस्तुतिभाषारवो १ दोहा सववेदनप्रतिपाया
 हरिजोमुनिकह्योप्रवीन गुनतअसभवताहिनृपहुलासिप्रस्तअसकीन १ परि
 क्षितउवाच दोहा अकथप्रमहोवतअचितपरानरगुनजानसदा १ सगुनकह
 नवारीजिअतिकिमिवरनहिंतिनकाहिं २ चौपाई सुनतभूपकीसुंदरिवानी सु
 काचारजवोलेविज्ञानी १ सुकउवाच प्राकृतमनबुधिइंद्रिअगोचर अयनेकहंगु
 निनाथचराचर २ निजसेवनसुषभोगनहेतु सदावसनवैकुण्ठनिकेत ३ मेरोक
 रेप्रेमरसपाना विषयभोगनहिंरहैलोभाना ४ दिअइंद्रिमनप्राणहुवाचा रव्यो
 कृष्णनिजजनहितसौचा ५ तिनमनबुधिप्राणनकेगोचर तेइप्राकृततेअहैअगो
 चर ६ हरिरहस्यहजनिजोई लहैभक्तिभगवतकी सोई ७ यहरहस्यसनका
 रिकजनि जेपूरुवकेपूर्वमहाने ८ दोहा तामैमैइतिहासयकवरनौजुतअहला

द नारायनको जो भयो नारद से ग संवाद १ चौपाई येक समै नारद मुनि राई कि
 रत लोक नमह सुषदाई १ नारायन के दरसन हेतु गये वदिका अममति सेतु २
 जेहि वदरीवन महजगत्सामी सब भूतन के मंगल कामी ३ धर्मज्ञान समसो
 हित सुषारी कल्प प्रजंत करत तप भारी ४ तहां कलाप गनाम के वासी वैदेव हों
 कित मुनि सुषरासी ५ नारायन पद सीसन वाई किय प्रनाम नारद मुनि जा
 ई ई यही प्रथम कीन्है पातिन पाही जो पूछौ तुम नृप मोहिं काही ७ तब नारा
 यन मुनि न सुनाई कही कथा सनकादि जोगाई दोहा श्री भगवान उवाच येका
 समै जन लोक मे सनकादिक मतिवार १ वैदित हों मोदित महा कीन्है ब्रह्म वि
 चार १ चौपाई जा मे संकल भूतिन के अरथा होय येक ही मिते अनरथा १
 नारायन दरसन हित जवही गये सेतु दीप हितु मतवही २ ब्रह्म विचार भयो सुष
 सारा ताते सुन्यौ न ब्रह्म कुमार ३ तहां प्रथम यह भयो सुहावन जा तुम पूछौ मा
 हि मुनियावन ४ साख सीलत पसवै समाना जिन के सवु मित्र सममाना ५ स
 नक सनातन सनत कुमार तेदु आता के प्रसन्न चार ई तहां सनंदन तिन हिस्सा
 ना कीन्है पातिन सोत सुवधाना ७ सनंदन उवाच निज सिरजित जग निज करि
 दीना सक्ति सहित सोवत सुषमीना दोहा ता प्रभु की अस्तुतिक रत वह भूति
 मूरति मान सिगरी हरि हि जगावती करि कै विविध विधान ३ सोरठा जिमि प्रा
 भात को पाय राज द्वार मह जाय के विरदावली सुनाय वंदी भूय जगावही १॥
 श्रुत यजुः दोहा जय जय आजित छोडाइ ये जीवन को अज्ञान सत दोष हा
 महं गुन गहक प्रगटो विभव महान २ ज्ञानादिक अस्वर्ज सब स्वत हव सेतु वै
 माहि सक्ति चरण रज्जीव की तुम ते प्रभु प्रगटाहि ३ होविसि छचित अचित तुम जग
 सिरजक भगवान यह प्रतियादन हम करै तुम को करत वधान ४ उत पति थि
 तिल यतुम हिते ताते जग तुवरूप जिमि घट के सद ते मिलत पुनि मृद मे अनुर
 प ५ जे आरहु सुर को भजत तेन कहा तुम काहि काठ पथान हि पंग धरे कापग
 नहि महि माहि ई निगुन नाय तुव जो कथा सुधा सिंधु हरपाय तेहि अन्ह चाइ सु
 साधु जन हर हि जनन व्रयताप ७ तौ पुनि जेतु वधान करि निर्मल मन मतिवान
 रहत तुम्हारे निकट जेतिन को कहा वधान ८ जा सु अनुग्रह तेरे वै महदादिक ब्र
 ह्म अन्न मयादिक मे पुरुष मुद मय जौन अषड ९ अन्न मयादिक चारिके
 विन से जोर हि जात विद औ अविद विलक्षणै निर्विकार दरसाव १० असतुव भज
 न हि जोग के पाय मनु जतन जोइ भजे न तन पाये सदा सम हिषलायत मोर ११ उ
 दर अगुष्ट प्रमान तुम भजे थूल मतिवार सख मयतिके भजत है दहरा का सउदा
 र १२ हिय ते सिरलो रहति है नारि सुषमना जो नि तेहि थिर जेतुम को भजे ते उन

जनेयहि औनि १३ निज निरमित बहु जो निमेषाप्रजे जीवन प्रात तिन समझ
तर्जामि के निज नाविक हर सात १४ जे सेत्रिन अरु दारु मेन्यूना अधिक ते आगि।।
कहै निरषि टेंडी परतिक हू सृधि दी जागि १५ यह अनित्य संसार मे नित्य ये
कर सरूप तुव ज्ञानी जनम जत है योगि स्वर्ग दुषकूप १६ भीतर बाहेर व्याप
ग सकल सक्ति धर आप निगम गम्य प्रद जनन गति असक हवेद कलाय १
असगुनिबुध विस्वास करि भव हातु वपद काहि छंदावन अवधादि मे वसिकै
भजत सदाहि १८ अतिदुरगम निज तत्त्व को जनन गनावन हेत प्रगटहु पुट्टा
ममि सदा हेतु मुज दुकुल केत १९ सुधासिंधु तुव चरित मे करि मज्जन तजिता
प तारत जन सत संग कारना संग विषै कला २० त्वमु तुव पदक मल मे हे सा
सरि सकरि नेह भक्त मुक्ति हू नहि चहत विचरत कि संदेह २१ तुव सेवन के जो
गय ह दुर्लभ मनुज सीर मानत आत स हृदयि नेह करत गंभीर २२ स
वके २३ तुलसीदास जी कहैत हू तुलसीदास जहि नहि मे दम तिकरहि क
संग प्रयास २४ जौन कुपंग प्रभावत पुनि पुनि यहै जग जनत मरत बहा
जौनि महे स हत न कवहु वार २५ रोकि इद्रिय नतीति मन जोगी प्रान चढाई
जौत वपदक जहिल हत निसि दिन ध्यान लगाइ २६ सोई चरन सरोज को सु
भरत वै रचदा २७ पावत मे वैरिहु विपुल चैद्यादिक रर राइ २८ व्रज नारिहु सोई
लह्यो भुज भरि भुजन भराइ हम हल ह्यो रोइ राव प्रभु ता कही न जाइ २९ हो
समान सब मे सदा समरथ हो सभाति लहत तु मे वेधिको निह जो सुमिरै दिन
राति ३० जिन की उत पति आधुनिक नम को नै कि मि जान अहो अग स रनाथ तु
सतु मते विधि प्रगटान ३१ मरी आहि जे पहि निरत निहितिर ते सनकादि दुवि
धि देव प्रगटत मये जेहि विधिते जग गादि ३२ वेद उदर धरि रहत हो जव मुकुदत
म सोइ यूख जगत अरु काल गति रहि जात तव कोइ ३३ पूरुख यह जग न हिरहो
उत पति भोयह काल आत मन वगुन धं सगति यह कनाद मत जाल ३४ र तो
३५ जगति जेव मे जो प्रभु तम हान उत पति ता की मुक्ति है पात जल मत जान ३६
षट् इंद्रिय विषे षट् वर मी सुषट् षट् देह ये ये इस को ना सगति नैयाइ क भत येइ।।
३७ आत्मा जे ३८ आत्मा जे ३९ अरु यूख अहे देह ही आत भावात्मा
क मत मूल ३५ स्वर्ग नित्य हेन सत नहि है जग कर्म प्रधान यह मत सीमा सकन को
नहि को उई सम हान ३६ मेह भिन्न मिथ्या सकल अहे व्रह्म सतिये क कल पिता
ब्रह्म हि मे जगत यह अहे त मत देक ३७ प्रकृति पुरुष येत तव है अहे अपर नहि ई
स ता सुविचेक हि मुक्ति है यही साध्य मत दीस ३८ प्रेम सुधार सरावरो जौन कियो ज
न पान अमतर रहत है सो सदा ये सब मत न भुलान ३९ प्रकृति पुरुष ने पर अहो सदा

सचितानंद त्रैसेतुमकोजानतहिछूटतसबमतफंद ४० त्रिगुनबलितयहमनपर
तकारजकारीजानि सुदभयेविनआपकोसकैनहीपहिवानि ४१ जिनकेहैगो
सुदमनतेजनयहससार चितअरुअचितविसिष्टप्रभुमानतरूपतुम्हार ४२
जैसेजोजनचहतहैकनकलेनमनमाहि सोकवहुंकातजतहैकचककुंडसहुका
हिं ४३ तुवविरचितप्रविसितजगतजानिथूलतुवरूप मृषानमानतहैकवहुंजिन
केज्ञानअनूप ४४ सकलचराचरमैतुम्हैमानिभजैमतिवारमृतुसीसमेचरनधरि
तेउत्तरहिसंसार ४५ जेतुवअनुरागहिरंगेकरहिकथारसपान तेभवाव्युत्तर
तसहजयहिविचारनहिआन ४६ पैजेतुवविमुषहैअहैनिहंनरूपानिधान पां
धिकथागुनतैकरहुनिजवसपसुनसमान ४७ तुमसवकारकसक्तिधर
करनअधीनज्ञानतुवरीन्हैआधिकारलहिसुखलिदेहिदेरान ४८ विभौ
आपुप्रदभोगहीजैसेलघुनरपास चक्रवर्तिनृपडंडैभोगहिभोगविसाल ४९
सकलचराचरप्रकृतिवसपावतदुष्महान तिनउधारविनतुवक्याहेनहिक
पानिधान ५० अहोप्रकृतिपरप्रभुसदातुमतेपरकोवनाहिं दोषलिप्पनहिहो
हुकहुंनभसमसवयलमाहि ५१ जौविभुमानदुजीवतोआवागमननजोग तु
वसासननहिहोयगानहिईस्वरताभोग ५२ जीवहिअनुविभुईसकोमनि सवा
बनिजांय अहेनिअंताव्याप्न सोजडचेतनसमुदाय ५३ जौकरिविसलविचारम
नयहमतजानतनाहिं दुष्टताहियहिवानियेसज्जनगहैनताहि ५४ प्रकृतिपा
उषदोउअजजदपिततपतिसेभवनाहिं तदपिपुरुषप्रकृतिहुमिलेजगवत
पतितुममाहिं ५५ जैसेसलिलसमीरकोपायजोगततकालबुदबुदप्रगटतहै
अमितवरनहिवेदविसाल ५६ होयलीनवसतुम्हहिंमेजगवहुरूपसनाम
सेसरितासिधुमहमधुमहजौरसन्नाम ५७ तुममायावसनरनभ्रमजानिहेतु
संसार भवहारीतुमकोभजहिंजेजनबुद्धिउदार ५८ जौतुवप्रेमसुधापिअभौभ
यताहिनहोय कालभकुटितुवदेतमयतुवविमुषीजनजोय ५९ जीतेहुषानहुई
दियनचंचलमनहितुरग विनगुरुपदवसकियचहतकरिउपायवहुरंग ६०
तेमूरूपलहिदुष्ममतहोतसिद्धिहिकाज उदधिभ्रमतकेवदविनाजिमिबदि
वनिकजहाज ६१ जगदात्माआनंदमयतुवपदकरहिजेनेह तिनहिस्वजनसुता
तियधरनिधामधनहुअरुदेह ६२ इनतेअहैनहेतुकछुजोयहजानतनाहि सुष
दकहातिनतियवसिनदुष्करूपजगमाहि ६३ जेतुवपदपंकजनमेसनदिययो
कहुवारतेविरागहारीसदनपुनिनकरहिसंसार ६४ तुवपदप्रेमहिपानकरिका
मेकोधमदसागि निजपदजलजगअधदरनविचरनतीर्थविरागि ६५ सतउ
स्थितजगसतअहेतर्कपराहतसोइ जोयहभाषातेनहीकहुंविभिचारहुहोइ ६६

सुक्तिरजतस्वप्नादिमेकहोजोहैविभिचार तौबहसतिमिथ्यानही अैसेवेदविचार
 र ६० कहोजोजगसतहीअहैंतौवतपतिकिमिहोत तौकारनकेरूपयहप्रथमहि
 रह्योउदात्त ६८ अवरकारजकेरूपमोसोईउतपतिजान सोउतपतिव्यवहारहित
 मानैसकलसुजान ६९ येकब्रह्मसतिहैसदाहैमिथ्यासवञ्चोर यहजोतुववानी
 कहैहोतसोजडमतिभोर ७० रह्योनयहजगप्रथमहीकैहैअतहुनाहि कहै
 तेआयोमहिमेमुषाजगततुममाहि ७१ ततिमृदहृद्यटादिकोदियोत्तासुदा
 छात यहमतअज्ञानीगुनैसतिनिहिबिरवेदात् ७२ मायामोहितजीवकैसुरस
 ररुपाहिधारि विषयभोगरतदेहकोआतमलेतविचारि ७३ तवअनिदादिक
 विगतजनतमरतवहुवार नहिउधारविनतुवकृपाभ्रमतरहतसेसार ७४
 तुममायाकोतजतहोजिमिकेचुरिकहनाग वसुगुनषडज्ञानादिजुतरहहुस
 दावडभाग ७५ कामवासनाजोजतीउरतेदियनबिहाय मिलहुनतिनतुम
 थितिहृदहजिमिगलमनिमुधिजाय ७६ इतेनस्योसुषजगतकोउतैसस्यो
 परलोकै मिलेआपताकोनहीवीसौजनमससोक ७७ जेजनजानतआपको
 कियेभक्तिरसपान पापपुन्यफलदुष्कृत्यमुषतिनकोहोतनभान ७८ तौपुनिका
 जानहि सुनेअस्तुतिनिदाकान तुवदासनकेसंगमेविचरतसषीसुजान ७९
 जुगजुगकोतुवरसकथाकरहिंसर्वदापान ताहिकृपाकरिदेहगतिनमही
 कृपानिधान ८० तुवअनंतमहिमासुरहु आपहलहुनपार तुवरोमनजिमि
 गगनरत्नदेहि ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ततिपुरुषप्रधानतैअहोविलक्षणआय इ
 तनोईकहिसफलहममहिमाआयअमाप २८ श्रीभगवानुवाच चौपाई सुनि
 अससुभ्मासनंदनवानी सनकारिकअतिसेसुषमांती १ आत्मसरूपजानिसव
 लीहंपरपूजनसनंदनहिकीन्है २ वेदउपनिषदञ्चोरपुरानाकरिनिरनयसिद्धतवधाना
 ३ करहिगगनमगसदापयाना पूर्वहूकेहैपूर्वमहाना ४ हनारदतुमब्रह्मकमारा आतम
 सासनसुषदअपार ५ भेटतकामवासनाजनकी दैतपरमगतिमज्जनमनकी ६ आ
 द्वाकरियाकोउरधारी विचरहुजहंअभिलाषतिहारी ७ श्रीसुकउवाच यहनारा
 यनरीषिकोसासन अद्वाकरिसिरधरिमुनिताछन ८ दोहा कैप्रसन्नश्रुतध
 रमहानारदनेशमान नारायनसोकहतभेजोरिपनिहृषान नारदउवाच चौपा
 ई नमोअमलकीरतिभगवाना नमोऋश्मजैकृपानिधाना १ जगजनकेमंगल
 केहेतु धरहुअनेककलाषगकेतु २ असकहिनारदतहैतपधामा नारायनक
 हैकरियरनामा ३ वैदितरनतिनसिष्यनकेरे चलेगगनमगमुदितचनेरे ४ मस
 पितृव्यासआश्रमहिआश्रे करिसनकारतिनहिचै ५ जोनारायनवरननकी
 नैषासोनारदपितुसोकहिरीन्है ६ जेहिविधिनिरगुनब्रह्महिमाही तातपर्ज

हैश्रुतिन सदाही ७ यह जो प्रसक्तियो कुरु राई सोमै तुम को दियो सुनाई ८ कवि
 त जगउ पजेया औ पलेया औ हरे याई संप्रकित पुरुष हूँ को प्रेरन करे याहे जग
 रषि जीव जु त प्रविसि रचे यातन जा को पाय जीव होत माया को त जे याहे जै से या
 सरीर के रीछो डत सो वै या सुधिते सै जग छोड़े प्रेम पूरन पिये याहे सुक्ति को दै
 या सव भीतिको न सै या रघु राज उ धरे या ददावन को व सै याहे १ दोहा असे क
 पानि धन को भजहु सदा सव कोय यह कलिकाल कल कराल मेर सख है सति सोय
 ८७ इति श्री महाराजाधिराज श्री महाराज श्री राजा वहादुर श्री कृष्ण चंद्र का
 पापावाधिकारि रघु राज सिंह विरचिते आनन्दाम्बुनिधौ सप्ताशीतितम स्तरंग ८७ ॥ १॥
 ॥ दोहा पुनि वोलै कर जोरि कै श्री सुक सोमति मान करि आस का कछु मनहि सुनत
 हत समाधान चौपाई देव अमुर औ मन जन माही जो को उ भजत अ सिव सिक
 ही १ बहु धाते हो हे वै धन माना भूरि भोग सुषल है महाना २ अरु जल समीपा
 निकह ध्यावै ते बहु धा संपति नहि पावै ३ यह विउड़ गति दोउ प्रभु के राँ ते सहि
 तिन मत्तन की हेरी ४ संभुरंक तिन के जन राऊ रमानाथ जन रंक सुभाऊ ५
 यह संका प्रभु बड़ा हमारी सो करि कृपा देहु निरधारी ६ सुनत परि सत नृप की बानी
 बोलै श्री सुक देव विद्वानी ७ सुकौ वाच सिव है सक्ति सहित महि पाला अहं
 र केई सवि साला ८ दोहा अहंकार ते निगुन है तेहि षोडसहु विकार तिन के
 ल अस्वर्ज सव यह सति अहे विचार चौपाई तेति जे कोउ सिव कहं ध्यावै ते स
 पति विभूति बडु पावै १ आकृत गुन ते रहित रमे सा प्रकृति पुरुष पर सोई नरे सा
 तिन के जो को उ भजत सदाही २ आकृत गुन तेहि निकट न जाही ३ राज सूर्य के
 तहिकाला आप पिता मह धर्म भुवाला ४ हरि मुख भगवत धर्महि सुनिके औ सो
 प्रसकी नहि यगुनिके ५ तव करि कृपा भूप पे भारी कहत भये द्वारिका विह
 री ६ भगवानो वाच जापै कृपा भूरि हम कर हीं ताको कम सो धन सव हर हीं
 ७ निरपि दरिद्री सव परि वारा को उ न जाहि पुनि ता सुअगारा ८ दोहा जो
 जो करत उ पाउ बहु धन हित अति अकुलाइ सो निर फल होइ जात सव तव संतोष
 उर लाइ चौपाई करत मोर दासन कर संगी तव उ पजे उर प्रेम अ भंगा ९ तव
 सतचित धन अनंद रासी ससुख पर ब्रह्म पर कासी १० असे मो कहे पावत सो
 ई पुनि तेहि भव वंधन नहि होई ३ याते दुख लभ मो कहे जानी और न भजहि
 मोहित जि प्राणी ४ होहि प्र सन्न देव जे आसू तिन को भजिलहि विभो विलास
 ५ धन मद छा यति नहु कहत्या गै बहु प्रकार पुनि निदर न लागै ६ असे क
 मती जे जग के जेत सदा तेज मपुर परे ७ सुकौ वाच जस विरंचि संकर सु
 रनाना तोय हि को पहि आसु महाना ८ दोहा तसनहि लदय विचार हू जड

पतिकोकुरुनाथ तामेहेइतिहासयकसुनहुपुरातमगाथ चौपाई असुरा
नामदकसकुनिकुमारा रह्योभूपअतिसेवलवारा १ येकसमैसा मागुगुमाही
आवतदेथो नारदकाही २ कियोप्रसन्नसोतजिनिजराषै तीनदेवमेकोइततो
षै ३ तवनारदहसिवालेवानी आउतोअरुअरुजानी ४ तिनकोअवराधहुअ
सुरेसा होइहिसिद्धिमनोरथवेसा ५ थारेहीगुनमोसिवरी मै थारेहीअगुनमह
पीमै ई रावनकेनेसुकतपकीन्हि त्रिभुवनअधिकविमोप्रमुदीन्है ७
सुरकेरमहेसा एउटाहोइ रहे हमेसा ८ दोहा ॥
वरदान तदपिनसेवासहि सके सेवककीईसांन चौपाई
वानी करनलग्योहरभक्तिमहानी १ दानव तकेदारमहनाई
प्रगटाई २ काटिमांसनिजहोमनलाग्यो हरप्रसन्नहितअतिसुषपाग्यो ३ वीतेय
हिविधिजवबदवासर प्रगढभयेनहितहोचंद्रधर ४ सतयेदिनसुरसरीनहाई ॥
काटनलग्योसीसतहंआई ५ तवसंकरअतिकृपानिधाना

निजहाथनगहिदानवहाथा कियोनेवारनतेहिगिरिनाथा ७

जसकीतंसयलभैतेहितनमे ८ दोहा

जअसुरसीसवलवान होप्रसन्नमैतोहिपरमागुमागुवरदान चौपाई जेजननी
तिसहितजलेदेही ॥ तिनकेहमरेअहाहितहो १ तैतनकाटहिकसबहुवारा म
येदासतेअसुरहमारा २ दानवजोमगिहैवरदाना सोईहमरेहैनहिआना ३ ॥
अससुनिसंकरवचनसुरारी महाभयावनिगिराउचारी ४ जोप्रसन्नमोपरप्रभुहो
हूयहवरदानदेहुकरिछोहू ५ जेहिजेहिसीसधरहुनिजहाथा तेहितेहिफरिजाइड
तमाथा ई असुरवचनसुनिहरभगवाना अपनेमनमहअतिदुषमाना ७
सिकह्योअसहोहोई आमेहैसदेहनकोई ८ दोहा ॥ तभयेसिवअसुरकोमहाघो
रवरदान सुधापिआयेसर्पकेजिमिविषहोतमहान चौपाई असुरपापसिवकोव
रदाना मान्णामनमहमोदमहाना १ देखिमाकोअतिअभिरामा
योवसकामा २ करनपरिष्ठासोवरकेरी गौरीहरनहेतहियहरी ३
करकेमाथा आयौसनमुषदानवनाथा ४ ससवचननिजराषनहेनू लैगौरीमा
गेरुषकेदू ५ कं पतभगतदसहुदिसिधावत तांसुउपायनकळुमनआवत ई
तपंडनोदीपनमाही आयोतालकेलोकनपाही ७ सुरपुरमहदेवनकेधामा स्वम
तरहेभवथिरनहिजामा ८ दोहा ॥ तकोवारनकीनहीजनेदेवउपाय
तेसवैअतिकोतुकचितलाय चौपाई तवसंकरअसमनहिविवारि औरठीर
नहिवचवहमारो १ सरनागतपालकभगवाना
असकहिकैवैकुण्ठसिधारा प्रकृतिपारजेहितेजअपारा ३ जहंसंतनकेपरम

यारे श्रीपतिवसहिदशरधारे ४ जहाँ गये पुनि आवतनाहाँ नित्यमक्तज
हँवसतसदाही ५ दुषीजानिसेकरहिमुरारी अदभुतआसुवपुषवदधारी

ई अजिनमेषलारंडहिधारे पावकसमप्रभुतेजयसारि ७ लियेहाथमेकुसा
खविपूरी संभुहिलिपिनाथचलिदूरी ८ दोहा कह्योआपयहकाकियोविपति
लियोदिदान तुमवैठहुवैकुण्ठमेहमअवकरहिपयान चौपाई असकहिनिकदह
कासुरकेरे गवनेनाथविनीतधनेरे ९ दानवकहँलपिवचनउचारे सकुनियुवा
कहँआपयधारे २ देषिपरहुतनमेअमच्छाये कैधौवहुतदूरितेआये ३ खनमा
रिडतनेवारिअमलेहू बहुअमकाहितनकहदेहू ४ होइजोहमोसुनिविलायका
तौकरिरुपाअसुरकुखनायक ५ कहहुसकलनिजआवनदेव हमइसहायक
गहिंमतिसेतू ई बलवानहुजनपायसहाई सिद्धिकरहिंकारजसुयदाई ७ सुक
वाच यहिविधिप्रभुकीमुनिमृदुवानी सुधासमानकानसुयदानी ८ दोहा दानव
तुरतेसुपितकैहरिकोदियोसुनाय हरकोवरनिजकृतकरमजेहिहितआयो
धाय चौपाई माधवसुनिदानवकेवेना बोखेवचनविहसिखलअँनो ९ भगवान
उवाच यहिविधिजेहिं कामनुमारे तामेसुनियेवचनहमारो २ इमनहिं संभु
चनसतिमाने अवैसदाअसखयाने ३ जवनेदखसायकहपाई तवनेभोषि

सावगिरिराई ४ असेमभूतराजकीवानी तुमसुजानकसलियसतिमानी ५ सं
करवचनमाहवलवारो जोसतिहोइविस्वासतुम्हारो ईतौअपनेसिरमहधा
रिहाथा करहुपरिध्यादानवचाथा ७ लागतताततातकरटाथ्यो तवसंकर
सतिवचनविचास्यो ८ दोहा जुपैतपतकरनहिलगैतवरिकोपमहानठाडहु
तेहिजलेकहूअहिलुवावधान चौपाई असेमधुरवचनप्रभुकेरो सु
निदानवगुनिउचितघनेरो १ भूलिगईसधिसठनिजहाथा धास्योतुरतम
आपनेमाथा २ धरतहाथतेहिसिरफदिगयेऊ मरिअसुरेसगिरतमहि
भयऊ ३ देखिदेवतहअसुरविनासा जयजयकीन्हैसवहिअकासा ४ पुनि
वहुभातिसराइनलागे प्रभुहिप्रनामकियेमुदपागे ५ पितरदेवगंधरवनपा
ती वरषनलगेसुमनवहुभाती ई यहिविधिउल्लसइलाहा बोलेहरसोह
रिमुदटाटी ७ यहयापीनिजपापहितेरे गवनकियोजमराजहिनेरे ८ दो
हा सहजहुजनकोजोकरतजगमहअतिअपकार सोउकल्याननपावतोपु
निकाहहुतुम्हार १ यहिविधिसिबकोनासिदुषविदाकीनभगवानगेगिरी
सकेलासकोउमासहितहरषान २ हरिकोयहसिबदुषदलनगा बैसुनेजो
कोइ सोछुटेसंसारतैसचुभीतिनहिहोइ ३ ८८ इतिश्रीमहराजाधिराज
श्रीमहाराजश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराज
सिंधजदेवकृतेश्रीमत्भागवते उत्तरार्धेआनंदअष्टाविंशोअथासीततमस्त
रंगः ८८ ॥ ॥ श्रीसुकउवाच दोहा महाराजयककालसेसरस्वतीकेती
र करतरहेमवविधिसहितजुरीमुनिनकीभीर चौपाई होतभयोतिनकोसंदे
हकहेपरसपरमित्येनकेह १ विधिहरिहरयेवडेसदाही अहैअधिककोती
नहुमाही २ यहजाननहितसकलमुनी सा भृगुहिपठावतभयैमही सा ३ अ
थमविरंचिसभासोजाई वंद्योअनेजिहनाई ४ तवविरंचिकीन्ह्यो
अतिरोसू पुनिसुतजानिगन्योनहिदोसू ५ तवभृगुगवनकियोकैलासा रहे
उमाजुतजहदिगवासा ई निजआताकहलषिनिपुरारी उदेसिखनकहमुजो
पसारी ७ भृगुकहमिलनजोगनहिमेरे वेदविरुद्धकर्महैतेरे ८ दोहा सुनिमहस
कैअरुनडिगलीन्ह्योसूलविसास थावतभेभृगुहननकोकरिकै कोप
कराल चौपाई तवगौरीयदपरिसमुझायो मृदुलवचनकहिकोपमिटायो १
पुनिभृगुगवनकियोवैकुंठा जहंकमलापनिबुद्धिअकुंठा २ रसासेजसोवतसु
पाकारी असेभृगुमुनिलख्योमुरारी ३ कीन्ह्योउरमहचरनप्रहारा तवहरिउठि
मृगुमुनिहिनिहारा ४ उतरिसेजतेजुतनिजवामा सिरसोमुनिकहंकीनप्रना
मा ५ पुनिबोलेमाधवसुषकाई वैठोमुनियहिसेजसुहाई ई सोपरकरिकैकृपा

महार्द्रसनरियोनाथइतआई ७ आगमजान्येनाहितिहारो छमाकरह
 पराथहमारो ८ दोहा अनिसैकोमलचरनतवअतिकठोरहियमोर दरद
 निहैहैसहीयहदुषहोतनथोर चौपाई असकहिविप्रचरननिजहाया मी
 जनलागेत्रिभुवननाथा १ पुनिबोले प्रभुमंजुलवानी सुनहुविनैमेरीमुनि
 ज्ञानी २ लोकलोकपनजुतगुदभरू मोहिपदजलतेपावनकरहू ३ लक्ष्मी
 जोगभयोमैआजू कृपापायतुम्हरीदुजरज ४ तवपदहतगतअधममा
 छाती वसीआजुतेश्रीदिनराती ५ सुकउवाच अससुनिअदभुतवचननाथ
 के जेदीननकर्तासनाथके ई गदगदगरभृगुभरिदुगनीरा चल्योमोनल
 हिमादगंभीरा ७ मुनिनजइमहसोफिरिआयो तीनहुदेवचरितसोगायो
 ८ दोहा सुनिभृगुमुनिकेवचनसवअतिसेआनंदपायु विसमितभहरिचरि
 तमहसकासकलविहाय ९ कृष्णहिसवतेअधिकगुनितिनकेचरनसरोज
 भजननगेअतिप्रीतिकरिसिगरेमुनिप्रतिरोज चौपाई हरिकेभजेसांति
 होइजाती हरिकेभजेअभैसवभाती १ हरिकेभजेधर्मसवपूर हरिकेभजे
 पसवदूर २ हरिकेभजेहोतहैज्ञाना हरिकेभजेविरागमहाना ३ हरिकेभजे
 विभोसवपावै हरिकेभजेसुजसजगछावै ४ हरिकेभजेभक्तिउरहोती ह
 रिकेभजेबुद्धिनिहिकोती ५ हरिकेभजेहोतभवपारा हरिकेभजेमिलतसु
 षसारा ई हरिकेभजेनरकनहिजावै हरिकेभजेनपुनिभवआवै ७ हरिके
 भजेवभेगतियनती हरिकेभजेसंतमेगनती ८ दोहा हरिकेभजेअनंदहै
 हरिकेभजेनंदहै हरिकेभजेनफंदहै हरिकेभजेनमंद चौपाई जेसवजगनिजस
 महियहरेसांतअकिंचनसज्जनकरे १ आहैं परमगतिश्रीजदुराई ससकहौ
 यहभुजाउठाई २ अहैसंतोगुनमयप्रभुपारै इष्टदेवजेहिविप्रवदारे ३ तिन
 कोभजहिछाडिसवआसा जिनकेउरवखुदिविलासा ४ आकृतिताकीतीनप्र
 कारा राससअसुरहुसुरहुअपारा ५ सतरजतमविगुनितप्रभुगाया विविधि
 भातिदुनसवउपजाया ६ पंचभुकेमिखिवेकोसाधन अहैसंतोगुनकरिअकरा
 धन ७ सुकउवाच यहिविधिसरस्वतीतटवासी भाषिभाषिमुनिपरमहुला
 सी ८ दोहा सवनजसंकामे दिकैकृष्णचरनचितलाय प्रेमपयोनिधिपूरिहिय
 निवसेहरिपुरजायसूतउवाच सवैयाश्रीसुकआननइंदुतेकृष्णकथासुधा
 धारकढीमनहरी पापिनतापिनजीवसतापिनमोनिधिकीविधितारनवारी जो
 श्रुतिअंजुलितेवहुवारकरैंजनपानसुप्रीतिपसारी ताकहंश्रीरघुराजकरैंजदुरा
 जविसेपिबिकुंठविहारी सोरठा अवसुनियेकुरुनाथ परमविजैप्रद्युम्नकी ह
 न्योआपनेहाय वज्रनाभअसुरेसकहैं चौपाई रह्योअसुरयेकअतिवलधामा

वज्रनाभ असजाकोनामा १ सोसठमेरु सिपरमहजाई कियोमहातप अतिम
नसाई २ तापरवैप्रसन्नकरतारा आयनिकट असवचनउचारा ३ मागुमागु
वरदानवराई कियोकठिनतपयहथलआई ४ माग्यौवज्रनाभवरमारी दे
वनतेप्रभुमीचुहमारी ५ होइकहुनहि कौनिहुकाला जीतहुंमैसवसुरनउता
लाई नाथवज्रपुरमोहिरचिदेह प्रविसिनसकैकवहुकोउकेहू ७ विनामो
रअनुसासनपाई पवनहुसकैकवहुनहिआई ८ दोहा सकलरत्नमै होयपुरसवस
पदासमेत भेदिसकैनहि सुरअसुर असकरुख्यानिकेत ९ चौपाई
येवमस्तुकहिकैकरतारा वहरिआपनेभवनसिधारा १ वज्रनाभलहिअ
सवरदाना भयोजगतमहअतिवलवाना २ विसकरमाकृतवज्रनगरम
ह वज्रनाभभटवस्योसेनसह ३ रहेदैत्यतेहितीनकरोरा बलीमथावीअति
वरजोरा ४ रहेअवधरुतसरवा भरिमहावलकेनिजगरवा ५ तेभटवा
ज्रनगरचहुंवोरा वसतरहेरचिभौनकरोरा ई यहिविधिवज्रनाभवलवा
ना पायविरेचिमहावरदाना ७ चह्यौउपद्रवकरनजगतमे दियोनकोउज
धजगतभमतमे ८ दोहा तवइंद्रहिजीतनचल्योकरनत्रिलोकीराज गमना
कियोअमरावतीलैदानवीसमाज १ चौपाई कह्योइंद्रसोजायसुरारी अव
च्छाअसभईहमारी १ हमहिकरहित्रिभुवनकोराजू तमवहुकालकियोसु
राजू २ तातेकोडिदेहअमरावति रहियोकैममदासमहामति ३ मनिहोजो
साधारननाही तोहमजीतिलेवतुमकाही ४ जावलहोयजुदतोदेह नातोभजहु
कोडियहिगेह ५ वज्रनाभकीसुनिअसवानी जुदकियेजीतवनहिजानी ई म
चत्रहस्यतिकेसंगकरिके बोल्योवासवअतिभयभरिके ७ जेकस्यपहैपिता
हमारे अवैकरतहैजग्यउदारे ८ दोहा कैहैजग्यसमाजजवतवकरिविमला
विचार जानियरीजोकळुचितसोकरिहैतेहिवार २ चौपाई दानवइंद्रवचना
अससुनिके कस्यपनिकटगयौसुषगुनिके १ निजअभिलाषइंद्रकीवानीव
रनिगयौपितुसो २ भिमानी ३ सुनिकेस्यपनिकटगयौसुषगुनिके ४ अवैहोतिहैजा
ग्यहमारी ३ जवयहमषतेनिरप्रितकैहै तवतुमसोविचारियुनिकैहै ४ अवैव
जप्रकहंतुमजाहू वसहुपुत्रतहसहितवळाहू ५ सुनिअसकस्यपकेरनि
देसा वज्रनगरगवन्तोअसुरेसा ई वासवनहअतिमनहिदेराना कियोहारि
कैतुरतययाना ७ अंतरहितकैहरिदिगआई वज्रनाभकीकथासुनाई ८ दोहा
तवहरिवालविहसिके सुनासीरसुनिलेहु दुरिकरहिंगेआसुहीहमतुम्हारस
देह ३ कैहैपितुसुदेवकीअसमेधजवजाग तवदानवकोदलहिगेकरियाय
वडभाग चौपाई असकहिइंद्रविदाप्रभुकरिके जनकजग्यविरख्योसुषभरिके १

तामयमेसुनीसबहुआये नृत्तकगायकबहुदरसाये २ भद्रनामनटदूतहंआया
 नाचिसुनिनवहुभातिरिभयौ ३ कैप्रसन्नमुनिकहवरदेने
 भ्रिचैने ४ जाकेसनमुषकरहुतमासा सोप्रसन्नपुजबहिममआसा ५ गति
 गमनहिनहिजहंसुरहुसुरारी ६
 वहिसुनीसा गवनकियेनिजधाममहीसा ७

हंस तिनकोआसुवोलायकैअसोकियाप्रसंस १
 तहसरसिनमहकरहुविलास १ वज्रनामकीजोयककंणा

३ करिउपायतकिदिगजाई दिहेहुकृष्णसुतकथासुनाई

५ जवप्रदुम्नमहवहचनुरागे
 ६ तवेद्वारावतिआसुहिनाई
 ७ हरिसुतदेससुवाकोसंगा करवायेहुतुमहंसअभंगा ८ दोहा

१ वज्रनामकोमारनहारे
 २ तेहिपुरप्रविसिसकैनहिकोई
 ३ मभसासनसिरपरितुमहसा यहूयायकरिकरुअरिध्वंसा

५ वज्रनगरकहेकियेपमो
 ६ अतिरमनीयतडागसोहावन विखसहिंवि

७ कनकवायिकाजहोसोहाही बनीवाटिकाथलथलसो
 ८ दोहा मंजुमनोहरनादकरिवसेहंसतहंजाई वज्रनामअतहपुरहिसर
 ९ सिनरहेलोभाई १ चौपाई सुनतमनोहरसुरतिनकेरो भूयअनूपरूपतिनहेरो
 १ वज्रनामहंसनठिगजाई दियोमनोहरवचनसुनाई २

गमिहं बोलहुसदामनोहरस्वरकहं ३ रहहसदाइतआवतजाता
 होविष्याता ४ वज्रनामकेवचनमानिके ५

जकरनकेहेद करिलीहेपरिचयमतिसेदूई मानुषसमबोखनतेलागे
 रिनमहंअतिअनुरागे

दोहा हसीयकअतिसयचतुरिनामसुचिसुधीजासु
 मित्रताप्रकासु २ चौपाई येकेसगरहनदोउखागी श्रीतिरीतिकेरसमेयागी १

कसमैसुचिसुधीसयानी प्रभावतीसोबोलीवानी २
 सकलगुनजुतसीसअगरा ३ ततिमैकलुकहनचहुतिहा

हतिहौ ४ त्रैसोरूपमस्योच्चतिजोवनविनविलासवीततहैकनछन ५ जोजोहैसो
 वहरिनत्रैहै सरितनारसोपुनिनदेवैहै ई भोगजोगतुमभईसयानी पैकोउवा
 नमित्योक्खविषानी ७ त्रैसीउमिरिमित्योवरनाही तातेदुषनहिऔरजनाही ८
 दोहा करनस्वयंवरकहतैतवपितुअतिमतिवान सुरअसुरनकेसुतनमहैपै
 होपैनसमान ३ चौपाई कहंअहैइतकस्मकुमार नामजासुप्रद्युम्नउदारा १॥
 जोकरूपसरिसासुनुप्यारी मेनिभुवनमहैकहुनतिहारी २ परमविमलकुलहै
 जदुकेरो जेहिपरससतवेदधनेरो ३ तामेकस्मलियोऔतारा ताकैहैप्रद्युम्न
 कुमारा ४ जासुसरिसविमुवननहिसरा सकलगुननतेवहहैपूरा ५ देवनमहै
 देवसमाना दानवमेदानवपरधाना ईमानुषमेअतिमानुषसोई धरमात्मति
 हिसमनहिकोई ७ जेतनीमायाहैजगमाही असनहिकोउजोजानतनाही ८
 दोहा विभुवनकेसववसुकोअविअविसवसार धगटायोयहजगतमेहरि
 प्रद्युम्नकुमार १ कविनकोहिससीसीलसीमुषमेछविसीसीसुधासीढरैमृदु
 वानी भौहकसीधनुसीविलसी गतिमेनसीकेहरिकीगतिमानी कामफसी
 सीफलेसुसक्यानियसीजगमेसवभातिसयानी नैसुकनैनकीसैनलवेदिवि
 देवनदारहोवीदेमान १ तेजमेसूरजसेजगमेसुगभीरतासिंधुसीसीलकी
 भाई यावकसेहैप्रकासमेपूरकमासीकमासवकोसुषदाई विक्रममेतौविवि
 क्रमकेसमसहै अतिक्रमतानहिपाई मारहीकस्मकुमारभयोतौकहालगि
 जायवडापनोगाई २ सोरठा तरेभागिवसातकस्मकुवरजोपेमिलिहितोसति
 मानहिवात पूजिहितुवननकामना १ दोहा सषीसुविसुषीकेवचनचंद्रमुषीसु
 निकान प्रभावतीअसिकहतिमेआनंदवरनसमान १ चौपाई महसुस्योकानन
 वहवारानारदअरुपितुवचनउचारा १ अचुतलियअवनीअवतारा मनुजसरि
 सवहुकरहिविहारा २ निजआयुधदेसनकुलजारा होइनकसअसनासुकुमा
 रा ३ पितुकुलतेपतिकुलवडवारा असवेदनसतिकियौउचारा ४ तातेहैसाषिसु
 नहुहुमारा जोकीन्हैपावरविमलविचारा ५ होइकतममकस्मकुमारा सोउपा
 यकरुलगनवारा ई सुनौमहहरिसुतअवतारा कियसंवरसगरसंधारा ७
 विक्रमताकोसतिअपारा ताहिसरिसनहिऔरउदारा ८ दोहा जवतेअवननमे
 परेसुंदरवचनतुम्हार तवतेमेनप्रद्युम्नमेलारग्योसषीहमार चौपाई पैनहिसा
 षीदेवातउपाई जामहरिसुतमोहिमिलिजाई १ मैदासीहौसषीलिहारी अवपु
 जवहुअभिलाषहमारी २ तरेपायनपरहुंसयानी स्मावेइतसुतसारिगपानी
 ३ जोइतकस्मकुवरकोलेहै तौफलपानदानकोपेहै ४ प्रभावतीकीसुनिमृदु
 वानी हसीकहनलगीहरवानी ५ तरेहितमेदूतिहुकहौ करिउपायहरिसुतहि

मिलेहैं ईवैठेहैं हरिसुततुवयासा क्वश्रुतिहिसवविधिममआसा ७ अवन
हिकरुसंकासुकुमारी सुरतकियेरहुगिराहमारी ८ दोहा असकहिकेहंस
तहोवज्रनाभदिगजाय करिवंदनवैठतभईदानवउरसुषलाय चौपाई ते
असुरेसकह्योअसिवानी सुंदरिहमसोकहहुवषानी ९ विभुवनमहतुमवि
चरतरहह कहैकौतुकदेख्योसोकहहु २ तवहसीहसिगिराउचारी कौतुक
यहमोहिपस्योनिहारी ३ नटनिरयोमैयकद्रगमाहीं जाकेसमविभुवना
कोउनाही ४ जोकवहुकोउकियनप्रकासा सोनटनाटककरततमासा ५ अ
हैकामरूपीनटसोई मोहूतहैजोहूतहैजोई ई सिवविरंचिवासवदरवार और
हुभू भूपतिनअधारे ७ जहोतेमासाकरतोजाई तहैतुरततेहिंलेनरिभाई ८ ॥
सुरपुरनरपुरनागपुर कौतुककरतविचित्र नटनितविचरतरहतहमा
हिसवतेहिंमित्र चौपाई सुनिहंसीकेवचनसुरारी लखकिआसुअसगिराउ
री १ कौतुकसोनटकेरमहाना चारनगोसेकियेवषाना २ तवनेदेषनतासुतमा
सा मेरिमनवादीअतिआसा ३ लखहंसीताहिलेवाई तुरततमासादेदवषाई ॥
४ तवसुचिसुषीकह्योमुसकाई गनुग्राहकतुमदानवराई ५ काननसुनत
वरोनामा नटअहैंआसुहियहिधामा ई मेतेहिलेहैंअवसिलेवाई कौतुकर
हैंतुमहेलषाई ७ तवदानवबोलेहरषाई करिउपायतेल्याबलेवाई ८ दोहा
तवहंसीचलिकेतुरतसवहंसनलेसाथ सुरपतिसोप्रनातकहिगईजहांजडुना
थ चौपाई हरिसोकहिगैसकलहेवाला तवप्रदुम्नहिकह्योकृपाला ९ गक
हैवेगिवज्रपुरमाहीं आहहूतहोप्रभावतिकाहीं २ तवहरषितजडुनदनन
नेचलोतहोकरिपितुपदवंदन ३ आपभयोसवनटकोनायक सावहिकियोवि
दूषकलायक ४ गदकोपारियासुतहंकीन्ह्यो औरहुनरतकवहुसंगलीन्ह्यो ॥
५ वारवधुनकोनटीवनाई भद्रहुनटकोसंगलेवाई ई मायाभैरविकामगजाना
जौनउडनवारोअसमाना ७ तापरसवकोलियोवढाई चलोवज्रपुरसुतजडु
ई ८ दोहा रह्योवज्रपुरवाहिरेसीपानारमहान तहंपहुंओप्रधुमभटधरिनट
भेषसुजान चौपाई दानवसकलसुन्योअसकाना आयेनटकौतुकीमहाना ९ ति
नहिवालायकियोसतकारा लागिगईदानवदरवारा २ औरहुनरेखालवहुनारी ॥
देषनकोनटकौतुकमारी ३ तवजेदानवरहेप्रधाना नटनवोलिअसवचनवषा
ना ४ जोआवैतुमकोगुनषासा सोकीजेअवआसुतमासा ५ येवमस्तुप्रधुमउवा
री रामायनलीलाविलारी ई आपभयेरघुनंदनरुषा गदकहलकिमनकियो
अनृषा ७ सावहिजनकसुताकरिलीन्ह्यो भइनामनटदसरथकीन्ह्यो ८ दोहा
औरहुसवजेनटरहऔरनटीखविषानि तेतेसोईरूपधरिलीलारचेमहानि २ ॥

चौपाई प्रथमहि प्रगटे दसरथराजा भादनभूतिन सहित समाजा १ विना पुत्रनि
नको दुषभयक तव सुमंत्र सौमित्राहिल्यक २ रोमपादभूपति पुनि प्रगटे गनिकन आ
मोपुनि निज निकटे ३ तिन सो कह रिषि अंगिहिल्याखु नौतुम मेरेवर सुषळा
वहु ४ वारवधूकानन महं जाई श्रीगिरिषिक हंतुर तुलोभाई ५ रोमपाद के निक
टहि आनी ६ तिन को लखि ७ दमा ८ ई तिन कहं सांता सुता विवाही तहंग
कन्यो दसरथ दुवळाही ९ सांता जुत मुनिकहं धार्यायो अस्मि धकीन्ह्यो सुष
ळायो १० पुत्र दुष्ट किय रघुकुलराज चारि पुत्र भेअमित प्रभाऊ ११ दोहा रामम
रत अरु लषन रिपु सुदन अरु सजिनानाम करीवाल लीला लखित अवधम गरके
धाम ३ चौपाई विस्वामित्र भूपदिग आये मषर रूखन हित विने सुनाये १ रामला
षन कहं मागि सुनीसा चले संग लेई त असीसा २ मारगम हमुनि अति सुषळाई ॥
रामलषन कहं कथा सुनाई ३ पुनि तारु कै हन्यो रघुनाथा पुनि मुनि आश्रम गेथ
नुहाथा ४ तहं मारी चहिराम उदायो हन्यो सुबाहु परम सुषळायो ५ पुनि विस्व
पुर गेरघुनाई मिले सुमतिकहं अतिहरषाई ६ रघुवर पद लहि गौतम नारी प्रगा
ट कियो संतकारहि भारी ७ जनकनगर गे पुनि दोउभाई सभामहि धनु भंज्यो जा
ई ८ दोहा सीय स्वयंवर दहत मोचारि उवंधु विवाह परसराम को मद हन्यो अवा
ध गये सउळाह ९ चौपाई राम लख लषिके कइ सो कू पुरजन का ह भयो दुषथाकू १ राम
सीय लखि मनवन गौने दसरथ गे सुवरपतिके भौने २ गंगा तट वसि मिले निषाई पुनि प्रया
ग गे जुत अहलाई ३ चित्रकूट गे अति सुषधामा वसे जान की लखि मन रामा ४ भरत सव
हन अवध हि आये करि पितकृति परम दुषळाये ५ चित्रकूट गे राम खेवामेले पादुकाग
ये निज धामे ६ अन सुदया आश्रम गे रामा ले पादुका वसे निज धामा ७ मिलि सरसंग
हि कपानिके न मिले अगस्ति हि सिष्य समेत् ८ दोहा पंचवटी महव सतमेकादि सुपलषा
नाक भरदूषन तिसिरादि वधिकियो विजे की धाक ९ चौपाई हन्यो मरी चहि पुनि रघुना
ई रावन हरी सीय कहं आई १ पुनि जटायु सेग संगर भयक ताहि सीय सुधि पितु गति
दयक २ पुनि कबंध कर कियो विनासा ३ सवरी कहं मिलि सहित हुलासा ३ कि
यो सुकठ हि संग निताई बहु खिवालि माख्यो रघुनाई ४ मारुत सुत हि सीय सुधि
हैत पठ्यो लकाधिपति निकैत ५ सो कू यो संत जो जन सागर सिय हिराम सुधि
दिय सुष आगर ६ वाग उजारि राख संनमारी आयो तहं लंका पुरजारी ७ सागर त
ट गवन रघुनाई सेतुर चैक पितरु गिरि लाई ८ दोहा सेन सहित सागर उतरि जा
यलंकर घुनाथ सकुल सदल रन धार करि हनत भये दसमाथ ९ चौपाई सीता ल
हि चदि पुहु पविमाने किये अवध पुर राम पयाने १ पुनि मोरघु पतिन पत्र भिषे कू
भये सुषा पुर प्रजा अनैक २ राम वारि च निरषिते हिं ठामा जकि सवरहे लहे सुषधा

मा ३ छद्मसुरतेहिकालहिकेरे वारवारवचननअसदेरे ४ हैसतिहैसतित्रैसहि
भयक यहनटअतिअचरजकुरिगुयक ५

वारवारसवनटनसराहै सवकेअतिसेवह्योवछाहै ६

चौपाई

ई १

वाजवजाउव तिनकोसतिमुधाकरथाउव ३
जसनटकोतुककरहिमहाना ४ वचनाभसुनिदानववानी
होसुषमानी ५ साषानगरजाहुतुमधाई ६
दतहुनटननिकदभूटआई वज्रपुरहिलैगयेसेवाई ७
सो चलेसंगमहआनंदरासी ८ दोहा ५
म तिननेवासहितदेतभानवअवाससुषधाम ३ चौपाई १५ ५
कवाना पठयकियोसतकारमहाना १ सभामदिवैठोअसुरसा
राजुनिवेसा २ महामहादानवनवोलाई अतिदीरघदरवारलगआई ३ नदनवो
लावनदूतपठायो तेनटसभाजायसिरनायो ४ मोहितमोलपिनटनसुरारी
योभूरिभूषनपटभारी ५ तहोभूषेवनचिकनदुरायी
यी ई सकलसमाजजवेजुरिआई तवदानवअसिगिरासुनाई ७ नटअवआ
पनाकरहुतमासा देवनकीसवकेमनआसा ८ दोहा
दियोलगायकनात पहिरियोसाकसुहावनीकोतुककियोविष्यात ९
सुहावनवाजवजावन सुधासरिसअवननसरप्यावन १०
यमृदगा नैसहिसाववीनवदुरगा २
सोपागे ३ नाचनेलगीनटीगतिधारी यकटकदानवरहेनिहारी ४
रागगांधार काननपरीअमीसी
नटीनेहिकाला ई लीलाकियंगंगाअवतारा ल्पयिभूपभगीरथधारा ५
मअसवचनवपाना औरतमासालषहसुजाना ८ दोहा रावनकृततरभागवननस
कूवरकीसाप सोहमदेतदेयाईहै तुमकोमहाप्रताप ५ चौपाई असकहिसरना
मजदुकाही रावनरूपवनायतहोही १
विलासा २ नलकूवरप्रदुग्गदगयक सोवुकमारविदूपकभयक ३
नजेहिबिधिरभै सोइलीलासवकियोसदमे ४ जेहिबिधिनलकूवरिदियसापा
सहीदसाननजेहिविधितापा ५ सोसवलीलाप्रगटदेपायो सकलेदानवनसनि

जनायो ई नाचहिगांवहिभाउवतावहि नकलदेवावहिवाजवजावहि १ मोहिगयेसव
 दानववीरा वहनलगेसवकेदगनीरा ८ दोहा वज्रनाभअतिमोदलहिवारहिवा
 रसराहि कह्योनअसनिरष्योकवहुं सुन्योनकाननमाहि ६ चौपाई असकहिभू
 षनवसनअमोला औरहुमनिगनपरमअतोला १ वैदूरजमनिकेवहुहारा ॥
 औरविमानविचित्रअपारा २ कामगरथअकासकैगामी गजअकासचारीवहु
 नामी ३ सीतलसुषदसरसअंगरागा वज्रनाभदीन्हैयासुषपागा ४ औरहुवहु
 तरतनपटभारी नटनदियेदानवदरवारी ५ दियोइनामअमिनसुषमानी वा
 ज्रनाभदानवकीरानी ई वारवारकरिकैसतकारा वज्रनाभवरवचनउचारा ७
 नटदीन्हैयाहमकोसुषभारी कवहुनहमअसनृतिनिहारी ८ दोहा जाहुसदनक
 हआजुअवकाल्हिआइयोफेर वसहुहमारनगरमहकरिकैप्रीतिधनेरि ९ चौ
 पाई असकहिनटनविदाकरिदीन्हैया आपहुगवनभवनकहैंकीन्हैया १ तह
 हेंसीसुविमुषीसुहाई प्रभावतीकेनिकटहिजाई २ कोलीवचनमेंदसुसकाई ॥
 मेद्वारिकापुरीमहजाई ३ लषियकांतमहकृष्णकुमारै तोरिप्रीतिकहिगईअ
 पारै ४ सोसुनिअतिआनंदितभयऊ मोहिनिदेसवेसअसदयऊ ५ आजुसा
 भकैहमउतअह प्रभावतीकहैंअतिसुपछैंहैं ई कंतमिलनकीकरहुतयारी
 धनिहैभार्यतोरासषियारी ७ मेरेवचनसजिउरराखै मृषाकवहुजदुकुलना
 हिभाषे ८ दोहा सषीसुविमुषीकेवचनप्रभावतीसुनिकान हरषीवरषीनैनज
 लरह्योनतनमहमान ८ चौपाई पुनिहंसीसो गिराउचारी आजुसजिसषिभा
 ईहमारी १ आजुनिसामहममगहमाहीं सेनकरहकछसेसेनाहीं २ तसतेजुत
 मेघानपियाये देषनवहोंमहांछविवारे ३ मिलतअकेलैमोहिभयलागी बोलि
 नअईलाजअतिजारी ४ हंसीकह्योसेनमेंकरिहों तुवकारजकरिअतिसुदम
 रिहों ५ तवहंसीकहलैसंगप्यारी मनिमेंडितवदिगईअदारी ईरवितजौनवि
 स्तकरमाकरकी मनुप्रगटीसुषमाआकरकी ७ तहांसाजुसवसुषदसजाईवै
 ठीकंतमिलनवितचाई ८ दोहा विदामागितानेतुरतहंसीवायुसमान कृष्णकुव
 रआननहितैआसुहिकियोपयान ९ चौपाई जायप्रदुम्ननिकटसोहंसी कहाप्रा
 भावतिप्रीतिप्रसंसी १ दनुजसुतादिगआसुहिआई अतिप्रसुदितकेगिरासुनाई
 २ यकछनधीरजधरहुकुमारी आवतहैंतुवअनिंदकारी ३ उतेकृष्णनंदनछविवा
 रोमालिनिकेमगमाहिनिहारे ४ प्रभावतीहितलैसुममाले जानरहीसजुतअ
 लिजालै ५ तवमधुकरकैकृष्णकुमारा मिलिप्रविस्योअलिअवल्लभभारा ई सुदि
 तमालमालिनलैजाई प्रभावतीकहंनजरकराई ७ तासुसमीपधत्यौसुमभाजना
 गुंजहिभंगपरमसुषसाजन ८ दोहा यतनेमेआवतभईसोभसमेसुषदानि जातभ

१०
११ धारिरूपलघुकिरह्योतिहिनाटकप्रवीन ११ इतनेहो

विचैदगहिसाषिहाय बोलीबहुकवत्रैहसुतजडुनाथ
सरसीलागि होतीहालडुसालेअतिदुषपागि २०००
गवारि विरहजालजारतिअंगमलयवयारि ३
हेत अवसषिवोगिमिलनकोकछुकुनेत ४ जदपिस
हेहोत तदपिआजुमेहिदाहुतकियोउदोत ५
लेसेज यकरविप्रगटेप्राचीतीषनतेज ई असदुषयस्योनकवहसजनमोहि
वेगिमिलावैपियकोदयानतोहि ७ अवनसुन्योनहिदेप्योतासुसकृप
लगेअवहातेअंगअनूप ८ धिगधिगहैधिगहैसपिनारिसुभाव
योरेहिहोतउछाव ९ हेसजनीसतिमानैमेरीवात विन
पुरजात १० नहिसोहानघरचाहेर नहिपरिवार कुलियाअतिछलकी
न्हैछलीकुमार ११ मदनभुजंगमकाद्योंमेहिसाषिहाय चढिआयोविषकैसे
जिहैहाय १२ आलीअवअचरजयहलेहिनिहारि चंद्रकिरिनतेप्रगटीआजु
मारि १३ सुनतरहीमलयाजिलसीतलहातमेरेअंगअंगपावकरतउदोत १४
लागीउरमेआलीमदनदमारि प्यायपियाअधरास्त्रितदे हिनेवार १५ सजनी
जसजसरजनीआवतजाति तसतसउरहिधीरतामोरिपराति १६
लसवकैगेदृगनदेसात येतेहपरवहकपटीनहिदरसात १७ दोहा
यहचरीसुनुरीअरीसयानि असउचरीपीरीपरीविरहभरीसुरभानि सौपा
ई प्रभावतीताटकहितेतवहंसीकोसुनिपसौसुषदरव १
मारी प्रगटवचिंतहिपरतनिहारी २ तातेप्रगटतहोअवहंसीदेहोसुषयाको
दुषध्वंसी ३ असकहिप्रगट्योछलकुमार मनहकोदिससिप्रभायसारा ४ रहे
प्रकासअवासहिछाई देषतवनैवरनिनहिजाई ५ प्रभावतीसांतवकहहंसी
लपुपतिनिजगतप्रसंसी ई उठीचंद्रमुखिचौकितुरते लथोक्तविलसतअ
नते ७ उरहिबळ्योआनंदअपारा पर्यपायजिमिपारावारा ८ दोहा कवहुलथोआ
सरूपनहिप्रभावतीनिजनेन मदनभयोमाधवसुवनकोवरनैमतिअन कवि
नेसुकहीतिरछोहैचितैपुनिघुघुटकोपटवोटहिकीन्ही मंदहिमंदमुखेसुसकृ
यनवा यनिजेनवलासिरलीन्ही श्रीरघुराजप्रमोददराजमनेमनआपनेकतहि
चीन्ही बोलनकोकियोकेतौविचारपेलाजनिगोडीनवालनदीन्ही १ दोहा सुवत
नपुलकावलिवलितगहिपारीकोहाय संदमंदवोस्योवचनदेतमोदरतिनाया

कवित तेरोपायसासनमेहारिकातेआयौधायकरिकैउपायकेतीआयइतहंगा
 यौ तेरोचंदवदनविलोकिकेअसोकद्वैकैलहिमुद्योकमैनिहालअतिसेमयौ॥
 रघुराजमोहिलषिवालतिनकाहेवैनअमलकमलसनवायनेनकौलयो प्रथ
 मसुधाकेकुंडमोहिअनुवायप्यारीअवविषवेसिबीजमेरेउरकोवयो१ कोटिस
 सीसीप्रभामुषकीनहिनेरेखिपायेछिपैगीकहोरी प्रीतिकीरीतिकरेतजिभीति
 अरीअनरीतियोंकाहेगहोरी जोरिकरैमैनिहारिकहौविनतीयहमारिसुनैतौ॥
 सहीरी मोहिलगाजहियेमहं प्यारीनतोममजीवनरैहेनहोरी २ सोरठा रचिग
 धर्वविवाह करैअनुग्रहमोहिपर अवहेकालउछाह प्यारीप्रीतिनिवाहिये१
 चौपाई असकहिकैमनिषभहिमाही पावककोप्रगटायतहांही१ सुमनहो
 मतहकिपोकुमारा पानिग्रहनकेमंत्रउचारा २ कंकनकलितकमलकरताको
 गहिरतिकतपरममुदछको ३ पावककोपरदक्षिनदीन्ह्यो यहिविधिनामुया
 हतहंकीन्ह्यो ४ पुनिहंसीसौकह्योकुमारा वैठहुजाइसषातुमद्वारा ५ काहकोन
 हिआवनदेह हमदुनहुनरक्षहुकरिनेह ई हंसीजाइहारमहवैठी मानहुसुषसमु
 द्रमहं पैठी ७ तवअतिमोदितद्वैरतिनाथा मंदमंदगाहि सुंदरिहोथा ८ दोहा सेज
 हिपैवेठाइतेहिं कियअधरामृतपान जिमिअरविंदमरंदमेरहैमिलिंदलोभा
 न१ सवैया षोडमनोजविथारसमोदरहदोऊ सेजमेसोइसचारी सेदकेबुंद
 नचंदनसेअरविंदसेआननसोहतभारी श्रीरघुराजसुवासविलासअवासक
 रेचहुपासपसारी मनोहिमंतमेहमलतालपटीहेतमालहिमेकनधारी २ दोहा
 करतप्रभावतिसंगमहबहु विधिरासविलास पूषनप्रभुप्राचीदिसापूरनकि
 योप्रकास१ चौपाई जानिभोरजदुनाथकुमाग प्रभावती सोवचनउचारा१ डेर
 हिगवनहिजोकहुप्यारी फिरिअहेतुवनिकटसिधारी २ प्रभावतीअतिसेदुषछ
 ई जसतसकैतेहिंदयोविदाई ३ जायदिवसभरिरहिनिजडेरा आयोफिरि
 सोमल हिवेरा ४ यहिविधितहुजुनदननदन वस्योप्रभावतिअनअनदन ५ वज्र
 नाभकेनितैनिवासा आयकरैनटनटीतमासा ई यहिविधिगयौकालककुचीती
 दानवकरीनटनपरप्रीती ७ यतनेमेकस्पकैजागा भईसमापतसहितविभा
 गा ८ दोहा वज्रनाभ यहजानिकैसिगरिसचिवबोझाय जीतनकोसवसुरनकी
 मंत्रकियोमनलाय २ सचिवविचारिअसादअवाई कियोमंत्रअतिसेचितचा
 ई १ पायसमेनहिकरहुजवाईकालिकेप्रयुक्तिहोचिदाई २ हंसहारिकहिनितउ
 डिजावै हरिसोनितकीषवरिजनवै ३ तैसहिअमरावतिकहंजाई देहिइइसोष
 वरिजनाई ३ वज्रनाभयहचरितनजानो मथौकालवसअतिवेलवानो ४ प्रभा
 वतकिसंगहिमाही करैरेनभरिसैनतहांही ५ रतिपतिरहैदेवसनिजडैरे देषन

१५१७ अंतरहिततहरतिपतिरहही सदाहंसतेहिरसनकरही ७ दोहा
विद्यविलाससुहासनितरतिपतिकरहिं सलील प्रीतिरि १७४ ७ १७५
उसील १ प्रभावतीप्रद्युम्नकेलषिलाषिविपुलविलास १७५ ७ १७६
पूजहिनिहिमनआस २ चौपाई वज्रनाभकोभातसुनाभा १७६ ७ १७७
आभा १ चंद्रवतीगुनवतीसोइजी जिनकीसुरललनाकविपूजी २
भावतिभवनै सहजहिंसांभदोज्जकियगवने प्रभावतीप्रद्युम्नहिकाही १७७ ७ १७८
ध्यायेकसेजहीमाही ४ तवविसंमयभरिबुभनलागी १७८ ७ १७९
रागी ५ प्रभावतीकहवातवनावति भगिनिमोहिविद्यायकआवति ६
होनाहिदिगआनो प्रगटैकवहनयहतुनजानो ७ दानवदेवविवसअनुग
जोइआवेसोइकरै सोहागू ७ दोहा सोमदेवकुमारयकनामप्रद्युम्नहिआसु
ताहिबोखिनिजअनमप्रहरी निजआसु ३ चौपाई तवगुनवतीचंद्रवतिबोली ॥
अपनेउरकीआसयबोली १ हमहूकोतुमदेहुदेबाई १७९ ७ १८०
ई २ प्रभावतीनवरतिपतिकाही दियोदेबाईभ गिनिकहेताही ३ निरपतमो
हिगईतहंदोज्ज कहहि कि असवरलख्यानकोऊ ४ दोऊप्रभावतिसौपुनिभाषी
रतिपतिकहं निजपतिअभिलाषी ५ हमहूकहंहेभगिनिमोहाई यहीकुवे
कहदेहुमिलाई ६ तवसोकह्योकाह्नि तुमअयो तवमोवचनससं सुनिलयो ७
असकहिभगिनिनकरीविदाई प्रभावतीपुनिअतिसुपछाई ७ दोहा कसौक
तसोवचनअसममभगिनिसुषदेह तवअधरामृतपियनकोतेऊ कियेसनेह
४ चौपाई तवप्रद्युम्नकसौमुसकाई हमउपाइसोदेतवताई १ वलीअहंगदका
काहमारै सावभातमोहिपानपिआरे २ तिनदोहंनतिनदोहंनकेरो हावंसमाग
मवचितनिवेरो ३ लैअहोमैकाल्हिदुहनको होइआहतुवभगिनिनवनको ४
असकहिभोरहिसिविरसिधास्यो गदअरुसांवहिवचनउचासो ५
सुरेसनिवेसू करहुतहोअववासहमेसू ६
नकोखेगयोउडाई ७ राओजाइप्रभावतिअ
दोहा प्रभावतीतवकहतिमैदोहंन ७
इ ५ चौपाई असकहिगदअरुसांवकुमारै
नवतिसांवगदेचंद्रावति भोग ८
रा रंगेसरसरतिरंगेभीरा ९
धारे ४ केसववासवअवदुवा
रेअसुरनकहमारी जा १८०

नृजातदानवभयसनि १ अंसोकरतविचारतहाहो रमत असुरदुहितनसेगमा
 ही ८ दोहा आयौमास असादतहैधेरिसुधनचहरान प्रभावतीसोतहैलग्यो।
 करनप्रद्युम्नवधान ई सवैया आननतेरेसमानससीअवनाहिदेधातमहा
 सुषदाई तेरिअकेसनकेसरिसैविचवारिदमाहरहोहैदुराई तेरिअमोतिन
 हारहि सीजलधाररहीहैधरामहछाई ज्योतूलसैममअकमेप्यारीलसेधनमे
 चपलासोसुहाई १ दोहा सुंदरिरदअवलीप्रियाजेसीतुवदरसाति तैसेवा।
 रिदवीचमेवकअवलीविलसाति १ वृडेसरनसरोजसवअवनहिकतहंदेधात
 वाज्योजद्यपिअतिसलिलविनसरोजनसोहात ८ सवैया मारुतकेवसअ
 मरमेचहुवोरतेधाईमिलैधनकोरे सोरकरैअतिघोरपरैतिनकेविचमवकचंद
 निहारे श्रीरघुराजमनावनमेमदभारतउज्ज्वलंदंतनिवारै मत्तमतगकेकोपम
 हाउमेनुदकरैमधवाकेप्रचारे १ दोहा तीनवरनकोधनुषयहसोहतसुधरिअ
 कासमानहतेरेनेनकीकियोकटाक्षप्रकास २ कवित नदतनिरषिनवधननम
 ठोरठोरपुछपसराइसोरकैकैमतवारैहैं मंडितकरतकुलिकाननमहलहैंको
 नाचतमयूरचह्वोरछविधारैहै भाषैरघुराजसुबीसंगलैमयूरिनकोविहरेहा
 रितनिनमद्विमुदवारैहैं प्यारीअहंपूरेवैरीविस्वमेवियोगिनकेतैसहीसजोगि
 नकेसवि सुषकारहै १ वारिकेधारन छै निकसैअतिसीतलमंदसुगंधसुषारी
 हेलिनकोसुषहेतसहीहठिहारकहैरतिस्वेदकोप्यारी श्रीरघुराजनयासमदू
 सरोदविपरैजगमिसुषकारी पावसकालमैपौनविनापरिपूरनप्रीतिनहोती
 हमारी ४ दोहा सोरनकोअतिमुदितलविभयेमानतेध्वंस मानसरोवरवास
 केलोभीउडिगेहस १ सारससहितकराकुलो निरविपुलनिजलपूरचातिकते
 गवनतमेवहुदूर २ सेषसेजमैसैनकियनारायनयहिकालअ
 मलाकमलाकरतमैसेवनकलारसाल ३ मंजुलवेजुलफूलिरेहितिमिकेतकी।
 काननमेछविछावै सोहैकंदवकंदवहरेखतिकालहरेतरुसोभिलिभावै वारिभ
 रविलतेविषकेधरवाहरेवरीरुधमेचद्विजावै तेपुनिकैपुहुमीमेपरैतहैंभौरनभी
 रतेजाननपावै १ सोहिरहीअरीभूमिहरीदिगहरेतहोहियमोदवढावै बीचहि
 बीचहिवीरवधूदिनकीअवलीअतिसैछविछावै श्रीरघुराजविचारिकहैजया
 माअसमेरेहियेमहभावै चूनरीवेदिनईदुखहीउमहीमहीमेधमिलैमनुजा
 वै दोहा प्यारीयहनममलषेकोतुककरतसमीर मेधनमेधलरावताकारि।
 कैवेगगभीर सवैया धेरिचहुकिततेधनघोरधराऔधराधरमेजलदारै
 फूटिगयेसरऔसरिसेतसवैथलपूरितवारिकीधारै चातककेसुषयेका
 हूवैदपस्योनहिश्रीरघुराजचारै ज्योसुकियाकेविलोचनमेपरपूरुषके।

सौरठा दादुरधुनिवहुवारठोरठोरसोहतिभली मनहुवेदकोसोर सिध
सवेया

आवत १

वारछिपात १

नयह

तक

फिलीतुवमुषवेद ४

ताकोवुधज्जतमेसुनमानो १ बुधसुतपुकरवामहरांजा

जा २ आधुआदिकहुभेसुततिनके सुवननहुषभूपतिभेजिनके ३ सुरपतिराजो

विभुवनसुजसपूरिजिजलीन्हो ४ पुनिजेहिचसमाहसुनुप्यारी ५

जेहिचसहिमहविभुवनवाला मोपितुत्रेगदिकसेकपाला

तासुवसकी

ममजनककोजोनिभुवनकेनाथ

पाई यहिविधिवरनतपावसकाही विहरतप्रभावतीगेहमाही

केमासा छायोसरदप्रकासअकासा २

सुरसरगा ३ गयोवज्जनाभकतदाही विभुवनविजयचह्योमनमाही ४

स्पपतवबोले वज्जनामतुमहोउनभोले ५ तुमनइइयदपावनलायक

धिकअहेसुरनायक ईकस्पवचनअसुरनहिमाना

७ भौनआयनिजसेनवालाई कियवासवपरकोपिचदाई ८ दोहा वासवयहसुधि

पायकैहंसनतुरतवोलाय कहिसेदेसद्गरवतीदीन्हेतुरतपढाय ३

आयहरिसोअसमाधि वासवअवअसमनअभिलाषे १

वारा वज्जनाभकोकरहिसुंधारा २ वा

ययाना ३ तवहंसनतेहरिहसिकहेऊ जाइपेदुम्नपोसकहिदयक ४

हनेतुरतै जवलोकरैसुरननहिअतै ५ यहिविधिसासनहरिकोपाये

जपुरआये ईहरिसासनहरिसुनहिसुनाये तवप्रदुम्नतिनसोअसगाये ७

वर्तहिनारिहमारी करैजुइनहियहीविचारी ८ दोहा

सनयहदीन होतजन्महीहोयगेसुतकि सोरवलपीन ४ चौपाई सख्खासख्त
वजाननवारे कैहेंतीनहु सुतछविबारे १ असकहिकीन्हेंसपयानि प्रदुम्भारि
कहेंसुषमाने २ प्रभावतीकेभयोकुमारा हंसकेतुजेहिनामउदारा ३ चंद्रावतीच
द्रुपभजायो गुनवतिगुनवंतहिप्रगटायो ४ जन्महोतहीमेवलवाने सख्खा
सख्तसहितसयानि ५ विचरनलगेमहलमहसिगरे सायुधसुंदरअतिहेनिड
रे ई ग्रहरसकजेरहेतहाही तेनिरषेतिनपुत्रनकाही ७ अतिसभीतकेकरि
अतुराई वज्रनाभकेनिकटहिजाई ८ दोहा जोरि करनअतिकय ततनदिय
असवचनसुनायतीनपुरुषअतदुःख ९ ५०५ वाय ५ चौपाई हमतिन
कोनहिजानहिनाथा तेवरअसुधलीन्हैहाथा १ अहंकहोंकेकोनपराये भीतर
मौनकोनविधिआये २ पवनहुंनहिकरिसकौपयाना हमयहिविधिकियरसा
विधाना ३ वज्रनाभसुनिरक्षकवानी महाकोपकीन्हैयोअभिमाना ४ बोल्योसि
गरेभटनबोलाई जाहसवेअंतहपुरजाई ५ तीनचारआयेग्रहमाहा तिनकोधा
रिल्यावहुममपाही दानववज्रनाभकीवानी सुनिगवनेअतिसैअभिमाना ७ चो
रिलियेअंतहपुरजाई चहुदिसितेवहुवाजवजाई ८ दोहा कहतभयेअैसेवचा
नकरिकेसोरकगेर धरहु धरहु धावहुतुरतवचिनजाहिअवचार १ चौपाई सु
निगरजनिदानवदलकेरी जानिचहुंकेतलीन्हैयोधेरी १ प्रभावतीगुनवतिचंद्रा
वति रुदनकरनलागी सभीतअति २ प्रभावतीप्रद्युम्नबोलाई जोरिपानिपगम
सिरनाई ३ रुदनकरतवोलीअसवैना अवतोवचवकठिनवलअैना ४ हमरेसेग
तुमहूंकहप्यारे असुरमारिडरिहैवलवारे ५ ततेतुमसैपानिकपाना करहुद्वारि
केतुरतपयाना ६ सुतअनुरुद्धैरुकुमिनिमाते देषहुजाइ सहितकुसलाते ७
जोहमकेसहजीवतरेहैं तौफिरिकंतनुहैमिलिजैहैं ८ दोहा गदसावहुकोस
गलैअपनेजीवनहेत भागहुकोनिहु भेषधरिगवनहुतुरतनिकेत २ चौपाई दुर
वासमाहिगिराउवारी कैहैविधवानाहिकुमारी १ तिनकेवचनमोहिविस्वासा
तासुसरवदारषहुंआसा २ असकहिभो ३ ५०६ वाय ६ चौपाई दियप्रदुम्भारि
रहिगहाई ३ सोप्रनामकरिलियमसुकाई बोल्योवचनपरमसुषदाई ४ मतिमै
आनसिउरमहप्यारी सुनेगिरायहसनिहमारी ५ काकरिहैदगववलवाना होइहि
सकलभौतिकल्याना ६ पिताककाजैअहैतिहारे अहैंतेसरहतेहमारे ७ नेकहुजो
दुषतोहिनहोवैतौभुजडंडमाररिपुषेवि ८ दोहा रुसकमलपदकीरुपामोपरय
हिविधिजानु त्रिभुवनमेअसकोउनहीजितैजोमोहिंवलवान १ चौपाई वज्रनाभ
कीकेतिकवाता पैसंदेहयहउरनसमाता १ पितापितृअनिरषिवधुधारा पाछेहो
इदुषितजियतारा २ तौदुषदूनहोइपुनिमोको यहितेप्रथमजनावहुतोंको ३ प्रा

भावनीपुनिमंदहिमंदा बोलीसुनहुकृष्णकेनंदा ४ रसहुजियअपनोसवभौती
मतेहैममसीतलछाती ५

यावचनसुनिजहुपतिनंदा लहैपौतहौउरपरमअनंदा ७ प्रभाव
दोऊ निजनिजपगिनदियेअसिसोऊ ८ दोहा

मनिदेस तुमरसहुनिजनिजजननिसायुधरहियहिदेस २ चौपाई
वचनउचारा हमहिप्रथमजुधकरवअपारा १

वननहिउचितविचार २ विहंसिकहोतवगदयलवाना
पयाना ३ होहमारवालकतुमदोऊ यहअनुचितकहिहैसवकोऊ ४

महलषहुतमासा आजुकरहुद्वानवदलनासा ५ नव
निहुजनसिलिकरहिलराई ६ पञ्चग

आई ७ जुधहितजातीनिहुजनजैहै नौदानवआसुहिइतअहै
वधकरितुरतसैजैहै धरिनारि नातेमैअसकहतहौअपनेमनहिविचारि २

ई गदकाकापच्छिमकेद्वारा परेजुइतहकरहिअपारा १
सावधानतहकरहिलराई २ मेप्रविसतहौदानवदलमे

पलमे ३ गदसावहुसंमतकरिदीन्हौ निजनिजद्वारहिकहंगहिलीन्हौ
कलसुतसमरसयाना ४

रो महावलीककुमिनीइलारो ५ म १ का १ गा ४ गु ५ स
भायो ७ रच्योसहससिरकोयकनागा तेहिसारथिकीन्हौसुषपागा ८ दोहा

निकसतनिरषिनेवासतेदानवकृष्णकुमार ५ ५
र ३ कंदवामन असकहिअसुरवरिवंद गहिसखपरमप्रचंड

यसिहनादअपार १ नवकृष्ण नक
रछायोदिगंतनसोर २

ल धायेविसिषविकराल ३ सुषतजतज्वालाभाल मुनुमहाकालहुकाल
षट्पिअपार रहिल्लाइयलनमभार ४

यकयेकसरनंअनूप दसंदसकडेतिनरूप ५ दलदलतदानवकेर
घनेर सूखेऊसानकछार जिमिकरतआसुहिछार ६ तहैअसुरकोऊभागिअसु

रेसपैदुषपागि असकियेदीनपुकार वहचौरअतिवलवार ७ कियअसुरदलस
घार मविगयोहाहाकार अवकरहुनाथउपाय जेहिभातिवहवधिजाय ८

वज्रनाभदानववचनसुनिअतिसैकरिकेपि बोलीसुनाभैभातकोसासनदियोसबो
पि १ चौपाई वेगिवुलावहुसैनहमारी करहुसमरकीतुरततयारी १ सुनिसुनाभअसु
रेसमहाना बोलेदानवदलवलवाना २ दैसवलीजेतीनकरो ३ १ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

जोरा ३ स्पंदनतरलतुरंगमंतंगा महारथीअतिरथीअभंगा ४ परसुपरिधकर
 वालकराला भुगदरमूसलभिंडहुपाला ५ औरहुआयुधतीषननाना धारिअसुर
 चदिचदिनिजजाना ६ आयेवज्जनाभकेद्वारे सुरनसमरमेसदनवारे ७ वज्रा
 नाभलपिसैनअपारा रथचदि संगरकरनसिधारा ८ दोहा वज्जनाभरनमहा
 गयोहरिसुतपत्तोदेधाय सवेदानवनकहतमो धरौनअववचिजोय २ चौपाई
 सुनिस्वामीकवचनकठोरा धायेदानवतीनकेरारा १ वेत्तोहरिपुत्रहिचहुवोरा मार
 नलागेसस्त्रकठोरा २ तीरनतोपितुरेतहिताको जिमितोयदततितरनिप्रभाको॥
 ३ तहेअभुतविक्रमीकुमारा छाडीधनुषधनुतसरधारा ४ छुरछुरघनालीकना
 राचा कठेवानवहुवदनपिसाचा ५ छायरहेदानवदलमाही असनहिकोउजेहि
 तनसरनाही ६ कहूफिरहिविनसुंडवितुंडा कहूउडहिंसुंडनकेमुंडा ७ एकसर
 लगिदसविसतनफूटे येकहिसाथअसुरमरिजूटे ८ दोहा उठतगिरतपुनि
 पुनिअमतनदत्तवदतभजिजात सहिनसकतदानवप्रबलकृष्णकुवरसरघातचौ
 पाई अंतरिक्षतैकृष्णकुमारा छोडतवारवारसरधारा १ असुमानजिमिउदित
 अकासा किरिनछायजगकरतप्रकासा २ तैसहिकहतधनुषसरधारा लविन
 परतगोविंदकुमारा ३ तीनकरोरदैसरनमाही किभिआकुंभसरिसदरसाही
 ४ किचादानवीदलयेकवार परमदुषितकैहाहाकारा ५ आनितनदीवहनतहेसा
 गी प्रगटीजोगिनततिअनुरागी ६ काककंकअरुगृहअपारा रुधिरपा नपला
 करहिअहारा ७ धावतभूतपिसाचवेताला गावतनाचतदैताला ८ दोहा लो
 थिनसोपुहुमीपटीकटीसैनतहैआसु घटीहैकमहभदनकीघटीविजयकोआसु
 ३ कुंदतोमार भोअनलकृष्णकुमार दलवनदहततेहिवारकोउसक्योनहिसमुहा
 य सवचलेदैसपराय १ गदसांवकेदिगजाय लागेकरनरनचाय गदगहिगदागु
 रुवान कियसमरमदूमहान २ फोत्तोमतंगनमाथ भंजो रथनवहुगाथ येकला
 रअसुरहजार कीन्हैप्रहारअपार ३ तिनकोसहतरनमाहि गदधावतोभैनाहि क
 हुंदुरददतैउचारि वधकरततासुप्रचारि ४ गजदंतलेदोउहाथ फोरतअसुरगना
 माथ गदलषतदानवजूह भागतकरतअतिकूह ५ तेहिमहाकालकराल दानव
 गुनेतेहिंका ल उतसांववीरप्रचारि दानवनयेसरभारि ६ कियअंगभंगअनंतकै
 दियेकेतनअंतजेसांवकेसनमुष्ण गेसुभटदानवमुष्ण ७ तेगयिजमपुरवीरता
 जिसमरमहिसरीर पुनिरुक्मिनीकोनंद वरस्योविसिषकेरुद ८ कैगोतहांअं
 धियार पुनिमचौहाहाकार यहवज्जनामविलोकि दौरतभयोअतिसोकि ९ ते
 हिंसंगसुनाभसुरारि धावतभयोधनुधारिप्रदुस्त्रपेटोउवीर मारेअनंतचतीरा
 १० तिनकेसरनसवकादि हरिसुतदियोसरयादि लखवेतमासाहेत नभरहेनाका

निकेत ११ गदसांवविरथहिजानि वासवउरैदुषआनि ।
न मेजोतुरतहरषान १२ गदचढ्योगंजपरजाय सांवहुरअसुषपाय ।
वाहनदोय दियअसुरगरवनपोय १३ पुनिप्रवरऔरजयत ।
मतुरेत प्रद्युम्नकरनसहाय आयिसमरमहधाय १४
तजियोनअवसरचंद जवहुमकहै गेटेरि तवछौडियो सरफेरि १५ ।
तनतियजाय दानवनआवैधाय गदसांवहुंजुधकाहि ।
१६ देहा नारिन धरषनजगतमे सुनिये प्रवरजयत होतमरनहै तेक दिनताते
जाहुतुरत १ छंद सुनीहरिके सुतकीवरवानि गयेदोउवीर महासुषमानि च ।
देहाउअनतजेवहुवान लियेवहु दानवकेहरिधान १ सुवज्जनामसुनाभप्रवी
रवसीसवदानवहूरनधीर ।
यार २ कहवचिहैनाहिरुसकुमार कियेअपकारहमारअपार रहेअवलोक
पिकेइतचौर नजानेहुकालवसेवलमोर ३ सुनेअसंदानवकीतहवानि कह्यो
१२ २१ सु । पडोतुवसैनहिमइअकेल ।
१३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
दियोहरिके सुतपेसरतोपि ।
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
तहाहरिको सुतमायप्रधान ।
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
तुरतहिनासिदियोअधियार सवैअरिमायभईजरिहार ।
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
रवरनमेनिजकोटिनरुप १ रहेजेतनेअसुरसप्रवीर ।
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
सवै कावुक भरोभयमानिमनेअसलेषि
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
देहा येकप्रद्युम्नसो समरमहवचतरहेनहिसोय कोटिनप्रगदप्रदुम्नभेअ
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
छंद लयीदेवराजौहरीपुत्रमाया भयोचकतेठीकयकोन ।
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
नेनमायावलीवज्रनामा देयायोसोअपनीकोटिआभा १ कुमारोत
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
इलेदानवेज्जालमालानिछाया तहावारुनीकोकियोदानवो
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
जलेधारधाईसवैजुददेसा २ तहावायवीकोपसासोकुमारा उडेसेधमाजो
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
नस्योवासुकोवेगसग्याममाही रज्योवज्रमायाप्रदुम्नोतहोही तव
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
चारेसमाया कटीजोगिनीभूतिनीभीमकाया ।
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
तुरतैदह्योजोगिनीऔषवीसा महोदैसगंधर्वमायापसारी ।
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
५१ नवैअपसरागानगंधर्वकर्ते महामाधुरैसोरकैमोदभते तहोम्यान
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
नस्योआसुगंधर्वकोनात्यसारा ई सु ।
११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०
३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०
७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९०
९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
नदिसकीनी सवदेवतैकोमहाभीतदीनी रचीसंगिमायातहारुसमनंद मर

मोहनीकौकियोनत्रमंदा १ रवीसर्पमायातहोदैत्यराया महाश्वरैसर्पसंया।
तच्छाया गोविंदोतनैगादुरीकोपसास्यो कदेवैतैवैश्वर्याभसुडास्यो ८ दोहासाया
वलीविचारिकेप्रदुम्नहिअसुरेस हननलम्योदिव्यास्वतहंकरिकेकोपअसेस १
छंदत्रोटक वरुनास्वहिबेगिचलायदियो पदिमंत्रहिंकोयकवानलियो हरिको
सुतआवतदेधितहो। तुरतैधनदास्वचलायमहा १ कियवारनवारुनअस्वहि
को तवदैत्यलियोयकसस्वहिको जमराजहिमंत्रहिकोपदिके हनिदीनप्रदा
म्नहिकोवदिके २ तववासवअस्वकुमारलियो हनिजाम्यसुअस्वहिरोकिदयो
तवलैविधिअस्वसुररिह्नयो अववाचतनाअसवैनभन्यो ३ तहंकस्मकुमार
हृष्यस्मस्तिरलियचित्तविचारिनऔरभिरे दोउसायकजायअकासलेर समता
लहितेतहंआसुजरे ४ तवदानवपासुपतास्वलियो सबलोकनकोअतिभीति।
कियोचहुंवारहहारवछायरह्यो सुरसिद्धस्वस्तिसेबेदकह्यो ५ लषिपासुप
तास्वप्रकासमहा पितुकोलियअस्वकुमारतहो उतसंकरअस्वचल्यौरवके ६
तस्वसुतअस्वचल्योअवके ६ सुरमानिमहापरलेमनमे भजिगेतजिअवरताछ
नमे लहियेअस्वअस्वप्रकासवडा छिपिगोसिवअस्वछनोनअडो ७ दसदानवजा
रनलागतभो असुरेससम्नातहुभागतभो भटहंसुवभागिचलेभभरे रनमेजुधहो
तनहोसभरे ८ दोहा जेभागेतवनिगयुरुके भयतेछार तवनिजपितुकेअस्वको
कियकुमारसंहार १ छंदगीतिका तहंवज्जनाभसुनामदानवनिरषिअस्वसंधार
को धावतभयेदोउधनुषधरिवधकरनकस्मकुमारको औरहुसवेदानवबलीसा
रिकेगहेहथियारको यकवारसोअपारकेकैकियेविपुलप्रहारको १ तहंकस्मना
दनबलनिकंदनरोकिस्पर्दनव्योममे हनिपुरप्रवेडनअसुरमुडनकियोबंडनजो
समे चहुंवोरतेसरधारधावतिधधकिपावकज्वालसी केतेजरेकेतेसरेकेतेभरेभ
यआलसी २ कोडंडतहंमंडलाकारहिदामिनीसोदमकतो वरषाचहुंकितविसिषा
कीटकोरघनसोधर्मकतो उतवज्जनाभसुनामदोउकरिसिंहनादअपारको हवति
मनहिंकर्षतधनुषवर्षतसरनिकीधारको ३ निनकेअंगनतेहिछनसरनरनमहेरज
यकरिपोरहै चहुंवोरसायकधारभोरतचलतकस्मकिसोरहै नहिलपियरतप्रा
युनवपुनहिरथहुसारथितेहिछनै सरपुंजसचुनगंजचहुंकितकदतभरभरतेहि
रने ४ कहुंलीकसोकदिजातदृगनरेधातकस्मकुमारहै कहुंठोरठोरहिंदोरिदोरि
करोरिकरतसेधारहै सुरसिद्धरिषिगंधर्वसर्वविलोकिविक्रममारको बहुविधिस
राहतविजयचाहतभारिसुमननिधारको ५ दानवनजियकीहरनहारीनिसाभै
कारीभई धरितेगकंधकबंधधावतसारुधरुमुषधुनिठई सबकहैहिंजदुबंसीना
हीयहकालवपुधरिआइगा भागहुसवैअवलरवजवितनसकलदलयहपाइगा ६

कोऊभ्रमंत आर्तपुकार्तपुकारतैरुह्योहाहाकारसिगरेदानवीदलमेतहो

तिहिमयावनी प्राचीदिसामहंप्रगटभैयूषनप्रभायरपावनी
 केवैभागदानवदलनहै अरुसवैहस्मकुमारसरसाधारकियअसुरनमहै
 रगाचारिदेडनिसिजानि संध्याकालविचारिके प्रवरजयंतहिआनि
 केसबकुवैर १ देहा जोतुमअरुकोसमरधरीद्वैकलोवीर
 तनभगगाकेतीर चौपाई प्रवरजयंतकह्योअसवानी
 नी १ हमकरिहै संगरयहिकाला वधविसेषिदानवनविसाला २ त
 योअक्रासा

विकियपितुकोध्याना ४ इतजयंतअरुप्रवरप्रवीरा मारनखगेदानवनतीरा ५
 येकसतहै सतत्रैसतवाना येकसहस्वद्वैसहसमहाना ६
 लमे कियोनासअसुरनवहुपलमे ७ तवप्रगदायकालसीअ
 थायेप्रवरजयंतहिवोरा
 नाभदानवइतैअरुसुनाभरनधीर उतैजयंतसुरेससुतसवासुप्रवरप्रवीर २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

तनकाटै दोक दोहनके तन सरपाटै २ दोक वहु विधिरथन धवावै नुरि नुरि ये
 रिबिलगद्धै जावै ३ दोक के धनुष मंडलाकार दोक मंर कोप के मारा ४ दोक मंडा
 विक्रमी महाने दोक छौं डैवान समाने ५ दोक दोहन के धनुष मजे दोक
 दुहन वाजिन गति गजे ६ दोक दुहन पर सल्ल चलाये दोक दुहन के काटि गि
 राये ७ दोक दुहन मारि सखाये दोक दोहन किय मुरखित रोषे ८ दोहा यतने
 मे अस्तान करि प्रात कर्म निरधारि आयो कस्म कुमार तह दान वजुद विचारि
 ३ चौपाई दन नख गैया साय करि सयागी मनु दान वदल लागी आगी १ इतना
 मे परका सपे सारी पूरुव प्रग दत भये तमारी २ जानि वज्जना भिव धकाला
 गरुड चढेत हं कस्म कपाला ३ जहं अका सम हवा सव ठ एक्क जडु पति तहांतुर
 तहि गएक् ४ लषन लगेत हं परेत मासा पांच जे न्य को सौर प्रकासा ५ लषि जडु
 पतिक हं स सुषारी आय काम सो गिरा उचारी ६ पिता रावरे के इत आये वा
 सवनिकट वरे सुष छाये ७ संप सौर यह जडु पतिकी न्हैयो कुवर ताहि तुमका
 सनहि चीन्ह्यो ८ दोहा जानि पिता आनदन तहं दरसन करन विचरि तुरत हि
 उडि अका समे गयो कुमार सिधारि ४ चौपाई निरषि पिता कह कियो प्रनामा
 सुतहि विलोकिक ह्यो श्री धामा १ अवलौ तुम वेलं वक सकी न्हैयो दान वख्य का
 रि जयन हिली न्ह्यो २ चढहु गरुड परजहु कुमार करहु इत दान वसंधारा ३ प्र
 भुको सासन धरि निज सीसा चढ्यो गरुड पर सुत जगदीसा ४ तुरत हि वज्जना भदि
 ग आयो जोर सौर करि गदा चलायो ५ दान वके वर गदा प्रहार लगत भयो जस कुलि
 स प्रहार ६ गिल्यो भूमि मे मुरखि सुगरी निकसी रुधिर धार मुख भारी ७ उठ्यो सभा
 रि फेरि वलवाना लख्यो कुवर कर करन वधाना ८ दोहा जगत सदाहन जोग हौ हे ममा
 रि पुवलवान मोहि मुरछाकारक समर निभुवन महे नहि आन ५ चौपाई ये अवस
 हहु प्रहार हमारा परेरहु दन हि भजहु कुमार १ अस कहिकी न्हैयो सौर कठोरा मा
 नहु घहरि उठे धन धारा २ वहु कंटक घटन जुत जोई हन्यो गदा प्रदुम्न हि सोई ३
 वज्जना भकी जार पवारी लागी गदा खटाट हि भारी ४ अनित वमत विकल हरि
 नदन गिल्यो भूमि परजहु कुल वदन ५ निरषि पुत्र मोहित जडु राई दियो जोर कर
 सख जाई ६ सुनत प्रद्युम्न संख धुनि भारी डक्या तुरंत सरीर सझारी ७ छौडन च
 हीवान रन गाढो सन्मुख वज्जना भल खिगाढो ८ तव जडु नदन चक पठायो तुरत
 प्रद्युम्न निकट सो आयो दोहा उडि अका समे आसुही गह्यो आयने हाथ छौडत म
 यो तुरंत तकि वज्जना भको माय ६ चौपाई भयो सुदरसन के प्रकासा मानहु कोटि
 मान कर भासा १ लग्यो तुरंत वज्जना भल जाई वज्जना भसिर दियो गिराई २ तव सुना
 भल विच धुनि नास धावत भो प्रदुम्न पर आसु ३ तेहि प्रदुम्न पर जात विलोकी लि

योताहिगदवीचहिरोकी ४

पूलागतगदकरगदाप्रहारा कहीअसुरउरआनितधारा ई कहीप
महानी मरिमहिगिसौअसुरअभिमानी १ सतपचासजेदानववाचे
येतैअतिभयराचे ८ दोहा श्रीप्रद्युम्नगदसावभटक १४
देवअवरषडेपायेपरमहुलास चौपाई

हुंदमिनकोवहुसोरा १ नचहितहोअपसराकरोरा दवनकेदिलकीद्रुतचोरा ५

निरषिवज्जनाभहिवधघोरा ३

उतरिअवनिआयेतेहिहोरा

मिनीकिसोरा पूवासववचनकह्योसुषवोरा

जेहिलषिभोप्रसन्नमनमोरा १ तैसहिगदवाहुनकोजोरा

८ दोहा फेरिचक्रधरवज्जधरगवनवज्जपुरकीनवा

चौपाई १५

१ प्रद्युम्नहिसावहिगदकाही

भागचारिचारिहुभटकाही वाटिदियोहरिकरि सुषमाही ३ चारिकोटदानवकेगामो

४ चारिभागतहपुरकोकरिके

के पूहंसकेवुआदिकसुतकाही करिदीन्ह्योअभिषेकतहोही ई हरिवासवही

न्योवरदाना अमरहोहसिगरेवखवाना १ रुकैनगतिहिहोलाकतिहार

जिसदोयहभारी ८ दोहा तवसिगरेसुतमुदितकेभूषनवसनमनीन रथतुरंग

मातंगवहुहरिवासवकहदीन १० १२

ककालतहवसनकोसासनदियोसुनाय ११ चौपाई तवसिगरेभटकियेप्रनामो

गवनकियेसवनिजनिजधामा १ असकहिहरिअतिआनंदलाये चढिषगपति

द्वारावतिआये २ अरुअैरावतचढिअमरसो गवनकियोअमरावतिदेसा ३

सुनिप्रद्युम्नविजयपुरवासी होतभयेअतिआनंदरासी ४ नहिप्रद्युम्नकेसमवस

वाना अैसोकियोठीकअनुमाना ५

नभाना ई अंबलोनृपतिनपुत्रनकेरी मेरुनिकदहैरा जेवनेरी १ क

दआदिक कछुदिनवसतरहे अहलादिक ८ दोहा रुकुमिनिनंदनकीविजयसुने

जोकोउचितलोड पुत्रपौत्रसवसेपदाताहिदेहिजुंदरा १२ १४

संतुष्टसदोही वसतरह्योद्वारावतिमाही १ एकसमेताकेसुतभयऊ धरनिछुवत

तुरतेमरिगयऊ २ मृतकवाललेविषदुषारी राजद्वारगवन्पोजुतनारी ३ तहोही

लकवसुधामहधरिके लगेविलापकरनदुषभरिके ४ लागोकहनपुकारिपुका

री सुनहुसवैजनगिराहमारी ५ नामहनवैरिनपापिनचूडो पिपेमादसागरमहवू

[illegible]

केहि विधि रस नह मकरहि सासन देहु प्रवीन १ चे
 मसोका पूछहु कुरु राई १ हम तो छत्र भेष मरि धारे नट समजीवत वसे अगार
 हुआय विप्र सुत काही मीचन गीच जाय जा निनाही १ हमन हिजे हैं संगति हारे जदुव
 सिन लै जाव उदारे ४ प्रदुम्न हि अरु आरज रामे लैन जोइयेतुम वोहि धामे
 रच होमन मेतुम जाको लै जे वोअपने संगताको ईच हवाल के वेत्र हम हाने ५
 रन कर कवहन जाने १ तव अर्जुन कछु संकि त के के वारवार माधव मुष जे के ६

चौपाई तहां जाय मेजन करि वीरा येहि रिकवच आचमन सुनीरा १

२ धनुगाडी वहितुरत चढाई छोड़न ल

अवनै ते अका सखाराजा आथ दिवो वान दरजा

५५

३ छोड़िवाल को मरन भोरे १

१ १ तव वालक जायो डुज नारी भूमि गिरत सोप स्यो निहारी २ दोहा पुनि विला

जग १ लै गोलै गो पुत्र समला गीकहन पुकारि ४

३ आयो जदुपति सभामभारा १

२ १ दैष हुय हसूक ताहमारी २ वचन निपु सुक के सति जानी

१ ५ जो प्रदुम्न अनिरुध हथीरा श्रीवलभ द्वारज दुवीरा ४

राषे रहै कि पारथकेर ५

ई गिनती वीरन मेन हिया की बलक वीरे समवडी दगा की १ रेमिष्या के वोखन हारा

नुगाडी वको वारवार धिकार ५ चौपाई हसो दै वजे मुन गन हेमाही १ तिन को चाहत ल्या
 चन काही १ वति तोरि कुमति प्रगटाती मोहि जाहि छाती जरि जाती २ सुनत विप्रवा

३ प्रदोष सख साची वरमंत्रा

उडिच लोख तंत्रा ४ गोजमरा जअन वलवारो तहन विप्रवाल कनि निहारे

तहोन दुज सुत दैष तभयऊ ई १

३५५

प्रवीरा वायु लोक पुनिगेर नधीरा १ वरुन लोक पुनि लोक कुवेरा
 नकेरा २ दोहा अतलहु वितलहु सुतलति मिओर तलातल वीर महातलो सुग

१ ५ १ चौपाई इन सुत सो जोइन महाजाई पेन कतहु डगपरे

दपाई १ तव सुधिकरि प्रन पांडु कुमार डषी द्वारिके वदुरि सिधारा २ नगरवाहिरे
 वितावनाई जल चह्यो अर्जुन दुषछाई ३ जदुव सीस वयह सुधि पाई प्रयुग्ना दिकह
 सेठ ठाई ४ आयहु जसो वालक निधोयो तन तनिज विकम सवधोयो ५ जेअ सति

नविचारतवाही तिनकीयहीदसाजगमाही ई सुनिअर्जुनकहैजरतमुरारी गा
येआपुअतिआसुसिधारी ७ लियोचितातिलाहिजवारी सुधासरिसमुषगिराज
चारी ८ अवनहिजरहअनल अरिधाखक हमदेषायदेहैदुजवालक ९ कैहे
कीरतिविमलतिहारी गैहैजाहिमनुजगुनिप्यारी १० दोहा असअर्जुनसोकहिह
रीदारुकसूतवोलाथ त्यावहुअथमेरुतुरतदियोनिदेसमुनाथ ७ त्यायोदारुकतुर
तरथजेहिरविसरिसप्रकास अर्जुनकोकरिसारथीचढिगरमानिवास ८ चौपाई का
ह्योपार्थतेतवजदुराई पछिमदिसिचलुरथहिधवाई १ मुनिपारथकेसबकेबो
ना वाजिनवागगह्योभरिचैना २ हरिकहेनेकुपीठछुइदेह अतिदिठनिजआस
नकरिलेहू ३ पारथपीठछुयोवाजिनकी मचीभनककिकिनिराजिनकी ४ लूकस
रिसकहिगोहरिजाना कोइकेइगमेनाहिदेधाना ५ छापरह्योतहैघरघरसारा
मानहुयहरिरहेघनघोरा ई सिधुतीरजवगेजदुराई तवअर्जुनकहसकाआई।
७ हरिकहकछुसंदेहनकीजे वारिधिमधिवाजिनकरिदीजे ८ दोहा तवअर्जुनकछु
पीठछुइकचीकरिहैवाग हूकीदैसागरविचैडाह्योवेलमनलाग २ चौपाई सागर
जलमहछुसतुरंगा परसतपगकहिगयेअभंगा १ यहिविधिसातसमुद्रना
डोंके तदपितुरंगनेकनुहियाके २ सातहुदीपनमहजदुराई आकतसमकहिगेसु
बछाई ३ जहजहजदुनदनरथजातो तहैतहैसोरहिमात्रसुनति ४ सकैदेपिनाह
दीपनिवासी चकितपरेदेवनकेआसी ५ रहेजेगिरिसातहुदीपनमे तिनकोना
चिगयेयकछिनमे ई निरष्योलोकालोकपहारा धुवसुमेरतेऊचअधारा ७ अ
तिरतंगसविअर्जुनबी रा कैसकितकियवाजिनधीरा ८ दोहा तवहरियारथसो
कह्योलेचलुचपलचढाय यहियहारवहिवारमेरविप्रकासनहिजाय ३ चौपाई
अर्जुनऊचवागकछुकीन्ही तवहितुरंगपवनगतिखीन्ही १ तुरतहिलोकालोकहि
अंगा विनवेलंवचढिगयेतुरंगा २ तहांमहातममहाभयावन सुरासुरहुजहसा
कहिनजावन ३ अर्जुननिरषिराकितहसंदन कह्योजोरिकरुहेजदुनहन ४ अवा
तोआगूअतिअधियारा गवनजोगनहिपरैनिहारा ५ हरिकहेसीधेरहुतुरंगा
प्रविसमारगमिखीअभंगा ई पारथवाजिनदियोदसारा सनमुषचलेमहाअधिया
रा ७ निरषिमहातमसिरभिभकारी लौढिभगेतुरंगजवधारी ८ दोहा तवहरिक
हताजनह नौवाजिनवागउठाउ डारिदेहतममहतुरंगमनमहसंकनलाउ ४ चौपाई
पारथतुरतहिफेरितुरंगन ताजनहन्योजोरिकरअंगन १ कसालगतचपलासमा
चमकेवाजीउडिअकासमहभूमके २ परेकूदिनेहैअतिअधियारा करदससमतम
गाढअपारा ३ गडिगेतहैचारिहूतुरंगा उठतउठायनहितिनअंगा ४ आरुमारुताज
नहरिकहेऊ अर्जुनतुरतकसाहनिदयऊ ५ वाजिनताजनहन्योत्रिवारा पैतुरंगनहि

म१ निजकर अर्जुन आदिकर पापिन नृपनन साइ धर्मचला यो धरनि मै धर्म राज सुव
 छाइ २ इति सिद्धि श्री महाराजा धिराज श्री महाराज वांधव सविस्वनाथ सिंह जूदे
 हात्मज सिद्धि श्री महाराजा श्री राजा वहुदुर श्री कृष्णचंद्र कृपा पात्राधिकारि रघु
 राज सिंह जूदे वहुदुर श्री कृष्णचंद्र पुनि धोय कोनन वतित तम स्तरंगः ८८ ॥ ३ ॥
 दोहा अवसुनिये कुरु पतिकथा श्री वसुदेव कुमार लेज दुवंसिन संग मेकी न्है
 वारि विहार १ चौपाई येक समे हारावति माहीं राम कृष्ण केव सतत हाहीं १ मैसा
 मुद्र जात्रा तहिकाला तव परजालहि मोद विसाला २ गये कृष्ण पिंडार के सिंगरे मं
 जनदान किये मति अंगरे ३ तहें वसुदेव हि आहुकराजे और हनुमन के डिसमा
 जे ४ पुत्र पवन नमि वन मविन सुदर सखा अरु लैवा जे निन ५ निज रानी अरु सब जडु
 नारी हरि वल्ले सै गगये सिधारी ई तहें लाषन गनिका गन गवने गायक नरतक
 तजित जिवने ७ जव सागर तट गे जुदु राई जुरी समाज महा सुषदाई ८ दोहा अ
 थम हिरेवतिके कमल कर गहि वल्लवान विहरन हित प्रविसे उर अधिकरि कंद
 रीपाना २ चौपाई पुनि सारह सहस्र विधानी अरु सत अरु आठौ पद रानी १ लै
 संग प्रविसे जल जडु नाथा पुनि सब जडु प्रविसे तिय साथा २ तव जडु नंदन गिरा
 सुनाई हिलत कोकन हिकै रैल राई ३ हरि प्रताप ते सागर नीरा भयो सुषदन हिरा
 ह्यो गंभीरा ४ सीतल सुषद सुगंध समीरा वहत भयो तेहि कून अति धीरा ५ वार
 वधू सजि सकल सिंगारन जल मह प्रवि सत भई हजारन ई तहें मनि जटित कन
 कल धुतरनी ल्याये दूत परम मुद भरनी ७ मकर विहंगम गुण सुषवहु सोई नारि
 पर सपरतिन आरोहै ८ दोहा तहें लोचन जेहि सुख लोचन मधुर सुरकाय गान कर
 नलागी ललित वारवधू हरषाय १ चौपाई गंधर्वन आवाहन कीन्हैयो अरु हरि
 सकहि सासन दीन्हैयो १ २ तहां अपसर कोटिन आई २ १ स्वर्ग लोक ते अति क
 विछाई १ २ तहें किन्नर गंधर्व हुनाना आयै लै लै वाज विधाना ३ तिन अपसरना
 कह्यो भगवाना जादव सब हैह महि समाना ४ ततियेक येक जडु वरपाही सत सत
 करह विहार हाहीं ५ तेहरि सासन धरि धरि सीसा सब सुंदरी मुदित अवनी सा
 ई जडु वंसिन के संग अपारा लगी करन वहु भांति विहारा ७ गावहिना चहि वाज
 वजावहि जडु वंसिन उर सुष उपजावहि ८ दोहा रानिन सारह सहस्र मधि जडु प
 तिकरहि विहारति मनि जनि जनवला नि संग सोहत सकल कुमार २ चौपाई करत भ
 ये सब आसवषाणा हात भये सदमत सहाना १ करत कटाक्ष मेद सुसकाई लेहि अ
 पसरानि चोराई २ हंसत हसावत हल सत हैरै वारवार सुष मह कर फेरै ३ कोउ
 अपसरन संग लै जावै रैवत गिरि विहार करि आवै ४ सुर सुंदरिन सहित गह जा
 ई कोउ तहें विहरहि अति सुष छाई ५ कोउ अपसरन सहित अनुरागे वने नवनन

५ ६ सुधासरिसमोसागरनीरा पानकरहेमोदितजद्वीरा ७ कटि
 लोभयोउदधियकजोजनप्रगदायोरंगवारिसरोजन ८ दोहा विविधिभातिसर
 जप्रभापर २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

३ चौपाई विविधिभातिप्रगटेयकवाना विविधिभातिसुंदरअतिपाना १ विविधि
 भातितहसुमनसुहाये विविधिभातिमालादरसाये २ विविधिभातितहकुसुम
 विभूषण विविधिभातिपहिरजद्वरतन ३ विविधिभातिभाजनतहव्याये विवि
 धिभातिकेरतनसुहाये ४ विविधिभातिकेवसननवीने विविधिभातिपहिरपरवी
 ने ६ विविधिभातिकीनाविराजै विविधिभातिकेमनिषट्काजै ७ विविधिभाति
 केतहं अंगरागा विविधिभातिलेपहिंवडभागा ८ दोहा विविधिभातिसंजनकरै
 रिकरिविविधिबिहार विविधिभातिकीन्हतहानरनारीसिंगार ९ चौपाई विवि
 धिभातिकीलैपिचकारी विविधिभातिसीचहिंनरनारी १ विविधिभातितहंउदैप
 रागा विविधिभातिवाढेयाअनुरागा २ विविधिभातिवालतेविहंगा
 कीउठतितरंगा ३ विविधिभातिप्रगटितहंवागा विविधिभातितहंवेनेतडागा ४ वि
 विधिभातिकीकुंजसोहाही विविधिभातिलतिकालहराही ५ विविधिभातिसुरल
 लनागावै विविधिभातिकेवाजिबजावै ६ विविधिभातिकीगति निदेशवै
 विविधिभातिकेभाजवतावै ७ विविधिभातिआनंदप्रगटाने विविधिभातिकेसा
 कनसाने ८ दोहा विविधिभातिकीमाधुरीवालहिवनितावानि विविधिभातिकीका
 तितहं विविधिभातिदरसानी १ चौपाई विविधिभातिकेवहसमीरा विविधिभाति
 सपरसिसरीरा १ विविधिभातिकुंजहिअलिदेदा विविधिभातिदेतोमुदचंदा
 २ विविधिभातिकीरितुप्रगटानी विविधिभातिकीरतिदरसानी ३ विविधिभातिस
 विविधिभातितहंहाततमासा
 विविधिभातिप्रगटितहंरागा विविधिभातिराग
 ६ विविधिभातिसुनिपरतसुवाला विविधिभातिकीतानरसाला ७ विवि
 धिभातिकेविमोदपाने विविधिभातिसुरपतिललचाने ८ दोहा
 दुनायजोकीन्ह्योसलिलविहार विविधिभातितेहिसुकविजनकरतभयेउचार ६॥
 छंदगीतिका नहंकलितुवदनयकतनकादेवरीकरिपानहै द्रगअरुनसोहतलववा
 सुकुटभकुटीनेनहै॥
 सुरसुंदरिनसासनदेतमेयहिभातिहै

हे तहं हस्तसानपायसुरतियवंदिरेवतिरामको नाचनलगीगावन लग्गीछावन
 लग्गीचपगनामको ३ वाजनवजावनलगीसिगरीतालदेतनालहैं वलिरामकस्त
 चरित्रगावहिभरीआनंदवालहैं तहंआसुउठिदेनालदोउकरपकारिरेवतिहायको
 अतिसेसुहावनलगेगावनरामममकतमाथको ४ गावतनिरषिचलभद्रकहैं
 गहिसतिभामाकरनको जदुनाथहूमधुमधुरसुरगावनलगेमुदभरनको अर्जु
 नसुभद्रासहितआसवपानकरिहरिसंगमे गावनलगेनाचनलगेमातेमहार
 सरंगमे ५ रतिनाथतहरतिसहितआसवपानकरिहरिसंगमे गदसांवसाय
 कि सुकहुसारनचारुदेत्तदुरसरंगे चलभद्रसुतदोउनि सठउल्लुकअनाधिष्टअकू
 रहैं अरुभानदीपतिमानपूरनमासउद्वसूरहैं ५ निजनारिलैलैसंगमहगावता
 वजावतनचतहैं आसवमतेचहैंकितभमतगतिभेदबहुविधिरचतहैं यहदेवि
 कौतुककृष्णकोनारदपरमसुषपायके लैवीनपानिप्रवीनप्रेमहिभीनआसुहि
 आयके ६ जहुवंसकैमधिजायकेपरवीनवीनवजायके छुटेजटानाचनलगेचह
 वारभाउवतायके लषिसतिभामैमाथवैपारथसुभद्रैवामको विहसतहसावतह
 वरिषितहैंरेवतीवलरामको ७ एकहाथससाफैपकरियकहाथनारदकोगा
 हे जलकरतरासविलासमाधवहिलेसोगरसुषनहे अर्जुनसुभद्रासहिततहंभू
 मतभूकतहिलिगेजवै श्रीकृष्णजदुवसिनवालायचनायसासनदियतवै ८ आ
 धेहमारिवारआधेगमवारहिजायके कजिविविधिजलकेलिनीरतरंगफेसिउडा
 यके तिनमहरहैंआधेहमारिसुतनसंगजदुवरसवै अरुनि सठउल्लुकसंगआ
 धेहाहिजदुवसीअवै ९ असकहिसहितसत्याहरीमुनियैलगेजलसीचने मुनिवि
 मलवीनवजायनाचतलगेहरिपटपीचने चलभद्रपुरतसमुद्रप्रविसेरेवतीकरप
 करिकै तवथसेउल्लुकनि सठआदिककमरअवरजकसिं १० इतकुबरप्रदुम्नादि
 सवपिचकारिचारुचलावहैं उतकरनसोअरुनलनसोनि सठादिनीरउडावहैं॥
 पुनिपुनिकरततहंपानआसवनसावसभूसतफिरैं गावतवजावतवाजबहुभा
 वतभूमतभुजभरिभरै ११ हनि सुमनकंदुकसुमनकंदुकसुमनदालहिरोकहैं
 अरविदेकेलेचंदवहुयकयेकपैमिलिमीकहैं तहंरेवतीरुकमिनसुभद्रासति
 भामासपिनले करितीकुटहलकेलिकुलकरकमलअवलिविसेषले १२ तेदुजु
 वतिमहिसमुद्रविलसाहंरहिलेकिकुटहले मनुसहंरहिलेकिकुटहले १३
 कासकीनेभूतलै कहंचपलचदकबलायगेदनचतुरिचातुरिकरतिहैं जिमिसरद
 घनमैदमकिदामिनिचहैंकितरुविभरतिहैं १३ तहसंगनारदसहितमित्रनपानिपि
 चकारिगहे गावतवजावतमुकतभूसतरामकोसीचनचहैं तहरामसषनसमा
 जसंजुतधायपिचकारिनहने राहुवारततहंकजंकंदुकवलतभेअतिसैधने १४॥

तहं रुविरिवतिरुकुमिनीयैजायपिचकारीहनी सोउसकलसविनसमाजजुतह
निअमलकमलनिसुषसनी मदमन्नअतिजलकेलिरतलषिसकलनारिननरा
नको अमकेनेवारनहेतवारनकियोहरिसुषभरनको १५ जडुनाथकीरुषजा
निसवकियवंदकंडुकजुहहैपुनिसकलहिलिमिलिनचनलागेरागरागेसुहहै
अर्जुनहुनारदसहितजडुपतिजलतरंगवजावही तेहिंमहिमेवखभट्टनाचहि
रागसोरठगावही १६ यहिभौतिकरिजलकेलिवहुविधिनिकसितठठडेमे
तनखपटियटअंगप्रगटलषिविहसतपरसपरसुषखये पुनियहिरिपटभूष
नअनैयमअंगअंगरागितकिये तहेंनारदहिनिजहाथसोहरिवसनभूषनस
जिदिये १७ पुनिरेवतीरुकुमिनीआदिकवरवसनपहिरतभईवैठासषीनसमा
जजोरिकरोरिससिसुषमाछई तहेंरामरुसुहपार्थनारदसहितजडुवसिनस
गेवैठतभयैदरवारसुभगलगायरसरंगहिरगे १८ तहेंमंजुमनरंजनसुषि
जनसूपकरल्यावतभये बहुभौतिअन्नप्रकारपानप्रकारअतिस्वादनिख्यो
वहुमांसकेपरकारसुफलप्रकारसुमनप्रकारहैं दधिकेप्रकारसुपयप्रका
रहुप्रतप्रकारअपारहैं १९ मधुकेप्रकारहुसरकरापरकारखवनप्रकारहैं कडु
केप्रकारहुतिककेपरकारअस्त्रप्रकारहैं मिथानकेपरकारसोपकानकेपरकारहैंआष
वप्रकारहुजलप्रकारसुकंदमूलप्रकारहैं २० वटकेप्रकारहुवटीकेपरकारसाका
प्रकारहैं चोषनप्रकारसुलेहकेपरकारचर्वप्रकारहैं जडुनाथकीजैनारयेका
सुषवरनिकेहिविधिमेसकौं जोकियोवरननताहिकविमाधिवारवारहिमेजके
२१ यहिभातिजडुपतिरामपुत्रनभिन्नसुहिदसषानिलै भोजनकरतरुकमि
निसुरेवतिआदितियखवियानिलै विहमतहसावतयेकयेकभोजनकरावत
करनते येकयेकदुरावतपुनिदेपावतखजिलजावतनरनते २२ यहिभातिभो
जनकरततहरविअस्तगिरिअयवतभये आईनिसाअतिसेसुहावनिकसव
लअतिसुषखये प्रमुदितसवेकरपदपारिसुयानआसवकरितहो वैठतभई
सिगरीसमाजदुराजराजतमधिजहो २३ येकवोरपुरुषसमाजलैवलिरामा
अतिअभिरामहैं येकवोररुकमिनिरिवतवैठासहितवहुवामहैं ताहीसमेनात्रि
वजावतरामतहंगावतभये उतरेवतीजुतरमनिगनगावतमधुरसुरसुषखये २४
तेहिमहिपरमप्रवीननारदवीनसरसवजायके नाचनलगेपहिरैवसनदेहुवो
रभाउवतायके तहुरुसमंजुमृदंगलैकरविविधिभेदवजावही लैवासुरीमाधु
रसुरीवहुरागपारणगावही २५ येकहाथउद्वकधधरियेकहाथसात्यकोगा
हे वलिरामभूमतभुक्तभुक्तभुक्तभुक्तपटद्रगउठिअसकहे अधरनिद्रते
टारियेमोहिदेहुनाचनहेसया आसवसखियहसिपुमोसुषआवईअतिसंनपा

रई भभभभ्रमतिभूमभरिमोहिमेभ्रमहुनहिभमरौनही लललवमानविलोक
 चंदहिचारुताअसनहिकही धधधरक्तधराधरचहुंवारसोरसनातहै ददद
 रक्तसुषदआसवयौमतेसरसातहै २७ तहैमिस्त्रकेसीमैनकारमासुकेसि
 तिलोतमा उरवसीहेमाअरुघ्रताचीमंजुघोषाउत्तमा सवनचनलागीमोदया
 गीगायरागनरागिनी बलकृष्णवोरवतायभावनिभामिनीवडभागिनी २८
 तहैरामकृष्णसराहिवहुतावलनिजकरदेतमे गावतसुजसजदुनाथकोसव
 लोकआसुहिसेतमे यहनिरषितहैप्रदुम्भमंजुलमधुरसुरगावनलगेरंभा
 दिसुरसुंदरिनगनसुनतैसवैसुषमहंपगे २९ तहैकृष्णपारथ्यरामनारदच
 मिप्रदुम्भमुखै गावनलगेचहुंवारतेतेहिसंगमंजुलजुतसुषै तहैसुनतसिगी
 रेनारिनरमाहतभयेयकवारही अनमिषअचलतेहिकूनभयेनहिनेकुआ
 गसम्हारही ३० यहिभौतिकेतुककरतरासविलासगावतनचतही वीसौदिव

सवीतीनिसाखनयेकसममानततही पुनिसुरतियनिगंधर्वगनकोविदाकिय
 हरिरामहै मनिगनविभूषनवसनवरवहृदीनमुदितइनामहै ३१ सोरठा य
 हिविधिरासविलास होतसिंधुमधिविविधिविधितहैजदुनाथनिवास भयौयेककौ
 तुकसुनौ १ चौपाई जौनिकुंभदानववलवाना जड़वसिनकोसनुमहाना १तीनरू

पतेजगमहरहेऊ थैकरूपषदपुरहनिगयऊ २ वज्जनाभयकताकोभ्राता ह
 न्योप्रदुम्नताहिबिधाता ३ आहप्रदुम्नप्रभावतिकेरो सुनिनिर्कुम्भकियकोप
 धनेरो ४ आयोकेसम्पलीअभिमान्नी सूनमहलजदुपतिकेजान्नी ५ मायाक
 महसमहभारी अंतरधानहिभयोसुरारी ई सिगरीउगसेनकीरानी देव
 किरोहिनिहूछविषानी ७ सोइगईकोउमरमनजानातेहीसमैआयोवलवाना
 ८ दोहा रहेभानुजदुवरकोऊतासुसुतासुकुमारि भानुमती असनामकीदि
 नआहोछविचारि २ चौपाई भानुरहेतपाहितवनमाही रह्योसूनचरतासुत
 तहोही १ दानवअधमतहोइतगयऊ हरतभानुदुहिताकहंभयऊ २ त
 हंदानवकेहरनकुमारी आरतऊत्तीगिरापुकारी ३ तवसिगरीअतहपुरा
 नारी भानुवतीकोहरननिहारी ४ रोदनकरनस्तगीयकवारा भयोसोरचहुवो
 रअपारा ५ दानवभानुमतीकहंहरिके उड्योनगरनेतुरतनिकरिके ई अ
 हपुरसुनिआरतसोरा कोपकियोवसुंदवकठोरा ७ तैसहिउगसेनमहराजा दा
 नवपैकरिकोपदराजा ८ दोहा पहिरिकवचदोउदइहूनहंचडिस्पदनधनुधारि
 निकसतभेदानवहननलेनछडायकुमारि १ चौपाई लषिनपह्योदानवअपका
 री रहेदोऊचहुवोरनिहारी १ तवदोउगपेसबेदअपारा करतरहेजहंऊत्तविहा
 रा २ पितृअरुउगसेनमहराजे लषिजदुपतिमानिअतिलाजे ३ करिवदनकीहो
 अगमानी आयसुकहाकहीअसवानी ४ तवदोऊकह्योकोपअतिकनि तुमो
 जलविहाररसमीने ५ सिगरीभूलिगईसुधिचरकी मानहुनहीभीतिकछपुरा
 की ई दानवउतनिकुंभयकआयो अतहपुरमहअतिभयछायो ७ भानुमतीजो
 भानुकुमारी हस्योताहिमायाविस्तारी ८ दोहा सुताछडावनहमगयेचडिस्पद
 नधनुधारि येनभयथडेनिकसिगोपस्योनहमहिनिहारि ४ चौपाई असुरहरी
 मरजादहमारी करीभीतिनहिनेकुतुम्हारी १ सुनिअतिअनुचिततहजदुनाथा
 वोलेइहुनजोरिनुगहाथा २ आपजायवैठहुगहमाही हमगमनतहैअसुरज
 हाही ३ असकहिदेहुनविदाप्रभुकरिके उडवसेवोलेसुषभरिके ४ आरजरा
 महिदेहुसुनाई हस्योभानुमतिदानवआई ५ चलहितासुमारनकेहेतु अववेल
 वकोहेनहिनेहू ई असकहिसकलतिथनजदुराई दियोमहलकहतुरतपठाई ७
 उडवतुरतरामदिगजाई दियोऊत्तसंदेससुनाई ८ दोहा मोदितरासविलासमे
 आसवकीहेपान रामसुनतउडववचनप्रथमकियोनहिकान ५ चौपाई पुनिउड
 ववोलेमुसकाई हरिसंदेससुनियेवलराई १ असकहितीनवारगहिपानी उडव
 वकीरामसावानी २ तवभूइगउडववोरा कह्योमंदरोहिनीकिसोरा ३ उडव
 हमहिजगावहुनाही कहिदीजेअसकेसवपाही ४ करैजौनवाकेमनआवे यहि

अवसरककुहमहिनभावे ५ जायचहैनहिजायतहांही अवैकहूँहमजैहैंनाही
उहवसुनतरामकीवानी हंसतगयेजहंसारंगपानी ७ कह्यो सुनइहरमानिवा
सा रामरगेरसरासविलासा ८ दोहा

वैनपधारैगेकतहुँअसतौविनयहमारि ईचौपाई
गरुडहिबेगिबोलिजदुराई १ गहिसारंगचढेसुषछाई

चलहुँहमारिसंगकुमारा ३ कहप्रदुम्नमेरा

पक्षराजपक्षहिसंगजैहौं ४ असकहिमायामैरथरचिकै चढ्यो
धनुधररिसितचिकै ५ गरुडहिदि सासनजदुराई

ई पवनहुँनेकरिवेगप्रचंडा लैहरिउड्योगरुडवरिवडा ७ पक्षलग्योरथ
चढोकुमारा चलोजातकरिवेगअपारा ८ दोहा तहोवज्रपुरकेनिकदलषिनिकुं
भजदुनाथ पांचजन्यवरसंषकोदियवजायगहिहाथ ७ चौपाई दानवपांचजम
धुनिसुनिकै लौट्योजदुपतिआगमगुनिकै १ दानवतीनहुवीरनिहारी
यकरिलियअतिभारी २

यो ३ प्रभुसनमुषधावततेहिंदेषी कृष्णकुवरकरिकोपविसेषी ४ त
नहुकरिलयऊ जदुपतिकेआगूवढिगयऊ ५ मारनलाग्योविसिषकराला ६
ई तीननिकुंभतीनहरिनंदन करतजुइउरभरेअनंदन ७

गदाधारिधावतवलवार रोकतसरहनिहकुम्भकुमारा ८ दोहा
नसहितमथिठिजदुवीर दानवधावतवारचहुँहरिसुतमारततीर २ चौपाई
नवनिकटनआवनपावै मारिवानप्रदुम्नहवावै १ तवकडिगयौदूरिअसुरेसा
तहूँतेधायोकोपितवैसा २ अतिलाघवकरितवहरिनंदन कायदियोअरियथस
रहेदन ३ पुनिअरिभूदिदियोसरधारन जलबुंदनजिमिजलदपहारन ४ सगसि
गयेसरनभमहिमाही मारतंडतहूँहरिहारा ५ वानजालफारतअसुरेसा
धावतआवतहरिजेहिदेसा ई जिमिअतिसेधनसरवनमाही धावतत्रयमतगद
रसाही ७ रुक्योनजवदानवढिगआयो तवप्रदुम्नयकवानचलायो ८ दोहा मा
रिवजनेसमसीसमहरीन्ह्योताहिहटाय तवनिकुंभयकरूपकियलियवियरूप
दुराय ३ चौपाई तवजदुपतिअसवचनउचार तुमनजुइअवकरहुँकुमारा १
पुनिअर्जुनसोकह्योमुरारी करहुँजुइअवतुवधनुधारी २ सुनतवचनगोडीवट
कोरा तजसहससरपाडुकिसेरा ३ वाननलियानिकुंभहिछाई
नंद्याई ४ तहोअसुरअतिसैअकुलाई वचनदेतअसरचौउपाई ५ भानुमतिहि
लैअरिकरवामा दक्षिनकरगहिगदाललासा ई वाननरोकतकन्यामाही
षधायोअसुरतहाही ७ संकितभयोसमसाचीतहूँकिये

८ तवकेसवअसकहतभेकन्यहिविजैवचाय भारदुअसुरहिवानवहुजतिनहिव
 चिजाय ४ चौपाई पारथलैवयतस्तिकवाना अहिगतिस्मच्छेड्योवखवाना १
 कन्यहिवहुतवचायवचाई मारतभयेवानसमुदाई २ गडेवानताकितनमाही ति
 खभरठोररह्योकाहुनाही ३ भयोसल्लिकीसमअसुरेसा तवउपज्योसनमहअरे
 सा ४ तवकन्याकेसहितसुरारी अंतरहितभोगुनिभयभारी ५ तवप्रदुम्बो
 कह्योसुरारी तुमहिकहांअरिपरतनिहारी ई कह्योमदनपच्छिस्मदि सिनाथा
 भगोजातहैनहिकोउसाथा ७ चखहुयहीदिसिअवषगगामी मैगमनहुआ
 अवस्सामी ८ दोहा मीनकेतअसकहितहोचल्योअग्नकरिजान गरुडवेदेअ
 र्जुनहरिहुपीछेकियोपयान ५ चौपाई पहुचेतुरतवासुदिगजाई निरषितिने
 दानवभयपाई १ तवमायासठकरीविसाखा हारिलविहगभयोततकासा २
 रोभयोसनमुषतिनकेरे विजैवानतवहनेघनेरे ३ कन्याकोरक्षततेहिछनमे॥
 विधेवानवयतस्तिकतनमे ४ सहिनसक्योसायकअतिघारा तवभाग्योकरि
 आरतसारा ५ पुनिधायेनीनिहुतेहिपाछे मारतनिसितवानअतिआछे ई धर
 निसातहुंहीपनमाही भग्योनिकुंभवच्योकाहुनाही ७ आगेजातनिकुंभपराना
 पछिग रुडमदनकरजाना ८ दोहा जिमिधावतहैअतिछुधिततीतुरयैत्रयवा
 ज सुसुत सषातिमिअसुरयेधावतभेजदुराज १ चौपाई गोगोकरनसैलपरज
 वही नचनचह्योगिरिकोसठतवही १ गिल्योसुताजुतदानवराई पत्न्योदुलागो
 गामहजाई २ सुरासुरहुजेहिंनकिनहिंजाही सिवकोवरतेहिगंगाकाही ३ गिर
 तअसुरलषिजलवरकेतू रथतजिधायोअतिवलसेतू ४ भानुमतीकहलियो
 छेडाई अर्जुनरुत्सवानसरिखाई ५ नरनारायनकेसरधाता सहिनसक्योदा
 नवविलषाता ई माग्योभानुमतीकहंछोडी सक्योनसठसनमुषउरआडी ७
 क्षिनदिसिषटपुरकहंजाई गहिरगुहामहंरह्योदुराई ८ दोहा तवकहजदुप
 तिकुंवरसौभानमतीपडुंचाई दुरावविआवहुतुरतमोसमीपमहंघाई १ चौपाई
 मदनभानमतिजानचढाई गयोआसुदारावतिधाई १ ताकेभवनताहिपहुंचाई
 चल्योवहरिजहंपितुजदुराई २ इतअर्जुनवसुदेवकुमारा चलेअसुरपेगंरुडस
 चारा ३ षटपुरगुहाद्वारजवआये तहैआइहरिसुतसिरनाये ४ तेहीगुहामहं
 असुरहजानी सहिनसषासुतसारंगपानी ५ खरेरहेतकेसोइद्वारा वीतीनिसाभा
 योभिनसारा ई असुरजानिलीन्ह्योसनमाही गयेरुस्त्रअपनेगहकाही ७ गहा
 गहेनिकस्योविलतेरे तवजदुपतिअर्जुनकहैटेरे ८ दोहा मारदुमारदुपार्यतुमा
 नहिनिकुंभवचिजायकरीउपद्रवफेरिवहुजोअवरहहिपराय १ चौपाई तवअर्जु
 नगोडीवटकोरा हन्योनिकुंभहिवानकरोरा १ अथमकियोताकोतनजंजर पुनि

जडपुरके ई निरविनि कुंभ अंतत है नाहीं हरिके भ्रमदुपम येत हां ही ७ कौन निकुं
 भहिचक्रहि मारै कौन अर्जुनहि सति विचारै ८ दोहा मकरके तुतव कहत मोदत
 निकुंभ है नाहि सिये जात सति अर्जुनहि सहस्रजो जनहि माहि ई चौपाई मारुचक
 अमोघ मुरारी कटि जै है नाको सिरमारी १ तव जेहि दिसि प्रयुं मन्वता यौ तहेता
 किमाधव चक्र चलायौ २ लग्यो निकुंभ सी समह जाई सिरविहीन मोदान वराई ३
 मरत निकुंभ गर्दमिदि भाया गिरी अवनि महता की काया ४ अधमुष पार्थहि गि
 रत निहारी हरि प्रदुम्न सागिराउ चारी ५ धरहु धरहु अवगिरन न पावै जहि पारथ
 के धानन जावै ई सुनि पितु वचन कुवरत है आसू रथत जिकै उडि गयो अकासा
 ७ सहजहि उभै पानि सो गहिके ल्यायो कृष्ण निकट सुषल हिके ८ दोहा बहु वि
 धि सुतहि सराहिके अर्जुन मोहनिवारि पारथ औ प्रयुं मन्वत गे द्वारिके मुरारि
 चौपाई हरि आगम जा न्यो पुरवासी धाय प्रनाम किये सुदरासी १ सहित सवास
 त अति सुषलाये जडनंदन महल नमह आये २ अग्न सेन को कियो सलामा पुनि
 वसुदेवहि किये प्रनामा ३ पुनि वलभद्र चरन सिरनाये रामहु आसिष वचन सु
 नाये ४ पुनि वलराम कह्यो सुसकाई तुम सेवनी न वात कन्हाई ५ हमहि कोहिक
 संग ये सिंधारी तीनहुवाल कवडे पेलारी ई रह्यो न कोऊ संग सयाना यह अति अ
 नुचित मोहि देखा ना ७ तव बोलै कर जोरि मुरारी माफ करहु यह चूक हमारी ८ दो
 हा वालक के अथ राधव हु गनेन दृढ़ सुजान ताते हम विनती करत समरथ आपस
 यान ई चौपाई राम कह्यो किहि जाहु हवाला केहि विधि माख्यो असुर कराला १
 तव जडपति दत्ता त सुनाये सुनत राम अति आनंद पाये २ सभामहि नारद त है आ
 ये सब जडवंसी उठि सिरनाये ३ कह्यो भानु जादू सो मुनिवर सुता हरनंजनी
 तै दुष जनिकर ४ याको सायद ई दुख सा सोई भयो सुनो अनयासा ५ भानु मती
 है सुदकुमारी उचित मोहि अथ परत निहारी ई देहु आहि सहदेव हिकाही माई
 सुत जाहि रजगमाही ७ नारद वन सुनत त है भानु सहदेव हि व्याही मतिमान ८
 दोहा सहदेव हि भूषन वसन देसा दरजदुराय दंड प्रस्त का करि विदा दियो मोद
 अति छाये २ चौपाई यहि विधिकरत अनेक चरित्रा सुनत जाहि जन होहि पवि
 त्रा १ वसहि करन द्वारावति माही जाकी कवि मुषवर निन जाही २ सब संपदा परी
 महपूरी जडुं वसिन निवासत तिभूरी ३ उन्नम भूषन वसन समारे औरहु षोडश करि सि
 गारे ४ जीवन जो मभरी कवि रासि धिलहि गदन वलाच पलासी ५ जहैं त हम महल न परै
 निहारी जिन कवि सुरललना लविहारी ई नित सिंधु रसकुल पथर हतो त है जल प
 रन सम ह्वह तो ७ भूषन वसन न अंग समारे तरल तरंग न रथन सवारे ८ दोहा
 डगर डगर सब नगर महज डुवसी सरदार सैर करत विचरत फिर मानहु मूरति मार

१ कहुँ कहँ सोहत सुषदतडागा फूलिरहे उपवनवनवागा १ लफिलोनी ललितकालह
 राही गुंजहि मंतमधुपतिनमाही २ वोखिरहे वहरंगविहंगा चहुँदिसिद्धाय
 रस्योरसरंगा ३ इमिजदुनगरीमहजदुगई षोडससहसमहलसुषदाई ४ षोडसस
 हसरूपधरिनाथा षोडससहसनारिकेसाथा ५ करहि विहाररंगारि रंग
 रा नितनवसंगलसोदअपारा ई गहवाटिकाविराजहि लोनी जगमगातिमा
 रकतकीछोनी ७ सरसीसोहिरही सुषषानी मनि समनिर्मलसुरभितपानी ८
 विकसेचारिरंगअरविदा उदतपराग दरतमकरंद ९ दोहा कनकघाटम
 डितमनिनजगमगातचहुँवोर गुंजिरहे मधुक रनिकरकरहि मंजुषगसोर २
 चोपाई कोनिहँ समेतहोजदुगई सवरानिन कहँ संगलेवाई १ करनहेततहँसा
 लिलविहारा गये सजे सुंदरसिंगारा २ प्रविसे सरसीमहजुतनारी गहकरना
 कंचनपिचकारी ३ कुमकुमकलितअंगअंगरागा धूरनउरपियकेअनुरागा
 ४ पैठीसोरहसहसुंदरी येकयेक करगहिसहितमुंदरी ५ सयावजावहिवीन
 मृदंगाछायरह्यो रागनरसरंगा ई तहँगंधर्वअकासहिआये जलविहारदेष
 नसुषछाये ७ बरवाजिवहुभातिवजाई संजुततालसुइसुरछाई ८ दोहा रचिर
 चिरोचिरपदनकोपावनजसजदुनाथ गावतभेगंधर्वगनरागरागनिनसा
 थ २ छंदबोगोली कोउभैरौभैरौवैराटहुआनेदभैरौकलगावै कोउवहारभैरौ
 राभैरौमंगलभैरौभलभावे कोऊभैरवीसिंधुभैरवीमुदितमहिमहुबंगाली
 षभावती विभासदेसकरवरवधारकोउरससाली १ कोऊविभाकरभटिहार
 हिकोउललितललितकोइसुषसाने कोइकुंतलआनेदितगायो रामकलीगुन
 करिगाने कोइदेवतीदेवगिरीकोउदेवदुतीकोउसुरठाने कोऊविचित्रविखावल
 कोऊसुकुलविला वलसुषमाने २ हंसविलावलसुइविलावलजीतविलाव
 लसुरछाये इमनविलावलकोइविलावलीकुकुभसुकुभकोउमनलाये कोऊकु
 भारगायकोउहरषनकोउसंकमनसुरसमीने कोउनदनारायनीअलहिया
 कोऊअलहियासुरलीने ३ मंमअलहियाकोउसरपरदामूयसाषरागहिको
 ऊदीपसाषकोउलक्षसाषकोउदेवसाषगाये सोऊ कोउसुधराईसहासुही
 कोउअसावरीसरसवै कोऊगूजरीरामगंधारहिकोईजोगियासुरछावै ४॥
 कोइगंधारकोइदेवगंधारहिकोईदसीकोउषदरागा कोऊवारीटोडीकोऊकोउ
 वहादरीजुतरागा जमनपुरीलछमीढोडीकोउसरस्वतीकोउलाचारी दरवारी
 टोडीगायोकोउपारवतीटोडीभारी ५ मुखतानीटोडीतुरकानीकोइमधुमाधुहि
 वडहँसा वंदवनीगायकोउसारंगकीनी जइपतिपरससा कोउकुरंगसारंगसु
 धसारंगकोउसेमंतसारंगगायो कोऊगौरसारंगकोउजूहीकोउमुखतानीरस

छाथो ई भीमपलासीमालसरीकोउश्रीरागहिकोउमुषल्यायो धनासिरीकोउरूपसिरी
 कोउधवलसिरीकोभलभाथो पटमंजरीसिरीकोउवरवावंगसिरीकोउरसराचे को
 ईभीमपलासिगावतवरहिंडोलहिकोउसाचे ७ कोउवसंतकोउपंचमकोऊकोऊ
 वसंतहीवाहारे कोऊवहारश्चडानागावतकोऊसहानवहार कोउपंचमवहार
 कोऊगावतश्रीवहारहिवाहारे कोउवहारषभाइचभनतेकोईपरजहिवाहारे ८
 कोऊहिंडोलवहारहिगावतजयतवहारकोऊभावे पटमंजरीवहारविकासतको
 उगंधारवडवागावे सिरीरागकोउसिरीटंककोउनिराटंककोउसे
 रछको धनासिरीपूरियाकहतकोउकोउपूरियासंकरको ९ ललितपूरियावि
 मनपूरियाकोऊपूरियाभैरवको कोऊपूरवाकोऊपूरवीकोऊत्रिमनसुषदैवेको
 कोईमारवामालीगौरागौरीआसाकोउगौरी कोउगौरीकुसुंभियावेतीगौरीगा
 रीविनीगौरी १० कोउगौरीनायकाअसाथोकोऊगौरीभटिआरी कोउगौरीवडहसी
 गाथोकोउगौरीपुनिल्लाचारी कोउगौरीगोधनीभनतभैकोउसभियागौरीगाथो को
 ऊविराटीगौरीमंजुलकोउदीपकसुरमुषल्यायो ११ कोऊपूरियाकोईजयतपुनि
 कोउतहईमनकल्याना कोऊसुइसालंकइमनकोउपुनिकोउसुइहिकल्याना कोऊ
 सुइसंकीरनवरमोविजयकल्यानभनोकोई कोउविनोदकल्यानवेषानतभूषक
 ल्यानकोऊसेई १२ कोउगोचरनकोऊतहहैभैकोऊस्यामनटकल्याना कोऊकामोद
 स्यामगाथोतहकोईकमोदहिकल्याना कोऊकमोदहितिषककमोदहिकोईकमो
 दकिदारा कोईकमोदहमीरहिगाथोकोईहमीरहिउच्चारा १३ कोईपरजकोईकमा
 इचकोउधूरियावमायचको देवनाटकोउनदनारायनकोउनदगाथोसुरवयको
 नदभूषालीछानानटकोउकेदारानाटहिगाथो सुदनाटकोउनाटहमीरहिकोईइ
 मनीसुरमुषल्यायो १४ कोउकेदारागावतहैतहकोईजलधरेकेदारा कोईमालेहा
 केदाराकोईपूरियाकेदारा कोईगोलिरीकेदाराकहकोईसंकएकेदारा कोईभूषा
 लीमंजहिगावहिकोईहमीरहिकेदारा १५ कोऊभूषालीकोईसंधुकहकोऊसाहनी
 सुषसाने कोऊकाफरीकोऊकविरीकहकोउविडंगरागहिगनि कोइवरधनकोउसा
 रंगदेसैकोऊकलंगराकोगावे कोऊकरनाटीकोउआनंदकहकोऊभूमोटीसुर
 छावे १६ कोऊपहारीकोईपीलूकोईगावतहैमारू कोऊअहेरीकोईकान्हरीकोऊ
 सहनासुषसारू कोईअजनकोऊकान्हरावागेसूरीकोईगाथो कोइअडवरीकोई
 नायकीकोईमुद्रिकहिसुरछायो १७ कोइकोसिकधीलावतिकहकोइकोईछिमका
 न्हरा कोउमंगलकान्हरासुनाथोकोउदरवारीअरा कोइकेहरीकान्हरागावतकोइ
 नराचकेसुरछाये कोउगाराकोइरासाकान्हराजजकान्हराकोउभायि १८ कोईदेस
 कान्हरासुनावतकोइकान्हरापूरियाको कोईजावतीकोउननेकोइमंगलरागहि

काको कोईमालको सहिको गावतको उविहागराकीतमि कोउविहागको उदमनविहामि
 कोउविहागदेसहिगाने १५ कोईसंकरावली सुनावत देह देह नरासंसावै कोईसंकराभरा
 नअसपैकोउसुधकरासुरछावै कोईसंकरामेलनगावतकोईगावतरतिवाही॥
 कोउसोरठको २० संधरागकोउगावतहैत
 हमेघमलारहिकोइगवै कोइकान्हरामलारसुनावतकोइमल्लारसुद्धछावै को
 इगंधर्वगोडमुषगावतसूरमलारहिकोउभाषे गोडमलारहिगोडमायकीगोड
 गिरीकोमुषराषे २१ कोइसावतीमल्लारहिकोकोईअडानामल्लारै कोइमलारसु
 हराईगावतकोईसूहामल्लारै कोइमलारकेदारावतकोईजाजहिमल्लारै॥
 कोइभामनीमल्लारहिगावतकोऊअहारीमल्लारै २२ कोइमलारसिंदरागावता
 कोइगावतनटमल्लारै कोइधूरियामलारसुनावतकोइतहंगौरीमल्लारै कोइसा
 वनीमल्लारसुनावतरूपभामनीमल्लारै कोइकुकुभीमल्लारसुनावतऔरहुएगा
 नउआरै २३ सोरठा अष्टजामकेराग समैसमैगंधर्वगन गावहिसहितविभाग
 तालमूर्खनासुरसहित १ चौपाई वजेहजारनपनवसुदगा चीनाडफमुरचंगउ
 पंगा १ तहेंबोडसहजारवरनारी लेकरमनिनजदितपिचकारी २ हरिपैसीचहि
 सुरभितनीरा हसहिहसावहिमोदगभीरा ३ मनिनमईकंचनपिचकारी निचप
 रदारहिदौरविहारी ४ जलविहाररतसोहतकेसे जक्षिनसहितजस्यपतिजेसे
 ५ कहहुहरिहाथनतेपिचकारी लेहिछडाइदौरिकोउनारी ईपुनिकहुंहरिहुछडाव
 हिधाई तेमिभिकारतजाहिपराई ६ बसहिकचनतेसुमनचमेली दौरहिचहुं
 कितचारुनवेली ७ दोहा लपटिगयेपटअंगमनिपटप्रगटदरसात सुमनमारि
 जडुपतिहसतउरअनंगअधिकात चौपाई कंजनकोकरिवोदनवेली लज्जिता
 लोहहिसहितसहेली १ कुचकुंकुमरजितहरिभाला छुटिरहीअलकनकीजाला
 २ मिलेंदौरिजडुपतिकहुंआली हनिपिचकारिनप्रभाविंसोली ३ तेऊपियमुषम
 लहिपरागा वदतपरसपरअतिअनुरागा ४ जुवतिमहि सोहतजडुराजा मनह
 सतंगिनमधिगजराजा ५ एहिविधिकरिवहुवारिविहारा अतिमोदितवसुदेव
 कुमार ६ नदनरतकीनगायकनकाही अनुपमभूषनवसनतहाँही ७ जडुपति
 रेतहेंविविधिदनामा गयेप्रमोदितअपनेधामा ८ दोहा मेदहसनिचितवनिल
 लितवचनरचनिसुषदानि जडुपतिकीलषिजुवतिसवमोहिरहीछविषानि २
 सैनकलानिज निजसदनसहितरसनसवरानि तिनकोसुषमुषयेकतेकेसेसको
 वषानि ३ आगमजानिप्रभातकोदिवसवियोगविचारि वदनलगीउनमनसेवना
 नविकलहरिनारि ४ सोमेवरननकरतहैमदिमुनीनसमाज चितदैकेअवसोसा
 नहुसुमतिपरिक्षितराज ५ बोलीकहुंकराकुलीप्रमुदितपायप्रभात सोकसनी

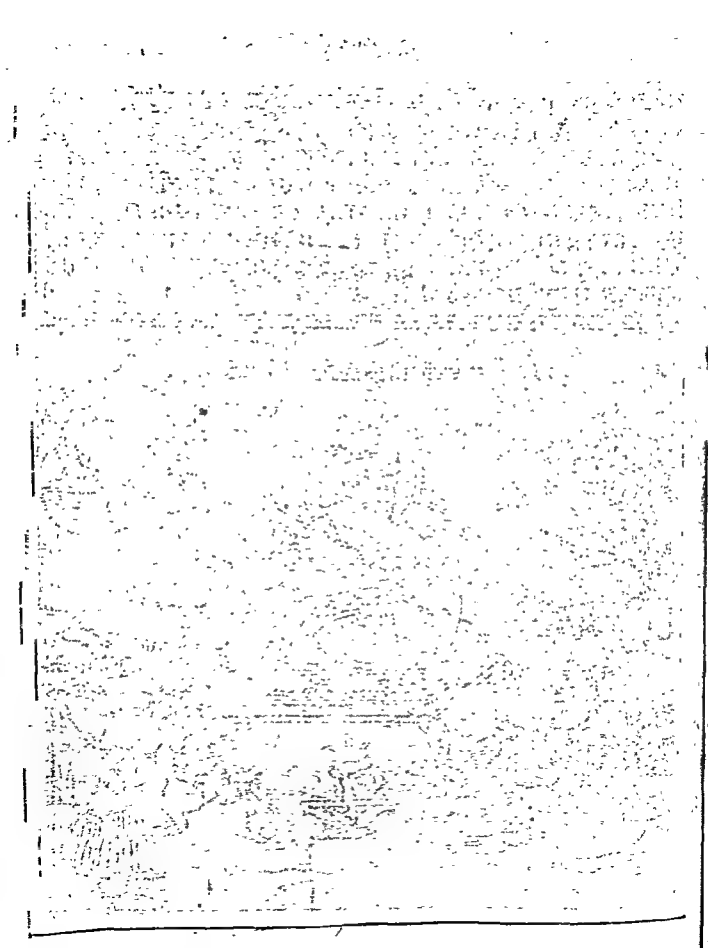
सुनिरुक्मिनीभनीभामिनीवात छंद रुक्मिनिउवाच रेकुररीविलपसिआवाणि
 सिनेननीदनहिआई सोवतपियकोत्रयाजगावसिकोयहरीतिसिआई धौहरि
 तवनि हसनिफासिमहमसमंतहूंसीरी तातेसमैसुरतिसवभूलीबोला
 सिनिकटवसीरी १ दोहा पुनिवकईकीवानिसुनिमन महअतिविलषानि
 सातिभामाबोलीवचनकेतविरहजियजानि १ सत्यभामोवाच छंदचोगोला
 कवाकीनिसिवियोगिनीकरुनगिरावहूरोवै अवैभोरनहिभयौभयावनमुषि
 तसेजपियसोवै धौजडुपतिकेसुकुविसिंधुमहवूडिगयौमनतेरो सिरमहधर
 नवहसिपदपंकजतासुकरसिअवसेरो दोहा घरघरसोरसमुद्रकोभानसतासु
 निकानगनिप्रभातअतिसेदुषितलागीकरनवषान १ कालिंदुवाच १ हंस
 रितापतिनिसिनहि सोवह सदाकरहुरवमारी जानिपरतिभयदसातिहारि
 हुजेसीभईहमारी नैननपथदैप्रविसिहियेमहमनकोहरोहमारो तेसहिकौ
 स्तुभहरोसांमरोमथिकेउदरतिहारो २ दोहा निरषिमलीनमयंककोदिवस
 योगविचारि कहतभईअतिसैदुषितकोसखराजकुमारि नागनजितुवाच १ छंद
 अरीजोन्हैयासुषदजोन्हाई काहेलेतछिपाई कैधौकियोजोरजकुमातोहिनेहि
 गटीपियराई कैगोविंदकेवचनफंदमेफसिआनैदअतिभाये तातेअवलअक
 सविराजसिमंदतेजदरसाये ४ दोहा वहतिविलोकिवयारितहंसीतलमंदसुगं
 थ कहैपालक्ष्मनावचनअसजान्योनिसानिवंध १ लक्ष्मणोवाच अरेमलैको
 अनिलकहाहसकियअपकारतिहारो वहववावरोवारहवारहिकौरिपुहातहमारो
 यकतोजडुपतिनैजवानतेजरंजरहियावनायो तापरतैअवमदनदहनतेपुनिपुनि
 आयजरायो ५ दोहा विरलेतेहिछनगंगनमहंनिरषिघननगुनिभोर जामवती
 असिभनतमैवाढेपोविरहअथोर जांववसुवाच १ छंद मीतमेघमाधवकेमुद
 कररूपसमानहिपाये नेहनहेप्यावहुतिनहीकोउरअभिलाषवढाये हमहीस
 मतमहंतेहिं सुमिरतदारहुआसुनधारा अतिदुषदाईतासुमिताईप्रथमनकि
 योविचारो ६ दोहा फेरिमित्रवैदसुघरिसुनिकोकिलकोबोल बोलीविपुलवि
 षादभरिमंजुलवेनअतोला २ मित्रविन्देवाच कोकिलकंतसरिसअतिकोमल
 बोलहुबोलपियारेअमननसुधासरिससोलागतमृतकजिआमनहारे कौनकरहि
 उपकारतिहारोहमकोदेहुवताई असउपायकलकंठकीजियेजेनजेहिजडु
 राई ७ दोहा जडुपतिअवउछिजोयगेयहगुनिदुषनसमात पुनिभद्राभाषत
 भईभयभरिजानिप्रभात भद्रावाच १ छंद हैरेवतधरनीचरसुनियेचलहुवदहुक
 लुनाही तातेजानिपरतकरियतकलुवडविचारमनमाही तुमहूंघोहमरंसा
 मपियकीछविमहोहिगयेहो तासुचरनउरधरनलालेसामनमहअतिहि

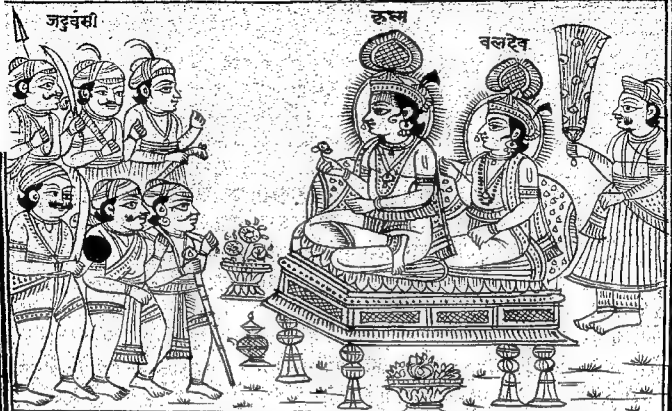
ह्येहो ८ पैउरदया धारिअवकीजेयहउपकारहमारो देहदरायदिवसकरको
 वदिमोहिभरोसतुम्हारो दोहा पुनिसतरानीरुस्वकी निजनिजभोननमाहि जानिभो
 रअतिसेदुषितहरिवियोगवतराहि १ छंद सखेहिदसरसिजसरि तनकेसोभा
 हीनदेपाही जानिपरतपियको वियोगवहुइनहुंकेमनमाही जैसेहमसवदिवा
 सयाय दितवा २ वदनानेहारी छनछनसुषततनमनविलषतडुषनहिजाता
 उचारी ३ दोहा पुनिरानीसोर ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 भाषनलगीवहुविधिगिराउचारि १ छंद भलेहंसतुमतोइतआयेकरहुसुषद
 पयपाना नुमते २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 मिरतकहु १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 हुनराथो १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 मिनिजेकरहेहमरेमनवारे जायकहोउनही समीपमहह संवच १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 मई इतहेकामनकछुतिहारोजानीहमचतुर्गई १ १ दोहा यहिविधिभाउअ
 नेककरिजइपतिमहसवरानिवसतिभईद्वारावती सिगरीछविगुनषानि चौ
 पाई परतनामंजोकोतियकानन हठिमनहरतरहेतनमानन १ साहरिकोनि
 रषतद्रगमाही मोहिजाहितोअवरजनाही २ जेकरिप्रेमजगतगुरुकेरो प
 दसेह ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥
 नमनरीन्ह्यो ४ तिनकापूरुवतयकुरुराई मैकेहिभातिसकौमुषगई ५ यहिवि
 धिवेदभनितसवधरमा करतसतपतिवहुविधिकरमा ई अर्थधर्मकामहुय
 दकाही दरसाथोजिजगहजगमाही १ करतगहस्त धर्मतिनकोही वसता
 द्वारिकानगरीमाही ८ दोहा आठ औरसतसोरहैसहसनारिसुकुमारि आठप
 दानारहीतिनमेअतिछुविवारि १ चौपाई रुकुमिनिआदिप्रियाहरिकेरी ॥
 प्रथमकह्योतिननामनिवेरी १ दसदससतयेकयेकतियकेरे महावलीवि
 कमीधनेरे २ सहारणीतिनमाहअठारे तिनकेनामनिकरहुउचारे ३ श्रीप्रदु
 म्भअनुरुधरनधीरा दीपमानअरुभानुप्रवीरा ४ ब्रह्दभानुअरुचित्रभानुव
 र सांवअरुनव्रकमधुअतिधनुधर ५ पुंकरवेद्वाहुअतिदेवा कविनिगा
 धविरुपसभेवा ई चित्रभानुअरुवीरसुनदन येअष्टादसदुष्टनिकदन १ ॥
 इनहनमहंसुनियेमहरजा भोप्रद्युम्नअतिरथीदराजा ८ दोहा वसवुधिविक्र
 मरूपगुनीसीलसकांचसुभाउ भयोपिताकेसरिससोत्रिभुवनविदितप्रभाउ
 १ चौपाई रुकुमी सुताव्याहिसोलीन्ह्यो सुतअनरुद्रप्रगटनेहिंकीन्ह्यो १ ॥
 दसहजारगजकोजेहिजोरा जोसुरअसुरहकोमदमोरा २ सोरुकुमीकीना
 तिनव्याही वज्रतासुसुतभाअरिदाही ३ भोजवमूसलतेसंचारा वन्योयेक

सोइवज्रकुमारा ४ तासुपुत्रनामकप्रतिवाह तासुसुवनभोसवलसुवाह ५ सां
तसेनभोतासुकुमारा तासुसुनुश्रुतसेनवदारा ई अथनअपुत्रअवलअलपाशुष
जदुकुलमहकोउभोनविनासुष ७ भूसुरभक्तिहीननहिकोई वीरधीरविजई अ
रिषोई ८ दोहा जगजाहिरजदुकुलभयोसंख्यातासुअपारसकेकोनकभोजोमि
अदसहूवर्षहजार ३ चौपाई सहसअग्रासीतीनिकेरी वालकगुरुभेदुद्दिनके
री १ संख्यासवजदुवंसिनकेरी कौकहिसकैनृपतिमतिमरी २ दसहजारकेदसो
हजारा जदुवंसीसिगरेसरदारा ३ लिनजुतउगसेनमहराजा राजकियोतहसा
हितसमाजा ४ देवासुरसंख्यामहिजेते भरअसुरप्रगटेमहितेते ५ देनप्रजनपी
डावहुलागे कियेअनर्थगर्वमहायोग ई तिनकेनासनहितभगवाना प्रगटायोज
दुकुलसुरनाना ७ भयेयेकसतयेककुलजिनके जदुनायकनायकमेतिनके
दोहा जदुपतिपदसेवनकरतवडैयासकलजदुवंस तिनवाधककोउनहिमयोसक
सजगतअवतंस ५ संजनभोजनसैनसुषविवरनचोलनिबानि निसुदिनहस्ति
गकरततेसकेननिजननजानि ई कविन जाकीभक्तकीनेअरुवेरहतेहीनेमनपू
नपरमपदपावतसमानहै जाकीनिकुनंजर गिरीसम्रहचाहै सदासाकरमाकरी
जाकोरूपरसपानहै आपनेसुजसआगेसुरसरिहकोनीरन्यूनकरिदीन्हैआपाप
नासकमहानहै भाषैरघुराजजदुराजजूकोछोडिसोहिद्रगनादेपातआनकरा
नानिधानहै १ जाकोयेकवारनमअवनकरतश्रुतिमुषहंभनतअचवोधनिज
रावैहै धर्मधुराधारनकेधरनिचलायोधर्मकीन्हैजाहिसंजनअनेदअतिपवि
है भाषैरघुराजजाकोकालैषकआयुधहै सुरऔअसुरनरसकलनसावैहै ॥
कौभूमिभारकोउतारिवोविचारकीन्हैमेरेमननेकहूंअचर्जनहिआवैहै २ जयति
जननेवासदेवकीभेजअवादवस्तकेसमाजमहिमसदाविराजयान होरदं
डसोअधर्मबंडपंडकारिपातकप्रचंडचराचरकेविनासमान भाषैरघुराज
मंदमधुरसमुसव्यानपूरसीतमानहीसोआननप्रकासमान कोटिनमनोजगर्वगा
रकसरूपमानप्रजवनिनानवेसवैधुकमंदनवाज ३ संवैया जगमेनिजधर्महि
रक्षणकोजदुनायकरूपअनेकधरै जगमित्रपवित्रअमित्रननासतचित्तिति
त्रनलीलाकरै रघुराजचहैतिनकेपदप्रीतिजौतौनिजकानकयाकोभरै यहधो
रमाहाकलिकेपहरेनहिऔरउपायनिहारिपरै ४ जहदुस्तरकालकोवेगनही
जहिहेतमहीपवनैगवने नहिऔरउपायकियेमिलतोभगवानकोभासितसे
भवने रघुराजसप्रीतिसोआनकियोजोक आरुचिरुक्मिनिकेरमने करतेहरिके
पुरनाहिययाननिवारनकीन्हैभोकहोकवने ५ दोहा वदनवदनहरिकीकथाअव
नअवनमनध्यान जोईकातसोईतरतकलिउपायनहिअनि १ निधिनमनिधि

ससिसेवतेमाधमासबुधवार कृष्णपक्षप्रतिपददसमउतरार्धश्रवतार २ इति।
 सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजवाधवे सविस्तराथ सिद्धि जूदेवात्मजसि
 द्वि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहादुर श्रीकृष्णचंद्रकापावाधि
 कारिरघुराजसिंहजूदेवकनैश्रीमत्तागवतेदसमउतरार्ध आनेदं च्युनिधौनवे।।
 तिततमस्तरंगः ८७ ॥ ॐ ॥ महाराज रघुराजकृतदसमोत्तरार्धसकं
 थ यहसमाप्तमुद्रितभर्ये १७७७ ॥ १ ॥ सोध्यादुर्गातद्विहारीहि
 निजमतिश्रुनुसार जामैलविश्रानदलहै श्रीरघुराजउदार २ ॥ २ ॥ २
 समाप्तसुभमस्तुसेवत १८१४ ॥ ॐ ॥ १ ॥ २ ॥ २ ॥

श्रीगणेशायनमः सौरठा जयहरिकृपानिधान अधमउधारनवानिजिन भाष
 तवेदपुरान असदयासनहिंदूसरो १ प्रभुपदोपाधि २ अगमअथाहभवा
 स्तुतिथि मौसमपतितनिकाय तरनचहतगोपदसरिस २ दोहा जयजयम
 निकरनीगिराजगतजननिसुषदानि करहुपूरयहग्रंथकोरचितआपनोजा
 नि १ जयगनिसवहुविघनहरमंगलकरनअसेष इकरदलसतनिसेससि
 रगजमुषसुंदरवेष २हरिगुरुजयतिमुकुंदपदनिसुदिनमोहिअधार जोअधमन
 कीअधमताधुनिधुवकरतउधार ३ जयश्रीपितुविमुनाथपदकरनअनाथा
 सनाथ गन्यपूरकरिवोचहोमैजिनमेधविमोक्ष ४ जयसुकदेवमुनीसवरजदुपा
 तिदासअनन्य जयतिवादणयनचरनकरनमोहिजगधन्य ५ अवयेकादस
 कीकथाभाषहुभाषाबंध हरिकृधवसेवादवरत्तानविरागप्रबंध ६ आसुको
 वाच जदुवसिनलैरामजुतदेसवसकरिध्वंस रचतकलाभुवभारहरिलियजदु
 कुलअवतंस ७ चौपाई दुरजोधनआदिकसठपूरे भरेरहेजेगर्वगेरुरे १ क
 रीपांडवनपौहिसवुता जगतभयेजदुनाथमित्रता २ दुरजोधनकोपायनिदे
 सा दुःसासनदुपदिकेकेसा ३ मदिसभामहकरषतभयऊ तवपांडवनको
 पअनिकृयऊ ४ जुवांषेलिखियराजहिंजीती मानीकछूनकस्तकीभीती ५ मो
 इकारनरविश्रीभगवाना पांडुसुवनकरिकैवलवाना ६ तिनकरकरिकौरवकुल

नासा हस्योभारभुवरमानेवासा ७ अरुप्रद्युम्नरामकरतेरे अरुनिजकरसर
 हेंडिचनेरे ८ दैत्यदैत्यअंसिननूपमारी हस्योभूमिकरभारसुरारी ९ दोहा य
 हिंविधिरसितनिजभुजैजदुकुलकरतेनाथ हरीअवनिहलुकी करीनासिआ
 चीनरनाथ चौपाई पुनिमनमहंअसकियोविचार हेअवजदकुलभूकर
 रा १ यहनासनसमरथनहिंकोऊ सिवविरचिवासद समजोऊ विनुमोहिंको
 नकरिहिइननासा कौटिनवासवसरिसविलासा २ जदुकुलममभुजवलवरजोरा ता
 किसकिहिकोइनकीवोरा ४ जैसेवसंवसलगिलागी जारिदेतिकाननकहैआगी
 ५ तैसहिइनविचकलहकराई आदवकुलमहंदेहुंनसाई ईतौपुनिआहुआ
 पनेधामा औरनअवपुहुमीमहंकामा ७ कससत्यसंकलभुवाला युहिंविधिकरि
 विचारतेहिंकासा ८ दोहा मुनिकी सायहिआजतेविरचिपरस्पररारि जदुकुल
 संचारकियेयेकछनमाहिसुरारि चौपाई सुंदरस्याम सरुपदेवाई हरिखियज
 नलोचनजदुराई १ वचनसुनाइसुधासमप्यारे हरतभयेहियजननअपरि २
 निजसरोजपदभजनकराई दियदासनसवक्रियाछेडाई ३ करिजगमेकीर
 तिविस्तारा जेहिंजनगाइतरहिंसंसार ४ अपनेधामगयेजदुराई यहसुनि
 कैबोलेकुराई ५ राजौवाच जदुवंसीत्रमहन्मविज्ञानी दृढनकेसेवीबहुदीनी
 ईतिनकोविप्रसापमुनिराई केहिविधिहोतभईदुषदाई ७ जेहिंनिमित्तजैसी
 सुनिसाया होतभईजदुकुलप्रदतापा ८ दोहा जदुवंसीयकमनरहेकियोजुइ
 केहिहैत यहसकाकरिकेकृपामेठहुहेमतिसेत चौपाई सुनिकैकुरुपतिकी
 असवीनी बोलतभेसुकदेवविज्ञानी श्रीसुकौवाच श्रीमुकुंदअति सुंदरकृपा
 हारावतीवसतभेभूषा २ धर्मकर्मजनसियवनहेतू पूरनकामकरहि सुषसे
 त ३ मुनिमनमंगलमंडनकारी सुंदरिखोरहसहसविहारी ४ जाकीकीरतिअधिनअपा
 रापावनकरतिनलांवतिचार ५ कुरुपतिजदुकुलकोसंचारन हरिरक्षाजोनहिंकारन
 ईजदुपतिकर्मकरतजगजिते महापुन्यप्रदभूपतिनेतै ७ गावतजेजनजुतअनुरागा
 तिनकेतनतेकलिमलभागा ८ अैसेहरियेकसंभेसुबेसा वैठरहैनिजकनकनिवेसा ९
 दोहा कौनहुंजज्ञकरावनेअयिहुतेमुनीस तिनसेनिजकारनगुनतकहतभयेजगदी
 सचौपाई भयभषपूरनसवमुनिजाहू कहंसुविथलवैठहुसउछाहू जदुपतिसासनस
 हिमुनिराई तुरतछेत्रपिंडारकजाई विस्वामित्रकनदुर्वासा भृगुअंगिरावसिछड्या
 सा ३ वामदेवकस्यपतपरसा असितअतिनारदहृषकासी ४ आयेछेत्रपिंडारकमा
 हीत्रैतभेध्यावतहरिकाही येलनकहैंडकसुगयसिकारा जदुकुलकेसावादिकुमारा
 गयेसकलपिंडारकमाही देषतहोरिषीसनकोही ५ कस्वेषरनाभेमतिनासी चाहैकरना
 मुनिनसोहोसी ईदोहा सोवहिसुंदरजानिकैनारीवेषवनाथ उदरकंसकचिसनभरि १

लूगरउपरबोढाय चौपाई तेहिंलैमुनिननिकदमहंजाई सिगरेहोयजोरिसि
रनाई १ भीतरकपटउपरमदुताई मुनिनमंदअसगिरासुनाई २ नोषीनई
नगरकीनारी मुनितुम्हरेदिगयहपगुधारी ३ गर्भवतीयहहंसुकुमारी ४
छनकोअसमनहिविचारी ४ कैहेंबालककिचौकुमारी निजमुषकहतनला
जविसारी ५ तातेतुमतेपूछहिंमही अहेनिकालज्ञानमुनितुमही ई जोक
छुहोइसोकरहुवषांना याकोपुसवकालनियराना ६ सुनतकुमारनकीअस
सर्वांनी हांसीलईरिषीसनजानी ७ दोहा बोलेकोपकठारकरिमतिमंदकु
मार याकेकैहैमुसलयेकजेहिंकुलनासतुम्हार चौपाई मुनिनवचनसुनिके

अतिघोरा डरिभागेजडुवंसकिसोरा करहुदूहः॥ तेमयभारे सावउदरकोअंवा
खेरि कहेलोहकोमुसलकठोरा चितैचकितमेसकसकि सोरा ३ लगेविसरनअस
मतमाही हंससेवनीवातयहनाही ४ कहकियोहंसचडेअभागी हमकोंकाकहिहैंवा
इभागी ५ यहिविधिआकुलकरतविचार आयेनिजनिजगेहकुमारा ई मूसललेमु
षमहम्मलाना उग्रसेनदिगकि योपयांना ७ लगेरहेंजादवदरवार बैठ सका
लसचिवसरदारा ८ देहा उग्रसेनमहराजकोतेजदुवंसकुमार निजेकृतक
र्मसुनाइगेन्हैकेअतिलाचार चौपाई सुनतअमोधमुनिनकीसाषा मूसलनिर

हैं अतिकोपा १ भये सभी तहारिकावासी को हुंके मुपन हिरहे प्रकासी
चकहउगसेनमहराजा अबतुमकरहुयहैयहकाजा ३ यहमूसलचूरनक
खिडारु जायपयोनिधिमाहपवारहु ४

१५ नेसुकलोहवीचवंचिगयके
७५ हाहालोललीनकोउमीना तेहिकेवटफदायकहुलीना ७
विदारतमाही पायगयेसोइआयसकोही ८
मीनमासलीन्हयोसवषाई ९
य सोसागरतदमेभयेगोदतकी समुदा य १०
भगवान सायनेवारनकोजदपिरहेसमर्थसुजान
योविप्रस्तापजदुराज कालरूपभगवानहरिजानो निजकृतकाज ॥
सिद्धि श्रीमन्महाराजा धिराज श्रीमहाराजा श्री

२९
वहादुर श्री १०
भगवत आनंदासुनि चौयेकादसस्केधेप्रथमस्तरंग १ श्री
॥ दोहा रकितजडपतिवोहवलपुरीहारिकाभूप
तिहुनतअतिभईअनूप चौपाई निवसहिनारदवारहिवार
सुदेवकुमार १ भजहिंसरासुदरपनस्यामै
सुनकुरुपतिअसकेजगमाही दुरलभपापमनुजतनकोही ३
कीसवयसभीती करैन्हरिपदपंकजप्रीती ४ ज
पाइनहिकहुं वविजाई ५
आये कियवसुदेवविविधिसतकारा पूजेनकियोअनेकप्रकारा ७
हासनवेठाई सीसनायपदविनयसुनाई ८ वसुदेवोवाच
आपआगमनू देहिनकोदुरंतदुषदमनू ९ दोहा
कोआगमसुतचरहाय
ई जननिजनकजनकेहरिदासा करतअनेककलैसननासा १
दुपजनकोही दुषहरिसुपकरसाधुसहोही २
कोजानै ३ ज पतनकरतक

५५
दांतिनकोउपकार ६ मेपूछहेतुमसोमुनिरादेहेमा ७
अदासहितसुनेमुनिजाके रहवनभयपुनिकहुतनताके ८ दोहा
निपूरवजनममेभक्तिमुक्तिकेदानि १५१ १५६

ज्ञानि चौपाई तिन सौ लियो सो क्षन हिंसागी देवन माया मिमति पागी १ सहज हि
मेली गहि नहिं वारा होहुं जौ न विधि भवनि धिपारा २ सो उपाय मुनि ताप उचारी
जात न भारी ३ श्री सुकोवाच जव वसुदेव कह्या यहि भांती तव

मुनि की भय सीतल छाती ४ हरि गुन सुगिरन करत मही सा लागे या कहन सप्रति
मुनी सा ५ नारदोवाच पूछ्यो भगवत धर्म उदारो जद कुल भूषन भलो उचारो ई धर्म
भागवत पढ़े सुने जो आदर करै सराहि गुने जो ७ होइ विस्वैरिह जो प्राणी सो वसु
विस परिहोइ विज्ञानी ८ दोहा कर्तुं सुनत जिन को सुजस होत परम कल्याण
सो हरि की तुम सुरति दिय कराय मतिवान चौपाई तमि सुनहुं ये कहति हो सा जो सु
१ जन करिष्य भयुवन संवादा भोज संपूर्व प्रदश्च हलादा

२ स्तोत्र भूषण केर कुमारा भयो प्रिय व्रत भूष उदारा ३ तेहि अंगनि
यक ताको नाभि नाम सुत भयक ४ ताके रिष भदेव हरि अंसा धर्म मोक्ष जो सकल
प्रसंसा ५ ताके भेसत सुवन उदारा जे पढ़ि लहे वेद को पारा ई

श्रीमन् नारायण नारायण ७ जाको सुजस प्रभाव अषंडा नाम भयो या
ह भारत पग ८ दोहा भूरि भोग करि भूमि को गहत जिकान न जाय तीनि जग्यहा
रि ध्याइ कै गयो कृष्ण पद पाय चौपाई तिन को भ्रातान वन वषंडा होत भये महि
पाल उदंडा १ भये विप्रतिन भ्रात इकासी कर्म कांड के सकल प्रकासी २ महा भाग
वत भेन वभ्राता परम हंस परमातम ज्ञाता ३ कवि हरि अंतरिक्ष विज्ञानी प्रवृथि
पलायन मति धानी ४ आविर होइ मिलि अचम से कर भाजन वरने उन वकन
५ पूल सूक्ष्म जगव पुहरि देवत विचरहि वसुधाम है जगल पत ई रुकती ग
तितन की कहै नाहीं स्वर्ग पताल जलौ थल माही ७ सिद्ध साध्य गंधर्व हजसा सु
रनर किन्नर नाग हरक्षा ८ मुनि चारुन विद्या धर जेते तिन कहें पूजहिं सादर तेतो ॥
९ दोहा निमिन रेस की जाग मिये न वजे जो गीस विचरत विचरत आइ गेये कसे
अवनीस चौपाई निमिल विभानु समान प्रकासा महा भागवत ज्ञान अवासा १
उक्तो सकल विषन जुतराजा मान्यो पूरन मष कर काजा २ नव जोगे स्वर निरपि
हता सा उठत भयो सादर सहलासा ३ नव जोगे स्वर के दिग जाई भूप विदेह चरन
सिर नाई ४ ल्याय कनक आसन बैठाये चरन धोइ निज सिर जल नोयो ५ पूजन
किय षोडस उपचारा सनकादिक समहिये विचार ई पसर तजिन को परम प्रा
पूरन करत तुरत दस आसा नेहन है निमिनृपति निहोरी

८ विदेहोवाच दोहा मधुसूदन के पारषद है ममान हितुम काहिं विचर
हुं पावन करन हित हरि मय लोक न मां हि चौपाई खन भंगुर यह मनुज सरीरा
हिन को दुर्लभ मति धीरा १ मनुज सरीरहु पाय मुनी सा डरल भदर सदा सजगदी

विहुरै अतिकोपा १ भयेसभीतहारिकावासी कोहुँके मुषनहिरहे प्रकासी २ ता
वकहउग्रसेनमहराजा अबतुसकरहुयहैयहकाजा ३ यहमूसलचूरनक
खिडारहु जायपयोनिधिमाहप्रवारहु ४ तैसहिकीन्हैसकलकुमारि सुसलर
तायचूरकरिडारे ५ नेसुकलौहवीववविगयऊ फेंकिसकलसागरमहेंदय
ऊ ई लोहालोलीनकोउमीना तेहिँकेवटफेंदायकहुँलीना ६ तकिउदर
विदारनमाही पायगयेसोइआयसकोही ७ वोनअग्रमहँलियोलगई
मीनमासलीन्हैसवषाई ८ दोहा मूसलचूरनसिंधुमहँफेंकोजोनरेता
य सोसागरतदमेभयेगोदनकी समुद्र यजदुकुलकोप्रतांतयहजोनतह
भगवोन सायनेवारनकोजदपिरहेसमर्थसुजान तदपिनेवारनकरतो
योविप्रस्तापजदुराज कालरूपभगवानहरिजान्योनिजकृतकाज ॥ इति
सिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरवांधवैसश्री
विस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराज
वहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजदेवकृतश्रीम
भगवतेआनंदामुनिचौयेकादसरक्तधेप्रथमस्तरंगः १ श्रीसुकोवावा
॥ ॥ दोहा रक्षितजइपतिवोहवलयपुरीहारिकाभूष भोगवतीअमरावा
तिहुनतअतिभईअनूप चौपाई निवसहिँनारदवारहिंवार दरसनहितवा
सुदेवकुमार १ भजहिंसदासुंदरधनसामे गखिनगखिनगोविंदगुनगोमेर
त्सुनकुरुपतिअसकोजगमाही दुरलभपापमनुजतनकोही २ जानुमनु
कीसवयलमीती करैनहरिपदंपकजशीती ४ जौनमनुतेसवसुरराई काल
पाइनहिकहुँवविजाई ५ येकसमेनारदसुषछाये आनकहुँडुभिकेधरा
आये कियवसुदेवविविधिसतकारा पूजेनकियोअनेकप्रकारा ७ द्वादकसि
हासनवैठाई सीसनायपदविनयसुनाई ८ वसुदेवोवाच सुनहुँमुनीस
आपआगमनू रोहिँनकोदुरंतदुषदमनू ९ दोहा जिमिजननीअरुजनक
कोआगमसुतधरहोय अवसिअमंगलजातहेतासुतुरतसवषाय चौपा
ई जननिजनकजनकैहरिदासा करतअनेककलैसननासा १ देवदेहिंसुष
दुषजनकोही दुषहरिसुषकरसाधुसदाही २ जोजसदेवनकोसनमाने तेतसदेवताह
कोजाने ३ जसतनकरनकरनितसछाया अैसहिँकरहिंदेवमुनिराया पैअसनहिँ
सज्जनसवकाला अवसिहोइतेदीनदयाला ५ जनहिँनकवहेदीनअपकारा करहिँस
दांतिनकोउपकारा ई मेपूछहुँतुमसोमुनिराई देहुँभागवतधर्मबताई ७
अद्वासहितसुनेमुनिजाके रहवनभयपुनिकलुतनताके ८ दोहा मेमु
निपूखजनममेभुक्तिमुक्तिकैरानि भजतभयोसुतहेतहठिक्कैहायआ

ज्ञानि चौपाई तिन सौ लियो मोक्ष नहिं सागी देवन माया मैमति पागी १ सहजहि
 सेलागहि नहिं वारा होहुं जौन विधि भवनिधि पारा २ सोउ पाय मुनि नाथ उचारी
 सप्रितदुष सहि जात न भारी ३ श्री सुकोवाच जव वसुदेव कह्याय हि भांती तव
 मुनीकी भयसी तल छाती ४ हरि गुन सुमिरन करत महीसा लागे पाक हैन सप्रति
 मुनीसा ५ नारदोवाच पूछ्यो भगवत धर्म उदारी जदकुल भूषन भलो उचारी ई धर्म
 भागवत पढै सुने जो आदर करै सरहि गुने जो ७ होइ विस्वैरिहु जो पानी सोउ सु
 विसपदि होइ विज्ञानी ८ दोहा कहत सुनत जिनको सुजस होत परम कल्याण
 से हरि की तुम सुरति दिय कराय मतिवान चौपाई तमि सुनहुं ये कहति होसा जो सु
 नि कहै तुमहिं विस्वासा १ जनक रिष भयुवन संवादा भोज संपूरुष पद अहलादा
 २ स्वोय भूमनु केर कुमार भयो प्रियव्रत भूप उदारा ३ तेहि अगनि धनाम सुत भा
 यक ताको नाभिनाम सुत भयक ४ ताके रिष भदेव हरि असा धर्म मोक्ष जो सकल
 प्रसंसा ५ ताके भेसत सुवैन उदारा जे पदिल है वेद को पारा ई जठ भरत भोसी ला
 सुभायन श्रीमन्तारायन पारायन ७ जाके सुजस प्रभाव अषंडा नाम भयो या
 ह भारत पंग ८ दोहा भूरि भोग करि भूमिको गहत जिकानन जाय तीनि जन्म हा
 रि आइ कै गयो कल्प दयाय चौपाई तिनको आतानवन वषंडा होत भये महि
 पाल उदंडा १ भये विप्रतिन भ्रातइ कासी कर्म कांड के सकल प्रकासी २ महा भाग
 वत भेन वभ्राता परम हंस परमात्मज्ञाता ३ कवि हरि अंतरिक्ष विज्ञानी प्रबुधि
 पलायन मतिषानी ४ आविर होइ मिल अरुचम से कर भाजन वरने जन वक्रम
 से ५ पूल सूक्ष्म जगव पुहरि देषत विचरहि वसुधाम है जग लेषत ई रुकती रा
 तितिन की कहै नाही स्वर्ग पताल जलौ थल माही ७ सिद्ध साध्य गंधर्व हुजस्सा
 रनर किन्नर नाग हरक्षा ८ मुनि चारन विद्या धर जे ते तिन कहैं पूजहिं सादर ते तो
 ९ दोहा निमिन रेस की जाग मे येन वजे जो गीस विचरत विचरत आइ गेये कसै
 अवनोस चौपाई निमिल विभानु समान प्रकासा महा भागवत ज्ञान अवासा १
 उक्तो सकल विप्रन जुतराजा माया पूरन मष करकाजा २ नव जोगे स्वर निरपि
 हवासा उठत भयो सादर सहलासा ३ नव जोगे स्वर के दिग जाई भूप विदेह चरन
 सिरनाई ४ स्याय कनक आसन वैठायो चरन धोइ निज सिरज लनायो ५ पूजन
 किय बाइ सउ पचारा सनकादिक समहि ये विचारा ई पसर तजिन को परम प्र
 कासा पूरन करत तुरत दस आसा नेहन है निमिनृपति निहोरी विनै किय तिन रे
 कर जोरी ८ विदेहोवाच दोहा मधुसूदन के पारषद है समान हितुम काहि विच
 हें पावन करन हित हरि मय लोक माहि चौपाई छन भंगुर यह मनुज सरीरा
 हिन को दुर्लभ मति धीरा १ मनुज सरीर है पाय मुनीसा डरल भद्र सदा सजगई

सा २ भित्तो अजसम सकल अभागा तुवपददरसन तेवडभागा ३ यातेहं मूक
हिंमुनि राई देह अछिन्न कल्याणवताई ४ आधहृदय साधुन सत संगे यह
जगमे आनंद अभागा ५ कहहु भागवत धर्म असागू जोहं महो हिं सुनन के जो
गू ई जौन धर्म के किये मुनी सा होत अधीन आसुज गरी सा ७ नारदो वाच यहि
विधि जव पूछ्या मिथिलेसू तव सराहिके नव जोगेसू ८ दोहा तिनमे जिनको
नाम कविते रिजु जनन सुनाय नृपहिं भागवत धर्म सब कहें न लगे सुषयाय क
विरुवाच चौपाई यह जगमे सुनिये मिथिलेसू हरिपद भजेन भय कर लेसू
१ यह मेहै अछिन्न कल्याण है उपाय जनको नहिं आना २ रहत बित्त उद विग्न
सदाही दीसत भय जगमहे चहुं धाही ३ हरिपद पंकाज भजे विदेह रहत नही
पुनि जग सदेह निज पद पावेन हित जइ राई निज सुषवर न्यो जौन उपाई ५
सोई भागवत धर्म कहवै जो करि मूठहु माधव पावै ई करत जाहि नहिं होत
प्रसादा दिन दिन दुनव दूत अहंसा ७ पावै मुदिन नहुन काही छुटै गिरै न सु
मारग माही ८ दोहा करत भागवत धर्म तिमि होत विघन कहें नोहि विघन
है भये विदेह सुनु होनि नही फल माहि ९ मन सावो वाकर्म नाई दुबुद्धि सुभाठा
करै कर्म जो कस्तको सो अरपै नृपराउ २ चौपाई नारायण प्रभु कर्म हमार लेहु स
वै अ सकरै उचार १ जौन स्वा मिसेवक मति राषत तेहि अति हाति भीति श्रुति भा
षत २ सोई जइ पति विमुष अज्ञानो माया विवस होत अभिमानो ३ वान गुरु
प्रतिष्ठ हरि जानी सेवक स्वाभिभाव उर ठानी ४ करै अत न्य भक्ति मति माना तव
हिं होत जगमहं कल्याण ५ हम सुत वदे जेहि पहिचाने अरु सरीर आतम करि
माने ई ये अमहं नृप उभे प्रकार वेद विरुद्धि करहु विचार ७ जे से मनव सत्त्व
सदाही जागे सकल तुरत मिटि जाही ८ तैस हिमन कारन भ्रम अहई नित सक
ल विकल हिगहई ९ दोहा तौ ते मन को अवल करि हरि महे देयल गाय तौ विदेह भूष
तिसुनहुं आसु उभे के जाय चौपाई जन्म कर्म जे दुपति कैरे गाये वेद मुनि नवहु
तेरे तिनको गावत सुनत सदाही लाज छेंडि विचरै महि माही २ पुनि निहारि बेटा
सरि आसा भजे निरंतर रमानि वासा ३ यहि विधि व्रत धारे वडभागा नाम ले
तउ मगै अनुरागा ४ करि भावना कस्तु संगे केरी हे गोविंद गोहरा वैदेरी ५ ऐवै न
चैहं सैं अरु गावै उत की दसाई तै दसावै ई विचरै जग उनमन संमाना रहै लोक
वाहेर मति माना ७ अनिल अनल अय अवनिल अकासा इमन छत्र सुर नर दस आ
सा ८ दोहा सरित समुद्रहु आदिस वहरि को रूप विचारि करै प्रनाम अत न्य के दो
ऊपानि पसारि चौपाई प्रथम भक्ति हरि की हिय होवै पुनि हरि को अनुभव जन
जोवै १ फेरि विषम होत विरागा असी भक्ति रीति वडभागा २ जे से भोज करै

जोकोई ३ आवततुष्टिफेरिमनमोही फेरिपुष्टिस
वञ्चगनकोंही ४ ग्यासग्यासमहककु कलूनि जैसहोतनरिसप्रवीने ५ तिमि
भक्तिहु अनुभवहिविरागे कलुककुचककालेमहें जोगे ई यहिविधिनुपज

भक्तिविरकिहु अनुभवआवत ७ तवजानतजदुपतिकरक
तवपुनिपावतमुक्तिअनूपा ८ दोहा भागवतनजोहातहें मेकमदियावता

अवजातुमपूछहु नृपति सोऊदेहसुनाय चौपाई सुनिकविजोगेस्वरकीवा
नी पूछहु नृपतिजोरिजुगपानी १ राजीवाच अवभागवतजननकेलक्षन ति
नको धामहकहहुविचक्षण २ तिनकीरीतिहुवैनसुभाऊ सोसेतुमवरनहेंसु
निराऊ ३ निमिनरेसकीसुनिमृदुवांनी हरिजोगेस्वरकह्योविज्ञानी ४ हरिक
वाच सबभूतनमेभगवतभाऊ अपनहिमहदेषहिनुपराऊ ५

हंसवजगकोंही तेउत्तमभागवतकहाही ई जदुपतिचरनजासुअतिप्रेमा
सेतनसोसनेहकरनेमा ७ दीननपै राखैअतिदाया हरिविमुषिनसगिनृप
राया ८ दोहा सोमदिसभागवतहेंयहजानहेंमतिमान
कोसुनियेकरोवषांन चौपाई केवलहरिमूरतिमहंप्रीती

भक्तनगाविघ्ननमाही जाकिहिसनेहककुनाही २

३ लहिकैअर्थअनर्थनकोंही

मोही ४ हरिसायादेवेससार सोउत्तमभागवतउचारा ५
तिके जनममुरनभयतिसाअतिके ई लुधात्रषादिकसकलकलेसा

७ राखैकस्तसुरतिसवकाला सोउत्तमभागवतमुवाला ८

दोहा
भक्तवरसोय चौपाई उत्तमजन्मकर्मउत्तमै
तनहितनकअभिमाना सोजनहैभागवतप्रधाना आत्मअरुबिनहुमाही॥

निजपरभेदजिहैककुनाही सोतेरहैसबभूतसमाना
विभुवनविभवहुपावनहै लूनचौथईजासुमतिसेतू ३

जाकी गिनतीअष्टभक्तमहताकी जोजदुपतिपदकोसुररोजै पावेकवहुनअम
करिषाजै सोहरिपदजाकीमतिलागी कैसेतजैसतवदभागी ८ दोहा जदुपतिप

दणषचंदकीजातिजगतिहियजासु यहससारअसारकीतापजातिनसितासु
चौपाई जिमिससिपूरनउयेनरेसा रहतनेदिनकरकरनकलेसा ९ तिमिजवा

मिटीविषैहरिधाये सोफिरिनहिंलौटलौटाये २ जोहरिचरननेहकीडोरी॥
वाधिलियोकरिकेवरजोरी ३ जासुहिंदैहरिकवहुनसागे जासुनामभयअथ

४ कस्तप्रेमसरितापतिमाही रहतजासुमनमगनसदाही ५ रसना

रीतियकांतजासुरहिवेकी ६ जो दीन न दायाद गदेषे परा

७ तेहि जो न हूँ भागवत प्रधाना न

भागवतन के मै सकल लक्षण दियो वधानि

॥ इति सिद्धि श्री मन्महाराजाधिराज श्री महाराजा श्री

श्री मन्महाराज ते येकादसमस्कंधे आनंदामुनि धौदुतीपः स्तरंगः २॥ ॥ ॥

निमिनरे सकर जो रिके संत चरन सिरनाय

राजो वाच चौपाई परज दुन दन कीय हमारा विधि महेस मो

१ सो मोहि जानन की है आसामुनि वरता को करु प्रकासा २

सुनि अघाउ नहि होत हमारे ३

हे औषधि सुनि गिराति हारी निमिनरे सक सुनि अघावै ना

रिवै ना ४ अंतरि सख वाच पक्ष भूत ते भूतन को ही रच्योई सनू प पूरुव मांही

भोग अरु मोक्ष हूँ हेतू जीवन के जो न हूँ मति सेतू निज विरचित प्रभु भूतन मांही

पा ८ दोहा इंद्रिन दारा जीव कहै विषै करायत भोग जिय आप हितन को सुनते सह

त हरष अरु सोग चौपाई विषै वासना भरि वहु प्राणी जग मे करत कर्म अभिमा

११ तिन तिन करम न के फल पावत जग म ह भ्रमत सो क सुख छावत २ यहि वि

धि भ्रमत कर्म गति मांही जनन मरन छूटत कहै नांही ३

छूटे तब लगिय हूँ संसार न छूटे ४ प्रलै काल जव भूपति आवै कारण महे कारण

मिलि जावै होय वर्ष सत लोन हि वषी सरज ठाय होत उत कषी ६ तरनि ताप तो

७ वदति सेस मुख पावक ज्वाला

ति अषंड अति ही विकराला ८ दोहा मारुत महा प्रचंड तवहन न लगत महि पा

ल

सांवरत क गत मे चकराला

सिगरे जीव सहित करतारै लीन होत व सुदव कुमारे

रिजा तो अनल म हान ल माहि समानौ ४ तै सहि जीवई समिलिर हूँ

५ प्रेरित पवन धर निज ल मांही लीन होत कछु से सेनाही

पहुं मी होति सलिल महलीना सलिल प्रवेस ते जम है कीना ७ तज

या प्रवेसा होत पवन न भली न नरे सा ८ दोहा

अकास अहकार पुनि सलिके इंद्रिन सुरजुत वास चौपाई

निदोऊ महत्तमेलयभेसोऊ १ महात्तनुकियप्रकृतप्रवेसा प्रकितलीनभय
जायपरेसा २ जगउतयतिपालनसंघरनी यहहरिकीमायाभैवरनी ३ यहा
त्रिगुनामायातुमजानो कहह औरजोसोऊवानी ४ पुनिजोगेस्वरभूपनिहो
री बोलैमंजुलअंजुलिजोरी ५ राजोवाच यहअपारजदुपतिकीमाया किमि
जनसंख्यारहितराया ई सोउपायअवदेहवताई सुनिबोल्याप्रबुद्धरिषिरा
ई १ प्रबुद्धउवाच करिकैनरनारीसोनेह मानतमोदविगतसंदेह ८ दोहा दु
॥ १ ॥ मेलनकोकरहिकर्मनरनारि ये तिनकोपरिनाममेदुषहीले
हविचारि चौपाई है धनसदांमहादुषदाई ताहंपरदुरलभनृपराई १ धनके
हेतमीबुहठिहोती धनहितमतिहोती नितकोती ग्रहसुतअरुदरहपरिवारा
॥ २ ॥ अरुबसुधापुरदेसभंडारा २ विभोवा ३ ॥ ४ ॥ हाथी येहैनहि सवदि
नकेसाथी असविचारिइनकीतजिप्रीती असहिजानहिस्वर्गहरीती ५ स्वरगह
महभैरवनिदा तातेतहुकेदुषीवसिंदा ई जसभूपनकीदसादिवाई तैसहिदेव
नकीनृपराई १ असविचारिअपनेमनमाहीं लेनभक्तिउपदेसनकाहीं ८ जो
नगुरुजदुपतिपद्वेसी सांतसुभावकरनजगळेसी ८ दोहा ताकेसरनहिंजा
यकेकयट्ठेंडिमतिमान सिषेभागवतधर्मकोजोचाहैकल्पान चौपाई सववि
धिकरैगुरुसेवकाई गुरुकहंजानैश्रीजदुराई १ गुरुसेवनतेसुनहुमुवाला हो
तत्रसन्नआसुनंदलाला २ प्रथमकरैसाधुनकरसंगा सवविषइनितेरहैअस
गा ३ करैदयाहरिदीननमाहीं निजसमानसोनेहसदांहीं ४ उत्तमहोयआप
तेजोई तासोकहैनअ तासोई ५ करैसुमतिसवकालअचारा कापकलेस
हुकुमाअपारा ई वृथावचनमुषतेनहिबोलै मनवचकर्मयेकरसतोले १ ब्रम्ह
चर्जकरिवेदपढैजन कवहुनहिंसाकरनकरैमन ८ दोहा सवथलदेवैकृत्त
कोदुषसुषगनैसमान करैवासयेकांतमहेतजैअवसिअभिमान चौपाई प
हिरैवलकलवसनअदोष जथालाभराषैसतोष १ श्रीभागवतसास्त्र
महेप्रीती राषैतनमनवचनप्रतीती २ औरदेवऔरेनंथनकी औरमत
नऔरपंथनकी ३ कवहुनहैरैसुजाना रहैकस्त्रपद्वेमलोभाना ४ प्रा
नायामकरैमनवसहित जीतैवचनमोनताधरितित ५ वृथानकरैकियासा
तिधीरा येहिविधिनिजवसकरैसरीरा ई बोलैहितकारीसतिवानी समदमा
धरैसदांमतिषांनी १ हरिजसनामसुनेअरुगावै जदुपतिचरनसरोजहिंध्या
वै ८ करैअविलकरिकैहितकरमा जीवजातजनतजेनधरमा ८ दोहा दोन
जज्ञजपत १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥
हजियदार अरपेनंदकुमारकोऔरवस्तुनि
जपार चौपाई जिनकेसखसुहेजदुराई तिनकीकरैअवसिसेवकाई १ लषा

चराचरमहंभगवौनै मनुजनमेविसेषिपहिचानै २मनुजनतेपुनिसंतनमांही
लपैविसेषिकस्तप्रभुकोही ३कहैपरसपरहरिगुनगाथा जोअन्याथकोका
रनसनाथा ४ राखैसुमतिपरसपरप्रीती विचरैधरतोषसुनिरीती ५हरिजा
समुनतहोइआनंद। परैनमतिमंदनकेफेदा ई सुमिरतसुरतिकरावतमा
ही अथनासनहरिप्रगटसदांही ७ हातभक्तिउपजैअनुरागा तनपुलका
चलिलहिचडभागा ८ दोहा हरिकेसंगकोकरतहैअरुभवचित्तलगाय तहै
जसदेषतअरु सुनतसोपहितनदरसाय चौपाई हरिवियोगमहंसाकहुए
वत कवहुंहंसतहुलसतहरिजोवत १ कवहुंकहतकोमलकडवांनी चलहुम
मिलहुनछलहुनिजजानी केहुनाचतगावतमुदभरई निरषतजसउततसई
तकरई ३कहुंहरिकोहियमांहलगाई पायप्रमोदमौनकैजाई ४ असभागा
वतधर्मकीरीती करैसुसतिकारिप्रीतिप्रतीती ५ तातेपरभक्तिहठिहेवै को
दिजन्मकेपातकषोवै ई तरतसहजदुस्तरहरिमाया यहिविधिमिलतक्र
निमिराया ७ सुनिप्रबुद्धजोगेस्वरवैना निमिनरेसवोलाभरिचैना ८ राज
उवाच परब्रम्हपरमातमानारायनजेहिनाम तासुरूपमोहिभाषियेब्रम्ह
ज्ञानिसरनाम चौपाई मिथिलाधिपकोलपिअनुरागा भयोपिपलाय
नवडभागा ९ पिपलायनउवाच आपुअहेनहेनजगकेरो विविधिकरतजा
मअसस्यतिदेरो २स्वप्नसुषुप्तिहुजागरमांही अरुसमाधिमहसोदरसांही
३इंदिहैहैहैअरुप्राणा जेहिंसत्तातेपावतमाना ४ निजनिजकरतसकलव्यापा
रा सोनारायनगुनहुउदारा ५ गिराचसुबुद्धिहुमनप्राणा करहिनजेहिप्रवे
समतिमाना अनलकलानहिअनलप्रकासे तिमिअनीसनहिईसहिभासे॥
७ विधिनिषेधकरिवेदवषांनै तातयजंकरिकरहिप्रमाने ८ नेतिनेतिनेऊपु
निगावै जाकोकहिकहिपारनपावै ९ दोहा सतरजलमगुनजाहिवसमहा
त्तनुअहंकार जीवहुजासुसरीरहैसोजज्ञनेभोक्तार चौपाई अहैअचित्सस
क्तिनृपजाकी अहैअगमगतिजेहिमायाकी जडचेतनमहव्यापकजेई तेहि
तेपरतविलक्षणजेई २ जोनमरतजनमतकोहुकाला बढतघटतनहिजोम
हिपाला ३देहअवरथाकोहैसाथी सवतनवसंतप्रेमअभिलाषी ४ सुइसतो
गुनज्ञानसरूपा इंदिनकोचेतनकरभूषा ५ सेदजउदामिजअंजजपिंडज।
इनकोचेतनकरतमेठिरुज ई इंदिनसोवतजागेहुमाही निरविकारसोरहा
तसदांही ७ जोसुषुप्तिपरमातममिलतो जागेसोसुषकीसुधिकरतो ८ दो
हा सोनारायनजानियेजदुपतिअनुजनम तिनमूरतिमंगलमईनवनीर
दसमआभ चौपाई करैतासुपदभक्तिमहाई भितैतवैमनकीमलिनाई ९ आता

दन पुनि फल चढाई पुनि प्रभु कहं माला पहिराई ४ प्रथम धूप पुनि दीप देखावै ॥
 बहु प्रकार नैवेद्य लगावै ५ फल दक्षिणा अदस देखावै प्रभु परचामर चारु चखवै
 ६ पाठ करै पुनि भागवतादिक करै निरांजन पुनि अहलादिक ७ दोहा अर्घ्य
 पाय आचमन दै पुण्याजलि मति धाम चारि दक्षिण दै करै अरु साष्टांग प्रना
 म निज आतम परमात्मै देवै पूजन काल हरि निरमाय लसी सधरि मोदित
 बुद्धि विसाल फेरि विसर्जन नाथ को करै सप्रेम अनूप सालिग्राम सिलानि मो
 है न विसर्जन भूष यहि विधि पावकर विसलिल अतिथि हृदय में जाय हरि पूजे
 अनुगम सोता सुआ सुगति होय इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहा
 राजा श्री राजावहादुर बांधव सश्री विस्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहारा
 जाधिराज श्रीमहाराजा श्री राजावहादुर श्री कस्तूर चंद्र कृपा पात्राधिकारि श्री रघु
 राज सिंह जू देव कृत श्री मद्भागवत आनंदाम्बुनि धौये कादस स्कंध तृतीय सर्ग
 गः ३॥ ॥ दोहा निमिन रे स आनंद लह्या सुनि हरि पूजन रीति बोल्यो पु
 निकर जो रिकै जोगिन सोजुत प्रीति राजावाच लेखत न जदुपति औतारा कर
 त चरित जे सदा उदारा तेमो सांवरन हं मुनि राई सुनि वेकी लाल साम हाई सुनि
 विदेह के वचन सुहाये दुमिल कहन लागे सुष छाये ३ दुमिल सव वाच जाज दुप
 तिलीला गुन कौही गनन चहै अपनै मुष माहीं ताहिक हत मति मंद सुजाना ह
 रि चरित न कोहै न प्रमाना ५ को दिन जच्चा विनाइ जो देई धरनी को राज कनग निले
 ई ई पैगनि सकत न हरि गुन कौही यामे नृप संसेक छुनाहीं ७ पंचतत्वर बिजव
 भगवाना किय प्रह्ण्ड केर निरमाना ८ दोहा निज अंसहि मेताहि से करि प
 रवै सन रे स पुरुषनाम कहवावते नारायन हिं हमे स चौपाई जेहि नारायन के व
 पुनोही निवसत विभु वैन भूप सदा ही १ नारायन इंदिन ते भूपा प्रगट होहि द
 द्री दसरूपा २ नरपति नारायन के ज्ञाना सहत मन जु ज्ञान हं विज्ञाना ३ नाराय
 न के ज्ञान हिं पाई सहन मन जु सकति नृप राई नारायन जग उत पतिकरता ना
 रायन पालक संचरता ५ अष्टि सभै महे सुनु महाराजा यह जग के विरचन के का
 जा ई नारायन नाभी ते भायो रज गुन ते प्रेम्हा द्रुत जायो ७ सत गुन ते पुनि पालन
 हेतु प्रगटे विस्तु धर्म कर सेतु ८ दोहा तम गुन ते पुनि रुद्र भेक रज गत संधारा
 विगुन मयो यह जग त को जान हं अष्टि प्रकार चौपाई जो विधि विस्तु रुद्र के द्वा
 रा करत अष्टि पालन संधारा १ आदि पुरुष नारायन सोई जाकी गति जानत न
 हिं कोई २ दक्ष सुता मूरति जेहि नामा श्री सी जौन धर्म की वासा नर नारायन रिषि
 अवतारा लेख भये प्रभु सांत उदारा नारदादिक ह सुन हं नरे सा आतम जौन कि
 यो उपदेसा ५ वसत अवहुं वंदरी वन मांही मुनि वर से वितचरन सदा ही इति न

कोसककठिनतपदवी मोरवात्मसहचरलजो ८ भूमदन्कहंतुरतवोलायो
वदरीवनकहंतुराति १५ ॥ ५ ॥ पा ॥ पा ॥ क ॥ सा ॥ सन ॥ कर ॥ सा ॥ सन ॥ आ ॥ यो ॥ नारा ॥ य ॥ नत
पनासन ८ दोहा शिवसंतलषिभक्त १६ ॥ १६ ॥ सुरभिसमीर लग्यागवाइन
चावनै सुंदरनारिनभीर चौपाई सुमनधनुषलै निजसरमासो प्रभुप्रभावन
हिनेकुविचार्या नरनारायनभयानमोह नहिकीन्होतापरकछुकोहृतवम
नसिजमनमोहिदेरायो दैसापदि १७ ॥ १७ ॥ लागेकपनमदन्केगा
वा सृषगयोमुषकठितनवाता तवनारायनवोलेवांनी देउजादे १८ ॥ १८ ॥ हियकु
विषांनी ५ डरहुनकछुलीजैसतकारा आश्रमकीजैसफलहमारा ई यहसिं
गरोवासचअपराधा हमजानै निजज्ञानआधा १ यामेकछुनहिदोषतिहो
रा गमनहंअवआपनेअगारा ८ दोहा अभेप्रदाताप्रभुजैवैकहवचनअभि
राम तवलजायसिरना १९ ॥ १९ ॥ दिखुनवैदोकास चौपाई तुमहेनअचरजयहा
अपहारी तुवपदसेवतमुनितपचारी १ तुवपदयेकजभजैतगोविंदा विघना
करतवहुसुरमतिमंदा २ येतेहिविघनहातकछुनाही नहिं संकालागति
मनमोही ३ जेजनसुरनदेतमषभागा सुरनहिविघनकरैजेहिजागा ४ तु
मनिजकरजिनकेसिरमोही तेसुरसिरपगधरिकदिजोही ५ तिनकोहैकोरो
कनहारो जिनकेआयुसरिसरषवारो ई जिनकोतुवपदभईनप्रीतीकैवल
करहितपैकीरीती ९ सीतउरुअरुछुथापियासा रसनायवनसिरमना
आसा ८ दोहा जीतिलेतजद्यपिइन्हैकरितपकठिनकलेस पैहारतहठिके
धसौअैसीरीतिहमेस चौपाई करतकठिनतपवसिषनमोही कोधविवसत
महोतवृथांही १ अगमउतरिसागरगोविंदा बूडहिगोपदमहंतिमंदा २ आ
स्तुतिजवैकामअसकीनी दरसायोनिजवहुतअधीनी ३ तवनरनारायनमा
हिपाला जोगवलैप्रगटीवहुनाला ४ चमकैचहृदिसिकनकलतासी भूषेनव
सेनकोतिहैषासी ५ नरनारायनकेपदसेवै तिनकेनहिंजानैकोउभेवै ई रा
तिपतिअरुरतिअरुरतिआली देषिनारिमनुरमारसाली ९ सुरभियायतिन
केतनकेरी मोहिगईलागेमनुचेरी ८ दोहा सुंदरतातिनकीनिरषिमदनुहंग
योविमोहि नैननिनिमिषनिवारिकैरह्योठोढतहंजोहि चौपाई कामहिजा
निप्रनतभगवांना विहंसतअैसावचनवषांना इननारिनमैतुमयकलेहू जौ
पैतुमहरोहायसनेहू स्वरगहुइततेभूषितहोई अवगमनहइततेसवकोई ३
सुनिनिदेसनारायनकेरो मनसिजसुदमनमानिघनेरो ४ नारायनपदमेध
रिमाथै लियोउरवसीकोगहिहोथै ५ सकलअपसरनमेवरजोई चितवति
देतमोदमनमोई करिउरवसीकोहिनिजआगे गमनतभयोकामसुषयागे

१ तुरतहिं गंगोद्वद्रद्वारा करि प्रनाम सब सुरनम भ्रारा ८ नारायण को तप
 लगायो सो सुनि सकचा सञ्चति पायो ९ दोहा चकित रह्यो नहिं कळकळीका
 रि विचार निजकाज नैनन को नीचे कियो मनहि मानि अतिलाज चौपाई पुनि हरि
 लियो हंस अवतारा ज्ञान जागजा कियो उचारा १ पुनि भेद तात्रय भगवाना पु
 निसंनकादिक भये सुजाना रिषभदेव पुनि पिता हमारे जो मंगल सब जगत पा
 सारे ये सब कलकला अवतारा और सुनहु अवतार उदारा हरिले हय गी वें अ
 वतारा हनि मधुकैठ भवे उधारा ५ प्रलेययो निधि धरि व पुमीना महि मनु औ
 पधिरहन कीना ई पुनि लिप प्रभु वराह अवतारा कियो डाढ सो धरा उधारा ७ दिति सुत हि
 रंयास विकरारा ताको किय सगर संधारा ८ दोहा फेरिक मठ अवतार ले धरि
 मंदर निज पीठि मथन करायो छीर निधि अमी प्रगट भोमीठ चौपाई ग्राह ग्या
 सित गजराज हिजानी आय तुरत हरि अभै प्रदानी १ नकव कहनि चक्र विदा सो
 गहि होथी को होथ उथा सो २ येक समे सुनु भूप उदारा बाल विष्णु सुनि साठिह म
 जारा ३ रहे पढत कस्य पके गेह गुरु चरन न करि परम सनेह ४ गुरगुनि अनध्या
 य दिन अठयो ईधन आनन कानन पठयो ५ तह गोपुरन भरो जल रहेऊ ते सवा
 येरत पारन लहेऊ ई वृड नलगे वीच ही माही हंसो इंद्र लखि कैतिन कोही ७ बा
 ल विष्णु तव अति हिल जाई सुमिरत भये चरन जदु राई ८ आय तुरत हरि तिनहि

उधारे ईधनलैवेभवनसिधारे ८ दोहा पुनिवृत्तासुरकोहंन्यासचीकंतजेहिकाल
 नाहिमं ९ हत्यालगीलुकोकंजकीनाल चौपाई दुअहत्याहरिआपछांडाई ईश
 सनपरदियवैठाई १ महादुषीअसुरनकेमाथा सुखमनजनदधिनाथअनाथा
 २ प्रभुप्रहलाददासनिजहेतु मद्दिसभामहें असुरनिकेतु सम्हविदारिकठेकरि
 सोरा धरेनुसिंहकपअलिधारा ४ हंन्याहिरनकस्यपवलबौनै देवनकोदिय
 मोदमहाभै ५ देवासुरसगरमहराजा श्रीपाल रनविजेकेकाजा ई करिकेदा
 नवदेसविनासा जगरक्षनकियरमानेवासा ७ पुनिलीन्ह्यावावनअवतारा
 गवेनकियोवलिजग्यअगाए ८ दोहा वलिसावसुधाती ९ व
 ढाय नापिनिलोकअसोककियदेवनदियोटिकाय चौपाई पुनिलियपरसरा
 मअवनारा कियनिकुचछितियकइसवारा १ हयहयकुलवनपावकजोई वस
 तमहेंद्राचलमहेंसोई २ फेरिअवधनगरीअभिरामा तहेंभूपतिदसरथअस
 नामा ३ तिनकेलेतभयेअवतारा रामनामअसजगतउचारा ४ तुवकुलसुता
 जानकीकांही भुजवलसिवधनुतोरिविवाही ५ पितुनिदेसलहिवनपगुधारा
 तहेंषरआदिकराखसमारे ई हत्योसीयदसकंधरआई तेहिहितकीन्हीकपि
 नमिताई ७ सेतवोधिपुनिसागरमाही हन्यासकुलदसकंधरकांही ८ आये
 अवधनगररघुनाथा अवलोकविगावतजिनगाथा ९ दोहा कीरतिकौसलना
 यकीकरतिलोकअचछार गायगायजाकोसुकविकवहैनपावतपार चौपाई
 हरनहेतभूपतिभूभार लैहैहरिजदकुलअवतारा १ करिहैंवजमहेंसुंदरली
 ला गैहैंजासुसंतसुभसीला २ मथुराअरुहारावतिमाही सुरदुर्लभकरिकरा
 मनिकांही ३ छेपारथसारथिगिरधारी देहैंभूकरभारउतारी लगेकरनजव
 जज्ञसुरारी तिनकोनहिगुनिमषअधिकारी देसदानवन मोहंनहेतु चौहो
 हिगेरुपानिकेतु ई पुनिजवकलिहोईअतिधारापगटिहियापधरनिचहुवोरा
 ७ तवप्रभुलैकलकीअवतारा करिहैंअधीनपनसचारा ८ दोहा जन्मकर्मभ
 गवंतकेहैंअनंतजसवंत यहिविधिकछुवरननकियोमैतुमसोमतिवंत ॥इ
 तिसिद्धिश्च्रीमन्महाराजाधिराजश्च्रीमहाराजाश्च्रीराजावहादुरवोधवेसश्च्री
 विस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्च्रीमहाराजाधिराजश्च्रीमहाराजाश्च्रीराजावहा
 दुरश्च्रीकस्त्रचंद्रकपापात्राधिकारिश्च्रीरघुराजसिंहजूदेवकतश्च्रीमग्धागव
 तेयेकादसकंधेअनंदमुनिपौतृतीय स्तरंगः ३ ॥ ॥ दोहा पुनिनवजो
 गेस्वरनसोनिमिनरेसकरजोरि कह्योवचनसिरनायकैवारहिंवारनिहोरि रा
 जोपाव चौपाई १ पुनिदेहजगद्विदोदा बहुधामजतनजदकुलचंद १ तेकुम
 तोसठविषदनकेरी हेहिहोकराजतहंनिबेरी २ पुनिविदेहकेवचनविनीतचे

मसकहनलागेअतिप्रीते ३ चमसौवाच ब्राम्हनभेहरिकेमुषतेरे भयेवाहुतेका।
 त्रिपतेरे ४ ऊरुतेमेवैस्पअकुद्रा भयेवरनतेमूपतिसुद्रा हरिअंगननेचारिह
 वरना प्रगटेनिजनिजधर्महिकरना ई ब्राम्हनछत्रीवैसहसुद्रा जडुपतिभा
 जैनसोईकुद्रा चारिहवरनचारिहै आश्रम प्रगटकियोधमुआरनेमजम दोहा
 हरिअंगनतेआपनीउतपतिजानिअजान भजतनजडुकुखचंदकोसाधलति
 नहिसमान चौपाई पितुहरिनिदरिऔररतिराचै अहैवरनसंकरतेसंचे १ जे
 नभजेहरिकयानिधाना करहिअवसितेनरकपयाना २ दोकलोकदेतहैषो
 ई विमुषजौनजडुपतिपदहोई राजाराजघनीधनदेरी रहतनककुहरिवि।
 मुषनकेरी ४ जिनकेअवनकस्तगुनगाथा यत्थोनहीकवहुनरनाथा ५ जि
 नकीरसनासोहरिनामा निकस्याभूपनयेकौजामा ई जैनकेरीसंतनुसेवका
 ई वृथादियोतेजन्मगमाई ७ जानतजेजडुपतिकहैनाही तेनरसूकरकूकर।
 आही ८ दोहा केहिंविधितिनकोहोदुगोपहसंसारउधार नारिसुद्रकेसरिसजे
 छत्रिहुपुरुषगेवार चौपाई कस्तभक्तजेआपसमानातिनकोउचितपरतअ
 मजाना १ मूढनपरकरिकपामहाई देहिकस्तकीभक्तिसिघाई २ तौतिनके
 सबविधिवनिजैहै कालहिगालविहालनकैहै ३ छत्रीविप्रवेदअधिकारी तौ
 सहिवैस्पहुलहुविचारी ४ तिनकोउचितभजवगिरचारी जोचाहैनिजलेव
 सुधारी ५ तेसठकस्तभजननहिकरही आयहिजायनरकमहंपरही विप्र
 नवेदनकोअभिमाना भजतनहीहरिकयानिधाना ७ अपनासमजूजानहि
 मानै कियाअचारअनेकनठानै ८ तेसठचारनकर्महंजोही सकैनवेदरो।
 कितिनकोही ९ दोहा वेदयत्थोअरुहरिभज्योसकलपढवहैतौन वेदपा
 थ्योनहिहरिभज्योअवसिजातजगभोन चौपाई राजहिहोतराजअभिमा
 ना मानतअपनेसमनहिआना १ विषेकरतवीततदिनराती तदपिनइंद्री।
 कवहुअघाती २ सुधिनकरतकवहुहरिकेरी पायैनपरीराजकीवेरी ३ सब
 हरिकोयहजानतनाही कीन्हहियेगुमानदृथाही ४ करतनिरादरसंतनके
 रोभूलेविभोविलासघनेरो ५ तेनपसहतघोरजमदंडा रेकिसकतनहिंरा
 जअषडा ई मरेसकलइतहीरहिजातो रहतधर्मकर्महिंसोनातो ७ विभोवि।
 लासकस्तकोजानी जोभोगनसंतनसनमानी ८ दोहा जडुपतिपदमेप्रीतिकरि
 लागे सकलगुमान जेहिंनविभोविषव्यापतोकरतननरकपयान चौपाई
 वैस्पछोडिहरिपदसेवकाई गेहनिरतदियजन्मविताई १ देनलेनमहंनिसुदिन
 वीलो अहकारजतेकवहुनरीसो २ निजघननिरपिमयोअभिमाना कियोनसा
 तनकोसनमाना ३ विभोनिरपिनिजवागतफूले अतिप्रचंडजमदंडहिंभूले ४ ज

अगहि गोहरिनिहारेवै नहि त वैतिनको नकवहुं वादना नित ॥ १ ॥ ररेक सरकनिके
 तनमांही नहि जांही तौको पुनि जांही ॥ २ ॥ भयो जन्म ब्राम्हन कुलमांही करिजा
 तवंध पद अतिकंही ॥ ३ ॥ तिनहिं जो कोउ हरिभक्ति सिपावत तौ तेवेद रिचा मुष
 गावत ॥ ४ ॥ कहहिं काहवै रागी आंही ॥ राम राम जो रदै सदांही ॥ ५ ॥ दोहा वेद पदो
 आचार जुतराये सिरमहंवार श्री जटुपति पद भजन को कवहुं नभे सरतारा
 चौपाई गुनिके कोउ निज जाति वडाई दियान संतन पद सिरनाई ॥ १ ॥ करमे
 मालाले तल जांही संत चरन धोवत सकुचांही ॥ २ ॥ कवहुं जो अतिथि गयो दर
 वाजे तौ नहिं गनत गरूर मिजाजे ॥ ३ ॥ मानहिं भाग लिखो सो होई ॥ ४ ॥ देखानहिं प
 रलोक हिं कोई ॥ ५ ॥ कोह भरे नगन मह वैठे ॥ अजस कोठरी मह को पैठे ॥ ६ ॥ जे अ
 सभाषत रहत सदांही ॥ तेनर अवसिनर क मह जांही ॥ ७ ॥ और न देत वहुत उप
 देसू आपन सुमिरत कवहुं रमेसू ॥ ८ ॥ पद विद्या धर्म डमन मांही ॥ सठ पंडि
 त लखि संतन कांही ॥ ९ ॥ दोहा वाद विवाद विसेषिके करत विजे के हेत नहिं सेव
 त तिनके चरन तेनर पापनिकेत चौपाई करिके कर्म स्वर्ग हंम जैहै काहे है हा
 रिनाम न लेहै ॥ १ ॥ ब्रह्म चर्ज करि काल वितावे कवहुं न कथा सुनन को आवै ॥ २ ॥ क
 हहिं लगत कथनी नहिं नीकी करहिं सदा अपन ही जीकी ॥ ३ ॥ आने को अस ध
 र्म सिपावे करहु कर्म तुमहु वसु जावै ॥ ४ ॥ जो कोउ कस्त कथानित वांचे ॥ तिन को ग
 नहि पंडी सोंचे ॥ ५ ॥ धर्म कर्म नित को नहिं त्यागी ॥ सुनेन कस्त कथा अनुरागी
 ॥ ते सोंचे गदहा जगमांही ॥ पदिवेदन किय धर्म वृथांही ॥ ७ ॥ किये अने कन करमा
 न कांही ॥ ये अस कर्म कियो कोउ नांही ॥ ८ ॥ जमिय हलूटे संसारा ॥ असे कर्म न कि
 येग मारा ॥ ९ ॥ दोहा कुमति आपने गर्व वस और न मानत कोउ हरिदास न सोदा
 न सों करत थोड़ाई थोड चौपाई संतन सों हरि करहिं विवादा उपजावहिं अति
 उरहिं विवादा ॥ १ ॥ सास्त्र विषे जो ताहि न आई ॥ तौ निज विजे कहत गोहराई को जा
 अस जगमे होइ नरे सा गर्वहिं भरि विद्या नहिं लेसा ॥ ३ ॥ चाते हिं कहत कुपित
 है जांही ॥ हारे हार गुन नहिं यनाही ॥ ४ ॥ सम्हरत नहिं कोहु काल मिजाजा गुन
 तवरोवर रेक हुराजा ॥ ५ ॥ दीनहिं धेका हार देवावे ॥ गनिकाल लखि समीप वैठावै ॥ ६ ॥
 देषितिल कथारी हरिदासे करै कुमति ताकी वयहां से ॥ ७ ॥ संतन के आसन के
 नीचे वैठहिं नहिं विद्या मद सींचे ॥ ८ ॥ दोहा काषागा घाहू जे ऊप ठेपान को नहो
 काल गर्व भरेषट सास्त्र को चलि बुधन की चाल चौपाई काहु काय क कोड़ा
 हरीन्ह अपने को दां नीगुनिलीन्ह ॥ १ ॥ देत ये कभो कवहुं सवाई लैषा स मुभता
 त दिवस सिराई ॥ २ ॥ कवहुं करै न सज्जन संग ॥ राचेर मनि रूप रुचिरंगा ॥ ३ ॥ संत
 देषि मानते भि ॥ ४ ॥ निज करनी नहिं लेत विचारी ॥ ५ ॥ जो कोउ करै तिनै उपदे

सा तापैपीभूतरहैहमेसा ५ संतनिकटगमनतसकुचाही गनिका घरजूतीवहा
 पाही ई दिनभरिपडेसाखवहुभांती गनिकाग्नहमहं सोवतराती ७ जोकोउ
 मारगमहं धरिलेही अवनकह्याकहुं आमकहिदेही ८ दिनपंडितनिसिवांमगु
 लामा तक्रगुनहिनिजकहुंमतिधामा ९ देवजोगसाधनदिगमाही काहुंकेसंग
 कवहुंचलिजाही १० भक्तिरीतिहरिकथानपूछै वैठेरहंमुरेरतमूछै ११ जेयहि
 साखनकियहरिप्रीती करतविवादृष्ट्यावयवीती १२ दोहा कथासुननकेहेतजो
 वैठनकवहुंजाहि चटरचटरवतरातकरिसंकापदयदमाहि १ चौपाई जौनहिं
 सठकछुवोलनपावै तौजमुहाइसोइतहुंजामै १ स्नानकरतसुवहिमुवआईकथा
 भयेकोउदेतजगाई २ बोलहि स्त्रोतारसिकसमाजू सुधावृष्टिआळीभैआजू ३
 आपहुकहुंनलग्याजवजाग्या हमकोतौनोनपरकछुलग्या ४ जैसीकपटीकु
 मतिसदाही जीतहुंमरेनरकतिनकाही ५ कोउसठमुषमंजुलअसवालै हियकी
 मलिनगांदिनहिपोलै ई साधनसम्पुषरुषलहिमाषै धरआपेसुधितासुनराषै ७
 कोककहेहमजग्यकिहेहै दुजनदक्षिनावहुतदिहेहै ८ स्वर्गायपैहंसुषमा
 री कैहंवहुअपसराविहारी ९ सठयहनहिजानतमनमाही जौनस्वर्गसोअहेइ
 हाही १० गनिकामुषचूमतनिसिबीती छुटीनाहिकालकीभीती ११ इतैवर्षसतज
 तैहजारा जीवंहैअसकरहुविचारा १२ दोहा अंतसमैदोऊयलैछुडिजायरी
 देह अचलदेहदेहतवैजवदेहैहरिनेह चौपाई रजोगुनीकोउजनजगमाही था
 वतधनकेहेतसदाही १ रहतरहतभूपतिकेनेर सचिवहुंजोतवहुतेरे ३ तथा
 उनकेवादत अभिमाना नहिजानतकहुंहैभगवांन ४ साधुनकोलपिनेनतरै
 नीचनजनवैठावहिनेरै ५ भातननातननेउतिषववि भोजनहितनहिसाधुबोला
 मै ५ जोकोउभक्तिकरैहरिकेरी असीनिंदाकरहिंधनेरी ई यहतौसवधरकोधना
 फूँकै करतसकलकारजमहुंचूके ७ बडोपपंडीठगहैपूरो मुषमृदवेनइदेअसछु
 रो ८ चुगुलीकरैभूपसोताकी आपहुषवरिलेहुनहियाकी ९ निजनदेतनृपसोन
 देवावै नृपहिदियेकोपितकैजावै १० जौनृपकवहुंसाधुसुनमानै तौद्वारंपकहुवा
 लिवषानै ११ नृपदिगसाधुजाननहिंपामे गयेसमीपमकरकैलामै १२ दोहा कर
 तदोहाठिसाधुसोरायतपापिनिप्रीति अपनेकोत्तौनीगुनतकरतनजमकीभोति
 चौपाई जासोकछुईरपावदावै पुरस्तरनमारनकरवावै १ रहतविचारतमनमा
 हुंअैसे सबकोविगरिवनैममकेसो २ आपलेहिंधनप्रगटचौराई साधुनदिया
 जायरिसिहाई ३ भंडुवाभांडभैयेनकेरी नृपसोविनतीकरहिंधनेरी ४ देतदे
 वावतनहिसकुचाही साधुनदेपिडुपितकैजाही ५ असनहिंकहतकवहुंसुषवा
 नी साधुनदेहकहामममानी ई रापहिपरनारिनसोयारी करनकुकर्मगुनवचड

वारी ७ जाकीनीकनारिकहरेषे तेहिपतिकहंधनदेतविसेषे ८ वरवसचुसतपा
 रायेघरमे मारिहुगयेनेकुनहिसरमे ९ संगतिकरैगुलामनकेरी करहिनगरअ
 धरातहिफेरी १० करहिजुतियावडोचिकनपट तेललगाइपहिरिपटचटपटा
 ११ आपुसमहंथै सोवतरोही लेहमजाकरिअवजगमाही १२ दोहा वारिवधको
 राखिवोअैसकरवसवकाल यहीसारससारमेअैसाल चौपाई जोकोअ
 कछुउपदेसहभाषे तापरनैनलालकरिमाषे १ नारिहिपूछिकरैसवकावज मानित
 नाहिकहेकोउआरज २ करतधर्महठकवहुनकरही पापकर्महठकरिअनुस
 रही ३ साधुनहितनदुषीकहुकाला फिरननारिकहेतविहाला ४ परैफटजेक
 वहुपातुरी तिनकीभूलतिसबेचातुरी ५ तजहिंनारिकुलकोतजिलाजू वेठहिमें
 दुवनमहिस्माजू ई कुलकलंककोनेकुनडरही पातुरिहेतपापबहुकरही ७
 लविसंतनकोहंसहिठठाई कहंहिलषहुइनकोवोराई ८ फिरहिराहमेसन
 जनावत गजलदोहरावैतसुनावत ९ होतनाचकहुंसुनेजोकाना तोसवतजि
 तहेकरहिंपयोना १० आदरकरैजदपिनहिंकोई तदपिजायवेठहिसुषमोई
 ११ जूतीजदपिसेकरनलागै तदपिनतहंतैकेसेहुभागै १२ दोहा यहिमेरचपू
 तीसकलमजवूतीदरसाय पुनिपुनिजूतीपातहेकरततीकहुवाय चौपाई ॥
 कोवसठकोपितरहतसदाही जरतवरतबोलतसवपांही १ कारजविनकारा
 जमहिपाला रहैनाकमेकोपकराखा २ साधारनहिउठतअरुवेठत स्वासलेत
 अहिसमअतिअैठत ३ ऊर्ध्वपुंडलविबैलवकेरो पापीकरिकैकोपधनेरो ४ डा
 रहिकुमतिपुछाईधोवाई लेतनरककोराहवनाई ५ दंतदोनकरिआदरनाही ॥
 तौनदानवैजातवथाही ई संतनकोकठमलियाकहंही तिनकोकरनअनादरव
 दंही ७ मातुपितागुरुकीकडुवानी सहउठतहिंआहिं ८ हिमानी ८ जागनि
 काजूतिहुभरिमार घरतेगारीदेतनिकारे ९ तौपुनिपुनिताकोसिरनामे पुनि
 पुनितासुधामकोधामे १० देपतलगहिंवडै रजपूत हैषासेकुलकेरकपूत ११ व
 रहिवीरतानारिनमांही कामपरेतवअवसिपराही १२ दोहा कह्योमानिनिजनारि
 कोजननिहउठतहं देतनिकारिनिकेतकेहंहिकामअवनाहि ४ चौपाई
 राहचलतसंवसोहठिलरही कोहुसोसकसीकरतनडरही १ भूपतिकोसासना
 नहिमानि थोरधनमदफिरतभुलाने २ कछुछोखाविप्रनकोभाषे दीननपैविसा
 वितमाषे ३ अयनोलविकैमोटसरीरा कोहुकोनहिंसमुभहिकछुवीरा ४ बोला
 हिवचैनकपानउठाई कोहुसोकरहिनकवहुंमिताई ५ कोहुकोलविथोरहुअप
 राधा लुटिलेतसरवसदेवाथा ई जाहिकवहुंजोनूपदरवार वारवारनिजअंगसु
 धार ७ लहेतहलजवभूपतिकेरी तवतेहिनिंदकरहिंपनेरी ८ सबसोअवसिकर

हिंका न्याऊ मानहिं नहिं भूपति कृत न्याऊ ८ सुताना रिमारहिं निज हाथै फोरहिं भू
 पहार निज माथै १० नहिं गरीव की सुनत गरीबी मानत अपने को विरजीवी ११ कर
 हिं नछ माछोद अपराधा करत दैव परको पअगाधा दोहा घर लामा हि विष देता
 है छटिले तहें गांउ हरि विमुषी अ सजन न को अहे नारकी नाउ चौपाई अव नृप सुन
 है पषडिन को ही जीवन जिन को अहे दृष्टा ही १ ऊर्ध्व पुंड दैल सितल लाटा वाग
 हिं पुरम हं घाट नवाटा २ मालाती निचारि गल मोही राखे वारसी सच हं धोही ३
 घर घर खोलहि सीतारामा कहत न हंम को है कछु कामा ४ नजर बचाय नही जन
 केरी चोरी करहि चटक वहु तेरी ५ पुर के बाहेर बैठहि जाई राति घात दिन ध्यान
 लगाई ई कहै हिं रसायन हंम हं वना मे कछु ककिया ताकी दरसावै ७ दैय हिं
 भौति जनन विस्वासा लै धन वहुतराषि निज पासा ८ भागै रातिन को उजन न
 ना होय जायद सको सविहोना ९ कोहं सो कहै पुत्र हंम देही दस हजार घरबी
 हंम लेही १० लहिवहु धन विप्रन सो राजा वरन करवत सहित समाजा ११ जव
 न भयो कारज कछु कोई तव भाषत आगे सुत होई १२ दोहा अथवा विधन वा
 ता कछु नृप न लगवत थोरि यहि विधिवहु भरमाइ कै ठान हिं कर्म वहारि चौ
 पाई वेष वनाये पंडित के रो करत रहै अपकर्म घनेरो हरिदासन को अतिलघु
 मानै विद्या को धमंड अति ठानै धर्म कर्म सब पेट हिं हेतु करत न कछु परलो
 कहनेत ३ छोटा छोटा सब सुता खेवाई मगवावत धन पान मिठाई ४ निज परा
 वार हिं के उपकारी मँठ हिवने धर्म व्रत धारी ५ रहै हिं येकादसि निरज लकोई
 सरि महुं बुडि पियन जल सोई ई रहि व्रत दिवस धौन कहं नाटे जननि छिमाइ पाह
 नि सिगाटे ७ चौहट महुं पूजा विस्तारै राह चलत सब लोग निहारै ८ संध्याक
 रहिं पनि घटै माही बैठै निरष हिं नारिन को ही ९ दाना ध्यक्ष होत नृप केरे आषो
 लेहिं दान हीतिरे १० सभा जाय भाषत वहु घरमा घर मे आय करत अप करमा
 ११ नातन भ्रातन अतिष वना मे भूपति सो पूजन करवामे १२ दोहा जुवती नारि
 न को करहि चेली वहुत महंत असे पाषंडी वहुत नरक नेवा सब संत चौपाई अ
 व अभिमानि न को मेगाऊ पूरे अषी संत है नाऊ १ नाम महंत कर्म कछु नाही लो
 भ करत सब जन्म सिराही २ नहिं संतन ऊँचै वै ठामे नहिं संतन के पदा सरना मे
 ३ गुन हिं होति आपनी छोटाई जोरत घर मे धन समुदाई ४ लेन देन सब जन सो
 राखत संत हिं सब जीवने परमाषत ५ जग मे कहुवावत वैरागी है कौडी लौंडी अनु
 रागी ई सरत मरत धन भूमि हिं है तू है न कछु कपर लो कहि चेटु अतनो भन
 धन माहिं लगावै तितु नो हरि पूजन न हिं भा मे ८ नृप सो को उन अधिक अमि
 मानी जेन गुनत कवहु निज हीनी ९ आदर करत संत कहं सकुचै बाध हिं या

अतिफरको ११ चढतसी सहठिसिषवतमोही वरवससिषयेलरैयराही १२
 दोहा सुषमानतहै पायको दुषमानतहै धर्म कहैलो मैतिनके कहैं कलमषकु
 त्सितकर्म चौपाई देसा सुनहु पुनिका मिनि केरी नहिं अघात भाषत मति मेरी १
 जव धनमयो बहुत घरमोही करव धर्म रहि गोतवनाही २ कासी अरु धयाग
 तेषासी बहुवोलायगनिका अरु दासी ३ तिन सों करै सपथका
 रिजन्म निवाहवरीती ४ गुंडन और गुलामवोलाई तिन कौलेति
 ५ तेअ सकहै हि सुनहु महाराजा और जगतन हिंदू सरकाजा ई
 गनभोजन तौय हछाडि करै कोरो जन ७ चारव धुन कहै रातिन चाई
 ताई ८ घातहि वोलिषात रिनकाही सोहवत करतवीति दिन जाही
 एषहिं केते ते सुंदरि पुरतिय कहै देते १० धन दैतिन को रातिवोला
 रुदासरमा मे ११ सतरंज चौपर और गंजी फर निसदिन बेलहिं च
 दोहा निकट वैठि जव पातुरी परसति भाववताय तवमाने मुन मेर
 सहपाय चौपाई तजिगनिका हित आपन राज देस विदेस नफि
 यो फिरंगज वैअति चौर परे करत नव आरत सोरा २ जदपिन पु
 जानी तदपिन तजतनाहि कुलघाती ३ येकचंदय कछन के कार
 धनहु हजारन ४ जातिहु केनता सुसंग पावै लैदासी घरअलगव
 धर्म धनवहु लैआमे आपन पातेताहिषवावै ई गनिका कुपितं
 मानहिं यह आसिकी मसकी चितमेन येन येनिन तेनू वांछहिता
 तू ८ जसज सबहुइन परअनपाती तसतस होती सीतलछाती
 नियुनि पायन परही जूतिहु लगगे मोदवर भरही सोमहिं तेक
 उनंगन चिकरत विहोना ११ कईपरत डेखलगवाई तामेदीपव
 दोहा सोहदत अरु पातुरिनका जोरहिं तहां जमाति गाइनावि
 हिदिवसकी राति चौपाई कोउ सठविघ्नवहुतवोला मे बहुमंत्र
 मे १ पुनि नंदतदक्षिना डुजनको लोभकरतहै अपने धनको को
 तिबोला मे डुज आये भागतत जिधामे ३ दैदेताहि पापिकहं साप
 य संतापा ४ कोउ सठकरहिं जंग्य अतिभारी सुनि सुनि धावै दिव
 भूपति सों जांचनवहु के के दसपद हिं हजार धनलै के ई अपने
 री अन्न कांठिकरते मपपूरी ७ चरुवाका जखरी अरु चरहों मृतक क्रिया करम
 हैं दिनतरहों ८ मरेहु हिं चपहिं सुनाइ सुनाई मागिसत धन करि ठगहाई ९ वेद
 लाज हेत धनलै तो अमराहरपवाइते हिंदे तो १० निवल गनईन जाति पाई त
 तपनी सों वरन कराई ११ विघ्न सों आधीवदिलेही कोउ सठकवहुं कछ नंदही

वफेरी नेक
 करन पावा
 तजात वेनी
 जानि निज
 लियोपकर
 गनको वाये
 तामुषकोड
 कोधत दबा
 असकहि
 हां दीन्ही
 डवोरी ई
 वसमे भूयो
 सुवको पूरु
 नेकदका
 मकेशे वांछि
 राई ३ ताहि
 री होत मई
 री ई सोऊ
 री जदपि
 सविचारि

१२ दोहा शोरकारजकेलियेलाषनधनलगवाय लुटिलेतजजमानकोकाजवनो
 किनसाय चौपाई मारिमारिजीवनबंडालावेवनरहैमाससबकाला १ यहीजीवि
 कालेतवनाई जातनरकजुतकुलसमुदाई २ छागमनादेविगहजाई कहैपुनरै
 लेवलिमाई ३ असकहिछागमारिगहहसामे नेउतकुटुवनषायषवावै ४ भगव
 तधर्मनजानहिपापी रहनउभैलोकनसंतापी ५ जपिकैसावरमंत्रनकोही मा
 रदाजागिमसोननमाही ई लोगनकोअजमतदरसावै वेविसभाफलफूलम
 गावै ७ तिनकोमरनकालजवआवै भूतअवसिमुषमेमलनावै ८ कहुवावैको
 उपुरुषअघोरी तिनकीसवसठतेमतिभोरी ९ जीतहिंस्करसावरषातै सेरना
 रुधिरपानकरिजाते मृत्रपियैमलअंगलगवै जीतहिंनरकभोगसोपावै ११ उ
 दरनिमित्तकरहिंवहुवेषा हैपरलोकमृषातेहिलेषा १२ दोहा मीठमीठभोज
 नहिंतेपरमहंसकैजाहि घरघरनंगेवागतेदूधसोहारीषाहि चौपाई धनम
 तवारनकीसवसुनिये घूरेहरिद्रोही तिनगुनिये १ जसजसतिन्हैमिलतथ
 नजाही तसतसलेगाडतघरमाही २ संतनकेविघ्ननकेहेनू कोडिहृषरचन
 करहिंनेनेनू ३ धनकेअहंकारकरिघोरा चितवैहिंनहिसाधुनकीबोरा ४ अ
 पनेसाधुनलघुमानै तिनकेसनमुखगर्ववषाते ५ मुदरीकठाकडेलगाई वा
 तकैतिनकोचमकाई ई साधुनदेधिदेतहठिगारी देहद्वारतेनेगिनदारी ७
 सुटिलेदुनूपचोरचौरावै अथवाधनपरवकैजावै ८ येनदेनसंतनकेनामा
 तिनकोवनानरकमेधामा ९ मरेहोतहठिभूतभुजंगा वैठरहैधनहिकेसंगा
 १ लाषनकोधनहैघरमाही कौडीबोटतविघ्ननकोही ११ बोटहिरुपियाकअचढा
 वैताहुमेपाछेपछितावै १२ दोहा आपषातविंजनविविधिप्रभुहिंनिवेदतषांडसा
 धुनदेषेजरमरतदिंगवैठावतभांड चौपाई अवसुनुइस्वरजमेतवारनकी जासु
 दसाहिकलवारनकी १ वसनपहिरिकैआछेआछे आगेचलतनिहारतपा
 छे २ लगिहैधूरिअंगअसलेषी वरकावैहिसाधुनकहंदेपी ३ कोउचडितुर
 गमाहिभ्रमकामे नगरडगरदीननकचरामे ४ कोउचडिमत्तमतंगनमाही
 आगेलषिजैनरोकतनाही ५ कोहकेसंगमेवहुसरदारा आसाअरुसोटा
 वरदारा ई फरकफरकतेबोलेहिआगे वडेजलुसजेवकेजागे ७ जोकेहु
 संतनविघ्ननताके मानततुच्छगुहामदखाके ई सुनेनदीननकेरपुकार भा
 रेआपनेगर्वगमार ८ गरवीभूपभोनमहंयोदी सातआठलगवावतडयोदी १०
 करैसाधुसमीपपयानै प्रभुतेअधिकआपकहंमानै ११ कहंहिंवचनअसपा
 यकुसंगति करैनहंसंगनकीसंगति १२ दोहा भूलिहुकेजोसंतकहुंआयम
 वैनमेजोय तोआसनतेउठतनहिंदेतभूमिवैठाय चौपाई जोमानैनिजजाति

वडाई ताकी दसा देहुँ सब गाई १ घरमा भेद सपाँच कुमार और दुभई पाँच दस दारा २
दिन वीत तिनको सनमानत साधु चरन सेवन नहि गनत ३ साधु न देखि कहैं
सवांनी भक्ति आपकी है मरी जांनी ४ अस कहि घरने देत निकारी सत वैर मानत वा
डवारी ५ राजहि देत सिषायन जाई नंगन संगे गति हुलकाई ई तुम्हरी तो है वडी वा
डाई करहु रकार जचित लाई ७ लेप चाप डित के संगे काहे करहु काज सब भंगा ॥

८ पुनि आपुस भेद असवत रोंही इनते चनि है कवहुँ नाही ९ राह चलन कहें दे
त सिषायन साधुन को मान्यो नहि आपन १० जो कोउ कहै भजे हरि को ही तो तापै
अति ही अन्न पाही ११ तजि हैं नहि कुल की मरजादा जो चाहै सो होय विषादा १२
रोहा जो न बडापन हेत सठ निदरत संत न तात सो गनिको केगे हमे जूतिन लागि
न सात चौपाई लह्यो कुमति जो सुंदर रूपा सो हठि गिरत गर्व के कूपा १ लेआर
सील पतनि जआनन निज समान मानत है आनन २ अंतरे रोज वार वन वावत दोऊ जू
नहि तैल लगावत ३ स्थाही सुरकी देहि लिलारै डाढी मूछै राषत कारै लोढहि मा
हिम हँधूरि लगामे डेढी अलक कपोल वनामे ४ साधुन को तन देखि धिनाही धो
षे हुकरत डंडवत नाही ई करत दतन गरमी के जावे गगनिलत सररी के जावे कथा
सुनत मेदे हँपिराती पूजा करत हि आलस आती ५ असेकुमति रूप मत नारे जाहि
नर कम है ता जनमारे ६ पालन देह जतन करि जोई मर घट जरत चिताम हँसोई
१० कतावनाइ कैल कहवाई जाहि पातुरी के घर धाई ११ तहँ जो विसिनी दू सर आ
या तेहि तन को भूतन पिठवाये १२ रोहा षोड्गई भल मान सीता की सुरति विसा
रि पुनि जस के तसवागत के रँव डेन सोरारि चौपाई अवसुनु विद्या अंधन को
ही तिन को जात गर्व कहि नाही १ कोऊ पढ़े बहूत न्याकरना निसुदिन रहत विचार
तवरना २ वाद विवाद हिंकरत करावत कस्त भजन विन काल बितावत ३ साधु
न सो बोलत बहू फाँकी करत वडाई निज विद्या की ४ कवहुँ न तिन के उपजत प्रेमा व
कतवकत दुरग थमुहँ मा ५ न्याय साख कोऊ पढ़िलेही जनम वितायता हिमहँ
देही करत रहत सब पर अनुमाना कवहुँ न ध्यावत कपानि धाँना ७ पढ़त न्याय अ
रु करत विचार वैकल से के जाय अपारा ८ कवहुँ न करै विस्तु पद धीती यहि वि
धि जाति विसरि सब बीती ९ मरत हुँ नहि हरि की सुधि आवै न्याय साख पाँठी सु
षगावे १० कोउ वेदांत न पढ़े वि साखा नहि छाँडत घर करजं जाला ११ सब थल पू
रन प्रहँ हि भाषै करत विवाद विसेष हि भाषै १२ रोहा तिन की जड मति होत है उ
पजत कवहुँ न प्रेम कस्त कथा के सुनन को करत न कवहुँ नेम चौपाई सुनि हरि कथा
न होत हुलास कवहुँ न आवत आषिन आसू १ पढ़त भागवत हार मायन तै के सैं
कस्त परायन २ राषे हि अति विज्ञान अभिमाना करहि न संतन कर सनमाना ३ वि

नाप्रेमनहिंमिलाहिसुरारी विनसंतनपदस्जसिरधारी ४ कोउमीमांसासखा
 हिपदही कर्मप्रधानमानमनमदही ५ कर्महिकरतवितावतकाला कवहो
 नध्यावतकस्तकपाला ई करतरहतनितकर्मअभागा कवहुनउपजतहरि
 अनुरागा ७ पदिपदिजोगसास्त्रकहंजोगी विनहरिप्रेमहोतदुषभोगी ८
 कायकलेसकरहिंवहुनेर तासुभरेअभिमानधनेर ९ कस्तकथाकीनिदा
 करहीं तिनकीगतिनहिंकवहुंसुधरहीं १० ज्योतिषसास्त्रपदेजनकोई तामो
 देतजन्मसबषोई करहिनसंतनदेविप्रनामा अपनेगनितकेरअभिमाना
 ११ दोहा वेदसास्त्रकोऊपदेभरेतासुअभिमान सनमानतनहिंसंतकोतिन
 कोनरकनिदान चौपाई कोईदेतअहेवहुदाना ताकेभरेमहाअभिमाना १२
 देतदेतवरुसबदेडारे हरिकृष्ण १३ देतहुंउचारै २ मनमेकरिकामनाअ
 नेके दानदेतजद्यपिसविवेके ३ पैहरिअरपनकरतजानाहीं तेलहिकालवृ
 थोकेजाही ४ दानगुमानहिंभरेअपारा करहिनहरिदासनसतकारो ५ क
 रहिनहरियदमहंविस्वासा ज्वलगिवनीरहततनस्वासा चारिचुनियातिन
 हिसराहें तुमसमकोदानीजगमाहें ७ त्रैसेवैनसुनतअतिफूले अपनेस
 मपुनिकाहुनतूले तीर्थनजायकरतवहुदाने तहोनकछुसंतनसनमाने ८
 रहतविचारतअसमनमाही हरिकीभक्तिकिहेकछुनाही १० दानकिहेजगा
 नजसहोई परलोकहुपैहेंपुनिसोई ११ कछुनहिंमानतअधिकदासते रहत
 अधसरा १२ दोहा सबसोभाषतवेनअसहमकीन्ह्याअसर
 न कस्तभक्तसिषवतजोकोउताहिगुनतअज्ञान चौपाई अबअधनकीसु
 नोकहानी हेजगमहंअतिसेअग्यानी बालपनेतेमहिमहंलोटे सहतपहा
 लमाननकीचोदैं २ लेजगमोगदरभाजतरहंहीं हरिपदधीतिकवहुनहिं
 वहंहीं ३ धरिलगायमरोरतवाहें मगमहंवलतनिहारतछोहें ४ रहचल
 तदीननधकिअमै सबसोअपनोजोरजनमै ५ कहतकवहुनहिनरका
 सिधेहें जमकोधकादेकदिजेहें ई जानतनहिंयहमहागमारा हमरेहिहे
 तबनोजमद्वारा ७ मोददेहलषिस्वानवनमै कवहुनसंतनकोसिरनामै ८
 कस्तीलरेहारजोपावैजियतीहमृतकसरिसदेजावें ९ छोडहिंसोहिकवहुं
 कुचालु त्रैठतचलहिंगहेअसिदालु १० मेवहुसरिसअहेवलनाही रेलनचह
 तमतंगनकाही ११ यहिविधिदेतेउमिरिविदाई भजतनहीकवहुंजदुराई १२
 दोहा जदुपतिकेपदभजनकेलायकमनुजसरीर नामेधूरिलगायकेवस्था
 सहतजमपीर चौपाई कितेकुमतिकरिकुसि तकसा छोडहिं सुषप्रदभगवा
 तधमा कोउस ॥ नसीधे ॥ यहउदिसकरिमागतभीवें २ हरि

सनमुषलजिजातवजाई गनिकागेहवजावतथाई ३ चारिचियांगसराहतजव
 ही धंयगुनतअपनेकहंतवही ४ कोउसठगाइगाइवहुगगावथावितावतज
 न्मविभागा ५ जिनमेहरिजसनाहिरसाधा अैसेदयाधुरपदप्याला ईगोंवा
 हिलेहिअनेकनताना फोरतमनहंसुनेयनकांना ७ तुलसीसूरऔरजयदेवा
 औरहुकरीजेहरिपदसेवा ८ तिनकेविरचितहरिपदसुंदर रसिकनस्वर्न
 सदाअतिसुषभर ९ तिनकोकवहुनगावैहिमूढा जद्यपिकैजातेअतिवूढा॥
 १० हरिपदगावतमेसकुचांही गुनहितुच्छअपनेमनमाही ११ उलूचारिवाहव
 हरेही तेअपनेकोंधनिगुनिलेही १२ दोहा हरिमंदिरमैकवहुनहिगावतही
 सठजाय चारिपातुरीवीवमेगावैसानवनाय चौपाई जेहरिजसगावतनहि
 गायकतेजगमेगारधभकेलायक १ गावतसुनतविस्तुपदकाही कछुअनुराग
 होतहियनाही २ हैपबांनतेइदैकठोरा तेजमदंडलहतसठघोरा ४ हरिपद
 सुननसदाजेवहंही तिनकोकनरसियासठकहंही ५ कोउआल्हागावतगंवा
 रा सुकवितिनैअसवचनउच्चार ई आल्हावडेगमारनगावा चारिगमारनवै
 ठिसुनावा ई अैसेसुनिनहिंकुमनिलजांही आल्हासुनिवेपुनिपुनिजांही ७ को
 उभरथरीमूढजनगावै चारिचूतियासुनिसुषपावै ८ कोउविरहाकोउदादरिफा
 गू गोंवैहिमूढसहितअनुरागू ९ करहिकस्तदासनपरकोपा गुनुहिननिजस
 ठसरबसलोपा १० कोउसठनावनसिषेअनेकन बावतदुर्लभवथांमनुजतन
 ११ औरेनकेदिगनवैमलाई हरिसन्मुषमहैनचतलजाई १२ ॥ दोहा ॥ नचि
 बाऔरवजाइवोअरुगाइवोसदाहिं दरिसन्मुषसवविधिसफलहरिका
 विमुषवथाहि चौपाई कोउजनयदहिंमथवहुभाषा करहिंमथविरवरनअ
 भिलाषा १ पैदुरमतिहरिजसनहिंगावै नहिंहरिसुजससुनतसुषपावै २ नारि
 नकेअंगवरननकरही नारिकथासुनिसुनिसुषभरही ३ सूरदासअरुतुला
 सीदासा बालमीकब्रह्माचरुबासा ४ इनकेविरचितगुनयनमांही दोषदेतना
 हिंकुमतिलजांही ५ अपनेनामधरतअंगारी साधुनसोंठैनतहठिरारी ई ते
 सठघोरनरकमहंजाई जमजातनासहतदुषदाई ७ कोउआरवीफारसीपद
 ही कोउअंगरेजीपदिमुदभरही ८ देतयहीमहंजन्मवितार्ई भजतनईकिवहू
 जदुराई ९ मुनसीअमलाऔरउकीला कहवावैतनलेसनसीला १० मृषावा
 नादरवैवहुजाला लेतअकोररहैसवकाला छोंडिसवैहिंदुनकीरीती सेअधर्म
 महंकरहिंतीती १२ तिनकोजानहुंनरकनिकेद समुझायहुपरहोतनचेतु॥
 १६ दोहा यहिविधिकलिकेकुमतिवहकरतवहुतअपकार तिनकोकहंलौमैक
 रेंअपनेवदनउच्चार चौपाई सवप्रानिनवरवसतसदोही जिमिअकासहेसवा

अलमोही १ हैजदुपति सबके अतिप्यारे जगतनियंता जगरषवारे २ जिनके वि
 दविधि विधिगवै येमहिमाको उपारनयावै ३ तेजदुपतिकी कथा सुहावनि आ
 नदुपजावनि अघलावनि ४ सोनसुनहिं सठकौनहुं काला परेरहत जगके जंजा
 ला ५ खेलेखेलिवहुभांति सिकारा बलआमिषकरकरहिं अहारा ६ देखेदेखि
 सुंदरपरनारी मिलननेतवां धतविभिचारी ७ हाटनवाटनघाटनमांही तररिव
 नाइतियनपछि आंही ८ दिनौरातिपहिं भांति वितावै नहिं परलोक सुरतिमति ९
 सावै १० कोकगंथपदिपदिमतिमंदा मानतहैं तेहिमांहा अनंदा १० कवितहो
 हारसरगंथनके तियवरननकामिनिमंथनके ११ लिखिलिखिवां घेरहततनी ॥
 मेधोरिषोरिभाषतरजनीमे १२ दोहा जौनघाटमज्जनहितै गमनतसिं गरीवेंस
 तेनघाटमे जातहै गुंडा औरगुलाम चौपाई अनतवतति अनतनिहारै वोलेंद्र
 तेचितवतदरै १ चारिगुलामनके दिगवैठे सखेहुवातकहेतै अंठे २ देतयहीमह
 जन्मबिताई भोगततिनहिं ननरकसिराई ३ कोवकरिकै सरावको पौना गनिका
 चारिबुलाइमकाना ४ आपहुअपनोवसनविहाई अरुगनिकनके वसनछोराई
 पुनंगरहै नसयजौमा औरनहांतिनके कलुकामा ६ मधमांसमैथुनयेतीना या
 हिंविधितै जौनियो प्रवीना ७ निजनारीमहंमैथुनजौनो मषमहं आमिषभक्षण
 मानो ८ सोत्रामनी जग्यमहं राजा जौनहुं सुरापांनकरकाजा ९ नित्यकरनकैव
 स्नभाषैं ताको तातपर्जअसराषैं १० निजनारीमहंरितुके काला सुतहितमैथुना
 हैमहिपाला ११ कवहुं जग्यमहं आमिषभोजन तैसहि सुरापाननृपरोजन १२
 दोहा चारहुवेदनको नृपतितातपर्जयहजान कमक्रमताहि घटाइवो अंसे सोअ
 र्यनिदान चौपाई धनको येकअहै फलधर्मा धनलहिकरै सुमति सभकर्मा १
 ताकोहै विग्यानफलभूषा है विज्ञानफलसांत अनृषा २ सोधनपाइकुमतिज
 गमोही करतअधर्महिं अंससदांही ३ अजरअमरअपनेकहंमाने अपनेसीस
 कालनहिं जानै ४ लिखो जग्यमहं जौ मदपाना सो जौनहुं केवलअध्राना ५ लिखी
 पसुनहिं सामषजोई परसनमात्रकह्यो नृपसोई ६ अंसे सुतहितमैथुनजानो न
 हिअपनेसुषकेहितमानो ७ जौनतनहिं यहधर्मकुवाली मारतपसुनकरतचंडा
 ली ८ विषेभोगमहं निसिदिनराचे जौनहुं तिनहिं नारकीसांवे ९ वेदनतातपर्जी
 नहिंजौनी अयनको पंडितगुनिजानी १० मारियसुनअमिषपुनिषामे जमकीसं
 काकलूनलासे ११ तेजवमरिजमपुस्कहंजौही तिनकीमासतेईपसुषांही १२ दोहा
 पुरप्रानेमारनकरतकरिकै वैरअज्ञान जौनतनहिं जीवन्मुक्तहै १३ भग
 वान चौपाई कुंभीपाकनरकतेजौही रोकतमंत्रसाखहं नाही १४ पुचदारभाताया
 विवारा इनमेकी न्हेनेहअपारा २ इनहीकोहितकरतअधर्मा मानतकुमति सोई ॥

१ छनभरिनहितनकोविस्वासा तामेकरतअमरअसआसा ४ येक
 होतुहैमहाअज्ञानी येकहोतहैंसोचैज्ञानी ५ येकहोतज्ञानीअज्ञानी तीनिमो
 तिजानहुजगधानी ६ ग्यानीनौसवविधितेनीको उतरतभवसागरयहठी
 को ७ ओअज्ञानीअहेनरेसा सोसुधरतहैलहिउपदेसा ८ जोकछुज्ञानीअ
 १ सोहैमहानष्टअभिमानी ९ तेकवईसठसुधरतनाही अपनेगर
 १० सुनतनहुकोहुकोउपदेसा जानतनहीभक्तिकरलेसा ११
 सोहा भरेकोममदमोह

१११ चौपाई

हतरिनीघरजाई धरनकरतदेइषमहाई १ कादेजांघपटहुंमारे
 ताहिकेद्वारे २ तेकहवावतआतमघाती अतिकठोरहोतीतिनछाती ३
 रिकैजैनमरही होतभूतमलमस्तनकरही ४ भूतजोनिहिविषहजारे नाम
 १ जेजदुपतिपदपदुमनच्यामे तेउआतमघातीकहवावै ७ तिनहुकीहोती
 २ यामेससैकरैनकोई ८ हैअज्ञानीमानतज्ञानी

जन्मदयाहैअसपापिनके १० गुनतकनारथा

अपनेकोही घरघरनीतजिवनकहैजोही ११ तहाँकरहितपकरतकलेसा था

१२ दोहा सोहरदनलगीरहततेजवततजतसरीर

कोउप्रयासकरिधनहिलगाई

कनभर्वनवनाई १ तामेफँसोरहनदिनरानी वीननकालतासुखहिभाँती २

तौमेफँसोरहेनरनाहा ३ कोहुकेभेकुमारदसवी

तिनुहिबेलावतधरिनेजसीसा ४ जोरिजोरिधननितघरघरतो दमरि

५ अजरअमरअपनेकहैमानत

१ नत ६ जदुपतिचरनकरतनहिप्रीती मानतनहिजमकीकबुभाँती ७

८ देतनरकजमदूतगिराई ९ ऐसीसुनिमुनिचरको

निमिनरेसबोल्यासुषमानी १० राजौवाच

ना कौनकौनवपुवर्नबषाना १० कौनजामकौनेजुगमाही केहिविधिते

भुजाही ११ देहुकृपाकरिमोहिसुनाई सुननहेतमममविललचाई

१२ सुनिदपवचनकह्योकरभाजन जदुपतिपदपदकजरसभाजन १३ कर

भाजनउवाच सोहा सतजुगत्रेताहापरीओकलियेजुगचारि इनमेनाना

बरनवपुनानानाममुरारि १ चौपाई तिमिनानाविधिपूजनरीती सोमेबर

नौसकलसप्रीती १ सतजुगसुखबरनअवतार चारिबाहुहरिजसेउदारा २
 ३ टासीसबलकलपदधारे कृष्णजिनप्रभुअंगसगारे ३ यककरदंडकमंडल

एक कर उपवीत दुकमलाधर ४ सतजुग के जनसांत सुसौला प्रीतिस
 हितगावत हरिलीला ५ वैरि विगत सब सुहृद समाना तप दम शम पूजहि भग
 वाना ६ हंस सुपन धर्म वैकुंठा पुरुष अमल अव्यक्त अकुंठा ७ परमात्मा जोगे
 स्वरदस्वर ये सतजुग के कृष्ण नाम वर ८ त्रेतारक्त वर्ण भगवाना चारि बाहु है
 पुरुष प्रधाना ९ त्रिगुण मेषला कटि मह धारे कनक सरिस सिर के ससमारे १०
 करहि कर्म वेदोक्त सदा हीं मधुमूर्तिसु रुचा करमा हीं ११ त्रेता के जन वेद वि
 ज्ञाता धर्मात्मा हो ते अति दाता १२ पूजहि हरिक हवेद विधाना सर्व देव मैजे
 भगवाना १३ ॥ दोहा ॥ विष्णु ऊरु कमज जब पुष्टि भगभै उरु गाय सर्व देव अ
 रुषा कपि अरु जयंति निमिराय चौपाई ए र्दनामनाथ के गावैं त्रेता के ज
 न मोक्ष हि पावैं १ द्वा परमै श्रीपति भैस्यामा पीतांबर सोहत अभिरामा २ च
 क्रोदिक चारि दुभुज धारे श्रीवत्सादिक सकल समारे ३ द्वा पर के जन सहित
 समाज पूजहि महाराज की साज ४ पंचरात्र अरु वेद विधाने पूजहि प्रीति
 सहित भगवाने ५ चाहहि कृष्ण कमल पद प्रेमा जपहि मंत्र यह करि हठिने
 मा ६ नमस्तेब सुदेवाय नमः संकर्षणाय च प्रद्युम्नायानिरुद्धाय तुभ्यं भगवते
 नमः ७ नारायणाय रिषये पुरुषाय महात्मने विश्वेश्वराय विश्वाय सर्वभू
 तात्मने नमः ८ यहि विधि द्वा पर के मतिवाना पूजहि हरिक हतंत्र विधाना
 ९ अब कलि जुग मह सुनहु नरे सा जेहि विधि प्रगटे पुरुष रमे सा ८ कृष्ण ब
 रन है परम प्रकासी सोहत पाषेद संग विभासी ९ सुंदर अंग पील पद सो है
 जेहि लखि सुरनर मुनि मन मोहै १० कलि मह क हब कृष्ण कर नामा यही ज
 न जपत पमति धामा ११ कृष्ण नाम कीर्तन जगमा हो यही सविधि पूजन हरि
 का हीं १२ कलि मे ये हंसंत्र भुवाला जपे मिलत आसुहि नंद लाला १३ अये
 सदा परिभव ग्रम भीष्ट दोह तीर्थीस्पदं शिव विरंचिनु तं शरणं भृत्याति हंप्र
 णतपाल भवाब्धि पोतं वंदे महा पुरुष ते चरणारविंदं १ त्यक्ता सुदुस्त्व जसुरे
 क्षितराज्य लक्ष्मी धर्मिष्ठ आर्य वचसाय दगादराय मायामुग दयितये क्षित
 मन्त्र धातु वंदे महा पुरुष ते चरणारविंदं २ ॥ दोहा ॥ प्रातः सांहरि सन्मुखे हो
 जंत्र जो कोय पढै प्रीति सोताहि हठि प्रीति कृष्ण मै होय १ कवित मनुज म
 नारथ के पूरन करन हारवो हित अपार जग पारावार पार के भुवन के तीर प के ती
 र प के देन वारे वदित हमे सहे महे सकरतार के रघु राज दासन के दुरितने वा
 रे के ते सरन के पालन मे करनने वार के आवन के जोग है न सैया कमे रोग ऐसे
 पद अविंद एक देव की कुमार के १ मै गुनी सुरेस हू को साहि बीते अधिक अधी

सिसुपाला औरहुदुष्टमहीमहिषासा ४ वैरभावकरिकैहरिमाहीं लीन्ह्यो जोगिनिको
 तिकाहीं ५ कृष्णविलोकनिगवनविलासा औरहुलीलासहितदुलासा ६ केतेनृ
 पतिकैतरिगेहैं तौकापुनिअनुरागीजेहैं ७ हरिमदकरहुनअबसुतभाऊ इनको
 जानहुपरमप्रभाऊ ८ सबकेहैंप्रभुअंतरजामी नहीमनुजहैपूरनकामौ ९ हरन
 हेतअबनीकरभारा करनप्रलनभूपनसंचारा १० दासनरक्षनकरनउदारा तुम्ह
 रेपरलीन्ह्योअवतारा ११ जसतेभरिदोन्ह्योससारा कहवावतहैआपकुमार
 १२ ॥ सुकौवाच दोहा सुनिदुमिनारदकेबचनपरमानंदहिपाय तहंदेवकिव
 सुदेवहृदियनिजमोहविहाय १ परमपुंन्यइतिहासअहसुनिधारेचितलाय सोस
 बदुरितनसायकैबसैकृष्णपुरजाय २ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीम
 हाराजाश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहा
 राजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्री
 रघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीमद्भागवतएकादशस्कंधेआनंदानुनिधौपंचम
 स्तरगः ५ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ श्रीसुकौवाच दोहा कुरुपतिपुनिकछुकालमें
 सकलदेवताबृंद आवतभेहारावतीदरसनकरनगोविंद चौपाई जुतमरी
 चआदिकनकुमार देवनलैआयोकरतारा १ भूतनगनजुतशंकरआये म
 रुतनजुतवासबहुसिधाये २ वसुआदित्यअस्वनीकुमार रिभुअंगिरसदुह
 द्रुद्वारा ३ विश्वेदेवासाध्यदुसर्वा अप्सरनायसिद्धगंधर्वा ४ चारनगुप्तक
 पितरिषीसा विद्याधरकिन्नरअवनीसा ५ कुसस्थलीमहंसिगरेआये उग्रसे
 नकेसभासिधायि ६ द्वारपउग्रसेनमहराजे कछोआगमनदेवसमाजे ७ भू
 पतिकहंल्यवहुइतआसू मोहिदेवनदरसनकोआसू ८ द्वारपालदेवनलैग
 यऊ भूपतिनिर्षिउठततहंभयऊ ९ लगीरहैजदुकुलदरबारा बैठेसबकु
 मारसरद्वारा १० कनकसिंघासनमअविराजा तामेउग्रसेनमहराजा ११ दहि
 नेकनकासनअभिरामा तामेराजिरहेउबलिरामा १२ दोहा तेहिसिंहासनमें
 नृपतिआगेबलिकेसोय वैठ्योशोप्रयुक्तवरजोहिसमचलोतकोय चौपाई
 रामदहिनीदिसिआबधिराजे पुनिअनिरुद्धकंवरछविछाजे १ पुनिगदगदग
 हेतहंबैठे दीप्तमानआदिकसुपथै २ औरहुहरिकेबंधुकुमारा बैठेजथाजो
 गदरबारा ३ उग्रसेनबायेंदिसिमाहीं रतनजडितसिंहासनपाहीं ४ मधिसमा
 जराजतजदुराजू जेकरतादेवनकेकाजू ५ सिंहासननीचेछविछाये दहिनेसा
 बिकउदुबवाये ६ निसठऔरउल्लुकसुतरामा निजआगेबैठायेस्यामा ७ ॥
 प्रभुवामेंअक्रूरकृतवर्मा अनाष्टलआदिकधृतवर्मा ८ जथाजोगवैठेसराह

रा होतरद्योमंजुलनदसारा ९ देवनदेपिउठेमहराजा उठेकृष्णसबउठीसमाजा
 १० लपिसुरउग्रसेनदरबारा धन्यधन्यनृपवचनउचारा ११ महोमनोहरज
 दुपतिरूपा लपिलाजतमदनहुजेहिभूपा १२ दोहा जौनरूपतेकृष्णप्रभुहं-
 स्नाभूमिकरभार भस्मभूमिमेनिजसुजसजगअभजारनहार चौपाई लपिह
 रिजोअससुदररूपा नहिअपानमनमेंसुरभूपा १ सुरनसीसनायेदरबारी जै
 सहिन्पबलभद्रसुरारी २ दियेदेवसबआसिरबादा लहहभूपअतिसेअह
 लादा ३ पुनिसिंहासनविविधिमंगाये सादरसकलसुरनवैठाये ४ पुनिमंगा
 यसबपूजनसाज उग्रसेनउठिसहितसमाज ॥ ५ पूज्योजथाजोगसबकाहीं
 पूछीकुसलबिनीततहोहीं ६ पुनिसुभपारिजातकेमाला लैआयेजेदेवबि-
 साला ७ पृथक्पृथक्हरिकोपहिराये पृथक्पृथक्हरिकोसिरनाये ८ ॥
 औरहुपहुपकृष्णपरवरषे बारहिबारदेवसबहरषे ९ करनहेतपुनिहरि
 कोसेबा रचिरचिसुंदरपदसबदेवा १० अद्भुतअर्थराषितिनमाहीं मंदमंद
 हरिसन्युषपाहीं ११ अतिविनोतकैसदुलसुभाऊ मानिआपनेहियेउराऊ
 १२ दोहा जदुकुलकेदरबारमभिजोरिजलजजुगहाय लगेकरनअस्तुतिस
 वैहरिकहेनायेमाथ देवाऊचुः छन्द मनबुडिइंद्रियप्रानबैननतैसदासुषधा
 म हमकरहिसबसुरावरेकेचरेनकमलप्रनाम जैहचरनकोभवबंधत्पागनहेतसुमति
 सदाहिं करिभक्तिभावअनेकचिततरहतनिजहियमाहिं १ विधिक्लेशनहुहगकैहरहुक्लेश
 सुपालहुबिस्व संसारयहतुममेंरहतहैसंतकेसर्वस्व सच्चिदानंदसरूपमायाकर्मकेनअ
 धीन वसुदेवमंदनजगतबंधअटोपपरमप्रवीन २ जससुनिसप्रोतिकयातुम्हारीकृमति
 सुचिक्लेशात तससारतैतपदानतेमषजोगतेनदेषान दिबिकोउलंधिबिकुंदनेवसन
 हेतजिहिमतिमान महपंचरानप्रकारतेपूजनकरतसविधान ३ कल्यानहितजेहिजोगि
 ध्यावतसोदेतुवपदकंज प्रभुधूमकेतुहमारहोवैकरनदुषवनभेज लैहायहाविमषअ
 नसदुजतुबचरनध्यावतनिस्त बहुसांध्यवादीऔरजोगीभजतसोदैक्षित ४ वनमाल
 कोहरिदरपाश्रीभजतजोपदकंज सोधूमकेतुहमारहोवैदहनदुषवनपुंजविधिभौन
 कोजोदंडसुरधुनिधारजासुपवाक सुरअसुरदलकोभयअभयकरजासुधरलीधाक ५ साधु
 नअसाधुनसुषददुषकरकंजचरनतुम्हार ध्यावतहमारोहरैसिगरोपापनंदकुमार नाथेद
 पभंसमजासुबसहन आदिसुरसबकोय सोकालप्रेरकआपपदकल्यानप्रदप्रहोष ६ य
 हजगतकोठतपनिपालनहरनकीनतुआपुनियप्रकृतिअस्महतत्वकेतुमईसपरम
 प्रतापु क्लेशेगजासुगंभीरसवकाहरनहारविसाल असभूतभावीवर्तमान
 हुअहोतुमहीकाल ६ अनिरुद्धलहिअधिकारतुमसौंप्रकृतितेमहतत्व उ

वपत्तिकर्ताते प्रगटब्रम्हांडहोतससत्त्व चरअचरकेउरप्रविसिकरसबक
 रहुतुमहींभोग पैताहिमेंनहिंलिसमुनिजेहिंडरतकरतहुजोग ७ मुसक्या
 यचितबनिभावबहुभुवबंकपरसनिग्रंथि बोडससहसतियमेनमनमथस-
 कोतुवमनमंथि तुवकआसरिताचरनसरिताहरहिअचत्रैलोक यकसेदु
 येश्रुतिसौंदृतियतनसोलहनमुद्वोक ८ शुकोवाच॥दोहा॥यद्विविधिअ
 स्तुतिह्रस्मकीकरिशंकरकरतार करिप्रनामजवुनाथकोंगमनेमुदितअगा
 र१॥चौपाई॥जायगगनमहयुनिकुब्ददूरी धाताजोरिपानिसुदपूरी १ मधु
 रकृष्णसौवचनउचारा बारहिवारकरनसतकारा २ ब्रम्होवाच हरनहे
 तप्रभुभूकरभारा जोपूरुबमैवचनउचारा ३ सोममविनयमानिकरिदाया
 तैसहिकियोसकलजदुराया ४ संतनमेंआप्योनिजधर्मा अपनीलेकियदू-
 रिअधर्मा ५ कीरतिहोईदसौदिसानन जोप्रचंडपावकअघकानन ६ जदु-
 कुलमहप्रभुलैअवतारा धस्योरूपमर्दनमदमारा ७ चारुचरित्रविचित्रउरा
 रा जगमंगलहितकियोअपारा ८ जेसप्रोतिजनवरिततुम्हारा सुनिहैगैदेक
 लिबहुवारा ९ तैसहजहिसागरसंसार अतिप्रमुदितपाचहिंगेपारा १० जदु
 कुलमहप्रगटेजगदोसा बितैवपयेकसेपचासा ११ अबसुरकाजहैनहिबा
 को अहैनअबधिआपुमहिमाकी १२ दोहा जदुकुलहुदुजसापतेकैहैआ
 सुविनास अबजोआवेचित्तमेतौहेरमानिवास १ चौपाई लोकलोकपालन-
 कहंनाथा बसिबिकुंडमहकरहुसनाथा १ ऐसीसुनिब्रम्हाकीवानी बोलतमै
 तहैसारंगपानी २ श्रीभगवानुवाच जोलुभकह्योसमुहिहमलौन्धो तिहरोका
 जसकलकरिदोन्धो ३ दिबोडतारिअबनिकरभारा हैवाकीजदुबंसअपारा
 ४ विक्रमअरुसरताबडाई औरमहाधनकीसमुदाई ५ जदुकुलसमत्रिभु
 वनमहनाहीं कोउनहिजीतिसकीइनकाहीं ६ जदुवंसीअससबैविचारे य
 हनिशुवनसबहोअह्यारे ७ सिवबिरचिवासबकहंजीती मेरिदेहिंजगमें
 जमभीती ८ कोउनहिसम्पुषरुकीह्यारे हारतधनुषनहैंसरधारे ९ जदुवं-
 सिनविचारअसदेवी महाप्रबलतिनकोमिलेवी १० जामिनत्रिभुवनमेंतिज
 जोरी संकामहराचौमतिजोरी ११ असपाहिंकोउनिशुवनप्रहृदसत जुरैप्र
 चुआदिकधनुकुरषत १२ भैरोकोतिनकोबरियाई अपनीअतिसेवासदेवा
 ई १३ तवयेरुकेकैठिघरमाही जिभिसागरहूवेलाकाही १४ दोहा जातेपा
 रिहुबोकपनजदुकुलबेतेजाति कोउनरुक्तइनतेसमरहैसोअहैप्रतीति
 १ चौपाई॥नहिजदुकुलकरकरिसंधारा जेजिहैंमैनजैअगारा १ तौपुनिज

सकोत्रिभुवनमाहीं नसिसकीजो जडुकुलकाहीं २ त्रिभुवनको करि हैं हठिना
सा कोहकीमनि है नहिनासा ३ लाग्यो नासजोग यहिकाला विप्रस्नापवैगई
कराला ४ ताते जडुकुल करि संधार भैजे हौं निज पुर करतारा ५ श्रीशुकोचा
च लोकनाथकी सुनिअसबानी करि प्रनामविधि अति सुदमानी ६ पूरनजा
निआपनो कामा देपन सहित गयो निजधामा ७ पुनिकबु कालमाह सुनुता
वा द्वारावतीमाह उतपाता ८ होनलगे अति चारिदुबोरा जेसूचकअसुभन
केचोरा ९ तेउतपातननिरषिमुगरी सभासुधर्मातुरतसिधारी १० अक्रूरदि
कद्वदनकाहीं नुरतबोलायसमीपहिमाहीं ११ विविधिभांतिउतपातदे
पाई सवकहैमंजुलगिरासुनाई १२ श्रीभगवानउवाच दोहा चारिदुदिसि
द्वारावतीहोतमहाउतपात अतिअमोघजाम्हननकीसापहुनईअघात १
चौपाई ॥ ताते जडुकुलके सबलोग जीवनहितअसकरहिप्रयोग १ रहिनहीं
द्वारावतिमाहीं गमनहिछेत्रप्रभासहिकाहीं २ करै नदेरिचलैं अबआजू
चढिचढिवाहनसहितसमाजू ३ नहापुन्यप्रदक्षेत्रप्रभासा तहांगयेहैंजी
वनआसा ४ दसस्नापभैजवविधुकाहीं मयैरोगक्षमातनमाहीं ५ तब
ससिबेत्रप्रभासहिआयो नहैनहायसब रोगमिदायो ६ तातेहमसबतहां
नहाई तर्पिसुरनपितरनसमुदाई ७ विप्रनबहुविधिअन्नजैवाई सुनिसु
पात्रबहुविधबोलाई ८ तिनकेंदिसप्रीतिबहुदाना करिहैंनासकलेसम
हाना ९ हानदेबदुषसागरकाहीं नौकालहिउतरबजगमाहीं १० श्रीशुको
चाच जडुवसीअससुनिहरिसासन जानिसकलविधिविपतिविनासन ११ सा
जिसाजिहैगेवहुस्यंदन चलनचहैप्रभासकुरुनंदन १२ ॥ दोहा ॥ हरिकेऐसे
बचनसुनिलषिअनेकउतपात गुनिकेगोनप्रभासको जडुकुलकोपरभात १
चौपाई ॥ उडवकेमनसंकाआई करतचरित्रकबुजजदुराई १ भैरबास
बैवरषासू चलेभवनकहैरमानिवास २ उडवसंगहिसंगहिआयो लहिय
कांतपगमैसिरनायो ३ पुनिदिगबैठिजोरिगुहायें बोल्होबचनमृदुलजडु
नाथैं ४ उडवौवाच पुन्यश्रवणकीर्तनजोगेसा जडुनदनरूपालदेवेसा ५
मोहिअसजानिपरतमनमाहीं हरनचहदुतुमजडुकुलकाहीं ६ करिकेज
डुकुलकरसंधारा जानचहुहुनिजलोकउदारा ७ विप्रस्नापकेनासनमाहीं
तुमसमरपहोनाथसदाही ८ पैदुजस्नापनासनहिकीन्या तातेसत्यजानि
मैलोन्हा ९ जानेरहोनाथयहवाता छोडिराबरोपदजलजाता १० हनभरिमें
रहिहैंकहुनाहीं लेचलियेनिजपुरमोहुकाहीं ११ नाथतिहारो चरितसुहाव

न सुनतहिकरतअपावनपावन १२ दोहा कयासुधाप्रभुरावरीकरिकैकान
 नपान पुनिनाहिकबुनीकोलगैऔरप्रबंधविधान १ चौपाई ॥ सोवतबागतबै
 ठतनाया बिहरतपातवदतसुषगाथा २ कौनहुकालनाथतुमकाहीं हम
 छोड्योयेकछनभरनाहों २ सोअबनाथछोडिकिमिजाहू प्रानहुतेप्रियजदु
 कुलनाहू ३ तुम्हरोजठपहिरबहुमाला चदनतुम्हरोजठरसाला ४ भूषनब
 सनहुठतिहारे हमअपनेअंगनमहधारे ५ भोजनजठतिहारोपायो याही
 मेंअतिसैसुषपायो ६ बनीसुकृतिकबुदूसरगाहीं तुम्हरेदासरहेजगमाहीं
 ७ तातेतुमबिनतुम्हरीमाया कौनभातितरिहैंजदुराया ८ जोतुवसंगयही
 विधरैहैं ॥ सोतुवमायापारहिपैहैं ९ सिद्धदिगंबरऔसन्पासी औरऊर्दरे
 तातपरासी १० ब्रम्हनामजोधामतिहारा तेगमनतकैअमलअपारा ११ हम
 तौअमरतकर्मपथमाहों ज्ञानजोगजानहिकगुनाहों १२ पैप्रभुसुमिरततुवप
 दकंजन लेतनामतुम्हरोमतिरंजन १३ दोहा गायगायतिहरोसुजसप्रेमपयो
 धिनहाय तुम्हरेदासनसंगकरितुवमूरतिमनथ्याय १ सहजहिमैअतिसैअ
 गमयहसागरसंसार कृपापायप्रभुरावरीहमकैहैंहठिपार २ श्रीशुकोवाच
 यहिविधिउडूबकीविनैसुनिजुतप्रीतिनरेस जानिआपनोप्रियसपाबोलेकब
 नरमेस ३ इतिसिद्धिआमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरवा
 धवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री
 राजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजुदेवकृतश्रीम
 डागवतेएकादशस्कंधेआनन्दाम्बुनिधौषष्ठस्तरंगः ६ ॥ ६ ॥ ७ ॥
 दोहा शुद्धबुद्धिउडूववचनसुनिकैकृपातिधान कश्यमनोहरबैनतहैराजि
 वनैनसुजान १ श्रीभगवानुठवाच जौनकस्योहमसोसपाकरिसंकामनमा
 हिं सोहमरेमनमेंअहैयमिसंसेनाहि १ चौपाई ॥ लोकपालशंकरकरतार
 चहतवासवैकुण्ठहमार १ करोजोविनैप्रथमकरतारा जेहिहितमैलियशुवि
 अवतारा २ सोमैसबकरिदेवनकाजा हसोभारभुवहनिपलराजा ३ जदु
 कुलभईमुनिनकीस्पापा तातेहोईअतिसतापा ४ ठानिपरस्परवैरविधा
 ना कैहैजदुकुलनासमहाना ५ सतयदिनाआजुतेऊधव बोरिहैसागरपहन
 गरीसब ६ जादिनतेमैतजिमहिकाहीं जेहोंअपनेधामहिमाहों ७ नादिन
 तेकलिकोसंचारा होईजगमेंअवसिअपारा ८ जबहमदेहिमहोफहैयागी
 तुमहुनइतरहियोबडभागी ९ कलिजुगमहअधर्मअतिहोई धर्ममाहरुचि
 करीनकोई १० तजिकैसुजनबंधुअरुगेह मोमहकरिकैनिपटसनेहू ११ सम

दर्शावैकैजगमाहीं विचरेहुऊधवनुमहुंसदाहीं १२ दोहा जोमनवचदिग
 श्रवणतेकोनिहुवस्तुजनाय सोअनित्यतुमजानियोअसकहवेदिका १
 चौपाई मायाकेअधीनमनजिनको यहसुषणीकलगतहैतिनको १ ममअ
 तिरिक्तवस्तुजोजानै सोईअमश्रुतिशास्त्रबचानै २ सोईअमस्वर्गनरककर
 दाता यहजानहुसिगरोसतिताता ३ कर्मअकर्मविकर्मसषेदा अहैंदोषगु
 नबुधिकेजेहा ४ तातेसबदंष्ट्रिनकोजीती मोपरकरिकैप्रीतिप्रतीती ५ जग
 कोजानहुजीवअधारा जियअधारमोहिजानुउदारा ६ ज्ञानविज्ञानसहित
 कैजाहू अपनेसमजानहुसबकाहू ७ सदाकरहुजियमेंसंतोषू कबहुनउ
 देविषयकरदोषू ८ ऐसोजोकरिहोबउभागा तौनहिहोईषंडविरागा ९ पा
 पकियेनरकैहठिहोई कीन्हपुन्यस्वर्गसुषजोई १० तातेपापपुन्ययेदोऊ न
 जिममभक्तिकरैसबकोऊ ११ मायेसुहृदसकलजगप्रानी होयसांतज्ञानीवि
 ज्ञानी १२ दोहा ऊधोनिरपैसर्वदामोररूपसंसार रहितसोआवागवनतैहो
 इविसेषिउदारा १ श्रीशुकोवाच यहिधिधिसुनिहरिकेवचनऊधवनहुपति
 दास बोल्योपुनिसिरनाइकैतत्वजानियेआस १ उडवउवाच जोगात्माजोगे
 सप्रभुउपदेसकसबजोग जोगशास्त्रकेजनकतुमनासनहोभवरोग १ चौ
 पाई मममंगलहितजोअगवाना संन्यासहिकोत्यागवपाना १ जोजनअहै
 विषैअनुरागी तिनकोकठिनहोवहैत्यागी २ जेतुबविसुषैसठजगमाहीं
 महाकठिनत्यागवतिनकाहीं ३ मोमनअहंकारममकारा निजवसकिय
 वसुदेवकुमारा ४ तुवमायाकृतदेहहुगैहू तिनमेलग्येमोरअतिनेहू ५ ता
 तेकटोजोनतुमत्यागा सहजहिहोयसोमोहिबउभागा ६ सोसबमोकहंदेहु
 जताई करिदायामोपरजदुराई ७ कोउनहिनुमसमभाषनवारो हरैमहा
 अजजानहजारो ८ देवनमैअसहैकोउनाहो तुममायामोहेसबकाहीं ९
 अहोअदोषअनंतसुरारो बुद्धिअकुंठविकुंठविहारो १० सबकेपेरकहैंज
 गदीसा अर्जुनसषाईसबागीसा ११ बारहिवारकरोपरनामा करहुचाथउप
 देसललामा १२ दोहा मैअतिदीनदुषीअहोचहौंतजनसंसार औरनदुतिय
 देषातकोउनुमहोअहोअधार १ चौपाई सुनिऊधवकेवचनसोहाये बोले
 श्रीजहुपतिसुषछाये १ श्रीअगवानुवाच सकलतत्वकेजाननवारो जेजगमह
 हैमनुजउदारे १ तेविसुहृदकरिनिजमनकाहीं विषैवासनातजतसदाहीं ३ ॥
 मनविसुहृदैगुरुसबकेरो श्रुतिऔस्मृतिसिद्धांतनिबेरो ४ जिभिजगवस्तुअ
 नित्यदिनाना निमिकरिलेहुस्वर्गअनुभाना ५ करैहमारैचरणनप्रीती तौहठि

मिटे जगत की भीती ६ सांध्य जोग के जागन हारे नरतन में मोहि अधिक निहारे
 ७ सकल सत्तिके हम हैं स्वामी ॥ सिंगरे जग के अंतर जामी ८ एक चरन द्विच
 रन त्रै चरना चारि चरन बहु चरन अचरना ९ ऐसे जग में बहुत सरीरा पै मो
 हिन रतन प्रिय मति धीरा १० रूपादिक जु तजो अनुमाना ताते मैं हिमिलौ सु
 जाना ११ करि विवेक मानुष तन माहीं जानत मोर भक्त मोहि काहीं १२ दोहा
 यामे ये कदुति हास मैं कहौ पुरातन जोय जदु नृप अरु अवधूत को वर सवा
 दहि सोय १ चौपाई कोइ अवधूत रघोबन माही थल नहे तसि कारत ही
 हो १ क्रिय ऊधव जदु भूषया ना देख्यो तेहि कवित रुन सुजाना २ तासों क्वे
 विनीत कर जोरी पूछ्यो जदु नृप बहुत निहारी ३ जदुरुवाच यह मति तुम
 हि कहौ ते आई जा को गहिवन में मुनि राई ४ फिरहु अकेले चाल समाना करहु न
 कर्म कछु मति माना ५ आधुप सुजस बिभौ के हेतु बांधी हम नु ज धर्म धन नेतु ६
 तुम रौ समरथ सुकवि सु रूपा मृदुल वचन भाषते अनूपा ७ निजहित कर्म कर
 हु कछु नाही विचरहु जड समय हजग माही ८ काम लोभ की लगी दमारी ता
 में जरहि मनु ज संसारी ९ गंग धार जिनि पस्थाम तंगा कैन सकत दावान लख
 गा १० निज अमंद को कारन भाषो विषै वासना कसन हिराषो ११ पुत्र कलत्र
 अहेन तिहारे जग कार जनु म सकल विसारे १२ श्री भगवानुवाच दोहा जब
 अस पूछ्यो जदु नृपति अति ब्रह्म न्य सुजान तब ही दत्तात्रेय मुनि लागे करन
 बषान १ दत्तात्रेय उवाच भरे गुरु हैं बहुत नरे सा जिन को सुमिरत रहो हमे सा
 १ तिन ही की बुधिलै सब काला विचरहु जग मह जे से बाला २ भूप सुनहु सिंग
 रौ समुझ ऊँ सकल गुरु न केना उबताऊँ ३ प्रथम गुरु पथिवी है मेरो दूजो गुरु रूप
 वन हिय हेरो ४ तीजो गुरु अकास है मेरा चौथो गुरु है सलिल अथोरा ५ पाव
 क पाँचो गुरु विचारो छटयो गुरु है चंद हमारो ६ सतयो गुरु जानिये भानू अ
 ठयो गुरु कपोत मति मानू ७ नवयो गुरु अजर पद्मि चानो दसयो सा गुरु कहें
 अनुमानो ८ गुरु ग्यारहो मानो पाँषी बरहौ गुरु जानहु मधु माँषी ९ तेरहो गुरु
 है गज मतवारो गुरु चौदहो है मधुहारो १० गुरु पंद्रहो हरि न प्रवीना सोर
 हो गुरु जानहु नृप मीना ११ गुनिकाना मणिंगला जोई गुरु सत्रहो हमारो सो
 ई १२ कुरुर विउग है गुरु अठारो गुरु उनै सो बाल विचारो १३ दोहा बिसयो
 गुरु कुमारि जानहु भूप हमार गुरु स्य कै सो जानिये बानव नावनहार १ चौ
 पाई गुरु बाई सो भुजग हमारो नेद सो गुरु मकरी उरधारो २ चौबिसयो गुरु
 मंगी जानो यहि विधि हमरे गुरु पहिचानो ३ निरपि निरपि इन के गुन काहीं

हम सोषे अपने मन माहीं ३ जाते जौ न सिधो गुरु जै सो सो हम कहत सुनहु नृप
 तै सो ४ महि के उपर बसत बहु प्रानी षनि षनि पूबनिकारत पानी ५ करि मलमू
 त्रहि करत मलानी ऐसे दुलहि कै पीर महानी ६ छमा करति दोनी सब काला ॥
 सिधो छमा गुन ता सु बुवाला ७ धरा सुवन परचत तरु अह हीं पर उपकार गुनै
 ते अह हीं ८ फल तन फूल दारु पाषाणा पर उपकार हि हेत सुजाना ९ काटै
 षनै तिन्है कित नौई पै नहि छमा तजत है सोई १० प्राण वायु यक जग संचारी प
 वन लेह विधि उभै विचारी ११ प्राण वायु भोजन भरि पाई कछु नहि चाहत जात
 अचाई १२ ॥ दोहा ॥ सो गुन तां को मै सिधो करतों कछु कअ हार जाते पदे न जा
 न अरु बढे न बिषे विकार १ चौपाई उत्तम अथम दुबस्तुन काहीं पर सतरहन
 समीर सदा हीं १ पै दुष सुप्रकरता हिन भाना सब तरहत आप अलगाना २
 सो उपवन गुन मै सिधिलो न्यो हर्ष सो ककबहुन हि चो न्यो ३ जानि परत जो
 वास पवन मै सो गुन जानहु महि को मन मै ४ ऐस हि देव मनुज कस थला जा
 नहि जिय माया मह भूला ५ यह गुन है न आतमा के रो देह हिं को यह धर्म नि
 वेरो ६ सिधो पवन ते यही प्रकारा अब सुनु न भज सगुरू महारा ७ जस अ
 कास है सब थल माहीं पै को दुमैल पटत है नाहीं ८ जिमि परमात्मा भीतर बा
 हेर है सब ठौर अजाहि रजाहि र ९ कोहु को दोष न लगत अकासै तिमि परमा
 त्महि दोसन भासै १० यह गुन मै मन सो सिधिलो न्यो अब सुनु जस जल को गु
 रू की न्यो ११ अमल मधुर सीतल हितकारी सुचि दुस चिक्कन ताहि निहारी ॥
 १२ दोहा दार सत पर सत करत सुचि तीर्थ रूप है नीर ये गुन सोषो सलिल ते ता
 तै गुरु मति धीर १ चौपाई पाव कहें दुर धर्य प्रकासी स्वाद अस्वाद के रनिहि
 आसी १ जो कछु मिले सो सब भषिले तो दुति यदिवस को करत न ने तो २ कछु
 वस्तु को दोष न लागै निर्मल जोति ये कर सजागे ३ कहें गुस कहुं प्रगट जनाई
 हवि दाता को सब सुपदाई ४ सकल पाप को नासन वारी यह गुन सिधो सिधौ ति
 प्यारी ५ बहु मैल बुभारी मेभारी जथा दास्त सपरत निहारी ६ पाव कस मप
 रमात्मा हि जान्यो ताते अग्नि हुं को गुरु मान्यो ७ घट बबढ बहै चंद कला
 को है नहि कछु चंद हि अमला को ८ घट बबढ बहै तिमितन काहीं कब
 हुं होत आतम हि नाहीं ९ यह गुन सिधो चंद्रमा के रो ताते गुरु चंद हू मेरो
 १० ज्वालन घट बबढ बडि गदीषो येही गुन हु अग्नि ते सीधो ११ सोषत स
 लिल भानु नौ मासा तीन मास सो दू करत प्रकासा १२ दोहा जो ले तो सो देत पु
 निरापि पास नहि लेय लेय काल म सुमति तिमि काल पाष पुनि देय १ चौपा

१ जलमे डोलत रवि पर छाहीं अबुध गुनत डोलत रविकाहीं १ तिमिसरी रको
 जोन विकारा आतम माह गुने अविचारा २ यह गुन हरविते सिधिलीन्धो सुन
 हुकपोत हिजिमि गुरु कीन्धो ३ करै न को हुते बहु त सनेह करै न बहु संगहु को
 हुकोह ४ जो अतिसंग सनेह करत है सो पाछे अतिताप भरत है ५ मैय कस
 मैगयो बन माहीं लप्यो कपोत कपोती काहीं ६ वृक्ष को टपो थार चि दोऊ ज
 हौ न जात रस्यो जन कोऊ ७ तहाँ बसे पग सहित अनदा परे पर सपर प्रीति हि
 फेदा ८ यह विधि बीति गयो कछु काला पगन करन ग्रह धर्म विसाला ९ अ
 ग अंग डीठि डीठि मन ते मन विचरत रहे मिलाय छनै छन १० ये कहि सायसै
 न दोउ करहीं ये कहि संग चारा दोउ चरहीं ११ ये कहि संग बैठहि त रुमाहीं ये
 कहि संग बन बन विचराहीं १२ दोहा जोन कपोती चिन चहे सो कपोत दुतला
 य रस्यो देत तेहि हरषिके प्रीति परम दरसाय १ चौपाई पुनिक कछु काल माह न
 पराई दियो कपोती अंडा जाई १ अंडा फूटि गये सि सुतिन के पक्ष भये पुनिको
 मलजिन के २ दौरि दोऊ चाराले आवैं बार बार बाल कनष बावैं ३ तिन को सु
 नि सुनि मंजुल सोरा पावहि दंपति मोद अथोरा ४ कहुं डोलत लषि पुत्र न काहीं
 आपहु संग संगम हंजाहीं ५ तिन को पुनि लेबाय ग्रह ल्यावैं दिन दिन दू न दू
 न मुद पावैं ६ तिय सुत नेह परी पग बेरी तिन महु बीती उमिरि बनेरी ७ बांधि
 कपोत कपोती नेत येक समै सुत चारा हेत ८ गये कहुं कानन कढि दूरी चारा
 लेत बिलम भै भूरी ९ तेहि बन मे व्याधाये क आयो पग फासनहि त जाल लगा
 यो १० तौ न जाल म हये कहि बारा फँदि गै सकल कपोत कुमार ११ मातु पिता
 चाराले आवे पोथा सन देषि दुष पाये १२ दोहा हेरतु लागे निज सि सुन दंपति दु
 हैं दि सियाय लप्यो कपोती सि सुन को लीन्धो व्याध फदाय १ चौपाई जाल फँदे
 निज बाल क देखी मम भभयो कलेस विसेषी १ हाय हाय कहि गिरो जाल में फँदी
 कपोती तेही काल में २ हेरत तहाँ कपोत दुआयो तिय सुत बंधे निरषि दुष पा
 यो ३ कस्यो वचन तहं दाय पुकारी निरपो सबै अभाग हमारी ४ पूरुब पुन्य कि
 यो मेथोरी पूजी आस कछु नहि मेरी ५ लदिग भे मेरे सुत दार क्यों बसि हैं मै येक
 अगारा ६ पति व्रता मेरी जो नारे मोहित जिलै सुत स्वर्ग सिधारी ७ सन भवन
 मह मृत कस माना जीवन दृथा परत मोहि जाना ८ यह विधि मनहि कपोत
 विचारी फँदे जाल सुत नारि निहारी ९ मोह विवस आपहु तहं जाई गयो जाल
 मह फँदि न पराई १० तब विहंग दोउ सि सुन समैत आयो व्याधि मानि सुष सेत
 ११ लेति न को अति आनंद माहीं व्याध लौटि गो निज घर काहीं १२ दोहा यह वि

धिजोनकुटुंबकोनेहीहोतनरेस ताकीयहीकपोतअसहोतीदसाहमेस १ भुक्ति
 जोगलहिमनुजतनगृहकुलमोहीहोय चदिऊचेनीचेगिरैरनकपोतसमसोय
 २ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री राजाबहादुरबांधवेश
 श्रीविश्वनाथसिंह देवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री राजाब
 हादुर श्रीकृष्ण चंद्र रूपपात्राधिकारि श्रीरघुराजसिंह जूदेवकृत श्रीमद्भागव
 ते एकादशस्कन्धे आनन्दानुनिधौ सप्तमस्तरंगः ७॥ ॐ ॥ ७ ॥ ॐ ॥
 इत्तात्रेयउवाच अबजेहिविधिमेरोगुरुअजगरभयोनेस सोमैसिगरोआ
 पकोकरतअहोंउपदेस १ चौपाई लघ्योयेकअजगरबनमाहीं परोरहैडोले
 कहुंनाहीं १ स्वादअस्वादथोरबहुजोई मिलेभागबसपातोसोई २ तातेय
 हगुनमैसिषिलीन्धो अजगरसरिसरहैपरवीनो ३ तनकेहितनहिकरैउपा
 ई जौनमिलेतौनहिपछिनाई ४ परोरहैनहिधनहितथावे भागभरोससदान
 नलावि ५ होयजदपितनमनबलवाना करहितदपिनहिंउहिमनाना ६ परे
 ब्रम्हकोरूपविचारै नैननतेहतिनोदिकारै ७ अनायासजेसुषुपआवे तैसे
 भागवितसुषुपपावे ८ तातेसुषुहितसोचनकरई सुषुदुष्येकहिसमअनु
 सरई ९ नरकस्वर्गकोगुनैसमाना रहैअन्वाहसदानतिमाना १० अबजोसो-
 षोसागरतेगुन सोमैभाषतअहोंभूपसुन ११ बाहेरहैप्रसन्नअतिरूपा भीत
 रहैगंभीरअतिभूपा १२ दोहा एसहिजोगीहरहैअभिषायगंभीर ऊपरस-
 हजसुभाषअतिदयामानमतिधीर १ चौपाई जैसेसरितनमिलिसरितापति
 बढतकबहुनहिपावसमेंअति १ घटतकबहुनहिग्रीषममाहीं मिथुये
 करसरहतसहाहों २ तिमिजोगीअप्रियप्रियपाई सोचैहरथैनहिदुपराई
 ३ अबपतंगमैजसगुरुकीनो सोसुनियेजदुभूपप्रवीनो ४ दीपसिषालिपि
 गिरतपतंगा जानतनहिनिजनासप्रसंगा ५ ऐसीहरूपबतीलपिनारो मोहि
 जरतमदनानलभारी ६ जानतनहिआपनोविनासा अंतहोयगोनरकनि-
 वासा ७ कनकरजतवसनादिकमाहीं भोगकरनहितजेलसचाहीं ८ दी
 पसिपासमनिजहितलेषी तेउपतंगसमजरहिविसेषी ९ अबजसमंवर
 भयोगुरुमोरा सोसुनिलेहुजजातिकिसोरा १० थोरथोरबहुफूलनकोरस
 लैलैउदरभरतमधुकरजस ११ तैसहिजोगीधरधरमाहीं जांचिजांचिकछु
 कबुसबपाहीं १२ दोहा उदरभरैअपनोसदाकरैसरीरनिबाहु जामेमनुज
 नदितमेंदुषनहोइकहुंकाहु १ चौपाई लघुबडफूलनतेरससार लेतजोन
 विधिधरउदारा १ तिमिलघुबडसाखनसारंस जोगीलेयभूपअबतंस २

नमरकियोगुरुतसदियोभाषी अबसुनुजसगुरुकियमधुमाषी ३ लापनमधु
 माषीरसत्याई छाताअपनोलेहिलगाई ४ जबछातामेंमधुभरिआवे जारिआ
 रितबजनलैजावे ५ जैसहिसेग्रहकरैजोकोई भमनसमेतनासतेहिहोई
 ६ तातेनहिबिहानकोराषै जोपावैसोनुरतैचाषै ७ उदरभरैअपनोजेतने
 में जोगीकरैजो जेतनेमें ८ यहिविधिमधुमाषीगुरुमेरो अबसुनुजसग
 जगुरुहियहेरो ९ जबकरिकरिनीकेठिगआवै परसतहीसनेहफंसिजावै
 १० करिनीमोहविवसफंसिजावै तुरतमहाउतकेबसआवै ११ अथवा
 करिनीठिगतेहिदेखी आइबलोगजहनतविसेषी १२ दोहा येसहिपरस
 तनारिकहंतासुनेहफंसिजात भरेजातहैनरकहठिबलीकरततेहिघात
 १ चौपाई नरकीमीनुअहैसतिनारो ऐसीमनमेसुमतिविचारो २ चरन
 हुतेहारुहुकीदारा चुबैनकबहंसुमतिउदारा २ यहिविधिभोगजगुरु
 हमारो अबसुनुजसगुरुकियमधुहारो ३ मधुमाषीकरिकैअमभारो रच
 तमधुरमधुगुनिहितकारी ४ आपनभषैनकोहुकहंदेही बरबसभिल्ल
 मारिहरिलेहीं ५ ऐसहिलोभीजोरहिधनको आपनघातनदेतजननको
 ६ ताकोमृपबरबसधनहरई हरैचोरकीपावकजरई ७ तातेधनजो
 रैनहिजानीं जोरैतीहोवैहठिहानी ८ जोरतधनकोधनीसदाहीं जतीघात
 पहिलेतैहिकाहीं ९ तातेजोगीधनकेहेतू कोनोकालनबांधेनेतू १० यहि
 विधिगुरुमधुमारनवारो अबसुनुजसगुरुहरिनहमारो ११ सुनिकेआध
 ज्ञानमृगमोहै अपनीमृत्युनिकटनहिजोहै १२ दोहा तातेजोगीकबहुन
 हिंसुनैगाँउकोगान सुनैजोहठितौनासतेहिहोषज्ञानविज्ञान १ चौपाई
 सुन्योशृंगिरिषिजोषितगाना जपतपताकोसकलभुलाना १ भयोहरिन
 गुरुतसकहिदौना अबसुनुजसभोममगुरुमीना २ आयसकंठकमह
 लविचारा मानदौरिकैकरतअहारा ३ तबतेहिजलतेतुरतनिकारो
 यलमहडारतमारिसिकारो ४ ऐसहिजोगीजोरसनाको चहतस्वादहै
 अनरथताको ५ भोजनतजेहोहिइंद्रीबस येनहिजोभजीतिजातीत
 स ६ जबलैंजोभजीतिनहिजाती इंद्रीजितबलौनहिंष्याती ७ जबर
 सनाइंद्रीयलियजाती तबसबइंद्रीविजैप्रतीती ८ यहिविधिभयोमीन
 गुरुअमला अबसुनुजसगुरुभईपिंगला ९ गनिकायेकपिंगलानामा
 रहीविदेहनगरतेहिधामा १० एकसमैसीकरिसिंगार बैठीरहीआपनेह
 रा ११ कीन्हैआसधनीकोउआवै मोहिधनदैअतिसुषउपजावै १२ दोहा

जो छोटी आयो धनो दियो ताहि लौदाय बडे धनी की आस करि बैठी चित्त ल
 गाय १ चौपाई कहूं बैठी कहैं हरी राखी धन वासना बहुत चित्त बाढी १
 भीतर बाहेर नहि रहानी यहि विधि आधी निसा सिरानी २ कोइ नहि ध
 नी हार अस्त्र आयो देइ जो धन ताको मन भायो ३ तब ताको मन भयो विरागा
 जो आनंद हेत बड भागा ४ आसा पास काटि बेकेरो अहै विराग कृपान करे
 री ५ जाहि न भयो विराग भुवाला ताहि न बूटत जग जंजाला ६ बोली बचन
 पिंगला जोई भूपति सुनहु कहत मै सोई ७ पिंगलो वाच लषा तोम हामो
 हय हमेरो जाको अंत परत नहि हेरो ८ हायराम मैय हका कीन्हो जो अप
 ना मन जोति न लोन्हो ९ तुच्छ धनी ते मै मति हीनी धन को लेन कामना की
 नी १० अपने हिय को सदा बसेया धन सुत दाता जगत गोसेया ११ ऐ सो ध
 नी मुकुंद बिसारी तुच्छ धनी मैं भजोग मारी १२ दोहा सो कमो ह भय दानि
 अति जग के जनमति मंद भजौ तिन्है मै मूढि नीत जिकै रघुकुल चंद १ चौपा
 ई हाय दियो मै मन कहै तापा कियो न जो प्रथम हि हरि जापा २ लंपट लोभी
 सोचन लायक कुमति करु पश्यै जे नायक ३ तिन के कर मैं बैचि सरीरा ध
 न अरु सुष चाहौ प्रदीपार ४ अस्थि बंस की ठाठ बनायो त्वचारो मन पत्रिन
 सोछायो ५ तन रूपी घर मैं नव द्वारा बहत निचल मल मूत्र दुधारा ६ ऐ सेतन
 को अति प्रिय मान्यो कबुहु न राम कृष्ण को जान्यो ७ मोति अधिक को न मति
 मंदा हरि पद छोडि चहौ आनंदा ८ बहु जन हे विदेह पुरमा हौ मोति मूख
 है कोउ नाहो ९ भजत जो दास न आतम देतो आहिकरत अपनो करिले तो
 १० ऐ सो तजि बैकुंठ बिहारी दया करी तुच्छ न सोयारी ११ सब को सुहृद प्रा
 न ते प्यारे सब जग के उर निवसन हारो १२ ऐ से हरि सौ प्रीति करौंगी लक्ष्मी
 सहित प्रमोद भरींगी १३ दोहा कमला पति के हाथ मेवे चि विसेषि सरीर
 केहौ आसु सनाथ मैं मै ठि स कल भव पीर १ चौपाई केतनो सुर देहैं सुष भो
 गू कितनो हित करि है जग लोग १ है अनित्य सुर नर सब काली डरत रहै स
 ब काल करलै २ ताते हरि तजि अनत न जैहौ यतनो मोद कहैं मै पैहौ ३
 पूरुव पुन्य करी कबुनी की ताते यह मति भैम मजी की ४ उपज्यो मुंन मे सुष
 द विरागा हरि किय मो पर कबु अनुरागा ५ नातो अस विराग कहैं हो बत
 धन परिवार मो हजो पोबत ६ ताते यह हरि कृत उपकार मै अपने सिर ब
 स्ति पसारा ७ तजि कै कुमति संग धन आसा सरन जाउ मै रमानि वासा ८
 जयाला भ करि कै सतोष करि विस्वास दूरि करि दोष ९ राम कृष्ण सौ करि कै

भारी जनमबितैहौलपिसुषभारी १० परोजेजन्मगहिरोभवकृपा लूटोगयो
विवेकअनूपा ११ ग्रसितकालअहितेजियकाहौं विनहरिकोउरक्षकहैना
हौं १२ दोहा कालजालतेग्रसितजगलपिविरागजबहोय तबआलैपरमा
तमारक्षकहठिकैहोय १ दत्तात्रेयउवाच यहिविधिकरिनिहचैमनहिंसो-
पिंगलाप्रचीन छेडिदुरसाधननको श्रीपतिरतिरसलीन २ आसाहैपरमै
दुषैसुषहैपरमनिरास असविचारिमनपिंगलासोदरहीसहुलास ३ इति
सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीबांधवेशवि
स्वनाथसिंहात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुर
श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारि श्रीरघुराजसिंहजूदेवकृत श्रीमद्भागवते
आनन्दान्बुनिधौएकादशस्कन्धेअष्टमस्तरंगः ८॥ ॐ ॥ ७ ॥ ॐ ॥
दत्तात्रेयउवाच दोहा यहिविधिनुपमैपिंगलाबारवधूरुकीन अबज-
सगुरुकियप्रगकुररसोसुनिसकलप्रवीन १ चौपाई येकसमैहमबनभैरा
जा जातभयेविचरनकेकाजा १ तहाँकुररपकरद्योविहंगा लोन्हैआसिष
नहिकोउसंगा २ बलीविहंगबहुतदुतआई चौथनलागेचौचचलाई
३ जबलगिआमिषछोओनाहौं तबलगिदियकलेसतेहिकाहौं ४ जबआ
मिषकोदियोविहाई तबहौंकुररगयोसुषपाई ५ तातैजोकोउसंग्रहकर
तो सोजनअवसिमहादुषपरतो ६ संग्रहकरतभूपनहिजोई पावतसु-
मतिमहासुषसोई ७ सिष्यो कुररतैयहिमहिपालक अबसुनुजसकीन्धो
गुरुबालक ८ सिसुनहिगुनतमानअपमाना नहिग्रहकारजमाहभुला
ना ९ अपनेमनपेलतसबकाला हर्षसोकनहिकरतभुवाला १० सोऊ
गुनमैहूसिषिलीन्धो हर्षसोकनहिमनमहकीन्धो ११ मानहुनहिमानहु
अपमाना विचरहुजगमहबालसमाना १२ दोहा सोचविगतआनंदम
गनजगमेंहैजनदोय महामूढयेकदुतियजोब्रम्हज्ञानरतहोय १ चौपा
ई॥ जसगुरुबालककियतसैभाष्यो सुनुकेन्याजसगुरुकरिराष्यो १ येकस
मैमैकहुंपुरगयऊं तहँऐसोकौतुकलपिलयऊं २ कोउग्रहस्तकीरही-
कुमारी उमिरिनुवाअतिसैसुकुमारी ३ केहुकारजबसतेहिपितुमाता
औरहोरगेतजिग्रहताता ४ तेहिकुमारिकेआहनहेतु आयेबहुजनतासु
निकेत ५ तिनकेभोजनहितअनुरागी भीतरतैदूलकूटनलागा ६ पहिरैरु
हीसंषकीचूरी तिनकोसब्जहोतभोभूरी ७ तबमनमेंअसकियोविचारा
सुनिचूरीधुनिपुरुषअपारा ८ मनिहैअसअपनेमनमाहौं याकेधरचा

करकोउनाही ८ चाकरहोतजोकोउग्रहमाही तौनिजकरकूटतयहनाही
 १० असगुनिमनहिलजायकुमारी चूरीडाखोकलुकउतारी ११ तबहूहोन
 लग्योकलुसोरा तबमनमेंलजायतेहिठोरा १२ दोहा यकयकचूरीहाथकी
 हईकुमारीफोरि यकयकराधीकरनमेंकूटनलगौबहेरि १ चौपाई तबधु-
 निभईतहांकलुनाहीं सोगुनसीप्योमैमनमाहीं २ तातेमेकुमारिकसकं
 न विचरतरहोअकेलेसंकन २ यहिविधिगुरूकुमारिविचारो अबसुनुवा
 नबनावनहारो ३ कौनोनगरमाहकेहुकाला यहकौतुकमैलखौभुवाला
 ४ यकबजारमहरहीदुकाना तहंयकरसोबनावतबाना ७ तासुनिकट
 कैहृपदललैकै निकसिगयोबहुदुंदुभिदैकै ८ पाछूमैताकेदिगजाई पू
 खोदूतैगयोनृपराई ९ तबबहुकद्योनहमकलुजान्यो बानबनावनमेंमन
 गान्यो १० सोसिषिलियोमहंगुनताको थिरकरिबोएसोमनसाको ११ प्रा-
 नायामकरिआसनवैठे करिविरागसुषसागरपैठे १२ दोहा श्रीपतिचरन
 सरोजमेंमानसदेइलगाद पुनिताकोकलुदगनमेंनहिजगपरैदेषाय १ चौ
 पाई कर्मवासनाक्रमक्रमताकी छूटिजातिकलुरहैनबाकी १ घटतरजोगु
 नतमगुनजाको बाढतनित्तसतोगुनताको २ परमानंदमगनवैजातो य-
 हफलहैनृपमनभिरताको ३ यहगुनसरचिरचनतेसीप्यो अबसुनुजसभु
 जंगकरदीप्यो ४ चलतअकेलवसतयेकांता सावधानरहतौनितसांता
 ५ निवसुनहितनहिभवनबनावै यकथलनहिहकुं कालबितावै ६ कहां
 जातकहंतेपुनिआवै अहिकीगतिकलुजानिनजावै ७ भवनपरायेबसिसु
 पपावै जैनैमिलैसोईहठिपावै ८ ऐसहिजोगिहुरहैसदाहीं वसनहेतवि
 रचैयहनाहीं ९ नियतवचनमुपतेनितभापै कौहुकीआसकबहुनहिरा
 ये १० यहिगुनसिप्योभुजंगतेभूपा अबसुनुजसमकरोगुरुत्सा ११ जस-
 प्रगटेनिजउरतेजाला तामेकरिविहारकलुकाला १२ दोहा पुनिमकरीजा
 लासकलउदरहिभरविसमेटि रहतिअकेलआपहींसुपानकोहुकहभेटि
 १ चौपाई ऐसहियकरायनभूपा रहतअकेलहिअमलअनूपा १ पुनि
 विचरतसिगरोससारा तेहिमहकरतेआपविहार २ प्रलोकालमदपुनि
 जगकाहीं लेतसमेटिआपनेमाहीं ३ रहतअकेलेपुनिजगदीसा जगअपा
 रसोदजानिमहासा ४ उनकोकोउनहिअहैअपारा सोईयेकसबविरच
 नझाग ५ उपादानअरुनिमित्तदुकारन यकहरिहैसाइअधमउधारन ६
 स्वाभाविकजोदानअनंदा तेहिपरिपूरनसोइमुकुंदा ७ रचतजगतजग

सोइजदुराया संकल्पहिते प्रेरितमाया ८ प्रगटावत है तखमहाना जगतमू-
 लसोइजानुसुजाना ९ गुहोसूतमहजिमिसुममाला निमितेहिमहंजगगुहो
 विसाला १० महत्त्वतेलेहुविचारी लहिनहोनजीवनसंसार ११ यहिविधि
 मकरीगुरुकरिलोन्हो अबसुनुजसंशंगीगुरुकीन्हो १२ दोहा भंगीगहिनि-
 मिकीटकोराषतनिजग्रहस्याय कौटलषततेहिभीतसोताहोसमदैजाय १
 चोपाई ॥ तिमिकरिनेहभीतिअरुद्रोहू ध्यावतजाहिकियेअतिकोहू १ सोई
 रूपसोहठिहैजातो यहकौतुकप्रसन्नदरसातो २ तातेकरियेकाग्रमनज्ञा
 नी ध्यावेनिसिदिनसारंगपानी ३ भंगीतेसीषोयहमतिको हरिध्यायेहो
 वैश्रीपतिको ४ येगुरुमैनिकद्यानरेसा लखोविविधिजिनतैउपदेसा ५ अ
 बजोतनतैसिषोअनूपा सोबरनैसुनियेजदुभूपा ६ तनहैहेतविवेकवि
 रागा तातेमोरगुरुबडभागा ७ उत्पतिनासहूहोनलदाहीं केवलबुधहै
 सोहुनमाहीं ८ यहितनतेसबहोतविवेकू भौउपदेसमोहियहएकू ९ त-
 नअनित्यगुनभयोविरागा यहउपदेसदुतियबडभागा १० ऐसोयहतनहै
 उपकारी पैखानादिकमक्षविचारी ११ यामेकरौनमैअभिमाना विचरहुंज
 गमइसुषोमहाना १२ दोहा तियसुतधनपसुमृत्यग्रहपालततनकेहेत ॥
 सोतनहूनीहजातसंगऔरकहामतिसे १ चोपाई दुसरैजन्मकेरमतिसेनू
 जानोअपनोकर्महहेत १ तनप्रियकर्मकरतजोकोई आवागवनरहितनहिहो
 है २ रसनात्वादमषनकोचाहै कामकरतियमिलनउछाहै ३ चहतपिया-
 साजलकोपाना चाहतउदरउभोजननाना ४ अवनहुचहतसुननमदुरागा
 चहतसुगंधनाकबडभागा ५ द्विगचाहतरेषनसुभरूपा चहतकहनभुषवच
 नअनूपा ६ हाथलेनकोचाहतराजा चाहतचरनगवनकरकाजा ७ येसब
 इंद्रोनिजनिजवोरो पैचहिजियकोकरिबरजोरो ८ जैसेसवतिबहुदग्रहमा
 हो निजनिजद्विगपैचहिपतिकाहीं ९ बसविहंगपसुमसकहुमीना विषधर
 आदिजोनिरचिदीना १० येनप्रसन्नभयेभगवाना तबकोन्होनरतननिरमा
 ना ११ जातेहोतज्ञानविज्ञाना जातैकरतभक्तिरसपाना १२ दोहा ऐसोनरत
 नविरचिकैवाकीकखुनविचारि परमानेंरूपावतभयेपूरतजगतनिहारि १ चो
 पाई कोटिनवर्षजीवचौरासी भटकताफिरतलहतदुषरासी १ कबहुंभागव
 सनरतनपावे तबहूजानहिजन्मबनावै २ तौताकेसमकोमतिमंदा भजैजो
 नहिकरिपीतिसुकुंदा ३ तातेजबलगिरहैसरीरा तबलगिभजैकृष्णमतिधीरा
 ४ विषेमोहनहिजन्मबितावै सोतौसबसरीरमहपावे ५ यहिविधिमेलेहिजा

नविरागा करिकै अहंकार करित्यागा द विचरहु सुषीसकलजगमाहीं मोरेहि
 यकहु संसेनाहीं ७ ब्रम्हहि बहुविधिकहैं रिषीसा दृढनिश्चिनहि होतमहीसा
 ८ यकगुरुसो दृढज्ञाननहोई ताते बहुगुरु किममुदमोई ९ श्रीभगवानुवाच

दत्तात्रेयकृषी

राजायदु

अस कहिकै जदुसों भुनिराई अतिमोहित द्वेमांगिविदाई १० नृपकरसौल
 हि कै सतकारा चल्या करन पुनि जगत विहारा ११ दोहा सर्वसंग कै त्यागि
 कै कियनि जचित्त समान मेरे पद को प्याइ कै मम पद कियो पयान १ इति
 सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवेश श्रीविश्व
 नाथसिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर श्री
 कृष्णचंद्र कृपापात्राधिकारि श्रीरघुराजसिंह जूदेव कृते श्रीमद्भागवतेश्वरानं-
 दाम्बुनि धौयेकादशस्कंधेन वमस्तरंगः ९ ॥ ॐ ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच
 ऊधवगीतामाह जो पंचरात्रमेजौ न मेभाष्यनि जन्म बहुरै मक्तमम तौ न १
 चौपाई सावधान न रहै सदाहीं वरना श्रम कुल धर्म कराहीं १ कर्म अकामः
 करै मोहि अरपै करै सुहृमन तजि कै दरपै २ सुहृमये मन जानहि ज्ञाना मेसे
 व कखामी भगवाना ३ जौ न जौ न बांधे सुषनेतू तौ न तौ न होतो दुषहेतू ३ हो
 त विषै ते तबहि विरागा उपजत जिय ते यहु जगत्यागा ४ सोचत माहि स्वप्न जो
 देखै जागत जौ न मनोरथ लेषै द तेजस सकल वृथा द्वेजाहीं तैसे विषै विनोद स
 दाहीं ७ प्रवृत्त मार्ग मम दास न सेवै निवृत्त मार्ग सेवै सुषलेषै ८ मोरत त्वकी जा
 नन आसा रहै सदा करतो मम दासा ९ कर्मसकाम अनित्य विचारो नहि आद

रैमोरव्रतधारी १० बाहेरभीतरद्वंद्विनकाहीं मोरभक्तबसकरैसदाहीं ११ चलेच
 लायेजौनअचारा सोदेआचरैदासहमारा १२ दोहा अतिसैसांतसुभावमृदुमोर
 भक्तजोहोय करैताहिगुरुमोरवपुतेहिमानैभ्रमसोय १ चौपाई करैनतासुकबहु
 अपमाना तासौंनहिदरसावैमाना १ तासौंकबहुनमत्सरकरई गुरुसेवानिसु-
 दिनअनुसरई २ ममताकबहुनकोहुतेराखै गुरुपदकमलप्रीतिरसचाषै ३ सा
 बधानगुरुसेवनठानै गुरुसुपतेसतअसतहुजानै ४ काहुकोनिदानहिकरई
 वृथावचननहिकबहुंउचरई ५ तियसुतग्रहधरनीपरिवारा कबहुनमानै
 अहेहमारा ६ सबथलराखैदोठिसमाना अपनेसमसबगुनैसुजाना ७ अ
 लसक्षमनतेजियकाहीं गुनैबिलक्षनसुमतिसदाहीं ८ कहैज्ञानगुनस्वयं
 प्रकासा जानैजियकोमेरोदासा ९ जैसेमिन्नदारुतेआगी तिमितनतेजियगु
 नैबिरागी १० जथादारुगुनपावकपरसै तिमितमगुनआतममहदरसे ११ प
 चतत्वविरचिततनजोई तेहिलहिलियसंसारीहोई १२ दोहा संसारोजियजो
 सुमतितजनचहैसंसार ऊधवतौविज्ञानलहिहोवैभक्तहमार १ चौपाई ताते
 करिकैविमलविचारै अंतरजामीमोहिनिहारे १ सबतेपरेमोहिकहंदेखै दोष
 रहितमोकहंबुधलेखै २ जगमेंनित्यबुद्धिनिहराखै क्रमक्रमसोअज्ञानपथना
 खै ३ नौचकोअरनीगुरुजानो सुखउपरकोअरनीमानो ४ गुरुउपदेसमपनको
 दारु पावकज्ञानहिकरहिबिचारु ५ सोइज्ञानानलपरमप्रकासी नासतहैअ
 ज्ञानदुषरासी ६ जबनाहिदाहनकोरहिगयऊ आपहिआपसांततबभयऊ
 ७ जोअसकहोकर्मकोकर्ता औरहुजोसुषदुषकरधर्ता ८ औरहुसुषदुषभोग
 नलोक् कालवेदगुनअरुसबओक् ९ येसबनित्यपरतमोहिजाने कैसेआप
 अनित्यबनाने १० पुनिएसहुजोकहोपियारेजेउपजेतेनसेनिहारे ११ उतप
 तिनहिस्वर्गादिककेरी तिनकोनासकौनविधिहेरी १२ दोहा स्वर्गादिकतोनि
 लहैअसगुनिकैमनमाहि प्रवृत्तकर्मताकेहितैकरिबोउचितसदाहि १ चौपाई
 काहेप्रवृत्तिकर्मपरमाषै निवृत्तकर्मकरिबोकसभाषो १ जोअसकरहुसपासे
 देह तौअससमाधानसुनिलेह २ तनसनबंधकाललहिप्यारे जीवहिजन्मा
 दिकबहुवारे ३ जननमरनमहजियाहकलेसा ऊधववठिकैहोतहमेसा ४
 जैसोकर्मकरतजगमाहीं तसभोगतजियसुषदुषकाहीं ५ जीवहिजानहुक
 र्मअधीना तातेजीवहिंसपाप्रवीना ६ प्रवृत्तिकर्मतेकाफलहोई तातेप्रवृ
 त्तितजैसबकोई ७ जेप्रवृत्तिकरणकेजाता तिनहुकोकलुसुषनहिताता
 ८ तौमूढनकोकौदुषनाहीं करहिगुमानवृथामनमाहीं ९ दुषवारनसुषदा-

निउपाई जानहिजेजगमेंबुधराई १० तेऊसकैनमोचुनेवारी ऐसीतोमतिअ
 देहमारी ११ कालसीसनाचतसबहीके कहौं कौनसुषहैजगजीके १२ दोहा
 जाकोसूरीदेनकोराजदूतलेजात ताकोकौनअनंदहैबहुविधिव्यंजनपात १
 चौपाई जसयहलोकमाहहैभोगू तैसहिस्वर्गहिमहसुषजोगू १ सोककोह
 दुषईपांनासा स्वर्गहुमह्येकरहिप्रकासा २ स्वर्गमोदमहविचनअनेका
 जानहुतुमकरिविमलविवेका ३ कृषोजमतिकहुं कहुंसुपाती प्रवृत्तिकर्म
 जानहुयहिभांती ४ जोनिर्विघ्नकर्मसिद्धिहोई ऊधवसुनहुतासुफलजोई
 ५ करिकेजन्मस्वर्गजमजावै देवसमानभोगतहंपावै ६ अपनेपुंन्यविवस
 मतिवाना रत्नजडितचढिकनकविमाना ७ गंधर्वनकेमथिछबिछावै न
 हामनोहररूपहिपावै ८ किंकिनिमालजालजुतजानन अपसरजुतबिहरै
 सुरकानन ९ जानहिअपनेनाहिनेपाता भरेस्वर्गसुषवर्गअघाता १० तब
 लगिस्वर्गमाहसुषजोवै जबलगिपुंन्यक्षीननहिहोवै ११ जबजैगईपुंन्यस
 बछीना बरबसगिरहिकालआधीना १२ दोहा तातेस्वर्गअनिलहैताहमैसु
 षधोरजननमरननहिमिटतहैविनपायेपदमोर १ चौपाई अबपापिनग
 तिसुनहुसुजाना जिनकेहोंतनधर्मनजाना १ दुष्टसंगतेकरहिअधर्मा न
 हिइंझीजीतैअधकर्म २ कामीकपिनलोभबसरहहों नारिनकेरसिषापन
 गहहों ३ दयाछोडिजीवनकहंमारी बिनाविधानपसुनसंधारै ४ भूतप्रेत
 कहंपसुबलिदेहों निवसतघोरनरकतेदेहों ५ जेहितेहिभांतिनरकतेनि
 कसै तरुषानकैजगमेनिबसै ६ नरतनपाइकर्मदुषराई करतदेतनि
 जनमबिताई ७ तेकर्मनतेपुनितनपावै पुनिअधकर्महिकरतबितावै ८
 तातेमनुजनकहुसुषनाहीं जनमतमरतैरहतसदाहीं ९ लोकलोकपालो
 जेअहहों कल्पप्रजंतजियतजेरहहों १० यहीइसातिनहकीजानहु ब्रम्ह
 हुकहंमेतेभयमानहु ११ सतरजतमगुनबसजगजीवा करहिअनेकनक
 र्मअतोवा १२ दोहा पावतहैपुनिदेहजियसोईकर्मअनुसार तेईकर्मनके
 विवसभोगतभोगअपार १ चौपाई जबलगिगुनबसआतमरहतो देवमनु
 जभ्रमतबलगिगहतो २ जबलगियहभ्रमरहतप्रवीना तबलगियहै
 कर्मअधीना ३ जबलगिकर्मअधीनरहतहै तबलगिमोसेभीतिलहतहै ४
 तातेंदेहआतअभिमाना सबविधित्यागकरैमतिवाना ५ तयहोंतोपरमा
 नदपावै औरउपायनमोमनआवै ५ जोअसकहोभीतितुमतेकिमि तौमो
 तेहैसुनहुभीतिजिमि ६ होतोजबैसृष्टिकरकाला कोउहमहोकहभापहि

काला ७ कोउआतमकोउआगमकहहीं कोउसुभावधर्मकरिरहहीं ८ य
 द्विविधिमोकौबहुविधिभाषैं निहचैयेकहमहियरारारैं ९ ऐसीसुनिजदुपति
 कोबानी बोल्योऊधववरविज्ञानी १० ऊधवउवाच गुनकारनजोहैयहदेह
 तामेंआतमकियेसनेह ११ विषैअसत्करहतसबकाला गुनतेकिमिछूट
 तोकृपाला १२ दोहा जोअनादिसंसारकोनहिकरिहोभगवान तौबंधनन
 हिजीवकोहोतमोहिअसभान १ केहिविधितेज्ञानीरहैविहैरैकौनीभांति ॥
 कालक्षनभक्षनकहाकरैकहादिनराति २ इमिप्रखनकोदोजियेउत्तरमो-
 हिजदुनाथ बंधमोक्षकिमियेककोकहिमोहिकरहुसनाथ ३ इतिसिद्धि
 श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविश्वना
 थसिंहदेवात्सजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्री
 कृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतश्रीमद्भागवतेआनं
 दाम्बुनिधौयेकादशस्कंधेदशमस्तरंगः १० ॥ ६ ॥ ७ ॥ दोहा सुनिऊ
 धवकोप्रलयहविहसतकृपानिधान लगेदेनउत्तरसुषदमानेमोदमहान
 १ श्रीभगवानुवाच दोहा ॥ बहुमुक्तअख्यानयहऊधवगुनतेहिहोहि सोगु
 नमायामूलहैसोमायानहिमोहि १ चौपाई मायाधैरकमोकौजानो मेरोब
 धमोक्षनहिजानो १ ऐतेनित्यमुक्तममदासा तिनकोगुननहिकरतप्रका
 सा २ जेगुनबद्धजीवजगमाहों बंधमोक्षहेतिनहीकाहीं ३ सोकमोहसु
 षदुषतनजोगू सपनसरिसजियजानहुभोगू ४ विद्याऔरअविद्याजोई
 ज्ञानअज्ञानजानियेदोई ५ येदोऊममअहैअधीना जिमितियकेबसदेहप्र
 वीना ६ जीवनकेकर्महिअनुसारा होयज्ञानअज्ञानअपारा ७ जबमैजि
 यहिदेहुअज्ञाना तबलगिताकोबंधमहाना ८ जबमैजियहिज्ञाननिजदे
 ह तबतेहिजननमरनहरिलेहू ९ येकअसत्चितजीवहमारो बंधमोक्षश्रु
 तिताहिउचारो १० हैअज्ञानतेबंधअनादो मोक्षज्ञानतेंहैअहलादो ११
 अबमैबद्धमुक्तकोलच्छन तमसोभाषहुसकलविचच्छन १२ दोहा जीवईसयकैतनरहै
 हिहैविरुद्धदोउधर्म सोकधर्महैजीवकोईसधर्महैसर्म १ चौपाई तरुतनईसअनोसाविहंगा
 बसहिसषादोउएकहिसंगा १ जीवकर्मफलभोजनगहई ईसअनंदितताहिनलहई ॥
 २ जदपिईसनहिनेकदुषावै तदपिमहाबलतेहिश्रुतिगावै ३ ऊधवपरमात्माअव
 दातानिजस्वरूपपररूपदुज्ञाता ४ नहिसनबधअविद्याकेरो नित्यसुकयहहेत-
 निवेरो ५ जीवहिहैअज्ञानसंजोगू तातेबद्धवदतबुधलोगू ६ जदपिदेह
 मेरहैसुजाना तदपिनकरैतासुअभिमाना ७ जिमिअभिमानस्वप्रतनकेरो

१० जदपि न है तेहि कोय ह देह १० तते ने
हूँ जैसे सो बत स्वप्रनिहार मानत है यह देह हमारी १०
नकाहीं ग्रह न करै यहरोतिसदाहीं ११ तहि मे बुध अभिमान न राखै
१२ दोहा कर्म अधीन सरीर को है हमरो अस लेखि
१ चौपाई यह ते बड़ होत अज्ञानी
१ सो बत वागत बैठत माहीं मज्जत दरस परसत न
२ सँघत सुनत पात महज्ञानी रंदिन गति लेवै अस माना ३ मै न करहु
इंद्रि सब करहीं अस जानत बंधन नहि परहीं ४ जिमि व्यापित मारुत न भ
भाना धेन दोषतिन को लपटाना ५ ऐसे विषे भोग बुध भोगें धेन हिता के सुष
६ करि असंगते तोषन जाना काटे सब संसै मतिवाना ७ तब तन
को छूटै अभिमाना जागे जिमि न स्वपन करमाना ८ प्रान मनहु बुधि इंद्रि
उठै न कबहुँ जेहि संकलपा ९ जदपि न है सो देह हमारी
हगुन लागत नाही १० जो दुर्जन कबहुँ दुष देई तबहुँ जो दुष नहि गनिले ई
११ कबहुँ को ऊँ जो अरचन ठाने तो कबहुँ जो नहि सुष माने १२ दोहा दुष
मि दुष जाको नही सुष मे सुष नहि जाहि रहै तसदाहि तमान जो बुध भाषत
१ चौपाई उत्तम अधम कर्म जो करई भद्रा बुरो तेहि नहि उ चरई
१ निज निदानि जसु नै बषाना सोइ पंडित जो सम करि जाना २ तन ते करै क
१ दोइन तासु कबहुँ अभिमाना ३ उत्तिम मडिम कबहुँ न्यावै
४ यही वृत्ति तेज बत जाना विचरै जो तेहि मु
५ वेदशास्त्र जो पढ्यो अपारा जज्ञान तप कियो अचारा ६ मेरी म
७ ताको जानौ सकल दयाही ७ वंध्या सुरभी जिमिलिय कोई
बुद्धि गाय जिमि पय के हेतू राखै तेहि अम भरिम
९ जिमि सुष हेतु कर्कसानारी जो राखै तेहि दुषे विचारी १० जैसे पराधी
नत माहीं कबहुँ मोद मौ जतेहि नाही ११ जैसे भयो कपूत कुमारा ताते प्रा
१२ दोहा जैसे धन को जोरि कै दियो पात्र मै नाही ताको धन
१ चौपाई तैसहि मम गुन करम हुँनामा ॥
१ को ५ बहू नहि होइ नरका
२ ममकृत उत्पति थितिसंधारा मन विचार नहि करत उचारा
३ मेरो जन्म चरित्र विचित्रा जो नहि गावै जगत पवित्रा ४ बांरु गिर के चलते
हजानी भाषै नहि ऐसी सुष बानी ५ यहि विधिकरि कै धिमल विचारा लागे

तन अभिमान अपारा ६ जग अंतरजामी मोहि जो वे जग की सकल वासना पो
 वे ७ सुदुचित्त मोहि माह लगाई लौकिक कर्म निदेद विहाई ८ अचल-
 चित्त जो को उमोहि माहीं है असमर्थ स कै करि नाहीं ९ सो सब धर्म कर्म मोहि
 अपै तजि सब आसा को उनहि डरै १० पावन करन जगत मनहारी सुनै-
 प्रीति जु त कथा हमारी ११ मोहि सुभिर त गावै नित लीला करै जन्म उत्सव सुभ
 सीला १२ दोहा अर्थ धर्म अरु काम हू करै सुमति महेतु मेरो दास कहाइ कै
 विचरै जग सुषसेतु १ चौपाई ऊधव करै जो को उयहि भाती लहै सो मोरि भक्ति
 दुषचाती १ ताके उर ते भक्ति हमारी कैसे हूँ कबहुँ टरै नहि दारी २ करि सत संग
 भक्ति जब आवै ताते प्रेम सहित मोहि आवै तब पावत सहज हिम मधामा जेहि ब
 रन त सज्जन अभिरामा ४ ऐसी सुनिज दुपति की बानी पुनि बोले उडव विजानी
 ५ उडवौ वाच जगमह सज्जन बहु त प्रकारे पौ प्रभु तुम कहैं कौन पि यारे ६
 कौन भाँति सो भक्ति तिहारी जो तु बढि गपहुँ चावनहारी ७ नारदादि जेहि क-
 रत प्रसंसा जाके होत भये भ्रम भ्रंसा मो पर करि कै कृपा माहाई यह सिंगरो मो
 हि देहु बताई ९ तुम हो ब्रह्मा शंकर गथा मै तुम्हरे पद नावहुँ माथा १० तुम
 हो सब लोक न के नायक मेहों दास दया के लायक ११ तुम हो ज दुपति जगर
 पवार मै सरनागत अहों तिहारे १२ दोहा परब्रह्म तुम प्रकृति परव्यापक
 पुरुषाकार करि दाया निज जनन परलो न्यो जग अवतार १ चौपाई सुनि ऊ
 धव के वचन पुनीता बोले ज दुपति जानि बिनीता १ श्री भगवानुवाच मोरदा
 स ऊधव सब काला दोहुँ अबसि कै दीन दयाला २ कृमा करै सब प्राणि न माहीं
 कोहुँ पै को पकरै को हुनी ही ३ सत्य बदेई रणन सपै करि बो उपकार हि अभिला
 वै ४ सम दसी नहि विवै विलासी धीर जवंत चतुर सुचिरासी ५ मृदुल सुभाव-
 चैं कहूँ नाही नियमित भोजन सांत सदा हीं ६ मोहिते अधिक न दू सरज
 नैं मोही को निजरक्ष कमाने ७ सावधान आसै गंभीरा अचल चित्त होवै मति
 पीरा ८ सो क मोह अरु बुधापिया सै जहां मृत्यु पट गुन नहि भासै ९ और न मा
 न द आप आमा नी प्राणि न उपदेस क विजानी १० करै कर्म कैं करुन सदा हीं ॥
 सब को मोत गुनै जग माहीं ११ मेरो जस को मल पद रचि रचि सुनै सुनावै म मर
 तिर चिर चि १२ दोहा वेद शास्त्र मम मुष प्रगटति न मे जे गुन दोष तिन को सक
 ल विचारि कै करि कै मन संतोष १ सकल धर्म को छोडि कै कैं अनन्य मोहि का
 हि भजे प्रेम मे मगन जो सोई सा धुजग माहि २ चौपाई जानि जानि मम रूप
 सुभाऊ ऐस्व जेहु अरु परम प्रभाऊ १ मोहि भजे जो पुरुष अनन्या मोर भक्त सो

हेमति धन्या २ मोरि मूर्ति अरु भक्तन केरो पूजै करि कै प्रीति धनेरी ३ दसै प
रसे जुत अनुरागा करि अस्तुति वंदै बड भागा ४ सेवन करै सुजन नित गावै मे
री कथा सुनै हठि जावै ५ मेरो रूप करै मन ध्याना अरु पै सब प्रिय वस्तु सुजाना ६ ॥
मोहि स्वामी गुनि होवै दासा आत्मनि वेदै सहित हुलासा ७ मेरो चरित और अ-
वतारा लाज छोडि गावै बहु वारा ८ जन माष्टमी रामन वन्यादिक उत्सव करै पर
म अहलादिक ९ गान नृत्य मम मंदिर माहीं करै करावै सुमति सदाहीं १० जो रि
सकल आपनी समाजा मम ग्रह उत्सव करै दराजा ११ मम लौरथ कहै कर पया
ना पूजै मो कहवै दबिधाना १२ दोहा ऊधव प्रतियेका दसी जे वरष नमह पर्व ॥
तिन मह पूजन बृहदमम करै छोडित नगर्व १ चौपाई वैदिक और तांत्रिकी-
दिच्छा करै सकल त्यागै फल इच्छा २ चौबिसयेका दसि सुषदाई चारि जयं
तीमम मन भाई ३ अति सुंदर मंदिर बनवावै मम विग्रह स्थापना करावै ४
मंदिर के ढिग बागल गावै सुमन मोहि बहु भौंति चढावै ५ निज कर मंदिर रुहि
प पारै चारु चौक नित ही बिस्तारै ६ कपट छोडि मम सेवन करवै मन अभिमा
न ने कुनहि धरवै ७ निज कृतनीक कर्म नहि भाषै दंभ कर्म कबहुन हिराषै ८
देहि अण्ड दीपन मगि हूँ करै और पूजन जुत नै हूँ ९ भाको दीप देइ जो आरज ॥
ताते अपनो कहै न कारज १० और देव अर्पित नै वेद मोहिन निवेदै अस कहवै दू
१० मोर निवेदित वस्तु नो होई और देव कहै अरु पै सोई ११ जग में जो न वस्तु प्रिय हो
ई अरु आपहि प्रिय लागै जोई १२ दोहा सो दू सो दू अरु पै मोहि अबसि करै अनेक
न भाउ तेहि अक्षय फल होत हठि प्रगटत परम प्रभाउ १ चौपाई सरज अग्नि विप्र
अरु गाई वैष्णव न भमारुत सुषदाई १ जल धरनी आतम सब प्राणी भेस बम पूज
न यल जानी २ वेदत्रयी सरज माहीं पूजै मोर भक्त मोहि काहीं ३ दबिंदे मोहि पाव
कमह अरु चै करि सतकार विप्रमह विरचै ४ त्रिनंद गोमह पूजै मो कहै पूजै बंधु सरिस
वैष्णवमह ५ पूजै हिय अकास धरि ध्याना मारुत मह करि अस्तुति नाना ६ पूजै जलम
ह तरपन करि कै अंत्र विरचि महि मह मुद भरिकै ७ आतम मह पूजै दै भोगू पै नहि
शास्त्र विरुद्ध सजोगू ८ मोहि गुनि कै सब जीवन माहीं सब मै पूजन करै स-
दाहीं ९ सरज आदिक मह मतिवाना करै मोर वपुषहि विधि ध्याना १० गदा
संघ चक्र दुजल जाता चारु बाहु विलसित अवदाना ११ ऐ सो सांत्तरूप मम-
धावत सावधान पूजै मुद द्वावत १२ दोहा श्रुति अरु स्मृति धर्म जेतिन को
करि जुत प्रेम मेरो पूजन को सदा जोरा पत असनेम १ साधु संग जो करत नित
मोहि सुभिरत सब काल मोर भक्ति तेहि होत हठि बूटत जग जनाल २ सज्जन

केसतसंगतेमोरभक्तजो होय ताही तेमै हठिमिलौ और उपायनकोय ३ और
 परमगोपितजो कबु सोभाषहुं तुम पाँहि तुमसो मोको दूसरो सपासु हृदयि
 यनाहिं ४ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवे
 श श्रीविश्वनाथसिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा ब
 हादुर श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारि श्रीरघुराजसिंह नृदेवकृते श्रीमद्भागवते
 आनंदान्बुनिधौ एकादशस्कंधे एकादशस्वरंगः ११ ॥ ९ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥
 श्रीभगवानुवाच दोहा मोहिनजोगबस करत है न हित लखन को ज्ञान नही ध
 मेनहि वेदतपनहि सन्यासहु दान १ चौपाई कूपतडाग बागनिर्माना नहिं
 मोको बस करत सुजाना १ अग्निहोत्र आदिक मणजे ते मोहिन बस कारी है
 ते ते २ नहि व्रतनहि सुर पूजनमंत्रा नहि तीरथ जमने महुतंत्रा ३ नहि मो
 हि बस कर सकल संग मोहि बस करयेक सज्जन संग ४ सज्जन संग कि
 ये जगमाहीं पुनिरह तो कसंग भयनाहीं ५ जे करि संत संग जगमाहीं मुक्त
 भये भाषौं तिनकांहीं ६ दिति सुत मरुत सक संग कै कै भये असुर के सुर सुद
 ज्वै कै ७ कालने मिलिहि हनुमत संग तासु आसु भो भव भय भंगा ८ लहि गुद
 भरय संग मृग सावक भयो पवित्र नासि जग पावक ९ षगी पूजनी पाये कर है
 ऊ सौ भरि मुनि संग करि सुषल हेऊ १० गंधर्व जो उपबर्ह न नामा लहि मुनि सा
 पस दुके धामा ११ जनमलियो करि मुनि सेवकाई लही भक्ति मेरो सुषदाई १२
 दोहा रमालहि सुक संग को पाई गति अवदात पांडव गति लहि नहु प्रअहिल
 हो मुक्ति हेतात १ चौपाई रिषभदेव संग नव सुत पाई भेन वसिद्धि मुक्ति के दा
 ई २ चारन करि पृथु को सेवकाई लहे मुक्ति संसारन साई ३ गुह्य कनक बर
 मनि श्री बा नारद संग गति लिय सुष सीवा ४ विद्याधर हु सुदर्शन नामा परसि न
 रपद भो अभिरामा ४ नारद सनकादिक संग कै कै ध्रुव पृथु आदितरे सुषलै कै ५
 व्यास बालमीकादिक विप्रा नारद संग करि तरिगे छिप्रा ६ वैश्य समाधि आदि सु
 षभरि कै रिषि सुमेध आदिक संग करि कै ७ नासिदियसि गरीजग बाधा लही मु
 क्ति आनंद अगाथा ८ व्यासादिक मुनिको संग कीन्ह विदुरादिक सुदुगति
 लीन्ह ९ मुनि मतंग संग करि जगमाहीं सेवरी नारिमिली मोहि काही १० बाल
 मीकय कअंत्य जरहेऊ मुनि सेवन नित ही गहिलयऊ ११ जदपि धर्म भूपति म
 पमाहीं सुर रिषि दुज नृ परहेत हांहीं १२ दोहा पैताके अये बिना भयो न प्रन जा
 ग मुनिके संग प्रभाव तै खपचहु हो बड भाग १ चौपाई रजत मप्रकृती अस बड
 भांती करि सत संग भये दुषदाती १ जुगन जुगन बहरी सि विचारो सत संग ते पद

मिलोहमारो २ औरहुजेप्रसिद्धजगमाहों मैंबरनहुसुनियेतिनकाहों ३ नारद-
 अंगिरकोकरिसंगा चित्रकेतुकीन्धोभवभंगा ४ सिवासापबसअसुरहुभयऊ
 ममअस्मरनतासुनहिगयऊ ५ सुनिनारदसुषज्ञानमजादा महाभागवतभो
 प्रह्लादा ६ सुऊसंगकरिसोवृषपर्वा लोन्हीगतिसुधारिनिजसर्वा ७ सिषिप्र
 ह्लादपितामहरीती बलिकोन्धोममपदमहप्रीती ८ नृपतिजुधिष्ठिरकोसंगपा
 ई मयदानबलियमोपदध्याई ९ निसिचरराजविभीषनजोई करिममसंगसुधा
 रिंगोसोई १० कपिपतिजामवानहनुमाना ममसंगलहिभेमुक्तप्रधाना ११ इंद्र
 युमलदिकुंभजस्त्रापा भयोजदपिगजपरमप्रतापा १२ दोहा पैरिषिसंगप्रभान
 बसमोहिमुनिहोदुषपाई कीन्धोतासुउधारमैंअतिआतुरदिगजाई १ चौपाई
 गीधजटासुपायसंगमोरा लहीमुक्तिभवबंधनतोरा १ तुलाधारयकबनिकहै
 रहैऊ साधुसंगतेममपदलहेऊ २ करिवानरीसगयकव्याधा लहीमुक्तिमेढी
 जमव्याधा ३ कुबरीऔरुजगोपकुमारी औमथुरावासिनिदुजनारी ४ येनहि
 वेदशास्त्रपढिलीन्है गुरुग्रहवासकबहुनहिकीन्है ५ कियेनजपतपव्रतम
 पध्याना ममसंगतेममपुरकियेजाना ६ गोगोपीतरुमृगबृजकेरे केवलकरि
 कैभावबनेरे ७ ममपुरकहैसबकियेपयाना यहिविधिऔरहुजातुसुजाना
 ८ कालीआदिकतिरजकजोनी ममभावहितेलियगतिलोनी ९ मिलैनजोक
 बहूँकरिजोगू मिलैनजौनसांख्यसंजोगू १० जज्ञदानव्रततपकरिजोई लेशोन
 जोकबहूँकहुँकोई ११ मिलैनवेदशास्त्रजोपढिके मिलैनजोसंन्यासहुमधि
 के १२ दोहा ॥ सोमोमेकरिप्रेमअतिसहजलहेमोहिकाहिं जसमैमिलतोभ-
 क्तिनैतसऔरनतेनाहिं १ चौपाई जबअक्रूरमोहिसंजुतरामा ल्यायेमथुरापुरी
 ललामा २ तबमोमहअतिवित्तलगाई दृजवनिताबहुप्रीतिबढाई ३ ममवि
 योगसौंभोदुषभारी पक्षोसून्यत्रैलोक्यनिहारी ४ मैबृंदावनकुंजबिहारी
 गोपिनप्रानहुतेप्रियभारी ५ ममसंगसुषभोगतनेरजनी बृनसमरही-
 बितावतसजनी ६ तेनिसिमोहिबिनगोपिनकाहों कलपसरिसहैगईतहा
 हीं ७ मेरेनेहनहीदृजनारी उमैलोकतनसुरतिबिसारे ८ जैसेसिद्धसमाधि
 लगाई देतसुरतिसिगरीबिसराई ९ तैसेहिप्रेमसिंधुमहबाला मगनभईस
 रिसमतेहिकाला १० दृजतियप्रेमकहाबहुगाये ऊधवतुमहिदेविदृगआ
 ये ११ जदपिनमोरप्रभावहिजानौं जारभावकरिप्रेमहिठानौ १२ दोहा केव
 लप्रेमप्रभावतेलाषनतेदृजनारी परब्रह्मममपदलखोजगजालबिसारि १
 चौपाई लार्तैऊधवधर्मनाना औरअहेजेजोगमहाना २ औरहुजगमहसा

धनजेते आसुहिस्यागिदेहुतुमतेते २ केवलमोपदधेमबढावो सबदेहिनआ-
 त्तामोहिभावो ३ होहुअवसिमेरेअनुरागी मेरेसरनहोहुबडभागी ४ तबहीस
 बबिधिबनोतिहारो औरउपायनकबूविचारो ५ विनमोरेसरनहितेआये कब
 हुभीतिनहिमिटतमिटाये ६ सुनिजदुपतिकोकोमलबानी कहऊधवसंसेउ
 रआनी ७ उद्धवउवाच तुवपदपावनकेरउपाई मोकहंसबविधिपरीजनाई
 ८ चौइंदिनपेरकतुमअहह थौंजी बदिपेरकप्रभुकहह ९ यहसंकाममदेहु
 मिटाई विनैकरौपगमेसिरनाई १० ऊधवकोमनसंकितजाना तबबोलेहंसिऊ
 पानिधाना ११ श्रीभगवानुवाच जियहै हृदयअकासप्रकासी प्रानघोषनुतगु
 ननतिरासी १२ दोहा प्रथमघोषधरिसूक्ष्मवपुरहतोमूलाधार ताकोभाषत
 हैपराजेबुधबुद्धिउंदार १ चौपाई पुनिनाभीमेसोइजबआयो तबपस्यंतीना
 मकहायो २ आयोघोषजबैहियमाहीं तबमहिमाकहैतेहिकाहीं ३ जवबह
 घोषकह्योमुपतेरे तबबैपरीसबैतेहिटेरे ३ स्वरमात्रावर्नहुहैसोईसब्दयू
 तभाषहिसबकोई ४ दारुमाहजिमिसूक्ष्मरूपा रहतप्रथमहोअनलअनूपा ५
 मथनहोतअनुपावकसोई घोनसहायषायबहुहोई ६ पुनिजोपायोहवि
 परसाला तबप्रगटतपुनिज्वालनिमाला ७ ऐसहिक्रमक्रमप्रगटतबानी
 ममअधीनलीजितेहिजानी ८ ऐसहिपरससूवनदृगघाना मनबुधिचित्रऔर
 अभिमाना ९ गुनगुनकारजगतहिकाहीं ममअधीनजानहुमत्तमाहीं १० जि
 पनेवासब्रह्मांडविचारो मायाकेअधीनउरधारो ११ जानहुतेहिअनादिअ
 विनासी कालविवसनहिसक्तिप्रकासी १२ दोहा देषिपरैबहु रूपसोदेवम
 नुजतनप्राय जिमिअंकुरयेकलपिपरैपुनिबहुरूपदेषाय १ चौपाई सोमा
 याजोबहुबहुतेरे जानहुसषाअधीनहुमेरे १ सोस्वतंत्रकैपेरकनाहीं ममबस
 पेरकअहैसदाहीं २ इंदिनकोनेवासतनतैसे पटमैसतगुंथेसचजेसे ३ य
 हसंसाररूपतरुदेह जियसनबंधनबूटतकेह ४ कर्मकरततनरहेसदा
 हीं सुषदुषफलफूलहुतेहिमाही ५ तनतरुबीजपुंन्यअसपापा लोभादिक
 जरबहुप्रदतापा ६ मोटमूलतीनहुगुनजानो पंचभूतसाषाअनुमानो ७ स
 षादिकपांचौरसभाषा एकादसदंडीलधुसाषा ८ हृदेनीडनुगपगजियईसा
 कफपितवातत्वचात्रयदीसा ९ बंधमोक्षफलउभैविसेषा आलबालजैताप
 विसेषा १० गीधग्रामवासीजनजेते बंधरूपफलचाषततेते ११ वनवासीमु
 निहैंपगहंसा चषतमोक्षफलकरतप्रसंसा १२ दोहा मायामयतनतरुजो-
 कोउगुरुमुषतेलियजानि सोईपंडितजगतमैसषालेहुअनुमानि १ यविविधिगु

रमुषतेसुमतिगहिसितज्ञानकुठार दलितनतरुमोहिलिलितजहुसोऊज्ञान
उदार २ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुरबांध
वेश श्रीविश्वनाथसिंहजूदेवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीरा
जाबहादुर श्रीरुक्मचंद्ररूपापात्राधिकारि श्रीरघुराजसिंहजूदेवकृते श्रीमद्भा
गवतेएकादशस्कन्धेआनन्दाम्नुनिधौद्वादशस्तंभः १२॥ ॐ ॥ ॐ ॥
श्रीभगवानुवाच दोहा सतरजतमयेप्रकृतिगुणनहिआत्माकेजानि सतसेवन
तेरजतमहुदूरकरैमतिवान १ चौपाई पुनिसतगुनतेसतगुननासै सुदुसतो
गुनचित्तप्रकासै १ सुदुसतोगुनबाढतजबहौं मोरभक्तिहोतीउरनबहौं २
सज्जनसंगसतोगुनबाढे मोरधर्महोतीतबंगाढे ३ भक्तधर्मजबभोउरमाहौं
रजतमआपनासजैजाहौं ४ जबभोरजगुनतमगुननासा तबनहिहोतअध-
र्मप्रकासा ५ सेवैममसाखहोसदाहौं मज्जहिदृढिममतीर्थहिमाहौं ६ करै
संगममदासहिकेरो ममदेसहिमहवासधनेरो ७ मेरेब्रतहिउपासनकरई मे
रेकर्महिकोअनुसरई ८ जन्महितैसुबैसबहिरीती मेरोदुआनकरैकरिऔती
९ मेरोदुमंत्रजपैसबकाला मेरेहिदिक्षालेहिबिसाला १० येदसलक्षनसतोगुनी
केइतनेबिगतगुनोकुगुनीके ११ सज्जनकरैजौनउपदेसा सोइसात्विकगुनगु
नैहमेसा १२ दोहा जेहिसज्जननिंदाकरैतौनतमोगुनजान जेहिनिंदहिनप्रसं
सहोसोराजसगुनमानु १ चौपाई सदासतोगुनबाढनहेतु सेवैसात्विकवस्तु
सचेत १ बानेहोतधर्मअस्तज्ञाना सोतबलगिजबलगिजगभाना २ जिमिसंध
बवंसप्रगटातो दहनदाहिवनफेरिबुरातो ३ ऐसहिगुनतेप्रगटसरीरागु
नननासिनसिनोमतिधीरा ४ यहिबिधिउपजतसाधनज्ञाना मोहिलिलाय
पुनितोऊबिलाना ५ जदुकुलकमलादिवाकरकेरी सुनतगिराउड्डबकहंफे
री ६ उड्डवौबाब विषैकरतजनलहहिआपदा जदपिनपावहिकबहुसंप
दा ७ पुनिपुनितदपिताहिकहकरहौं कबहुनतासुसोचउरभरहौं ८ जिमि
परसहिप्रहारपदकेरे पुनिपुनिजातपरीकेनेरे ९ जेसेखानसुनीसगमाहौं॥
काटेहुपैत्यागतसंगमाहौं १० जेसेबलहितछागमंगावै छागीलपिसोरतिहित
पावै ११ ऐसेविषैजानिदुषदाई सोइपुनिभोगलकिमिजदुराई १२ दोहा यह
संसेवारनकरहुअधमउधारननाथ मुदकारनरुधववचनसुनिबोलेजदुना
थ १ श्रीभगवानुवाच चौपाई जेहिनभयोस्वरूपकोज्ञाना ताकेबढतदेहअ
भिमाना १ सात्विकहूमनराजसहोबत संकल्पहुविकल्पनितजोबत २ राज
सतामसगुनबसनबहौं होतविषैभोगनचित्तसबहौं ३ मिटतिनकैसेहुभो

गनआसा तिननितबाढतविषैदुलासा ४ कामविवसबहुकरतकुकर्मा नहि
 इहीजितनिरतअधर्मा ५ विषैभोगदुषप्रदहजानत रजगुनमोहितसोइपुनि
 गनत ६ जदपिरजोगुनतमगुनमाही रहतिमनुजमतिसमलसदाही ७ पै
 जोरजतमदुषदविचारी तातैमनकोलेतनिचारी ८ आलसत्यागचलनमन
 करई सोनहिसोकसिंधुमहपरई ९ सावधानवैमनथिरकरिकै क्रमक्रम
 सोमोपदमहधरिकै १० होइजितासनऔजितस्वास् भजेमोहिछनछनस
 दुलास ११ सनकादिकजेसिष्यहमारे येतनोहीमुषजोगउचारे १२ दोहा
 सबथलतेमनऐचिकैमोमहदेइलगाइ तबताकोयहजगतकोमुषदुषना
 हिजनाइ १ चौपाई जदुकुलकुमुदकलातिथिबानी सुनिबोल्याउडवविना
 नी १ उडवौवाच जौनरूपतेतेहितुमकाला कियोसिष्यसनकादिकपाला
 १ तिनकोकियोजोगउपदेसा सोमैजाननचहौंरमेसा ३ सुनिकैचरनसरन
 केबेना बोलेविहसतराजिवनैना ४ भगवानुवाच विधिकैमनकेसुतस
 नकादिक जोगतत्वअतिसैअहलादिक ५ कियोप्रलप्रमुदितपितुपाही
 ध्याननिवृत्तिजानितिनकाही ६ सनकादयऊचुः चितकरनगुनमहआवे-
 सा तिमिचितमहगुनकरैप्रवेसा ७ तातैविषैतजनजोचाहै तोतेहिक्काउपा
 यप्रसुकाहै ८ श्रीभगवानुवाच सुनिसनकादिकबचनसोहाये बहुतकाल
 लगिविबिमनध्याये ९ जदपिस्वयभभूतनभाषन सबदेवनकोदेवसुपावन
 १० कर्मविवसउत्तरकोनेत् बांधिसक्यानहिविधिमलिसेत् ११ उत्तरभाष
 नहेततहांही मनविरचिसुमिस्थोमोहिकाही १२ दोहा हंसरूपतैविधिनिक
 ठमैप्रगट्यातहंजाय लषिसनकादिकमोहितहंयितुआगेकरिआय १ चौ
 पाई मेरोवदिनुगुलपदलीन्धो कौनआपअसप्रसहिकोन्धो १ तबजानिवे
 हेततहांही सनकादिकपूछ्योमोहिकाही २ तिनसोजौनकह्योमैपारेसोमैतु
 मसोदेहउचारे ३ ब्रम्हजोयेकहिसबथलव्यापा तोहिकापूछहुकोहोआपा ४
 जोजोवाहपूछहुमनिराई सोऊममपुनिभिन्नलपाई ५ जोतनकोपूछहुमुनि-
 लोग तोतेहिभाषबअहैअजोग ६ अरुसबपंचभूतसमजानो तातेपूछबअहै
 अज्ञानो ७ जोमोतेहैभिन्ननकोई तोउत्तरप्रसहिकिमिहोई ८ मनवचआ-
 दिकइंद्रिनतेरे अहनहोहिजेअर्थचनेरे ९ तिनकेमैतोभिन्ननजनौ सिगरो
 ममसरोरअनुमानो १० गुनमेचितचितमेगुनजोई जेहिबिलगावकोनविधिहो
 ई ११ यहजोप्रअकियोमुनिराई ताकोउत्तरदेहुमुनाई १२ दोहा ममसरोरजो
 नहैताकोजौनसरोर तामेचितगुनदोउवसतयहजानहुमतिधर १ चौपाई गुन

सेवत है चित बहुवारा ताते गुन महलीन अपारा १ चित ते गुन को होत प्रकासा ॥
 ताते चित मह गुन निनिवासा २ जब मम ध्यान करै मन माहौ तब गुन चित चित
 गुन विलगाहौ ३ जागत स्वप्न सुषुप्ति दुतीनौ सतरजत मत होत प्रवीनो ४ बुद्धि
 वृत्तिये तीनि दुजावो इन ते भिन्न साक्षि जिय मानो ५ तीनि अवस्था ते है म्यारा
 कृष्ण सा है जीव हमारा ६ ऐ सो होत जबै हिय ज्ञाना तब छूटत भव दुषदम हाना
 ७ सो दू बिलग बहै चित गुन केरो ऐ सो मत मानहु मुनि मेरो ८ अहंकार कृत है
 संसार सो दू बाध कहै मोक्ष अपारा ९ ऐ सो जानि विषे सब त्यागो जानै निज
 रूप बड भागी १० अस विचारि निर्मल मन दासा फिरि न करै भव निधिकी बासा
 ११ जब लौं बनु जम नुज मति माना बूटति नहि लहि ज्ञान विज्ञाना १२ दोहा
 तब लौं जागत हू जद पि सौ बतै समान जिमि स्वपनेहि मे सो दू कै जगि बोव पास
 जान १ चौपाई तन सन बंध जीवनि तनाहौं कर्म विवस ते होत सदाहौं १ ता
 ते देह देह कर धर्मा ताके हेत सुभा सुभ कर्मा २ ये अनित्य जानिये सदाई स्व
 पन सरि समान हु मुनि राई ३ जो जागत मह सुषुप्ति भोगे तेहि सम स्वपनेहु
 होत संजोगे ४ सो दू सुषुप्ति महान न नेकू तीनहु काल रहत जिय येकू ५ जो
 दू सोवत है जागत सोई अस अनुभव ते जिय येक होई ६ सो दू जीव दू द्रिय न
 ईसा तीनि अवस्था लषत मुनीसा ७ तीनि अवस्था जिन केरी ते जानहु माया कृत
 त मेरी ८ मन सन बंध जीव को जानो ताते ताहूँ मैं अनुमानो ९ जीवहु की मैं अ
 हौं अपारा ताते मोहु मह करहु विचारा १० असनि अक रिउर सुषुप्ति ठी ज्ञान
 कृपान पास भ्रम काटी ११ भजहु मोहि सुनिकरि अति प्रेमा तौ पै हौं सब विधि
 तेरे मा १२ दोहा मनु जादिक तन अनित है चक्र अलात समान अल कृसा
 दिक होइ वो मन विलास अनुमान १ चौपाई सकल जीव है येक समाना मानत
 भ्रम बस सुर रनाना १ सो भ्रम हू माया कृत होई मम माया विरचै जग जोई २
 विषै विषुष दू द्रिय न करा वै मन में चाहन पुनिक लुप्या वै ३ वृथा मृषा भा-
 वि सुषुषना हौं प्रेम सिंधु मम मगन सदाहौं ४ जब लगित न तब लगि अस जोई
 रहै जो कोऊ तेहि प्रेम नहि होई ५ प्रेम विवसत न भान भुलाना जान्यो निज सरूप
 मति माना ६ सोय हजग मह अनित सरीरा बैठत उठत न जानत धीरा ७
 छूटै रहै कर्म बस देह पै तेहि भान न जेहि मम नेह ८ नै से जो किय आस ब
 पाना रहै गिरै पट ताहि न माना ९ जब लगि है प्रारब्ध हि भोगू तब लौं रहन
 देह संजोगू १० पै मम प्रेमी जो जग बंधू सो नहि मानत तन सन वधू ११ जिमि-
 जगे जन स्वप्न पदार्थ मानत सिगरे अहै अकारय १२ दोहा परम गोप्य यह

ज्ञानहमनुमसोकिया उचार तुमहिकरन उपदेसमैलियो हसअवतार १ चौपा
 ई सोरखजोगअरुसाखहुचमौ श्रीकीरतिदमओरसुकर्मा १ सत्यतेजअरुसम
 समुदाई इनफलसमजानहुमुनिराई २ मैहैंसबकामनाविहोना मैप्राक
 तगुनरहोअथीना ३ सबकोसुहृदमोहिअनुमानो मोकोसबकोआतमजा
 नो ४ याहोतैंसबकोअतिप्यारो रहैसदासबहैंतेन्यारो ५ सकलदिव्यगुन
 हेमोमाहैं जेकबहूँकाहूकेनाहैं ६ ऊधवऐसोसुनिममबानी सनकादिक
 अतिसुषमानी ७ दूरिकियोसंदेहअपारा मेरोकियोपरमसतकारा ८ पु
 निबहुबिधममअस्तुतिकीनी मेरेपदपंकजमतिदीनी ९ सनकादिककृत
 अस्तुतिसुनिकै मैहैंउरअतिआनंदगुनिकै १० तिनतेसादरपूजनपाई वि
 धिहूकोभ्रमसकलमिटाई ११ मैहैंतिनकीकरीबडाई तुमसमदुतियनसुम
 तिदेषाई १२ दोहा पुनिब्रम्हासनकादिकैदेषतहोतेहिठाम मैतुरतहिग
 मनतभयोनिजथामहिअभिराम १ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीम
 हाराजाश्रीराजाबहादुरबाधवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहा
 राजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्री
 रघुराजसिंहजदेवकृतश्रीमद्भागवतेआनन्दाम्बुनिधौएकादशस्कंधेत्रयोद
 शस्तरंगः १३ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ दोहा ॥ ऐसेसुनिजदुपतिवचनअतिबिनीत
 करजोरि पुनिउदबबोलतभयेबारहिबारनिहोरि १ उदबउवाच चौपा
 ई ब्रम्हादिजेज्ञानिउदारा करहिविविधिसाधनपरकारा १ धौबहुसाध
 नमैमनहोन्ह धौतुमभिलहुयेकहीकोन्ह २ भक्तिजोगतुमकस्योअकामा ॥
 सबतजिमोहिभजैवसुजामा ३ श्रीरअनेकनमुनिविज्ञानी मुक्तिरीतिबहु
 नातिबषानी ४ तातैंभयोमोहिभ्रमभारी नाथकृपाकरिदेहुनिवारी ५ सपा
 वचनसुनिकृपानिधाना कहेवचननासकभ्रमनाना ६ श्रीभगवानुवाच
 वेदनमहममधर्मविसाला नष्टभयेतेप्रलयहिकाला ७ सृष्टिकालमहवे
 दनकाहोँ उपदेस्योमैब्रम्हापाहोँ ८ निजसुतमनुकहपुनिकरतारा चारि
 हुवेदनकियोउचार ९ मनुभृगुआदिकसांतरीषोसन कियवेदनउपदे
 समुदितमन १० पुनिसत्तरिषिहुवेदनचारी ॥ बरन्योजानिजानिअधिकारो
 ११ देवदनुजअरुमनुजअपारा सिधगुह्यकगंधर्वउदारा १२ दोहा विद्या
 धरचारनभुजगराक्षसजेबलरासि किंपुरुषहुअरुकिन्चरहुऔरहुदोपनि
 नासि १ चौपाई तिनकोभौतिअनेकप्रभाऊ सत रजतमनुतविविधिसुभाऊ
 १ विविधिभौतिकेअहेनिवासा विविधिभौतिकेबिभौबिलासा २ त्रिगुनसुभा

वहिते बहुभांती प्रगटत भिन्नभिन्न मतिजाती ३ जस सुभावत सबो लहिवा-
नी बहुविधिमतहु लेहु तुमजाती ४ वेद अर्थको बहुविधिकरहौ अनुचित उ-
चित न कछु चित थरहौ ५ परंपरा सोई चलि आई ताते मै पण्डित बहुताई ६
वेद अर्थ समुहैनहिने कू करै अर्थ मन केर अने कू ७ मम माया मोहित मति
जिनकी बहुसाधन उपजत रुचितिनकी ८ जे सेउन के मनमह आवै ते से
साधन मुषनिज गावै ९ मीमांसक अस करहि बषाना कर्महि किये होत क-
ल्याण १० करहि काव्य भाषहि कविलोगू कीरति ही ते स्वर्ग संजोगू ११ जब ल-
गि सुजसक है सब कोई तब लगि बास स्वर्ग मह होई १२ दोहा वात्स्यायन म-
त के जो कोउ ते गुनिकाम प्रधान भोग हेतु साधन करत कहत ताहि कल्याण १
चौपाई सदा जोग साखहि जो पारि ते ऐ सो निज मतहि उचरि १ सम दम सत्य
है सब साधन पहिते कछु न देस अवराधन २ नीति साख वारे अस भाषै जा
के धन सोइ सुष फल चापै ३ चार वाकनास्तिक देजे ते भोजन नित्य गुनत सु-
पतेते ४ जामे होइ न तन को पीरा सोइ साधन करत धरि पीरा ५ कोऊ जन्त-
को साधन मानै कोउ साधन मानत है दानै ६ कोउ साधन मानत जम नियम
कोउ ब्रत साधन मानत हिय मै ७ ये जो साधन दियो बषानी लेहु तुच्छ सब के
फल मानी ८ इन ते अंत समै दुष होई इन ते कोउन लिये मोहि जोई ९ इन के
किये बढत अज्ञाना सुदुःख नंद लेहु अनुमाना १० सो क मोह के दायक सिग-
रे इन के किये जनम सब बिगरे ११ जो कोउ छोडि संकल मन कामा मोपद ध्या-
वत है मति धामा १२ दोहा ता को सुष जे सो मिलत सो सुष लहै न कोय नै आत-
म सब को अहौ आतम ते सुष होय १ चौपाई सब साधन को तजि जो कोई ब्र-
ह्म जोति सांति पुनि होई २ सम दरसी मोपद अतुरागी तेहि स मनहि कोउ जग-
बड भागी ३ सबै काल सब देसन पाहीं मग न रहत परमानंद माहीं ४ कौनहु
सुष न रहत तेहि वाकी मै पूरहु मन कीरति ताकी ५ है अनन्य जे दास हम-
ारे ते कबहुं नहि करत पभारे ६ भूप चक्रवर्ती पद काही मोहि विन चाहत-
कबहुं नाहीं ७ सात पताल न कीठ कुराई मोहि विन तिन को तुच्छ दे पाई ८ पु-
निम है द्रुपद अरु विरंचि पद मोहि विन मम जन देषत दुष प्रद ९ जोग सिद्धि
होती जग जेती मोहि विन चहत न सज्जन तेती १ और कहे लगी उद्धव भाषै ॥ मो-
हि विन मुक्ति हुनहि अभिलषै १० ऐसे जे हैं दास हमारे ते प्रानहु ते मोहि पियारे
११ अस प्रिय मोर दास मोहि काहीं तस शंकर संकर्षन नाहीं १२ दोहा नहि
पद मानहि पद मजुहूनि न सम मप्रिय देह जस मो को मम दास प्रिय जो किय

सबतजिनेह १ चौपाई जेसेधियहोआपहमारे तसकोउदगनहिं परतनिहारे
 १ जेमूनित्यागहिबैरबिलास समदरसीहैं सांतनिरासा २ तिनकोमैनितहो-
 पछियाहूं पदरजलहिंपवित्रकैजाहूं ३ जेमेरेपदमहकियप्रोती मोहितजि
 दुतियनकरपरतीती ४ सांतमहांतदयाकेसागर हैंअकामसिगरेगुनआ-
 गर ५ तिनकोममसेवतसुपजोदे सोमुक्तिहुलहिलहतनकोदे द नहिंहुं
 द्विहुजितजोममहासा राषतमोहिमिलनकीआसा ७ कबहुंजोविषेजोरतेहिकरही
 भक्तिअनलतेतौहठिजरही ८ जिमिलधुअनलअनिललहिबाढो जारतदार
 समूहनिगाढो ९ तैसेधोरिहुभक्तिहमारी लहिसतसंगहोतअतिभारी १०
 नासतिपापसमूहनिकाहो राषतनहिसंकामनमाहो ११ नहिबसकरतमोहिब
 हुजोगू नहिबसकरतज्ञानसंजोगू १२ दोहा नहीधर्मबसकरतहैनही
 करतवसवेद नहीदानबसकरतमोहिनिहजपजेहिअतिषेद १ चौपाई के
 बलभक्तिकरतबसमोको यहसिहांतबतावहुतोको १ कियेभक्तिहोमैमिलि
 जातो साधनदुतियनद्विगदरसातो २ मोहिजानहुसंतनकोप्यारो हेऊ
 धवपदप्रेमहमारी ३ जातस्वपचकीअतिअबिनीते तिनहुकोहठिकरतपुनी-
 ते ४ धर्मदयातपसत्यहुदोई पढैबहुतजोसाखहुकोदे ५ पैजोहैममभक्ति
 बिहीना सोनहिहोतपुनीतप्रवीना ६ मेरीकथासुधाकरिपाना जाहिनभो
 रोमाचसुजाना ७ द्विनंगयोदुतहीदिलजाको द्विगनबहायदियोअसुवा
 को ८ ताकेकैसेभक्तिविचारी कैसेहुदपुनीतनिहारी ९ ममजसकहतगरोभ
 रिआवै मोहिआवतदिलहुद्विजावै १० ध्यानकरतमनमैममलीला कहुरो
 वतकहुंहसतसुखीलो ११ गावतअरुनाचततजिलाजू ताकोसिद्धिसकल
 हैकाजू १२ दोहा ऐसेमेरीभक्तिजुतभरेमोरअनुराग करहिभुवनपावनस
 कलयहजानहुबडभाग १ चौपाई तथाहैमपरिपाबंकमाहीं चौबोहोतत
 जतमलकाहो १ तथाभक्तिकरिमनुजहमारी मनकीसकलवासनाजारी २ ज
 गनिरमोहिहैमममोही भजतमोहिकहुकोनहिद्रोही ३ कनकअमलबि
 नअमलनजैसे समपदप्रीतिहीनजनतैसे ४ सुनतकहतजसजसममगा
 था जसजसकरतसंतकरसाथा ५ तसतसबाहुतप्रेमविसेषे सूक्ष्मतत्वमो
 रजनदेषे ६ जिमिक्कमकमदृगअजनलाई लषेपदारथरोगबिलाई ७ था
 वतविषेहोततेहिलीना तिमिमोहिलीनजोमोहिमनदीना ८ तातैविषेमो
 दबुषकरी स्वप्रमनोरथसरिसविचारी ९ करिमनअचलविषेसुषत्यागी
 भजहुमोहिहैअतिअनुरागी १० नारीनारीसंगनिसंगा तजैदूरितेरेगैरंगा

११ बैठे सुचियकांत थलजार्द ध्यावै मोहि आलसै बिहार्द १२ दोहा तसनहि
 नारि संग ते जगमह पुरुषन सात जसतिय संगी संगति लहत कलेस अघात १॥
 चौपाई और संग सो कदनहि कै सो नारि नारि संगिनि संग जै सो १ पुनि न दुनाथ व
 वन सुषकारी पुनि ऊधव अस गिरा उचारी २ उद्धवो वाच जौन रूप अस रजो
 करि रीती तुम को ध्यावहि सुमति सप्रीती ३ हे अरवि दनैन जदुराया देहु सुना
 यस कल करि दाय ४ जानि सपा को अति अभिलाषा कहन लगे हरि गोयन
 राषा ५ श्री भगवानुवाच ऊन वसन सम धरि निबिछाई तन स्यो करि अति सुष
 छाई ६ करि कै अंक पानि तर ऊपर करै दीठि नासिका अग्र पर ७ पूरक कुंभ
 करे चक्र करि कै प्रान मार्ग सो पै सुष भरि कै ८ उर मह पुनि प्रन वहि कहि
 ध्यावै प्रान वायु ते ताहि उठावै ९ जब हा दस अंगुल वह आचै कमल नाल सूत
 हि सम भावै १० घंटा नाद सरिस तेहि नादा ध्यान करै बुध जुत अहलादा ११ दो
 हा मूलाधारहि ते उठै आचै सिर पर जंत स्वर अरु बिंदु मिलाय कै ध्यावै प्रन
 व सुतंत्र १ चौपाई जौने क्रम ते प्रन व उठावै तेहि क्रम ते पुनि तहैं बैठावै २
 यहि विधि क्रम सो दस दस वारा करै त्रिकाल जौ बुद्धि उदारा २ सोय कमासहि
 मह सुहुलास इंद्रो जित हठि जो तहि स्वास ३ पुनियहि विधि हि यंपक जथा
 वै ऊर धनाल अंधो सुष भावै ४ ताको करि भावे ना सुजांना उपर उठाय करै अ
 स ध्याना ५ आठ पत्र कर्निका सुता में प्रथम सर्जमंडल है जामें ६ फेरि चंद्र
 मंडल कहैं देवै फेरि आनि मंडल हि परे पै ७ पावक मंडल के मधि माहीं
 ध्यान करै यहि विधि मोहि काहीं ८ अंग समान सुसांत सरूपा चारि बाहु बरवद
 न अमूपा ९ अति सुंदर है कठक पोला तिन में अलक छलक छबिलोला
 १० मंदह सनि जुग अवन समाना मकर सुकुंडल भास महाना ११ कनक स
 रिस पट वपुधन स्यामा श्री वत्सादिक बिन्हल लामा १२ दोहा रमा जसति
 उर मे अमल जिमि नौरद खन जोति संचक अंबुज गदानुत वन माला जोति १
 चौपाई नूपुर पग किं किनि कटि माही कौस्तुभ छटा दिस निबूहराहीं १
 क्रीट सी सर विको टि प्रकासी रतन जटित कर कटक विभासी २ रतन ज
 टित अंगद मनि बाहु कमल नैन नासक दुष दाह ३ सुंदर अंग सकल मनहारी देहि
 कोटि मनसि जल विवारी ४ दृष्यक दृष्यक मम अंग नि माहीं राषै चित्त सु
 जान सदाहीं ५ मन को इंद्रो विषे न तेरे पै चित्त गावै रूप हि मेरे ६ चंच
 ल चित्तरहन नहि पावै अचल मेहि मह ताहि लगवै ७ जब सब अंग ध्यान करि
 लेई तब विहसत मो मुष मन देई ८ पुनि न हि देवै दूसर अंगा रहे भरो आ

३
 सेधे सिंगराबस्तुभवनकीदेधै १२ दोहा तीजीसिद्धिमनोजवीपहीकहतकविरा
 य जहाजायमनवगतंतहंदेहतिमिजाय १ चौपाई मनोजवीसिधियाहिविधि-
 पावै मनकोपवनसंजोगकरावै करहितनहुपुनिमनसंजोग तनमनपवन
 हुमहबुधलो २ करैमोरसुंदरबपुध्याना मनोजवीसोलहतसुजाना ३ ब
 हुतरूपथारैजोकोई सिद्धिप्रत्यक्षवेसहैसोई ४ तौनसिद्धिजेहिविधिमि-
 लिजाई सोउपायमैदेतसुनाई ५ सक्तिविचित्रनुकिमोहिजानी प्रथमजोग
 करैसिद्धिविज्ञानी ६ जोगासेद्धिजबतेहिक्वैजावै तबजोइजोदरूपैउर-
 ध्यावै ७ तेहोकालमेरोकरिआना होयरूपसोतुरतसुजाना ८ अबसुनु
 सिधिपरकायप्रवेसा तेहिसाधनअसजानुमहेसा ९ चहैप्रवेसजौनतनमा
 हौं तेहितनमेंसुमिरैमोहिकाही १० जीवहिप्रानवायुकेसंगा करवावैप्र
 वेससबअंगा ११ सिद्धिपरतनप्रवेसइमिभावै जिमिसुमतजिअलि सुम-
 नहजावै १२ दोहा अबसुनुइच्छामरनसिधिजेहिउपायसोहोय तुमसो
 बरननकरतहोसुनोचित्तदेसोय १ चौपाई जबजोगीचाहेतनत्यागन करहि
 बिसेषितबहियहसाधन १ थैडीकोगुदमाहलगाई प्रानवायुहियलेइचढा
 ई २ हियतेपुनिउरमेंपहुचावै उरतेपुनिकठहिलोजावै ३ कंठहितेपुनि
 सिरपहुचावै ताकोतहनेसुकठहरावै ४ फिरिकरिक्पदसुरतिहमारी ब्रह्म
 रंध्रतेंदेइनिकारी ५ यहिविधितेंजोतनेसोरा जहंमनकरैजायतहंधोरा
 ६ अबजेहिसिधितेदेवनसंगा करैविहारसोसुनहुप्रसंगा ७ सुदसत्वमे
 रोवपुध्यावै पुनिनहिमनऔरेअलजावै ८ सोबिमानचढिदेवअरामा सुर
 बनितनसंगकरैअरामा ९ जोमनकरैमिलैतेहिसोई सोउपायबरनौजिमिहो
 ई १० सतिसंकल्पमोहिजोआनी अचलचित्तकरिभजैविज्ञानी ११ मिलत-
 ताहिमनवांछितफलहै वचनसिद्धिअबसुनुहुसकलहै १२ दोहा नो
 हिसुतंत्रप्रेरकगुनैकरैभजनममजोय सोगुनताकोमिलतहैवचनसिद्धिह
 विहाय १ चौपाई सकलजगतकेप्रभुहैवासी असगुनिमोहिध्यावैमीतरासी १ ज
 हंजहंचाहेतहंचलिजावै तेदिगतिरुकनकहींनहिंपावै २ येदससिद्धि
 विषेप्रदगाई पांचसिद्धिकीकहौंउपाई ३ करतभक्तममनिरमलजित
 मन लहतत्रिकालज्ञानतेजगजन ४ परमनकीज्ञाननसोइजानी सुषदुषआ
 दिकपरतनजानी ५ अबसुनुजेहिविधितेविज्ञानी रोकतविषसिधिपवन
 हुपानी ६ सोसिधिकीमैसकलउपाई ऊधवतुमकोदेइसुनाई ७ करतक
 रतध्यानहिममरूपा जबैजोगममहोयसरूपा ८ तबविषयावकपवनहुपा

बुद्धिउदार १ चौपाई महत्त्वकेअंतरजामी ध्यावैजोमोहिगुनिबहुनामी
१ महिमासिद्धिमिलतिहेताको अबसुनुऊधवसिधिलधिमाको २ गहयेते
हलुकोकैजावे ताकोकविलधिमासिधिगावै ३ अंतरजामीसक्ष्मकालको अ
सध्यावैजोमोहिदयालको ४ लहतसोलधिमासिद्धिसुजाना प्राप्तिशिद्धिअ
बकरहुंबपाना ५ सबकेइंद्रिजमेंधुसिताता सकलविषेसुषकरबअधा
ता ६ फिरिआवैअपनेतनमाहीं बरनहिप्राप्तिशिद्धितेहिकाहीं ७ सात्विकअ
हंकारमहचासी मोहिध्यावतजोपरमहुलासी ८ सोईप्राप्तिशिद्धिकहवावै
सुनुप्रकासिकाजसकविगावै ९ विनासुनीदेषीजोअहई ताकोजानिजथार
थकहई १० ताकोकैरसकलविधिजोई सिधिप्रकासिकाकविकहसोई ११ म
ज्ञानत्रसबजगतअधारा तामेंध्यावैरूपवमारा १२ दोहा सोप्रकासिकासि
द्धिकोपावतहेमतिवान सिद्धिईसताजौनहै सोमैकरौबपान १ चौपाई दो
बोचहैसक्तिजोइजाको देरपैआसुहि सोइताको २ यहीईसतासिद्धिकहा
वै सुनुअबजेहिबिधियहिजनपावै ३ कालांतरजामीमोहिजानी करैउपा
सनजोविज्ञानी ४ सोईईसतासिद्धिपावै अबसुनुजोबसिताकहवावै ५
विषेभोगजद्यपिबहुलहई तामेकबहुअसक्तिनरहई ५ बसितासिद्धितासु
द्वेनामा जेहिबिधिलहैसोसुनुमतिधामा ६ जाग्रतस्वप्नसुषुप्तिअवस्था इनते
रहितजीवजोस्वस्था ७ तेहिअंतरजामीभगवाना नारायनमोहिभजैसुजाना ८
सोईसिद्धिवसिताकहवावत अबसुनुकामिकजौनकहावत ९ जोसुषक
रितबसुषमिलिजाहौं कामिकसिद्धिकहेतेहिकाहौं १० मैप्राकृतगुनतेहौं
हीना दिव्यगुननतेसहितप्रवीना ११ ऐसोमोहिकैजोध्याना सोइकामिक
कालहतमतिवाना १२ दोहा आठसिद्धिकेसिद्धिकीदईउपायसुनाइ विषेसि
द्धिसुनुहुअबतिनकीकहौउपाय १ चौपाई गुनमेविषेसिद्धिईसजेई अवमै
बरनौतुनतैतेई १ जगमरनऔधुधापियासा सोकमोहजेहितेहेनासा २ ऐ
सोसिद्धिअनूमैकहावै बरनैमैजेहिबिधितेहिपावै ३ सेतदीपकेहैप्रभुना
या सुहसत्वधमेनकेमाथा ४ असगुनिमोमहचिन्तलगावै सुदरूपताकोकैजा
वै ५ सिद्धिअनूमिलहतसुषभरनी अबसुनुदूरदरसनीखवनी ६ नभअत
रजामीमोहिमाहीं सुमिरैजौजनसुषितसहाहीं ७ दसप्रकारकेजेहेनादा तिन
कोध्यावैविगतविषादा ८ सुनिहअकासहुकीसबबानी कहहिदूरकोउलेइ
सुजानी ९ सरजकइजोदृगमहध्यावै दृगमहस्वरजकाहलगावै १० दृगम
हस्वरजयहममरूपा ध्यानकरैजोसुमतिअनूपा ११ सक्ष्मदाठितेहिहोतिवि

सेषे सिगरीबस्तुमवनकीदेखै १२ दोहा तीजीसिद्धिमनोजवीयहीकहतकविरा
 य जहाजायमनवगतेंतहोंदेहतिभिजाय १ चौपाई मनोजवीसिधियाहिविधि-
 पावै मनकोपवनसंजोगकरावै करहितनहुपुनिमनसंजोगू तनमनपवन
 हुमहवुधलोगू २ करैमोरसुंदरवपुध्याना मनोजवीसोलहतसुजाना ३ व
 हुतरूपधारैजोकोई सिद्धिप्रत्यक्षवेसहैसोई ४ तौनसिद्धिजेहिविधिमि-
 लिजाई सोउपायमैदेतसुनाई ५ सक्तिविविचित्रनुक्तिमोहिजानी प्रथमजोग
 करैसिद्धिविज्ञानी ६ जोगासिद्धिजबतेहिद्वैजावै तबजोइजोदरूपैउर-
 ध्यावै ७ तैहीकालमोरैकरिध्याना होयरूपसोनुरतसुजाना ८ अबसुनु
 सिधिपरकायप्रवेसा तेहिसाधनअसजानुमहेसा ९ बहैप्रवेसजौनतनमा
 हों तेहितनमैसुमिरैमोहिकाही १० जीवहिप्रानवायुकेसंगा करवावैप्र
 वेससबअंगा ११ सिद्धिपरतनप्रवेसइमिभावै जिमिसुमतजिअलि सुम-
 नहजावै १२ दोहा अबसुनुइच्छामरनसिधिजेहिउपायसोहोय नुमसो
 बरननकरतहोंसुनौचित्तदैसाय १ चौपाई जवजोगीचाहेतनत्यागन करैहि
 विसेषितबहियहसाधन १ येडीकोगुदमाहलगाई प्रानवायुहियलेइचढा
 ई २ हियतेपुनिउरमैपहुचावै उरतेपुनिकंठहिजोवावै ३ कंठहितेपुनि
 सिरपहुचावै ताकोतहनेसुकठहरावै ४ फिरिकरि कैपदसुरतिहमारी ब्रह्म
 रंध्रतेंदेइनिकारी ५ अहिविधितेंजोतनैसरीरा जहंमनकरैजायतहंधीरा
 ६ अबजेहिसिधितेदेवनसंगा करैविहारसोसुनहुप्रसंगा ७ सुदुस्त्वमे
 रोवपुध्यावै पुनिनहिमनऔरिषलजावै ८ सोबिमानचढिदेवअरामा सुर
 बनिननसंगकरैअरामा ९ जोमनकरैभिलैतेहिसोई सोउपायबरनौजिमिहो
 ई १० सतिसंकल्पमोहिजोनानी अचलचित्तकरिभजैविज्ञानी ११ मिलत-
 ताहिमनचाखितफलहै वचनसिद्धिअबसुनुहुसकलहै १२ दोहा नो
 हिसुतंत्रप्रेरकगुनैकरैभजनममजोय सोगुनताकोमिलतहैवचनसिद्धिह
 दिहोय १ चौपाई सकलजगतकेप्रभुहैवासी असगुनिमोहियविमतिरासी १ ज
 हंजहंचाहेतहंचलिजावै तेहिगतिरुकनकहींनहिपावै २ येदससिद्धि
 विषेप्रदगाई पांचसिद्धिकीकहोंउपाई ३ करतभक्तममनिरमलजित
 मन लहतत्रिकालज्ञानतेजगजन ४ परमनकीजानतसोइज्ञानी सुषदुषआ
 दिकपरतनजानी ५ अबसुनुजेहिविधितेविज्ञानी रोकतविषसिधिपवन
 हुपानी ६ सोसिधिकोमैसकलउपाई ऊधवतुमकोदेहुसुनाई ७ करतक
 रतध्यानहिमरूपा जबैजोगममहोयसरूपा ८ तबविषपावकपवनहुपा

भी रोकि लेइ सहु जहि महु ज्ञानों ९ अब सुनि जे हि सिधिते जग माहीं होय प
 राज्य को उतै नाही १० ताकी देहु उपाय बताई यहि विधि ध्यान करै मन लाई ११
 ध्वजा छत्र अरु विजन समेत मोहि आयु धनु तजौ मति सेतू १२ करत रहै मम
 न सदा हीं हैति पराजय कब है नाहीं १३ दोहा दृष्य कष्ट कय हि भौति ते भी
 हिं उपासै जो इ ता को सिंगरी सिद्धि प्रीति यही कम होय १ चौपाई भीतर बा
 हर इंद्रिन काही जो अपने बस करै सदा हीं १ हे वैजित आसन जित स्वासू ॥
 मोहित जिकरै न दूसर आसू २ रहै प्रेम महु मगन हमारे दुर्लभ सिधि को उत
 हिते हि प्यारे ३ करै जोग जो कोउ मम हैत तेहि सब सिद्धि विधन मति सेतू
 ४ परे सकल सिद्धि न जंजाला मोहि मिलन को बीतत काला ५ कोऊ जन्म
 हिते सिद्धि पावे कोउ मंत्र हिते सिधिसुषपावे ६ कोउ औषध तप करि सिधि
 लेहीं यहि विधि बरनीं किहिं केही ७ करै कै मोर जोग सिधि पावे कोउ क
 रि मम ध्यान हि सिधिसुपावे ८ जाहि मिलौं मे ध्यान हि माहीं तानु ध्यान सि
 धि होत दया हीं ९ सब सिद्धि न के मोहि पति जानौ सब सिद्धि न कारन मोहि
 मानौ १० सांख्य जोग अरु धर्म दुकरे मै फल दायक अहौं घनेरे ११ मुनि धर्म नि
 उपदेस कजेत निज प्रभु मानत मो कहते ते १२ दोहा भीतर बाहर न गत के ने
 रोजाने वास मोर निवारन कहुं न हीं जे से अनल प्रकास १ मिलै अने कउ
 पाय ते सिद्धि सकल हेतात पै विन प्रेमा भक्ति ते मन पदन हि हर सात २ ॥
 इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवेश श्री
 विश्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर
 श्रीकृष्ण चंद्र कृपापात्राधिकारि श्रीरघुराज सिंह जू देव कृते श्रीमद्भागवते
 आनंदान्बुनि धीये कादशस्कंधे पंचदशस्तरंगः १५ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥
 दोहा यह सिद्धि न विवरन सकल सुनिगुनि मोहमहान पुनि बोल्पा कर जोरि
 कै उहुव अति मतिवान १ चौपाई परब्रह्म हो तुम जदुराया आदि अनादि अत
 त अमाया १ जगउ तपति पालन संचारा तुम ही नाथ करहु बहुराया २ सब
 तन में तुम हो व्यापी जानि सकै तुम को नहि पापी ३ तुम हि जगत्प्राप्त न जाना
 ने जे नहि को पलो भम दसाने ४ जौ न जौ न जगवस्तु न माहीं आवत तुमै महु
 र्षि सदा हीं ५ पावन सकल सिद्धि सुषदाई सो मो सो बर नो जदुराई ६ तुम ही
 जग के अंतरामी सकै जानि तुम कह किमिकामी ७ तुव माया मोहि न जग
 तो गू तुम हि न जानि लहत दुष भोगू ८ सात स्वर्ग अरु सात पताला जौ न जौ
 न तु व अं स वि साला ९ तौ न तौ न सब देहु सुनाई निज प्रगटित विभूति जदुरा

१० तीरथपावनपदअरविंदा करौप्रनामविनीतगोविंदा ११ मधुरवचन
 सुनिउद्वक्केरे कहेकृष्णदायादगहरे १२ श्रीमगवानुवाच दोहा प्रश्नवि
 दनमहश्चेतुमउद्वप्रश्नजोकीन यही प्रश्नअर्जुनकियोमोतैअतिदुषभी
 न १ चौपाई कुरुक्षेत्रमहजौनेकाला पांडवकौरवसैनविसाला १ जुरीदुहै
 दिसिजुद्धहिहेतू सुमिरिजातिवधअधकपिक्तू २ रथमेंदुहुदलकेमधि-
 माहीं मोसेपूछतनयोतहांहों ३ भैकिमिजातिनातवधकरिहों महाअजस
 कैसेसिरधरिहों ४ तुच्छराजहितनिजपरिवारा मोतेकरिजाइनसंचारा ५ तब
 मेबहुविधिताहिबुझाये गीताकरिउपदेससुनायो ६ प्रश्नयदोपा रथहूकी
 न्यो तैसोतुममोसोकहिदो न्यो ७ जइचेतनकेसुहुदनियता अरुआत्माजान
 हुमतबता ८ तातेसबहैरूपहमारा मोहितेउतपतिथितिसंचारा ९ गति
 बतनकीगतिमोहिजानो बसकरतनमहकालहिमानो १० गुननमाहमोहि
 प्रकृतिविचारो गुनोबस्तुमहगुननिरपारो ११ दोहा सकलप्रकृतिकारज
 नमैप्रथमकार्जमोहिजातु सकलमहाननमहिमैमहत्तलनोहिमानु १ चौ
 पाई सक्षमवस्तुमहजीवपरेषो दुर्जयमहमोकोमनलेषो १ वेदपाठकन
 माहउदारा मोकोजानिलेहुकरतार २ मंत्रनमहवपुप्रनवहमारा अक्षरम
 हमोहिजानुअकार ३ छंदनमहगायत्रीजानो देवनमहवासवमोहिमा
 नो ४ वसुमहअहोहुतासविभासी आदित्यनमहविष्णुप्रकासी ५ शुभ्र-
 होमैरुद्रनमाहो ब्रह्मर्षिनमहगुनभृगुकाहो ६ राजर्षिनमहमनुजवि-
 सारद देवर्षिनमहजानहुनारद ७ कामधेनुधेनुनमहजानो सिद्धनमा
 हिहकपिलअनुमानो ८ षगनमाहमैअहोषगेसा प्रजापतिनमहक्षप्रजे
 सा ९ पितरनमहअर्यमाउचारो दैत्यनमहलादविचारो १० ऊधवसकलन
 सत्रनमाहो औषधिपतिससिगुनमोहिकाहो ११ जक्षराक्षसनमाहिहमे
 सा मोकोजानेरहदुधनेसा १२ दोहा मोहिगजेद्वनमहगुनोपरावतजेहिना
 म जलवासिनमहजानियेमोहिवरुनमतिधाम १ चौपाई तैजिनमहमैभा
 वुदराजा मोररूपमनुजनमहराजा १ उच्चैश्रवातुरंगनमाहो ऊधवतुमजा
 नहुमोहिकाहो २ धातुनमहसुवनेवपुमेरो शासकमहजमकरहुनिवेरो
 ३ सपेनमहवासुकीउचारो नागेद्वनमहसेसविचारो ४ हेऊधववैनजीव
 नमाहो जानहुतमग्नेद्वमोहिकाहो ५ आश्रममाहिजानुसन्यासा बरतन
 महमैविप्रनिरासा ६ तीर्थनमैसुरधुनिममरूपा सरनमाहिगुनिसिंधुअनूपा
 ७ आयुधमाहिशरसनजानो धनुधरमहजिपुरारिबषानो ८ गिरिनिमा

हिमोहिगुनोसुमेरा गहननमहहिमगिरिबपुमेरा ९ पीपरलेहतरुनमहमा
 नो लेहुजवाअन्ननमहजानी १० गुनोवसिष्ठपुरोहितमाही वैद्विदनमह
 सुरगुरुकाही ११ चम्पूतिनमहरूपहमारा ज्ञानहुतुमकृत्तिकाकुमारा १२
 दोहा करहिप्रवर्तनजेसदासप्रदायजगमाहि तिनमेचतुराननगुनोमेरो
 रूपसदाहि १ चौपाई ब्रम्हजज्ञमहजज्ञनमाही त्रैलोक्यहिमनसबव्रत
 माही १ अनिलअनलजलवचनहुभाषहु सुचिकरमहपांचोनेहिमानहु
 २ आठहुअंगअहेजोग कहैसमाधिमाहि बुधलोगू ३ जीतनकोजेचहै
 सदाही विजेमंत्रमैहीतिनकाही ४ अहेजोज्ञानजोगबहुतेरो तिनमेआत्म
 ज्ञानवपुमेरो ५ आतिवाहिजेशालकहावै तिनमेंमुनिविकल्पमोहिगावै
 ६ नारिनमेमैहोसतरूपा पुरुषनमेंमैहोमनुष्या ७ जेतमुनिहैधर्मपराय
 न तेहिनेमोहिगुनिनरनारायन ८ सकलब्रम्हचारिनमहंप्यारे सनकादि
 कहैरूपहमारे ९ सकलधर्मनेधर्मप्रधानो सरनागतमेरोचपुजानो १० जे
 तनेहैजगमेंकल्पाना मोरिसुरतिमोहिजानुसुजाना ११ गोप्यवस्तुजेजग
 नहजानी तिननेमैमौनुहुप्रियबानी १२ दोहा जेतदंपतिजगतमेंतिनमेंमो
 हिबिधिमान संवत्सरमोहिजानियेकालनमेंमतिवान १ चौपाई सबरितुमें
 मैअहोवसंता मार्गशीर्षमासनमहसंता १ नक्षत्रनमहअभिनितजानो जु
 गमेमोहिसतजुगपहिचानो २ देवलअसितधीरनरमाही बुधमहव्यास
 जानुमोहिकाही ३ सुआचारजज्ञानिकविनमह वासुदेवमैभगवाननमह ४
 भक्तनमेंतुमहमैसुजाना वारनमेंमैहोहनुमाना ५ विद्याधरनमाहमतिधा
 मा जानुमोहिसुदर्शननामा ६ पद्मरागमैरतननमाही कमलकोसहोसु
 द्रपाही ७ तनजातिनमेंकुसादिअमै गोष्ठतजानो होमद्रव्यमें ८ जेधन
 हितबहुकरैउपाड़े तिनकोधनमोहिगुनसमुदाई ९ छलनमाहमोहिनु
 वाविचारो छमिनकेरिममछमाउचारो १० महीसतोगुनसात्विककेरो वेजि
 नवोजरूपहैमेरो ११ बलिनकेरबलमोकहजानो भक्तनकर्ममोहिअनुमानो
 १२ दोहा ॥ मत्पादिकश्रौतारदसतिनमहमहोप्रधान गंधर्वनमहजानुमो
 हिबिस्वावसुमतिवान १ चौपाई पूर्वचित्तमैअपसरमाही गिरिधरतागु
 नियेमोहिकाही १ परागधगुनमोहिविचारो रसमेमधुरसरूपहमारो २
 तेजिनमहसिषिमूरतिमेरो प्रभासजेससितारनकेरी ३ नभमेसब्बरूप
 हमारो पवनहुमहमोहिपरसविचारो ४ जेब्रम्हन्यजगतमहजानो
 तिनमहबलिमोकहंपहिचानो ५ जेजगमहहैअनुपमवीर तिनमहमैअ

जुनहोंधोरा ६ उत्पत्तिथितिलैभूतनकेरी ऊधवजानहुमूरतिमेरी ७ पदकीगति
 मोहीकहैजानों बानीउक्तिमोहिपहिचानो ८ दं दीपागुविसर्गमहीहों ॥ क
 रकोलीबोमहीसहीहों ९ दं द्विउपस्थमोदमोहिगुनिये त्वचापरसुमैहों ॥ अ
 बसुनिये १० दृगकोदेषवरसनास्वाद श्रुतिकोश्रवनगानअहलाद ११
 येसबमोकहंकरोविचार मैहों पंचभूतअहंकारा १२ दोहा जीवप्रकृति
 गुनसुक्तिजनयेसबमोरसरूप ज्ञानतत्त्वसांख्यादिसबममवपुजानुअनू
 प १ चौपाई चितअरुअचितपदारथजोई ममविनअहैनकहुंकछुको
 ई १ जयपिधूरिकनामैगनतो जदपिननिजविभूतिगनिसकतो २
 कोटिनअंडरचनकरतूती सकौनगनिआपनोविभूती ३ तेजविभौश्री
 कीरतित्यागा लाजंक्षमाबलज्ञानविरागा ४ येऊधवजहंजहंतुमदेष्टहु
 तहंतहंमोरिविभूतिपरेषहु ५ संलेपैयहकद्योविभूती ममसंकल्पहिकीकरतूती ६ क
 रहिवेदयहिभांतिउचारा औरहुमुनकछुवचनहमारा ७ तनमनवचनहुइंद्रिनप्राता
 मोकहंदेहुसमर्पिसुजाना ८ आवागवनरहिततबदैहो बसिवैकुण्ठमोदबहुपैहो
 ९ जोनहिइंद्रिजीततज्ञानी तोसुदानतपव्रतमतिथानी १० तनतेनिक
 सिजातसबकैसे काचेघटजलरुकतनजैसे ११ तातेपैचिसकलथलतै
 मन मोमहदेइलगाइसंतजन १२ दोहा यहिविधिजोमेरीकरैप्रेमभ-
 क्तिमतिवान ऊधवसोसंसारमैपुनिनहिकरैपयान १ इतिसिद्धिश्रीम
 न्महाराजाधिराजश्रीमहाराजश्रीराजा बहादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथ
 सिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजा बहादुर
 श्रीरुक्मचंद्ररूपापात्राधिकारिऔरधुराजसिंहजूदेवकृतश्रीमद्भागव
 तेआनदान्बुनिधौएकादशस्कन्धेषोडशस्तरंगः १६ ॥ ॐ ॥ ७ ॥
 दोहा हरिमुषतेसुनिकैतहांहरिविभूतिबहुभांति पुनिऊधवबोलतम
 योगिरामोदअधिकाति १ उहबौवाच दोहा प्रथमहिदियनोधर्मउचा-
 रोजातेउपजतिभक्तितहारी १ जेजनहैंवरनाश्रमधारे औरबुद्धिपद
 मात्रसंचारी २ जिनकोजेहिविधिधर्महिकीने होतिरावरीभक्तिप्रवीने ३ सो
 अविंदैनकरिदाया मोहिसुनायदेहुजदुराया ४ लैजदुनाथहंसअवता
 रै जैनधर्मेभायोकरतारे ५ तौनधर्मेअबकलिगुगमाहों करिहैंमनुजसबै
 कोउनाहों ६ कियउपदेसधर्मतुमजोई भूत्योबहुतकालबससोई ७ वकता-
 करतारक्षकधर्मा तुमसमजूजानीहंसुभकर्मा ८ सभाविरचिहुमेअसना
 हों भूतिमानजहैंवैदसदाही ९ करतावकतारक्षनकारी धर्मनकेतुमही

गिरधारी १० ऐसे तुम जब महि कहें त्यागी जै हो निज लोकहि बड भागी ११ तब
 होई सत धर्म विना सा को करि हैं जग महि प्रकासा १२ दोहा ताते जौ न धर्म ते उ
 पजति भक्ति तुम्हारि तौ न धर्म मो सों कहौ करि कै रुपा मुरारि १ चौपाई सुनि
 कै उडव की अस बानौ बोलत भेषु नि सारंग पानी २ श्री भगवानुवाच जनमंग
 ल प्रद प्रवृत्ति हारो सुनौ धर्म वर्ण अम चारो ३ जन्म हिते सब प्रजा कृतारथ
 होत भये करि जन्म जयारथ ४ ताते सत जुग को कृत नामा भाषत भै मुनि संम
 त धामा ५ रक्षो वेद तब प्रनव सरूपा चारि चरन वृष धर्म अनूपा ६ तेहि जुग
 महं करि तपहि अपारा आयो मोहि हंस अबतारा ७ तेज तभये विगत सब पा
 पा पाये नहि कबहुं सतापा ८ पुनि त्रतामहुं वेद विभागा होत भये त्रै विधि
 बड भागा ९ तब हम धखोज जज्ञ अबतारा साध्या सकल जज्ञ संसार १०
 भये विप्र तब मुषर्ते मेरे भये भुजा तै सत्रि चनेरे ११ ऊरु ते मै वैस्पृच्छु द्र ॥
 भये चरन ते मेरे सुद्र १२ दोहा विना कपट दुज देव की अरु गौवन को सेव
 जो न मिले संतोष तेहि सुद्र धर्म ये भेव १ चौपाई अनाचार नास्तिक नाचोरी २
 ठकह बकरि बोब डिषोरी १ विना परोजन कलह ठानिबो कोहुं सो कबहुन
 सोल नानिबो २ काम क्रोध अरु लोभ चनेरे यह सुभाव चांडालन केरो ३
 सत्य अहिंसा औ र अचोरी औ र अकाम अक्रोध अषोरी ४ कैवो सब भूत न
 हित कारी लोभ रहित सब धर्म हि धारी ५ यह सब मनुजन के रउ दारो साधा
 रनु धर्म विचारो ६ चरन धर्म यह किमो बखाना अब सुनु आसन धर्म सु
 जाना ७ संसकार गर्व हिते लै कै पुनि ब्रत बंधादिक को गहि कै ८ अति विनो
 त कै गुरु गृह जावै पढ़ै वेद जग गुरु बोलावै ९ अजिन मे पला दंड कमंडल अ
 रु कमलाक्ष माल प्रद मंगल १० अरु जज्ञो पवीत तन धारे राखै सी सवार को ना
 रे ११ थो वैद सन दंत बहनाहीं बैठै नहि अरु नासन माहीं १२ दोहा भोजन म
 ज्जन हो मजप अरु मल मूत्र दुत्याग इन में मौन रहै अब सि ब्रम्ह चर्ज अनुरा
 ग १ चौपाई निसि वासर कुसको कर धरई नषरो महुन हि छेदन करई १॥
 करै न कबहुं रेत को पाता ब्रम्ह चर्ज ब्रत गदै विप्याता २ स्वपनादिक में जौ
 कै जावै तो सरिता मंज्जन करि आवै ३ करि कै प्राणायाम सुजाना गायत्री जप
 करै महाना ४ रेत पात अध तो मिटि जावै औरहु सुनहु वेद जोगावै ५ अगिनि
 अर्क गोगुरु दुज काहीं आचार ज अरु सुरन सदाहीं ६ अरु वृद्धन कहें सहित प्र
 तीती उपजै कै पवित्र जग प्रीती ७ दोउ संध्यन मह मोन अतापा करै मंत्र गाय
 त्री जाया ८ गुरु को मोर रूप सति मानै कबहुं न ता सु करै अपमानै ९ मनुज

बुद्धिकरिताहिनदेवै सकलदेवमयगुरुकहैलेवै १० सांरुसवेरेपुरमहजावे
 गुरुहितभिक्षामांगिलेआवे ११ गुरुकहैअरैपैजोगुरुदेवे सोआपहुभक्षनक
 रिलेवै १२ दोहा गुरुसेवैकरिआपनोनीचौअनुसंधान गुरुसज्जासनजानिकै
 रहैनअतिनिमिरान १ चौपाई ॥ गुरुकोआसनसेजहुजाना निरषिहाथजो
 रैमतिवाना १ असआचरनकरतगुरुकेहू बसैब्रम्हचारीजुतनेहू २ करैनभो
 गविसालनिआसा जबलौकरैगुरुग्रहवासा ३ जबलौपढ़ैनवेदउदंडा
 ब्रम्हचर्जव्रतधरैअपंडा ४ मुक्तिब्रम्हचारीजोचाहै ॥ तौयहिविधिजेज =
 ननिबाहै ५ करैसमर्पनगुरुकहैदेहू मोहिगुनिगुरुपदकरैसनेहू ६ अग्नि
 गुरुअरुआतमकाहौ मानैमेरोरूपसदाहौ ७ यहिविधिगुरुग्रहजनमबितावे
 विनअथब्रम्हतजसोपावे ८ नारिनदेषबपरसबहाँसी संभाषनछोडैमति
 रासी ९ रहैजेयैकैसंगनरनारी दूरिहुतेनलपैव्रतधारी १० आचमनहुअचा
 रअस्नाना संध्योपासनसोलमहाना ११ यहसबकरैसुजानअदेषी पापिनप
 रसैनाहिविसेषी १२ दोहा भोजनकरैअभक्षनहिपापिनसोनवताय यही
 धर्मऔरुहनकोजोचहसुषसमुदाय १ चौपाई लपैमोहिसबभूतनमाहौ
 करैनमननमनबचकाहौ १ यहिविधिजोकोउजनव्रतधारै सोपावकसम
 तेजपसारै २ मोरभक्तपावकअघजारै ॥ सोसुषवैममसदनसिधारै ३ पुनि
 जोब्रम्हचर्जतेकोई चहैग्रहस्तआश्रमेहोई ४ सोपुनिवेदनअर्थविचारी
 दैकैगुरुगुरुदक्षिनाभारी ५ गुरुसासनलैमज्जनकरई पुनिजोग्रहनिवासवि
 तधरई ६ करैग्रहस्ताश्रमजोआई मनसुचिचहैबसैवनजाई ७ अथवाच
 हैमुक्तिसुषरासी तौसबव्यागिहोइसंन्यासी ८ मेरीभक्तिहोइजोनाहौ तौय
 कआश्रमरहैसदाहौ ९ मेरिप्रेममगनजोहोई तौजहं चहैरहैतहंसोई १० अ
 बबरमौंग्रहस्तकीरीती सुनियेऊधवकरिअतिप्रीती ११ पढ़िगुरुग्रहनिबसे
 घरमाहौ यहिविधिकरैविवाहतहाँहौ १२ दोहा अपनैतैकमउमिरिजेहि
 होवैवरनसमान सुंदरसरलसुसिलिनीतियव्याहैमतिमान १ चौपाई और
 होइतियकोजोआसा बरनक्रमहिव्याहैसहुतासा १ जज्ञवेदपढ़िबोअरुदा
 ना धर्मदुजातिनकेरप्रधाना २ वेदपढ़ाउवलीबोदाना औरकराउबजज्ञन
 नाना ३ यहहैब्रम्हनहोकोधर्मा विप्रजीवकायहोसोकर्म ४ नसैतेजतपज
 सलैदाना असजोमनहिकरैअनुमाना ५ वेदपढ़ावैजज्ञकरावे यहिविधिनि
 जजीविकाचलावे ६ याहुमेजोदोषविचारै सिताबीनितौकरैअहारै ७ जगसु
 षहेतविप्रवपुनाहौ तपव्रतहितदुजतनजगमाहौ ८ मरेअनंतकरतसुष

भोगू तातेतपहिकरैबुधलोगू १ सिलाबीनिजीबिकाकराई तातेउरसंतोबहि
 भराई १० ताकोमननिमेलकैजातो मोपदमहप्रेमहिअधिकातो ११ ऐसेपुरुष
 भवनहूमाहो निवसिलहैमेरेपदकाहीं १२ दोहा दुषितविप्रजोहासममते
 हिजेकरहिंउधारतिनकोआपतितेअवसिमैदुजकरहुंउबार १ चौपाई जि
 मिजलबूडतवोहितपावै ताकोआसुसोकमिटिजावै १ तैसहिदीनपरयनः
 जनको करहुंउधारबिलमनहिछनको २ भूपतिसुतसमप्रजनविचारैप्रजा
 सोकसबमौतिनिवारै ३ जोभूपतिकेउरदुषहोवै तौकरिमोरजानतेहिषा
 वै ४ जिमिगजफँस्योगजेसउबारै तैसहिज्ञानसकलबुधदारै ५ होयबोर
 थारैधुवधारा तपिनसकैगोब्राह्मनपीरा ६ ऐसोजोगहोयभुवाला सोस
 बपापजारितकाला ७ चढिकैभानुसमानवेमाना लहिकैवासवतैसनमा
 ना ८ मोपुरकोहठिकरतपयाना तहंपावतहैमोदमहाना ९ विप्रहिंजोवि
 पत्तिपरिजावै वैस्पृष्टतिगहिकालबितावै १० अथबाळत्रिदत्तिसउछाहू
 घड्ढबाधिकैकरैनिबाहू ११ पैनहिकरैनीचसेवकाई नौचहिसेवतधर्मेन
 साई १२ दोहा जोब्रौकोआपदाकमैविवसपरिजाय वैस्पृष्टितोकरिसहालेदुनिवा
 हचलाइ १ अथबाजीबहिषेतिसिकारै अथबाविप्रवेषकोधारै १ पैनहिकरैनीचसेव
 काई नौचहिसेवतधर्मेनसाई २ वैस्पृष्टिआपदजोपरिजावै स्पृष्टतिकरिकाभलावै
 ३ जोभूद्रहिबिपत्तिपरिजाई करैजीविकागूँथिचढाई ४ पैनिजजबविपत्तितेछूटै तब
 निजनिजसबधर्महिजुटै ५ पढिकैवेदहोमकरिबानी देवनकोपूजैसुभमानी ६ पूजैपि
 तरनस्वधाउचारी बलिहैभूतनकरैसुपारी ७ करितर्पणपूजैरिषिकाहीं मनुजनकोअ
 न्नाहिकमाहीं ८ सबजोवनकोअंतरजामी मोकोजानतरहैअकामी ९ बिनअधर्मजोप
 नमिलिजावै ताहीतेनिबोहचलावै १० तेहिधनतेमयकरैसदाहीं पालैपोषैभूत्सनका
 हीं ११ जद्यपिहोइकुटुंबहुगेहू नहिकुटुंबमहकरैसनेह १२ दोहा भूलेमेरोभजननहि
 लहिसुषदुषमतिमान जगसुषसमसुषस्वर्गकोकरैअनितअनुमान १ चौपाई पुत्रद्वार
 आदिकपरिवार पथिकसंगसमकरैविचार २ येसनबंधीदेहहिकेरे देहनसेनसिज
 यधनेरे ३ नींदहिभरिजिमिस्वप्रविलोकै नींदतजेनहिसुपनहितोकै ४ यहिविधिक
 रिकैसुमतिविचार अतिथसीसनिजबसैअगार ५ करैनकाहसोकबुमोह करैनकाह
 पेहठिकोह ५ यहिविधिवसैजोकोउग्रहमाहीं ग्रहबंधनलागैतेहिनाहीं ६ कोजन्मध
 रिभक्तिहमारै पूजाकरैविभवअनुसारी ७ विप्रजोगमयकरैअकामा अपैमोहिकर्मनिमति
 धामा ८ रहैपुरुषकोजबभरिजीवन तबभरचमेरहैसुपितमन ९ अथवापुत्रभयेवनजा
 वै संन्यासीकैमोपदध्यावै १० यहिविधिकरैग्रहस्तजोकार्म अवसिमुक्तिसोलह

तसुधर्मा ११ फंसोगेहकेफांसआलसी निजविततियसुतलषनलालसी १२॥
 दोहा कृपिनमंदमतनारिबसमानतहमहुहमार मोरभजनकबहूँनकिय
 भोगतविषैअपार १ चौपाई कहतहायमातापितुमेरे बूढभयेनहिकामहि
 केरे १ कहतकोउवालकहैछोटे नातीअबैभयोनहिमोठो २ मोहिविना
 इनकहकोपालो मेरहिहोपरकोजजाली ३ ल्यायोव्याहिनदेयहनारी ता
 कौकिमिसुधिदेहुधिसारी ४ मेहीकुलमेंकरताअहहूँ इनकोतजिविराग
 किमिगहहूँ ५ मोहिविनकोअनेकउहिमकरि यहपरिवारपालिहैसुष
 भरि ६ मेरेमेरेसकलमरिजैहैं आयपरोसिहुनहिरंगवैहैं ७ यहिविधिप
 रोमोहकीफांसी दुषहुजानिनहिहोतनिरासी ८ मातपितासुतनारिम
 रोलषि रोवतहैजगमहअतिदुषचषि ९ तबहूसठैहोतनहिज्ञाना भै
 हूमरिहोइनहिसमाना १० सुषदुषहोमेंजन्मबितावै मेरोपदकबहुनहि
 व्यावै ११ जैसेसठबहुबसिग्रहमाहो भोगविषैसुषनाहिअधाहो १२ दो
 हा फंसोमोहकेफांसमेंमहामंदमतिलोग मरेअवसितेकरतहैमहानरक
 दुषभोग १ इतिसिद्धिओमन्महाराजाधिराजओमहाराजाओराजाबहादु
 रबाधेशओविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिओमहाराजाधिराजओम
 हाराजाओराजाबहादुरओकसचंद्रकृपापात्राधिकारिओरघुराजसिंह
 जदेवकृतैओमद्वागवतेशानन्दाम्बुनिधौएकादशस्कन्धेससदसत्तर
 गः १७॥ ॐ ॥ ॐ ॥ दोहा॥ श्रीभगवानुवाच॥ वानप्रस्थकेधर्मसब
 अवर्मेदेहुसुनाय तोजेपनकोआयुषजबजनकीरहिजाय १ चौपाई तब
 सोंपैपुत्रनकहंदाग अथवाजोनहिहोयकुमारा २ तोअपनेसंगलैकैना
 रो वनगवनेपंडितअविकारी ३ कंदमूलफलभोजनकरई वल्कलवसन
 सरोरहिंधरई ३ अथवात्रिनपत्रहुभृगचर्मा धारैतियजुतअवसिसुक
 र्मा ४ केसरोमनषवारहुगणै तनमलधोवननहिअभिलाषै ५ करैदास
 कीनाहिमुषारी मज्जनकरैत्रिकालसुषारी ६ तनअरुपत्रबिछाद्विस्ता
 ला धरतीसेनकरैसबकाला ७ पंचअग्निग्रीषममैतापै तनआवरनक
 रैनहितापै ८ बर्षारितुजलधरजलधारा तनमहधारनकरैअपारा ९ सि
 सिरहुमाहिंजलासेपाहो रहैकंठभरिसोजलमाहो १० पकोकालअरुपाव
 ककेरो पायफलनअसवेदनिवेरो ११ कुटोउल्लूखलओरपचाना करै
 ताहिभोजनमतिवाना १२ दोहा छीलजायजोदंतसोसोउवनवासीपाइ
 भोजनहितनिजहाथसोलैअविबनजाइ १ चौपाई देसकालवलजान

नवारो करै न बासी कबहु अहारो १ कालविहि न बनवस्तु न तेरे सुर पूजै करि
होम धनेरे २ मोहि पूजै नहि पसुन संधारी करै अग्नि होत्रे अविकारी ३ करै
दस अरु पूरन मासा करै वेद विद्वानुमासा ४ यहि विधित पकारि दुबल
होई पैत पकरै नम भरिसोई ५ यहि विधित पकारि मोहि अवराधै सोरि
षिलो कलहत विन बाधै ६ रिषलोकहु ते फेरि सुजाना मेरे सुर को करत पमा-
ना ७ ऐसो करि कलेसत पकाहीं देत लगाय कामना माहीं ८ नाते को उम्
रुष है नाहीं कै जाते तपता सुवृथाहीं ९ करन करत तप जवन बासी होई
जरा जर्जर मति रासी १० ॥ करि न सकै तप का पत अगा तब रंगि मेरे प्रेम हिरंगा ११
अग्नि होत्र पाव कउ राधै चिता बनाय करै तन पाधै १२ होहा अथवा होइ
विराग अतित नहु सक्ति कछु होइ तो पाव कउ राधै कै लोक अनित्य हि जोइ
१ चौपाई बान प्रस्थ को धर्म हित्यागी यहि विधि होवै जे तीविरागी २ मोहि पूजि
जुस शास्त्र विधाना वैरि तु जनस बवस्तु सुजाना ३ कोडि सकल जग सुष की-
आसा जग महं विचरै सहित दुलासा ४ जो अस होत नाहि सुर आर्द्र करै विव
न बहु वेष बनाई ५ संन्यासी कहं देव विचारत हमहि निंदि वैकुण्ठ सिंहा
६ ७ जौ पट पहिरन चहै न बीना पहिरे अचला अरु कोपीना ८ दंड कमंडल
गहै सदाहीं तजौ वस्तु धारै कछु नाही ९ प्रेजे आ पति तौ मति धीरा धरै और
रक्षनै सरारा १० जती निरिधि ओगी पग धरई बसन छानि जल पाने न करई ११ सत्य
पूत बोलै सुष बानी मन प्रसन्न जेहि करै सुजानी १२ मौन हि दंड अहं बानी को दंड अका
मत नहि ज्ञानी को १३ प्राणायाम भित्त को दंडा मही जती को अहं विदंडा १४ दोहा तीन दंड
जो धरत न विधरत बंस ही दंड ताको उह वजानिये जती पर पापंड १ चौपाई चारि बरन मे

भाषा होई २ गायत्री पठन ताप ३ पाप ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० १०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २०० २०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३०० ३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४०० ४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५०० ५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६०० ६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७०० ७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९०० ९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

मतिसेत १ पुन्यदेसवनसरितनमाहीं विचरेनतीअकामसदाहीं २ बहुधा
 वानप्रस्थतेमोगै तौममतामोहेदुतलगै ॥ ३ लषेअनित्यजगतसबकाला तजै
 नेहदुहुलोकविसाला ४ मायाकाजजगतकहंजानी निजसरूपलषितजैविज्ञा
 नी ५ अबसुनपरमहंसकीरीती जोसबतजिकियमोमहप्रीती ६ छोडिजग-
 तभ्रमकरैविरागा करैज्ञानकरिममअनुरागा ७ चारिहुआश्रमदेद्विहाई
 छोडैमनआसासमुदाई ८ बालकजडगोवृषभसमाना विचरैपरमहंसम
 तिमाना ९ वैकलसरिसबकैबहुबांनी परमहंसमेरेजोधापी १० करैवेद
 कर्मनिकछुनाहीं धरैपण्डनहीतनमाहीं ११ करैकबहुनहिहेतविबांदा ग
 हिकोहुपसकरैनहिवादा १२ दोहा सषचादसोईअहैजामेममजसनाहि सो-
 कबहुमुषनहिबदैरगोप्रेमरंगमाहि १ चौपाई कोहुनहिडरैनहीडरवावै कटु
 कनचनसबकैसहिजावै १ करैनकाहकोअपमाना तनहितकरैनवैरविधाना
 २ उधवमैआपकसबमाहीं जिमिबहुजलपात्रनससिछाहीं ३ बैरकिमोजोका
 हुसौज्ञानी तौमोसोदियवैरहिठानी ४ समैमाहिजोमिलैनभोजन सौनविषाह
 करैअपनेमन ५ भोजनमिलैमोदनहिमाने मिलबनमिलबदैबबसजानै ६
 पैभोजनहितकरैउपाई जातेनहिसरीनसिजाई ७ तनकरैहेहोतहैज्ञाना ॥
 तातेपावतमोसमहाना ८ अन्नवसनसज्जादिककोई अपनेतेमिलिजावैसा
 ई ९ ताहीतेनिर्वाहचलावै तासुहेतनहिजननलगवै १० मज्जनआचमनहु
 अचारा औरहुजेहैनेमअपारा ११ परमहंसविधिसोनहिकरई निजमतिकेअ
 नुसरअनुसरई १२ जैसेमैखतत्रसबभांती लीलाकरतरहोदिनराती १३ दोहा
 जातिसुरतितेहिरहंनैनाहरयोमदिमैदेह जरीरज्जुजेहिविधिरहतिमिरह
 तीतेहिदेह १ चौपाई अबऔरहुकछुसुनुमतिमाना जेहिविरागभानहिमम
 ज्ञाना १ सोममप्रेमीगुरुडिगजाई लोहिभक्तिउपदेसमहाई २ जबलोंहाइ
 नज्ञानविज्ञाना तबलगिसेवहिंगुरुहिसुजाना ३ माररूपमानैगुरुकाहीं
 सेवनकरैप्रतीतिसदाहीं ४ जाकोविषैभोगनहिबूटो ज्ञानविरागमोहिन-
 हिजुटो ५ तासुत्रिदंडपण्डउचारो धर्मकर्मतेहिदथाविचारो ६ सोमोको-
 अरुदेवनकाहीं सेवनकरैप्रतीतिसदाहीं ७ महाअधर्मीविषैविलासी उ
 भैलोकसोदियोविनासी ८ जीवअहिंसासमंतादोई भिक्षुकधर्मजानियेसो
 ई ९ वनवासिनकोतपअरुजागा जानहुमुष्यधर्मबडभागा १० जीवनदया
 जनुसुविधाना ग्रहीधर्मजुगजानुप्रधाना ११ सुनहुब्रम्हचारीकेधर्मा गुरु-
 कोसेवनकरैसुकर्मा १२ दोहा ब्रम्हचजेतेपतोषव्रतजीवदयाआचारसक

लब्रह्मचारी परमजानहुबुद्धिउदार १ चौपाई रितुमेंनारिगमनजो ठानै ब्रह्म
चर्जयहअहिनबपानै १ यहीब्रह्मचारीकोधर्मो जानुग्रहस्तनकेप्रदसर्मा २ स
बकोमेरीभक्तिमहार्द्र जानहुमुष्पधर्मसुषदाई ३ यहिविधिकरिनिजधर्मम-
हाना भजेअनन्यमोहिमतिमाना ४ मोरभाउसबजियमेराथै सोममभक्तिसुधा
रसचाथै ५ यहोभातितेऊबवपारे होहिंदासजगजीवदमारे ६ मैहोंसबलो
कनकरूखामी उतपतिस्थितिलैकरबहुनामी ७ मोरिभक्तिजाकेहियहोईऊ
धवमिलतमोहिहैसोई ८ करिनिजधर्मअमलमनभयऊ मेरीरीतिजानिजो
लयऊ ९ ज्ञानविज्ञानसहितसोप्रानी मोपुरगमनतदुतमतिषानी १० यहजो
वर्नआश्रमनिधर्मो ॥ कस्योअचारहुलक्षणकर्मा ११ मोरिभक्तिजुतजोयहक
रई सोविकुंठबसिअतिमुदभरई १२ दोहा यहपूछ्योउडूवजोमोहिसेस
बदियोबताय भक्तिधर्मजेहिभांतिकरिमोहिमिलतजनआय १ इति सिद्धि
श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरचांधवेशश्रीविश्वनाथसिं
हदेवात्मजसिद्धिश्रीनहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचं
द्ररूपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजुदेवकृतश्रीमद्भागवतेआनन्दासुनि-
धौएकादशस्कन्धेअष्टादशस्तरंगः १८॥ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच
दोहा शास्त्रजथारथार्थजुतजानैजौनसुजान आतमअरुपरमात्मकोजा
हिहोयसतज्ञान १ चौपाई तर्ककरैसालैअनुसारा मायाकृतजानैसंसार
१ ज्ञानरूपसोजीवहिमानी तेहिअपैमोकोसुषपानो २ ज्ञानीकोमैपरमपि-
यारे मानतफलअरुफलदातारो ३ स्वर्गऔरअपवर्गहुकाहीं मोतेंप्रियमा
नतकबुनाहीं ४ ज्ञानविज्ञानजुतजोप्रानी लेतबिलक्षणसबतेमानी ५ ता
तेज्ञानीअतिप्रियमोको लख्योज्ञानविनमोहिअबलोको ६ तपश्रुतीरथज
पअरुज्ञाना करतनपावनज्ञानसमाना ७ ज्ञानभक्तिकेलेसहुकाहीं जप
तपतीरथपहुचतनाहीं ८ तातेमोहिगुनिजियउरवासी ज्ञानविज्ञानसहि
तमतिरासी ९ भक्तिभावतेभजियेमोही अबनहोहुभवसागरछोहो १० ज्ञा
नविज्ञानजज्ञकारिप्रानी सबमपफलदायकमोहिमानी ११ लेहिसिद्धिसुनि
बहुनठदारा उतरिगयेभवसागरपार १२ दोहा जियमेउडूवहैनहोंत्रैजमा
दिविकार येविकारहैनहिकेऐसोकरहुविचार १ चौपाई हैनहिआदिअंत
हनाहीं मधिमहगुनहुविकारहिकाहीं १ आदिमदिअंतहुजोहोई आत्मानि
त्यकहैसबकोई २ सुनिमधुसदनकीअसबानी उडूबकसैजोरिजुगपानो ३
उडूबउवाच विरतिविज्ञानसहितजोज्ञाना करिविस्तरभापहुभगवाना ४॥

विधिसिबदुर्लभभक्तितिहारो मोसोपुनिप्रभुदेहुउचारी ५ जेभवसागरमा
 हपरेहैं त्रैतापनतेतपितपरेहैं ६ तुवपदछत्रसुधास्त्रवजोई ॥ तिनविनति
 नहिनरक्षकहोई ७ भवविलगिरेकालअहिकाटे तदपिछुइसुषठाट
 दिठाटे ८ तिनकीवचनसुधारससींची विलतेलेहुहाथमहषांची ९ मुनि
 ऊधवकेवचनअतोले करुनाकरकरुनाकरिबाले १० श्रीभगवानुवाच स
 पाप्रस्तुतमजीयहकीन्हो सुनहुतासुइतिहासप्रवीनो ११ भारतजुइभयेजेहि
 काला भयेनाससबबीरबिसाला १२ दोहा तबकुलनिधनविलोकिकैध
 र्मभूपदुषपाय सरसज्जाभीषमपरेतहांगयेजुतभाय १ चौपाई गयेहमहुतिन
 केसंगमाहौं जुरेमुनीसअनेकतहाहौं १भीषमसोसादरतेहिकाला पृच्छतभेबहु
 धर्मनुवाला २ मुनिबहुधर्मधर्मेनृपआखे मोक्षधर्मपृच्छतभेपाखे ३ मो
 क्षधर्मभीषमबहुभाषे नृपसौंकछुछिपायनहिराषे ४ सुनेभीष्मदेवहिमु
 षजोई ऊधवतुमसौंवरनहुसोई ५ अहामक्तिविज्ञानविरागा ज्ञानसहि
 तभाष्याबडभागा ६ प्रकृतिषुरुषमहताअहंकारा पंचविषेइदूइदग्यारा
 ७ पंचभूतऔरहुगुनतीना अष्टाविसतितत्त्वप्रवीना ८ इनमेंआतमयेक
 सरूपायहीजानिबोज्ञानअनूपा ९ मोहिजगअंतरजामिविचारै ममकृतउ
 तपतिथितिसपारै १० आदिअतअरुमडिहुमाहौं सतसोईजोरहतसदाहौं
 ११ तनतेदूजेतनमेंजाई विनहुसरीरसोइरहिजाई १२ यहैजानिबोजानि
 विज्ञाना अबवरनहुवैराग्यविधाना १३ दोहा श्रुतिप्रत्यक्षइतिहासअरुचौ
 ओहैअनुमान इनमेंनिश्चैहोतनहिबिनवेहातनिदान १ होतयहीविदा
 ततेहनतेविधिपरजत यहजगदुषदअनित्यहैकर्महिफलमतिवंत २ चौपा
 ई असबिचारितेहिकरहिननेहु यहविरागगुनविनसंदेह १ भक्तिजोगतो
 पहिलेगायो पैतुमसुननफेरिललचायो २ तातेपुनिकैदेहुसुनाई प्रथमसु
 नहुसाधनमनलाई ३ मेरीकथासुधामतिमाना श्रवनसप्रीतिकरैनितपा
 ना ४ कीर्तनकरैचरित्रहिमेरो पूजनकरैसप्रेमघनेरो ५ करैपाठपूजौकेअ
 ता रामायनमागवतौलसता ६ सादरसेवनकरैहमारा अरुप्रनामसाष्टांग
 उदारा ७ मोतैअधिकमोरहासनकी पूजाकरैविनावचनकी ८ सबजीवन
 महमोकहदेखै मोतैअधिकभक्तममलेखै ९ ममहितकरैलौकिकहुकर्मा
 सहजेकहेनामसुभधर्मी १० मनकोमोपददेइलगाई कामकर्मसबदेइवि
 हाई ११ मेरीहितबहुधनकुलगावै मोहिनिवेदभोजननितपावै १२ दोहा
 ममलोखामहसुमतिनितकरैप्रमोदअनेक मोरविरोधी होइजोतेहितन

तकैनेनेक १ चौपाई जपतपबलमषनेमहुसाना ममप्रसादहितकरैसुजा
ना १ ऐसोधर्मकरैजोकोई आतममोहिनिबैदेजोई २ ताहिहोतिदृढिभक्तिह
मारी सकलमनोरथपूरनहारी ३ पुनिकबुताहिरहतनहिबाकी मैमिततोसु
धिछोडिरमाकी ४ धारिसवोगुनकरिसमताई जोमोमेमनदेइलगाई ५ ताहि
विभोअरुधर्ममहाना मैबकसौवैराग्यविज्ञाना ६ जोमोहिछोडिविषैरसभोगै
कबहुनदेहिदुष्टतभवोगै ७ देधिपरतसिगरोविपरीती होतअधर्महिमा
हृषतीती ८ ऊधवधर्मजानियसोई जातैमोरभक्तदियहोई ९ मेरोराषव
सबयलभाना सषाजानुसोईविज्ञाना १० करैजोविषैभोगकरत्यागा ताको
जानहुविमलविरागा ११ अणिमादिकसिधिमिलिबोजोई अहोमहापे
स्वर्गहिसोई १२ ॥ दोहा सुनतरुकिनीरमनकेवचनअवनसुषणानि॥
पुनिपूछ्योऊधवसुमतिजोरिजलजनुगपानि १ उडुवौवाच चौपाई कै
विधिकेजमनेमकहावै कहिकोसमअरुदमकविगावै १ कौनतितिक्षाअ
हैसुरी कौनधौरतादेहुउचारी २ कौनदानतपकौनसरता कौनसत्त
रिनकौनकूरता ३ कौनत्यागअरुकाप्रियधनहु कहमषकहांदक्षिनाभ
नहु ४ कौनपुरुषकोबलभगवाना कौनविनोकालाभमहाना ५ काविद्या
काहैप्रभुलानू काश्रीकासुषडुषजबुरानू ६ कोपंडितकोमूरुधैअहई कौ
नकुपयकेहिसुपयहिकहई ७ कहाँस्वर्गकानरकमहाना कौनबधुका
अहैमकाना ८ कौनदरिद्रकोधनमाना कौनकृपिनकोहईसबषाना ९
येतेप्रलुऔरविपरीती मोसोबरनहुकरिअतिप्रीती १० ऊधवप्रलुसुनत
सुषदाईउत्तरदेनलगैजदुराई ११ श्रीभगवानुवाच सषाअहितातत्यअ
चौरी लाजअसंगधनधरबनजोरी १२ दोहा ब्रह्मवर्जअरुमौनताआस्तिक
ताअरुधोर क्खमाअमैयेद्वादसोजमजानहुमतिधोर १ चौपाई जपतपअह
होमअचारा अतिथनकोकरिबोसतकारा १ तीथोठनअरुपरउपकारा
गुरुसेवनसंतोषअपारा २ मनकोनिर्यलकरबसुजाना द्वादसकविनेम
बषाना ३ प्रवृत्तिनिबुनिहूकेअधिकारी येजमनेमसवैसुषकारी ४ अति
सैमोमहबुद्धिलगावै ऊधवसोईसमकहवावै ५ इंद्रिनकोअपनेनसरा
वै ताकोदमश्रुतिशास्त्रहुभाषै सषाकठिनसहिबोदुषनाना ताहितितिक्षा
कहतसुजाना ७ रसनाऔरकामसुषजीतब थीरजताहिकहतहैकबिसब ८
करैनकोहुप्रानिनकहैपीरा परमदानतेहिकहमतिधोरा ९ करबसकलभो
गनकहैत्यागा यहैकहावततपबडभागा १० त्यागबअपनोकुटिलसुभा

ऊ० यहै सरता कह कविराज ११ मोक है सब बल देष ब्यारे यही सत्य कविसक
लउचारे १२ दोहा ससमनो हरबचन जोरित कहवै सोई बैर अकाजहि कोक
रबयही करता होय १ चौपाई त्याग बकर्म कर बअभिमाना ताको तोच कहत
मतिमाना १ ळैबो नहि धर्महि कल आसी ताहि त्यागि भाषत नति एसी २ धर्म
हि प्रिय है घन सब काला सषामही है जाग विसाला ३ करि बोझान भक्ति उप
देसा यही दक्षिना गुनहु हमेसा ४ सब ते बल है यह बल भारी पानायामहि क
रै सुषारी ५ ज्ञानादिक षटगुन जे मेरे तेई है ऐस्वर्ज घनेरे ६ होय जाहि मम
क्तिमहार्द या ते अधिक नला भेदाई ७ तजवतियहि सुरमानुषमाना ॥ वि
यापही जानु मतिमाना ८ नीच कर्म मह होय अप्रीती यही लाज की जानु हरी
ती ९ सब मे कर बअचाह सदा हीं यहा कहत है कवि श्रीकाही १० सुषदुष
समनहि मानब जोई यह सुष ते सुष और न होई ११ निरत विषे सुष रहब स
दाही यह दुष ते दुजो दुष नाही १२ दोहा बंधमोक्ष को जान तो सोई पडित म
तिमान मूरुष सोई कह्यो जाके तन अभिमान १ चौपाई मेरी भक्ति मार्ग
है जोई ऊधव सुपय जानिये सोई १ मेरी भक्ति विमुष है जावे सोई कृपथ कु
रीत कहावे २ उदैस तो गुन की मनमाही कहत स्वर्ग कवि जन तेहि काही ३
जबै तमोगुन हिय अधिका ना सोई कह्यो वतन र कमहाना ४ गुरु समब
धुदुतिय जगनाही सषामोर बपु गुन गुरु काही ५ जो जग मेय हम नु जसरी रा
तोई ग्रह जानहु मति पीरा ६ जाके गुन मह सब जन राखो सोई धनी जगत
महताचो ७ जानहि तोष करै जगमाही कहत हलि दीक वितेहि काही ८
जोइ दिन कालियो न जीती सोई रूपि न भरत भवभीती ९ रंग्यो विषे सुष मह
नहि जोई ईस समर्थ कह्यो वत सोई १० करै जो कोई गुन मह संगी सोइ जा
नहु विपरीति प्रसंगा ११ उद्वप अकि ये तुम जे ते भेउ तरदी न्यो सब ते ते
१२ दोहा लक्षन ते गुन दोष के बहुत कहे ते काह दोष दोष गुन देषि बा गुन
न लषव तेहि काह १ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाब
हादुर बांधवेश श्रीविष्णुनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहा
राजा श्रीराजाबहादुर श्रीकृष्णचंद्र कृपापात्राधिकारि श्रीरघुराज सिंह जूदेव
कृते श्रीमद्भागवत आनन्दानुनिधौ येकादशस्कन्ध एकोनविंशस्तरंगः ॥
१९॥ ४० ॥ ७ ॥ दोहा उत्तर सुनिसब प्रश्न के ऊधव बुद्धि सुबुद्धि बोलत
भोकर जोरि के ज्ञान विज्ञान प्रबुद्धि १ उहवौ वाच चौपाई विधिनिषेध तुवसा
स न वेदा ॥ तासु प्रथम असकियो विभेदा १ जो विधिकरै पुन्य फल होवै करीनि

पिङ्गपापसोजेवे २ अचगुनदोषनदेषनकहेऊ तातेमोहिसंदेहअतिभय
 ऊ ३ ननआश्रमद्वारिउचारे ऊचनीचहेजातिअपारे ४ द्रव्यदेसवयकाल
 हआदिक कसोस्वर्गनरकहुमरजादिक ५ विनगुनदोषलभेजवुराई विधिनि
 षयजोतुमहियेगाई ६ तमिकेहिविधिहोइविस्वासा विनविस्वासकिमिलहै
 हुलासा ७ पितरदेवअरुमनुजनकेरो तुवभाषितश्रुतिनेननिवेरो ८ विना
 वेदस्वर्गहुअपवर्गो जानिपरतनहिदुषसुषवर्गा ९ साधनसाध्यपरतन
 हिजानी तातेसकामोहिमहानी १० जानेविनगुनदोषनकाहीं किमिकल्पा
 नहोतजगमाहीं ११ जानिपरतगुनदोषदेवते पुंनपापहैमहीभेदते १२ दो
 हा यहसकाअबमिटतिनहिसेतुमदेहुमिदय सुनिउद्भवकेवचनअसपु-
 निबोलेजदुराय १ श्रीभगवानुवाच चौपाई ॥ करनमनुष्यनकोकल्पाना ती-
 निजोगभैकियोबचाना २ कर्मज्ञानअरुभक्तिहुजोगू सोजानहिसिगरेमुनिलो
 गू २ पावनकोकल्पानसदाहीं चौथउपायअहैकहुनाहीं ३ देहिकर्मफल
 सकलविहाई तिनकोज्ञानजोगसुषदाई ४ चहहिकर्मफलजेनभारी ति
 नकोकर्मजोगसुषकारी ५ कौनिहुभाग्यउदैभैभारी भईकथारुचिसुननहभारी
 ६ भक्तिजोगतेहिप्रदकल्पाना जइपिनभयोविरागविज्ञाना ७ तबलौकरैकर्मव
 डभाग जबलौहियेनहोयविरागा ८ तबहींलौविरागसुषकारी जबलगिरुचि
 नहिकयाहमारी ९ जोनिजधर्मेनिरतमातिधामा करैकर्मजनसदाअकामा १०
 सोनहिस्वर्गनरककहुंजावे जौनपापमहचित्तलगावे ११ यहीलोकमहरहैबह
 देह तजिअपसुचिक्खैधर्मसनेह १२ पायविसुहुज्ञानमतिमाना लहतअनुग्र
 हमोरमहाना १३ दोहा भक्तिमोरिजबलहतहै उपजतजबअनुराग तबमेरपर
 कोअवसिगमनकरतबडभाग १ चौपाई स्वर्गदुओरनरककेबासी रहतम
 नुजजन्महिकेआसी १ भक्तिज्ञानसाधकमतिधारा जानहुयेकहिमनुजसरी
 रा २ सुरदुर्लभमेरोपदप्रेमा जोहैअतिछेमहुकरछेमा ३ जसजनचहतनरकक
 हनाहीं तसवुधचहैनस्वर्गहुकाहीं ४ यहलोकमहकरैननेह अतिअभिमान
 होतयहदेह ५ भक्तिजाततातेसवज्ञाना विषेभोगमहरहतलोभाना ६ तातेन
 हिकेमनुजसरीरा जानेमृत्युनिकटमतिधारा ७ जबलौयहतननाहिनसाई त
 बलौमोसहिकरेउपाई ८ जिमितरुवरमहकियेअगारा तेहिकाटेकादधारिकु
 वारा ९ जयलौनरुकहुंकाटिनडारे तबलौपक्षीअननसिधारे १० तबहीतोसुष
 लहतमहाना नहिकलेसकोलहतनिहाना ११ ऐसहिवनकीआमुषकाही ॥ निशि
 वासरनितकाठतजाहीं १२ दोहा तातेतनकोनेहतनिभवसागाहिडेराय तजिकु

संगलहिभक्तिमम अपनोलेयबनाय १ चौपाई ॥ नरकस्वर्गअपवर्गहुकेने ॥
साधनमनुजसरीरनिवेरो १ अतिदुर्लभमिलिवोपुनियाको देवहुलहनचहत
हृषिकाको २ भौसागरकोवोहितजानो ताकोगुरनाविकअनुमानो ३ ममप्रेरि
तलहिभक्तिबयारी यहैपारपहुचाबनिहारी ४ ऐसीनरतननावहिपाई ॥
जोभवसागरनहितरिजाई ५ तोहिसमपूरुषकोजगमाहीं गुनुआतमघाती
तेहिकाहीं ६ जोकर्मनिजानेदुषदाई तोचिरक्तआसुहिद्धेजाई ७ इंद्रोजी
तिअचलमनकरिकै मोहिलगावैदिहताधरिकै ८ तबहुजोकरैचित्तचप
लाई तबककुविषयहुदेहुलगाई ९ कमक्रमसोतेहिबसकरिलेई बस-
हिभयेपुनिजाननदेई १० मनकोकरैकबहुंविस्वास् दगाहारजानैनिज
गास ११ भलीभाँतिजबमनबसहोई तबपावतअनंदअतिसोई १२ दोहा
मनकोकरवअचंचलोपरमयोग्यहजान ताकोक्रमक्रमसोंकरैअपनेव
समतिमान १ चौपाई बिगरोतुरंगजौनमुहजोरा तजिमगगमनतऔरहुदोरा
१ ताकोककुबढायमुरकावै तोतुरंगअपनेबसआवै २ ऐसाहिविषैचपल
मनजोई निकसिजातहैबरबससोई ३ ककुककुविषैभोगतेहिदेकै क्रमक
मसोअपनेबसकैकै ४ मोपदमहंपुनिदेहुलगाई तोमनअवसिअचलद्धेजा
ई ५ जोममपदमहमननहिलागै तोयहभौतिकरैबडुभागै ६ प्रथमप्रकृति
तेजगप्रगटाई पुनिप्रकृतिहिमहदेहिलगाई ७ जबलौअचलनमनद्धेजावै
तबलौयहोकरतरहिजावै ८ जाकोमनतैभयोविरागा पैमनअचलनभोब
डुभागा ९ तोहठिकरैजोगुरुउपदेसै तोमनहोवैअचलहमैसै ॥ १० ॥ कहैंज
माहिजोगपथजेते ज्ञानविज्ञानऔरहैतेते ११ औरकरैमनध्यानहुपूजनतो
बसद्धेसुमिरतमोहिकोमन १२ दोहा जोप्रमादबसकबहुंककुनिदिकर्म-
द्धेजाय तोअघज्ञानहितेजरतकरतनऔरउपाय १ चौपाई निजनिजधर्म-
हिप्रोतिप्रतीती सोउपायनासतिअघभीती १ ज्ञानोभक्तनकोमतिमाना औ
रनाप्रायश्चित्तविधाना २ अघनासनहितकियोजोकर्मा सोईताकोलगेअध
मो ३ सुनतप्रीतिमैकथाहमारी दियोसकलसुषभोगबिसारी ४ सकलकर्म
जान्योदुषदाई पैनतिनहिजोसकतविहाई ५ तोकरिमोहिमहद्रिहविस्वा-
सू करैभक्तिकरिप्रोतिप्रकासू ६ विषैभोगनिदतमनमाहीं क्रमक्रमतेत्याग
ततिनकाहीं ७ भोगतविषैमोहिजोभजतो सोऊपुनिभबनिधिनहिब्रज-
तो ८ भक्तिजोगतैबारहिवारा भजतमोहिजोभक्तहमारा ९ ताकैहियविसेषि
मैआऊं विषैबासनासकलनसाऊं १० छूटिजाइसबजियकोगाँठो सिगरी

संसेदेहुडकाटी ११ कामकर्मवैजावहिछीना निरषतमोहिहियजबहिप्रवी
ना १२ दोहा मोरभक्तजसभक्ततेतुरतमिलतमोहिकाहिं तौसोज्ञानविरागते
मोकोपावतनाहि १ चौपाई ॥ भर्मकर्मकरिजोफलपावे तपहुदानतेजोमिलिज
वे १ तीर्थगमनतेनेमव्रतादिक जोफलपावतहैश्रुतिनादिक २ जोफल
पावतकिहेविरागा ज्ञानहुतेजोफलबडभागा ३ येफलसकलसषाअन
यासू नक्तिहितेपावतममदासू ४ स्वर्गऔरअपवर्गविकुठा बहतभ-
क्तिजोबुद्धिअकुठा ५ तौदुर्लभकहुहैतेहिनाहीं यहसिद्धांतगुनोमनमा
हीं ६ मोरभक्तसज्जनमतिधीरा येकांतोनासकभवपौरा ७ तिनकोजदपिमु
क्तिहमदेही तदपिभक्ततजिमुक्तिनलेही ८ सबफलतजबपरमक-
ल्पाना यातैंअधिकधर्मनहिआना ९ जाकेहोतनकहुफलआसा सोई
भक्तिहहतममदासा १० येकांतोभक्तहमारे समदरसीहैंसाधुउदारे ११ प्र
कृतिहुपरममरूपमिलापी तिनगुनदोषहोतनहिपापी १२ दोहा यह
पथमेरेमुषकथितचलेजोकोऊसुज्ञान रूपजानिममसोलहतममपुरमोदम
हान १ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांध
वेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री
राजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्ररूपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृते-
श्रीमद्भागवतेशानन्दाश्विनिचौएकादशस्कन्धेविंशस्तरंमः २० ॥ ॥ ॥
श्रीभगवानुवाच दोहा गुनदोषनकेप्रश्नजोतुमकीन्होमतिमान सोतुम-
सौंविस्तरसहितअबमेकरौबषान १ चौपाई ॥ कर्मज्ञानभक्तिहुसुषदाई
यहममभाषितपथविहाई १ तुच्छविषेभोगतसुषजोई परतअहोभवंसा
गरसोई २ निजनिजअधिकारनमहप्रीती सोगुनहैअसकरहुप्रतीती ३ जेनिजीनज
अधिकारविहाई औरनमहमनदेइलगाई ४ सोइविपरीतिजानियेदोषू यहीदोषगु
नगुनहुअदोषू ५ पंचभूतकरिकैअनुमाना नदपिबस्तुसबअहैसमाना ६ सुद्धअसु
दुहुतेहिमहजानी तजैअसुदुगहैसुधरानी ७ धर्मऔरव्योहारहिहेतू तननिर्वाहहे
तुमतिसेतू ८ यहजोतुमसौंकह्योअचारा सोसकामहितजाउउदारा ९ पंचभूतकृततन
निर्माणा तिनतेविधिपजतसमाना १० आतमदूसमानसबमाही जीवनधर्म
निजाननकाहीं ११ विधिअनेककियजातिहुनामा यहितेसिद्धिहोतसबका
मा १२ दोहा ऐसकालफलवस्तुकेद्वैगुनदोषविधान जातेगुनेस्वतंत्रनहि
कोऊज्ञानअज्ञान १ चौपाई जोनदेसमेंनहिमृगकारो तोनदेसअतिअसुचि
विचारो २ ब्राम्हनभक्तजहानहिक्कोऊ देसअसुदुजानियेसोऊ २ स्यामहुमृ

गयेन हं न हिंसायू तौ न दुःखे स अमुद अगायू ३ मगध दे स अरु अगदु वंग
 हु जानि अमुद हि और कलिगद ४ कीकट दे स अमुद अपारा तौ न सो न नद
 दसिन पारा ५ जेह ऊपर जहं जमन ने वास भूमि अमुद जानि ये तासु ६ अ
 वसुनु काल अमुचि सुचिताता के सुतत्र सुध काल प्रभाता ७ जुग जामहि भ
 रिकै सुकर्मा पितर कर्म अपरा न सुधर्मा ८ द्रव्य मुद सोद काल सुजाना ॥
 जवै मिलै तब की जे दाना ९ अवसु नि ये अमुद जो काला जामे होत न धर्म वि
 साला १० सोवर सुद क अमुचि सदा हीं तिन में जाग जो गत पना हीं ११ द्रव्य जहो
 मिलती न हिं जोई नाना जहां उपद्रव होई १२ दोहा तौ न काल को जानि ये अहे
 अमुद विसेषि धर्म कर्म नहि कीजिये सो काल परेषि १ चौपाई सुद अमुद
 द्रव्य अब सुनह भनत वेद जस त सम भनह १ परसिमला दि अमुचि जो होई
 तन बसना दिसि दिजल थोई २ भैसं काक कुबस्तुन माहीं विप्रवचन ते सुद सदा
 हीं ३ कुसुमादिक सुचि हे जल सीचे संघे जोगन देवन गीचे ४ दृष्टि अकाल के
 रजल दस दिन रहत अपावन सोई ५ काल के रबरा जल जानी अमुचि ती
 नि दिन लौ जे जानी ६ थोरो जल परसत चडाला होत अपावन है तत काला ७ हो
 इ न दुत जल जहं सुनुताता पापि हु परसत नाहिन साता ८ जाके होइ बहुत धन
 धाना ताको अंस व्याहार बषाना ९ ग्रहन परे को पाक अनाजू राखै नहि भोजन
 के काजू १० जाहि मिलै नहि पुनि के भोजन सो तेहि पाय जाय नहि भोजन ११ परच
 र को सुतक को अन्ता पाय नही जो धन संपत्ता १२ दोहा सोवर सुतक अमुचि
 तालगत सुने ते तात पै सोवर लागत न हीं दस दिन के उपरांत १ चौपाई वस
 नम लोन धनी नहि धारै जेहि निधन सोन विचारै १ गुन अरु दोष हुय हजग मा
 ही बाल बूढ़ रोगी कौ ना हीं २ आतप तै अरु मारुत तैरे सुद होत है अन्न घने
 रे ३ जल ते अरु छीले ते दारु होत सुद यद करौ विचारु ४ सुद होत गज दंत प
 राना वंस वि सुद वारि ते जाना ५ अग्नि पके ते सवर सताता जानहु सुद होत
 अवसाता ६ सुद होत जल थोये चर्मा धानु मृत्तिका ते सुभकर्मा ७ जाते जौ न सु
 द के जाई सोई ता सु सुद नागाई ८ संस्कार मज्जन त पदाना और अवस्था
 वीजे सुजाना ९ संघोपासन आदिक तेरे होत सरोर सुद सब केरे १० सुद उपाय
 मुष सुनु जोई सुमिरत मोहि सपद सुचि होई ११ मंत्रन को जानियो प्रकार ४
 होम मंत्र की सुद उदारा १२ कर्म सुद तब हीं हठि होई करि कै मोहि अरु पै जो को
 ई १३ दोहा कर्ता मंत्र दुद्रव्य अरु देस काल अरु कर्म होत जा सु पद सुद ये ता सु
 सुद है धर्म १ चौपाई जाके सुभिनहिष ठो पदाराय ताको जानहु धर्म अकारय

१ कहूं दोषगुण कहूं गुण दोष ताको ऐसी करहु समोष २ जयपिमज्जनधर्म-
 महाना पैरोगी कहं नहि मतिमाना ३ जयपिदानहु लेव अजोगू पै नदरिद्रिहि
 वेदनियोगू ४ जयपिअनुचितकुलकरित्यागा पै नदोषजेहि होत विरागा ५
 बोलवअसतिअजोगसदाहीं पै दुजधेनु हेतअघनाही ६ ऐसहिऔरहुलेहु
 विचारी कहूं गुणदोषदोषगुणकारी ७ जौनकर्मजाको है जोगू सो तेहि त्याग
 वअहै अजोगू ८ पतितनमदिरापियेन पापा दुजको अतिसैकारकतापा ९
 जतिन दोष है जगकरसंगा नाहि अहस्तन दोषप्रसंगा १० जै सोषडोसोई गि
 रिजावै धरनि परो तेहि को न गिरावै ११ क्रमक्रममलिनकर्मकहं छोडै क्रमक्रम
 सोसत धर्महि छोडै १२ यही धर्ममनुजन सुषरासी दैल कामभयमोहविना
 सी १३ दोहा चहतरहतजोविषै सुषता सुताहि मेराग ताते उपजत कामसु
 षदुषदायकबडभाग १ चौपाई होत कामते को धअपारा तेहि ते प्रगतक
 लहडदारा १ भिटतकलहते सकलविवेक बुद्धिप्रभावरहतनहिनेक २ बु
 द्धिगये करतो बडपापा तानेलहतनरकसतापा ३ बुद्धिविना आपनो परोयो
 जानि परत नहि जो श्रुतिगायो ४ जाको बुद्धिअष्टमैवाता तरुसमान जानहु तेहि
 गाता ५ सोसलेत भस्माकसमाना उपजतकबहुन ज्ञानविज्ञाना ६ प्रवृत्ति
 कर्मकरि स्वर्गहि जावै वेदपुरानशास्त्रजोगावै ७ ताको तातपर्जनै भनहु सो
 तुमसावधान है सुनहु ८ विषबुन स्वर्गविनोद देषाई प्रवृत्तिकर्ममहदेतल
 गाई ९ क्रमक्रमते तेहु कां हछोडावै निवृत्ति मार्गमहताहिलगावै १० जैसेपि
 तुमुत कहं लषिरोगू नीमपवावन करत प्रयोगू ११ तेहि पहिले दरसायमिठा
 ई ताहि नौम पुनि देतषवाई १२ दोहा तासुमिठाई फलनही फल है रोगविना
 स ऐसहि स्वर्गन वेदमततिनमतमुक्तिविलास १ चौपाई मित्रविषै सुषअ-
 रुपरिवारा येजियको दायक दुषभास २ इनमें प्रथमहि ते संसारी फँसोरह-
 तममसुरतिविसारी ३ वेदवचनमै करि विस्वासा उमै लोकको चहत सुपा-
 सा ४ तिनको स्वर्गविषै सुषभोगू किमिकरि है सबवेदनियोगू ५ जौनकर्मक
 रिजियबहुवार आवतजातरहत संसारा ५ वेदचहतजियमुक्तिह मेसा वेद
 करत नहि सो उपदेसा ६ तातपर्जेयहवेदन केरो नहि जानत मतिमंदधनेरो
 ७ करै कर्मकांडी बहुकर्मा चहत तुच्छ सुषतजिममधर्मा ८ स्वर्गहि को भापै
 पुरणार्थ नहि जानत श्रुतिअर्थजथार्थ ९ व्यासादिकजे वेदविज्ञाता वेदअर्थ
 असकहतनताता १० तोभी कामी कृपिन कुचाली जे जनरहत सदाजंजाली ॥
 ११ तेकरि कर्मस्वर्गह छिजाहीं जानत परमारथक बुनाहीं १२ दोहा होमकर्मनो

हितरहे करै सर्वदा जाग मोरलोक जानत नही बेर रहत अभाग १ चौपाई जब
 भरजियत रहे जगमाहीं तब भरिस है धूमदुषकाहीं १ मरि कै करि अपसरा विहारा
 गिरिआषमा होस सारा २ द्विचवासी उतपतिकरे नासी ॥ सिंगरे जगको येक विला
 सी ३ ते ऐसी मोको नहि जानै भरे रहत कर्महि अभिमानै ४ मषते अधिक कछु
 नहि जानै पोषत सदा अपने प्राणै ५ होम धूम लगि आषिनमाही फूटि हियो उप
 रीकी जाहीं ६ होत न कबहु मोर अनुरागी जज्ञकर्म महनिरत अभागि ७ निरदै
 पसुमारहि मषमाहीं ते जब मरि जमलोकहि जाहीं ८ तब तिनके तनको पसु
 तेई भारतपात सींगमहरेई ९ लिषो वेदहिं सनमषमाहीं हिंसातात पर्जे तेहि
 नाहीं १० हिंसावेद छोडावन चाहै जाज्ञकनहि जानत तेहि कहै ११ मारि पसुन
 कहै देवन पूजे याते अधिक नमानत दूजै १२ दोहा बहुत कर्मका डी कुमति
 ऐसे यह जगमाहि स्वर्ग सुषे अभिलाष मनमारी पसुन कहै पाहि १ चौपाई ॥ आ
 मिष बाहिज ज्ञके व्याज तिनको सिद्ध कबहु नहि काजू १ भूतन भैरव और भवा
 नो पूजहि हनि कै छाग अज्ञानी २ मानहि अपने कहै बड भागी तेषल पूरनर
 कके भागी ३ स्वपन सरिस तम जानहु स्वर्ग सुने भैरको सो सुषवगी ४ तीन स्व
 गोहित धन हिलगाई करहि जग्यसहि दुषसमुदाई ५ जैसे आपवधन के हेत
 पनहि पताल प्रजंत अचेत ६ सहिक लेस करि जन्तु महाई देत ताहि मह देह
 निताई ७ मरे सुद्र स्वर्गहि कहै पावे पुन्य स्त्री न दै पुनि मिहि आवै ८ दै गै कब
 दुविधन जो जागा तो स्वर्ग हुन हिल है अभाग ९ जैसे बनि कजे रिधन भरी ॥ च
 दिज हाजग मन्यो बहु दूरी १० बूडि गई मधिसिं धुज हाजा नस्यो घरहु को धनहु
 दराजा ११ ऐसहि कर्मकांड के कर्ता विधन पाइ है तदुषमती १२ दोहा तमोगु
 नी जे जन अहैं पूजै तामस देव रनोगु नी जनह ठिकरै रोगु नी सुरसे व १ चौपाई
 सतोगु नी जन करि मन कामा पूजहि इंद्रादिक नललामा २ जसतिन को पूजहि
 मनलाई तसनहि मोहि पूजै सुषकाई ३ जाज्ञक असमानाह मनमाहीं करि कै
 जगमह जज्ञन काहीं ४ जाइ स्वर्गमह लषिसुषसारा करि कै बहु अपसरा विद
 रा ५ फेरि जन्म उतम कुल लै है भोग विलास विविध विधि पै है ६ अस विचार
 करि मोहित मूढा करत कर्म दै जाते बूढा ७ तबहु न छोडत करि बाजागे मोरि वा
 तहु नै कन लाये ८ कर्मफल न वेदन महसुनि सुनि रहत निरत तेहि स्वारथ गुनि
 गुनि ९ होत कर्महि के अभिमानि तिनके सरिसनको उअज्ञानी १० कर्म देव अरु
 ज्ञानहु कांडा मोहि वदत व्यापी ब्रह्मांडा ११ ऐसो तात पर्जे वेदनको भासित
 है तसहा सज्जनको १२ यही वेदको अर्थ उदारी ऊपव है मोक है अनियारो १३

दोहा वेदअर्थको जगतमें ऊधवजानत कौन महीये कहीं जान तो वेदअर्थ है जो
 न १ चोपाई दंडी प्रानमनोमय वेदा समुद्रतया हि होत अतिषेदा १ याको कोउन
 हि पावत पारा मुषही ते स बकरत उचारा २ सागर सरिस अर्थ गंभीरा बिले को
 द्जान हि मति धीरा ३ मै अन्त सक्तिन को थारे जग व्यापक मोहि ले दुविचारा ४
 सो मै प्रथम हि ब्रम्हाण हीं कियो प्रकासित वेदन का हीं ५ सूक्ष्म रूप संसारि न मा-
 हीं चारो वेद प्रगट चहु पा हीं ६ जैसे कमल नाल के भीतर सूत समूह रहत सू-
 मतर ७ जिमि मकरी मुष ते व मिजाला करत ता सुविस्तार बिसाला ८ तिमि हि
 य ते विधि वेद प्रकासी जग बिस्तारत आनंद रासी ९ ऊधव ते हि अस करो वि-
 चारा वेद मूर्ति सो है करतारा १० ऐमे ब्रम्हा के मुष तेरे वेदन के मै भेद धनेरे ११
 जानहु मूल सकल आंकारा ता ते चौ सठ वरन प्रकारा १२ दोहा भई जगत में-
 ताहि ते भाषा विविधि प्रकार बहुत भाँति के छंद भेतिन को है नहि पार १३ ब्र-
 म्हाइन को प्रकट करि करत फेरि निजलीन ऐसी प्राणिन प्राणहु जानहु परम प्र-
 वीन १४ कहत कौन को का कहत कै सो करत विधान तौ निबस्तु ये वेद की मो-
 हि बिन कोउन हि जान १ वेद चंदन मम धर्म है मो क ह कहत समर्थ परम तत्व-
 मो को मन तयह जानहु श्रुति अर्थ २ तन अंतर जामी जो जियत न विकार लेहि ना
 हिं जिय अंतर जामी जो मै नहि विकार मोहि नाहि ३ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधि-
 राज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवेश श्रीविश्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि
 श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर श्रीकृष्ण चंद्र कृपापात्राधि-
 कारि श्रीरघुराज सिंह जू देव कृत श्रीमद्भागवत आनंदान्बुनि धौ एकादश स्क-
 न्ध एकविंश स्तरंगः २१॥ ॐ ॥ ॐ ॥ दोहा ऊधव सुदुःख सुदुःख को सुनि स-
 ब ध्रुव सिद्धांत सुदुःख बोलत भयो साख सुदुःख मन सांत १ उद्धवोवाच चोपा-
 ई वेद विहां वर सब मुनि राई तत्व अनेक कष्टो जदुराई १ आप आठाइ सतव-
 उचारे सो सब कानन परे हमारे २ कोउ मुनि कहित तत्व लुब्धीसा कोउ मुनि
 भाषित तत्व पीसा ३ कोउन व कोउ पठ कोउ मुनि साता कोउ ग्यारे कोउ चा-
 रि विष्णाता ४ कोउ सन्नहि कोउ सोरहि कह हीं कोऊ तत्व तेरहि कहि रह ही ५
 यह संप्यात त्वन की जोई जौ न हेत मुनि कह सब कोई ६ तौ न हेत मोहि देहु न
 ताई करि कै लुपानाथ जदुराई ७ मुनि ऊधव के कवन सोहावन बोलत भप-
 ति तन के पावन ८ श्रीभगवानुवाच मम माया गहि कै मुनि राई कहै जौ न सोउ
 चित लपाई ९ जानि परत यह सकल विरुद्ध मै भाषुं जे हि विधि अवस्था १०
 कोउ तत्व न करि अंतर भाऊ तत्वन करहि पठाउ बढाऊ ११ जे अंतर जामी न

हि ज्ञाने ते बहु तत्त्व प्रकाश बधाने १३ दोहा जानो अंतर जामि जवन बजान तमे क
 तत्व तब बिबाद रहि जान नहि निरपत सब सुधिसत्व १ चौपाई जो तत्त्व न को दि
 यो मिली है तब संपाक मती है गार्द १ जवन तत्त्व न को दियो बढाई तब तिन की स
 प्या अधिक आई २ वकता की दुच्छाय हि माहीं घट बबढ बन हित त्वन काहीं ३॥
 जैसे पावक दारु हि माहीं अंतर हित कै रहत सदाहीं ४ तिमिकार जम हकार न
 जानो कारन मद्कार ज अनुमानो ५ ताते न्यून अधिक जे कहें हीं जु कि सहित सो
 सब हम गह हीं ६ अज्ञ और सरव ज भेद ते गुनो उभै जिय दे स भेद ते ७ ईस अ
 नौ सहि गुनो जाये कू तो को दे है जिय हि विवेकू ८ ताते भिन्न ज्ञान प्रदई सा य
 हिते तत्त्व कहैं दुख्यो सा ९ ज्ञान गुन क अरु ज्ञान स रूपा ईस अनी सये क हीं रू
 पा १० या ते ये क तत्व हो उमानी तत्व पचीस कहैं मुनि जानी ११ जग उत प्रति
 पालन संधारी प्रकृति हि कहैं मन लेहु विचारी १२ दोहा गुन की समता होइ वो
 सो दे प्रकृति पदि जान ताते तत्त्व पचीस को कछु विरोध न हि मानु १ चौपाई हो
 त स तो गुन ते विज्ञाना होत तमो गुन ते अज्ञाना २ कर्म प्रवृत्ति रजो गुन ते रजै गु
 न के अस भेद निबेरे ३ गुन को बिषम हेतु है काला सो ईस स्वभाव विसाला
 ३ सत्तार सहे काल मिलीये अब सुनु जिमि नवत त्व गानाय ४ पुरुष प्रकृति म
 हतौ अहकार न भ अ पक्षिति सिषि पवन अपारा ५ जथा जोग सब को मति मा
 ना अंतर भाउ करौ अनुमाना ६ श्रवण त्वचा दृग्ग्राह सनहु वाक् पानि ना
 द पायु उपस्थहु ७ अरु मन जु तये काद स जानो पांच तत्व अब दात बधानो
 ८ सच्चि सै रूप रस गंध पांच तत्व जानहु मति सिधू ९ पांच कर्म इंद्रिय जोगाई
 ज्ञाने द्वी मेलेहु मिलाई १० सृष्टि आदि में प्रकृति महाई सतर जतम गुन जु त श्रुति
 गार्द ११ सोई कारन कर्जे रूपिनी सकल जगत की है निरूपिनी १२ तौ न प्रकृ
 ति को प्रेरन वारा मोही को तुम करहु विचारा १३ दोहा मम संकल्प हिते प्रकृति
 प्रगट विमहदादि तेम हदादि कमिलि रचै जगहैं मरजादि १ चौपाई आका
 सादि पांच जेई ईस अनी सहु को गुनिलेई १ जगत मूल ये जानहु साता इन ते
 देहादि कहैं ताता २ यहि विषि सात तत्व कह कोई अब ज स पठ भाषहि सुनु
 सोई ३ ईस अनी स भेद न हि माने न भ आदि कलै पटै बधाने ४ इन ते जु तर छि
 कै संसार तामे करों प्रवेस उदारा ५ जो उमान त है तत्व हि चारी ता की विधि मे दे
 हु उचारी ६ पृथिवी सतिल ते जयेतीना अरु आतम अस चारि प्रवीना ७ अब स
 त्रिहिकी विधि सुनि लीजे पंच भूत पांचो मन होजे ८ पांचो सच्चादिक तुम जानो पां
 च ज्ञान इंद्रिय अनुमानो ९ एक आतम यक मन होई सत्र हित त्व जानिये सोई

१० जे आत्ममनुविसगन जानो सोडसतत्वतवहिअनुमानो ११ दोहा येईतल
 तेरहकहतकोई मुनिमतिमान अंबग्यारहकोउकहतजसतसमै करौं बधान
 १ चौपाई पंचभूतज्ञानें दीपांचै अरुआत्मायेकादससाचै १ प्रकृतिपुरुषमह
 तोअहंकार पंचभूतपुनिकरहुविचार २ तत्त्वनवैअसभाषतकोई मेबरनो
 प्रथमैचहसोई ३ चितअरुअचितईसमेतीना यहसिद्धांतजानुपरवोना ४
 य मुनिअनेकमतिमाने विविधिभांतिकेतत्वबधाने ५ जुकिसहितस
 वसांचहिजानो मुनिनमतनअन्यथानमानो ६ जबअसकहछरिकाविला
 सी तबबोल्होउडवभतिरासी ७ उडवोवाच पुरुषप्रकृतिभेदोऊविलसन
 अहेपरस्परमिलतविचसन ८ यातेभेदपरतनहिजानी प्रभुसमुद्रायसोक
 होवषानी ९ प्रकृतिजीवमेंजीवप्रकृतिमें जानिपरतअसमेरीमतिमें १० मह
 संसैमममनुहिमहाई करिकैबचननकीरचनाई ११ भेटहुकमलनेनभग
 बाना तुमसोईहतजीवसबज्ञाना १२ दोहा तुवमायावसहोतहैप्रानिनकोअ
 ज्ञान निजमायाकीगतितुमहिजानतहोनहिज्ञान १ चौपाई मुनिऊधवकेव
 चनरसात्ता बोलतभेतहैंदीनदयाला १ श्रीभगवानुवाच प्रकृतिपुरुषकोभे
 दसदीहै ताकोअसश्रुतिरोतिकहीहै २ अहेविकारमानजगतासे जीवहिप्र
 कृतिअभेदलपाते ३ अहेगुनमयीजोमममाया सोजियकेबहुभेददेखामा ४
 वैकारिकप्रपंचत्रैभाती देहिकदैविकभौतिकजाती ५ इंद्रीविषेदेवतातीने
 निजनिनयतमेंरहतप्रवोने ६ सबमिलिकारजकरेसदाहोँ येसबजीवप्रका
 सकनाहोँ ७ हिअकासजियखयंप्रकासा सकलवस्तुकोदेतविभासा ८
 गुनरुतयहजोहैसंसारा सोहैमहातत्वविस्तार ९ प्रकृतिहितेमहत्त्वअ
 नूपा तातेअहंकारैरूखा १० सोडसतरजतमतीनिप्रकार जनअभिमानसो
 देतउधार ११ ज्ञानसरूपजीवकहमानो तामेनहिबिकारकहुजानो १२ दोहा
 अस्तिआदिपटमाउबैहेतनकेजियनाहि विनाज्ञाननहिमिटतअसममवि
 मुपीजनकाहि १ चौपाई ऐसेसुनिजबुवरकेवैना मुनिबोलेउडवभरिचैना
 १ उडवोवाच कर्मबिबसनीनियतनपावै इंदिननुतधौंयकहिजावै १ गेरि
 देहुप्रभुयहसंदेह श्रीरसमयनहैकहुकेहू २ यहसबवस्तुनमागनपारो तुम
 पिनमोहिनहिपरिनिहाये ४ तुममायागोहितससारा कोहुकेनहिबिज्ञानप्र
 चार ५ मुनिऊधवकीमनुलबानी करुनानिधिबोलेप्रियवानी ६ श्रीभगवानु
 वाच इंदिनविषेभोगसुषकेर रहतिनासनामनहिघनेरी ७ तामेंज्ञानेंद्रिय
 नरुमहत मानसकेमंगनियकुतकेत ८ अकतजनेदूजतनजावै जसयासना

नसैतनपावै ९ तहों विषे सुषको मनयावै नसयहततमें सुषदुषपावै १० लहे
 विषे सुष सुषोरहततहं विनालहे निवसत अति दुषमहं ११ तातै प्ररुब सुधिजिय
 काहीं दुष सुष पायरहतक हुनाहो १२ दोहा भिन्न आतमातेत नहि मानत कब
 हुनाहि भयो कर्म वस विस्मरन सोई मरन जिय काहि १ कर्म विवस जव जीवक
 है देह बुद्धि ज्ञे जाति सोई जन्म है जीव को कहत वेद यहि भाति १ चौपाई स्वप्न
 निरपि पुनि स्वप्नहि देखे ताको भूलिताहि जिमिले १ ऐसहि प्रथम देह को त्या-
 गो दूसरि देह होत अनुरागी २ आत्मा जदपि अहै प्राचीना पै अपने कहे गुनत
 नवीना ३ तन लहि बाल दृढ़ जियमानै सोई जिय को अज्ञान महानै ४ जिय को
 तन अन्तर्य को हेतू तन अभिमान हि करन अचेतू ५ जिमि पितु सुत जनै जगमा
 हों पै पल पुत्र देत दुष ताही ६ सुन सुन महुन वीनत न होई पीछे न सत जात है
 सोई ७ अति सूक्ष्म ते को उनीह जाने काल वेग है अलपम हानै ८ सरि प्रवा-
 ह फल पाव कज्वाला घट बबद बदन को सब काला ९ इन को जानि सकत नहि
 कोई ते सहि देह अवस्था होई १० दोषि पाणिमिनि कसत जाही पै सब बोहि
 कहै तेहि काहीं ११ नवन वजल आवत प्रति धारे सोई जल है अस लोग उचारै
 १२ दोहा यहि विधिन वनव होत तह छन छन प्राणिन केर सोई तन है अस कह
 त सब करि कै भ्रम हि धनेर १ चौपाई कर्म बीज ते होत सरीरा न सत कर्म ही ते
 मति धीरा १ जनन मरन है जिय को नाहीं जनन मरन है तन ही काहीं २ पै अ-
 सगा व हि मूढ अतीवा मख्यो जीव जनम्यो है जीवा ३ रहत अनल जिमि दास
 दाहीं उपजत न सत कहत भ्रम माहीं ४ प्रथम गर्भ पुनि घटि बोजानो पुनि ज-
 नहि बालक अनुमानो ५ पुनि कुमार जीव नहु बुढ़ाई मदि और लोचि हुंगनाई
 ६ तनहि अवस्था येन वजानो नहि जिय को मन मे अनुमानो ७ गहत कर्म सब
 जीव अवस्था विगत कर्म त्यागत है स्वस्था ८ लपि सुत जननि जनक करना
 सा जनन मरन निज करै विस्वासा ९ अपने जनन मरन जगमाहों विनाल पेजिय
 जानत नाहीं १० देह जनन मरनहि को ज्ञाता अहै देह ते भिन्न हि ताता ११ जिमि-
 तरु जामतन सत सदाहीं देखत और कोई तेहि काहीं १२ दोहा हम ते भिन्न हि जी-
 व को जो जानत है नाहि जनन मरन ते हि मूढ को नहि छूटत जगमाहि १ चौपाई सा-
 लिक कर्म किहै सब काला लहत देव रिषि देह विसाला २ राजस कर्म हि करि सं-
 सारा दनुज मनुज तन लहत अपारा ३ करहि जेता मस कर्म घने रे लहै हि पतप-
 सुतन बहु तेरे ३ नाचत गवत तिमिको उदेषी आपहुतै सहि करत बिसेषी ४
 ऐसहि जो तन गुननि जमानत सोई तन के सुष दुष जिय सानत ५ जिमि तरु छाया

जलमहार्द्ध जलडोलतडोलतदरसार्द्ध ६ ममरिभयेभ्रमतोदृगजाको जानत
 भ्रमतसकलवसुधाको ७ तनअभिमानहितेयहरीतो जियमेतनगुनहोतप्र
 तीतो ८ स्वपनोसुषजागेजिमिजार्द्ध तिमिभ्रममिरैमिरैभवभार्द्ध ९ जदपिवि
 भेरहतोदृगनाहीं तदपितिनैचिंततमनमाहीं १० कबहुंनहिबूटतसंसाग
 जिमिस्वपनेकोवीर्जविकार ११ तातेउद्वविविषेअनकन इद्रोजीततजोतुमय
 हखन १२ दोहा बिनाज्ञानविज्ञानकेभयेनपदभ्रमजाय उद्ववैसोजानिके
 दैजैविषैविहाय १ चौपार्द्ध जानुविषेसुषज्ञानविरोधी जीतहुतिनकोमनहनि
 रेची १ देइकोउकेतनहुपलगारी करैजोअपमानहुअविचारी ३ जोगुनको
 कोउहोषहुभाषै हांसीकरैकेतहुभाषै ४ करैकेदअरुकेतौमारै कोऊकेतनो
 धर्मबिगारै ५ कोऊजीविकाजोहरिलेई थूंकिजोअपनेपरकोइदेई ६ अरु
 मलमूत्रहुकरैजोकोई कौनोभातिउपद्रवहोई ७ तबहुंमोरभक्तिनहिछो
 डै सुषदुषसकलतनहिमेबोडै ८ जोअपनाचाहेकल्पाना तौयहिभांतिर
 हैमतिमाना ९ हरिकैवचनसुनतसुषदार्द्ध पुनिऊधवबोलैसिरनार्द्ध १० ज्ञा
 निहुयाहिसकतकरिनाहीं तौप्रनिसहनअहेकोहकाहीं ११ पैजोतुवपदनेह
 लगाये तिनकेसहजदेषातसुभाये १२ दोहा तातेयाकेसहनकीहोयुजोक
 बूउपाय नौमोपरअतिकरिरुपादीजेनाथबताय १ दतिसिद्धि श्रीमन्महारा
 जाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर बांधवेश श्रीविश्वनाथसिंहदेवात्म
 जसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर श्रीकृष्णचंद्रकृपापा
 नाधिकारि श्रीरघुराजसिंहजूदेव कृतेआनन्दाम्बुनिधौएकादशस्कन्धे द्वाविं
 शस्तरंगः २२ ॥ ॐ ॥ ७ ॥ श्रीशुक्रउवाच दोहा जदुबंसीसरदारबहि
 भागवतप्रधान ऐसेऊधवकेवचनसुनिकैरूपानिधान १ चौपार्द्ध ऊधवस
 वैसरहिमुरारी अतिसैकोमलगिराउचारी १ श्रीभगवानुवाच सपाप्रलय
 हसुंदरकीन्हो मोकोअतिसैआनंददीन्हो २ सुनहुबृहस्पतिसिष्यउदारा
 असनसाधुकोउपरतनिहारा ३ जोदुर्जनकेवचनकठोरा सहैसोकदुप
 गुनैनथोरा ४ वसनहिसरहियलगिदुपदानो जसहियसालतिदुर्जनबा
 नो ५ यमिंसुनिभाषहिदुतिहासा सुनतकरतजोपुन्यप्रकासा ६ सो
 मेंउद्ववदेहुंनुनार्द्ध सुनहुताहिअतिसैचितलार्द्ध ७ सोहुदुर्जनकेअति
 कदुबैना सुमिरिकर्मफलभीरजएना ८ भिसुकयेकजौनमुषगायो सो
 तुमखोंभाषहुसुषछायो ९ कोउदुजपरीअवतीमाही रक्षोधनीउहिमीमदाही
 १० कामीलोभी कृपिनप्रकोपी रक्षोजातिबोहारविलोपी ११ वचनहुंतसोवि

प्रगमारा कबहुनकियो अतिथसतकारा १२ दोहा धमेकमकोन्मानकछुरहा
 गेहधनभूरि भोगहुकछुभोग्योनहीरह्योपापतनपूर १ चौपाई भृत्यसुतासु
 तबाधवदारा ताकोजानिकुसीलअगारा १ तीनकृपिनसो कियो ननेहू बांधेबे
 रबसेतेहिगेहू २ अपनेदूनोलाकनसायो धनमनिसिदिनचित्तलगायो ३
 धमेहीनतेहिजानिअभागी कोन्हकोपदेवबडभागी ४ छीनपुन्यद्वैगैर्तो
 १ लागीघटनिविभूतिघनेरी ५ होनलग्योउदिमहिदृथाहो सख्योता।

५ २ कछुधनलियोबधुबरियाई कछुधनलीन्ह्योचोरचोराई
 ७ कछुजरिगयोआगिकेलागे कछुसरिगयोगडोजोआगे ८ बाकीरह्योजो
 कछुघरमाहीं लियोबडाइभूपतेहिकाहीं ९ यहिविधिभयोदलिद्रीसोईग
 ईविभूतिजबैसबषोई १० घरतेदीन्ह्योबधुनिकारी तबताकेचिंताभैभारी
 ११ रोवतबैठियकातहिसाहीं सोचनलग्यानसेधनकाहीं १२ दोहा सोच
 तसोचननिजधनहिरोवतरोवतभूरि सोवतनहिदिनरैनहूभैविरागतेहि
 पूरि १ चौपाई यहिविधिभैजबपूरिविरागा कद्योवचनतबहैबडभागा
 १ हायदृथामैजन्मबितायो दृथाजगतमेंअतिदुषपायो २ जोरिजोरिधनध
 र्मेनकोन्हो नहिकछुतनकोभोगहिदीन्ह्यो ३ जनमभरेकैमेहनतिमेरी है
 बडुतेरी ४ कृपिनीकोसपतिजगमाहीं कोनेहुकामेआवतिना

हैं ५ जियतलहतधनहितसंताषा मरेजातनरकैकरिपापा ६ जसीजसैअ
 रुगुनीगुननकहनासतथोरहुलोभजगतमह ७ जैसेकुष्ठरोगतनमाहीं
 नासतहैतनसोभाकाहीं ८ धनसमदुतियनजनसुषचाती धनमहहैक
 लेसबहुभांती ९ जोरतपरचतरक्षतमाहीं धरमदधरेबढावतताही १० अरु
 तेहिदेषतैननतेरे होतमनुजकहंसोकधनेरे ११ धनजोरतमेंपरिअमहो
 वे सिद्धिभयेअतिसेभैभोवै १२ दोहा रक्षतपरचतभोगतेउपजतदुष्पम
 हान होतमहाभ्रमनसतमेंअसधनदुषदसुजान १ चौपाई हैअनर्थपं
 द्रेधनमाहीं बरनौमैउडवतिनकाहीं १ चोरीहिसाअसतपषडा कामक्रो
 धमदगवैअषंडा २ भेदवैरईषोअविस्वास जुवानारिमदपानहुलास
 ३ येपंद्रहिअनर्थकेकारी धनतेहोतअहैदुषभारी ४ जोअपनोचाहैकल्या
 ना तजैदूरितेधनहिसुजाना ५ धनतेफूटिजाततियभाई धननेसुहृदपिता
 अलगाई ६ करतरारिकौडीकेहेतु कुलसोबांधतबैरहिनेतु ७ हमरीहित
 करहिकुमतिहठिआतमघाता ८ लरिलरियेकयेकनहेनि
 डारैजातिनातिकोनेहविसारै ९ दुर्लभयहमानुषतनपाई भयोताहुमेजोदु

जराई १० ताहू पैयह धन के हेतू करहिन कबु परलोकहि चेतू ११ ओषधि
सकरि कै बहु पापा नरिनर कै परिपावततामा १२ दोहा स्वर्ग और अपवर्ग को न
रसरोर है द्वार तेहि लहि हरि विसरावतो तेहि सम को नगमार १ चौपाई यह
धन है अनर्थ को ग्रामा तेहि मद्ध को भूलै मति धामा १ देव पितर रिषि अरु ज
ग प्राणी जातिना तिस्रा तम सुषदानी ३ जो धन दुन के हित न लगवत अंत
ने वासनरक सो पावत ४ कियो परिश्रम मै धन हेतू दया पोय दिय जनम अ
चेतू ५ सो ऊधन न सिगयो दया हीं मेरे कामहि आयो ना हीं जेहि धन तेरा तिले
त मुजाना तेहि धन में मै किय अधनाना ७ गर्ई अवस्था और सवस्था धनहि
त मै असमोरि व्यवस्था ८ लग्यो जे ठपेन आय हमारो अब सुधरत नहि मोर सु
धारी ९ जानि दु कै धन को दुषकारी पै निज जन्म न लेत सुधारी १० हरि माया
मोहित यह लोक ताते धन हित पावत सो का ११ को धन ते का धन दाता ते ॥
कबु नहि काम काम आता से १२ जन्म दानि जे काम घनेरे तिन ते है न परो जन मे
रे १३ दोहा काल गाल में सब परे खचै न कुमति प्रवीन करी कृपा मो पै हरी जो
दरिद्र मोहि को न १ चौपाई भो दरिद्र ते मोहि विरागा भवनि धितर न तरनि स
यत्पागा १ ताते मम आशुष जो बाकी ताही मे अति सै दुषका २ सावधान
है करित पभारी लेहो अपनो सकल सुधारी ३ ताते अब निमुचन के राया मो
पै अवसि करै अति दया ४ रक्षो जो नृप पटंग उडंडा तेहि आयुष बाकी द्वे
डा ५ ताही मै निज लियो सुधारी ब्रम्ह लोक को गयो सुधारी ६ श्री भगवानुवा
च यहि विधि मन विचारि मति रासी विप्र अवनी पुर को बासी ७ तेहि छन ह
दै ग्रंथि सब बूढी मो चरन न डंढी बस जूढी ८ शान विज्ञान मान मति माना स
न्यासी द्वे गयो प्रधाना ९ इक्षी जित नो मह अनुराग्यो सुषित मही मह विचरन
लाग्यो १० ग्राम नगर भिक्षा के हेतू जातर द्यो अकेल मति सेतू ११ रक्षो रूप आ
पनो छिपाई जामे की ऊजा निन जाई १२ दोहा यहि विधि गमन तनित नगर क
रत य को तहि वास येक समै ऊधवत हो को दुके यह के पास १ चौपाई को उ
चिन्हार ता को लिय चीन्ही सब सो बानी अस कहि दीन्ही १ यह तोय हांगां उ
को बासी कियो पण्डभयो संन्यासी २ सुनत हि पल बहु पुर के लो गू देन लगे
ता को दुष भोगू ३ को उत्रि दंड नित्य ता सुखो डाई जल माजन को उलिय बरिमा
ई ४ को उलिय ता सुखो डाय कमंडल को उमृग चर्म खोडावत भो पल ५ को
ऊखो डाय लि मोन पमाला को उगदरी मे पलाचिसाला ६ तेहि देषाय पुनिको
उलै भागै करै ताहि को ई सठ नागै ७ भिक्षा मांगि सरित तट जाई भोजन कर

तजबैजदुगर्द ८ तेहिपरमूत्रकरैसठकोई कोइसिरपरथकैअघमोई ९ मौन
 जानिकैताहिबोलावै नहिबोलैतौलातचलावै १० कोउडेरवावतहैतेहिकाहीं
 कहतचोरआयोपुरमाहीं ११ कहिमारौमारौअबयाकौ कोउबांधतरसरीलैता
 कौ १२ दोहा तेहिगरीकोउदेतहैगनिपापंडोपर जबैदरिद्रीवैगयोतबकुल-
 केकियदूर १ चौपाईजवनपाइवेकोकछुपायो तबसंन्यासीवेषबनायो १ धी
 रजवंतबडोबलवाना अचलसरिसयहअचलमहाना २ बकसमानयहमौ
 नरहतहै निजकारजसिधिकरनचहतहै ३ असकहिहंसैठठायपरस्पर अ-
 धोबासुछोडैतेहिरूपर ४ कोईताहिजंजीरनबांधै कोईताहिकोठरीधांधै ५
 जसपालेपक्षीकहुंबाला पेलतरहतअहैसबकाला ६ दैहिकदैविकभौतिक
 तापा यहिविधिलक्षोविप्रविनपापा ७ कर्मभोगअपनोसबजान्या दुषसुष-
 कछुनिजउरनहिआन्यो ८ दुष्टनतेलहिकैअपमाना धीरजकरिउरमेमति-
 माना ९ गावतभोयहभिक्षुकगीता सोमैबरन्योपरमपुनीता १० दुजोवाचा॥
 सुरसरीरग्रहकर्महुकाला असुरयेसबपुरजनयहिकाला ११ हैनहिमेरेसुष
 दुषहेतु बांधतजोसश्रितकरनेतु १२ दोहा सोईमनमेरोसदासुषदुषको
 हेहेतु औरनहोमेरोहियेबांधतसुषदुषनेतु १ चौपाई कोथलोभमदआदिक
 जेते प्रगटतबलीमनहिहैतेते १ सात्विकराजसतामसकर्मा तिनहीतेप्रगट
 तसुभधर्मा २ सबजीवनकोबहुतप्रकारा होतसरीरकर्मअनुसार ३ मनसं-
 कल्पविकल्पाहिकरई तेहिसंगईसनसुषदुषभरई ४ पैसाक्षीअसतेहिसंग
 नाहीं रहतप्रकासितइससदाहीं ५ सोपरमातमसषाहमारो सबकोजाहिअ
 धीसउचारो ६ मनकोदियसरीरगहिजीवा भोगविषैबधिजातअतीवा ७
 शानधर्मजननेमव्रतादी औरहुकर्मधर्ममरजादी ८ इनकोफलमनकोब-
 सकरिबो मनबसिभयोनतोअमभरिबो ९ मनबसकरिबोहैयहजोगू विना
 मनहिबसहैदुषभोगू १० जाकोमनअपनेबसभयऊ श्रापतिचरनमाहलगि
 गयऊ ११ तोहिसनादिकतेकछुनाहीं यहनिहचैजानहुमननाहीं १२ दोहा निज
 बसभयोनजासुमनलग्योनहरिपदमाहि ताकोदानहुधर्मतपजानहुसंकलद-
 शाहि १ चौपाई तातेजातेमनबसहोई सोईउपायकोसबकोई १ इंद्रोहैमन
 केवसमाहीं इंद्रिनकेबसहैभननाही २ जनकेमानसकेवसकारी हरिकोछो
 डिनदुलियविचारी ३ सनादिकअरपै हरिकाहीं तेइमनबसकारितेसदाहीं ४
 बलिनबलीसोइदेवनदेवा भयकरविमुषअभयकरसेवा ५ दुरजैमहविगहैआ
 री यहमनडारतमर्माविदारी ६ जगमहमूढताहिनहिजौतौ सनुभिबबहुकरत

प्रतीती ७ मनको दई देहयह पाई हमहमार करि गर्वमहाई ८ अंधबुद्धि नहिं
रहिविवेक उरतन नरक पानक है नेक ९ मैहैं आन अहैय अज्ञाना यहीमाहें
जगभ्रमत सुलाना १० कहोजो जनकह सुषुषुषदाता तौमोकोयह बुझाजना
ता ११ आतमको सुषुषुष है नाहीं सिंगरो सुषुषुष देहहिकाहीं १२ दोहा जैसे
अपने दंत सो जीभ जो काटै कोय नाको दुषगुनिमतुजको कोप कौन पर होय १
चौपाई कहोजो सुरहै सुषुषुषदाई तौ आत्मेन हि दोष देषाई १ काटहु हाय
हिते जो हाथै है न दोष आतम के माथे २ गुनौ तो जिय को जिय दुषहेतू ॥ तऊ
ठीक है नहि यह हेतू ३ आतम मै है नही चिकार तौ सुषुषुषको को दातारा ४
कहौ जो निज आत्मे दुषदाई तौ निज ते निज को दुषपाई ५ कहौ जो ग्रह सुषुषुष
को मूला तौ अज जियहि न ग्रह प्रलिकूला ६ ग्रह सुषुषुष देहहिको देही अ
थवाग्रह ग्रह ससुसनेहो ७ जियतौ भिनग्रह तु तननेरे सुषुषुष जातता सु
नहिनेरे ८ जो कर्महि सुषुषुष पदकहहू तौ विचार करि असमतगहहू ९ ज
बदेहहि आत्मा छै जावे तब कर्मनेके सुषुषुष पावे १० तनतौ जइ है आत्मे सबे
तू भयो कर्म कब सुषुषुष हेतू ११ कालहि कहहु जो सुषुषुषदाई तौ नहि संत
लगत मोहि भाई १२ दोहा कालसरूपहि आतमा सुषुषुष नाहि प्रतीती दहन
दहन दहन हि स कै हि मिहि मि करै न सीत १ चौपाई कबहुं कहुं कोऊ असना
हैं सुषुषुष देह जो आतम काहीं १ अहौ भिन आतम तननेरे ऐसे सिंगरे वे दान
वेरे २ जेहि नहि भयो देह अभिमाना सोउ कोऊ कहनहि सुरत सुजाना ३ गद्यो
महर्षियहो विज्ञाना माते अहै अधिक नहिं आना ४ मैहू चक्षियहू ज्ञान जहाजा
से दुसु कुंद चरन नजिलाना ५ तरिहैं यह भवसिंधु दराजो करिहौ अब नजग
तको काजा ६ श्रीभगवानुवाच सोदुज बर्यहि भौति बिचरि हानानलकले
ससबजारी ७ त्यागि सकल वस्तुन की आसा मझिविचरो कहि परमजुलासा
८ जदपि पलन सोलखो अनादर तदपि न भयो धर्मसे काहर ९ मोदित भयो जो
डिसबसाथा विचरत मदिगावतयह गाथा १० जो नहि नहि कोउ सुषुषुषदाई
है केवल भ्रमहो भरि भाई ११ उरासो न अरु मित्रन कोई अज्ञानहि ते संश्रित हो
ई १२ दोहा ताते उडव बुद्धिते मन बस करि सब भांति पूरजोग जानहु यही मोहि
ध्यावहु दिन राति १ सुषुषुष भिक्षुगीताय हो सावधान छै कोय कहै सुनै स सुद्वेग
है तेहि दुष कबहुन होय २ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीरा
जाबहादुर बांधवेश श्रीविष्णुनाथसिंह देवालयसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीम
हाराजा श्रीराजावहादुर श्रीपुराजसिंह देवकृत श्रीमद्भागवत आनन्दानुनि

चौपाई शक्तेत्रयोविंशस्तरंगः २३ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
 दोहा पूर्वाचारजनेअहैं कपिलादिकभगवान सांख्यशास्त्रतिनकोकह्योमैअ
 बकरहुबपान १ चौपाई जेसरीरकोआतममाने तिनकोअमविनसतयहजा
 ने १ सृष्टिआदिमहजानसरूपा रक्षोयेकमैब्रम्हअनूपा २ रहेप्रकृतिपुरुष
 हुमोहिलीना नामरूपतेरहोविहीना ३ ऊधवतातेसतजुगमाहीं रहेउपास
 कब्रम्हहिकाहीं ४ बानीमनजेहिपहुचिनलयऊ तातेमायाअरुफलभयऊ
 ५ सोईमायाप्रकृतिकहुवै वेदसोईफलकोजियगावै ६ मायाकारनकार्ज
 रूपिनी सकलजगतकीअमनिरूपिनी ७ मैकरिकैजीवनपरदाया सृष्टिदे
 तप्रेख्योजबमाया ८ तबसतरजतमगुनविलगाना तातेप्रगट्योतत्वमहा
 ना ९ ताकोजानतजगतअधारा तातेप्रगटभयोअहंकारा १० सोईहैंअज्ञा
 नकरहेतू वाकोत्रिविधिजानिमतिसेतू ११ शब्दस्पर्शरूपरसगंधू मनइंद्रीकारन
 मतिंसिंधू १२ दोहा अहंकारतामसहितेसब्बादिकमैपांच अहंकारराजस
 हितेप्रगटोइद्रीसांच १ चौपाई सात्विकअहंकारतेदेवा प्रगटभयेकरिबेमम
 सेवा १ येसबममसंकल्पहिपाई मिलिब्रम्हांडदियोउपजाई २ रक्षोसोवतोमैंज
 लमाहीं नाभीतेभोकमलनहाहीं ३ तातेप्रगटतभोकरतारा रजोगुनीसोअहैं
 अपारा ४ करितपमोरअनुग्रहपाई स्तनैरच्योलोकविधिराई ५ स्वर्ग
 लोकहैदेवनेवासा अंतरिक्षप्रेतादिकवासा ६ महीलोकमनुजादिअगा
 रा येतीनिहुकेउपरउदारा ७ महर्लोकआदिकमतिमाना सिद्धिलोकअ
 तिचारिवचाना ८ असुरनकोअरुनागनकेरो अबनीनीचेवासनिवेरो ९
 लहैसात्विकीस्वर्गअवासा लहैराजसीधरनिनेवासा १० नागलोकतामसीसिधा
 रै औरसनहुजोवेदउचरि ११ महर्लोकजनलोकहिकाहीं जोगओ
 रतपकरिजियजाहीं १२ दोहा सत्यलोककोजातहैजनसंन्यासहिधा
 रिभक्तिजोगकरिलहतहैऊधवपुगेहमारि १ चौपाई कालसक्तिधारीमोहितेरे
 लहतजीवहैलोकधनेरे २ उत्तमकरमीऊरधजाहीं रहैमद्विकर्ममहिमा
 हीं २ अधमकर्मकरिअधैसिधारे वेदकर्मगनियहीउचरि ३ लघुवड
 कसदुखूलसबजेते प्रकृतिपुरुषनुतजानहुतेते ४ जोइकारजकोकारनजो
 ई आदिअंतमध्यहुहैसोई ५ हैम्योहारहेततेहिकारज जिमिघटपटकटकुंड
 लआरज ६ जातेवस्तुप्रगटजोहोई आदिहुअंतमद्विहैजोई ७ कारनसहा
 सत्यहैसोई कारजअनितकहतसबकोई ८ उपादानकारजजगकेरो अ
 हैप्रकृतिवहवेदनिवेरो ९ जीवप्रकृतिपरजगतअधारा जगनिमित्तहैकालउ

दारा १० तीनिहुलोकमैअंतरजामी महीब्रम्हत्रैबपुबहुनामी ११ ममसंक
 लपायसंसार प्रगटतपलतनसतबहुवारा १२ दोहा गयेयिकआयेदुतिमयहवि
 धितैसंसार बनोरहतनिनजियनकेभोगनहेतअपार १ चौपाई होतप्रलैजग
 कीजेहिभांती सोबरनौमैसुनुअचचाती १ पृथिवीआदिलोकजेहिमाहीं ऐ
 सोयहब्रम्हांडहिकाहीं २ ममदृच्छालंहिकालकराला यहिविधिनासतब
 द्विसाला ३ सतवरषैवरषैचननाही अतिदुर्भिक्षपरतमहिमाहीं ४ मनुज
 बुधाबसबहुमरिजाहीं दीनभूमिमहअन्नतहाहीं ५ भूमिभदंगंधहिम
 हलीना गेधभयोजललीनप्रवीना ६ जलभोजायलीनरसमाहीं तीनरसो
 पुनितेजसमाहीं ७ तेजलीनभोरूपहिजाई रूपपवनमहगयोसमाई ८ पव
 नपरस महपुनिमितिगयऊ नभमहपरसमितपुनिभयऊ ९ अंतरमित्यो
 सद्धमहजाई दूंद्रीनिजसुरगईसमाई १० सुररुतमनसातिकअहंकार
 मिलतभयेपुनिजायउदारा ११ तामसअहंकारमहलीना होतभयोपुनिसद्ध
 प्रवीना १२ दोहा अहंकारपुनितीनिभेमहतत्वमेलीन महत्तत्त्वपुनिगुनन
 मैहैगोलीनप्रवीन १ चौपाई चैगुनप्रकृतिमाहभेतीना प्रकृतिकालमेलीन
 बलीना १ नायासबलितजीवनमाही कालहुहैगोलीनतहाही २ रहतजीव
 मोहिमहहैलीना जिमिचनमहमृगरहतप्रवीना ३ मोहिअधीनकोहुकेनवि
 चारे मोहितेउतपनिप्रलयनिहारे ४ दीनहोहिहमकोउमहनाही विनविका
 रहमरहैसदाहीं ५ यहिविधिईसजीवअरुमाया भेदअभेदवेदजसगाया ६
 तैसहिजोउरकरतविचारसोईहैजगमाहउदारा ७ देवहुदनुजमनुजतनमा
 ना नैहोंऐसोरहतनभाना ८ दैवजोगजोतनअभिमाना कबहुजोहैजायसु
 जाना ९ तबहुऊधवतेहिउरमाहीं ज्ञानभीतिलोहरहतोनाही १० जेसेजबकि
 यभानुप्रकासो होतगगनकरतमतबनासा ११ यहमैसारम्भशास्त्रमतगाई
 ऊधवतमकीहियोसुनाई १२ दोहा संसैकीगाठीकठिनयहिनेबूटहिंसर्वे स
 ष्टिप्रलयक्रमजानिअसहोवहुसपाअगर्व १ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजधि
 राजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीम
 हाराजधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतश्री
 मद्भगवतेश्वानन्दाम्बुनिधौएकादशस्कन्धचतुर्विंशस्तरंगः २७ ॥ ६० ॥ ४ ॥
 श्रीभगवानुवाच दोहा सतरजतमगुनतीनिषेजेहिगुनतेजोहोय सोबरननमैकर
 नहोंकरहुयहननुमसोय १ चौपाई समदमन्त्रमासत्यतपदाया अरुविवे
 कसुधिवस्तुनिकाया १ अद्वालाजतोषअरुत्यागा सरनपालिवोदानविरागा २आ

तानंदहोयजोप्रानी सतोगुनीलीजैवेहिजानी ३ उद्धिमअसंतोषजसआसा ॥
 सर्वविषैसुषदासत्रिलासा ४ मइउत्साहप्रवाहप्रगटिबो बलकरिकबहुन
 कोहुसोदृढिबो ५ येगुनलेहुजाहिमेजोई रजोगुनीजानहुजनसोई ६ क्रोध
 लोभदुषमिष्पावानी हिंसाअरुजाचबछलवानी ७ दंभगलानिहुकलहस
 पैसो सोकहुमोहसुभावअनैसो ८ आलसनीदरीनताभीती करतद्रव्यहित
 जतनअनीती ९ इतनेगुनजामेतुमदेवो पुरोतमोगुनीतेहिलेवो १० गुनकेमे
 लनतेजोहोई मैबरनहुसुनुउद्धवसोई ११ ऊधवअहंकारममकारा तनमन
 इंद्रिकोब्योहारा १२ दोहा सतरजंतमगुनमेलकोयहीजानियेकाजु अर्थध
 मेअरुका मरतिसोउगुनमेलनसाजु ॥ १ ॥ चौपाई प्रवृत्तिधर्ममहजबभैप्रीती
 लाग्योकरनग्रहाश्रमरीती २ करतोरहैसदानिजधर्मा सोउगुनमेलगुनहुसु
 भकर्मा ३ जाकेसमदमादिअधिकाई सोजनसतोगुनीसुषदाई ४ कामा-
 दिकजिनकेअधिकाने रजोगुनीपरलेतैजाने ५ क्रौधादिकजिनकेबढिजाही
 तमोगुनीजानहुतिनकाहीं ५ सकलआसतजिकरिनिजकर्मा भजहिमोहि
 जेजनसुभधर्मा ६ सतोगुनीतेहैनरनारी तेकबहुनहोतसंसारी ७ कर्मनको
 फलचाहिबडोई करिकैकर्मभजैमोहिजोई ८ जानोरजोगुनीतेहिताता ॥
 होतबहुतदिनमइअवदाता ९ कोहुकोमरनचाहिमोहिभजतो सोतामसो
 साधुमधिलजतो १० तोनिहुगुनमोमहदैनानी रहतजीवकेचिनहिमाही
 ११ होतबहुतेहिगुनतेजीवा लहतनरककहुंस्वर्गअतीवा १२ दोहा बढा
 सतोगुनजबहियरजतमकोलियजोति धर्मज्ञानसुषपायतनकरतोमोप
 दप्रीति १ चौपाई बढ्योरजोगुनजबमनमाही लियदबायतबसततमका
 ही १ तबसुषकर्मसुजसप्रीपावे निरतिप्रवृत्तिकर्महिछेजावै ३ जबेतमो
 गुनमनअधिकावै सोकमोहनिद्रातबआवै ४ हिंसाजडताऔरमूढता पाप
 हिमेमतिरहतिरूढता ५ जबहोचितप्रसन्नछेजावै असबइंद्रिनको
 सुषआवै ६ होयसतोगुनजबअसमनमे तबममपदध्यावतछनछनमे ७
 जबभैमतिचचलकरिकर्मा लहतयेकछननेकुनसर्मा ८ रहतनसावधा-
 नजेहिगाता अमतरहतमनसबदिनताता ९ ऐसे लक्षणहोवैजामे रजगुन
 बढोजानियेतामे १० जाकेचितनितरहेविषादा छोडतसकलधर्ममरजादा
 ११ सकतनमनथिरकरिअभिमानो रहतमनहिअज्ञानमलानी १२ दोहा ॥
 येतलखनजाहिमेसपालिहोजबहेषि अधिकतमोगुनताहिमेअवसिलीनि
 येलेषि १ चौपाई सतगुनबढैदेवबलबाढै रजगुनबढैअसुरबलगाढे १

जबतमगुनबाढतमतिमाना तबराससबलबढतमहाना २ सतगुनतेजारा
रनविचारो रजगुनतेस्वपनहिउरधारो ३ तमगुनतेसुषुप्तिकैजावे तीनहु
दसाजीवकहवावे ४ ब्राह्मनसतोगुनैजेधारै उपरउपरकेलोकसिधारै ५ मधि
मधिरजोगुनीजनजाहीं अधअधगमनतामसीकाहीं ६ मरैसतोगुनमेजेप्रानी
पावनस्वर्गलोकसुषुप्तानी ७ मरैरजोगुनमहजनजेई रहैमसुलोकहिमहते
ई ८ मरहितमोगुनमहजेलोगू तेसबलहतनरककेभोगू ९ मरैजेनिर्गुनमेप
दध्याई तेमोहिलहतविकुंठहिआई १० अरपैमोहिकर्मफलकोई अथवाक
रेअकामहिजोई ११ सोईसात्विककर्मकहावे ताकेकियेअवसिमोहिपा
वे १२ दोहा फलइच्छाकरिकरतजोकर्मसो राजसजान हिंसादिकजेकर्म
हैतिनकहतामसमान १ चौपाई जानहुसात्विकआतमज्ञाना राजसजानुदे
हअभिमाना २ जिनकेनहिपरलोकहिभाना सोहैतामसज्ञानसुजाना ३
मेरीभक्तिसहितजोज्ञाना सोनिरगुनसबवेदबषाना ३ सात्विकहैअरन्य
करवासा राजसहैपुरग्रमनेवासा ४ जुवासुरापिनकेहनकाना जानुता
मसीदुषप्रह्नाना ५ जोनेवासमममंदिरकेरो सोनिर्गुनहैसुषुप्तधनेरो ६
करैकर्मजोनाहिअसका सोसात्विककर्ताहैवक्ता ७ अतिअसक्तहैकरैजो
कर्मा सोराजसकर्तासुनधर्मा ८ करैकर्मसुधिछोडिआलसी ऊधवकर्ता
तौनतामसी ९ करैकर्मजोकोउममहेतु सोनिर्गुनकर्तासुषुप्तत १० अद्वाआ
तमज्ञानहिंकेरी अहैसात्विकोश्रुतिननिबेरी ११ कर्मकांडकीअद्वाजोई तेदिराजसी
कहैसबकोई १२ दोहा हिंसाऔरअधर्मेनेअद्वाजाकोहोय सोअद्वाहैतामसीअस
भषिसबकीय १ चौपाई ममसेवनजोअद्धारषे सोनिर्गुनअद्वाश्रुतिभाषे १ पय्या
पूजविनश्रमजोपावे सोइसात्विकभोजनकहवावे २ जोइंद्रिनकोसुषुप्तपजि
सोराजसभोजनबुधगावे ३ असुचिदुषदभोजनजोदोई तामसताहिकहैसबको
ई ४ मोहिसमर्पिजोभोजनकरई सोनिर्गुनभोजनसुषुभरई ५ होयजोआतमतेआ
नंदा सात्विकसुषुतेहिकहमुनिवंदा ६ विषैकिहेतजोसुषुहोई राजसताहिकहै
सबकोई ७ मोहदीनतातेसुषुभयऊ तामससुषुतेहिकविकहिदयऊ ८ मेरीभ
क्तिकहेजोहपौ सोनिर्गुनसबतेउतकर्पी ९ द्रव्यदेसअरुकालहुजाना कर्मऔरक
र्तामतिमाना १० अद्वाऔरअवस्थाजेती आकृतिनिष्ठात्रैगुनतेती ११ प्रकृतिपुरुषगु
तभावजेअहहौं तिनकोत्रैगुनमहकविकहहौं १२ दोहा देव्योसुन्योगुन्योजोकहु
आयोजीबुधिमाहि सबत्रैगुनअसकहुनहींजोत्रैगुनहैनाहि १ चौपाई जौनपदार
यहमकीहआये तेसबजगतहेतकविगाये १ जीवजोतिदन्हैसबलोन्ना मेरोभ

क्तिजोगजोकीन्द्री २ सोजन होतमोक्ष केजोग औरसबैजानदुदुषभोग ३ तातैसाध
 कज्ञानविज्ञाना ऐसोनरतनलहिमतिमाना ४ त्रिगुनसंगतजिकरिअतिप्रेमा मोहिम
 जैचाहेजोदेमा ५ जीतैइंद्रिनकरप्रसंगा करैनमोरभक्तजगसंगा ६ रहैसावधानै
 सबकाला करिकैसेवनसत्त्वविसाला ७ जैतैरजोतमोगुनकाहीं पुनिनआसराषैते
 हिमाहीं ८ रहैसदाहोसांतसुभाऊ प्रगटकरैनहिनिजपरभाऊ ९ यहिविधिरहैजोको
 उजगमाहो ताकोनहित्रैगुननिपरहो १० प्रकृततनतजितौनसुजाना करहिअवसि
 ममपुरहिपयाना ११ आवागवनरहितवैजई प्रेममगनसोरहतसदाई १२ दोहा
 मोरभक्तवैकैसदालपतमोहिसबठौर विचोनिभुवनमेंमुदितध्यावैकबहुनऔर १
 इति सिद्धश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांधववेशश्रीविश्वनाथ
 सिंहदेवात्मजसिद्धश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृ
 पापात्राधिकारिऔरधुराजसिंहजदेवरुतश्रीमद्भागवतेशान्दान्बुनिधोएकादशस्क
 न्येपंचविंशस्तरंगः २५॥॥ ॥ श्रीभगवानुवाच दोहा सांधकमेरेज्ञानकोऐसो
 मनुजसरीरताहिपायकरिधर्ममममोहिमिलतमतिथोर १ अंतर्जामीजीवकोमेहो
 सचाअमंद नोररूपतुमजानियोसहासच्चिदानंद २ चौपाई भयोजीवकहंजबम
 मज्ञाना बूटततबहिदेहअभिमाना १ रहैजदपिसंसारहिमाहीं विषैरंगतेहिला
 गतनाहीं २ करैकबहुनहिकामिनिसंगा छेउपेटारथिनप्रसंगा ३ करैजो
 कामिनिसंगसुजाना गिरतअंधसंगअंधसमाना ४ तामेसुनहुयकद्विहां
 सा नैतुमसंअवकरहुंप्रकासा ५ पूरुबपूरुवामहराजा रघोयेकतेहि
 सुजसदराजा ६ मिलौउर्वसीताकहआई नृपसोअसपुनलियोकराई ७
 दीषहोतुम्हैनगनमेजबहीं संगतुम्हारेतजिहोतबहीं ८ असकहिरहन
 लगीनृपसंगा करनअनकभांतिरतिरंगा ९ एकसमैबिनवसनतहांहो दे
 षिउर्वसीभूपतिकाहीं १० कीन्द्रीसुरपुरतुरतपयाना तवनरेसअतिसैबिल
 पाना ११ बैकलसरिसमहा दुषपाग्यो जगतीपतिजगतीमहवाग्यो १२ दो
 हा असनवसनकीसुधिनहीं करतबिलापकलाप हाथउर्वसीमोहितैवृ
 षादयोसत्ताप १ चौपाई हैपषानसमहृदैकदोरा नहिदिलद्वतदेषिदुष
 मोर १ हाउर्वसीमिलतिकसनाहीं तोहिबिनसूनजगतमोहिकाहीं २ वि
 षेमोगकरिमेनअधानो बीचहिमैतैकियोपयानो ३ यहिविधिविचरतवि
 चरतजगमें भूपउर्वसीकरंगिरंगमें ४ कुरुक्षेत्रगमन्योयककाला तहंनि
 रषीउर्वसीभुवाला ५ सोलषिदृपतिकेरदुषभारी अपनीमिलनउपायउचा
 री ६ करुणधर्वजगमहराजा तौमोहिमिलिपैहो सुषसाजा ७ सुनिउर्वसी-

वचनसुषपाई कियगंधर्वजज्ञनपराई ८ कियोपयानउर्वसीलोका तहंता
 कोमिलिभयोअसोका ९ भोगकरतउर्वसीसंगमें विसोकालबहुंरंगमें
 १० भोगविवसपुनिदुलाकुमारै भयोविरागसकलसुषसारै ११ तबहोपुरु
 खामहराना तजिउर्वसीसंगसबकाजा १२ दोहा दयाजन्मनिजजानिकैबो
 ल्योबचनपुकारि सोईऐलगीताअहेऊधवसुतहुसम्हारि १३ पुरूरवोवाच
 चौपाई ॥ मेरोमनमनमथमथिडास्यो हाथमोहमैअतिविस्तास्यो १४ करिउ
 र्वसीकेरगलबाहो बीनतकालगुन्योमैनाहो २ यहउर्वसीअंगलपटान्यो
 उगतअस्तदिनकरनहिजान्यो ३ सुरगनिकालीन्योठगिमोहो मैकैगयो
 ज्ञानकरदोहो ४ रस्योचक्रवर्तीमहराजा सास्योसिगरीनृपनसमाजा ५
 सोमैरंगिनारिनकरंगा नच्योनचतजसकाठकुरंगा ६ रस्योसक्रसमविभो
 हमार ७ कैल्योसुजससकलससारा ८ ऐसेहुमोहित्रिनहुसमत्यागी गैउर्व
 सीनेहतजिभागी ९ ताकेहेतप्रमत्तसमाना मैरोवतविनवसनअजाना १०
 विचल्योमैसबवसुधामाहो लागीलाजनेकमोहिनाहो ११ जोकामीतिम
 पोछेधावत सोअपनोसरखसौनसावत १२ जेसेधरीसंगवरधावै पदबंधा
 रबहुबाराहपावै १३ दोहा जेसंहिनारिसगमेजनकोज्ञानहुमान तेजबुद्धि
 बलबौरतातुरताहिकरतपयान १४ काविघातपदानतेकाबहुसुतेपुरात
 कायेकांतबसिमौनतेकहाकथेबहुज्ञान १५ चौपाई तासुदयासबलेहु
 विचारी जाकोमनहरिलीन्योनारी १६ धिगमोकोस्वारथनहिजान्यो हौम
 रुषपंडितनिजमान्यो १७ भयोचक्रवर्तीमैभारो ऐसेहुलियोजीतिमोहिना
 र १८ परअरुवषभसरिसजगमाहो तियपोछुबिचल्योचहुप्राहो १९ सह
 सनबरिसउर्वसीकेरो अथरअभोमिपियोधनेरो २० पैनतोषभोबादीआ
 सा जिमिआहुतिलिहबदनहुतासा २१ जोतियाचितलियनेहुफूसार्द हरि
 विनतेहिकोसकतछंडाई २२ जदपिउर्वसीबहुसमुदायो नमहुर्मतिमन
 कछूनआयो २३ रस्योलोभिलालसाबढाये मैअबूमरुसोनबुमाये २४ यामै
 कछूननारिअपराधा हैकामिहिअपराधअगाधा २५ जान्योरजुहिजोसपत्र
 ज्ञानी कौनदोषजोरजुहिबषानी २६ मलअरुमूत्ररुधिरअरुचामा निकस
 तदुर्गंधहिसबंढामा २७ दोहा कनकलताअरुचंदकीठपमाताकीदेव अ
 तिअज्ञानकोपोटरीअपनेसिरधरिलेब २८ चौपाई कहतमातुपितुहैतनमेरो
 नारिकहतपतिसुषहधनेरो २९ कहतस्वामियहमोरसरिरा कामपरसहिहै
 अतिधारा ३० अगिनिकहतमैअतजरैहो गोधस्वानकहमैयहपैहो ३१ नीवक

हततनअहेहमार गुनतमीतलपिनिजउपकार ४ तनयककोनहिमोहिनि
 नातो गहेअतेकनिनिजनिजनातो ५ ऐसोअसुचितुच्छनिंदिततन तामेंक
 रिकैमोहमूढजन ६ वरनतहैसुंदरछविताकी कैसीतकनिनैनकीवांकी ७
 प्यारीतुवबिहसनिअतिमोठी दीन्हीसपदिसुधाकरिसीठी ८ तुवमुषदेष
 तलजतमयका वहकलंकजुतयहअकलका ९ यहिविधिकाभीबहुबतरा
 हों नारिसरीरगुनतअसनाहों १० उपरचामतेहिनीचेमास पुनिमेदाअरु
 रुधिरनेवास ११ फेरिहाडमजातेहिभीतर नकरोबहुतनसनतेदुषकर ॥
 १२ दोहा रेतपीपमलमूत्रतेसिगरोभरोसरीर जसमलमेंबहुकमिरहैतस
 तनमेषदपोर १ चौपाई असतनमेसनेहहेजिनको भेदकौनमलकमिते-
 तिनको १ तातेंकामिनिकामिनिमाहों करैसनेहसुमतिकहुंनाहों २ करै
 जाकामिनिकामिनिनेह तौनहिबचैनरकतेकेह ३ प्रथमकियेजेतियअनु
 रागा तेपुनिकीन्हतदपिबिरागा ४ धरहिध्यानयेकातहिजाई तियमूरतिह
 ठितिन्हैदेपाई ५ बिनमनकेबससु धरतनाहों मानसअजितजाततियपा
 हो ६ तातेनारोलंपटकेरो करैनसंगरहैनहिनेरो ७ महाप्रबलहैकामद
 मारी सुमतिहुकोमनजारतजारी ८ तौमासमकुमतीजगमाहों करैपराब
 तिनैकिमिनाहों ९ श्रीभगवानुवाच यहिविधिपुरूषामहराजा गायगा
 यलहिसोकदराजा १० निजआतममहमोकहंजानो तजिउर्वसीलोकमनिषा
 नो ११ अममगनमेरो कै गयऊ मेरेपूरकोआवतभयऊ १२ दोहा तातेछोडि
 कुसंगकोकरैसतकोसंग संतहिकारिउपदेसबहुकरतकामविषभंग १ ॥ चौ
 पाई संतनकेमनहोइनआसा मोरप्रेमकोसदाहुलासा १ समदरसीसांतह
 उदारा विगतअहंकारहुममकारा २ सीतउष्ममानतेसमाना करतवस्तुसं
 ग्रहनाहनाना ३ तेईमहाभागबडभागी होहिअवसिममकथानुरागी ४
 तिनकेनिकटवैटजोकोई सुनतकथाममआनंदमोई ५ तिनकेतनरहिजातन
 पापा गंमनतममपुरविगतत्रितापा ६ जेममकथासुनतजुतप्रीती ताहिसरा
 हतकहतप्रतीती ७ आदरसहितलाजतजिगावत दिनदिनअद्वा दूनबढाव
 त ८ तनमनतेमोहीकहैजोबै ताकेगोरिभक्तिहठिहोबै ९ ॥ परब्रम्हमै
 गुननिअर्नता सतचितआनंदरूपलसता १० भक्तिमईअसमोमहजवहों
 बाकीरघ्याकाहकहुतबहीं ११ नसतसीतसेवतजिमिआगी तिमिजोगयासंत
 पदलागी १२ दोहा ताकेपुनिसंसारभैकबहुंजतिनपास नासुमहलअज्ञान
 जोसोउनकरतउरवास १ चौपाई ऊधवजेभवसागरमाहों बूडहिकषहुंकष

हुं उतराहीं १ तिनको आसुकरन भवपारा नावसरिस है संत उदारा २ रंगे जे सहा
 प्रमरंग माहीं तिनको कछु दुर्लभ है नाहीं ३ जिमि प्रानिन को अज्ञाहि प्राना जिमि
 आरतरक्षक मोहि जाना ४ जिमि परलो कगये मतिमाना धर्महि है धनये कमहा
 ना ५ ते सहि भवभुजंग भै भीते तिन के रक्षक संत सुरी ते ६ संतै ज्ञाननेन हठि
 देही संतै सब अज्ञान हरि लेही ७ उपरहि करहि दिवा करभासे सज्जन भित
 रह को लमनासे ८ परम देवता संतहि जानो परमबंधु संतन कह मानो ९ जा
 नहु संतहि आत्म अनूपा संत सत्य है मेरे रूपा १० संत सरिस नहि को उहित का
 रो संत होत हठि अधम उधारी ११ जो को उमो पुर च है पयामे सो सा दर संत न
 सन मानै १२ दोहा पुरुरवांत जितु बैसे कै कै मुक्त सरूप विचारत भो सब लो
 क मेग मनहि प्रेम अनूप १ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री
 राजा बहादुर बांधवेश श्री विश्वनाथसिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज
 श्रीमहाराजा श्री राजा बहादुर श्री राघुराजसिंह जू देवकृते श्रीमद्भागवत एका
 दश स्कन्धे आनन्दानुनिधौ षड्विंश स्तरंगः २६ ॥ ॐ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 दोहा साधुमहात्मसकल सुनि ऊधव पाय अनंद पुनि बो ल्यो कर जोरि कै सबा
 देवकी नंद १ उद्धव उवाच चौपाई किया जोग अब कहहु सुरारी पूजन की वि
 धि जौ नति हारी १ जेहि विधि गिरिधर भक्ति हारे तुमको पूजन करहि उदारे २
 जैसी जाको मूरति रविके पूजन करहि वेद विधि न चिके ३ सो सब मोको दे
 हु सुनार्इ मेपिकरि कै रूपामहाई ४ नारद आस आदि मुनि जे ते कहत अब
 स्य पूजन हिते ते ५ तुव पूजन ते है कल्याण सुन्यो ऐस हो वेद बचाना ६ आप
 हु बहून वार प्रभु भाष्यो सो ब्रह्मा अपने उर राष्यो ७ ब्रह्मा पुनि भृगु आदि क
 काहीं बरनन को न्यो अति सुदमाहीं ८ तुव पूजन अति सै सुपद्मागो गिरिजा
 सेत गिरिजापति गानो ९ चारिहु आश्रम तीनि दुवरना तुव पूजन सब को सुपम
 रना १० नारिहु सद्गुरु को जदुराई तिहरो पूजन आनंद दाई ११ तिहरो पूजन क
 रि कै प्रानो उतरल भवसागर दुषणी १२ मोहि अनुरक्त भक्त निज जानी निज
 पूजा विधि देहु बचानी १३ दोहा सुनि ऊधव के वचन हरि अति सै आनंद पाय
 पूजा विधि भाषन लगे पूर्वापर हिल गाय १ श्री भगवानुवाच चौपाई मम पू
 जन के विपुल प्रकारा पै ससे पहि करहु उचार १ वैदिक तांत्रिक उभै मिलाई
 तीनि भांति पूजन विधि गाई २ तीनि भांति मै जो मन भावै सोइ पूजन मै मन
 हिल गावै ३ ब्रह्म न छत्री वै स्यहु तौना संस्कार लहि है परबीना ४ पूजा हि
 जिमि मम भक्त संप्रीतो सुनहु जौ न भाषहु मै राती ५ प्रथम हि सलिल ग्राम सिला

महं अथवा पूजेरचि मूर्तिकहं ६ पृथिवी अग्नि सूर्ज जल माहीं निज हिय
 अरु विप्रन तन माहीं ७ पूजे जो रज थो चित साजू भक्त सहित तजि कुत्सित का
 जू ८ निज गुरु मोम मह भेदन जाने यहि विधिते मम पूजन ठाने ९ प्रातः द्वि प्रथम
 पुनि मज्जे सब अंग पषारी १० मज्जन करै मूर्तिका गहि कै वैदि
 कताधिक मंत्रन करि कै ११ वेद विहित पुनि संध्या करई पुनि पूजन हित आसन
 २ दोहा पूजा पापन सावनी तजि सिगरी फल आस ताको करै अरु भु
 रभरि कै परम हुलास १ पाहन की अरु दास की और धातु की जोय बालू को मनि
 नग और चित्र की होय २ चौपाई अथवा भूमि लेपिते हि माहीं चंदन तेलि
 पलेयत हां हो १ आठ भौतिकी मूर्ति मेरी पूजन के हित कछो निवेरी ३ मनो
 हि विहाई सात भौतिकी प्रतिमा जो गाई ४ तासु प्रतिष्ठा है विधि दोई
 चल अरु अचल कहत सब कोई ५ मनोमई मम मूर्ति केरो मंदिर जीवहि वे
 दनि वेरो ६ सिला धातु मनि दारु हिकेरी रचौ जो मूर्ति सुख विचनेरी ७ वाके
 नहि लगई सुंदर मंदिर लेहि बनाई ८ तामे मूर्ति विधि जुल धरई
 देवि धितासु प्रतिष्ठा करई ९ चल अरु अचल होय मति जैसी मेरी करै प्रतिष्ठा
 ने १० ऊधव आवाहनो विसर्जन अचल मूर्ति मे करै न सज्जन ११ आवाह
 न विसर्जन दोई चल मे करै मनै जस हाई १२ दोहा लेपि भूमि मूर्तिलिषी
 त्रिलिषी हे जोय बालू की इन मे करै आवाहन सब कोय १ चौपाई पूजन अंत
 र्जने भावै मार्जन ते मज्जन करवावै १ और मूर्ति जल तेन हवावै शास्त्र विहि
 त सब साजु मंगावै २ ताते पूजा करै हमारी कपट छोडि कै प्रीति पसारी ३ अ
 थासक्ति सब साजू लेहि प्रीति जुत पूजन काजू ४ मनोमई मम मूर्ति
 हीं करि कै मम भावना सदा हीं ५ पूजे दिव्य साजु सब जोरी जाकी होय कहूं न
 हि जेरी ६ मज्जन भूषन वसन दू आदिक विग्रह मह मोहि अति अहलादिक
 ७ पूजे भूमि लेपि जेलिषि कै तौ पूजे मंत्रन पढि सिषि कै ८ घृत हवि दे पूजे पा
 वक मह उपस्थान आदिक करि विषह ९ जल मे जल दे पूजन करई ॥ बहु
 विधि चंदन फूल दू भरई १० प्रीति सहित जल दू जे दे हीं तौ हम तोषित के लै ले
 हीं ११ तौ पुनि चंदन धूप दू दीपा का कहि वे को है कुल दीपा १२ दोहा जो
 १ तते मोहि को उअर पै सहस प्रकार तब हं तोषित हो दुनहि करै को
 १ चौपाई पूजन साज सकल विधि जोरी सुचि है मोहि बहु ॥
 १ पुरुब अग्र कुसासन धरि कै पुरुब बाउत्तर मुष करि कै २ बैठै पूजक
 हमरे सन्मुख न्यास करै कहि मूल मंत्र मुष ३ धरै कलस निज वाम दिशामै

१ जन नरे मुद्रा नलतामे ४ नलनंत्र अभिमंत्रित करे चंदन फल हने दिमदन
 २ ५ सातलले पाठि नलनंत्र कहं सींचे जल सत्र सा नगम हं ६ नल नुनि अरु
 निजतनमाही सींचिले य सोई जल काही ७ सोई कल सजलने रितो चा भरे स-
 लि स सुभ पात्र न पांचा ८ अर्घ्य पाद्य अरु आचमनी या सुद्धोदक अरु अस्नानी
 या ९ करि जल पूरि ओषधी डारै हृदय मंत्र पुनि सुमति उचारै १० ताते अर्घ्य पा-
 द्य अभिमंत्रे भाषे फेरि सोई कर मंत्रे ११ ताते पाद्य पात्र सिधिकरु फेरि मिषा
 को मंत्र उचारै १२ दोहा आचमनी यलि पात्र को अभिमंत्रे तां दमाहिं अनि-
 मंत्रे गायत्रि नं अर्घ्य नौ यलि फाहिं १ यो पाई नलनंत्र पाठि पुनि सन गात्रे अनि-
 मंत्रे सुद्धोदक पात्रे १ अमनां वना पारतन न हो मां गि गयान न मां कत पा हो २
 फेरि अगिनि तका कां आरि अनां धरति पुनि न न हल भार ३ हृदय मंत्रि मां ति
 जहे जोई तामे मोहि ध्यावै सब कोई ४ मम मूरति हि य कमलहि माही मन ते-
 ते हि जै प्रथमाही ५ फेरि मनहि ते ताहि निकासी प्रति मामे मे लै मति रासी ६
 पूर्व प्रतिष्ठित मूरति मेरी ताको पूजै प्रीति घनेरी ७ आठ पाउं सिंहासन मा-
 ही करै भावना ताहि सदा ही ८ ई स्वर्ज धर्म विराग विज्ञाना ओइन की विपरी
 ति सुजाना ९ आठ पाउं ये ही कहवावै ताके उपर कमल पुनि भावै १० कमल
 हल नन वसक्ति न रावै विमलादिक जे श्रुति गन भाषै ११ कमल मडिर बिमंड
 ल भावै वासु प्रकास मिषा सन छावै १२ दोहा मेरी मूरति कमल के मडि विराजै
 संत नाके चहु कित आयुं धन करै सविधि विलसंत १ चौपाई संप्रचक्र धनु-
 ग हा कृपाना हल मूसल कोस्तुभ अरु बाना १ श्री वत्स दु और दु वन माला प्रथम
 हि पूजै बुद्धि विसाला २ नंद सुन हकु सुदूर चंडा बल मह वल कु सु देखन-
 चंडा ३ आठो पार्षद आठो दिसि मह मन सज्जुषण पहि गरुडहि कहं ४ दुर्गा-
 व्यास गने स विसाला विष्वक्तेन आठ दिगपाला ५ करै कौन मह इन कहं था
 पित गुरु पर गुरु वाये दिसि दुलसित ६ इंद्रादिक पूर्वोदिक आसा इन हं को
 पूजै सहुलासा ७ अर्घ्य मोहि देवै यक वारा पाद्य फेरि दे वार उदारा ८ तोनि वा-
 र आचमन दु देवै मूल मंत्र सब मे पढिले वै ९ दंत धावनादिक विधिनाना रचै
 सुपंचामृत अस्नाना १० चंदन और कर्पूर सीरा कुंकुम अंगरु सुगंधित नीरा ११
 मूल मंत्र पढि मोहि न हवावै विमो भये नित ही अस भावै १२ स्वर्न धर्म यह
 मंत्र उचारै सहस्र सोषो पढे उचारै १३ महा पुरुष विद्या पढि देवै अष्टाधर मंत्र
 हि पढिले वै १४ दोहा साम निराजन सादिस वमंत्रन पढे सुजान मूल मंत्र पढि ब-
 ख को मोहि अरु धैस विधान १ चौपाई अरु पै फेरि जज्ञ उपवीता अरु पै पुनि आ

मरुतपुनीता १ कुंडलजुतचंदनहिचढावे तामेरचनाविविधिदेखावे २ औरपे-
 फूलफूलकीआला तुलसीआलीद्रव्यविशाला ३ फेरिधूपमोकोहरसावे फेरि-
 प्रीतिजुतधूपदेखावे ४ पुनिचंदनजुतकुसुमचढावे ॥ पुनिअर्घ्यादिकमो-
 हिकरावे ५ पुनिमधुपर्कदेइमोहिपाहीं अबभाषहुंनैवेदानकाहीं ६
 गुडपायससंकुलीहुमोदक मोहनभोगपुवाहधिमोदक ७ औरहुमोहनमो-
 हनभोगू यहिविधिअरपैसबबुधलोगू ८ देइसुगंधितमोहिजलपाना ९
 दवतेनचंदनहुबिधाना १० पाथऔरआचमनकरावे पुनिअरपैताबुल्लो-
 हावे १० फलदक्षिनामुकुरदरसावे चायचारुचामरैचलावे ११ वेदविदि-
 तवेदिकाबनाई सहितमेपलागर्तसोहाई १२ दोहा कुंड्याहिपावक
 धरैतीनाअग्निनिभिलाइ मूलमंत्रतेसींचिकेदेवेकुसाविछाडू १ चौपाई ॥
 होमसाजुपुनिमूलमंत्रते सीचैविधिजुतवेदतंत्रते १ करैअग्निनिमहपुनिम-
 मथ्याना ताकोऊधवसुनहुबवाना २ तपतकनकसमसुभगसरीरा तबब-
 कअबुजहरपीरा ३ गदाचारिमुजलसहिविसाला सातरूपसुदरवनभाला
 ४ वसनकजकेसरसमपीता कटकक्रीटकिकिनीपुनीता ५ अंगदऔरहुभ-
 षनजेते मेरेतनमहभावहितेते ६ श्रीवत्सहुवक्षसमहबजै वैसहिमुंदरको
 स्तुभराजे ७ यहिविधिकरि कैथ्यानसुजाना सींचैष्टततेसमिधननाना ८ इ-
 द्रुपजापतिआहुतिदेई दक्षिनउत्तरदेसबकोई ९ अग्निनिमोहैआहुतिदे-
 दे मूलमंत्रपुनिमुषपढिलेई १० तातेंआहुतिषोडसदेवै सहससीर्थहुपुनिप-
 ढिलेवै ११ देयताहुतेंषोडसआहुति यहिविधिकरैभक्तिसबहुदमति १२ ॥ दो-
 हा धर्मोदिकपुनिआठकहेंआठहिआहुतिदेय विमलादिकनवलकिकहंन-
 वआहुतिकरितेइ १ चौपाई आहुतिअतअग्निनिकहेंदेई करैप्रनामफेरिपद-
 सेई १ पुनिसिगरेपार्षदनअषट् देयनिवेदितमोरनिवेदू २ मोरमंत्रपुनिजथा-
 सक्तिबुध जपेंचिन्तकोकरिसबतेरुप ३ सुदरमेरेपदरचिगावे नाचैबहुविधि
 बाजबजावे ४ सुनेसुनावैकथाहमारी वेहिनसुषुपदेयबिसारी ५ पोरानि-
 कअथवासज्जनकत पढेसुषुदअस्त्रेमुदितचित ६ पुनिनीराजनकरैसुजा-
 ना करपूरहुवर्तिकाविधाना ७ पुनिपुण्याजलिदेइसोदक्षिन मोरिचारिपुनि-
 करैप्रदक्षिन ८ तरपरकरकरिउभैचरनमम मनकरिअसभावनानैजसल ९
 दंडसरिससमकरैप्रनामा यहीमंत्रकहिकैमतिधामा १० प्रपन्नपाहिनामीश
 भीतमृत्युअहर्णावात ॥ पूजैविभौहोयतोअसनित नातोपरबपायकैसमचित
 ११ पूजाअतहिमोरप्रसाद ग्रहनकरैसजुतअहलादू १२ असमानेनाथैमोहिही

न्यो मैनादिकबुकिं कर्ज हुको न्यो १३ दोहा करै विसर्जन जो सुमति करै सुमति म
 नमाहि लियो धारि मै आपन उर पुनि श्रीपति काहि १ चौपाई यहि विधि पूजन करै
 हमारो जौ नुरुपम प्रेम अपारो १ अंत रजामो जड चेतन मैं मानहि मोको अपने म
 नमें २ यहि विधि वैदिक तांत्रिक विधितें पूजन मोहि जया विधिरिधितें ३ ताको
 दोऊ लो कबनि जावै मोसों अवसि मुक्ति फल पावै ४ सुंदर मंदिर जबर बनावै ॥ ता
 के ढिगवाटिका लगावै ५ जामें मूरति मोरि विराजै उस्तव करै जोरि बहस जामें ६ ॥
 मंदिर राग भोग के हेतु ग्राम चढाय देय मति सेतु ७ जाते उस्तव चले सहाहीं अट
 के वस्तु कौन हमाहीं ८ पर्व पर्व उस्तवै करावै जथा विभौ तस धन हित गावै ९ वि
 भौ विचारि जीबिका देवै तौ बिकुंठ वसि अति सुषले वै १० करै प्रतिष्ठामम जो कोई
 भूपचक्र वर्ती सो हेतु ११ जौ मंदिर मेरो बन बावै सो त्रिभुवन अधीसता पावै १२
 जौ मम पूजा करै सुजाना ब्रम्हलोक सो करै पमाना १३ दोहा जो कोउ पहतौ नौक
 रै मत्सि सहित मतिमान नगर बिकुंठहि मै निबसि होवै तमै समान १ यहि विधिते
 पूजन जो कोउ कै कै सुमति अकाम भक्ति जोग सो पाय कै मोहि पावै मति धाम २
 निज दोहा परकी दुई वृत्ति विप्रसुर करि हरहि जे संठ हठिलो न बस देत लगायन
 फेरि ३ लापवर्ष लगित कुमति मल के कीरा होत तिनहि होत कबहुन हीने कहु
 मोदउ दोत ४ करता और सराहतो अरु जो करै सहाय अरु सलाह जौ देत है सब
 मल कुमि कै जाय ५ ऐसहि जे जे देत भेकरहि सुमति उपकार ते ते करता के सरि
 सपावत फलहि अपार ६ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा
 बहादुर बांधवेश श्रीविश्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीम-
 हाराजा श्रीराजा बहादुर श्रीकृष्णचंद्र कृपापात्राधिकारि श्रीरघुराज सिंह जूदेव कृ
 त श्रीमद्भागवत एकादश स्कन्धे आनन्दाश्रुनिधौ सप्तविंश स्तरंगः २७ ॥ ॐ ॥
 श्रीभगवानुवाच दोहा आनहु केर स्वभाव अरु कर्म हुको मतिमान कबहुनि
 राजहि करै कबहुन करै बखान १ चौपाई चेतन अरु जड यह ससारा तामे देखै
 पहमार १ परसुभाव परकर्म हुकाहीं निंदहि परसंसहि जगमाहीं २ तिनकर अ
 र्य होत सब नासा लहत नरक मरि जावत जासा ३ तेई अहं देह अभिमानो तिन
 के ज्ञान लेसनहि जानी ४ सो बतरहतन तन अभिमाना जोव होत तब मृतक स
 माना ५ तिमि जागतहतन अभिमानो सोवत हूसमरहत अज्ञानी ६ हेतु जो देवहु
 मनुज सरीरा ते है सब अनित्य मति धीरा ७ तिनकी भद्र अशुभ द्रव्य है अहकार
 उरमाहि महाहि ८ आतम मेसुर मानुष मानव अहे असत्य दुमुपहु बखान ९
 दया प्रतिधुनि महभय पावै जानि आपनी भयनहि आवै १० ऐसहि देहादिक जे

नकाही १० करताकारनकाईउदारा इनकोकारनहैहकार ११ इनतेआत्माअ
 हेविलच्छन ननमधिजबलगिरहतविचच्छन १२ तबलगिअहैसकलओहारा
 तेहिबिनकहुनहिअहैउदारा १३ दोहा जोयहपूरुवनहिरयोअतदुरहिहैना
 हि कैसेमधिमेआनमाकहियेयहतनकाहि १ चौपाई जियहिअलकसमानव
 भमहै तौनिहुकालमाहजियसमहै १ कबहुनहैजियमाहविकारा ऊधवअ-
 समतअहैहमारा २ देहादिकअरुजीवहुकेरे इनकोनहिसनबंधनिवेरो ३
 पैप्रारब्धविवसयहजीवा देहभोगभोगतदुषसीवा ४ अहैजीवयहस्वयं
 कासा परब्रम्हकोहैयहदासा ५ तालेंकरैभ्रमजोमेरो तौभ्रमतजिसुषलह-
 १घनेरो ६ जगतविविधिविधिप्रकृतिविकारा मोहिभजेयहपावतपारा ७
 मायाअरुजियतेमोहिकाही लेयबिलसनजानिसदाहौं ८ हैपरतंत्रजीवप्र-
 भुकेरे जानतअसभमनसतघनेरो ९ छोडिसुमतिकुमतिनकरसंगा विचरै
 जगभरिमोदअभंगा १० तनदुंद्रीसुरपवनदुपाना छितिनभमनबुधिसलि-
 लकसाना ११ अहप्रकृतिसब्ददिकजेते भिन्नअहैआतमतेतेते १२ दोहा
 जोअसभाषहुतुमसपाहैविज्ञानीजोय तेहिकुसंगतेदोषकहतजेकौनगुन
 होय १ चौपाई जिमिचनतेनहिकबुरविकाहीं रहैगगनमेंअथवानाहीं १
 जिमिजलकनरजकननभमाहीं उडतरहैलागैतेहिनाहीं २ असजोसंकाम
 नमेंकरहू तौमेरीवानीउरधरहू ३ जबलोंमोरभक्तउरमाहीं जनकेहोत-
 भईदिठनाहीं ४ भक्तिप्रभावकोधअरुकामा नहिखूटैजबलोमतिभामा ५
 नबलोंविषइनकोसंगलागै कबहुनकामिकोधमदपागै ६ जबहिपभैदि
 ठभक्तिहमारी तबनहिडरकुसंगकोभारी ७ जिमिलपटहिअहिचंदनमा
 हीं पैतिनकोविषलागतनाहीं ८ भलीभांतिजिमिओषधदेकै बैदरोगदो
 न्योनहिछैकै ९ भीतररशोउपरमिटिजावै तौनरोगवैसेउठिआवै १० तै
 सैकियोजदपिबहुजोगू भीतररशोवासनारोगू ११ कालपायकैसोबढिआ
 वै विषैकूपमहताहिगिरावै १२ दोहा विषेवासनाहूहैतेजिनकीभईनना
 स तेईकुजोगिनकेरजगहोतोखयाप्रयास १ चौपाई तेईकुजोगिनकहंज
 गमाहीं प्रेरिनरनसुरविचनकराहीं १ बडुधातिनहिसिद्धिनहिहोई कब
 हुकबहुसिधिपावतकोई २ ऊधवजोनहिहैअज्ञानी सुषदुपमानतकमे
 हिठानी ३ देतयहीविधिजनबिताई सुषितनहोतमोरपदपाई ४ जनीक
 मेविचसजगमाहीं करहिजदपिबहुकर्मनिकाहीं ५ पैनिहसुपदुषमानहि
 तनमें रहतमगनप्रमानंदघनमें ६ बैठतसोवतचितवतचागत भाजनक

रतमूत्रमलत्यागत ७ परमहंसजेजहंकहुरहही मेरेप्रेममगनतहैअहहो ८
 तनकोरहतनतनकोभाना कर्मविवसतहंपिरतजहाना ९ देशहिसुनहिजहपिबहु
 भांती असतगुनतसबविषैजमाती १० जैसेस्वप्रविलोकतनाना जानतजागिअस
 तमतिमाना ११ तबलगिमनुजहिहोतनज्ञाना जबलगिरहतदेहअभिमाना १२
 दोहा ज्ञानभयोजबजीवकौतबछूटतअनुमान छूटिगयोअभिमानजबतबनर
 हततनभान १ चौपाई भानुउदैजिमिरहनअधेरी विसरतनहिकबुवस्तुघनेरी १
 तिसहिभक्तिजोगयहमेरो हरिअज्ञानतनकरतउंजेरी २ आतमअजयहस्वयप्र
 कासा अप्रमेययाकोनविनासा ३ येकजीवतनलहतअनेक तनसनबंधनजिय
 कहनेकू ४ सबइंद्रिनकोप्रेरकस्वामी बहुननपायहोतबहुनामी ५ देवमनुज
 अपनेकहमानब यहअज्ञानकोकर्महिगनब दबिनउपजसरूपकरज्ञाना पा
 वतयहनहिमोदमहाना ७ अहैपंचभौतिकयहदेह मीमांसकयहिकरतसनेह
 ८ मानतहैयहनितसरीरा नित्यस्वर्गसुखगुनहिअपारा ९ गुनहिअबुध्यहंप
 डितमानी पैतजआस्थमानाहिज्ञानी १० जोगकरतमेंजोगिनिकाहो विघनकब
 हुंजोतेहिकैजाहीं ११ नाकेमेदनकेरउपाई मैतुमकांसबदेहुंबताई १२ दोहा ॥
 विघनभयोजोगमेंतौजोगीपुनिकोय केरिजोगकोदिढकरेविघनदेयसब
 प्रोय १ चौपाई तपकरिकैबहुपापनसावै मंत्रनतेग्रहदसामिटावे १ सर्प
 दिकविषऔषधतेर नासकरहियहिभांतिघनेर २ कोउजोगीलहिविघनम
 हाना लैममनानधारिमध्याना ३ करिकैसतनकीसेवकाई करहिनासस
 बविघनमहाई ४ करहिंजोगकोउसिद्धिहेतू नामेंवधैभोगकरनेतू ५
 जननमरनकेछूटनकाहो कबहुंउपायकरततेनाहो ६ तिनकोनहिजोगी
 आदरहो व्यासरीरहेतसुमकरहो ७ तिनकोमिलतभुक्तिभलनाहो तन
 तरुफलसमरुतसदाहो ८ करतभक्तिममजोजनकाहो तनकेसुषअनेक
 मिलिजाहो ९ बहहुतेतरुनहुकैजावे तबहुजोमोरभक्तकहवावे १० सोत
 नसुषमहभूलैनाही भक्तिरोतिनाहतजैसदाहो ११ ऊधवजोममपदअनुग
 गी तेईजगमेंहेबडभागी १२ दोहा भक्तिजोगकेकरतमेंतिनहिविघननहि
 होत मोपदरसिकनकेहियेनितनवप्रेमउदोत १ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजा
 धिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबाधवेशश्रीविश्वनाथसिहदेवासजसि
 दिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधि-
 कारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीमद्भागवतेआनन्दान्बुनिधौएकादशस्कन्धे
 अष्टविंशस्तरंगः २८ ॥ ७ ॥ ४ ॥ दोहा सनिजद्वारकेवचनवरपुनि

ऊधवकरजोरि कछोवचनमंगलमुदितवारहि वारनिहोरि १ ऊधवौवाच ॥
 जोगमार्गेजोआपुप्रभुमोकोदियोसुनाय सोबिनजीतेइंद्रियनअतिसैकठिन-
 लषाय २ तातेजेहिबिधिसहजमेंसंकलजोगफलहोय भिलैपरमपदरावरो-
 कहहुसहजविधिसोय ३ मनचंचलजोगहिकरतहोतअचंचलनाहि ताते-
 जोगीलहंतहैअतिसैदुषनगमाहि ४ कवित्तघनाक्षरी स्वासकोचढाडबो
 घठाडसमराषिबोहूमहामनचंचलअचंचलहंकरिबो ऐसहोअनेककठि
 नाईजोगकीनिहारिपरमहंसलीन्हैगहितुवपदपरिबो सुनहुंगोविंदअर
 विंददृगरघुरजरावरेकीभक्तिमायाफंदतेउबरिबो ज्ञानमेंगुमानऔविरा
 गमेंगुमानऔरजोगमेंगुमानपौरिसागरकोतरिबो १ दीनकेदयालजेअन
 न्यदासरावरेकेमगनतिहारेप्रेमसागरसदाअहै तिनकेअधीनकैबोरक्षन
 कोकीबोनाथतुमकोअचर्जनहींवेदसवैयोंकहै रघुराजविधिसबइंद्रआदि
 जेहिगीसप्रभुपदपीठकोंकिरीटतेंनितैगहै तेईआपगोपिनकेकपिनकेसंगस
 गजुगजुगहारमेंविहारकरतेरहै २ प्रानिनकोप्यारेजगरषवारेरघुराजलहेफ
 लभारेभारेदासप्रेमबारेहै आपकतउपकारिकबहुंबिसारेजेनतुमहिबिसारिते
 नऔरपनिहारेहैं दायकषभारेविषैसुषजेअसारैताकेहेतऔरदेवभजैमंदम
 तिवारेहैं जदुराजहागनकंहंतफलदुरलनगुलभकेगरेभायचरननिहारेहै ॥
 ३ हरिकाअधीसदीममोहनदयानारायंदसरादुनामैजोनहानदितकागहै ॥
 उरमेनिवासकारिउरकोअज्ञाननासिउरकोअमलकारिकरहुगुपारिहैं रघुगज
 गुरुकोसरूपधारिधरनामोवचरिअज्ञानदराऊपरकोभारिहैं ॥ अज्ञकोआ
 युषलैऐसेउपकाशकाहिद्वारननद्वानपायिकहैंमोवचरिहैं ४ मुक्ताआथदा
 हा यहिविधिजबऊधवाक्योकारिकंप्रनअपार गदंजमगलानालीननगतिनि
 जसक्तिउदार १ जगउतपतिपालनकरनधराहिरूपनैनाथ तेबोलेविहंसतह
 रोप्रगटिप्रेमकोगाथ २ श्रीभंगवानुवाच चौपाईऊधवसुनियेसपापियारे जे
 मंगलप्रदधर्महमारै १ जिनकोकरतप्रीतिजुतलोगू सहजहिनासकरतभंवरो
 गू २ सहजहिमहमेरोपुरपावै आवागवनरहितकैजावै ३ क्रमक्रममोहिसु
 मिरतसुभधर्मो भरेअर्थकरैसबकर्मो ४ मोपदमहमनदेइलगाई भरेधर्म-
 हिकरैसदाई ५ भरेखेजनकरैनेवासा जहांकरैबहुसंतचिलासा ६ देवअसुर
 मनुजनमहकोई मोरभक्तहविकैजोहोई ७ तिनकोजोआचरनसाहावन ॥
 सोईकरैदासममपावन ८ करैमोउत्सवंजनभारी विभक्तहोयगृहतेहिअनुसा
 री ९ विभोहोयजोनिहगृहमाहीं १० सबकरैजोरिसबकाही १० पर्वपर्वमहकु

ऐउब्बाह लेयबोलायसंतसबकाह ११ मेरीसबजात्राकरवावे सिगरीसुंदरसाजस
 जावे १२ दोहा करवावेमंजुलसदामोमंदिरमहगान बजवावेतैसहि सुभगवाजे
 विविधिविधान १ चौपाई नृत्यकरावेमंदिरगाही नितनवउसवकरैसदाही २ जगभी
 तरबाहेरमोहिदेधै गगनसरिससबथलमोहिलेधै ३ अपनेमेंसबप्रानिनमा
 हीं मोरभावनाकरैसदाहीं ४ मोररूपगुनिसंतउदारा करैसकलजीवनसंतका
 रा ५ परमभक्तिहैयहीहमारी मोहिभजैसबविषविसारी ५ ब्राम्हनअरुचंडा
 लहुमाहीं विप्रभक्तअरुचोरहुपाही ६ क्रूरअक्रूरतरनितिनगामें समदृगजो
 सोबुधबसुधामें ७ तिरस्कारऔरहुअहंकारा दर्षादोहऔरअपकारा ८ येस
 बनसतआसुतेहिकाहीं जोमोहिनिरपतसबजगमाहीं ९ क्रोधलोभमानहु
 अपमाना अरुतनलाजहुछोडिसुजाना १० स्वानस्वपचगोषपरपरजाता करै
 प्रनामदंडवतसता ११ मोरभावजबलगिसबमाहीं हायसंतकेउरमेंनाहीं १२
 दोहा तबलगिसबविधितेसुमतिभजैमोहियहरति जबमोहिनिरपैसकलमह
 तबनताहिकछुभीति १ चौपाई मोररूपजबलपतजगतहै तबनहिकछुभन
 भ्रमहुकरतहै १ यहसबकोसिद्धांतसुजाना यहितैमोपदमिलतमहाना २ म
 नक्रमबचनजोमोकहंथावत सोईऊधवमोकहपावत ३ मेरीभक्तिकरलज
 गमाहीं आदिहुअंतविचनकबुनाहीं ४ रजतमआदिकगुननहिजामें बंधनहो
 तकछूनहिंयामें ५ सपासत्यमेयहकरिलीन्धो अतिप्रियजानितुमहिकहिंदो
 न्यो ६ अहैनिर्यककर्महुजोई अरपैमोहिसफलहोई ७ सोकमोहभयक्रो
 धहुकामा मेरहितसबसुषदललामा ८ बुधिमंतनकीबुधियहजानो ज्ञानिन
 कोयहज्ञानप्रमानो ९ तनअनित्यतेकर्महिकरिकै लहतनित्यममपदसुषभरि
 कै १० प्रथमहिमैकरिकैविस्तार तुमकोदियोसुनायउदारा ११ ताकोयहिसमे
 दिसिद्धाता तुमकोसकलसुनायोदाता १२ दोहा यहदेवनदुर्लेभअहैमनुजन
 कीकहबात यहोकियेमैमिलतहैंऔरउपायनतात १ चौपाई बुक्तिसहितक
 रिकैविस्तार जोतुमसैमैकियोउचार १ ताकोजानतसबविधिजोई संसेरहित
 मुक्तिहठिहोई २ जौनजौनतुमप्रस्तहिकीन्धो तौनतौनहमउत्तरदीन्धो ३ तौ
 नतौनजोसबसुधिरपै सोवैकुंठवागफलचापै ४ ममभाषितयहभक्तिप्रका
 रा जोसादरकरिकैविस्तार ५ देतसुनायसुभक्तनकाहीं ताकेहमअधीनहैज
 हीं ६ परमपवित्रपढतयहजोई ज्ञानप्रकासतासुहियहोई ७ औरनकोक
 रिदेतोज्ञानी सांचोसोईमुक्तिकोदानो ८ जोकोउसुनतयाहिनुतप्रीती ताहि
 होतिहैमोरिप्रतीती ९ परभक्तिसोईदृष्टिपवै आवागवनरहितहैजावे १०

कक्षोज्ञानमेजोतुवपाही कही सपावृत्ती की नाहीं ११ मोहसोकमिदिगयो तुम्हारा
की अवहं कबुअहै प्रभारा १२ अवहमि टो होय जो नाहीं तो पुनि ज्ञान कही तुवपा
ही १३ दोहा प्रेममभाषित ज्ञान यह तुम जो धाखो होय तो पाषंडी जनन सों राधे दुस
बविधिगाय १ चौपाई नहि सठ को नहि नास्तिक का ही जाके उपजे श्रद्धाना ही १
जाअ भक्त जौ न ग्रन होई तिन सो कहै दुज्ञान नहि सोई २ इनु दोष न ते होय विहा
ना विप्र भक्ति मह परम प्रवीना ३ ताको सपादि हेउ यह ज्ञाना जौ न साधु सेवी म
ति माना ४ अंतह करन जा सुसुचि होई ता सों यह नहि राओ गोई ५ होय भक्त जो
सुदुनारी ताहू सोय हृदयो उचारी ६ भक्ति जोग अरु ज्ञान विरागा सुनि मम
हभाषित बड भागा ७ जानन को पुनि कै जगमा ही सपा रहत बाकी कबुना ही ८
जैसे करि पियूष करपाना पुनि न रहत कबु पियन सुजाना ९ धर्म कर्म कर जो फल

अथा च तं विंशति पादं ११ ॥ १२ ॥ सर्व धर्म कर्म छोडि अपै आत्म मोहि सरल उपाय न हो पुर पयान की १ सर्व ध
र्म छोडि जब अप्यो मोहि आत्म को ताहि चाहौ करन मे सब ते विसेष ही तब भ
व पा रावार पार पाय प्राणी नौ न वसत चि कुंठ जाय आनंद अले पही २ धुराज क
रत रहत सेव कर्द मोरिल हत समान विभौ मेरे सब वेष ही फेरि न फल तय हज
गत की फांसी माहि कित विलोकि छवि मेरे अन मे पही ३ श्रीभु को बाच ॥ य
हिविभिज बज दुवुर कक्षोज्ञान विज्ञान विराग भक्त जोग साधन सकल हे करु पति बड भा
ग सुनि जदुनायक के वचन जेरि जलज जुगपानि पुलकित तन गदगद गरो क
दीन कबु मुषवानि २ सजल जलज दग हरि सपाथ रिधी रज भरि प्रीति मानि क
तारथ आप्र को त्यागि गती की भीति ३ जदु पति चरन सरोज में नायसी सतजिता
ज कक्षो वचन ऊधव मृदुल हे करु कुल महाराज ४ उहवौ वाच ॥ द मो पर कृपा
करि ज्ञान भान हिउ दिव कीन उदार हरिलियो मेरो उर अज्ञान हिद्या महा अभियार
नो सम अज्ञानी अथम अवनीर क्षोड्जो नाहि तुम्हरो वचन सुनि रक्षो नहि अज्ञान
मम उर माहि १ नहि सोत तम की भीति आवत नाथ अगिन समोप मोहि दास जानि
कृपाल बक सो ज्ञान भक्ति प्रदीप उपकार यह प्रभारा वरो सुधिकर तव दिविसाल ॥

कोजातदूजेकेसरनअसकोनदीनदयाल २ दासाहैअथकभोजनदुकुलमाहिजो
 ममनेहसोगपोसिगरोबूटिउमैरहोनहिसदेहजदुबंसकीयहवृद्धिजदुवर
 अहैसर्गनुम्हारयहदेहमेयहगेहमैनहिअहैनेहहमार ३ जयमहाजोगी
 दासकेतुमहरनहारषभारकरजोरिकैवरदानमोगहैदेहदनिउदारतुवच
 रनपंकजमेसदांजोहभांतिरहवृत्तेनहसोदरुपाकारिकैदीजियेजगहायफिरि
 नहिदेह ४ दोहा सुनिऊधवकेवचनवरजदुवरकरुनाऐनमजुविहसि
 अतिप्रेमसोबोलेमजुलबैन १ श्रीभगवानुवाच चौपाई सिरधरिसासनस
 पाहमारोतुमबदरीवनआसुसिधारोतहमेरोपदजलअचभंगा नामअलक
 नदाहैगंगा २ तामेकरिमज्जनमतिमानातनकेधोयपापजेनाना ३ बलक
 लवसनपहिरिफलपाई सुषकीआसासकलविहाई ४ सीतउत्तमसहिवै
 सुमसीलादंडेजितगावतममलीला ५ सावधानवैसांतसुजाना धरिकैहि
 यमेज्ञानविज्ञाना ६ जेमैतुमहिकियोउपदेसा बैठयकांतध्यायतेहिबेसा
 ७ तनमनवचनहुमोमहराषो मोहिध्यावहुजसमैदियभावी ८ तौतुमत्रि
 गुनात्मकगतिनाको मोपुरबसिहैंअतिसुषछाको ९ श्रीशुकउवाच बदरी
 वनकेमसनहिहेतकथोवचनजबकृपानिकेत १० नाथवियोगहोतगुनिम
 नमें रहीज्ञानकी सुधिनिहितनमें ११ दैप्रदच्छिनाअतिअकुलाई गिह्योनाथच
 रननदुषछाई १२ दोहा चरनकमलनिजनाथकेधोयविलोचनवारि पुनिज
 उसोतहैंवैरहोसकोनतनहिसम्हारि १ चौपाई जन्मभरेकीकृष्णमिताई ॥
 ऊधवसकतमसाहिविहाई १ रोवनलग्योपुकारिपुकारो हाजदुनंदनहागि
 रिधारो २ जदपिदियोमोहिज्ञानसुनाई तदपितुमैतजिसकोनजाई ३ छनभ
 रिजदुवरीवरहतुम्हार सहिनसकतमनमदुबहमार ४ तुमहिछोडिकैसेमै
 जेहौ तुमअसनाथकहांपुनिपैहौ ५ सकलजन्मथेकसंगावितायै सपनेहुक
 चहुवियोगनपायै ६ मोहिमान्योआपनेसमाना कियोभोगसुरदुर्लभनाना ७
 होतरहेछनअधिनबोढ लगतरहीहियपविसमचोढ ८ मेनहिरह्योजदपिक
 बुलायक पैतुमकरिदायोजदुनायक ९ सपामोहिअपेनोकरिलीन्धो अपयो
 हुनहिकलेसकछुदीन्धो १० अधिकमोहिप्रानहितेमान्यो विनमोहिपूछेकर्म
 नगान्यो ॥ ११ ॥ कोदुजोस्वामीअसहोई सेवकअसमानोनहिकोई १२ दोहा
 जगतजन्मजेद्विविधितौअसकैसजोग स्वामीकोअरुसेवकहिकबहुनहो
 यवियोग १ चौपाई जोविधिहोइमोहिपरछोही तौप्रभुमिलैतुमैअसमोही १
 तुवपदपुमैरहैअचार औरनकबुजगमाहहमार २ जदपिज्ञानबहुभांतिउ

चारो पैभुलायदियविरहतुम्हारे ३ हाजदुनायकपानपियारे हादेवकिबसु
 दिनदुलारे ४ हाअर्जुनकेमीतमुरारी हामोसमप्रभुअधमउधारी ५ हागोपीव
 ल्लभवृजवासी हाजसुदाकेआनंदरासी ६ कोकरिहैमोपरअसप्रीती तमबि
 नपलककलपसमवीती ७ मैमनकरतोकरनपयाना प्रभुपदमोहिदेतनहि
 जाना ८ महसरीरखूदैयहठाऊं भेपदपदुमत्यागिकहंजाऊं ९ यहिविधिकह
 लअनेकनबानी ऊधवकोतनसुरतिभुलानी १० अनभिषनिरषतजदुपति
 नन परिगोवदनविरहपंचानन ११ सूरतनहिकखुऊधवकाहीं मगनविरह
 वारिधदहमाहीं १२ दोहा सषाप्रीतिअतिजानिकैश्रीवसुदेवकुमार दईपादु
 काआपनीताकोप्राणअधार १ चौपाई प्रभुपादुकासीसमहथारी ऊधवरोयपु
 कारिपकारी १ बारबारचरननसिरनाई ऊधवगवनकियोबिलषाई २ प्रानर
 होहरिचरननमाहीं तनभरिचल्योपनददिसिकाहीं ३ भूतिगईसबबुधापि
 मासा छनहुजियनकोरहीनआसा ४ बदरीवनकहंऊधवजाई जौनरीतिज
 दुनाथबताई ५ सोईरोतिभागवतप्रधाना करिकैत्यागिदियोतहंप्राना ६ भ
 योतुरतवैकुंठविलासी हरिपार्षदआनंदकररासी ७ कुरुपतिऊधवसमको
 होई जेहजदुनाथसपालियजोई ८ जोऊधवसोश्रीभगवानाजानिसषाआप
 नोसुजाना ९ ज्ञानसिंधुमथिप्रेमसुधाको हैंचिदियोआपनेसषाको १० ताको
 प्रीतिसहितजोकोई करतोश्रवनविषैसबषाई ११ निततकहनरहतहैताको
 जदुपतिचरनप्रेमरसखाको १२ दोहा सोसागरसंसारकोआसुपापकैपार नै
 श्रेयसबनमेंकरतनितप्रतिमुदितबिहार १ छंद मालिनी भवभयभ्रमहारी
 ज्ञानविज्ञानकारी अलिसरिसमुकुंदा वेदफूलैमरंदा ॥ अतिरुचिरसुधाको
 प्यायदीन्योसषाको उदधिमयनहार हैप्रनाभैअपारे २ इतिसिद्धिश्रीमन्महा
 राजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मज
 सिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापाना
 धिकारिश्रीरघुराजसिंहजदेव कृतेश्रीमद्भागवतेआनन्दाम्बुनिधौएकादशस्क
 न्येएकोनत्रिंशस्तरंगः २९ ॥ ४० ॥ ७ ॥ दोहा हरिऊधवसंवादसुनिलहि
 कैमोदअपार पुनिबाल्योकरजोरिकैनृपअभिमन्युकुमार १ राजोवाच हरिसा
 सनकोनिजसिरलयऊ जबउद्धवबदरीवनगयऊ १ तबहारिकापुरीकरिबासा
 कहाकियोपुनिरमानिबासा २ ब्रम्हलापजबजदुकुलमाहीं होतभईजेहिवारन
 नाहीं ३ महाप्रवलजदुबंसअपारा होतभयोकेहिविधिसंधारा ४ सबप्रानिनद
 गकेसुषकारी केहिविधिगेनिजधाममुरारी ५ जिनकोनिरपिजगतकीनारी

सकतरहीनहिनेननेवारी ६ जिनकोजसकरिकरनप्रवेसा पुनिनहिनिनिकसतअ
 हिहमेसा ७ कोअससुनिहरिकोजसकाना नहिदरसनकेहेतलोभाना ८ कोसु
 कदेवजगतअसजोई जदुपतिलषिमोहितनहिहोई ९ कौनजगतमेंअसकवि
 राई जोबरनैहरिजससमुदाई १० कौनसुकविअसहैजगमाही हरिजसकहत
 मोदहियनाहो ११ निजदासनकोकरतसनाथा पारथसारथमैजदुनाथा १२ ॥
 दोहा लीन्हैवाजिनवागकरविचरतरनघनस्याम जूमेजेतिनकोनिरीषितेगवने
 तिनथाम १ चौपाई तेकिमिगवनकियेजदुराई सोमोसनबरनहुमुनिराई १
 सुनिकैभूपरीछितवैना व्याससुबनबोह्योभरिनेना २ श्रीशुकोवाच द्वारावती
 माहसुनुताता जदुपतिनिरिषिनिविधिउतपाता ३ बैठिसुधर्मासभाभमारी स
 बजदुत्रंसिनलियोहंकारी ४ सबकोबारबारसनमानो बोलैप्रभुअतिमंजुलबा
 नी ५ श्रीभगवानुवाच दोहिनघोरघोरउतपाता द्वारावतीमाहदुषदाता ६ नग
 रमाहगुनिमोरनियोग् कनभरिरहबअहैनहिजोग् ७ पुरमहदृढबालअरु
 बाला संखेद्वारजाययहिंकाला ८ हमसबलैजदुवससमाज् जैहैखेत्रप्रभास
 हिआज् ९ जहाँसरस्वतिपच्छिमवाहिनि सबजीवनअघओघनिहाहिनि १०
 तामेकरिकैसबअस्नाना तीरथव्रतकरिहैसविधाना ११ दोहा पूजाकरिहैसुरन
 कीदैभूषनअंगराग पुनिस्वस्तेनपढाईहैविघ्नसोंबडभाग १ चौपाई धेनुधर
 निधनुधानमतंगा सुंदरस्पंदनवसनतुरंगा १ सादरदैहैविघ्नकाहीं यातेवि
 घनसकलमिटिजाहीं २ थेनुदेवदुजपूजनकोन्ह औरहुदानविधिधिधिदि
 न्है ३ मिटतअमंगलमंगलहोई तालेंचलहुतहैंसबकोई ४ यहिविधिधुनिज
 दुपतिकौबानी जदुवंसीअतिसैमुदमानो ५ कियोतयारीगवनप्रभासा साजिसै
 नसबसहितहुलासा ६ चढिकैनावउतरिकैसागर चढिचढिरथनसबैगुनआग
 र ७ जदुवंसीसबजायप्रभासा कहिराण्योजसरमानेबासा ८ तैसहिकरतभये
 सबकमौ कोन्हैदानविधिधिधिधिधर्मा ९ पुनिप्रभासमहकुरुकुलराई मज्जन
 हितसागरलटजाई १० तहाँसकलजदुवरसरदारा बैठैअतिलगायदरबारा ११
 रामकृष्णगुनिकारनमनते बैठैजायदूरिकहुअनते १२ दोहा तहजदुवंसीभट
 सकलभयेभागबुधिहीन दैयेकयेकनकोतहाँपानवारुनोकीन १ चौपाई भये
 मतगर्वितरनघौरा हरिमायामोहितसबवीरा १ तहंकुरुपतिदरबारहिमाहीं
 लगेवतानवीरचहुघाहीं २ कहंतकहतकारनबढिआयो रोससकलवीरनकेखा
 यो ३ उठेवीरलैलैकरबाला तहँकोलाहलभयोकराला ३ धनुअसितोमरगदा
 प्रचंडा मारनलगेवीरवरिबडा ४ साबऔरप्रसुअप्रवीर कृतवर्मासातिकर

नधीरा ५ अरुअक्रूरवीरअनिरुद्ध औरसुभद्रदुर्गदअतिकुहा द औरसुदरु-
 जितसंग्रामा निसठऔरउल्लुभकबलधामा ७ सतजितऔरसहसजितभानू स-
 रथसुमित्रपरमबलवान् ८ यहिविधिभटकररहेप्रधाना तेलरिकियनिजलो-
 कपयाना ९ तबद्वैगईसैनहैभागा सबकेहियेवीररसजागा १० कोऊचढ़ेतुरंग-
 मतंगा कोऊचढ़िस्पर्दननहेतुरंगा ११ कोउपरऊटमहिषअरुबैला नहेरधन-
 महजदुकुलखैला १२ कोउपैदरैपसरकरिदिन्है सखप्रहारपसपरकोन्है ॥
 १३ दोहा चलेवानकिरवानबहुमचोघोरघमसान तहंपरायअरुआपनोप-
 सोनकोहुकहंजान १ चौपाई जिमिवनलरैदंतसौंदंती तिमिलरिमरेवीरअन-
 गंती १ मोहितकियोकृष्णकीमाया जदुबंसीसबज्ञानभुलाया २ अंधकअरुद-
 सार्हअरुभोजू सरसेनमाथुरअतिओजू ३ कुंतैकुकरुहुसात्वकवंसी मधुअ-
 बुद्धआदिकअरिध्वसी ४ कोटिनवीरबडेअरुनान्हे लरतभयेसिगरेमथ्यान्है
 ५ पितापुत्रअरुभ्रातहुभ्राता सुतापुत्रभगिनेयहुलाता ६ काकामातुलमित्रहु-
 मित्रा सुदृढजानिअरुनाबिबिचित्रा ७ सिगरेलरखोडिकैनेहु कलुनकियोम-
 नमेसदेहु ८ अल्लसल्लसबकेचुकिगेजब लरनलगेकरिमल्लजुद्धतब ९ सां-
 बउदरमूसलनपरार्द्ध सागरदियोफेकायरेतार्द्ध १० ताकोगुदिलाभयेकराला-
 तेईउषारिलियेतेहिकाला ११ हननलगेतेवीरविसाला लागहितेमानहुकरवा-
 ला १२ दोहा जदुकुलकोलपिनासतहंदौरिवीचमेंआय लगेबचावनसबनक-
 हेंरामकृष्णदोउभाय १ चौपाई तेकरिकोपमहाउरमाही मारनलगेकृष्णहीका-
 हीं १ तबबलभद्रहिकहजदुरार्द्ध हनहुसठनसबकहंबलभार्द्ध २ तबबल-
 रामकोपमहपागे लैगुदिलाकरमारनलगे ३ हरिहुहाथगुदिलाकरलीन्है ॥
 मारनलगेकोपरसभीने ४ दंडद्वैकमहंतहैमहराजा रहिनगईजदुबंससमा-
 जा ५ ब्रम्हसापकोकारनपार्द्ध हरिमायामोहितनपरार्द्ध ६ वेनुपरसपरतेजि-
 मिजागी नासकरतसबकाननआगी ७ ऐसीहआपुसमहसबलरिकै निजनि-
 जलोकगयेमुदभरिकै ८ यहिविधिभोजदुकुलसधारा हरिमनमेअसकियो-
 विचारा ९ बाकीजदुकुलरखोअपारा सोउउतरिगेभूतलभारा १० निजकुल-
 लपिविनासजदुरार्द्ध तुरतहिसागरकेतठजार्द्ध ११ जोगमार्गेकरितहांअनूपा-
 प्रगटेसागरसेससरूपा १२ दोहा रामगवनलविकैतहांदेवकिसुतभगवान-
 बैठजायपीपरतरेमौनमुदितमतिवान १ चौपाई सोहतचारिहुवाहुविसाला-
 कैलतिदिसनिप्रभाकरमाला १ मनुहुविधूमअगिनिकरज्वाला सोहतउरऔर-
 वत्सविसाला २ तपितकनकसमतनचनसामा सोहतपीतांबरअभिरामा ३

मदहसनिकचकुंचितकारे कलकुंडलकपोलदुतिवारे ४ मुषअरविंदनैन-
 अरविंद लसतक्रीटमानदुरविंददा ५ कटिकिंकनीकटककरमाहीं जुगभुज
 जुगअंगदहसुहाहीं ६ नूपुरचरनलसतउरहारा मनीकोस्तुभपरकासअपारा ७
 तिमिअंगुलिमुद्रिकासोहाहीं वनमालामंजुलउरमाहीं ८ मूर्तिवतआयुधसबठा
 दि अस्तुतिकरहिपरममुदबाढि ९ दक्षिनउरुवामधरिचरना पंकजकोसअरुनजे
 हिवरना १० मुसलवोचकोरस्योजोलोहा सोव्याधासरमुषमहपोहा ११ मृगयाषेल
 नतेहिवनमाहीं आवतभोलैधनुसरकाहीं हरिपगलषिमृगमुषअनुमान्यो कछु
 दुकिकैसरधनुसधान्यो १३ दोहा जरानामकोव्याधसोहन्योनाथपदवान पुनिआ
 योअतिवेगसोमृगतनअतिहिलोभान १ चौपाई निरषिचतुर्भुजजदुवररूपा निज
 अपराधमानिअतिभूपा १ आयुगियोचरननमहेधाई बारवारप्रभुपदसिरनाई २
 कस्योवचनहेरूपानिधाना मोतैंभोअपराधमहाना ३ मोपापीकरयहअपराधा छ
 मदुनाथहेसुजसअगाधा ४ नाथतिहारेपदअस्मरना रविहेतमअज्ञानकोहरना
 ५ एसोकहैवेदप्रभुचारे मोतैंभोअपराधअपारे ६ करहुकृपाजोरमानिवासा तौकी
 जेआसुहिममनासा ७ नामेंकरहुनअसपुनिकाजू मोकोउचितभरबजदुराजू ८ ॥
 ब्रम्हसिवादिक्तुवसकला जानतनहिप्रभुकौनेहकला ९ तुवमायामेंमोहितरह-
 हो तिहरोसासननितसिरगहहीं १० तौमैपापीकैहिविधिभाषों तिनहीपापकर्मअ-
 भिलाषों ११ सुनिकैजराव्याधकीबानी बोलेहैसितबसारंगपानी १२ श्रीभगवानुवाच
 दोहा व्याधभोतिनहिनावुमनसाज धानउठिआसु ममदच्छातैतौकियोपहकर्महिअ
 नयासु १ चौपाई ममसासनधरि कैसिरमाहीं गमनहुअबमेरपुरकाहीं १ हरिसासन
 पावतसोव्याधा हैपरदक्षिनमोदअगाधा २ चढिविमानसोमहाप्रकासी भयोजायजे
 कुठविलासी ३ जदुउरमहकछुकारनदेत दारुकरहिगेतेनपकेत ४ सुनिअवननजदु
 कुलसंधारा दोस्तानकोछोडिसम्हारा ५ तेहिवनप्रभुकोहेरनचाह्यो दुषअंभुधिअ
 गाधअवगाह्यो ६ हरिपदतुलसिसुरभिकहंपायो तेहिसन्मुखधुतलैधायो ७ जहं
 पीपरतसुतरभगवाना जुतआयुधनिजमूरनिवाना ८ यहिविधिदारुकलषिनिजना
 थै रथचढिधायजोरिजुगहाथै ९ रस्योनाथपददारतआस् कस्योहाथहेरमानेवास
 १० विनालषेतुवपदअरविंद लषिनपरतकछुनैनमुकुदा ११ निसिमहअथैगयैजिमि
 चदा निरषिपरैरहिवस्तुनिददा १२ तुमविनअंधभयेहमऐसे तुमकहंत्यागिजायं
 कहकैसे १३ दोहा यहिविधिभाषतसुतकेस्पदनगरुडपताक आसुअकासहिउडि
 गयोनुततुरगवरचाक १ चौपाई पुनिदारुककेदेषतमाही हरिआयुधगमनेनभका
 हैं १ गढोसुतठ्यातेहिगमा तबतासोबोलेधनस्यामा २ श्रीभगवानुवाच जाहुहा

रिकैदारुकाई देहुसकलमहषवरिसुनाई ३ करिकैसकलपरस्पररारी जदुबंसीजे
 लोकसिधारी ४ अरुआपनोस्त्वविस्तारी सागरकियप्रवेसहस्तधारी ५ देशहुजैसी
 दसाहमारी सोऊसिगरीदिहेउउचारी ६ उग्रसेनसोकहियोऐसेहु रहिहेनाहिपुरी
 महकैसेहु ७ यहहारिकापुरीममत्यागी बोरिहैसिंधुवारनहिलागी ८ दारुकअर्जु
 नकोयहिहेतु आयेरापितहौमतिसेदू ९ लैसिगरेअपनेपरिवारे उग्रसेनपितृमातृ
 हमारे १० अर्जुनतेरक्षिततेहिकाला इंद्रप्रस्थकहैजाहिउताला ११ दारुकतुमक
 रिमेरोधर्मा ज्ञानवानहैतजिसबधर्मा १२ मेरोरचितमानिसंसारै तनवजिसेहोषाम
 हमारे १३ श्रीशुक्रावाच दोहा यहिविधिसुनिप्रभुकेवचनपुनिपुनिपदसिरनाय ॥
 देपरदक्षिनद्वारिकादारुकगोदुषछाय १ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहा
 राजाश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहजुदेवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाश्री
 राजाबहादुरश्रीकुलचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजुदेवकृतश्रीमहा
 गवतेआनन्दाशुनिधौएकादशस्कन्धेनिशस्तराः ३० ॥ ॥ १ ॥ श्रीशुक्रउ
 वाच दोहा जदुपतिकोनिजलोककौगवनजानिसबदेव आवतभेआकासमेंक
 रनुनायकीसेव १ चोपाई ब्रम्हासिवगौरीजुतआये इंद्रआदिसुरअतिसुषकाये
 १ मुनिप्रजेसपितरहुगंधर्वा विद्याधरचारनसिधिसर्वा २ जक्ष्महोरगकिन्नरना
 ना अरुअक्षरांसुविप्रप्रधाना ३ गावहिंजदुपतिजससुषरासी अतिआनंदितना
 कनेबासी ४ हरिपदभक्तिनिरतमतिवाना चढेविमाननहनहिनिसाना ५ बरष
 हिंनभतैबहुविधिफूला जैहरिकहैसबैअनुकूला ६ निजविभूतिब्रम्हादिकका
 हो लपिकैश्रीजदुनाथतहाहो ७ कमलनैनतहमुद्रितकीन्यो आतममेआतमक
 रिबीन्यो ८ जोगधारनातेधरिआना हैगेतेहिथलअंतरआना ९ हनेदेवतहैचिनि
 धिनगरे बरषनेलागेसुमनअपारे १० कीरतिश्रीसतिधर्महधोरा हरिपाछेगवने
 मतिधोरा ११ ब्रम्हादिकअमुगारनकाहो गवननदोषपरहास्ताहो १२ देखा पडे
 रहेअकासमेंजकेसकनसुरखट्ठ आनाथभक्तज्येष्ठानर्गोनरति योतगोविंद १
 जिमिद्विषोक्षनभोतिकोजानननानुपनाहि रिगिगिहरिकोर्गतद्वंशताजान्योनीह
 नभमाहि २ ब्रम्हासिवादेकगानिकेहोरवैकठपयान विस्मितसकलसराहतेगम
 नेनिजनिजयान ३ कबिन सबैया देकरुनाथसुनामदुनाथकोजन्मपयाननटैका
 तमासा पैयहसोचअहेसिगरीयहपूरा असांधावदप्रकासा जोजगकोंराधकेबिह
 रैकरैलीनहआपनेमेंअनयासा सोद्वारिकोजनिबोमरिबोमुषभापैजोसोअहैमूरुष
 पासा १ जोनजदुनाथगुरुदंडिनाकेदेनहेतजैसेमरोगुरुसुनतैसोताहिल्यामैहै प
 रमप्रचंडद्रोनंदनकोब्रम्हासिरतातेनुहैउत्तराकेगभैमेवचायेहै कालहको

कालचंद्रभालहूकोमोहो जौनआधकोसदेहहीविकुंठकोमठायेहै कहैरघराजऐ
 सोनदुकुलराजनिजतनरक्षिवेकोकौंसमर्थनहिभायेहैं २ जगउतपतिऔरपाल
 नसंचारहूकोकारनस्वतंत्रमुष्पसर्वसक्तिधरिहै तबपिमनुजलोकरहनकोचाहो
 नहिगयेनिजधाममहहेतगिरधरिहै भक्तिकरिसत्जनसिधारेहुतधाममेरहैनहि
 ऐसीरीतिदेपिकैहमारैहै गवनविकुंठहूकोकीन्होहैपरायेहेतरघराजऐसोकौन
 दोनहितकारीहै ३ दोहा प्रभुपदवीप्राणीजोकोऊपढैसप्रीतिप्रभात परपुरमेंसोप
 हुंचिकैपायधेमपुलकात १ जायदासकौद्वारिकैउग्रसेनहरबार उग्रसेनबसुदेव
 केगहिपदकरतपुकार २ चौपाई गिहोभूमिकहिहाजदुनाथा तुमबिनअबमै
 भयोअनाथा १ उग्रसेनबसुदेवहुकाहौं वरनौदसासकलवुषमाहीं २ सुनिके
 जदुकुलकोसंचार धामगवनबसुदेवकुमार ३ मुरखितभूमिगिहोमहराजा
 तिसहिमुरखितभईसमाजा ४ हाहरिकहिमहिगिरिगोजबहौं नृपकेप्राणनिक
 सिंगेतबहौं ५ औरहुसिगरेनगरनेवासी होतभयेअतिसेवषरासी ६ जेजससु
 न्योतेतैसहिभाये पुरजनसबतनभानभुलाये ६ कृष्णविरहतहंगहिसहिगम्यऊ
 मानहुक्जपातउरभयऊ ७ गयेप्रभासहिसबनरनारी मृतकबधुतहंसबैनिहा
 री ८ धुननलगेतहंनिजनिजसीसा कहतहायकहंगेजगदीसा १० तहंरोहिनीदे
 वकीदोऊ औरहुजदुकुलतियसबकोऊ ११ पहुंचीजायजबैरनधरनी लषीसबै
 गोरनकीकरनी १२ दोहा देवकिअरुतहंरोहिनीलपिनस्वामअरुगम हाहरिहा
 बलकहिगिरीधरनीमेतेहिगम १ चौपाई हाहरिकहिसुभिरतभगवाना तनते
 तिनकेनिकसेप्राणा १ बसुदेवहुनहिसुतलपिलीक्यो रामकृष्णकहितनतजिदी
 न्यो २ औरहुबहुजदुनाथसनेही हाहरिकहिकहिभयेअदेही ३ कोकहिसकैद
 सातहंकेरी कहतनबदतिरचनमतिमेरी ४ औरहुजदुकुलकोबहुनारी पतिस
 रीरसंगदियतनजारी ५ रामनारिरामहिवपुष्याई दोन्होअगिनिसरीरजरार्द ६
 औरहुआनकदुंधिनारी पतितनलैदीन्योतनजारी ७ औरप्रधुम्मादिककीवामा
 कियोप्रवेसअगिनितेहिगामा ८ कृष्णिनिआदिआठपटरानी भईलीनपावक
 लधिषानी ९ अर्जुनसुनिजदुकुलसंचार धायोतनकोहोडिसम्हार १० तेहीसमै
 पहुंच्योतहंजाई लषिसंचारगिहोमुरमाई ११ कृष्णविरहसुधिरहोनतनमें मृत
 कसमानभयोतेहिछनमें १२ दोहा पुनिजोहरिगीताकधोसोसुधिकरिमनमा
 हिं उठ्योसम्हारिसंचेतदैअर्जुनरनथलपाहिं १ चौपाई मृतकक्रियासबकी
 करवाई जेसीलोकवेदविधिगार्द १ जादिनहरितजिगेमहिकाहौं तादिनतेसत
 पेदिननाहीं २ दियोद्वारिकासिंधुबुवाई हरिमंदिरभरिदियोवचाई ३ महाराज

श्रीगणेशायनमः अथ देहा जयजयजदुर्वाचरचरनमुनिमानससरहस ज्ञानक्षीरअज्ञा
 नजलकारकभिक्षप्रसंस १ जयबानीजयगजवदनजयसुकजयश्रीव्यास जेहिपदव्याव
 तद्वोतहठिबुद्धिविलासविकास २ जयमुकुंदहरिगुरुचरनजोमोहियेकअधार जेहि
 आवततरिहोंसहजयाभवपारावार ३ जयहरिपितुबिसुनाथपदजेहिसबभौतिभरा
 स जाकेबलमिटिहैंमिटिमनुकेसबअपसोस ४ एकादसअस्कंधकोसुनिकैकुरुकु
 लनाथ पुनिबोल्पासुकदेवसोंजोरिजलजनुगहाथ ५ राजौवाच चौपाई ॥ कृष्णचं
 व्रजदुर्वंसविभूषन जबगवनेनिजपुरमुनिपूषन १ तबमहिमहकेहिदृपकोवसा
 होतभयोसोकरहुप्रसंसा २ सुनिमुनिपतिकुरुपतिकीबानी बोलतनैअतिआनंद
 मानी ३ श्रीशुकउवाच ॥ जरासंधकेवंसहिजोई नामपुरजैदृपयेकहोई ४ सु
 नकनाममन्त्रीसोंकरिहै सोनिजत्वामीकोहनिडरिहै ५ सुतप्रद्योतकैहैयेकताको
 करिहैतेहिठाकुरवसुधाको ६ तासुतकैहैपालकनामा तामुविसापञ्चबलधा
 मा ७ ताकेराजसुतयेकजोई नंदिवर्धनोतासुतहोई ८ तिनकोनामप्रद्योतन
 जानो अर्चमैइनकोभोगबपानो ९ वर्षयेकसतऔअरतीसा भूमिभोगिहैंपांचम
 हीसा १० पुनिहैहैभूपतिसिमुनागा ताकेकाकवर्नबडभागा ११ पुत्रक्षेमधर्मापुनि
 होई पुनिक्षेत्रज्ञतासुसुतहोई १२ ॥ देहा ॥ ताकेहैहैयेकसुतजासुनामविधिसा
 १ पुनिअज्ञातरिपुतासुसुतहैहैंपरमउदार १ ॥ चौपाई ॥ ताकेदभैकनामकुमारा
 तासुअजयसुतजानुउदारा १ पुत्रनंदिवर्धनपुनिताके महानंदिकैहैसुतजाके २
 सिसुनागादिकदसदृपमहिभलि भोगिहैंत्रिसतसाठिवर्धनकलि ३ महानंदिनृ
 पकोसुतजोई सद्गीगर्भहितेसोहोई ४ ताकोहैहैनंदिहिनामा महापदुमदलपः

तिवलधामा ५ सोकरिहैंब्रिनसंहारा नहंनृपवैहैंसदृअचारा ६ करिहैंअति
 अधर्मजगमाहीं सासनवेदमानिहैंनाहीं ७ तिनब्रिनकोतौननरेसा सासनक
 रिहैंदेतकलेसा ८ परसरामसमसोबलवाना भोगिहैंसकलभूमिपरधाना ९ ताके
 कैहैंआठकुमारा नामसुमात्मादिकहिउचारा १० तेनृपसतवरषहिपरजता करि
 हैभूमिभोगबलवंता ११ चानकदुनवैहैंमहिमाहीं तेआठोसुतनुतनंदकाही १२
 दोहा॥ हनिडारिहैंबिसेषिकैचंद्रगुप्तनिजपूत ताकोचानकदेइगेभूकोभोगअ
 कूत १३ ॥ चौपाई चंद्रगुप्तसुतवैहैंजेते मौर्यानामकहैंहेतेते १ बारिसारतिन
 कोसुतहोई तेहिअसोकवर्धनसुतजोई २ ताकेवैहैंसुजसकुमार तासुसुत्र
 नसंगलसुकुमारा ३ कैहैंसालिसूकतेहिपुत्रा तासुसोमसर्मासुविचित्रा ४ ताके
 सतधन्वाबलवाना तासुबृहद्रथपुत्रसुजाना ५ वेदसमौर्जनृपतिकरईसा कलिम
 हयकसतऔसैतीसा ६ करिहैंयेतेबर्षाहिराजू पुसमित्रतेहिसचिवदराजू ७
 सोमंजीस्वामीकहमारी निजसुतकोदैहैंमहिसारा ८ अगिनमित्रतेहिनामउचा
 रा ताकेफेरिसुनेष्टकुमारा ९ ताकेपुनिवसुमित्रउदारा होईभद्रकतासुकुमारा १०
 ताकेपुनिपुलिदसुतहोई कैहेतासुघोषसुतजोई ११ ताकेवज्रमित्रसुतवैहैं तासुपु
 त्रभागवतकहैहैं १२ ॥ दोहा॥ देवभूतिताकोसुवनयेदससुंगमुवाल भोगकरैगेभू-
 मि कोयेकसतआदससाल १३ चौपाई ॥ देवभूतिकामीअतिहोई कन्वनाममंजीते
 हिजोई १ स्वामिहिमारिदरीधनधामा निजवसुदेवथरैहैनामा २ तासुपुत्रभूमित्रउ
 दारा नामविक्रमादित्यप्रचारा ३ यहथलतेकछुअबकेनामा मैबरननकरिहैंम
 तिग्रामा ४ कियसुकऔरिनामबनाना तेईनामअबऔरविधाना ५ सोमैसबकेजा
 ननकाजा ६ यथकृष्टयकवरनोसवरजा ६ भूपविक्रमादित्यसुजाना पाथोदेवीकर
 वरदाना ७ जबजबतासुमरननियरावै तबदेवीकोसीसचढावै ८ तातेजियोभू
 पबहुकाला अबलोसाकाचलतिविसाला ९ भयोसालिवाहननृपकोई हन्योवि
 क्रमादित्यहिसोई १० सोऊनर्मदादक्षिणपारा अपनोसाकाकियोप्रचारा ११ रचिभू
 तिकाकेरदलभारी जीवितकरिलियमंत्रउचारी १२ ॥ दोहा॥ उतरनलाग्योनर्मदात
 बतेहिसैनअपार जलपरसतसिगरीधुरीतातेलहौंनपार ४ ॥ चौपाई ॥ तातेरेबाउ
 तरपारा साकाविक्रमनृपतिप्रचारा १ अबभागवतप्रसंगहिगाऊं सुकनृपकोसं
 वादसुनाऊं २ विक्रमसुतनारायनवैहैं तासुकुमारस्वसर्मदेहैं ३ वरपतीनिस-
 तपैतालीसा करिहैंराजचारिअवनीसा ४ रहीस्वसरमाकेयेकमंजी सद्रवतीनामक
 अथजंत्री ५ तीनस्वसरमाकोहनिडारी आपहिराजकाजविस्तारी ६ राजकरीसोईकछु
 काला रुक्मनामतेहिभ्रातबिसाला ७ तेहिपीछुप्रभुसबवसुधाकोसंतकरनवैहैंसुत

ताको ८ ताकोसुतपुनिगौरनमासा लंबोदरसुततासुप्रकासा ९ चिविलकनामतासु
सुतहोई मेघस्वतितकोसुतजोई १० ताकोसुतहोईअटमाना तेहिअनिष्टकर्ममति
बाना ११ ताकोसुतहोईहालेया तलकनामसुततासुअजेया १२ ॥ दोहा ॥ भीरुपुरीष
हुतासुसुततासुसुनंदनंद होईतासुचकोरसुततासुतनवमअमंद ५ चौपाई तासुत=
कोसिवहोईनामा ताकोस्वातिपरमबलधामा १ तासुगोमतीपुत्रसुजाना हैहैतासु
पुत्रपुरिमाना २ ताकोमेदसिरासुतहोई सिबअस्कंघतासुसुतजोई ३ जज्ञश्रीता=
कोसुतजानी ताकोतनैविजैपहिचानी ४ ताकेभाव्यपुत्रअतिसाके चंद्रविशिप्रकटी
सुतताके ५ तासुसलोमधिसुतअरिध्वंसा येतनोबलीसुद्रनृपवंसा ६ चारिसतैअ
रुवर्षद्वियासी करिहैभूमिभोगसुपरसी ७ ताकेपीछेपुनिमतिथीरा हैहैअतिसैप्र
बलअहीरा ८ सातपुस्तिकरिहैतेराजू पावनकरिहैप्रजासमाजू ९ पुनिगर्धभी=
भूपजैहैहैं प्रगटनामतोमरकहवैहैं १० करिहैंतेदसपुस्तहिराजू रषिहैबहु
खचनसमाजू ११ तिनकेपीछेसुकमुनिराई सोरहिभूपनदियोगनाई १२ दोहा कंक
नामतिनकोकश्योचकवर्तिहेनाहि हैंमहोपमंडलहिकेमैवरनौतिनकाहि ६ चौपाई
पथीराजजयचन्दनवेला औरहुसारंगदेवबधेला १ अरुयकनृपचंदेलपरिमाला ॥
अरुपवारजगदेवभुवाला २ औरहुअसमंडलहिमहीपा सोरहकेमाधेकुलदोपा
३ सारंगदेवबधेलबलीना बडोकामयहजगमहकीना ४ नृपपरमालचंदेलहिने
रेआल्हाऊदलबलीधनेरे ५ बांधवगढऊदलकहुआयो सारंगदेवताहिबधवा=
यो ६ तबतेलाकोजगतललामा भोसंग्रामसिंहअसनामा ७ जगतदेवरानाकोकं=
न्या व्याहीसंग्रामहिजगधन्या ८ अरुपरमालचंदेलकुमारी ब्राह्मसंग्रामहिबल
भारी ९ रक्षोकोपथीराजचहुआना सोलिसंगहिक्कटकमहाना १० करौचंदेलनपा
हचढाई दोउदलमेभैबडीलराई ११ ऊदलरक्षोचंदेलहरैला सोकीन्धोपरदल
पररैला १२ दोहा ॥ पथीराजनरनाहकरहेजोसोसामंत तिन्हमेकान्हबलीरक्षो=
कियोसोऊदलअंत ७ ॥ चौपाई ॥ मारिचंदेलनकोपथीराजू लियोखोनितिनकोस
बराजू १ पुनिजयचंदहिकेरिकुमारी संजोगितासुनामउचारी २ तेहिछबिसुनिअ
तिमनाहलोभायो ताहिहरनपथीराजहुआयो ३ रक्षोभूपजयचंदउदारा ताकेअ
सीलाषअसवारा ४ सत्तरसहसमतमातंगा रहीछापताकोदलपंगा ५ संजोगि
तेह्योपथीराजू कियोनुइजैचंददुहाराजू ६ जूकेऔरसबैसामंता बाकीरहेपाबबल
वंता ७ पथीराजयद्विविधिकरिगरी हरिलैगोजैचंदकुमारी ८ दिल्लीजायकियो
बहुभोगू भूलिगयोसबरानिऔर ९ गाफिलपथीराजकहुजानी काबिलकोअले
खबलपानी १० गेरीअलाउदीनहिनामा चढिआयोदिल्लोबलधामा ११ पकरिलि

योष्टिराजहिकाहीं राधौकैदहिकाबिलमाही १२ दोहा॥ बहुतकालमेंचंदकवि
 षो जतकाबिलजाय पृथीराजकेबानतेमलेखहिदियोहताय ८॥ चौपाई॥ आठजम
 नजेसुकमुनिभाषेतिनकोभैयहिविधिगुनिराषे १ प्रथमअलाउदीनहैसोई तिमिरलि
 गतेहिवधकियजोई २ भयेसाहमीरासुतनाके भोसुलतानमहंमदजाके ३ अबूसै
 दपुनितासुकुमारा ताकेबावरसाहउदारा ४ ताकेभयेहमाऊसाहा भयोतासुअक
 बरनरनाहा ५ जैसोअकबरजगजसलयऊ ऐसोबादसाहनहिभयऊ ६ ताकीउ
 तपतिदेतगनाई सेरसाहकोउकरीचढाई ७ तासोंकरिकैअतिसैरारी रनमेगयोह
 माऊहारी ८ दुस्रोहमाऊचलिषंधारा सेरसाहकियअमलअपारा ९ रानीयेकह
 माऊकेरी चोलीबेगमनामनिवेरो १० ताकोतहंनरहरिकविजाई लियोमोगिनिज
 बुद्धिदेपाई ११ गर्भवतीगुनिसाहहुमाथ्यो ताकीभयनहि कोउतेहिराथ्यो १२॥ दो
 हा॥ चोलीबेगमसंगलैनरहरिकविभतिमान॥ वीरभानबध्येलढिगआयोबांधव=
 थान ९॥ चौपाई॥ वीरभानभूपतितेहिकाहीं दियटिकायबांधापुरमाहीं १ अकबर
 जनमसुनतनृपसेरा चढ्योसंगलैकटकधनेरा २ वीरभानसुनिसाहअबाई लैअ
 कबरबांधवगढजाई ३ लरनहेततहंसैनसमेरी सेरसाहकहैअतिलघुसेरी ४ बारहि
 लाषसैनलैसाहा गेस्योबांधोफिजैउख्ताहा ५ बारहबारिसरह्योसोगेरे पैनजानपायो
 गढगेरे ६ उतेहुमाऊजमनसैनलै चलोदिलोपैपरमचैनलै ७ यहसुनिसैरदिली
 कहंगयऊ तासोलरिजूमृततहंभयऊ ८ वीरभानसुतरामसिंहजो सबवीरनमैर
 ह्योसिंहजो ९ तेहिसंगकरिपुनिअकबरसाहे दिल्लीबैठामनकीचाहै १० वीरभा
 नदियपढैउदारा करिसैंगअसीहजारसजारा ११ वोचिसलेमसाहमिलिगयऊ मा
 रोगयोसमरबडभयऊ १२॥ दोहा॥ दिल्लीमेजबरामनृपपहुच्योअकबरसंग त
 बहिहुमाऊलपनहितचढ्योअवासउतंग १०॥ चौपाई॥ भागविवसतहंतेगिरिग
 यऊ गिरतहिपानरहितसोभयऊ १ अकबरसाहतषतमहबैठे बैठलनीतिसिंधुम
 हपैठे २ भयोषानषानातिनमंत्री वीरबलहुभोसखासुतंत्रो ३ मानसिंहआमेरन
 रेसा रामसिंहबाधोनृपवेसा ४ येसबसुहदसाहअकबरके रहेप्रधानसकलबुधि
 वरके ५ अकबरसाहपुत्रजहंगीरा तिनकेसाहजहांमतिधीरा ६ आठजमनजे=
 कहमुनिराई तेईआठमैदियोगनाई ७ चौदहशौरतुरुकनकाहीं जोसुकदेवक
 शोनृपपाहीं ८ तिनमेप्रथमभयोनरनाहा नामतासुभोआदमसाहा ९ भयोबहा
 दुरसाहदूसरो मज्जुदीनभोसाहतीसरो १० फनुकसेरचौथोनृपवाहा पचयोरफी
 यूरदरजादा ११ ताकेसुतनहिदियाविधिराई तातेतपनबैठतेहिभाई १२ दोहा
 ताकेसमसुदीनभोताकेमहमदसाह ताकेअहमदसाहभोदायकप्रजनउख्ताह ११

चौपाई ॥ भयो ता सु सुत आलमगीरा ताके गोहर साह प्रबोरा १ येद सबाद साह के आये
 परंपरा तेति नहि गनाये २ इन के बीच बीच महजेते दिल्ली आय अमल किय के ते ३
 तिनह को मै देहु गनाई नाद साह के रोचदाई ४ दिल्ली आय कटा सो की न्यौ फेर सो
 पिसाह को दी न्यौ आप चलो गो नगर दुराना दिल्ली मेरा ध्यान हिथाना ६ महमद सा
 ह को ऊअव दाली सोऊ आय किय दिल्ली पाली ७ पुनि गुलाम का दरय क भय ऊ गो
 हर साह निकट चलि गय ऊ ८ बर बसली न्यौ आं पनिकारी पुनि मन मै यहि भांति बिचा
 री ९ गोहर के बंसहि जो होई बाद साह हो वै हठ सोई १० रक्षौ बिहार वपत को उति
 न कुल दियो बाद साह तेहि बिल कुल ११ यह सुनि जे पुर के महाराजा अरु संधियाम
 हाजीराजा १२ दोहा लापलाप असवार लै चढि धाये अति आसु तब गुलाम का दरम
 ग्यो करि जीवन की आसु १२ चौपाई ॥ बनि गुलाम का दर गोनाहीं पकरि लिये वृंदा
 वन माही १ बसन ते तेल लपेटि सरि रा दहन लगे यहि विधि पैरा २ यक तिस दिन
 यहि विधि तेह लाये मल्लो न तब अचर ज उर लाये ३ सपन माहिं तब रुख उचारे य
 हि पाणिहि वृज माहि न मारो ४ वृज में मरे मुक्ति के जातो यह सठ है निज ठा कुरघाती ५
 तब लाये तेहि वृज बाहर करि तुरत हि गो गुलाम का दर मरि ६ फिरि गोहर साह हि वै
 गयो अंध साह कबु काल बितायो ७ पुनि दखि नी भीर लै भारी दिल्ली अमल न करी न
 पारो ८ तब गोहर की बेगम जोई रही गर्भ ते सजुत सोई ९ ताको लै तब गोहर साह
 भयो छोडि दिल्ली न रनाहा १० आयो आसु नगरी वामह जहं अजीत मेरे प्रपिता मह
 ११ नृप अजीत सो वचन उचारे होय जो अब बल भूप तुम्हारे १२ ॥ दोहा ॥ तौ निज पुर
 मै राखि आहम को तुम यहि काल इतै दखि नी अति बढ्यो राख्यो फौज विसाल १३ ॥ चौपा
 ई ॥ तब अजीत कह जुत उत साहा रही मुकुंद पुर मे साहा १ अस कहि नृप मुकुंद उर
 माहीं राख्यो गोहर साह हि काहीं २ भो मुकुंद पुर माह उछाहा गोहर के भै अकबर सा
 हा ३ पुनि अजीत लै गोहर साह गमन्यो दिल्ली सहित उछाहै ४ साहै दिल्ली मह वै
 राई फिरि आयो अजीत नृप राई ५ यहि विधि भये तुरुक चतुर्दस तिन को मै कहि दि
 यो भेद जस ६ फिरि तुरुक न अतहि माहीं सुक जो कह्यो गोरंडन काही ७ नाम गोरंडय
 हो अंगरेजु जिन को है अति सै अब तेजु ८ ते पाहिले तो कारि व्यापार हिंदु धान मह कियो
 प्रचार ९ जोरि फौज कल कते आये यह सुजात दोला सुनि पाये १० जोरि फौज ये उकरी
 चढाई वकसर में तहं भई लराई ११ तहं न वाब की भई पराजे लिय अंगरेज अमल स
 वराजे १२ जब अंगरेज आगरे आयो अपनो अमल सकल फैलायो १३ दोहा अठ्ठा
 रह सै साठि में अकबर साह सुनाथ सौं पिदियो सिगरी मुलुक अंगरेज न के हाथ १३ चौ
 पाई ॥ मम पितु अधिकारी सिय रामा रह बिसनाथ सिंह जेहि नामा १ तेदी का भागव

वदनाई तामें संध्या सकल गनाई २ सोई संध्या के अनुसार यह की स्त्री मै सत्य प्रचा
 रा ३ दुइ सै और हसत्र हि वर्षा है अंगरेज राज उत्कर्षा ४ बिते पचास वर्ष ये हि का
 ला बाकी एक सै सरस ठिसाला ५ अब भागवत प्रबंध हि गाऊं नृप प्रति सुक की उ-
 क्तिसु नाऊं ६ गोरुंडन के अंत हि माहीं मौन सा सिद्धें यह हि माहि काहीं ७ वर्ष तीनि सै स
 हित समाजू करि हैं पुस्त एकादस राज ८ नगरी ये क किल किला ठामा अब जे हि हैं
 कल कत्ताना मा ९ सोई राजधानी पुनि कै है तामें ये क भूप बसि जे है १० भूप नंद प्र
 थ मै नृप कै है ताको सुत वंगिर कहवै है ११ ता सुभ्रात सिमु नंदी नामा ताको ज सो नं
 दिवल धामा १२ दोहा ॥ ताको पुत्र प्रवीर को ए भुवाल जे पांच वर्ष ये क सत षट्ठ प
 र भोगि हैं भोग नि सांच १४ ॥ चौपाई ॥ पुनि ते रहित न के सुत कै हैं बाहलोक नाम हि क
 हवै हैं १ पुष्य मित्र कै हैं को उ राज सोई करि हैं सब माहि राज २ ता सु पुत्र दुर्मित्र हि हो
 ई राज करी पुनि माहि को सोई ३ ता सु उपर पुनि सु नहु भुवाला सात अंध कै हैं माहि
 पाला ४ कै हैं पुनि को सल नृप साता बैदूर हि देस हि पति ताता ५ कुरु पति निषध
 देस के बासी कै हैं और भूप सु परासी ६ पुनि मागधवंसी जे राजा ते कै हैं महि नाथ
 द राजा ७ प्रथम ता सु बिस्फुर जनामा सोई पुर जे है बल धामा ८ अपि हैं ता स द बर
 न नवीना ज दु पुलिंद मद्रक ये तोना ९ ते सब कै हैं स्नेह समाना करि हैं प्रजा अधर्म
 न नाना १० तेई प्रजन क है सो नृप पाली धर्मात्मा छत्रिन कहवै वाली ११ यदमाव तो पु
 री ते हि धामा पचा प्रगट पुद्ग मि जे हि नामा १२ दोहा हर द्वार तै नृपति औ प्रयाग प
 र्जन अमल करी सो अवनि में अति पापो बलवंत १५ चौपाई पुनि सौराष्ट्र अवंती मा
 हीं अर्बुद मालव देस न पाहीं १ कै हैं विप्र धर्म ते हीने स्नेह समान महा अधलीने २
 व्रत बंधादिक करि हैं नाहीं कै हैं तेई नृपति तहां हीं ३ सिंधु चंद्र भागा के तीरा कुंति दे
 स और हू कसमीरा ४ ते देवि प्रत हां के बासी अरु भूप दु कै हैं अ परासी ५ विप्र हि रूप
 स्नेह पर चंडा करि हैं पाप बडे बरि वंडा ६ थोरो दाना को पमहाना धर्म के कर बहू न
 हि माना ७ बाल गऊ ब्राह्म न अरु नारी निर्देह नैं डारि हैं मारी ८ परधन परदार हरि
 लैं हैं जल दी कै जल दी मरि जे हैं ९ योरी आयु प्र अरु बल योरा कै हैं धन ह भये घर चोरा
 १० संसकार नहिने कु करे हैं धर्म हीन सब काल हिरे हैं ११ रजोत मो गुन करि हैं प्रीती करि
 हैं नाहिन रक की भीती १२ भूप रूप अस स्नेह समहाना हनि है प्रजन अधर्म निधाना १३
 दोहा राजा जिन के जै सही प्रजा तै सही ता सु लरि मरि हैं कछु परस पर कछु नृप करी वि
 ना सु १६ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बाग्यवेश श्री विस्वना असि हजू देवात्मज
 सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराज श्री राजा बहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपा पात्राधिका
 रिरपुराज सिंह हजू देव कृते आनन्दा मुनि चौदा दशस्कन्धे प्रथम स्तरंगः १ ॥ ४ ॥ ४ ॥

श्रीभुक्तवाच दोहा कलिमेंकुरुमहराजमुनुश्रमांसत्यआचार बलआयुषसुधिवुधि
 दयाधर्मपटीहरवार १ चौपाई ॥ कलिजुगमेंजाकेधनहोई गुनीकुलीनधर्मजुतसो
 ई १ जोकैहैंअतिसैबलवाना सेनियाउजीतीविधिनाना २ तगीकोनिहनीकजोना
 रि तेसनेहकरिहैंजनभारी ३ तेहिमिलिकैदपतिकहवैहैं कुलअरुजातिविचारिन
 लेहैं ४ जोकरिहैंखलसबकर्मनमह महाचतुरकहिहैंजनतेहिकहैं ५ कैंहैंजगमह
 कोकमतीजे कहिहैंसुमतितिनहिकुमतीजे ६ रतिमेचतुरिनारिजोहोई बरतिपते
 हिकहिहैंसबकोई ७ कलिमेंपहिरबयेकजनेऊ कैंहैंविप्रसूदकरभेऊ ८ विप्रध
 र्मब्राम्हननदिकरिहैं सूदनकेसंगसदाविचरिहैं ९ राधिनहाअरुसिरमदबारा श्री
 रछोडिसिगरोआचारा १० सबैब्रम्हचारीकहवैहैं कोडीकैदितघरघरवैहैं ११ कुम
 तिकुसीलकपटमेंनागर सबैगुनमेंपरमउजागर १२ ॥ दोहा ॥ अतिथिपूजनादिक
 करमहैगृहस्थकेजोइ तिनहिजोकरिहैंकबहुनदिगृहीकहैहैंसोइ २ ॥ चौपाई ॥
 जेबसिहैंकाननमहजाई धनकेहितोहैंपुथाई १ ऊपरतापसवेपबनाये भीतरर
 हिहैंगंडिकाये २ ऐसेवानप्रस्थकहवैहैं धनहितअचकरिहैंकरवैहैं ३ गेरुवाच
 लकोऊतनधरिहैं राषलगायेपुरनविचरिहैं ४ लोन्हेदंडहरीहरबोलिहैं सबसांला
 लचबचनहिबोलिहैं ५ ऐसेजनपाषंडबिलासी कहवैहैंकलिमेंसंन्यासी ६ दिनकै
 करिहैंजोपरनामा रतिभूसिहैंताकरधामा ७ धनवानहिंकलिजुगमहजोती दैअंको
 रपाईनहिभीती ८ जोनदरिद्राकैंहैंभारी न्यायहुकुन्यायहुसोहारी ९ जोनचपल
 बहुबचनबतेहै सोकलिमहपंडितकहवैहैं १० जोनदरिद्राअतिसैहोई कहवैहै
 असाधुकलिसोई ११ जोकरिहैबहुविधिपाषंडा सोइकहवैहैंसंतउदंडा १२ ॥ दो
 हा ॥ कोनिहुनारीजोकोऊघरमेलैदैराषि सोइविवाहकहवाइहैनहिक्कैहैश्रुतिभा
 पि ३ चौपाई ॥ दैहैंदिवसनहातबिताई मलिमलिकरिहैंअंगसफाई १ यतनोईभू
 षनकलिमाहीं नहिंकरिहैंभूषिततनकाहीं २ कैंहैंदूरजोनदीतडागा सोइतीरथमा
 निहैंअभागा ३ तहैंनहानहेतहठिजैहैं गुरुपदजलमहनाहिनहैहैं ४ होइजेतनेती
 रयदूरी तेतनैकरिहैंमहिमाभूरी ५ तेलऔरजोसलिललगाई निजकेसनअतिसैचि
 कनाई ६ औरठेठकछुजुलुफबनाई तासुकहैंगेसुंदरताई ७ सदाउदरभरभरीजो
 कोई पुरुषारथीकहैहैसोई ८ जोबतातमहकरीढिगई सोईसत्यवादीकहवाई
 ९ जेपालीअपनेकुलकाहीं औरनकोदैहैंकछुनाहीं १० जोरैगोघरमेंधननाना सोई
 कहैहैचतुरसुजाना ११ धर्मकरैगेजसकेहेतु नहिपरलोककेरकछुनेतु १२ ॥ दोहा ॥
 यहिविधिपापिनतेपरमपुहुमीदैहैपूरि मनुजनकेतनतेतवैधर्महोइगोदूरि ४ चौ
 पाई ॥ ब्राम्हनछत्रीवैस्पृहसूद्रा औरहुकलिकेजेजनशुद्रा १ तिनमेंजबरजोनजन-

होई कैहैं बरिया देन पसोई २ अतिलोभी कलिकेमहिपाला प्रजनलटिहैं देतक-
 साला ३ जब धनधाम धरनि अरु दारा लटिलेइंगे नृपति अपारा ४ तबै दरिद्र प्रजा
 दुषारी कैहैं गिरिकानन के चारी ५ साकबीज बलकल फल फूला पैहैं मधुमासहु
 अरु मूला ६ नहि वर्षिहैं मेषजलधारा परी अकाल बारही बारा ७ होई सीतहु पव
 न प्रचंडा उपलपरहिंगे अतिहि अपंडा ८ ताते कैहैं प्रजा दुषारी करिहैं आपुसम
 हबहु रारी ९ भूषपियासच्याधिबहु होई चिंता वदिसि गरी बुधि बोई १० पैहैं नि-
 सिवासर संतापा ताहू पै करिहैं पुनि पापा ११ बीसतीस वर्ष हि नृपराया कैहैं कलि
 परमायुर दाया १२ बढिहैं जब कलि दोष प्रवीना जब कैहैं प्रानी सब छीना १३ ॥ दो-
 हा ॥ जब वर्नाश्रम धर्म सब कैहैं जगता विनास जब वेदन के पंथ कोने कुनरही प्रकास
 ५ ॥ चौपाई ॥ जब पाषंड धर्म अति कैहैं जब नृपचार सरिस कैहैं १ जब हिंसा अ-
 सत्य अरु चोरी लैहैं यही जीविका जोरी २ जब सब वरन सद्गुण सब कैहैं जब गोअजा
 सरिस कैहैं ३ जब कैहैं गृह सम सब आसम जब कैहैं नाते आतासम ४ जब स-
 क्षम कैहैं जादू अनाजू जब तरु कैहैं नाहि दरानू ५ जब दामिनि भरचम कनलागी ज
 बन वर्षिहैं घन बडमागी ६ जब कैहैं सब घर सना जब दिन दिन बढिहैं अचरना
 ७ जब परसरिसमनुज कैहैं अनुचित उचित न कबुचित लैहैं ८ जब यहि बिधि
 कलि जुग बढिहैं धर्म लेस कहुं नहि दरसैहैं ९ तब सब धर्म निरक्षन द्वारा लैहैं र-
 मार मन औतारा १० जौन चराचर के गुरु स्वामी सब जोवन के अंतरजामी ११ जिन
 को जन्म कर्म मति सेतु संत धर्म के रक्षन हेतु १२ ॥ दोहा ॥ गंगा के तट में अहे संभलना
 मक्याम तहां बिष्णु जसवि प्रकोउ कैहैं अति मति धाम ६ ॥ चौपाई ॥ ताके गृह में
 माधव मासा सुकुल हादसी दान हुलासा १ लैहैं प्रभु कल की औतारा हरिहैं अब
 निपाप करभारा २ दैहैं कोउ सुरंग नहि तुंगा तामे चढि रंगि कै रन रंगा ३ करमें करि
 कराल करवाला आठ बिभूति समेत रूपाला ४ चहुँ कित चपलतुरंग चलाई धीर
 जधारि धरा पर धाई ५ भूपरूप जे सद्गुण अपारा तिन को दिन करिहैं संचारा ६ जब पा
 पिन कैहैं नैनासा अरु कल की अंगराग सुवासा ७ कैली पौन पाय जगमाहीं सोइ
 सुचि करिहैं जीवन काहीं ८ प्रजा जयोचित उतपति कैहैं वासुदेव पद चित्त लगे-
 हैं ९ जब होई कल की अवतारा तब कैहैं सत जुग संचारा १० चंद्रसूर अरु सुरगुरु भू-
 पा तीनि हुये कहिसाथ अनूपा ११ प्रविसे पुष्पन षटमह जबहीं सत जुग प्रगट
 होत है तबहीं १२ ॥ दोहा ॥ सोमसूर जे बंसी नृपति जेतने भैमतिमान वर्तमान अरु
 भाविहैं मेसो कियो बधान ७ ॥ चौपाई ॥ तुम ते लैन दहि परजंता ग्यारह सै पट्टहि म
 ति वंता १ इतने वर्ष बीच हीमाहीं ये सब नृप कैहैं कलि पाहीं २ उत्तर दिशि जे सक

दाकार उदित होहि सत्तर्षि उदारा ३ तिनमे प्रथम केर दुइतारा पुलह और कतुनाम उचा
 रा ४ तिनके मधिन पतन म हये कू रहत सदा अस सखा विवेक ५ सौ सौ वर्ष भोग नो सो
 ई अस जोतिष विद कह सब को ई ६ अहै मघातिन मधियह काला यहि विधि काल
 भेदन हि पाला ७ जादिन जदु कुल कमल दिनेसा किमोग वन बैकुंठ निवेसा ८ ॥ दो
 हा ॥ तादिन तेयह अघनि मे कलि जुग किमो प्रचार जेहि कलि जुग मे मनुज सब भये अ-
 भर्म अधार ८ ॥ चौपाई ॥ जब भरि हरि पद पर स्यौ धरनी तब भर चलीन कलि जुग क
 रनी १ मघान सत्रमाह जेहि काला भोग करै सत्तर्षि भुआला २ तब तेयह कलि जुग प
 राट तो दिव्य वर्ष द्वादस सतरहतो ३ जब सत्तर्षि मघा कहें त्यागी पूर्वाषाढ होत अ-
 नुरागी ४ तब प्रद्योत नृपति तैलै कै कलि जुग बढौ धर्म छै कै कै ५ जादिन हरि विकुं
 ठ अनुराग्यो ताही दिन ते कलि जुग लाग्यो ६ दिव्य वर्ष बीति हैं हजार तब सत जुग पु
 निकरी प्रचार ७ निजनिज धर्म बर्न सब करि हैं ज्ञान विज्ञान सुज्ञान सुधरि हैं ८ यह
 जो बर न्यो मानव बंसा तेहि विधि दे कुरु कुल अवतसा ९ विप्र छत्रि वैस्प हस द्रन के ॥
 जानहु जुग जुग सब बरनन के १० धर्मात्मा जे जसी महीपा भये महात्मा जे कुल दीपा ॥
 ११ तिनकी कथा कीर्ति अब रहि गे सोऊ कविं सुज्ञान मुष कहि गे ११ ॥ दोहा ॥ आता
 सांत न भूप के देवा पी जेहि नाम चंद्रवंस को भूप ये क सुनुद जो मति धाम ९ ॥ चौपाई
 कलिके अंत माह कुरुग ई ये सो उन्मृप हरि सिक्षा पाई १ करि है पुनिके वंस विवर्धन
 अपि है वर्नाश्रम भरि अद्वन २ सत जुग त्रेता हापर कलऊ यहि विधि होत वेद कहि
 दियऊ ३ भये जे हैं अरु कै है राजा मेबर न्यो कुरु कुल महराजा ४ ममता करी भूमि की
 भारी पन भूमि गै संग सिधारी ५ राजहु होयत दधि मति धीर अंत समै महुता सुसारी
 रा ६ कुमि विट भस्म होत हठि सोई तेहि सरिरे के होत हि जोई ७ द्रोह करै सब जीवन
 पाही ताते अब सनरक कहें जाही ८ भूके भूपति अस मुष भाषे यह पुरषा कनायम
 दिगषे ९ यह धरनी सब अहै हमारी केहि विधि मो सुत पाले सारी १० ऐसी कौन है
 करै उपाई नाम को उन हैं लेय छोडाई ११ पुत्र पौत्र जे होहिं हमारे तेइ भोग हिं भुवि
 भोग अपोर १२ ॥ दोहा ॥ करत करत मरि जात हैं धरनी हेत उपाय अंत समै ज रिजात
 तन धरनी संग न जाय १ भरि कै अति अभिमान जे भोग करत नृपराय तिनको ककुन
 हिरहत है कथा ये करहि जाय १० इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधव शशि
 नाथ सिंह जू देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजाधिराज श्री बाबहादुर श्री क
 सचंद्र कृपा पात्राधिकारि रघुराज सिंह कृते आनंदा म्बुनिधौ द्वादश स्कंधे द्वितीय
 स्तरंगः २॥ ॥ ॥ श्रीभुक उवाच ॥ दोहा ॥ अपने को जीतत निरपि हें
 सति नृप नय ह भूमि अहोषेलो नामृत्यु के नृपजित हैं का घूमि १ ॥ चौपाई ॥ है नर

द्रुमतिमंतहुजेऊ दयाकरतअभिमानहुतेऊ २ राजसैनधनधरनिहमारी कियेगर्वे
 सहिउरभारे ३ फेनसरिसयहअनितसरीरा तामेंकियेविस्वासंगभोरा ४ मनमेंकर
 हिंविचारसदाहो जौतिकामक्रोधादिककाहो ५ पुनिमंत्रिनकोबुधितेजीती अवसि
 चलाउवअपनीरीती ६ कंठकरिपुजेहैममराजू तिनकोजीतबसहितसमाजू ६ यहि
 विधिक्रमसोसिंधुमेषला करबजीतिमहिराजयेकला ७ यहीबंधेआसाकोपासा
 लपतनकालआपनेपासा ८ यहकरहिंपुनिभूपविचारा पुनिजीतबसागरहुआपा
 रा ९ दोपांतरलेहैहमजीती कबहूकोदुकीकरबनभीती १० यहसठनाहिबिच
 रैननमें कहाभोगछनभंगुरतनमें ११ जेतनोअममोहिजीतनकाहो मूढनृपतिजे
 करहिंसदाहो १२ तैतनीकरैजोमोक्षउपाई तौतिनकोसबविधिबगिजाई १३॥ दो
 हा॥ मनुआदिकमहाराजसबमोहितजिगेसुरंधाम तौअबकेसठनृपतिबैजितेहैमो
 हितमाम २ चौपाई॥ मोरहिनेपितुपुत्रहुभ्राता औरहुजातिबंधुअरुनाता १ करिक
 रिकुमतिपरस्परराशि फँसेफौसममताकेभारी २ कलभजनकेजोगसरीरा ताकोदे
 हिंसदाइअधीरा ३ ऐसहिममहितलारिमरिजाहो नहिसमुहहिंअनिखतनकाहो ४
 पुरुरवाष्ट्रगुगाधिनरेसा नहुषभरतसहस्रार्जुनवेसा ५ मांभातासगरहुषदंगा पुंथ
 नाररघुअतिसुभअंगा ६ तनविंदहुसांतनुसरजाती नलनृगयहुककुस्यसजाती
 ७ कुवलयासुअरुभूपभगीरथ औरहुजेनरनाथमहाराथ ८ हिरनकसिपत्रिभुवन
 जयचारे रावनलोकरोवाचनहारो ९ नमुचिचत्रसवरभौमासुर हिरन्याक्षतारक
 तांडकंसुर १० औरहुदैत्यऔरसबराजा सिंगरेज्ञातासरदराजा ११ जीतेसबहिआप
 नहिहारे विदितविस्वविजईबलचारे १२॥ दोहा॥ तेअतिममतामोहिमहकियेमेरे
 सबकोय रहैनसबदिनमोरप्रभुकथारहीअबसोय ३ श्रीशुकउवाच॥ जसीमृत
 कभूपनकथाभैजोकक्षीनरेस सोसचज्ञानविरागहितनहिपरमारथवेस ४॥ कवि
 त॥ सवैया॥ जोजनश्रीजदुनाथचरित्रअमंगलमूलउषारनहारो काननमेंसुनैरोज
 हीरोजगुनैअरुगावैमहासुपसारो॥ सोलहिभक्तिकहेरघुराजनआचतफेरिसंसार
 असारो देवकीनंदनकेमिलिवेकीउपाययहीनहिंदूजीविचारो १॥ दोहा॥ व्याससु
 वनकेबचनसुनिचारहिबारनिहोरि पुनिबोलीकुरुकुलकमलहिनकरदोउकरजोरि
 ५॥ राजोवाच॥ चौपाई॥ कलिकेजनकरिकौनउपाई देहैंकलिकेदोषनसाई१॥ सो
 भाषैमोसेमुनिराई कलिमोहिकालकरालदेपाई २ जुगअरुजुगजुगकेजेधर्मा ॥
 थितिरूपलेकालमुनिसर्मा ३ यहदीजैमोहिसकलउचारी जाननचहौंकालगति
 भारी ४ नगअरिसुतसुतसुतकेवैना विधिसुतसुतसुतसुतसुतवैना ५ भरिबोलेअति
 मंजुलवानी लविभूपतिमतिभगतिलोभानी ६॥ श्रीशुकोवाच॥ सतजुगमाहिधर्मप

दचारो रक्षोसबैजनलियतेहिं धारी ७ सत्यदया औरहुतपदाना धर्मचारिपदजानसुजा
 ना ८ तोषितसुमीमित्रअरुदाता समदर्सीकरुनाकरसांता ९ आत्मारामसीलमयसि-
 गेर सतजुगकेजनकोउनहिबिगरे १० हिंसाअसतिअतोषलगई चारिअधर्मचरनदि-
 यगाई ११ धर्मसत्यपदत्रेतामाही कछोअनृततेयेकतहांही १२ यज्ञतपोनिषायहत्रे-
 ता जानहुधर्मअरीनविजेता १३ ॥ दोहा ॥ नहिलंपदनहिहिंसकौचेताकेसबलोग ॥ अ-
 र्थधर्मअरुकाममेंपारायनबिनसोग ॥ चौपाई ॥ वेदत्रयीकेसबअभ्यासी विप्रनपू-
 जकप्रीतिप्रकासी १ द्वापरमाहिधर्मद्वैपादा रहेदानतपजुतमरजादा २ जनकुलीन
 वेदहिअभ्यासी जसीकुटुंबोधनोदुहासी ३ ऐसेद्वापरकेजनजानो क्षत्रीब्राम्हनस्त्रेष्ठ
 वषाणो ४ कलिजुगयेकधर्मपददाना कलिअंतहिंसोउनसीनिदाना ५ क्रमसोबदि
 अधर्मकेपादा क्रमसोहरिहैंधर्ममृजादा ६ दुराचारकलिकेजनकैंहैं जीवनपैनद-
 याचितलैंहैं ७ करिहैंबैरसबैबिनहेतु बैधिहैंसदापापकरनेतु ८ लोभीअरुलाल
 चौअभागी अनुचितकरतलाजनहिलागी ९ कलिजुगमहनृपसदुनकेरी कैंहैंम-
 हिमाभूतिषनेरी १० सतरजतमत्रैगुनजनमाहीं रहिहैंहेनरनाहसदाहो ११ तपअ-
 रुज्ञानहोयसुचिजबहो उदैसतोगुनकीगुनतबहीं १२ कामकर्ममहजबसुचिहोई
 उदैसोगुनकीगुनसोई १३ ॥ दोहा ॥ असंतोषअरुलोभहैंमदमसरपाषंड रजतम-
 कीयहहैउदैजानहुभूपउदंड ७ चौपाई ॥ हिंसादुषअसत्यछलतद्वा सोकमोहम-
 यदैभ्यहुनिद्रा १ यसबहोहिजौनजनकाहीं उदैतमोगुनकीतेहिमाहीं २ सतजुग
 माहिंसंतोगुनजानो त्रेतामाहिंरजोगुनमानो ३ रजतमद्वापरमाहिबिचारो कलिस-
 हुकेवलतमहिउचारो ४ कलिजुगमहसुनियेकुरगई सुद्रसबैकैंहैंदंपराई ५ कैं-
 हैंसबजनमहाअभागी सपतेहुनाहिधर्मअनुरागी ६ होईधरदारिद्र्यचारा मनुज
 करैगेबहुतअहारा ७ कैंहैंसबजनअतिसैकामी करिहैंनारिनकेरगुलामो ८ चर-
 मेंथनरहिहैंकछुनाहीं ऐसकरनचाहिहैंसदाहीं ९ तियकरिहैंपरपूर प्रीतीमनि-
 हैंनहिनेकहुपतिभीती १० समुरसाससोकरिहैंगरी देहैंसदापरोसिनगारो ११ थैंहैं
 देसनबहुकितचोरा करिहैंपुरनउपदबचोरा १२ ॥ दोहा ॥ साधुनकोधरिमेप्रसठ
 वेदअर्थकरिषंड अपनीरोतिचलायकैंफैलैंहैंपाषंड ८ ॥ चौपाई ॥ राजा प्रजनलूदि
 सबलैंहैं निजदलसोनिजराजजैहैं १ विप्रमहाविषईकैंजैहैं गनिकाकोनिजचरहि
 बसैंहैं २ करिहैंसोईकहीजोनारी देहैंपदिसबसाम्रविसारो ३ उदरहेतकरिहैंब-
 हुकर्मा कौडीकेहितछोडिहैंधमी ४ बचिहैंनीचकर्मअसनाहीं करिहैंविप्रनाहि-
 जिनकाहीं ५ कुमतिब्रम्हचारीकहवैंहैं येकोव्रतकरनामनलैंहैं ६ करिहैंअनाचा
 रसबकाला धारेरहिहैंतेमृगछाला ७ जिनकोबहुहोईपरिवारा भीषमागिहैंहा

रहिद्वारा ८ तपीकरैंगतपंघरमाही बसनहेतजैहैंवननाही ९ सन्यासीलोभीअतिहैं
हैं कौडीकेहितघरघरथैंहैं १० अतिछोटीहैंहैंकलिनारी नापरहैंहैंबहुतअहारी
११ हैंहैंबहुतसुतासुनतिनके असनबसनहोईनहिजिनके १२ ॥ दोहा ॥ कलिकी
नारीकबहुनहिंकरिहैंकौहुकीलाज रहिहैंपरघररातिकेतजनिजघरकोकाज ९ ॥
चौपाई ॥ जोकोउसूधद्वचनउचारी तौदेहैंतेहिलाषनगारी १ करिहैंरातिसहर
महचोरी वागतफिरिहैंधोरिनधोरी २ कौहुसोकबहुनससबतैंहैं देसिनपरदेसि
नठगिलैंहैं ३ अपनेआरहेतकालकाला मरिहैंपतिसुनलैकरवाला ४ अथवावि
षदेडरिहैंमारो अथवाफांसिगलेमहडारो ५ कलिकेवनिकखलीअतिहैंहैं ॥ अ
ककोबस्तुचारिकौदेहैं ६ देहैंतौलतमाहिषटाई लैंहैंतातोदामबडाई ७ क्षत्री
औरब्राम्हनद्वजेते करिहैंवनिकउद्दिमहितेते ८ विनाविपतिहुपरनरेसा त्यागि
देहैंगेधमेहमेसा ९ जोकोउकोहुकीचुगुलीकरिहैं सोसुनिकैअतिसैसुषभरिहैं
१० नौबहुकर्मकरतजगमाहों कौऊकोहुकीबरजीनाहों ११ सोऊकरिहैंअसमन
ठोको हमहेंकरहिकर्मयहनौको १२ ॥ दोहा ॥ ठाकुरदाताआपनोसुभगसीलमति
धाम ताकोवाकरछोडिहैंहैंनिमकहराम १० ॥ चौपाई ॥ पालनकरोजन्मतेलैकै
असनबसनबहुविधिनेदेकै १ तेहिठाकुरकहैविपतिपरेही नजिदेहैंचाकरबिनते
ही २ हैंहैंचाकरनिमकहरामा तिनकोनरकहुमहनहिंतामा ३ ऐसेकलिकेखा-
मिदुहैंहैं विनकसूरचाकरहिछोडैहैं ४ सेवाकरतकरतजोकोई रोगीअथवाबू
ढहुहोई ५ ताकोप्रभुपालननहिंकरिहैं ज्वानीलौताकोधनभरिहैं ६ बूढ़गायज
बदुधमदेहैं तबपालकतेहिनाहिषवैहैं ७ पिताभ्रातअरुजातिदुनाता भगिनी
मीतगुरुअरुमाता ८ जहांहोइगोअपनीयारी ताहीकेहैंहैंउपकारी ९ सारी-
सारसलाहोहैंहैं निसिदिननरतियकोमुषज्वैहैं १० पापकरतमेंपरमप्रबोना ४
र्मकरतमेंहैंहैंदीना ११ लैंहैंसूइसंकलविधिदाना विप्रसारिसकारिहैंअभिमाना
१२ ॥ दोहा ॥ ब्राम्हनकोधरिभेषसठअपनेपेटाहिहेत करिहैंतपपाषंडबहुबैधि
हैंधनकरनेत ११ ॥ चौपाई ॥ वैठतपतमहकरिअभिमाना सद्ब्राचिहैंकथापुरा
ना १ नहाअथमीधमेभाषिहैं क्षत्रिनविप्रनपाहिमाषिहैं २ भितहीचिंतरहीउ-
दविगना रहिहैंदुषसागरमहमगना ३ नहिबषिहैंमेंघनिजकाला बारवार-
कलिपरीअकाला ४ जुरीअन्ननहिभोजनकाहीं भीषमागिहैंघरघरमाही ५ ता
परनपतिलगायपियादा लैंलैंहैंघरकोमरजादा ६ बसनमिलोनहिपहिरनका-
हीं तौभूषनकीकोनचलाहीं ७ मिलीनषाटभूमिमहसैंहैं पियनहेतभलजलहु
नपैंहैं ८ करिहैंमैथुनपसुनसमाना भोजनकारिहैंविनअस्नाना ९ हैंहैंसकल

वस्तुतेहीना महाकुरुपीपापप्रवीना १० ऐसे कलिमहद्दे हैं प्राणी जायक हों ल गिहसा
 बषानी ११ रहिनहि नैं हैं कबु विवेका दै हैं चारि बरन मिलिये का १२ ॥ दोहा ॥ यक्यक
 कौडी केलिये तजित जिय परम सनेह मारि मारि मरि मरि कुमति सब जे हैं जमगेह १२ चौ
 पाई ॥ माता पिता दृढ़ जव दै हैं तिनहि निका रिगे हते दे हैं १ सुत अरु सुता बचि सठ ड
 रि हैं जाति नात कोने कुन डरि हैं २ होतहि कन्या पात कराई कहि हैं परंपरा चलि आ
 ई ३ शिअउ दरहित चहु दिसि पै हैं यदि विधिसि गरी उमिर बिते हैं ४ जगत गुरु त्रि लोक
 के स्वामी सब जीवन के अंतर जामी ५ जेहि पदमह विधिसि बदिग पाला नाय नाय सि
 र होत निहाला ६ ऐसे ज दुवर को कलि मा हो कब हूं मनुज पूजि है नाहों ७ करि हैं औ
 र अनेक पषंडा जाते दै हैं सुभ मति पंडा ८ नृप जो ज दुनंदन को नामा लेत मरत मह
 को उमति धामा ९ अथ बाज बक हूं ल है क लेसा कहतराम हरि कृष्ण नरे सा १० गिरत प
 रत छटिलत मह जेई हर भेनम ऐसे हुकहि देई ११ सो सब जग बंधन ते छूटी लेत वैकुं
 ठ वास सुष लूटी १२ ॥ दोहा ॥ ऐ सो दीन दयाल प्रभु जौ न देव की लाल ता को नहि भजि
 हैं कुमति यहि कराल कलिकाल १३ कलिके जे ते दोष हैं मनुज न के दुष दानि तै सब हि
 यने बैठि कै ना सत सारंग पानि १४ ॥ सबैया ॥ कृष्ण कथा जो सुनै चित लाय त्यों कृष्ण
 को नाम सदा मुष गावे कृष्ण को आबत कृष्ण को पूजत कृष्ण को सादरी सनवावे ॥ ता
 के हिये चलि कृष्ण सब सैं हठि कृष्ण हि सो अघ ओ पजर आवे कृष्ण ही भक्ति भौरें पुराज
 सो कृष्ण हि आपने धाम पठावें १ जे सै हिरन्य में धातु अने कहिरन्य के रंगहि देत न सा
 ई ताहि ज्यों पावक धातु जरा दु कै देत हिरन्य को रंग बनाई ॥ तै सै हि श्रीरघुराज हि
 येन दुराज दया भरि कै दुत आई दासन के दुरितानि को दाहि दुनी दुगुनी दुति देत दे
 पाई २ ॥ घनाक्षरी ॥ अतिसुम करि करि विद्या बहू पठि लो बावन में निवास कै कै म
 हात पठानि बो मन को अचल की बोस आ आदि अर्थ दी बो तोर थन हाइ बो हूं ब्रत
 विधि जानि बो ॥ विविधि प्रकारन के मंत्रन की जपि लो बादान दी बो और विषे सुष को ग
 लानि बो रघुराज ये ते सबै ते तेना पवित्रकारी जे सौ है पवित्रकारी हरि हिय आनि बो ३
 दोहा ॥ ताते कुरुम हराज तुम कुरु के सव उर माहि मरत जाहि आबत मनुज माधव
 पुरे को जाहि १५ मरत समय जो मनुज को उराम कृष्ण लिये थाय ता को दीन दयाल प्र
 भु लेत आसु अपनाय १६ ॥ सबैया ॥ या कलिकाल कराल मह पल व्याल सो जीवन
 महान हारी पै कुरुनाथ सुनोय हमे गुन ये क अपूरु बले हुनि हारी ॥ श्रीरघुराजन
 जोग हुजापन दान व्रत जे लिये कबु धारी जीवत री भव सागर को मुष मे जुग आपर
 कृष्ण उचारी ४ ॥ घनाक्षरी ॥ बरष अनेक जौ न मन को अचल की न्हे सत जुग होत
 र द्यौ हरि पद ध्याये ते नेता जुग जौ न जाग की न्हे फल होत र द्यौ जो री जो री धन दु अ

संध्यन लगायेते ॥ कहै रघुराज जो न ह्यपरमें पूजे हरि होत फलने मजमव्रत के बढायेते
 तौ न कलिकाल माहीं बिनहि प्रयास होत याद वेंद्राघ वेंद्र नाम गुन गायेते ५ इति सि
 द्वि श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधव वेश विभ्वनाथ सिंह आत्मज सिद्धि श्रीमहाराजा
 धिराज श्रीमहाराजा श्री राजा बहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपापात्राधिकारि रघुराज हिं
 हजू देव कृते आनन्दासुनिधौ द्वादश स्कन्धे तृतीय स्तरंगः ३ ॥ ॐ ॥ ३ ॥
 श्रीभुक उवाच दोहा ॥ परमानुहिजे हि आदि है दै परार्थ है अंत कहि आयो सो
 काल मै तुम सो सब मति मंत १ ॥ चौपाई ॥ श्रीरुभाष्यो जुगन प्रमाना अब सुनु
 कल्पहु प्रलै विधाना १ सहस बार नव हो जुग चारो बीतहि सो द्वा विधि दिवस उ
 चारो २ एक कल्प कह बावन सोई भोग चौदहौ मनु को होई ३ सोई कल्प के अ
 तहि माहीं ब्रम्हा की नि सि होति सदा ही ४ जेतने जुग को विधि दिन जानो ते तने
 जुग की विधि नि सि मानो ५ ब्रम्हा के दिन अंत हि माहीं प्रलै होति तिहु लोक न का
 हो ६ यहु नै मितिक प्रलै विचार जा में सो वत है कारतार ७ से स से नारायन सो
 वत बिगरे जुग को नि जत न गो वत ८ जब ब्रम्हा के सो द्वा दिन राती बीतहि सत व
 र्ष हिय हि भांती ९ प्राकृत प्रलै होति ते हि काला ता को सुनुहु प्रकार भुवाला १०
 सातहु प्रकृति लोन कै जाहीं अपने अपने कारन माहीं ११ यह ब्रम्हांड प्रकृति को
 कारज लोन होत प्रकृति हि मह आरज १२ ॥ दोहा ॥ धरनी मह सो वर्ष लौं मेघ वर्ष
 हैं नाहिं कै है तव परजा दुषी अन्ध बिना म हि माहिं २ ॥ चौपाई ॥ छुधा विव स हानि
 कै ये कये कन करि लै हैं क्रम सो सब भसन १ यहि विधि कै है प्रजा विनासा करि है
 द्वाद स भानु प्रकासा २ सिंगरो सलिल सो पिते लै हैं पुनि नहि कहै थल मह बर से है
 ३ से स वदन ते नि क सी ज्वाला सोलहि पवन सहाय वि सला ४ सो सब भूमि भस
 म करि देई बढि ज्वाला लोक न दहि लेई ५ ऊपर वि अथ से स हि ज्वाला भस म
 करी यह विस्व वि सला ६ यह ब्रम्हांड जो अ है म हाना कै है जरो करीष समाना ७
 पुनि सौ वर्ष हि पवन प्रचंडा चलि है भूपति यह ब्रम्हांड ८ कै है धूम बरन आका
 सा धूर धूसरित विगत प्रकासा ९ तहो मेघ रंगन के नाना करि करि न भम हो राम
 हाना १० बरषा हिं गे सौ वर्ष प्रजंता सुंड समान धार मति वंता ११ यह संसार यकार न
 व होई बिन जल को थल परी न जोई १२ ॥ दोहा ॥ सहित गंध गुन भूमि तहें होत नल
 हि महली न रस गुन जुत जल तेज मह होत लोन परवीन १ रूप सहित पुनि ते जहू प
 न हिं जात विलाय परस सहित पुनि पवन हून भम हजात समाय २ स ब्रह्म सहित न भ
 ताम से अहंकार मह जात इंडी सुर जुत साजु कै अहंकार हि समात ३ अहंकार सब
 होत लय महत्त्व मे जाय महत्त्व पुनि जाय कै प्रकृति हि माह समाय ४ सत रजत

मगुनविषमजेतेसबहोतसमान सोईप्रकृतिपरमात्महिलोनहोतिमतिवान ५
 सोपरमात्माकेनही कालहिकृतपरिनाम आदिअनादिअनंतहूअव्ययनित्यतना
 म ६ मनबचनहुनहिंजातजहंसतरजतमगुननाहिं प्राणबुद्धिइंद्रोसुरहुनहो-
 आहिजेहिमाहिं ७ महदादिकजामेनहोनहिकबुजगतविकार हैनस्वप्नजागति
 हुनहोसुषुप्तिउद्धार ८ अनिलअनिलआकासअपअवनिअर्कएनाहिं सोसुषु-
 प्तिसमरहतनितनभसमअमलसदाहिं ९ सोअतर्कसबमूलहैप्रकृतिदुजेहित
 यहोय सोपरमात्मासकलयहजगजातसमोय १० जबमायाअरुजीवहूहोतई
 समहलीन सोईप्राकृतिकीप्रलोकहतसबैपरवीन ११ बुद्धिइंद्रियनअर्थकोहैप
 रमासअधार सास्त्रहितेदेषोपरैतेहिबिननहिसंसार १२ ॥चौपाई॥जोउपजत-
 अरुहोतविनासा सोइअनित्यसबवेदप्रकासा १ दीपचक्षुआदिकहैजेते जो
 तिकार्जयेजानहुनेने २ ऐसहियहसिगरोससारा परमात्माकेकार्जअपारा ३ बिन
 परमासारहेनकोऊ थावरऔरहुजंगमजोऊ ४ जियकोधर्मभूतजोज्ञाना तासुअ-
 वस्थात्रिविधिबषाना ५ ज्ञानविकासजागरनजानो कहूसंकोचस्वप्नसोमानो ६
 अतिसंकोचसुषुप्तिविचारो मायाकृतअनित्यउरधारो ७ जैसेनृपजलधरबभ-
 माहो कहुंप्रगटहिकहुंफेरविलाहो ८ व्यामरहतहैविगतविकार निमिजगअ-
 रपरमासविचार ९ सूतभिन्नजिमिपटनहोहोई कारनभिन्नकार्जनहिहोई १०
 तेसहिईसभिन्नजगनाहो समुदिदेषियेनिजमनमाहो ११ जोनेयाइकअसउर
 आनि कारनभिन्नकार्जकोमाने १२ ॥दोहा॥सातिनकोअममानियेकारनहीहै-
 कार्ज अहेअवस्थाभेदयहसोसुनुकुरुकुलआर्ज १३ देवमनुजपरतौतिजियसो
 भनजानुनरेस जोयहसतितौमुक्तिमेंआवतदोषहमेस १४ ॥चौपाई॥जीबहि
 जेसुरमानुपमाने तिनहिअवधबुधिवंतबवाने १ घटअकासजिमिमठहुप्रका-
 सा जैसेलघुअरुमहाहुतासा २ बाहेरभीतरपवनसमाना तिमिजियरहतसरीर
 ननाना ३ होतकनकजिमिबहुतप्रकारा तिमिहिरधारतरूपअपारा ४ ऐसोलो
 कवेदसिद्धाता यहमनजानिरहोनृपसाता ५ जिमिरवितेउपजहिघननाना क-
 रहिबोदपुनिरविहिमहाना ६ तिमिईसहितहोतसरीरा लपतईसरोकलमति
 धोरा ७ जबनहिरहतभेघनभमाहो दरसनहोततबैरविकाहो ८ इमिनबबू
 टततनअभिमाना जियहिहोततबज्ञानविज्ञाना ९ तातेगहिविवेकफरवाला
 मायाबंधनकाटिकराला १० मिलैअनीसईसकहैजाई यहआत्यंतिकप्रलोकहा-
 ई ११ ब्रम्हादिकजेतेहैप्राणी नितउपजतअरुनसतविज्ञानी १२ नितउतपति
 नितप्रलययहीहै सूक्ष्मदरसीकहतसहीहै १३ ॥दोहा॥जैसेसरिताधारलहि

वहतत्रिनादिअनंत तैसहिकालप्रवाहलहिजगउपजनबिनसंत १५ यहअनदि
जोकालहैसोहरिकैरसरूप याकोचलबनलषिपरतजिमिरविकीगतिभूप १६ नि
सप्रलययहजानुनृपप्रलैचारिकहिदैन नैमित्तिकअरुप्राकृतीअत्यंतिकपरवीः
न १७ जगअधारजदुनाथप्रभुनारायनजेहिनाम तेहिलीलासंखेपतेमैमाष्यैम
तिधाम १८ काकेमुषमैजीहहैजोहरिचरितअपार बरनिसकलविधिंताहिकोके
हुविधिषावैपार १९ ॥ कवित्तरूपघनाक्षरी ॥ विविधिकठोरघोरदुषकीद्वानल
सोजरतजेपापीपूरप्रानीअतिविलषात ॥ तैऊजोअपारभवपारावारपारजानबिन
हीषयासचाहैहियद्विहरषात ॥ भनैरघुराजदोऊहाथनउठाइतिन्हैओरनाउ
पाइमेरेदृगनमैदरसात नंदलाललीलाफारसकीजहाजपाइकेतेगयेकेतेजैहैके
तैअवैचलेजात १ ॥ दोहा ॥ यहपुरानसुभसंहितानामभागवतजासु नारायनप्र
थमहिकियोनारदसोपरकासु २० नारदपुनिममजनकसोब्यासदेवजेहिनाम ॥
कह्योभागवतग्रंथमहज्ञानभक्तिकोधाम २१ सौकहिकैमोहिपररुपाव्यासदेव
भगवान् दियोपढाइसुरूइसबयहभागवतपुरान २२ कुरुपतिअबयहका
लमैनैमिषवनमैवैठि शौनकादिकमुनिसबैसुषसागरमैवैठि २३ इनहो
सत्सुजानकोपौरानिकैबनाइ सुनिहैयहभागवतकोपूछिप्रोतिदरसाइ २४
इतिसिद्धिऔमन्महारजाधिराज श्रीबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहआत्मनसिद्धिऔ
नहारजाधिराजश्रीमहारजाश्रीराजाबहादुरश्रीकुलचंद्रकृपापानाधिकारिजुदे
वरघुराजसिंहकृतेआनंदाम्बुनिधौदादशस्कन्धेचतुर्थेस्तरंगः ५ ॥ ॥ ५ ॥
श्रीशुकउवाच ॥ दोहा ॥ यहपुरानमेंसुनहुनृपहरिपरत्नसबठौरजैहिहरिको
परसाद्विधिसंकरकोपकठोर १ ॥ चौपाई ॥ अबसिमरैगैहमयहिकाला यहप
सुबुद्धिबोडुमहिपाला २ कबहुभयोनिहिनमनुमहारकबहुनासनहिअहैउरा
रा ३ तनभरिजनमतमरतरहतहै जननमरननहिजीवगहतहै ३ कैउतपअपू
तअरुनाती अबतुमनहिहैहौअरुघाती ४ जैसेबीजबीजतेअंकुर हैहौतिमितु
मनाहिधर्मधुर ५ देहादिकतेभिन्नभुवाला जानहुअपनेकोसबकाला ६ जैसे
पावकदारुहिमाहौं दरसतहैपैभिन्नसदाहौं ७ जैसेस्वप्नकल्पोनजसोसा आ
त्मभिन्नहैलपतमद्दसा ८ तैसेभूपतिजागेहुमाहौं निरषतजियतनभिन्नसदा
हौं ९ आत्माअजरअमरअविकारी विधैविवसहोसोसारी १० षटाकासजबघ
टफुटिजातो वयवहसुइतहैरदिजातो ११ ऐसाहिजीवहुनसेसरीरा सुइसरूपरह
तमतिपीरा १२ ॥ दोहा ॥ जीवहितनकेबंधकोमनहीकारनजान मनहीतेहैत्रिगुन
तनतनतेकर्मअमान २ ॥ चौपाई ॥ सोमनहैमायाकोकारज चारिदुतेससारदिआर

ज १ तेलअग्निनिपात्रहुअरुवाँतौ शेषचारितेहेतमघाती २ ऐसहितनमनकर्महु
माया चारिहुतेसंस्तनिपराया ३ सतरजतमगुनतेतनहोई ताहीमें पुनिनासहुसो
ई ४ देहजनमनहिजनमजीवको मरेमरननहिज्ञानसीवको ५ आत्माहेनृपस्वयं
प्रकासी देहप्रकृतिपरज्ञानविभासी ६ जिमिअकासघटकेरअधारा तिमितनको
जियजानउदारा ७ अपरिच्छिन्नस्वभावहितेजिय निजसरूपमेंनहिविकारलिख ८
ऐसहिरीतैसोत्तरेराजा भजौसकलविधितुमजदुगजा ९ परमात्माहेआत्मअधारा
तेहिभजितरहुसिंधुसंसार १० विप्रस्वापवसतक्षकनागा तुमदिनजारिसकीबडभागा
११ अहैमृत्युकैमृत्युमुरारी तिनभेनृपमतिलगीतिहारी १२ ॥ दोहा ॥ तातेमृत्युहुतु
मदिनृपकछुकरिसकिहेनाहि पंचरचितयहतनअहैसोमिलिहेनिजमाहि ३ मै
हैंतुहुसरूपअतिपरमात्माकोदास परमप्राप्यपरमातमाजदुपतिरमानिवास ४
यहिविधिअनुसंधानकरिहरिपदचिन्तलगाय ईसमिन्नतुमजगतकोनहिलखिहो
नृपराय ५ चाटतरदपटविषवदनकालसमानकराल निजतनभक्षततक्षकहिन
हिलसिहो भुवाल ६ हरिचरित्रयहभागवततुमकोदियोसुनाइ ज्यौपूछ्योभाष्यो
कहाअवसुनिहोनृपराइ ७ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधवेश श्री वि
श्वनाथसिंह आत्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री राजा बहादुर श्री कृष्ण
चंद्र कृपापा अधिकारि पुराजसिंहकृते आनंदामुनि धौहा दशस्कंधे पंचमस्तरंगः
५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ सूत उवाच ॥ दोहा ॥ अपिलअनृपमभागवतजदुपतिरूपपुरान
आससुवनमुषतेसुन्यौ जेहिपरअपरनभान १ धन्यधन्यनिजजन्मगुनिनृपकीरव
कुलनाथ जायनिकटसुकदेवकेधस्योचरनमेमाथ २ ॥ चौपाई ॥ पुनिकरअंजुलिनिज
सिंधारिके बोल्योविष्णुरातनुदभरिके १ राजौवाच ॥ हेकृपालमुनिआसकुमारा तु
मसमकोजगअधमउधारा २ मोहिकृतारथप्रभुकरिदीन्यौ भोपरपरमअनुग्रहकी
न्यौ ३ यहप्रत्यक्षरूपकोरूपा श्रीभागवतपुरानअनृपा ४ करनांजुलिदैसोमति
माना कथापियूषकरायोपाना ५ हरिदासनयहअचरजनाहो करहिदयांहठिहीन
नमाहो ६ तपितमूढजनजेजगरोगू आपदयातिनऔषधजोगू ७ यहभागवत
पुरानसुहावन दियसुनायमोहितुममुनिपावन ८ यामेकेवलकृष्णचरित्रा अ
खिलजगतकहैकरनपवित्रा ९ तक्षकनागकेरकहवाता मोहिनहिमीचहुकी
भयताता १० मुनिवरमोहिदियअभैबनाई मुक्तिमार्गसबदियोदेष्टाई ११ अबनि
देसमोहिदेहुमुनीसा वैभेमनलगायजगदीसा १२ ॥ दोहा ॥ जगतवासनासकलत
जिदैहरिपदअनुरागि गवनकरहुंजदुपतिनगरयहप्राकृततनत्यागि ३ ॥ चौपा
ई ॥ जगनेवासकीआसहमारी छनभरिहैनहिहेअमहारी १ दूरभयोमेरोअज्ञाना

प्रविष्टोऽरमहजानविज्ञाना २ आपकृष्णपुरपथकहिदयऊ अबनहिकबुवाकीर
 हिगमऊ ३ सूतौवाच राजहिजानिपरमविज्ञानी चलनचक्षौतबसुकसुषणानी ४
 व्याससुवनकीगवनतज्ञानी उठिकुरुनाथपरममुदमानी ५ चरनपरवारिसीसजल
 लीन्धो औरसविधिमुनिपूजनकीन्धो ६ फेरिगिह्योमुनिपदबडभागा उमग्योउर
 अंबुधिअनुरागा ७ नृपदिसराहिबहुतमुनिराई प्रेमभरोपुनिभांगिबिदाई ८ च
 ल्योतहांतेव्यासकुमारा चलेभिसुकहुसंगअपारा ९ हरेकृष्णगोविंदमुकुंदाजयजय
 जदुकुलकौरवचंदा १० जयरुकुमिनोरमनगिरिधारी जयसीतापातिअवधबिहा-
 रो ११ जयरघुनंदनजयजदुनंदन रावनगंजनकंसनिकंदन १२ ॥ दोहा ॥ जयदेवकी
 कुमारप्रभुजेकोसलाकुमारभवसागरपारहिकरनजयरघुरायअधार ४ ॥ चौपाई
 जबकीन्धोसुकदेवपयाना तबराजर्षिभूपमतिवाना १ जदुपतिपदमनदियो
 लगाई रक्षोअचलतरुसमनृपराई २ पूरुबअग्रकुसासनमाहीं उत्तरमुषनृप
 वैठतहांहो ३ धावतहरिपदसुरसरितोरा छूटिगईसबजगकीपीरा ४ भयोम
 हाजोगीकुरुनाथा नायोजायकृष्णपदमाथा ५ प्रासभयोदिनसातौसोई हैशौन-
 करिषिमुनिसबकोई ६ वैठेरहेनरेससमीपा दारुपुरुषसमरक्षोमहीपा ७
 विप्रस्वापबसतक्षकथायो कोपितजबमधिमारगआयो ८ सुन्योज्ञानकस्यपमु
 निराई कुरुपतिपै करिकोपमहाई ९ हिजसुतस्वापहिदियोतलक्षौ सतयेबासर
 तक्षकभक्षौ १० सोईकालआयगोआजै तक्षकजातडसनकुरुराजे ११ यहसुनि
 कैकस्यपमतिसेत अहिविषण्टपद्विनिवारनहेत् १२ ॥ दोहा ॥ आश्रमतेगमनत
 भयेजबआयेमगमाहि तवनक्षकसोभेटभैतक्षककहतिनकाहि ५ ॥ चौपाई ॥
 तक्षकविषकेनासनकाहीं आपसमर्थअहैंमुनिनाहीं १ तबकस्यपकहतक्षक
 दंसित भूपनहोनपाव्हैभंसित २ तक्षककक्षोहमहिसोअहहो निजविषसो-
 हमयहतरुदहहो ३ असकहिडस्योताहितरुकाहीं सोतरुवैगोभसमतहांही
 ४ कस्यपपदिकैमंत्रनकाहीं जसकोतसतरुकियोतहांही ५ तबसंकितकैत
 क्षकभाष्यो कस्यपतमनकाअभिलाष्यो ६ जाकेहेतआपउतजाहीं सोलैलेहुइ
 हैहमपाहीं ७ कस्यपकक्षोजशकेहेत् चाव्हिधनसोलगतननेत् ८ अहिवि
 षण्टकोतुरतनसाई लाहिधनकरिहेजन्मदाई ९ जोइतपाकैतौनहिजामै
 पनहीसोहमारहैकामै १० तबतक्षकतिनकोधनदीन्धो कस्यपगवनभवनक
 हैंकीन्धो ११ तक्षकधारिविप्रकररूपा आयेजहैंवैठोकुरुभूपा १२ निकटआ-
 यधिरूपभुजंगा डसनभयोकुरुनाथहिअंगा १३ ॥ दोहा ॥ जरावसनसमभूप
 तनलहिअहिविषसिषिज्वाल सबदेहिनकैदेपतैभयोभसमतेहिकाल ६ ॥ चौ

पाई ॥ भसमभयोजबभूपउदारा मचौचहूकितहाहाकारा १ सुरनरविस्मितभये
 अपारे बजोच्योममहविविधिनगारे २ तहैअपसराऔरगंधर्वा लगेबजावनगाव
 नसर्वा ३ वर्षेदेवसुमनसुषपागे कुरूपतिकौहसराहनलगे ४ तुचनपरोक्षित
 कारकरिपुजय जाकोनामरह्योजनमेजम ५ तक्षकभक्षितपितुसुनिसोई तेहोस
 मैकारकोपबडोई ६ आसुहिमुनिवरसकलहंकारी करनलग्योमषसर्पसंधारी
 ७ कोन्हविप्रहोमजेहिकाला उठीकुंडतेपावकज्वाला ८ लागेगिरनभुजंगह-
 जारन करनलगेकरिघोरचिकारन ९ पावकज्वाललगीतिनजारन लागेजरनक
 रतफुफकारन १० होतविनाअहिकोजगदेपी तक्षकवधआपनोपरेपी ११
 लुकोसककेसरनहिजाई कथोनाथमोहिलेहुबचाई १२ ॥ दोहा ॥ कोटिनसर्प
 नकोजरतइतैकुंडमहदेपि बोल्पोजनमेजयदुजननहितक्षककहंपेपि ७ चौ
 पाई ॥ जरेअमितअहिपावकमाहीं तक्षकअधमजरतकसनाहीं १ तबबोले
 सिंगरेमुनिराई तक्षकछियेइंद्रद्विगजाई २ वासवआमनदेतनताको रक्षन
 कियेकुलिसगहिवाको ३ तातेपरतनपावकमाहीं भूपतिकहाकरैतेहिकाहीं
 ४ तबबोल्पोजनमेजयकोपी तक्षकअहैमोरपितुलोपी ५ तेहिरसतवासवब-
 रियाई तातेसोउममसनुमहाई ६ ॥ तातेसक्रहुसहितअहोसा होमहुपाव-
 कमाहिमुनीसा ७ मुनिवृपवचनसबैमुनिराई बैकबारसबलुवाउठाई ८ तक्ष
 कसहितइंद्रकीस्वाहा बोलतमैकारकोपअथाहा ९ विप्रवचनमुषक्रुढतहि
 माहीं देवरजदुतक्योतहाही १० भयोचकितअतिसैतेहिकाला गुन्योमरबअ
 पनोसुरपाला ११ रघोबैठितेहिसमैविमाना तामेंतक्षकरह्योलुकाना १२ दोहा
 तक्षकजुतवासवतहांतैसहिचढ्योविमान देवलोकतेगिरतभोजरनहिहेतक
 तान ८ ॥ चौपाई ॥ तक्षकसहितइंद्रतेहिकाले नभतेगिरतआसुसुरपाले १ त्रि-
 भुवनहोतविनावासवको ऐसोजानिपस्योतहंसबको २ असअनर्थलषिपरम
 उदारा नृपहिबृहस्पतिबचनउचारा ३ सुनियेजनमेजयमहराजा होतमहाअ
 बुचितयहकाजा ४ तक्षककियोअमृतकरपाना यहनहिवधलायकमतिवाना
 ५ करिकैतापरकृपामहाई इंद्रहुकोनृपदेहुबचाई ६ अजरअमरसिंगरेसुरहो
 ही तिनपरहोहुतुमहुअबछोही ७ नातोहातइंद्रबिनलोका तातेउपजतअ
 तिउरसोका ८ जीवनमरनहुप्रानिनकेरो कर्महिकेबसहोतघनेरो ९ ईसअहै
 सबसुषुषुषदाता यमैंकोहुकोजोरनताता १० चोरअगिनअहिगाजनिपाता
 सुधात्रिपाअरुगअघाता ११ इनतेमरहिजेपुरुषअपारा सोसबनिजकर्महि
 अनुसार १२ तातेयज्ञबंदअवकीजे जनमेजयजगमेंनसलीजे १३ ॥ दोहा को

दिनविषयपरवापुरेजरेविनाअपराध जोजसंकर्महिकरततसमुषदुषलहतअ
गाथ ९ सुनतबृहस्पतिकेवचनजनमेजधलियमानि सर्पविनासीजज्ञकोकियो
बंदअधजानि १० सुरगुरुकोबहुभांतिसोकरिकैभूपबपान वासवकोअरुत-
सकैदियोप्रानकोदान ११ शौनकादिसिगरेसुनहुयहमायाहरिकेरि यामेमो-
हितहोतसबफेरीफिरतिनफेरि १२ ॥ चौपाई ॥ गुनैजोआच्छेविधिमनमाही तौ
मायाईसहिमहिमाही १ जोमायापपंडकीकरनी जनकोमोहफांसविस्तरनी
२ अरुसंकल्पविकल्पविवादा हैनईसमैमनमर्जादा ३ अहैनप्राकृततनप्र
भुकेरो प्राकृतकर्महिनाहिनिवेरो ४ सुषदुषहैप्रभुमेंकछुनाहीं महिविधि
जानैजदुवरकाहीं ५ तौत्रैगुनकेबसजेजीवा सोषटउरमिनत्मागिअतीवाह
पावतहैजदुपतिपदकाहीं पुनिआवनसंसारहिनाहीं ७ वैष्णवपदसोइपर
मकहावत नेतिनेतिजोहिभ्रुतिगनगावत ८ जेअनन्यप्रेमीहरिदासा तेसब
छेडिजगतकोआसा ९ कृष्णरूपछुबिछुकेरहतहै भानदेहकोनाहिगहतहै
१० अहंकारममकारविहीने देहगेहमेंनेहनकीने ११ बिष्णुपरमपदहैद्विज
जोई जाततहांवैष्णवजनसोई १२ ॥ दोहा ॥ जोकोऊनिंदाकरैसोसहिलेहिमुजा
न यहअनित्यतनपायकैतजैवैरअपमान १३ ॥ चौपाई ॥ जैजैआसकृष्णभग-
वाना उद्धतसुद्धसुबुद्धिनिधाना १ जासुपदुमपदकोधरिआना मैपहिलियभा
गवतपुराना २ सुनतसूतकेवचनसुहावन बोलेशौनकमुनिअतिपावन ३
शौनकउवाच ॥ व्यासशिष्यपैलाहिकजेते वेदाचार्यमहात्मातेते ४ केतनेकीहै
वेदविभागा सोहमसोवरनहुबडभागा ५ सुनतसूतशौनककीबानी बोले-
तिनकोअर्तिसनमानी ६ सूतउवाच ॥ सावधानजबभोकरतारा तबउरमेंभो
नादप्रचारा ७ उभैकानमूंदेदुजराई प्रानघोषसोपरतसुनाई ८ जासुउपास
नतेसबजोगी करतअमलमनविषैवियोगी ९ जबमनअमलकृष्णमनलाग-
त तबहीमनुजमोक्षसुषपागत १० प्रगल्भोप्रनवकौहसोनादा त्रैअक्षरकीजे
हिमरजादा ११ जेहिउतपतिजोगिहूनहिजानै प्रनवहिस्वयंप्रकासबपानै ॥
१२ सोइबोधकपरमात्माकेरो ऐसोहैसबसाखनिवेरो १३ ॥ दोहा ॥ सोवतमैंजै
सेकोऊकाहृदियगोहराय सोसुनिकैपरमात्माजीबहिदेतजगाय १४ चौपा
ई ॥ तेसहिशौनकमूंदेकाना प्रानघोषसुनतोभगवाना १ जीवज्ञानइंद्रियनअ
धीना सुनैसुकिमिजबइंशीलीना २ तैसहिकानहुमूंदेमाहीं सुनैजीवकिमि
सब्दहिकाहीं ३ इंशेबसनईसकरज्ञाना रहतस्वतंत्रसदाभगवाना ४ सो-
ईप्रनवतेप्रगटतिबानी प्रनववासहियमेमतिपानी ५ मंत्रउपनिषदवेदपु

राणा सबकोकारनप्रनवब्रह्मणा ६ विप्रअकारउकारमकारा यहीजानियेप्रनवअकारा
 रा ७ हरिअकारअरुजीवमकारा अरुलक्ष्मीकोजानउकारा ८ सोईप्रनवतेपुनि
 करतारा चौसठवरननकियोउचारा ९ सोईवरननतेचारिहुवेदा चारिहुमुष
 विधिकियोसभेदा १० जिनवेदनमेंहैसबकर्मा जातेजज्ञहोहिसुभधर्मा ११ ति
 नवेदनकोविधिबडभागा दियपुत्रनकहकरिअनुरागा १२ ॥ दोहा ॥ तेउनिज
 निजपुत्रनदियेतेनिजसिष्यनदीन परंपरायहिभाँतिसोचल्योवेदपरवीन १५
 चौपाई ॥ थोरीआयुषभैजबजनकी अतिचंचलवैगैगतिमनकी १ अल्पबुद्धि-
 भेननुजअभागी तबहरिपेरितमुनिबडभागी २ कियेवेदकेविविधिविभागा
 द्वापरअंतजबैकलिलागा ३ यहकालहिलोकनकेस्वामी सबजीवनकेअंतर
 जामी ४ ब्रम्हसिवादिऔरदिगपाला इनतेप्रार्थितकृष्णकृपाला ५ सकलध-
 र्मकेरक्षणहेतू संत्यवतीमहकृपानिकेतू ६ मुनिपरासरतेनिजअसा प्रगटे
 व्यासनामअध्वंस ७ कियेवेदकेचारिप्रकारा रिकजजुसामअथर्वउदारा ८
 यहीविभागसंहिताकेरो मनिसमूहजिमिमनिहिनिचोरो ९ चारिसिष्यकहैलि
 योबुलाई येकयेकतिनकोदियोपढ़ाई १० रिकसंहितापैलकहिदोन्ही जजुकी
 वैशंपायनलोन्ही ११ सामहिकीबुंदोगसंहिता जैमिनिकोदियव्याससंहिता
 १२ ॥ दोहा ॥ पुनिअथर्वकीसंहितादियोसुमेतहिब्यास इंद्रप्रमितऔबाष्कल
 कोब्योपैलप्रकास १६ ॥ चौपाई ॥ अपनेचारिसिष्यबडभागा दईबाहकलकरि
 चौभागा १ याज्ञवल्क्यअरुबोध्यपरासर अग्निनिमात्रयेसिष्यचारिवर २ इंद्रप्र-
 मितकेमांडुकेयसुत तिनकोनिजसंहितादईनुत ३ देवमित्रतेहिसिष्यहिरहे
 ऊ लौभरआदिकतेसोकहेऊ ४ मांडुकेयसुतजोसाकला सिष्यपांचयेकहैगोव
 ला ५ वात्सशिशिरमुद्गलसालीया इन्हैसंहितादियकमनीया ६ पुनिसाकल्य
 सिष्यसोवरना नामजासुहैजातूकरना ७ सोसंहिताकरीत्रैभागा येकनिरुक्तकि
 यकरिअनुरागा ८ चारिसिष्यतेहिबुद्धिविसाला विरजबलाकृपैजवैताला ९ ति
 नकोदियसंहितासुहाई अरुनिरुक्तिहैदियोपढ़ाई १० बाष्कलपुत्रबाष्कलीजोई
 पूरुबवेदसाषतेसाई ११ बालभिल्यसंहिताबनाई दियोतीनिनिजसिष्यपढ़ाई
 १२ ॥ दोहा ॥ बालायनअरुभृग्यहअरुकासारसुजान सिष्यतीनियेपढिलियेसोस
 हिताप्रमान १७ ॥ चौपाई ॥ येसंहिताजिमेसबगाई तिनकोधारनकियमुनिराई १
 वेदविभागसुनैजोकोई सकलपापतेरहितसोहाई २ वैशंपायनसिष्यसुचिता
 कियेविप्रवधप्रायश्चित्ता ३ तातेचरककहामनलागे विधिवतायदियगुरुअनुरा
 गो ४ पढेफेरिअध्वर्यहिसाषा तातेअध्वर्यजमभाषा ५ वैशंपायनसिष्यललामा ॥

रसोयाज्ञवल्क्यहिजेहिनामा ६ सोगुरुसोअसवचनउचारा भेकरिहैंतपकठिनअप्रा
 रा ७ कठिनजोनविधिहमतपठैहैं सोयेसबकसकैकरिलैहैं ८ वचनकशोरसिष्ण
 मुनिके बोल्यागुरुसगर्वतेहिगुनिकै ९ तोसेकबुनपरोजनमेरो तैकियदुजअपमा
 घनेरो १० पढ्योजोमोसोसोदुतत्यागी ममआश्रमतेभाग्यभागी ११ याज्ञवल्क्यसु
 निगुरुमुषवानी देवरातसुतसोअभिमानो १२ जजुर्वेदगनजोपढिलीन्ध्या ताकोतु
 रतबमनकरिदीन्धो १३ ॥ दोहा ॥ याज्ञवल्क्यगमनतभयेतबतहंकेसवविप्र तीतर
 पक्षीकैदुतैलियोवेदचुनिक्षिप्र १४ तैत्तिरीयशाषामर्दयजुर्वेदरमनीय याज्ञव-
 ल्क्यपुनिजायकैयलयेकांतकमनो १५ गुरुबहुजोजानतनहींसोरूपदनकरिआ
 स आराधनकियोभानुकोकरिकेपरमप्रयास २० याज्ञवल्क्ययहमंत्रपढिरविच
 रननचितदीन गायत्रीसममंत्रगुनिभैभाषानहिकीन २१ ॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥
 ऊंनमोभगवतेआदित्यायाषिलजगतामासस्वरूपेणकालस्वरूपेणचतुर्विधभू
 तनिकायानांब्रम्हादिस्तंबपर्यंतानामन्तर्द्दयेषुबाहिरपिचाकाशद्वैपाधिना
 ऽव्यवधीयमानोभगवानेकएवलक्षणनिमेषावयवोपचितसंवत्सरगणोनादान-
 विसर्गोभामिमांलोकयात्रामनुबंहति ६७ यदुह्वावविबुधर्षभसवितरदस्तपस
 उसवनमहरहराभ्यापविधिनोपतिष्ठमानानामषिलदुरितरजिनबीजावभर्जन
 भगवंतस्तमभिधीमहितपनमण्डलम् ६८ यद्वहवावस्थिरचरनिकराणांनिज-
 निकेतनानाम्ननद्वंद्वियासुरगणान्नात्मनःस्वयमात्मान्तपीमीप्रचोदयति ६९
 यएवेमंलोकमतिकरालवदनांधकारसंज्ञाजगरग्रहणालंतमृतकमिवविचेतन
 मवलोक्यानुकंपयापरमकारुणिकईक्षयैबोध्याप्याहरहरनुसवनंश्रेयसिस्व
 धर्माख्यालावस्थानेप्रवर्त्तयत्वबनिपतिरिवासाधूनाभयमुदीरयन्तदति ७० परि
 तआशापालैस्तत्रतत्रकमलकोशांजलिभिरुपहताहैर्णाः ७१ अथहभगवंस्तवच
 रणनलिनयुगलंत्रिमुवनगुरुभिरभिवंदितमहमयात्तयामयजुःकामउपसरामीति
 ७२ ॥ सूतउवाच ॥ दोहा ॥ स्तूर्जमंत्रयेषद्वैरविसन्मुषहोनिस्त जपैजपावैजोको
 ऊसविधिसंप्रीतिमुचित २२ ताकोभानुप्रसन्नकैकरहिकामनापूर ताकेतनते
 होतहैमहापापसबदूर २३ ॥ चौपाई ॥ यहिविधियाज्ञवल्क्यमतिमान् आराधन
 कीन्धोअबमान् १ तबवाजीकोवपुरविधिरिकै आयेअतिप्रसन्नमनकरिके २
 याज्ञवल्क्यकहदीन्धोवेदा गुरुअपमानजनितहारेषेदा ३ यजुर्वेदहैजाकोनामा वि
 सस्योतेहिनहियेकोजामा ४ यजुर्वेदकहयाज्ञवल्क्यमुनि कियोपचदशशाप्राति
 नपुनि ५ अस्वकेसतेनिकस्योजोई वाजसनीनामहिभोसोई ६ कएवऔरमाध्यं-
 दिनआदिक मुनिकियहहधमेमजोदिक ७ जैमिनिकेरसुमंतकुमारा ताके

भोमुत्तानउदारा ८ जैमिनिजसुतनातिहकाहैं दिपपढायसंहितनतहैं ही ९ जै
मिनिसिष्यसुकर्माकोई सहससाषकियसामहिकोई १० सिष्यसुकर्माकेमतिधामा हि
रनामपौष्यजीनामा ११ येकअवंतीपुरकोबासी जानतरद्योब्रम्हसुपरासी १२॥ दो
हा॥ तीनसुकर्मासिष्ययेपढोसहस्रहुसाष तामुसिष्यसतपंचभेचलीजगततिनसा
प २४ आधेब्राम्हनकरतभैउत्तरदिसानिवास अरुआधेनिवसतभयेब्राम्हनपूर
बआस २५ लोगाक्षीअरुकुक्षिहमांगलिकुल्यकुसीद सिष्यपांचपौष्यजिकेकरि
कैगुरुहिप्रसीद २६ सामवेदसाषानिकोतेदुजपरमप्रवीन विस्तारनहितविस्वमें
येकयेकसतसबलीन २७ हिरननाभकेसिष्यकृतसोनिजसिष्यनकाहिं दीन्ही=
चौधिससंहिताअतिसैआनंदमाहि २८ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीबां
धवेशविश्वनाथसिंहआत्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुर
श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकृतेआनंदाम्बुनिधौ द्वादशस्कं
धेपष्टस्तरंगः ६॥ ॐ ॥ ॐ ॥ सतउवाच॥ दोहा॥ फेरिअथर्वनवेदकेज्ञातासु
मतिसुमंत तिनकोसिष्यकबन्धयेकताकोगुनिमतिबंत १॥ चौपाई॥ ताहिअथ
र्वनादयोसंहिता॥ जोसबसुनिकोमनहिरंजिता १ भयेकबंधसिष्यपुनिदोई वेदद
र्शनरूपपहुजोई २ उभैविभागसंहिताकरिकै दियोपढायतिनहिमुदभरि कै ३
सिष्यवेददर्सहुकेचारी तिनकोअसहियनामउचारी ४ येकब्रम्हबलिअरुसो
क्यानि अरुमादोप्रऔरपिपलायनि ५ भयेपथ्यकेसिष्यहितीना कुमुदसुनक
जाजलिपरवीना ६ सुनकसिष्यबभ्रूसिंधवायन येकयेकपढेसंहिताचायन॥
७ संधवाहिकेसिष्यउदारा सावर्ण्यादिकभयेअपारा ८ औरअथर्ववेदआचारज
होतभयेहैंशौनकआरज ९ कस्यपसांतनुबहुकल्या अंगिरसादिकऔरअन
ला १० येअथर्वआचारजजानो अबपुरानआचारजबपानो ११ त्रय्यारुनिकस्य
पसावरनी वैशंपायनजिनसुभकरनी १२॥ दोहा॥ अकितव्रनहारीतयेषटपुश
नआचारजे व्यासशिष्यजेमपितातिनमुषसोहेआर्जे २॥ चौपाई॥ येषटमुनिहैं
गुरुहमारें दुनतेपढोपुरानअपारे १ रामसिष्यअकितव्रनजोई अरुकस्यप
सावरनिहुसोई २ व्याससिष्यममपितावदनते येसबपढेपुरानसुमनते ३
चारिअहैंदुजमूलपुराना अबपुरानलक्षणमतिमाना ४ वरनहुवेदसाखअनु
सारा जिमिरिपिगनसबकियोउचारा ५ सगेविसगेंदत्तिअरुरक्षा अरुमन्वंत
रशौनकदक्षा ६ राजवसवंसनकेकमी अरुसंस्थाअरुहेतसुधर्मा ७ औरअ
पाश्र्वैश्रीभगवाना येदसलक्षणमहापुराना ८ कोईपंचलक्षणहिभाषैं महत्त
असकोभेदहिरावैं ९ विषमहोतजबहीगुनतीना तातेमहत्तत्त्वपरवीना १०

ताते होत त्रिविध हंकारा ताते दुंदुभी आदि अपारा ११ यहि विधि उतपति जे मेगाई
 सोई सर्ग जानहु दुजराई १२॥ दोहा॥ और चराचर को सबै उतपति अहे विसर्ग जि
 मि बीजहिते होत तरु पुनि बीजहि को वर्ग ३॥ चौपाई॥ दुज जगमें चर प्राणिन का
 हैं जीवन चर अचर हुजगमाही १ जाहि जौन वरजित नहिं होई ताकी उचित वृ
 त्ति है सोई २ यही दत्तिलक्षन अनुमानो अवरक्षालक्षन हुबषानो ३ हरितै वि
 विधि भांति अचतारा रक्षहि धर्म हरहि भूभारा ४ रक्षालक्षन यही विचारो अब
 मन्वन्तर करहु उचारो ५ मनुमनु सुतसुरसुरपति जे ते हरि असावतार रिषिके
 ते ६ शौनक पेषटजमै रहहीं ताको मन्वन्तर कविकहही ७ मनुसुतसुद्वंस
 विस्तारा यही वंस मुनिकरहि उचारो ८ तेरा जनके चरित अपारा वंस चरित सोई
 अहे उदारा ९ चारि प्रकार प्रलय जेगाई सोई संस्था है मुनिराई १० भोगकि हे जे पु
 न्यहु पापा बंचत तेई करत संतापा ११ सोई फेरि गत महत्या वै लक्षन हेत सो
 ई कहवावै १२ नामरूप कर नाहि विभागा जीवहि को उभापहि बड भागा १३ दो
 हा॥ जाग्रत स्वप्न सुषुप्ति हू जीव अवस्था तीन तामे है परमात्मता पै तामें वहिलीन
 ४॥ चौपाई॥ यह अन्वय्यतिरेक कहावै यह गुणजिय हरि आश्रय पै १ सोई अ
 पाश्र्वलक्षन जानो तामें मै द्रिष्टांत बषानो २ जस मृत्तिका के रजगमाहीं होत रहत
 देवस्तु सदाहीं ३ पै मृत्तिकारहित है सोई बिच बिच बहुत अवस्था होई ४ ति
 मि परमात्म आत्ममाहीं शौनक जद्यपि रहत सदाहीं ५ होत अवस्था आत्मके
 री नहि परमात्मा के रनिवरी ६ जोग अभ्यासहिते दुजराई मन की तीनि वृत्ति
 विहाई ७ विषै वासना को जिय त्यागे जदु पति जु गुलजलज पदरागे ८ तब संसा
 र लूटिते हिजातो पुनि ताको नहि दुष दरसातो ९ येद सलक्षन है पुरान के कहहि
 सुजान निधान ज्ञान के १० शौनक अहे पुरान अदारा तिन के नाम हि करौ उचार
 ११ ब्रम्ह और है पय पुराना वैष्णव और हु सैवम हाना १२॥ दोहा॥ शौनक लिंग पु
 रान हू और हु गरुड पुरान नारद अग्नि पुरान हू अरु अस्कंद महान ५ और भवि
 ष्य पुरान हू और ब्रम्ह वैवर्त मार्कंडेय पुरान हू अरु वामन अधर्त ६ और वाराह
 पुरान हू और हु महा पुरान कूर्म और ब्रम्हांड हू श्री भागवत महान ७ अष्टादस हि
 पुरान ये अरु वेदन की साप सिष्यन सिष्य प्रसिष्य हू कसो सहित अभिलाष ८ वेद
 न और पुरान को वरन्यो जौन विभाग ताहि मुनित जन को बढत ब्रम्ह तेज बड भाग ९
 इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधवेश श्री विश्वनाथ सिंह आत्मज सिद्धि श्री
 महाराजाधिराज श्री महाराजा श्री राजा वहादुर श्री ठास चंद्र रूप पात्राधिकारि पु
 राज सिंह कृते आनन्दानुनिधौ द्वादश स्कंधे सप्तम स्तरंगः ७॥ ७॥ ॥ ॥

दोहा॥ सुनतसूतकेवचनअसशौनकतहंसुषपाइ बोलतभैमधुरीगिराअतिसयप्री
 तिबडाइ १ शौनकउवाच॥ चौपाई॥ साधुसूततुमबुद्धिविसालाजियतरहोबुधवरबहु-
 काला २ भ्रमतजेजीवसिंधुसंसारे तिनकेपारलगावनहारे २ यहसंकाहमरैमनआई
 सूतताहितुमदेहुमिटाई ३ परमचिरायुषजनजगमाही भाषहिमुनिमृकुंडसुत
 काहीं ४ जामेडुबिजातसंसारा तौनप्रलयमहताग्योपारा ५ सोयहभृगुकलकोप
 रथाना मार्कंडेयनाममतिमाना ६ अबेप्रलैमैकौनिहुनाहीं जामेलोकलीनवैजा
 हीं ७ कैसेप्रलयसलिलमहसोई भ्रमतरद्यौपैरतदुषमोई ८ किमिबटपत्रमाहैं
 मुनिराई सोवतलथोबालसुषदाई ९ यहसंसेहैसूतहमारे मटहुतुमहोबुद्धिउदा
 रै १० जानतिहरेसकलपुराणा औरसबेजेनोगविधाना ११ सुनतसूतशौनककेबैना
 बोलेभरिउरमेंअतिचैना १२॥ सूतउवाच॥ दोहा॥ कौन्योप्रभ्रमहर्षियहजगभ्रमनास
 नहार रुसकभाजहैंहोतितहैंकलिहोतोजरिखार २॥ चौपाई॥ मार्कंडेयमुनीससु
 हावन विप्रसंसकारहिलहिपावन १ पढ्योपितासोवेदहुचारी भयोमहातपधर्महि
 थारी २ ब्रम्हचर्यव्रतगह्योअपंडल थार्योबलकलदंडकमंडल ३ सीसजटाअरु
 सांतसस्त्रा अरुमेपलाजनेउअनूपा ४ भृगचर्महुकमलाक्षहिमाला कटिसूत्रहु
 अरुकुसाविसाला ५ येसबनेमवृद्धिकेहेनू धारनकौन्योमुनिमतिसेनू ६ अग्नि
 निअकंगुरुविप्रनमाही हरिकोपूजतरह्योसदाही ७ दोउसंध्यनमहसोमतिमा-
 ना भारतरह्योधीरहरिध्याना ८ सांभ्रातभिक्षाकोमांगी देतरह्योगुरुकोअनु-
 रागी ९ गुरुसन्मुखबहुवचननभाष्यो गुरुआज्ञाभोजनअभिलाष्यो १० भोजनकर
 तरह्योयकवारा जवनकहैगुरुतवनअहारा ११ यहिविधिकरतताहितपभारी
 पूजतहरिपदप्रीतिपसारी १२॥ दोहा॥ बीतेलावनबरिसतेहिलियोमृत्युकोजीति
 जौनमृत्युकेभीतितेकोउनहिहोतअभीति ३॥ चौपाई॥ ब्रम्हाभृगुदसहुसनका
 र्य अरुशंकरविज्ञानमर्जोदो १ अरुसुरनरपितरहुसबजेते मुनितपलधिविस्मि
 तभैतेते २ यहिविधिब्रम्हचर्यव्रतधारी मार्कंडेयकियोतपभारी ३ थस्योध्यान
 जदुपतिकोपूरो कियकलैसहियतेसबदूरो ४ यहिविधिहरिपदमनहिलगाये
 महाजोगकरिअतिसुषदाये ५ बीतेषटमन्चंतरताको तबअतिभीतिभईमच-
 वाको ६ कियोविप्रतपकरनबिचारा मान्योमुनिपदलेतहमारा ७ गंधर्वनअ
 सारतमदनको अरुवसंतरितुमलयपवनको ८ तिनकोआसुहिनिकटबुलाई
 ऐसोसासनदियोसुनाई ९ मार्कंडेयकरततपभारी विप्रकरहुतुमतहासिधारी
 १० यहिविधितिनकोतहांपठायो फेरिलोभअरुमदहिबोलायो ११ तिनहूकोसा
 सनदियसोई मार्कंडेयदेहुतपपाई १२ दोहा लहेपाकसासनहिकोसासनतेसु

पपाय गेत्तपकेनासनहितैजहँ आसनमुनिराय ४॥ चौपाई ॥ सैलहिमालैउत्तर
 पाषा बैठ्योमुनिकरिहरिअमिलापा १ नदीपुंष्यभद्रानहँ सोहँ चित्रानामसिलाम
 नमोहँ २ परमपुण्यआश्रमसुषदाई प्रगटीतहँ वसंतरितुजाई ३ रहेबिलसिवनबे
 लिबिताना बोलहिवरविहंगविधिनाना ४ अतिमंजुलतहँ तालतलाई निर्मलस
 लिलसकलसुषदाई ५ गुंजहिमत्तभँवरचहुवोरा मानहुगानकरहिसबवोरा ६
 कूजहिकोकिलमत्तसुहावन नाचहिमोरसंजुमनभावन ७ सारसहँ सऔरचक
 बाका सोहिरहेतिमिविविधिवलाका ८ हिमनिर्मलैनासकपीरा ॥ बहतमंदत
 हँ मलयसमीरा ९ सुमनसुमनकोपरसतसोई तातेपरमसुगंधितहोई १० उपजा
 वतमनसिजतेहिकाला कोनहोततेहिकालविहाला ११ कोन्योपूरनससीप्रका-
 सा चमकनलगीतहोदसआसा १२॥ दोहा॥ पल्लवपल्लवमेतहोगद्वेचंद्रकरछाय
 फूलिउठीसिगरोलतासंथासमेसुहाय ५॥ चौपाई ॥ तहंगधर्वहुगावहिंरागे बा
 जेविविधिवजावनलागे १ मनसिजकुसुमधनुषधरिधाये मार्कंडेयसमीपाहिआ
 यो २ करिकैहोमतहँमुनिराई धारेरसोध्यानजदुराई ३ रसोनैनमूदेतेहिका
 ला मानहुमूर्तिवंतसिषिज्वाला ४ असमार्कंडेयहिमुनिकाहो वासवकिंकरल
 पेतेहोहो ५ मुनिआगेशोनकमतिमाना नाचनलगीअप्सरानाना ६ गानकरन
 लागीतेहिठोरा मय्यामृदंगमनोहरसोरा ७ बाजेपनवऔरबहुवीना सजेपंच
 सरकामप्रबोना ८ यहिविधितहवसंतमनभावन मुनिमानसकोलगेकपाव
 न ९ लोभऔरमदमुनिमनजाई मुनिमनलेनचहेअपनाई १० पुंजिकथलीअप
 सराजोई आयुगईसन्मुखमहसोई ११ बेलनलागीगेंदतहोहो डोलतकुचडो
 लतचहुचाहो १२॥ दोहा॥ पसतकेसतेसुमनबहुलचतलकलचकील करति
 कटाक्षनसोकटाचढामत्तमदपील ६॥ चौपाई ॥ कदुकहेतधरनिमहभावत चं
 चलअंचलपवनउडावत १ मोहितमुनिकहमनसिजमानी मासोपंचबानसं-
 धानी २ भैनिर्फलमनसिजकेबाना मुनिहिनभयोतनकतनभाना ३ जेसहरि-
 विमुषीजनकरे होतविफलसंकल्पधनेरे ४ यहिविधिकरतविभ्रतेहिकाला मु
 नितननिं कसीपावकज्वाला ५ जरनलगेसिगरेतेहिठोरा भागतभैकरिआरत
 सोरा ६ जिमिबालकसोवतअहिकाहीं देतजगायभागिपुत्रिजाहो ७ यहिविधि
 वासवकिंकरआई जदपिकियोतपविभ्रमहाई ८ नहिविकारभोमुनिमनमा-
 हो यहअचरजनहिसंतनकाहो ९ कामवसंतादिकसबजाई इंद्रहियोरु
 वालसुनाई १० मदनहिलषिविनतेजसुरसा मनमैमान्योअतिअंदेशा ११ मुनत
 मारकंडेयप्रभाऊ चारबारडरयोसुराऊ १२ दोहा मुनिध्यायेयहिभातिज

करितपचित्तलगाय करनकृपाप्रगटेतहोनरनारायनआय ७॥ कचित्॥ लसलसर
 पयेककेरोनिसिभूपकैसोयेककोसरूपकौ अनूपचनस्यामहै वारिजविलोचनविमाच
 नअपिलतापचारिबाहुराजतमृगाजिनललामहै रघुराजकरमेंपवित्रहैविचित्रगजैज
 तउपवीतभ्राजैअतिअभिरामहै दंडऔकमंडलअण्डलउदंडआभेदिनीकेमंड
 लकोमंडलमुदामहै १ ऊर्ध्वपुंडुतिलकविराजतविसालमालतैसेसबकालउरपदुमा
 क्षमालहै करमेंसालकुससदाधर्मपालप्रभुअसुरकरालनकोकालसोकालहै
 तनछविभाललसेदामिनीकेजालहोसोकंजषदलालमुनिमानसमरालहै करतउता
 लरघुराजकोनिहालदेवदंदपैदयालयहोदेवकीकोलालहै २॥ दोहा॥ नरनाराय
 नकोनिरषिमुनिलहिआनंदधाम सादरधरनीमेंकियोदंडसरिसपरनाम फगव्यो
 जन्मअपनेसफलगायोमनोरथपूरि पुलकिततनलौचनसजलभयोदुसहदुष
 दूरि ५ सकौचितैनहिप्रेमबसपुनिउठिकैकरजोरि जयहरिजयहरिकरतभोवा
 रहिबारिहोरि १० गदगदगरअनुगगअतिमनहुंतेतउरलाय पुनिधीरजधरि
 नाथकेचरनधोयसिरनाय ११ बैगयोप्रभुदुहुनकहसुंदरआसनमाहिं सुमनमा
 लधूपादिनेपूजनकियोतहोहिं १२ जबबैठेप्रभुदोउसुषिततबमुनिपदसिरनाय
 लग्योकरनअस्तुतितहोअनुगगहिउमगाय १३॥ मार्कंडेयउवाच॥ छंदहरिगीति
 का॥ तुवप्रेरनातेषानचलतेब्रह्मसिवसुरआदिके पुनिवचनइंद्रीमनहुचलतेआ
 उकृतमरजादके जेगवरेपदभजतनितहीभिन्नहोतिनकेसही केहिंभातिसुहरोक
 रहवनेनकहनकीकबुगतिनहो १ यहरूपजगतिहरोसुहावनजगतमेंगलहेतहै
 दलितपत्रेबांधतरहतहठिसदामुक्तिहिनेतहै प्रभुधर्मकोमर्जादरावनलेदुब
 दुऔतारहै यहजगतरचिपुनिपालिनिजमहकरहुपुनिसंधारहै २ जिमिविरचि
 मकरीजालतामेंआपहीबहुषेलती पुनिऐचिंजालासकलसोईआपनेउरमेंलती
 हेभुवनरक्षकजगतिनेताजुगलपदअरविदको हैयेकनिःचलवाससुषथलमो
 रमनहिमिलिंदको ३ तुवपदकमलजेभजतनिततिनकेनमनमलरहतहै सोइ
 पदलहनकेहेतजगयहरीतिमुनिगनगहतहै कोउकरहिवंदनप्रनतकोउपूज
 नकोकोउनिचही कोउसुनहिगाथारटहिनामहिआनभारहिचिंतही ४ तुवचरनपं
 कजंछोडिजियहिनदूसरोकल्पानहै तुवचरनपंकजभजतजोसोजगअभीतअमा
 नहै ॥ द्विपार्षआयुर्दायजाकीऐसहकरतारजो तुवभृकुटिभंगहिडरतसोकह
 वातयहससारजो ५ तुवसत्तिहैसंकल्पगुरुकेगुरुतुवपदकंजको तजितुच्छतनअ
 भिमानभजतेहमहुमुनिमनरंजको तुवपदकमलजेभजतप्रानीताहिकबुदुर्ल
 भनही तुवपदकमलजेविमुषसठतिनकोनकबुसुलभैसही ६ उत्पत्तिप्रालनसं

धरनहिततीनिमूर्तिधारते सुधसत्त्वमूर्तितेसदाप्रभुमोक्षमोदपसारते प्रभुराजसी
 अरुतामसीभजिपुरुषमोहितहोतहै येहितेसुमतिकेहियेसात्त्विकरूपसदहिउदोत
 है ७ तेहि को पुरुषसबभक्तभाषतताहिभजिभैतजतहै संसारसागरकोउतरिवैकुं
 ठपुरकोव्रजतहै जयकृष्णजयभगवानभूमाविस्वगुरुजगदीसजै परदेवनरनाराय
 नोजयहंसकुसस्थलीसजै ८ जैसस्यवतीनिगमप्रभुजैअपिलधर्मअधारहै नहि
 गूढजानतजननकेहियजदपिवासतुम्हारहै मायातिहारो कियोमोहितसकलप
 हंससारहै सोइजानतो जोतुवरुपातेकरतवेदविचारहै ९ तिहरोसरूपसुभावसु
 दरकरतवेदप्रकासहै तुम्हरोप्रभावविरेचिशंकरआदिकननहिभासहै बहुश
 खतुमकोकहतबहुविधियेनपावतपारहै हेपुरुषबोधअगाधतुमहिप्रनाम
 ममबहुवारहै १०॥ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीबाधवेश श्रीविश्वनाथ
 सिंहआसजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर श्रीकृष्णचन्द्र
 कृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहकृतेआनंदाम्बुनिधौ द्वादशस्कंधेअष्टमस्तरंगः॥
 ८॥ ७॥ ४॥ सतउवाच॥ दोहा॥ यहिविधिनबअस्तुतिकियोमार्केडेयसु
 जान तबनारायननरसहितबोलेकृपानिधान १ श्रीभगवानउवाच चौपाई है
 ब्रम्हर्विबर्जमतिधामा भयेसिद्धेकरिभक्तिअकामा २ संजमतपस्त्राध्यायतिहारो
 सफलआजुद्वैगयोउदारो ३ मनवांछितमांगहुवरदाणा हमवरदानिनमाहप्रधा
 ना ४ सुनिनरनारायनकीवानी नोलेमार्केडेयविज्ञानो ५॥ मार्केडेयउवाच॥ देव
 देवअच्युतगिरिधारी सबदासनकेआरतिहारी ६ यदौबहुतवरमेप्रमुपायो तो
 निजसुंदररूपदेपायो ७ करिकैजोगशंभुकरतारा मनहिलपतपदकमलतिहारा
 ८ षडेतेप्रभुप्रत्यक्षममआगे औरकाहदूसरबरमांगे ९ यैयेतनीमनआसहमारी
 मायादेषनचहोतिहारी १० ब्रम्हादिकतेबिमायामाझी जगमेंमोहितरहहिंसदा
 ११ सतउवाच॥ यहिविधिसुनिः... १२॥ दोहा॥ लहिमुनितेपूजनसविधि...
 मोदमनमोय १३ चौपाई॥ सुमिरतहारकोपचनंतुंगोसा ध्यायैरस्यउरमहाम
 दीसा १ आसममाहबसोमुनिराई मायादरसनआसलगाई २ दुंदुर्भक्तअप्रव्रवनी
 पाहीं अनिलअनलअकासउरमाहीं ३ दनमैंहरिकहै देषनलाग्यो कियमानस
 पूजनअनुराग्यो ४ प्रेमतिवसभूलीकहुंप्रजा हरितजिदेषिपस्थोनहिदूजा ५॥ न
 दीपहुपभद्रकेतीरा येकसमैबैद्योमतिधौरा ६ संख्याकरतरहोतेहिकोला चलो
 पवनतहंमहाकरालो ७ उदितभयेतहैंब्रह्मसमानू जरिहुजगसबउपजिरुसानू ८
 पुनिचहैदिसिकरिसोरप्रचंडा द्येनभघनधुमडिअपंडा ९ मेघसोरअरुपवन

दुसोरा हातभयोचहुवोरकठोरा १० परनलगेतहवजअघाता होनलग्योपुनिजल
 हुनिपाता ११ बुंदविनुंडसुंडसमगिरहो घोरवोरचहुवोरहिरहो १२ पुनिचहुंदि
 सितेसिंधुअपारा कीन्होरेलाछोडिकरारा १३ ॥ दोहा ॥ बोख्योसिगरीधरनिकोमार
 तबक्षोप्रचंड उठनलगेचहुवोरतेतुंगतरंगअपंड ३ ॥ चौपाई ॥ वक्रनक्रचक्र-
 हिचहुषाही विचरनलगेभीतिदरसाही १ बूडिगयोजबसबजगजलमें पीडितभोव
 दुगाजउपलमें २ बूडतअपनेहुकाहनिहारी तबमुनिमनससैभैभारी ३ पवनप्रसं-
 गपायदुजपावन उदैचहुंकितभंवरभयावन ४ बारबारसागरअरराई बरषहिंज
 लधरधारमहाई ५ सातदीपक्षैगयेसमाना नेकहुयलनहिकहीदेषाना ६ महि
 अकासस्वर्गहुअरुतारा बूडिगयेदिसिविदिसअपारा ७ मार्कंडेययेकरहिगय
 ऊ प्रलयसलिलमहबहतसोभयऊ ८ पुलोजदातनमेंसुधिनाही बहतध्रमलज
 लमेंचहुषाही ९ नैननदेषिपरतकहुनाही सुधितत्रिषितभोअतिहितहोही १०
 कोउबडमीनलीलितैहिलेही मलमारगपुनितैहितजिदेही ११ लगततरंगलहतदु-
 पभारी कबहुंडतरबडमकरनिहारी १२ ॥ दोहा ॥ कबहुंतेहिमारुतप्रबलदरहि
 देतउडाय नाहअकासनहिमहिदिसाताकोपरतदेषाय ४ ॥ चौपाई ॥ कबहुंमि-
 लतमहाअधियारा ताहकोपावतनहिपारा १ परिकैकहुंभौरनमुनिराई बूडिग
 भीरतोरमहजाई २ लहिजलजोरकहुंउतराता कहुंपुनिलगततरंगनघाना ३ ध-
 रताहिकोउदंतनमीना कोउपुनिछीनतताहिलीना ४ लीलिलेतजबकोउते
 हिफाही तेहिकोउकहुंमेलतउरमाही ५ यहिविधिसोकलहतकोहुकाला कहूं
 मोहपुनिलहतविसाला ६ कहुंदुषपावतहैमुनिराई कहूंकहुंसुपलहतमहा
 ई ७ कहूंमरतकहुंजियतमुनीसा कहूंभयकहुंरोगहुविसबीसा ८ यहिविधि
 सहसनलावनवषी बीतिगयेताकोबिनहर्षी ९ प्रलयपयोनिधिमहमुनिराई अ-
 मतरशोकहुंयाहनपाई १० जोदेषनमाग्योचितलाई तेहिमायामहगयोभुलाई
 ११ बहतबहतऊचोमहिमाही निरख्योलघुवटवृक्षनहोही १२ ॥ दोहा ॥ अति
 कोमलपल्लवअमलफलमलसकलसुहाय ताकेउत्तरसाषमेंमुनिकोपस्थोदे-
 पाय ५ चौपाई ॥ यककोमलदलपरयकबालक सोवतहैनिजदुतितमप्राणक
 १ अतिसुंदरतनमरकतस्यामा पंकजसरिसचदनअभिरामा २ कंबुकंठउन्न-
 तअसकंधू सुभगभृगुटिनासाछबिसिंधू ३ कुंचितकुंतलकोमलकारे लहिमुष-
 पवनहलतसुकनारे ४ कानलहरदाडिमआकारा सषसरिसभीतरसुकुमारा ५
 विदुमसरिसअधरजुगसोहै हांसकदानेसुकअरुनोहै ६ वारिजकोसचिलोचन
 कोरचितवतलेतमनहुचितचोरे ७ चलदलदलदुतिउदरसुअमली स्वांसलेतको

पत्सुभविचली ८ नाभिसोभअतिसैगंभीरा चारुअंगअंगुलिमतिधीरा ९ होउक
रसोगहिदक्षिणपाऊ पिपतअंगूठाबालस्वभाऊ १० असबालकजबदेपतभयऊ
मुनिअतिसेविस्मितद्वैगयऊ ११ दरसनकरतमयोअमदूरी विकस्योहिमपंकज
सुषपूरी १२॥ दोहा॥ निमिषपोलिदेपनलग्योपुलकावल्लिसवअंग लमोबिचारन
चिचमैकोबालकविनसंग ६॥ चौपाई॥ पूछनहेतगयोसिसुपासा लागीतबबाल
ककीस्वासा १ स्वासहिलगतगयोउरमाही जिमिमुषमसकस्वोसबसजाही २ बाल
कउदरमाहमुतिराई निरषतभयोजगतसमुदाई ३ जैसेपलपपूर्वजगदेशो बाल
उदरतैसहोपरेयो ४ नभधरनीसागरससितारा दोपपंडादिसिसैलअपारा ५ ब
नसरितापुरआकरग्रामा ब्रजआश्रमअरुदेसललामा ६ औरसुरासुरचारिदुबनी
आश्रमधर्मवेदजसवनी ७ पंचभूतअरुजगअरुकाला औरहसबजगकरजंजा
ला ८ यहलपिकैअतिमोहितमयऊ तेहिहिमसैलपहुंविपुनिगयऊ ९ नदीपु
हुपुभद्राकहंदेयो अपनोआश्रमसकलपरेयो १० निजआश्रमबासिनरिपिका
ही देशतभोमुनिनाथतहैंही ११ तहैंबसनकोकियोबिचारा तबखोखोपुनि
स्वासकुमारा १२ छोडतस्वासबाहिरेआयो प्रलयसलिलमहपुनिउतरायो १३
दोहा॥ सोइवदसोइवदकेदलहिसोइबालककहंहीष बालकहंविहसतलेयो
पैनदियोकबुसीष ७ मार्केडेयमुनीसतहंबालककाहंबिलोकि ध्यानधारिमिल
वेहितैचलेनिकटअतिसोकि ८ तबवैगोनुरतैतहंबालकअंतरधाना हरिविमु
घिनकेहोतजिमिव्यर्थमनोर्थमहान ९ भित्योवदहुअरुमिततभोरह्योप्रलयजल
जोय वैठ्योमुनिप्रथमहिसरिसनिजआश्रममहसोय १० इतिसिद्धिओमन्म हाराजापि
राजश्रीबांधवेशनिचनयासिंहात्मजसिद्धिओमहाएजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाब
हादुरश्रीकृष्णचंद्ररुपापात्राधिकारिधुराजसिंहकतेआनंदाशुनिधौदादशस्कंधेनव
मस्तरंगः९॥ १०॥ दोहा मार्केडेयमुनीससोहरिमायाकोंदेपि अतिविस्मितदरिसरनमें
जातभयोमुदलेपि चौपाई हरिपदकमलहिपेनिजभारी बोलतभोपुनिबचनपुकारि १
मार्केडेयउवाच माधवहरेमुकुंदसुरारी निजदासनकेभवभयहारी २ हमसरनागतबलसि
हारेहोअधारप्रभुतुम्हहिसहारी ३ तुवमायामोहितसुरसर्वा तुमहिनजानतकरिअतिगर्वो
४ सुलउवाच हरिअस्तुनिहिकरतमहिभौतौ बस्योतहंबितबतिदिनराती ५ येकसमेत
हैदृष्टमसंवार करतसेरसिगरेसंसारा द्गीरोसहितशुभभगवाना संगमाहिगनसोह
तनाना ७ मार्केडेयहिआश्रमवैके निकसतभैमुनिपतिकहंजैके ८ शंकर
तौनकक्षोकबुवेना उमादयाकारिभरिजलनेना ९ कसोमहसहिअतिमृदुबा
नी देपहुप्रभुयहमुनिविज्ञानी १० अचलवैठहैमौनहिभारी विगतवातजिमि

वारिध्वारी ११ करतकठिनतपयहत्रिपुरारी तातेथहिद्विगमाहिसिधारी १२ मु
 निकोजोनमनोरथहोई पूरनकरहुनाथतुमसोई १३॥ दोहा॥ दातासिगरिसिद्धि
 केअपहिअहोमहेस तुमजाकेद्विगद्वैकदोतेहिकिमिरहेकलैस २॥ कविच ॥
 विधिसुतताको सुतताको सुतताको सुतताको सुतताको सुतताको गुरुअवदातताको
 पितुताको पितुताको पितुताको पितुताको बंधुताकी दिसाताको नाथताको तात ॥ ताको
 रिपुताको नाथताको सुतताको सुतताको पतिताको पितुताको पितुलोकात ताको
 पदजलजाके सिरमें सदा हीरहेताकी नारिजबअसहुलसिकै बोली बात १ चातक
 को जीवन जोताको पतिताको मित्रताको धनताको रसताको जो करतपान ताको
 रिपुताको वर्नजाते होतताको जौन पूरो सहकारी ताके उरको नेवासी जान ताको
 वासताको रिपुताको रिपुताकी निधिताको रिपुताको पितुताको पितुअनुमान ता
 को जौन धरेतामें सोवै जौन ताकी नारिताको बंधुजाके सीसकश्येबैन मुसुकान २
 शंकरउवाच कंजजातताको जातताको जातताको जातताको जातताको जातताको
 जातताको जात ताको गुरुताको गुरुताको गुरुताको गुरुताको गुरुताको गुरुताको
 गुरुअवदात रघुराजसोई नामजाको अहै ताको भ्रातताको भ्रातताको भ्रातताको
 रिपुजोअचात ताको वासताहीमै जो करतसदानिवासयामुनि लगाये मनताके प
 दजलजात ३ दोहा याके मनमें कौनिहूअहै उमानहिआस कृष्णप्रेममेगनन
 हहै अनन्यहरिदास ३ चौपाई पैहमयाकेनिकटसिधारी करिहैं संभाषनहेया
 री १ साधुसमागमसौ जगमाहीं उमालाभ दूसरकबुनाही २ सूतउवाच ॥ अस
 कहितहै शंकरभगवाना मुनिकेनिकटहिकियोपयाना ३ सबविद्यासबदेहिन
 स्वामी हैं जगके प्रभुअंतस्जामी ४ उमासहितशंकरआगमनू जान्योनहिमुनि
 प्रेमहिमगनू ५ रहीनसुबिकलुतासुसरीरा अचलबैठध्यावतजकुवीरा ६ मुनि
 मनकी गतिजानि महेसा करिजोगहिउरकियो प्रवेसा ७ देधिपरेमुनि ध्यानहिमा
 हीं तडितपीतसिरनटासोहाही ८ तौननेनसुंदरदसबाहू उचततनलसादनिरि
 नाहू ९ अंगदुकूलव्याघ्रकोचर्मा धनुसरखलषड् अरुचर्मा १० डमरूअरुद्रा
 सहिमा ला धारनकिये कुंठारकपाला ११ उदितप्रभाकरसरिसप्रकासा नासतअ
 धकारदसआसा १२॥ दोहा॥ शंभुरूपअसध्यानमें देधिपहो जबताहि तबअति
 सैविस्मितभयोमुनिअपनेमनमाहि ४॥ चौपाई॥ मैतौधत्तोचतुर्भुजध्याना याद
 सभुजको आनदेखाना १ असविचारिदियनैनउधारी देख्यो उमासहितत्रिपुरारी
 २ सगननिरषितहं शंकरकाहीं त्रिभुवनको गुरुगुनिमनमाहीं ३ सिरभरिकी
 न्होसिवहिप्रनामा पायोमुनिवरआनंदधामा ४ गननसहिततहं गौरिगिरी

से पाद्यअर्घ्यदियनावतसीसे ५ देवदंनमालापहिराई धूपदीपनैवेद्यदेवाई
 ६ बोल्योफेरिजोरिजुगहाथा कहाकरनलायकमेनाथा ७ तुमतोहोप्रभुपूरन
 कामा तुमसोपावतजगतअरामा ८ जयशंकरशिवशांतसरूपा त्रिगुनईसना
 सकभवकूपा ९ संतनकेतुमहोसुषदाता सततअसंतनकारकधाता १० ॥सूत
 उवाच॥ यहिविधिअस्तुतिमुनित्रिपुरारी कैप्रसन्नहंसिगिराउचारी ११ श्रीभग
 वानउवाच॥ मांगहुमुनिवरतुमवरदाना वरदायकहमविधिभगवाना १२ दो
 हा हमरोतीनहुदेवकोदरसनअहैअमोघ तीनिहुंदेवउपासनाहोतिकबहुं
 नहिमोघ ५ चौपाई॥ विप्रसाधुजेसांतउदारा करहिसदादीननउपकारा १ स
 मदसीजगसंगविहीना विनावैरहरिभक्तप्रवीना २ ऐसेविप्रनकहंदिगपाला
 करिप्रनामपूजहिसबकाला ३ हमअरुविधिप्रभुकृष्णसदाहीं वंदनकरहिं
 सुविप्रनकाहो ४ मेरोअरुविधिअंतरजामो ऐसोजोजुपतिबहुनामो ५ तामें
 नेकुभेदनहिराषैं कोहुसोनेहनकोहुपैभाषैं ६ आपसरिसजेविप्रप्रवीना वंद
 नकरहिंतिनहिहमतीना ७ जलतीरथप्रतिमामयदेवा करहिंपवित्रकियेबहु
 सेवा ८ तुमसमानजेकृष्णसनेही तेदरसतहिपूतकरिदेही ९ हमविप्रनको
 करहिंप्रनामा ब्राम्हनवेदरूपमतिधामा १० वेदत्रयीजोरूपहमारा ताकोधौ
 रहिविप्रउदारा ११ संतनकेपददरसकिहेते संतकथामहचिदिहेते १२ म
 हापापतनमेंनहिरहहीं संभाषनतेपुनिकाकहहीं १३ ॥सूतौवाच॥ दोहा॥
 शंकरमुषससितैजदपिवचनसुधाकियपान पैमुनिमार्कंडेयकोनेकुनचिन्न
 अघान ६ हरिमायामेंअमृतबहुदीन्यो कालविताय अमीबचनसुनिशुके
 सोदुषगयोबिलाय ७ चौपाई कैरिषीसजुगलकरजोरी कहाशंभुसोबहुत
 निहोरी १ मार्कंडेयउवाच ईश्वरकीयहअद्भुतलीला कोउनहिजानतहेगल
 नीला २ वंदततुमनिजदासनकाहों कोदयालतुमसमजगमाहों ३ धर्मसिषा
 वनहेतमहेसा करतकमेतुमरहोहमेसा ४ धर्मात्माकोसदासराहो धर्मकरा
 वनकरहुउछाहो ५ तुमहीवक्ताधर्मनिकेर तुमतेजनसुषलहतचनेरे ६ सब
 कोंकरहुप्रनाममहेसा घटतनतुवप्रभावलवलेसा ७ करतइंद्रजालीजिमि
 माया पैनघटिताकोकलुकाया ८ निजमनतेयहविस्वविरचिकै तामेंप्र
 विसिबहुतविधिनचिकै ९ पुनिअपनेमहकरुहुसंधारा गुनकृतजगतुम
 मेंनविकार १० निर्गुनसगुनशंभुभगवाना मायारहितईसनहिआना ११
 परब्रह्मभूतित्रिपुरारी तुमकोप्रनतिअनेकहमारी १२ दोहा मांगहुकाब
 रदानमैतुमसोचंदललाम तुवदरसनतैहोतजनसबविधिपूरनकामा॥

८॥ चौपाई ॥ पै प्रभु पाय तुम्है असनाथा मांगहु यह बरजोरे हाथा १ ज दुपति प
 दमह प्रीति हमारी रहै अचल प्रभु दरैनदारी २ तै सहि सब हरि हासन माहीं हो
 य प्रीति तै सहितु बपाहीं ३ सूत उवाच यहि विधि मुनि मांग्यो बरदाना लख्यो शंभु
 तब मोदमहाना ४ कश्यो महे सहि उमात हाही मन वांछित दीजे मुनि काहीं ५
 मुनि सो बाले वचन महेसा कृष्ण भक्तितोहि होय हमेसा ६ कल्प प्रजंत सुजस सु
 भवै हो तब भरि अजर अमर मुनि कहै हो ७ कहै तुम को ज्ञान बिकाला अरु वि
 राग विज्ञान विसाला ८ ब्रम्ह तेज कहै अति आरज अरु कहै हो पुरान आचारज
 ९ सूत उवाच यहि विधि दे मुनि को बरदाना करत उमा सो ता सुबधाना १० गन न स
 हित कै सास बिहारी मुनि आश्रम ते चले सिधारे ११ मार्कंडेय मुनी स मुजाना भये
 परम भागवत प्रधाना १२ दोहा ॥ येकांती हरि भक्त कहै थावत हरि पद काहीं अब
 लौ विचरत जगत में मगन प्रेम रस माहि ९ मार्कंडेय सुजान को मै कि य चरित बपा
 न जो हि विधि निरख्यो कृष्ण को माया विभौ महान १० हरि माया को आदि न हिय ह
 अनादिसंसार जो बरनत आधुनिक यहि सो मत मंदगवार ११ हरि प्रभाव तेजु
 कय हम मार्कंडेय चरित्र सुने सुनावै जो कोऊ ते दोउ होत पवित्र १२ इति सिद्धि श्री
 मन्महाराज धिराज श्री बाण्य वैश्विभवाय सिंह आत्मज सिद्धि श्री महाराज धि
 राज श्री महाराज श्री राजा बहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपापात्राधिकारि राघु राज सिंह
 कृतै आनन्दा मुनि धी द्वादशस्कन्धे दशम स्तरंगः १०॥ ॥ ७९ ॥ दोहा ॥
 सुनत सूत मुपतै सकल मार्कंडेय चरित्र पुनि पूछ्यो अति सै मुदित शौनक परम प
 वित्र १ शौनक उवाच ॥ चौपाई ॥ हे भागवत सूत बहु ज्ञाता तुम ज्ञान हुतंत्रन की
 बाता १ हम तुम तै यह प्रश्न करत है जेहि सुनि जन मन मोद भरत भरत हैं २ पंच
 रात्र के जानन वारे जे श्री पतिके पूजन हारे ३ ते जन कौन भौति प्रभु अंगा थावत हैं
 रंगि प्रेम हिरंगा ४ प्रभु आयुष के हि भौति विचारै पार्षद वाहन कौन निहारै ५ भू
 षन अहै कौन प्रभु के जानन यही मनोरथ मेरे ६ सो बरनहु तुम सूत सुजाना जे
 सी पूजन विधि भगवाना ७ जेहि विधि ते पूजै हरि काहीं मर्त्य अमर्त्य होत जगमा
 ही ८ मुनि शौनक की मंजुल बानी बोले सूत महामुदमानो ९ सूत उवाच ॥ कारिके
 अपन गुरुन प्रनामा हरि विभूति भाष्यै अभिरामा १० वेद तंत्र में जो सब गाई नार
 दादि ब्रम्हादि सुनाई ११ मायामहत्त्व आदिक नव पंचभूत औरों इंद्रो सब १२
 शौनक एही विराट कहावे श्री पति अंगयही श्रुति गावै १३ दोहा त्रिभुवन या
 में जानियो कोटि नजीव निवास पुरुष रूप यहि कोऊ कहत सुनिये और प्रकास
 २॥ चौपाई ॥ परनी वरन कृष्ण को जानो शौनक स्वर्ग सो को सिरमानो १ यहै ना

भिनभजदुपतिकेरी अहेदिवाकरआषिउंजेरी २ कर्नदिसाअरुमारुतनांसा मे
 दुप्रजापतिवेदप्रकासा ३ मृत्युजानिप्रभुअंगअपाणा लोकपालहरिभुजामहाना
 ४ मनुचंद्रमाभृकुटिमनुराज प्रभुकोऊपरवोठहैलानू ५ अधकोअधरलोभदु
 जराई प्रभुदंतनकोजानुजान्हाई ६ प्रभुकोमंदहंसनिभ्रमभारी लेहुदक्षप्रभु
 रोमविचारी ७ मेघजानुकेसवकेकेसा जसनरतनतमहैप्रभुवेसा ८ कोस्तुभम
 निसंबजीवनिमानो जीवज्ञानश्रीवत्सहिजानो ९ मायाहैप्रभुकीवनमाला वेद
 अहैप्रभुवसनविसाला १० अहैप्रनवप्रभुकेरजनेऊ सारवजोगकुंडलगुनिले
 ऊ ११ ब्रम्हलोकप्रभुकेरकिरीटा मूलप्रकृतिआसनैतिरीटा १२ दोहा सुदसतो
 गुनजानियेपदुमासनसुपठर औजसहोबलसहितहैप्रानगदाप्रभुकेर ३ चौपा
 ई अहैसंपजलजदुपतिकेरी अहैसुदर्सनतेजयनेरी १ प्रभुरुपानजानहुतुम-
 ज्ञाना प्रभुकीढालमानुअज्ञाना २ अहैकालकोदंडउदंडा कर्मअहैप्रभुतूनअ
 षंडा ३ इंद्रिजानदुप्रभुकेबाना मनकोप्रभुरथजानुसुजाना ४ शब्दस्पर्शरूप
 रसगंध प्रभुरथसाजुजानुमतिसिंधू ५ अमैहस्तजनकीसुभकरनी हरिग्रहसु
 रप्रजासुपभरनी ६ प्रभुकोसंसकारजनदिसा पापनासप्रभुपूजनइसा ७ षटऐ
 स्वर्गकेलिअरविंदा अहैधर्मचामरवयचंदा ८ अहैसुजसप्रभुविजनअर्जुना
 प्रभुकोखजानुवैकुंठा ९ विप्रमुष्णमंदिरप्रभुकेरी वेदगरुडहैसास्त्रनिवेरी १०
 लक्ष्मीजानहुप्रभुकीनारी विष्णुकेनशास्त्रबलभारी ११ हारपालआदोनदाहिक
 अणिमादिकहरिगुनअहलादिक १२ दोहा वासुदेवसंकर्षणहुप्रभुमुहअनि
 रुद्धकृष्णचंद्रकीजानियेचारिभूतियेसुद्ध ४ जाग्रतस्वप्रसुषुतिह औरतुरीया
 जाय इनअभिमानिनकोआधिपचारिभूतिप्रभुसोय ५ भूषणआधुधअंगउप
 अंगसहितजनजेय हरिकोधावततिनहिहरिचारिपदारअद्वैत ६ ॥ कबित
 रूपघनाक्षरी ॥ शौनकसुनहुजदुनाथब्रम्हकारनहैआपनेप्रकासहोतेपरमप्र
 कासमान ॥ महिमामहानमहिमाहिजाकीपूरनहैविधिवपुधारिविभ्ररचत-
 अहेअमान ॥ पालतरमेसरूपधालतमहैसरूपमूढनकोगूढहैअगूढजेहैभ-
 क्तिमान ॥ ज्ञातासबजगतकोत्राननिजदासनकोदातारपुराजैनिजकेनपदपी
 तिदान १ ॥ घनाक्षरी ॥ मूढनमहोपनकोमदकोमथैयाभूकोभारउतरैयाधर्मपु
 राकोधरैयाहै ॥ लजबनितानिसंगरासकोरचैयाबंदावनकोबसैयाद्रुतदीनपै
 द्रवैयाहै ॥ जाकोनामपापिनकोपापकोहरैयाप्रभुपारथकोसारथिकैभारअनि
 तैयाहै ॥ जदुकुलउदधिकोअमलजौन्हैयासोकन्हैयारपुराजदीनक
 पाकोकरैयाहै २ ॥ दोहा महापुरुषलक्षनयहीजोनितपटैप्रभात अतरजा

मीरूखकोसाजोनेअवदात १॥ सेससादेनाभिजातताकोजातताकोजातताकोजात
 मूर्जे ५ मनु ६ रक्षाकु ७ कुलि ८ विकुलि ९ वान १० अनरन्य ११ दधु १२

तताकोजातताकोजातताकाजात॥ ताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातताको

अिशंकु १३ पुंथुमा १४ वनता १५ गंधाता १६ सुसंधि १७ पुवसंधि १८ भत १९ असित २०

नातताकोजातताकोजातताकोजात॥ ताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातताकोजा
 सगर २१ असमंजस २२ असुमान २३ दिलीप २४ मगीर २५ ककुथ २६ रघु २७

तताकोजातताकोजातताकोजात॥ ताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातसो

ईरघुवंसअवतंसरघुराजजात १॥ ७॥ चौपाई॥ सुनिकैसूतवचनमुषमानी॥ बो

लेशोनकपुनिअसबानी १ शोनकउवाच॥ भूपपरिक्षितविनेसुनाई पूछ्यो जेअ

तिसैचितबाई २ तबसुकदेवपरममतिवाना मासमासकेभानुबषाना ३ सूतदे

दुसोनोहिसुनाई भानुनामकर्मनिसमुदाई ४ सरजकेआतमजदुनाथा हैहैं

तिनजससुनतसनाथा ५ सुनतसूतशोनककेबैना बोलेअतिसैभरिउरचैना ६

सूतउवाच॥ सूतकेरसबक्रियाप्रकासी शोनकजानहुभानुविभासी ७ हरिमाया

विरचितसंसारा जानहुयाहिअनादिउदारा ८ सरजकोहरिमूर्तिजानो जगके

कर्तातेहिअनुमानो ९ वेदक्रियाकेतेहैंमूला बहुविधिभाषहिबुद्धिअतला १०

कालक्रियाकारनअरुकारज आगमकर्तादेसदुआरज ११ द्रव्यऔरफलयेनव

भांती हरिकहेवदहिविप्रअघघाली १२॥ दोहा॥ चैत्रादिकजेद्वदसोमासअहैंम

निबान तिनमेंह्वादसरूपधरिभ्रमेभानुभगवान ८॥ चौपाई॥ प्रथमचैततेकरहुं

षाना जाकोसुनिशोनकमतिवाना १ चैतमासमहदिनकरधाता कृतस्थलीअश

राविष्णुता २ राक्षसहैंतहैंहेतीनामा नागवासुकीहैंअभिरामा ३ रथकृतनामज

हैंसंगा हैपुलस्त्यरिषिसाअभंग ४ तहतुबुरुगंधर्वेसुअंगा वितवैचैतमास

राविसंगा ५ अबवेमाषमासकेसुनिये मामअर्जमारवितहगुनिये ६ रिषिहैंपुल

हअथौजाजसा राक्षसहैंप्रहेतिअतिदृष्टा ७ पुंजिकथलोअप्सराना गंधर्वेना

रदनामबषानो ८ कक्षनीरनामकतहनागा वितवहिवैसाषहिवरभागा ९ जे

ठमासमेंमित्रदिवाकर जानहुतहांअत्रिहैंमुनिवर १० यौरुषराक्षसतक्षकनागा

जक्षरथस्वनतहंबडभागा ११ तहमेंनकाअप्सरानामा अरुहाहार्गंधर्वललामा

१२ एबितवहिसबजेठहिमासा अबसुनियेअसाढसदुलासा १३॥ दोहा॥ वरुन

नामकेभानुहैहैवसिष्ठमुनिदक्ष रमाहैतहैंअप्सराअरुसहजन्यहुजक्ष १४॥ चौ

पाई॥ हैहूनामकगंधर्वा शुकनागतहैंअहैअपर्वा १ राक्षसअहैचित्रस्वनना

मा येवितवहैअसाढमतिधामा २ सावनमासइंदरविनामा विश्वावसुगंधर्वल

लामा ३ श्रोतानामजक्षबडभागा एलापत्रनामकोनागा ४ तहैजानहुअंगिरारि
 षासा प्रमलोचाअप्सरामुनीसा ५ वर्जनामराक्षसबैलवाना बितवहिसावनमा
 समहाना ६ भाहौविवस्वानरविनामा उग्रसेनगंधर्वललामा ७ व्याघ्रनामराक्ष
 सतहैजानो नामअसारनजक्षबषानो ८ अप्सरअनुलोचाहैभृगु मुनि संपपालत
 हैनागलेहुगुनि ९ येसबरविकेसंगहिमाहीं बितवहिंभाहोमासहिकाहीं १० आ
 स्विनमासमाहैदुजराई त्वष्टानामअहैदिनराई ११ अग्निसरिसनमदग्निमुनीसा कं
 मलनामकअहैफनीसा १२ दोहा॥तहतिलोत्तमाअप्सराराक्षसब्रह्मापेत सतजि
 तनामकजक्षहैतेहिजानहुमतिसेत १०॥ चौपाई॥धृतराष्ट्रदुगंधर्वउदारा येसब
 बितवहिंमासकुंवारा १ विष्णुसूर्जहैकातिकमाहीं नामअस्वतरनागतहांहीं २
 रंभातहैअप्सरामुहाई सूर्जवचंगंधर्वतहांई ३ अहैसत्यजितनामकंजक्षा म
 पापेतनामकतहरक्षा ४ विश्वामित्रमुनीसतहांहीं बितवहिकातिकमाससदा
 हैं ५ मार्गशीर्षमहहैमतिमान् अंशुमाननामकहैभानू ६ कश्यपरिषितहैजक्ष
 हरक्षा महाशंषहैनागप्रत्यक्षा ७ हैरितुसेनतहांगंधर्वा राक्षसविष्णुतसनुअष
 र्वा ८ हैअप्सराउर्वशीनामा बितवहिंअगहनमासललामा ९ पूसमासमहहैन
 गसूर्जा राक्षसनामअहैअस्फूर्जा १० अहैअरिष्टनेमगंधर्वा ऊरननामजक्षगुन
 गर्वा ११ आयुषनामकअहैमुनीसा कर्कोटकतहैअहैअहीसा १२॥दोहा॥पूर्व
 चित्यतहैअप्सरायेसबरविकेसंग पूसमासबितवहितहोपाबहिमोदअभंग॥
 ११॥चौपाई॥माघमासमहसुनियेमुनिवर पूषानामजानियेदिनकर १ तहैहैप्र
 बलधनंजयनागा हैरिषासगौतमबडभागा २ अहैतहांगंधर्वसुषेना वातनाम
 राक्षसजितसेना ३ हैअप्सराएताचीनामा सुरुचिनामकोजक्षललामा ४ येसब
 रविकेसंगहिमाहीं बितवहिमाघहिमाससदाहीं ५ फागुनमासमाहमुनिराई
 हैपर्जन्यनामदिनराई ६ वर्चोराक्षसहैकृतजक्षा सैनजिताअप्सराप्रत्यक्षा ७
 विश्वनामगंधर्वसुजाना अहिऐरावतअहैमहाना ८ भरद्वाजहैतहरिषिराईवि
 तवहिकागुनमाससदाई ९ जेजेमैअप्सरगनाई तेरविसन्मुपनचहिसदाई
 १० जेजेमैगंधर्ववषाना करहिंतेरविसन्मुपनितगाना ११ जेजेमैभाषेहुंरिषिराई
 करहिंतेअस्तुतिवेदनगाई १२ दोहा जेजनागनमैकद्यौतेतेरविरथमाहिं बंधन
 हैसबसाजकेत्यागतकवहूनाहि १२॥ चौपाई॥जेजक्षदियोमेगाई तेरविरथ
 कोहैहिसजाई १ कश्योराक्षसनमैजिनकाहीं पोछेतेरथमेलतजाहीं २ बालपिल्ल
 मुनिसाठिहजार जिनकोअंगुठासरिसअकार ३ रविसन्मुपमुपपछिलतजाहीं
 रविअस्तुतिगावतमुषमाहीं ४ महजोरविकीमहिमागाई ताहिजोसारुप्रातमु

निराई ५ प्रीतिसहितजसुमिरनकरहीं तिनकेनिसिदिनकेअचजरहीं ६ यहिवि
 विहादसमासनमाहीं विचरतदिनकररहैंसदाहीं ७ उमैलोककेरविमुषदाई देत
 उमैतमअवसिनसाई ८ सर्जरूपजानहु हरिकाहीं यामेहैकहुससैनाहीं ९ जिनको
 अहेनआदिहुअंता अहैसकलजगकेरनियंता १० कल्पकल्पमहहादसरूपा जा
 नहुदिनकरकरअनूपा ११ करिकैतेईरूपविभागा करहिजगतरक्षनबडभागा १२
 दोहा॥ पूछ्योशैनकजौनतुमसरजचरितअपार सोमैतुमसोसकलयहकोन्होस-
 विधिउचार १३ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीबांधवेशविभचनाथसिंहात्मज
 सिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्ररूपापात्राधि
 कारिधुराजसिंहकतेआनन्दाभुनिधोद्वादशस्कंधेएकादशस्तरंगः ११॥ १॥ ॥ ॥
 सतउवाच दोहा॥ परमधरमकोप्रनतिकरिजदुपतिपदसिरनाय विप्रनकेप-
 दवंदिकैबरनौधर्मनिकाय १ हरिचरित्रअद्भुतपरमपूछ्योशैनमुनीस सोमैबर
 न्यौसकलविधिसकलचरितजगदीस २ जेहिविधियहसंसारमैपावतजनकल्या
 न शैनकादितुमसोसकलसोमैकियोबपान ३ हरनहारसबपापकेनारायनज
 दुनाथ हृषीकेशभगवानप्रभुभक्तनकरनसनाथ ४ जगसिरजकपालकहरनप
 रब्रह्मगंभीर यहपुरानभागवतमैबरनितयेकजदुबौर ५ अबशैनकभागवत
 कोपहसुनियेसंक्षेप जाहिपठतहरिमिलतहैंहोतपापपरलेप ६ ॥ विष्णुपद॥
 जयभागवतरूपजदुवरकोज्ञानविज्ञानभक्तिदाता सुनतसुनावतसुमुक्तजा-
 कौमिलतकृष्णपदजलजाता १ शैनकऔरसुतसंभाषननैमिषवनमैप्रथमकह्यो
 बरननचौबिसअवतारनकोहरिमहिमाकहिभोदलह्यो २ व्यासभवननारद
 कोआगमव्यासहिनारदउपदेसा नारदकीपुनिजनमकथासबसनकादिकआ
 गमवेसा ३ व्यासबोधभागवतरचनपुनिजयासमरकुरूपतिकेरो भीमसेन
 कृतजंगभंगपुनिकोपद्रोनसुतकरटेरो ४ पांडवसुवनपंचनिसिबधिवोदुपद
 सुताकोबधभारी बहुरिद्रोननंदनकोबंधनजिमिकियपारथगिरिधारी ५ पुनि
 सिरतेमनितासुपैंचिबोपुनिपांडवविलापगायो चारिबंधुनुतधर्मसुवनकोसंत
 नसुतजिमिसमुझ्यो ६ बहुरिकशोजदुपतिकोआवतजेहिविधिभीषमतनया
 गा धर्मराजकोराजकरबपुनिबरन्योकुंतीअनुरागा ७ द्रोणतनैकेअस्त्रहितेपु
 निमभैहिरक्षनवैराटा पुनिद्वारिकागवनजदुवरकोकह्योप्रजनमुहपरिपाटी ८
 पारथकोपयानद्वारावतिपुनिहस्तिनपुरआगमनू बहुरिकह्योअर्जुनविलाप-
 सबपांडुसुवनसंबसुषसमनू ९ तिलकपरिक्षितपांडुसुवनकोगवनमहापथ
 कोगायो कालिकोदमनआपदुजकोलहिगंगातटीजमिन्पआयो १० मुनिस-

माजमधिवहुरिकद्यौजसकुरूपतिसुककरसंवादाजोगधारनावहुरिबषान्यौहरि
 वंदनकीमजदा ११ पुनिसंवादब्रह्मनारदकोपुनिबरन्यौहरिअवतारा जगत
 रचनकोबहुरिकद्यौक्रमपुनिपुरानलक्षनसारा १२ मित्रासुतश्रुविदुरकेरु
 निकहसंवाद्मोददाई जडुकुलकीसंधारकथापुनिमहापुरुषकीधितिगाई
 १३ प्रकृतिसर्गपुनिब्रह्मसर्गश्रुपुनिभगवतविराटरूपा सक्षमथूलकालकी
 गतिजिमिपुनिउपज्यौजिमिमनुभूषा १४ पुनिवराहअवतारकृष्णकीबरन्यौः
 धरनीउद्वारा पुनिबरननविकुंठकोगायोहिरन्याक्षकोसंधारा १५ कर्दमउतपः
 तिमनुमिलापपुनिबरन्यौदेवद्युतीव्याह पुनिविमानकीबिहरनिगाईकपिलजन
 नकोउत्साह १६ देवहुतीश्रुकपिलदेवकोपुनिबरन्यौसबसंवादा पुनिकहसि
 वकृतदक्षभंगमपध्रुवचरित्रप्रदअहलादा १७ बहुरिकद्यौष्टुकथासुहाबनि
 पुनिप्रचीनवरहोगाथा फेरिपुरजनकथाबषानीकथाप्रचेतनसुषसाथा १८ पु
 निमुवाद्प्रियव्रतनारदकोराजप्रियव्रतकीभाई पुनिअगनीध्रअप्सरसंगमना
 भित्तपतिउतपतिगाई १९ रिषभदेवकीचरितकद्यौपुनिभरतचरितसुकसुषभा
 थ्यौ पुनिभूगोलषगोलकद्यौपुनिअरूपतालबरननआथ्यौ २० नरकबरनिपुनि
 कथाअजामिलपुनिप्रभावकहहरीनामा दक्षजनमपुनिचरितप्रचेतनपुनिति
 नसंततिसुषधामा २१ पुनिनारायनकवचवृषवधन्वित्रकेतुकीकथाकहौ पु
 निप्रह्लादजनमगुनगायोहिरनकक्षिपसुरविजैसही २२ पुनिप्रह्लादचरितसब
 गाथेपुनिकहनरहरिअवतारा हिरनकक्षिपकोनासुबषान्यौवरनधरमकहसु
 पसारा २३ पुनिमन्वतरकथाकहौकळु पुनिगजेंद्रमोक्षहिगाथो पुनिकच्छपअ
 वतारकथाकहिक्षीरसिंधुमंथनभायो २४ देवासुरसंग्रामकद्यौपुनिबरन्यौचाम
 नअवतारा बलिकोबलननापिबोत्रिभुवनसुतलअसुरपतिपगुधारा २५ मौनः
 सरूपवरनिजडुपतिकोसरजवंसाहिविस्तास्यौ पुनिइक्ष्वाकुपुदुम्भजनमकहि
 इलाचरितपुनिनिर्धास्यौ २६ पुनिताराअष्यानकद्यौसबनृपसदादृगचरित
 कद्यौ पुनिसरजातिककुस्यचरितकहिषट्गंहिजसकहिउमद्यौ २७ मांधाताको
 चरितकद्यौपुनिसौभरिसुनिगाथागाई सगरसगरकेसुवनचरितकहिकथाभगी
 रथसुषसाई २८ बरन्यौकीसलेसरधुपतिकोचरितसकलकलिललहारी निमिन
 रेसकोकद्यौजनननवंसविदेहमोदकारी २९ क्षमानिष्टनकरबध्गुपतिकोजे
 हिविधितैकइसवारा पुरूरवाकोचरितकद्यौपुनिचंद्रवंसपुनिविस्तारा ३० पु
 निजजातिअरुनद्रुपचरितकहिभरथचरितवरन्यौभारी संतनुभीषमपांडुपांडव
 नचरितकद्यौअतिसुषकारी ३१ नृपजजातिकोजेठसुवनजडुवरन्यौतासुबहुरि

वंसा जौनवंसमेनिभुवननायकलियअवतारदुष्टध्वंसा ३२ पुनिवसुदेवभवनदे
 वकिनेप्रगटतभेजदुकुलचंदा ययपानहिमिसिमारिपूतनासकटगिरायोगोविंहा
 ३३ त्नावर्तेश्रुवत्सासुरहनिहन्त्योवकासुरगिरिधारी मारिअघासुरविधिमुह
 नकरिधेनुकमास्योहलधारी ३४ करिकासीकोदमनपारकरिदावानलद्वजगोउध
 नौ पुनिप्रलंबवधकशैरामकृतबरन्योवेनुगीतरमनौ ३५ पुनिपावसअरुसरदव
 रनिपुनिगोपसुतावृतआचरना चौरहरनलीलागोविंदकीद्वजतियहरिवरपुनि
 वरना ३६ दुजनारिनकृतव्यंजनभोजनविप्रनकोपुनिसतापा बाहुरिकशैवा
 वमषभंजनइंद्रकोपकृतद्वजतापा ३७ गोवर्द्धनउद्हरनकशैपुनिकहसुरभीकृ
 तअभिषेका वरुनदूतकृतहरननंदकोहरिपुरदरसनसविवेका ३८ कशैरास
 पंचाध्याईपुनिनंदचरनगहिभुजगतस्यौ फागुचरितपुनिकहजदुवरकोसेष
 डजेहिभातिदस्यौ ३९ जुगुलगीतपुनिदृषभविनासनारदकसहिंसवादा केसी
 वधतारदआगमद्वजपुनियोमासुरवधवादा ४० पुनिआगमअकूरकोगोकुल
 महाविरहपुनिद्वजगारी पुनिमधुपुरीगवनहरिबलकोदानपतिहिरसनभारी
 ४१ पुनिमधुपुरीप्रवेशरजकवधधनुषभंगिअरपाता पुनिमुष्टिकचानूरवि
 नासनकियोकंसमंचहिपाता ४२ उग्रसेनकोराजतिलककहियुरुसुतमृतकगु
 रोहिदीबो उद्धवकोद्वजगवनकशैपुनिगोपिनकोप्रबोधकीबो ४३ बहुरिकशै
 कुबिजाविहारबहुदानपतीगृहआगमन् पुनिशुफलकसुतअस्तुतिगार्ङ्गाग
 नगरताकोगवन् ४४ फेरिसत्तदसवारमगधपतिदलनदलनपुनिकहिदीन्यो
 पुनिकहकालजमनकोजेहिबिधिनृपमुचकुंदभसमकीन्यो ४५ बहुरिकशैरु
 कमिनिविवाहजिमिकियजदुपतिनृपमदमारी पुनिप्रद्युम्नकोजन्मवधान्योअ
 रुशबरवधब्रजोरी ४६ कशैसिमंतकमनिचरित्रसबसत्राजितवधआदिसवै
 जाबवानकोसमरकशैपुनिजाववतीकोब्याहतवै ४७ अवधभूपकोसुतास्व
 यचरऔरदुहरिविवाहभायो भौमऔरसुरमथनकथनकरिसोरदसहसव्याह
 गायो ४८ माधवमधवामदमर्दनकरिनिजपुरमेसुरदुमत्याये पुनिपरिहासक
 शैरुकमिनिकोअनिरुधकोविवाहगाये ४९ ऊषास्वपनहरनअनिरुधकोहरि
 संकरसंगरभारी मृगउद्धारविप्रकीमहिमाकशैगवनद्वजहलधारी ५० मिथ्या
 वासुदेवकोवधकहिसंकरपुरीदहनगायो बहुरिदुषिदवधहलधरकृतकहि
 सांबकेदमहजिमिआयो ५१ पुनिकहजिमिहलधरहलकरकरिनागनगरक
 रपनकीन्यो पुनिकहहरिजिमिनारदकोनिजमायाविभौदरसदीन्यो ५२ इंद्र
 प्रस्थआगमजदुपतिकोभीममगधपतिजिमिमास्यो धर्मराजकोराजस्थजि

मिसिमुपालहि हरिसंघास्यो ५३ जज्ञं तमज्जन उच्छाहकहि वरन्यो सात्वजुद्धा
 शी दंतवक्रविदुरथको वधकहि बलतीरथजात्रासारी ५४ वरनिस्तव धकस्यो
 फेरितहं कौरवकुलको संधारा पारथसारथि द्वैजदुवरजिमिभंज्यो भुवभारी मारा
 ५५ बहुरिसुहमाचरित वरनिपुनिकुरु सेत्रजात्रागाई देवकिके मृतसुतजिमि
 ल्यायेपितृहि ज्ञानदिये सुषदाई ५६ कस्यो सुभद्राहरन बहुरिकह जनकनगरह
 रिको जैबो वेदन अस्तुति बहुरि बपानी तोन देवमहवरठैबो ५७ कस्यो विप्रसु
 तमृतकल्याद्वोमहिषी गीत सकलगायो वरन्यो बहुरि जौन विधिजदुकुल स्नाप
 दंडमुनि सौपायो ५८ नारदको अरु वसुदेवहि को वरन्यो सुषकर संवाह हरिऊ
 धव संवाह कस्यो पुनि ज्ञानभक्तिकी मरजादा ५९ पुनिजदुकुल संधार बपान्यो
 पुनि भावो भूपनगाथा कलिजुगको पुनि धर्मकस्यो सब कलिकी अवतारहि ना
 था ६० बहुरि चारविधि प्रलय बपानी उत पतिकस्यो भांति तोना सुक को गव
 न कस्यो पुनि परिहित जेहि विधितन त्यागन कीना ६१ वेदविभाग बहुरि सब
 रन्यो मार्कंडेय कथागाई पुनि विराटवपु वरनन कीन्यो सूरज कथा भाददाई
 ६२ हरिको महि भागाय सकल विधि श्री भागवत प्रभाव कहै यह समास भाग
 वत सुहावन गायमनुज फलचारित है ६३ येक आसज दुनाथतिहारी दूजा है
 न नाथ मेरे पक्ष्यो अहै रघुराज सरन में जाय कहांत जिय दतैर ६४ दोहा गिरत प
 रत छीकत छटत विवसहु भहजो कोय हरये नम असमुष कहत सकल पाप
 हन होय ६५ ॥ पद ॥ को अससाहेब सरल दूसरो जदुपति समन्निभुवन माहीं
 रामकृष्णमुष कहत सुनत है हियमें अवसिप्रविसि जाहीं १ कोटि जनमन अ
 ध आधन की दरसति नहि पुनि परछाहीं जैसे पवन प्रचंड चलै न भयन मंडल
 सब उडिजाहीं २ जैसे भानु उदैत मनासत पावक तूल रासिकाहीं बिगरी जन्म
 अनेकन की प्रभु लेत सुधारि नैमाहीं ३ कायर कपटिन कूरक चालिहुनि जपु
 रको प्रभु पहुंचाहीं देपत दोषन कबहुं द्यानिधि दीन न पैदुत दूबि जाहीं ४ मो
 सम पतित न अहे पुहुमि में तुम सम पावन को उनाहीं यह सजोग नदुराज देषि
 अवतार हरि रघुराजहि काहीं ५ ॥ न जनला उनी ॥ हरिलाल जेहि में नहि गाई सोई
 असति अपावन अनुचित कथा अहे अति दुषदाई १ सोइ अहे आगिन को
 प्याश नरक नेवा सजिला सकरन को सुनहि अधीरुचि भरि भारी २ सोइ करनिकु
 मति कलि मल भरनी आयुषा विभौ सुजस सुष संपति सील सुभा दुसकल हरनी
 ३ सोइ साधुन कान कुलिस सी है कोटि जनम को पुन्यमीन गन पै चन को बन्ती
 सी है ४ सोइ धरम गहन पावक ज्वाला सुमति विठप के काटन को सति सोइ कु

४१ है विकरला ५ सोइ विषै अनल को घृत भूरी ज्ञान विज्ञान विना स करन की
 अडीषडी है सोइ सरी ६ मन विहग फंदावन की फांसी जपत पस जम धन हरि वै
 को सोइ पासी है गनिकासी ७ हरि सीला जामे है गाई सोइ परम सुहावन जग में
 कथा सत जन सुषदाई ८ सोइ प्रेम क्रिषी की रितु वर्षी हरि पद पहुचन सोई नि
 सेनी लगी ललित देनो हर्षा ९ सोइ पुतोष जाना मंगल को सोइ सावन चन अहै
 बढावन जनन सुकृत के जंगल को १० कलि मलहरनी सुरधुनि धारा कौटिन
 विषै वासना कदली कदन करन की असि धारा ११ भव भक्ति सजन को करता
 सुमति कमल कुल करन प्रफुल्लित सोइ विअब हर अंधियारा १२ करि स कै
 बडाई को साकी ता सुजन मधनि धनि धरने मेरु स्रक्त कथाम हरु चिजा की १३ जदुरा
 जदे हरु रघुराजै करु पा ननु व कथा सुधानित तजित न लाजै कुसमाजै १४ कृष्ण
 सजामें सुषदाई सोइ पुरान सति सोइ प्रबंध सति सोइ उत्तम है कविताई १५ रुचिर
 नाहिक बुजग में ताते सुमति कुमतिको कछु विचार नहि सुनत हि जाहि मोहि जाते ॥
 १६ बढत नित नित नवन वसुष है देस जनम काया कुल करनी होत पुनोत कहत सुष
 है १७ लहत मन छन छन उत साह दार चदुस हदुरित दुरि जाते द्विग मे दर सत वजना
 ह १८ सो कसागर सो पन दारो कियो करत करि है केतन को यहु जग अधमन उद्धारो
 १९ करै रघुराज यही अरजी जदु पति सुजस सुधा पीवन को रहै सदा अति सै ग रजी ॥
 २० जदपि मनो हर सुंदर बहूपद उक्ति जुक्ति पासी वह होई तब पिजग पावन हरिज
 सविन कथा दथा परती मोहि जोई १ जे हि थल जे हि गृह जे हि समाज मे गोविंद गुन
 गावहि नहि कोई मल भक्षक वायसहि वास दुषदायक है सो चोथल सोई २ जे जड ज
 दुपति कथा छाडि हठि और कथा गावै मुद मोई ते सुरद्रुम को बीज ऐचि तुहं देते गरल
 बीज को बोई ३ जहंगा त हरि सुजस सुहावन मन भावन तन लाज विगोई तहं हरि
 स सजात सुनि हठि कै भारि अरुण देत है रोई ४ सोइ सब तौर थ सोइ सब संपति तहं स
 ब मोद जात है दोई तहं कलि मल प्रचारन हिक रतो सुधरत लोक अहैं तहं दोई ५
 वेद पुरान शास्त्र सब ग्रंथ न लेहु सकल रघुराज ठोई विन जदुराज कथा मुषगाये
 कै सेहु कलि मल जात न धोई ६ सोइ सति सुंदर सुष करवानी जामे पद पद छंद छंद
 दमै जदु पति की रति विमल बषानी १ छंद बद्ध अथवा अछंद दहू जे हरि की रति रति
 करि गावे तेई जन सभूह के कलि मल कलि मह सकल पाप वदे जावे २ हरि जस
 अंकित सुभग मृदु लपद अति सै प्रीति प्रतीति बढाई गावत गुनत सुनत धारत वि
 त सत समाज सदा सुषदाई ३ धनि धनि धरने मेर सना सोइ कृष्ण कथा जो नित र
 टलाई विनै करै रघुराज कृष्ण तुव कथा छोडि मति अनत न जाई ४ जदपि विज्ञा

नपरमहैयावन तद्विष्णुस्मृत्युरागविनासोऽग्रहैनथोरहुमुषदसुहावन
 ५ ज्ञानविज्ञानपादजनपावतब्रम्हानंदमहामनभावन पैजदुपतिसेवासुष
 अनुपमकबहुनलहतहियोहुलसावन ६ ज्ञानविज्ञानहुसकतअहैअनुरा
 गहिसमतापहुचावन तौपुनिजांगादिककरमनकीकौनभातिकीकथाचला
 वन ७ हरिकोअरपेसफलकर्मसबविनहरिअरपेसकलअपावन हैरधुरा
 जउपायसरलयहिनिसदिनजदुनंदनगुनगावन ८ जसधनहिततपधरमअं-
 चारा अहैव्यासबअतविथाप्रद्विनहरिकथासुधाकीधारा ९ कियोकठिन
 तपधर्योथरमबहुसुन्यौपुरानअनेकनकाही हरिपदनदुमप्रीतिनहिउपजी
 तौताकौअमसकलबथाही १० दानधरमतपश्रुतिअंचारकोयहीसत्यफलले
 हुबिचारी हरिपदजुगलकमलअमलनतेकबहुमतिगतिदरैनटारी ११ हेन
 दुनाथअनाथनाथप्रभुपरिमेरेमाथहिनिजहाथा रधुराजहिनिजकथासुधा
 कोपानकरावहुसंतसनाथा १२ काफलहरिपदसुरनिनदेतो कोटिननमकी
 करमवासनायेकछिनमाहिछीनिसबलेतो १ कौनपदार्थहोतसुलभनहिमं
 गलपानिषुलतनहिकेतो जोगभक्तिअरुज्ञानविरागहुमिलतमुक्तिसंपदसबजे
 तो २ ममहियथलमेभक्तिबीजवयकरिकरुनाकरकरुनायेतो देहुमोहिनिन
 चरनप्रीतिफलविनैकरतरधुराजहियेती ३ दोहा हैशौनकबडभागतुमना
 रायनकेदास जेहिनारायनकेसरिसदुतियनदेवप्रकास १ चौपाई ॥ धनिध
 निहोतुमधरनीमाहीं कलकबाजोसुनौसदाहीं १ नपअभिमन्युकुवरजेहि-
 काला मुनिसमाजमधिबुद्धिविसाला २ अनसनवतकोरसुरसरितौरा सुषपा
 वनध्यावतजदुवीरा ३ व्याससुवनसुकदेवसिधास्यो वृषसौयहभागवतउचा
 स्यो ४ हमहूँबैठेहैतहाहीं पियोपुरानअमोरसकाहीं ५ सेतुमशौनकसुरति
 कराई नेतुमकोसबदियौसुनाई ६ यहजदुपतिकोचरितसुहावन कोटिजन
 मकोपापनसावन ७ सेमैतुमसौकियोबपाना वासुदेवमाहात्ममहाना ८ ये
 कजामहुभरिखनहुजोकोई सुनैभागवतरतिरसमोई ९ अथवाप्रीतिसमेत-
 सुनवि ज्ञानभक्तिउरवरबसआवे १० येकादसीद्वादसीमाहीं जोकोउसुनैभा
 गवतकाहीं ११ अथवापढैविहायअहारा सावधानवैसुमतिउदारा १२ दो
 हा ॥ सेजनपावतअवसिकैपूरनआयुदधि कोटिनजनमनकोदुरितबनहीमे
 जरिजाय २ चौपाई पुढकरअथवामथुरामाही द्वारवतीनगरीअथवाही १
 इंद्रिजीतिसविधिव्रतकरिकै पढैभागवतअद्भभरिकै २ तेहिनहोतिसंसारिक
 भीती उपजतिरुस्मपदुमपदप्रीती ३ सिद्धदेवमुनिपितरनरसा पूरततेहिम

न काम हमेसा ४ जो भागवत सुनै अरु गावै पढन चारि वेदन फल पावै ५ मधुकु
 ल्या और दृष्ट कुल्या अरु तीरथ जो है पै कुल्या ६ इन के मज्जन को फल पावत जो
 न भागवत सुनत सुनावत ७ परम हंस संहिता सुनामा यहि स्वामी ज दुपति धन
 स्यामा ८ पढ़ै जो यह पुरान अरु सुनई सावधान जो अर्थ हि गुन ई ९ जात परम प
 द सो हठि प्राणी जो हरि श्रुति पुर दियो बखानी १० पढत भागवत जो को उ विप्रा सु
 द्वि बुद्धि पावत सो क्षिप्रा ११ राजा पढत भागवत जो ई होत चक्रवर्ती हठि सो ई १२
 दोहा ॥ वैश्य पढ़ै जो भागवत अथ वा सुनै स प्रीति धन दसरि स धन लहत सो मिट
 ति जगत की भीति ३ सुनै सु द्रव्य वा पढ़ै जो भागवत पुरान कोटि जनम के प्राप
 ते हि ज रत तुरत सहसान ४ चौपाई ॥ कबित ॥ और न पुरान न मे ग्रंथ न अने कन
 में भाति न अने कन की कथा को बखान है सिव को परत्व कहैं विधि को परत्व कहैं
 देवी को परत्व कहैं कहैं भगवान है कहै रघु राज या परम हंस संहिता में अधम उ
 धारन जो नाहिर जहान है सो ई हरि को परत्व भाष्यो आदि अंत हैं लौ ताते सब ग्रंथ
 में पुरान में प्रधान है १ अस कंध अस कंध पर बंध पर बंध अध्याय अध्याय नमैं क
 था के विराम मे प्रत्न प्रत्न हमें त्यों ही उत्तर उत्तर हमें कथा कथा माहि त्यों ही बंद न
 ल लामने अस लोक अस लोक तु कतु कपा दपा दप दप द आपरन आपरन आम
 मे कहै रघु राज सत् परम हंस संहिता मे कढत है के सब जूया के सब ठाम मे २ अ
 ज है अनंत निज सक्ति ही तेर चिर चिपालै अरु घालै यह जग बहुवार है आपने प्र
 कास हो ते परम प्रकास मान अधम उ धारी नाथ दया पारावार है स्वर्ग के निवासी
 सुर सक्त और स्वयं भुशंभु कबहू न पावै जा सु माया सिंधु पार है ता के पद करहु प्रना
 म बार बार सो ई देव की कुमार रघु राज को आधार है ३ निज नव सक्ति नै रधि के
 जगत जालर मा कोने वास यामे करत ने वास है धर्म जस श्री ऐश्वर्य ज्ञान और वि
 राग जुत सुरन को संकट जो करत विनास है भास मान जा को धाम साहेब सनात
 न है प्रान हू ते प्यार जौ न मानै निज दास है करहु प्रनाम ता के चरन को बार बार हो
 नर पुरा जै जदुराज ही की आस है ४ दोहा जदुपति चरन सरोज को यहि विधि मु
 रित मनाय अव वंदौ सुक देव पद बार बार सिर नाय १ कवित कृष्ण हि कृपा
 ते जा को व्यापी कृष्ण माया नाहि कृष्ण ही को प्रेम रस पान को करैया है कृष्ण भाव
 नाते भिन्न जगत को देखै नाहि सांचो कृष्ण लोला लोनी लाल चील पैया है कृपा करी
 कृष्ण को पुरान तत्व दीप कही कृष्ण मुनि नंदन आनंद को देखैया है कृष्ण को अ
 नन्य भक्ता के वंदौ पद हंसो ई रघु राज के कलेस को हरैया है ५ इति सिद्धि
 श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधवेश विश्वनाथ सिंहात्मज सिद्धि श्रीमहाराज

धिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजः
 सिंहकृतेआनंदाम्बुनिधौद्वादशस्कन्धेद्वादशस्तरंगः १२॥ ॐ ॥ ॐ ॥
 सतउवाच कवित्॥ ब्रम्हावरुनइंद्ररुद्रअरुमरुतगनजाकीकरैअस्तुतिसुहि
 षपदगाइके अंगक्रमपदओउपनिषदवेदनतेंजाकोसदागावतमुनीसंग
 नलाइके बैठिकैयेकांतध्यानधारिजाकोजोगीजोमेंसुरासुरजासुअंतपावैना
 बनाइके जादवसमाजसिंधदेवकीदुलारोतासुध्यावतचरनरघुराजसिरना
 इके १ क्रमठसरूपजबधारिकैमुकुंदप्रभुधास्यापीठिमंदरअमंदनिधिही
 रमे मयंतसुरासुरधराधरभ्रमनलाग्योसोयेनाथमानिषजुआयबोसरीरमे
 हरिमुषस्वासपोनपायकैप्रचंडतहांउठनतरंगतुंगलागीतेहिनीरमे तो
 नैस्वासवेगवीचीअवलौनबंदहोतीसोईकरैरक्षारघुराजेभवभीरमे २ सत
 उवाच दोहा॥ अबपुरानसंख्यासुनहुबिपैभागवतकेर औरभागवतदान
 विधिदानमहातिमढेर १ चौपाई दसहजारहैब्रम्हपुराना पंचप्रनसहसैपदु
 ममहाना १ तेइससहसैविष्णुपुराना सिवपुरानचौबिसपरमाना २ तारदस
 हसप्रचौसउचारा मार्कंडेयहुनवैहजारा ३ पंद्रहिसहसहिअगिनपुराना
 औरचारसैतासुप्रमाना ४ साढेचौदसहसप्रमाना शोनकजानुभविष्यपुराना
 ५ कहौब्रम्हवैवर्तपुराना सहसअठारहतासुप्रमाना ६ लिंगपुरानहुसहसइ
 ग्यारा चौबिससहसबराहउचारा ७ अस्कंदहुपुरानसुपरासी अहैयेकसैस
 हसइकपासी ८ दसहजारवामनैपुराना सत्रहिसहसकूर्मकोमाना ९ सहसः
 चतुर्दसमत्स्यपुराना सहसअनसैगरुडप्रमाना १० अबब्रम्हांडपुरानविचा
 रो तेहिप्रमानद्वादसैहजारो ११ सबपुरानकोहैसुप्रसारा श्रीभागवतहजारअ
 ठारा १२ दोहा चारिलापअश्लोकहैअष्टादसहुपुरान सारभूतश्रीभागवतकृष्ण
 रूपमतिमान २ चौपाई प्रथमकालमहं बुद्धिअगारा संसारहिडरप्योकरतारा
 १ तबहरिकरिकैकृपामहार्द दैन्यायहभागवतमुनाई २ नाभिकमलवैष्णोमु
 षचारी सुनिभागवतमिटीभयभारी ३ श्रीभागवतपुराबहिपाही आदिमध्यअह
 अंतहुमाही ४ अहैविज्ञानविरागबषाना हरिलीलारसमुधाप्रधाना ५ श्रीभा
 गवतपुरानमहार्द सुरनरमुनिसबकोसुषदाई ६ वेदऔरवेदांतनकेरो औ
 रशास्त्रजेकियेनिवेरो ७ अहैभागवततिनकोसारा परब्रम्हकोरूपउदारा ८
 जौनवस्तुधामेंमुनिराई सोनहिमोहिकहुपरैलपाई ९ सकलशास्त्रअरुसक
 लपुराना औरग्रंथजेछोटमहाना १० तिनकोमैदेख्यौबहुतोई अहैभागवतसरि
 सनकोई ११ याकसरिसनदूसरग्रंथा हैप्रत्यक्षयहहरिपुरपथा १२ यहिमैअ

स्थलहैनहि कोई मुक्तिप्रयोजन न है नहि होई १३ दोहा यह सति आनंद अ
 बुनिधि श्री भागवत पुरान या में ज दुपति छोड़ि कै दुति यन अहे बपान ३ चौपा
 ई ॥ अब सुनु विधि भागवत दान की जो है सब शास्त्र न प्रमान की १ भाट्ट मास की प
 रन मासी जब आवै अति आनंद रासी २ तब सुबरन सिंहासन करि कै तेहि भाग
 वत पुस्तक हि धरि कै ३ देय सुपात्र विप्र कहैं जोई अचल वासल हरि पुर सी
 ई ४ देय जो श्री भागवत पुराना या ते अधिक न है कहु दाना ५ तब लों संत समा
 जन माहीं सिंगरे और पुरान सुहाहीं ६ जब लों अमी पयो दधिकाना परे न हों भा
 गवत पुराना ७ जब भागवत पस्यो सुनिकान न नीक पुरान लगत तब आनन
 ८ श्री भागवत पुरान उदारा सकल वेद वेदांत न सारा ९ श्री भागवत सुधार
 सपाना करि कै सज्जन जौन अघाना १० ता सु और ग्रंथ न मह प्रीती होति न क
 वहुं जानु यहरी ती ११ सरित न में ज सपावनि गंगा देवन में ज सविस्म अ भंगा
 १२ है वैष्णव म हज सत्रि पुरारी तेजिन में ज स अहेत मारी १३ ॥ दोहा ॥ सिति
 के क्षेत्र न में ज था वाराणसी बपान ते स हि सकल पुरान में श्री भागवत प्रथो
 न ४ ॥ कवित् ॥ श्रीमत पुरान यह भागवत नाम जा को अहे सब स्व धन सबै
 वैष्णवन को अमल अनूप म अदूषन अद्वेष प्रद अच्युत के अग्नि अंबुजा तप्रे
 मवन को परम हंसरीति भक्ति ज्ञान औ बिज्ञान गायो बिरति अकाम धर्म हृदे
 पायोजन को सुनत पढत लौं बिचारत स प्रीति जौन बसत विह्वल हो कहैं कि प्र
 न को १ नारायण पूर्व कक्षी विधि सों श्री भागवत ब्रह्मा कह्यो नारद सो सब समु
 दाय के नारद बपान्यो फेरि व्यास सौं ने वास जाय व्यास जू पढायो सुक देव हर
 पाय के सुक देव गंगा तट बरन्यो परिक्षित सों ज दुपति रूप यह भागवत आय के
 सोई सुद्ध विमल विसोक को करन हारो बंदै रघु राजौ न दुग जै सिर नाय के र दोहा जयति
 लोक साक्षी अमल वासु देव भगवान जौ मुमुक्षु विधि सों कक्षी श्री भागवत पुरान ५ ब्र
 ह्म रूप सुक देव जय मम गुरु कृपा निधान जौन छोड़ायो भूप को भव अहि ग्रसित महान
 द जनम जनमत वचन में भक्ति होय ज दुनाथ करहु कृपा अलमोहि परतु म मेरे हौ नाथ
 ७ जा सुनाम पावक करत कोटि पापवन क्षार पद प्रनाम जे हि दुष दहत ते हि प्रनाम बहु
 बार ८ जा सुनाम पावक करत कोटि पापवन क्षार पद प्रनाम जे हि दुष दहत ते हि प्रनाम बहु
 बार ९ जा सुनाम पावक करत कोटि पापवन क्षार पद प्रनाम जे हि दुष दहत ते हि प्रनाम
 बहु बार १० राम कृष्ण गोविंद जय माधव जयति मुकुंद मधुसूदन दामोदर हुजय
 जय जद कुल चंद १० कृपा सिंधु जग बंधु जय हरि गुरु जयति मुकुंद जय जय
 पितु विश्वनाथ प्रभु दायक मोहि अनंद ११ इति सिद्धि श्री मन्महारा जाधिरा

जश्रीवांशवेशविश्वनाथसिंहात्मजसिद्धिश्चोमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री
राजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहकृतेआनन्दाम्बु-
निधौद्वादशस्कन्धेत्रयोदशस्तरंगः १३॥ ४० ॥ ४१ ॥ दोहा॥आनंदंअंबु-
धिग्रंथकेअंतमंगलैहेत सहसनाममैकहृतहौंछंदपद्मरीनेत १॥छंदपद्-
रो॥जयविश्वविष्णुजयवषट्कार प्रभुभूतभव्यभवतहुउदार जयभूतकृत
हुजयभूतभूत जयभावजयतिभूतात्मनि १ जयजयतिभूतभावनपरस ज
यपूतात्मापरमात्मवेस जयमुक्तनकेगतिपरमनाथ जयअव्ययकृतदासनस
नाथ २ जयपुरुषसाक्षिसेत्रज्वार जयअक्षरजोगसरूपधोर जयजोगवि
दनकेहौनियंत वरधानपुरुषईस्वरअनंत ३ जयनारसिंघवपुश्रीनिधान
जयकेशवपुरुषोत्तमसुजान जयसर्वसर्वजयसिंवसुधान भूतादिदुष्टअपैनि
धिसुजान ४ जयसंभवभावनभर्तृसोय जयप्रभवप्रभोईस्वरहिजोय जय-
जयस्वयंभुजयसंभुईस आदित्यपुष्कराक्षहुसुदीप्त ५ जयजयतिमहास्वन
भुवनमाहि जयजयअनादिनिधेनहुसहोहि धाताविधातजयधातधेय जय
धातउत्तमहुअप्रमेय ६ जयहृषीकेशजयपद्मनाभ जयअमरप्रभोधनस्याम
आभ जयविश्वकर्मेजयमनसुत्वष्ट जयजयथविष्टजयथविरट्ट ७ जयध्रुव
अग्राक्षहुसरसिजाक्ष जयशाश्वतकृष्णहुलोहिताक्ष जयजयतिप्रतर्दनज
यप्रभूतजयत्रिककुबधामहुजसंअकृत ८ जयकरनपातकिनकहंपवित्र
जयमंगलपरईसानमित्र जयप्राणदप्राणहुजेष्टश्रेष्ठ जयपस्त्रापतिअतिक
मृतिनेष्ट ९ जयहिरनगर्भभूगर्भधारि जयमाधवमधुसूदनसुरारि जयईस्व
रजयविक्रमोराम जयधन्वीमेधावीअराम १० जयविक्रमजयक्रमकौसलेस
जयजयतिअनुत्तमद्वारिकेस जयदुराधर्षजयजयकृतज्ञ जयजयकृतिआ
तमवंतप्रज्ञ ११ जयजयसुरेसजयसरनसर्ग जयविश्वरेतधारकसुधर्म जय
जयतिप्रजामवअहकृपाल जयजयसंवत्सरजयतिव्याल १२ जयप्रसेसबहर
सनप्रसिद्ध जयअजसरवेस्वरजयतिसिद्ध जयसिद्धिजयतिसर्वादिस्याम जय
अच्युतजयसबअंगललाम १३ जयजयतिदृषाकपिअमेयात्म जयसर्व-
जोगविनश्रितमहात्मजैवसुवसुमनससुसतिसमात्म जैसंमितसमजैअमोघा-
त्म १४ जैजयतिपुंडरीकाक्षदृष्ट जैजैदृषकर्माप्रबलपक्ष जयजयतिदृषा-
कृतिरुद्ररूप जयवहुसिरजैवअनूप १५ जैविस्वयोनिभुविश्रवससम्य
जैअमृतशाश्वतस्थानुनित्य जैवरारोहजादवप्रधान जयजयतिमहातपप्र
भुमहान १६ जयजयसर्वगसर्वदिविज्ञात जयविष्वक्सेनहुभानुभात॥

जैजैजिजार्दनजप्रतिवेद जैजप्रतिवेदविदप्रदम्बेद १७ अजगजप्रतिवेदांगायान जैजप्रति
 वेदविदकविविष्णान जैजप्रतिसकललोकनस्थधक्ष जैजप्रतिसकललोदेवनस्थधक्ष १८ जै
 धरमाध्यस्तहुजैसुआत्म जैजप्रतिक्तताकितचतुरआत्म जैचतुरवीरुजैचतुरदंत जैचारिवाहुधा
 जिस्सुसंत १९ जैजैभोजनभोक्ताललाम जैजैसहिस्मजगादादिजाम जैअनवविजैजेतागो
 विद जैविस्वतोनिआनदकेद २० जैजप्रतिपुनर्वसुजैउपेद जैवामनजैप्रांमूवजैद जैजैअ
 मोचजैसुविमस्य जैऊर्जितअतिइदुअनय २१ जैसंगदसर्गधतात्मसोम जैनिपमनयति
 जमवेषजोय जैवैद्यसदाजोगोअकाम वीरबुजैतिजेक्तसगम २२ जैमाधवजैमधुरमाकाग
 जैअतिद्विअहुआधारसंत जैमहाभाषजैमहात्माह जैजप्रतिमहावलअथाह २३ जैमहा
 युधिजैमहावीर जैमहासक्तिजैमहाधीरजै जैजप्रतिमहावुतिजगतवास जैअनिरदेस्यवपुष्पा
 निवास २४ जैअमेआत्मइस्वरमहान जैमहाअदियकजतविष्णान जैमहेरआसजैमहीम
 न जैअनीवासधरलदसनिदंत २५ जैसंतनिगतिअनिरुमुकु जैसुगुनंदनंदगोविंदप्रभु
 जैजप्रतिगोविंदनपतिसुजान जैजैमरोचिदमनोमहान २६ जैहंसमुपनहुहिरनाम भुजगो
 तमसुतपहुमदुसनाम जैजप्रतिप्रजापतिजैअमृत जैजप्रतिसर्वदसिंहसनु २७ संधाताजै
 जैसंधिमान जैधिरजैअजजकउनानिधान इरमर्षनसास्तहुविस्वतात्स जैसुगुनिगुगुरुयम
 आत्म २८ जयगुरुउत्तमजैजैधामसत्य जैसत्यभराक्रमरूपनित्य जैनिमिषजयतिअनमिष
 सुमाति जैवाचस्पतिवजकुंजसालि जैयुधिउदारअग्रनीजान जैजप्रनिगामनीजैअमान
 जयन्मायसमोरनजयनिधंत जयसदससीधिविस्वात्मसंत २९ जयमहसअतजयसहसपाद
 जयआवरतनजप्रधुतमजार जयनिवृतआत्मसंवृतसुजान जयसंयमदेवदुअमलपान ३०
 जयजयअदसंवरतकपरेस जयबद्धिअनिलयरनीधरेस जयमुप्रसादजयप्रसन्नात्म जयवि
 स्रष्टजकजयसुखआत्म ३१ जयविस्वभोजिविमुसतकरंत जयजयसंतकृतजयसाधुसंत
 जयजहुनरायननराकार जयअसंधेमअतिसैउदार ३२ अग्रमेआत्मजयजयविसिध जै
 जैनिप्रियक्तनसुविप्रतिष्ठ सिद्धार्थसिद्धसंकल्पनाम जयसिद्धिदसिधिसाधनअराम ३३
 जैजैतिवधाहीवृषभविष्णु वृषधर्वविबोदरवर्धइसु जयवर्धमानजयजयविविक्त जयजयप्रभु

जश्रीवां भवेश विश्वनाथसिंहात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री
राजा बहादुर श्रीकृष्ण चंद्र कृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहकृते आनन्दाम्बु-
निधौ द्वादशस्कन्धे त्रयोदशस्तरंगः १३॥ ४८ ॥ ४९ ॥ दोहा ॥ आनन्दम्बु
धिग्रंथके अंतमंगलै हेत सहसनाममैकहृतहौं छंदपदरीनेत १॥ छंदपद
री ॥ जयविश्वविष्णुजयवषट्कार प्रभुभूतभवभवतहुउदार जयभूतकृत
हुजयभूतभूत जयभावजयतिभूतात्मनि १ जयजयतिभूतभावनपरेस ज
यपूतात्मापरमात्मवेस जयमुक्तनकेगतिपरमनाथ जयअव्ययकृतज्ञानस
नाथ २ जयपुरुषसाक्षि क्षेत्रज्ञवीर जयअक्षरजोगसरूपवीर जयजोगवि
दनकेहौनियंत प्रधानपुरुषईस्वरअनंत ३ जयनारसिंघवपुश्रीनिधान
जयकेशवंपुरुषोत्तमसुजान जयसर्वसर्वजयसिं वसुधान भूतादिहुअपैनि
धिसुजान ४ जयसंभवभावनभर्तृसोम जयप्रभवप्रभोईस्वरहिजोय जय-
जयस्वयंभुजयसंभुईस आदित्यपुष्कराक्षहुसुदीप्त ५ जयजयतिमहास्वन
मुवनमाहि जयजयअनादिनिधेनहुसदाहि धाताविधातजयधातधेय जप
धातउत्तमहुअप्रमेय ६ जयहृषीकेशजयपद्मनाभ जयअमरप्रभोधनस्थाम
आभ जयविश्वकर्मेजयमनसुत्वष्ट जयजयथविष्टजयथविरट्ट ७ जयध्रुव
अग्राह्यहुसरसिजाक्ष जयशाश्वतकृष्णहुलोहिताक्ष जयजयतिप्रतर्दनज
यप्रभूतजयत्रिककुवधामहुजसुअकृत ८ जयकरनपातकिनकहपवित्र
जयमंगलपरदेसानमित्र जयप्राणदप्राणहुजेष्ठश्रेष्ठ जयपरजापतिअतिकु
मुतिनेष्ट ९ जयहिरनगर्भभृगर्भधारि जमसाधवमधुसदनसुरारि जयईस्व
रजयविक्रमीराम जयधन्वीमेधावीअराम १० जयविक्रमजयक्रमकौसलस
जयजयतिअनुत्तमद्वारिकेसु जयदुराधर्षजयजयकृतज्ञ जयजयकृतिआ
तमवंतप्रज्ञ ११ जयजयसुरेसजयसरनसर्मे जयविश्वरतधारकसुधर्मे जय
जयतिप्रजाभवअहकृपाल जयजयसंवत्सरजयतिव्याल १२ जयप्रत्येसबदर
सनप्रसिद्ध जयअजसरवेस्वरजयतिसिद्ध जयसिद्धिजयतिसर्वादिस्थाम जय
अच्युतजयसदअंगललाम १३ जयजयतिदयाकपिअमेयात्म जयसर्व-
जोगविनश्रितमहात्मजैवसुवसुमनससुसतिसमात्म जैसंमितसमजैअमोक्षा-
त्म १४ जैजयतिपुंडरीकाक्षदृष्ट जैजैवषकर्माप्रबलपक्ष जयजयतिदया-
कृतिरुद्ररूप जयबृहसिरजैवअनूप १५ जैविस्वयोनिभुविश्रवससप्त
जैअमृतशाश्वतस्थानुनित्य जैवरारोहजादवप्रधान जयजयतिमहातपप्र
भुमहान १६ जयजयसर्वगसर्वदिविज्ञात जयविष्वक्सेनहुभानुभात ॥

जे जेति जगद न जगति वेद जे जगति वेद विद प्रद अथ वेद १७ अथ जगति वेदंगारायान जे जगति
 वेद विद कवि विद्यात जे जगति सकल सो कन अथ स जे जगति सकल सो देवन अथ स १८ जे
 परमाध्यतु जे सुआत्म जे जगति कृता कृत चतुर आत्म जे चतुर बोहु जे चतुर दंत जे चारि वाहु भा
 जि सुसंत १९ जे जे मोहन भोक्ता लालाम जे जे सहि सुजगदादि जाम जे अन्न धवि जे जे तागो
 विद जे विस्वतो नि आनंद केद २० जे जगति पुनर्वसु जे उयेद जे वामन जे प्रांसु जे द जे जे
 मोच जे मुचि मरुप जे ऊर्जित अति इद्र अथ २१ जे सगुह सर्ग धातात्म सोम जे निपम जगति
 जे मव जे जे जे वेध सदा जे गो अकाम वारु जे जे कृत्स्न राम २२ जे माधव जे मयूर माकांत
 जे अति द्वि अह आधार संत जे महा माय जे महा साह जे जगति महा बल अथ २३ जे महा
 पुष्टि जे महा बीज जे महा सक्ति जे महा धीर जे जगति महा दुति जगत्वास जे अनिरदे स्य वपु श्री
 निवास २४ जे अमे आत्म ईश्वर महान जे महा अदि य कृत विद्यात जे महेश्वर जे महीम
 न जे श्रीनिवास धर लद लनि दंत २५ जे सत निगति अनिरुद्ध मुद्ध जे सुग नंद नंद गो विद पुष्ट
 जे जगति गो विद न पति सुजान जे जे मरिचि दम नोम हान २६ जे दंस सपुन हिरन नाम भुजो
 तम सुत पुष्ट पुष्ट नाम जे जगति प्रजापति जे अमृत जे जगति सर्व दसि हसु २७ संधाता जे
 जे संधिमान जे थिर जे अज न कृत नानि धान दुरमर्धन सास्तु विस्व आत्म जे सुगारि सुगुरु परम
 आत्म २८ जय गुरु उत्तम जे जे धाम सत्य जे सत्य पराक्रम रूप निव जे निमिष जगति अमिष
 सुमालि जे वाचस्यति वृज कुंज मालि जे पुषि उदार अग्र नीजान जे जगति धाम नी जे श्रीमान
 जप त्याग सभारन जय निधुत जप सहस सीध विस्वात्म संत ३० जप सहस अत जप सहस पाद
 जप आवरतन जप धृत मजार् जप निवृत आत्म संवृत सुजान जप संयम दर्शन अमल पान ३१
 जप जप अहं स्वरत कपरेस जप चन्द्रि अतिल पर नीधरेस जय पुष्ट साद जप पुष्ट आत्म जप वि
 स्वष्ट जक जप सुद्ध आत्म ३२ जप विस्व भोजि विभु सत करंत जप जप सत कृत जप साधु संत
 जप जनु न रासन राकार जप असेध प अति सै उदार ३३ अग्रमे आत्म जप जप विमिष जे
 जे निमिष कृत सुचि प्रतिष्ठ सिद्धार्थ सिद्ध संकल्प नाम जप सिद्धि दसि धि साधन अग्राम ३४
 जे जेति चया ही वृष भविष्य वृष पर्व विषोदर वर्य इम जप वर्य मान जप जप विविक्त जप जप पु

१०
 २०
 ३०
 ४०
 ५०
 ६०
 ७०
 ८०
 ९०
 १००
 ११०
 १२०
 १३०
 १४०
 १५०
 १६०
 १७०
 १८०
 १९०
 २००
 २१०
 २२०
 २३०
 २४०
 २५०
 २६०
 २७०
 २८०
 २९०
 ३००
 ३१०
 ३२०
 ३३०
 ३४०
 ३५०
 ३६०
 ३७०
 ३८०
 ३९०
 ४००
 ४१०
 ४२०
 ४३०
 ४४०
 ४५०
 ४६०
 ४७०
 ४८०
 ४९०
 ५००
 ५१०
 ५२०
 ५३०
 ५४०
 ५५०
 ५६०
 ५७०
 ५८०
 ५९०
 ६००
 ६१०
 ६२०
 ६३०
 ६४०
 ६५०
 ६६०
 ६७०
 ६८०
 ६९०
 ७००
 ७१०
 ७२०
 ७३०
 ७४०
 ७५०
 ७६०
 ७७०
 ७८०
 ७९०
 ८००
 ८१०
 ८२०
 ८३०
 ८४०
 ८५०
 ८६०
 ८७०
 ८८०
 ८९०
 ९००
 ९१०
 ९२०
 ९३०
 ९४०
 ९५०
 ९६०
 ९७०
 ९८०
 ९९०
 १०००

पुरुषप्रान जेप्रानदप्रनमदप्रप्रप्रधान जेदिरनगर्मसववुसआप्त जेवासुअधीतजरितुसुआप्त
 ५४ जयजयपतिमुदसिनजयतिकाल जेपरमेष्टीपरिग्रहकपाल जेउग्रजयपतिरंवनसरेस जेद्वज्जैदि
 वामवेस ५५ जेवित्तरासिनदुजगअधार जेवित्तराहुजेनेंदकुमार जेआवर्यानहुजेजमान जेनेवी
 नहुजेजमान ५६ जेजेतिअर्थजेजेअनर्थ जेमदाकोसजेसमर्थ जेजपतिमहाधुनमहाभाग जेज
 निरविन्दरजगतरोग ५७ जेजेयवियभुवधर्मजय जेजपतिमहाभयवधुअनर्थ जेजेवअविगु
 नेनमि जेअमदुजपतिजैछामेछेयि ५८ जेजपतिमसीहनजयदजि जेकृतनेसवहुजेमहेजि जेस
 तनकगतिसर्वदसि जेनिर्वितात्मसरवजहसि ५९ जेजेसुव्रत्यउन्नमसुपान जेसुमुयजपतिरथ
 समहान जेजेसुवायजेसुवदभूरि जेसुददमनेहरमुधविपूरि ६० जेजेजितकाधुवोरावाह जेजपति
 विहानदुष्टदाह जेस्वायनस्ववसहुजपतिआधि जेजेअनेकआतमप्रताधि ६१ जेजेअनेकक
 मितिकान्त जेवात्सरवत्सलनाथसंत जेवासिजपतिजेरलगर्म जेजपतिधनेस्वरनदअर्म ६२ जे
 यमरतधर्महिकरंत जेधरसीपालकसदासंत जेसदसतथाअंतरआपात जेसदसांसुजेजेवि
 धात ६३ जेकृतलसनहुगभस्तिनेमि सन्वस्थसिंहजेकरनेयमि जेभूतमहेस्वरआदिदेव देव
 सदेवभूतमहादेव जेगुरुउत्तरगोयतिललाम जेगोप्रस्थानगम्यहुअराम जेजपतिपुरातनप्र
 मुअकाम जेदेहभूतभुतभोक्तस्थाम जेभूरिदसिनहुजेकर्मह जेसोषमअमजयजेमहोद नप्र
 सोमजपतिपरजितवृजस परसतमजेजेविनमेवस ६४ जेसत्यसंधरासाहवीर जेसात्वतय
 जेजेजीयधीर जेजेविनइतसाहीमुकुंद जेअमितविक्रमहुवदनवंद ६५ जेजेअमोनिधि
 अनेतात्म जेजपतिमहोदधिसेमहात्म जेजेअत्यकअजमहाअह जेजेस्वभावसुविज
 सअगह ६६ जेजपतिप्रमोदनजितामित्र आनंदनदनहुनेदमित्र जेजपतित्रिविक्रमस
 त्पथर्म जेकपिलाघाजमहर्षिसुर्म ६७ जेजपतिमेदनाकृतकृतय जेविषदविदसअ
 प्यतप्रग्य जेजेकृतोतकृतमहाअंग जेमहावरहगोविंदअंग ७० जेकनकअंगदीजेसु
 येन जेग्रयगभीरुगहनघेन जेगभूचक्रअरुगदाधारि जेवधस्यागअजितदशरारि ७१
 सैकषनेजेदिठकसनाथ जेवरुनवाउतनदअच्युताथ जेवृत्तजयतिजेयक्कराक्ष जेमहंम
 नहुमगवानस्वान ७२ जेजेभगवनेदीकपाल जेवनमासीहलधरविमाल आदित्यज्यो

तिश्चादित्यवेस जेनेसहेस्तुगतिसत्यमेस ७३ जेयेयपरसजेनेसधन्य जेदेवितप्रदुहाहन्य
 कन्व जेनेतिदिविसप्रसमवर्दस जेवाचस्पतिजेव्यासहर्ष ७४ जेनेतिश्चनोनिजजेविसाम
 जेनेसामगनिर्वानसाम जेभेषजमिषजसन्वासकारि जेसमजेसांतहुनिर्विकारि ७५ जेनि
 घासांतिहुसुभगश्च जेजपतिपरापननसश्चभंग जेसांतिदृष्टाकुमुदकांत जेकुपतोसै
 गोहितमुसांत ७६ जेगोपनिगोप्ताव्यमश्च जेविषप्रियश्चनवतीप्रतिज्ञ जेनिधितात्मसं
 ष्पथेम जेजपतिथेमकृतसिवमुनेम ७७ जेश्रीवहसश्रीवासश्रीत् श्रीमंतश्रेष्ठश्रीपतिप्र
 साद जेश्रीनिवासजेजपतिश्रीस जेश्रीविभावनदुश्रीनिधीस ७८ जेश्रीकरश्रीधरजपतिश्रे
 ष्ठ जेश्रेष्ठप्रमानविरंचिधेय जेलोकत्राश्रेष्ठस्वस्रस्वंग जेसतात्रेदनेदीश्चभंग ७९ जेनेति
 गनेस्वरविजितश्चात्म जेविधेश्चात्मजेनेपरात्म जेजपतिथिन्संसंसेउद्दिन जेनेसतिकी
 तिवलश्चज्ञान ८० जेसर्ववृक्षजेनेश्चनोस जेसास्वतथिरभूसेमहीस जेभूषनभूतिविसो
 कराम जेजपतिहोकरासनश्चकाम ८१ जेश्रवितश्चविषमाननाथ जेकुमविसुद्धात्म
 सुगाय जेजपतिविसोद्यनसुखवृद्ध अनिनुद्धजपतिनिनदुष्टकृष्ट ८२ जेप्रतिरथप्रयु
 स्नवीर जेश्रमितीकमहत्समरधीर जेकालनेमिदानवसचार जेसौरिसर्वदेवकिंकमार
 ८३ जेसूरजेस्वरिलोकात्म जेत्रिलोकेसकेसवसुश्चात्म जेकेसिविनासनहरीदयाल
 जेकामदेवजेकामपाल ८४ जेजपतिज्ञतागमकामिकांत जेश्रनिरदेसवपुदांतसांत
 जेविसुवीरजेनेश्चनंत जेजपतिधनजेसोयकंत ८५ प्रद्युम्नप्रद्युम्नकृतवृद्धवृद्ध जेवृद्ध
 विवर्धनपारवृद्ध जेजपतिवृद्धाविद्वान्दिविसु जेनेवाहनवृद्धगजिसु ८६ जेनेवाहन
 नप्रियपुर्जधर्म जेजपतिमहाक्रममहाकर्म जेजपतिमहोरगमहानेज जेजपतिमहाक
 तुसर्पसेज ८७ जेमहाजन्त्रजेमहाजगत् जेमहाहविषजेषमुक्तताय जपजपस्तमजपस्त
 वामिपार जपजपस्तोत्रजपस्तुतिउदार ८८ जपजपस्तोतारनप्रिमहपूत जेपूताकिप्रम
 चर्चन जेपुस्तकीर्तिजपपुन्यपू जेजपश्चामपुष्टदूर ८९ जपजपतिमतोजवतीर्थ
 कारि वसुरेतवमुष्टरजेमुरारि जेपुष्टरजेनेवासुदेव जपवसुजपवसुमनहविषदेव ९०
 जपसक्तनिसतकृतिसर्वनामि जपसन्नाजपसद्भूतिस्वामि जपसन्नापनहुसस्नेनजेने

जदनायककंजनेन ६१ जयजयतिमुजामुनिसंनिवास जयवासुदेवजयभूतवासु सुरवासुनिल
 जयजयअनतरूप दायजयजयतिदायदअनूप ६२ जयजयअदिप्रदुधरउदं जयजयअप
 गजितजयअर्ध जयविस्वमूर्तिजयमहामूर्ति जयरीषमूर्तिजयजयअमूर्ति ६३ जयमूर्ति
 अनेकहजयअव्यक्त जयसतमूर्तिहुसतवदनमक्त जयमेकअनेकहमोदधाम जयसः
 जयवःजयकःसुनाम ६४ जयकिजयजयजयननपरेस जयजयतिअनूनमपदरेस ज
 मलोकवेधुजयलोकनाथ जयजयमाधवजयजगंनाथ ६५ जयजयतिभक्तवत्सलगोपाल
 जयसुवरनयनहेमोगललाभ जयचंदनागदीजयवरांग जयजयतिवीरहाविषमसांग ज
 यमन्युवतासीअचलथान जयजयतिअमानीचलमहान ६७ जयमानदयाम्भुलोकस
 मि जयजयचितोक्तकअमितनाम जयजयसुमेधमेधजहृदयस जयसत्यमेधजयजयपुत्र
 म् ६८ जयजयतिगयाधाराधारा जयनेत्रोदयदुतिधरउदार जयसर्वसत्त्वभूतमहल
 लाम जयधुगहनिग्रहअशनाम जयजयतिगदायजनेकअंग जयचतुरमूर्तिसनकसलभ
 ग जयचतुरबाहुजयचतुरग्रह जयचतुरवतीषिप्रसेतजह १० जयचतुरआत्मजयचतुर
 भाउ जयसदासरनकोमनसुभाउ जेचतुरवेदविदयेकपाद जयसमावर्तजयब्रह्मपाद ११
 जयनिवृतात्मदुरजैदुरंत जेदुरतिकमदुलभअनेन जेदुरगमदुरगहृदुरावास जयदुरारिबु
 दुषदोर्घनास १२ जैसुभांगजैसुतेन जयजयतिलोकसारंगसेन जयजयतिजैनुवर्धनसु
 यम जयसंस्कृतजयमहाकर्म १३ जयजयसक्तकर्मकतागमेस जयउदभवसुंदरसुंदरेस ज
 यसुंदरुलोचनरत्ननाम जेअर्कवाजसनयग्रनाम १४ जयजयअंगीजयजयजयनेन जयसर्व
 ग्यातविर्जअनेन जयसुवरनविंदुअतोभ्यस्याम जयसर्ववाचयतिघनिललास १५ जय
 जयतिमहाहृदमहागर्त जयमहाभूतसवजगनभूत जयजयतिमहानिधिकुमुदकुंद जेकुंद
 रपानमहुमुकुंद १६ जयपावनअनलहअमृतआसि जयअमनरूपआनंदगसि सर्व
 तसर्वमुषसुलभदास सुव्रतहुसिदुन्ययोधवास १७ रिपुजितरिपुतापनेजैअमर अस्व
 स्यउदुवरजयअनेद वानरअंधुसदनसुजान जयसज्जितहंसहसार्चिमान १८ सप्रैधस
 मवाहनअमूर्ति जयअनवअचिंत्यहकामपति जयमयकितमयनामनमकंद जयअनन

हतहृत्किंमथनन्द १०८ जयगुणमतिनिर्गुणैर्महोत्तम जयश्रुतस्वधनजयस्वात्पत्नीन जयश
 गवैसवर्धनदिवस जयभारभृतकुथिमुद्रसंस १०९ जयजोगिजयतिजयजोगिरि जयस
 र्वकामप्रदपतिश्चामी जयआश्वमश्वमहत्तपतिष्णम जयजयमुपनयकुलतत्ताम ११०
 जयजयपतिवायुवाहनश्चैव जयजयतिथनर्पयर्जुवद जयदेवरेमताश्चदमनाथ जयस्व
 सहस्रश्रुतनिताथ १११ जयजयतिश्चतनिप्रमह्यमेस जयसत्त्वानसाविकरमेस जयस
 त्पथर्मपारापनाज जयश्रमिप्राप्तसत्यद्वैतार्ज ११२ जयजयप्रियाहृजैश्चरहस्वामि जय
 जयतिनाथप्रियञ्जनश्चकामि जयजयतिविहासगतिमुज्जान जयश्रीतिवर्धनद्वयमुमह्यन
 ११३ जयजोतिमुहृदिविभर्जनाथ जयद्वतभुक्तविमुक्तकरसनाथ जयजयतिविरोचनजय
 सवित्र जयरविलोचनसीताविचित्र ११४ जयजयश्चनेतद्वतभोजिभोग जयमुषरेनेकद्वय
 मलजोग जयजयश्चग्रजजयश्चनिर्विन् जयसदानिधिनहिपदिस्थिन् ११५ जयश्चद्वतलो
 कनश्चपिथात जयजयनिसवातनतममुज्जान जयजयसनातजयकापिलजोगि श्रमेक
 पित्वास्तिदस्तास्तिभोगि ११६ जयजयतिस्वामि कृतज्ञैश्चैव जयस्वस्तिरक्षिबहुजयश्च
 रोह जयचक्रोजयकुलीनाथ जयजयतिविक्रमीश्चभैरव ११७ जयमन्त्रातिगजयजयदेव
 जयउर्जितसासनराजवैद जयजयतिसद्वसहसिसिरस्वामि जयजयतिसर्वरीकरमुनामि ११८
 जयजयश्चक्रप्रेतद्वहत्त जयजयश्चमेतावरेमैश्वर्य जयदत्तिनविद्वतमक्रपाल जयवी
 तमपदजद्वयसत्ताल ११९ जयपुण्यश्ववनकीर्तनरसात् जयउत्तारनरबुवेसत्तात् जयदुःक
 निवृजयपुन्यसीत्त दुःस्वप्नविनाशनजयमुसीत्त १२० जीवनरत्नवोरवृत्तेन जयजयतिप
 रजवास्थितश्चनेत जैजैश्चनेतश्चिविजितमन्त्र जयजयतिभगवापद्वयवलयन् १२१ जयज
 सवतरश्चगंभीरश्चात्मा जयविदिसम्प्राप्तद्विदिसप्रनाम् जैजैश्चनादिभुवलयत्ताम जैजै
 सुवीरलक्ष्मीश्चकाम १२२ जयत्रुविहंगदजयजननर्हस जयजनजन्मादिमुविसेवीस
 जयभीमपराक्रममीमकर्म आचारनिलेधानामुभय १२३ जयजयतिप्रजागपुष्पहा
 स जयउर्ध्वगप्रमुलक्ष्मीनिवास जयजयतिसतपयावारुणान जयप्रातरपवनवद्वयन
 प्रमान १२४ जयप्रागनिलजयप्रधानधने जयजयतिप्रधानप्रधानसुमते जयतनुतनुवि

[illegible]

सहायक आग्रहमोरे १० मोहनाजिके सिध्यमहाना रामचंद्रयादर्जमुजाना ११ तामुसिष्य
श्रीश्ववधनेवासा नामजामुसमानुजदासा १२ दोहा रतनसिवासनके विमलसोमहंतप
रवीन रामपुनश्चरुभागवतमोदियणपजोदीन चौः वेदीतादिताखके ग्याता सीतमुभा
उपभाउविष्याता १ नेऊकपाकरिभपेसहायक मोकोश्वनिश्चानंदकेरायक विंदार
मनामजिनकेरो सकलप्रधानप्रधाननिवेरो ३ छकुररामपत्रभोजिनको रामनाथनंदन
भोजिनको रामभक्तिमुभवुद्धिउदाग करतसकलरसकाव्यअपारा ५ भरेपितुकोतीनो
मंची विसमानदेधर्मनिजंची ६ हेताकोनंदनहनुमाना सोईलियोपहगुंयमहाना ७
संवतवोनसमेसुषधवन सालसातकोपरमसुहावन ८ कातिकमासअरंभदि
कीनो आनंदअंधुधगुंयप्रवीनो ९ रवतवीजिगेवाषहिचारी किपोकपाकरिपार
मुरारी १० वोनरसमेगपारहकोसाला प्रसमासगुरुवारविसाला ११ कल्पयहद
समीसुषदार् धनकीजयसेकातिहृद्वार् आनंदअंधुसुषनिधिहिसुभयंथा जोमं
तनसंततसनयंथा १२ तवप्रहमंयसमापतभमऊ ममवांछितपूरनक्षेत्रगुण १३
दोहा सत्यसत्यमेकहंतहोदोकाहाथउछाय मेरीनहिकरतनिकछुसवकीहीनदराप
चोः भयोसमाप्रगुंयवडभागा येठसुमथललथिमनवागा १ जमहरीगुरुमुकुंदपद
केतु निजदासनकेभवमुममंज २ जिनकेसुमिरनकिपेसदाही रहतकलेसलेसता
ननाही ३ सोईभवसागरकोहैपोत जमअज्ञानकोमानउरोत ४ किंकरकुमुदकला
निधिसोई भवसासीकाटनअसितोई ५ अधनगहनकोदहनकराला दासमाल
नअमीरसताला ६ तयिततापत्रप्रजीवनकाही प्रेमपयोनिधिसोईसदाही ७ जन
मनमधुपमुषदअरिविंदा मवरुजहरनअमीकाकंदा ८ नदपतिपुकोकरनयपाना
हरिदासनकोसोईसुयाना ९ स्वानिबुंदचातिकदासनके कल्पयहप्रजवनआस
नके १० अहैगारुणकालआलके हेसुरसरिकलमलकरालके ११ पंथीपतितनसी
तलथामा कुमुतितिमिरकेदीपनिकाया १२ दोहा तेईगुरुहरिवरनकोपापप्रचंडपता
५ औगुंथरचुराजप्रहसुनतमिरतभवताप चौपार १७

हाथजोरिधरिमाथा १ जिनकेचरननरहीसदाही महीमहीयमुकुटमनिशाही २ कविको
 वेदकलयमजोर सज्जनसरसिजसवितासोर ३ धरनीमेधुवयमिअधारा नीतिनिधुनय
 मजउदारा ४ ज्ञानविज्ञानवारिनिधिमाचो खुपतिचरनकमलरतिराचो ५ दीननदारी
 वनकोयाचक विरचकउक्तिनुक्तिसरकनाचक ६ ईससंगसयालकपविवाह अधर
 ७ दर्शनदेवधुनिधारा ८ मुहुरकुमुदगनससिसुषयावन सरितद्वैतमतसेलमुहावन
 ९ खुपतिरसरतननकोआकर जनअज्ञानतमहरनदिवाकर १० सुभगनजलचरजल
 नेधिभागे दाननतरुकाननसुवकारे ११ सरपुरुषगिरिमध्यसुमेरा सीलविहंगकोथा
 नवसेरा १२ कीर्तिचंद्रिकाचारुचंद्रमा इतीविधातकरनभद्रमा १३ दोहा एकमुहमेकि
 मिकहिसकोपितुविमुनाथप्रभाउ जासुकयानेमोहसमरओग्रेभभीरवाउ बोयाई मुह
 अमुकमयोजोहोई सुमतिमुधारित्तिहेहुसवकोई १ मैभागवतअर्थसवलीन्हो तेहि
 अनगनभायाकविहीन्हो २ हरिवंसहअरुभारतआही औरवुवहुपगनमरजाही
 ३ गंगसेविताआदिककेरी कथारुचीजोमजिमिरी ४ कहकहेतेहिसनवधविवाही
 मैलिधिदिशोसुमतिमनहारी ५ कृष्णचरितअतिसुषदविवाही सुनेहुसुमतिपहविन
 पदमारी ६ मैअतिकरि कैउरहिठिगई जोकछुवयोसोदिप्रोवनार ७ येअसमनमे
 अहेभगेस हरिचरनसगनिकोउकरीनगेस ८ सज्जनप्रीतिसहितमुदमोई आनंदअ
 बुधिग्रेथहिजोई ९ पढेसुनेजोप्रीतिसमेत मगवतदाससमाजसमेत १० तिनकोव
 हेहभारप्रनामा मोयारुपाकरहिमतिधामा ११ देहिहरिहिपहविनेसुनार १२ चुराज
 हिलीजेअधनार १३ दोहा जपरखुपतिजदयतिजसतिरखुनेदनजदराज मोमनअस
 नेवसकरहुविनेकरतरचुराज इतिश्रीमन्महाराजाधिराजवांधवसश्रीविस्वनाथसिंह
 तमश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपायाजाधिकारि
 श्रीचुराजसिंहकृतआतंदासुनिधिसमाप्तमितीपूसवदि ११ का संः १६ ४२ केरामराम